

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

LELAND STANFORD JUNIOR UNIVERSITY

DICCIONARI
DE LA
LLENGUA CATALANA.

TOMO 2.^a

DICCIONARI
DE LA
LLENGUA CATALANA

AB LA CORRESPONDENCIA CASTELLANA Y LLATINA;

PER

D. PERE LABERNIA, *y Esteller*

CTOR EN LLETRES, PROFESSOR APROBÁT DE LLATINITAT Y HUMANITATS, INDIVIDUO DE LA ACADEMIA DE BONAS LLETRES
DE BARCELONA.

CONSIDERABLEMENT AUMENTAT Y CORRECTIT

PER UNA SOCIETAT DE LITERATS, CULTIVADORS DE LA LLENGUA CATALANA.

BARCELONA.
ESPASA GERMANS, EDITORS, ROBADOR, 39.

1865.

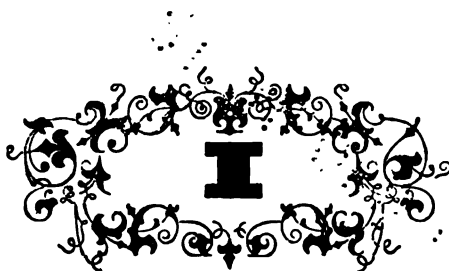
H:

Es propietat dels editors.

302887

PC 3893
C 513

YSAZELI OROFVATO

I. Novena lletra del alfabet y tercera entre las vocals, y encara que en la llengua llatina 's fá consonant quant fereix á altra vocal, en castellà y català usam á las horas de la j. Es numeral y val un, encara que antiguament valia cent. *I. I littera.*

IB.

IA. adv. t. JA.

IALEM. m. Cant de lamentacions que usavan los antichs grechs. *Ialemo. Ialemus, i.*

IAMOTÉCNIA. f. art de preparar los medicaments. *Iamotecnia. Iamotecnia, æ.*

IBERI Y IBÉRICH, CA. adj. ESPANYOL.

IBIBIARA. f. Serp del Brasil, la mossegada de la qual fá surtir sanch per tots los poros. *Ibibiara. Ibibiara, æ.*

IBIBIHOCA. f. Serp del Brasil molt verinosa, pintada de roig, negre y blau. *Ibibihoa. Ibibihoa, æ.*

IBIS. m. Aucell de pas y doméstich, ab las alas blanques y 'l cos negre. Es natural del Egipte, ahont lo veneravan, perque estingia 'ls molts insectes que deixaba 'l Nilo en sas inundacions. *Ibis. Ibis, is ó idis.*

IBISSENC, CA. adj. Lo pertanyent y 'l natural de Ibis. *Ibicenco. Ibicens, is.*

IBUM. m. Nom que donavan los rabins al segon matrimoni de la viuda que 's casa ab son cunyat. *Ibum. Ibum, i.*

IC.

ICACO. m. Prunera de las Antillas, en forma de escharzer, lo fruyt molt dòls y del tamany de una pruna. *Icaco. Indici pruni genus.*

ICADAS. f. pl. Festas antigas que celebravan

TOMO II.

los filosofes en honor de Epicuri á 30 de la lluna de cada mes. *Icadas. Icades, um.*

ICADISTA. m. EPICÚREO.

ICANAT. m. Veu de la història, que 's donà als soldats que en l'imperi grech feyan la guàrdia fora del palacio. *Icanato. Icanatus, i.*

ICAREO. adj. poét. Cosa de Ícaro, fill de Dèdalo, célebre per sa habilitat en la maquinària; y fabricà 'l laberinto de Creta. *Icareo, icario. Icarus.*

ICNÉUMON. m. Rata ó fagina de aygua en Egipte, molt enemiga del cocodrillo. *Incneumon, raton indiano, ó de Faraon ó de Egipto. Ichneumoni indicus.*

ICNOGRAFIA. f. geom. Descripció, delineació de la planta de un edifici, *Incografia. Ichnographia, æ.*

ICNOGRÀFICH, CA. adj. Pertanyent á la iconografia. *Incogràfico. Ichnographicus.*

ICNOLOGIA. f. pint. y escult. La representació de las cosas morals, com de las virtuts, vicis, etc. baix la figura de cosas sensibles. *Incologia. Incologia, æ. || Interpretació de molts imatges ó monuments y emblemas antichs. Incologia. Incologia, æ.*

ICO. m. Espècie de palla de América, que serveix de llenya en los forns, y que com més la tallan més creix. *Ico. Palea ico.*

ICON. m. ant. IMATGE.

ICONOCLASTA. m. Heretge que nega 'l cult degut á las sagradas imatges. *Iconoclasta, iconomaco. Iconoclasta, æ, iconomachus, i. || Destruïdor, malmetedor de imatges. Iconoclasta. Iconoclasta, æ.*

ICONOGRAFIA. f. Descripció de las imatges. *Iconografia. Iconographia, æ.*

ICONÓLATRA. m. Heretge que 's valgué de aquest nom, acusant falsament als catòlics de do-

nar la adoració de latria a las imatges. *Iconolatra*. Iconolatra, æ.

ICONOLOGIA. f. ICNOLOGIA.

ICONÓMACO. m. ICONOCLASTA.

ICOSÀEDRO. m. geom. L'últim dels cossos regulars de la geometria, que té 20 caras triangulars é iguals, *Icosædreo*. Icosaedrum, icosaedron, i.

ICTÈRIA. f. Pedra que recomana Plini contra la icterícia. *Icteria*. Icteries, æ.

ICTÉRICH, CA. adj. ICTERICIAT.

ICTERICIA. f. méd. Grogura, malaltia que causa grogura per derramament de la cólera en las parts del cos. *Ictericia*. Icterus, icteros, i.

ICTERICIAT, DA Y ICTÉRICO, A. adj. Qui pateix icterícia y lo pertanyent a ella. *Ictericia*, *ictérico*. Ictericus, aurigineus, auriginosus.

ICTIÓFACH. m. Qui viu de menjar peixos, com molts pobles de Etiopia. *Ictiophag*. Ichthiophagus, i.

ICTIOLITA. m. ICTIOPÈTRA.

ICTIOLOGIA. f. Història dels peixos, de sa naturalesa, figura etc. *Ictiologia*. Ichthiologia, æ.

ICTIOMÀNCIA. f. Endevinació supersticiosa per medi dels peixos. *Ictiomancia*. Ictiomantia, æ.

ICTIOPÈTRA. m. Peix petrificat. *Ictiopetra*. Ictiopetra, æ.

ID.

IDAS. f. pl. Nom dels héroes que figuraren en la guerra de Tebas. *Idas*. Idæ, arum.

IDEA. f. Noció, concepte, percepció. *Idea*. Idea, æ. || Imatge, espècie, representació que's forma en la fantasia. *Idea*. Idea, æ. || Plan y disposició que's concibeix en la fantasia pera formar una obra. *Idea*. Idea, æ. || Intenció, ánimo de fer alguna cosa. *Idea*. Animus, i. || Ingeni, disposició pera inventar alguna cosa. *Idea*. Ingenium, ii. || EXEMPLAR, MODEL-LO. || Lo fil ó continuació del discurs ú oració. *Idea*, hilo. Orationis filum. || Mania, imaginació extravagant. *Idea*. Dissentaneus animus. || QUIMERA, MALÍCIA, TIRRIA. || Nom que donaren los antics a la naturalesa ó a la terra. *Idea*. Idea, æ.

IDEAS PLATÓNICAS. Exemplars perpétuos é immutables que hi ha en l'enteniment diví de totes las cosas criadas. *Ideas platónicas ó de Platon*. Platonice ideæ. || met. Subtilesas sense fonament. *Ideas platónicas*. Platonice ideæ.

IDEA-GRÀFIA. L'art de escriure ab secret. *Idea-grafia*. Ideagraphia, æ.

IDEAL. adj. Pertanyent a la idea. *Ideal*. Idealis.

IDEALISME. m. Sistema dels filòsops que diuen que veuen en Dèu totes las cosas. *Idealismo*. Idealismus, i.

IDEALITAT. f. Sentiment de lo bell, de lo poètic, de lo eloqüent; propensió a hermojar y perfeccionar. *Idealidad*. Idealitas, tis. || Facultat que pertany als efectes superiors ó morals. *Idealidad*. Idealitas. || L'òrgan ó punt que correspon a la situació de esta facultat frenològicament conside-

rada, ocupa las parts laterals y colcom elevadas del coronal. *Idealidad*. Idealitas.

IDEALOGISTA. m. Escriptor de idees ó molt aficionat a ellas. *Idealogista*. Idearum scriptor.

IDEAR. v. a. Formar la idea de alguna cosa.

Idear. Ideam vel speciem formare. || met. IMAGINAR.

IDEAT, DA. p. p. y adj. *Ideado*. Mente fictus.

IDEM PER IDEM. loc. llatina p. u. Aixó, per aixó; aixó mateix. *Idem por idem*, *ello por ello*. Idem per idem.

IDÉMPDICAMENT. adv. m. De un mateix modo, substància ó essència. *Idénticamente*. Identificè; eodem modo.

IDÉMPDIC, CA. adj. Lo que en la substància ó essència es lo mateix que altra cosa. *Idéntico*. Identicus.

IDÉMPTIFICAR. v. a. Fer que dos cosas distintes semblen una mateixa. *Identificar*. Identifico, as.

IDÉMPTIFICAT, DA. p. p. *Identificado*. Identificatus.

IDÉMPITAT. f. La qualitat de idémpdic. *Identidad*. Identitas, atis.

IDEOLOGIA. f. Tractat, ciència de las idees. *Ideologia*. Ideologia, æ.

IDEOLÒGICH, CA. adj. Cosa de las idees. *Ideológico*. Ad ideam pertinens.

IDILI. m. poét. Narració a modo de epigrama, que s'ol tenir per objecte assumptos pastorils. *Idilio*. Idyllion, ii.

IDIOMA. m. Se pren per lo mateix que llengua ó llengualge; però en rigor, y en s'ol origen significa 'l dialecte y llengua de una província particular derivada y un poch diferent de la llengua general de la nació. *Idioma*. Proprietas linguæ; idioma, æ. || La frase y modo particular de algú. *Idioma*. Idioma, æ. || Per extensió 's diu del cant y veu dels animals. *Idioma*. Idioma, æ. || teol. Lo que es propi de una naturalesa. *Idioma*. Idioma, æ.

IDIOMATISTA. m. Pèrit, ó professor ó molt aficionat a algun idioma. *Idiomatista*. Idiomatis peritus.

IDIOPATIA. f. med. Malaltia pròpia de un membre sense dependència de altre. *Idiopatía*. Idiopathia, æ.

IDIOPÀTICH, CA. adj. Lo que pertany a la idiopatia. *Idiopático*. Idiopathicus, proprius.

IDIOSINCRESSIA. f. fís. med. Temperament propi de un cos, ab que apeteix ó té aversió a alguna cosa que fá en ell diversa impressió de la que comunment exerceix. *Idiosyncrasis*. Idiosyncrasis, is.

IDIOTA. m. Qui es molt ignorant, rústich y negat de talent. *Idiota*. Idiota, æ, illiteratus, i.

IDIOTISME. m. Ignorància, rusticitat; falta de lletres. *Idiotismo*. Idiotismus, i. || gram. Inflexió de una part de la oració que té alguna irregularitat, ó s'aparta de la regla general de una nació y s'usa en una província. *Idiotismo*. Idiotis-

mus, i. || gram. La locució en que una llengua s'aparta de sas pròpies regles, y segueix lo modo de altra estranya. *Idiotismo*. *Idiotismus*, i.

IDOL, m. y

IDOLA, f. ant. Estàtua de alguna falsa divinitat. *Idolo*. *Idolum*, *idolus*, i. || met. L' objecte excessivament amat ó venerat. *Idolo*. *Nimium cara res*.

IDOLATRA, m. Qui adora als ídols. *Idolatra*. *Idolatra*, æ. || met. Qui ama desordenada y excessivament alguna persona ó cosa. *Idolatra*. *Insano amore flagrans*; *idolatra*, æ.

IDOLATRAR, v. a. Adorar als ídols. *Idolatrare*. *Aliquem deperire*.

IDOLATRAT, DA. p. p. *Idolatrado*. *Deperitus*.

IDOLATRIA, f. La adoració ó cult als ídols ó deus falsos. *Idolatria*. *Idolatria*, æ. || met. Amor excessiu y desordenat de alguna persona ó cosa. *Idolatria*. *Flagrans amor*.

IDOLET, m. d. y

IDOLETA, f. ant. *Idolejo*, *idolillo*, *ico*, *ito*. *Parvum idolum*.

IDOLOPEYA, f. ret. *PROSSOPEYA*.

IDOLOTTAS, f. pl. Viandas ofertes als ídols. *Idolotitas*. *Idolotites arum*.

IDONEAMENT, adv. m. Ab idoneitat. *Idoneamente*. *Idonee*, aptè.

IDONEITAT, f. Aptitud pera alguna cosa. *Idonidad*. *Aptitudo*, inis.

IDÓNEO, Ó **IDÓNEU**, A. adj. Apte, propi, convenient, á propòsit. *Idóneo*. *Idoneus*.

IDROPESIA, f. œ. *HIDROPESIA*.

IDUL, m. Victima que's oferia á Júpiter lo dia dels ídus. *Idúleo*. *Idulium*, ii.

IDUS, m. Una de las parts en que's romans dividian lo mes; són lo dia 13, exceptuant lo mars, maig, juliol y octubre que són lo 15. *Idus*. *Idus*, num.

IDZETA, Última lletra del alfabet. *Zeda*, *zeta*. *Zeta*, æ.

IET, pron. ant. jo.

IG.

IGBALA, f. Esclava del harem á qui 'l sultan distingeix entre totes. *Ikbala*. *Ikbala*, æ.

IGLÉSIA, f. La congregació dels fiels cristians. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Conjunt de tots los capítols, personas ecclesiàstiques, y govern ecclesiàstich de alguns regnes, ó subjectes á un patriarcat. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Lo govern ecclesiàstich general del summe pontífice, concilis, y prelats. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Lo temple. *Iglesia*. *Templum*, i. || Terriori ó lloch de la jurisdicció de un prelat, y 'l conjunt de sos súbdits. *Iglesia*. *Diœces*, is. || L'estat ecclesiàstich. *Iglesia*. *Clerus*, i. || Immunitat que logra 'l delinqüent que's val del sagrat. *Iglesia*. *Asyia*, æ. || La jurisdicció y domini que's

ecclesiàstichs ó iglésias tenen sobre cosa temporal. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Capítol de las catedrals ó col·legiatas. *Iglesia*. *Cathedralis*, *collegialis cœtus*. || Cada una de las juntas particulars del heretges. *Iglesia*. *Hæreticorum cœtus*.

IGLÉSIA CATEDRAL, CATEDRAL.

IGLÉSIA DE ESTATUT. La en que ha de fér proba de limpiea 'l qui ha de sér admés en ella. *Iglesia de estado*. *Ecclesiasticus cœtus cui hæretica labe infectus adscribi non potest*.

IGLÉSIA MAJOR. La principal del poble. *Iglesia mayor*. *Præcipium templum*.

IGLÉSIA MILITANT. Congregació dels fiels catòlics en aquest mon. *Iglesia militante*. *Militans ecclesia*.

IGLÉSIA PARROQUIAL, PARRÓQUIA. 1.

IGLÉSIA PURGANT. Las ánimas que existeixen en lo purgatori. *Iglesia purgante*. *Purgans ecclesia*.

IGLÉSIA ORIENTAL. La que segueix lo rito grech. *Iglesia oriental*. *Orientalis ecclesia*.

IGLÉSIA TRIUNFANT. Los benaventurats. *Iglesia triunfante*. *Triumphans, cœlestis ecclesia*.

Á LA IGLÉSIA PERA ORAR Y Á LA PLASSA PERA TRACTAR. ref. Denota la molta reverència ab que's déu estar en la iglésia. *Á la iglesia para orar y á la plaza á contratar*. *Dum fueris in templo Deo diligenter attende*.

Á TALL DE IGLÉSIA CATEDRAL, QUALS FOREN LOS PARES LOS FILLS SERÁN. ref. Denota lo que influeixen los exemples, y principalment los dels pares pera 'ls fills. *Á uso de iglesia catedral, cuales fueron los padres los hijos serán; el hijo de la gata ratones mata*. *Qualis pater talis filius*.

ATRAPAR SÈNS IGLÉSIA. fr. met. Atrapar descuydat. *Coger desprevenido, ó de manos á boca*. *Inopinum rapere*.

RECONCILIARSE AB LA IGLÉSIA. fr. Tornar á són gremi, abjurant l'error y heretgia. *Reconciliarse con la Iglesia*. *Hæresim abjurare; ecclesiæ noviter adscribi*.

IGLESIA DA, f. Còpia de gent en la iglésia. *Iglesia llena*. *Gentis plena ecclesia*.

IGLESIASSA, f. aum. Iglésia gran. *Iglesia grande*. *Magna ecclesia*.

IGLESIA TA, f. d. CAPELLA. || HERMITA.

IGNASI, n. p. de home. *Ignacio*. *Ignatius*, ii.

ÍGNEO, A. Lo que es de foc ó li pertany. *Ígneo*. *igneus*.

IGNÓBIL, adj. *IGNOBLE*.

IGNOBILITAT, f. La humilitat y baixesa de que proceheix alguna cosa, especialment parlant de llinatges. *Oscuridad de nacimiento ó de linaje*. *Ignobilitas*, atis; plebeja conditio.

IGNOBLE, adj. De baix naixement. *Innoble*. *Ignobilis*, *obscurus*.

IGNOSCÈNCIA, f. y derivats. *INNOSCÈNCIA*.

IGNOGRAFIA, f. *ICNOGRAFIA*.

IGNOGRÁFICH, CA. adj. Cosa de ignografia. *Ignográfico*. *Ignographicus*.

IGNOLOGIA, f. *ICNOLOGIA*.

IGNOMÍNIA. f. Afront, deshonra, taca en la fama. *Ignominia*. Ignominia, infamia, æ.

IGNOMINIÓS, A. adj. Infame. *Ignominioso, afrentoso*. Ignominiosus.

IGNOMINIOSAMENT. adv. m. Ab ignomínia. *Ignominiosamente*. Ignominiosè.

IGNORÀNCIA. f. Falta de ciència. *Ignorancia*. Inscientia, æ. || Necedat. *Ignorancia*. Disipientia, æ. || Falta de experiència, de cultura. *Ignorancia*. Ruditas, atis. || Inadvertència, descuyt. *Ignorancia*. Imprudentia, æ. || INNOCÈNCIA.

IGNORÀNCIA AFFECTADA. La que's fingeix. *Ignorancia afectada*. Affectata ignorantia.

IGNORÀNCIA CRASSA Ó DOLOSA. La que no té disculda. *Ignorancia crasa*. Crassa, tergiversatione carens ignorantia.

IGNORÀNCIA DE DBET. for. La de qui ignora 'l dret. *Ignorancia de derecho*. Juris ignorantia.

IGNORÀNCIA DE FET. La que toca à la acció, com la de qui ne sab si ha pagat lo deute. *Ignorancia de hecho*. Ignorantia facti.

IGNORÀNCIA INVENCIBLE. La que no's pòt vèncer ab totes las diligències possibles. *Ignorancia invencible*. Ignorantia invencibilis.

IGNORÀNCIA SUPINA. La que prové de negligència en apèndrer lo que's pòt y déu saber. *Ignorancia supina*. Ignorantia supina.

LA IGNORÀNCIA ES MOLT ATREVIDA. loc. Denota que 'ls ignorants solen sér los més atrevits, y 'ls que pensan sér més sabis que 'ls altres. *La ignorancia es muy atrevida ó confiada*. Ignorantia confidentiam parit.

LA IGNORÀNCIA NO ESCUSA DE PECAT. exp. ab que s'explica que la ignorància de las cosas que's deuen saber no eximeix de culpa. *La ignorancia no quita pecado*. Ignorantia à culpa non liberat.

NO PECAR PER IGNORÀNCIA. fr. Fèr alguna cosa coneixent que es mala ó que no's déu fèr. *Pretestar ignorancia; alegar, pretender ignorancia*. Ignorantiam interponere.

IGNORANS. f. ant. IGNORÀNCIA.

IGNORANT. p. a. Qui ignora. *Ignorante*. Ignarus. || Home sense lletres. *Ignorante, idiota*. Idiota. || Qui no està informat en alguna cosa. *Ignorante*. Nescius.

SÉR IGNORANT. fr. IGNORAR.

IGNORANTÀS, SA. m. y f. aum. *Ignoranton*. Valde ignarus.

IGNORANTÍSSIM, A. adj. sup. *Ignorantissimo, ignoranton*. Imperitissimus.

IGNORANTMENT. adv. m. Ab ignorància. *Ignorantemente*. Indoctè. || Inadvertidament. *Ignorantemente*. Inconsideratè. || Ab necedat. *Ignorantemente*. Insipienter, imperitè.

IGNORAR. v. a. No saber, no entèndrer, no conèixer. *Ignorar*. Ignoro, as.

IGNORAT, DA. p. p. *Ignorado*. Ignoratus. || DESCONEGUT.

IGNUT. m. Peix que 'ls gentils consagràren

à Vénus. *Apua*. *Aphya*, apua, æ. Pòt dirse així del llatí «ignis» foc; pus posat al foc se cou molt prompte, y de aquí vé 'l refran llatí «Aphya ad ignem» de lo que s' acaba ó consum aviat.

IGNYORAR. v. a. ant. IGNORAR. || ant. ANTO-
RAR.

IGREA. f. ant. IGLÉSIA.

IGUAL. adj. Lo que es de la mateixa naturalesa, quantitat y qualitat que altra cosa. *Igual*. Germanus, comens. || Pla, sense costas ni profunditat. *Igual*. Equus. || Semblant. *Igual*. Unus, germanus. || Invariable, constant. *Igual*. Equalis. || De las mateixas proporcions. *Igual*. Exisonus.

IGUAL PER IGUAL. m. adv. Denota la igualtat de dos cosas. *Ras con ras; ras en ras*. Equaliter.

AL IGUAL. m. adv. Ab igualtat. *Al igual*. Equaliter, pariter.

DE IGUAL Á IGUAL. m. adv. Igualment. *Con igualdad*. Ex æquo; pari gradu.

FÉR ANAR PER UN IGUAL. fr. Igualar algunas cosas entre las quals devia haverhi proporció de desigualtat. *Llevar por un rasero*. Infima summis paria facere.

NO TENIR IGUAL. fr. Sér superior à tot. *No tener igual*. Omnes superare, vincere, anteiore, antecedere.

PER IGUAL. m. adv. IGUAL PER IGUAL.

PER UN IGUAL. m. adv. PER UN SEQUIT.

POSAR IGUAL. fr. IGUALAR, APLANAR.

POSARSE IGUAL. fr. Pagar sos deutes. *Redondearse*. A debitis se omnino expedire, liberare.

SENSE IGUAL. m. adv. Sense comparació. *Sin igual, sin par*. Sine pari.

SÉR IGUAL Ó TENIR PER IGUAL. fr. Tenir en lo mateix concepte; apreciar igualment à un subjecte que à altre. *Igualar*. Equaliter aestimare.

IGUALACIÓ É IGUALADURA. f. L' acte y efecte de igualar. *Igualacion, iguala, igualamiento, emparejadura, emparejamiento*. Equalis adæquatio.

IGUALADOR, A. m. y f. Qui iguala. *Igualador*. Equator, is.

IGUALAMENT. m. ant. IGUALACIÓ.

IGUALAR. v. a. Fèr ó posar una cosa igual à altra. *Igualar*. Equo, as. || Aplanar, posar à nivell. *Igualar*. Complano, as. || v. n. No preferirse als altres. *Igualar*. Parem se alicui facere. || Sér igual una persona ó cosa à altra. *Igualar*. Equalitatem cum aliose constituere. || ARRASAR. 1. || Retallar los llibres pera que la enquadernació fassa més goig. *Recortar, igualar*. Recido, is.

IGUALARSE. v. r. Posarse al igual de altre. *Igualarse*. Se cum aliquo æquare; se alteri æquare.

IGUALAT, DA. p. p. *Igualado*. Equatus. || adj. PLA, UNIT.

IGUALAYAR. v. a. ant. ARRASAR. 3.

IGUALMENT. adv. m. Ab igualtat. *Igualmente*. Equè || Sense distinció. *Igualmente*. Adæquè.

|| Del mateix modo. *Igualmente*. Pariter. || També. *Igualmente, tambien*. *Equaliter*. || PLANAMENT.

IGUALTAT. f. Conformitat de una cosa ab altra en naturalesa ó qualitats. *Igualdad*. *Æqualitas*, atis. || Correspondència, proporció, semblansa. *Igualdad*. *Æqualitas*, atis. || Firmesa de ánimo, constància. *Igualdad, firmeza de ánimo; serenidad*. *Æqualitas, æquanimitas*, atis, constantia, æ, moderatio, nis.

IGUR. m. Beguda, espècie de xerigot, que usen les lurchs. *Igurio*. *Igurium*, ii.

ILL.

ILIADA. f. Poëma de Homero sobre la guerra de Troya. *Iliada*. *Ilias*, adis.

IL·LA. f. ISLA.

IL·LACIÓ. f. Conseqüència, deducció de algunes principis assentats. *Ilacion*. *Illatio*, inductio, nis.

ILLADA. f. Qualsevol de las dos cavitats entre las costellas falsas y sol del ventre. *Ijada, ijar*. Illia, um. || MOIXAMA. || Tunyina ó mamella de porca salpresa. *Ubre, hijada de puerco*. *Sumen*, inis. || Lo dolor ó mal que's pateix en aquella part. *Miserere, hijada*. || pl. Dit dels costats del caball y animals semblants. *Hijares*. Illia, um.

IL·LAQUEACIÓ. f. ENCADENAMENT.

IL·LATTU, VA. adj. Lo que s'infereix ó dedueix de alguna cosa. *Ilativo*. *Illativus*.

IL·LEGAL. adj. Lo que es contra la llei. *Illegal*. *Illegalis*.

IL·LEGALITAT. f. Falta contra la llei. *Illegalidad*. *Illegalitas*, atis.

IL·LEGALMENT. adv. m. Contra la llei. *Illegalmente*. *Illicitè*.

IL·LEGIBLE. adj. Lo que no's pòt llegir. *Illegible*. *Quod legi non potest*.

IL·LEGÍTIM, A. adj. Contrari á la llei. *Illegítim*. *Illegítimus*. || Fill procreat fora de matrimoni y de pares que no podian contràurerlo. *Illegítim*. *Notus*.

IL·LEGÍTIMAMENT. adv. m. Sense llegítimitat. *Illegítimamente*. *Illegitimè*.

IL·LEGÍTIMAR. v. a. Fèr que una cosa sia il·legítima. *Illegítimar*. *Iustum et legitimum illegitimum reddere*.

IL·LEGÍTIMITAT. f. Falta de alguna circumstància pera sèr una cosa llegítima. *Illegítimidad*. *Legis adversatio*.

IL·LERDÉS, A. adj. Cosa de Lleyda. *Leridano*. *Ilterdensis*.

IL·LERDET, A. m. y f. Natural de Lleyda. *Natural de Lérida*. *Ilterdensis*.

IL·LÉS, A. adj. Sense dany. *Ileso; sin lesion*. *Illesus; innocuus*.

IL·LETA. f. ant. ISLETA.

IL·LIBAT, DA. adj. IL·LÉS, ENTER.

IL·LIBERITÀ, NA. adj. Natural y pertanyent á il·libèria. *Iliberitano*. *Iliberitanus*.

IL·LÍCIT, A. adj. Prohibit, injust. *Illicito*. *Illicitus, nefas*.

IL·LÍCITAMENT. adv. m. Contra rahó & dret. *Illicitamente*. *Illicitè*.

IL·LÍMITAT, DA. adj. Sense límits. *Ilimitado*. *Ilimitatus*.

IL·LÍQUIT, A. adj. Espés. *Ilíquido*. *Non liquidus*.

IL·LIRI, A. adj. Cosa de il·liria. *Ilirio*. *Ilirius*.

IL·LUMENAR. v. a. IL·LUMINAR.

IL·LUMINACIÓ. f. Acte y efecte de il·luminar. *Iluminacion*. *Illuminatio*, nis. || Adorno, disposició de molts llums ordenadas. *Iluminacion*. *Illuminatio*, nis. || pint. Lo tint dels colors que's donan á la pintura. *Iluminacion*. *Illuminatio*, nis.

|| En la moral la llum que vé de Dèu á nostras ànimas. *Iluminacion, ilustracion*. *Illuminatio*, nis.

IL·LUMINADÍSSIM, A. adj. *Iluminadísimo*. *Valdè illuminatus*.

IL·LUMINADOR, A. m. y f. Qui il·lumina. *Iluminador*. *Illuminator*, is. || pint. Qui adorna ab colors los llibres ó pinturas. *Iluminador*. *Coloribus ornans*.

IL·LUMINAMENT. m. IL·LUMINACIÓ.

IL·LUMINAR. v. a. Comunicar, donar llum ó claredat. *Iluminar, alumbrar*. *Lumino*, as. || Adornar ab molts llums las iglésias, etc. *Iluminar*. *Ilumino*, as. || pint. Adornar ab colors. *Iluminar*. *Picturis, coloribus ornare*. || En la moral ensenyar, traurellos dubtes y dificultats. *Iluminar*. *Ilumino, illustro*, as. || teol. Inspirar Dèu interiorment á la criatura. *Iluminar, ilustrar*. *Ilumino*, as. || met. Il·lustrar l'enteniment ab l'estudi. *Iluminar*. *Ilumino*, as. || poët. Amanéixer. *Amanecer*. *Lucesco*, is. || Donar vista als cegos. *Dar vista*. *Ilumino*, as.

IL·LUMINAT, DA. p. p. *Iluminado*. *Illuminatus*. || m. pl. Certs heretges. *Iluminados*. *Illuminati, orum*.

IL·LUMINATTU, VA. adj. Lo que té virtut pera il·luminar. *Iluminativo*. *Illuminandi virtute pollens*.

IL·LÚS, A. adj. Enganyat ab aparicions. *Iluso*. *Illusus*.

IL·LUSIÓ. f. Falsa imaginació, aprehensió errada. *Ilusion*. *Illusio*, nis. || Aparició enganyosa. *Ilusion*. *Inane spectrum; inanis, fallax visio*.

IL·LUSIU, VA. adj. Fals, enganyós, aparent. *Ilusivo, ilusorio*. *Fallax*.

IL·LUSORI, A. adj. IL·LUSIU. || Nul·lo, de ningun valor. *Ilusorio*. *Illusorius*.

IL·LUSTRACIÓ. f. Obra de il·lustrar. *Ilustracion*. *Illustratio*, nis. || Inspiració divina. *Ilustracion, inspiracion*. *Divinus afflatus*. || ENNOBLIMENT.

IL·LUSTRADOR, A. m. y f. Qui il·lustra. *Ilustrador*. *Illustrator*, is.

IL-LUSTRAR. v. a. Explicar, aclarir. *Ilustrar.* Illumino, as. || Donar, comunicar llum. *Ilustrar.* Illumino, as: || Adornar. *Ilustrar.* Radio, as. || Ennobrir, fer il·lustre alguna persona ó cosa. *Ilustrar.* Orno, as. || teol. Inspirar Déu á las criaturas ab llum sobrenatural. *Ilustrar, iluminar.* Illustro, as, moveo, præmoveo, es. || Hermosejar un discurs. *Exornar el discurso.* Orationem ornamentis illuminare, exornare.

IL-LUSTRAT, DA. p. p. *Ilustrado.* Illustratus.

IL-LUSTRE. adj. Noble, excel·lent, famós. *Ilustre, esclarecido, inclito.* Il·lustris. || Insigne, célebre. *Ilustre.* Illustris. || Títol de dignitat. *Ilustre.* Illustris.

IL-LUSTREMENT. adv. m. De un modo il·lustre. *Ilustremente.* Clarè, præclarè.

IL-LUSTRÍSSIM, A. adj. sup. *Ilustrísimo.* Illustrissimus. || Tractament del bisbe, y altrás dignitats. *Ilustrísimo.* Illustrissimus. || Títol que en lo sigle xv se donava als Infants. *Ilustrísimo.* Illustrissimus.

IM.

IMADA. f. náut. Cada esplanada de las dos que's forman en la grada á un y altre costat de la quilla, y per las quals relliscan las anguilas quant la nau se bota al aygua. *Aimada, imada.* Tabulatum, i.

IMAGE. f. ant. *IMATGE.*

IMAGINABLE. adj. Lo que's pót imaginar. *Imaginable.* Quod imaginari, concipi potest.

IMAGINACIÓ. f. Idea, imatge, representació. *Imaginacion.* Phantasia, æ. || Falsa aprehensió; judici de cosa sense fonament. *Imaginacion.* Imaginatio, nis. || OPINIÓ. || La facultat que representa al ánima las imatges. *Imaginacion.* Imaginatio, nis. || La cosa imaginada. *Imaginacion.* Animo informata species.

DIVAGAR LA IMAGINACIÓ. fr. Distráurerse. *Divagar la imaginacion.* Divagor, aris.

NO PASSAR PER LA IMAGINACIÓ. fr. NO PASSAR PEL PENSAMENT.

IMAGINACIONISTA. m. med. Lo qui créu en la influéncia que exerceix la imaginació en lo feto. *Imaginacionista.* Imaginaster, ri.

IMAGINAMENT. m. ant. *IMAGINACIÓ.*

IMAGINAR. v. a. Fornar espècies ó imatges en la fantasia. *Imaginar.* Imaginor, aris. || Créuer, pensar, idear, ab fonament. *Imaginar.* Cogito, as. || Idear sense fonament. *Imaginar, inventar.* Effingo, is. || Esculpir, fér imatges de bulto. *Esculpir.* Insculpo, is.

NO'S PÓT IMAGINAR NI PENSAR. fr. *No se puede imaginar.* Non cogitatione comprehendí, nec mente percipi potest.

IMAGINARI, A. adj. Lo que's pót imaginar. *Imaginario, imaginable.* Quod mente concipi po-

test. || Fantástich, que no existeix sinó en la imaginació. *Imaginario.* Imaginarius.

IMAGINÀRIA. f. mil. Guàrdia anomenada pera suplir quant ix la que guarda'l quartel. *Imaginaria.* Cautionalis, stativa militum custodia.

IMAGINÀRIAMENT. adv. m. Fingidament, sense realitat. *Imaginariamente.* Imaginariè.

IMAGINAT, DA. p. p. *Imaginado.* Imaginatus.

IMAGINATIU, VA. adj. Lo qui continuament imagina. *Imaginativo.* Imaginabundus. || Qui té viva la aprehensió. *Imaginativo.* Qui rerum species facile animo informat.

IMAGINATIVA. f. Facultat ó potència de imaginar. *Imaginativa.* Mens, tis.

IMAGINAYRE. m. ant. Artista ó pintor de imatges. *Imaginario.* Imaginarius.

IMAGINATURA. f. ESCULTURA, PINTURA.

IMAGINERIA. f. Brodat de figuras; en castellá se sól pèndrer també per la escultura ó pintura. *Imagineria.* Imaginum, figurarum intextura.

IMAN. m. Pedra mineral, regularment de color gris obscur, que té la propietat de dirigir-se naturalment envers lo nort, y de atraürer lo ferro. També hi ha un mixto artificial que produeix los mateixos efectes. *Iman, piedra iman, calamita.* Sideritis, is, magnes, etis. || met. Atractiu. *Iman, atractivo.* Illecebræ, arum.

IMANAR Ó IMANTAR. v. a. MAGNETISAR.

IMATGE. f. Figura, representació, idea que's forma en l'enteniment. *Ímágen.* Idea, æ. || Retrat, pintura. *Ímágen.* Figura, æ. || Se diu figuradament de una cara hermosa ó ben féla. *Ímágen, serafín.* Imago, inis.

SER UNA IMATGE. fr. fam. Se diu del subjecte de especial hermosura. *Ser un serafín ó una ímágen.* Pulcherrimum esse.

IMBARATABLE. adj. Lo que no's pót comutar, ó baratar. *Incommutable.* Incommutabilis.

IMBECIL-LAMENT. adv. m. Débilmement. *Con debilidad y flaqueza.* Imbecilliter.

IMBECIL-LITAT. f. Flaquesa, debilitat. *Imbecilidad.* Imbecillitas, atis.

IMBECIL-LO, A. adj. Flach, débil. *Imbécil.* Imbecillus. || INNOCENT, FÀTUO.

IMBORNAL. m. náut. Forat per ahont surt la aygua de la cuberta de la nau. *Imbornal, embornal.* Navis ad aquarum emissionem foramen. || Altre forat que's fá per la part inferior de las perxas, y contra la quilla, pera que las ayguas de entrecodernas corran á la caixa de bombas. *Imbornal, groera, regola, desaguadero.* Anquina, æ.

IMBUIR. v. a. Infundir, persuadir, ensenyar, doctrinar. *Imbuir.* Imbuo, is. || Persuadir, guanyar l'ánimo. *Imbuir.* Suadeo, es. || Empapar l'esperit dels costums y opinions del vulgo. *Imbuir.* Animum moribus et opiniobus vulgi imbue-re.

IMBUÏT, DA. p. p. *Imbuido.* Imbutus.

IMITABLE. adj. Lo que's pòt imitar. *Imitabile*. *Imitabilis*.

IMITACIÓ. f. La acció de imitar. *Imitacion*. *Imitatio*, *æmulatio*, nis.

À **IMITACIÓ.** m. adv. A semblansa ó al igual de altra cosa. *A imitacion*. *Ad similitudinem*.

IMITADOR. A. m. y f. Qui imita. *Imitador*. *Imitator*, *æmulator*, is.

IMITAR. v. a. Executar alguna cosa á semblansa de altra. *Imitar*. *Imitor*, aris. || Contrafer ó escarnir. *Imitar*. *Imitor*, aris. || Copiar, seguir l'exemple. *Imitar*. *Imitor*, aris. || Retratar, representar. *Imitar*. *Adumbró*, as, exprimo, is.

IMITAT. DA. p. p. *Imitado*. *Imitatione* expressus. || **CONTRAFET**.

IMPACIÈNCIA. f. Intol·lerància, falta de paciència. *Impaciencia*. *Impacientia*, æ. || Promptitut de indignació, de cólera. *Impaciencia*. *Stomachus*, i. || Gran desitj, falta de espera. *Impaciencia*. *Anxietas*, atis, *impatientia*, æ.

IMPACIENT. A. adj. Qui no té espera. *Impaciente*. *Impatiens*. || Incomodat. *Impaciente*. *Impatiens*.

IMPACIENTAR. v. a. Enfadar molt. *Impacientar*. *Patientiam turbare*.

IMPACIENTARSE. v. r. Tenir impaciència. *Impacientarse*. *Molestè*, indignè aliquid ferre.

IMPACIENTÍSSIM. A. adj. sup. *Impacientissimo*. *Impatientissimus*.

IMPACIENTMENT. adv. m. Ab impaciència. *Impacientemente*. *Impatienter*. || Ab gran desitj. *Impacientemente*. *Avidè*.

IMPAGABLE. adj. Lo que no's pòt pagar. *Insoluble*. *Insolubilis*.

IMPAHIBLE. adj. Lo que no's pòt pahir. *Indigestible*. *Indigestus*.

IMPALPABLE. adj. Lo que no's pòt palpar. *Impalpable*. *Intractabilis*.

IMPAR. adj. Desigual. *Impar*. *Impar*. || arit. Número la meytat del qual conté trencat. *Impar*. *Numerus impar*.

IMPARCIAL. adj. Qui no pren partit. *Imparcial*. *Neutralis*.

IMPARCIALITAT. f. Indiferència, neutralitat. *Imparcialidad*. *Nullius factionis studium*.

IMPARTIBLE. adj. Lo que no's pòt partir. *Impartible*. *Indivisibilis*.

IMPASSIBILITAT. f. Condió de cosa incapàs de partir. *Impasibilidad*. *Impasibilitas*, atis.

IMPASIBLE É IMPATIBLE. adj. Incapàs de patir. *Impasible*. *Impatibilis*, *impassibilis*; pati nescius.

IMPAVIDESA. f. INTREPIDESA, RESOLUCIÓ.

IMPÀVIT. DA. adj. Intrèpit, resolt. *Impávido*. *Impavidus*.

IMPECABILITAT. f. Impossibilitat de pecar. *Impecabilidad*. *Impecabilitas*, atis.

IMPECABLE. adj. Incapàs de pecar ó errar: *Impecable*. *Impecabilis*.

IMPEDIENT. p. a. Lo qui impideix. *Impediente*. *Impediens*, obstands.

IMPEDIMENT. m. Incomoditat. *Impedimento*. *Impedimentum*, i. || OCUPACIÓ. || Obstacle, destorb. *Impedimento*, *obstáculo*. *Impedimentum*, i. || teol. Qualsevol circumstància que fá nul·lo 'l matrimoni. *Impedimento*. *Impedimentum*, i. || Detenció, ó arrest de la nau, abans ó després de haver carregat ó descarregat. *Impedimento*, *fuerza superior ó de principe*. *Navis impedimentum*.

IMPEDIMENT DIRIMENT. teol. Lo qui impideix celebrar lo matrimoni, y desá 'l celebrat. *Impedimento dirimente*. *Dirimens impedimentum*.

IMPEDIMENT IMPEDIENT. Lo que sols impedeix la celebració del matrimoni. *Impedimento impediente*. *Impedimentum impediens*.

POSAR IMPEDIMENT Á LA CÚRIA. fr. Manifestar al jutge l'impediment que té algú pera celebrar lo matrimoni que vól contràurer. *Embargar los sellos*, *poner impedimento á alguno*. Aliqui *impedimentum obijcere*.

IMPEDIR. v. a. Obstar, destorbar, embarassar. *Impedir*. *Obsto*, as. || Fèr mala obra, incomodar. *Impedir*. *Obsum*, es.

IMPEDIRSE. v. r. Contràurer malaltia que priva 'l poder usar dels membres. *Impedirse*. *Impediri*.

IMPEDIT. DA. p. p. *Impedido*. *Impeditus*. || adj. Malaltís que no pòt valerse. *Impedido*. *Membris captus*.

IMPEDITIU. VA. adj. Lo que pòt impedir. *Impeditivo*. *Impediens*.

IMPEL·LIR. v. a. Empényer, donar impuls. *Impeler*, *impulsar*, *empujar*. *Impello*, is. || met. incitar, estimular. *Impeler*, *impulsar*. *Impello*, is.

IMPEL·LIT. DA. p. p. *Impelido*.

IMPENDENT. adj. PENDENT.

IMPENETRABILITAT. f. Propietat dels cosos que impedeix que un estiga en lo lloch que ocupa un altre. *Impenetrabilidad*. *Impenetrabilitas*, atis.

IMPENETRABLE. adj. Lo que no's pòt penetrar. *Impenetrable*. *Impenetrabilis*. || Lloch inaccesible. *Impenetrable*. *Impervius*. || met. Lo que no's pòt entèndrer. *Impenetrable*. *Inextricabilis*.

IMPENETRABLEMENT. adv. m. De un modo impenetrable. *Impenetrablemente*. *Impenetrabilem in modum*.

IMPENITÈNCIA. f. Obstinació en lo pecat. *Impenitencia*. *Impœnitentia*, æ.

IMPENITÈNCIA FINAL. La que dura fins á la mort. *Impenitencia final*. *Finalis impœnitentia*.

IMPENITENT. adj. Obstinat en lo pecat. *Impenitente*, *inconvertible*. *Impœnitens*.

IMPENSA. f. for. GASTO.

IMPENSADAMENT. adv. m. De improvis. *Impensadamente*. *Inopinatè*. || Inadvertidament, per descuyt. *Impensadamente*. *Imprudenter*.

IMPENSAT. BA. adj. Lo que cedevé de im-

provis. *Impensado*. Inopinatus. || Inadvertit, descuydat. *Impensado*. Imprudens, insciens, incautus.

IMPERANT. p. a. Qui impera, mana ó domina. *Imperante*. Imperans.

IMPERAR. v. a. Gobernar l' emperador. *Imperar*. Impero, as. || Manar, ordenar. *Imperar*. Impero, as.

IMPERAT, DA. p. p. *Imperado*. Imperatus.

IMPERATIU, VA. adj. Qui impera eficásment. *Imperativo*, dominante, altanero. Imperativus. || gram. Modo de manar en los verbs. *Imperativo*. Imperativus.

IMPERATORI, A. adj. IMPERIAL.

IMPERATÓRIA. f. Planta de flors petites, blanques, en forma de girasol; lo fruyt xato; la arrel grossa de una polzada, blanca obscura en lo exterior, verda en lo interior, aromática y picant. Serveix pera várias composicions, y contra quartanas, perlesia, y feriduras. *Imperatoria*. Imperatoria, æ, ostrutgium, ii.

IMPERCEPTIBLE. adj. Lo que no 's pòt percibir; també equival en lo moral á incompreensible. *Imperceptible*. Insensibilis, incensilis, sensum fugiens.

IMPERCEPTIBLEMENT. adv. m. De un modo imperceptible. *Imperceptiblement*. Sine sensu.

IMPERDONABLE. adj. Lo que no 's pòt perdonar. *Imperdonable*. Venia indignus.

IMPERFECCIÓ. f. Defecte, falta. *Imperfeccion*. Vilium, ii. || En la moral falta lleugera que ni arriba á pecat venial. *Imperfeccion*. Imperfectio, nis.

IMPERFECTAMENT. adv. m. IMPERFETAMENT.

IMPERFET, A. adj. No conclòhit ó acabat. *Imperfecto*. Inchoatus. || Lo que té alguna imperfecció. *Imperfecto*. Vitosus, imperfectus.

IMPERFETAMENT. adv. m. Ab imperfecció. *Imperfectamente*. Imperfectè.

IMPERI. m. Dominació, mando. *Imperio*. Imperium, ii. || La acció de manar ab autoritat. *Imperio*. Imperium, ii. || Los estats subjectes al emperador. *Imperio*. Imperium, ii. || La dignitat del emperador. *Imperio*. Imperium, ii. || Lo temps que dura 'l mando de un emperador. *Imperio*. Imperium, ii. || met. Lo poder y domini que té la voluntat sobre sos actes y efectes, com també las passions ó virtut sobre l' home. *Imperio*. Dominatus, us, imperium, ii. || ant. EMPÍREO.

IMPERI ORIENTAL. Lo de Constantinopla ab relació al de Roma que 's deya occidental. *Imperio orientalis*. Orientale imperium.

MER IMPERI. La potestat que té 'l soberá y magistrats pera posar penas ab coneixement de causas. *Mero imperio*. Merum imperium.

MITX IMPERI. La facultat que competeix als jutges pera decidir las causas civils, y fer cumplir sas senténcias. *Misto imperio*. Mixtum imperium.

IMPERIAL. adj. Pertanyent al emperador y al imperi. *Cesareo*, *imperial*, *imperatoris*. Cæsareus,

imperatorius. || m. La cuberta de las diligéncias. — *Imperial*. In rheda tegmen.

IMPERÍCIA. f. Ignorància. *Impericia*. Ruditas, atis. || Impolítica. *Impericia*. Rusticitas, atis.

IMPERIÓS, A. adj. Soberá, orgullós. Dominante, imperioso. Imperiosus.

IMPERIOSAMENT. adv. m. Severament. *Imperiosamente*. Imperiosè.

IMPÉRIT, A. adj. Ignorant. *Imperito*. Imperitus, indoctus.

IMPERITAMENT. adv. m. Ab imperícia. *Imperitamente*. Imperitè, insipienter.

IMPERMUTABLE. adj. Lo que no 's pòt permutar. *Impermutabile*. Quod permutari non potest.

IMPERSONABLE. adj. INESCRUTABLE.

IMPERSONAL. adj. gram. Dit del verb que sols s' usa en las terceras personas del singular. *Impersonal*. Impersonalis. || S' aplica al modo de parlar en que s' usa del article Lo en lloch dels tractaments comuns, tu, vos, etc. *Impersonal*. Impersonalis loquendi modus.

EN IMPERSONAL. m. adv. IMPERSONALMENT. 2.

PER IMPERSONAL. m. adv. y

IMPERSONALMENT. adv. m. Ab tractament impersonal, ó modo de tractar á un subjecte, usant del article Lo y la tercera persona del verb. *Impersonalmente*. Impersonaliter. || S' usa pera dir que 'l verb está en una oració sense persona. *Impersonalmente*. Impersonaliter.

IMPERSUADIBLE Ó IMPERSUASIBLE. Lo que no 's pòt persuadir. *Impersuasible*. Quod persuaderi non potest.

IMPERTÉRRIT, A. adj. Qui no té terror. *Impertérrito*. Imperterritus.

IMPERTINÉNCIA. f. Fàstich, mal humor, dificultat en contentarse. *Impertinencia*. Displicentia, æ. || Estravagància; ridícula, paraula, acció ó modo insolent. *Impertinencia*. Ineptia. || Molèstia. *Impertinencia*. Importunitas, atis.

IMPERTINENT, A. adj. Importú, enfadós. *Impertinente*. Importunus. || Lo que no vé al cas. *Impertinente*. Alienus. || Cabessut, porfiat. *Porfiado*, terco. Pervicax.

IMPERTINEMENT. adv. m. Ab impertinència. *Impertinenter*. Ineptè.

IMPETURABLE. adj. Inalterable. *Imperturbable*. Imperturbabilis.

IMPETR. v. a. ant. CONVÈNCER, IMPEDIR, ACUSAR.

IMPETRABLE. adj. Lo que 's pòt impetrar. *Asequible*. Impetrabilis.

IMPETRACIÓ. f. Logro, consecució. *Impetracion*. Impetratio, nis.

IMPETRADOR, A. m. y f. é

IMPETRANT. p. a. Qui impetra. *Impetrador*, *impetrante*. Impetrator is.

IMPETRAR. v. a. Obtenir, lograr ab súplicas. *Impetrar*. Impetro, as.

IMPETRAT, DA. p. p. *Impetrado*. Impetratus.

IMPETU. m. Moviment accelerat ó violent. *Impetu, impetuosidad.* Violentia, ferocia, æ. || Fer-
vor, vigor del ánimo. *Impetu.* Calor, is. || Agitació,
violència de las passions. *Impetu.* Impetus, us,

IMPETUÓS, A. adj. Violent, furios. *Impetuoso.*
Impetuosus. || met. ARREBATAT, PRECIPITAT.

IMPETUOSAMENT. adv. m. Ab impetu. *Im-
petuosamente.* Violenter.

IMPETUOSÍSSIMAMENT. adv. m. Ab impe-
tu. *Impetuosissimamente.* Valdè impetuósè.

IMPETUOSITAT. f. ó

IMPETUT. f. ant. IMPETU.

IMPIADÓS, A. adj. IMPIO.

IMPIAMENT. adv. m. Irreligiosament. *Impia-
mente.* Impiè. || CRUELMENT.

IMPIDIR. v. a. IMPEDIA.

IMPIETAT. f. Irreligió, falta de respecte á
Dèu, la pàtria, 'ls pares y superiors. *Impiedad.*
Impium facinus.

IMPINGIR. v. a. ATRIBUIR.

IMPIO, A. adj. Irreligiós. *Impio.* Impius. ||
Violador de cosas sagradas. *Impio.* Impius.

IMPLACABLE. adj. Lo que no's pót aplacar.
Implacable, inexorable. Implacabilis, inexorabilis,
inexpiabilis.

IMPLACABLEMENT. adv. m. Ab odi impla-
cable. *Implacablemente, Implacabiliter, pertinaci-
tèr.*

IMPLATICABLE. adj. Qui no admet conver-
sació. *Implaticable.* Intractabilis.

IMPLICACIÓ É IMPLICÀNCIA. f. Contra-
dicció, oposició de termes entre sí. *Implicacion.*
Implicantia, æ. || EMBOLICH.

IMPLICACIÓ DE NERVIS. Comunicació ó enllasament
que ferman com un embolich. *Plexo.* Nervorum
implicatio.

IMPLICANT. p. a. Lo que implica. *Implicante.*
Implicans.

IMPLICAR. v. a. Embolicar, mesclar una cosa
ab altra. *Implicar.* Implico, as. || v. n. Oposarse,
contradirse un terme, frase, etc. *Implicar.* Implico,
as. || Usat ab negació destorbar, impedir. *Implicar.*
Repugno, as.

IMPLICAT, DA. p. p. *Implicado.* Implicatus.

IMPLICATORI, A. adj. Lo que conté impli-
cació. *Implicatorio, implicante.* Pugnans, impli-
cans, repugnans.

IMPLÍCIT, A. adj. Inclós en una cosa sèns ex-
pressarse. *Implicito.* Implicitus.

IMPLÍCITAMENT. adv. m. De un modo im-
plícit. *Implicitamente.* Implicitè.

IMPLORADOR, A. m. y f. SUPLICANT.

IMPLORAMENT. m. La acció de implorar.
Imploracion. Imploratio, nis.

IMPLORAR. v. a. Demanar favors ab gemechs,
súplicas y llàgrimas. *Implorar.* Imploro, as.

IMPLORAT, DA. p. p. *Implorado.* Implora-
tus, exoratus.

IMPLUVI. m. Depòsit de aygua que hi havia

en mitj del pati de una casa romana. *Impluvio.*
Impluvium, ii.

IMPOLÍTICA. f. Descortesia. *Impolitica.* Rus-
ticitas, inurbanitas, atis.

IMPOLÍTICH, CA. adj. Qui es faltat de polí-
tica. *Impolitico.* Incivilis, inurbanus.

IMPOL-LUT, A. adj. Sense màcula. *Inmacu-
lado, impoluto.* Impollutus.

IMPONDERABLE. adj. Lo que no té ponde-
ració. *Imponderable.* Omnem exaggerationem su-
perans.

IMPORT. m. Preu, cost. *Importe.* Pretii sum-
ma.

IMPORTABLE. adj. INSORTABLE.

IMPORTACIÓ. f. Entrada de gèneros en al-
gun regne. *Importacion.* Importatio, introductio,
intromissio, nis.

IMPORTÀNCIA. f. Conveniència, utilitat gran.
Importancia. Momentum, i. || Representació de al-
guna persona per sas qualitats. *Importancia.* Exis-
timatio, nis.

IMPORTANT. p. a. Grave, lo que es de im-
portància. *Importante.* Necessarium, utile.

IMPORTANTÍSSIM, A. adj. sup. *Importan-
tissimo.* Gravissimus, utilissimus.

IMPORTANTMENT. adv. m. ant. Ab impor-
tància y utilitat. *Importantemente.* Utiliter, maxi-
mè.

IMPORTAR. v. n. Convenir, sér convenient,
favorable, útil, ventatjós. *Importar.* Convenio, is.
|| Pertànyer, tocar, tenir que véurer en alguna
cosa. *Importar.* Alicui interesse. || v. a. Valer ó
arribar á tal quantitat las cosas compradas. *Im-
portar, sumar, valer.* Estimo, as. || Consistir, anar
á risch, com: aixó us importa la vida. *Consistir,*
estribar. Nitor, eris. || REQUIRIR, EXIGIR.

IMPORTAT, DA. p. p. *Importado.* Estima-
tus.

IMPORTÚ, NA. adj. Enfadós, molest, imper-
tinent. *Importuno.* Importunus. || INTIMPETIU.

IMPORTUNACIÓ. f. Instància molesta. *Im-
portunacion, importunidad.* Importuna obsecratio.

**IMPORTUNADAMENT É IMPORTUNA-
MENT.** adv. m. Ab importunació. *Importunamen-
te, importunadamente.* Importunè, molestè. || IN-
TEMPESTIVAMENT.

IMPORTUNAR. v. a. Molestar, enfadar. *Im-
portunar.* Gravo, insto, as.

IMPORTUNAT, DA. p. p. *Importunado.* Gra-
vatus.

IMPORTUNÍSSIM, A. adj. sup. *Importunisi-
mo.* Importunissimus.

IMPORTUNITAT. f. IMPORTUNACIÓ.

IMPOSADOR, A. m. y f. IMPOSTOR.

IMPOSAR. v. a. Carregar, posar alguna cosa
sobre altra. *Imponer.* Impono, is. || Carregar algu-
na obligació ó gravàmen. *Imponer.* Impono, is. ||
Instruhir á algú en alguna matèria. *Imponer.* Ins-
truo, is. || IMPUTAR, CALUMNIAR, APOSAR. 2. || Entre

estampers arreglar en la premsa las planas, de modo que plegant lo full vaja seguida la numeració de ellas. *Imponer*. Litterarum tabulam typographicam prælo imponere. || Posar nom. *Imponer nombre*. Nomen imponere. || v. r. Férse cárrech, enterarse bè. *Instruirse, informarse, imponerse*. Edoceri.

IMPOSAT, DA. p. p. *Impuesto*. Impositus.

IMPOSICIÓ. f. La acció de imposar. *Imposicion*. Impositio, nis. || Càrrega, tribut, gravámen. *Imposicion, impuesto*. Tributum, i. || Entre estampers la pessa de fusta ó metall que posan en la forma pera que iscan los marges y blanchs ó distàncies entre plana y plana. *Imposicion*, y en los llibres en foli comunment *guarniciones*. Impositio, nis, craticulæ, arum. || Col·locació de las planas pera ferlas venir bè unas ab altrás. *Imposicion*. Impositio, nis, foliorum paginarum legitima distributio. || La acció de posar nom. *Imposicion*. Nominis impositio. || **IMPOSTURA, CALÚMIA.**

IMPOSICIÓ DE MANS. Ceremonia posant los bisbes las mans sobre 'ls que ordenan. *Imposicion de manos*. Manuum impositio.

IMPOSICIÓ DE SILENCI PERPÉTUO. for. Prohibició al actor pera tornar á reduhir la acció é instar sobre ella. *Imposicion de perpetuo silencio*. Perpetui silentii impositio.

IMPÓSIT. m. IMPOSICIÓ. 2.

IMPOSSIBIL. adj. ant. IMPOSSIBLE.

IMPOSSIBILITAR. v. a. Llevar la possibilitat. *Impossibilitar*. Impossibile aliquid reddere; aliquid impotentem facere.

IMPOSSIBILITAT, DA. p. p. *Imposibilitado*. Potestate destitutus. || f. fil. Repugància ó impotència de fér alguna cosa en l' orde natural. *Imposibilidad*. Impossibilitas, atis. || **NECESSITAT, PODRESA.** || adj. IMPEDIT.

IMPOSSIBILITAT FÍSICA. Absoluta repugnància pera existir ó verificarse alguna cosa en l' orde natural. *Imposibilidad física*. Impossibilitas physica.

IMPOSSIBILITAT METAFÍSICA. La que inclou contradicció, com: sér y no sér en un mateix temps. *Imposibilidad metafísica*. Impossibilitas metaphysica.

IMPOSSIBILITAT MORAL. La inverossimilitut de sér ó esdevenir alguna cosa. *Imposibilidad moral*. Impossibilitas moralis.

IMPOSSIBLE. adj. Lo que no pót sér ó esdevenir. *Imposible*. Impossibilis. || met. Sumament difícil y árduo. *Imposible*. Summe difficilis. || m. fil. Ent ó ser fingit. *Imposible*. Ens rationis.

IMPOSSIBLE DE TOTA IMPOSSIBILITAT. exp. fam. Denota la suma impossibilitat de alguna cosa. *Imposible de toda imposibilidad*. Omnino impossibile.

DEMANAR IMPOSSIBLES. fr. fam. que s' usa pera explicar que en va s' esperaria de algú lo que naturalment no pót provenir ó naixer de sa educació, del seu caràcter ó de sa conducta. *Pedir peras al olmo*. Æthiopem dealbare.

IMPOSTA. f. La última pedra que forma una

espècie de cornisa desde ahont comensa l' arch — *Imposta*. Incumba, æ.

IMPOSTOR, A. m. y f. Trapasser, qui imputa algun delict. *Impostor*. Impostor, is.

IMPOSTURA. f. Engany, ficció ab apariència de veritat. *Impostura*. Fallacia, æ. || Calúmnia. *Impostura*. Nefaria calumnia.

IMPOTÈNCIA. f. Falta de poder, de activitat. *Impotencia*. Impotentia, æ. || Incapacitat pera engendrar. *Impotencia*. Impotentia, æ.

IMPOTÈNCIA ABSOLUTA. La que dependeix de la falta de òrgans genitals, ó de la existència de eixos òrgans, viciosament conformals ó alterats per las malalties. *Impotencia absoluta*. Absoluta.

IMPOTÈNCIA CONSTITUCIONAL. La que dependeix de un temperament apàtich ó molt fret ó es resultat de la debilitat general que pateix tota la economia: no pót curarse y produheix la esterilitat. *Impotencia constitucional*. Constitutionaliter.

IMPOTÈNCIA DIRECTA. La que resulta de la fredor del temperament ó de la inèrcia particular dels òrgans genitals. *Impotencia directa*. Directa.

IMPOTÈNCIA INDIRECTA. La que existeix á pesar del vigor del temperament y de la bona conformació de las parts genitals, dimanant de haverse concentrat las forsas vitals en qualsevol altre punt. *Impotencia indirecta*. Indirecta.

IMPOTÈNCIA LOCAL. La que s' presenta en los individus que dotats de bastant vigor experimentan una debilitat y una inèrcia notables en los òrgans de la generació. *Impotencia local*. Localis.

IMPOTÈNCIA PASSATGERA. La dependent de una causa física que sols haja debilitat momentàneament los òrgans generadors, ó de una afecció moral que haja impedit la activitat de eixos òrgans. *Impotencia pasagera*. Transitorina.

IMPOTÈNCIA PERMANENT. La produhida per una causa que obra sense parar sobre 'ls òrgans. *Impotencia permanente*. Permanentis.

IMPOTÈNCIA RELATIVA. La que dependeix de una falta de proporció entre las parts que en lo cóit deuenh concórrer al acte generador. *Impotencia relativa*. Relativa.

IMPOTENT, A. adj. Qui no té potència. *Impotente*. Impotens. || Incapás de engendrar. *Impotente*. Impotens. || Incapás de moderar sas passions. *Furibundo, desenfrenado*. Impotens.

IMPRACTICABLE. adj. Lo que no s' pót practicar. *Impracticable*. Omnino difficilis.

IMPRECACIÓ. f. Maledicció. *Imprecacion, execracion*. Imprecatio, nis.

IMPRECAR. v. a. Malehir. *Imprecare*. Impreco, execro, as.

IMPRECATORI, A. adj. Lo que s' fá ab imprecació. *Imprecatorio*. Imprecatorius; imprecatione factum.

IMPREGNACIÓ. f. fil. L' efecte de impregnarse. *Impregnacion*. Prægnatio, nis.

IMPREGNARSE. v. r. quí. fis. Empaparse

un cos de la substància de altre. *Impregnare*. Imbuo, is, impregno, as.

IMPREMTA. f. L'art de imprimir llibres. *Imprenta*. Typographia, æ. || L'obrador ó lloch en que s'imprimeixen llibres. *Imprenta*. Typus, i.

DOXAR Á LA IMPREMTA. fr. Fér imprimir. *Dar á la estampa, á la prensa*. Typis mandare.

IMPREMTAR. v. a. ESTAMPAR, IMPRIMIR.

IMPRENABLE. adj. ant. INEXPEGNABLE.

IMPRES, A. p. p. *Impreso*. Typis consignatus. || m. Obra impresa, però de poca extensió. *Impressa*. Libellus, i.

IMPREScindible. adj. Cosa de que no's pòt prescindir. *Imprescindible*. Imprescindibilis, inseparabilis.

IMPREScriptibilitAT. f. for. Qualitat de imprescriptible. *Imprescriptibilidad*. Qualitas usucapioni non obnoxia.

IMPREScriptible. adj. Lo que no pòt ni deü prescriurarse. *Imprescriptible*. Usucapioni non obnoxius.

IMPRESSIÓ. f. La acció de imprimir. *Impressio*. Impressio, nis. || Qualsevol obra impresa. *Impresion*. Æditio, nis. || La forma de lletra ab que està impresa la obra. *Impresion*. Typographica notæ. || Marca, senyal que deixa una cosa en altra, com lo sello, las trepitjadas, etc. *Impresion*. Signum, i. || La alteració que causa en un cos altre estrany, com lo fret. *Impresion*. Impressus, us. || Lo moviment que fan en l'ànimo las cosas espirituals ó morals. *Impresion*. Impressio, nis. || IMPETU.

IMPRESSIÓ CURTA. La obra de que se'n tiran poch exemplars. *Breuiendo*. Breve typorum opus.

FER IMPRESSIÓ. fr. met. Fixarse en la imaginació. *Hacer impresion*. Se aliquid in mente infringere.

PRIMERA IMPRESSIÓ. met. Aquell concepte ó notícia ab que un se satisfà immediatament sense detenir-se á fer reflexió. *Primera impresion*. Prima frons.

IMPRESSIONAR. v. a. Persuadir, fér concebir alguna espècie ab forsa y vivesa. *Impresionar*. Altè suadere.

IMPRESSIÓ NAT, DA. p. p. *Impresionado*. Impressus.

IMPRESSOR. m. Qui imprimeix llibres ó regenta una impremta. *Impresor*. Typographus, i.

IMPRESTABLE. adj. Lo que no pòt prestar-se ó deixarse. *Imprestable*. Quod nequit commodari.

IMPREVIST, A. adj. Repentí, lo que no s'ha previst. *Imprevisto*. Improvidus. || Impensat, no meditat. *Imprevisto*. Inopinatus, incognitatus.

IMPRIMACIÓ. f. pint. APARELL.

IMPRIMIR. v. a. Deixar senyalada y marcada la figura de una cosa en altra. *Imprimir*. Imprimo, is. || met. Fixar en l'ànimo alguna noció ó afecte. *Imprimir*. Imprimo, is. || Estampar llibres l'impressor. *Imprimir*. Imprimo, is. || Fér estampar l'autor. *Publicar, imprimir, dar á la estampa, á la*

prensa. Librum ædere, prælo, typis mandare.

IMPRIMIT, DA. p. p. IMPRÉS.

IMPROBABILITAT. f. Qualitat de lo improbable. *Improbabilidad*. Improbabilitas, atis.

IMPROBABLE. adj. Lo que no's pòt probar. *Improbable*. Improbabilis.

IMPROBAR. v. a. REPROBAR, DESAPROBAR.

IMPROBO, A. adj. Dolent, malvat. *Improbo*. Improbis. || met. Dit del treball excessiu, llarch, continuat. *Improbo*. Improbis.

IMPROPERAR. v. a. Afrontar, injuriar. *Improperar*. Impropero, as.

IMPROPERAT, DA. p. p. *Improperado*. Improperatus.

IMPROPERI. m. Afront, injúria de obra ó paraula. *Improperio*. Improperium, ii. || m. La imatge ó imatges que representen algun succés de la passió de Cristo, y 's trauben en professó per la setmana santa. *Paso*. Simulacrum Christi patientis.

IMPROPI, A. adj. Faltat de propietat. *Impropio*. Impropius. || Agé, estrany. *Impropio*. Impropius.

IMPROPIAMENT. adv. m. Ab impropietat. *Impropiamente*. Impropium, ii.

IMPROPORCIÓ. f. DESPROPORCIÓ.

IMPROPORCIONAT, DA. adj. DESPROPORCIONAT.

IMPROROGABLE. adj. Lo que no's pòt prorogar. *Improrogable*. Quod prorogari nequit.

IMPROVIS. m. CASUALITAT.

AB UN IMPROVIS. m. adv. Ab un instant. *Al proviso, al instante*. Illicò.

IMPROVISACIÓ. f. La acció y efecte de improvisar. *Improvisacion*. Improvisatio, nis.

IMPROVISADAMENT. adv. m. Ab improvisació. *Improvisadamente*. Improvisè.

IMPROVISADOR, A. adj. Qui improvisa. *Improvisador*. Improvisator, is.

IMPROVISAR. v. a. Fér alguna cosa sense preparació. *Improvisar*. Improviso, as. || Compòndrer ó dir repentinament un discurs, una poesia ó un tros de música. *Improvisar*. Improviso, as.

IMPROVISARSE. v. r. Sèr improvisat. *Improvisarse*. Sese improvisere.

IMPROVISAT. p. p. de IMPROVISAR.

IMPROVISAMENT. adv. m. De repent, subitament. *Improvisamente, de improviso, á la imprevista*. Improvisè.

IMPRUDÈNCIA. f. Necedat, ignorància, inadvertència. *Imprudencia*. Dementia, æ. || Desvergonyiment, indiscreció, descaro. *Imprudencia*. Audacia, impudentia, æ.

IMPRUDENT, A. adj. Inconsiderat, indiscret. *Imprudente*. Imprudens. || Inadvertit. *Imprudente*. Imprudens. || IGNORANT.

IMPRUDENTMENT. adv. m. Ab imprudència. *Imprudentermente*. Improvidè.

IMPÚBER, A. adj. Qui encara no ha arribat á la edad de la pubertat. *Nozo, impúbbero*. Impubet.

IMPUDÈNCIA. f. Desvergonyiment, descaro. *Impudencia.* Audacia, impudentia, æ.

IMPÚDICAMENT. adv. m. DESHONESTAMENT.

IMPÚDICH, CA. adj. DESHONEST, IMPUR.

IMPUDICÍCIA. f. DESHONESTEDAT, IMPURESA.

IMPUGNACIÓ. f. La acció de impugnar. *Impugnacion.* Impugnatio, nis.

IMPUGNADOR, A. m. y f. Qui impugna. *Impugnador.* Impugnator, adversator, is.

IMPUGNAR. v. a. Contradir, rebàtrre las rahons contràries. *Impugnar.* Impugno, as.

IMPUGNAT, DA. p. p. *Impugnado.* Impugnatus.

IMPUGNATIU, VA. adj. Lo que impugna ó té virtut de impugnar. *Impugnativo.* Impugnans.

IMPULS. m. Impressió extrínseca que causa 'l moviment de algun cos. *Impulso.* Impulsus, us. || met. L' efecte que causan los moviments del ànimo envers qualsevol matèria. *Impulso.* Impulsus, us. || Instigació, estímul, exhortació que inclina á fer alguna cosa. *Impulso.* Impulsus, us.

IMPULSAR. v. a. IMPEL-LIR.

IMPULSIÓ. f. IMPULS.

IMPULSIU, VA. adj. Lo que impel-leix ó pòt impel-lir. *Impulsivo.* Impulsivus.

IMPULSOR, A. m. y f. Qui impel-leix. *Impulsor.* Instigator, is.

IMPUNE. adj. Sense càstich, llibre de ell. *Impune.* Impunis, impunitus.

IMPUNEMENT. adv. m. Sense càstich. *Impunemente.* Impunè.

IMPÚNIT, A. adj. ant. IMPUNE.

IMPUNITAT. f. Llibertat de obrar sense temor de càstich. *Impunidad, salvedad.* Impunitas, atis.

IMPUR, A. adj. DESHONEST. || ASQUERÓS. || Lo que conté partícules estranyes. *Impuro, bruto.* Impurus.

IMPURAMENT. adv. m. DESHONESTAMENT.

IMPURESA. f. DESHONESTEDAT. || La mescla de partícules grosseres y estranyes á un cos. *Impureza.* Impuritas, atis.

IMPURITAT. f. Impuresa en los metalls. *Impureza.* Impuritas, atis.

IMPUTABILITAT. f. Qualitat de imputable. *Imputabilidad.* Imputabile aliquid reddens.

IMPUTABLE. adj. Lo que's pòt imputar. *Imputable.* Imputabilis.

IMPUTACIÓ. f. La acció y efecte de imputar. *Imputacion.* Imputatio, nis.

IMPUTADOR, A. m. y f. Qui imputa. *Imputador.* Imputator, is.

IMPUTAR. v. a. Atribuhir algun delicté commonment ab falsedat. *Imputar, achacar, acumular, prohijar.* Lego, as. || UNIR, ANYADIR.

IMPUTAT, DA. p. p. *Imputado.* Imputatus.

IN.

IN. Partícula que s' anteposa á alguns noms y verbés com á negació, majorment en conversacions particulars. *In.* In.

INÀBIL. adj. etc. INHÀBIL.

INABISSAT, DA. adj. ant. ABISMAT, HUMILIAT. —

INACABABLE. adj. Lo que no's pòt acabar. — *Inacabable, interminable.* Interminabilis, infinibilis.

INACCESSIBILITAT. f. La qualitat de inaccessible. *Inaccessibilidad.* Inaccessibilis, atis.

INACCESSIBLE. adj. INTRANSITABLE. || Lloch about no's pòt arribar ó acostar. *Inaccessible.* Inaccessibilis. || met. Dit de la persona de geni aspre. *Inaccessible.* Durus.

INACCIÓ. f. Ociositat, falta de acció. *Inaccion.* Otium, ii. || met. Fluixedad, indolència. *Inaccion.* Stupor, is.

INACOSTUMAMENT. m. ant. Costum no usat. *Desuso.* Insuetus usus.

INADAPTABLE. adj. Lo que no's pòt adaptar. *Inadaptable.* Quod adaptari, admitti non potest.

INADEQUAT, DA. adj. Lo que no es adequat. *Inadecuado.* Incompletus.

INADMISSIBLE. adj. Lo que no's pòt admétrer. *Inadmissible.* Quod admitti non potest.

INADVERTÈNCIA. f. Falta de advertència. *Inadvertidamente.* Incogitatè.

INAVERTIT, DA. adj. Impensat, inconsiderat, precipitat. *Inadvertido.* Inconspicuous.

INAGENABLE. adj. Lo que no's pòt enagenar. *Inagenable, inalienable.* Quod alienari non potest.

INAGOTABLE. adj. Lo que no's pòt agotar. *Inagotable, inexhausto.* Inexhaustus.

INAGUANTABLE. adj. Que no's pòt aguantar. *Inaguantable.* Intolerabilis.

INALIENABLE. adj. INAGENABLE.

INALTERABILITAT. f. La qualitat de inalterable. *Inalterabilidad.* Immutabilis, stabilitas, atis.

INALTERABLE. adj. Lo que no's pòt alterar. *Inalterable.* Immutabilis.

INALTERACIÓ. f. L' acció de inalterable. *Inalteracion.* Inalteratio, nis.

INALTERAT, DA. adj. Lo que no pateix alteració. *Inalterado.* Immutatus.

INAMISSIBLE. adj. Lo que no's pòt pérdrer. *Inamissible.* Inamissibilis.

INAMOVIBLE. adj. Lo que no pòt mórurerse ó remórurerse. *Inamovible.* Inamovibilis.

INANICIÓ. f. med. La acció de estar vuyts los vasos ó ventrell. *Inanicion.* Inanitio, nis.

INANIMAT, DA É INÀNIME. adj. Lo que no té ànimo. *Inanimado, indnime.* Inanimatus. || DESMATAT.

INAPAGABLE. adj. *Inapagable.* Inextingibilis.

INAPEABLE. adj. met. Incomprehensible. *Inapeable.* Inexcrutabilis.

INAPEL-LABLE. adj. S' aplica á la sentència de que no's pòt apel-lar. *Inapelable.* Appellationis impatiens sententia.

INAPETÈNCIA. f. Desmenjament, desgana. *Inapetencia.* Cibi tedium, fastidium.

INAPETENT, A. adj. Desmenjat, desganat. *Inapetente*. *Inappetens cibum*.

INAPLACABLE. adj. Lo que no's pòt aplacar. *Inaplaceable*. *Immitigabilis*. || **IMPLACABLE.**

INAPLICACIÓ. f. Droperia, falta de aplicació. *Inaplicacion*, *desaplicacion*. *Incuria*, *ignavia*, *inertia*, *æ*, *otiositas*, *atis*.

INAPLICAT, DA. adj. Dropo, que no s' aplica. *Inaplicado*, *desaplicado*, *holgazan*. *Otiosus*.

INAPRECIABLE. adj. Inestimable. *Inapreciable*. *Quod appetiari nequit*.

INAPTAMENT. adv. m. **INEPTAMENT.**

INAPTE. adj. **INEPTE.**

INAPTITUT. f. **INEPTITUT.**

INARTICULAT, DA. adj. No articulat, dit ab poca expressió. *Inarticulado*. *Inarticulatus*.

INASSEQUIBLE. adj. Lo que no es assequible. *Inasequible*. *Quod assequi non potest*.

INATACABLE. adj. **INSUPERABLE.**

INATENCIÓ. f. Distracció, falta de atenció. *Inatencion*. *Mentis*, *attentionis aberratio*.

INAUDIT, A. adj. Nou, estrany, no oït. *Inaudito*. *Inauditus*.

INAUGURACIÓ. f. Endevinació, conjectura. *Inauguracion*. *Inauguratio*, *nis*. || Exaltació de un soberà al trono. *Inauguracion*. *Ad tronium exaltatio*. || Ceremonia ó solemnitat que 's fá per la alegria de comensar alguna cosa, com la formació de una societat, la estrena de un lloch ó servey públich, etc. *Inauguracion*. *Inauguratio*, *nis*.

INAUGURAL. adj. S' aplica al discurs que's pronuncia pera la obertura dels estudis. *Inaugural*. *Inauguralis oratio*.

INAUGURAR. v. a. Endevinar, conjecturar. *Inaugurar*. *Inauguro*, *as*. || Donar solemnement principi á alguna obra ó del mateix modo obrir algun establiment al públich. *Inaugurar*. *Inauguro*, *as*.

INAVENIGUABLE. adj. Lo que no's pòt averiguar. *Inaveriguable*. *Investigari non valens*.

INCALCULABLE. adj. Lo que no's pòt calcular. *Incalculable*. *Quod rationari non valet*.

INCANSABLE. adj. Infatigable. *Incansable*. *Indefessus*.

INCANSABLEMENT. adv. m. De un modo incansable. *Incansablemente*. *Infatigabiliter*.

INCANTABLE. adj. Lo que no's pòt cantar. *Incantable*. *Quod cantari nequit*.

INCAPACITAT. f. Falta de capacitat pera alguna cosa. *Incapacidad*. *Ineptitudo*, *inis*. || Insuficiència, ignorància. *Incapacidad*. *Ineptia*, *æ*. || Impossibilitat. *Incapacidad*. *Immensitas*, *atis*.

INCAPAS, SA. adj. Insuficient, no apte pera alguna cosa. *Incapaz*. *Incapax*. || Inepte, faltat de talent. *Incapaz*. *Stultus*.

INCARCERAT. adj. ant. **PRES.**

INCARNAR. v. a. etc. **ENCARNAR.**

INCASABLE. adj. Qui no pòt casarse ó té repugnància al matrimoni. *Incasable*. *Conjugio ineptus*, *repugnans*.

INCAUT, A. adj. **INCAUTO.**

INCAUTACIÓ. f. Acció y efecte de incantar-se.

Incautacion. *Incautatio*, *nis*.

INCAUTARSE. v. r. Rébrer alguna cantitat, alhaja, etc., constituhintse responsable de ella en cas de que 's reclame ab just títol. *Incautarse*. *Sese committere*, *incautare*. || for. Retenir alguna cantitat de diner ó altra cosa per via de fiança fins á l' acabament de un plet. *Incautarse*. *Committere*.

INCAUTAMENT. adv. m. Imprudentment, sense cautela. *Incautamente*. *Improspectè*.

INCAUTO, A. adj. Imprudent, despreviengut. *Incauto*. *Incautus*.

INCENDI. m. Abrasament, crema, foch gran. *Incendio*. *Incendium*, *ii*. || met. S' aplica als efectes que acaloran y encenen l' ànimo, com l' amor, ira, etc. *Incendio*. *Æstus*, *us*.

INCENDI DE SANCHS. La rarefacció de aquest humor, causada per l' excessiu calor. *Hervor de sangre*. *Sanguinis effervescentia*.

INCENDIAR. v. a. Calar foch. *Incendiar*. *Flammo*, *as*, *incendio*, *is*.

INCENDIARI, A. adj. Autor de incendi. *Incendiario*. *Incendiaris*.

INCENDIÀRIA. f. Aucell desconegut, que 'ls antichs tenian per pressagi de un incendi. *Incendiaria*. *Incendiaria*, *æ*.

INCENSAR. v. a. etc. **ENCENSAR.**

INCENSURABLE. adj. Lo que no's pòt censurar. *Incensurable*. *Censure non capax*.

INCENTIU. m. Estímul, impuls. *Incentivo*. *Incentivum*, *incitamentum*, *i*.

INCERT, A. adj. y m. Dubtós, disputable. *Incierito*. *Incertus*. || Inconstant. *Incierito*. *Incertus*. || Irresolt. *Incierito*. *Incertus*. || m. En matèria de cambi 's diu del preu ignorat y un número indeterminat, que denotan lo preu que varia, y que es lo valor momentáneo del preu cert; so es, de una moneda imaginària, ó de altra efectiva, com: Barcelona prenent lletra sobre Paris dona sempre 3 lliuras 12 sous per 15 fs. 40 cs. més ó méns terme incert ó variable. *Incierito*. *Anceps*.

ESTAR INCERT. fr. Estar duplós. *Estar incierito*, *dudoso*. *Nuto*, *hæsilo*, *as*.

INCERTAMENT. adv. m. Ab incertitut. *Incieritamente*. *Dubiè*, *dubiò*.

INCERTENITAT É INCERTITUT. f. Falta de certesa. *Incetidumbre*. *Incertum*, *i*. || Irresolució, perplexitat. *Incetidumbre*. *Dubietas*, *atis*, *hæsitantia*, *æ*.

INCESSABLE. adj. Lo que no cessa. *Incesable*, *incesante*. *Incessabilis*.

INCESSABLEMENT. adv. m. Sens cessar. *Incesablemente*, *incesantemente*. *Incessabiliter*.

INCESSANT. adj. **INCESSABLE.**

INCESSANTMENT. adv. m. **INCESSABLEMENT.**

INCEST. m. Cópula ab parenta. *Incesto*. *Incestum*, *i*, *incestus*, *us*.

COMÈTRES INCEST. fr. *Cometer incesto*. *Incesto*, *as*.

INGESTUÓS, A. adj. Qui peca carnalment ab parenta. *Incestuosus*. Incestus.

INGESTUOSAMENT. adv. m. De un modo incestuos. *Incestuosamente*. Incestè.

INCIGULAR. v. a. *INSACULAR*.

INCIDÈNCIA. f. Lo que sobrevé en lo discurs de un assumpto. *Incidentia*. Casus, eventus, us. || geom. La cayguda de una línea ó de un cos sobre altre. *Incidentia*. Incidentia, æ. || náut. *IMMERSIÓ*.

INCIDENT. adj. y m. Lo que sobrevé en lo discurs de un assumpto. *Incidentia*. Incidentis. || for. Lo accessori de un plet ó causa. *Incidentia*. Accessio, nis.

INCIDENTMENT. adv. m. Per incidència. *Incidentemente*; por *incidencia*. Incidenter, per eventum.

INCIDIR. v. n. Incórrer, cáurer en alguna cosa. *Incidir*. Incido, is.

INCIDIT, DA. p. p. *Incurrido*. Incursus.

ESSER INCIDIT. fr. Havér incorregut. *Haber incurrido*. Subiisse.

INCINERACIÓ. f. qu/m. Reducció de una cosa á cendra. *Incineracion*. Rei usque in cinerem redactio.

INCIRCUNCIS, A. adj. Qui conserva 'l prepuci. *Incircunciso*. Incircumcissus.

INCIRCUNCISIÓ. f. Conservació del prepuci. *Incircuncision*. Præputiatio, nis.

INCIRCUNSCRIT, A. adj. Lo que no está compres en límits. *Incircunscrito*. Incircumscriptus.

INCISAR. v. a. Posar comas ó incisos en los escrits. *Poner incisos*. Virgulam apponere.

INCISIÓ. f. Tall, obertura. *Incision*. Injectura. incisura, æ.

INCISIU, VA. adj. Lo que es apte pera tallar. *Incisivo*. Incidendo aptatus.

INCISO. m. Coma, la menor part del período. *Inciso*. Incisum, i.

INCITADOR, A. m. y f. Qui incita. *Incitador*. Incitator, instigator, impulsor, is.

INCITAMENT. m. La acció y efecte de incitar. *Incitacion*, *incitamento*, *incitamiento*. Incitatio, nis. || Estímul, motiu, lo que incita. *Incitamiento*. Incitabulum, i.

INCITAR. v. a. Excitar, instigar, induhir, instar. *Incitar*. Concito, as. || Impel·lir, móurer ab violència. *Incitar*. Cito, incito, as. || Irritar, inflamar. *Incitar*. Accendo, is, irrito, as.

INCITAT, DA. p. p. *Incitado*. Incitatus.

INCITATIÜ, VA. adj. y m. Lo que incita ó té virtut de incitar. *Incitativo*. Incentivus.

INCIVIL. adj. Rústich, impollíth. *Incivil*. Rusticanus, rusticus.

INCLEMÈNCIA. f. Severitat, inhumanitat. *Inclemencia*. Inclementia, æ. || met. Rigor de la estació del temps. *Inclemencia*, *intemperie*. Intempestas, atis.

Á LA INCLEMÈNCIA. m. adv. Al descubert. *Á la inclemencia*. Sub dio, sub Jove frigido.

INCLEMENT. adj. Inhumá, sever. *Inclemente*. Inclemens.

INCLINACIÓ. f. Decantament, la acció de inclinar-se. *Inclinacion*. Inclination, nis. || **PENDENT.** 4. || Moviment, instinct. *Inclinacion*. Conatus, us. || met. Propensió, voluntat, desitj, afició, amor. *Inclinacion*. Libido, inis. || Acalament, demostració de respecte. *Inclinacion*. Capitis, corporis submissio. || COSTUM.

INCLINADAMENT. adv. m. Ab propensió. *Inclinadamente*. Pronè, propensè.

INCLINADÍSSIM, A. adj. sup. *Inclinadísimo*. Valdè propensus.

INCLINAMENT. m. ant. *INCLINACIÓ*.

INCLINAR. v. a. Decantar. *Inclinar*. Inclino, as. || Apartar envers un costat. *Inclinar*, *declinar*. Clino, as. || met. Móurer, persuadir. *Inclinar*. Inclino, as.

INCLINARSE. v. a. Doblegarse, tórcese. *Inclinarse*, *doblarse*. Acclino, as. || Abaixarse per respecte devant de algú. *Inclinarse*. Caput et corpus inclinare. || met. Manifestarse alguna persona ó cosa á favor de altra. *Inclinarse*. Inclino, as. || Móurerse per alguna rahó á seguir alguna opinió, etc. *Inclinarse*. Ratione duci.

INCLINAT, DA. p. p. *Inclinado*. Propensus, proclivis.

BEN Ó MAL INCLINAT. loc. De bonas ó malas inclinacions. *Bien ó mal inclinado*. Ad bona vel mala acclinis.

INCLINATIÜ, VA. adj. Lo que té virtut de inclinar. *Inclinativo*. Inclinans.

INCLIT, A. adj. Famós, il·lustre, célebre. *Inclito*. Inclitus.

INCLUSA. f. Hospital, casa de borts. *Inclusa*, *pieдра*. Brephotropheum, i.

INCLUSIÓ. f. L' acte y efecte de inclóurer. *Inclusion*. Inclusio, nis.

INCLUSIU, VA. adj. Lo que inclou ó pót inclóurer. *Inclusivo*. Includens.

INCLUSIVAMENT. adv. m. é

INCLUSIVE. Veu purament llatina. De un modo inclusiu. *Inclusivamente*, *inclusive*. Inclusivè.

INCOATIÜ, VA. adj. Lo que denota 'l principi de la acció. *Incoativo*. Incoativus, inceptivus.

INCOBRABLE. adj. Lo que no 's pót cobrar, ó es molt difícil de cobrar. *Incoachable*. Inexigibilis.

INCOGITAT, DA. adj. ant. *IMPENSAT*.

INCÓGNIT, A. adj. Desconegut. *Incógnito*. Incognitus.

DE INCÓGNIT. m. adv. De un modo ocult y dissimulat. *De incógnito*. Dissimulanter.

INCOLA. m. ant. *HABITANT*, *DOMICILIAT*.

INCOLAT. m. ant. *DOMICILI*.

INCOMBUSTIBILITAT. f. Qualitat de incombustible. *Incombustibilidad*. Exustionis immunitas.

INCOMBUSTIBLE. adj. Lo que no 's pót cremar. *Incombustible*. Apyrus.

INCOMODADAMENT É INCÓMODAMENT. adv. m. Ab incomoditat. *Incómodamente*. Incommodè.

INCOMODAR. v. a. Causar incomoditat. *Incomodar.* Alicui incommodare.

INCOMODAT, DA. p. p. *Incomodado.* Incommodatus.

INCOMODITAT. f. Embaràs, nosa, mala obra. *Incomodidad, incomodo.* Incommodum, i. || Penúria, escassetes, falta de hisenda. *Incomodidad, trabajos.* Inopia, æ. || Mal, dany. *Incomodidad.* Incomoditas, atis. || ENFADO.

INCOMODO. m. INCOMODITAT.

INCÓMODO, A. adj. Enfadós, molest. *Incómodo.* Incommodus.

INCOMPARABLE. adj. Lo que no té igual. *Incomparable, incomparado.* Incomparabilis.

INCOMPARABLEMENT. adv. m. Sense comparació. *Incomparablemente.* Incomparabiliter.

INCOMPARTIBLE. adj. Lo que no's pòt compartir. *Incompartible.* Distributionem non patiens; indivisibilis.

INCOMPATIBILITAT. f. Repugnància de una cosa pera unir-se ab altra. *Incompatibilidad.* Repugnantia, æ.

INCOMPATIBLE. adj. Lo que no's pòt avenir ab altra cosa. *Incompatible.* Insociabilis.

INCOMPATIBLEMENT. adv. m. Ab incompatibilitat. *Insociablement, incompatiblemente.* Extrà omnem consociationem, conciliationem, sociabilitatem.

INCOMPETÈNCIA. f. for. Falta de jurisdicció. *Incompetencia.* Jurisdictionis, legitimi juris destitutio.

INCOMPETENT, A. adj. Il·legítim, *Incompetente.* Illegitimus. || Intempestiu, inepte, inoportú. *Incompetente.* Inconveniens.

INCOMPETENTMENT. adv. m. De un modo no degut. *Incompetentement.* Indebitè. || Sense jurisdicció. *Incompetentement.* Illegitimè.

INCOMPLET, Ó INCOMPLET, A. adj. Imperfet, que no està acabat. *Incompleto.* Incompletus, imperfectus.

INCOMPONIBLE. adj. Lo que no's pòt compòndrer. *Incomponible, imposible.* Impossibilis.

INCOMPORTABLE. adj. ant. INSOPORTABLE.

INCOMPOSICIÓ. f. Falta de composició ó proporció entre las parts components. *Incomposicion.* Compositionis, proportionis defectus.

INCOMPOSSIBILITAT. f. Dificultat de compòndrerse una cosa ab altra. *Incomposibilidad.* Insociabilium rerum repugnantia; impossibilitas, atis.

INCOMPOSTA. f. INCOMPOSICIÓ.

INCOMPOSTURA. f. INCOMPOSSIBILITAT.

INCOMPREHENSIBILITAT. f. Suma dificultat en compèndrer ó sèr comprés. *Incomprehensibilidad.* Incomprehensibilitas, atis, acatalepsia, æ.

INCOMPREHENSIBLE. adj. Lo que no's pòt compèndrer. *Incomprehensibile.* Incomprehensus.

INCOMPREHENSÍO. f. INCOMPREHENSIBILITAT.

INCOMPRIMIBLE. adj. Lo que no's pòt comprimir. *Incomprimible.* Quod comprimi non potest.

INCOMUNICABLE. adj. Lo que no's pòt comunicar. *Incomunicable.* Quod communicari non potest.

INCOMUNICACIÓ. f. La qualitat de incommunicable. *Incomunicabilidad.* Communiois impossibilitas.

INCONCÚS, A. adj. Ferm, incontrastable. *Inconcus.* Inconcusus.

INCONCUSAMENT. adv. m. Segurament, sense oposició ni disputa. *Inconcusamenta.* Inconcusè.

INCONDUENT. adj. Lo que no es apte pera algun fi. *Inconducente.* Incongruens.

INCONEGUT, DA. adj. DESCONEGUT.

INCONFÈS, SA. adj. for. Reo que nega 'l delict. *Inconfeso.* Non confessus.

INCONGRUÈNCIA. f. Desproporció, falta de propietat, de uniformitat. *Incongruencia.* Incongruentia, æ.

INCONGRUENT. adj. Impropi, no convenient. *Incongruente.* Impropius.

INCONGRUENTMENT. adv. m. Ab incongruència. *Incongruamente, incongruementement.* Incongruenter.

INCONGRUITAT. f. INCONGRUÈNCIA.

INCÓNGRUO, A. adj. Impropi, no convenient. *Incóngruo.* Congruo, stipendio carens.

INCONJUGABLE. adj. Que no pòt conjugar-se. *Inconjutable.* Indeclinabilis.

INCONMENSURABILITAT. f. Qualitat de incommensurable. *Incommensurabilidad.* Immensi conditio.

INCONMENSURABLE. adj. INMENSURABLE, INMENS. || alg. Lo que no's pòt medir ab tota igualtat ó ab una mida comú. *Incommensurable, irrational.* Incommensurabilis, irrationalis.

INCONMUTABLE. adj. INMUTABLE. || Lo que no's pòt commutar. *Incommutable.* Incommutabilis.

INCONNEXIÓ. f. Falta de connexió ó unió de una cosa ab altra. *Inconexio.* Connexionis privatio. || fil. Independència de una cosa respecte de altra. *Inconexio.* Inconnexio, nis.

INCONNEXO, A. adj. Lo que no té connexió ab altra cosa. *Inconexo.* Inconnexus. || fil. Independent. *Inconexo.* Inconnexus. || pint. Se diu de la obra, las parts de la qual dissonan entre sí per rahó de la composició ó del colorido. *Desacordado.* Incohærens.

INCONQUISTABLE. adj. Lo que no's pòt ó es difícil de conquistar. *Inconquistable.* Inexpugnabilis. || met. S' aplica al que no's deixa vèncer ab prechs, ni per interès. *Inconquistable.* Invictus, tenax.

INCONSEQUÈNCIA. f. Consequència contrària á un principi establert. *Inconsecuencia.* Inconsequentia, æ.

INCONSEQUENT. adj. Inconstant, faltat de conseqüència. *Inconsequente, inconsequiente.* Inconsequens.

INCONSIDERABLE. adj. Lo que no's pòt considerar. *Inconsiderable.* Considerationi haud obnoxium.

INCONSIDERACIÓ. f. Indiscreció, imprudència. *Inconsideracion.* Incogitantia, æ.

INCONSIDERADAMENT. adv. m. Sense reflexió, incautament. *Inconsideradamente.* Immediate. || **INDISCRETAMENT.**

INCONSIDERAT, DA. adj. Temerari, indiscret, imprudent, inadvertit. *Inconsiderado, desconsiderado.* Imprudens.

INCONSOLABLE. adj. Qui no admet consol. *Inconsolable.* Inconsolabilis.

INCONSOLABLEMENT. adv. m. Sense consol. *Inconsolablement.* Insolabiliter.

INCONSTÀNCIA. f. Lleugeresa de enteniment; facilitat en mudar de opinió. *Inconstancia.* Mobilitas, atis. || met. Varietat ó poca estabilitat en las cosas. *Inconstancia.* Inconstantia, æ. || Mudansa de fortuna en contrària. *Instabilidad, revés, vaiven.* Instabilitas, atis. || **INTERGADÈNCIA.**

INCONSTANT. adj. Variable. *Inconstante.* Varius. || Lleuger, fàcil en mudar de opinió. *Inconstante, veleta.* Volaticus.

INCONSTANTEMENT. adv. m. Lleugerament. *Inconstantemente.* Inconstanter.

INCONSTANTMENT. adv. m. Ab inconstància. *Inconstantemente.* Inconstanter.

INCONSTRUIBLE. adj. gram. Lo que no's pòt construhir. *Inconstruible.* Quod traduci vel reddi non potest.

INCONSÚTIL. adj. Lo que no té costura. *Inconsútil.* Inconsutilis.

INCONTAMINABLE. adj. Lo que no pòt tenir màcula. *Incontaminable.* Incontaminabilis.

INCONTAMINAT, DA. adj. Pur, net, sense màcula. *Incontaminado.* Incontaminatus.

INCONTESTABLE. adj. Cert, evident. *Incontestable.* Certus. || Fals, injust, sense dret. *Incontestable.* Injustus.

INCONTINÈNCIA. f. Vida desarreglada, luxúria. *Incontinencia.* Incontinentia, æ. || Lleugeresa ó poch pes de alguna cosa. *Liviandad.* Levitas, atis. || met. INCONSTÀNCIA.

INCONTINENT, A. adj. Voluptuós, que no modera sas passions. *Incontinente.* Incontinens. || m. Qui no's conté en alguna cosa. *Incontinente.* Incontinens, tis. || adv. ENCONTINENT.

INCONTINENTMENT. adv. t. Desde luego, al instant. *Incontinenti, incontinentemente.* Statim, illicò.

INCONTINENTMENT. adv. m. Ab incontinència. *Incontinentemente.* Incontinenter.

INCONTRASTABLE. adj. INCONQUISTABLE. || Lo que no's pòt impugnar ab rahons sólidas. *Intrastable.* Inexpugnabilis.

INCONVERTIBLE. adj. Lo que no admet

dupte ni disputa. *Inconconvertible.* Incontroversus.

INCONVENCIBLE. adj, Qui no's pòt convèncer. *Inconvencible.* Invictus.

INCONVENIÈNCIA. f. Incomoditat. *Inconveniencia, desconveniencia, incomodidad.* Incomodum, i.

INCONVENIENT. adj. Incongruent. *Incongruent, inconveniente.* Incongruus. || m. Obstacle. *Inconveniente.* Incommodum, i. || Dany, perjudici. *Inconveniente.* Incommodum, i. || Incomoditat. *Inconveniente.* Incommodum, i.

INCONVERTIBLE. adj. Lo que no pòt mudar-se en altra forma. *Inconvertible.* Inconvertibilis. || **IMPENITENT.**

INCORDI. m. med. Bubó, mula, tumor en la illada de resulta del mal gálích. *Bubon, incordio.* Panucella, æ.

INCORPORACIÓ. f. Agregació, mescla. *Incorporacion, incorporo.* Conjunctio, nis.

INCORPORAL. adj. S' aplica á lo que no's pòt percibir ab los sentits externs. *Incorporal.* Incorporalis.

INCORPORALMENT. adj. m. Sense cos. *Incorporalment.* Incorporaliter.

INCORPORAR. v. a. Barrejar, unir una cosa ab altra pera que fassan un cos. *Incorporar.* Accorporo, as. || Agregar á algú en algun cos ó col·legi. *Incorporar.* Aliqui corpori, aut collegio aliquem adscribere.

INCORPORARSE. v. r. Agregarse unas personas á otras pera formar un cos. *Incorporarse.* Incorporo, as.

INCORPORAT, DA. p. p. *Incorporado.* Incorporatus.

INCORPOREITAT. f. Falta de cos, qualitat de lo que no'l té. *Incorporeidad.* Incorporalitas atis.

INCORPÓREO, A. adj. Lo que no té cos. *Incorpóreo.* Asomatus.

INCORRECCIÓ. f. Falta de correcció. *Incorrecion.* Castigationis defectus; y mendum, i, en l' escrit.

INCORRECTAMENT. adv. m. Sin correccion. Vitiosè, mendosè.

INCORRECTE, A. adj. No corregit. *Incorrecto.* Incorrectus.

INCORREGIBILITAT. f. Obstinació, dificultat en corregirse. *Incorregibilidad.* Obstinatio, nis.

INCORREGIBLE. adj. Incapàs de correcció ó esmena. *Incorregible.* Acolastus.

INCORREGUT, DA. adj. ant. INCURS.

INCÓRRER. v. n. Càurer en falta. *Incurrir.* Incurro, is. || Junt ab los noms odi, culpa, indignació, etc. mereixerho. *Incurrir.* Incurro, is.

INCORRETGIBILITAT. f. INCORREGIBILITAT.

INCORRETGIBLE. adj. INCORREGIBLE.

INCORRIMENT. m. ant. INCURSIÓ. || INCURRIMENT.

INCORROMPUT, DA. adj. ant. INCORRUPTO.

INCORRUPCIÓ. f. Qualitat ó estat de lo que

no's corromp ó podreix. *Incorruptio*. Incorruptela, æ. || met. Puresa de vida y sanitat de costums. *Incorruptio*. Sanctitas, atis.

INCORRUPTAMENT. adv. m. Sense corrupció. *Incorruptamente*. Incorruptè.

INCORRUPTÉ, A. adj. INCORRUPTIBLE. || met. No corromput, ni pervertit. *Incorrupto*. Indepravat. || S' aplica á la dona que no ha perdut la puresa virginal. *Incorrupta*. Incorrupta.

INCORRUPTIBILITAT. f. Qualitat que fá incapàs de corrupció. *Incorruptibilitat*. Incorruptibilitas, atis.

INCORRUPTIBLE. adj. Lo que no està subjecte á corromprese. *Incorruptible*. Incorruptivus. || met. De suma integritat, que no pòt sér pervertit. *Incorruptible*. Incorruptus.

INCRASSAR. v. a. med. Espessir lo líquit. *Engrasar*, *ingrasar*. Concrasso, as.

INCREAT, DA. adj. Lo que no ha estat creat. *Increado*. Increatus.

INCREDIBILITAT. f. Repugnància, dificultat de sér cregut. *Incredibilidad*. Incredibilis, atis.

INCRÉDUL, A. adj. Qui no créu ó té dificultat en créurer. *Incrédulo*. Incredulus.

INCRÉDULITAT. f. Repugnància en créurer. *Incredulidad*. Incredulitas, atis. || Falta de fé ó creència catòlica. *Incredulidad*. Incredulitas, atis.

INCREDIBLE. adj. Lo que no's pòt ó déu ó es molt difícil de créurer. *Incredible*. Inauditus.

INCREDIBLEMENT. adv. m. De un modo increible. *Incrediblemente*. Incredibiliter.

INCREMENT. m. Aument. *Incremento*. Incrementum, i. || gram. Aument de síl·labas sobre las del nominatiu, y sobre la segona persona del verb. *Incremento*. Incrementum, i.

INCREMENTET. m. *Incremento*, *aumento* pequeño. Incrementulum, i.

INCREPACIÓ. f. Reprehensió. *Increpacion*. Increpatio, nis.

INCREPADOR, A. m. y f. Qui increpa. *Increpador*. Objurgator, is.

INCREPAR. v. a. Repéndrer, renyar. *Increpar*. Increpo, as.

INGRUENT. adj. Sense derramament de sanch. *Incruento*. Incruentus.

INCUBO. adj. S' aplica al dimoni que pren forma de home en lo tracte il·lícit de las donas segons lo vulgo. *Incubo*. Incubus.

INCULCACIÓ. f. Obra de inculcar. *Inculcacion*. Inculcatio, nis.

INCULGAR. v. a. Repetir una mateixa cosa moltes vegadas. *Inculcar*. Itero, as.

INCULPABLE. adj. Innocent. *Inculpable*, *inculpado*. Innoxius.

INCULPABLEMENT. adv. m. Innocentment, sense culpa. *Inculpablemente*, *inculpadamente*. Innocenter.

INCULPACIÓ. f. L' acte y efecte de inculpar. *Inculpacion*. Incusatio, nis.

INCULPADAMENT. adv. m. INCULPABLEMENT.

INCULT, A. adj. Erm, no cultivat. *Inculto*. Incultus. || met. Grosser, mal endressat, deixat. *Inculto*. Rusticus. || S' aplica al estil grosser. *Inculto*. Incultus stilus.

INCULTIVABLE. adj. Lo que es difícil ó no's pòt cultivar. *Incultivable*. Culturam non patiens.

INCULTIVAMENT. m. Falta de cultiu en las terras. *Incultura*. Incultus, us.

INCUMBÈNCIA. f. La obligació de fér alguna cosa ó ser versat en ella. *Incumbencia*. Officium, ii.

INCUMBIR. v. n. Tocar, pertànyer, estar encarregat de alguna cosa. *Incumbir*. Incumbo, is.

INCURABLE. adj. Lo que no's pòt curar. *Incurable*, *insanable*. Insanabilis.

INCÚRIA. v. n. NEGLIGÈNCIA.

INCURRIMENT. m. L' efecte de incórrer en alguna falta. *Incurrimento*. Noxæ admissio.

INGUARIR. v. n. INCÓRRER.

INCURS, A. p. p. *Incurso*. Incursus.

INCURSIÓ. f. mil. Correria. *Incursion*, *corre-ria*. Incursio, decursio, excursio, nis.

INDAGACIÓ. f. La acció de indagar. *Indagacion*. Requisitio, nis.

INDAGADOR, A. m. y f. Qui indaga. *Indagador*. Explorator, is.

INDAGAR. v. a. Averiguar, esbrinar. *Huro-near*, *indagar*. Indago, as.

INDAGAT, DA. p. p. *Indagado*. Indagatus.

INDE. m. ant. ANYIL.

INDECÈNCIA. f. Indecoro, falta de decència. *Indecencia*. Indecentia, æ. || Vileza. *Indecencia*, *vileza*, *villania*. Vilitas, atis. || LLUFA, 1, PET. 9.

INDECENT. adj. Indecorós. *Indecente*, *indecoroso*. Indecorus.

INDECENTÍSSIM, A. adj, sup. *Indecentissimo*. Valdè indecens.

INDECENTMENT. adv. m. Ab indecència. *Indecentement*. Indecorè.

INDECIDIT, DA. adj. é

INDECIS, A. adj. No decidit ó resolt. *Indeciso*. Indecisus. || Perplexo, duplós, indeterminat. *Indeciso*. Dubius.

INDECISIÓ. f. Irresolució. *Indecision*. Animi fluctuatio.

INDECLINABLE. adj. gram. Lo que no's pòt declinar. *Indeclinable*. Indeclinabilis. || gram. S' aplica al nom que no té més que un cas. *Indeclinable*. Indeclinabilis. || for. S' aplica á la jurisdicció que no's pòt declinar. *Indeclinable*. Irrecusabilis.

INDECORO. m. Indecència, ignomínia. *Indecoro*. Indecorum, i. || Falta de respecte. *Indecoro*. Incivilitas, atis.

INDECORÓS, A. adj. Indecent, vil, indigne. *Indecoroso*. Indecorus.

INDECOROSAMENT. adv. m. Sense decoro. *Indecorosamente*. Indecorè.

INDEFECTIBILITAT. f. Qualitat de indefec-

tible. *Indefectibilidad*. Deficiendi impossibilitas.

INDEFECTIBLE. adj. Lo que no pòt faltar. *Indefectible, indeficiente*. Infectus, inficiens.

INDEFECTIBLEMENT. adv. m. De un modo indefectible. *Indefectiblemente*. Indesinenter.

INDEFENS. A. adj. Lo qui no 's pòt defensar. *Indefenso*. Indefensus.

INDEFENSABLE. adj. Lo que no pòt sér defensat. *Indefensible*. Quod defendi, propugnari nequit.

INDEFENSAT, DA, É INDEFÉS, A. adj. *INDEFENS*.

INDEFINIBLE. adj. Lo que no 's pòt definir. *Indefinible*. Quod definiri non potest.

INDEFINIDAMENT. adv. m. De un modo indefinit. *Indefinidamente*. Indefinitè.

INDEFINIT, DA. adj. Indeterminat, indecis. *Indefnido, indefnito*. Indefinitus. || lóg. Universal, indeterminat; se dia dels termes ó proposicions que no singularisaa lo subjecte. *Indefnido, indefnito*. Universalis. || gram. Se diu dels noms, pronoms, etc. que tenen un sentit vago. *Indefnido*. Indefinitus. || mat. Lo que no té terme senyalat ó conegut. *Indefnito, indefnido*. Indefinitus; nullis terminis circumscriptus.

INDEGUDAMENT. adv. m. Il·licitament, sense déurarse. *Indebidamente*. Indebitè, indebitò, illicitè.

INDEGUT, DA. adj. Lo que no 's deu. *Indebido*. Indebitus. || Il·lícit, no permès. *Indebido*. Ne-fas, ind.; illicitus.

INDELEBLE. adj. Lo que no 's pòt borrar. *Indeleble*. Indelebilis; non delendus; non delebilis.

INDELEBLEMENT. adv. m. De un modo indeleble. *Indeleblemente*. Perpetuò, indelebiliter.

INDELIBERACIÓ. f. Falta de reflexió. *Indeliberacion*. Imprudentia, æ, temeritas, atis, indeliberatio, nis.

INDELIBERADAMENT. adv. m. Sense deliberació. *Indeliberadamente*. Imprudenter, indeliberatè, temerè, inconsultò.

INDELIBERAT, DA. adj. Sense deliberació. *Indeliberado*. Indeliberatus; imprudenter factum.

INDEMN. adj. Exempt, llibre, sense dany. *Indemne*. Indemnitas, exemptus.

INDEMNISACIÓ. f. Ressarciment del dany causat. També 's dona aquest nom á un acte per lo qual los veraders propietaris de las manufacturas prometen indemnizar al qui representa al empresari. *Indemnizacion, indemnidad*. Damni compensatio.

INDEMNISAR. v. a. Reparar lo dany. *Indemnizar*. Damnum præstare.

INDEMNISAT, DA. p. p. *Indemnizado*. Damno absolutus.

INDEMNITAT. f. Exemptió de dany. *Indemnidad*. Indemnitas, atis.

INDESCOMPONIBLE. adj. Lo que no 's pòt

descompondrer. *Indescomponible*. Quod dissolvi non potest.

INDEPENDÈNCIA. f. Llibertat, falta de dependència. *Independencia*. Summa libertas.

INDEPENDENT. adj. Llibre; sense subjecció nã dependència. *Independiente, independiente*. Liber.

INDEPENDENTISME. m. Secta de hereges que componian una espècie de anarquia que destrueix tota dependència, superioritat y distinció en iglésia y govern. Existeix en Inglaterra y altres colònias sevas de América. *Independientismo*. Independentium secta.

INDEPENDENTMENT. adv. m. Ab independència. *Independientemente, independientemente*. Cì-trà, extrà subjectionem. || adv. m. FORA DE AIXÓ.

INDESTRUCTIBLE. adj. Lo que no 's pòt destruir. *Indestructible*. Quod vastari, deleri, excidi non potest.

INDETERMINABLE. adj. Lo que no 's pòt determinar. *Indeterminable*. Quod definiri non potest. || Qui no s' acaba de determinar ó resoldrer. *Indeterminable*. Dubius, anceps.

INDETERMINACIÓ. f. Irresolució. *Indeterminacion*. Dubitatio, fluctuatio, nis.

INDETERMINADAMENT. adv. m. Sense determinació. *Indeterminadamente, irresolutamente*. Fluctuante, dubiò.

INDETERMINAT, DA. adj. Irresolut, indecis, qui no sab quia partit pèndrer. *Indeterminado*. Dubius, anceps; animi pendens, animo fluctuans. || No assolat ó assenyalat. *Indeterminado*. Indistinctus. || lóg. *INDEFINIT*.

INDEVOCIÓ. f. Falta de devoció. *Indevocion*. Indevotio, nis.

INDEVOT, A. adj. Qui no té devoció. *Indevoto, tìbio*. Indevotus, minimè pius; ad pietatem frigide affectus. || Qui es poch afecte á alguna persona. *Indevoto*. Minime studiosus.

INDEVOTAMENT. adv. m. Sense devoció. *Indevotamente*. Indevotè.

INDEX. m. ant. *INDICE*.

INDI, A. m. y f. Natural de India. *Indio*. Indus. || Pasta y planta de que 's fá 'l color blau. *Añil, glasto*. Glastum, i, isatis, is.

COLOR DE INDI. 'L blau. *Añil, indico*. Indicus, cœruleus color.

ÍNDIA. f. Gran país del Àssia oriental. *India*. India, æ. || met. Abundància de riquesas ó cosas preciosas. *India*. Divitiarum copia.

TROBAR LAS INDIAS. fr. met. ab que s' explica que algú ha trobat medis ocults de fér caudal ó de sér rich. *Encontrar ó hallar la piedra filosofal*. Lapidem philosophicum invenire.

VALER UNA INDIA. fr. Sér una cosa de molta estimació y preu. *Valer un ojo de la cara; valer un pòstol*. Maximi pretii esse.

INDIÀ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Indias. *Indiano, indio, indico*. Indus, indicus, indianus.

INDIANA. f. Tela de cotó de varies dimensions y amplàries, pintada de diversos colors, y dita així perquè en altre temps la portaven de Indias. *Indiana*. *Gossypina coloribus distincta* tela. | Un dels estats units de la Amèrica septentrional. *Indiana*. Indiana, es. | pl. **PINTATS**.

INDICACIÓ. f. Acte y efecte de indicar. *Indicacion*. *Indicium*, ii.

INDICANT. adj. Lo que indica. *Indicant*. *Index*.

INDICAR. v. a. Tocar, mostrar breument. *Indicar*. *Indico*, as. | Demostrar, senyalar. *Indicar*. *Indico*, as. | Explear. *Indicar*. *Signo*, as.

INDICAT, DA. p. p. *Indicado*. *Indicatus*.

INDICATIU, VA. adj. Lo que indica ó serveix pera indicar. *Indicativo*, *indicatorio*. *Index*. | m. gram. Modo dels verbs que indica senzillament la acció. *Indicativo*. *Pronuntiativus modus*.

INDICCIÓ. f. Convocació per junta sinodal. *Indiccion*. *Indictio*, nis. | cron. Período que s'forma constànt de 15 en 15 anys, de qual càlcul s'usen en las butlhas pontificias. *Indiccion*. *Indictio*, nis.

INDICE. m. Llista, taula dels capítols de un llibre. *Indice*. *Index*, icis. | Le segon dit de la ma, comunament pel polzer. *Indice*. *Index*, icis; *salutaris digitus*. | Entre comerciants y tenedoria de llibres, lo llibre compost de 24 folles, que s'porta per orde alfabètic, de que se serveixen pera trobar fàcilment sobre 'l llibre major ó altre 'ls comptes ó relacions de interès. *Indice*. *Index*, icis.

INDICI. m. Senyal, anuaci; pronòstich, nota que indica lo ocult. *Indicio*. *Indicium*, ii. | Anunci, pronòstich, senyal. *Indicio*. *Significatus*, us. | Suspita. *Indicio*. *Suspicio*, nis. | Proba. *Indicio*. *Testatio*, nis. | Avis, y noticia. *Indicio*. *Significatio*, nis.

INDICIS VEHEMENTES. for. Aquells que mouhen de tal modo á créuer á algú reo de un delict, que ells sols equivalen á una proba semiplena. *Indicis vehementes*. *Indicia vehementer probantia*.

INDICIADOR, A. m. y f. Qui indicia. *Indiciador*. *Reum indicis faciens*.

INDICIAR. v. a. for. Descubrir algun reo per indicis. *Indiciar*. *Reum indicis facere*.

INDIFERÈNCIA. f. Disposició del ànimo que no s'inclina més á una part que á altra. *Indiferencia*. *Adiaphoria*, *indifferentia*, es. | Fredor, falta de activitat, ó afecte. *Frialdad*, *indiferencia*. *Remotio*, nis.

INDIFERÈNCIA DE CONTRADICCIO. teol. La que hi ha pera fer ó no alguna cosa. *Indiferencia de contradiccion*. *Indifferentia contradictionis*.

INDIFERÈNCIA DE CONTRARIETAT. teol. La que hi ha pera fer una cosa ó la contrària, com callar ó parlar. *Indiferencia de contrariedad*. *Indifferentia contrarietatis*.

INDIFERÈNCIA DE DIVERSITAT. teol. La que hi ha pera fer una cosa ó altra, que ni es contradicció ni contrària, com jugar ó passejar. *Indi-*

ferencia de diversidad. *Indifferentia diversitatis*.

INDIFERENT, A. adj. Comú, neutral, que no s'inclina més á una cosa que á altra. *Indiferente*. *Indiferens*. | Lo que no importa que sia de un modo ó de altre. *Indiferente*. *Indiferens*. | Poch interessant. *Indiferente*. *Promiscuus*. | Lo que pòt pèndrerse en bon ó mal sentit. *Indiferente*. *Medius*. | teol. Lo que no es bo, ni mal. *Indiferente*. *Indiferens actus*. | pl. Heretges que tot ho miraban ab indiferència. *Adiaphoristas*, *indiferentes*. *Adiaphoristes*.

INDIFERENTMENT. adv. m. Indistinctament, sense diferència. *Indifferentemente*. *Indifferentiter*, *indiscriminatim*, *promiscuè*.

INDIFERENTISME. m. Secta de indeferentistas. *Indifferentismo*. *Indifferentismus*, i.

INDIFERENTISTAS. m. pl. Luteraus de Alemany, que aprovan totes las confessions y símbols, de modo que pera ells tots són indiferents. *Indifferentistas*. *Indifferentistae*, arum.

INDÍGENA. adj. Natural del país ó llech de que's tracta. *Indígena*. *Indigena*, es.

INDIGÈNCIA. f. Pobresa, misèria. *Indigencia*. *Imopia*, es.

INDIGENT. adj. Miserable. *Indigente*. *Egens*, *indigens*.

INDIGEST, A. adj. Dificil ó que no's pòt digerir. *Indigestible*, *indigesto*. *Indigestus*. | met. Confús, desordenat. *Indigesto*. *Inordinatus*.

INDIGESTIÓ. f. Cruèsa. *Indigestion*. *Indigestio*, nis.

INDIGETS. m. pl. Pobles de Catalunya entre las falas dels Pirineus y 'l riu Ter. *Indigetas*. *Indigetæ*, orum.

INDIGNACIÓ. f. Enuig, ira, enfado. *Indignacion*. *Ira*, es. | rel. Figura ab que l'orador manifesta indignació contra qui la mereix. *Indignacion*. *Indignatio*, nis.

INDIGNADAMENT. adv. m. Ab indignació. *Enojadamente*, *con indignacion*. *Indignè*.

INDIGNADÍSSIM, A. adj. sup. *Indignadissimo*. Valde indignatus.

INDIGNAMENT. adv. m. Sense mèrit. *Indignamente*. *Indignè*. | **INIQUAMENT.**

INDIGNAR. v. a. Enfadar, irritar. També s'usa com reciproc. *Indignar*. *Irrito*, as.

INDIGNAT, DA. p. p. *Indignado*. *Indignatus*.

INDIGNE, A. adj. Qui no es digne. *Indigno*. *Indignus*. | Prochiment, acció indecorosa, vil, despreciable. *Indigno*. *Indignus*.

INDIGNÍSSIM, A. adj. sup. *Indignissimo*. *Indignissimus*.

INDIGNÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Indignissimamente*. *Indignissimè*.

INDIGNITAT. f. Falta de mèrit y disposició pera alguna cosa. *Indignidad*. *Indignitas*, atis, *probrum*, i.

INDIO, A. adj. *INDÍ.*

INDIOT. m. GALL D'OT,

INDIRECTA. f. Llatínada. *Indirecta*. Circumlocutio; obliqua, simulata, locutio.

INDIRECTAMENT. adv. m. De un modo indirecte. *Indirectamente*. Obliquè. || Ab dissimulo. *Indirectamente*. Dissimulanter, indirectè.

INDIRECTE, A. adj. Lo que s' encamina directament al fi. *Indirecto*. Indirectus. || Fort. *Indirecto*. Indirectus. || lóg. S' aplica á certs modos de argüir que no conclouhen tant clarament com lo directe. *Indirecto*. Indirectus.

INDISCIPLINA. f. Falta de subordinació. *Indisciplina*. Indisciplina, æ.

INDISCIPLINABLE. adj. Incapàs de disciplina. *Indisciplinable*. Indocilis.

INDISCIPLINAT, DA. adj. Qui no té disciplina ó instrucció. *Indisciplinado*. Indoctus.

INDISCRECIÓ. f. Imprudència, inconsideració, tonteria. *Indiscrecion*. Inconsideratio, nis.

INDISCRET, A. adj. Inconsiderat, imprudent. *Indiscreto*. Improvidus.

INDISCRETAMENT. adv. m. Sense discreció, ni prudència. *Indiscretamente*. Incautè. || Temerariament. *Indiscretamente*. Temere; præcipiti animo.

INDISCULPABLE. adj. Lo que no té disculpa. *Indisculpable*. Inexcusabilis.

INDISERT, A. adj. Qui no es eloqüent. *Inelegante, inelocuent*. Indisertus.

INDISERTAMENT. adv. m. Sense eloqüència. *Inelegantement*. Indisertè.

INDISPENSABLE. adj. Lo que no's pòt dispensar. *Indispensable*. Inexcusabilis. || Lo que es necessari ó molt regular que succehesca. *Indispensable*. Necessarius.

INDISPENSABLEMENT. adv. m. Precisament. *Indispensablement*. Necessariò, præcisè.

INDISPOSAR. v. a. Privar de la disposició convenient. *Indisponer*. Aptitudinem adimere. || Introduhir discòrdia ó desunió. *Malquistar, indisponer*. Alieno, as; discordias serere.

INDISPOSARSE. v. r. Enfadar-se, irritarse. *Indisponerse*. Alienari. || Sentirse faltat de salut. *Indisponerse*. Malè affici.

INDISPOSAT, DA. p. p. *Indispuesto*. Malè affectus.

INDISPOSICIÓ. f. Falta de disposició. *Indisposicion*. Impotentia, æ. || Alteració en la salut. *Indisposicion*. Valetudo, invaletudo, inis.

INDISPOST, A. adj. Faltat de salut. *Enfermizo, indispuesto*. Valetudinarius.

INDISPUTABLE. adj. Clar, evident. *Indisputable*. Certus.

INDISPUTABLEMENT. adv. m. De un modo indisputable. *Indisputablement*. Sine controversia.

INDISSOLUBILITAT. f. Qualitat de indissoluble. *Indisolubilidad, insolubilidad*. Insolubilitas, atis.

INDISSOLUBLE. adj. Lo que no's pòt disódrer ó desunir. *Indisoluble, insoluble*. Indissolubilis.

INDISSOLUBLEMENT. adv. m. De un modo

indissoluble. *Indisolublemente*. Insolubiter, indissolubiter.

INDISTINGCIÓ. f. Agravi per privar de prerrogativas ó distincions. *Indistincion*. Inordinatio, nis.

INDISTINCT, A. adj. Lo que no's distingeix; molt semblant. *Indistinto*. Indistinctus. || Confús, barrejat. *Indistinto*. Indistinctus, indiscretus.

INDISTINCTAMENT. adv. m. Sense distinció. *Indistintamente*. Indistinctè.

INDIVIDIT, DA. adj. INDIVIS.

INDIVIDUACIÓ. f. Abstracció del individu.

Individuacion, individualidad. Individua, orum. || fil. Acció ó qualitat que individua. *Individuacion*. Individuitas, atis, individuatio, nis.

INDIVIDUAL. adj. Propi ó peculiar de cada individu. *Individual*. Singularis.

INDIVIDUALISAR. v. a. INDIVIDUAR.

INDIVIDUALITAT. f. INDIVIDUACIÓ. || f. Facultat intel·lectual que percibeix aquella calitat dels objectes que 'ls separa uns de altres donant á cada un una existència particular, única, aislada é individual. *Individualidad*. Individualitas, atis. || L' òrgan ó punt que correspon á esta facultat frenològicament considerat y ocupa la part superior del nas en l' os coronat. *Individualidad*. Individualitatis organus.

INDIVIDUALMENT É INDIVIDUAMENT. adv. m. Ab individuació, ab distinció. *Individualmente*. Distinctè. || Inseparablement. *Individualmente*. Strictim, indissolubiter, indivisè.

INDIVIDUAR. v. a. Especificar. *Individuar*, *individualizar*. Enucleo, as.

INDIVIDUAT, DA. p. p. *Individuado, individualizado*. Enucleatus.

INDIVIDUITAT. f. ant. INDIVIDUACIÓ.

INDIVIDUO. m. Particular en cada espècie. *Individuo*. Individuum, ii. || La pròpia persona; com: cuydar del individu. *Individuo*. Sibi ipsi. || adj. INDIVIDUAL.

INDIVIS, A. adj. No dividit. *Indiviso, proindiviso*. Indivisus, indiscretus.

INDIVISAMENT. adv. m. Sense divisió. *Indivisamente*. Indisibiler.

INDIVISIBILITAT. f. Qualitat de indivisible. *Indivisibilidad*. Divisionis incapacitas, impossibilitas, inseparabilitas.

INDIVISIBLE. adj. Lo que no's pòt dividir. *Indivisible, individuo*. Individuus.

INDIVISIBLEMENT. adv. m. Sense divisió. *Indivisiblement*. Indivisibiliter.

INDOBLEGADÍS, SA. adj. INFLEXIBLE.

INDÓCIL. adj. Tossut, enterch, indisciplinable. *Indócil*. Indocilis.

INDOCILITAT. f. Duresa de geni, tossuneria. *Indocilidad, indocibilidad*. Indocibilitas, atis.

INDÓCILMENT. adv. m. De un modo indócil. *Indócilmente*. Indocili animo.

INDOCTAMENT. adv. m. Ignorantment. *In-*

doctamentis, ignorantemente. Indoctè, ineruditè.

INDOCTE, A. adj. Ignorant, idiota, poch instruhit. *Indocto.* Indoctus.

INDOCTÍSSIM, A. adj. sup. *Indoctissimo.* Indoctissimus.

INDOLE, f. Geni, inclinació, natural. *Indole.* Indoles, is.

INDOLÈNCIA, f. Insensibilitat, privació de dolor. *Indolencia.* Indolentia, æ. || Necedat, galbana, simplexa. *Indolencia.* Socordia, æ.

INDOLENT, adj. Insensible als objectes que mouhen á altres. *Indolente.* Segnis, lentus.

INDOMABLE adj. Lo que no's pòt domar ó subjectar. *Indomable, indomesticable.* Indomitus. || met. Dit dels afectes ó passions que no's deixan fàcilment reduhir á lo que's vól. *Indomable.* Indomabilis, inflexibilis.

INDOMAT, DA. adj. INDÓMIT.

INDOMESTICABLE, adj. INDOMABLE.

INDOMESTICAT, DA. adj. Lo que està sense domesticar. *Indomesticado.* Indomitus.

INDÓMIT, A. adj. Intractable, indomable, fer; se dia dels caballs sense domar. *Indómito.* Indomitus. || Disolut, desenfrenat. *Indómito.* Effrenatus. || met. Lo que està sèns, ó no's vól subjectar ni corregir. *Indómito.* Indomitus.

INDOTACIÓ, f. for. Falta de dotació. *Indotacion.* Indotatio, nis.

INDOTAT, DA. adj. Lo que està sense dot. *Indotado.* Indotatus.

INDUBITABLE, adj. Lo que no's pòt dubtar. *Indubitable.* Indubitabilis.

INDUBITABLEMENT, adv. m. Certament, sense poderse dubtar. *Indubitabilmente.* Indubitabiliter.

INDUBITADAMENT, adv. m. Certament, segurament, sèns dubte. *Indubitadamente.* Indubitatè.

INDUBITAT, DA. adj. Evident, constant, segur, cert. *Indubitado.* Indubitatus.

INDUCCIÓ, f. Persuasió. *Induccion, inducimient.* Inductio, nis. || rel. Argument en lo que per la enumeració dels particulars s' infereix la proposició que s' ha de probar. *Induccion.* Epagoge, es.

INDUCTIU, VA. Lo que induheix ó té virtut pera induhir. *Inductivo.* Inducens, suadens.

INDUHIDOR, A. m. y f. Qui induheix. *Induidor.* Suassor, is.

INDUHIMENT, m. INDUCCIÓ. 1.

INDUHIR, v. a. Persuadir, incitar, móurer. *Inducir.* Excito, incito, as. || Enredar en alguna cosa. *Inducir.* Incapistro, as.

INDUHIT, DA. p. p. *Inducido.* Inductus.

INDULGÈNCIA, f. Complacència, sobrada benignitat ó dissimulació. *Indulgencia.* Indulgentia, æ. || Facilitat en perdonar culpas ó concedir gràcias. *Indulgencia.* Indulgentia, æ. || Perdó que dona la Iglésia de las penas degudas per los pecats. *Indulgencia.* Remissió, nis, indulgentia, æ.

INDULGÈNCIA PARCIAL. La que sols perdona part. *Indulgencia parcial.* Partialis indulgentia.

INDULGÈNCIA PLENÀRIA. La que perdona tota la pena. *Indulgencia plenaria.* Plenaria indulgentia, remissio.

INDULGENT, adj. Benigne, condescendent, fàcil en perdonar y dissimular. *Indulgent.* Indulgens.

INDULGENTMENT, adv. m. De un modo indulgent. *Indulgentemente.* Indulgenter.

INDULT, m. Privilegi, gràcia, concessió, permissió. *Indulto.* Indultum, i. || Gràcia en que'l Sumo Pontífice dispensa en lo dret comú. *Indulto.* Pontificia, pontifica gratia. || Perdó, exempció graciosa de la llei ó altra qualsevol obligació. *Indulto.* Venia, æ.

INDULTAR, v. a. Perdonar, donar indult. *Indultar.* Parco, ignosco, is. || Eximir de alguna llei ú obligació. *Indultar.* A lege vel officio solvere.

INDULTAT, DA. p. p. *Indultado.* Immunitate donatus.

INDULTARI, m. Qui per gràcia pontificia podia concedir beneficis eclesiàstichs. *Indultario.* Ecclesiastica beneficia per pontificiam concessionem conferens.

INDÚSTRIA, f. Enginy, manya, destresa, habilitat. *Industria.* Industria, æ.

DE INDÚSTRIA, m. adv. A dretas, de propòsit. *Industriosamente, de industria.* Consilio.

DE HA PRÓPIA INDÚSTRIA, m. adv. *Con mi propia industria.* Meo Marte.

INDUSTRIAL, adj. Pertanyent á la indústria. *Industrial.* Artificiosus.

INDUSTRIAR, v. a. Ensenyar, instruhir, *Industriar.* Instruo, is.

INDUSTRIARISE, v. a. ENGINYARSE.

INDUSTRIÓS, A. adj. Hàbil, destre. *Industrioso.* Industriosus. || Ingeniós, astut. *Industrioso.* Industriosus.

INDUSTRIOSAMENT, adv. m. Ab indústria. *Industriosamente.* Industriosè. || PRIMOROSAMENT.

INÈDIT, A. adj. Escrit no publicat. *Inédito.* Ineditus.

INEFABILITAT, f. Dificultat de explicar ab propietat una cosa. *Inefabilidad.* Inefabilis, atis.

INEFABLE, adj. Inexplicable. *Inefable.* Inefabilis.

INEFABLEMENT, adv. m. Sense poderse explicar. *Inefablemente.* Inefabiliter.

INEFICÀCIA, f. Falta de virtut ó activitat. *Ineficacia.* Imbecilitas, atis. || teol. *Ineficacia.* Ineficacia, æ.

INEFICÀS, adj. Dèbil, faltat de virtut y activitat. *Ineficaz.* Inefficax. || Inútil, insignificant. *Ineficaz.* Inutilis.

INENARRABLE, adj. INEXPLICABLE, INEFABLE.

INEPCIA, f. INEPTITUT.

INEPTAMENT, adv. m. Sèns aptitut ni porporció. *Ineptamente.* Ineptè.

INEPTE, A. adj. Inútil, inhabil. *Inepio*. Ineptus. || Ximple, lent. *Inepio*. Ineptus, insulsus.

INEPTISSIM, A. adj. sup. *Ineptissimo*. Ineptissimus.

INEPTITUT, f. Falta de aptitud ó habilitat. *Ineptitud*, *inepcia*. Ineptitudo, inis.

INÈRCIA, f. Pèrca, droperia, inacció. *Inercia*. Inertia, æ. || fis. Persistència de moviment ó quietut que té un cos fins que una força més enèrgica la contraresta. *Inercia*. Inertia, æ.

INERME, adj. Desarmat. *Inermo*. Inermis.

INERRABLE, adj. Que no 's pòt errar. *Inerrable*. Inerrans.

INERRANT, adj. astron. Fixo, sense moviment. *Pijo*, *inerrante*. Inerrabilis.

INERT, A. adj. Dessidiós, mandra, drogo. *Inerte*. Iners, ignavus. || fis. y med. QUÍNT, PARALISAT.

INERUDIT, A. adj. INDOCTE.

INERUDITAMENT, adv. m. INDOCTAMENT.

INESCRUTABILITAT, f. Impenetrabilitat en lo moral. *Inescrutabilidad*, *impenetrabilidad*. Impenetrabilis, atis.

INESCRUTABLE, É **INESCRUDINYABLE**, adj. Lo que no 's pòt averiguar. *Inescrutabile*, *inescrudinyable*, *impenetrabile*. Inescrutabilis.

INESCUSABLE, adj. Lo que no 's pòt escusar ó no admet disculpa. *Inexcusable*. Inexcusabilis. || Forsós, necessari, inevitable. *Inexcusable*. Inexcusabilis.

INESCUSABLEMENT, adv. m. Sens excusa. *Inexcusablemente*, Necessariò.

INESPERADAMENT, adv. m. Sens esperar-se. *Inesperadamente*. Antè expectatum.

INESPERAT, DA. adj. Lo que esdevé sens esperar-se. *Inesperado*. Inesperatus.

INESTIMABILITAT, f. Qualitat de inestimable. *Inestimabilidad*. Inestimabilis, atis.

INESTIMABLE, adj. De ninguna estimació ni valor. *Inestimable*. Inestimabilis. || Lo que excedeix tota estimació ó que no's pòt estimar tant com mereix. *Inestimable*. Inestimabilis.

INEVITABLE, adj. Lo que no 's pòt evitar. *Inevitable*. Inevitabilis.

INEVITABLEMENT, adv. m. Sense poder-se evitar. *Inevitablemente*, *inescusablemente*. Inevitabiliter.

INEXACTE, A. adj. Sens exactitut. *Inexacto*. Imperfectus.

INEXACTITUT, f. Falta de exactitut. *Inexactitud*. Cura, diligentie defectus. || Imperfecció. *Inexactitud*. Imperfectio, nis.

INEXECUCIÓ, f. Falta de compliment en lo pactat. *Inobservancia*. Inobservantia, æ.

INEXISTÈNCIA, f. Falta de existència. Altres la prenen per la existència de una cosa en altra ab íntima unió. *Inexistencia*. Inexistentia, æ.

INEXISTENT, adj. Lo que no existeix. Altres entenen lo que existeix en altra cosa. *Inexistente*. Inexistens.

INEHORABLE, adj. Incapàs de compadéixer-se. *Inexorable*. Adamantinus.

INEXPERIÈNCIA, f. Falta de experiència. *Inexperiencia*. Inexperientia, æ.

INEXPERIMENTAT, DA, É **INEXPERT**, A. adj. Qui no té experiència. *Inesperto*. Inexpertus.

INEXPIABLE, adj. Lo que no 's pòt expiar. *Inexpiable*. Inexpiables; nullo piaculo eluendus.

INEXPLICABLE, adj. Lo que no 's pòt explicar. *Inexplicable*. Inexplicabilis.

INEXPUGNABLE, adj. Insuperable, invencible, inconquistable. *Inexpugnable*. Inexpugnabilis. || met. Fera, constant, impersuadible. *Inexpugnable*, *inconquistable*. Inexpugnabilis.

INEXTENS, A. adj. Lo que no té extensió. *Inextenso*. Inextensus.

INEXTINGIBLE, adj. Lo que no 's pòt extinguir. *Inextinguible*. Inextinguibilis. || Lo que es de una perpétua ó llarga duració. *Inextinguible*. Perpetuus.

INEXTRICABLE, adj. Lo que no 's pòt entendre ni posar en clar. *Inextricable*, *indecifrible*. Inextricabilis.

INFACIBLE, adj. Lo que no pòt ser fet. *Infacibile*. Quod fieri nequit.

INFAEL, adj. ant. INFEL.

INFAL-LIBILITAT, f. Impossibilitat de errar. *Infalibilidad*. Infalibilitas, atis.

INFAL-LIBLE, adj. Lo que no pòt enganyar ni enganyarse, y sols es Deu. *Infalible*. Certissimus. || Indefectible, lo que no pòt fallar. *Infalible*, *indefectible*. Indeficiens.

INFAL-LIBLEMENT, adv. m. Ab infal-libilitat, *Infaliblement*. Certissimè.

INFAMACIÓ, f. La acció de infamar. *Infamacion*. Infamatio, nis.

INFAMADOR, A. m. y f. Qui infama. *Infamador*. Obtrektor, infamator, is.

INFAMAR, v. a. Llevar la fama. *Disfamar*, *infamar*. Noto, as.

INFAMAT, DA. p. p. *Infamado*. Infamatus.

INFAMATORI, A. adj. Lo que infama ó desacredita. *Infamatorio*, *infamativo*, *disfamatorio*. Infamans.

INFAME, adj. De mala fama ó reputació, desacreditat. *Infame*. Infamis. || Despreciable, vil, ignominiós. *Infame*. Infamis. || Lo que infama. *Infame*. Infamis.

INFAMEMENT, adv. m. Ab infàmia. *Infamemente*. Turpiter, ignominiosè. || Vilment. *Infamemente*, *vilmente*. Foedè.

INFÀMIA, f. Dishonra, ignomínia, oprobri. *Infamia*. Infamia, æ. || Maldat, vilesa. *Infamia*. Turpitud, inis. || Paraula afrontosa. *Infamia*. Probrum, i.

PURGAR LA INFÀMIA, fr. for. que's deya del reo cómplice en un delict, que havent declarat contra son company, no era tingut per testimoni idèneo, per estar infamat del delict, y posantlo en

lo torment, ratificant alll en declaració, 's deya que purgava la infàmia y quedava sòlida la declaració. *Purgar la infamia.* Infamiam compurgare.

INFÀNCIA. f. Edat de la persona fins als set anys. *Infancia.* Infantia, æ. || met. Lo primer estat ó principi de qualsevol cosa. *Infancia.* Infantia, æ.

INFANDO, A. adj. Indigne de dirse. *Infando.* Infandus.

INFANSÓ. m. Lo noble ó hidalgo exempt de tot servey. *Infanson.* Nobili genere natus.

INFANSONIA. f. Qualitat del infansó. *Infanzonia.* Ingenui viri genus.

INFANT. m. Noy que encara no sab parlar. *Infante.* Infans, tis. || Qualsevol dels fills del rey á excepció del primogénit. *Infante.* Regis filius. || FILL. || mil. Soldat de á peu. *Infante.* Pedes, itis.

INFANTS Y ORATS DIUEN LAS VERITATS. ref. Adverteix que la veritat se troba freqüentment en las personas que no són susceptibles de reflexió, de artífici ni dissimulo. *Los niños y los locos dicen las verdades.* Et puer et demens verum percipimus ajunt.

L'INFANT Y LA PASTA EN LO JULIOL SE GLÀSSA. ref. Denota 'l cuydade que 's deu tenir en ditas cosas y altrás naturalment delicadas. *La masa y el niño en verano han frio.* Mollia molliter sunt tractanda.

L'INFANT Y 'L PEIX EN LA AYUGA CREIX. ref. Se diu de las criaturas de bolquers, per lo mòlt que 'ls rentan, ó perque quasi sempre van mullats de oribes. *Los peces y los niños en las aguas son crecidos.* Parvulus increvit madidus cum piscis in unda.

QUÀ VAN LOS INFANTS? LO QUE VEUREN PÉR ALS GRANS. ref. L'EXEMPLE DELS MAJORS FÀ BONS Ó MALS ALS MENORS.

INFANTA. f. Noya fins als set anys. *Infanta.* Infans femina. || Filla del rey ó casada ab un fill de ell. *Infanta.* Regina regis filia.

INFANTAMENT. m. ant. PART.

INFANTAR. v. a. ant. CONCERIR. || ant. PARIR.

INFANTRA. f. ant. INFÀNCIA.

INFANTAT. m. Terreno ó rendas que s'aplican á un infant pera aliments. *Infantado.* Territorium infantis.

INFANTERIA. f. Soldats de á peu. *Peonaje, infanteria.* Peditatus, us.

INFANTERIA DE LÍNEA. La que formada en divisions, batallons ó de altre modo combat sempre unida, y constituheix en las accions lo principal cos de la batalla. *Infanteria de linea.* Agmen, inis.

INFANTERIA LLEUGERA. La que fora de las líneas fá 'l servey de las avansadas, descubertas, etc. combat en partidas soltas, y en las accions s'ocupa principalment en distràrer al enemich, acosarlo pels flanchs, fatigarlo, y perseguirlo en sas retiradas, observar sos moviments, y cubrir los del propi exèrcit. *Infanteria ligera.* Velites, um.

INFANTESA. f. ant. INFÀNCIA.

INFANTESSA. f. ant. INFANTA.

INFANTICIDA. m. y f. Matador de infants. *Infanticida.* Infanticida, æ.

INFANTICIDI. m. Mort violenta de un infant. *Infanticidio.* Infanticidium, ii.

INFANTIL. adj. Cosa de infant ó de la infància. *Infantil.* Ad pueritiam pertinens; infantilis.

INFANTÓ. m. d. *Infantito.* Infantulus, i.

INFATIGABLE. adj. Incansable. *Infatigable.* Indefessus.

INFATIGABLEMENT. adv. m. Incansablement. *Infatigablemente.* Indefessè.

INFATUACIÓ. f. Torpesa de la rahó. *Infatuacion.* Infatuatio, nis.

INFATUAR. v. a. Entontir. *Infatuar.* Infatuo, as.

INFATUAT, DA. p. p. *Infatado.* Infatuatus.

INFAUST, A. adj. Funest, desgraciat. *Infausto.* Obscenus.

INFAUSTAMENT. adv. m. Ab desgràcia ó infelicitat. *Infaustamente, azorosamente.* Infaustè.

INFAUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Infaustissimo.* Infaustissimus.

INFECCIÓ. f. Corrupció, contagi. *Infeccion.* Infectio, corruptio, nis. || PUTREFACCIÓ.

INFECCIONAR. v. a. INFICIONAR.

INFECCIONAT, DA. p. p. INFICIONAT.

INFECTAR. v. a. INFICIONAR.

INFECTE, A. adj. INFICIONAT.

INFECUNDITAT. f. Esterilitat. *Infecundidad.* Infœcunditas, atia.

INFECUNDO, A. adj. Estèril. *Infecundo.* Infœcundus.

INFEL. m. ant. INFIEL.

INFELICITAT. f. Desdítia, desgràcia. *Infelicidad.* Infelicitas, atis. || Infortuni, la causa del qual s'ignora. *Infelicidad.* Casus, us.

INFELICÍSSIM, A. adj. sup. *Infelicitissimo.* Infeliciassimus.

INFELIS. adj. Desdítat. *Infeliz.* Calamitosus. || Apocat. *Infeliz.* Sincerus. || MESQUIT.

INFELISMENT. adv. m. Ab infelicitat. *Infelizmente.* Infelicitè.

INFERÀ. m. Sectari de una de las 41 sectas que ha produhit lo luteranisme. *Inferano.* Inferanus, i.

INFERÈNCIA. f. IL·LACIÓ, CONSEQUÈNCIA.

INFERIOR. adj. Lo que està en lloch més baix respecte de altra cosa. *Inferior.* Inferior. || Lo que es ménos que altra cosa en quantitat ó qualitat. *Inferior.* Inferior. || Sùbdit, subjecte á altre. *Inferior.* Subditus, inferior.

INFERIORITAT. f. Qualitat de inferior. *Inferioridad.* Inferioris status. || Situació de una cosa sota de altra. *Inferioridad.* Infernæ rei collocatio.

INFERIORMENT. adv. m. De modo inferior. *Inferiormente.* Ex adversò.

INFERIR. v. a. Col·legir, deduhir, tràurer con-

seqüències. *Inferir*. Infero, ers. || CAUSAR, OCASIONAR.

INFERIT, DA. adj. CAUSAT, FET.

INFERN. m. Lloch de penes eternes para càstich dels condemnats. *Inferno*. Gehenna, æ. || Las penes dels condemnats. *Inferno*, penes eternas. Damnatorum poenæ. || met. Discòrdia, alborot, y 'l lloch ahont n'hi ha. *Inferno*. Infernus, i, tumultus, us. || Treball insoportable. *Reventadero*, *inferno*. Infernus, i; improbus labor. || En algunes ordes religioses que menjan de peix lo refetor ahont menjan de carn. *Inferno*. Monasterii locus carnibus vescendis destinatus. || Subterrani ahont càuhen las morcas y aygua bullenta ab que procuran ser nadar l'oli, si acàs no podia per causa del fret. *Inferno*, chibo, y lobo p. Mur. Absysus, i. || Lloch molt remot. *Inferno*. Remotus locus. || adj. poët. INFERNAL.

ANAR AL INFERN. fr. Condemnarse eternament. *Condemnarse*; ir al *inferno*. Ad inferos detrahi.

DE MAL AGRAHITS L'INFERN N'ESTÀ PLE. ref. ab que 's denota que la ingratitud es lo més aborrible y lo més comú de tots los vicijs. *De desagradecidos está el inferno lleno*. Odibilis ingratitudo.

INFERNAL. adj. Lo que pertany al infern. *Infernal*, é *inferno*, *infero* poët. Infernus. || met. Molt mal, ó perjudicial. *Infernal*. Exitialis. || pl. Heretges del sigle setze, que deyan que Jesucrist baixà al infern dels condemnats, y que l'atormen-tàren com á ells. *Infernales*. Infernales, ium.

INFERNALMENT. adv. m. Extremadament, desafortadament. *Infernalmente*, *endemoniadamente*. Diabolico more.

INFERNET. m. Joch de noys que s'executa fent anar un palet ab lo peu coix per unas rallas en forma de laberinto, pagant quant lo peu ó pal·la toca las rallas. També 's diu á cert joch de cartas. *Quiquilicoja*, *infernáculo*, *cozcojilla*, *cozcojita*, *fornáculo*. Puerorum ludus altero pede suspensio concedentium.

INFESTACIÓ. f. La acció de infestar. *Infestacion*. Vexatio, infestatio, nis.

INFESTADOR, A. m. y f. Qui infesta. *Infestador*. Infestator, is.

INFESTAR. v. a. Assolar, destruir lo país enemich. *Infestar*. Infesto, infenso, as; excursio-nibus vexare. || INFICIONAR.

INFESTAT, DA. p. p. *Infestado*. Infestus, infestatus.

INFESTÍSSIM, A. adj. sup. Molt perjudicial. *Dañosísimo*, *perniciosísimo*. Infestissimus.

INFEUDACIÓ. f. ENFEUDACIÓ.

INFEUDAR. v. a. ENFEUDAR.

INFIBULACIÓ. f. cir. Juntar ab certa espècie de anelletes la ferida que no 's pòt cusir. *Infibulacion*. Infibulatio, nis.

INFICIONAR. v. a. Corrómpre, viciar, contagiar. *Inficionar*, *infestar*, *infectar*. Infecto, as. || met. Pervertir ab malas doctrinas. *Inficionar*, *infestar*, *pervertir*, *malear*. Vitio, as.

INFICIONAT, DA. p. p. *Inficionado*. Vitiatius.

INFIDEL. adj. INFIEL.

INFIDELITAT. f. Desllealtat, falta de fidelitat. *Infidelidad*, *infidencia*. Perfidia, æ. || Falta de fé catòlica. *Infidelidad*. Infedilitas, atis.

INFIDELMENT. adv. m. ant. INFIELMENT.

INFIDÈNCIA. f. INFIDELITAT.

INFIDENT, É INFIEL. adj. Deslleal. *Infel*. Infidus. || Gentil, pagà, idòlatra. *Infel*. Ethnicus. || Dit de una cosa que no està conforme al original. *Infel*. Falsus. || Dit de la lleugeresa é incons-tància de la fortuna. *Infel*. Volubilis. || Dit de la memòria mala. *Infel*. Tenuis.

INFIELMENT. adv. m. Ab infidelitat. *Desleal-mente*, *infelmente*, *traidoramente*, *atraidoramente*. Infideliter.

INFIGURABLE. adj. Lo que no pòt tenir figu-ra corporal. *Infigurable*. Infigurabilis.

INFILEMA. m. cir. Foradet que deixa l'instru-ment punxant en lo cràneo. *Infilema*. Infile-ma, æ.

INFILTRACIÓ. f. med. La acció y efecte de infiltrar é infiltrarse. *Infiltracion*. Infiltratio, nis.

INFILTRAR. v. a. ó

INFILTRARSE. v. r. Calar, penetrar lo líquit pels poros de algun cos. *Filtrar*, *infiltrarse*. Per-meo, as.

INFIMO, A. adj. Profundo, fondo, lo més baix. *Infimo*. Infimus. || Lo últim, lo que es molt inferior á las demès cosas. *Infimo*. Infimus. || Lo més vil, y despreciable. *Infimo*. Abiectus, infimus, vilis.

INFINIDAMENT. adv. m. INFINITAMENT.

INFINIT, A Ó DA. adj. Lo que no té fi. *Infinito*. Infinitus. || Gran, excessiu, molt numerós. *Infinito*. Infinitus, innumerus. || adv. m. INFINITA-MENT.

AL INFINIT. m. adv. INFINITAMENT.

PROCEHIR EN INFINIT. fr. PROCEHIR.

INFINITAMENT. adv. m. De un modo infinit. *Infinitamente*, *infinito*. Infinitè.

INFINITAT. f. Qualitat de infinit. *Infinidad*. Infinitas, atis. || MULTITUT.

INFINITÈSSIMA. f. Part que's considera infi-nitament petita, com un granet de arena respecte de una montanya, y la muntanya respecte de tota la terra; pel que 's regula á cero. *Infinitésima*. In-finitissima, æ.

INFINITESSIMAL. adj. Pertanyent á la infinitès-sima, com: càlcul ó sistema INFINITESSIMAL. *Infni-tesimal*. Infinitesimalis.

INFINITÍSSIM, A. adj. sup. *Infinitísimo*. In-finitissimus.

INFINITIU. m. gram. Lo modo del verb que no denota persona, número ni temps determinat. *Infinitivo*. Infinitivus modus.

INFIRMANT. m. ant. MALALT.

INFIRMAR. v. a. INVALIDAR, ANUL·LAR. || DEBI-LITAR, ENMAGRIR.

INFIRMAT. m. ant. MALALT.

INFIRMER. m. ENFERMER.

INFIRMERIA. f. ant. ENFERMERIA.

INFIRMITAT. f. ant. MALALTIA.

INFIRMO, A. adj. ant. MALALT.

INFLACIÓ. f. SUPÈRBIA, VANITAT.

INFLADURA. f. ant. INFLOR.

INFLAMABLE. adj. Fàcil de inflamarse. *Inflamable.* Flammæ concipiendæ aptus, idoneus; inflammabilis.

INFLAMACIÓ. f. Calor preternatural, com tumor ó inflor en lo cos del animal. *Inflamacion.* Inflammatio, nis. || ant. INCENDI. || met. Enardiment, acalorament de las passions. *Inflamacion.* Incalescentia, æ. || Obra de inflamar ó encèndrer, alsant flamarada. *Inflamacion.* Inflammatio, nis.

INFLAMAR. v. a. ant. INCENDIAR. || met. Enardir, acalorar las passions y afectes del ánimo. *Inflamar.* Inflammo, as.

INFLAMARSE. v. r. Incendiarse. *Inflamarse.* Inflammari. || met. Enardirse, posarse bermella alguna part del cos. *Inflamarse.* Inflammari. || met. Enfervorísarse. *Inflamarse.* Inflammari. || Posarse alguna cosa de color de flama. *Inflamarse.* Rubesco, is.

INFLAMAT, DA. p. p. *Inflamado.* Inflamatus.

INFLAMATORI, A. adj. Lo que causa inflamació. *Inflamatorio.* Inflammans.

INFLAMENT. m. INFLOR.

INFLANT, p. a. INFLATIU.

INFLAR. v. a. Umplir de vent alguna cosa. *Inflar.* Infló, as. || Desvanéixer, ensuperbir, umplir lo cap de vent. *Hinchar, inflar; poner hueco.* Superbio, is. || v. n. Umplir la boca de vent abulant las gais. *Hinchar, inflar los carrillos.* Buccam inflare.

INFLARSE. v. r. Inflamarse alguna part del cos. *Hincharse, inflamarse.* Turgeo, es. || Embotirse 'l cos de algun humor, com lo dels hidròpichs. *Hincharse.* Turgeo, es. || met. Ensuperbirse. *Hincharse, inflamarse.* Superbio, is. || Alterarse la mar. etc. *Entumecerse, alborotarse.* Inflari. || met. Enfadarse. *Embotijarse.* Præ ira accendi.

INFLAT, DA. p. p. Umplert de vent. *Inflado.* Inflatus. || Ensuperbit, desvanescut. *Hinchado.* Tumidus. || Enfadat, colèrich. *Embotijado encolerizado.* Adæstatus. || adj. Dit del estil, del vers, etc., retumbant, campanut, pompós. *Hinchado.* Tumidus, altisonus.

INFLATIU, VA. adj. Lo que infla ó pòt inflar. *Inflativo.* Inflandi virtute pollens.

INFLEXIBILITAT. f. La impossibilitat ó gran dificultat en doblegar-se. *Inflexibilidad.* Firmitas, atis. || met. Constància, firmesa de ánimo. *Inflexibilidad.* Constantia, æ.

INFLEXIBILITAT DE NERVIS. *Envaramiento, inflexibilidad de nervios.* Nervorum torpor, rigiditas.

INFLEXIBLE. adj. Lo que no's pòt doblegar. *Inflexible.* Inflexibilia. || met. Ferm, constant, in-

xorable. *Inflexible.* Obstinatus. || També 's diu en bona part, com en bondat, justícia, etc. *Integro, inflexible.* Integer.

INFLEXIBLEMENT. adv. m. De un modo inflexible. *Inflexiblemente.* Rigidè. || met. Ab obstinació. *Inflexiblemente.* Pertinaciter.

INFLEXIÓ. f. La acció de doblegar. *Inflexion.* Vocis flexus. || gram. Variació en la declinació ó conjugació. *Inflexion.* Inflexio, nis.

INFLICTE. adj. S' aplica al càstich que s' imposa á algú. *Inflicto, impuesto.* Inflictus.

INFLICTIU, VA. adj. Lo que infligeix, com càrrech ó pena. *Inflictivo.* Inflictivus.

INFLOR. f. Entumiment, tumor, infladura, inflamació. *Hinchazon, inflazon, inflacion.* Inflatio, nis. || met. SUPÈRBIA. || met. Defecte del estil, que consisteix en sér pompós, y campanut. *Hinchazon.* Tumor, is.

INFLUÈNCIA. f. La obra de influir. *Influencia, influjo.* Influxus, us. || Valiment, autoritat, persuació en la criansa, costums, empenyos, negocis, etc. *Influencia.* Influxus, us, auctoritas, atis. || Comunicació de alguna qualitat. *Influencia, influjo.* Influentia, æ. || Lo poder que exerceixen los astres sobre 'ls cossos de la terra. *Influencia, influjo.* Astrorum influxus. || La gràcia ó inspiració que Déu envia interiorment á las ànimas. *Inspiracion, influencia.* Inspiratio, nis.

INFLUIR. v. a. Causar alguns efectes uns cossos en altres, especialment los celestes entre sí mateixos. *Influir.* Influo, is. || met. Intervenir, persuadir, ó sér causa de alguna cosa. *Influir.* Influo, is. || met. Inspirar, comunicar Déu algun efecte ó dò de la gràcia. *Influir.* Inspiro, as. || INFLUXÓ.

INFLUIT, DA. p. p. *Influido.* Influxus.

INFLUX É INFLUXO. m. L' acte y efecte de influir. *Influjo, influencia.* Influxio, nis. || Intervenció que algú té en un negoci. *Influjo, influencia.* Influxio, nis. || Valiment que algú té ab altre. *Influjo, influencia.* Gratia, æ. || met. La gràcia é inspiració que Déu infundeix en las ànimas. *Influjo, influencia.* Inspiratio, nis. || Impressió que causan los cossos celestes los uns als altres. *Influencia, influjo.* Affectio, nis.

INFORCIAT. m. for. La segona part del Digest ó Pandectas de Justinia. *Inforciado.* Infortiatum, i.

INFORMACIÓ. m. Obra de informar, ó informarse. *Informacion.* Informatio, nis. || for. Las diligèncias jurídicas pera certificar-se de algun fet. *Informacion, informe.* Testimonium, ii. || La proba que resulta del exàmen de testimonis, documents, papers, etc. *Informacion.* Inquisitio judiciaria. || fil. Introducció de la forma en la matèria. *Informacion.* Informatio, nis. || pl. Probas de noblesa ó qualitats de algú. *Informaciones.* Inquisitiones, um.

INFORMADOR. m. ENFORMADOR.

INFORMAL. adj. Lo que no té formalitat. *Informal.* Decentiam, decus non observans. ||

Qui no compleix la paraula. *Informal*. Promissis non stans.

INFORMALITAT. f. La qualitat de informal. *Informalidad*. Formalitatis defectus, carentia.

INFORMANT. m. Qui porta la comissió pera fer la informació de noblesa. *Informante*. Inquisitor, is.

INFORMAR. v. a. Instruhir á algú del estat de alguna cosa. També s' usa com recíproch. *Informar*. Informo, as. || fil. Donar forma á la matèria. *Informar*. Informò, animo, as. || for. Perorar l' advocat en judici. *Informar*. Causam dicere, orare, perorare.

INFORMAT, DA. p. p. *Informado*. Informatus.

INFORMATIU, VA. adj. Lo que informa ó serveix pera donar notícia de alguna cosa. *Informativo*. Edocens. || fil. Lo que dona forma ó sér á alguna cosa. *Informativo*. Quod animat; animabilis.

INFORME. m. Notícia, instrucció. *Informe*, *informacion*. Testimonium, ii. || for. Relació que fa l' advocat al jutge pera que sentencie. *Informe*, *informacion*. Informatio, nis. || adj. Bast, sense forma ni figura. *Informe*. Informis. || Imperfet, mal format, sens acabar. *Informe*. Imperfectus. || Sense forma ó figura. *Informe*. Ineffigatus. || pl. ant. astron. S' aplicava als astres escampats per vèries parts, de modo que no estaven reduhits á constel·lació. *Informes*. Stellæ informes, sporades.

INFORMITAT. f. ant. Deformatat, imperfecció, estat de cosa que està sense forma. *Informidad*. Informitas, atis.

INFORTIFICABLE. adj. Lo que no 's pòt fortificar. *Infortificable*. Quod muniri nequit.

INFORTIR. v. a. ENFORTIR.

INFORTUNA. f. astron. Influxo advers y desgraciat dels astres. *Infortuna*, *malefcentia*. Malefcentia, æ.

INFORTUNADAMENT. adv. m. DESGRACIADAMENT.

INFORTUNAT, DA. adj. ant. DESGRACIAT, DESVENTURAT.

INFORTUNI. m. Desventura, desgràcia. *Infortunio*. Infortunium, ii.

INFRACCIÓ. Transgressió de la llei, pacte ó tractat. *Infraccion*. Transgressio, violatio, infractio, nis.

INFRACTOR. m. Transgressor de la llei. *Infractor*. Violator, is.

INFRAGANTI. adv. m. EN FRAGANT.

INFRALAPSARI. m. pl. Heretges que deyan que Déu pera fer ostentació de sa justícia, així que vejà la culpa de Adam, condemnà cert número de homes sens atèndrer á mèrit ni desmèrit personal, ni donarlos auxilis pera salvarse. *Infralapsarios*. Infralapsari, orum.

INFRAOCTAU, VA. adj. Se diu de qualsevol dels dias de la infraoctava. *Infraoctavo*. Quilibet dies infraoctavam.

INFRAOCTAVA. f. Los sis dias entre 'l primer y últim de la octava de una festivitat. *Infraoctava*. Sex dies infraoctavam.

INFASCRIPT, A. adj. Lo que s' anomena ó firma al peu de un escrit. *Infrascripto*, *infraescripto*. Infrascriptus.

INFREQUÈNCIA. f. Poch concurs. *Rareza*, *poca concurrencia*. Infrequentia, æ, raritas, atis.

INFREQUENT. adj. No freqüentat. *No frecuentado*. Infrequens.

INFREQUÈNTMENT. adv. m. *Con poca frecuencia*. Infrequenter.

INFRACCIÓ. f. ant. INFRACCIÓ.

INFRINGIR. v. a. Traspassar las lleys. *Quebrantar*, *infringir*. Violo, as. || ant. RÓMPER.

INFRACTUÓS, A. adj. Lo que no dona fruyt. *Infructuoso*, *infrugífero*, *infructífero*. Infructuosus. || met. Inútil. *Infructuoso*, *infructífero*. Infructuosus.

INFRACTUOSAMENT. adv. m. Sense fruyt. *Infructuosamente*. Infructuosè.

INFRACTUOSITAT. f. Qualitat de infractuós. *Infructuosidad*. Infructuositas, atis.

INFULAS. f. pl. Turbant ab cintas que usavan los sacerdots y las Vestals, y ab que cubrian també las victimas. També 'ls magistrats romans l' usavan per insígnia de honor. *Infulas*. Infulæ, arum. || met. Fumillos, fums, presumpció ab que algú aparenta major graduació de la que té. *Infulas*. Infulæ, arum.

INFUNDAT, DA. adj. Lo que no té fonament. *Infundado*. Temerarius. || for. Mal fundat. *Mal fundado*, *infundado*. Infirmus, futilis.

INFUNDIBILIFORME. adj. bot. Se diu de la flor en figura de embut. *Infundibiliforme*. Infundibuli formam referens flos.

INFUNDIBLE. adj. Lo que no 's pòt fóndrer. *Infundible*. Quod liquefieri non potest.

INFUNDIR. v. a. Comunicar interiorment, inspirar. *Infundir*. Infundo, is. || Causar algun efecte; mouer alguna passió. *Infundir*. Infundo is. || ant. Ficar algun licor en algun vas. *Infundir*. Infundo, is. || Introduir una cosa en altra, com la ànima en lo cos. *Infundir*. Infundo, is.

INFUNDIT, DA. p. p. INFÚS.

INFURCIÓ. f. Lo cens que 's pagava al senyor pel terreno de las casas. *Infurcion*. Vectigal ob domorum aream.

INFÚS, A. p. p. irr. y adj. *Infundido*, *infuso*. Infusus.

INFUSIÓ. f. Acció de infundir. *Infusion*. Infusio, nis. || La permanència de un simple ó medicament en un licor, y 'l mateix licor en que han estat per algun temps los simples. *Infusion*. Dilutum, i, infusio, nis. || En lo baptisme, la acció de tirar la aygua sobre la criatura. *Infusion*. Infusio, nis. || met. Dò de qualitats naturals ó sobrenaturals. *Infusion*, *don*. Donum supernaturale, divina immisio.

POSAR EN INFUSIÓ. fr. Posar algun simple ó me-

dicament en un licor per cert temps. *Infundir, poner ó echar en infusion.* In liquorem aliquid immittere.

INGENERABLE. adj. Lo que no pòt sèr engendrat. *Ingenerable.* Quod generari non potest.

INGENI. m. Enteniment, facultat de discórrer. *Ingenio.* Ingenium, ii. || Talent natural de algú, subtileza, manya, indústria. *Ingenio.* Solertia, æ. || Habilitat, capacitat. *Ingenio.* Prudentia, æ. || Subjecte de ingeni, ó enginyós. *Ingenio.* Ingenio, industria præditus. || Instrument ab una llengüeta acerada pera retallar los papers ó llibres que s'han de enquadrar. *Ingenio.* Radula, æ. || Qual-sevol màquina de guerra. *Ingenio.* Machina bellica. || Molí en que s'exprimeix lo such de la canya dolsa, pera traurer lo sucre. *Ingenio.* Machina saccharo exprimendo. || Lo talent que s'descobreix en algú. *Cantera, genio, ingenio, talento, cacumen.* Indoles, is. || poét. Númen poétich. *Musa, estro, númen poético.* Musa, æ.

AGOTAR L'INGENI. fr. Discórrer en alguna matèria fins á no poder mès. *Agotar, apurar el ingenio.* Ingenium exhaurire.

INGENIAR. v. a. **ENGINYAR.**

INGENIARSE. v. r. **ENGINYARSE.**

INGENIER. m. **ENGINYER.**

INGENIÓS, A. adj. **ENGINYÓS.** || Se diu de alguna cosa de pensament, etc. fèt per home de gran ingeni. *Ingenioso.* Ingeniosus, tutus.

INGENIOSAMENT. adv. m. Ab ingeni. *Ingeniosamente.* Ingeniosè.

INGÉNIT, A. adj. No engendrat. *Ingénito.* Ingenitus. || Connatural y com nat en lo subjecte. *Ingénito, innato, insito.* Ingenitus, innatus, connaturalis.

INGÉNUAMENT. adv. m. Francament, senzi-llament. *Ingénuamente.* Apertè.

INGENUITAT. f. Franquesa, sinceritat. *Ingenuidad.* Ingenuitas, atis. || for. Lo mateix que llibertat, noblesa. *Ingenuidad.* Ingenuitas, atis.

INGÉNUO, A. adj. Franch, sincero. *Ingénuo.* Sincerus. || for. Qui ha nat llibre. *Ingénuo.* Ingenuus, liber.

INGERIRSE. v. r, Ficarse en negocis de altre. *Meterse, ingerirse.* Se immiscere.

INGLÈS, A. adj. Natural de ó lo pertanyent al regne de Inglaterra. *Ingles.* Anglicanus.

INGLOSABLE. adj. Lo que no 's pòt glosar. *Inglosable.* Glosæ incapax.

INGOBERNABLE. adj. Indócil. *Ingobernable.* Indocilis, indomitus.

INGRA. (MALA) Interjecció de sentiment ó disgust, y també se sól dir: MALA INGRA DE BET. *Voto á quien? voto á los agenos de Dios? mal háya el alma del diablo.* Dii te perdant.

INGRADUABLE. adj. Lo que no 's pòt graduar. *Ingraduable.* Quod gradibus nequit æstimari.

INGRAT, A. adj. Desagrabit. *Desagradecido, ingrato.* Ingratus. || met. Aspre, desagradable, desapacible. *Ingrato.* Ingratus. || Inútil, infructuós,

com: treball INGRAT, terra INGRATA. *Ingrato.* Vanus.

INGRATAMENT. adv. m. Ab ingratitut. *Ingratamente.* Ingratè.

INGRATÍSSIM, A. adj. sup. *Ingratissimo.* Ingratissimus.

INGRATITUT. f. Desagrahiment, despreci dels beneficis. *Ingratitud.* Ingratitudo, inis.

INGREDIENT. m. Lo que entra en la composició de altra cosa. *Ingrediente.* Materia partiaria.

INGRÉS. m. ENTRADA, PRINCIPI, COMENSAMENT. || Lo caudal que entra en poder de algú, y 's carrega en comple. *Ingreso.* Accepta pecunia.

INGRESSAR. v. n. Entrar una persona ó cosa abont hi ha varis individus de la mateixa espècie, ó en lloch destinat pera la seva custòdia. *Ingresar, entrar.* Ingredior, eris. || com. Entrar en caixa ó en poder de algú, quantitat que 's carrega en comple. *Ingresar, entrar.* Pecunias acceptare.

INGUINARI, A. adj. Lo pertanyent á la illada. *Inguinario.* Inguinalis.

INGUSTABLE. adj. Lo que no 's pòt gustar per tenir molt mal gust. *Ingustable.* Ingustabilis.

INHÀBIL. adj. Inepte, inútil. *Inhábil.* Inhabilis. || Faltat de habilitat, talent, é instrucció. *Inhábil.* Inhabilis.

INHABILITACIÓ. f. L'acte y efecte de inhabilitar. *Inhabilitacion.* Ineptitudinis declaratio.

INHABILITAR. v. a. Declarar inhàbil. *Inhabilitar.* Ineptum reddere.

INHABILITAT. f. Ineptitat, falta de habilitat. *Inhabilitad.* Ineptitudo, inis. || Obstacle, impediment pera la obtenció de algun càrrech. *Inhabilitad.* Ineptitudo, inis. || p. p. *Inhabilitado.* Inhabilis factus.

INHÀBILMENT. adv. m. Ineptament. *Ineptamente.* Ineptè.

INHABITABLE. adj. Lo que no 's pòt habitar. *Inhabitable.* Inhabitabilis.

INHABITAR. v. a. etc. **HABITAR.**

INHABITAT, DA. adj. Desert, no habitat. *Inhabitado.* Inhabitatus.

INHERÈNCIA. f. fil. La unió de coses inseparables per sa naturalesa, però separables mentalment, com l'accident de la substància. *Inherencia.* Inhærentia, æ.

INHERENT. adj. fil. Unit, que sols se pòt separar mentalment, com l'accident en la substància. *Inherente.* Inhærens.

INHESIÓ. f. INHERÈNCIA, ADHESIÓ.

INHIBICIÓ. f. for. Prohibició judicial. *Inhibicion.* Interdictio, inhibitio, nis.

INHIBIR. v. a. for. Impedir, prohibir per autoritat judicial. *Inhibir.* Inhibeo, es. || ant. **IMPEDIR, DESTORBAR, CONTINUAR.**

INHIBIT, DA. p. p. *Inhibido.* Inhibitus.

INHIBITORI, A. adj. for. Se diu del despaig ó decret ab que s'inhibeix. *Inhibitorio.* Inhibitorie, inhibentes litteræ.

INHONEST, A. adj. DESHONEST.

INHONESTAMENT. adv. m. *DESHONESTAMENT*.
INHOSPITALITAT. f. Falta de hospitalitat.
Inhospitalidad. Inhospitalitas, atis.

INHUMÀ, NA. adj. Cruel, desnaturalisat, faltat de humanitat. *Inhumano.* Ferreus, inhumanus, iniquus, durus.

INHUMANAMENT. adv. m. Sense humanitat. *Inhumanamente.* Inhumanè.

INHUMANITAT. f. Crueltat, inclemència, barbaritat. *Inhumanidad.* Sævitia, æ, inhumanitas, immanitas, atis.

INICAMENT. adv. m. *INJUSTAMENT.*

INICH, CA. adj. Malvat, injust. *Inicuo.* Iniquus, injustus.

INICIACIÓ. f. L'acte y efecte de iniciar ó iniciarse. *Iniciacion.* Initiatio, nis.

INICIAL. adj. Lo que pertany al principi. *Inicial.* Initialis. || Se diu de la primera lletra de un mot, clàusula, vers, etc. *Inicial.* Grandior, initialis. || pl. Misteris de Cères. *Iniciales.* Initialia, ium.

INICIAR. v. a. Instruhir en los misteris de Cères y Baco; però també s'aplica als de qualsevol altra religió. *Iniciar.* Initio, as. || **ORDENAR.** || for. Comensar. *Iniciar.* Incipio, is, initio, as.

INICIARSE. v. r. Rébrer los ordes menors. *Iniciarse.* Initiari. || Deixar entrevéurer alguó alguna cosa las tendéncias que té desde un principi. *Iniciarse.* Sese initiari.

INICIAT, DA. p. p. *Iniciado.* Initiatus.

INICIATIU, VA. adj. Lo que serveix de principi. *Iniciativo.* Initians.

INIMAGINABLE. adj. Lo que no's pòt imaginar. *Inimaginable.* Quod concipi non potest.

INIMITABLE. adj. Lo que no's pòt imitar. *Inimitable.* Inimitabilis.

ININTEL·LIGIBLE. adj. Lo que no's pòt entendre. *Inintelligible.* Inintelligibilis.

INÍQUAMENT. adv. m. Cruelment, injustament. *Inicuamente.* Iniquè.

INÍQUILAR. v. a. ANÍQUILAR.

INÍQUÍSSIM, A. adj. sup. *Iniquísimo.* Nequisimus.

INÍQUITAT. f. Maldat, injustícia, pecat. *Iniquidad.* Iniquitas, atis, injustitia, æ.

INJECCÓI. f. Introducció de un líquit per medi de una xeringa en una cavitat natural ó preternatural del cos. *Inyeccion.* Immissio, nis.

INJECIR É INJECTAR. v. a. ant. POSAR LAS MANS SOBRE. || XERINGAR.

INJECTAT, DA. adj. med. Lo que está molt colorejat en roix, pel aflux y acumulació considerable de sanch en los vasos capilars venosos. *Inyectado.* Immitus.

INJUNCCIÓ. f. MANAMENT.

INJUNCT, A. adj. MANAT, REQUIRIT, EXIGIT.

INJUNGIR. v. a. ant. MANAR.

INJÚRIA. f. Agravi, afront, improperi. *Injuria.* Noxá, injuria, æ. || Injustícia, mala ó fet

contra rahó. *Injuria.* Injuria, æ. || Diossa falsa de la antiguitat. *Injuria.* Injuria, æ.

INJURIADOR, A. m. y f. Qui injuria. *Injuriador, injuriante.* Conviciator, is.

INJURIAR. v. a. Agraviar, maltractar, ofèndrer. *Injuriar.* Injuriari; y apologo, verbero, as, si es de paraula.

INJURIARSE. v. r. Agraviarse, ferse agravis uns á altres. *Injuriarse.* Mutuò contumelias intorqueri.

INJURIAT, DA. p. p. *Injuriado.* Injuriatus.

INJURIÓS, A. adj. *INJURIADOR.* || Lo que injúria. *Injuriioso.* Injuriiosus, injurius.

INJURIOSAMENT. adv. m. Ab injúria. *Injuriosamente.* Injuriiosè.

INJUST, A. adj. Contrari á la rahó ó justícia. *Injusto.* Injustus.

INJUSTAMENT. adv. m. Ab injustícia, sense rahó. *Injustamente.* Injustè.

INJUSTÍCIA. f. Acció oposada al dret ó á la justícia. *Injusticia.* Injustitia, æ.

INJUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Injustísimo.* Injustissimus.

INLEGIBLE. adj. Lo que no's pòt llegir, per estar molt mal formada la lletra, etc. *Inlegible.* Quod legi non potest.

INMACULADA. f. Se diu per antonomàsia á Maria Santíssima senyora nostra en sa concepció en gràcia. *Inmaculada.* Immaculata, æ.

INMACULAT, DA. adj. Net, pur, sense màcula. *Inmaculado.* Immaculatus.

INMANEJABLE. adj. Lo que no's pòt manejar. *Inmaneable.* Intractabilis.

INMANENT. adj. fil. S'aplica á la acció l' terme de la qual no surt de la causa que l' produheix, com l' acte del enteniment. *Inmanente.* Inmanens actio. || adj. Se diu de las accions que no passen á altre subjecte, y en la teologia, de las accions de Dèu ad intra, com contradistinctas de las transeunts. *Inmanente.* Immanens. || **INTRANSITU.**

INMANEMENTMENT. adv. m. De un modo inmanent. *Inmanentemente.* Immanenter.

INMANITAT. f. CRUELTAT.

INMARCESSIBLE É INMARXITABLE. adj. Incorruptible, lo que no s' enmestia ni corromp. *Inmarcesible.* Immarcesibilis; tabem non patiens.

INMATERIAL. adj. Lo que no consta de matèria. *Inmaterial.* Immaterialis.

INMATERIALITAT. f. Qualitat de lo immaterial. *Inmaterialidad.* Immaterialitas, atis.

INMATRICULAR. v. a. MATRICULAR.

INMEDIACIÓ. f. Proximitat, cercania, contiguitat. *Inmediacion.* Proximitas, atis.

INMEDIADAMENT. adv. m. **INMEDIAMENT.**

INMEDIAT, A. adj. Pròxim, contíguo. *Inmediato.* Proximus, contiguus.

ANAR Á LAS INMEDIATAS. fr. Apretar á algú, ab lo que se l' deixa sense resposta. *Darle á uno por las inmediatas.* Aliquem urgere. || Estar pròxim á

conseguir alguna cosa. *Ir á los alcances*. Penes rem, propè finem esse.

ARRIBAR Á LAS INMEDIATAS. fr. Arribar á lo més estret de la disputa. *Llegar á las inmediatas*. Ad extrema devenire.

INMEDIATAMENT. adv. m. Ab immediació. *Inmediatamente*. Proximè. || Luego, al instant. *Inmediatamente*. Immediatè.

INMEMORABLEMENT. adv. m. De un modo inmemorial. *Inmemorablemente, inmemorialmente*. Immemorabiliter.

INMEMORIAL. adj. Antich, de qual principi no hi ha memòria. *Inmemorial*. Immemorabilis. || Usat com á substantiu, l'estil, ó possessió inmemorial. *Inmemorial*. Immemorabilis.

INMENS, A. adj. Infinit, sense mesura ni límit, epíteto de Déu y de sos atributs. *Inmenso*. Immensus. || Enorme, gran, difícil de amidarse, ó contarse. *Inmenso*. Immensus. || De gran extensió. *Inmenso*. Infinitus, immoderatus.

INMENSAMENT. adv. m. De un modo inmens. *Desmesuradamente, inmensamente*. Infinitè, immensè, immensum.

INMENSITAT. f. Multitud, número, extensió gran. *Inmensidad*. Immensitas, atis. || Infinitat, atribut de sols Déu infinit. *Inmensidad*. Immensitas, atis.

INMENSURABLE. adj. Lo que no's pòt amidar. *Inmensurable*. Omnem excedens.

INMERITORI, A. adj. Lo que no té mèrit. *Inmeritorio*. Merito carens.

INMERSIÓ. f. La acció ó efecte de ficar en la aygua. *Inmersion*. Immersio, nis. || Antiguament se deya á la acció de ficar al aygua al que's batejava. *Inmersion*. Immersio, nis.

NIMICIA. v. a. MESCLAR, BARREJAR.

INMIGRACIÓ. f. Establiment de estrangers en un país; es lo contrari de emigrar. *Inmigracion*. Immigratio, nis.

INMIGRAR. v. a. Anar á establir-se en un país. *Inmigrar*. Immigro, as.

IMMINENT. adj. Prompte á succehir. *Imminente*. Imminens. || Lo que amenaça. *Imminente*. Imminens.

INMISCUIRSE. v. r. ant. MESCLARSE.

INMISERICORDIA. f. INHUMANITAT.

INMISERICORDIÓS, A. adj. INHUMÀ.

INMISERICORDIOSAMENT. adv. m. INHUMANAMENT.

INMISSIÓ. f. Acció de apartar ó tirar fora alguna cosa. *Emission*. Emissio, nis. || INSTAL·LACIÓ.

INMITIR. v. a. INSTAL·LAR.

INMÓBIL. adj. INMOBLE.

INMOBILITAT. f. Incapacitat, impotència de moure-se. *Inmovilidad, inmovilidad*. Immobilitas, atis.

INMÓBILMENT. adv. m. Sense moviment. *Sin movimiento, establemente*. Firmiter, sine motu.

INMOBLE. adj. Lo que no's pòt moure-se. *Inmo-*

ble, inóvil, inmueble, inmoto, inmovible. Defixus. || met. Constant, invariable en las resoluciones. *Inmóble*. Firmus, inmotus, constans, inflexibilis.

INMODERACIÓ. f. Excés, desmasia. *Inmoderacion*. Immoderatio, nis. || Desvergonyiment en lo parlar. *Inmoderacion*. Maledicendi lascivia.

INMODERADAMENT. adv. m. Sense moderació. *Inmoderadamente*. Immoderate. || Ab excés y profusió. *Inmoderadamente*. Effusè, profusè, immodicè.

INMODERAT, DA. adj. Lo que no té moderació. *Inmoderado*. Immoderatus. || EXCESSIU.

INMODEST, A. adj. Qui no té modèstia. *Inmodesto*. Immodestus.

INMODESTAMENT. adv. m. Sense modèstia. *Inmodestamente*. Immodestè.

INMODESTIA. f. Falta de modèstia y recato. *Inmodestia*. Immodestia, æ.

INMOLACIÓ. f. Sacrifici sangrent de una víctima. *Inmolacion*. Immolatio, nis.

INMOLACIÓ. f. Entre 'ls romans era una cerimònia que consistia en espargir sobre l'animal que s'havia de sacrificar y especialment en són cap, farina barrejada ab sal: á esta mescla se la anomenava *mola salsa* ó simplement *mola*, de ahont ve esta expressió. Posteriorment s'anomenà inmolació 'l sacrifici ab totes sas cerimònies. *Inmolacion*. Immolatio, nis.

INMOLADOR, A. m. y f. Qui inmoia. *Inmolador*. Immolator, is.

INMOLAR. v. a. Sacrificar degollant una víctima. *Inmolar*. Immolo, mactio, as. || met. SACRIFICAR.

INMOLAT, DA. p. p. *Inmolado*. Immolatus.

INMORTAL. adj. Lo que no pòt morir. *Immortal*. Immortalis. || met. S'aplica á las cosas sense vida que han de durar molt temps. *Immortal*. Immortalis.

INMORTALISAR. v. a. Perpetuar, fèr durar una cosa en la memòria dels homes. *Immortalizar, eternizar*. Nominis memoriam immortalitati commendare.

INMORTALISAT, DA. p. p. *Immortalizado*. Immortalitati adæquatus.

INMORTALITAT. f. La qualitat de immortal. *Immortalidad*. Immortalitas, atis. || ETERNITAT. || Duració molt llarga de alguna cosa, *Immortalidad, perpetuidad*. Eternitas, atis.

INMORTALMENT. adv. m. Pera sempre. *Immortalmente, perpetuamente*. Perpetuè. || De un modo immortal. *Immortalmente*. Immortaliter.

INMORTIFICACIÓ. f. Falta de mortificació. *Inmortificacion*. Animi sibi blandimentis immoderatum studium.

INMORTIFICAT, DA. adj. Lo que no està mortificat. *Immortificado*. Cupiditatibus suis addictus.

INMOVIBLE É INMÓVEL. adj. INMOBLE.

INMOVILITAT. f. INMOBILITAT.

INMUNDÍCIA. f. Brutícia, escombraries. *In-*

mundicia. Sordes, ium. || **BALEIG**, **ESPOGARIAS**. || **TARTRÀ**, **GREIXUM**.

INMUNDÍSSIM, **A.** adj. sup. *Inmundísimo*. *Sordidissimus*.

INMUNDO, **A.** adj. Brut, porch. *Inmundo*. *Immundus*. || **IMPUR**.

INMUNE. adj. for. Franch, exempt, privilegiat. *Inmune*. *Immunis*.

INMUNITAT. f. Exempció, franquesa, privilegi. *Immunitas*, atis. || **INDULT.** || Privilegi de algunes iglésies pera que no's puguin traurer de elles los reos, ni ser castigats ab pena corporal en certs cassos. *Immunitas*. *Asilia*, æ.

INMUTABILITAT. f. Firmesa, constància. *Inmutabilidad*. *Incommutabilitas*, atis. || Perpetuitat, estabilitat. *Inmutabilidad*. *Inmutabilitas*, atis.

INMUTABLE. adj. Lo que no's pòt mudar. *Inmutable*, *inmudable*. *Perpetuus*, *immutabilis*.

INMUTABLEMENT. adv. m. Constantment. *Inmutablement*. *Immutabiliter*.

INMUTACIÓ. f. Alteració, variació. *Inmutacion*. *Immutatio*, *mutatio*, nis.

INMUTAR. v. a. També s' usa com reciproc. Alterar, variar. *Inmutar*. *Muto*, as. || Causar alteració en lo cos, en la cara ó en l' ànimo. *Inmutar*. *Immutar*, altero, as.

INMUTAT, **DA.** adj. *Inmutado*. *Immutatus*.

INMUTATIU, **VA.** adj. Lo que inmutat ó é virtut de inmutar. *Inmutativo*. *Immutandi virtute pollens*.

INNAT, **A.** adj. Ingénit, connatural. *Innato*. *Innatus*, *ingenitus*.

INNAVEGABLE. adj. Se diu dels paratges del mar ahont no's pòt navegar absolutament, ó sense perill evident. *Innavigable*. *Innavigabilis*.

INNOBLE. adj. Faltat de noblesa; de baix naixement. *Innoble*. *Ignobilis*.

INNOCÈNCIA. f. Senzillesa, candor. *Innocencia*. *Sinceritas*, atis. || Bondat, probitat, integritat. *Innocencia*. *Innocentia*, æ. || Puresa de ànimo, exempció de tota culpa. *Innocencia*. *Innocentia*, æ.

INNOCÈNCIA BAPTISMAL. Gràcia comunicada en lo baptisme, conservació de ella. *Innocencia baptismal*. *Innocentia baptismalis*.

INNOCENT. adj. Exempt de culpa. *Innocente*. *Innocens*. || Beneyt, simple, fàcil de ser enganyat. *Innocente*. *Credulus*. || Senzill, cándido, sense malícia. *Innocente*. *Pius*. || Noy que no ha arribat à la edat de la discreció. *Innocente*. *Innocens*.

INNOCENTÍSSIM, **A.** adj. sup. *Innocentísimo*. *Innocentissimus*.

INNOCENTMENT. adv. m. Sense culpa. *Innocentement*. *Immerenter*. || Sense malícia. *Innocentement*. *Innocenter*.

INNOMINAT, **DA.** adj. Lo que no té nom. *Innominado*. *Innominatus*.

INNOVACIÓ. f. La acció de innovar. *Innovacion*. *Innovatio*, *novatio*, nis.

INNOVADOR, **A.** m. y f. Qui innova. *Innovador*. *Novator*, is.

INNOVAR. v. a. **RENOVAR.** || Introduhir novedats. *Innovar*. *Innovo*, as. || Reformar, alterar alguna cosa en las lleys. *Innovar*. *Aliquid in legibus novare*. || for. Actuar en la causa pendent la inhibició ó apel·lació. *Innovar*. *Novo*, *innovo*, as.

INNOVAT, **DA.** p. p. *Innovado*. *Novatus*, *innovatus*.

INNUIR. v. a. ant. **OTORGAR.**

INNUMERABLE. adj. Lo que no's pòt contar, ó determinar són número. *Innumerable*. *Inexputabilis*.

INNUMERABLEMENT. adv. m. Sense número. *Innumerablement*. *Innumerabiliter*.

INNUPTA. f. Soltera, no casada. *Soltera*, *inupta*. *Innupta*, æ.

INOBIEDIÈNCIA. f. Desobediència. *Inobediencia*. *Inobedientia*, æ.

INOBIEDIENT, **A.** adj. Desobedient. *Inobediens*. *Inobediens*.

INOBIEDIENTMENT. adv. m. Ab desobediència. *Inobedientement*. *Inobedienter*.

INOBSERVABLE. adj. Lo que no pòt observarse. *Inobservable*. *Inobservabilis*.

INOBSERVÀNCIA. f. é

INOBSERVANSA. f. ant. Falta de observància à las lleys, regles, ú ordenansas. *Inobservancia*. *Legis contemptus*.

INOBSERVANT. adj. Qui no observa. *Inobservante*. *Inobservans*. || **DESOBIEDIENT.**

INOCULACIÓ. f. L' acte y efecte de inocular. *Inoculacion*. *Inoculatio*, nis.

INOCULADOR, **A.** m. y f. Qui inocula. *Inoculacion*. *Inoculator*, is.

INOCULAR. v. a. med. Empeltar la verola. *Inocular*. *Inoculo*, as.

INOFENSIU, **VA.** adj. Incapàs de ofèndrer. *Inofensivo*. *Offensionis expers*.

INOFICIÓS, **A.** adj. Qui no s' agrada de fèr plers. *Inoficioso*. *Inofficiosus*. || for. Intempestiu, contra las lleys. *Inoficioso*. *Inofficiosus*.

INOFICIOSITAT. f. for. Qualitat ó disposició poch favorable als interessos de alguna persona. *Inoficiosidad*. *Inofficiositas*, atis.

INOÏT, **DA.** adj. No oït. *Inaudito*. *Inauditus*.

INOPIA. f. ant. **POBRESA.**

INOPINABLE. adj. Lo que no's pòt imaginar ó pensar. *Inopinable*. *Inopinabilis*.

INOPINADAMENT. adv. m. Impensadament. *Inopinadamente*. *Inopinatè*.

INOPINAT, **DA.** adj. Improvis, impensat, repentí. *Inopinado*. *Inopinatus*.

INOPORTÚ, **NA.** adj. Fora de temps. *Inoportuno*, *intempestivo*. *Inopportunus*.

INOPORTUNAMENT. adv. m. for. De un modo inoportú. *Inoportunamente*. *Inoportunè*, *intempestivè*.

INORACIÓ. f. ant. **IGNORÀNCIA.**

INORDENAT, **DA.** adj. ant. **DESORDENAT.**

INORGÀNIC, **CA.** adj. Nom que's dóna à

tots los cossos que no tenen vida pròpia, y están compostos de mol·lècules similars unides, com las pars integrantas de una pedra, de un metall, etc. *Inorgànic.* *Inorganicus.*

INPROMPTU, E. exp. llatina. PROMPTAMENT.

IN PÚRIBUS, exp. llatina. fam. Nú, enterament pobre. *In puribus.* *In puribus.*

INQUIET, A. adj. Entremaliat. *Inquieto.* *Inquietus.* || Desassossegat, turbat. *Inquieto.* *Anxius.*

|| Alborotador, perturbador de la pau. *Inquieto, inquietador.* *Perturbator.* || S' aplica a las cosas inanimadas, com: nit inquieta. *Inquieto.* *Inquietus.* || Caball que no s' avé ab altres. *Inquieto.* *Irrequietus.*

INQUIETADOR, A. m. y f. Qui inquieta. *Inquietador.* *Perturbator, is.*

INQUIETAMENT, m. ant. INQUIETUT.

INQUIETAR, v. a. Molestar, perturbar lo sossego. *Inquietar.* *Vexo, as.* || Disputar la possessió. *Inquietar.* *Inquieto, as.* || Conmóuer, alterar. *Inquietar.* *Altero, as.* || Entremaliar. *Inquietar.* *Inquieto, as.*

INQUIETAT, DA. p. p. *Inquietado.* *Inquietatus.*

INQUIETUT, f. Desassossego, falta de repós. *Inquietut.* *Inquietudo, inis.* || Pena, cuydado, fatiga del ánimo. *Inquietud.* *Cura, æ.* || ALBOROT, CONMOCIÓ.

INQUILINAT, m. for. Dret que adquireix lo llogater en la casa llogada. *Inquilinato.* *Conductoris in domum a se conductam jus.*

INQUIRIR, v. a. Averiguar, esbrinar, informarse. *Inquirir.* *Inquiro, is.*

INQUISICIÓ, f. La acció de examinar, ó averiguar. *Inquisicion.* *Inquisitio, nis.* || Tribunal ecclesiàstich que enten en causas contra la fé. *Inquisicion.* *Ecclesiasticum inquisitionis tribunal.* || La casa del tribunal de la inquisició. *Inquisicion.* *Fidei comitiis habendis domus.*

INQUISIDOR, m. Ministre, jutge de la inquisició. *Inquisidor.* *De rebus fidei inquisitor.* || Cada un dels jutges anomenats en Aragó de dos en dos anys pera castigar los delictes dels individus de la xancilleria. *Inquisidor.* *Inquisitor, is.*

INQUISIDOR APOSTÓLICH, L' anomenat pel inquisidor general pera entendre en los negocis pertanyents a la inquisició. *Inquisidor apostólico.* *Fidei inquisitor.*

INQUISIDOR DE ESTAT, Cada un dels tres elegits en Venècia del consell dels deu pera castigar los delictes de estat. *Inquisidor de Estado.* *Censor, is.*

INQUISIDOR GENERAL, President del tribunal de la inquisició. *Inquisidor general.* *Supremus inquisitionum senator.*

INQUISIDOR ORDINARI, Lo bisbe ó qui en nom seu assisteix a la sentència definitiva en las causas contra la fé. *Inquisidor ordinario.* *Inquisitor ordinarius.*

INQUISITIU, VA. adj. BATXILLER, CURIÓS.

INRAHÓ, f. ant. INJUSTICIA.

INRAHONABLE, adj. Oposat a la rahó ó que va fora de ella. *Desazonable, irracional.* *Irrationabilis.*

IREPÓS, m. ant. DESASSOSSEGO.

INSÀ, NA, adj. ant. Boig, loco. *Insano.* *Insanus.*

INSACIABILITAT, f. Qualitat de insaciable.

Insaciabilidad. *Insatiatus, atis.* || Ànsia, desitj vehement de qualsevol cosa. *Insaciabilidad, anhelo ardiente.* *Aviditas, atis, hiatus, us.*

INSACIABLE, adj. Incapàs de saciar-se. *Insaciable.* *Insaturabilis.* || També 's diu en la moral, com: INSACIABLE de alabanzas, etc. *Insaciable.* *Insatiabilis.*

INSACIABLEMENT, adv. m. Ab insaciabilitat. *Insaciablement.* *Insaturabiliter.*

INSACULACIÓ, f. La acció de insacular. *Insaculacion.* *Sortitio, nis.*

INSACULADOR, A. m. y f. Qui insacula. *Insaculador.* *Sortitor, is.*

INSACULAR, v. a. for. Posar dins la bossa ó altra cosa 'ls noms dels que s' han de sortejar pera empleos ú oficis públichs. *Insacular.* *Sortes in sacculum conjicere, immitere.*

INSACULAT, DA. p. p. *Insaculado.* *In sacculum immissus, conjectus.*

INSANABLE, adj. ant. INCURABLE.

INSCIENTMENT, adv. m. Sens advertència. *Inadvertidamente.* *Insoienter, imprudenter.*

INSCRIPCió, f. Rétol, títol, lletrero. *Inscription.* *Inscriptum, i.* || Epigrama, epitafi, monument públich de las estàtuas, sepulturas, etc. *Inscripcion.* *Inscriptio, nis.* || geom. La acció de inscriure algun triàngul, etc., dins de un círcul. *Inscripcion.* *Inscriptio, nis.*

INSCRIBER, v. a. Escriurer, grabar, posar inscripcions en làpidas, etc. *Inscribir.* *Inscribo, is.* || geom. Formar una figura dins de altra, tocant los ànguls de la de dins en la de fora. *Inscribir.* *Inscribo, interscribo, is.*

INSCRIT, A. p. p. *Inscrito.* *Inscriptus.* || adj. S' aplica al àngul, lo vèrtice del qual toca a la circumferència. *Inscrito.* *Inscriptus ad peripherium.*

INSCULPIR, v. a. ant. ESCULPIR.

INSECABLE, adj. Lo que no's pòt secar. *Insecable.* *Inseccabilis.*

INSECTE, m. Petit animal dit així per las incisions y entretalls de que's compon en lloch de membres, quals parts separadas encara tenen moviment. *Insecto.* *Insectum, i.*

INSECTE ASQUENÓS, Los que fan fàstich, com escarabat, etc. *Sabandija.* *Serpens, tis.*

INSECULAR, v. a. y derivats, INSACULAR.

INSEGUIR, v. a. ant. SEGUIR.

INSEMINACIÓ, f. med. Un dels cinch modos de trasplantació pera la curació de certas malalties. *Inseminacion.* *Inseminatio, nis.*

INSENSADA, f. ant. Demència, locura. *Demencacion, demencia, locura.* *Insania.*

INSENSADAMENT, adv. m. ant. TONTAMENT, NÉCIAMENT.

INSENSAT, A. adj. Tonto, beneyt, qui no té seny. *Fátuo, insensato.* *Stupidus.*

INSENSATESA. f. Tonteria, necedad, falta de seny. *Insensatez, insensibilidad, estupidez.* Stoliditas, atis.

INSENSIBILITAT. f. Falta ó impediment de la facultat sensitiva. *Insensibilidad.* Sopor, is. || met. Duresa de cor. *Insensibilidad.* Duritas, atis. || **INSENSATESA.**

INSENSIBLE. adj. Lo que no pòt sentirse. *Insensible, imperceptible.* Insensibilis. || Falta de facultat sensitiva. *Insensible.* Insensibilis, sensu captus. || met. Cruel, inhumà, que no té compassió. *Insensible.* Durus.

INSENSIBLEMENT. adv. m. Poch á poch. *Insensiblemente.* Sensim. || Ab insensibilitat. *Insensiblemente.* Insensibiliter.

INSEPARABILITAT. f. Qualitat de inseparable. *Inseparabilidad.* Inseparabilitas, atis.

INSEPARABLE. adj. Lo que no's pòt separar. *Inseparable.* Inseparabilis.

INSEPARABLEMENT. adv. m. Sense separació. *Inseparablemente.* Inseparabiliter, indivisim.

INSERCIÓ. f. Introducció de una cosa en altra. *Insercion.* Insertio, insitio, nis.

INSERIR. v. a. ant. e

INSERTAR. v. a. Enclóurer, introduhir. *Insertar.* Insero, is, inserto, as.

INSERTAT, DA. p. p. *Insertado, inserto.* Insertus.

INSÍDIA. f. ant. TRAHICIÓ.

INSIDIADOR, A. m. y f. INSIDIÓS.

INSIDIAR. v. a. Armar trahició. *Insidiar.* Subideo, es, insidior, aris.

INSIDIÓS, A. adj. Qui arma llassos ó trahicions. *Insidiosos, insidiador.* Insidiosus. || Lo que's fá insidiant. *Insidiosos.* Insidiosè adeptus.

INSIDIOSAMENT. adv. m. Ab trahició ó engany. *Insidiosamente.* Insidiosè.

INSIGNE. adj. Notable, célebre, famós. *Insigne.* Insignis, insignitus. || Singular. *Insigne.* Præcipuus.

INSIGNEMENT. adv. m. Notablement, senyaladament. *Insignemente.* Insigniter.

INSIGNIA. f. Senyal, distintiu, divisa honorosa. *Insignia.* Ornamentum, i. || Pendó, medalla que serveix de distintiu á alguna comunitat, germanadat, confraria, etc. *Insignia.* Vexillum, i. || Bandera ó estandart de las legions romanas. *Insignia.* Vexillum, i. || iron. Infàmia. *Nota, insignia.* Deducus, oris. || pl. ARMAS, BLASÓ.

INSIGNIFICACIÓ. f. Carència de significació. *Insignificacion.* Nulla significatio.

INSIGNIFICANT. adj. Lo que no significa res, ó que pòt molt poch. *Insignificante.* Non significans; imbecillus, inutilis.

INSIGNÍSSIM, A. adj. sup. *Insignisimo.* Insignissimus.

INSINUACIÓ. f. L' acte y efecte de insinuar ó insinuaree. *Insinuacion.* Insinuatio, nis. || for. La acció de apuntar en lo registre algun acte ó la

presentació de un instrument públich al jutge competent pera que interpose sa autoritat y decret judicial. *Insinuacion.* Documenti exhibitio. || Senyal ó indici. *Insinuacion.* Insinuatio, nis.

INSINUACIÓ DE REY TÉ FORSA DE LLEY, Ó INSINUACIONS SOBERANAS TENEN FORSA DE MANDATOS. ref. Denota que las súplicas ó insinuacions dels poderós són manaments encuberts ó disfrassats. *Burgo de grande fuerza es que te hace.* Vir quicumque potens te rogat, ille juget.

INSINUAR. v. a. INTRODUIR. || Indicar, apuntar alguna espècie. *Insinuar.* Indico, as. || Significar alguna cosa ab destresa y sagacitat. *Insinuar.* Instillo, as. || for. Fér la manifestació de algun instrument davant lo jutge competent pera que interpose en ell sa autoritat. *Insinuar.* Indico, as.

INSINUARSE. v. r. Introduhirse suaument en l' ánimo dels oyents. *Insinuarse.* Adrepro, is, interconsilio, as.

INSINUAT, DA. p. p. *Insinuado.* Insinuatus.

INSÍPIDEA. f. La qualitat de insípit. *Insipidez.* Insulsitas, atis.

INSÍPIDÍSSIM, A. adj. sup. *Insipidísimo.* Sine sensu et sapore; insulsissimus.

INSÍPIT, DA. adj. Dessabrit, dessaborit. *Insipido.* Injucundus. || met. Fret, lo que no té esperit, gràcia, ni vivesa. *Insipido.* Infacetus.

INSISTÈNCIA. f. ant. PORFIA, TENACITAT, INSTÀNCIA, INHERÈNCIA.

INSISTIR. v. n. Porfiar, instar, perseverar. *Porfiar, insistir.* Insisto, is.

INSOCIABILITAT. f. Falta de sociabilitat. *Insociabilidad.* Insociabilis conditio, natura.

INSOCIABLE. adj. Intractable, contrari á la societat. *Insociable.* Insociabilis. || Lo que no's pòt unir. *Insociable.* Dissociabilis, dissocialis.

INSOCIABLEMENT. adv. m. De un modo insociable. *Insociablemente.* Insociabili modo.

INSOLACIÓ. f. Mal de cap causat pel sol. *Insolacion.* Insolatio, nis. || quim. Preparació de fruytas, etc. assecadas al sol. *Insolacion.* Insolatio, nis.

INSOLDABLE. adj. Lo que no's pòt soldar. *Insoldable.* Quod ferruginari, glutinari nequit.

INSOLÈNCIA. f. Atreviment, descaro. *Insolencia.* Insolentia, æ.

INSOLENT, A. adj. Atrexit, descarat. *Insolente.* Petulans.

INSOLENTAR. v. a. Fér insolent y atrexit á algú. També s' usa com recíproch. *Insolentar.* Insolentem facere.

INSOLENTÍSSIM, A. adj. sup. *Insolentísimo.* Insolentissimus.

INSOLENTMENT. adv. m. Ab insolència. *Insolentemente.* Procaciter.

IN SÓLIDUM. adv. for. Ven llatina; equival á per enter. *In solidum.* In solido.

INSÓLIT, A. adj. No acostumat. *Insólito.* Insolitus.

INSOLUBILITAT. f. *INDISSOLUBILITAT.*

INSOLUBLE. adj. *INDISSOLUBLE.*

INSOLVÈNCIA. f. Impotència de pagar. *Insolvencia.* Solvendi impotentia.

INSOLVENT. adj. for. Qui no pòt pagar. *Insolvente.* Solvendi impotens.

INSONDABLE. adj. Lo que no 's pòt sondejar. *Insondable.* Quod solidè mensurari nequit; inexplorabilis. || met. Impenetrable, que no 's pòt saber à fondo. *Insondable.* Inextricabilis.

INSOPORTABLE. adj. Insufrible. *Insoportable.* Impatibilis.

INSOPORTABLEMENT. adv. m. De un modo insoportable. *Insoportablement.* Intoleranter.

INSPECCIÓ. f. Exàmen, regoneixement. *Inspeccion.* Inspectio, nis. || Càrrech ó cuydado de alguna cosa. *Inspeccion.* Cura, æ. || La oficina del inspector. *Inspeccion.* Inspectoris officina.

INSPECCIONAR. v. a. Regoneixer, examinar, observar. *Inspeccionar.* Inspicio, is, expendo, es.

INSPECTOR. m. Oficial militar que cuyda de la conservació y disciplina de las tropas. *Inspector.* Inspector, is. || Qui regoneix, examina. *Inspector.* Inspector, examinador, is.

INSPIRACIÓ. f. Acte y efecte de inspirar. *Inspiracion.* Inspiratio, nis. || Moviment sobrenatural que Deu comunica à las criaturas. *Inspiracion.* Afflatus, us.

INSPIRADOR. A. m. y f. Qui inspira. *Inspirador, inspirante.* Inspirator, is.

INSPIRAR. v. a. Aconsellar, insinuar, estimular, suggerir. *Inspirar.* Inspiro, as. || met. Il·luminar, mórur Den interiorment. *Inspirar.* Inspiro, as. || Animar, infundir valor. *Inspirar.* Inspiro, as.

INSPIRAT, DA. p. p. *Inspirado.* Inspiratus.

INSPIRATIU, VA. adj. Lo que té virtut de inspirar. *Inspirativo.* Inspirandi virtute pollens, gaudens.

INSTABILITAT. f. *INCONSTÀNCIA.*

INSTABLE. adj. *INCONSTANT.*

INSTALACIÓ. f. for. L' acte de instalar. *Instalacion.* Inauguratio, nis.

INSTALAR. v. a. for. Donar ó pèndrer possessió. *Instalar.* In munus introducere; inauguro, as.

INSTÀNCIA. f. *PORFIA.* || Súplica, sol·licitut. *Instancia.* Expostulatio, nis. || Objeció, impugnació à la resposta de un argument. *Instancia.* Instantia, æ, objectio, nis. || for. Tota classe de oposició, plet, ó disputa. *Instancia.* Dica, æ, actio, nis.

ABSÓLDRE DE LA INSTÀNCIA. fr. for. Absóldrer al reo de la acusació ó demanda quant no hi ha mèrits pera declararlo llibre, ni pera condemnarlo. *Absolver de la instancia.* Absolvere reum ab instantia.

À INSTÀNCIA. m. adv. A petició. *A instancia, á pedimento.* Hortatu.

FÉR INSTÀNCIA. fr. Instar de nou. *Escoer instancia.* Iterum atque iterum instare.

SEGUIR LA INSTÀNCIA. fr. Seguir judici formal sobre una cosa pel terme y ab las solemnitats establertes per las lleys. *Causar instancia.* Litem, judicium intendere.

INSTANT. p. a. Qui insta. *Instante.* Instans. || m. Moment, la part més petita del temps. *Instante.* Momentum, i.

AL INSTANT. m. adv. Luego, sense dilació. *Al instante, instantáneamente.* Statim.

APROFITAR LOS INSTANTS. fr. Utilisar tot lo temps, no deixar pèdrer un moment. *Aprovechar los instantes.* Uti tempore.

CADA INSTANT. loc. Frequentment. *Cada instante.* Frequenter.

EN UN INSTANT. Brevíssimament, ab molta promptitut. *En un instante, en dos paletadas.* Temporis puncto.

NO DEIXAR PASSAR UN INSTANT. fr. NO DEIXAR PASSAR À ALGÚ.

PER INSTANTS. m. adv. Continuament, sèns intermissió. *Por instantes.* Assidue.

PER UN INSTANT. loc. Per molt poch temps. *Por un instante.* Pro temporis momento.

INSTANTÀNEAMENT. adv. m. *AL INSTANT.*

INSTANTÀNEO, A. adj. Lo que es de un instant. *Instantáneo.* Instantaneus.

INSTANTMENT. adv. m. Ab instància. *Ardiestamente, instantemente.* Instanter.

INSTAR. v. a. Fér instància, insistir. *Instar.* Insto, as. || Impugnar la solució de un argument. *Instar.* Insto, as. || Apretar, urgir à la execució de alguna cosa. *Instar.* Insto, as. || Donar poch temps, donar pressa la execució de alguna cosa. *Instar.* Urgeo, es.

INSTAT, DA. p. p. *Instado.* Instatus.

INSTAURACIÓ. f. Renovació, restabliment. *Instauracion.* Instauratio, nis.

INSTAURADOR, A. m. y f. Renovador. *Instaurador.* Instaurator, is.

INSTAURAR. v. a. Renovar, establir. *Instaurar.* Instauro, as.

INSTAURAT, DA. p. p. *Instaurado.* Instauratus.

INSTAURATIU, VA. adj. Lo que s' instaura ó es útil pera instaurarse. *Instaurativo.* Instaurativus.

INSTIGACIÓ. f. Consell, exhortació, persuasió efícas. *Sugestion, instigacion.* Instigatio, nis.

INSTIGADOR, A. m. y f. Qui instiga. *Instigador.* Instigator, is.

INSTIGAMENT. m. ant. *INSTIGACIÓ.*

INSTIGAR. v. a. Incitar, estimular. *Instigar.* Instigo, as.

INSTIGAT, DA. p. p. *Instigado.* Instigatus.

INSTILACIÓ. f. ant. *DESTIL·LACIÓ, FLUXIÓ.*

INSTILAR. v. a. *DESTIL·LAR.*

INSTIL·LACIÓ. f. La acció y efecte de instillar. *Instilacion.* Instillatio, nis.

INSTIL·LAR. v. a. Llensar poch á poch ó gota á gota algun licor en altra cosa. *Instilar.* Instillo, as. || met. Infundir insensiblement en l'ànimo alguna cosa, com doctrina, etc. *Instilar.* Sensim immittere.

INSTINCT. m. INSPIRACIÓ. || Inclinació, moviment ab que la naturalesa ha dotat als animals pera governarse. *Instinto.* Instinctus, us. || Presentiment ó moció secreta que fá obrar al home naturalment. *Instinto.* Instinctus, us.

INSTITOR. m. ant. for. Comissionat de mercader. *Institor, factor.* Institor, is.

INSTITUCIÓ. f. Ordinació, establiment, fundació. *Institucion.* Institutio, nis. || pl. Col·lecció dels principis ó regles de un art ó ciència. *Instituciones.* Institutiones, um.

INSTITUCIÓ CANÓNICA. La col·lació de algun benefici. *Institucion canónica.* Canonica institutio.

INSTITUCIÓ CORPORAL. La possessió de un benefici ó feudo. *Investidura, institucion corporal.* Corporalis institutio.

INSTITUCIÓ DE HEREU. Nombrament de hereu. *Institucion de heredero.* Hæredis institutio, nuncupatio.

INSTITUÏDOR, A. m. y f. Qui instituïeix. *Instituïdor.* Institutor, is.

INSTITUÏR. v. a. Arreglar, ordenar. *Instituïr.* Incipio, is. || Fundar. *Instituïr.* Instituo is.

INSTITUÏT, DA. p. p. *Instituïdo.* Institutus.

INSTITUT. m. Propòsit, empresa, intent. *Instituto.* Institutum, i. || Establiment, règimen, regla, modo de vida. *Instituto.* Institutum, i.

INSTITUTA. f. Compendi del dret civil dels romans, compost de orde del emperador Justinia. *Instituta.* Justiniani institutiones, instituta.

INSTRUCCIÓ. f. La acció de instruhir. *Instruccion.* Instructio, nis. || Ensenyansa, doctrina. *Instruccion.* Disciplina, æ. || Advertència que 's dona á algú pera dirigir-se. *Instruccion.* Mandatum, i.

INSTRUCTAS. f, pl. INSTRUCCIÓ, ADVERTÈNCIA.

INSTRUCTIU, VA. adj. Lo que instruïeix ó serveix pera instruhir. *Instructivo.* Ad erudiendum idoneus.

INSTRUCTIVAMENT. adv. m. De un modo instructiu. *Instructivamente.* Aptè ad erudiendum.

INSTRUCTOR. m. y

INSTRUÏDOR. m. ant. Qui instruïeix. *Instuctor.* Instructor, is.

INSTRUÏR. v. a. Educar, ensenyar, formar. *Instruir.* Formo, as. || Informar, donar instruccions sobre algun negoci. També s' usa com reciproc. *Instruir.* De aliqua re præcepta dare. || Donar una idea ó notícia. *Instruir.* Inficio, is. || for. Formalisar un procés ó expedient conforme á las reglas del dret y prácticas establertas. *Instruir.* Instruo, is.

INSTRUÏT, DA. p. p. *Instruïdo.* Instructus. || adj. Format en, ó imbuït de alguna disciplina. *Instruido.* Doctus.

INSTRUMENT. m. Ferramenta pera treballar. *Instrumento.* Instrumentum, i. || Màquina pera fèr alguna cosa. *Instrumento.* Organum, i. || Paper ó escriptura que fá fé. *Instrumento.* Tabella, æ. || mús. Màquina que produïeix só harmonia. *Instrumento.* Musicum organum. || met. Medi ó subjecte que serveix pera executar ó concebir alguna cosa. *Instrumento.* Instrumentum, i. || geom. y astrea. Los arreus de que s' usen pera las operaciones y observacions, com són: compás, regla, quart de cercle, etc. *Instrumento.* Instrumentum, i.

INSTRUMENTS DE VENT. Los instruments músichs que 's tocan per medi del ayre respirat ó del alé. *Instrumento de viento.* Instrumentum musicum pneumaticum.

INSTRUMENTAL. adj. Pertanyent al instrument. *Instrumental.* Organicus. || for. Pertanyent als documents, instruments ó escripturas públics. *Instrumental.* Instrumentalis.

INSTRUMENTALMENT. adv. m. Com instrument. *Instrumentalmente.* Instrumenti instar.

INSTRUMENTISTA. m. Músich de instrument. *Instrumentista.* Organicus, i, y psaltrius, ii, fidicen, inis, si es de corda; y Auletes, æ, si es de vent. || Lo fabricant de instruments músichs. *Instrumentista.* Musicorum instrumentorum artifex.

INSTURMENT. m. INSTRUMENT.

INSUAV. adj. Aspre, dessabrit, desagradable. *Insuave.* Insuavis.

INSUAUMENT. adv. m. Ab desagrado. *Desagradablemente, desapaciblemente.* Insulè.

INSUBSISTÈNCIA. f. Falta de subsistència, inconstància. *Insustistencia.* Inconstantia, æ.

INSUBSISTENT. adj. Inconstant, poch segur. *Insustistente.* Nullo fundamento nitens.

INSUBSTANCIAL. adj. De poca ó ninguna substància. *Insustancial.* Futilis, vana.

INSUFICIÈNCIA. f. Incapacitat, ineptitat. *Insuficiencia.* Stultitia, æ.

INSUFICIENT. adj. Incapàs. *Insuficiente.* Stultus, insuficiens. || Lo que no basta pera alguna cosa. *Insuficiente.* Insufficiens, non sufficiens.

INSUFICIENTMENT. adv. m. De un modo insuficient. *Insuficientemente.* Non idoneè.

INSUFRIBLE. adj. Lo que no 's pòt sufrir. *Insufrible.* Intolerabilis.

INSUFRIblement. adv. m. De un modo intolerable. *Insufriblemente.* Intoleranter, intolerabiliter, intolerandum.

INSUFRIment. m. ant. IMPACIÈNCIA, INTOLERÀNCIA.

INSUFRIIT, DA. adj, ant. IMPACIENT.

ÍNSULA. f. ant. ISLA.

INSULAR. adj. ISLENYO.

INSULS, A. adj. DESSABRIT, INSUAV. || met. Fret, sense gràcia ni vivesa. *Insulso.* Insalsus, infacetus, illepidus, frigidus.

INSULSAMENT. adv. m. De un modo insuls. *Insulsament.* Insulè.

INSULSITAT. f. Qualitat de lo insuls. *Insulsez, insipides, desabor.* Insulistas.

INSULT. m. ó

INSULTA. f. ant. Ofensa, injúria de obra ó paraula feta en públich. *Insulto.* Insultatio, nis. || AC-CIDENT, MALALIA.

INSULTAR. v. a. Ofèndrer, provocar, fer bur-la de algú. *Insultar.* Insulto, as.

INSULTAT, DA. p. p. *Insultado.* Insultatus.

INSUPERABLE. adj. Lo que no 's pòt superar. *Insuperable.* Insuperabilis.

INSUPERAT, DA. adj. INVICTE.

INSUPURABLE. adj. Lo que no 's pòt supurar. *Insupurable.* Quod supurari non potest.

INSURGENT. adj. Facció, sublevat, rebelde. *Insurgente.* Rebellis.

INSURGIR. v. R. ALEXCARSE, MOURERSE, ORIGI-NARSE.

INSURRECCIÓ. f. Sublevació, rebel·lió. *Le-ventamiento, insurreccion.* Rebellio, nis, rebel-lion, ii.

INSURRECCIONAL. adj. Cosa de insurrecció. *Insurreccional.* Rebellis.

INTACTE, A. adj. Enter, no tocat, pur. *Intac-to.* Salvus. || Alló de que no s' ha tractat ó parlat. *Intacto.* Intactus.

INTEGERRIM, A. adj. sup. *Integerrimo.* Inte-gerrimus.

INTEGRAL É INTEGRANT. adj. fil. Dit de las parts que componen un tot, á diferència de las que s' anomenan essencials, sense las quals no pòt subsistir una cosa. *Integral, integrante.* Integra-lis.

INTEGRAMENT. adv. m. Enterament. *Inte-gramente, integralmente.* Intègre, intactè, sincerè.

INTEGRAR. v. a. Rènnir al tot las parts inte-grants. *Integrar.* Totum integrum reddere. || geom. Juntar los tots que diferencia en parts infinitament petites lo càlcul diferencial. *Integrar.* Integro, as.

INTEGRITAT. f. Perfecció de una cosa que no li falta res. *Entereza, integridad.* Integritas, atis. || met. Desinterés. *Integridad.* Integritas, atis. || Cas-tedat, puresa de las verges. *Virginidad, integridad.* Integritas, atis.

ÍNTEGRO, A. adj. Enter, complert, perfet. *Integro.* Perfectus. || met. Recte, just, exacte, desin-teressat. *Integro.* Integer.

INTEL-LECTIU, VA. adj. Lo que té virtut de entendre. *Intellectivo.* Intelligens.

INTEL-LECTO. m. Conjunt de facultats intel-lectuals entre 'ls frenólechs. Se divideixen en dos classes: inferior ó perceptiu y superior ó reflexiu. Lo primer compren las facultats de individualitat, configuració ó forma, tamany ó extensió, pes ó res-istència, colorit, localitat, càlcul numèrich, orde, eventualitat y temps ó duració; 'l segon la com-paració y la casualitat ó lògica. *Intellecto.* Intel-lectus.

INTEL-LECTO ACTIU. Facultat intel·lectual que s'

apropia las espècies y descompon las idees. *Intel-lecto activo.* Intellectus activus.

INTEL-LECTO PASSIU. Facultat intel·lectual que reb las espècies transmesas pels objectes exteriors. *Intel-lecto pasivo.* Intellectus pasivus.

INTEL-LECTUAL. adj. Lo que pertany al en-teniment. *Intellectual.* Intellectualis. || INCORPORAL, ESPIRITUAL.

INTEL-LECTUALMENT. adv. m. De un modo intel·lectual. *Intellectualmente.* Per intellectum.

INTEL-LIGÈNCIA. f. Capacitat, habilitat, co-neixement. *Inteligencia, inteleccion.* Intelligentia, æ. || Coneixement, pràctica de un art. *Inteligencia.* Intelligentia, æ. || Facultat intel·lectual. *Inteligencia.* Intelligentia, æ. || Lo sentit de una expressió, frase ó sentència. *Inteligencia.* Acceptio, nis. || Cor-respondència, comers, conveni, tracte secret. *Inte-ligencia.* Consensus, us. || Substància purament espiritual, com los àngels. *Inteligencia.* Spiritus, us. || Concòrdia, unió, acert. *Inteligencia.* Concor-dia, æ.

AB LA INTEL-LIGÈNCIA. m. adv. Ab la condició. *En la inteligencia, en el concepto, en la suposicion.* Hoc supposito.

MALA INTEL-LIGÈNCIA. DESUNIÓ, DISCÒRDIA, DES-SENSIÓ.

REMÈTRES LA BONA INTEL-LIGÈNCIA. fr. AJUSTAR ALS ENEMISTATS.

INTEL-LIGENT, A. adj. Docte, sabi, hàbil. *Inteligente, inteligenciado.* Intelligens. || Qui està do-tat de facultat intel·lectiva. *Inteligente.* Intelligens.

INTEL-LIGIBLE. adj. Lo que 's pòt ó es fàcil de entendre. *Inteligible.* Intelligibilis. || Lo que 's percebeix ab los sentits exteriors. *Inteligible.* Cla-rus. || fil. Lo que sols existeix en l'enteniment. *Inteligible.* Intelligibilis.

INTEL-LIGIBLEMENT. adv. m. De un modo intel·ligible. *Inteligiblement.* Intelligibiliter.

INTEMPERADAMENT. adv. m. Sense tem-plança. *Destempladamente.* Intemperanter, immo-deratè, immoderatè.

INTEMPERÀNCIA. f. Destemplansa, incon-tinència, falta de moderació. *Intemperancia.* Intem-peries, ei. || f. Us immoderat dels aliments y begu-das que càusa mòlt comunment indigestió, cordial-gia, flatulència, diarrea, rodaments de cap, mi-granya y á vegadas apoplegia. *Intemperancia.* In-temperantia, æ.

INTEMPERAT, DA. adj. Destemplat. *Intem-perante.* Intemperans.

INTEMPÈRIE. f. Mala disposició, destemplan-sa del temps ó humors. *Intemperie.* Intemperies, ei. || AL BAS.

INTEMPESTIU, VA. adj. Fora de temps, ino-portú. *Intempestivo.* Intempestivus.

INTEMPESTIVAMENT. adv. m. De un modo intempestiu. *Intempestivamente.* Intempestivè.

INTENCIÓ. f. Pensament, propòsit, ànimo, de-signi. *Intencion.* Animus, i.

INTENCIÓ ACTUAL. *Intencion actual.* Intentio actualis.

INTENCIÓ HABITUAL. *Intencion habitual.* Intentio habitualis.

INTENCION VIRTUAL. *Intencion virtual.* Intentio virtualis.

ANAR AB SEGONA INTENCIÓ Ó PORTAR SEGONAS INTENCIONS. fr. Tenir algun fi ocult en la execució de alguna cosa. *Llevar segunda intencion.* Aliud intendere.

HONE DE SEGONA INTENCIÓ. fr. Conèixer la malícia que algú porta. *Entender la maza.* Callere.

PRIMERA INTENCIÓ. log. *Primera intencion.* Prima intentio. || expr. fam. ab que's dóna á entèndrer lo modo de procehir clar y sense solapa. *Primera intencion.* Mens pura, sincera.

SEGONA INTENCIÓ. f. lóg. La que extrau l'entèniment, com: gènere, espècie, diferència, etc. *Segunda intencion.* Secunda intentio logica. || met. Designi ocult de fèr mal. *Segunda intencion.* Intentio simulata. || esgrim. Certa treta ó modo en que's posa en execució. *Segunda intencion.* Secunda intentio.

INTENCIONAL. adj. Lo que pertany á la intenció. *Intentionalis.*

INTENCIONALMENT. adv. m. De un modo intencional. *Intencionalmente.* Intentionaliter.

INTENCIONAT, DA. adj. que junt ab los adverbis BEN, ó MAL, etc., s' aplica al subjecte de bonas ó malas intencions. *Intencionado.* Affectus.

INTENDÈNCIA. f. Direcció, cuydado, govern de alguna cosa. *Intendencia.* Cura, æ. || Empleo ú ofici del intendent. *Intendencia.* Præfectura, æ. || Districte de sa jurisdicció. *Intendencia.* Prætoris provincia. || Lo despaig del intendent. *Intendencia.* Prætoris officina.

INTENDENT. m. Director de la real hisenda en una província. També se sól donar aquest títol á alguns empleats superiors de reals fàbricas ó altres empreses que van á compte del Erari. *Intendente.* Præfectus, i.

INTENDENT DE EXÈRCIT. Qui sobre la direcció de la real hisenda enten en la distribució dels fondos del exèrcit en la capitania general que li correspon. *Intendente de ejército.* Erarii tribunus.

INTENS, A. adj. fis. Aumentat. *Intenso,* intensivo. Efficax.

INTENSAMENT. adv. m. Ab intensió. *Intensamente.* Intensè.

INTENSÍÓ É INTENSITAT. f. fis. Grau alt ó grau de una qualitat física. *Intension.* Intensio, nis. || met. activitat, ardor, eficàcia. *Intension.* Intensio, nis.

INTENSIU, VA. adj. INTENS.

INTENT. m. Intenció, propòsit, tentativa, designi. *Intento.* Scopus, i.

DESTORBAR Ó RÓMPRE LOS INTENTS. fr. met. Impedir la intenció ó designi. *Cortar el revésino.* Interrumpo, is.

INTENTAR. v. a. Empèndrer, prebar. *Intentar.* Tentio, as. || Pretèndrer, procurar. *Intentar.* Pugno, as. || for. Proposar, deduhir en judici. *Intentar.* Demonstro, as.

INTENTAT, DA. p. p. *Intentado.* Tentatus.

INTENTONA. f. Intent de boig ó temerari. *Intentona.* Audax, temerarium conatum, arrogans intentio.

INTERCADÈNCIA. f. Designatlat defectuosa en la conducta ó estil. *Intercadencia.* Varietas, atis. || med. Designatlat en lo polys. *Intercadencia.* Pulsus inequalitus. || met. Inconstància en los afectes. *Intercadencia.* Inconstantia, æ, mutabilitas, atis.

INTERCADENT. adj. Mudable, inconstant, desigual; se diu del polys y dels afectes del ànimo. *Intercadente.* Varius.

INTERCADENTMENT. adv. m. De un modo intercadent. *Intercadentemente.* Deficienter.

INTERCALACIÓ. f. Interposició, col·locació de una cosa en altrás. *Intercalacion.* Intercalatio, nis. || Los tres ó quatre punts que's posan en una cita interrumpent lo text, en senyal de lo que falta, que se suposa ú omiteix á dreitas. *Intercalacion.* Reticentia, æ, intercalatio, nis.

INTERCALAR. v. a. Interposar, col·locar unas cosas en altrás. *Intercalar.* Intercalo, as. || adj. Le que s' intercala. *Intercalar.* Intercalaris. || S' aplica á la composició en que's repeteix várias vegadas un vers ó part de ell; y també al mateix vers. *Intercalar.* Intercalaris, intercalarius, intercalatus, regius || DIGEST.

INTERCEDIR. v. n. Interposarse, mediar, pregar pera 'l perdó de altre. *Interceder.* Precor, aris, intercedo, is.

INTERCEPTAR. v. a. Impedir, destorbar lo curs de alguna cosa. *Interceptar,* Intercipio, is.

INTERCEPTAT, DA. p. p. *Interceptado.* Interceptus.

INTERCESSIÓ. f. Mediació, prech. *Intercession.* Deprecatio, nis.

INTERCESSOR, A. m. y f. Qui intercedeix. *Mediador, intercesor, abogado, medianero.* Depræcator, is.

INTERCLÓURER. v. n. ant. ENCLÓURER.

INTERCOLUMNI. m. Espay entre dos columnas. *Intercolumnio.* Intercolumnium, ii.

INTERCOSTAL. adj. Lo que està entre las costellas. *Intercostal.* Intercostalis.

INTERDICCIÓ. f. Prohibició. *Interdicion.* Interdictio, nis. || f. for. L' estat de la persona que ha estat declarada incapàs dels actes de la vida civil, á la que se li nombra un curador com als menors. *Interdicion.* Interdictio, nis.

INTERDICCIÓ DE FOC Y AIGUA. for. Entre 'ls romans s' anomenava així al desterro, á que després succehí la deportació. *Interdicion de fuego y agua.* Interdictio.

INTERDICTE. m. for. La acció possessória, aixó es, la que'ns competeix pera demanar en judici

sumari la possessió de alguna cosa ó dret. *Interdictio*. Interdictum.

INTERDICTE DE ADQUIRIR. La acció que té per objecte adquirir de prompte la possessió á que s'alega un dret evident, com succeeix quant los fills ó parents més pròxims de un difunt que tenen dret de heretario per testament ó ab-intestat, demanan al jutge que 'ls posee en possessió pacífica del béns hereditaris. *Interdicto de adquirir*. Acquirendi interdictum.

INTERDICTE DE RETENIR. La acció que té per objecte retenir ó conservar la possessió en que ja un està y de la que preten altre despullarlo. *Interdicto de retener*. Retinendi jus.

INTERDICTE DE RECOPRAR. La acció que correspon á un pera reclamar la possessió de una cosa moble ó immoble, de que ha estat despullat per altre ó pel jutge, sense sér citat ni oit. *Interdicto de recobrar ó de despojo*. Recuperandi interdictum.

INTERDICTE DE OBRA NOVA. La acció del que està en dret pera fèr suspèndrer qualsevol obra nova. *Interdicto de obra nueva*. In opere novo interdictum.

INTERDICTE DE OBRA VELLA. La acció del que està ab dret pera fèr posar reparo á la obra vella ó demolirla. *Interdicto de obra vieja*. In pristino opere interdictum.

INTERDUCA. f. ant. Nom que donàren los antics romans á Juno perque presidia als casaments, y presentava la esposa al espós. *Interduca*. Interduca, æ.

INTERÉS. m. Profit, ganància, utilitat. *Interés*. Lucrum, i. || Lo preu ó estimació de alguna cosa. *Interés*. Valor, is. || poét. La part que algú pren en los afectes de un poema. *Interés*. Animum, affectuum motio.

INTERÉS DOTAL. for. Lo que's déu á la dona per haverli entretingut lo dot. *Interusurio dotal*. Interusurium dotal.

INTERÉS MERCANTIL. L' establert á $\frac{1}{2}$, y á vegadas al $\frac{1}{3}$ per cent al mes. *Interés mercantil*. Mercantile fœnus.

L' INTERÉS Á UNA PART Y LA AMISTAT Á UN ALTRA. loc. Denota que cada hu déu disputar sos interessos ó són dret sense renyir. *Pleitear y comer juntos*. Aliud est lucrum, aliud amicitia.

QUI'S CASA PER INTERÉS MOSSO DE SA MULLER ES. ref. Explica la supèrbia que comunican los bavers, principalment en las donas. *En casa de mujer rica, ella manda y ella grita; en casa del mezquino, mas manda la mujer que el marido*. Paupere sub lecto, fœmina dat jura marito.

TENIR INTERÉS. fr. INTERESSARSE.

INTERESSADAMENT. adv. m. Ab interés. *Interessadamente*. Ad mercedem astrictè.

INTERESSADÍSSIM. A. adj. sup. *Interessadissimo*. Suis commodis summè intentus.

INTERESSANT. adj. Profitós, útil. *Interessant*. Commodus, utilis.

INTERESSAR. v. a. Empeñar, fèr que algú prenga part en los negocios de altres. *Interesar*. In

rem suam aliquem pellicere. || poét. Mòurer un poema 'ls afectes del ánimo. *Interesar*. Animos, affectus inflammare. || Tenir part en algun negoci ó comers. *Interesar*. Ad commodum vel utilitatis partem admitti. || Convenir, sér útil. *Interesar*. Lucrifacio, is.

INTERESSARSE. v. r. Empeñarse, pèndrer interès per alguna cosa. *Interessarse*. Agi, adjungere se; adsum, es.

INTERESSAT, DA. p. p. *Interesado*. Alieno negotio implicatus. || adj. Avaro, qui's deixa dominar del interès. *Interesado*. Quæstuosus; quæstui serviens.

INTERESSÈNCIA. f. Presència, assistència personal. *Interessencia*. Præsentia, æ.

INTERESSENT. adj. Present, assistant personalment. *Interesente*. Assistens.

INTERESSER. v. n. ant. ENTREVENIR.

INTERECTOR. m. ant. MATADOR.

INTERIM Ó INTERIN É INTERINAMENT. adv. m. Entretant. *Mientras, interin, entretanto, interinamente*. Interim, inlerèa, dùm.

INTERINITAT. f. Temps en que s'exerceix un càrrech en lloch de altre que 'l té en propietat. *Interinidad, interin*. Substitutionis tempus.

INTERINO, A. adj. Qui exerceix un càrrech interinament. *Interino*. Vicarius.

INTERIOR. adj. Lo que està de part de dins. *Interior*. Interulus. || m. Ànimo, pensament. *Interior*. Animus, i. || met. Lo que sols se sent en la ànima. *Interior*. Intimus.

INTERIORMENT. adv. m. En lo interior. *En lo interior, interiormente*. Intùs.

INTERJECCIÓ. f. gram. Part indeclinable de la oració que explica 'ls diferents afectes del ánimo. *Interjeccion*. Interjectio, nis.

INTERLÍNEA. f. Entre estampers regleta de metall més ó ménos prima, que 's posa entre ralla y ralla, pera que la impressió isca més clara. *Interlínea*. Interlinea, æ.

INTERLINEACIÓ. f. Entreralla. *Entrerenglonadura, interlineacion*. Interlineatio, nis; spatium interlineare.

INTERLINEAL. adj. Entre linea y linea. *Interlineal*. Interlinearis. || S' aplica especialment á la biblia que té las líneas alternadas ab las de la traducció. *Interlineal*. Interjecta versibus interpretatio.

INTERLINEAR. v. a. Escriurer entre ralla y ralla. *Entrerenglonar, interlinear*. Interscribo, is. || Entre estampers posar las interlíneas entre ralla y ralla. *Interlinear*. Interlineo, as.

INTERLOBULAR. adj. anat. Teixit del pulmó. *Interlobular*. Interlobularis.

INTERLOCUCIÓ. f. for. Judici, sentència preparativa anterior á la definitiva. *Interlocucion*. Interlocutio, nis. || Interrupció de una plática per interposició de altra. *Interlocucion*. Interlocutio, nis. || Diálogo, plática alternada entre dos ó més personas. *Interlocucion*. Interlocutio, sermocinatio, nis.

INTERLOCUTOR, A. m. y f. Cada una de las personas que parlan en un diàlogo. *Interlocutor*. Interloquens. || Qui parla a algú o porta la paraula en nom de altre. *Interlocutor*. Qui pro aliis apud aliquos verba facit.

INTERLOCUTORI, A. adj. for. Se diu del auto ó sentència que 's pronuncia ántes de la definitiva. *Interlocutorio*. Interlocutoria sententia.

INTERLOCUTORIAMENT, adv. m. for. De un modo interlocutori. *Interlocutoriamente*. Interposita sententia.

INTERLUNI, m. astron. Lo temps en que no 's véu la lluna quant está en conjunció ab lo sol. *Interlunio*. Interlunium, ii.

INTERMEDI, m. Entretemps, espay de temps que passa entre dos cosas ó estacions. *Intermedio*, *intervalo*, y *entretiempo* comunment s' aplica á la primavera y tardor. *Intervallum*, i. || poét. La diversió ó descans que s' interposa entre acte y acte de las comédias, tragédias, etc. *Intermedio*. *Diludium*, ii. || adj. Lo que está en mitj de otras cosas. *Intermedio*. *Medius*.

INTERMEDIAL, v. n. Estar una cosa entre otras. *Intermediar*. *Interjaceo*, es.

INTERMINABLE É INTERMINAT, DA. adj. Lo que no té terme. *Interminable*. *Interminabilis*.

INTERMISSIÓ, f. Interrupció, cessassió. *Intermissio*, nis.

INTERMITÈNCIA, f. med. Intermissió de un síntoma ó febra que para y torna. *Intermitencia*. *Intermissio*, nis.

INTERMITENT, adj. med. Cosa que s' interromp. *Intermitente*. *Intermissus*. || Dit de la febra que dona algun repós. *Intermitente*. *Cessans morbus*.

INTERN, A. adj. Interior, ocult. *Interno*. *Internus*.

INTERNACIÓ, f. La acció de internar ó internarse. *Internacion*. *Penetratio*, nis.

INTERNAR, v. a. Penetrar, ficar dintre. *Internar*. *Penetro*, as.

INTERNARSE, v. r. Entrar molt en dins. *Internarse*. *Introbo*, is. || met. Insinuar-se en los secrets de altres. *Internarse*, *introducirse*. *Introduci*. || Profundisar en alguna matèria. *Internarse*. *Penitus perspicere*.

INTERNAT, DA. p. p. *Internado*. *Introductus*.

INTERNUNCI, m. Interlocutor, intérprete. *Internuncio*. *Internuntius*, ii. || Ministre del papa que fá las veus de nunci. *Internuncio*. *Internuntius*, ii.

INTERPEL-LACIÓ, f. Requeriment, intima, citació judicial. *Interpelacion*. *Interpellatio*, nis.

INTERPEL-LADOR, A. m. y f. Qui interpel·la. *Interpelante*, *interpelador*. *Apellator*, is.

INTERPEL-LAR, v. a. for. Citar, requirir. *Interpelar*. *Interpello*, as. || Instar sobre 'l cumpliment de algun manament. *Interpelar*. *Insto*, as, *urgeo*, es.

INTERPEL-LAT, DA. p. p. *Interpelado*. *Interpellatus*, *arcessitus*.

INTERPOLACIÓ, f. Col·locació de unas coses entre otras. *Interpolacion*, *interposicion*. *Interpositio*, nis.

INTERPOLADAMENT, adv. m. Ab interpolació. *Interpoladamente*, *interrumpidamente*. *Permixtè*.

INTERPOLAR, v. a. Barrejar, col·locar unas cosas entre otras. *Interpolare*, *interponere*. *Intermiscio*, es. || Entre antiquaris afegir, mesclar notes, adicions y cosas novas en los escrits antics. *Interpolare*. *Interpolo*, as.

INTERPOLAT, DA. p. p. *Interpolado*. *Interpolatus*.

INTERPOSAR, v. a. **INTERPOLAR**. || met. Empenyar, interessar, posar per intercessor ó medianer. *Interponere*. *Deprecatorem adhibere*. || Dir algú són parer. *Decir su dictamen*. *Sententiam dicere*.

INTERPOSARSE, v. r. **OPOSARSE**. || Mediar. *Interponerse*. *Interponi*.

INTERPOSAT, DA. p. p. *Interpuesto*, *interposita*. *Interpositus*.

INTERPOSICIÓ, f. Introducció de una cosa entre otras. *Interposicion*. *Interpositio*, nis. || met. Intervenció en algun negoci. *Interposicion*. *Interjectio*, nis. || Intèrval·lo, espay de un temps á altre. *Interposicion*. *Temporis intervallum*. || oració.

INTERPRETABLE, adj. Lo que 's pòt interpretar. *Interpretable*. *Interpretabilis*.

INTERPRETACIÓ, f. La acció de interpretar. *Interpretacion*. *Etymologia*, es.

INTERPRETADOR, m. **INTÉRPRETE**.

INTERPRETAR, v. a. Explicar lo sentit de algun autor. *Interpretar*. *Enodo*, as. || Traduhir de una llengua á altra. *Interpretar*. *Verto*, is. || Atribuir una acció á algun fi bo ó mal. *Interpretar*. *Rem virtuti vel vitio dare*. || Entèndrer una cosa en diferent sentit del que 's diu. *Interpretar*. *Interpretor*, aris.

INTERPRETAT, DA. p. p. *Interpretado*. *Interpretatus*.

INTERPRETATIU, VA. adj. Lo que serveix pera interpretar. *Interpretativo*. *Interpretativus*, *interpretans*.

INTERPRETATIVAMENT, adv. m. De un modo interpretatiu. *Interpretativamente*. *Interpretatione adhibita*.

INTÉRPRETE, m. y f. Qui interpreta. *Interprete*, *interpretador*, *sarante*, *expositor*, *interpretante*. *Interpres*, etis. || Lo que dona á conèixer los afectes del ànimo. *Interprete*. *Interpres*, etis.

INTERPUNCCIÓ, f. ant. Puntuació.

INTERREGNE, m. Lo temps que está un regne sense rey. *Interregno*. *Interregnum*, i.

INTERROGACIÓ, f. Pregunta. *Interrogacion*. *Interrogatio*, nis. || ortog. Interrogant, mola que expressa la pregunta en l' escrit. *Interrogacion*,

interrogante. Interrogationis nota. || ret. Figura ab que l' orador pregunta, no per rahó de dubte, sinó pera declarar ab més vehemència alguna afecte ó passió, ó per apretar al contrari. *Interrogacion.* Interrogatio, nis.

INTERROGACIONETA. f. d. *Preguntilla, interrogacioncilla.* Interrogationicula, æ.

INTERROGADOR, A. m. y f. Qui interroga. *Interrogador, interrogante.* Interrogator, percontator, is.

INTERROGANT. m. INTERROGACIÓ. 2. || p. a. INTERROGADOR.

INTERROGAR. v. a. PREGUNTAR.

INTERROGAT, DA. p. p. *Interrogado.* Interrogatus.

INTERROGATIU, VA. adj. Lo que pertany á la pregunta. *Interrogativo, interrogatorio.* Interrogativus.

INTERROGATIVAMENT. adv. m. A modo de pregunta. *Interrogativamente.* Interrogativè.

INTERROGATORI, A. adj. INTERROGATIU. || m. for. Serie de preguntas: *Interrogatorio.* Interrogatorium, ii. || for. Examen del reo ó testimonis per preguntas. *Interrogatorio.* Questio, nis.

INTERROMPRER. v. a. Destorbar. *Interrumpir.* Interrumpo, is. || Suspendrer, no proseguir. *Interrumpir.* Cesso, as.

INTERROMPUAMENT. adv. m. Ab interrupció. *Interrumpidamente, por intervalos.* Interrupitè, intercissè.

INTERRUPCIÓ. f. Descans, pausa, discontinuació. *Interrupcion.* Interruptio, nis. || La acció de interrómpre y destorbar. *Interrupcion.* Interruptio, nis. || ret. RETICÈNCIA.

SENSE INTERRUPCIÓ. m. adv. CONTINUAMENT.

INTERSECARSE. v. r. geom. Tallarse, encruenarse dos líneas. *Intersecarse.* Intersecari.

INTERSECCIÓ. f. geom. Encruenament de dos líneas. *Interseccion.* Intersectio, nis.

INTERSTICI. m. Espay, distància de temps. determinat per las lleys. Lo primer que'ls maná observar fou sant Sirio. *Intersticio.* Intersticium, ii. || INTERVAL-LO.

INTERUSURI. m. for. L' interés de cert temps. *Interusurio.* Interusurium, ii.

INTERUSURI DOTAL. L' interés que's deu á la dona pel temps que se li ha entretingut lo dot. *Interusurio dotal.* Interusurium dotale.

INTERVAL-LO. m. Distància, espay de lloch y temps. *Intervalo.* Intervallum, i. || Espay de temps en que 'ls boigs están en sí. *Claro, lucido intervalo.* Phreopsis, insanias intervallum. || mús. La distància que va de una veu á altra. *Intervalo.* Intervallum, i.

INTERVENCIÓ. f. é

INTERVENIÈNCIA. f. ant. La acció de intervenir. *Intervencion.* Interventio, nis. || for. La assisència del nomenat pel jutge ó superior pera coadjuvar en alguna negoci. *Intervencion.* Iudicialia in-

terventio. || com. La acció de oferirse á la acceptació ó pago de una lletra de cambi quant no la accepta ó no la paga aquell sobre qui está lliurada. *Intervencion.* Interventio, nis.

INTERVENIR. v. n. ENTREVENIR.

INTERVENTOR, A. m. y f. Qui entrevé. *Interventor.* Interventor, is.

INTESTAT, DA. adj. Qui mor sense fér testament. *Intestado, ab intestato.* Intestatus.

INTESTÍ, NA. adj. INTERIOR, INTERN. || met. Doméstich, civil, com: guerra INTESTINA. *Intestino.* Civilis, intestinus. || m. Tripa que fá molta volte y serveix pera rébrer l' aliment quant ix del ventrell, y pera expel·lir los excrements. Comunment s' usa en plural. *Intestino.* Intestinum, i, interanea, orum. || pl. Las tripas del animal. *Intestinos.* Hilæ, arum.

INTESTÍ REGINETA. ant. BUDELL CEGO.

INTÈSTIA. f. Dret que competia al senyor pera percibir la tercera y á vegadas la segona part del feudo en las heréncias dels vasalls rústichs y enfiteutas, morts intestats. *Intestia.* Intestia, æ.

ÍNTIM, A. adj. Interior, interna. *Íntimo.* Intimus. || Amich de tota confiança. *Íntimo.* Intimus.

ÍNTIMA É INTIMACIÓ. f. L' acte y efecte de intimar. *Íntima, intimacion.* Denuntiatio, nis.

ÍNTIMA DE GUERRA. La acció de demanar satisfacció als enemichs dels agravis rebuts. *Íntima de guerra.* Clarigatio, nis. || Lo dret de fér presoner á un home ó qualsevol altra cosa del enemich, per causa del dany ó injúria rebuda. *Intimacion.* Clarigatio, nis.

ÍNTIMAMENT. adv. m. Ab intimitat. *Íntimamente.* Familiarissimè, íntimè.

ÍNTIMAR. v. a. Notificar, ordenar, fér saber. *Íntimar.* Notifico, íntimo, as.

ÍNTIMAT, DA. p. p. *Íntimado.* Intimatus.

ÍNTIMATORI, A. adj. for. Despaig ab que s' intima algun decret ú orde. *Íntimatorio.* Intimationem continens.

ÍNTIMIDAR. v. a. Fér por. *Íntimidar; poner miedo.* Terreo, es.

ÍNTIMIDAT, DA. p. p. *Íntimidado.* Perterrefactus, perterritus.

ÍNTIMITAT. f. Amistat extrema. *Íntimidad.* Íntima amicitia.

ÍNTITULAR. v. a. Posar rétols ó inscripcions. *Íntitular, íntitular.* Prænato, as. || Posar títol. *Íntitular.* Intitulo, as.

ÍNTITULAT, DA. p. p. *Íntitulado.* Inscriptus.

INTOLERABLE. adj. Insufrible, insoportable. *Intolerable.* Intolerabilis.

INTOLERABLEMENT. adv. m. *Intolerablement.* Intolerabiliter, intoleranter.

INTOLERÀNCIA. f. Impaciència, falta de sufriment. *Intolerancia.* Intolerantia, æ. || teol. Falta de tolerància en orde á la religió, sentiments, etc. *Intolerancia.* Intolerantia, æ.

INTOLERANT. adj. Qui no té tolerància. *Intolerante*. Intolerans.

INTOLERANTISME. m. Doctrina de intolerància que no sufreix altra religió que la seva. *Intolerantismo*. Intolerantismus, i.

INTRACTABLE. adj. Brusch, insociable, de mal geni. *Intractable*. Asper.

INTRA-MUROS. exp. llatina. Dins de una població. *Intra-muros*. Intramuros.

INTRANSITABLE. adj. Aspre, fragós, lloch per abont no's pòt transitar. *Intransitable*. Imperivius, confragosus.

INTRANSITIU, VA. adj. gram. Se diu del verb la acció del qual no passa a altra cosa. *Intransitivo*, neutro. Intransitivus.

INTRANSITIVAMENT. adv. m. *Intransitivamente*. Intransitivè.

INTRANSUTABLE. adj. Lo que no's pòt transmutar. *Intransmutable*. Quod transmutari nequid.

INTRANSPARÈNCIA. f. Falta de transparència. *Intransparencia*. Opacitas, atis.

INTRANSPARENT. adj. Lo que no es transparent. *Intransparente*. Opacus.

INTREPIDAMENT. adv. m. Ab intrepiditat. *Intrepidamente*. Impavidè.

INTREPIDESA É INTREPIDITAT. f. Valentia, atreviment. *Intrepidez*. Audacia, æ, animositas, atis.

INTREPIT, DA. adj. Animós, valerós. *Intrepidus*. Intrepidus, strenuus. || Arruixat, temerari. *Intrepido*, arrojado. Intrepidus. || m. pl. Societat de joves galants molt anomenats en la cort de Lluís XIII de Fransa. *Intrepidos*. Intrepidi, orum.

INTREVENIR. v. n. ENTREVENIR.

INTRICAR. v. n. ant. INTRINCAR.

INTRIGA. f. Màquina, embolich. *Intriga*. Machinatio, nis, y ambitus, us, en las pretensions.

INTRIGAR. v. a. Embrollar, maquinari. *Tramar*, enredar, é intrigar pres del francès sense necessitat. Machinor, aris.

INTRINCABLE. adj. Lo que 's pòt intrincar. *Intrincable*. Quod intrincari potest.

INTRINCADAMENT. adv. m. Confusament. *Intrincadamente*. Intricatè.

INTRINCAMENT. m. Embolich, confusió. *Intrincacion*, *intrincamiento*. Implicatura, intricatura, æ.

INTRINCAR. v. a. Embrollar, enmaranyar. *Intrincar*. Intrico, as. || met. Confondre los pensaments ó conceptes. *Intrincar*. Confundo, is.

INTRINCAT, DA. adj. Revés, difícil de entendre. *Intrincado*. Intricatus.

INTRINCH, CA. adj. ant. INTRINSECH.

INTRINSECAMENT. adv. m. Interiorment. *Intrinsecamente*. Intrinsecus. || fil. Essencialment. *Intrinsecamente*. Intrinsecus.

INTRINSECH, CA. adj. Interior, intern. *Intrinseco*. Intrinsecus. || fil. SUBSTANCIAL, ESSENCIAL. || met. Íntim. *Íntimo*, familiar. Intimus. || for. JU-

DICIAL. || Lo valor ó pes de la moneda. *Intrinseco*. Intrinsecus. || ret. S' aplica als llochs que tenen las probas en sí mateixos. *Intrinseco*. Intrinsecus, insitus, infixus.

SÉR MOLT INTRINSECH. fr. Sér molt amich. *Ser muy de adentro*. Intima uti familiaritate.

INTROBABLE. adj. fam. Lo que no's pòt trobar. *Inhallable*. Quod inveniri nequit.

INTRODUCCIÓ. f. La acció de introduhir ó introduhirse. *Introduccion*. Introductio, nis. || Principis, rudiments de qualsevol art ó ciència. *Introduccion*. Isagoge, es. || Exordi, principi, preparació. *Introduccion*. Exordium, ii. || met. Intimitat, entrada ab algú. *Introduccion*. Consuetudo, inis, familiaritas, atis.

INTRODUCTOR. m. Qui introduheix. *Introductor*. Introducens.

INTRODUCTOR DE ENBAIXADORS. La persona destinada en algunas cortis pera acompanyar als enbaixadors y ministres estrangers en las entradas públicas y altras cerimónias. *Introductor de embajadores*. Legatorum admittendorum minister.

INTRODUHIR. v. a. Ficar. *Introducir*. Immitto, is. || Ensenyar, infundir insensiblement en l'ànimo. *Introducir*. Instilo, as. || Admètrer, usar. *Introducir*. Introduco, is. || Fèr parlar á algú en un diàlogo, escrit ó cosa semblant. *Introducir*. Introduco, is. || Facilitar, proporcionar, com la gràcia, la amistat. S' usa també com recíproch. *Introducir*. Concilio, as.

INTRODUHIRSE. v. r. Ficarse en alguna dependència, negoci, etc. *Introducirse*. Se immiscere.

|| Procurarse 'l tracte ó amistat ab algú. *Introducirse*. Alicujus consuetudinem sibi comparare. || fil. Comunicarse la forma á la matèria. *Recibirse*, *introducirse*. Introduci. || ret. INSINUARSE.

INTRODUHIT, DA. p. p. *Introducido*. Introductus.

INTRÓIT. m. Primera antífona que diu 'l sacerdot en la missa. També 's donava aquest nom á las antífonas que's diuen abans dels salms. *Intróito*. Introitus, i.

INTROSPECCIÓ. m. Exàmen de lo interior ó de lo més recóndit de una cosa. *Introspeccion*. Introspectio, nis.

INTRÚS, A. adj. Ussurpador. *Intruso*. Intrusus, introductus, invecus.

INTRUSAMENT. adv. m. Per intrusió. *Intrusamente*. Vi, per vim.

INTRUSIÓ. f. USURPACIÓ.

INTUICIÓ. f. teol. Visió beatífica. *Intuicion*. || Coneixement clar y directe que s' obté ab pocs esforços intel·lectuals. *Intuicion*. Intuitus, us.

INTUITIU, VA. adj. Pertanyent á la intuició. *Intuitivo*. Intuitivus.

INTUITIVAMENT. adv. m. Ab intuíció. *Intuitivamente*. Intuitivè.

INTUMESCÈNCIA. f. ant. INFLOA.

INUNDACIÓ. f. Avinguda de ayguas que fan

eixir de mare 'ls rius. *Inundacion*. Alluvies, ei. || met. Munió, multitud excesiva. *Inundacion*. Innumerable multitud, copia.

INUNDAR. v. r. Exténdrerse, escamparse las ayguas pels camps. *Inundar*. Innato, as. || Eixir los rius de mare. *Inundar*. Inundo, as. || met. Umplir un país de gent estrangera ó altras cosas. *Inundar*. Repleo, es, inundo, as.

INUNDAT, DA. p. p. *Inundado*. Inundatus.

INUSITAT, DA. adj. Irregular, no usat. *Inusitado*. Inusitatus.

INÚTIL. adj. De ningun valor, que no aprofita. *Inútil*. Inutilis, informis. || va.

INUTILISAR. v. a. Fér una cosa inservible. *Inutilizar*. Inutilem facere. || Reprimir, tallar los intents de algú. *Inutilizar*. Alicujus conatus infringere.

INUTILISAT, DA. p. p. *Inutilizado*. Inutilis redditus, factus.

INUTILITAT. f. Propietat de inútil. *Inutilidad*. Inutilitas, atis.

INÚTILMENT. adv. m. Sèns utilitat. *Inútilmente*. Inutiliter.

INVADIR. v. a. Assaltar, acométrer. *Invaðir*. Invado, is. || USUAPAR.

INVAÐIT, DA. p. p. *Invaðido*. Invasus.

INVALIDACIÓ. f. La acció y efecte de invalidar. *Invalidacion*. Rescisio, nis.

INVÁLIDAMENT. adv. m. Sense valor, ni efecte. *Inválidamente*. Inaniter.

INVALIDAR. v. a. Anul·lar. *Invalidar*. Abrogo, as, rescindo, is.

INVALIDITAT. f. Aniquilament, abrogació, nul·litat. *Invalidacion*. Rescisio, nis.

INVÁLIT, DA. adj. Nul·lo. *Inválido*. Irritus. || Dit del soldat estropejat, malalt, vell que no pòt servir. *Inválido*. Infirmus, invalidus.

DONAR LOS INVÁLITS. fr. met. fam. JUBILAR.

INVARIABILITAT. f. Qualitat de lo invariable. *Invariabilidad*. Immutabilitas, atis.

INVARIABLE. adj. Lo que no 's pòt variar. *Invariable*. Immutabilis.

INVARIABLEMENT. adv. m. Sense variació. *Invariablemente*. Immutabiliter.

INVARIAT, DA. adj. Lo que no s' ha variat. *Invariado*. Stabilis.

INVASIÓ. f. Embestida, acometiment. *Invasion*. Invasio, nis. || La acció de apoderarse á la forsa. *Invasion*. Invasio, nis.

INVASIR. v. a. INVAÐIR.

INVASOR. m. Qui invadeix. *Invasor*. Invasor, is.

INVECTIVA. f. Discurs, declamació vebement ó picant contra de alguna persona ó cosa. *Invectiva*. Objurgatio, nis.

INVENCIBLE. adj. INVINCIBLE.

INVENCIBLEMENT. adv. m. INVINCIBLEMENT.

INVENCIO. f. L'acte y efecte de inventar. *Invention*. Inventio, nis. || Engany, patranya. *Invention*.

Commentum, i. || Medi, trassa. *Invention*. Via, m. || Troba. *Hallazgo*, *invention*. Repertum, i. || La cosa inventada. *Inocion*. Inventum, i. || ret. La primera part que ensenya á discórrer y trobar las rahons pera formar un discurs. *Invention*. Inventio, nis. || pl. Ficció de obsequi, dolor ó altra cosa. *Galatumba*. Simulatio, nis.

INVENSUT, DA. adj. ant. INVICTE.

INVENTAR. v. a. Discórrer, imaginar, trobar, fér una cosa de nou. *Inventar*. Excogito, as. || Fingir, discórrer sense fonament. *Inventar*. Fingo, is.

INVENTARI. m. Llista dels bens ó hisenda. *Inventario*. Inventarium, ii.

INVENTARIAR. v. a. Péndrer inventari. *Inventariar*. Inventarium, commentarium scribere.

INVENTARIAT, DA. p. p. *Inventariado*. Indice descriptus.

INVENTAT, DA. p. p. *Inventado*. Inventus.

INVENTIU, VA. adj. ant. ENGINYÓS.

INVENTIVA. f. Facilitat en inventar. *Inventiva*. Ingenium ad excogitandum.

INVENTO. m. INVENCIO.

INVENTOR, A. m. y f. Qui inventa. *Inventor*, *inventionero*. Inventor, is. || Embustero, trapacer. *Inventor*, *inventionero*. Fumivendulus, i.

INVEROSÍMIL. adj. Lo que no té apariència de veritat. *Inverosimil*, *inverosimil*. A vero abhorrens.

INVEROSIMILITUT. f. Falta de apariència de veritat. *Inverosimilitud*, *inverosimilitud*. Veri dissimilitudo.

INVERS, A. p. p. INVERTIR. || adj. L' estat actual ó lley de las variacions de una cosa que s' augmenta ó disminueix, á mesura que altra de la qual dependeix ó ab la que 's compara 's disminueix ó augmenta. *Inverso*. Inversus.

INVERSIÓ. f. Alteració, perturbació del orde de las cosas. *Inversion*. Inversio, nis.

INVERTIR. v. a. Alterar, trastornar, cambiar l' orde de las cosas. *Invertir*. Præpostero, as. || Aplicar, emplear, gastar lo diner. *Invertir*. Impendo, is.

INVERTIT, DA. p. p. *Invertido*, *inverso*. Inversus.

INVESTIDURA. f. Donació, entrega de feudo. *Investidura*, *investidura*. Dominii, dignitatis concessio.

INVESTIGABLE. adj. Lo que 's pòt investigar. *Investigable*. Indagabilis.

INVESTIGACIÓ. f. Averiguació, exámen. *Investigacion*. Investigatio, nis.

INVESTIGADOR, A. m. y f. Qui investiga. *Investigador*. Investigator, ris.

INVESTIGAR. v. a. Inquirir, examinar, averiguar. *Investigar*. Investigo, as.

INVESTIGAT, DA. p. p. *Investigado*. Investigatus.

INVESTIR. v. a. Conferir un soberá un feudo, dignitat, etc. ab regoneixement de vasallatge. *En-*

vestir, investir. Dominium, jus, dignitatem conferre.

INVETERAMENT. m. Corroboració causada per vellesa. *Antigüedad, larga duracion, vejez, envejecimiento.* Inveteratio, nis.

INVETERARSE. v. r. Envellir-se. *Inveterar-se.* Senesco, is. || Durar, permanéixer per molt temps alguna cosa. *Inveterarse.* Perduro, as.

INVETERAT, DA. p. p. *Inveterado.* Inveteratus.

INVICTE, A. adj. No vençut. *Invicto.* Invictus. || INVENCIBLE.

INVICTÍSSIM, A. adj. sup. *Invictísimo.* Invictissimus.

INVIGILAR. v. a. VIGILAR, OBSERVAR.

INVINCIBLE. adj. Lo que no's pòt vèncer. *Invencible.* Invincibilis. || INVICTE.

INVINCIBLEMENT. adv. m. De un modo invincible. *Invenciblemente.* Invincibiliter, invictè.

INVIOABILITAT. f. Qualitat de inviolable. *Inviolabilidad.* Inviolabilis rei natura, conditio.

INVIOABLE. adj. Lo que no's pòt ó déu violar ó profanar. *Invioable.* Inviolabilis.

INVIOABLEMENT. adv. m. Ab inviolabilitat. *Invioablemente.* Inviolabiliter.

INVIOLAT, DA. adj. Enter, il·lés, no profanat. *Inviolado.* Inviolatus.

INVISIBILITAT. f. Qualitat de invisible. *Invisibilidad.* Invisibilis, atis.

INVISIBLE. adj. Lo que no pòt sér vist. *Invisible.* Invisibilis. || m. Nom de una secta de protestants del segle xvi que deyan que la Iglesia no era visible. *Invisible.* Invisibilis.

INVISIBLEMENT. adv. m. De un modo invisible. *Invisiblemente.* Invisibiliter, citrà aspectum.

INVITAR. v. a. CONVIDAR.

INVITATORI. m. La antífona del principi de las matines. *Invitatorio.* Invitatorium, ii.

INVOCACIÓ. f. Acte y efecte de invocar. *Invocacion.* Invocatio, nis. || poét. La part del poema en que s'invoca alguna divinitat. *Invocacion.* Invocatio, nis. || Títol de algun temple, capella, altar, etc. prés de una imatge á qui's dedica. *Advocacion.* Advocatio, nis.

INVOCAR. v. a. Implorar, demanar auxili ó socorro. *Invocar.* Invoco, as.

INVOCAT, DA. p. p. *Invocado.* Invocatus.

INVOCATORI, A. adj. Lo que serveix pera invocar. *Invocatorio.* Ad invocandum aptus.

INVOLUNTARI, A. adj. Forsat. *Involutario.* Invitùs.

INVOLUNTÀRIAMENT. adv. m. Sense voluntat, ni consentiment. *Involutariamente.* Invitùs.

INVOLUNTARIETAT. f. Qualitat de involuntari. *Involutariedad.* Arbitrii vel voluntatis defectus.

INVULNERABLE. adj. Lo que no pòt sér ferit. *Invulnerable.* Invulnerabilis.

INKA. f. ant. EMPILT. || Llengüeta on truments de vent. *Estrángula.* Tubæ ins lingula.

IP.

IPECAGUANA. f. Planta de que ni ha pécies; negra, que té las fullas semblants la morella roquera, ab una nerviositat molsudas tovas y cubertas de un borriassol las flors en ramellets de deu, dotze ó quirts de cinch fulletas blancas y cinch fila teix color; las tavellas de un roig obscur de una molsa blanca; llavors puras, grogu de figura de llantia; la arrel morena, tor diversos modos y ab anells petits, prominens iguals, y arrugats; sabor acre amarch. Es sentérica, emética, pectoral, tónica, etc. Li y grisa té las fullas rodonas y dentada efectes són molt méns violents que'ls de cedent. *Ipecacuana, bejuquillo.* Psychotria ca; ipecacuana, æ.

IPSO FACTO. m. adv. Veu llatina que ca pel mateix fet. *Ipsa facto.* Ipsa facto.

IR.

IR. v. n. ant. ANAR.

IRA. f. Cólera, ràbia, furor. *Ira.* Ira, æ. Lo càstich executat ó amenassat. *Ira.* Ira mit. Diosa á qui representan reganyant tant las dents. *Ira.* Ira, æ.

LA IRA TRAU AL HOME DE JUDICI. exp. || que la ira ofusca del tot la rahó. *La ira es el tiempo que dura.* Ira hominem in trans agit.

IRACÚNDIA. f. Hàbit viciós y prope ira. *Iracundia.* Iracundia, æ.

IRACUNDO, A. adj. Propens á la ira. *Iracundo.* Iracundus. || poét. Alterat, impetuós. dels elements. *Iracundo.* Immittis, trux, fu

IRADAMENT. adv. m. Ab ira. *Airad.* Iracundè.

IRAR. v. a. ENCOLERISAR.

IRARSE. v. r. ant. AYRARSE.

IRASCIBLE. adj. Pertanyent á la ira, y 's deixa dominar per ella. *Irascible.* Irae iracundiæ indulgens.

IRASCIRSE. v. r. ant. AYRARSE, ENCOLIRSE.

IRASCU, A. adj. IRAT.

IRAT, DA. adj. Falló, enfadat, indignat. *Irat.* Iratus.

IRENE. f. Nom de dona. *Irene.* Irene, es

IRENARCA. m. Magistrat romá que ci de la tranquil·tat pública. Terreros diu que han donat dit nom á Jesucrist. *Irenarca.* Icha, æ.

IRIS. m. ARC DE SANT MARTÍ. || met. Pa

dor. *Iris, pacífendor.* Iris, is. || anat. Círcul de vários colors immediat a la nina del ull. *Iris.* Iris, is. || mit. Divinitat fabulosa filla de Taumante y Electra, missatgera dels déus. *Iris.* Iris, idis.

IRLANDÉS, A. adj. Natural de y lo que pertany a Irlanda. *Irlandés.* Hibernus.

IRONIA. f. ret. Tropo ab que 's diu lo contrari de lo que se sent; y 's coneix ab lo to de la veu, y la indignitat del subjecte a qui s'aplica. *Ironia.* Ironia, æ.

IRÒNICAMENT. adv. m. Ab ironia. *Irònicamente.* Ironice.

IRÒNIC, CA. adj. Pertanyent a la ironia y lo que la conté. *Irónico.* Ironicus.

IRÓS. adj. ant. IRACUNDO.

IROSAMENT. adv. m. ant. IRADAMENT.

IRRACIONAL. adj. Animal que careix de rabó. *Irracional.* Irrationalis. || Oposat a la rabó ó que va fora de ella. *Irracional.* Irrationabilis. || arit. y geom. Lo que no pót explicarse ab un número cert, ni té mida coneguda. *Irracional.* Irrationabilis.

IRRACIONALITAT. f. Qualitat del animal que careix de rabó. *Irracionalidad.* Irrationabilis, atis.

IRRACIONALMENT. adv. m. De un modo irracional. *Irracionalmente.* Irrationaliter, irrationaliter.

IRRAHONABLE. adj. DESERRAHONABLE.

IRRECONCILIABLE. adj. Qui no admet reconciliació. *Irreconciliable.* Inexorabilis.

IRRECONCILIABLEMENT. adv. m. De un modo irreconciliable. *Irreconciliablemente.* Sine reconciliationis spe.

IRRECUPERABLE. adj. Lo que no 's pót recuperar. *Irrecuperable.* Irrecuperabilis, irredivivus.

IRRECUSABLE. adj. Inevitable, que no 's pót reusar. *Irrecusable, inevitable.* Irrecusabilis, inevitabilis, inexcusabilis.

IRREDIMIBLE. adj. Lo que no 's pót redimir. *Irredimible.* Quod redimi non potest.

IRREDUCIBLE. adj. Incorregible, indomable. *Irreducible.* Indomitus.

IRREFORMABLE. adj. Lo que no admet reforma. *Irreformable.* Inemendabilis, irreformabilis.

IRREFRAGABLE. adj. Indubitable, que no admet refutació. *Irrefragable.* Irrefutabilis, inconcusus.

IRREFRAGABLEMENT. adv. m. De un modo irrefragable. *Irrefragablement.* Inconcusè.

IRREGULAR. adj. Fora de regla. *Irregular.* Irregularis. || Extraordinari, poch comú. *Irregular.* Extrà ordinem positus. || Qui té irregularitat canònica. *Irregular.* Irregularis. || ant. Qui desprecia las reglas. *Irregular.* Regularum contemptor.

IRREGULARITAT. f. Qualitat de irregular. *Irregularidad.* Irregularitas, atis. || Impediment

canònic que no permet rébrer ni exercitar los ordes ecclesiàstics. *Irregularidad.* Irregularitas, atis. || Inobservància, despreci de las lleys. *Irregularidad.* Defectus, us, asymetria, æ. || gram. ANOMALIA.

IRREGULARMENT. adv. m. Fora de regla, sens ó contra l'orde. *Irregularmente.* Incongruentor.

IRRELIGIÓ. f. Impietat, despreci de la religió. *Irreligion, irreligiosidad.* Irreligio, nis, impietas, atis.

IRRELIGIÓS, A. adj. Impio, faltat de religió. *Irreligioso.* Irreligiosus.

IRRELIGIOSAMENT. adv. m. Impiament, sense religió. *Irreligiosamente, impiamente.* Irreligiosè, impiè.

IRRELIGIOSITAT. f. IRRELIGIÓ.

IRREMEDIABLE. adj. Lo que no té remey. *Irremediable.* Irremediabilis.

IRREMEDIABLEMENT. adv. m. Sense remey. *Irremediabilmente.* Irremediabiliter, extrà spem remedii.

IRREMISSEBLE. adj. Imperdonable. *Irremissibile.* Irremissibilis.

IRREMISSEBLEMENT. adv. m. Sense remey ó perdó. *Irremissiblement.* Necessariò.

IRREPARABLE. adj. Lo que no 's pót reparar. *Irreparable.* Irreparabilis.

IRREPARABLEMENT. adv. m. Sense cap medi ni arbitre pera reparar algun dany. *Irreparablement.* Sine remedio.

IRREPREHENSIBLE. adj. Qui no pót sér représ. *Irreprehensible.* Irreprehensibilis, irreprehensus.

IRREPREHENSIBLEMENT. adv. m. Sense culpa, sense motiu de reprehensió. *Irreprehensiblement.* Extrà culpam.

IRRESISTIBLE. adj. Lo que no 's pót resistir. *Irresistible.* Cui resisti non potest.

IRRESISTIBLEMENT. adv. m. Sense poder resistir. *Irresistiblement.* Absque resistentia.

IRRESOLT, A. adj. ant. IRRESOLUT.

IRRESOLUBLE. adj. Indeterminable. *Irresoluble.* Irresolubilis.

IRRESOLUCIÓ. f. Indeterminació, incertitut del enteniment. *Irresolucio.* Dubitatio, nis.

IRRESOLUT, A. adj. Indeterminat. *Irresolutus, irresuelto, irresoluble.* Dubius.

IRRESPIRABLE. adj. med. Lo que no es propi ó no serveix pera la respiració. *Irrespirable.* Irrespirabilis.

IRREVERÈNCIA. f. Falta de reverència, ó respecte. *Irreverencia.* Irreverentia, æ.

IRREVERENT. adj. Qui falta a la reverència ó respecte. *Irreverente.* Irreverens.

IRREVERENTMENT. adv. m. Sense veneració, sense respecte, ó reverència. *Irreverentement.* Irreverenter.

IRREVOCABILITAT. f. Qualitat de irrevocar

ble. *Irrevocabilitat*. *Irrevocabilis rei natura*, conditio; stabilitas, atis.

IRREVOCABLE. adj. Lo que no's pòt revocar. *Irrevocabile*. *Irrevocabilis*.

IRREVOCABLEMENT. adv. m. De un modo irrevocable. *Irrevocabementa*. *Irrevocabiliter*.

IRRISIBLE. adj. Digne de burla ó despreci. *Irrisibile*. *Deridendus*.

IRRISIÓ. f. Burla, despreci. *Irriasion*. *Rhocus*, i.

IRRISORI, A. adj. Lo que provoca á burla. *Irriorio*. *Irriorius*.

IRRISÓRIAMENT. adv. m. Per modo de irrisió. *Irrioriamente*. *Ludibrio*, per *deridiculum*.

IRRIT, A, É IRRITAT, DA. adj. Nul·lo, abolit, invàlit. *Irrito*, *nulo*. *Irritus*.

IRRITABILITAT. f. Propensió á irritarse. *Irritabilitat*. *Irritabilitas*, atis.

IRRITABLE. adj. Lo que's pòt irritar ó anular. *Irritable*. *Rescindi valens*. || Qui fàcilment s' irrita ó encolerisa. *Irritable*. *Irritabilis*.

IRRITACIÓ. f. La acció de irritar ó irritarse. *Irritacion*, *irritamiento*. *Irritatio*, nis.

IRRITADÍSSIM, A. adj. sup. *Irritadissimo*. *Valde iratus*.

IRRITAMENT. m. IRRITACIÓ.

IRRITANT. p. a. Qui irrita. *Irritante*, *irritador*. *Irritator*, is.

IRRITAR. v. a. Exasperar. *Irritar*. *Irrito*, as. || **ANUL·LAR**. || Excitar vivament la ira. *Irritar*, *enrudecer*, *enconar*, *volar*. *Irrito*, as.

IRRITARSE. v. r. Ayrarse, enfadarse. *Irritarse*. *Vehementer irasci*.

IRRITAT, DA. p. p. *Irritado*. *Irritatus*.

IRROGAR. v. a. OCASIONAR.

IRRUIR. v. a. ant. EMBESTIR, ACOMÉTRER.

IRRUPCIÓ. f. Acomesa violenta. *Irrupcion*. *Excursus*, us, *irruptio*, nis.

IS.

ISABELLE. adj. ant. Color de palla. *Melado*, *pajado*, *pajizo*. *Melinus*.

ISAGOGE. f. Introducció, elements de qual·sevol art ó ciència. *Isagoge*. *Isagoga*, æ, *isagoge*, es.

ISART. m. Cabra salvatge. *Cabra montés*, *sarrio*. *Rupicapra*, æ.

ISDIORIÀ, NA. adj. Pertanyent á sant Isidoro. *Isidoriano*. *Ad sanctum Isidorium pertinens*.

ISLA. f. Terra circuhida de mar. *Isla*. *Insula*, æ. || met. Edifici ó conjunt de cases circuhit per totes parts. *Manzana*, *isla*. *Insula*, æ.

ISLAR. v. a. AISLAR.

ISLAT, DA. p. p. AISLAT.

ISLENY, A, É ISLENYO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á la isla. *Isleño*. *Insulanus*, *insularis*.

ISLETA. f. d. *Isleta*, *islica*, *illa*, *ita*. *Parva insula*.

ISLOT. m. Isla petita y despoblada. *Islote*. *Deserta insula*. || Roca circuhida de mar. *Islote*, *farallon*, *farillon*, *farallon*. *Insula*, æ. || Terreno circuhit de rocas. *Isleo*. *Insula*, æ.

ISMAELITAS. adj. Pobles que descendeixen de Ismael, fill de Abraham y de Agar. *Ismaelitas*, *agarenos*. *Ismaëlitæ*.

ISÓCRONO. adj. S' aplica als moviments que's fan en igual temps. *Isócrono*. *Isochronus*.

ISÓGONO. adj. geom. Se diu de las figuras que tenen ànguls iguals. *Isógono*. *Isogonus*.

ISOMERIA. f. àlg. Modo de separar una igualció dels trencats, reduhintlos á una denominació, y multiplicant cada membre de la equació pel denominador comú. *Isometria*. *Isometria*, æ.

ISOPERÍMETRO. adj. Figura que té igual la circumferència. *Isoperímetro*. *Isoperimeter*.

ISOPLEURO. adj. geom. Lo mateix que triàngul equilàtero. *Isopleuro*. *Isopleurus*.

ISÓSCELES. adj. geom. Triàngul que sòls té dos costats iguals. *Isósceles*, *equicruru*. *Isosceles*.

ISRAELITA. adj. Natural de ó pertanyent á Israel. *Israelita*. *Israelita*, æ.

ISRAELÍTICH, CA. adj. Pertanyent á Israel. *Israelitico*. *Israëliticus*.

ISSA. nàut. expr. pera issar. *Iza*. *Attolle*. || met. expr. pera donar pressa. *Alon*, *vamos*, *pronto*. *Age*.

ISSAR. v. a. nàut. Atissar, tirar amunt algun pes. *Izar*. *Velas solvere*.

ISSAR ALS GOSSOS. fr. *ABORDAR*.

ISTME. m. Llèngua de terra entre dos mars, que junta una península al continent. *Istmo*, *istmo*. *Isthmus*, i.

ISTMIÓ. m. Espècie de collarèt que usavan las donas gregas y que està representat en certas medallas. *Istmion*. *Istmion*, nis.

IT.

ITALIÀ, NA. adj. Natural de y pertanyent á Itàlia. *Italiano*. *Italus*.

ITÁLICH, CA. adj. Natural de y pertanyent á Itàlica fundada per Escipió, ahont està vuy Santiponce. *Itàlico*. *Italicus*.

ITEGA. f. Dona que'l Négus de Abissínia elegix per esposa. *Itega*. *Itega*, æ.

ITEM. Ven del llatí pera distingir los capítols ó apartats del escrit. *Item*, *mas*, *tambien*, *asimismo*. *Item*, etiam.

ITERABLE. adj. Lo que es capàs de repetir-se. *Iterable*. *Iterabilis*.

ITERACIÓ. f. Repetició. *Iteracion*. *Iteratio*, nis.

ITERAR. v. a. Repetir. *Iterar*. *Itero*, as. ¶

ITERAT, DA. p. p. *Iterado*. *Iteratus*.

ITERATIU, VA. adj. for. Lo que's reitera. *Iterativo*. *Iteratus*.

ITIFALÓFOROS. m. pl. Ministres de las orgias, que en las professons ó carreras de bacants anavan disfressats de faunos, imitant á las perso-

nas ubriacas y cantant himnes báquichs. *Nífalóforos*. *Rhiphalophori*.

ITIMBO. m. Dansa y cansó báquicas. *Rímbo*. *Itimbus*, i.

ITINERARI. adj. Pertanyent als camins. *Itinerario*. *Itinerarius*. | m. Descripció de un viatge, y també 'l lloch dels pobles y carreras per ahont s' ha de viatjar. *Itinerario*. *Itinerarium*, ii.

ITIRÍCIA. f. *ICTERÍCIA*.

IV.

IVA MOSCADA. Planta que té la cama estesa, un peu y mitj de llarga, de olor de almesch y mòlt diaforética. *Pinillo almizclado*. *Teucrium*, ii, iva, æ.

IVARSOSAMENT. m. RÁPIDAMENT, LLESTAMENT.

IVERN. m. La estació més freda del any, que's

comensa en 22 de desembre y acaba en 21 de mars. *Invierno*. *Bruma*, æ.

NI IVERN SENSE CAPA, NI ESTIU SENSE CARABASSA. ref. Denota que totes las cosas tenen són temps. *Ni en invierno sin capa, ni en verano sin calabaza*.

Hybernum per iter, pinguis ne pænula desit,
Neve per æstivam plena lagena viam.

IVERNADA. f. La temporada de ivern. *Invernada*. *Hiematio*, nis.

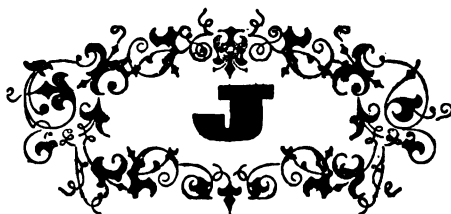
IVERNADER. m. Lloch cómodo pera pasar l' ivern. *Invernáculo*, *invernadero*. *Hibernacula*, æ.

|| Lloch pera mantenir en regions fredas ó trempadas, plantas tropicals ó que sols viuhen á una temperatura mòlt alta. *Invernáculo*, *invernadero*. *Hibernacula*, æ.

IVERNAR. v. a. Passar l' ivern. *Invernar*. *Hiermo*, as.

IVERNENCH, CA. adj. Pertanyent al ivern. *Invernizo*. *Hibernus*.

J. Desena lletra del abecedari, y serveix pera lo mateix que la i consonant del llatins.

JA.

JA. adv. t. pera denotar temps passat. *Ya. Jam.* || Temps present, fent relació al passat, com: *JA* ho entench. *Ya. Jam.* nunc. || Denota temps venider, com: *JA*'n parlarém. *Ya.* Aliàs, post. || Luego, immediatament, com: *JA* vinch. *Ya. Jam.* || Conjunció que s' usa repetida en dos ó més oracions ó membres, com: *JA* es de una opinió, *JA* de altra. *Ya. Modò, modò; aliàs, aliàs.* || interj. pera denotar que 'ns recordam de alguna cosa. *Ya. Jam, jam.* || interj. de despreci ab que donam á entèndrer que no fem cas ó no crehem lo que'ns diuhen. *Ya. Vah.* || S' usa pera concedir ó apoyar lo que'ns diuhen, com: *JA* 's vén. *Ya, es claro.* Et quidem. || Indica recordarse de alguna cosa. *Ya, sí. Memini, etiam.* || interj. de despreci. *Ya. Jam.* || Pera concedir ó apoyar. *Ya. Jam.* || partícula supositiva. *Ya, sea así.* Concedo, transeat.

JA QUE. exp. En suposició. *Ya que, puesto que, supuesto que. Quoniam.*

JACA. f. Arbre de la India, molt gran y gros, la fulla del qual es de un pam, de vert clar, ab un nirvi gros y clar pel mitj; lo fruyt es llarch y gros, y tot vert oscur. *Yaca. Arbor jaca.*

JÁCARA. f. Cansó pera ballar. *Jácara. Balis-tea, orum.*

JACCI. m. ant. JACINTO.

JÁCERA, JÁCENA Y JÁSSENA. f. arq. La viga travessera que sosté altres menors. *Jácera, so-lera. Grandior trabs.*

JACINT. m. ant. y

JACINTO. m. Pedra preciosa de tres espècies, una de color de taronja, altra de girasol, y altra

de poncem. *Jacinto. Hyacinthus, i.* || Planta de cabessa, que fá las flors purpúreas, blavas y blancas. *Jacinto. Hyacinthus, i.* || n. p. *Jacinto. Hyacinthus.*

JACME. m. ant. JAUME.

JACO. m. Vestit curt de tela basta de pel de cabra, que usavan antiguament los soldats. *Jaco. Saccus, i.* || fam. TUNDA, PALLISSA.

JACOBÍ. m. Sectari de Jacobo que negava dos naturalesas en Jesucrist. *Jacobino, jacobita. Jacobinus, i.*

JACOBINISME. m. Secta dels jacobins. *Jacobinismo. Jacobinismus, i.*

JACTÀNCIA. f. Vanitat, vanaglória. *Jactancia. Gloria, æ.*

JACTANCIÓS, A. adj. Arrogant, orgullós. *Jactancioso, fanfarron. Gloriosus, jactabundus, jactans.*

JACTARSE. v. r. Vanagloriarse. *Jactarse. Jac-to, as.*

JACULATORI, A. adj. Breu y fervorós. *Jaculatorio. Jaculatorius.*

JACULATÓRIA. f. Oració breu y fervorosa. *Jaculatoria. Jaculatoria, æ.*

JAENT. m. La inclinació que prenen las cosas inmaterials. *Hábito. Forma, æ.*

AGAFAR Ó PÉNDRE LO JAENT. fr. Aplanarse, posarse ab regla. *Amoldarse. Ad typum reformare.*

JAIR. v. n. ant. GAUDIR.

JALÉ. m. ter. y

JALECO. m. Justillo, armilla sense mànegas ni faldas. *Chaleco. Chlamyda, æ.*

JALISCO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á la província de Jalisco. *Jalisco. Jalisynus.*

JAMAY. adv. t. MAY.

JÁMBICH, CA. adj. poét. Lo que pertany al peu jambo. *Jámbico. Jambicus.*

JAMBO. m. poét. Peu del vers llatí de una síl-laba breu y altra llarga. *Jambo. Jambus, i.*

JANÉ. m. planta. *Jasmin doble*. *Jasminum duplex*.

JANEQUILA. f. Ven àrabe. *ISLÀSIA*.

JANÉS. adv. t. MAY.

JAMIS. m. Espècie de tela de cotó de Llevant. *Jamés*. Tela sic dita. || Estudi de Turquia ahont s'ensenyan las lleys del Coran. *Jamis*. Schola, æ.

JAN. n. p. corromput. *JUAN*.

ES UN BON JAN. exp. Denota 'l geni bo y senzill. *Buen Juan*, *Juan de buena alma*. *Candidus*.

JANER. m. Lo primer mes del any. *Enero*. *Januarius*, ii.

NO FÀ BON JANER SI NO DEIXA LAS BASSAS PLENAS. *AYGUA DE JANER UMPLE BÓTAS Y GRANER*.

JANET. n. p. de home, *Juanito*. *Joannes*, is. || m. ant. Caball més petit que 'ls altres però més llenger. *Jincte*. *Parvus sed agilis equus*.

JANISSERO. m. *GENISSARO*.

JANOT. m. Apocat. *Juan lanas*. *Psailanímia*.

JANSENISME. m. Doctrina ó secta de Janse-
ni. *Jansenismo*. *Jansenismus*, i.

JANSENISTA. m. Qui segueix la doctrina de Janse-
ni bispe de Ipre. *Jansenista*. *Jansenista*, æ.

JÀNTICAS. f. pl. Festas militars que 'ls macedonis celebravan en lo mes jàntich y en las quals se purificava l' exèrcit fentlo passar entre las dos meytats de una gossa sacrificada. *Jánticas*. *Janticæ*, arum.

JÀNTICH. m. Mes dels macedonis que corresponia al de abril. *Jántico*. *Janticus*. || adj. Denominació de un àcit que té la propietat de fér precipitar molts sals en groch. *Jántico*. *Janticus*.

JAPONÉS. A. adj. Natural de y lo pertanyent al Japó regne del Assia. *Japónés*, *japonense*, *japon*. *Japonius*.

JAQUE. interj. Fnig de aquí, apàrtat. *Jaque*. Fuge, apage. || En lo joch de escachs, ven ab que s' avisa al rey que està ferit, pera que mude de lloch y 's llibre del mate. *Jaque*; *jaque y mate*. *Vox qua in latruncalorum ludo regem periculo obnoxium esse indicitur*.

JAQUÉS. A. adj. Natural de y lo pertanyent à Jaca. *Jaqués*. *Jaccensis*.

JAQUET. m. Joch de táulas que's juga ab tres daus en lo qual se van passant los peons al entorn per las casetas desocupadas, y qui primer las pòt arribar al extrem contrari y las tràu, guanya. *Chaquete*. *Fritillus*, i.

JAQUETA. f. Vestidura ab mànegas y sense solapa pera abrich del pit. *Chaqueta*. *Manicatus thorax*. || La que arriba fins als genolls. *Jaqueta*. *Parachlamys*, idis.

JAQUETETA. f. d. *Jaquetilla*. *Parvus thorax*, breve sagulum.

JAQUIR. v. a. ant. DEIXAR, LLANSAR. || ant. PENSTRAR.

JAQUIT. DA. p. p. DEIXAT, DESAMPARAT.

JARDÉ. m. Hort de recreo. *Verjel*, *jardin*. *Viridiarum*, *topiarium*, ii. || Lloch comú, necessària

en las embarcacions. *Jardin*. *Latrina*, æ. || met. Cosa deliciosa y hermosa à la vista. *Jardin*. *Decus*, oris. || Cosa de diferents colors. *Jardin*. *Variegata res*.

JARDINATGE. m. *JARDINERIA*.

JARDINER. m. Qui cuida algun jardí. *Jardínero*. *Topiarius*, ii.

JARDINERIA. f. Art de cultivar los jardins. *Jardineria*. *Topiaria*, æ.

JARDINET. m. d. *Jardínito*, illo. *Hortulus*, i.

JARGON. m. ant. GERGA.

JARRO. m. GERRO.

JAS. m. Llit ó altra cosa sobre que's dorm. *Yacuja*. *Lectum*, i. || Paratje ahont jáurer los animals. *Cama*. *Cubile*, is. || Senyal que deixa sobre la terra lo que ha estat algun temps en ella. *Jacilla*. *Vestigium*, ii. || PENCA. || exp. fam. S' avisa à algú que prenga alguna cosa. *Toma*. *Accipe*, cape.

FÉR LO JAS. fr. met. Disposar las cosas industriosamente pera conseguir algun fi. *Mullir*. *Parare viam*.

JASMI. m. GESSAMÍ.

JASÓ. n. p. de home. *Jason*. *Jasen*, is.

JASPE. m. Pedra preciosa de diferents colors, que admet un puliment y llustre hermostasim. *Jaspe*. *Jaspis*, idis.

JASPEAR Y JASPEJAR. v. a. Pintar imitant los colors del jaspe. *Jaspear*. *Jaspideo colore al-
linire*.

JASPEAT Y JASPEJAT, DA. p. p. y adj. *Jaspeado*. *Variegatus*.

JASPI. m. JASPE.

JASSA. f. MARXA.

JASSAMÍ. m. GESSAMÍ.

JÀSSENA. f. JÀCENA.

JAT. adv. ENCARA. || JA.

JATRESIA Y JATRIA. conj. ant. Encara que, no obstant. *No obstante*, *cumque*, *como sea*, *case que*. *Nihilominus*.

JATRIA QUE. exp. Posat que. *Ya sea que*. *Posito quod*.

JAUFRE. n. p. de home. *JORNA*.

JAUME. n. p. de home. *Santiago*, *Jaime*. *Jacobus*, i.

JÁURER. v. n. Estar ajagut. *Yacer*, *estar echado*. *Jaceo*, es. || Fér llit per malalt. *Hacer cama*. *Decumbo*, is. || met. Estar parada, en vaga, sense eurs alguna cosa. *Dormir*; *estar paralizado*, *parado*, *en calma*. *Negotium silere*. || Estar algun pes en lo fondo del mar. *Estar en el fondo del mar*. *In profundo maris jacere*.

JÁURERSE. v. r. AJÁURERSE.

JAUGENT. adj. ant. GOSÉS.

JAUSEMENT. m. ant. GOS, GAUDIMENT.

JAUSIR. v. a. ant. GAUDIR.

JAVALÍ. m. PORCH SENGLAR.

JAVANÉS. A. adj. Natural de y pertanyent à Java isla de índias. *Javo*, *javanés*. *Ad Javam pertinens*.

JAY. m. JAYO.

JAYA. f. Dona vella. *Vieja, abuela.* Anus, us, vetula, æ.

JAYO. m. Home vell. *Viejo, abuelo, anciano, y*
jaque entre 'ls alarbs. Sēnex, is, vetulus, i.

JE.

JELASSIANS. m. pl. Bufons, joglars ó graciosos públichs. *Jelasianos*. Jelasiani, orum.

JENÀGIA. f. Quadrat de setze filas sobre setze fileras en la falange grega. *Jenagia*. Jenagia, æ.

JENELÀSIA. f. Lley lacedemónia instituida per Licurgo, que prohibia als estrangers residir en lo territori de la república. *Jenelasia*. *Jenelasia*. m.

JENODOQUI. m. Hospici, lloch en que 's donava gratuïtament hospitalitat als estrangers que viatjavan. *Jenodoquio.* Jenodoquium, ii.

JENOGRÀFIA. f. Coneixement, estudi de las llengües estrangeras. *Jenografía*. *Jenografía*, æ.

JENOGRÁFICH, CA. adj. Pertanyent a la jennografia. *Jenográfico*. *Jenographicus*, i.

JENÓGRAFO. m. Lo qui 's dedica á la jeno-
grafia. *Jenógrafo*. *Jenographus*, i.

JENONS. m. pl. Criaturas que 'ls mahometans
 tenen com á semidéus. *Jenones.* Jenoni, orum.

JERÀSIA. f. med. Malaltia dels cabells que 'ls posa sechs, llanuts y polsosos. No regoneix més causa que la falta de nutrició de la bulbà dels cabells á conseqüència de la sequedat del cúrtis pelós.

Jerasia. *Jerasia.* æ.

JERIF. m. Nom de dignitat entre 'ls moros, que's dona per la noblesa. *Jerife.* Nobilitatis inter mauros cognomen.

JERÓFORO. m. Nom donat als sacerdots egipcis que portaven las cosas sagradas. *Jeróforo.* Jeroforus, i.

JEROFTALMIA. f. med. Oftalmia que consisteix en una forta coïssor, picor y bermelló dels ulls però sense inflor ni llagimeig. *Jeroftalmia.* Jeroftalmia, æ.

JEROFTÁLMICH, CA. adj. Lo pertanyent á la jeroftálmia. *Jeroftálmico*. *Jeroftalmicus*, i.

JEROPÀGIA. f. Abstinència dels primers cristians que durant la quaresma no menjaven sinó pa y fruita seca. *Jeropagia.* Jeropagia, æ. || Gènere de abstinència practicada pels atletes á fi y efecte de aumentar las forsas. *Jeropagia.* Jeropagia, æ. || med. Us exclusiu de aliments secs y conservats. *Jeropagia.* Jeropagia, æ.

JEROSÓLIM Y. JEROSOLIMITÁ, NA. adj.
Natural de y pertanyent á Jerusalem. *Jerosolimitano. Hierosolimitanus.*

JEROTRÍBIA. f. med. Fricció seca sobre una part malalta pera cridarhi 'l calor y 'l moviment. *Jerotribia*. *Jerotribia*. m.

JERUSALEM, f. Ciutat de Palestina, capital de

**Judea, fundada per Melquisedech. Jerusalem
rosolima, æ.**

JERUSALEM, JERUSALEM, COM MÉS ANAM MAN
LEM. ref. ab que's manifesta la successiva d
 ració ó empitjorament de alguna cosa. *J*
Martin, cada dia mas ruin; el asnillo de Cas
que mientras mas andaba, mas ruin era; el
de san Sadurn, cada dia mas ruin. Posterior
 acerbió priore.

JESUATS. m. pl. Nom de una espècie d'algues, qual orde s'aprobà per Urbà V l'any 1469. Portavan túnica blanca y barret del mateix y seguien la regla de sant Agustí. *Jesuatium*. orum.

JESUCRIST. m. Lo fill de Dèu fèt home
cristo. Jesuschristus, i.

JESUITA. m. Individuo de la compan
Jesús. *Jesuita*. Jesuita, æ.

JESUITICH, CA. adj. Pertanyent a jesuïtes. A s'òrdre. *Jesuitico*. Jesuiticus.

JESUITISSAS. f. pl. MONJAS DE LA ENSEN

JESSEMI, M. GESSAMI.

JESÚS. m. Nom venerable y dolcíssim d
tre Redemptor. *Jesús, Salvador.* Jesus, us. ||
de admiració y espant. *Jesús.* Bone Jesu ; pi
sus. || L' abecedari per haverhi una creu d
pintat. *Christus.* Alphabetum, i.

EN UN DIR JESUS. exp. En un moment. *En un*
Jesus. Temporis puncto.

ESTAR EN LO JESÚS. fr. ESTAR EN L' ABECE.

PERNE 'L DON JESUS. fr. Fèr de algú tot h
vól, ferlo anar y venir inútilment en orde á
fi. *Traer á alguno como patillo de suplicaci
como patillo de un barguillero; llevar á alg
pilon.* Multis et variis jussis aliquem exagita
circumducere.

NO SABER LO JESÚS. fr. NO SABER L' ABECE.

JEYA. f. Sols s'usa en la frase **TENIR BON LA JEYA**, y significa tenir un bon ó mal dor estar quiet ó inquiet en lo llit. *Ser de buena yacija.* Tranquillum aut inquietum carpere num

JHS. Abreviatura de JESÚS.

II.

JILOFÓRIAS. f. pl. Festes dels jehus
quels se portava solemnement llenya al
pera conservar lo foc sagrat que devia c
sempre en l' altar dels holocaustes. *Jilofori*
lophoriæ, arum.

JILÓFORO. m. Cada un dels sacerdots que encenian lo foc sagrat y que tenian cu de conservar-lo. *Jilóforo.* Jilophorus, i.

JILOGLÍFIA. f. Art de grabar caràcters fusta. *Jiloglifa*. *Jilogliphia*, æ.

JILOGLÍFICH, CA. adj. Lo que perta-
nece a la jilografía. *Jiloglífico*. *Jilogliphicus*, i.

JILÓGLIFO. m. Lo qui graba caràcters en la fusta. *Jilóglifo*. Jilogliphus, i.

JILOGRAFIA. f. Art de imprimir ab caràcters de fusta ó ab planxas de lo mateix en que están talladas las lletres y las paraulas. *Jilografia*. Jilographia, æ.

JILOGRÀFICH, CA. adj. Lo que pertany á la jilografia. *Jilogràfico*. Jilographicus, i.

JILÓIDEO, A. adj. Lo que se'sembla á la fusta. *Jilóideo*. Jiloidesus, i.

JILOLITA. f. min. Fusta petrificada. *Jilolita*. Jilolita, æ. || Vegetal fósil en que la carbonisació ha estat substituïda per una substància pètra. *Jilolita*. Jilolita, æ.

JILOLOGIA. f. Tractat de las fustas. *Jilologia*. Jilologia, æ.

JILÓMICE. adj. bot. Que creix en la fusta. *Jilómice*. Jilomicis, i.

JILÓPAL. adj. min. Nom que's dona á las fustas petrificadas de la naturalesa de la sílice resinita. *Jilópalo*. Jilopalus, i.

JILÓTOM, A. adj. Se diu del animal que talla la fusta. *Jilótomo*. Jilotomus, i.

JILÓTROGO, A. adj. Se diu del animal que penetra la fusta. *Jilótrogo*. Jilotrogus, i.

JIPIJAPA. f. Palla fina, flexible, y de llarga duració de que's teixeixen barrets y cigarreras en lo Perú, Xile y Bolivia. *Jipijapa*. Palea sic dicta.

JISTARCA. m. Oficial dels gimnasis grechs que presidia als jistos. *Jistarca*. Jistarcha, æ.

JISTÀRQUIA. f. L'empleo de jistarca. *Jistarquía*. Jistarchia, æ.

JÍSTICH, CA. adj. Pertanyent al jisto. *Jístico*. Jisticus, i.

JISTO. m. Lloch cubert destinat á diversos exercicis gimnàstichs entre'ls antichs. *Jisto*. Jistum, i.

JKUKST. Abreviatura de JESUCRIST.

JO.

JO. pron. La primera persona del singular. Yo. Ego.

Ó JO PODRÉ POCH, Ó HE DE SURTIR AB LA MEVA. loc. prov. Denota la resolució de algú en eixir ab un intent. *Ó me darás la yegua, ó te mataré el potro*. Vel mihi equam dederis, tibi leitho vel dabo pulum.

PRIMER JO, DESPRÉS JO, Y SEMPRE JO. ref. que repren als ambiciosos que may se contentan. *Tres cosas demandó á Dios si Dios me las diese, el telar, la tela y la que teje*. Primum mihi, secundum mihi, tertium mihi.

JOAN. n. p. de home. *Juan*. Joannes, is.

FÉR LO JOAN DE TARRAGONA. fr. FÉR L'OMI.

JOCA. f. Joch que s'executa plantant un os, ó un tros de rajola ó pedra, y damunt ó darrera un quarto de cada jugador, los quals tiran ab un palet de certa distància pera ferlo caurer, y guanya'l que's posa més prop dels diners. *Tógame, tan-*

go. Ludus cujus finis est contingere melam. || La pedra que's planta en dit joch. *Meta*. In ludo meta. ter. JOCH. 2.

SÉR DE LA JOCA. fr. Sér de la companyia y pandilla de altres. *Ser de la pega*. Ejusdem furfuris esse.

JOCH. m. Exercici de recreo ó entreteniment honest. *Juego*. Ludus, i, lusio, nis, lusus, us. || Cada passada que fan los jugadors. *Juego*. Singuli lusus. || Lo valor de las cartas, com: tenir bon ó mal joch. *Juego*. Aptæ, idoneæ ad vincendum pagellæ. || Número de cosas que tenen relació entre sí, com: un joch de llibres. *Juego*. Ordo, inis. || La disposició ó moviment de las parts de alguna màquina en orde á alguna operació. *Juego*. Colludium, ii. || Lo lloch ahont se juga. *Juego*. Ludus, i. || Qualsevol acció ó paraula de entreteniment ó diversió. *Juego*. Jocus, i. || SINETRIA. || pl. ant. Festas públicas. *Juegos*. Ludi, orum.

JOCH DE BASAS. Aquell en que's recullen las cartas. *Carteado*. Ludus in quo singulis sortibus charta colliguntur.

JOCH DE CANA Y BÓLIT. BÓLIT.

JOCH DE CANYES LLADRIOLADES. ant. Joch de canyas, exercici de cavallers. *Juego de cañas*. Canis pugnantium equestris ludus.

JOCH DE CARTAS. Las quaranta vuyt, dotze de cada coll. *Baraja*. Foliorum lusiorum scapus.

JOCH DE DEVANT. En lo carruatge de quatre rodas lo conjunt de las rodas de devant, varas, etc. *Juego delantero*. Rhedæ anteriores rotæ.

JOCH DE DETRÁS. En los carruatges de quatre rodas lo conjunt de las dos de detrás, fusell, etc. *Juego trasero*. Rhedæ rotæ posteriores.

JOCH DE ENVIT. Aquell en que á més dels tantos ordinaries, s' aventura certa quantitat á algun llans ó sort. *Juego de envite*. Ludus sponsionis.

JOCH DE MANS. Las acciones y moviments dels que se enjogassan. *Juego de manos*. Jocularis rixa. || La subtilesa ab que en los entreteniments se burla la vista dels espectadors. *Juego de manos, ó de pasa pasa*. Præstigia, æ.

JOCH DE MANS, JOCH DE VILLANS. ref. Denota que dit joch es impropri de la gent ben criada. *Juego de manos, juego de villanos: burlas de manos, burlas de villanos*. Bajuli se pugnans mutuò consalutant.

JOCH DE MARRANXAS. OSET.

JOCH DE NOYS. Diversió pueril. *Juego de niños*. Puerilis actio.

JOCH DE PASSA PASSA Ó DE MASSE CORAL. JOCH DE MANS. 2.

JOCH DE PENYORAS. Espécie de joch que's fá de várias maneras, y en lo qual cada jugador deixa á cada errada alguna prenda, pera obligarle després á sufrir algun càstich que serveesca de diversió als demès. *Juego de prendas*. Ludus pignoratitius.

JOCH DE PILOTA. Espécie de joch entre dos ó més personas, que consisteix en tirar de masas á altraz

ó á alguna paret una pilota ab la ma ó pala. *Juego de pelota*. Pilæ ludus. || La casa ó siti destinat pera jugar á dit joch. *Juego de pelota*. Sphæristerium, ii.

JOC DE SORT. Lo que dependeix únicament de la sort, y no de la habilitat del jugador. *Juego de suerte*. Alea, æ.

AL BADOCH MUDAULI 'L JOCH. ref. Dóna á entendre que als que volen paréixer molt instruhits perque parlan molt de lo que saben de memòria, se 'ls descubreix sa ignorància mudantlos de assumpto. *Al badoch muda el juego*. Extià chorum canens stultus inscitiam detegit suam.

AGUANTAR LO JOCH. fr. Perseverar en ell. *Hacer juego*. In ludo persistere.

CASA DE JOCH. *Casa de juego, juego público*. Alea-toria domus.

DINERS FAN AVUY AL MON LO JOCH. ref. Denota que 'ls diners es lo millor medi pera alcansar qualsevol cosa. *Amo con oro alcánzalo todo*. Cuncta aurum consequitur.

DIR Ó DONAR LO JOCH. fr. Venir favorable. *Acudir, decir, dar, entrar el juego, el naipe, los dados á alguno*. Faustam sortem experiri.

ESTAR PER JOCHS Ó VOLER JOCHS. fr. Estar alegre ó de gresca. *Tener gana de juego, de retozo, de rasco*. Jocum appetere.

FÉR JOCH. fr. Continuar qui guanya per complàurer al que pert. *Hacer juego*. Ludum producere. || Concordar, fér simetria dos ó més cosas entre sí. *Hacer juego, jugar*. Convenio, is.

FÉR JOCHS. fr. Provocar á rissa á algú tocantlo lleugerament. *Retozar*. Lascivio, is.

FÉR MALS JOCHS Á ALGÚ. fr. MALTRACTAR.

FÉRSE JOCHS. fr. Férse bulla ab algú burlántse-nhi. *Chancearse, chulearse*. Cum aliquo joci.

GUANYAR LO JOCH. fr. *Ganar el juego*. Sortem ludi lucrare.

GUANYAR LO JOCH DE ESCACHS. *Dar jaques y mate*. Vinco, is, supero, as.

MANTENIR LO JOCH. fr. AGUANTAR LO JOCH.

NO ESTAR PER JOCHS. fr. Estar de mal humor. *No estar para fiestas; no estar la Magdalena para tafetanes; no estar gracia en casa*. Gaudia respuere.

NO FÁ POCH QUI CALLA Y FÁ SÒN JOCH. ref. fam. Se diu del qui fá sòn negoci ab dissimulo. *Parece que cae y se agarra*. Sibi consulti.

SÉR Ó PARÉIXER JOCH. loc. ant. *Ser ó parecer cosa de juego*. Per jocum esse.

TENIR Á JOCH. fr. PÉNDREX PER BULLA.

TENIR MALS JOCHS. fr. Tenir malas burlas. *Tener malas cosquillas*. Asperum, malè patientem, primum ad iram esse.

VA 'L JOCH. expr. ab que s' envida tot lo joch. *Juego fuera*. Expono ludum.

VENIR JOCH Ó BON JOCH Á ALGÚ. fr. DIR LO JOCH.

VÉUREX LO JOCH MAL PARAT. fr. Conéixer lo mal estat de algun negoci. *Ver el juego mal parado*. Malum rei exitum cognoscere.

JÓCH, CA. adj. Abaixat, inclinat. *Gajo agachado*. Demissus. || m. L' acte de ajocar gallinas y demès aucells. *Echadura*. Incnis.

ANAR Á JÓCH. fr. AJOCARSE. || fr. fam. Anamir. *Recogerse, irse á acostar*. Dormitum, dum ire.

ANAR Á JÓCH Á POSTA DE SOL COM LAS GA fr. Anàrsen al lliit molt aviat. *Acostarse con llinas*. Luminibus accensis cubitum ire.

JOCÓS, A. adj. Xistós, graciós. *Jocosus*.

JOCOSAMENT. adv. m. Ab jocositat. mente. Jocosè, festivè.

JOCOSÉRIO, A. adj. Mesclat de jocós. *Jocoserio*. Ex serio et joculari mixtus.

JOCOSITAT. f. Xansa, xiste, donayre. dad. Jocus, i.

JOCUNDITAT. f. ALEGRIA, FLER.

JOEL, JOELL Y JOYEL. m. JOYELL.

JOFRE. m. n. p. de home. *Gofredo, Gofredus*, i.

JOGHIS. m. pl. Pobres indis que 's de las penitèncias més extraordinàrias y por al absurdo la austeritat de la vida monaca hen de caritat que demanan en las plassas las portas de las pagodas, alguns romanen enters en un mateix siti; no s' afaytan, n llan las unglas ni 'ls cabells, però així passat lo temps de sa prometença s' es molts als plahers més bruts y asquerosos. Joghies, is.

JOGLAR. m. JUGLAR.

JOGLARESCH, A. adj. ant. BUFONESCH

JOGLARIA. f. ant. JUGLARIA.

JOGUILLÓS, A. adj. ENJOGASSAT.

JOGUINA. f. Monada, joch de noys. *J retozo*. Ludibrium, ii. || pl. Cosetas pera emment dels noys. *Trebejos, juguetes, mir Crepundia, orum*. || Xansa, burla. *Juguete*. J.

JOHADA. f. ant. MOJADA, JORNAL DE TEI

JOHER. m. ant. PARCER.

JOHL. m. ant. GOIG.

JOLI, JOLI VERT. Joch. OLLAS, OLLAS BLANCH.

JOLIU. adj. ALEGRE, FESTIU.

JONCADA. f. Medicament de mantega d del blanch dels jonchs y altres ingredient curar lo brom de las cabalcaduras. *Juncaceum butyro et aliis conditum medicamentum*

JONCAR. m. Paratge de jonchs. *Juncocar, junquera*. Juncetum, scirpetum, i.

JONCH. m. Planta que 's cria en p molt humits, trau molts lluchs, rodons, se per dintre flonjos, rematan en punxa, y la que naixen tres ó quatre polsadas més av de sis fullas en forma de estrellas. *Junco*. J i. || Embarcació petita y lleugera, usada en dia oriental. *Junco*. Cymba, æ.

JONCH DE BOGA Ó ESPADANYA. *Bokordo.* Typha, æ.

JONCH DE EGIPTE. Planta de Egipte y Síria semblant al jonch comú, de la qual los antichs feyan paper, cordas, velas de naus, etc. *Papiro.* Papyrus, i.

JONCH DE ÍNDIAS. Cada renou de un arbre espinós de la Índia oriental, que serveix de bastó ó mangala. *Junco de Indias ó indiano, junquillo.* Indicus juncus.

JONCH MARI. Lo de lluchs macissos y las flors grogas. *Junco marino.* Mariscus, i.

JÓNICH, CA. adj. Pertanyent á la Jónia y á sos habitants. *Jónico, jonio.* Jonicus. || m. S' aplica á un dels cinch ordes de arquitectura, en lo qual la columna té divuyt mòduls, un la base, y 'l capitell adornat de quatre grans volutas, y té dotze parts de las divuyt en que 's divideix lo mòdul. *Jónico.* Ordo jonicus. || Dit dels edificis en que s' observa dit orde. *Jónico.* Jonicum edificium. || m. poét. Peu de vers llatí de dos síl·labas llargas y dos breus lo major, y dos breus y dos llargas lo menor. *Jónico.* Jonicus versus.

JONQUERA. f. Planta dels jonchs. *Junquera,* juncu. Juncus, i.

JONQUILLA. f. y

JONQUILLO. m. Flor olorosa, blanca ó groga que naix de una planta semblant á la del narcís. *Junquillo.* Juncus flos.

JONSA. f. CASTANYOLA. 1.

JOQUER. m. Lloch ahont dormen las gallinas. *Gallinero.* Gallinarium, ii.

ANAR Á JOQUER. fr. ANAR Á JÒCH.

JORDÀ. m. Constel·lació septentrional entre 'l Lleó y la Ossa major, ab 31 estrel·las de segona fins á sexta magnitud. *Jordan.* Jordan, nis.

JORIOL. m. JULIOL.

JORN. m. DIA.

JORN CERT (A) loc. ant. A dia fixo, senyalat, determinat. A *plazo fijo.* Dies constitutus.

JORN SÈR. loc. ant. SÈR DE DIA.

DE JORN. m. adv. Aviat, de hora. *Temprano.* Maturò.

JORNADA. f. Camí que regularment se pòt fèr en un dia. *Jornada.* Diarium, ii. || met. Lo camí ó viatge que 's fá ó s' ha de fèr. *Jornada.* Itineris tempus. || Expedició militar. *Jornada.* Expeditio, nis. || Qualsevol acte ó part major de la comèdia espanyola. *Jornada, acto.* Scenicus actus. || Entre estampers, lo que regularment pòt tirar la premsa en un dia. *Jornada.* Diurnus præli labor. || JORNAL. || TEMPS, DIA.

ASSIGNAR JORNADA. fr. Senyalar lo dia. *Señalar el día.* Vadimonium constituere.

JORNAL. m. Soldada, lo que guanya un treballador en un dia. *Jornal.* Diurnum, i. || La feyna que fá 'l treballador en un dia. *Jornal.* Labor diurnus. || Mojada, l' espay de terra que 's pòt llaurar en un dia. *Yugada, y jovada, jwada* pr.

Ar. Jugum, i. || pl. ant. Cert dret ó us. *Jornales.* Jus sic dictus.

JORNAL DE VILA. ter. JOVA. 2.

Á JORNAL. m. adv. A paga diària y no á preu fèt. A *jornal.* Locatè.

ANAR Á TORNA JORNALS. fr. Ajudarse mútuament los jornalers. *Pagar la peonada.* Vices reddere.

Á TORNA JORNAL. m. adv. Mútua y recíprocament. A *tornapeon.* Vicissim.

BON JORNAL HA FÈT Ó GUANYAT. loc. BON NAP N'HA VÈM ARRANCAT.

LO JORNAL DEL MENESTRAL, ENTRA PER LA PORTA Y SURT PEL FUMERAL. Denota que treballant ningú 's fá rich y que sols se pòt passar. *La ganancia del carretero entra por la puerta y sale por el humero.* Victui tantum necessaria lucrari.

JORNALER. m. Mercenari, qui treballa per un jornal. *Jornalero.* Mercenarius, ii. || adj. Quotidià. *Cotidiano, diario.* Quotidianus. || ant. INCONSTANT. || ant. Incert, vari, com: las armas són JORNALERAS; só es, lo combat es incert. *Incierito, indeciso.* Incertus.

JORNALMENT. adv. m. ant. DIÀRIAMENT.

JOSEP. n. p. de home. *José.* Josephus, i.

JOSÓS, A. adj. ant. JOCÓS.

JOTA. f. Nom de la lletra J. *Jota.* Jota. || Futil·la. *Ápice, pizca, jota.* Minimum, i. || Ball usat en algunas parts de Espanya, y la música ab que's balla. *Jota.* Hispaniæ saltationis genus.

JOU. m. Instrument de fusta pera junyir los animals en la arada y carro. *Yugo.* Jugum, i. || Lo vel que's posa als que contrahen matrimoni. *Yugo, velo.* Nuptialis fascia. || met. Lo mateix matrimoni. *Yugo.* Conjugium, ii. || Lley, subjecció, tirania, esclavitut. *Yugo.* Jugum, i. || Càrrega ó gravámen. *Yugo.* Jugum, i. || ant. JOCH. || náut. *Yugo.* Jugum, i.

SACUDIR LO JOU. fr. met. Deallinar-se de alguna pesada subjecció. *Sacudir el yugo.* Servitutis jugum excutere.

SUBJECTARSE AL JOU. fr. met. Subjectarse al domini de altre. *Sujetarse al yugo.* Jugum subire.

JOUAN. n. p. JOAN.

JOVA. f. Minyona. *Jiven.* Juvenis. || Trball á que deuen acudir tots los vehins pera ser de utilitat comuna. *Hicendera.* Communis labor. || f. ant. Obligació de llaurar ab un parell de bous ó mulas per espay de un dia. *Jova.* Labor, is. || ter. NORA.

JOVAMENT. adv. m. ant. JUVENILMENT.

JOVE. m. y f. Qui está en la juvenut, y també qui té menos anys respecte de altre. *Jíven.* Juvenis. || De pochi anys. *Nuevo, jóven, reciente.* Recens. || Nom que donáren á Júpiter pera manifestar que Deu may es vell. *Jove.* Jupiter. || m. ant. Pagès que no posseheix borda ni manso. *Jóven.* Juvenis.

LO JOVE QUE NO TRABALLA, QUANT ES VELL DORM Á LA PALLA. ref. Denota que en la juvenut s' ha de treballar pera tenir alguna cosa en la vellesa. *El jó*

ven que no trabaja, cuando es viejo duerme en paja. Senis ut quiescas, juvenis labora.

FÉR TORNAR JOVE. fr. Donar ó comunicar certa robustesa y gallardia pròpias de la juventut. *Remozar*. Juvenem reddere.

TORNARSE JOVE. fr. Adquirir altra vegada la fortaleza y vigor que's tenia en la juventut. *Rejuvenecer*, *remozar*. Juvenesco, is.

JOVENALLA. f. Juventut, agregat de joves. *Juventud*. Juventus, utis.

JOVENCEL, A. adj. JUVENIL.

JOVENET, A. adj. d. *Jovencillo*, *ito*, *illa*, *ita*. *Juvenulus*.

JOVENIL. adj. ant. JUVENIL.

JOVENILMENT. adv. m. JUVENILMENT.

JOVENSEL, A. adj. ant. JUVENIL, JOVE.

JOVENT. m. JOVENALLA. || JUVENTUT.

JOVIAL. adj. Festiu, alegre, placenter, divertit. *Jovial*. Jucundus.

JOVIALITAT. f. Alegria, apacibilitat de geni. *Jovialidad*. Jucunditas, atis.

JOYA. f. Prenda, adorno preciós especialment pera las donas. *Joya*. Monile, is. || Sortija, premi de la victòria en los jochs públichs. *Joya*, *brabio*. Brabeium, ei. || met. Qualsevol cosa hermosa y molt apreciable. *Joya*. Delitiosa, lepidissima res. || ant. GOIG, ALEGRIA. || pl. Las alhajas y vestits que's donan á las donas quant se casan. *Arras*, *joyas*. Mundum muliebre. || Las que dona 'l marit á la mulher en senyal de matrimoni. *Arras*. Arrha, æ.

ANAR EN JOYA. loc. ant. *Cundir la alegría*, *alegrarse*, *regocijarse todos*. Omnia jucundis esse.

GUANYAR LA JOYA. fr. Eixir vencedor en los jochs públichs. *Conseguir*, *obtener*, *alcanzar el premio*. Propositum præmium consequi.

QUI AB JOYAS GASTA 'L DOT, DE SA MÜLLER ES JANOT. ref. Denota que no's deu emplear lo diner en cosas que sols serveixen de fausto y vanitat. *Anillo en el dedo*, *honra sin provecho*. Titulus sine re.

JOYELL. m. ant. JOYETA.

JOYELLER. m. ant. JOYER.

JOYELLERIA. f. ant. JOYERIA.

JOYER. m. Qui ven joyas. *Joyero*. Nugivendus, i, gemmarius, ii.

JOYERIA. f. La botiga ahont se venen joyas. *Joyeria*. Gemmati operis taberna.

JOYETA. f. d. *Joyel*, *joyuela*. Parvum monile.

JOYÓS, A. adj. Alegre, festiu. *Gozoso*. Lætambundus.

JU.

JUANDONETA. m. Marit que contempla ab excés á sa muller. *Gurramino*. Uxoris maritus.

JUANETE. m. náut. Cada una de las velas que van sobre la gábia y velatxo. *Juanete*. Parvum in alto navis velum.

JUAS. adv. ant. PROMPTAMENT.

JUBA. f. ant. JUPA.

JUBAR. v. a. ant. AJUSTAR, ARRIMAR.

JUBAT. p. p. de JUBAR.

JUBET. m. Armadura antigua, vuy desconeguda. *Juete*. Ignota quædam armatura.

JUBILACIÓ. f. Exempció de fatigas ó cárrechs de empleos ab retenció dels honors y utilitat. *Jubilacion*. Vacationis donatio.

JUBILAR. v. a. Rellevar del cárrech de algun empleo ab retenció dels honors y utilitat. *Jubilar*. Emercor, eris. || met. Deixar per inútil alguna cosa. *Jubilar*. Dimitto, depono, is.

JUBILARSE. v. r. Conseguir la jubilació. *Jubilarse*. Emeritum fieri.

JUBILAT, DA. p. p. *Jubilado*. Emeritus, de missus, beneficiarius.

JUBILEO. m. Solemnitat ó cerimònia eclesiástica pera guanyar la indulgència plenària que'l papa concedeix extraordinàriament, y la mateixa indulgència. *Jubileo*. Jubilæus, ei. || Festa pública que celebravan los israelitas de cinquanta en cinquanta anys, se feya remissió de la servitut, las heretats tornavan á sos antichs possessors, y quedavan llibres los esclaus. *Jubileo*. Quinquaginta annorum spatium.

JUBILEU UNIVERSAL. Lo que's celebra en Roma cada vint y cinch anys, y se sól concedir per butlla en iglésias senyaladas pera tots los pobles de la cristiandat. *Año santo*, *jubileo universal*. Jubilæi annus.

GUANYAR LO JUBILEO. fr. Fér las diligèncias necessàrias pera guanyarlo. *Ganar el jubileo*. Jubilæi indulgentiam mereri.

JÚBILO. m. Goig, alegria. *Regocijo*, *júbilo*. Jubilum, i.

JUCH, CA. adj. ant. JUDICIÓS.

JÚCIA. f. ant. Espécie de armilla ab mânegas que portavan las donas de Orient sobre 'l vestit. *Almilla*. Thorax, i.

JUCLA. f. Un dels set senyals que'ls árabes posan sobre sas lletras pera suplir las vocals. *Jucia*. Vocalium vices supplens inter arabes.

JUGLAR. adj. JUGLAR.

JUDÀICH, CA. adj. Lo pertanyent als jueus. *Judáico*, *judio*. Judaicus.

JUDAISAR. v. n. Seguir las costums ó religió dels jueus. *Judaizar*. Judaizo, as.

JUDAÍSME. m. Religió dels jueus. *Judaismo*. Judaismus, i.

JÚDAS. m. L' spòstol que vengué á Jesucrist. *Jédas*. Judas, æ. || met. Traydor, alevós, fals. *Jédas*. Proditor, is.

JUDAYHAR. v. n. JUDAISAR.

JUDICAR. v. a. Pensar, créurer, opinar. *Juzgar*. Puto, as. || Fér judici, discernir. *Juzgar*. Judico, as. || Jutjar, fér ofici de jutge. *Juzgar*. Pronuntio, as.

JUDICAT, DA. p. p. *Judicado*. Judicatus.

ESTAR Á JUDICAT. fr. for. Quedar obligat á dir y

consentir la sentència que s' ha de donar. *Estar á juzgado y sentenciado.* Judicio stare.

JUDICATURA. f. Ofici de jutge. *Judicatura.* Judicarium munus. || La jurisdicció del jutge. *Judicatura.* Jurisdictio, nis. || for. L' exercici de jutjar ó judicar. *Judicatura.* Judicatio, nis.

JUDICI. m. Rabó, facultat del ànima pera judicar. *Juicio.* Judicium, ii. || Sana rabó, com oposada á la bogeria ó deliri. *Juicio.* Sanitas, atis. || Dictàmen, parer. *Juicio.* Sententia, æ. || Tribunal abont se judica. *Juicio.* Tribunal, is. || CONJECTURA. || lòg. Acte del enteniment, que combina dos idees. *Juicio.* Ratiocinium, judicium, ii. || Seny, cordura, pendència. *Juicio.* Sapientia, æ. || for. Exàmen de una causa pera donar la sentència. *Juicio.* Judicium, ii. || ant. PLET. || astr. Lo pronóstich que fan los astròlechs dels successos del any. *Juicio.* Judicium, ii. || ant. for. SENTÈNCIA.

JUDICI CONTENCIÓS. for. Lo que se segueix davant lo jutge sobre drets ó coses que pledejan entre sí vèries parts contràries. *Juicio contencioso.* Judicium contentiosum, litigiosum.

JUDICI CONTRADICTORI. for. Aquell en que's dona la sentència oïdas las parts contràries. *Juicio contradictorio.* Judicium contradictorium.

JUDICI DE ÀRBITRES. Lo que donan los àrbitres. *Juicio arbitral.* Arbitrale judicium.

JUDICI EXTRAORDINARI. for. L' en que's proceheix de ofici del jutge sens acció ni acusació verdadera y que si la hi ha, faltan las reglas establertes de dret en los judicis comuns. *Juicio extraordinario.* Extrà leges ordinarias judicium.

JUDICI FINAL Ó UNIVERSAL. Lo que hi haurà á la fi del mon, en que Dèu ha de premiar ó castigar las obras de cada hu. *Juicio final ó universal.* Universalis, extremum judicium.

JUDICI PARTICULAR. Lo que Dèu fa del ànima quant se separa del cos. *Juicio particular.* Particulare, singulare judicium.

JUDICI TEMERARI. L' que 's fa sense fonament. *Juicio temerario.* Judicium temerarium, sine fundamento.

COMPARÈIXER EN JUDICI. fr. Comparèixer algú davant lo jutge á proposar sas accions y drets. *Comparecer en juicio.* Ad vadimonium venire.

DEMANAR EN JUDICI. fr. for. Deduhir davant lo jutge la acció ó dret que 's té, ó las excepcions que exolouen la acció contrària. *Pedir en juicio.* Agere in judicio contra reum.

ESTAR Á JUDICI Y PAGAR NO JUDICAT. fr. ESTAR Á JUDICAT.

ESTAR EN SÓN JUDICI Ó EN TOT SÓN JUDICI. fr. Estar en són clar coneixement. *Estar en su juicio.* Mentis compotem esse.

PER PÈRDRE NO JUDICI, Ó TRÀUREN DE JUDICI. fr. Trastornarlo, for tornar boig. *Volter á uno el juicio.* Mentem perturbare.

HAVER PARDUT LO JUDICI. fr. Haverse tornat boig. *Estar fuera de juicio.* Insanio, is. || met. Se diu

del que obra ó parla desatinadament. *Estar fuera de juicio.* Insanio, is.

PÈRDRE LO JUDICI. fr. Tornarse boig. *Volverse el juicio á alguno.* Insanio, is. || S' usa pera ponderar la estranyesa que causa alguna cosa. *Perder el juicio.* Admiracione rapi.

PER JUSTOS JUDICIS DE DÈU. exp. Per decrets ocults de la divina justícia. *Por justos juicios de Dios.* Justo Dei judicio.

POCH Á POCH ANIRÁ POSANT, Ó LI PARÁN POSAR JUDICI. loc. Denota que 'ls traballs y centrats temps desenganyan y fan posar judici. *Potros cayendo, y mozos perdiendo, van asesando.* Per lapsus equum capium, per damna juventus.

POSAR JUDICI. fr. Comensar á tenir enteniment. *Asentar el juicio, ajuciar, adesar.* Maturesco, sapio, is.

SENSE JUDICI. exp. Sense discerniment. *Sin juicio.* Ineleganter.

SER, SEMBLAR UN JUDICI Ó UN JUDICI FINAL. loc. Denota la confusió de crits ó soroll que hi ha en algun lloch. *Ser, parecer un juicio.* Omnia tumultu misceri.

SUSPENDRE LO JUDICI. fr. Abstenirse del assenso á cerca de alguna cosa. *Suspender el juicio.* Hesito, as.

JUDICIAL. adj. Pertanyent al judici, jutge, ó justícia. *Judicial.* Judicialis. || ret. S' aplica al gènere del discurs en que 's defensa ó acusa á algun reo. *Judicial.* Judicialis.

JUDICIALMENT. adv. m. Per medi del coneixement judicial. *Judicialmente, judicato.* Cognitionaliter. || En forma judicial. *Judicialmente;* en juicio. Juridicè.

JUDICIARI, A. adj. Pertanyent á la judiciària. *Judiciario.* Judiciarius. || Qui la professà. *Judiciario.* Judiciarius.

JUDICIÀRIA. f. Astrologia supersticiosa, vana ó il·lícita. *Judiciaria.* Judiciaria, supersticiosa astrologia.

JUDICIÓS, A. adj. Sensat, prudent. *Juicioso.* Sanus. || Lo que està fèt ab judici. *Juicioso.* Consilio factum.

JUDICIOSAMENT. adv. m. Ab judici. *Juiciosamente.* Prudenter.

JUHEU, VA. m. y f. Natural de Judea. *Judio.* Judæus, ei. || Circuncidat, qui observa la llei de Moysès. *Judio.* Judæus, ei. || met. adj. chuxi, m-humà.

JUHEUHET. m. d. *Judihuelo.* Parvus judæus; judæi filius.

JUGADA. f. L' acte y efecte de jugar. *Jugada.* Lusio, nis. || met. Acció mala ó inesperada contra de algú. *Jugada.* Traditio, nis.

MALA JUGADA. La malfeta. *Jugarreta.* Ineptæ lusio. **JUGADOR, A.** m. y f. Qui juga. *Jugador.* Lusor, is. || Qui sab jugar bé. *Jugador.* Dexter in ludendo. || Qui té vici de jugar. *Jugador.* Eudo deditus.

JUGADOR DEL PAPA. met. Qui juga mal. *Chamartillon*. Imperitus lusor.

JUGADOR DE MANS. Lo qui fa jochs de mans. *Jugador de manos*. Præstidigitator, is.

JUGULLÓS, A. adj. ant. ENJOGASSAT.

JUGAR. v. a. Divertirse, entretenirse en algun joch. *Jugar*. Ludo, is. || Presentar la carta en la taula. *Jugar*. Chartam, pagellam jacere. || Ferse jochs uns ab altres. *Jugar*. Illudo, is. || Entremaliar, inquietar. *Jugar, travesear, retozar*. Ludo, is. || Manejar ab destresa las armas. *Jugar*. Digladior, aris. || Posarse en moviment alguna màquina. *Jugar*. Moveri. || ANAR, APOSTAR. || Traballar ab destresa y facilitat. *Jugar*. Faciliter laborare.

JUGAR AGULLA. fr. ant. FÉR MITJA, CUSIR.

JUGAR BÈ. fr. Sér bon jugador. *Jugar bien*. Scitè ludere.

JUGAR NET. fr. Jugar sense trampas. *Jugar limpio*. Legitimè ludere.

JUGARLA. fr. Enganyar, deixar burlat. *Pegarla, jugarla*. Ludo, is.

FÉR JUGAR. fr. Donar moviment per medi de frontissas, mollas y altres ressorts. *Jugar*. É late-re aut alio simili excitare.

QUI JUGA NO DORM. ref. Avisa que quant hi ha perill es menester estar sempre alerta. *Quien tiene enemigos no duerma; el que juega no duerma*. Non capiunt ullos hostilia pectora somnos.

QUI 'S POSA Á JUGAR, S' EXPOSA Á PÉRDRE O Á GUANYAR. ref. ab que 's redargüeix al qui 's queixa per haverli eixit alguna cosa al contrari de lo que ell esperava. *Quien se pone á jugar, se espone á perder ó á ganar*. Ludere qui gaudet, vincit, vel vincitur ille.

JUGARSE. v. r. Pérdre en lo joch, com: N. s' HA JUGAT tot lo que tenia. *Jugar*. Ludo perdere. || ANAR, APOSTAR. || v. r. met. AVENTURAR.

JUGLAR. m. MÚSICH. || ant. MESTRE DE DANSAS. || Truhá. *Truan, juglar, bufon*. Ludius, ii. || adj. Lo qui acompanya 'l ball ab la flauta, etc. *Juglar*. Choraula, æ. || ALEGRE, FESTIU.

JUGLAR DE CORNANUSA. ant. Lo qui toca la cornamusa ó gayta. *Gaitero*. Ptiatlaricos, ii.

JUGLARESA. f. ant. La dona que canta y balla bè. *Juglarena*. Choraulistria, æ.

JUGLARIA. f. ant. Acció ó modo propi dels juglars. *Jugleria*. Joculatio, nis.

JUGLÀS. m. JUGLAR.

JUGUESCA. f. POSTA.

FÉR UNA JUGUESCA. fr. Jugarse alguna quantitat sobre si es ó no es alguna cosa. *Hacer una apuesta, apostar*. Spondeo, es.

JUGUINA. f. JOGUINA.

JUHICH. adj. ant. JUDÁICH.

JUHI Y JUHY. m. ant. JUDICI.

JUHY DE PROHOMS. Junta de vint y quatre prohoms del Gran Consell de Cent pera las causas criminals que eran del coneixement de la ciutat

de Barcelona. *Consejo de prohombres*. Consilium virium proborum.

DONAR JUHY. fr. ant. Fér sentència. *Fallar*. Judico, as.

PER JUHY. m. adv. ant. JUDICIALMENT.

JUIDOR. m. ant. JUSTADOR.

JULEP. m. farm. Aixarop. *Julepe, jarope, la-medor*. Zulapium, ii.

JULI. m. Moneda que passa encara en Itàlia y més particularment en Roma, prengué nom del papa Juli II y val com á cosa de un ral de velló. *Julio*. Julium, ii. || Crit dels noys en l' acte de la benedicció dels rams lo diumenge de Rams. *Alleluya*. Alleluya. || ter. TUNDA, PALISSA.

JÚLIA. n. p. de d. *Julia*. Julia, æ. || Sobrenom de la ciutat de Barcelona. *Julia*. Julia, æ.

JULIANA. f. herba. MATA-FRARES.

JULIESA. f. ant. ALEGRIA, JOVIALITAT.

JULIOL. m. Lo seté mes del any. *Julio*. Julius, ii, y quintilis, is, perque 'ls romans comensavan l' any per Mars, y era 'l quint.

JULIOLA. f. Peix. CABOT.

JULIU, VA. adj. ant. ALEGRE, FESTIU.

JULIVERT. m. Herba perenne de arrel llarga, recta y blanca, de la qual naixen sostingudas de punxons llarchs, las fullas divididas en tres brancas dentadas y de un vert obscur; del mitj de las fullas naixen las camas que són de peu y mitj de alsària, y en la cima las flors petites y grogas en forma de parasol; llavor petita, ovalada, xata per un costat y estriada. Despedeix molta olor, s' usa en los platillos, y es medicinal. *Perejil*. Petroselinum, i.

JULIVERT DORT. *Arsafraga*. Sium angustifolium.

JULIVERT DE CALÁPAT. CICUTA MAJOR.

ES LO JULIVERT DE TOTS LOS GUISADOS. loc. fam. Se diu de aquells que 's troban en tolas las funcions, encara que sian de particulars. *No hay boda sin doña toda*. Cunctarum celebritatum assecia.

JULIVERTADA. f. Salsa de julivert. *Salsa de perejil*. Moretum ex petrosellino.

JULL. m. Espécie de margall que 's cria entre 'ls blats, de dos ó tres peus de alt, ab una espiga blanca y prima ab sis ó més grans alternativament dels dos costats de la cima, menors que 'ls del blat que barrejat ab lo blat fan la farina dolenta, y emborratxa. *Joyo, borrachuela, cominillo*. Lolium, ii.

JULLÓS, A. adj. Lo que té part de jull. *Participante de joyo*. Lolio admixtus.

JUMENT. m. ASE. 1. 2.

JUNCAR. m. JONCAR.

JUNCH. m. JONCH.

JUNCCIÓ Y JUNCIO. f. UNIO.

JUNCTA. f. AUMENT. || f. ant. JUSTA.

JUNO. m. astrón. Un dels planetas novament descuberts. *Juno*. Juno, nis. || f. mit. Germana y muller de Júpiter, reyna dels Dèus. *Juno*. Juno, nis.

JUNSA. f. Plada. CASTANYOLA. 1.

JUNT. m. JUNTURA. || p. p. ant. ARRINAT, AJUSTAT. || adj. Unit, immediat. *Junto.* Junctus. || adv. JUNTAMENT. || prep. ant. Prop. *Cerca, junto.* Juxta. || pl. Plegats, que viuen en un mateix edifici. *Justos.* Socii. || JUNTA. || Reunits. *Unidos, á una.* Universatim.

ÉSSER JUNT. loc. ant. naut. APOSTAR.

JUNTA. f. Congrés, concurrència de personas. *Junta.* Congressus, us. || ant. ADICIÓ, AUMENT. || Torneig, combat á caball. *Justa.* Ludicra equitum pugna. || ant. ARRIBADA. || Cada una de las dos superficies laterals de la pedra que s' ha de col·locar junt á altra. *Junta.* Quadrilateri lapidis superficies.

JUNTA. f. Aument, afegidura. *Añadidura, aumento.* Additio, nis.

Á JUNTA. m. ant. JUNTAMENT, UNIDAMENT.

JUNTAMAR. m. PORT, ESCALA.

JUNTAMENT. m. ant. AJUSTAMENT, AJUST. || JUNTURA. || adv. m. Unidament. *Juntaente.* Junctim. || En companyia. *Juntaente.* Unà.

JUNTAR. v. a. AJUNTAR.

JUNTARSE. v. r. Concórrer várias personas en un mateix paratge. *Juntaarse.* Congregari. || Tenir acte carnal. *Juntaarse.* Coire. || AJUNTARSE.

JUNTAT, DA. p. p. *Juntaado, junto.* Conjunctus, consociatus.

JUNTURA. f. Unió, la part per ahont s' uneixen dos ó més coses. *Juntura, junta.* Commissura, æ, cøgmentatio, nis.

JUNY. m. Lo sisé més del any. *Junio.* Junius, ii.

EN LO JUNY LA FALS EN PUNY. ref. Denota que en lo mes de juny se deu preparar pera segar. *Cuando canta la abubilla, deja el buey y toma la gaviella.* Maturæ junio falce secantur aristæ.

JUNYER Y JUNYIER. v. a. ant. AFEIGIR, AJUNTAR. || v. n. ant. JUSTAR.

JUNYIDURA f. Y JUNYIMENT. m. La acció de junyir. *Enyugamiento, uncidura.* Boum jugatio.

JUNYIR. v. a. Posar lo jou als animals. *Uncir.* Jugo, as. || ant. JUNTAR. || Posar á la rahó; subjectar. *Sujectar, reducir.* Subjicio, is. || ant. JUSTAR.

JUPA. f. Part del vestit, del coll á la cintura, ab quatre faldons, y mànegas ó sens ellas. *Chupa.* Sagulum strictius.

JUPETA. f. d. *Chupeta, chupilla, ita.* Brevius sagulum.

JUPETÍ. m. JUSTILLO, ARMILLA.

JÚPITER. m. Nom de planeta y de fals déu. *Júpiter.* Jupiter, jovis.

JURA. f. JURAMENT. || L' acte solemne de jurar obediència á un príncep. *Jura.* Publicum fidelitatis juramentum.

JURADOR. a. m. y f. Qui júra. *Jurador.* Jurator, is. || Qui té vici de jurar. *Jurador.* Jurator, is.

JURAMENT. m. La acció de jurar. *Juramento, jura.* Juramentum, sacramentum, i.

JURAMENT ASSERTORI. Lo que afirma. *Juramento asertorio.* Assertorium juramentum.

JURAMENT CONMINATORI. Lo que amenaça. *Juramento conminatorio.* Juramentum conminatorium.

JURAMENT DE CALÚMIA. for. Lo que fan las parts al principi del plet de no procehir ab malícia. *Juramento de calumnia.* Calumniæ juramentum.

JURAMENT DECISIU. Lo que exigeix una part á altra, obligantse á passar per la que aquesta jura. *Juramento decisorio.* Transactionis juramentum.

JURAMENT EXECRATORI ó **AB EXECCACIÓ.** Maledicció que 's tira algú á sí mateix, pera persuadir que es veritat lo que jura. *Juramento execratorio, ó con execracion.* Execratorium juramentum.

JURAMENT FALS. Lo que 's fá ab mentida. *Juramento falso.* Perjurium, ii.

JURAMENT JUDICIAL. Lo que pren lo jutge de ofici ó pediment de la part. *Juramento judicial.* Judiciale juramentum.

JURAMENT PROMISSORI. Lo ab que 's promet. *Juramento promisorio.* Juramentum promissorium.

JURAMENT SUPLETORI. for. Lo que demana á la part á falta de proba. *Juramento supletorio.* Suppletorium juramentum.

AB JURAMENT. m. adv. *Con juramento.* Juratò; adhibito juramento.

AL JURAMENT IMPRUDENT, NO HI ESTEM. ref. Denota que no 's deu executar lo mal, encara que s' haja jurat. *Jura mala en piedra caiga; la mano cuerda no hace todo lo que dice la lengua.* Venerum volaticum jusjurandum.

JURAMENTS DE ENAMORAT NO 'LS CAËU TOT HOME SENSAT. Denota que la passió del amor fá mentir molt. *Juras de que ama muger no se han de creer.* Nulli crede viro, quantumvis juret, amanti.

PÈNDRE DE JURAMENT. fr. y

JURAMENTAR. v. n. Fér jurar. *Juramentar, tomar juramento.* Juramento obstringere.

JURAMENTARSE. v. r. JURAR.

JURAMENTAT, DA. p. p. *Juramentado.* Juratus.

JURAR. v. a. Afirmar ó negar posant á Dèu per testimoni de la veritat. *Jurar, juramentarse, prestar juramento.* Juro, as. || Tenir vici de jurar. *Jurar.* Dejero, as. || Aclamar al príncep. *Jurar.* Juramentum præstare principi. || En l' ingrès de alguna plassa ó empleo. *Jurar plaza ó empleo.* Juratum munus obire.

JURAT, DA. p. p. *Jurado.* Juratus. || m. En algunas parts dignitat equivalent á regidor. *Jurado, regidor.* Juratus. || Tribunal de origen inglés introduhit ja en altrás nacions, y está encarregat de declarar y determinar lo fet, quedant al cuydado dels magistrats la designació de la pena que per las lleys correspon al mateix. També s' anomena així cada un dels individus que componen

dit tribunal. *Jurado*. Tribunal in quo factum discernitur.

JURAT EN CAP. En la corona de Aragó era 'l primer dels jurats que s'elegia dels ciutadans més il·lustres que ja havien estat insaculats en altres bosses de jurats, y que tenien 40 anys complerts. *Primer jurado*. Decurionum primus.

JURCAR. v. n. ant. TARDAR, DETENIRSE. || ant. AFANYARSE.

JURIDICCIO. f. JURISDICCIO.

JURIDICAMENT. adv. m. En forma de judici o dret. *Juridicamente*. Juridico ritu. || Ab arreglo á lo disposat per las lleys. *Juridicamente*. Ex jure, legitime. || En termes propis y rigorosos de dret. *Juridicamente*. Secundum jus.

JURIDICH, CA. adj. Lo que es conforme á las lleys. *Juridico*. Juridicus. || Lo que pertany al exercici de justícia. *Jurídico*. Juridicus.

JURISCONSULT. m. Doctor en lleys. *Jurisconsulto*, *jurista*, *jurisprudente*, *jurisperito*. *Jurisconsultus*, i.

JURISDICCIO. f. Facultat, poder, autoritat de administrar justícia. *Jurisdicción*. Jurisdictio, nis. || Senyoriu, imperi, domini. *Jurisdicción*. Ditio, nis. || Terme de un poble ó provincia. *Jurisdicción*. Ditio, jurisdictio, nis.

JURISDICCIO ACUMULATIVA. La que dóna á dos jutges facultat de conèixer dels mateixos negocis á qui primer hi es. *Jurisdicción acumulativa*. Cumulativa jurisdictio.

JURISDICCIO DELEGADA. La que algú exerceix ab comissió de altre. *Jurisdicción delegada*. Mandata jurisdictio.

JURISDICCIO FORZOSA. for. La del superior ó jutge en orde á sos súbdits. *Jurisdicción forzosa*. Jurisdictio necessaria.

JURISDICCIO ORDINÀRIA. La que per dret té 'l superior en los súbdits. *Jurisdicción ordinaria*. Ordinaria jurisdictio.

JURISDICCIO PRIVATIVA. La que té un jutge pera conèixer de un negoci, privant als altres jutges de conèixer de lo mateix. *Jurisdicción privativa*. Jurisdictio privativa.

JURISDICCIO PRORROGADA Ó VOLUNTÀRIA. La que algú exerceix sobre aquells que se li subjectan voluntàriament. *Jurisdicción voluntaria*. Voluntaria jurisdictio.

DECLINAR JURISDICCIO. fr. for. Al·legar, no correspondre la demanda al jutge devant de qui s'ha posat. *Declinar jurisdicción*. Forum ejurare.

JURISDICCIONAL. adj. Pertanyent á la jurisdiccio. *Jurisdiccional*. Jurisdictionalis.

JURISPÈIT. m. JURISCONSULT.

JURISPRUDÈNCIA. f. Ciència del dret, lleys. *Jurisprudencia*. Jurisprudentia, es.

JURISPRUDENT. m. JURISCONSULT.

JURISTA. m. JURISCONSULT. || LLEGISTA.

JURISTOL. m. Jurista poch entès. *Leguleyo*, *leguleins*, i. || ENRIARÀS.

JUS. prep. ant. AOTA, DAVALL, BAIX.

EN JUS. m. adv. ant. Cap avall. *Hacia abajo*. Deorsum.

JUSBARBA. f. ant. BRUCH.

JUSCLE. m. Peix. ANJOVA.

JUSQUIAMO. m. HERBA DE LA MARE DE DÉU.

JUSSA. adj. y

JUSSÀ, NA. adj. INFERIOR. || INFIM.

PARTIDA JUSSANA. loc. ant. *Parte inferior ó de abajo*. Pars inferior.

JUSSIO. f. ant. MANAMENT.

JUST, A. adj. Conforme á justicia y rahó. *Justo*. Justus. || Convenient, digne, degut. *Justo*. Dignus. || Qui obra segons justícia. *Justo*. Justus. || Qui viu segons la ley de Déu. *Justo*. Justus. || Qui està en gràcia de Déu. *Justo*. Justus. || Apretat, estret. *Justo*. Arctus. || Arreglat á la mida. *Justo*. Accomodatus. || adv. m. Ab la deguda proporció, sense falta ni excés. Al justo. *Aqualiter*.

JUST. adv. m. Així es. Si, es así, cabal. Sic est.

JUST Ó NO JUST. m. adv. Ab rahó ó sens ella. *En justos ó en verenjustos; con razon ó sin razon*. Jure vel injuria.

JUST Y CABAL. TOT JUST.

FÉR VENIR JUST. fr. AJUSTAR.

LO JUST HO PAGA PEL PECADOR, Ó PAGAR JUSTOS PER PECADORS. fr. Explica que alguns solen sufrir la pena de la culpa que altres comelen. *Pagan justos por pecadores; arde verde por seco; uno come la fruta aceda y otro tiene la dentera*. Tibicen vapulal coquo peccante.

POSARSE AL JUST. fr. POSARSE Á LA RAHÓ.

TOT JUST. m. adv. En lo temps peremptori. *Apuradamente*. Prorsus. || Denota haverhi poch temps que ha succehit alguna cosa. *Ahora, ahora; ahora mismo*. Nunc. || Precisament. *Cabalmente, justamente*. Prorsus. || Denota que no sobra ni falta. *A plana renglon*. Ad amussim; quantum opus fuit.

JUSTA. f. Pelea á caball ab llansa. *Justa*. Equestris pugna. || met. Joch de á caball. *Justa*. Equestre ludicrum. || met. Certámen literari. *Justa*. Certamen, inis.

JUSTA. adv. m. JUST.

JUSTACÓS. m. JUSTILLO.

JUSTADOR. m. Qui justa. *Justador*. Hastá pugnans eques.

JUSTALLA. f. Reunió de gent, multitut, munió. *Golpe de gente, tropel, multitud, muchedumbre, gentío*. Multitudo, nis.

JUSTAMEDISTAS. m. pl. Sobrenoms dels que pertanyen al partit moderat. *Justamedistas*. Justamedista, orum.

JUSTAMENT. adv. m. Ab justícia y rahó. *Justamente*. Justè. || Cabalment, ni més ni menos. *Justamente, cabalmente*. *Equæ ac*. || Serveix també pera expressar la identitat de lloch ó temps en que succebeix alguna cosa. *Justamente*. Tum, eò loci.

JUSTAR. v. n. Pelear en las justas. *Justar*.

Equestribus ludere hastis. || ant. CULLIR, NAVAR, AMASTAR. || ant. ADMINISTRAR JUSTÍCIA. || ant. AJUSTAR, AJUNTAR. || ant. ACUDIR, REUNIRSE.

JUSTAT. ant. adj. JUNT. 3. 5. 8.

JUSTÍCIA. f. Virtut que consisteix en donar a cada hu lo que li pertany. *Justicia.* Justitia, s. || Atribut de Déu pel qual arregla totes las cosas en número, pes y mesura. *Justicia.* Justitia, s. || La divina disposició ab que Déu castiga las culpas. *Justicia.* Justitia, s. || Equitat, probitat, rectitut. *Justicia.* Justitia, s. || Virtut cardinal abque's conformam a la voluntat y justicia de Déu. *Justicia.* Justitia, s. || Lo conjunt de totes las virtuts que fan al home just. *Justicia.* Justitia, s. || Rahó, dret. *Justicia.* Justitia, s. || Lo que es just y rahonable. *Justicia.* Justum, i. || Càstich públich. *Justicia.* Pæna, s. || Lo tribunal ó ministre que exerceix la justícia. *Justicia.* Tribunal, is; justitiae minister. || JURISDICCIO.

JUSTÍCIA COMMUTATIVA. 'S diu de la que arregla la igualtat ó proporció que deu haverhi entre las cosas. *Justicia commutativa.* Justitia commutativa.

JUSTÍCIA INFERIOR, ó INFIMA. La que sols pót penadrer. *Justicia inferior.* Prebensionis jus.

JUSTÍCIA MITJANA. La que sols pót castigar ab multas y presó. *Justicia mediana.* Carceris et mulctæ jus.

JUSTÍCIA ORDINÀRIA. La que té dret de conèixer en primera instància en lo que ocorre en sòn districte. *Justicia ordinaria.* Ordinarius judex.

JUSTÍCIA ORIGINAL. La gràcia y estat de innocència en que Déu crià á nostres primers pares. *Justicia original.* Innocentia, s.

JUSTÍCIA SUPREMA. La que pót castigar ab pena de mort. *Justicia suprema.* Suprema jurisdictio.

ADMINISTRAR JUSTÍCIA. fr. Se diu dels jutges que judican sobre ella, ó fan que's execute lo que es just. *Administrar, hacer justicia.* Judicium, justitiam facere.

ANAR PER JUSTÍCIA. fr. Acudir al jutge. *Ir por justicia, pedir justicia.* Ad judicem vocare.

DE JUSTÍCIA. m. adv. Degudament. *De justicia.* Jure.

DEMANAR EN JUSTÍCIA. fr. Reconvenir, citar en justícia. *Pedir en justicia.* Ad judicium aliquem vocare.

DEMANAR JUSTÍCIA. fr. ANAR PER JUSTÍCIA.

FER JUSTÍCIA. fr. ADMINISTRAR JUSTÍCIA. || AJUSTICAR.

OIR EN JUSTÍCIA. fr. Admetrer lo jutge y seguir la demanda segons los termes del dret. *Oir en justicia.* Litem admittere.

RÉTREH JUSTÍCIA. fr. ADMINISTRAR JUSTÍCIA.

TOTHOM VÓL LA JUSTÍCIA PERÓ NO PER CASA SEVA. ref. Ensenya que tothom desitja que's castiguen los delictes, però no quant ell es culpable. *Justicia, pero no por mi casa.* Judicia probo, sed in me exerceri nolo.

VIOLAR LA JUSTÍCIA. *Violar la justicia.* Jus et fas omne delere.

JUSTICIA. v. a. AJUSTICAR, SENTENCIAR.

JUSTICIER, A. adj. Sever, rigorós. *Justiciere.* Severus. || ant. m. botxi.

JUSTIFICACIÓ. f. Disculpa, descàrrech. *Justificacion.* Justificatio, nis. || Conformitat ab lo just. *Justificacion.* Probitas, atis. || Santificació del home per la gràcia. *Justificacion.* Justificatio, nis. || Prova convincent de alguna cosa. *Justificacion.* Argumentum, i. || COMPARACIÓ.

JUSTIFICADAMENT. adv. m. Ab justificació. *Justificadamente.* Rectè. || Ab exactitut, sense discrepar. *Justificadamente.* Equabiliter.

JUSTIFICANT. p. a. Qui justifica. *Justificante, justificador.* Justificans.

JUSTIFICAR. v. a. Donar Déu la gràcia, fer just al home. *Justificar.* Justifico, as. || Rectificar, fer bona alguna operació. *Justificar.* Equum reddere. || Probar judicialment. *Justificar.* In jure, judicio probare. || AJUSTAR, FER VENIR JUST. || Entre estampers igualar las rallas de una plana. *Justificar.* Versuum longitudinem in typis equare.

JUSTIFICARSE. v. r. Disculparsè. *Justificarse.* Se purgare.

JUSTIFICAT, DA. p. p. *Justificado.* Justificatus.

JUSTIFICATIU, VA. adj. Lo que serveix pera justificar. *Justificativo.* Refutatio, nis.

JUSTILLO. m. Armilla. *Justillo.* Arcetior toran.

JUSTIR, V. N. TER. XISTAR, XILLAR.

JUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Justissimo.* Justissimus, arctissimus.

JUSTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Justissimamente.* Justissimè.

JUTGE. m. Qui té autoritat pera judicar. *Juez.* Judex, icis. || Expert, qui es anomenat pera resódrer algun dubte. *Juez.* Judex, icis. || En las universitats qui enten en las causas dels que tenen for de universitat. *Juez del estudio.* Academia, scolasticorum judex. || En las justas públicas y certámenes literaris lo qui està senyalat pera cuydar de que s'observen las lleys imposadas en ells, y de distribuir los premis. *Juez.* Judex, icis.

JUTGE A QUO. Lo de qui s'apel·la pera davant del superior. *Juez á quo.* A quo judex.

JUTGE AD QUEM. Lo davant de qui s'interposa la apel·lació de altre inferior. *Juez ad quem.* Ad quem judex.

JUTGE. Lo en qui's comprometen las parts pera ajustar sas diferències. *Juez árbitro.* Arbitrarius judex.

JUTGE COMISSIÓ NAT Ó COMISSARI. for. Aquell que exerceix jurisdicció ordinària per comissió de altre que la té segons lo prescrit en ella. *Juez comisionado, delegado.* Judex delegatus pro privata causa.

JUTGE COMPETENT. Lo qui té jurisdicció pera conèixer del negoci de que's tracta. *Juez competente.* Competens judex.

JUTGE CONSERVADOR. L'eclesiàstich que defensa

de violències a la Iglèsia y sos ministres. *Juez conservador*. Injuriarum ultor judex.

JUTGE DE APELS Ó DE APEL·LACIONS. Jutge superior about s' apel·lava de las sentències dels inferiors. *Juez de alzada, de apelaciones*. Recuperator, is.

JUTGE DE COMPETÈNCIES. Qualsevol dels dos ministres del consell de Castilla ó de altre anomenat pel rey cada any, pera decidir los punts de jurisdicció entre algun consell y 'l mateix de Castilla, ab los quals concorren altres dos ministres del consell que forma la competència, y 'ls fiscals dels dos. *Juez de competencias*. Pro controversiis, de jurisdictione dirimendis judex.

JUTGE DE LO CRIMINAL. Qui tracta las causas criminals. *Juez de lo criminal, ó del crimen*. Quæsitör, is, capitalis prætor.

JUTGE DE ENQUESTA. Ministre togat de Aragó que feya inquisició contra 'ls ministres de justícia delinqüents y contra 'ls notaris y escribans y 'ls castigava procehint de ofici y no á instància de part. *Juez de encuesta*. Judex quæsitör.

JUTGE DE GREUGES Ó GRAVAMENTS. Lo qui tenia á sòn càrrech sempre que el rey celebrava corts, de conèixer y jutjar sobre 'ls dissentiments que's passaven pels que entravan en ditas corts, pretenent que 'l rey ó sos oficials havian procehit en algun cas contra las lleys y llibertats, y decidir si la persona era gravada; y sa sentència devia sér acatada y executada pel rey fins contra 'l rey mateix y esmenats los agravis. *Juez de agravios, reparador de agravios ó contrafueros*. Judex reparandi offensionis.

JUTGE DE PAU. Magistrat encarregat de conèixer y jutjar sumàriament determinats assumptos. *Juez de paz*. Judex pascis.

JUTGE DE PRIMERA INSTÀNCIA Ó PEDÁNEO. 'L dels pobles que té limitada sa jurisdicció, y la exercita estant de peus. *Juez pedáneo*. Pedaneus, pedarius, de plano pronuntians judex.

JUTGE INCOMPETENT. Lo qui no té jurisdicció en lo negoci de que's tracta. *Juez incompetente*. Judex incompetens.

JUTGE PESQUISSADOR. Lo que's destina ó envia pera fér jurídicament la pesquisa de algun delict ó reo. *Juez pesquisador*. Judex quæsitör.

JUTGE SUPREMO. DÉU.

JUTGE DE TAULA. ant. Oficial ordinari ab poder y jurisdicció de conèixer de las culpas y faltas dels oficials temporals. *Juez de tabla*. Tabularius judex.

CONVENIR DAVANT LO JUTGE. fr. Citar á algú, ferlo comparèixer en judici. *Hacer comparecer ante el juez*. Ad judicium convenire.

JUTJAMENT. m. JUDICATÓRIA. | ant. for. SENTÈNCIA.

FÉR JUTJAMENT. fr. y

JUTJAR. v. a. JUDICAR.

JUVENAL. m. Plaut. BLENERA.

JUVENIL. adj. Pertanyent á la juvenut. *Juvenil*. Juvenilis, juvenalis.

JUVENILMENT. adj. m. Á manera de joves. *A manera de los jóvenes*. Juveniliter.

JUVENT. m. Multitud de joves. *Juventud*. Juventus, utis.

JUVENTUT. f. Edat que alguns senyalan dels 23 anys als 38, y altres fins als 35 y altres anyadeixen á la edad viril. *Juventud*. Juventus, utis, juvenia, adolescentia, æ. | **JUVENT.** | Acció de jove ó poch reflexionada. *Juventud*. Imprudentia, æ. | mit. Divinitat que presidia á la edad juvenil. *Juventud*. Juventa, æ, juvenus, utis.

JUXTAPOSICIÓ. f. fil. Lo modo de augmentarse y créixer las cosas que no són viventas, en contraposició de las que ho són. *Juxtaposicion*. Juxtapositio, nis.

JUYA. f. ant. JUVEVA.

JUYLÓS, A. adj. JULLÓS.

JUZEU. m. ant. JUNEU.

K. Onzena lletra del abecedari. Es presa dels grechs, y sols té us en algunas veus extrangeras; pus en són lloch usam de la c quant fereix á la a, o, u y de la q ab la u líquida quant fereix á la e, i. Los llatins la usavan tant sols en algunas diccions procedents del grech, y se'n servian pera algunas abreviaturas com: calendas, Cartago, etc. Així mateix se véu dita substitució en moltes desas medallas y diplomas, com també en las monedas de molts reys de Inglaterra anomenats Carlos; y es lo caràcter de la moneda fabricada en Burdeus. Los antichs romans la marcavan ab un ferro bullent en lo front dels calumniadors. Fou numeral y valia 250, y ab una ralleta sobre, 250,000.

KA.

KABADA. Cert vestit militar del grechs moderns. *Kabada.* Kabbadium sagum.

KABESQUÍ. m. Moneda de coure de Pérsia, que val poch més de un quarto. *Kabesquí.* Moneta sic dicta.

KADEZALITA. m. Secta mahometana que sols se distingeix de la comna en certas cerimónias que fá en los difunts, tals que sembla provenir de un coneixement confús del purgatori. *Kadezalita.* Ka-de zalita, æ.

KALÍ. m. ALCALÍ.

KARANE. m. Espécies de carruatge tirat per matxos que usavan los grechs. *Karane.* Karane.

KARMES. m. CÍAMES.

KE.

KERMES. m. CÍAMES.

KEN. Mida de Siam de cosa de mitja cana. *Ken.* Ken.

KÉPIS. m. Espécies de morrionet sense arma-

dura que comensaren á usar las tropas francesas en Africa y després s' adoptá en vários païssos de Europa. *Képi.* Kepis.

KERAMIA. m. Sectari y secta de musulmans que diuhen ab Keran que s' ha de enténdrer literalment lo que diu la bestiesa del Alcorá dels brasseos, ulls y orelles de Dèu. *Keramiano.* Keramianus, i.

KERANA. f. Trompeta molt llarga que usas los persas. *Kerana.* Kerana, æ.

KI.

KILO. m. Paraula de origen grech, que representa mil y 's júnta, anteposada, ab las diferentes unitats del sistema métrich, com lo metro, litro, etc.; així la paraula *Kilómetro* representa mil metros. *Kilo.* Kilo.

KINESIA. f. Facultat que té la ànima de imprimir moviment als membres. *Kinesia.* Kinesia.

KINESIMETRIA. f. Mida del moviment. *Kinesimetria.* Kinesimetria.

KO.

KODJA. m. Secretari de estat en Turquia y en los estats berberischs. *Kodja.* Kodja.

KR.

KRÉUTZER. m. Moneda de Alemaniá equivalent á la sexagèssima part de un florí. *Kréutzer.* Moneta sic dicta.

KU.

KUTUBUT. m. med. Nom arabe de una espécies de melancolia en que no 's troba bè'l malal

en lloch y passa **continuant** de un punt á altre.
Kutubut. Morbus arabicus.

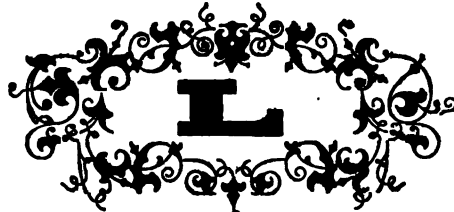
KY.

KYRIES. m. pl. Deprecació que 's fá al Senyor

en lo principi de la missa abans del glória. *Quiries*,
quirieleison. Kyries, kyrieleison.

KYRIELEISON. m. **KYRIES.** || fam. Cant dels
 enterros y oficis de difunts. *Quirieleison.* Kyrie-
 leison.

L. Dècima lletra del abecedari. Sa pronunciació es el, arribant la llengua al paladar. Algunes vegades va sola, y altres doblada, així ho seguim també aquí, doblantla solament quant se pronuncien las des, com: llana, ballar, etc. y posantne sola una quant no 's pronuncia sinó una, com facilitat, família, etc. En las medallas romanes significava Lícia. Com lletra neutral tenia 'l valor de 50 entre 'ls grechs, y de 50 entre 'ls llatins y nosaltres: ab una ralleta sobre equivalia á 50,000. La L, inicial de Lacedemonia, era 'l distintiu que portava aquest poble en sos estandarts.

LA.

LA. adv. ll. ant. ALLÀ. | mús. Sexta veu de la escala. **La.** Sexta musicalis vox. | Article femení que s' anteposa als noms apel·latius. **La.** Fœminæ articulus. | pron. Acusatiu del singular del pronom personal ELLA. **La.** illam.

LA, LA, LA. Cançó ab que's fa dormir las criatures. **La, la, la;** errullo. **Lallus, lallum,** i.

LA DOWNS. adv. t. ant. Á LAS HORAS.

LA BACA. f. BOMASSA.

LÁBARO. m. Bandera militar guarnida ricament, que portavan en la campanya 'ls emperadors ab alguna empresa seva, y desde Constantino ab la xifra ó nom de Cristo. **Lábaro,** y **óntabra** ó **óntebro** per haverla usada primer los viscahins de qui la prengué Augusto y la introduí en los exércits romans. **Labarum,** i. | La xifra del nom de Cristo composta de la X, J, y P. Rho gregas posades en dita handera. **Lábaro.** **Labarum,** i.

LABERINTO. m. Lloch de diferents carrerons disposats de manera que es difícil eixir de ells sense una guia. **Laberinto,** i. | met. Com confusa y embolicada. **Laberinto.** **Labyrintus,** i. | poet. Composició en que están col·locats los

versos ó diccions de modo que per qualsevol part que's llegescan tenen sentit y cadència. **Laberinto.** **Labyrinthus,** i. | anat. La segona cavitat de la orella dita així per las moltes voltes y revoltes, consta de tres parts, vestibul ó entrada, canals semicirculars, y la tercera caragol. **Laberinto.** **Labyrinthus,** i.

LABI. m. LLAM.

LÁBEL. adj. ant. Lo que fàcilment cau ó s' acaba. **Cadizo, caduco, porcedero.** **Labilis, laxus, fragilis, caducus.**

LABINT. m. ant. LABERINTO.

LABOR. m. ant. TRABALL.

LABORAR. v. a. ant. TRABALLAR.

LABORAR IN EXTRÉNIS. fr. ant. AGONIZAR.

LABORATORI. m. Oficina en que's fan las operacions químicas. **Laboratorio.** **Chimica officina.**

LABORIOS, A. adj. Aplicat al treball. **Laborioso.** **Laboriosus.** | Penós, de molt treball. **Laborioso, trabajoso.** **Laboriosus.**

LABORIOSAMENT. adv. m. Ab treball, penallitat, ó dificultat. **Trabajosamente;** con incomodidad, con trabajo, con fatiga. **Laboriosè, opesoso.**

LABORIOSITAT. f. Aplicació, continuació en lo treball. **Laboriosidad.** **Laboris studium;** labori assiduitas.

LABRAR. v. a. ant. PULIR, PERFECCIONAR. | **LABRAR.**

LABRAT, DA. p. p. PULIT, PERFECCIONAT.

LACAYO. m. ALACAYO.

LACEDEMONI, A. adj. Natural de y pertanyent á Lacedemónia ó Esparta ciutat de Grècia. **Lacemon, lacedemon, lacedemonia, spartano.** **Lacedæmonius.**

LACETÀ, SA. adj. Natural y habitant del territori de Cervera. **Lacetano.** **Lacetanus.**

LACOMÀNCIA. f. Endevinació per medi dels daus. *Lacomancia*. *Lacomantia*, æ.

LACÒNICAMENT. adv. m. Compendiosament, concisament, breument. *Lacònicamente*. *Breviter*, *laconicè*.

LACÒNICHE, CA. adj. Breu, compendiós, concís; s' aplica al estil. *Lacònic*. *Conciscus*, *laconicus*.

LACONISME. m. Concisió del estil en que ab pocas paraules se diuen moltes coses. *Laconismo*. *Laconismus*, i.

LACRE. m. Pasta feta de goma llaca y altres combustibles reduida á barretas cilíndriques, que ab lo foc s' estova y serveix pera clóurer cartes y posar sellos. *Lacre*. Cera obsignatoria.

LACTÀNCIA. f. La acció de mamar y 'l temps que's mama. *Lactancia*, *lactacion*. *Lactatio*, nis, *lactatus*, us.

LACTICINA. f. Substància que s' extrau del surigot y 's compon de oxígeno, hidrógeno y carboni; es emolienta y analéptica y 's coneix també per sucre de llet. *Lacticina*. *Lacticina*.

LACTICINI. m. La llet ó menjar compost de ella. *Lacticinio*. *Lac*, tis, *lactuarium opus*.

LACTIGINÓS, A. adj. Se diu de las plantas que tenen un such semblant á la llet. *Lacticiosus*. *Lacticiosus*.

LACTIGINÓS, A. adj. *LACTIGINÓS*.

LACTUARI. m. Tridessa, extracte de ensiam. *Lactuarius*, *tridaceo*. *Tridax*, acis, *lactuarium*, ii.

LADANO. m. Peix del riu Pado ó Po que creix moll, y no's pòt traurer sinó tirant los bous ab corriolas de ferro. *Atilo*. *Atilus*, i. || Licor gras de la estepa que's despatxa en las apotecaries en forma de goma. *Ladano*. *Ladanum*, i.

LADILLA. f. LLADILLA.

LADESINA. exp. De la mateixa. *De la misma*. *Ipsius*.

LADÍ, NA. adj. LLADÍ.

LADONER. m. LLADONER.

LADRE. m. LLADRE.

LADRONICI. m. LLADRONICI.

LAGOST. m. ant. MORRUT. || ant. y

LAGOSTA. f. LLAGOSTA.

LAGRIMEJAR. v. a. ant. LLAGRIMEJAR.

LAHONT. adv. ant. En quin lloch. *En la cual*; *en donde*. *Ubi*.

LAHOR. m. ant. ALABANSA, APROBACIÓ.

LAICAL Y LAICH, CA. etc. adj. LAYCH.

LAISSAR. v. a. ant. DEIXAR.

LAJENAR. v. n. ant. ENAGENAR, SUSPENDRE, ARREBATAR, PASMAR, ENSADALIR.

LAJENAT, DA. p. p. de LAJENAR.

LALETANS. m. pl. Los habitants entre Girona y Tarragona y també tots los catalans. *Laletanos*, *catalanes*. *Laletani*, orum.

LALTREY Y LALTREY. adv. t. ant. Antes de ahí. *El otro día*, *ante ayer*. *Nudius tertius*.

LAMBROT. m. ant. LLAM.

LAMENTABLE. adj. Deplorable, digne de ser lamentat. *Lamentable*, *lamentoso*, *deplorable*. *Lacrimabilis*. || LLASTIMÓS, TRIST.

LAMENTACIÓ. f. Gemech, lamento, crit de dolor. *Lamentacion*, *lamento*. *Lamentatio*, nis. || Cada una de las parts del cant lúgubre de Jeremias. *Lamentacion*, *treno*. *Lamentatio*, nis, *trenus*, i.

LAMENTADOR, A. m. y f. Qui 's lamenta. *Lamentador*. *Lamentator*, is.

LAMENTAR. v. a. Plorar, suspirar ab dolor. *Lamentar*. *Ploro*, as.

LAMENTARSE. v. r. Queixarse. *Lamentarse*, *lamentar*. *Lamentor*, aris.

LAMENTO. m. LAMENTACIÓ.

LÀMIA. f. Espécie de ca ó llop marí capàs de tragarse un home. *Lamia*, *tiburón*, *perro marino*. *Lamia*, æ. || Espécie de ballena molt voràs: diuben que fou de esta espècie la que tragá al profeta Jonás; las dents agudas, y 'ls argenteros las fan passar per llengüas de serp petrificadas en Malta. *Tiburón*, *lamia*. *Lamia*, æ. || Famosa ramera de Atenas que sonava maravellosament vários instruments de música, y 'ls atenienses y tebens li erigiren altars. *Lamia*. *Lamia*, æ. || Segons los antichs, espècie de dimoni ó bruixot que en forma de dona molt hermosa devorava als noys. *Lamis*. *Lamia*, æ.

LÀMINA. f. Fulla ó planxa de metall, llarga, ampla y prima, y per semblansa 's diu de altres coses com: estampa, pintura, etc. *Lamina*. *Lamina*, æ. || La que en las bridas cau sobre 'l front de las cabalcaduras. *Plancha*. *Paropium*, ii.

LAMINETA. f. d. *Laminita*, *illa*, *ica*. *Lamella*, æ.

LAMP. m. ant. LLAMP.

LAMPREA. f. PEIX. LLAMPREA.

LANADA. f. OVELLA.

LANCE. m. LLANS.

LANCER. m. LLANCER.

LANDGRAVE. m. Títol de honor y dignitat del qual usavan alguns grans senyors de Alemania. *Landgrave*. *Landgravius*, ii.

LANGADOCH. m. LLÉNGUADOCH.

LANGOSTA. f. LLAGOSTA.

LANGUIMENT. m. ant. DEFALLIMENT.

LANGUIR. v. n. DEFALLIR, DESMAYAR.

LANS. m. ant. INUNDACIÓ.

LANSEJAR. v. a. ant. LLANCEJAR.

LANS-GRAVE. m. LANDGRAVE.

LANSADÍS, SA. adj. LLENSADÍS.

LANSOL. m. ant. LLENSOL.

LÀNTIA. f. LLÀNTIA.

LANZA. f. ant. LLANSA.

LAOR. f. ALABANSA.

LAPA. f. ant. Tel, capa, crosta en los líquits. *Nata*, *lapa*. *Flos*, oris.

LÁPIDA. f. Pedra plana que conté alguna inscripció. *Lápida*. *Lapidea tabula*. || La que 's pesa

en las sepulturas. *Lápida, laude*. Bibulus lapis.

LAPIDARI. m. LLAPIDARI.

LAPISLÀSSULI. m. Pedra preciosa de color blau ab diferents matissos. *Lapislázuli*. Cyanus, i.

LAQUI. m. ant. DILACIÓ, TARDANSA.

LAQUIR. v. n. ALLARGAR, RETARDAR.

LARBA. f. Peix de mar dels plans y dels que tenen los ulls á la dreta y la cua arrodonida, escates primas y blancas, lo costat dret entre pardo y negrench ab algunas tacas de color de taronja y 'l costat esquerra blanch. *Platija, acedia*. Pleurectes platessa.

LARCH. m. ant. LLARGÀRIA. | adj. LLARCH.

LO PUS LARCH. exp. ant. Més llarch á tot allargar. *A todo alargar, á todo tirar*. Ad summum.

LARGITAT. f. ant. LLIBERALITAT.

LARGUESA. f. LLARGUESA. ABUNDÀNCIA.

LARVA. f. Cuquet quant acaban de eixir del ou. *Cresa, larva*. Insectorum semen; eruca, æ.

LAS, SA. adj. ant. ABATUT, CANSAT, FATIGAT. | m. LIAS.

LASARET. m. L' hospital ó lloch senyalat en despoblant ahont se purgan los sospitosos de peste. *Lazareto*. Xenodochium, ii, xenon, is.

LASCAR. v. a. nant. Arriar, afuixar poch á poch. *Lassar*. Sensim laxare.

LASCIU, VA. adj. Pertanyent al vici de la lascivia. *Lascivo*. Lascivus.

LASCÍVIA. f. Incontinència, disolució. *Lascivia*. Lascivia, æ, y cohircinatio, nis, la del boch.

LASCIVIÓS, A. adj. LASCIU.

LASCIVOSAMENT. adv. m. Ab lascivia. *Lascivamente*. Lascivè.

LASSERPICI. m. Herba medicinal de arrel grossa, gruixuda, plena de such olorós, que tráu una cama plena de solchs y nusos, esponjosa; las fullas en forma de alas y del revés guarnidas de pels aspres; las flors de figura de rosa formant parasol, y las llavors grans, de dos en dos cada una ab quatre alas, la arrel cendrosa per de fora, blanca per dins, blana, y plena de such aromàtic. Es diurètica, estimulanta y estomàtica. *Lasserpicio*. Lasserpitium, ii.

LASSESA. f. ant. CANSACI, DEBALLIMENT.

LASSET, A. dim. de LAS.

LASSIÓS, A. adj. ant. CANSAT, FATIGAT.

LASSITUT. f. ant. CANSACI, FATIGA.

LAT. m. ant. COSTAT.

Á LATS. m. adv. ant. Al costat. *Al lado, al costado*. Ad latus.

DONAR LATS Á LA NAU. fr. ant. Girar la embarcació de costat pera regonéixerla, y netejarla ó compòndrerla. *Dar á la banda*. Navem reficiendam invertere.

LATERAL. adj. Lo que pertany al costat. *Lateral*. Lateralis. | Lo que está al costat de altra cosa. *Lateral*. Lateralis. | Lo que no ve per línea recta. *Lateral*. Lateralis.

LATERANENSE. adj. Pertanyent al temple

de sant Joan de Letran. *Lateranense*. Lateranensis.

LATERÓ. m. ant. Cada individuó de la guàrdia dels prínceps. *Lateron*. Principis custos.

LATICLÀVIA. f. Vestit talar de senador, guarnit ab una llenca sobreposada ab certs nusos ó botons de púrpura. *Laticlavia*. Laticlavia, æ, latus clavus.

VESTIR LA LATICLÀVIA. fr. Entrar en lo número dels senadors. *Recibir el laticlavo, ó la laticlavía, hacerse senador*. Inter senatores adscribi.

LÁTIGO. m. Es veu castellana y massa usada en català, però sense ninguna necessitat. FUET.

LATITANT. p. a. Qui s' amaga. *Latitans*. Latitans.

LATITAR. v. n. ant. AMAGARSE.

LATITUDINAL. adj. Lo que s' extén á lo ample. *Latitudinal*. In latitudinem patens.

LATITUDINARI. m. TOLERANT.

LATITUDINÀRIA. f. TOLERANTISME.

LATITUT. f. Amplària. *Latitudo*. Latitudo, inis.

| Tota la extensió de ample y llarch de un terrenó ó espay. *Latitud*. Finis, is, latitudo, inis. | astron. La distància desde un lloch á la equinoccial contada pels graus de sòn meridià. *Latitud*. Latitudo, inis. | La distància desde la eclíptica á qualsevol punt considerada en la esfera envers algun dels pols. *Latitud*. Latitudo, inis.

LATO, A. adj. Extés, dilatat. *Lato*. Latus.

LATÓMIA. m. ant. Nom que donavan los romans á la pedrera ó lloch de abont se treya la pedra, y que servia de presó. *Latomia*. Latomia, æ.

LATONA. f. mit. Filla de Ceo y de sa germana Fèbes, mare de Apolo y de Diana, y presidia als parts de tots los animals. *Latona*. Latona, æ. | En la filosofia hermética lo mateix que terra. *Latona*. Terra, æ.

LATREÚTRICH, CA. adj. Lo sacrifici que s' ofereix á Dèu com á soberà y á primer ser, y així 'l sacrifici de la missa es latreútrich. *Latreutricus*. Latreutricus.

LATRIA. f. teol. Culto y adoració deguda sols á Dèu. *Latria*. Latria, æ.

LATRINA. f. ant. COMUNA, BASSA, NECESÀRIA.

LATROCINI. m. LLADRONICI.

LAUDABLE. adj. Digne de alabansa. *Laudable*. Laudabilis, laudandus. | Títol de honor que usen los suïssos. *Laudable*. Laudabilis.

LAUDABLEMENT. adv. m. De un modo laudable. *Laudablemente*. Laudabiliter.

LÁUDANO. m. Extracte del opi. *Laudano*. Laudanum, i.

LAUDATORI, A. adj. Lo que alaba ó conté alabansa. *Laudatorio*. Laudativus.

LAUDATÓRIA. f. ant. PANEGIRICH.

LAUDEMI. m. LLUISME.

LÁUDES. m. Segona part del ofici diví que s' diu després de matines; antigament acabavan l' ofici de la mit, així diu Cassiano que 'ls anaco-

retas cantaven de nit los psalms de l'áudes. *Láudes*. Laudes.

TOCAR Á LÁUDES. fr. met. fam. ALABAR Y ALABARSE.

LAUDOR. f. ant. LLAURÓ.

LAUGERAMENT. adv. m. FÁCILMENT.

LAURAHÓ. f. ant. LLAURÓ.

LÁUREA. f. Nom de una falsa deytat que s'adorà per algun temps en Catalunya. *Láurea*. Laureia, æ. || Corona de florer que 'ls grecs donavan al vencedor en lo combat ó pelea, y 'ls romans als que havian ajustat ó confirmat la pau ab los enemichs. *Láurea*. Laureia, æ.

LAUREANDO. m. Qui ha de rébrer grau de universitat. *Laureando*. Litteraria laurea, laureola donandus.

LAURENTALS. f. pl. Festas que celebravan los romans á 28 de Desembre, en honor de Acalán-cia. *Laurentales*. Laurentalia, ium.

LAUREOLA. f. Corona de florer, premi de las accions heróicas ó que portavan los sacerdots gentils. *Laureola*. Laureia, laureola, æ. || Planta de propietat molt càlida semblant en las fullas al florer, las flors petites, la fruyta semblant al ginebró. *Laureola*, *pervinca*. Isocinnamum, i. || La corona ó insignia del cap de las imatges dels sants. *Diadema*, *laureola*, *aureola*. Aureola, laureola, æ. || teol. Lo gallardó particular que en la benaventuransa correspon á cada estat, com: la dels mártirs, de las verges, etc. *Aureola*, *laureola*. Laureola, æ.

LAUROCERASSO. m. LLOREER REAL.

LAUS. f. ant. ALABANSA. || ant. ALELUIA.

LAUS PALESA. ant. ACLAMACIÓ.

LAUS TOLEA. exp. ant. *Os la quiteis*. Eam auferatis á vobis.

LAUSANGIER. m. ant. LLISSONGER, ADULADOR.

LAUSAR. v. a. ant. ALABAR.

LAUSENGA. f. ant. LLISSONJA.

LAUSENGADOR. A. m. f. y ant. LLISSONGER.

LAUSENGÀRIA. f. ant. LLISSONJA.

LAUSENGIER. A. m. f. ant. LLISSONGER.

LAUSIACH. A. adj. Veu de la història ecclesiástica que's diu del monjo que vivia en la laura, que era una espècie de lloch ab casetas en cada una de las quals s'acomodavan dos monjos. *Laustico*. Lausicus.

LAUSOR. f. ant. LLAHOR.

LAVA. f. Lo bany ab que en las minas se netejan los metalls y la matèria candent y liquidificada que llesan los volcans. *Lava*. Accensa ex vulcano materia.

LAVABO. m. Part de la missa en que'l sacerdot se renta 'ls caps dels dits. *Lavabo*, *lavatorio*. Lavabo. || La tauleta en que están escritas aquellies paraulas, etc. *Lavabo*. Lavabo. || La pessa de tela ab que s'aixuga 'ls dits. *Cornijal*, *lavabo*. Lavabo.

LAVAMENT. m. ant. ABLUSIÓ, NETEJAMENT.

LAVANDERA. f. ant. REENTADORA.

LAVAR. v. a. ant. RENTAR.

LAVATIVA. f. AJUDA, SERVICIAL.

LAVATORI. m. La cerimònia de rentar los peus que's fa en lo dijous sant. *Lavatorio*. Pedum lotio. || NETEJAMENT, RENTADA.

LAVORS. adv. t. ant. LLAVORS.

LAXAMENT. m. RELAXACIÓ.

LAXAMENT DE VENTRE. Debilitat, flaqueza. *Flojedat*, *laxacion*, *laxamiento*, *laxitud de vientre*. Ventri solutio.

LAXANT. p. a. LAXATIU.

LAXAR. v. a. Afuixar, ablanir. *Laxar*. Laxo, as. || Dit del ventre. *Laxar*. Alvum liquare.

LAXATIU. VA. adj. Lo que laxa ó té virtut de laxar. *Laxante*, *laxativo*. Laxans.

LAXITUT. f. Flaixedat, l'acte de afuixar. *Laxitud*, *laxidad*. Laxitas, atis.

LAXO. A. adj. Fluix, sense retensió. *Laxo*. Laxus. || teol. Se diu del moralista de mànegua ampla, y de sòn sistema. *Laxo*, *ancho*. Liberior.

LAY. adv. t. ant. LLAVORS. || m. Composició polimètrica en la que 'l trobador se queixa llastimosament de la pèrdua de algun objecte amat. *Lay*, *cadicha*. Nœnim. || adv. ll. ALLÍ. || Sincopa de LO MI. Se lo. Ei vel eum just al verb.

DEIXIR DE LAY. exp. ant. *De salir de allí*. Inde exeundi.

LAYA. n. p. fam. de dona. *Eulalia*. Eulalia, æ. || CASTA.

LAYCAL. adj. Pertanyent als llechs. *Laical*. Ad laicos pertinens.

LAYCAMENT. adv. m. De un modo laycal. *Laicamente*. Laico ritu.

LAYCH. m. LLECH. || adj. LAYCAL.

LE.

LE. pron. LO. || Sincopa de LO ME.

LEAL. adj. LLEGITIM.

LEALÀ. Veu àrabe usada antigament en Espanya pera significar *no*, *no*, ó *no vull*. *Lealà*. Minime verò, nolo.

LEALTAT. f. etc. LLEALTAT.

LEBRADA. f. ant. LLEBRADA.

LEBRE. f. ant. LLEBRA.

LEBRÍ, NA. adj. ant. Pertanyent á la llebra. *Lebruno*. Leporinus.

LEBRÓS. A. adj. ant. LEPRÓS.

LEBROSIA. f. ant. LEPRÀ.

LECONOMÀNCIA. f. Endevinació que's feya per medi de un plat ó vas sumergit en aygua ab pedras preciosas, vários caràcters, y ab certas invocacions supersticiosas. *Leconomancia*. Leconomantia, æ.

LECARD Y LECARDIER. m. ant. GRÍLS.

LECCIONARI. m. Llibre de cor que conté las lliçons de matines. *Leccionario*. Lectionum liber.

LECH. m. ant. LLECH.

LECTICARI. m. ant. Terme de litúrgia y de

història eclesiàstica que s'aplicava als que diferien lo baptisme quasi fins l'article de la mort. *Gravatorio, clínico, lecticario*. *Gravatrius*, ii.

LECTISTERNI. m. Culto que'ls romans tributaven a sos Déus, oferintlos en los temples una taula de menjar ab banch al entorn en que col·locaven sas estàtues. *Lectisternio*. *Lectisternium*, ii.

LECTIU, **VA**. adj. S'aplica al dia destinat pera la ensenyansa. *Lectivo*. *Docendo destinatus dies*.

LECTOR. m. Qui llegeix. *Lector*. *Lector*, is. || En las comunitat religioses, professor de filosofia ó altra facultat. *Lector*. *Anagnostes*, es, professor, is.

|| Clergue que pel orde que ha rebut ensenyava als catecúmens y neòfits los rudiments de la religió catòlica. *Lector*. *Catechista*, x, *lector*, is.

LECTORAL. adj. Canonicat que té 'l càrrech de explicar la sagrada Escripura. *Lectoral*. *Lectoralis canonicus*.

LECTORAT. m. Lo segon dels ordes menors que autorisa pera ensenyar als catecúmens y neòfits los rudiments de la religió catòlica. *Lectorado*. *Lectoratus*, us.

LECTUARI. m. *ELECTUARI*.

LECTURA. f. Llissó y la acció y efecte de llegir. *Lectura*, *lección*, *legenda*. *Lectio*, nis. || Lo grau de dolor. *Lectoria*, *lectura*. *Lectorius munus*. || imp. *cicero*.

LEDAMENT. adv. m. *ALEGAMENT*.

LEDESME, **A**. adj. S'aplica á la paret. *Segun ley*. *Ad legem*.

LEER. m. ant. *LLOCH*, *TEMPS*, *OCASIÓ*.

DONAR LEER. loc. ant. *Dar lugar*. *Locum dare*.

LEG, **A**. adj. ant. *LLEIG*.

LEGACIÓ. f. Empleo de legat. *Legacia*, *legacion*. *Legatio*, nis. || *DIPUTACIÓ*, *EMBAIXADA*.

LEGAL. adj. Lo que pertany á la ley. *Legal*, *legítimo*. *Legitimus*. || *PUNTUAL*, *EXACTE*, *FIEL*.

LEGALISACIÓ. f. Autorisació, certificació de la llegitimitat de algun instrument. *Legalizacio*. *Instrumenti ex lege facta consignatio*.

LEGALISAR. v. a. Certificar de la llegitimitat de un instrument. *Legalizar*. *Auctoritate publica firmari*.

LEGALISAT, **DA**. p. p. *Legalizado*. *Auctoritate publica roboratus*.

LEGALITAT. f. Conformitat ab la ley. *Legalidad*. *Legibus consentanea æquitas*. || *PUNTUALITAT*, *EXACTITUT*.

LEGALMENT. adv. m. Conforme á la ley. *Legalmente*. *Ex lege*.

LEGAT. m. Embaixador, enviat, comissionat. *Legado*. *Legatus*, i.

LEGAT Á LÁTERE. 'La cardenals que 'l papa envia com legats á las cortis estrangeras, los quals se diuhen així per sér los consellers ordinaris del papa. *Legado á látere*. *A latere legatus*.

LEGEA. f. ant. *LLETJESA*.

LEGENDA. f. *LLEGENDA*.

LEGER. v. a. ant. *LLEGIR*. || anj. ant. *LLEUGER*.

LEGESA. f. ant. *LLETJESA*.

LEGIÓ. f. Cos de milícia romana equivalent á regiment; vé del verb « lego » escallir; en temps de Rómulo cada legió 's componia de 3,000 homes de infanteria y 100 caballs; en temps dels consuls de 4,000 homes manats per un cònsul ó tinent general seu; després tingué molta varietat, però sempre fou la part més principal del exèrcit. *Legion*. *Legio*, nis. || Se pren indiferentment per un gran número de personas ó esperits. En l'evangelí 's llegeix de un dimoni que's deya *legió* pels molts companys que tenia. *Legion*. *Legio*, nis.

LEGIONARI, **A**. adj. Pertanyent á la legió. *Legionario*. *Legionarius*. || m. Soldat de una legió. *Legionario*. *Legionarius miles*.

LEGIR. v. a. ant. *LLEGIR*. || ant. *CULLIR*.

LEGISLACIÓ. f. etc. *LLEGISLACIÓ*.

LEGÍTIM, **A**. dj. etc. *LLEGÍTIM*.

LEGOSTA. f. ant. *LLAGOSTA*.

LEGRA. f. cir. Instrument ab dos talls retorts per la punta pera descobrir y rascar lo cráneo. *Legra*. *Chirurgicum bipenni acie retorta scalprum*.

LEGRADURA. f. Acte y efecte de legrear. *Legracion*, *legradura*. *Ad vivum resecatio*.

LEGRAR. v. a. cir. Registrar, netejar lo cráneo ab la legra. *Legrar*. *Ad vivum resecare*.

LEGRE. adj. ant. *ALEGRE*.

LEGUDAMENT. adv. m. *LEGALMENT*, *DEGUDAMENT*.

LEGUIÓS, **A**. adj. ant. *DESSIDIÓS*.

LEGUT, **DA**. adj. ant. *LÍCIT*.

LEHER. m. ant. *LLOCH*.

LEIA. adj. ant. *LLETJA*.

LEIG. adj. ant. *IL·LÍCIT*.

LEIGAR. v. a. ant. *DEIXAR*.

LEIMA. m. mús. Intervál·lo segons lo sistema dels antichs, que tenia la rahó de 254 á 248 que aproximadament es de 19 á 18. *Leima*. *Intervallum musicum proportionale*.

LEIXA. f. ant. *DEIXA*. || f. L'acte de deixar ó la cosa deixada. *Empréstito*, *préstamo*. *Mutuatío*, nis, *mutuum*, i.

LEIXES PIES. ant. *MANDAS PIAS*.

LEIXALMENT. adv. m. ant. *LLEALMENT*.

LEIXAMENT. m. ant. La acció de deixar enmanllevat. *Prestacion*. *Præstatío*, *solutio*, nis.

LEIXAR. v. a. *DEIXAR*.

LEIXATO. m. ant. *DEIXAT*.

LEIXIA. f. ant. *LLEIXIU*.

LELILÍ. m. Veu dels moros quant entran en alguna batalla ó combat invocant á són fals profeta. *Lelili*. *Pugnantium maurorum clamor*.

LELO, **A**. adj. Ximple, fátuo. *Lelo*. *Fatuus*, *stupidus*.

TORNARSE LELO. fr. Tornarse boig, ximple. *Embobecerse*. *Infatuari*, *stupefieri*.

LEMA. m. Argument, títol, epígrafe, tema que precebeix als epigramas, odas, emblemas, etc. *Lema*. *Lemma*, atis. || geom. Proposició pera pro-

bar ó facilitar la intel·ligència de altràs. *Lema*. Lemma, atis.

LEMBÀRIA. f. ant. Tropa que peleava en los barcos que s' armavan en los rius. *Lembaria*. Lembarius, ii.

LEMBRARSE. v. a. ant. RECORDARSE.

LEMENÓS, A. adj. ant. LLEMENÓS.

LEMOSÍ, NA. adj. LLEMOSÍ.

LENA. f. ant. ALÉ, RESPIRACIÓ.

LENEGANT. adj. ant. BELLISQUENT. || p. a. *Resbalando*. Labendo.

LENEGAR. v. n. ant. BELLISCAR.

LENGUEIR. v. n. ant. DEFALLIR.

LENTITAT. f. BLANURA, SUAVITAT.

LENTITU, VA. adj. Lo que té virtut de suavisar ó ablanir. *Lenitivo*, *lenificativo*. Remissivus. || m. Medicament pera mitigar lo dolor. *Lenitivo*. Pharmacum, lenimentum, i. || met. Medi pera mitigar l' animo ó aliviar la pena. *Lenitivo*. Animi lenimentum.

LENS. m. LLENS.

LENTAMENT. adv. m. Despay, poch á poch. *Lentamente*. Lentè, y seriùs, comparatiu, y perspisè, perspiò superlatiu.

LENTE. m. ópt. Vidre rodó de multiplicar. *Lente*. Lens, tis. || ULLERA. 1. 3.

LENTICULAR. adj. Semblant ó pertanyent á la lletia. *Lenticular*. Lenticularis.

LENTISCH. m. ant. MATA.

LENTITUT. f. Pausa, tardansa, catxassa, fleuma. *Lentitud*. Tarditas, atis, lentitudo, inis.

LENTO, A. adj. Tart, peresós, fleumàtic, pausat, poch vigorós y efícas. *Lento*. Lentus, tardus.

LENY. m. ant. Embarcació de gran port, sense rem, y pròpia pera viatges llargs; los hi havia de bandes, (los de una cuberta) menors, grossos y senzills, estos últims usavan rem. *Leño*. Lignum, i. || pòet. Qualsevol nau. *Leño*. Navis, is, lignum, i.

MALS LENYS. ant. PIRATAS.

LENYAM. m. ant. Conjunt de fus'as. *Maderada*, *madera*, *maderaje*, *maderamen*. Lignorum copia.

LENZOL. m. ant. LLENSOL.

LEONISTAS. m. pl. Secta que s' alsà en Lió de Fransa pels anys 1160. *Leonistas*, pobres de Leon. Lugdunistæ, arum.

LEÓNTICH, A. adj. Lo pertanyent á una festa antiga en que 'ls gentils adoravan lo sol, al qual representavan en un cap de lleó rodejat de raigs. *Leóntico*. Leonticus.

LEPRA. f. Espècie de ronya ab crostas que va consumint las carns ab frisansa. *Lepra*. Hiera, lepra, æ.

LEPRA BLANCA. Crostas, taça blanca en lo cútis. *Lepra blanca*, *albazazo*. Marphea, æ, vitiligo alba.

LEPRÓS, A. adj. Masell, qui pateix lepra. *Lepròso*. Leprosus.

LEPTITÀ, NA. adj. Cosa de Leptis ó Lebeda en Berberia. *Leptitano*. Leptitanus.

LERDA. f. y

LERDÓ. m. Tumor en los genolls de las cabaladuras. *Lerda*, *lardon*. Tumor, is.

LERI LERI. A punt de succehir alguna cosa. *A punto*; *casi casi*; *en tanganillas*, *al caer*. Proximè, propè adesse; ferè contingere.

LERON. exp. *Le fueron*. Fuerunt illi.

LES, A. adj. ant. Danyat, ferit. *Leso*. Læsus. || Ofès, agraviat. *Leso*. Læsus.

LESBI, A. adj. Pertanyent á Lesbos vuy Mitilene. *Lesbio*. Lesbios.

LESCRINY. m. ant. ARMARI.

LESIAR. v. a. Malmétir algun membre. *Lisier*. Elido, is. || OFÈNDER, PERJUDICAR, VIOLAR.

LESIAT, DA. p. p. *Lisiado*. Violatus, læsus; incommodo affectus.

LESIÓ. f. Dany que resulta de algun cop ó ferida. *Lesion*. Læsió, nis. || met. Ofensa, perjudici. *Lesion*. Læsió, nis. || for. Lo dany que maliciosa·ment se causa en las vendas per no ferlas en just preu. *Lesion*. Damnum, i, læsió, nis, fraus dis.

LESIÓ ENORME. Perjudici per engany en més ó menos de la meytal del just preu. *Lesion enorme*. Læsió enormis.

LESIÓ ENORMÍSSIMA. Perjudici per engany en molt més ó menos de la meytal del just preu. *Lesion enormissima*. Læsió enormissima.

LESNA. f. ALENA.

LESNORDEST. m. Vent entre l' est y nordest. *Lesnordeste*. Corus, i. || La part situada envers ahont bufa aquest vent. *Lesnordeste*. Sub corum jacens plaga.

LESSUEST. m. Vent entre lo est y suest. *Lessueste*. Euro affinis ventus.

LEST, A. adj. ant. LLEST. || LLESTAT. || ESCULLIT. || ant. ELEGIT. || *Aquel es*. Ille est. || Pes anglès de 4 lliuras ó dos barrils. *Lest*. Lestis, is.

LESTAR. v. a. náut. Posar llastre á las embarcacions. *Lastrar*. Saburro, as.

LESTE. m. LLEVANT, SOLIXENT.

LESTRE. m. ter. JOCA.

LETAL. adj. MORTAL.

LETÀRGIA. f. Modorra, ensopiment profundo. *Letargo*. Letargus, i.

LETEO, A. adj. pòet. Pertanyent al riu Lete ó Leteo, las ayguas del qual feyan pérdrer la memòria de las cosas passadas. *Leteo*. Lethæus.

LETÍCIA. f. ant. ALEGRIA.

LETRA. f. ant. LLETRA. || ant. CARTA.

LETRES DEPRECÀRIES. *Cartas supplicatorias*. Ad deprecandum epistolæ.

LETXUGUINO, A. m. y f. La persona extremada afectada en vestir á la moda. *Lechugino*. Concinnus homo.

LEU. adj. ant. LEVE. || LLEUGER. || AVIAT, PROMPT. || m. ant. FREIXURA.

CANTA DELS LEUS. exp. CANÓ DE LA FREIXURA.

TART Ó LEU. exp. ant. *Tarde ó temprano*. Serò aut citius.

LEUCACANTA. f. Herba la arrel de la qual es com la de la jonsa, y mastegada cura 'l dolor de dents. *Leucacanta*. *Leucachanta*, æ.

LEUCROCOTA. f. Pera danyosíssima de la India, y la més velós de totes. *Leucrocota*, *leucrocota*. *Leucrocota*, *leucrocota*, æ.

LEUDA. f. LLEUDA.

LEUDER. m. LLEUDATARI.

LEUGA. f. ant. LLÉUGA.

LEUGERIA. f. ant. LLEUGERESA.

LEUMENT. adv. m. ant. LEVAMENT.

LEUTÓ. m. ant. LLAUTÓ.

LEVAMENT. m. ant. PROHIBICIÓ.

LEVANT. m. ant. LLEVANT.

LEVANTAMENT. m. Sublevació, rebel·lió, sedició. *Levantamiento*, *sublevacion*. *Rebellium*, ii.

LEVAR. v. a. ant. LLEVAR. || v. f. AIXECARSE. || AMOTINARSE, SUBLEVARSE. || Dit de la nau. Alçar las àncoras, surtir del port. *Zarpar*, *levarse*. *Navem solvere*.

LEVAT, DA. p. p. y adj. SUBLEVAT.

LEVE. adj. Llenger, de poch pes. *Leve*, *liger*. *Levis*. || Poch important. *Leve*. *Levis*. || VENIAL.

LEVEDAT. f. Qualitat de leve. *Levedad*. *Levitas*, atis.

LEVEIG. m. LLEVEIG.

LEVEMENT. adv. m. Lleugerament. *Levemente*. *Leviter*. || VENIALMENT.

LEVÍSSIM, A. adj. sup. *Levisimo*. *Levisissimus*.

LEVITA. m. Israelita de la tribu de Levi dedicat al servei del temple. *Levita*. *Levita*, æ. || Ministre del temple de Déu en Jerusalem. *Levita*. *Levita*, æ. || Dia. *Didcono*, *levita*. *Diaconus*, i, *levita*, æ. || Espècie de casaca ab falcons més amples que venen fins al devant. *Levita*. *Tunica manicata*. || pl. Heretges dels primers sigles de la iglesia, rama dels Gnóstics y Nicolaitas. *Levitas*. *Levitæ*, arum.

LEVITAT. f. LEVEDAT.

LEVÍTICH. m. Llibre canònic del vell testament escrit per Moysès sobre las cerimònies de la religió dels jueus. *Levitico*. *Leviticus*. || Ceremonial que s'usa en alguna funció. *Levitico*. *Ceremoniarum*, *rithuum ordo*. || adj. Lo que pertany als levitas. *Levitico*. *Leviticus*. || Lo que pertany al levítich. *Levitico*. *Leviticus*.

LEVORAT. adj. ant. Traballat. *Obrado*, *trabajado*. *Laboratus*.

LEXAR. v. a. ant. DEIXAR.

LEXIA. f. ant. LLEIXIU.

LEY. f. ESTAT, CLASSE, CONDICIÓN, SORT.

LEYS. pron. f. ant. *Ella es*. *Illa est*.

LI.

LI. m. ant. LLI. || Cas oblich del pronom ell. *Le*. *Ille*.

LIBEL-LÀTICH, CA. adj. S'aplica als cristians que pera deslliurar-se de las persecucions, tre-

yan certificats de haver obehit als decrets dels emperadors. *Libelático*. *Libellaticus*.

LIBELISTA. m. SATÍRICH.

LIBEL-LO. m. La certificació que presentavan los libel·làtichs. *Libelo*. *Libellus*, i. || for. Petició, pediment, memorial. *Libelo*. *Supplex libellus*.

LIBELLO DE REPUDI. La escriptura de divorci que dirimia 'l matrimoni dels jueus, y que la llei de gràcia no admet. *Libelo de repudio*. *Repudii libellus*.

LIBERACIÓ. f. ant. LLIBERTAT.

LIBERAMENT. adv. m. ant. LLIBREMENT.

LIBERTADOR. m. LLIBERTADOR.

LÍBICH, CA. adj. Natural de y pertanyent a la Líbia país de Àfrica. *Líbico*, *libio*. *Libys*, *libycus*.

LIBORI. n. p. de home. *Liborio*. *Liborius*.

LIBRANSA. f. LLIBRANSA.

LIBRE. adj. LLIBRE.

LIBÚRNICA. f. Bergantí, corbe'a. *Libúrnica*. *Liburnica*, æ.

LICANTRÓPIA. f. Imaginació vehement de melancolia que causa enagenació de sentits. *Licantropia*. *Lupina insania*.

LICEO. m. Escola célebre fabricada per Pisitrato ó Pericles fora de la ciutat de Atenas ahont ensenyá Aristóteles la filosofia. *Liceo*. *Liceum*, ei. || Montanya de Arcàdia. *Liceo*. *Liceus*, ei. || Aula, lloch de ensenyansa pública. *Gimnasio*, *liceo*. *Gymnasium*, ii, *liceum*, ei.

LÍCIT, A. adj. Permés, concedit. *Lícito*. *Licitus*. || Just. *Lícito*. *Licitus*. || Lo que es de la llei ó qualitat manada. *Lícito*. *Legi consentaneus*.

LICITADOR, A. m. y f. for. Qui puja 'l preu de altres en una venda ó lloguer. *Licitador*. *Licitator*, is.

LICITAMENT. adv. m. De un modo lícit. *Licitamente*. *Licite*.

LICNOMÀNCIA. f. Endevinalla supersticiosa per medi de una llantia. *Licnomancia*. *Licnomantia*, æ.

LICOR. m. Cos flúyt las parts del qual manan, rajan ó corren fàcilment. *Licor*. *Bracteamantum*, i, *liquor*, is. || Beguda espirítica destil·lada per alambí. *Licor*, *liquor*. *Destillatus liquor*.

LICORÓS, A. adj. Espiritós, aromàtic, se diu del vi. *Licoroso*. *Generosus*.

LICTOR. m. Verguer, aguil que anava davant los magistrats romans, ab una destra posada entre un feix de vergas. *Lictor*. *Lictor*, is.

LIEN. adj. ant. LEVE.

LIG. m. ant. LLEY. || ant. Llegeis. *Lae*. *Legit*.

LIGA. ant. Llegesca. *Lea*. *Legat*.

LIGAMS DE SANT PERE. exp. La festivitat de sant Pere ad vincula. *Las cadenas de san Pedro*. *Festum sancti Petri ad vincula*.

LIGE. m. ant. SUBDIT.

LIGNUM CRÚCIS. m. Relíquia de la creu de Jesucrist. *Lignum crucis*. *Lignum crucis*.

LIGURÍ, NA. adj. Cosa de la Ligúria, regió

de Itàlia en los Alpes marítims vuy Genovesat. *Ligurino, genovés*. Ligur, i.

LÍJULA. f. LÚJULA.

LILA. f. Roba de llana que tingué principi en Lila ciutat de Flandes. *Lila*. Lila, æ. || Arbusto que crien en los jardins per la hermosura de sas flors. Las cápsulas verdas s' usaven en los intermitents. *Lila, avellano de la India*. *Syringa vulgaris*. || n. p. de d. sincopat **LEONILA**.

LILAINA. f. Veu pera cantar sense pronunciar paraula. *Nininana, lilaina*. *Futiles cantiuncula*. || fam. Bellaqueria, treta. *Lilaila*. *Tricæ, arum*. || Joguina de noys. *Dije*. *Crepundia, orum*.

LILÍ. m. Instrument de música dels moros. *Lili*. Lili. || En la filosofia hermética la matèria apta pera traurer qualsevol tint excel·lent. *Lili*. Lili.

LILUI. m. Crit dels moros en las festas. *Lilui*. *Festivus maurorum clamor*.

LIM. m. ant. **FANCE**.

LIMENYO, **A.** adj. Natural de y pertanyent a Lima ciutat principal del Perú. *Limeño*. *Lima-nus*.

LIMINARS. m. pl. mit. Déus que guardavan los llindars de las portas. *Liminares*. *Liminares*.

LIMIT. m. Terme de las heretats, regnes, etc. *Limite, confia, linea, lindero*. *Colliminium*, ii. || met. Lo punt ó estat de las cosas del qual no's pòt eixir sense fallar a la rabó. *Limite*. *Terminus*, i.

POSAR LIMITS. fr. **LIMITAR**.

LIMITACIÓ. f. Obra de limitar alguna cosa. *Limitacion*. *Terminatio*, nis. || Coartació. *Limitacion*. *Coarctatio*, nis.

SENSE LIMITACIÓ. m. adv. for. Cumplert, cabal, ple. *Llenero*. *Absolutus*.

LIMITADAMENT. adv. m. Ab limitació. *Limitadamente*. *Præfinitè*.

LIMITAR. v. a. Posar límits ó termes a algun terreno. *Limitar, alindar*. *Finio*, is. || Escassejar, donar ab limitació. *Limitar, coartar*. *Coarcto*, as. || met. Cenyir, abreviar, coartar. També s' usa com recíproch. *Limitar, restringir, ceñir*. *Restringo*, is. || MODIFICAR.

LIMITAT, **DA**. p. p. *Limitado*. *Definitus*, *modificatus*.

LIMITROFE. adj. Confinant, fronterís. *Limitrofe*. *Finitimus*.

LIMOSNA. f. **ALMOYNA**.

LIMOSNER. m. **ALMOTNER**.

LIMPIAR. v. a. Netejar. *Limpiar*. *Mundo*, as, *tergeo*, es.

LIMPIAT, **DA**. p. p. *Netejar*. *Limpiado*. *Tersus*.

LIMPIESA. f. Netedat, curiositat, asseo. *Limpieza*. *Mundities*, ei. || Integritat, desípters. *Limpieza*. *Integritas*, atis. || Claredat, puresa en l' estil. *Limpieza*. *Limpitudo*, inis. || Qualitat de no tenir rassa de moros, juheus, heretges, ni injusticiats. *Limpieza de sangre*. *Ingenuitas*, atis.

LÍMPIO, **A.** adj. Net. *Limpio*. *Purus*, *mundus*. || Asseat, curiós. *Limpio*. *Elegans*. || Dit del estil

elegant, cult, y no redundant. *Limpio*. Ia dicendo *emunctus, correctus*.

EN LÍMPIO. m. adv. Deduhits los gastos. *En limpio*. *Nitidè*. || En substància. *En limpio*. *Ad summum*.

POSAR EN LÍMPIO. fr. met. Aclarar, desenredar. *Liquidar; poner en limpio*. *Liquido*, as.

LIMS. m. pl. ant. **LLIMS**.

LINÁTOE. m. Arbre de las Indias orientals, semblant a la olivera, encara que més corpulent, ab la escorxa plena de gropa y de color fosch. La seva fusta està plena de velas grogas y negres, es molt pesanta y tant amarga que ignala ó excedeix al cever, y cremada despedeix molta fragància. *Linátoe, olivastro de rodas*. *Arbor Linatoes*.

LINCE. m. Espècie de llop de vista molt perspicás, pell roja, clapada de vários colors. *Lince, lobo cervical*. *Chaus*, i. || met. Sagás, vivíssim. *Lince*. *Linceus*.

LINCURE. m. Pedra preciosa de color de ambre, que's trau de la orina del linco congelada. *Lincurio*. *Lyncurium*, ii.

LINDO, **A.** adj. Hermós, bonich. *Lindo*. *Venustus*.

LÍNEA. f. Longitut sens altra dimensió. *Linea*. *Linea*, æ. || Llinalge, rassa, successió del parentiu. *Linea*. *Ramus*, i. || LIMIT. 1. || Una de las dotze parts en que's divideix la polzada. *Linea*. *Linea*, æ. || met. Classe, espècie. *Linea*. *Genus*, *eris*. || En l'escrit ó imprés. *Benglon, línea*. *Linea*, æ. || Balla. *Raya, línea*. *Linea*, æ. || Cordó, trinxera pera estorbar la entrada en alguna part. *Linea*. *Ordo*, inis.

LÍNEA ARITMÉTICA. Cada una de las senyaladas en la pantómetra. *Linea aritmética*. *Aequalium partium linea*.

LÍNEA CORDOMÉTRICA. geom. Una de las de la pantómetra en la que están senyaladas las cordas de un círcul de ràdio igual a ella. *Linea cordométrica ó de las cuerdas*. *Linea quæ subtentat mediantur*.

LÍNEA CRÓNICA Ó HIPERBÓLICA Ó PARABÓLICA. La que rodeja qualsevol secció cònica. *Linea cónica*. *Linea conica*.

LÍNEA CURVA Ó CORVADA. La que no està en direcció recta. *Linea curva*. *Linea curva*.

LÍNEA DE INSIDÈNCIA. La que cau de un ràdio ó cos sobre altre. *Linea de incidencia*. *Linea incidentiæ*.

LÍNEA DIAGONAL. La que va desde un àngul de una figura rectilínea al àngul oposat passant pel centre. *Linea diagonal*. *Linea diagonalis*.

LÍNEA EQUINOCCIAL. L' Equador. *Linea equinoctial*. *Linea æquinoctialis*.

LÍNEA ESPIRAL. La que forma caragol. *Linea espiral*. *Linea spiralis*.

LÍNEA HORIZONTAL. La que està paralela al horisont. *Linea horizontal*. *Linea horizontalis*.

LÍNEA MERIDIANA Ó MERIDIONAL. La recta tirada desde nort a sur en lo pla del meridià, y de altre

pla qualsevol horisontal, vertical ó inclinat. *Meridiana*, *línea meridiana*. Linea meridiana.

LÍNEA OBLIQUA ó **INCLINADA**. La que s' inclina á un costat, *Linea obliqua*. Inclinata, obliqua linea.

LÍNEA PARALELA. La que dista de altra igualment en tots sos punts. *Linea paralela*. Linea paralella.

LÍNEA PERPENDICULAR. La que puja ó cau rectament sobre un punt. *Linea perpendicular*. Linea perpendicularis.

LÍNEA RECTA. La successió de pares á fills, ó de fills á pares. *Linea recta*. Directus stirpium ordo, recta generis series. || La que té tots los punts en una mateixa direcció. *Linea recta*. Rectum, i.

LÍNEA SECANT. La que divideix una superfície ó pla que talla algun cos. *Secante*. Secans.

LÍNEA TANGENT. geom. La que toca la circumferència de un círcul per la part convexa precisament en un punt y sense dividirla. *Linea tangente*. Tangens linea.

LÍNEA TRANSVERSAL. La successió lateral ó de costat. *Linea transversal*. Transversarius stirpium ordo.

LÍNEA VERTICAL. La que cau perpendicularment á nostre vèrtice ó cap, so es la que va de zénit á nadir. *Linea vertical*. Verticalis linea.

LÍNEA VISUAL. ópt. La línia ó raig que s' imagina desde la vista al objecte. *Linea visual*. Lina radius visualis.

LÍNEAS OBSIDIONALS ó **OFENSIVAS**. Las de circumvalació y contravalació que per sa seguretat forma l' exèrcit que sitia una plassa. *Lineas obsidionales*. Obsidionales, circumvallares insulae.

TIRAR LÍNEAS. fr. Péndrer la mida. *Tirar líneas*. Lineas ducere. || met. Discórrer los medis pera lograr alguna cosa. *Echar ó tirar líneas*. Machinor, meditor, aris.

TIRAR PER LÍNEA CURVA. fr. arti. Tirar á un objecte pera tocarlo, més ab lo moviment que porta al córrer la bala ó bomba, que ab lo violent ab que ix del canó ó morter. *Tirar por línea curva*. Tormenti bellici jactum arcuatim dirigere.

TIRAR PER LÍNEA RECTA ó **DE PUNT EN BLANCH**. fr. arti. Tirar á un objecte que está á tiro de canó, més que insensiblement baixe la bala y perda la línia recta. *Tirar por línea recta ó de punto en blanco*. Jactum recto dirigere.

LINEAL. adj. Lo que pertany á la línia ó está fet ab líneas. *Lineal*. Grammicus.

LINEAMENT. m. Delineació, descripció, dibuix. *Lineamiento*. Lineamentum, i.

LINEAR. v. a. Tirar líneas. *Linear*. Lineo, as. || adj. bot. Se diu de las fullas llargas y estretas tant de un cap com de altre. *Linear*. Linearis.

LÍNEETA. f. d. *Linea corta*. Lineola, æ.

LÍNEA. f. Humor aygualit del cos. *Línea*. Lympha, æ.

LINFÁTICH, **CA**. adj. Lo que pertany á la línia. *Linfático*. Lymphaticus.

LINGOT. m. náut. Espécie de rajola de ferro

colat, ab un forat en un de sos extrems pera manejarla, y serveix pera formar la estiva de un barco. *Lingote, galápago*. Ferreus later. || m. Barra de qualsevol metall principalment de or ó plata. *Lingote*. Rudis argenti vel auri, etc. massa.

LINYA. f. LLINTA.

LIONÉS, **A**. adj. Natural de y lo pertanyent á Lió ciutat de Fransa. *Leonés*. Lugdunensis.

LIQUEFACCIÓ. f. Acció y efecte de liquidar. *Liquefaccion*. Liquatio, nis.

LÍQUEN ISLÁNDICH. Planta que's cria en las rocas de Filándia, Vosgos, Alpes y Pirineus, en Roncesvalles y Astúrias: es foliacea, seca, dividida en tiras ramosas, de roig obscur en sa basa, y rogench ó blanquinós en sa part superior; gust amarch, mucilaginos; la fructificació en escudets de color purpúreo, situada obliquament en la vora de la fulla. *Liquen islándico*. Musti islandici herba.

LIQUIDABLE. adj. Lo que's pót liquidar. *Liquidable, liquidable, delicuescente, liquesfactible*. Liquidabilis.

LIQUIDACIÓ. f. Fondició. *Liquidacion*. Liquidatio, nis. || Disolució. *Liquidacion*. Liquidatio, nis. || Aclariment de comptes. *Liquidacion de cuentas*. Rationis æstimatio.

LIQUIDADOR. m. AVALUADOR.

LIQUIDAMBRE. m. Licor rehinós de color groch ros, sabor agre y olor fragant, que's trau per incisió del arbre ocossol de Nova Espanya. *Liquidambar*. Liquidambarum, i.

LIQUIDAMENT. adv. m. Clara y manifestament. *Liquidamente*. Clarè, apertè.

LIQUIDAR. v. a. Derretir, fóndrer. *Liquidar*. Liquo, as. || met. Aclarir, desenredar. *Liquidar*. Explico, as. || Péndrer las lletras vocals són sonido ó pronunciació, com la u en guerra. *Liquidarse*. Elidi. || Se diu de la l y la r quant se fan líquidas. *Liquidarse*. Liquesco, is.

LIQUIDAT, **DA**. p. p. *Liquidado*. Liquidatus.

LIQUIDESA. f. Qualitat de lo líquit. *Liquidez*. Liquiditas, atis.

LIQUIFICACIÓ. f. ant. LIQUIDACIÓ, FONDICIÓ.

LIQUIFICAR. v. a. LIQUIDAR, DERRITIR.

LÍQUIT, **DA**. adj. Flúit, corrent. *Líquido*. Liquidus. || met. Clar, manifest. *Líquido*. Clarus. || S' aplica á la lletra que pert un poch de són so en la pronunciació, y forma un sol so ab la de ántes. *Líquida*. Littera liquida. || met. S' aplica á la suma que resulta de la comparació del cárrech ab la data. *Líquido*. Certus. || fis. S' aplica á aquells flúits que mullan y s' apegan al cossos sumergits en ells, com la aygua, la llet, á diferència dels meraments flúits que no s' apegan, com l' ayre y 'ls metalls derritits. *Líquido*. Liquidus.

LIR. m. ant. LLIRI.

LIRA. f. Llahut, instrument músich de cordas. *Lira*. Lira, æ. || Constel·lació septentrional composta de catorze estrelles. *Lira*. Lyra, fidicula, æ. || Composició métrica acomodada al cant, y que

consta comunment de estrofas á sis versos cada una. *Lira*. *Lyra*, æ.

LÍRICH, CA. adj. Lo que pertany á la lira ó poesia; y á la composició pròpia pera sér cantada *Lirico*. *Lyricus*.

LIRISME. m. La cadència ó armonia que tenen algunes composicions, y algunes vegades es un vici que repugna al oïdo. *Lirismo*. *Lyrisinus*, i.

LISONJA. f. *LLISONJA*.

LISSA. f. fort. Espay al peu de la muralla, que impedeix que las pedras caygan al fosso. *Berma*, *lisera*. Intercapedo plana inter murum, fossamque.

LISTO. (À VE DE) exp. fam. *Voto á tat*. *Proh deum fidem*.

LIT. m. ant. *LLIT*.

LITARGE Y LITARGIRI. m. Mescla de plom, terra y coure que llansa de sí la plata en la fornal. *Litarge*, *litargirio*. *Lithargyrum*, ii. || Lo que 's trau del or. *Litargirio de oro*. *Chrysisis*, is.

LITE. m. ant. *PLET*.

LITERAL. adj. Conforme á la lletra del text. *Literat*. *Ad litteram*, *ad verbum expressus*.

LITERALMENT. adv. m. Al peu de la lletra; segons lo sentit literal. *Literalmente*. *Ad litteram*.

LITERARI, A. adj. Pertanyent á las lletres, estudis y ciéncias. *Literario*. *Litterarius*.

LITERAT, A. adj. Instruït, docte. *Literato*. *Litteratus*.

LITERATURA. f. Instrucció, doctrina, coneixement de las lletres. *Literatura*. *Litteratura*, æ.

LITGE. m. ant. *SÚDIT*, *VASSALL*.

LITIGANT. p. a. *PLEDEJANT*.

LITIGAR. v. a. *PLEDEJAR*.

LITIGI. m. *PLET*.

LITIGIÓS, A. adj. *PLEDEGISTA*.

LITJAEZA. f. ant. *VASSALLATGE*, *HOMENATGE*.

LITOFÓLIA. f. Suplici de lapidació que s'aplicava als adúlter. *Litofolia*. *Litofolia*, æ.

LITOGRAFIA. f. Descripció de las pedras. *Litografia*. *Lithographia*, æ. || Art de dibuixar retrats, paisos, etc. sobre una pedra, que després de preparada serveix de motllo pera estampar, y surt lo dibuixat en ella semblant á lámina fina. *Litografia*. *Lithographia*, æ.

LITOGRAFIAR. v. a. Dibuir en pedra. *Litografiar*. *Lapidi insculpere*.

LITOGRAFICH, CA. adj. Lo que pertany á la litografia. *Litográfico*. *Ad artem insculpendi lapidis pertinens*.

LITÓGRAFO. m. Lo qui per ofici graba ó dibuixa en pedra. *Litógrafo*. *Lapidi insculpens*.

LITÚRGIA. f. Forma, rito y modo de celebrar los ofis divins. *Liturgia*. *Lithurgia*, æ.

LITÚRGICH, CA. adj. Lo que pertany á la litúrgia. *Litúrgico*. *Lithurgicus*.

LIURE. f. *LLIURA*. || adj. *LLIBRE*.

LIVELL. m. *OPÚSCUL*. || m. *NIVELL*.

LÍVIDO, A. adj. Amaratat, de mal color. *Livido*. *Plumbeus*.

LO.

LO. Article del género masculí. *El*. *Ille*. || S'usa també com neutre quant se junta ab los noms adjectius substantivats. *Lo*. || Cas obliquo del procon ell. *Lo*. *Illud*.

LOA. f. Preludi, prólech de las comédias y dramas. *Loa*. *Prologus*, i. || *Llahor*.

LOACIÓ. f. ant. *ALABANSA*.

LOAR. v. a. ant. *ALABAR*.

LOBET. m. ant. *LOBARRET*.

LÓBULS. m. pl. Cossos de grandària bastant considerable que surten los primers del germen. *Lóbulos*. *Lobuli*, *orum*.

LOCAL. adj. Pertanyent al lloch. *Local*. *Localis*. || y

LOCALITAT. f. Lloch fixe que ocupan las cases. *Localidad*. *Locus*, i.

LOC. m. *LLOCH*.

LOCÍO. f. Rentada, acció y efecto de rentar. *Locion*. *Lotio*, nis.

LOGO, A. adj. *BOIG*.

LOCTINENT. m. ant. Subdelegat, substitut, qui desempenya 'l càrrech de altre. *Lugarteniente*. *Legatus*, i, *vicarius*, ii.

LOCUCIÓ. f. Estil, modo de parlar. *Locucion*. *Lingua*, æ. || Expressió, frase. *Locucion*. *Locutio*, nis.

LOGULAMENT. m. Estoix en que guardavan los romans sos volúmens formats de un rotllo de papiro. *Logulamento*. *Logulamentum*, i.

LOCUPLETAR. v. a. ant. Enquirir. *Enriquecer*. *Ditor*, *aris*.

LOCURA. f. *BOJERIA*.

LOCUTORI. m. Parlador de monjas. *Locutorio*. *Ad colloquia in monialibus destinatus locus*.

LOGARITME. m. arit. Número de una progressió aritmética corresponent á altre de progressió geométrica. *Logaritmo*. *Logarithmus*, i.

LOGARÍTMICH, CA. adj. Pertanyent als logaritmes. *Logarítmico*. *Logarithmicus*.

LÒGICA. f. Art de discórrer. *Lógica*, *dialéctica*. *Logica*, æ.

LÒGICA NATURAL. La disposició natural pera discórrer. *Lógica natural*. *Logica naturalis*.

LÒGICAMENT. adv. m. Segons las regias de la lógica. *Logicamente*, *lógicamente*. *Logicè*.

LÒGICH, CA. adj. Lo pertanyent á la lógica. *Lógico*, *logical*. *Logicus*. || m. Qui professa la lógica. *Lógico*. *Logicus*, i.

LOGÍSTICA. f. Espécie de aritmética literal. *Logística*. *Logistica*, æ.

LOGOGRIFO. m. Enigma que consisteix en pendrer en diversos significats las diverses parts de una paraula. *Logogrifo*. *Scirpus*, i.

LOGRAR. v. a. Conseguir, alcançar, obtenir. *Lograr*. *Impetro*, as. || Gosar, disfrutar. *Lograr*. *Possideo*, es. || Aprofitarse; com: *Lograr* la ocas-

aió. *Lograr*. Comparo, as. || Arribar á sa perfecció alguna cosa. *Lograr*. Perfici.

LOGRAT, DA. p. p. *Logrado*. Obtentus.

LOGRAYR. v. a. ant. Agrahirlo. *Agradecerlo*. Gratiam habere.

LOGRER. m. USURER.

LOGRO. m. GANÀNCIA. || Consecució, possessió de lo que's desitja. *Logro*. Adeptio, nis. || USURA.

LOISME. m. ants. LLUÍSME.

LONGA. f. mús. Nota blanca figurada per un quadro y una cua, y val la meylat de una màxima ó quatre compassos. *Longa*. Longa, æ.

LONGAMENT. adv. m. Per llarch temps. *Per largo tiempo*. Ad longum tempus.

TANT LONGAMENT. expr. Tant temps. *Tanto tiempo*. Tantum tempus.

LONGÀNIM, A. adj. Magnànim, constant. *Longânimo*. Magnanimus.

LONGANIMITAT. f. Constància, resignació en las adversitats. *Longanimitad*. Magnanimitas, atis.

LONGARDA. n. p. de dona. *Lugarda*. Luthgardis, is.

LONGIMETRIA. f. Part de la geometria, art de amidar las líneas. *Longimetria*. Longimetria, æ.

LONGITUDINAL. adj. Pertanyent á la longitud. *Longitudinal*. Ad longitudinem pertinens.

LONGITUDINALMENT. adv. m. Á lo llarch. *Longitudinalmente*. Longitudinaliter.

LONGITUT. f. Llargària. *Longitud*. Longitudo, inis. || geom. La distància de un lloch respecte al primer meridià, contada per graus en l' Equador de ponent á llevant. *Longitud*. Longitudo, inis. || arit. La distància entre dos estrelles presa sobre la eclíptica de ponent á llevant. *Longitud*. Longitudo, inis.

LONGUEA Y LONGUESA. f. ant. LLARGÀRIA, DISTÀNCIA.

LONS. expr. ant. NOS LO.

LONTANAR. v. a. ALLUNYAR.

LOP. m. LLOP.

LOR. adj. ant. Groch que tira á moreno. *Amulatado, loro*. Fuscus, lucidus.

LORARI. m. Esclau encarregat entre 'ls romans de castigar als demés de sa classe. *Lorario*. Lorarius, i.

LORENÉS, A. adj. Natural de y pertanyent á Lorena província de Fransa. *Lorenés*. Lotharingus.

LORENSANA. f. Drap grosser que's fabrica en Galicia en un poble de aquest nom. *Lorenzana*. Lintex tela crassioris genus.

LORIOT. m. Aucell. oaiol. || Aucell nocturno de color groch que habita en las voras del mar y dels rius. *Gálgylo*. Altres en castellá l' anomenan. *Grajo, arrendajo*. Altres *Gajo*, y altres *caradrio, lúrida, tetero*. Galgulus, i.

LOSCH, CA. adj. ant. LLUSCO.

LORT. m. Tractament entre 'ls inglesos, que equival á senyor. *Lord*. Honorisnomen apud anglos.

LOTERIA. f. Espécies de rifa que's fá ab mercaderias, bitllets, diners y altres coses ab autoritat pública. *Loteria*. Alea, æ. || Joch casolá en cartons de cinch números en cada ralla que s'apuntan ó senyalan ab llobins, etc. segons los correspondents de las bolas que un jugador trau de una bossa. *Loteria*. Aleatorius ludus domesticus. || La casa ahont se despatxan los bitllets pera la loteria. *Loteria*. Alea officina.

LOTER. m. Administrador de loteria. *Lotero*. Ministrans aleam.

LOTGE Y LOTJA. f. ant. LLOTJA.

LU.

LÚBRICH, CA. adj. Propens á la luxúria. *Impúdico, lúbrico*. Impudicus.

LUBRICITAT. f. Qualitat de lo lúbrich. *Impudicia, lubricidad*. Impudicitia, æ, salacitas, atis.

LUCANO, A. adj. Cosa de Lucània província de Nàpols anomenada també Basilicata. *Lucano*. Lucanus.

LUCENSE. adj. Cosa de Luca. *Lucense*. Lucensis.

LUCIFERÍ, NA. adj. Pertanyent á Llucifer. *Lúciferino*. Ad Satán pertinens.

LUCRAR. v. a. ant. GUANYAR.

LUCRATIU, VA. adj. Gananciós. *Ganancioso, lucrativo*. Quæstuaris.

LUCRATIVAMENT. adv. m. Gananciosament, ab utilitat. *Fructuosamente*. Quæstuosè, fructuosè.

LUCRECI, A. n. p. de home y dona. *Lucrecio, Lucretia*. Lucretius, ii, Lucretia, æ.

LUCRO. m. Guany, ganància, profit. *Lucro*. Lucrum, i.

LUCRO CESSANT. for. La ganància que podian produhir los diners en lo temps que han estat en emprèstit. *Lucro cesante*. Cessans lucrum.

LUDA. f. Pell adobada, molt suau, y baladina que serveix pera guants, etc. *Baldés*. Aluta, æ.

LUDIBRI. m. Escarni, mofa. *Ludibrio*. Ludibrium, ii.

LUEGO. adv. t. y ll. Promptament. *Luego, al punto*. Mox. || adv. t. De aquí á un poch. *Luego*. Mox. || després. || conj. Manifesta la conseqüència. *Luego, pues, con que, así*. Ergo.

LUELLA. f. ant. LLOSA.

LUERNA Y LUERNERA. f. ant. LLUERNA. || CLARABOYA.

LÚGUBRE. adj. Trist, fúnebre, lamentable. *Lúgubre*. Lugubris.

LÚGUBREMENT. adv. m. Infelís, desgraciadament, de un modo funest. *Funestamente, tristemente, melancólicamente*. Lugubrè, lugubriter.

LUL. pron. ant. ELL.

LÚJULA. f. Herba de tres fullas y de gust agre. *Acederilla, aleluya, accitosa*. Acetosum trifolium; rumex, icis.

LULISME. m. Sistema de Ramon Lull consi-

derat per alguns com una mescla de retòrica y de càbala. *Lulismo*. *Lulismus*.

LUMERA Y LUMIERA. f. ant. Cos lluminós, brillant. *Lumbrera*. *Luminare*, is. || CLARABOYA, LLUERNA. || met. La persona que ab sa virtut y doctrina il·lumina á altra. *Lumbrera*. *Lumen*, inis.

LUNAMENT. m. ant. LLUNACIÓ.

LUNTANEZA. f. ant. LLUNYÀRIA.

LUNYADÀ, NA. adj. ant. LLUNY, DISTANT. || ant. ESTRANGER, FORASTER.

LUNYAR. v. a. ant. ALLUNYAR.

LUPERCIS. m. pl. mit. Sacerdots del déu Pan, les quals durant las lupercales, y després de haver immolat cabras á són idol corrian nus per la ciutat ab uns vits de pell de cabra ab los que pegavan á tothom. Las donas creyan curarse de la esterilitat rebent de ells alguns cops. *Luperos*. *Luceperci*.

LUPULÍ. m. Producte de la secreció dels llúols. *Lupulino*. *Lupulinum*, i.

LUR. pron. LLUR.

LUREA. f. ant. LLIBREA.

LUREGA. f. ant. LLIBREA.

LUSSÀ, NA. adj. UFANÓS, FRONDÓS. || BISARRO, GALLART.

LUSSANIA. f. ant. UFANA.

LÚSTRICH, CA. adj. poét. Pertanyent al lústro. *Lústrico*. *Lustricus*.

LUSTRO. m. L' espay de cinch anys. *Lustro*. *Lustrum*, i.

LUSTRÓS, A. adj. LLUSTRÓS.

LUTERÀ, NA. adj. Ló pertanyent á Lutero, y l' qui professa la seva secta. *Luterano*. *Luteranus*.

LUTERANISME. m. La secta de Lutero. *Luteranismo*. *Luteri secta, schola*. || La comunitat ó cos dels sectaris de Lutero. *Luteranismo*. *Luteranorum sodalitas, cœtus*.

LUXO. m. Excés, vanitat, superfluitat. *Lujo*. *Luxuria*, æ. *luxus*, us. || Profusió, prodigalitat. *Lujo*. *Luxus*, *nepotatus*, us.

LUXÓS, A. adj. Va, pròdich, qui gasta laxo. *Lujoso*. *Luxui deditus*.

LUXÚRIA. f. Disolució, abandono á las passions especialment delacarn. *Lujuria, lascivia*. *Luxuria*, æ.

LUXURIAR. v. a. Cométrer lo pecat de luxúria. *Lujuriar*. *Veneri indulgere*.

LUXURIÓS, A. adj. Lasciu, donat á la luxúria. *Lujurioso, impúdico, salaz, libidinoso, incontinente*. *Luxuriosus*.

LUXURIOSAMENT. adv. m. Ab luxúria. *Impúdicamente, lujuriosamente*. *Luxuriosè*.

LUYTA. f. etc. LLUTTA, etc.

LL. Tretzena lletra del alfabet, doble en la figura i senzilla en lo valor, per lo que no 's divideix alí de la ralla. *Ll.* Ll littera.

LLA.

LLA. adv. ll. ALLÍ, ALLÀ.

LLABEIG. m. LLEBEIG.

LLABERINT. m. ant. LABERINTO.

LLABI. m. La part de la boca que tapa las dents. *Labio.* Labrum, i. || Vora. 1. 6.

LLAM FES. Lo llabi partit ó dividit, y qui 'l té mití. *Labio hendido, partido.* Præcissus labro.

LLAMIGROS. MORRUT. 1.

LLEPARSE 'LS LLABIS. fr. LLEPÀRSEN LOS BIGOTIS.

NO DESPLEGAR LOS LLABIS. fr. Callar, no proferir paraula. *Cerrar, sellar, no despegar, no descoser los labios.* Obmutescere; ne mutire quidem.

LLÀBIA. f. fam. Parola, facúndia. *Labia.* Lo-quacitas, atis.

LLABIAT, DA. adj. bot. Se diu de la flor oberta en figura de llàbis quedant entera per la basa. *Labiado.* Labiatus.

LLACA. f. Nom molt genèrich que pròpiament es una espècie de rehina dura, encarnada, clara, transparent, brévola, que ve de Malabar, Vengala y Perú; 'ls indís la fan de uns mosquits que agafan ab vergellas, y també 's tráu de un humor encarnat que deixan en las ramas de diversos arbres unas formigas de color de foch: també se 'n fá de artificial. *Laca.* Laca, æ. || Color roig artificial compost de cotxinilla, brasil y altres ingredients. *Laca.* Papparisum gallicum. || Betum compost de seu, ó de oli, estopa, cals, polvos de vidre, y altres ingredients pera calafatejar las naus, unir las pessas de las canonadas, etc. *Zulaque.* Bitumen, inis.

LLACH. m. Concavitat profunda sempre plena de aygua. *Lago.* Lacus, us. || LLÒT.

TOMO II.

LLACH DELS LLEONS. LLAONERA.

LLACÓS, A. adj. Lo que pertany al llach. *Pan-tanoso, lagunoso.* Lacunosus. || LLOTÓS, FANGÓS.

LLACÓS. m. LLAXÓ.

LLACUNA. f. ant. LLACH, ESTANY.

LLADELLA. f. CABRA. 2.

LLADERN. m. Espècie de raboll que fá las fulas semblants á las de la olivera, molts flors petites y blancas, y unas tavelletas com las del sàtch, negras y sucosas quant están maduras. *Ladierno, aladierno, aladierna, alaterno.* Alaternus, i.

LLADÍ, NA. adj. Sagàs, viu, astut. *Ladino.* Versutus.

LLADÓ. m. Fruyt del lladoner. *Almeza.* Loti fructus.

LLADONER. m. Arbre de 50 peus de alsària, de fusta blanca, forta y corretjosa que serveix pera fèr forcas, lo fruyt petit, rodó y molt dols. *Almez, almezo, loto.* Lotus, i.

LLADRAEOR, A. m. y f. Qui lladra. *Ladrador.* Latrator, is.

LLADRAGUET. m. d. LLADREGUET.

LLADRAMENT. m. LLADRIT.

LLADRAR. v. n. Fèr lladrits lo gos. *Ladrar.* Latro, as. || met. AMENASSAR.

LLADRAYRE. m. LLADRADOR.

LLADRE. m. Qui roba. *Ladron.* Latro, nis, fur, is, prædo, nis, prædator, is, clepta, æ. || met. La part del ble que cahentse ó decantantse al costat de las atxas, etc. las derriteix. *Ladron.* Ellychnii pars candelam liquans. || Entre estampers, la part que queda sèns imprimir perque s' interposa un paper ó altra cosa. *Ladron.* Papiracea particula typographico prælo interposita.

LLADRE DE BESTIAR. Cuatrero. Abigeus, i, abactor, oris.

LLADRE DE CAMÍ BAL. Qui surt á robar als viatjans

en las carreteras. *Salteador*. Grassator, is.

AVENIRSE COM LOS LLADRES EN LA FIRA. loc. LLOPS AB LLOPS NO' S MOSSEGAN.

DE LLADRE A LLADRÓ NO HI HA GRAN DISTINCCIÓ. ref. Denota que dos que tractan una mateixa cosa són igualment destres y astuts. *Entre bobos anda el juego*. Solers uterque lusos neutrum fallit.

DE LLADRE Á LLADRÓ QUARANTA DIAS DE PERDÓ. ref. Denota que no'ns déu causar condol de que roben als lladres, ó que á algú l'escarmenten ab lo que ell intentava. *Quien hurta al ladron, cien dias gana de perdon*. Laqueus laqueum cepit. Pellem caninam rodere est consentaneum.

DELS LLADRES DE CASA FÁ DE MOLT MAL GUARDAR. ref. Denota quant perjudicial es tenir gent dolenta en casa, per quant fan la seva sense sér reparats. *No hay peor mal que el enemigo de casa para dañar*. Maxima perniciosus censure domesticus hostis.

ENTRE LLADRES LA CAPA AL COLL. ref. ab que s' avisa á algú que visca ab cuydado y precaució pel dany que amenassa. *Abre el ojo que asan carne*; *abre el ojo*. Cave, latet anguis in herba.

ENTRE LLADRES NO' S PERT RES. loc. fam. S' usa quant una cosa que 's creya perduda 's troba en algun lloch retirat quant no 's pensava en ella. *Lo que no hurtan los ladrones, se encuentra por los rincones*. Quod non periit tandem apparet.

LO LLADRE ! interj. ter. *Haya picaro*; *el picaro*. Yafer.

PER UN LLADRE PERDEN CENT EN UN HOSTAL. ref. Denota que pagan ó se sospita de molts lo mal que ha fét un sol. *Por un ladron pierden ciento en un meson*. Unius culpa frequenter plectimur omnes.

LLADREGOT. m. d. Qui róba ab sutilesa. *Ladronzuelo*, *gato*, *ratero*, *ladroncillo*, *cortabolsas*, *garduño*. Clepo, clepsos, nis.

LLADREGUET Y LLADRET. m. dim. *Ladroncillo*, *ito*. Rapax, acis.

LLADRIOLA. f. GUARDIOLA. || met. Lo diner que s' estalvia. *Bolsa*. Pecunia, æ.

LLADRIT. m. La veu del gos. *Ladrado*, *ladra*. Latratus, us.

LLADRÓ. m. Espécie de bomba ab un canó còrb pera traurer lo líquit de algun vas. *Sifon*. Siphon, nis. || met. LLADREGUET.

LLADRONÁS. m. aum. *Ladronazo*. Furippus, i.

LLADRONERA. f. Part posterior del carruatge. *Zaga*. Rhedæ postica pars. || Cau de lladres. *Ladronera*. Latronum spelunca, receptaculum, perfugium.

LLADRONET. m. d. LLADREGUET.

LLADRONICI. m. Robatori. *Latrocinio*, *ladronicio*, *ladroneria*. La'rocinium, ii.

LLADROT. m. LLADRECOT.

LLADRUNY. m. LLADRONICI.

LLADRUNYAR. v. a. ROBAR.

LLAFISCÓS. A. adj. ter. LLAPISSÓS.

LLAGA. f. Ferida, úlcera. *Llaga*. Plaga, æ. || met. Mal, malaltia del ànima. *Llaga*. Animi vul-

nus. || La nafra que fá 'l bast, sella, etc. á la cabalcadura. *Matadura*. Petimen, inis.

LLAGA PUDRIDA. La que cria cuchs. *Gusanera*. Ulcus vermiculosum.

ESTAR LA LLAGA FRESCA. fr. ENCARA LA SANCH NE RAJA.

RENOVAR Ó REFRESCAR LA LLAGA. fr. met. Fér memoria de alguna cosa dolorosa. *Renovar ó refrescar la llaga*. Dolorem renovare; ulcus tangere.

LLAGANY. m. Faixa de núvols que apareix en lo cim de las montanyas. *Caja*, *cejo*. Nubium supercilium.

LLAGANYA. f. Humor dels ulls que's pren en los llagrimals y en las pestanyas. *Lagaña*, *legaña*, *pitaña*, *pitarra*. Lema, gramia, æ.

LLAGANYÓS. A. adj. Qui té llaganyas. *Legañoso*, *lagañoso*. Gramiosus.

LLAGAR. v. a. Fér llagas. *Llagar*. Exulcero, as. || Nafrar la sella ó bast á la cabalcadura. *Matar*. Exulcero, as.

LLAGAR. m. CUB.

LLAGARDAIX Y LLAGART. m. LLANGARDAIX.

LLAGASTA. f. PAPARRA. || CABRA. 2.

AGAFARSE COM UNA LLAGASTA. fr. Arrimarse á alguna persona ab pesadesa, y molestantla. *Pegarse como ladilla*. Instanti molestia inhære.

LLAGAT, DA. p. p. *Llagado*. Exulceratus.

LLAGOSTA. f. Insecte molt perjudicial als sembrals, que vola y salta apoyantse ab las potas de detrás. *Langosta*. Locusta, æ, acris, idis. || Peix en forma de cranch de dos peus de llargària, 'l cos ovalat y la cua molt llarga y ampla, la part anterior de la closca guarnida de puas y dos banyas molt llargues en la part anterior del cap. Se té per menjar sa y delicat. *Langosta*. Locusta, æ, camarus, i. || Dit del que ell mateix se convidà. *Pegote*. Musca, æ.

LLAGOSTÍ. m. d. de llagosta insecte. *Lagostilla*, *saltamatas*, *salton*, *salta pericos*; *caballeta*, *langostino*, *saltamontes*. p. And. *langostilla*. Parva lacusta. || Peix, espècie de cranch més petit que la llagosta. *Langostin*, *langostino*, *lagostin*, *lagostino*, *camaron*, *gámbaro*. Parvus cancer. || Espècie de llagosta grossa verda y que no càusa dany. *Langoston*. Locusta grandior innoxia.

LLÀGRIMA. f. La gota de humor que fluheix del ull. *Lágrima*. Lacryma, æ. || met. Petita porció de qualsevol líquit. *Lágrima*. Gutta, æ. || met. La gota de humor que destil·lan las parras y altres arbres y plantas. *Lágrima*. Mucor, is.

LLÀGRIMA DE HOLANDA. Porció de cristall glassat en la aygua en figura de cornet ab cap rodó molt dur que trencant la punta 's desfà en pols. *Lágrima de Olanda*, *de Batavia*. Batava, prussica lacryma.

LLÀGRIMAS DE COCODRILLO. Las fingidas. *Lágrimas de cocodrilo*, ó *fingidas*; *en cojera de perro* y *lágrimas de muger* no hay que creer. *Cocodrili*, *megarensium lacrymæ*.

CAUREN LAS LLÁGRIMAS. fr. Saltar dels ulls del qui plora. *Soltarle, saltársele las lágrimas.* Illicò cadere lacrymas.

CAUREN LAS LLÁGRIMAS CARA AVALL. fr. *Correr las lágrimas.* Manere per os lacrymas.

CONTENIR LAS LLÁGRIMAS. fr. Abstenirse de plorar. *Contener las lágrimas.* Temperare à lacrymis.

DERRAMAR LLÁGRIMAS. fr. Plorar de modo que las llágrimas caygan cara avall. *Derramar, echar lágrimas.* Fundere, vertere lacrymas.

DESFERSE Ó FÓNDERSE EN LLÁGRIMAS. fr. Plorar copiosa y amargament. *Desfacerse en lágrimas, anegarse en llanto.* In lacrymis effundi.

LO QUE NO'S PÁGA AB LLÁGRIMAS, SE PÁGA AB SUSPIRS. exp. fam. **LO QUE NO'S PÁGA AB DINERS, SE PÁGA AB DINADAS.**

PLORAR LLÁGRIMAS DE SANCH. fr. met. Sentir molt alguna cosa. *Llorar lágrimas de sangre, ó á lágrima viva.* Vehementer dolore, angi; dolore premi.

LLAGRIMAL. m. L'àngul del ull envoltat de nas. *Lagrimon.* Hyrquius, ii. || adj. Lo que pertany a las llágrimas. *Lacrimon.* Ad lacrymas pertinet.

LLAGRIMASSA. f. aum. *Lagrimon.* Grandior lacryma.

LLAGRIMATORI, A. adj. Vas en que les matichs recullian las llágrimas que derramavan pels difunts y guardavan en sas mateixas sepulturas. *Lacrimatorio.* Lacrymis excipiendis vas.

LLAGRIMEJANT. p. a. Derramant llágrimas. *Vertiendo lágrimas.* Lacrymans.

LLAGRIMEJAR. v. n. Derramar llágrimas. *Lagrimar.* Lacrymo, as.

LLAGRIMETA. f. d. *Lagrimilla, ita.* Lacrymula, æ.

LLAGRIMÓS, A. adj. Abundant en llágrimas. *Lagrimoso, bañado en lágrimas.* Lacrymosus. || Lamentable, que fa plorar. *Lagrimoso, lagrimable.* Lacrymabundus. || S'aplica als arbres ó plantas que destil·lan llágrimas. *Lagrimoso.* Lacrymosus. || S'aplica als ulls tendres y humits per vici de la naturalesa ó per estar pròxims á plorar ó per haver plorat. *Lagrimoso.* Lacrymosus.

LLAGRIMOSAMENT. adv. m. Ab llágrimas. *Lamentablemente, llorosamente; con lágrimas.* Lacrymosè.

LLAGUETA. f. d. *Llaguica, illa, ita.* Ulcusculum, i.

LLAGUNA. f. LLACH, ESTANY.

LLAHOR. f. ant. ALABANSA.

LLAHUT. m. Instrument músich de cordas que's toca puntejant, la part inferior cóncava, composta de molts tauletes ab costellats. *Laud, cítara.* Cithara, lyra, æ.

LLAICAMENT. adv. m. LAYCAMENT.

LLAIXÍ. m. Pedra de arracades. *Piedra de arracadas.* In aurum petra.

LLAIXIVER. m. ant. CUBELL.

LLAMA. f. Roba de seda y or ó plata en que

dits metalls no passen al revés. *Acataña, lama.* Sericum auro intextum. || FLAMA.

LLAMADA. f. Toch de tabal pera reunir la tropa. *Llamada.* Tympano appellandis militibus datum signum. || mil. Senyal de clarí ó tabal pera demanar parlament. *Llamada.* Colloquio petendo signum. || Nota ó senyal que demana atenció particular en los escrits. *Llamada.* Nota, æ, asteriscus, i.

LLAMARADA. f. FLAMARADA.

LLAMBART. m. Peix. LLACOSTI.

LLAMBORDA. f. Llosa quadrilonga pera lligar los empedrats. *Adoquin, sillarejo, losa de expresion.* Silex quadrilongus. || Filada de distància en distància en los rechs pera que serveca de senyal als que'ls han de escurar. *Vemora.* Lapidum ordo.

LLAMBREGADA. f. Mirada viva y ràpida, fogosa, encesa, intencionada. *Mirada.* Intuitus, us.

LLAMBREGAR. v. a. Mirar ab atenció y curiositat tot lo que alcança la vista. *Desbollar.* Circumspicio, is.

LLAMBRICH. m. CUCH. 2.

LLAMBRUSCA. f. Parra borda. *Labrusca, perilla, parra.* Labrusca, æ, y labruscum, i, lo rahim de ella, y œanthe, es, la flor.

LLAMENTADORA. f. FLORACOSSOS.

LLAMENTAR. v. a. LANENTAR.

LLÀMINA. f. LÀMINA. 1.

LLAMINER, A. adj. LLÉPOL.

LLAMINERA. f. La abella solta que s'avansa a las demés al olor de la pastura que li agrada. *Laminera.* Apis liguriens.

LLAMP. m. Exhalació crassa, nitrosa y sulfúrica que s'encen en l'encontre y agitació dels núvols y que desprenentes ab violència fa un gran ruido y causa en la terra efectes extraordinaris. *Rayo.* Fulmen, inis. || met. Qualsevol cosa que té gran forsa ó eficàcia en sa acció. *Rayo.* Fulmen, inis. || met. Lo qui es molt viu y prompte de ingeni, y s'exten al que en altrass accions té promptitut y lleugeresa. *Rayo.* Instar fulminis agens. || La persona que camina sempre ab molta pressa y diligència. *Tragaleguas.* Cursor velocissimus.

CAUREN, FERIR Ó TOCAR LO LLAMP EN ALGUN PARATGE. fr. Exercir lo llamp sa violència contra algun objecte terrestre. *Dar el rayo en algun paraje.* Tangere fulmen.

LLANSAR LO LLAMP. fr. Despedirlo 'ls núvols. *Arrojar, vibrar el rayo.* Fulmen vibrare.

MAL LLAMP TE FERESCA, Ó NATI. Imprecació. *Mal año; mal rayo te parta.* Dii te perdant.

LLAMPANT. adj. Lluhent, resplendent, rich, pulit, brillant. *Brillante, flamante.* Perlucidus.

LLAMPANYA. f. FIL DE EMPALOMAR.

LLAMPARSE. v. r. Lesiar-se. *Malearse.* Lædi.

LLAMPAT, DA. p. p. *Maleado.* Læsus, sideratus.

LLAMPEGA. f. LLAMPERA.

LLAMPECH. m. Metéoro igneo que regularment precebeix al tro. *Belámpago*. Fulgetrum, i. | met. LLAMP. f.

LLAMPEGAR. v. a. Fer llampechs. *Belampaguar*. Fulguror, aris.

LLAMPERA. f. CORDILL.

LLAMPINYO. adj. ant. BARBANECH.

LLAMPREA. f. Peix de tres à quatre peus de llargh y dos forats en lo cap pera despedir la aygua que traga quant respira per set forats que té en fila en lo principi del llom: n' hi ha de mar y de riu. *Lamprea*. Petromyzon, is, bedela, æ.

LLAMPRETA. f. d. *Lamprehuela*, *lampreilla*. Petromyzon brachialis.

LLAMPUGA. f. Peix de quatre à cinch peus de llargh: encara que en las costas de Espanya apenas passa de dos; dins del aygua sembla daurat, y fora de ella té 'l llom vert ab clapas de color de taronja y 'l ventre platejat, una aleta del llom desde 'l mitj del cap fins à la cua es groga ab una ralla blava en la basa, la de la cua es verda y las altres enterament grogas. *Lampuga*, *antia*. Hippurus, i, anthias, æ. | LLAMPREA.

LLAMPUS. interj. de sorpresa ó admiració. *Fuego*, *chispas*. Heu!

LLANA. f. Lo pel ó velló de las ovelles y moltons. *Lana*. Lana, æ. | Lo pel semblant al de la ovela: com lo del gos de aygua. *Lana*. Lana, æ. | Planxa de ferro ab una ansa de que usan los mestres de casas pera extèndrer lo guix y allisar la paret. *Plana*, *llana*. Trulla, æ. | Lo borrisol que's fá sota de las caixas, telers, etc. *Tamo*. Situs, us. | Lo teixit de llana y 'l vestit que de ell se fá. *Lana*. Tola seu vestis lanca. | met. IGNORÀNCIA, TONTORIA.

LLANA BRUTA. La sense rentar. *Lana súcia*, ó *en puero*. *Æsyum*, i.

LLANA CRUA. La que está neta però no filada. *Lana cruda*, *en cerro*. Pura, infecta, cruda lana.

LLANA DE PORCELL. TONEDIS.

LLANA NETA. met. Lo que's dona ó cobrar sense treball, càrrech, pensió, etc. *Limpio de polvo y paga*. Res pura.

ANAR PER LLANA Y TORNAR ESQUILAT. ref. Denota haver perdut ahont se pensava guanyar. *Ir por lana y volver trasquilado*. Camellus cornua desiderans aures perdidit.

CARDAR LA LLANA. fr. Darli la última carda. *Emprimar*. Lanam cardinare.

CARDAR LA LLANA À ALGÚ. fr. met. DONAR UNA CARDADA. | Guanyarli quantitat considerable en lo joch. *Cardarle la lana*. Magnam in ludo pecuniam alicui demere.

CARDAR LAS LLANAS Ó PANTOS. fr. Frisarlos ó traurerlos lo pel suament ab lo cardot. *Cardar*, *cardizar*. Cannum carmine pectere.

LA LLANA NEGRA NO ADMET TINT. exp. sam. ab que s' explica lo difícil que es corretgir ó millorar lo mal geni ó natural, ó excusar ó dissimular las ma-

las y feas acciones. *Sobre negro no hay tintura*. Nigro color à nullo extinguatur.

MESCLAR LA LLANA DONA AB LA DOLENTA. fr. *Concheber*. Infimum lanæ genus cum optimo confundere.

TENIR MOLT LLANA EN LO CLATELL. fr. met. Sér molt tonto. *Tener mucha carne en las cejas*. Summe hebetem esse.

TRÀCER LA LLANA Ó ARRUGAS DEL CLATELL. fr. met. Instruhir, sér pérdrer la rudesa. *Desamar*, *aguzar*, *desparilar*. Stimulo, as.

LLANADA. f. Bastó ab un tros de pell de moltó lligat à la punta ab la llana en la part de fora, pera netejar y refrescar la pessa de artilleria després de haverla disparada; en la marina's posa dita pell al extrem oposat del atacador. *Lanada*. Rutabulum lana instructum. | OVELLA. | náut. Capcerol. *Caps*. Obturamentum, i.

LLANAMENT. adv. m. SENZILLAMENT.

LLANCEJAR. v. n. ant. CÒRRER LA LLANSA. | LLANSEJAR.

LLANCER. m. Soldat que usa de la llansa. *Lancero*. Lancearius, ii. | Fabricant de llansas. *Lancero*. Hastarum artifex.

LLANCETA. f. Instrument molt fi de acer pera sangrar. *Lanceta*, *sangradera*. Sagitta, æ, phlebotomum, i. | d. *Lanzuela*, *lancilla*. Lanceola, æ.

LLANDA. f. ant. LLAUNA.

LLANESA. f. Senzillesa, franquesa, ingenuitat. *Llaneza*. Simplicitas, atis. | Falta de atenció y respecte. *Llaneza*. Inurbanitas, atis. | Agrado, afabilitat. *Llaneza*. Affabilitas, atis. | Familiaritat. *Llaneza*. Consuetudo, inis.

ALABO LA LLANESA. loc. iron. ab que's critica à aquell que usa de familiaritat y llanessa ab las personas à qui deu tractar ab respecte ó atenció. *Alabo la llaneza*. Ingenue factum laudo.

LLANGARDAIX. m. Animal de color blanc per sota, y bigarrat de vert, groch y blau per sobre; té 'l cap ovalat y sens orelles, ab quatre potas, cua aguda y pell aspra. *Lagarto*. Lacertus, i. | Peix de mar semblant al de terra pero sense potas. *Lagarto*. Saura, æ.

LLANGONISSA. f. Budell ple de carn sense cóurer. *Longaniza*. Lucanica, æ.

LLANGOSTA. f. LLAGOSTA.

LLANILLA. f. Roba fina de llana. *Lanilla*. Lanæ telæ genus.

LLANO, A. adj. SENZILL, FRANCH, LLIBRE, PLEBEU.

LLANÓS, A. adj. LLANUT.

LLANS. m. ant. Cas, succés repenti ó extraordinari. *Lance*. Fortuna, æ. | ant. SAGETA. | ant. LLANSAMENT. | IMPETU, ENBESTIDA, ESCOMESA.

LLANSA. f. Arma ofensiva composta de un pal ab una punxa de ferro al cap, regularment à modo de ganiveta. *Lanza*. Lancea, æ. | En lo cotxo, galeras, etc. la barra que va entre mitj de las cabalcaduras pera governarlas. *Tronco*, *lanza*. Temo; nis. | Servey en diner que pagan al rey los grandes y títols de Espanya. *Lanzas*. Loco militum vectigal.

CALAR LA LLANSA. fr. met. Dirigirla, enristrarla. *Calat, enristrar la lanza, pica, etc.* Hastam in hostem ostendere.

CÓRRER LA LLANSA. fr. ant. Justar. *Justar, correr lanzas.* Hasta ludicrum decurrere; ludicris hastis ex equo pugnare.

LLANSADA. f. Cop de llansa. *Lanzada.* Hastæ ictus.

LLANSADORA. f. Instrument petit de boix en forma de barqueta en mitj del qual se fica 'l canó de la trama pera donar l' ample á la pessa. *Lanzadora.* Scapus, i, radius, ii.

LLANSAMENT. m. La acció de llansar. *Lanzamiento.* Jactus, us, jaculatio, nis.

LLANSAR. m. Lloch de posar llansas. *Lancera.* Hastarum repositorium. || v. a. Tirar alguna cosa. *Lanzar.* Jacio, is. || Difundir; com: LLANSAR fragància, resplendor. *Despedir, difundir.* Emitto, is. || Fér eixir á algú de alguna part. *Lansar.* Ejicio, is. || Vessar: com lo vi al vuydarlo en un vas. *Derramar, verter.* Effundo, is. || Despedir alguna cosa algunas parts de que 's compon, com lo foch espurnas. *Arrojar, despedir.* Emitto, is. || Tirar lo inútil ó dolent. *Echar á mar, arrojar.* Projicio, is. || Desperdicar, com: LLANSAR la hisenda. *Derramar, desperdicar.* Profundo, is. || met. Apartar de sí las cosas no materiales: com la tristesa, etc. *Despedir.* Dimitto, is. || Esténdrer la erada pera batre. *Emparvar, aparvar, hacer parva.* Messem ad tritum aptare. || for. Despullar de la possessió. *Lanzar.* A possessione deturbare. || Exposar alguna quantitat. *Aventurar, arriesgar.* Fortunæ discrimini committere. || Entre stampers col·locar en la prempsa las planas del motillo de tal modo que 's pogan llegir ab ordre. *Imponer.* Litterarum tabulam typis aptare. || DESTERRAR.

LLANSAR Á PÉRDRE. fr. Fér malbé alguna cosa. *Echar á perder.* Disperdo, is. || Perjudicar á algú, ocasionarli gran dany espiritual ó temporal. *Perder.* Perdo, is; damnum injicere.

LLANSAR DE SÍ. fr. Tráurserse del devant. *Echar de sí, quitarse de delante.* A se projicere.

LO QUE UNS LLANSAN, ALTRES HO ARREPLEGAN Ó APROFITAN. ref. Ensenya que lo que per uns es inútil per altres es útil. *Lo que uno desecha otro lo ruega.* Quod alter fastidit, exoptat alter.

LLANSARSE. v. r. Acomètrer impetuosament. *Abalanzarse.* In aliquem involare. || Tirarse, deixar-se anar de alguna part. *Arrojarse, echarse.* Se projicere.

LLANSARSE DE VÈURE. fr. Sér molt manifesta alguna cosa. *Echarse de ver.* Patere.

LLANSAT, DA. p. p. *Lanzado.* Projectus.

LLANSEJAR. v. a. ant. Ferir ab llansa. *Lancear.* Lancino, as.

LLANSOL. m. LLENSOL.

LLANTERNA. f. Espècie de fanal. *Linterna.* Laterna, æ. || Torra alta en qual punta posan llums pera guiar als navegants. *Faro, linterna.* Pharos; i.

LLANTERNA MÀGICA. Màquina de òptica que per medi de vidres representa diferents objectes. *Linterna mágica.* Magica laterna.

LLANTERNER. m. Qui fá llanternas. *Linterner.* Laternarum opifex.

LLANTERNÒ. m. arq. La mitja taronja que té finestras. *Cúpula, linterna.* Tholus, i, hemisphaerium, ii. || Lo de sobre la mitja taronja. *Cupolino, lanterna, linterna.* Tholi laterna. || En las máquinas es una roda ab vários fusos en que entran las dents de altra. *Linterna, y piñon* en los relojes. *Versatilis rotæ genus.* || La que hi ha en las prempsas dels stampers y en altras máquinas semblants. *Linterna.* Tholus molaris.

LLÀNTIA. f. Guarnició de plata, llautó, etc. en forma de bacina ab capitell, del que penja per medi de cadenas, y en mitj se col·loca un vas de vidre que s' usa en las casas pera tenir llum en la escala. *Lámpara.* Lampas, adis. || fam. Taca de oli. *Lámpara.* Macula, æ.

LLANTIER, A. m. y f. Qui cuyda las llàntias. *Lamparero, lamparista.* Lampadis instructor.

LLANTIETA. f. d. y

LLANTIÓ. m. d. *Lamparilla.* Lucernula, æ. || ter. Lo vas de vidre que 's posa dins de la llàntia. *Vaso.* Vas, assis.

LLANTIÓS, A. adj. LLENTIÓS.

LLANTO. m. Plors. *Llanto.* Ploratus, us.

LLANTRICA. f. ant. Planta. *MATA.*

LLANUT, DA. adj. Lo que té llana. *Lanudo, lanar.* Lanosus. || met. Tonto. *Zoque, zote.* Bardus.

LLANXA. f. náut. Embarcació petita de rema. *Lancha.* Cymba, æ.

LLANXADA. f. La càrrega que porta la llanxa cada vegada. *Lanchada.* Cymbæ onus.

LLAPASSA. f. BARDANA.

LLAPIDARI Y LLAPIDAYRE. m. Qui treballa ó tracta en pedras preciosas. *Lapidario.* Gemmarius, ii.

LLAPIDERA. f. Instrument ab llápis pera dibuixar. *Lapicero.* Stilus delineatorius. || Pedrera de llápis. *Lapizar.* Lapidicina, lapidina, æ.

LLÁPIS. m. Pedra negra que serveix pera dibuixar. *Lápiz.* Niger lapis.

LLÁPIS BERNELL. *Lápiz encarnado, rojo.* Ruber lapis.

LLAPISSÓS, A. adj. Apegalós. *Pegajoso, viscoso, pegadizo.* Glutinosus.

LLAR. m. Lo pnesto ahont se fá 'l foch. *Hogar.* Focus, i, lar, is. || m. pl. mit. Dèus de las casas entre 'ls antichs. *Lares.* Lares, ium.

LLARCH, GA. adj. Prolongat. *Largo.* Longus. || Dilatat, de molta duració. *Largo.* Dinturnus. || Lo que excedeix á la mida que deu tenir. *Largo.* Excedens. || Crescut. *Largo, crecido.* Largifusus. || Espay de molta extensió. *Largo.* Laxus, productus. || S' aplica á la síl·laba de pronunciació més pausada. *Largo.* Longus. || met. Lliberal, generós. *Largo, liberal, dadivoso.* Muniífusus. || met. Abundant. *Largo.* Copiosus. || m. LLARGÀRIA, LONGITUT.

AL LLARCH. m. adv. Seguint la llargària de alguna cosa. *A lo largo, á la larga.* In longum.

CLUBER Á LLARCH, DE LLARCH Ó TOT LLARCH. fr. Càurer tot estirat. *Caer de largo, á largo.* Porrectè in solum cadere.

DE LLARCH. m. adv. Ab hàbit talar. *De largo.* Talarì veste.

DE LLARCH Á LLARCH. m. adv. De un cap al altre, de extrem á extrem. *De largo á largo, á lo largo; ó de barreno á barreno* en las bigas. Quam longus est.

PASSAR DE LLARCH. fr. *Pasar de largo.* Prætergredi.

PER LLARCH. m. adv. Llargament. *A la larga, á lo largo.* Latè, diffusè.

SÉR LLARCH, SÉR COSA LLARGA. loc. Explica sér prolixo algun assumpto. *Ser cuento largo.* Longum esse omnia persequi.

LLARDER. adj. S' aplica al dijous gras. *Lardero.* Dies Jovis lardis notatus.

LLARDÓ. m. La miqueta de carn que queda del sagí fós. *Chucharron.* Crusta pinguedinis torrida. || Los tallets de cansalada pera enllardar. *Mecha.* Laridi lingula. || Entre estampers la nota que 's posa al marge en l' original ó en las probas. *Lardon.* Marginalis additio. || La taca de oli, greix, etc. *Pringon.* Macula ex adipe, oleo, etc. || met. Home brut, ple de tacas. *Pringon.* Sordidus.

LLARDÓS, A. adj. Brut de llart. *Grasiento, lardoso, pringoso, mugriento.* Pinguis, unctus adipe.

LLARGAMENT. adv. m. Abundantment. *Largamente.* Diffusè, latè. || LLIBERALMENT.

LLARGÀRIA. f. Longitut, extensió de un extrem á altre. *Larguza, largura, largo, largor.* Longitudo, inis.

LLARGARUT, DA. adj. LLARCH.

LLARGÁS, SA. adj. aum. *Largon.* Longissimus.

LLARGÜESA. f. ant. LLARGUESA. || p. u. LLIBERALITAT.

LLARGUESA. f. Lliberalitat. *Larguza.* Largitas, atis.

LLARGUET, A. adj. d. *Larguico, illo, ito.* Longulus.

LLARGUÍSSIM, A. adj. sup. *Larguísimo.* Longissimus; nimis largus.

LLART. m. Sagí fós. *Lardo, unto, manteca, manteca de tocino.* Laridum, i. || CANSALADA.

LLAS. m. La baga ó floch que's fá en una cinta, veta, corda, etc. *Lazo.* Laqueus, ei. || Linyol pera agafar aucells; llassera. *Oncejera, lazo.* Laqueus, ei. || La corda de fil de llautó ab una baga escorredora que serveix pera cassar cunills, assegurantla en terra ab una estaqueta. *Lazo.* Laqueus, ei. || met. Engany, trampa. *Trampa, lazo, zancadilla.* Laqueus, ei. || met. Unió, vincle. *Lazo.* Laqueus ei. || adj. ant. *Avro. Cuitado, mezzuino.* Avarus || FATIGAT, CANSAT, TRIST.

LLAS DE DARDELL Ó LLANSÀ. La corretja ab que

s' assegurava 'l dardell pera llansarlo contra l'enemich. *Amiento.* Amentum, i.

LLAS ESCORREDOR. Aquell que's desfà ó escorre fàcilment. *Lazo corredizo ó escorredizo.* Laqueus lubricus.

PARAR LLASSOS. fr. Posar las trampas pera agafar aucells. *Armar lazos.* Laqueos capiendis avibus aptare. || met. Valerse de trampas ó medis pera enganyar. *Armar lazo, trampa, zancadilla.* Insidias moliri.

PARAR UN LLAS. fr. met. Usar de alguna treta ó artifici pera enganyar á algú. *Armar el lazo.* Insidior, aris.

LLASCIU, VA. adj. ant. LASCIU.

LLASCÍVIA. f. ant. LASCÍVIA.

LLASCIVIÓS, A. adj. ant. LASCIU.

LLASCIVOSAMENT. adv. m. ant. LASCIVIOSAMENT.

LLASSADA. f. ter. LLAS. 1.

LLASSAMENT. m. ant. Cansaci, fatiga, desfàliment. *Lastud.* Lassitudo, inis.

LLASSAR. v. a. Lligar ab llas. *Enlazar.* Necto, is.

LLASSARSE. v. r. ant. CANSARSE.

LLASSAT, DA. p. p. CANSAT, FATIGAT.

LLASSERA. f. LLAS. 2.

LLÀSTIMA. f. Compassió, pietat. *Lástima.* Misericórdia, æ. || Objecte que mou á compassió. *Lástima.* Dolenda res. || Misèria, treball, pena. *Lástima.* Erumna, æ.

|| LLÀSTIMA! ¡QUINA LLÀSTIMA! expr. de compassió. *Lástima! qué lástima!* ¡O dolendum sanè.

CONTAR LLÀSTIMAS. fr. Referir, exagerar mals ó desgràcias. *Llorar lástimas.* Apud aliquem de suis miseriis deplorare.

DE LLÀSTIMA. m. adv. De compassió. *De lástima.* Ex miseratione.

ES LLÀSTIMA, Ó UNA LLÀSTIMA. loc. Expressa 'l sentiment de que no tinga algú lo que mereix. *Lástima es; la mayor lástima es.* Dolendum est.

FÉR, CAUSAR Ó DONAR LLÀSTIMA. fr. Fér compassió. *Dar lástima; lastimar.* Miserationem movere. || Explica 'l sentiment que causa 'l que's malogre alguna cosa. *Dar lástima.* Dolorem ciere.

POSAR FÉR UNA LLÀSTIMA. fr. Embrutar á algú. *Poner á uno hecho una desdicha.* Sordibus, spurcitia fœdare.

POSARSE FÉR UNA LLÀSTIMA. loc. Embrutarse á sí mateix. *Ponerse hecho una desdicha; y coger una liebre fam.* Deturpare.

TENIR LLÀSTIMA. fr. Dóldrerse del mal de algú. *Compadecerse, lastimarse.* Dolere.

VENIR AB LLÀSTIMAS. fr. CONTAR LLÀSTIMAS.

LLASTIMAR. v. n. FÉR LLÀSTIMA. || v. a. Fér dany. *Lastimar.* Lædo, is. || v. r. Mòurerse á compassió. *Tener lástima, compadecerse, lastimarse.* Doleo, es. || Ferse dany. *Lastimarse.* Vulnerari, lædi.

LLASTIMAT, DA. p. p. *Lastimado.* Læsus.

LLASTIMÓS, A. adj. Digne de llàstima. *Lastimoso*. Miserandus.

LLASTIMOSAMENT. adv. m. De un modo llastimós. *Lastimosamente*. Miserè.

LLASTRE. m. Arena pedregosa que's posa en lo fondo de la nau pera donarli firmesa contra 'ls vents. *Lastre, estiva, zaborra*. Saburra, æ.

CARREGAR DE LLASTRE, FER LLASTRE. fr. Posar llastre en lo barco. *Lastrar*. Saburro, as.

LLATA. f. Pessa de fusta estreta que's posa de través dels cabirons de la teulada. *Lata*. Bractea, æ. || Llenca de espart, cánem, etc. en forma de trena. *Pleita*. Plectea, æ, storea fascia.

LLATÍ. m. La llengua llatina. *Latín, latinidad*. Latinitas, atis. || La vou llatina que's mescla en los romans. *Latín*. Latina sententia. || adj. Qui es del Lacio ó pertany á ell, als llatins ó á sa llengua. *Latino*. Latinus. || Qui sab la llengua llatina; s' usa com substantiu. *Latino*. Latinæ linguæ peritus. || Qui estudia la gramática llatina. *Latino*. Latinitatis scholasticus. || S' aplica á la iglesia de Occident y á lo que li pertany. *Latino*. Latinus. || S' aplica á la embarcació de vela triangular y á la mateixa vela. *Latino*. Latinus. || adj. Suau. 'S diu de las estioras, panyo y altres cosas que's mouhen sobre un punt de apoyo. *Suave*. Suavis, docilis.

LLATINADA. f. Indirecta, proposició usada pera fèr ó dir cosa distinta de lo que manifesta á primera vista. *Indirecta, vareta, pedrada*. Simulata loquutio. || La clàusula de llatí dolent y macarrònic. *Latinajo*. Inelegans latinitas.

LLATINAMENT. adv. m. Á manera dels llatins ó en sa llengua. *Latinamente*. Latinè.

LLATINISAR. v. a. Donar la declinació ó inflexió llatina á las veus de altra llengua. *Latinar*. Aliena verba ad latinam indolem accommodare.

LLATINISME. m. Modo peculiar de la llengua llatina. *Latinismo*. Latina loquutio, latinus idiomus.

LLATINITAT. f. LLATÍ. 1.

LLATUGA. f. LLETUGA.

LLATZARÓS, A. adj. ant. MASELL.

LLÁTZER. n. p. de home. *Lázaro*. Lazarus, i. POBRE LLÁTZER. exp. met. Pobre miserable. *Lázaro*. Pauper, infelix.

POSAR COM UN LLÁTZER. fr. met. Embrutar á algú ó tractarlo mal de paraulas. *Poner de oro y azul*. Luto, sordibus inquinare; maledictis impetere.

LLATZERIA. f. ant. MISÉRIA.

LLATZERIAMENT. m. ant. DANY.

LLATZERIAN. v. a. DANYAR, FERIR, MALTRACTAR.

LLAUNA. f. Planxa de ferro prima de color de plata. *Hoja de lata ó de Flandes*. Stannæ bractea. || La de las rodas dels coixos, carretas, etc. *Llaneta*. Bractea ferrea. || Circul enter de ferro que vòlta la roda del carruatge. *Calce, calzo*. Canthus, i. || Eyna de cuyna á modo de petita greixonera de

llauna que serveix pera rustir algunas viandas. *Grasera de hoja de lata*. Lanx coquinaria ex ferrea bractea confecta.

LLAUNER. m. Qui treballa en llaunas. *Hojalatero*. Bractearum stagno illitarum artifex.

LLAURADA. f. L' acte y efecte de llaurar. *Aradura, reja*. Aratio, nis. || Obligació que tenian los feudataris de llaurar la terra al senyor feudal. *Arada*. Debitio arationis. || Goret. *Barbecho*. Vervactum, i.

DONAR LA DARRERA LLAURADA. fr. Girar lo goret, ó donar la darrera remenada á la terra. *Cohechar*. Vervactum iterare.

LLAURADOR. m. Qui llaura. *Labrador, arador*. Arator, is. || Pagés, qui cultiva la terra. *Labrador*. Agricola, æ. || Instrument de llauna ó llautó en forma de canal ab que ponen los grans dels sachs ó senallas pera posarlos á la balansa los que venen á la menuda. *Librador*. Instrumentum librarum mensorium.

LLAURAMENT. m. LLAURADA.

LLAURANSA. f. ant. Lo cultiu de la terra. *Labranza*. Agricultura, æ.

LLAURAR. v. a. Rómprer, girar la terra ab la arada. *Arar, labrar*. Aro, as. || met. ant. MANEJAR.

LLAURAT, DA. p. p. *Arado*. Aratus.

LLAURÓ. f. LLAURADA. || Lo lloch ó terra llaurada. *Arada*. Aratio, nis.

CAMP DE LLAURÓ. *Campo de labranza*. CAMP.

LLAURÓ DE PA. *Tierra labor*. Arvum, i.

SEGONA LLAURÓ. La acció y efecte de llaurar la terra que ja estava llaurada. *Binazon*. Repastinatio, nis.

LLAUSANGERS. m. Adulador. *Lisonjero, adulador*. Assentatorius, ii, assentator, is.

LLAUT. m. Embarcació petita de figura llarga y estreta. *Laud*. Navicula, æ. || LLAUT.

LLAUTÓ. m. Metall artificial groch que resulta de la mescla del coure y la calamina. *Laton, alaton, azófar*. Orichalcum, aurichalcum, i.

LLAVANDERA. f. ant. BUGADERA.

LLAVAR. v. a. ant. RENTAR.

LLAVOR. f. Gra que fan las plantas. *Simiente, semilla*. Germen, inis. || Blat y ordi que 's tira á la terra pera sembrar. *Semillas*. Semen, inis. || met. Qualsevol cosa que es causa ú origen de altra. *Semilla, simiente*. Semen, inis. || pl. Tota grana que no es blat ni ordi. *Semilla*. Semen, inis.

LLAVOR DE BÀLSAM. *Carpobalsamo*. Carpopalsammum, i.

LLAVOR DE Ceba. CEBOLLÍ. 1.

LLAVOR DE COL. Lo gra que fan las cols després de floridas. *Colina*. Brassicum semen.

LLAVOR DE ESPINACH. mil. Instrument de ferro de tres ó quatre puntas. *Abrojo*. Tribulus ferreus.

LLAVOR DE MELÓ, PERAS, POMAS, etc. *Pepita*. Semen, inis.

LLAVOR DE NAPS. Lo gra que produheix la planta de aquest nom. *Nabina*. Napis semen.

LLAVOR DE RAVE. Lo gra que fá la planta de aquest nom. *Rabenisa.* Rapina, æ.

NO HI QUEDARÀ PER LLAVOR. fr. Denota que algú ha de morir. *No quedará para simiente de rábanos.* Nequaquam immortalitatem induct.

TRÁURER LA LLAVOR DEL COTÓ. fr. Tráurer la pelussa de la grana. *Alijar.* Gossy pii lanuginem divellere.

LLAVORADOR, A. adj. ant. EXPLORADOR.

LLAVORAR. v. a. ant. Trballar alguna pessa de metall. *Labrar.* Elaboro, as. || ant. LLAURAR.

LLAVORAS. adv. t. LLAVORS.

LLAVORETA. f. d. *Granilla.* Parvum semen.

LLAVORS. adv. t. A las horas. *Entonces.* Tunc.

LLAXÓ. m. Planta de fullas llargues y retalladas, de color vert clar, ab puntas espinosas, las flors en forma de clavellet, de color groch. *Cerraja.* Sonchus, i.

LLAY. adv. ant. ALLÁ.

LLAYCH. m. LÁYCH.

LLE.

LLEAL. adj. Fidel. *Leal, fel.* Fidelis.

NO VIU MÉS LO LLEAL DE LO QUE VÓL LO TRAYDOR. ref. que avisa que l'home franch y de bona fe está exposat à caurer en los llassos que li para l'alevós. *No vive mas el leal que cuanto quiere el traidor.* Est nihil insidiis vacuum, quare arte cavendum. Quidquid in incautum proditor ille parat.

LLEALMENT. adv. m. Ab llealtat. *Lealmente.* Fideliter.

LLEALTAT. f. Fidelitat, honradés. *Lealtad.* Fidelitas, atis. || L' amor y gratitut del animals envers l'home. *Fidelidad, lealtad.* Fidelitas, atis.

LLEBA. f. Barra de ferro pera tancar las finestras y portas de dos pessas. *Falleba.* Ferreus vectis.

LLEBEIG. m. Vent del Mediterráneo y sudoest en l'Occéano: es de terra entre mitjdia y ponent. *Abrego, leveche, sudoeste, ábrigo, áfrico.* Carbas, æ.

LLEBETJADA. f. Cop de vent llebeig. *Náfaga de sudoeste.* Africi impetus.

LLEBRA. f. Quadrúpedo molt conegut; se diferencia del cunill en sér doble més gros, en tenir lo llom de color bermell obscur, y negra la punta de las orellas que són majors. Camina á salts per tenir las potas de detrás molt més llargues que las de davant, no viu en societat ni en caus, es molt velós, y corre donant voltas fins que 's pert de vista. *Liebre,* Lepus, oris.

LLEBRE DE ÍNDIAS. Espécie de llebra major que las de Espanya. *Vizcacha.* Lepus indicus.

DE ABONT MÉNOS SE PENSE SALTA LA LLEBRA. ref. Denota 'l succés repentí de las cosas que ménos se esperavan. *Donde menos se piensa, ó de donde no pensamos salta la liebre.* Semper tibi pendeat hamus.

DORMIR COM LAS LLEBRAS. fr. Dormir ah precau-

ció y cuydado pera no deixarse sorprendrer ni enganyar. *Dormir con los ojos abiertos.* Cautè dormire, dormitare.

LA LLEBRA ES DE QUI LA ALSA, 'L CUNILL DE QUI L'ALCANSA. ref. Ensenya que si un cassador mata la llebra que altra ha fét alsar la déu donar al qui la ha fét alsar, però no 'ls cunills. *La liebre es de quien la levanta, y el conejo de quien lo mata.* Quem letho dederis, tua præda cuniculus esto.

LAS LLEBRAS NO S' AGAPAN Á SÓ DE TABALS. Denota que pera conseguir algun fi no se han de pèndrer medis contraris á ell. *Quien pájaros ha de tomar, no ha de ojear: mas vale el ruego del amigo, que el hierro del enemigo.* Passerem ut caples, sile.

MÓURER LA LLEBRA. fr. met. Móurer alguna espècie, ó donar motiu á alguna disputa, pendència, etc. *Levantat ó alborotar la caza.* Litem, rixam excitare.

SEGUIR LA LLEBRA. fr. met. fam. Continuar averiguant alguna cosa pels indicis. *Seguir la liebre.* Aliquid ex indicis investigare.

TAN GRATA LA LLEBRA QUE MAL JAU. ref. Denota que 'ls homes massa curiosos en apurar las cosas, solen trobar cosas nocivas y de gran pesar. *Muchas veces el que escarba, lo que no querria halla.* Si nimis curiosè inquiras, fortè invenies quod doleas.

LLEBRADA. f. ant. Salsa, guisat propi pera la llebra. *Junglada, lebrada.* Leporinum condimentum, embamma, atis.

LLEBRASSA. f. aum. *Lebron.* Lepus magnus.

LLEBRER. m. Gos pera cassar llebras. *Lebrel.* Vertagus, i. || adj. S' aplica als gossos propis pera cassar llebras. *Lebrero.* Leporarius.

LLEBRERA. f. La femella del llebrier. *Lebrcla.* Vertagus fœmina.

LLEBRETA. f. d. *Liebraston, liebratico, illo, io.* Lepusculus, i. || met. La jove ó de poch temps. *lebrato, lebratillo.* Lepusculus, i.

LLEBROSIA. f. ant. LEPRO.

LLECH. m. Religiós que no té opció als ordres sagrats. *Lego.* Laicus, i. || adj. Faltat de lletres ó estudis. *Lego.* Illiteratus, indoctus. || adj. Lo qui no té ordres clericals. *Lego.* Laicus.

LLECSÓ. m. ant. LLAXÓ.

LLEDANIAS. f. pl. LLETANIAS.

LLEDESME, A. adj. ant. LLEGITIM.

LLEFRE, A. adj. Greixós, llapissós. *Pringon, grasiento, lechon.* Sordidus.

LLEGA. f. Monja professora que serveix á las demás ó no es de cor. *Lega.* Monialis laica famulatrix. || ant. LLÉGUA.

LLEGACIA. f. ant. ENBAIXADA.

LLEGALITZAR. v. a. ant. LEGALIZAR, ONOLOGAR.

LLEGANY. m. LLAGANY.

LLEGANYA. f. LLAGANYA.

LLEGAR. v. a. for. Deixar algun llegat en testament. *Legar.* Lego, as.

LLEGANDO Y LLEGARROT. m. Nom que's dona per despreci als donats de las ordes religiosas. *Hermanuco. Fraternulus, i.*

LLEGAT. m. for. Deixa que's fa en lo testament. *Manda, legado.* Legatum, i. || Cardenal enviat extraordinariament pel Papa prop de algun príncep cristià. *Legado.* Pontificus legatus.

CADUCAR LO LLEGAT. fr. for. No tenir efecte per falta de la persona en qui debia recaure. *Caducar el legado.* Legatum caducum fieri.

LLEGATARI, A. m. y f. La persona á qui's deixa algun llegat en testament. *Legatario.* Legatarius, ii.

LLEGENDA. f. Lo que's llegeix. *Leyenda.* Lectio, nis. || Acte y efecte de llegir. *Lectura.* Lectio, nis.

LLEGIBLE. adj. Lo que's pòt llegir. *Legible.* Legibilis.

LLEGIDOR, A. m. y f. Qui llegeix. *Lector.* Lector, is. || adj. LLEGIBLE.

LLEGIDORA. f. Cassa pera traurer l' oli de pica. *Taceia.* Olearium vas.

LLEGIÓ. f. ant. LEGIÓ.

LLEGIR. v. a. Entèndrer, pronunciar lo escrit. *Leer.* Lego, is. || Ensenyar, explicar públicament. *Leer.* Publicè docere. || Dir en públich l' opositor la Hissó ó discurs que ha compost. *Leer.* Recito, 24.

LO LLEGIR FÁ PÉRDRE L' ESGRÍURE. fr. QUI MOLT ABANCA POCH ESCRIVENY.

LLEGISLACIÓ. f. Lo cos ó códich de las lleys. *Legislacion.* Corpus juris. || La ciència de las lleys. *Legislacion.* Scientia leges faciendi.

LLEGISLADOR. m. Qui fa, estableix ó promulga lleys. *Legislador.* Legislator, sanctor, is, legifer, i.

LLEGISLAR. v. a. Establir, donar lleys. *Legistar.* Leges facere.

LLEGISLATIU, VA. adj. S' aplica al dret ó potestat de fer lleys. *Legislativo.* Leges condendi potesta gaudens. || S' aplica al códich de lleys. *Legislativo.* Ad leges pertinens.

LLEGISLATURA. f. Cos llegendiu en exercici y temps de sa duració. *Legislatura.* Leges condendi potestatem habens cætus.

LLEGISTA. m. Professor de lleys. *Legista, jurista.* Jurisperitus, i. || Estudiants de lleys. *Legista.* Legulejus, i.

LLEGISTA IGNORANT. Lo que's té per llegista. y sols sab las leys de memòria. *Leguleyo.* Legicrepa, æ, legulejus, i.

LLEGIT, DA. p. p. *Leído.* Lectus. || LLEGISTA.

LLEGÍTIM, A. adj. Conforme á la ley. *Legítimo, legal.* Legitimus. || Cert, verdader. *Legítimo.* Legitimus. || Se diu del fill procreat de matrimoni legítim. *Legítimo.* Legitimus natus nuptiis.

LLEGÍTIMA. f. Aquella porció que per dret competeix en la herència dels ascendents ó descendents, als fills y descendents per dret natural, y

als pares per dret positiu. Y encara que per dret comú es diversa segons la diversitat y número de aquells á qui correspon, per privilegi especial de Catalunya la llegítima així dels descendents com dels ascendents sempre es la quarta part de la herència deduhits los dotes y gastos del funeral, la que's divideix per parts iguals entre tots los fills, encara que sian més de quatre, y está en opció del hereu pagarla ab diners, estimant sòn valor, ó ab propietat inmoible; y quant sobre la propietat que's consignará hi hagués discòrdia, sia á arbitri del jutge. Més en quant á la quantitat, s' aten al temps de la mort, y en quant al valor, al temps del pago. Més de la llegítima no pagada y encara de sòn suplement se deuen los fruyts desde'l dia de la mort del pare. *Legítima.* Legitima, æ.

LLEGITIMACIÓ. f. La acció y efecte de llegitimar. *Legitimacion.* Legitimatío, nis; y filiorum spuriorum in ingenuos traductio, la dels fills.

LLEGÍTIMAMENT. adv. m. Conforme á las lleys. *Legítimamente.* Jure, legitime.

LLEGITIMAR. v. a. Fer llegítim lo que no ho es. *Legitimar.* Legitimum, validum aliquid quod irritum est reddere. || Justificar alguna cosa conforme á las lleys. *Legitimar.* Secundum leges aliquid probare. || Adoptar, fer llegítim al fill que no ho es. *Legitimar.* Ingenui jus spurio tribuere.

LLEGITIMAT, DA. p. p. *Legítimado.* Legitimatús.

LLEGITIMISTA. m. y f. Adicte á la llegitimatat. *Legitimista.* Legibus addictus.

LLEGITIMITAT. f. Qualitat de llegítim. *Legitimidad.* Cum legibus convenientia, consensio, conformitas.

LLEGOR. m. LAUS, ALABANSA.

LLEGOTEJAR. v. a. ALABAR, ADULAR.

LLEGUA. f. Mida dels camins diferenta entre las nacions; la espanyola es de 20,000 peus. *Legua.* Leuca, æ.

DE UNA LLEGUA LLUNY. loc. Á gran distància. *A legua; á la legua; á leguas; de cien leguas, de muchas leguas, de media legua.* Longè. || Expressa que alguna cosa s' adverteix desde luego fàcilment. *A legua.* Quamprimùm.

PER TOT HI HA CENT LLEGUAS DE MAL CAMÍ. loc. que ensenya que en qualsevol cosa que s' intente fer s' hi troban dificultats. *Por do quiera hay su legua de mal camino; tener alguna cosa su legua ó pedazo de mal camino.* Rem difficilem, non expeditam esse.

LLEGUM. m. Nom genèrich de la grana que's cria en tavella. *Legumbre.* Legumen, inis.

LLEGUM CUYTÓS. loc. fam. Lo qui tot ho vòl fer depressa y no té paciència. *Impaciente.* Impatiens.

LLEGUMS SECHS. pl. Lo gra de tavella una volta ja assecat á punt de guardar. *Menestras.* Legumina, sicca.

LLEIGEÀ. f. ant. FEALDAT.

LLEIXA. f. ESCUDELLER.

LLEIXAR. v. a. ant. DEIXAR.

LLEIXIU. m. Aygua cuyta ab cendra ó altra cosa térrea. *Legia*. *Lexivium*, ii.

LLEIXIVER. m. CUBELL.

LLÉMENA. f. L' ou ó llavor de que's crien los polls. *Liendre*. *Lens*, dis.

TRÁURER LAS LLÉMENAS. fr. ESLEMENAR.

LLEMENCH, CA. adj. Lo qui es massa delicat y de tot fá ascós. *Esquilimoso*. *Fastidiosus*.

LLEMENER. m. Lloch abont hi ha llémenas. *Lendrero*. *Lendium locus*. || PINTA LLEMENERA.

LLEMENETA. f. d. *Liendrecija*. *Lenticulus*, i.

LLEMENÓS, A. adj. Ple de llémenas. *Lendroso*. *Lendiginosus*.

LLEMÍ. (DEVOT DE SANT) loc. fam. LLÉPOL.

LLEMINADURA. f. LLEPOLERIA.

LLEMINER. v. n. LLEPOLEJAR.

LLEMINER, A. adj. LLÉPOL.

LLEMINERIA. f. LLEPOLERIA.

LLEMOSÍ. m. Província de Fransa. *Lemosin*. *Lemovicus*. || La llengua llemosina. *Lemosin*. *Lemovicenses idioma*. || adj. Lo natural de y pertanyent á dita província. *Lemosin*. *Lemovicensis*.

LLENCA. f. Tros llarch y estret de paper, drap, etc. *Tira*, *lista*. *Fasciola*, æ. || LLISTÓ.

LLENCA DE CANSALADA. Tallada prima del gras del porch. *Mecha*. *Suillus peniculus*.

LLENCA DE CUTRO EN LOS CAIXONS. La que's s'ól clavar en los cantons de cada caixó pera assegurar que no's desclaven. *Precinta*. *Coriacea fasciola*.

LLENCA DE DRAP. Tros de drap estret y llarch que s' esquina del restant. *Gira*. *Tela* segmen.

LLENCA DE PERNIL. Tallada de pernil de porch. *Magra*. *Pernæ porcine frustum*.

LLENCA DE TELA. Tros repuntat que's posa per collet en las camisas. *Tirilla*. *Indusii collaris tænia*.

LLENCA DE TERRA. LLÉNGUA DE TERRA.

LLENCER. m. ant. Qui ven telas. *Lencero*. *Lintearius*.

LLENCERIA. f. ant. Botiga ó magatzem de telas. *Lenceria*. *Officina lintearia*.

LLENSOLETS. m. d. ant. BOLQUERS.

LLENGARDAIX. m. ant. LLANGARDAIX.

LLENGOTAS. (FÉR) fr. Burlarse de algú fentli posturas ab la llengua. *Sacar la lengua*. *Linguae jactatione aliquem irridere*.

LLENGOTEJAR. v. n. MURMURAR.

LLENGOTER, A. adj. Xarrayre, desllenguat, mal parlat. *Lenguaraz*. *Petulans*, *loquax*.

LLÉNGUA. f. Principal órgau del gust en tots los animals y de la paraula en l' home. *Lengua*. *Lingua*, æ. || Lo conjunt de veus ab que's explica cada nació. *Lengua*. *Sermo*, nis. || NOTICIA.

LLÉNGUA BOVINA. BUGLOSA, BORRATXA. Planta de fullas mitjanament llargas, aspras al tacto, de color vert oscur, relluhentas, inodoras y de sabor fat; las flors petites, de color blau ó roig, á vegades blancas; cada una es un embut en forma de pabe-

lló, grogas, que circuheixen la major part de la cama per la extremitat superior. *Lengua bobina ó de buey*, *buglosa*. *Buglossum*, i.

LLÉNGUA DE GABALL. Herba de fullas semblants á la llengua del caball. *Lengua de caballo*. *Hippoglossum*, i.

LLÉNGUA DE CABALL TRAYAT. fr. met. Qui parla pal-pissot. *Lenguade estropajo*, *de bolo*. *Blæsus*, *balbus*.

LLÉNGUA DE CERVO. MELSERA.

LLÉNGUA DE ESCORPÍ. Mala llengua, murmuradora. *Lengua de escorpion*, *de alacran*, *de sierpe*, *de vibora*. *Maledicus*.

LLÉNGUA DE ESCORSÓ. SERPENTINA.

LLÉNGUA DE FOCH. Cada una de las flamas en figura de llengua que devallaren sobre 'ls deixebles de Jesucrist en lo dia de Pentecostés. *Lengua de fuego*. *Lingua ignea*, *flammea*. || LLÉNGUA DE ESCORPÍ.

LLÉNGUA DEL AYGUA. La part de la terra que loca al aygua. *Lengua del agua*; *ribera*. Ora, æ, crepi-do, inis.

LLÉNGUA DE SERP. for. Obra exterior davant dels ánguls ixents del camí descubert. *Lengua de sierpe*. *Propugnaculum instar serpentinæ linguae*. || Herba de fruyt semblant á la llengua de la serp. *Lengua de sierpe*. *Sagitta*, æ, *ophioglosson*, i.

LLÉNGUA DE TERRA. Llenca de terra que entra en lo mar. *Lengua de tierra*, *promontorio*, *cabo*. *Ter-ræ lingua*.

LLÉNGUA MARE. Aquella de la qual se derivan diferents dialectes. *Lengua matriz*. *Lingua primogenia*.

LLÉNGUA MATERNA. La própia de la terra abont se naix. *Lengua materna*. *Patrius sermo*.

LLÉNGUA MORTA. La que ja no's parla com á própia y natural de una nació. *Lengua muerta*. *Lingua obsoleta*.

LLÉNGUA SANTA. La llengua hebrea. *Lengua santa*. *Hæbraica lingua*.

LLÉNGUA VIVA. La que's parla en alguna nació ó província. *Lengua viva*. *Vulgaris sermo*.

LLÉNGUA VULGAR. La que's parla en cada país ó nació. *Lengua vulgar*. *Patrius sermo*.

LLÉNGUAS BRONZEJADAS. poét. Campanas. *Linguas broncedas*. *Linguae æreæ*.

Á LA LLÉNGUA DEL AYGUA. Á la vora del aygua. *Á la lengua del agua*. Ad oram, ad ripam.

BUSCAR LA LLÉNGUA. fr. Incitar á disputas, provocar renyinas ó rahons. *Buscar la lengua*. Ad jurgium provocare.

ESCALFARSE LA LLÉNGUA. fr. met. fam. Parlar llargament. *Calentárselo á uno la boca ó la lengua*. *Loquendo incalescere*.

FÉR CALLAR LAS MALAS LLÉNGUAS. fr. Desmentir algú ab bonas obras als murmuradors. *Dar un tapaboca*. Os alicui præcludere.

FÉRSE LLÉNGUAS. fr. Alabar mólt alguna cosa. *Hacerse lenguas*. *Exquisitissimis verbis aliquid laudare*, *prædicare*.

FICAT LA LLÈNGUA AL CUL. loc. fam. pera avisar als noys que no digan ni pregunten lo que no convé. *Cortapicos y callares.* Silete.

FLUIX DE LLÈNGUA. Qui enrahona ó diu tot lo que sab. *Flujo de palabras.* Verborum profluentia.

HAVÈR LLÈNGUA. loc. ant. TENIR NOTICIA.

HAVÈR LLÈNGUA DE LA POSTA. loc. ant. *Tener noticias luego, luego; por la posta, á toda prisa.* Citia. simè notitiam habere.

LA LLÈNGUA MUDA MAY FOU ABATUDA. ref. EN BOCA TANCADA etc.

LLARCH DE LLÈNGUA. met. Desvergonyit en lo parlar. *Largo de lengua.* Procaz, loquax.

LLIGAR LA LLÈNGUA. fr. Impedir que 's diga alguna cosa. *Atar la lengua.* Linguam impedire.

MALA LLÈNGUA. Murmurador que desacredita sense fonament. *Deshonrabuenos.* Infamator, is.

MALAS LLÈNGUAS. Lo comú dels murmuradors. *Malas lenguas.* Detractores. || Lo comú de la gent; y en aquest sentit s' usa de la frase: així ho dihen *MALAS LLÈNGUAS.* *Malas lenguas.* Fama, æ, rumor, is.

MOLTA LLÈNGUA Y POCOS FETS. ref. Denota que més fàcil es amenassar que executar, ó que no totes las amenassas s' efectuan. *Mas son los amenazados que los acuchillados: los amenazados comen pan.* Non pauci vanas exercent minas. || Repren als que prometen fèr molta cosa, quant no hi ha perill ni es ocasió, y arribant al cas s' acobardeixen y no fan res. *Antes de la hora gran denuedo, venidos al punto mucho miedo.* Qui re secunda fortis est; dubia fugax: magna cum minaris extricas nihil. || Denota que'ls que són cobarts parlan valentias y aparentan valor. *El mal del milano, las alas quebradas y el pico sano.* Expers virtutis jactans gloriam.

MORSEGARSE LA LLÈNGUA. fr. Contenir-se de parlar callant ab violència lo que 's tenia ganas de dir. *Morderse la lengua.* Linguam frænare.

NO TENIR PELS EN LA LLÈNGUA. fr. met. Dir sense reparo lo que se sent. *No tener pelos, ó potilla, ó pepita en la lengua; no morderse los labios.* Apretè, liberè, audacter loqui.

NO TENIR SINÓ LLÈNGUA. fr. ab que 's denota que algú fà 'l valent sots de paraula, ó parla lo que no ha de executar. *Ser todo jarabe de pico.* Blaterare.

PASSAR Á HU PER LLÈNGUA. loc. ant. Mal parlar de algú. **PASSAR PER LLÈNGUAS.**

PASSAR PER LLÈNGUAS. fr. met. Murmurar. *Poner lengua á alguno; traerle en boca ó en lenguas.* Detracto, as.

PÈNDRE LLÈNGUA. fr. met. ant. PÈNDRE LLÈNGUAS.

PÈNDRE LLÈNGUAS. fr. Pèndre veus, informar-se de alguna cosa. *Tomar lengua, voz ó señas.* Ex aliquo percontari.

PÈNDRE Á ALGÚ LA LLÈNGUA. fr. Venir dany per parlar. *Perder el pico.* Loquacitate sibi ipsi nocere.

QUANT PARLO LA LLÈNGUA MANEJO. ref. ab que s' expresa aquell que sabent sèr cert lo que diu, li volen refutar ó desmentir. *Cuando los mudos hablan, licencia tienen de Dios.* Scio quid dicam.

QUI LLÈNGUA HA Á ROMA VA, Ó QUI TÉ LLÈNGUA Á ROMA VA. ref. Denota que 'l qui dubia ó ignora, déu preguntar pera l' acert. *Quien lengua ha, á Roma va.* Viam qui nescit ad mare, oportet amnem querere comitem sibi.

SETZE LLÈNGUAS. Gran enrahonador. *Cien lenguas.* Verbosus.

TENIR ALGUNA COSA AL CAP DE LA LLÈNGUA. fr. Voler-se recordar y no poder dir alguna cosa. *Tener algo en el pico de la lengua.* Meminisse velle, nec posse dicere. || Saber bè, dir prompte alguna cosa. *Tener algo en el pico de la lengua.* In promptu habere.

TENIR LA LLÈNGUA LLARGA. fr. Dir lo que 's deu-ria callar. *Ser largo de lengua.* Imprudenter loqui.

TENIR LA LLÈNGUA MASSA LLARGA. fr. met. Sèr atrevit, desvergonyit en lo parlar. *Ser suelto de lengua.* Dissolutum esse.

TENIR LLÈNGUA. fr. met. Se diu del qui tenint culpa ó motiu de callar, encara crida y vol tenir rahó. *Gallear.* Minaciter clamare.

TENIR MOLTA LLÈNGUA. fr. Sèr molt parlador. *Tener mucha lengua.* Loquacem esse.

LENGUADO. m. Peix de un peu á peu y mitj de llarch, molt xato, que té 'l llom en un costat, de color pardo, y 'l ventre en l' oposat, de color blanc; dos ulls en un costat del cap y dos llargas aletas que corren de la cua al principi del cap, y l' altre fins al mateix llabi. La carn es molt estimada. *Lenguedo.* Solea, æ. || Lo de superior qualitat per tenir la carn mes molla, sucosa y tendra, es un tant més petit, y de millor gust. *Acedia.* Tænia; æ.

LENGUADOCH. m. Província de Fransa. *Languadoc.* Gallia gotica.

LENGUATGE. m. IDIOMA. || L' estil y modo de parlar de cada hu. *Lenguaje, estilo.* Glossa, æ. || En lo moral las senyals mudas y que donan á entèndre alguna cosa, com: lo **LENGUATGE** dels ulls es molt expressiu. *Lenguaje.* Signum, i.

LENGÜETA. f. d. *Lengüecilla, lengüeta.* Lingula, æ. || **GARGAMELLÓ.** || Lo fi ó piu de la balansa. *Lengüeta, lengua, sel.* Libramentum, i. || Instrument de acer posat en l' ingeni, de que usan los llibreters pera retallar lo paper. *Lengüeta.* Ferrea lingua. || mús. Planxeta de me'all, etc. movable que solen tenir los instruments de vent. *Lengüeta, pipa.* Lingula, æ. || Espècie de barrina que'ls cadirayres y fusters acomoda al mànech del belabarquí pera fèr lo forat á sòn gust. *Lengüeta.* Terebræ genus. || Ferret que en l' ham, àncora, etc. impedeix la eixida de abont s' introdubeix. *Lengüeta.* Uncus, i. || arq. Mollura en figura de llèngua. *Lengüeta.* Lingua, æ.

LENGÜETERIA. f. Conjunt dels registres

del orga que tenen llengüeta. *Lengüeteria*. Organorum canonum series.

LLENGUT, DA. adj. Qui parla molt, *Hablador, charlatan, lenguaç, lenguaraz*. Garrulus. || **DES-LLENGUAT.**

LLENS. m. Tela de lli ó cánem. *Lienzo*. Lin-teum, ei. || Cortina de la muralla, que es lo tros entre baluart y baluart. *Cortina, lienzo*. Muralis cortina. || L' enfront de algun edifici y qualsevol paret de un àngul á altre. *Lienzo*. Paries disten-tus.

LLENS BLANQUEJAT. *Lienzo curado*. Tela dealbata.

LLENS CAU. Lo que no está blanquejat. *Lienzo crudo*. Tela lintea cruda.

LLENSA. f. Cordill pera pujar recta una pa-ret. *Tendel*. Ad dirigendos parietes funiculus.

LLENSOL. m. Llen que serveix en lo llit pera abrich immediat al cos. *Sábana*. Sindon, inis.

LLENSOL REAL. mil. Màquina bel·licosa, elevada sobre fustas de vuyt pens de altura, deu de ampla, setze de llarch, ab cuberta de vigas atravessadas y de vimets pels costats, davall de la qual anavan cuberts los soldats á desbaratar las murallas ene-migas. *Mantelete, galeria*. Vineá, æ.

AGAFARSELI Á ALGÚ 'L LLENSOL EN LAS ANCAS. fr. Tenir peresa de llevarse. *Pegárselo á alguno las sábanas*. Ob pigritiam lecto teneri, delinire.

CUBRIR AB LLENSOLS. fr. Posarlos demunt de algu-na cosa ó embolicarla ab ells pera taparla. *Ensa-banar*. Sindone involvere, tegere.

PÉNDER LOS LLENSOLS. fr. fam. Deixar sens ells al qui 'ls tenia. *Desensabanar*. Sindone aliquem nudare.

LLENSOLET. m. d. *Sabanilla*. Parva sindon.

LLENTIA Y LLENTILLA. f. Planta ben cone-guda per son fruyt, un llegum de color pardo, pe-tit, xato, rodó convexo per las dos caras. *Lenteja*. Lens, tis. || Taca en la cara dita així per la figura. *Peca, lunar*. Lentigo, inis.

LLENTIA DE AYGUA. Herba que's cria en las ay-guas estancadas, de fullas com lo fruyt de la llen-tia y de sa part inferior penja una arrel sumergi-da en la aygua. *Lenteja aquática ó de agua ó de laguna*. Palustris lens, lenticula.

LLENTIJA. f. ter. LLENTIA.

LLENTIÓS Y LLENTILLÓS, A. adj. Qui es-tá clapat de lletias. *Pecoso*. Lentiginosus, lenticu-losus, lenticulatus.

LLENTISCH. m. ant. MATA. || y

LLENTISCEL. m. ant. Arbre molt comú en Espanya que fá las fullas compostas de quatre pa-rells de fulletas que ixen de dos en dos una davant de altra, agafadas á un tronquet comú. Produheix flors mascles y femellas sobre de una mateixa branca, y aques'as donan un fruyt un xich carnós que enclou un pinyol ovalat y negre quant es ma-dur. *Lentisco, mata*. Lentiscus, i.

LLENY. m. ant. LENTY.

LLENYA. f. Fusta pera cremar. *Leña*. Lignum,

i. || exp. fam. que usen los noys pera instar á algú que pegue á altre. *Palo*. Fastis.

APEGIR LLENYA AL FOCH. fr. met. Fomentar las dis-córdias. *Echar, poner leña al fuego; añadir fuego al fuego*. Ignem igni addere.

DE TOTA LLENYA FA FRIX. ref. Repren la codícia del qui tot ho arreplega, per poch que valga. *Salga pez ó salga rana á la capacha*. Omnia colligit.

DONAR LLENYA. fr. met. fam. Pegar. *Cargar de leña*. Fustigo, as.

ESTELLAR LLENYA. fr. Partir los tions en várias estrellas. *Partir leña*. Ligna scindere.

TIBAR LLENYA AL FOCH. fr. met. APEGIR LLENYA AL FOCH.

LLENYADER. m. Qui fá llenya. *Leñador*. Lig-narius, ii. || Qui ven ó proveheix de llenya. *Leñero*. Lignarius, ii.

LLENYADOR. m. LLENYADER.

LLENYAM. m. Conjunt de fustas. *Maderaje, maderamen, maderada*. Lignorum copia.

LLENYATER. m. LLENYADER.

LLENYER. m. Lloch ahont se posa la llenya. *Leñero, leñera*. Lignaria cella, apotheca.

LLENYÓS, A. adj. S' aplica á la part dels ar-bres dita fusta. *Leñoso*. Ligneus.

LLEÓ. n. p. de homé. *Leon*. Leo, nis. || Fe-ra natural del África de color entre groch y roig, de tres á quatre pens de alsària y set ó vuyt de llarch, lo cap gros, las dents y ungias molt fortas, la cua llarga cuberta de pel curt y termi-nada per un floch de cerdas, lo mascle 's distin-geix per una llarga metxa que li cubreix la nuca y 'l coll; es lo més fort dels quadrúpedos dels quals s' alimenta, y no acomet als homes sinó á falta de animals; es generós, regoneix los beneficis y 's doma fàcilment. *Leon*. Leo, nis. || Signe boreal lo quint del zodíach. *Leon*. Leo, nis. || met. Persona iracunda, fera. *Leon*. Sævus. || foca.

BRAMAR LO LLEÓ. fr. *Rugir*. Rugio, is.

POSARSE COM UN LLEÓ. fr. Resistir ab molt em-penyo y enfado, irritarse molt. *Ponerse como un leon*. Valdè irasci.

LLEONA. f. Femella del lleó. *Leona*. Leona, æ y lea, æ, los poetas.

FER VÉURER LA LLEONA. fr. Se pondera la resis-tència en créurer lo molt difícil é impossible. *Clavársela á uno en la frente*. Credat judæus Apella.

LLEONART. n. p. de home. *Leonardo*. Leonar-dus, i.

LLEONER. m. Qui cuyda dels lleons. *Leonero*. Leonum custos.

LLEONERA. f. Gàbia de lleons. *Leonera, lago de leones*. Lacus leonum.

LLEONÉS, A. adj. Natural de Leon. *Leonés*. Le-gionensis.

LLEONET. m. d. *Leoncillo, ico, ilo*. Leunculus, i.

LLEONÍ, NA. adj. Propi ó pertanyent al lleó. *Leonino*. Leoninus. || S' aplica á las companyias y contractes en que todas las ganancias són pera un

sócio y totas las pérdidas pera un altre, ó pera un sócio part de la ganancia y ninguna en la pérdida ó bèn al revés. *Leonino*. Leoninus. || Se diu del vers llatí en que la final es consonant ab són mitj. *Leonino*. Leoninus.

LLEOPARDO. m. Quadrúpedo de África y Assia rogench, ab clapas negres y rodonas, lo cap semblant al de un gat, dents y ungles molt fortes, uns lo fan fill de pardo y lleona, altres de lleó y pantera. Es cruel y sanguinari. *Leopardo*. Ceopardus, i.

LLEPACRESTAS. m. Qui va adulant ab sumissió á altre per lo que espera de ell. *Lamedor*. Assentator, is.

LLEPADA. f. Fregada ab la llengua. *Lengüeta-da*, *lengüerada*. Linctus, us. || Acte de llepar. *Lamedura*, *lameretada*. Linctus, us.

LLEPADOR, A. m. y f. Qui llepa. *Lamedor*. Lambens.

LLEPADUM. m. y

LLEPADURA. f. Such com aixerop. *Lamedor*, *eclegma*. Linctus, i. || met. ATRACTIU, AFALACH.

LLEPAFILS. adj. ESCRUPULÓS.

LLEPALLOSA. f. Aucell gros com la calandria, de color pardo ab várias clapas per tot lo cos. Té 'ls peus curts y 'ls dits com los del lloro. Es molt gras y vola poch; posat en la ma tors lo coll. *Torcecuello*. Torquilla, æ.

LLEPAMENT. m. ant. LLEPADA. 1. || ant. met. ATRACTIU, AFALACH.

LLEPAPEDRAS. m. Poix. LLANPREA.

LLEPAPLATS. m. Glotó, lleminer. *Lameplatos*. Catillo, nis.

LLEPAR. v. a. Passar lleugerament la llengua per alguna cosa. *Lamer*. Linguo, is. || met. Atràuer, afalagar. *Popar*. Palpo, as. || met. Fregar lleugerament una cosa en las altrás. *Rozar*. Leviter tangere.

ALGUNS SE N'ENTRAN LLEPANT Y SE N'IXAN MOSSEGANT. ref. que manifesta que 'ls qui van averiguant lo que no 'ls convé, acostuman descobrir lo que no voldrien. *Escarbó el gallo*, y descubrió el cuchillo que le mató. Incidit in cultrum scalpit dum stercora gallus.

QUI LLEPA MÉS QUE NO SÓL, Ó 'T TÉ DE MENESTER Ó TRIARTE VÓL. ref. Denota la precaució que debem tenir ab los aduldors. *Quien te hace fiestas que no suele hacer*, ó *te quiere engañar* ó *te ha de menester*. Ab assentatoribus semper cave.

LLEPASSA. f. PANISSOLA. || BARDANA. || LLISTÓ.

LLEPAT, DA. p. p. *Lamido*. Linctus.

LLEPISSÓS, A. adj. LLAPISSÓS, VISCÓS.

LLEPISSOSITAT. f. VISCOSITAT.

LLEPÓ. m. ant. LLACH, LLÒT.

LLEPOL. adj. Lleminer. *Gloton*, *goloso*, *Ligüitor*. || met. DESHONEST.

LLEPOLEJAR. v. a. Gormandear, buscar llepolarías. *Golosinear*, *golosinar*, *golasmear*, *golusmear*, *golossear*. Ligurio, is.

LLEPOLERIA Y LLEPOLIA. f., Menjar deli-

cat. *Golosina*. Cupedia, orum. || Apetit, costum, propensió á menjars delicats. *Golosina*, *golosia*. Liguritio, nis.

LLEPOLOSAMENT. adv. m. Ab llemineria. *Golosamente*. Gulosè.

LLEPRA. f. LEpra.

LLEPRÓS, A. adj. LEPRÓS.

LLESCA. f. Tallada de cap á cap del pa *Rebanada*. Plagula, æ. || TALLADA.

LLESCAR. v. a. Fér llescas. *Rebanar*. In plagulas, in offellas secare.

LLESCAT, DA. p. p. *Rebanado*. In plagulas secatus, abscissus.

LLESQUETA. f. d. *Rebanadilla*, *ica*, *ita*. Leve, exile segmentum.

LLEST, A. adj. Actiu, diligent, escarrabillat, estordit, expedit. *Listo*. Accuratus. || Acabat, conclos. *Despachado*, *acabado*, *concluido*. Absolutus. || S' aplica á la fusta recta. *Dócil*. Mollis. || Expedit en la execució de las cosas. *Expedito*, *despachado*, *liberal*. Celer.

ANAR LLEST. fr. Anar diligent. *Andar listo*. Festino, as.

LLESTA. f. ant. TRIA.

LLESTAMENT. adv. m. Ab llestesa. *Listamente*, *prontamente*, *velozmente*. Celeriter. || Estordidament, ab vivesa. *Agilmente*, *determinadamente*, *libremente*. Alacriter, promptè, expeditè.

LLESTAR. v. a. ant. TRIAR.

LLESTAT, DA. v. a. ant. TRIAT.

LLESTESA. f. y

LLESTITUD. f. ant. Estordiment, vivesa. *Actividad*, *gallardia*. Alacritas, atis. || Promptitud, velocitat, lleugeresa. *Presteza*, *prontitud*, *velocidad*, *prisa*. Celeritas atis.

LLET. f. Licor blanc molt substanciós que prepara la naturalesa en los pits de las mares pera aliment dels fills. *Leche*. Lac, tis. || Licor de algunas plantas ó llavors semblant á la llet. *Leche*. Humor lacti similis. || Lo such blanc qu's trau de algunas llavors picantlas, com de las ametllas, llavors de meló de carabassa, etc. *Leche*. Succus lacti similis. || Nom que ab la preposició de y alguns noms de femellas de animals vivíparos, significa que las tals femellas se tenen per aprofitarse de la seva llet. *De leche*. Lactifer. || met. La primera ensenyansa que's dona á algú. *Leche*. Lac doctrinæ.

LLET DE AMETLLAS. Such blanc que's fá ab ellas. *Leche de almendras*. Succus ex amigdalís pistis.

LLET DE GALLINA. Herba que's cria entre 'ls sembrats de flors verdosas per fora y blancas per dins. *Leche de gallina* ó *de pájaro*. Ornithogalum, i.

LLET DELS VELLs. fam. Vi. *Leche de los viejos*. Vinum, i.

LLET DE POLLA. AMETLLAT.

LLET DE TERRA. Terra molt suau, blanca y absorbent, que constituheix la base de la sal de figuera, y es un purgant actiu. *Leche de tierra*; *magnesia*. *Magnesia*, æ.

LLET PRIMERA. CALOSTRE.

LLET VIRGINAL. Licor blanc per a hermostrar la cara. *Leche virginal*. Virginal lac.

DE LLET. Dit del animal que mama. *Lechal*; animal de *leche*. Lactens.

LA LLET IX DELS MOSSOS, NO DELS OSSOS. ref. Denota que per a tenir llet las donas que crian, han de menjar bè. *La leche sale del mueso, no del hueso*. Cibus, non os product lac.

MAMARHO AB LA LLET. fr. met. Apèndrer alguna cosa desde criatura. *Mamarlo en la leche*. A primis cunabulis.

NO MORIR DE LLET DE AMETLLAS. fr. fam. Morir violentament: y així 's diu per to de amenssa ó de pronóstich. *No morir vestido*. Extrà lectum mori.

VENIR LA LLET ALS LLABIS Ó ALS MORROS. loc. fam. Tenir poca experiència. *Estar con la leche en los labios*. Inexpertum, in primordiis esse.

LLETADA. f. Los menuts de alguns animals. *Lehecillas*. Lactes, ium.

LLETANIA. f. Súplicas que's fan á Dèu invocant á Maria santíssima y als Sants per orde de sos noms. *Letania*. Litanía, æ. || met. fam. Tirallonga, llista de moltes coses. *Letania, retahila*. Longa rerum series. || pl. Professons que's fan ans de la Ascensió en que's canta la lletania dels sants. *Letanías mayores*. Litaníæ, arum.

LLETANIA DE LA MARE DE DÈU. Deprecació que se li fa per sos elogis y atributs. *Letania lauretana ó de la Virgen*. Litanía lauretana.

LLITARGIA. f. ant. LETARGIA.

LLETER, A. adj. Se diu dels animals que manen. *Lechal, lechar, lechazo*. Lactens, tis. || Qui ven llet. *Lechero*. Lactis venditor. || anat. S' aplica als conductos per ahont passa la llet fins á arribar al mugró. *Lactifero*. Lactifer.

LLETERA. f. Herba que té 'l such semblant á la llet. *Lechetrezna, yerba de la leche, titimalo*. Lactaria, æ. || Se diu de la mare que té molta llet. *Lechar, lechera*. Lactis abundans.

LLETERA DE ESTANY. Planta ramosa, espècie de eufòrbia que's cria en los ayguamolls. *Esula*. Palustre emphorbium.

LLETEROLA. f. Espècie de pellerina ó membrana blanca que venen los carnicers, y es lo teixit dels muscles del coll dels animals. *Músculos del cuello*. Musculus collaris, flexibilis, intextus.

LLETG, JA. adj. Disforme, desagradable á la vista. *Feo*. Fædus. || Desproporcionat, faltat de simetria. *Feo*. Fædus. || Llororós, mal format. *Feo*. Monstruosus. || met. Dishonest, indecent. *Feo, torpe*. Turpis, inhonestus.

LLETGESA. f. Desproporció, deformitat, falta de arreglo y simetria. *Fealdad, feeza*. Turpitud, inis. || DESHONESTEDAT.

LLETGET, A. adj. d. *Algo feo*. Turpiculus.

LLETÓ, NA. adj. Matxo ó mula que mama ó poch temps que está desmamada. *Lechal, lechar, lechazo*. Lactens. || Aquella part dels peixos mascles

en que's conté una substància com llet. *Lehecillas*. Piscis lactea pulpa. || Las glándulas que tenen en lo coll los caps de bestiar. *Lehecicas, illas*. Glandulæ, arum.

LLETÓS, A. adj. S' aplica á las plantas y fruyts que tenen un such blanc que sembla llet. *Lechoso*. Lactens.

LLETOVARIS. m. pl. ELECTUARI. || m. MEDICINAS.

LLETRA. f. Nota ó caràcter que junt ab altres fôrma vocables. *Letra*. Littera, æ. || Lo so de cada un dels caràcters del alfabet. *Letra*. Littera, æ. || La forma particular de escriptura de cada hu, de cada nació y estudi. *Letra, manos*. Littera, æ. || Lo sentit gramatical de una frase, sentència ó discurs. *Letra*. Obvius verborum sensus. || mús. Composició en vers que's fa per a cantar. *Letra*. Metrica compositio ad cantum. || mús. Las expresions ajustadas á las notas per a cantarse. *Letra*. Versus, carmen cantui accommodatum. || Instrument de plom mesclat ab antimoni ab una lletra á la punta per a estampar. *Letra*. Typus, i. || La ven ó paraula que explica 'l cos de una empresa. *Letra, lema*. Inscriptio, nis. || ant. CARTA. || Llibransa que's remet á pagar de una part á altra. *Letra, ó letra de cambio*. Syngraphum nummularium. || CARTELL. || pl. Cièncias y erudició. *Letras*. Littera, litterarum studia. || Orde, despaig ó provisió. *Letras*. Litteræ, arum, rescriptum, i.

LLETRA BASTARDA Ó CURSIVA. La de estampa semblant á la de ma, que está inclinada. *Letra bastarda, bastardilla, cursiva, aldina*. Italici characteres.

LLETRA CANINA. La a per la forsa ab que's pronuncia. *Letra canina*. Canina littera.

LLETRA COMPACTA Ó ESPESA. La que está molt ajustada y té 'l pal curt perque cábia molta matèria en poch espay. *Letra compacta, metida*. Pressa, infarta littera.

LLETRA CONSONANT. La que no pòt pronunciar-se sense l' auxili de una vocal. *Letra consonante*. Littera consonans.

LLETRA DE DOS PUNTS. Entre estampers las majúsculas que són doble més grossas del caràcter á que corresponen. *Titular*. Titularis.

LLETRA DE ESTIMACIÓ. *Letra de estimacion*. Estimationis littera.

LLETRA DE MA. La que's fa ab la ploma. *Letra de mano*. Manu scripta littera.

LLETRA DE MOTILLO, DE IMPREMPTA Ó DE ESTAMPA. La impresa. *Letra de molde*. Typis mandata littera.

LLETRA DOMINICAL. En lo cómputo ecclesiàstich una de las set primeras del abecedari ab que s' assenyalan los set dias de la setmana, y cada any es la que correspon al primer dia de ell. *Letra dominical*. Littera dominicalis.

LLETRA FLOREJADA Ó FLORIDA. La majúscula ab adornos. *Letra florida*. Littera capitalis ornata.

LLETRA GRASSA. La que té 'l pal gruixut. *Letra de palo gordo*. Littera, æ.

LLETRA LÍQUIDA. gram. La que algunes vegades pert lo so. *Letra líquida.* Littera liquida.

LLETRA LLIGADA. La que està unida per medi dels perfils. *Letra tirada.* Internectæ litteræ.

LLETRA MAJÚSCULA. La capital grossa que serveix pera escriure los noms propis y pera comensar capítol, clàusula, etc. *Letra mayúscula.* Capitalis, initialis littera.

LLETRA MENUDA. met. Sagacitat, astúcia. *Letra menuda, sabiondez.* Calliditas, atis.

LLETRA MINÚSCULA. La petita y regular en contraposició de la majúscula. *Letra minúscula.* Littera minuscula.

LLETRA MONITÓRIA. Carta en que s' avisa alguna cosa. *Letra monitoria.* Littera monitoria.

LLETRA MUDA. La consonant que no necessita vocal ántes pera pronunciar-se. *Letra muda.* Littera muta. || En francès s' aplica á las lletres aspiradas ó que quasi no's percebeixen. *Muda.* Muta littera.

LLETRA NUMERAL. Las que servian als romans en lloch de xifras. *Letra numeral.* Littera numeralis.

LLETRA OBERTA. Lo crèdit á favor de algú sense limitació de quantitat. *Letra abierta.* Illimitatum syngraphum.

LLETRA PELADA. La igual y neta sense rasgos. *Letra pelada.* Scriptura inornata.

LLETRA PER LLETRA. m. adv. Paraula per paraula. *Letra por letra.* De verbo ad verbum.

LLETRA VOCAL. Cada una de aquelles que totes solas formen síl·laba. *Letra vocal.* Littera vocalis.

LLETRAS CITATÓRIES. Despaig ab que's cita. *Carta de emplazamiento.* Citatoria, dica.

LLETRAS DIVINAS Ó SAGRADAS. La Sagrada Escritura. *Letras divinas.* Sacre litteræ.

LLETRAS HUMANAS. ter. HUMANITATS.

LLETRAS PATENTS. Las que's despatxan ab lo sello principal del soberà. *Letras patentes.* Diploma, atis.

LLETRAS REALS. *Letras reales.* Regiæ litteræ.

LLETRAS REMISSÓRIES. for. Lo despaig que s' envia de un jutge á altre. *Letras remissorias.* Litteræ remissoriæ.

ACCEPTAR LLETRAS DE CAMBI. fr. com. Regonéixer la llegitimitat de ellas y carregar ab la obligació de pagarlas. *Aceptar letras de cambio.* Mensaria syngrapha in se suscipere solvenda.

Á LA LLETRA. m. adv. AL PEU DE LA LLETRA.

Á LLETRA VISTA. m. adv. Luego que's presenta la letra de cambi. *Á letra vista.* Statim.

ENSENYAR DE LLETRA. fr. Ensenyar de llegir. *Enseñar las primeras letras, la primera educacion.* Aliquem docere litteras.

PRIMERAS LLETRAS. La doctrina é instrucció de llegir y escriure. *Primera educacion; primeras letras.* Prima litterarum rudimenta.

PROTESTAR LLETRAS. fr. Requirir en presència de notari al qui no vol pagar las lletres de cambi, á fi de recobrar l' import de ellas, y 'ls danyos que's causen del qui las ha donadas. *Protestar letras.* Syngrapham inumulariam reclamare.

SABER DE LLETRA. fr. Saber de llegir. *Saber leer.* Legere scire.

SABER MOLT LA LLETRA. fr. Sér molt instruit. *Ser muy leído.* Litteratum esse.

SENYALAR LAS LLETRAS. fr. Anarlas tocant ab una palla ó cosa semblant pera distingir las unas de las otras, com solen ferho 'ls mestres pera comensarlas á ensenyar á las criatures. *Señalar las letras.* Stilo litteras signare.

TENIR LLETRA Ó MOLT LA LLETRA MENUDA. fr. Sér molt sagàs ó advertit, *Saber, tener mucha letra; saber mucho latin.* Callidissimum esse.

TENIR LAS LLETRAS GROSSAS Ó MOLT GROSSAS. fr. met. Sér molt ignorant. *Tener las letras gordas.* Rudi, pinguique Minerva esse.

LLETRASSA. f. aum. *Letron.* Grandior littera.

LLETRAT. m. Docte. *Letrado.* Litteratus, i. ||

ADVOCAT, LLEGISTA.

LLETREJAR. v. a. ant. CONFEGIR.

LLETREIRO. m. Rétol. *Letrero.* Inscriptio, nis.

LLETRETA. f. d. *Letrilla.* Minutulo littera.

LLETROUT. m. fam. LLETRAT. || adj. Lo qui presum de sabi y parla molt sense fonament. *Letrado.* Eruditulus insolens.

LLETUGA. f. Mota de enciam. *Lechuga.* Lactuca, æ.

LLETUGUETA. f. d. *Lechuguilla.* Lactucula, æ.

LLEU. etc. v. imp. ant. ter. VAGAR.

LLEUDA. f. Tribut molt antich en Catalunya especialment lo que's paga per las mercaderias. *Lezda.* Vectigal rerum venalium generale.

LLEUDA REAL Ó MITJANA. Dret que percibian diferents particulars així á la entrada com á la sortida de certas mercaderias. *Lezda real ó mediana.* Regium vectigal, is.

LLEUDATARI Y LLEUDER. m. Cobrador de lleuda. *Lezdero.* Vectigalis cujusdam exactor.

LLEUGA. f. LLÉGUA.

LLEUGER, A. adj. De poch pes. *Lijero.* Levis. || Agil, prompte, velós. *Lijero.* Actuarius. || De poca importància. *Lijero.* Levis. || met. Inconstant, variable. *Lijero.* Volaticus.

Á LA LLEUGERA. m. adv. Sens aparato, ab méns comoditat y companyia de la que correspon. *Á la lijera.* Expedito agmine.

CRÉURER DE LLEUGER. fr. Créurer fàcilment. *Creer de lijero.* Leviter credere.

LLEUGERAMENT. adv. m. Acceleradament. *Lijeramente.* Celeriter. || Snaument, sense vehemència. *Lijeramente.* Leviter. || Per damunt, superficialment. *Lijeramente, por encima, de paso.* Levite. || Sense reflexió, temeràriament. *Lijeramente.* Leviter.

LLEUGERESA. f. Qualitat de lleuger. *Lijereza.* Levitas, atis. || Prestesa, agilitat. *Ligereza.* Velocitas, atis. || met. Inconstància. *Lijereza.* Infirmetas, atis. || Falta de reflexió. *Lijereza.* Temeritas, atis.

LLEUGERESA DE MANS. Habilitat pera fer ab expedició y primor alguna cosa rara. *Sutiliza de manos.*

Dexteritas, atis. || La habilitat del lladregot. *Suileza de manos*. Agilitas, atis.

LLEUGERET, A. adj. d. *Lijerillo*. Leviusculus.

LLEUGERÍSSIM, A. adj. sup. *Lijerísimo*. Velocissimus.

LLEUMENT. adv. m. ant. LLEUGERAMENT.

LLEURA. (TENIR) ter. y

LLEURER. v. n. *Tener tiempo, tener vagar, occasion*, etc. Vacare.

LLEUS. m. pl. ant. FREIXURA. || adj. ant. LLEUGER.

LLEVA. f. LLEBA, FALLEBA. || Recluta de gent de guerra. *Leva*. Delectus, tis.

FÉR LLEVAS. fr. Convocar gent pera la guerra. *Hacer levás; levantar tropas*. Homines conducere; delectum facere.

LLEVADA (FÉR) fr. PUJAR, MUNTAR.

LLEVADIS, SA. adj. Dit del pont que s' alça ó de cosa que's pòt llevar. *Levadizo*. Versatilis.

CASTELL LLEVADIS. Aparato de guerra consistent en un castell de fusta, cubert de cuyro y tant alt com las murallas, á las que estava destinada á acostarse y combátrer, asaltanlas per medi de un pont, quant era arribada la hora, pels soldats que 'l guarnian. *Castillo portátil*. Versatilis turris.

LLEVADORA. f. y

LLEVANERA. f. ant. Dona que per ofici assisteix als parts. *Comadre, comadrona, matrona, partera*. Obstetrix, assestrix, icis.

LLEVANS. m. pl. CLAMÁSTECHS.

LLEVANT. m. La part del horisont per about surt lo sol. *Levante*. Oriens, tis. || Lo vent que ve de llevant. *Levante, euro, solano, volturno*. Eurus, i.

LLEVANT DE TAULA. POSTRES.

LLEVANTÍ, NA. adj. Lo natural y pertanyent á llevant. *Levantino, levantisco*. Orientalis.

LLEVAR. v. a. Usurpar, despossehir. *Quitar*. Aufero, ers. || Tallar algun membre del cos. *Crotar, quitar, amputar, mutilar*. Amputo, as. || PERJUDICAR. || Privar, impedir, destorbar, com: LLEVAR la gana, 'l dormir, etc. *Quitar*. Privo, as. || Prohibir, vedar. *Quitar*. Prohibeo, es. || Péndrer una cosa de entre altrás ó del lloch en que estava. *Quitar*. Adimò, is. || Desvanéixer. *Quitar*. Minuo, is. || Desempenyar, com: LLEVAR un cens, un tribut. *Redimir, quitar*. Redimo, is. || Lliurar, com: jo us LLEVARÉ totes las sospitas. *Quitar*. Evello, is. || Derogar, abrogar alguna lley, sentència, tribut. *Quitar*. Derogo, as. || Suprimir algun empleo ú ofici. *Quitar*. Funditus tollere. || Assistir la llevadora als parts. *Partear*. Obstetrico, as. || Produhir fruyt. *Dar, rendir fruto*. Produco, fructum ferre. || Dit del pa, estufatse ó posarse en bon estat per medi de la fermentació. *Venirse*. Fermentatione perfici. || Ajudar á algú á eixir del llit vestintlo y componentlo, com se fa ab las criaturas. *Levantar*. É lecto tollere. || ant. ALZAR. || ant. ASENTAR. || ant. TRAUREN. || ALIVIAN.

LLEVAR AYGUA. fr. ant. náut. *Hacer aguada*. Aquarere.

LLEVAR DEL MITJ. fr. Matar. *Quitar del medio*. É medio tollere.

LLEVAR LO DORMIR. fr. FÉR estar ansiós. *Quitar el sueño*. Solitudinem inducere.

LLEVAR REM ADÉS. fr. náut. ant. *Meter remo de intento*. Mittere remum consultò.

AIXÓ NO LLEVA. exp. Aixó no impedeix. *Eso no quita, eso no impide que*. Non obstat quin.

FÉR LLEVAR. fr. FÉR aixecar del llit. *Hacer levantar de la cama*. Aliquem excitare.

LLEVAR VOLTA Á LAS PALOMERAS loc. náut. ant. *Romper los juncos á las velas, desaferrar*. Navem solvere.

LLEVARSE. v. r. Eixir del llit. *Levantarse*. Lectum relinquere. || met. Recobrar, convalescer de alguna malaltia. *Levantarse*. Convaleo, es. || ant. AIXECARSE. || Apartarse. *Quitarse, apartarse*. Abcedo, is. || Fermentar la pasta. *Venirse*. Fermentesco, is.

LLEVARSE DEMATÍ. fr. met. Eixir del llit á la matinalada. *Madrugar, matinear*. Primo mane è lecto surgere. || met. Apressurar-se, anticiparse en la execució de alguna cosa. *Madrugar*. Prævenio, is.

LLEVARSE MÉS DEMATÍ. fr. met. Anticiparse més que un altre. *Madrugar mas*. Præripere, antevertere.

LLEVASSÍ. m. ter. AYGUAT, DABASSALL.

LLEVAT, DA. p. p. *Quitado levantado*. Ablatus. || m. Creixent, porció de pasta agra que fa fermentar la pasterada. *Levadura, fermento*. Fermentum, i. || La porció que's reserva pera mesclar ab la pasterada següent. *Rescadadura*. Fermentum, i. || La porció de pasta que's barreja ab la nova pera fér pa. *Fermento*. Fermentum, i.

LLEVAT DE AIXÓ. A més de aixó. *A mas de eso, fuera de eso*. Præterea.

POSAR LLEVAT. fr. Mesclarlo ab la pasta. *Meter*. Fermento farinam imbuere. || met. Disposar ó preparar alguna cosa pera algun fi. *Perdigar*. Præparare, as, dispono, is.

TORNARSE AGRE 'L LLEVAT. fr. Corrómpre-se fias al punt de fér fíls. *Ahilarse la levadura*. Aceasco, is. SENTERA LLEVADA. loc. ant. *Bandera flotante, desplegada, alzada ó enarbolada*. Explicatum vexillum.

LLEVETG m. LLEVEIG.

LLEY. f. Edicte, diploma, pragmática, patent. *Ley*. Lex, egis. || Dret que's té á alguna cosa. *Ley*. Lex, egis. || Estatut que mana ó prohibeix alguna cosa arreglat al dret y rahó natural. *Ley*. Lex, egis. || Regla, orde. *Ley*. Fœdus, eris. || Fidelitat, amor. *Ley*. Amor, is. || La qualitat, pes ó mesura dels gèneros. *Ley*. Lex, egis. || Estatut, condició de algun acte particular ó junta. *Ley*. Pactum, is. || Qualitat deguda en los metalls y moneda de parts de la mescla permesa. *Ley*. Lex, egis. || tot. Sort, mena, classe, espècie. *Casta, raza*. Genus, eris. || pl. Lo cos del dret civil. *Leyes*. Leges, um. || Lo

manament de qualsevol superior. *Ley*. Mandatum, i.

LLEY CIVIL. La que imposa 'l príncep en orde al govern públich. *Ley civil*. Lex civilis.

LLEY DE DÉU. Lo que 'ns mana Déu per las santas Escripturas ó tradició apostólica. *Ley de Dios*. Lex divina.

LLEY DE GRÀCIA, EVANGÈLICA Ó NOVA. La que Jesucrist establí y 'ns deixá en l' Evangeli. *Ley de gracia, evangelica, nueva ó cristiana*. Lex evangelica.

LLEY DE LA TRAMPA. Embusteria, engany. *Ley de la trampa*. Fraus, dis.

LLEY DEL EMBUT. La arbitrariedad ab que una mateixa rahó s' aplica á cassos contraris segons convé. *La ley del embudo*. Arbitraria legis applicatio.

LLEY ECCLESIASTICA. La que imposa 'l Papa ó algun jutge seu. *Ley eclesiastica*. Lex ecclesiastica.

LLEY ESCRITA. Los preceptes que escrigué Déu ab sòn dit en las taulas que doná á Moysés en la montanya de Sinal. *Ley escrita*. Scripta lex.

LLEY HUMANA. La que s' imposan los homes. *Ley humana*. Lex humana.

LLEY NATURAL Ó ETERNA. Lo dictàmen de la rahó que prescriu lo que ha de fèr ó admètrer. *Ley natural ó eterna*. Naturalis, æterna lex.

LLEY VELLA Ó DE MOYSÉS. Los preceptes y ceremonias que Déu doná per medi de Moysés als juheus. *Ley vieja ó de Moisés*. Vetusta vel mosaica lex.

À DRETA LLEY. m. adv. Ab perfecció, segons regles del art. *A toda ley*. Omnimodò; juxta legem. || Arreglat á lo que correspon segons justícia. *En justicia*. Recto modo.

À LLEY DE. m. adv. A us y costum de. *A fuer, á fuero de*. More, juxta mos. || loc. que seguida de alguns noms, com caballer, cristià, home de bè y alguns altres, serveix pera assegurar la veritat de lo que's diu. *A ley de*. Meherculè.

BAIXAR DE LLEY. Se diu del or quant se li dona menos quilats, y de la plata quant menos diners dels que li corresponen segons lley. *Bajar de ley*. Aurum vel argentum alterius metalli admixtione corrumpere.

CARREGAR LA LLEY Ó TOTA LA LLEY Á ALGÚ. fr. met. Tractar ab tot rigor. *Echar la ley ó toda la ley á alguno*. Summo jure cum aliquo agere.

DONAR Ó FÈR LA LLEY. fr. met. Dominar, obligar á algú á lo que's vól. *Dar la ley*. Aliquem ad aliquid cogere. || Servir de modelo. *Dar la ley*. Exemplum esse.

DONAR Ó FÈR LLEYS. fr. LLEGISLAR.

FALTAR Á LA LLEY. fr. Obrar contra lo previngut en ella, ó fent ó deixant de fèr. *Venir contra alguna ley*. Legem infringere.

FALTAT DE LLEY. fr. Dit de la moneda falsa ó que no fá 'l pes que deu. *Foble*. Deficiens.

FETA LA LLEY, FETA LA TRAMPA. fr. fam. ab que's dona á entendrer que la malícia humana fàcilment troba medis y excusas pera aludir un manament

tant bon punt s' ha imposat. *Hecha la ley, hecha la trampa*; ó *tras la ley va la trampa*. Legis assecuta fraus.

TENER MÉS LLEYS QUE UN BREVARI. fr. fam. Se diu de aquells que pera tot troban medis de disputar y sempre volen tenir rahó, may las acaban, y á tot troban resposta y contradicció. *Tener mas leyes que un doctor*. Lingulaca esse, linguacissimus.

VAN LAS LLEYS CONFORME VOLEN LOS REYS. ref. Denota que 'ls poderosos fàcilment las trencan, interpretantlas y acomodantlas á sòn gust. *Allá van leyes donde quieren reyes, ó do quieren reyes allá van leyes*. Totus ad imperium regis componitur orbis.

LLI.

LLI. m. Planta que 's cria en llocs humits, té la cama prima, rodona, tova, fins á quatre pams de alta; las fullas en lo cap, unas floretas blavas molt viscosas, y serveix pera fèr roba, etc. *Lino*. Linum, i. || Lo fil de dita planta. *Lino*. Filum ex lino; linum. i. || La roba de dit fil. *Lino*. Lineum textum.

AMARAR LO LLI. fr. Posarlo dins de aygua per alguns dias pera que 's coga. *Enriar, cocer*. Macerare, aqua subripere linum.

LO LLI BEN FILAT DÒNA DRAP DOBLAT. ref. literal. *El lino aparado da lienzo doblado*. Linum solerter netum texti plurimum dat.

LLIBANT. m. Corda grossa de espart. *Guindaleza, maroma*. Rudens, tis.

LLIBANTÓ. m. Llibant prim. *Guindaleta*. Tractorius funis.

LLIBERAL. adj. Generós, franch. *Liberal*. Liberalis. || S' aplica á las arts pròpias del ingeni pera distingirlas de las mecánicas. *Liberal*. Liberalis.

LLIBERAL COM UN CERCA POUS. exp. irón. ab que 's moteja al miserable ó mesquí. *Largo como un pelo de huevo á de rata*. Præparcus, sordidus.

LLIBERALÍSSIM, A. adj. sup. *Liberalísimo*. Munificentissimus.

LLIBERALÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Liberalísimamente*. Munificentissimè.

LLIBERALITAT. f. Llarguesa, generositat. *Liberalidad, largueza*. Munificentia, æ. liberalitas, atis.

LLIBERALMENT. adv. m. Ab generositat. *Liberalmente, generosamente*. Liberaliter.

LLIBERT. m. Esclau á qui s' ha donat llibertat. *Liberto, horro*. Libertus, i. || p. p. *Libertado*. Liberatus. || adj. p. u. **LLIBRE.**

LLIBERTADOR, A. m. y f. Lo qui lliberta. *Libertador, librador*. Liberator, is.

LLIBERTAR. v. a. Posar en llibertat. *Libertar*. Libero, as. || met. Eximir de algun deute, obligació, etc. *Libertar*. Eximo, is, libero, as.

LLIBERTAT, DA. p. p. *Libertado, librado*. Liberatus. || f. Llibre alvedriu. *Libertad, libre albedrío*. Libertas, atis. || L' estat del que no està

subjecte á altre. *Libertad*. Libertas, atis. || Prerogativa, privilegi. *Libertad*. Privilegium, ii. || Falta de subjecció, llicència exorbitant. *Libertad*. Licentia, æ. || Facultat de dir ó fèr lo que no s' opose á las lleys. *Libertad*. Libertas, atis. || Familiaritat, franquesa en lo tracte. *Libertad*. Familiaritas, libertas, atis. || Facultat, poder, permiss per fèr alguna cosa. *Libertad*. Cópia, æ. || Diosa venerada pels antichs grechs y romans; se representava ab un xusso ó llansa en una ma y un sombreret ó boneto en la altra. *Libertad*. Libertas, atis. || LLIBERTINATGE. || L' estat de las personas que no s' han subjectat á un altre; així 's diu dé algú que no 's casa per no pèrdrer la llibertat. *Libertad*. Libertas, atis. || La desenfrenada contravenció á las lleys y bonas custums. *Libertad*. Nimia licentia. || Llicència exorbitant que algú 's pren parlant ú obrant ab desenvoltura. *Libertad*. Licentia, æ. || La independència de las etiquetas. *Libertad*. Licentia, æ. || Esfors y ánimo pera parlar sèns empenyo. *Revolucion*, *soltura*. Animi robur. || Llicència ó permiss per fèr alguna cosa. *Licencia*. Facultas, atis, licentia, æ. || Soltura, desahogo. *Anchura*. Licentia, æ, immoderata libertas.

LLIBERTAT DE CONCIÈNCIA. Permiss de professar qualsevol religió. *Libertad de conciencia*. Cujuslibet religionis libertas.

À SAS LLIBERTATS. m. adv. Sense subjecció, ab tola comoditat. *A sus anchuras*. Liberè.

DEIXAR À SAS LLIBERTATS. fr. que s' aplica al minyó mal criat que se li ha deixat fèr tot lo que se li ha antoixat. *Consentido*. Nimis indulgenter educatus.

DIR QUATRE LLIBERTATS. fr. met. Insultar ab paraulas. *Decir muchas libertades*. Licentiosis, procacibus verbis aliquem petere.

DONAT LLIBERTAT AL ESCLAU. fr. Ferlo amo de si mateix renunciant al domini que 's tenia damunt de ell. *Manumitter, aforrar, ahorrar*. Servum manumittere.

LA LLIBERTAT ES VIDA. loc. Denota quant apreciable es la llibertat. *El buey suelto bien se lame; la libertad no tiene precio*. Non benè pro toto libertas venditur auro.

PÈNDRE LA LLIBERTAT. fr. Fèr independentment alguna cosa sense demanar la llicència que per obligació ó cortesia 's necessita. *Tomarse la licencia*. Petulanter agere.

LLIBERTÍ, NA. adj. Qui té llibertinatge. *Libertino*. Effrenatus. || Lo qui està mòlt donat á las cosas del mon. *Profano, roto*. Parcus Deicultor. || Lo qui obra llicenciosament ab escàndol. *Desgarado*. Dissolutus. || m. Lo fill del llibert. *Libertino*. Libertinus, i.

LLIBERTINATGE. m. Modo de viurer llicencios. *Libertinaje, libertad*. Licentia, æ. || Falta de religió. *Libertinaje*. Impietas, atis.

LLIBRANSA. f. Lletra, orde pera que 's pague la quantitat que expressa. *Libramiento, libranza*. Syngraphus, i.

DONAR LLIBRANSAS. fr. Entregar las ordres de pagar. *Dar libranzas, pagar*. Tessera nummaria dare.

LLIBRAR. v. a. DESLLIBRAR. || DONAR LLIBRANSAS. || r. DESLLIBRARSE.

LLIBRÁS. m. aum. *Librazo*. Ingens liber.

LLIBRE. adj. Qui té facultat pera obrar ó no obrar; no obligat. *Libre*. Liber. || Qui no es nat esclau. *Libre*. Liber. || Qui 's governa per si mateix ó sèns dependència de altre. *Libre*. Liber. || Qui no està pres. *Libre*. Solutus. || Insubordinat, llicencios. *Libre*. Licentiosus. || Solt. *Libre*. Vagus. || Poch modest, atrevit, desvergonyit. *Libre*. Audax. || Salvo, sense perill. *Libre*. Incolumis. || S' aplica al vers que no 's subjecta á consonància ni assonància. *Libre*. Lege soluti numeri. || Desembarassat, no impedit. *Libre, franco*. Expeditus. || Innocent. *Libre*. Innoxius. || Exempt, dispensat, privilegiat. *Libre*. Liber. || Solter. *Libre*. Inuptus. || Qui diu ó fá lo que li apar, sense reparar en inconvenients, com: un autor es mòlt LLIBRE en sos escrits. *Libre*. Audax, licentiosus. || m. Volum, porció de plechs de paper enquadernats. *Libro*. Liber, bri. || Una de las parts en que 's divideixen las obras escritas. *Libro*. Liber, bri. || Obra escrita. *Libro*. Opusculum, i. volumen, inis.

LLIBRE ALVEDRIU. ALVEDRIU.

LLIBRE DE ACTAS Ó VIDAS DE SANTS. Aquell en que antigament las catedrals y monastirs tenian recopiladas las vidas ó fets dels sants. *Legendario*. Sanctorum acta vitasque continens liber.

LLIBRE DE CABALLERIAS. Lo que conté fets ridiculs de caballers aventurers. *Libro de caballerias*. Facinorum commentitiorum liber.

LLIBRE DE CAIXA Ó DE COMPTES. Lo que tenen los mercaders y homes de negocis pera assentar lo que fan, cobran y pagan. *Libro de caja*. Calendarium, ii.

LLIBRE DE COR. Llibre gran regularment ab fulles de pergami y ab nota pera cantar en lo cor. *Libro de coro*. Liber choro deserviens.

LLIBRE DE DEVOCIONS. DEVOCIONARI.

LLIBRE DE LA LLEY DELS JUHEUS. TORA. 2.

LLIBRE DE LA VIDA. met. Lo decret de la predestinació. *Libro de la vida*. Liber vitæ.

LLIBRE DE LLISSONS. Lo llibre de cor que conte las llissons de matines. *Leccionario*. Lectionum liber.

LLIBRE DE MA. MANUAL.

LLIBRE DE MEMÓRIA. Lo en que 's nóta lo que convé tenir present. *Libro de memoria, mamotreto, memorial*. Commentarium, ii.

LLIBRE DE MÚSICA. Lo que té escritas las solfas pera tocar y cantar. *Libro de música*. Musicus liber.

LLIBRE DE NOBLESA. NOBILIARI.

LLIBRE DE ÓBITS. Aquell que tenen en las parròquias pera notar las personas que moren. *Libro mortuario, de fallecimiento*. Liber in quo defunctorum nomina scribuntur.

LLIBRE DE QUARANTA VUTY FULLS. fam. Lo joch

de cartas. *Libro de las cuarenta y ocho hojas, bajeje.* Chartarum depictarum fasciculus.

LLIBRE DE REPARTIMENT. Los registres que manar-formar alguns conquistadors, ahont constàs la distribució feta à sos conmilitants de las propietats dels vensuts. *Libro de repartimiento.* Liber notas prædiorum partitionem victorum.

LLIBRE DELS TERSOS. L' en que 'l notari dels tersos continuava 'l nom de la persona obligada, la qui llavors passava à serho principalment del fach, per lo qual fins havent fèt cessió de bens podia sér apremiada ab presó. Continuada en lo libre tota escriptura ab clàusula guarentigia era quant passava à denominarse escriptura de Ters. *Libro de los tercios.* Liber sic dictus.

LLIBRE EN DOTZÉ. Aquell en que cada fulla es una dotzena part del full de paper. *Libro en dozavo.* Volumen cujus forma duodecimam chartæ papyraceæ partem æquat.

LLIBRE EN FÓLIO. Aquell en que cada fulla es mitj full de paper. *Libro en folio.* Volumen cujus magnitudo dimidio chartæ æqualis est.

LLIBRE EN OCTAU. Aquell en que cada fulla es la octava part del full de paper. *Libro en octavo.* Volumen cujus singula folia octavam chartæ papyraceæ partem æquant.

LLIBRE EN QUART. Aquell en que cada fulla es la quarta part del full de paper. *Libro en cuarto.* Volumen plagulæ quadrantem æquans magnitudine.

LLIBRE MESTRE. Aquell en que s' apunten las cosas més notables de una comunitat. *Libro maestro,* libro de becerro. Commentarius, ii.

LLIBRE TANCAT NO FÁ LLETRAT. ref. Denota que de res serveixen los llibres sinó s' estudian. *Libro cerrado no saca letrado.* Liber ni studeas obstat.

LLIBRE VERT. Aquell en que's notan las particularitats de una comunitat, ciutat, etc. *Libro verde* y també *libro de ayuntamiento* en las ciutats, vilas, etc. Ephemeris, idis. ¶ La persona aficionada à averiguar las noticias que's notan en lo tal libre. *Libro verde.* Ephemeridum amator vel scriptor.

CAPSEAR LOS LLIBRES. fr. Entre llibreters es posar los capsadas. *Cabecear.* Extremas voluminis tænias asuere, firmare.

FIGARSE EN LLIBRES DE CABALLERIA. fr. met. Figarse algú en lo que no li importa. *Meterse en libros de caballerías.* Alienis negotiis se ingerere.

PARLAR COM UN LLIBRE. loc. Parlar molt seguit y bé. *Hablar como un libro.* Eloquenter loquere.

LIBREA. f. Uniforme de cotxeros y lacayos. *Librea.* Vestimenta tessera.

TRÀURER Ó POSAR LLIBREA. fr. Férlosla posar en la casa que no la gastavan. *Echar librea.* Induere famulos vestimenta tessera.

LIBRELL. m. ant. GIBRELL.

LIBREMENT. m. adv. Francament. *Libremente.* Ingegnè, liberè. ¶ Ab llibertat. *Libremente.* Liberè. ¶ Sense constrenyiment. *Libremente.* Otiosè, liberè. ¶ Atrevidament. *Libremente.* Audacter,

liberè. ¶ Ab desembràs. *Libremente.* Expedite.

LLIBRER. m. LLIBRETER.

LLIBRERIA. f. BIBLIOTECA. ¶ L' armari ó presatges en que's particulars col·locan sos llibres, y 'l quarto ahont los tenen. *Estantes, librería.* Scriptorium, i. ¶ Botiga de llibres. *Librería.* Libraria, æ. ¶ Lo conjunt de llibres que tenen pera són us las personas particulars ó las corporacions. *Biblioteca, librería.* Biblioteca, æ.

LLIBRET. m. d. *Librillo, ito, librete, librejo.* Libellus, i. ¶ Porció de cerilla en forma de libre. *Librillo.* Cereus libellus.

LLIBRETA. f. Lo conjunt de alguns fulls de paper plegats y cusits en forma de libre. *Libreta, cuaderno, cuaderillo.* Codex, icis.

LLIBRETER, A. m. y f. Qui ven ó enquaderna llibres. *Librero.* Librarius, ii, bibliopola, æ.

LLIBRETERIA. f. Carrer dels llibreters. *Librería.* Vicus librarius. ¶ LLIBRERIA. 3.

LLIBRETET. m. d. *Libretillo.* Libellulus, i.

LLIBROT. m. Libre despreciable. *Librote, libbracho.* Vilis et obsoletus codex.

LLICÈNCIA. f. Facultat, permiss. *Licencia, permiso, facultad, venia.* Licentia, æ. ¶ Llibertat immoderada. *Licencia.* Licentia nimia. ¶ Despaig, despedida que's dona als soldats que han complert lo servey. *Licencia.* Missio, nis.

LLICÈNCIA POÈTICA. La llibertat que's prenen los poetes pera usar frases, figuras ó veus no admesas en la prosa. *Licencia poética.* Poëtica libertas; venia, æ.

LLICENCIAR. v. a. Donar llicència. *Licenciar.* Dimitto, is. ¶ Conferir lo grau de llicenciat en las universitats. *Licenciar.* In ordinem, in classem, in candidati album adscribere.

LLICENCIAT. m. Qui ha pres la llicenciatura en alguna universitat. *Licenciado.* Prolyta, æ. ¶ p. p. *Licenciado.* Dimissus.

LLICENCIATURA. f. Lo grau que en las universitats se confereix al llicenciat en alguna facultat pera que la puga ensenyar. *Licencia.* Doctoris, magistri, magisterii titulus.

LLICENCIÓS, A. adj. Llibre, immoderat, atrevit, disolut. *Licencioso.* Licenciosus.

LLICENCIOSAMENT. adv. m. Ab massa llibertat. *Licenciosamente.* Licenter.

LLÍCIT, A. adj. LÍCIT.

LLÍCITAMENT. adv. m. LÍCITAMENT.

LLICOR. m. LICOR.

LLICSÓ. m. LLAXÓ.

LLIDONER. m. LLADONER.

LLIGA. f. Confederació, aliansa pera la ofensiva y defensiva. *Liga.* Fœdus, eris. ¶ Porció de metall que's mescla ab l' or y plata. *Liga.* Auri, argenti alieno metallo conciliata densatio. ¶ LLIGACAMA.

FÉR LLIGA. fr. Confederarse, unir-se pera algun fi. *Ligarse, confederarse, coaligarse.* Fœdero, as.

FÉR LLIGA A PART. fr. Formar ó seguir altre partit. *Hacer corro á parte.* Alias sequi partes.

FÉR LLIGA DE METALLS. fr. Mesclarlos pera ferne un de diferent. *Alear.* Metalla commiscere.

LLIGABOSCH. f. Mata de fullas oposades de dos en dos, verdas per sobre y blanquinosas per sota, las flors de un blanch que tira à groch. *Madreselva.* Periclymenus, i.

LLIGACAMA. f. Cinta pera assegurar las mitjas en las camas. *Liga, cenojil, senojoil, henojil.* Periscelis, idis.

LLIGADA. f. Voltas que dóna la corda, veta, etc. *Ligadura.* Ligatura, æ. || En las armas de foch. *ABRASSADERA.* || Baga, anell de la arada, cercolet de ferro que assegura 'l camatimó y cameta de la arada. *Belorta.* Ferreus aratri annulus. || arq. Cada una de las pedras que's deixan en la paret pera unir las ab altrás. *Diente, y endeja, adraja, agraja* si cauben perpendiculars, com en las bóvedas. *Parietini denticuli.* || Entre estampers las lletras unidas: com æ, fi, fl, etc. *Ligadas, ligaturas.* Ligatæ litteræ.

FÉR Ó DEIXAR LLIGADAS. fr. arq. Deixar en la paret algunas pedras de tant en tant pera juntar las ab altra obra. *Adentellar.* Prominentes lapides relinquare.

LLIGADOR. m. TOCADOR.

LLIGADURA. f. La acció de lligar. *Ligacion, ligadura, atadura, ligamiento.* Iligatio, nis. || **ENVENADURA, VENDATGE.** || mús. L'artifici ab que's lliga la dissonància ab la consonància. *Ligadura.* In musicis vinculum. || La envenadura que fan als malalts pera fer los tornar en sí dels accidents. *Garrote.* Contorta fune astrictio. || Unió, connexió de una cosa ab altra. *Ligadura, ligamiento.* Nexus, us. || anat. Corda nervosa, dura, forta, flexible, que serveix pera lligar las parts ó membres del cos del animal. *Ligamento.* Ligamen, inis.

LLIGALL. m. Lo conjunt de pessas de roba apuntat ab un fil pera entregarse à la bugadera. *Cosido, atado.* Suterna, æ. || Lo feixet de paper. *Legajo.* Chartarius fasciculus.

LLIGAM. m. Qualsevol cosa que serveix pera lligar. *Atadero, ligadura.* Vinculum, i.

LLIGAM DE LAS ABARCAS. Llenca de cuyro que's fica pels ulls de las abarcas pera assegurar las bè. *Zarria.* Calcei corrigia.

LLIGAM DELS SOCHS. Lo cordillet de cànem ab lo qual se lligan. *Calzadera.* Funiculus cannabinus aptandis peronibus.

LLIGAMENT. m. ant. y

LLIGANSA. f. ant. LLIGADURA.

LLIGAR. v. a. Juntar, unir, enllassar una cosa ab altra. *Atar, ligar.* Ligo, as. || met. Impedir lo moviment, subjectar. *Ligar, atar.* Colligo, is. || Unir, juntar las parts de un discurs. *Atar.* Orationis filum innectere. || Péndrer lo pit las criaturas. *Tomar el pecho.* Mammæ sugere. || ma. 3. || ant. Adornar la dona. *Pender.* Como, as. || ant. Adornar lo cap de la dona. *Tocar.* Comam, capud ornare.

|| Subjectar los fardos, càrregas, etc. ab cordas. *Liar.* Ligo, as. || ENCORTAR.

LLIGAR Ó NO LLIGAR AB ALGÚ. fr. met. Avenirse ó no avenirse ab ell. *Hacer ó no hacer buenas migas.* Facile vel difficile consociarii, convenire.

NI LLIGA NI DESLLIGA. ref. Se diu del que no parla ab concert ó no sap dar rahó de lo que està i són càrrech. *Ni ata ni desata.* Non ea quæ dicit cohærent.

QUI BÈ LLIGA BÈ DESLLIGA. ref. Denota que'l qui empren ab coneixement un negoci àrdue sabrà eixir ab facilitat de ell. *Quien bien ata bien desata.* Ardua aggressus, ipse sibi extricandi inveniet viam.

LLIGARSE. v. r. met. Obligar-se. *Ligarse.* Constringi. || **TURBARSE.** || FÉR LLIGA.

LLIGASSA. f. ant. Adorno, compostura del cabell de la dona. *Tocado, prendido.* Capitis, capillorum ornatus.

LLIGAT, DA. p. p. *Atado, ligado.* Viactus. || mús. La unió de dos punts sostenint lo valor de ells, y anomenant sols lo primer. *Ligado.* Musicus quidam character. || met. Obligat. *Sujeto, ligado, atado.* Constrictus. || adj. Travat, pera poch. *Atado.* Præpeditus. || Apassionat, enamorat. *Cautivo, enredado.* Amore captus.

LLIGÓ. f. ant. AIXADA.

LLIGONET. m. d. ant. AIXADETA.

LLIM. m. ant. LLÒT.

LLIMA. f. Instrument de acer aspre y fern pera tallar y allisar los metalls. *Lima.* Lima, æ. || La rodona y aspra de que se serveixen los man-yans y altres oficis pera rebaixar lo més grosser. *Limalon, canto redondo.* Lima, æ. || La suau ó fina pera pulir. *Bastarda.* Lima mollior. || met. Correcció. *Lima.* Lima, æ. || ter. LLIMONA.

LLIMA SORDA. La que està cuberta de plom y fá poch ó ningun ruidó quant llima. *Lima sorda ó dulce, platalima.* Lima plumbo instructa. || met. Lo temps y tot lo que imperceptiblement consum alguna cosa. *Lima sorda.* Res sensim atterens. || met. La persona que fá mal à altra sèns estrèpit y ab molt dissimulo. *Pólvora sorda.* Malignus, cavillator.

LLIMACH. m. Espécie de caragol sense closca. *Babosa, babaza.* Limax, acis. || LLÒT.

LLIMADURA. f. L'acte y efecte de llimar. *Limadura.* Limatio, nis. || pl. Las particulas que cauben de lo que's llima. *Limaduras, limalla.* Scops, pis.

LLIMAMENT. m. ant. LLIMADURA.

LLIMAR. v. a. Traballar ab la llima. *Limar.* Limo, as. || met. Pulir ó retocar alguna obra. *Limar.* Elimo, as.

LLIMÀRIAS. f. pl. LLUMINÀRIAS.

LLIMAT, DA. p. p. *Limado.* Limatus. || adj. Lo que es molt pulit y molt ben acabat. *Limado, pulido.* Perpolitus.

LLIMERA. f. náut. Obertura sobre 'l codaste pel

pas del cap del timó y joch de la canya encastada en ell. *Limera, fognadura, lemera*. Fenestella, æ.

LLIMETA. f. d. *Lima* pequeña. *Limatula*, *limula*, æ.

LLIMIT. m. *LIMIT*.

LLIMITROFE. adj. ant. *LIMITROFE*.

LLIMÓ. m. p. u. **LLIMONA**. || Esperit de llimona. *Espiritus de limon*. Mali medici defæcatissimus spiritus. || **LLIMONADA**.

LLIMONA. f. Fruyt del llimoner. *Limon, limo*. *Malum citreum*. || Bleda borda, la fulla de la qual té la virtut de consolidar y secar las parts, y la llavor picada, cuyta en vi y beguda deté 'l flux de such. *Limonio, limonia*. *Limonium*, ii. || Los botànichs ho diuhen á una planta, las fullas de la qual llicas y suaus ixen de las arrels; las flors estàn ecampeadas pels brots, quasi sempre inclinadas envers terra, cada una ab cinch fullas á modo de clavell; són de color blau, groch ó blanquinós. Las fullas y arrels són astringents. *Limonio*. *Limonium*, ii. || **TARONGINA**.

LLIMONA DOLSA. Espécie de llimona més petita y dolça que las demás y de gust dols. *Lima*. *Malum medicinum dulce*.

LLIMONADA. f. Beguda de such de llimona ab aygua y sucre. *Limonada*. Ex malo medico et saccharo potus, potio.

LLIMONER. m. y

LLIMONERA. f. Arbre semblant al taronger del qual es espécie; fá 'l fruyt en forma oval de un groch baix quant está madur, y conté un such agre. *Limon, limonero, limero, lima*. *Malus citrea*.

LLIMONER DOLS. Lo qui fá las llimonas dolsas. *Limonero, lima*. *Malus citrea*.

LLIMONERAR. m. Lloch plantat de llimoners. *Limonar*. *Citretum*, i.

LLIMONETA. f. d. *Limoncillo*. *Malum citreum parvum*.

LLIMPIAR. v. a. **LLIMPIAR**.

LLIMPIESA. f. **LLIMPIESA**.

LLIMPIO, A. adj. **LLIMPIO**.

LLIMS. m. pl. Lloch ahont estavan las ánimas dels sants pares esperant la redempció. *Limbo*. *Limbus inferorum*. || Lloch ahont van las ánimas dels infants que moren sense sér batejats. *Limbo*. *Limbus*, i.

LLINÁLOZ. m. **CEVER**.

LLINAR. m. Camp de lli. *Linar*. *Lino consitus ager*; *linarium*, ii.

LLINÀRIA. f. Herba medicinal de fullas semblants á las del lli, y las flors grogas en espiga ab un esparó en la part posterior. *Linaria*. *Linaria*, æ.

LLINATGE. m. *Rassa*, generació, família, prosapia. *Linaje*. *Genus, eris, familia*, æ. || **GENEALOGIA**.

LLINATGE HUMÀ. 'L conjunt de tots los homes. *Linaje humano*. *Humanum genus*.

DE DON LLINATGE VÉ NOSTRE ASE QUE AB LAS DENTS SE GRATA 'L CUL. ref. Ab que's ridiculisa als que's donan molta importància y ab las obras mostran

grosseria y mala educació. *Aunque la mona se vista de seda, mona se queda*. Simia semper simia, etiam si aurea gestet insignia.

FÉR LLINATGE Á PART. fr. **FÉR LLIGA Á PART**.

LLINDA Y LLINDAR. m. La fusta travessera ó pedra que descansa sobre 'ls muntants pera formar la portalada. *Lintel, diatel, y puente, cerco cabecero* pr. *Limen*, inis. || *Marxapeu*, *pedris* de la porta. *Umbral*. *Limen*, inis. || v. n. *Afrontar*, *confinar*. *Lindar*. *Confinem, conterminum, contiguum esse*.

LLINDERÀ. f. **BLAIX**.

LLINET. m. ter. y

LLINOSA. f. Llavor de lli. *Linaza, linueso, gargola*. *Lini semen*.

LLINYA. f. **LLINYOLA**. || **LLINYOL**.

LLINYOL. m. Pel de cuch pera pescar. *Sedal*. *Piscatoria seta* || Fil cru empegat ab que cusen los sabaters. *Cabo*. *Cheleuma*, æ. || Llas pera cassar aucells. *Oncejera*. *Laqueus*, ei.

LLINYOLA. f. Cordill empapat de tint, pera senyalar la fusta que's ha de serrar. *Linea*. *Amusis, is, linea*, æ.

LLIQUIDAR Y LLIQUIFICAR. v. a. ant. **LIQUIDAR**.

LLÍQUIT, DA. adj. ant. **LÍQUIT**.

LLIRI. m. Planta de cabessa; ni ha de diferents espécies. *Lirio*. *Lilium*, ii.

LLIRI BLANCH. Planta perpétua: de la arrel, que es una cabessa, surten várias fullas llargas, estretas y llubentas; la cama es alta y al cap damunt de ella naixen las flors que són grosses, blanques y molt olorosas. Se cultiva pera adorno en los jardins, y vulgarment se coneix per lli de sant Antoni. *Azucena, lirio blanco*. *Candidum lilium*.

LLIRI BLAU. Planta medicinal que té las arrels superficials, las fullas llargas cosa de dos pams, amplas de dos dits, nerviosas y acabadas en punta de espasa. Té la cama dreta y rodona ab 3 ó 6 nusos, que cada un tráu una fulla més petita entre la qual ixen las blanques que al cap damunt tenen las flors de sis fullas molt grosses y hermosas de color més ó menys blau, ó matisadas de vários colors. *Lirio cárdeno*. *Iris*, idis.

LLIRI DORT Ó PUDENT. Planta de un peu de alsària, ab las fullas que naixen apilotadas desde la arrel, primas, llargas y punxagudas, del mitj de las quals ix la cama que sosté flors semblants á las del lli blau, però no de un blau que tira á pardo, y á la nit fan un gran fetor. *Lirio hediondo; efemero*. *Ephemerum*, i, *iris foetidissima*.

LLIRI DE AYGUA. Planta que's cria en la aygua. Las fullas naixen apilotadas desde la arrel, tenen las camas molt molsudas y són moltíssim grosses. De entre mitj de las fullas naix un altra cama que al cap damunt brota una flor grossa y blanca en forma de paperina. *Hijo de rio*. *Nymphaea*, æ.

LLIRI DELS SEMBRATS. Planta que té arrel de cabessa y fullas estretas y cilíndriques; lo tronch quasi no arriba á un pam de llarch, y fá una multitud

de floretas de color blau fosc. *Baya*. Hyacinthus racemosus.

LLIRI DE MAR Ó DE PLATJA. Planta perpétua, alta cosa de 8 pams, ab fullas llargues y estreles, flors blanques de tres fulletas que naixen de una cabessa. *Amormio*. *Pancreatium maritimum*.

LLIRI GROCH. Planta semblant al lliri blau, però que fá la flor groga. *Lirio amarillo*. *Lilium pallidum*.

LLIRI MORAT. Planta de cabessa que creix sense cultiu en algunas parts de Espanya y 's cultiva pera adornar en los jardins. Sas fullas tenen la figura de un ferro de llansa, y están col·locadas en círcul tot voltant de la cama que es alta de 3 ó 4 peus, y acaban en una porció de flors caygudas, de color morat ab tacas negrescas. *Martagon*. *Lilium martagon*.

LLIRI ROIG Ó BERMELL. Lo que té las flors de un encarnat viu. *Azucena de guergnesi*; *lirio colorado*. Flore purpureo narcissus.

LLIRI TIGRE. **LLIRI BLAU.**

LLIRIMÀQUIA. f. Planta que's cria regularment en ayguamolls; vários brots drets, peluts y ab molts nusos; las fullas són llargues y punxagudes, cubertas de borro per part de sota, y per damunt de un vert groguench. Fá la flor groga que naix al cim dels brots. Sa virtut diuen sér tanta, que alborotantse dos vadells junyits, aplicada al jou 'ls sossega y amansa. *Lirimaquia*. *Lyrimachia*, æ.

LLIRÓ. m. ant. **LLADÓ.**

LLIS, A. adj. Pla, brunyit. *Liso*. *Lævis*. || Sense grops. *Liso*. *Abnodatus*.

LLIS Y BAS. m. adv. Clara y manifestament, sens embuts ni solapas. *Rasamente*. Planè, apertè, palam, caudidè.

LLISAMENT. adv. m. Rodonament, ab resolució. *Redondamente*, *lisamente*. Clarè.

LLISCADA. f. La acció de lliscar. *Resbalon*, *resbaladura*, *resbalamiento*. *Lapsus vestigium*.

DONAR UNA LLISCADA. fr. **LLISCAR.**

LLISCADOR, A. m. y f. Qui llisca. *Resbalar*, *resbaladero*. Qui habita. || adj. Qualsevol que s'esmunyeix fàcilment. *Resbaladizo*. *Quod facillè labitur*. || Lo lloch ahont se llisca. *Resbaladizo*, *resbaladero*. *Lubricus locus*.

LLISCAR. v. n. Escórrerse 'ls peus per no trepitjar segur. *Resbalar*, *deslizar*, *irse los pies*. Labor, eris. || Esmunyar-se. *Resbalar-se*, *escurrirse*, *deslizarse*. Elabor, eris.

LLISCÓS, A. adj. **LLISCADOR.**

LLISSA. f. Peix de mar en forma de llansadora, aplanat pels costats, cubert de escates grans, lo cap petit, boca gran, llom groguench, lo demés blanch, las aleias petites, cendroses y rallades de blau. En algunas parts creix fins á dos peus, y á la primavera entra á desovar en los rius. *Sábalo*, *alosa*, *trisa*. *Alausa*, *alosa*, æ.

LLISSAR. v. n. ter. **RELLISCAR.**

LLISSÓ. f. Lo que explica 'l mestre en la esco-

la. *Leccion*. *Dictata*, orum. || Lo que cada vegada senyala 'l mestre á sos deixebles. *Leccion*. *Pensum*, i. || Lo tros de Escripura ó sants Pares al fi de cada nocturno de matines. *Leccion*. *Lectio*, nis. || Discurs del opositor en sos exercicis. *Leccion* ó *leccion de puntos*. *Dissertatio*, *lectio*, nis. || Amonestació, exemple que'ns serveix pera conduhirnos en algun negoci. *Leccion*. *Monitum*, i. || Lo conjunt de coneixements teòrics ó pràctics que en cada una de las vegadas dona als deixebles lo mestre de alguna ciència, art, ofici ó habilitat. *Leccion*. *Doctrina singularis diebus á magistro discipulis tradita*. || **LECTURA.**

DONAR LLISSÓ. fr. Assenyalarla als deixebles. *Echar leccion*. *Pensum discipulis præscribere*, *describere*. || Se diu del deixeble quant lo mestre 'l instrueix. *Dar ó tomar leccion*. *Lectio-nem audire*. || Se diu del mestre cada vegada que instrueix al deixeble. *Dar leccion*. *Doctrinam discipulis tradere*. || Se diu dels noys quant recitan lo que'l mestre 'ls havia assenyalat pera que ho estudiassen. *Recitar la leccion*. *Lectio-nem memoriter recitare*.

PÈNDRE LLISSÓ. fr. Executar ab lo mestre alguna habilitat ó art que s'está aprenent pera anarsen imposant. *Tomar leccion*. *Magistro operam dare*. || Entre estudiants es escoltar al deixeble que la recita; y examinar regularment ab lo llibre al davant, si la sab ó no de memòria. *Tomar la leccion*. *Discipulum pensum á magistro adsignatum recitantem audire*.

PODER DONAR LLISSÓ. fr. **PODER LLEGIR CÁTEDRA.**

LLISSONGEAR. v. a. Adular, afalagar, aturar. *Lisonje-ar*. *Adular*, aris. || met. Deleytar, agra-dar als sentits. *Lisonje-ar*. *Delecto*, as.

LLISSONGER, A. m. y f. Adulador. *Lisonjero*, *adulador*, *lisonjeador*. *Palpo*, nis. || met. Lo que agrada y dona gust, com la música, la veu, etc. *Lisonjero*. *Delectans*, *oblectans*.

LLISONJA. f. Adulació, afalech afectat. *Lisonja*. *Adulatio*, nis, *blanditia*, æ.

LLISSOS. m. pl. Cada un dels fils ab que'ls teixidors divideixen la seda ó estan pera passar la llansadora. *Lizos*. *Licium*, ii.

PASSAR LLISSOS. fr. Guarnir lo taler ab ells pera que's pugui teixir la mostra. *Enlizar*. *Licia addere*.

LLISTA. f. Llenca. *Lista*. *Fasciola*, *fascia*, æ. || Via en las telas. *Lista*, *vareta*, *gaya*. *Diversi coloris plagula*. || Lo paper que conté 'ls noms de várias personas ó coses y l'acte de anomenarlas: s'usa més comunment en la milícia. *Lista*. *Catalogus*, i. || La de reos que se só donar en los tribunals al jutge pera apuntar lo decret á fi de no confondre las causas. *Decretero*, *nómina*. *Reorum census*. || Ralla de diferent color que's troba en algunas matèries, com minerals, fustas, etc., y demostren diferent qualitat. *Veta*. *Vena*, æ.

VÉR LLISTAS EN LOS TEIXITS. fr. Teixir roba ab llistas de diferent color. *Varetear*. *Virgis distin-guere*.

PASSAR LLISTA. fr. Cridar per són nom á las personas que'l tenen continuat en la llista. *Pasar lista.* Nomine proprio appellare.

POSAR EN LLISTA. fr. ALLISTAR.

LLISTAMENT. m. ant. ALLISTAMENT.

LLISTAR. v. a. ant. ALLISTAR. || ant. TRIAR. || Adornar alguna cosa ab llistas de diferent color. *Gayar.* Versicoloribus fasciis ornare.

LLISTAT, DA. adj. Viat. *Listeado, listado, rayado, largueado, vetado, veteado.* Variiegatus. || arq. Lo que té faixas ó llistas. *Fajeadó.* Fasciis circumseptus.

LLISTELL. m. arq. FILET.

LLISTÓ. m. llenca de fusta. *Liston.* Tænia lignea. || náut. La llenca de fusta que guarneix exteriorment lo costat de la embarcació per la part superior y per la flor del aygua. *Galon.* In navigii latere posita lignea. || pl. Lo conjunt de molts llenques de fusta. *Listoneria.* Fasciolarum cumulus.

LLISTÓ DE VIDRIERA. La llenca de fusta ab que s'asseguran las vidrieras. *Mangueta.* Lignea fasciola.

LLISURA. f. Igualtat de una superfície. *Lisura.* Levitas, atis. || met. Veritat, ingenuitat, senzillesa. *Lisura, candor.* Veritas, atis.

LLIT. m. Lo que serveix pera dormir. *Cama, lecho.* Lectum, i. || La tela que cobreix al feto. *Parres, secundina, placenta, parias.* Placenta, æ. || Las pots y banchs sobre que s'extenen los matalassos. *Cama.* Lecti fulcra. || Lo cortinatje y demès ab que s'adorna 'l lit. *Cama.* ecti Lornamentum. || met. En los carros lo pla ahont se col-loca la càrrega. *Lecho, cama.* Stratum, solum, i. || met. Entre pica-peders es la superfície ó pla de una pedra damunt de la qual s'ha de asentar la altra. *Lecho.* Lapidis plana superficies.

LLIT DE MARINER. Tros de drap cru que se sól penjar per las quatre puntas y serveix en las embarcacions pera dormirhi. *Coi, coy.* Lectulus pensilis linteus nautarum.

LLIT DE MORTS. L' instrument de fusta ab que's portan los morts al cementiri. *Andas, féretro, fuerco.* Feretrum, loculus, i.

LLIT DE POBRE. Lo mal compost y ab mala ó poca roba, com solen usar los pagesos. *Camastro.* Rusticanum lectum.

LLIT NUPCIAL. Lo que serveix als nubis. *Tálamo.* Thalamus, i.

ALSARSE DEL LLIT. fr. LLEVARSE.

ANARSEN Ó FICARSE AL LLIT. Anársenhi pera descansar ó dormir. *Acostarse, recostarse.* Cubitum ire. || Càurer malalt. *Ponerse en cama.* Infirmari.

ARMAR LO LLIT. fr. Pararlo. *Armar la cama.* Lectum struere.

ASSENTARSE EN LO LLIT. fr. Posarse assentat lo qui està en ell. *Incorporarse en la cama.* Levare corpus.

FER LLIT. fr. Estar malalt. *Hacer cama.* In lecto decumbere.

FÉR LO LLIT. fr. Aparellarlo sempre que's vól dormir. *Hacer la cama.* Lectum sternere. || Tràurer las

parteras la massa que tenen en lo ventre anomenada lit. *Echar las parias.* Secundas effundere.

NO SE'N VA AL LLIT SENSE SOPAR. loc. Denota que algú no té la necessitat que demostra. *No está descalzo.* Non inopia laborat.

PLEGAR LO LLIT. fr. Doblar los llensois y matalassos després de alsarse. *Levantar, doblar la cama.* Lecti instructum surgere.

SALTAR DEL LLIT. fr. Llevarse luego de despert. *Saltar de la cama.* Lecto stracto desilire.

SI VOLS ESTAR BEN SERVIT, FESTE TU MATRIX LO LLIT. ref. Denota que ningú fá las cosas com l'interessat, ó que aquell que no hi té interés las fá de qualsevol modo, iscan bè ó mal. *Si quieres ser bien servido, sirvete tu mismo.* Visne probum famulum? Ipsi tibi famuleris oportet.

TÓRNATEN AL LLIT QUE AIXÓ ES LA LLUNA. loc. que's diu del qui pensa lograr alguna cosa sens exposarse ó sens 'ls medis proporcionats; y del qui vá molt equivocac en algun assumpto. *Picar de vara larga.* Non sine.

LLITARGE. m. LITARGE.

LLITERA. f. Espécie de cadira de brassos posada per lo regular entre dos cabalcaduras pera anar ab tota comoditat. *Litera.* Arcera, æ. || Llitet que's porta ab barras com una cadira de brassos cuberta de encerat pera conduhir decentment los malalts al hospital. *Camilla.* Arcera, æ.

LLITERER. m. Qui cuyda y guia la llitera. *Literero.* Leticarius, ii.

LLITET. m. d. *Camita, illa.* Lectulus, torulus, i.

LLITOTXA. f. Coixt que ocupa tota la amplària del lit. *Larguero, cabezal.* Cervical longum.

LLIURA. f. Pes de dotze onsas en Catalunya y en algunas otras parts. *Libra.* Libra, æ. || Moneda imaginària que en Catalunya val 20 sous, en València 14 sous tres diners y tres setens; en Aragó 11 sous, sis diners y sis setens; en Castella 10 vintidosos, 25 maravedissos y cinch setens, etc. *Libra.* Libra, æ. || Contrapès, pedra molt grossa que's posa al cap del caragol de las prempas del molí del oli. *Libra, pilon.* Pondus, eris.

LLIURA CARNICERA. La de 86 onsas. *Libra carní-cera.* Libra triginta et sex uncium.

LLIURA ESTERLINA. Moneda imaginària de Inglaterra que al cambi regular val 95 rals de velló y 81 céntims. *Libra esterlina.* Anglorum imaginaria libra.

LLIURA PRIMA. La de dotze onsas. *Libreta.* Libra duodecim uncium.

FÉR PORTAR LA LLIURA Á ALGÚ. fr. fam. Burlar-sen, enganyarlo, maltractarlo ó pèrdrerli 'l respecte. *Jugar con alguno al santo mocoerco.* Ludibrio aliquem accipere.

PORTAR LA LLIURA. fr. Sér l' objecte de la conversació ó burla. *Hacer el gasto.* Colloquiis, sermonibus materiam præbere.

VÈNDRE A LLIURAS. fr. Vèndre pesant á la menuda, ó á pesadas de un número de lliuras. *Librar.* Per libras ponderando vendere.

LLIURADOR, A. m. y f. Qui lliura. *Librador*. Libertador, is, vindex, icis.

LLIURAMENT, m. La acció de lliurar. *Adjudicacion*. Addictio, nis. || La que 's fa en los encants. *Adjudicacion*. Addictio auctionaria.

LLIURAR, v. a. Donar una cosa al que ofereix més en los encants. *Librar*. Prædam ad licitationem dividere. || ant. ENTREGAR. || DESLLIURAR. || ant. || ACOMETRE.

LLIURE, adj. ter. LLIBRE.

LLIUREA, f. ant. LLIBREA.

LLIVELL, m. ant. NIVELL.

LLIVELLAR, v. a. ant. ANIVELLAR.

LLIVIA, NA, adj. VA, INCONSTANT. || LASCIU, INCONTINENT.

LLIVIANAMENT, adv. m. ant. LLEUGERAMENT.

LLIVIANDAT, f. LASCÍVIA, INCONTINÉNCIA. || ant. met. INCONSTÀNCIA.

LLO.

LLOA, f. LOA.

LLOABLE, adj. Digne de alabansa. *Loable*. Laudabilis.

LLOABLEMENT, adv. m. De un modo lloable. *Loablemente*. Laudabiliter.

LLOACIÓ, f. APROBACIÓ.

LLOADOR, A. m. y f. Qui lloa. *Loador*, alabador. Laudator, is.

LLOAR, v. a. Alabar. *Loar*. Laudo, as. || APROBAR.

LLOAT, DA, p. p. *Loado*. Laudatus.

LLOBA, f. La femella del llop. *Loba*. Lupa, æ. || Balandram, sotana ab balona y oberta del davant. *Loba*. Tunica talaris.

LLOBADA, f. Crestall ó llop de terra que 's deixan los treballadors por no haver anat dret lo solch. *Cuchillo*. Res cultro similis.

LLOBARRET, m. d. *Lobezno*, lobato. Catulus lupinus, lupulus, i.

LLOBARRO, m. Peix de uns tres peus de llarch, blau pel llop y blanch ab tacas negres pel ventre. *Lobarro*, lubarro, sollo, lobina. Lupus, i.

LLOBÍ, m. Planta que creix fins á la alsària de dos peus, las flors grans divididas en set parts cubertas totes de berrissol, blancas; lo fruyt que té 'l mateix nom, es semblant á la guixa, però molt amarch. *Altramuz*, chocho, pito. Lupinus, i. || adj. Pertanyent al llop. *Lobuno*, lupino. Lupinus.

LLOBINADA, f. Conjunt de llobins. *Altramuces*. Lupini, orum.

LLOCA, f. Gallina que cova. *Clueca*, hueca. Glocitans gallina. || met. Qui oculta 'l furt. *Capa de ladrones*. Celator, is. || met. S' aplica á la fruyta passada per madura. *Papanduja*, modorra, papanduja. Nimis blandus, mollis. || ter. COVA.

LLOCA DE LLADRES. CAMADA, COVA.

POSAR UNA LLOCA, fr. Posar ous á una gallina pera que 'ls cove. *Echar una gallina*. Ova incubanda gallinæ supponere.

TENIR BONA MA PERA POSAR LLOCAS, fr. Eixirli á algú bè tot lo que fa. *Nacer ó caer de piés*. Omnia é sententia evenire.

TORNARSE LLOCA LA GALLINA, fr. *Ponerse clueca*, allocarse, enclocar, encloquecer. Oves in cubationem appetere. || Se diu de la fruyta quant se posa tova y muda de color com que va á podrirse. *Modorrarse*. Nimis maturascere.

LLOCADA, f. Los polls que trau de una vega da la lloca. *Pollada*, pollazon. Pullorum turba. || Lo conjunt. de ous que cova á un temps la gallina. *Pollazon*. Pullatio, nis.

LLOCH, m. Puesto, siti, paratge. *Lugar*. Locus, i. || Població. *Lugar*. Oppidum, i. || met. Temps, oportunitat, ocasió. *Lugar*. Occasio, nis. || Causa, motiu; com : ell dona LLOCH á la execució. *Lugar*. Causa, æ. || Puesto, empleo. *Lugar*. Officium, ii. || Lo siti que algú ocupa. *Lugar*. Locus, i. || Text ó autoritat de algun escriptor. *Lugar*. Locus, i. || Lo districte ó espay de terra que correspon á una població. *Término*. Intrá fines tractus. || La part de terreno que ocupa un cos. *Sitio*, puesto. Locus, i. || Lo terreno ó punt determinat y á propòsit pera alguna cosa. *Sitio*. Situs, us.

LLOCH COMÚ. La bassa pera exonerar lo ventre. *Lugar comun*, letrina, privada, necessaria, secreta, igriega. Latrina, æ.

LLOCH DEL SELLO. Nota que 's posa al fi de alguns despaigs. *Lugar del sello*. Sigilli locus.

LLOCH, LLOCH. Ven de que s' usa per avisar en llocs de concurrència que s' aparten, y deixen pas franch. *Plaza*, plaza; lugar, lugar, paso. Date locum.

LLOCHS COMUNS, rel. Fonts dels arguments. *Lugares comunes*. Loci communes.

AL LLOCH DE LA GUINEU QUI SE'N ALSA JA NO HI SÉU, ref. Explica que qui deixa un puesto ó empleo, quant torna 'l sól trobar ocupat per altre; ó que no té dret á demanar lo que una vegada deixà. *Quien fué á Sevilla perdió su silla*. Qui á loco recessit, sellam amisit.

CEDIR LO LLOCH Ó PUESTO, fr. Permetrer á un altre que ocupe 'l lloch que ocupavam, y del qual nos separam á aquest fi. *Dar el lugar*. Locum cedere.

CONFORTAR LO LLOCH, loc. ant. *Reforzar el punto*. Munire presidium.

DONAR LLOCH, fr. Anarsen de algun puesto. *Dar lugar*; marcharse. Locum relinquere. || **DONAR PEU**. EIXIR DE LLOCH. fr. DISLOCARSE.

EN LLOCH, m. adv. En compte. *En vez*, en lugar. Pro. || Expressa que 's fa lo contrari de lo que deuria ferse. *En vez de*, en lugar de, en igual. Vice, pro eo quod. || loc. En ninguna part. *En ningún lugar*. Nullibi.

EN PRIMER LLOCH, m. adv. PRIMERAMENT.

SEGON LLOCH. m. adv. SEGONAMENT.

RIXA DE LLOCH. fr. Fer apartar la gent que pilotada, pera que passe algú per entre mitj. *calde*. Confluentem turbam dividere.

LLOCH. fr. Desembarassar algun puesto. *Haguar*. Locum dare. || Desembarassar algun es-

Pera ferbi cábrer alguna cosa. *Hacer lugar*.

no dare vel relinquere. || **DONAR LLOCH.** || Apar-

la gent pera fer pas. *Hacer calle, hacer plaza*.

am expedire. || met. Morir. *Doblar la servilleta*.

FERSE LLOCH ó **FERSE FER LLOCH.** fr. met. Ferse

reciar ó respectar entre altres. *Hacerse lugar*.

dotibus commendare.

JO AL SEU LLOCH... loc. Jo fos de ell, jo ho bagués

fer. Si yo estuviera ó me hallara en su pellejo...

in ejus loco essem...

MUDA DE LLOCH. fr. Variar los medis pera la

consecució de alguna cosa. *Mudar de hito ó de ho-*

per. Sedem mutare; ex loco in locum demigrare.

NO DONAR LLOCH. fr. No permétrer. *No dar lugar*.

Non terre; non pati.

NO HA LLOCH, NO TÉ LLOCH. loc. for. Denota

que no's pot fer lo que 's demana. *No hay lugar*.

Preci nihil est relictum.

NO TROBARSE EN LLOCH. fr. ponderativa que s'usa

per significar que alguna cosa no 's troba per més

que s'haja buscat. Ni muerto ni vivo. Quod nullo

modo invenitur.

POSATOS EN LO MEU LLOCH. exp. Denota que algú

faria lo mateix que'altre posat en igual cas. *Ponte*

en mi lugar. Qui ego sum esse te.

TRIBUENSE DE SÓN LLOCH. fr. DESLLORIGARSE.

TROBARSE EN DOS LLOCHS. fr. Estar á un mateix

temps en dos paratges diferents. *Bilocarse*. Duobus

simul dissitis locis adesse.

LLOCOT. (SEMBLAR UN) exp. fam. Se neta als

que estàn engorronits en lo foch ó en casa. *Parecer*

que empolla huevos. Desidiosè vivere; sordida se-

guita degere.

LLOCTINÈNCIA. f. Càrrech del lloctinent.

Legacia, lugartenencia. Præfectura, æ.

LLOCTINENT. m. Substitut, qui fá las veus

de altre. *Lugarteniente.* Legatus, i.

LLOCTINENT DE BATLLE. Substitut del batlle. *Lug-*

arteniente de alcalde. Prætoris legatus.

LLODRIGÓ. m. Cunillet. *Gazapo, gazapillo.*

Cuniculus parvus.

LLODRIGUERA. f. Cau de cunills. *Gazapera,*

lodriguera. Cuniculorum fovea.

LLOGADOR, A. m. y f. LLOGATER.

LLOGAR. m. ant. LLOCH, POBLACIÓ. || v. a. Do-

nar alguna cosa per certa quantitat pel temps

convingut. *Alquilar.* Loco, as. || Pèndrer á lloguer.

Alquilar. Conduco, is. || v. r. Ajustarse á treballar

per cert preu. *Alquilarse.* Operam suam alicui

locare.

LLOGARRÁS. m. aum. *Lugaron, lugarete, lu-*

gerazo. Magnus pagus.

LLOGARRENCH, CA. adj. Natural de algun poble petit ó pertanyent á ell. *Lugareño.* Paganus, pagincola, æ.

LLOGARRET Y LLOGARRÓ. m. d. *Lugar-*

cillo, ico, ito, lugarete, lugarejo. Pagus, oppidu-

lum, i; vicus rusticus.

LLOGARROT. m. Lloch despreciable. *Al-*

deorrio, aldeorrio, villorrio. Despicabile oppidu-

lum, pagus exiguus. || LLOGARRÁS.

LLOGAT, DA. p. p. *Alquilado.* Locatus. || m.

fam. Qui's lloga. *Alquilon.* Mercede conductus. ||

adj. La cosa llogada. *Alquilado.* Conductitius, lo-

catus.

LLOGATER, A. m. y f. Qui dóna ó concedeix

á lloguer. *Alquilador.* Locator, is. || Qui pren á llo-

guer. *Alquilador, ó inquilino* 'l de las casas. Con-

ductor; is, inquilinus, i. || ESTADANT.

DESPEDIR AL LLOGATER. fr. Avisarlo de que no's

vól continuar l'aprendament. *Desauciar al inqui-*

lino. Conductorem dejicere.

LLOGICA. f. LÓGICA.

LLOGRE. m. ant. USUÀ.

LLOGUER. m. Lo preu de las cosas llogadas.

Alquiler. Conductum, i. || Lo salari del treballa-

dor. *Alquiler.* Merces, edis. || ARRENDAMENT.

LLOGUER DE ALGUN GRANER. Lo preu que's paga

pera usar de ell. *Camaraje.* Conductilis granarii

pretium annuum.

LLOGUER DE CASA ó **DE PIS.** Lo que's pága pera ha-

bitar en algun edifici, pis ó posada. *Piso.* Domici-

lii merces.

LO QUE ES DE LLOGUER. *Alquilon.* Locatitius.

LLOISME. m. LLUISME.

LLOM. m. La tercera part de la espinada del

animal en la qual hi ha cinch vértebras més gros-

sas que las altrás. *Lomo.* Lumbus, i. || En los li-

bres la esquena ó part en que's posa 'l rétol. *Lo-*

mo. Dorsum, i. || Crestall entre solch y solch. *Lo-*

mo. Porca, æ. || **ESQUENA.** || La regió dels ronyons.

Lomo. Lumbus, i.

LLOM DE PORCH. La carn magra de la regió dels

ronyons de ell, que sól guardarse salada pera men-

jarla després de temps. *Lomo.* Lumbus porcinus.

LLOMBARDA. f. Pessa de artilleria de vários

calibres, ab la qual se tiravan pedras de un pes

extraordinari. *Lombarda.* Bellicum tormentum lon-

gobardum.

LLOMBARDEJAR. v. a. Disparar la llombar-

da. *Lombardear.* Scloppet longobardo oppugnare.

LLOMBART, DA. adj. Pertanyent á Llombar-

dia part de Itàlia la capital de la qual era Brèscia ó

Brèscia. *Lombárdico, lombardo, longobardo.* Longo-

bardus, longobardicus.

LLOMBRÍGOL. m. Melich; espècie de grop de

carn que hi ha en lo mitj del ventre. *Omblico.* Um-

bilicus, i.

LLOMBRÍGOL DE VÈNUS. Planta que en l'ivern de

la arrel tráu unas fullas á modo de *papirina,* que

serveixen pera cremaduras y altres usos en la far-

màcia, y destruhidas aquestas per la primavera naix la cama ó brot llarhc cosa de un pam y mitj que sosté las flors que són petites y blanques. *Ombigo de Venus*. Cothyledon, is, Veneris umbilicus.

LO QUE SEMBLA UN LLOMBRIGOL. *Obligado*. Umbilicatus.

LLOMET. m. d. *Lomito*. Lumbulus, lumbollus, i.

LLOMILLO. m. LLOM DE PORCH.

LLONCH, GA. adj. ant. LLARCH.

LLONDRO. m. Certa embarcació. *Londro*. Navis genus. || PERESÓS, PESAT, TONTO.

LLONGAMENT. adv. m. ant. LLARGAMENT.

LLONGANISSA. f. ant. LLANGONISSA.

LLONGITUT. f. LONGITUT.

LLONGUET. m. Pacom una llansadeta. *Mollete*, *panecillo*, *panecico*. Molliculus, molleculus panis.

LLONJA. f. ant. LLOTJA.

LLONZA. f. Tallada prima de carh. *Lonja*, *loncha*. Longum et angustum carnis segmentum. || En la carniceria s' anomena així cada una de las costellas curtes que per davant no's juntan. *Costilla falsa* pero quab. es cuyta 's diu *chuleta*. Costa ex inferioribus.

LLOP. m. Quadrúpedo voràs semblant al gos de presa. *Lobo*. Lupus, i. || n. p. de home. *Lupo*. Lupus, i. || Peix de sis polzades de llarch, cilíndric, quasi de igual diàmetre en tota sa longitud, lo llop tira á pardo, 'ls costats grochs ab quatre sèries de clapas pardas y 'l mateix las aletas; lo cap petit: es molt comú en l' Ebro y altres rius. *Lobo*. Cobius tænea. || met. Molt menjador. *Gomia*, *tragon*. Helluo, nis. || Una de las constel·lacions. *Lobo*. Lupus, i.

LLOP CERVER. LINCE.

LLOP MARI. FOCA.

LLOPS AB LLOPS NO'S MOSSEGAN. ref. CANS AB CANS NO'S MOSSEGAN.

Á LLOP DORMENT NO LI ENTRA RES EN DENT. ref. Denota que no es la fortuna pera 'ls descuydats. *Á raposo durmiente no le amanece la gallina en el vientre*. Non venit in molli vivida fama toro.

LO QUE PLAU AL LLOP, PLAU Á LA LLOBA. ref. Denota la facilitat ab que s' avenen los que tenen unas mateixas costums. *Lo que la loba hace, al lobo le place: el lobo y la vulpeja ambos son de una conseja*. Congregantur cum leonibus vulpes.

MENJAR COM UN LLOP. fr. met. Menjar excessivament, devorar. *Comer como un descosido ó como un sabañon*. Helluari.

QUI DEL LLOP PARLA PROP LI IX. ref. S' usa familiarment pera dir que ha arribat aquell de qui's parla. *En mentando al ruin de Roma luego asoma*. Lupus est in fabula.

SEMPRE VA 'L LLOP AL DE LAS CALSAS ESQUINSADAS. ref. Dóna á entendre que 'ls mals y treballs venen regularment als més débils. *No salen frieras sino á ruinas piernas; agua y viento sobre la casa del viejo*. At miseros tristes fortuna tenaciter urget.

LLOR. m. ter. LLOBER.

LLOREDAR. m. Lloch plantat de llover. *Lawredal*. Daphnon, is, lauretum, i.

LLOBER. m. Arbre de fullas sempre verdas, amplas, llargas, punxagudas, verinosas y aromáticas, y fa 'l fruyt com una oliva. *Lawrel*. Laurus, i, laurea, æ.

LLOBER DE ALEXANDRIA. Planta de fullas semblant á las del galzerá; però majors, més tendras y blanquinosas: lo fruyt, que's cris en mitj de la cara de cada fulla, es roig y del tamany de un ciuró. *Laurel alexandrino ó de Alejandria*. Bonifacia, æ, hipoglotion, ii.

LLOBER REAL. Arbre petit, de fruyt molt com la cirera. *Laurocerazo*, *laurel real*. Laurocerasus, i.

DE LLOBER. m. adv. Lo que pertany á ell. *Lawri-no*, *laureo*. Laurinus, laureus.

LLORICA. f. y

LLORIGA. f. Cota de malla. *Loriga*. Loricæ, æ. || Armadura de caball pera us de la guerra. *Loriga*. Loricæ, æ. || LLORIGADA. 2.

LLORIGADA. f. Número de animals que naixen de un part. *Camada*, *ventregada*, *cachillada*. Multiplex foetus. || La abundància de coses que venen totes plegadas. *Ventregada*. Caterva, æ. || Cercol de ferro en l' interior del botó de la roda dels carruatges. *Loriga*. Ferreus annulus.

LLOMO. m. Papagall. *Papagayo*, *loro*. Psittacus, i, psittace, es.

LLOMO DEL PARAGUAY. Espècie de papagall vert clapat de groch, ab lo davant del cap vermell y 'ls costats cendrosos y en part blaus. En las alas que també són verdas té algunas plomas blavas clapadas de bermell. *Paraguay*. Psittacus brasiliensis,

LLORT, DA. adj. ter. BRUT, DESCUYDAT.

LLOS. m. Lo tall dels instruments de cer. *Bocacorte*, *filo*. Os, oris, acies, ei. || La porció de ferro ó cer que s' alegeix á las rellas de la arada, etc. que están gastadas. *Calce*, *calzo*. Vomeris cuspidi reficiendæ additum ferrum.

LLOSA. f. Pedra plana quadrilonga. *Losa*, *lastra*. Quadratus lapis. || Trampa pera agafar aucells, y també ratas. *Losa*, *losilla*, *loseta*, *lancha*, *esplique*. Decipula, æ.

LLOSAR. v. a. ENLLOSAR.

LLOSAT, DA. p. p. ENLLOSAT.

LLOSALLA. f. LLOSA. 2.

LLOSELLA. f. d. de LLOSA. LLOSETA.

LLOSERA. f. PEDRERA.

LLOSETA. f. d. *Loseta*, *losilla*. Parvis lapis quadratus.

LLOSSA. f. Cullera gran. *Cucharon*. Tudicula, æ.

LLOSSÀ, NA. adj. ant. UFANÓS, FRONDÓS. || SIBARRO, GALLART.

LLOSSADA. f. Lo que cab de una vegada en la llossa. *Cucharada*. Cochlearium, ii. || Refegiment que's dóna de una cosa. *Plus*. Cochlearium, ii.

LLOSSAL. m. ant. Obligació de donar al senyor una porció de blat pera atèndrer á la compra y manutenció dels útils ó eynas pera treballar ses

terras. *Prestacion feudal. Vectigal.* || ant. BOCA.

LLOSSAR. v. a. Renovar lo tall ó punta dels instruments de ferro. *Echar bocas; aguzar.* Nova acie armare; aciem instaurare. || met. EXAMINAR.

LLOSTRE. f. ter. VESPRE, FOSCH.

LLOT. m. Fanch. *Lodo, lama.* Lutum, i. || Lo que deixan las ayguas dels rius. *Légamo.* Limus, i. || Lo que's fá en los estanys, safareigs, etc. *Tarquín, verdín.* Limus, i. || met. Brutícia en los llabris y llengua. *Sarro.* Lingua squalor.

LLOT CORROMPUT. Aquell que es tou y pudent. *Cieno.* Cœnum, i.

LLOT VERT. Planta que's cria dins del aygua, y 's compon de uns filets molt prims sense nusos, y de un vert fort y lluent. *Ajomante.* Rivularis conferva.

LLOTJA. f. Lloch abont acostuman á juntarse 'ls mercaders pera tractar de sos negocis. *Lonja, bolsa.* Emporium, ii, longia, æ. || Pòrtich davant dels edificis sumptuosos. *Atrio, lonja.* Porticus, us.

LLOTJETA. f. GLORIETA. || d. de llotja. *Lonjeta.* Parva longia.

LLOTÓS, A. adj. Fangós. *Limoso.* Limosus.

LLOTOSITAT. f. La qualitat de llotós. *Limositad.* Limositas, atis.

LLÓURER. v. n. LLÉURER. || VOLER.

Á SÓN LLÓURER. *Á su alvedrío, á su antojo, á su capricho.* Sui juris voluntas.

LLOZO. m. CAP GROS.

LLU.

LLUBÍ. m. LLOSI. 1.

LLUCAR. v. a. fam. Guipar, vénerer dissimuladament, ó ab cuydado. *Atisbar, columbrar, ojear, amusgar, y aluftrar* fam. pr. Ar. Prospicio; oculos conjicere.

LLUCAT. p. p. *Atisbado.* Conspectus.

LLUCER. m. ant. Estrella del dia. *Lucero.* Lucifer, i.

LLUCH. n. p. de home. *Lúcas.* Lucas, æ. || RENOU. || TINO, ACRET. || met. INGENI, VIVESA.

DONAR Ó TENIR LLUCH. fr. met. Donar mostrás ó indicis. *Tener traza; dar muestra.* Indicare.

PER SANT LLUCH MATARÁS LO PORCH Y LA VEREMA AL CUP. ref. fam. Denota que per aquest temps se pòt ja matar lo porch y que's déu havér veremat. *Por san Lucas mata tus puercos, y tapa tus cubas.* Ut sacra lux aderit Lucæ, sit cadere porcos cura tibi, et plenos obdere curacados.

LLÚCIA. n. p. de dona. *Lucia.* Lucia, æ.

LLUCIA. n. p. de home. *Luciano.* Lucianus, i.

LLUCIAR. v. a. LLOSAR.

LLUCIAR LAS DENTS. fr. met. Prepararse pera menjar. *Aguzar los dientes.* Præsentí cibo præparari.

LLUCIFER. m. Príncep dels dimonis. *Lucifer.* Demonum princeps. || met. Superbo, maligne, enfadat. *Lucifer.* Superbus, maleficus.

LLUCIFERÍ, NA. adj. Pertanyent á Lucifer. *Luciferino.* Ad Satan pertinens.

LLÚDRIA. f. Quadrúpedo anfibí de quatre pams de llarch, pardo obscur, de cap gran, ulls petits, cua llarga, y 'ls dits reunits ab una membrana. Nada ab més facilitat que camina: s' alimenta de peixos, y viu á la vora dels rius y altres depòsits de aygua dolça. *Nutra, nutria.* Lutra, æ. || met. Se diu de la dòna viva, aguda y prompta. *Pizpereta, sàtira.* Acer, vivax mulier.

LLUENT, A. p. a. Lo que llu. *Luciente, reluciente.* Fulgidus. || CLAR, PULIT.

FÉR TORNAR LLUENT. fr. Netejar, posar brillant. *Lucir, enlucir.* Purgo, as.

LLUENTÓ. f. Brillo, resplandor de las cosas brunyidas ó embarnissadas. *Brillantez, lustre, brillo.* Nitor, is.

LLUER. m. Ancell de passada que baixa de las serras en octubre, es menor que un canari, de un vert hermós, y la corona del cap negra: engabiá, lo que's logra fàcilment per sér pacífich y manso, apenas deixa 'l cant que's bastant agradable, é imita 'l dels altres. *Lugano, y lujano.* ter. Liguarius, i.

LLUERNA. f. Claraboya. *Lumbrera.* Fenestella, æ. || Insecte que despedeix de nit una llum molt clara. *Luciérnaga, lucerna, noctiluca.* Cicoindela, æ.

|| Peix de mar, de cap gran, lo cos rodó, cónich, de color de viola, fosch pel llom, blanquínos pel ventre; las aletas del llom dobladas; y Plíni diu que fá llum ab la llengua. *Lucerna.* Piscis collucens.

LLUERT. m. ter. LLANGARDAIX.

LLUERTER, A. adj. S' aplica á las cabalcadufas. PORUCH.

LLUFA. f. Ventositat expel·lida sense ruid. *Follon, zullon, ventosidad.* Surda ventositatis emissio. || Cua, drapot ó cosa semblant que's posa ab una agulla als vestits dels homes ó dónas pera burlarse de ells. *Maza, rabo, virote.* Cauda à tergo apposita. || pl. CATXURROS. || f. fam. PUTA.

FÉR LLUFAS fr. y

LLUFAR. v. n. y

LLUFARSE. v. r. Llenyar alguna ventositat sense ruid. *Follarse, zullarse, ventosear.* Ventris flatus sine strepitu edere.

LLUFAR. v. a. fam. LLUCAR.

LLUICIÓ. f. LLUISME.

LLUIDÍSSIM, A. adj. *Lucidísimo.* Valdè lucidus.

LLUIMENT. m. Esplendor, magnificéncia, brillantesa. *Lucimiento, resplandecimiento.* Magnificentia, æ. || RESPLANDOR.

LLUIR. v. n. Resplandir, brillar, despedir llum de sí. *Lucir, relucir.* Luceo, es. || met. Sobreixir, distingir-se. *Lucir.* Eminere, es. || Manifestar l'ade·lantament, riquesa, ó autoritat. *Lucir.* Eminere, es. || v. r. Quedar bè en algun assumpto. *Lucir, lucirse.* Eximium se probare.

LLUIR ALGUNA COSA EN L'ULL. refr. ant. *FÉR MAL DE ULLS.*

LLUIR UN CENS Ó CENSAI. fr. Desempenyar-lo. *Quitar un censo.* Redimo, is.

LLUISME. m. for. Dret que's paga al senyor del domini directe quants' enagenan las possessions donadas á cens. *Laudemio.* Laudemium, ii.

LLUIT, DA. p. p. *Lucido.* || adj. Expléndit, magnífich, graciós. *Lucido.* Splendidus, magnificus.

LLUM. f. Resplendor, claror, lo que il·lumina 'ls objectes. *Luz.* Lux, cis. || Candela, llumenera y qualsevol llum artificial y comunment lo gresol. *Luz.* Lampada, æ. || met. Esplendor. *Luz.* Splendor, is. || met. La guia pera enténdrer ó trobar alguna cosa. || *Luz.* Lumen, inis. || Coneixement. *Luz.* Lumen, inis. || met. Avis, inspiració. *Luz.* Lumen, inis. || dia. || pint. Lo punt desde ahont s' il·luminan tots los objectes pintats. *Luz.* Lumen, inis. || pl. arq. Finestras, claraboyas, y tots los forats per ahont entra claror en un edifici. *Luces.* Festræ, arum. || LLUMINÀRIA.

LLUM DE OLI. Gresol. *Candil.* Lychmus pensilis.

LLUM DE RABÓ. 'L coneixement que tenim de las cosas pel discurs natural que'ns distingeix dels bruts. *Luz de la razon.* Ratio, nis.

LLUM PETITA. Qualsevol vas ó gresol petit que s' hi posa oli y ble pera que creme. *Candileja.* Vasculum olearium alendo lumini.

LLUM PRIMERA. 'L resplendor que reb immediatament del cos lluminós. *Luz primaria.* Lux primaria.

LLUM SEGONA. 'L resplendor que resulta de la il·luminació de la llum primera. *Luz secundaria ó refleja.* Lux secundaria.

ALEGRAIR LAS LLUMS. fr. Avivarlas, ab l' alegrador de llums. *Alegrear las luces.* Lucēs contorto papyro excutere.

ALLÍ ESTÁ QUI NO VA VÉURER, Ó QUI FEYA LLUM. ref. Explica que las cosas malas se procuran fér occultament, pera que no's pugan descobrir. *El cuartito falso de noche pasa.* Multa nox facinora mala legit.

ALLÍ ESTÁ QUI FEYA LLUM. loc. fam. Dóna á enténdrer que lo que algú diu es fals ó que no's pót averiguar. *No le habeis tenido el pie al errar.* Non constat, non est á fide.

APAGA LLUMS. Herba que naix entre 'ls blats, la cama es llisa y prima, la flor que está envers la terra, negra, y la de la punta de un blau molt viu, una y altra rodona. *Matacandiles.* Arisarum, i.

DE POCAS LLUMS. met. De poch ingeni ó talent. *De cortos alcances.* Exigui ingenii.

DONAR Á LLUM. fr. met. Donar á la estampa. *Sacar, dar a luz.* Librum typis mandare. || *PARIR.*

DONAR LLUM. fr. Comunicarla als edificis. *Dar, comunicar luz; alumbrar.* Lucem præbere. || met. Il·lustrar l' enteniment. *Dar luz, ilustrar alumbrar.* Mentem illustrare. || met. Donar bon exemple.

Dar luz, dar buen ejemplo; edificar. Se suade que mores aliis magnopere probare.

RIXIR Á LLUM. fr. Sér produhida alguna cosa. *Salir á luz.* In lucem prodire.

FÉR LLUM. f. Acompanyar á algú en alguna operació portant la llum para que s' hi veja. *Alumbrar.* Illumino, as.

PASSAR LA LLUM. fr. Penetrar la llum per alguns transparents. *Transparentarse.* Translucere.

PER COMPTE DE DONAR LLUM, DÒNA FUM. ref. Repren al que en lloch de donar bon exemple 'l dóna mal. *Sacar humo de la luz.* Fumum ex fulgore dare.

SENSE LLUM NINGÚ HI VÉU. ref. Denota lo molt que pót l' interès. *Quieres que te siga el can, dale el pan.* Confer tu nummos operans sic conferet alter.

SÉR LA LLUM DELS ULLS DE ALGÚ. fr. met. S' aplica al subjecte més estimat. *Ser la niña ó la lumbré de sus ojos; ser el ojo derecho de alguno; querer á alguno como á sus ojos.* In oculis aliquem ferre.

TRÁURER Á LLUM. fr. DONAR Á LLUM.

LLUMANEA. m. LLUM, GRESOL.

LLUMANERA Ó LLUMENERA. f. Espécie de candelero ab un ó més brochs. *Velon.* Polimirus, lychnus, i.

LLUMANERADA. f. L' oli què cab de una vergada en la llumanera. *Candilada.* Oleum quod lychnus capit. || Cop de llumanera. *Candilazo.* Lycnicus.

LLUMENETA. f. LLUMERA. 2.

LLUMENETAS. f. pl. Las gosphiras petites que quedan quant s' apaga un paper. *Monjas.* Per papyrus decursantes scintillæ. || PAMPALLUGAS.

LLUMENETAS DE SANT TELM. Las que apareixen en la cima dels arbres de las embarcacions en las tempestats. *Cástor y Pólux; fuego de san Telmo; helena.* Meteorus igneus.

LLUMINAR. m. Home gran en virtut y doctrina. *Lumbrera.* Lumen, inis. .

LLUMINÀRIA. f. Disposició de molts llums ordenadas. *Illuminacion.* Illuminatio, nis. || Lo llum que créma nit y dia davant lo santíssim Sagrament. *Luminaria.* Lampas jugiter lucens in templis. || pl. Las llums que's posan en los balcones, torres, etc., en celebrat de alguna festa pública. *Luminarias.* Luminare, is.

MITJA LLUMINÀRIA. loc. fam. Curt de vista, qui hi véu poch. *Cegarrita, cegato.* Strabo, nis, miops, opis.

LLUMINÓS, A. adj. Clar, brillant, lluent. *Luminoso.* Luminosus.

LLUNA. f. Lo satél·lite de la terra á la que il·lumina per la nit. *Luna.* Luna, æ. || L' efecte que causa la lluna en los boigs. *Luna.* Insania, æ. || Lo vidre del mirall. *Luna.* Lamina cristallina. || Cada una de las gotas de oli ó greix que nadan sobre 'l licor. *Ojo.* Jurea luna. || ter. Pati que hi ha en lo centro del edificis. *Luna.* Perystilum, i. || quim. Lo mateix que plata, y la fan passar per molts y variis operacions. *Luna.* Argentum, i.

LLUNA CREIXENT. La lluna desde sa conjunció fins que fá 'l ple. *Luna crescente.* Luna crescens.

LLUNA MENGUANT. La lluna desde que fá 'l ple fins á sa conjunció. *Luna menguante.* Luna decrescens.

LLUNA NOVA. La lluna en lo temps de sa conjunció ab lo sol. *Luna nueva; novilunio.* Novilunium, ii.

LLUNA PLENA. Se diu quant se véu il·luminada tota la part de sòn cos que mira á la terra. *Luna llena, luna en lleno, plenilunio.* Plenilunium, ii.

LLUNA VELLA. Quant minva. *Luna menguante.* Deficiens luna.

DEIXAR Á LA LLUNA DE VALÈNCIA. fr. fam. Burlar á algú en las esperansas que tenia. *Dejar á la luna de Valencia.* Spe decipere.

ESTAR LA LLUNA EN LO PLE. fr. met. ab que 's significa que algú obra com un boig y també que un boig está en sòn major furor. *Estar la luna sobre el horno.* Insania laborare.

MITJA LLUNA. Trinxadora en forma de mitja lluna, y també s'aplica á altrás cosas de la mateixa figura. *Media luna.* Quod lunatum vel corniculatum. || for. Fortificació, las caras de la qual nos cubren. *Media luna.* Lunatum propugnaculum.

QUEDARSE Á LA LLUNA DE VALÈNCIA. fr. met. Frustrarse las esperansas. *Quedarse al son de buenas noches, quedarse á la luna de Valencia.* Inani spe deludi.

SEMBLAR TALLAT DE MALA LLUNA. exp. met. Denota 'l mal éxit de alguna cosa ó l' objecte contrari á lo que 's pretenia, per causa de nous obstáculos. *Estar hecho en pecado.* Præ aliquid factum esse.

TALLAT DE BONA Ó MALA LLUNA. loc. S'aplica á la fusta que 's conserva ó malmet segons lo temps en que 's talla. *Cortado de buena ó de mala luna.* Luna observata vel inobservata cæsum lignum.

TENIR LLUNAS. fr. fam. Sentir alguna perturbació en los girants de la lluna. *Tener lunas.* Lunaticum esse.

VÉUREN LA LLUNA EN UN COVE. fr. fÉR VÉUREN LA LLEONA.

LLUNACIÓ. f. Lo curs que fá la lluna en un mes. *Lunacion.* Menstruus lunæ cursus.

LLUNAR. m. Taca, senyal natural en alguna part del cos. *Lunar.* Nævus, i. || adj. Pertanyent á la lluna. *Lunar.* Lunaris.

LLUNARI. m. Pronóstich, calendari. *Lunario.* Lunarium, ii.

LLUNÀTICH, CA. adj. Afectat de la lluna. *Lunático.* Lunaticus.

LLUNETA. f. arq. Vuyt que 's fá en la volta ó bóveda pera obrir una finestra. *Luneta, luneto.* Lunatus fornix. || En los teatros los sitis inmediats á las tañlas. *Luneta.* Lunata sedes.

LLUNY. adj. Apartat, distant. *Lejano, remoto.* Longinquus. || adv. t. II. A llarga distància. *Lejos.* Longè || m. La vista que té alguna persona ó cosa mirada de alguna distància; y així 's diu: aquesta

cara té bon LLUNY ó té mal LLUNY. *Lejos.* Prospectus, aspectus. || pl. pint. Lo punt de vista que té una pintura mirada desde certa distància. *Lejos.* Prospectus, us. || Lo que está pintat en disminució. *Lejos.* Perspectivæ distantia.

BON LLUNY. pint. *Buen lejos.* Conspectus procul egregius.

DE LLUNY. A distància. *De lejos, desde lejos.* Eminus.

DE LLUNYAS TERRAS LLARGAS MENTIDAS. ref. Denota que se solen dir molts mentidas parlant de terras que están molt lluny, per sér difícil l'averiguarho. *A luengas vias, luengas mentiras.* Fama ut crescit iens sic et mendacia cresunt.

ESTAR MOLT LLUNY. fr. met. ab la qual s'expressa que alguna cosa no es veritat. *Estar muy lejos, distar mucho.* Procul esse.

POCH Á POCH ANIREN LLUNY. ref. DE GOTA EN GOTA, etc.

LLUNYAMENT. m. ant. Extensió, distància. *Alongamiento.* Productio, nis.

LLUNYAR. v. a. ant. ALLUNYAR.

LLUNYARSE. v. r. ALLUNYARSE.

LLUNYAT, DA. p. p. ALLUNYAT.

LLUNYÀRIA. f. Distància. *Lejanía.* Distancia, æ.

LLUNYEJARSE. v. r. ant. ALLUNYARSE.

LLÚPIA. f. Tumor dur y glandulós. *Lupia, lobanillo.* Lupia, æ. || La del cap. *Talparia, topinaria.* Tumor quidam in capite. || met. Cuydado que atormenta. *Pesar, pesadumbre.* Dolor, is, molestia, æ.

LLÚPOL. m. Planta de fullas encontradas y semblants als pàmpols del cep, las flors quasi verdas. S'emplea en la composició de la cervesa, y li comunica sòn gustet amarch. *Lúpulo, hombrecillo.* Salictarius lupus, lupulus, i.

LLUQUET. m. Tros de caramuxa, etc. ensofrat pera encèndrer llum. *Pajuela, sulfonete, luquete.* Sulfuratum, i. || Trosset de llimona ó taronja que's tira al vi. *Luquete.* Citroï mali vino infusum frustulum.

LLUQUET DE BRIBÓ. Cordill tot ensofrat que també serveix pera encèndrer llum. *Pajuela, sulfonete, luquete.* Sulfuratus funiculus.

LLUR. ter. pron. possessiu igual al genitiu de ELLS ó de ELLAS. *Su, sus.* Suus, eorum, illorum.

LLUREA. f. ant. LLIBREA.

LLURIGADA. f. LLORIGADA. 1. y 2.

LLURIGÓ. m. d. LLODRIGÓ.

LLURIGUERA. f. LLODRIGUERA.

LLUS. m. Peix de alguns dos peus de llarch, de color negre cendrós, y 'l ventre blanch, carn blanca, molt saludable y sabrosa. *Merluza, pijota.* Asellus, merlus, i. || met. fam. TONTO.

LLUS BARBUT. Peix de mar que creix fins á cosa de un pam y mitj de llarch: té 'l cap xato, tres aletas en lo llom, una barreta en la barra de baix y 'l cos transparent. *Faneca.* Asellus barbatus.

LLUSCO, A. adj. Qui mira malament, ó no hi vén molt. *Cegajoso, cegatoso, cegarrita.* Lusciosus.

LLUSCOSITAT. f. Malaltia grave ó defecte en la vista. *Ceguera, oftalmia.* Luscisio, nis, lippitudo, inis.

LLUSSÁ, NA. adj. Alegre, trempat, divertit. *Rejozon, lozano.* Festivus. || **BUALÓ, INSOLENT.**

LLUSTRACIÓ. f. ant. Purificació per medi dels sacrificis. *Lustracion.* Lustratio, nis.

LLUSTRAL. adj. Pertanyent á la llustració. *Lustral.* Lustricus.

LLUSTRE. m. Brillo de las cosas brunyidas. *Lustre.* Nitor, is. || met. Glória, honor, esplendor, noblesa. *Lustre.* Gloria, æ. || Lo brillo, llisura y aparell que queda en las pessas de roba per haverlas prempsadas. *Prensado.* Pannorum expolitio præli ope.

DONAR LLUSTRE. fr. ENLLUSTRAR.

ENTRE DOS LLUSTRES. m. adv. Al ferse clar ó al ferse fosch. *Entre dos luces.* In crepusculo.

PÉRDRE LO LLUSTRE. fr. Se diu de las robas quant deixan de tenir lo brillo. *Chafarse.* Nitorem ammittere.

LLUSTRÓS, A. adj. Lo que té llustre. *Lustroso.* Nitidus, lucidus.

LLUSTROSAMENT. adv. m. Ab lluiment. *Lustrosamente.* Splendide, lucide.

LLUXÚRIA. f. LUXÚRIA.

LLUXURIÓS, A. adj. LUXURIÓS.

LLUYTA. f. ant. Pelea, desafió. *Lucha.* Lucta, æ.

LLUYTADOR, A. m. y f. ant. Qui llúyta. *Luchador.* Luctator, is.

LLUYTAR. v. n. ant. Pelear, desafiar. *Luchar, pelear.* Lucter; aris. || ant. COMBÁTRES, BAZGAR.

ME. Catorzena lletra del abecedari, y la onzena de las consonants. Es semivocal, la llabial més assenyalada, perquè sa pronunciació 's forma fora de la boca obrint de cop los llabis aprelats; y corre clara y distinctament ab totes las vocals sens interrupció de altrás. S' ha de escriure en lloch de la n abans de b, y p. Los mecenis portaven aquesta lletra en sos escuts y en sos estandarts ó insignias, com inicial de són nom. Com lletra numeral val mil; y antigament posanthi una ralla sobre valia un milió: en la astronomia y altrás cièncias semblants, denota 'l mitj dia. Es abreviatura de Magestat, y de mestre títol de religiosos. En las monedas ó inscripcions romanas M significa Marco ó Mário: **MAM** Mamercio: **MEM** Mémnio. En fastos y anals **MFGN**, significa Marci Filius Gaynepos. **Ms**, vol dir manuscrit.

MA.

MA. f. Part del bras desde la munyeca fins al extrem dels dits. *Mano.* Manus, us. || Lo costat ó part dreta ó esquerra respecte de la situació de altra cosa. *Mano, lado.* Manus, us. || Entre rellotgers pesa de ferro que serveix pera detenir proporcionadament al temps la roda de rencontre, de modo que sens ella s' acabaria la corda de 30 hores v. g. en un minut. *Paletilla, paleta.* Manus, us. || Capa de color ó barnís que's dona á alguna cosa. *Mano.* Incrustatio, nis. || Possessió actual, com: la carta arribá á las sevas mans. *Mano.* Manus, us. || Lo plech de 25 fulles de paper, que es la vintena part de una rayma. *Mano.* Scapus, i. || mús. *escala.* || Cada vegada que's perfecciona ó corretejaix una obra. *Mano.* Correctio, nis, manus, us. || Poder, facultat, arbitre, disposició. *Mano.* Potestas, atis. || met. Indústria, habilitat. *Mano.* Calliditas, ars, tis. || Medi ó compenyo. *Mano.* Manus, us. || Fa-

vor, valiment, protecció. *Mano.* Auxilium, patrocini-um, ii. || Cada donada ó passada. *Mano.* Integralusio. || Lo primer en orde dels que jagan. *Mano.* Primus in ludo. || La persona que s' encarrega de alguna cosa. *Mano.* Manus, us. || **TROMPA DE ELEFANT.** || Sort, classe, com: gent de baixa **MA. Bales, raza.** Genus, eris. || **Ma** figurada en los llibres pera senyalar alguna cosa notable. *Manecilla.* Manus, us. || Estil, modo. *Mano.* Mannus, us, stilus, i. || pron. possessiu. *Mi, mia.* Mea. || Contracció de **ME MA.** || Amo posseedor, com: aquesta heretat ha mudat de **MA. Dueño, amo, mano.** Herus, dominus, i. || pl. **Traball personal, habilitat, primor de una obra.** *Manos.* Manus, us. || **Traball que's paga per la obra que s' ha fét.** *Manos, hechuras.* Operæ merces.

MA Á MA. loc. CAP Á CAP.

MA COSTERA. La ma de paper que's posa á cada cap de la rayma, y sól sér de fulles tarats. *Mano costera.* Struis papyraceæ scapus collateralis.

MA DE JÚDAS. met. APAGALLUMS.

MA DE MORTER. La massa pera picar sal, etc. *Mano, mano del almirez ó mortero, majadero, maza.* Pistillum, i.

MA DE SANTA MARIA. AGRIPALMA.

MA FORTA. La gent armada pera fér executar lo que'l jutge mana. *Mano fuerte.* Armata manus.

MA MESTRA Ó EXERCITADA. 'S diu del qui es hábil y exercitat en alguna cosa. *Mano ducha, diestra, hábil, maestra.* Manus perita.

MA MORTA. MANS MORTAS. || ant. SERVITUT.

MA PER MA. m. adv. pera explicar que dos van agafats per la ma. *Asidos de las manos.* Apprehensa mutuò manu.

MA SOBRE MA. Denota que algú está sense fér res. *Mano sobre mano, con los brazos cruzados, con las manos sobre el seno.* Manibus sub pallio.

MA TERCERA. p. u. SEGRESTADOR.

MANS Á LA OBRA. exp. pera animar ó incitar. *Manos á la obra.* Rem incipite.

MANS GANXUDAS. LLARCH DE UNGLAS.

MANS MORTAS. Cada una de las personas ó corporacions en las quals se perpetua 'l domini de las fincas, porque no poden enagenarlas. Tals són las comunitats. *Manos muertas.* Caducariæ legis peremptoris clientes.

MANS SALVAS. m. adv. met. Sense cap perill, sense 'l més mínim risch, ab tota seguretat. *Á mansalva, ó á salva mano, á manos lavadas.* Absque discrimine, tutè.

AB LA MA ESQUERRA. m. adv. Al revés de com devia ferse. *Á zurdas.* Sinistra manu, præposterè.

AB LAS DOS MANS, Ó AB TOTES MANS. exp. fam. S' aplica al qui en un negoci de interès de dos, procura traurer profit de tots dos. *Con ambas manos, ó dos manos.* Uberrimè. || met. *Á MANS BESADAS.*

AB LAS MANS AL CAP. loc. Ab dany, pèrdua ó desayre en algun negoci ó pretensió. *Con las manos en la cabeza, infelizmente.* Improspere.

AB LAS MANS PLEGADAS. MA SOBRE MA.

AB LAS MANS VUYDAS. m. adv. met. Ab los verbs *ANARSEN, TORNARSEN* y altres semblants significa no haver lograt lo que's pretenia. *Con las manos vacias.* Frustratis votis.

AB MANS CODICIOSAS. m. adv. Ab prestesa. *Ansiosamente, con mano avara.* Avidissimè.

AGAFAR PER LA MA. fr. que expressa la acció de agafar ab la ma la de un altre á fi de dirigirlo ó sostenirlo com se sol en las oriaturas. *Tomar por la mano.* Manum manu apprehendere.

Á LA MA DE DÉU. exp. que denota la determinació ab que s' empren alguna cosa. *Á la mano de Dios.* Manus operi admoveamus.

ALLARGAR LA MA. fr. Posarla extesa ó plana. *Alargar, tender la mano.* Protendo, is. || met. Sér caritatiu. *Alargar la mano.* Alicui subvenire.

ALSAR LA MA. fr. met. Amenassar ab la ma alta. *Alzar ó levantar la mano.* Manu minitare. || met: *ALSAR LO DIT.* || Deixar lo comensat. *Alzar ó levantar la mano.* Ab incepto desistere.

ALSAR LAS MANS AL CEL. fr. Suplicar á Dèu. *Levantar las manos al cielo.* Manus ad deos tendere, ad cælum levare.

Á MA. m. adv. Á punt. *Á la mano.* Ad manum, in promptu. || pl. Prop. *Á mano, á la mano.* Propè, ad manum. || pl. *A fuerza de brazos.* Summo labore.

Á MANS BESADAS. m. adv. Ab molt gust. *De mil amores, á dos manos.* Libentissimè.

Á MANS JUNTAS. Ab humilitat. Se diu ab los verbs *PREGAR, DEMANAR* y altres semblants. *Con el mayor encarecimiento.* Per precem.

Á MANS PLENAS. m. adv. Abundantment. *A manos llenas.* Plenis manibus.

ANAR Á LA MA. fr. met. Impedir que algú execute alguna cosa. *Ir á la mano.* Coerceo, cohíbeo, es.

ANARSEN Á LAS MANS DEL LLOP. fr. met. S' aplica als que imprudentment s' exposan á algun perill.

El andar de Cantipalo que saltó al lobo al camino. Obvius ecce lupo temerarius agnus.

ANAR Á LA MA. fr. met. Contenirse, moderarse. *Irse á la mano.* Abstinere, temperare sibi in aliqua vel ab aliqua re.

ANAR DE MA EN MA. fr. Passar una cosa de uns á altres. *Andar de mano en mano.* Per omnium manus volitare.

ANARSEN AB LAS MANS AL CAP. fr. met. Eixir escarmentat ab desayre. *Irse con las manos en la cabeza.* Improspere, adversè evadere.

ANARSEN ENTRE LAS MANS. fr. Desaparèixer lo que's tenia. *Irse de entre las manos.* Inopinato abire.

ANARSEN DE LA MA. fr. Càurer de ella. *Caerse, deslizarse de la mano.* E manibus excidere.

ANARSENHI LA MA. fr. Eixedir-se en la quantitat de alguna cosa que's dona ó barreja ab altra; y així quant la vianda es salada dihem: *á la cuynera se n' hi ha anat la ma.* *Irsele á uno de la mano.* Modum excedere.

ARRIBAR Á LAS MANS. fr. met. Renyir á cops. *Venir, llegar á las manos.* Pugnare, manus conserere.

CARREGAR Ó APRETAR LA MA. fr. Rependrer ab molta severitat. *Cargar, apretar la mano.* Acerbe arguere. || Insistir ab empenyo. *Cargar la mano.* Inixè insistire. || Tirar massa espècies en algun guisat. *Cargar la mano.* Immoderatè profundere. || Exedir en los preus ó drets deguts, ó defraudar algunas quantitats ó porcions. *Hincar, meter la uña.* Pretio defraudare.

CÀURER, DONAR EN DONAS MANS. fr. Venir á parar una cosa en poder de un home de bè. *Caer en buenas manos.* In integras manus incidere.

CÀURER EN MANS DE LA JUSTICIA, Ó DELS ENEMICHES. fr. Ser pres per la justícia ó pels enemichs. *Caer en manos ó poder de la justicia ó de los enemigos.* In justitiæ vel hostium potestatem incidere.

CLÓURER Ó APRETAR LA MA. fr. Sér mesqui. *Cerrar la mano.* Præparcum esse.

CÓRRER PER MA DE ALGÚ. fr. Es'ar algú encarregat de alguna cosa. *Correr por mano ó de cuenta de alguno.* Alicujus fidei negotium concreditum esse.

CURT DE MANS. Poch expedit en lo treball. *Corto de manos.* Tardus.

DAR Á LA MA. fr. Servir ab puntualitat los materials, pera que 'ls treballadors pugan treballar continuament sense mórur-se del pueyo. *Dar á la mano.* Abundè ministrare.

DAR DE MA. fr. met. Despreciar, abandonar. *Dar de mano.* Rejicio, is.

DE GRAN Ó BAIXA MA. De alt ó baix naixement. *De alta ó baja clase, suerte, condicion, estado, esfers.* Nobile aut ignobile.

DEIXAR ANAR Ó CÀURER DE LA MA. fr. Aduixar la ma desprenentia de alló que's tenia agafat. *Soltar.* Dimitto, is.

DEIXAR Ó POSAR EN LA MA Ó EN LAS MANS DE ALGÚ. fr. Confiar-lo á son cuyda-do. *Poner, dejar alguna cosa en manos de alguno;*

entregarse en brazos de otro. Aliquid alicui commendare, committere.

DEIXAT DE LA MA DE DÉU. loc. Olvidat de las obligaciones de cristià. *Dejado de la mano de Dios.* In vitia præceps.

DE LA UNA MA AL ALTRA. m. adv. Explica la gànncia feta en breu temps per haverse venut immediatament lo que s' havia comprat. *De una mano á otra.* Prima traditione vel commutatione, temporis puncto.

DE LLARGA MA. m. adv. De mòlt temps passat. *Mucho tiempo ha.* Jam pridem.

DE MA. m. adv. Dit quant se reb una cosa immediatament de altre. *De mano.* Ex manu. || S' aplica à lo que està fèt per art. A *mano.* Artificiosè.

DE MA ARMADA. m. adv. Ab tot empenyo y resolució. *De mano armada.* Totis viribus inixè.

DE MA EN MA. m. adv. De uns à altres. *De mano en mano.* De manu in manum. || Per tradició. *De mano en mano.* Per traditionem.

DE MA Ó MANS. exp. De part de qui'ns vé alguna cosa. *De manos.* Ex alicujus manibus.

DE MANS. loc. Del poder. *De manos.* Ex potestate.

DE MANS Y DE PEUS. in. adv. DE FORT Y DE FERM.

DE MA Y DE PLOMA. loc. Se diu del escrit fet de pròpia ma. *De la mano y pluma.* Propria manu.

DE PRIMERA MA. in. adv. De primera compra ó venda. *De primera mano.* Ex prima manu, ex fonte.

DESCARREGAR LA MA SOBRE DE ALGÚ. fr. Pegarli. *Descargar la mano.* Plecto, is.

DESCLÓUTREU Ó DESPLEGAR LAS MANS. fr. Estirar los dits que's tenian plegats. *Abrir las manos.* Digtos decussatos aperire.

DE SEGONA MA. m. adv. De revenedor. *De segunda mano.* Ex à propola.

DESFERSE Ó ESCAPARSE ENTRE MANS. fr. ab la qual se pondera la facilitat ab que alguna cosa s' espallia ó malmet. *Desahacerse alguna cosa entre las manos.* Facile profundi.

DONAR EN MA. fr. Entregar en pròpias mans. *Entregar, poner en propias manos.* Ipsi tradere.

DONAR LA MA. fr. Preferir à altre pera que fassa ó diga alguna cosa. *Dar la primacia, dar mano.* Primas alicui concedere. || Ajudar, amparar. *Dar la mano; poner á alguno en zancos.* Patrocinio alicui esse. || AGAFAR PER LA MA. || CASARSE.

DONAR LAS MANS. fr. CONSENTIR. || Rendirse, confessarse vensul. *Dejarse vencer, ceder la palma.* Cedo, is.

DONAR LA ÚLTIMA MA. fr. met. Perfeccionar una obra. *Dar la última mano, pincelada ó retoque.* Opus perficere.

DONAR MA Y PARAULA. fr. Explica la major forsa de una promesa. *Dar palabra y mano.* Fidem obligare, obstringere. || Donar paraula de casament. *Dar palabra y mano.* Futurus nuptias sponderi, stipulari.

DONARSE LAS MANS. fr. Encaixar. *Darse las manos.* Dexteram dare. || Anar alguns agafats per ellas.

Trabarse, asirse de las manos. Manus inserere. || met. que s' aplica à las parts de un tot que guardan armonia y orde. *Darse las manos.* Coniungi. || Tenir algú las mateixas qualitats ó sort que altre. Communmentse pren en mala part. *Darse las manos.* Ejusdem furfuris esse.

DONAR UNA SOTA MA. fr. fam. Sobornar ab diners. *Untar las manos á el carro.* Pecunia corrumpere.

EN BONAS MANS ESTÁ 'L PANDERO. exp. Denota que alguna cosa està encarregada à algú que es capàs pera desempenyarla bè. *Está el pandero en manos que le sabrán bien tocar.* Proba materia improbum incidit artificem.

ESCAPAR DE LA MA. fr. Càurer de ella impensadament alguna cosa. *Irse de la mano.* É manibus excidere.

ESCAPAR LA MA. fr. ANÀRSENI LA MA.

ESTAR Á LAS MANS. fr. Combàtresse, pelear. *Venir á las manos.* Adversi exercitus congregi.

ESTAR EN BONAS MANS. fr. Estar alguna cosa encarregada à persona capàs y de confiança. *Caser en buenas manos.* Dexteris manibus commissum esse.

ESTARSE AB LAS MANS Á LA BUTXACA, Ó PLEGADAS, Ó LA UNA SOBRE LA ALTRA. fr. Estar sense fèr res. *Estar mano sobre mano, ó con las manos cruzadas ó con las manos en el seno.* Otiosum esse, ferias agere.

ESTAR TOT EN LA MA. fr. Estar tot à punt. *Estar á la mano.* Propè adesse.

FÈR ANAR LAS MANS. fr. Fèr moviment de mans pera acompanyar las paraulas. *Manotear.* Manum motu aliquid significare. || Traballar depressa. *Menear las manos, los pulgares, las muñecas.* Diligenter laborare.

FÈT AB LA MA. fr. Fèt à posta, de propòsit. *Hecho á la mano.* Ex compacto.

FICAR LA MÀ AL CÀNTER. fr. Tràurer la bolleta pera la sort. *Meter la mano en el cántaro.* Sortem ejicere.

GUANYAR PER MA. fr. met. Anticiparse à altre en fèr ó lograr alguna cosa. *Ganar por la mano.* Aliquem prævenire tempore.

HAYER CATGUT Á LAS MANS DEL LLOP. fr. Ab que's expressa que alguna cosa ha vingut à poder de qui no la deixarà anar, y serà difícil recobrarla. *Estar en papo de buitre.* Vulturi passerem traditum esse.

INJEICIR LAS MANS. fr. POSAR LAS MANS SOBRE.

JUGAR DE MANS. fr. met. y fam. Enjogassarse donantse cops ab las mans ó aparentanho. S' enten especialment entre homes y donas. *Jugar de manos.* Lascivio, is.

LA MA AL PIT Y LA CANA AL LLIT. refr. LO BRAS AL PIT Y LA CANA AL LLIT

LA UNA MA RENTA LA ALTRA Y LAS DOS LA CARA. ref. Denota que déu sér mútuo 'l socorro. *La una mano lava la otra y las dos la cara.* Manus manum fricat.

LAS MANS Á LA FILOSA Y 'LS ULLS Á LA PORTA. ref. Repren als qui fan una cosa y atenen à altra. *Quien mucho mira poco ve.* Fœmina spectatrix non est

benè sedula detrix. Multum oculos versans, male versat femina fussum.

LLANSAR MA DE ALGUNA COSA. fr. Valérsen, servirsen. *Echar mano*. Aliquo uti.

LLARCH DE MANS. Qui ab poch temps fa molta feyna. *Largo de manos*. Expeditus, promptus. || met. Peguissar, qui ofen ab las mans. *Largo de manos*. Pugnis factiosus. || LLARCH DE UNGLAS.

LLIGAR DE MANS. fr. Estrényer las mans á algú ab una lligadura. *Maniatar*. Manus ligare. || Impedir á algú que fassa alguna cosa. *Atar las manos*. Cohibeo, es.

LLIGARSE LAS MANS. fr. Privarse la llibertat per alguna promesa ó vot. *Atarse las manos*. Promissus ligari, adstringi; voto teneri, obligari.

LLISCAR DE LAS MANS. fr. ANÁRSEN DE LA MA.

MIRAR LAS MANS Á ALGÚ. fr. Observar cuydadosament la conducta de algú en los negocis que maneja. *Mirar las ó á las manos, no perderlo de vista*. Aliquem sollicitus observare.

MUDAR DE MA. fr. met. Mudar de puesto. *Mudar de lugar*. Loca mutare. || Passar un negoci de una persona á altra. *Mudar de mano*. Negotium in alium transferre. || Passar una propietat á altre amo. *Mudar de mano*. Prædium alterius ditionis fieri.

NO DEIXAR DE LA MA. fr. Tenir sempre en ella alguna cosa. *No soltar de la mano: no caerse de alguno alguna cosa de entre las manos*. Præ manibus semper habere.

NO DEIXAR MA, Y NO DEIXARHO DE LA MA, Y NO DEIXARNE MA. fr. Continuar alguna cosa ab empenyo y sèns interrupció. *No dejarlo de la mano*. Insistere operi.

NO PÉRDRE MÉS QUE LAS MANS. expr. jocosa que s' usa quant se trenca alguna cosa, la matèria de la qual es de poquíssim ó de ningun valor, y no's pòt compóndrer, pera significar que's va pèrdre quant hi havia que pèrdre. *No perder mas que las hechuras*. Operis pretium committere.

NO SABER ALGÚ AHONT TÉ LA MA DRETA. fr. met. Sér molt ignorant. *No saber cual es su mano derecha, ó cuantas son cinco*. Omnino ignarum esse.

NO TENIR PROU MANS. fr. Indica que algú no tindrà valor de executar la amenassa que fa. *No ser hombre para alguna cosa*. Experts virtutis. || Apresurar-se massa en la executió de alguna cosa. *No darse manos á una cosa*. Anxiè inniti.

PARAR LA MA. fr. Allargarla demanant alguna cosa. *Alargar la mano*. Manum porrigere. || met. Admetrer regalos y presents. *Abrir las manos*. Muneribus capi; obnoxius esse.

PARLAR PER LAS MANS. fr. Figurar ab ellas las lletres del abecedari pera entèndrerse. *Hablar por las manos*. Digitis mentem exprimere.

PASSAR LA MA PER LA CARA. fr. Aventatjar, excedir á algú en alguna cosa. *Echar el pie adelante á alguno; mojar la oreja; poner la ceniza en la frente*. Præcello, is; se præcurrere.

PASSAR LA MA PER LA ESQUENA. fr. Acariciar ab

dita acció. *Pasar ó traer la mano por el corno*. Blaudior, iris.

PEGAR AB LA MA PLANA. fr. Pegar de manera que oberta la ma toque 'l palmell al objecte about se péga. *Dar con la mano de plano*. Volá percutere.

PÉNDRE LA MA. fr. Posarse en lo millor puesto. *Tomar la mano, sentarse á la diestra*. Locum sibi potiore vindicare.

PÉRDRE MA. fr. Pérdre la ocasió. *Perder la ocasión*. Occasionem amittere.

PER LA MA. m. adv. Fácilment. *Por la mano, fácilmente*. Facile, faciliter.

PER MA. m. adv. Per medi, per interposició. *Por mano, por medio*. Per alium.

PER SOTA MA. m. adv. Oculta y secretament. *Bajo mano*. Clam, occultè.

PER TERCERA MA. fr. met. Per medi de altra persona. *Por segunda ó tercera mano*. Alterius opera.

PICAR Ó BÀTRE DE MANS. fr. Donar cops ab la una ma contra 'l palmell de la altra ab soroll, com s'el ferse en senyal de aplauso. *Palmejar, palmotejar, batir las palmas*. Plaudo, is.

PLEGAR LAS MANS. fr. Juntarlas en ademán de orar ó suplicar. *Poner las manos, juntarlas*. Manus supplices admove, jungere. || Juntar los palmells doblégant mútuament los dits de una ma per çatre mitj dels de la altra. *Ensortijar las manos*. Manus inserere.

PORTAR LA MA BLANA. fr. Denota tractar ab suavitat y moderació. *Llevar la mano blanda*. Leniter agere.

PORTAR Á LAS MANS Ó Á LAS GARRAS DEL LLOP. fr. met. Posar algú en perill evident de pèrdre la vida. *Llevar al matadero*. In summum discrimen alium obicere.

PORTAR ENTRE MANS. fr. met. Entèndrer en alguna cosa. *Traer entre manos*. In, præ manibus tractare, habere.

PORTAR PER LA MA. fr. Acompanyar á algú tenint-lo ab ella. *Llevar de la mano*. Manu apprehensum aliquem ducere.

POSAR LA MA SOBRE ALGÚ. fr. met. Péndrerlo. *Echar mano á uno*. Capere aliquem. || met. Castigarlo. *Poner la mano á las manos en alguno*. Manus alicui inferre.

POSAR MA. fr. met. Empèndrer alguna obra. *Poner mano ó las manos en alguna cosa*. Opus agredi.

POSAR MA Á ALGUNA COSA. fr. Agafarla. *Echar mano ó la mano*. Manu capere.

POSARNE LAS MANS AL FOC. fr. Assegurar la veritat y certesa. *Poner las manos en el fuego*. Rei veritatem asseverare.

POSAR Ó POSARNE LA MA. fr. met. Corregir algun desorde la persona autorizada. *Poner la mano*. Remedium adhibere. || met. Ajustar als desavintats. *Mediar, meter la mano*. Intervenio, is.

POSARSE EN LAS MANS DE ALGÚ. fr. met. Entregar-se á la disposició de altres. *Ponerse, dejarse en*

las manos de alguno. Alicuius manibus se tradere.

POSARSE LAS MANS ALS PITS. fr. met. Examinarse á sí mateix, reflexionar. *Meter la mano en el pecho ó en el seno.* Secum cogitare. || Examinar algú lo que passa en són interior pera judicar dels altres justament. *Meter la mano en su pecho.* Antequam alios se ipsum judicare.

PRIMERA MA. Principi de alguna cosa. *Primera mano.* Prima manus. || CIUTADÀ MAJOR.

RENTÀRSEN LAS MANS. fr. met. Justificar-se, fer-se estrany de algun negoci en que hi ha inconvenient. *Lavar las manos.* Culpas suspicionem purgare, manus lavare.

SABER ALGÚ AHONT TÉ LA MA DRETA. fr. met. Saber sa obligació. *No ser cojo ni manco; no mondar ásperos.* Dexteritate, ingenio pollere.

SEGON DE MA, ó SEGONA MA. 'L jugador que segueix després del que té ma. *Trasmano.* Secundus in ludo.

SENTARSE DE DONA MA. fr. que dona á entendre que algú s'ha deslliurat miraculosament de algun perill, ó ha lograt cosa de que tenia poca esperança. *Encomendarse á buen santo.* Tutelarem optimum invocavisse.

SÉR DE BAIXA MA. fr. met. Havér nat en la classe inferior de la societat. *Ser de bajo suelo, haber nacido en las maltras.* Obscuro loco natum esse.

SÉR DE MA DE MESTRE. fr. met. ab que s'expressa la perfecció ab que està acabada alguna cosa. *Ser de buena mano.* Peritia actum.

SI VE Á LA MA. exp. Si s'presenta ocasió. *Si á la mano viene.* Si fortè accidit.

TENIR Á LA MA. fr. met. Poder disposar de alguna cosa. *Tener en la mano.* In manu habere.

TENIR BONA MA. fr. met. Tenir acort ó fortuna. *Tener buena mano.* Felici uti dextera; sorte polle-re.

TENIR BONES MANS. fr. met. Sér hábil. *Tener buenas manos.* Dexteritatem habere.

TENIR DE SA MA Á ALGÚ. fr. Tenir-lo de sa part, verli propici ó afavorir-lo. *Tener de su mano.* Patronum alicui esse.

TENIR ENTRE MANS. fr. met. Cuydar de alguna cosa. *Traer entre manos.* In, præ manibus tractare, habere.

TENIR LA MA TRENCADA. fr. met. Denota la destresa en fer alguna cosa. *Tener la mano suelta.* Agilem in operando esse.

TENIR LAS MANS Á LA FARINERA. fr. met. **TENIR LA PAELLA PEL MÀNECH.**

TENIR LAS MANS FORADADAS. fr. met. Sér pròdich ó malgastador. *Ser un maniroto.* Esse nimis muni-scum.

TENIR MÁ. fr. Sér lo primer en orde als jugadors. *Ser, tener mano; estar á la mano.* Propè, in promptu, præstò esse. || met. Tenir maneig ó poder en alguna dependència. *Tener mano.* Potestatem habere.

TRÀURER DE ENTRE MANS. fr. Pèndrer-li á algú lo

que tenia més assegurat. *Sacar de entre las manos.* E manibus eripere.

TRENCAR LA MA. fr. met. Exercitarse, adquirir destresa en la execució de alguna cosa. *Soltar la mano.* Dexterum fieri.

UNTAR LAS MANS Á ALGÚ. fr. **DONAR UN SOTA MA.**

UNTARSE LAS MANS. fr. Robar dissimuladament ó deixarse sobornar. *Ensuciar las manos.* Subriper-e; muneribus acceptis corrumpi, fœdari.

VENIR AB LAS MANS NETAS. fr. met. Pretèndrer lo premi sense merèixer-lo. *Venir, ó venirse con sus manos lavadas.* Gratis, sine pulvere præmium in-tendere.

VENIR Á LAS MANS. fr. Lograr-se alguna cosa sen-se treball y per ahont ménos se pensava. *Venir ó venirse á las manos.* In manus incidere.

VENIR Á LAS MANS DE ALGÚ ALGUNA COSA. fr. Lo-grar la possessió de ella. *Llegar á las manos de al-guno alguna cosa.* Ad aliquem aliquid prevenire.

MACADURA. f. Contusió. *Contusion, magulla-dura, magullamiento, machucadura.* Contusio, sug-gillatio, nis. || Taca en la fruyta per algun cop ó cayguda. *Maca.* Læsis, nis. || Per extensió qualse-vel taca ó cop. *Maca.* Macula, æ. || met. Solapa, bellaqueria, astúcia. *Maca.* Dolus, i, fraus, dis.

MACANA. f. Arma ofensiva dels indis. *Maca-na.* Indicum telum.

MACAR. v. a. **MAGULLAR.**

MACARI. n. p. de h. *Macario.* Macarius, ii.

MACARRÓ. m. Espècie de fideu més gros que'l regular y vuyt de dins. *Macarron.* Tyrotarichus, artolaganus, i. || Herba. La arrel de la pastanaga. **PASTANAGA.**

MACARRÓNEA. f. Composició burlesca ab paraulas de diferents llèngües usadas fora de la pròpia significació. *Macarrónea.* Ludibrium, ii.

MACARRÓNICH, CA. adj. S'aplica al llen-guatge ridícul y xabacà. *Macarrónico.* Incultus sermo.

MACARRONÓS, A. adj. S'aplica á la llana bruta abans de rentarse. *Lana en pueroo, sucia.* Succida, esca, æ.

MACARRULLA. f. **BALLARUGA.**

MACAT, DA. p. p. *Macado.* Livida contusione affectus.

MACEDONI, A. adj. Natural de y pertanyent á Macedònia provincia de Grècia. *Macedon, macedo-nio, macedónico.* Macedonius.

MACER. m. **PORRER.**

MACERACIÓ. f. L'acte y efecte de ablanir ó módrer. *Maceracion.* Maceratio, nis. || Debilitat del cos per la penitència. *Maceracion.* Attenuatio, nis.

MACERAR. v. a. Ablanir, entendre, *Macerar.* Macero, as. || Mortificar lo cos ab penitències. *Ma-cerar.* Castigo, macero, as. || quim. Preparar las plantas pera que ab facilitat solien lo such. *Mace-rar.* Macero, as.

MACERAT, DA. p. p. *Macerado.* Maceratus, depstus.

MACIÀ. n. p. de home. *MATIAS*.

MACIAR. m. *MÀCIS*.

MACILENT, A. adj. Extenuat, dèbil, magre. *Macilento, pilongo, maganto. Macilentus.*

CACIP. m. Ve del llatí «mancipium» *BASTAIX*.

|| *CAMÀLICH.* || *PADRI DE TRABALL.* || *SOLTER.*

MACIP DE RIBERA. BASTAIX.

MÀCIS. f. Pell exterior, reticular de la nou noscada. *Màcis, masias. Macis, indecl.*

MÀCIS, A. adj. Sòlit. *Macizo. Solidus.*

MACISAMENT. adv. m. Ab solidesa ó ab la qualitat de macís. *Macizamente. Firmiter, solidè.*

MACISAR. v. a. Posar sòlit, ó macís. *Solidar, macizar. Solido, as.*

MACISAT, DA. p. p. *Macizado. Solidatus.*

MACO, A. adj. vulg. La persona guapa, ayrosa, ben vestida. *Mujo, achulado, macareno. Venus-tus, elegans.*

MACROCÉFALOS. adj. hist. nat. Nom de una tribu de cetáceos per tenir lo cap molt gros, y encloen los majors animals que 's coneixen. *Macrocéfalos. Macrocephalus, i.*

MACTANTS. m. pl Trossos de tela ó panyo destinats al vestit dels orientals. *Almaeta. Vestis quondam orientalis.*

MÀCULA. f. TACA, CLAPA. || En lo moral desdoro, ignominia, com: *MÀCULA* de pecat. *Mancha, mácula.* Labes, is. || Las parts obscures que s'observa en lo cos del sol y de la lluna. *Màcula del sol ó de la luna. Solis, lunæ maculæ.*

MACULAR. v. a. Tacar. *Manchar. Maculo, as.* || ant. Pintar, fer clapa. *Manchar. Coloribus distinguere.*

MACULAT, DA. p. p. *Manchado. Maculatus.* || adj. Lo que té clapas. *Manchado. Maculis vel notis depictus.* || Inflicionat pel pecat. *Maculado. Maculatus.*

MACULATURA. f. Entre estampers es una fulla de paper que posan entre la imatge ó làmina y 'l panyo que serveix pera imprimirla. *Maculatura. Charta typi supposita.* || pl. Papers ab que's cubren altres pera que no s'embruten. *Maculaturas. Folium maculosum.*

MACULETA. f. d. *Mancilla. Labecula, æ.*

MADA. f. ant. *AMADA.*

MADALENA. n. p. de dona. *MAGDALENA.*

MADAMA. f. Dama, senyora. *Madama. Domina, æ.*

MADAMETA. f. d. La dona jove que s'adorna molt y presum de dama. *Madamisela, madamita. Juvenis femina.*

MADEIXA. f. Lo fil, llana, etc. tret del aspi ó torn. *Madeja. Spira, mataxa, æ.* || Cabell que cau á melxas ó flocs. *Guedeja. Cincinnus, cirrus, i.*

MADREIXA RETORTA DE SEDA. La que ja està en disposició de servir pera cusir. *Capillejo. Retortum sericum assuendum accomodatum.*

MADREIXA SENSE CAP NI CENTENER. La que està molt embullada, y no es fàcil de devanar. *Madeja sin*

cuenda. Filorum convolutio implicata. || met. Se diu de qualsevol cosa molt enredada y complicada. *Madeja sin cuenda. Quid inextricabile.*

MADEIXETA. f. d. *Madejueta, madejeta, madejilla, ica, ita. Tenuis mataxa.*

MADÍ. n. p. de home. *Emeterio. Hemeterius, ii.*

MADÓ. f. sincopat. y

MADONA. f. ant. Tractament de respecte que's donava á las donas. *Señora. Domina, æ.*

MADRAL. m. adj. *MARE, MAJOR.*

MADRASTRA. f. Dona casada ab qui té fills de altre matrimoni. *Madrastra. Noverca, æ.* || *MUTA BORDA.*

MADRÉPORA. Planta marina ramosa, estrellada, acanalada, etc. Segons alguns n'hi ha fins á set espècies regulars conegudas: es una planta pedra á modo del coral blanc; també sembla que s'han trobat madréporas fora de la mar: Alguns diuen clavells á las madréporas: madrépora es lo mateix que de mil poros, per estar plena de ella. *Madrépore. Madrepora, æ.*

MADRIGAL. m. Composició poètica pastoral. *Madrigal. Pastorum canticum.*

MADRIGUERA. f. Cau de cunills. *Madriguera. Cavea, æ.* || *MARE DEL FETO.* || met. Cau de gent dolenta. *Madriguera. Spelunca, æ.*

MADRILENYO, A. adj. Lo natural de y lo pertanyent á Madrid, vila y cort de Espanya. *Madrieno. Matritensis.*

MADRILLA. f. *BOGA.*

MADRINA. f. LLEVADORA. || *PADRINA.* || La corretja ó corda que junta dos mulas ó caballs pera que vagen iguals. *Madrina. Bijuges connectens lorum.*

POSAR Á LA MADRINA. fr. Juntar dos animals ab dita corretja. *Amadrinar. Jumenta habenis vincire.*

MADRONA. f. ant. LLEVADORA. || n. p. de dona. *Madrona. Matrona, æ.*

MADUIXA. f. Fruyt de la maduixera. *Fressa. Fraga, orum.*

MADUIXA PERUANA. Fruyta semblant á la maduixa, però més grossa, més agre y ménos fina. *Fresson. Fraga major.*

MADUIXAR. m. *MADUIXERAR.*

MADUIXERA. f. Planta que escampa las camas al arrant de terra, de fruyt petit, sa, suau, y bermell quant es madur. *Fresal. Quinquifolium, ii, fragaria, æ.*

MADUIXERAR. m. Lloch de maduixeras. *Fressal. Fragis consitus locus.*

MADUR, A. adj. Assahonat. *Maduro. Maturus.* || met. De edat avansada. *Maduro. Evis maturus.* || met. Prudent, judiciós. *Maduro. Maturus.*

AL QUI MENJA LO MADUR FERLI ROSEGAR LO DUR. ref. qui menja la carn, etc.

CLAUER DE MADUR. fr. Sér decrepit per la molta edat. *Caerse de maduro. Præ longæva ætate dejicere.*

MADURADOR. m. Lloch pera madurar las fruytas. *Maduradero.* Maturandis fructibus aptus locus.

MADURAMENT. m. Acte y efecte de madurar y madurarse. *Maduracion.* Maturatio, nis. || adv. m. Ab maduresa. *Maduramente.* Maturè

MADURAR. v. n. Assabonar-se 'ls fruyts. *Madurar.* Mitigo, as. || Còurerse l' humor en los tumors y mals semblants. *Madurar.* Commalaxo, as. || Posar seny y judici. *Madurar.* Ad maturitatem pervenire. || met. Anar disposant los medis pera algun fi. *Madurar.* Cœpta maturare. || ant. somóurer. **COMENÇAR A MADURAR.** fr. Pèndrer las fruytas un poch de color ab senyal de tenir prompte sabó. *Pintar.* Maturescere.

MADURARSE. v. r. met. Facilitarse ab medis conduents lo logro de alguna cosa. *Madurar.* Maturesco, is.

MADURAT, DA. p. p. *Madurado.* Maturatus. || ant. somogut.

MADURATIU, VA. adj. Lo que madúra. *Madurativo, lenitivo.* Lenimentum, i.

MADURESA. f. L' estat de perfecció, y sabó en los fruyts. *Madurez.* Maturitas, tempestivitas, atis. || Gravedat, judici, prudència. *Madurez.* Circumspectio, nis, maturitas, atis.

AB MADURESA. m. adv. MADURAMENT. 2.

MAESTRANSA. f. MESTRANSA.

MAESTRE. m. ant. MESTRE.

MAESTRE RACIONAL. Ministre real que té la rahó de la hisenda de cada regne. *Maestre racional.* Regis questor.

MAESTRESCUELA. m. ant. MESTRESCOLA.

MAESTRIES. f. pl. ant. MALAS MANYAS, PICARDIAS.

MAFIT. adj. ant. MARRIT.

MAGADA Y MAGADÍS. f. Espécie de lira que usavan los grechs y tenia segons se créu vint cordas afinadas en octava de dos en dos. *Magada, magadís.* Magas, dis.

MAGALL. m. CÀVECH. || Instrument de pagés, que per una part té aixada y en la altra escarpell. *Legon.* Ligo, nis. || adj. ant. Rústich. *Rústico, agreste, paleta, paten, zafo.* Rudis, agrestis, villaticus.

MAGALLA. f. Aixada estreta. *Pico, marra.* Marra, æ.

MAGALLADA. f. Necedad, bestiesa. *Tontería, tosquedad, machada, rusticidad.* Stultum factum. || Cop de magall. *Legonazo.* Ligonis ictus.

MAGALLAMENT. adv. m. ant. RÚSTICAMENT.

MAGALLARIA. f. MAGALLADA.

MAGALLET. m. d. *Legoncillo.* Parvus ligo.

MAGALLÓ. m. Aixadeta pera aixarcolar ó birbar. *Escardillo, almocafre, sacho.* Sarculum, i.

MAGANYA. f. Aucell molt petit, ab diversitat de colors, per davant pardo, per sobra tira á groch; té 'ls costats blanquinosos, y las cuixas y voras de coll rojas. *Saligaria.* Saligaria, æ.

MAGARRUFAS. f. pl. Afalechs. *Carantoñas, carocas, garatusas, arrumacos, zorroclocos.* Blanditiæ, arum. || Demostració de carinyo feta ab astúcia pera enganyar á algú. *Marrulleria, gitanada.* Calliditas, atis. || Festa ó gesto que's fá á alguna criatura pera que riga. *Coquito.* Gesticulus, i.

PERA MAGARRUFAS. fr. Fèr gestos y festas en demostració de carinyo. *Hacer carantoñas, lagotear, tocar, retozar.* Blandior, iris.

MAGASSA. f. Herba molt semblant al fonoll. *Magoza, magarza.* Parthenium, ii.

MAGATZEM. m. Edifici ahont se guardan géneros per major. *Almacen.* Conditorium, ii. || La botiga ahont se venen en gros los géneros. *Lonja.* Taberna mercium.

MAGATZEM DE LLANA. 'L depósit ahont se guarda la llana. *Lanero.* Apotheca lanaria.

MAGATZEM DE SAL. Lo depósit ahont se guarda. *Alfolí.* Apotheca salaria.

MAGATZEMAR. v. a. Posar en magatzem. *Almacenar.* Apotheca condere.

MAGATZEMAT, DA. p. p. *Almacenado.* Apotheca conditus.

MAGDALENA. n. p. de dona. *Magdalena.* Magdalena, æ.

SÉR Ó SEMBLAR UNA MAGDALENA. fr. met. Plorar molt. *Ser una Magdalena.* Graves edere fletus.

MAGDALEÓ. m. Roll de emplastre que's despatxa á porcions. *Magdaleon.* Magdalides, um.

MAGENCA. f. ter. XANGUET.

MAGENCAMENT. m. AIXORRIDURA.

MAGENCAR. v. a. AIXORRIR. || Entre hortelans aixarcolar las plantas la primera vegada. *Desortijar.* Sarculo, as, y la segona vegada. *Aparar.* Recolo, as. || **ESMAGENCAR.**

MAGENCH, CA. adj. Pertanyent al mes de maig. *De mayo.* Ad majum pertinens.

MAGESTAT. f. Títol, tractament que's dona á Dèu, als reys y emperadors. *Majestad.* Majestas, atis. || Grandesa, ostentació, magnificència. *Majestad.* Majestas, dignitas, atis. || Gravedat, serietat, circumspecció. *Majestad.* Gravitas, atis. || mit. Diossa de la majestat. *Majestad.* Majestas, atis. || Gravedat, elevació de estil. *Majestad.* Sermonis augusta dignitas; orationis majestas.

MAJESTAT DIVINA. *Majestad divina.* Divinum numen.

CRIM DE LESA MAJESTAT DIVINA. La impietat y la blasfèmia, que són delictes que acometen, en quant l' home pót, á Dèu immediatament, ó en sí mateix. *Crimen de lesa majestad divina.* Crimen læsæ majestatis divinæ.

MAGESTUÓS, A. adj. Magnífich, sumptuós. *Majestuoso, majestoso.* Augustus. || Sèrio, grave, respectable. *Majestuoso, majestoso.* Decorus, augustus.

MAGESTUOSAMENT. adv. m. Ab magestat. *Majestuosamente.* Augusta cum dignitate. || Ab gravedad, y grandesa. *Majestuosamente.* Decorè. || Ab

magnificència y ostentació. *Pomposamente*. Amplissimè, magníficè.

MAGESTUOSITAT. f. Qualitat de magestuós. *Majestuosidad*. Majestas, atis.

MAGÍ. m. fam. SENV, CALETRO, IMAGINACIÓ. || n. p. de home. *Magin*. *Maginus*, i.

MÀGIA Y MÀGICA. f. Ciència, art ab que's fan coses admirables. *Mágia*, *mágica*. Magica, es, magia, æ.

MÀGICA ARTIFICIAL. La que per indústria fa coses que semblan superiors a la naturalesa humana. *Mágia artificial*. Artificialis magia.

MÀGICA BLANCA Ó NATURAL. La que per aplicació de causas naturals obra efectes que semblan sobrenaturals. *Magia blanca ó natural*. Naturalis magia.

MÀGICA NEGRA. Art supersticiós que s'exerceix ab invocació del dimoni, segons lo vulgo, pera obrar coses admirables. *Mágica negra*. Supersticiosa, diabolica magia.

MÀGICH, CA. adj. Pertanyent a la mágica. *Mágico*. Magicus. || m. Qui professa la mágica. *Mágico*, *magó*. Magicus, i.

MAGISTERI. m. Ofici de mestre. *Magisterio*. *Magisterium*, ii. || Títol ó grau de mestre que's confereix en alguna facultat. *Magisterio*. *Magisterium*, ii. || Mestria, dignitat ó grau de mestre en las religions. *Maestria*. *Magisterium*, ii. || Gravedat afectada, presumció. *Magisterio*. *Magisterium*, ii.

MAGISTERIAL. adj. Pertanyent al magisteri. *Magisterial*. Ad *magisterium* pertinens.

MAGISTRAL. adj. Lo pertanyent al mestre. *Magistral*. *Magistralis*. || Canonicat de ofici, 'l càrrech del qual es predicar, y també 's diu del que'l posseheix. *Magistral*. *Magistralis* canonicatus.

MAGISTRALMENT. adv. m. Ab lo de mestre. *Magistralmente*, con *maestria*. Pro *magistri* dignitate.

MAGISTRAT. m. Persona que té càrrech públich en lo civil. *Magistrado*. *Magistratus*, us. || Qualsevol consell ó tribunal. *Magistrado*. *Magistratus*, us. || Dignitat de magistrat ó empleo de jutge. *Magistrado*. *Magistratus*, us.

MAGISTRATURA. f. Càrrech, empleo públich en lo civil. *Magistratura*. *Magistratus*, us, *magisterium*, ii.

MAGNÁ. m. p. u. MANNÁ.

MAGNÁNIM. A. adj. De gran ánimo y cor. *Magnánimo*. Generosus.

MAGNÁNIMAMENT. adv. m. Ab magnanimitat. *Magnánimamente*. Magno animo, animosè, fortiter, viriliter.

MAGNANIMITAT. f. Grandesa de ánimo. *Magnanimitad*. *Magnanimitas*, atis.

MAGNAT Y MAGNATE. m. Persona principal entre altrás. *Magnate*. Procer, i.

MAGNÉSIA. f. LLET DE TERRA.

MAGNÉSIA CALSINADA. Substància que ben calsinada es perfectament blanca, molt lleugera, soluble sens efervescència en los àcids, suau al tacto,

inodora, insípida, insoluble en aygua; alça l'àcid carbònic del ayre, etc. En la naturalesa no's troba sinó en estat de combinació ab los àcids, ó ab alguns òxids metàl·lics. *Magnesia calcinada*, *inglesa*, *descarbonatada*, *òxido de magnesia*. *Oxidum magnesii*.

MAGNÈTICH, CA. adj. Pertanyent al iman. *Magnético*. *Magneticus*. || Lo que té virtut de atraer. *Magnético*. *Magnetica* virtute pollens.

MAGNETISAR. v. a. Comunicar la virtut magnética. *Magnetizar*, *imanar*, *imantar*. *Magnéticam vim infundere*.

MAGNETISME. m. Virtut atractiva del iman. *Magnetismo*. *Magnetica* vis.

MAGNETISME ANIMAL. Un principi especial considerat com l'origen de las accions orgàniques, que existeixen principalment en lo sistema nerviós, y que's transmet de un cos viu a altre pel contacte ó per la simple aproximació. *Magnetismo animal*. *Magnetismus animalis*.

MAGNIFICAMENT. adv. m. Sumptuosament. *Magnificamente*. Opulentè. || Ab grandesa. *Grandiosamente*, *magnificamente*. Magníficè, || Esplendidament. *Magnificamente*, *opiparamente*. Dapaticè, lèttè. || Ab tot l'adorno ó compostura possible. Se diu de las donas. *Con todos sus alfileres*; *de veinte y cinco alfileres*. *Nimis complit et ornatissime*. || LIBERALMENT.

MAGNIFICAR. V. R. ENSALSAR, ALABAR, LLOAR.

MAGNIFICAT, DA. p. p. ENSALSAT, ALABAT.

MAGNIFICAT. m. Càntich de Maria Santíssima, dit així per comensar per aquesta paraula. *Magnificat*. Magnificat.

TOCAR Ó RESPONDRE A MAGNIFICAT. fr. PIXAR FORA DEL TEST.

MAGNIFICÈNCIA. f. Sumptuositat, pompa, esplendidesa. *Magnificencia*. *Magnificentia*, pompa, æ; y auctoritas, atis, la de un edifici.

MAGNIFICENTÍSSIM, A. adj. sup. *Magnificentissimo*. *Magnificentissimus*.

MAGNÍFICH, CA. adj. Espléndit, rich, sumptuós, pompós, il·lustre. *Magnífico*. *Luculentus*. || Títol de honor de las personas il·lustres. *Magnífico*. *Magnificus*. || Lliberal, generós. *Magnífico*. *Magnificus*.

MAGNITUT. f. Quantitat commensurable. *Magnitud*. *Magnitudo*, inis. || Grandària ó corpulència de alguna cosa. *Magnitud*. *Magnitudo*, inis. || Grandesa ó excel·lència de alguna cosa. *Magnitud*. *Magnitudo*, inis. || Dimensió de una estrella. *Magnitud*. *Magnitudo*, inis. || Dimensió dels eclipses. *Magnitud*. *Magnitudo*, inis.

MAGNITUT COMMENSURABLE. alg. La que's pòt amidar ab tota igualtat ab una mida comuna. *Magnitud commensurable*. *Magnitudo commensurabilis*.

MAGNITUT INCOMMENSURABLE Ó IRRACIONAL. La que no's pòt amidar ab tota igualtat ó ab una mida comú. *Magnitud incommensurable ó irrational*. *Irrationalis*, *incommensurabilis* magnitudo.

MAGNO, A. adj. Gran. *Magno*. *Magnus*.

MAGO, m. *MAGICH*. 2. || Entre 'ls orientals sabi, doctor, filòsof. *Mago*. *Magus*, i. || pl. Per antonomàsia, 'ls tres reys que adoràren a Jesús recent nat. *Magos*. *Magi*, *orum*.

MAGOLADURA, f. y

MAGOLAMENT, m. *MAGULAMENT*.

MAGOLAR, v. a. *MAGULAR*.

MAGRAMENT, adv. m. Flacament. *Flacamente*, *languidamente*. Debilitar. || Ab escassesa, ab poch agasajo. *Friamente*, *pobremente*. *Frigidè*.

MAGRANA, f. Fruyt de pell grossa y corrotjosa ab una espècie de corona, y plena de grans sucosos, encesos, y agredolsos. *Granada*. *Granatum*, i. || La del gra blanch, té l'adjectiu, *Albar*. *Albinum*; la del gra carmesí, *Cajà*. *Purpureum*; la del gra quadrat, *Zafarà*. *Apirinum*; la del gar llarch y agre. *Diente de perro*. || met. *GRANADA*.

TEL QUE SEPARA 'LS GRILLS DE LA MAGRANA. *Algara*, *telilla*, *membrana*. *Pellicula*, s.

MAGRANER, m. Arbre de uns 15 peus de alçada, la soca tortuosa, las fullas llargarudas de dos polzadas y mitja, de un vert llustrós, las flors com unas rosetas de color de grana, sens olor y ab las fulletas plegadas. *Granado*. *Punica*, *granata malus*.

MAGRANER BORT. Lo sens empeltar que no fá las magranas bonas. *Granado silvestre*. *Malus punica silvestris*.

MAGRE, A. adj. Flach, sech. *Flaco*, *magro*, *magento*, *macilento*, *enjuto*, *amojamao*. *Strigosus*. || La carn sense greix. *Magra*, *memia*. *Pulpa*, s. || Fret, sense gràcia, com: discurs *MAGRE*. *Frio*. *Frigidus*. || Pobre, com: dinar *MAGRE*. *Pobre*. *Parum lautus*. || S' aplica á la terra crua y desubstanciada. *Árido*, *seco*. *Exile solum*.

MAGRE COM UN GAIG, loc. Dit del subjecte molt magre. *Seco como un naipe*; *parece que le han chupado, ó le chupan ó está chupado de brujas*. *Nimis gracilem esse*.

ANAR MAGRE, fr. met. No surtir conforme alguna cosa, tenir molt poch menjar. *Ir mal*. *Malè accidere*.

FÉR TORNAR MAGRE, fr. Fér pérdrer lo greix á algi. *Emagrecer*. *Macrum reddere*.

TORNARSE MAGRE, fr. Extenuarse perdent las carns ó la humitat del cos. *Secarse*, *emagrecerse*, *enfauquercer*, *enjugarer*. *Macresco*, is.

MAGREJAR, v. n. *FLAQUEJAR*.

MAGREJAT, DA. p. p. *FLAQUEJAT*.

MAGRENTÍ, NA. adj. Un poch magre. *Magrico*, *illo*, *ito*. *Macilentus*.

MAGRESA, f. Qualitat de magre. *Magrura*, *flaqueza*, *flacura*. *Macies*, ei.

MAGREUR, v. a. ant. y

MAGRIR, v. a. *ENMAGRIR*.

MAGRÍSSIM, A. *Flaquísimo*. *Macilentissimus*.

MAGRISTÓ, dim. de *MAGRE*. || *ESCARDALENCH*.

MAGRISTONET, m. d. *MAGRISTÓ*.

MAGROR, f. *MAGRESA*.

MAGUER, adv. ant. *ENCARA*.

MAGUEY, m. *ATZABARA*.

MAGULAMENT, m. *Cansaci*, *molèstia*. *Molimiento*, *molienda*. *Defatigatio*, nis. || *Contusió*. *Magulladura*, *magullamiento*, *contusion*. *suggillatio*, nis.

MAGULAR, v. a. Comprimir violentament un cos causantli contusió y no ferida. *Magullar*, *acardenalar*, *machucar*. *Contundo*, is. || met. *Fatigar*, *molestar*. *Moler*, *quebrantar*, *reventar*, *apurar*, *abrumar*, *marear*, *machacar*, *giber*, *geringar*, *brear*, *aburrir*, *puerir*. *Altero*, is, *vexo*, as.

MAGULAT, DA. p. p. *Magullado*, *molido*. *Suggillatus*.

MAHÓ, m. Toba, rajola molt dobla. *Adobe*, *ladrillo*, *doble*. *Later duplex*. || Certa roba de color de ante. *Mahon*. *Gossypinus telas genus*.

MAHOMETÀ, NA. adj. Qui professa la secta de Mahoma. *Mahometano*. *Mahometanus*.

MAHOMETISME, m. Secta de Mahoma. *Mahometismo*. *Mahometismus*, i.

MAHONA, f. Embarcació turca de transport. *Mahona*. *Oneraria turcarum navis*.

MAHONÉS, A. adj. Natural de y pertanyent á Mahó. *Mahonés*. *Minoricensis*.

MAHONS, m. pl. *ALANQUINS*.

MAJ, m. ant. y

MAIG, m. Tercer mes del any entre 'ls romans y quint entre nosaltres. *Mayo*. *Majus*, i. || Arbre adornat de cintas, fruytas, pollastres y altres coses, que són premi del qui ho pòt haver. *Cucaña*, *majo*. *Majalis arbor*. || Lo blat sembrat en testos ó gerros cubert ab una espècie de glorieta que's posan per adorno en lo monument. *Pabellon*, *majo*, *primavera*. *Monumenti ornatus*. || met. Primavera, cosa vária y de diferents colors. *Primavera*. *Varietate colorum speciosa res*.

FERSE UN MAIG, **UN BON MAIG**, fr. met. Satisfeser bé de alguna cosa, com: *FERSE UN MAIG* de llegir. *Darse una panzada*, *un hartazgo*. *Aliquo satiari*.

QUI DON MAIG HA DE TENIR, **PRIMERENCH COMENSA**, ref. Adverteix que'l que no té judici quant es jove, ab dificultat lo tindrá després pera adelantar sos interesos ó conveniències. *Quien á los treinta no asesá, no comprará dehesa*. || **DE XIQUET SE CRIA 'L ARBRE DRET**. || **AL ENFORNAR SE FAN LOS PANS GERPERUTS**.

NO HI PÒT HAVÉR DOS MAIGS EN UN ANY, ref. Denota que la juventut y la hermosura passen y no tornan. *No hay rosa que no se marchite y sienta su ocaso*: *no hay dos abrils en un año*. *Omnia tempus habent*.

MAIMÓ, NA. adj. La persona que fá coses ó accions molt poch á poch. *Palma*, *pelmaso*, *pachon*, *pesado*. *Tardus*.

MAINADA, f. *FAMÍLIA*.

MAINELL, m. *ESCUDELLER*.

MAIRE, f. ant. *MARE*.

MAIRINA. f. ant. PADRINA.

MAISO. m. ant. Posada. *Meson, descansadero.* Caupona, x.

MAISTRE. m. ant. MESTRE.

MAJESTAT. f. ant. MAGESTAT.

MAJOR. m. Superior, principal, cap. *Mayor.* Præfectus, us. || Primer oficial de una oficina. *Mayor.* Primus, i. || Qui té la edat senyalada per las lleys pera eixir de tutela. *Mayor.* Major. || ANCIÀ. || PRIMOGÉNIT. || lóg. La primera proposició de un sil·logisme. *Mayor.* Major, is. || adj. com. Més gran, lo que excedeix á altra cosa. *Mayor.* Major. || náut. La vela principal de una embarcació que va en l'arbre mestre. *Mayor.* Velum majus. || Lo que aventatja á una altra cosa en quantitat ó qualitat. *Mayor.* Major, is. || L' oficial que en los cosos de exércit está encarregat del detall. *Mayor.* Legionis instructor. || m. pl. Antepassats, avis. || *Mayores, antepasados, abuelos, padres, ascendientes.* Mayores, um. || En los estudios de gramática, la classe en que s' estudia la poesia y s' exercitan sos autors. *Mayores.* Suprema inter grammaticos clasís.

MAJOR DE BRIGADA. Oficial de estat major de cada cos. *Mayor de brigada; sargento mayor de brigada.* Manus, manipuli, turma primus instructor.

MAJOR DE PLASSA. Oficial de ella encarregat del detall y vigilància de la exactitut del servey, y de distribuir las ordes del governador, y la mana després del governador y tinent de rey. *Mayor, sargento mayor de plaza.* A militari civitatis gubernatore secundus.

MAJOR DE REGIMENT. Tinent coronel encarregat del exercici é interessos del regiment y de donar sas ordes junt ab las que reb del coronel. *Mayor, sargento mayor.* Campiductor, is.

MAJOR GENERAL. Oficial general del exércit que reb las ordes del general en cap y las comunica al exércit. *Mayor general; gefe del estado mayor.* Vigilum præfectus.

ALSARSE Á MAJORS. fr. Ensuperbirse, faltar al respecte degut als majors. *Levantarse á mayores; engolondrinarse; subirse á las barbas.* Superbios effert, extolli.

CAUSAS MAJORS. En lo dret canónich las reservadas al papa, de las que ell sol judica. *Causas mayores.* Causæ romanæ curiæ reservatæ.

ES COSA MAJOR. loc. ab que s' exagera alguna cosa. *Es cosa por mayor.* Mirum, rarum quidem. || Denota sér imponderable alguna cosa. *Es mucho cuento.* Res maxima, sublimis est.

FÉRIAS MAJORS. Las de la setmana santa. *Férias mayores.* Feriæ majores.

PER MAJOR. m. adv. En quantitat. *Por mayor, en grueso, por junto.* Coacervatim, cumulatim. || Sumària, compendiosament, sèns especificar circumstàncies. *Por mayor.* Summatim. || Á ull, sense pes ni mesura. *Á ojo, á bullo, á ojo de cubero.* Nullo pondere, nec mensura.

MAJORAL. m. Capatàs ó qui fá de cap entre

pastors, segadors, y altres mossos de treball. *Mayoral, manijero.* Præfectus, i, caput, itis. || Qui governa un tir de mulas y té á sas ordes al sagal. *Mayoral.* Rhedarius, ii. || Subjecte autorisat en algunas funcions de iglésia. *Mayoral.* Præsul, is, præfectus, i. || PROHOM. || Qui mata bons, anyells y altre bestiar. *Matarife.* Lanius, ii.

MAJORAL DE UNA LLAURADA. Qui cuyda de una llaurada. *Cachican, caporal.* Vellicus, epitropus, i.

MAJORAL MAMPOSTOR. L' administrador dels hospitals de sant Llàtzer. *Mayoral mampostor.* Xenodochii præfectus.

MAJORDOM. m. Administrador que cuyda del govern económic de una casa ó hisenda. *Mayordomo.* Sumptuarius, ii, œconomus, i. || Lo cap principal de palácio. *Mayordomo.* Regius œconomus. || Oficial que s' anomena en las confrarias y germandats pera la satisfacció dels gastos, cuydate y govern de las funcions. || ter. Obrer. *Mayordomo.* Minister, tri. || En las manufacturas, qui cuyda y vigila sobre 'ls treballadors. *Sobrestante, vedor.* Inspector, is.

MAJORDOM DE ESTAT. En la casa real la persona que cuydava del servey del estat de cavallers. *Mayordomo de Estado.* Regius minister, præbitor.

MAJORDOM DE PROPIS. Qui cuyda dels caudals y propis de algun poble. *Mayordomo de propios.* Oppidi bonorum administer.

MAJORDOMIA. f. Càrrech ó empleo de majordom. *Mayordomia.* Edilitas, atis, œconomia, x.

MAJORDONA. f. Dona del majordom. *Mayordona.* Administri uxor. || Criada major en la casa dels solters y ecclesiàstichs. *Ama, casera.* Familiarum magistra.

MAJORIA. f. Excel·lència, qualitat de major. *Mayoria, superioridad, mayoridad.* Præminentia, x. Major edat. *Mayoria.* Potens sui regendi ætas. || Los nobles. *Mayoria, nobleza.* Nobilitas, atis. || Pluralitat de vots. *Pluralidad, mayoria.* Pluralitas, atis.

MAJORMENT. adv. m. Principalment. *Mayormente.* Præcipuè.

MAJÚSCULA. f. La lletra gran que serveix pera comensar capítols, noms propis y cosas notables. *Letra mayúscula, capital, de dos puntos, versal.* Quadrata, capitalis littera.

MAL, A. adj. Lo que no té la bondat ó perfectió que li correspon. *Malo y mal* anteposat al substantiu masculí. *Malus.* || Lo que es perjudicial á la salut. *Malo.* Malus. || Lo que s' oposa á la rahó y á la lley. *Malo.* Parvus. || Pervers, de mala vida y costums. *Malo, perverso, malvado.* Nequam. || Inquiet, entremaliat. *Travieso, malo, inquieto, enredador, mal bicho, diablo, torbellino, bullebulle.* Irrequietus. || MALALT. || PECADOR. || Dificultós, com: vers **MAL** de entendre. *Difficil, malo, dificultoso, revuelto.* Difficilis. || m. Dany, desgràcia, treball, ofensa. *Mal.* Malum, i. || Sensació afflictiva de alguna part del cos, com: **MAL** de cap, etc. *Dolor, mal.* Dolor,

is. || MALALTIA. || IMPERFECIÓ. || interj. pera reprobar alguna cosa. *Malo*. Malum, i. || adv. m. Malament. *Mal*, *malamente*. Malè, perversè. || Ab imperfectió. *Mal*. Perperam. || m. pl. Indisposicions habituals en la salut. *Achaques*, *ajes*. Afecta, ad-versa valetudo. || La ruina y destrucció que causa una guerra. *Desolaciones*, *males*. Solitudo, inis, vastitas, alis. || CENSALS.

MALA A. loc. ant. CONTRA.

MALA A SOS OMS. loc. ant. Contra sa voluntat. A pesar suyo. Invitè.

MALA OMPA Ó MALA CUCA. exp. Se diu del home pervers y de mal geni. *Avieso*, *malo*, *mala casta*. Perversus, nequam.

MALA GRÀCIA. exp. OFENSA.

MALA PERA TÚ. exp. de amenaça. *No te irás alabando*. Non impunè fe res.

MAL AGUANYAT PERA NOSALTRES, NOSTRE QUE FOS. loc. fam. pera denotar que alguna cosa es molt digna de apreci. *Maldita seas*, *ave*, *la pluma*, *que no la carne*. Maximè placet.

MAL CADUCH. MAL DE SANT PAU.

MAL CALT. FEBRA.

MAL CAP. exp. Dit del home viciós. *Mala cabeza*. Depravatus. || Alborotat, que obra sense judici. *Mala cabeza*, *calavera*. Caput insa num.

MAL CUTT. Mitj cuyt. *Sancochado*. Leviter coctus.

MAL DE BARRETES. Contracció espasmódica de nervis que causa la immobilitat de la barra de baix. *Trismo*. Trismus, i.

MAL DE CAIXALS. La sensació dolorosa que sentim en 'l encaix dels caixals, y que sól extèndrerse per la barra quant algun dels caixals pateix alguna malaltia. *Dolor de muelas*. Molarium dentium dolor.

MAL DE CAP. met. Lo que 'l molesta. *Quebradero de cabeza*. Animi perturbatio. || met. Pesar, pena. *Desazon*, *disgusto*, *pesadumbre*. Fastidium, ii. || met. L' objecte del cuydado amorós. *Quebradero de cabeza*. Cura animi; amoris objectum.

MAL DE CÀURRA. ant. MAL DE SANT PAU.

MAL DE COLL. Inflor de la gola. *Garrotillo*, *angina*. Angina, æ.

MAL DE COR. Dolor a la boca del ventrell. *Dolor de estómago*. In stomachi ore dolor. || Defalliment, desmay. *Ahilo*, *desfallecimiento*, *desconsuelo*. Languor, is, deliquium ii. || CUYDADOS.

MAL DE COSTAT. Malaltia vehement que causa dolor en algun costat ab molta febra. *Dolor de costado*. Pleuritis, is.

MAL DE ESPALMA. PASMO.

MAL DE ILLADA. Malaltia en que per nusarse 'l budell saxoner se tráu per la boca l' excrement. *Miserere*, *cólico volvo*. Volvulus, ileus, i.

MAL DE MARE. HISTÈRICH.

MAL DE MASELL Ó DE SANT LLÁTZER. Lepra de color negrench, causada de humors melancòlics y fleumàtics. *Elefancia*. Elephantis, æ.

MAL DE MOLTÉS. CONFORT DE POCHS. ref. que avisa

que 'l mal general no alivia 'l de cada hu, però serveix de consol. *Mal de muchos*, *consuelo de pocos*; *mal ajeno no pone consuelo*. Non aliena meum solantur damna dolorem.

MAL DE ORINA. 'L mal que pateixen los que no poden orinar per retenció ó supressió. *Retencio*. supresio de orina. Urinae retentio aut suppressio.

MAL DE PEDRA. Lo mal que's pateix per la formació de una pedra en la bufeta. *Mal de piedra*. Lithiasis, is.

MAL DE RÀBIA. Malaltia contagiosa que priva del sentit, causa furor y fa aborrrir la aygua. *Rabia*, *mal de rabia*. Hydrophobia, æ.

MAL DE RONYONS. Inflamació de un dels dos ronyons, que causa dolor agut. *Nefritis*, *dolor de riñones*. Nephritis, is.

MAL DE SANT PAU. Mal caduch que cau com una gota sobre 'l cor. *Gota coral*, *epilepsia*, *mal caduco*, *gota caduca*, *alferecia*. Epilepsia, æ.

MAL DE SEMENT. GÁL-LICH.

MAL DE SÓN GRAT. m. ad. A PESAR SEU.

MAL DE TRIPAS. TORSÓ.

MAL DE ULLS. loc. met. Gana ó desitj de alguna cosa que's véu ó ha vist. *Desaos*. Desiderium, ii, appetitus, us.

MAL DE VENTRE. *Dolor de tripas*, *de vientre*. Verminatio, nis.

MAL ENCOMANADIS. Lo que s' encomana. *Mal pegadizo*, *contagioso*. Morbus contagiosus.

MAL ENFORMATJAT. Mal ganós. *Mal guisado*. Fastidio, lædio affectus.

MAL ENTECH. Lo que està molt apoderat. *Mal arraigado*. Radicatus morbus.

MAL ES ACABARSE 'L BÈ. loc. Denota quant sensible es l' acabar-se 'l bè. *Mal es el acabarse el bien*. Rem cessare bonam mala res tibi semper habetor.

MAL GÁL-LICH. GÁL-LICH.

MAL HAJA. MAL ANY. || Ningun. Ninguno, *maldito*. Nullus.

MAL LLÈIG. Cranch. *Cáncer*, *zaratan*. Cancer, eris.

MAL M' ANIRÁ Ó MAL M' HAURIA ANAT. fr. Explica la confiança que algú té en sa indústria ó valiment pera conseguir alguna cosa. *Mal me han de andar las manos*. Assequar, spero, industria fretus.

MAL MENJADOR, Y MAL MENJADOR EN LOS PITS. CRANCH. 2.

MAL Ó BÈ. exp. que significa de bona ó de mala gana. *Mal que bien*. Equo sive iniquo animo.

MAL PER MAL, Ó MAL QUE MAL. m. adv. ab que'ns expressam quant de entre dos mals escullim lo menor. *Mal por mal*. Majore instante malo, minus ferendum.

MAL QUE US PESA. exp. A pesar vostre. *Mal con grado*; ó *mal de vuestro grado*; *mal que os pese*. Vos invitis.

MAL SA. Lo que es danyós a la salut. *Mal sano*, *insalubre*. Insalubris. || MALALTÍS.

MAL SOBRE MAL Y PEDRA PER CAPSAL. ref. que s'

emplea pera significar que tots los mals venen a algú tots plegats; y també que vindrà ocasió en que's pagaran junts tots los mals ó danys que s'hajan fet. *Un mal sobre otro mal, todo junto como al perro los palos.* Adjunctum malo malum.

MAL SONANT. Fora de rahó. *Mal sonante.* Absolutus, absurdus.

MAL USAR NO PÓT DURAR. ref. Denota que qui viu desordenadament té per lo comú un fi desgraciat. *Quien mal anda, malacaba.* Mors vitæ consentanea.

AB LO SÈU MAL VÓL CONÈIXER LO DELS ALTRES. ref. Expressa quant propensos som á sospitar dels altres lo mal que nosaltres fem. *El malo siempre piensa engaño; piensa el ladrón que todos son de su condición.* Pessimus quisque de cæteris pessimè judicat.

ACERTAUME 'L MAL. exp. Á BODAS ME CONVIDAU.

AL MAL DE CAP LO MENJAR LO BAT. ref. Denota que moltes vegades lo menjar fá passar lo mal de cap. *A la cabeza el comer la endereza.* Capitis dolor evanuit cibo.

Á MAL. adv. De mala gana. *A mal grado.* Invitè.

Á MALAS. m. adv. ENEMIGAMENT.

Á MAL BONAÉS. m. adv. Precipitadament, sense orde. *Por el albarillo; á trompa y talega; á la diablo.* Temerè.

Á MAL Y Á BÈ TOTHEM HI AFITI. ref. ter. que nò'a la exageració. *A bien y á mal quintal sobre quintal.* Humanæ conditionis propria est exaggeratio.

AL MAL DE VENTRE 'L CAGAR LO TREMPA. ref. Denota que quant fá mal lo ventre convé evacuar, ó expel·lir los flatos. *Cuando te dolieran las tripas, hazlo saber al culo.* Alvum si dolet, exonerare medium.

AL MAL QUE NO HI HA RESISTÈNCIA, 'L MILLOR REMEY ES LA PACIÈNCIA. ref. Aconsella que en los treballs ó infortunis que no's poden evitar se procuren medisdécents que'ls fassan tolerables. *A mal dar tomar tabaco; buen corazon quebranta mala ventura; paciencia y barajar.* Æqua mente ferat sortis ludibria lusor. Curas vel mala aliquo levamine temperare.

ANAR DE MAL Á PITJOR. fr. fam. Pitjorar, posarse més y més mal. *Ir de rocin á ruin, y de mal en peor.* Ab equis ad asinos.

ANAR MAL. fr. Trobarse en mal estat algun negoci. *Ir mal.* Malè procedere.

AQUEIX MAL PERA QUI'N VÓL MAL. loc. Denota que's voldria fér sufrir algun mal, á qui 'ns ne vól. *Mal haya quien mal me desea.* Si quid malitia pirrhæm.

Á QUI NO'T PÓT ALIVIAR, NO VULLAS TOS MALS COMUNICAR. ref. Ensenya que no devem comunicar nostres mals á qui no ha de plányerlos ni remediarnos. *Llorar á boca cerrada, y no dar cuenta á quien no se le da nada; dices tu pena á quien no le pena, quéjaste á madre ajena.* Lacrymare juvat quæ nulla testimonia queris.

BELL MAL SE'N FÁ. exp. Denota que no es estrany que algú logre alguna cosa tenint tots los medis y recursos. *Linda gracia.* Nil mirum.

BÉ VINGAS MAL SI VÈNS SOL. ref. Denota que es més fácil de sufrir un mal que molts. *Bien vengas mal si vienes solo.* Felicem hoc malo me, nisi alia succedant.

DE AQUEIX MAL NOS HAGUESSEN DE PLÁNYER. loc. Denota 'l desitj de que'ns succehesca la cosa de que's parla, *Ojalá.* Utinam, faxit Deus.

DE MALA NATURA. fr. DE MALA CATADURA.

DEL MAL LO MÉNOS. m. adv. que aconsella que de dos mals s'elegesca 'l menor. *Del mal el ménos.* Minima de malis.

DE QUAISEVOL MAL. m. adv. Sense cuydado ni reflexió, inconsideradament. *A la diablo, y la de Dios es Cristo.* Temerè.

EN GRAN MAL DÉU AJUDA. ref. que serveix pera animar la esperansa en alguna desgracia. *Dios es grande.* Magnus Dominus.

FAS MAL, ESPERA ALTRE TANT. ref. QUI MAL FÁ, MAL TROBARÁ.

FÉR ALGUN MAL Ó MALIFETA. fr. Fér alguna travessura, incórrer en algun descuyt ó cométter alguna mala acció. *Hacer alguna mal hecho ó recado.* Rem inofficiosam agere.

FÉR MAL. fr. Obrar perversament. *Hacer mal.* Malè agere. ¶ Patir dolor en alguna part del cos. *Doler.* Doleo, condoleo, es. ¶ Danyar ó sér nociva alguna cosa. *Hacer mal.* Noceo, es. ¶ Ferir, maltractar, com la pedra. *Lastimar, maltratar.* Lædo, is.

FÉR MAL ALS ULLS Ó Á LA VISTA. fr. Explica 'l mal ó dany que causa á la vista la llum molt activa. *Quebrar los ojos.* Oculos ferire.

FÉR MAL DE COR Ó FERNE MAL LO COR. fr. Estar ab cuydado y recel. *Estar en espinas.* Confici curis.

FÉR MAL DE ULLS. fr. ab que s'explica 'l desitj de alguna cosa que no's pót lograr. *Los ojos se abalanzan, los piés danzan, las manos no alcanzan.* Accurè exoptans sed fugit ecce bonum.

FÉR MAL Ó MALAMENT. fr. Executar malament alguna cosa. *Hacer mal.* Inordinatè, ineptè aliquid agere.

FÉR MÉS MAL QUE UNA PEDREGADA Ó QUE LA PEDRA. fr. Ocasionar algú molts danys y perjudicis. *Hacer mas mal que la langosta.* Præ locustis infestum esse.

FÉRSE MAL. fr. Rébrer algun dany, contusió ó ferida en alguna part del cos sense rébrerlo de altra persona. *Hacerse daño, lastimarse.* Lædi.

LO MAL DE LAS RATAS LO FAN LAS UNAS Y 'L PAGAN LAS ALTRES. ref. PAGAR JUSTOS PER PECADORES.

LO MAL DELS ALTRES FÁ DE BON PASSAR. ref. Denota 'l poch cuydado ab que se solen mirar los negocis de altres. *Cuidado ó mal ajeno de pelo cuelga; poco os duelen D. Jimeno, estocadas en cuerpo ajeno.* Aliena negligenter curantur.

LO MAL ES. loc. Expressa que hi ha de mal, difícil ó impertinent en algun assumpto. *Lo malo es.* Hoc inest mali.

LO MAL VE Á QUINTARS Ó ARROBAS Y SE'N VA Á UNAS. ref. Denota que fàcilment se pren mal, peró

cósta molt de remediarse. *El mal entra á brazadas, y sale á pulgaradas: los males entran por orrobas, y salen por adarmes.* Lontè absunt gravissima subintrantia incommoda.

LO POCH MAL ESPANTA, Y 'L MOLT AMANSA. ref. Denota que al principi de algun mal patim molt per aprehensió, y quant s' agrava quedam abatuts y sense foras; y també que 'ls contratemps quant són lleugers, no fan més que causar alguna perturbació, però quant són grans ensenyan y corregeixen. *Poco daño espanta, y mucho amansa.* Parvo terremur, maximo corrigimur damno.

MOLTS DELS MALS SÓN RESULTATS DELS ABUSOS PERPETRATS. ref. Denota que moltes vegades los mals presents provenen de desordes passats. *De aquellos polvos vienen estos lodos.* Hinc belli initium.

NO DIGAS MAL DE TA MARE, QUE ES AFRONTAR Á TON PARE. ref. Denota que qui diu mal dels seus, se desacredita á si mateix. *No digas mal de tu madre, que es afrentar á tu padre.* Parce matrem culpate.

NO FÁ MAL SINO AL PA QUE MENJA. loc. fam. Denota que algú es pacífich, ben intencionat. *No hace mal á un gato.* Nulli nocet.

NO HI HA MAL QUE DURE CENT ANYS NI COS QUE 'L PUGA RESISTIR. ref. pera denotar las vicisituds y consolarlos en las adversitats. *No hay bien que dure, ni mal que no acabe: sufrase quien penas tiene, que tiempo tras tiempo viene.* Cassura omnia extant.

NO HI HA MAL QUE PER BÈ NO VINGA. ref. que avisa que no debem acusar la Providència perque hi ha mals, pus tots s' encaminan á un bè. Al mateix temps serveix de consol en una desgràcia, perque acompanya ab la esperança del bè. *No hay mal que por bien no venga; lo que Dios da, llevarse ha; quebréme el pie, quizá por bien.* Conciliant homines mala.

NO HI PENDRÀ MAL NINGÚ. exp. fam. Denota que no pendrà peu algun pendència. *No correr sangre.* Citra sanguinem pugnabitur.

NO LI DÒNA CAP MAL DE CAP. fr. No l' immuta, no li fa res. *No le da frio ni calentura.* Nil eum commovet.

NO 'T PARÀ MAL. loc. pera denotar que algú no lograrà lo que demana ó desitja. *No te lamerás en ese espejo.* Oleum et operam perdis.

PARAR EN MAL. fr. Tenir un resultat danyós ó fatal. *Parar en mal.* Infructuosum exitum habere.

PARLAR MAL DE ALGÚ. fr. Murmurarlo ó calumniarlo. *Hablar mal de alguno.* Alicui detrabere honorem.

PÈNDRE MAL. fr. Rèbrer algun dany en la persona. *Recibir algun daño.* Lædi.

PER AQUEIX MAL. exp. Tant de bo. *Ojalá.* Utinam.

POCH MAL Y BEN PLANGUT. ref. Se diu de aquells que al més leve motiu manifestan grans incomoditats. *Poco mal y bien quejado.* Exiguum amplificas questu graviore dolore.

POSAR EN MAL. fr. Fomentar discórdias. *Poner, meter en mal.* Discordias seminare.

POSAR MAL Á ALGÚ. fr. Maltractarlo. *Malparar, maltratar á uno.* Aliquem plagis malè mulctare.

POSARSE MAL AB ALGÚ. fr. Pèrdre la estimació ó amistat. *Malquistarse.* Inimicitias sibi alicuius concitare.

QUANT VOLDRÀS DIR MAL DE ALGÚ, MIRA PRIMER QUI ETS TÚ. ref. ANS NO 'T BURLS, etc.

QUI CANTA SOS MALS ESPANTA. ref. Ensensya que per aliviar los mals ó afliccions convé buscar alguna diversió. *Quien canta sus males espanta.* Carmina levant curas.

QUI DIU MAL EN TA AUSÈNCIA, TEMOR TÉ DE TA PRESENCIA. ref. AL REY DE DETRÁS LI VAN BANYAS.

QUI ES MAL PERA MAL FÉR, ATXAQUES NO HA MENESTER. ref. Denota que qui està acostumat á fér mal ab poch motiu 'n té prou. *El malo para mal hacer, achaques no ha menester.* Improbis labor sæpè etiam sine mercede paratur.

QUI MAL CÉRCA, FREST LO TROBA, Y QUI MAL CÉRCA Y MAL TROBA, DÉU LI ENDRESSA. ref. Ensensya que pera no sufrir mals, es menester no buscar los perills. *Justo es el mal que viene, si le busca el que le tiene.* Jure venit damnum cuius sua damna peccati.

QUI MAL FÁ, MAL PENSA. ref. AB LO SEU MAL, etc.

QUI MAL FÁ, MAL TROBARÁ. ref. Denota que regularment se sol experimentar lo mateix mal que ha fet á un altre. *Haces mal, espera otro tal; quien adrojos siembra, espinas coge; quien á hierro mata, á hierro muere.* Ab alio expectes, alteri quod feceris.

QUI MAL TÉ Y MAL SE DÒNA, SÓN DOS MALS. ref. CONTRA 'L MAL QUE NO HI HA, etc.

QUI TÉ MAL, LO TRAU Á VENAL. ref. Dóna á entèndre que la bona ó mala disposició de la salut se manifesta en la cara. *El bien ó el mal en la cara sal.* Morbus sive salus ipso benè proditur ore.

QUI TÉ MALS DE CAP QUE SE 'LS PASSE. loc. QUI TÉ CUCUS QUE PELE FULLA.

SÉR MAL VELL. fr. Tenir de molt temps algun defecte. *Tenerlo de viejo.* A puero habere.

SI 'T FÁ MAL LO CAP, ÚNTAT LO CUL AB OLI. ref. ab que 's denota la desproporció de alguns medis pera conseguir lo fi que 's desitja. *A Marina le duele el tobillo, y adnante el colodrilo.* Dolente talo occiput mederi, egregia curatio.

TENIR LA MALA. fr. Estar de mal humor. *Estar de mala; no estar la Magdalena para tafetanes.* Parum affabilem esse.

TENIR MAL DE COR. fr. Defallirse per debilitat ó flaqueza de ventrell. *Ahilarse.* Deficere.

TENIR MAL DE MARE. fr. que á més del sentit recte significa tenir las criaturas massa afició á las mares. *Tener mal de madre.* Matrem immodicè deamare.

VENIR Ó ANAR MALA. loc. ant. En mala hora. *En mal hora.* In malam crucem.

MALA. f. Correu ordinari de Fransa. *Mala.* Gallicus tabellarius.

MALABAR. adj. Natural de y lo pertanyent á la costa de dit nom. *Malabar*. *Malabaricus*.

MALABUA. f. ant. MALGRÀ.

MALACOSTUMAR. v. a. Acostumar algú á certs desordres que no se li deurián permétrer. *Malacostumbrar*, *malear*, *viciar*, *perder*. Corrumpto, is, vitio, as.

MALACOSTUMAT, DA. p. p. y adj. Malavesat. *Malacostumbrado*. Malè moratus.

MALAFETA. f. MALDAT.

MALAFORTUNAT, DA. adj. Lo qui no té fortuna. *Desafortunado*. *Infortunatus*.

MALAGANA. f. Molèstia ó inquietut interior, mala disposició en la salut. *Desazon*, *desabrimiento*, *displicencia*. Angor, is, fastidium, ii. || ter. BASCA.

MALAGRADÓS, A. adj. Qui es aspre de geni, poch carinyós. *Desabrido*, *áspero*, *desamoroso*, *arisco*, *desconversable*. Insuavis, durus, injucundus.

MALAGUENYO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Málaga, ciutat y port de mar de Andalusia. *Malagueño*. *Malacitanus*.

MALAGUETA. f. Fruyta semblant á la de la murtra, y serveix de espècias. *Malagueta*. *Odoriferi myrti fructus*.

MALALT, A. adj. Faltat de salut. *Enfermo*, *malo*, *doliente*. *Ægrotus*.

CARREGARSE 'L MALALT. fr. Augmentárseli la febra ó entrarli nova accesió. *Recargar la calentura*. Augeri febrim aut novam accedere.

CÀURER MALALT. fr. Sér atacat de alguna malaltia. *Enfermar*, *caer enfermo*, *en cama*; *adolecer*; *torcer la cabeza*. *Ægroto*, as.

COMBRER AL MALALT. fr. Donarli la comunió per viatich. *Viaticar*, *sacramentar*. Sacram synaxim infirmo ministrare.

ENSOPARSE 'L MALALT. fr. *Adormecerse*. Torpesco, is.

ESPATLLARSE 'L MALALT. fr. Agravárseli la malaltia. *Empeorar*, *ponerse peor*. Morbum ingravescere.

ESTAR AL BAIX LO MALALT. fr. Estar molt mal. *Agonizar*, *estar en la agonía*. In extrema lucta versari.

FER LO MALALT. fr. Fingir malaltia pera escapar-se de algun llaus. *Hacer la encorvada*, *encojar-se*. De-missionem, morbum fingere, simulare.

PÓT ALLARGAR LO MALALT, PERÓ AL ÚLTIM LA FARÁ. exp. S'aplica al malalt que després de haver fét vários remeys, mor. *Nadar*, *nadar y á la orilla ahogar*. Toto devorato bove in cauda deficit.

SI 'N VÓLS SE DIU ALS MALALTS. loc. fam. Denota que algú si ofereix alguna cosa es per compliment. *A los muertos se dice si quieren*. Dic visne extinto? dicendum est accipe vivo.

TORNAR Á PURGAR LO MALALT. fr. Donarli segona purga. *Repurgar al enfermo*. Potionem medicam iterare.

MALALTAGAR. v. n. ant. ENMALALTIRSE.

MALALTIA. f. Dolència, indisposició dels humors del cos. *Enfermedad*, *mal*, *dolencia*, *morbo*.

Ægrotatio; nis. || met. Qualsevol vici ó mania. *Enfermedad*. *Dammum*, i, *perniciés*, ei.

MALALTIA HABITUAL. Lo mal que ja s'ha fét quasi continuu. *Alifafe*. *Invaletudo*, inis.

MALALTIA LLARGA, PARENTA DE LA MORT. ref. Denota que comunment las malalties llargas acaban malant lo malalt. *Dolencia larga*, y *muerte encima*; *enfermedad larga*, *muerte al cabo*. *Ægritudo prolixæ tandem mortem affert*.

CONTRÀURER ALGUNA MALALTIA. fr. CÀURER MALALT.

EMBESTIR LA MALALTIA. fr. Agravarse depressa. *Acometer la enfermedad*. *Instare*, *urgere*.

EMPENTARSE LA MALALTIA. fr. Posarse de perill. *Empeñarse la enfermedad*. *Aggravare*.

EN MALALTIA Y PRESÓ CONEIXERÁS TON COMPANYÓ. ref. Denota que en los traballs se coneixen los verdaders amichs. *En el peligro se conoce el amigo*; *yo me mori*, y *vi quien me lloró*. *Amicus certus in re incerta cernitur*.

MALALTIA Y PRESÓ NO ADOBAN Á CAP BRIVÓ. ref. Dóna á entendre que 'ls qui per sa naturalesa són travessos y dolents, ab dificultat los redueix á la rahó 'l temps y la disciplina. *Duro de cocer y peor de comer*. *Quod natura crudum, nec tempore nec disciplina maturescet*.

MALALTIE. v. n. ENMALALTIRSE.

MALALTÍS, SA. adj. Qui gasta poca salut. *Enfermizo*, *valetudinario*, *canijo*, *enclenque*. *Valetudinarius*. || Lo mal sá, que ocasiona malalties. *Enfermizo*, *morbozo*, *mal sano*. *Infectus*, *nocivus*.

MALAMENT. adv. m. Malvada, maliciosa-ment. *Malamente*, *mal*. Improbè, improbitè. || Al revés de lo que es degut. *Malamente*, *torcidamente*. *Perversè*, *sinistrè*. || Maliciosament. *Malamente*. No quiter, malè.

CÓRRER MALAMENT AB ALGÚ. fr. POSARSE MAL AB ALGÚ.

PER MALAMENT QUE VAJA. loc. Per mal que succehesca. *Por mal que suceda*, á *turbio correr*. *U cuncta malè procedant*.

MALANY. m. DESGRÀCIA, INFORTUNI. || interj. imprecatoriá. *Mal año*. *Malum*.

MALAQUITA. f. Pedra preciosa de color vert de malva. *Malaquita*, *malaquites*. *Malachites*, æ.

MALÀSCIA. f. Depravació del gust ab desij més ó ménos vehement de menjar substàncies extranyas y diferents de las alimentàrias. *Malascia*. *Malascia*, æ.

MALASTRUCH, CA. adj. ant. Infelis, malaventurat. *Desastrado*, *desventurado*. *Infortunatus*.

MALAUT, A. adj. ant. MALALT.

MALAVEJAR. v. n. ant. Estar malalt. *Estar enfermo*. *Ægroto*, as.

MALAVENTURA. f. Desgràcia, infortuni. *Desventura*, *malaventura*. *Infelicitas*, *calamitas*, atis.

MALAVENTURAT, DA. adj. Desgraciad, desventurat. *Malaventurado*. *Infortunatus*, *calamitosus*, *infelix*.

MALAVESAR. v. a. MALACOSTUMAR.

MALAVINAT, DA. adj. MALACOSTUMAT.

MALAVINGUT, DA. adj. Desavingut. *Mal-
cenido, desavenido.* Animo discors, difficilis.

MALAVIRAT, DA. adj. MALAVENTURAT.

MALAVOLÈNCIA Y MALEVOLENSA. f. MAL-
LEVOLÈNCIA.

MALBARATADAMENT. adv. m. Ab desper-
dici. *Desperdiciadamente.* Profusè.

MALBARATADOR, A. m. y f. Qui malmet
les béns ó diner. *Malbaratador, derrochador, dis-
ipador, pródigo, desparramador, desperdiciador, des-
perdiciado.* Disipator, is.

MALBARATAMENT. m. Destruecció de la hi-
enda ó a tra cosa sèns utilitat. *Desperdicio, dilapi-
dacion.* Dilapidatio, nis.

MALBARATAR. v. a. Malmétrer los béns ó
diners. *Malbaratar, disipar, derrochar, desparra-
mar, abrasar, desperdiciar, dilapidar, agotar, der-
retir, destrozar, aajar, aniquilar, descomponer, que-
mar; echar á mal; tirar á la calle; echar por la
ventana.* Dilapido, disaipo, as.

MALBARATAT, DA. p. p. *Malbaratado.* Dis-
sipatus.

MALBÉ. (fén) fr. MALBARATAR.

PERSE MALBÉ. fr. Deteriorar molt la pròpia salut
ó hisenda. *Aniquilarse.* Deteriorem fieri.

MALCAHENT, A. adj. ant. PERJUDICAT.

MALCARAT, DA. adj. Qui té la cara molt
lletja, estranya ó desfigurada. *Rostra feo, caranta-
maula, malcarado.* Os nocturnum.

MALCASAR. v. a. Casar á disgust, s' usa com
reciproch. *Malcasar, malcasarse.* Enubo, is.

MALCASAT, DA. p. p. y adj. *Malcasado.*
Euptus; á conjugè abhorrens.

MALCOMPOST, A. adj. MAL ENDESSAT.

MALCONTENT, A. adj. Disgustat, difícil de
contentar. *Malcontento, descontento, querrelloso, que-
jicoso, escolimoso, vidrioso, mal contentadizo.* Quer-
rulus. || Inquiet, perturbador de la tranquil·tat pú-
blica. *Malcontento.* Seditiosus.

MALCORÁTGES. m. pl. Planta de un peu de
alsària, cantellada, nasosa, llisa, de un vert que
tira á groch; del encontre de las fullas, que són
ovaladas y dentadas, naixen unas flors molt peti-
tas, sent en unas plantas totes masculinas y en al-
tras totes femeninas; s' emplea com un dels vege-
tals més emolients. *Mercurial, malcoraje, ortiga
muerta.* Mercurialis annua, parthenium, ii.

MALCREMAT. m. ter. Brasa fumosa. Tizo.
Carbo, semi ustus.

MALCRIAT, DA. adj. Faltat de criansa ó edu-
cació. *Malcriado, descortís, grosero.* Malè educatus.

MALBAR. v. a. Barallarse, renyir. *Pugnar,
bregar, patullar.* Contendo, is. || ter. BARALLAR, RE-
PÈNDRE, RENYAR.

MALDAT. f. Crim, delicta. *Maldad.* Malum, i.

|| La qualitat ó vici que constitueix una cosa ma-
la. *Maldad, malicia.* Pravitas, atia. || VILESA. || p.
p. ter. RENYAT.

ES DOBLADA LA MALDAT QUE'S FÁ EN SENTAL DE
AMISTAT. ref. Repren als lisonjers y enganysos,
que donan á entèndrer que favoreixen á algú, li
fan notable perjudici descubrint per altra part sas
fallas. *Reniego del amigo que cubre con las alas y
muere con el pico; astagar con la cola y morder
con la boca.* Perent amicus qui dum agit laedit.

MALDENTAT, DA. adj. Lo qui té las dentsela-
ras y desiguals. *Helgado.* Discrimina dentium habens.

MALDECCIÓ. f. ant. MALEDICCIÓ.

MALDIENT. adj. ant. *Maldiciente.* Maledicus.
|| m. y f. Lo qui murmura y diu mal dels altres.
Maldecidor. Detractor, is, mordax, cis.

MALDIR. v. a. MALEHIR.

MALDRIGAR. v. a. ant. MAGULAR.

MALEA. f. ant. MALICIA. || ant. MALESA.

MALEABILITAT. f. Propietat que tenen certs
metalls de extèndrerse á cops de martell sense
rómprerse ni pérdrer sa consistència ó sa tenaci-
tat, y conservar després la forma que la percussió
ls ha fét pèndrer. *Maleabilidad.* Malleo proceden-
di facultas.

MALEABLE. adj. Se diu del metall que gosa
de maleabilitat, com es l'or, la plata, l'ferro, etc.
Maleable. Quod malleo procedi potest.

MALECÓ. m. Terraplé. *Malecon.* Vallum, i, ag-
ger, is.

MALEDICCIÓ. f. Imprecació, execració. *Mal-
dicion.* Maledictio, nis.

MALEDICÈNCIA. f. Murmuració. *Maledicen-
cia.* Obtrectatio, nis.

MALEFICÈNCIA. f. Malifeta. *Maleficencia.* Fa-
cinus, oris.

MALEFICH, CA. adj. Danyós. *Malefico.* Male-
ficus. || m. BRUIXOT.

MALEFICL. m. Bruixeria pera fèr mal y l' ma-
teix mal. *Maleficio.* Maleficium, ii, fascinum, i,
fascinatio, nis. || ant. MALDAT.

MALEFICIADOR, A. m. y f. Escantador,
bruirot. *Maleficiador.* Maleficiator, is.

MALEFICLAR. v. a. Embruitar. *Maleficlar.* Fas-
cino, aa. || Causar dany. *Maleficlar.* Damnum inferre.

MALEHIDOR, A. m. y f. Qui maleheix. *Mal-
diciente, maldecidor.* Maledicus, i.

MALEHIMENT. m. ant. MALEDICCIÓ.

MALEHIR. v. a. Tirar malediccions, *Maldecir.*
Maledico, is. || Entregar á la ira dels déms. *Malde-
cir.* Ira deorum consecrare.

MALEHIT, DA. p. p. *Maldecido, maldito.* Ma-
ledictus. || adj. Pervers, de malas inclinacions y
costums. *Maldito.* Improbis. || Condemnat y casti-
gat per la divina justícia. *Maldito.* Maledictus. ||
Execrable, detestable. *Maldito, maldecido.* Execra-
bilis. || NINGÚ, MALVIATGE.

COM SI L' HAGUÉSSEN MALEHIT Ó SEMBLA QUEL' HAN
MALEHIT. loc. Denota que á algú tot li succeeix in-
fel·liment. *Parece que le ha caído la maldicion.* Quasi
divis devotus esset.

MALEMPLEAR. v. r. Emplear los caudals en

usos diferents de aquells á que están destinats. *Malversar*. Non ex fide versare.

MALEMPOLI. m. ant. *XENAMECA*.

MALENANSA. m. ant. *Malandanza*. Calamitas, infortunium.

MALENCOLIA. f. etc. *MELANCOLIA*.

MALENDRES. m. Falta de arreglo y netedat. *Desaliño, desatavio, desaseo*. Inelegancia, æ, inconcinneas, atis. || Lo quarto destinat pera desar los mob'es que no serveixen. *Trastera*. Scrutorum vel utensilium repositorium.

MALENDRESSAR. v. a. Destruhir, descompondrer, ó trastornar l' arreglo y netedat de alguna habitació. *Desasear, desaliñar*. Inconcinnum reddere.

MALENDRESSAT, DA. adj. *Malfardat*, malcompost. *Desaliñado, desaseado, desgachado, desgachado, monton, fargallon, y mantillon* pr. Mur. Incompositus.

MALENDRI. m. ant. Lladre de camí ral. *Malandrin, saltador de caminos*. Grassator, insidiator, is. || Pervers, maligne. *Bellaco, malandrin*. Maleficus, i.

MALENTENDRE. v. a. Oír ab equivocació lo que's diu. *Trasoir, entreoir*. Auditionis errore decipi. || Equivocar, errar los conceptes ó ideas. *Trasoir*. Somnio, as; aliquid perperam concipere.

MALENTÉS, A. adj. S' aplica á la cosa no considerada ó conceptuada conforme es. *Malentendido*. Aliter ac se habet apprehensus. || Qui maliciosament interpreta las cosas que ha entés bñ. *Taimado, malicioso, zorro, malentendedor*. Versatus. || p. p. *Trasoido, entreoido*. Auditionis errore deceptus.

MALESA. f. Bosch, espèce de brossa y matas. *Maleza, rebollar, matorral*. Dumetum, i. || **MALDAT**. LLEVAR UNA MALESA. fr. ant. ALLEVAR.

PLE DE MALESAS. adj. Se diu dels terrenes ó montanyas pobladas de arbustos espessos. *Fragoso*. Fragosus.

MALESTRUCH, CA. adj. *MALASTRUCH*.

MALESTATGER, A. adj. Inquiet, entremaliat. *Avieso, zarandillo, argadillo*. Irrequietus.

MALET. m. d. *Malico, illo, ito*. Leve malum.

MALETA. f. Bossa regularment de cuyro pera portar roba quant se va de camí. *Maleta, baliya*. Hippopera, æ. || La bossa tancada ab clau en la qual los correus portan las cartas. Algunas vegadas se pren pel correu mateix. *Baliya*. Tabellarii vidulum.

MALETA PETITA. La que no es tant llarga com la regular. *Maletica, maletilla, maletita*. Parva hippopera.

FER LA MALETA. fr. Preparar lo necesari pera viatjar. *Hacer la maleta*. Viaticum parare.

SAQUEJAR LA MALETA. fr. Pèndrer á algú lo que porta en la maleta. *Desbaliyar*. Bulgæ recondita deripere.

MALETASSA. f. aum. *Maletón, baliyon*. Grandior hippopera.

MALETER. m. Qui fá melatas. *Maletero*. Hippoporum artifex.

MALETÓ. m. aum. *MALETASSA*.

MALEUTIR. v. h. ant. *ENMALALTIRSE*.

MALEVOL. adj. Qui té mala voluntat. *Malevol*. Malevolus.

MALEVOLÈNCIA. f. Odi, mala voluntat. *Malevolencia*. Malevolentia, æ, odium, ii.

MALEVOLENT. adj. *MALEVOL*.

MALEYT, A. adj. ant. *MALEHIT*. || **AFICIONAT**. || **RADIÓS**.

MALFACTOR. m. *Malvat*. *Malhechor, malvado*. Malefactor, is.

MALFARDAT, Malfargat, y Malfarjat, DA. adj. *MALENDRESSAT*.

MALFAT. adj. *DESGRÀCIA*.

MALFAYTOR. adj. ant. *MALFACTOR*.

MALFERIR. v. a. Ferir gravement. *Malherir*. Graviter sauciare, vulnerare.

MALFERIT, DA. adj. Qui ha rebut una ferida grave. *Mal herido*. Graviter sauciat, saucius.

MALFEYT, A. adj. *MALGANÓS*. || **ESTRAFYT, CONTRAFYT**. || **MALEFICI**. || **MALIFETA**.

MALFEYTA. f. ant. *MALAFETA*.

MALFEYTOR, A. m. ant. *MALFACTOR*.

MALFULL. m. ter. *ESTISORETA*.

MALGANÓS, A. adj. Mal humorat. *Desazonado, displicente, desabrido, mal humorado, y mal guisado*. fam. Asper.

ESTAR MALGANÓS. fr. No estar de gresca, de fílis. *No estar de gracia ó para gracias*. A'rabili corripit; fastidio affici.

MALGASTADOR, A. m. y f. Qui emplea malament los caudals gastantlos ab cosas perjudicials, al ménos no útils. *Malgastador, malbaratador, dependedor, gastador; pródigo, derrochador, maniroto*. Dissipator, dilapidator, is.

MALGASTAR. v. a. Dissipar, consumir los béns, la hisenda. *Malgastar, malboratar, malrotar, malversar, disipar, derrochar, prodigar, perder*. La-cero, as.

MALGASTAT, DA. p. p. *Malgastado*. Dilapidatus.

MALGENI. m. Lo qui es aspre y dur de condició. *Mal genio, vinagroso*. Asper, durus.

MALGIRBAR. v. a. Fér alguna cosa depresta y malament. *Frangollar*. Incuriosè rem agere.

MALGIRBAT, DA. adj. *MALENDRESSAT*.

MALGRÁ. Tumor punxagut ab inflamació y dolor. *Carbunclo*. Anthracosis, cosis, is.

MALGRACIÓS, A. adj. ant. De geni aspre. *Arisco*. Durus.

MALGRACIOSAMENT. adv. m. De un modo malgraciós. *Asperamente*. Durè.

MALGRAT (DE) m. adv. A la forsa, de mala gana. *Mal de su grado*. Invitùs.

MALGUANY. m. ant. Manifestació de un pesar ó disgust; s' usa com adv. *Enhoramala*. Abi in malam rem.

MALHUMORAT, DA. adj. Malganoó. *Malhumorado, desamorado, displicente, desazonado.* Morosus.

MALÍCCIA. f. ter. MALÍCIA.

MÁLICHE. m. Líquit, pardo rojench, volàtil, incristallisable, molt soluble en aygua, per lo sulfúrich y susceptible de formar sals. *Málico.* Malicum, i.

MALÍCIA. f. Qualitat moral que constitueix una cosa mala. *Malicia.* Malitia, æ. || Obstinació, perversitat del que pecca expressament pera fér mal. *Malicia.* Malitia, æ. || Segona intenció, cautela ó sutilesa pera enganyar. *Malicia.* Versutia, æ. || Perversitat, malignitat. *Malicia.* Nequitia, æ. || Recel, suspita. *Malicia.* Suspicio, suspicatio, nis. || Interpretació mal intencionada. *Malicia.* Maligna interpretatio. || La qualitat que fá una cosa perjudicial ó danyosa, com: la llaga porta MALÍCIA. *Malicia.* Malignitas, atis. || Travessura dels noys y coneixement que tenen del mal. *Malicia, picardia.* Astus, us, calliditas, atis. || Quimera, tirria. *Ojeriza, enmiga.* Simulas, atis. || Inclinació al mal. *Malicia.* Malitia, æ.

AB MALÍCIA. m. adv. MALICIOSAMENT.

PÉNDRE MALÍCIA. fr. Ayrase, enfadarse. *Encolezarse, embotijarse, montar en cólera, tomar cólera.* Irasci.

SENSE MALÍCIA. m. adv. De bona fé, ab tota senzillesa. *Sencillamente, ingenuamente, á la buena de Dios, inocentemente, sin malicia, sin doblez.* Simpli-citer. || Sóns advertència. *Impensadamente, inadvertidamente, sin malicia.* Inculpato. || tool. MATERIALMENT. || irón. MALICIOSAMENT.

MALICIADA. f. Excés de malícia. *Ira, furor.* Ira, æ, furor, is.

PÉNDRE UNA MALICIADA. fr. Enfadarse de mala manera. *Montarse en cólera; enfurecerse, exasperarse, escandecerse, irritarse, bramar; subirse á las bovedillas; echar espumarajos; pelarse las barbas; revestirse el diablo.* Vehementer irasci.

MALICIAR. v. a. Presumir, suspitar. *Maliciar, recelar, barruntar, remuscar.* Credo, is. || Interpretar ab malícia. *Tomar alguna cosa por donde queda.* Aliquid in malam partem accipere.

MALICIÓS, A. adj. Maligne, mal intencionat, propens á obrar mal. *Malicioso.* Malitiosus, malignus, fallax. || Astut. *Malicioso, doble, escatimoso.* Malus. || Tot lo que conté malícia. *Malicioso.* Malitiosus. || Qui es inclinat á suspitar y desconfiar. *Suspica.* Suspica.

MALICIOSAMENT. adv. m. Ab engany y malícia. *Maliciosamente; de mala.* Insidiosè. || Ab astúcia ó solapa. *Maliciosamente.* Callidè, cautè. || Depravadament. *Maliciosamente.* Pravè.

MALICIOSET, A. adj. d. *Maliciosillo, ito, ico.* Callidulus.

MALICÓ. m. d. de mal. *Achaquillo, ito, malecillo.* Corporis levia imbecillitas.

MALIFET. m. ant. y

MALIFETA. f. y

MALIFICI. m. ant. MALDAT. || MALFICI.

FÉR ALGUNA MALIFETA. fr. FÉR ALGUN MAL.

MALIGNAMENT. adv. m. Ab malignitat. *Malignamente.* Malignè.

MALIGNANT. adj. Danyós, viciós *Malignante.* Vitians.

MALIGNE, A. adj. Mal intencionat, pervers. *Maligno.* Malignus. || Perjudicial, nociu. *Maligno.* Malignus. || Se diu de las malalties graves, que á pesar de sér benignas en la apariència, terminan molts vegades en la mort. *Maligno.* Lethalis.

MALIGNITAT. f. Enveja, malevolència. *Malignidad.* Malignitas, atis. || Inclinació á pensar y fér mal. *Malignidad.* Malignitas, atis. || Qualitat que constitueix danyosas las cosas. *Malignidad.* Malitia, æ.

MALINTENCIONAT, DA. adj. Lo qui té malas intencions. *Malintencionado, solapado, marrajo.* Versutus, malignus.

MALÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Malíssimamente.* Possimè.

MALÍVOL. adj. MALÉVOL.

MALL. m. Joch que s'executa ab botxas impellintlas ab unas masses. *Mallo.* Tudicularis majoris globi ludus, || L' instrument ó massa pera jugarlo. *Mallo.* Tudicula, æ. || Martell gros pera forjar lo ferro. *Macho, y mazo* náut. Ingensmalleus. || **MALLA**. || Espécie de martell gros y pesant que serveix als picapedrers y mestres de casas pera rómprer pedra. *Almadana, marra.* Malleus grandior.

MALL DE CAP Y PENA. Instrument de picapedrers ab dos fullas una de aixà y altra de destràl. *Alcantana.* Ascia, æ.

UNA EN LO MALL Y UNA ALTRE EN LA ENCLUSA. fr. met. y fam. ab la cual se nota als que parlan molt y quasi sempre fora del cas. *Dar una en el clavo y cien en la herradura.* Semel sapere, centies desipere.

MALLA. f. Cada forat entre nus y nus en los filats y cosas semblants. *Malla, ojo.* Macula, plaga, æ. || Cada anell de las cadenas. *Eslabon.* Fibula, æ. || Moneda que val mitj diner. *Medio dinero.* Obolus, i. || **COTA DE MALLA**. || En los jochs de noys, val la meytat de cada unitat que jugan; y així 'ls que jugan á balas, si 's jugan una bala cada dos vegades de guanyar, dihuen MALLA á lo que guanyan una vegada. *Medio.* Dimidium, ii.

FÉR MALLAS. Construhir teixit de mallas. *Mallar, hacer malla.* Hamis contexere.

REFER LAS MALLAS. fr. Compóndrer ó adobar las mallas espalladas de un teixit. *Remellar.* Annulos reficere.

MALLADA DE PASTORS. Pleta, paratje ahont se recullen los pastors y bestiar. *Majada, redil, apero.* Magalia, ium.

MALLARENGA. adj. f. XARTATRA, BALADERA,

MALLARENGA XIGA. f. Aucell de Espanya,

té l'esquena de color de plom, lo ventre cendrós, las alas y cua negras, lo cant semblant al martell del ferrer: anuncia pluja. *Herreroelo*. Turdi species.

MAL-LOGRAR. v. a. Pérdrer, no aprofitar. *Malograr*. Perdo, is. || Espatllar, destruir, fer malbé. *Malograr*; *echar á perder*. Disperdo, is. || v. r. Frustrarse lo que's preten ó desitja; se diu comunment dels joves que tenen una mort prematura. *Malograrse*. Perdo, pereó, is.

MAL-LOGRAT, DA. adj. Espatllat, llansat á pérdrer, perdut abans de temps. *Malogrado*. Immature feto perditus.

MAL-LOGRO. m. Acte y efecte de mal-lograr y mal-lograrse. *Malogro*, *malogramiento*. Perditio, nis.

MALLOL, A. m. y f. Vinya novella. *Majuelo*. Novelletum, i. || Sarment pera plantar. *Estaca*, *renuevo*, *majuelo*. Malleolus, i.

MALLORQUÍ, NA. adj. Cosa de Mallorca, isla de Espanya en lo Mediterrani. *Mallorquin*. Majoricensis.

MALMAJOR. m. DIABLE, MAL ESPERIT.

MALMANAT, DA. adj. Desmandat. *Malmandado*, *desmandado*. Male affectus, læsus.

MALMENAR. v. a. ant. MALTRACTAR.

MALMENAT, DA. adj. MALTRACTAT, MALPARAT.

MALMENJAT, DA. adj. Poch alimentat. *Malcomido*. Parvo cibo nutritus.

MALMÉS, A. p. p. *Malbaratado*, *malparado*, *gastado*, *dañado*. Male affectus, læsus.

MALMETACIÓ. f. Dissipació, desperdici. *Malbarato*, *desperdicio*. Dissipatio, nis.

MALMETEDOR, A. m. y f. MALBARATADOR.

MALMÉTRER. v. a. MALBARATAR. || Espatllar, arruinar, desllustrar, llansar á pérdrer. *Maltractar*; *echar á perder*. Depravo, as. || Maltractar, lesiar á algú. *Lastimar*. Lædo, is. || Pegar molt á algú. *Malparar*. Aliquem male mulciare. || met. Corrompre, pervertir. *Malear*, y *malmeter*. p. Ar. Corrumpto, is. || v. r. Llansarse á pérdrer los li-cors, conservas y viandas, etc. *Pasarse*, *malearse*, *dañarse*, *gastarse*, *picarse*, *echarse á perder*. Depravari. || Llastimarse 'l cos per algun cop. *Lisarse*, *lastimarse*. Lædi.

MALMIRAR. v. a. ULLPÉNDRE.

MALMIRAT, DA. adj. ant. DESATENT, IMPUDENT.

MALORDENAT, DA. adj. DESORDENAT.

MALPACIENT, A. adj. ant. MALSUFERT.

MALPARAR. v. a. Malmétrer á cops, maltractar. *Malparar*. Perdo, is.

MALPARAT, DA. adj. Malposat, malmés. *Malparado*. Perditus.

MALPARIDA. f. La dona que fá poch que ha malparit. *Malparida*. Abortum passa mulier.

MALPARIR. v. a. Parir abans de temps. *Malparir*, *abortar*. Abortio, as.

MALPARLAT, DA. adj. Desvergonyit en lo parlar. *Malhablado*. Convitiator.

MALPART. m. Gastament, part abans del temps. *Malparto*, *aborto*. Abortio, nis.

MALPÉNDRE. v. a. Péndrer las cosas en mala part ó en mal sentit. *Tomar á mal*. In malam partem accipere.

MALPENSAT, DA. adj. MALICIÓS.

MALPLACENT, A. adj. MALGRACÓS.

MALPLACEMENT. adv. m. MALGRACIOSAMENTE.

MALPOSAT, DA. adj. Dit del que ha rebut alguna injúria ó dany. *Malparado*. Male mulctatus.

MALPRÉS, A. p. p. *Tomado á mal*. Male acceptus.

MALQUIST, A. adv. Malvolgut. *Malquisto*, *mal visto*. Odiosus.

MALQUISTAR. v. a. Posar mal á una persona ab altra. *Malquistar*. Discordias serere.

MALQUISTARSE. v. r. Posarse mal ab algú. *Malquistarse*. Odium alienum sibi adiscere.

MALQUISTAT, DA. p. p. *Malquistado*. Invisus.

MALRUBINS. m. pl. Herba que's cria en parages sechs; es de dos pens de aisària, ab las camas cubiertas de borra blanca, quadradas, follas rodonas, escabrosas y de un vert clar, las flors petites y blancas. *Marrubio*. Marrubium, prasium, ii.

MALSATISFET, A. adj. MALCONTENT.

MALSONANT. adj. Lo que sona mal. Sól aplicarse á la doctrina que ofen á las orellas piadosas. *Malsonante*. Absurdus.

MALSUFERT, A. adj. Lo que no sab sufrir. *Malsufrido*. Male patiens.

MALTÉS, A. adj. Cosa de Malta, ciutat capital de la isla del mateix nom en lo Mediterrani, entre Sicilia y África. *Maltés*. Meliteus, melitensis.

MALTHUSSIA, NA. adj. Lo qui com Malthus creu que es menester posar obsacles al augment de població per créixer ésta en progressió geométrica, mentres los medis de subsistència segueixen sols una progressió aritmética. *Malthusiano*, *malthusino*. Malthusinus, i.

MALTRACTAMENT. m. MALTRACTE.

MALTRACTAR. v. a. Castigar, injuriar, insultar. *Maltratar*, *ultrajar*, *injuriar*, *ojar*. In aliquem sævire. || Malmétrer, espatllar, fer malbé. *Maltratar*. Quatio, is. || Prorrómpre en dictieris. *Soltar la bramona*. Convitia jactare.

MALTRACTARSE. v. r. MALMÉTRERSE, LESIARSE. || Dirse mutuament páraulas ofensivas. *Apitoarse* Rixari, jurgari.

MALTRACTE. m. La acció y efecte de maltractar. *Maltratamiento*, *maltrato*. Vexatio, atrectatio, nis.

MALTRE. v. a. ant. MALMÉTRER.

MALTRET. m. ant. MENOSCAMENT. || ant. TRABALL, MISERIA.

MALUCH, A. adj. Natural de y pertanyent á las islas Malucas. *Maluco*. Ad malucas pertinens.

MALURA. f. Epidèmia. *Constelacion, epidemia.* Epidemia, æ. || ter. LLAGA.

MALVA. f. Herba ben coneguda, las fullas de la qual són molt bonas pera ablanir los tumors ó inflamacions. *Malva.* Malva, æ.

MALVA RORDA. MALVÍ.

MALVA DE OLO. Espècie de malva de un olor molt agradable. *Malva de olor.* Malva odorifera.

MALVA MAJOR. Malva silvestre. *Malva mayor, of-cinal ó silvestre.* Malva vulgaris.

MALVA VERA. Espècie de malva de fullas entre anguladas y sinuosas, de vert clar, inodoras y de sabor musilaginos; las flors de hermós color de rosa purpúreo, de figura de campana, á vegadas senzillas, á vegadas dobles, y gosaa de propietats iguals á las fullas que són dulcificants, emollients, pectorals, etc. *Malva real, ó rósea, ó alcea rósea.* Malva rósea.

FÉR MALVAS. fr. met. Sér enterrat. *Hacer bode-quas.* Obiisse; terra humatum esse.

MALVADAMENT. adv. m. Ab maldat. *Malva-damente.* Nequiter.

MALVAR. m. Lloch plantat de malvas. *Malvar.* Malvis abundans ager.

MALVASIA. f. Casta de vinya que transporta-ren de la isla de Xio 'ls catalans quant tornaren de la guerra de las crusadas. *Malvasia.* Chia, cre-tica uva. || Lo vi de dit rahim. *Malvasia.* Creticum, arvisium vianum.

MALVAT, DA. adj. Pervers, dolent. *Malvado.* Nefarius.

MALVAVISCH. m. ant. MALVÍ.

MALVENTURAT, DA. adj. ant. MALAVEN-TURAT.

MALVER. v. p. ant. Fér malbè, malmètrer, espalliar. *Malcar.* Perdere, corrumpere. || PER-VERTIR.

MALVERSACIÓ. f. Mala inversió de caudals. *Malversacion.* Mala pecuniarum administratio.

MALVERSAR. v. a. Emplear mal lo diner. *Malversar.* Malò pecuniam administrare.

MALVESCH. m. Planta que fá las camas com de dos peus de altas, acanaladas, las fullas punte-jadas, las flors en pom, purpúreas, y divididas en sis parts y la llavor llargaruda. *Velera, dentelaria.* Dentaria, dentellaria, æ.

MALVESIA. f. MALVASIA.

MALVESTAT. f. ant. MALDAT.

MALVÍ. m. Planta que fá una cama de dos peus de alt; las fullas rodonas y peludas, y las flors molt semblants á las de la malva. La seva arrel es molt medicinal. *Malvavisco.* Alcea, althea, æ.

MALVIATGE. m. ó adv. Ningú, res ó gens: com: MALVIATGE 'l benefici que 'ns ha quedat. *Mal-dito; mal haya.* Nec unus quidem superat. || Espè-cie de imprecació. *Malhaya; Mal año; maldito, perezca.* Pereat. || Tant de bo. *Ojalá.* Utinam. || in-terj. afirmativa, com: MALVIATGE si diu veritat. *Por Dios, por vida; vive Dios, Mal año; voto á tal.*

Meherculè. || interj. de aménassa. *Jurárselo á algu-no, déjalo, voto á los ajenos de Dios, voto á quien; para estas, no te irás alabando.* Haud impunè abibis.

MALVIATGE LA ÀNIMA Ó 'L TESTAMENT DE JÚDAS, Ó LAS BANTAS DE PILAT. loc. usada únicament pera ma-nifestar lo disgust ó sentiment que 'nscáusa alguna cosa. *Pese ó pese á tal; mal haya el alma del dia-blo; y ab molta moderació, pecador de mí; válgame Dios.* Proh Deus!

MALVIATGE COM N' HA QUEDAT UN. exp. pera de-notar lo desitj del extermini de nostres contraris, ó de altrás cosas que no'ns acomodan. *Mal hoyan los que han quedado; así no hubiese quedado ningun-no; siento, lástima que haya quedado ninguno.* Ac-tum esset de illis.

MALVIATGE SI HO ENTENCH. loc. pera denotar que no s' enten alguna cosa. *Lleve el demonio lo que yo entiendo en este lío.* Nil capio.

MALVIATGE SI 'L TRÁU. loc. Dit en lo jach denota que 's perdrá. *Ya se lo llevará el diablo; yo chino si lo saca, á pagar de mi dinero.* Fidejussorem adstare.

MALVÍSCOS. m. ant. MALVÍ.

MALVIST, A. adj. MALQUIST.

MALVOLENCIA Y MALVOLENSA. f. ant. MALEVOLENCIA.

MALVOLENT, A. adj. MALÉVOL.

MALVOLER. v. a. Voler mal. *Malquerer.* Odio habere; malè velle.

FERSE MALVOLER. fr. Ferse aborrrir. *Malquistarse.* Alienum odium in se conciscere.

MALVOLGUT, DA. adj. Aborrrit. *Malquisto.* Odiosus, invisus, pessimè animatus.

MAMA. f. Nom que las criaturas donan á sa mare. *Mama.* Mater, tris. || MAMELLA.

MAMÁ. f. Yeu ab que 'ls noys y alguns majors anomenan á la mare, y alguns gendres y noras á sas sogras. *Namá.* Mamma, æ.

MAMADA. f. La temporada que maman las criaturas. *Mamada.* Lactantia, æ. || Cada vegada que maman. *Namada.* Lactatus, us.

MAMADOR, A. m. y f. La criatura que máma molt ó més temps de lo regular. *Mamon.* Diu, mul-tumque lacteus. || Qui máma ab molta afició. *Ma-moso.* Avidè lactens, lactitans.

MAMADORA. f. Instrument pera descarregar los pits de las donas. *Mamadera.* Fœmineis mam-mis lacte levandis vas.

MAMAR. v. a. Traurer xuclant la llet del pit. *Namar.* Lacto, as. || MORREJAR. || Gosar, com: se MAMA una bona renda. *Disfrutar, tener, comer.* Fruor, eris.

MAMAR Y FLORAR. fr. Repren als que's queixan dels beneficis rebuts perque no són majors. *Namar y gruñir.* Vel quo frueris inhiis.

MAMARSEHO. fr. met. Créurer ab sobrada facili-tat. *Tragárselo; creerse de lijero.* Nimium facilliter, temerè credere.

MAMÁSELAS FRESCAS. fr. Viure sense ningun cuidado de lo que pòt succehir. *Beber fresco.* Nihil timere.

MAMÁSELI Á ALGÚ LO QUE TÁ. fr. met. Sostráuerho ab art y manya. *Chuparle, pelarle, desplumarle, lamer la poza.* Emungo, is.

MAMARSE 'L DIT. fr. irón. Dit del que fá 'l decentés. *Mamarse el dedo.* Stultitiam simulare.

MAMAT AQUEIXA. exp. que s' usa quant á algú se li pèga algun cop ó se li fá alguna acció que la senta, pera donar á entèndrer que la mereixia ó que s' executa ab acert. *Tómate esa; sòrbete ese huevo.* Sorbite, ovum sume.

DONAR MAMAR. fr. Col·locar lo mugró del pit á la boca de la criatura pera que xuele la llet. *Amamantar, dar de mamar; dar el pecho; y atetar, dar la teta,* s' aplica comunment als irracionals. *Puerum ad ubera admovere; lacto as.*

MAMARRATXADA. f. Acció desconcertada. *Mamarrachada.* Absona actio.

MAMARRATXO. m. Figura ridícula. *Mamarracho.* Inconcinna figura.

MAMELLA. f. Part del cos del animal ahont acut la llet; en las donas per més honestat se diu pit. *Teta, mama, y pecho* en las donas, y *mamilla*, diuhen los anatómichs á la part principal sense contar lo mugró, y *tetilla*, la del home. *Mam. ma, æ, uber, is.*

DONAR LA MAMELLA. fr. DONAR MAMAR.

DONÁULI, Ó PAEN LA MAMELLA. fr. met. ab que's repren al que móstra mássa gelosia envers sa mare, y fá cosas de noys. *Mamar una teta.* Mammam velle suggere.

MAMELLADA. f. MAMADA. 2.

MAMELLASSA. f. aum. *Tetaza.* Ingens uber.

MAMELLETA. f. d. *Tetilla.* Mamilla, mamula, æ.

MAMELLUT, DA. adj. La persona que té grans mamellas. *Tetudo, teton.* Mammosus.

MAMELUCH. m. Lo tonto ó neci. *Mameluco, zote, gofo, zolochó, mama callos.* Habes, etis.

MAMET. n. p. de h. *Mamete.* Mames, i.

MAMEY. m. Arbre de América molt corpulent, ab fullas ovaladas, llisas y lluentas. Fá un fruyt quasi rodó, carnós y de gust de préssech. *Mamey.* Americana mammea.

MAMÍFEROS. m. pl. Classe de animals vertebrats y de sanch calenta, que pareixen los fills vius, y tenen mamellas pera alimentarlos. *Mamíferos.* Mammalia.

MAMILIÀRIA. f. Entre 'ls antichs la armadura ó pessa de ella que defensava 'l pit. *Mamiliaria.* Mamiliaria, æ.

MAMILOGIA. f. Part de la zoologia, que té per objecte l' estudi dels mamíferos. *Mamilogia.* Mamilogia, æ.

MAMOLA. f. Certa manera de posar la ma sota la barba de un altre com pera acariciarlo ó burlarse

de ell. Se sól fér comunment en los noys. *Mamola.* Menti per jocum attractatio.

MAMPARA. f. Porta regularment de tela sobrepasada á altra principal. *Mampara, antepuerta.* Protyrum, i.

MAMPESADA. f. FOLLET, PESADILLA.

MAMPOSTERIA. f. Obra de pedra y cals. *Mamposteria.* Cæmenticia fabrica.

MAN SUA. (A) loc. ant. *En su presencia.* In conspectu suo.

MANACORT. m. Instrument, espècie de clavimbol petit, ab quaranta nou ó cinquanta teclas y selanta cordas col·locadas en cinch pontets, y desde la primera fins á la última va baixant á proporció. *Manacordio, manicordio.* Monachordum, i.

MANADA. f. Porció de bestias. *Manada, halo, hatajo.* Grex, gis. || Porció de herba que's pòt agafar ab la ma. *Manada, manojo.* Manipulus, i. || Manoll de espigas que fan las espigoladoras. *Noraga.* Spicarum manipulus. || met. Reunió de gent despreciable en sa línea, com: MANADA de pícaros. *Hato, hatajo, gavilla, caterva, manada.* Costus, conventus, us. || Porció de porchs y altrás bestias. *Piera.* Grex, gis.

MANADET. m. d. *Manojillo, ito, ico, manojuelo, hacecillo, maña.* Manuciolum, fasciculus, i.

MANAJAR. v. a. MANEJAR.

MANALE. f. Pedra de mòlta fé entre 'ls romans pera fér plóurer en temps de sequedat, passejantla pels carrers fentla rodar. *Manale.* Manale.

MANAMENT. m. Orde, precepte, encàrrech, comissió. *Mandamiento, mandato, orden, precepto, mandado.* Imperium, ii. || Intimació. *Mandamiento.* Nuncius, ii. || Cada un dels preceptes del decálogo y de la Iglésia. *Mandamiento.* Mandatum, præceptum, i. || for. Despatj del jutge. *Mandamiento, mandato.* Decretum, jussum, i. || EDICTE. || pl. fam. Los cinch dits com: li ha aplicat los cinch MANAMENTS. *Mandamientos.* Digitti, orum.

MANANCIAL. m. Naixement de las ayguas. *Manantial, fontanar, fontanal.* Scaturigo, inis. || veu DE AYGUA. || met. Orígen, principi de alguna cosa. *Manantial.* Origo, inis. || adj. S' aplica al aygua que mana. *Manantial, manadero, manante.* Manans.

MANANCIAL DE AYGUA CALENTA. Las fonts minerals ahont la aygua raja naturalment calenta. *Burqa, termas.* Thermæ, arum.

MANANCIAL DE RIU. 'L caudal de aygua que dóna corrent á un riu. *Venaje.* Fluminis caput.

MANAR. v. a. Ordenar, decretar, donar ordes. *Mandar.* Dicto, as. || Regir, governar. *Mandar.* Impero, as. || v. r. Córrer, surtir, rajar, brollar lo licor. *Manar.* Mano, as. || ACOMPANYAR. || Disposar lo testament. *Mandar, legar, testar.* Mando, lego, as. || Disposar de alguna cosa com á duenyo de ella, exercir sobre de alguna cosa la autoritat de amo. *Señorear.* Dominor, imperor, aris.

MANASSA. f. aum. de ma. *Manaza.* Grandior manus.

MANAT, DA. p. p. *Mandado*. *Præceptus*, imperatus. || Fluit. *Manado*. *Defluxus*. || adj. OBE-DIENT. || m. MANADA. || MANOLL.

MANAT DE CABELLS. La cabellera ó un floc de ella. *Nata*, *mechon*. *Cæsaries*, ei.

MANAT DE CERDAS. Porció de ellas lligadas per algun us. *Cerdámen*. *Cetorum fasciculus*.

MANAT DE PALLA. Porció de palla pera fèr llum com si fòs un atxa. *Hacho*. *Fasciculus*, i.

MANATÍ. m. Cetáceo de uns quinze peus de llarch, ab la cua aovada, oblonga y 'ls membres anteriors guarnits de ungles de las que se serveix pera nadar y arrossegar per la ribera, y portar són fill. *Manati*, *lamantin*. *Manatus*, us.

MANCAMENT. m. FALTA.

MANCAR. v. n. FALTAR.

MANCEBA. f. AMIGA, CONCUBINA.

MANGH, CA. adj. ant. y

MANCO, A. adj. Qui es faltat de alguna ma ó bras, ó no pòt ferne us. *Manco*, *zopo*. *Francus*. || adv. MÈNOS. || FALTAT.

FÈR LO MANCO. fr. Aparentar ó fèr véurer algú que es manco. *Manquear*. *Mancam manum simulare*.

FÈR MANCO Á ALGU. fr. Ferirlo de manera que se li prive 'l us de la ma. S' usa també com á reciproc. *Mancar*. *Mancum facere*.

FÈRE MANCO. fr. Mostrar que no's té expedit 'l us de las mans. *Manquear*. *Mancam manum ostendere*.

NO RES MANCO. m. adv. ant. NO RES MENTS.

MANCOMUNACIÓ. f. Unió. *Mancomunidad*, *asociacion*. *Conspiratio*, *communio*, nis.

MANCOMUNADAMENT. adv. m. En unió ó conveni de dos ó més personas. *Moncomunadamente*; de *mancomun*. *Communi sententia*, *consensu*.

MANCOMUNAR. v. a. Unir dos ó més personas sas forsas ó cabals. *Mancomunar*. In *commune* conferre. || v. r. Associarse, unir-se dos ó més personas pera algun fi. *Mancomunarse*, *associarse*, *aliarse*; ir *acordes*, *undimes*; *hacerse*, *irse de manga*. *Conspiro*, as.

MANCOMUNAT, DA. p. p. *Mancomunado*. *Conspiratus*.

MANCÚS. m. ant. Moneda de or morisca que corria en Espanya y en 1137 valia 50 sous. *Man-cuso*. Moneta sic dicta.

MANDA. f. DEIXA, LLEGAT.

MANDADO. m. REGADO, MISSATGE. || ORDE, 7. 9.

MANDARÍ. m. Gobernador entre 'ls xinos. *Mandarin*. *Præfectus*, us.

MANDATARI. m. Encarregat, comissionat. *Mandatario*. *Mandatarius*, ii.

MANDATO. m. MANAMENT, ORDE. || Ceremònia eclesiàstica que consisteix en rentar los peus á dotze personas en lo dijous sant á imitació de Jesucrist. *Mandato*. *Mandatum*, i. || Lo sermó que's predica per dit motiu. *Mandato*. *Mandatum*, i.

MANDÍBULA. f. BARBA. 5.

MANDO. m. Imperi, càrrech de alguna cosa.

Mando, *gobierno*, y *timon*. met. *Gubernatio*, nis. || Poder, autoritat, superioritat. *Mando*. *Imperium*, ii. || Gobernar, règimen de alguna cosa, com de un exèrcit, de una plassa. *Mando*, *comando*. *Gubernatio*, nis.

MANDO MILITAR. La autoritat dels oficials superiors en l' exèrcit. *Baston*, *mando*. *Imperium*, ii.

MANDÓ. adj. Qui mana més de lo que li pertany. *Mandon*. *Imperiosus*. || IMPERIÓS. || m. La persona que sèns ofici determinat està á punt de fèr lo que se li mana, y especialment portar recados. *Mandadero*. *Famulus à mandatis*.

MANDONGUILLA. f. Vianda en forma de pilota petita que sòl ferse de peix, ó de carn trixada, ab espècies y ous. *Albóndiga*, *almóndiga*, *almondiguilla*. *Offa*, æ.

MANDRA. adj. Peresós. *Follon*, *haron*, *hargan*, *holgazan*, *poltron*, *guillote*, *pelasustan*, *zanguango*. *Otiosus*. || f. PERESA.

FÈR LO MANDRA. fr. Passar la vida sense treballar per peresa y oci. *Haragonear*, *holgazanear*, *zanganear*, *perezear*. *Otior*, aris.

MANDRÀGORA. f. Herba medicinal, lo fruyt de la qual es com una goma petita, però de olor pudent com las fullas. *Mandràgora*. *Mandragora*, æ.

MANDRAMENT. adv. m. ant. PERESOSAMENT.

MANDRARIA. f. PERESA.

MANDRE. f. MANDRA.

MANDRERIA. f. PERESA.

MANDRET. m. Guant de ferro, armadura antiga de la ma. *Guante*, *guantelote*, *manopla*. *Ferreà chirotheca*.

MANDRIL. m. Mono molt semblant al home, y molt impúdich, á quals circumstàncies déu lo nom que es compost de «man» en anglès home y de «dril» antiga paraula celta que significa llibertat. *Mandrill*. *Simius*, ii.

MANDRÓ. m. FONA.

MANDRONER Y MANDRONÉS. m. Tirador de fona. *Hondero*, *fundibulario*. *Funditor*, is.

MANDUCA. f. fam. Lo sustento que's pren al mitj dia. *Comida*. *Cibus*, i.

MANDUCAR. v. a. fam. MENJAR.

MÁNECH. m. La part ó cap de un instrument per ahont s' agafa pera usar de ell. *Mango*, *cabo*. *Manubrium*, ii. || Lo de las destrals, aixadas y semblants. *Astil*, *mango*. *Manubrium*, ii, *astile*, is. || Lo de la ferramenta dels artistes, com del enfor-mador. *Maceta*, *empuñadura*, *puño*. *Manubrium*, ii. || ESTEVA. || Lo tros dels gavinets que sosté la fulla, y 's compon de dos meytats juntadas de dalt á baix. *Cacha*. *Capulus*, i. || Lo ferro ahont està clavat lo ferro de la llansa. *Asta*. *Hasta*, æ.

MÁNECH DE ESCOBRA. 'L bastó ó canya de uns sis pams de llarch, que al cap davall té clavada la es-cobra. *Palo de escoba*. *Palus scopæ inductus*.

MÈS PUJA 'L MÁNECH QUE LA PAELLA. ref. MÈS PUJA 'L FARCIMENT QUE 'L GALL.

MANEFLA. m. ENTREMALIAI.

MÁNEGA. f. La part del vestit que cubre'l bras. *Manga.* Manica, æ. || Pessa de panyo que penja desde'l muscle en los blandrams. *Manga.* Pendens manica. || Metéoro, porció de aygua, que atreta pels vapors de la atmósfera s' alsa en la mar en forma de cono. *Manga, bomba, sifon, vòrtice aéreo.* Aquæ turbo. || Petita partida de tropa. *Manga.* Manipulus, i. || Espécie de paperina de roba pera colar licors. *Manga, capillo.* Liquoribus collandis cucullus. || Bufeta de un canonet á la boca pera donar servicius. *Mangueta.* Clister, eris. || Armadura antiga. *Manga.* Manica, æ. || náut. Instrument de roba alquitranada en forma de mànega pera traurer la aygua de las embarcacions. *Manguera.* Stupea manica picata. || Lo tros del fusell del carruatje ahont entra y vòlta la roda. *Manga.* Rotæ axis.

MÁNEGA DE COHETS. La roda plana de cohets que tot rodant los va despedint. *Girándula.* Ignitus arte factus vertex.

SÉR DE, Ó TENER LA MÁNEGA AMPLA. fr. Sér poch escrupulós. Se diu comunment dels confessors fàcils en absoldrer. *Ser de ó tener manga ancha; tener buenas ó grandes absolvederas.* Nimis facilem, blandum esse.

MANEGADOR. m. Qui té ofici de fér y posar los agafadors á las eynas del camp, com aixadas y altres. *Cabero.* Manubriorum artifex.

MANEGAR. v. a. ENMANEGAR.

MANEGARLA. fr. DONARLA, PEGARLA.

MANEGASSA. f. aum. *Mangote.* Amplior et longior manica.

MANEGAT, DA. adj. ENMANEGAT.

MANEGUÍ. m. ter. MANGOT. || MANGUITO.

MANEIG. m. L' us de las mans, tocamet. *Manejo.* Tractatio, nis. || Govern, direcció. *Manejo.* Administratio, nis. || Moviment descompassat de las mans pera major expressió de las paraulas y afecles. *Manoteo, manoteado, desgairre.* Mannum motus intempestivi. || ret. acció. || Moviment de admiració en cosa que no s' ho val. *Pasmarola, pasmarotada.* Rei vulgaris ridicula miratio.

MANEJABLE. adj. Fàcil de manejar. *Manejable.* Tractabilis. || Lo que's pòt portar ab facilitat. *Manejable.* Ductilis.

MANEJAMENT. m. ant. La acció de palpar ó tocar. *Manoseo.* Attrectatio, contrectatio, nis. || MANEIG.

MANEJAR. v. a. Passar alguna cosa per las mans. *Manejar, manosear.* Trac o, verso, as. || met. Governar, dirigir. *Manejar.* Duco, is. || Fér las diligéncias pera alguna pretensió. *Manejar.* agenciar; correr con; entender en. Administro, as. || v. r. Adquirir forsa y agilitat los impeditos. *Manejarse, mandarse.* Membrorum motum acquirere. || Disculparse de algun càrrech per sa mòlta activitat y destresa. *Manejarse, entenderse, conducirse bien.* Se rectè tractare. || Obrar ab trassa y manya. *Amañar-*

ss. Ingeniosè agere. || Posarse en moviment una multitud ó concurs de gent ó de animals. *Hormiguar, gusanear.* Formico, as, scateo, es.

MANEL. n. p. de h. *Manuel.* Emmanuel.

MANELET. d. de MANEL.

MANER, A. adj. ter. MANSO.

MANERA. f. Modo ó forma. *Manera.* Modus, i. || Geni, com: que li dirás á un home de aquesta manera. *Manera, genio, carácter.* Genus, eris. || Destresa, habilitat, com: té manera pera viurer sense treballar. *Maña.* Ars, tis. || pint. Modo, carácter que'l pintor ó escultor dona á sas obras. *Manera.* Stilus, i. || ret. L' estil que domina en cada autor. *Manera.* Stilus, i. || Los modals y port de alguna persona. Se sòl usar en plural. *Manera.* Urbanitas, atis. || Lo modo de parlar ó tractarse en lo tracte de la gent. *Término.* Modus, i, ratio, nis.

Á MANERA Ó Á LA MANERA. loc. A estiló, segun la moda. More.

DE AQUESTA MANERA. m. adv. De aquest modo. *De aquesta manera.* Hujusmodi.

DE ALTRA MANERA. m. adv. Diversament. *De otra manera.* Secus.

DE ALTRA MANERA ME Ó LI LLUIRIA 'L PERL. exp. Explica que en altres circumstàncies distintastindria millor sort ó fortuna. *Otro gallo me ó le cantara.* Aliter felicius eveniret.

DE CAP MANERA. adv. de negació absoluta. *De ninguna manera, de ningún modo, nequaquam.* Minime, minime gentium.

DE MANERA. m. adv. que adverteix que lo que's diu després de ell, es la manera de sér, ó fèrse la cosa de que's parla. *De manera, de modo, de suerte, por manera, de forma.* Ità.

DE MANERA QUE. m. adv. De modo que. *De manera que.* Ita quod; ita ut.

DE MALA MANERA. m. adv. Malament. *De mala manera.* Inepto modo.

DE NINGUNA MANERA. m. adv. DE CAP MANERA.

DE QUAISEVOL MANERA. m. adv. Indiferentment, sense distincció. *De cualquier modo, promiscuamente.* Promiscuè.

DE TOTES MANERAS. m. adv. Baix qualsevol aspecte que's mire alguna cosa. *A todas luces.* Quomodoquunque.

EN GRAN MANERA. m. adv. Sumament. *En gran manera.* Cumprimùm.

MAL Y DE MALA MANERA. m. adv. Mòlt malament. *Malo y de mala manera.* Malè et malo modo.

NO ES PER LO QUE VAL SINÓ PER LA MANERA. ref. que denota que algú segueix ab empenyo algun plet ó negoci, no tant per la utilitat que li pòt produhir, com per punt. *No es por el huevo, sino por el fuero.* Non ut prossit, sed ut valeat.

POSAR DE MALA MANERA. fr. MALPARAR.

SI T' HO TINCH DE TORNAR A DIR, T' HO DIRÉ DE ALTRA MANERA. loc. fam. ab que 's sòl respòndrer al qui no's dona per entès, ó no fá cas de lo que se li diu. *¿Lo he de decir cantando ó rezando? ¿Audistine?*

MANES. m. pl. mit. Las sombras, las ánimas dels difunts. *Manes.* Manes, ium.

MANESCAL. m. Qui per ofici cūra las béstias. *Albèitar, veterinario.* Veterinarius, ii.

MANESCALIA. f. Art de curar las béstias. *Albeiteria, veterinaria.* Mulomedicina, veterinaria, æ.

MANESCH, CA. adj. MANUAL.

MANETA. f. Cilindro de pedra pera móldrer lo cacau. *Mano.* Pilum, i. || Altre cilindro més prim pera refinar la pasta de la xocolata. *Refinadera.* Cilindrata et oblonga lapis. || Barreta de ferro ab un botó á cada cap pera apretar ó afliixar los caragols dels manyans. *Desvolvador.* Laxandis vel constringendis verticulis manubrium. || Barra que surt de lo alt del rodet ó mola del molí del oli, del arbre de la tabona, etc., ahont s' enganya l' ormeitj de la cabalcadura pera tirar y móldrer. *Mayal.* Temo, nis. || Forat al cap de la esteva, xarrach, etc., pera agafarlo ab la ma. *Manija.* Manubrium, ii. || La agulla dels rellotges que senyala las horas. *Mano, maneoilla, saeta, sastilla.* Acus horarum index. || met. fam. Reprehensió. *Carda, rociada, felpa.* Reprehensio, nis. || d. de ma. *Manuela, manecilla, ica, ita.* Manicula, æ.

DONAR Ó PASSAR UNA MANETA. fr. met. Donar una forta reprehensió. *Dar una mano, una buena mano, un mandoble, jabon, una felpa, peluca, calada.* Acriler objurgare.

FÉR MANETAS Á LA PADRINA. loc. fam. Fèndrer á besamans. *Tomar de mil amores.* Libentissimè red-dere.

MANGANELL. m. ant. Enginy ó arma de ba-tir. *Mangano.* Tormentaria bellica arma.

MANGANESA Y MANGANETA. f. Metall trencadis que's troba combinat ab l' oxígeno. *Manganesa.* Calybeum magnesium.

MANGANILLA. f. ter. Filat en forma de pa-perina que's posa en los nius dels pardals pera agafar los vells. *Capillo, alabandina.* Cassis, is. || Treta, sutilesa de mans. *Manganilla.* Tequa, æ, præstigium, ii.

MANGARA. f. ALMANGRA.

MANGERIA. f. rimt. DESPESA.

MANGLE. m. Arbre de India molt alt y gros de fulla semblant á la perera. *Mangle.* Rhizophora mangle.

MANGOT. m. Espécie de guant sense dits que cobreix desde la munyeca fins al colze. *Miton.* Brachialis manica.

MANGOTXO. m. ter. La mànega desasseada y que cau sobre la ma. *Mangajarro.* Inconcianna et justo longior manica.

MANGRA. f. ALMANGRA.

PINTAR DE MANGRA. fr. ALMANGRAR.

MANGUAL. m. ant. Instrument compost de mànec de mitja cana de llarch ab un anell en una punta de la que penjaven tres cadenas ab unas bolas de ferro als extrems, ab lo que's feria ju-gantillo com un fuhet. *Mangual.* Oetue, as.

MANGUITER. m. Fabricant de mangños y altres coses de pell. *Manguitero.* Pellicarum rerum artifex.

MANGUITO. m. Mànega de pell, oberta pels dos caps pera abrigar las mans. *Manguito.* Manul-cus, i. || Mitja mànega petita de que solen usar las donas. *Manguito.* Brevis manica. || Rodanxa de es-part que tapa 'l botó de las rodas dels carros. *Bo-oín, bocil.* Sparteæ armilla. || Cèrcol de ferro ab que s' abrassa y assegura 'l botó de la roda del carro. *Cincho, guardacantones.* Ferreus circulus.

MANIA. f. Extravagància, tema, capritxo. *Ma-nia.* Insania, æ. || Desitj, afecte desordenat de al-guna cosa. *Mania.* Libido, inis. || Locura que's fixa en un sol objecte. *Mania.* Insania, æ. || mit. Dios-sa mare dels llars. *Mania.* Mania, æ.

MANIÁTICH, CA. adj. Boig, qui té manias. *Maniático, maniaco, caprichoso, testarudo.* Insanus, amens; fanaticus.

MANICOME. m. BOJERIA. 6.

MANICOR. m. MANACORT.

MANIFASSEJAR. v. a. Manejar arbitrária-ment alguna cosa. *Escudillar, manejar, tijeretejar, manipular, mangonear, montantejar.* Pro arbitrio statuere. || Ficarse, mesolarse sense necessitat en los negocis. *Cucharetejar, meter su cucharada.* Ali-enis rebus se invocatum immiscere. || PUTINEJAR.

MANIFASSER, A. m. y f. Entremetiat; bulli-ciós y de poch profit. *Nequetrefe, entremetido, za-randillo, manipulante, argadillo, y manifiacero* p Mur. Ardelio, nis. || ter. MARNESSOR.

MANIFASSERIA. f. Acció de manifiasejar. *Oficiosidad, quijoteria, entremetimiento.* Officiosi-tas, atis.

MANIFEST, A. p. p. ir. MANIFESTAT. || adj. Patent, descubert á tot lo mon. *Manifesto.* Promp-tus. || Clar, evident, conegut, declarat, notori. *Ma-nifesto.* Evidens. || m. Escrit ab que's justifica pú-blicament alguna cosa. *Manifesto.* Apologia, æ, apologeticus, i.

POSAR DE MANIFEST. fr. Presentar alguna cosa al públich. *Poner de manifesto; exponer al público; manifestar.* Expono, as.

MANIFESTACIÓ. f. Declaració, ostentació tí ostensió de alguna cosa. *Manifestacion.* Manifesta-tio, expositio, nis.

MANIFESTADOR, A. m. y f. Qui manifesta, declara ó fá véurer. *Manifestador.* Manifestator, is.

MANIFESTAMENT. adv. m. Clara, patent evidentment. *Manifestamente.* Manifestè.

MANIFESTAR. v. a. Declarar, fér véurer, descobrir. *Manifestar.* Manifesto, as. || Presentar, Produhir, fér paréixer. *Manifestar.* Prodo, is. || Indicar. *Manifestar.* Indicium facere. || for. De-duhir, exposar l' actor ó dret en judici. *Demandar.* Postulo, as. || ACUSAR.

MANIFESTAT, DA. p. p. *Manifesto, mani-festado.* Manifestatus.

MÁNIGA. f. MÀNEGA.

MANIGOT. m. MANGOT. || MANGOTKO. || Mánega massa llarga y ampla. *Mangote.* Amplior et longior manica.

MANIGRAFIA. f. Tractat sobre la enagenació mental. *Manigrafia.* Manigraphia, æ.

MANIGUETA. f. náut. Tot tros ó cap de fusta escayrat y un poch còrb que serveix pera assegurar las escotas, cops, etc. *Manigueta.* Parva manica.

MANILLA. f. Adorno de pedras preciosas que portan las donas en las munyecas. *Manilla, brazalete.* Amilla, æ. || Anell de ferro que's posa en las munyecas dels presos. *Manilla, esposa.* Manicæ, arum. || Joch de cartas que comunment se juga entre quatre repartint tot lo joch. Cada donada hi ha un coll trunfo que es lo de la última carta. 'Ls nous que també 's diuhen MANILLA són los majors, cada un de són coll. *Malilla.* Quidam chartarum ludus. || En lo truch de espaseta 'l set de espasas y oros. *Mata.* Superiores in ludo matarrata dicto, chartæ septem aureis aut ensibus distincta. || En alguns jochs de cartas la segona superior. *Malilla, mala.* Pagella secunda.

MANILLA BARROTADA. La en que cada hu juga per sí y comunment se juga entre tres. *Malilla alborotada.* Ludus chartarum sic dictus.

MANILLA DE RECTOR Y VICARI. La que's juga entre dos, posadas las cartas en pilas de quatre en quatre y sempre descuberta la de damunt en cada pila. *Malilla de dos.* Pagellarum ludus sic dictus.

MANILLA DE TUMBAGA. Adorno de metall llis ab pedras, etc. que solen portar las donas en las munyecas. *Tumbagon, brazalete de tumbaga.* Ex orichalco armilla.

MANIOBRA. f. Obra de mans. *Maniobra.* Opus, eris. || met. Indústria y modo de manejar un negoci. *Maniobra, Industria,* æ, directio, nis. || náut. Art de manejar las embarcacions. *Maniobra.* Navigia regendi ars. || náut. Lo modo de operar á bordo, 'l treball dels mariners. *Maniobra, maniobras.* Opus ministerium nauticum. || Lo conjunt de tots los caps y aparells de una embarcació y 'l de qualsevol pal ó verga de ella, y 'l dels que actuan en una operació. *Maniobra.* Navis armamenta. || Qualsevol de las evolucions que executa una esquadra ó divisió. *Maniobra.* Evolutio, nis. || mil. Evolució de la tropa. *Maniobra.* Militum motus. || náut. La operació ab que's dona á las naus las posicions, y moviments de que són capassas per medi del timó, etc., així la capa, la virada, 'l arbolar una nau, etc., són maniobras. *Maniobras.* Ad navim regendam præstita opera.

MANIOBRA ALTA. náut. La que necessita la acció de la gent en lo alt dels pals. *Maniobra alta, maniobras por alto.* Per altum navis nauticum ministerium.

MANIOBRA BAIXA. náut. La que's pòt executar desde la cuberta ó sense que's mariners pujen als pals. *Maniobra baja.* Ex contignatione præstitum ministerium.

MANIOBRA CORRENT. náut. Los caps que están en joch pel maneig de tot l'aparell. *Cabos de labor ó maniobra corriente.* Navis armenta.

MANIOBRA DE FERM. náut. Tota la que serveix pera la subjecció dels pals, con són estays, obenques, etc. *Jarcia muerta ó de firme.* Ad mala firmanda ministerium.

AVANSAN LAS MANIOBRAS. fr. náut. Prevenirse maniobrant ab la anticipació necessària, en las immediacions de terra, baix, etc. y quant se navega en companyia de altras naus, pera evitar las averias que podria causar una obra precipitada. *Adelantar las maniobras.* Ministerium nauticum ad maturare.

MANIOBRAR. v. a. Traballar ab las mans. *Maniobrar.* Machinor, aris. || náut. Executar alguna maniobra. *Maniobrar.* Navem regere. || Donar á la nau tots los moviments y direccions de que es capàs segons convé y requireixen las circumstancias. *Maniobrar.* Nauticos funes versare.

MANIOBRAR INDEPENDENTMENT. fr. Obrar separatament algun buch sense subjecció á las maniobras generals de la esquadra ó divisió á que pertany. *Maniobrar independiente ó con independencia.* Separatim operare.

MANIOBRER. m. Qui sab y exercita la maniobra de las embarcacions. *Maniobrista.* Navium regendarum peritus.

MANIOPLA. f. ant. MANOPLA.

MANIPLE Y MANÍPUL. m. Adorno sagrat que porta 'l sacerdot en lo bras esquerre sobre de la alba quant diu missa. *Manipulo.* Manipulus, i.

MANIPULACIÓ. f. Modo de obrar. *manipulacion, operacion.* Operandi modus. || met. Maneig en los negocis. *Manipulacion.* Directio, nis.

MANIPULANT. m. MANIFASSER.

MANIPULAR. v. a. MANIFASSEJAR.

MANÍPULO. m. MANIPLE.

MANIQUEISME. m. Secta dels maniqueus. *Maniqueismo.* Manichæismus, i.

MANIQUEO Y MANIQUEU. m. Heretge que segueix la doctrina del heresiarca Mânes. *Maniqueo.* Manichæus, æi.

MANIQUEU. m. pint. Figura ó estàtua artificial inmoible pera acomodarla del modo que vol lo pintor y estudiar los ropatges y posturas. *Maniquè.* Versatile simulacrum.

MANLEVAR. v. a. ant. ENMANLLEVAR.

MANLEUTA. m. ant. EMPRÈSTIT.

MANLLEU. m. La acció de enmanllevar. *Prestacion.* Commodatum, mutuum, i. || La mateixa cosa enmanlleuada. *Préstamo; empréstito.* Commodatum, i.

DEIXAR Ó DONAR Á MANLLEU. fr. Fiar, donar alguna cosa per temps ab obligació de tornar. *Prestar.* Commodo, as.

DEMANAR Á MANLLEU. fr. ENMANLLEVAR.

PÈNDRE Á MANLLEU. fr. *Tomar prestado.* Mutuo sumere; ab aliquo mutuari.

MANLLEUTA. f. FIANSA.

MANLLEUTAR. v. a. ant. *AFIAN SAR.*

MANLLEVADÍS. A. adj. Postls, sobreposat, agregat. *Postizo. Adscititius.* || *ENMANLLEVAT.* || Lo que 's pòt enmanllevar. *Prestadizo. Mutuatitius.*

MANLLEVAR. v. a. *ENMANLLEVAR.*

MANNA. f. Substància gomosa, de sucre, de una espècie de freixe de Sicília y Calàbria; s' usa com medicina purgant. *Maná. Manna, æ.*

MANNÀ. m. Rosada ab que Déu alimentá al poble de Israel en lo desert. *Maná. Manna, æ.* || Espècie de papabenet molt petit. *maná. Granula minuta saccharo formata.* || S' aplica figuradament als aliments del ànima. *Maná. Animæ pabulum.*

MANXAR LO MANNÀ. fr. Rébrer socorro repetit. *Venir el cuervo. Corvi adventu crebrum auxilium reciperere.*

MANO, A. m. ter. *GERMÀ.* || *ASTUT, DROGA. 2.*

MANOBRE. m. Lo jornalier que ajuda als mestres de casas en tot alló que no necessita art, com: portar rajolas, morter, etc. *Peon de albañil. Mercenarius, operarius, ii.*

MANOLL. m. *MANADA. 2.* || L' agregat de arrels de certs jonchs que usen los teixidors de lli pera allisar los fils del urdit, y traurer las desigualtats. *Empesador. Ex stirporum radicibus manipulus.*

VÉR MANOLLS. fr. Repartir herba, lli, ó altra cosa semblant en porcions que 's pugan agafar ab la ma. *Amanojar, hacer manojos. In fasciculos congerere.*

MANOPALA. f. p. u. y

MANOPLA. f. La pessa de armadura ab que 's cubria la ma. *Manopla, guantelete. Ferrea chirotheca manus.* || Espècie de fuhet que usen los cotxeros. *Manopla. Aurigæ flagellum.*

MANÓS, A. adj. Lo que 's fácil de manejar. *Manuable, manejable, manual. Manualis.*

MANOSET, A. d. *MANEJABLE. Manualis.*

MANOSSEJAR. v. a. Tocar molt repetidament alguna cosa ó grapejarla. *Manosear, sobajar, sober. Atrecto, as.*

MANOTADA. f. Lo cop donat ab la ma. *Manotada, manotazo, manoton, quantada. Ictus manu impactus.*

MANQUERA. f. La falta, inutilitat ó defecte en la ma ó bras. *Manquedad, manquera. Manus mutilatio.*

MANSAMENT. adv. m. Ab mansuetut. *Mansamente. Mansuetè, leviter.*

MANSIÓ. f. Detenció ó parada en alguna part. *Mansion, estado. Mansio, nis.* || *DOMICILI.*

VÉR MANSIÓ. fr. Detenir-se en alguna part. *Hacer mansion. Alicubi morari.*

MANSIONARI, A. adj. S' aplica al eclesiàstich que viu dins del clàustro. *Mansionario. Vitam in sacris ædibus egens.*

MANSÍSSIM, A. adj. sup. *Mansísimo, mansuetissimo. Mitissimus.* || En los irracionales. *MANSÍLS.*

MANSO, A. adj. Suau; tractable, apacible,

benigne. *Manso. Mansuetus.* || Animal domesticat. *Manso, duendo. Cicuratus.* || mel. Sossegat. *Manso. Quietus.* || Qui no ofen. *Manso. Blandus.* || m. esqueller. || Dit dels animals que no són braus. *Manso. Mansuetus.* || m. Los bens de la primera fundació de una iglésia. *Manso. Patrimonia parochis assignata.*

MANSOS MORTS. Los arruinats ó derruits. *Mansos muertos. Durusis.*

POSAR Á ALGÚ MANSO COM UN ANTELL. *fs. fam. Se* diu del que estant molt obstinat, se l' ha redubit á la rahó ó á lo que altres li han persuadit. *Poner mas blando que una breva. Paccatum aliquem red-dere.*

MANSUET, A. adj. *MANSO.*

MANSUETUT. f. Dulçura, benignitat, suavitat en lo tracte y costums. *Mansedumbre, afabilidad, agrado, benignidad, suavidad. Clementia, æ.*

MANT. m. ant. *GRANDE, PRÓCER, MAGNATE.* || adj. ant. *GRAN.* || ant. pl. *MOLT.*

MANTA. f. *FLASSADA.* || La que 's posa á las calçadures, y també la que usen en algunas parts los homes en lloch de capa pera abrigarse. *Manta. Dorsuale stragulum.* || Defensa formada de taulons. ó vigas, pera cubrirse 'ls soldats que van á escalar ó arruinar una muralla. *Manta, mantelete. Pluteus, ei.* || Lo drap ab que 's tapa la sella del cavall. *Telliz. Ephippii, tegumentum.* || Cubertura de las ancas dels cavalls. *Gualdrapa, mantilla. Ephippii stragulum.* || Acció de mantejar. *Manteamiento. Alicujus in altum sagulo distento jactatio.*

Á MANTA. m. adv. Adojo, ab molta abundància. *A manta; á manta de Dios. Abundè.*

DONAR LA MANTA. fr. Tirar en alt á algú posat en una manta sostinguda per quatre, un en cada punta. *Dar una manta; mantejar. Aliquem distento sago impositum in sublimè jactare.*

TAPAR Ó CUBRIR AB LA MANTA. loc. *Emantar. Dorsuali stragulo cooperire,*

MANTAYRE. m. *MANTER.*

MANTEGA. f. La substància crassa de la llet. *Manteca. Butyrum, i.* || *LLART, GREIX.* || La substància grassa de alguns fruyts, com del cacau, etc. *Manteca. Pinguedo, inis.* || fam. *MENTIDA.*

MANTEGA DE ASSAR. La que's trau de la flor del taronjer ó llimoner. *Manteca de azahar. Butyrum citranguli.*

MANTEGA DE ANTIMONI. Sal sòlida, espessa, untosa, blanca, y al ayre 's torna groga semitransparent, deliquescent, inodora. Es un cáustich molt enèrgich. *Manteca ó cloruro de antimonio, muriato sobreoxygenado de antimonio. Chloruretum, butyrum antimonii; causticum antimoniale.*

COM UNA MANTEGA. exp. Denota que algun menjar está ben assahonat, tendre, sabrós. *Como una leche. Suavis.*

MANTEGADA. f. Panellet amassat ab mantega. *Mantecado, almojabana. Libum, i; butiracea placenta.*

dona a la terra que s'ha llaurat ó és guret. *Bisazon*. Repastinatio, nis.

MANTORNAR. v. a. Llaurar la terra segona vegada. *Bisar*, *arrejegar*, *aricar*. Repastino, as.

MANTÓS, A. adj. Se diu de la gallina quant torna lloca. *MANTUT*. || *met.* *ARRUPIT*, *ACLAPERAT*, *TRIST*, *INGRAT*.

MANTUÀ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent a Mántua ciutat de Llombardia sobre 'l riu Minci, y pàtria de Virgili. Entre 'ls poetes regularment l' usan per anomenar a Virgili. *Mantuano*. Mantuanus.

MANTUT, DA. adj. Lo poll ó auell que fa manto. *Mantudo*. Coopertus.

MANUAL. adj. Lo que cab en la ma y 's pòt manejar fàcilment. *Manual*. Manualis. || Fàcil de executar. *Manual*, *casero*. Tractabilis. || Lo que s'executa ab las mans. *Manual*. Manufactus. || Lo que 's pòt portar fàcilment de una part a altra. *Manual*. Tractabilis. || m. Llibre en que's compren lo més substancial de alguna matèria. *Manual*. Manualis liber. || Llibre que conté 'ls ritus de la administració de Sagraments. *Manual*. Enchiridion, ii, manuale, is. || Llibre en que's homes de negocis posan las partidas de càrrech ó data pera passarlas després al llibre major. *Manual*. Commentarium, ii. || *ENQUIRIDION*.

MANUCH. m. ant. Boci, tros.

MANUCOR. m. MANACOR.

MANUELLA. f. Samaler, palanca. *Palanca*, *manual*. Palanga, arum. || La barra del timó de la nau. *Caña*, *manuella*. Ansa gubernaculi.

MANUFACTURA. f. Mans, artifici de una obra. *Manufactura*. Manufactum, i. || Lo salari ó preu de ella. *Manufactura*. Manupretium, ii.

MANUMISSIÓ. f. Acte y efecte de manumitir. *Manumission*. Manumissio, nis.

MANUMISSOR. m. Qui dona llibertat a un esclau. *Manumitir*. Manumitto, is.

MANUMITIT, DA. p. p. *Manumiso*, *manumitido*. Manumissus.

MANUSCRIT, A. adj. Escrit de ma. *Manuscripto*. Manuscriptus. || m. Lo pergami, paper, etc. escrit de ma. *Manuscrito*. Codex, icis.

MANUTENCIÓ. f. y

MANUTENÉNCIA. f. for. ant. Acte y efecte de mantenir y mantenirse. *Manutencion*. Conservatio, nis. || Aliment. *Manutencion*, *alimento*. Victus, us. || for. Conservació, amparo, protecció. *Manutencion*. Tutela, æ.

MANXA. f. Instrument de pell que arreplega 'l vent pera despedirlo ab més fúria. *Fuelle*, y *barquin*, *barquinera* 'l dels ferrers. *Follis*, is. || La cuberta dels cotxos, birloixos que's plega en figura de manxa. *Fuelle*. Umbella, æ.

MANXADOR, A. m. Qui manxa en la orga. *Entonador*. Flator, is.

MANXAR. v. a. Fér vent ab la manxa. *Afollar*, *soplar*, *follar*. *Follibus* suflare. || Arreplegar y fér

lo vent ab las manxas del orga. *Entonar*. *Folles organorum* at tollere, inflare. || *met.* Fomentar discórdias. *Echar*, *poner leña ó aceite al fuego*; *añadir fuego al fuego*; *atizar*, *revolver el hato*. *Oleum camino* addere.

MANXEGO, A. adj. Cosa de la Manxa província de Espanya. *Manchego*. Contestanus, laciensis.

MANXIULA. f. Pegat de cantáridas ó altra cosa que alsa bombollas. *Vejigatorio*, *cantárida*. Causticus, i. || *BRIÓNIA*.

MANXOL. m. MANCO.

MANY, A. adj. ant. GRAN.

MANYA. f. Indústria, habilitat, destresa, trassa. *Maña*. Solertia, æ. || Artifici, sagacitat. *Arbitrio*, *maña*, *astucia*, *arteria*, *solercia*. Calliditas, atis. || Costum, ressabi. *Maña*. Prævus mos.

DONARSE MANYA. fr. Enginyarse. *Darse maña*, *ingeniarse*, *bandearse*. Diligentiam adhibere.

VALERSE ALGÚ DE SAS MANYAS. fr. Valerse de tota sa indústria y habilitat pera negociar y conseguir alguna cosa. *Hacer sus habilidades*. Suas arces et dexteritatem adhibere.

MANYÀ. m. Serraller, qui fa panys, etc. *Cerrajero*. Ferrarius, ii.

FÉR DE MANYÀ. loc. Traballar en dit ofici. *Cerrajear*. Fabri ferrarii artem exercere.

MANYACH, CA. adj. Manso, moix, falaguer. *Mego*. Placidus. || *ASTUT*, *SAGÀS*.

MANYAGADURA Y MANYAGARIA. f. Afa-lech. *Mimo*. Blandities, ei. || Artifici carinyós pera enganyar. *Raposeria*, *zorreria*. Vulpina assentatio.

MANYETA. f. d. La manya ab astúcia y bellaqueria. *Mañeta*. Techna, æ. || fam. Persona astuta y cautelosa. *Mañetas*. Callidus, sagax.

MANYO, A. adj. MANYACH.

FÉR LO MANYO. fr. Fingir, afectar humilitat ó moderació. *Hacer la gata*, *ó la gata ensogada*, *ó la gata muerta*, *hacer la encorvada*. Humilitatem, modestiæ simulare. || *FÉR lo desentés*. *Hacer el pando*, *el memo*. Tarditatem affectare.

MANYOCH. m. Porció de fols, cabells, etc. separada de las altràs. *Mechon*, *pegujon*, *cadejo*. Flocus, i, y villus, i, lo de pels.

MANYÓS, A. adj. Enginyós, industriós. *Mañoso*, *mañero*. Industrious, solers. || Artificiós, fét ab art y manya. *Mañoso*. Artificiosus. || *ENGANYÓS*. || *Sagàs*, *astut*. *Mañero*. Sagax. || Qui té manya pera lograr las cosas ab poch treball ó á costa dels altres. *Cucañero*. Solers, sagax. || Qui usa de artifici ó cantela. *Artificioso*. Callidus.

MANZUGAR. v. a. ant. MENJAR.

MAPA. f. Dibuix en que's representa la situació de diferents sitis, llocs ó terrenos. *Mapa*, *carta*. Tabula geographica. || *met.* Lo més estimat en sa línia. *Mapa*, *nata*. Flos, oris.

MA-PONYA Ó MA-PUNYA. ant. *Mi deber ó posibilidad*. Facultas mea.

MAQUIAVÉLICH, CA. adj. Pertanyent a las

máximas de Nicolau Maquiavelo. *Maquiavélico*. *Maquiavelicus*.

MAQUIAVELISME. m. Sistema de Maquiavelo, tocant a la política y art de regnar, que destrueix la rahó, infama l' enteniment, es contrari al mateix interès en que idolatra, y destrueix las mateixas reglas que dona. *Maquiavelismo*. *Machiavelismus*, i.

MAQUIAVELISTA. m. Qui segueix las máximas de Maquiavelo, que es lo mateix que destruhidor de la societat humana. *Maquiavelista*. *Machiaveli sectator*.

MÁQUILA. f. ter. QUARTÀ.

MÁQUINA. f. Instrument, Ingeni, invenció per medi de la qual se fá alguna cosa. *Máquina*. *Machina*, æ. || Agregat de parts que componen un tot. *Máquina*. *Machina*, æ. || met. Multitud, abundància de alguna cosa. *Máquina*, *multitud*, *cúmulo*, *infinitud*, *sin número*, *diluvio*, y *amanta*. *fam*. *Copia*, æ, *multitudo*, *inis*. || met. Trassa, projecte. *Máquina*. *Machinatio*, *nis*. || Edifici gran y sumptuós. *Máquina*, *pieza*, *octava maravilla*. *Celsum*, *sumptuosum* *ædificium*. || Artifici pera representar algun fèt. *Máquina*. *Machina*, æ. || poét. Acció ó modo de accionar en que'ls poetas introduheixen algun poder sobrehumà pera desfer los enredos de especial difficultat. *Máquina*. *Machina poetica*. || mil. Cada un dels artificis en las operacions de guerra especialment en la artilleria. *Máquina*. *Librilia*, *orum*.

MÁQUINA DE MOVIMENT. La que té en sí'l principi de moviment en lo rellotje. *Autómata*, *autómato*. *Automaton*, i.

MÁQUINA HIDRÁULICA. La que serveix pera condubir y elevar las ayguas. *Máquina hidráulica*. *Hydraula*, æ.

PER MÁQUINA. m. adv. Sense reflexió, alborotadament. *Por máquina*; *a topa tolondro*, *a tontas y a locas*. *Inconsultè*.

MAQUINACIÓ. f. Trassa, manya, projecte, artifici regularment per mal fi. *Maquinacion*. *Machinatio*, *nis*.

MAQUINADOR, A. m. y f. Qui maquina. *Maquinador*, *maquinante*. *Machinator*, *is*. || Inventor, autor. *Maquinador*. *Machinator*, *is*.

MAQUINAL. adj. Mecánich, pertanyent a la máquina. *Maquinal*. *Machinarius*. || m. ant. Espécie de roba de vestir. *Maquinal*. *Quoddam pallium*.

MAQUINALMENT. adv. m. A modo de máquina. *Maquinalmente*. *Machinali more*.

MAQUINAMENT. m. MAQUINACIÓ.

MAQUINAR. v. a. Trassar, disposar, inventar ingeniosament. *Maquinar*. *Machinor*, *aris*. || Inventar, discórrer ab intensió cosas novas. *Maquinar*. *Commolior*, *iris*. || Procurar enganyar ó arruinar a algú. *Tramar*, *maquinar*, *urdir*, *proyectar*. *Fraudis*, *perniciet* *causas texere*.

MAQUINÀRIA. f. Art de fabricar máquinas. *Maquinaria*. *Machinaria*, æ. || MECÁNICA.

MAQUINAYRE. m. MAQUINISTA.

MAQUINETA. f. d. *Maquineta*. *Machinola*, a.

MAQUINISTA. m. Enginyer, inventor de màquines. *Maquinista*. *Machinarius*, ii.

MAQUINOSAMENT. adv. m. ARTIFICIOSAMENT.

MAR. amb. Conjunt ó gran massa de ayguas que rodeja la terra en una extensió de sa superfície molt major que la que ocupan sos continents ó islas; y pera facilitar la intel·ligència de las descripcions geogràfica é hidrogràfica's considera dividit en algunas parts ab lo nom que aquestas ocupan en lo globo, com atlàntich, mediterrani, pacífich, etc., y en general pren lo de la costa, país ó regne de que banya las voras. *Mar*, y en la poesia *sal*, *salado*, *talís*, *anstrite*, *vado*, *Neptuno*, *campos de Neptuno*, etc. *Mare*, *is*, *pontus*, i. || met. Abundància de alguna cosa ó cosa incomprehensible, com: un MAR de llàgrimas. *Mar*. *Copia*; æ. || Se diu dels grans estanys, com lo MAR mort. *Mar*. *Mare*, *is*. || La agitació mateixa del mar ó conjunt de sas olas causadas pel vent, y més la elevació de aquesta y de cada una de ellas. *Mar*, *marejada*, *oleaje*, *olaje*. *Maris æstuario*.

MAR ADRIÀTICH. Lo golfo de Venècia. *Mar adriático ó golfo de Venecia*. *Adria*, æ.

MAR ALBOROTAT. Se diu quant fá grans onadas ab la forsa del vent ó de la tempestat. *Mar alto*, *alirado*, *tempestuoso*, *embravecido*, *enfurecido*, *hinchado*. *Tumultuosum*, *iratum mare*.

MAR ATLÀNTICH Ó OCCIDENTAL. Lo que está entre las costas occidentals de Europa y Africa y circals polars. *Mar atlántico*, *austral*. *Atlanticum mare*.

MAR BÀLTICH. Part del oceàno septentrional. *Mar báltico*. *Seythicum mare*.

MAR BERMELL. Lo golfo de Aràbia. *Mar rojo*, *golfo arábigo ó de Meca*. *Erythræum*, *idumæum*, *rubrum mare*.

MAR BLANCH. Golfo del oceàno. *Mar blanco*, *de Laponia*. *Mare album*.

MAR BONANSA Ó EN CALMA, Ó DE DONAS, Ó BONA MAR. exp. que denota la tranquil·litat més ó menos absoluta ó perfecta del mar, per efecte de la calma. *Mar bonanza*, *en calma*, *en leche ó de leche*, *navegable*, *tranquilo*. *Tranquillum mare*.

MAR BRITÀNICH. Part del oceàno occidental. *Mar británico*. *Britanicum mare*.

MAR CARPACI. Part del mediterràneo. *Mar carpacio*, *de escarpante*. *Carpathium mare*.

MAR CASPI. Gran estany entre la Geòrgia, la Pèrsia, la gran Tartària y la Moscòvia. *Mar caspio ó de Sala*. *Caspium mare*.

MAR DE ÀFRICA. Part del mediterràneo. *Mar de Africa*. *Africum mare*.

MAR DE ALEMANYA. Part del oceàno septentrional. *Mar de Alemania*, *del norte*. *Germanicum mare*.

MAR DE AZAN. Part del oceàno etiòpich. *Mar de Azan*. *Azanium mare*.

MAR DE AYGUA. exp. que pondera una gran quantitat de aygua, que'l vent fá entrar impetuosa-

ment en alguna part. *Rio ó mar de agua.* Flumen aquarum.

MAR DE BATALLA. náut. Lo paratge ahont combaten ó han combatut dos esquadras. *Mar de batalla.* Mare ubi præliantur naves.

MAR DE BRONZE. Gran vas del temple de Salomó. *Mar de bronze.* Tusum mare.

MAR DE CANDIA Ó DE CRETA. Part del mediterráneo. *Mar de Candia ó de Creta.* Creticum mare.

MAR DE CANTÀBRIA. Part del oceàno occidental. *Mar de Cantàbria ó cantàbrico.* Cantabricum mare. *Mar de ESCOCIA.* L' oceàno calidónich. *Mar de Escocia.* Pigrum, caledonium mare.

MAR DE ESPANYA. La part del mediterráneo situada en las costas de Espanya. *Mar de España.* Ibericum mare.

MAR DE FONDO Ó DE LLEVA. La agitació de las ayguas en alta mar que fa una gran maró, la qual ve á romprese en las costas. *Mar de fondo ó de leva.* Æstius mare.

MAR DE GRÈCIA. Part del mar egeo en lo mediterráneo. *Mar de Grecia.* Græcum, jonium mare.

MAR DE GUINEA. Part del oceàno occidental. *Mar de Guinea.* Hesperium mare.

MAR DE LAS INDIAS. Part del oceàno oriental. *Mar indico, ó de las Indias, oceàno reunido.* Indicum mare.

MAR DELIURA. ANT. ALTA MAR.

MAR DE MÀNDRIA Ó MIRTOS. Part del arxipélach. *Mar de Mandria, de Mirtos.* Myrtoum mare.

MAR DE POPA. 'S diu quant ve 'l vent de popa. *Mar de popa.* Secunda vela.

MAR DE SICILIA. Part del mediterráneo. *Mar de Sicilia.* Siculum mare.

MAR DE SIRIA. Part del mediterráneo. *Mar de Siria.* Syriacum, syrium mare.

MAR DE TIBERÍADES. Gran estany de Judá. *Mar de Tiberiade, lago de Genesareth, ó mar de Galilea.* Galileæ mare.

MAR DE TOSCANA. Part del mediterráneo. *Mar de Toscana, tirreno.* Inferum, tyrrhenum mare.

MAR DE XIPRE. Part del mediterráneo. *Mar de Chipre.* Cyprium mare.

MAR EGRO Ó ARXIPÉLACH. Part del mediterráneo entre Assia, Macedònia, y Grècia. *Mar egeo, ó archipiélago.* Ægeum, i.

MAR GLACIAL. Part del oceàno septentrional. *Mar glacial.* Congelatum, pigrum mare.

MAR GRAN. OCCÉANO. || met. GOLFO.

MAR JÓNICH. Part del mediterráneo. *Mar jonio.* Jonium mare.

MAR MAJOR. ANT. *Mar negro.* Nigrum mare.

MAR MEDITERRÀNEO Ó MÁRMARA. L' que está entre Europa y Assia. *Mar mediterráneo.* Mediterraneum, nostrum mare.

MAR MORT. L' estany Asfallite en Palestina. *Mar muerto.* Mortuum salis; asfallites mare.

MAR NEGRE. Ponto. *Mar negro ó mayor.* Melapontus, i.

MAR OCCÉANO. La major extensió de aygua. *Océano.* Oceanus, i.

MAR PACÍFICH Ó DEL SUR. Mar boreal. *Mar pacífico ó del sur.* Mare boreale.

ALTA MAR. La part del mar lluny de la terra. *Alta mar, mar alta.* Altum, i.

ANAR PER LA MAR Ó CÓRRER LAS MARS. loc. Navegar comunment sense destino fixo com fan los corsaris. *Correr el mar.* Transfreto, as.

ANAR EN SANCH LA MAR PER CAUSA DEL FORT VENT Ó TEMPORAL, etc. fr. ant. *Estar muy alborotado el mar.* Irrequietum mare.

COM MÉS MAR MÉS VELA. ref. que'ns anima á vencer las dificultats. *Cuando mas mar mas vela; á mas moros mas ganancia.* Quo major est præda major est quæstus.

DE SA MAR. loc. ant. De aquesta part del mar. *Citramar, de aquesta parte del mar.* Citrà mare.

DE LA MAR LO BON PEIXÓ Y DE LA TERRA 'L MOLTÓ. ref. Denota las bonas qualitats de ditas cosas. *De la mar el mero y de la tierra el carnero.* Ex mari merula, ex terra sapit aries.

DELLÀ MAR. loc. ant. ULTRAMAR.

ESTAR FET UNA MAR DE AYGUA. fr. Estar molt suat. *Estar hecho una agua, ó un pollo, ó una sopa de agua.* Sudore madere.

ESTAR LO MAR COM UNA BASSA DE OLI. fr. Estar molt sossegat. *Estar la mar en leche, en calma, en bonanza, pacífico, tranquilo; aceite.* Tranquillum esse mare.

ESTAR LO MAR MOLT ALBOROTAT. fr. Se diu quant está molt furios per causa de las grans onadas ab la forsa del vent ó de la tempestat. *Estar el mar por las nubes, alto.* Mare esse iratum.

FERSE Á LA MAR. fr. Apartarse de la costa ficantse mes endins. *Largarse, hacerse, echarse, meterse á la mar.* Dare vela ventis.

LA MAR QUANT MÉS TÉ, MÉS DRAMA. ref. Denota quant insaciable es la codicia, pus com més se té, més se desitja contant sobre lo que 's té. *Quien mas tiene, mas quiere.* Majora cupimus quo majora veniunt.

NAVEGAR AB LA MAR. fr. Seguir ab la embarcació la direcció que porta la mar. *Navegar con la mar.* Maris cursum sequi.

PASSAR LA MAR. Navegar á algun clima remot. *Pasar la mar ó el charco.* Transfreto, as.

PÈRDRE LA MAR. loc. náut. ant. *Quedar vencido en combate naval.* In mare victus.

PLENA MAR. L' estat de la maró en sa major altura al acabar la creixent. *Plea mar, plena mar, aguas llenas, cabeza de agua.* Æstus maris.

PUJAR LA MAR. fr. Trobarse en són moviment de pujada ó creixent en lo fluxo. *Subir, crecer la marea ó la mar.* Marea æstuari.

RIBA MAR. loc. ant. A la vora del mar. VORA MAR.

ROMPRE LA MAR. fr. Desferse las onadas ab escuma contra las rocas. *Quebrar el mar ó las olas.* Æquora spumare.

TIRAR AGUA AL MAR. fr. met. Donar à qui té abundància y no ho necessita. *Llevar leña al monte; echar agua en el mar.* Aquam in mari fundere
VORA-MAR. loc. *Orillas del mar, á la orilla del mar.* Ore maris.

MARACH, GA. adj. ant. **AMARCH.**

MARAGAT, DA. adj. Natural de y lo pertanyent à la Maragateria. *Maragato.* Asturicus.

MARAGDA. f. ant. **ESMERALDA.**

MARANYA. f. Enredo, embrolla. *Maraña, estratagema, trampa, maula, engaño, cancamusa.* Commentum, i. || Agudesà. *Maraña travesura, tramoya.* Mentis solertia. || La abundància de brossa, arbustos y espinas. *Maraña.* Dumetum, i.

MARAQUINCA. f. osset.

MARASME. m. Extrem, últim grau de mageresa per efecte de enfermetat llarga ó pertinàs. *Marasmo.* Macies extrema, semuna.

MARASSA. aum. de **MARE.**

MARASTRA. f. ant. **MADRASTRA.**

MARASTRE. f. MENTA BORDA.

MARAVEDIS. m. Moneda antiga espanyola que unas vegadas s' ha entes per moneda efectiva y altràs per una quantitat de diner. Ha tingut diferents valors segons la estimació del march de plata, y la qualitat del metall; perque ni hagué de or, de plata y de aram. Actualment 34 maravedisos componen un ral de velló. *Maravedí.* Morabatinus, i.

FINS AL ÚLTIM MARAVEDIS. loc. Denota que s' obliga à algú à pagar tot lo que déu. *Hasta el último cuadrante.* Usque ad ultimum quadrantem.

MARAVELLA. f. Prodigí, succés extrany. *Maravilla.* Prodigium, ii. || Admiració. *Maravilla.* Mirum, i. || met. Bondat notable, especial, ú objecte que ho té, com: aquest noy es una **MARAVELLA.** *Prodigio, maravilla, encanto, portento.* Mira; speciosa res. || Herba oficial que renova las flors cada mes. *Maravilla; flores de muerto.* Calendula, æ. || Herba que produheix flors blavas viadas de raigs roigs, de figura de campaneta, y las camas que fàcilment s' enredan. *Maravilla.* Hederaceus convolvulus.

À LAS MIL MARAVELLAS. m. adv. Primorosament. *A las mil maravillas; exquisitamente.* Mirè, mirificè.

PER MARAVELLA. m. adv. Per una gran casualitat; pocas vegadas. *Por maravilla; rarísima vez.* Rarò.

MARAVELLARSE. v. r. Admirarse. *Maravillarse, asombrarse, encantar, estremecerse, pasmar.* Miror, aris. || **ESPANTARSE.**

NO ES DE MARAVELLAR. loc. No es extrany. *No es extraño, no hay que maravillarse.* Nil mirandum.

MARAVELLAT, DA. p. p. *Maravillado.* Admiratus. || adj. **ESPANTAT, ATÓNIT.**

MARAVELLÓS, A. adj. Admirable. *Maravilloso, prodigioso, asombroso, pasmoso.* Mirus.

MARAVELLOSAMENT. adv. m. De un modo admirable. *Maravillosamente, portentosamente, prodigiosamente.* Mirè.

MARBRAT, DA. adj. **JASPEJAT.**

MARBRE. m. Pedra de cals, llustrosa, de un gra molt fi, sòlida, que admet puliment; té totes las varietats del color blanch, y passa algunas vegadas al gris. *Mármol, y brocatel* lo jaspejat de vários colors, y *Alaqueca, alaqueques* lo clapat de color de sanch que 's troba en la América en trossos petits. Marmor, is.

MARBRECH, CA. adj. Lo que es de marbre ó té sas qualitats. *Marmóreo, marmoroso, marmoleño.* Marmoreus.

MARCA. f. Nota ó senyal. *Marca.* Tessera, æ. || L' instrument ab que 's marca. *Marca.* Nota, æ. || Província, departament, com: **MARCA** de Ancona. *Marca.* Provincia, æ. || La mida certa que deu tenir qualsevol cosa. *Marca.* Mensura, æ. || cicatris. || Lo senyal que 's fá ab un ferro bullent à las espallas dels malfactors. *Marca.* Stigma, atis. || Senyal que 's fá al bestiar. *Pegunta.* Pecudibus pice inditum signum. || **SELLO.** || Lo senyal que una cosa deixa en altra apretantla. *Impresion.* Impressio, nis. || **SELLADURA.**

DE MARCA Ó DE MARCA MAJOR. m. adv. Excessiu en sa línea. *De mas de marca ó de marca mayor.* Solito major.

MUDAR LA MARCA. fr. Posar en una cosa una senyal nova en lloch de la que tenia, á fi de ferla desconeguda. *Trasñalar.* Signa transmutare.

POSAR LA MARCA. fr. **MARCAR.**

MARCADOR, A. m. y f. Qui marca. *Marcador.* Signator, is. || Mida de llarch, ample y gros que han de tenir las fustas pera sér de lley. *Marco.* Lignarium quadrum.

MARCAR. v. a. Imprimir, posar la marca. *Marcar, y marchamar* si es en los fardos de comers. Signo, as. || Advertir alguna cosa notable en algú. *Marcar, notar.* Noto, as. || Posar senyal ó marca en alguna cosa á fi de que's distinguesca de las altràs. *Marcar.* Signo, as. || **ASSENYALAR.** || **KOTAR.** || Exercir lo contrast en las alhajas de or y plata. *Contrastar.* Aurum et argentum publica auctoritate æstimare et sigillare. || **EMPEGAR.** 3. || Fer una senyal ab un ferro bullent en los delinquèals, esclaus, etc. *Herrar, ferretear.* Stigmata inurere. || **FITAR.**

MARCAT, DA. p. p. *Marcado.* Notatus.

MARCEL. m. ant. n. p. de home. *Marcelo.* Marcellus, i.

MARCELINA. f. Plat ab un motillo de xicara en lo mitj, pera que aquesta no's gire. *Macerina, y mancerina* ant. per haverla inventada 'l marques de Mancera, segons Terreros. Patina cavo distincta.

MARCH. m. n. p. de home. *Marcos.* Marcus, i. || Pes de mitja lliura castellana ó vuyt onzas. *Marco.* Selibra, æ. || Lo bastiment de las alcobas, finestras, etc. *Marco.* Margo, inis. || En los quadros, miralls, etc. **GUARNICIÓ.** || Moneda de dit nom. Lo de plata pura en 1157 valia 44 sous barcelonesos. En 1283 fou declarada la lley de la moneda

de Barcelona à 72 diners de plata fina cada march de bona plata. *Marco*. Marcus, i.

MARCIAL. adj. Lo que pertany à la guerra y à Marte. *Marcial*. Martius.

MARCIT, DA. adj. MÚSTICH.

MARE. f. La femella que ha parit. *Madre*. Genitrix, icis, mater, tris. || Títol de reverència entre las religiosas. *Madre*. Mater, tris. || La dona que en los hospitals ó altrás casas de reculliment té tot lo govern ó partideell. *Madre*. Mater, tris. || La dona que ampara y procura la prosperitat dels racionals, y per extensió tolas las cosas del género femení de que s' experimentan beneficis, com: Catalunya es mare de la indústria. *Madre*. Mater, tris.

|| Causa principal y origen de alguna cosa, y 'l millor medi pera sa intel·ligència ó logro de alguna cosa, com: la experiència es mare del desengany. *Madre*. Mater, tris. || L' espay que ocupa 'l curs regular de un riu. *Madre*, lecho, álveo. Alveus, i. || La part en que 's concebeix y alimenta 'l feto. *Madre*, matriz, útero. Uterus, i. || Parlant de clavagueras, céquias, etc. la major abont van à parar altrás. *Madre*. Mater, tris. || La abella mestra que en cada buch es una, y bástá pera més de 1000 mascles. *Abeja maesa ó maestra*. Mellifica apis fœmina. || La abella que ab la brunzit denota que vól eixir del buch per aixambrar en altra part. *Enjambradera*. Apum novus rex. || pl. Lo solatge del vi, vinagre y alguns altres licors. *Madre*, poso, vinaza, hez, asiento, suelo, fondillon, y solera pr. And. Matrix, icis.

MARE DE DÉU DE LA O. Festa de la expectació de Nostra Senyora, que 's celebra en Espanya 'l dia 18 de desembre. *Nuestra Señora de la O, ó de la expectacion*. Expectationis festum.

MARE DE LAS DIDAS. La que té per ofici buscar didas. *Acomodadora de amas*. Nutrices infantibus quærens fœmina.

MARE DEL BOSCH. Herba. LLIGABOSCH.

MARE ESTURDIDA CRIA LA FILLA TULLIDA. ref. Ensenya que no deuenh sér las mares tan treballadoras que no deixen res per fér à sas fillas. *Madre ardida hace la hija tullida*. Sollicitæ matris fit deses nata labore.

MARE, PERE 'M TOCA, TOCAM, PERE, ARA QUE LA MARE NO HO VÉU. ref. ab que 's repreñ al noys que renyint ab altres sense voler cedir, se queixan. *Picame, Pedro, que picarte quiero*. Obsinatio obsistis obstinatio.

MARE PIADOSA, CRIA LA FILLA MELINDROSA. ref. Denota que la excessiva pietat y condescendència dels superiors s'ol sér molt perjudicial als súbdits, porque es causa que 's tornen ociosos, etc. *Madre piadosa, cria hija merdosa ó medrosa, ó madre pia, daño cria*. Blanda nimis genitrix caris est noxia natis.

CONTARNO Á LA MARE. loc. fam. Denota que no's créu lo que algú diu. *Contárselo á la madre, á la tia*. Credat Judæus appella.

EIXIR DE MARE 'LS RIUS. fr. Surtir las ayguas dé s'ón curs regular. *Salir de madre*. Flumen exandare.

EIXIRSE DE MARE. fr. met. Excedir de lo acostumat. *Salir de madre, de juicio*. Modum excedere. || Enfadarse molt fins à parlar ó obrar fora de rahó. *Perder los estribos, salir de sus casillas*. Mente evagare.

ENCABA 'M VOLDRIAU FÉR CRÉURER QUE LA MARE DE DÉU 'S DIU JOANA. loc. fam. FÉR VÉURER LA LLEONA.

FÉR EIXIR DE MARE. fr. met. Causar gran inquietut. *Sacar de madre, ó de sus casillas, exasperar, amostazar*. Alicui stomachum movere; alicquem exacerbare.

GRAN MARE Ó MARE COMUNA. TERRA.

LA MARE PASTA. loc. ab que's nota al qui diu un despropòsit ó pregunta importuna. *Si preguntais por berzas, mi padre tiene un garbanzal*. Extra chorum canis.

NO ES AQUEIXA LA MARE DELS OUS. fr. S' usa quant algú fá alguna cosa aparentant diversa causa de la que realment lo mou. *No es esa la madre del cordero: ó esa es la madre del cordero*. irón. At, at? hoc illud est.

PIA MARE. anat. Membrana subtil que enclou tot lo cervell. *Pia mater, pia madre*. Pia mater.

QUANT LA MARE NO HI ES JO SALTO Y BALLO. ref. Denota la falta que fá 'l cap de una casa ó comunitat, per la llibertat que's prenen los dependents de ella. *Holgad, gallinas, que el gallo está en vendimias: cuando en casa no está el gato, se estiende el rato*. Tota impunè domo mus fele absente vagatur.

QUI NO VÓL CRÉURER Á LA BONA MARE, HA DE CRÉURER Á LA MALA MADRASTRA, Ó Á LA PELL DE CABRA. ref. Denota que 'ls que no fan cas de las advertències dels que 'ls estiman, experimentan mals resultats. *Quien no cree en buena madre, oreed en mala madrastra*. Qui lenitate abutitur supplicio coercetur.

SEMBLARSE ALGÚ Á SA MARE. fr. Tenir fisonomias ó costums com ella. *Madrear*. Matrem referre.

MAREA. f. Lo flux y refluxo del mar. *Marea*. Maris æstus atque recessus. || La part de la vora del mar que s' ocupa ab lo flux ó plena mar. *Marea*. Littus, oris.

MAREIG. m. y

MAREJAMENT. m. ant. L' acte y efecte de marejarse. *Mareo, mareamiento*. Nausea, æ. || met. Moléstia, enfado. *Mareo*. Tedium, ii.

MAREJAR. v. a. ter. Molestar, enfadar. *Me-rear*. Stomachor, aris.

MAREJARSE. v. r. Regirarse, provocar à vomit lo moviment de las naus ó carruatges. *Marearse*. Nauseo, as. || AVERIARSE.

MARE-MÁGNUM. exp. llat. pera denotar abundància ó grandesa de alguna cosa. *Mare-magnum*. Mare-magnum.

MARENJE. m. Aucell blavench que està quasi sempre en los arbres, y 's manté dels insectes que

hi troba. També menja llavor de canem y nous, quals forada ab lo bech que'l té molt punxagut. *Paro cerúleo*. *Parus cæruleus*.

MAREPERLA. f. Peix dit així per las perlas que cria en la closca. *Madreperla*. *Margarilifera*, æ. **SEMBLANT Á MAREPERLA**. fr. Lo que té un color que imita al de la mareperla. *Anacarado*. *Necchari similis*.

MARESMA. f. Terreno baix que s' inunda ab las ayguas del mar ó riu. *Marisma*. *Ætuaria*, orum.

MARETA. f. d. *Madrecilla*, *ica*, *ita*. *Matercula*, æ. || fam. La mare que estima massa á sos fills. *Madrona*, *madraza*. *Nimis indulgens mater*. || Principi de maró. *Mareta*. *Sensim in mare increbrescentis ventus*.

MÁRFAGA Ó MÁRFECA. f. Espécie de sach gran ab forat en lo mitj, que ple de palla, espart, etc. serveix de matalàs. *Jergon*, y *márfega*, *márrega* pr. Ar. y *marregon* pr. Rioj. *Straminea culcitra tormento plena*. || met. Persona grossa, pesada y tosca. *Jergon*. *Nimis crassus*.

MARFANA. f. adj. ter. *XIMPLA*.

MARFIL. m. Substància de que constan las dos dents incisivas de la barra superior del elefant. *Marfil*. *Ebur*, oris.

COSA DE MARFIL. Lo que's fá de ell ó li pertany. *Marfileño*, *ebúrneo*. *Eburneus*.

MARFIT, A. adj. ant. PRES, ROBAT. || adj. ter. *MÚSTICH*, *PANSIT*.

MARFITARSE. v. n. ter. *ENMOSTIGARSE*, *PANSIRSE*.

MÁRFUGA. f. Pigota ó verola en lo bestiar. *Morriña*, *epidemia*, *constelacion*. *Mortalis et contagiosa infirmitas*. || *EPIDÉMIA*.

MARFULL. m. *VIBURNO*.

MARFUNDIRSE. v. r. Aflaquirse, pérdrer las carns. *Estenwarse*, *deshacerse*. *Macresco*, *macesco*, is.

MARFUNDIMENT. m. *DESGANA*.

MARFUNDIR. v. a. ant. *CONSTIPAR*.

MARFÚS, A. p. p. ant. *CONSTIPAT*. || adj. Extenuat, regularment per causa de fam. *Transido*. *Summè languidus*.

MARGA. f. Terra blanca á modo de greda pera adobar la terra. *Marga*. *Marga*, æ.

MARGALL. m. Herba com á jull perniciosa als sembrats. *Vallico*. *Lolium*, ii.

MARGALLÓ Y MARGALLON Ó MARGALLONS. m. Palma borda. *Margallon*, *palmito*. *Humilis chamærops*. || Lo cor de dita planta entre las palmas y las arrels que es de unas quatre polzadas de llarch, y conté una substància cilíndrica, blanca, y bona pera menjar. *Palmito*. *Chamæropis medula*.

MARGARIDA. n. p. de dona. *Margarita*. *Margarita*, æ.

MARGARIDETA, MARGARIDOYA Y MARGARIDUSSA. f. Herba perenne de flors blanques ó encarnadas que naixen immediatament

de la arrel: se cultiva en los jardins. *Maya*, *Margarita*, *bellis*, *bellorita*. *Bellis*, idis.

MARGARITA. f. ant. *PERLA*.

LA CIÈNCIA MARGARITA. Així s' anomenava en los sigles mitjans la filosofia. *Ciencia margarita*. *Philosophia*, æ.

MARGE. m. Paret regularment de pedra seca pera detenir la terra en las heretats. *Mota*, *ribazo*. *Crepido*, *margo*, inis. || Tanca de terra apilotada pera impedir lo pas á alguna heretat. *Valla*, *vallado*. *Vallum*, i. || *MINAS*. || L' extrem de un camp més alt que la part de fora pera que no entren las ayguas. *Mota*. *Margo*, inis. || Espay que queda sens escriure en los dos costats del paper. *Márgen*. *Margo*, inis. || Ocasíó, motiu. *Pié*, *márgen*, *ocasion*, *motivo*. *Ansa*, æ, *occasio*, nis.

DONAR MARGE. fr. met. Donar ocasió ó motiu. *Der márgen ó pié*. *Ansam præbere*.

FÉR MARGES. fr. Circuhir ó tancar ab marge las terras. *Vallar*, *valladear*. *Vallo munire*.

FÉR Ó DEIXAR MARGE AL PAPER QUE S' ESCRUIU Ó IMPRIMEIX. Deixar blanch en la vora de un imprés ó manuscrit. *Margenar*, *marginar*. *Spatium papiro ad notas apponendas relinquare*.

NOTAR AL MÁRGE. fr. Apuntar alguna cosa á la vora del escrit. *Margenar*, *marginar*. *Notam margini scribere*.

MARGINAL. adj. Lo que está en lo marge ó li pertany. *Marginal*. *Marginalis*.

MARÍ, NA. adj. Lo que es de la mar ó li pertany. *Marino*. *Marinus*.

MARIA. f. Nom dulcíssim de la Mare de Dèu y Senyora nostra. *Maria*. *Maria*, *Deipara*, æ.

MARIA SOLA. 'L ciri blanch que's posa en lo més alt del candelero triangular en los fásols. *Maria*. *Maria*, æ. || Lo mateix candelero. *Tenebrario*. *Tenebrarium*, ii.

AVE MARIA. Oració ab que l' arcàngel sant Gabriel saludá á Maria Santíssima. *Ave Maria*. *Ave Maria*. || Expressió pera saludar quant s' entra en algun paratge. *Ave Maria*. *Deo gratias*.

QUANT ES MENESTER MARIA, VINGA MARIA; QUANT NO ES MENESTER MARIA, FORA MARIA. ref. Denota que regularment sols estimam á las personas quant las necessitam. *Ama sois, ama mientras el niño mama, desde que no mama ni ama ni nada; entretanto que cria amamos el ama, en pasando el provecho, luego olvidada*. *Sæpè alienos dum illis egemus, æstimamus*.

SANTA BONA MARIA. loc. ab que's dóna á entender que algú 's conforma ab lo que succebeix ó s' diu. *Cristo con todos, santas pascuas*. *Benè sit*.

MARIAGNA. n. p. de d. *MARIANA*.

MARIAGNETA. f. dim. de *MARIANA*.

MARIAL. adj. *MARIANO*.

MARIALLUISA. f. Planta medicinal de olor molt aromàtic de cidra, dita així per havér estat dedicada á la reyna Maria Lluïsa esposa de Car-

los IV. *Maria luisa, yerba de la princesa*. Aloysia citrodora.

MARIANO, A. adj. Lo que pertany a Maria Santíssima. *Marial, Mariano*. Ad Mariam pertinens; marianus. || n. p. de home y de dona. *Mariano*. Marianus, i.

MARIDABLE. adj. S' aplica a la vida y unió que hi deu haver entre marit y muller ó lo que'ls correspon. *Maridable*. Maritalis, conjugalis.

MARIDABLEMENT. adv. m. Ab unió ó afecte maridable. *Maridablemente*. Conjugalter, conjugum more.

MARIDADA. adj. ant. CASADA.

MARIDAR. v, a. ant. Casar a la dona. *Casar*. Marito, as.

MARIDAT, DA. adj. CASAT.

MARIDATGE. m. Unió dels casats. *Maridaje, enlace*. Conjugium, ii. || met. Conformitat y unió de las cosas entre sí, com la parra y l' arbre. *Maridaje*. Conformatio, nis. || m. Dret pels gastos del matrimoni del príncep que s' exigia en Aragó y Catalunya a tots los vehins. *Maridage*. Principis conjugium vectigal.

MARIDET. m. BRASERET.

MARIETA. m. Home de poch esperit. *Mandilon; de poquito*. Iners, ertis. || Lo cobart y afeminat. *Marica, maricon*. Ignavus. || f. pl. Herba semblant a la canya, que produheix unas boletas molt duras que serveixen per agrans de rosari. *Lágrimas de David, de Job*. Lithorpesmon, i. || PANAROLA.

MARIETA. d. de MARIA.

MARINA. f. Costa de mar. *Marina*. Littus, oris. || MARINERIA.

MARINA, MARINA. loc. ant. COSTA; COSTA.

MARINADA. f. Vent apacible de la part del mar. *Marea*. Placidus ventus. || Lo vent de mar un poch més fort. *Marero*. Marinus ventus. || Cert guisat de la marina. *Marinada*. Embamma nauticum.

MARINATGE. m. ant. MARINERIA.

MARINER. m. Qui serveix en las maniobras de las embarcacions. *Marinero, marino*. Nauta, æ.

GITAR MARINER DE NAU. fr. *Despedir un marinero*. Dimitto, is.

QUANT LO MARINER SERÁ DE SÍ MATEIX. loc. Quant lo mariner va per són compte. *Cuando el marinero va por cuenta propia*. Ex propria ratione navigare.

MARINERIA. f. Professió y exercici del mar. *Marineria, marinaje, marina*. Embœnatica, æ. || Conjunct de mariners. *Marineria, marinaje*. Nautarum turba.

MARINESCH, CA. adj. Pertanyent al mariner. *Marinesco*. Nauticus.

MARINXA. f. Convit ab bulla y regositj. *Gira, zahora*. Convivium, ii.

MARIPOSA. f. XINXA. || PAPALLÓ.

MARISCAL DE CAMP. Oficial del exèrcit de un grau inferior al tinent general. *Mariscal de campo*. Castrorum præfectus.

MARISCALAT. m. Dignitat, empleo de maris-

cal. *Mariscalato, mariscalia*. Munus præfecti castrorum.

MARISCH Y MARISCO. m. Peix petit tancat dins la petxina. *Marisco*. Marina concha, cochlea,

MARIT. m. Home casat respecte a la dona. *Marido*. Vir, maritus, i.

MARIT Y MOLLA CABEN DINS DE UNA OLLA. ref. que s' aplica als que están ben avinguts, per tenir unas mateixas costums. *Lo que la loba hace al lobo le place*. Quod lupa cumque facit, lupus id probat omne maritus.

AL MARIT AMARLO COM AMICH, Y TÈMERLO COM ENEMICH. ref. Denota l' amor y respecte que deu tenir la muller al marit. *Al marido amarle como amigo, y temerle como enemigo*. Quæque virum conjux ut amicum dilige fidum.

BON MARIT, LA MULLER SANA. loc. Denota que en lo bon port de la dona 's coneix la estimació que li té són marit. *A la mujer y a la viña el hombre la hace garrida*. Hominis tractatio conjugis in facie consignatur.

DE MARITS Y DE MULLERS CADA DIA 'N PASSAN PELS CABREES. ref. Denota que als pares causa més sentiment la mort dels fills, que als casats la de un dels dos. *Donde hay hijos, ni parientes ni amigos*. Filiorum amor antependens.

ESTAR COM A MARIT Y MULLER. fr. met. Avenirse dos. *Hacer buenas migas; no tener ni un si ni un no*. Facile sociari.

MARÍTIM, A. adj. Lo quees del mar, está prop de ell, ó li pertany. *Marítimo*. Maritimus, æquoreus.

MARJAL. m. Tros de terra y sa mida. *Marjal*. Terræ mensura quædam. || Prat moll. *Marjal*. Cœnusus locus. || ter. PRAT.

MARLET. m. Torreta de las que coronan las murallas antigüas. *Almena*. Pinna, æ. || **MARLET**. || Lo bech del morter. *Pico*. Rostrum, i. || m. Cada un dels trossos de rajola, pedra, etc., que's posan en lo fogó sota la olla, pera que aquesta quede ben assentada, y puga respirar lo foch. *Seso*. Ollea coquendæ fulcrum.

MARLOTA. f. Vestidura morisca a modo de vaquero. *Marlota*. Maurorum vestis, amiculum.

MARMANYER, A. m. y f. Revenedor, qui ven a la menuda. *Regalon, regatero, y zabarceda*. p. Ast. s' aplica a la dona. Propola, æ. || VERDULERA.

MARMESSOR. m. Qui fa cumplir ó cumple 'l testament. *Albacea, testamentario*. Testamenti administrator.

MARMESSORIA. Càrrech del marmessor. *Albaceazgo, testamentaria*. Testamenti curatoris munus.

MARMITA. f. Eyna de metall ab tapa, pera cóurer ó portar menjar. *Narmita*. Patella, æ.

MARMITÓ. m. FREGÓ.

MARMO. Especie de peix de mar. *Marmo*. Mor-myra, æ.

MARMOL. m. MARBRE.

ma, æ. || pl. Las pells de dita mustela. i pellis.

MALLAR. v. a. ant. MATXACAR.

m. Un dels set planetas. *Marte.* Mars, u de la guerra. *Marte.* Mars, Mavors,

L. m. Instrument de una porra de ech de fusta pera afirmar y clavar los lo. *Malleus, marculus, i.*

ERA ADOBAR CLAUS. *Porrilla, Braccha-*

L. m. adv. S' aplica als metalls tra- de martell. *De martillo.* *Malleatus.*

MARTELL. fr. MARTELLEJAR.

LADA. f. Cop de martell. *Martillada.*

LEJAR. v. a. Donar cops ab lo mar- r. *Malleo tundere.*

AR FERRO FRET. fr. BÂTREER Ó PICAR EN

LET. m. d. *Martillito.* *Maleolus, i.* || ara templar los salteris, manacors, etc. *martillo, llave, afinador.* *Malleus, i.*

L. p. de home. *Martin.* *Martinus, i.*

MESCADOR. m. Espécie de aucells atre polzadas de llarch, bèch negre, ; lo llom girasolat de blau, vert y ne- alla molt hermosa de blau al mitj; lo costats del coll y bèch de un color ber- m las riberas de mar ó riu, y s' ali- pesca, á lo cual deu lo seu nom. *Mar- alcion.* *Alcedo, inis.* *Alcyon, onis.*

ET. m. Massa moguda per la aygua alguns metalls y altrás cosas, com pa- te. *Martinete, mayeto, mazo de batan.* *malleus.* || Màquina de fusta pera cla- lo mar y rius. *Martinete, maza, ma- Pistuca, æ.* || En los pianos, mana- a una de las massetas que mogudas fan sonar las cordas. *Martinete.* Pin- de MARTÍ. || ROQUEROL.

M. n. p. de h. *Martiniano.* *Martinianus.*

MÁRBUL. m. Arma usada entre 'ls intins, era una espécie de massa de *árbulo.* *Martiobarbulus, i.*

m. Qui ab la seva sanch dóna testi- de Jesucrist. *Mártir.* *Martyr, is.* || teix treballs ab resignació y cons- . *Angore, molestiis vexatus.*

M. m. Mort, torment patit per la fé de *rtírio.* *Martyrium, ii.* || met. Treball *s.* *Martirio.* *Molestia, æ.*

nat. fr. met. Patir alguns treballs, als de alguna duració. *Pasar crujia.* *pestatem sustinere.*

ni. fr. Sufrirlo en defensa de la fé. *rio.* *Pro fide catholica cruciari.*

M. n. p. de de h. *Martirian.* *Marti-*

MARTIRISAR. v. a. Atormentar, fér morir per la fe de Jesucrist. *Martirizar.* *Crucio, as.* || met. Afligir, importunar, atormentar. *Martirizar.* *Crucio, as.*

MARTIROLOGI. m. Catàloch dels mártirs, y per extensió de tots los Sants coneguts. *Martirolo- gio.* *Martyrologium, ii.*

MARTRE. m. ant. MÁRTIR.

MARTS. m. pl. ant. MARTAS.

MARVEDÍS. m. MARAVEDÍS.

MARXA. f. Acte y efecte de marxar. *Marcha.* *Iter, eris, gradus, us.* || mil. Sonada que's toca pera que comense á marxar la tropa. *Marcha.* *Militare gradiendi signum.* || En lo joch de pilota senyal que 's posa en la ralla ahont se para la pilota. *Chaza.* *Meta, signum ubi pila sistit.* || pl. *CALCAS.*

DOBLAR LAS MARXAS. fr. Fér en un dia dos jorna- das. *Doblar las marchas; d marchas dobles.* *Longis itineribus incedere.*

MARXADOR. m. Qui senyala las marxas en lo joch de pilota. *Chazador, marcador, tanteador.* *Me- tator, is.*

MARXANT DE PAQUET. *MARXANTÓ.*

SI VÓLS ENGANYAR AL MARXANT, PÓSALI LA GANÁN- CIA PER DAVANT. ref. Repren la massa ánsia ab que 's desitjan algunas cosas. *La codicia rompe el saco; el codicioso y el tramposo presto se conciertan.* *Camellus cornua desiderans, aures etiam perdidit.*

MARXANTÓ. m. Marxant que va á vèndrer ab lo paquet. *Buhonero, gorgonero.* *Circitor, is.*

MARXAPEU. m. LLINDAR.

MARXAR. v. n. Anar, caminar, dirigir-se á al- guna part. *Marchar.* *Contendo, incedo, is.* || mil. Anar la tropa ab orde y compás. *Marchar.* *Incedo, is.*

MARXITABLE. adj. Lo que's pót marxitar. *Marchitable.* *Languedini obnoxius.*

MARXITAMENT. m. ant. Falta de ufana y vi- gor. *Marchitez.* *Languedo, inis.* || met. ant. Taca ignominiosa. *Mancha, borron, tizon.* *Labes, is.*

MARXITAR. v. a. ant. ENMUSTIGAR. || met. Fér desmeréixer la reputació, glória, etc. *Marchitar, manchar, ajar, amancillar.* *Famam maculare.*

MARXITAT, DA. adj. MÚSTICH.

MAS. m. Porció de mercaderias lligadas ab ma- noll; com: mas de plomas, fil, etc. *Mazo.* *Manipu- lus, i.* || Casa de camp ab la hisenda y demès cor- responnent per la gent que la cuyda. *Granja, alque- ria, y masia* p. Ar. y *maseria, mas, masada* en al- gunas altrás parts. *Villa, æ.* || ant. *SINÓ.*

SEMBLAR UN MAS ROBAT. exp. Se diu de la casa sense mobles. *Parecer un hospital robado.* *Vacua, deserta domus.*

MASADA. f. ter. MAS. 2.

MASCARA. f. Taca feta ab fum, tinta, sut- ja, etc. *Tiznon, tizne.* *Fuliginosa macula.*

MÁSCARA. f. Disfressa. *Máscara.* *Larva, per- sona trágica.* || Lo vestit pera disfressarse. *Disfraz, máscara.* *Personata, larvata vestis.* || pl. y

MASCARADA. f. Lo conjunt de ellas en un

ball ó sarau. *Mascarada*. Personatorum ludicrum. NO PODER VÉURER Á ALGÚ EN MÁSCARA. fr. Tenirlo molt aborrit. *No poder ver á uno ni pintado*. Odio aliquem prosequi.

MASCARAR. v. a. ENMASCARAR.

MASCARASSA. f. aum. *Mascaron*. Larva de-formis.

MASCARÓ. m. ORB.

MASCLAR. v. n. ter. Arrimarse 'l mascle á la femella ó vice-versa. *ANAR MOGUT Ó EIXIT*.

MASCLE. m. Animal del sexo masculí. *Macho*. Mas aris, masculis, i. || La pessa que ficada en altra forma algun instrument, com la de la aixeta. *Macho*. Mascula pars. || Petita pessa de ferro ab són polvorí pera fêr salva en las festivitats. *Morterele*. Sulphureum mortariolum. || La planta que fecundisa á las de sa espècie. *Macho*. Masculus, i.

MASCLET. m. Moteta de pel en mitj de la barba. *Perilla, pera*. Barbæ floccus.

MASCULÍ, NA. adj. Lo que pertany al mascle. *Masculino*. Masculus. || met. Dit de las expressions ó estil de molta energia. *Masculino*. Masculinus.

MASEGA. f. ENREDO, CONFUSIÓ, EMBULL. || BULLA.

MASELL, A. adj. Lepros. *Leproso, elefantiaco*, y *lazarino* pr. And. Elephantiacus, leprosus.

MASIA. f. MAS. 2.

MASMORRA. f. Presó subterrànea. *Mazmorra*. Ergastulum, i.

MASOVER. m. Quicuyda de algun mas. *Colono*, y *masadero* pr. Colonus, villicus, i. || ter. LLOGATER.

MASSA. f. Instrument regularment de fusta fêt á modo de martell pera picar. *Mazo, maza*. Tudes, itis. || La porra del masser. *Maza*. Clava, æ. || MARTINET. 1. || Qualsevol cosa en ple ó per enter, com: *MASSA* de la sanch, la hisenda en *MASSA*. *Masa*. Summa, æ. || met. Porció de or, plata ó altre metall fos. *Masa*. Massa, æ. || La concurrència ó conjunt de moltes cosas. *Masa*. Congeries, ei. || PASTA. || Lo toldo ó tenda dels carros. *Entoldado*. Tympanum, i. || adv. Sobrat. *Demasiado, sobrado*. Mimis, nimium. PICAR AB MASSA. fr. Donar cops ab ella contra algun tió, etc. *Maccar*. Malleo, tundere.

QUI'N FÁ MASSA TAMBÉ N' ES. loc. ab que's dóna á entèndrer que's deu fugir dels extrems. *Tanto es lo de mas como lo de menos*. In medio consistit virtus.

MASSADA. f. Cop de massa. *Mazada*. Clavæ, fistucæ ictus.

MASSAM. m. ABUNDÀNCIA.

MASSANA. f. ter. POMA.

MASSER. m. Porrer. *Macero*. Claviger, i.

MASSERÈS. m. MAGATZEM.

MASSETA. f. d. *Masilla*, ita. Parva clava.

MASSIA. f. MÀGIS.

MASSICOT. m. LITARGE. || Pasta de barrella. *Mazacole*. Ex cali succus.

MASSÍS, A. adj. Molt dur, sólít. *Macizo*. Solidus, firmus.

MASSÓ. m. Massa pera picar guix. *Guitarra*. Tudes, itis. || PA DE CA.

MASSONAR. v. a. PICONAR.

MASSONERIA. f. arq. Fàbrica de cals y pedra picada. *Mazoneria*. Opus quadratis lapidibus constructum.

MASSORCA. f. Cerro de estopa. *Copo*. Globus, pensum, i.

MASSOTER. m. MATOSER.

MÁSTECH. m. Goma ó rehina que destil·la la mata. *Almdciga, almdstiga*. Mastiche, mastice, es.

MASTEGADOR, A. m. Qui mastega. *Mascador*. Masticator, is.

MASTEGADURA. f. y

MASTEGAMENT. m. La acció de mastegar. *Mascadura*. Masticatio, nis.

MASTEGAR. v. a. Desmenussar la vianda ab la dentadura. *Mascar*. Mastico, contrunco, as. || met. RUMIAR.

MASTEGAT, DA, p. p. *Mascado*. Masticatus, mansus.

DONARLI MASTEGAT. fr. Explicar menuda y clarament alguna cosa. *Dárselo mascado, decir deletreado; deletrear*. Clarè apertèque exponere.

MASTÍ. m. Gos gros que portan los ramats pera defensarse dels llops. *Mastín*. Molosus, i, lycisca, æ.

MASTICACIÓ. f. Mastegament, acció de mastegar, si es de dividir y desmenussar los aliments. *Masticacion, masticadura*. Masticatio, nis.

MASTICATORI, A. adj. Nom que's dóna á certs medicaments propis pera excitar la secreció de la saliva ó pera calmar algunas irritacions de las parts interiors de la boca. *Masticatorio*. Masticando aptus.

MÁSTIL. m. p. u. Arbre de nau. *Mástil*. Malus, arbor, is.

MAT. adj. MATE. 2.

MATA. f. Planta ó arbusto petit. *Mata*. Frutex, icis. || Arbusto particular de fullas compostas de quatre parells de fulletas, que surten de dos en dos una davant de altra agarradas á un mateix mànec, y rematan en dos sèns impar: las flors mascles y femellas sobre 'l mateix tronch, y aquestas tenen lo fruyt un poch molsut. *Lentisco, mata*. Lentiscus, schinus, i. || MOTA.

MATA VERA. Arbre de uns déu peus de altura del brot y tronch del qual mana 'l mástech. Las fullas se componen de altras més petites, disposadas en dos filas; las flors naixen en cua, y 'l fruyt conté una substància rehinosa. *Alfonsigo*. Pistacium verum.

LAS MATAS TENEN ULLS Y LAS PARETS ACRELLAS. ref. Denota la precaució ab que 's deuen dir las cosas que volen tenir secretas. *Montes ven, paredes oyen*. Verba audit paries, oculata ac arbusta cernunt.

MATACÁ. m. Composició verinosa pera matar als gossos. *Zaraza, matacan*. Venefica olla. || PANTERA.

MATACÓCAS. m. fam. Tonto, torpe. *Zampartotas*. Stupidus.

MATADOR, A. m. y f. Qui dóna mort. *Mata-dor*. Interfector, is. || JORNALER, PREUFETTER.

MATADURA. f. Llaga, ferida de las bestias. *Matadura.* Ulcus, eris. || *NAFRA.*

MATAFALUGA. f. Planta de un peu de alsària, fullas rodones y partidas ab ramets, las flors petites en forma de parasol, y las llavors són uns granets molt petits de gust agradable. *Anís, matalahuga, matalahuva.* Adisum, anicetum, i.

MATAFALUGA ENSUCRADA. ANÍS, CONFITS.

MATAFRET. m. GUARDAFRET.

MATALAPS. m. 1er. MATALÁS.

MATALÁS. m. Espécie de coixí que ocupa tot lo larch y ample del llit. *Colchon y plumon, plumar* lo de ploma. Culcita, culcitra, æ.

MATALASSER, A. m. y f. Qui fá matalassos. *Colchonero.* Culcitrarius, ii.

MATALASSET. m. d. *Colchoncito, illo, ito.* Culcitella, culcitula, æ.

MATALOT. m. Lo mosso dels hostals que's cuyda de las cabalcaduras. *Mozo de paja y cebada.* Stabularius famulus.

MATAMENT. m. Trball, incomoditat, afany grave. *Fatiga, matadero, molienda, molimiento, martirio.* Improbis labor, gravis molestia.

ES UN MATAMENT. exp. Denota que es penosa é insufrible alguna cosa. *Es una muerte.* Instar mortis est.

MATANSA. f. Carniceria, mortlandat. *Matanza y matacia* pr. Ar. Jugulatio, nis. || La acció de matar los tocinos. *Matanza.* Suina caedes. || La temporada en que's matan. *San Martin.* Sancti Martini festivitati proximè antecedentes et subsequentes dies.

MATAPOLL. m. Mata ramosa de més de un peu de alt, de fullas sempre verdas, semblants á las del lli, molt peladas y apegalosas, flors petites y blanquinosas, forman com una panolla que cria unas tavellas encarnadas y quasi rodones; la pell es un cáustich. *Torvisco.* Tymelæa, chamelæa, æ.

MATAR. v. a. Donar mort, llevar la vida. *Matar.* Neco, eneco, as. || met. Molestar, atormentar á algú. *Moler.* Fatigo, as. || Fér una jugada superior en qualsevol joch. *Garar, y comer* en las damas. Vinco, is, supero, as.

Á MATA DEGOLLA. exp. Sense perdonar, *A degüello, á cuchillo.* Ad internectionem.

MATARSE. v. r. Llevarse la vida. *Matarse.* Se absolvere. || met. Fér vivas diligéncias pera conseguir alguna cosa. *Matarse, hacerse añicos, deshacerse, exhalar, desvivirse, descriarse, derretirse, anarse, despizcarse.* Summa ope in aliquid niti. || Congoixarse per no poder conseguir algun intent. *Apararse, matarse, acabarse, consumirse, abatirse.* Cruciari.

MATASANS. m. Nom que's dóna als mals metges, y especialment als curanderos. *Matasanos.* Ignarus medicus.

MATAVELLAS. m. ARITJOLS.

MATE. m. Nom que donan en América á la decocció de plantas estomacals y's pren ab sucre

com lo té. *Mate.* Herbarum decoctio. || adj. Se diu del or ó altre metall no brunyit. *Mate.* Impolitum metallum.

MATEIX, A. pron. S'atribuix á una cosa única encara que sembla diversa, que's regoneix sér aquella que s'ha vist ó de que s'ha oït parlar; com: aqueix vestit es lo MATEIX ab que va surtir diumenge. *Mismo.* Ipse. || Semblant, igual, com: aqueix bastó es lo MATEIX que'l que jo tinch. *Mismo.* Idem. || S'usa pera donar més forsa á la expressió, com: jo MATEIX. *Mismo.* Ipsemet.

MATEMÁTICAS. f. pl. Ciència que tracta de la quantitat mesurable. *Matemáticas.* Mathematica, æ.

MATEMÁTICAMENT. adv. m. Conforme á las reglas de las matemáticas. *Matemáticamente.* Mathematicè.

MATEMÁTICH, CA. m. Qui professa las matemáticas. *Matemático.* Mathematicus, i. || adj. Lo que pertany á las matemáticas. *Matemático.* Mathematicus.

MATÉRIA. f. La substància corporal. *Materia.* Materia, æ. || Lo material de que's compon alguna obra. *Materia.* Materia, æ. || Posterna, sanch corrompuda. *Pus, materia.* Pus, uris. || Assumplo, argument, tema. *Materia.* Argumentum, i. || En los sacraments aquella cosa ó acció física que's aplica per las paraulas. *Materia.* Materia, æ. || fil. La substància capás de tota espècie de formas. *Materia.* Materia, æ. || Motiu, causa, ocasió pera tractar de alguna cosa. *Materia.* Campus, i. || En las universitats ó col·legis lo tractat de cada curs, com: *MATÉRIA* mèdica. *Materia.* Argumentum, i. || 1er. *CARTIPÁS.*

MATÉRIA COLORANT. Pars components dels animals, dels vegetals ó dels minerals, que tenen la propietat de tenyir las substàncies que las contenen, ó ab las que's posan ab contacte per obra de la naturalesa ó pel art. La sanch, la bilis, etc. tenen una matèria colorant. *Materia colorante.* Materia tingens.

MATÉRIA EXTRACTIVA. Nom que's dóna á tolas las substàncies que disol la aygua per medi de la maceració, de la infusió y de la decocció dels vegetals y animals. *Materia extractiva.* Materia extractiva.

MATÉRIA MÈDICA. Part de la medicina que tracta del coneixement dels medicaments, de sa acció en la economia animal, y del modo de administrarlos. *Materia mèdica.* Materia medica.

MATÉRIA PARVA. Quantitat petita de alguna cosa; s'aplica al aliment que's permet en los matins de dejuni. *Materia parva.* Materia parva.

MATÉRIA PRÓXIMA DEL SAGRAMENT. La acció ab que s'aplica la matèria remota á la forma; com la ablució en lo baptisme, la unció en la confirmació, etc. *Materia próxima del sacramento.* Proxima sacramenti materia.

MATÉRIA REMOTA DEL SAGRAMENT. La física ó moralment sensible que s'aplica á la forma per medi de la acció; com lo crisma en la confirmació, y la

aygua en lo baptisme. *Materia remota del sacramento*. Remota sacramenti materia.

MATERIAL. m. Ingredient. *Material*. Partiaria materia. || Qualsevol de las matèries que serveixen pera una obra. *Material*. Materia, æ. || adj. Lo que consta de matèria en contraposició a la forma. *Material*. Materialis. || Lo que pertany a la matèria. *Material*. Materiarius. || Grosser, sens agudesca ni discreció. *Material*. Rudis, stupidus.

MATERIALISME. m. Error de 'ls que no admelen més substància que la matèria y per consegüent negan la immortalitat del ànima. *Materialismo*. Animæ immortalitatem inficientium error.

MATERIALISTA. m. Sectari del materialisme. *Materialista*. Animæ immortalitatem inficiens.

MATERIALITAT. f. La qualitat de la matèria. *Materialidad*. Materiæ natura. || La superfluitat ó apariència de las cosas ó lo so de las paraulas. *Materialidad*. Extima rerum facies. || teol. Lo ser físich ó substància material de las accions executadas ab ignorància inculpable ó falta de coneixement que las havia de constituhir bonas ó malas moralment. *Materialidad*. Materialitas, atis. || Grosseria, falta de subtilesa ó discreció. *Materialidad*. Rusticitas, ruditas, atis.

MATERIALMENT. adv. Segons, conforme a la matèria. *Materialmente*. Materialiter. || Ab materialitat, grosserament. *Materialmente*. Ruditer. || Sense la advertència que constitueix las accions bonas ó malas. *Materialmente*. Materialiter.

MATERN, A, Y MATERNAL. adj. MATERNO.

MATERNALMENT. adv. m. Ab afecte de mare. *Maternalmente*. Maternè.

MATERNITAT. f. L' estat, la qualitat de mare. *Maternidad*. Maternitas, atis.

MATERNO, A. adj. Lo que pertany a la mare. *Materno*, *maternal*. Maternus.

MATEU. n. p. de home. *Mateo*. Matthæus, æi.

MATEUHET. d. de MATEU.

MATÍ. m. Desde punta de dia fins a mitj dia. *Mañana*. Manè, ind.; matutinum, i. || Lo temps desde la una de la nit fins a las dotze del dia. *Mañana*. A media nocte usque ad meridiem tempus.

DE MATÍ. m. adv. En las primeras horas del dia. *De mañana*, *de madrugada*. Diluculò.

DE BON MATÍ. m. adv. *Por la mañana*. Valdè diluculò.

MATINADA. f. La entrada del dia. *Madrugada*. Matutinum tempus. || Ans de punta de dia. *Madrugon*. Atelucana surrectio.

MATINAL. adj. Lo que pertany al matí. *Matutinal*, *matutino*. Matutinus.

MATINAR Y MATINEJAR. v. n. Llevarse de matí. *Madrugar*, *mañanear*. Primo mane surge-re. || met. Anticiparse a fer alguna cosa. *Madrugar*. Anteco, is.

MATINER, A. m. y f. Qui matineja. *Madrugador*. Antelucanus, pervigil homo.

GRAN MATINER. MATINERÀS.

SÉR MATINER. fr. MATINEJAR.

MATINERÀS. SA. m. y f. aum. Qui s' acostuma a llevarse molt de matí. *Madrugon*. Antelucanus.

MATINERAS. f. pl. Lo llevarse molt de matí. *Madrugon*. Antelucana surrectio.

MATINES. m. pl. La primera de las horas canónicas. *Maitines*. Matutinum, i.

MATINET. m. d. De bon matí. *Mañana*, *iu*. Primo mane.

MATÍS. m. La unió de diversos colors mesclats ab proporció. *Matiz*. Tonus, i.

MATISAR. v. a. Pintar de diferents colors ab proporció agradable a la vista. *Matizar*. Coloribus imaginem illustrare. || v. r. *Matizarse*. Coloribus distingui.

MATISAT, DA. p. p. Pintat de diferents colors barrejats ab proporció. *Pintado*, *matizado*, *disciplinado*. Coloribus distinctus.

MATÓ. m. Recuyt, brescat, coagulació de llet, que's fa coentla y separant lo xerigot, mediant la herba col. *Requeson*, *nateron*, y *nazula* pr. Concreti lactis massa.

MATONER, A. m. y f. Lo qui fa ó ven matons. *Requesonero*. Qui lactis coagulationem perficit aut vendit.

MATONET. m. d. *Requesoncillo*. Concreti lactis masula.

MATORRANGA. f. Ramera despreciable. *Coi-ma*, *peliforra*, *manfla*, *ramera*. Meretrix, icis.

MATOSSEER, A. m. y f. Qui treballa toscament. *Chapucero*, *charanguero*, *chafallon*. Rudis artifex. || adj. Obra mal feta. *Chapuceria*, *chapucero*, *zoquetudo*, *mazorral*. Impolitum, rude opus.

MATRACA. f. Burla que's fa culpant a algú de algun fet. *Matraca*. Scommat, tis. || m. Qui dona matraca. *Matraquista*. Jocator, is. || met. L' home molest, pesat y enfadós. *Matraquista*, *mazo*, *mazacote*. Molestus. || pl. Tenebras; instrument de fusta ab armellas ó masses que fa un ruido desagradable, y serveix en lloch de campanas en la setmana santa. *Carraca*, *matraca*. Lignum crepitaculum.

DONAR MATRACA. fr. Burlarse de algú, importunar. *Matraquear*, *dar matraca*. In aliquem joculari.

MATRÀLIAS Ó MATRALES. Festas celebradas en Roma al 11 de juny en honor de *Matuta* en la que s' identificava a Juno gelosa dels amors de Baco ab una esclava, única que s' admetia a la festa però a la que 's despedia després de haverla bofetejada. Las senyoras prenian los fills de ses germanas y oferian en sacrifici una coca de farina, mel y oli. *Matralias*, *matrales*. Matrales, ium.

MATRAQUEJADOR, A. m. y f. MATRACA. 2.

MATRAQUEJAR. v. a. DONAR MATRACA.

MATRÀS. m. Espècie de vas que usen los apotecaris. *Matraz*. Vas, is. || Part de la ballesa. *Tublero*. Ballistæ librator canaliculus.

MATRESILVA. f. LLIGANBOSCH.

MATRICÀRIA. f. Planta que creix fins a uns

tres pams; sas flors naixen en ramets en lascimas de las brancas, com las de la camamilla, sostingudas per cális escatosos, ab lo centro groch y la circumferència blanca, de olor fort, desagradable y de sabor amarch. Són antiespasmódicas, emenagogas, estomáticas y febrífugas. Contenen un oli essencial de color blau. La aygua y alcohol disolen sos principis actius. *Matricaria*. *Matricaria*, æ.

MATRICIDA. m. y f. Qui mata á sa mare. *Matricida*. *Matricida*, æ.

MATRICIDI. m. Crimen de donar mort á sa mare. *Matricidium*. *Matricidium*, ii.

MATRÍCULA Y MATRICULACIÓ. f. Llista *Nomenclatura*, *matricula*. *Matricula*, æ. || Certifica^t que's dòna als estudiants de havér complert. *Certificado*, *matricula*. *Tabula*, æ. || ant. *MATRIS*.

MATRICULADOR. m. Qui matricula. *Matriculador*. *Nomenclator*, is.

MATRICULAR. v. a. Empadronar, allistar en lo llibre de matrícula. *Matricular*. In syllabum redigere. || v. r. Presentarse y allistarse. *Registrar-se*, *matricularse*. *Nomen matriculæ dare*.

MATRICULAT, DA. p. p. *Matriculado*. *Census*, *adscriptus*.

MATRIMONI. m. Contracte entre marit y muller. *Casamiento*, *matrimonio*. *Matrimonium*, *conubium*, ii. || fam. Lo marit y la muller. *Matrimonio*. *Conjuges*, um.

MATRIMONI CLANDESTÍ. 'L que's fá sense la presència del párroco ni testimonis. *Matrimonio clandestino*. *Matrimonium clandestinum*.

MATRIMONI CONSUMAT. L' en que s' han pagat lo débit per primera vegada. *Matrimonio consumado*. *Matrimonium consummatum*.

MATRIMONI DE CONCIÈNCIA. Aquell que 's celebra faltant á las lleys del país, y subsisteix com á sagrament, més no fá familia hábil pels efectes civils. *Matrimonio de conciencia*. *Conscientiâ*, *religione tantum contractum matrimonium*.

MATRIMONI RATO. 'L lligítim que no ha arribat á sér consumat. *Matrimonioratio*. *Matrimonium ratum*.

CONSTANT LO MATRIMONI. log. Durant lo matrimoni. *Durante*, *constante el matrimonio*. *Stante*, *manente matrimonio*.

CONSUMAR LO MATRIMONI. fr. Tenir los lligítimament casats lo primer acte en que's pága 'l débit conjugal. *Consumar el matrimonio*. *Matrimonium consummare*.

CONTRÀURER MATRIMONI. fr. Celebrar lo contracte matrimonial. *Contrar el matrimonio*. *Matrimonio jungi*.

DIRIMIR LO MATRIMONI. fr. Desferlo. *Dirimir el matrimonio*. *Matrimonium dirimere*, *disolvere*.

MATRIMONIAL. adj. Pertanyent al matrimoni. *Matrimonial*. *Matrimonialis*.

MATRÍS. f. Iglésia principal. *Matriz*, *metrópoli*. *Metropolis*, is. || Protocol de alguna escriptura. *Matriz*, *protocolo*, *registro*. *Archetypum scriptum*. || En la fundició de lletres, es una pessa de cou-

rer en que's grava ab lo punxó la lletra que está figurada en ell. *Matriz*. *Protypus*, i. || anat. *MARE*. || adj. S' aplica á algunas cosas que són principals ó primeras en sa classe. *Matriz*. *Caput*, *itis*.

MATRITENSE. adj. *MADRILENTO*.

MATRONA. f. Mare de família, dòna noble. *Matrona*. *Matrona*, æ. || LLEVADORA. || pl. Las señoras de primera distinció. *Matronas*. *Matronæ optimates*.

MATRONAL. adj. Lo que pertany á la matrona. *Matronal*. *Matronalis*.

MATRONASSA. f. aum. La dona corpulenta y circumspecta. *Matronaza*. *Gravis matrona*.

MATURITAT. f. ant. *MADURESA*.

MATUSSER, A. adj. *XAPUSSE*, *PUTINER*.

MATUTA. m. fam. Frau, contrabando. *Matute*. *Portorii fraudatio*; per fraudem intrmissa merces. || Lo género que entra de frau. *Matute*. *Merces fraudulententer insectæ*.

MATUTER, A. m. y f. Lo qui entra ó ven géneros de frau. *Matutero*. *Prohibitum mercium inductor vel venditor*.

MATUTXI. m. ant. Qui va disfrassat ridiculament. *Matachin*. *Salvatorius mimus*.

MATXACA. m. met. Enfadós, importú. *Machaca*, *machacon*, *mazacote*, *mazo*, *poslema*, *quebrantahuesos*. *Plumbeus*.

MATXACAR. v. a. met. Importunar ab la repeticció de una cosa. *Machacar*, *machucar*, *porrear*, *quebrantar*, *reventar*. *Molesto*, as.

MATXACAT, DA. p. p. *Machacado*. *Molestatus*.

MATXADA. f. Paraula ó acció nécia. *Borricada*, *machada*, *patochada*. *Stultitia*, æ.

MATXET. m. d. *Machuelo*. *Pusillus*.

MATXETE. m. Ganivet gros, ménos que la espasa, y major que la daga y punyal. *Machete*. *Culter grandior*.

MATXINA. f. En los arsenals y ports màquina que serveix pera posar y tráurer los arbres en las embarcacions, y també pera carregar y descarregar pesos grossos. *Machina*. *Machina ad malos navibus aptandos*. || ant. *MÁQUINA*.

MATXO. m. Animal produhit de ase ab euga ó al contrari. *Macho*, *mulo*. *Mulus*, *imus*, i. || adj. met. Neci, tonto. *Bruto*, *macho*, *bestia*, *majadero*, *tontazo*. *Bardus*, *fatuus*.

MATXO DE PAS. Lo qui está destinat á caminar portant algú á caball. *Macho ó mulo de paso*. *Mulus gradarius*.

NO SE SAB DE QUI SÓN LOS MATXOS FINS QUE 'L TRAIGER ES MORT. ref. EN LO CUL DEL SACH, etc.

NO SIGUES MATXO. fr. ter. *No seas necio*. *Nestultum*.

MATXOCANT. m. Arrel blanca de Nova Espanya que s' usa com á purgant. *Mechoacan*. *Cathartica radix mechoacanna*.

MATXUCADA. f. L' acte y efecte de matxucar. *Ajamiento*. *Contrectatio*, nis.

MATXUCADURA. f. Contusió. *Machucadura*, *machucamiento*. *Contusio*, nis.

MATXUCAMENT. m. MATXUCADA.

MATXUCAR. v. a. Macar, magullar. *Machucar.* Contundo, is. || Desllustar, rebregar entre mans ó de altra manera alguna pessa de roba ó cosa semblant, fent que deixi de sér lliu y ben aparellada. *Ajar, deslucir, apañuscar.* Attrecto, as.

MATXUCAT, DA. p. p. *Machucado.* Contusus. || S' aplica á la pessa de roba que rebregada ó apretada ab las mans ha deixat de sér lliu y ben aparellada. *Ajado, apañuscado, lacio.* Attrectatus.

MATZEM. m. ant. MAGATZEM.

MATZINAS. f. pl. Qualsevol substància ó matèria que presa en poquíssima quantitat trastorna tant la màquina animal que quasi sempre produeix efectes mortals. *Veneno, tòsigo, yerbas.* Venenum, i. || met. Lo que es gravement perjudicial al cos ó á la ànima. *Veneno.* Venenum, i.

DONAR MATZINAS. fr. ENMATZINAR.

POCAS MATZINAS NO MATAN. ref. Denota que las cosas danyosas en poca quantitat no solen danyar. S' usa també en sentit moral. *Poco veneno no mata.* Parvum veneni non nocet.

MATZÓ. f. ant. FACTORIA.

MAULA. f. Engany. *Maula.* Fraus, dis. || Artifici ab que's vol enganyar á algú. *Cancamusa, maula, carlanca.* Dolus, i. || Fingiment de algun mal ó impediment pera no treballar. *Zanguango.* Morbi simulatio. || Artifici ó trampa pera traurer á algú lo que no está obligat á donar. *Socaliña.* Subdola exactio. || L' astut, enganyós, artificios. *Galopin, zanguango, culebron, carlancon.* Callidus. || Trampós, malpagador. *Tramposo, maula, maule-ro.* Inficiator, is, infidus debitor.

BONA MAULA. loc. Se diu de la persona astuta y taymada. *Buena maula.* Callidus.

CONÉIXER Ó ENTÉNDER LA MAULA. fr. Conéixer las segonas intencions. *Entender la musa, la cancamusa.* Alicujus astus callere.

MAULAR. v. n. NIOLAR.

MAURADA. f. La acció y efecte de maurar. *Soba, sobado, sobajadura, sobajamiento.* Attrectatio, nis.

MAURADOR. m. Lo taulell abont amassan la pasta 'ls fideubers. *Tablero.* Tabulatum, i.

MAURAR. v. a. Amassar la pasta en lo maurador ab una baria clavada ab frontissas, sobre la qual va assentat qui maura. *Bregar.* Massam subigere. || Apretar entre 'ls dits alguna cosa pera ablanir-la ó desfer-la. *Estrujar.* Premo, is. || Oprimir alguna cosa repetidament y ab violència pera posarla blana ó suau. *Sobar.* Macero, as. || Pastar, amassar. *Heñir, sobar, sobajar.* Massam subigere.

MAURICI. n. p. de h. *Mauricio.* Mauricius, ii.

MAURINA Y MAURITANO, A. adj. Lo que es de ó pertany á Mauritània, regió de Àfrica. *Mauritano.* Maurus.

MAUSEOL Y MAUSOLEU. m. Monument, sepulcre magnífich. *Mausoleo, mausoleo.* Heroum, i.

MAXIM, A. adj. sup. Lo més gran en sa espècie. *Sumo, máximo.* Maximus.

MÀXIMA. f. Regla, principi, axioma. *Máxima.* Axioma, tis. || Apotegma, sentència, ditxo gracià. *Máxima.* Sententia, æ. || mús. La nota ó punt de més valor y que val dos longas. *Máxima.* Maxima nota. || Intenció, designe, principi adoptat de obrar. *Máxima.* Consilium, ii, propositum, i.

MÀXIMAMENT Y MÀXIME. adv. m. Principalment, en primer lloch. *Máximamente, máximo.* Maximè.

MÀXIMO, A. adj. MÀXIM.

MAXINA. f. fam. Dent en las criaturas. *Dink.* Dens, tis.

MAXON. m. ant. MUJOL.

MAY. adv. t. En ningun temps. *Nunca.* Nunquam. || Alguna vegada. *Alguna vez.* Aliquando. || m. MALL.

MAY PER MAY. m. adv. Se li anyadeix la veu per MAY, pera donar més eficàcia y energia á la negoció. *Jamás, nunca, en ningun tiempo, jamás porjamás.* Nunquam omnino.

MAY QUE. loc. Equival á baldament que no; com: MAY QUE hagués vingut. *Ojalá jamás; ojalá que no.* Utinan non. || interj. que serveix pera manifestar la indiferència ab que's mira alguna cosa. *Mas que no.* Vel, etiam si. || si PER CAS.

CASI MAY. m. adv. Molt rara vegada. *Cási nunca, por maravilla.* Rarò.

NI MAY QUE. exp. Equival á tant se me'n dona. *Mas que no.* O nunquam; vel non.

SI MAY PER MAY. loc. condicional. *Si alguna vez; si en algun tiempo, ú ocupacion; si diese la casualidad.* Si aliquando.

MAYE. m. ant. BLAT DE MORO.

MAYMÉS. adv. t. MAY PER MAY.

MAYMIA. f. ant. *Mi señora, mis amores.* Delicium meum, deliciæ meæ.

MAYMÓ, NA. adj. Catxassut. *Pachon, pelmazo, posma.* Lentus morosus.

MAYMONDÍ DE OR. Moneda que valia dos rals castellans y dos diners valencians de sta temps. *Maimondí.* Moneta sic dicta.

MAYNADA. f. ESTOL, VOL, RAMADA. || FANFALLA. || Companyia de gent de armas que servia baix lo mando del rey, richome ó caballer principal. *Compañia, meznada, mesnada.* Militum cohors.

MAYNELL. m. Las divisions del escudeller ó armaris pera posar plats, go's, etc. *Anaquele, andre, vasar.* Pluteum, ei. || PRESTATGE.

MAYOL. m. MALLOL.

MAYSÓ. m. ant. CASA, ALBERCH, MANIÓ. || ant. GASA DE COMERS, FACTORIA.

MAZELL. m. ant. MASELL.

MAZMORRA. f. MASMORRA.

ME.

ME. Cas irregular del pronom jo. *Me.* Meum mihi.

MEALA Ó MEALLA. f. Moneda antiga de Castella que valia una malla. *Meaja*. Mina, æ.

MEGA. m. Mesquita dels moros. *Meca*. Meca, æ.

MECANERIA. f. Escassesa, cicateria, avarícia. *Mezquindad*. Sordida parcimonia. || Misèria, pobresa, cosa poca. *Mezquindad*. Miseria, æ.

MECÁNICA. f. Part de las matemàtiques mixtas que tracta del moviment. *Mecánica*, *maquinaria*. *Mechanica*, æ. || Cosa despreciable, ruïna. *Mecànica*. Parvi, nihili, despicabilis res. || Acció indecorosa, vil. *Mecànica*. Sordida actio. || La policia interior y 'l maneig per menut dels interessos y efectes dels soldats. *Mecànica*. Indecorum factum.

MECÁNICAMENT. adv. m. Pràcticament. *Mecanicamente*. Sordidè.

MECÁNICH, CA. adj. Lo que s'executa ab las mans. *Mecánico*. *Mechanicus*. || Escàs, cicatero. *Mezquino*, *menguado*, *transido*, *agarrado*. Sordidus. || Pertanyent als oficis y obras menestrals. *Mecánico*. *Mechanicus*. || Baix, indecorós, despreciable. *Mecánico*. Abjectus. || adj. Lo que té relació ab la mecànica. S'aplica particularment aquest epíteto als cossos irritants que no obran químicament així 'ls instruments punxants, etc., són irritants mecànics. *Mecánico*. *Mechanicus*.

MECANISME. m. Estructura, artifici. *Mecanismo*. *Structura*, æ.

MECENAS. m. met. Subjecte poderós protector dels literats. *Mecenas*. *Mæcenæ*, atis.

MECONI. m. CARBONADA. || Such de cascall. *Meconio*. *Meconium*, ii.

MEDALLA. f. Pessa de metall ab alguna figura, símbol ó emblema. *Medalla*. *Numisma*, atis. || Pessa rodona de marmol, metall ó fusta que té grabada alguna figura de mitj relleu. *Medalla*. *Anaglytum*, i. || Lo trosset de metall que té la imatge de Maria santíssima, de algun sant, ó de algun misteri de la religió. *Medalla*. *Sacrum numisma*.

MEDALLA GRAN. La que té grabada alguna imatge, y sólen portarla per adorno en lo pit las pagesas. *Patena*. *Monilis genus*.

MEDALLÓ. m. aum. *Medallon*. *Anaglypha*, æ.

MEDI. m. Arbitre, modo. *Recurso*, *medio*, *arbitrio*, *vado*, *derrotero*. *Arbitrium*, ii. || Diligències que's practican pera lograr algun fi. *Traza*, *medio*. Via, æ. || Lo camí ó método que s'adopta en algun negoci ó dependència. *Expediente*, *medio*. *Modus*, i. || Obra, virtut ó poder. *Obra*, *medio*. *Opus*, *eris*. || Alló de que algú's val pera lograr alguna cosa. *Resorte*. *Ratio*, *nis*. || Conducto pel qual una cosa's comunica ab altra. *Órgano*. *Ductus*, *us*. || Auxili. *Medio*. *Instrumentum*, i. || La part que dista igualment dels extrems. *Medio*. *Medium*, ii. || Moderació entre 'ls extrems. *Medio*. *Modus* i. || Terme ab que s'uneixen ó comparan los dos extrems delsilogisme. *Medio*. *Medium*, ii. || pl. *HAVERS*. || m. Nom que's dóna à tot cos solit, líquit ó fluït elàstich, en l'interior del qual poden penetrar altres

substàncies, y moure's ab més ó menos llibertat; així 'l vidre, la aygua y l'ayre són uns *MEDIS*. *Medio*. *Medium*, ii.

MEDI TERME. Aquell arbitre prudent y proporcional que se segueix pera resoldrer algun dubte ó compóndrer alguna desavenència. *Medio término*, *término medio*. *Modus*, i, *ratio*, *nis*.

FALTA DE MEDIS. fr. Pobresa. *Falta*, *cortedad de medios*. *Egestas*, *atis*.

FALTAT DE MEDIS. Pobre. *Atrasado*, *corto de medios*. *Egenus*, *inops*.

PÈNDER LO MEDI Ó 'LS MEDIS. fr. Resoldrer-se ó aprofitarse y practicar lo convenient pera lograr alguna cosa. *Tomar el medio ó los medios*. *Viam*, *modum eligere*.

PER MEDI DE ALTRE. m. adv. Haventhi alguna cosa entre mitj. *Por medio de otro*, *mediatamente*. *Mediatè*.

POSAR LOS MEDIS. fr. Adoptar y practicar lo que's judica convenient pera lograr alguna cosa. *Poner los medios*. *Facere quod oportet*.

MEDÍ. n. p. de h. *Medin*. *Medinus*, i.

MEDIA, NA. adj. Lo que té 'l mitj entre dos coses. *Mediano*. *Medius*. || Moderat. *Mediano*. *Modicus*.

MEDIACIÓ. f. Interposició, reconciliació, empenyo. *Mediacion*. *Interpositio*, *nis*. || **INTERCESSIÓ.**

MEDIADOR, A. m. y f. **MEDIANER.**

MEDIANAMENT. adv. m. Tal qual. *Medianamente*. *Mediocriter*.

MEDIANER, A. m. y f. Intercessor. *Medianero*, *mediador*, *abogado*. *Deprecator*, *is*.

MEDIANIA. f. Templansa, moderació. *Mediania*, *medianidad*. *Mediocritas*, *atis*. || Estat regular del ànimo, de la condició y fortuna. *Mediania*, *mediocridad*. *Modestia*, æ, *mediocritas*, *atis*.

MEDIANTE. adv. Respecte, en atenció á. *Mediante*, *respeto*, *en atencion á*: *en vista*, *por razon de*. *Gratià*, *operà*. || p. a. Ajudant. *Mediante*. *Auspice*; *annuente aliquo*.

MEDIAR. v. n. Estar una cosa entre altres. *Mediar*. *Interjaceo*, *es*. || Intercedir, interposarse. *Interponerse*, *mediar*, *intervenir*, *terciar*, *promediar*. *Intervenio*, *is*. || Arribar á la meytat de alguna cosa verdadera ó figuradament. *Mediar*. *Medium attingere*.

MEDIAT, A. adj. Cosa unida á altra per algun intermedi, com l'avi y nèt per medi del pare de aquest, lo subjecte y predicat per medi del verb. *Mediato*. *Mediatus*.

MEDIATAMENT. adv. Il. y t. Ab mediació ó intermedi, per medi de altre. *Mediatamente*. *Mediatè*.

MEDIATOR. m. Joch semblant al del home que's juga comunment entre sí. *Mediator*. *Chartarum ludus sic dictus*.

MEDICAMENT. m. Qualsevol remey extern ó intern que s'aplica al malalt pera ferli recobrar la salut. *Medicina*, *medicamento*, *remedio*, *fármaco*. *Medela*, æ.

MEDICAR. v. a. MEDICINAR.

MEDICAT, DA. p. p. *Medicado*. Medicatus.

MÉDICH. CA. adj. Lo que pertany a la medicina. *Médico*. Medicus.

MEDICINA. f. La ciència de curar las malalties de las personas. *Medicina*. Medina, æ. || MEDICAMENT.

MEDICINABLE. adj. Curable, lo que es capàs de medicina. *Medicinal*, *medicable*. Sanabilis.

MEDICINAL. adj. Lo que té virtut de curar. *Medicinal*. Medicinalis.

MEDICINAR. v. a. Curar, aplicar medicinas. *Medicinar*, *medicar*. Medico, as.

MEDICINAT, DA. p. p. *Medicinado*, *medicado*. Medicatus.

MEDICIÓN. f. Mida, la acció de amidar. *Medición*. Mensio, nis.

MEDIMNA. f. Mesura grega pera líquits y cosas secas. *Medimno*. Medimnus, i.

MEDIOCRAMENT. adv. m. MEDIANAMENT.

MEDIOCRE. adj. MEDÍ.

MEDIOCRITAT. f. MEDIANIA.

MEDIR. v. a. AMIDAR.

MEDITABUNDO, A. adj. Pensatiu. *Cogitabundo*, *meditabundo*. Cogitabundus, meditabundus.

MEDITACIÓ. f. Atenció, diligència, estudi. *Meditacion*. Cura, æ. || Reflexió, consideració. *Contemplacion*, *meditacion*. Contemplatio, nis. || Escrit sobre la consideració de algun misteri ó punt moral. *Meditacion*. Meditatio, nis.

MEDITAR. v. a. Pensar, considerar, reflexionar. *Meditar*. Meditor, aris. || Contemplar algun misteri, fer oració. *Meditar*. Divina contemplari. || met. ESPECULAR.

MEDITAT, DA. p. p. *Meditado*. Meditatus.

MEDITATIU, VA. adj. MEDITABUNDO. || Dit dels verbs que expliquen, no l'acte, sinó l' desitj. *Meditativo*. Meditativus.

MEDITERRÀNEO, A. adj. Lo que està entre dos terras. *Mediterráneo*. Mediterraneus.

MEDO, A. adj. Natural de y lo pertanyent a la Média regió del Assia. *Medo*. Medus.

MEDRA. f. Progrés. *Progreso*, *medra*, *aumento*, *mejora*, *adelantamiento*. Incrementum, i.

MEDRAR. v. n. Progressar, créixer, augmentar. *Medrar*. Cresco, is. || met. Millorar de fortuna. *Medrar*, *mejorar*. Melioro, as.

MEDRAT, DA. p. p. *Medrado*. Melioratus, auctus.

MEDRÓS, A. adj. Poruch. *Medroso*. Meticulosus.

MEGADUCAT. m. Lo títol de megaduch ab us dels distinctius de verga, capell, senyera y sagell propis. *Megaducado*, *generalato*. Suprema militiæ prefectura.

MEGADUCH. m. Príncep senyor de tots los soldats del imperi grech y de tota la marina. *Generalissimo de mar y tierra*, *megaduque*. Supremus militiæ dux.

MEILLORAR. v. a. adl. MILLORAR.

MEJICÁ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent a Méjico, imperi de la América septentrional. *Mejicano*. Mexicanus.

MEL. f. Licor espés, groch, dols, que formen las abellas de la substància de las flors. *Miel*. Mel, is. || met. Qualsevol cosa molt dolsa. *Miel*. Mel, is. || En los ingenis de sucre es aquella substància que cau de las canyas al temps de móldrerlas. *Miel*, *miel nueva*, *miel de cañas*. Sacchari mel.

MEL ROSSAT. Aixarop de mel y such de rosa. *Miel rosada*, *rodomet*. Mel rosaceum.

MEL SILVESTRE. En las Indias es una mel que fan unas vespas negras del tamany de las moscas, y surt molt fosca. *Miel silvestre*. Ericeum, ei.

MEL VERGE. La primera que treballa cada aixam ó la que naturalment fluixeix de las brescas. *Miel virgen*. Primum cujuslibet examinis mel.

DOLS COM UNA MEL. loc. ab que's pondera la dolçura de alguna cosa. *Es un almibar*. Melle dulcior.

ES MEL Y MATÓ. exp. Denota la excelència de alguna cosa particularment de menjar, que sent de sí bona, se li afegeix altra que la millora. *Eso es miel sobre hojuelas*. Deliciis scitamenta superaddere.

FÉR MEL. fr. Se diu de las abellas quant la trahun de las flors y la depositan en las casetas de la cera. *Melificar*. Mellifico, as.

NO ES LA MEL PERA LA BOCA DEL ASE. ref. Repren als que escullen lo més dolent entre lo que se 'ls presenta, despreciant lo millor. *No es ó no se hizo la miel para la boca del asno*. Asinus ad liram.

POSAR LA MEL EN LA BOCA Y NO DEIXARLA MENJAR. ref. Contra aquells que posan a la vista 'l premi y en arribant la ocasió no 'l donan. *Metiote en la huerta, y no te dió de la fruta de ella*, Præmium obligat quin præstet.

MELACOTÓ. m. Préssech de superior qualitat. *Melocoton*. Chrysomelum, i. || y

MELACOTONER. m. L'arbre que fá melacotons. *Melocoton*. Coggyria, æ.

MELANCOLIA. f. Un dels humors del cos que fá pérdrer lo seny. *Melancholia*, *atrabilis*, *bilis nigra*. Melancholia, æ. || Tristesa causada pel humor melancólich. *Melancholia*. Mœror, is.

MELANCÓLICAMENT. adv. m. Tristament. *Melancólicamente*. Tristem in modum.

MELANCÓLICH, CA. adj. Pertanyent a la melancholia. *Melancólico*. Melancholicus. || Trist. *Melancólico*. Melancholicus.

MELANCOLISAR. v. a. Entristir. També s'usa com reciproc. *Melancolizar*. Aliquem mœror afficere.

MELANCOLISAT, DA. p. p. *Melancolizado*. Tristitia affectus.

MELASSA. f. Lo solatge de la mel. *Melaza*, *melajia*. Mellis feces. || La segona mel que's trau de la canya dolsa. *Remiel*. Secundum ex mellita canna

extractum mel. || Lo solatge del sucre després de la segona fàbrica. *Melote*. Sacchari sæx. || Beguda fermentada del such de las canyas de sucre, de gust entre dols y agre, molt sabros; emborratxa prenentne ab excés. *Guarapo*. Dulcacida potio.

MELAT, DA. adj. De color de mel. *Melado*. Mellinus.

MELCIÓ. n. p. de h. *Melchor*. Melchior, is.

MELER. m. Qui tracta ab mel. *Melero*. Mellarius, ii. || Lo lloch de guardar la mel. *Melero*. Mellarium, ii.

MELLET. Peix. LLAMPUGA.

MELGA. f. y

MELGÓ. m. Planta que té la arrel llarga y gruixuda, 'ls brots de dos peus de alt, rodons, drets, bastant grossos, consistents, robustos, ramosos particularment en los cims; ab moltes fullas posadas de tres en tres com lo trébol, que tenen las voras com una serreta; las flors de color de viola purpúrea sostingudas per cális dentats. Lo fruyt es una tavella torta en forma espiral que conté grans en figura de ronyó, grochs, de una línia de llarch. Es temperant, diurètica: serveix de nudriment a las bèstias y aumenta la llet a las vacas. *Melga*. *Medicago sativa*.

MELICH. m. LLOMBRIGOL.

LLIGAR LO MELICH. fr. que además del sentit recte, metafòricament se diu de la persona que té guanyada a altra la voluntat. *Haberle cortado el ombligo*. *Graticum alterius sibi conciliare*.

MELICOTÓ. ter. MELACOTÓ.

MELILOT. m. TRÉBOL.

MELINDRET. m. d. MELINDRO. 2.

MELINDRO. m. Bescuyt molt fi. *Bizcocho*, *melindre*. *Dulciarius panis*. || Delicadesa, afeminació. *Melindre*. *Delicatum fastidium*.

FÉR MELINDROS. fr. FÉR LO MELINDRÓS.

MELINDRÓS, A. adj. Persona molt delicada. *Dengoso*, *melindroso*, *denguero*, *melindrero*. *Delicatus*.

FÉR LO MELINDRÓS. fr. Afectar delicadesa. *Melindrear*, *melindrizar*, *hacer melindres*. *Delicate fastidire*.

MELIORAR. v. a. ant. MILLORAR.

MÉLIS. m. TEA.

MELLA. (fÉR) fr. FÉR impressió. *Hacer mella*. *Commovere*.

MEL-LÍFLUO, A. adj. Lo que té ó participa de las propietats de la mel. *Melífuo*, *melíficado*. *Melífuo*. || met. Dòls, suau en lo tracte ó explicació. *Melífuo*, *meloso*, *melodioso*. *Melífuo*.

MELLORAR. v. a. ant. MILLORAR.

MELLORASÓ. f. ant. MILLORA, MEDRA.

MELMELADA. f. Conserva de codony. *Mermelada*. *Cydoniacum*, i.

MELÓ. m. Lo fruyt de la melonera. Es gros, més ó menos ovalat, té la escorxa llisa ó rallada, y 'l color vert ó blanch ó clapat de tots dos. Té la carn dolça, tova, aygualida, de color vert ó blanch

ó hermell. Las llavors que conté són petites, planas, ovaladas y blancas. *Melon*. *Pepo*, *melo*, *nis*.

MELÓ DE MORO. ter. CÍNDRIA.

LO MELÓ Y CASAMENT HAN DE SÉR ACERTAMENT. ref. Denota quo es molt contingent la bondat en ditas cosas, ó bè que no's poden conèixer fins haverse experimentat. *El melon y el casamiento ha de ser acertamiento; el melon y la muger malos son de conocer*. *Sponsa*, *pepoque bonus faustæ sunt munera sortis*.

MELODIA. f. Suavitat que resulta de la armonia. *Melodia*. *Melus*, *melos*, i. || Dolsura, suavitat en lo parlar. *Melodia*. *Melus*, *melos*. || f. mús. La part que tracta del temps relativament al cant, y de la elecció y número dels sons ab que en cada composició s' han de formar las clàusulas musicals. *Melodia*. *Melodia*, æ.

MELODIÓS, A. adj. MEL-LÍFLUO.

MELODRAMA. f. Diálogo en música. *Melodrama*. *Melodrama*, atis.

MELONAR. m. Lloch plantat de melons. *Melonar*. *Meloeponum area*.

MELONER. m. y

MELONERA. f. Planta que fá molt pocas arrels y molts brots rastres, que s' extenen a divuyt ó vint pams de distància. Sas fullas són rodones, y están partidas a trossos rodonenchs. Las flors són grogas. Se créu indígena de Pérsia. *Melon*. *Pepo*, *melo*, *nis*.

MELONET. m. d. *Melonete*, *meloncillo*, ilo. *Parvus pepo*.

MELÓS, A. adj. Suau, dols, s' aplica al discurs y modo de dir. *Meloso*. *Dulcis*. || MEL-LÍFLUO.

MELOSITAT. f. Dulsura, suavitat. *Melosidad*, *melodia*. *Dulcedo*, inis.

MELSA. f. Part del cos del animal situada en l' hipocòndrich esquerre entre 'l diafragma, las costellas falsas y ventrell. *Bazo*, y *pajarilla* la del tocino y altres animals. *Splen*, *lien*, is. || Ampolla plana. *Limeta*. *Laguncula*, æ.

MELSERÀ. f. Herba medicinal, té las fullas llargas, dentadas, ab las llavors en lo revés contingudas en una espècie de grans. *Lingua de cervo*, *cervat* ó *cervina*. *Cervina lingua*.

MEMBRANA. f. Pell prima ó túnica a modo de pergami. *Membrana*. *Membrana*, æ. || anat. Tela ó túnica de fibras flexibles. *Membrana*. *Membrana*, æ.

MEMBRANA PITUITÀRIA. anat. Lo tel que cubre la part interior del nas, y en la que's produheix lo sentit del olfalo y separa de allí 'ls mochs. *Membrana pituitaria*. *Membrana pituitaria*.

MEMBRANÓS, A. adj. Cubert de membranes. *Membranosus*. *Membraneus*.

MEMBRANSA. f. ant. RECORT, MEMÒRIA, MENCIO.

MEMBRANT. loc. ant. Recórdaten, pènsahit. *Ten presente*, *acuérdate*. *Memento*.

MEMBRAR. v. a. ant. Anomenar, fÉR menció. *Mencionar*, *mentar*, *membrar*. *Memini*.

MEMBRARSE. v. r. ant. RECORDARSE.

MEMBRE. m. Cada part del cos del animal que serveix pera algun us. *Miembro.* Membrum, i. || Cada part que concorre á la composició de algun cos moral, col·legi, ciutat, etc. *Miembro.* Membrum, i. || ret. La part essencial de un període. *Miembro.* Membrum. || i. || arq. Cada part principal del edifici ó de un orde de arquitectura. *Miembro.* Membrum, i. || La part del animal que serveix pera la generació. *Verga.* Genitale membrum. || COLON. || La part del home que serveix pera la generació. *Pudendo, pene, miembro viril.* Veretrum, i.

MEMBRE DE IGUALACIÓ. alg. Cada una de las quantitats que están en una y altra part del coteig. *Miembro de igualacion.* Membrum æquationis.

MEMBRE PODRIT. met. Subjecte dolent y perjudicial á la societat. *Miembro podrido.* Putridum membrum.

MEMBRE VIRIL. Lo de la generació. *Miembro viril ó de la generacion, y pene anat.* Natura, æ.

MEMBRES PRINCIPALS. Los del cos que són absolutament necessaris pera viurer, com: lo cos, lo cap, etc. *Miembros principales.* Præcipua membra.

MEMBRET. m. La ralleta que sól posarse al marge dels oficis expressant lo nom de qui l'envia ó de la persona á qui's dirigeix. *Membrete.* Missile scriptum.

MEMBRILLER. m. ant. CODONYER.

MEMBRILLO. m. ant. CODONY.

MEMBRUT, DA. adj. Qui té grans membres. *Bobusto, membrudo, foínido.* Artuosus.

MEMENTOS. m. pl. La part del cànón de la missa en que s'ofereix lo sacrifici per vius y morts. *Mementos.* Memento; pro vivis et defunctis missæ oblatio.

FÉR SOS MEMENTOS. fr. met. Discórrer ab particular atenció. *Hacer sus mementos.* Meditari.

MEMNÓNIDAS. f. pl. mit. Aucells que fingian fills de las cendras de Memnon, y que tots los anys anavan de Etiopia á Troya, estavan dos dias girats envers lo sepulcre, al tercer dia 's maltractavan molt y 's ferian; y de cinch en cinch anys volta- van lo palácio de Etiopia. *Menonia, memnónidas.* Memnonides, um.

MEMORABLE. adj. Digne de memòria. *Memorable, memorando.* Memorandum.

MEMORÁNDUM. m. Nota diplomática que conté la exposició sumària del estat de una qüestió ó la justificació de la conducta observada per un govern ó dels actes que n'han estat la conseqüència. *Memorandum.* Memorandum.

MEMÒRIA. f. Una de las tres potències del ànima, que conserva y recorda lo passat. *Memoria.* Memoria, æ. || Fama, glòria, aplauso. *Memoria.* Fama, æ. || Monument pera la posteritat. *Memoria, monumento.* Monumentum, i. || Obra pia ó aniversari que funda algú pera conservar són recort. *Memoria.* Anniversarium, ii. || DISERTACIÓ. || Relació ó apuntacions de alguns fets particulars que s'es-

criuhen pera il·lustrar la història. *Memoria.* Nota, æ. || Testimoni, prenda de amistat. *Memoria.* Testimonium, ii. || Escrit simple que fá part de un testament. *Memoria.* Simplex testamenti additio. || Alguns retòrics la fan part de la retòrica, y són las reglas pera ajudar la memòria. *Memoria.* Memoria, æ. || pl. Los recados de cortesia que s'envian als ausents. *Memorias.* Salutis missio.

MEMÒRIA DE GALL. Qui'n té poca. *Memoria de gallo ó de grillo.* Memoria fragilis.

MEMÒRIA LOCAL Ó ARTIFICIAL. Facilitat artificiosa en recordarse de las imatges impreses en la memòria ó representadas en lo paper. *Memoria local ó artificial.* Artificialis, localis memoria.

ANÀRSEN Ó FUGIR ALGUNA COSA DE LA MEMÒRIA. fr. Olvidarse de ella. *Borrar, borrarse, huirse, irse, caerse alguna cosa de la memoria.* É memoria ex-cidere.

BORRAR DE LA MEMÒRIA. fr. Olvidar alguna cosa enterament. *Cancelar, borrar de la memoria.* Oblivione delere.

CONSERVAR LA MEMÒRIA DE ALGUNA COSA. fr. Recordarse de ella. *Conservar la memoria de alguna cosa.* In memoria habere, memoria tenere.

CULTIVAR LA MEMÒRIA. fr. Exercitar dita potència. *Cultivar la memoria.* Memoriam excolere.

DE MEMÒRIA. m. adv. Ab l'us, exercici de ella, com: apèndrer DE MEMÒRIA. *De memoria.* Memoriter. || met. Boca per amunt: s'usa ab los verbs DONAR, ESTAR, CLÀURER. *De memoria; boca arriba.* Supino, resupino ore.

DE RECOLEND A MEMÒRIA. m. adv. De recort etern. *De honrosa, de eterna, de feliz memoria.* De recolenda memoria.

DONAR DE MEMÒRIA. fr. DECORAR. 2. 3.

DIR DE MEMÒRIA. fr. REGITAR.

EIXIRSE DE LA MEMÒRIA. fr. Olvidarse de alló en que's devia pensar. *Pasarse.* É memoria abire. || ANÀRSEN DE LA MEMÒRIA.

FÉR MEMÒRIA. fr. FÉR recordar. *Hacer memoria, traer á la memoria.* Memoriam excitare. || Recordarse. *Hacer memoria, traer á la memoria, memorar.* Recordari. || Recordarse de algun ausent parlant de ell. *Hacer memoria.* Memoriam excitare vel suscitare. || Procurarse recordar de alguna cosa. *Traer á la memoria, recordarse, memorar.* Recordari. || Contar alguna cosa recordantla. *Commemorar.* Commemoro, as.

FÉR VENIR Á LA MEMÒRIA. fr. FÉR MEMÒRIA. 1.

FLACH DE MEMÒRIA. 'L qui s'olvida fàcilment de las cosas. *Flaco de memoria.* Memoria labilis.

PÈRDER LA MEMÒRIA. fr. No recordarse. *Perder la memoria ó los memoriales.* Memoriam, ex animo admittere.

TENIR EN MEMÒRIA. fr. Tenir present á algú pera protegirlo. *Tener en memoria.* Memorem esse.

QUI VÓL MENTIR, GRAN MEMÒRIA HA DE TENIR. rel. L'HOME QUE VÓL MENTIR, ETC.

RECÓRREA LA MEMÒRIA. fr. FÉR reflexió pera re-

cordarse de lo que passà. *Recorrer la memoria*. *Memoria* aliquid repetere.

REFRESCAR LA MEMÒRIA. fr. Fér present lo que cau en sentiment. *Refrescar, renovar la llaga*. *Memoriam reficere*.

RENOVAR LA MEMÒRIA. fr. Fér recort de las espècies ja passadas. *Renovar la memoria*. In *memoriam* *revocare*.

SER DE MÒLTA Ó DE GRAN MEMÒRIA. fr. Tenir facilitat en recordarse de las cosas. *Ser memorioso*, un *memorion*. *Memoria* vigere.

TENIR MEMÒRIA. fr. Recordarse. *Tener memoria*. *Memoria* frui.

MEMORIAL. m. Escrit en que's demana algun favor expressant los mèrits ó rahó en que's funda. *Memorial*. *Supplex libellus*. || **MEMÒRIA, MONUMENT.** || Llista, llibre en que s'apunta alguna cosa. *Memorial*. *Commentarius*, ii.

MEMORIAL AJUSTAT. fr. Apuntació de tot lo fèt de un plet ó causa. *Memorial ajustado*. *Litis summa*.

PRESENTAR UN MEMORIAL. fr. Entregarlo á qui l'ha de decretar. *Presentar un memorial*. *Supplicem libellum porrigere*.

RESPONDRE AL MEMORIAL. fr. Decretarlo. *Responder, decretar un memorial*. *Libellum supplicem notare*, *subnotare*.

MEMORIALISTA. m. Qui per ofici s'ocupa en fèr memorials. *Memorialista*. *Supplicium libellorum scriptor*.

MEMORIASSA. f. aum. *Memorion*. Valida, firma *memoria*.

MENA. f. La veta del mineral y 'l mateix mineral. *Mena, vena*. *Metalli vena*. || La capa dels metalls en l'interior de la terra. *Vena, mena, veta*. *Vena, æ*. || Sort, classe, espècie. *Casta, clase, especie, raza, ralea, calaña*. *Species*, ei. || **TRISTESA.**

MENA DE PLOM. Lo plom tal com ix de la mina y fèt polvos de que usan los gerrers pera embarnissar la terrissa. *Alcohol, cohòl*. *Galena, æ*.

LA MENA SE'N PERDA. loc. imprecatorià ab que's desitja que alguna cosa s'acabe enterament. *Ya se perdiese la raza*. *Utinam nihil superesset*.

MALA MENA. loc. S'aplica al home pervers y de mal geni. *Avieso, malo*. *Perversus*.

MENAR. v. a. Conduhir, guiar. *Guiar, llevar, conducir*. *Duco, conduco*, is. || Cuydar las terras, etc. *Manejar, llevar, cuidar*. *Curo*, as. || Portar lo camí á algun paratge. *Llevar, guiar*. *Duco*, is. || ant. **REMENAR.** || Fér donar voltas á la roda pera filar corda. *Menar*. *Convolvo*, is. || **ENVIAR.**

MENAR Á EXECUCIÓ. fr. Posar en execució. *Poner por obra*. *Fungor*, eris.

MENAR Á MORT É Á PERDICIÓ. loc. ant. *Sembrar la muerte y el exterminio*. *Morteque ruina spargere*.

MENAR ALGUNA CAUSA. fr. for. ant. **PORTAR UNA CAUSA.**

MENAR AYGUA. fr. ant. Conduhirla per alguna canal ó conducto. *Conducir el agua*. *Aquam ducere*.

MENAR LO COMPÁS. fr. **PORTAR LO COMPÁS.**

MENAR PEL RONCAL, BRIDA, etc. fr. *Llevar del cabestro, del diestro, de las riendas*. *Capistro ducere*.

MENAR RESPECTE, POR, etc. *Obehir, témer á algú*. *Tener respeto, miedo*, etc. *Vereor*, eris, *metuo*, is.

MENARSE. v. r. p. u. Manejarse alguna part del cos. *Bullir, menearse*. *Moveri*. || ant. Seguir una causa ó plet. *Seguirse, actuarse*. *Causam agi*. || **PORTARSEN.** *Llevarse, llevarse consigo*. *Secum ferre*, *ducere*.

MENASSA. f. etc. **AMENASSA.**

MENCIÓ. f. Recort, memòria. *Commemoracion, mencion*. *Mentio*, nis.

FÉR MENCIÓ. fr. Anomenar alguna persona ó cosa, recordarla contantla ó parlantne verbalment ó per escrit. *Hacer mencion, mentar*. *Memoro*, as.

MENCIONAR. v. a. Referir, anomenar, contar alguna cosa. *Mencionar, hacer mencion*. *Alicujus vel de aliquo mentionem facere*.

MENCIONAT, DA. p. p. *Mencionado*. *Commemoratus, memoratus*.

MENDICAMENT. m. ant. **MENDICITAT.**

MENDICANT. adj. Pobre que capta. *Mendigo, mendigante*. *Mendicus*. || Orde religiós que per són institut demana caritat, y 'ls que gosan de sas immunitats, y també l'individu de ells. *Mendicante*. *Mendicantium religiosus ordo*. || Qui demana ab freqüència ó importunitat. *Pedigüño, pedidor, pedigon*. *Efflagitator*, is. || Captant. *Mendigando, con mendiguez*. *Mendicè, mendicitus*.

MENDICAR. v. a. Captar, demanar caritat de porta en porta. *Pordiosear, mendigar*. *Mendico*, as.

MÈS VAL MENDICAR, QUE EN LA FORÇA GAMBEJAR. ref. Denota que més val passar la vida ab pobresa, que no véurerse en un afront. *Mas vale pedir y mendigar, que en la horca pernear*. *Præstat paupertas quam lignum ire sub atrum*.

MENDICITAT. f. Pobresa que obliga á demanar caritat. *Mendiguez, mendicidad, miseria*. *Mendicitas*, atis. || L'acte y efecte de mendicar. *Mendicacion, mendiguez, mendicidad*. *Mendicatio*, nis.

MENDIGAR. v. a. **MENDICAR.**

MENEJAR. v. a. Móurer, sorollar. *Menejar*. *Agito*, as. || Dirigir algun negoci. *Manejar, menear, dirigir*. *Tracto*, as. || Remenar, fèr anar de una part á altra. *Sacudir, menear, mover*. *Caput nutare, qualere*.

MANEJAR LAS CAMAS. fr. Caminar depressa. *Menejar las tabas; andar ligero*. *Celeriter incedere*. || Gronxarlas. *Mecerlas*. *Moto*, as.

MENEJARSE. v. r. Donarse pressa y diligència en fèr alguna cosa. *Manejarse*. *Se movere*. || Fér diligències pera conseguir alguna cosa. *Menearse, manejarse, bandearse, vadearse*. *Stago*, is.

MENER. m. ant. **ESQUELLER.** || **MENA.** 2.

MENESCAL. m. **MANESCAL.**

MENESÓ. m. **SOMATEN.**

MENESTER. m. Lo necessari. *Menester*. *Necessarium*, ii. || Que fèr, ministeri. *Menester*. *Officium*,

ministerium, ii. || p. u. La falta ó necessitat de alguna cosa. *Menester*. Necessitas, atis. || pl. p. u. Necessitats corporals. *Menesteres*. Corporis necessitates.

FÉR MENESTER. fr. Sér necessari, ó tenirne necessitat. *Ser necesario, ó tener necesidad de ello*. Necessarium esse; oportere.

HAVÉR MENESTER Ó DE MENESTER. fr. NECESSITAR.

HAVÉRSEHO TOT BEN MENESTER. fr. Denota que són necessàries moltes diligències pera lograr alguna cosa. *Es menester la cruz y los ciriales*. Pluribus est opus.

LO MENESTER FÁ FÉR. ref. ab que's pondera quant aviva é incita al treball y á la diligència la necessitat de adquirir lo necessari pera conservar la vida. *La necesidad hace á la vieja trotar*. Necessitas hominem acuit.

SÉR MENESTER. fr. Sér precis ó necessari. *Ser menester*. Opus esse. || NECESSITAR.

SI ES MENESTER. exp. Si molt convé. *Si es menester, si es necesario*. Si opus est.

TENIR DE MENESTER. fr. NECESSITAR.

TENIR SÓN MENESTER. fr. Tenir pera viurer ab deència. *Tener lo necesario; estar bien*. Adesse alicui quod vivat vel ad victum necessaria.

TOT T' NO HAS BEN MENESTER. fr. fam. ab que's denota que algú está tant escàs de béns que no pòt sobrarli res. *No arriendo tus escamochos*. Residua tua non emam.

MENESTERÓ. m. fam. Lo necessari en matèria de aliments. *Menester*. Victui necessaria.

MENESTERÓS, A. adj. Pobre, necessitat. *Menesteroso*. Egenus.

MENESTRAL, A. m. y f. Qui professa un art mecànich. *Menestral*. Opifex, artifex, icis. || m. Nom donat en temps de Carlomagno y en la època de la caballeria als que componian las melodias dels cants dels trovadors. Eran molt venerats entre 'ls escandinavos, y perderen tota consideració á últims del sigle XVI; en 1597 la reina Isabel maná que se 'ls tractés com vagabunds. *Menestrales*. Compositor musicus.

MENESTRAL HONRAT. Lo qui posseix, béns de fortuna. *Menestral honrado*. Opifex pecuniosus.

MENESTRAL. m. MINISTRIL.

MENEIG. m. La acció de menejar ó menejar-se. *Meneo*. Motus, us, agitatio, nis.

MENGANO. m. Nom indeterminat de subjecte. *Mengano*. Quidam.

MÉNGUA. f. Falta. *Mengua, menoscabo, mella*. Detectus, us. || met. Descrédit. *Desdoro, mengua*. Dedecus, oris.

LOS SABIS TENEN Á MÉNGUA FÉR SERVIR MASSA LA LLÉNGUA. ref. LO POCH PARLAR ES SABIESA.

MENGUANT. m. MINVANT, MINVA.

MENISCAP. m. ant. MENTSCAP.

MENJA. f. y

MENJADA. f. Cada vegada que acostumam menjar. *Comida*. Lo castellá s' enten regularment del dinar. Prandium, ii.

MENJADOR, A. m. y f. Qui menja molt. *Tregon, comedor, comilon, buena tijera; de buen comer*. Helluo, nis. || Qui menja. *Comedor*. Edens, tis. || Pessa destinada pera menjar. *Comedor, comedero*. Triclinium, ii. || Calaixet ahont menjan los aucells en la gàbia, y també l' en que menjan los demès animals. *Comedero*. Escarium vas.

MENJADORA. f. Pessebre, lloch ahont donaa menjar á las bèstias. *Pesebre*. Præsepium, ii.

MENJAMENT. m. La acció de menjar. *Comida, manducacion*. Manducatio, nis.

MENJANSA. f. fam. Bestiar, polls. *Ganado; comen de pijos*. Pediculorum abundantia.

MENJAR. m. Vianda, tot lo que's pòt menjar. *Comida, manjar, vianda*. Esca, æ, cibus, i. || Aliment que's dòna al aucells de cassa. *Gorga*. Accipitrum pabulum. || Lo que's dòna de una vegada als aucells. *Pasto*. Cibus, i, victus, us. || Lo del bestiar. *Pasto*. Pabulum, i. || v. a. Mastegar, trinxar l' aliment en la boca y passarlo al ventrell. *Comer, manducar*. Manduco, as. || Consumir, com lo remey corrosiu la carn. *Comer, corroer*. Cavo, as, corrodo, is. || Gastar, consumir alguna cosa sòlida ab lo us y maneig de ella. *Comer, consumir, gastar*. Corrodo, is. || Gastar, consumir los béns. *Comer*. Dissipo, dilapido, as. || En lo joch de escachs, damas, etc., guanyar una pesa al contrari. *Comer, matar*. Supero, as. || Suprimir vocals en la pronunciació. *Comer, comerse*. Elido, is. || Disfrutar, gosar alguna renda. *Comer*. Fruo, eris. || Gastar poch á poch lo riu ó humitat las riberas ó tàpias. *Derrubiar*. Sensim deterere. || Disminuir ó fèr malbé alguna cosa 'ls animals, com las ratas ab las dents. *Acer, morder*. Rodo, is. || Esmolar ó disminuir alguna cosa dura á forsa de fregar. *Gastar, rozar*. Rodo, erado, is.

MENJAR DE BALLE. Cert us ó dret antich. *Uso ó derecho antiguo*. Jus sic dictus.

MENJAR DELS DÉUS. AMBROSIA.

MENJAR DE PEIX. Lo que's pòt menjar en dia de peix. *Comida de pescado*. Cibus quo vesci fas est diebus quibus carnes interdictæ sunt.

MENJAR DE REYS. SALSITJA.

MENJAR INDIGEST. Lo que costa de pahir. *Pelmazo*. Indigestus cibus.

AB LO MENJAR A LA BOCA. fr. AB LO BOCÍ Á LA BOCA.

FÉR DISGUSTAT LO MENJAR. fr. Llevarli 'l gust, lo bon sabor. *Desazonar*. Insipidum, insulsum red-dere.

NO HI HA MÉS BON MENJAR QUE L' APETIT. ref. Denota que qui té bon apetit menja sense reparar en delicadesas. *Salsa de san Bernardo*. Optimum condimentum fames.

MENJAR Á TENTI POTENTI. fr. Menjar fins á no poder més. *Comer á tente bonete*. Phagum esse.

MENJAR MÉS QUE UN MAL VIU. fr. MENJAR CON UN LLOP.

MENJAR MOLT. fr. ATRACAR. 2

MENJAR MOLT Y PAHÍR BÉ NO PÓT SÉR. ref. QUI MOLT ABRASSA, POCH ESTRENT.

MENJAR PER ESMORSAR, DINAR, SOPAR, V. G. UNA PERDIU. fr. *Almorzar, comer, merendar, cenar una perdiz.* Pro jentaculo, prandio, merenda, cœna perdicem edere.

MENJAR VIU, MENJAR TOT VIU Á ALGÚ. fr. met. Denota la molèstia que causan alguns animals y cosas que pican. *Comer vivo á alguno.* Aliquem acriter pungere.

AL QUI MENJA LO MADUR, FERLI ROSEGAR LO DUR. ref. QUI MENJA LA CARN etc.

BO PERA MENJAR. Lo que se sól menjar. *Comedero.* Edibilis, edulis.

GUANYARSE 'L MENJAR. fr. Guanyársel treballant en algun ofici ó ministeri. *Ganar de comer.* Labore aut industria sibi victum parari.

LO MENJAR Y 'L GRATAR TOT ES COMENSAR. ref. que s'usa pera animar á algú que comensé á fer alguna cosa á que té repugnancia. *El comer y el rascar todo es empezar.* Dimidium operis, qui benè cœpit, habet.

MENJA QUE DEVORA. loc. fam. ab que's pondera lo molt que algú menja. *No come que engulle.* Edacissimus est.

QUI MENJA SENSE TRABALLAR, SI NO ES RICH HA DE ROBAR. ref. literal. *Quien come sin trabajar, si no es rico ha de robar.* Nisi sis dives in sudore vesceris panem.

NO MENJAR PER HAVÉR MENJAT, NO ES PECAT. ref. que dóna á entendre que no sentim no menjar á las horas de costum per haver menjat abans. *No comer por haber comido, no hay nada perdido; ó dejar de comer por haber comido no es pecado.* Non scelus est cœnas cœnatum, parcere ventrem.

QUI BÉ MENJA, BÉ TRABALLA. ref. Ensenya que'ls treballadors pera que cumplan bé han de estar ben alimentats. *Con pan y vino se anda el camino: quien bien bebe y bien come, buen cagajon pone; quiere que os diga, quien no come no costriba.* Ferociam satietas parit.

QUI BÉ MENJA Y BÉ BEU, ELL FÁ MOLT BÉ LO QUE DÉU. ref. Denota que estám obligats á alimentar-nos pera allargar la vida tot lo temps que pugam. *Quien bien come y bien bebe, hace lo que debe.* Quisquis edit potatque benè, is benè debita præstat.

SENSE MENJAR NO'S PÓT TRABALLAR. ref. QUI BÉ MENJA, BÉ TRABALLA.

MENJARBLANCH. m. Composició de llet, sucre y farina de arrós. *Manjar blanco.* Leucopagum, i.

MENJARET. m. d. *Comidilla.* Escula. || met. fam. Lo gust y complacència especial que té algú en cosas de sòn geni ó inclinació; y així dihem: es lo seu **MENJARET.** *Comidilla.* Voluptas, atis.

MENJARIES. m. pl. ant. COMESTIBLES.

MENJARSE. v. r. Gastarse, consumir-se poch á poch los sòlits: com metall, pedra, etc. *Escomerse, gastarse.* Consummi, exedi. || Disfrutar de alguna renda. *Comer.* Frui.

MENJARSE Á ALGÚ Ó MENJARSEL TOT VIU. fr. Exce-dirlo, avansarlo en qualsevol línea. *Sorbérsele á alguno.* Aliquem facili negotio superare.

MENJARSE 'LS FETORS. fr. met. Tenir discórdias. *Comerse unos á otros.* In perpetua discordia vivere. || Denota la crueltat y ràbia ab que algú desitja venjar-se de altre. *Querer, comer á uno los higados.* In aliquem furere.

MENJAT, DA. p. p. *Comido.* Estus.

MENJÍVOL. adj. S'aplica als aliments suaus y gustosos. *De buen comer.* Edulis, edilis.

MENJUSSA. f. fam. Abundància de menjars ab pa. *Condumio.* Cibaria, orum. || **MENJAMENT.**

MENLÓ. m. ant. MELÓ.

MENOLA. f. Peix. ANXOVA.

MENOLOGI. m. Calendari dels grechs dividit en dotze parts pels mesos del any. *Menologio.* Menologium, ii.

MENOR. adj. comp. Inferior, més petit, lo que té menos cos y extensió. *Menor.* Minor. || m. Pupillo, ó fill de família que no té vint y cinch anys y no pot per sí administrar sa hisenda. *Menor.* Pupillus, i. || lóg. La segona proposició de un silogisme. *Menor.* Lemma, atis. || mús. S'aplica al tó, la tercera del qual es menor. *Menor.* Tonum et semitonum continentes notæ. || mús. S'aplica á la tercera composta de un tó y un semitó. *Menor.* Tonum et semitonum continens concentus. || mús. L'interval-lo que un tó menor té de menos que 'l major de sa espècie. *Menor.* Modi musici differentia.

|| Religiós del orde de sant Francesch per la humilitat de sa religió. *Menor.* Minor frater. || pl. Los ordes de tonsura y graus. *Menores.* Minores ordines.

MENOR EDAT. La del que no ha entrat en la juvenut. *Menor edad, niñez.* Infantia et pubertatis ætas.

CLERQUES MENORS. Orde de clergues regulars fundat per Joan Agustí Adorno, caballer genovés, que l' instituí en Nápoli l' any 1588 junt ab Agustí y 'l beato Francisco Caracciolo. *Clérigos menores.* Regularium clericorum minorum ordo.

ORDENAT DE MENORS. Qui sols té algunas ó totes las ordes menors. *Clérigo de menores.* Minoribus ordinibus initiatus.

PER MENOR. m. adv. A la menuda. *Por menor.* Minutim. || **PER PESSAS MENUDAS.**

MENORETA. f. Mínima. 2.

MENORQUÍ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Menorca, isla del Mediterráneo. *Menorquin.* Minoricensis.

MÉNOS. adv. comp. Expressa la falta de una cosa pera igualarla á altra. *Ménos.* Minus. || A excepció, fora de. *Ménos.* Præter.

Á LO MÉNOS. m. adv. Denota que quant se nega una cosa, se'n concedesca altra. *A lo menos, al ménos, por lo menos.* Saltem.

Á LO MÉNOS, Á LO MÉNOS, MÉNOS. m. adv. Per la part més baixa. *Al ó por el menorete, ó á lo menos ó por lo menos.* Ad minus.

ES MENTIDA. exp. Reconvé a algú que ha faltat a la veritat. *Mentis*. *Mentiris*.

MENTIDER, A. adj. Embustero, qui està acostumat a mentir. *Embustero*, *mentiroso*. *Mendax*. || Enganyós, fals. *Mentiroso*. *Vanus*.

FÉA QUEDAR MENTIDER. fr. Fér lo contrari de que algú diu que altre fa ó acostuma a fér. *Sacar mentiroso*. *Aliquem falsa loquutum fuisse factis ostendere*.

LO MENTIDER CONEGUT NO MEREIX SIA CREGUT. ref. L'HOME QUE VÓL MENTIR, GRAN MEMÓRIA HA DE TENIR.

LO MENTIDER NO ES CREGUT DE LAS VERITATS. ref. Denota que un mentider may es cregut. *Quien siempre me miente, nunca me engaña*. *Mendax semper fide caret*.

NÉS AVIAT ES ATRAPAT UN MENTIDER QUE UN COIX. ref. L'HOME QUE VÓL MENTIR GRAN MEMÓRIA HA DE TENIR.

MENTIDERAMENT. adv. m. Ab mentida. *Falsamente*, *mentirosamente*. *Mendose*, *ementitè*. *mendaciter*.

MENTIDERAS, A. adj. eum. *Mentirossimo*. Valde mendax.

MENTIDERET, A. m. y f. d. *Embustriuelo*, *mentideruelo*. *Levis mendax*.

MENTIDETA. f. d. *Mentirica*, *illa*, *ita*. *Mendacium*, *mendaciumculum*, i.

MENTIR. v. n. Dir lo contrari de lo que's créu ó sent. *Mentir*. *Mentior*, *iris*. || Enganyar. *Mentir*. *Nugor*, *tricar*, *aris*. || Fingir, mudar, disfressar una cosa. *Mentir*. *Alicui rei alterius specimen præbere*.

MENTIR A TRENCACOLL. fr. Mentir a cada paraula. *Mentir sin suelo*. *Singulis propè verbis mentiri*.

MENTIR PEL COLL. fr. Mentir ab descaro. *Mentir por la barba ó por la mitad de la barba*. *Impudenter*, *procaciter mentiri*.

MENTÓ. m. ant. BARBA.

MENTRE Ó MENTRES. adv. t. Durant lo temps de alguna cosa. *Mientras*; *en tanto*; *entre tanto que*. *Quod*. || AB TAL QUE, SOLS.

MENTRETANT Ó MENTRESTANT. m. adv. Entre tant. *Mientras tanto*; *mientras tanto que*; *mientras que*. *Dum*.

MENUDA. f. *Menudeo*. *Iteratio*, *nis*.

MENUDALL. m. Rebles. *Broma*, *cascajo*, *casco*, *ripió*. *Rudus*, *eris*.

UMPLIR DE MENUDALL. fr. arq. Se diu quant se posa menudall en algun vuyt pera umplir-lo. *Enripiar*. *Rudus intrudere*.

MENUDAMENT. adv. m. En ó per parts menudas, per menor. *Menudamente*, *con distincion*. *Minutè*. || Escrupulosament. *Menudamente*. *Scrupulatum*. || Ab suma menudència. *Menudamente*. *Peregrinè*.

MENUDÀRIES. f. pl. MENUDÈNCIAS.

MENUDÈNCIA. f. La petitesa de alguna cosa. *Pequeñez*, *menudencia*. *Exilitas*, *atis*. || FRIOLERA. || pl. Lo conjunt de coses menudas y dependents de altres, ó que las acompanyan com ménos principals. *Zarandajas*, *Analecta*, *orum*. || MENUTS. 1. ||

pl. Coses de poch apreï estimació. *Menudencias*, *minucias*. *Minutiae*, *tricæ*, *arum*. || Los menuts del cap de bestiar. *Menudencias*, *menudos*, *despojos* y *menuceles*. pr. Ar. *Minutal*, *is*.

MENUDERIAS. f. pl. MENUDÈNCIAS.

MENUDET, A. adj. d. *Menudito*. *Minutulus*.

MENUDÍSSIM, A. adj. sup. *Menudissimo*. *Minutissimus*.

MENUT, DA. adj. Petit, xich. *Menudo*. *Minutus*. || Ténue, petit, despreciable, de poca consideració. *Menudo*. *Minutalis*. || Subjecte petit, prim, de poch cos. *Menudo*. *Exiguus*. || m. DINER. || ADDIT. || pl. Las tripas ó budells dels aucells. *Menudillos*, *menudos*, *despojos*. *Gigeria*, *orum*. || pl. Las entranyas dels bous, anyels, etc. *Asaduras*, *molleja*, *menudos*, *menudillos*, *despojos*. *Gigeria*, *orum*. || pl. Las monedas de aram que regularment se portan en la butxaca. *Menudos*. *Minuti verbi nummi*.

A LA MENUDA. m. adv. En las compras y vendas per parts molt menudas. *Por menudo*, *por menor*, *a la menuda*, *en detall*. *Minutatim*.

A MENUT. m. adv. Moltes vegades, repetidament, ab continuació. *A menudo*. *Crebrò*. || y

PER MENUT. m. adv. MENUDAMENT.

PLOURER MENUT. fr. Càurer gotes tant menudas que casi no's coneixen. *Cerner*, *molliznar*, *molliznear*. *Minutatim pluere*.

MENUTA. f. ant. MINUTA.

MENUTAR. h. a. ant. MINUTAR.

MENYAR. v. a. ant. MENJAR.

MENYS. adv. ménos. || prep. ant. Sense. *Sin*. Absque, *sinè*.

MENYS DE PAR. m. adv. ant. *Sèms'igual*. *Sin igual*. *Cui non est par*.

EN MENYS. m. adv. En descrédit. *En mengua*. *Cum dedecus*.

NO RES MENYS. m. adv. ant. No ménos. *Nada ménos*. *Minimè*. || an'. Aixó mateix. *Asimismo*. *Quidem*, *revera*.

ROBA MENYS NE RÓLIT. loc. ant. aant. *Géneros sin flete*. *Sinè nautum mercatura*.

MENYSCABAR. v. a. ant. Fér malbé. *Menoscabar*. *Disperdo*, *is*.

MENYSCABARSE. v. r. ant. MALMETZARSE, FÉRSE MALBÈ.

MENYSCABAT, DA. p. p. ant. *Menoscabado*. *Imminutus*, *disperditus*.

MENYSCAP Y MENYSCAPTÈ. m. ant. Dany, detriment. *Menoscabo*. *Fractura*, *æ*, *detrimētum*, i.

MENYSPREABLE. adj. Digne de despreci. *Despreciable*, *menospreciable*. *Contemnendus*, *aspernendus*, *rejiendus*.

MENYSPREADOR, A. m. y f. Lo qui despreçia ó no fa cas de alguna cosa. *Menospreciador*. *Contemptor*, *is*.

MENYSPREANT, A. adj. MENYSPREADOR.

MENYSPREAR. v. a. No estimar, no fér cas. *Menospreciar*. *Consperno*, *is*. || Despreçiar. *Menospreciar*, *despreçiar*. *Contemno*, *spetto*, *despicio*, *is*.

MENYSPREAT, DA. p. p. *Menospreciado*. Contemptus.

MENYSPRESABLE. adj. ant. MENYSPREABLE.

MENYSPRESADOR, A. m. y f. ant. MENTSPREADOR.

MENYSPRESAR. v. a. ant. MENYSPREAR.

MENYSPRESAT, DA. p. p. ant. MENYSPREAT.

MENYSPREU. m. Poch apreci. *Menosprecio*. Descipientia, æ. || DESPRECI.

MEONI, A. adj. Pertanyent à Meònia província del Assia menor. *Meonio*. Meonius.

MER, A. adj. Pur, sense mescla. *Mero*. Merus.

MER Y MITJ IMPERI. fr. for. *Mero y misto imperio*. Merum et mixtum imperium.

MERAGDE. f. ant. ESMERALDA.

MERAMENT. adv. m. Pirament, sense mescla. *Meramente*. Merè.

MERCADAL. m. MERCAT, RIFA.

MERCADEJAR. v. n. Negociar, traficar. *Mercadejar, comerciar*. Mercaturam facere. || CONCERTAR. || REGATEJAR.

MERCADER, A. m. y f. Marxant, negociant, traficant. m. Baix de esta denominació s'entenia ja 'l dueny de las mercaderias, ja 'l cargador tant si eran sevas com no, ja 'l fletador total ó parcial, ja 'l factor ó sobre cárrech, ja 'l comanador quant seguia 'l viatge. *Mercader, mercante*. Propola.

MERCADERIA. f. Tot gènere que 's compra ó ven. *Mercaderia, mercaduria, mercancia*. Mercatura, æ. || ant. COMERS. || ter. L' empleo y cárrech de mercader. *Mercaderia*. Mercatura, æ. || met. fam. La substància que 's trau de las necessàries pera adobar los camps. *Immundicia*. Immunditia, æ.

MERCAL. m. moneda de velló espanyola del temps de sant Fernando. *Mercal*. Mercal, is.

MERCANT Y MERCANTIL. adj. Lo que es de ó pertany al comers y tràfic. *Mercantil, mercante*. Mercatorius.

MERCANTILMENT. m. adv. Segons l' us, forma ú ordenansas de comers. *Mercantilmente*. Mercatoriè.

MERCANTÍVOL. adj. ant. MERCANTIL.

MERCANTÍVOLMENT. adv. m. MERCANTILMENT.

MERCAT. m. Plassa ahont se ven. *Mercado*. Forum, i. || Fira, concurs de mercaders. *Mercado*. Mercatus, us. || PREU.

À MILLOR MERCAT. fr. Mòlt barato. *Mas barato*. Viliori pretio.

ANAR À BON MERCAT. fr. Vèndrerse barato. *Venderse barato*. Minori pretio vendi.

BON MERCAT. Barato. *Precio cómodo*. Commodum precium.

FÈR GRAN MERCAT DE NÓLIT. fr. Ajustar lo flet à baix preu. *Hacer gran mercado de flete*. Ajustar ó vender el flete à bajo precio. Naulium lucrare.

LO QUE 'S GUANYA EN MOLTOS MERCATS, SE PERT EN UNA FIRA. ref. Denota qué s' ha de tenir mòlt cuy-

dato ab lo que còsta de guanyar, perquè 's pòl pèrdrer en un moment. *Una hora suele quitar lo que en mil años se gana*. Labitur exiguo, quod par-tum est tempore longo.

QUI VÁ MOLT ALS MERCATS, SI ES PAGÉS NO TÉ DUCATS. ref. Denota que 'l luxu tira à pèrdrer als pagesos. *Labrador de capa negra poco medra*. Absente domino res malè geritur.

SEMBLA 'L MERCAT DE CALAF. loc. Denota la mòlta bulla y confusió que hi ha en algun lloch. *Parce carniceria*. Tabernam carnariam refert.

TANT FEYAN BON MERCAT. loc. ant. *Tan buen mercado hacian ó á tan bajo ó buen precio compraban, ó á tan alto vendian*. Sic lucrabantur.

MERCÉ. f. Benefici, favor, gràcia. *Merced*. Merces, edis. || Títol de cortesia. *Merced*. Merces, edis. || Voluntat, discreció, arbitre, com: está à mercé de altre. *Merced*. Arbitrium, ii. || Orde religiós, real y militar, instituhit per don Jaume 'l Conquistador; té per institut la redempció de cautius. *Merced*. Mercedis ordo. || n. p. de d. *Mercedes*.

FÈR MERCÉ Ó MERCÉS. fr. AFAVORIR. || irón. Tractar mal. *Hacer uno la merced*. Alicui officere.

GRANS MERCÉS. exp. de agrahiment. *Muchas gracias; muchas mercedes*. Gratias ago et habeo.

PÈNDRE A MERCÉ. loc. ant. PERDONAR, INDULTAR.

MERCENARI. adj. Religiós de la Mercé. *Mercenario*. Mercenarius religiosus. || m. JORNALER. || S' aplica à la tropa que serveix en la guerra à un príncep estrany per un cert estipendi. *Mercenario*. Mercenarius, ii.

MERCENEGAR. v. n. ant. Tenir misericòrdia. *Tener piedad*. Misereri.

MERCENETA. d. de MERCÉ.

MERCENER, A. adj. ant. MISERICORDIÓS. || MESQUÍ, ESCÀS.

MERCER. m. Marxantó. *Mercero, buhonero, mercachifle*. Minutæ mercis propola. || v. n. ant. MERÈIXER.

MERCERIA Y MERCÉS. f. Quincalleria; comers de cosas de poch valor. *Merceria*. Mercimonium, ii.

MERCORELLA. f. MALCORATGES.

MERCURI. m. Lo planeta més prop del sol. *Mercurio*. Mercurius, ii. || mit. Fill de Júpiter y de Maya, missatger y correu dels déus; era dèn de la eloquència, del comers y dels lladres. *Mercurio*. Mercurius, ii. || ARGENT VIU.

MERCURIAL. adj. ant. Pertanyent à Mercuri. *Mercurial*. Mercurialis. || MALCORATGES.

MERDA. f. L' excrement humà. *Nierda, zulla*. Merda, æ. || Brutícia, porqueria. *Nierda*. Merda, æ. || L' excrement dels animals. *Estiércol*. Stercus, oris.

MERDA DE DIABLE. Goma pudenta. *Asafétida*. Silphion, is.

MERDA DE LAS ORELLAS. Humor espés que 's fa en los forats de ellas. *Cera de los oidos*. Aurium excrementum.

HAVERLI TAST À ALGÚ LA MERDA DEL CUL. fr. fam. *apren la ingratitud de algú que l'han cuydat despetit. Roberle quitado á uno los mocos.* Infantiae icujus curam suscepisse.

LA MERDA COM MÉS SE REMENA MÉS PUT. ref. Denota que dels mals ó desgràcies passades val més no arlarne, perquè sempre 's renova 'l dolor ó sentiment. *Vale mas no meneallo; resfriadas duelen mas is llagas.* Acrius id pungit vulnus quodcumque effixit.

QUI NO MENJA MERDA NO ESTÀ GRAS. ref. Denota que pera nodrirse bè no s'ha de sèr delicat ni es-trupulós en lo menjar. *Mierda y horrura todo es gordara; mierda que no ahogu todo engorda.* Pro-tinùs injecto pinguescunt stercore culta.

MERDEGADA. f. TARTRÀ DE BÒTA. || y

MERDERADA. f. CAGARADA.

MERDÓS, A. adj. Brut de merda. *Merdoso.* Sordibus inquinatus.

MEREIXEDOR, A. m. y f. Qui mereix. *Merecedor, mereciente.* Dignus.

MEREIXEMENT. m. MÉRIT.

MEREIXENT. p. a. MEREIXEDOR.

MERÉIXER. v. a. Ferse, sèr digne. *Merecer.* Merco, es. || Lograr. *Merecer.* Obtineo, es. || Valer. *Merer.* Mereco, valeo, es. || Fèr mèrits, bonas obras. *Merecer.* Benemereor, eris. || m. MÉRIT.

MERENGA. f. Dòls de clares de ou mesclat ab sucre. *Merengue.* Dulciarium, ii.

MERENGÉ. m. Aucell. *MARENGE.*

MERER. v. a. ant. MERÉIXER.

MERESCUT, DA. p. p. *Merecido.* Meritus. || m. La pena ó càstich que 's créu corresponent á algú. *Merecido.* Poena debita vel merita.

MÉRÍ, NA. adj. S'aplica al bestiar que passa de una part á altra mudant de pasturas, y passant l'ivern en Extremadura y l'estiu en la montanya. La llana del mateix bestiar se diu merina. *Merino.* Merinum pecus. || Lo qui cuyda de dit bestiar. *Merino.* Gregum præfectus. || Jutge que posava 'l rey en algun territori ab ampla jurisdicció. *Merino.* Exigæ regionis præfectus.

MERIDIÀ. m. Círcul màxim de la esfera celeste, que passa pels pols del mon y pel zenit y adir de algun punt de la terra ab que 's refereix. *Meridiano.* Meridianus, i. || adj. Pertanyent al mitj dia. *Meridiano.* Meridianus.

PRIMER MERIDIÀ. 'L que arbitràriament se pren com á principi pera contar los graus de longitud geogràfica en que està qualsevol lloch de la terra. *Meridiano primero.* Primus meridianus.

MERIDIANA. f. Línea recta tirada de nort á sur en lo pla del meridià. *Meridiana línea.* Meridiana linea.

MERIDIONAL. adj. Pertanyent al mitj dia. *Meridional, meridiano.* Meridianus, australis.

MERINDAT. f. Territori en que té jurisdicció algun jutge. *Merindad.* Merini præfectura, ditio.

MÉRIT. m. Acció digna de premi ó càstich.

Mérito, merecimiento. Meritum, promeritum, i. || Excel·lència, bondat de una obra. *Mérito.* Meritum, i.

MÉRIT DE CONDIGNÉ. teol. Lo mereixement de las bonas obras sobrenaturals exercitadas per qui està en gràcia de Dèu. *Mérito de condigno.* Meritum de condigno.

MÉRIT DE CÓNGRUO. teol. Mereixement de ditas obras exercitadas per qui està en pecat mortal, ab que logra 'ls auxilis de Dèu pera eixir de tant mal estat. *Mérito de congruo.* Meritum de congruo.

MÉRITS DEL PROCÉS. Lo conjunt de probas y rahons que de ell resultan y serveixen al jutge pera donar sa sentència. *Méritos del proceso.* Processus acta et probationes.

AB MÉRIT. m. adv. De una manera digne, y per haver merescut. *Meritoriamente.* Meritoriè.

EN MÉRITS. m. adv. En rahó. *En razon, en vista, en méritos.* His datis.

SENSE MÉRIT. m. adv. Sense rahó, sense sèr merescut. *Inméritamente.* Immeritò.

MÉRITAMENT. adv. m. Ab rahó y justícia. *Meritamente, mercidamente.* Meritò, jure.

MÉRITAR. v. a. ant. MERÉIXER.

MÉRITÍSSIM, A. adj. *Meritísimo.* Meritis-simus.

MÉRITORI, A. adj. Digne de premi ó càstich. *Meritorio.* Meritorius. || Qui està treballant en una oficina sense sou y fent mèrits pera lograr una plassa efectiva. *Entretenido, meritorio.* Muneris spe deserviens.

MÉRITÓRIAMENT. adv. m. De un modo meritori. *Meritoriamente.* Meritò.

MERLA. f. Aucell de cinch á sis polzadas de llarch; lo mascle es negre ab lo bech groch, la femella de pardo obscur, ab lo pit bermellench, clapa-da de negre, 'l bech pardo obscur, s' amansa fàcilment, y apren qualsevol cant. *Mirlo, merla.* Merula, æ. || Peix. *Mirlo, zorzal marino.* Merulus, merlus, i.

MERLOT. m. Lo mascle de la merla. *Mirlo.* Merula mas.

MERLUSSA. f. Peix. LLUS.

MERMA. f. Minva, méngua. *Merma.* Intertri-tura, æ, intertrimentum, i.

MERMAR. v. n. Minvar. *Mermar.* Decres-co, is.

MERMAT, DA. p. p. *Mermado.* Diminutus.

MERONER, A. adj. BENÉFICH.

MES. m. Cada una de las dotze parts del any. *Mes.* Mensis, is. Cada un consta dels dias que ex-pressa aquesta quarteta:

Dias trenta hi ha en setembre,

En abril, novembre y juny,

Vint y vuyt en lo febrer

Y en los demès trenta y un.

|| Número de dias consecutius que corren desde un dia senyalat en un mes, fins á altre de igual fetxa en lo següent. *Mes.* Mensis, is. || REGLA. 6. ||

MESADA. 1. || p. p. de *métrer*. *Metido*: Intromissus. || ant. Lo mateix que *mias*; com: *Mes* penas. *Mis*. *Mæx*. || ant. Contracció de *ME* ES.

MES ANOMALÍSTICH. Lo temps que tarda la lluna desde són apogeo fins que torna á serhi. *Mes anomalístico*. *Mensis anomalisticus*.

MES CORRENT. Lo present. *Mes corriente*. *Mensis veriens*.

MES DE REY. Cada un dels mesos en los quals toca al rey la presentació dels beneficis y prebendas eclesiásticas que abans tocava á la dataria romana. *Mes del rey*, *mes apostólico*. *Mensis apostolicus*.

MES ENTRANT. Lo mes que seguirá al corrent. *Mes que viene*. *Mensis sequens*.

AIXÓ SERÁ PEL SEGAR DEL MES DE MAIG. fr. LA SETMANA DELS TRES DIJOURS.

SI PLOU MOLT EN MES DE AGOST, NO GASTES DINERS EN MOST. ref. Denota que si plou molt en dit mes se sól malmétrer lo vi. *Cuando lloviere en agosto, no echas tu dinero en mosto*. Cum pluuet augusto, nummos ne impendito musto.

MÉS. conj. adv. Ab que s' oposa l' extrem de la oració al altre moderantli 'l sentit ó destruhintlo. *Mas, pero*. Sed, verum. || conj. comp. que denota l' excés. *Mas*. Magis, plus. || adv. pera explicar quantitat determinada que s' anyadeix. *Mas*. Plus, ampliús. || **ADÉMÉS.** || Pitjor, com: lo que més es que no's pót justificar. *Mas, peor*. Pejus. || Abans, com: més es agraument que paga. *Mas, antes*. Potius quam. || També equival á *Y*, com: més perque he de pagar lo que no dech. *Mas*. Autem, enim. || Preguntant ó admirantse equival á per ventura, v. g. *més si haurán vingut*. *Mas*. Numquid, ecquid. || **ITEM.** || Ab la partícula *que*, s' usa com interjecció pera denotar la indiferència ab que's mira que succehesca ó no alguna cosa: així dihem: F. ha marxat, *més que* no torne. *Mas que*. Vel etiam. || Ab lo verb *haver* é interrogant, s' usa per afirmar lo modo ab que's discorre en alguna dificultat proposada; v. g. hi ha *més que* pagarli? *Mas*. Quid nisi restat.

MÉS Á MÉS Ó DE MÉS Á MÉS. m. adv. MAJORMENT, PRINCIPALMENT. || m. adv. fam. que s' usa pera significar l' augment de alguna cosa, com: es pobre y *més á més* baldat. *De mas á mas*. Præterea, insuper. **MÉS QUE MÉS.** m. adv. *Mas aun, mas que mas*. Plus plusque.

MÉS Y MÉS. adv. ab que's denota un augment progressiu y continuat. *Mas y mas*. Plus et ampliús.

Á LO MÉS, Á LO MÉS MÉS. m. adv. A tot allargar. *Á lo mas; á lo mas mas, á todo tirar*. Ad, ut summum.

Á MÉS. m. adv. que s' expressa lo que s' afegeix á alguna cosa. *Á mas. á demas*. Insuper.

Á MÉS TARDAR. loc. *Á mas tardar*. Quæ longior.

COM MÉS HI SÓN MÉS MAL VA. loc. Denota que'n las cosas de ingeni y de gust no convé que entrevinjan molts. *Muchas maestras cohondan la novia: muchas compondores descomponen la novia*. Sæpe novam ornatrix deformat plurima nuptam.

NI MÉS NI MÉS. m. adv. Exacta, cabalment. *Ni mas ni menos*. Ne quid plus, minusve. || Enterament semblant. *Pintiparado*. Ipsissimus.

POCH MÉS Ó MÉS. m. adv. A poca diferència. *Poco mas ó menos*. Plus minusve.

SENSE MÉS NI MÉS. m. adv. Sense motiu. *Sin mas ni mas; sin mas acá ni mas allá*. Temerè, inconsultò,

MESA. f. Taula que serveix pera jugar al villar. *Mesa, mesa de truchos*. Trudicorum tabula. || Joch de mesa. *Billar, juego de truchos*. Trudicularius ludus. || Taula ó puesto sobre que's diu missa. *Mesa de altar*. Mensa, æ. || Cada partida en lo joch de villar, y 'l tanto que's paga per cada una. *Mesa*. Mensa, æ.

MESA DE GUARNICIÓ. náut. Reunió de alguns taulons per sas voras asseguradas ab pesos en los costats, desde devant de cada arbre envers popa, pera subjectar en ella y fér obrir major àngul á la obecondura corresponent. *Mesa de guarnicion*.

MESADA. f. Lo salari de un mes. *Mesada, mes*. Menstrua merces. || **MES.** 2. || ant. REGLA. 6.

MESADER. m. Fadrí de treball que s' ajusta per mesos menjant en casa del amo. *Mesero*. Menstruus operarius.

MESCLA. f. Barreja, incorporació de una cosa ab altra. *Mezcla, mezcladura, mezclamiento, mistura, miscelánea*. Coordinatio, admixtio, mis. || La textura de diferents colors en los vestits. *Mezcla*. Versicolor (textura). || ant. PELRA.

MESCLABLE. adj. Lo que's pót mezclar. *Miscible*. Quod misceri potest.

MESCLADAMENT. adv. m. Tot barrejat. *Mezcladamente*. Permixtè. || CONFUSAMENT, INDISTINGTAMENT.

MEZGLADOR. A. m. y f. Qui mescla. *Mezclador*. Miscens, permixtor, is.

MESCLADURA. f. y

MESCLAMENT. m. MESCLA.

MESCLAR. v. a. Barrejar. *Mezclar, misturar*. Misceo, permisceo, es. || Barrejar, juntar, incorporar una cosa ab altra confonentlas. *Misturar*. Misceo, ea. || Barrejar una cosa entre mitj de altrás. *Entrelejer*. Intersero, is. || Barrejar una ó més cosas ab algun líquit fins á formar una pasta més ó ménos dura. *Confingir*. Conflingo, is. || v. r. Barrejar-se. *Envolverse, mezclarse*. Permiseri. || Ficarse, entremezclarse en algun negoci. *Mezclarse, meterse, entrar*. Se inmiscere.

MESCLAT. DA. p. p. *Mezclado*. Permixtus. || Barrejat. *Barajado*. Confusus. || SAQUEJAT.

MESCLETA. f. Roba de mescla. *Mezclilla*. Versicolor textura.

MESDIENT. m. Qui dóna major preu en las vendas, arrendaments, etc. *Mayor postor*. Pretii auctor in licitatione.

MESENTERI. m. anat. MESENTERI.

MESENTÉRICA. adj. ant. MESENTÉRICA.

MESER. v. a. ant. POSAR.

MESESTRIA. f. ant. MESTRIA.

MESES. f. pl. SEMBRATS.

MESEY. pron. ant. MATFIX.

MESOBRAQUI. adj. poét. Calificació de un peu compost de cinch síl·labes, quatre llargues y una breu col·locada en mitj de aquelles. *Mesobraquio.* Mesobraquium, ii.

MESONJA. f. ant. MENTIDA.

MESQUÍ. m. Pobre, necessitat. *Mezquino.* Miser, mendicus, i. || Escàs, coquí. *Avaro, mezquino, escaso, menguado, parco, escatimoso, escaseo, manicoito, detenido, guardoso, prieto, piojoso, estreñido, apretado.* Sordidus. || APOCAT.

MESQUINAMENT. adv. m. Escassament. *Mezquinamente.* Sordidè, præparcè.

MESQUINERIA Y MESQUINDAT. f. y

MESQUINESA. f. ant. Misèria, escassesa. *Mezquindad, miseria, cicaleria, piojeria.* Mendicitas, egestas, atis. || Avaricia, cicaleria, coquinèria. *Mezquindad.* Sordida parcimonia.

MESQUINEJAR. v. a. Portarse ab mesquineria. *Cioatear, miserear.* Sordidè se gerere.

MESQUITA. f. Temple dels mahometans. *Mezquita.* Mahometanorum fanum, delubrum.

MESSA. f. ant. GARBIA.

MESSALINA. f. Dona de costums dissolutes. *Mesalina.* Mesalina, æ.

MESSETERI. m. anat. Tel ple de greix y entreteixit de nirvis, venas, artèries y glàndules, al qual estan units los budells. *Entresijo, mesenterio.* Mesenterium, ii.

MESSENTÈRICA. adj. anat. S' aplica à cada una de las venas que baixan del fetje al mesenteri per medi de la vena porta. *Meseraica, miseraica.* Meseraicæ venæ.

MESSER. v. a. ant. POSAR.

MESSES. f. pl. SEMBRATS.

À MESSES. m. adv. ant. A la cullita: *Por la mies, à la cosecha.* Ad messem.

MESSIAS. m. Envia, s' aplica à Jesucrist. *Mesias.* Missus, legatus, i.

MESSIÓ. f. ant. Gasto. *Costa, coste, costo, misión, gasto.* Expensa, æ. || ant. APOSTA, JUGUESCA.

À MESSIÓ SUA. m. adv. ant. A costa seva. *A sus expensas, por su cuenta.* Sumptibus, expensis.

DESPER LAS MESSIONS. fr. ant. Pagar los gastos. *Pagar los gastos.* Expensis solvere.

POSAR MESSIONS. fr. ant. APOSTAR.

DONAR DINERS À MESSIÓ. fr. ant. Donar diners pera 'l gastos. *Dar para el gasto.* Impendere.

MESSIONEJAR. v. a. GASTAR.

MESTA. f. Conjunt de pastors ó amos de bestiar que cuydan de comprar, vèndrer, y del govern econòmic de ells. *Mesta.* Pecuaría, æ.

LO QUE PERTANY À LA MESTA. *Mesteño.* Pecuarius.

MESTALL. m. Mescla de blat. *Mezcladizo.* Frumentum mixtum variis granis.

MESTER. m. y

MESTIER. m. ant. MENESTER.

FÉR MESTER Ó MESTIER. fr. FÉR MENESTER.

MESTRA. f. La dona que ensenya. *Maestra, preceptora.* Magistra, æ. || Muller del mestre. *Maestra.* Magistri uxor. || La religiosa que cuyda de las novícias. *Maestra.* Magistra, æ.

MESTRAL. adj. S' aplica al vent que bufa entre ponent y tremuntana. *Maestral, nordoveste, noroeste ó nor-oveste.* Caurus, corus.

MESTRANSA. f. Orde de caballers, l' institut dels quals es exercitar-se en lo maneig de caballs. *Maestranza.* Quidamequestrisordo. || Obrador ahont se treballan los materials pera las naus. *Maestranza.* Navalium armamentorum officina.

MESTRANSA DE ARTILLERIA. Lo conjunt de treballadors que fabrican y componen los arreus y màquines de artilleria. *Maestranza de artilleria.* Militarium machinarum opificum societas. || L' obrador ahont se treballan las màquines de artilleria. *Maestranza de artilleria.* Militarium machinarum officina.

MESTRANT. m. Individuo de la mestranza. *Maestranke.* Ordinis equestris sodalis.

MESTRASGO. m. La dignitat de mestre de qualsevol orde militar. *Maestrazgo.* Equestris ordinis præfectura. || Lo territori de la jurisdicció del mestre. *Maestrazgo.* Equestris ordinis præfecti ditio.

MESTRAT. m. ant. MESTRIA.

MESTRATGE. m. Empleo dels treballs del mestre en algun art ú ofici. *Maestria, magisterio.* Peritia, æ, magisterium, i.

MESTRE, A. adj. Obra que pòt servir de exemple ó modelo. *Maestro.* Magister, tri. || m. Pràctic, intel·ligent en alguna matèria. *Maestro.* Expertus. || Qui està aprobat en algun ofici mecànic. *Maestro.* Opifex, icis. || Qui té 'l grau major en filosofia. *Maestro, maestro en artes.* Artium magister. || Subjecte à qui's confereix un magisteri. *Maestro.* Magister, tri. || Lo superior en las ordes militars. *Maestre.* Magister, tri. || Qui educa 'ls minyons de una casa particular. *Preceptor, maestro ayo, pedagogo.* Pedagogus, i. || Entre religiosos títol de gran condecoració que's dóna à algun de sos individus. *Maestro.* Magister, tri. || Lo qui va per las casas à donar lliçons. *Leccionista, pedante.* Magister qui privatim docet. || adj. MESTRAL.

MESTRE ALIBORUM Ó FANGUET. Inquiet, entramaliat. *Zarandillo.* Ardelio, nis.

MESTRE DE AIXA. Qui treballa en las fàbricas de naus. *Carpintero de ribera.* Faber navalis.

MESTRE DE AYGA. Qui entra en obras de aygua. *Aguañon, maestro de aguas.* Hydraulicus.

MESTRE DE CAPELLA. Director de orquesta. *Maestro de capilla.* Chorotates, is.

MESTRE DE CASAS. Lo qui treballa en la construcció de edificis fent paret y lo demès semblant. *Albañil, maestro de obras.* Cæmentarius, ii.

MESTRE DE CEREMÓNIES. Qui adverteix las cere-

mónies que's deuben usar segons regla dels ceremonials y usos autorisats. *Maestro de ceremonias*. Rituum magister. || met. CEREMONIER.

MESTRE DE COTXES. Qui's fabrica. *Maestro de coches*. Bigarius, carpentarius, ii.

MESTRE DE DANSAS. BASTONER. || Qui té per ofici ensenyar de ballar. *Maestro de baile*. Saltator, is.

MESTRE DE ESGRIMA. Qui ensenya de esgrimar. *Maestro de esgrima ó de armas*. Lanista, æ.

MESTRE DE ESPERIT. Director de la consciència de alguna persona. *Director, maestro espiritual*. Spiritualis director.

MESTRE DE FORESTA. Oficial real destinat pera las guardas y prohibicions dels boschs y cassa. *Forestal*. Forestalis.

MESTRE DE GUAYTA. CAP DE GUAYTES.

MESTRE DEL SACRO PALÀCIO. Empleat del palàcio del papa encarregat de examinar los llibres que s'han de publicar. *Maestro del sacro palacio*. Sacri palatii magister.

MESTRE DE LLATINITAT. Lo que ensenya gramàtica llatina. *Maestro de latinidad*. Latinæ linguæ præceptor.

MESTRE DE MINYONS Ó DE PRIMERAS LLETRES. Lo qui ensenya de llegir, escriure y contar. *Maestro de escuela, de primeras letras, de niños*. Ludimagister, tri.

MESTRE DE NOVICIS. Director dels novicis en las religions. *Maestro de novicios*. Noviciorum magister.

MESTRE DE OBRAS. En los edificios lo que es intelligent que cuyda del treball, materials y bondat de la obra. *Sobrestante, aparejador, obrajero*. Operi præfectus.

MESTRE DE PORTS. L' oficial del patrimoni real que cuidava de la guàrda y defensa, y dels passos y eixidas dels ports.

MESTRE DE POSTAS. Lo qui té á sòn càrrech ó en sa casa 'ls caballs per las postas. *Maestro de postas*. Veredorum præfectus.

MESTRE DE REGLAS Y PRECEPTES. La persona que dona regles y preceptes. *Preceptista*. Præceptor, is.

MESTRE DE SALA. Dispenser, criat major que en la taula dels senyors tastava y repartia 'l menjar. *Maestresala*. Mensarius, ii.

MESTRE DE SILENCI. L' ministre destinat pera cuydar del silenci ó quietut de la casa ó temple. *Silenciero, silenciario, celador*. Silentarius, ii.

MESTRE DE TRASSAR EDIFICIS. ANT. ARQUITECTE.

MESTRE JUSTICIER. Superior de justícia. *Maestro justiciero, juez supremo*. Superior judex.

MESTRE PORTOLÁ. Lo qui cuidava del port ó de la marina. *Comandante de marina*. Prefectus maritimus.

MESTRE RACIONAL. Lo ministre real que en Aragó y Catalunya tenia á sòn càrrech lo compte y rahó de la hisenda. *Contador mayor, racional*. Rationalis, supremus quæstor.

NINGÚ NAIX MESTRE DEL VENTRE DE SA MARE. REF. LA PRÀCTICA TRAU MESTRE.

PASSARSE MESTRE. fr. Sufrir 'l exàmen y obtenir la aprobació en algun ofici. *Recibirse maestro*. In aliqua arte approbatione donari. || fam. met. Atrevir-se á fer alguna cosa sens autorisació, encara que presumintla. *Adelantarse*. Per se agere.

QUI AB BON MESTRE ESTÁ, APÉNDER DÉU. Denota lo que influheix en los inferiors l' exemple dels majors. *Al cabo de un año, tiene el mozol las mañas de su amo*. Post annum famulus mores perdisce heriles.

SENSE MESTRE. fr. ab que's denota que algú es molt hàbil y destre en alguna cosa. *Ser diestro*. Peritissimum esse.

MESTRESCOLA. m. Dignitat en algunas iglésias catedrals que tenia á sòn càrrech la ensenya de las ciències ecclesiàstiques. *Maestrescola, maestrescuela*. Scholæ præfectus. || En algunas universitats es lo canceller. *Cancelario, maestrescuela*. Cancellarius, ii.

MESTRESCOLIA. f. La dignitat de mestrescola. *Maestrescolia*. Gymnasiarchæ munus.

MESTRESSA. f. Dona que es cap ó duenya de una casa. *Ama, dueña*. Hera, æ. || La dona de qualsevol mestre de un ofici. *Maestra*. Opificis uxor. || MAJORDONA.

MESTRESSA DE CLAUS. La criada encarregada de las claus y economia de la casa. *Ama de llaves*. Rei domesticæ curatrix.

MESTRIA. f. Dignitat ó grau de mestre entre religiosos. *Maestria*. Magisterium, ii. || Grau de mestre en los oficis. *Maestria*. Magistri titulus. || La obra que fan en qualitat de exàmen los que's passen mestres en algun ofici. *Obra maestra*. Magistrale opus. || met. Qualsevol cosa feta ab molt cuydado y artífici. *Obra maestra*. Opus eximium. || L' encàrrech de educar é instruhir als minyons. *Pedagogia*. Pedagogi munus. || L' art y destrem en ensenyar ó executar alguna cosa. *Maestria*. Peritia, æ.

MESTURAR. v. a. ANT. MESCLAR.

MESURA. f. Cantitat discreta, separada ó liquida. Instrument pera mesurar. *Mesura, medida*. Mensura, æ. || MODERACIÓ. || Plan, càlcul. *Medida*. Dispositio, nis. || Regla, proporció, correspondència de una cosa ab altra. *Medida*. Modus, i. || L' acte y efecte de mesurar. *Medida, medicion*. Mensio, nis.

MESURA DE OLI. La casa ahont se ven. *Aceteria*. Olearia taberna.

À MESURA. m. adv. Ab conformitat. A proporcion, á medida, al paso que. Ul.

ENTRE POCH Y MÁSSA LA MESURA PASSA. REF. Aconsella que's déu evitar los estrems. *Tanto es lo demás como lo de menos; tanto se peca por carta de más como por corta de menos; ni tan calvo que se le rean los sesos*. Ne quid nimis; inter extrema medium.

TANT S' UMPLE LA MESURA QUE PER ELLA MATRIZA 'S RAU. fr. met. Denota que tant s' incomoda á al.

gú que arriba á pérdrer la paciència. *Apretar has-ta que salte la cuerda.* Nimiùm obstringere, pre-mere.

MESURABLE. adj. Lo que pòt mesurarse. *Mensurable.* Mensurabilis.

MESURADAMENT. adv. m. Poch á poch, ab tino. *Mesuradamente.* Modestè.

MESURADOR, A. m. y f. Qui mesúra. *Medi-dor, mensurador.* Mensor, is.

MESURAMENT. m. MESURA. 3.

MESURAR. v. a. Examinar la magnitud ó ex-tensió de alguna cosa. *Medir, mensurar.* Mensu-ro, as.

MESURAT, DA. p. p. *Medido.* Mensus, men-suratus. || adj. PAUSAT, MODEST, CIRCUNSPECTE.

MESURÓ. m. PICOTÍ.

METAFÍSICA. f. Part de la filosofia que tracta dels primers principis de nostres coneixements, de las ideas universals y dels sers espirituals. *Meta-física.* Metaphysica, æ. || Lo modo de discórrer ab molta sutilesa. *Metafísica.* Subtilitas, atis.

METAFÍSICH, CA. adj. Lo pertanyent á la metafísica. *Metafísico.* Metaphysicus. || Mòlt difi-cultós, quasi increïble é impracticable. *Metafísico.* Metaphysicus. || m. Qui sab de metafísica y discor-re ab molta sutilesa. *Metafísico.* Metaphysicus, i.

METÀFORA. f. ret. Tropo en que á una cosa se li dona 'l significat de altra per alguna semblansa que hi ha entre las dos. *Metàfora.* Metaphora, æ.

METAFÒRICAMENT. adv. m. Per ó ab me-tàfora. *Translativamente, metafòricamente.* Metap-horicè.

METAFÒRICH, CA. adj. Pertanyent á la me-tàfora. *Metafòrico.* Metaphoricus.

METAFORISAR. v. a. Usar metàforas. *Meta-forizar.* Metaphoras adhibere..

METAGOGE. f. Figura retòrica per la que s'acomodan á las cosas inanimadas las propietats de las animadas. *Metagoge.* Metagoge, es.

METALÉPSIS. f. Figura retòrica per la que 's posa l' antecedent pel consegüent y al re-vés: alguns la reduheixen á la metonímia. *Meta-lépsis.* Metalepsis, is.

METALL. m. Nom genèrich de diferents mi-nerals que són durs, compactes, brillants y mòlt pesats, com ferro, plata, or. *Metal.* Metallum, i. || LLAUTÓ.

METALL DE VEU. Lo sonido de ella. *Metal, timbre de la voz.* Vocis tonus, sonus.

BÀTTER METALLS. fr. Treballar or, plata, ó altre metall redobintó á fullas ó planyas. *Batir hoja.* Bracteó, as.

REFINAR LOS METALLS. fr. Purificarlos en lo gre-sol. *Afinar los metales.* Metalla ad purum exco-quere.

METÀL-LICH, CA. adj. Lo que es de metall ó li pertany. *Metàlico.* Metallicus. || Lo diner en mo-neda sonant, á diferència del paper moneda. *Me-tàlico.* Numerata pecunia.

METALOGRAFIA. f. Ciència que té per ob-jecte la descripció y coneixement dels metalls. *Me-talografia.* Metallographia, æ.

METALÚRGIA. f. Ciència de beneficiar los metalls. *Metalurgia.* Metallaria scientia.

METALÚRGICH, CA. adj. Pertanyent á la metalúrgia. *Metalúrgico.* Ad metallariam scientiam pertinens.

METAMÓRFOSA. f. METAMÓRFOSIS.

METAMORFOSAR. v. a. ant. TRANSFORMAR.

METAMÓRFOSIS. f. Transformació, mudansa de forma. *Metamórfosi, metamórfosis, metamórfose.* Metamorphosis, is.

METANEA. f. ret. Figura. CORRECCIÓ.

METAPLASME. f. gram. Transposició de las parts de la oració per rahó de la elegància, etc. *Hi-pérbaton, metaplasmo.* Metaplasmus, i. || gram. Su-pressió, adició ó cambi de alguna lletra ó síl-laba; com: silba per síl-laba, Mavorte per Marta. *Meta-plasmo.* Metaplasmus, i.

METÀSTASIS. f. med. Transposició de la ma-tèria morbosa, que deixa á una part y acomet á una altra. *Metástasis.* Metastasis, is.

METÀTESIS. f. gram. Inverzió del orde de las lletres. *Metátesis.* Metathesis, is.

METECH. m. Foraster establert en Atenas que gosava de tots los privilegis de ciutadà. *Meteco.* Me-tecus, i.

METEMPSÍCOSIS. f. Transmigració de las ànimas. *Metempsychosis.* Metempsychosis, is.

METEÓRICH, CA. adj. Pertanyent als metéo-ros. *Metéorico.* Meteoricus.

METEORISTA. m. Intel·ligent en los metéo-ros. *Meteorista.* Meteorologus, i.

METÉORO. m. Cos ó fenómeno engendrat en l' ayre, com: la pluja, pedra, etc. *Metéoro.* Meteorus, i.

METEOROLOGIA. f. Ciència que tracta dels metéoros. *Meteorologia.* Meteorologia, æ.

METEOROLÒGICH, CA. adj. Pertanyent á la meteorologia ó als metéoros. *Meteorológico.* Meteorologicus.

METEIX. pron. person. MATIEX.

METEX. pron. ant. MATIEX.

METGE. m. Professor de medicina ó qui estí autorisat pera curar las malalties internes. *Médico.* Medicus, i.

METGE DE APEL·LACIÓ. Aquell que es cridat per consulta en cassos graves. *Médico de apelacion.* Me-dicus in gravi periculo consultus.

METGE ESPÍRITUAL. Director de la consciència. *Mé-dico espiritual.* Medicus spiritualis.

DE METGE, PORTA Y BOIG TOTS NE TENIM UN POC. ref. que repren als que volen aplicar remeys sense sér metges, fér versos sens haverne après, etc. *De médico, poeta y loco todos tenemos un poco.* Sus do-ct. || Dona á enténdrer que l' obrar imprudent-ment es mòlt comú. *Si la locura fuese dolores, en cada casa habria voces.* Stultitiam nemo fugit.

METGESSA. f. Muller del metge. *Doctora.* Metdici uxor.

METGIA. f. ant. MEDICINA.

METJAR. v. a. ant. MEDICINAR.

METÓDICAMENT. adv. m. Ab método. *Metódicamente.* Methodicè.

METÓDICH, CA. adj. Pertanyent al método. *Metódico.* Methodicus.

METODISTA. Qui prescriu lo método de fér alguna cosa. *Metodista.* Methodi magister, præceptor.

MÉTODO. m. Art, modo, orde. *Método.* Methodus, i. || Modo de viurer. *Método.* Vitæ institutum. || fil. L'orde que se segueix en las ciéncias. *Método.* Methodus, i.

MÉTODO ANALÍTICH. L'orde de buscar la veritat y ensenyarla per medi del análisis. *Método analítico.* Methodus analytica.

MÉTODO SINTÉTICH. L'orde de buscar la veritat y ensenyarla per medi de la síntesis. *Método sintético.* Methodus syntetica.

METONÍMIA. f. ret. Tropo, quant se pren la causa pel efecte, l'inventor per la cosa inventada, 'l'continent per la cosa continguda, 'l'protector per la cosa protegida, ó al contrari. *Metonimia.* Metonymia, æ.

METOPA. f. Espay que hi ha entre triglifo y triglifo en lo fris dórich. *Metopa.* Metopa, æ.

METOPOMÁNCIA. f. METOPOSCÓPIA.

METOPOSCÓPIA. f. Art de endevinar lo que ha de succehir á una persona examinantli las líneas de la cara. *Metoposcopia.* Metoposcopia, æ.

METRALLA. f. La munició menuda ab que's carregan las pessas de artilleria. *Metralla.* Ferrea fragmenta bellicis tormentis instruendis.

METRE. m. ant. *Mi amo, mi señor.* Domine mi.

MÉTRER. v. a. ant. POSAR, COL-LOCAR, FIGAR.

MÉTRER EN BELL. fr. ant. Posar en clar. *Poner en limpio.* Apertum reddere.

MÉTRERSE. v. r. POSARSE.

METRETA. f. Mesura grega de líquits de tres arrobas. *Metreta.* Metreta, æ.

MÉTRICAMENT. adv. m. Ab metro ó ab las reglas de ell. *Métricamente.* Metricè.

MÉTRICH, CA. adj. Lo que pertany al metro. *Métrico.* Metricus.

METRO. m. Vers. *Verso, metro.* Metrum, i. || La distribució de las sillabas ó peus en lo vers. *Metro.* Metrum, i. || arit. Mida y base del sistema decimal Es la deumillonéssima part del pol nort al equador, val uns cinch pams y dos polzadas. *Metro.* Metrum, i.

METROMANIA. f. La mania de fér versos. *Metromania.* Metromania, æ.

METRÓPOLI. m. Ciutat capital de provincia ó regne. *Capital, metrópoli, matriz.* Metropolis, is. || Iglésia ahont resideix l'arquebisbe. *Metrópoli.* Metropolitana ecclesia.

METROPOLITÁ, NA. adj. Lo que pertany á

la metrópoli ó al arquebisbat. *Metropolitano.* Metropolitanus, metropolita.

METXA. f. Pessa que entra en un forat de altra. *Almilla, espiga.* Spiculum, i. || Corda preparada ab combustibles pera calar foch á las pessas de artilleria, minas, etc. *Mecha.* Ignita restis. || BLE. || La cordeta ó ble que's porta en la butxaca dins de un canonet pera picar foch y encèndrer lo cigarro. *Mecha.* Ellychnium, ii.

METXER. m. BLENERA.

METZINAR. v. a. ant. ENMATZINAR.

METZINER. m. ant. BRUIXOT. || adj. HECHICHO, ENVENENADOR.

METZINES. f. pl. BRUIXERIAS. || VERÍ. || MATZINAS.

MEU, VA. pron. possessiu de la primera persona, que significa lo que es propi ó pertany á ella. *Mio.* Meus. || Paraula que imita la veu del gat. *Mio, miau.* Ogganitus, us. || pron. possessiu que com l'article 's posa davant dels substantius. *Mi.* Meus. || m. Herba. ESPUELA DE CABALLER.

ES MOLT MEU. exp. Denota la amistat de algú ab altre. *Es muy mio.* Mihi conjunctissimus est; ex intimis meis est.

MEUCA. f. Aucell semblant al ánech encara que major de cos y de coll més curi: es cendrós, los ulls blaus, bech groch y un poch bermell, y las potas de color de palla. Viu á la vora del mar, y s'alimenta de peixos. *Meauca.* Larus fuscus. || Planta semblant al blat de moro, encara que no fa panollas: conté la llavor, que es semblant al mill, en un espigó que té en la cima; serveix pera alimentar als bous. En València 's diu daxa. *Alcandia, adaza.* Panicum, i. || MELGA. || ter. FANOC, PUTA.

MEYLLOR Ó MEYLOR. adj. comp. MILLOR.

MEYNADER Y MAYNADER. m. Capitá de maynada. *Meznadero.* Dux, cis.

MEYTADAT, DA. adj. ant. PARTIT, DIVIDIT. DRAP MEYTADAT. Tela partida en dos colors. *Partido en dos colores.* Divisa tela.

MEYTADELLA. f. Mesura. PORRÓ.

MEYTAT. f. Una de las dos parts en que's divideix un tot. *Mitad.* Dimidium, ii.

Á LA MEYTAT. m. adv. En lo lloch que dista igualment del dos extrems. *En medio, á mitad.* In medio.

LA MEYTAT Y ALTRE TANT. loc. que s'usa pera excusarse de respóndrer á una pregunta, especialment parlant de quantitat ó número. *La mitad y otro tanto.* Dimidium, cum dimidio.

PER MEYTAT. m. adv. *Por mitad.* Dimidia ex parte.

PER MEYTATS. m. adv. Per parts iguals. *Mitad y mitad.* Aquis partibus.

MI.

MI. Cas irregular del pronom jo. *Mi.* Mi, mei, me. || f. mús. Tercera nota y veu de la escala. *Mi.* Tertia hexachordi vox.

Á LA MI RE. Signe músich compost de la lletra i y de las notas: LA, MI, RE. *A la mi re.* A la mi re.

MIA. Veu femenina del pronom MEU. *Mia*. Mea.

MIÀ, NA. adj. ant. MITJÀ.

MIASMA. m. Exhalació, vapor maligne. *Miasma*. Miasma, æ.

MIASMÀTICH, CA. adj. Lo que pertany als miasmas, ó es produït per ells. *Miasmàtico*. Miasmaticus.

MICA. f. Petita porció. *Brizna, migaja*. Mica, æ. || Quasi res. *Pizca, migaja*. Penè nihil. || Molla. 3. 4. || La porció petita de alguna cosa grossa que s'pòt dividir. *Migajada*. Pars minima. || Quantitat curta y escassa: v. g. una mica de pa, de aygua, etc. *Poco*. Parum. || Quantitat molt menuda de aygua, com las gotetas que cauhen quant plou menut. *Gota, chispa*. Gutta, æ. || met. Part petita de alguna cosa no material. *Migaja*. Mica, æ.

MICA MÉS, MICA MENOS. POCH MÉS, POCH MENOS.

À MICAS Y DE MICA EN MICA. m. adv. Expressa que alguna cosa 's distribuïx de poch en poch. *À pistos*. Per minutas partes. || De poch en poch temps. *À migajadas*. Minutim.

DE MICA EN MICA S' UMPLE LA PICA. ref. DE GOTA EN GOTA, etc.

FÉR MICAS, MIL MICAS Ó MICAS Y BOCINS. fr. Engrumar una cosa, trencarla en parts molt menudas. *Hacer añicos, pizcas, gigote*. In frusta secare.

MOLTAS MICAS FAN UN TROS. fr. MOLTAS CANDELAS FAN UN CIRI PASQUAL.

UNA MICA AL COR SE FICA. ref. Adverteix que no's deuen despreciar las cosas per molt petites ó de poca entitat. *Mas vale algo que nada*. Saltem aliquid eligendum præ nihilo.

UNA MICA MICA. m. adv. Porció molt menuda. *Una migajuela*. Minutissima particula.

MICO. m. Mona mascle ab cua, ab la qual se penja en los arbres. *Mono, mico*. Cercopithecus, i.

MICRÓCOSMOS. m. Mont petit; se diu així al home per tenir tota la exel·lència de la naturalesa. *Micrócosmos*. Microcosmos.

MICROCÒSTICH, CA. adj. Se diu de un instrument y de qualsevol cosa que serveix pera augmentar la veu y 'l so. *Microcòstico, micrófono*. Microphonum, i.

MICROGRAFIA. Descripció de las parts y propietats dels objectes que no's poden véurer sense la ajuda del microscopi. *Micrografia*. Micrographia, æ.

MICROLOGIA. f. Ansia ó cuydado de cosas petites ó ridiculas. *Micrologia*. Micrologia, æ.

MICRÓMEGO. m. Instrument de geometria de quinze graus, pera amidar terras. *Micrómegeo*. Micromegon, i.

MICRÓMETRO. m. astron. Ullera que serveix pera amidar los diàmetres dels astres y las distàncies que no excedeixen de un grau ó de grau y mitj: n'hi ha de simple que inventà M. Kirch en 1667, y compost que inventà y publicà M. Auzout l'any 1693. *Micrómetro*. Micrometrum, i.

MICROSCOPI Ó MICRÒSCOPO. m. Ullera

que presenta 'ls objectes moltíssims més grossos de lo que són. *Microscópio*. Microscopium, ii.

MICROSCOPI SOLAR. Instrument compost de un mirall que reb y reflecteix los raigs del sol, y de un canó ab un vidre de ullera davant del qual se col·loca l'objecte, y aquest se presenta com pintat y moltíssim gros en la paret ó tela que està á la paret contrària. Per aixó 'l quarto ha de estar ben fosch. *Microscópio solar*. Microscopium solare.

MIDA. f. L'instrument per amidar la quantitat contínua ó que s' medeix per extensió, latitut y profunditat. *Medida*. Mensura, æ. || Lo ample, llarch y gruixut que han de tenir las fustas pera sér de lley. *Marco*. Lignarium quadrum. || PUNTEA. 1. || L'instrument que serveix pera amidar las terras. *Marco*. Medimous, i. || La averiguació que 'ls geómetras fan de las alturas. *Altismetria*. Altitudinis dimensio. || Cinta ó tafetà benehit ab lo nom de alguna imatge. *Estadal, medida*. Benedicta vitta. || met. Cordura, prudència, modo. *Medida*. Modus, i. || Modelo pera fér segons ell alguna cosa. *Medida*. Amussis, is. || Regla, proporció, correspondència de una cosa ab altra. *Medida*. Modus, i.

AB MIDA. m. adv. Ab moderació, sens excés. *Tasadamente, medidamente*. Moderatè, ad mensuram.

À LA MIDA DEL GUST. m. adv. Arreglat á la voluntat y desitj. *A sabor*. Ad placitum.

À LA MIDA DE VOSTRES DESITJS. exp. Segons lo desitj ó gust de algú. *A medida de tu deseo de tu paladar*. Peroplatò.

À MIDA DE SÓN PALADAR. loc. met. À GUST DE TON PALADAR.

PASSAR DE MIDA. fr. Propassar-se, arribar als termes de la desatenció ó descortesia, ó excedir-se en qualsevol linea. *Pasar de raya, llegar á lo vedado*. Metas transgredi. || met. Sér excessiu. *Ser demasiado, ser excesivo, ser descomedido*. Immodicum esse.

PÉNDRE LA MIDA. fr. Péndrer las dimensions del cos de una persona pera fér un vestit, etc. *Tomar la medida*. Mensuram notare. || Fér cabal judici de un subjecte. *Tomar á alguno las medidas*. Aliquem altè callere.

PÉNDRE LA MIDA DE LA ESQUENA. fr. fam. Bastonejar. *Medir las costillas*. Dorsum fustibus tundere.

PÉNDRE LAS MIDAS. fr. Formar sos plans, adoptar los medis pera lograr alguna cosa. *Tomar sus medidas; echar el cartabon*. Consilium pro re ac tempore capere.

SENSE MIDA, Ó FORA MIDA Ó FORA LE MIDA. m. adv. Lo que es excessiu en sa línia. *Descomedido*. Immodicus. || Excessivament, sense moderació. *Descomedidamente*. Immoderatè, ultrà modum.

MIDADOR, A. m. y f. AMIDADOR.

MIDAMENT. m. ant. MESURA. 5.

MIDAR. v. a. ant. AMIDAR.

MIDÓ. m. Substància blanca que s'extrau per medi del aygua freda del blat y altres llavors y

arrels, serveix pera donar llustre y fer tenir tiessa la roba, y altres usos. *Almidon, fécúla*. Amylum, i.

MIDONER, A. m. y f. Qui fa midó. *Almidonero*. Amyli opifex.

MIETA. m. Home encongit ó de poch esperit. *Mandilon, ave fria, marica, maricon, menguado, terneron, mandria, embecado, tornejon, embeco*. Ignavus.

MIG, A. adj. ant. MITJÀ. || MITJ.

MIGENSANT. m. adv. ant. MEDIANANT.

MIGENSER, A. m. y f. ant. MEDIANER.

MIGERAMENT. adv. m. ant. MEDIANAMENT.

MIGRANYA. f. Mal de cap molt fort que fa ve-nir grans ànsias de vomitar. *Jaqueca, hemicrànea*. Heterocrania, æ.

MIGRARSE. v. r. Aixiquirse, arrugarse. *Revenirse*. Contrahi. || Anyorarse, estar trist en algun lloch. *No hallarse*. Malè se habere. || FRISARSE.

MIJÀ, NA. adj. MEDI. || adj. ant. MITJÀ. || m. XAVO.

MIJANIA. f. Lo mitj, la meytat. *Medio, media-nia, mitad*. Dimidium. || ant. CENTRO DE BATALLA.

MITJANSANT. p. a. *Medianero*. Mediator, is.

MIJANSAR. v. n. ant. MEDIAR.

MIJANSER, A. adj. MEDIANER.

MIJANT. ant. A mediados. com: mijant abril, a mediados de abril. In dimidio.

MIL. adj. Número cardinal que conté deu ve-gadas cent unitats. *Mil*. Mille. || Número ó quan-titat gran indefinida: com: fa MIL mudansas. *Mil*. Mille. || m. MILL. || pl. La quantitat de milenars en qualsevol línia. *Millaradas, millares, miles*. Multa milliaria. || adj. ant. MILLOR.

MIL FULLAS. MILENAMA.

À MILS. m. adv. Expressió exagerativa pera sig-nificar número considerable. *A millaradas, a mil-lares*. Millies.

PABLAR DE Ó CONTAR À MILS. fr. Exagerar los bèn-s ó rendas. *Echar millaradas*. Divitias exaggerare.

MILÀ. m. Aucell de rapinya, espècie de espar-ver. *Milano*. Milvus, i. || Peix. BELLUGÓ.

MILANAR. m. MILLER.

À MILANARS. m. adv. À MILS.

MILANÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent à Milan. *Milanés*. Mediolanensis.

MILAR. m. Figura numeral que denomina 'l número de mil. *Millar*. Milliarii character nume-ralis.

MILENAR. m. MILLER.

CONTAR À MILENARS. fr. PABLAR DE MILS.

MILENAMA. f. Planta de camas de la alsà-ria de dos peus; fullas llargas y estretas, menu-dament talladas en faixas; las flors que naixen en lo cap delà rams són petites, blancas ó encarnadas, y forman ramellets espessos y enterament plans. Se cultiva en los jardins. *Milenrama, milhojas, milefolio, altareina*. Myliophilum, i, millefo-lium, ii.

MILER. m. ant. MILLER.

MILIA. f. ant. MIL.

MILICIA. f. Art de la guerra. *Milicia*. Militia, æ. || La tropa. *Milicia*. Militia, æ. || Nom que 's dà-na als coros dels àngels. *Milicia*. Militia coelestis. || pl. Cossos formats de vehins de algun país ó ciu-tat. *Urbanos, milicias*. Copiæ urbanæ.

MILICIÀ, NA. adj. Lo que pertany à la milí-cia. En la terminació masculina s' usa com à substantiu pera significar lo qui està allistat en algun cos de milícias. *Miliciano*. Miles urbanus.

MILIÓ. m. Lo número que enclou deu vegades cent mil. *Cuento, millon*. Decies centena millia.

MILIONÀRI, A. adj. Home de milions, molt rich. *Millionario*. Pecuniosus.

MILITANT. p. a. S' aplica à la iglésia ó con-gregació dels fiels units al papa com à són cap. *Militante*. Militans ecclesia.

MILITAR. m. Soldat, qui professa la milícia. *Militar*. Miles, itis. || adj. Pertanyent à la milícia ó al soldat. *Militar*. Stratioticus. || v. n. Servir en la milícia. *Militar*. Milito, as. || met. Concórrer en qualsevol cosa alguna rahó ó circumstància parti-cular. *Militar*. Milito, as.

LO MILITAR A LA GUERRA Y 'L PAGÉS À LA TERRA. ref. Ensenya que cada hu 's deu emplear en son ofici. *Cada uno à su labor; cada lobo por su senda*. Suum quisque munus curet.

MILITARMENT. adv. m. Segons us y lloys de la milícia. *Militarmente*. Militariter; militari modo.

MILL. m. Planta de dos peus de alsària, fullas llargas, estretas, punxagudas y que per sa base afiansan la cama; las flors petites y naixen al ex-trem de aquesta formant espigó, y 'l fruyt peti que té 'l mateix nom, es aliment de aucells, lasca-mas y fullas del bestiar. *Mijo, borona*. Milium, ii.

MILL AFRICÀ Ó FRANCÉS. Espècie de gram origi-nàri de Indias. Fa molts brots semblants al de la canya, plens de una substància un poch dolça. Los grans del fruyt són molt més grossos que la llavor de cànem, un poch rojenchs, blanquinosos, ó grochs. *Zahina*. Sorghum, i.

MILL BORT. Planta de llavor molt dura: 'ls apote-caris la anomenan *Milium solis*, abunda en la mon-tanya Soler. *Litospermo; mijo del sol ó solano*. Ly-thospermum, i.

MILLA. f. Mida de camins que conté mil passas. *Milla*. Milliarium, ii. || Lo pilar ó motllo que mar-ca la milla. *Milla*. Milliarius lapis.

MILLARÉS, A. adj. ant. Era una moneda de plata corrent en Alexandria y en tots los ports y estats mahometans. À principis del sigle xiv, se feyan una onsa de plata, y sa correspondència va-riava segons la lliga. D. Jaume I. de Aragó 'n feya encunyar en la Seca de Montpeller. En Barcelona 4 diners feyan un millarés. *Millarés*. Milliaren-sis.

MIL-LENARI. m. Espay de mil anys. *Milena-rio*. Mille annorum spatium. || pl. Heretges que en-

senyaven que viurien mil anys després de la resurrecció. *Milenarios*. Chilustæ, arum.

MILLER. m. Conjunt de coses que componen lo número de mil. *Millar*. Millenarium, ii. || **MILAR.** CONTAR Á MILLERS. fr. PARLAR DE MILS.

MIL-LESSIM, A. num. ord. Lo que compren y completa 'l número de mil. *Milésimo*. Millesimus.

MILLOR. adj. comp. Lo que es superior y excedeix á altra cosa. *Mejor*. Melior. || Més profitós ó ventatjós. *Mejor*. Sator. || adv. m. Ab més utilitat y profit. *Mejor*. Satiüs. || Ab més bondat y reclitat. *Mejor*. Melius. || PRIMER, ANTES.

AL MILLOR. m. adv. En ocasió molt oportuna. *Á lo mejor*. Ampla oportunitate.

ANAR MILLOR, DE MILLOR Ó PER MILLOR. fr. ANAR recobrant la salut. *Mejorar de salud*. Melius se habere.

DE ALLÓ MILLOR. m. adv. Al cas, á propósit, adequadament. *De molde, de perilla*. Rectè, perfectè. || Bè, perfectament. *Á las mil maravillas; á maravilla*. Mirè, egregiè.

DE LO MILLOR, Ó DE LO MILLOR DE LA POST. m. adv. Denota la superior qualitat de alguna cosa. *De lo mejor*. Quod nihil sit melius.

QUANT MILLOR. exp. que denota preferència. *Cuanto mejor*. Quanto melius.

TRIAR LO MILLOR PERA SI. fr. Quedarse ab lo més bo ó deixar lo ménos bo entre moltes coses. *Escojer como entre peras*. Sibi potiora seligere.

MILLORA. f. Medra, adelantament, augment. *Mejora, mejoria*. Incrementum, i. || Disminució de la malaltia. *Mejoria*. Firmior corporis habitus. || Aument de béns. *Mejora de fortuna*. Favorabilior fortuna. || La porció del ters ó del quint ó de tots dos, que segons las lleys castellanas, lo pare ó la mare deixan á algun ó alguns dels fills á més de la llegítima, ab clàusula especial en lo testament. *Mejora*. Melioratio, nis. || Lo recurs al superior, fundant la queixa ó agravi de la providència del inferior apel·lada. *Mejora*. Appellationis libellus ad superiorem. || Se distingeix de la quatrena en que aquesta es l'augment de la quarta part del preu ofert, y la millora es qualsevol augment de preu. *Puja*. In licitationibus pretii augmentum.

ANAR PER Ó DE MILLORA. fr. ANAR recobrant la salut. *Mejorar*. Melius se habere.

MILLORAMENT. m. ant. L'acte y efecte de millorar. *Mejoramiento*. Incrementum, i. || **MILLORA.**

MILLORANT. m. ant. CONVALESCENT.

MILLORAR. v. a. Aumentar, adelantar, fèr passar una cosa á millor estat. *Mejorar*. Melioro, as. || Passar á millor fortuna. *Mejorar de fortuna*. Favorabiliiori fortuna uti. || Fèr tornar bona alguna cosa que no ho era. *Embonar*. Bonum reddere. || **ADONAR.** || Deixar en lo testament alguna millora als fills segons lo dret castellà. *Mejorar*. Filio aliquid præcipuè legare vel prælegare. || **TRAUREN DE DITA.**

MILLORARSE. v. r. Posarse en estat ó grau ventatjós al de ántes. *Mejorarse*. Melioresco, is. || Parlant del temps significa posarse més benigne. *Mejorarse*. Benignam fieri tempestatem. || **ANAR MILLOR.**

MILLORIA. f. ant. **MILLORA.** 1. 2.

PER MILLORIA, MA CASA DEIXARIA. ref. que denota la inclinació y desitj que tenim de millorar de fortuna. *Por mejoría, mi casa dejaría*. Edibus ipse meas mutem melioribus sedes.

MILLS. adj. y adv. ant. **MILLOR.**

MILOCA. f. ter. GRUA. 4.

MILORT. m. Títol de las personas de distinció y qualitat en Inglaterra. *Milor*. Dynasta, æ.

MILOTKA. f. ter. GRUA. 4.

MILS. adv. m. **MILLOR.** || MÉS.

MILS VIST. loc. Més ben opinat. *Mas bien visto á opinado*. Majori æstimatione habitus.

MIMA. f. La dona que en los entreactes de las comédias de la antigüetat, entretenia al poble ab gestos y ademans ridiculs ó indecents. *Mima*. Mima, æ.

MINA. f. Lliura y moneda romana y grega, aquesta pesava y valia cent drachmas áticas, y aquella noranta sis. *Mina*. Mina, æ. || Conducto artificial subterràneo pera guiar regularment las ayguas. *Mina*. Cuniculus, i. || Artifici, fossa subterràneo atacat de pólvora pera volar las fortificacions. *Mina*. Cuniculus, i. || Paratge de ahont se trahen metalls ó mineral. *Mina*. Fodina, æ. || La en que's crien los metalls. *Mina*, minera. Metallum, i. || ant. FISONOMIA, FACCIÓ, SEMBLANT. || fam. Gran quantitat de diners. *Mina*. Fodina, æ.

MINA DE OR. Ofici, empleo ó negoci de que's trau molta utilitat ab poch treball. *Mina*. Lucrativum negotium.

BONA MINA Y DOLENT JOCH. ref. ant. Odi encubert ab senyal de amistat. *Reniego del amigo que cubre con sus alas y muere con el pico*. Sub amico vultu, inimicus animus.

MINADOR. m. Qui treballa en las minas de metall. *Minadero, minador*. Metallarius, ii. || Qui fa minas en la guerra. *Zapador, minador*. Cunicularius, i. || Qui mina. *Minador*. Fossor, is. || Lo qui té per ofici treballar en fèr minas ó altrás cosas subterràneas. *Cuevero*. Fossor, is.

MINAIX, A. m. ter. BADELLST.

MINAR. v. a. Cavar, obrir camí per sota terra. *Minar*. Cuniculos agere. || Fèr mina pera volar una fortalesa. *Minar*. Cuniculum in arcem agere. || met. Procurar indagar alguna cosa ab diligèncias exquisitas. *Minar*. Exploro, as. || **DEBILITAR.**

MINATJE. m. ter. MISSATJE.

MINAYRE. m. MINADOR.

MINER. m. ant. MINA.

MINERAL. adj. Pertanyent á la mina. *Minal, mineral*. Cunicularis. || m. Qualsevol cos sòlit y fixo que s'engendra en la terra de las exhalacions y vapors de ella, com: lo sofre, plom, etc. *Mineral*.

Metallum, i. || met. Principi, origen, sacament de algun be, utilitat ó fruyt abundant. *Mineral*. Fedina, m. || Mina de metalls ó pedres preciosas. *Mineral*, mina, minero. Fedina, m.

MINERALISAR. v. a. quim. Reduhir lo metall á la forma de mineral. *Mineralizar*. *Metallum* perpolire.

MINERALOGIA. f. Ciéncia que tracta de minerals. *Mineralogia*. Mineralogia, m.

MINERALÓGICH, CA. adj. Pertanyent á la mineralogia. *Mineralógico*. Ad mineralogiam pertinens.

MINERALOGISTA. m. Professor de mineralogia. *Mineralogista*. Mineralogis professor.

MINERIA. f. Art de treballar y construir minas, y 'ls individus que formen cos para entèndrer en quant toca á las minas. *Mineria*. Metallica ars.

MINERVA. f. mit. Diosa de las ciéncias y de la guerra. *Minerva*, *Palas*. Minerva, m.

MINESTRA. f. Certa espècie de guisat fet de diferents verdurs ó llegums. *Monestra*. Minutal, is. || MENJAR. 1.

MINGO. n. p. de h. Síncope de Domingo. *Mingo*, *dominguito*. Dominicus, i. || m. La bola que en lo joch de billar se col·loca en lo punt y may es forida pel taco en las mesas ó partidas ordináries de dos jugadors. *Mingo*. In lutrunculorum eburneum ludo sphaera quedam.

MINI. m. extracel. || Óxit bermell de plom que 's troba en capes primas y polsoses; lo que es artificial s' obté per la calcinació del plom en un forn. S' emplea en pintura y en molts medicinas. *Minio*, *óxido de plomo*. Minium, ii.

MINIATURA. f. Pintura sobre vitela, però executat lo clar y oscur puntejat y no estés. *Miniatura*. Subtilissima pictura. || Objecte petit y treballat molt fi. *Miniature*. Delicatum opus.

PINTAR DE MINIATURA. fr. Pintar sobre una superfície fina y delicada, feta ab colors deixats ab aygua de goma. *Miniar*. Subtilibus punctis pingere.

MINIM, A. adj. sup. Lo que té 'l últim grau de disminució comparat ab altra cosa de sa espècie. *Mínimo*. Minimus. || m. y f. Religió ó religio-sa del orde de sant Francisco de Paula. *Mínimo*. Minimerum ordinis frater vel soror.

MÍNIMA. f. mús. Nota que té la meylat del valor de la semibreu. *Mínima*. Musica nota sic dicta.

MINISTERIAL. m. Ofici, càrrech, ocupació. *Ministerio*. Ministerium, ii. || L' empleo de ministre. *Ministerio*. Ministerium, ii. || Lo temps que dura l' empleo de un ministre. *Ministerio*. Ministerium, ii. || Govern de estat en los negocis de un regne ó república. *Ministerio*. Ministerium, ii.

MINISTERIAL. adj. Pertanyent al ministeri, al govern de un estat ó á qualsevol dels ministeris de son despaig. *Ministerial*. Ad ministerium pertinens.

MINISTERIALMENT. adv. m. Ab ministeri, ab facultat y ofici del ministre. *Ministerialmente*. Ministerii potestate.

MINISTRAR. v. a. ant. servir.

MINISTRE. m. JUTGE. || SERVANT, CRIST, mossó. || Secretari del despaig univèrsal de un estat. *Ministre*, *secretario del despacho*, ó *del despacho universal*. Publicæ rei administrator. || En la religió de la santíssima Trinitat lo prelat ordinari de cada convent. *Ministro*. Minister, tri. || AGUSH.

MINISTRE DE CAPA Y ESPASA. En los tribunals reals es lo conseller que no es lletrat, y no té vot en los negocis de justicia sinó en los de govern ó consultius. *Corbata*, *ministro de capa y espada*. Non litteratus iudex, magistratus.

MINISTRE GENERAL. Lo general de la religió de sant Francesch. *Ministro general*. Minister generalis.

PRIMER MINISTRE. Primer secretari del rey ó primer encarregat del govern del estat. *Primer ministro*. Minister secundus à rege.

MINISTRIL. m. Instrument músich de ayre, com una flauta, baixó, etc. *Ministril*. Fistula, m. || Lo ministre inferior de poca autoritat ó respecte que s' ocupa en los més baixos ministeris. *Ministril*. Apparitor, is.

MINORACIÓ. f. Disminució. *Minoracion*. Minoratio, nis.

MINORAR. v. a. Disminuhir, reduhir á menos. S' usa també com á reciproc. *Minorar*. Minoro, as.

MINORAT, DA. p. p. *Minorado*. Minoratus.

MINORATIU, VA. adj. Lo que minora y té virtut de minorar. S' usa també com á substantiu en la terminació masculina. *Minorativo*. Minuens. || med. Lo que té virtut de purgar lleugerament. *Minorativo*. Levepurgans.

MINORISTA. m. Qui està ordenat de menors. *Clérigo de menores*. Minoribus ordinibus initiatus.

MINORITAT. f. Menor edat. *Minoridad*, *menor edad*. Minor ætas.

MINOTAURO. m. Mòstruo fabulós, per la part superior home y per la inferior bou; masqué de Passife muller de Minos. *Minotauro*. Minotaurus, i.

MINOVA. f. Malaltia ó inflor de las glándulas causada regularment pel humer fret. *Saca*, *lamparon*. Scrofula, m.

MINUA. f. ant. y

MINUAMENT. m. ant. y

MINUANSA. f. ant. MINVA, DISMINUCIÓ, FALTA, ESCASSESA.

MINUAR. v. a. ant. MINVAS.

MINÚCIA. f. Menudència, friolera, cosa de poch valor y entitat. *Minucia*. Minutia, m.

MINUCIÓS, A. adj. Exacta, massa difús. *Minucioso*. Redundans.

MINUE. adj. ant. CURT, DIMINUT.

MINUET. m. mús. Composició de compàs ternari pera ballar, y ball francès entre dos. *Minuet*, *minuete*. Saltatorius, ii.

MINÚSCULA. f. La lletra petita y regular en contraposició de la gran dita majúscula. *Minuscula*. Minuscula, m.

MINUT. m. La seixantena part de un grau de circular y de la hora. *Horario, minuto.* Minutum, i. | **Moment.** *Momento, minuto.* Minutum, i.

MINUT SEGON. La seixantena part de un minut primer, y així dels demès, dividint cada segon en cada tercer. *Minuto segundo, tercero, etc.* Temporis momenta.

MINUTA. f. Borrador, apuntament. *Minuta.* Scripturae summa.

MINUTAS. fr. y

MINUTAR. v. a. Formar la minuta ó borrador. *Compendiar, minutar.* Compendifacio, is. | **IMAGINA, INTENTAR.**

MINUTAT, DA. p. p. *Minutado.* Compendiatus.

MINUTERA. f. La agulla del rellotje que senyala 'ls minuts. *Minutero.* Index, isis.

MINVA. f. Disminució. *Mengua, morma.* Diminutio, nis.

MINVADA. f. Punt embegut en altre pera esbrayar la mitja. *Menguado.* Decrementum, i. | La mitja de las ayguas. *Menguante.* Decrementum, i. | **MINVA.** | pl. Les punts que se embuehen pera condeixar lo peu de la mitja. *Seguidos.* Tibiarium decementum.

MINVADA. fr. MINVAR.

MINVAMENT. m. MINVA.

MINVANT. m. MINVADA. 2. | Decrement de la mar. *Menguante.* Luna senium. | m. ant. Lo menguant del mar en retorn de las creixents. *Menguante del mar.* Recessus maris.

MINVAR. v. a. Disminuhir, reduhir á ménos. *Diminuir, minorar, menoscabar.* Minorar, as. | Fér minvadas en la mitja. *Menguar.* Decresco, is. | v. a. Anarse disminuhint alguna cosa. *Menguar, mermar.* Decedo, is. | ant. v. a. Escassejar á algú alguna cosa. *Regatear, oratimar.* Minuo, is. | ant. **MINVIAR.**

MINVARI REA. fr. ant. Fér á tot gasto una cosa. *No perdonar gasto.* Prodigè impendere.

MINVAT, DA. p. p. *Menguado.* Diminutus. | **MINVADA.** 1.

MINVE. adj. ant. cury, diminut.

MINYÓ. m. Noy dels set fins als catorze anys. *Amacho.* Puer, i. | **MOSSO DE LA ESQUADRA.** | **FADRÍ.**

LO MINYÓ QUANT PERT SÓN PARE, ALLUNTAULO DE SA MARE. ref. Avisa la falta que fa 'l pare pera la bona creixa de sos fills. *Padre no tuviste, madre no temiste, hijo mal desperdeciste, ó diablo lo hiciste.* Patet carens, matri non obediens, filius perditissimus.

MINYONA. f. Noya fins als catorze anys. *Muchacha.* Puella, m. | **FADRINA,** no casada. *Doncella,* m. m. **PUELLA,** m. | **CRÍADA.**

MINYONADA. f. ant. NOTADA.

MINYONERIA. f. Cosa de poca importància. *Mierde.* Quisquilie, arum. | Cosa ó joch de minyons. *Miseris.* Nenias, arum; pueriles ludi.

MINYONESA. f. Estat y propietat de minyó. *Muchachos.* Puerilitas, atia.

MINYONET, A. m. y f. d. *Mocito, muchachito.* Pusillus, i, pusio, nis.

MIOL. m. Veu del gat. *Maulló, maullido, maullido.* Felinus clamor.

MIOLADOR, A. m. y f. Gat que miola molt. *Maullador, moyador.* Clamosus felis.

MIOLAR. v. n. Formar y produhir lo gat lo natural de la seva veu. *Maullar, mayar, miar.* Felem clamare.

MIOPE. m. Curt de vista. *Miops.* Myops, opia.

MIQUEL. n. p. de home. *Miguel.* Michael, is.

MIQUEL, MIQUEL, NO TENS ABELLAS Y VENS MEL. ref. NO TÉ VINYA Y VEN RAHINS.

AHONT VA MIQUEL? AHONT HI HA MEL. ref. denota quant natural es la inclinació de acudir cada hu allí ahont créu trobar són profit ó utilitat. *Boya cebo en el palomar que palomas no faltarán: Pedro porque aliza? por gozar de la ceniza.* Eaca sit in tectis, venient ad tecta columbae.

MIQUELA. n. p. de dona. *Micaela.* Michaela, m.

MIQUELDÁRCOS. m. Rahim de gra crescut, pell dura, bo pera guardar; y també 'l cep que'l produheix. *Lairra.* Uvae genas.

MIQUELET. m. Fuseller de montanya en Catalunya. *Miquelete, fusilero de montaña.* Montanus miles. | d. de MIQUEL.

MIQUETA. f. d. *Migajica, illa, ita, migajuela.* Minuta mica. | m. y f. met. ENCONGIT.

À MIQUETAS. m. adv. Ab escasseja y misèria, poch á poch. *A pistos.* Minutatim, paulatim.

MIR. m. Empleo entre 'ls turcs. *Mir.* Inter turcos minus.

MIRA. f. Respecte, atenció. *Mira.* Respectus, us. | met. Intenció, reparo, advertència en la execució de alguna cosa. *Mira.* Scopus, i.

ESTAR Á LA MIRA. fr. Observar, estar al oyadado de alguna cosa. *Estar á la mira.* Aliquid attentè spectare.

POSAR LA MIRA. fr. Fér los medis pera conseguir alguna cosa. *Poner la mira.* Cuilibet rei animum adicere. | Usat com á interjecció. *Ve ahí, ve aquí, ahí tienes.* Ecce, en, eorum, hem.

MIRABOLANT. m. Fruyt de una polzada de llarch, ovalat, molt ab pinyol y ametlla; s'usa com purgant, y se'n conèixen cinch varietats ditas en castellà *belérico, chébulo, citrino, emblico, indico.* *Mirabolano.* Mirabolanus, i.

MIRACLE. m. Prodigí, obra superior al orde natural. *Milagro.* Miraculum, i. | Succés ó cosa extraordinària, maravellosa. *Milagro.* Miraculum, i. | **PRESENTALLA.**

FÉR MIRACLES. fr. met. Fér molt més de lo que comunment se pòt en qualsevol espècie de indústria ó habilitat. *Hacer milagros, prodigios.* Miracula edere. | met. Executar alguna acció bona, superior ó de un modo més excel·lent de lo que de algú s'esperava. *Hacer milagros.* Mirificò operari.

LO MIRACLE DE MAROMA POSARSE AL SOL Y TROBARSE EN LA SOMBRA. ref. ab que's fa burla dels que fan

una cosa secreta y misteriosa quant ja tothom la sab. *Adivino de Marchena, que al sol puesto el asno á la sombra queda: ¿adivino de Valderas, cuando corren los canales que se mojan las carreras? Quæ patent, vaticinor.*

PER MIRACLE. m. adv. Pocas vegadas. *Por milagro, por maravilla.* Rarò.

QUE'S FASSA LO MIRACLE Y QUE'L FASSA 'L DIALE: ref. Denota que sols se puga lograr la cosa no's miran los medis. *Venga en buen hora quien nos ayude.* Veniat hospes quisquis profuturus est.

VIVER DE MIRACLE. fr. Denota que algú s' ha deslliurat ó ha eixit de un gran risch ó perill de la vida. *Vivir de milagro.* Miraculosè, Dei auxilio vivere.

MIRACULÓS, A. adj. Lo que's fá per miracle. *Milagroso, miraculoso.* Miraculorum patrator.

MIRACULOSAMENT. adv. m. Fora del orde natural. *Miraculosamente, milagrosamente.* Divinitus. || Admirable, maravillosament. *Milagrosamente.* Mirè.

MIRADA. f. Vista, la acció de mirar. *Mirada, miradura, ojeada, vista.* Aspectio, nis.

AB UNA MIRADA. m. adv. Denota la facilitat en apèndrer á regonéixer alguna cosa. *A media vista.* Primo aspectu.

DONAR UNA MIRADA. fr. Registrar lleugerament ab la vista. *Dar una ojeada.* Oculis cursim lustrare.

MALA MIRADA. med. Malaltia dels ulls que fá mirar guerro. *Estrambosidad, estrabismo.* Oculorum distortio.

MIRADOR. m. Qui mira. *Mirador.* Propiciens. || Lloch alt desde ahont se mira. *Mirador, miradero, descubridero, vista, vistillas.* Specula, æ. || Curios, qui mira ab curiositat. *Miron.* Curiosus. || Certa espècie de galeria ó corredor desde ahont se véu molta terra. També s' anomenan així certs balcons cuberts ab sa tauleta y voltats de vidrieras, que sól haverhi en las casas pera mirar á fora sens exposarse á las inclemèncias del temps. *Mirador.* Specula, æ.

MIRADURA. f. ant. MIRADA.

MIRALL. m. Cristall que té una capa de argentvin per la part posterior: ni ha també de acer brunyit y tenen lo mateix efecte. *Espejo.* Speculum, i. || met. Lo que pòt fér evidència de alguna cosa ó pòt servir pera arreglar sas accions. *Espejo.* Speculum, i.

MIRALL ABRASADOR. Mirall cóncave de superfície molt brunyida, per medi de la qual los raigs del sol reflecteixen, reunint sa activitat de modo que en lo punt anomenat foc abrasa qualsevol cos que se li presenta. *Espejo ustorio.* Speculum urens.

CLAR, NET Ó LLUHENT COM UN MIRALL. loc. Se diu pera ponderar que alguna cosa es molt clara neta ó lluhenta. *Limpia como un espejo.* Perspicuus, nitidus, dilucidus.

COMPOST DE MIRALLS. *Espejado.* Speculis instructus, similis.

MIRARSE AL MIRALL. fr. Examinar en lo mirall la imatge de la pròpia persona. *Espejarse, mirarse al espejo.* Speculum consulere.

QUE FARÁ 'L CEGO AB LO MIRALL? ref. que repren als que volen entèndrer en lo que no es de sa professió. *Zapatero á tus zapatos.* Quid ceco cum speculo?

MIRALLER. Qui fá ó ven miralls. *Espejero.* Speculorum artifex.

MIRALLET. m. d. *Espejuelo, espejillo, ico, io.* Specillum, i.

MIRAMBELL. m. Planta que té la figura de un xiprer, fullas y flors molt menudas y de un vert clar; en los jardins se cultiva pera adorno. *Peranton, mirabel, pinillo.* Cypariscuias, æ. || Flor. *Mirabel.* Flos multifolius auratus.

MIRAMENT. m. Atenció, mira, respecte. *Miramiento, mira.* Observantia, æ.

SENSE MIRAMENT. m. adv. Sense respecte, ni atenció. *Sin miramiento, sin excepcion.* Nulla habita ratione.

MIRANDA. f. MIRADOR. 2. y 4.

MIRAR. v. a. Fixar la vista en un objecte. *Mirar.* Specto, as. || Apreciar, fér cas de alguna cosa. *Mirar.* Attendo, is. || met. Considerar ab cuydado alguna cosa. *Mirar.* Speculari. || Estar situada una cosa davant de altra. *Mirar.* Respicio, is. || Inquirir, regonéixer, averiguar. *Mirar.* Speculari, aris. || Observar las accions de algú. *Mirar.* Observo, as. || Regonéixer, escorcollar. *Registrar, escudriñar.* Perscrutor, aris. || Respectar y atèndrer á algú. *Mirar.* Attendo, is. || Tenir per objecte ó fi alguna cosa en lo que s' executa, com cada hu mira per són profit. *Mirar.* Curo, as.

MIRAR Á ALGÚ AB DESPRECI Ó AB ENFADO. fr. *Mirar sobre hombro, ó con malos ojos.* Despecto, as.

MIRAR DE AMAGAT. fr. Mirar ab dissimulo. *Mirar de lado ó de medio lado.* Furtim, obliquè intueri.

MIRAR PER ALCÚ Ó PER ALGUNA COSA. fr. cuydar, protegir, amparar, procurar lo bè ó la utilitat de alguna persona. *Mirar por alguno ó por alguna cosa.* Alicui consulere.

MIRAR PER SOBRE. fr. No posar molt cuydado en alguna cosa. *Mirar por encima, de paso, ligeramente.* Per transennam aspicere.

MIRAR PRIM. fr. ab que's nota al qui en tot troba dificultat, y s' enreda en qualsevol cosa, ó al que pren motiu de cosas fútils pera enfadarse ó fér repugnància. *Tropezar en un garbanzo.* In paleam offendere.

MIRAR Y CALLAR. fr. Denota que'l silenci es molt estimat. *Oir, ver y callar.* Vide et tace.

MIRA LO QUE FAS Ó LO QUE VAS Á FÉR. ref. Adverteix que no'ns fiquem en las cosas sense mirar bè lo fi que poden tenir. *Mira que ates que desates.* Cave ne nedo gordiano.

MIRAR Y NO'M TOQUES, Ó MOLT MIRAR Y POGH TOCAR. ref. Denota que alguna cosa es delicada. *Mírame y no me toques; el licenciado vidriero.* Noli me tangere.

MIRE COM PARLA, Ó LO QUE PARLA, Ó AB QUI PARLA.

loc. ab que 's adverteix á algú 's reporte ab lo parlar. *Mire como habla, ó lo que habla, ó con quien habla. Comiter loqueris.*

MOLTS LO MIRAN Y POCOS LO CONEIXEN. ref. Denota que no's deuen judicar las cosas pels senyals exteriors, y que no tots tenen las prenas corresponents á la excel·lència de sòa ser. *No son hombres todos los que mean en la pared. Mentem hominis, non frontem suscipe.*

NO HI HA MÉS QUE MIRAR. loc. Denota la molta perfecció de alguna cosa. *No hay mas que abrir los ojos y mirar. Mirandum numeris omnibus absolutum esse.*

NO MIRAR PRIM. fr. No sér delicat. *No tener pelillo en la lengua: no andar en tituillos. Expedita lingua gaudere.*

NO TENS QUE MIRAR. loc. Denota que no's trobará cap falta en alguna cosa. *No hay que darle vueltas. Non est quod circumspicias.*

QUI ENDAVANT NO MIRA ENDARRERA CÀU. ref. Avisa quant convenient es premeditar y prevenir las contingéncias que poden tenir las cosas abans de empèndrerlas. *Quien adelante no mira, tras se queda. Majora perdis, parva ni servaveris.*

SI MIRAS TANT PRIM Á MITJA EDAT JA NO HI VEURÀS. ref. Ensensya que s' ha de evitar la molta curiositat en averiguar las cosas agenas, per las malas conseqüéncias que té. *Quien las cosas mucho apura, no tiene vida segura. Aliena inquirere periculum.*

TANT S' HI HA VOLGUT MIRAR QUE AL ÚLTIM NO HA CAGAT. ref. Denota que 'ls impertinents solen llansar á pérder las cosas per perfeccionarlas y apurarlas més de lo que convé. *Tanto entornó que trastornó. Nequid nimis.*

MIRARSE AB ALGÚ. fr. met. Cuydar de ell ab molt carinyo. *Mirarse en alguno. Aliquem tamquam seipsum officio, amore prosequi.*

MIRARSE Á SÍ MATEIX Ó MIRARSE DE CAP Á PEUS. fr. fam. S' usa pera denotar que cada persona deu examinar sos defectes abans de repèndrer als altres. *Darse una vuelta. Semet considerare.*

MIRARSE EN ALGUNA COSA. fr. Examinar bé las circunstàncias abans de resòldrerlas. *Mirarse en ello. Prespicio, is. || Executarla ab particular caydado y camero. Mirarse. Aliquid diligentissime perficere.*

MIRARSE, ESTARSE MIRANT. fr. Repren la inacció del que véu algun desorde, y podent y debent evitarlo no l' evita. *Estar se mirando. Præsentia mala culpabiliter tollerare.*

MIRARSEHO, Ó MIRARSEHO AB AFICIÓ Ó AB UNA AFICIÓ. fr. enfática que denota la atenció ab que's mira una cosa que's desitja tenir. *Echar el ojo ó tanto ojo. Avidis oculis intueri.*

MIRARSE 'LS UNS AB LOS ALTRES. fr. Quedar sorpresos. *Mirarse unos á otros. Sese mutuo inspicere.*

MIRAT, DA. adj. Circumspecte. *Mirado. Circumspectus. || p. p. Mirado. Spectatus.*

MIRINYACHE. m. Espécie de faldillas enteras

que portan sota de las altras ó del ventit las demas pera abultar ó estufar las faldas. *Miriñaque. Subtilis lacinia. || FUTESA.*

MIRLAT, DA. adj. Qui s' entona ó afecta gravetat y senyoria. *Mirlado. Ad severitatem compositus.*

MIRRA. f. Goma apreciable que destil·la l' arbre del mateix nom que's cria en molts parts de la Aràbia. *Mirra. Myrrha, æ, myrra, æ.*

MIRRA LÍQUIDA. 'L mateix licor gomós quant ix dels arbres nous que donan la mirra ordinària. *Mirra liquida. Myrrha liquida.*

MIRRAT, DA. adj. Compost, perfumat, mesclat ab mirra. *Mirrado. Myrrhatus.*

MIRUA. f. ant. y

MIRUAMENT. m. ant. MINVA, DISMINUCIÓ.

MIRUAR. v. n. ant. MINVAR.

MISCEL·LÀNEA. f. Mescla, barreja. *Miscelanea. Miscellanea, æ.*

MISERABILITAT. f. MISÈRIA.

MISERABLE. adj. Infel·la. *Miserable, misero. Miser. || Avaro, cicatero. Miserable. Sordidus. || ant. VII. || Lo que es de poch valor. Miserable. || Lo moltíssim pobre. Indigente, pobreton, miserable. Valdè egenus.*

MISERABLEMENT. adv. m. Infel·liment. *Miserablement. Misère. || Escassament. Miserablement. Parè.*

MISERACIÓ. f. MISERICÒRDIA.

MISERERE. m. Funció en que's canta 'l miserere. *Miserere. Miserere. || fam. PALLISSA. || med. Lo cólich vòlvulo que consisteix en nussarse 'ls budells de manera, que obligan á traure l' excrement per la boca. Miserere. Volvulus, i.*

MISÈRIA. f. Desgràcia, pena. *Miseria, laceria. Arumna, æ. || Pobresa, falta de medis. Miseria. Miseria, æ. || Poquedat, escassesa. Miseria. Tenuitas, atis. || Mesquindat, tacanyeria. Miseria. Tencitas, atis.*

ANAR AB MISÈRIA. fr. Portarse ó gastar ab extremada tacanyeria. *Miserear. Se avarè ac sordidè gerere.*

CONTAR MISÈRIAS. fr. Ponderar los traballs ó misèrias que 's pateixen, ó fingirlos pera móurer á compassió, *Hacer la guaya. Quamri, plangere.*

XIXIR DE MISÈRIA. fr. Millorar de fortuna després de treballa y misèrias. *Salir de capa de raja. Vilem vestem deponere.*

MENJARSE Á ALGÚ LA MISÈRIA. fr. Estar molt pobre y necessitat. *Comerse de miseria; no tener mas que la capa en el hombro. In summa egestate versari.*

TRAURE DE MISÈRIA. fr. Millorar la posició ó fortuna de algú que estava miserable. *Despiojar. Egestate aliquem liberare.*

MISERICÒRDIA. f. Compassió, pietat. *Misericordia. Misericordia, æ. || mit. Diosa venerada en Alénas. Misericordia. Misericordia, æ.*

MISERICORDIÓS, A. adj. Piadós, compassiu. *Misericordioso. Misericors.*

MISERICORDIOSAMENT. adv. m. Clement, piadosament. *Misericordiosamente, Misericorditer.*

MISERICORDIOSÍSSIM. A. adj. sup. *Misericordiosísimo. Misericordiosissimus.*

MISSA. f. Sacrifici inculhent de la llei de gràcia, en que baix las espècies sacramentals de pa y vi s' ofereix al Pare Etern lo cos de Jesucrist en memòria de sa passió, acció de gràcias y regoneixement de sa sabiduria. Sant Alexandro Romà fou posar en la missa aygua al vi; sant Sixto I, menà 'l trisagi del sanctus; sant Telesforo Grech anacoreta 'l Gloria in excelsis; sant Gelasi las oracions; y sant Sergi I, posà l' Agnus Dei. *Misa.* Misa, m. || L' orde del presbiterat. *Misa, presbiterado, sacerdocio.* Presbyteratus, m.

MISSA BATNA Ó RESADA. La en que no s' canta. *Misa rezada ó privada.* Privata missa.

MISSA CANTADA Ó SOLEMNE. La que s' celebra ab cant y solemnitat. *Misa cantada, solemne.* Solemne sacrum.

MISSA CANTANT. MISSAGANTANT.

MISSA CONVENTUAL. La missa major que s' diu en los convents. *Misa conventual.* Solemne sacrum.

MISSA DE COS PRESENT. La que s' diu estant lo cos del difunt en la iglésia. *Misa de cuerpo presente.* Placulare exposito cadavere sacrum.

MISSA DE DIFUNTS, DE MORTS Ó DE AQUIVIV. La que s' ofereix per ells. *Misa de difuntos, de réquiem.* Placulare mortuale sacrum.

MISSA DEL GALL. La que s' diu a las dotze de la nit de Nadal; s' anomena així per ser la hora en que sol cantar lo gall. *Misa del gallo.* In navitatis Domini media nocte solemnis missa.

MISSA DE PARTERA. La que s' diu a la dona la primera vegada després del part. *Misa de parida.* Misa in mulieris purificatione.

MISSA MAJOR Ó PARROQUIAL. *Ofici.* Misa mayor, parroquial, conventual. Convensual sacrum.

MISSA NOVA. La primera que diu lo nou sacerdot. *Misa nueva.* Primum a novo sacerdote celebratum sacrum.

MISSA SECA. La que s' diu sense consagrar. *Misa en seco.* Absque consecratione sacrum.

MISSA VOTIVA. La que no sent pròpia del dia s' pot dir en certs dies per vot. *Misa votiva.* Misa votiva.

AJUDAR LA MISSA. fr. Servir y respondrer al sacerdot que la diu. *Servir la missa, ayudar a missa.* Sacerdote rem divinam facienti ministrare, adesse.

ARRIBAR A MISSAS DITAS. fr. Arribar tant a alguna funció. *Llegir a las oraciones, a las postres ó al fin misa ent ó a las anies; tarde piache, a la última sardina de la bonasta.* Tardè, re propè perfecta adventare, venire, adesse.

CANTAR MISSA. fr. Celebrar la primera 'l nou sacerdot. *Cantar missa.* Primum sacrum celebrare. || Acompanyar ab lo cant alguna missa. *Cantar la misa.* Missam canere.

DE MISSA DE ONZE. S' aplica al capellà ó frare que

no es de carrera. *Pitancero.* Quotidiani stipendii largione victimas clericus, frater.

DIA MISSA. fr. Celebrar lo sacerdot lo sacrifici inculhent de la llei de gràcia. *Decir missa.* Sacrum facere.

JA PÓT ANAR A MISSA SENSE ROSARIA. fr. met. fam. ab que s' dona a entendre que algú té bastanta indústria pera manejar-se per sí mateix sense ajuda de altre. *Poder nadar sin calabazas, ó no necesitar calabazas para nadar.* Industriosum esse.

NI LA MISSA NI CIVADA DESTORBAN LLARGA JORNADA. ref. ab que s' avisa que 'l cumpliment de la obligació ó prudent devoció may es impediment pera lograr lo que justament s' intenta. *Por oír missa y dar cebada, nunca se perdió la jornada.* Mandè rei vel adesse sacrae, ponere mulis hordeas, suaeceptum non remanetur iter.

NO FUNDARÀ CAP MISSA DE ONZE. loc. fam. No prosperarà. *No fundará casa con azulejos.* Non domum interculis tessellatis exstruet.

PAREM SÓN LOS EN MISSA. loc. Repren al que s' adelanta ó s' prefereix en alguna acció ó elecció a altre de major edat. *Yo nací primero, el que antes nace, antes pasa.* Primus es el altar mayor y luego los colaterales. Prior sum malis. Ad latius oppositis princeps magis ara colatur.

MISSAGANTANT. m. Clergue que està ordenat de tots los ordes y diu la primera missa. *Misagantano.* Neomystes, m.

MISSAL. m. Llibre que conté l' orde y modo de celebrar missa. *Misal.* Missale, is.

MISSANTROPIA. f. Geni del missantropo. *Misantropia.* Hominum commercia fugientis natura. || Humor desapaçible ó aversió al tracte y género humà. *Misanthropia.* Misanthropia, m.

MISSANTROPO. m. Qui aburreix y fuig del tracte de las gentes. *Misantropo.* Hominum commercia fugiens.

MISSATGE. m. Nunci, porter, saig. *Pregonero.* Fretco, mis. || y

MISSATGER. m. ant. Enviat, portador de noves. *Enviado, mensajero.* Nuntius, ii. || comau. 1.

MISSATGERIA Y MISSATGIA. f. Embaixada, nova. *Mensaja.* Nuntius, ii. || comasíó.

MISSER. m. ant. Títol antich en Aragó. *Miser.* Dominus, i. || BATXILLER. 1.

MISSER SECA. fam. Qui parla molt y fora de propòsit. *Bachiller, perejil, doctor.* Garrulus.

MISSERERIA. f. MANIFASSERIA, BATXILLERIA, CURIOSITAT.

MISSEROT. BATXILLER, CURIÓS, MANIFASSER.

MISSIÓ. f. L' acte y efecte de enviar. *Mision.* Missio, nis. || Surtida, peregrinació de varons apostòlics a predicar l' Evangeli. *Mission.* Apostolica, sacra comissionatorum excursio. || Sermó fervorós que fan los misionistas. *Mision.* Moralis, spiritalis concio. || La provincia ó país en que predican los misionistas. *Mision.* Apostolici, comissionatoris provincia.

MISSIONER Y MISSIONISTA. m. Predicador de missions. *Misionero, misionario.* Apostolicus concionator.

MISSIU, VA. adj. S' aplica á la carta ó bitllet que s' envia á algú. *Misivo.* *Missivus.* || Lo que 's pól enviar. *Misivo.* *Missitivus.*

MISSOGÍNIA. f. Aversió á las donas. *Misoginia.* *Misoginia, m.*

MISTELA. f. Beguda de ayguardent, aygua, sucre y canyella. *Mistela.* *Liquorum mixtura.*

MISTERI. m. Secret incomprehensible de las veritats reveladas en la lley de gràcia. *Misterio.* *Mysterium, ii.* || Secret, cosa oculta. *Arcano, misterio.* *Mysterium, ii.* || Qualsevol cosa difícil de comprendre. *Misterio.* *Mysterium, ii.* || Qualsevol dels successos més notables de la passió de Jesucrist. *Paso.* *Tractus passionis Jesuchristi.* || La imatge que en las professons de la setmana santa representa algun succés de la passió de Jesucrist. *Paso.* *Christi patientis simulacrum.* || **MINISTERI.** || pl. Los secrets dels prínceps y negocis de molta entitat que per algun recel se tenen ocults. *Misterios.* *Mysteria, orum.*

ANAR Ó VENIR AB MISTERIS. fr. No dir clar lo que's diu ó fá, sinó buscar expressions enfáticas y rodeigs. *Garabatear.* *Circumero, is;* non recta via procedere.

FER MISTERI. fr. Exagerar las cosas ab paraulas obscuras. *Hacer misterio.* *Arcana venditare.*

FER MISTERIS. fr. No voler manifestar ni descobrir alguna cosa. *Hacer misterios.* *Vana pro miris venditare.*

NO SER SENSE MISTERI Ó NO HI HA SANT SENSE MISTERI. fr. **YÉ MISTERI.**

PARLAR AB MISTERI. fr. Parlar ab cautela y reserva, ó afectar obscuritat en lo que's diu, á sí de donar que discórrer als altres. *Hablar de misterio.* *Mysteriosè loqui.*

YÉ MISTERI. fr. Denota que alguna cosa té un motiu ocult pera sér. *No se hace esto sin misterio.* *Non temerè, non sine causa fit.*

MISTERIOS, A. adj. Lo que conté misteri. *Misterioso.* *Mysteriosus.* || Lo qui fá misteris, y dona á entendre que hi ha secrets ó cosas recónditas allí ahont no hi són. *Misterioso.* *Enigmaticus.*

MISTERIOSAMENT. adv. m. Ab misteri, de secret ó de amagat. *Misteriosamente, mysticamento.* *Mysteriosè.*

MÍSTICA. f. Part de la teologia que tracta de la vida espiritual y contemplativa. *Mística.* *Mystica, m.*

MÍSTICAMENT. adv. m. Figuradament, de un modo misteriós. *Misticamente.* *Mysticè.* || **MÍSTICAMENT.**

MÍSTICH, CA. adj. Lo que enclou misteri. *Místico, misterioso.* *Mysticus.* || Pertanyent á la mística. *Místico.* *Mysticus.*

MISTIONAMENT. m. ant. *MISCLA.*

MISTIONAR. v. a. ant. *MISCLAR.*

MISTO. m. *MIXTO.*

MISTURA. f. ant. *MISCLA, MISCLURA.*

MISTURAR. v. a. *MISCLAR.*

MITA. m. Departiment per sert entre indians pera trèsser los vehins que denhen emplearse en los traballs públichs. *Mita.* *Sortita indorum ad labores distributio.*

MITÀ EN CAMÍ. loc. ter. *MITJ CAMÍ.*

MITAT. f. *MITAT.* || *META,* ó *MITJ.*

MITAYO. m. Indià sortejat pera 'l treball. *Mitayo.* *Sortitus ad labores indus.*

MITENA. f. Espécies de guants sense dits. *Mitona.* *Brachialis manica.*

MITIGACIÓ. f. y

MITIGAMENT. m. ant. Calma, moderació. *Mitigacion.* *Lenimentum, i.*

MITIGANT. adj. Lo que té virtut de mitigar. *Mitigativo, mitigatorio.* *Mitigativus, mitigatorius.*

MITIGAR. v. a. Suavisar, aplacar, moderar la ira, rigor, etc. *Mitigar.* *Mitigo, as.* || Suavisar, amansir. *Mitigar.* *Mitifico, as.* || v. r. *Mitigares.* *Mitigari.*

MITIGAT, RA. p. p. *Mitigado.* *Mitigatus, mitigatus.*

MITJ. m. La part distant igualment dels extrems. *Medio.* *Medium, ii.* || *METAT.* || Contro. *Medio.* *Medium, ii.* || *MEDI.* || *MITJANIA.* || adj. Lo que conté la meytat de qualsevol cosa. *Medio.* *Medius, ii.* || Intermedi, lo que está en mitj. *Medio.* *Medius, ii.* || Lo que no está acabat, com: *MITJ cuyt.* *Medio.* *Semi.*

MITJ AGAFAR. fr. No agafar del tot. *Entrecoger.* *Non bene arripere.*

MITJ DIA. La hora en que 'l sol está en lo punt més alt de sa elevació. *Mediodia.* *Meridianum, i.* || Punt del horisont que vé dret mirant á la part de ahont vé 'l sol al temps de mitj dia. *Mediodia.* *Anstralis regio.* || Vent que ve de dit punt. *Mediodia, sud.* *Auster, tri, notus, i.* || *MITJDIADA.*

AL MITJ. m. adv. Igualment distant dels extrems. *En medio.* *La medio.*

Á MITJ. m. adv. Del del mes etc. *A mediados de.* *Mediè.*

Á MITJAS. m. adv. Per meytat, tant l' un com l' altre. *A medias, á medio, por mitad.* *Mediè.*

BELL MITJ. loc. Lo punt en que la cosa dividida resulta hè per meytat. *Promedio.* *Medium, dimidium, ii.*

CLÓUREN Ó ENCLÓUREN AL MITJ. irón. Tenir rodejat á algú de manera que ab dificultat puga escapar. *Entrecoger, coger en medio.* *Intercepto, is.*

EN MITJ. m. adv. En lloch igualment distant dels extrems ó entre dos cosas. *En medio.* *In medio.*

ENTRE MITJ. m. adv. Entre altres cosas ó barrejat ab altres cosas. *Entre.* *Inter.*

ESTAR DE PER MITJ. fr. Interoedir pera avenir ó conciliar á dos que disputan ó 's barallan. *Estar de por medio, mediar.* *Intercedo, is.*

FER MITJ DIA. fr. *FER MITJDIADA.*

POSAR EN MITJ. fr. Col·locar entre dos coses. *Co·ger en medio. Medium statuere.*

POSARSE DE PER MITJ. fr. Interposarse. *Meterse en medio, ó de por medio. Interpello, as.*

ROMPRE PER MITJ. fr. met. Pèndrer alguna resolució ó medi extraordinari pera eixir de alguna dificultat sense dir-la. *Echar por en medio. Lubricam viam audacter arripere.*

TOCARHI DE MITJ Á MITJ. fr. Acertar alguna cosa, endevinar lo punt de la dificultat. *Dar en el chiste. Scopum attingere.*

TRAURE DEL MITJ. fr. Apartar á algú matanlo, allunyantlo ó fentlo marxar. *Quitar de en medio. Tollere de medio.*

MITJA. f. Calsat de fil, seda, cotó, llana, etc. pera cubrir la cama. *Calceta, media. Caliga, æ.*

MITJA COM UN SACH. loc. La que es molt ampla y no ajusta bè. *Butifarra. Amplum tibiale.*

MITJA. m. Terreno que està entre la cabessa·da y 'l fondal. *Medianil. Inter eminentiorem et profundiorē agri partem locus.*

MITJACANYA. f. arq. Motllura cóncava 'l perfil de la qual es per lo regular un semicircul ó un poch ménos. *Mediacaña, borel, nacela. Canaliculus, i.* || Llistó de fusta ab algunas motlluras llisas, dauradas, ó pintadas, ab lo qual se guarneixen las voras dels tapissos de las salas, frisos, etc. *Mediacaña. Ligneā terea canaliculata.* || Entre fusters motllura en forma de una canya partida de llarch. *Escocia, mediacaña. Ligum canaliculatum.*

MITJALERA. f. ter. Mesura de ví de que dos fan un botigoy. *FORBÓ, MEYTADELLA.*

MITJALLANA. f. Espècie de roba ab la trama de llana y l'urdit de fil. *Mediopaño. Tela lanea hirsuta.*

MITJALLUNA. f. Trinxadora. *Tajadera, media luna. Lunatus culter.*

MITJANA. f. Carn entre las costellas y bes·coll. *Mediana. Inter collum et costas caro.* || Arbre de la nau envers la popa. *Mesana, árbol de mesana.* Puppis, artemonis malus. || náut. La vela que's posa en l'arbre de popa ó del mateix nom. *Mesana. Epidromas, i.* || En lo joch de billar es lo taco mitjá, que apoyat en lo taco regular serveix pera jugar y ferir la bola que està lluny de la vora. *Mediana. Tridiculus medius.*

MITJANIA. f. ant. Mediocritat del ánimo. *Mediantia, mediocridad. Mediocritas, atis.* || Templansa, moderació fugint dels extrems. *Mediantia. Mediocritas, atis.*

MITJANSANT. p. a. ant. *MEDIANER.* || adv. ant. *MEDIANTE.*

MITJANSAR. v. n. ant. *MEDIAN, INTERCEDIR.*

MITJANSER, A. m. yf. Lo que té 'l mitj entre 'l gran y 'l petit. *Mediano. Mediocris.* || ant. *MEDIANER.*

MITJANTS. m. pl. Casells pera tenir los grans. *Atajadizo. Interelusum spatium.*

MITJATARONJA. f. La cúpula de un edifici. *Media naranja, cúpula. Tholus, i.*

MITJAST, A. adj. Lo que no es del tot ordi·nari. *Entreordinario. Medius inter exquisitum vulgare.*

MITJDIADA. f. Dormida després de dinar. *Siesta. Pomeridiana quies.*

FER MITJDIADA. fr. Dormir després de haver di·nat. *Dormir la siesta. Meridior, aris.* || Deturar·se en algun lloch á dinar lo qui va de camí. *Hacer medio dia. Ad meridiem in itinere subsistere.*

MITJDOBLE. adj. S' aplica als gèneros que no són dobles ni senzills. *Entredoble. Medius inter tenuem et compactum.*

MITJENSAR. v. n. ant. *MEDIAN, INTERCEDIR.*

MITJER. m. Qui cuyda la terra á mitjas. *Mediero. Dimidia sortis comes.* || Fabricant de mitjas. *Calcetero, mediero. Tibialium factor.* || adj. Lo que es comú á dos possessions contigüas. *Medianero. Communis.*

MITJFI, NA. adj. Lo que es de una qualitat mitjana entre fi y bast. *Entrefino. Mediocriter tenuis.*

MITJÓ. m. Espècie de mitja que sols arriba fins á mitja cama. *Calcetia. Tibiale, is.*

MITJOBRIR. v. a. Deixar no ben oberta alguna porta, finestra, etc. *Entreabrir. Semi apertum relinquere.*

MITJORN. m. MITJ DIA.

MITJPANYO. m. Teixit de llana semblant al panyo; però més prim y de ménos durada. *Medio paño. Tela lanea quædam.*

MITJPARTIR. v. a. Partir pel mitj alguna cosa. *Partir por medio. Medium, per medium dividere.*

MITJPARTIT. m. ter. Espècie de coca.

MITJTEMPS. m. Lo temps de primavera y tardó que es entre l'estiu y l'ivern. *Entretiempo. Ver et autumnus.*

MITO. m. Paraula grega que significa fábula y es una espècie de exposició senzilla de una idea, creència, succés, tradició, etc.; y també la història fictícia de un déu, semidéu, héroe, etc. *Mito. Mitos, i.*

MITOLOGIA. f. Història dels déus fabulosos y héroes de la gentilitat. *Mitologia. Mythologia, æ.*

MITOLÒGICH, CA. adj. Pertanyent á la mitologia. *Mitológico. Mythologicus.* || y

MITOLOGISTA. m. Qui sab ó escriu mitologia. *Mitologista, mitólogo. Mythologiæ peritus; mythologiam scribens.*

MITRA. f. Ornament que portan en lo cap los arquebisbes y bisbes per insígnia de sa dignitat. *Mitra. Infula sacra.* || La dignitat del arquebisbe ó bisbe. *Mitra. Episcopalis dignitas.* || Territori de sa jurisdicció. *Mitra. Episcopalis ditio.* || Turbant usat entre 'ls Lidis, Siris, Frigis, Alarbs, Persas, Egipcis y Grechs, y entre 'ls romans lo de las donas estrangeras, de las rameras y homes afeminats. *Mitra. Mitra, æ.*

MITRAR. v. n. ant. fam. Obtenir un bisbat. *Obispar, mitrar. Episcopatum assequi.*

MITRAT, DA. p. p. ant. *Mitrado. Mitra ornatus, velatus.* || adj. S' aplica al qui té privilegi

pera portar mitra en las funcions públicas. *Mitrado*. *Mitratus*.

MITRIDAT. m. Contraverí compost de opi, víboras, agàrich y altres cosas. *Mitridato*. *Mithridaticia* antidotos.

MITTA. f. Moneda de que en Brujas 24 feyan un ducat y 8 esterlins. *Mitta*. Moneta sic dicta.

MIX. m. Gat, y la veu ab que's crida. *Miz*, *micho*, *mizo*. *Felis*, is, *elurus*, *catus*, i. || Ven ab que s'esquiva 'l gat. *Zape*. *Apaga felis*. || met. *BONRATXO*.

TENIR LO MIX Ó ESTAR MIX. fr. met. fam. *ESTAR GAT*.

MIXA. f. La gata. *Miza*, *micha*. *Felis* fœmina.

MIXTIFORI. m. Veu llatina, delictes de que pòt entendre lo tribunal ecclasiàstich y civil. *Mistifori*. *Mixti fori delictum*, crimem.

MIXTILÍNEO, A. adj. Compost de línea recta y curva. *Mistilíneo*. *Mixtilineus*.

MIXTIÓ. f. Mescla, acte y efecte de mesclar. *Mistion*, *mescla*. *Mixtio*, nis.

MIXTO, A. adj. Mesclat. *Misto*. *Mixtus*. || m. Compost de diferents elements. *Misto*. *Mixtus*, us.

MIXTURA. f. Mescla, barreja. *Mistura*. *Mixtura*, æ.

MIXTURAR. v. a. MESCLAR, BARREJAR.

MIXTURAT, DA. p. p. MESCLAT.

MO.

MO. ant. Contracció de ME HO.

MOABITAS. m. pl. Pobles de Orient. *Moabitas*. *Moabites*, arum. || Natural de Moab ciutat de Aràbia. *Moabitas*. *Areopolitani*, orum.

MOAP. m. Habitants de la Numidia originaris de la Aràbia felis, poble que prengué est nom que significa *congregat pel servey de Dén*. *Moabos*, *morabitos*, *morabitas*, *moabitas*, *lamptumis*. *Moabites*.

MOARÉ. m. Roba de seda de molt cos, que fá ayguas y es de factura y nom francesos. *Moaré*. *Serica* tela.

MOATRAYRE. m. ant. ENGANYADOR.

MOATRE. m. ant. ENGANY.

MOBIL. adj. ant. MOVIBLE. || m. MOBLE. || MOTOR.

PRIMER MÓBIL. Lo primer motor que causa una cosa. *Primer móvil*. *Auctor*, is. || astron. La esfera superior que's considera més alta que'l firmament y se'n porta ab sí las demès inferiors en moviment que conclou cada 24 horas. *Primer móvil*. *Primum mobile*.

MOBILITAT. f. Potència, facilitat á mouer-se. *Mobilitas*, atis. || INCONSTÀNCIA, LLEUGERESA.

MOBLAR. v. a. Guardir de mobles, parar casa. *Alhajar*, *amueblar*, *moblar*. *Domum suppellectilibus* ornare.

MOBLAR Á ALGÚ. fr. met. *ARNAR*, *PROVEHIR*.

MOBLE. adj. ant. MOVIBLE. || m. Alhaja, trasto. *Trasto*, *mueble*, *alhaja*. *Supellex*, *cutilis*. || m. pl. La col·lecció de cosas de us domèstich que's poden

mudar de una part á altra. *Efecto*, *menaje*. *Supellex*, *cutilis*.

MOCA. f. Ventresca. *Ventre*, *bandullo*, *mandongo*, y *ventrecha* la dels peixos. *Venter*, *tris*.

TRÀURER LA MOCA. fr. met. Fatigarse molt pera conseguir alguna cosa. *Echar los hígados*. Vehementement contendere. || Vomitar molt. *Echar las asaduras*, *las tripas*, *las entrañas*. *Viscera vomita* ejicere.

MOCADA. f. MOCA. || L' acte de mocarse una vegada. *Sonadera*. *Narium emunctio*.

MOCADER, A. m. y f. Qui fá las botifarras y arregla la moca. *Mondonguero*. *Botularius*, ii.

MOCADOR. m. Drap pera mocar ó mocarse y aixugar la suor. *Sonadero*, *pañuelo*, *mocador*, *sonador*, *mocadero*, *sudadero*. *Muccinum*, ii. || Lo que's posan las donas en lo cap ó coll. *Pañuelo*. *Capitium*, ii. || Lo que lligat al coll serveix pera sostenir lo bras que hi ha mal. *Cabestrillo*. *Fascia*, æ. || Lo tros de tela que's posa á la cara dels morts. *Sudario*. *Sudarium*, ii.

MOCADOR DE BUTXACA. **MOCADOR.** 1.

MOCADOR DEL CAP. Lo que portan las donas en lo cap pera preservar-lo de la inclemència. *Serenero*. *Capitis velamen*.

MOCADORAS. f. Estisoras pera mocar la llum. *Despabiladeras*, *molletes*. *Forcipula*, arum.

MOCADORET. m. d. *Pañizuelo*. *Sudarium*, i.

MOCALLOSA. m. Aucell gros com la calandria, pardo, ab várias tacas per tot lo cos. Té 'ls peus curts, y 'ls dits com los del papagall. *Forcecuello*. *Torquilla*, æ.

MOCAR. v. a. Netejar lo nas ab lo mocador. *Llimpiar las narices*. *Emungo*, is. || Tallar lo caramell del llum. *Despabilar*, *espabilar*. *Lucernam emungere*. || v. r. *Sonarse*. *Nares emungere*.

NO'M MOCO AB MITJA MÀNEGA. exp. Denota que la cosa de que's tracta ó parla es molt estimable. *Ahi que es moco de pavo*. *Magni pretii*, *momenti res*.

NO MOCARSE AB MITJA MÀNEGA. fr. Gastar molt y sense reparo. *No haber pariente pobre*. *Prodigum esse*.

NO SE SAB MOCAR. fr. met. Denota la ignorància de algú. *No sabe quitarse los mocos*. *Nec adhuc emungere nares scit*.

MOCAT, DA. p. p. Dit del llum. *Despabilado*. *Emunctus*.

DEIXAR MOCAT. fr. met. Deixar burlat. *Haber jugado con alguno al santo mocarro*. *Alicujus spem frustrare*.

QUEDARSE MOCAT. fr. No lograr lo que's preten. *Quedarse al son de buenas noches*. *Concepta spe frustrari*.

MOCH. m. Excrement que surt del nas. *Moco*. *Myxa*, æ. || Qualsevol matèria apegalosa. *Moco*. *Muccus*, i. || Caramell del llum, *Pàbilo*, *moco*, *seta*, *pavosa*. *Muccus*, i. || mocós. || Lo que cau del nas. *Mocarro*. *Muccus pendens*. || Carnositat que té so-

bre 'l bech lo gall dindi. *Moco de pavo*. Pavonis cornus pendens.

CLAVAR UN MOCH. fr. met. fam. Donar un sufoch ó un gran desayre á qui'l mereix. *Dar una bofetada ó un bochorno*. Aliquem despicere.

MOCIÓ. f. Moviment, agitació. *Mocion*. Motio, nis. || Inspiració de Dèu en la ànima. *Mocion*. Animi motio. || INSTÀNCIA.

MOCORRO. m. ant. MUGRÓ.

MOCÓS, A. adj. Qui té mochs. *Mocos*. Mucosus. || Poch advertit, de poca experiència. *Mocos*, *mocosuelo*, *chuchumeco*, *muñeco*, *monuelo*. Puerulus.

MODA. f. Usansa; regularment se pren per lo introduhit de nou en los modos de vestir. *Moda*. Vestis mos. || **MODO, MANERA.**

À MA, À TA, À SA MODA. m. adv. que significa segons lo costum meu, teu ó sèu. *A mí, á tu, á su modo*. Meo, tuo, suo more.

LAS MODAS SÓN LA PERDICIÓN DE LAS CASAS Ó FAN ALS RICHES POBRES. ref. que reprèn la profanitat en las modas, y aconsella que s' use dels gèneros de més duració. *Si quieres ser rico, calza de vaca y viste de fino*. Ex luxu ægestas.

SEGUIR LA MODA. fr. Acomodarse á lo que s' estila. *Estar en las modas*. Recepto more vivere.

MODAL. adj. Lo que encloú modo. *Modal*. Modum continens. || pl. Modos, lo modo de las acciones externas. *Modales*. Modus, i.

MODELAR. v. a. Fèr modelos. *Modelar*. Plasmare, as.

MODELO. m. Exemplar, planta de una obra. *Diseño, modelo*. Norma, æ. || met. Exemple en las obras de ingeni, y acciones morals. *Modelo*. Norma, æ.

MODELO NATURAL. L' home ó dona nus que serveixen pera 'l estudi del dibuix. *Modelo vivo*. Vivum exemplar.

FÈR ALGUN MODELO. fr. MODELAR.

MODENÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Módena. *Modenés*. Mutinensis.

MODERACIÓ. f. Modo, templansa, mesura, modèstia, parcimònia. *Moderacion*. Continentia, æ. **AB MODERACIÓ.** m. adv. y

MODERADAMENT. adv. m. Modestament, ab templansa. *Moderadamente*. Moderatè.

MODERADÍSSIM, A. adj. sup. *Moderadissimo*. Valdè modicus vel temperatus.

MODERADOR, A. m. y f. Qui modera. *Moderador*. Moderator, is.

MODERANT. adj. Lo que modera. *Moderativo, moderatorio*. Modum statuens.

MODERAR. v. a. Temperar, dirigir, governar. *Moderar*. Moderare, as. || Aplacar, assossegat. *Moderar*. Emoderare, aris. || Arreglar las acciones y cosas á la moderació y templansa. *Moderar*. Moderare, as.

|| Reduhir, abaixar lo preu. *Moderar*. Ad modicum redigere. || v. r. Contenir-se en las acciones ó passions, evitant los excessos. *Moderarse*. Modum sibi præscribere; se contineri.

MODERAT, DA. p. p. *Moderado*. Moderatus. || adj. Lo que guàrda un medi entre 'ls extrems. *Moderado*. Mediocris.

MODERN, A. adj. Nou, fresch. *Moderno*. Novus.

MODERNAMENT. adv. m. Novament, poch temps ha. *Modernamente*. Recenter.

MODERNS. m. pl. VENIDERS, ESDREVENIDORS.

MODEST, A. adj. Moderat. *Modesto*. Modestus. || Recalat en lo mirar. *Modesto*. Modestus. || Honest, decent, recalat en las acciones ó paraulas. *Modesto*. Modestus.

MODESTAMENT. adv. m. Ab modèstia, compostura, moderació y templansa. *Modestamente*. Modestè.

MODÈSTIA. f. Templansa, honestedat, moderació, arreglo. *Modestia*. Modestia, æ. || Decència, recato en las paraulas y acciones. *Modestia*. Modestia, æ.

MODESTÍSSIM, A. adj. sup. *Modestissimo*. Modestissimus.

MODESTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. Ab gran modèstia. *Modestissimamente*, muy modestamente. Modestissimè.

MODI. m. Mesura antiga romana, de fruytas y cosas secas, menor que la quarta part de una fanga. *Modio*. Modium, ii.

MÓDICAMENT. adv. m. ant. MODERADAMENT. || MEDIANAMENT.

MÓDICH, CA. adj. Poch, poca cosa. *Módico*. Modicus.

MODIFICACIÓ. f. Limitació, temperament, restricció. *Modificacion*. Moderatio, nis. || Reducció de las cosas á sos termes deguts. *Modificacion*. Modificatio, nis. || fil. Modo ab que están combinadas las parts de alguna substància material y que la constituheix en sòn ser. *Modificacion*, Modificatio, nis.

MODIFICADOR, A. m. y f. Qui modifica. *Modificativo, modificador*. Modificator, is.

MODIFICANT. adj. Lo que modifica. *Modificativo*. Modificandi virtute pollens. || gram. S' aplica á la paraula que determina 'l sentit de altra. *Modificativo*. Modificativus.

MODIFICAR. v. a. Reformar, moderar, temperar, limitar, restrényer. *Modificar*. Modifico, as. || Reduhir las cosas á sos termes deguts. *Modificar*. Modifico, as.

MODIFICAT, DA. p. p. *Modificado*. Modificatus.

MODISME. m. Modo particular de parlar privatiu de una llengua, que s' aparta de las reglas de la gramática. *Modismo*. Idiotismus, i.

MODISTA. m. y f. Qui segueix las modas ó las inventa ó té botiga de ellas. *Modista*. Novorum modorum, novitatis studiosus.

MODO. m. Orde, determinació de las cosas á cert estat y ser. *Modo, manera*. Forma, æ. || Moderació en las acciones ó paraulas. *Modo*. Temperantia, æ. || Forma y us particular de fèr alguna cosa.

Modo. Modus, i. || gram. En la conjugació del verb la diferència pera explicar la diversitat de temps y afectes. **Modo.** Modus, i. || pl. Urbanitat, cortesia. **Modo.** Modus, i. || mús. Diferència en la postura perfecta, ó en la formació de la escala de un to segons la tercera que porta. **Modo.** Modus musicus.

MODO DE PENSAR. Lo dictàmen, judici, opinió, ó parer. *Sentimiento, sentir.* Judicium, ii.

MODO POTENCIAL. gram. Lo que enclou los temps que signifiquen las cosas que poden sér, á diferència de las que són ó foren. **Modo potencial.** Modus potentialis.

AB MODO. m. adv. Modestament, ab regla, ab moderació. *Regladamente.* Parè.

AL MODO. m. adv. Semblantment, imitant. *Á modo, á manera de, á fuer de.* Instar, ad modum, modo.

DE MODO. m. adv. DE MANERA.

DE MODO QUE, DEL MATRIZ MODO QUE. loc. Expressa la total conformitat de una cosa ab altra ó ab l'estat que antes tenia. *Segun y como, del mismo modo.* Prout.

DE TOTS MODOS. m. adv. Sia com se vulla. *De todos modos.* Omnifariam.

DE UN MODO BAIX Ó INDECENT. m. adv. Ab baixesa, indecentment, sense lluhiment ni estimació. *Oscurement.* Obscurè.

DONAR MODO. fr. Suggestir lo medi pera alguna cosa. *Dar traza.* Suggesto, is.

HI HA MOLTOS MODOS DE MATAR PUSSAS. fr. met. ab que s' explica la varietat de genis y modos particulars que cada hu té pera discórrer ó executar alguna cosa. *Cada uno tiene su modo de matar pulgas.* *Suum cuique ingenium.*

PARLAR AB MODO. fr. Parlar sense excedir-se, ans bè ab moderació, prudència y cortesia. *Hablar bien criado.* Comiter aliquem compellare.

SENSE MODOS NI CRIANSA. m. adv. Indecentment, sense cortesia. *Indecentemente, puercamente.* Indecenter.

SENSE MODOS NI VERGONYA. m. adv. DESVERGONTIDAMENT.

MODOLÓ. m. ant. GARDERA.

MODORRA. f. Ensopiment. *Letargia, modorra.* Catochus, i. || Aturdiment que per incendi ó abundància de sanch esdevé á las ovellas. *Modorra.* Ovinum stupor.

MODORRIA. f. ant. MODORRA. || ant. BOBERIA, TONTERIA.

MODORRO, A. adj. ant. FÀTUO, TONTO. || m. ant. MODORRA.

MODULACIÓ. f. mús. Armonia, suavitat del cant. *Módulo, modulacion.* Modulatio, nis. || Varietat, mutació de to, seguint certas notas agradables al oído. *Modulacion.* Modulatio, nis. || Lo modo de variar la veu pera cantar ab suavitat y afinament. *Módulo.* Modulatus, us.

MODULAR. v. n. mús. Cantar ab dolsura, suavitat y armonia. *Modular.* Modulor, aris.

MÓDULO. m. La mesura y distribució de las varietats y diferèncias de la veu. *Módulo.* Modulus, i. || arq. Mida que s' usa en la arquitectura pera las proporcions de sos cossos, y es sempre 'l semi-diàmetre de la part inferior de la columna. *Módulo.* Modulus, i.

MOECA. f. Gest ó postura que's fá ab la cara ó cos pera fèr festes ó burlarse de algú. *Figureria, mueca, momo, ciquiricata.* Gesticulatio, nis.

FÈR MOECAS. fr. Fèr gestos ó visatges. *Hacer muecas, gestos.* Latrum projicere.

MOFA. f. Burla, matraca, irrisió, escarni. *Mofa, mofadura.* Sanna, æ.

MOFADOR, A. m. y f. Qui mófa. *Burlon, mofador.* Sannio, nis.

MOFAR. v. a. y

MOFARSE. v. r. Fèr mofa. *Mofar.* Sanno, as.

MOFAT, DA. p. p. *Mofado.* Irrisus.

MOFETA. f. BURLETA.

MOFRO. m. Animal bort procreat de altres dos dediferenta espècie. *Musmon.* Musimon, musmon, is.

MOGOBELL. m. ant. Premi, l' interès que's cobra pera pagar las lletres de cambi. *Cambio.* Fœneraria pecuniæ permutatio.

MOGOL. m. Idioma que's parlava en l' antich imperi del Mogol. Es sonoro, no té gèneros ni articles y sa pronunciació difereix molt de la ortografia. Té una literatura bastant rica y un alfabet que s' escriu en columnas verticals de esquerra á dreta. *Mogol.* Mogol, is.

MOGURÓ. m. ant. MUGRÓ. || ant. CUA. 8. || COLGAT.

MOGUT, DA. p. p. *Novido.* Motus.

MOHATRA. f. Compra fingida, ó quant se ven tenint previngut qui compre alló mateix á ménos preu, ó quant se dona á preu molt alt pera tornaho á comprar á preu baix. *Mohatra.* In venditione versura.

FÈR MOHATRAS. fr. Fèr compres fingidas de aquest nom. *Mohatrar.* Versuras in venditione facere.

MOHATRAYRE Y MOHATRISTA. m. Qui fá mohatras. *Mohatrero, mohatron.* Versutus fœnerator.

MOHÍ, NA. adj. S' aplica al matxo ó mula fill de caball y burra. *Mohino.* Burdus, i. || S' aplica á las cabalcaduras de morro negre. *Mohino.* Rostro niger. || ENFADAT.

MOILLER. f. ant. MULLER.

MOIR. v. n. MORIR.

MOIX, A. adj. Cap baix, trist. *Cabizbajo.* Tetricus, tristis. || m. y f. MIX.

MOIXAMA. f. Tunyina salada. *Mojama.* Thynnina caro salita.

MOIXELL. m. Cerro de llana á punt de filarse. *Copo, cerro.* Merges, itis.

MOIXER. m. Veu árabe. DELMER.

MOIXERIF. m. ant. ALMOIXERIF.

MOIXET, MOIXET. m. adv. ter. PLERET, ANAR Á PLERET.

MOIXÍ. m. Borra, pel abans de afeïtar-se la primera vegada. *Bozo, vello. Lanugo, inis.*

MOIXIGANGA. f. Festa pública que's fa ab concurs de várias personas. *Mojiganga.* Larvala pompa. || Festa de personas disfrassadas ab figuras, regularment al·legóricas, que s'ol ferse en obsequi de alguna persona real. *Máscara real.* Larvatorum festiva pompa. || pl. Obsequis fingits. *Gatatumbas.* Affectus simulatio.

MOIXÓ. m. AUCELL. || met. Astut. *ESTORNELL.*

MOIXONAR. v. a. ter. PÓNDRE.

MOIXONER. m. Qui s' ocupa en cassar, oriar y véndrer aucells. *Pajarero.* Passerum venditor vel auceps.

MOIXONET. m. d. AUCELLET.

MOIXONOT. m. L' auell gros, lleig, ó desco-negut, que no se li sab lo nom. *Pajarraco, pajarruco, avechuchu.* Ignotus passer.

MOIXUMA. f. MOIXAMA.

MOJADA. f. Lo tros de terra que poden llaurar un parell de bous en un dia y conté 45 canas en quadro ó sian 2,025 canas quadradas.

MOLA. f. Pedra de molí pera fér farina. *Rueda, muela.* Mola, æ. || Pedra de esmolar. *Muela.* Cos, cotis. || Quantitat de aygua que bástia pera que mola un molí. *Muela.* Ad molam necessaria aqua. || Coll, tussal, turó artificial. *Cerro, Peña, peñon, muela.* Tumulus, i. || Carn informe que s' engendra en lo ventre de la dona ab apariéncias de pren-yat. *Mola.* Mola, æ. || Pedra comuntment de marbre ab que'ls pintors molen los colors y 'ls apotecaris algunas drogas. *Moleta.* Mola, æ. || molí.

MOLA ALTA Ó CORREDORA. La que está damunt en lo molí fariner, y es la que róta pera móldrer. *Corredora.* Mola superior versatilis.

MOLA DE GENT. Gran concurs. *Muela de gente, re-remolino, turbion.* Caterva, æ.

MOLA DE PEIX. Bol. *Cardume, cardumen.* Piscium examen.

MOLA DE TAHONA. La que per estar tan gastada serveix en la tahona damunt de altra mola que no es tan gastada, á fi de que ab lo pes de totes dos se puga móldrer bè. *Faldon.* Mola attrita.

MOLA DE TRULL. Rodet. *Galga, volandera.* Trap-es, etis; mola olearia.

MOLA NEGRA. La dels molins que es de pedra negra. *Bornera.* Mola negra.

MOLA SOTANA. La pedra rodona que en los molins de farina está sota de la mola alta. *Solera.* Mola inferior.

A MOLAS. m. adv. En abundància. *Copiosamente.* Copiosè.

ENTRE MOLAS NO T' HI POS, PERQUE MOLEN FINS AL os. ref. que aconsella no 's prenga part en los disturbis entre parents, porque estos fácilmente se componen, y després se pert la amistat ab uns y altres. *Entre padres y hermanos no metas tus manos.* Sanguine junctorum noli componere lites.

SE MENJARIA MOLAS DE MOLÍ. loc. que explica la

facilitat, ànsia ó apetit de menjar. *Comer sobre la cabeza de un tiñoso.* Avidissime cibum appetere.

MOLADA. f. La quantitat que 's mol de una vegada. *Molienda, molada.* Molitura, æ.

MOLAR. adj. Lo que pertany á la mola ó es bo pera móldrer. *Molar.* Molaris, molendinarius.

MÓLDRE. v. a. Reduhir á pòls, xafar ab la mola. *Moler.* Molo, is. || Mastegar. *Moler, mascar, masticar.* Mando, is. || Molestar, importunar. *Moler, hacer moler el ajo ó del ajo ó con el ajo.* Fatigo, as. || Cansar, fatigar materialment. *Moler, quebrantar.* Fatigo, as.

ARRIBAR Y MÓLDRE. fr. met. fàm. Explica la brevedat ab que 's logra alguna cosa. *Llegar y besar el santo.* Brevi rem conficere, expedire.

MOLE. m. ter. MOTLLO.

MOLEDURAS. f. pl. MOLTURA.

MOLEJA. f. ant. VENTRELL.

MOLER. m. Qui fá ó ven molas de molí, y al-tras pedras de fábrica. *Pedrero, molero, cantero.* Molarum artifex.

MOLERA. f. Peix petit y blanch, que diuhm sér de vários colors en la primavera. *Fice, fco, fca, y pavo, merlo* segons los romans. Phycis, idia.

MOLEST, A. adj. Enfadós, pesat. *Molesto, molestador.* Molestus.

FÉSE MOLEST. fr. Arribar á enfadar ó incomodar ab impertinéncias. *Aporraræ.* Molestum esse. || MOLESTAR.

MOLESTACIÓ. f. MOLÉSTIA, FATIGA.

MOLESTADÍSSIM, A. adj. sup. *Molestadísimo.* Gravi molestia affectus.

MOLESTAMENT. adv. m. Ab moléstia ó im-pertinència. *Molestamente.* Molestè.

MOLESTAR. v. a. Enfadar, importunar. *Molestar.* Molesto, as.

MOLESTAT, DA. p. p. *Molestado.* Molestatus, quassatus, vexatus.

MOLÉSTIA. f. Tráball, incomoditat. *Molestia.* Molestia, æ. || Enfado, inquietut. *Molestia.* Molep-tia, æ.

MOLESTÍSSIM, A. adj. sup. *Molestissimo.* Mo-lestissimus.

MOLETA. f. d. *Moleta.* Parva mola. || **MOLA.** f.

MOLÍ. m. Màquina pera móldrer. *Molino.* Pis-tinum, i. || Màquina pera escalfar ó aprimar vis-lentament alguna cosa, com la de paper, moneda, etc. *Molino.* Trapetum, i. || met. fam. La boca. *Mo-lino.* Os, oris.

MOLÍ DE AYGUA. 'L fariner mogut per la forsa del aygua. *Molino de agua, aceña.* Hydromylæ, arum.

MOLÍ DE OLI. L' en que 's molen las olivas. *Al-mazara, molino de aceite.* Moletrina olearia.

MOLÍ DE SANCH. Lo que 'l fá anar un animal. *Mo-lino de sangre ó de bestia; atahona, tahona.* Pistri-num, i. || met. Tráball gran ó lo que 'l causa. *Mo-lienda, reventadero, matadero, perrera, moledura.* Molestia, æ.

MOLÍ DE SUCRE. INGENI. 7.

MOLÍ DE VENT. Lo que va per medi del vent. *Molino de viento*. Alata mola. || Vareta ab dos veletas de paper encontradas en los extrems, que posada regularment al cap de una canya dóna voltas ab l'ayre que pren corrent. *Rehilandera*. Composita ad venti ludibrium virga. || pl. *Molinaria*. *Moletrinarium* series.

MOLÍ DRAPER. BATAN.

MOLÍ FARINER Ó DE BLAT. Lo que mol lo gra y fá farina. *Molino harinero*. *Moletrina* farinaria.

MOLÍ PAPERER. Lo que trinxa 'ls draps pera fèr paper. *Papelero*. *Molendinum* drapetum.

NO ME LA PORTARÍS AL MOLÍ. exp. Amenassa que algú pagarà 'l mal que ha fèt. *No te irás alabando*. Non impenitus abibis.

QUANT UN MOLÍ NO MOL ABRI AL ALTRE. loc. Á LA ALTRE PORTA, QUE AQUEST NO S' OBRE.

QUI PIEN ARriba EN LO MOLÍ, AQUELL MOL, SI AIXÍ 'L MOLINER HO VÓL. ref. Denota que 'l més diligent logra lo que se sol·licita. *El que primero llega, ese le calza*. Qui prior accedit præda prior ipse potitur.

MOLIBDENA. f. Metall de color gris, clar, que tira á roig, blanch, cras y que embruta al tocarlo. *Molibdæna*. *Molybdænum*, i.

MOLIMENT. m. Fatiga, treball gran. *Molimento*, *molienda*. Defatigatio, nis.

MOLINA. f. ter. molí.

MOLINADA. f. ant. TERREGADA. || ant. PINYOLADA.

MOLINARSE. v. r. ABATANAR.

MOLINER, A. m. y f. Qui cuyda del molí. *Molinero*. *Molendinarius*, ii. || adj. Pertanyent al molí. *Molinero*. *Molendarius*, *pistrinarius*.

MOLINET. m. Espécie de porra ab un mànech pera desfer ó batre la xocolata en la xocolatera. *Molinillo*. *Crenatus globulus*. || náut. Pal de vuyt caras ab forats per ahont se fican barras pera recullir las gúmeras. *Molinete*. *Striatum lignum*. || d. de molí. *Molinete*. *Parvum pistrinum*.

MOLINET DE MA. 'L que 's fá anar ab la ma. *Molino de mano*, *de brazo*. *Pistrinulum*, i.

MOLL. A. adj. Bla, tou. *Blando*, *muelle*. *Mollis*. Fluix, qui té pocas forsas. *Flojo*. *Mollis*. || VOLUTUÓS. || m. Lo que hi ha dins dels ossos. *Tuétano*, *meollo*, *medula*. *Medulla*, æ. || La molla de las nous, ametllas. *Meollo*. *Nucleus*, ei. || Llengua de terra artificial pera buscar fòns las embarcacions prop del port. *Muelle*. *Servaculum*, i. || Roget, peix de unas deu ó dotze polzadas de llarch, encarnat, ab algunas clapas ó vias grogas; passa per un dels peixos més delicats. *Salmonete*. *Rubellio*, nis. || ant. MOTILLO. || pl. ARMOLL. || Instrument de ferro compost de dos fullas com las estisoras, però de puntas romas, que unidas ab un clauhet, serveixen pera agafar lo foch. *Tenazas*. *Forceps*, ipis.

MOLL DE LA BARRA DEL PORCH. *Carrillada*. *Porcine maxillæ medulla*.

TRAUREN LO MOLL DELS OSSOS. fr. *Desmeollar*. *Medullam extrahere*.

MOLLA. f. Pessa de cer que comprimida es causa de algun moviment. *Muelle*, y *pizma* la de las trampas de agafar guineus. *Automatum*, occulta vis. || La substància tendra de las cosas per estar cubiertas de crosta, ó closca. *Meollo*. *Medulla*, æ. || La part del pa sense crosta. *Migajon*, *miga*. *Medulla panis*. || La part més menuda de pa que sól saltar al temps de partirse ó tallarse. *Miga*, *migaja*. *Panis mica*. || met. La porció petita de qual·sevol cosa. *Miga*, *migaja*, *miaja*, *repunta*, *brizna*, *pizca*. *Mica*, æ. || Pessa de ferro que en los panys serveix pera facilitar lo moviment de la clau. *Gacheta*. *Automaton*, i.

MOLLAMENT. adv. m. Suaument, delicadament. *Muellamente*. *Molliter*. || Fluixament. *Flojamente*. *Pigrè*. || AFEMINADAMENT, VOLUPTUOSAMENT.

MOLLAR. adj. S'aplica á la fruyta fácil de partirse. *Mollar*. *Mollis*. || Lo que pertany al moll. *Medular*. *Medullaris*.

MOLLASSO. m. ter. PRÉSSECH GABAIG.

MOL·LÈCULA. f. Cada una de las parts molt petites é invisibles que componen los coscos. *Molècula*. *Subtilior pars*.

MOL·LECULAR. adj. Pertanyent á las mol·lècules. *Molecular*. Ad *mollecules* pertinens.

MOLLENA. f. ter. MULLADURA.

MOLLERA. f. La part més alta del cap. *Mollera*. *Sinciput*, *itis*. || La part del cap del animal ahont està tancat lo cervell. *Sesera*. *Cerebrum*, i.

SÉR DUR DE MOLLERA. fr. Sér tenás, perfidiós. *Ser duro de mollera*. *Pertinacem esse*. || Sér rudo. *Ser duro de mollera*. *Rudem*, *hebetem esse*.

MOLLESA. f. BLANURA, TENDROU. || FLUIXEDAT.

MOLLET, A. adj. *Blandujo*. *Submollis*. || m. Cap de ase, juliola, peix de mar y de riu de un peu y mitj de llarch. *Mujol*, *mujil*, y altres *trilla*, *sando*, *cefalo*, *róbalo*, *cabezudo*, y no varia ménos lo llatí. *Mugil*, is. || m. ant. Panellet delicat. *Mollète*. *Mollis panis*.

MOLLETA. f. Engruneta de pa. *Migajuela*. *Minuta mica*.

ESTAR CRIAT ALGÚ AB MOLLETAS DE PA. fr. met. Estar criat ab regalos. *Tener*, *meter*, *llevar*, *estar criado entre algodones*. *Mollus enutritum esse*.

MOLLÍCIA. f. Blanura, suavitat. *Molicie*. *Mollities*, ei. || Pecat torpe contra la naturalesa. *Molicie*. *Mollities*, ei.

MOLLIFICACIÓ. f. Acte y efecte de mollificar. *Mollificacion*. *Mollificatio*, nis.

MOLLIFICANT. adj. Lo que té virtut de mollificar. *Mollificativo*, *mollitivo*. *Mollificandi virtute pollens*.

MOLLIFICAR. v. a. Ablanir, suavisar. *Mollificar*. *Mollifico*, as.

MOLLIFICAT, DA. p. p. *Mollificado*. *Mollitus*, *emollitus*.

MOLLIR. v. a. ABLANIR, ESTOVAR.

MOLLÓ. m. LÍMIT, TERME. || Tros de una espècie de boll tendre y poch cuyt, fèt de pasta comuna

ó fina. *Mollete*, *mollado*. Panis grumus. || Munt de alguna cosa. *Monton*, y *muela* lo de fem. Cumulus, i.

MOLLONAR. v. a. ant. FITAR.

MOLÓ. m. Intrument dels impressors pera molder la tinta en lo tinter. *Moleta*. Instrumentum quo typographi atramentum terunt. || En la fàbrica de cristalls, es un caixó compost de pedras y altras cosas pera allisarlos y pulirlos. *Moleta*. Instrumentum quo crystallas poliuntur. || **MELÓ.**

MOLÓS. m. poét. Peu de la poesia llatina que consta de tres síl·labas llargas. *Moloso*. Mollosus, i.

MOLREDURAS. f. pl. MOLTURA.

MÓLREER. v. a. ant. MÓLDREER.

MOLSA. f. La part comestible ó molla de las fruytas. *Carne*. Pulpa, æ. || Floridura que's cria en los puestos que no hi toca 'l sol. *Moho*, *musgo*, *musco*. Muscus, i. || ter. BULLOL.

MOLSUT, DA. adj. Lo que té molsa. *Carnoso*. Carnulentus, pulposus.

MOLT, A. p. p. *Molido*. Molitus.

ESTAR MOLT DE Ó TENIR MOLTS LOS OSSOS. fr. Estar molt fatigat. *Estar molido como alheña ó estar hecho una alheña*. Tanquam rubigo fractus.

MOLT, A. adj. Excessiu en qualitat ó quantitat. *Mucho*. Multus. || adv. Sumament, en gran manera. *Mucho*. Multò. || Massa, excés. *Mucho*. Immoderatè. || Paraula que en los tractaments significa un poch ménos que 'l superlatiu, v. g. *molt il·lustre*, significa ménos que *illustíssim*. *Muy*. Admodum. || Paraula que usada ab negació significa lo mateix que poch: així dihem, no es *molt* sabi, per significar que es poch sabi. *Muy*. Parùm.

MOLT MÉNOS. exp. ab que's nega alguna cosa en comparació de altra; y així 's diu: *molt ménos* faré aixó que alló. *Mucho ménos*. Multò minùs.

MOLT, MOLT. m. adv. En gran manera. *Muy mucho*. Maximoperè.

MOLT BÈ VA. loc. iròn. Expressa que no va com déu anar. *Bueno va el oleo*; *bueno anda el ajo*; *bueno va la danza*. Heu quam benè geruntur omnia!

DE MOLT. m. adv. Denota que dista molt de igualar una cosa á altra. *De mucho*. Magna ex parte.

ES MOLT MEU. loc. Denota la gran amistat de algú ab altre. *Es muy mio*. Est mihi conjunctissimus.

QUANT MOLT. m. adv. Quant més. *A lo mas, cuando mucho, cuando mas*. Ad summum, ut maximum.

QUÉ MOLT. m. adv. *Qué mucho*. Quid mirum.

QUI PÓT LO MOLT, PÓT LO POCH. ref. *Quien puede lo mas, puede lo ménos*. Qui superat majora, minora superabit.

MOLTA. f. La acció de molder. *Molienda*, *molidura*. Molitura, æ. || La porció que's mol de una vegada. *Molienda*. Molitura, æ. || L' acte de molder. *Molimiento*. Molitura, æ.

MOLTÍSSIM, A. adj. *Muchísimo*. Plurimus.

MOLTÓ. m. Lo mascle de la ovella castrat. *Carnero*. Aries, etis. || Màquina de guerra. *ARIETE*.

MOLTÓ BLANQUÍ. ter. Lo que té la pell blanca. *Carnero blanco*. Aries albus.

MOLTÓ ESQUELLER. Lo que serveix de guia als altres. *Manso*. Vervex sectarius.

QUI SEN' IX DEL MOLTÓ, SEN' IX DE LA BAHÓ. ref. Denota quant bó es lo moltó. *De la tierra el carnero; ave por ave, el carnero, si volase*. Inter aves princeps aries, si sumpserit alas.

MOLTONADA. f. Ramat de moltons. *Carnerada*. Arietum grex.

MOLTONIA Y MOLTONINA. f. Pell de moltó. *Zalea*, *zaleo*, *zamarra*. Arietina pellis.

MOLTURA. f. Lo dret que's paga al moliner. *Maquila*, y *moltura* p. Ar. Molitoris merces ex farina.

MOLTURAR. v. n. Cobrar la moltura. *Maquilar*. Ex moltura stipendium exigere.

MOM. m. *Momo*, *sainete*, *farsa*. Comœdia, fabula.

MOMA. f. fam. Diners. *Mosca*, *monises*, *moga*, *morula*, *pluma*, *lana*, *hucha*, *pecunia*. Pecunia, æ.

BONA MOMA. exp. met. fam. Judici, prudència. *Seso*. Mens, tis.

MOMENT. m. Instant. *Momento*. Momentum, i. || Importància, entitat. *Momento*, *monta*. Momentum, i. || Aquella forsa, pes ó violència que adquireixen los cossos al moure'se naturalment envers lo centro. *Momento*. Momentum, i.

AL MOMENT. m. adv. Sense dilació. *Al momento*. Actutùm.

PER MOMENTS. m. adv. Continuament. *Por momentos*. Singulis momentis.

MOMENTÀNEAMENT. adv. m. Brevíssimament. *Momentáneamente*. Momentaneè.

MOMENTÀNEO, A. adj. Molt breu. *Momentáneo*. Momentaneus. || Lo que s' executa tot seguit, sense dilació. *Momentáneo*. Momentaneus.

MOMIA. f. Cos antígnament embalsamat que's portava de Egipte y s' ensenyava en los gabinets dels curiosus. *Momia*. Mumonia, æ.

MOMO. m. ant. Truà. *Momo*. Mimus, i.

MÓN. pron. poss. Meu. *Mío*. Meus.

MON. m. Univers, lo conjunt de tot lo criat. *Mundo*. Mundus, i. || La universalitat de las cosas. *Mundo*. Rerum universitas. || La esfera terrestre. *Mundo*. Orbis terrarum. || La bola que posan en la ma del Jesuset ó als pens del Salvador y de la Verge Maria. *Mundo*. Sphœrula, æ. || Multitut y abundància de una cosa. *Mundo*. Mundus, i. || Propensió á viurer seguint las nostras passions y delícias del mon. *Mundo*. Mundus, i.

ANAR LO MON AL REVÉS. fr. Estar las cosas trastornadas. *Andar ó estar el mundo al revés*. Susque-deque agi, verti.

ANAR PEL MON. fr. Caminar moltes terras sense fér mansió en algunas ó sense motiu determinat. *Rodar mundo, rodar por el mundo, correr el mundo*. Peragro, as.

ANÀRSEN DEL MON. fr. Sér molt vell. *Tener un pie á la sepultura*. Non longè abesse á sepulcro.

AQUEST MON ES UN VALL DE LLÀGRIMAS. loc. prov. que indica que en aquest mon no podem estar sense

penas y traballs. *Desde que nací lloré, y cada día nace porque.* Fletibus, in lucem vix editus, ora rigavi.

DAVANT DE TOT LO MON. loc. Públicament. *Delante de todo el mundo.* Coràm.

DESDE QUE'L MON ES MON. loc. ab que's denota la antigüetat de alguna cosa ó la continuació en la execució de ella. *Desde que el mundo es mundo.* Ab orbe condito.

EN AQUEST MON Y EN L' ALTRE. loc. Expressa que's condemna ó 's perdona absolutament alguna cosa. *Para aquí y para delante de Dios.* Et nunc et in æternum.

FÉR MON NOU. fr. Introduhir algun nou us. *Hacer nuevo uso.* Novam consuetudinem invehere.

L' ALTRE MON. La altra vida. *El otro mundo, la otra vida.* Alter mundus.

LO MON NO FOU FÉT EN UN DIA. ref. Expressa que las cosas que demanan temps, no's poden fér ab molta brevedat. *No se ganó Zamora en una hora.* Temporis haud uno fabricantur magna momento.

MORIR PERA 'L MON. fr. Apartarse de ellenterament, renunciant als béns y als gustos. *Morir al mundo.* Mundo omnino renunciare, valedicere.

NO CÀRRER EN LO MON. fr. Tenir molta arrogància. *No caber en este mundo.* Superbia turgere.

NO SÉR DE AQUEST MON. fr. Viurer abstret de las cosas mundanas. *No ser de este mundo.* Omnino à mundo abstractum esse.

PER TOT LO DEL MON Ó PER QUANT HI HA EN LO MON. loc. Denota la resolució de no fér alguna cosa, no obstant qualsevol paga ó conveniència. *Por todos los haberes del mundo.* Etiam si omnia pro pretio tribuerentur.

POSAR AL MON. fr. Se diu de Dén ó dels pares, y significa donar existència en aquest mon. *Echar al mundo.* Procreare.

RODA 'L MON Y TORNATEN AL BORN. ref. Significa sér inútil buscar las cosas fora de són lloch. *Al mar por sal.* Si quis fortè salem querit adito salum.

RODAR MON. fr. Caminar moltes terras, sense fér mansió en ninguna, ó sense motiu determinat. *Rodar mundo ó por el mundo.* Peragrar.

SÉR PRIMER EN LO MON. fr. Denota la preferència que's déu al de major edat. *Haber nacido primero.* Præcedere ætate.

TOT LO MON Ó UN MON. Denota gran quantitat. *Este mundo y el otro.* Maxima summa, quantitas.

TRÀURER DEL MON. fr. MATAR. || Denota que una cosa es molt mala. *Echar del mundo.* Pessimum esse.

VIURER MON. fr. Viatjar per diferents terras ó països. *Ver mundo.* Per varias regiones vagari.

VENIR AL MON. fr. met. Tenir poca experiència. *Nacer, venir al mundo.* Nascor, eris.

MONA. f. Animal de quatre pams de alsària, cubert de pel cendrós, las ancas peladas y arrugadas, la cara horisontal, té quatre potes ab dits semblants al del home, y tant en la figura com en las

accions es lo més semblant à la persona. *Mona.* Simia, æ. || Qui fá las cosas pera imitar à altre. *Mona.* Simius, ii. || Coca ab ous durs, sencers y cuyts ab ella. *Hornaza, y mona p.* València y Múr. Ovis ornatus panis.

COSA DE MONAS. Lo que es propi de ellas ó fá sos gestos y visatges. *Monero.* Simiæ proprius vel similis.

PENSAR EN LA MONA DE PÀSQUA. fr. fam. ter. Estar distret. *Mirar ó pensar en las musarañas.* Mente divagari.

QUEDARSE FÉT UNA MONA. fr. Quedarse burlat, avergonyit. *Quedarse hecho un mono.* Pudore suffundi.

TORNARSE MONA. fr. fam. Retractarse, desdirse. *No tener palabra.* Promissis non stare.

MONACAL. adj. Pertanyent als monjos. *Monacal.* Monachalis.

MONACAT. m. Estat é institut dels monjos. *Monacato.* Monacatus, us.

MONADA. f. Moneria, gesto. *Monada.* Mimis, i. || Las posturas ó moviments alegres del que está enjogassat. *Retozo, retozadura.* Exultatio, nis.

FÉR MONADAS. fr. Saltar, brincar y fér posturas en senyal de carinyo à alguna persona. *Retozar; hacer muecas.* Lascivio, is.

MONARCA. m. Rey, soberà, príncep. *Monarca.* Monarcha, æ.

MONARQUIA. f. Forma de govern en que mana un sol. *Monarquía.* Monarchia, æ. || Lo regne en que mana un sol. *Monarquía.* Monarchia, æ.

MONÀRQUICH, CA. adj. Pertanyent al monarca y à la monarquia. *Monárquico.* Monarchicus.

MONASTERIAL. adj. Pertanyent al monastir. *Monasterial.* Ad monasterium pertinens.

MONASTERIANS. m. pl. Heretges del sigle setzé que inventà Joan de Leyden sastre de ofici, unit à Joan Mateu de ofici torner que's fèu com cap dels anabaptistas: Men unster cometèren execrables profanacions. *Monasterianos.* Monasteriani, orum.

MONÀSTICAMENT. adv. m. Segons reglas monàstiques. *Monásticamente.* Monasticè.

MONÀSTICH, CA. adj. Pertanyent al monjo y à són estat. *Monástico.* Monasticus.

MONASTIR. m. Convent, casa de religió. *Monasterio.* Monasterium, ii.

MONDÀ, NA. adj. MUNDÀ.

MONDANAMENT. adv. m. MUNDANAMENT.

MONDONGO. m. Moca, tripas y budells. *Mondongo.* Interanea, orum.

MONDONGUILLA. f. MANDONGUILLA.

MONEDA. f. Pessa de metall, or, ó plata encunyada ab las armas de algun príncep, estat, ó república, que li donan curs y valor pera facilitar lo comers, y servir de preu à las mercaderias. *Moneda.* Moneta, æ. || fam. Diner. *Dinero, moneda.* Nummus, i.

MONEDA CANTELLUDA. La que no es rodona. *Moneda cortada ó en barras.* Rudis moneta.

MONEDA CORRENT. La que està en us y es de ley. *Moneda corriente.* Moneta communis.

MONEDA DE TERRO. *Moneda de terro, barcelonesa.* Moneta barchinonensis.

MONEDA FALSA. La que es de un metall no de ley. *Moneda falsa.* Moneta adulterina.

MONEDA FLACA Ó DE VELLÓ. La de coure. *Moneda de vellon.* Ærea moneta.

MONEDA INFERIOR. La del metall menos estimat. *Casajo.* Infimi æris moneta.

BÀTERE Ó FÉR MONEDA. fr. Fabricarla. *Monedar, monedear, amonedar; batir, labrar, acuñar moneda.* Monetam cudere. || met. Arreplegar diners. *Juntar dinero.* Pecunias congerere.

PAGAR AB LA MATEIXA MONEDA. fr. met. Tractar á algú com ell ha tractat. *Pagar con la misma moneda.* Par pari referre.

PASSAR Ó NO PASSAR LA MONEDA. fr. Estar ó no estar en us, sér ó no sér rebuda en lo comers. *Correr ó no correr la moneda.* Monetam usitatam esse vel non, usu receptam vel non.

MONEDATGE. m. Dret que's paga per la fabrica de la moneda. *Monedaje.* Ex monetis vectigal. || Tribut de dotze diners per lliura sobre 'ls bèn's é inmoebles en Catalunya y Aragó. *Monedaje.* Vectigal, is. || m. Espécie de contribució que's rebia en rabó de las personas.

MONEDER. m. Qui fá moneda. *Monedero.* Monetarius, ii.

MONERIA. f. MONADA. || Cosa de poca importància. *Moneria.* Parvi momenti, futilis res.

MONETA. f. Criatura graciosa y bufona. *Monilla, mono, mona.* Scitus puer, scita puella. || d. de mona. *Monilla.* Simiacula, æ.

MONETARI. m. Col·lecció de monedas y medallas de diversos temps y llochs. *Monetario.* Monetarium, ii. || Lo conjunt de prestatges, calaixets ó fustas ahont están arregladas las monedas y medallas. *Monetario.* Monetarium, ii. || Lo quarto ó sala ahont se guardan los armaris, prestatges ó calaixos en que's tenen arregladas las monedas y medallas. *Monetario.* Monetarium, ii.

MONFI. m. Nom que's donava á certs moros bandolers y que de ells passá als espanyols. *Monfi.* Latra maurus.

MONGA. f. ant. MONJA.

MONGAL. m. *Hábito monacal.* Vestis monachalis.

MONGE. m. ant. MONJO.

MONGER. m. Qui compra, y pórt'a 'ls reca-dos de las monjas. *Demandadero.* Monialium famulus.

MONGETA. f. Fasol, llegum molt conegut. *Judía, habichuela, alubia.* Phasellus, i. || d. de monja. *Monjita.* Virgo Deo sacra. || zool. Caragol petit y blanch. *CARAGOLE T.*

MONGETA RÈNEGA. Fasols grossos que se sembran

comunment quant los altres, y se solen menjar regularment en vert. *Judios, judiones.* Phaseolus, i.

MONGÍ, NA. adj. S' aplica á certa casta de colom. *Mongin, mongil.* Cupolata palumba.

MONGIA. f. Prebenda ó plassa de monjo en un monastir. *Mongia.* Monachale emolumentum.

MONGIL. m. Hábit de monja. *Mongil.* Monialis vestis. || Manto, vestit de dol. *Mongil.* Luctuosæ fœminæ vestis.

MONGIU. m. L' estat y professió del monacal. *Monaquismo.* Monachismus, i. || L' estat de monjo. *Monjo.* Monachus, us.

MONICIÓ. f. AMONESTACIÓ.

MONIMENT. m. MONUMENT.

MONIPODI. m. Conveni, contracte pera mal fi. *Monipodio.* Monipodium, ii.

MONITORI, A. adj. Lo que serveix ó es propi pera amonestar. *Monitorio, monitorial.* Monitorius. || m. Despaig del tribunal ecclesiástich pera obligar á comparéixer judicialment á algú. *Monitoria.* Monitoriæ litteræ.

MONJA. f. Religiosa en alguna de las ordes aprobadas per la Iglésia. *Monja.* Monacha, æ. || La que acompanya als homes que entran en lo convent pera que's guarde la deguda decència. *Guarda.* In monacharum cœnobiis claustrii custos. || pl. Nom que donan los minyons á aquellas espurnas petites quant creman un paper, y que's van apagant poch á poch. *Monjas.* Per papyrus decursantes scintillæ.

MONJA DE SANT AGUSTÍ, DOS CAPS EN UN COIXÍ. ref. Denota que alguna dona desitja casarse. *Monja de la Trinidad calzada, dos cabezas en una almohada.*

MONJAS DE LA ENSENYANSA. Monjas que guardan la regla de sant Ignasi y s' ocupan en la ensenyansa. *Monjas, religiosas de la enseñanza.* Jesuiticæ moniales.

MONJO. m. Solitari, anacoreta, y també s' anomenan així 'ls religiosos de las ordes monacals. *Monje.* Monachus, i.

TOT MONJO Ó TOT CANONGE. loc. Ó tot ó gens. Ó bien monge ó bien calonje, ó canonje. Alia vita alia dicta.

MONJOYES. f. ant. MOLLÓ. 3.

MONO, A. adj. Dufó, graciós, moneta. *Mono.* Politus.

MONOCOTILEDONS. m. pl. bot. Nom que's dóna á las plantas, la llavor de las quals té un sol cotiledon, com l' ordi, l' blat, etc. *Monocotyledones.* Monocotyledones, um.

MONOGRAFIA. f. Descripció de un sol gènere ó de una sola espécie de animals, vegetals, etc. Se diu per extensió de las descripcions pròpias de altras ciències, com: la història, la geografia, la medicina, etc. *Monografia.* Monographia, æ.

MONOGRAMA. f. Xifra de una ó molts lletres que significa algun nom. *Monograma.* Monogramma, atis.

MONÓLOGO. m. Soliloqui, drama que representa un sol actor. *Monólogo.* Monologum, i.

MONOMANIA. f. Mania que concentra 'l pensament en un sol objecte. *Monomania.* Monomania, æ.

MONOMÀQUIA. f. Desafiò singular de un á un. *Monomachia.* Inter duos duellum, certamen.

MONOPOLI Y MONOPOLI. m. Compra de mercaderies pera estancarlas y vendrerlas á preu cert. *Monopolio.* Monopolium, ii. || Conveni entre mercaders de vendre á preu determinat. *Monopolio.* Monopolium, ii.

MONOPOLISAR. v. a. Exercir lo monopoli. *Monopolizar.* Monopolium fungi. || met. Abrogarse drets y facultats, etc. *Monopolizar.* Jura sibi abrogare.

MONOPOLISTA. m. Qui executa 'ls monopolis. *Monopolista.* Bardanarius, ii.

MONOSIL·LÀBICH, CA. adj. La composició en que totes las paraulas són de una sola sil·laba. *Monosilábico.* Monosyllabicus.

MONOSIL·LABO, A. adj. De una sola sil·laba. *Monosilabo.* Monosyllabus.

MONÓSTROFE. f. Cansó y composició poética de una sola estrofa. *Monóstrofe.* Monostrophe, es.

MONOT. m. Mona mascle. *Mono.* Simius, ii. || Home que fa gestos ó figuras. *Mono, mona.* Simius, ii. || XIX, BORRATJO.

MONOTONIA. f. Uniformitat fastidiosa. *Monotonía.* Monotonía, æ.

MONÓTONO, A. adj. Lo que té uniformitat fastidiosa en lo so ó en la ven. *Monótono.* Monotonus.

MONSELINA. f. ant. MUSSOLINA.

MONSENYER. m. ant. y

MONSENYOR. m. Títol de dignitat y de honor que's dona en Itàlia als prelats ecclesiàstichs, y en Fransa al Delfí. *Monseñor.* Dominus meus.

MONSIEUR. m. Ven francesa que equival á senyor. *Monsieur.* Dominus, i.

MONSÓ. m. náut. Vent periódich que bufa alguns mesos de una part y 'ls més de la oposada. *Monzon.* Firmus pro tempore ventus.

MONSONEGUER, A. adj. ant. MENTIDER.

MONSTRA. f. Alarde. Copiarum recensio.

MONSTRUO. m. Producció contra l' orde natural. *Monstruo.* Monstrum, i. || met. Excessivament gran ó extraordinari. *Monstruo.* Monstrum, i. || La persona ó cosa molt lletja. *Monstruo.* Monstrum, i.

MONSTRUÓS, A. adj. Lo que es fora del orde natural. *Monstruoso.* Monstruosus. || Excessivament gran. *Monstruoso.* Monstruosus. || Lo que produheix monstrosos. *Monstruoso.* Monstrifer.

MONSTRUOSAMENT. adv. m. Fora del orde natural. *Monstruosamente.* Monstruosè.

MONSTRUOSITAT. f. Desorde grave en la naturalesa. *Monstruosidad.* Monstrum, i. || Suma fealdat ó desproporció tant en lo físich com en lo moral. *Monstruosidad.* Monstrum, i.

MONT. m. MONTANYA. || BOSCH.

MONTANT. m. Espasa ampla ab que's mestres de esgrima separan las batallas en lo joch. *Montante.* Prævalida machæra. || Artífici de pólvora que encés representa una montanya. *Montante.* In formam prævalidæ machære ignis.

MONTANYA. f. Part de terra molt empinada sobre 'l pla. *Monte,* y *montaña* sols s' aplica al conjunt ó cordillera de montanyas. Mons, tis. || met. poét. Omada molt gran. *Monte, montaña.* Mons aquarum.

MONTANYA DE ROCA. La penya gran, ó la montanya de penyas. *Peñon.* Alta rupes.

MONTANYAS DE ARENA. Las montanyetas de arena que forman las ayguas del mar seguidas en forma de cordillera. *Dunas.* Arenæ tumuli.

DE ALLÀ DE LAS MONTANYAS. ULTRAMONTÀ.

DESSÀ DE LAS MONTANYAS. CISMONTÀ.

PASSAR LAS MONTANYAS. fr. Anar de un costat al altre de las montanyas. *Tramontar, trasmontar, transmontar.* Montes transcendere.

TIRAR Á MONTANYA. exp. fam. pera burlarse dels que 's xuclan lo moch. *Ser sorbeteo.* Mucos narius resorbere.

MONTANYÉS, A. adj. Lo que pertany á la montanya. *Montaños, montesino.* Montanus. || Qui habita en las montanyas ó es fill de allí. *Montaños.* Monticola, æ. || Lo que viu ó 's cria en las montanyas. *Montés.* Silvestris.

MONTANYETA. f. d. *Montañeta, montañauela, montecillo, ico, ito.* Tumulus, monticulus, i, collis, is.

MONTANYOLA. f. d. MONTANYETA.

MANTANYÓS, A. adj. Terreno de montanyas. *Montañoso, montuoso, montano.* Montuosus.

MONTATGE. m. Tribut que pagan los bestiar pel trànsit de un territori á altre. *Montazgo.* Pro gregum transmeatione vectigal. || Lo congest ó terra per las montanyas *Montes.* Silvestris.

COBRAR LO MONTATGE. fr. Cobrar lo dret ó tribut que paga 'l bestiar pera passar de un territori á altre. *Montazgar.* Pro gregum transmeatione vectigal exigere.

MONTER. m. Cassador de feras. *Montero.* Venator, is.

MONTERA. f. Casquet rodó ah una volta cayguda al entorn pera tapar las orellas y front. *Montera.* Pileus, i. || met. Cresta de plomas. *Copete.* Crista, æ.

MONTERÍ. m. Feréstech. FALCÓ MONTERÍ.

MONTERIA. f. Cassa de feras. *Monteria, caza mayor.* Venatio, nis. || L' art de cassar. *Monteria.* Venatoria ars. || Botiga de monteras. *Monteria.* Pileorum officina.

MONTÉS, A. adj. MONTANYÉS.

MONTEYA. f. Art que ensenya á tallar las pedras pera formar tota espècie de archs y bóvedas, de modo que se sostingan unas ab altrás. *Montea.* Scenographia, æ. || arq. La volta del arch per la part convexa. *Montea.* Arcus convexitas. || La des-

cripció ó planta de alguna obra de arquitectura. *Montea*. Scenographia, æ.

MONTÓ. m. Munt, pila. *Monton*. Acervus, i. || Agregat, multitut. *Monton*. Acervus, i.

À MONTONS. m. adv. Abundament. A *montones*. Acervatim.

MONTSERRAT. n. p. de d. y també de h. *Monserrate*. Montserratas, tis.

MONTURA. f. Ormeigs ó guarniments del caball. *Montura*. Phaleræ, æ. || pl. CABALCADURA.

MONUMENT. m. Obra pública en memòria de las personas y cosas passadas. *Monumento*. Monumentum, i. || Sepulcre. *Monumento*. Monimentum, i. || L'aparat que's forma en las iglesias en que está la urna en la qual se col·loca 'l Santíssim en lo dia del dijous sant. *Monumento*. Monumentum, i. || pl. Las pessas de història de successos passats. *Monumento*. Monumenta, orum.

MONYO. m. Lo cabell lligat en la cima del cap. *Moño*. Tutulus, i. || met. Cresta de plomas en los auells. *Moño*, *copete*, *penachura*, *penacho*. Crista, æ.

DEL MONYO FINS ALS TAPINS. m. adv. Enterament. *De pies á cabeza*. A vertice ad talos imos.

MOQUEJAR. v. n. Llansar mochs. *Moquear*. Muccos emittere.

MOQUETA. f. La gota ó moch líquit que cau del nas. *Moquia*. Pituita è naso pendens.

MOQUETAS. f. pl. ter. MOCADORAS.

MÓRA. f. DILACIÓ, TARDANSA. || f. Fruyt de la morera. *Mora*. Mortum, i. || Lo fruyt del esbarzer ó romaguera. *Zarzamora*. Rubi morum.

MORABATÍ. m. Moneda antiga de Espanya que alguns diuen que era lo mateix que'l maravedís, y segons Capmany en 1275 y 1285 valia 10 sous 6 diners, y en lo formulari de las sinodals de Vich se troba que valia 13 sous 4 diners. En lo dia en Barcelona 9 sous. *Morabatin*, *marabotin* ó *marbotín*. Marabotinus, i.

MORABIT. m. Hermita entre mahometans. *Morabito*. Morabitus, i.

MORADA. f. HABITACIÓ, DOMICILI.

MORADOR. A. m. y f. HABITANT, VENÍ.

MORADUIX. m. Herba perenne que's cultiva en los jardins per són olor agradable; té várias cammas guarnidas de fullas petites, espesses y cubertas de borra, flors petites y de color de púrpura. *Almoraduj*, *mejorana*, *mayorana*, *sampsuco*, *almasaco*, *almaraco*, y *sándalo* entre jardineros. *Amarachus*, *sampsuchus*, i.

MORADUIX BASTANT. ant. ORENGA.

MORAGAS. f. pl. MURRONS.

MORAL. f. Ciència que tracta de las accions humanes en orde á lo lícit é il·lícit. *Moral*, *ética*. *Moralis*, is. || adj. Pertanyent als costums ó á la moral. *Moral*. *Moralis*.

MORALISAR. v. a. Aplicar, referir, explicar alguna cosa relativament als bons costums. *Moralizar*. Ad mores aliquand traducere.

MORALISTA. m. Professor ó escriptor de moral. *Moralista*. Scientiæ moralis scriptor, professor, studiosus.

MORALITAT. f. Qualitat, condició dels bons costums. *Moralidad*. *Moralitas*, atis. || Interpretació moral, aplicació de algun apòlogo ó paràbola. *Moralidad*, *moraleja*. Affabulatio, nis. || Màxima ó doctrina pertanyent als bons costums. *Moralidad*. Documentum morale.

MORALLAVERA. f. MORELLAVERA.

MORALMENT. adv. m. Segons las reglas de moral. *Moralmente*. *Moraliter*. || Regularment, segons lo comú sentir. *Moralmente*. Probabiliter.

MORANT. adj. ant. HABITANT.

MORAR. v. n. HABITAR, VIURE.

MORAT, DA. adj. Color entre roig y negre. *Morado*, y *moracho* si tira més á negre. *Violaceus*. || Cert color de mòra artificial que's fa de herbas y tintura, y es bo pera la pintura. *Urchilla*. *Violaceus* color.

MORATILLA. f. Baga ab botó ó sens ell, que cusida á la vora del vestit serveix pera cordarlo ó pera adorno. *Alamar*. Patagium, ii. || pl. PRESILLAS.

MORATÒRIA. f. Espera, concessió de temps pera pago de deutes. *Moratoria*. Temporis prorrogatio.

MORE. m. ant. MAL, MALALTIA.

MORBÓS. A. adj. ant. MALALTIS, MAL SA.

MORCA Y MORDADA. f. Solatge del oli. *Alpechin*, *amurca*, *morga*, *murga*, *jámila*, *borra*. *Amurca*, æ. || Lo posít de algun licor. *Hez*. *Fex*, cis.

MORCAYRE. m. Qui tracta en mortas ó qui en los molins de oli renta 'l pinyol de la oliva. *Cagarrache*. *Servus* lavando nucleo in molendinis oleareis.

MORDACITAT. f. Acrimonia, aspresa. *Mordacidad*. Acrimonia, æ. || Qualitat acre, corrosiva. *Mordacidad*. *Mordacitas*, atis. || met. Murmuració. *Mordacidad*. *Mordacitas*, atis.

MORDANT. m. Entre estampers instruments de una canyeta ó regleta de ferro ó de fusta oberta de llarch á llarch pera subjectar l'original y senyalar la ralla abont arriba la composició. *Mordante*. Typographica tabella.

MORDÁS, SA. adj. Aspre, agre, picaent. *Mordaz*. *Mordax*. || Murmurador, maldibent, satíric. *Mordaz*. *Maledicus*. || MOSSEGADOR.

MORDASSA. f. Mos, instrument que's posa á la boca pera impedir lo parlar, y á las cabalcaduras al morro pera subjectarlas. *Mordaza*. Forceps, ipis. || pl. ter. MOLL. 10.

POSAR UNA MORDASSA. fr. Contenir la llengua per medi de una mordassa. *Enmordazar*, *poner mordaza*. Linguam fræno cohibere.

MORDENT. m. Substància ab que's prepara lo que s'ha de tenyir pera que retinga 'l color. *Mordiente*. *Retinax*, acis.

MORDICANT. adj. Lo que mossega, pica, ó punxa. *Mordicante*. *Mordicans*.

MORDRE Ó MÓRDRE. v. a. ant. MOSSEGAR.

MORDUT, DA. adj. ant. MOSSEGAT.

MORDUIX. m. MORADUIX.

MORELLAROQUERA. f. Herba apegalosa de un peu y mitj á dos de alta, de camas herbosas, rectas, cilíndricas, vellosas, rogencas; fullas ovals, vellosas, aspras, que s' apegan fàcilment á la roba, inodora, de sabor herbós un poch salat, y la aman molt los caragols. Es dinrètica, emolient y refrigerant. *Parietaria, cañaroya.* *Parietaria*, æ.

MORELLAVERA. f. Herba semblant á la alfà-brega: s' emplea pera enciam. *Yerba mora; solano.* *Bellonaria*, æ.

MORENA. f. Peix cilíndrich de color roig obscur ab clapas de un groch hermós, del mitj del llom li surt una aleta estreta que li volta y arriba fins al ano; á la arrencada del cap té á un costat y altre forats rodons per ahont llansa la aygua que's beu pera respirar. *Morena, morena, martina.* *Murena*, æ. || pl. Malaltia en lo cul que prové de la inflor de las venas hemorroidals. *Almorranas, hemorroides.* *Hæmorrhoids*, idis.

MORENET, A. adj. *Morenillo, ito, ico.* Subniger, nigellus.

MORENILLO. m. ter. MOLINET. 1.

MORENO, A. adj. Obscur, que tira á negre. *Moreno.* *Baliolus*. || L' home que té la pell de aquest color. *Moreno.* *Fuscus*. || Se diu del home negre á fi de suavisar aquest adjectiu que es lo corresponent. *Moreno.* *Æthiops*, pis.

MORENA VESTIDA DE BLANCH. Dit de la dona morena quant se vesteix de blanch. *Mosca en leche.* *Fusca mulier albis indumentis ornata.*

MORER. m. ant. y

MORERA. f. Arbre de uns vint peus de alt, fullas en forma de cor retalladas pel entorn, y serveixen de aliment als cuchs de seda; 'l fruyt ovalat, blanch, de unas quatre líneas y de gust dols. *Morera; y moral* se diu á la que fá las mòras negras, las fullas més bastas, y no's pela ó muny tant fàcilment com la de la morera, ni es tant fina la seda dels cuchs que la menjan. *Morus alba* aut nigra.

MORERAR. m. Lloch plantat de moreras. *Morera.* *Moris consitus locus*.

MORERIA. f. Província, terra de moros. *Moreria.* *Maurorum provincia*. || Lo barri destinat en algun poble pera habitació dels moros. *Moreria.* *Maurorum vicus*.

MOREROLA. f. ter. CULLERETA.

MORESCH. m. ter. BLAT DE MORO.

MORET. m. d. *Norillo.* *Paer maurus*.

MORFEO. m. mit. Fill del somni y de la nit. *Morfeo.* *Morpheus*, ei.

MORFINA. f. Substància alcalina de naturale-sa vegeto-animal, formada per consegüent de hidro-geno, de carbono, de asoe y de oxígeno, 'ls caràcters dels quals en estat de puresa absoluta són: lo sèr sòlit cristallisable en closcas, transparent,

sense color, quasi insoluble en la aygua, y soluble en l' éter y en l' esperit de ví, als quals dona ab las propietats alcalinas un sabor molt amarch. Quant se la exposa al foc se fon com la cera, y s' inflama ab lo contacte del ayre; combinada ab los ácits, forma sals neutras més ó ménos venenosas; en aygua té poca activitat. *Morfina.* *Morphina*, æ.

MORGÓ. m. ant. CAPFICAT, COLGAT.

MORGONAL. m. náut. La punta de las vergas. *Penol.* *Nautici pali extremum*.

MORGONAR. v. n. ant. *FÉR* COLGATS.

MORIBUNDO, A. adj. Qui està en la agonia de la mort. *Moribundo.* *Moribundus*.

MORIGERACIÓ. f. Moderació en los costums y modo de vida. *Morigeracion.* *Morigeratio*, nis. || COMPLACÈNCIA, CONDESCENDÈNCIA.

MORIGERAR. v. a. Moderar los afectes, costums, etc. *Morigerar.* *Morigero*, as. || Contemporisar, complàurer. *Morigerar.* *Morigero*, as.

MORIR. v. n. Espirar, acabar la vida. *Morir, morir-se.* *Morior*, is. || Acabar qualsevol cosa, encara que no sia vivent. *Morir.* *Finio*, is. || Se diu dels arbres y plantas quant perden la acció vegetal. *Morir.* *Mori*. || v. n. DESMAYAR.

MORIR CIVILMENT. fr. Estar privat de tots los oficis de la societat civil. *Morir civilmente.* *Mori sæculo*.

MORIRSE. v. r. MORIR. || Dit del foc. APAGAR-SE. || Sentir vivament algun afecte ó passió; com: MORIRSE de fam, de fret, de tristesa. *Morirse, percer.* *Fame*, *inedia*, etc. *confici*, *solvi*.

À MORIR ó VIURE. loc. Denota que algú 's determina á empèndrer alguna cosa molt perillosa, encara que li coste la vida, ó que veientse aborrit lo malalt pren qualsevol remey. *À muerte ó á vida.* *Vel vivat, vel moriatur*.

MORIRSE DE CALOR. fr. *Freirse, morir-se de calor.* *Præ nimio æstu terreri*.

MORIRSE DE RIURE. fr. Sentir una violenta passió de riurer. *Perecer, morir, reventarse, descoyuntarse de risa.* *Risu solvi*.

MORIRSE PER ALGÚ. fr. Amarlo en extrem. *Morir-se por alguno.* *Aliquem deperire*.

MORIRSE PER ALGUNA COSA. fr. Desitjarla ab ànsia. *Morirse, fnarse por alguna cosa.* *Aliquid desiderio appetere*.

QUI NO S' HA DE MORIR TOT HO PASSA. ref. ab que's dona á entendre que quant las cosas han de succehir ab felicitat, poch ó res importan los embarrassos y estorbs que s' oposan al sèu logro. *Al enfermo que es de vida, el agua le es medicina; caballo que ha de ir á la guerra, ni le come el lobo, ni le aborta la yegua.* *Ægrolo, quem vita manet, vel limpha medetur*.

MORISCH, CA. adj. Lo que pertany als moros. *Morisco.* *Maurus*. || pl. Los moros que quedaren batejats en Espanya. *Moriscos.* *Maurissi, orum*.

MORISMA. f. Secta de moros. *Morisma.* *Maurorum secta*. || Multitud de moros. *Morisma.* *Maurorum multitudo*.

MORM. m. brom.

MORMA. f. revés.

MORMUR. m. burgit, borboll.

MORO. m. Natural de Mauritània província de Àfrica. *Moro.* Maurus, i.

MORO DE PAU. En Àfrica 'l qui promet vasallatje al rey. *Moro de paz.* Paccatus maurus. || met. Persona de disposicions pacíficas de la qual no's pòt témer ni recelarse. *Moro de paz.* Maurus pacificus.

MOROS VAN, MOROS VENEN. loc. met. ab que's dòna à entèndrer que si algú no està borratxo li falta poch. *Moros van, moros vienen.* Fermè ebrum esse.

MOROS Y CRISTIANS. Festa pública que's feya vestintse alguns de moros, y fingint batalla ab los cristians. *Moros y cristianos.* Maurorum cum christianis pugnas imitans ludicrum.

À MORO MORT GRAN LLANSADA. ref. EN ARBRE CAYGUT, TOTBOM HI FÀ LLENYA.

COM MÉS MOROS MÉS GANÀNCIA. ref. COM MÉS MAR, MÉS VELA.

DONARSE AL MORO. fr. met. fam. Exasperarse. *Darse á perros, al diablo, á las furias, por las esquinas, por las paredes.* Premo, is.

GUARDAU NO SIA NON PARE MORO, JO MORO. ref. anat. que nota al vici de corretgir las faltas en los demès y no en nosaltres mateixos. *Todos ven la paja en el ojo del vecino y nadie ve la viga en el suyo.* Videt festuculam in oculo fratris sui, et trabem in oculo suo non videt.

NO MATAN CAP MORO QUE'S DIGA JOAN. loc. Denota que la cosa de que's parla no es superior y tot just pòt passar. *No mata, no le sobra nada.* Non superat.

SER PRES DE MOROS. fr. Estar alguna cosa en poder de qui no la soltarà, ó será difícil recobrarla. *Estar en papo de buytre.* Vulturi passerem traditum esse.

MOROGUL. m. ter. Espècie de bolet. *Hongo.* Jungus, i.

MORÓS, A. adj. Tardà, patxorra. *Moroso.* Morosus.

MOROSITAT. f. Tardansa, dilació. *Morosidad.* Morositas, atis.

MORRA. f. Joch vulgar entre dos en que s'alsan alguns dits de la ma y guanya qui endevina quants, àntes de véurerho. *Morra, morro.* Digitorum micatio.

MORRÀ. ant. *Morirà.* Morietur.

MORRADA. f. Caparrada. *Morrada, mochada, topada, morocada, topetada.* Arietatio, nis.

PEGAR MORRADA. fr. Pegar cop de morro. *Hocicar.* Rostro incidere.

MORRAL. m. Civader que's penja al morro de las cabalcaduras pera donarlas menjar quant caminan. *Morral.* Fiscus, i. || L' en forma de filat que usen los cassadors. *Escarcela, quilma, morral.* Pera, æ. || Lo saquet ó sarró en que 'l soldat porta 'l menjar ó altres cosas. *Morral.* Pera, æ.

FIGAT EN LO MORRAL. Lo que està desat dies del saquet de aquet nom. *Trojado.* Mantica condians.

MORRALEA, A. adj. Qui no té criansa, poca vergonya. *Arrabalero, y corralera, arrabalera* la dona. Incomis, procax.

MORRALET. m. d. *Pequeño morral.* Sacculus cibandis equis. || bos.

MORRALLAS. f. pl. Compost de cordas ó correfas que s'acomoda al cap de la cabalcadura pera girarla. *Cabezada.* Capistrum, i. || bos.

MORRALLER. m. CABESTER.

MORRATXA. f. Vas de vidre clos, rodejat de bronchs pera espargir aygua. *Almarraja, almarraza.* Vitrea hydria irrigua.

MORREJAR. v. n. Mamar sense gana, prenent y deixant lo pit. *Mamujar, mamullar.* Egre lactare. || Beurer agasant lo broch ab los llabis com qui mama. *Mamujar, mamullar.* Fastidiosè os rostro figere.

MORRET. m. d. *Hociquillo, morrillo.* Rostellum, i.

MORRIÓ. m. Armadura pel cap en forma de casco. *Morrion.* Crieta, æ.

MORRITORT. m. Herba picant y agradable que's cultiva en los jardins pera enciam. *Mastuerzo.* Masturtium, ii.

MORRITORT DE AYgua. ant. CRÉIXENS.

MORRITORT DE INDIA. Planta. CAPUTINA.

MORRITORT SALVATJE. Lo que's cria naturalment en lo camp. *Mastuerzo silvestre.* Lapidium, ii.

MORRO. m. Los llabis de las bestias. *Hocico.* Rostrum, i. || Lo llabi abultat de la persona. *Morro, jeta, hocico.* Prominens labrum. || La vora abutada de alguns mals. *Labio.* Labrum, i.

MORRO DE PORCH. *Jeta.* Suinum, porcinum rostrum.

AL MORRO. m. adv. fam. À UN PAS.

CAURER DE MORROS. fr. fam. Tocar de cara al caurer. *Abocinar, dar, caer de hocicos, de bruces.* In vultum cadere.

FÉR MORROS Ò FÉR UN PAM DE MORROS. fr. fam. Mostrar enfado. *Estar con tanta jeta.* Subirascor, eris.

MORROS Y MALA CARA TRAÜEN LA GENT DE CASA. ref. Denota que'ls que tenen mal modo fan fugir à la gent. *Humo y mala cara sacan la gente de casa.* Et parit os triste ut fumus fastidia cunctis.

MORROFÉS, A. adj. LLANIFÉS.

MORRONS. m. pl. Anagalls, pich de gallina: planta de la qual n'hi ha mòltas espècies: té mòltas rametas mòlt primas, rodonas, plenas de nusos y ajassadas per terra; las fulletas petites, oblongas, y oposadas de dos en dos al extrem de las cammas; las flors petites y rogenças; lo fruyt membranós y ple de llavors petites rodonas, que tiran à rojas ó pardas; la arrel llarga, senzilla, blanca, del tamany del dit, fibrosa, aperitiva, salivatòria; entra en algunas composicions. Sos polvos són contra la epilèpsia. *Moruges ó muruges.* Alguns en castellà 'n diuhen *Pimpinela*, altres *Anagallida*, al-

tres Albas, y altres *Meliquia*. Alsine media, mortus gallina.

MORRUT, DA. adj. Lo que té morros. *Hecicudo, morrudo, bezudo*. Rostratus. || Corch del blat. *Gorgojo, calandria, gamaria*. Curculio, nis.

MORT, A. p. p. *Muerto*. Mortuus. || p. p. de matar. *Matado*. Necatus. || S' aplica á la bala, pilota, etc., quant ha perdut part de sa forsa ó impuls. *Cansada*. Remissa. || m. Cadáver humà. *Muerto*. Mortuus, i. || Difunt. *Difunto, muerto*. Defunctus, i. || Lo que té apariències de mort ó està á punt de morir. *Mortal*. Ut mortuus vel mortu proximus. || f. *monicidi*. || Lo fi de la vida. *Muerte*. Mors, tis. || La calavera de bulto ó pintada. *Muerte*. Ossa hominis mortui compages.

MORT ALEVOSA. *ASSESSINAT*.

MORT CIVIL. *Esclavitud, desterro, vida penosa*. *Muerte civilis*. Mors civilis.

MORT JO, 'LS *DEHES* QUE'S *COMPONGAN*, Y **MORT JO** *MORT TOTHOM*. ref. S' aplica al qui únicament aten á sòn negoci, mirant ab absoluta indiferència l'interès dels altres. *Después de Maria casada, tengan las otras malas hadas; quien viniere detrás, cierre la puerta*. Ne mortuo terra misceatur incendio.

MORT NATURAL. La que vé per accident ó malaltia sense altra causa. *Muerte natural*. Simplex, naturalis mors.

MORT PER MORT. m. adv. Denota 'l risc ó perill de alguna medicina que s' aplica en cas desesperat. A *muerte ó á vida*. Ad vitæ discrimen. || met. S' usa pera demostrar lo risc ó perill de qualsevol cosa que s' ha determinat intentar ó executar dubtant de la eficàcia del medi que s' elegeix. A *muerte ó á vida*. Ad ultimum vitæ discrimen.

MORT REPENTINA Ó *SUSTADA*. La que ve impensadament. *Muerte repentina*. Subita, subitanea, strema mors.

MORT VIOLENTA. La que s' executa llevant la vida á un altre ab arma, malinas, etc. *Muerte violenta*. Funus, oris.

AB LA MORT Á LA GOLA. m. adv. En gran perill. *Con el agua ó cuchillo á la garganta; con el credo en la boca*. In summo discrimine, inter sacrum et exitum.

A LAS TRES MORT Ó *PRES*. loc. Denota que en algun assumpte en que hi haja pera triar ó 's done á escolir, passant de la tercera vegada ja no hi ha remey. *Á las tres va la venida*. Nihil est tertium.

ANAR Á CERCAR LA MORT. fr. met. Caminar molt poch á poch. *Irse muriendo*. Lentissimè procedere.

APRÉS MORT. *Después de la muerte*. Post mortem.

DE MALA MORT. exp. Significa la poca ó ninguna bondat de alguna cosa. *De paja, de chicha y nabo, de mala muerte*. Parvi momenti res.

DESPRÉS DE MORT, NI *VIANDA* NI *MORT*. ref. que aconsella posar remey als mals en temps oportú. *Para el mal que hoy acaba, no es remedio el de mañana*. Serè sapiens phryges.

DESPRÉS QUE FOU MORT PASQUAL LA SORTADA 'l

ORINAL. ref. *QUANT FOU MORT LO COMENÇAREN*.

DIU LO MORT AL DMOELLAT, QUI 'T HA *NANT MAL APARELLAT*. ref. Se diu al que nota 'ls defectes dels altres tenintlos iguals ó majors. *Espaníes la muerte de la degollada*. Festucam in alterius oculo vides, trabem in tuo non vides.

ENTRE MORTS Y FERITS CAP. loc. Denota que's fan moltes amenassas y pocas arriban á efectuar-se. *Los amenazados comen pan; mas son los amenazados que los acuchillados*. Facile minantur multi, parcius minas exequuntur.

ES UNA MORT. loc. Expressa lo penós é insufrible de alguna cosa. *Es una muerte*. Instar mortis est. **FER LO MORT**. fr. Fingir sér mort. *Hacer la mortecita*. Mortem simulare.

FER UNA MORT COM UN POLL. fr. met. Morir ab gran sossego. *Quedarse como un pajarito*. Placitum obitum subire.

FINS Á LA MORT. loc. Denota la resolució y constància. *Hasta la muerte*. Usque ad mortem.

LA MORT ES UN DESENGANY DE LA VIDA. ref. Denota que la consideració de la mort es un gran medi pera arreglar nostras accions y viurer cristianament. *Los muertos abren los ojos á los que viven*. Ut verum cernant vivi, dant luce carentes.

LA MORT MAY TÉ CULPA. loc. Denota que may faltan disculpas ó pretextes pera qualsevol sucós desgraciats. *Muerte no tenga que achaque no tenga*. Mortis causas prætendere.

MAQUINAR LA MORT DE ALGÚ. fr. Procuraria oculta y artificiosament. *Maquinar la muerte de alguno*. Mortem machinari.

MALA MORT PASSAS. fr. *Maldito seas*. Dii te perdeant.

MENJEM Y BEGAM QUE Á LA MORT JA NI ARRIBAREN. loc. fam. Aconsella que procurem alegrarnos, y no anticiparnos lo mal temps. *Al bien bussello, y al mal esperallo*. Quare bonum, fortiaque malum operiari futurum.

MÉS MORT QUE VIU. loc. Denota l'espant de algú. *Mas muerto que vivo*. Stupore correptus.

METRE LA MORT AL VENTRE. loc. ant. *Atemerisar de muerte*. Terrere.

NI 'LS MORTS NI 'LS AUSENTS TENEN AMICS NI PARENTS. ref. Denota lo molt que la ausència entibia la amistat. *A muertos y áidos no hay mas amigos*. Tepet in remotos benevolentia.

NI MORT NI VIU. exp. *MÉS MORT QUE VIU*.

Ó MORT Ó VIU. loc. *MORT PER MORT*.

PÉNDRE LA MORT. loc. ant. *Recibir muerte*. Pereo, is.

PER MÍ COM SI FOS MORT. loc. Denota que s' ha olvidat enterament á algú é no's fa cas de ell. *Le cuento con los muertos*. Ac si mortuus esset.

QUANT FOU MORT LO COMENÇAREN. ref. Denota que alguna cosa s' ha fét després de passada la ocasió en que's necessitava. *Después de vendimias cubanas; la casa de quemada acudir con el agua; el asno muerto la cebada al rabo; la liebre huida palos á la cama*. Post bellum auxilium.

QUEDAR MORT Y QUEDARSE MORT Y FRET. fr. Morir de repente. *Quedarse muerto*. Subita morte corripit. || met. Sorprendirse, asustarse sumament. *Quedarse muerto, yerto*. Obstupescere.

QUI LA MORT DE ALTRE ESPERA, ES LA SEVA LA PRIMERA. ref. Denota que qui desitja la mort de altre per sòn propi interés, sòl quedar burlat, que mor ell primer. *Quien muerte agena desea, la suya se llega*. Alterius mortem optanti sua cuique propinquat.

TOCAR Á MORTS. fr. Tocar las campanas en senyal de haverse mort algú ó de celebrarse algunas exéquias. *Doblar, ó doblar las campanas, tocar á muertos*. Feralia cimbaliis nuntiare.

TORNAR ALGÚ DE MORT Á VIDA. fr. Tráurerlo del susto, espant, sorpresa, cuydado ó por que 'l tenia aturdit. *Volver uno el alma al cuerpo*. Reficere aliquem.

VAL MÉS UN DE MORT QUE MÒLTS DE FERITS. ref. Denota que havem de permétrer un mal menor pera estalviar un altre major. *Del mal el menos*. Minimum de malis.

MORTAL. adj. Subjecte á la mort. *Mortal*. Mortalis. || Lo que pòt ocasionar la mort corporal ó espiritual. *Mortal, mortífero, letal*. Lethalis. || Qui té apariéncias de ó està pròxim á morir. *Mortal*. Mortifer. || Lo que dúra tota la vida, com: ira, odi *MORTAL*. Implacable, mortal. Capitalis.

MORTALDAT. f. Multitud de morts. *Mortandad*. Strages, is.

MORTALITAT. f. Estat, condició y naturalesa de mortal. *Mortalidad*. Mortalitas, atis. || *MORTALDAT*.

MORTALLA. f. Vestidura ab que s' embolica 'l cadáver. *Mortaja*. Funebre, emortuale involucrium, amiculum.

AIXÓ HO DEIXARÁ AB LA MORTALLA. ref. Adverteix que sols la mort podrà curar lo vici de que's parla. *Eso lo apartará ó acabará la pala ó el azadon*. Morte finietur.

MORTALMENT. adv. m. De mort, ab condició mortal. *Mortalmente*. Letha iter.

MORTEDAT. f. ant. *MORTALDAT*.

MORTER. m. Instrument rodó y vuyt de pedra, coure, fusta ó altra matèria á propòsit pera picarhi sal, etc. *Almirez, mortero*. Sagana, æ. || *ARGAMASSA*. || Pessa de pedra porosa, rodona y vuyda que serveix pera colarhi la aygua á fi de purificarla. *Mortero*. Mortarium, ii. || náut. Instrument de fusta que serveix pera tránrrer aygua ab la bomba. Té 'l cul pla, y se li fá un forat á fi de que despedesca la aygua. *Mortero*. Mortarium nauticum. || Pessa de artilleria en figura de morter pera disparar bombas y balas grossas. *Mortero*. Catapultarium mortarium.

MORTER CLAR. BEURADA.

MORTERADA. f. Lo que 's pica de una vegada en lo morter. *Morturada*. Moretum, i. || La porció de metralla que llansa de una vegada 'l morter. *Morturada*. Bellici mortarii jactus.

MORTERET. m. d. *Morteruelo, morterico, illo, ito*. Mortariolum, i. || Lo de artilleria. *Morterete*. Mortariolum, i.

MORTEROL. m. MORTERADA.

MORTÍFERO, A. adj. Lo que causa ó pòt causar la mort. *Mortal, mortífero*. Mortiferus.

MORTIFICACIÓ. f. Acte y efecte de mortificar y mortificarse. *Mortificacion*. Mortificatio nis. || Aflicció, disgust, moléstia. *Mortificacion*. Mortificatio, nis. || Virtut que ensenya á moderar las passions. *Mortificacion*. Mortificatio, nis.

MORTIFICAR. v. a. Disminuir lo vigor y activitat natural de alguna part del cos. *Mortifcar*. Mortifico, as. || Refrenar, reprimir las passioes. *Mortifcar*. Mortifico, as. || Afligir, causar moléstia. *Mortifcar*. Mortifico, as. || v. r. Privarse del plaer, gust ó inclinació natural. *Mortifcarse*. Cum genio belligerare.

MORTIFICAT, DA. p. p. *Mortificado*. Mortificatus.

MORTUORI. m. ENTERRO, FUNERAL. || adj. Pertanyent als adornos, aparato y accessoris delsmorta. *Mortuorio*. Mortualis, mortuarius.

MORÚ, NA. adj. Pertanyent á Mauritània y als moros. *Moruno*. Maurus.

MOS. m. MORDASSA. || MOSSEGADA. || Los capsótons del fre. *Copas*. Externa lupaticapita. || La part del fre que entra en la boca de la cabalcadura. *Bocado*. Lupatum, i. || pl. pron. poss. sincop. *Mis*. Mei. || m.

MOSÀICH, CA. adj. Pertanyent á Moysès. *Mosáico*. Ad Moysen pertinens. || S' aplica á la obra de pedras de diferents colors. *Mosáico, taracado de taracea*. Mosaicus. || S' aplica á la columna que té 'l fust á modo de caragol. *Mosáico*. Musiva, mosaica columna.

MOSÁRABE. adj. S' aplica al cristià que viqué entre 'ls moros de Espanya, y al ofici y mim que usáren á las horas, que encara 's conserva en una capella de la catedral de Toledo. *Mozárab, muzárabe*. Inter mauros degens cristianus.

MOSCA. f. Insecte de tres líneas de llarch, lo cos negre y cubert de pel ab unas ralletas en la part anterior, lo cap gros y armat de una trompa pera xuclar los líquits, té sis potes y dos alas divergents. *Mosca*. Musca, æ. || *ESPIA*. || Bocinet rodó de tafetá negre que 's posa en la cara pera realçar se la blancor. *Mosca*. Fucus muscarius. || Aucell en poch major que una avessa, 'l bech negre y prim com una agulla, es de dos ó tres espècies é indígenes de América. *Mosca*. Musca, æ. || *MOSTALLA*. || fam. *MO-MÀ*. || met. Home pesat, y molest. *Mosca, moscardon; mosca de otoño*. Molestus.

MOSCA! interj. de que s' usa pera queixarse ó extranyar alguna cosa que pica y moléstia. *Mosca!* Vahl

MOSCA BALBA. met. S' aplica al subjecte que sent lo desentés fá la seva. *Mosca muerta; gata ensegada*. Subdole pacatus.

MOSCA BOVINA. La que s' alimenta de caru morta. *Moscarda, moscardon, tábano*. Tabanus, i.

MOSCA DE ASE. Espécie de mosca de cos xato, molt dur, bigarrat de groch y pardo llustrós, las alas transparents y en forma de creu, lo cap petit; s' agarra molt, y s' alimenta de la sanch de las cabalcaduras. *Mosca de mulo ó de burro.* Mulio, nis.

MOSCA DE CA. Herba. *Mosca de perro.* Cynomys, æ.

MOSCA SABALLONERA. Mosca dos líneas més llarga que la comú que cria saballons. *Moscon.* Crabro, nis.

MOSCAS BLANCAS. fam. Borrellons de neu. *Moscas blancas.* Nivei flocci.

CÀUBER COM Á MOSCAS. fr. fam. ab que 's dona á entendre haver succehit alguna gran mortandat. *Caer ó morir como á chinches.* Acervatim, catervatim occumbere, interire.

COM A MOSCAS. loc. Ab molta abundància. *Como agua.* Aquæ instar uberius.

COSA DE MOSCAS. Lo que pertany á la mosca. *Mosquil, mosquino.* Muscæ proprius.

ESQUIVAR Ó VENTAR LAS MOSCAS. fr. Ferlas fugir. *Amoscar, mosquear, aventar las moscas.* Muscas abigere.

ESTAR TOT MOSCAS. fr. fam. Estar enfadat, sol·licit, apesarat. *Andar con mosca, tener mosca.* Iracundia ferri.

LLIGA Ó CASSAMOSCAS. met. Qui s' entreté en cosas inútils. *Caza moscas.* Inania aucupans.

NO SENTIRSE UNA MOSCA. fr. NO OIRSE UN PIU.

PICAR LA MOSCA. fr. PUJAR LA MOSCA AL NAS.

PUJAR LA MOSCA AL NAS. fr. fam. Enfadarse. *Amoscar, subirse la mostaza á las narices, amoscar-se.* Irascor, eris.

TOTAS LAS MOSCAS TENEN TOS Y 'LS MOSQUITs PRENEN TABACO. loc. fam. TOTS LOS GATS etc.

VENTARSE Ó SACUDIRSE LAS MOSCAS. fr. met. Respondre á las invectivas ó paraulas picants. *Mosquearse, sacudirse las moscas, las pulgas.* Muscas depellere, nosce.

MOSCADA. f. NOU MOSCADA.

MOSCAT Y MOSCATELL. m. Rahim blanch ó roig de gra llis y gust molt dols; y també s' aplica al cep y beguda que 's fá de ell. *Moscatel.* Apia-rius, i.

BON MOSCATELL. Taymat, tacany. *Moscon.* Subdolu, importunus.

MOSCAYÓ. m. ant. TABÁ.

MOSCOVITA. apj. Natural de Moscovia país de Europa. *Moscovita.* Moscovita, æ. || y

MOSCOVÍTICH, CA. adj. Pertanyent á Moscovia y á sos naturals. *Moscovítico.* Ad Moscoviam pertinens.

MOSIR. v. n. ant. NOVELLARSE. || FLORIRSE. 1.

MOSQUER. m. Feix de herba ó cosa semblant pera agafar moscas. *Mosquero.* Muscarium, ii. || Aixam de moscas. *Enjambre de moscas.* Muscarum agmen. || Ventall pera esquivar las moscas. *Mosquero, moscador, mosqueador.* Muscarium, ii.

MOSQUEROLA. adj. Pera de molt bon gust,

petita, rojeta y xata. *Mosquerula, moscatel, almizcleña.* Pira myrapias.

MOSQUET. m. Escopeta molt més llarga que las regulars, y s' afirmava ab una forqueta. *Mosquete.* Scloppetum majus.

MOSQUETA. f. Flor blanca de esbarzer. *Mosqueta.* Rosa alba. || ESPIA, ACUSADOR, FISCAL. || MOSQUEROLA. || dimi. de mosca, *Mosquita, illa.* Muscula, e.

MOSQUETADA. f. Tir ó cop de mosquet. *Mosquetazo.* Majoris scloppeti explosio.

MOSQUETADA DE PA, etc. Joch. PILANS.

MOSQUETER. m. Soldat que usava 'l mosquet. *Mosquetero.* Majoris scloppeti miles. || En los teatros, es l' espectador que véu la comédia desde'l pati. *Mosquetero.* In scenarum atrio comediam spectans.

MOSQUETERIA. f. Tropa de mosqueters. *Mosqueteria.* Scloppetariorum majorum turma. || L' art de manejar los mosquets. *Mosqueteria.* Ars catapultaria. || Lo conjunt dels que concórren á véurer la comédia en lo pati. *Mosqueteria.* In comediorum atrio adstantes.

MOSQUIT. m. Insecte més petit que la mosca, ab sis camas molt llargas, la seva picada fá bulllofas. *Mosquito, cinife.* Culex, icis. || met. Molt bebedor de vi. *Mosquito.* Tabernæ vinariæ frequen-tator. || ter. MOSQUETA. 5.

MOSQUIT DE TROMPA. Espécie de mosquit ab trompa més grossa que'l comú. *Zenzalo, mosquito, zancudo ó de trompetilla.* Culex, icis.

MOSQUIT PETIT. Espécie de mosquit que 's diferencia del comú per sér més petit y de color bermellench. *Cagashin, cagarena.* Culex ciliaris.

MOSQUITERA. f. Pabelló de glassa que pren tot lo llit pera que no entren los mosquits. *Mosquitero, mosquitera.* Conopseum, i.

MOSSA. f. ter. OSCA. || Fusta ab una osca al mitj en que 'ls fusters asseguran las pessas pera treballarias ab la aixà. *Picadero.* Tignum crena instructum. || Lo vuyt per ahont s' uneixen dos fustas ó taulas. *Enclavadura.* Sculptura, æ.

MOSSA. f. Criada, serventa. *Moza.* Serva, æ. || Lo peude ferro pera sostenir la paella ó ast. *Asnillo, asnico.* Axiculus, axilus, i. || La última passada en lo joch de cartas. *Moza.* Postremalusio. || ter. NOYA.

Á LA MOSSA DE LA MOSSA TÍMALI COSSA. Joch de noys formant rodaça agafats per las mans, donant voltas y tirant cossas al que pága que 's queda fora, fins á agafarne altre que ocupa 'l seu lloch. *Coz que le dió Periquillo al jarro; ande la rueda y coz con ella.* Vertator in girum rota, calceusque undique jaciát.

MOSSADA. f. ter. MOSSAGADA.

MOSSARDÓ Y MOSSARDÁS. m. aum. Home ben plantat. *Mocelon, mozardon, mozallon, zagal.* Adolescens robustus.

MOSSECH. m. ter. y

MOSSEGADA. f. L' acte de mossegar. *Mordis-*

co, mordiscen, bocado, mordedura, mordimienta. Morsus, us. || Senyal que's queda en lo que's mossega. *Dentellada, colmillada, colmillazo.* Morsus, us. || La que's dona ab violència. *Tarascada, tenazada.* Morsus, us. || Ferida feta mossegant. *Bocado, mordedura.* Morsus, us. || Lo tros que's trau mossegant. *Mordisco, mordiscen, bocado.* Morsus, us.

MOSSEGADA DE MALDIMENT NOTÉ REMET. ref. Ensenya que es menor mal lo ferir, que desacreditar y afrontar. *Senen cunhilladas, mas no malas palabras.* Ensis curantur vulnera non verborum lingua.

MOSSEGADA DEL DIABLE. Espécies de escabiosa. *Escabiosa mordida, mordisco del diablo.* Escabiosa secciosa.

A MOSSEGADA. m. adv. ab que s' expressa 'l mode de ferir, rémproy é maltractar alguna cosa ab las dents. *A mordiscos, á dentelladas.* Morsicatio.

DONAR UNA MOSSEGADA. fr. Mossegar una vegada. *Der un mordisco, un mordiscen, una dentellada.* Mordero.

MOSSEGADETA. f. d. *Bocadillo.* Buccella, m. **MOSSEGADOR,** A. m. y f. Qui mossega. *Mordedor.* Mordens, tis. || ant. mordis.

MOSSEGADURA. f. ant. mossegada.

MOSSEGAR. v. a. Agafar ab las dents, clavarlas en alguna cosa. *Morder, y tarascar, tarazar, atarazar, adentellar, dentellear,* quant se fá ab violència. Mordeo, es. || met. MURMURAR. || Agafar una cosa á altra fent pressa en ella. *Morder.* Mordeo, es. || met. Traurer alguna profit ó interés. *Hincar el diente.* Aliquid subripere. || v. r. Clavar-se las dents un mateix. *Morderse.* Sece mordere. || Donarse mossegades mutuament, un á altre. *Remorderse.* Remordeo, es.

MOSSEGAR FLUIX. fr. Agafar ab las dents lleugerament, sense clavarlas. *Mordiscar.* Morsicatio apprehendere.

MOSSEJAR. v. a. Desmandarse en travessuras deshonestas. *Moscar.* Lascivio, is. || Fér acciones próximas dels joves. *Moscar.* Juvenor, aris.

MOSSENYER. m. ant. MOSSENYOR.

MOSSEU. m. S' aplica al home donat á la luxúria y tracte de las donas. *Mosero.* Mulierosus.

MOSSET. m. PADRINET. || Lo xicot que serveix als pagecos pera portar recados als treballadors del camp. *Mochil.* Operariorum famulus.

MOSSETA. f. d. Noya de poca edat. *Mocita.* Puellula, m.

MOSSEO. m. Criat. *Criado, mozo.* Famulus, i. || Jove de poca edat. *Mozo.* Imberbis. || Fadri, solter. *Mozo.* Caelibis, ibis. || Lo que renta la piyolada. *Cagarracho.* Molendinarius servus. || Tropa lleugera pera perseguir als lladres y guardar los botchs reals. *Miles.* Expeditus miles. || Pantal que sosté las barras del carro quant se para. *Pom, pid.* Pes, dis.

MOSSEO DE Á PEU. Lo criat que solent portar les que ven de canó á caball, y acostuma á carregar di-

vant de la cabalcadura y cuyda de ella. *Mozo á espuela, espolista, peon.* Pedisequens.

MOSSEO DE CUYNA. 'L que serveix al cuyder fent h més baix y mecánich de la cuyna. *Marmites, pinche, sollastre.* Coquinarius cale.

MOSSEO DE ESTABLE. 'L qui está encarregat de ab cuydado. *Muleto, mulatero, mozo de mulas.* Mulis, nis.

LO MOSSEO QUANT ES PAGAT, SEMPRE TÉ 'L BRAVETTERCAT. ref. MÚSICH PAGAT NO FÁ BON SO.

QUI TÉ MOSSEOS Y NO 'LS VÉU, SE FÁ FORAR Y NO S' EN CREU. ref. Denota que en las obras á que no assisteix l' amo, se sól gastar lo diner inútilment. *Obreros á no ver, dineros á perder; hacienda tu ama ti ves; Dios te dé ovejas é hijos para ellas.* Ovinum nullus usus si pastor absit.

MOST. m. Lo vi abans de bullir. *Mosto.* Matum, i, y potropum, i, 'l vi que destil·la la vinya abans de trepitjarla.

MOST ESPÉS. Lo such dels rahims forts y llepisosos. *Mostazo.* Mustum valens.

RAJAR LO MOST. fr. Rajar lo such dels rahims. *Mostear.* Mustum luere.

TIRAR MOST AL VI. fr. Barrejar lo most ab lo vell. *Remostar, mostear.* Mustum veteri vino miscere.

MOSTA. f. ALMOSTA.

MOSTALLA Y MOSTASSA. f. Herba de flors petites que tenen quatre fulletas posadas en creu molt estretas de baix, lo cális molt obert: fá 'l'ign petit, rodó y picant. *Mostaza, mostazo.* Sinapi, indecl. sinape, is. || Planta que fá 'l tronch llis y ab ramas, creix fins á prop de cinch pams, poblada de fullas grossas, retalladas de la vora y un poch aspras. Las flors que naixen al cims dels brots en petites y grogas. Lo fruyt es una tavella petita que conté molts llavors. *Mostazo.* Sinapi nigra. || La llavor de la mateixa planta. *Mostaza.* Sinapi. || Salsa que's fá de la llavor del mateix nom, picada y deixatada ab mollas de pa, vinagre y un poch de mel ó sucre. *Mostaza.* Sinapinum salsamentum. || Perdignons molt petits. *Mostacilla, mostaza.* Miste pilulae plumbae.

PUJAR LA MOSTASSA AL NAS. fr. PUJAR LA MOSCA AL NAS.

MOSTASSÀ. m. y

MOSTASSAF. m. ant. Qui cuyda dels pesos y mesuras. *Almotacen, fel.* Edilis, is, plebejus, i.

MOSTASSARIA. f. Carrech del mostassa. *Almotacenazgo, almotazania.* Edilitas, atis.

MOSTATXO. m. Pel sobre 'l llabi superior *Bigote, mostacho.* Mystax, cis. || La taca que queda en lo llabi després de haver begut ó menjat. *Beorra, mostacho.* Cibi aut petus in labris reliquia.

MOSTATXONI. m. Pasta de marsapá disposada en trossos de diferenta figura. *Mostachen.* Mustaceum, i.

MOSTATXUT, DA. adj. Lo qui té bons mostatxos. *Abigotado, mostachoso, amostachado.* Mustaceis insignis.

MOSTELLA. f. MUSTELA.

MOSTILLO. m. ter. RAHINAT.

MOSTRA. f. Porció de mercaderia pera fer conèixer sa qualitat. *Muestra.* Rei venialis specimen.

|| Dissenyo, patró, modelo. *Dechado, muestra, modelo.* Exemplum, i. || En los estudis de escriptura.

EXEMPLE. || La acció de mostrar. *Muestra.* Monstratio, nis. || Lo dibuix de las robas. *Dibujo.* Delineatio, nis. || Lo cap de pessa en las telas, panyos. *Muestra, pizuelos.* Panni extremum. || met. Testimoni, proba, senyal, indici. *Muestra, prueba.* Specimen, inis. || Manifestació de las mercaderias en las portas de las botigas. *Muestra.* Insigne, is. || **FATXENDA, ALARDE, OSTENTACIÓ.** || ant. mil. LLISTA, REVISTA. || La flor de las oliveras y vinyas. *Cierna.* Stamen, inis. || mil. Paga dels soldats. *Sueldo.* Stipendium, ii. || La detenció que fa 'l gos quant ven la cassa. *Muestra.* Aucupii signum.

MOSTRA DE SOSTRE. arq. Treball ó motlluras que's fa en lo sostre. *Arteson.* Laquearium, ii.

DONAR MOSTRA Ó MOSTRAS. fr. Indicar. *Dar muestras.* Indico, as.

FÉR MOSTRA. fr. Fér ostentació. *Hacer alarde, ostentacion.* Ostento, as. || Fér acció, fér semblant. *Amargar; hacer ademan.* Indicare.

MOSTRABLE. adj. Lo que's pót mostrar. *Mostrable.* Mostrabilis.

MOSTRADOR. m. Qui móstra. *Mostrador.* Demonstrator, is. || Lo taulell que hi ha en las botigas pera ensenyar los géneros als compradors. *Mostrador.* Mercatoris mensa in qua merces prostant. || La fusta ó tela que s'ól haverhi en las portas de las botigas, en la qual están pintats alguns géneros ó algun lleterero que indica lo que allí 's ven. *Muestra.* Specimen, inis.

MOSTRAJADOR. m. ant. BRODADOR.

MOSTRAR. m. ant. MOSTRA. 4.

MOSTRAR. v. a. Manifestar, indicar, assenyalar, descobrir, fér véurer. *Mostrar.* Monstro, as. || Instruhir, ensenyar. *Doctrinar, adoctrinar, enseñar.* Edoceo, es. || met. Fingir, dissimular. *Mostrar.* Convinco, is. || Donar á enténdrer ab las acciones alguna qualitat del ánimo, com: **MOSTRAR** valor, etc. *Mostrar.* Ostendo, is.

MOSTRAR LAS DENTS, CAIXALS, ETC. fr. met. Manifestar resistència. *Mostrar el estuche, los dientes.* Alicujus conatibus resistere.

MOSTRARSE. v. r. Portarse com correspon á són ofici, dignitat ó qualitat. *Mostrarse.* Se præbere. || Donar á conèixer, com: **MOSTRARSE** amich, enfadat, etc. *Mostrarse.* Sese ostendere.

MOSTRAT, DA. *Mostrado.* Monstratus.

MOSTRENCH, CA. adj. Lo que per no tenir amo conegut s' aplica al príncep. *Mostrenco.* Incerti domini bona.

MOT. m. Vocablo, terme, dicció. *Vocablo.* Vocabulum, i. || **MOTIU, DITXO.**

AGAPAR AL MOT. fr. Fér prenda de ell pera obligar

á algú á que cumpia la paraula. *Coger á alguno la palabra.* Verbo aliquem obligare.

PÉNDRE LO MOT. fr. PÉNDRE LA PARAULA.

MOTA. f. Conjunt de espigas, fillos ó flors que naixen de una mateixa part. *Macolla.* Manipulus, i.

|| **CAPITAL.** 1. 2. || com. y mar. Quantitat de diner que entra en lo fondo particular destinat á la compra de géneros pera comerciar ó á la manutenció dels associats en cas de no trobar carregament. *Mota.* Sors, tis. || Pilot, escamot, quadrilla de gent. *Peloton, grupo.* Turba, calerva, globus, manus. || met. CAPDELL, MONTOCH, PILOT.

FERSE UNA MOTA. fr. *Juntarse en peloton, agruparse, concentrarse, pegarse unos á otros.* Cumulo, as.

MOTEIG. m. ant. MOTIU.

MOTEJADOR, A. m. y f. Qui moteja. *Apodador, motejador.* Derissor, is.

MOTEJAMENT. m. ant. MOTIU.

MOTEJAR. v. a. Posar motius. *Apodar, motejar, poner apodos.* Cavillor, aris. || ant. Censurar las acciones. *Motejar.* Scommatibus aliquem figere, appetere.

MOTEJAYRE. m. MOTEJADOR.

MOTET. m. Breu composició música pera cantar en las iglésias. *Motete.* Breve canticum.

MOTÍ. m. Avalot, revoltació. *Tumulto, motin, amotinamiento, revuelta.* Seditio, nis.

DEIXAR LO MOTÍ. fr. Apartarse ó separarse de ell. *Desamotinarse, dejar el motin.* Seditioem deserrere.

MOTILÓ, NA. adj. Pelat, sense cabells. *Pelon, motilon.* Attonsus. || met. fam. Dit del frare llech. *Motilon.* Laicus, i.

MOTIU. m. Causa, rahó, impuls, pretext. *Motivo.* Causa, æ. || Dicteri, nom irrisori que 's dona á algú. *Apodo, mote, mal nombre.* Jocosum cognomentum. || adj. Lo que mou ó té virtut de mouer. *Motivo.* Motivus.

DIR PER MOTIU. fr. Aplicar á algú un nom per burla. *Llamar por mal nombre.* Irrisorio nomine aliquem salutare.

DIR UN MOTIU. fr. MOTEJAR. 1.

DONAR MOTIU. fr. Donar ocasió. *Dar asa, píe, ocasion.* Ansam præbere.

PÉNDRE MOTIU. fr. Valerse de alguna ocasió ó pretext. *Tomar asa.* Ansam, occasionem arripere.

MOTIVAR. v. a. Causar, donar motiu. *Motivar.* Causam, ansam præbere. || Donar la causa ó rahó porque s' ha fét alguna cosa. *Motivar.* Causam afferre.

MOTIVAT, DA. p. p. *Motivado.* Causatus.

MOTILLAR. v. a. ant. ENMOTLLAR.

MOTILLAT, DA. adj. ant. PREMPSAT.

MOTILLO. m. Patró, modelo. *Molde.* Typus, i' forma, æ. || Entre estampers conjunt de lletres disposadas pera imprimir. *Forma, molde.* Litterarum tabula. || Caixa pera fér tãpias. *Tapial.* Asse-rum ad parietes ducendos forma. || Instrument de

fusta pera fèr revoltos ó tramadas. *Galápago*. Lig-
nea testudo. || Instrument de ferro pera arrodonir
las formas. *Formon*. Spherinum scalprum. || Lo de
fusta pera fèr rajolas. *Gradilla*. Lateribus fingendis
forma. || Lo que serveix pera fèr bolas de barro.
Bodoquera, turquesa. Fictilium pilarum typus. ||
Lo de fèr moneda, ó encunyar metalls. *Cuño, tro-
quel*. Monetarium sigillum.

MOTLLURA. f. Treball artificio que hermo-
seja las obras de arquitectura. *Moldura*. Cœlatura,
æ. || La de las portas y finestras. *Ataire*. Torus, i.
vèr MOTLLURAS. fr. Fèr adornos de relleu. *Mol-
durar, moldear, y atairar* si es en las portas. Cœlo,
as; toros effingere.

MOTOR. m. Qui mou. *Motor, movedor*. Mo-
tór, is.

MOTRÍS. adj. Lo que mou. *Motriz*. Motrix, icis.

MOTU-PROPI. m. adv. llat. De pròpia vo-
luntat. *Motu proprio*. Motu proprio.

MOTXIGANGA. f. MOIXIGANGA.

MOTXILLA. f. Espècie de maleta ab que 'ls
soldats portan la roba y provisió. *Mochila*. Bul-
ga, æ.

MOTXILLER, A. adj. Qui pòrta las motxillas
en l' exèrcit. *Mochilero*. Calo, nis.

MOTXO, A. adj. Animal que havent de tenir
banyas no 'n té. *Mocho*. Mutilus. || MÓSTICH, TRIST,
CAPFICAT.

MÓURER. v. a. Manejar, donar moviment, fèr
que un cos passe de un lloch á altre. *Mover*. Mo-
veo, es. || Manejar sorollar. *Mover*. Agito, as. ||
Conmóurer, incitar, alterar. *Mover*. Cito, as. ||
Causar, ocasionar, com: móurer á pietat. *Mover*.
Excito, as. || Donar principi á una cosa, com: móu-
rer guerra. *Mover*. Moveo, es. || Inspirar, persua-
dir. *Mover*. Moveo, es.

MÓURER LAS CAMAS. fr. ANAR DEPRESSA, APRETAR
LO PAS.

MÓURERSE. v. r. *Moverse*. Sese movere. ||
Comensar á fèr algun moviment, com sucreheix
quant tornan en sí 'ls que han tingut alguna bas-
ca, etc. *Bullir*. Excieri. || Sorollarse. *Tambalearse*.
Nuto, as. || Anar á fèr alguna cosa ab prestesa.
Despacharse, menearse. Festino, as. || Usar expedi-
tament de sos membres: y així 's diu que l' impe-
dit no pòt móurerse. *Mandarse*. Membris expeditè
uti. || **REBEL-LARSE**. || Commóurerse, excitar-se. *Mo-
verse*. Moveri. || Dit del vent, tempestat, etc. *Le-
vantarse*. Cieri. || ant. CONMÓURERSE.

MOUTE. Yeu ab que s' excita á algú pera que ca-
mine. *Aprieta, menéate*. Accelera, age, propera.

NO'S MOU, NI 'S MANEJA. loc. NO MOU PÉU NI CAMA.

MOVEDÍS, SA. adj. Fàcil de móurerse. *Move-
dizo*. Mobilis. || Lo que 's pòt ó es fàcil de móurer
ó 's mou ab freqüència. *Movedizo*. Mobilis. || In-
quiet. *Bullicioso*. Irrequietus.

MOVENT. m. ant. MOBLE.

MOVIBLE. adj. Lo que 's pòt móurer. *Movible*,
móvil. Mobilis. || Miliciano ó nacional que cobra

sou y ha de surtir á campanya sèmpre que se li
mana. *Movible*. Stipendiarius miles.

MÓVIL. adj. MOVIBLE. || m. MOTOR.

PRIMER MÓVIL. Primer motor ó causa de alguna
cosa. *Primer móvil*. Autor, is. || Esfera que 's con-
siderava superior, y que moventse continuament
de llevant á ponent donava una volta entera en 24
horas y se 'n portava las altrás. *Primer móvil*. Pri-
mum mobile.

MOVILISACIÓ. f. mil. La acció de posar en
moviment á las tropas. *Movilizacion*. Castrorum
motus.

MOVILISAR. v. a. mil. Posar en moviment á
las tropas. *Movilizar*. Mobilito, as.

MOVILITAT. f. Potència, facilitat de móurer-
se. *Movilidad*. Mobilitas, atis.

MOVIMENT. m. La acció de móurer ó móu-
rerse. *Movimiento*. Motus, us. || Alteració, conmo-
ció, inquietut, avalot. *Movimiento*. Motus, us. || Ím-
petu de alguna passió. *Movimiento*. Motus, us. ||
La major ó menor velocitat de la veu. *Movimiento*.
Musicarum vocum mutatio. || Sacudiment, moció
violenta. *Movimiento, sacudimiento*. Quassatio, nis.
|| Facilitat de móurerse una cosa en várias direc-
cions. || astron. L' acte de móurerse 'ls astres.
Rapto, movimiento. Motus, us. || pl. Senyals exte-
riors de algun afecte, que 's fan movent alguna
part del cos. *Ademanes*. Gestus, us.

MOVIMENT ACCELERAT. Aquell en que la velocitat
va augmentant. *Movimiento acelerado*. Motus acce-
leratus.

MOVIMENT DE CAP. La acció y efecte de móurer lo
cap á un costat y altre ó sovint endavant. *Cabeceo*.
Mutatio, nis.

MOVIMENT DE COS. Ayre ó modo de portar lo cos
caminant. *Meneo*. Motus, us.

MOVIMENT DE LA CARA. GESTO.

MOVIMENT DE MANS. La acció y efecte de móurer
las mans pera donar més forsa á las paraulas, ó
pera demostrar algun afecte del ánimo. *Manoteo*.
Manum jactatio.

MOVIMENT DE TREPIDACIÓ. astron. Lo que fan las
estrellas de orient á ponent y de mitj dia al sep-
tentrí com si tremolassen. *Movimiento de trepidacion*.
Trepidationis motus.

MOVIMENT IGUAL. Aquell ab que 'l cos en temps
iguals corre espays iguals. *Movimiento igual ó
ecuable*. Equalis motus.

MOVIMENT MIXTO. 'L que resulta de dos ó més
impulsos que impel-leixen al movable per diferents
líneas. *Movimiento mixto*. Mistus motus.

MOVIMENT NATURAL. esgr. Lo de dalt á baix. *Mo-
vimiento natural*. Naturalis motus. || astron. Lo
dels planetas y estrelles fixas de ponent á llevant.
Movimiento propio ó natural. Naturalis siderum
motus.

MOVIMENT PROGRESSIU. Lo que fá anar endavant.
Movimiento progresivo. Motus progressionis effi-
ciens.

MOVIMENT RETARDAT. Lo que va disminuint. *Movimiento retardado.* Motus legnis.

MOVIMENT UNIFORME ACCELERAT. Espécie particular del variat en que la velocitat creix proporcionalment al temps; ó bé que es produhit per una força acceleratris constant, so es, que obra sempre sobre 'l móvil, y que té sempre la mateixa direcció y la mateixa intensitat. *Movimiento uniforme acelerado.* Motus uniformis accelera'tus.

MOVIMENT VARIAT. En general es lo rectilíneo ó curvilíneo en que la velocitat muda cada instant. *Movimiento variado.* Mo'tus varia'tus.

DE SÓN PROPI MOVIMENT. m. adv. De sa pròpia voluntat. *Espon'táneamente, de su propio motivo.* Ultrò.

PÉR MOVIMENT DE MANS. fr. Móurerlas pera donar força á las paraulas. *Manotear.* Manus movere.

PRIMER MOVIMENT. L' ímpetu voluntari que dona de repent una passió abans de donar lloch á la rahó. *Primer movimiento, primer pronto.* Primus animi motus.

MOYÀ, NA. adj. ant. MITJÀ.

MOYANA. f. Las brossas que hi ha entre la llana. *Mota.* Flocculus, i.

MU.

MU. m. La veu del bou. *Mu, mugido.* Mugitus, us.

MUCETA. f. ARMUSSA.

MUCILAGINÓS, A. adj. Espés, viscos. *Mucilaginoso.* Viscosus.

MUCÍLAGO. m. Licor esp's y viscos que s' extrau de las arrels, fruytas y llavors per medi de la decocció. *Mucilago.* Mucilago, inis.

MUCÓS, A. adj. Lo que té humor esp's. *Mucoso, viscoso.* Mucosus. || mocos.

MUCOSITAT. f. Matèria espessa, glutinosa, apegalusa que flueix dels conductos, cavitats y òrgans que 's comuniquen al exterior per oberturas qual pell està foradada. *Mucosidad, mocosidad, viscosidad.* Mucositas, atis.

MUDA. f. La acció de mudar, ó mudarse. *Muda.* Mutatio, nis. || MUDADA. || Lo temps de mudar la ploma 'is aucells. *Muda.* Exuvias, arum. || LLETRA MUDA. || Lo pas de un to de veu á altre que solen fèr los noys regularment quant entran en la pubertat. *Muda.* Vocis mutatio. || La acció y efecte de trasmutar ó trasposar. *Traspuesta.* Translatio, nis.

MUDA DE CASA. Mudansa de habitació. *Mudanza.* È domo in domum migratio.

MUDABLE. adj. Llengua, inconstant, variable. *Mudable.* Temporarius. || Lo que 's pòt mudar de un lloch á altre. *Mudable.* Mutabilis, versabilis.

MUDADA. f. La roba blanca que 's muda de una vegada. *Muda.* Lintea vestis mutatoria. || En la cria de la seda, es la porció de cuchs que de una vegada 's muda de un canyís á altre. *Levada.* Bombycem ex uno in alium locum translata pars.

MUDAMENT. adv. m. Ab silenci, callant, sen-

se dir paraula. *Mudamente.* Silenter. || m. ant. MUDANSA, MUTACIÓ, MUDA.

MUDANSA. f. Alteració essencial ó transformació de una cosa en altra. *Mudanza.* Mutatio, nis. || Inconstància, varietat, lleugeresa del ánimo. *Mudanza.* Inconstantia, æ. || Variació del estat de las cosas. *Mudanza.* Mutatio, nis. || Moviment diferent en los balls. *Mudanza.* Saltationis, saltatoria mutatio.

PÉR MUDANSA. fr. Parlant del temps significa variar-se la atmósfera posant-se borrascosa. *Revolverse, descomponerse el tiempo.* Mutor, aris.

MUDAR. v. a. Variar, alterar, cambiar. *Mudar.* Muto, as. || Transformar convertir en altra cosa. *Mudar.* Muto, as. || Donar ó pèndrer altre ser. *Mudar.* Muto, as. || Deixar una cosa que 's tenia per altra. *Mudar.* Commuto, as. || Apartar á algú de un lloch ó empleo. *Remover, mudar.* Removeo, es. || Pédrer los aucells la ploma, y tráurerne de nova. *Mudar, estar de muda.* Deplomisco, is. || Tráurer la braga bruta á las criaturas y posarne de neta. *Entrometer.* Mundos panniculos pueris immittere. || En lo moral variar, com: MUDAR de dictàmen, de parer. *Mudar.* Vario, as.

QUI MASSA MUDA NO TÉ QUE DUGA. ref. PEDRA MOVEDISSA, etc.

MUDARSE. v. r. Anàrsen á viurer en altra part. *Mudarse, mudar casa.* Sedem, locum, domicilium mutare. || Deixar la roba que 's portava y posàrsen altre. *Mudarse.* Vestem, indusium mutare. || Variar de opinió. *Mudarse, mudar.* In diversum transire. || Cambiar lo geni, costum, modo de vida. *Trocarse, mudarse.* Mutari. || fam. Anàrsen de algun paratge ó conversació. *Irse, mudarse, marchar.* Abeo, is.

MUDÀRSELI Á ALGÚ 'L COLOR. fr. Anàrsen lo color natural per algun accident repenti. *Demudarsele á alguno el color.* Vultum immutari.

MUDAT, DA. p. p. *Mudado.* Mutatus.

MUDEA. f. ant. y

MUDESÀ. f. Impediment, privació de la facultat de parlar. *Mudez.* Vocis privatio, impedimentum.

MUDOLÓ. m. Munt. *Monton.* Acervus, i.

MUE Ó MUER. m. Tela de seda que fá ayguas. *Mué, muer.* Serica tela undulata.

MUECA. f. Monada, postura. *Mueca.* Gesticulatio, nis. || MOECA.

MUFLA. f. Cuberta de fanch rodona y vuyd a ab forats pera cubrir los fornets de la farga. *Mufla.* Testaceum foci operculum.

MUGERIL. adj. ant. AFEMINAT. || Propi de ó pertanyent á la dona. *Mugeril, mugeriego.* Muliebris.

MUGIR. v. n. Bramar lo bou. *Mugir.* Mugio, immuhio, is.

MUGIT. m. La veu del bou. *Mugido, mu.* Mugitus, us.

MUGORÓ. m. ant. y

MUGRÓ. m. La punta de la mamella. *Pezon.* Papilla, æ.

MUGRONERA. f. Pessa rodona de plom, estany ó vidre ab que las donas se fan los mugrons. *Pezonera.* Plumbea papillarum forma.

MUXARNONS. m. pl. Bolets molt petits que's posan en los guisados. *Setas.* Fungus, i.

MUXELLS. m. náut. Cordetas de filet en forma de trena, sobre una cana de llargas, pera subjectar lo cable al virador sempre que 's vira al cabrestant, pera apagar una vela, trincar la canya del timó, etc. *Baderna,* y *mojel* quant s'aplica al cable. Funiculi ex filamentis.

MUJADA. m. Cabot, cap de ase; peix de mar y de riu com de peu y mitj de llarch, de carn molt estimada. *Mujol, mugil, budion, matajudio.* Mugil, is. || *MOJADA.*

MUJOL. m. MUJADA. || m. Peix que creix fins á la llargària de prop de tres pams; cos casi rodó; llom que tira á pardo, ab dos aletas, la meytat superior dels costats del mateix color, ab cinch ó sis ratlles més foscas posadas de llarch y lo restant del cos platejat. Sa carn es molt estimada. *Mujol, mujin, matajudio, budion.* Mugil sephatus.

MUL. m. ant. MATXO.

MULA. f. La femella del matxo, y es estéril com ell. *Mula.* Mula, æ. || Tumor gál-lich. *Incordio.* Inguinus tumor.

MULA DE PAS. La domada per anarhi á caball. *Mula de paso.* Mulus gradarius.

BONICH FERNAR DE MULA, Y LA FERNAVA PER LA CUA. ref. pera burlarse del qui fá ó diu qualsevol cosa fora de propòsit. *Hermoso atar de rocin, y atádale por la cola.* Inopportunè facere vel loqui.

SI VÓLS MULA SENSE VICI, VES Á PEU. ref. que ensenya que 's deuben tolerar y dissimular alguns defectes en las cosas que per sa naturalesa no poden sér enterament perfectas. *Quien quisiere espada sin vuelta, ande sin ella; quien quisiere mula sin tacha, andese á pie.* Nihil est ab omni parte beatum.

MULADAR. m. FEMER.

MULAM. m. MULETADA.

MULAR. adj. Pertanyent al matxo ó mula. *Mular.* Mulinus. || m. Peix de mar de color blau. *Glaucoco, muleta,* ter. *cigena.* Glaucus, i.

MULASSA. f. ter. CUCAFERA. || Guarniment de fusta que cuberta ab lo drap de morts se posa en lo mitj de la iglésia pera figurar la caixa del difunt quant se li fan las exéquias. *Tumba.* Arca sepulcralis.

MULAT, A. adj. MULATO. || m. Matxo que no té un any. *Muleto.* Anniculus mulus.

MULATA. f. ter. La mula que no té un any. *Muleta.* Mula annicula.

MULATER. m. Mosso de mulas ó averias. *Mulatero, muletero, mulero, cabañil.* Mulio, nis.

MULATO, A. adj. Lo fill de pare blanch y mare negra ó á la inversa. *Mulato.* Hibridus.

MULETA. f. p. u. CAOSSA. || Ventrell, pap. *Cusajar.*

Ventriculus, i. || d. de mela. *Muleta.* Mula annicula.

MULETADA. f. Conjunt de mulats y mulatas. *Muletada.* Armentum, i.

MULETILLA. f. La porció petita que 's pren de algun desengrexant entre menjada y menjada, y l' objecte que coadjuva en petit á mantenir un assumpto ó empresa. *Muletilla, muleta, tiente en pi.* Refectio, nis.

MULLA. f. Carn de bestiar que penja sens estar aferrada á cap os. *Falda.* Soluta, separata caro.

MULLADA. f. La acció de mullar ó mullarse alguna cosa. *Mojada.* Madefactio, nis. || La porció de alguna cosa que 's mulla de una vegada. *Mojada.* Quantitas madefacta.

MULLADER. m. Clot, toll de fanch y aygua. *Regajal, charco.* Lacus, us.

MULLADINA. f. MULLADURA.

MULLADURA. f. Acte y efecte de mullar. *Mojadura.* Madefactio, nis.

MULLAMENT. m. MULLADURA.

MULLAR. v. a. Empapar, xopar alguna cosa ab algun licor. *Mojar.* Madeo, es. || *BANTAR.* || Remitejar repetidas vegadas alguna cosa ab esponja ó panyo empapat de aygua ó de altre líquit sense fregarla. *Chapotear.* Madefacio, is.

MULLARSE. v. r. Tirarse per sobre algun cosa líquida. *Mojarse.* Madefacere. || Rébrer la mulladura. *Mojarse.* Madefieri. || Rébrer la pluja ó altra humitat de manera que la aygua penetre. *Celarse.* Aqua penitus flui.

MULLAT, DA. p. p. *Mojado.* Madefactus.

MULLER. m. La dona ab respecte á són marit. *Mujer.* Uxor, is.

MULLER QUE NO MENJA AB VOS, DESPRÉS MENJA MÉS QUE DOS. ref. ab que 's nota als que fan vèurer que no menjan, y detrás ó en ausència s'atipan de requisits. *Quien no come á la mesa, á sus solas se retesa.* Qui vulgo non est, clam lautis utitur cecis.

TOTHOm CASTIGA LA MALA MULLER, MÉSOS LO QUI LA TÉ. ref. Denota que tothom vol que's castiguen los delictes, però no quant ells són culpats. *Justicia, mas no por mi casa.* Adsit ubique Themis, nostris procul ædibus adsit.

MULLERAR. v. a. ant. Donar muller, casar al bome. *Casar.* Dare in uxorem.

MULTA. f. Pena pecuniària. *Multa.* Multa, æ.

MULTAR. v. a. Imposar multa. *Multar.* Multo, as. || Exigir á algú la multa per haver entrat ab bestiar en lloch vedat. *Multar.* Multo, as.

MULTIFORME. adj. Lo que té várias formes ó figuras. *Multiforme.* Multiformis.

MULTILÀTERO, A. adj. De molts costats. *Multilátero.* Multilaterus.

MULTIMAMA. f. Nom que's dóna á las femelles que tenen molts mamellas; la truja, la gossa, etc., están en aquest cas. *Multimama.* Multipama, æ.

MULTIPLICABLE. adj. Lo que's pòt multiplicar. *Multiplicable.* Multiplicabilis.

MULTIPLICACIÓ. f. Aument dels individus de una espècie. *Multiplicacion*. *Multiplicatio*, nis. || arit. Producte de dos números un per altre y 'l modo y regla de multiplicar. *Multiplicacion*, *multiplifico*. *Multiplicatio*, nis.

MULTIPLICADAMENT. adv. m. Per multiplicació. *Multiplicadamente*. *Multiplicando*. || RESPECTIVAMENT.

MULTIPLICADOR. m. Qui multiplica. *Multiplificador*. *Multiplicator*, is. || arit. Lo número per qui s'ha de multiplicar alguna quantitat. *Multiplificador*. *Multiplicatio*, nis.

MULTIPLICAMENT. m. MULTIPLICACIÓ.

MULTIPLICANDO. m. Lo número que s'ha de multiplicar per altre. *Multiplicando*. *Multiplicandus*, i.

MULTIPLICAR. v. a. Aumentar los individuos de una espècie. *Multiplicar*. *Multiplico*, as. || arit. Pèndrer un número tantas vegadas quantas unitats té altre per qui's multiplica. *Multiplicar*. *Multiplico*, as.

MULTIPLICARSE. v. r. Aumentarse. *Multiplicarse*. *Multiplicari*.

MULTIPLICAT, DA. p. p. *Multiplicado*. *Multiplicatus*.

MÚLTIPLE. adj. De moltes maneres ó modos. *Múltiple*. *Multimodus*. || arit y geom. Lo tot ó número respecte á su part alíquota, com trenta respecte de sis, perquè sis per cinch són trenta. *Múltiple*. *Multiplex*.

MULTIPlicitAT. f. Abundància ó multitut excessiva en número. *Multiplicitad*. *Multiplicitas*, atis.

MÚLTIPLO. m. Nom que's dona á la quantitat que conté á una altra exactament cert número de vegadas. *Múltiplo*, *multiple*. *Multipius*, *multiplex*.

MULTITUT. f. Abundància, gran número, concurs. *Multitud*, *muchedumbre*, *montantada*. *Multitudo*, inis, y turma, æ, la de personas.

MUNDA. f. La acció de netejar. *Limpia*, *monda*. *Mundatio*, nis. || n. p. de d. síncope de RAMONA.

MUNDETA. d. de RAMONA.

MUNDÀ, NA. adj. y

MUNDANAL. adj. ant. Cosa del mon. *Mundano*, *mundanal*. *Mundanus*. || Donat á las cosas del mon. *Mundano*. *Mundanus*.

MUNDANAMENT. adv. m. Ab propensió á las vanitats mundanas. *Mundanamente*. *Propensa in vitæ oblectamenta studio*.

MUNDAR. v. a. NETejar.

MUNICIÓ. f. La càrrega de las armas de foch. *Municion*. *Scollopeti instructus*. || pl. Los manteniments ó queviurers de un exèrcit. *Muniones de boca*. *Annona*, æ. || Armas, màquines y tot lo que necessita un exèrcit. *Muniones*. *Bellicus apparatus*. || PROTECCIÓ, FORSA, AUTORITAT.

SER DE MUNICIÓ. fr. fam. ab que's denota que alguna cosa s'ha fet depressa y malament. *Ser de municion*. *Ruditer, festinanter factum esse*.

MUNICIONAR. v. a. Provehir de municions. *Municionar*. *Munio*, is.

MUNICIPAL. adj. Lo que es de ó pertany al municipi. *Municipal*. *Municipalis*. || y

MUNICIPALITAT. f. Ajuntament ó consell. *Municipalidad*. *Municipalitas*, atis.

MUNICIPE. m. Ciutadà natural de un municipi. *Municipe*. *Municeps*, ipis.

MUNICIPI. m. Ciutat que's governa per sas lleys y costums. Entre 'ls Romans gosava del for de la llibertat de Roma. *Municipio*. *Municipium*, ii. || pl. En la antigüetat romana, las colònies y ciutats confederadas. *Municipios*. *Municipia*, orum. || AJUNTAMENT. 1.

MUNIFICÈNCIA. Lliberalitat, generositat. *Munificencia*. *Munificentia*, æ.

MUNIFICI, CA. adj. Esplèndit, generós, liberal. *Munifico*. *Munificus*.

MUNIÓ. f. Multitut, quantitat gran. *Diluvio*, *parva*, *nubada*, *numerosidad*, *tropa*, *hatajo*. *Copia*, æ. || Multitut de gent ó cosas que's mouhen. *Hormiguero*, *hervidero* y *gentio* s'aplica á la gent. *Afluentia*, æ.

MUNIR. v. a. FORTIFICAR. || PROVEHIR.

MUNIT, DA. p. p. ant. FORTIFICAT, PROVEHIT, EQUIPAT, ABASTAT.

MUNT. m. Pila de cosas unas sobre altres. *Monton*. *Strues*, is. || Agregat, multitut de cosas. *Monton*. *Turba*, æ. || Puig ó montanya que termina en punta. *Pico*, *picacho*. *Picus*, i. || Junta, pilot de gent posada en rodona. *Monton*. *Glomeramen*, inis. || met. La persona mal fardada. *Monton*. *Spurcitius acervus*. || ant. MONT. || Montanyeta de terra. *Monron*. *Monticulus*, i.

MUNT DE PEIXOS. La porció de peixos posats uns damunt de altres ó apilotats. *Hacina*. *Fascialorum strues*.

MUNT DE LLENTA. Pila de ella. *Timada*. *Lignorum strues*.

MUNT DE PEDRAS. Pila de ellas que se sól posar en los camps y en las voras dels camins. *Mojano*. *Lapidum tumulus*.

DE MUNT. MONTANYÓS, SERRANÍ.

EN UN MUNT. m. adv. De cop, tot plegat. *De monton*, *en monton*. *Acervatim*.

MUNTA. f. Aucell que's posa de manifest pera atraure als altres. *Reclamo*, *añagaza*. *Illex avis*.

MUNTADA. f. PUJADA, COSTA. || La acció y efecte de muntar la artilleria. *Montaje*. *Tormentorum bellicorum plaustra*. || Lo fustam de las pessas de artilleria. *Montaje*. *Tormentorum bellicorum plaustra*.

MUNTADOR. m. Pedris ó altra cosa pera pujar á cavall ab més facilitat. *Montador*, *montadero*. *Podium ad facilius in equum ascendendum*.

MUNTAMENT. m. ant. Acte y efecte de pujar. *Subida*. *Ascensio*, nis.

MUNTANT. m. Fust que's posa en lo costat del bastiment de las finestras, etc. *Gamba*, *pierna*.

Lignei marginis in fenestris laterale tigillum. || Cada un dels dos pals que subjectan la biga del trull. *Calamon, guadera*. Axis, is.

MUNTAR. v. a. PUJAR. || v. n. Posarse, pujar sobre alguna cosa. *Montar*. Ascendo, is. || Importar, pujar una quantitat á certa suma. *Montar*. Summam esse. || ter. UNTAR.

MUNTAR Á CABALL. fr. *Montar á caballo*. Equum, in equum ascendere.

MUNTAT, DA. p. p. *Montado*. In equo sedens.

MUNTANYA. f. MONTANYA.

MUNTET. m. d. PILETA.

MUNYECA. f. Unió de la ma ab lo bras, composta de vuyt ossos petits. *Muñeca*. Carpus, i. || Drap ab que s' embolica algun ingredient ó medicina. *Muñeca*. Parvum involucrum medicamento confectum. || Drap ab carbó molt dins, pera passar-lo per sobre dels dibuixos. *Cisquero*. Lintum, i. || NINA.

JUGAR LAS MUNYECAS. fr. Fér anar la ma á una part y altra pera adquirir agilitat en la esgrima. *Muñeqear*. Carpum hic illuc vertere.

MUNYEUQUETA. f. La munyeca ab que's refresca la boca dels malalts. *Hisopillo, guisopillo*. Refrigeratorius panniculus.

MUNYEYRA. f. Ball usat pels natural de Galícia. *Muñeira*. Saltationis quædam.

MUNYIDOR. m. Qui muny. *Ordeñador*. Emulgens.

MUNYIDORA. f. Olla, vas pera rébrer la llet quant se muny. *Ordeñadero, tarro, colodra*. Mulctra, æ.

MUNYIMENT. m. La acció de munyir. *Ordeñamiento*. Mulctrum, i.

MUNYIR. v. a. Esprémer las mamellas pera traurerne la llet. *Ordeñar*. Mulgeo, es. || Cullir ab las mans las olivas sense bárrerlas. *Ordeñar*. Oleas ex arbore stringere.

MUNYIT, DA. p. p. *Ordeñado*. Mulsus.

MUNYUCH. m. EMBULL, CAPDELL, EMBOLICH, PILOT.

MUNYONS. m. pl. Cada un dels eixs del canó. *Muñon*. Axis, is.

MUR. m. ant. MURALLA, PARET. || ant. RATA.

MURADA. f. Costat interior de la embarcació. *Amurada, murada*. Interius navislatus. || MURALLA.

FÉR AYGUA PER MURADAS. loc. ant. náut. *Hacer agua por los costados*. Navim aquam interioribus lateribus accipere.

MURAGAS. f. pl. MURRONS.

MURAL. adj. Pertanyent á la muralla. *Mural*. Muralis.

MURALLA. f. Fàbrica de parets dobles que tánca una plassa. *Muralla, muro*. Murus, i. || Tanca de paret, tàpia, etc. *Muro*. Paries, etis.

BÁRRER LAS MURALLAS. fr. Disparar contra ellas la artilleria á fi de destruhirlas. *Batir las murallas*. Tormentis mœnia quatere.

DINS DE LAS MURALLAS. m. adv. En l' espay que

queda tancat ó circuït per las murallas. *Intra muros*. Intra muros.

FORA DE LAS MURALLAS. m. adv. Fora de la població ó lloch tancat ó murallat. *Extramuros*. Extramuros.

MURALLAR. v. a. Cenyir de murallas. *Murar*. Mœnibus sepire. || Fér paret tot voltant de algun hort, vinya, etc. *Murar*. Muro circumdare.

MURALLAT, DA. p. p. *Murado*. Mœnibus septus, cinctus.

MURALLETA. f. Ampit. *Pretil, antepecho*. Lorica, æ.

MURANY. m. MUSTELA.

MURAR. v. a. ant. MURALLAR.

MURAT, DA. p. p. MURALLAT.

MURCA. f. Solatje que fá l' oli ú oliva. *Alpchin, amurca*. Amurca, æ. || ant. Pósit, máres. *Bez*. Fœx, cis. || MORCA.

MURCADA. f. ant. MURCA.

MURCAROLS. m. pl. MALCORATJES.

MURENA. f. peix. MORENA.

MURET. m. MURALLETA. || *Muralleta*. *Pretil*. Lorica seu fulcimentum saxum.

MURGULA. f. Espécie de bolet que's fá en las vinyas; té la forma de una pinya. *Cagarria, ovipilla*. Boletus, i.

MURIACH. m. RATAPINYADA, RATPENAT.

MURIAT DE MERCURI. Sólit blanch, insòlit, insoluble en la aygua; calentat se volatilisa, y forma cristalls que són prismas tetraédros, terminats per piràmides de quatre caras; se torna groch, y acaba per ennegrirse quant s' exposa per un temps á la llum. *Muriato de Mercurio, hidroclorato de Mercurio, cloruro de Mercurio*. Chloruretum murias Mercurii.

MURIAT DE OR Y SOSA. m. Es una combinació triple que no existeix en la naturalesa. || presenta en forma de cristalls prismàtics, quadrangulars y prolongats, deliquescents, de un gust hermós: serveix pera 'l mal de ulls, inflamacions, poagre, reuma, oftalmias cròniques y brians mèntichs. *Cloruro ó muriato de oro y sosa*. Chloruretum murias auri et sodii.

MURIÀTICH, CA. adj. Lo que ha estat en mal morra, ó adobat ó amanit ab ella. *Muridico*. Murialticus.

MURMULL Y MURMUR. m. MURMURI. || *MURAMENT*. || Lo moviment suau del ayre, ayga, fullas dels arbres, etc. *Murmureo, murmurio, murmullo, susurro*. Susurrus, i. || y

MURMURACIÓ. f. Conversa secreta en parladici de algú. *Murmuración, murmullo*. Obmurmuratio, nis. || Acció de murmurar ó fér ruidó de *Murmuración*. Murmuratio, nis.

MURMURADOR, A. m. y f. Qui parla mala descrédit dels ausents. *Murmurador, juzgamiento, malsin*. Murmurator, is. || Qui parla entre dents. *Murmurador*. Murmurator, is.

MURMURAMENT. m. Ruido confus. *Murmu-*

llo, mormullo. Murmur, is. || Ruido sòrt ó confús dels que parlan baix. *Murmullo, mormullo*. Admurmuratio, nis.

MURMURAR. v. a. Censurar, parlar mal y ab descrèdit de altre estant ausent. *Murmurar*. Murmuro, as. || Parlar ab baixa veu. *Susurrar, murmurar*. Murmuro, as. || Rondinar, parlar entre dents per algun enfado ó displicència. *Murmurar, murmurar, gruñir, rezongar, refunfuñar, rezar*. Murmuro, as. || Fér rumor la aygua corrent. *Murmurar*. Murmuro, as.

MURMURARSE. v. r. Comensarse á dir ó divulgarse alguna cosa secreta. *Susurrarse, rugirse*. Susurrari.

MURMURI. m. Brugit del aygua, arbres, etc. *Murmulo*. Murmur, is.

MURÓ. m. Adorno fét á manera de flor molt gran. *Floron*. Voluta florem referens. || blas. Adorno á manera de flor que's posa en lo círcul de algunes coronas. *Floron*. Ornatus gentilitius florem referens.

MURRI. A. adj. Bribó, pícaro, de mal viurer. *Genforro, galfarro, galfarron, picaron*. Grassator, is.

MURRIA. f. Espècie de tristesa ó mal humor ab carregament de cap que obliga á anar ab lo cap baix y melancólich. *Murria*. Profundus mœror. || Enig ó malícia lleugera y de poca durada. *Fanfurria*. Ira, æ.

MURRISÀ Y MURRITORT. m. MORRITORT.

MURRONS. m. pl. MORRONS.

MURTRA. f. Arbust olorós y sempre vert, la fulla semblant á la del boix però no tant llustrosa. *Arayan, mirto, murta*. Myrtus, i.

COSA DE MURTRA. Lo que es de murtra ó participa de sas qualitats ó virtuts. *Mirtino*. Myrteus.

MURTERA. f. Murtra borda. *Murtilla, murtina*. Oxymyrsine, is.

MURTRÓ. m. Fruyt de la murtra. *Murton, murta*. Myrtea bacca.

MURULLA. f. SARDINETA, PEIXET.

MUS. n. p. de home. *Mucio*. Mucius, ii.

MUSA. f. Deydat que'ls poetas fingian presidir á la poesia y á to'as las arts lliberals: eran nou principals que las feyan fillas de Júpiter y de la memòria. *Musa*. Musa, æ. || Númen, ingeni poètic. *Musa*. Musa, æ. || ARMUSSA.

ENTÈNDRE LA MUSA. fr. CONÈIXER LA MAULA.

PICAR LA MUSA. fr. PICAR LA VENA.

MUSCH, CA. adj. Pardo, obscur. *Musco, amusco*. Castaneus.

MUSCLE. m. Part alta de la espatlla del home abont comensan los brassos. *Hombro*. Humerus, i. || anat. Part del cos animal composta de fibras carnosas, nerviosas, tendons, nirvis, artèries y vasos linfàtics, y de una membrana externa que ho cobre tot, es l' immediat instrument del moviment. *Músculo, murecillo*. Musculus, i.

APLICAR LO MUSCLE. fr. met. fam. Traballar ab activitat, ajudar ó contribuir al logro de algun fi.

Arrimar el hombro. Vehementer, omni conatu incumbere.

MUSCLEJAR. v. n. Arrupir los muscles. *Encogerse de hombros, encoger los hombros, concomerse*. Humeros contrahere.

MUSCLERA. f. Refors que's posa en la camisa en la part que correspon al muscle. *Hombrito*. Subculæ humeris assuta bractea. || Pessa de la armadura antiga que cubria 'l muscle. *Hombreira*. Humeralis, is.

MUSCLO. m. Espècie de petxina més ampla que alta, un poch llustrosa, varia molt en los colors, y 'l peix que conté es comestible. *Almeja, chirla*. Mutulus, i. || anat. MUSCLE.

MUSCO, A. adj. MUSCH.

MUSCULAR. adj. Lo que pertany als muscles. *Muscular*. Ad musculos pertinens.

MÚSCULO. m. ant. anat. MUSCLE.

MUSCLÓS, A. adj. Guarnit de muscles. *Musculoso*. Musculosus.

MUSEO. m. Acadèmia de ciències y arts. *Museo*. Musæum, ei. || MONETARI. || ant. REMOST.

MÚSICA. f. Ciència físico-matemàtica que tracta dels sons armònichs. *Música*. Musica, æ. || L' art de cantar. *Música*. Musica æ. || Concert, consonància de veus ó instruments. *Música*. Musicæ symphoniæ concentus. || Companyia de músichs. *Música*. Symphoniaci, orum. || Composició musical, y 'l paper en que està escrita. *Música*. Musicæ compositiones. || Per antífrasis lo soroll dissonant. *Música*. Dissonantia, æ. || Agregat de papers en que estan escrites las composicions musicals. *Música*. Scriptura musica.

MÚSICA DE PEUS, MANS Ó BASTONS. Lo soroll que's fá á compás ab alguna de aquestas cosas. *Toqueado*. Sonus ad numerum editus.

MÚSICA LI FÁS, TU NO LA HAURÁS. ref. Denota que regularment los que passen més mal temps per haver una dona, no la logran. *Santa Olalla en Barcelona quien se la hace no se la logra*. Non lira vincitur mulier.

AQUESTA ES UNA ALTRA MÚSICA. loc. met. ab que's denota la inconnexió de alguna espècie ab lo que s' estava dihent. *Ese es otro cantar*. Alia res est.

FÉR UNA MÚSICA. fr. Obsequiar á algú tocant devant de ell ó de sa casa algun concert de instruments ó veus. *Dar música*. Musicis concentibus aliqui obsequi.

MUSICAL Y MÚSICH, CA. adj. Pertanyent á la música. *Músico, musical*. Musicus. || Pertanyent al càntich y al metro ó vers. *Músico*. Melicus. || m. Qui sab y exerceix l' art de la música. *Músico*. Musicus, i, y chordacista, æ, citharædus, i, lyricen, fidicen, inis, lo de instrument de cordas; y choraulla, choraules, æ, lo de flauta ú oboé, y tibicen, tubicen, inis, lo de trompeta.

MÚSICH PAGAT NO FÁ BON SO. ref. Denota que no convé pagar adelantat lo treball que s' ha de fér. *A dineros pagados, brazos quebrados; obra pagada*,

brazo cortado. Cessat opus, fuerit si merces ante soluta.

DE MÚSICH, PINTOR Y BOIG CADA EU 'N TÉ UN POCH.
ref. DE METJE, etc.

MUSSAMENT. m. AMUSSAMENT.

MUSSAR. v. a. AMUSSAR.

MUSSETA. f. ARMUSSA, ALMUSSA, MUCETA.

MUSSÍLAGO. m. MUCÍLAGO.

MUSSOL. m. Auccell nocturno, tiesso de cos, lo cap tirat en detrás, la cara rodona, lo bech revenxinat, ulls grossos y rodons; de tant estranya figura que basta pera agafar aucells. *Mochuelo.* Asio, nis. || Gra que naix en la pestanya del ull. *Orzuelo.* Ordeolus, i. || met. Qui fá molts posturas y en qualsevol cosa s' encanta. *Mochuelo.* Irrequietus. || fam. Trist, melancólich. *Lechuzo, saturnino.* Tristis.

MUSSOL BANYUT. Espécie de mussol dit així per formar sas plomas del cap dos banyas en los costats. *Torillo, buharrillo, buharro, buho cornudo.* Aluco, nis.

SI SÒ MUSSOL, NO SÒ SOL. ref. que sól dir algú pera consol mal entés de sos dols, perque altres tenen los mateixos. *Mal de muchos, gozo es.* Solatium est miseris socios habere penates.

MUSSOLINA. f. Tela de cotó molt fina. *Musellina.* Gossipina tela tenuissima.

MUSSULMAN. m. Nom que's dona als mahometans y significa verdader creyent. *Musulman.* Verè credens.

MUSTATXONI. m. Bescuytet en forma de dos ànguls aguts units ú oposats. *Bizecochito.* Dulcinarius panis.

MUSTELA. f. Animal molt esturdit semblant á la rata, més prim y de color roig; máta la rata y altres animals, y perjudica á la cria dels aucells. *Comadreja.* Mustela, æ. || Peix sens escata, de uns oinch peus de llarch; té la boca col·locada en la part inferior del cap, de modo que pera usar de ella s' ha de posar boca pera amunt. *Mustela.* Squallus mustelus. || ter. SANCHTRAHIT.

ES UNA MUSTELA. loc. met. Se diu de la persona molt viva y esturrida. *Es una chispa.* Vividus, soters est.

MUSTI, A. adj. Melancólich, trist. *Mustio.* Languidus. || Marxitat. *Mustio.* Languidus.

MUSTÍ. m. gos DE REMAT. || Doctor de las lleys dels mahometans. *Mustí.* Mahometanus sacerdos.

MÚSTIAMENT. adv. m. Tristament. *Mustiamente.* Mœstè.

MÚSTICH, GA. adj. Flach, decaygut. *Mustio, lánguido, marchito, lacio, veriondo.* Marcidus.

TORNARSE MÚSTICH. fr. MUSTIGARSE.

MUSTIESA. f. Falta de ufana y vigor. *Marchitez.* Languedo, inis.

MUSTIGARSE. v. r. Pérdrer las plantas ó flors són vigor y ufana. *Marchitarse, alaciarse.* Marcidum fieri.

MUSTIU, VA. adj. ant. MÚSTICH.

MUT, DA. adj. Qui té impediment en l'òrgano de la ven. *Mudo.* Mutus. || met. Silenciós, callat. *Mudo.* Taciturnus.

CENT ANYS HA QUE ES MORT LO MUT Y ENCARA 'L CUL LI PUT. ref. que denota que las malas accions tenen sos resultats tart ó dejorn. *Antaño murió el mulo, y ogaño le huele el culo; antaño me mordió el sapo, y ogaño se me hinchó el papo.* Frustra præcæditarum injuriarum memoria revocatur.

QUEDARSE MUT. fr. No parlar, no saber que respondrer. *Emudecer.* Obmutesco, is.

SER MUT. fr. Se diu del qui calla sobradament en una conversació. *Estar de muda.* Sileo, es.

TORNARSE MUT. fr. Pérdrer la paraula. *Emudecer.* Mutesco, is.

MUTABILITAT. f. Inconstància, lleugeresa. *Mutabilidad, volubilidad.* Inconstantia, æ.

MUTACIÓ. f. Mudansa, variació. *Mutacion.* Mutatio, nis. || MUDANSA.

MUTILACIÓ. f. y

MUTILAMENT. m. ant. Separació de un membre vivent del cos. *Mutilacion.* Mutilacio, nis.

MUTILAR. v. a. Tallar, separar algun membre vivent. *Mutilar.* Mutilo, as.

MUTILAT, DA. p. p. *Mutilado.* Mutilatus.

MUTUAL. adj. ant. MÚTUO.

MUTUALMENT Y MÚTUAMENT. adv. m. Recíprocament. *Mutuamente, recíprocamente.* Mutuò.

MÚTUO, A, adj. Recíproch, igual en la correspondència. *Mútuo, mutuaí.* Mutuus. || m. for. Contracte en que's torna la mateixa quantitat que's pren, sens interés. *Mútuo.* Mutuum, i.

MUYAR. v. a. ant. MULLAR.

MUYLER. f. ant. MULLER.

MUYRA. ant. Temps irregular del verb MORIR. *Muera.* Moriatur.

MYLS. adj. ant. MILLOR.

N. Quinzena lletra del abecedari: 's pronuncia *en*. Sola ab un punt supleix lo nom que no se sab ó que 's vol dir. En los mapas y escrits de marina significa 'l Nort: N. O. Noroest: N. N. O. Nort, no-roest: N. N. E. Nort, nordest. Entre 'ls antichs fou numeral y valia 900, y ab una ratlleta sobre, 9000. En las medallas, é inscripcions significa Numerio, nom propi; y N. N., nominals.

NA.

NA. f. ant. DONYA.

NABATEU, VA. adj. Lo natural de ó pertanyent á Nabatea regió de la Aràbia deserta. *Nabateo*. Nabathæus.

NABLA. f. Instrument músich á modo de salteri. *Nabla*. Naula, æ.

NABOT. m. NEBOT.

NÁCAR. m. y

NÁCARA. f. NACRE.

NACARAT, DA. adj. Lo que es de un color semblant al nacre. *Anacarado*. Conchæ colore præditus.

NACIANGENO, A. Natural de y lo pertanyent á la ciutat de Nacianzo. *Nacianceno*. Nacianzenus.

NACIÓ. f. Gent, col·lecció de habitants de un país, província ó regne. *Nacion*. Natio, nis. || En sentit vulgar, significa qualsevol estranger. *Nacion*. Advena, æ.

NACIÓ BATEJADA. CRISTIANISME.

NACIONAL. adj. Pertanyent á la nació. *Nacional*. Gentilitius.

NACIONALITAT. f. Afecte particular, ó propietat de alguna nació. *Nacionalidad*. Patrius affectus.

NACRE. m. La conxa ó closca en que 's cria la

perla. *Madreperla*, *nácar*. Margaritifera concha, callum margaritæ. || ant. CORN MARI.

DE COLOR DE NACRE. *Nacarado*. ROSEUS. || NACARAT.

NADADOR. m. Qui nada. *Nadador*. Natator, is. || Lloch en que s' acostuma á nadar. *Nadadero*, *natatorio*. Natatoria, æ.

NADADOR DE DINS DE LA AYGUA. BUSO.

NADAL. m. Festivat de la nativitat de Cristo. *Navidad*. Jesuchristi natalis.

DE NADAL Á SANT ESTEVE. loc. Denota que alguna cosa té molt poca consistència ó durará molt poch. *Como cuchara de pan; á lumbre de pajas; durar de misa á visperas*. Quod possit, duret.

NADAMENT. m. ant. La acció de nadar. *Nado*. Natatus, us.

NADAR. v. n. Anar per sobre la aygua 'ls animals. *Nadar*. Nato, as. || Anar qualsevol cosa sobre la aygua ó altre licor. *Nadar*. Supernato, as. || Anar un licor sobre de altre. *Nadar*. Nato, as. || Anar per dins de la aygua, com fan los bussos. *Somormujar*, *somorgujar*, *bucear*. Urinor, aris. || met. Abundar en alguna cosa. *Nadar*. Superabundo, as. || v. n. Se diu del caball que anant al gallop alsa massa 'ls membres anteriors. *Nadar*. Nato, as.

TOT NADANT. m. adv. ab que s' explica la acció de nadar. *A nado*. Natatu.

NADELA. f. ABANYA. 2.

NADELLA. f. Insecte. CABRA. 2.

NADILLA. f. Pessa de ferro ab dos cuas de oreneta sobre la qual descansa la mola volant en los molins fariners. *Anadilla*, *nabija*. Subscus ferrea.

NADILLER. m. Encaix en la mola pera sostenir la nadilla. *Anadillero*, *nabijero*. Ad subscudem ferream fulciendam linea.

NADIR. m. astron. Punt de la esfera celeste davall de nostres peus, oposat al zénit. *Nadir*. Nadir.

NADIU, VA. adj. ant. Natural, fill de alguna part. *Natural. Naturalis.*

NAFIL. m. ant. Instrument músich de vent. *Ñafil. Fistula, æ.*

NÁFORA. f. ter. cínia.

NAFRA. f. Llagà en las bèstias, regularment en las cabalcaduras per haverlas fregat l' ensellament. *Natadura. Petimen, inis. || ant. FERIDA. || ant. LLAGA.*

PLÉ DE NAFRAS. Se diu de las cabalcaduras que per flacas y vellas, ó per molt treballar están totes de escorxaduras ó nafras. *Caroñoso. Ulcerosus.*

TOCARLI LA NAFRA. fr. TOCARLI AL VIU.

NAFRAR. v. a. Llagar á una bèstia per fregarli l' ensellament. *Matar. Lædo, is. || ant. FERIR. || ant. LLAGAR. || v. r. Se diu de la cabalcadura que se li fan nafras pel fregar del bast, sella ó altre cos dur. Natarse. Lædi.*

NAFRAT, DA. p. p. *Herido, llagado. Exulceratus.*

NAFTA. f. Betum oliós, nitrós, inflamable, que 's troba surant per la aygua en várias parts del antich y nou continent. *Nafta. Naphta, æ.*

NAIP. m. ant. CARTA. 3.

NAIXEDOR, A. m. y f. PÓSTUMO.

NAIXEDURA. f. Posterna que 's cria junt á la ungla. *Panadizo, panarizo. Reduvia, æ.*

NAIXEMENT. m. L' acte y efecte de náixer. *Nacimiento. Nascentia, æ. || Per antonomásia lo de nostre Senyor Jesucrist. Nacimiento. Natalis, is. || Origen, descendència. Nacimiento. Initia, orum. || Condió; classe, sanch, família, casa. Nacimiento. Ortus, us. || Lloch abont algú ha nat. Nacimiento. Natalis locus. || Origen, principi ó causa de alguna cosa. Nacimiento. Principium, ii. || La surtida de un astre sobre 'l propi horisont. Nacimiento. Ortus, us. || L' acte de eixir de la terra 'ls sembrats ó plantas y de aquestas las flors ó fruyts. Nacimiento. Germinatio, nis.*

NAIXEMENT PREMATUR. Lo que 's verifica ántes del terme comú ú ordinari de la naturalesa. *Nacimiento precoz. Nascentia præmatura.*

NAIXEMENT TARDÁ. 'L que 's verifica després del terme comú ú ordinari de la naturalesa. *Nacimiento tardío. Tarda nascentia.*

NAIXENSA. f. NAIXEMENT. || ant. NAIXEDURA.

NÁIXER. v. n. Surtir á llum del ventre de la mare 'l fill. *Nacer. Nascor, eris. || Brotar, apuntar, surtir las plantas damunt terra. Despuntar, nacer. Germino, as. || Criarse, produhirse alguna cosa en alguna part. Nacer. Innascor, eris. || Eixir lo borrisol, pel ó ploma en lo cos del animal. Nacer. Pronascor, eris. || met. Comensar á véurer en l' horisont algun astre. Nacer. Nascor, eris. || met. Tenir principi una cosa de altra. Nacer. Orior, iris. || met. Inferirse una cosa de altra. Nacer. Infero, ers. || met. Eixir, tenir principi las fonts ó rius en cert lloch. Nacer. Profuio, is. || met. Comensar una cosa de altra, eixir de ella, com: NÁIXER*

un segon orde de arquitectura de un primer. Nacer. Exurgo, is. || Venir, descendir, originarse. Nacer. Mano, as. || Provenir, descendir de alguna família ó llinatge. Nacer. Nascor, eris. || Surtir, aparéixer de nou. Nacer. Provenio, is. || Deixarse véurer ó sobrevenir repentinament alguna cosa que estava oculta ó s' ignorava, ó no s' esperava. Nacer. Apareo, es.

NÁIXER AB LA FLOR EN LO CUL. fr. fam. Sér ditxós ó afortunat. *Nacer de piés. Omnia prosperè alicui evenire.*

NÁIXER EN ALGUN DIA Ó HORA. fr. met. Haverse lliurat de algun gran perill. *Nacer en algun dia ó hora. Hunc diem verè natalem alicui appellare posse.*

QUI HO TÉ AL NÁIXER MAY HO DEIXA. ref. GENI Y FIGURA FINS Á LA SEPULTURA.

QUI PRIMER NAIX PRIMER PEIX. ref. Denota que 'ls fills primogénits arreplegan la hisenda, y 'ls segons se quedan sense tenir que menjar. *Quia antes nace, antes pace. Prioris melior est conditio.*

NAIXIMENT. m. ant. Fill petit ó de llet del animal. *Cria. Pullus, i. || ant. met. Origen, principi. Nacimiento. Origo, inis.*

NALGUES. f. pl. Ancas. *Nalgas. Clunes, ium.*

NAMA. f. GOLOSINA, LLAMINERIA.

NAN. m. ant. No res. *Nada. Nihil. || ant. NANO.*

NANA. f. ant. MARE.

NANET, A. adj. d. *Enanico, illo, ito. Valdè nanus.*

NANO, A. adj. Qui es molt petit en estatura. *Enano. Pusillus. || met. Molt petit en sa línea. Enano. Pusillus. || met. POCH, INSIGNIFICANT.*

NANQUINS. m. pl. MABÓ.

NANS. adv. ant. ABANS.

NANSA. f. ANSA. || Còp pera pescar. *Butron, nansa, buitron, buitrino. Nassa, æ.*

NAP. m. Planta de dos peus de alt, de arrel en forma de fus, blanca y en algunas castas groga ó parda, y 's coneix també ab lo mateix nom: se menja cuyta, y pera aquest fi 's cultiva. *Nabu. Rapa, æ. || Lo que's deixa pera llavor. Bunio. Bismas, adis. || met. Home petit y gras. Recoquin, regordete. Crassus, brevisque homo. || Conjunt de naps. Naberia. Naporum congeries. || vulg. Napoleon, moneda. Napleon. Napoleon, is.*

NAP BORT. REPUNXÓ.

NAP RODÓ. Certa espècie de naps més rodons que 'ls comuns. *Rapo. Rapa, æ.*

ARA PER NAPS ARA PER COLS. loc. Denota que may estam ab satisfacció. *En verano por calor, y en invierno por el frio nunca falta achaque al viro. Urimur æstu, officium nebulæ, frigus et aura nocent.*

BON NAP, Ó BON NAP 'N HAVEN ARRANGAT. loc. Denota la admiració ó disgust que causa alguna cosa. *Fuego; chispas; bueno anda el ajo; hemos hecho buena hacienda; buena va la danza. Heu! Pape!*

COSA DE NAPS. Lo que es propi de ells ó 's fá de ells. *Nabal, nabar.* Naparius.

MAY SE SAP SI ES GROS LO NAP, FINS QUE HA DESCUBERT LO CAP. ref. NO SE SAB DE QUI SÓN LOS MATXOS, FINS QUE L'ARRIERO ES MORT.

NO VALER UN NAP TORRAT. fr. met. ab que's desprecia á algun subjecte. *No vale sus orejas llenas de agua.* Cribrum est ad aquam exhauriendum.

PELAR COM UN NAP. fr. fam. PELAR. 8.

SÉR UN NAP. fr. met. Sér molt petit de estatura. *No salir del suelo.* Pusilla statura esse.

SI VOS DIHUEU NAPS, RESPONEU COLS. loc. Denota que lo que's diu ó respon no veacomodat al assumpto de que's tracta. *Como por los cerros de Ubeda.* Toto celo aberrare, distare; abs re plane esse.

TANT SE ME'N DONAN NAPS COM COLS. loc. Denota que á algú tant se li'n dóna de un modo com de un altre. *Tanto ó lo mismo se me da así que así, ó así que asado, ó no se me da así que asado.* Nihil attinet sic.

NAPAR. m. Terreno plantat de naps. *Nabal, nabar.* Napina, æ.

NAPEAS. f. pl. Ninfas de las montanyas y boscos. *Napeas.* Napeæ, arum.

NAPET. m. d. *Nabillo.* Napus exilis.

NAPOLEON. m. Moneda francesa de cinch franchs y en Espanya de dinou rals. *Napoleon.* Moneta sic dicta.

NAPOLITÀ, NA. adj. Natural dey lo pertanyent á Nápoli ciutat de Itàlia. *Napolitano.* Napolitanus.

NAPRÉS. adv. ant. DESPRÉS. || ant. *Así le acacació.* Sic illi evenit.

NAQUEIX. m. adv. ant. Igualment, també. *Si tambien.* Pariter.

NAQUIS, SA. adj. ant. CURT. DIMINUT.

NARBONÉS, A. adj. Lo que pertany á Narbona y á la Gália narbonesa. *Narbonés, narbonense.* Narbonicus.

NARCÍS. n. p. de home. *Narciso.* Narcissus, i. || Flor blanca y roja per dins, espècie de lliri. *Narciso.* Narcissus, i. || mit. Jove que enamorat de sa guapesa en una font, fou convertit en la flor narcís. *Narciso.* Narcissus, i.

NARCISO Ó NARCISSO. m. NARCÍS. 2.

NARCÓTICH, CA. adj. Lo que té virtut de adormir ó entorpir. *Narcótico.* Narcoticus.

NARCOTISME. m. Efectes produhits pels venenos narcòtics. *Narcotismo.* Narcotismus, i.

NARDO. m. Planta de jardí de flors blanques y olorosas. *Nardo.* Nardus, i.

LO QUE PERTANY AL NARDO. *Nardino.* Nardinus.

NARET. m. fam. REVÉS, COP, PLANTOFADA.

NARILS Ó NARISSES. m. pl. ant. Forats del nas. *Narices, ventanas.* Nares, ium.

NARÍS. m. ant. NAS.

NARONJA. f. Toronja de pell doble plena de grops. *Toronja, zamboa.* Citreum, ei.

NARONJER. m. Arbre que produheix las naronjas. *Toronjo.* Citrea malus.

NARRACIÓ. f. Relació, exposició, la acció de contar alguna cosa. *Narracion, narrativa.* Narratio, nis. || ret. Declaració ó exposició de un fét ab totes las circumstàncies per la comprehensió del assumpto. *Narracion.* Narratio, nis.

NARRACIONETA. f. d. *Cuentecico, illo, narracion breve.* Narratiuncula, æ.

NARRADOR, A. m. y f. Qui conta, refereix, narra. *Narrador.* Narrator, is.

NARRAR. v. a. Contar, referir. *Narrar, esponer.* Narro, as.

NARRATIVA. f. NARRACIÓ. 1. || Xarrativa, habilitat, destresa, en referir las cosas. *Narrativa.* Narrandi facultas.

NARRATORI, A. adj. Pertanyent á la narració ó á lo que la inclou. *Narratorio, narrativo.* Narrativus.

NAS. m. Órgano del olfato y de la respiració, que també serveix pera purgar lo cervell. *Nariz.* Nasum, i.

NAS AGULENCH. Lo que es en forma de bech de àguila. *Nariz aguileña.* Aquilinus nasus.

NAS ARRUFAT. Lo que es alt de la punta. *Nariz arregazada.* Resimæ nares.

NAS DE LLUMANERA. ant. BROCH.

NAS DE TABACO. 'L qui pren molt tabaco de pòls. *Tabacoso.* Tabaci pulvere nimis utens.

NAS GROS. Lo qui té 'l nas més gros de lo regular. *Narigon, narigudo.* Nasutus.

NAS PLA, XAFAT, XATO, Ó ROM. Lo nas quasi pla que no cobreix com lo regular. *Nariz chata, remachada, roma.* Obtusæ, simæ nares, depressus nasus.

ARRUFAR LO NAS. fr. met. Repugnar alguna cosa. *Torcer las narices.* Renuo, is.

ESCARBOTARSE 'L NAS. fr. Putinejarse 'ls forats del nas ab los dits. *Hacer pelotillas.* Nares inurbanè digitis extergere.

FIGAR LO NAS PER TOTS LOS CULS. fr. fam. Ficarse en tot. *Meter el hocico en todo, ó con sus once de oveja.* Omnibus se inserere.

LLEVAR Ó TALLAR LO NAS. fr. *Desnarigar.* Nares amputare.

NO HI HA QUE FIAR DE QUI TINGA NAS EN LA CARA. loc. Adverteix la poca fidelitat que hi ha en la gent. *Hoy dia no hay que fiar; fiar de Dios sobre buena prenda.* Nemo est cui committere, credere, fidem dare.

QUI TÉ BON NAS, TÉ BON DETRÁS. exp. fam. ab que se sól molejar al qui té 'l nas gros. *La buena portada honra la casa.* Honestas facies hominem commendat.

SENTIR DE NAS. fr. Percibir olor de alguna cosa. *Dar á uno en la nariz alguna cosa.* Redoleo, es.

SENTIRSE DE NAS Ó DE CAP DE NAS. fr. met. Presumir, endevinar algú lo que altre vól executar. *Dar en la nariz; oler, husmear.* Redoleo, es.

TENIR NAS DE GOS PERDIGUER. fr. met. Pressentir alguna cosa. *Tener largas narices, ó narices de perro perdiguero.* Prævidere; longè redolere.

TRÁURER LO NAS. fr. fam. Deixarse véurer. *Asommar.* Sese ostendere.

XAFAR Ó REVENTAR LO NAS EN SANCH. fr. que usen los noys, y equival á fêrse surtir sanch del nas quant van á cops de punys. *Hacer la mostaza.* É naribus sanguinem pugnus extrahere.

XAFARSE 'L NAS. fr. Malmetrêrse ab algun cop. *Hacerse las narices.* Nares offensare.

NASARENO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Nazaret ciutat de Galilea. *Nazareno, nazáreo.* Nazarennus.

NASART. m. Un dels registres del orga compost de flautas comunes ó punxagudas pels dos extrems y de major diámetro que'l regular; sa composició es de unísono, terceras, quintas y octavas formant una suavíssima armonia. *Nasardo.* Organorum ordinum regula sic dicta.

NASCUT, DA. p. p. fam. irr. NAT.

NASSAL. adj. Pertanyent al nas. *Nasal.* Ad nasum pertinens.

NASSARI. n. p. de home. *Nazario.* Nazarius, ii.

NASSET. m. d. *Narigueta, nariguilla.* Nasutula, æ.

NASSUT, DA. adj. Qui té gran nas. *Narigon, nason, narigudo.* Nasutus.

NAT, DA. p. p. *Nacido.* Natus. || adj. Propi, á propòsit. *Nacido.* Natus. || Tots los homes passats y presents. *Nacidos.* Nati, orum.

BEN Ó MAL NAT. De noble ó baix naixement. *Bien ó mal nacido.* Claro vel obscuro sanguine natus.

HE NAT POBRE Y 'M TROBO VESTIT, ENCARA HE ADQUIRIT. ref. Denota que pera consolarnos, cada hu déu conformarse ab la seva sort. *Pobre naci, pobre me hallo, ni pierdo ni gano.* Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.

NATA. f. Flor de la llet. *Crema, nata.* Cremor, is. || met. Lo més principal y estimat en qualsevol línea. *Flor, nata.* Flor, ris. || Cop donat al clatell ab lo palmell de la ma. *Pescozonada, pescozon.* Colapsum, i.

TRÁURER LA NATA. fr. Separar de la llet la flor ó part més substancial. *Desnatar.* Spumam adimere.

NATAL. adj. Pertanyent al naixement. *Natal.* Natalis.

NATALICI, A. adj. Pertanyent al naixement. y á las festas que's fan en ell. *Natalicio.* Natalitius.

NATETA. f. d. de nata. 1. *Natilla.* Butyrum lactis exiguum. || d. de nata. 3. *Lijero pescozon.* Suavis percussio.

NATILLA. f. CREMA.

NATIU, VA. adj. Lo qui naix naturalment. *Nativo, natural.* Nativus. || Lo que pertany al naixement. *Nativo.* Nativus.

NATIVITAT. f. Lo dia del naixement. *Natividad, nacimiento.* Natale, is.

NATJADA. f. Pallissa de assots. *Azote, paliza.* Verberatio, nis.

NATJAR. v. a. *Assolar. Azolar, zurrar.* Verbero, as.

NATO, A. adj. Unit á altra cosa com á dependència de ella. *Anejo, nato.* Annexus.

NATSARI. m. ant. NASSARI.

NATURA. m. NATURALESA. || mús. Una de las tres propietats de la música entre las de bequadro y bemoll. *Natura.* Musicæ natura. || ant. LLINATGE. PROSÀPIA. || ant. Qualitat, propietat. *Naturaleza.* Natura, æ. || ant. CLASSE, SORT, ESPÈCIE. || Sexo, parts genitals dels animals. *Natura, naturaleza.* Natura, æ.

DE MALA NATURA. loc. ant. *De mala catadura.* Pravi aspecti.

NATURAL. adj. Pertanyent á la naturalesa, conforme al geni ó propietat de las cosas. *Natural.* Naturalis. || Fill de algun poble ó regne. *Natural.* Naturalis. || Ingénuo en són modo de procehir. *Natural.* Ingenuus. || Sense artifici. *Natural.* Naturalis. || Lo que imita á la naturalesa ab propietat. *Natural.* Naturalis. || Lo que es regular y succeheix comunment. *Natural.* Naturalis. || Lo que's produheix ab solas las forsas de la naturalesa. *Natural.* Naturalis. || NATIU. 1. || S' aplica als senyors de vassalls, ó als que per són llinatge tenian dret á la senyoria encara que no fossen de la terra. *Natural.* Naturalis. || m. Geni, índole, inclinació pròpia de cada hu. *Natural.* Natura, æ. || Complexió. *Natural.* Natura, æ. || PÀTRIA.

AL NATURAL. m. adv. Sèns art, sense composició. *Al natural.* Naturaliter.

BON Ó MAL NATURAL. Bona ó mala complexió. *Bien ó mal complexionado.* Benè vel malè constitutus.

COPIAR DEL NATURAL. fr. Se diu dels pintors ó escultors que treballan servintlos de modelo la naturalesa. *Copiar del natural.* Ad vivum pingere.

POCH NATURAL. AMANERAT.

NATURALESA. f. Lo propi ser de cada cosa. *Naturaleza.* Natura, æ. || L' agregat, orde y disposició de tolas las entitats que componen l' univers. *Naturaleza.* Natura, æ. || Lo principi universal de tolas las operaciones espontànies é independents del artifici. *Naturaleza.* Natura, æ. || med. Lo principi intrínsech que regeix, governa y causa tots los moviments naturals y funcions del cos. *Naturaleza.* Natura, æ. || Temperament de qualitats en lo cos del animal, com: NATURALESA seca, freda, etc. *Naturaleza.* Natura, æ. || La virtut, qualitat ó propietat de las cosas. *Naturaleza.* Vis, is. || La qualitat, orde y disposició dels negocis y dependències. *Naturaleza.* Natura, æ. || Origen de algú en la part ahont ha nat. *Naturaleza.* Natura, æ. || Força ó activitat natural. *Naturaleza.* Natura, æ. || Qualitat á sér tingut per natural de un poble. *Naturaleza.* Natura, æ. || Privilegi que obté un estranger pera gosar dels drets propis dels naturals. *Naturaleza, naturalizacion.* Civis privilegii donatio. || pint. y escult. Qualsevol de las cosas que presenta la naturalesa. *Naturaleza.* Quælibet naturalis res. || NA-

TURALITAT. || ant. Dependència feudal y drets feudals sobre personas y cosas. *Naturaleza*. Natura, æ.

NATURALISAR. v. a. Admètrer com natural al estranger, concedirli 'l privilegi de gosar los drets que gosan los naturals del país. *Naturalizar*. Municipem facere.

NATURALISAT, DA. p. p. *Naturalizado*. Civitate donatus.

NATURALÍSSIM, A. adj. sup. *Naturalísimo*. Valdè naturalis.

NATURALISTA. m. Qui coneix, descriu y examina las cosas naturals. *Naturalista*. Naturalis historiæ doctus.

NATURALITAT. f. Origen que algú té en alguna ciutat ó regne y 'l dret que per ell s'adquireix de gosar los privilegis propis dels naturals. *Naturalidad*. Civitatis jus. || Ingenuitat, senzillesa, dolsura en lo tracte y modo de procehir. *Naturalidad*. Ingenuitas, atis. || Conformitat de las cosas ab las lleys ordinàries y comunas. *Naturalidad*. Naturæ legibus conformitas.

NATURALMENT. adv. m. Segons la naturalesa. *Naturalmente*. Naturaliter. || Ab senzillesa. *Naturalmente*. Geminè. || Sens art. *Naturalmente*. Ad naturam, secundum naturam. || De un modo natural ó que no excedeix la forsa de la naturalesa. *Naturalmente*. Naturaliter.

NAU. f. Embarcació, barca. La més gran de la família de las galeras que sols se movia pel vent y la vela. Alguns de sos derivatius admetian á vegadas lo rem. *Nave, nao, bajel, barco*. Carina, æ. || En los edificios es un canó seguit de bóveda, com la de la iglesia. *Nave*. Pronaum, i.

NAU DE LA IGLÉSIA Ó DE PERE. met. Col·lecció dels fets baix lo govern del Sumo Pontífex. *Nave*. Ecclesiæ navis.

NAU ESTANTA. ant. La reparada pera que no sas-se ayguas. *Nave estanca*. Ferruminata navis.

ANAR LA NAU EN TERRA. fr. *Dar al través, varar*. Navem in scopulis hærerere.

DONAR LATS Á LA NAU. loc. ant. náut. *Dar la banda la nave*. Navem inclinare.

ELIXIR DE LA NAU. fr. Deixar de manarla. *Salir del mando de la nave*. Navi renunciare.

EN NAU. loc. ant. náut. Á BORDO.

FLETAR UNA NAU Á SÓN COMPTE. fr. *Fletar una nave á su riesgo, por su cuenta*. Per aversionem conducere navem.

LEVAR LA NAU. loc. ant. náut. SARPAR.

SORRAR LA NAU. fr. *Lastrar*. Saburro, as.

SPATXAR Ó ESPATXAR LA NAU. fr. ant. Habilitarla pera'l viatge. *Aviar, habilitar*. Paro, as.

TIRAR LA NAU. loc. ant. náut. *Sacar en tierra la nave, vararla*. Navim in terra trahere.

NAUETA. f. d. NAUHETA.

NAUFRACH. m. ant. NAUFRAGI.

NAUFRAGANT. p. a. Qui naufraga. *Naufragante*. Naufragans. || adj. NAUFRAGO.

NAUFRAGAR. v. n. Anàrsen á fons, pérdrerse

la embarcació. *Naufragar*. Naufrago, as. || met. Eixir mal de alguna empresa ó negoci. *Naufragar*. Rem suam in desperatis et profligatis habere.

NAUFRAGI. m. Acció de anàrsen á fons una embarcació. *Naufragio*. Naufragium, ii. || met. Pérdua, desgràcia, desastre gran. *Naufragio*. Infortunium, ii.

NAUFRAGO, A. adj. Qui ha patit naufragi. *Naufrago*. Naufragus. || S' aplica als peixos monstruosos que fan naufragar las embarcacions. *Naufrago*. Naufragus. || Llansat ó escupit del mar. *Naufrago*. Ejectus.

NAUFRAIGH. m. ant. NAUFRAGI.

NAUGEAR. v. n. ant. NAVEGAR.

NAUGER. adj. ant. NAVEGANT.

NAUHETA. f. d. *Navecilla, ita, ica*. Navicula, æ. || BARQUILLA. 2.

NAUMÀQUIA. f. Festa, pelea, batalla fingida de naus. *Naumachia*. Naumachia, æ. || Lo lloch destinat pera'l combat fingit de embarcacions. *Naumachia*. Naumachia, æ.

NAUSCOPI. m. Instrument per medi del qual poden distingirse las embarcacions á gran distancia. *Nauscopio*. Nauscopius, ii.

NAUT, A. adj. ant. nov.

NAÚTICA. f. Ciència y art de navegar. *Nautica*. Nautica ars.

NAÚTICH, A. adj. Naval, pertanyent á la náutica ó marina. *Nautico*. Nauticus.

NAUTODICE. m. Títol de certs magistrats subalterns de Atenas encarregats de terminar las diferències entre naviers y marins. *Nautodice*. Nautodices.

NAUXER. m. ant. Capità de barco. *Capitan, comandante de nave*. Navarchus, i.

NAVAGETA. f. d. *Navajilla, ica, ita, navajuela*. Parva novacula.

NAVAJA. f. Ganivet que's tánca, de punta roma pera afeytar. *Navaja*. Scalptorium, ii. || ter. GANIVET.

NAVAJA ESTRETA. La que es més curta y té la fulla més estreta que las regulars. *Verduquillo*. Scalptorium minus.

NAVAL. adj. Pertanyent á las naus, al mar, á la marina, á la navegació. *Naval*. Classicus. || m. pl. Tela de lli no molt fina. *Morlés, laval*. Tela lineas sic dicta.

NAVARRES, A. adj. ant. y

NAVARRO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Navarra regne de Espanya. *Navarro*. Vasconicus.

NAVEGABLE. adj. Lo que's pót navegar, que porta naus. *Navegable*. Naviger, navigabilis.

NAVEGACIÓ. f. Acte y efecte de navegar. *Navegacion*. Navigatio, nis. || Lo temps que dura un viatge per la aygua. *Navegacion*. Navis actionis tempus.

NAVEGADOR, A. m. y f. y

NAVEGANT. p. a. Qui navega. *Navegante, navegador, nauta*. Nauta, æ.

NAVEGAR. v. n. Fér viatge ó viatjar per mar. *Navegar.* Navigo, as. || met. Anar de unas terras á otras tractant y comercieiant. *Navegar.* Undique quoquoversus ire.

NAVETA. f. BARQUILLA. 2.

NAVICULARI. m. Armador ó capitá de embarcació mercant entre 'ls romans. *Naviculario.* Navicularius, ii.

NAVILL. m. ant. y

NAVIO. m. VAIXELL.

NAVIXELLA. f. d. ant. VAIXELLET.

NAYA. f. ant. CORREDOR. 2.

NÁYADES. f. pl. mit. Ninfas dels rius y de las fonts. *Náyades.* Naias, nais, idis.

NE.

NE. ant. NI. || ant. EN. || ant. conj. Y. || Se pren com á pronom. *De el, de ella, de ello.* Ex eo, ea, eo.

NEBODER, A. m. y f. BENEBOT.

NEBOT, DA. m. y f. Fill ó filla del germá ó germana. *Sobrino, népote.* Sobrinus, i.

NECEDAT. f. Tonteria. *Majaderia, necedad estupidéz, boberia.* Inscitia, æ. || Imprudència, terquedat, perfidia. *Necedad.* Imprudentia, æ. || Ditxo ó fét fora de rahó. *Badajada, necedad.* Ineptia, æ.

NECESSARI, A. adj. Precís, indispensable. *Necesario.* Necessarius. || Lo que es menester y 's necessita pera alguna operació ó pera lograr algun fi. *Necesario.* Necessarius. || fil. Lo que 's fá com obligat de altra cosa, com á oposat á lo voluntari. *Necesario.* Necessarius. || fil. S' aplica á las causas que obran sense llibertat per determinació de sa naturalesa. *Necesario.* Necessarius. || for. ant. S' aplicava al hereu instituhit quant era esclau del testador. *Necesario.* Necessarius.

NECESSÀRIA. f. Comuna, bassa, secreta. *Letrina, necessaria, secreta, lugar comun, privada, igriega, escusado.* Latrina, æ. || GARITA, GALERIA.

ESCURAR NECESSÀRIAS. fr. Tráurer la inmundícia depositada en ellas. *Llimpiar letrinas.* Exstercoro, as.

NECESSÀRIAMENT. adv. m. Per necessitat ó precisió. *Necesariamente.* Necessariè, necessariò.

NECESSARIÍSSIM, A. adj. sup. *Necesarisimo.* Maximè necessarius.

NECESSITADÍSSIM, A. adj. sup. *Necesitadísimo.* Summè indigens.

NECESSITAR. v. a. Forsar, obligar, precisar. *Necesitar.* Cogo, is. || v. a. y n. Havèr menester, tenir falta de alguna cosa. *Necesitar.* Indigeo, es.

NECESSITAT, DA. p. p. *Necesitado.* Coactus. || La forsa natural de las cosas que las obliga á obrar inevitablement. *Necesidad.* Necessitas, atis. || ant. Precisió, obligació indispensable. *Necesidad.* Necessitudo, inis. || Pobresa, miséria. *Necesidad.* Inopia, æ. || Perill en que 's necessita, que exigeix prompte auxili. *Necesidad.* Periculum, i. ||

La falta que fá alguna cosa pera executar ó conseguir lo que 's desitja. *Necesidad.* Necessitas, atis. || Qualsevol de las evacuacions corporals. *Necesidad, á necesidad de la naturaleza.* Urgentis alvei necessitas. || La falta continuada de aliment que fá defallirse; y en aquest sentit se diu: càurer de NECESSITAT. *Necesidad.* Victus inopia summa vel indigentia. || mit. Diossa falsa á qui tot obehia. *Necesidad, hado, destino.* Necessitas, atis.

NECESSITAT COMUNA. teol. La en que una persona v. g. pót passar encara que ab treball. *Necesidad comun.* Necessitas communis.

NECESSITAT DE MEDIS. teol. La precisió absoluta de una cosa sense la qual no's pót conseguir la salvació. *Necesidad de medio.* Necessitas medii.

NECESSITAT DE PRECEPT. teol. Aquella en que posa alguna lley que obliga. *Necesidad de precepto.* Necessitas præcepti.

NECESSITAT EXTREMA. L' estat en que algú perdrá la vida sinó ix de ell, ó no s' acut ab l' auxili. *Necesidad extrema.* Necessitas gravis.

ESTAR EN EXTREMA NECESSITAT. fr. ARRIBAR AL EXTREM.

FÉR DE LA NECESSITAT VIRTUT. fr. Fér algú de bona gana lo que no's pót evitar. *Hacer de la necesidad virtud.* Necessitatem versam in voluntatem.

LA NECESSITAT NO TÉ LLEY. ref. Explica que 'l que té urgent necessitat, se créu dispensat de las lleys y obligacions comunas. *La necesidad carece de ley.* Necessitas nulla lege tenetur; necessitas caret lege.

NECH. adj. ant. OCULT, AMAGAT.

NECI, A. Tonto, ignorant, fátuo, ximple. *Necia.* Stultus. || S' aplica á las paraulas ú obras fora de rahó, com: pregunta, acció NÉCIA. *Necio.* Ineptus. || Lo faltat de rahó. *Necio.* Stolidus.

NÉCIAMENT. adv. m. Tontament. *Neciamente.* Insipienter, ineptè, absurdè, fatuè, stolidè.

NECROLOGIA. f. Notícia, llista de morts. *Necrologia.* Mortuorum nota.

NECROLÓGICH, CA. adj. Pertanyent á la necrologia. *Necrológico.* Ad mortuorum catalogum pertinens.

NECROSCÓPIA. f. Exàmen del cadáver pera descobrir lo lloch de las malalties, la alteració dels òrgans y la causa de la mort. *Necroscopia.* Cadaveris inspectio.

NÉCTAR. m. mit. Beguda suavíssima é imagnària del Déus. *Néctar.* Nectar, is. || Per analogia 's diu de qualsevol licor molt suau y agradable. *Néctar.* Nectar, is.

NEDEJAR. v. a. NETEJAR.

NEDESA. f. ant. NETEDAT, PURESA.

NEDEU, A. adj. ant. NET.

NEFANDO, A. adj. Indigne, torpe, de que no's pót parlar sens empaix. *Nefando.* Nefandum.

NEFASTO, A. adj. S' aplica als dias que entre 'ls romans no 's podian tractar los negocis públichs y estavan tancats los tribunals. *Nefasto.* Nefastus.

NEFRÍTICH, CA. adj. Dolor causat de pedras ó arena en los ronyons. *Nefritico*. Nephriticus.

NEFROGRAFIA. f. Descripció anatómica dels ronyons. *Nefrografia*. Nefrographia, æ.

NEGABLE. adj. Lo que's pòt negar. *Negable*. Quod negari potest.

NEGACIÓ. f. La acció de negar. *Negacion*, *negativa*. Negatio, nis. || Privació, carència de alguna cosa. *Negacion*. Negatio, nis. || La partícula negativa. *Negacion*. Negativa partícula.

NEGADA. f. La acció de negarse ú ofegarse. *Ahogamiento*. Suffocatio, nis.

NEGADOR, A. m. y f. ant. Qui nega. *Negador*. Inficiator, is.

NEGAMENT. m. ant. INUNDACIÓ.

NEGANT. adv. m. NEGATIVAMENT.

NEGAR. v. a. No convenir á lo que altre diu, donarho per fals. *Negar*. Nego, as. || Dir que no, no concedir lo que 's demana. *Negar*. Denego, as. || No confessar un delict. *Negar*. Nego as. || Vedar, prohibir, destorbar. *Negar*. Veto, as. || Refusar, desdenyar alguna cosa, no regoneixerla com á pròpia. *Negar*. Nego, as. || Ocullar, dissimular. *Negar*. Nego, as. || Ofegar ab aygua. *Ahogar*. Sufloco, as. || INUNDAR. || Fallar, no correspondre a la obligació que imposan alguns títols; com: NEGAR la obediència al príncep. *Negar*. Nego, as. || v. r. Escusarse. *Negarse*. Recusari, renui. || No admétreter algú al qui 'l busca. *Negarse*. Se alicui negare. || OFEGARSE.

NEGARSE Á SI MATEIX. fr. met. Subjectarse en tot al Evangeli. *Negarse á sí mismo*. Se ipsum abnegare.

NEGAT, DA. p. p. *Negado*. Negatus. || CURT. 6. 7. 8. 9.

NEGATIU, VA. adj. Lo que nega. *Negante*, *negativo*. Negans, negativus.

NEGATIVA. f. NEGACIÓ.

NEGATIVAMENT. adv. m. Ab negació. *Negativamente*. Negativè.

NEGLIGÈNCIA. f. Descuyt, omissió, falta de exactitut. *Negligencia*. Negligentia, æ. || PERESA.

NEGLIGENT, A. adj. Descuydat. *Negligente*. Negligens. || PERESÓS.

NEGLIGENTMENT. adv. m. Ab negligència. *Neglinetemente*. Negligenter. || PERESOSAMENT.

NEGOCI. m. Terme genèrich que se substituïeix p'ls termes propis y particulars de cada cosa. *Negoci*. Negotium, ii. || Dependència, pretensió, agència. *Negocio*. Negotium, ii. || Ocupació, assumpto, empleo. *Negocio*. Negotium, ii. || Utilitat, interès, producte de alló en que 's tracta. *Negocio*. Lucrum, i. || NEGOCIACIÓ. || La ganància y utilitat que 's trau de alguna cosa. *Granjería*. Lucrum, i.

NEGOCI DE MALA DIGESTIÓ. 'L que es dificultós de compòndrer. *Negocio de mala digestion*. Res difficilis.

ANAR SALENT Ó FORT ALGUN NEGOCI. fr. Tractarse ab activitat. *Bullir algun negocio*. Urgeri negotium.

ANAR PER SOS NEGOCIS. fr. Córrer de una part á altra fent diligències. *Traginar*. Ultrò citroque perambulare.

BE VA 'L NEGOCI. exp. fam. Estar al segur, fora de perill. *En salvo está el que repica*. Res est in vado.

CÓRRE LO NEGOCI Ó 'LS NEGOCIS. fr. Tenir són curs. *Correr los negocios*. Negotia expedire. || Haverhi molta activitat de comers. *Negociarse*. Negotiari.

DETENIR LO NEGOCI. fr. Posarli destorbs. *Emplasar un negocio*. Moras neclere.

ENTRA EN UN NEGOCI. fr. Pèndrerhi part, encarregar-sen. *Entrar en un negocio*. Negotium in se suscipere.

ESTAR PLE Ó CARREGAT DE NEGOCIS. fr. Trobarse molt ocupat ab multitut de cosas que atèndrer. *Estar rodeado de negocios*. Negotiis circumquaque teneri.

ESTAR SOBRE ALGUN NEGOCI. fr. Activarlo ab eficàcia. *Estar sobre un negocio*. Instare.

EVACUAR UN NEGOCI. fr. EVACUAR. 2.

FER SÓN NEGOCI. fr. Disposar y governar alguna cosa de manera que resulte en profit de qui la maneja. *Hacer su negocio, su agosto*. Rebus suis consulere.

MANEJAR LOS NEGOCIS. fr. Dirigirlos ab destresa y de manera que s' encaminen al fi. *Negociar*. Negotia gerere.

NEGOCIABLE. adj. S' aplica als gèneros ab que's negocia. *Comerciable*. Mercabilis.

NEGOCIACIÓ. f. Comers, tràfeh. *Negociacion*, *negocio*. Negotiatio, nis. || Maneig polítich de las dependències y pretensions. *Negociacion*. Procuratio, nis.

NEGOCIADOR, A. m. y f. NEGOCIANT. || MEDIANER.

NEGOCIANT. p. a. Comerciant, traficant. *Negociante*, *negociador*. Negotiator, is.

NEGOCIANT DE LLANA. Qui trafica ab ella. *Lanero*. Lanarius, ii.

NEGOCIAR Y NEGOCIEJAR. v. n. Comerciar, traficar. *Negociar*. Negotior, aris. || Manejar públicament las dependències ó pretensions. *Negociar*. Negotia gerere. || Ajustar lo traspàs, cessió ó endós de algun vale ó lletra de cambi, arreglant los interessos que s' han de pagar segons estil. *Negociar*. Negotium facere.

NEGOCIET. m. d. *Negozuelo*. Negotiolum, i.

NEGOCIÓS, A. adj. Aplicat, diligent y cuydads de sos negocis. *Negocioso*. Negotiosus.

NEGRAL. adj. NEGRENC.

NEGRAT, DA. p. p. ant. ENNEGRIT, ENMASCARAT.

NEGRE, A. adj. S' aplica al cos opach y porós que reb la llum y no la reflexa. *Negro*. Niger. || Lo que no té la blancura que li correspon. *Negro*. Niger. || Obscur, tenebrós. *Negro*. Niger, gri. || Home ó dona de dit color. *Negro*. Niger.

NEGREJAMENT. m. ant. NEGRON.

NEGREJAR. v. n. Aparèixer negra una cosa. *Negrear.* Nigresco, is. || v. a. ENNEGRIR.

NEGRENCH, CA. adj. Lo que tira á negre. *Negruzco, negral, acijado.* Subniger.

NEGRET Y NEGRILLO, A. m. y f. d. *Negri-lló.* Nigellus, i.

NEGRÍSSIM, A. adj. sup. *Negrísimo.* Nigerrimus.

NEGROMÀNCIA. f. ant. NIGROMÀNCIA.

NEGROMÀNTICH, CA. adj. ant. NIGROMÀNTICH.

NEGROR. f. Qualitat que constitueix las cosas negras. *Negror, negrura.* Nigrities, ei. || Foscó que só precehir á las tempestats. *Cerrazon.* Caligo, inis. || OBSCURITAT. || L' acte de ennegrir. *Negrecimiento.* Nigrificandi actus.

NEGRURA. f. ant. NEGROB.

NEGÚ, NA. adj. ant. NINGÚ.

NEGUIT. m. Mal humor, impaciència, displicència. *Desazon, desabrimiento.* Afflictio, nis. || Disgust ó inquietut interior que causa 'l desitj de una cosa méntres no 's logra. *Comezón, quemazón.* Anxietas, atis. || Inquietut per alguna viva picor ó altra molèstia corporal. *Concomio, concomezón, concomimiento.* Prurientis inquietudo. || Lo viu inquiet desitj de fèr alguna cosa. *Rabanillo, prurito.* Immoderata cupiditas.

NEGUITAJAR. v. r. Apesarar, disgustar. *Desazonar, despechar, desabrir, apesarar, angustiar.* Mærore quempiam afficere. || v. r. Consumirse, estar impacient. *Desazonarse, destrizarse, concomerse, pudrirse, deshacerse; hacerse trizas.* Curâ angi, premi.

NEGUITAJAT, BA. p. p. *Destrizado.* Curâ presus.

NEGUITÓS, A. adj. Malfet, malganós. *Desazonado.* Morosus.

NEGUITOSAMENT. adv. m. Ab neguit. *Desapaciblemente, fastidiosamente, desasosegadamente.* Morosè.

NEGUN, A. adj. ant. NINGUN.

NEL. loc. ant. *Ni le.* Nec ei aut eum.

NELL. loc. ant. *En el.* In illo.

NEM. loc. ant. *Ni me.* Nec mihi ó me.

NEMEU, A. adj. Pertanyent á Nemea ciutat del Poloponès, y al bosch en que Hércules matá al horrorós lleó. *Nemeo.* Nemeus.

NÉMINE DISCREPANTE. m. adv. llat. Ab tots los vots. *Némine discrepante.* Nemine discrepante.

NEN, A. m. y f. Noy ó noya petits. *Borro, nene, pàrvulo.* Infantulus, i. || Xixell, fàcil de sér enganyat. *Motolito, motolotico.* Inexpertus. || met. L' innocent y senzill. *Tortolico, illo, ito, pollito.* Candidus.

NEN DEN CÍSSAS. Minyó gran que té propietats de noy. *Niño de la rollona.* Centum annorum puer.

NINGÚ, NA. m. y f. ant. NINGÚ.

NENS. loc. ant. *Ni nos.* Nec nobis vel nos.

NENÚFAR. m. ESCUDET. 3.

NEO, A. adj. nou.

NEOCATÓLICH, CA. adj. Lo que pertany al neocatolicisme. *Neocatólico.* Neocatholicus.

NEOCATOLICISME. m. Espécie de filosofia cristiana introduhida per alguns moders escritors y polítics. *Neocatolicismo.* Neocatholicismus.

NEÓFIT. m. Recent convertit á la verdadera religió. *Neófito.* Neophytus, i.

NEOMÉNIA. f. Primer dia de la lluna. *Neomenia, novilunio.* Neomenia, æ.

NEONOMI. adj. Individuo de una secta cristiana que no admitia l' Antich Testament y no regoneixia més que l' Evangeli. *Neonomio.* Neonomius, i.

NEPREN. loc. ant. Així succeheix. *Así acaece.* Ita accidit.

NEPTA. f. Planta de Espanya de fullas en figura de cor, cubertas pel revés de una borra blanca. *Nebada, nebada.* Melissa nepeta.

NEPTÚ. m. mit. Déu de las ayguas. *Neptuno.* Neptunus, i.

NEQUÍCIA. f. ant. MALDAT.

NEREIDAS. f. pl. Ninfas del mar, que las pintavan mitj dona y mitj peix. *Nereidas.* Nereides, um.

NERO. m. Peix de dos peus de llarch, de cos quasi oval, un poch xato, groguench pel llom y blanch pel ventre, 'l cap groguench: sa carn se té per una de las més delicadas. *Nero.* Perca, æ.

NERONIÀ, NA. adj. Lo pertanyent á Neró, sisé emperador de Roma, mónstruo de torpesa y crueltat. *Neroniano.* Neraseus, neronianus. || S' aplica á la sangria que repeteix molts vegadas en un dia y en un mateix animal. *Neroniana, nerónica.* Eodem in die credum phlebotomum.

NERVI. m. y derivats. NIRVI.

NERVÍ, NA. adj. Que s' aplicava á tota substància medicamentosa, que aplicada al exterior té la propietat de confortar lo sistema nerviós. *Nervino.* Nervinus.

NERVOMOTILITAT. f. Propietat en virtut de la qual los nirvis són modificats per las impressions y transmeteixen las modificacions al cervell. *Nervomotilidad.* Propietas qua nervi modificantur.

NERVOMOTOR. m. Agent susceptible de modificar un nirvi de modo que sa modificació sia transmesa al cervell. *Nervomotor.* Agens proprietate nervium modificandi gaudens.

NESCIÈNCIA. f. Ignorància, necedat. *Nesciencia.* Inscitia, æ.

NESCIENT. adj. Ignorant. *Nesciente.* Inscius, nesciens.

NESPLA. f. Fruyt rodó, molsut, remata ab una espécie de corona, revestit de una pell groguenca y aspra, però quant es madura blana, parda y dolça; comunment madura fora del arbre en paratges, ombrívols. *Nispola, néspora, atspéro.* Mespilum, i.

NESPLER. m. y

NESPLERA. f. Arbre de uns dotze peus de alt, la soca tortuosa, però cuberta de fullas en figura,

de llansa, dures y pel revés cubertas de borra blanca, las flors blanques, grans y solitàries. *Nispero*. *Mespilus*, i.

NET, A. loc. ant. En *este*, en *esta*. In hoc, in hac.

NET, A. m. y f. Fill de fill ó filla del avi. *Nieto*. *Nepos*, otis. || Descendent de alguna línia en la tercera, quarta y demès generacions. *Nieto*. *Nepos*, tis.

NET, A. adj. Límpio, pur. *Limpio*, *neto*, *puro*. *Mundus*. || Lo que resulta lúquid ó sense taras. *Neto*. *Purus*. || adv. **NETAMENT**.

NET COM UNA PATENA. loc. fam. Llis, molt net. *Mondo*; como el pelo de la masa. *Limpidus*.

NET Y CLAR. m. adv. Ab tota claredat, sense ningun reparo ni mirament. En *buen romance*, *redondo*, en *puridad*. *Liquidè*.

EN NET. m. adv. ab que s' explica 'l valor fixo que queda de alguna cosa descontats los gastos. En *limpio*. *Deductis impensis*.

FÉR NET. fr. Acabar tot lo que algú té. *Hacer flux*; *dar finiquito*. *Omnia dissipare*. || fr. Acabar una cosa; regularment se diu en lo joch. *Quedarse á espaldas*. *Pecunia exui*.

JUGAR NET. fr. met. No fèr trampas. *Jugar limpio*. *Integrè procedere*.

POSAR EN NET. fr. Copiar lo que estava en borrador. *Poner en limpio*. *Transcribo*, is. || met. Aclarar algun negoci. *Poner en limpio*. *Liquidò*, as.

QUEDAR NET Y ESCURAT. fr. met. Quedar sense diners. *Quedar limpio*. *Nullam alicui pecuniam reliquam esse*.

TRÁURER EN NET. fr. Deduhir la substància ó conseqüència clara de alguna cosa. *Sacar en limpio*. *Deduco*, is. || fr. **POSAR EN NET**.

NETAMENT. adv. m. Sense ningun reparo, ab resolució. *Redondamente*, *resueltamente*. *Apertè*.

NETEDAT. f. Curiositat, limpiesa. *Limpieza*, *aseo*, *tersura*. *Munditia*, æ.

NETEJA Y NETEJADA. f. **NETEJAMENT**. || La operació que s'fa en las minas pera separar dels metalls las matèries barrejadas. *Lava*, *lave*. *Lotio*, nis.

NETEJADOR, A. m. y f. Lo qui neteja. *Limpiador*. *Mundator*, is.

NETEJAMENT. m. ant. L' acte y efecte de netejar. *Limpia*, *limpiadura*, *limpiamiento*. *Purgatio*, nis.

NETEJAR. v. a. Limpiar. *Limpia*. *Mundo*, as.

|| met. Fèr fugir de alguna part als que són perjudicials en ella, com: lo camí de lladres, la mar de corsaris. *Limpia*. *Purgo*, as. || **RENTAR**. || **PURIFICAR**. || Tráurer á alguna cosa las barrejas. *Limpia*. *Purgo*, as. || Parlat de las canonadas y conductos de aygua es ficarhi un manat de romagues sentlas anar amunt y avall pera que arranquen la brutícia. *Zarrear*. *Rut eis virgis aquæductus purgare*. || Tráurer la brutícia de las pedras preciosas y alhajas de or y plata, y ferlas tornar bonicas per medi de un pinzell de cerdas. *Sedear*. *Supellectilia cetacea scopulâ detergere*.

NETEJAR PER SOBRE. fr. Tráurer la brutícia de alguna cosa molt lleugerament sense deixarla ben neta. *Deslavar*, *deslavazar*. *Eluo*, is.

NETEJAT, DA. p. p. *Limpiado*. *Tersus*.

NETET. A. m. y f. d. *Nietecillo*, *ico*, *ito*, *nete-zuelo*. *Nepotulus*, i.

NEU. f. Vapor que's glàssa en la atmósfera, y cau en borrallons menuts y esponjosos. *Nieve*. *Nix*, *nivis*. || pl. Temporada en que neva molt. *Nieves*. *Nives*, *ium*.

FÉRSE DE NEU. fr. FÓNDRESE. 4.

PENSAR LAS NEUS DE ANTANY, SI CAURÁN ENGUANY. fr. met. ab que's repren á algú que no está ab lo que's dia. *Pensar en las musarañas*. *Alia agere*.

TORNARSE DE NEU. fr. met. Fóndrerse, no trobarse alguna cosa per haverla perduda ó robada. *Oscurecerse*, *hacerse noche*, *volar*. *Abdi*.

NEULA. f. Canó de pasta fina y prima á manera de las hóstias. *Barquillo*, *suplicacion*. *Placen'a circumvoluta*. || ant. *BOYRA*, *BROMA*. || Rovell del blat. *Añublo*, *tizon*, *niebla*. *Rubigo*, *inis*.

ESPETAR NEULA. fr. fam. Tenir gana. *Estar á diente*. *Incænatum esse*.

NEULAR. v. a. Tacar los blats de rovell. *Atizonar*. *Segetibus rubiginem importare*, *ferre*.

NEULARSE. v. r. Migrarse. *Revenirse*. *Contrahi*. || Rovellarse 'ls blats. *Añublar*, *atizonarse*, *anublar*. *Marcesco*, is. || met. Mal-lograr, frustrarse alguna petició. *Anublar*. *Evanesco*, is. || ter. **ENMOSTIGARSE**.

NEULAT, DA. p. p. *Anublado*. *Adustus*. || adj. **MIGRAT**.

NEULELLA. f. Tendrum que termina la part inferior del esternon, y correspon á la boca del ventrell: se sol relaxar sent forsa ó encadarnantse, y ab lo temps s' ossifica. *Paleta*, *paletilla*, *mucronata*. *Stomachi cartilago*.

CAURER LA NEULELLA. fr. Afluixarse, *Caerse la paletilla*. *Stomachi cartilaginem relaxare*.

NEULER. m. Qui fa ó ven neulas. *Barquillero*. *Crustularius*, ii. || pl. Motllo pera fèr neulas. *Barquillero*. *Ferreus ad laganos efformandos typus*.

NEUMA. f. ret. Período de àmbit molt llarch y de molts membres. *Espiritu*, *neuma*. *Neuma*, tis.

NEUMÀTICH, CA. adj. Pertanyent al ayre. *Neumático*. *Pneumaticus*. || Lo que obra ó 's mou per medi del ayre. *Neumático*. *Pneumaticus*.

NEUMÀTICA. f. Part de la física que tracta del pes, de la elasticitat y en general de totes las propietats mecàniques que caracterisan á las substàncies aeriformes. *Neumática*. *Pneumatica*, æ.

NEUMATÓISIS. f. Malatias produhidas per la presència de gasos, sia qual se vulla la part del cos en que s' hajan extès aquestos fluids elàstichs. *Neumatosis*. *Pneumatosis*, is.

NEUMAGRAFIA. f. Part de la anatomia, l' objecte de la quales la del scripció dels pulmons. *Neumografia*. *Pneumographia*, æ.

NEUROBALÍSTICA. f. Nom ab que's designa

tota la maquinària antiga de guerra per trasmitir-se las forcas per medi de cordas y nervis. *Neuroballistica*. *Neuroballistica*, æ.

NEURÓBATA. adj. Baylari de corda, entre 'ls romans. *Neuróbata*. *Neurobata*, æ.

NEUROGRAFIA. Part de la anatomia que tracta dels nirvis. *Neurografa*. *Neurographia*, æ.

NEUROSPASTOS. m. pl. Espècie de figuretas que's portaven en las festas de Baco en Grècia y qual falo tenia moviment. Era l'atribut de Priapo. *Neurospastos*. *Neurospasti*.

NEUROTÒMIA. f. Part de la anatomia pràctica, que té per objecte la dissecció dels nirvis. *Neurotomia*. *Neurotomia*, æ.

NEUTRAL. adj. Indiferent, que no s' inclina á un partit ni á altre. *Neutral*, *neutro*. *Neuter*.

SER NEUTRAL. fr. No péndrer partit. *Ser neutral*. *In neutris partibus esse*.

NEUTRALISACIÓ. f. quí. Operació que consisteix en anyadir la suficient quantitat de àcid á un àlcali ó á una sal alcalina, pera que fongan las propietats alcalinas y recíprocament; en aquest cas resulta una sal neutra. *Neutralizacion*. *Neutralisatio*, nis.

NEUTRALISAR. v. a. y més comunment com r. Desvirtuarse recíprocament dos substàncies mescladas. *Neutralizarse*. *Irritum*, *neutrum fieri*.

NEUTRALITAT. f. Indiferència, indeterminació. *Neutralidad*. *Neuter animus*.

NEUTRALMENT. adv. m. Indiferentment. *Neutralmente*. *Neutraliter*.

NEUTRE. adj. **NEUTRAL.** || adj. gram. S' aplica al nom que no es masculí ni femení, y al verb que no es actiu ni passiu. *Neutro*. *Neutrum*, i. || **TONTO.** adj. Nom que's dona á las sals que no són ácidas ni alcalinas. *Neutro*. *Neuter*.

NEVADA. f. La neu que cau de una vegada sobre la terra. *Nevada*, *nevaska*, *nevisca*. Ningor, is.

NEVAR. v. n. Càurer neu. *Negar*. Ningor, is.

NEVAT, DA. adj. Blanch com la neu. *Nevado*. *Candidus*, niveus.

NEVATER. m. Qui ven neu. *Nevero*. *Nivis venditor*.

NEVÓS, A. adj. Cubert de neu. També 's diu del temps que està disposat pera nevar. *Nevoso*, *nevado*. *Ningidus*.

NEXOS. m. pl. Plebeus de Roma que no podent pagar á sos acrehedors quedavan esclaus de estos. Esta servitut fou suprimida per una lley del any de Roma 429. *Nexos*. *Nexi*.

NG.

NGAULAR. v. a. ant. MAULAR.

NI.

NI. partícula ab que's negan los extrems. *Ni*. *Nec*. || conj. que nega absolutament alguna cosa. *Ni*. *Nec*, neque. || Lo maleix que; ó ó r.

NI MÉS NI MÈNOS. m. adv. Exactament, cabalment. *Ni mas ni menos*. *Non magis aut minus*.

NIADA. f. NIARADA.

NIADOR. m. ter. Ponedor.

NIAL. m. COVAROT. || NIU.

NIAI. v. a. Fér niu. *Anidar*. *Nidifico*, as. || met. fam. *HABITAR*. || met. fam. *ACULLIR*. || v. a. ter. *COVAR*.

NIARADA. f. Niuada. *Nidada*. *Pullities*, ei.

NICASI. n. p. de home. *Nicasio*. *Nicasius*.

NIGENO, A. adj. Natural de y pertanyent á Nicèa ciutat de Bitínia. *Niceno*. *Nicenus*.

NICI, A. adj. ant. *NECI*.

NICOGIANA. f. Planta de fullas amplas, majors que las de la énula, ovals, assentadas, vellosas, un poch punxagudas, nirviosas, de color vert-pàlit, apegalosas, ó glutinosas al tacto, de color fort y sabor acre, aromàtic. Las fullas del comers, són secas y han patit un grau de fermentació que cambia fins á cert punt sa naturalesa: són color en aquest cas es de un moreno més ó ménos pujat, són olor aromàtic penetrant, y són sabor molt acre. Lo tabaco s' aromatiza ab la llavor fonka. Las flors que són blanques ó hermellas las fá á rahims en figura de embut, es emética, irritant, narcòtica, vulnerària. 'L fruyt es una capsela ovoydea de dos ventallas, que conté unas llavors molt petites, rojencas, y de virtuts semblants á la planta. *Nicociana*. *Nicotiana*, æ.

NICOLAU. n. p. de home. *Nicolás*. *Nicolaus*, i.

NICOMEDIENSE. adj. Natural de Nicomèdia ciutat del Assia en la Natòlia. *Nicomediense*. *Nicomediensis*.

NIELLA. f. Herba que's cria entre 'ls blats, fá la cama de uns quatre peus de llarch, vuyda, cuberta de pel aspre, lo mateix que las fullas que són llargues, estretes y punxagudas. Las flors se componen de cinch fulletas hermellas encara que algunas són blanques. Las llavors són escayradas, negres ó grogas, de olor aromàtic, de sabor picant, tancadas dins de capsetas membranosas comprimidas y divididas en celdetas. *Neguilla*, *ajenuz*. *Nigella*, æ.

NIELLAR. v. a. ant. CINZELLAR.

NIELLAT, DA. p. p. ant. CINZELLAT.

NIEN. f. ant. Res. *Nada*. *Nihil*.

NIERÓ. m. ter. NIU, COVADOR. 2.

NIGRETA. f. Espècie de ànech que viu en la vora del mar, lo mascle es negre, la femella parda, y 'ls dos tenen lo bech clapat de negre y bermell. *Negreta*. *Ana fusca*.

NIGROMÀNCIA. f. Endevinació pels cadàvers é invocació de las ànimas. *Nigromancia*. *Necromantia*, æ. || La acció executada pel art del mateix nom. *Nigromancia*. *Necromantia*, æ.

NIGROMÀNTICH, CA. adj. Pertanyent á la nigromància. *Nigromàntico*. *Necromanticus*. || m. Qui la exercita. *Nigromàntico*, *nigromante*. *Necromanticus*, i.

NÍGUA. f. Insecte natural de Amèrica. Es de menos de mitja línia de llarch y molt semblant à la pussa, de la qual se diferencia en tenir blanca la part posterior de són cos, y la boca armada de una trompa tan llarga com tot ell, ab la qual se fica en los peus de las personas ahont deposita sos ous, los quals avivantse immediatament causan vivissims dolors, y molts vegadas la mort. *Nigua*. Pullex penetrans.

NIMI. m. Espècie de panyo que's feya en lo Languedoch. *Nim*. Panneus genus.

NIMAUSDÓ. loc. ant. *Os doy mi alma*. Trado vobis animam meam.

NÍMIAMENT. adv. m. Excessivament, massa. *Nimiamente*. Nimis.

NIMIETAT. f. Excés, desmasia. *Nimiedad*. Nimietas, atis.

NÍMIO, A. adj. Excessiu, desmasiat. *Nímio*. Nimius. || **DELICAT.** 2. y 3. || **MINUCIÓS, ESCRUPULÓS.**

NIN, A. m. y f. MINYO, FADRI.

NINA. f. Figura de dona ab que s' entretenen las criaturas. *Muñeca*. Pupula, æ. || Forat del ull per ahont passen los raigs de la llum, y fent refracció ab l' humor cristallí forman ó pintan los objectes. *Niña, niñeta, pupila*. Pupula, æ. || met. Lo més estimat. *Niñas de los ojos*. Velut oculorum pupillæ.

COM LA NINA DEL ULL. loc. ab que's pondera l' apreç que's fa de una cosa, ó 'l carinyo ó cuydado ab que's tracta. *Como los ojos de la cara*. Oculis carior.

SÉR LA NINA DELS SEUS ULLS. fr. met. Exagera lo molt que s' estima à algú. *Ser la niña ó lumbré, ó la luz de sus ojos*. Pluris quam oculos facere.

TOCAR À ALGÚ EN LA NINA DEL ULL. fr. met. ab que's pondera 'l sentiment que té del dany que sofreix lo que s' estima molt. *Tocar en la lumbré ó en las niñas de los ojos*. Oculos ferire.

NINFA. f. mit. Deytat fabulosa dels boscos, ayguas, etc. *Ninfa*. Nympha, æ. || L' insecte quant ha viscut en forma de oruga y 's ténca dins de una pelleta més ó menos gruixuda, vivint allí sense moviment fins que ix en forma de papallona. *Ninfa*. Nympha pupa. || met. Dona jove y hermosa. *Ninfa*. Nimpha, æ.

NINGÚ. m. Negació absoluta de alguna persona. *Ninguno, nadie*. Nemo, inis, nullus.

NINGUN, A. adj. Nega absolutament alguna cosa. *Ninguno, ningun*. Nullus.

NINOT. m. Figura de home petita feta de fusta, pasta, etc. *Muñeco*. Homunculi effictio. || Lodisfressat ridiculament pera divertir als altres ab gestos y muecas. *Moharrache, moharracho*. Mormolychia, æ. || Qualsevol figura ridícula mal composta. *Moharrache, moharracho*. Ridicula hominis effictio. || La figura de home armat plena de palla ó altre cosa semblant. *Bausan*. Hominis armati species. || Bobo, ximple y neci. *Bausan*. Stupidus. || Figureta de pasta ó de altra matèria vestida y adornada que

's mou per medi de un fil ó de altre artifici. *Tieterre*. Simulacra parva scenica. || met. fam. La persona de figura ridícula, ó petita ó presumida. *Tieterre, muñeco, mocosuelo, chuchumeco, calandrajo*. Ridiculus homo. || La persona de figura petita y despreciable. *Figurillo, yancuajo, renacuajo, zarrapizon*. Homunculus.

NINOV. f. ant. Contracció de Nit nova pera significar las primeras horas del any nou. *Noche buena*. Prima anni nox. || **NADAL.**

NINOVA. f. ant. MINOVA.

NINOY. m. CAPDANY. || **NARCÍS.** 2.

NINXO. m. Volta, sepultura ahont se depositan los cadàvers ab separació. *Nicho*. Loculus, i. || Concavitat formada artificiosament en la fàbrica pera col·locar en ella alguna estàtua. *Nicho*. Loculus cavus in pariete.

NÍPIS. m. Espècie de tela que's fabrica en las islas filipinas y en Madagascar ab lo fil extret del cor de la planta anomenada nipa y que conserva sempre un color de palla. *Nípis*. Nipis tela.

NIRVI. m. Part orgànica del cos del animal que uneix y lliga las altres parts del cos, y serveix pera 'ls moviments de ella. *Nervio*. Nervus, i. || met. La part més ferma y poderosa de qualsevol cosa. *Nervio*. Nervus, i. || La eficàcia y vigor de la rahó. *Nervio*. Nervus, i. || Lo filet que corre de llarch à llarch en las fulles de las plantas pel revés, més elevat que la superfície de ellas. *Nervio*. Nervus, i.

NIRVI DE BOU. Vit de bou. *Corbacho*. Scutica, æ.

NIRVI DE LA CUA DELS GATS. Lo que tenen los gats en lo cap davall de la cua, y se'ls sól traurer à fi de que crescan. *Buin*. Subtilis nervus in cauda felis.

NIRVI ÓPTICH. Qualsevol de aquells per medi dels quals la vista reb las espècies. *Nervio óptico*. Nervus opticus.

AB NIRVI. m. adv. Ab vigor, eficàcia y activitat. *Nervosamente*. Nervosè.

ENCONGIR LOS NIRVIS. Arronsarlos. *Convulsar*. Contrahi.

ENTORPISIR 'LS NIRVIS. Quedar tiessos per excés de fret. *Arrecirse*. Rigere.

TORNÁSEN LOS NIRVIS. fr. Arronsarse. *Contraerse los nervios*. Contrahi.

NIRVIET. m. d. *Nervezuelo, nervecico*. Nervulus, i.

NIRVIÓS, A. adj. Ple de nirvis. *Nervioso, nervoso, nervudo*. Nervosus. || met. Fort, robust. *Nervoso, nervioso*. Nervosus. || S' aplica al discurs, expressió ó paraula que conté rahons molt fortas y convincents. *Nervioso*. Nervosus.

NIRVIOSAMENT. adv. m. Ab vigor y activitat. *Nervosamente*. Nervosè.

NIRVIOSITAT. f. Robustesa, eficàcia. *Nervosidad, nerviosidad*. Nervositas, atis.

NISART. m. ant. Espècie de corab mercant de vela que servia pera viatges llarchs. *Nisardo*. Nisardus, i.

NISSAGA. f. fam. Cas'a, mena. *Ra'lea, casta, raza*. Genus, eris.

NISSANDRO. m. ant. Certa classe de embarcació. *Nisandro*. Navis genus.

NISSAR. adj. NICEÑO.

NIT. f. La part del dia natural en que està 'l sol davall del nostre horisont. *Noche*. Nox, ctis.

NIT CLARA. La en que no hi ha núvols. *Noche clara*. Clara, serena nox.

NIT DE NADAL. La en que va nàixer Jesús. *Noche buena*. Nativitatis Domini nox.

NIT EN CLAR. La que's passa sense dormir. *Noche toledana*. Nox insomnis.

NIT Y DIA. m. adv. ab que s' expressa la continuació y aplicació ab que's fá alguna cosa sense parar gens. *Noche y dia*. Nocte dieque.

À ENTRADA DE NIT. m. adv. Al comensar la nit. *À boca de noche, à primera noche*. Prioribus noctis tenebris.

ABÍ À LA NIT Y À LA NIT PASSADA. m. adv. En lo dia anterior després de haverse fét nit. *A noche, ayer noche*. Hesternæ nocte.

BONA NIT. exp. Salutació familiar que s' usa en la nit. *Buenas noches*. Placidam tibi noctem apprecor.

BONA NIT Y BONA HORA. exp. que's diu quant alguna cosa s' ha perdut ó desperdiciat. *Oruga le dió, voló golondrino, à Dios obispo*. Evanuit.

BONA Ó MALA NIT. loc. que á més del sentit recte significa 'a nit que s' ha passat en coses agradables, ó en mol'es'as y desagradables. *Buena ó mala noche*. Placida nox vel adversa.

COM DE LA NIT AL DIA. loc. Modo de parlar ab que's manifesta la gran diferència que hi ha de una cosa á altre. *Como de lo vivo á lo pintado*. Toto collo distans.

DEMÀ À LA NIT. m. adv. En la nit del dia immediat següent. *Mañana por la noche*. Crastina nocte.

DE NIT TOTS LOS GATS SÓN PARDOS. loc. fam. Explica que ab la obscuritat de la nit es fácil dissimular las fal'as de lo que's ven ó comercia. *De noche todos los gatos son pardos*. Nox tenebris vitia omnia tegit.

FÉA NIT. fr. Passar la nit en alguna part. *Hacer noche*. Pernocito, as.

FERSE DE NIT. fr. Enfosquirse. *Anochecer, hacerse noche*. Vesperasco, is.

FERSE NEGRA NIT. fr. Faltar la llum del dia. *Anochecer, cerrar la noche, hacerse de noche*. Noctesco, is.

LO QUE DE NIT SE FÁ DE DIA 'S VÉU. ref. Repren al qui obra mal fiant en la obscuritat de la nit, avisantlo que la llum del dia descobrirá sos defectes. *Lo que de noche se hace, á la mañana aparece*. Nocte laboratum delegit alma dies.

MALA NIT Y PARIR MOSSA. ref. Denota tenir mal éxit algun negoci ó pretensió després de molt treball. *Mala noche y parir hija*. Totam noctem laborare exiguo proventu.

MÉS LLEIG QUE LA NIT. loc. fam. Se diu de la persona molt fea. *Feo como el coco ó como un demonio*. Turpior Vulcano.

MITJA NIT. La hora en que 'l sol està més distant de nostre horisont. *Media noche*. Noctis medium.

QUI SOPA MÁSSA Á LA NIT, NO DORM SOSSEGAT AL LLIT. ref. *QUI SOPA MÁSSA, SOMIA MOLT.*

NÍTOLS. m. pl. fam. Las glándulas de sota la barba. *Parótidas*. Parotis, idis.

NITRAL. m. Lo paratge mineral ahont se congela 'l nitre. *Nitral*. Nitraria, æ.

NITRAT. m. Nom genèrich que's dóna á las sals per la combinació del àcid nítrich ab una basa acidificable. La major part de aquestas sals existeix formada en la naturalesa; altra 's fabrica pel or. En general són solubles en la aygua, y 's cristallisan pel refredament; són sabor es fresch, picant, acre, y encara cáustich; tractats á un calor més ó ménos elevat pel àcid sulfúrich despedeix en vapors blancs y àcid nítrich. *Nitrato*. Nitras, atis.

NITRAT ÀCID DE MERCURI. Líquit blanch que's torna vert per la acció de la llum, molt dens, inodoro, de sabor metálich, y cáustich molt viu: té propietats estimulants, y s' usa contra 'ls brians corrosius, y úlceras cancerosas de la pell, etc. *Nitrato ácido de mercurio ó dentro nitrato de mercurio líquido*. Nitras mercurii acidus, dentro nitras mercurii.

NITRAT DE MORFINA. Una espècie de sal molt soluble y molt amarga. *Nitrato de morfina*. Nitras morphinæ.

NITRE. m. Sal mineral de blanch gris, transparenta y dura, es de gran us en la farmácia y arts, y 'l principal ingredient en la pólvora: té 'l nom de la montanya Nitra que es ahont se fá. *Nitro*. Nitrum, i.

NITRERIA. f. Lo paratge ahont se recull ó beneficia 'l nitre. *Nitreria*. Nitraria, æ.

NÍTRICH, CA. adj. Pertanyent al nitre. *Nítrico*. Nitricus.

NITRÓS, A. adj. Lo que té en sí nitre ó sas propietats. *Nitroso*. Nitrosus.

NITXO. m. aut. NINXO.

NIU. m. La caseta artificiosa en que 'ls aucells fan las crias. *Nidal, nido*. Nidus, i. || Lo dels insectes y altres animals. *Nido*. Nidus, i. || met. Lloch ahont sól acudir algú. *Guarida, manida, nido*. Mansio, nis || Paratge ahont se recull gent de mala conducta. *Gorrionera, nido, nidal*. Scleratorum cubile. || Lo paratge ahont algú s' acull ó guarda alguna cosa que vol tenir oculta. *Nidal*. Nidus, i.

DEIXAR LO NIU. fr. Se diu dels aucells que l' abandonan quant han acabat de criar. *Desanidar*. Nidum deserere.

EN LOS NIUS QUE SÓN DE ANTANY NO HI HA MOIXONETS ENGUANY. ref. Adverteix que no's deu deixar passar la ocasió per la dificultat que hi ha de trobarla quant se busca. *En los nidos de antaño no hay pájaros engañados*. Hic veteres annos vacuos videt alite nidos.

FÈR NIU DE TOTA BROSSA. fr. met. Aprofitarho tot. *Hacer á pluma y á pelo.* Nihil respuere.

FÈR NIU Ó 'L NIU LOS AUCELLS. fr. Construhir la casa ó jas ahont han de criar. *Nidifear, hacer nido.* Nidifico, as.

TRÀURER UN NIU. fr. AFOLLAR. 4.

NIUADA. f. NIARADA.

NIUERADA. f. Garrinada, 'l part del animal que dóna á llum molts fills. *Cachillada.* Foetuum copiosa emissio.

NIVELL. m. Instrument pera examinar si un pla está verdaderament horisontal. *Nivel.* Libella, æ. || La gualtat del terreno ó pla sèns inclinació. *Nivel.* Planum, i. || met. La suma igualtat en qualsevol línea ó espècie. *Nivel.* Libella, æ.

NIVELL DE AYGA. Cilindro en que está enclosa la aygua ab dos bolas de vidre que s' alsan sobre 'ls costats, y corre la aygua al un quant se desnivella. *Nivel de agua.* Ex aqua libella.

NIVELL DE AYRE. Cilindro de vidre quasi ple de aygua y tapat hermèticament per las dos puntas, que col·locat á nivell en lo pla queda l' ayre en lo mitj, inclinantse á la part ahont se troba la desigualtat de ell. *Nivel de aire.* Ex aëre libella.

Á **NIVELL.** m. adv. Ab tota igualtat al horisont pla. Á *nivel.* Ad libellam. || Ab igualtat recta pel llarch ó en filas. Á *nivel.* Ad amussim.

FÈRREER LO NIVELL. fr. Separarse alguna cosa de la rectitut ó direcció que li correspon. *Desmentir.* Non benè convenire.

NIVELLADOR, A. m. y f. Qui nivella. *Nivelador.* Librator, is.

NIVELLAMENT. m. Obra. *Nivelacion, nivelamento.* Libramen, inis.

NIVELLAR. v. a. ANIVELLAR. || met. Observar igualtat ó equitat en lo que s' executa. *Nivelar.* Prependo, is.

NO.

NO. adv. negatiu. No. Non. || Unintli un verb y la partícula *mes* s' usa pera donar més forsa y eficàcia á la negació; y així 's diu: no val *mes*, no hi fa *mes*. No. Nihil omninò.

no? Usat pera preguntar. No? Nonne?

no *mes*. m. adv. May més. *No mas, nunca mas.* Absit ut amplius. || Pron, bastant. *No mas, nada mas.* Nihil ampliùs.

no *obstant*. m. adv. Sense que servesca de des-torb. *No obstante; con todo, sin embargo.* Tamen.

no *que* no. expr. YA, YA.

no *res*. m. adv. Nega 'l ser ó la existència de alguna cosa. *Nada.* Nihil. || Poch ó molt poch. *No nada, no nadilla.* Nonnihil.

no *res* *ments*. exp. ant. Exagera alguna cosa que convé á altra de que no 's pensava. *No menos, nada menos.* Nec minùs quam, nihilo minùs.

no *sé* *que*. exp. Denota que 's troba alguna gràcia ó atractiu en las cosas que no se sab explicar. *No sé que.* Quid expectabile inexplicableque.

no *sia*! interj. ant. No!

no y *més* no. Negació repetida de alguna cosa que expressa la insistència en lo negar. *Nones.* Iterum non.

que no? ó *donchs* no? loc. Contradiu lo dubte ó sentir contrari sobre la opinió en que s' está. *Pues no? Ne igitur.*

NOA. f. ant. NOVA, NOTICIA.

NOBILIARI. m. Llibre que tracta de la noblesa de las familias. *Nobiliario.* Nobiliarium, ii.

NOBILÍSSIM, A. adj. sup. *Nobilisimo.* Nobilissimus.

NOBLE. adj. Il·lustre, conegut per sa sanch. *Noble.* Nobilis. || Principal, excel·lent, ventatjós en qualsevol línea. *Noble.* Excellens. || Singular, ó particular en sa espècie. *Noble.* Generosus. || Títol de honor que doná 'l rey desde l' any 1390. *Noble.* Nobilis. || Honrós, estimable. *Noble.* Ingenuus. || m. com. La persona que per sa sanch y llinatge es de una classe distingida ó il·lustre. *Hidalgo, hijo-dalgo.* Generosus, i. || met. Se diu de la persona de ánimo generós y de lo que li pertany. *Noble, hidalgo.* Generosus. || met. S' aplica á las cosas feitas ab gràcia, lluhiment y ostentació. *Lucido, espléndido.* Splendidus.

NOBLE DE TOTS QUATRE QUANTOS. loc. Lo que té 'ls quatre avis de part de pare y mare nobles. *Noble de todos cuatro costados.* Ex utrisque tam paternis quam maternis avis nobilis.

FÈR FÈR LO NOBLE. fr. Fèr que algú 's tracte y 's porte com á caballer. *Acaballar.* Nobilium moribus aliquem instruere.

NOBLEA. f. ant. NOBLESA.

NOBLEMENT. adv. m. Generosa, famosa, il·lustrement. *Noblemente.* Nobiliter. || Ab urbanitat y noblesa com convé á una persona ben nada. *Noblemente.* Nobiliter.

NOBLESA. f. Llustre, esplendor, excel·lència, dignitat, claredat de sanch. *Nobleza.* Splendor, is. || Antigüetat de una casa. *Nobleza.* Claritas, atis. || Fama, estimació, reputació. *Nobleza.* Claritas, atis. || Lo conjunt de nobles, sa classe y condició. *Nobleza.* Nobilitas, atis. || Excel·lència, primor ó avantatge de una cosa entre las demès de sa espècie. *Nobleza.* Excellentia, æ. || met. Generositat y grandesa de ánimo. *Hidalguia, nobleza de corazon.* Magnanimitas, atis. || met. Lo lluhiment y ostentació ab que es fá alguna cosa. *Lustre, esclarecimiento.* Splendor, is.

NOBLESA DE COR. NOBLESA. 6.

NOBLIA. f. ant. NOBLESA.

CARTA Ó PATENT DE NOBLIA. loc. ant. Privilegi de noblesa. *Título, privilegio de nobleza.* Nobilitas, atis.

NOBLIT. ant. En olvit. *En olvido.* In oblivione.

NOCES. f. pl. NÚPCIAS.

NOCH. m. Batan. *Noque, batan.* Maquina ful-lonis.

NOCIBLE. adj. NOCIU.

NOCIÓ. f. teol. Coneixement, intel·ligència, idea que's fórmula de alguna cosa per la espècie que dona al enteniment. S'usa pera explicar lo misteri de la santíssima Trinitat y la distinció de personas. *Nocion.* Notio, nis. || Sentit, accepció de alguna paraula ó veu per lo coneixement que's té de són significat. *Nocion.* Notio, nis. || CONEIXEMENT.

NOCIONAL. adj. teol. Lo pertanyent á la noció. *Nocional.* Ad notionem pertinens.

NOCIR. v. a. ant. DANTAR.

NOCIU. v. a. adj. Danyós, pernicios, perjudicial. *Nocivo.* Nocivus.

NOCIVAMENT. adv. m. DANTOSAMENT.

NOCTAMBULACIÓ. f. Lo somni ú operacions del noctàmbulo. *Noctambulacion.* Noctambulatio, nis.

NOCTÀMBULO. m. Lo qui camina ó fá dormint lo que comunment s'executa estant despert. *Noctàmbulo.* Noctambulus, i.

NOCTURLABI. m. astron. Instrument pera observar á qualsevol hora de la nit lo que la estrella polar s'alsa sobre del pol, ó lo que baixa, etc. y la mateixa altura del pol. *Nocturlabio.* Nocturlabium, ii.

NOCTURNAL. adj. ant. NOCTURNO.

NOCTURNALMENT. adv. m. Per la nit *Por la noche, nocturnalmente.* Noctu.

NOCTURNO, A. adj. Pertanyent á la nit. *Nocturno, nocturnal.* Nocturnus. || m. Una de las tres parts en que's divideixen las matines, que consta de cert número de salms y tres lliçons. *Nocturno.* Nocturnum, i. || mit. Dèu de la nit. *Nocturno.* Nocturnus, i. || Nom que donan los astrònoms al arch de círcul en que'l sol camina per la nit. *Nocturno.* Nocturnus arcus. || Nom que donan al planeta Vénus quant surt per la tarde. *Nocturna, véspero.* Nocturnus, i. || MELANCÓLICH, TRIST. || Se diu dels ucells que volan ó caminan per la nit, com la oliva, mussol, etc. *Nocturno.* Nocturnus.

NODACIÓ. f. cir. Impediment ó tumor en los nirvis. *Nodacion.* Nodus, i.

NODRIDOR. m. ant. DIDOT.

NODRIMENT. m. ant. NUDRIMENT.

NODRIR. v. a. ant. NUDRIR, MANTENIR, CRIAR. || EDUCAR.

NODRISSA. f. ant. DIDA.

NODRIT, DA. p. p. ant. NUDRIT.

NODRISSE. m. Porch desmamal. *Lechon, cochinitillo.* Porcellus, i.

NODRIZ. m. ant. Lo marit de la dida. DIDOT.

NOECIANA. f. Secta dels heretges Noecians, deixebles de Noto, ls quals no distingian personas en Dèu. *Noeciana.* Noeciana, æ.

NOEMA. f. ret. ÉNFASIS.

NOEMBRE. m. NOVEMBRE.

NOES. f. pl. NOTÍCIAS, NOVAS.

NOGA. f. ter. Nou grossa. *Nuez gruesa.* Nux grandior.

NOGADA. f. Salsa de nous. *Nogada.* Nuceum vel ex nucibus moretum.

NOGUER. m. y

NOGUERA. f. Arbre de uns setanta peus de alt, de molta copa ó bógit, ben cabert de fullas de un peu de llarch, que's componen de altrs ovaladas y col·locadas de dos en dos en los costats de un punxó comú; las flors petites, lo fruy es la nou; la fusta es molt pesada, dura, de herms color obscur, y apreciable, la escorxa es bona pera adobar pells. La sombra es danyosa y perilla dormir en ella. *Nogal, noguera.* Juglans, dis.

DE COLOR DE NOGUERA. De color pardo obscur. *Noguerado.* Nuceus color.

NOGUERADA. f. y

NOGUERAR. m. Lloch plantat de noguers. *Nogueral.* Nucetum, i.

NOHIBLE. adj. ant. NOCIU, DANYÓS.

NOLICIÓ. f. teol. Acte de la voluntat ab que no's vol alguna cosa. *Nolicion.* Nolitio, nis.

NOLIEIG Y NOLIEJAMENT. m. ant. La acció de noliejar. *Fletamento.* Navis conductio.

NOLIEJAR Y NOLISAR. v. a. ant. náut. FLETAR.

NOLIMETÀNGERE. m. Espècie de cranch incurable. *Nolimetàngere.* Nolimetangere.

NÓLIT. m. Preu que's pága pel transport ó tragi y arrendament de la nau. *Flete.* Vectura, æ.

MENTS DE NÓLIT. loc. ant. Sense nólit. *Sin flet.* Absque naulo.

NOM. m. Paraula ab que's coneix alguna persona ó cosa y's distingeix de altra. *Nombre.* Nomen, inis. || Títol pel qual es coneguda una persona ó cosa, com: li pots donar lo nom de pare. *Nombre.* Nomen, inis. || Fama, reputació, crédito. *Nombre, nombradia.* Nomen, inis. || Autoritat, poder ó virtut ab que's fá alguna cosa per altre. *Nombre.* Nomen, inis. || gram. La primera part de la oració que's declina per casos, té género y no significa temps. *Nombre.* Nomen, inis. || mil. Sant y senya secreta que's dona en la nit pera regonèixer los amichs. *Nombre.* Tesseraria vox.

NOM DE CASA. 'L que es comú á tota una familia. *Apellido.* Cognomen, inis.

NOM DE FONTS. Lo que's posa al temps de batejar á la criatura. *Nombre de pila.* Prænomen, inis.

ANÀRSEN EN NOM DE DÈU. fr. ANÀRSEN Á LA PAG DE DÈU.

COM HAVEU NOM? loc. Com vos diheu. *Cómo os llamas? cuál es su nombre?* Quod tibi nomen est?

DIRSE 'L NOM DEL PORCH. fr. Maltractarse de paraula. *Decirse el nombre de las fiestas ó de las pascuas.* Dicterii se mutuò proscindere.

EN NOM. loc. En virtut ó ab autoritat y poder de algú. *En nombre; de parte.* Nomine.

EN NOM DE. m. adv. S'usa pera implorar auxili y favor. *En el nombre.* In nomine.

MUDAR Ó CAMBIAR LO NOM. fr. Fingirlo. *Mudar, fingir el nombre, transnombrar.* Nomen novare.

NO SABER LO NOM MUSA. fr. fam. Sér molt ignorant. *No saber las declinaciones.* Summè inscium esse.

PRIMER SE PERDRIA 'L MEU NOM. loc. Denota la resolució de fer alguna cosa. *No me llamaria como me llamo.* Nomen amitterem.

TENIR NOM. fr. Sér molt coneguda ó famosa alguna cosa. *Ser muy nombrado.* Celebrem esse.

TENIR NOM Ó PER NOM. fr. Dirse, anomenarse. *Llamar-se.* Vocari.

NÓMADE. adj. Errant, qui no té domicili fixo. *Nómade, nómada.* Vagus.

NOMBRA. f. Llista de números que s' usa en los estudis pera apèndrer de contar. *Tabla.* Tabula pythagórica.

NOMBRAR. v. a. ant. NUMERAR, CONTAR, NOMINAR, ELEGIR.

NOMBRAT, DA. adj. ant. NUMERAL.

NOMBRADA PECÚNIA. m. adv. DINER CONTANT.

NOMBRE. m. ant. NÚMERO.

NOMENADAMENT. adv. m. ant. EXPRESSAMENT.

NOMENADOR, A. adj. Lo que s' ha de anomenar. *Lo que se ha de nombrar.* Nominandus.

NOMENAR. v. a. ANOMENAR.

NOMENARSE. v. r. ANOMENARSE.

NOMENAT, DA. p. p. ANOMENAT.

NOMENCLATURA. f. Nómima, llista de noms. *Nomenclatura.* Nomenclatura, æ. || Conjunt de veus tècniques ó pròpies de una facultat. *Nomenclatura.* Nomenclatura, æ.

NÓMINA. f. Llista, catàloch. *Nómima.* Cathalogus, i.

NOMINACIÓ. f. La acció de anomenar ó cridar per són nom. *Nominacion, nombramiento.* Nominatio, nis. || Elecció de personas pera algun càrrech ó empleo. *Nombramiento, nominacion.* Nominatio, nis.

FER NOMINACIÓ. fr. NOMBRAR, NOMINAR, ELEGIR.

NOMINADOR, A. m. y f. Qui anomena ó posa nom. *Nominador.* Nuncupator, is. || Qui anomena ó té dret de anomenar pera algun empleo. *Nominador.* Nominator, is.

NOMINAL. adj. Pertanyent al nom. *Nominal.* Nominalis. || S' aplica als filosops del sigle onze que fundàren la universitat de Leipsik y sa doctrina en la significació dels noms. *Nominal.* Nominalis. || pl. Festes en que's posava 'l nom als noys. *Nominales.* Nominalia, um. || adj. gram. Se diu del adjectiu que's deriva de un substantiu, com celestial de cel. *Nominal.* Nominalis.

NOMINAR. v. a. ANOMENAR, ELEGIR.

NOMINAT. adj. Lo que té nom especial. *CONTRACTE NOMINAT.*

NOMINATIU. m. gram. Lo primer cas de la declinació. *Nominativo.* Nominativus, i. || pl. Se diu de las declinacion dels noms. *Nominativos.* Nominum declinationes.

NOMÓDICE. m. Cada un dels jutges encarre-

gats en Grècia de designar á las personas que havian merescut sér coronadas en los jochs sagrats. *Nomódice.* Nomodiciis.

NONA. f. La última de las horas menors en lo reso ecclesiàstich. *Nona.* Nona hora. || Una de las horas en que dividian los romans lo dia, y corresponia á las tres de la tarde. *Nona.* Hora nona. || mit. Una de las parcas. *Nona.* Nona, æ. || pl. La segona part del mes entre 'ls romans, que corresponia al dia set en mars, maig, juliol y octubre, y al cinch en los demés. *Nonas.* Nonæ, arum.

FER NONA, NON Ó NON NON. fr. Dormir las criaturas. *Hacer el mu.* Somnum capere.

NONAGENARI, A. adj. Qui té noranta anys. *Nonagenario.* Nonagenarius.

NONAGÈSSIM, A. num. ord. Lo que està l' últim de nou desenas. *Nonagésimo.* Nonagesimus.

NONAGONAL. adj. Lo pertanyent al número de nou. *Nonagonal.* Nonagonus.

NONÀGONO. m. geom. Figura de nou costats. *Eneágono nonágono.* Eneagonus, i.

NONAT, DA. adj. S' aplica al qui no ha nat naturalment, sinó que'l han tret del ventre de sa mare. *Nonato.* Non natus.

NON PLUS ULTRA. exp. llat. usada com á masculí pera exajerar las cosas puig significa NO NI HI HA UN ALTRE. *Non plus ultra.* Non plus ultra.

NOPAL. m. FIGUERA DE MORO.

NORA. f. La muller del fill. *Nuera.* Nurus, us. || ant. CÍNIA.

LA CURIOSA DE MA NORA. loc. que reprehen als que fan véurer que són molt nets, y són los més bruts. *La relimpia de Horcajo, que lavaba las patas al asno.* Immundi quidem.

NORABONA. f. ENHORABONA.

NORAMALA. f. ENHORAMALA.

NORANTA. adj. Numeral cardinal que resulta de nou repetit deu vegadas. *Noventa.* Nonaginta.

NORDEST. m. náut. Vent entre 'l nord y 'l est. *Nord, nordeste.* Cæcias, æ. || Lo punt del horisont que està entre 'l nord y 'l orient. *Nordeste.* Horizontis punctum inter septentrionem et orientem æquè distans.

NORDESTAL. adj. Lo que pertany al nordest. *Nordestal.* Ad cæciam pertinens.

NORESMEYNS. m. adv. ADEMÉS.

NORMA. f. Regla, qualsevol cosa que serveix pera governarse en la execució de alguna cosa. *Pauta, norma.* Regula, æ, exemplar, is.

NORMAL. adj. REGULAR. || Dit de la línia perpendicular. *Normal.* Perpendicularis. || adj. Lo que es ó està ajustat y conforme á regla. *Normal, regular.* Normalis.

NORNORDEST. m. Lo vent que ve de entre 'l nord y 'l nordest. *Nordeste.* Medius subaquilo. || náut. Lo punt del horisont que dista igualment entre 'l nord y 'l nordest. *Nornordeste.* Horizontis punctum à septentrione orientem versus viginti duobus gradibus cum triginta minutis distans.

NORT. m. Pol ártich ó septentrional. *Norte.* Septentrio, nis. || Primer punt del horisont desde ahont comensa la numeració. *Norte.* Septentrio, nis. || La part septentrional de la esfera y las terras situadas en ella. *Norte.* Septentrionalis regio. || Tramontana, vent que bufa de aquella part; un dels quatre principals en que's divideix la rosa náutica. *Norte, aquilon.* Boreas, æ. || La estrella més immediata al pol. *Norte, estrella polar ó de Mercurio.* Polus, i. || met. Direcció, guia. *Norte.* Dux, cis.

POSAR LO NORT. fr. náut. Aténdrer á la estrella així dita ó al pol per la direcció del viatge. *Nortear.* Polarem stellam attendere.

NORTNORUEST. m. náut. Lo vent que ve de entre 'l nort y l' noruest. *Nornorueste.* Ventus inter caurum et boream.

NORUEST. m. Vent entre nort y ponent. *Norueste.* Caurus, i.

NORUESTAR. v. n. náut. Declinar ó apartarse la brúixula magnética del Nort ó septentrió vers l' oest ó ponent. *Nordestar.* Versum boream acus nautica declinari.

NOS. pron. personal. S' usa pera denotar autoritat. *Nos.* Nos. || Nosaltres. *Nosotros.* Nos. || ant. *No se.* Non.

NOSA. f. Embarás, estorb. *Embarazo, estorbo.* Impedimentum, i. || ant. ENUG.

FERA NOSA. fr. Embarassar. *Estorbar, embarazar, embargar, servir de estorbo.* Impedio, is.

NOSALTRES. pron. personal. Denota pluralitat de personas inclosa la que parla. *Nosotros.* Nos; la terminació nostrum del genitiu del plural sols s' aplica als numerals, partitius, comparatius y superlatius, y nostri á tot lo demès que demana genitiu.

NOSELLA. f. NEULELLA.

NOSOGRÀFIA. f. Descripció de las malalties. *Nosografia.* Nosographia, æ.

NOSOMÀNTICA. f. Modo de curar per encantament ó bruixeria. *Nosomántica.* Nosomantica, æ.

NOSTOLOGIA. f. Nom que's dóna á la part de la patologia que tracta de la classificació y diferència de las malalties. *Nosologia.* Nosologia, æ.

NOSTRAMO. m. La persona encarregada dels guarniments y arreus en los barcos. *Nuestro amo; nuestro.* Herus noster. || Jesucrist sacramentat. *Nuestro señor.* Dominus noster.

NOSTRAT, DA. pront. ant. y

NOSTRE, A. y

NOSTRA DONA. f. ant. La mare de Dèu. *Nuestra Señora.* Mater Dei.

NOSTRO, Ó NOSTRON. pront. ant. Lo que'ns pertany. *Nuestro.* Noster. || Qui es del partit ó professió del qui parla. *Nuestro, de los nuestros.* Nos-tras, ali.s.

NOTA. f. Senyal. *Nota, seña, marca.* Signum, i. || Apuntació de algunas espècies. *Nota, apuntamiento, apunte.* Nota, æ. || La dels marges dels lli-

bres. *Apostilla.* Nota, æ. || Observació, reparo. *Nota.* Observatio, nis. || Censura, reparo de las acciones de altre. *Nota, animadversion.* Nota, æ. || Tatxa, defecte grave. *Nota.* Nota, æ. || mús. Solfa, 'ls caràcters de la música. *Nota.* Musicæ nota.

NOTABILÍSSIM, A. adj. sup. *Notabilísimo.* Valdè notabilis.

NOTABILÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Notabilísimamente.* Valdè notabiliter.

NOTABLE. adj. Considerable, gran, excessiu en sa línea. *Notable.* Maximus. || Reparable, digne de correcció. *Notable.* Notandus. || Considerable, digne de atenció y cuydado. *Notable.* Prospicius.

NOTABLEMENT. adv. m. Insignement. *Notablemente.* Insignitè. || Ab nota, reparablement. *Notablemente.* Notabiliter.

NOTACIÓ. f. ant. NOTA, OBSERVACIÓ.

NOTADAMENT. adv. m. Especial, senyalada, particularment. *Principalmente.* Maximè.

NOTADOR. m. OBSERVADOR. || Censor injust. *Notador.* Notator, is.

NOTAMENT. m. ant. NOTA, OBSERVACIÓ.

NOTAR. v. a. Senyalar, marcar. *Notar.* No'to, as. || Reparar, observar, advertir. *Notar.* Noto, as. || Fér alguna apuntació. *Notar, apuntar.* Subsigno, as. || Posar notas en los escrits. *Notar.* Annoto, as. || Censurar, reparar en las acciones de altre. *Notar.* Noto, as. || Tatxar de infàmia, causar descrèdit. *Notar.* Infamiae nota afficere.

NOTARI. m. Escribà públich. *Escribano, notario.* No'arius, ii. || ACTUARI. || DE TAU'ELL. ACTUARI.

NOTARIA. f. Ofici de no'ari. *Escribania, notaria.* Notarii munus. || L' estudi ú oficina de no'ari. *Notaria, escribania.* Notaria officina.

NOTARIAT. m. Títol ó nombrament de no'ari. *Notariato.* No'arii titulus.

NOTAT, DA. p. p. *Notado.* No'tatus.

NOTÍCIA. f. Noció, coneixement, ciència. *Noticia.* Notitia, æ. || Novetat, avis. *Noticia.* Notitia, æ. || Espècie de algun art ó ciència que fá docte ó erudit. *Noticia.* Doctrina, æ. || Judici de alguna cosa que encara no s' ha averiguat bè. *Noticia.* Indicium, ii. || La memòria confusa de alguna cosa que s' ha sabut. *Noticia, especie remota.* Remota species.

AFICIONAT Á NOTÍCIAS. Lo qui sempre par'a de novedats y las busca en papers públichs. *Gacetista.* Ephemeridum jactator.

ARA ES LA PRIMERA NOTÍCIA. exp. Denota la novetat que causa alguna cosa que's diu y de que no's tenia notícia. *Ahora lo oigo.* Nunc primum hæc audio.

LAS MALAS NOTÍCIAS LO VENT LAS PORTA. ref. Denota que quasi sempre se sab prompt'e una mala notícia. *Lo malo viene volando.* Infausta semper volant.

LAS MALAS NOTÍCIAS SEMPRE SÓN CERTAS. ref. Ensenya quant més exposats estám á las desgràcias

que á las felicitats; pues aquestas quasi sempre 's desvaneixen, y las altrás se verifican. *Las malas nuevas siempre son ciertas.* Erravit numquam qui nova moesta tulit.

PLE DE NOTÍCIES. Sàbi, erudit. *Noticioso.* Eruditus.

PORTAR NOTÍCIES. fr. PORTAR NOVAS.

POSAR EN NOTÍCIA. fr. NOTICIAR.

RÈBRER LA PRIMERA NOTÍCIA. fr. Saber per primera vegada alguna cosa. *Desayunarse.* Primum scire.

VÈNDRE UNA NOTÍCIA. fr. Comunicarla. *Vender una noticia nueva.* Rem novam vendere.

NOTICIAR. v. a. Avisar, fèr saber. *Noticiar, notificar, dar noticia, poner en noticia.* Significo, nuntio, notifico, as.

NOTICIAT, DA. p. p. *Noticiado.* Nuntiatus.

NOTICIER, A. adj. Lo qui dóna ó comunica notícies. *Noticiero.* Nuntiator, oris.

NOTICIÓS, A. adj. Qui té notícia. *Noticioso.* Eruditus, peritus.

NOTIFICACIÓ. f. for. La acció de fèr saber jurídicament. *Notificación.* Juridica notificatio.

NOTIFICAR. v. a. NOTICIAR. || for. Fèr saber jurídicament. *Notificar.* Notifico, as.

NOTIFICAT, DA, p. p. *Notificado.* Notificatus.

NOTORI, A. adj. Públich, sabut de tots. *Notorio, noto.* Notus.

NOTÓRIAMENT. adv. m. Manifestament, ab publicitat. *Notoriamente.* Notoriè.

NOTORIETAT. f. Pública notícia, coneixement clar de las cosas. *Notoriedad.* Notorietas, atis.

NOTORIETAT DE DRET. for. La pública notícia que resulta de la sentència de un crim. *Notoriedad de derecho.* Juris notorietas.

NOTORIETAT DE FÈT. for. La pública notícia que's té pel mateix delict comés. *Notoriedad de hecho.* Facti notorietas.

NOTRIE. v. a. NUDRIE.

NOTXER. m. ant. CONTRAWESTRE.

NOU, VA. adj. Fresch, recent, flamant, modern. *Nuevo.* Novus. || Lo que s'ou ó véu la primera vegada. *Nuevo.* Novus. || Distinct, diferent de lo que abans hi havia ó 's tenia conceptuat. *Nuevo.* Novus. || Renovat, reiterat. *Nuevo.* Refectus. || Lo que s'afegeix á altra cosa que hi havia ántes. *Nuevo.* Novus. || Poch intel·ligent. *Inexperto, nuevo.* Novus. || No acostumat. *Nuevo.* Insolens. || L'arribat de poch á algun lloch; y així dihem: fulano hi es nou en Barcelona. *Nuevo.* Novitius. || Seguint á la preposició DE, en molts frases equival á novetat; y així dihem: qué hi ha de nou? qué té de nou? *Nuevo.* Novum. || num. card. Lo número compost de nou unitats. *Nueve.* Novem indecl. || m. La xifra ab que s'expressa dit número. *Nueve.* Novem. || En algunas expressions significa nové, com: llibre nou, pàrrafo nou. *Nueve, noveno.* Nonus. || La carta que té nou senyals. *Nueve.* Novem notis distincta charta. || f. Fruyt del noguer compost de una clos-

ca verda fibrosa, dura y primparada, que conté un cos oval, de una polzada de llarch, dur, escabrós, compost de dos meytats que contenen la part comestible, que es blana y cavernosa, cuberta de un tel pardo; 's trau de ella oli que serveix en la medicina, y la closca s'emplea pera adobar y tenyir. *Nuez.* Caryon, ii. || Lo fruyt de altres arbres que té figura semblant al fruyt del noguer, encara que sense grills y ab esclafolla ménos dura. *Nuez.* Juglans, dis. || ant. Síncopa de no no. *No lo.* Non illud.

NOU DE LA BALLESTA. Es un os que hi ha en la fusta ahont se prepara la corda. Sól fèrse de un os que tenen las daynas y cervos en lo cim del cap en lo naixement de las banyas. *Nuez de la ballesta.* Ballistæ fibula.

NOU DEL COLL. Part superior de la traquiartèria per ahont passa la veu. *Nuez de la garganta; laringe.* Frumen, inis.

NOU DE XIPRA, etc. Fruyt á manera de pinya petita. *Piñuela, galbalo, nuez, agalla, piña de ciprés.* Galbulus, i.

NOU MOSCADA. Fruyt ovalat de nou líneas de llarch, cubert de una membrana fibrosa coneguda ab lo nom de Mácis, y es sumament dur, de olor agradable, de gust aromàtic y picant: té us en la farmàcia, y es bo pera amaniment. *Nuez mozcada ó de especia.* Aromatica nux.

COM MÉS PETITA ES LA NOU, MÉS SONOLL Ó REMOR NOU. ref. Denota que las personas inútils solen sèr las més perjudicials. *La mas ruin oveja se ensucia en la colodra.* Vilior sæpe ovis totam infestant gregem.

DE NOU. m. adv. Novament. *De nuevo.* Noviter.

ES MÉS LO SONOLL QUE LAS NOUS. loc. Denota que alguna cosa que apar gran ó de cuydado, té poca substància ó 's déu despreciar. *Mas es el ruido que las nueces.* Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

FÈR COM QUI LI VE DE NOU. fr. Aparentar que no se sabia alguna cosa. *Hacerse de nuevas.* Notum quasi inauditum admirari.

FINS Á LA NOU DEL COLL. loc. met. Denota que algú està molt enredat en algun negoci ó matèria, de modo que li sia molt difícil desembarassarsen ó ó eixirne bè. *Hasta las trenzas hasta las cachas.* Usque ad imum.

MENS PER LA NOU DEL COLL. exp. vulg. Reconvé de mentider á algú de lo que assegura. *Mentis.* Mentiris.

NOUGENTS, TAS. adj. num. Lo número cent repetit nou vegadas. *Novcientos, nuevecientos.* Non-genti.

NOUHETA. f. d. *Nuececilla.* Nucula, æ.

NOUHETA DE TORN. Rodeta petita pera devanar en ell la seda ó fil de or y plata. *Carrete.* Trochlea, æ.

NOUERER. v. a. ant. DANTAR, PERJUDICAR.

NOVA. f. Missatge, novetat, notícia, avis. *Nueva.* Nuncius, ii. || La notícia que's dóna á algú de

alguna acció ó ditxo de altre que pòt causar discórdias ó dissensions. *Chisme*. Maledicentia, æ. || **AVIS**. 1.

PÓSTA NOVAS. m. **NOVATXER**.

PORTAR NOVAS. fr. Procurar á introduhir discórdia entre las personas, contant de unas á altres lo que's deuria callar. *Chismear*; *traer y llevar chismes*. Susurrations ultrò citròque deferre.

NOVACIÓ. f. **INNOVACIÓ**. || **RENOVACIÓ**.

NOVADOR, **A.** m. y f. **INNOVADOR**. || Inventor de novedats especialment en matèria de doctrina. *Novador*. Novator, is.

NOVAL. adj. S' aplica á las terras que's cultivan de nou y á sos fruyts. *Noval*. Novalis.

NOVAMENT. adv. m. Per la primera vegada. *Nuevamente*; *de nuevo*. Novè. || **MODERNAMENT**. || **DE NOU**.

NOVATXER. m. Portanovas. *Chismoso*. Susurro, nis.

NOVÉ, **NA**. adj. Lo que conté 'l número nou, y lo que'l completa. *Noveno*, *nomo*. Nonus. || m. Una de las nou parts en que's divideix lo conjunt dels delmes. *Noveno*. Nona decimarum pars.

NOVEDAT. f. Estat de las cosas novament fetas, discorregudas, novament oidas ó vistas. *Novedad*. Novitas, atis. || Mudansas de las cosas. *Novedad*. Novitas, atis. || met. Estranyesa ó admiració que causan las cosas may vistas ni oidas. *Novedad*. Novitas, atis. || Fét ó notícia fresca. *Novedad*. Novitas, atis. || **IMPRESSIÓ**. 5. 6.

FÉR NOVEDAT. fr. Mudar l' estat ó us que's seguia en alguna cosa. *Hacer novedad*; *dar ó hacer choz*. Novum vel exoticum videre. || **FÉR IMPRESSIÓ**.

NOVELA. f. **NOVEL-LA**.

NOVELER, **A.** adj. Amich de novedats. *Novelero*. Musca, æ.

NOVELERIA. f. Narració de novel-las. *Noveleria*. Fabularum narratio. || Afició á novedats. *Noveleria*. Novitatum studium.

NOVELL, **A.** adj. Nou, recent. *Nuevo*. Novus. || Nou, principiant, sèns experiència. *Novel*. Tiro, nis. || **PRIMERENCH**. || m. ant. Nova. *Nueva*. Nuncius, ii. || adj. Dit del falcó. *Niego*. Recens falco.

DE NOVELL Y DE NOVELL MODO. m. adv. ant. Novament. *De nuevo*. Noviter, denuò.

NOVEL-LA. f. Història fingida. *Novela*. Fabella, æ. || Ficció, mentida. *Novela*. Fabula, æ. || ant. Notícia, nova. *Nueva*. Nuncius, ii. || Qualsevol de las lleys novas dels emperadors que fóren anyadidas y publicadas després del códich de Justinia. *Novela*. Justiniani novellæ constitutiones.

ESCRIBER NOVEL-LAS. fr. Compóndrer las historietas fabulosas ó cuentos de aquest nom. *Novelar*. Fabellas consultò componere.

NOVELLAMENT. adv. m. ant. **NOVAMENT**.

NOVELLAR. v. a. ant. Recullir notícias.

NOVELLETAT. f. ant. **INNOVACIÓ**.

NOVEMBRE. m. Nové mes en lo reglament an-

tich del any romá, y onzé avuy en dia. *Noviembre*. November, is.

AL NOVEMBRE QUI NO HA SEMBRAT QUE NO SEMBRE. ref. Denota que s' aprofite la ocasió de sembrar al més tardar pel novembre. *Por san Francisco se siembra el trigo, la vieja que lo decia ya sembrado lo tenia*; *por san Cebrian, siembra el albardan*; *por todos Santos, siembra trigo y coge cardos*; *por san Simon, siembra varon, por todos los Santos con ambas manos*. Mense tuo, Cypriane, serit malesanus agrestis.

NOVENA. f. Espay de nou dias dedicats al culto de Dèu ó de sos Sants. *Novena*, *novenario*. Novendiale, is. || Los nou dias que s' emplean pera 'ls difunts. *Novenario*, *novena*. Preces, suffragia. || Lo llibret que conté las oracions que's fan á Dèu y als Sants en los nou dias que especialment se dedican á sòn culto. *Novena*. Liber novendialium precum. || Lo conjunt dels sermons que's predican en los nou dias dedicats especialment al culto de Dèu. *Novenario*. Novendiale sacrum.

NOVENARI. m. **NOVENA**. || adj. **NOVÉ**.

NOVENDIAL. adj. S' aplica á cada un dels dias de una novena celebrada pera 'ls difunts. *Novendial*. Novendialis.

NOVENSA, **NA**. adj. Principiant en alguna art, facultat, etc. *Novato*, *novicio*. Tiro, nis.

NOVES. f. pl. NOTÍCIAS, AVISOS.

NOVEYTAMENT. adv. m. ant. **NOVAMENT**.

NOVI, **A.** m. y f. **NUVI**.

NOVIATJE. m. **NUVIATJE**.

NOVICI, **A.** adj. **NOVENSA**. || No avesat. *Novicio*. Alicui rei novus. || No fét als usos y costums, fácil de sér enganyat. *Novicio*. Hospes, itis. || m. y f. Qui entra de nou en una religió. *Novicio*. Novitius, ii. *novici fét*. Lo novici ja gran de molta edat. *Noviciote*. Novitius grandis.

NOVICIAT. m. Temps destinat en las religions pera examinar la vocació dels novicis, é instruhirlos en l' exercici de las reglas. *Noviciado*. Tiocinium, ii. || Casa ó quarto ahont habitan los novicis. *Noviciado*. Novitiorum domicilium. || met. Lo primer temps en que s' apren alguna facultat ó s' exercita alguna cosa. *Noviciado*. Tiocinium, ii.

NOVILUNI. m. Lluna nova, conjuncció de la lluna. *Novilunio*. Novilunium, ii.

NOVILLA. f. La vaca desde la edat de tres anys fins á sis. *Novilla*. Vitula, æ.

NOVILLADA. f. Junta, festa de novillos. *Novillada*. Juvencorum ludus.

NOVILLO. m. Lo bou de tres anys fins á sis. *Novillo*. Juvencus, i.

NOVILLO DE DOS ANYS. Lo toro ó bou jove no domat que té dos anys fins á cumplir los tres. *Utrero*. Juvencus bimus.

NÓVIO, **A.** ter. **NUVI**.

NOVISSIM, **A.** adj. sup. *Novissimo*. Valde novus vel recens. || m. pl. Las quatre derrerias del home. *Novissimos*. Hominis novissima.

NOVITAT. f. ant. NOVEDAT. || ant. INNOVACIÓ.
NOVITXER. m. ant. Amich de novedats. *Nove-
lero.* Musca, æ.

NOXA. f. ant. DANT.

NOY, A. m. y f. Qui no ha arribat á set anys.
*Niño, chico, muchacho, chiquirritín, chiquirritico,
chiquitico.* Puer, i. || met. Qui té poca experiència,
ú obra ab poca reflexió y advertència. *Niño.*
Puer, i.

NOY DE MAMAS. NOY DE MAMELLAS. || met. Qui ab
són tracte y modo de procehir té cosas de noy.
Mamon. Adhuc lactens. || met. fam. Qui es inferior
á altre ab molta diferència. *Niño de teta.* Pueru-
lus, i.

NOY DE MAMELLA. 'L qui mama. *Niño de teta.* In-
fans, tis.

NOY PLORADOR Y BABIETA. 'L noy que plora molt
y s' irrita fàcilment. *Bejín.* Puer in iram præceps.

CONEXIXER Á ALGÚ DESDE NOY. fr. Conèixerlo desde
molt oriatúra. *Conocer á uno desde su cuna.* Ab in-
cunabulis aliquem noscere.

COSA DE NOY. Lo que es propi de las oriatúras ó
s' hi sembla. *Amuchachado, infantil.* Puerilis.

DESDE NOY. m. adv. Desde sa primera edat. *Desde
niño, desde la infancia, desde sus primeros años.* A
teneris usqueculis.

FINS HO SAREN LOS NOYS QUE MAMAN. fr. ab que's
móta á algú que ignora ó dubta lo que es notori á
tothom. *Hasta los niños lo saben.* Vel pueris pers-
picuum est.

NO ES CAP NOY. loc. Denota que algú té més edat
de la que's conceptua ó móstra tenir. *Ya no es ni-
ño.* *Ætatem habet.*

NO'N FARIA Ó NO'N DIRIA MÉS UN NOY DE MAMAS. loc.
fam. Pondera la gran dissonància que causa alguna
acció ó expressió. *No lo hiciera, ó no lo dijera, ó no
dijera mas pateta.* Nec homo planè rusticus.

NOYADA. f. Fet, ditxo propi dels noys. *Mucha-
chada, niñada, muchacheria, muchachez, niñeria,
puerilidad, inocentada, trasteria.* Puerile gestum.

VÉR NOYADAS. fr. y

NOYEJAR. v. n. Fér accions de noys. *Mucha-
cheer, niñear.* Puerum agere.

NOYERIA. f. ter. NOYADA.

NOYESA. f. ant. Infància. *Infancia.* Infantia,
æ. || NOYADA.

NOYET, A. m. y f. d. *Infantico, illo, ito, chi-
quito, chicuelo.* Infantulus, i.

NT.

NTRENYORAR. v. n. ant. ANTORARSE.

NU.

NU, A. adj. Sens vestit, en pel. *Desnudo.* Nu-
dus. || Despullat, mal vestit. *Desnudo.* Minus bene
vestitus. || Despullat, faltat de alguna cosa imma-
terial ó que adorna; com: nu de mèrits. *Desnudo.*

Nodus. || **DESENVAYNAT.** || met. Patent, clar, sense
dobleza, com: veritat NUA. *Desnudo.* Nodus. || m. Lli-
gadura. *Nudo.* Nodus, i. || Lo sobreposat pera que
destorbe 'l pas del fil ó corda per alguna part.
Trancahilo. Fili nodus superpositus. || La part dels
arbres y plantas per ahont brotan, que sempre es
més dur que lo restant. *Nudo.* Articulatio, nis. ||
En algunas plantas y arrels aquella part que excedeix
á la superfície y per ahont apar que estan uni-
das las parts de que's compon, com las canyas, etc.
Nudo. Nodus, i. || La junta ó articulació del dits.
Artejo, nudo, nudillo. Digitorum nodus. || En al-
guns animals, la unió dels ossos, com: lo nu de la
cua, espinada, etc. *Juntera, nudo.* Nodus, i. || Prin-
cipal dificultad ó dubte en algunas matèrias. *Nudo.*
Nodus, i. || Unió del matrimoni. *Lazo, nudo, vin-
culo.* Vinculum, i. || ant. En la composició dramá-
tica ó épica la disposició y artifici dels successos
que fan dificultosa la eixida ó desenllás de la ac-
ció. *Enredo, enlace, trama.* Nodus, i.

NU EN LO COLL. Impediment que priva de passar
la vianda, parlar, y á vegades respirar. *Nudo en la
garganta.* Nodus, obstaculum spiritus. || met. Aflic-
ció, congoixa que priva 'l parlar. *Nudo en la gar-
ganta.* Vocis obstaculum.

NU CORREDOR. Lo que s' afuixa. *Nudo corredizo,
escurridizo.* Fluens nodus.

NU DE TEIXIDOR. Lo que's fà juntant dos caps y
formant ab ells dos llassos encontrats, y apretant-
los de manera que no's poden desfer. *Nudo de teje-
dor.* Nodus textorius.

NU Y CRU. Lo que está sol sense cosa accessória
que li done major estimació. *Seco, á secas.* Solus.

FÉR UN NU. Dar un nudo. Nodumnectere.

FERLI UN NU Á LA CUA. fr. fam. Manifesta que
algú no conseguirá lo que preten. *Por setiembre
calabazas.* Nequaquam id assequeris.

FESLI UN NU Á LA CUA. fr. fam. Denota escamparse
á algú alguna cosa de la que tenia gran esperança.
Voló golondrino. È manibus effugit.

NO ESTÁ NU. loc. No li falta lo necessari. *No está
desnudo.* Satis superque abundat.

TOT NU. loc. En pel. *En cueros; en cueros vivos;
en pelota.* Omnino nudus.

NUADOR, A. m. y f. Qui nua. *Añudador.* Inno-
dans, tis.

NUAMENT. m. La acció y efecte de nuar. *Añu-
dadura.* Nodi astrictio. || nu. 8. || adv. m. Simple-
ment, clarament. *Desnudamente, nudamente.* Aperie,
ingenuè, simpliciter, candidè.

NUAR. v. a. Lligar, fér nusos. *Anudar, aña-
dar.* Nodum, as.

QUI È NUA, È DESNUA. ref. QUI È LLIGA, È DES-
LLIGA.

QUI NO NUA, UN PUNT PERT. ref. Denota que qui
vól abreviar las obras més de lo regular, pel ma-
teix fét las retarda. *Quien no da nudo, pierde punto.*
Antequam instituas, fundamentum mille.

NUARSE. v. r. Ferse un nu. *Añudarse.* Nodari.

|| Turbarse, aturarse, no poder parlar en conversació. *Turbarse, cortarse, atragantarse.* *Hære* tamquam ad saxum. || ENNUAGARSE.

NUAT, DA. p. p. *Añudado, anudado.* *Nodatus.* || met. Despullat de medis ó comoditats. *Desnudo.* Ab omnibus copiis destitutus.

NÚBIL. adj. ant. CASADOR.

NUC. m. ant. NU. || NOU FRUIT.

NUCA. f. La part superior de la espinada. *Colodrillo, nuca, cogote, cerviz.* *Occipitium*, ii.

NUCTORLABI. m. Instrument que s' usava en lo antich pera conèixer la hora durant la nit, medint la altura de la estrella del nort ab relació al pol. *Nuctorlabio.* *Nuctorlabius*, i.

NUDITAT. f. Falta de vestit, nuesa. *Desnudez.* *Nuditas*, atis.

NUDÓS, A. adj. ant. Lo que té nusos. *Nudoso.* *Nodosus*.

NUDRICIÓ. f. ant. Operació ab que la naturalesa actua l'aliment, lo distribuïx á las parts del cos, y 'l converteix en substància pròpia de cada una. *Nutricion.* *Nutritium*, ii.

NUDRIDOR. m. Qui nudreix. *Sustentador, el que nutre.* *Nutridor*, is. || DIDOT.

NUDRIDORA. f. DIDA. || La terra pera nudrir á tothom. *Madre comun.* *Altrix*, icis.

NUDRIMENT. m. Substància dels aliments que serveixen á la nudrició. *Alimento, nutrimento.* *Nutrimendum*, i. || L' acte y efecte de nudrir. *Nutrimiento.* *Nutritio*, nis. || PAST. || La substància que nudreix als arbres. *Nutrimiento.* *Nutrimendum*, i. || met. La matèria ó causa del augment, activitat ó forsa de alguna cosa, com: *NUDRIMENT* del enteniment. *Pábulo, nutrimento.* *Nutrimendum*, i. || INSTRUCCIÓ, ENSENYANSA. || met. Foment, lo que serveix pera donar activitat als agents, com la llenya al foc. *Pasto.* *Pabulum*, i.

NUDRIR. v. a. Alimentar, criar, mantenir. *Nutrir.* *Nutrico*, as. || ENGHEIXAR. || Alimentar la aygua á las plantas. *Nutrir.* *Nutrio*, is. || met. EDUCAR, INSTRUIR. || met. Aumentar, donar noves forses, especialment en lo moral. *Nutrir.* *Nutrio*, is. || v. n. DIGERIR, CÓUSER, PAHIR.

NUDRIRSE. v. r. *Alimentarse.* Ali.

NUDRÍS. m. PORCELL. || Qui es nudrit ó alimentat. *Nudrido, alimentado, nutrido.* *Nutritus*, i. || met. Criad, educat desde petit per algú. *Alumno.* *Alumnus*, i.

NUDRISSA. f. La que es nudrida ó educada. *Alumna, educanda.* *Alumna*, æ. || f. ant. DIDA.

NUDRISSOT. m. Porcell avansat. *Lechon, cochinitillo.* *Porcellus*, i.

NUDRIT, DA. p. p. Alimentat. *Nudrido.* *Nutritus*.

NUDRITIU, VA. adj. NUTRITIU.

NUEJA. f. ant. ENVEJA.

NUET, A. adj. ter. TOT NU.

NUHU. m. NU. || Lo botó corredor que ajusta per sola la barba 'l cordó dels sombreros. *Boton.* *Qñendix*, icis.

NUIG. m. ant. ENUIG.

NUJAR. v. n. ant. ENUJAR.

NUL Y NULL, A. pron. ant. NINGUN. || adj. ant. NUL-LO. || ALGUN.

NULL TEMPS. m. adv. En ningun temps. *Numquam*.

NUL-LAMENT. adv. m. Invàlidament. *Invalídamente, nulamente.* *Invalidè*.

NUL-LE, A. adj. NUL-LO.

NUL-LITAT. f. Invaliditat, la qualitat de nul-lo. *Nulidad.* Irritæ rei natura. || Tatxa, falta que disminuïx la estimació de las cosas. *Nulidad.* *Vitium*, ii.

NUL-LO, A. adj. Invàlit, de ningun valor ó forsa. *Nulo, invòlido.* *Nullus*.

NUMANTÍ, NA. adj. Natural de y pertanyent á Numància. *Numantino.* *Numantinus*.

NÚMEN. m. Divinitat, deytat entre 'ls gentils. *Númen.* *Numen*, inis. || Ingeni especial pera fer alguna cosa, com: *NÚMEN* poètic. *Númen.* *Numen*, inis.

NUMERABLE. adj. Lo que 's pòt contar per números. *Numerable.* *Numerabilis*.

NUMERACIÓ. f. Acte y efecte de numerar. *Numeracion.* *Numeratio*, nis. || La primera part de la aritmètica que ensenya á llegir y escriure las quantitats. *Numeracion.* *Numeratio*, nis.

NUMERADOR. m. arit. Lo número que quant s' expressa un trencat se posa en la part superior, y determina 'l número de parts que 's pren del que està en la part inferior en que 's suposa dividit l' enter. *Numerador.* *Numerator*, is.

NUMERAL. adj. Lo que es propi ó pertanyent al número. *Numeral.* *Numeralis*.

NUMERAR. v. a. Contar pel orde dels números. *Numerar.* *Numero*, as. || Foliar, posar números en las fullas dels llibres. *Foliar, numerar.* *Numero* aponere.

NUMERARI, A. adj. NUMERAL.

NUMERAT, DA. p. p. *Numerado.* *Numeratus*.

NUMÉRICAMENT. adv. Individualment. *Númericamente.* *Numericè*.

NUMÉRICH, CA. adj. En las escolas lo que determina ó diferencia un individuó de altre. *Númerico.* *Numericus*. || Lo que s' executa ab números. *Númerico.* *Numericus*.

NÚMERO. m. Quantitat discreta ó col·lecció de unitats: segons dita definició de Euclides la unitat no es número: Stevin diu que es lo que explica la quantitat de cada cosa, y sembla més conforme al comú modo de parlar, porque 's diu: del número un fins á cent, ó qui té 'l número un, no obstant los aritmètics segueixen á Euclides. *Número.* *Numerus*, i. || Xifra. *Número.* *Arithmus*, i. || S' anomena impròpiament la unitat per sér principi y fonament dels números. *Número.* *Numerus*, i. || Multitud indeterminada. *Número.* *Copia*, æ. || Quantitat determinada de personas en algun empleu ó cos, com: notari, acadèmic de número.

Número. Numerus, i. || La determinada mesura proporcional ó cadència que fa armoniosos los períodos de música, poesia y retórica. **Número.** Numerus, i. || gram. Lo modo de significar pera distingir un de dos ó més. **Número.** Numerus, i. || Multitut de cosas determinadas ó de particular qualitat. **Número.** Numerus, i. || pl. Un dels cinch llibres sagrats que compongué Moysés: en ells se refereixen los exercicis de la religió de la tribu de Leví, y 'l cástich de la desobediència dels Israelitas. **Números.** Numeri, orum.

NÚMERO COMPOST. Aquell que 's produheix per la multiplicació de altre número á més de la unitat. **Número compuesto.** Numerus compositus.

NÚMERO CÚBIC. Lo que 's produheix per la multiplicació de sí mateix repetida dos vegadas, com: vuit ix de dos per dos y de dos per quatre. **Número cúbico.** Numerus cubicus.

NÚMERO DE OR. Espay de nou anys. **Número aureo ó ciclo decemovenal.** Aureus numerus.

NÚMERO IMPAR Ó SENAR. Lo que no's pót dividir per meytat sense trencat. **Número impar.** Impar numerus.

NÚMERO PAR. Lo que 's pót dividir per meytat sense trencat. **Número par.** Par numerus.

NÚMERO QUADRAT. Lo que produheix la multiplicació de un número per sí mateix, com lo 9 de 3 per 3. **Número cuadrado.** Dinumis, is.

NÚMEROS DENOMINATS. Los que numeran cosas de diferentes espècies, com: lliuras, sous y diners. **Números denominados.** Denominati numeri.

NÚMEROS PROPORCIONALS. Los que són terme de dos rahons semblants, com vuyt ab quatre; així sis ab tres. **Números proporcionales.** Proportionales numeri.

COMPLETAR Ó CUMPLIR LO NÚMERO. fr. Llenar el número. Numerum complere.

FÉR NÚMERO. fr. Sér subjecte de importància. **Hacer papel; ser hombre de categoria.** Expectabilem esse. || Denota que alguna cosa sols serveix per aumentar los de sa espècie. **Hacer número.** Numerum augere.

GRAN NÚMERO. Multitut. **Gran, buen número.** Bona pars.

SENSE NÚMERO. Multitut innumerable. **Sin número.** Ingens numerus.

NUMERÓS, A. adj. Lo que inclou gran número y multitut. **Numeroso.** Numerosus. || armoniós.

NUMEROSAMENT. adv. m. En gran número. **Numerosamente.** Numerè, innumerè; ingenti copia.

NUMEROSÍSSIM, A. adj. sup. **Numerosísimo.** Numerosissimus.

NUMEROSITAT. f. Munió, multitut numerosa. **Numerosidad.** Numerositas, atis.

NUMÍDICH, CA. adj. Natural de y lo pertanyent á Numídia regió mediterrànea del Àfrica en los confins de la Líbia interior y de la Mauritània. **Numida, numídico.** Numidianus.

NUMISMÀTICA. f. Ciència que tracta del co-

neixement de las monedas y medallas antigues. **Numismática.** Numismatica, æ.

NUMISMÀTICH, CA. adj. Pertanyent á la numismática. **Numismático.** Numismaticus. || m. professor de numismática. **Numismático.** Numismaticus studiosus.

NUNCA. adv. t. ant. May, jamay. **Nunca, jamás.** Numquam, handquaquam.

NUNCI. m. Embaixador del Papa. **Nuncio.** Pontificius nuncius. || Pregoner, missatjer, corredor de coll. **Pregonero.** Præco, nis. || Exprés, enviat, qui porta notícia ó avis. **Mensajero.** Nuncius, ii.

NUNCIAR. v. n. ant. ANUNCIAR.

NUNCIATURA. f. Lo càrrech ó dignitat de nunci del Papa. **Nunciatura.** Pontificii legati munus. || Lo tribunal del nunci per certas causas ecclesiàsticas. **Nunciatura.** Pontificii legati tribunal.

NUNCIO Y NUNCIU. m. NUNCI.

NUNCUPATIU. m. y f. Lo testament que no's reduheix á escriptura, sinó que de paraula s'anomena hereu en presència de cinch testimonis. **Nuncupativo.** Nuncupativus.

NUNCUPATORI, A. adj. Escrit ab que's dedica alguna obra, ó s'anomena hereu ó s' confereix algun empleu. **Nuncupatorio.** Nuncupatorius.

NUNDINAL. adj. Nom que donavan los romans á cada una de las vuyt primeras lletras del alfabet que s'aplicavan á tots los dias del any ab ordre consecutiu; perque després de vuyt dias de treball anavan á las firas ó mercats, que ells deyan «nundinæ.» **Nundinal.** Nundinalis.

NUNQUE. adv. ant. MAY.

NUÓS, A. adj. NUDÓS.

NUPCIAL. adj. Lo pertanyent á las núpcias. **Nupcial.** Nuptialis.

NÚPCIAS. f. pl. BODA, ESPOSALLAS.

CONVOLAR Á SEGONAS NÚPCIAS. fr. **Pasar á segundas nupcias.** Ad secundas nuptias convolare.

NUPCIAYAR. v. n. ant. **Casarse la mujer.** Nubo, is.

NUS. m. NU. || GROU.

NUSET. m. d. **Nudillo, ito.** Nodulus, i. || adj. TOT NU.

NÚTRIA. f. LLÚDRIA.

NUTRICI, A. adj. NUTRITIU.

NUTRICIÓ. f. NUDRICIÓ.

NUTRITIU, VA. adj. Lo que nudreix. **Nutritivo, nutrimental, nutricao.** Nutritivus.

NUU. m. NU. 6. || ant. NÚVOL.

NUVI. m. Lo home casat de nou. **Novio.** Sponsus, i. || met. NOVICI, NOVENSÀ.

NÚVIA. f. Dona casada de nou. **Novia.** Nova nupta.

NUVIATJE. m. Lo que's dona á la dona á més del dot. **Ajuar.** Supellex, ctilis.

NÚVOL. m. Los vapors de la atmósfera que condensats en l'ayre tapan lo sol. **Nube.** Nubes, is. || Conjunt de cosas que obscureixen l'ayre ó

tapan lo sol á modo del núvols. *Nube*. Nubes, is. || met. Qualsevol cosa que enfosqueix á altra, com: núvol del enteniment. *Nube*. Nubes, is. || met. Aquell tel blanch que sól formar-se dins del ull é impedeix la vista. *Nube*. Oculi nubecula. || Entre llapidaris la taca ó sombra que obscureix lo brillo de las pedras preciosas. *Nube*. Macula nebulosa; opacitas, atis. || adj. NUVOLÓS.

NÚVOL DE ESTIU. Nuvolada ó núvol tempestuós. *Nube de verano*. Nimbus, i. || met. La espècie ruidosa originada de ira y que passa prest. *Nube de verano*. Nimbus, i.

ESTAR NÚVOL. fr. Estar la atmósfera carregada de ells. *Estar nublado*. Cælum nubibus obductum esse.

PUJAR Ó ALSAR FINS ALS NÚVOLS. fr. POSAR SOBRE LAS ESTRELLAS.

NUVOLADA. f. Se pren regularment pel núvol que amenassa tempestat. *Nublado*, *nublo*. Nimbus, i. || met. Espècie que amenassa algun perill ó turbació de ánimo. *Nublado*. Nimbus, i.

DESCARREGAR LA NUVOLADA. fr. met. Desahogarse contra de algú. *Descargar el nublado*. Iras emovere.

NUVOLÁS. m. aum. Núvol gran separat de laltres. *Nubarron*. Vagans nubilum.

NUVOLET. m. d. *Nubecula*, *illa*, *ita*. Nubecula. æ.

NUVOLÓS, A. adj. Cubert de núvols. *Nublado*, *nubloso*, *nubiloso*, *nublo*. Nubilus.

NUYC Y NUYLL. m. NINGÚ.

NUYS. m. ant. ENUG.

NUYT. f. NIT.

NUYTADA. f. ant. NIT.

NY.

NYANYO. m. Banya, bony. *Chichon*, *tolondro*. Tuberculum, i.

NYAU, NYAU. GATANAULA, GATANIXA.

NYICH, NYACH. (ESTAR) fr. ESTAR COM LO GAT Y 'L GOS.

NYIGUI, NYOGUI. (SÉR COSA DE) fr. Sér cosa de poquiíssima importància. *Ser cosa de chicha y nabo*. Rem futillem esse.

NYINYÁS. f. pl. Enginy pera pescar. *Red*. Rete, is.

NYNYOL. m. LLINYOL.

NYONYA. f. Enfado, disgust ó tristesa. *Noña*. Stomachus, i. || fam. PERESA, GALBANA.

O. Setzena lletra del alfabet y quarta entre las vocals, antiguament tant entre los romans, com entre catalans se confoia mólta vegadas ab la u: com cónsol, en lloch de cónsul: era numeral y valia 11, y ab una ralleta sobre 11000; en los mapas y cartas de navegar significa oest ó ponent; y en la rosa náutica 'l rumbo y 'l punt cardinal magnétich del mateix nom; en la música tempe perfet, y entre 'ls irlandesos posada abans del apellido es senyal de casa principal ó il·lustre, y sols la pòt usar lo primogénit; en las lletres de cambi posada en esta forma o/. vol dir orde, y de aquest altre modo c/o. vol dir, carta orde. || conj. disjunctiva que's converteix en ú pera evitar cacofonia quant lo mol següent comensa en ó. *O.* Aut, velut. || interj. Denota algun afecte ó passió del ànimo com de exclamació, com: ó bon Deu! *O.* Oh! prohi || De admiració, com: ó qué bo! *O!* Oh! prohi || De alegria, com: ó qué ben fét! *O.* Oh. || De dolor, com: ó miserable de mí! *O!* *O!* oh! || De escarni ó de burla per ironia, com: ó qué hermos! *O.* Oh. || S' usa mólta vegadas pera expressar lo desitj, com: ó si vingués. *O.* Utinam. || Article que denota 'l vocatiu, com: ó gran Rey. *O.* *O.* || interj. S' usa pera cridar á algú. *Ola.* Heus, heu. || si. || ZERO. || Cércol ó figura rodona. *O.* *O.*

OA. interj. ter. *Ola!*

OÀSIS. m. Terra ab vegetació al mitj de un desert. *Oásis.* Oasis, is. || met. Lloch de descans després de mólta penas ó cansaci. *Oásis.* Solatium, ii.

OB.

OBACH. adj. Ombrivol. *Sombrio, opaco, umbrío.* Opacus.

OBCECACIÓ. f. Ceguera, obstinació. *Obcecacion.* Induratio, nis.

OBCECAR. v. a. Ofuscar, cegar. *Obcesar.* Ob-caco, as.

OB DURACIÓ. f. Obstinació, duresa de cor. *Obduracion, obcecacion, obstinacion.* Induratio, nis.

OBEDIÈNCIA. f. Subjecció á la voluntat y preceptes de altre. *Obediencia, obedecimiento.* Obedientia, æ. || La acció de obehir. *Obediencia, obedecimiento.* Obedientia, æ. || Lo precepte del superior especialment en las religions. *Obediencia.* Obedientia, æ. || En las religions, l' empleo ú oficina que'ls superiors encarregan á sos súbdits. *Obediencia.* Præceptum, i. || Entre'ls mateixos, permís que dóna un superior al súbdit pera anar á predicar, ó la assignació de ofici pera altre convent ó pera fer algun viatge. *Obediencia, licencia.* Progressionis vel assignationis testimonium. || Lo superior en la escola de Cristo. *Obediencia.* Scholæ Christi præses. || met. La docilitat ab que las bèstias é insensibles se subjectan á la ensenyansa ó al art. *Obediencia.* Flexibilitas, atis.

OBEDIÈNCIA CEGA. La que s' exerceix sense mirar las rahons ó notícias del que mana. *Obediencia ciega.* Cæca obedientia.

A LA OBEDIÈNCIA. exp. Denota la cortesia ab que algú se somet á altre. *A la obediencia.* Jubeas.

DONAR LA OBEDIÈNCIA. fr. Subjectarse á algú. *Prestar, dar la obediencia.* Alicujus potestati vel imperio se dare.

OBEDIENCIAL. adj. Pertanyent á la obediència. *Obediencial.* Obedientialis.

OBEDIENT. p. a. Qui obehix. *Obediente, sumiso.* Obediens. || PUNTUAL. || m. Se deya en la milícia al que estava á las ordes de March Aureli. *Obediente, obedecedor.* Obtemperans, tis.

OBEDIENTÍSSIM, A. adj. *Obedientissimo.* Obedientissimus, obsequentissimus.

OBEDIENTMENT. adv. m. Ab obediència. *Obedientemente.* Obedienter.

OBEHIR. v. n. Subjectarse, fer la voluntat de altre. *Obedecer.* Obedio, is. || met. Reduhir al fi

que's vol los metalls y altres cosas inanimadas. *Ceder, obedecer*. Pareo, es. || *PARIR, DIGERIR*. || Cedir alguns animals ab docilitat al règimen que se'ls posa, com lo caball al fre. *Obedecer*. Obedio, is. || En lo espiritual y moral ceder, com: las passions deuen *OBEIR* á la rahó. *Obedecer*. Obedio, is.

MÉS VAL *OBEIR* QUE SACRIFICAR. fr. presa de la sagrada Escripura; ensenya la obligació que's té de obehir en primer lloch lo precepte del superior. *Mas vale obedecer que sacrificar*. Melius est obedire quam sacrificare.

OBEHIT, DA. p. p. *Obedecido*. Obtemperatus.

OBELISCO. m. Pedra treballada en forma de piràmide. *Obelisco, obelo*. Obeliscus, i.

OBEACADURA. f. náut. Conjunt de obenques. *Obeacadura*. Rudentes, ium.

OBECH Y OBEQUE. m. náut. Cada un dels caps ó cordas que's lligan al cap del pal ó garganta sobre 'ls bahos, y baixan á las mesas de guarnició, y 's fican en las vigotas de las cadenas. *Obeque*. Navis rudentes.

OBERT, A. p. p. irr. *Abierto*. Apertus. || adj. Lo que no está murallat. *Abierto*. Munimine carens. || Dit del peix estripat ab ferro pera salarlo, ó adobarlo. *Escalado*. Piscis per ventrem ferro incissus. || *DESEMBARASSAT, ESPAYÓ, BAS.* || met. INGÉNUO, FRANCH.

Á FORSA *OBERTA*. m. adv. A camp ras, á cos descubert. *A campo abierto, sin valla*. Aperto campo.

GUERRA OBERTA. Enemistad declarada. Apertum bellum.

MITJ OBERT. Entreabierto. Parum, semiapertum.

OBERTAMENT. adv. m. Ingénument, francament. *Abiertamente*. Apertè.

OBERTURA. f. La acció de obrir. *Abertura, abrimiento*. Apertio, nis. || *CBIVILLA.* || Lo primer que's troba al obrir un llibre. *Abertura*. Apertio, nis. || Pas, camí, medi per alguna cosa. *Entrada, llave, medio*. Ostium, ii. || Ocasíó, proporció. *Ocasión*. Ratio, nis. || Forat ó finestra en las parets. *Claraboya, tragaluz*. Fenestra, æ. || met. Desembarrás, franquessa, llanessa en lo geni ó tracte. *Abertura*. Apertus animus. || Lo mateix que llum ó espay de una finestra, balcó. *Luz, Lux, cis.* || L' acte solemne ab que's dóna principi á alguna funció pública, com: *OBERTURA* de estudis, etc. *Abertura, apertura*. Initium solemne. || náut. MÀNEGA.

OBERTURA DE TESTAMENT. for. Acte jurídic de obrir lo testament clos. *Abertura de testamento*. Tabularum apertura.

OBS, SA. adj. Gras, ple de carns. *Obeso*. Obesus.

OBESSITAT. f. Grossària. *Obesidad*. Obesitas, atis.

OBEYR. v. n. *OBEIR*.

OBICE. m. p. u. IMPEDIMENT, OBSTACLE EMBARÁS, DESTORA.

OBICIÓ. f. ant. *OBJECCIÓ*.

OBICIR. v. a. ant. *OBJECTAR*.

ÓBIT. m. Mort. *Muerte*. Mors, tis. || Certificació de la mort de algú. *Fe de entierro ó de fallecimiento*. Mortis testimonium. || *OUBI*.

OBJECCIÓ. f. y

OBJECTA. f. ant. Réplica, instància, argument en contrari. *Objecion*. Objectio, nis.

OBJECTAR. v. a. Oposar, replicar, refutar. *Objetar*. Objicio, is. || Retraurer, donar en cara á algú alguna cosa. *Echar en cara, retraer*. Denuò objicere. || Usat com verb passiu, *SOMPÈNDRESE*. || v. r. OCÓRRER.

OBJECTAT, DA. p. p. *Objetado*. Objectus.

OBJECTATORI, A. adj. *OBJECTIU*.

OBJECTE. m. Lo que 's percebeix ab algun dels sentits. *Objeto*. Objectum, i. || Lo terme ó fi dels actes de las potències. *Objeto*. Objectum, i. || Lo fi, blanch ó intent á que 's dirigeix alguna cosa. *Blanco, objeto*. Scopus, i. || La matèria ó subjecte de alguna ciència. *Objeto*. Objectum, i. || ant. *OBJECCIÓ*.

OBJECTE DE ATRIBUCIÓ. L' últim fi que s' intenta ó ahont se dirigeixen tots les actes. *Objeto de atribucion*. Attributionis objectum.

OBJECTE FORMAL. Lo fi de una ciència ó facultat, com: la sanitat de la medicina. *Objeto formal*. Objectum formale.

OBJECTE MATERIAL. Lo subjecte ó matèria de una ciència ó facultat, com la malaltia ho es de la medicina. *Objeto material*. Objectum materiale.

FÉR BONICH OBJECTE. fr. Fér bona planta. *Tener buen aspecto*. Præclarius sub aspectum cadere.

OBJECTIU, VA. adj. Pertanyent al objecte. *Objetivo*. Objectivus.

OBJECTIVAMENT. adv. m. En quant al objecte. *Objetivamente*. Objectivè.

OBJICIR. v. a. Tatxar, acusar, acriminar. *Objetar, dar en rostro*. Objecto, as.

OBJURGAR. v. a. INFORMAR, INJURIAR, REPÈNDRE.

OBLACIÓ. f. Oferta. *Oblacion*. Oblatio, nis.

OBLADA. f. Peix quasi rodó, de uns dos peus de llarch, sumament xato, la part inferior blanca y la superior clapada de blau y groch, ple de grops ó petites puas dures semblants á ossets en aquesta part, té dos ulls grossos, lo cap petit, lo morro superior més llarch que l' inferior, las aletas del llom y ventre tan llargas com tot lo cos y la de la cua rodona. *Rodaballo, melanuro, ojo negro*. Rhombus, melanurus, i.

OBLATA. f. La porció de diner que's dóna pera 'l gasto de la cera, vi, etc. pera dir missas. *Oblata*. Oblata pro missæ ministerio pecunia. || Ofertori, la hòstia sobre la patena, y 'l vi dins lo càlzer abans de estar consagrats. *Oblata*. Oblata hostia.

OBLEA. f. Pa de hòstias pera clóurer cartas. *Oblea*. Obelias, æ. || *NEULA.* || Orelleta, espècie de bunyol. *Oreja de abad*. Laganum, i.

OBLICAMENT. adv. m. *OBLIQUAMENT*. || met. INDIRECTAMENT.

OBLICH, CA. adj. OBLÍQUO. || met. INDIRECTE.

OBLIDANSA. f. ant. OLIVIT.

OBLIDAR. v. a. etc. OLVIDAR.

OBLIER. m. Ofici en palácio que provehia de neulas y tauletas à las personas reals. *Obluer, obler.* Crustularius, ii.

OBLIGACIÓ. f. Vincle, deber, precisió. *Obligacion.* Officium, ii. || Correspondència que's déu manifestar als beneficis rebuts. *Obligacion.* Devotio, nis. || Escripura que obliga á cumplir algun pacte. *Obligacion.* Cautio chirographica. || Ofici, càrrech, lo deber per rahó de ministeri. *Obligacion.* Officium, ii. || **FERMANSA.** || Contracte que fá alguna ciutat ó vila ab la persona que promet provehirla de carn, sabó, tocino, etc. *Obligacion.* Annonæ, provisionis obligatio. || pl. Las prendas que déu conservar l' home pera sér estimat y respectat. *Obligaciones.* Partes, ium, honoris jura. || La familia que cada hu déu mantenir. *Obligaciones.* Familix, parentum cura.

OBLIGACIÓ CIVIL. La que consta en lo for judicial, encara que no conste per escrit. *Obligacion civil.* Civilis obligatio.

OBLIGACIÓ NATURAL. La que prové de contracte no admés en lo dret civil, y per lo tant no causa acció en lo for judicial. *Obligacion natural.* Naturalis obligatio.

PRIMER ES LA OBLIGACIÓ QUE LA DEVOCIÓ. ref. Denota que la principal ocupació déu sér en lo que'ns pertany sense distraure'ns en cosas extranyas. *Primero es la obligacion que la devocion.* Præstat manus unum exequi, quam aliis operibus intendere.

OBLIGADÍSSIM, A. adj. sup. *Obligadísimo.* Valdè adstrictus.

OBLIGADOR, A. m. y f. y

OBLIGANT. p. a. Lo que inclina la voluntat. *Obligante.* Alliciens.

OBLIGAR. v. a. Precisar, forsar. *Obligar.* Obligo, as. || Guanyarse la voluntat. *Obligar.* Obstringo, is. || Empeñar, posar en precisió. *Obligar.* Alligo, as.

OBLIGARSE. v. r. Comprométrese, ferse responsable de alguna cosa. *Responder, obligarse, salir garante.* Intercedo, is.

OBLIGAT, DA. p. p. *Obligado.* Obligatus. || adj. Subjecte. *Sujeto, obligado, adicto.* Addictus. || m. Qui té obligació de donar l' abast de carn ó altres articles á algun poble. *Obligado.* Macelli sponsor.

OBLIGATORI, A. adj. Lo que obliga y precisa á cumplirse. *Obligatorio, obligativo.* Obligatorius.

OBLÍQUAMENT. adv. m. Tortament, al través, de costat. *Oblicuamente.* Obliquè, obliquum.

OBLÍQUÀNGUL. m. Se diu del triàngul que no es rectàngul. *Oblicuángulo.* Obliquangulus, i.

OBLÍQUÏTAT. f. Torta, inclinació, direcció al través. *Oblicuidad.* Obliquitas, atis.

OBLÍQUO, A. adj. Tort, inclinat. *Oblicuo.* Li-

mus. || Inclinat, atravessat. *Oblicuo, sesgado.* Obliquust. || S' aplica á la línia ó pla que cau sobre al re y no forman ángul recte. *Oblicuo.* Obliquus. || met. INDIRECTE.

OBLIT. m. OLIVIT.

GUÁRDA QUE NO T' OBLIT. loc. ant. *Acuérdate, ten presente.* Memento.

OBLITERACIÓ. f. Estat de un conducto ó de un vas, las parels del qual contrahen una adherència ó s' aproximan de tal modo que sa cavitat s' estreny molt ó desapareix enterament. *Obliteracion.* Obliteratio, nis.

OBLIVIÓ. f. ant. OLIVIT.

OBLONGO, A. adj. Prolongat. *Prolongado, oblongo.* Oblongus.

OBMES, A. p. p. OMÉS.

OBMETRE. v. a. ant. OMITIR.

OBMISSIÓ. f. ant. OMISSIÓ.

OBOÈ. m. mús. Instrument de vent molt semblant al baixó. *Obue, oboe;* lo plural castellà's troba *oboos* ú *obooses.* *Lituus musicus.* || Qui toca dit instrument. *Obue, oboe.* Tibicen, inis.

ÓBOL. m. Moneda ínfima entre grechs, que equival á sis maravedissos de Castella. *Óbolo.* Obolus, i. || farm. Mitj escrúpol ó dotze grans. *Óbolo.* Sesquibolus, i.

OBOYA. f. ter. OVELLA.

OBRA. f. Qualsevol cosa produhida per algun agent. *Obra.* Opus, eris. || Operació. *Obra.* Opera, æ. || Lo escrits de algun autor. *Obra.* Scriptura, æ. || Fàbrica, edifici que's vá fent. *Obra.* Fabrica, æ. || Manufactura, treball de un artífice. *Obraje, obra.* Oficina, æ, opificium, ii. || Feyna, treball. *Trabajo, obra.* Opus, eris. || Medi, virtut, poder, com : per OBRA del Esperit Sant. *Obra.* Opera, æ, virtus, utis. || Lo molt treball que costa ó l' molt temps que's tarda en alguna cosa. *Obra.* Labor, is. || La quantitat, magnitud ó distància quant se determina á poch més ó ménos, com : es OBRA de un mes. *Obra.* Circiter. || Lo lloch abont se treballa. *Obra.* Opus, eris. || Qualsevol acció moral que s' encamina al profit del ànima. *Obra.* Opus, eris. || Lo fondo de la Iglésia destinat á la conservació y gastos precisos de ella. *Fàbrica, obra, capilla.* Vectigal ab ecclesia impositum. || Los materials pera alguna fàbrica, com : tragar la OBRA. *Materiales.* Materia, æ. || Fets, hassanyas. *Hechos, obras.* Res gestæ. || JORNAL, MUJADA. || f. ant. poét. Composició en vers. *Poesia, verso.* Poesis. || ter. PISA.

OBRA BEN ACABADA. *Obra primorosa.* Opus mira arte structum.

OBRA CORONADA. fort. Una de las obras exteriors que consta de dos mitjs baluarts y un enter units ab dos cortinas. *Obra coronada.* Coronatum opus.

OBRA DE MISERICÒRDIA. Cada un de aquell actes ab que se socorre á las necessitats espiritualment ó corporalment. *Obra de misericordia.* Pietatis, misericordix opera.

OBRA DE ROMANS. La que costa molt treball y temps y es perfecta y sólida. *Obra de romanos.* Magnificum opus.

OBRA MORTA. En la moral, la bona en sí, però que per estar en pecat mortal lo qui la fa, no es meritória de la vida eterna. *Obra muerta.* Emortua opera. || náut. La part del barco compresa al de línea del aygua fins á la vora superior. *Obra muerta.* Navis materiatio á lymphis resiliens.

OBRA PIA. Establiment piados pera 'l culte de Déu ó exercici de la caritat ab lo próxim. *Obra pia.* Opera pia. || met. fam. Qualsevol cosa en que's troba utilitat. *Obra pia.* Lucrabilis res.

OBRAS FORANAS DEL CASTELL. Cert tribut ó dret senyorial. *Obra exterior.* Exteriores operæ.

OBRAS PÚBLICAS. Las que's fan pera utilitat del públich de orde del govern. *Obras públicas.* Opera publica.

OBRA VIVA. La part del barco que vá dins del aygua. *Obra viva, fondo.* Navis materiatio mersa mare. || teol. La que 's fa en gràcia de Déu. *Obra viva.* Opera viva.

Á LA OBRA'S VÉU. loc. CADA HU ES FILL DE SAS OBRAS.

AMPARAR LA OBRA. fr. No deixarla continuar. *Embargar la obra.* Opus interdicere.

BONA OBRA. Socorro oportú, favor. *Buena obra.* Beneficium, ii.

BONAS OBRAS. Tot lo que's fa ab bon fi. *Buenas obras.* Opera bona.

DONAR OBRA. fr. Dedicarse ó emplearse en algun treball. *Dar obra.* Dare operam. || DONAR PEYNA.

EN LAS OBRAS Y EN LA FE 'S CONEIX QUI AMOR TÉ. ref. Denota que 'l millor modo de mostrar amor y voluntat es fent beneficis. *Obras son amores que no buenas razones; el amor y la fe en las obras se ve.* Hoc non fit verbis.

FÉR ALGUNA OBRA FALSA. fr. *Falsear alguna obra.* Contra artis præcepta struere.

FÉR BONA OBRA. fr. Afavorir. *Hacer buena obra.* Adjutorio vel auxilio esse.

FÉR MALA OBRA. fr. Destorbar, impedir. *Hacer mala obra ó aire.* Officio, is.

LA OBRA DE LA SEU. loc. met. fam. Se diu de qualsevol obra que tarda molt á concluhirse. *La obra del Escorial; obra de romanos ó romana; la vida perdurable.* Prolongum vel ferè æternum opus.

LA OBRA LLOA AL MESTRE. loc. ant. Á LA OBRA'S VÉU.

NI OBRA BONA NI PARAULA DOLENTA. loc. met. Repren als que ofereixen molt y no cumplen res. *Ni obra buena, ni palabra mala.* Dat verba bona ultrò facta; at non consona verbis.

PER OBRA. m. adv. En execució. *Por obra.* Operá. **POSAR EN Ó PER OBRA.** fr. Posar en execució. *Poner ó meter en ó por obra.* Ad opus venire.

OBRADEA. f. TENDA, MAGATZEN.

OBRAADOR. m. Taulell ú oficina en que treballan los menestrals. *Taller, obrador.* Oficina, æ. || Lo del gerrer. *Alfareria, alfar.* Figlina, æ. || Operari, qui obra. *Obrador, operario.* Operarius, ii.

OBRANT. m. ant. TRABALLADOR.

OBRAR. v. a. Traballar, fér alguna cosa de material. *Obrar.* Ad praxim redigere. || VALER. || v. n. Fér efectiva alguna cosa, com: la medicina, etc. *Obrar, operar.* Effectum habere. || ant. TRABALLAR. || Exonerar lo ventre. *Obrar.* Ventrem exonerare. || Procehir, portarse. *Portarse, obrar.* Ago, is. || Donar forma á alguna matéria reduhinta al estat convenient pera 'l servey á que se la destina. *Labrar, laborar.* Materiam operi aptare.

OBRAR BÈ. fr. Fér bonas obras. *Obrar bien, hacer buenas obras.* Benè se gerere.

OBRAT, DA. p. p. *Obrado.* Operatus.

OBRATGE. m. ant. OBRA. || ant. Treball que serveix de adorno, com las molluras en una peça de plata, la brodadura en un vestit. *Labor.* Cælatura, æ.

OBREPCIÓ. f. Falsa narració de un fet que s'allega davant lo superior pera lograr alguna gràcia ó favor. *Obrepcion.* Obreptio, nis.

OBREPTICI, A. adj. for. Lo que's preten ó llogra ab obrepció. *Obrepticio.* Obreptitius.

OBREER. m. Qui cuyda de la fàbrica de alguna iglésia, que en algunas catedrals es dignitat. *Obrero.* Fabricæ præfectus. || Qui fa alguna obra. *Obrero, obrador.* Operarius, ii. || Mestre de casas. *Albañil.* Faber cæmentarius. || ant. Treballador, jornal·ler. *Obrero.* Operarius, ii. || Qui cuyda de mantenir de provisions la ciutat. *Obligado.* Edilis.

OBREER DE TERRA. ant. GERREER.

OBREER DE VILA. ant. MESTRE DE CASAS.

OBREERIA. f. Càrrech de obrer. *Obreria.* Operarii munus. || La renda destinada pera la fàbrica de la iglésia, 'l cuydado de ella y la oficina para dit despaig. *Obreria.* Ad fabricam redditus.

OBRETA. f. d. Obrecica, illa, ita. *Opaculum, i.* || ter. FIRA, FIRETA. 2.

OBRIDOR. m. Qui obre. *Abridor.* Reserator, is. || GRABADOR. || Se diu del pressech que s'obre per sí mateix. *Abridero.* Persicum, i.

OBRIMENT. m. ant. OBERTURA.

OBRIR. v. a. Descubrir ó fér patent lo que está tancat. *Abrir.* Aperio, is. || Rómprer ab violència, com: obrir lo cap. *Abrir.* Divido, is. || Destapar. *Abrir, destapar.* Relaxo, as. || Foradar, fér obertura en una paret, envà, etc. *Abrir.* Perforo, as. || Badar, esquerdar, partir. *Abrir, hender, rejar.* Findo, is. || Desclóurer, separar una cosa de altra, com la ma. *Abrir.* Resigno, as. || GRABAR. || Estèndrer, desplegar, com: obrir un pergami. *Abrir.* Distendo, as. || ESCLATAR. || Donar principi á alguna funció ó acte públich. *Abrir.* Inauguro, aris. || Trencar, sollevar, llaurar la terra per primera vegada. *Abrir; dar la primera reja ó vuelta.* Terram precindere. || Anunciar, publicar, proposar al públich algun emprèstít ó suscripció. *Abrir.* Suscripciones subaliquo pignore apparare. || Donar llibertat al que estava tancat ó detingut. *Desencerrar.* Recludo, is. || náut. Tenir la nau sa amplària. *Tener de manga.* Amplitudinem habere.

ABRIRSE. v. r. Fendrerse, clivillarse, badarse. *Abrirse, henderse, quebrajarse, resquebrajarse.* Findi. || Dit del temps. **ALSABSE.** || Comunicarse, confiar són secret à un altre. *Abrirse.* Animum ostendere. || Estèndrerse, desplegar-se las llavors, plantas, fullas, etc. *Desarrollarse, desenrollarse.* Explicari. || Parlar de flors, es desplegar-se ó eixir de las poncellas. *Desabotonar.* Erumpo, is.

ABRIULLS. m. **ABRIULLS.** || Instrument de plata ó altre metall en figura del abriulls natural. Solian usarlo 'ls deixuplinats, posantlo en l' assot pera ferir-se las espalllas. *Abrojos.* Tribulus ex metallo.

OBS. m. ant. **OPS.** || **PODER, FACULTAT, ABUNDÀNCIA.** || **UTILITAT, SERVEY, PROFIT.** || **NECESSITAT, UGÈNCIA.** || **GASTO, EXPENSA.** || **GUST, PLAER.**

ALS OBS. m. adv. ant. En lo cas de necessitat, quant es menester. *En la necesidad, cuando es menester.* Cum opus est.

À OBS. m. adv. ant. **À GASTOS Y DESPESAS.** || **À utilitat, en benefici.** *En beneficio.* In commodum. || **À GUST.**

À SOS OBS. m. adv. **À són arbitre y disposició.** *A su arbitrio y disposicion.* Pro suo arbitrio.

À TOTS OBS. m. adv. **À la mida del seu gust.** *A pedir de boca.* Peroptatò.

FÈR LOS OBS. fr. Fèr ó pagar lo gasto. *Hacer el gasto, lacosta.* Ad alicujus victum de sua expendere.

HAVÈR OBS. fr. ant. *Necesitar.* Egeo, es.

SÈA OBS. fr. ant. *Convenir.* Ser menester. Opus esse.

OBSCENAMENT. adv. m. Ab obscenitat. *Desonestamente, obscenamente.* Obscenè, turpiter.

OBSCENITAT. f. Impuresa, torpesa, lascívia. *Obscenidad.* Obscenitas, atis.

OBSCENO, A. adj. Torpe, impur. *Obsceno.* Obscenus.

OSCUR, A. adj. Fosch, que no té llum ó claror. *Oscuro.* Obscurus. || De color fosch quasi negre. *Obscuro, oscuro.* Subniger. || Color que està mès carregat, com: blau *obscur.* *Oscuro.* Obscurus. || pint. La part ahont se representan las sombras. *Oscuro.* Obscurus. || met. Confús, intrincat, difícil, enigmàtic. *Oscuro.* Obscurus. || Fosch, tenebrós. *Tenebroso, oscuro.* Obscurus, scotinus, nigraus, ater. || met. S' aplica al llinatge baix y vil. *Humilde, oscuro.* Obscurus, confusus.

ANAR À OSCURAS. fr. *ANAR À LAS OSCURAS.*

OSCURAIR. v. a. ant. **OSCURIR.**

OSCURAMENT. adv. m. Ab obscuritat. *Oscuramente.* Obscurè. || Confusament, embrolladament. *Oscuramente.* Tectè. || met. Vilment, ab baixesa. *Oscuramente.* Obscurè. || m. **OSCURITAT.**

OSCURAR. v. a. **OSCURIR.**

OSCURARSE. v. r. **OSCURIRSE.** || ant. **DESAPAREIXER.**

OSCURAT, DA. p. p. **OSCURIT.**

OSCURADAT. f. **OSCURITAT.**

OSCURET, A. adj. d. *Algo oscuro.* Subobscurus.

OSCURIMENT. m. La acció de obscurir y

obscurirse. *Oscurecimiento, oscuridad.* Obumbratio, nis.

OSCURIR. v. a. Privar la llum y claredat. *Oscurecer.* Obscuro, as. || met. Desllustar lo mèrit ó reputació de algú. *Manchar, oscurecer, afejar.* Alicujus luminibus obstrudere. || Vèncer ó superar en mèrits à altre. *Eclipsar, oscurecer.* Præsto, as. || met. Ofuscar la llum de la rahó. *Oscurecer.* Orationem obcæcare. || pint. Donar molta sombra à lo que's pinta. *Oscurecer.* Umbro, as. || v. r. Enfosquirse. *Oscurecerse.* Obscurari, obnubilari.

OSCURÍSSIM, A. adj. sup. *Oscurissimo.* Obscurissimus, valdè obscurus.

OSCURIT, DA. p. p. *Oscurecido.* Obscuratus.

OSCURITAT. f. Fosquedat, fosca. *Oscuridad.* Obscuritas, atis. || Falta de llum y coneixement. *Oscuridad.* Obscuritas, atis. || Espessura, ombrívol, com la dels boscos. *Oscuridad.* Densitas, atis. || met. Confusió del estil, falta de explicació. *Oscuridad.* Obscuritas, atis. || met. Humilitat y baixesa de ahont proceheix alguna cosa. *Bajeza, oscuridad.* Obscuritas, atis. || met. La dificultat del sentit ó intel·ligència de lo que's diu ó proposa, com en los enigmas y misteris. *Oscuridad.* Caligo, inis.

OBSEQUÈNT. adj. Sumís. *Obsecuente.* Obsequens.

OBSEQUÈNTÍSSIM, A. adj. sup. *Obsecuentissimo.* Obsequentissimus.

OBSEQUI. m. Servey, sumissió, rendiment, condescendència. *Obsequio.* Obsequium, ii. || Lo que's fa en benefici de algun amic. *Servicio, obsequio.* Obsequium, ii. || L' aplauso ó celebritat que's dóna à algú ó à alguna cosa. *Honor, obsequio.* Laus, dis. || Los festeigs ab que's fa honor ó dóna gust y aplauso à algú. *Festejo, obsequio, festeo.* Obsequium ii.

NÉTREK OSSEQUIS. fr. **OSSEQUIA.**

OBSEQUIADOR, A. m. y f. Qui obsequia. *Obsequiante, obsequiador.* Obsequens, tis.

OBSEQUIAR. v. a. Rendir obsequis, complaure, servir. *Obsequiar.* Alicui obsequi. || Fèr alguna cosa en favor, benefici ó utilitat de alguna persona. *Servir, obsequiar.* Obsequor, eris.

OBSEQUIAT, DA. p. p. *Obsequiado.* Obsequutus.

OBSEQUIÓS, A. adj. Cortés, complahent. *Obsequioso.* Obsequiosus.

OBSEQUIOSAMENT. adv. m. Ab reverència y cortesia. *Obsequiosamente.* Officiósè.

OBSERVACIÓ. f. Reparo, nota, reflexió. *Observacion.* Observatio, nis. || ant. **OSERVÀNCIA.** || L' acte y efecte de observar y la cosa observada. *Observacion.* Observatio, nis. || Compliment de alguna lley, orde ó precepte. *Observacion.* Observantia, æ. || pl. Reparos ó notas fetas en algun escrit. *Anotaciones, observaciones.* Observatio, nis.

ESTAR EN OBSERVACIÓ. fr. Mirar atentament alguna cosa esperant lo moment de observar algun fèt ó circumstància. *Estar de observacion, de acecho.* Cautè attendere.

OBSERVADOR, A. m. y f. Qui nota y repara tot lo que véu y óu. *Notador, observador*. Speculator, is. || Exacte en lo cumpliment de las lleys y preceptes. *Observador*. Observator, is. || Qui per medi de instruments y art observa 'l moviment dels astres. *Observador*. Astrorum speculator. || adj. Lo que's déu observar. *Que debe observarse*. Servandus, observandus.

OBSERVÀNCIA. f. Compliment exacte y puntual. *Observancia*. Observantia, æ. || Reverència, honor, acatament als majors. *Observancia*. Observantia, æ. || L' antich estat de las religions á distinció de la reforma. *Observancia*. Religiosa observantia. || Constitució així dita. *Observancia*. Observantia, æ.

AB OBSERVÀNCIA. m. adv. Ab exactitut, cumpliment. *Observantemete*. Observeranter.

POSAR EN OBSERVÀNCIA. fr. Fèr que s' observe ab rigor lo que's mana. *Poner en observancia*. Ad observantiam accuratam cogere.

REGULAR OBSERVÀNCIA. En algunas religions es la observància de la regla tal com estava al temps de admètrere algunas reformas. *Regular observancia*. Regularis observantia.

OBSERVANSA. f. ant. OBSERVÀNCIA.

OBSERVANT. p. a. *Observante*. Observans. || m. Religiós de la observància de sant Francesch. *Observante*. Observans, tis.

OBSERVANTÍSSIM, A. adj. sup. *Observantissimo*. Observantissimus.

OBSERVAR. v. a. Notar, reparar, estar á la mira. *Observar*. Servo, as. || Guardar, cumplir exactament lo que's mana. *Observar*. Observo, as. || astron. Especular los moviments dels astres, y calcular sobre ells. *Observar*. Speculari astra.

OBSERVARSE. v. r. Mirarse un á altre. *Observarse*. Servari, observari.

OBSERVAT, DA. p. p. *Observado*. Observatus.

OBSERVATORI. m. Lloch alt y á propòsit pera observar especialment los astres. *Observatorio*. Observatoria specula.

OBSÉS, A. adj. Qui está atormentat de esperits malignes que'l rodejan. *Obseso*. Obsessus.

OBSESSIÓ. f. Assistència dels esperits malignes al rededor de algú. *Obsesion*. Obsessio, nis.

OBSIDIANA. f. Epiteto que's donava á una pedra negra y resplandent que servia de mirall; però ja no's tróba. *Obsidiana*. Obsidiana, æ.

OBSIDIONAL. adj. Lo pertanyent al siti de una plassa. *Obsidional*. Obsidionalis.

OBSTACLE. m. Destorb, oposició, embarás, impediment. *Obstáculo, óbice, traba, tropiezo*. Obex, icis.

OBSTANT. p. a. *Obstante*. Obstans.

EN NO RES OBSTANT. loc. No oponiéndose. Non obstans.

NO OBSTANT. m. adv. Sense que servesca de impediment, de obstacle. *No obstante, sin embargo, con todo, á pesar de eso*. Tamen.

OBSTAR. v. a. Destorbar, impedir, embarassar. *Obstar*. Obsto, as. || impers. Oposarse, ser contraria una cosa á altra. *Obstar*. Obsto, as.

OBSTAT, DA. p. p. *Obstado*. Obstitus.

OBSTETRÍCIA. f. Art ó ciència dels paris. *Obstetricia*. Obstetricium, ii.

OBSTINACIÓ. f. Tossuneria, terquedat. *Obstinacion*. Pertinacia, æ.

OBSTINADAMENT. adv. m. Perfidiosament. *Obstinadamente*. Obstinatè.

OBSTINADÍSSIM, A. adj. sup. *Obstinadissimo*. Pertinacissimus.

OBSTINARSE. v. r. Persistir, mantenirse en són tema. *Obstinarse*. Obstino, as.

OBSTINAT, DA. p. p. *Obstinado*. Obstinatus. || adj. Perfidios, tòssut. *Obstinado*. Obstinatus.

OBSTRUCCIÓ. f. med. Opilació, impediment causat per los humors en lo cos del animal. *Obstruccion*. Obstructio, nis.

OBSTRUCTIU, VA. adj. Lo que causa obstruccions. *Obstructivo*. Obstruens.

OBSTRUÏR. v. a. med. Tapar los humors las vias del cos del animal. *Obstruir*. Obstruo, is. || v. r. Taparse, embussarse algun forat, etc. *Obstruirse*. Obstrui.

OBSTRUÏT, DA. p. p. *Obstruido*. Obductus. || m. Lo subjecte que pateix obstruccions. *Obstruido*. Obstructus.

OBTAT. m. ant. DESITJ.

OBTÈ. m. ant. Óbit, mort. *Muerte*. Obitus, us.

OBTEMPERANT. p. a. *Obtemperante*. Obtemperans.

OBTEMPERAR. v. a. OBEÏR, SUBJECTARSE.

OBTEMPERAT, DA. p. p. OBEÏT.

OBTENCIÓ. f. y

OBTENIMENT. m. ant. Consecució. *Obtencion*. Obtentio, nis.

OBTENIR. v. a. Alcansar, lograr. *Obtener*. Obtineo, es. || Tenir, observar, possehir. *Obtener*. Obtento, as.

OBTENTO. m. Renda ecclesiástica. *Obtenio*. Obtentus, us.

OBTÈS, A. p. p. irreg. OBTINGUT.

OBTINENT. p. a. Qui obté. *Obteniente*. Obtiens.

OBTINGUT, DA. p. p. *Obtenido*. Obtentus.

OBTÚS, A. adj. Rom, despuntat. *Obtuso*. Obtusus. || geom. Àngul que té més de la quarta part de un círcul. *Obtuso*. Obtusus. || met. Qui té lo enteniment poch agut, grosser, tardá. *Obtuso*. Obtusus.

OBTUSÀNGUL. adj. geom. S' aplica al triàngul ó altra figura que té un àngul obtús. *Obtusángulo*. Obtusangulus, i.

OBÚS. m. art. Espécie de morter llarch de set á nou polzadas de diàmetre pera tirar granadas, etc. *Obús*. Bellicum tormentum.

OBEVENCÍÓ. f. Profit casual. *Obvencion*. Obventio, nis.

OBVENIR. v. n. Tocar per casualitat, ó sort. *Caber como en suerte.* Obvenio, is.

OBVENTICÍ, A. adj. for. Casual. *Obventicio, fortuito, accidental.* Obventicius.

OBVIAR. v. a. Evitar, fugir, apartar lo que pòt sér contrari. *Obviar.* Obvio, as. || Destorbar, oposarse. *Obviar, obstar.* Obsto, as.

OBVIAT, DA. p. p. *Obviado.* Obviatus.

OBVINENT. p. a. *Pertenciente.* Obveniens.

OBVIO, A. adj. Lo que 's presenta davant los ulls. *Obvio.* Obvius. || met. Clar, sense dificultat. *Obvio.* Obvius.

OC.

OC. adv. ant. Hoc.

OCA. f. Espécie de ànech com de tres pams de llarch, bech convexo, obtús y còrb per la basa, cos cendrós per sobre y groch per sota, 'l coll estirat, lo carpó blanch, potas encarnadas, ungias negres, y cloqueja mòlt. *Ganso, anser, oca.* Anser, is. || Joch que consisteix en un mapa ovalat que té 63 casetas pujant desde'l número 1, y totes las que fan nou tenen pintada una oca, y en altrás casetas hi ha pintadas altrás figuras, com són: un pont, un pòu, la mort y altrás. Se juga ab daus, y 'ls punts que's fan se van contant en las casetas, y cada hu assenyala son camí ab un tanto que posa á la caseta ahont ha arribat. Pera guanyar es precis arribar just al número 63. Los inconvenients y reglas del joch solen estar escrits en lo mitj del mapa. *Oca.* Ludus sic dictus ex anseris depicto. || Arrel de América semblant á la castanya que serveix en lloch de blat de moro. Los americans també la anomenan cavi. *Oca.* Oxalis oca.

OCÁS. m. Occident, ponent, la part del horison per ahont s' ocultan los astres. *Ocaso, occident, poniente.* Occidens, tis. || met. MORT. f.

OCASIÓ. f. Oportunitat de temps. *Ocasión.* Ocasio, nis. || Causa ó motiu pera que 's fá alguna cosa. *Ocasión.* Causa, æ. || Perill ó exposició. *Ocasión, riesgo.* Periculum, i.

OCASIÓ CRÍTICA. Lo cas ó punt del qual dependeix la decisió de alguna cosa. *Lance.* Discrimen, inis.

OCASIÓ OPORTUNA. La que presenta facilitat pera fér ó intentar alguna cosa. *Ocasión oportuna, resquicio.* Aditus, us.

OCASIÓ PRÓXIMA. teol. Aquella en que posat algú sempre ó quasi sempre cau en la culpa. *Ocasión próxima.* Occasio proxima.

OCASIÓ REMOTA. teol. La que de sí no induheix á pecat, ó que quasi resisteix. *Ocasión remota.* Remota occasio.

Á BONA OCASIÓ. m. adv. A temps oportú. A buena hora, á tiempo, á buena ocasión. Tempore.

AGAFAR LA OCASIÓ PELS CABELLS. fr. Aprofitarla, no deixarla passar. *Cojer, tomar, asir la ocasión por los cabellos, por el copete, por la melena.* Tempus et occasionem arripere.

Á LA PRIMERA OCASIÓ. m. adv. *Á la primera ocasión.* Ubi primum occasio detur.

Á OCASIÓ VOSTRA. m. adv. Per vostre respecte, per la vostra cara. *Por atención á vosotros; por vuestro respeto.* Tua causa.

DONAR OCASIÓ. fr. Donar motiu. *Dar lugar, ocasión, motivo, pie, margen.* Sinere; ansam præbere.

EN ALTRA OCASIÓ. m. adv. En altre temps. *En otra ocasión, en otro tiempo, otra vez.* Aliàs.

ESPIAR LA OCASIÓ. fr. Estar atent y vigilant pera aprofitar totes las circunstàncies que poden sér favorables pera 'l logro de alguna cosa. *No perder ocasión.* Imminere in occasionem.

LA OCASIÓ FÁ 'L LLADRE. ref. Denota que mòltas vegadas la oportunitat fá fér cosas malas en que no 's pensava. *La ocasión hace el ladrón; en arca abierta el justo peca.* Dulce pomum dum abest custos.

LLEVA LA OCASIÓ, Y LLEVARÁS LO PECAT, Y QUI APARTA LA OCASIÓ, APARTA 'L PECAT. ref. Aconsella fugir del perills pera evitar los danys. *Quien quita la ocasión quita el pecado ó el peligro.* Si fumum vitare cupis, restinguito flammam.

NO PÉADREH OCASIÓ. fr. Estar atent y ab vigilància pera aprofitar totes las circunstàncies y oportunitats favorables que pogan presentarse pera lograr lo que 's desitja. *No perder ocasión.* Tempore, oportunitate uti.

PÉADREH Ó BUSCAR OCASIÓ. fr. Buscar motiu pera fér alguna cosa. *Tomar ocasión.* Causam, ansam arripere.

PER OCASIÓ. m. adv. *Por causa, por respeto.* Ob, propter causam.

POSAR EN OCASIÓ. fr. Posar en perill. *Poner en ocasión, en riesgo ó peligro.* In discrimen provocare. || rel. Buscar lo perill. *Ponerse en ocasión.* Periculum querere.

VENIR EN BONA OCASIÓ. fr. Arribar en lo temps de la oportunitat. *Venir en buena coyuntura; llegar á tiempo.* Suo, opportuno tempore venire.

OCASIONADÍSSIM, A. adj. sup. *Ocasionadísimo.* Valdè provocans.

OCASIONADOR, A. m. y f. Causador, qui dóna motiu. *Ocasionador.* Causam præbens.

OCASIONAL. adj. Lo que dóna ocasió ó motiu. *Ocasional.* Ansam præbens. || Lo que sobrevé per alguna ocasió ó accident. *Ocasional.* Eventualis.

OCASIONALMENT. adv. m. Casualment. *Ocasionalmente, casualmente.* Fortè.

OCASIONAR. v. a. Sér causa, donar ocasió ó motiu. *Ocasionar, causar.* Efficio, is. || Causar. *Ocasionar, acarrear.* Pario, is. || Provocar, moure, excitar. *Ocasionar.* Provoco, as. || Exposar, posar en perill. *Ocasionar.* Periculum inferre; in discrimen adducere.

OCASIONAT, DA. p. p. *Ocasionado.* Effectus. || adj. Provocatiu, molest. *Ocasionado.* Provocans.

OCASIONETA. f. d. *Ocasioncilla.* Occasiuncula, æ.

OCATER. m. Lo qui guarda ocas. *Ansarero*. *Anserarius*.

OCCASIÓ. f. OCASIÓ.

OCCÉANIA. f. La quinta part del món, que es una gran reunió de isles al sudoest del Àsia, està situada entre los 34.° N. y 56.° S. de latitud, y entre 'ls 96.° E. y 105.° O. de longitud al meridià de Madrit; la rodejan lo gran oceàno per lo N. y E., l'oceàno Índich pel S. y lo mar de la Xina pel O. *Oceanía*. Quinta mundi pars; *Oceania*, æ.

OCCÉANO. m. mar gran que rodeja tota la terra. *Océano*. *Oceanus*, i. || S' usa pera exagerar la grandesa ó immensitat de alguna cosa. *Océano*. *Oceanus*, i. || mit. Dèn fill del cel y de la terra, y segons altres del cel y Vesta: donàrenli á Tètis per muller, y per fills als rius y fonts y á las Occéanides Clío y Bérce. *Océano*. *Oceanus*, i.

OCCIDENT. m. La part del horisont en que's pon lo sol y demés astres. *Occidente*. *Occidens*, tis. || La part de la terra abont respecte de nosaltres se pon lo sol. *Occidente*. *Occidentalis* plaga.

OCCIDENTAL. adj. y

OCCIDUO, A. adj. ant. Pertanyent al occident. *Occidental*, *occiduo*. *Occidentalis*.

OCCIPITAL. adj. Las parts del clatell oposades al front. *Occipital*. *Occipitalis*. || m. L' os del cap que forma 'l clatell. *Occipital*. *Occipitalis*, is.

OCCIPUCI. m. La part superior del cap per abont se junta ab las vértebras del coll. *Occipucio*. *Occiput*, tis.

OCCIR. v. a. ant. MATAR.

OCCIT, DA. p. p. ant. Mort. *Muerto*. *Occisus*.

OCCIURE. v. a. ant. MATAR.

OCCORRER. v. n. OCORRER.

OCELL Y OCEYL. m. ant. AUCELL.

OCH. adv. ant. FLOCH.

FINA ALS OCHS. m. adv. Denota la intenció y vehemencia de algun efecte. *Hasta los ligados, hasta las aras*. Usque ad aras.

OCH. m. Descans, cessació del treball. *Ocio*. *Otium*, ii. || Diversió, distracció, recreo. *Ocio*. *Otium*, ii. || Deixament, inacció. *Ocio*. *Otium*, ii.

DONARSE AL OCH. fr. Abandonarse á la vida de no fer res útil, ocupantse sols en vicis. *Entregarse ó darse al ocio*. *Otio* se tradere.

OCIAR. v. a. Distráurer, divertir. *Ociar*. *Diverto*, is.

OCIÓS, A. adj. Desocupat, qui està en vaga. *Ociosus*. *Otiosus*. || Negligent, deixat, peresós. *Ociosus*. *Cessator*. || Vagamundo, que's corromp en la ociositat. *Ociosus*. *Otiosus*. || Lo que no aprofita. *Ociosus*. *Otiosus*. || Lo que no té us ó exercici en las cosas que 'l deuen tenir. *Ociosus*. *Otiosus*.

OCIOSAMENT. adv. m. Ab ociositat. *Ociosamente*. *Otiosè*. || Per demés, en va, sense fruyt ni profit. *Ociosamente*. *Inutiliter*. || Ab atenció y pauca. *Attentè*.

OCIOSITAT. f. Vagamunderia, vicis de gastar lo temps inutilment. *Ociosidad*. *Desidia*, æ. || Lo

efecte de oci, com són paraulas ociosas, jochs y altras diversions. *Ociosidad*. Verba vel facta otiosa.

LA OCIOSITAT ES MARE DE TOTS LOS VICIS. ref. Es senya quant convenient es viurer ocupat pera no contráurer vicis. *La ociosidad es madre de todos los vicios; estóyme en mi lecho, y el diablo llévame de techo en techo*. *Criminis est mater, vitii est ignavia nutrix*.

OCH. v. a. ant. MATAR.

OCHS, A, Y OCHT, DA. p. p. ant. MORT.

OCCIURE. v. a. ant. MATAR.

OCCORREGUT, DA. p. p. *Ocurrido*. *Factus*, affectus.

OCCORRENT. p. a. OCURRENT.

OCCORRER. v. n. Prevenir, eixir al encontre, anticiparse. *Ocurrir*. *Occurro*, is. || Esdevenir, succehir casualment. *Ocurrir*. *Expeto*, is. || En lo reso ecclesiástich escáurer, esdevenir en un mateix dia una festa ab altra de major ó menor classe. *Ocurrir*. *Occurro*, is. || Venir, acudir de repent una espècie á la imaginació. *Ocurrir*. *Succurro*, is. || oposarse.

OCCOSSAL. m. Serp de Méjich; té 'l cap de escorsó y 'l ventre blanch. *Ocozoal*. *Ocozoalus* serpens.

OCCOSSOL. m. Arbre de nova Espanya de vint á trenta peus de alt, y de que's trau 'l liquidambre. *Ocozol*. *Ocozulus* arbor.

OCCRA. m. Terra groga que's trau de las minas de or y plata, y serveix pera pintar. *Ocre*. *Ocra*, æ.

OCTAEDRO. m. geom. Un dels cinch cosos regulars que consta de vuyt triánguls equiláteros. *Octaedro*. *Octaëdram*, i.

OCTAGONAL. adj. Pertanyent al octógono. *Octagonal*. Ad octangulum pertinens.

OCTÁGONO, A. adj. Lo que té vuyt caras ó costats. *Octágono*, *octógono*. *Octangulus*.

OCTANTE. m. astron. Instrument pera pèndrer la altura del sol y altras observacions. *Octante*. *Octans*, tis.

OCTAU. m. Cada una de las vuyt parts en que 's suposa dividit un tot. *Octavo*. *Octava* pars. || adj. Lo que cumples 'l número de vuyt. *Octavo*. *Octavus*.

EN OCTAU. m. adv. Entre estampers se diu del llibre del tamany de una octava part de full. *En octavo*. Volu «en octavo».

OCTAVA. f. VUITADA. || poét. Estrofa de vuyt versos de onze síl·labas, dels quals consonan primer, tercer y quint, segon, quart y sisè, setè y octau. *Octava*. *Octo* versibus constans *rythmus*. || mús. La ven que completa 'l diapasson. *Octava*. *Diapason*, is. || Lo llibret que conté 'l reso dels vuyt dias de alguna festivitiat, com: la OCTAVA de Corpus, etc. *Octava*. *Preces canonicæ in octava*.

OCTAVA PRIVILEGIADA. En lo reso ecclesiástich la que no dona lloch al reso de altre sant. *Octava cerrada*. *Octava privilegiata*.

CAP DE OCTAVA. l' últim dia de ella. *Cabo de octava*. *Ultimus*, *octavus* dies.

FÈR OCTAVAS. fr. mús. Formar octavas ó diapasons. *Octavar.* Diapasones aptè efformare.

OCTAVAMENT. adv. m. En octau lloch ó vegada. *Por la octava vez.* Octavum, octavò.

OCTAVARI. m. La festa que's fá en los vuyt dias de la vuytada. *Octavario.* Octo dierum celebras.

OCTAVÍ. m. Instrument músich de ayre, de la figura de una flauta, encara que petit y de sonidos més aguts que esta. *Octavin.* Parva libia.

OCTIL. m. astron. Aspecte de dos planetas que distan un de altre la octava part del zodíach, ó quaranta cinch graus. *Octil.* Otilis.

OCTOGENARI, A. adj. Qui té vuytanta anys. *Octogenario, ochenton.* Octogenarius.

OCTOGENTÈSSIM, A. adj. Lo que cumple 'l número de vuit cents. *Octogésimò.* Octogentesims.

OCTOGÈSSIM, A. adj. Lo que té vuitanta ó cumple dit número. *Octogésimo.* Octogesimus.

OCTÒGONO, A. adj. OCTÀGONO.

OCTOSÍL-LABO, A. adj. Lo que consta de vuytsil-labas. *Octosilabo, octosilábico.* Octosyllabus.

OCTUBRE. m. Lo desé més del any, y entre 'ls antichs romans lo vuyté de ahont prengué 'l nom. *Octubre.* October, bris.

ÓCTUPLÓ, A. adj. arit. Lo que es á altra cosa, com número, etc. vuyt á un, y així vuytanta es óctuplo de deu. *Óctuplo.* Octuplus.

OCULAR. adj. Pertanyent als ulls. *Ocular.* Ocularis.

OCULARMENT. adv. m. Ab los ulls. *Ocularmente.* Ipsi oculis.

OCULISTA. m. Facultatiu que's dedica á curar ulls. *Oculista.* Ophthalmicus, i, ocularius, ii.

OCULT, A. adj. Amagat, retirat, desat. *Oculto.* Occultus. || Secret, encubert, reservat, excusat. *Oculto.* Occultus.

OCULTACIÓ. f. Reserva, substracció pera trauir alguna cosa de la vista. *Ocultacion.* Occultatio, nis. || L' acte y efecte de amagar y amagar-se. *Ocultacion.* Occultatio, nis. || Lo silenci ab que's calla alguna cosa que es certa, y se sab y debia dir-se. *Ocultacion.* Occultatio, nis.

OCULTADAMENT. adv. m. OCULTAMENT.

OCULTADOR, A. m. y f. Qui oculta. *Encubridor, ocultador.* Absconditor, is.

OCULTAMENT. adv. m. Ab secret. *Encubiertamente, ocultamente.* Clam. || Encubertament, de ocult. *Ocultamente, escondidamente.* Obscurè.

OCULTAR. v. a. Amagar. *Celar, ocultar, encubrir.* Occulto, as. || Dissimular, callar lo que's deu-ria dir. *Ocultar, reservar.* Celo, as.

OCULTAT, DA. p. p. *Ocultado.* Occultatus. || adj. Encubert, ocult, amagat. *Ocultado, occulto, encubierto.* Occultatus.

OCUPACIÓ. f. Assumpto, negoci en que algú s' ocupa. *Ocupacion.* Occupatio, nis. || Treball, cuydado que impedeix ocupar lo temps en altra cosa. *Ocupacion.* Negotium, ii. || ret. *prolepsis.* ||

La acció de ocupar ó pèndrer alguna cosa. *Ocupacion.* Occupatio, nis.

OCUPAR. v. a. Apoderarse, pèndrer possessió. *Tomar, ocupar, coger.* Occupo, as. || Distràurer, entretenir ab rahons. *Ocupar.* Distendo, is. || Obtenir, gosar, estar empleat. *Ocupar.* Fungor, oris. || Umplir algun lloch ó espay. *Llenar, ocupar.* Repleo, es. || Habitar. *Ocupar.* Habito, as. || Tenir entretingut á algú. *Ocupar.* Delineo, es. || Donar feyna, emplear en algun treball. *Ocupar.* Operam, negotium alicui committere. || Destorbar, embarrassar. *Ocupar.* Occupo, as. || **USURPAR** || met. Portàrsen la atenció. *Ocupar.* Occupo, as.

OCUPARSE. v. r. Emplearse en alguna cosa. *Ocuparse.* In aliquid vel alicui incumbere. || **ENNUVOLARSE.** || Posar la atenció en alguna cosa ó negoci. *Ocuparse.* Curam vel animum adhibere.

OCUPAT, DA. p. p. *Ocupado.* Occupatus.

OCUPATIU, VA. adj. Lo que es ocupado por otros. *Occupatorius.*

OCURRÈNCIA. f. Encontre, casualitat. *Ocurrència.* Casus, eventus, us. || Repent, espècie que acut en la imaginació. *Ocurrència.* Cogitatum, i. || Conjuntura, ocasió. *Ocurrència, ocasion, coyuntura.* Occasio, nis.

OCURRENT. p. a. Lo que ocorre. *Ocurrente.* Obvius.

OCURRIR. v. n. OCÓRRER.

OD.

ODA. f. Himne, càntich, cansó dels antichs. *Oda.* Oda, æ. || Tot poema destinat pera cantar-se ab algun instrument. *Oda.* Ode, es.

ODI. m. Aborriment, aversió, mala voluntat. *Odio.* Odium, ii. || La Posició y discordia natural entre sí mateixas. *Discordia, odio.* Discrepan- tia, æ.

ODI DE ABOMINACIÓ. teol. Aborriment al pecat sens aborrir al pecador. *Odio de abominacion.* Abominacionis odium.

ODI MORTAL. Implacable. *Odio mortal.* Hostile odium.

ODIAR. v. a. **ABORRIR.** || v. r. Tenirse odi mutuament. *Aborrecerse, odiarse.* Se mutuò odisse.

ODIAT, DA. p. p. **ABORRIT.** || adj. odiós.

ODIBLE. adj. **ABORRIBLE.**

ODIÓS, A. adj. Fastigós, aborrible, digne de aborriment. *Odioso.* Odiosus.

ODIOSAMENT. adv. m. Ab odi ó de un modo odiós. *Odiosamente.* Odiosè.

ODIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Odiosísimo.* Valdè odiosus.

ODIOSITAT. f. ant. odi.

ODO. m. ant. oda.

ODONTÁLGIA. f. Dolor de dents. *Odontalgia.* Dentium dolor.

ODONTÁLGICH, CA. adj. Lo que es prèpi pera calmar lo dolor de las dents. *Odontálgico.* Odontalgicus.

ODONTEGÈNIA. f. Part de la anatomia y fisiologia que tracta de la formació de las dents. *Odontogenia*. *Odontogenia*, æ.

ODONTOGRAFIA. f. Descripció de las dents. *Odontografia*. *Odontographia*, æ.

ODOR. m. ant. *Olor*.

ODORAR. v. a. ant. *OLORAR*.

ODORÍFERO, A. adj. Olorós. *Odorifero*. *Odorifer*.

ODORÍFICH, CA. adj. Lo que produheix olor. *Odorifico*. *Odorificus*.

ODOROSCÒPIA. f. Procehiment per lo qual se coneixen fins á cert punt las emanacions volátiles que ixen de la major part dels cossos. *Odontoscopia*. *Odontoscopia*, æ.

ODRE. m. Bòt de posar vi, oli, etc. *Odre*. *Uter*, is.

ODRINA. Pell de bou cusida en forma de bot. *Odrina*. *Culeus*, ei.

OE.

OEST. m. Vent de ponent. *Oeste*. *Zephyrus*, i.

OESTNOROEST. m. Vent entre l'est y noroest. *Oesnorueste*. *Chaurozephyrus*, i. || Lo punt del horisont que està perfectament entremitj del oest y del noruest. *Oesnorueste*. *Horizontis punctum á septentrione et puncto medio inter septentrionem et occidentem æqualiter distans*.

OESTSUDUEST. m. Vent entre oest y suduest. *Oessudoeste*. *Libozephyrus*, i. || Lo punt del horisont que està en mitj del oest y suduest. *Oesudoeste*. *Horizontis punctum ab occidente versus australem plagam viginti duobus gradibus distans*.

OF.

OFECH Y OFEGAMENT. m. Sufocament, impediment de la respiració. *Ahoguio*, *ahogamiento*. *Anhelus spiritus*. || Acte y efecte de ofegar y ofegarse. *Ahogamiento*. *Suffocatio*, nis. || met. ant. Apagament de odi, guerra, etc. *Extincion*. *Belli, odii*, etc. *extinctio*.

OFEGAR. v. a. Matar privant la respiració. *Ahogar*. *Offoco*, as. || Sumergir en la aygua, negar. *Anegar*, *ahogar*. *Inundo*, as. || met. Apagar, extingir, sufocar odis, etc. *Ahogar*, *apagar*, *extinguir*, *sufocar*. *Reprimo*, is. || met. Oprimir, congoixar, fatigar, com lo calor, cansament, etc. *Ahogar*. *Premo*, is. || Córrer alguna vianda ab foch suau, sens aygua en una olla ben tapada pera que's prenga bè del llart, oli, vi, vinagre, etc. ab que s'assahona. *Rehogar*, *reahogar*, *estofar*, *ahogar*. *Suffoco*, as. || Apagar, oprimir. Se diu principalment del fum ó foch, quant se li impedeix la comunicació ab l'ayre. *Sufocar*. *Extinguo*, is. || v. r. Faltar, pérdrer la respiració. *Ahogarse*. *Suffocari*. || Trobarse en alguna estretó de gent sentint molt calor. *Ahogarse de gente*. *Multitudine urgere*. || ENNUAGARSE.

OFEGARSE LA NAU. fr. *rdt. NAUFRAGAR*.

OFEGAT, DA. p. p. *Ahogado*. *Suffocatus*. || Se diu del lloch estret ó que no té ventil·lació. *Ahogado*. *Arctus*. || m. *ESTUPAT*.

ESTAR Ó VÉURERSE OFEGAT. fr. Estar oprimet de negocis ó cuydados. *Estar ó verse ahogado*. *Gravibus curis oppressum, gravatum esse*.

OFÈNDRE. v. a. Danyar, fèr mal físicament. *Ofender*. *Offendo*, is. || Injuriar, ultrajar. *Ofender*, *injuriar*. *Offendo*, is. || Causar displicència, fàstich, ó enfado. *Ofender*, *fastidiar*. *Fastidio*, is. || Parlant de Déu. *PECAR*. || *TROPESSAR*, *ENSOPEGAR*.

OFÈNDRESE. v. r. Agraviarse, picarse, enfadarse, resentirse. *Picarse*, *ofenderse*, *resentir*. *Stomachari*.

OFENEDOR. m. *OFENSOR*.

OFENENT. p. a. *OFENSOR*. || ant. *Gerundi*. *Ofendiendo*. *Offendendo*.

OFENSA. f. Injúria, agravi, disgust, dany, perjudici. *Ofensa*, *ofension*. *Offensio*, nis. || Culpa, delictes, pecat. *Pecado*, *ofensa*. *Offensa*, æ. || La acció de embestir al enemich. *Ofensa*. *Invectio*, nis.

OFENSA DE DÉU. L'acte de trencar ó faltar á sos manaments. *Ofensa de Dios*. *Offensa*, æ.

OFENSANZA. f. ant. *OFENSA*.

OFENSIU, VA. adj. Lo que ofen ó pòt ofèndrer. *Ofensivo*. *Offensivus*.

OFENSIVA. f. La manera de renyir ó combatre que no s'atura á defensarse, sinó que empren contra del enemich pera ofèndrerlo. *Ofensiva*. *Offensio*, nis.

PÈNDRE LA OFENSIVA. fr. Prepararse pera acomètrer. *Tomar la ofensiva*. *Impeto*, is.

OFENSOR, A. m. y f. Qui ofen. *Ofensor*, *ofendedor*. *Offensor*, is.

OFERENAS. f. pl. Cosas de menjar. *Que comer*. *Cibus*.

OFERIDOR, A. m. y f. Qui ofereix. *Ofrecedor*, *oferente*. *Offerens*, tis.

OFERIMENT. m. Oferta, perferta, promesa. *Promesa*, *ofrecimiento*, *oferta*. *Pollicitum*, i. || La acció de oferir. *Ofrecimiento*. *Oblatio*, nis.

OFERINA. f. ter. *OFERTA*.

OFERIR. v. a. Promètrer. *Ofrecer*. *Obligo*, as. || Presentar, donar voluntàriament. *Ofrecer*. *Offero*, ers. || Posar alguna cosa voluntàriament á la disposició de algú. *Brindar*. *Offero*, ers. || Dedicar dons ó sacrificis á Déu en senyal de rendiment y adoració, ó per algun benefici rebut. *Ofrendar*. *Offero*, ers. || Posar de manifest. *Ofrecer*. *Exhibeo*, es. || Presentar, proposar algun pacte ó condició. *Ofrecer*. *Conditionem ferre*. || Dedicar á Déu ó als sants las obras bonas. *Ofrecer*, *consagrar*. *Devo*, as. || Donar alguna almoyna dedicantla á Déu en la missa ó altrás funcions ecclesiásticas. *Ofrecer*, *ofrendar*. *Offero*, ers. || met. fam. Entrar á beurer en la taberna. *Ofrecer*, *visitar la taberna*. *Tabernam vinariam visere*.

OFERIRSE. v. r. Ocórrer, sobrevenir. *Ofrecer-se.* Accido, is. || Venir impensadament alguna cosa en la imaginació. *Ofrecerse, ocurrir.* In mentem venire; occurrere menti. || Entregarse voluntariamente à la disposició de altre. *Ofrecerse.* Se perhibere. || Convenir ó sér necessària alguna cosa. *Ofrecerse.* Opus esse.

OFERT, A. p. p. *Ofrecido.* Oblatus.

OFERTA. f. Promesa. *Oferta, promesa, ofrecimiento.* Pollicitum, i. || Lo pa, vi y altrás cosas que portan los fiels à las iglesias per sufragi dels difunts. *Ofrenda, oblada.* Inferias, arum. || Do consagrat à Dèu y als sants. *Ofrenda.* Oblatio, nis. || Lo que's presenta al sacerdot en lo ofertori de la missa. *Ofrenda.* Inter sacra sacerdoti oblatum munus. || Certa espècie de sacrifici que feyan los antichs oferint una cosa rodona. *Oblacion.* Oblatio, y popanum, fertum, ó ferctum, la coca. || AJUDA, socorro, FAVOR. || Aquell diner que 's dóna al sacerdot pobre quant diu la primera missa, per lo qual lo padrí convida à sos coneguts. *Ofrenda.* Oblatio, nis.

OFERTORI. m. L' acte de oferir. *Ofertorio.* Offertorium, ii. || La part de la missa en que'l sacerdot abans de consagrar ofereix à Dèu la hòstia y'l vi. *Ofertorio.* Offertorium, ii. || Antífona que diu lo sacerdot abans de oferir la hòstia y'l vi. *Ofertorio.* Offertorium, ii. || **OFERTA.** 2.

OFÉS, A. p. p. *Ofendido.* Offensus. || adj. MAL-CONTENT.

OFFENSANZA. f. ant. OFENSA.

OFFERIDOR. m. ant. OFERIDOR.

OFFICIER. m. ant. OFICIAL.

OFICI. m. Càrrech, empleo, ministeri. *Oficio.* Officium, ii. || Ocupació, incumbència. *Oficio.* Pensum, i. || Dret de propietat en alguns empleos, com lo de procurador, etc. *Oficio.* Officii proprietas. || Servey, favor. *Oficio.* Gratia, æ. || Lo exercici en que s' emplea l' artífice, com: fuster, etc. *Oficio.* Officium, ii. || La operació ó funció de qualsevol cosa, com: lo ofici del rellotge es assenyalar las horas. *Oficio.* Officium, ii. || Lo reso diví per sér obligació de tots los dias. *Oficio.* Officium, ii. || MISSA MAJOR. || Escrit en que 's comunica alguna orde. *Oficio.* Officialis syngrapha. || pl. Funcions solemnes tocants al altar y al cor. *Oficios.* Officia, orum.

OFICI DE DIFUNTS. Lo reso que 'la Iglésia té destinat pera pregar pels difunts, en lo qual no's diu lo gloria patri. Se compon solament de vespres, matines, y laudes. *Oficio de difuntos.* Defunctorum officium. || La missa de réquiem que 's celebra cantada. *Misa cantada ó de réquiem ó de difuntos.* Sacrum solemne pro defunctis.

OFICI DE MESTRE DE CASAS. L' art de edificar casas y altres edificis, y adobarlos. *Albañileria.* Ars cæmentaria.

OFICI MECÀNICH. Lo dels menestrals. *Oficio mecánico, servil.* Mercenarium munus.

OFICI PARVO MENORET. Lo reso de la Mare de Dèu, se diferencia del diví en que 'ls matines no tenen més que un nocturno. *Oficio parvo.* Beatæ Mariæ sacratum officium.

OFICI REAL. Lo que es de denominació del rey. *Oficio real.* Regiæ collationis munus.

OFICI SERVIL. OFICI MECÀNICH.

BONS OFICIS. Beneficis, favors. *Buenos oficios.* Officia, orum.

CADA HU DE SÒN OFICI. ref. ab que 's repren als que 's fican à parlar de lo que no entenen, ó à fèr cosas que no són del sèu art. *La misa digala el cura; cada piedra en su agujero; zapatero á tu zapato; buñolero á tus buñuelos; mal puede juzgar del arte, quien de él no tiene parte.* Tractent fabrilis fabri.

CELEBRAR LOS DIVINS OFICIS. fr. Celebrar lo sant sacrifici de la Missa y cantar las horas canónicas lo cor segons lo ritu de la Iglésia. *Celebrar.* Divina officia celebrare.

CÓRRER L' OFICI. fr. Haverhi feyna ó que treballar. *Correr el oficio.* Operam opificibus adesse.

DE OFICI. m. adv. Ab formalitat sobre l' ofici ó càrrech. *De oficio.* Ex officio.

FÈR BONS OFICIS. fr. Practicar diligències, donar bons informes de algú pera posarlo bè y acreditarlo. *Hacer buenos oficios.* Benè de aliquo prædicare.

FÈR OFICIS DE PARE. fr. Portarse molt bè algú. *Hacer las veces de padre.* Pietatem penè paternam prestare.

FÈR SÒN OFICI. fr. Fèr sòn deber. *Cumplir su obligacion, hacer su oficio.* Munus vel munere fungi.

L' OFICI DEL BURGÉS MENJAR, BÈURE Y NO FÈR RES. ref. contra 'ls vagamundos. *Bordon y calabaza, vida holgada.* Baculum et cucurbitam erronum instrumenta.

NO TENIR OFICI NI BENEFICI. fr. fam. S' aplica als vagamundos. *Sin oficio ni beneficio; ó no tener oficio ni beneficio.* Vivere ingenio; vitam omni arte aut munere expertum agere.

PASSAR Ó ENVIAR OFICIS. fr. Escriure cartas sobre certs objectes, y fèr diligències pera adelantar alguna dependència. *Pasar oficios.* Officia interponere.

PÈNDREHO PER OFICI. fr. Acostumarse à alguna cosa, ferla ab freqüència. *Tomarlo por oficio.* Ex more cogere.

PÈNDREH Ó APÈNDREH BON OFICI. fr. Dedicarse à cosa útil ó còmoda. *Aprender buen oficio.* Musicam vitam agere.

PÈNDREH OFICI. fr. Se diu dels minyons quant determinan l' ofici que volen tenir, y 's posan per aprenents. *Tomar oficio.* Artem inchoare.

PER SÒN OFICI Ó PER RAHÓ DE SÒN OFICI. m. adv. Per obligació. *De oficio.* Ab, de, ex officio.

QUI TÈ OFICI TÈ BENEFICI. ref. Denota que es impossible conseguir utilitat sense treball. *Quien ha oficio, ha beneficio; quien tiene arte, va por toda par-*

te. Ars operosa refert præcunctis utile semper.
SANT OFICI. Lo tribunal de la inquisició. *Santo oficio*. Inquisitionis sanctum tribunal.

SÈNS OFICI NI BENEFICI. loc. NO TENIR OFICI.

OFICIAL. m. Qui treballa en algun ofici. *Oficial*. Artifex, icis. || Jutge de la cort eclesiàstica. *Oficial*. Vicarius generalis. || mil. Lo soldat de alféres en amunt. *Oficial*. Castrensis præfectus. || Qui té plassa ab son en alguna secretaria. *Oficial*. Regius minister officialis. || pl. Los que tenen càrrech en alguna comunitat ó confraria. *Oficiales*. Sodaliit magistratus. || Los que tenen càrrech en la república. *Oficiales*. Reipublicæ ministri. || adj. Lo que es de ofici y nó particular, com: paper *OFICIAL*. *Oficial, de oficio*. Officialis.

OFICIAL DE LIBRANSAS. Aquell que en la secretaria està encarregat de despatxarlas. *Librancista*. Nummarius tesseræ expediens.

BON Ó GRAN OFICIAL. OFICIALÁS.

SÈN BON OFICIAL. expr. ab la qual s' explica la habilitat ó intel·ligència de algú en qualsevol matèria. *Ser buen ofical*. Dexterum artificem esse.

OFICIALS REALS. Certs ministres de capa y espasa que té 'l rey de Espanya en diferents llocs de las Índias, los quals forman tribunal, y cuydan del comple y rahó dels caudals que té 'l rey en sas caixas. *Oficiales reales*. Fiduciarii ministri.

OFICIALÁS. m. aum. Qui es molt destre en algun ofici. *Oficialazo*. Dexter, strenuus artifex.

OFICIALERIA Y OFICIALITAT. f. Conjunt de oficials de un exèrcit. *Oficialidad*. Castrensiū præfectorum cœtus.

OFICIALET. m. d. *Oficialejo, oficialillo*. Artifex vulgaris.

OFICIALIA. f. Empleo de oficial de secretaria. *Oficialia*. Secretarii officialis munus.

OFICIANT. p. a. *Oficiante*. Rei ministrans.

OFICIAR. v. a. Ajudar á la celebració dels oficis divins. *Oficiar*. Rei sacræ cooperari, ministrare. || Celebrar los oficis divins. *Oficiar*. Rei sacræ præesse.

OFICIER. m. OFICIAL.

OFICINA. f. Obrador, paratge ahont se treballa. *Oficina, obrador, taller*. Officina, æ. || Lo paratge destinat pera' l treball de alguna secretaria, contaduria, etc. *Oficina*. Scriptoria vel quæstoria officina. || met. Lo lloch ahont se forja ó disposa alguna cosa no material, com: lo seu cap es una *OFICINA* de maldats. *Oficina*. Officina, æ. || pl. Los baixos de las casas. *Oficinas*. Domesticæ officinæ.

OFICINAL. adj. met. S' aplica á las medicinas, la composició de las quals està ja indicada en las farmacopeas, y 's troban sempre apunt de despatxar. *Oficinal, de botica*. Officialis.

OFICINISTA. m. Empleat en qualsevol oficina. *Oficinista, ofical*. Regius minister officialis.

OFICIÓS, A. adj. Servidor. *Oficioso, obsequioso, comedido*. Officiosus. || Cuidados, aplicat, sol·lícit. *Oficioso, hacendoso*. Officiosus. || Pres en mala

part, qui aparenta serveys. *Oficioso*. Officiosus. **OFICIOSAMENT.** adv. m. *Oficiosamente*. Officiosè.

OFICIOSITAT. f. Diligència; aplicació al treball. *Oficiosidad*. Officiositas, atis. || Diligència y cuydado en los oficis de amistat. *Oficiosidad*. Officiositas, atis. || Pres en mala part sól aplicarse, encara que impropiamment, al excessiu desitj de aparentar serveys ó exagerarlos. *Oficiosidad*. Officiositas, atis.

OFITAS. m. pl. Heretges del sigle segon, que adoràren la serp que enganyá á Eva, com á principi y pare de las ciències. *Óstas, serpentinos*. *Óstes*, um.

OFERENAS. f. pl. Cosas en menjar. *Que comer*. Cibus.

OFRENA. f. PRESENTALLA.

OFTÁLGIA. f. Dolor del ull que 's verifica en la major part de las malalties de aquest òrgano acompanyadas de inflamació. *Oftalgia*. Ophthalmia, æ.

OFTALMI. m. Pedra fabulosa que feya invisible al portador de ella. *Oftalmio*. Ophthalmius, i.

OFTÁLMIA. f. med. Malaltia, inflamació dels ulls. *Oftalmia*. Ophthalmia, æ.

OFTÁLMICH, CA. adj. Pertanyent á la oftalmia. *Oftálmico*. Ophthalmicus. || m. OCULISTA.

OFTALMOGRAFIA. f. anat. Tractat de la estructura dels ulls, del us de sas parts y principis de la visió. *Oftalmografia*. Ophthalmographia, æ.

OFTALMOSCÓPIA. f. Part de la fisonomia que considera 'ls ulls de la persona pera conjecturar són temperament, humor y costums. *Oftalmoscopia*. Ophthalmoscopia, æ.

OFUSCACIÓ. f. OFUSCAMENT.

OFUSCADAMENT. adj. Ab ofuscació. *Ofuscadamente*. Offuscat.

OFUSCAMENT. m. Turbació de la vista. *Ofuscacion, ofuscamiento*. Tenebratio, nis. || met. Turbació, obscuritat de la rahó, confusió de ideas. *Ofuscacion, ofuscamiento, alucinamiento*. Mentis obscuratio, caligatio, cæcitas.

OFUSCAR. v. a. Obscurir, perturbar, embrollar. *Ofuscar*. Offusco, as. || Obscurir, fèr sombra. *Ofuscar*. Obumbro, as. || met. Al·lucinar, obscurir la rahó. *Ofuscar*. Caliginem menti offundere.

OFUSCAT, DA. p. p. *Ofuscado*. Offuscatus.

OFUSQUIR. v. a. OFUSCAR. || Obscurir, confondre la realitat y veritat de las cosas. *Ofuscar*. Prestingo, is.

OFUSQUIT, DA. p. p. OFUSCAT.

OH.

OH. interj. o.

OHIBLE. adj. Lo que's pòt ohir. *Ohible*. Audibilis.

OHÍDAS. (DE) m. adv. Per ditxo. *De ó por oídas*. Auditu.

OHIDO. m. Sentit de oïr. *Oïdo.* Auditio, nis, auditus, us. || La orella. *Oïdo.* Auricula, æ. || Disposició en la orella pera formar un recte judici sobre 'ls sons. *Oïdo.* Auris acuta.

ARRIBAR Á OHIDOS Ó ALS OHIDOS DE ALGÚ. fr. Venir en notícia de algú alguna cosa. *Llegar á oïdos ó á sus oïdos.* Ad aures pervenire.

DIR AL OHIDO. fr. *Hablar al oïdo.* In auremaliquid alicui dicere.

DONAR OHIDOS. fr. Escoltar, atèndrer algú lo que altre li diu. *Dar oïdos, dar orejas.* Aures alicujus sermoni adhibere.

TENIR BON OHIDO. fr. Oïr ab perfecció exquisida. *Tener buen oïdo.* Acuti auditus esse.

TENIR OHIDO. fr. Discernir ab facilitat las consonàncias y dissonàncias. *Tener oïdo.* Solerti auditu gaudere.

OHIDOR. m. OYENT. || Ministre togat. *Oïdor.* Consiliarius, ii.

OHIDOR DE COMPTES. Qui fá y pórtia 'ls comptes. *Contador.* Rationarius, ii.

OHIDORIA. f. Empleo y dignitat de ohidor. *Oïdoria.* Regii consiliarii munus.

OHIOHO! Yeu ó cant dels mariners quant sarpant ó fan altra semblant fatiga. *Ohioho.* Quidam clamor.

OHIR. v. a. Percebir, atèndrer ab l'òrgano del ohido. *Sentir, oïr.* Audio, is. || Escoltar, rébrer lo so de las veus. *Oïr.* Ausculto, as. || Atèndrer, prestar ohidos. *Oïr.* Audio, is. || Assistir á la explicació del mestre. *Oïr.* Audio, is. || Havèr sentiment de secret. *Sentir de secreto.* Ex occulto dolere.

OHIR MISSA. fr. Assistir y estar present á ella. *Oïr missa.* Sacro adesse.

OHIR, VÉURER Y CALLAR. fr. Adverteix que no'ns devem interessar en lo que no'ns toca, ni parlar quant no'ns demanan consell. *Oïr, ver y callar.* Audi, vide, et tace.

OHIR, VÉURER Y CALLAR, FORTAS COSAS SÓN DE OBRAR. ref. Denota 'l cuydado que's déu posar en aquestas tres cosas, perquè cósta molta dificultat y repugnància observarlas. *Oïr, ver y callar, récias cosas son de obrar.* Audi, vide, tace, sic fruere pace.

OHIT, DA. p. p. *Oïdo.* Auditus.

OI.

OIALÀ. interj. *Ojalá.* Utinam.

OIR. v. a. oïa.

OIYER. m. Casa de la col·lecta del delme entre turchs. *Casa dezmera.* Decumana domus.

OJ.

OJAR. v. a. ant. ESCOLTAR.

OJATS. loc. ant. Oigan. *Oïd.* Audite.

OL.

OLA. interj. Serveix pera

Heus. || Denota admiració. *Ola! Proh!* || De aprobar. *Ola.* Euge. || Reduplicada serveix pera amennassar. *Ola, ola.* Cave, cave. || ONA.

OLDRE. v. a. ant. OLORAR.

OLFACTO. m. ant. y

OLFAT Y OLFATO. m. Lo sentit, la facultat de olorar. *Olfato.* Olfactus, us. || La acció de olorar. *Olfato.* Olfactus, us.

COSA DE OLFATO. *Olfatorio.* Ad olfactum perti-nens.

OLI. m. Licor gras, suau al tacto, inflamable, que s'extrau de alguns vegetals y animals, especialment lo de las olivas. *Acceite, oleo.* Oleum, ei. || CRISMA.

OLI DE ABET, TREMENTINA.

OLI DE AMETLLAS AMARGAS. *Acceite de almendras amargas.* Melopium, ii.

OLI DE AMETLLAS DOLSAS. Lo such untós que's tráu de ellas. *Acceite de almendras dulces.* Amygdalum, i.

OLI DE ANET. Lo such que s'extrau de dita planta. *Acceite de eneldo.* Oleum anethi.

OLI DE APARICI. Lo de olivas mesclat ab várias drogas medicinals. S' anomena així per haverlo inventat lo doctor Aparici. *Acceite de aparicio.* Oleum aparici.

OLI DE BALENA. Lo such que fá 'l greix de la balena fos. *Ballenar.* Oleum cælaceum.

OLI DE BALSAMILLAS. Certa preparació del oli comú que ha tingut en infusió per un cert temps lo fruyt dit balsamilla. *Acceite de balsamino.* Oleum geranii.

OLI DE BASSAS Ó EMBOTXAT. Lo que's tráu de las morcas en las bassas ahont se recull. *Acceite de hoja de la.* Ex amurca oleum.

OLI DE CADELLS. Decocció de cadells acabats de nàixer. Se fá fentlos bullir en oli comú. *Acceite de cachorro.* Oleum catellorum.

OLI DE CÁNEM. OLI DE LLINOSA.

OLI DE CASCALLS. Lo such que s'extrau de las llavors del cascall expremudas. *Acceite de simiente de adormideras.* Oleum seminis papaveris albi.

OLI DE CEDRO. Lo que s'extrau del cedro, que preserva de las arnas. *Acceite de cedro.* Cedroëum, ei.

OLI DE CUCHS. Decocció dels cuchs de terra en oli. *Acceite de lombrices.* Oleum lumbricorum.

OLI DE DONZELL. Infusió dels brots tendres de donzell en oli comú. *Acceite de ajénjos.* Oleum absinthii.

OLI DE ESCORPINS. Digestió dels escorpins vius en oli comú. *Acceite de escorpiones.* Oleum scorpio-num.

OLI DE FETJE DE BACALLÀ. Lo que s'extrau del fetje de dit peix exposat al ardor del sol. *Acceite del alao.* Oleum jecoris aselli.

RE. Destil·lació de la fusta del arbre era; *acceite de enebro.* Oleum juni-

OLI DE GINEBRONS. Destil·lació dels ginebrons. *Acete de bayas de enebro.* Oleum baccanum juniperi.

OLI DE GRANA Ó DE RUSINI. Lo que's fa de la llavor de la figuera infernal. *Acete de grana ó de ricinio, ó de palmacristi.* Cicinum, i.

OLI DE LLINOSA. Lo que's fa de la llavor del lli. *Acete de arder ó de linaza.* Seminis lini oleum.

OLI DE LLIRIS. Decocció en oli de grana ó fullas ó flor de lliri blanc. *Acete de azucenas ó lirios.* Liriorum alborum oleum.

OLI DE MIRABOLANTS. *Acete de mirabolanos.* Oleum balaneum.

OLI DE MURTRA. Decocció de granas ó fullas ó flors de murtra en oli comú. *Acete de mieto ó de arrayan.* Oleum myrteum.

OLI DE NOUS. Such de las nous espremudas. *Acete de nueces.* Oleum nuscum.

OLI DE OLIVA TOT MAL ESQUIVA. ref. Denota los bons efectes de dit oli en molts mals. *Untate con aceite, sino sanares, quedardás reluciente.* Unge oleo corpus, si non valet, inde, nitebit.

OLI DE PEGA. *Acete de pez.* Oleum picinum.

OLI DE PEIX. Lo such que fa 'l greix dels peixos quant se fon. *Acete de pescado.* Oleum piscarium.

OLI DE ROSAS Ó ROSAT. Decocció de rosas. *Acete de rosas ó rosado.* Rosaceum, ei.

OLI DE VIDRIOL. L' ácit sulfúrich. *Acete de vitriolo, ácido sulfúrico.* Sulphuricum acidum.

ÓLI GRAS Ó TÈRBOL. L' oli espés. *Aceton.* Oleum vilium.

OLI SAGRAT. CRISMA.

OLI VERGE. Lo que's trau de la oliva sense auxili de aygua calenta. *Acete vírgen.* Primæ sortis oleum.

OLI VERT. Lo fét de olivas verdas. *Onfacino.* Omphasinus, i.

OLI, VI Y AMICH, ES MILLOR COM MÉS ANTICH. ref. Se pren literalment. *Acete, vino y amigo, antiguo.* Ut vinum atque oleum, veterem tibi quærito amicum.

OLI VOLÀTIL DE TREMENTINA. Lo que's trau de la trementina; es molt líquit, transparent, de sabor acre, de olor viu y penetrant, poch soluble en aygua, soluble en alcohol y éter. *Acete volátil de trementina.* Oleum volatile terebinthinæ.

AL OLI. m. adv. Se diu de la pintura preparada ab algun oli. *Al óleo.* Coloribus oleo conditis.

FALTAT DE OLI. Alló que no té tot l' oli que necessita ó que deuria tenir. *Desaceitado.* Oleo non satis abundans.

FÉR OLI. fr. fam. TRÁURER SARDINAS DEL BARRIL.

JA PÓTS DIR OLI T' HI HA CAYGUT. fr. Haverli succebit á algú alguna desgràcia irremediable. *Oruga le dió.* Erosus evanuit.

JA HA REGUT OLI. exp. met. fam. S' usa quant se ha perdut ó desperdiciat alguna cosa. *Voló; oruga le dió.* Perit.

QUI OLI MANEJA Ó MESURA, LAS MANS SE'N UNTA.

ref. Ensenya que's que manejan dependències ó interessos agens solen aprofitarse més del just. *Quien aceite misura, las manos se unta.* Aliena tractans magna sæpe parte potitur. || Indica la dificultat de evitar la falta ó culpa qui tracta ab cosas perillosas. *Quien anda entre la miel, algo se le pega.* Qui picem tetigerit inquinabitur.

SAB MÉS QUE OLI DE BASSAS. loc. fam. que's diu del home sagàs, astut é ingeniós. *Sabe mas que la zorra.* Selem et fabam proponit.

SANTS OLIS. CRISMA.

SÉR LO MATEIX QUE POSAR OLI EN UN LLUM. Se diu particularment en los mals que milloran per la aplicació de algun remey particular. *Ser mano de santo.* E cælo delapsus.

TIRAR OLI Á LA LLANA. fr. Tirar en ella la quantitat de oli ab que's prepara pera cardarla. *Enconrear.* Oléo lanam carminationi aptare.

TRÁURER L' OLI DELS PANTOS. fr. Netejarlo del greix pera ficarlos en lo balan. *Desbruar.* Panni crassitudinem detergere.

OLIADA. f. Bassa de oli. *Acetada.* Oleum suffusum. || Abundància, cullita de oli. *Acetada, oleada.* Olivina, æ.

OLIAMENT. m. Untura, unció, obra de untar ab oli. *Untamiento, untadura, untura de aceite.* Oliaria inunctio.

OLIAE. v. a. Untar ab oli. *Acuitar.* Oleo ungerere, perfundere.

OLIASSA. f. L' aygua que sóbra després que s' ha tret l' oli en los molins. *Oleaza.* Aquosa amurca.

OLIAT, DA. p. p. *Acetado.* Oleo perfusus.

OLIAYRE. m. Qui ven oli. *Acceitero.* Oliarius, ii. || Qui es molt aficionat al oli. *Acceitero.* Olearius, ii.

ÓLIBA. f. Aucell de rapinya de un peu de llarch, blanquinós ó rojench, ab clapas pardas, las plomas tant suaus que no fa ruidó quant vola; de dia s' oculta perquè l' ofen la llum, y de nit vola entorn dels edificis grans en busca dels aucells que s' hi recullen; li agrada molt l' oli: són cant es monótono, lúgubre y desagradable. *Lechuza.* Noctua, æ.

SOL COM UNA ÓLIBA. loc. fam. Se diu del que no té parents ni compays. *Solo como el espárrago.* Ab omnibus sejunctus, segregatus.

OLIBANO. m. ant. ENCENS.

OLIER. m. Lo que serveix pera tenir oli. *Acceitero.* Lecytus cornutus. || OLIAYRE.

OLIERA. f. CETRILL. || La capseta ó vas about se guardan los sants olis. *Oliera.* Vas sacro oleo servando deserviens.

OLIGARQUIA. f. Govern de poch. *Oligarquia.* Oligarchia, æ.

OLIGARQUICH, CA. adj. Lo que pertany á la oligarquia. *Oligárquico.* Oligarchicus.

OLIMPIADA. f. Lo espay de quatre anys que passavan de uns jochs olímpichs á altres. *Olimpia-*

da. Olimpíades, adis. || La festa ó jocs que's feyan cada quatre anys en la ciutat de Olímpia. *Olimpiada*, *juegos olímpicos*. Olimpíades, adis.

OLÍMPICH, CA. adj. Pertanyent á la Olímpia, á la olimpiada y á la montanya Olimpo. *Olimpico*. *Olympicus*.

OLIMPO. m. poét. Cel. *Olimpo*. *Olimpus*, i.

OLIÓS, A. adj. Lo que conte algun oli ó crassitud semblant á ell. *Aceitoso*, *oleoso*, *oleaginoso*, *oleario*. *Oleosus*.

OLIVA. f. Fruyt de la olivera. *Aceituna*, *oliva*. *Olea*, æ. || Lo fruyt del llorer. *Baya de laurel*. *Lauri baccha*. || Mustró.

OLIVA BORDA. Lo fruyt de la olivera borda. *Acebuchina*. *Oleastris fructus*.

OLIVA CAYGUDA. La oliva que cau del arbre sens madurar. *Agracejo*. *Oliva immatura*.

OLIVA DE CUQUILLO. La rodona. *Aceituna manzanilla ó redonda*. *Rotunda oliva*.

OLIVA JUDAYCA. Espécie de oliva bona pera fer oli, però no pera menjar. *Oliva*, *aceituna ercal ó judiega*. *Orchis*, is, *Orchitis*, itis.

OLIVA LLARGA. La que te la figura llargaruda. *Aceituna luenga ó lechin*. *Radius*, ii, *radiolus*, i.

OLIVA NEGRA. La que té un color morat que tira á negre. *Aceituna moracha*. *Olea subviolacea*.

OLIVA SABATERA. La que posada en adob pert lo gust y color, y pren lo de pell adobada. *Aceituna zapatera*. *Vilis olea*.

OLIVA SEVILLenca ó SEVILLANA. La que es més grossa que las comunas, anomenada així per sér molt grossas las de Sevilla. *Aceituna gorda*. *Oliva crassa*.

OLIVA, UNA ES OR, DOS PLATA Y LA TERCERA MATA. ref. Denota que las olivas bonas són molt gustosas, però que no se'n deuen menjar moltes, per sér de mala digestió. *Aceituna, una es oro, dos plata, y la tercera mata*. Una duæve juvantolea, dat tertia lethum.

CULLIR LAS OLIVAS AB LA MA. fr. *Ordenar*. *Oleas ex arbore decerpere*.

OLIVAR. m. *OLIVERAR*.

OLIVARDA. f. Herba de fullas de figura de llansa, dentadas per la vora, ab pels acompanyats de glándulas que las fan apegalosas, las flors grogas; la usan en decocció pera xuclar los membres fluixos de las bèstias. *Olivarda, yerba para los mosquitos*. *Enogeron viscosum*. || Espécie de aligot petit que té 'l cos groch verdós. *Olivarda*. *Accipiter pigargus*.

OLIVARSE. v. r. Alsarse butllofas en lo pa per haverse refredat la pasta. *Olivarse, escalfarse*. *Panem ampullis fœdari*.

OLIVAT, DA. p. p. *Olivado, escalfado*. *Panis ampullis fœdatus*.

OLIVAYRE. m. Venedor de olivas. *Aceitunero*. *Oleaurum venditor*.

OLIVEDA. f. ant. *OLIVERAR*.

OLIVERA. f. Arbre de la alsària de vint peus,

conserva tot l' any las fullas que són estretas, de un vert clar, y blanquinosas per lo revés, las flors blancas, fruyt ovalat més ó menos gros segons las diverses castas que hi ha de dit arbre. *Olivo, aceituno*. *Olea*, æ.

OLIVERA BORDA. La que's cria en los boscos, que fá 'l fruyt petit y amarch. *Acebuche, oleastro*. *Oleaster*, tri.

OLIVERADA. f. y

OLIVERAR. m. Lloch plantat de oliveras. *Olivar*. *Olivarium*, ii. || Lo de oliveras bordas. *Acebuchal*. *Oleastris consitus ager*.

OLIVETA. f. d. *Oliva pequeña*. *Parva oliva*.

OLLA. f. Vas rodó regularment de terra y ab dos ansas pera cóurer lo menjar. *Olla*. *Olla*, æ. || Menjar compost de carn, ciurons ó monjetas y verdura. *Olla, puchero, menestra, cocido*. *Olla*, æ. || Gorch, pou, toll en lo mar ó rius que fá remolins. *Olla, remolino, vorágine*. *Gurges*, itis.

OLLA DE AYGUARDENT. Alambí gran de coure pera fer ayguardent. *Caldera, alambique*. *Spiritus vini ambix*. || Se pren també per la mateixa fàbrica. *Fábrica de aguardiente*. *Spiritus vini fabrica*.

OLLA PODRIDA. Lo cuynat compost de més ingredients que'ls regulars. || met. Discurs ó escrit ple de especies inconnexas y produhidas sens orde. *Cajon de sastre, cuezo, farrago, centon*. *Farrago*, inis.

OLLA TRENCADA, Y OLLAS, OLLAS DE VI BLANCH. Joch en que 'ls noys formant un rotlló, y agafats de las mans se pegan culadas. *A las ollas de Miguel*. *Puerilis ludus*.

NOS FÁ BONA OLLA AB AYGUA SOLA. ref. Denota que pera que una cosa sia bona, ha de tenir tot lo convenient. *No hay buena olla con agua sola*. *Ex nihilo nil fit*.

POSAR LA OLLA GRAN DINS LA XICA. fr. Excedir extraordinariament de lo acostumat ó regular, ó bè haverhi una gran festa, bulla, etc. *Salir de madre, echar el resto, echar el bodegon por la ventana, arderse el castañar*. *Modum excedere*.

SÉR DE LA OLLA. fr. Denota que algú entra en la companyia de altres viciosos y dolents. *Ser de la pega ó de la pandilla*. *Ejusdem furfuris esse*. || fam. Sér aficionat á quella cosa de que's parla. *Ser alguno tentado de la hoja*. *Aliqua re captum, allectum esse*.

TIRAR Á ALGÚ UNA OLLA DE AYGUA CALENTA. fr. met. fam. Deixarlo suspès, cortat. *Echarle á uno un jarro de agua*. *Impetum alicujus inespératè frangere*.

OLLADA. f. Lo que cab de una vegada en la olla. *Ollada*. *Quod olla capit*.

OLLAM. m. Conjunt de ollas. *Ollería*. *Ollarum cumulus*.

OLLER. m. Qui fá ó ven ollas. *Ollero*. *Figulus*, i.

CADA OLLER ALABA SA OLLA, Y MÉS SI LA PÓRTA ESQUERDADA. ref. que ensenya que's deu desconfiar

del qui alaba sas pròpies coses, y més quant las vól fèr valer. *Cada ollero su olla alaba, y mas si la trae quebrada; cada ollero alaba su puchero, ó cada buhonero alaba sus agujas, ó cada uno sus agujetas.* Quisque sua laudat.

OLLERIA. f. Fàbrica de ollas. *Ollería.* Ollaris taberna.

OLLETA. f. d. *Ollica, ita, illa, olluela.* Ollula, æ.

OLM. m. Arbre fins á la altura de trenta peus, la soca recta, las fullas en figura de cor, de un hermós vert; fá las flors y fruyt en petites candelletes ó rahimets que cauhen al brotar la fulla, la fusta forta, sòlida y fácil de treballar. *Olmo, álamo, negrilla.* Ulmus, i.

OLM BLANCH, ALBA.

LLAVOR DEL OLM. Simiente, grana del olmo. Samera, æ.

OLMAR. m. *OLMEDA.*

OLMEDA Y OLMERA. f. Lloch plantat de olms. *Olmeda, olmedo, negrilla.* Ulmetum, i.

OLOR. m. La sensació que percibeix lo nas. *Olor.* Odor, is. || met. Suspita en cosa oculta ó que ha de succehir. *Olor.* Olor, is. || met. Bon nom, fama, reputació. *Olor.* Opinio, nis. || pl. Perfums olorosos. *Olores, perfumes, aromas.* Odoramentum, i.

DONAR, FÉR Ó LLANSAR OLO. fr. Despedir fragància las flors, etc. *Oler, dar, despedir olor, echar, despedir fragancia.* Oleo, es.

MAL OLO. Lo desagradable. *Mal olor, fetor, hedor.* Fœlor, is.

NO FÉR BON OLO. fr. met. Sér perillós. *Ser peligroso ó sospechoso.* In suspicionem inducere.

SENTIRNE OLO. fr. met. *OLORAR.* 2.

OLORADOR, A. m. y f. Lo qui olora. *Oledor.* Olen, tis.

OLORAR. v. a. Percibir ab lo olfato. *Oler.* Oloror, aris. || Anar rastrejant alguna cosa per medi del olfato. *Husmear, oliscar.* Olere, investigare. || met. Inquirir ab curiositat y diligència lo que passa. *Oler.* Inquiro, is. || met. Percibir, conéixer alguna cosa oculta. *Oler, husmear.* Subodoro, as.

OLORAR SOVINT. fr. Acostarse ab frequència alguna cosa al nas pera sentirne l'olor. *Olfatear, oliscar.* Odorari.

OLORAT, DA. p. p. *Olido.* Odoratus.

LORET. m. d. y

LORETA. f. d. *Olorcillo.* Tenuis, remissus odor.

OLORÓS. adj. Fragant, lo que té olor. *Oloroso, odorífero, oledero.* Odoriferus.

OLOROSÍSSIM, A. adj. sup. *Olorostisimo.* Valdè odoratus.

OLRE. v. a. ant. *OLORAR.*

OLS. Contracció de ó los.

OLTRA. prep. ant. A mes. *A más, además.* Ultrà. || ant. A excepció. *Fuera.* Extrà, excepto. || A PESAR, ENCARA QUE. || *ULTRA.*

PASSAR TOT DE OLTRA. loc. ant. *Pasar de parte á parte.* Transgredi plenè.

OLTRAMAR. m. ant. *ULTRAMAR.*

OLVIDADÍS, SA. adj. Qui olvida ó s' olvida. *Olvidadizo.* Obliviscens. || Qui fàcilment s' olvida ó pert prest la memòria. *Olvidadizo.* Obliviosus.

OLVIDAR. v. a. Pérdrer de la memoria alguna cosa. *Olvidar; echar en, dar al olvido.* Obliviscor, eris. || Deixar lo carinyo que antes se tenia á algú. *Olvidar.* Obliviscor, eris. || Deixar de saber de memòria lo que se sabia. *Desaprender.* Oblivisci.

OLVIDARSE. v. r. Desmemoriarse, escaparse de la memòria. *Olvidarse, trascordarse.* Memoriam abjicere.

OLVIDAT, DA. p. p. *Olvidado.* Oblitus. || adj. Qui fàcilment se olvida. *Olvidado, olvidadizo.* Immemor.

NO TENIR OLVIDAT. fr. Tenir present alguna cosa. *No tener en olvido.* Alicujus non esse immemorem.

TENIR OLVIDAT. loc. ab que's denota que alguna cosa se sab ja mòlt temps ha. *Tenerlo olvidado.* Diu notum esse.

OLVIT. m. Falla, cessació de la memòria. *Olrido.* Oblivium, ii. || Cessació del carinyo. *Olrido.* Oblivio, nis. || Se diu impropriament del descuyt. *Descuido, olvido.* Incuria, æ.

POSAR Ó SEPULTAR EN OLVIT, Y POSAR EN LO LLIBRE DEL OLVIT. fr. Olvidar alguna cosa pera sempre. *Enterrar en el olvido, echar al ó en olvido; sepultar en el olvido.* Oblivioni tradere, mandare.

OLVITS. ant. Temps del verb *OLVIDAR*: com no *OLVITS* la jui final. *Olvides.* Oblivisceris.

OM.

OM. m. *OLM.*

OMBRA. f. *SOMBRA.*

OMBRADÍS, SA. adj. ant. *OMBRIVOL.*

OMBRARSE. v. r. *OSCURIRSE.*

OMBRAT, DA. adj. *ASSOMBRAT, ESPANTAT.*

OMBREJAMENT. m. pint. *SOMBRA.*

OMBREJAR. v. a. pint. *SOMBREJAR.*

OMBRETA. f. d. *Sombrita, illa.* Umbella, æ.

OMBREL Y OMBRIVOL. adj. Lo que fá sombra. *Sombrio, sombrero.* Umbrans. || Tenebrós, cubert de sombra. *Sombrio, umbrío, opaco.* Nubilis.

OMEGA. f. La O llarga dels grechs, última lletra de sòn abecedari. *Omega.* Omega, æ.

OMENT. m. anat. Tela de las tripas. *Omento, redaño.* Omentum, i.

OMENTAL. adj. Lo que pertany al oment. *Omental.* Ad omentum pertinens.

OMER. m. Certa mesura dels hebreus. *Omer.* Mensura sic dicta.

OMÉS, A. p. p. irr. de omitir. *Omitido, omiso.* Omissus.

OMÉTRE. v. a. OMITIR.

OMEY. m. ant. *HOMICIDI.*

ÓMICRON. f. La O breu dels grechs, quinzena lletra de sòn abecedari. *Ómicron.* Omicron.

OMINÓS, A. adj. Funest. *Azaroso, ominoso.* Ominosus.

OMÍS, SA. adj. Descuydat, deixat. *Omis.* Omisus.

OMISSIÓ. f. Obra de omitir. *Omission.* Omissio, nis. || Descuyt, deixament, negligència. *Omission.* Omissio, nis.

OMITIR. v. a. Deixar de fer las cosas. *Omitir.* Supersedeo, es. || Callar, passar per alt, en silenci. *Omitir.* Omitto, is. || En las escuelas prescindir de la veritat ó falsedat de una proposició que no fa al cas pera la conclusió. *Omitir.* Omitto, is.

OMITIT, DA. p. p. omés.

OMNÍFAGO Y OMNÍVORO. adj. Nom que s'aplica als animals que poden alimentarse de tota espècie de aliments. *Omnivoro.* Omnivorus.

OMNÍMODO. adj. Absolut, que ho abraça y compren tot. *Omnimodo.* Omnimodus.

OMNIPOTÈNCIA. f. Poder absolut, infinit: atribut únicament de Déu. *Omnipotencia.* Omnipotentia, æ.

OMNIPOTENT. adj. Tot poderós; Déu que tot ho pòt. *Omnipotent, todopoderoso.* Omnipotens.

OMNIPOTENTMENT. adv. m. Ab omnipotència. *Omnipotentemente.* Omnipotenter.

OMNIPRESENCIA. f. Facultat de estar en totes parts a un mateix temps. *Omnipresencia.* Omnipresentia.

OMNIPRESENT. m. Lo qui està present en en totes parts. *Omnipresente.* Omnipræsens.

OMNIPROGRÉS. m. Lo progrés aplicat á tot. *Omniprogresso.* Omniprogressio.

OMNISANTOR. m. TOTS SANTES.

OMNISCÍ, A. adj. Qui tot ho sab; únicament convé á Déu. *Omniscio.* Omnia sciens. || Home sabi en moltes matèries. *Omniscio.* Multa sciens.

OMNISCIENTIA. f. Lo coneixement infinit ó de totes las cosas, que sols Déu posseheix. *Omnisciencia.*

OMOFORI. m. Espècie de manto que usaven antigament los bisbes pera representar al bon pastor y que sols se treyan durant l'Evangeli. *Omo-forio.* Omophorium, ii.

OMOLOGAR. v. a. etc. **LEGALISAR.**

OMPLIR. v. a. **UMPLIR.** || **CUMPLIR.**

OMPLERT, A. p. p. irr. **UMPLERT.**

ON.

ON. adv. ant. **ABONT.** || ant. Serveix pera inferir. *De donde, por lo que.* Unde, ex quo. || Lo mateix que ó NE.

ON SE VÓL. m. adv. ant. Ahont se vulla. *Do quiera, donde quiera.* Ubicumque.

ONA. f. Moviment, agitació de la aygua. *Ola, onda.* Unda, æ. || Per semblansa 's diu del moviment semblant al del aygua, com lo dels blats moguts pel vent. *Onda.* Unda, æ. || met. Moviment y reverberació de la llum. *Onda.* Unda, æ.

EN ONAS. m. adv. Á semblansa de las onas. *Á semejanza de las ondas.* Undanter, undatim.

ONADA. f. Ona gran. *Oleada.* Fluctus, us. || Moviment de molta gent en algun lloch. *Oleada.* Fluctus, us. || S'aplica al bull ó gall que fa la aygua quant bull. *Hervor.* Unda, æ. || met. Empentas, moviment de gent. *Onda.* Unda, æ. || met. Rampell, moviment, agitació del ànimo. *Onda.* Unda, æ. || pl. La successió continuada de una onada després de altra. *Olaje, oleaje.* Fluctus, us.

ONADA FORTA. La que porta molta fúria, ó s'alsa més que las altres. *Oleada fuerte.* Fluctus, us.

ONADAS QUE'S ROMPEN. Las que en lo mar venen una detrás de altra y fan escuma. *Cachones.* Fluctus fracti.

ONAGRA. f. Màquina antiga de guerra para llansar pedras. *Onagra.* Onagra, æ.

ONAGRE. m. Ase salvatge que té 'l pel de un hermos gris, á vegadas ab un viso blavench, y altres ab un poch de roig; en lo lloch té una llista negra, y altra del mateix color atravessa la creu y baixa á las espatllas; sa cua es perfectament semblant á la del ase, però las orelles més curas y menos amplas. Corre ab increible lleugeresa; may s'ha pogut domar cap de ells, y vant junts en ramadas de molts mils. *Onagro.* Onager, ri.

ONCLE. m. Germà dels pares. *Tio.* Patruus, i, y avunculus, i, lo de la mare.

ONCLE VALENCIÀ. Cosí germà del pares. *Tio segundo.* Patruus avunculus magnus.

ONCLET. m. d. ONCLE. || Tractament dels vells ó concos. *Tio.* Patruus, i.

ONDA. f. Los plechs que quedan en las cosas que han estat dobladas, com cabell, vestit ab ondas. *Onda.* In modum fluctus plicatura. || **ONA.** || interj. *Ola, oiga.* O, oh, heus.

VÉR ONDAS. fr. **ONDEJAR.** f. || Adornar alguna pesa de roba ab plechs que tenen aquest nom. *On-dejar.* Plicaturis in modum undarum ornare.

ONDEJADOR, A. m. y f. y

ONDEJANT. p. a. Lo que fa onas. *Ondeante.* Undabundus.

ONDEJAR. v. n. Fer, alzar onas la aygua. *On-dejar.* Undo, as. || Fluctuar, sér agitada alguna cosa per las ayguas. *Ondear.* Undis fluctuare, agitari.

|| Moverse lo que está en l'ayre. *Ondearse.* Hác illac in aëre se movere. || Formar ondas los doblechs de alguna cosa. *Ondear.* Plicaturas undarum instar efformare.

ONDEJAT, DA. adj. S'aplica á lo que está fét en ondas. *Ondeado.* Undatus. || p. p. *Ondeado.* Undatus.

ONDÓS, A. adj. Lo que té onas, ó 's mou fent-ne. *Undoso.* Undosus.

ONEIROMÀNCIA. f. Art de endevinar per medi dels somnis interpretantlos. *Oneiromancia.* Oneiromantia, æ.

ONEJAR. v. n. **ONDEJAR.**

ONERÓS, A. adj. for. Lo que té ó enloun gravamen. *Oneroso.* Onerosus. || Pesat, gravós, molest, enfadós. *Oneroso.* Onerosus.

ONIQUEL. f. La pedra ágata que es blanca claspada de negre. *Ónice, óniche, ónique, ónix, óniz.* Alabastrites, onichytes, æ.

ONIROSCÓPIA. ONEIROMÀNCIA.

ONOMÀNCIA. f. Art de endevinar la bona ó mala ventura pel nom. *Onomancia.* Onomantia, æ.

ONOMÀSTICH, CA. adj. Lo que's compon de noms. *Onomástico.* Onomasticus.

ONOMATOPEYA. f. ret. Figura que's comet quant s' inventan noms pera las cosas que no'n tenen ó 'l tenen impropí. *Onomatopeya.* Onomatopeja, æ.

ONORÓS, A. adj. HONORÓS.

ONOSMA. f. Planta no rara en llocs pedregosos de algunas provincias de Espanya, de la alsària de mitj pen; fullas en figura de ferro de llansa, las flors com una campana de un hermós groch; tota la planta està erissada de pels aspres, y la arrel que es roja s' emplea en algunas parts pera tenyir. *Onosma.* Onosma echiioides.

ONSA. f. OSSA. || UNSA. || Constel·lació boreal. *Osa.* Arctos, arctius, i.

ONSA MAJOR. Constel·lació composta de 56 estrelles molt notables, set de ellas s' anomenan lo carro. *Osa mayor, carro.* Ursa biseptentrio major.

ONSA MENOR. Constel·lació boreal composta de vint estrelles, set de ellas molt notables que's diuhen en castellà *Cinocura y carro menor; Osa menor.* Cynosura, æ.

ONSET. m. d. de onso. *Osesno.* Ursulus.

ONSO. m. ÒS.

ONTA. f. ant. VERGONYA.

ONTOLOGIA. f. La part de la metafísica que tracta del ser en general. *Ontologia.* Ontologia, æ.

ONZE. m. Número compost de desena y un. *Once.* Undecim. || ONZÉ. 1. || La xifra composta de dos uns, y val lo mateix que deu y un. *Once.* Nota undecima.

ESTAR Á LAS ONZE. fr. Estar alguna cosa mal posada. *Estar á las once.* Obtortum esse.

FÉR LAS ONZE. fr. Péndrer algun bocí ó béurer entre onze y dotze del dematí. *Hacer las once.* Jentare hora undecima matutina.

ONZÉ, NA. adj. Lo número que cumple onze. *Onzeno.* Undecimus. || m. Trentí, moneda de or, que valia trenta rals y també valgué trenta tres. *Onceño.* Nummus aureus qui triginta drachmie permittatur.

L' ONZÉ NO DESTORBARÀS. loc. fam. ab que's dóna á enténdrer, com si s' afegia un manament als de la lley de Dén, quant importú es fér mala obra ó destorbar á algu que fassa lo que té que fér. *El onceño no estorbar.* Laborioso homini impedimento ne sis.

OP.

OPACH, CA. adj. Obscur, ombrívol. *Opaco.* Opacus. || Lo que impideix lo pas á la llum á diferència del diáfano. *Opaco.* Opacus. || met. Trist,

melancólich, funest. *Opaco, funesto, aciago.* Tetricus.

OPACITAT. f. Qualitat de lo que es opach. *Opacidad.* Opacitas, atis.

OPACO, A. adj. ant. OPACH.

ÓPALO. m. Pedra de color blanch, dura, pesada, llustrosa y trencadissa; n' hi ha també de verda y roja, que s' emplea en adornos. *Ópalo.* Opalus silex. || Pedra preciosa de Xipre, de Aràbia y de Egipte tant particular, que té en sí tots los colors y brillos de las pedras més ricas. *Ópalo.* Opalus, panchrus, i. || Altra espècie, de color de llet, que te joch de colors vert esmeralda, groch, blau, etc. *Ópalo noble, piedra iris.* Silex opalus nobilis.

OPCIÓ. f. Facultat de optar ó elegir, y la mateixa elecció. *Opcion.* Optio, nis.

ÓPERA. f. Representació teatral ab música. *Ópera.* Melodrama, æ. || Lo drama que la conte. *Ópera.* Melodrama, æ.

OPERABLE. adj. Factible, lo que pòt obrars. *Operable.* Operabilis.

OPERACIÓ. f. La acció de obrar. *Operacion.* Operatio, nis. || Efecte de obrar, com los remeys han fét bona OPERACIÓ. *Operacion.* Operatio, nis. || OBRA, VIRTUT. || cir. La acció de tallar, obrir ó separar alguna part del cos per medi de instruments. *Operacion.* Chirurgica operatio. || f. pl. Las acciones ú obras bonas ó malas. *Operaciones.* Actiones, operationes, um. || lóg. Las acciones del enteniment. *Operaciones.* Operationes, um.

OPERACIÓ CESSÀREA. cir. La acció de obrir una dona que està en cinta pera tràureli la criatura per un costat. *Operacion cesàrea.* Operatio cesariana.

OPERAR. v. a. cir. Fér operacions de cirurgia. *Operar.* Operor, aris. || v. n. Produhir alguna cosa l' efecte á que's destina, com fan las medicinas. *Operar.* Operor, aris.

OPERARI. m. Treballador, jornal·ler. *Operario.* Operarius, ii. || Lo religiós destinat pera cuydar y assistir malalts. *Operario.* Operarius, ii.

OPERATIU, VA. adj. Lo que obra y fa son efecte. *Operativo.* Operativus.

OPI. m. Such de cascalls; es lo millor narcòtich. *Opio.* Meconio mixtum.

OPIAT, DA. adj. Compost ab opi. *Opiado.* opiato. Meconio mixtum.

OPIATA. f. Medicament compost de opi y altres simples. *Opiata.* Meconio mixta medicina. || CONFECCIÓ.

OPILACIÓ. f. y

OPILEMENT. m. Obstrucció, embaràs en las vias per ahont passen los humors. *Opilacion,* y bo-cera si es en la melsa. *Opilatio,* nis.

OPILAR. v. a. Obstruhir, tancar, tapar las vias per ahont passen los humors y esperits del cos. *Opilar.* Obstruo, is.

OPILAT, DA. p. p. *Opilado.* Obstructus.

OPILATIU, VA. adj. Lo que opila ó pòt opilar. *Opilativo, obstructivo.* Stipticus.

ÓPIM, A. adj. Fèrtil, rich, abundós. *Opimo*. *Opimus*.

OPINABLE. adj. Lo que consisteix en la opinió, que no està demostrat. *Opinable*. *Opinabilis*.

OPINAR. v. a. Formar, tenir opinió. *Opinar*. *Opinor*, *adopinor*, *aris*. || v. n. Pensar, discórrer, judicar ab probabilitat. *Opinar*. *Opino*, *as*. || Donar lo seu vot, dir sa opinió ó parer. *Opinar*. *Censo*, *es*.

OPINAT, DA. p. p. *Opinado*. *Opinatus*.

OPINIÓ. f. Parer, dictàmen, judici. *Opinion*. *Conjectura*, *æ*. || Dogma, secta, partit. *Dogma*, *opinion*. *Hæresis*, *is*. || Fama ó concepte que s'forma de algú. *Opinion*. *Opinio*, *nis*.

ANAR EN OPINIONS. fr. Posarse en dubte 'l'crédit ó estimació de algú. *Andar en opiniones*. *Existimationem*, *periculum dubium subire*.

ARRIMAT Á SA OPINIÓ. loc. Qui la segueix ab tenacitat. *Asido*, *aferrado á su opinion*. *Judicii nimium lenax*.

CONTRA SA OPINIÓ. m. adv. *IMPENSADAMENT*.

FÉR Ó TÈNIR OPINIÓ. fr. Sér home de autoritat. *Hacer opinion*. *Opinionem facere*.

TÈNIR Á ALGÚ EN BONA Ó MALA OPINIÓ. fr. Judicar bé ó mal de ell. *Tener buena ó mala opinion de alguno*. Benè aut malè de aliquo *existimare*.

OPINIONÀTICH, CA. adj. ant. Qui té poch judici. *Casquivano*, *lijero de cascos*; *de poco peso ó juicio*. *Ventosum caput*. || **MANIÀTICH.** || **VARIABLE.**

OPINIONETA. f. d. *Opinioncilla*, *ita*. *Tenuis opinio*.

OPINIÓS, A. adj. Qui abunda en opinions. *Opinador*. *Opinosus*.

OPÍPARO, A. adj. Abundant, espléndit; se diu del convits. *Opiparo*. *Lautus*.

OPOPONACH. m. Substància gomo-resinosa que subministra la pastanaga *opoponach*, planta del Orient que s'cria també en algunas parts de Espanya. 'S presenta en llàgrimes irregulars, angulosas, trencadissas, de color rojench en l'exterior, y groch jaspeat de roig en l'interior, de sabor acre y amarch, y de olor molt fort semblant á la mirra. *Opoponaco*. *Opoponax*, *acis*.

OPORTÚ, NA. adj. Convenient, á propòsit. *Oportuno*. *Maturus*.

OPORTUNAMENT. adv. m. *Oportunamente*. *Opportunè*.

OPORTUNÍSSIM, A. adj. sup. *Oportunísimo*. *Valde opportunus*.

OPORTUNITAT. f. Sabó, conjuntura, ocasió. *Opportunidad*. *Opportunitas*, *atis*.

OPOSADAMENT. adv. m. Ab oposició y contrarietat. *Opuestamente*. *Ex adversò*.

OPOSADOR. m. y

OPOSANT. p. a. y m. **OPOSITOR.**

OPOSAR. v. a. Posar una cosa contra altra pera impedir són efecte. *Oponer*. *Obsto*, *as*. || Objec-tar, proposar alguna rahó contra lo que altre diu. *Oponer*. *Oppono*, *is*. || v. r. Sér una cosa contrària

ó repugnant á altra. *Oponerse*. *Repugno*, *as*. || Resistir, fér punta ó contra á algú. || *Oponerse*. *Obstato*, *is*. || Resistir, contradir. *Oponerse*. *Objicio*, *is*. || Sol·licitar, pretèndrer, fér oposició á algun empleo ó dignitat. *Oponerse*. *Pro munere vel dignitate contendere*.

OPOSAT, DA. p. p. *Opuesto*. *Oppositus*. || adj. Contrari, enemich. *Opuesto*. *Adversarius*. || Situat al enfront de alguna cosa. *Opuesto*. *Apud*, *contràpositus*.

OPOSICIÓ. f. Situació oposada. *Oposicion*. *Oppositio*, *nis*. || Destorb, embarás, obstacle. *Oposicion*. *Oppositio*, *nis*. || Contrarietat, repugnància de una cosa ab altra. *Oposicion*. *Repugnantia*, *æ*, *oppositio*, *nis*. || Objecció, contradicció á la rahó contrària. *Oposicion*, *opugnacion*. *Oppugnatio*, *nis*. || Resistència contra la forsa. *Oposicion*, *opugnacion*. *Obluctatio*, *nis*. || Concurs de pretendents ú opo-sitors á alguna càtedra ó dignitat. *Oposicion*. *Cathedrae petitio*. || astron. L' aspecte que s' considera entre dos planetas quant distan entre sí 180 graus. *Oposicion*. *Astrorum oppositio*. || for. Procehiment ó acció contra 'ls interessos de altre. *Oposicion*. *Intercessio*, *nis*. || ret. **ANTÍTESIS**.

LLEGIR DE OPOSICIÓ. fr. Dir la composició en l'acte literari de concurs en pretensió de alguna càtedra ó prebenda. *Leer de oposicion*. *Pro oppositione legere*.

OPÓSIT. m. La part oposada á altra. *Frente*. *Frons*, *tis*. || **OPOSAT.**

AL OPÓSIT. m. adv. En front. *En frente*. *Adversus*. || Al encontre. *Al encuentro*, *al opósito*. *Ad oppositum*.

OPOSITOR. m. Pretendent á alguna càtedra, etc. en concurs de altres. *Opositor*. *Candidatus*, *i*, *competitor*, *is*. || Qui s'oposa á altre en qualsevol matèria. *Opositor*. *Adversarius*, *ii*, *oppositor*, *is*.

OPRÈMER. v. a. **OPRIMIR.**

OPREMIT, OPRÉMIT Y OPRÉS, A. p. p. **OPRIMIT.**

OPRESSIÓ. f. Compressió, subjecció, apreto. *Opression*. *Oppressio*, *nis*. || Violència ó maltracte que s'fá á algú. *Opression*. *Vis*, *is*, *oppressio*, *nis*. || Misèria, calamitat, necessitat. *Opression*. *Egestas*, *atis*, *aerumna*, *æ*.

OPRESSIÓ DE COR. Ofech. *Opression de pecho*, *ahogulo*. *Suffocatio*, *nis*.

TRÀURER DE LA OPRESSIÓ. fr. Deslliurar de ella á qui estava oprimit. *Desoprimir*. *Oppressionem solvere*.

OPRESSIONETA. f. d. Opressió lleugera. *Opressioncilla*, *leve opression*. *Oppressiuncula*, *æ*.

OPRESSIU, VA. adj. Lo que oprimeix ó té virtut de oprimir. *Opressivo*. *Opprimens*.

OPRESSIVAMENT. adv. m. Ab opressió. *Opressivamente*, *con opression*. *Presè*.

OPRESSOR. m. Qui oprimeix. *Opressor*, *oprimidor*. *Oppressor*, *is*.

OPRIMIDOR. m. **OPRESSOR.**

OPRIMIR. v. a. Apretar, comprimir, subjectar

ab violència. *Oprimir*. *Opprimo*, is. || *Angustiar*, afligir, agoviar. *Agoviar*, *oprimir*. *Opprimo*, is. || *Carregar*, agoviar. *Agoviar*, *oprimir*, *cargar*. *Opprimo*, is. || *SOBRECARRER*, *ATROPELLAR*.

OPRIMIT, DA. p. p. *Oprimido*, *opreso*. *Oppressus*. || adj. Estret, que ab dificultat se pòt mouer. *Premioso*, *apretado*. *Compressus*.

OBROBI. m. Ignomínia, afront. *Oprobio*. Infamia, æ.

OPROBIAR. v. a. AFRONTAR.

OPROBIÓS, A. adj. Lo que causa oprobi. *Oprobioso*. *Opprobiosus*.

OPS. m. pl. ant. *MENESTER*, *NECESSITAT*, *URGÈNCIA*, *EXPENSA*, *GASTO*. || *SATISFACCIÓ*, *GUST*, *PLAHER*.

À OPS. loc. ant. Per l' us ó servey, en benefici, á favor. *Para*, á favor, en beneficio, en utilidad. In commodum. || Á gastos y despesas. *A expensas*. *Expensis*.

ALS OPS. m. adv. ant. Quant se necessita. *En la necesidad*, cuando es menester. Cum opus est.

À SOS OPS. m. adv. A sa voluntat. A su arbitrio y disposicion. Pro suo arbitrio.

À TOTS OPS. m. adv. À TOT COST.

FÉR OPS Ó TOTS LOS OPS. fr. Pagar, fér lo gasto. *Costear*, *hacer la costa*. De suo expendere, solvere.

HAYER OPS. fr. ant. Necessitar. *Tener menester*, *necesitar*. *Opus esse*.

SÉR OPS. fr. ant. *Ser menester*. *Opus esse*.

OPTÀLMIA. f. OPTÀLMIA.

OPTAR. v. a. *Triar*, *escullir*. *Optar*, *elegir*. *Opto*, as. || *Acceptar*, *adquirir*, *entrar en possessió* de alguna cosa á que 'sté dret. *Optar*. Ex ordine assequi.

OPTAT, DA. p. p. *Optado*. *Oplatus*.

OPTATIU, VA. adj. *DESITJABLE*. || gram. Modo de conjugar los verbos per quals temps s' expressa 'l desitj de alguna cosa. *Optativo*. *Optativus*.

ÓPTICA. f. Tractat del òrgano y modo de la visió y dels raigs visuals. *Óptica*. *Optica*, æ.

ÓPTICH, CA. adj. Lo que pertany á la òptica. *Óptico*. *Opticus*. || Professor de òptica. *Óptico*. *Opticus* professor. || Se diu dels nirvis que serveixen pera la visió. *Óptico*. *Opticus*.

ÓPTIM, A. adj. Mòltíssim bo. *Óptimo*. *Optimus*.

OPTIMISME. m. Secta, espècie de materialisme. *Optimismo*. *Optimismus*, i.

OPTIMISTA. m. Qui seguix l' optimisme. *Optimista*. *Optimista*, æ.

OPTINGUT, DA. p. p. *OPTINGUT*.

OPTUMNAR. v. n. ant. Sér lo temps del optumne ó tardor, ó estar passant dita temporada. *Otoñar*. *Autumno*, as.

OPTUMNE. m. ant. TARDOR.

OPTUMNITAT. f. La temporada del optumne. *Otoñada*. *Autumnitas*, atis.

OPUGNACIÓ. f. Oposició ab forsa y violència. *Opugnacion*. *Oppugnatio*, nis. || ant. *IMPUGNACIÓ*.

OPUGNADOR, A. m. y f. Qui fá oposició ab forsa y violència. *Opugnador*. *Oppugnator*, is. || *OPOSITOR*, *CONTRARI*.

OPUGNAR. v. a. Vèncer ab forsa y violència. *Opugnar*. *Oppugno*, as. || ant. *IMPUGNAR*.

OPULÈNCIA. f. Riquesa, abundància de bens. *Opulencia*. *Opulentia*, æ.

OPULENT, A. adj. Rich, poderós. *Opulento*. *Opulentus*.

OPULENTÍSSIM, A. adj. sup. *Opulentísimo*. *Opulentissimus*.

OPULENTMENT. adv. m. De un modo opulent. *Opulentemente*. *Opulenter*.

OPÚSCOL Y OPÚSCUL. m. OPÚSCULO.

OPUSCULET. m. d. Obreta, tractat petit. *Opusculillo*. *Opusculum*, i.

OPÚSCULO. m. Escrit, obra curta y compendiosa. *Opúsculo*. *Opusculum*, i.

OQ.

OQUA. f. ant. OCA.

OR.

OR. m. Metall groch, lo més brillant, dúctil, pesat y exquisit de tots los coneguts. *Oro*. *Aurum*. i. || met. Riquesas, tesoros. *Oro*. *Aurum*, i. || met. Color ros, especialment lo dels cabells. *Oro*. *Aureus*, *fulvus* color. || Las joyas y adornos richs de las donas. *Joyas*. *Supellectilia*, ium. || adv. 1. ant. *ARA*.

OR BATUT. Lo que posat entre fullas de pergami ó de tripas de vaca mòlt primas á cops de martell se subtilisa, y queda de tal modo que l' alé lo fá fugir: serveix pera daurar. *Oro batido*. *Bracteale aurum*.

OR BERBERÍ. Lámina de llautó mòlt batuda y prima com un paper. *Oropel*. *Aurichalcum*, i. || met. Cosas de poch valor. *Oropel*. *Futilitas*, atis.

OR BLANCH. Lo mesclat ab plata. *Oro blanco*. *Electrum*, i.

OR BRUNIT. La dauradura sobre pessas de fusta llista ó ab l' aparell de cola, guix y bolarmini. *Oro bruñido*. *Politum*, *lavatum aurum*.

OR DE CANAL. Lo que no está treballat ó del modo que's tráu de las minas. *Oro en barras*. *Canalitium*, informe aurum.

OR DE CONXA. Lo que usan per escriurer ab lletres de or. *Oro de concha*. *Aurum dissolutum*.

OR DE COPELLA. Lo purificat al foc. *Oro de copela* ó *de Tibbar*. *Excotum aurum*.

OR DE LA VORA DEL RECH. OR FALS.

OR DE MARTELL. Lo que está treballat á pich de martell. *Oro de martillo*. *Malleatum aurum*.

OR EN MASSA Ó EN PASTA. BARRA DE OR.

OR EN PALLAS. PALLA DE OR.

OR FALS. Lo que no es de lley. *Oro falso*, *guañis*. *Falsum aurum*.

OR FILAT. Lo tirat en fil. *Oro hilado* ó *en kilos*. *Tractile aurum*.

OR FI Ó FUR. Lo que no té barreja y es pujal de quilats. *Oro obrizo*. *Aurum obrisum*.

OR FOS. Or derretit. *Oro fundido ó calcinado.* Aurum calcinatum.

OR MATE. Or verdós que s' usa en la pintura, que queda desigual y no està brunyit. *Oro mate.* Obscurum aurum.

OR MOLT. Lo que's mol en panys ab mel y s' aclareix ab aygua pera realçar las il·luminacions y miniatures. *Oro molido.* Molitum aurum.

OR PICAT. PANY. 5.

OR POTABLE. Preparació líquida del or que feyan los alquimistas pera poderse beure, y creyan ser molt bo pera algun mals. *Oro potable.* Aurum potabile. || DINER CONTANT.

OR VERGE. Or com ix de la mina sens haver sofert lo foc. *Oro virgen.* Aurum igni non expositum.

FERSE DE OR. fr. met. Adquirir moltes riquesas. *Hacerse de oro.* Ditesco, is.

GASTAR MOLT EN OR BERBERÀ. fr. met. Ostentar vanitat y fausto sens tenir possibles. *Gastar mucho oropel.* Ostentamina jactare.

NO ES TOT OR LO QUE LLU. ref. Denota que la experiència moltes vegades enganya á qui no examina bé las cosas. *No es todo oro lo que reluce; ratones, arriba, que todo lo blanco no es harina; no son hombres todos los que mean en la pared.* Polipi caput.

PROMÉTER MONTANYAS DE OR. fr. Prométrer molt. *Prometer montes de oro, prometer el oro y el moro.* Multa polliceri.

SE LI PÓT FIAR OR BATUT. loc. Denota la molta fidelitat de algú. *Se le pudiera fiar oro molido.* Aurum quomodo libet ipsi credi potest.

ORA. f. ant. Extrem, vora. *Orilla, borde.* Ora, æ. || mit. Deessa de la juventut. *Ora.* Ora, æ.

ORACIÓ. f. Discurs, arenga, plática, sermó. *Oracion.* Oratio, nis. || Pregària á Dèu. *Oracion.* Oratio, nis. || gram. Composició de paraulas pera expressar un pensament. *Oracion.* Oratio, nis. || L'oremus en la missa y reso ecclesiàstich. *Oracion.* Oratio, nis. || La primera part de la doctrina cristiana, que compren lo pare nostre, credo, ave Maria, etc. *Oracion.* Catechesis orationes. || Lo toch de campana del dematí, mitj dia y vespre ab que's dona senyal pera saludar á Maria Santíssima ab tres ave Marias. *Oracion.* Oratio, nis. || Proposició, enunciació en que s' afirma ó 's nega. *Oracion, proposicion.* Enuntiatio, nis. || mil. Cert toch particular de música á entrada de foch. *Oracion.* Pro salutatione angelica musica signum.

ORACIÓ DE ABANDONO. Aquella en que la ànima ho abandona tot per Dèu. *Oracion de abandono.* Oratio qua anima pro Deo deserit omnia.

ORACIÓ DE SILENCI. Aquella en que totes las potències queden com lligadas y suspesas en Dèu. *Oracion de silencio.* Oratio silentii.

ORACIÓ DE SIMPLE ATENCIÓ. La que mira al Criador ab un afecte senzill y amorós. *Oracion de simple atencion.* Simplex oratio.

ORACIÓ DOMINICAL Ó DEL PARE NOSTRE. Se diu així

per haverla ensenyat Cristó. *Oracion dominical; padre nuestro.* Dominicalis oratio.

ORACIÓ JACULATORIA. JACULATORIA.

ORACIÓ MENTAL. Elevació de la ànima á Dèu. *Oracion mental.* Mentalis oratio.

ORACIÓ PASSIVA. Aquella en que posantse davant de Dèu per medi de un acte de fe, sols s' aten á conèixerlo y amarlo, y queda la ànima com absorpta y plena de Dèu, sense que per aixó deixi ella de obrar. *Oracion pasiva, de reposo, de quietud, de union, ó de paz perfecta.* Quietis vel perfecta oratio.

ORACIÓ PER FORSA NO PLAU Á DÈU. loc. que repren al miserable que fá 'l benefici de mala gana. *La zarza da el fruto espiando y el ruin llorando.* Pecatores Deus non exaudit.

ORACIÓ SOLTERA. PROSA.

ORACIÓ VOCAL. Deprecació á Dèu ab paraulas. *Oracion vocal.* Vocalis oratio.

À TOCH DE ORACIÓ. m. adv. De bon dematí ó á entrada de foch. *A las oraciones, ó á toque de las oraciones.* Cum pulsatur æs sacrum pro angelica salutatione.

DIR LA ORACIÓ. fr. Resar las tres ave Marias pera saludar á Maria Santíssima quant la campana fá senyal. *Rezar el ave Maria.* Trinam angelicam salutationem repetere, recitare.

FÉR ORACIÓ. fr. Elevar la consideració á Dèu demanantli gràcias y mercès. *Hacer oracion; orar.* Oro, as.

TOCAR LA ORACIÓ. fr. Assenyalarla ab la campana. *Dar las oraciones.* Nolis angelicam salutationem recordare.

TRENCAR Ó RÓMPER LAS ORACIONES. fr. Interrómpre la plática ab impertinències. *Romper las oraciones.* Impertinenter orationem rumpere.

ORACIONAL. adj. Llibre de oracions. *Oracional.* Liber precum.

ORACIONER. m. ant. Samayre, qui va de porta en porta dihent oracions. *Oracionero.* Ostiatim orationes recitans. || ant. Entregat á la oració. *Dado á la oracion.* Orationi addictus.

ORACIONETA. f. d. *Oracioncilla, oraciuncula.* Oratiuncula, æ.

ORACLE Y ORÁCULO. m. Entre cristians las paraulas de Dèu, dels profetas, de la Escripura y respuestas infal·libles y divinas. *Óráculo.* Oraculum, i. || La resposta ambigua y obscura que donavan los dimonis als pobles ó per medi dels ídols ó dels sacerdots, que també la sabian fingir; alguns afirmen que eran tots fingits, y que no hi hagué tals respuestas. *Óráculo.* Oraculum, i. || L' ídol que consultavan los gentils, y també 'l lloch ahont ho executavan. *Óráculo.* Oraculum, i. || Lo Summo Pontífice quant defineix ó resol com á tal. *Óráculo.* Oraculum, i. || La persona á qui tots escoltan ab respecte per sa molta sabiduria, y també sas paraulas sentenciosas y decisivas. *Óráculo.* Oraculum, i.

ORADA. f. Peix de més de dos pams de llarch.

de figura oval; té una clapa daurada entre 'ls ulls, altra negra en la cua, 'l lloç entre negre y blavench, y 'ls costats platejats. *Dorado, dorada, doradilla, orada. Aurata, æ.*

ORADOR, A. m. y f. Predicador, qui arenga en públich. *Orador. Orator, is.*

LO MILLOR ORADOR ES LO QUI'S PERSUADEIX A SÍ MATeix. ref. que s'enten literalment. *Aquel es buen orador que así persuade la razon.* Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi.

ORADURA. f. BOGENIA, LOCURA. || ant. La mania que dona en anar de nit y á quatre grapas. *Mania lupina. Lycanthropia, æ.*

ORAL. adj. Nom de una espècie de vel que's posa 'l Papa en lo cap, doblantlo sobre las espatllas y pit. *Oral. Orarium, ii.* || poët. Lo que pertany á la boca. *Oral. Ad os expectans.*

ORANOLA. f. ant. ORENETA.

ORAR. v. a. Perorar, dir en públich alguna oració retòrica. *Orar. Oro, as.* || Pregar á Dèu ó als sants. *Orar. Oro, as.*

ORARI. m. ant. ESTOLA.

ORAT. m. Boig. *Orate. Demens, tis.*

ORATGE. m. L' estat de la atmósfera. *Tiempo. Tempestas, atis.* || AYRE. || Mal temps. *Oraje. Rigida tempestas.* || m. Vent de terra. *TERRAL.*

ORATORI, A. adj. Lo que pertany á la oratória ú oració retòrica. *Oratorio. Oratorius.* || m. Capella, lloch retirat pera fèr oracio. *Oratorio. Oratorium, ii.* || Composició dramàtica pera cantar-se en algunas festas de la Iglésia. *Oratorio. Pro ecclesiis cantus.* || La congregació de capellans fundada per sant Felip Neri. *Oratorio. Sacra oratorii congregatio.* || Pregadeu, recolzador pera estar en oració. *Oratorio. Torus, i, reclinatorium, ii.* || Entre 'ls gentils lo lloch que tenian destinat en cada casa pera adorar als Dèus llars. *Larario. Lararium, ii.*

ORATÓRIA. f. Retòrica, art que ensenya á fèr discursos, oracions retòriques tant per escrit com pera dir al públich. *Oratoria. Oratoria, æ.*

ORATÓRIAMENT. adv. m. Ab estil oratori. *Oratoriamente. Oratoriè.*

ORB. m. ant. ORBE. || CEGO. || ant. ORFÀ. || Mascarió, malaltia en que la substància farinosa del blat, etc. se converteix en una polseta negra. *Tizon, aüublo, quemadura, tabaco. Rubigo, inis.*

TORNARSE ORB. fr. Contràurer los grans la malaltia de aquest nom. *Arroyarse. Aduri.*

FORMA ORBA. arquit. Espècie de motllura en forma de mitja canya. *Bocel. Canalitiæ elaboratio formæ.*

ORBAL. m. herba. ORQUAL.

ORBAR. v. a. ant. PRIVAR, DESPULLAR.

ORBE. m. Pròpiament es l' espay que ocupa 'l món; y també 's sòl pèndrer per aquest. *Orbe. Orbis, is.* || Círcul, rodona, circumferència. *Orbe. Orbis, is.* || La esfera celeste ó terrestre. *Orbe. Sphæra, æ.* || astron. Qualsevol de las esferas particulars en que 's suposa col·locat cada un dels planetas. *Orbe. Planetæ orbis.*

ORBECINA. f. Aucell, espècie de pastorella molt petita ab lo bech curt, molt gros y punxagut, de cua molt llarga: canta bè y fá molts ous. *Pero. Parus, i.*

ORBETAT. f. ant. CEGUERA.

ORBICULAR. adj. Rodó, circular. *Orbicular. Orbicularis.*

ÓRBITA. f. astron. Línea quasi circular que descriu un planeta al entorn del sol, ó un satèl·lit al entorn de un planeta. *Orbita. Orbita, æ.*

ORCÍ, NA. adj. poët. Lo que pertany á la mort, al infern, á la obscuritat. *Orcino. Orcinus.*

ORCOTOMIA. f. Amputació dels testículs. *Orcotomia. Orcotomia, æ.*

ORDE. amb. Col·locació, distribució, disposició. *Orden. Ordo, inis.* || Concert y bona disposició de las cosas. *Orden. Ordo, inis.* || Regla, modo, método en fèr las cosas. *Orden. Modus, i.* || Sèrie y successió de cosas. *Orden. Series, ei.* || Relació, respecte de una cosa ab altra. *Orden. Ordo, inis.* || Lo sisé sagrament de la Iglésia. *Orden. Ordinis sacramentum.* || Manament, precepte. *Orden. Imperatum, i.* || La religió aprobada. *Orden. Ordo religiosus.* || Qualsevol providència ó carta de ofici dels superiors als inferiors ó dependents. *Orden. Ordo, inis.* || pl. Los set graus del sagrament del orde, que són: ostiari, lector, exorcista, acòlit, subdiaca, diaca, y sacerdot. *Ordenes. Ordines, um.*

|| arq. La col·locació de molts parts anomenadas motlluras, del conjunt de las quals se forma un tot que serveix pera adornar y utilitat dels edificis. Tres són los ordes principals, Jónich, Dòrich, y Corinti, y dos que són modificació de aquells, lo Tosca y compost. *Orden de arquitectura. Architectonicus ordo.* || m. En història natural s'anomena així la reunió de un cert número de gèneros, que tenen un ó més caràcters uniformes y comuns á tots, establerts arbitràriament pels autors dels sistemes, y á las dels ordes que's troben en lo mateix cas. *Orden. Ordo, inis.*

ORDE COMPOST. Lo que's compon en lo seu capítell del Jónich y Corinti. *Orden compuesto. Compositus ordo.*

ORDE CORINTI. Lo que té la columna alta de 10 diàmetres y en són capítell dos filas de fulles de acanto, de olivera, etc. y 8 volutas que sostenen són dau ó abach. *Orden corintio. Corinthius ordo.*

ORDE DELS ALEMANTS. *Orden Teutónico. Teuthonica ordo.*

ORDE DE BATALLA. La formació de un cos de tropa ab molt enfront y poch fondo, pera poder fèr més foch. *Orden de batalla. Instruccia acies.*

ORDE DE CABALLERIA. Dignitat y títol de honor que ab várias cerimònies se donava als nobles y esforçosats pera defensar ab las armas la religió, al rey, la patria, als agraviats y menesterosos. *Orden de caballeria. Equestris ordo.*

ORDE DEL CISTER. La de sant Bernat fundada per sant Robert, sant Alberich y sant Esteve: es anti-

quíssima, y que sant Esteve abat del Cister diuhen envià 12 religiosos á Claraval y féu abat de ells á sant Bernat. *Orden del Cister*. Cisterciensis ordo.

ORDE DEL SANT SEPULCRE. Orde de canonges regulars y altres dos de cavallers. *Orden del santo Sepulcro*. Ordo sancti sepulcri.

ORDE DEL TUSÓ DE OR. Orde de cavalleria instituida per Felip lo Bo, duch de Borgonya. *Orden del toison de oro*. Ordo militaris á vellere aureo nomen sortitus.

ORDE DE PARADA. mil. La formació com en orde de batalla, però ab las banderes y oficials cosa de tres passos més endavant. *Orden de parada*. Explicata acies.

ORDE DÓRIC. arq. Lo que té sa columna alta de 8 diàmetros. *Orden dórico*. Doricus ordo.

ORDE JÓNICH. Lo que té sa columna alta de 9 diàmetros ab 4 volutas en son capitell. Lo jónich modern dit també de escamotsi té 8 volutas en son capitell. *Orden jónico*. Jonicus ordo.

ORDE MILITAR. Qualsevol de las de cavallers fundades en diferents temps y reglas, pera fer guerra als infels; cada una té una insígnia que la distingeix, tals com la de Carlos III y las quatre religions de Santiago, Calatrava, Alcántara y Montesa. *Caballería, orden militar*. Equestris ordo.

ORDES MAJORS. La epistola, evangeli y missa. *Órdenes mayores*. Majores ordines.

ORDES MENORS. L' osiari, lector, exorcista y acolit. *Órdenes menores*. Ordines minores.

AB ORDE. m. adv. Ordenadament. *En orden*. Ordinatim, ordinatè; ex ordine.

AL ORDE Ó Á LAS ORDES. exp. de cortesia ab que algú s' ofereix á la disposició de altre. *A la orden ó á las ordenes*. Jube, jussa vestra præstolor.

CONCELL DE ORDES. Tribunal supremo que 's compon de un president y vários cavallers de las ordes militars; se fundà l' any 1489. *Consejo de ordenes*. Senatus regius pro ordinibus militaribus vel equestribus.

DONAR ORDE. fr. Prescriure lo modo pera conseguir ó fer alguna cosa. *Dar orden*. Præscribo, is.

DONAR ORDES. fr. Conferir los ordes ecclesiàstichs. *Dar ordenes, ordenar*. Ordino, as; ordines sacros conferre.

EN ORDE. m. adv. En quant. *En orden, en cuanto, respecto de*. Quoad.

ESTAR EN ORDE Ó POSAT EN ORDE. fr. Sér alguna cosa lo que déu sér, ó estar conforme á rahó. *Estar en orden*. Rationi consonum esse.

FORA DE ORDE. m. adv. Desordenadament. *Sin orden, sin trastes*. Inordinatè.

PER ORDE. m. adv. Per manament ó disposició. *Por orden*. Jussu.

PER ORDE Ó PER SÓN ORDE. m. adv. Successivament. *Por orden, por su orden*. Ordinatim.

POSAR EN ORDE. fr. ORDENAR.

POSAR ORDE. fr. Esmenar, corregir los abusos, re-

duhir á método y regia. *Poner en orden*. In rectum ordinem redigere.

SENS ORDE NI CONCERT. m. adv. Séns regla. *Sin orden ni concierto*. Confusè.

UN DESORDE PÓRTA UN ORDE. loc. Denota que allà ahont hi ha un gran desarreglo, aqueix mateix pórtia l' arreglo. *El mucho desorden trae mucho orden*. Maximus á nullo persæpè nascitur ordo.

ORDENACIÓ. f. Arreglo, orde, disposició. *Ordenacion*. Dispositio, ordinatio, nis.

ORDENADAMENT. adv. m. Ab orde. *Ordenadamente*. Ordinatè.

ORDENADOR, A. m. y f. Qui ordena. *Ordenador*. Ordinator, is.

ORDENAMENT. m. ant. Estatut, ordinació, lley, pragmática. *Ordenamiento, ordenacion, ordenanza*. Constitutio, nis. || ant. DISPOSICIÓ.

ORDENANDO. m. Qui vá á rébrer ordes sagrats. *Ordenando, ordenante*. Sacris ordinibus initiandus.

ORDENANSA. f. Mandato, disposició, precepte. *Ordenanza, ordenacion*. Imperatum, i. || Lo soldat que está prompte pera las ordes y avisos. *Ordenanza*. Paratus ad jussa miles. || Lley ó estatut que's mana observar principalment per la direcció y govern de algun ram. *Ordenanza*. Statutum, i.

ORDENANT. p. a. ORDENADOR.

ORDENAR. v. a. Posar en orde. *Ordenar*. Ordino, as; in ordinem redigere. || Prevenir, manar. *Ordenar*. Præcipio, is. || Decretar, disposar, establir. *Ordenar*. Statuo, is. || Encaminar, dirigir á algun fi. *Ordenar*. Dirigo, is, ordino, as. || RECEPTAR. || Conferir á algú 'ls ordes sagrats. *Ordenar; dar ordenes*. Ordino, as; ordines conferre.

ORDENARSE. v. r. Pèndrer ordes sagrats. *Ordenarse*. Sacris initiari.

ORDENAT, DA. p. p. *Ordenado*. Ordinatus.

ORDENATIU, VA. adj. Pertanyent al orde ú ordenació. *Ordenativo*. Ad ordinationem pertinens.

ORDI. m. Planta anyal semblant al blat, lo gra, que té 'l mateix nom, més llarch, cubert de un boll áspre que no solta; serveix pera aliment de las bèstias, y la farina es mòlt inferior. *Cebada*. Ordeum, ei.

ORDI PALMELL. Lo que no més té dos renglas de grans. *Cebada ladilla*. Ordeum distichon.

ORDIAT. m. ant. Aygua de ordi. *Hordiate, tisana*. Tisana, æ.

ORDINACIÓ. f. Estatut, ordenansa. *Ordenanza, ordenamiento, ordenacion, y ordinacion* pr. Ar. Ordinatío, nis. || ant. MANAMENT.

Á VOSTRA ORDINACIÓ PREST Ó APARELLAT. loc. ant. *Soy de V. con la mas distinguida consideracion, etc*. Jube, jussa vestra præstolor.

ORDINAL. adj. gram. S' aplica als noms que senyalan l' orde y col·locació de las cosas. *Ordinal*. Ordinalis.

ORDINARI, A. adj. Regular, freqüent. *Ordinario*. Ordinarius. || CIVIL. || Baix, vulgar, de poca

estimació. *Ordinario*. *Ordinarius*. || m. Gasto diari. *Ordinario*. *Diarius*, *quotidianus*. || Lo vicari eclesiàstich y jutge de primera instància. *Ordinario*. *Ordinarius*, ii. || Lo carreter ó traginer que vá freqüentment de una part á altra determinada. *Ordinario*. *Ordinarius mulio*.

DE ORDINARI. m. adv. ORDINARIAMENT.

LO MÉS ORDINARI. *Lo mas vil y soez*. *Abjectissimum*, *pervulgare*.

ORDINARIAMENT. adv. m. Comunment, regularment. *Ordinariamente*. *Communiter*. || Baixament, grosserament. *Ordinariamente*. *Impolitè*.

ORDENATA. f. Pediment de substanciació. *Pedimento*. *Litis ordinatio*.

ORDIR. v. a. URDIR.

ORDONADAMENT. adv. m. ant. ORDENADAMENT.

ORDONAMENT. m. ant. ORDINACIÓ.

ORDONANT. p. a. ORDENADOR.

ORDONAR. v. r. ant. ORDENAR.

ORDRE. m. ORDE.

ORÉADES. f. pl. mit. Ninfes dels boscos y montanyes. *Oréades*. *Oreades*, um.

OREIG. m. Ayre suau. *Aura*, *oreo*. *Aura*, æ.

OREJAR. v. a. Exposar al ayre. *Orear*. *Ad aura exponere*.

OREJARSE. v. r. Pèndrer l'ayre. *Orearse*. *Liberiori auri frui*.

OREJAT, DA. p. p. *Oreado*. *Ventilatus*.

ORELLA. f. anat. Tendrum cubert de cútis en cada part del cap, per ahont entra 'l so al oído. *Oreja*. *Auricula*, æ, *auris*, is. || Corretjeta que ix en cada costat de la sabata pera ajustarla el empenya del peu, per medi de un botó, civella, etc. *Oreja*, *majuela*. *Ansula*, æ. || En las espardeyas las anselas á modo de presillas, per ahont se passa la veta pera ajustarlas al peu. *Oreja*. *Ansa*, æ. || L' oído ó la acció de ohir. *Oreja*, *oido*. *Auditus*, us. || met. ADULADOR. || pl. met. Espécie de aletas al costat ó cap de alguns instruments ó altres coses, com en lo martell, fletxa, etc. *Orejas*. *Ansa*, æ. || Abrich pera defensa de las orellas. *Orejas*. *Aurium tegumentum*. || ORELLÓ. || En las plantas las dos primeras fullas que tráuen. *Orejas*, y *tijeras* quant són grans. *Folia auriculata*. || En lo blasó dos puntas á modo de orellas que hi ha en las petxinas grosses, com se véu en la de sant Jaume, etc. *Orejas*. *Marginulæ*, arum. || Nom que donan los naturalistas á las dos puntas á modo de orellas, per ahont s' uneixen las petxinas bivalvas entre si. *Orejas*. *Oræ*, arum.

ORELLA DE JUDAS. Espécie de agàrich cóncavo, rugós, en forma de orella y de color obscur que's fá en los saúchs. *Oreja de Judas*. *Auricula Judæ*, *fungus sambucci*.

ORELLA DE LLEBRA. Planta semblant á la orella de la llebra. *Oreja de liebre*. *Bupleuron*, i. || Herba de Espanya, alta de tres peus, amarga, de fullas estretes, y flors grogas col·locadas en forma de pa-

rassol, y tota ella es amarga. *Amarguera*. *Lutescent bupleurum*.

ORELLA DE MONJO. Planta de fullas rodones, entre figura de cogulla y abroquelladas, entre aserradas y dentadas, alternas, grosses, plenes de such. tendras, sostingudas per peciolos llarchs, inodoras. y de sabor fort. Són deterdivas, resolutivas y temperants. *Sombrerillos*, *oreja de abad ó de monje*, *ombliguera*, *ombigo de Venus*. *Umbilicus Veneris*.

ORELLA DE OS. Flor y planta, las fullas de la qual naixen desde la arrel, y són grans, grosses y lisses, y del centro de ellas naix una cama cilíndrica, y al extrem en forma de ramellet las flors que tenen figura de embut, de color encarnat obscur ó grogas, y de olor molt fragant y suau. Es de las primeras que floreixen en la primavera. *Oreja de oso*. *Prima ursi auricula*.

ORELLA DE RATA. Planta de arrel molt fibrosa, las camas cilíndriques, las fullas llargues y estretes, las flors petites y blanques. *Oreja de raton*, *alsine media*, *yerba pajarrera*, *pica gallina*. *Morsus gallinæ*. || Pelosella, planta que's diferencia de la anterior en sér un poch major y en tenir las fullas reunidas per sa basa. Es antihèrpètica, astrigent y vulnerària. *Oreja de raton*, *pelosilla*, *velocilla*. *Hieracium pylosella*, *auricula muris*.

ORELLAS DE LLEBRA. Se diu de las que són llargues, y que naturalment estan molt pròximes una á altra. *Orejas de liebre*. *Leporis auriculæ*.

ORELLAS DE PORCH. Se diu quant naixen horisontalment en las parts laterals del cap. *Orejas de cerdo*. *Suis auriculæ*.

ABAIXAR LAS ORELLAS. fc. Humiliarse, cedir, callar encara que repringan. *Bajar las orejas*. *Aures*, *faces submittere*.

Á CAU DE ORELLA. fr. que s' usa ab lo verb PARLAR, y denota enrahonar de secret. *Orejar*, *cuchichear*. *Massito*, as.

ADRESSAR LAS ORELLAS. fr. Posarlas dretes alguns irracionals. *Aguzar*, *desencapotar las orejas*. *Aures arrigere*.

ARRIBAR ALGUNA COSA Á LAS ORELLAS Ó ALS OÍDOS DE ALGÚ. fr. Venir en noticia de ell, ferse sabedor de alguna cosa. *Llegar á oídos*, ó *á sus oídos*. *Ad aure pervenire*.

BUFAR Á LA ORELLA. fr. met. Batxillerejar, porlar noves. *Soplar al oído*. *Ad aurem insusurrare*.

DUR DE ORELLA. Un poch sòrt. *Duro de oreja*. *Surdus*.

ENTRAR PER UNA ORELLA Y SURTIR PER LA ALTRA. fr. No fèr cas ó apreci de lo que á algú li diuben. despreciar los avisos. *Entrar ó entrarse alguna cosa por un oído y salir por otro*. *Surdo canere*.

ESCALFAR LAS ORELLAS. fr. Repèndrer severament. *Calentar las orejas*. *Acriter objurgare*.

ESTAR AB LAS ORELLAS OBERTAS. fr. Escoltar ab molta atenció. *Estar con las orejas tan largas*. *Intentis auribus esse*.

ESTAR Á LA ORELLA. fr. met. Insistir molt en al-

guna pretensió, ó inspirar lo que's fa, s' escriu, etc. *Estar á la oreja*. Insisto, is.

ESTIMAR LA ORELLA AL GAT. fr. Jugar á las cartas. *Xirarse las uñas, tirar las orejas á la oreja*. Cartam pictam vellicare.

FÉR ORELLAS DE MARYANT Ó DE MERCADER. fr. met. No voler oír lo que's diu. *Hacer ó tener oídos de mercader*. Surdas aures alicui præbere.

JUNTIR LAS ORELLAS. fr. Se diu de las bestias quant las posan estiradas sobre del coll, en senyal de voler mossegar, tirar cossas, etc. *Amusgar*. Jumenta dimissis minari.

LLEVAR Ó TALLAR LAS ORELLAS. fr. *Desorejar*. Aures computare.

PARAR LAS ORELLAS. fr. Recolitar ab atenció. *Aplicar el oído, abrir los oídos*. Aures applicare. || Crèurer lo que altre diu, ó escoltarho ab gust y apreciar *oídos*. Aures præbere.

REBAJAR Ó MULLAR LAS ORELLAS. fr. Vèncer á algú. *Majar ó mojar la oreja á alguno*. Aurem maderare in signum victoriæ.

RÓMPRE Ó TRENCAR LAS ORELLAS. fr. Molestar ab parulas. *Atordir los oídos*. Auribus molestiam afferre.

SACUDIR Ó SACUDIRSE LAS ORELLAS. fr. Se diu de las bestias quant se las espolsan. *Orejeat*. Aures excutere.

TAPARSE LAS ORELLAS. fr. Denota la repugnància ab que s' óu alguna cosa. *Taparse los oídos*. Aures obturare.

TENIR BONA ORELLA. fr. Tenir bon oído pera la música, etc. *Tener buen oído á oreja*. Arguto auditu pollere.

TENIR LA ORELLA DE ALGÚ. fr. met. TENIR Á ALGÚ EN LA BUTXACA.

TENIR LAS ORELLAS Á ADOBAR. fr. met. ab que's repren á algú quant no óu lo que se li diu. *Tener los oídos dados á adobar*. Velclamorem non audire.

VENIR Á LAS ORELLAS. fr. ARRIBAR ALS OÍDOS.

VÉURENSE LAS ORELLAS. fr. TRÀUREN FAVAS DE OLLA.

XIULAR Á LA ORELLA DE ALGÚ. fr. met. Sugerir á altre alguna espècie continua y fortament. *Ladrar al oído ó á la oreja*. In aurem obganire.

XIULAR LAS ORELLAS. fr. Percibir un soroll agut en los obídos per causa de alguna indisposició. *Zumbar, zurrir, sonar los oídos*. Tinnire.

ORELLADA. f. Estirada de orellas. *Orejon, tirón de orejas*. Auriculæ vellicatio.

ORELLANA. f. La molsa del préssech assecada al sol ó al ayre. *Orejon*. Siccata chrysomella.

ORELLAR. v. n. ant. Mòurer las orellas l' animal sacudintlas. *Orejeat*. Aures excutere.

ORELLASSA. f. aum. *Orejaza*. Auris grandior.

ORELLERA. f. ter. ORELLÓ.

ORELLETA. f. d. *Orejeta, ica, illa, ùa*. Oricilla, æ. || ORELLÓ. || ant. ALAS. 3.

ORELLÓ. m. Cada un dels dos tascons de fusta ó de ferro en forma de aletas que ixen en fora de un y altre costat del dental de la arada pera obrir lo solch. *Orejera*. Aratri ansula.

ORELLUT, DA. adj. Lo que té orellas. *Orejudo*. Auriculatus. || La persona ó animal de grans orellas. *Orejudo*. Auritulus.

ORENELLA. f. ant. y

ORENETA. f. Aucell de sis polzadas de llarch, lo bech petit, negre, moll, un poch corb y deprimet, lo front y barba vermells, lo cos negre, blavench, llustrós per sobre, y blanch per sota; li agradan molt las abellas que agafa al vol; y quant està per plourer, que n'hi ha pocas en l'ayre, baixa á buscarlas envers la terra, y d' aquí vé l' error de que per sí senyalan la pluja: vénen per la primavera y se'n van per la tarder. *Golondrina, y golondrino* lo mascle. Hirundo, inis.

ORENETA NOVELLA. Nada de poch temps. *Golondrino, illo, ito*. Parvus hirundo.

UNA ORONETA NO FÁ ESTIU. ref. Denota que un exemplar no fá regla. *Una golondrina no hace verano*. Unus vir nullus vir.

ORENGA. f. Planta molt comuna de cemas de dos á tres peus de llarch, peludas y nusesas; fallas petites y ovaladas que naixen oposadas en les nuses, y en las cimas de las brancas; las flors petites y rojas. *Oregano*. Origanum, i.

ORENOLA. f. ant. ORENETA.

ORFÀ Ó ORFE, NA. m. y f. La persona de menor edat que li faltan lo pare y mare ó algú dels dos. *Huérfano*. Orbus, i. || Lo sey sens pares que's recull en algun establiment públich á fi de criarlo y educarlo fins á la edat de donarli ofici. *Doctrino*. Pupillus, i.

ORFANDAT, ORFANITAT Y ORFENDAT. f. Falta dels pares, y també la del pare sol. *Orfandad*. Orbitas, atis. || met. La falta de la persona que's pot ajudar ó afavorir. *Orfandad*. Orbitas, atia.

ORFEO. m. mit. Fill de Apolo y de la musa Caliope, natural de Tràcia, un dels primers poetas y célebre músich. *Orfeo*. Orpheus, i.

ORFIL. m. Pessa del joch de escachs ó aixedrés, que imita l' elefant. *Alfil, orfil*. Elephas in latrunculorum ludo.

ORGA. f. Instrument músich, neumàtich, compost de diferents canons de estany, fusta, etc., ordenat en varios registres, que llevan ó donan la veu, quant ab lo teclat se'ls obren ó tancau los forats, per ahont entra 'l vent que forma 'l so, y se li dóna ab manxas; es molt conegut per l' us que té en las iglésias. *Organo*. Organum, i. || Màquina pera refredar vi ó aygua, composta de dos ó tres canons que's comunican entre st; remata per un cap ab una punta estreta, y per l' altre ab un brocal ample, y salta per la part estreta la mateixa porció que se li tira per lo brocal, estant antes plens los canons. *Organo*. Ad vinum refrigerandum contortus tubus. || ÓRGANO.

ORGA DE CALBAS. loc. fam. Se diu per qualsevol cosa desigual. *Los órganos de Móstoles*. Quod in collocatione inaequale organum refert.

ORGA DE GATS. loc. fam. Desconcert, dissonància

en las veus ó instruments. *Música ratonera, órgano de Móstes.* Dissona musica.

ORGA DE RAHONS. ENRAHONADOR.

ORGA PORTÁTIL. La orga á manera de caixaeta que pòt fàcilment trasladarse de una part á altra sense desferla. *Realejo.* Organum manuale.

MANXAR LA ORGA. fr. Donarli vent per medi de las manxas. *Entonar.* Folibus inflare.

NO ESTAR AFINADA Ó TREMPADA LA ORGA. fr. met. Indica que algú no està de bon humor. *No estar templada la guitarra; no està la Magdalena para tafetanes.* Injucundo animo esse.

TREMPAT COM UN ORGA. fr. fam. Tenir ben arreglats los humors. *Estar como un reloj.* Congruenter, rectè se habere.

ÓRGAN. m. ORGA, ÓRGANO.

ORGANER. m. Qui fà y compon orgas. *Organeto.* Organarius, ii.

ORGANET. m. d. *Organico, illo, ito.* Organicum compendium.

ORGÀNICH, CA. adj. Lo que té consonància y armonia. *Armónico, orgánico.* Orgánicus. || S' aplica al cos y á sas parts que constan dels òrgans necessaris. *Orgánico.* Organicus. || adj. Lo que pertany als òrgans, y així 's diu elements orgànics. *Orgánico.* Organicus.

ORGANISACIÓ. f. Composició, orde, arreglo, correspondència de las parts del cos del animal entre si. *Organizacion.* Organica partium structura. || met. ARREGLO, ORDE.

ORGANISAR. v. a. Formar un cos ab tots los membres y òrgans. *Organizar.* Corpus formare. || met. ARREGLAR, ORDENAR.

ORGANISAT, DA. p. p. *Organizado.* Organis instructus. || ARREGLAT. || m. Lo natural, heterogèneo y viu que creix per intus-suscepció, compost de òrgans ó parts diverses unas de altres, en sa forma, extructura, consistència, posició necessària y acció, però enllassadas totes entre si pera constituhirlo y concórrer á un mateix resultat que es lo manteniment de la vida, tals són los animals y 'ls vegetals. *Organizado.* Organis instructus.

ORGANISTA. amb. Qui toca la orga per ofici. *Organista.* Psalter, æ, organicus, i. || ant. ORGANER.

ÓRGANO. m. Qualsevol dels conductos del cos del animal. *Órgano.* Organum, i. || met. Medi, conducto per ahont se comunica una cosa. *Órgano.* Organum, i.

ÓRGANO DE LA VEU. Lo sonido de ella. *Órgano de la voz.* Vocis tonus.

ÓRGANOS DELS SENTITS. Las parts del cos ahont se impressionan, ó que serveixen pera que s' executen. *Órganos de los sentidos.* Sensus instrumenta.

ORGANOGRAFIA. f. Part de la botànica que examina y descriu la extructura dels òrgans de las plantas. *Organografia.* Organographia, æ.

ORGANOLOGIA. f. Part de la anatomia que tracta dels òrgans. *Organologia.* Organologia, æ.

ORGAOILL. m. ant. ORGULL.

ORGUE. m. ORGA.

ORGULL. m. Supèrbia, presumpció, vanitat. *Orgullo.* Superbia, æ. || met. Ufana en las plantas. *Lozania.* Luxuries, ei. || met. En los animals vive-sa y promptitut de moviments. *Orgullo, brio.* Robur, is.

APLACAR Ó FÉR ABAIXAR L' ORGULL. fr. Humiliar, abàtrer. *Bajar los brios, hacer bajar la cola á alguno, humillar, desendiosar.* Animos frangere.

ORGULLIR. v. a. y r. ant. ENSUPERBIR, ENSUPERBIRSE.

ORGULLÓS, A. adj. Presumit, inflat, superbo, altiu. *Orgulloso.* Superbus. || Ufanós, dit de las plantas. *Lozano.* Foliosus. || Dit dels animals, viu, prompte, lleuger. *Brioso, vigoroso.* Robustus.

ORGULLOSAMENT. adv. m. Ab orgull. *Orgullosamente.* Superbè.

ORICTOGNOSIA. f. Part de la mineralogia que tracta dels minerals considerats en si mateixos, y de sa classificació. *Orictognostia.* Mineralogiae pars sic dicta.

ORIENT. m. La part del horisont per ahont naixen los astres. *Oriente, levante.* Ortus, us. || Lo primer dels quatre punts cardinals en que's divideix la esfera. *Oriente.* Oriens, tis. || La part de la terra que cau envers ahont ix lo sol. *Oriente.* Solifera plaga. || Llevant, vent que bufa de dita part. *Levante, oriente.* Subsolanus ventus. || Lo naixement de alguna cosa. *Oriente.* Oriens, tis. || Lo color blanch y brillant de las perlas que las fà més estimadas. *Oriente.* Oriens in unionibus.

ORIENTAL. adj. Pertanyent al orient, lo que's mira ó vé de ell. *Oriental.* Orientalis. || S' aplica als planetas quant ixen per lo matí abans de eixir lo sol. *Oriental.* Orientalis planeta. || Epíteto que's astrolòchs donan al primer quadrant del tema celeste. *Oriental.* Orientalis.

ORIENTAR. v. a. náut. Disposar l' aparell ó las velas, ó qualsevol de aquestas, convenientment, pera que'l vent pegue en ellas per la cara de popa y en l' àngul més ventatjós, segons las circumstàncies ó la posició en que's navega. *Orientar.* Navis armamenta ventis aptare. || Determinar y marcar en un pla la direcció de la meridiana, pera conèixer la situació relativa de totes sas parts, ab respecte als quatre punts cardinals. *Orientar.* Meridianæ directionem designare, notare.

ORIENTARSE. v. r. náut. Imposarse de la situació pròpia y de la dels objectes presents ab relació al punts cardinals. *Orientarse.* Locum explorare ad navem prudenter dirigendam. || En las cosas morales enterarse, reflexionar pera saber lo que's fà. *Orientarse.* Circumspicio, is.

ORIFANY Y ORIFICI. m. Forat, obertura. *Orificio.* Orificium, ii. || anat. La obertura de certs conductos ó coscos y més comunment la del cès. *Orificio.* Orificium, ii.

ORIFLAMA. m. Antich pendó francès propi del monastir de S. Denis; era de color vermell par-

tit pel mitj y sostingut per una asta de metall daurat coronada per una llansa prima. *Orißama*. *Vexillum auridammæ*.

ORIGEN. m. Principi, causa, font. *Origen*. *Origo*, inis. || Motiu, ocasió. *Origen*. *Origo*, inis. || Lo naixement ó pàtria. *Nacimiento*, *origen*. *Natalis locus*. || La ascendència ó família. *Origen*. *Origo*, inis. || ETIMOLOGIA.

TRAUER ORIGEN. fr. *Originarse*. *Tracer su origen*, *originarse*. *Originem ducere*.

ORIGENIANS. m. pl. Heretges infames y des-honestos que excedian en horrors als Gnóstichs. *Origenianos*. *Origeniani*, orum.

ORIGENISME. m. Secta dels errors de Origenes. *Origenismo*. *Origenianorum secta*.

ORIGENISTAS. m. pl. Sectaris dels errors de Origenes. *Origenistas*. *Origeniani*, orum.

ORIGINAL. adj. Pertanyent al origen. *Original*. *Originalis*. || m. Patró, exemplar, modelo. *Original*. *Exemplum*, i. || Lo que es primer ó nou de lo qual se trauben cópias. *Original*. *Archetypus*, i. || S' aplica als códichs manuscrits. *Original*. *Archetypus*, i.

SABERSE ALGUNA COSA PER DON ORIGINAL. fr. *SABER ALGUNA COSA PER DONA TINTA*.

ORIGINALITAT. f. Caràcter de lo que es original. *Originalidad*. *Originalis character*.

ORIGINALMENT. adv. m. Radicalment. *Originalmente*. *Radicitus*.

ORIGINAR. v. a. Causar, sér principi y origen de alguna cosa. *Originar*. *Causo*, as, efficio, is. || v. r. Provenir, traure son origen, dimanar. *Originarse*. *Orior*, is.

ORIGINARI. A. adj. Oriundo, lo que porta origen de altra cosa. *Originario*, *oriundo*. *Oriundus*. || Qui té sa família ú origen en algun lloch determinat. *Originario*, *oriundo*. *Oriundus*.

ORIGINARIAMENT. adv. m. Per origen. *Originalmente*, *originariamente*. Ab origine, *radicitus*.

ORIGINAT, DA. p. p. *Originado*. *Ortus*.

ORINA. f. Pixats, humor ó xerigot de la sanch que's còla pels ronyons á la bufa, y s'expel-leix per la via menor. *Orina*, *orines*, *meados*. *Lotium*, ii. || Lo conducto ó membre que serveix pera orinar. *Orina*. Via *oralis*.

ORINA CLARA, FIGAS AL METGE. ref. Indica que qui gosa bona salut, no necessita metge. *Near claro y dar una higa al médico*; *orina de oro*, *el fraile al coro*. A puro pura fluit aqua. || Denota que qui no té faltas pòt parlar ab llibertat. *Near claro, y dar un higo al boticario*. *Mejere dum liquidum fas est, oppede medenti*.

ORINADOR. m. Lloch pera orinar. *Meadero*. *Minclorium*, ii.

ORINAL. m. Gibrelleta, eyna pera recullir la orina. *Orinal*. *Matula*, æ.

ORINAL DEL CEL. met. fam. Lloch ahont hi plou molt. *Orinal del cielo*. *Pluviosa plaga*.

ORINAL DE TERRA Ó DE TERRISSA. *Potro*. *Matula fictilis*.

ORINAL DE VIDRE. Espécie de canó tapat de un cap pera orinar los malals per no haverse de alsar del llit. *Orinal de vidrio*. *Matella vitrea*.

ORINAL PLA. Aquell en que 'ls malalts fan sas necessitats sens alsarse. *Silleta*, *sillita*. *Plana matula*.

ORINALET. m. d. *Jarrillo*. *Matula*, æ.

ORINAR. v. a. Exonerar la bufa de la orina. *Near*, *orinar*. *Urino*, as.

ORINARI, A. adj. Cosa de la orina. *Urinario*. *Urnalis*.

ORINAT, DA. p. p. *Meado*, *orinado*. *Mincius*.

ORINQUE. m. náut. Corda que 's posa per fiador en la àncora. *Orinque*. *Rudens*, tis.

ORINS. m. pl. *ORINA*. 1.

ORIOI. m. Aucell de unas vuyt polzadas de llarch, lo bech encarnat, lo cos clapat de groch, vert y negre, las alas y cua negres ab las extremitats dauradas; passa pel més bonich del nostre país. *Oropéndola*, *oríol*. *Galbula*, æ.

ORION. m. Constel·lació composta de 38 estrel·las. *Orion*. *Orion*, is.

ORIPELL. m. OR BERBERÍ.

ORISSONT. m. *HORISONT*.

ORIUNDO, A. adj. *ORIGINARI*.

ORJAL. m. CANYA DEL TIMÓ.

ORLA. f. Vora, ribet. *Orla*, *orilla*. *Ora*, æ. || náut. Los fusts que van per fora del costat de la nau, desde popa á proa pera refors del empostissat. *Cinta*. *Navis transversa ligna*.

ORLADOR. m. Qui fá orlas *Orlador*. *Limborarius*, ii.

ORLAR. v. a. Adornar un vestit ó altra cosa ab guarnicions á la vora. *Orlar*. *Oram plumare*.

ORLÓ. m. arq. PLINTO. || Instrument músich de boca en forma de gayata. *Orlo*. *Tibia incurva*. || Un dels registres del orga. *Orlo*. *Organi sic dictus modus*.

ORMEIG. m. TRASSA, ENGINY. || pl. Instruments de algun art ú ofici. *Aperos*, *útiles*, *arreos*, *enseres*, *pertrechos*, *utensilios*, *aparejos*. *Apparatus ad opus exequendum*. || Aparells de una nau. *Aparejo*, *jarcia*. *Navis armamenta funalia*. || Los instruments de pescar. *Jarcia*. *Armamenta piscatoria*. || Los guarniments del caball. *Montura*. *Phalæra*, æ. || Cada un dels arreus de pagés. *Arreo*, *apero*. *Instrumentum fundi*. || *RYNA*. || Las eynas de picar *Yescas*. *Útiles*, *aptæ ad ignem accendendum res*. || Lo conjunt de cosas necessàries pera certas operacions; així dihem: los ormeigs de estudiar, etc. *Recados*, *pertrechos*. *Necessarium* ii.

ORMEJAR. v. a. ARMAR, EQUIPAR, PROVEHIR. || náut. *APARELLAR*. || *AMARRAR*.

ORMEJAT, DA. p. p. *Aparejado*. *Apparatus*.

ORNAMENT. m. Adorno. *Ornamento*. *Ornatus*, us. || rel. ORVATO. || met. Llustre, honra de alguna família, etc. *Lustre*. *Splendor*, is. || GUARNIMENT. || pl. Vestiduras sagradas. *Ornamentos*, *paramentos*. *Sacerdotalia ornamenta*.

ORNAR. v. a. ant. *ADORNAR.*

ORNAT, DA. p. p. *Adornado.* Ornatus.

ORNATO. m. Adorno, compostura. *Ornato, adorno, ornamento, atavio.* Ornamentum, i. || ret. La pompa del llenguatge figurat. *Ornato, esornacion; flores, colores de retórica.* Pigmentum, i.

ORNI. (vÉR LO) fr. Fér lo desentés. *Hacerse memo.* Ignorantiam simulare.

ORNÍTIAS. m. Nom que donavan los romans al vent que bufa per las calendas de mars en la época en que vénen las orenetas. *Ornitias.* Ornitis, arum.

ORNITOLOGIA. f. La part de història natural que tracta del aucells. *Ornitologia.* Ornitologia, æ.

ORÓ. m. Graner de canyas, estoras ó cosas semblants. *Oron.* Ex testis arundinum segmentis horreum. || ant. cori.

ORONEL Ú ORONELL. m. ant. y

ORONETA. f. ORENETA.

OROPENDA. f. ant. ORÍOL.

ÓROS. m. pl. En lo joch de cartas un dels quatre colls representat ab monedas de or. *Oros.* Lussoria pagella aurei coloris monetis depicta.

ÓROS SON TRIUNFOS. fr. Denota lo mòlt que pòt l'interés. *Oros son triunfos.* Et genus et forma regina pecunia donat.

ANAR DE ÓROS. fr. met. Càurer alguna cosa. *Caer.* Corruere.

ORPHA. m. ORFÀ.

ORPIMENT. m. Espécie de arsénich que's troba en las minas de or y plata. *Oropimente.* Auripigmentum, i. || Espécie de arsénich de un hermos color groch mès ó menos pujat, pesant, mòlt tou y suau, fà trossos, ab que forman petitas figuras regulars de diferentas caras. Pres interiorment càusa rodaments de cap, ardor, dolors vius, inflamació, y finalment la mort. Se gasta principalment pera pintar al oli; però es fèt artificialment. *Oropimente.* Risigallum flavum.

ORPIMENT VERMELL. Espécie de arsénich de color roig que's troba en las minas. *Sandaraca.* Sandaraca, æ.

ORPIMENT GROCH. ORPIMENT, 1.

ORQUAL. m. Planta de camas quadradas, y fullas com las del plantatge; fou trobada per Clímeno rey de Arcàdia, y es bona pera las morenas. *Clímeno.* Clymenum, i.

ORQUESOGRAFIA. f. Art de la descripció de la dansa arreglada á las notas de música. *Orquesografia.* Orchesographia, æ.

ORQUESTA. f. Conjunt de músichs que sonan y cantan. *Orquesta.* Musicorum cœtus. || La part mès baixa del teatro abont los grechs tenian los balls y abont entre 'ls romans se sentavan los senadors. *Orquesta.* Orchestra, æ.

ORQUIA. adj. f. ter. Epíteto de una lley sumptuària que prescribia 'l número dels convidats que podia haverhi en un festí y manava que estés ober-ta la porta de la casa. *Orquia.* Orchia, æ.

ORRI. m. ant. Lo filet ó cinta honrosa de dins l'escut de armas, separada de sos extrems altretant com té de ampla. *Oria.* Lymbus, i. || La taula ó post á propòsit pera fèr formatges. *Quessers.* Casare, is.

ANAR EN ORRI. fr. Estar mal conduhida ó caydada alguna cosa. *Rodar, rotar.* Abiectum esse.

EN ORRI. A voltas, de un costat á altre. *Al estricote, al retortero.* In gyrum, abjectè. || Pariant de cosas petitas, á bulto, sens orde, número ni mesura. *A granel.* Acervatim.

FÉR ANAR EN ORRI. fr. Fér rodar ó anar de una part á altra. *Traer al estricote ó al retortero.* In omnem partem versare.

ORRIPILACIÓ. f. med. Extremitut, tremolor extraordinari. *Orripilacion.* Tremor, is.

ORRIPILAR. v. a. méd. Extremèizarse. *Orripilar, estremecerse.* Contremisco, is.

ORRUPTÉ. adv. m. ant. ENVÀ. || ant. DE REPËST, DE IMPROVIS.

ORSA. f. náut. Tauló ovalat encara que mès estret que'l inferior en l'extrem superior, pel qual gira verticalment sobre un gran peró clavat en lo costat en cada portaló, y serveix pera contenir la deriva, deixant càurer lo de sotavent. *Orza de deriva.* Nautica tabula ovi formam referens. || La acció y obra de orsar. *Orza, orzada.* Sinistrorsum navigandi actio.

ORSA Á POPA. náut. Cap en que's pòrta envers popa lo car de la entena, quant se navega ab vent llarch ó quant ha de canbiarse la vela. *Orza á popa.* Rudens sic dictus.

Á ORSA. m. adv. náut. Posant la proa envers abont vè 'l vent perque s'ól tombar ó anar de tort quant se navega així. *Á orza.* Inflexè.

ORSAR. v. n. náut. Donar la proa al vent navegant de borina. *Orzar, pellizar el viento, ir abo, ó á orza.* Sinistrorsum navigare.

ORT. m. y derivats. HORT.

ORTIGA. f. Planta de camas quadradas, tiesas, vuydas, cubertas de pels picants, ramosas, d'tres peus de alt, guarnidas de fullas oposadas, cor-diformes, dentadas, ab pels picants que exercitan en la pell una sensació de cremadura. Algunas vegadas sas ramas són rojas y 's diu ortiga roja. *Ortiga, cania.* Cania, æ.

SÉR COM UNA ORTIGA. fr. Sér aspre de condició. *Ser como unas ortigas.* Asperæ, pungentis urentisve naturæ se præbere.

ORTODOXO, A. adj. Católich, qui sent bè y sanament sobre la fé. *Ortodoxo.* Orthodoxus. || S'aplica á las proposicions decididas per la Iglesia. *Ortodoxo.* Orthodoxus.

ORTOGRAFIA. f. Art de escriurer correctament y ab la deguda puntuació pera llegir absen-tit. *Ortografia.* Orthographia, æ.

ORTOGRAFÍCH, CA. adj. Pertanyent á la ortografia. *Ortógrafo.* Orthographus.

ORTOLOGIA. f. Art de pronunciar bè. *Ortologia.* Orthologia, æ.

ORUGA. f. *ORUGA.*

ORVIETA. f. ant. Antídoto ó contraverí que prengué 'l nom de qui'l compongué. *Orvietano.* Orvietanum, i.

ORXATA. f. Beguda de llet de ametillas, llavors de meló, etc. mesclada ab aygua y sucre. *Orchata.* Emulsio, nis. || La beguda composta solament de llet de ametillas, sucre y aygua. *Almendrado.* Amygdalina potio. || **EMULSIÓ.**

OS.

OS. pron. personal. vos. || m. La part sòlida y més dura del cos del animal. *Hueso.* Os, ossis. || **PINYOL.** || La part abont balla l' os ballador del anca. *Acetábulo.* Acetabulum, i.

OS BALLADOR. Lo de las juntas del cos, com del genoll, anca, muscle. *Chueca.* Coxa, æ.

OS BERTRAN. Lo del soldavall de la espinada. *Hueso sacro.* Os sacrum. || met. fam. *DOBERIA, MANDRA.*

OS DE CÍPIA. Tros dur y blanch, que tenen las cípias, y serveix als argenters pera fer mollos, greusols y altres usos. *Jibion, jibia.* Sepium, sipium, ii.

OS DE LA ALEGRIA. *CASSOLETA.* 4.

OS DE LA CUIXA. Lo que té l' animal pera fer joch en la anca. *Babada, y fémur* anal. Femur, oris.

OS DE LA ESPINADA. Cada un dels que la forman. *Vértebra.* Vertebra, æ.

OS DELS ULLS. Matèria detrás de la túnica córnea que algunas vegadas sembla una ungla, y cubre l' iris, altrás tota la nina impeding la vista. *Hipopion.* Hypopyom.

OS SACRO. **OS BERTRAN.**

ESTAR MOLT DE, Ó TENIR MOLTS LOS OSSOS. fr. Estar molt fatigat. *Estar molido como alheña, ó estar hecho una alheña.* Tamquam rubigo fractus.

MÓLDREH LOS OSSOS. fr. met. Instar ab impertinència. *Moler.* Urgeo, es.

NO DEIXAR OS SENCER. fr. Havé pegat molt á algú. *No dejar hueso sano.* Ossa conterere.

NO S' HI TRENCARÀ CAP OS. loc. met. Denota que no es molta la fatiga que s' ha de fer pera executar alguna cosa. *No se deslomará.* Haud oneri succum. bel.

NO TENIR OS SENCER Ó CAP OS SENCER. fr. met. Quedar molt cansat de algun treball. *Estar molido como una alheña, ó hecho una alheña.* Labore fractum esse.

NO TENIR SINÓ OSSOS. fr. Estar molt magre. *Estar en los huesos, estar ó quedarse en la espina.* Vix ossibus hære.

ROSEGAR Ó MALEHIEH LOS OSSOS. fr. Murmurar, descabrir los defectes. *No dejar á uno hueso sano.* Detrabere.

SACH DE OSSOS. Qui no té sinó la pell y la ossa.

Costal de huesos. Pelle et ossibus tantum constans.

TENIR Ó GASTAR OS. fr. met. fam. No tenir ganas de treballar ó de fer alguna cosa. *Tener galbana.* Disidia laborare.

ÓS. m. Animal quadrúpedo, ferós, pelut, de color pardo oscur, los ulls petits, las camas y cuyxas molt grossas y fortas, las potas de davant estan en disposició de poderse tancar com las mans del home; quant són petits se domestican fácilmente. *Oso.* Ursus, i.

ÓS BLANCH. Se distingeix en ser major y enterament blanch; habita en los paisos marítims del nord, y es cruel, ferós y sanguinari; s' alimenta de peixos, y devora al home. *Oso blanco.* Ursus arctos.

FÉR L' ÓS. fr. **FÉR LO DROPO.**

OSAR. v. n. *GOSAR, ATREVIRSE.*

OSÁNICH, CA. adj. Propi pera purificar l' alé. *Ozónico.* Osanicus, i.

OSTERCH. m. ant. *CORASSA.*

OSCA. f. Mossa, esquerdia, esberla en lo tall dels instruments. *Nella.* Decurtatio, nis, glabretum, i. || Regala espiral en la punta del fus pera enganxar lo fil. *Hueca.* Fusi surculus. || Ciutat de Aragó famosa per sa universitat literària. *Huesca.* Osa, æ.

OSCAR. v. a. Fér oscas. *Mollar.* Decurto, as.

OSCAT, DA. p. p. *Mellado.* Decurtatus.

OSCENSE. adj. Natural de y pertanyent á Osa. *Oscense.* Oscensis.

ÓSCH, CA. adj. *tosch.*

OSCIL-LACIÓ. f. Lo moviment que va y vé, com lo de una pèndola. *Oscilacion.* Oscillatio, nis.

OSCIL-LAR. v. n. Mòrarse una cosa que està penjada, com una pèndola. *Oscilar.* Oscillo, as.

OSCIL-LATORI, A. adj. S' aplica al moviment de oscil-lació. *Oscilatorio.* Oscilatorius.

ÓSCULO. m. *PATÓ.*

ÓSSA. f. La famella del ós. *Osa.* Ursa, æ. || Constel-lació. *OSBA.*

OSSA. f. *OSSAMENTA.*

NO TENIR SINÓ LA OSSA. fr. Es' ar summament fiach. *No tener mas que la armazon.* Vix ossibus hære.

OSSALL. m. d. ter. *OSSET.* 2.

OSSAMENTA. f. Carcanada, los purs ossos, esqueleto. *Osambre, osamenta.* Ossa, orum.

OSSERA. f. Fossar. *Osar, osario, osevo, cementerio.* Ossaria, æ. || *OSSAMENTA.*

OSSET. m. d. de os. *Huesecico, huesecito.* Ossiculum, i. || d. de ós, animal. *Osemo.* Ursæ catellus.

|| Joch en que's tira l' osset del genoll del molit, etc. en alt, fins que queda dret en terra, y segons de quina part cau, pert ó guanya. *Taba, carnícol.* Tali ludas. || pl. **OS DE LA ESPINADA.** || **SANTILLS.**

OSSIFICACIÓ. f. Per aquesta denominació s' enten una alteració dels teixits, per lo qual los sòlits orgànics adquireixen accidentalment la duresa.

compactibilitat y demés propietats físiques dels ossos. *Ossificacion*. In os conversio.

OSSIFICARSE. v. r. Convertirse en os. *Ossificatio*. Os fieri.

OSSÍVORO, A. adj. Lo que menja 'ls ossos ó strubeix sa consistència. *Ossivoro*. Ossa rodens.

OSSUT, DA. adj. Qui té molt os. *Ossudo*. Ossis pollens.

OST. m. ant. HOST.

OSTA. m. náut. ant. OESTE.

OSTAGA. f. náut. Cap de un gruix proporcional que fa l' ofici de un amant de aparell en las assas de algunes velas, com las de gàbia, etc. *Ostaga*, *fustaga*, *ustaga*. Trochlea quædam nautica.

OSTAL. m. HOSTAL.

OSTARDA. f. AVUTARDA.

OSTEGÈNIA. f. Part de la fisiologia que tracta la generació dels ossos, de són modo de nutrir, y per consegüent de són increment. *Ostegenia*.

OSTEGENIA, æ.

OSTENSIBLE. adj. Lo que pòt demostrarse.

Ostensible. Quod ostendi potest.

OSTENSIO. f. Manifestació. *Ostension*. Ostensio, nis.

PER OSTENSIO. fr. MANIFESTAR.

OSTENSIU, VA. adj. Lo que mostra ó manifesta. *Ostensivo*. Ostendens.

OSTENTACIÓ. f. Manifestació, mostra de lo que es digne de véurerse. *Ostentacion*, *vanidad*.

Jactantia, æ, *venditatio*, nis. || *Pompa*, *aparato*. *Ostentacion*. Ostentatio, nis.

OSTENTAR. v. a. Mostrar, manifestar, parar alguna cosa pera que sia vista. *Ostentar*. Ostento, manifesto, as, || v. n. Jactarse. vanagloriarse. *Ostentar*. Vendito, as.

OSTENTAT, DA. p. p. *Ostentado*. Ostentatus.

OSTENTATIU, VA. adj. Qui fa ostentació. *Ostentativo*. Ostentans.

OSTENTÓS, A. adj. Sumptuós, magnífich. *Ostentoso*. Ostentosus.

OSTEOGRAFIA. f. Part de la anatomia que tracta de la descripció dels ossos. *Osteografia*. Osteographia, æ.

OSTEOLOGIA. f. Part de la anatomia que tracta dels ossos. *Osteologia*. Osteologia, æ.

OSTEOTOMIA. f. Part de la anatomia práctica que té per objecte la dissecció dels ossos. *Osteotomia*. Osteotomia, æ.

OSTIA. f. OSTRA. || HÓSTIA.

OSTIARI. m. Qui té potestat, en virtut del orde menor que se li ha donat, de admétre en l' sacrament de la Eucaristia als dignes, y excluhir als indignes. *Ostiario*. Ostiarius, ii.

OSTIARIAT. m. Lo primer dels ordes menors. *Orden de ostiario*. Ostiarius, ii.

OSTILLA. f. ant. MOBLE, EYNA.

OSTOL. m. ant. ESTOL.

OSTRA. f. Closca ó petxina que conté ó enclou

un marisco molt estimat. *Ostra*, *ostre*, *ostrea*, æ, *ostreum*, ei.

OSTRACISME. m. Desterro de dos tre'ls atenieneses, per ferse algú sospitós ab són poder y crédit. *Ostracismo*. Ostrac

OSTRACOLOGIA. f. Història de las *Ostracologia*. Ostracologia, æ.

OSTRAL. m. Lloch ahont se crien y p ostras. *Ostral*, *ostrera*. Ostrearia, æ, *ostrean*

OSTREA. f. OSTRA.

OSTRERA. f. OSTRAL.

OSTRÍFER, A. adj. poét. Lo que cria *Ostrifero*. Ostrosus, ostrifer.

OSTROGODO, A. adj. Natural de y lo yent á la Gócia oriental. *Ostrogodo*. Ad Ostrog pertinens.

OT. :

OTALGIA. f. Dolor del ohido. *Otalgia*.

OTÁLGICHES. m. pl. Remeys que servian calmar los dolors dels ohidos. *Otálgicos*. Otal

OTOGRAFIA. f. Part de la anatomia que descripció de la orella. *Otografia*. Otographia,

OTOLOGIA. f. Tractat de la orella. *Otologia*, æ.

OTOLOMIA. f. Part de la anatomia práct que ensenya 'l modo de dissecar y preparar orella. *Otolomia*. Otolomia, æ.

OTOMÁ, NA. adj. S' aplica al imperi y a cendència dels emperadors turchs ab relació á Ot

man són primer emperador. *Otomano*. Ad tur pertinens.

OTORGADOR, A. adj. Cosa que's pòt ó s' h de otorgar. *Otorgadero*. Concedendus. || m. y f. l

qui otorga. *Otorgador*, *otorgante*. Concedens, ña.

OTORGADOR DE PODERS. Lo qui constitueix á m altre apoderat seu. *Poderdante*. Potestatem alteri conferens.

OTORGAMENT. m. La acció de otorgar en escriptura. *Otorgamiento*. Obsignatio, nis. || C

sentiment, permís. *Otorgamiento*. Concessio, p

OTORGANT. m. y f. OTORGADOR.

OTORGAR. v. a. Consentir, condescendir, cedir. *Otorgar*. Consentio, is. || for. Prométre ab

autoritat pública 'l cumpliment de alguna cau. *Otorgar*. Cerebro, auctoro, obsigno, confirmo, as.

OTORGAR EN REY. loc. ant. Reconocer por rey. *Rege fateri*, confirmare.

OTORGAT, DA. p. p. *Otorgado*. Concessus.

OU.

OU. interj. pera cridar á algú. *Ola*, *oyes*, O.

oh. || ant. Serveix també pera respondrer. *Ola*. Heus. || m. Cos de figura més ó menos esferica que

ponen las famellas dels aucells, insectes, paus y reptils. *Huevo*. Ovum, i.

OU BLAN. OU PERA DÉURER.

OU CLAR, Ó SÈNS GRELL, Ó AYGUAPOLL. *Huevo hueso*. Hypenemia, æ.

OU COVAROT. COVAROT.

OU COVAT. Lo que està pollat, ó ha estat algun temps en part calenta. *Huevo empollado*. Silens vum.

OU DE GRANOTA. L' embrió de ella. *Girino*. Ransæ fetus.

OU DEL AUCELL. *Postura*. Ovum, i.

OU DEL DIA. Lo post del dia mateix. *Huevo fresco*. Pala ova, recens ovum.

OU DE NIU, VUYT Ó PONEADOR. COVAROT, NIAL.

OU DE PEIX. Pilot de ouhels dins del peix, que molt units uns ab altres formen una espècie de passa. Es menjar molt delicat. *Hueva*. Piscium ovicula.

OU DUR. Lo cuyt ab la closca en aygua, bullint, fins á coagular enterament la clara y rovell. *Huevo duro*. Ovum aqua coctum et induratum.

OU ESCUMAT. Lo cuyt sense closca. *Huevo cocido a agua*. Ovum extrà textam lixivium, extrà putamen elixum.

OU ESTANTIS Ó VELL. Aquell que per tenir molt temps ha comensat ja quasi á corromprese. *Huevo viejo*. Ovum pridem editum.

OU FERRAT Ó FREGIT. Lo fregit sèns batre'llo abans. *Huevo frito ó estrellado*. Frictum ovum.

OU FRESCH Ó RECENT. OU DEL DIA.

OU MENAT Ó REMENAT. Lo que's remena pera que no s'ligue. *Huevo revuelto*. Commixtum ovum.

OU NANO. L' últim que pon la gallina, es molt petit, estéril y per lo comú sèns rovell. *Huevo centeno*. Ovum centenium.

OU PERA DÉURER. Lo cuyt en aygua bullenta ab la closca. *Huevo cocido, blando, pasado por agua, en cáscara, y en agua*. p. Ar. Tremulum, molle, scibile ovum.

OU POLLAT. OU COVAT.

OU SÈNS CLOSCA. Lo que no ha tingut temps de formarseli. *Huevo en algara ó en fàrfara, sin cáscara*. Preinmaturum, textæ expers ovum.

OU SENSE ROVELL. OU CLAR.

OUS AB TRUYTA. Los ous debatuts y fregits á la paella deixant que s' amassen. *Huevos en tortilla*. Ovarum intrita in sartagine cocta.

OUS FILATS. Composició de ous y sucre que forma la figura de fils. *Huevos hilados*. Ovarum vitelli saccharo conditi.

ABORRIR LOS OVS. fr. Desistir algú de la obra comensada, si li van escudrinyant molt, com fá la gallina que deixa 'ls ous si 'ls hi tocan massa. *Aborrecer los huevos*. Ova abhorreere.

DEUTE AQUERIX OU MENTRES QUE L' ALTRE 'S COU. loc. PÉLA AQUEST PRÉSSECH.

CACAREJAR, CACAREJAR, Y NO FÉR CAP OU. fr. fam. Prométre'r molt y no donar res. *Cacarear y no poner huevo*. Magna frustrá promittere.

DEL OU AL SOU, DEL SOU AL BOU, Y DEL BOU Á LA FORCA. ref. Denota que 'ls lladres comensan per

poch y acaban per molt. *Ladroncillo de aguja después pasa á barjuleta*. Qui modo jam ligulam, loculum cras auferit ipse.

ESTAR PLE COM UN OU. fr. Se diu del lloch abont hi ha tanta gent que no n' hi cap més. *Estar de bote en bote*. Omnino repletum esse.

FÉR L' OU. fr. Póndrerlo. *Poner el huevo*. Ovum emittere.

FÉR OUS LOS AUCELLS, INSECTES, etc. fr. *Aovar*. Ova edere.

FÉR OUS LOS PEIXOS. fr. *Desovar*. Ova parere, edere.

SENSE TRENCAR OUS NO'S FAN TRUYTAS. loc. ab que s' explica que sèns treball no's pót conseguir en poch temps lo que's vol. *No hay atajo sin trabajo*. Nulla viatori facile compendia fiunt; quo brevior via, eo fit laboriosior.

TENIR SEMPRE OUS Ó COLOMINS. fr. met. Estar sempre ab un mal ó altre, ó alguna cosa que 'ns incomoda. *El hisopo del herrero cuando en el agua cuando en el fuego; que por la pera, que por la manzana, mi hija nunca está sana*. Multa circumveniunt incommoda.

UN OU Y ENCARA COVAT. ref. Denota que qui confia ab moltes coses bonas ó útils, no n' ha arreplegat sinó una, y aquesta encara mala ó inútil. *Un huevo y ese huevo*. Ovum unicum idque infecundum.

OU, OU. Veus ab que's forma una espècie de cansó pera sér dormir las criaturas. *Ro, ro, ro*. Cantus somno infantulis inducendo.

FÉR OU OU, Á LA OU OU. fr. FÉR NONA.

OUBL. m. GABADAL. ¶ Baci pera donar menjar als porchs. *Gamella, dornajo, dornillo*. Alveus, i, gabatha, æ.

OUHERA. f. Menut dels aucells abont estan los ous. *Huevera, overa, orario*. Ovarium, ii. ¶ Petit vas á manera de calzer, de plata, pisa ó altra matèria, en lo qual s' hi posa l' ou pera béurer. *Huevera*. Vas fabrefactum ovis comedendis.

OUHET. m. d. *Huevecico, illo, ito, ovecico*. Parvum ovum. ¶ Clotet rodó que fan los noys en terra, pera tirar ó ficar en ell la pilota ó algunas monedas. *Bote, boche, uñeta*. Scrobiculus, i.

OURE. v. a. ant. OHIN.

OUS. loc. ant. O es. Aut, vel vos, vobis.

OV.

OVACIÓ. f. Triunfo menor que's concedia en Roma als que guanyavan petites victòries. *Ovacion*. Ovatío, nis.

OVAL. adj. Lo que té figura de ou. *Oval, ovalado, ovado*. Ovalus, ovalis.

OVALAR. v. a. Donar á una cosa la forma de óvalo. *Ovalar*. In ovi formam effingere.

OVALAT, DA. adj. oval.

ÓVALO. m. Figura plana en forma de ou. *Óvalo*. Ovata figura. ¶ Adorno en las catapultas de las columnas jónicas y dóricas. *Óvalo*. Echinus, i.

OVANT. p. a. Triunfant. *Ovante. Ovans.*

OVAT, DA. adj. oval.

OVARI. m. anat. La oubera de las donas. *Ovario. Ovaria, orum.*

OVELLA. f. La femella del moltó. *Oveja. Ovis, is.* || pl. met. Los fiels que estan en lo gremi de la Iglésia, y singularment los que estan al cuydado de cada bisbe són pastor espiritual. *Ovejas. Oves.*

OVELLA DE MOLTLS LO LLOP SE LA MENJA. ref. Denota que lo que está encarregat á mólts, ningú ho cuyda. *Asno de muchos lobos le comen; oveja de muchos lobos se la comen; lo mas encomendado lleva el gato. Communis multis asinus sit præda luporum.*

OVELLA PATARBELLA Á CENT ANTS SEMBLA NOVELLA. ref. *DONA NANA Y PATARBELLA, etc.*

OVELLA QUE BELA, PERT BOCI. ref. Denota que'l que s' distrau de sòn intent, s' atrassa ó pert en lo principal. *Oveja que bala, bocado pierde. Balatu dulcem interimitit ovicula pastum.*

OVELLA QUE ESTÁ PARTA, DE LA CUA FA MANTA. ref. que repren als polltrons y acomodats, als qui qualsevol excés causa novedat. *Oveja harta de su rabe se espanta. Quodque onus insuetis grave.*

OVELLA RONTOSA ENBAUTA 'L RAMAT. ref. Denota que en las comunitals y repúblicas los indignes selen ser los més queixosos y més inquiets. *El puerco sarnoso revuelve la pocilga. Indigni sæpe querelas movent.*

OVELLA XORCA. La que no pareix. *Oveja machorra. S. erilis, exorchia ovis.*

OVELLAS CONTADAS LO LLOP SE LAS MENJA, Y OVELLAS SENSE PASTOR LO LLOP SE LAS MENJA. ref. Denota que per més que's procure guardar alguna cosa, no sempre s' logra sa seguretat. *De lo contado come el lobo, y anda gordo. Non curat numerum ovium lupus.*

OVELLAS TONTAS PER ARONT PASSA UNA PASSAN TONTAS. ref. Denota 'l poder que tenen l' exemple y mala companyia. *Ovejas bobas por do va una van todas. Agmen oves stolidum, quã ruit una, ruunt; cum sancto sanctus eris, cum perverso perverteris.*

OVELLAS Y ABELLAS EN TAS DEVESAS. ref. Denota que's tingan aquestas dos cosas en terras própias, perque en las agenas portan poch profit. *Ovejas y abejas en tus dehesas. Apes et oves tuis in terris curabis.*

CADA OVELLA AB SA PARELLA. ref. Denota que cada ha déu acompanyarse ab los de igual esfera ó classe. *Cada oveja con su pareja. Aequalis æquali gaudet; æqualem uxorem ducito; pares cum paribus facillimè congregantur.*

COSA DE OVELLAS. *Ovejuno. Ovinus.*

PETITA OVELLA CADA ANY ES ANTELLA. ref. *DONA NANA Y PATARBELLA, etc.*

QUI'S FÁ OVELLA, LO LLOP SE 'L MENJA. ref. Denota que á vegadas lo sér massa bo es perjudicial. *Haccos miel, y comeros han moscos. Mellens esse cave; data muscis esca peribis.*

QUI TÉ OVELLAS, TÉ PELLIS. ref. Denota que qui está á la utilitat, també está exposat al dany. *Quien tiene ovejas, tiene pellejas. Sunt oviam enicumpque greges non vellera desunt.*

OVELLETA. f. d. *Ovejuela, ovejica, illa, ña. Ovicula, æ.*

ÓVELO. m. ÓVALO.

OVEST. m. OEST.

OVEYLA. f. ant. OVELLA.

OVI Y ÓVIT. m. Menjadora pera 'ls locios feta de un tronch vuydat. *Artesa, dormajo, dormillo. Alveus, i.*

OVIDUCTE. m. Conducte tortuós que haia desde l' ovari fins al ces en los aucells y altres animals ovíparos. L' us de aquest conducte es rebre l' ou format en part en l' ovari, contribuir á la formació de sa closca y donarli eixida pel ces. *Oviducto. Oviductus, us.*

OVILIA. f. Plassa tancada ab una barrera abont se juntaven las tribus per sòn orde (en lo Camp de Roma) pera donar sòn vot en los comicis. *Ovilia. Ovilia, æ.*

OVÍPARO. m. S' aplica als animals que posea ous. *Oviparo. Oviparas, i.*

OVIRAR. v. a. Véurer confusament. *Disiar, columbrar, brujulear, vislumbrear. Dispicio, discerno, is.*

OVIRARSE. v. r. Véurerse confusament. *Disiarse, brujulearse, entrelucir, entreparecerse, vislumbarse. Dubiè videri.*

OVOVIVÍPAROS Ó OVIVÍPAROS. m. Animals los ous dels quals se trenca dins del ventre de la femella y 'l feto ix viu, com en l' escorsó. *Ovipares. Oviveri, orum.*

ÓVULO. m. ÓVALO.

OX.

OXALATS. m. Sals compostus de una basa y de ácit oxálich. *Oxalatos. Oxalata, orum.*

OXÁLICH. m. Ácit cristallizat en prismas llarchs, transparents, soluble en aygua, inodoro, de sabor molt ácit: s' emplea en la medicina en forma de tauletas ditas contra la set. *Oxálico. Acidum oxalicum.*

OXIMEL. m. Aixarop de mel y vinagre. *Ojmel, ojmiel. Oximeli, indecl.*

OXER. m. ant. OXERA.

OXIDACIÓ. f. Combinació del oxígeno ab un cos combustible ó compost, que's verifica ab leutitut y sense desprendiment sensible de calor ni de llum. *Oxidacion. Oxidatio, nis.*

OXIDAR. v. a. Posar en oxidació. *Oxidar. Oxido, as.*

ÓXIDO. m. quím. Combinació del oxígeno ab altra substància sens arribar al estat de ácit. *Oxigeno. Oxidum, i.*

ÓXIDO DE ALÚMENA. Es blanch, suau al tacto; s' apegá á la llengua, y no té acció sobre l' gas oxígeno, l' ayre y 'ls combustibles. S' extrau

de la sal coneguda ab lo nom de alumina. *Óxido de aluminio ó de alumina*. Oxidum aluminæ.

ÓXIDO DE ANTIMONI. Es sòlit, de un roig moreno, lleuger y pelut; l' ayre li lleva 'l color y 'l transforma en subhidro-sulfat sulfurat, es insoluble en aygua; los hidro-sulfats de potasa y de sosa lo disolen bè en calent y mòlt poch en fret. S' obté bullint per espay de mitja hora una part de sulfuro de antimoni pulverisat, vint y dos parts y mitja de sub-carbonat de sosa cristallinat, y doscentas cinquanta parts de aygua. Es expectorant, sudorífich, diurètic y lleugerament purgant. *Óxido de antimonio, hidrosulfurado oscuro, hidrosulfato de antimonio*. Stibii oxidum.

ÓXIDO NEGRE DE FERRO. Es negre; pòt fòndrer-se; no's descompon á una temperatura elevada que's pòt atraure pel iman. Està compost de cent parts de metall y trenta vuyt de oxígeno; es mòlt comú en la naturalesa y 's troba las més vegadas pur. Se fá artificialment deixant las llimaduras de ferro per mòlt temps en aygua tèbia, y remanallas de quant en quant ab una espátula. Es tònich, aperitiu y astringent. *Óxido negro de hierro, deutóxido de hierro, etiope marcial*. Oxidum nigrum martiale.

ÓXIDO ROIG DE MERCURI. Es groch, quant està mòlt dividit ó humit, roig y algunas vegadas en escates brillants, cristallinas, quant ho està mòlt poch; sens acció sobre l' oxígeno y 'l ayre, abandona fàcilment sòn oxígeno á la major part dels cossos combustibles á una temperatura poch elevada; los fá mólts vegadas cremarse ab llum, donant lloch á diversos productos desconeguts en la naturalesa. S' obté aquest óxido posant lo nitrat de mercuri á un calor pròxim al roig oscur, en un matrás: l' àcit nítrich se descompon y se transforma en gas

oxígeno y en gas àcit nítrós que, no podent sér retingut pel óxido de mercuri, 's despreu, y aquest al contrari, convertit en deutóxido, suposant que no ho fou en un principi, queda en lo vas en forma de unas escatas, de un color violat oscur, que pel refredament se torna de un roig groch. Quant ja no's despren més gas àcit nítrós, se tráu l' aparato del foch, se deixa refredar, y 's conserva l' óxit en vasos tapats. Se compon de cent parts de metall, y vuyt de oxígeno. *Óxido rojo de Mercurio, deutóxido de Mercurio, precipitado rojo*. Oxidum rubrum Mercurii.

OXIGENAR. v. a. quíím. Combinar l' oxígeno ab alguna substància. *Oxigenar*. Oxigeno aliquod corpus conjungere.

OXÍGENO. m. quíím. Substància simple en forma de ayre, essencial á la respiració, incombustible; un dels principis constituyents del ayre, de la aygua, de mólts àcits, y de una multitud de altres cosas. *Oxigeno*. Oxigenum, i.

OXIHAFIA. f. med. Desarrollo excessiu del tacto. *Oxihafta*. Oxihaphia, æ.

ÓXIT. m. ÓXIDO.

OY.

OY. m. ant. || HOY || obi. || interj. que denota enfado, y sols serveix pera amenassar. Ah ay. Ah. || si. || inter. De dolor quant se reb mal Ay, oy. Yo.

FER OYS. fr. FASTIGUEJAR.

OYDÀ. exp. En fa. Demùm. || Se diu quant algú està content de lo poch que té ó li han donat. *Algo es, algo vale, vale mas algo que nada*. Id aliquid aliquid est. || f. ant. AVIS, NOTICIA. || OLA.

OYE. v. a. y derivats. ONIA.

OYENT. p. a. Qui óu. *Oyente*. Audiens.

P. Dissetena lletra de nostre alfabet y tretzena de las consonats; se trôba en combinació ab tolas las vocals y ab interposició de la l y r. Es muda porque lo sêu so 's fôrma fora de la boca, obrint de cop los llabis després de tenirlos apretats. Tota sola serveix de abreviatura y significa Pare, y doblada Pares. Antiguament era numeral y valia 400 y ab una ralla 400,000.

PA.

PA. m. Cada porció de diferent pes y tamany separada de la pasta de la farina. *Pan.* Panis, is. || La farina amassada y cuyta al foch. *Pan.* Panis, is. || Matèria del sagrament de la Eucaristia. *Pan.* Panis, is. || Massa de qualsevol cosa que no's fâ de llavors, en figura de pa, com: PA de figas, etc. *Pan.* Massa in modum panis efformata. || La fulla de farina cuyta ab los hostiers, de la qual se fan las hóstias. *Pan.* Bractea panis. || met. los medis de subsistència, com: se sab guanyar lo PA. *Pan.* Victus, us. || met. Lo sustento, com: lo nostre PA de cada dia. *Pan.* Victus, us. || Pasta delicada composta ab mantega y oli. *Pan.* Massa butyro vel oleo condita. || mit. Dèu dels pastors. *Pan.* Pan, anos. || En sentit moral y místich se pren pel sustento del ànima. *Pan.* Animi pabulum.

PA AIXUT. ter. PA SOL.

PA ALÍ. adí. SENSE LLEVAT.

PA BENETT. Lo que's beneheix en la missa major, y 's reparteix al poble. *Pan benedit.* Antidotum, i.

PA BESCUTAT. Lo cuyt dos vegadas. *Pan bizcochado,* recocido ó vuello á cocer. Panis biscocctus.

PA BLA. ter. PA TAU.

PA BLANCH. Lo que es de bona farina. *Pan blanco,* de flor, floreado, candeal. Candidus, primarius, similagineus panis.

PA DE BARREJA. Lo fêt de farina de vários grans y llavors. *Mistura.* Panis mistus.

PA DE BODAS. Lo bon tracte que fâ 'l marit a la muller, y aquesta á aquell al principi de casals. *Pan de la boda.* Repotia, orum.

PA DE BRESQUES. Cos esponjós ab várias castas en que las abellas posan la mel. *Panul.* Favus, i.

PA DE CA Ó DE GOSSOS. Lo mòlt moreno que's sol donar als gossos. *Pan de perro,* perruna. Furfureus panis. || Cert dret antich. *Pan de perro.* Ius quoddam.

PA DE CASA. Lo que's pâsta pera 'l consum de una casa. *Pan casero.* Cibarius, ii; secundarius, secundus panis.

PA DE CERA. 'L tros de cera no treballada que està fêt en figura de pa. *Pan de cera.* Cerae massa.

PA DE FIGA. *Pan de higos.* Ficis panis.

PA DE FLECA. Lo que's ven, ó està pera vèndrer-se. *Pan de venta.* Panis venalis.

PA DE FORMENT. PA BLANCH.

PA DE GALERAS. GALETA.

PA DE GALGO. Lo fet de farina mòlt passada que ix moreno. *Morena.* Panis subniger.

PA DEL DIA. Lo pa en lo mateix dia que s' ha cuyt. *Pan fresco,* reciente, tierno. Recens panis.

PA DE MIJANS. PA DE PRIMS.

PA DE MUNICIÓ. Lo de farina sense passar que's dona als soldats. *Pan de municion.* Autopiros, i; panis ater.

PA DE OR Ó PLATA. Pany ó fulla mòlt prima que fan á cops de martell los batifullers. *Pan de oro.* Bracteola, æ.

PA DE PORCH. Planta; de sa arrel, que es grossa, esférica y molsuda, naixen sostingudas de llarchs tronquets várias fullas rodones y de un vert obscur ab clapas blanques per damunt, y per davall rogench; del mitj de ella naixen lluchs llarchs ab flors petites, blanques ó de vermell ó blau, y estas envers terra: las fullas picadas servi-

zen para resoldrer tumors. *Pan porcino*, pan porcino, y *aridante* entre apotecaris. *Cyclaminum*, *cyclaminos*, i.

PA DE PRIMS. Lo de la flor del sagó. *Pan bazo*. *Panis furfureus*.

PA DE PROPOSICIÓ. 'L que se oferia 'ls dissaptes en la lley antiga, y 's posava en lo tabernacle: eran dotze en memoria de las dotze tribus; se cohan en vasos expressos, y sols podian menjarlo 'ls sacerdots y 'ls levitas. *Pan de proposicion*. *Propositionis panis*.

PA DE PUJA. Lo que 's pága pera cóurerlo. *Pan de poya*. In decoctionis precium collatus panis.

PA DE RABOSA. ter. Fillola dels bargallons. *Hijuela*. Semen, inis.

PA DE ROS. PA DE PRIMS.

PA DE SAGÓ. 'L que 's fá pastant sagó en lloch de farina. *Moyana*; pan de somas, ó de afrecho. *Furfureus panis*.

PA DE SUGRE. BOLADO.

PA DE YUCA. 'L de la arrel de la yuca. *Pan de yuca*. *Iuccæ panis*.

PA DUR. Lo sech. *Pan duro ó seco*. *Induratus panis*.

PA EN OLI. ter. Cocas ab oli.

PA FLORIT. Aquell que, ó per la hamitat, ó pel mòlt temps que está fét se li ha format una especie de melsa que sói sér blanca, però á vegadas té part de blau y de groch. *Pan mohoso*. *Mucidus panis*.

PA LLEVAT. Lo que está en disposició ó á punt de portarlo al forn. *Pan leudo*, fermentado, ó con levadura. *Fermentatus panis*.

PA MITJÀ. 'L pa de qualitat entre 'l blanch y 'l moreno. *Pan de mediana*. *Secundarius panis*.

PA MORENO. 'L de inferior qualitat. *Pan moreno ó de mozos*. *Panis inferior*.

PA OLIVAT. Lo que tráu butllofas en la crosta per cóurerse ab massa ardor. *Pan olivado*, escalfado. *Panis ampullatus*.

PA PA, VI VI. exp. Ab ingenuitat y franquesa. *El pan pan y el vino vino*. Apertè.

PA PER PA, VI PER VI. m. adv. Clar y catalá, sense rodeos. *Pan por pan*, vino por vino. *Ficus ficus*, *ligonem ligonem nominat*.

PA RALLAT. Lo desmenussat en la ralladora. *Pan rallado*. *Panis particulæ friatæ*. || Escudella que 's fá de dit pa. *Panetela*, *panatela*. *Panarium pulmentum*.

PA RECUYT, PA RESCUYTAT.

PA SECH, PA DUR.

PA SENSE LLEVAT. Lo que 's ha fét pastant la farina ab aygua, sense posarhi llevat. *Pan dcimo*, *coneno*, sin levadura. *Panis azimus*.

PA SOCARRAT. Lo tros de pa massa torrat ó que 's comensa á cremar. *Churrasco*, *zurrusco*. *Frustum panis nimis torrefactum*.

PA SOL, PA TOT SOL. loc. Pa sens altra vianda. *Pan seco ó á secas*. *Panis cotus*.

PA TOU. PA DEL DIA.

PA Y AYGUA. Penitència que 's dóna en las comunitats, y que fan los fiels per defuni. *Pan y agua*. *Panis at aqua pro cibo*.

AB LO PA Á LAS ALFORJAS Ó Á LAS MANS SE MORTUA DE FAM. ref. Denota que algú no sap aprofitar la ocasió. *Se le hiela el pan en el horno*. *Occidit ei sol cum adhuc esset dies*.

ACABARSE 'L PA DE LAS BODAS. exp. met. fam. Succehir los disgustos á las satisfaccions. *Acabar-se el pan de las bodas*. *Voluntates abire*.

Á FALTA DE PA BONAS SON COCAS. ref. Significa que qui no té res, quant logra alguna cosa, per poch que sia, déu estar content. *A falta de pan buenas son tortas*. *Absint si carnes, tharica contentus abibis*.

AL ENFORNAR SE FAN LOS PANS GEFERUTS. ref. que avisa 'l cuydado que s' ha de tenir quant se comensan las cosas, si 's vol que iscan ben fetas. *Al enhornar se tuerce el pan: al enhornar se hacen los panes tuertos*. *Principiis obsta*, serò medicina paratur, tum mala per longas invalluere moras.

Á PA Ó VI. Joch que s' executa tirant al ayre una pedra plana escupida ó mullada de una part quees lo vi, y la aixuta 'l pa, y guanya 'l qui ha demanat la part que queda sobre, quant ha caygut en terra. *Pan ó vino*. *Sors pro ludo*.

COM UN PA DE NEU. m. adv. Pondera lo freda que es alguna cosa. *Como un carámbano*. *Nive frigidior*.

DEL PA DE MÓN COMPARE DON TROS Á MÓN PILLOL. ref. Denota que dels bens dels altres solem ser molt liberals, encara que siam escassos en donar los nostres. *De lo que nada me cuesta llénese la cesta; del pan de mi compadre gran zatico á mi ahijado; de piel ajena larga correa*. *De alieno corio latum lorum*.

DE PA Y RAVE. exp. fam. De poca entitat. *De chicha y nabo*. *Nullius momenti*.

DE QUIN PA FÁ ROSEGONS, exp. fam. ab que 's reconvé al qui desprecia ó desdenya alguna cosa digna de apreci y estimació. *Porqueria son sopas*. *Melior fastidis*.

DONAR LO PA Á DESENFORNAR Á MITJAS. fr. met. Proporcionar á algú 'ls medis de prosperar. *Hacer el caldo gordo ó la olla gorda*. *Alicujus utilitatem augere*.

DONAR PA Y PERAS. fr. Donar un cop á algú sense ferli molt mal. *Dar á alguno dos con que beba, y tres con que coma, ó para peras*. *Colaphis punire*.

ENCARA DURA 'L PA DE LAS BODAS. exp. met. fam. Denota que al principi no se sent la carga del matrimoni y dels empleos. *Aun ahora se come el pan de la boda*. *Recens nuptiarum est gaudium hactenus optatos præstant connubia panes*.

LO PA DE CASA NO SATISFÁ. ref. que adverteix que las cosas pròpias no satisfan, ans solen causar fastich. *Ninguno se embriaga del vino de casa*. *Aliena nobis potiora videntur*.

LO PA ULLAT Y 'L FORMATGE SERRAT. loc. Denota que pera ser bo 'l pa, déu fér ulla y 'l formatge nó.

Pan con ojos y queso sin ellos. Panis spongiosus, caseus autem non pumisus.

MAL AGUANTAT PA QUE MENJA. exp. S'aplica al que es vagamundo. *Pan perdido.* Vagus, errabundus.

MENJAR LO PA DE ALGÚ Ó EN ALGUNA CASA. fr. Sér doméstich ó mantingut per algú. *Comer el pan de alguno.* Alieno pane vesci.

MENJAR LO PA DEL ASE, Ó LO PA MORT, Ó SENSE CONTAR. fr. Viurer á costa de altres. *Comer de mogollon.* Aliena vivere quadra.

MENJAR LO PA FINS Á LAS CROSTAS. fr. met. Sér alguna persona adulta y valerse per sí mateixa sense la ajuda de altra. *Comer pan con corteza.* Sibi sufficere.

MÉS VAL PA AIXUT AB AMOR, QUE GALLINAS AB RUMOR. ref. que ensenya que quant no hi ha amor entre casats ó altres personas serveix de poch la riquesa y 'l regalo; com al contrari 's sofreix bè la pobresa quan hi ha amor. *Mas vale vaca en paz, que pollos en agraz: mas vale pan con amor que gallina con dolor.* Melior est bucella sicca cum gaudio, quam domus plena victis cum jurgio.

NO HAVERHI PA PARTIT. fr. Expressa la amistat y confiança que hi ha entre alguns. *No haber pan partido; morder en un confite.* Intima familiaritate conjungi.

NO MENJAR PA ALGUNA COSA. fr. No costar res lo tenirla. *No comer pan alguna cosa.* Impendium nullum afferre.

NO PER TÚ SINÓ PEL PA REMENA LA CUA 'L CA. ref. Ensenya que generalment los afalechs y obsequis més se fan per interés que per amor. *Menea la cola el can, no por ti, sino por el pan.* Sæpius blanditiarum utilitas quam amor causa est.

NO TENIR UN PA Á LA POST. loc. fam. Estar sumament pobre. *No tener sobre que Dios le llueva.* Summe pauperem, inopem esse.

NO VOLER Á ALGÚ NI EN PA NI EN SAL. fr. NO PODER VEURER Á ALGÚ EN PINTURA.

NOSTRE PA DE CADA DIA. exp. Lo acostumat. *Lo acostumbrado.* Assuefactum.

PAGAR LO PA. fr. met. Quedarhi escarmentat en alguna cosa, haverhi mort. *Pagar con la vida.* Capite solvere.

PER MOLT PA MAY MAL ANY. ref. Denota quel multiplicar las diligéncias pera 'l logro de alguna cosa, sempre fá al cas encara que semble que sobra. *Por mucho pan nunca mal año.* Duabus niti anchoris bonum est.

PROMÉTERE MÉS PA QUE FORMATGE. fr. fam. Prométrer gran recompensa, crescuts interessos, y no cumplir res. *Prometer montes de oro.* Montes aureos polliceri.

QUANT TENIM PA 'NS FALTA COCA Ó VI. loc. Denota que may estem bè en aquest món, y que quant tenim una cosa nos ne fá falta una altra. *En este mundo mezquino, cuando hay para pan no hay para vino.* Alterum contingit, alterum negatur. Nullus est qui in omnibus sit felix.

QUI NO TÉ PA MOLTAS SE'N PENSA. ref. Denota que la necessitat fá rumiar molt al home. *Mas diçam un hambriento que cien letrados.* Ingenii vires cogit intendere egestas.

QUI NO TÉ PA QUE NO CRIE CA. ref. Ensenya que tothom déu arreglar-se á sas rendas, y no contrareer empenyos indeguts per gastos excessius. *A quien no le sobra el pan, que no orís can: quien no tiene pan, que no cris can.* Te ipsum non habes, canes alis.

QUI TÉ PA SECH QUE FASSE SOPAS Y QUI TÉ PA VU QUE FASSE ROSTAS. ref. Denota la indiferéncia y poch cuydado que algú té en los asuntos ó penas de altre. *Con su pan se lo coma. A quien Dios se la dió San Pedro se la bendiga.* Pro se quisque nitetur.

REPARTIRSE COM Á PA BENETT. fr. Distribuir en proporcions molt petites. *Repartirse com pan partido.* Minutatim distribui.

SÉR MÉS VELL QUE 'L MAL PA. fr. fam. ab que 's denota que alguna cosa ja es antigua. *Ser mas viejo que la sarna ó que el repelon ó que prestamo en cuarto.* Scabie antiquiorem esse.

SÉR PA Y MEL. fr. met. Sér una cosa molt tolerable respecte de altra. *Ser tortas y pan pintado.* Levia hæc sunt, majora videbis.

SI TENS PA SECH, FESTE SOPAS; SI NO TENS PA, NINGÚ TE'N DONARÁ. ref. Aconsella no confiar en lo socoro de altres. *A son de parientes, busca quemriendes.* Mendico ne parentes quidem amici sunt.

TENIR PA. fr. fam. Haber rebut algun mal de molta consideració ó difícil de remediar. *Tener ó llevar que lamer ó que rascar.* Damnum idque gravissimum periclitari.

TENIR PA AL ULL. fr. met. TENIR PEGA ALS ULLS.

PAARCIÓ. f. ant. PARTICIÓ.

PABELLÓ. m. Tenda de campanya. *Pabellu.* Tentorium, ii. || Sobrecel, espècie de cortina que termina per dalt en punta, y serveix per los llits y per adorno de tronos, etc. *Pabellon.* Compæum, æi. || Bandera gran ab las armas del regu, que porta la nau que mana alguna escuadra. *Pabellon.* Navale vexillum. || met. Emparrat, gloria y cosas semblants. *Pabellon.* In tentorii forma arcuatæ, cameratæ frondes. || pl. Habitacions que hi ha en las fortalesas y plassas de armas pels oficials. *Pabellones.* In arcibus præfectorum tentoria.

|| Contribució que 's paga en algunas ciutats per que sian exempts de allotjar tropas per las cam. *Pabellones.* Tributum propter hospitii immunitatem.

PABELLÓ REAL Ó DEL PRÍNCIP. *Pabellon real.* Angustale, is; regium tentorium.

PABORDE. m. Prepòsit de alguna comuni. *Paborde.* Ecclesiastici sodalitatii præpositus. || En la iglesia metropolitana y en la universitat de València es un títol de honor que s'adona á algunas cátedrachs de teologia, cánons ó dret civil, que tenen cadira en lo chor després dels canonges, y porten hàbits de tals. *Paborde.* Theologiæ vel juris publicus professor hoc titulo honoratus.

PABORDIA. f. Dignitat de paborde, 'l dret de los fruyts de dita dignitat y 'l territori en reibeix. *Pabordia.* Præpositura, æ; eccle-præposituræ ditio.

PABORDÉ. m. PABORDE.

PALO. m. Menjar, aliment. *Pábulo.* Pabulum. Sustento, manteniment de las cosas als. *Pábulo.* Pabulum, i.

AQUI. ter. CAP AQUI.

PAO. f. ant. CONVENI, PACTE.

PONAR. v. a. ant. PACTAR, CONVENIR.

P. Primera persona del present de indicar *PAGAR.* *Pago.* Solvo.

P. n. p. de home. *Paciano.* Pacianus, i.

PACIENCIA. f. Virtut que ensenya á sufrir.

P. Patientia, æ. || Sufriment, constància,

P. *Paciencia.* Patientia, æ. || Espera,

P. sossego. *Paciencia.* Expectatio, nis. || Llen-

P. rdansa, patxorra. *Paciencia.* Mora, æ. ||

P. erveix pera exhortar á la conformitat en

P. lls. *Paciencia.* Patientiam habeas. || Planta.

P.

PACIA NON GRUNYATIS, DIGUÉ 'L GAT Á LA RATA.

PACIÉNCIA. 5.

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL, Ó PREN PACIÉNCIA

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIÉNCIA 'S GUANYA 'L CEL. exp. Exhorta á no atropellar

PACIFICADOR, A. m. y f. Qui pacifica. *Pacificador.* Pacificator, is.

PACIFICAMENT. adv. m. Ab pau y quietut. *Pacificamente.* Pacificè.

PACIFICAR. v. a. Posar pau entre desavin-guts. *Pacificar.* Pacifico, as. || met. Apaciguar, sos-segar. *Pacificar.* Paco, as. || v. n. Tractar de fér paus, demanantlas ó desitjantlas. *Pacificar.* Condi-tiones pacis tractare.

PACIFICAT, DA. p. p. *Pacificado.* Pacatus.

PACÍFICH, CA. adj. Quiet, sossegat, amich de pau, *Pacífico.* Pacificus. || Lo que no té oposició, con-tradicció ó alteració en són estat. *Pacífico.* Pacificus.

PACOTILLA. f. Porció de género que algun particular envia al comers de América. *Pacotilla.* Tenue commercium.

PACTAR. v. a. Ajustar, estipular, fér pactes y condicions. *Pactar, paccionar.* Pango, is, paciscor, eris. || CAPITULAR.

PACTAT, DA. p. p. *Pactado, paccionado.* Pactus.

PACTE. m. Ajust, conveni, tracte. *Pacto.* Pactum, i. || Conveni ab lo dimoni pera lograr alguna cosa, com creuhen los ignorants. *Pacto.* Cum dæ-mone pactum. || Condição, requisit que's posa en algun contracte. *Pacto.* Conditio, nis.

AB PACTE Y CONDICIÓN. m. adv. *Con la precisa con-dicion.* Ea sub conditione.

APARTARSE DEL PACTE. fr. No voler estar á lo pactat. *Salirse.* A pacto discedere.

DONARSE Á PACTES. fr. Cedir algú de són empen-yo ú opinió, convenint á transigir. *Darse á partido.* Cedere.

PACTEJAR. v. a. PACTAR.

PACTEJAT, DA. p. p. PACTAT.

PACIONAR. v. a. PACTAR.

PADALLÁS. m. ter. TEST.

PADÁS. m. Tros de roba. *Pedazo.* Cento, nis. || Tros de roba cusit á altra de vella. *Remiendo.* Sarcimen, inis. || Adob ó remiendo que's fá en qualsevol cosa. *Remiendo.* Superadditum quid. || RETALL. || pl. Los trossos de vestit ó roba dolenta que penjan. *Harapos, andrajos, calandrajos, aram-beles, arrapiezos, pringajos.* Discissus, obsoletus pannus.

PADÁS DE BURRO. loc. fam. TROS DE ASE.

FÉR PADASSOS. fr. FÉR TROSSOS. *Hacer pedazos, gi-rones.* Laceró, as.

POSAR UN PADÁS. fr. Cusir un tros de roba á la vella pera compóndrerla. *Echar un remiendo.* Laceræ vesti pannum assuere.

PADASSAR. v. a. APADASSAR.

PADASSET. m. d. *Pedazuelo.* Pannulus, i.

TRAUREN LOS PADASSETS AL SOL. fr. met. Fér pre-sents los defectes de algú. *Sacar los trapos al sol.* Alicujus defectus patefacere.

PADASSOT. m. Padás vell. *Andrajo, trajo, trapajo, calandrajo.* Pannus lacer.

PADELLÁS. m. ter. TEST.

PADRASTRE. m. Lo casat ab dona que té filla

d'altre marit. *Padrastró*. Vitricus, i. || Enemich, repel prop de las ungias. *Padrastró, respingon*. Reduvia, æ. || met. Destorb, obstacle. *Padrastró*. Obstacleum, i.

PADRI m. Qui té la criatura quant la batejan. *Padrino, padre de pila*. Lustricus pater. || Lo de confirmació. *Padrino*. Confirmationi adoptivus pater. || Qui assisteix y acompanya á altre en algun acte literari ó funció pública, com en la consagració de bisbes, en la celebració de la primera missa, etc. *Padrino*. Patronus, i. || Protector en las justas, torneigs y desafíos. *Padrino*. Patronus, patromachus, i. || met. Afavoridor, protector. *Padrino*. Protector, is.

PADRINA f. La dona que té la criatura en lo baptisme y confirmació. *Madrina, padrina*. Lustralis mater. || La de la boda. *Padrina*. Pronuba, æ. || ter. ÁVIA. || La dona que protegeix á alguna persona en sas pretensions. *Madrina, padrina*. Patrona, æ.

PADRINATGE m. L'acte de assistir lo padrí al baptisme. *Padrinazgo*. Patrocinium, ii. || Lo títol ó càrrech de padrí. *Padrinazgo*. Patroni officium.

PADRINEJAR v. a. Fèr de padrí. *Apadrinar*. Patrocinor, aris.

PADRÓ m. Columna ó piràmide de pedra ab alguna inscripció pera perpétua y pública memòria. *Padron*. Cippus, i. || ant. Nom que donava l'esclau al qui li havia donat llibertat. *Padron*. Patronus, i. || La llista que's fa en los pobles pera saber los noms y número de vehins. *Padron*. Civium census. || Llista dels contribuyents y de las contribucions. *Cabazon*. Tributorum recensio.

PADRUSCADA f. PEDREGADA.

PADUÀ, NA adj. Natural de, y lo pertanyent á Pàdua. *Paduano*. Patavinus.

PAELLA f. Eyna de ferro ó aram rodona ab lo sol pla, ab alguna disminució en la part inferior y un mànech llarch pera poder fregir sèns cremarse. *Sarten*. Sargato, inis.

PAELLA DE MAR. Peix, caragol de mar ovalat, xalto, aprimat y quasi pla per un de sos extrems, y per l'oposat més alt y armat de un llabi, en la vora del qual hi té una sèrie de forats. *Oreja marina*. Haliotis, is, auris marina.

QUÍ TÉ LA PAELLA PEL MÀNECH, FÁ ANAR L'OLI ALLÀ ABONT VÓL. ref. Ensenya que algunas vegades los respectes de amistat ó parentiu fan tòrcer la justícia. *Quien padre tiene alcalde, seguro va á juicio; quien tiene alforjas y asno, cuando quiere va al mercado*. Justitiam amicitia frangit.

TENIR LA PAELLA PEL MÀNECH. fr. met. Tenir lo principal maneig y autoritat en qualsevol dependència ó negoci. *Tener el cucharón ó la sartén por el mango; tener el timón*. Clavum tenere.

XIULAR LA PAELLA. fr. Fèr ruidó alguna cosa, com lo tocino, etc. quant se frageix ó cou en la paella. *Chillar, chirriar la sartén*. Strideo, es.

PAELLADA f. Lo que cab en una paella. *Ser-*

tenada. Frixura, æ. || Conjunt de coses fregides á la paella. *Fritada, fritura, frito*. Frixum, i.

PAELLADA DE CERVELLS. Conjunt de ells fregits en la paella. *Sesada*. Cerebri medulla frixa.

PAELLASSA f. aum. *Sartenaza*. Sargato grandior.

PAELLETA f. d. *Sarteneja, sarténica, illa, ita, padilla*. Sargatuncula, æ.

PAER m. REGIDOR. || Pacíficador. *Paciarío*. Pacifer, i, paciarius, ii.

PALFÓ m. Lo cel ras de la corona de la coraisa. *Sofio, pafon*. Laonnar, is.

PAGA f. La acció de pagar. *Paga, pago, pagamiento, solucion, satisfaccion*. Solutio, nis. || Correspondència al amor ó benehici. *Paga*. Solutio, nis. || Estipendi, salari. *Paga*. Stipendium, ii, merces, edis. || Satisfacció de la culpa ó delictó. *Paga*. Pœnæ satisfactio. || La quantitat ab que's paga. *Paga, pago*. Soluta res. || Recompensa, premi. *Pago*. Merces, edis.

PAGA ADELANTADA. La part del salari ó sou que's dona anticipadament á algú á compte de lo que acreditarà, ó que ja se li deu. *Socorro*. Pecunie solvendæ pars soluta.

PAGA MORTA. La que no's cobra. *Paga muerta*. Stipendia intermissa.

PAGA Y SENTAL. loc. La alhaja ó diners que s'entregan per seguretat de algun contracte. *Señal, prenda*. Arrha, æ.

CAUREN LA PAGA. fr. Arribar lo temps en que deu pagarse. *Caer, vencer la paga*. Venire.

DONAR Ó DEIXAR PAGA Y SENTAL. fr. Adelantar una part del preu en prova de que's mantindrà en lo tracte, y sinó ho pert. *Dar señal*. Arrham dare.

EN PAGA m. adv. En satisfacció. *En pago, en recompensa*. Retributionis causa.

FÈR PAGA DE ALGUNA PERSONA Ó COSA. fr. Contar ab ella per algun fi. *Contar con alguna persona ó cosa*. Alicui fideri.

JA SE'N HA PORTAT Ó JA TÉ LA PAGA Ó LA SEVA PAGA. exp. Denota que algú ja ha suferit la pena de alguna falta. *Ya lleva su merecido; á cada puerco le viene su san Martín*. Malefacti pœnas talit.

PÈRDRE LA PAGA Y SENTAL. fr. Acceptar ó conseguir alguna alhaja ó quantitat pera seguretat de algun contracte. *Prender*. Pignus accipere.

QUI SERVEIX, PAGA MEREIX. ref. Denota que á cada hu se li deu pagar sòn treball. *Harto pide quien sirve: el abad de lo que canta yanta*. Qui benè servit hero, vel mutu præmia poscit.

TOTAS LAS PAGAS NO CAUEN PER SAN JOAN, ALGUNAS NE CAUEN PER NADAL Ó ENTRE ANY. ref. Denota que encara que no's pague luego 'l mal que s'ha causat, ja vé la ocasió en que's paga. *Algun día me lo pagarás*. Quandocumque mihi pœnas dabis.

VÈURE LA PAGA AL ULL. fr. Explica la facilitat ab que s'executan las cosas y s'fa 'l treball quant hi ha seguretat de la prompta recompensa. *Ver la paga al ojo*. Spe proxima frui.

PAGÀ, NA. m. y f. Índol, ídolatra, gentil. *Paganus*. Ídolatra, m. || adj. Lo que pertany al paganisme y als pagans. *Paganus*. *Paganus*. || fam. *PAGANT*.

PAGABLE. adj. Lo que's deu ó pòt pagar. *Pagadero*. *Solveas*.

PAGADOR, A. adj. Lo que's deu pagar á cert temps y ab certas circumstàncies. *Pagadero*. *Solveas*. || m. y f. Qui paga ó deu pagar. *Pagador*. *Solutor*, is. || m. La persona destinada pera pagar en l'exèrcit. *Pagador de soldades*. *Castrensium pensionum mensurarius*.

AL BON PAGADOR NO LI DOLEN PRENDAS. ref. Dóna á entendre que qui vol cumplir ab lo que deu, no té reparo en donar qualsevol seguretat que se li demane. *Al buen pagador no le duelen prendas*. Bonae fidei debitor facile pignus offert.

DE MAL PAGADOR GRA Ó PALLA. ref. Denota que's deu pendrer lo que's pot per no pérderhotot. *La mala paga siquiere en paga: del mal pagador aunque sea en paga*. Ex malo nomine debitum quoquomodo modo accipere oportet.

LO BON PAGADOR DE LO DELS ALTRES ES SENYOR. ref. Aconsella la puntualitat en la paga, pas així 's trobarà lo que's necessita una altra ocasió. *El buen pagador es señor de lo ageno*. Beneficia plura accipit, qui scit reddere.

MAL PAGADOR. La persona que no sol pagar fàcilment ni puntualment lo que deu. *Mal pagador, mala paga, maua*. *Malum nomen*.

PAGADURIA. f. La casa, siti ó lloch públic ahont se paga. *Pagaduria*. *Officina solvendi deputata*.

PAGAMASTRA. f. tor. EMPLASTRE.

PAGAMENT. m. Paga. *Pagamento*, *paga*. *Solutio*, nis. || Terme, temps en que algú ha de pagar lo que deu. *Pensio*, *paga*, *pago*, *pagamento*. *Pensio*, nis. || pli Tributo, impòsit. *Pechos*. *Tributum*, i. || m. SATISFACCIÓ.

PAGANISME. m. Gentilisme, conjunt de gentils ó pagans. *Paganismo*. *Ethnici*, *orum*. || La professió supersticiosa dels pagans. *Paganismo*. *Paganitas*, *atis*.

PAGANT. p. a. Qui paga. *Pagador*, y *pagano* fam. *Solvens*.

PAGAR. v. a. Satisfere lo que's deu. *Pagar*. *Penso*, as. || Causar dreus los gèneros que s' introduheixen. *Pagar*. *Vectigalia prestare*. || Complàurer, agradar, satisfere, donar gust. *Pagar*. *Placere*, es. || Correspóndrer al afecte, estimació ó benefici. *Pagar*. *Remunerare*, as. || Satisfere lo delictu ab la pena. *Pagar*. *Penas dare*. || Costarli molt á algú conseguir alguna cosa. *Pagar*. *Ponasolvere*. || Satisfere los premis y salaris. *Pagar*. *Solvere*, is. || PAGAR, DONAR COPS.

PAGAR ANTICIPAMENT Ó ADELANTAT. fr. BASTAUBER.

PAGAR DE CONTAT Ó ENCONTINENT. fr. No quedar á deure, sinó entregar la quantitat tot seguit de

contrela la obligació. *Pagar de contado ó á dinero contante*. *Represento*, as.

PAGARNO PELS ALTRES. fr. Sufrire la pena ó càstich del mal que altre ha fet ú ocasionat. *Pagar el palo*. *Alienum culpam luere*.

PAGARLA CARA Ó AL DOBLE, Ó PAGARNO AL DOBLE, Ó PAGARLA PER LA SETENA. fr. Resultar dany considerable de la execució ó intent. *Salir caro*. *Care stare*. || Pagar ab pena ó càstich excessiu á la culpa. *Pagar con las setenas*, *pagar al doble ó doblado*. *Septuplo poenam subire*.

JO PAGO. exp. S' usa pera assegurar y ponderar que alguna cosa es certa. *A pagar de mis dineros*. *Fidejussor adstabo*.

MÉS VAL PAGAR QUE PREGAR. fr. *Mas vale pagar que rogar*. *Malo emere*, *quam rogare*.

QUI LA FÀ, QUE LA PAGUE. loc. *Quien tal hace, que tal pague*. *Qui peccavit, penas luet*.

QUI NO PAGA DE CONTAT, BEN MIRAT PAGA ALTRE TANT. ref. Explica que qui compra al fiat paga las cosas més caras pel temps que tarda en pagar. *Comprar á crédito es pagar dos veces; quien compra al fiado, paga doblado*. *Quisquis emit creditum pecunia, duplo plus solvit*.

QUI PAGA LO QUE DEU, TOT LO QUE RESTA ES SEU. ref. Aconsella la puntualitat en pagar los deutes, pera deslliurarse de las molestias y cuydados que ocasionan. *Paga lo que debes, sanarás del mal que tienes: paga lo que debes, sabrás lo que tienes*. *Debita qui solvit, curas repellit edaces*.

TÚ ME LA PAGARÀS. loc. ab que s' amenaça á algú. *Tú me la pagarás: tú vendrás al pagadero*. *Mihi penas dabis*.

PAGARÉ. m. Paper de obligació pera alguna quantitat. *Pagaré*. *Debiti syngrapha*, *rescriptum*.

PAGARSE. v. r. Estar satisfet de sí mateix. *Pagares*. *Sibi met arridere*.

PAGAT, DA. p. p. *Pagado*. *Solutus*. || adj. Content, satisfet. *Ufano*, *pagado*. *Placidus*; *gaudio exultans*.

PAGAT DE SI MATRIZ. loc. PRESUNIT.

TANT PAGAT, TANT SERVIT. loc. S' usa pera demostrar lo curt producte de algun ofici ó empleo. *Comido por servido*. *Victui tantum necessaria lucrari*.

PAGELL. m. Peix ovalat, comprimit, de un hermos color de carn que desde'l lloç s' aclara fins á terminar en lo ventre en platejat; las aletas del lloç y cua de un hermos encarnat, lo mateix lo cap; la carn comestible bastant estimada. *Pajel*, *besugue*, *brea*, *brequé*. *Erythrinus*, i.

ESTUFA PAGELL QUE'L OLI VÁ CART. loc. met. que's diu de las donas que estufan las faldillas, arreplegant ayre y sentantse de repent. *Hacer pompa*. *Vestem inflare*. || Fér vana ostentació de alguna cosa. *Hacer pompa*. *Imaniter ostentare*, *jactare*.

PAGÉS. m. Qui cultiva la terra. *Labrador*, *agricultor*. *Agricola*, m. || Qui té hisenda al camp y la cultiva de son compte. *Labrador*. *Arator*, is. || Rústich, qui viu al camp. *Labriego*. *Rusticanus homo*.

|| Qui viu en aldea. *Labrador*. Rusticus, i. || Instrument compost de una perxa dreta ab un peu, pera penjar lo llum. *Candelero*. Portica pede fundata pro lychno sustinenda. || adj. *PAGESESCH*.

PAGÉS DE CAPA NEGRA, POCH MEDRA. ref. Denota que lo que pert als pagesos es lo luxu. *Labrador de capa negra poco medra*. Manicis nitentes hereditatem assumunt.

PAGÉS DE REMENSA, y en lo antich de REMENSA. Així s' anomená als que podriam dir mussárabes catalans ó gent del camp que's quedàren després de la invasió morisca vivint entre 'ls vencedors y subjectes a ells, per despreci de lo qual foren a la reconquista durament avassallats, encara que no de un modo arbitrari sinó segons lley. *Payeses de remenza*. Pagenses redemptionis y de redimentia, en llatí bárbaro.

À PAGÉS ENREDERIT CAP ANYADA LI ES BONA Ó CAP CULLITA LI VE MÈ. ref. S' aplica als que tenen dentes pels perjudicis que's causan, com succeeix als pagesos que's prenen la cullita. *Hombre adeudado cada año apedreado*. Grandine lassa delet sua debitor arva quotannis.

AIXÍ ESTÀ 'L PAGÉS ENTRE DOS ADVOCATS COM LO PAGELL ENTRE DOS GATS. ref. Adverteix que s' eviten quant se pugan las disputas, plets y dissensions, pels costs y gasols que portan en sí, fins al qui logra son intent. *El vencido vencido y el vencedor perdido*; así está el labrador entre dos abogados, como el pagel entre dos gatos. Victoris exhaustis viribus, victo æqualis.

LO PAGÉS Á LA TERRA Y 'L MILITAR Á LA GUERRA. ref. CADA HU DE SON OFICI.

LO PAGÉS SEMPRE HA DE ESTAR PROP DELS QUE FA TREBALLAR. ref. QUI TÉ MCSSOS, etc.

PAGESA. f. La dona que cultiva la terra, y la muller del pagés. *Labradora*. Agraria foemina.

PAGESESCH, CA. adj. ant. Propi de ó pertanyent al pagés. *Labradoresco*. Rusticus, rusticanus, colonarius.

PAGESET. m. d. *Labradorcillo, co, to*. Parvus agricola. || Qui ab poch candal cultiva pera sí algunas terras. *Labrantin*. Tenuis fortunæ agricola.

PAGESIA. f. Casa de camp pera 'ls pagesos. *Alqueria; casa de labrador*. Villa, æ. || ant. *RUSTICITAT*.

PAGESÍVOL. adj. ant. *PAGESESCH*.

PÀGINA. f. Plana, cara de la fulla de algun llibre. *Página*. Pagina, æ.

PAGINACIÓ. f. La acció de pagar. *Paginacion*. Paginatio, nis. || Série de números de las páginas de un llibre. *Paginacion*. Foliorum numeratio.

PAGINAR. v. a. y r. Numerar las páginas de un llibre. *Paginar, foliar*. Paginas enumerare.

PAGO. m. Entrega del diner que's dén. *Pago*. Solutio, nis. || Recompensa, premi. *Pago*. Remuneratio, nis. || Contribució, tribut. *Pago, tributo, alcabala*. Tributum, i. || Aucell natural del país de la India oriental, un dels més hermosos per la di-

versitat de colors; té la cua de dos poms de larch, verda ab visos de color de or y blau, ab una clapa vola en los extrems, composta de círculs concentrics, pardos, blaus y daurats, y en mitj una clapa de blau de safr ab visos de vert de esmeralda; sobre 'l cap té un monyo ó plomall de plomas verdas ab visos de or: la femella es un poch més petita, de color cendrós ab visos verts en lo coll, y no té cua. *Pavon; pavo real*. PAVUS, i, pavo, nis. || ant. *GALLDINDI*.

DONAR LO PAGO. fr. iron. Correspóndrer malament als beneficis ó serveys rebuts. *Der el pago*. Perperam retribuere.

EN PAGO. m. adv. En satisfacció, descompte ó recompensa. *En pago*. Solutionis vel retributionis causa.

ENVANIT COM UN PAGO. exp. fam. que s' aplica al qui presumint que val més que altres, desdenya sa companyia. *Engreido como gallo de cortijo*. Fastosus, elatione inflatus.

PAGODA. f. Temple dels ídols entre 'ls indis del orient, y solen anomenar així al sacerdot de ell y al ídol. *Pagoda*. Delubrum, i.

PAGUAR. v. a. y derivats. PAGAR; 2.

PAHER. m. Nom de cada un dels quatre representants que en temps del rey D. Jaume componia lo magistrat municipal de Barcelona. *Irenarca*. Irenarcha, æ. || CÓNsul, CONSILLER, JURAT. 2.

PAHIBLE. adj. Lo que's pót pahir. *Digerible*. Quod digeri potest. || *APACIBLE*.

PAHIMENT. m. ant. *PAVIMENT*. || *DIGESTIÓ*.

PAHIR. v. a. Digerir. *Digerir, gastar, descocer, actuar*. Despumo, as. || met. Sufrir, tolerar. *Digerir, llevar*. Tolerar, as.

NO PODER PAHIR Á ALGÚ. fr. met. Tenirli aversió. *No poder tragar á alguno*. Aversor, aris.

TOT HO PAHEIX. loc. met. Denota que algú de res s' immuta, ó tot ho pren ab calxasa. *Todo lo convierte en substancia*. Nihil eum commovel.

PAHIT, DA. p. p. *Digerido*. Excocatus.

PAHÓ. m. ant. *PEÓ*.

PAHONADA. f. ant. Conjunt de gent de á peu ó de peons. *Peones, infanteria*. Pedestres.

PAHOR. f. ant. *POA*.

PAHORUCH, CA. adj. *PORUCH*.

PAIRA. m. náut. Una de las espécies de capa que poden ferse; y consisteix en brassejar las gábias pera barlovent, de manera que prengan vent per la cara de proa, y arriar un poch las escotas majors; y la maniobra se expressa ab la frase de fér y posarse al PAIRA. *Pairo*. Solutis velis cunctatio.

PAIRAR. v. n. náut. Posarse ó estar al paira. *Pairar, pairear*. Solutis velis cunctari.

PAIRÍ. m. ant. *PADRÍ*.

PAÍS. m. Terra, terreno, regió. *País*. Regio, nis. || pint. La pintura que representa vilas, llocs, casas de camp, etc. *País, paisaje, terrazo*. Topia, æ. || Tela ó paper pintat que posan en los vanos. *Lámina*. In tabellis pictura. || També 's pren per

la gent que habita en un país, com ser amat del país. *Pais*. Indigenæ, arum.

PAIS NATAL. Pàtria, lloch de la naixença. *Patria*, *país natal*, *tierra*. *Patria*, æ.

MUDAR DE PAÍS. fr. Passar à viure d'un país à altre. *Mudar de país*, ó *de suelo*. *Solum mutare*.

PAISÀ, NA. adj. Qui es de un mateix país ó pàtria que altre. *Paisano*. *Conterraneus*. || Qui no es militar. *Paisano*. *Incola*, æ. || Afable, y que no usa de sa autoritat ab los altres. *Llano*. *Facilis*.

PAISANATGE. m. Los paisans à diferència dels militars. *Paisanaje*, *paisanos*. *Cives*, ium. || Gent d'un mateix país. *Paisanaje*. *Territori incolas*.

PAISATGE. m. Tros de país en la pintura. *Paisaje*. *Topia*, æ.

PAIXAR. v. n. ant. *PASTORAR*, *MENJAR*.

PAIXIMENT. m. ant. *PAST*, *PASTURA*, *MENJAR*.

PAL. m. Barra, bastó llarch y gros. *Palo*. *Palus*, i. || **PUNTAL, ASPRA.** || met. *ESTAFEM*. || Costell abont posen los críminosos à la vergonya, ó 'ls membres de algun sentenciats per escarment. *Bollo*, *picola*, *palo*. *Altra columna vel crux*. || La línia que puja ó baixa més quel cos de la lletra y la tanca, com la d, p, etc. *Palo*. *Litteræ presidentia*. || naut. *ARBRE*.

POSAR EN UN PAL Ó COSTELL. fr. *ENJAR*. 1. || **POSAR À LA VERGONYA.**

PALA. f. Instrument de una fulla plana de fusta ó ferro ab un mànec llarch, pera palejar lo blat, ficar lo pa al forn, etc. *Pala*. *Pala*, æ. || Entre estampers la part llevadissa de la galera. *Volanders*. *Tabella*, æ. || En lo joch de pilota 'l tros de post com de dos tercias, ab un mànec que's va aixamplant à proporció, fins à terminar la pala en una espècie de semicercle: se forra de pergamí agafat ab cola, pera que 'la cops no la fassen malbé. *Pala*. *Pala lusoria*. || En lo joch de la argolla un instrument de fusta de una colzada de llarch, un poch cóncav y acaualat, ab son tall en la punta, y un mànec curt. *Pala*. *Palmlula lusoria*. || En las sabatas la part de sobre. *Empella*, *pala*. *Extimum calcei obstragulum*. || La part ampla del rem. *Pala*. *Tonsa*, æ. || L'ample y pla de las dents. *Pala*. *Brochitas*, atis. || **VISERA.** || met. Astúcia, artimanja. *Pala*. *Solertia*, æ. || **PICADOR.** 8. || **CASSOLETA.** 4. || Entre llapidaris la part del metall abont se encastan las pedras. *Pala*. *Funda*, æ. || La de remenar lo foc en la llar. *Paleta*. *Rudicula*, æ. || **PALETA.** 2. || Pessa de la montera que abaixantla tapa la cara. *Papahigo*. *Cucullus*, i. || Fulla ampla de ferro acerada ab tall, de que usen los destralers de tropa, pera remenar terra y altres usos. *Zapa*. *Pala fossoris*. || **BAQUETA.** || En la litúrgia antiga era una espècie de copa ó cuberta de seda, ab que havent lo sacerdot posat tot lo necessari en l'altar, ho cubria tot. *Pala*. *Palla*, æ.

FER LA PALA. fr. met. Enganyar ab dissimulo y manya. *Meter la pala*, *hacer la mamola ó la zala*. *Versutè circumvenire*.

PARAR LA PALA. fr. En lo joch de pilota posarla ferma pera rébrer la pilota, y que ella mateixa rebote per són impuls. *Hacer pala*. *Palæ iotum firmiter accipere*.

TENIR LA PALA FORABADA. fr. Ser mal jugador de pilota. *Agujerearse la pala*, ó *estar agujereada la pala*. *Esse indoctum pilæ*.

PALACI. m. *PALÀCIO*.

PALACIÀ, NA. adj. *PLASEN*, *FALAGUER*, *TRACTABLE*, *FESTIU*.

PALACIEGO. A. adj. Qui serveix en palacio y observa són estil. *Palaciego*. *Aulicus*.

PALÀCIO. m. Casa real. *Palacio*. *Palatium*, ii, ædes regia. || Casas grans de senyors en alguns llocs, y també las casas hermosas y cómodas de alguns particulars. *Palacio*. *Venusta domus*. || Casa del senyor bisbe ó arquebisbe. *Obispatia*, *palacio episcopal* ó *obispal*. *Ædes episcopalis*.

PALÀCIO DE LA ELOQUÈNCIA. Títol de un llibre de retórica que arreglaren los jesuitas de Moguá. *Palacio de la elocuencia*. *Eloquentiæ palatium*.

PALÀCIO ENCANTAT. Se diu familiarment de la casa gran que no s'habita ó es habitada de poche. *Palacio encantado*. *Domus præstigiata*.

PALADA. f. Lo que cab en una pala. *Palada*. *Quod pala colligi potest*. || Cop de pala. *Palazo*. *lotus palæ*. || Cada cop que's dona al aygua ab la pala del rem. *Palada*. *Remigli impulsus*.

A PALADAS. m. adv. Ab molta abundància, com: venir los diners à **PALADAS**. A *carretadas*. *Copiosa*, *affluenter*.

PALADAR. m. La part superior de la boca, que cau sobre la llengua. *Paladar*. *Palatum*, i. || met. Lo sabor y gust que's percebeix del menjar. *Paladar*. *Sapor*, is. || pl. Espècie de favas ó bultos que ixen en la boca als caballs. *Paladares*. *Tumores palati*.

PALADEJARSE. v. r. Agafar lo gust de alguna cosa poch à poch, com saborejantse en ella. *Saborearse*, *paladearse*, *regodearse*. *Aliquid ligurire*.

PALADÍ. m. Héroe caballer valerós que voluntàriament en la guerra 's distingeix per sas haksanyas. *Paladin*. *Heros*, ois.

PALADIAL. adj. S'aplica à la consonant que's pronuncia en lo mitj de la boca, apromixant la llengua al paladar. *Paladial*. In medio ore expressa littera.

PALADILLA. f. *TINTA*, *ALOFÈCIA*.

PALADINAMENT. adv. m. Clara y públicament. *Paladinamente*. *Apertè*.

PALAFANGA. f. *FANGA*. || f. *PALANCA*.

PALAFANGAR. f. *FANGAR*.

PALAFRÉ. m. Caball mado en que cabalgaven las damas en las funcions públicas. *Palafren*. *Phaleratus equus*. || Lo caball en que cabalga 'l criat quant acompanya à són amo. *Palafren*. *Equus famulo deserviens*.

PALAFRENER. m. Criat que acompanya à són amo, ó que porta 'l caball del fre. *Palafrenero*. *Hippocomus*, i, *agaso*, nis.

PALAFRENER MAJOR. Lo segon en las caballerissas reals, que té per lo fre al caball en que puja 'l rey. *Palafrenero mayor.* Equi regii ductor.

PALAMALL. m. Joch semblant al que s' anomena MALL, y alguns lo prenen per aqueix mateix. *Palamallo.* Sphæristerium malleare.

PALAMENTA. f. Conjunt de rems de una nau. *Palamenta.* Remi, orum.

ESTAR BAIX Ó SOTA LA PALAMENTA. fr. met. Estar subjecte algú á que fassen de ell lo que vullan. *Estar debajo de la palamenta.* Alieni juris esse.

PALANCA. f. Barra, pal de fusta ó ferro pera alçar ab facilitat coses de molt pes. *Palanca.* Scutula, æ. || Biga que s' posa de part á part de riu pera passar. *Puente de palo.* Ponticulus ligneus. || La composta de dos fusts, un dret y altre corb units, que s' usa en las tahonas. *Bayal.* Vectis, is. || náut. Pót considerarse aplicable á qualsevol agent material que contribueix á qualsevol moviment. *Palanca.* Vectis, is. || náut. BOTADOR. || Corda grossa que passa per una corriola que está en la punta de la vela, y per altra cusida en lo ters de la verga pera issarla. *Palanca.* Vectis, is. || met. Protecció. *Apoyo.* Patrocinium, ii, castellum, i.

POSAR PALANCAS. fr. Col·locarlas en lo punt de apoyo pera alçar coses de molt pes. *Apalancar.* Vectes supponere.

PALANGANA. f. Gibrella pera rentarse las mans. *Aljofaina, palancona, palangana.* Malluvia, æ, pelvis, is.

PALANGÓ. m. La plata que tenen en lo contrast, pera comprovar la que hi portan á marcar. *Parragon.* Argentum purissimum.

PALANGRE. m. Corda de cánem de tres, quatre ó cinch líneas de gruixària, de la qual penjan de tant en tant altres cordetas ab hams en sos extrems pera agafar congres y peixos grossos. Aquest art se cala principalment en paratges molt fondos en que nos pót usar dels filats, y está sostingut per dos suros que nadan. *Espinel, palangre.* Funis piscatorius.

PALANGRÓ. m. En lo dialecte dels pescadors de llevant es diminutiu de palangre. *Palangron.* Funiculus piscatorius.

PALANGREERO. m. PALANGRE.

PALANQUEJAR. v. n. met. No determinarse, titubejar. *Titubear, vacilar.* Vacillo, as.

PALANQUÍ. m. náut. Corda, lo cap de la qual se fica en lo ters de la vela major y trinquet pera issar. *Palanquin.* Ad vela levanda rudens.

PALATÍ. m. Nom que's donava als que tenian ofici principal en palácio; en Alemanyia es títol de dignitat, que correspon al de capitá general. *Palatino.* Palatinus princeps. || adj. Cosa del palácio ó dels palaciegos. *Palatino.* Aulicus, palatinus.

PALATINA. f. Adorno á modo de corba'ta que portavan las donas al coll en l' ivern. *Palatina.* Fascia palatina.

PALATINAT. m. Dignitat y territori dels pa-

latins de Alemauya. *Palatinado.* Dignitas, dñtis palatinorum.

PALATGE. m. ant. MILLATGE. || PALENG.

PALATÍS. m. *Palenque.*

PALATRECA. m. y f. Astut, enganyador. *Embrallon, embrollador, cachivache, zascandil.* Cavilator, is.

PALAU. m. PALÁCIO.

PALAU DE LLEBRAS. ant. LLAS.

PALCO. m. Tablado ahont se col·loca la gent pera véurer alguna funció. Ara s' anomenan així 'ls aposentos ab barana en los teatros y plassas de toros. *Palco.* Parvum tabulatum ludis spectandis deserviens.

PALEIG. m. Obra de palejar lo blat, etc. *Despajo.* Purgatio, nis.

PALEJADOR. A. m. y f. Qui treballa ab pal ó usa de ella. *Paleador.* Pala laborans.

PALEJAR. v. a. Ventar lo blat ab la pala. *Apalejar, palejar, traspalar, despajar.* Batillo messum frumentum agitare.

PALEJAT. DA. p. p. *Traspalado.* Batillo agitatius.

PALENCH. m. Estacada, clos ó tancat de fusta. *Palenque.* Repallum, i.

PALENTÍ. NA. adj. Natural de, y lo pertanyent á Palència ciutat del regne de Leon en Espanya. *Palentino.* Palentinus.

PALEOGRAFIA. f. Art de llegir los escripts antichs. *Paleografia.* Paleographia, æ.

PALEÓGRAFO. m. Qui sab la paleografia. *Paleógrafo.* Paleographus, i.

PALEJ. A. m. y f. Qui paleja en lo forn. *PONER.*

PALÉS. A. adj. PATENT, MANIFEST, PÚBLICH.

Á Ó EN PALÉS. m. adv. ant. y

PALESAMENT. adv. m. Sèns empaig, publicament. *Abiertamente, públicamente, en público, paladinamente.* Palàm.

PALESTÍ. NA. adj. Cosa de Palestina, terra santa, un dels molts noms de la Siria. *Palestino.* Palestinus.

PALESTRA. f. Lo lloch ahont se lluyta ó disputa. *Palestra.* Palestra, æ. || Lloch ahont se disputa. *Palestra.* Palestra, æ. || Teatro ó lloch públich ahont s' exercitan los ingenis en la disputa y argumentació. *Palestra.* Palestra, æ. || Entre poetes es lo mateix combat. *Lucha, palestra.* Palestra, æ.

PALET. m. Pedra llisa y pelada que regularment se troba en las rieras. *Guija, guijarro, pedrilla.* Glarea, æ. || Pedra rodona y molt llisa. *Gorron, morro, morrillo.* Rotundus, non asper silex, lapis. || Cada una de las pedras llisas, rodonencas y llargarudas que's troban en los rius, rieras y torrents. *Rollo.* Silex, icia. || Joch que s' executa tirant ab un palet á dret senyal. *Tejo, Año.* Disci ludus. || Pedra plana pera jugar á dit joch. *Tejo, tejuelo.* Discus, i. || Trosset de test arredonit pera

jugar á certs jochs. *Tejuelo*. Testæ rotundum fragmen.

EMPEDRAR DE PALETS. fr. *Enguijarrar*. Lapillis sternere.

PALETA. f. d. *Paletilla*, *paleta*. Parva pala. || La del brasor. *Badil*, *badila*. Rudicula, æ. || ter. Llossa pera repartir la vianda. *Paleta*. Ferrea rudicula. || pint. Tauleta ovalada ó quadrada ab un forat en l' extrem, en que's pintors tenen col·locats per orde 'ls colors. *Tabloza*, *paleta*. Tabella pictorum. || Planxa de ferro en forma de fulla de eura ab que treballan los mestres de casas. *Llana*, *paleta*, *plana*, *palustre*. Trulla, æ. || m. MESTRE DE CASAS.

PALETADA. f. La porció de material que cab en una paleta. *Paletada*. Trulla plena.

NO DONAR PALETADA EN UNA OBRA. fr. Estar parada. *No dar pellada*. Ab opere vacare.

PALETET. m. d. *Guijarrillo*. Glareola, æ, la-pillus, i.

PALETETA. f. d. *Paletilla*. Parva pala.

PALL. m. ant. CAPA. || ant. TÀLAM.

PALIA. f. Bocí de tela blanca quadrada ab que 's cobreix lo calzer, pera que no hi cayga res durant la missa. *Hijuela*, *palia*. Palla, æ.

PALIACIÓ. f. Dissimulo, pretext. *Paliacion*. Paliatio, nis.

PALIADAMENT. adv. m. Ab dissimulo. *Paliadamente*. Dissimulativum.

PALIAR. v. a. Dissimular, encubrir. *Paliar*, *pretestar*. Pallio, vello, as.

PALIAT, DA. p. p. *Paliado*. Paliatus.

PALIATTU, VA. adj. Se diu dels remeys que s' aplican á las malalties incurables. *Paliativo*, *paliatorio*, *paleativo*. Leniens, pallians medicamentum. || Capàs de encubrir, dissimular ó pretextar. *Paliatorio*. Palliandi virtute pollens. || m. Pretex ó excusa pera encubrir ó dissimular. *Paliativo*, *paliacion*. Paliatio, nis.

PALICA. f. fam. LLÉNGUA.

PALIDESA. f. Grogor en la cara de la persona. *Amarillez*, *palidez*, *palor*. Pallor, is. || Debilitat que resulta del dejuni. *Palidez*. Jejuniū, ii.

PÁLIDO, A. adj. Groch, descolorit. *Amarillo*, *pálido*. Pallidus.

PALIDÓNIA. f. PALINÓDIA.

PALIERA. f. Lloch ahont se guardan los pá-lits. *Frontalera*. Theca, æ. || Lo march y guarició del pá-lits. *Frontalera*. Frontalis lacinia.

PALILLERA. f. Bosseta ó encaix ahont s' assegura 'l palillo. *Palillera*. Ad tibialia texenda lacinia.

PALILLO. m. Canó pera fér mitja. *Palillo*. Bacillus ad caligas texendas. || ant. ESCURADENTS. || Ploma, etc. pera tocar lo salteri ó altre instrument y 'l pal de la ploma de cer. *Palillo*. Calamus, i.

PALLOGIA. f. ret. Figura quant la dicció que acaba una sentència es inicial de la següent. *Pali-logia*. Palilogia, æ.

PALINÓDIA. f. Retracció de tot lo que s' ha dit ó fét. *Palinodia*. Palinodia, æ.

CANTAR LA PALINÓDIA. fr. Retractarse. *Cantar la palinodia*. Canere palinodiam.

PÁLIO. m. Insignia de arquebisbe que consisteix en una faixa ab várias creus blanques. *Pálio*. Pallium, ii.

PÁLIS. m. PÁLIT.

PALISSA. f. Bastonadas, garrotadas. *Paliza*; *jabon de Palencia*. Fustuarium, ii.

DONAR UNA PALISSA. fr. Donar bastonadas. *Tundir á palos*, *dar una tunda*. Fustigo, verbero, as.

PALISSADA. f. ant. PALLISSADA.

PÁLIT. m. Adorno del davant de la mesa de altar. *Frontal*. Frontis altaris ornamentum. || ant. TÀLAM. || adj. PÁLIDO.

PALITOGH. m. Pal petit y tosch. *Palitogue*, *palitroque*. Rudis, parvusque sudes.

PALITROGAS. m. y f. Se diu del subjecte despreciat de sí, peresós, mal acondicionat. *Zopo*, *zoquete*, *churrigurri*, *zampalo*. Hebes, etis.

PALL. m. ant. PAL.

PALLA. f. La cama del blat y altres grans seca y separada de la espiga. *Paja*. Palea, æ. || Lo que queda després de la batuda. *Paja*. Palea, æ. || met. Qualsevol cosa lleugera, de poca entitat ó consistència. *Paja*. Inanis, levis res. || met. Lo inútil ó rebuig en qualsevol matèria, á distinció de l' escullit. *Paja*. Rejectanea, orum. || Qualsevol brossa ó aresta petita de herba, etc. *Paja*. Stupula, æ. || La de ordi á mitj batre. *Pelaza*. Leviter detrita pallea.

PALLA DE CAMELL. Certa espècie de jonch olorós y medicinal. *Esquinante*, *esquinanto*, *paja de Meca*. Officinalis juncus.

PALLA DE LLIT. La que serveix de llit. *Paja de la cama*. Stramen, inis.

PALLA DE OR Ó PLATA. Barreta de or ó plata en brut. *Riel*. Strigilis, is.

PALLA DE SÉGOL. *Centenaza*. Secalis palea. || met. KMPALL.

PALLA LLARGA. La de ségol que se separa de la espiga sense batre. *Bálago*, *paja larga*. Stipula pallea. || PALLANGA.

PALLA VELLA. GANÀNCIA.

BÁTRE PER LA PALLA. fr. Traballar sense profit. *Trabajar de ó en valde*. Laterem lavare; operam perdere.

DORMIR Á LA PALLA. fr. Sér deschuydat. *Dormirse en las pajas*. Dessidiosum, segnem esse.

NO HAYER DONAT MAY PALLA NI CIVADA Á ALGÚ PER FALTA DE MORRAL. fr. fam. ab que's denota no conèixer á algú ó no haver tingut tracte ab ell. *No haberle echado á uno paja ni cebada*. Hand nosse. || Repren á qui gasta massa llibertat. *¿En qué bodegon hemos comido juntos?* ¿Undenam tibi mecum tanta familiaritas?

NO ESTROPESSAR EN PALLAS. fr. met. fam. No fér cas de cosas leves, no embarassarse en cosas de

poca substància. *Sin mirar, reparar, tropezar, pararse en pelillos.* *Flocos nihili facere.*

NO PESAR UNA PALLA. fr. met. Ser cosa de poca importància. *No pesar una paja.* *Nullius ponderis esse.*

POSAR PALLA A LA ESQUELLA. fr. met. Fer callar a algú en la conversació, deixant-lo sense saber que respondrer. *Atarugar; cerrar, tapar la boca; poner un tapabocas.* *Mutum, elinguem aliquem reddere.*

TOT ES PALLA. fr. loc. fam. contra aquell que parla molt y sense substància ni fonament. *Todo eso es paja.* *Meræ sunt nugæ.*

UNPLIN DE PALLA. fr. met. Introduhir cosas de poca substància entre las importants. *Meter ripio.* *Infarcire verba.*

VÉCREU UNA PALLA EN LOS OJOS DELS ALTRES, Y NO VÉCREU UNA BIGA EN LOS SEUS. ó **VÉCREU UNA PALLA DAMUNT DELS ALTRES Y NO VÉCREU UNA BIGA DAMUNT SEC.** ref. Explica ab quanta facilitat se reparan los defectes dels altres y 's descuydan los de cala hu. *Ver la paja en el ojo ajeno, y no ver la biga en el suyo.* *Videl festuculam in oculo fratris sui, et trabem in oculo suo non videt.*

PALLADA. f. Decocció de palla y sagó que's dona á las cabalcaduras pera engreixarlas. *Pajada.* *Paleatum pulmentarium.*

PALLANGA. m. fam. Perxa, persona alta y prima. *Varal, paja larga, perigallo, langaruto, tagarote, gambalua, gansaron.* *Homo procerus. prolongus.*

SÉR UN PALLANGA. fr. fam. Ser molt alt y prim. *Ser mas largo que mayo.* *Perlongum gracilemque esse.*

PÁL-LAS. f. mit. MINERVA.

PALLASSO. m. Graciós entre volatins. *Arlequin, payaso.* *Mimus ridiculus.*

PALLATER. m. ROBAVELLER. || Qui trafica ab palla. *Pajero.* *Asportator paleæ.* || **PALLER.** || REGATÓ.

PALLER. m. Munt de palla sostingut per un pal en lo centro. *Almar, almiar; niara.* *Palearium, ii.* || **PALLISSA.** || REGATÓ. || ROBAVELLAYRE.

PALLERA. f. S'aplica á la forca que serveix pera girar la palla. *Pajera.* *Furca pallearia.*

PALLERIA. f. Botiga ó parada de robaveller. *Ropavejería, roperia.* *Scrutarium, ii.* || L'art ú ofici de pallar. *Ropavejería.* *Scrutarium vestium ars.*

PALLETA. f. d. *Pajuela, pajilla, ica, ita.* Minuta palea. || **BRUSCA.** || ant. **LLUQUET.** || pl. Joch de sort. *Pajas.* *Paleæ, arum.*

PALLETA DE OR. Granel de or que's troba en las minas, etc. *Grano.* *Auri bracteola.*

PALLETA ENVESCADA. VERGA DE VESON.

FÉR Ó TRÁUREU Ó JUGAR A PALLETAS. fr. Fér sorts sobre alguna cosa, amagant tantas pallas desiguales quants són los jugadors, y guanya qui tráu la més llarga. *Echar pajas.* *Stipulis sortem querere.*

POSAR Ó TENIR PALLETA A ALGÚ. fr. fam. Tenirli quimera. *Tener hipo, ojeriza, tirria, enemiga.* *Ingensum alicui esse.*

TIREU A PALLETAS? lec. **DONARSE LAS MANOS.**

PALLIA. f. ant. Vestits que distribuian los prínceps a sos magnats. *Pallio.* *Pallium.*

PALLIFORROS. m. pl. PERIFOLLOS.

PALLISSA. f. Lloch abont se guarda la palla. *Pajar.* *Palearium, ii.* || Lloch al costat del estable, pera tenir la palla a ma. *Pajar, pajera.* *Palearium, ii.* || met. **PALISA.** || Lloch ó depòsit de herba seca. *Beuil.* *Fœnile, is.*

PALLISSADA. f. Estacada. *Estacada, empalizada.* *Vallum, i.*

PALLÓ. m. **PALLOLA.**

PALLOFA. f. etc. **PELLOFA.**

PALLOFASSA. f. ter. **BROSA.**

PALLOL. m. **PATOL.**

PALLOLA. f. La quantitat de or ó plata afuada que resulta del ensaig, ab la que s'averigua de quina lley es. *Pallow.* *Aurum vel argentum paratum.*

PALLÓS, A. adj. Lo que es de palla ó ne té molta. *Pajoso.* *Palearius.*

PALLOSETA. f. **PELLOSETA.**

PALLOT. m. La palla despreciada que's posa i pudrir. *Suelos. pajuzo y pajuz, p.* *Ar.* *Rejectionem palea.*

PALLUCAR. v. a. Aprofitar las micas com fan las gallinas buscant. *Pellizar.* *Subripio, is.*

PALLUCH. m. La primera palla que's tráu de la batuda. *Paja.* *Palea, æ.*

PALLÚS. m. Lo rebuig ó lo que queda de la palla llarga. *Pajaza.* *Stranem paleatum.* || **ROST,** **GANÀPIA.**

PALM. m. **PAM.**

PALMA. f. Ram del palmer compost de fulles de un peu de llach col·locadas al costat: s'usa en la festivitat del diumenge de rams. *Palma.* *Palma, æ.* || Cada una de las fulles de que's compon dit ram. *Palma.* *Palma, æ.* || **PÁLMELL.** || **PALME,** **PALMERA.** || La part del casco de la bèstia desde la segona tapa fins á la quarta. *Palma.* *Equi ungula pars.* || Insignia del triufo, de la victòria y del martiri. *Palma.* *Palma, æ.* || La mateixa victòria ó triufo. *Palma.* *Palma, æ.* || f. **PALA.** 6.

PALMA-CRISTI. Planta de sis peus de alsària, grossa, llenyosa, vuyda, plena de rams per la part superior, y cuberta de una pols blanca que apar la rina. *Palma-Cristi, y ricino vulgar.* *Palma-Cristi, ricinus vulgaris.*

ALCANSAR LA PALMA. fr. Lograr lo primer lloch. *Alcanzar la palma.* *Primus palmam agere.*

DONAR LA PALMA. fr. Confessar per superior a algú. *Dar la palma ó la bandera.* *Cedere alicui; locum dare.*

PORTAR EN PALMAS. fr. met. Complàurer, donar gust a algú. *Llevar ó traer en palmas.* *Alicui omnino indulgere.*

PORTARSE 'N LA PALMA. fr. Merèixer l'aplauso general, aventatjar. *Llevarse la palma ó lo mejor.* *Ceteris præstare; palmam ferre; bravium adipisci.*

PALMADA. f. Cop donat ab lo palmell de la ma. *Palmada*. Alapa, æ. || pl. Picament de mans. *Palmadas, palmoteo*. Imbrex, icis; manuum plausus.

DONAR PALMADA. fr. ant. naut. Simbol de compromís de fidelitat del mariner á sòn capitá equivalent á escriptura pública. *Dar palmada, comprometerse, ajustarse*. Fidem præstare.

PALMAR. m. **PALMERAR.** || Lo que pertany al pam y á la palma. *Palmar, palmario*. Palmaris. || S' aplica á la paret mitjera. *Medianera*. Communis. || v. a. **APAMAR.**

PALMARI, A. adj. Clar, evident, manifest. *Palmario, evidente, obvio, patente*. Obvius.

PALMÁS. m. Instrument format del cap de la carda ó la mateixa carda, pera traurer suauement lo pel al panyo. *Palmar*. Dipsacus, i.

PALMATEJADOR Ó PALMEJADOR. m. Entre estampers tros de fusta quadrada de quatre dits de ample y un de gruix ab que s' igualan las lletres de motllo, posantlo sobre de ellas, y picant suau ab un martell. *Tamborilete*. Typographica tabula æquare.

PALMATEJAR Ó PALMEJAR. v. a. Entre estampers posar iguals las lletres del motllo ab lo palmejador. *Tamborilear*. Typos ictibus æquare.

PALMATÓRIA. f. Candelero ab mánech. *Bujia, palmatoria*. Manuale candelabrum. || ant. Herba. *CANTAFERRA*.

PALMEJAT, DA. adj. S' aplica als peus dels aucells, com ocas, ánechs, etc. que tenen los dits units ab una membrana. *Palmeado*. Digitis pellica conjunctio. || f. bot. Nom que's dona á la fulla que's divideix en várias rallas divergents fins lo mitj ó un poch més avall, com lá de la passionera blava. *Palmeada, palmiforme*. Palmiformis.

PALMELL. m. L' interior de la ma desde la munyeca fins als dits. *Palma*. Vola, palma, æ, hir indecl.

COM AB LO PALMELL DE LA MA. m. adv. Fácilment. *Como por la palma de la mano*. Fácilè.

UNTAR LO PALMELL DE LA MA. fr. mej. Donar diners pera mórur á fér alguna cosa. *Untar; untar el carro ó las manos*. Muneribus delinire; pecunia demulcere.

PALMER. m. Lo qui per vot, devoció ó penitència visitava 'ls llochets sants de la Palestina. *Palmero*. Pius locorum Palestinæ sanctorum peregrinus. || y

PALMERA. f. Arbre del Àssia y África, cultivat en várias parts de Espanya, de uns quaranta peus de alt, de flors blanques que naixen en la arrancada de las fullas, y detrás de ellas en las femellas naix lo fruyt dit dàtil; produheix las flors femellas en diferent cama que las mascles, y no produheixen fruyt si no hi ha á certa distància un arbre de flors mascles ó no li lligan las flors mascles, que 's cullen en enfiladas pera dit efecte. *Palma, palmera*. Palma, æ. || Qui cuyda de las palmas. *Palmero*. Palmarum curator.

PALMERAR. ms. Lloch plantat de palmeras. *Palmar*. Palmétum, i, palmar, is.

PALMETA. f. d. *palmita*. Palmula, æ. || Féru-la; paleta ab forals ab que's mestres castigan als noys en lo palmell de la ma. *Férula, palmeta, palmatoria*. Ferula, æ. || y

PALMETADA. f. Cop donat ab la palmeta. *Palmeta*. Ferulæ ictus. || L' acte de picar ab lo palmell de las mans, com sól ferse per aplaudir. *Coqueta, palmoteo*. Manuum plausus.

PALMÍPEDO, A. adj. Se diu del aucell que nada com l' ánech. *Palmipedo*. Palmipedus.

PALMIRENO. m. Herba. *ROLDÓ, SUMACH*.

PALMOTejar. v. n. Picar de mans per regositj ó aplauso. *Palmtear, palnear*. Manibus plaudere.

PALMOTejAT, DA. p. p. *Palmeado*. Manibus plausus.

PALOMA. f. Aucell. *COLOM*. || naut. Dos gassas que passen per la verga, ahont se fan fermas las ostagas pera issar. *Paloma del recamento mayor y trinquete*. Funes nautici quidam. || f. Tros de llibant que passen los corders de cap á cap del fil pera ferli cáurer las arestas y pulirlo. *Pulidor*. Funis filo lævigando.

BLANCH COM UNA PALOMA. loc. **BLANCH COM UNA TOFA DE NEU.**

FINS LAS PALOMAS TENEN FEL. ref. Denota que una persona per quieta y mansa que sia, disgusta també algunas vegadas. *Cada pajarito tiene su higadito: cada pajarilla tiene su higadilla: cada pajarillo tiene su higadillo*. Etiam capillus habet umbram suam; formicæ suæ bilis inest.

PALOMADURAS. f. pl. naut. Las costuras que's fan de la vela ab relingas de distància. *Palomaduras*. Veli suturæ.

PALOMAR. adj. **FIL DE EMPALOMAR.** || m. ant. **GABIER.**

PALOMBO. m. Peix de mar. *Pastinaca, frigon*. Pastinaca, æ.

PALOMER. m. ant. **MARINER.**

PALOMERA. f. naut. ant. **VELA.**

ESTAR LA NAU AB LAS PALOMERES LLARGUES. fr. naut. ant. *Estar la nave con las velas enjuncadas*. Tensa vela esse.

PALOMÍ. m. ant. **COLOMÍ.**

PALOMIDA. f. Peix semblant á la tonyina, y té la cua partida. *Palomo, palomida, palometa*. Piscis thynno similis.

PALO SANTO. m. Arbre que's cria en la Jamayca, y pertany á la família de las rutáceas. *Guayaco, palo santo*. Guayacum officinale.

PALOT. m. La línea grossa per la qual se comensa á ensenyar de esrlurur. *Palote*. Linea litterarum rudior.

PALP. m. L' acte de palpar. *Tiento, palpadura, palpamiento*. Tactus, attactus, us, tactio, attrectatio, nis. || **TACTO.**

PALPABLE. adj. Lo que's pót palpar. *Palpa-*

ble. Attractabilis, palpabilis. || Clar, patent. *Palpable*; *palmario*. Manifestus.

PALPABLEMENT. adv. m. Clara, patentment. *Palpablemente*. Manifestè.

PALPADOR, A. m. y f. Qui palpa. *Manoseador, palpador, palpatador*. Palpator, is.

PALPAMENT. m. PALP.

PALPAR. v. a. Tocar ab las mans. *Palpar*, Palpo, as. || Examinar alguna cosa tocantla. *Tentar*. Tactu experiri. || Tantejar, anar á las palpentas, á las foscas. *Tentar, palpar, andar á tientas*. Palpo, as. || met. Véurer ó conéixer clar. *Palpar*. Evidenter cognoscere.

PALPAT, DA. p. p. *Tentado, palpado*. Palpatus.

PALPAYRE. m. Qui palpa ó es aficionat á palpar. *Manilargo*. Palpo, nis.

PALPEBRA Ó PAUPERA. f. La pell guarnida de pel que tapa l'ull y s'obra y tanca. *Párpado*. Palpebra. || PESTANYA.

PALPENTAS. (Á LAS) m. adv. Palpant, sense llum. *A tientas, á ó por el tiento*. Tactu.

ANAR Á LAS PALPENTAS. fr. Obrar sense coneixement de la cosa ó á bulto. *Andar á tientas*. Incertis manibus palpare.

PALPIS. m. Tros de carn sens os, tendrum ni nirvi. *Pulpa*. Pulpa, æ. || La tallada de carn de la part que es més forta. *Pulpeta*. Frustulum carneum. || La part carnososa y rodona de algun membre, regularment en los brahons, muscles, etc. *Molledo*. Pars carnososa membrorum corporis.

PALPITACIÓ. f. y

PALPITAMENT. m. Batiment, agitació del cor y de las artérias. *Palpitacion, pulsacion*. Palpitatio, nis. || Moviment involuntari y trémul de algunas parts del cos. *Latido, palpitacion*. Palpitatio, nis.

PALPITANT. adj. Lo que palpita. *Palpitante*. Palpitans.

PALPITAR. v. n. Tremolar, móurarse continuament. *Palpitar*. Palpito, as. || Agitarse alguna part del cos interiorment ab moviment trémulo ó involuntari. *Palpitar*. Palpito, as. || Aumentarse la palpitació natural del cos per algun afecte del ánimo. *Latir, palpitar*. Palpito, as.

PALPOTEJAR. v. n. Anar á las palpentas. *Ir á tientas*. Palpo, as.

PALTRIGADA. f. TREPITJADA.

PALTRIGAMENT. m. TREPITJAMENT.

PALTRIGAR. v. n. TREPITJAR. || ESGRUNAR, ESGMICAR, ESGOCINAR.

PALUDAMENT. m. Vestit militar que usavan los romans. *Paludamento*. Paludamentum, i.

PALUIXELL. m. ant. Tela. *Tela*. Tela sic dicta.

PALUMBO. m. Peix, espècie de ostra, de tres polzadas de llarg y més de dos y mitja de ample, las closcas iguals y ralladas, sens ulls ni potas, las escatas agudas y alsadas, y en lo ventre té una espècie de canonet. *Glaucó*. Glaucus, i.

PALURDO. m. Terme de despreci que's diu de un rústich ó grosser. *Palurdo*. Palurdus, i.

PALUT. m. PELUT. 2.

PAM. m. La distància que hi ha desde la punta del dit pólzer fins á la del petit, oberta la ma, y també la octava part de la cana. *Palmo*. Palmus, i. || Joch en que tirant unas monedas contra una paret, guanya qui acerta á fér anar la sèva un pam prop de la del altre. *Palmo*. Ludus ad mensuram palmi. || fam. PAMET.

PAM CURT. Mida de pam escàs. *Palmito*. Palmas parvus.

PAM DE TERRA. Petit espay de ella. *Palmo de tierra*. Terræ brevissimus tractus.

PAM NE VAL CANA. exp. Explica 'l valor y estimació de algunas cosas, acompanyantlas ab altres majors, però menos estimables. *Mas vale onza que libra, ó mas vale onza de sangre, que libra de amestad*. Sat si bonum est; prævalet uncia pro pondo.

AB UN PAM DE LLÉNGUA. loc. Manifesta la ànsia ó afany ab que's fa alguna cosa. *Con un palmo de lengua, ó con la lengua de un palmo, ó con un palmo de lengua fuera*. Anxiè.

AB UN PAM DE ORELLAS. fr. met. Ab molta atenció. *Con las orejas tan largas*. Arrectis auribus.

AMIDAR Á PAMS. fr. que á més del sentit recte significa tenir ben examinada y coneguda alguna cosa. *Medir á palmos*. Apprimè perpendere.

ANAR Á PAMS. exp. Assegurarse, saber bé una cosa. *Medir á palmos*. Perspicere, animadvertere: cautè procedere.

DEIXAR AB UN PAM DE NAS. fr. Explica que algu ha quedat burlat en alguna pretensió que creya segura. *Dejar con tantas ó con un palmo de narices*. Spe fraudare.

FÉR UN Ó ESTAR AB UN PAM DE ORELLAS. fr. Escollar ab molta atenció. *Abrir tanto oído*. Aures arrigere.

FÉR UN PAM DE MORROS. fr. fam. Manifestar enfado y resentiment ab la cara. *Estar con tanta jeta*. Torva facie iram ostendere.

GUANYAR DE PAM EN PAM Ó PAM PER PAM. fr. Guanyar ab molta dificultat lo terreno que's disputa. *Ganar á palmos ó palmo á palmo*. Per palmos, pedetentim, lentè acquirere.

NO TENIR PAM NI QUART. fr. met. NO TENIR CAP NI CENTENER. || NO TENIR PART NI QUART.

OBRIR UN PAM DE ULLS. fr. met. Estar algu advertit, ab cuydado y vigilància pera que no 'l enganyen. *Abrir el ojo, estar ojo avizor, despabilar ó despabilarse los ojos*. Intentum esse.

POSAR UN PAM DE GREIX. fr. met. Complàurerse molt en alguna cosa. *Regodearse, deleitarse; bañarse en agua rosada*. Oblector, delector, aris.

PARLEM Á PAMS. loc. ab que's prevé que es menester explicar-se clar, y dir són parer ó intenció clarament sobre la matèria de que's tracta. *Hablamos claro*. Apertè agamus.

QUEDARSE AB UN PAM DE BOCA. fr. QUEDAR FÉT UN BABAU.

TENIR AMIDAT DE PAM EN PAM. fr. TENIR APAMAT.

TENIR TRES PAMS DE BARBA. fr. met. Sér vella la notícia que s' conta. *Tener muletas ó tantas barbas.* Jam invaluisse.

TRÀURER UN PAM DE LLÈNGUA. fr. Afanyarse excessivament en la execució de alguna cosa. *Sacar una cuarta de lengua.* Lingua aliena dicere.

PAMACARI. m. Atleta que combatia en los jocs gimnàstichs. *Pamacario.* Pammacharius.

PAMAR. v. a. APAMAR.

PAMEMA. f. Cosa de poca entitat á que s' ha volgut donar importància. *Pamema.* Futilis res.

PAMET. m. d. fam. La cara hermosa de alguna persona. *Palmo, palmito.* Os, oris, facies, ei.

PAMPA. f. PÁMPOL. || Soroll que's fá pegant ab la ma tancada en la barba. *Sopapo.* Alapa, æ.

PAMPALLUGAS. f. pl. Llumenelas dels ulls, que privan lo distingir los objectes. *Telarañas en los ojos.* Oculorum caligo.

FÉR PAMPALLUGAS. fr. Fér sombra algú, posantse devant del llum y moventse. *Hacer sombreros.* Vaga umbra lucem obtegere.

FÉR PAMPALLUGAS LOS ULLS, Y TENIR PAMPALLUGAS EN LOS ULLS. fr. met. Turbarse la vista. *Hacer los ojos telarañas.* Caligare.

PAMPANA. m. fam. ORAT, TONTO. || Veu jocosa que s' usa familiarment pera significar una gran dignitat ó autoritat imaginària. *Archipámpano.* Jocularis dignitatis, commentitium nomen.

PAMPARRUANA. m. PERDUT, VAGAMUNDO.

FÉR LA PAMPARRUANA. fr. Vagamundear. *Heraganear, holgazanear.* Otior, aris.

TOCARSE LA PAMPARRUANA. fr. fam. Estar ocios lo qui té que fér. *Estar ó estarse mano sobre mano.* Ferias agere.

PAMPINELLA. f. Planta de camas de un peu y mitj de llarch, altas, rojenas, cantalludas, ramosas y vestidas de fullas compostas de altrás rodons y dentadas pel marge; en lo cim náixen las flors petites y á poms; lo fruyt quadrat y punxagut, y las llavors petites, llargas, de color pardo, amargas y olorosas: las fullas són medicinals, y s' usen per enciam, y 'ls grops de las arrels serveixen pera tenyir de roig. *Pimpinella.* Bipennella, æ.

PAMPLINA. f. Cosa frívola, inútil. *Pamplina,* pampringada. Futilis res.

PAMPLONÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent á la ciutat de Pampalona, capital del regne de Navarra. *Pamplonés.* Pampelonensis.

PÁMPOL. m. La fulla de la parra ó cep. *Pámpana, pámpano.* Pampinus, i. || Planxa de llautó ó de coure, que's posa en la verga de las llumeneras pera que no danye 'l llum. *Volante, pantalla.* Umbella lucernis. || PAMPOLATJE.

AL CAURER LOS PÁMPOLS. fr. AL CÁURER LA FULLA.

PLE DE PÁMPOLS. *Pampanoso.* Pampinosus.

PAMPOLATGE. m. Abundància de pámpons. *Pampanaje.* Copia pampinorum. || met. Fullaraca, adorno excessiu en lo exterior de las cosas de poca

entitat ó conseqüència. *Pampanaje.* Superfluus ornatus.

PAMPOLINA. f. Tela molt prima ab pichs y filagarsas, y ab mescla de llana, seda ó herba. *Papelina.* Subtilissima tela.

PÁMULA. f. PROPÓSIT, RESOLUCIÓ.

PAN. m. PA.

PAN PORCIN. m. ant. Herba. PA DE PORCH.

PANA. f. PANNA.

PANACEA. f. Nom que donan los apotecaris á algunas medicinas que s' administran en polvos ó píndolas per tenir eficàcia pera vários mals. *Panacea.* Panacea, æ.

PANADA. f. EMPANADA.

BONA PANADA Y MALA PRÁTIGA, PLAHER Y DE ES RÓMPERLA. refr. Que fá véurer la ventatja de apartar las malas costums ó prácticas. *A la mala costumbre quebrarle la pierna.* Cacoethes non spernere cave.

PANADELLA. f. planta. PANADELLA.

PANADER, A. m. y f. FLEQUER.

PANADERIA. f. FLEGA, PASTIM.

PANADETA. f. d. Pastelillo, pastelito, paste lejo. *Artocreas minutum.*

PANADÍS. m. Naixedura, rodadits. *Panadizo,* panarizo. Reduvia, æ.

PANAGAL. m. peix. SEBRA.

PANAL. m. BRESCAS.

PANALLET. m. d. PANELLET. || PADRASTRE, KEP. || BORREGO.

PANALLÓ. m. ter. PANELLET. || ter. EMPANADA.

PANALS. m. pl. ter. CENILL.

PANARDADA. f. Cop de panart. *Alfanzazo.* Acinace illatum vulnus.

PANAROLA. f. Insecte, cotxinilla, marieta, pastoreta, baconet, cuca de la Mare de Dén. *Cochinilla, puerca, cucaracha, porqueta.* Blatta, æ. || Insecte semblant al grill. *Curiana, corredera, cucaracha.* Forcellio, nis.

PANARRA. adj. fam. Gran menjador de pa. *Paniego, comedor de pan.* Panis vorator, edax. || met. Neci, rudo. *Sandio, panarra, bolonio, zafio, mamacallos, zambombo, porro, zamacuco, zamarro.* Bardus.

PANARRADA. f. Necedat. *Sandez, pampirolada, panderada.* Ineptiæ, arum.

PANART. m. Alfange, cimitarra. *Cimitarra,* alfanje. Acinaces, is.

PANÁS, SA. adj. fam. PANARRA, NECI.

PANAT, DA. adj. *Panado.* Panosus.

AYGUA PANADA. Aigua ab una crostela de pa torrat. *Agua panada.* Aqua panosa.

PANÁTICA. f. Provisió de pa. *Pandítica.* Embola, æ; panis copia.

PANATXO. m. PANDATXO.

PANGRAGI. m. poet. Vers compost de dos troqueos y una síl·laba més. *Pancracio.* Pancras.

PANGRÁS. n. p. de home. *Pancracio.* Pancratius, ii.

PÁNCREAS. m. anat. Cos glandulós en la part inferior del ventrell, abont s' engendra 'l succh

pancreàtic, y per un conducto que surt d' ell vá al budell primer. *Páncreas*. Pancreas, alis.

PANCREÀTICH, CA. adj. Lo pertanyent al páncreas. *Pancrático*, *pancreático*. Pancreaticus.

PANDATXERA. f. Vanitat, presumpció. *Penachera*, *penacho*. Elatio, nis, || CIMERA.

PANDATXO. m. Plomall ó altre adorno sobre'l cap. *Penacho*. Crista, æ. || Cada una de las llencas llargas de paper que'ls noys posan á cada costat de las gruas per adorno. *Gallardete*. *Aplastrapapyracea* in volatilibus comestis. || u. et. **PANDATXERA.**

PANDECOSTA. f. ant. PENTECOSTES.

PANDECTAS. f. pl. Recopilació del dret civil que'l emperador Justiníá posá en los cinquanta llibres del digest. *Pandectas*. Pandectæ, arum.

PANDÈMIA. f. Malaltia que ataca á tots los animals de un poble. *Pandemia*. Pestis omnibus populi animalibus communis.

PANDERET. m. d. *Panderete*. Tympanum minus.

PANDERO. m. TAMBORE. || Instrument format de un riscle cubert de pell á modo de un sedás, que adornat ab cascabels, castanyolas, etc., se sól usar en los balls de las aldeas. *Pandero*, *adufe*, *andullo*. Tympanum, i. || m. Se diu de la persona que'l toca. *Panderetero*. Tympanites, is.

EN BONAS MANS ESTÁ 'L PANDERO. refr. Denota la confiança en la capacitat de algú. *Está el pandero en manos que lo sabrán bien tocar*. Non ineptè agit.

PANDILLA. f. Gavella, bando, complot. *Pandilla*. Factio, nis.

SÉR DE LA PANDILLA. fr. Pertànyer á la lliga ó reunió de gent que forman la pandilla. *Ser de la pega*. Ejusdem furfuris esse.

PANEDÍS. m. NAIXEDURA.

PANEDÓ. m. ter. PANADA.

PANDO, A. adj. Tieso. Erectus.

PANEGÍRICH. m. Oració retórica en alabansa de algú. *Panegírico*. Panegiricus, i. || Alabansa, elogi. *Panegírico*. Encomium, ii, panegyris, is. || adj. Pertanyent á la oració panegírica. *Panegírico*. Panegiricus.

PANEGIRISTA. m. Qui fá ó recita panegírichs. *Panegirista*. Panegirista, æ. || met. Lo qui alaba á algú en conversa particular. *Panegirista*. Præco, nis.

PANELL. m. Llansa de ferro ó bandera pera senyalar los vents. *Veleta*. Ventorum index. || Lo de figura de home ó altre animal, etc. *Giraldá*. Statua ventorum index. || BATIPORT.

PANELLET. m. d. de pa. *Panecico*, illo, ito. Pastillus, i. || Lleinadura á modo de panet molt petit pastat ab ous, sucre y altres ingredients, *Bollo*. Pastillus ovis et saccharo subactus. || Lleinadura molt delicada y feta de sucre sol que imita la figura de un panet molt petit. *Periquillo*. Bellaria parva et levis ex saccharo.

PANER. m. Cove, cistell, canastra. *Canasto*. Calatus, is.

PANERA. f. Cove ó cèrcol entreteixit de corda pera tenir lo pa. *Cesta*, *panera*. Panariolum, i. || CISTELLA. || Espécie de cistell pla menos ample de boca que'l paner. *Canasta*. Canistrum, i.

PANERADA. f. Lo que cab en una panera. *Cestada*, *canastada*. Quod corbis capit.

PANERET. m. d. *Canastillo*, *canastilla*. Canastellus, i. || Lo en que las donas tenen la feyna. *Tabaque*. Fiscella, æ.

VÉR LO PANERET. fr. Prevenir la roba pera la criatura que ha de náixer. *Hacer canastilla*. Infantiles panniculos parare.

PANÉS. m. y adj. náut. Popel, qui cuyda de la popa ó cosa pertanyent á ella. *Popel*, *oficial de popa*. Puppis præfectus, puppeum.

PANESCAL. m. ant. náut. Barcos pera transportar viürers ó pa. *Panescal*. Navis commestuum.

PANFIL. m. ant. Barco immediatament inferior primer á la drómona y després del sigle XIV á la galera. *Panfílo*. Navis sic dicta.

PANICER. m. ant. PANADER. || PANARRA.

PÁNICH. adj. Sens fonament. TERROR PÁNICH.

PANÍS. m. Planta que apenas se distingeix del mill sinó en que té'l gra més petit y en espiga, y lo mill en ramellet. *Panizo*, *cañota*, *mijo grande*. Panicum, i. || ter. BLAT DE MORO.

PANISSA. f. ABANINO.

PANISSER. m. PANARRA. 1.

PANISSOLA. f. PANÍS. || SABONETAS. || Panis bori, herba que fá una espiga plena de uns com á fils aspres ab que s' agarra fácilmente á la roba. *Amor de hortelano*; *filántropos*, *adacilla*. Philantropos, i.

PANNA. f. Penca, tros pla y regularment llarch: com PANNA de glas, de suro, etc. *Témpano*. *pana*, *panes*. Tympanum i. || Tela de cotó semblant al vellut. *Pana*, *felpa*. Pannus villosus.

PANÓ. m. PENDÓ.

PANOLLA Y PANOTXA. f. Espiga del blat de moro. *Mazorca*, *panocha*, *panoja*. Pamila, æ.

PANORAMA. m. Gran quadro circular dispost de tal modo que l' espectador col·locat en lo centro véu los objectes representats com se veurían si desde una altura descubris tota una gran y vistosa estensió de terreno. *Panorama*. Panoramma. || Gran y vistosa estensió de terreno. *Panorama*. Panoramma, tis.

PANQUET. m. ant. PANESCAL.

PANSA. f. Rahim escaldat ablleixiu y secat al sol. *Pasa*. Astaphis, idis, uva passa. || Crosteta de mal que sól eixir als llabis. *Escupidura*, *pupa*, *escupetina*. Papula, æ. || Espécie de afeyt que usavan las donas, y tenia aquest nom perque 's feya ab dits rahims. *Pasa*. Fucus uvis passis confectus.

PANSIMENT. m. ENMUSTEJAMENT.

PANSIR. v. a. Secar alguna cosa al sol. *Pasar*. Sole exsiccare. || v. r. Tornarse pansit. *Acorcharse*, *pasarse*. Sole exsiccare. || met. Arrugarse la cara. *Avellanarse*, *arrugarse*. Exaresco, siccresco is. ||

met. AFLAQUIRSE. || Assecarse, arrugarse las fruytas, y á imitació de ellas altras cosas. *Pasarse*. Mascresco, is.

PANSIT, DA. p. p. *Pasado*. Marcidus. || adj. MÚSTICH, ARRUGAT.

PANTAIX. m. PANTEIX.

PANTAIXER. v. n. PANTEIXAR.

PANTALON. m. Calsas llargas que arriban fins als peus. *Pantalon* ó *pantalones*. Baccæ, arum.

PANTAN Y PANTANO. m. Lloch ó siti ahont s'arreplogan las ayguas, formant un estany fangós. *Trampal*, *pantano*. Lacus, us. || Dificultat, obstacle, impediment gros. *Pantano*. Obstaculum, i.

PANTANÓS, A. adj. Lloch que abunda de pantanos. *Lagunoso*, *pantano*, *palustre*, *paludoso*. Paludosus.

PANTEIX. m. Fatich. *Resuello*, *resoplido*, *resoplo*. Anhelitus, us.

PANTEIXAR. v. n. Respirar ab violència per cansanci. *Hipar*, *resollar*. Anhele, as.

PANTEON. m. Magnífich temple de Roma dedicat á Júpiter venjador per Agripa, gendre de Augusto: vuy se diu santa Maria la Rotunda. *Panteon*. Pantheon, i. || Bóveda rodona y magnífica pera depositar los cossos dels prínceps en urnas preciosas. *Panteon*. Pantheon, i. || Urna de pedra preciosa ahont solen enterrar personas distingidas. *Lucillo*. Urna sepulchralis.

PANTERA. f. Ossa; animal fer y molt lleuger. *Pantera*. Panthera, æ.

PANTOFA Y PANTOFLA. f. Xinella. *Pantuflo*, *chinela*. Crepida, solea, æ.

PANTÓFIL. adj. Amich de tot. *Pantófilo*. Panophilus.

PANTÓMETRA. f. Compás de proporció compost de dos regles de metall unidas de modo que pogan obrirse á manera de compás: desde són eix se tiran diferents líneas rectas en una mateixa direcció en una y altra regla, y serveix pera trobar las proporcions que's necesitan buscar en altras líneas. *Pantómetra*. Pantometra, æ.

PANTOMIMA. f. Representació per figuras y gestos sens parlar. *Pantomima*. Pantomima, æ.

PANTOMIMER. m. PANTOMIMO.

PANTOMIMICH, CA. adj. Lo pertanyent á la pantomima y al qui la representa. *Pantomimico*. Pantomimicus.

PANTOMIMO. m. Qui representa pantomimas. *Pantomimo*. Pantomimus, i.

PANTOMINA. etc. f. PANTOMIMA.

PANTORRILLA. f. Ventrell de la cama. *Molledo*, *pantorrilla*. Sura, æ.

PANTORRILLERA. f. Mitja que's posa sola pera abultar las pantorrillas. *Pantorrillera*. Ad suræ specie augendam tibiale.

PANTORRILLUT, DA. adj. Qui té las pantorrillas molt grossas. *Pantorrilludo*. Prominentes suras habens.

PANXA. f. Ventre. *Barriga*, *panza*. Alvus, i. ||

La part rodona del mitj de qualsevol cos, que sobreix de ell, com la de las gerras, cantis, ollas, etc. *Barriga*, *panza*, *tripa*. Venter, tris. || La part de la superfície que ha perdut sa rectitut é ix en fora. *Panza*. Alveus, i. || La part de la filosa ahont se posa la encerrosada. *Rocadero*. Colus, rhombus, i.

PANXA CONTENTA. L' home de molta catxassa, amich de la comoditat, y que sent poch las cosas. *Torreznoro*, *panza en gloria*. Homo nimis placidus.

PANXA DE CUCHS. fam. Lo qui la té molt abultada. *Tripon*, *tripudo*. Ventrosus.

PANXA PLENA FÁ BULLÍCIA. ref. Explica la elegria del qui logra lo que ha de menester, y está satisfet en lo que desitja. *Canta Marta despues de harta*, ó *bien canta Marta despues de harta*. Cum benè potavi, cantus et carmina fundo.

FÉR PANXA ALGUNA COSA. fr. Surtir en fora, apartarse de la superfície recta. *Combarse*, *pandear*; *hacer comba* ó *barriga*. Incurvari, pandi.

FÉRSE'N UNA PANXA. fr. FÉRSE'N UN PANXÓ.

LA PANXA NO VÓL NOVAS. fr. Denota que sense menjar no's pól viurer. *El vientre ayuno no oye á ninguno*. Absque cibo nullus vivere quivit homo.

PORTAR PANXA PER AMUNT. fr. fam. Portar á enterrar. *Sacar los pies adelante*. In sepulchrum deferre.

POSARSE DE PANXA AL SOL. fr. Descuydar, deixar ó abandonar la sollicitut de alguna cosa. *Tenderse á la bartola*. Abjicio, is.

ÚMPLAM LA PANXA Y DÍGASME MORO. loc. fam. *AFARTAM DE*, etc.

ÚMPLIR LA PANXA. fr. Fecundar lo mascle á la femella. *Llenar la barriga*, *empreñar*. Fœminam fœcundare.

PANXADA. f. Cop donat ab la panxa. *Panzada*. Ventris ictus. || Fart, tip. *Panzada*. Ingurgitatio, nis.

PANXAERRA. f. PANXASSA.

PANXAERRÓ. m. PANXUT.

PANXASSA. f. Panxa grossa. *Barrigon*, *pancho*. Venter pergrandis.

PANXETA. f. d. *Barriguilla*. Ventriculus, i.

PANXÓ. m. PANXASSA. || FART, TIP.

FÉRSE'N UN PANXÓ. fr. Pondera lo molt que algú menja de alguna cosa. *Darse una panzada*, *hacerse un hariazgo*. Oppleri.

PANXAT, DA. adj. Lo que té la panxa molt grossa. *Barrigudo*, *panzudo*, *tripudo*, *tripon*, *ventroso*, *ventrudo*, *panzon*. Ventrosus. || m. y f. Qui té molta panxa. *Panzon*. Venter obesus.

PANY. m. Planxa de ferro ó altre metall sobre la qual se afiansan diverses pessas, que serveixen pera tancar y obrir portas, etc. *Cerraja*. Sera, æ. || Enfront, paret de un edifici. *Lienzo de pared*, *jastial*, *hastial*. Parietis distensio. || Falda de roba, com de la capa, etc. *Canto*. Limus, us. || Faldó de la camisa. *Pañal*. Pendens subuculæ pars. || Fulla de or, etc. *Pan*. Bracteola aurea, || CONTINUA. 2. || Part molt principal de las armas de foc

que serveix pera dispararlas. *Llave*. Scloppeti clavis. || Tanca solta ficada en una caixa de ferro ab un mànech que s' encaixa en las armellas de la maleta, etc. que's tanca ab ell. *Candado*. Sera, æ. || En los molins de farina bastidor ab sa comporta de bronze, que dóna pas al aygua que fá mórner lo rodet. *Compuerta de bronce* Ænea cataracta. || FORRELLAT. || ant. FIGA, YACA.

PANT DE MOLLA Ó DE COP. Lo que tanca depressa ó ab cop. *Golpe, pestillo de golpe*. Impulsu claudens pessulus.

PANYEJAR. v. n. Se diu de las robas que semblan al panyo. *Tener honores de paño, tirar á paño*. Similem panno esse.

PANYET. m. d. de pany. *Cerradurilla, ita*. Minutum claustrum. || d. de panyo. *Pañito, paño endeble ó flojo*. Panniculus, i.

PANYO. m. Tela de llana. *Paño*. Pannus, i. || Lo carmesí no tant fi com la grana. *Entrapada*. Inferior pannus purpureus. || pl. Bragas, calsolets. *Pañetes*. Subligaculum, i, femoralia, ium.

PANTO DEL BUF. Panyo que's fabrica en Segóvia. *Limiste, forte*. Laneus pannus.

LO QUE SOBRA ES PANTO. loc. met. Indica que no hi ha escassesa de alguna cosa. *Hay ó sobra tela de que cortar*. Materia suppetit. || met. Denota lo molt que hi ha de una materia de que's pót disposar. *Hay mucho paño de que cortar*. Superabundat materia.

NO SÉR PANTO DE LA SÈVA BOTIGA. fr. Sér un plagiari ó referir com á cosa pròpia lo que no ho es. *Ser un plagiarario*. Plagiarium esse.

PANYOL. m. náut. Qualsevol dels repartiments en la bodega y pont de la nau, ahont se posa la galea, pólvora, etc. *Pañol*. Navis penarium.

PANYOLER. m. Mariner encarregat dels aparells, etc. en los panyols. *Pañolero*. Navis penariorum curator.

PAÓ. f. ter. POR. || ant. PRÓ.

PAONADA. f. ant. INFANTERIA, GENT DE Á PEU.

PAONER, A. adj. S' aplica al aucell que té 'ls peus guarnits de plomas. *Paticalzado*. Plumipes, edis.

PAOR. f. ant. POR.

PAORUCH, GA. adj. PORUCH.

PAP. m. Part carnosa entre la barba y coll del animal : se diu particularment lo dels aucells, que es com una bosseta ahont depositan lo menjar. *Buche, cuajar, papo*. Guttur, is. || GUIHER. || met. Lo ventre dels racionals. *Buche*. Stomachus, i. || met. Pit, lo interior del home. *Pecho*. Cor, dis, animus, i.

FIGAR AL PAP. fr. Menjar. *Hacer el buche*. Edo, is.

NO SE LI FLORIRÁ RES EN LO PAP. fr. met. fam. ab. que's nota á aquell que no sab guardar un secret, y diu fins lo que no deuria dir. *No hacérsele á alguno postema alguna cosa*. Plenum rimarum esse.

TENIR ALGÚ Ó QUEDARLI ALGUNA ALTRA COSA EN LO PAP. fr. met. No dir tot lo que se sab ó se sent. *Que-*

dar algo á otra cosa en el estómago. Aliquid celare.

TENIRNE UNA EN LO PAP Y ALTRA EN LO SACH. ref. pensársen una y fér ó dirne altra. *Decir uno y pensar otro*. Dicere aliud, aliud agere.

TRÁURER DEL PAP. fr. met. Fér dir tot lo que altre sap. *Sacar el buche á otro, hacerle desembuchar*. Ad secreta propalanda inducere.

UMPLIR LO PAP. fr. met. Menjar molt. *Embuchar*; *llenar el buche*. Ingurgitare se cibo; ventrem dapibus infarcire.

UMPLIR LO PAP Y 'L SACH. ref. Repren al qui no's contenta ab lo que li donan, y demana més pera altra ocasió : se diu dels convidats. *Una en el papo y otra en el saco*. Aliud sibi in sorte sumit, aliud ultrà sortem.

VUYDAR LO PAP. fr. met. Dir tant quant se sab ó 's té callat. *Desembuchar*. Secreta aperire.

PAPA. m. Summo Pontífice, Sant pare. *Papa*. Papa, æ. || pl. PAPAROTAS.

PAPÁ. m. Veu que usan las criaturas quant comensan á parlar, pera cridar á son pare. *Papá*. Pater, tris

PAPABENET. m. Anís molt petit de diferents colors. *Grajea*. Sacchari conditi granula.

PAPADINERS. m. Pretext pera adquirir diners. *Papadineros*. Acquirenda pecuniae pretextus.

PAPAFIGAS. m. Aucell de unas cinch polzadas de llarch, pardo del llom, y blanch del ventre, las alas negres ab clapas blanques, la cua enterament negra : s' alimenta de insectes y fruytas, especialment de figas. *Becafigo, papafigo, papahigo, picafigo, ficedula*. Ficedula, æ.

PAPAFIGÓ. m. PAPAFIGAS. || ant. Espécie de caperutxa que guarda la cara de la intempérie deixant los ulls llibres. *Papahigo*. Cucullus, i.

PAPAGALL Ó PAPAGAY. m. LLORO. || Flor, espécie de tulipá de color semblant al del papagall, y també las fullas. *Papagallo*. Versicolor flos.

PARLAR COM LO PAPAGALL. fr. Dir algunas cosas bonas y discretas sèns inteligència ni coneixement. *Hablar como el papagallo*. Temerè instar psittaci loqui.

PAPAL. adj. Lo pertanyent al Papa. *Papal*. Pontificius, papalis.

PAPALINA. f. Roba. PAMPOLINA.

PAPALLÓ. m. y

PAPALLONA. f. Insecte que té quatre alas compostas de una espécie de escata, que al tocarlas se torna com á pols, y s' agafa en los dits : n' hi ha de diferents espécies y colors; la major part, volan en las horas de més calor, però n' hi ha que sols se deixan véurer al entrant á la nit y voltan la llum artificial. *Mariposa, palomita*. Pyrausta, æ. || ant. PABELLÓ DE NIT.

PAPALMENT. adv. m. Ab autoritat y poder papal; com á papa. *Papalmente*. Ad instar pontificis.

PAPAMOSCAS Y PAPANATAS. m. Ximple, tonto, que qualsevol cosa créu. *Papanatas, pape-*

moscas, y papahuevos p. And. *Stolidus, bardus*.

PAPAORELLAS. m. *ESTISQABTA*.

PAPAR. v. a. Menjar coses tovas que no necessitan mastegar-se. *Papar.* Pappo, as. || Fér poch cas de las cosas. *Papar.* Contemno, despicio, is.

PAPAROTAS. f. pl. Sopas tovas que's donan à las criaturas. *Papilla, papa.* Athara, pappa, pul-ticula, æ.

DONAR PAPAROTAS. fr. Posar mel, etc. à la boca de las criaturas, pera que s' aficionen à mamar sense repugnancia. *Paladear.* Infantes recentes nati palatum melle mulcere. || met. Enganyar ab astúcia y cautela. *Dar papilla.* Os alicui sublinire.

PAPARRA. f. Insecte sens alas, ab sis potas, ab que s' agafa fortament à la pell dels animals. *Garrapata.* *Ridivius*, ii. || Herba medicinal, espècie de espuela, ab las fullas de sota grans, amplas y semblants à las de la figuera infernal; las flors blavas, y las llavors grossas, triangulars, arrugadas, amargas y càusticas: los polvos de ellas matan y fan fugir als polls. *Yerba piojera ó piojenta, albarraz, pituitaria, pásula montana.* *Staphisagria*, æ; *pedicularis herba*.

PAPARRA DE CA. *PAPARRA.* 1.

AGAPARSE COM UNA PAPARRA. fr. met. Arrimar-se à una persona ab pesadesa y molèstia. *Pegarse como ladilla.* Molestè alicquem premere.

TENIR PAPARRAS ALS ULLS. ref. **TENIR PEGA ALS ULLS.**

PAPARRUTXA. f. Butllofa, mentida. *Papar-rucha.* *Mendacium*, ii.

PAPAS. m. Nom que'ls moros donan als sacerdots cristians, y 'ls cristians pel mateix anomenan aixís als que'ls moros tenen per sacerdots. *Papaz.* Sacerdos, otis.

PAPAT. m. La dignitat de Papa y 'l temps que dura. *Papado, papazgo.* *Papatus, pontificatus*, us. || p. p. *Papado.* *Pappatus*.

PAPATERRA. m. Cuch, animal de cosa de un pam de llarch, cilíndrich, de color de castanya, moll, sens ossos, ni pens, ni altres òrgans exteriors que la obertura de la boca, y altres tres à cada costat, que són los de la respiració: viu ocult sota terra en paratges humits, y pòt propagarse tallantlo en dos ó més trossos. *Lombriz.* *Lumbri-cus*, i.

PAPAU. m. *PAPO*.

PAPAURELLAS. m. *ESTISORETA*.

PAPAVERÁCEAS. f. bot. Família de plantas dicotiledóneas, las arrels de las quals són fibrosas, las camas pel comú herbáceas, ramosas y ab fullas senzillas, alternas, més ó menos talladas; las flors solitárias, terminals, en ramellet ó panotxa; 'l càlis quasi sempre de dos fulletas caducas, la corola regular, generalment de quatre pétalos arrugats abans de obrirse, blanca, roja, groga ó morada; fruyt capsular, de una caseta, y en general de molts llavors, clara molsuda y oliosa; cotiledons plans per un costat y convèxos per altre. Lo such

lletós de molts plantes de aquesta família, que es gomós, rehinós, acre, amarch y pudent, es sumament narcòtich. *Papaveráceas.* *Papaveraceæ*, arum.

PAPELETA. f. Bitllet, paper de avís, ó en que 's nota alguna cosa. *Papeleta.* *Schedula*, æ.

PAPELLÓ. m. *PAPALLÓ.* || ant. *PABELLÓ*.

PAPER. m. Teleta blanca fela de draps apla-nats à cops fins à reduhirlos à un licor com llet: serveix pera escriur y estampar. *Papel.* *Charta*, æ, *papyrus*, i. || Tarjeta pera poder entrar en algun lloch de diversió. *Boletin.* *Tessera*, æ. || Escrit que 's posa en algun paratge públich pera fér saber alguna cosa. *Cartel, rótulo.* *Parapegma, program-ma*, atis. || Discurs escrit ó imprés. *Papel.* *Libellus*, i, *parvus codex.* || Personatge en lo teatro. *Papel.* *Persona*, æ. || La part de la comèdia que's dona à cada actor pera que la estudie. *Papel.* *Co-medie pars recitanda.* || esQUELA. || Lo que conté en sí alguna cosa ó que hi està embolicada, com: *PAPER* de agullas, etc. *Papel.* *Involucrum papyra-ceum.* || met. Lo subjecte que té representació en qualsevol línea. *Papel.* *Munus vel partes agens.* || Lo regularment de estrassa que's posa entre full y full del escrit, pera que no s' esborren las llettras. *Teleta.* *Segmentum papyri bibuli.* || pl. gestos, *FIGURAS*, *MONADAS*.

PAPER AMONEDAT. Lo que té valor com la moneda. *Papel moneda.* *Papyrus pro moneta*.

PAPER BLANCH. Lo que no está escrit. *Papel blan-co.* *Charta pura*.

PAPER DE ESTRASSA. Lo bast, de color obscur, y en que no's pòt escriur. *Papel de estraza ó añasea.* *Emporetica charta*.

PAPER DE MARCA Ó FORMA MAJOR. Lo de major llar-gària, amplària y gruix. *Papel de marca mayor.* *Macrocollum*, i.

PAPER DE MARQUILLA. Lo mitjà entre 'l de marca major y 'l comú. *Papel de marquilla.* *Medianæ for-mæ charta*.

PAPER DE PLATA. Se diu de la quantitat de diner embolicada ab paper, que consta de 40 duros ó 75 llinras catalanas. *Papel de plata.* *Quadragenta mo-netarum argenteorum pondus uncie*.

PAPER EN DRET. Informe que fan del plet los ad-vocats en defensa de la sua part. *Papel en derecho.* *Juridica allegatio*.

PAPER FLORET. Lo de primera classe. *Papel flore-te.* *Notæ primæ charta*.

PAPER MITJÀ. **PAPER DE MARQUILLA.**

PAPER MULLAT. Lo que es de poca importància ó proba poch: se diu també de tot lo que es inútil. *Papel mojado.* *Inutile scriptum*.

PAPER QUE FON. *Papel que cala.* *Bibula atramen-tum transmittens charta*.

PAPER SELLAT. Lo que está senyalat ab las armas del rey, y serveix pera autorisar los instrumens le-gals y jurídichs. *Papel sellado.* *Regio signo distinc-ta charta*.

PAPER VOLANT. Escrit curt y breu que s' espar-

general, y de tot lo pertanyent a la bona policia dels queviurers. *Preboste*. *Lictorum militarium præfectus* in castris.

PARÀCLIT. m. Consolador; nom que's dona al Esperit Sant. *Paráclito*, *paráclito*. *Paraclitus*, i.

PARACRONISME. m. Computació errada dels temps, posposant los sucesos al temps que han succehit. *Paracronismo*. *Parachronismus*, i.

PARADA. f. Detenció, la acció de parar en algun lloch. *Parada*. *Mora*, æ. || Suspensió, pausa, especialment en la música. *Parada*. *Pausa*, æ. || Los caballs que's mudan en una jornada. *Parada*. *Laxiores* *veredi*. || mil. Formació de las tropas. *Muestra*, *parada*. *Militaris decursio*. || Còpia de núvols condensats en l'ayre. *Cargazon*. *Nubium densitas*. || La porció de mercaderias que s'ensenya pera regonéixer sa qualitat. *Muestra*. *Mercium expositio*. || ant. Ostentació, pompa, aparato. *Ostentacion*. *Ostentatio*, nis. || Aguayt. *Acecho*. *Observatio*, nis. Detenció que fá 'l gos en aguayt de la cassa. *Muestra*. *Aucupi signum*. || Detenció repentina de la llebra pera deixar passar al gos, y tornar atrás. *Gatada*. *Reptentinus fugientis leporis retrocessus*. || ter. FEIXA. || pl. Detenció que fá 'l clero pera cantar las absoltas als difunts. *Posas*. *Ad piaculares preces pro defuncto canendis stationes*.

DISCURS Ó ORACIÓ DE PARADA. *Discurso adornado*, *oracion demasiado compuesta*. *Lasciva oratio*.

FÉR PARADA. fr. Detenirse en algun lloch. *Hacer detencion*. *Manere*.

FÉR PARADA DE SAS RIQUESAS. fr. Ferne ostentació. *Exponer*, *ostentar sus riquezas*. *Divitias ostentare*.

PARADELLA BORDA. f. Herba perenne, la arrel de la qual es parda per fora y groga per dins, y serveix en la medicina: las fullas inferiors són llargas y punxagudas, la cama nusosa de quatre ó més peus de alt, roja y poblada de fullas més petites; las flors las tráu en las ramas en forma de anells. *Romaza*. *Rumex*, icis, *ripolapatum*, i.

PARADELLA HORTENSE. f. AMOR DE HORTOLÀ.

PARADERO. m. Lloch ahont se para ó ahont se vá a parar. *Paradero*. *Terminus*, i, finis, is.

PARADETA. f. d. Poca detenció. *Paradeta*, *paradilla*. *Brevis cunctatio*.

PARADIGMA. m. Exemple, exemplar. *Paradigma*. *Paradigma*, tis.

PARADÍS. m. Hort ameníssim ahont Dèu posá a nostre primer pare Adam, luego de haverlo criat. *Paraiso*. *Paradysus*, i. || La glória dels benaventurats, lo cel. *Paraiso*. *Paradysus coelestis*. || Felicitat eterna. *Bienaventuranza eterna*. *Aeterna beatorum felicitas*. || met. Lloch ameno y deliciós. *Paraiso*. *Paradysus*, i.

PARADÍS HAJA. loc. ant. DÈU LO TINGA EN LO CEL.

GRA DEL PARADÍS. Herba de cama prima y de várias rametas que tenen dins uns grans del tamany de un pinyó, cendrosos, olorosos y agres. *Cardamomo*, *grana del paraiso*. *Cardamomum*, i.

PARADOR. m. APARADOR. || Qui's para; se diu regularment dels caballs. *Parador*. *Gradum scite sistens equus*. || Tinell, lleixa ó escudeller ahont está 'l vidre, etc. *Aparador*. *Hyalotheca*, æ.

PARADOXA Ó PARADOXE. f. Sentència extraordinària oposada a la opinió comú. *Paradoja*. *Paradoxum*, i.

PARADÓXICH, CA. adj. Lo que inclou paradoxas ó qui usa de ellas. *Paradójico*. *Paradoxicus*.

PARAFARNAL Ó PARAFERNAL. adj. Se diu dels béns que corresponen a la dona casada, per successió ó de altre modo, fora del dot. *Parafarnal*. *Parapherna*, orum.

PARÁFRASA. f. ant. PARÁFRASIS.

PARÁFRASADOR, A. m. y f. ant. Qui explica ó interpreta alguna cosa ab paráfrasis. *Parafraze*. *Paraphrastes*, æ.

PARÁFRASAR. v. a. ant. y

PARÁFRASEJAR. v. a. Explicar de diversos modos una sentència. *Parafrasear*. *Paraphrasim edhire*.

PARÁFRASEJAT, DA. p. p. *Parafraseado*. *Pleniùs explicatus*.

PARÁFRASIS. f. Explicació de una sentència ó cosa per més extens y de diversos modos. *Paráfrasis*. *Paraphrasis*, is.

PARÁFRÀSTICAMENT. adv. m. Ab paráfrasis. *Paráfrásticamente*. *Paraphrasticè*, per *paraphrasim*.

PARÁFRÀSTICH, CA. adj. Lo que inclou paráfrasis ó li es propi. *Paráfrástico*. *Paraphrasticus*.

PARAGOGE. f. gram. Addició de una lletra ó sílaba al fi de la paraula. *Paragoge*. *Paragoge*, es.

PARAGÓGICH, CA. adj. Lo pertanyent a la paragoge. *Paragógico*. *Paragogicus*.

PARAGRAF Y PARÁGRAFO. m. Divisió de un capítol que's nota ab aquesta senyal §. *Parágrafo*, *párrafo*. *Paragraphus*, i. || Lo senyal ó caràcter que denota la divisió. *Párrafo*, *parágrafo*. *Paragraphus*, i. || La divisió que's fá en lo que s' escriu comensant nova ralla. *Aparte*. *Paragraphus*, i.

PARALÀCTICH, CA. adj. Pertanyent a la paralaxe. *Paraláctico*. *Paralacticus*.

PARÁLASIS. f. PARALÍSLA.

PARALAXE Ó PARALÀXIS. f. astron. Diferència entre 'l lloch verdader y l' aparent de un astre. *Paralaxe*, *paraláxis*. *Parallage*, es.

PARALELIPÉDO. m. geom. Figura sòlida de sis plans paralelógramos, dels que cada dos oposats són iguals y paralelos. *Paralelipipèdo*. *Parallelepipedum*, i.

PARALELISME. m. geom. La propietat que constitueix las líneas ó plans paralelos, ó la continuada igualtat de distàncies entre ells. *Paralelismo*. *Parallelismus*, i.

PARALELO. m. Coteig ó comparació entre dos cosas. *Paralelo*. *Parallelum*, i || adj. geom. Lo que está col·locat en total igualtat de distància a altra

cosa de sa espècie. *Paralelo*. *Parallelus*. || Correspondent, semblant. *Paralelo*. *Parallelus*.

CÍRCULS PARALELOS. Los que distan igualment en tota la circumferència. *Círculos paralelos*. *Paralleli circuli*.

PARALELÓGRAMO. m. geom. Figura de quatre costats, del quals cada dos oposats són paralelos. *Paralelógramo*. *Parallelogramum*, i. || adj. Fét, disposat en figura de paralelógramo. *Paralelógramo*. *Parallelogramus*.

PARALIPÓMENON. m. Un dels llibres de la Bíblia que conté coses historials. *Paralipómenon*. *Paralipomenon* indecl.

PARALIS Y PARALISIS. f. ant. y

PARALISIA. f. Tulidura; malaltia en que's relaxan los nervis, perdent sòn vigor, moviment y sensació. *Paralisis*, *perlesia*. *Paralysis*, i.

PARALITICARSE. v. r. TULIRSE.

PARALITICAT, DA. p. p. TULIT. || adj. y

PARALÍTICH, CA. adj. Impedit, tocat de la paràlisi. *Paralítico*, *paralitico*. *Paralyticus*, *paralyti affectus*.

PARALLOFA. f. ter. PELLOFA.

PARALOGISAR. v. a. Persuadir ab sofismas ó discursos enganyosos. *Paralogizar*. *Sophismatibus suadere*, uti.

PARALOGISAT, DA. p. p. *Paralogizado*. *Sophismatibus suasus*.

PARALOGISME. m. Discurs fal·lós apoyat en rahons aparents. *Paralogismo*. *Paralogismus*, i.

PARAMENT. m. Adorno. *Paramento*. *Ornamentum*, i. || TAPISERIA.

PARAMENT DE CASA. Los mobles y trastos de ns comú de la casa, que's mudan facilment de una part á altra. *Ajuar*, *menaje de casa*. *Supellex*, *ctilis*.

PARAMENT DE CUYNA. Conjunt de eynas necessàries pera 'l servey de la cuyna. *Bateria de cocina*. *Coquinaria vasa*.

PARAMENT DE PEDESTAL. Lo pedestal considerat sèns adornos y molluras de dalt y de baix. *Neto*. *Stilobates nudus*.

PARAMENT DE TAULA. Lo servey. *Paramento de mesa*. *Mensæ apparatus instructus*.

PARAMENTS DE ALTAR Ó SACERDOTALS. ORNAMENTS.

PARÁMETRO. m. geom. Línea invariable que entra en la equació ó formació de una curva. *Parámetro*. *Parametrum*, i.

PARAMIJAL Y PARAMITJAL. m. náut. Los taulons dels costats de la nau desde popa á proa, que serveixen de refors al empostissat. *Cinta de la nave*. *Transversa ligna navis latera firmantia*.

PARANGONA. f. Entre estampers lo grau de lletra entre 'l gran cànón, petit cànón y missal. *Parangona*. *Typographicus caracter sic dictus*.

PARANGONAR. v. a. Comparar. *Parangonar*. *Duo inter se comparare*.

PARANÍNGICH, CA. adj. arq. Orde que usa

de ninfas en lloch de columnas. *Paraninfo*. *Paranymphus*.

PARANINFO. m. Padrí de las bodas. *Paraninfo*. *Paranymphus*, i. || Qui anuncia alguna felicitat. *Paraninfo*. *Paranymphus*, i.

PARANOMÀSIA. f. ret. Figura quant s'usa de paraulas semblants en las sil·labas, però de diversa significació. *Paranomasia*. *Annominatio*, nis.

PARANÓMIA. f. Delicte que consistia entre'ls grechs en fèr una proposició contrària á las lleys de la república y sens observar las formas prescrites. *Paranomia*. *Paranomia*, æ.

PARANQUIL. m. PALANQUI.

PARANY. m. Trampa pera agafar aucells y altres animals. *Armadijo*, *armadija*. *Decipula*, æ. || Lo punt preparat pera esperar la cassa. *Paranza*. *Ad venandum statio*. || met. Trampa pera enganyar, seduhir ó fèr càurer. *Zancadilla*, *zalagarda*. *lazo*. *Supplantatio*, nis.

POSAR ALGUN PARANY. fr. met. Valerse de alguna trampa pera fèr càurer á algú de algun empleu. *Armar una zancadilla*. *Frauda circumvenire*. || Guarnir una trampa pera agafar aucells. *Poner en armadijo*. *Decipulam struere*.

PARANYER, A. m. y f. Qui cassa ab parany. *Parancero*. *Venator*, is.

PARAPETARSE. v. r. Posarse en lloch defensat y á cubert del enemich. *Barrearse*. *Se munire*.

PARAPETO. m. fort. Fortificació, terraple envers la campanya pera estar los soldats á cubert. *Parapeto*. *Peribulus*, i. || AMPIT.

PARAPIENO. m. Peu de vers compost de un jambo y un tribráqueo. *Parapieno*. *Parapieus*.

PARAPLUJA. m. PARAYGUA.

PARAR. v. a. DISPOSAR. || Detenir lo moviment ó acció. *Parar*. *Impedio*, is. || Adornar, com: PARAR casa. *Paramentar*. *Orno*, as. || Extèndrer la ma ó un pany de la roba, pera pèndrerer alguna cosa. *Aparar*. *Ad aliquid accipiendum protendere*. || Tractar mal de paraula ú obra. *Malparar*, *parar*. *Malè mulctare*. || SUSPÈNDRE, PASMAR. || OBRR BOTIGA. || v. n. Detenirse. *Pararse*. *Sisto*, is. || En los jochs de envit y altres senyalar la quantitat que se exposa. *Parar*, *poner*. *Spondeo*, es. || Reduhirse, convertirse una cosa en altra. *Parar*. *Venio*, is. || Cessar en lo moviment ó acció. *Parar*. *Sisto*, consisto, is. || Arribar al terme ó fi. *Parar*. *Venio*, is. || Recàurer en lo domini de algú. *Parar*. *Venio*, is. || Mostrar los gossos la cassa. *Parar*, *mostrar*. *Suspensione indicare*. || SUFRIR, AGUANTAR. || m. Joch de cartas en que lo qui 'l pórtia tráu una carta pera sí y altres pera 'ls jugadors, y guanya aquell la carta del qual ix primer. *Parar*. *Aleatorius ludus*.

PARAR AMENT. fr. PARAR MENT.

PARAR EN BÈ. fr. Tenir bon fi ó éxit. *Parar en bien*. *Benè cedere*.

PARAR MAL. fr. MALPARAR.

ANAR À PARAR. fr. Dirigirse á algun fi ó terme. Ir á parar. In hoc vel illud tendere.

NO DEIXAR PARAR À ALGÚ UN INSTANT. fr. Ocuparlo de continuo. No dejar á uno sentar el pié en el suelo. Jugiter aliquem labori addicere.

NO PARAR. fr. No desistir de algun intent, pretensió, etc. No parar. Satagere.

NO PODER PARAR. fr. No estar may quiet. No poder parar. Perinquietum esse.

SENS PARAR. loc. Sens interrupció ó detenció. Sin parar. Nulla interposita mora.

PARARSE. v. r. Detenirse, aturarse. Pararse. Consto, as, immoror, aris. || Deixar de continuar un discurs. Quedarse, pararse. Hæreo, es. || met. Detenirse, suspèndrerse en la resolució de alguna cosa per algun dubte ó reparo. Pararse. Hæreo, es, muto, as. || Mudar de color, quedarse parat per algun accident que sobreve. Pararse. Hæreo, es. || **ADORNARSE, ATAVIARSE, PULIRSE.** || Se diu de las femellas de alguns animals quant tenen propensió al cóito. Andar salidas ó calientes. Catulio, is.

PARARSE TOT CURT Ó TOT PLEGAT. fr. Pararse de pronto. Repentè subsistere.

PARASCEVE. m. Preparació; se pren pel divendres sant, que era la preparació de la Pasqua segons lo ritu judaich. Parasceve. Parasceve, es.

PARASELENE. f. meteor. Imatge de la lluna que's representa en algun núvol. Paraselene. Paraselena, æ.

PARASISME. m. Accident perillós quasi mortal, en que's pert lo sentit per llarch temps. Parassismo, paroxismo. Superpositio, nis, paroxysmos, i.

PARASISMAL. adj. Lo pertanyent al parassisme. Parassimal. Paroxysmalis.

PARÀSIT, A. adj. Se diu de la planta que naix espontàneament sobre altra vegetal viu ó mort, com la cuscuta oficial. Parásito. Parasitus. || Se diu dels animals que s' allotjan en lo cos de altres pera viurer á sas expensas. Parásito. Parasitus. || m. pl. Orde de insectes, los caracters dels quals són: sis peus, sense alas, ulls llisos, boca quasi anterior, que consisteix en un xuclador retractil ó en una obertura situada entre 'ls llabis, ab dos mandíbulas en forma de ganxo, com lo poll. Parásitos. Parasite, orum.

PARASOL. m. Especie de paraygua pera fér sombra. Quitasol, guardasol, parasol. Umbella, æ, umbraculum, i.

PARASTALGE Ó PARASTATGE. m. PRESTATGE.

PARASTRE. m. PADRASTRE.

PARAT, DA. p. p. Parado. Impeditus. || adj. ENCUGIT. || **ADORNAT.** || Armat. Armado. Lentatus. || met. ATUBAT.

DEIXAR PARAT. fr. Deixar admirat, suspès. Dejar parado, atónito. Ad stuporem aliquem adigere.

PARATGE. m. Part, lloch, estància. Paraje.

Locus, i. || Estat ó disposició de alguna cosa. Paraje. Status, us. || ant. LLINATGE.

PARATITLA. f. Compendi, sumari dels títols. Paratitla. Paratitla, orum.

PARAULA. f. Veu articulada ó dicció significativa; es pròpia sols de la persona. Palabra. Verbum, i, vox, cis. || Locució, acció de parlar. Habla, palabra. Locutio, nis. || mús. LLETRA. || Seguretat, fermesa. Palabra. Data fides. || Promesa, oferta. Palabra. Promissum, i. || teol. Lo Fill unigénit del Pare, lo Fill de Déu. Verbo, palabra. Verbum, i. || mil. Orde, com: passe la PARAULA. Palabra. Mandatum, verbum, i.

PARAULA DE CASAMENT Ó DE MATRIMONI. La que's dóna reciprocament de contràuerlo y s' accepta, per la qual quedan obligats al cumpliment los que la donan. Palabra de matrimonio. Matrimonii sponsio.

PARAULA DE DÉU. L' evangeli, la escriptura, los sermons y doctrina dels predicadors evangélichs. Palabra de Dios ó divina. Dei verbum.

PARAULA DE REY. loc. Pondera la seguretat y fermesa de la paraula que's dóna ú oferta que's fá. Palabra de rey. Constans, certa fides.

PARAULA OCIOSA. La que no té fi determinat, y's diu per diversió y passatemps. S' enten la ménos decent. Palabra ociosa. Otiosum, turpe verbum.

PARAULA PER PARAULA. m. adv. Enterament, y ab distincció; sens omitir veu alguna, en lo que's diu, escriu ó traslada. Palabra por palabra. Ad verbum.

PARAULA PESADA. La injuriosa ó que ofen. Palabra pesada. Verba graviora offensionis plena.

PARAULA PICANT. La que mortifica y causa ressentiment al qui's diu. Palabra picante, palabrita. Sævidictum, aculeus, i.

PARAULA PRENTADA. La que enclou més sentit del que manifesta. Palabra preñada. Dubium vel minax verbum.

PARAULAS BONICAS. Palabras dulces, blandas, cariñosas. Malsa dicta.

PARAULAS EN L' AIRE. Las inútils ó vanas. Palabras al aire. Inania verba.

PARAULAS FINGIDAS. Las que encubren altra cosa de lo que explican, fingint la intenció ó l' ánimo. Palabras fingidas. Dolosa verba.

PARAULAS FORMALS. Las mateixas que algú ha dit ó que's troban en algun escrit. Palabras formales. Ipsa verba.

PARAULAS MANYAGAS. Las dites ab suavitat. Palabras mansas. Malsa verba.

PARAULAS VANAS. PARAULAS EN L' AIRE.

PARAULAS Y PLOMAS LO VENT SE LAS NE PÓRTA TOTES, Ó LAS PARAULAS LO VENT SE LAS NE PÓRTA. ref. Denota 'l poch cas que's déu fér de las paraulas que's donan, per la facilitat ab que's trencan ó no's cumplen. Palabras y plumas el viento ó el aire se las lleva. Inania venti verba ferunt.

AB MITJA PARAULA. m. adv. Pondera la eficàcia de

persuadir ó per la amistat ó per la autoritat que's té ab altre. *A media palabra.* Vix labris apertis.

AB POCAS Ó BREUS PARAULAS. m. adv. Concisament. *Con pocas palabras.* Paucis verbis; uno verbo.

À LA PRIMERA PARAULA. m. adv. Explica que algú ha entés á altre ja al comensar á explicar-se. *A la primera palabra.* Ex primo verbo. || À la primera manifestació del preu en que algú vol véndrer alguna cosa. *A la primera palabra.* Primo verbo.

À PARAULAS NÉCIAS Ó TONTAS ORELLAS SORDAS. ref. Denota que las cosas s' han de pèndrer segons qui las diu, no fent cas de qui parla sense rahó. *A palabras locas orejas sordas.* Ad convicia surdus.

BONA PARAULA. ant. Oració que 's deya á la despedida principalment dels marins; així 's deya: la bona paraula, á la bona paraula, y també á la hora de bona paraula. *La buena palabra.* Oratio navigatorum abeuntium salutanda.

BONAS PARAULAS. loc. Denota que algú no's nega á fèr lo que se li demana, però no ho fa. *Buenas palabras.* Bona verba.

BONAS PARAULAS Y DOLENTS FÉTS. ref. NI OBRA BONA, etc.

CADA PARAULA DOS MENTIDAS. fr. Se diu del molt mentider. *Miente mas que de parte, ó que habla ó que da por Dios.* Singulis verbis mentitur.

CADA PARAULA ME ES UNA PUNYALADA. loc. Denota lo sensibles que són algunas paraulas. *Cada palabra es una lanzada.* Mihi odiosum atque intolerabile verbum.

CAPGIRAR LAS PARAULAS. fr. Donarlis altre sentit del que pròpiament tenen, ó de aquell en que's diuhen naturalment. *Torcer, trocar ó mudar las palabras.* Verborum sententiam invertere.

CULLIR LAS PARAULAS. fr. Notar algú las que altre diu per sèr impròpias ó per lo que li pòt importar. *Coger las palabras.* Verba alterius diligenter notare.

CUMPLIR LA PARAULA. fr. No faltar á lo que s' ha promès. *Cumplir la palabra.* Promissa tenere.

CURT DE PARAULAS. expr. Faltat de paraulas ó que no li acuden pera explicar-se. *Corto.* Verborum egenus.

DEIXAR À ALGÚ AB LA PARAULA EN LA BOCA Ó SENSE PARAULA. fr. Deixarlo sense saber que respòndrer. *Atarugar, atragantar á alguno.* Mutum aliquem redere.

DEIXAR AB LA PARAULA EN LA BOCA. fr. Girar las espalllas á algú sens escoltar lo que diu. *Dejar á alguno con la palabra en la boca.* Intercepto verbo adire.

DEMANAR PARAULA. fr. ant. Demanar llicència pera parlar. *Pedir licencia, permiso, palabra.* Veniam, facultatem petere.

DE PARAULA. m. adv. De boca, en contraposició de per escrit. *De palabra, á boca, de viva voz, verbalmente.* Verbis; verborum ope. || DE PART MIA.

DE PARAULA EN PARAULA. m. adv. De una rahó ó ditxo en altra: s' usa pera explicar que ab ellas se

vá encenent una disputa. *De palabra en palabra.* Sensim.

DESMANDARSE DE PARAULAS. fr. Parlar molt y sense consideració. *Desmandarse en palabras; irse á boca, ó irsele á alguno la boca.* Temerè loqui; loquendo irasci.

DONAR BONAS PARAULAS. fr. Mantenir la esperança de algú ab rahons. *Dar buenas palabras.* Alicui verbis de re aliqua spei ostendere.

DONAR PARAULA. fr. ant. Donar llicència. *Dar permiso.* Veniam, facultatem dare. || y

DONAR SA PARAULA. fr. Obligar-se ab ella á cumplir alguna oferta ó promesa. *Dar palabra ó su palabra.* Fidem dare.

EMPEÑAR LA PARAULA. fr. Promètrer formalment baix sa paraula. *Empeñar la palabra.* Fidem interponere.

ENTRETENIR AB PARAULAS. fr. Fèr esperar. no cumplir. *Entretener con palabras.* Verbis ducere, ductare.

EN UNA, DOS Ó EN POCAS PARAULAS. m. adv. Brevement. *En una, dos ó en pocas palabras.* Uno, duobus, paucis verbis.

ESCAPARSE UNA PARAULA. fr. Dir inadvertidament lo que no es del cas, ó que convenia callar. *Ira escaparse una palabra.* Verbum temerè decidere.

ESTALVIAR Ó AFORRAR PARAULAS. fr. No allargar-se en una conversació. *Ahorrar palabras.* Verba mittere.

FALTAR PARAULAS. fr. Pondera la excel·lència y grandesa de alguna cosa, y que no's pòt explicar ni alabar dignament. *Faltar palabras.* Verba deficere.

FALTAT DE PARAULAS. fr. CURT DE PARAULAS.

FÈR BONA SA PARAULA. fr. Promètrer cumplir-la. *Prometer cumplir su palabra.* Polliceri se prastaturum quod spondit.

FÈR PARAULA. fr. PARLAR.

HOMME DE PARAULA. Qui la guarda. *Hombre de palabra.* Homo integræ fidei.

LA MEVA PARAULA ES Ó VAL UN ACTE. loc. Assegura lo que's promet. *Mi palabra es prenda de oro.* Fide mea auro pretiosior est.

LA MILLOR PARAULA ES LA QUE ESTÁ PER DIR. ref. POCH PARLAR ES SABIESA.

LA PARAULA QUE HA SURTIT DE LA BOCA, NO PÒT TORNAR ATRÁS. ref. Denota la reflexió y cautela que's deu tenir en proferir las paraulas especialment las que poden ferir; perque una vegada ditas no poden tornar atrás. *Palabra y piedra suelta no tiene vuelta; palabra de boca piedra de honda.* Nec vox missa revertè.

LAS BONAS PARAULAS FAN MENJAR ALS MALALTS. ref. Denota que las bonas rahons ó reflexions regularment tot ho arreglan. *Cuales palabras te dicen, al corazon te ponen.* Animus in auribus habitat.

LLEVAR LA PARAULA DE LA BOCA. fr. mel. Antiparse á dir lo que altre tenia intenció. *Coger, quitar la palabra de la boca.* Sermonem occupare

MANCAR Ó FALTAR Á LA PARAULA. fr. No complir-la. *Faltar á la palabra.* Fidem mutare.

MASTEGAR Ó MENJARSE LAS PARAULAS. fr. Tartamudejar, pronunciar mal. *Mascar, musitar, mamujar, mamellar; comerse las palabras ó sílabas.* Balbutio, is.

MITJAS PARAULAS. loc. Explicació enfática ó no cabal de algun concepte, ó las que's pronuncian entre dents. *Medias palabras.* Dimidiata verba.

NO DIR Ó NO PARLAR PARAULA: Ó SENSE DIR Ó PARLAR PARAULA. fr. Callar ó guardar silenci, ó no repugnar ni contradir á lo que's proposa ó demana. *No decir ó no hablar, ó sin decir ó hablar palabra.* Obmutescere.

NO DIU PARAULA QUE NO MENTA, Ó MENT Á CADA PARAULA. loc. CADA PARAULA, etc.

NO HI HA PARAULA BEN DITA, QUE NO SIA MAL COMPRESA Ó ENTESA. ref. Repren als maliciosos y mal intencionats, que pel regular interpretan malament lo que's diu sense malícia ó ab bona intenció. *No hay palabra mal dicha, si no fuese mal entendida.* Verba, nisi invertas, nulla sinistra forent.

NO SABERSE TRÁURER LAS PARAULAS DE LA BOCA. fr. No saber parlar per causa de encogiment, espant ó pera tartamudejar. *Helársele á alguno las palabras.* Balbutio, is.

NO SÉR MÉS QUE PARAULAS. fr. Denota que en alguna disputa ó altercat no hi ha hagut cosa de cuidat, atenció ó sentiment. *No ser mas que palabras.* Non ultrá verba certare.

NO TENIR PARAULA Ó LA PARAULA. fr. Faltar á ella, no guardar-la. *No tener palabra.* Datam fidem fallere.

NO TENIR PARAULAS. fr. N6 explicarse en alguna matèria ó per sufriment ó per ignorancia. *No tener palabras, ó no tener palabras hechas.* Verba alicui deesse.

PASSAR Ó ENTRETENIR AB PARAULAS Ó AB BONAS PARAULAS. fr. Entretenir á algú ab ofertes ó promesas sens arribar al compliment de lo que's preten. *Traer en palabras.* Promissis deludere.

FÉR PARAULA. loc. ant. ARENGAR.

PÉNDER LA PARAULA. fr. Parlar primer ó prosseguir la conversació que altre ha deixat. *Tomar la palabra.* Sermonem arripere. || Acceptar la promesa pera reconvenir al que la dóna, si falta á ella. *Tomar ó coger á uno la palabra.* Fidem datam accipere.

PÉNDER PARAULA. fr. ant. *Tomar licencia.* Veniam sumere.

PÉNDER LA PARAULA. fr. Quedar sens poder parlar per alguna malaltia. *Perder el habla.* Voce privari. || met. No saber que dir. *Perder el habla.* Obmutescere.

PESAR LAS PARAULAS. fr. met. Reflexionarlas ab atenció. *Pesar las palabras.* Verba appendere, moderari.

QUEDAR BÉ AB BONAS PARAULAS. ref. Aconsella que qui no dóna lo que li demanan, se excuse ab

bonas paraulas. *Miel en la boca, y guarda la bolsa.* Verba suavia fac nummos qui dare recusas.

RETIRAR LA PARAULA. fr. TORNAR LA PARAULA ATRÁS.

SOBRE LA PARAULA. m. adv. Sens altra seguretat que la paraula que's dóna de sér alguna cosa. *Sobre su palabra.* Fide sua.

SOLTA LAS PARAULAS COM LOS ASES LOS PETS. loc. prov. que repren al que diu las cosas sens atèndrer si poden sér perjudicials ó no. *Hablar sin pensar, es tirar sin encargar.* Non meditata loqui cæco est joculariter arcu.

TENIR MÉS PARAULAS QUE UN BREVARI. fr. met. Parlar més de lo que es regular. *Tener mucho pico.* Nimis loqui.

TENIR PARAULAS Ó QUATRE PARAULAS. fr. Renyir. *Tener palabras; trabarse de palabras.* Verbis cum aliquis contendere.

TORNAR LA PARAULA. fr. Recobrar l' us de la veu. *Recobrar el habla.* Voce expediri.

TORNAR LA PARAULA ATRÁS. fr. Desdirse. *Volverse atrás.* Dictis non stare.

TRACTAR MAL DE PARAULAS. fr. Injuriar ab algunditxo ó veu sensible. *Tratar mal de palabra.* Conviciis aliquem onerare.

TRENCAR LA PARAULA. fr. MANCAR Ó FALTAR Á LA PARAULA.

UNA PARAULA. loc. S' usa pera cridar á algú pera conversar apart. *Palabras, una palabra.* Paucis te volo.

VÉNDER PARAULAS. fr. met. Enganyar ó tenir entretingut á algú ab ellas. *Vender palabras.* Verba dare.

PARAULADA. f. Ditxo dissonant, indecent y gravement sensible. *Palabra, remoque, tarascada.* Convitium, ii.

PARAULETA. f. d. *Palabrita, ica, illa.* Vocula, æ. || Paraula sensible ó que porta molta ànima ó significació ó alusió amagada. *Palabrita.* Verbum aculeatum.

PARAULISTA. m. ant. Xarrayre, qui parla molt, ofereix sens reparo y no cumple res. *Palabrita, palabrero.* Garrulus, i.

PARAYGUA. m. Espècie de girasol pera guardar de la pluja. *Paraguas.* Umbella, æ.

QUANT PLOU MOLT NO VALEN PARAYGUAS. loc. prov. Denota que quant són moltes las desgràcias no si pòt donar cobro. *Agua sobre agua, no vale sayo ni capa.* Non segulum crebro, non pænula sufficit imbri.

PARAYRE. m. Oficial, mestre que carda 'ls panyos á la perxa. *Pelaire.* Carminarius, is.

PARAYRERIA. f. Ofici de parayre. *Pelairia.* Carminatoris officium.

PARBOST. m. PREBOST.

PARCA. f. Destino, sort, fat. *Parca.* Parca, æ. || poét. Veu ab que 's significa la mort. *Parca.* Parca, æ.

PARCAMENT. adv. m. Escassament, ab moderació. *Parcamente.* Parcè.

PARGER. m. Company ab altre en algun tracte. *Aparcero*. Socius, ii. || Lo qui cultiva alguna heretat donant part dels fruits al amo, y quedant part pera ell. *Aparcero, colono, granjero, quinto*. Particeps, ipis.

PARGERIA. f. Tracte dels que van á la part en algun negoci. *Aparceria*. Consecratio, nis.

PARCIAL. adj. Lo pertanyent á la part de algun tot. *Parcial*. Ad partem pertinens. || Partidari, qui segueix lo partit de altre. *Parcial*. Factiosus. || Amich, afecte. *Parcial*. Cliens, tis.

PARCIALITARI, A. adj. ant. *PARCIAL*. || MANIÁTICH, BOIG.

PARCIALITAT. f. Partit, facció. *Parcialidad*. Factio, nis. || Amistat, familiaritat. *Parcialidad*. Amicitia, æ. || BANDO, LLIGA. || Passió del ánimo que impedeix la rectitut dels judicis. *Parcialidad*. Animi præoccupatio.

PARCIALMENT. adv. m. En quant á alguna part ó tots. *Parcialmente*. Factiosè. || Ab inclinació amistosa á alguna part. *Parcialmente*. Studio, comiter.

PARCIÓ. f. PARTICIÓ.

PARGO. m. Paper de perdó en las escuelas. *Parre, parco*. Impunitatis schedula. || adj. Económico, moderat en l'us de las cosas. *Parco*. Accinctus, parcus. || Moderat en lo menjar y beure. *Sobrio, parco*. Sobrius.

PARDAL. m. Aucell molt comú, que té las plomas pardas, variadas ab algunas clapas y plomes negres, lo bech recte y curt; lo mascle té en lo coll sota del bech una clapa negra: la femella es un poch més petita, de color més clar y cap més estret. *Gorrión, pardal, pardillo*. Passer, is. || met. Astut. *Pájaro*. Callidus.

PARDAL ROQUER ó **TORROGÁ.** Lo de verdissa. *Gorrión silvestre*. Passer montanus.

JA HAN FUGIT LOS PARDALS DEL NIU. fr. met. ab que 's denota que ha passat la ocasió de conseguir alguna cosa. *En los nidos de antaño no hay pájaros ogaño*. Hic veteres annus vacuos videt alite nidos.

MATAR DOS PARDALS DE UN TRET, DE UN TIR ó **DE UNA PEDRADA.** fr. ab UNA VIA, ETC.

MÉS VAL UN PARDAL EN LA MA QUE UNA PERDIU EN L'AYRE, ó **QUE DOS VÉURELS VOLAR.** ref. Denota que no aventurem lo bè ó conveniència que gosam per la esperansa de altre que se 'ns figura major. *Mas vale pájaro en mano que buitre volando; por el alabado dejó el conocido, y vime arrepentido*. Melior est tuta pax, quam sperata victoria.

PARDALET. m. d. *Pajarillo, ito*. Passerculus, i.

TENIR PARDALETS AL CAP. fr. met. Bojejar. Se diu principalment de las donas coquetas. *Ser un cascabel*. Inani capite esse.

PARDEJAR. v. n. Ressaltar lo color pardo. *Pardear*. Fuscum apparere.

PARDENGH, A. adj. Lo que té un color que tira á pardo. *Aburelado*. Barrus.

PARDO, A. adj. Color que resulta de la mescla de blanch y negre. *Pardo*. Fuscus. || m. Lo mascle de la ossa ó pantera. *Pardo*. Panthera, z.

PARDÓS, A. adj. De pardo clar. *Parduso*. Subfuscus.

PARE. m. Qui engendra ó procrea á altre. *Padre*. Pater, tris, parens, entis, genitor, is. || La primera persona de la Santíssima Trinitat. *Padre*. Pater, tris. || Autor de qualsevol obra. *Padre*. Pater, tris. || Lo mascle de bestiar destinat pera la procreació. *Padre*. Admissarius mas. || Titol del principal de alguna descendència. *Padre*. Pater, tris. || Qui afavoreix ó fá ofici de pare envers algu. *Padre*. Pater, tris. || Qui en temps antich fou celebrant en alguna ciència ó facultat. *Padre*. Pater, tris. || Lo religiós sacerdot y lo ancià en senyal de veneració y respecte. *Padre*. Pater, tris. || Nom que 's dona als prelats, sants, mestres y doctors de la iglésia. *Padre*. Pater, tris. || Qualsevol dels que han concorregut á un concili. *Padre*. Pater, tris. || pl. Lo pare y la mare. *Padres*. Parentes, tum. || Los avis y ascendents. *Padres*. Proavi, orum. || Los individuos de alguna religió ó congregació. *Padres*. Patres, um.

PARE ADOPTIU. Qui ha adoptat fill de altre participantli 'ls drets de propi. *Padre adoptivo ó per adopcion*. Adoptator.

PARE CONDESCENDENT ó **INDULGENT.** Lo qui demostra massa carinyo als fills y no 'ls corregeix com déu. *Padrazo, padron*. Pater nimis indulgens.

PARE CONSCRIPT. Lo senador entre 'ls romans. *Padre conscripto*. Conscriptus pater.

PARE DE ÀNIMAS. Párroco. *Padre de almas*. Parochus, i.

PARE DE FAMÍLIAS. Cap de casa, tant que tinga fills com nó. *Padre de familia*. Pater familias.

PARE DE LA PÀTRIA. Qui ha fet particulars serveys per sa pàtria. *Padre de la patria*. Pater patriæ.

PARE DELS BOIGS. m. Qui cuida de ells. *Loquero*. Amentium custos.

PARE DE POBRES. Qui 'ls assisteix. *Padre de pobres*. Pater pauperum.

PARE DE PROVÍNCIA. Qui ha estat provincial d'alguna religió. *Padre de provincia*. Pater provincie.

PARE ESPIRITUAL. Lo confessor que cuida y dirigeix l'esperit y consciència del penitent. *Padre espiritual*. Consciencie rector; spiritualis pater.

PARE NOSTRE. La oració dominical. *Padre nostro*. Dominica oratio. || Glória, gra gros que 's posa cada deu en los rosaris, pera senyal de que s'ha de dir lo pare nostre. *Padre nuestro, diez de rosario*. Grandior in rosario globulus.

PARE PUTATIU. Qui es tingut y reputat per pare. *Padre putativo*. Putativus pater.

PARE SANT ó **SANT PARE.** Lo Papa. *Padre santo*. Papa, æ.

PARES DE LA IGLÉSIA. Los altres eclesiàstics.

dels 12 primers sigles que han conservat las tradicions de la iglesia; y 'ls doctors de la iglesia grega y llatina que escrigueren sobre 'ls misteris y doctrina de la religió. *Santos padres de la iglesia. Ecclesiæ patres.*

PARES DEL DESERT. Los anacoretas. *Padres del yermo. Eremiticæ patres.*

À PARE GUARDADOR FILL DISSIPADOR. ref. Denota que freqüentment succeïx à un pare avaro un fill pròdich. *À padre enduredor hijo gastador; à padre ganador hijo despendedor.* Quæ pater accumulât, dispergit prodigius hæres.

À QUI ES PARE BÀSTALI MARE. ref. Repren al que tenint pocs mèrits se queixa del poch premi. *À quien es padre bástale madre.* Dat indignis venia columbis.

DE PARE SANT LO FILL DIABLE. ref. Denota que no sempre aprofita la bona criansa dels fills, si són de mal natural. *De padre santo, hijo diablo.* Bono ex parente natus pessimus.

DIR SÍ PARE. fr. fam. Estar alguna dona en aptitud de casarse. *Estar de saca.* Nuptiis aptam esse vel paratam.

ENTRE PARES Y GERMANS NO VULLAS FIGAR LAS MANOS. ref. Denota que no's prenga part en los disturbis dels parents, perque aquestos fàcilment se componen, y després se pert la amistat ab uns y ab altres. *Entre padres y hermanos no metas tus manos.* Ne ad propinquorum rixas accedas, si amicitiam optas conservare.

LO PARE GUANYA 'L RAL Y 'L FILL LO GASTA MAL. ref. Denota que lo que alguns juntan ab treball, sos hereus solen dissiparho en breu temps. *Nuestros padres à pulgadas, y nosotros à brazadas.* Absumit natus genitor quæ congerit æra.

LO PARE NO ES NAT Y 'L FILL SALTA PEL TERRAT. ref. Repren als qui disposan anticipadament de las cosas de que no tenen seguretat. *Hijo no tenemos, y nombre le ponemos.* Nec peperit capra, et nunc hædus ludit in agris.

NO LA PERDONA À SÒN PARE. loc. fam. S' aplica à la persona que sols aten à sòn interès, y al qui diu librement sòn parer sense guardar respecte à ningú. *No ahorrarse con nadie ó no ahorrarse con su padre, ó no ahorrarse con nadie ni con su padre.* Nulli parcere nec patri quidem.

NOSTRES PRIMERS PARES. Adan y Eva de qui descendeixen tots los homes. *Nuestros primeros padres.* Primi parentes.

QUI TÉ 'L PARE BATLE, SEGUR VÁ À VERBAL. fr. QUI TÉ LA PAELLA, etc.

SABERHO COM LO PARE NOSTRE. fr. fam. Poder referir alguna cosa ab puntualitat. *Saberlo como el Ave María.* Adamusim aliquid memoriter recitare.

SEMBLAR À SÒN PARE. fr. Semblarli en las faccions ó costums. *Padrear; ser muy hijo de su padre.* Patrem facie indole, moribus referre.

SI 'L PARE ES MÚSICH, LO FILL ES BALLADOR; Ó 'L PARE JUGLAR Y 'L FILL TIMBALER. Denota que 'ls fills

solen tenir lo mateix geni y costums dels pares. *Por do salta la cabra, salta la que mama; cabra por viña, cual la madre tal hija.* Quà capra cumque salit, matris salit æmulæ hædus.

SOBRE PARE NO HI HA COMPARE. ref. AMOR DE PARE, etc.

TENIR LO PARE BATLE. ref. Contar en qualsevol sol·licitut ab un decidit protector. *Tener el padre alcalde.* Judicem cognatum, amicum habere.

TROBAR PARE Y MARE. fr. met. Denota que algú troba qui'l afavoreix y cuyda com ho podrian haver fét sos pares. *Hallar padre y madre.* Optimum patronum nancisci.

UN PARE PERA CENT FILLS Y NÓ CENT FILLS PERA UN PARE. ref. Denota 'l verdader y segur amor dels pares pels fills, y la ingratitut ab que aquestos solen correspondrer. *Un padre para cien hijos y nó cien hijos para un padre.* Centenæ proli genitor vel prospicit unus.

PAREDAMENT. m. La acció de paredar. *Emparedamiento.* Inclusio, nis.

PAREDAR. v. a. Tancar entre quatre parets. *Emparedar.* Intra parietes claudere. || Tapar ab pared alguna porta ó finestra ó altra obertura. *Cegar, tabicar, tancar.* Obturo, as.

PAREDASSA. f. aum. Se diu de la que queda en peu en las ruinas de un edifici. *Paredon.* Parietina, æ.

PAREDAT, DA. p. p. *Emparedado.* Parietibus clausus. || Dit de la porta, finestra, etc. *Cegado, tabicado.* Occlusus.

PAREDER Y PAREDOR. adj. MESTRE DE CASAS.

PAREDETA. f. d. *Paredilla.* Paries humilis.

PAREGUT, DA. p. p. SEMBLANT.

BEN PAREGUT. exp. Bonich de cara, de bona fisonomia. *Bien parecido.* Formosus.

PARÈIXER. v. n. SEMBLAR, APARÈIXER. || COMPARÈIXER.

À MON PARÈIXER. loc. Al meu modo de entèndrer. *À mi ver.* Meo judicio.

PER BEN PARÈIXER. loc. *Por el bien parecer.* Ne ulla offensio detur.

PARELL. m. Conjunt de dos cosas de una mateixa espècie. *Par.* Par, is. || Dos bous ó animals de jòu. *Yunta, par.* Jugum, i.

À PARELLS. m. adv. De dos en dos. *À pares.* Bini.

À PARELLS Ó SENARS. m. adv. Sort tenint en la ma closa en número de qualsevol cosa, y preguntant à altre si es número par ó senar. Si no ho acerta pert, y si ho acerta guanya. *À pares ó nones.* Par impar.

POSAR, FÉR VENIR À PARELLS. fr. Fér que vinga de dos en dos. *Parcar.* Binarios facere.

POSARSE À PARELLS. fr. POSARSE DE DOS EN DOS.

QUIN PARELL! DÈU NE HA ENDRESSADA UNA CASA. loc. Dóna à entèndrer que 'ls que són semblants en las inclinacions y costums se buscan uns als altres; y comunment s' aplica als dolents. *Dios los cria y ellos se juntan.* Crobyi jugum.

PARELLA. f. JOVA. || Conjunt de dos coses semblants. *Pareja*. Par, is.

TORNAR LA PARELLA. fr. RESCABALARSE.

PARELLÓ. m. PERELLÓ.

PARENÇA. f. ant. APARIÈNCIA. || PRESENCIA.

PARENÇA FINGIDA. EXTERIORITAT.

GRAN PARENÇA Y POCOS FÉTS. ref. MOLT A PRESA Y POCA ENDRESSA.

PARENSE. adj. ant. PERESÓS. || Ben paregut. *Bien parecido*. Decorus facie.

PARÈNESIS. f. EXORTACIÓ.

PARENÉTICH, CA. adj. Exhortatori. *Parentético*. Parenteticus.

PARENT, A. adj. Ascendent, descendent y col·lateral de una família per consanguinitat ó afinitat. *Parente*. Consanguineus. || SEMBLANT, CONSEMBLANT. || pl. ant. ANTEPASSATS. || Lo pare y mare. *Padres*. Parentes, um.

PARENT PER CASAMENT. AFI.

ESTAR BÉ AB SOS PARENTS. fr. ESTAR BÉ AB SOS AMICHES.

NO TENIR PARENT NI AMICH. fr. Expressa que algú no's condol del mal dels altres. *No tener prójimo*. Proximo nec minimùm consulere.

NO TINDRÀS PARENT MILLOR QUE UN AMICH QUE TINGA AMOR. ref. MÉS VAL UN BON AMICH QUE CENT PARENTS.

SER PROP PARENTS. fr. *Tocar de cerca*. Proxima cognatione conjungi.

PARENTELA. f. Conjunt de tots los parents. *Parentela*. Consanguinitas, atis. || PARENTIU.

PARÈNTESIS. m. ort. Lo pensament ó idea que s'interposa en un període interrompint són sentit, però no mudantlo. *Paréntesis*. Parenthesis, is. || Signe ortogràfic de aquesta figura () que conté lo interposat en un període, y denota que s'ha de pronunciar en veu més baixa. *Paréntesis*. Parenthesis, is. || ret. RETICÈNCIA. || met. Breu suspensió encara que no sia en lo llenguatge. *Paréntesis*. Parenthesis, is.

ENTRE PARÈNTESIS. m. adv. Interposant alguna cosa. *Entre ó por paréntesis*. Per parenthesis.

PARENTIU. m. Vincle, conexió per consanguinitat ó afinitat. *Parentesco, parentela*. Necessitudo, inis. || PARENTELA. || Unió ó enllassament de las cosas entre sí. *Parentesco*. Vinculum, i, conjunctio, nis.

PARENTIU ESPIRITUAL. Lo que's contrau en los sacraments. *Parentesco espiritual*. Spiritualis cognatio.

CONTRÀURER PARENTIU. exp. Obtenir ab altre afinitat espiritual ó legal. *Emparentar, contraer parentesco*. Afinitate conjungi.

PARER. m. Dictàmen, vot, opinió. *Parecer*. Sententia, æ. || INTENCIÓ, PROPÓSIT, RESOLUCIÓ. || CONSELL, CONSENTIMENT. || Sugestió ó inspiració que inclina persuadint. *Parecer*. Sententia, æ. || v. n. PARÉIXER.

À BON PARER. m. adv. Denota que algú obra ab respecte á lo que poden dir de ell y nó segons sa inclinació ó geni. *Por el bien parecer*. Ut aliorum offensio vitetur.

À MON PARER. m. adv. À MON PARÉIXER.

DONAR PARER. fr. DONAR CONSELL.

ESTAR SEMPRE EN SÓN PARER. fr. No voler mudar de dictàmen. *Estar en su parecer, en sus trece*. In sententia manere.

PARET. m. Fàbrica alsada á plom, del gruix y alsària corresponent pera tancar los edificis y sostenir los sostres y cubertas. *Pared*. Murus, i, paries, etis. || met. Tanca de murtra, boix, etc., ab que's tancan y guardan los quadros dels jardins. *Pared, Seto*. Septum, i. || pl. met. La casa pròpia de cada hu. *Paredes*. Domus, us.

PARET À CALS Y ARENA. *Pared de cal y canto*. Commentarius paries.

PARET DE CANTELL. ENVÀ.

PARET DE CAP Y TRAVÉS. La en que 'ls mahons se col·locan los uns a travésats al cap dels altres. *Pared á soga y asta*. Invicem transversis lateribus paries.

PARET AL MITJ. m. adv. Denota que sols per un paret se separa una casa de altra. *Pared en medio*. Paries intergerinus || met. Denota la immediació y cercania de alguna cosa. *Pared en medio*. Aliquid interjecto contiguus.

PARET À TALÚS Ó ATALUSSADA. La que se eleva en disminució, ó que es més dobla per la part inferior que per la superior. *Pared escarpada*. Declivus murus.

PARET DE PEDRA DE TALL. *Pared de piedra labrada*. Quadrati saxi murus.

PARET DE PEDRA PICADA. *Sillerta*. Paries ex lapideibus quadris.

PARET DE PEDRA SECA. Albarada. *Horma, pedrisca, pared de piedras en seco*. Maceria, æ.

PARET DE RAJOLA. *Pared de ladrillo*. Murus lateritius.

PARET DE RAJOLA Ó DE MAHÓ DE PLA. *Citara, tabacon*. Unius lateris crassitudine paries.

PARET DE TÀPIA. TÀPIA.

PARET MESTRA Ó PRINCIPAL. Qualsevol de las principals y més grossas que sostenen un edifici. *Pared maestra*. Solidus, primarius, princeps paries.

PARET MITJERA Ó MITJANA. La que es comuna á dos cases. *Pared medianera, de medianeria*. Intergerinus, communis paries.

PARET SECA. PARET DE PEDRA SECA.

PARET VELLA Ó ENDERROCADA. *Pared vieja ó ruina desmorona*. Parietina, æ.

PARETS HI VEUREN Y MATAS OUREN. ref. LAS NATIENEN ULLS, etc.

ARRIMARSE Á LAS PARETS. fr. Estar borratxo. *Arrimarse á las paredes; hacer el arrimon*. Vinum मदरे.

DEIXAR CAIXALS EN LA PARET. fr. Deixar las pedras ó rajolas sobreixint pera continuarla. *Adanllar*. Prominentes lapides relinquere.

DONARSE DE CAP Ó PEGAR LO CAP PER LAS PARETS. fr. met. Explica lo gran enfado de algú. *Darse contra la pared*. In parietem impetere. || Apurarse, fatigarse sens acertar en lo que's desitja. *Darse*.

por las paredes, ó esquinas ó contra las esquinas. Inutiliter defatigari; operam perdere.

ENTRE QUATRE PARETS. m. adv. Denota la soledat y retiro en que está algú. *Entre cuatro paredes. Intra parietes.*

HERBA DE LAS PARETS, MORELLA ROQUERA.

SALTAR LA PARET Ó PER LAS PARETS. fr. Escaparse ó fugir. *Saltar por las paredes.* Parietes ad insequentes effugiendos superare.

PARETASSA. m. sum. PAREDASSA.

PARHÉLIO. m. Espécie de metéoro que consisteix en un sol aparent que 's manifesta prop del verdader, per la reflexió de sa llum en lo núvol, y seixeix són moviment. *Parelia, parelio; parhelio.* Parelion, ii.

PARIA. f. PARELL. PARELLA. || COMPANYIA, TRACTE. || IGUALTAT. || ant. Temps del verb PARER. *Parrecia.* Videbatur.

PÀRIA. m. Home de la ínfima casta entre 'ls indios; y per extensió s' diu dels desgraciats ó esclaus que no poseheixen res. *Paria.* Imfimus plebis. || f. plu. y

PARIATGE. m. Tribut que paga un príncep á altre en regoneixement de superioritat. *Parias.* Regis tributum superiori principi subjectæ ditionis gratia dignitatum. || Tribut del tant per cent que paga 'l comers pera mantenir sos establiments. *Pariaje.* Vectigal, is.

NO HAVER PÀRIA DE FEMBRA. fr. ant. No tocar mujer. Ad foeminam non accedero.

PARÍCIA. f. ant. EPIFANIA.

PARIDA. f. L' acte y efecte de parir. *Paridura, parto.* Partus, us.

PARIDORA. f. Dona fértil y fecunda. *Paridura.* Fœcunda foemina.

PARIETAL. adj. anat. S' aplica á cada un dels ossos situats en las parts mitja y lateral del cap, y que són las majors entre las que forman lo cráneo. *Parietal.* Parietalia ossa.

PARIFICAR. v. a. Probar, apoyar ab alguna paritat ó exemple. *Parifcar.* Paritate, similitudine probare.

PARIFICAT, DA. p. p. *Parifcado.* Paritate probatus.

PARIGÜELA. f. Civera, bayart. *Parihuela.* Gestatorium, ii.

PARIMENT. m. ant. PART.

PARIÓ, NA. adj. Igual, semblant. *Parejo, compañero.* Equus. || COMPANYY, COMPANYYÓ.

PARIR. v. a. Donar á llum en temps oportú la femella lo que tenia concebut en lo ventre. *Parir.* Genero, fœto, as. || PÓNDER. || met. Sentir los pares los traballs dels fills, com: tal mare ha parit moltes vegadas als fills. *Parir.* Pario, is. || Explicar be y ab acert lo concepte del enteniment. *Parir.* Aptè disserere. || v. n. met. Eixir á llum ó al públich lo que estava ocult ó ignorat. *Parir.* Aliquid occultum in lucem prodire.

ESTAR PER PARIR Ó EN DIAS DE PARIR. fr. *Estar ó*

andar en dias de parir. Partum appropinquare.

PARISIENCH, CA, Y PARISIENSE. adj. Natural de y lo pertanyent á París ciutat capital de Fransa. *Parisiense.* Lutelianus.

PARIT, DA. p. p. *Parido.* Genitus.

PARITAT. f. Igualtat, comparació de una cosa ab altra. *Paridad.* Paritas, atis.

CÓRRER LA PARITAT. fr. Haver la igualtat y porció corresponent en las cosas que 's comparan. *Correr la paridad ó la comparacion.* Æqualitatem res habere.

PARLA. f. PARLERIA, VERBOSITAT.

PARLADOR, A. m. y f. Qui parla molt. *Parlador, parlante, parlon, parlero, hablador, hablista, parlanchin.* Garrulus, i. || Lloch ahont las monjas reben las visitas. *Locutorio, parlatorio, libratorio.* Ad colloquia in monialibus destinatus locus.

PARLADOR DE PAU. m. Missatger de pau. *Messenger de paz.* Pacis tractator.

PARLAMENT. m. Discurs, arenga. *Parlamento.* Oratio, sermo, nis. || ENRAHONAMENT, COL·LOQUI. || PARLERIA. || TRACTE, CAPITULACIÓ. || En algunas naciones tribunal ahont se resolen negocis importants. *Parlamento.* Congressus, senatus, us. || La acció de parlamentar ó capitular. *Parlamento.* Confabulatio, nis. || PARLAMENT. m. Corts celebradas per cada un dels estats en la confederació catalana-aragonesa en sa capital respectiva, pera un objecte especial. *Parlamento, cortes generales de Aragon, Cataluña, etc.* Congressus Aragonius, etc.

PARLAMENTA. f. fam. Parleria, verbositat. *Labia, parola, parleria, parla, parladuria.* Garrulitas, loquacitas, atis.

PARLAMENTAL. adj. Pertanyent al parlament ó al tribunal. *Parlamentario.* Senatorius.

PARLAMENTAR. v. n. Enrahonar, conversar. *Parlamentar.* Colloquor, eris; sermonem agere. || Tenir parlament, tractar de capitulació. *Parlamentar.* De conditionibus agere.

PARLAMENTARI, A. adj. Lo qui serveix pera parlamentar. *Parlamentario.* Ad colloquium vel collegium spectans. || m. Individuo de algun parlament. *Parlamentario.* Senator, is. || ant. MISSATGER, ENVIAT, PARLAMENTARI.

PARLAMENTARISME. m. Doctrina dels amants de las prácticas y fórmulas parlamentàries. *Parlamentarismo.*

PARLAMENTAT, DA. p. p. *Parlamentado.* Collocutus.

PARLANT. p. a. Qui parla. *Parlante.* Loquax.

PARLAR. v. a. Articular, proferir paraulas. *Hablar.* Loquor, eris. || ENRAHONAR, CONVERSAR. || ORAR, PERORAR. || Tractar de alguna cosa, negociar. *Hablar, tratar.* Negotior, aris. || Avisar, amonestar, advertir, fer entendre la rahó. *Hablar.* Animadvertio, is. || Intercedir, empenyarse á favor de algú. *Hablar.* Rogo, as. || Comensar á enrahonar principalment las criaturas. *Hablar.* Os in verba solvi. || Expressarse, dir absolutament, com: PAR-

LAN bestiesas. *Hablar*. Loquor, eris. || Imitar los auells la veu humana. *Hablar, parlar*. Garrio, is. || Dit de alguna imatge molt perfecta. *Estar hablando*. Signa spirare. || m. Lo to de la ven de la persona. *Habla*. Vocis sonus.

PARLAR AB AFECTACIÓ. fr. *Echar cortadillos*. Nimum excultis verbis proloqui.

PARLAR AB DÉU. fr. Orar, fer oració. *Orar, hablar con Dios*. Oro, as.

PARLAR AB LLENGUA DE PLATA. fr. Sollicitar alguna cosa per medi de diners ó regalos. *Hablar con lengua de plata*. Donis delinire.

PARLAR AB MISTERI Ó AB PARAULAS CUBERTAS. fr. *Hablar de misterio*. Arcanis verbis loqui.

PARLAR Á BULTO. fr. Parlar sens reflexió ni certa-sa. *Hablar á bulto, á tiento*. In incertum loqui.

PARLAR Á LA ÀNIMA. fr. Parlar ab claredat y veritat, sens afalagament. *Hablar al alma*. Apertè, ex animo loqui.

PARLAR Á LA ORELLA. fr. *Cuchichear, Hablar al oido*. Musito, consusurro, as.

PARLAR AL CAS. fr. *Hablar al caso*. Aptè, ad rem loqui.

PARLAR AL DETRÁS. fr. Dir contra de algú en ausència lo que no se li diria cara á cara. *Hablar por las espaldas*. Absentem carpere.

PARLAR ALT Ó AB VEU ALTA. fr. *Hablar alto, recio*. Clarè et apertè loqui. || met. Parlar ab expressions animosas, ab lo llenguatge de las passions. *Hablar alto, recio*. Confidenter loqui.

PARLAR ALTAMENT DE SI. fr. Alabarse. *Alabarse, echar sanfarronadas*. Elatius de se loqui.

PARLAR APRESSURADAMENT Ó ATROPELLADAMENT. fr. PARLAR DEPRESSA.

PARLAR BAIX, Á POCH Á POCH, Ó Á PLENET. *Hablar bajo, quedo, paso*. Submissa voce loqui.

PARLAR BÉ. fr. Explicarse ab elegància. *Hablar bien*. Politè, castigatè loqui.

PARLAR CLAR Ó CLARAMENT. fr. Dir obertament lo que se sent. *Hablar claro, en puridad*. Apertè loqui.

PARLAR DEPRESSA. fr. *Hablar de priesa, de hilvan, á borbotones*. Verba verbis accumulare.

PARLAR DESBARATADAMENT Ó SENS TO NI SO. fr. *Hablar á tontas y á locas, hablar disparates, despo-tricar*. Effutio, is.

PARLAR DE SÓN CAP. fr. Parlar sens coneixement y sols per lo que ofereix la imaginació. *Hablar de memoria, de cabeza*. Temerè, inconsultò loqui.

PARLAR GRAS. fr. met. Dir paraulas indecents. *Hablar sucio*. Obscenè, turpiter loqui.

PARLAR LA COSA PER SI MATEIX. fr. Sér molt evident allò de que s' tracta. *Hablar, estarlo diciendo la misma cosa*. Rem ipsam loqui.

PARLAR MOLT Y NO DIR RES. fr. Gastar molts paraulas sense substància ó sense dir lo que fá al cas. *Hablar mucho y decir nada*. Loquacito, as.

PARLAR PER DEMÉS. fr. Parlar en va, inutilment, sense sér menester. *Hablar por demás*. Superflue loqui.

PARLAR PELS CÓLZERS. fr. XARRAR PELS CÓLZERS.

PARLAR PER PARLAR. fr. Dir alguna cosa sense fonament ni substància, y sense venir al cas. *Hablar por hablar*. Nugas, inania garrire.

PARLAR SENSE DISCONTINUACIÓ. fr. *Hablárselo todo*. Indesinenter verba fundere.

PARLAR SENSE TOCAR EN LLOCH. fr. PARLAR DESBARATADAMENT.

CADA HU PARLA COM QUI ES. fr. Denota que regularment algú se explica segons són naixement y criansa. *Cada uno habla como quien es*. Qualis vir, talis oratio.

DEIXAR Á ALGÚ SENSE PARLAR. fr. DEIXAR Á ALGÚ SENSE PARAULA EN LA BOCA.

ES PARLAR DEMÉS. loc. Es parlar inutilment ó en va. *Es hablar por demás*. Frustrà, vanè loqui.

ESTARSE 'N PARLANT. loc. Tractarse actualment de alguna cosa. *Estar en habla*. De hoc agi.

FÉR PARLAR. fr. Precisar á algú á respondrer ó á lo que per un respecte ó altre motiu volia callar. *Hacer hablar*. Ad loquendum cogere. || Tocar ab perfecció algun instrument. *Hacer hablar*. Summa dexteritate instrumenta musica pulsare.

FÉR PARLAR DE SI Ó AL MON. fr. DONAR QUE PARLAR.

MIREU QUI PARLA. exp. ab que's nota á algú del mateix defecte de que ell parla contra altre. *Mira quien habla*. Verbis convicere.

MOLT PARLAR MOU, MOLT GRATAR COU. ref. Denota que á cópia de paraulas regularment se surt ab lo ques's pretenia. *Mucho hablar empee, mucho rascarecuerce*. Nocet et nimum scabere, et nimis loqui.

MOLT PARLAR Y POCH OBRAR. ref. Denota que's discrets no executan tot lo que diuben, perque no tot convé. *La mano cuerda no hace todo lo que dice la lengua*. Quidquid lingua sonat, sapiens non dextera præstat.

NO ME 'N PARLE. exp. Significa la repugnància de que's fassa menció de algú. *No me lo nombre*. Nec nominetur.

NO'M FASSAS PARLAR. exp. S' usa quant algú obliga á altre á dir coses de sentiment contra 'l mateix que obliga. *No me saques la lengua á pasear*. Non ad convicia me provoces.

NO PARLAR. fr. Se diu del que ha perdut la paraula per algun accident, ó per estar pròxim á la mort. *Estar sin habla*. Linguae usum non retinere.

NO SE 'N PARLE MÉS. loc. Demana que s' olvide alguna cosa. *No se hable mas en ello*. De hac re nullus ultra sit sermo. || S' usa quant se dona una cosa per feta y ajustada. *No se hable mas en ello*. Satis jam dictum.

PARLEM CLAR. loc. ANEM CLARS.

POCH PARLAR ES SABIESA. ref. Denota l' avantatge y bons efectes que produeix lo callar, y 'ls fatals que trau lo contrari. *Al buen callar llaman Sancho*. Silentii tutum præmium; sapiens est qui tacere novit; non impetam lingua.

POCH PARLAR Y MOLT OBRAR. ref. Ensanya que pera negociar bè s' ha de parlar poch y obrar ab di-

ligència. *Callar y obrar por la tierra y por la mar.* Parendum verbis, in rebus agendis operam et diligentiam adhibeto.

QUI MOLT PARLA MOLT MENT. ref. Denota lo inconvenient del massa parlar. *Quien mucho habla, mucho yerra.* Culpantur multum, qui garrula multa loquuntur.

PARLARSE. v. r. Dirse. *Hablar se.* Sermonem esse. || Tractarse algun conveni ó altre assumpto. *Estar en habla.* De aliquo agi.

NO PARLARSE AB ALGU. fr. Tenir algun resentiment ab ell. *Negar, quitar el habla; no hablarse.* Verba alicui negare.

PARLAT, DA. p. p. *Hablado.* Loquutus.

MAL PARLAT. MAL DIT.

SER BEN PARLAT. fr. Parlar ab cortesia y criansa. *Hablar bien.* Comiter loqui.

PARLER, A. m. y f. ant. Enrahonador. *Habrador, partero.* Loquax, acis. || adj. *PARLADOR.* || ant. ORADOR.

PARLERIA. f. Verbositat, xarrativa. *Labia, parleria.* Loquacitas, garrulitas, alis. || ant. LOCUCIÓ.

BONA PARLERIA. ad t. ORATÓRIA.

PARMA. m. Petit escut de que seyan us los gladiadors entre 'ls romans. *Parma.* Parma, æ.

PARMESÀ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Parma ciutat de Normandia. *Parmesano.* Parmensis.

PARMÓDOL. m. PERMÓDOL.

PARNÁS. m. mit. Montanya abont habitan las musas. *Parnaso.* Parnasus, i.

PARÓCHIA. f. ant. PARRÓQUIA.

PARÓDIA. f. Imitació burlesca en vers de alguna obra sèria literària. *Paródia.* Parodia, æ.

PARÓDICH, CA. adj. Pertanyent á la paródia. *Paródico.* Ad parodiam pertinens.

PAROL. m. PEROL.

PAROLA. f. PARLERIA, VERBOSITAT. || PARAULA.

PÁROLI. m. En los jochs la sort en que no 's cobra lo guanyat pera cobrar triplicat si 's guanya segona vegada. *Párolí.* Duplicata sponsio.

PARONOMÀSIA. f. ret. Consisteix en posar en la oració paraulas de un mateix ó semblant so, ó que sols se dif. rencian en una síl·laba ó lletra. *Paronomasia.* Agnominatio, nis, paronomasia, æ.

PARÓQUIA. f. PARRÓQUIA.

PARÓTIDA Y PARÓTIGA. f. Tumor preternatural en las glándulas del mateix nom que estan sota la orella. *Parótida.* Parotis, idis. || pl. Inflamació de coll en lo bestiar. *Parótidas.* Parotis, idis. || anat. Glándula molt grossa que está detrás de la orella, l' ofici de la qual es separar la saliva que ve á la boca per medi dels conductos salivars. *Parótida.* Parotis, idis.

PAROXISMA. m. PARASISME.

PAROXISMAL. adj. PARASISMAL.

PARPAL. m. Palanca, barra de ferro pera al·sapremar. *Barra, palanca.* Vectis, is.

PARPAL DE FUSTA. Palanca de fusta rodona de un cap y quadrada ó plana del altre, que serveix pera 'l maneig de la artilleria. *Espeque.* Ligna vectis.

PARPALÁS. En los molins de farina barra de ferro ab sa pala pera alsar la mola. *Espeque.* Vectis, is.

PARPALEN. m. Qui treballa ab perpal. *Palanquero.* Vectarius, ii.

PARPALET. m. d. *Palanqueta.* Virgula ferrea.

PARPELLAS. f. pl. *Párpados.* Palpebrae.

PARPELLEJAR. v. n. RESPLANDIR.

PARPELLEJANT, A. p. p. RESPLANDENT.

PARPELLOL. m. ant. PAPALLÓ.

PARPILLEJAR. PARPELLEJAR.

PARQUE. m. Camp ó bosch tancat ab paret. *Parque.* Locus septus. Lo siti abont se col·locan. || mil. los viurers y municions de guerra. *Parque.* Armis, commestibusque in castris collocandis locus.

PARQUE DE ARTILLERIA. Lo paratge abont se reuneixen las peças y màquines de artilleria. *Parque de artilleria.* Tormentis bellicis, resque tormentariæ instrumentis servandis locus.

PARRA. f. Lo cep que s' alsa artificialment. *Parra.* Pergulana, æ.

PARRA BORDA. Llambrusca. *Parriza, parron, vid silvestre, agracera.* Silvestris vitis.

COM HI HA PARRAS. loc. fam. Assegura la veritat de alguna cosa, evitant lo jurament. *Como hay viñas.* Certò quidem.

PARRÀ. Temps del verb PARÉIXER. *Parecerá.* Videbitur. || Del verb COMPAREIXER. *Comparecerá.* Comparebit.

PARRACH. m. ter. PADÁS, PELLINGOT. || ter. PAGÉS.

PARRAF. m. y

PARRAFO. m. PARAGRAF.

PARRAL. m. Emparrat, parra ó parras sostingudas ab qualsevol artifici. *Emparrado, parral.* Pergula, æ.

PARRELL. m. Guix en que s' hi s'ol mesclar vi. *Yeso.* Gypsus, i. || ter. GUIX BLANCH.

PARRELLA. f. ant. GRAELLA.

PARRERA. m. Home de geni pausat y fleumàtich. *Posma, pachon.* Morosus.

PARRETA. f. d. Parra petita. *Parrilla.* Parva vitis.

PARRICIDA. m. Qui mata á s'ón pare ó mare; y també als que són tinguts per tals ó á algú de sos parents. *Parricida.* Parricida, æ.

PARRICIDI. m. Mort violenta que algú dona á son pare ó mare ó á algun parent. *Parricídio.* Parricidium, ii.

PARRÓ. m. Pagés ganader. *Labrador ganadero.* Pecunarius agrícola.

PARRÓCHIA. f. etc. PARRÓQUIA etc.

PÁRROCO. m. Rector de la parròquia. *Párroco, cura párroco.* Parochus, i.

PARRÓQUIA. f. Iglésia abont s' administran

los sacraments. *Parròquia; iglesia parroquial*. Parrochia, paræcia, æ. || La jurisdicció del párroco, són districte y la unió ab sos parroquians. *Parroquia*. Parochia, æ. || met. Lloch ahont algú acut à menjar ó se li dóna ab freqüència. *Pesebre*. Mensura, æ. || Lo clero destinat à la administració de una parròquia, com à la professó de Corpus hi van totes las parròquias. *Parroquia*. Parochialis sacerdotum coetus.

CUMPLIR LA Ó AB LA PARRÒQUIA. fr. Confessar y combregar per Pasqua florida. *Cumplir con la parroquia*. Ecclesiæ præcepto de eucharistia accipienda satisfacere.

SEPARARSE DE LA PARRÒQUIA. fr. Deixar de pertànyer à alguna parròquia determinada. *Desaparroquiar, desaparroquiarse*. Ë parochia sejungi.

PARROQUIA, NA. adj. Qui pertany à determinada parròquia. *Parroquiano*. Paræcus, paroquianus. || Qui acostuma comprar en una mateixa botiga, ó 's vol servir de un mateix oficial ó artista. *Parroquiano*. Assuetus empior. || met. Qui freqüenta una casa y concorre à ella. *Doméstico*. Domesticus.

FÉR PARROQUIANS. fr. APARROQUIANAR.

SOSTRAURER PARROQUIANS. fr. Fér que'ls parroquians deixen de comprar à la botiga que solian. *Desaparroquiar*. Empiores tabernis assuetos subducere.

PARROQUIAL. adj. Cosa de la parròquia. *Parroquial*. Parochialis. || m. CURAT, PÁRROCO. || PARROQUIA. 1.

PARROQUIALITAT. f. La assignació ó pertinença à determinada parròquia. *Parroquialidad*. Ad paræciam assignatio.

PARROT. m. Espécie de soldat destinat à zelar y perseguir lo frau. *Ministro del resguardo*. Prohibitæ merces custodiendi curator.

PARRUCA. f. etc. PERRUCA.

PARRUZ. f. ant. PARRA BORDA.

PARSER. m. Qui pren ó arrenda la terra à parts, com al ters, quart, etc. *Parcero*. Ad partes negotiator.

PARSIMÓNIA. f. Economia, moderació, arreglo en lo gastar. *Parsimonia*. Parsimonia, æ. || Circumspecció, templansa. *Parsimonia*. Circumspectio, nis.

PART. m. L'acte de parir. *Parto*. Partus, us. || Lo feto eixit à llum. *Parto, cria, prole*. Fœtus, us. || mét. Qualsevol producció física. *Parto*. Productio, nis. || La producció del enteniment ó ingeni, y qualsevol de sos conceptes declarats y donats à llum. *Parto*. Animi fœtus. || Qualsevol cosa especial que pòt succehir. *Parto*. Imminens eventus. || f. Tros, porció, membre de un tot. *Parte*. Pars, tis. || Quantitat especial de algun agregat numerós. *Parte*. Pars, tis. || Lloch, siti, paratge. *Parte*. Locis, i. || Banda, costat. *Parte, lado, mano*. Latus, eris. || La porció que's dóna à algú en los repartiments. *Parte*. Pars, tis. || Tractat ó divisió gran

que compren à altràs menors. *Parte*. Pars, tis. || La persona que té interès ó influxo. *Parte*. Persona, æ. || Cada una de dos ó més coses oposadas entre si, com : dos opinions, dos exércits. *Parte*. Pars, tis. || for. Pledejant. *Litigante, parte*. Pars, tis. || Usat ab la proposició à y 'ls pronoms AQUESTA Y AQUELLA, significa lo temps present, ó la época de que's parla, com : de dos anys à AQUESTA PART. *Parte*. Abhinc. || La persona à qui algú inclina en disputas ó rinyas. *Parte*. Partes, tium.

|| Lo cómic y 'l paper que representa. *Parte*. Pars, tis, histrio, nis. || m. Avis, correu. *Parte*. Tabularius, ii. || f. Partit, parcialitat, facció. *Parte, partido*. Factio, nis. || Espay ó tros, com : PART del di. *Parte*. Pars, tis. || Lo dret que's té en alguna com en que també n'hi tenen altres, com : tenir PART en una casa, etc. *Parte*. Pars, tis. || Lo sentit ó interpretació que's dóna à las cosas, com : ho ha estés à la mala PART. *Parte*. Pars, tis. || També 's diu en las cosas espirituals ó morals, com : tenir PART en lo regne del cel. *Parte*. Pars, tis. || Usat com adverbí serveix pera distribuhir en la oració los extrems de ella. *Parte*. Partim. || pl. Los organs de la generació. *Partes*. Natura, æ, naturale, is. || Prendas naturals. *Partes, prendas*. Dotes, um. || PART. m. ant. PAR, IGUAL, SEMBLANT.

DAR PART À LA NYTT. loc. ant. *Pasar la noche, pernoctar, dormir*. Pernocto, as.

PART ENTREVESSAT Ó REVÉS. Part treballós ó que no ve bè. *Parte revésado; distoquia*. Partus difficilis.

ANAR DE PART. fr. Trobarse en l'acte ó en lo temps immediat de parir. *Estar de parto*. Parturio, is.

BON PART. L'acte de parir felisment. *Buen ó feliz parto ó alumbramiento*. Secundus partus.

VENIR BÈ LO PART. fr. Venir natural. *Venir à parto derecho*. Feliciter parturire.

PART ALIQUANTA. arit. y geom. La que es mida cabal de un tot, com 2 respecte de 9. *Part alicuanta*. Pars aliquanta.

PART ALIQUOTA. geom. arit. La que es mida cabal de són tot, com 2 respecte de 8. *Parte alicuota*. Pars aliquota.

PART ASSÓ Ó DE ASSÓ. m. adv. ant. A mes de més. *A parte de eso, á mas de eso*. Præterea, præter id.

PART CONTRÀRIA Ó ADVERSA. La oposada. *Part contraria*. Contraria pars.

PART DE LA ORACIÓ. Cada una de las veus que poden entrar en la formació de ella. *Parte de la oracion*. Orationis pars.

PART DE FORTUNA. astról. Cert puut del cel que dista del ascendent tan com la lluna del sol. *Part de fortuna*. Fortunæ pars.

PART DE ROSARI. Cada una de ellas, que consta de cinch denas. *Parte*. Rosarii pars.

PART ESSENCIAL. La que es indispensable pera la existència de un tot. *Parte esencial*. Essentialis pars.

PART INFERIOR. Parlant del home se enten lo cos ab totes sas potències actives y passives. *Parte inferior.* Inferior pars.

PART INTEGRAL Ó INTEGRANT. La que constituheix la integritat, y encara que falte no falta lo compost. *Parte integral ó integrante.* Rei integritati conveniens pars.

PART Ó PARTIDA. loc. Quantitat que's junta ab altrás. *Parte, alguna parte.* Aliqua pars.

PART PER PART. m. adv. Distinctament, sense deixar res. *Parte por parte.* Singulatim.

PART POSTERIOR. La darrera de qualsevol cosa. *Parte posterior.* Pars posterior.

PART SUPERIOR. La ànima racional en contraposició del cos. *Parte superior.* Superior pars.

PART TOCANT. La que està al costat de altra. *Junto.* Juxta.

PARTS DEL MÓN Ó DE LA TERRA. Las cinch divisions que han fèt los geógrafos de la esfera terrestre ab los noms de Europa, Àfrica, Àssia, Amèrica, y Oceania. *Partes del mundo.* Mundi plagæ.

PARTS GENITALS Ó VERGONYOSAS. Las de la generació. *Partes genitales.* Genitale, is.

PARTS VITALS. Las principals pera viurer; com: lo cor, cervell, etc. *Partes vitales.* Vitalia, um.

À LA ALTRA PART. m. adv. A la part oposada de ahont un està. *Acullà.* Illic.

ANAR À LA PART. fr. Tenirla juntament ab altres en algun comers, herència, etc. *Entrar, ir à la parte.* Participem fieri.

À PART. m. adv. Separadament, ab distinció. *A parte.* Separatim.

À PARTS IGUALS. m. adv. Repartir una cosa entre vârios, sense que un tinga més que altre. *À parts iguales.* Æqualibus partibus.

À TOTES PARTS. m. adv. *A todas partes.* Quoquo-versùs.

À UNA Y ALTRA PART. m. adv. *A una y otra parte.* Utròque.

AIXÓS À PART Ó COSA À PART. loc. Denota que alguna cosa es distincta de lo que's tracta. *Eso es aparte.* Diversum, aliud est.

CRIDAR À PART. fr. Cridar à algú pera parlarli en secret. *Llamar à parte.* Seorsum ab aliis quempiam ad se vocare.

DE BONA PART. m. adv. De bon conducto, cert. *De buena parte.* A bono aut locuplete auctore.

DE CADA PART. *De cada parte.* Undiquè.

DEIXAR À PART. fr. Prescindir de alguna cosa, no contar ab ella, separarla de lo que's tracta. *Dejar à parte.* Mittere.

DE LA PART CONTRÀRIA. m. adv. *De la parte contraria ó opuesta.* Ex adverso.

DE LA UNA PART A LA ALTRA. loc. De un costat ó extrem al altre oposat. *De parte à parte.* Transversim.

DE PART. m. adv. En nom. *De parte.* Nomine, verbis alicujus. || **ENVERS.**

DE PART À PART. m. adv. DE LA UNA PART À LA AL-

TRA. || De una persona ó de un partit à altre. *De parte à parte.* Hinc.

DE PART DE ALLÀ. loc. *De la otra parte, de la parte de allá.* Trans.

DE PART DE ARRERA. loc. met. En ausència de algú. *A espaldas de alguno.* A tergo.

DE PART DE NIT. loc. *De parte de noche.* Noctu.

DE PART DE PARE, etc. *De parte de padre.* Ex parentis linea.

DE PART DE SA. loc. *De esta parte; de la parte de acá.* Cis.

DE PART MIA. *De mi parte.* Meo nomine.

DE TOTES PARTS. m. adv. *De todas partes.* Undiquè.

DE UNA PART À ALTRA, Ó DE LA UNA PART À LA ALTRA. m. adv. **DE PART À PART.** 2.

DE UNA PART Y ALTRA. m. adv. *De una y otra parte.* Utrinsecùs.

DONAR PART. fr. Fèr saber, donar notícia. *Dar parte.* Nunciare. || Fèr participant à algú de alguna cosa, donàrnehi. *Dar parte.* De aliqua re alicui impertiri.

EN PART. m. adv. *En parte.* Ex parte.

EN PART SEGURA. m. adv. En lloch segur. *En seguro.* Tutò.

FÈR LA PART. fr. Obrar, executar alguna cosa per algú ó en són nom interessantse pera que ho conseqüesca. *Hacer las partes.* Partes alicujus, vel pro alio agere. || Distribuir la vianda. *Echar.* Cibos distribuere.

FÈR PART. fr. **DAR.** || **DONAR PART.** 1. || Pèndrer part. *Tomar parte.* Participem fieri.

FÈR Ó POSAR DE SA PART. fr. Aplicar algú los medis que pòt pera logtar alguna cosa. *Hacer ó poner de su parte.* Quantum in aliquo est facere.

FÈR PARTS. fr. Dividir una cosa repartintla entre vârios ó pera diferents usos. *Hacer rajas.* Divido, is. || **FÈR LA PART.** 2.

FÈRSE PART. fr. Declararse per algun partit, opinió, etc. *Hacerse parte, declararse.* Nomen edere.

GIRARSE DE UNA PART À ALTRA. fr. Mòuvrese de un costat à altre. *Revolverse.* Hùc, illùc se convertere.

LAS PARTS. pl. Se diu per decoro quant s' enten las genitals. *Las partes las vergüenzas.* Genitale, is.

ME LA PAGARÀ ENCARA QUE VAJA À LA ALTRA PART DEL MÓN. exp. hiperbòlica ab que se assegura venjar-se de algú encara que prenga los medis més exquisits pera ocultarse. *Aunque se suba al cielo ó à las nubes.* Etiamsi nubes aut cœlum conscendat.

NO TENIRHI PART NI QUART, Ó ANT NI PART. fr. No tenir interès ó intervenció en alguna cosa. *No tener arte ni parte.* Nullatenus interesse.

PASSAR DE PART À PART. fr. Traspasar alguna cosa. *Pasar, atravesar de parte à parte.* Trajicio, is.

PÈNDRE --- Interpretar en mal sentit. *à mano izquierda;*

echar --- malam partem accipere

PAR

ART. fr. Interpre-

tar en bon sentit. *Echar á buena parte; tomarlo en buena parte.* *Æqui bonique consulere.*

PER LA MAJOR PART. loc. En lo major número. *Por la mayor parte.* Magna, majore ex parte. || Comunement. *Por la mayor parte, por lo comun.* Plurimum.

PER MA PART. m. adv. *Por mi parte ó de mi parte; en cuanto á mí; por mí.* Pro eo quod ad me spectat.

PER PARTS. m. adv. Ab distinció. *Por partes, partes en partes.* Partim.

PER TOTES PARTS. m. adv. *Por todas partes, por una y otra parte.* Ex omni parte.

POSAR Á Ó DE PART. fr. Separar. *Poner aparte.* Segregare.

QUANT HAURÉ FÉT PARTS, QUEDARÉ SENSE RES. fr. Denota que encara que una cosa sia abundant, quant s' han féit molts parts queda poch. *Repartióse la mar é hizose sal; la mar que se parte, arroyos se hace.* Eisi abundat, non habeam.

QUI FÁ LA PART Y SE ENGANYA, SANT PERE LO ENGANYA. ref. pera denotar que á qui li donan á triar alguna cosa, sempre pren la millor part. *Parte Nicolds, para si lo mas.* Precipuum é dapibus sciindit sibi Pacticus offam.

SABER ALGUNA COSA DE BONA PART. fr. Saberho de cert. *Saber alguna cosa por ó de buena parte ó tinta ó de buen original ó conducto.* Ex certo vel approbato auctore aliquid scire.

TENIR DE SA PART. fr. Tenir á algú en són favor. *Tener de su parte.* Pro se habere.

TENIR Ó SÉR PART. fr. Tenir acció de alguna cosa, autoritat pera executarla. *Tener ó ser parte.* Participem sive auctorem esse.

TENIR PART. fr. Tocarli á algú alguna cosa. *Tener parte, participar.* Partem assumere.

TIRAR CADA HU PER SA PART. fr. Seguir cada hu diferent destino ú opinió. *Echar cada uno por su parte.* Aliam sequi viam.

TIRAR PER ALTRA PART. fr. met. Mudar de medis. *Tomar otro rumbo.* Alio cursum dirigere.

TIRARHO TOT Á LA MALA PART. fr. PÉNDERE Á LA MALA PART.

PORTE. m. Avís, notícia que se envia á modo de correu. *Parte.* Tabellarius, ii.

PARTENSA. f. ant. PARTIDA. || ant. DESPEDIDA.

PARTERA. f. Se diu de la femella que hi ha poch temps que ha parit. *Parida.* Puerpera, æ.

PARTERATGE. m. Lo temps que la dona fa llit per motin del part. *Sobrepardo, tiempo del parto.* Puerperium, ii.

PARTEREJAR. v. n. Anar ó estar de part. *Ir ó estar de parto.* Parturio, is.

PARTERIR. v. n. Patir algun dany ó molèstia que reduheix al últim extrem. *Perecer.* Pereo, is.

|| IMPACIENTAR.

PARTEROT. m. fam. S' usa en la frase: *FÉN LO PARTEROT.* Fingirse malalt. *Hacer el pando ó la de rengo; empollar huevos.* Desidiosè vivere. || L' home que fá de llevadora. *Comadron, partero.* Obstetricator, is,

PARTETA. f. d. *Partecilla.* Particula, æ.

PARTIBLE. adj. Lo que pót ó déu partir. *Partible.* Divisibilis.

PARTICIÓ. f. Repartiment, distribució, divisió. *Particion, partija, partimiento.* Partitio, sis. || Divisió de termes ó confins. *Linde.* Confinium, ñ. || arit. Divisió. *Partició.* Divisio, partitio, nis.

PARTICIONER. m. PARTICIPANT.

PARTICIP. m. gram. Part de la oració que pren la significació del verb y la declinació del nom, y concorda com l' adjectiu. *Participio.* Participium, ii. || adj. PARTICIPANT.

PARTICIPACIÓ. f. Obra de participar. *Participacion.* Participatio, nis.

PARTICIPANT. adj. Qui participa ó entra á la part en alguna cosa. *Participante, participa, particionero.* Particeps.

PARTICIPAR. v. a. Tenir part en alguna cosa. *Participar.* Participo, as. || Rébrer una cosa de altra, ferla com á pròpia ó com part que li toca. *Participar.* Partem assumere. || Donar part, fèraber. *Participar.* Nuntio, as.

PARTICIPAT, DA. p. p. *Participado.* Participatus.

PARTICIPIAL. adj. Pertanyent al participi. *Participial.* Participialis.

PARTÍCULA. f. Parteta. *Partícula.* Particula, æ. || gram. Part indeclinable de la oració. *Partícula.* Particula, æ.

PARTICULAR. adj. Peculiar, propi. *Particular.* Particularis. || Especial, singular, extraordinari. *Particular.* Mirabilis. || Singular ó individu com contraposat al universal. *Particular.* Singularis. || Qui no té empleo ó títol que'l distinguesca del demés. *Particular.* Privatus. || m. Algun punt de matèria de que's tracta. *Particular.* Argumentum, i. || adv. PARTICULARMENT.

EN PARTICULAR. m. adv. Distincta, separada, especialment. *En particular, particularmente.* Sigllatim, particulatim. || A solas. *En particular.* Nominatim, privatim.

PARTICULARISAR. v. a. Expressar ab totes sas circumstàncies y particularitats. *Particularizar.* Nominatim, singulariter aliquid designare. || Fèr distinció particular de alguna persona. *Particularizar.* Singulariter aliquem accipere.

PARTICULARISARSE. v. r. Singularisarse, distingir-se en alguna cosa. *Particularizarse.* In aliquo excellere.

PARTICULARISAT, DA. p. p. *Particularizado.* Nominatim designatus.

PARTICULARÍSSIM, A. adj. sup. *Particularísimo.* Valdè singularis.

PARTICULARÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Particularísimamente.* Maximè.

PARTICULARITAT. f. Singularitat, especialitat, circumstància particular. *Particularidad.* Singularitas, atis. || Distinció en lo carinyo ó tractament. *Particularidad.* Familiaritas, atis.

PARTICULARMENT. adv. m. Singular ó especialment. *Particularmente.* Speciatim. || Ab individualitat y distinció. *Particularmente.* Sigillatim, particulatim.

PARTIDA. f. Surtida, marxa, la acció de anarsen de alguna part. *Partida.* Profectio, nis. || **PART.** || La quantitat determinada que en los comptes se junta ab altrás. *Partida.* Nomen, inis. || Porció determinada de qualsevol espècie, com: *PARTIDA* de sucre. *Partida.* Quantitas, atis, portio, nis. || Número de punts que's determina pera guanyar lo joch. *Partida.* Conventus, us. || La travessa de diners ó tantos que's posa en lo joch. *Partida.* Præcipua in ludo sponsio. || Lo número de jugadors que entran en lo joch. *Partida.* In ludo concertatores. || Companyia de algunas personas ó soldats. *Partida.* Manipulus, i. || Suma, quantitat de diners. *Suma, partida.* Pecuniæ vis. || pl. Las bonas prendas de alguna persona. *Partidas, partes.* Dolles, um.

ESTAR DE PARTIDA. fr. Estar á punt de marxar. *Estar de marcha, de partida.* Discedendum modò esse.

MALA Ó BONA PARTIDA. loc. Nota 'l modo de portarse, ó procehir. *Mala ó buena partida.* Proba aut improba actio.

ENJARSE LA PARTIDA. fr. met. Penetrar, compèndrer lo motiu, rahó ó secret de alguna cosa. *Calar.* Callere.

PARTIDAMENT. adv. m. Separadament, ab divisió. *Partidamente.* Divisim.

PARTIDARI. m. Qui segueix lo partit ó facció de altre. *Partidario.* Sæctor, is.

PARTIDOR. m. Qui reparteix. *Partidor.* Partitor, is. || Instrument ab que las donas se parteixen lo cabell. *Partidor.* Acus ad capillos dividendos. || arit. divisor. || Forat ó finestra per abont se passa lo menjar desde la cuyna al refectori. *Partidor, pinceria.* Fenestra ex qua dapes distribuntur.

PARTIMENT. m. PARTICIÓ.

PARTIÓ. f. ant. PARTICIÓ.

PARTIR. v. a. Dividir en parts. *Partir.* Seco, as. || Obrir ó trencar la closca ó pinyol de algunas fruytas. *Partir.* Frango, confringo, is. || Rómpre: desfer la unió de una cosa ab altra, com: *PARTIR* lo cap. *Partir.* Rumpo, is. || Repartir, distribuir. *Partir.* Distribuo, is. || Fér participant á altre ó altres de alguna cosa. *Partir.* Partior, iris, communico, as. || **DEPARTIR, SEPARAR.** || Dividir, obrir una cosa, com: *PARTIR* una post. *Partir, hender.* Findo, is. || arit. Buscar un tercer número que continga tantas vegadas la unitat, quantas lo número que's parteix enclou l' altre per qual se parteix. *Partir.* Divido, is. || ant. **APARTAR.** || v. n. Marxar, anarsen, eixir de algun lloch. *Partir, ponerse en camino, levantar el campo.* Meo, demigro, as. || ant. **DISÓDRER,** parlant de una reunió de gent.

PARTIR DE LLEUGER. fr. Obrar sense reflexió. *Par-*

tir de ligero, de carrera. Temerè, inconsultò rem aggredi.

PARTIR EN CANAL. fr. Partir de dalt á baix. *Abrir, partir en canal.* Sursùm deorsùm partiri.

PARTIR LO CAMÍ. fr. Elegir un paratge intermedi abont poden concórrer dos á tractar alguna cosa ab conveniència de un y altre. *Partir el camino.* In medio itinere convenire.

PARTIR PER ENTER. fr. Portàrsen algú tot lo que hi ha que partir. *Partir por entero.* Omnia sibi assumere.

PARTIR LES GALEES PER ESCALA. fr. ant. nául. *Ordenar las galeras en batalla.* Classes bello parare.

PARTIRSE. v. r. Obrirse, dividirse. *Henderse, partirse.* Findi. || ant. **APARTARSE, SEPARARSE.** || Dividirse en opinions ó parcialitats. *Partirse.* In diversas sententias aut partes scindi. || ant. **DISPERSARSE.**

PARTISÀ. m. PARTIDARI.

PARTIT, DA. p. p. *Partido.* Partitus. || m. Parcialitat ó col·ligació entre 'ls que segueixen una mateixa opinió ó interès. *Partido.* Factio, nis. || Conjunt de personas que segueixen y defensen una mateixa facció ó sentència. *Partido.* Sæctarii, orum, nostrates, ium. || Conveniència, avantatge. *Partido.* Commodum, i. || Districte ó territori subjecte á alguna jurisdicció. *Partido.* Plaga, æ. || Conjunt de companys que jugan uns contra altres. *Partido.* In ludo concertatores. || Amparo, favor ó protecció de molts envers algú. *Partido.* Favor, is. || Medi apte y proporcionat pera conseguir alguna cosa en la precisió de executarla. *Partido.* Medium, ii. || Tracte, conveni, concert, pacte. *Partido.* Pactum, i. || **PARTIDA.** || Lo territori en que 'l metge ó cirurgià tenen obligació de assistir als malalts. *Partido.* Municipium cui per conventionem medicus assistere debet. || OFICI, EMPLEO, SERVEX. || CAUSA, SORT, INTERÉS. || ant. **BORDELL.** || ant. **PUNT, CAS.**

PARTIT. m. bot. Nom pera expressar que un òrgan està dividit en tiras que passen de la meytat de sa longitud, afegint lo adverbí profundament quant ho estan fins prop de la basa. *Partido.* Partitus. || Divisió dels metalls que's troban en la veta entre 'ls socios subjectes á las contractas que forman ab los operaris. *Partido.* Divisus.

DONARSE Á PARTIT. fr. met. Cedir algú de són empenyo ú opinió. *Darse á partido.* Manus dare.

FÉR Ó FORMAR PARTIT. fr. Sol·licitar á altres, reunirlos á són partit. *Formar partido.* Socios sibi allicere.

PÉNDER PARTIT. fr. mil. Allistarse en un exèrcit. *Tomar partido, sentar plaza.* Militiæ nomen dare. || Resóldrerse, determinarse lo qui estava duptós. *Tomar partido.* Consilium capere.

SÉR DEL PARTIT DE QUI GUANYA. loc. Se aplica als que estan prompts á seguir al qui està en prosperitat, y á fugir del qui està caygut. *Andar á viva quien vence.* Victori adhærere.

TRAMAR UN MAL PARTIT. fr. Procurar la perdició

de algú. *Urdir una trama contra alguno.* Perniciem, malum alicui moliri, machinari.

TRÁURER PARTIT. fr. Tráurer profit ó ventatja de alguna cosa. *Sacar partido.* Profectum aducere, capere.

VENIR Á PARTIT AB ALGÚ. fr. ant. *Darse á alguno á partido, entregarse, capitular.* Voluntatem remittere.

PARTITU, VA. adj. gram. Lo que pót partirse ó dividirse. *Partitivo.* Divisioni obnoxius. | gram. Se aplica al nom que significa partició. *Partitivo.* Partitivum nomen.

PARTRE. v. a. ant. APARTAR.

PARUCH, GA. adj. PORUCH.

PARVA. f. Curta porció de aliment que's pren per lo matí en los dias de dejuni. *Parva, parvidad.* Parvitas, atis. | Miséria, poquedad. *Parvedad, parvidad.* Parvitas, atis.

PARVENSA. (rén) fr. ant. PERDONAR.

PARVEDAT. f. PARVA. 2.

PÁRVULO. adj. Petit, criatura, nen. *Párvulo.* Parvulus, i.

PAS. m. L' espay que caminant queda de un peu al altre. *Paso.* Passus, us. | Cas ó succés notable. *Lance, paso.* Casus, us. | Lo lloch ó siti per ahont se passa de una part á altra. *Paso.* Transitus, us. | Modo de caminar, com: portar bon PAS. *Marcha, paso, modo de andar.* Gradus, gressus, us. | Qualsevol dels successos més notables de la passió de Cristo. *Paso.* Quelibet Jesuchristi passionis tractus. | La acció de passar. *Paso.* Transitio, nis. | MORT. | La trepitjada que queda impresa en la terra caminant. *Huella, paso.* Vestigium, ii. | Misteri que 's pórt en la professó de la setmana santa. *Paso.* Jesuchristi patientis simulacrum. | Passatge de alguna relació ó història en un llibre. *Paso.* Locus, i; libri verba. | Permis ó llicència pera passar sens destorb. *Paso.* Transseundi facultas. | Escaló, grahó. *Paso.* Gradus, us. | La diligència que 's practica pera conseguir algun fi. *Paso.* Diligentia, æ, officium, ii. | Dressera. *Pasadizo.* Secreta compendii via. | met. Qualsevol medi que serveix pera passar de una cosa á altra. *Pasadizo.* Transitus, us. | La facultat que dóna 'l concell sobre butllas, breus, etc. *Paso.* Ad usum facultas. | ENTRADA. | PONT, PASSERA, PALANCA. | PASSA. 3. | mús. Cada figura que's fa tocant ó ballant. *Paso.* Musices pasu. | TRÁNZIT. | met. Progrés en cosas de virtut, ingeni, etc. *Paso.* Gressus, gradus, us. | Ascenso. *Paso.* Progressio, nis. | adv. ant. CERTAMENT. | Partícula que unida á la negació no, aumenta sa expresió. *No cierto; no, por cierto.* Haud quidem. | pl. met. Modo de vida de algú. *Pasos.* Vitæ ratio.

PAS Á PAS. m. adv. Poch á poch. *Paso á paso.* Pedetentim.

PAS APRESSURAT. Lo modo de anar depressa. *Portante.* Presses gressus.

PAS DE COMÉDIA. *Paso de comedia.* Comædiæ mo-

us. | met. Pas extrany ó que fa riurer. *Paso de comedia.* Quod risum movet casus.

PAS DE LA PORTA. Llinard. *Umbral, paso de la puerta.* Limen, inis.

PAS ECLESIASTICH. Carrera ecclesiástica. *Carrera ecclesiástica.* Ecclesiastica profesio.

PAS ESTRET DE RIU. Congost de riu entre dos montanyas. *Hocino.* Angustia, arum.

PAS FERM. Resignació, esperit. *Valor, paso firme.* Fidens animus.

PAS GEOMÉTRICH. Espécie de mida que consta de peus geométrichs. *Paso geométrico.* Geometricus passus.

PAS PERILLÓS. Trance. Discrimen, inis.

PAS SECRET. fort. Porta escusada per sota del turaplé al fosso pera comunicarse ab la plassa á cala dels focs enemichs. *Surtida.* Exitus occultus.

Á AQUEST PAS. m. adv. De aquest modo. *Al paso.* Modum ad hunc.

Á BON PAS. m. adv. Depressa. *A buen paso, moderadamente.* Celeri gressu.

Á CADA PAS. m. adv. Freqüentment, á cada A cada paso, ó triquete. Passim.

Á GRAN Ó LLARCH PAS, Ó Á CADA PAS. m. adv. Depressa. *A paso largo.* Presso, pleno gradu.

ALLARGAR LO PAS. fr. Apressurarse. *Alargar el paso.* Propero, æs.

AL PAS. m. adv. Al modo, á imitació, com. *Al paso.* Sicuti, ut.

AL PAS QUE. m. adv. Al mateix temps. *Al pas que.* Cum.

ANAR Á PAS DE CONVIDAT. m. adv. Molt depressa. *Llevar pasos de convidado, parecer que ha comido cazuela.* Stomachi laborare videri.

CAMINAR Á PAS DE TORTUGA Ó DE BOU. fr. Caminar ab molta pausa. *Caminar á paso de tortuga ó de buey.* Lento gradu procedere.

Á PAS. m. adv. Al rencontre. *Al paso.* Obiter.

Á PAS DE BOU. m. adv. Despay, ab catxassa. *Al paso del buey.* Lento gradu.

Á PAS NATURAL, SEGUIT Ó REGULAR. m. adv. *A paso natural ó regular.* Naturali incessu.

Á PAS TIRAT. m. adv. Á BON PAS, Á LLARCH PAS.

Á PETIT PAS. m. adv. *A corto paso.* Presso gradu.

Á POCOS PASSOS. m. adv. A poca distància, ab poca ó petita diligència. *A pocos pasos.* Exiguo intervallo.

APRETAR LO PAS. fr. Caminar depressa. *Apretar el paso.* Gressum accelerare.

BON PAS. Moviment cómodo de las mulas y caballos tenint sols una pota en l'ayre. *Andadura, paso, portante.* Temperatus jumentorum gressus.

CEDIR LO PAS. fr. Donar lo puesto més hont. *Ceder el paso.* Alicui decedere, cedere, concedere.

CONTAR LOS PASOS Á ALGÚ. fr. met. Observar, averiguar tot lo que fa. *Contar los pasos á alguno.* Alterius facta attentè investigare.

DE PAS. m. adv. DE PASSADA. | CASUALMENT.

DE UN MAL PAS SURTIRNE PROMPTÉ, Ó MAL PAS EN SARLO DEPRESSA. ref. Denota que com ens apruy-

rarém las dificultats, inconvenients ó mals que han de passar per nosaltres, més prompte disfrutarem de la tranquil·litat que 'ns privan. *Al mal camino darle prietas; quien ha de besar al perro en el culo, bésele luego.* Celeritas in malis optima.

DISPUTAR LO PAS. fr. Disputar lo puesto més honrós. *Disputar el paso.* De honoratiore loco contendere.

DOBLAR LO PAS. fr. Caminar molt més depressa de lo que 's caminava. *Doblar el paso.* Gradus acuere.

DONAR UN PAS. fr. Avançar algun assumpte ó pretensió. *Dar un paso.* Negotium accelerare.

EIXIR Á PAS. fr. Surtir alencontre. *Salir al camino, al encuentro.* Obviam ire. || met. Anticiparse á altre en lo que intenta dir ó executar. *Salir al encuentro.* Prooccupare, occurrere.

EIXIRSE DE SON PAS. fr. met. Excedirse. *Salir de su paso.* Suprà morem agere; morem excedere.

FALS PAS. Lo que no s' apoya degudament. *Paso falso.* Vestigium falsum.

LO MÉS MAL PAS ES LO DE LA PORTA. ref. Denota que la major dificultat de las cosas consisteix en principiaries. *El salir de la posada es la mayor jornada.* Porta itineri longissima est.

MAL PAS. Lo perillós. *Mal paso.* Impeditus.

NO DONAR PAS. fr. No passar avant alguna dependència. *No pasar adelante.* Minimè negotium agi.

NO DONAR Ó NO FÉR UN PAS. fr. No fér diligències pera conseguir alguna cosa. *No dar paso; no dar pie ni patada.* Nihil agere.

NO PAS. m. adv. *No por cierto.* Minimè quidem.

NO PODER DONAR UN PAS. fr. Estar impedit. *No poder dar un paso.* Membrorum impedimento irretiri.

OBRR PAS. fr. OBRR CAMÍ.

OBRRSE PAS. fr. Vèncer las dificultats pera prosseguir alguna cosa. *Abrirse, hacerse paso.* Viam sibi patefacere.

PÈNDRE LOS PASSOS Ó TOTS LOS PASOS. fr. Impedir tota eixida de algun lloch. *Cojer, tomar los pasos.* Viarum additus occupare.

PER SOS PASSOS CONTATS. m. adv. Per son orde ó curs regular. *Por sus pasos contados.* Ordinatim.

SEGUIR LOS PASOS DE ALGÚ. fr. Observarlo. *Seguir los pasos ó las huellas á alguno.* Alicujus facta speculari. || Imitarlo. *Seguir los pasos ó las huellas de alguno.* Vestigiis alicujus insistere.

TAPAR Ó TANGAR LOS PASOS. fr. Privar de eixir ó entrar en algun lloch. *Cerrar el paso.* Viam, adiutim intercludere. || Impedir la prosecució de algun negoci. *Cerrar el paso.* Obeto, as.

TRAURE DE PAS. fr. Fér marxar diferent de lo acostumat. *Sacar de su paso.* Cogere ultrà modum progredi.

PASCA. f. PÀSQUA.

PASCALI. n. p. de home. *Pascasio.* Paschasius, ii.

PASCÉFICH, CA. adj. PACÍFICH.

PASCENTAR. v. a. PASTURAR.

PÀSQUA. f. PÀSQUA.

PASME. m. PASMO.

PASMAR. v. a. Espantar, causar terror. *Pusmar.* Stupeo, es. || Causar gran admiració. *Pusmar.* Stupeo, es.

PASMARSE. v. r. Pérdrer los sentits per lo mal de pasmo. *Pasmarse.* Virium motus, sensus defici. || Atardirse, quedarse suspès, admirat. *Pasmarse.* Stupeo, es.

PASMAT, DA. p. p. *Pasmado.* Stupefactus, obstupefactus. || adj. Atónit, aturdit, parat. *Pasmado.* Stupefactus.

PASME. m. Contracció, arronsament de nirvis. *Pasmo.* Spasmus, i, spasma, tis. || Admiració grap y lo que la causa. *Pasmo.* Stupor, is. || boca.

PASMÓS, A. adj. Lo que causa gran admiració ó pasmo. *Pasmoso.* Mirus.

PASMOSAMENT. adv. m. De un modo pasmos y admirable. *Pasmosamente.* Mirè, mirandum in modum.

PÀSQUA. f. La festa més solemne dels hebreus que celebravan á la meytat de la lluna de mars, en memòria de la llibertat de la captivitat de Egipte. *Pascua.* Pascha, æ vel atis. || En la iglésia catòlica la festa de la resurrecció de nostre Senyor, que se celebra 'l diumenge immediat després del dia catorze de la lluna de mars. *Pascua.* Pascha, æ. || met. Se diuhen aixís qualsevol tres dias de festa junts. *Pascua.* Tridum festivum. || pl. Las festas de Nadal fins als Reys inclusive. *Pascuas.* Pascha, æ.

PÀSQUA DEL ESPRIT SANT, Ó GRANADA. Lo dia cinquantè després de la pásqua de resurrecció en la montanya de Sinai. *Pentecostés, pascua del Espíritu santo.* Pentecostes, es.

PÀSQUA FLORIDA. La de resurrecció. *Pascua de flores ó florida.* Resurrectionis pascha.

DONAR LAS BONAS PÀSQUAS. fr. Dir algú á altre que las hi desitja bonas. *Dar las pascuas.* Paschales festas faustas alicui precari.

ESTAR CONTENT Ó ALEGRE COM UNAS PÀSQUAS. fr. Estar molt jovial. *Estar com una pascua.* Lætum, hilarem esse.

SANTAS PÀSQUAS. exp. Denota que algú 's conforma ab lo que's fá ó esdevé. *Santas pascuas.* Bene sit.

PASQUAL. adj. Pertanyent á la pásqua. *Pasqual.* Paschalis.

PASQUÍ. m. Paper que 's fixa en públich ab expressions satíriques contra 'l govern ó alguna persona constituïda en dignitat. *Pasquin.* Epithesis, is; maledicum programma.

FÉR PASQUINA. fr. Satirizar, pasquinar. *Satiricis dictoriis aliquem singulare.*

PASQUINADA. f. Ditxo agut y satíric que's fá públich. *Pasquinada.* In vulgum editum dictorium.

PÀSQUA, f. Introducció de una malaltia epidé-

mica. Constelacion. Contagiosus morbus. || Lo trànzit dels aucells de una regió á altra. *Pasa.* Transitus, us. || Mesura, mida de un pas. *Paso.* Passus, gradus, us. || OCASIÓ, OPORTUNITAT. || náut. Corda pera tirar las velas. *Neollar, pasadera.* Rudens, tis.

PASSA, PASSA. Joch en que ab subtileza y lleugeresa se enganya la vista dels espectadors, fent véurer lo que no es en realitat. *Pasa; masse coral; juego de manos ó de pasa pasa.* Præstigiæ, arum.

PASSABLE. adj. PASSADOR.

PASSABLEMENT. adv. m. Medianament. *Passaderamente.* Tolerabiliter, mediocriter.

PASSACÓLICA. ant. CÓLICA.

PASSACORREU. m. Fusta que tenen los castres pera planxar. *Palo de planchar.* Ad lintea læviganda fustis.

PASSADA. f. Acció de passar, trànzit de una part á altra. *Pasada.* Transitus, us. || En los jochs, lo mateix que partida. *Pasada, partida.* Integra lusio. || En lo joch, volta en que's jugan las cartas que s' han donat en una vegada. *Mano.* Lusio, nis. || Cada un dels plats que serveixen á taula. *Plato.* Ferculum, i. || Cada línia de punts que's fa en la mitja. *Pasada.* Caligarum circumtextura. || pl. Diversitat de sons que produheixen los aucells cantant. *Gorgeos.* Murmur, is.

Á TOTES PASSADAS. fr. Resolutivament, decididament sense reparar en res. *A todo trance.* Andacter.

DE PASSADA. m. adv. De camí, al mateix temps. *De paso, de camino.* Per viam, obiter.

VÉR UNA PASSADA. fr. Jugaria. *Echar una mano.* Lusionem integrare.

LLOC DE MÓLTA PASSADA. Puesto en que hi passa molta gent. *Pasaje.* Transitus, us.

PASSADIS. m. Corredor estret pera passar de una part de casa á altra. *Pasillo.* Tractus angustus. || Pas estret que en las cassas ó carrers serveix pera anar de una part á altra fent dressera. *Pasadizo.* Transitus pervius. || met. Qualsevol altre medi que serveix pera passar de una cosa á altra. *Pasadizo.* Transitus, us.

PASSADOR, A. adj. Tolerable, lo que's pót passar ó sufrir. *Llevadero, pasadero.* Ferendus, mediocris. || Medianament bo, que no es del tot mal. *Pasadero.* Medius, mediocris. || Lo que no es per durar molt. *Transitorio.* Labilis. || m. Qui passa alguna cosa de una part á altra. *Pasador.* Transportator, is. || **PASSANT.** || Espécie de agulla de metall ó de altra materia ab lo cos gros que usan las donas pera passar cordons y velas per las veynas. *Pasador.* Stilus, i. || Espécie de balda pera tancar portas, finestras, etc. *Pasador.* Pessulus, i. || Que passa farina. *Cernedor.* Pollinator, is. || Certa espécie de sageta ó fletxa molt aguda que's dispara ab ballesa. *Pasador.* Tragula, æ. || Lo barquer en los rius. *Barquero.* Navicularius, ii.

PASSADORA. f. GARBELL.

PASSAGIEM. m. Joch de noys en que lo qui para 's posa ab lo cap inclinat ó posant las mans en los genolls, y 'ls altres li saltan per sobre, deixantli una prenda y cada hu torna á pèndrer la seva: si fa caurer la dels altres para. *Deba la mula.* Quidam saltationis ludus.

PASSAGINIANS. m. pl. heretges llobarts del sigle XII que 's circuncidavan y sostenian que J. C. no era més que la primera y més pura criatura. *Passaginianos.* Passaginians.

PASSAMÀ. m. Rivet, galó, trena de or, plata, seda, etc. pera guarnir y adornar los vestits y altres coses per la vora. *Pasamano.* Textilis tænia, vita. || La vora de las baranas, balcones, etc. *Meinel, pasamano.* Lorica, æ. || Renglera de gent que's fa pera passar los materials de ma en ma fins á las obras y altres treballs. *Hormiguillo.* Hominum series. || náut. Cada una de las fustas que se aseguran en los ferros dels costats de la nau per la part exterior dels filats, en que's fan los metalassets pera guardarse de la fuselleria. *Batayola.* Trabcule in navis lateribus suffultæ.

PASSAMANER, A. m. y f. Qui fa passamans, perxer. *Pasamanero.* Tæniarum textor, opifex. || Qui fa cordons. *Cordonero.* Restiarius, ii.

PASAMANERIA. f. Botiga de passamaner. *Pasamaneria.* Limbonaria taberna. || La obra ó fabrica de passamans. *Cordoneria, pasamaneria.* Tæniarum textura.

PASSA-MASSE-CORAL. m. Joch. *PASSA, PASSA.*

PASSAMENT. m. Série ó tirada de molts anys. *Siglo.* Sæculum, i. || La renda ó producte suficient pera viurer. *Pasada, pasadia.* Vitæ necessaria. || ant. TRÁNZIT, TRANSCURS, MORT.

TENIR UN BON PASSAMENT. fr. Tenir cumpliment lo necessari pera viurer. *Tener una buena pasada, ó pasadia.* Affluere alicui necessaria ad victum.

UN BON PASSAMENT Ó UN PASSAMENT BONAAT. loc. Explica que algú té una suficient mitjanía pera a manutenció. *Un buen pasar.* Vitæ commoditas.

PASSANT. p. a. Qui passa. *Pasante.* Transiens. || m. Qui explica la lliçó á altre y ajuda al mestre. *Pasante.* Proscholus, i. || Lo professor ab qui van á estudiar los que estan pera examinar-se. *Pasante.* Auditor, is.

PASSANT Y ADORANT. expr. que s' usa pera donarí entèndrer lo poch producte de algun ofici ó empleo. *Comido por servido; jornal de obrero, entra por la puerta y sale por el hornero; pié con bola.* Victui tantum necessaria lucrari.

PASSANTE. m. **PASSANT.** 2. 3.

PASANTIA. f. Lo exercici del passant y 'l temps que dura. *Pasantia.* Magisterii tyrocinium. || L'acte de passarse mestre en algun ofici ó facultat. *Pasantia.* Periculum, i.

PASSAPASSA. m. Joch. *PASSA, PASSA.*

JUGADOR DE PASSAPASSA. *Titiritero, titerero.* Præstigiator, is.

PASSAPORT. m. Llicència, despaig pera passar ab seguretat de una part á altra. *Passaports.* Commeandi potestatem testantes litteræ. || Llicència que's dóna als militars pera viatjar, y pera que se'ls assistesca ab allotjament y bagatge. *Passaporte.* Commeatus, us. || Llicència franca, llibertat de fér alguna cosa. *Passaports.* Facultas, atis.

DONAR PASSAPORT Á ALGÚ. fr. met. Despedirlo, donarli comiat. *Despedir.* Dimitto, is.

PASSAPUNT. m. Lo punt llarch sobre que's formen los tras ó altre treball. *Pasillo.* Protensum acus punctum.

PASSAR. v. a. Portar alguna cosa de un lloch á altre. *Pasar.* Transporto, as. || Admetrerse una cosa com á certa. *Pasar.* Fero, ers. || Socórrer á algú ab alguna quantitat pera mantenirse. *Acudir.* Elargior, iris. || Mudar á algú de una classe ó empleo á altre. *Pasar.* Eveho, is || Arribar més enllà del terme senyalat. *Pasar.* Prætereo, is. || Travesar, penetrar. *Pasar.* Transfugo, is. || Introduhir ó traure sense registre géneros prohibits. *Pasar,* entrar ó meter por alto. Occultè, subdolè transvehere. || Ficar una cosa per lo estret ó forat de altra, com lo fil per la agulla. *Pasar.* Introduco, is.

|| **COLAR.** || **ENGULLIR.** || Presentar al consell ó altre tribunal lo despaig, privilegi, etc. pera sa corroboració. *Pasar.* Proferre, exhibere ut ratum sit. || **ENTRETENIR.** || Explicar privadament ó ensenyar alguna facultat ó ciència. *Pasar.* Privatim docere. || Anàrsen de una part á altra de un riu, montanya, etc. *Pasar.* Transeo, is. || v. n. Cambiar-se, com: *PASSAR* la febre á síncope. *Pasar.* Transmutor, aris. || Cessar, acabar-se, com: *PASSAR* la ira, etc. *Pasar.* Desino, intereo, is. || Anar de passada á algun lloch distinct del que s' intenta anar. *Pasar.* Transeo, is. || Comunicarse de uns á altres alguna cosa. *Pasar.* Serpo, is. || Comunicarse las cosas immaterials, com la veu, notícia, etc. *Pasar.* Difundo, transeo, is. || Durar, com: aquest vestit pòt *PASSAR* tot l'estiu. *Pasar.* Permaneo, es. || Anàrsen lo licor de alguna eyna. *Rezumar-se, recalar-se, transpirar-se.* Effluo, is. || Acostarse 'ls espays de temps fins al seu fi ó terme. *Pasar.* Prætereo, is. || Pujar de una classe inferior á altra superior en los estudis. *Pasar.* Gradum facere in scholis. || Enviar, com: *PASSAR* un recado, un paper, etc. *Pasar.* Mitto, is. || Esdevenir, succehir. *Pasar.* Accido, is. || Excedir en número, quantitat ó qualitat. *Pasar.* Excedo, is. || Fér son curs las cosas, com los anys, etc. *Pasar.* Transeo, is. || Llegir los qui aprenen. *Pasar.* Percurro, is. || Móurer lleugerament una cosa sobre altra pera allisarla, netejarla, etc., com lo respall per la roba. *Pasar.* Leviter aliquid super aliquid ducere. || No donarse per entès, dissimular alguna cosa. *Pasar.* Fero, ers. || No posar reparo ó censura en alguna cosa. *Pasar.* Permitto, is. || Ocórrer á la imaginació alguna cosa, com: *PASSAR* per lo cap ó enteniment. *Pasar.* In mentem venire. || Sér corrent alguna moneda. *Pasar.* Mo-

netam usu valere. || Tolerar, sufrir. *Pasar.* Fero, ers. || Viurer, tenir salut, convenièncias. *Pasar.* Vitam agere. || Anar á alguna part. *Pasar.* Transeo, is. || Córrer las cosas de una part á altra. *Pasar.* Eo, pergo, is. || Caminar per algun lloch. *Pasar.* Iter facere; prætereo, is. || Pérdrer sa sabó, comensar á corromprese la fruyta ó altres comestibles. *Modorrase, pasarse.* Perdo, is. || Ocupar successivament los vários puestos de una carrera, com: *PASSAR* per soldat, cabo, sargento, etc. *Pasar.* Gradum facere. || Ser tingut ó reputat, com: *PASSAR* per hàbil, discret, etc. *Pasar.* Haberi, numerari. || Tranferirse las cosas de una persona al altra, com: *PASSAR* la herència del un germà al altre. *Pasar.* Venio, is. || Cedir lo lloch, assento ó pas, convidant al que's vól tenir tal atenció. *Pasar.* Præeo, is; superius ascendere. || Valer, tenir preu las mercaderias. També s' usa com recíproch. *Pasar.* Estimari. || Admetrerse, aprobar-se alguna opinió ó fét. *Pasar.* Ferri, haberi. || Estudiar, imposarse en alguna facultat ó ciència. *Pasar.* Studeo, es; litteris operam dare. || No envidar en lo joch. *Pasar.* Ludo vel sponsoni cedere. || En lo joch de cartas y altres excedir lo número de tantos que s' ha pactat. *Pasar.* Numerum excedere in ludo. || Precehir, portar avantatge. *Pasar.* Præcedo, is. || **DESVANÉIXER-SE.**

PASSAR Á MATA DEGOLLA. fr. Matar. Se diu quant se entra per assalt en alguna plassa. *Pasar á cuchillo.* Obtero, is.

PASSAR AVANT Ó ENDAVANT. fr. Proseguir. *Continuar, pasar, llevar adelante.* Procedo, is. || Anticiparse á altre lo qui estava darrera. *Coger la delantera.* Præverto, is. || Caminar ó córrer més que altre deixantlo endarrera. *Adelantar.* Præverto, is. || Excedir á algú. *Adelantarse, echar la pierna encima.* Præcello, is. || met. Seguir tractant de una cosa després de altre. *Pasar.* Ad aliam rem sermonem convertere. || met. Proseguir són intent ó resolució á pesar dels obstacles. *Empujar.* Constanter exsequi.

PASSAR DE ESTA VIDA. loc. ant. MORIR.

PASSAR DE LLARCH. fr. No detenirse en algun paratge. *Pasar de largo.* Prætereo, is. || Omitir part de lo que s' está fent. *Pasar de largo, por alto.* Prætermitto, is.

PASSARHO MILLOR. fr. *Pasarlo mejor.* Melius res habere.

PASSAR PER ALT. fr. Callar, omitir, deixar. *Pasar por alto.* Omitto, is.

PASSAR Ó PASSAR-SE PER ALT. fr. Olvidarse. *Pasarse.* Memoria excidere; præterlabor, eris.

PASSAR TOT DE OLTRA. loc. ant. *PASSAR DE PART Á PART.*

ANAR PASSANT. fr. *Ir pasando.* Tempus fallere.

AQUEIXA NO PASSA. loc. Denota que no's créu ni aproba alguna cosa. *Esa no me entra.* Non est mei stomacho. || Explica que algú pondera molt lo que diu, ó ment. *Miren si es parda.* Mendacium spectate.

CRIDAR LO PASSATGE. fr. ant. naut. *Convocar para la expedicion.* In expeditionem convocare.

COM NO PASSAU. exp. que s' usa pera preguntar a algú com se troba. *Como os va.* Quid agitur?

ORDENAR PASSATGE SOBRE. fr. ant. *Disponer marchar contra.* Preparare ad incendendum aliquem adversum.

NO PODER PASSARSE. fr. No poder abstenirse de fer alguna cosa. *No poder estar.* Nullam horam alicui ab aliquo vacuum esse. || No tenir que viurer. *Necessitar.* Egeo, indigeo, es.

PASSARSELA. fr. *TENIR UN BON PASSAMENT.*

PASSARSE'N. fr. *PASARSE.* 7. || Deglutir la vianda ó béurer. *Passar, tragar.* Deglutio, is. || Fluixejar, no detenirse ó eixirse'n de ahont estava ficada alguna cosa. *Passar.* Elabi.

QUANT NE PASSAN FAN DE BON AGAFAR. ref. Denota que 's deuben aprofitar las ocasions per temor de que passadas no tornen. *Cuando te dieren la vaquilla, acude ó corre con la soguilla; cuando te dieren el anillo, pon el dedillo; al buen día ábrele la puerta.* Occasioni instandum.

PÀSSARA. f. Aucell negre ab pichs blanchs, que vá molt per las teuladas. *PÀSSERA.*

PÀSSARA SOLITÀRIA. GAVINA. 2.

PASSARELL. m. Aucell de lhom cendrós, lo cap, alas y cua negras ab una clapa blanca sobre'l carpó y altra en las remeras exteriors; lo mascle té 'l pit encarnat, se domestica ab facilitat y apren lo cant dels altres aucells. *Pardillo, pajarel.* Loxia, æ.

HABERHI PASSARELLS. fr. met. *HABERHI LLADRES.*

TENIR LOS PASSARELLS AL CAP. exp. met. *TENIR GASCARELLS AL CAP.*

PASSARSE. v. r. Subjectarse al exàmen de alguna facultat pera poder exercirla. *Passarse.* Exàmen subire. || *PASSAR.* 39. || Acabarse, deixar de sér. *Passarse.* Finio, is. || Pérdre'se en algunas cosas la opinió, crédit, etc. *Passarse.* Deperdi. || Excedir en alguna qualitat ó propietat. *Passarse.* Modum excedere. || *VESSAR, ANÀRSE'N.* || Passar, no tenir necessitat. *Passar.* Vitam decenter agere. || Deixar algú 'l partit que seguia y seguir lo contrari. *Passarse, volver la casaca ó mudar de casaca.* Ad hostes transire. || Entregarse, allistarse en algun partit. *Passarse.* Alias partes sequi.

PASSAT, DA. p. p. *Pasado.* Actus. || adj. *Concluido, pasado.* Exactus. || Aplacat, apagat, refredat, parlant de la concupiscència. *Aplacado.* Sedatus. || *EXTENUAT, FLACH.* || Consumit, dolent, ranci, fét malbé. *Pasado.* Fracidus. || Lo que s' ha tornat dolent de massa madur. *Papandujo.* Nimis blandus. || m. pl. *ANTEPASSATS.* || m. adv. A excepció, fora, com: *PASSAT* de aixó no se li darà més. *Fuera.* Præter.

PASSAT DEMÀ. Lo dia següent al de demà. *Después de mañana; pasado mañana.* Perendie; post diem crastinum.

LO PASSAT, PASSAT, loc. Exhorta á olvidar los

motius de queixa que té algú contra de altre. *Lo pasado, pasado.* Præteritorum nulla in posterum memoria vel mentio fiat. *Echar pelillos á la mar.* Anteactis remiseis amicitiam firmare.

PER LO PASSAT. m. adv. *De lo pasado.* Ex præterito.

PASSATEMPS. m. Entreteniment, recreo, divertiment. *Pasatiempo, deporte, recreacion, flores.* Oblectamentum, i.

PASSATGE. m. Clàusula, lloch notable de algun esorit. *Paso, pasaje.* Locus, i. || Lloch per ahont se passa. *Pasaje.* Transitus, us. || Cami, tránzit; la acció de passar. *Pasaje, paso.* Transitus, transiectus, us. || Dret que 's paga pera passar per algun paratge. *Pasaje, portazgo.* Vectigal, is. || *PAS.* 7. || *TRANSPORT.* || Lo tracte que 's fá á algú, com: fer bon ó mal *PASSATGE.* *Pasaje.* Acceptio, nis. || mús. Mutació de una veu ó to á altre. *Pasaje.* Vocis modulatio.

PASSATGER, A. adj. Transitori. *Pasajero.* Fugax. || S' aplica á qualsevol cosa que 's dele poch, com: pensaments *PASSATGERS.* *Pasajero.* Transitorius. || Viatjant, caminant. *Pasajero.* Peregrinus, i. || Qui vá per mar. *Pasajero.* Vector, is.

PASSATJANT. m. *PASSATJER.*

PASSATÚ. m. Cop petit ó clatellada donada depressa. *Pasagonzalo.* Levis ictus.

PASSAVOLANT. La acció feta llenguerament, ab brevedat y sense reparo. *Pasavolante.* Levis actio.

PASSE. m. *PASSAPORT.* || Permis que dona algun tribunal ó superior pera que s' use de un privilegi, llicència ó gràcia. *Pase.* Venia, æ.

PASSE RÉGIO. *Pase regio.* Regium executur.

PASSEGAR. v. n. *PASSEJAR.*

PASSEIG. m. y

PASSEI. m. ant. La acció de passejar ó passejarse. *Paseo.* Ambulatio, nis. || Lloch regularment voltat de arbrers pera passejarse. *Paseo, paseador.* Ambulacrum, i. || Lo curs ó camí que fan los sentenciats. *Paseo.* Supplicii pompa. || La eixida ó pompa ab acompanyament que 's fá en obsequi de algú. *Paseo.* Pompa solemnis. || *PASSEJADA.*

PASSEIG CURT. Lo que dura poca estona. *Paromada.* Animi relaxio.

PASSEJADA. f. Lo acte de passejar. Comunment se enten per l' acte de anar á alguns llocs de fora ab objecte de diversió, y nó de negocis. *Paseo, viajata.* Brevis peregrinatio.

PASSEJADOR. m. Qui passeja. *Paseador, paseante.* Deambulator, is. || pl. *CAMINADORS.* || adj. Lo criat ó la criada destinada á passejar alguna criatura. *Niñero.* Servus, i.

PASSEJADOR. m. *PASSEIG.*

PASSEJAR. v. a. Portar ó traure a passeig. *Pasear.* Deambulatum perducere. || v. n. Anar poch á poch. *Pasear.* Ambulo, as. || Caminar sols pera fer exercici y recrearse. *Pasearse.* Delecto, as.

PASSEJARSE. v. r. Caminar per exercici y recreo. *Pasear, pasearse.* Ambulo, deambulo, as.

¶ No trobar algú feyna de son ofici. *Pasearse*. Vacari, otiari.

PASSEJAT, DA. p. p. *Paseado*. Deambulatorius.

PASSERA. f. Pas, palanca, pedra pera passar un riu ó torrent. *Pasadera, pasadero, y gallipiente*. p. Ar. Lapis ad rivulos trajiciendos apatus.

FÉR PASSERAS DE ALGUN LLOCH. fr. met. Freqüentar-lo molt. *Frecuentar un lugar*. Locum frequentare.

PÀSSERA. f. Aucell de unas vuyt polzadas de llarch, de color pardo obscur, ab unas clapas blanques: ama la soledad, fà niu en edificis arruinats, y té 'l cant dols agradable. *Pájaro solitario*. Solitarius turdus.

PASSET. m. Petit pas. *Pasillo, pasito*. Brevis passus.

PASSI. m. y

PÀSSIA. f. Pàssio.

PASSIBILITAT. f. Actitut, possibilitat per patir. *Pasibilidad*. Passibilitas, atis.

PASSIBLE. adj. Lo que pòt patir. *Pasible*. Passivus.

PASSIEGO, A. adj. Natural de Pas en la montanya de Santander y lo que pertany á ella. *Pasiego*. Ad oppidum Pas pertinens.

PÀSSIO. m. Cada part del evangeli que descriu la passió de Cristó. *Pasion*. Passio, nis.

PASSIÓ. f. L' acte de patir. *Pasion*. Passio, nis. ¶ méd. Afecció ó dolor en alguna part del cos. *Pasion*. Affectio, nis. ¶ Afecte, moviment, perturbació del ánimo. *Pasion*. Passio, nis. ¶ Afcio vehement a alguna cosa, com á la pintura, cassa, etc. *Pasion*. Studium, ii. ¶ Per antonomasia, 'ls torments y mort que patí Jesucrist. *Pasion*. Jesu-christi supplicia, tormenta. ¶ Pàssio. ¶ Sobrada inclinació á una persona. *Pasion*. Amor, is, studium, ii. ¶ fil. La recepció de la forma en la materia. *Pasion*. Passio, nis. ¶ Sermó sobre 'ls torments y mort de Jesucrist que 's predica lo dijous y divendres sant. *Pasion*. De Jesucristi passione concio. ¶ Flor de la passionera. *Granadilla, passion, flor de la passion*. Flos, oris.

PASSIÓ DE ÀNIMO. Pena, aflicció. *Pasion*. Passio, nis.

PASSIÓ DOMINANT. La del apetit de concupiscència. *Pasion dominante*. Cupiditas, atis.

PASSIÓ DE RIURE. mèd. Convulsió y contracció dels muscles de la cara, de que resulta un gesto, com quant se riu. *Risa sardónica, passion de risa*. Risus sardonius.

AB PASSIÓ. m. adv. Apasionadament. *Con passion*. Ardentiori studio.

PASSIONER. m. Lo sacerdot destinat pera la assistència espiritual dels malalts. *Pasionero*. Sacerdos egrotantibus assistens.

PASSIONERA. f. Planta indígena de América y cultivada per adorne en nostres jardins, las ca-

mas, de uns seixanta pens de llarch, s' enreden ab lo que troban; las fullas rodones partides en cinch parts, las flors grans, rodones, planas y de un hermos blau. *Pasionaria, pasiflora, granadilla, yerba de la passion*. Passiflora cærulea.

PASSIONISTA. m. Qui canta la passió en la semana santa. *Pasionero, passionista*. Passionem in in ecclesia canens.

PASSIU, VA. adj. Qui reb la acció de un agent. *Passivo*. Passivus. ¶ gram. S'aplica á las paraulas que signifcan passió. *Passivo*. Passivus. ¶ for. Se aplica als judicis ab relació al reo ó persona demanada. *Passivo*. Passivus. ¶ m. Lo que constitueix la passibilitat de alguna cosa, com lo **PASSIU** de un verb. *Passivo*. Passivus.

PASSIVA. f. gram. Veu del verb. *Passiva; voz pasiva*. Passiva vox.

FÉR LA ORACIÓ PER PASSIVA. fr. Fér ó succehir una cosa al revés. *Hacer la oracion por pasiva*. Vice versa accidere.

PASSIVAMENT. adv. m. Sèns acció, ab la sola capacitat de rébrer ó de patir. *Passivamente*. Passivè.

PASSO. m. PAS

CONTAR LOS PASSOS. fr. CAMINAR Á PAS DE BOU.

FÉR PASSOS. fr. Posar tots los medis pera conseguir algun fi. *Hacer sus diligencias*. Industriam adhibere. ¶ Posar los medis necessaris pera la consecució de alguna sollicitut. *Diligenciar*. Negotia curare.

DE PASSO. m. adv. De sobre, lleugerament. *De paso*. Obiter, perfunctoriè. ¶ Sèns detenció. *Al Paso, de paso*. Transeunter. ¶ **DE PASSADA**.

PASSOL. m. Lo principi ó fonament del llens y vuyt de molts fils, en los quals y en cada un se nua cada fil dels del urdit de lo que 's vá á teixir. *Pezuelo*. Floccus, i.

PAST. m. Menjar, nutriment. *Pasto*. Cibus, i, victus, us. ¶ **PASTURA**. ¶ met. Lo que serveix de nutriment y recreo al enteniment. *Pasto*. Animarum pabulum. ¶ Doctrina, ensenyansa que 's dona als fiels. *Pasto espiritual*. Pabulum, i. ¶ La matèria que serveix á la activitat dels agents, com la llenya al foch. *Pábulo*. Fomentum, pabulum, i.

PASTA. f. La farina incorporada ab aygua pera fèr pa, fideus, etc. *Masa, pasta*. Ex farina massa.

¶ Fanch que treballan los gerrers. *Barro*. Lutum, i. ¶ Unió de moltes cosas que s' han molt ó picat juntas. *Pasta*. Massa, æ. ¶ Las cubiertas dels llibres que 's fan de cartrons cuberts de pells brunyidas y jaspejadas. *Pasta*. Perpolitum libri tegumentum.

¶ Lo material de que 's compon alguna obra. *Materia*. Materia, æ. ¶ pl. Mescla de guix blanch y ayguacuyt pera tapar los forats y escaletas de alguna cosa que s' ha de pintar. *Plaste*. Massa plastica. ¶ pl. **PASTETAS**. ¶ Se diu dels bescauys ó allrepa delicat pera pèndrer xocolata. *Pastas*. ¶ nis.

PASTA DE AGNUS. *Agnus Dei*. Agnè

PASTA DE LLEVANT. COCA DE LLEVANT.

PASTA DE XOCOLATA. *Pasta de chocolate.* Cocholati massa.

BONA PASTA. met. Bon natural ó geni. *Buona pasta ó masa.* Pacífica, bona indoles.

TAPAR AB PASTA 'LS FORATS Ó VUTTS DE LAS COSAS QUE S' HAN DE PINTAR. *Plastecer.* Massa plastica obturare.

PASTADOR. m. Qui pasta. *Amasador.* Pistor, is. || Lo lloch ahont se pasta. *Panaderia.* Pistrina, æ. || La taula sobre la qual los forners amassen la pasta. *Hintero.* Magis, idis.

PASTADORA. f. Dona que pasta. *Amasadora.* Pistrix, icis.

PASTADURA. f. PASTAMENT.

PASTA LLUNA. f. SANT DE PASTA LLUNA.

PASTAMENT. m. ant. La acció y efecte de pastar. *Amasadura.* Pistura, æ.

PASTANAGA. f. Planta medicinal, la arrel de la qual es comestible; tran molts camas, ab fullas menudament retalladas; las flors naixen en figura de parasol, blanques y la del mitj purpúrea. *Zanahoria.* Pastinaca, æ.

PASTANAGA BORDA Ó SALVATJE. Especie de pastanaga que naix sens cultiu. *Cariota.* Pastinaca erratica.

PASTANAGA CONFITADA. *Azanoriate, azanahoriate, zanahoriate.* Melle aut saccharo condita pastinaca.

PASTANAGA DE TABACO. Tros de tabaco lligat molt estret que té la figura de una pastanaga. *Rollo de tabaco.* Tabaci massa.

PASTANYA. f. PESTANYA.

PASTANYEJAR. v. n. PESTANYEJAR.

PASTAR. v. a. Fér, treballar la pasta. *Amasar.* Massam conficere, subigere. || met. Disposar bé las cosas pera 'l logro de lo que s' intenta. *Amasar.* Res aptè preparare. || Traballar la pasta pera fér pa. *Amasar.* Massam, farinam subigere.

PASTARADA. f. PASTERADA.

PASTARETA. f. Insecte. PASTERETA.

PASTAS. f. pl. Vidres colorats, destinats á imitar las pedras preciosas. *Pastas.* Depictum vitreum.

PASTAT, DA. p. p. *Amasado.* Depsitus.

SER TOT PASTAT Á ALTRE. fr. que significa semblarse ab gran similitut á altre no sols de la apariència exterior, sinó també en lo geni y operacions. *No quitar pinta.* Simillimum esse.

TENIR BEN PASTAT, Ó TENIRHO TOT BEN PASTAT. fr. met. *Tener bien puestas las bolas.* Optimis auxiliis instructum esse ad aliquid consequendum.

PASTECA. f. náut. Corriola grossa pera diferents usos. *Pasteca.* Nautica trochlea.

PASTELL. m. pasta de farina ab mantega, dins de la qual s' hi posa carn picada, peix ó altra cosa, y despres se cubre ab altra pasta mes delicada, y 's con al forn. *Pastel.* Artocreas, atis. || Herba de such blau, y se usa pera tenyir del mateix color, reduhintla antes á una especie de pasta. *Glasto,*

pastel. Isatis, is. || Pasta que 's fá de las fullas del pastel que serveix pera tenyir de blau. *Pastel.* Glasti massa. || Entre estampers, conjunt de lletras de diverses classes descompostas y barrejadas. *Pastel.* Typorum confusus acervus. || Entre estampers, lo defecte que ocasiona la massa tinta, ó ser massa espessa. *Pastel.* Ex nimio atramentum vitium. || PANADA. || PASTELL. || ant. Pannellet, petit. *Panecillo, ito.* Pastellus, i.

PASTELLET. m. Pestell. *Taravilla, pestillo.* Obex, is. || d. *Pastelillo, ito.* Artocreas exiguum.

PASTENAGA. f. PASTANAGA.

PASTERA. f. Eyna quadrilonga de fusta, los quatre costats de la qual están obliquament disposats: serveix pera pastar. *Artesa, amasadera.* Mac-tra, æ. || Fusta vuydada com un oubi que serveix de embarcació. *Artesa.* Linter, tris. || CURELL. || fam. Ninxo en que 's col·loca alguna imatge. *Nicko.* Ad imaginem collocandam locus.

TROBAR Ó TENIR BONA PASTERA. fr. fam. Trobar ó tenir algú ahont anar á menjar. *Hallar ó tener buen pesebre.* Hospitis generosi mensa frequenter uti.

PASTERADA. f. La porció de farina que 's pasta de una vegada. *Cochura, amasijo.* Massa, pistura, æ. || La porció de cals y arena que 's pasta de una vegada. *Amasijo, pilada.* Calcis, cementi massa. || met. Conveni entre molts regularment per cosa mala. *Amasijo, pastel, entruchada.* Coitio, nis.

PASTERETA. f. COTXINILLA, RACONET, PANAROLA. || d. de pastera. *Artesilla.* Alveolus, i. || Caixó de fusta en que 's reb la aygua en la cínia. *Artesilla.* Ligneus antliae canalis. || Eyna petita de fusta que serveix de escupidora. *Dornillo, dornajo.* Mactrae genus. || GAVETA.

PASTEROL. m. Eixida de budell. *Hernia.* Hernia, æ.

PASTES. f. pl. y

PASTETAS. f. pl. Pasta clara de midó ó farina y aygua bullida fins al punt de poder apegar y unir una cosa ab altra. *Engrudo.* Glutinum, i. || Las sopas massa bullidas y espessas. *Pegote.* Crassa, glutinosaque olla. || met. FANCHE.

AGAFAR AB PASTETAS. fr. *Engrudar, pegar con engrudo.* Conglutino, as. || AGAFAR AB SALIVA DEJUNA.

PASTILLA. f. Petita massa ó coqueta de variars maneres ó ingredients. *Pastilla.* Pastillus, trochiscus, i. || TAULETA DE SUGRE.

PASTILLA DE OLOP PERA PERFUMAR. *Pastilla de olor.* Odorarius pastillus.

PASTILLA DE XOCOLATA. PRESA DE XOCOLATA.

GASTAR PASTILLAS DE SUGRE. fr. met. Se diu del qui parla suavement y ofereix molt complint poch. *Gastar pastillas de boca.* Blanditer loqui; large promittere.

PASTILLETA. f. d. *Pastelilla.* Parvus pastillus.

PASTIM. m. Fleca, casa en que 's fá 'l pa. *Panaderia, Panarium, ii.* || ant. PASTAMENT.

PASTÍS. m. PASTELL. 1. || met. La persona molt

petita y grassa. *Embote, pastel*. Brevis et crassus homo.

PASTISSAS. m. aum. *Pastelon*. Grandius artocreas.

PASTISSER. m. Qui fa y ven pastells ó pastissos. *Pastelero*. Artocopus, i. || ter. Forner.

PASTISSERIA. f. La botiga del pastisser. *Pasteleria*. Pistoria taberna. || Conjunt de pastells ó pastissos. *Pasteleria*. Pistoriæ dapes. || L' art de fer pastells. *Pasteleria*. Ars pistoria.

PASTISSET. m. d. *Pastelillo*, ito. Parvum artocreas. || GABOLET.

PASTITXO. m. EMPASTIFAMENT, PORQUERIA, FANCH, PASTETAS. || DOLENT, MAL FÉT.

PASTIU. m. PASTURA.

PASTOFORI. m. La habitació dels sumos sacerdots de la gentilitat en los temples. Sobre sa significació hi ha molta varietat, dibent uns que era la habitació dels sacerdots destinats á portar los tabernacles de las imatges, y altres pera'ls que guardavan lo temple, etc. *Pastoforio*. Pastophorium, ii.

PASTOR. m. Qui guarda, cria ó pastura bestiar. *Pastor*. Pecuaris, ii. || n. p. de home. *Pastor*. Pastor, is. || Lo prelat eclesiàstich ó qualsevol altre párroco que té súbdits. *Pastor*. Ecclesiasticus antistes.

PASTOR DE REMAT. *Manadero*. Pecuaris pastor.

ABI PASTOR, AVUY SENYOR. ref. Denota la repentina millora de fortuna. *Ayer vaquero, hoy caballero*. Subita sortis commutatione de pastore eques.

BON PASTOR. Atribut que 's dona á Jesucrist. *Buen pastor*. Jesuschristus; Bonus pastor.

LO BON PASTOR TON LAS OVELLAS, NÓ LAS ESCORXA. ref. Denota que las cosas s' han de tractar de manera que se'n traga profit, y no que's llansen á pérder. *Basta esquilas sin desollar*. Boni pastoris est tondere pecus non deglubere.

PASTORA. f. La dona que guarda, guia y pastura ¹ bestiar. *Pastora*. Mulier pecoris custos.

DIVINA PASTORA. Atribut que 's dona á Maria Santíssima. *Divina pastora*. Mater Dei.

LA PRIMERA PASTORA, LA SEGONA SENYORA. ref. Ensenya que 'ls que 's casan dos vegades solen tractar millor á la segona muller que á la primera. *La primera muger escoba, la segunda señora*. Prima tori consors serva, est regina secunda.

PASTORADA. f. Multitud ó conjunt de pastors. *Pastorada*. Pastorum cœtus. || Prat artificial que 's rega cada dia y serveix pera engreixar als lletons. *Pradera, herrenal, apacentadero*. Pratum, i.

PASTORAL. adj. Lo pertanyen als pastors especialment als prelats eclesiàstichs. *Pastoral*. Pastoralis, episcopalis. || La carta ó escrit ab que un prelat eclesiàstich exhorta á sos súbdits. *Pastoral*. Pastoralis, episcopalis epistola.

PASTORALMENT. adv. m. Al estil dels pastors. *Pastoralmente*. Pastorum more.

PASTOREL-LA. f. Composició y cant senzill y

alegre com lo que usen los pastors. *Pastorela*. Bucolicum carmen. || Aucell, cuereta, enganya pastors. *Aguzanieve, pizpita, nevatilla, motolita, motacila; pajarita de las nieves, andario, pizpitiello*. Motacilla, æ.

PASTORET. m. d. *Pastorcillo*, ito, ico. Pastor, is. || pl. Rinya, pendència entre una família. *Danza de espadas, moros y cristianos*. Jurgium, ii. || Representació dramática de la adoració dels pastors en lo naixement de Jesus. *Pastorcillos*. In nativitate Domini de adoratione pastorum representatio.

ALS PASTORETS SELS APAREIX LA MARE DE DÉU. ref. Denota que á alguns sens fér diligència 'ls ve la fortuna, sense saber com ni per abont. *A los bobos se les aparece la Madre de Dios*. Segnis sæpè venit fortuna benigno.

HAVERHI PASTORETS. met. fam. Haverhi rinyas y disputas en alguna comunitat ó família. *Andar la paz por el coro*. Dissidias grassari, serpere.

PASTORETA. f. Aucell. **PASTOREL-LA.** || ter. PANAROLA.

PASTORIA. f. Ofici ó exercici de pastor. *Pastoria, pastoreo*. Pastoritium munus.

PASTORIL. adj. Lo pertanyent als pastors. *Pastoril, pastorcio, pastoral*. Pastoralis, pastoritius.

PASTORILMENT. adv. m. Al us ó estil dels pastors de bestiar. *Pastorilmente, pastoralmente*. Pastorum more.

PASTÓS, A. adj. Tou, bla, mantegós, moll. *Pastoso*. Tener, mollis. || pint. Pintat ab bona pasta de color. *Pastoso*. Benè illitus. || met. DÓCIL.

PASTURA. f. Past ó aliment del bestiar. *Pastura, pasto*. Pastio, depastio, nis. || pl. HERBATER. || Acte de menar lo bestiar á pasturar. *Pastoreo, pasto, apacentamiento, pasedura*. Munus pastoritium. || L' acte de pasturar la herba viva. *Apacentamiento, pasedura, pasto*. Pascendi actus.

PASTURA COMUNA. Empriu, paratge de past comú. *Pasturaje, pastura*. Pascuum, i.

PASTURAMENT. m. ant. Acció de pasturar. *Apacentamiento*. Pastio, nis.

PASTURAR. v. n. Menjar lo bestiar la pastura dels camps. *Pacer, pastar*. Pasco, is. || v. a. Portar lo bestiar al camp pera menjar. *Pastar, pacer, pastorear, herbajar, apacentar*. Pasco, is.

PASTURAR EN BONA PART. fr. met. fam. Denota que algú ha tingut bon aliment molt temps per lo que s' ha engreixat. *Estar en montanera*. Pascuis pinguescere.

PASTURAT, DA. p. p. *Apacentado, pastado*. Pastus.

PASTURATGE. m. PASTURA COMUNA.

PATA. f. POTA.

PATA DE CABRA Ó DE GALL. met. Espécie estranya y fora del cas. *Pata de cabra ó de gallo, empatadera*. Offendiculum imprevisum.

PATÁ, NA. adj. Groaser, rústich. *Patan*. Rusticus.

PATACA. f. fam. Moneda de coure que val 2 quartos. *Parpalla, parpallota, parpasola, pataca.* As duplex. || ter. **PATATA.**

PATACADA. f. Cop ab la ma plana. *Palmada.* *Palmæ ictus.* || met. Cop de política, diligència contra algú. *Porrazo, fuego, fuego graneado.* Vehemens percussio.

PATACADETA. f. d. *Palmadilla, ita.* *Levis colaphus.*

PATACAJAR. v. a. Copejar ab la ma plana. *Azotar, palmear.* *Palmis verberare.*

PATACAJAT, DA. p. p. *Azotado, palmeado.* *Verberatus.*

PATACH. m. COP, SOTRACH.

PATACÓ. m. ant. Moneda de plata de pes de una onsa y retallada ab estisoras. *Patacon.* *Nummus argenteus uncie ponderis.*

PATACOT, A. adj. Taujá. *Patavo, patan, zote, botarate.* Hebes. || Qui fa una cosa sens art. *Amolador.* *Bardus, rusticus.*

PATADA. f. Cossa, cop de peu ab la planta de ell. *Patada.* *Pedis ictus.* || Trepitjada que queda impresa del peu del animal. *Huella, patada, pisada.* *Pedis vestigium.*

PATAFI. m. Remendo ó adob mal executat. *Pegote.* *Opus indignum.* || **PEGAT, EMPLASTE.**

PATAFLAST. m. Veu ab que's denota 'l cop y soroll que fa alguna cosa cabent. *Zaparrada, baquetazo, batacazo, zaparrazo.* *Frager, is.*

PATAGRÓS, A. adj. Qui té 'l peu gros. *Paton.* *Pansa, æ.*

PATAMPLIN, PATAMPLAM. exp. que s'usa pera explicar que alguna cosa balandreja fent soroll. *Dingodango, dingolondango.*

PATARATA. f. Friolera, cosa de poca entitat, ridícula, despreciable. *Patarata.* *Commentum, i.*

PATARRA. f. fam. Mentida, patranya. *Gazapa, patraña, pajarota, pajarotada, moyana.* *Mendacium, ii.*

PATARRÁS. m. náut. Corda grossa fermada en lo coll del pal dit corona, pera ajudarli quant la nau cau de carena. *Patarrazo.* *Funis quidam nauticus.*

PATART. m. BARRINADA. || met. fam. **PATARRA.**

PATATA. f. Lo fruyt de las arrels de la patatera; es rodó, un poch xato, de dos á tres polzadas de diámetro, cubert de una pelleta blanquinosa, groguenca, ó rogenca segons las castas, y lo mateix la molsa; cuyta es molt farinosa, sana y nutritiva. *Batata, patata.* *Batatae bulbus.*

PATATERA. f. Planta ramosa de un á dos peus de alta; las fullas en figura de cor; la flor de campaneta, gran y de color encarnat y blanca. *Batata, patata.* *Batata, æ.*

PATATETA. f. *Batatin.* *Batatae bulbus.*

PATATÚS. m. Accident. *Patatús.* *Leve animi deliquium.*

PATATXO. m. Nau que antiguament era de guerra, y 's destinava pera 'l servey dels buchs

majors en las esquadras, pera portar notícias, regonéixer las costas y guardar las entradas dels ports. *Patache, patajo, pataje.* *Liburnica, æ.*

PATEJAMENT. m. Picament de peus. *Pateamiento, pateadura, pataleo.* *Pedum strepitus.*

PATEJAR. v. a. Donar patadas. *Patear.* *Explo-do, supplodo, is.* || v. n. Trepitjar repetidament alguna cosa xafantla ó maltractantla. *Pisotear.* *Conculco, recalco, as.* || met. Picar de peus, incomodarse per haber resultat mal alguna cosa. *Patear.* *Pedibus præ ira solum quaterere.*

PATELLEJAR. v. D. **PATEJAR.**

PATENA. f. Platet de or, plata ó altre metall daurat, que 's posa sobre del cálzer. *Patena.* *Patena, patella, æ.* || Medalla gran y rodona de alguna imatge esculpida, que 's posan al pit las pagesas. *Patena.* *Monialis genus.*

PATENT, A. adj. Públic, manifest, visible. *Patente.* *Patens.* || Clar, óbvio, fácilmente perceptible. *Patente.* *Apertus.*

ESTAR NOSTRE AMO PATENT. fr. Estar de manifest Jesucrist sacramental. *Estar Nuestro Señor expuesto.* *Dominum nostrum Jesum-christum expositum esse.*

PATENTA. f. Títol, despaig real pera gosar de algun empleo. *Patente.* *Codicillus, i.* || La cédula ó despaig que donan los superiors dels ordres religiosos á sos súbdits pera mudar de convent, ó anar á alguna part. *Patente.* *Patentes commentus litteræ.* || Contribució que fan pagar per estil als que entran de nou en algun empleo. *Patente.* *Isagoges solutio.* || ant. **LLETRES PATENTS.**

PATENTAMENT. adv. m. **PATENTMENT.**

PATENTÍSSIM, A. adj. sup. *Patentísimo.* *Patentissimus.*

PATENTMENT. adv. m. Evidentment, visiblement. *Patentement.* *Apertè.*

PÀTERA. f. Vas ample de boca, y poch fondo de que s'usava en los sacrificis antichs. *Pátera.* *Patara, æ.*

PATERNAL. adj. Lo pertanyent al pare. *Paternal.* *paterno.* *Paternus.*

PATERNALMENT. adv. m. Ab afecte de pare. *Paternalmente.* *Patriè.*

PATERNIDAD. f. La qualitat de pare. *Paternidad.* *Paternitas, atis.* || Tractament que 's dóna á certs religiosos. *Paternidad.* *Paternitas, atis.*

PATERO, A. adj. **PATERNAL.**

PATÉTICAMENT. adv. m. De un modo patètic. *Patéticamente.* *Patheticè.*

PATÉTICH, CA. adj. Afectuós, apte pera mouer las passions. *Patético.* *Patheticus.*

PATGE. m. Criat que acompanya á són amo en funcions decents. *Paje.* *Honorarius assecla.* || Criat de peu. *Paje.* *Pedisequus, i.*

PATGE DE ARMAS. Qui porta las armas de són amo. *Paje de armas.* *Armiger, i.*

PATGE DE CAMBRA. Criat que serveix dins de la

cambrà de sòa amo, y té alguna particular estimació. *Paje de cámara*. Minister cubicularius.

PATGET. m. d. *Pajecico. illo, ito. Puerulus* minister.

PATL. m. Espay gran en los ediàcis, rodejat de paret, descobert ó al ras, y que té la entrada á pla terreno. Serveix comunment pera deixar pas á la llum y pera esbarjo; y si està en lo centro del edifici en castellà's diu absolutament *patio* ó *patio principal*, y *patio segundo de luces* si està en las parts foranas ó posteriors. Impluvium, ii. || Sol, terreno pera edificar. *Suelo, solar*. Solum, i. || En los patros, la part entrè las llunetas y la entrada. *Patio*. Inferior theatri arae pars. || Lo paratge obert que hi ha en los tribunals y universitats. *Patio*. Area, æ. || **AJUST, PACTE.** || En las iglesias y palacios. *Atrio*. Atrium, ii, porticus, i. || ant. **PACTE.** || ant. **PARTIT.**

VÉSTEN AL PATI DEL OS. exp. fam. ab que's despedeix á algú ó per despreci ó per no volerlo atèndrer. *Vete al rollo*. Abi in malam crucem.

PATÍ. m. Espécie de sabates ó chinelas ab corretjas y sota una espècie de quilla de metall que termina per davant ab una com á proa caragolada pera tallar millor lo glas per sobre del qual serveixen pera correr. *Patin*. Cothurni species.

PATÍBUL. m. Suplici. *Patibulo*. Patibulus, patibulum, i.

PATIBULARI. A. adj. Lo referent al patibul. *Patibulario*. Patibularius.

PATINET. m. d. *Patio, patin, patinejo, patinillo*. Impluvium, ii.

PATILLA. f. Porció de pel que's deixa créixer desde'ls polsos fins á la barba. *Patilla*. Barba superior pars auriculæ proxima.

PATINADOR. A. adj. Qui patina. *Patinador*.

PATINAR. v. a. Córrer ab patins per sobre del aygua glassada. *Patinar*. Cothurnis per gelu currere

PATIR. v. n. Penar, tolerar, sufrir ab resignació. *Padecer*. Patior, eris. || Sentir los agravis, injurias ó pesars. *Padecer*. Sustineo, es, fero, ers. || Tenir, estar possehit de alguna cosa, com engany, etc. *Padecer*. Patior, eris. || met. Estar exposadas á algun dany las cosas insensibles. *Padecer*. Patior, eris, promo, is. || Tenir algun mal habitual, com: migranya, etc. *Adolecer, padecer*. Egrotó, æ. || Tenir suma pobresa, estar faltat de lo necessari. *Perecer*. Pereó, is.

PATIT, DA. p. p. *Padeido*. Passus.

PATÓ. m. Bes, besada. *Beso*. Osculum, i.

PATOF. m. BACADA.

PATOLL. m. Abundància, multitut. *Parva, peste, máquina*. Copia, æ.

PATOLLA. m. y f. *EMBELECO, TRAFACER*.

PATOLLAR. v. n. Enganyar ab artíficis. *Embelecar, picotear*. Decipio, deludo, is. || **MALDAR.** || Copejar ab los pens lo fanch ó aygua fangosa. *Patallar*. Pedibus ludum quatero. || Fér alguna cosa sens regla ni art. *Apatascar*. Inconcinne deproperare.

PATOLLAT, DA. p. p. *Embelecado*. Deceptus.

PATOLLEJAR. v. n. *PATOLLAR*.

PATOLOGIA. f. Part de la medicina que tracta de la naturalesa de las malalties. *Patologia*. Pathologia, æ.

PATOLÒGICH, CA. adj. Pertanyent á la patologia. *Patológico*. Pathologicus.

PATONEJAR. v. a. Besar, fèr patons á menut. *Besucar*. Deosculor, aris.

PATONER. A. m. y f. fam. Qui patoneja. *Besucador*. Basiator, is, suavio, nis.

PATONET. m. d. Besito. *Basiolum*, i.

PATOT. A. adj. *PATACOT, DESGAYBAT, PATÓTXO.* || *TOSCH, GROSSER*.

PATOTA. f. En lo joch de cartas, trampa que consisteix en barrejarlas y disposarlas de tal modo, que'l que las dona se queda ab las millors ó las dona al seu company. *Pastel*. Fraus, dolus in dispositione chartarum.

FÉR LA PATOTA. fr. Convenirse pera obrar contra de algú, especialment en lo joch. *Ir al molino*. Fraudem moliri.

PATOTXADA. f. Disbarat, despropòsit, matxada. *Machada, patochada*. Stultiloquium, ii, fatuitas, atis.

PATÓTXO. A. adj. Tonto, grosser. *Zoquele* Hebes, tis. || Dit de la cosa matossera, malfeta. *Zoquestudo, chabacano*. Impolitus, rudis.

PATRAÑOSTRE. m. ant. Qui fa rosaris. *Rosariero*. Rosarium opifex.

PATOYA. f. ter. XANGUET.

PATRACOL. m. PROTOCOL. || Paperot escrit despreciable. *Papelón*. Longum, prolixum scriptum.

PATRANYA. f. Rondalla, patarra, mentida. *Patraña*. Commentum, i.

PATRASTRE. m. ant. PADRASTRE.

PATRES NOSTRES. m. ROSARIS.

PATRI. A. adj. Lo pertanyent á la pàtria. *Patrio*. Patrius.

PÀTRIA. f. Pats, lloch abont algú naix. *Patria*. *Patria*, æ. || Lloch propi de qualsevol cosa. *Patria*. *Patria*, æ.

LA PÀTRIA DEL SABI ES LO MÓN. fr. Denota que qui's fa càrrech de las circumstàncias, li es indiferent viurer en un país ó en altre. *Al buen varon tierras ajenas su patria le son*. Ubicumque benè, homini est patria.

LA PATRIA SIEMPRE TIRA. loc. Denota que en qualsevol lloch per bè que s'estiga, sempre es preferit allà abont s'ha nat. *La tierra do me criare démela Dios por madre*. Terra mihi nutrix verà pro matre colatur.

PATRIARCA. m. Cap de una numerosa descendència. *Patriarca*. Patriarcha, æ. || Títol de dignitat dels bisbes de algunas iglesias principals, com lo de Alexandria, Antioquia. *Patriarca*. *Patriarcha*, æ. || Títol de dignitat concedit per lo papa á alguns prelats sens jurisdicció ó ab ella. *Patriarca*. *Patriarcha*, æ. || Qualsevol dels fundadors

de las religions. *Patriarca*. Patriarcha, æ.

COM UN PATRIARCA. exp. Ponndera las comoditats de algú. *Como un patriarca*. Commodam vitam agere.

PATRIARCAL. adj. Lo pertanyent al patriarca. *Patriarcal*. Patriarchalis.

PATRIARCAT. m. Dignitat de Patriarca. *Patriarcat*. Patriarchatus, us. || Lo territori ó jurisdicció del Patriarca. *Patriarcat*. Patriarchæ ditio. || Lo temps que s' obté la dignitat de patriarca. *Patriarcat*. Patriarchatus tempus.

PATRICI, A. adj. Natural de algun poble. *Patricio*. Patricius, ii. || m. Pare de la pàtria, nom dels primers senadors romans establert per Rómulo. *Patricio*. Patricius, ii. || Cada un dels descendents dels primers senadors de Roma que formaven la noblesa romana. *Patricio*. Patricius, ii. || Qui obtenia la dignitat de patrici. *Patricio*. Patricius, ii. || Lo pertanyent als patricis y á la pàtria. *Patricio*. Patricius.

PATRICIÀ, NA. adj. Sectari del heretge Patri-ci y lo pertanyent á sa secta que comensá en lo sigle tercer de la Iglesia: deyan que la carn era obra del diable, y axí li tenian tant horror, que alguns se matavan ells mateixos. *Patriciano*. Patricianus.

PATRICIAT. m. Dignitat y condició de patrici, de noble. *Patriciado*. Patriciatus, us.

PATRICIDA. m. Qui mata á són pare. *Patricida*. Patricida, æ.

PATRICÓ. m. La quarta part de una meytadella ó porró. *Petricon*. Quarta fidelis pars.

PATRIMONI. m. Los béns heretats dels pares. *Patrimonio*. Patrimonium, ii. || Hisenda. *Patrimonio*. Substantia, æ. || Los béns profans adquirits per qualsevol títol. *Patrimonio*. Patrimonium, ii. || Los béns propis espiritualisats pera que algú puga ordenarse. *Patrimonio*. Patrimonium, ii.

PATRIMONI REAL. Los béns de la corona. *Patrimonio real*. Regium patrimonium.

FÉR PATRIMONI Á UN ECCLESIASTICH. fr. Subjectar una porció de béns pera cóngua de algun orde-nando. *Constituir patrimonio*. Patrimonium ecclesiasticum constituere.

PATRIMONIAL. adj. Pertanyent al patrimoni. *Patrimonial*. Patrimonialis. || Lo que pertany á algú per rahó de sa pàtria ó pare. *Patrimonial*. Patrimonialis.

PATRIMONIALITAT. f. Dret que algú té per natural y originari de algun pais pera obtenir alguna cosa. *Patrimonialidad*. Origo, inis.

PATRIMONIAT. m. HISENDAT.

PÀTRIO, A. adj. Lo pertanyent á la pàtria. *Patricio*. Patrius. || Lo pertanyent al pare. *Patricio*, *paterno*, *paternal*. Paternus.

PATRIOTA. m. Qui té amor á la patria y procura per lo bè de ella. *Patriota*. Patriæ fidus. || Paysá de una mateixa patria. *Compatriota*. Conci-vis, is, coeterraneus, i.

PATRIÓTIÇ, GA. adj. Lo pertanyent á la pà-

tria y al patriota. *Patriótico*. Ad patriæ amorem pertinens.

PATRIOTISME. m. Amor á la pàtria. *Patriotismo*. Patrius amor.

PATRÓ. m. Protector, defensor, advocat. *Patron*, *patrono*. Patronus, i. || Lo Sant titular de alguna iglésia ó de la devoció de algú. *Patron*. Patronus, i. || L' amo de la casa en que altre se allotja. *Patron*. Hospes, itis. || Qui té dret de patronat alguna cosa. *Patron*. Patronus, i. || Modelo, mostra, pauta. *Dechado*, *patron*. Archetypum, i, exemplar, is. || Qui té 'l càrrech y mando de una embarcació. *Patron*. Nauclerus, i, navicularius, ii. || Lo dibuix de fèr puntas. *Prendido*, *picado*, *patron*. Exemplar punctibus distinctum. || AMO, SENTOR. || met. Modelo devirtuts ó vicis. *Modelo*, *patron*. Exemplar, is.

PATRÓ ARANYA EMBARCA, EMBARCA, Y ELL SE QUA EN TERRA. ref. 'contra 'ls que persuadeixen á altres lo que ells no fan. *No entra á misa la campana, yé todos llama*. Nola sacris quamvis absens vocal ad sacra plebem.

NO PODER PÉNDER PATRÓ DE ALGUNA PERSONA Ó COSA. fr. No guardar orde ni concert. *No tener ó no podersele tomar atadero*. Ordinem aut ligamen non servare.

PATROCINAR. v. a. Defensar, protegir, amparar, afavorir. *Patrocinar*, *proteger*, *favorum*. Prolego, is.

PATROCINAT, DA. p. p. *Patrocinado*. Protectus.

PATROCINI. m. Amparo, protecció, auxili. *Patrocínio*, *tutela*, *escudo*, *encomienda*. Patrocinium, ii, tutela, æ. || Festivitat de Maria Santíssima, concedida á la iglésia de Espanya per lo papa Alexandre VII y extesa á tota la cristiandat per Benet VIII: se celebra en una de las dómnicas de novembre. *Patrocínio*. atrocinium B. M. V.

PATROCINI DE SAN JOSEPH. Títol que's dona á una festa del patriarca sant Joseph celebrada ab autoritat de la Santa Sede per los carmelitas descalces desde 'l principi de sa reforma, extesa per la 1ª grada Congregació de ritos en l' any 1700 á la orde de sant Agustí, y propagada després per quasi tota la cristiandat: se celebra comunment després de la tercera dominica de Pasqua de resurrecció. *Patrocínio de san José*. Festum patrocinii sancti Josephi.

PATRONA. f. La mestressa de la casa en que se allotja 'l soldat. *Patrona*. Hospita, æ. || La pàtria que en una esquadra segueix en dignitat á la capitana. *Patrona*. Triremis sic dicta.

PATRONAT. m. Lo dret de presentar pera 'l beneficis ecclesiásticos. *Patronato*, *patronage*. Patronatus, us. || Fundació de una obra pia. *Patronato*. Patronatus, us.

PATRONAT LAYCH. Vinele fundat en lo gravamen de alguna obra pia. *Patronato de legos*. Laicorum patronatus.

PATRONAT REAL. Lo dret que té 'l rey de presentar subjectes idóneos pera la provisió de pessos ecclesiasticas. *Patronato real.* Regius patronatus.

PATRONEJAR. v. a. Fer de patró en algun barco. *Patronear.* Navarohi munus explorare.

PATRONEJAT, DA. p. p. *Patroneado.* Gubernata navis.

PATRONÍMICH, GA. adj. Nom format del pare ó altre ascendent, y significa fill, net, ó altre descendent. *Patronímico.* Patronimicus. || L'apellido que antiguament se donava en Espanya als fills, format del nom de sos pares, com de Sancho Sanchez; de Pedro, Perez; y de Fernando, Fernandez. *Patronímico.* Patronimicum nomen.

PATRUILLA. f. Lo número de quatre ó cinch soldats ab lo cabo pera rondar y evitar desordes. *Ronda, patrulla.* Excubitus, us; excubias, arum.

ANAR DE PATRUILLA. fr. Rondar la trepa en patrullas. *Rondar, patrullar.* Excubias agere.

PATRUILLADOR. m. Qui vá de patrulla. *Rondador.* Circuitor, is.

PATRUILLAR. v. n. ANAR DE PATRUILLA.

PATULEYA. Petita partida de coscos franchs, sense formar part de cap batalló. *Patuleya.* Ansticorum militum agregatio.

PATXOCA. volúmen.

PATXORRA. m. L'home de geni pausat y flemàtich. *Pachon, flemático, tardon, flemudo, moroso, pesado, pánfilo, pachorrudo, porron, sapo, pelmazo.* Morosus, lentus. || f. Tardansa, pesadesa, flemma, lentitut. *Sorna, pachorra, posma, fema, romanso.* Mora, æ, lentitudo, inis.

GASTAR PATXORRA. fr. Procehir de espay. Se diu freqüentment del qui s'altera poch. *Gastar flemma.* Lentum esse.

PATZ. f. ant. PAU.

PAU. n. p. de home. *Pablo.* Paulus, i. || f. Do del Esperit Sant que posa en l'ánimo la tranquillitat y sossego. *Paz.* Pax, cis. || La virtut que inclina á la tranquillitat y sossego. *Paz.* Pax, cis. || Concórdia, bona correspondéncia especialment en las famíllias. *Paz, tranquilidad, pacificacion.* Pacificatio, nis, pax, cis. || Pública tranquillitat y quietut dels regnes com oposada á la guerra. *Paz.* Pax, cis. || L'ajust ó conveni entre'ls prínceps després de una guerra. *Paz.* Pax, cis. || Geni pacífich y sossegat. *Paz.* Quieta, placida indoles. || La reliquia ó imatge que 's dona á besar en la missa abans de consumir. *Portapaz, puz.* Pax, cis, sacra reliquia. || La cerimònia en que 'l celebrant besa la patena, abraça al diaca y aquest al subdiaca, y 's dona á besar la pau. *Paz.* Osculum, i, pax, cis. || La igualtat en lo joch quant ningú guanya ni pert. *Paz.* In ludo concorditas, parilitas. || Igualtat en los comptes pagat l'alcanç. *Paz.* Ratio, nis. || Correspondéncia, retorn en las paraulas ó accions. *Paz.* Injuriae retorsio. || *pausó.* || mit. Divinitat del's antichs que tenia un temple en Roma. *Paz.*

Pax, cis. || interj. S' usa pera aquietar als que's barallan. *Pax.* Heus, heu pax.

PAU OCTAVIANA. Grau tranquillitat, per semblansa de la que gojava 'l món en la encarnació del fill de Déu en temps del emperador Augusto Octavió. *Paz Octaviana.* Magna tranquillitas.

PAU Y TREVA. *Paz y tregua.* Pax et inducim.

AB TOTA PAU Y QUIETUD. loc. Con la mayor tranquilidad; con toda cachaza. Quieto animo.

ANARSE'N Á LA PAU DE DÉU. fr. *Irse en hora buena, á la paz de Dios.* Abire in malam crucem.

DESCANSAR EN PAU. fr. Salvarse. *Descansar en paz.* Eterna beatitudine perfui.

EN SANA PAU. m. adv. Tranquilement. *En sana paz.* Quietè.

ESTAR EN PAU. fr. Denota 'l dany que algú reb en lo mateix cas de ferlo á altre. *Estocada por cornada; estar en paz; pasa es la travesía.* Aliquam sortem sustulimus.

FER LA PAU. Avenirse 'ls que estan en discórdia. *Hacer las paces.* Fœdus inire.

PÉNDER PAU. fr. met. fam. Besar lo trasero. *Besar el culo.* Basiare culum.

POSAR EN PAU. fr. Mediar entre 'ls que disputan ó 's barallan, apaciguarlos. *Mediar ó poner pas á en paz.* Rixam sedare.

SANT PAU. exp. s' usa quant altre estornuda, es lo mateix que VALGAT DÉU. *Valgate Dios.* Dominus tecum; adsit tibi Deus.

TORNAR EN PAU. fr. FER LA PAU.

VENIR DE PAU. fr. *Venir de ó en paz.* Pacto animo, paciâcum venire.

VIUREN EN PAU. fr. *Vicior, estar en paz.* Vitam pacatam legere.

Y EN PAUS AB LO BISBE. m. adv. *Cristo con todos.* Dominus omnibuscum.

PAUBERTATZ. f. ant. FORBESA.

PAUCH. adv. POCH.

PAUL. m. ant. PAU. || SEMINARISTA.

PAULA. f. Nom de dona. *Paula.* Paula, æ.

PAULÍ. m. Nom de home. *Paulino.* Paulinus, i.

PAUPAR. v. a. PALPAR.

À PAUPONS. loc. Á LAS PALPENTAS.

PAUPERIA. f. ant. ESCASSESA, MISÈRIA.

PAURA. f. ant. Gran por. *Pavor, pavura.* Pavor, is.

PAURUCH, GA. adj. ant. FORUCH.

PAUSA. f. Suspensió ó interrupció de moviment, acció ó exercici. *Pausa.* Pausa, æ, cessatio, nis. || Lentitut, tardansa. *Pausa.* Tarditas, atis, cunctatio, nis. || Sossego, quietut. *Pausa.* Qutes, tis. || mús. Breu interval·lo en que se suspen la veu. *Pausa.* Diapsalma, is, intervallum, i. || mús. Lo signe que expressa la pausa. *Pausa.* Intervallum, i. || *ra PAUSA.* f. Cessar lo moviment, exercici ó acció. *Pausar.* Pauso, æs.

PAUSADAMENT. adv. m. Ab tardansa ó pausa. *Pausado, pausadamente, detenidamente, mansamente.* Lentè, pausillatim,

PAUSAR. v. n. *VÉR PAUSA.*

PAUSAT, DA. p. p. *Pausado.* Pausatus. || adj. Moderat, sossegat que obra ab lentitut. *Pausado.* Lentus, placitus. || Qui parla molt despay. *Pausado.* Lentus, tardus. || *PAUSMÁTICH,* sorna.

PAUTA. f. Taula ab que s' ralla 'l paper pera apèndrer de escriptor. *Pauta.* Scriptionis ductaria norma. || Instrument de llauca ab un mànech que serveix pera pautar lo paper en que s' hi ha de escriptor solfa. *Pauta.* Ad lineas musicas obseignandas norma. || Qualsevol regla ó instrument que serveix pera governarse en la execució de alguna cosa. *Pauta.* Regula, æ, exemplar, is. || met. Modelo que serveix de exemplar pera la rectitut de las acciones. *Dechado, pauta, modelo.* Regula, æ.

PAUTADOR. m. Qui pauta. *Pautador.* Linearum in charta ductor. || Qui fá pautas. *Pautador.* Regularum, tabellarum artifex.

PAUTAR. v. a. Senyalar en lo paper las rallas de la pauta. *Reglar, pautar.* Chartam ad rectam scriptionem ductaria norma obseignare. || mús. Senyalar en lo paper las rallas necessàries pera escriptor las notas. *Pautar.* Lineas musicas obseignare. || met. Donar reglas, dirigir. *Pautar.* Dirigo, is.

PAUTAT, DA. p. p. *Pautado.* Ductaria norma obseignatus ad rectam scriptionem. || m. Las rallas formadas ab la pauta y senyaladas ab lo plom en lo paper. *Anglonadura.* Linearum fidiculis obseignatio.

PAVA. f. *POLLA DE INDIA.*

PAVANA. f. Dança espanyola grave, sèria y de moviments pausats. *Pavana.* Grave tripudium. || met. Home de poch seny. *BURINOT.*

TOCAR LA PAVANA. fr. met. Maltractar, assotar á algú. *Tocar la pavana, el bullo.* Cadere, plagis contundere.

PAVELLÓ. m. *PAVELLÓ.*

PAVENT. m. ant. *TEMERÓS.*

PAVENTAR. v. a. ant. *TEMER, ATemorisar.*

PAVÉS. m. y

PAVESINA. f. Escut ó rodella llarga que cubreix quasi tot lo cos. *Pavés.* Oblonga parma. || *PAVET.* 2.

PAVESSADA. f. Porció de soldats armats ab pavessos. *Eupavesada.* Sectarii, orum; scutata phalanx.

PAVET. m. *PEBET.* || La brutícia que 'l suor ó altra cosa greixosa deixa en la roba. *Grasa, mugre, priugue.* Sordes, imm. || Per antífrasis qualsevol cosa de mal olor. *Pebet.* Fætidum suffimen.

PAVETERA. f. *PEBETERA.*

PÁVIDO, A. adj. Temerós, poruch. *Pávido.* Pavidus.

PAVIMENT. m. Pis, sol, solar. *Pavimento, suelo, piso, solar, huella.* Pavimentum, solum, i.

PAVIMENTAR. v. a. Fer pavimenta. *Solar.* Pavimento, as.

PAVIOTA. f. *ANCELL.* CAVINA, PÁSSERA.

PAVO, m. GALL D'INDI.

PAVÓ. m. Constel·lació celeste que està prop del polo antàrtich. *Pavon.* Pavo celestis.

PAVOR. m. Temor, espant. *Pavor, pavura.* Pavor, is.

PAVORDE. m. *PAVORDE.*

PAVORDIA. f. *PAVORDIA.*

PAVORÓS, A. adj. Lo que causa pavor. *Pavoroso.* Timidus.

PAVOROSAMENT. adv. m. De un modo pavorós. *Pavorosamente.* Pavidò.

PAXORRA. m. y f. *PATXORRA.*

PAYER. m. *PAYR.*

PAYLA. f. ant. *PALLA.*

PAYMENTAR. v. a. *PAYMENTAR.*

PAYO, A. adj. Rústich, ximple, agrest. *Peyo.* Rusticus.

PAYOL. m. *POËRT.* || Must de blat en la platja. *Panero, graneros públicos.* Sempronius, orum.

PAYOLA. f. fam. Barret gran. *Gravica.* Ampulum galerum.

PAYR. v. n. *PAHIR.*

PAYRA. f. naut. *PAIRA.*

PAYRAL. adj. S' aplica á la casa de abont se l' origen. *Paterno.* Paternus.

PAYRAR. v. n. naut. *PAIRAR.*

PAYRARSE. v. r. Deslliurarse, escapar-se de algun treball, fatiga, etc. *Escaparse.* Evado, is, liberor, aris.

PAYRE. m. ant. *PARE.*

PAYROT. m. Enfado, torment. *Mohina.* Stomachus, i.

PAYS. m. PAÍS.

PAYTAR. v. n. ant. *Pechar.* Tributum solvere

PE.

PE. (A). m. adv. ant. Á PEU.

PEADA. f. *PETJADA, PITJADA.*

VENIR Á LAS PEADES. loc. ant. SEGUIR LAS PETJADAS.

PEADE. f. ant. *EMPANADA.*

PEAL. m. Pench. *Escarpiu, peal.* Udo, nis.

PEANYA. f. Tablado baix que hi ha davant del altar srrimat á ell. *Peana, peaña.* Altaris suppedaneum. || Base ó pedestal sobre que descansa una imatge. *Peana, peaña, supedáneo.* Suppedaneum.

PEATGE. m. Tribut, dret que's paga per entrar ó tráurer mercaderías ó passar bestiar per alguna part. *Peaje.* Portorium, pedagium, ii.

PEBET. m. Composició de polvos aromàtics que encesa llansa un fum molt fragant. *Pebet.* Suffimentum, i.

PEBETERA. f. Candelero ó altra cosa abont se posa á cremar lo pebet. *Pebetero, perfumador, perfumadero, poma.* Suffimenti vas.

PEBRADA. f. Salsa feta ab pebre. *Pebra, pebre.* Embamma piperinum.

PEBRAR. v. a. ant. *EMPEBRAR.*

PEBRÁS. m. aum. *PEBROTÁS.*

PEBRE. m. Fruyt que consta de uns gransets de

color rojench, y sechs de color pardo, obscurs ó negres y arrugats, són aromátichs, agres, ardents, couhents y s' emplean principalment per espécias. *Pimienta*. Piper, is. || ter. **PEBROTERA**.

PEBRE BLANCH. Lo que després de haverse posat à remullar ab aygua de mar, ha perdut la pell y es de color quasi blanch. *Pimienta blanca*. Album, decorticatum piper.

PEBRE BETEL. Arbust del que en las Indias s' emplean las fullas pera preparar un masticatori del mateix nom, molt usat entre 'ls islenys de aquella part del globo; produheix uns fruyts amarchs, cáustichs, y molt olorosos. *Pimentero betel*. Piper betel.

PEBRE DORT. Espécia aromática y picant com lo pebre. *Jenjibre*. Pipiritis, idis.

PEBRE CUBEBA. Arbust que creix en Java y en la isla de Fransa, produheix un fruyt quasi rodó, arrugat, pardós, de olor aromátich, de sabor calent, acre, y picant. *Pimentero cubeba*. Piper cubeba. || Lo fruyt de dit arbust. *Cubebos*, *pimienta con cola*. Piper cubeba.

PEBRE DE AYGA. Herba que creix en llocs humits. *Esteba*. Hydropiper, i.

PEBRE DE LAS INDIAS. Pebrot petit y encarnat que pica molt y sól tenir la figura de guinda. *Guindilla*, *pimiento de las Indias*. Indici piperis genus.

PEBRE FOLL DE ESPANYA. **PEBRE DORT**.

PEBRE JAMAICH. Arbre de América, produheix un fruyt globulós, sech, arrugat, negrench, calent y picant, molt estimulant y enérgich, que s' usa en los condiments. *Pimienta de Tabasco*, *malaqueta*. Virtus pimenta, piper jamaicense.

PEBRE LLARCH. Fruyt de una espécia de pebrer, que's distingeix del comú en tenir las fullas més llargas. *Pimienta larga*. Longum piper.

PEBRE NEGRE. **PEBRE**. 1.

PEBRE ROIG Ó VERMELL. Pebrot vermell reduhit à polvos que serveix de amaniment à las viandas. *Pimenton*. Siliquastris pulvis.

GASTAR MOLT PEBRE. fr. met. Denota que algú es satírich. *Norder*. Detrectare.

PICAR Ó SARRA À PEBRE. fr. met. Sér molt alt lo preu d' alguna cosa. *Tener mucha pimienta*. Merceum magni esse.

PEBRE. m. Arbust de arrel fibrosa y negra, y diferents camas que creixen desde ella nuosas, rodones, llenyosas, verdas y plenas de ramas, las fullas ovaladas, duras, crassas y de un vert obscur; las flors petites, y 'l fruyt es la espécia pebre. *Pimentero*, *pimiento*, *pimenton*. Nigrum piper.

PEBRERA. f. Vas pera tenir lo pebre. *Pimentero*. Piperis vasculum. || **PEBROTERA**.

PEBRET. m. Aucell de més de mitj peu de llarch, de color negre clar, y las potas rojas; en lo cap té una creseteta de plomas caygudas en detrás. *Ave fria*; *frailisco*. Pyrrhulla, æ. || d. **PEBROTET**.

PEBRINA. f. ter. y

PEBROT. m. Taveilla moluda y buyda, més ó

menos gran, rodona y quadrada ó en forma de banyeta, llaia y que conté en lo centro várias llavors, rodones, planas y de color groch. Abans de madurar es verda, y després vermella, de gust més ó menos couhent ó enterament dols. *Pimiento*. Siliquastrum, capsicum, i. || **PEBROTERA**.

PEBROT VERMELL. **PEBRE ROIG**.

PEBROT DOLS Ó DE MOLSA. Pebrot de València que no cou. *Pimiento*. Dulce siliquastrum.

PEBROT LLARCH Ó COUHENT. BITXO 8.

PEBROTAR. m. **PEBROTERAR**.

PEBROTÁS. m. aum. *Pimenton*. Magnum siliquastrum.

PEBROTER. m. y

PEBROTERA. f. Planta anyal indígena de América, y en Europa n' hi ha de diferents espécies que's distingeixen per lo fruyt: té la cama nuosa de dos à tres peus de alsària, y plena de brancas; las fullas ovaladas y de un vert eixit; las flors petites y blanques; y té per fruyt lo pebrot. *Pimiento*. Annuum capsicum.

PEBROTERAR. m. La part de terra plantada de pebrots. *Pimental*. Siliquastris sata terra.

PECABLE. adj. Qui es capàs de pecar; y també s' aplica à la matèria. *Pecable*, *pecador*. Peccandi capax.

PECADOR. m. Qui peca. *Pecador*. Peccator, is. || met. Qui absolutament falta à qualsevol cosa que debia executar. *Pecador*. Peccator, is. || adj. Qualsevol individu de la naturalesa humana com subjecte al pecat ó que pòt pecar. *Pecador*. Peccato obnoxius.

PECADOR DE MARCA MAJOR. IMPIO.

PECADORA. f. La dona que peca. *Pecadora*. Peccatrix, icis. || La dona pública ó de mala vida. *Pecadora*. Meretrix, icis.

ANAR À FER LA PECADORA. fr. met. fam. Anar à confessarse. *Confesar*. Fateor, eris.

PECADORÁS. m. aum. *Pecadorazo*. Sceletatus, facinerosus, gravium nozarum reus.

PECAMINÓS, A. adj. Exposat à pecat. *Pecaminoso*. Peccato obnoxius.

PECANT. p. a. S' aplica en la medicina al humor que predomina en las malalties. *Pecante*. Vitiosus.

PECAR. v. n. Faltar à la llei de Dèu. *Pecar*. Pecco, as. || Faltar ó excedir en qualsevol cosa. *Pecar*. Pecco, as. || Faltar absolutament à qualsevol obligació, y à lo que es degut y just. *Pecar*. Pecco, as, delinquo, is. || ant. **ERRAR**.

PECAR MÉS DE BOIG QUE NO FER MALÍCIA. fr. Causar mal ó dany per no préveurer los resultats de las cosas. *Pecar mas de ignorants que de malicioso*. Per imprudentiam potius quam malitiosè sperare.

NO PECAR PER IGNORÀNCIA Ó NO PECAR DE BOIG SINO PER MALÍCIA. fr. Fer dany maliciosament. *No pecar de ignorancia*. Haud ignarum peccare.

NO PECAR TRETA. fr. ant. *No errar trea*. Nihilo scopum abstrare.

PEGAT, DA. p. p. *Pecado*. Peccatus. || m. Fal-

PEDANTÀS. m. aum. *Pedanton.* Sciolus, i.

PEDANTEJAR. v. n. Preciarse de sabi sòns serbo. *Pedantear.* Inaniter eruditionem venditare.

PEDANTERIA. f. Afectació de sabiduria. *Pedanteria.* Futilis literatura.

PEDANTESCH, CA. adj. Pertanyent als pedants, à sòn estil y modo de parlar. *Pedantesco.* Ad sciolos pertinens.

PEDANTET, A. m. y f. d. *Pedantuelo.* Sciolus, i.

PEDARQUIA. fr. Govern dels negres. *Pedarquia.* Nigrorum imperium.

PEDÁS. m. PADÁS.

PEDestal y PEDRESTAL. m. Peu de la columna. *Pedestal.* Stylobata, stylobates, æ. || PEANYA. || Lo peu de las estàtuas. *Pedestal, peana.* Acroteria, orum. || met. Lo fonament en que s' assegura alguna cosa. *Pedestal.* Fundamentum, i.

PEDESTRE. adj. S' aplica al qui vá à péu. *Pedestre.* Pedestris.

PEDICURO. m. Qui cura ó talla las durícias, ulls de poll, y demès excrecèncias dels peus. *Pedicuro.* Pediculator.

PEDILUVI. m. Bany de peus. Inmerció de las extremitats durant un temps determinat en la aygua natural, ó carregada de medicaments. *Pediluvio.* Pediluvium, ii.

PEDIMENT. m. PETICIÓ.

PEDÓ Y PEDON. m. ant. PEÓ. || mil. INFANT.

PEDRA. f. Compost compacte, y més ó menos dur, de terra, sals, y á vegadas de substàncias metàl·licas que li donan color; n' hi ha de diferents espècies. *Pedra.* Petra, æ. || La matèria dura y unida que's cria en lo cos humà particularment en los ronyons, y sòl causar la malaltia anomenada mal de pedra. *Càlculo, piedra.* Calculus, i. || Calamarsa grossa ó gruixuda. *Granizo, piedra.* Grando, inis. || met. La duresa en las cosas. *Piedra.* Durities, ei. || La que's posa en lo pany de las armas de foch á fi de que encenga la pólvora de la cassolet. *Piedra, pedernal, piedra de lumbre.* Silex, icis, vivus lapis. || LÁPIDA. || Lo tros pla, prim, de la matèria dura composta de terra, sals ó metalls, que la naturalesa cria així mateix com si ja fos treballat. *Lancha, laja.* Lamina lapidea. || Lo tros quadrilongo que serveix pera lligar los empedrats. *Adoquin, sillarejo.* Silex quadratus annecto pavimento lapidibus strato. || La que passa de part á part de la paret. *Perpiaño.* Diatonus lapis. || pl. Los tantos en lo joch. *Piedras.* Calculi, orum.

PEDRA AFINADORA Ó AFILADORA. AFILADORA.

PEDRA ARENISCA. Espècie de pedra esponjosa y blana de poch pes. *Toba.* Tofus, tophus, i.

PEDRA ARMÉNIA. *Piedra armenia.* Lapis armenius.

PEDRA DE CALS, Ó CALAR. Aquella de que's fá la cal. *Piedra caliza.* Calcareus lapis.

PEDRA CLARA COM VIDRE. *Piedra cristalina.* Lapis specularis.

PEDRA CÀUSTICA. POTASSA CÀUSTICA.

PEDRA DE ANELL. *Piedra de anillo.* Annularius lapis; gemma, æ.

PEDRA DE COLOR DE FERRO. *Mármol basalto del color y dureza del hierro.* Basaltis, æ.

PEDRA DE FOCH Ó DE ULL DE SERP. La de color cen-drós un tant obscur, y á vegadas roig, ab clapas negres. *Piedra berroqueña, granito.* Nigris maculis variatus lapis.

PEDRA DE GALL. La que's sòl trobar en lo ventrell ó fetge del gall. *Piedra cristalina, de gallo.* Alectoria, æ.

PEDRA DEL ÀGUILA. Mineral de ferro de tres á quatre polzadas de llarch, buyt de dins, y que conté una porció del mateix metall que's mou. *Piedra del águila.* Ætites, æ, ó itis.

PEDRA DEL LLAMP. *Piedra del rayo; ceraunia.* Ceraunia, æ.

PEDRA DE LA QUAL SE FÁ L' COURE. La groga y blanquinosa que fonentia ab lo coure lo augmenta un ters y 'l puleix: ab qualsevol altre metall se evapora, y sola ab lo foch se reduheix á cendra. *Calamina; piedra calaminosa.* Cadmia, æ, calcitis, is.

PEDRA DE MÓLDREB. MOLA DE MOLÍ.

PEDRA DE MÓLDREB COLOR. Moleta, que es la pedra ab que's molen ó baten, ó la que va sobre la pedra de móldrer ó inferior, que es una llosa gran. *Piedra para batir colores.* Pimentarii tritus cos, cotícula.

PEDRA DE TALL. **PEDRA PICADA.** || La que es apta pera sér picada. *Piedra franca; fácil de labrarse.* Docilis, tractabilis lapis.

PEDRA DE TOCH. La en que se examina la lley dels metalls. *Piedra de toque.* Cotícula, obrussa, æ, obrysum, i, index, icis. || Tot lo que conclou pera conèixer la bondat ó malícia de alguna cosa. *Toque.* Punctum, momentum, i, caput, itis.

PEDRA DE XOCOLATA. La sobre que's mol ó treballa la xocolata. *Silleta.* Lapis indicis amygdalis conterendis.

PEDRA ESMOLADORA Ó DE ESMOLAR. La que serveix pera afinar lo tall de la navaja, gavinet, etc. *Piedra de amolar; amoladera.* Cos, otis.

PEDRA FALSA. La que passa per preciosa y no ho es. *Piedra falsa.* Gemma adulterina.

PEDRA FILOSOFAL. La matèria ab que alguns al-quimistas pretenen fér or artificialment. *Piedra filosofal.* Lapis filosoficus.

PEDRA FOGUERA. La ab que's pica foch. *Pedernal.* Pyrites, æ, silex, icis. || met. La summa duresa en qualsevol espècie. *Pedernal.* Summa durities.

PEDRA FUNDAMENTAL. La primera que's posa en los edificis. *Piedra fundamental.* Primus fundamenti lapis. || met. Tot lo que es principi y origen de abont dimana altra cosa. *Piedra fundamental.* Principium, ii, fundamentum, i.

PEDRA BERVELLA AB CLAPAS BLANCAS. PÓRFIDO.

PEDRA IMAN. IMAN.

PEDRA INFERNAL. Compost de p' fosa ab ácit nítrich de color pardo obscur y s' usa en la cirur-

gia pera cremar y destruir las carns superfluas. *Piedra infernal*. Infernalis lapis.

PEDRA LLINOSA, DE FILS Ó BLANERA. AMIANTO.

PEDRA MARQUESITA. Combinació del sofre ab un metall. *Marquesita*, *pirita*. Pyrites, æ.

PEDRA MORTA. *Piedra muerta*. Mortuus, emortuus mollitiæ lapis.

PEDRA MOVEDISSA MAY POSA MOLSA Ó NO TÉ MOLSA. ref. contra 'ls que no's mantenen constans en lo que emprenen. *Piedra movediza nunca moho la co-bija*; *planta muchas veces traspuesta*, ni *crece ni medra*. Saxum volutum non obducitur musco.

PEDRA PERA BRUNYIR LO OR. *Piedra de Samos*. Samus lapis.

PEDRA PICADA. La treballada pera posarla en qualsevol part. *Piedra labrada*. Quadrarius, sectus, angularis, politus lapis.

PEDRA PRECIOSA. La que es dura, transparent y brillant. *Piedra preciosa*. Gemma, bacca, æ; gemmus lapis.

PEDRA REBLE. REBLE.

PEDRA SERPENTINA. SERPENTINA.

PEDRA SOFRE. SOFRE.

PEDRA TOSCA. Pedra esponjosa, blanca y lleugera. *Toba*. Tofus, i. || Pedra esponjosa ó porosa, opaca, dura, brévola y tant lleugera que's manté sobre la aygua. *Piedra pomez*, *esponjosa*. Pumex, icis; bivulus lapis.

PEDRA VIVA. La qué no ha estat arrancada de la pedrera ó lloch ahont la cria la naturalesa. *Piedra viva*. Vivus lapis.

PEDRAS DE GINYS. Pedras pera tirar ab los ingenis. *Piedras para los ingenios*. In catapultarum petræ.

AB UNA PEDRA Ó TRET MATAR DOS PARDALS. ref. AB UNA VIA DOS MANDATOS.

NO POSARSE'N CAP PEDRA AL FETGE. loc. fam. TENIR UN FETGE COM UNA RAJADA.

CADA PEDRA EN SON FORAT. loc. fam. Denota que las personas ni las cosas no's denhen traurer del lloch que 'ls correspon. *Bien está cada piedra en su agujero*. In propria pelle quiescere.

COSA DE PEDRA. *Lápideo*, *lapidoso*. Lapidus.

DEIXAR FET DE PEDRA. fr. met. Deixar á algú fret, confóndrerlo ab algun ditxo. *Echar un jarro de agua*. Stupefactum relinquare.

DORMIR COM UNA PEDRA. fr. DORMIR COM UN SOCH.

IGUALAR LA PEDRA. fr. Posar iguals las pedras picadas després de col·locadas ó assentadas en són lloch. *Retundir*. Lapidem ædificio impositum æquare.

JUNTAR LA PEDRA. fr. Posar las pedras ben ajustadas unas ab altrás á fi de que la obra no tinga buys y quede ben sólida. *Atizonar*. Lapidis inter se connectere.

LA PEDRA FORA DE LA MA NO SAB AHONT VÁ. ref. que avisa lo molt cuydado que s' ha de tenir en tirar pedras, per la molta facilitat de fér algun dany sense intenció. *Palabra y piedra suelta no tiene vuelta*. Cæco impetu currit lapis.

NO DEIXAR Ó NO QUEDAR PEDRA SOBRE PEDRA. fr. Denota que algun edifici ha quedat enterament arruïnat, destruït ó assolat. *No dejar ó no quedar piedra sobre piedra*. Funditus evertere.

FÉR FLORAR LAS PEDRAS. fr. met. Móurer á llàstima ó á compasió, penetrar de dolor á altre. *Atravesar*, *partir el corazon*. Misericordiam alterius movere.

POSAR LA PRIMERA PEDRA. fr. Principiar alguna cosa. *Echar ó poner la primera piedra*. Rei fundamentum jacere.

QUEDAR FÉT DE PEDRA. fr. met. Inmutarse gravement de alguna espècie que's véu ó se óu. *Quedarse sin pulsos*. Exanimari.

QUI CALLA PEDRAS APANYA. ref. S' aplica al qui en alguna conversació observa, sens parlar, lo que's diu, pera valerse'n á són temps. *Quien calla, piedras apaña*. Non omnibus dormio.

SÉR PEDRA DE ESCÁNDOL. fr. met. Ser motiu de alguna dissensió, disturbí, pendència, etc. *Ser la piedra de escándalo*. Offensionis lapidem, scandalum petram esse.

NO SABERHO LAS PEDRAS. fr. Denota que una cosa se ha executat molt secretament. *No saberlo ó sentirlo la tierra*. Clam, clamculum, occultè, silenter aliquid facere.

Á PEDRA SECA. fr. Á COPS DE PEDRA.

TAPIAR Á PEDRA Y Á MORTER. fr. met. ab que's dona á entèndrer que una cosa's tanca tan fort que no's pot rómprer. *Tapiar á piedra y á todo*. Omnino, firmiter claudere.

TIRAR LA PEDRA Y AMAGAR LA MA. fr. met. Fér dany á algú ocultant que se li fá. *Tirar la piedra y esconder la mano*. Furtim nocere.

TRAURER LAS PEDRAS. fr. Netejar de pedras algun camp ó altra cosa. *Descantar*. Lapidibus purgare.

TROBAR LA PEDRA FILOSOFAL. fr. met. Descubrir un modo ocult de adquirir cabal ó ferse rich. *Encontrar ó hallar la piedra filosofal*. Lapidem philosophicum invenire.

PEDRADA. f. La acció de tirar la pedra, ó dirigirla á alguna part. *Pedrada*. Lapidatio, nis. || Cop de pedra, ó lo senyal que deixa. *Pedrada*. Lapidis ictus. || met. Ditxo, expressió picant. *Pedrada*. Cavillum, i. || interj. Denota que algú mereix càstich. *Pedrada, pedradas*. Lapidibus tundaris. || pl. Combat de noys tirantse pedras. *Pedrea*. Lapidatio, nis.

PEDRADA EN CAP DE ALTRE NO DOL. ref. Denota que 'ls mals de 'ls altres se senten molt menos que 'ls propis, ó que cada hu mira per són interès sens importarli res lo de 'ls altres. *Mal ajeno de pelo cuelga*; *poco os duelen, don Jimeno, estocadas en cuerpo ajeno*. Nil tibi, Quinte, dolent alieno in corpore plagæ.

FÉR PEDRADAS. fr. Tenir los noys combat tirantse pedras. *Hacer, tener pedrea*. Lapidatione pueros pugnare.

PEDRAGADA. f. PEDREGADA.

PEDRAGÓS, A. adj. PEDREGÓS.

PEDRAL, M. PEDREGAL.

PEDRAPPUQUER, M. PICAPEDRER.

PEDRASSA, M. NUM. Chinazo. Magnus lapis.

PEDREGADA, f. Pedra, calamarsa grossa en abundància, y l' otle en que cau. *Pedrisca, pedrisca, pedrisca.* Atrox grandinis nimbus.

DESPRÉS DE CATGUDA LA PEDREGADA TOCAN Á TEMPS. ref. Repren la necedat de voler aplicar remey á las cosas, passada la ocasió ó quant no es temps. *Al consejo ido, el consejo venido; despues de muerto Juanal, trajéronle el orinal; al asno muerto la celada al rabo; despues de vendimias cuébanos.* Præputerum auxilium; post bellum auxilium; serò apient phiges.

LA PEDREGADA NO SE 'N PORTA ANYADA, PERÓ POBRE MÉS DE AQUELL Á QUI ATRAPA. ref. Denota que no's pert la cullita en tota una província per pedregar algun terme; però quedan perduts los amos de las terras ahont descarrega la pedregada. *No hay alano por piedra, mas guay de aquél á quien acieria.* Grandine totius non opes intercedit anni, at vae agricolis quem petit illa viro.

PEDREGAL Y PEDREGAM, M. PEDRUSCALL. 2.

PEDREGAR, V. A. Y D. APEDREGAR. | M. ant. PEDRUSCALL.

PEDREGÓS, A. adj. Ple de pedras. *Pedregoso, pedregoso, guijoso, guijarroso, guijarroño, petroso, etc.* Lapidosus, saxosus.

PEDREGUERÓ, M. PEDRUSCALL.

PEDRENY, M. VENTRELL.

PEDRENYAL, M. Escopeta petita, espècie de fúsch. *Pedreñal.* Brevior catapulta.

PEDRENYALADA, f. Tret de pedrenyal. Tiro *pedreñal.* Brevioris catapultæ tractus.

PEDRENYALER, M. Qui fá pedrenyals. *AN- ta.*

PEDRERA, M. Pessa petita de artilleria pera atalla. *Pedrero.* Bellicum tormentum minus. | Nom de artilleria un poch menor que 'l falconet, de una las embarcacions. *Esmeril, pedrero, piñeta.* Tormentum bellicum mediocre. | Qui servia de fúsch en lo exèrcit. *Hondero, pedrero.* Fundibulum. | Lo ventrell dels aucells. *Molleja.* Avium striculus. | PEDRENTAL.

PEDRERA, f. Lo lloch de ahont se traúhen las pedras. *Cantera, pedrera, pedriza.* Lapidicina, saxifraga, etc. | Lo lloch de ahont se traúhen las pedras normalment planas, anomenadas lloas. *Lanchar.* Lapidicinus genus.

PEDRERIA, f. Conjunt de pedras preciosas. *Pedris.* Pretiosi lapilli.

PEDREZUELA, f. d. *Piedrezuela, piedrecilla, ica, pedrezuela, china.* Lapidulus, i. | La que's fica abata y fá mal al pen. *Escrápulo.* Scrupus, que navva los autichs pera ajustar sos huesos. *Cálculo.* Calculus, i. | pl. Joeh que ex- traen las aygas tirant una pedra al ayre pera re-

plegar las quatre que quedan. *Pilas, pita, pitos, piedras, chinas.* Ludus lapidibus puellarum.

ARRIBAR Á LAS TRES PEDRETTAS. fr. Trobarse en gran perill. *Ver las orejas al lobo.* Summo in discrimine versari. | Arribar un negoci al cas més apurat. *Llegar á las dagas.* In arcto rem esse.

QUI TIRA PEDRETTAS, TIRA AMORETTAS. ref. Denota que entre dos que se estiman, després de unas ren- yinas solen estimarse més. *Las riñas de los amantes son flechas del amor.* Amantium iræ amoris integra- tio est.

PEDRÍS, M. Siti de rajola, pedra, etc. en for- ma de hanch pera sentarse. *Asiento, poyo.* Podium, ii. | Brancal, marxapen, pedra travessera ó lliendar inferior pera formar la portalada. *Umbra, lindar.* Limen, inis. | ESPONA.

PEDROL, M. PEDREGUERÓ.

PEDRUSCADA, f. PEDREGADA.

PEDRUSCALL, M. Conjunt de pedretas que's desprenen de las rocas, ó de las que saltan al pi- car las pedras. *Rocalla, ripio, cascajo, casquijo, guijo.* Glarea, etc. | Multitud de pedras petites en al- guna part, com en los camps. *Pedriza, pedrizal, pedregal.* Saxetum, saxosus locus.

PEDUNCULAR, adj. bot. Se diu quant los ór- ganos naixen del pedúnculo, com los filets en los sarments. *Peduncular.* Peduncularis.

PEDUNCULAT, DA, adj. bot. Nom que's dona á la flor que te pedúnculo, com en la herba donze- lla. *Pedunculado.* Pedunculatus.

PEDÚNCULO, M. Los botànichs donan aquest nom á la cameta que sosté la flor, lo qual no sent més que una divisió de la cama té sa mateixa or- ganisació, y serveix pera conduhir á la flor la ma- téria nutritiva. *Pedúnculo.* Pedunculus, i.

PEGA, f. Such resinos que's traú per incisió del pi méls, després de cuyt ab poch foc y es- possit. Es lluhent, trencadís, lleuger, y més ó me- nos negre. *Pez.* Pix, icis.

PEGA BLANCA Ó DE BORGONYA. Es lo galipot fos en aygua y filtrat, pera retraurerne la part impura. *Pez de Borgoña, pez blanca.* Pix burgundica, alba.

PEGA DE SABATER. Mescla de pega y cera ab que's sabaters enceran lo fil. *Cerote.* Cerapicia, etc.

PEGA GREGA. Resíduo de la destil·lació de la tre- mentina que se li ha extret oli volátil y tira á roja. Los músichs la usen pera empegar los pels del ar- quet del violi, etc. *Pez griega.* Resina, colofonia, etc.

SABER Á LA PEGA. fr. Tenir resenbis de mala edu- cació. *Saber á la pega.* Majorum more redolere.

TENIR PEGA ALS ULLS. fr. met. No advertir lo que's té á la vista. *Tener telarañas en los ojos.* Caligare.

PEGADA, f. Se diu del conjunt de cops que donan á algú de una vegada ó de carrera. *Tunda, paliza.* Verberatio, nis.

PEGADÁS, M. aum. Pegat gros. *Parchazo.* Magnum pittacium.

PEGABELLA, f. Las crostas del cap ab que

nàixen las criaturas. *Costra de leche*. Crusta lactea.

PEGADET. m. d. *Pegadillo*. Parvum emplastrum.

PEGADOR. m. Qui pega ó dona cops. *Zurrador*. Castigator, is.

PEGALÓS, A. adj. EMPÉGUNTAT. || APEGADÍS. || S' aplica al subjecte que s' arrima á altre pera enganyarlo. *Pegadizo*. Parasiticus, molestè adhærens.

PEGALLÓS, A. adj. ant. EMPÉGUNTAT.

PEGAMENT. m. ant. La acció y efecte de empeguntar. *Empegadura*. Picatio, nis. || ant. L' efecte de encolar. *Encoladura*. Glutinatio, nis. || ant. SOLDADURA. || L' acció de pegar ferint. *Zurra, paliza*. Verberatio, nis. || adv. m. ant. TONTAMENT, NECIAMENT.

PEGAR. v. a. Castigar donant cops. *Pegar, verberar, dar*. Verbero, as, tundo, is. || v. n. Donar una cosa contra altra, com la pedra á la paret. *Dar*. Incido, impingo, is. || Donar, com PEGAR un sotrach, una empena. *Dar*. Do, as. || Ensopegar, donar contra alguna cosa ab violència. *Dar, pegar*. Illido, is. || Tirar ab violència una cosa contra de altra. *Pegar*. Illido, impingo, is. || Venir de nou, acomètrer algun accident ó cosa semblant. *Pegar*. Invado, is. || APEGAR. || met. Dir ó fèr alguna cosa que fereix ó mortifica. *Pegar*. Laccio, is.

PEGAR EN VA. fr. met. No lograr lo fi á que's dirigia una acció ó ditxo. *Dar en vacio, en vago*. Spe deludi, frustrari.

PEGAR EN VA Ó AL AYRE, Ó EN FALS. fr. Donar algun cop al ayre ó en cosa vuyda. *Dar en vano*. Ictum errare.

PEGAR FOCH. fr. CALAR FOCH.

PEGAR, PEGARLA. fr. Continuar ab insistència á fèr alguna cosa. *Dar, darla*. Insisto, is. || Insistir en alguna cosa; empenyarse tenasment en volerla. *Dar, darla*. Insisto, is.

PEGARLA. fr. Faltar algú enterament á la confiança que's feyade ell. *Pegarla de puño*. Fidem fallere.

PEGARSE AL FRONT. fr. *Darse en la frente*. Frontem ferire.

PEGÁSELAS. fr. Contrapuntarse dientse paraulas picants. *Darse de las astas*. Verbis rixari.

PEGARSE UNA GORRA. Introduhíse algú á menjar en una casa sèns sér convidat. *Pegotear*. Parascitor, aris.

PEGÁS. m. mit. Caball ab alas que fingiren los poetas haber fèt náixer ab una cossa la font del parnàs. *Pegaso*. Pegasus, i.

PEGÁSSEO, A. adj. poet. Lo pertanyent al Pegàs. *Pegáseo*. Pegasejus.

PEGAT. m. Emplastre, tros de drap, cuyto, etc., que en una part té algun ungüent, bál-sam, etc., y se aplica á algun mal. *Parche, pegado*. Pittacium, ii.

LO MATEIX QUE UN PEGAT EN UN BANCH. loc. met. Se diu quant una cosa está ó cau mal á qui se la

posa. *Le está ó le sienta como á la burra las arracadas*. Illo congruit tamquam asinæ inaures.

PEGATER. m. Qui té per ofici tráurer y fabricar pega ó tractar en ella. *Peguero*. Picis extractor, venditor.

PEGORELLA. f. Peix. *Mustela*. Galea, æ, secunda mustela.

PEGOT. m. EMPÉGAMENT. || fam. SABATER. || BUY-RACH.

PÉGUA. f. PEGA.

PEGUEA. f. ant. NECEDAT, TONTERÍA, IGNORANCIA.

PEGUESA. f. ant. TINTA. || PEGUEA.

PEGUISSEER, A. m. y f. PEGADOR.

PEGUNTA. f. ant. PEGA.

PERUCH. m. PEÚCH. || ter. adj. PORUCH.

PEIG. m. ant. Pis, sol, pavimento. *Pavimento*. Pavimentum, i. || fam. NOY, MINYONET.

PEIX. m. Nom que's dona á tots los animals que sols poden viurer dins del aygua. *Pez, pescado*. Piscis, is. || met. Astut, sagàs, industriós. *Peje*. Astutus. || met. La cosa que s' adquireix ab utilitat y profit, però ab treball. *Pez*. Commodum, i.

PEIX DE MAR. *Pescado, pez de mar*. Marinus piscis.

PEIX DE QUATRE PEUS QUE SURT Á PASTURAR Á TERRA. *Pez mujer; pejemuller, vaca marina*. Cordula, æ, cordulus, i.

PEIX DE RIU. *Pescado, pez de rio*. Fluvialis, fluviatilis piscis.

PEIX SALAT. *Pescado salado ó salpresado*. Salsamentum, i.

PEIX FA MAL Á PEIX. ref. QUI ES TON ENEMICH? LO DEL TEU OFICI.

AGAFAR PEIX. fr. met. Lograr, conseguir lo que's pretenia. *Pescar*. Assequor, consequor, eris.

BON Ó BRAU PEIX. Explica la subtilesa ó astúcia de algú. *Buena, brava ó linda pesca*. Lepidè.

COM LO PEIX EN LA AYGUA. exp. Denota las comoditats de algú. *Como un patriarca*. Commodam vitam agere.

FÈR DONAR LO PEIX Á SOU. fr. POSAR LAS PERAS Á QUARTO.

Á DOS, TRES, etc., VÁ 'L PEIX. loc. Denota que en alguns jochs de cartas, trunfan dos, tres, etc. *Triunfar dos, tres, etc.* Duos, tres, etc. Triumphalem chartam ludere.

GREIX DE PEIX. *Grasa de pescado*. Piscarius, piscaria adeps.

LO PEIX, ARRÓS, Y PEBROT DEMANAN LO VI BEN PORT, Ó LO PEIX, ARROS Y MELÓ VOLEN LO VI FALLÓ. ref. Denota qua sobre ditas cosas convé beurer vi, y que la aygua sol fèr mal. *El arroz, el pez y el pepino nacen en agua, y mueren en vino*. Post oryzam, piscem, cucumerem sumito vinum.

LO PEIX PERA QUI'L MERREIX Y LA CUA Ó ESPINA PEL GAT. ref. Ensenya que'l premi se feu per lo mèrit y á ell se déu donar. *El pece para quien lo merrece*. Debita sunt meriti, et his sunt munera danda.

LO PEIX QUE BUSCA L' HAM, BUSCA SÒM MAL. ref. Denota que nos deu deixar enganyar de la aparència de las cosas, ó de alguna conveniència aparent en que s'ol oculiarse algun dany. *El pez que busca el anzuelo, busca su duelo.* Hamum qui capiat, capiat sua funera piscis.

LOS PEIXOS GRANS Ó GROSSOS SE MENJAN ALS PETITS. ref. Denota que'ls inferiors han de callar per los superiors, porque sempre quedarian mal. *Los peces grandes se comen á los pequeños.* Deveniunt magni pisces saepe esca minores.

QUI VOL PEIX QUE'S MULLÉ Ó SE HA DE MULLAR LO CUL, Ó QUI PEIX VOL MENJAR, LA CUA SE HA DE ESTIMAR. ref. Denota que pera lograr lo que's desitja, es menester treball y diligència. *No se pescan truchas á bragas enjutas; bragas duchas comen truchas; quien peces quiere comer mojarse es menester.* Difficilia quæ pulchra; lutum nisi tundatur non siturceus.

PEIXADA. f. Lo menjar en que hi ha molt peix. *Abundancia de pescado.* Piscium còpia.

PEIXADOR. m. ant. PESCADOR.

PEIXEMENT. m. p. u. PASTURA, NUDRIMENT, ALIMENT.

PEIXER. v. a. ant. PASTURAR, NUDRIR, ALIMEN-TAR. | v. r. ant. ARREPENTIRSE. | v. r. ant. met. ALIMENTARSE.

NO AB QUI NEIXES SINO AB QUI PEIXES. ref. Denota que'l tracte y comunicació pot més que la criansa y llinatge en orde als costums. *No con quien naces, sino con quien paces.* Exerces pariter sociæ com-mercia linguæ.

SABER PEIXERSE. fr. met. SABERSE COMPÓNDRE.

PEIXERA. f. Rech que pren la aygua de algun riu. *Cacera, caz, cauce.* Incile, is. | ant. Lloch abont se pesca. *Pesquera.* Piscaria, æ.

PEIXET. m. d. *Pececillo, Pescadillo.* Piscicu-lus, i.

TIRA PEIXET. exp. *Sopla! Papæ!*

PEIXÓ. m. PEIX.

PEIXOPALO. m. *Pez palo.* Morhua, æ.

PEIXOS. Cops que's donan en lo joch de aquest nom sobre lo exterior de la ma ab lo dit índice y lo dit mitg units. *Sardinetas.* Digitorum ictus su-pra alterius manum.

PEJADA. f. ant. PITJORA.

PEJOR. adj. PITJOR.

PEJORAMENT. m. ant. PITJORA.

PEJORAR. v. a. y d. ant. PITJORAR.

PEJORÍA. f. ant. PITJORA.

PEL. m. Lo fil prim que surt per los poros del cos del animal. *Pelo.* Pilus, i. | Lo cabell. *Pelo.* Capilli, orum. | Pelussa de las fruytas. *Pelo, pelu-sa.* Lanugo, inis. | Qualsevol fil de seda ó llana. *Pelo.* Filum, pilus, i. | Lo filet que se separa del tremp de la ploma y fá formar mal las lletras. *Repele, pelo.* Calami ramentum. | Borrissol del panyo. *Pelo.* Pexa panni lanugo. | Los brins de las herbas de fulla estreta. *Filamento.* Capillamentum, i. | met. Qualsevol cosa de poca importància. *Pelo.*

Floccus, pilus, i. | met. Causa ó motiu molt leve. *Pelo.* Pilus, i. | Qualitat, mostra, forma, com aquell panyo tè bon PEL. *Pelo, pelaje.* Vestis modus. | met. Taujà. *Palurdo, patan.* Rusticus.

PEL Á PEL. m. adv. ant. PEL PER AVALL.

PEL ASPRE Y RÚSTICH. *Cerda.* Seta, æ.

PEL DE AYRE. ALÉ DE AYRE.

PEL DE CABRA. Espécie de tela de llana y pel de cabra á manera del que diuben pel de camell. *Pel-defebre.* Ex lana capillisque caprinis tela.

PEL DE CANELL. Roba fina teixida del pel del camell. *Camelote de pelo.* Ex pilis cameli textum.

PEL DE CUCH. Fil á manera de corda de guitarra en que's lliga l' ham. *Sedal, hijuela, tanza.* Pesca-ria seta.

PEL DE CUNILL. *Conejuna.* Cuniculis pilus.

PEL DE LA BARBA. *Barba.* Barba, æ.

PEL DE LAS CELLAS DELS ULLS. *Ceja.* Superci-lium, ii.

PEL DE LAS PESTANTAS DE'LS ULLS. *Pestaña.* Palpe-bra, æ.

PEL DE PORCH. *Cerda.* Seta, æ.

PEL DELGAT. PEL MOIXÍ.

PEL DEL NAS. *Pelo de la nariz.* Vibrissæ, arum.

PEL MOIX Ó MOIXÍ. MOIXÍ.

PEL Ó CANELL PROPÍ. Lo natural á diferència del postís ó perruca. *Pelo propio.* Coma, æ, casearies, ei.

PEL PER AMUNT. Á REPEL.

PEL PER AVALL. m. adv. *Pelo abajo.* Juxta pili porrectionem.

PEL PER PEL. m. adv. Sense fér tornas en las ba-ratas y cambis. *Pelo por pelo; pelo á pelo.* Pilum pro pilo.

PEL RAS. *Pelo raso.* Equus pilus.

PEL ROIG. *Pelo rojo.* Rubrus pilus.

PEL ROIG NO'T FASSE GOIG. ref. HOME ROIG NO'T FASSE GOIG.

PEL RUCARDO. Los cabells curts que surten en lo clatell. *Tolanos.* In occipite pilli brevioris.

PELS Y SENYALS. exp. Significa las circumstàncias particulars de las cosas per las quals se vé en co-neixement de ellas. *Pelos y señales.* Peculiaria sig-na, indicia.

BESTIAR DE PEL. BESTIAR CABRIU.

CASSA DE PEL. *Caza de pelo.* Villosa præda.

CAYGUDA DE PEL. PELADILLA.

CAURER LO PEL. fr. *Caer el pelo.* Pilum decidere.

CONTRA PEL. m. adv. Á REPEL.

GURT DE PEL. *Pelí corto.* Capillis brevibus homo.

DEIXAR EN PEL. fr. PELAR. 3. | DESPULLAR.

EN PEL. m. adv. En las cabalcaduras sense 'ls arreus ó guaruiments. *En pelo.* Nudè absque orna-tu, | NU. | met. Sense 'ls adherents que ordinaria-ment solen acompanyar. *En pelo.* Nudè, sine comi-tantibus rebus.

LLUIR LO PEL. fr. Estar grassas las cabalcaduras. *Relucir el pelo.* Præ pinguedine nitere. | met. Vèu-rerse en algú lo que li aprofita, ó 'l profit que trau

de alguna cosa. *Lucirse á alguno alguna cosa.* Prodesse.

NO FALTAR UN PEL DE CUNILL. fr. met. Sense fallar la mès mínima circumstància. *Sin fallar un ápice ó sin fallar chichota.* Quin desit minima pars.

NO TENIR PEL DE BARBA. fr. Sèr molt jove. *No apuntarle á uno el bozo.* Imberbem esse.

NO TENIR PELS EN LA LLÈNGUA. fr. met. Dir sense reparo lo que se sent, parlar ab massa llibertat. *No tener pelos, polilla ó pepita en la lengua; no morderse los labios.* Apertè, liberè, audacter loqui.

NO TOCAR UN PEL DE LA ROSA. fr. No fèr dany ó agravi á algú. *No tocar el pelo de la ropa.* In nullo lædere.

PÈRDRE LO PEL. fr. *Perder el pelo.* Glabrere.

POSAR Ó TRÀURER PEL. fr. *Pelechar.* Pilo, as.

REPARAR EN UN PEL. fr. Vádrerse de algun pretext lleuger. *Agarrarse de un pelo.* Offendiculum querere.

NO TENIR CAP PEL DE TONTO. fr. Sèr alguna persona molt intelligent y experimentada en lo que li toca. *No ser cojo ni manco, no tener pelo de tonto.* Dexteritate pollere.

TENIR PELS. fr. met. Tenir dificultat la execució de alguna cosa. *Tener pelos ó nias ó muchos embrojos.* Intricatum, inextricabilem esse.

TROBAR PELS ALS OUS. fr. Buscar motius frívols pera desapropiar alguna cosa. *Buscar el pelo al huevo.* Ex pilo rixo ansam sumere.

PELA. f. PELL. 2. || PESSETA.

PELACANYAS. m. met. Perdulari. *Pelafustan, pelagallos, pelagatos, sacapelotas.* Vagus, pannosus homo.

PELACH. m. ant. Groch. || ant. MAR.

PELADA. f. Esgarranxada; trencament de la pell en alguna part del cos. *Araño, rasguño, aruño.* Cutis evulsio. || fam. MAGALLADA, TONTERIA.

PELADILLA. f. Tinya, cayguda de pel. *Peladera, alopecia, pelona, pelambrera, pelonía.* Alopecia, æ.

PELADURA. f. La obra de pelar alguna cosa. *Peladura.* Depilatio, deglabratio, nis. || met. CLAPA. || PELADA. || pl. Rascaduras. *Rasaduras.* Ramenta, orum. || La pell que's tráu de la fruyta pelantla. *Nondaduras.* Exuvie, arum.

PELAGI. n. p. de home. *Pelagio.* Pelagius, ii.

PELANDRE. m. PELANGRE.

PELAR. v. a. Arrancar, llevar, tallar lo pel. *Pelar.* Pilo, depilo, as. || Llevar la pell ó escorsa. *Pelar.* Putamen, corticulas detrahere. || Sèr molt calenta la aygua. *Pelar.* Aquam nimis ferventem esse. || Fèr un fret molt fort. *Pelar.* Frigore rigere. || Tallar los cabells arran del cap. *Pelar, raer la cabeza.* Caput radere. || met. Llevar ab art, engany ó violència 'ls béns de altre. *Pelar.* Aliquem de nudare. || met. Guanyar tots los diners á algú en lo joch. *Pelar, descañonar, mondar.* Pecuniâ aliquem exuere.

PELAR Á PEL Y Á PÊL Ó Á NÀVAM. fr. *Pelar á na-*

vaja, á raíz de la piel. Strictim attondere.

PELAR FABAS. fr. Tràurer la pell immediat fabas. *Pelar habas.* Fabas folliculo nudare.

QUI MÈS NE PELA MÈS NE MENJA. fr. fam. tarse ó servirse de alguna cosa agena com pròpia, sense pensar en restituir-la ó pagar-ne y sangre de alguna cosa. Rem aliquam in usus convertere.

PELARSE. v. a. Càurer lo pel. *Pelarse.* defluere. || Càurer la pell. *Pelarse.* Deglabratio. Càurer la pell dels ceps y altrás plantas; p cremadas del sol. *Pelarse.* Sole glabrescere.

PELARSELAS. fr. Denota que algú apeteix cula alguna cosa ab vehemència, activitat cia. *Pelárselas.* Anxiè vel instantèr aliqui qui vel appetere.

PELARSE LAS BARDAS. fr. met. Manifestar enfado en las acciones. *Pelarse las barbas.* I cundia et indignatione excruciari.

PELAT, DA. p. p. *Pelado.* Deglabratio. Sense pell ó escorsa. *Mondado, despelado, zado.* Deglabratio. || Sense pel. *Pelado.* Gl met. La montanya, roca ó camps sense brores y herbas. *Pelado.* Glaber. || met. POSSIBLE. || m. PELADA.

DEIXAR PELAT. fr. met. Deixar á algú se portárselin tot. *Dejar en cueros.* Omnibus a

PELAYA. f. Peix de mar semblant al lido, del qual se diferència en sèr un poch dó, y tenir la carn mès blanca y sucosa. *platija, suela, platuja.* Solea, æ.

PELEBLANCH, A. adj. Qui té 'l pel *Peliblanco.* Albo pilo comatus.

PELEA. f. Batalla, combat. *Lid, pelea.* æ, prælium, ii. || La batalla que á vegades tre dos que se agafen y procuran tirarse. *Lucha.* Lucta, æ. || Renyina entre particulars. *Rixa, æ.* || Combat entre bestias. *Pugna, æ.* || met. Cuydado y diligència qu en vèncer los apetits y passions. *Pelea.* Cus, pugna, æ. || met. Afany, fatiga, traba execució de alguna cosa. *Pelea.* Contentio.

PELEADOR. m. p. u. Qui pelea. *Pelea leante.* Præliator, certator, is.

PELEAR. v. n. Combàtrer ab armas. *Pelear, lidiar.* Pugno, prælio, dimico, as. || barallarse sèns armas. *Contender, pelear,* Rixor, aris, contendo, is. || met. Combàtre si ú oposarse unas cosas á altrás, com: los os. *Luchar, pelear.* Pugno, as, contendo, is. || treballar pera vèncer las passions. *Pelear.* as, innitor, eris. || Afanyarse, treballar per guir, vèncer ó subjectar alguna cosa. *Pelano, as.* || Lluytar las bestias entre sí. *Luplear.* Luctor, aris.

PELEAT, DA. p. p. *Peleado.* Pugnatus

PELECH. m. ant. GOSCH.

PELEGRÍ, NA. adj. PRESENT. || FAMA ant. NÀUT. PASATGER.

PELEGRINAR. v. n. etc. PEREGRINAR.
PELENDENGAS. f. pl. Adorno de donas. *Pe-rendengues.* Inaures, ium.

PELEGRINA. f. PETXINA.

PELES. loc. ant. *Por las.* Propter.

PELET. m. d. *Pelico, illo, ilo.* Brevis et mollis pilus.

PELFA. f. Teixit de seda, cotó, etc., que té pel per l' endret; y quant lo pel es llarch com de mitj dit, se diu pelfa llarga. *Felpa.* Villosum, hirsutum textum. || met. Part de bastonadas ó reprehensió áspra. *Felpa.* Castigatió, nis.

DONAR UNA PELFA. fr. fa . Bastonejar ó donar una reprehensió forta á algú. *Dar una felpa.* Plagis aliquem multare, committigare, accipere.

PELFÓ. m. Espécie de roba de mocador. *Afel-pado.* Hirsutum.

PELIAGUT, DA. adj. que s'aplica á la cosa molt difícil de endèndrer ó resòdrer *Peliagudo.* Difficilis, anceps.

PELICANO. m. Aucell de aygua gros com lo cisne, pero ab las camas mes curtas. Es blanch y ab lo temps se torna roig. Sota del bech té un sar-ró ahont deposita 'l peix que agafa pera menjarlo després ab comoditat. La moda de obrir aquest sar-ró pera donar menjar á sos pollets, ha donat lloch á la fábula, que obre son pit ab lo bech pera alimentarlos ab sa sanch. Segons diuen alguns autors també hi ha pelicanos que viuen en desert y s'alimentan de serps y altres reptils. *Pelicano.* Platea, platea, æ, pelicanus, onocrotalus, i. || adj. S'aplica á la persona que té 'l cabell gris ó blanch. *Pelicano.* Canus.

PELICERIA. f. PELLERIA.

PELITRE. m. Planta indígena de África y Asia; las camas terminan en una flor gran y hermosa, blanca per sobre y de color de púrpura per sota; sa arrel es agre, fá salivejar molt, y s'emplea en la medicina. *Pelitre.* Byrethrum, i.

PELL. f. Lo teixit exterior del cos del animal. *Piel, pellejo.* Spolium, ii. || La separada del cos ó del animal escorxat. *Pelleja.* Pellis is. || La part que cobreix las fruytas. *Corteza, piel.* Cortex, icis. || La crosta exterior de las fruytas, com magranas, taronjas, etc. *Corteza.* Cortex, icis. || Pellofa prima de rahim y semblant. *Hollejo.* Siliqua, follicula, æ. || La pellofa ab que estan cubertas immediatament algunas fruytas y llegums, com : ametllas, castan-yas, pèsols, etc. *Camisa, hollejo.* Cuticula, mem-branula, æ. || **MEMBRANA.** || met. La espécie de tel que cubeix algun muscle ó part del cos. *Tegumen-to.* Tegumentum, i. || pl. PELLERINCAS.

PELL ADOBADA. *Piel compuesta, adobada.* Concinnata pellis.

PELL CRUA. La que no está adobada ó assahona-da. *Piel cruda.* Corium crudum.

PELL DE ANYELL. La cuberta que 's trau dels an-yells escorxantlos. *Corderuna; corderina.* Agnina pellis.

PELL DE CABRA. *Piel de cabra.* Diphthera, æ. || fam. TAMBOR.

PELL DE CAMUSA. *Piel de gamuza.* Rupicapra corium, tergus.

PELL DE CERVO Ó DE DAYNA. La que se exten pera dar menjar als gossos de cassa. *Piel de ciervo ó de gamo.* Nehris, idis.

PELL DE ESCAT. La cuberta que 's trau del peix anomenat escat. *Lija.* Squali corsum.

PELL DE GAT MARTE. *Marta.* Martis pellis.

PELL DE GARRÍ MOSTIT. *Corezuelo.* Porcelli pellis.

PELL DEL MEMBRE. PREPUCI.

PELL DE NONAT. Lo del anyell nat abans de temps. *Aborto.* Agni abortivi pellis.

PELL MORTA. CUYRO.

PELL QUE ENGENDRA LS CABELLS EN LO CAP. *Peri-cráneo.* Pericranium, ii.

PELL QUE PENJA DEL COLL DELS BOUS. SOTABARRA.

PELL VIVA. *Piel viva.* Cutis, is.

PELLS Ó TELAS DE DESOTA LAS COSTELLAS. *Pieles bajo las costillas.* Hypochondria, orum.

DE LA SEVA PELL SE FARAN LAS TIBETAS. ref. De-nota que molts vegadas qui fá un mal, ell mateix lo paga. *Del cuero salen las correas; todo saldrá del cubeto; de sus carnes come.* Ex se fingit aranea.

CUBRIR Ó FORMAR DE PELL. fr. *Empellejar.* Pelli-bus cooperire.

DEIXAR Ó DEIXARHI LA PELL. fr. fam. Morir. *Dar la piel; pagar con el pellejo; dar ó dejar el pellejo.* Vi-tam amittere.

DEIXAR SENSE PELL. fr. LLEVAR LA PELL.

FÉR POSAR PELL Á LAS LLAGAS. fr. *Encorar, cicatri-zar, encorecer.* Corum producere.

LLEVAR LA PELL. fr. Escorxar. *Deshollar.* Excorio, decorio, as. || Castigar fins á malmétrer la pell. *Quitar el pellejo.* Pellem verberibus detrahare. || Llevarli, portársenhi á algú lo que té ab art y sutile-sa. *Quitar el pellejo, deshollar.* Bonis exuere, spo-liare. || met. Fér pagar lo venedor las cosas molt caras. *Deshollar.* Ultrá debitum pretium ab emptore exigere. || S' usa pera amenassar un gran cástich. *Quitar el pellejo.* Pellem alicui detrahare, auferre.

LLEVAR LA PELL DEL CUL. fr. fam. Assolar. *Quitar el culo á azotes.* Severè verberare.

NO CÀBER EN LA PELL. fr. fam. Lluhirlilo pel, estar molt gras. *No caber en el pellejo.* Pinguedine pel-lem disrupti. || Estar molt alegre ó content. *No caber de gozo, de contento en el pellejo.* Impotenti lætitia efferri.

NO TENIR SINO LA PELL Ó LA PELL Y LO OS. fr. Estar molt flach ó magre. *No tener mas que el pellejo.* Val-dè macidum esse.

NO VOLDRIA SÉR DE LA SEVA PELL. loc. No voldria trobar-me en lo seu estat. *No quisiera hallarme ó es-tar en su pellejo.* Vices suas agere nollem.

POSAR PELL. PELLAR.

SÉR DE LA PELL DEL DIABLE Ó DE SATANÁS. fr. Sér inquiet, endiastrat. *Ser de la piel del diablo.* Turbu-lentum, versipellem esse,

PELLA. f. Pessa de alguna cosa enmotllada ó caragolada. *Pella*. Telæ globus.

PELLAM. m. Conjunt de pells. *Pellejeria*. Corium copia.

PELLAT, DA. p. p. *Encorado, encorecido*. Cute indutus.

PELLAYRE. m. y

PELLER. m. Qui adoba y ven pells. *Pellejero, peletero*. Coriarius, ii.

PELLERIA. f. Botiga ó carrer ahont se adoban ó venen pells. *Pellejeria, peleteria*. Coriaria taberna.

PELLERINGA. f. Carn flaca que no té més que la pell. *Piltrafa, piltraca, pelleja*. Carnea pellicula. || pl. Pell cayguda en la cara ó altra part dels que per vellesa ó altra causa se han enmagrit. *Pellejas*. Desfluens pellis. || **PELLINGOT.**

PELLETA. f. d. Pell prima. *Pellicula, pellejina*. Pellicula, æ. || TEL.

PELLICÁ. m. ant. PELICANO.

PELLIGER. m. ant. PELLER.

PELLIGERIA. f. PELLERIA.

PELLINGO, PELLINGOT Y PELLINGOY. m. Bocí dolent de roba que penja de un vestit vell. *Harapo, calandrayo, gualdrapa, andrayo, colgajo, arrapiezo*. Detrita vestis.

PELLISSA. f. ant. SAMARRA.

PELLISSER. m. PELLER.

PELLÓ. m. La closca ó esclafolla de la nou, castanya, ametlla, etc. *Cáscara*. Cortex, icis.

PELOFA. f. La Pell prima de las fruytas y llegums. *Cascarilla, holleja, camisa*. Pellicula, æ, folliculus, i. || La del rahim expremut. *Orujo*. Vinacea, æ.

PELOFÍ. m. Moneda de poch valor. *Ardite*. Teruncius, ii.

PELOSETA. f. PELLETA, TEL.

PELLUCAR. v. a. Péndrer una petita part de alguna cosa de menjar. *Pellizar, picar*. Cibum vellicare. || met. Lograr alguna part de alguna cosa. *Sacar raja*. Aliquam partem accipere.

PELÓS, A. adj. p. u. Lo que té pel. *Peloso*. Pilosus. || PELUT.

PELOSSELLA. f. ORELLA DE RATA.

PELOT. m. ant. Vestit talar de pells. *Pellon*. Toga pellicia.

PELRÁS. adj. S' aplica á la roba que li ha caygut lo pel. *Pelo raso*. Depilis.

PELS. Contracció de PER LOS. *Por los*. Per quos.

PELS. m. pl. bot. Nom que's dóna á uns filaments més ó menos blanchs, llarchs y flexibles, semblants als pels dels animals, que naixen de la epidermis y cubren la superfície de varias plantas, las quals estan compostas de una ó més caretas, que sobreixan al teixit, y destinats á preservar los organos de la acció forta dels fregaments de la intemperie del ayre, del calor y fret excessius, y del desmesiat influxo de la llum solar; servint al ma-

teix temps molts de ells de conductes e *Pelos*. Pili, orum.

PELS ALENATS. Los que van disminuhir fins á rematar en punta afilada, com en v ratxas. *Pelos alenados*. Pili subulam refe-

PELS ARTICULATS. Los que están interrot anells que indican envan tsansversals, e videixen interiorment en várias casetas. *ticulados*. Pili articulati.

PELS ESTRELLATS. Los que eixint de un de la basa, s' obran y apartan formant com en lo vert dels camps. *Pelos estrella* lati pili.

PELS LINFÁTICS Ó FILIFORMES Y SENS GI Los destinats al pareixer á multiplicar las cles evaporatórias, los quals són ó senzill divideixen tenint la forma cilíndrica, có massa; ó ramosos si portan divisions per reben vários noms segons sas diversas dir *Pelos linfáticos; pelos filiformes y sin g* Pili limphatici, filiformes.

PELS EXCRETORIS. Los que estan situats i glándula, serveixen de conducto excretor las ortigas. *Pelos excretorios*. Excretorii |

PELTRE. m. Estany mesclat ab plom *Plumbo admixtum stagnum*.

PELUSSA. f. Pel snau y curt de algu tas ó plantas. *Pelusa*. Pappus, i, lanugo, | horrissol que cau de las robas. *Pelusa*. Lant

PELUSSETA. f. d. Borrissol. *Vellocill* go, inis.

PELVIA, NA. adj. Lo que té relació a vis. *Pelviano*. Ad pelvium referens.

PÉLVIS. f. Obertura ó excavació més profunda que pót contenir y conservar qualsevol. Los anatòmichs donan aquest m tas parts del cos, que per sa forma ó per sició semblan á propòsit per allotjar y con fluits com parts sólidas. Primerament se d la part del tronch que termina posteriorm dómen, y es una gran cavitat vuyda, i oberta anterior y posteriorment, que e part dels intestins dels órganos orinari tals, y serveix al mateix temps de punt d la articulació dels membres posteriors, i cació dels múscles y á la execució dels m La pelvis está situada obliquament de dev y de dalt á baix; s' articula intimame part anterior ab la última vèrtebra del l teriorment ab la espinada é inferiorme ossos de la cuixa. Se compon de quare a son: lo sacro, que forma sa part superior que constituheix las laterals, y lo isquio que la tancau per la part inferior. Aque se tocan y articulan per alguns punts de ficie, y estan sostinguts per un gran a manats fibrosos. En segon lloch, se diu i nal la cavitat membranosa situada en l del ronyó, en la que's deposita y conté

segregada, fins que ix pel urater. *Pelvis*. *Pelvis*, is.

PELUT, DA. adj. Lo que té molt pel. *Peludo*. *Setosus*, *pilosus*. || m. Estora de fils llarchs. *Peludo*. *Longis spartis textum tapetum*.

PENA. f. Lo càstich que's dóna per alguna falta ó delictes, ó que s' imposa pera'l qui falta á alguna llei ó precepte. *Pena*. *Noxa*, *pœna*, æ. || Sentiment, congoixa, disgust, aflicció, pesar. *Pena*. *Malum*, i, *pœna*, æ. || Dificultat, treball. *Pena*. *Difficultas*, *atis*. || **MULTA.** || Dolor, torment corporal. *Pena*. *Dolor*, is. || Usat com adverbí es lo mateix que baix pena. *Pena*, so *pœna*. Sub *pœna*. || naut. La pesa més prima de las dos de que's compon la antena. *Pena*. *Virgæ extremitas*.

PENA CORPORAL. *Pena corporal*. *Corporalis pœna*.

PENA DE CORT. Cert dret antich. *Pena de corte*. *Vec-tigal*, is.

PENA DE DANY. La privació eterna de la vista de Déu en la altra vida. *Pena de daño*. *Damni in inferis pœna*.

PENA DE LA VIDA, Ó DE MORT, Ó CAPITAL, Ó ORDINÀRIA. Sér condemnat á mort. *Pena ordinaria*, *capital*, *de muerte*. *Capitalis pœna*.

PENA DE SENTIT. Lo torment que dóna 'l foch als condemnats. *Pena de sentido*. *Sensus pœna*, *cruciatu*, us.

PENA DE TALIÓ. La de tant per tant. *Pena del talion*. *Talio*, nis.

PENA PECUNIÀRIA. Multa. *Pena pecuniaria*. *Multa*, æ.

PENAS ETERNAS Ó INFINITAS. Las que pateixen los condemnats en la altra vida. *Penas eternas*. *Sempiterni cruciatu*.

AB MOLTÀ PENA Ó AB TOTES LAS PENAS DEL MON. m. adv. Ab gran dificultat ó treball. *A duras penas*. *Durè*.

À LAS PENAS PUNYALADAS. loc. Aconsella que en los treballs que no's poden evitar se busquen medis decents que'ls fassan més tolerables. *A mal dar tomar tabaco; á las penas puñaladas*. *Curas aliquo levamine temperare*.

À PENAS. m. adv. *APENAS*.

BAIX PENA. m. adv. *Pena*, so *pœna*. Sub *pœna*.

DONAR PENA. fr. Causar dany ó aflicció. *Dar pena*. *Molestiam afferre*.

EN PENA. m. adv. Per càstich. *En pena*. *Pœna*.

ESTAR EN PENA. fr. Estar mal situat, no estar ab la comoditat corresponent. *Estar en pena*. *Incommodum experire*.

FÉR PAGAR LA PENA. fr. Obligar á pagar. *Hacer pagar la pena*. *Aliquem pœna afficere*.

FÉR PENA. fr. Causar pena. *Dar pena*. *Molestiam afferre*.

LAS PENAS NO MATAN, PERÓ ACABAN. ref. Denota lo molt que acaban los sentiments. *Duelos me hicieron negra, que yo blanca me era*. *Animi ægritudines corpus macerant*.

NO TÉ PENA NI GLÒRIA. loc. Denota la insensibilitat.

tat ab que algú ven ú óu las cosas. *Ni pena ni gloria*. *Nulla sollicitudine laborans*.

PÉNDRE LA PENA. fr. Encarregar-se, cuydar de fér ó conseguir alguna cosa. *Tomarse el trabajo*. *Allaboro*, *elaboro*, as.

PÉNDRE PENA PER ALGÚ. fr. *Trabajar por alguno*. *Pro aliquo laborare*.

PÉRDRE LA PENA. fr. Traballar en va. *Sembrar en la arena*. *Frustrà laborare*.

TRAÏRE DE PENA. fr. Deslliurar de penas, llevar-las. *Despenar*, *sacar de pena*. *Pœnis eximere*.

PENADAMENT. adv. m. ant. *PENOSAMENT*.

PENADELLA. f. *PACIÈNCIA*.

PENAL. adj. Lo que pertany á la pena ó la enclou. *Penal*. *Pœnarius*, *pœnalis*.

PENALITAT. f. Aflicció, incomoditat, molèstia, treball. *Penalidad*. *Ærumna*, æ.

PENALMENT. adv. m. *PENOSAMENT*.

PENAR. v. n. Patir, sufrir algun dolor ó pena, *Penar*. *Angor*, *eris*. || Patir las penas de la altra vida en lo purgatori ó en l' infern. *Penar*. *Alterius vitæ pœnas*, *tormenta sustinere*. || Agonisar molt temps. *Penar*. *In angore persistere*. || Desitjar ab ànsia alguna cosa. *Penar*. *Allicujus rei desiderio premi*.

PENAT, DA. adj. Penós, ple de penas. *Penado*. *Acerbus*. || Ab pena; s' aplica á la eyna de broch estret que raja poch. *Penado*. *Tardus*, *difficilis*. || m. pl. *PENATS*.

PENATS. m. pl. mit. Deus doméstichs de cada família. *Lares*, *penates*. *Penates*, *ium*.

PENATXO. m. ant. Monyo dels aucells. *Penacho*, *penachera*. *Coma*, æ. *PADATXO*.

PENCA. f. La fulla del cart ó altra planta semblant. *Penca*. *Folium cardu vel similis*. || Lo tros de sola ó baqueta ab que assotan als delinqüents. *Penca*. *Lictoris flagrum*, *lorum*. || Fulla de causalada. *Témpano*, *hoja*. *Suilli corporis pars dimidia trunca*. || Tros llarch de ceba, pebrot, etc. *Casco*. *Crusta*, æ.

PENCA DE GLAS. *PANNA*. 1.

COP DE PENCA. *Pencazo*. *Lori ictus*.

FÉRSE DE PENCAS. fr. No consentir fàcilment á lo que's demana, rehusar lo mateix que's desitja. *Hacerse de pencas*. *Affectare*, *resistere*.

PENDATXO. m. *PANDATXO*.

PENDÈNCIA. f. Controvèrsia, altercat, rinya. *Pendencia*. *Rixa*, æ.

ANICH Ú HOME DE PENDÈNCIAS. Busca rahons. *Qui-merista*, *pendenciero*. *Rixosus*, *contentiosus*, *rixator*; in *rixas proclivis*.

TENIR PENDÈNCIAS. fr. Renyir, barallarse. *Pendenciar*. *Rixor*, *aris*.

UNA PENDÈNCIA BEN BENTIDA N' ESCUSA MOLTAS. ref. Dóna á entendre que de una pendència molt renyida, s'ól originarse una ferma amistat. *Riña ó curs-tion de por san Juan, paz para todo el año*. Quæ modo *pugnarunt*, *jungunt sua rostra columbæ*.

PENDENT. p. a. *Pendiente*. *Pendens*. || adj. Indecís, indeterminat, sense resóldrarse. *Pendiente*, *pendulo*. || Lo que fá ó está en devallada, baixada.

Pendiente. Declivis. || m. Davallada, baixada. *Pendiente.* Clivus, i, declivitas, atis.

PENDENT DE UN FIL. Explica 'l temor, sobresalt ó dubte que's pateix en orde al succés de alguna cosa. *Pendiente de un hilo.* É filo pendens.

PENDENTS DE MEDICINA. Trossos de pasta en que entran vários ingredients. *Trocisco.* Ecligma, tis.

FÉR PENDENT. fr. Fér davallada. *Hacer declivio; venir en declivio.* In declivio vergere.

PENDÓ. m. Bandera, estandart petit de guerra. *Pendon.* Signum, vexillum, i. || Banderas que van davant en las professons. *Pendon.* Signum, i. || met. Malfargat. *Zarrapastrero.* Inconcinnus. || pl. arq. Motlluras sota la cornisa ó sobre la columna. *Astrágalo.* Astragalus, i.

PÉNDOL. m. náut. Operació que consisteix en carregar pes sobre una barca ó costat de la nau, pera que s' incline y descubra 'l fondo del costat oposat, pera netejarlo. *Péndol.* Ad navigii latus detergendum nautica operatio.

PÉNDOLA. f. Instrument que consta de un pes penjant de una vergueta de ferro que per medi de sas oscil·lacions regula 'ls moviments del rellotge, y serveix pera altres usos. *Péndola.* Vibratile pendulum.

PENDONER Y PENDONISTA. m. Qui porta 'l pendó. *Portaestandarte.* Signifer, i.

PÉNDRE Y PÉNDRE. v. a. Agafar ab la ma. *Tomar, coger, prender, asir.* Sumo, insumo, is. || Agafar á algú, detenirlo, portarlo pres. *Coger, prender.* Vincio, is. || Agafar algun instrument pera obrar ab ell, com: la ploma, la serra etc. *Tomar.* Hoc vel illud operi incumbendo capere. || Férse, probar algun remey ó medicina. *Tomar.* Sumo, is. || Menjar, ó béurer, com: PÉNDRE xocolata, café.

Tomar, echar. Cibum, potum capere. || Apoderarse per forza de una embarcació enemiga. *Apresar.* Prædor, aris; piraticam excercere. || Ocupar certa porció de espay ó districte, com: la vinya la meytat del tossal; lo dolor de tot lo bras. *Coger.* Equor, aris, impleo, es. || Comprar, com: PÉNDRE carn, pa. *Tomar.* Emo, is; pretio sumere. || Desitjar que succehesca ó 's verifique alguna cosa, com: PÉNDRIA de boca gana que vingúes. *Tomar.* Volo, is, opto, as. || Dirigirse per alguna part, com: PÉNDRE la dreta. *Tomar, echar.* Hàc, illac viam arripere. || Elegir, adoptar, com: PÉNDRE company. *Tomar.* Capió, assumo, is. || Empéndrer alguna dependència ó negoci, com: PÉNDRE per sí tal negoci, etc. *Tomar.* Sibi assumere. || Enténdrer, interpretar en determinat sentit lo dubtós ú obscur. *Tomar.* Accipio, is. || Imitar 'l estil y costum de algú, com: HA PRÉS lo meu modo de parlar. *Tomar.* Refero, ers. || Portársen alguna cosa de algú. *Quitar, tomar.* Surripio, is. || Rébrer, acceptar, com: PÉNDRE lo que li donan. *Tomar.* Recipio, sumo, is. || Rébrer en algun modo ó forma, com: PÉNDRE alegantment. *Tomar.* Accipio, is. || Ocupar, apoderarse de alguna ciutat ó fortalesa. *Tomar.* Capió, is;

pugno, as. || Tenir, sostenir, com: lo gafet *pen* la roba. *Sostener.* Fulcio, is. || Tenir á algú en concepte de alguna cosa. *Tomar.* Accipio, is. || Aplicarse á algun empleo ú ofici. *Tomar.* Munus occupare, excercere. || Percibir, agafarli á algú espant ó altra espècie. *Apoderarse, tomar.* Incesso, capio, is. || Rébrer en si los efectes de algunas cosas, com: PÉNDRE tristesa. *Tomar.* Percipio, is; aliquo afficere. || Atrapar á algú en algun delict. *Coger.* Aliquem tenere. || Trobar, com: no sé ahont PÉNDRE diners. *Hallar.* Invenio, reperio, is. || Guanyar la basa, etc. en lo joch. *Tomar, ganar.* Chartas lusorias sibi apponere. || En lo joch de damas guanyar una pessa. *Comer.* Scrupum auferre. || Ocupar, tancar los passos ó camins. *Tomar.* Vias intercludere. || Junt ab alguns noms es lo mateix que lo que signifícan los verbs á que corresponen, com: PÉNDRE á manlleu, emanllevar. *Tomar.* Sumo, is. || Detenir á algú pera obsequiarlo. *Prender.* Teneo, es. || CULPAR, ATRIBUIR. || COAGULAR. || Comensar á exercitar la seva virtut alguna cosa, com lo foch; comunicarse. *Prender.* Corripio, invado, is. || v. n. Arreglar las plantas. *Encapar, prender, asir, arratgar.* Comprehendo, is. || ler. MIRAR, REPARAR, TENIR. || ant. RECIBIR. || ant. EMPÉNDRE.

PÉNDRE Á BÉ. fr. Convenir, consentir en alguna cosa, perimetrerla. *Llevar á bien.* Probare, ferre.

PÉNDRE AB PATXORRA. fr. PÉNDRE Á POCH Á POCH.

PÉNDRE ALGUNA COSA. fr. Carregársela, com: PÉNDRE sola 'l bras. *Cargar con algo.* Suffero, ers.

PÉNDRE AL COLL. fr. Carregarse alguna cosa á las espallas. *Cargar.* Humeris aliquid tollere.

PÉNDRE Á PART. fr. APARTAR.

PÉNDRE Á PATÍ. loc. ant. *Tomar á partido.* Manu capere.

PÉNDRESE Á REM. fr. náut. ant. *Apelar á los remos para la fuga, huir.* Fugere.

PÉNDRE Á SOLAS. fr. Parlar á algú sens haverhi testimonis. *Emprender á solas.* Aliquem seducere.

PÉNDRE COMIAT. loc. ant. DESPEDIRSE.

PÉNDRE COMPTES. fr. PÉNDRE LO COMPTE.

PÉNDRE DE GRAT. fr. POSAR AFICIÓ.

PÉNDRE DE MEMÓRIA. fr. Apéndrer de memória. *Aprender de memoria.* Memoriam commendare.

PÉNDRE EXPERIÉNCIA. fr. PÉNDRE EXEMPLE.

PÉNDRE Ó PÉNDRE FASTICH. fr. Disgustarse de alguna cosa. *Fastidiar, hastiar.* Nauseam afferre.

PÉNDRE FARRITJA. fr. *Tomar acero.* Uti tinctura martis.

PÉNDRE FIGURA Ó TRASSA. fr. CONTRAFER.

PÉNDRE GARDIA. fr. ant. Aténdrer, mirar, tenir compte. *Atender, tener cuenta.* Videre, cavere.

PÉNDRE GUST EN ALGUNA COSA. fr. Gustaria. *Tomar el gusto en alguna cosa.* Delectari.

PÉNDRE LA CESTA. fr. FÉR MITJADIADA.

PÉNDRE LAS ARMAS. fr. Formarse pera fér los honors á qui tocan. *Tomar las armas.* Militaria ob-

tribuerre.

VILLADIEGO. fr. Ausentarse im-

pensadament, fugir. *Tomar las de Villadiego*, el pendinge. *Fugam capere.*

PÉNDRELL LLOCH. fr. Procurarse un siti cómodo pera véurer alguna funció. *Cojer lugar.* Locum occupare.

PÉNDRELL LO COMPTE. fr. Examinar lo que algú dona ó presenta. *Tomar cuentas.* Redditam rationem explorare.

PÉNDRELL MALAMENT Ó Á MAL. fr. Enfadarse per alguna cosa. *Llevar á mal ó con enfado.* Indigné, aigre ferre.

PÉNDRELL MULLER. fr. CASARSE.

PÉNDRELL PAREC. fr. *Tomar parecer.* In consilium advocare.

PÉNDRELL PER BURLA. fr. *Echar á chanza, á zumbá.* Per jocum aliquid reputare.

PÉNDRELL PER FORSA. fr. Ferse amo ab violència. *Tomar por fuerza.* Vi tollere.

PÉNDRELL PER FORT. fr. Empéndrer alguna cosa ab eficácia y empenyo. *Tomar á pechos.* Summa contentione suscipere.

PÉNDRELL UNA OBRA. fr. Empéndrerla. *Tomar una obra.* Opus faciendum conducere.

NO PÉNDRELL EN LA BOCA. fr. No haver parlat. *No haber dicho ni malo ni bueno, ó esta boca es mía.* Siluisse; patienter tulisse.

PÉNDRELL EN GUERRA. fr. ant. Armar, mórure guerra. *Mover guerra.* Debellare.

PREN AIXÓ PER ARA. EXP. PELA AQUEIX PRÉSSACH.

NO SABER Á QUE PÉNDRELLS. loc. ant. *No saber á donde salvarse, no saber que hacerse, á que determinarse.* Indubium esse.

PÉNDRELL SOBRE HU. loc. ant. *Tomar á su cargo.* Assumere, sibi recipere.

QUI PREN, SÓN COR VEN. ref. Denota lo obligats que estám als beneficis. *Echar á alguno una cse.* Beneficiis aliquem devincire.

PÉNDRELL TERRA. fr. AMORDAR.

TORNAR Á PÉNDRELL LO FIL. fr. Continuar la conversa que's tenia. *Tomar de nuevo el hilo.* Intermissum sermonem proseguir.

PÉNDRELL. v. r. Coagularse algun líquit. *Cuajarse condensarse.* Concreto, is.

PÉNDRELL FOCH. fr. Calarse, comunicarse. *Prenderse.* Ignem invadere, corripere; aliquid ignem concipere.

PÉNDRELL LA LLICÉNCIA, LO PERMÍS, etc. fr. Fér alguna cosa sèns demanarne. *Tomarse la licencia,* permiso, etc. Licentiam sibi sumere.

PÉNDRELL SELA AB ALGÚ. fr. Haverlas, renyir ab algú. *Tomarse, habersélas con alguno.* Cum aliquo rixari, jurgari.

PÉNDULA. f. PÉNDOLA.

PENEDENÇA. f. ant. PENITÉNCIA.

PENEDIDA. f. ARREPENTIDA.

PENEDIMENT. m. ant. ARREPENTIMENT.

PENEDIRSE. v. r. ARREPENTIRSE. || Saber mal á algú lo haver sét alguna cosa. *Tener pesar, pesarle o. Penitere.*

PENEDIT, DA. p. p. ARREPENTIT.

PENELL. m. PANELL.

PENES VAYRES. n. pl. *Penos veros.* Pelles vario.

PENETENSA. f. ant. PENITÉNCIA.

PENETRABILITAT. f. Capacitat de sér un cos penetrat per altre. *Penetrabilidad.* Penetrabilitas, atis.

PENETRABLE. adj. Lo que's pót penetrar ó traspassar. *Penetrable.* Penetrabilis. || met. Intel·ligible. *Penetrable.* Intelligibilis.

PENETRACIÓ. f. La acció y efecte de penetrar ó traspassar. *Penetracion.* Penetratio, nis. || Coneixement, intel·ligéncia cabal. *Penetracion.* Perspicientia, æ, cognitio, nis. || Agudesa, perspicácia de ingeni. *Penetracion.* Calliditas, atis, ingenii acumen.

PENETRADOR, A. m. y f. Qui penetra ó s' introduheix en lo interior. *Penetrador.* Penetrator, is. || Qui penetra, enten. *Penetrador.* Intelligens, penetrans, tis.

PENETRAMENT. m. ant. PENETRACIÓ.

PENETRANT. p. a. Lo que penetra *Penetrante.* Penetrans. || adj. Que passa en lo interior: se diu de la ferida fonda. *Penetrante.* Penetrans, altum vulnus.

PENETRAR. v. a. Introduhirse una cosa en altra. *Penetrar.* Penetro, as, persido, is. || Introduhirse en algun espay, encara que hi haja dificultat. *Penetrar.* Permeo, penetro, as. || Traspassar, passar de una part á altra de algun cos. *Penetrar.* Penetro, as, pervado, is. || Sentir ab violència, com: lo fret, los crits, etc. *Penetrar.* Penetro, as. || Causar un viu sentiment en lo interior. *Penetrar.* Animum vehementer afficere. || met. Compéndrer lo interior de algú ó alguna cosa dificultosa. *Penetrar.* Calleo, es, cognosco, is. || v. r. fis. Ocupar dos cossos un mateix lloch. *Penetrarse.* Penetrari.

PENETRAT, DA. p. p. *Penetrado.* Penetratus.

PENETRATIU, VA. adj. Lo que penetra ó té virtut de penetrar. *Penetratiu.* Penetrans.

PENEYAR. v. a. ant. PENJAR.

PENIBLE. adj. ant. PENÓS.

PENIBLEMENT. adv. m. PENOSAMENT.

PENICALT. m. Planta anyal, las fullas de la qual immediatas á la arrel abrassan la cama, de la qual surten altrás várias, formant copa, y que terminan en un botó ab puxas á manera de estrel·las. *Cardo corredor ó estelado.* Centumcapita, æ. || DRAGONÀRIA.

PENIDENT. gerund. *Arrepentiéndose.* Penitendo.

PENIFORME. adj. En forma de ploma. Paraula que usan los anatòmichs pera designar un muscle, las fibras del qual carnosas se lligan de cada costat á un tendó comú, com los pels de la ploma en són canó. *Peniforme.* Pennæ formam referens.

PENÍNSULA. f. Terra rodejada de aygua y sols per una part unida ab la terra ferma. *Peninsula, penisla, peñíscola.* Peninsula, æ.

PENIRSE. v. r. ant. PENEDIRSE.

PENIT, A. p. p. ARREPENTIT. || Temps del verb penir-se. *Me pesa.* Pœnitet me.

PENITÈNCIA. f. Dolor y arrepentiment de haver fet mal. *Penitencia.* Pœnitudo, inis. || Virtut que inclina á la mortificació. *Penitencia.* Pœnitentia, æ, pœnitudo, inis. || Sagrament en que per la absolució s'perdonan los pecats comesos després del baptisme. *Penitencia.* Pœnitentiæ sacramentum. || La pena que imposa 'l confessor pera satisfacció del pecat. *Penitencia.* Noxæ, culpæ pœna. || La pena ó multa que s' imposa á algú per lo que ha executat, encara que no sia culpa moral. *Penitencia.* Pœna, æ. || Penitent, la persona que en las professons de setmana santa y pregàrias públicas anava vestida de túnica fent penitència. *Penitente.* Cultu, habituve pœnitentiam agens.

PENITÈNCIA PÚBLICA. La que senyalan los sagrats cánons al que ha comés certs delictes. *Penitencia pública.* Publica pœnitentia.

CUMPLIR LA PENITÈNCIA. fr. Practicar aquells actes de devoció ó de mortificació imposats pel confessor en satisfacció dels pecats. *Cumplir la penitencia.* Pœnales actus pœnitenti in confesione sacramentali impositos adimplere.

PÈNDRE LA PENITÈNCIA. CONFESSAR. 4.

PENITENCIAL. adj. Lo que pertany á la penitència ó la enclou. *Penitencial.* Pœnitentialis.

PENITENCIAR. v. a. Imposar penitència. *Penitenciar.* Publica penitentiá aliquem multare.

PENITENCIARIA. f. Tribunal ecclesiàstich en Roma pera despatxar las dispensas pertanyents á matèries de consciència. *Penitenciaria.* Piationum tribunal ecclesiasticum.

PENITENCIAT, DA. p. p. *Penitenciado.* Publica pœnitentia multatus. || adj. Lo castigat per la inquisició. També s' usa com á substantiu. *Penitenciado.* Ab ecclesiastico iudice pœna multatus.

PENITENCIER. m. Lo sacerdot ó capellania que té obligació de confessorari. *Penitenciario.* Pœnitentiarius, ii. || Lo cardenal president de la penitenciaría de Roma. *en Penitenciario.* Summus pœnitentiarius.

PENITENCIERIA. f. PENITENCIARIA. || La dignitat, ofici ó càrrech de penitencier. *Penitenciera.* Pœnitentiarii munus.

PENITENT, A. adj. Lo que demostra ó enclou penitència. *Penitente.* Pœnitentiam indicans. || m. y f. Qui fa penitència. *Penitente.* Delicti, delictorum pœnitens. || La persona que s' confessa sacramentalment ab algun sacerdot. *Penitente.* Pœnitens, tis. || PENITÈNCIA.

LO PENITENT NO DIU RES Y 'L PARE MARCH Ó 'L BUTXI S' ESCANYA. ref. S' aplica al qui s'apura per negocis de altres, més que 'l mateix interessat. *No suda el ahorcado y suda el teatino.* Dolorem patiens premit, officionis obstrept fautor.

PENITENTÍSSIM, A. adj. sup. *Penitentissimo.* Valè pœnitens.

PENJADÍS, SA. adj. ant. PENDENT.

PENJADOR. m. Lo ganxo, clau ó altre instrument que serveix pera penjar. *Colgadero.* Uncus, i.

PENJADURA. f. ant. y

PENJAMENT. m. ant. La acció de penjar-se. *Suspension.* Suspendium, ii. || fam. Dicteri, paralla de amensassa ó enfado. *Pestes.* Probrum, i, concivium, ii.

PENJANT. p. a. Lo que penja ó está penjat. *Colgante, pendiente, suspenso.* Pendens, dependens, præpendens. || Lo que s' está tractant. *Pendiente.* Pendens, tis. || pl. La cadeneta ó cosa semblant que sól portarse penjada en lo rellotje de butxaca. *Cadenillas.* Catœnulae, arum.

PENJAR. v. a. Donar mort en la força á algun criminós. *Ahorcar.* Laqueo, as, cruce suspendere.

|| Posar alguna cosa pendent de altra sens tocar á terra. *Colgar, suspender.* Propendo, appendo, is. || Adornar ab tapicerias, posarlas. *Colgar, pender.* Pendeo, es. || Càurer de un costat lo que deuria estar equilibrat, com lo pes de una càrega. *Cabecear.* Inclinar, aris, propendo, es. || ant. met. Estar suspés ó sens determinar-se, ni decidirse algun negoci. *Pender, estar pendiente.* Pendeo, es.

FÈR PENJAR. fr. met. fam. Irritar sumament á algú, insistint en dir ó fèr cosas que li són desagradables. *Dar cordelejo.* Scommata in aliquem jacere.

PENJAROBA. m. Llistó de fusta ab mitjas llunas ó estacas pera penjar roba. *Percha.* Pertica, æ.

PENJARELLA. f. PENJAMENT. || PELLINGOT. || PENJOY. || PENJOLL.

PENJARSE. v. r. Matarse algú ell mateix ab dogal. *Ahorcarse.* Suspendio se necare. || met. Irritarse excessivament. *Ahorcarse.* Fureo, es, fremo, is.

PENJAT, DA. p. p. *Ahorcado, colgado.* Suspendus, cruci affixus. || adj. PENDENT, PENJANT.

PÈNJAT. Excecració ab que's desitja algun mal. *Pésate, pesiatat.* Dii te perdant.

PENJAT SIA TAL BARATO. exp. fam. S' usa pera negar alguna cosa que s' ha donat per certa. *No hay tales carneros.* Commentum canis.

ESTAR PENJAT Á LA ORELLA. fr. met. Se diu del qui sempre está ab altre sens apartarse de ell, ni donar lloch á que se li parle reservadament; y també del qui está instant y porfiant sobre alguna pretensió. *Estar á las orejas.* Aures jugiter susurrare.

NO S' HA DE PARLAR DE DOGAL EN LA CASA DEL PENJAT. ref. Denota que á qui té algun mal ó pesar no se'n hi ha de parlar ó fèr memòria, perque prou pena té. *En casa del ahorcado no se ha de mentar la sogá.* Quæ dolent ea, molestum est contingere.

NO SUA 'L PENJAT Y SUA QUI 'L PENJA. PENITENT, etc.

SÈR PENJAT. fr. Ser ahi facere.

PENJOLL Ó PENJOY. m. Lo pom de algunes fruytas apinyades, com cireras, etc. *Gajo.* Ramus, racemus, i. || Pom de rabims penjants en un fil. *Colgaj.* Pensilium uvarum funiculus. || PELLINGOT. || pl. PENJANT. 3.

PENNA. f. PELL.

PENNADA. f. PATADA.

PENÓ Y PENOL. m. náut. La punta dels pals de las entenas. *Penol, peñol.* Nautici pali extremum.

PENON. m. ant. PEÓ.

PENOS. A. adj. Trallós, lo que dona molt que fèr, ó té molta dificultat. *Penoso.* Laboriosus.

PENOSAMENT. adv. m. Ab pena y treball. *Penosamente.* Acerbè.

PENOSÍSSIM. A. adj. sup. *Penosísimo.* Acerbissimus.

PENRE Y PÉRRER. v. a. ant. PÉNDER.

PENS. f. pl. *Pensamientos.* Cogitationes, um. || Persona del verb PENSAR. *Pienso.* Cogito. || ant. PINSO.

PENSA. f. PENSAMENT, ÀNIMO, INTENCIÓ.

PENSADOR. A. m. y f. Qui pensa ó reflexiona. *Pensador.* Cogitans, tis.

PENSAMENT. m. Facultat ó potència imaginativa. *Pensamiento.* Mens, tis. || L'acte del enteniment ab que's pensa, considera ó imagina alguna cosa. *Pensamiento.* Cogitatio, nis. || Intent, ànim, projecte, designe. *Pensamiento.* Animus, i. || Espècie concebuda ó formada en ell. *Pensamiento.* Species imaginata. || Sentència, parer, judici. *Pensamiento.* Dictamen, inis, sensus, us. || CUYDADO, SOL-LICITUD, ÀNSIA. || Flor, espècie de viola que té 'ls tres colors que són distinctius de la religió de la Santíssima Trinitat. *Trinitaria, pense, pensier.* Viola tricolor flammæa.

ENDEVINAR LO PENSAMENT. fr. Endevinar lo que altre pensa. *Leer, beber, adivinar los pensamientos.* Alicujus prudentiam assequi.

EN UN PENSAMENT. m. adv. Ab suma promptitud. *En un pensamiento, en un instante.* Citissimè.

FÉR PENSAMENT. fr. Fér discursos. *Formar discursos, discursar.* Ratiocinor, aris.

FÉR PENSAMENT Ó 'L PENSAMENT. fr. Intentar. *Hacer ánimo.* Intendere.

FÉR UN MATEIX PENSAMENT. fr. Pensar dos ó molts lo mateix, sens havérseho comunicat. *Encontrarse con los pensamientos.* Casu consentire.

NI PER PENSAMENT. exp. Denota que està molt distant de executar-se, verificar-e, ó voler-se alguna cosa. *Ni por pensamiento, ni por sueño; ni por pienso.* Ne cogitatione quidem.

NO PASSAR PEL PENSAMENT. fr. No pensar-se en alguna cosa. *No pasar por el pensamiento.* Haud in mentem venire.

PENSAR. v. a. Considerar, imaginar, meditar, discórrer. *Pensar.* Puto, cogitare, iudicare. *Pensar.* Suspicionar, meditar. *Pensar.* I

nar, examinar ab cuydado. *Pensar.* Considero, as, perpendeo, es. || Intentar, formar ànim de fèr alguna cosa. *Pensar.* Intendo, decerno, is, delibero, as. Donar lo pens à las bèstias. *Pensar.* Pasco, is. || ant. DONAR COMPTE. || EXTERMINAR. || ESTIMAR, VO-LER. || ant. r. CUIDARSE, CURARSE.

PENSAR DE VENIR, DE FÉR, etc. loc. ant. *Determinarse á venir, á hacer, etc.* Descernere ut facere, etc.

PENSARHI Ó PENSARSEHI. fr. Reflexionar ab espay pera pèndrer resolució. *Verse en ello.* Introspicere.

Á NO PENSAR. m. adv. INADVERTIDAMENT.

CADA QUAL TÉ SÓN MODO DE PENSAR. loc. *Cada maestro tiene su librito.* Unusquisque in suo sensu abundat.

QUI NO HAVIA DE PENSAR! exp. S' usa en los successos impensats. *Quien tal pensara! quien tal discurrir! quien lo dijera!* Quis crederet unquam!

SÈNS PENSAR Ó SÈNS PENSARHO. m. adv. De improvis. *Sin pensar.* Improvisè.

PENSARSE. v. r. Persuadir-se, imaginarse. *Creerse.* Puto, as.

PENSARSENE. v. r. *Recelarse de algo.* Aliqui vereri.

PENSAT, DA. p. p. *Pensado.* Excogitatus.

TENIRLA PENSADA. fr. Tenir disposada ó tramada de àntes ab dissimulo y art la execució de alguna cosa. *Llevarla hecha.* Rem præmeditatem exequi.

PENSATIU, VA. adj. Distret, embelessat, qui medita ab atenció. *Pensativo.* Cogitabundus. || fam. Dit de las bèstias. *Pensativo.* Cogitabundus.

PENSER. m. ant. y

PENSES. m. pl. ant. PENSAMENT.

PENSIÓ. f. Càrrega anual que perpétua ó temporalment s' imposa á alguna cosa. *Pension.* Onus, eris, census, us, canon, is. || La quantitat anual que'l roy senyala per gràcia particular. *Pension.* Pensio, nis. || Despesa, preu pactat pera l'aliment ó estada de casa. *Pension.* Factum, pretium. || met. Treball, pena ó cuydado que es com conseqüència de lo que's té ó posseheix. *Pension.* Pensum, i, onus, eris. || Dret de cobrar certa porció de fruyts sobre rendas ó prebendas ecclesiàstiques. *Pension.* Census, us. || Ajuda de cost, sou ó mercè pecuniària que's dona al qui ha servit ó al qui se li ha esperansat de donarli algun acomodo. *Pension.* Pensio, nis.

PENSIÓ BANCÀRIA. La que's carregava en Roma sobre prebendas ecclesiàstiques, y s' assegurava en lo banch. *Pension bancaria.* Constitutus in domo argentaria census.

PENSIÓ DE VIDA. VIOLARI.

VIURER Ó ESTAR Á PENSIÓ. fr. Viurer ó estar á despesa. *Vivir á pension ó á costa.* Empla vesci mensa.

PENSIONAR. v. a. Imposar alguna pensió ó gravàmen. *Pensionar.* Pensionem imponere.

PENSIONARI. m. Qui pàga alguna pensió.

Pensionario. Pensionarius, ii. || Qui en los col·legis ó altra part paga certa pensió per sos aliments y ensenyansa. **Pensionista.** pensionario. Alumnus, i.

PENSIONAT, DA. p. p. Pensionado. Onere gravatus. || adj. La persona que té ó cobra alguna pensió. **Pensionado.** Pensionem percipiens.

PENSIONISTA. m. Qui té dret á percibir ó cobrar alguna pensió. **Pensionista.** Qui pensione gaudet.

PENSIU, VA. adj. ant. PENSATIU.

PENTA. Paraula grega que significa cinch y entra en la formació de moltes paraules tècniques. **Penta.** Penta.

PENTAFILA. f. bot. Fulla composta de cinch fulletas, com la cinchenrama. **Pentafila.** Pentaphylon, i.

PENTAGONAL. adj. Cosa de pentàgono ó que té relació ab ell. **Pentagonal.** Pentagonalis.

PENTÀGONO. m. geom. Figura terminada per cinch costats ó línies rectas. **Pentàgono.** Pentagonus, i.

PENTAGRAMA. m. mús. Las cinch línies paralelas en que s'escruehen las solfas. **Pentagrama.** Pentagramma, æ.

PENTÀMETRO. m. Vers llatí que consta de cinch peus, los primers dàctils ó espondeus, lo tercer espondeu, y 'l quart y quint anapesto. **Pentàmetro.** Pentameter, tri.

PENTAPÉTALA. f. Corola que consta de cinch pétalos, com la de la maduixa. **Pentapétala.** Pentapetalus, i.

PENTATEUCO. m. La part de la Bíblia que compren los cinch primers llibres del vell testament. **Pentateuco.** Pentateucus, pentateucum, i.

PENTECÓSTES. m. y

PENTECOSTE Y PENTECOSTÉS. m. ant. Lo dia cinquanta després de la Pasqua de resurrecció, en que succehí la vinguda del Esperit Sant, y en que 'ls jueus celebravan festa en memòria de la llei que Déu doná en la montanya de Sinai. **Pentecostés.** Pentecoste, es.

PENTINADA. f. La acció de pentinar ó pentinar-se. **Peinada, peinaadura.** Crinium discriminatio.

PENTINADOR, A. Qui pentina 'l cabell. **Peinador.** Pexor, is. || m. Plech ó drap que's posa al coll pera pentinar-se ó afeïtar-se. **Peinador.** Involucre, is. || Qui té per ofici pentinar lli ó cànem. **Rastrillador.** Linum, cannabim carminans, pectens.

PENTINAMENT. m. PENTINADA.

PENTINAR. v. a. Compóndrer lo pel. **Peinar.** Pectino, as, como, pecto, is. || Netejar, traure las risclas y estopa al cànem ó lli. **Rastrillar.** Linum, cannabum carminare. || met. Maltractar, castigar á algú. **Escarmenar.** Mulcto, as.

PENTINAR L' ESTIL. fr. met. Elevarlo ab eloqüència y cultura. **Peinar el estilo.** Modum dicendi concinnare.

NO PENTINARSE PER ALGÚ. fr. fam. Negar á algú alguna dona en matrimoni, ó dir en alguna conver-

sació que no's casará ab ella. **No peinar-se per algú.** Haud illi adservari.

PENTINAT, DA. p. p. **Peinado.** Pectinatus. || adj. Qui imita á las donas en los adornos. **Peinado.** Comptus. || m. Adorno y compostura del pel. **Peinado.** Crinium ornatus.

PENTINER, A. m. y f. Qui fá ó ven pintas. **Peinero.** Pectinarius, ii.

PENTINERIA. f. Botiga about se fan ó venen pintas. **Peineria.** Taberna ubi pectinens venduntur.

PENTINILL. m. ant. PETINIL.

PENÚLTIM, A. adj. Inmediat ántes del últim. **Penúltimo.** Penultimus.

PENÚRIA. f. Falta, carestia, indigència especialment de manteniments. **Penuria.** Penuria, indigentia, inopia, æ. || Penalitat, molèstia. **Trabajo, pena, penalidad.** Labor, is.

PENÚRIA EXTREMA. **Extrema necesidad.** Summa necessitas.

PENXA. f. ant. PANXA.

PENYA. f. Roca, pedra gran. **Peña.** Rupes, is, saxum, i. || met. Embarás, dificultat. **Escollo.** Difficultas, atis. || La sumitat de ella. **Peña, peñero.** Crepido, inis.

LLOCH PLE DE PENYAS. **Peñascal.** Saxetum, i, petrosus locus.

PENYAR. v. a. ant. PENJAR.

PENYERSE. v. r. ant. FINGERSE.

PENYORA. f. La alhaja que's dona per seguretat de algun deute ó contracte. **Prenda.** Signum, i. || met. Qualsevol cosa no material que serveix per seguretat y fermesa de alguna cosa. **Prenda.** Pignus, oris.

DONAR PENYORA. fr. Donar fiança. **Dar prenda.** Pignus dare.

DONAR PER PENYORA. fr. **Dar en prenda, emprar.** Dare, tradere pignori.

PÉNDRE PENYORA Ó PER PENYORA. fr. Retenir alguna alhaja per seguretat de algun crèdit. **Retenir prenda, tomar en prenda.** Rem pignoris loco retinere.

PORTAR EN PENYORA. fr. PÉNDRE PENYORA.

PENYORADOR, A. m. y f. El que recibe prenda por una deuda. **Pignorator,** is.

PENYORAMENT. m. La acció de penyorar ó péndrer penyoras. **Empeño.** Pignoratio, nis. || Pena pecuniària. **Multa.** Multa, æ.

FÉ UN PENYORAMENT. fr. y

PENYORAR. v. a. Castigar ab pena pecuniària. **Multar.** Multo, as. || ant. **EMPARAR.** || ant. **PÉNDRE PENYORA.**

PENYORAT, DA. p. p. **Multado.** Multatus. || **EMPARAT.**

PEO. m. Jornaler que treballa en coses que no volen habilitat. **Peon.** Mercenarius, operarius, ii. || ant. Qui camina á peu. **Peon.** Pedes, itis. || Soldat de peu. **Peon, infante.** Pedes, itis, pedester, tris. || Pessa del joch de escachs, damas, etc. **Peon.** Latusculus, i.

PEON. m. *Peu* de vers llatt de una síl·laba llarga y tres breus. *Peon.* *Peon.*, is.

PEONAR. v. n. Viatjar á peu. *Andar á pié.* Ambulo, deambulo, as.

PEONIA. f. Planta de arrel composta de várias cabessas, y las camas cilíndricas de dos á tres peus de altay y rojencas; las fullas grans y compostas de altrás ovaladas de vert obscur, lluentas per sobre, y peludas per sota; las flors en la extremitat de las camas; són grans y de molts fullas de un hermos color carmesí: 'l fruyt de figura de una banya, y las flors y llavors s' usan molt en la farmacia. *Peonia.* *Peonia*, æ, glycysside, es.

PEPI. m. ant. COGOMERE.

PEPIDA. f. Malaltia que surt en la llengua de las gallinas; es un tumoret que no las deixa cantar. *Pepita.* *Pituita*, æ.

PER. prep. causal ó final. *Por.* *Propter*, per. || prep. Lo mateix que *ab*, com: *per* orde del metge. *Por* *Ex*, per. || S' usa pera expressar la paga ó recompensa, com: *per* sos serveys. *Por.* *Pro.* || S' anteposa al ablatiu agent quant se parla en passiva. *Por.* *Ab*, per. || *Ab* los noms de temps serveix pera determinar, com: *per* sant Joant, *per* Nadal. *Por.* *Ad*, in, per. || Denota la propietat, possessió ó exercici actual de alguna cosa, com: rébrer *per* muller. *Por.* *In*. || S' usa pera notar permissió ó estorb, com: no's feu *per* amolarse. *Por.* *Per*, ex. || Junt ab los noms de lloch determina 'l transit, com: passar *per* Saragossa. *Por.* *Per*. || S' usa pera denotar lo medi de executar alguna cosa, com: *per* ell ho he alcançat. *Por.* *Per*. || Denota 'l modo de executar alguna cosa, com: *per* forsa. *Por.* *Per*, ex. || S' usa pera denotar la barata ó venda. *Por.* *Pro.* || A favor, en defensa, com: *per* ell perdria la vida. *Por.* *Pro.* || En lloch de. *Por.* *en vez de.* *Pro.* || Sobre respecte de, en orde á. *Por.* *Pro*, in, quod. || Lo mateix que *sense*; com: assó está *per* pulir. *Por.* *Nondum*. || S' usa en lloch de la preposició *a* y dels verbs *portar* y *buscar*, com: anar *per* llenya. *Por.* *Ad*. || Junt ab l' infinitiu de alguns verbs, es lo mateix que *pera*, com: *per* evitar los dolors. *Por.* *para*. *Ut*, ne. || Junt ab l' infinitiu de alguns verbs, indica la acció futura de ells, com: está *per* arribar lo correu. *Por.* *Futurum*, est. || S' usa en las composicions de nom y verb, com: *perdurable*, *perdona*. || Lo mateix que *encara* ó *encara que*, com: *per* més docte que sia. *Por.* *Quamvis*, *quamquam*. || Lo mateix que *al*, com: *per* lo contrari. *Al*, *por*. *Contra*; é contrario. || S' usa pera denotar part, com: un *per* altre. *Uno por otro*. *Per.* || Lo mateix que *atenent*, considerant las circumstancies, com: *per* un romá era ell molt docte. *Por.* *Ut*. || Lo mateix que *en*, com: *per* lo mateix temps. *En*. *In*. || Lo mateix que com: v. g. *per* tal sia punit. *Como*. *Ut*.

PER AVANT. m. adv. En lo temps venider. *En adelante*. *In posterum*.

PER AIXÓ. m. adv. Explica la causa ó motiu. *Por*

eso. *Propterea*. || Expressa la poca consideració ó apreci que's mereix alguna cosa per fàcil é inútil, com: *per* aixó qualsevol es bo. *Para eso*. *Ad hoc*.

PER AHOIT SE VULLA. m. *Por donde quiera*. *Quaunque*.

PER LO QUE. m. adv. Expressa 'l motiu en forsa del qual se fá ó s' determina alguna cosa. *Por lo que*, *por lo cual*. *Quare*, *quapropter*. || Usat pera expressar lo que déu practicarse per algun fi. *Para lo que*. *Ad quod*.

PER MÉS QUE PER MOLT QUE. m. adv. *Por mas que*, *por mucho que*. *Quamvis*; etsi *maximè*.

PER SI Ó PER NÓ. m. adv. *Por si ó por nó*. *In omni eventu*.

PER SO. m. adv. m. *Con objeto*. *Ad*, *ut*, *quod*. || *Por eso*. *Idcirco*, *ideo*.

PER SO COM. m. adv. ant. *Porque*. *Quia*.

PER SO QUE. m. adv. *PERQUE*

PEP. Contracció de JOSEP.

PERA. prep. Denota 'l dret de possessió ó adquisició de algú, *PERA* *mi*, *PERA* *tú*. *Por mí*, etc. *Mi* *hi*, *tibi*. || En orde ó á fi. *Para*. *Ad*, *ut*. || Envers ó denotant lo temps, com: *PERA* la tardor. *Para*. *Ad*, *ut*. || Envers ó denotant lo lloch, com: ves *PERA* ponent. *Para*. *Ad*, in. || Lo mateix que *ab*, com: es un ingrát *PERA* ó *ab* Déu. *Para*, *con*. *In*, *erga*. || S' usa determinant alguna espècie entre altrás ó atribuintla á subjecte determinant, com: Pere es bó *PERA* soldat. *Para*. *Ad*. || Lo mateix que *a*. *A*. || Significa 'l respecte ó relació de una cosa ab altra: v. g. poch l' alaban *PERA* lo que mereix. *Para*. *Pro*. || *PER.* || Junt ab alguns noms supleix lo verb comprar, com: donar *PERA* carn. *Para*. *Ut*. || Serveix pera comparar una cosa ab altra, com: ¿quí són vos *PERA* *mi*? *Para*, *con*. *Ergà*, *respectu*. || f. Lo fruyt de la perera, més ó ménos rodó, comestible; conté unas llavors ovaladas, xatas y negras. *Pera*. *Fyrum*, i. || Masclet, floquet de pel que's deixa créixer en la barba. *Pera*. *Barba* *pars menti apicem tegens*. || ant. *PEDRA*.

PERA QUE. m. adv. *Para que*. *Ut*.

PERA BERGAMOTA. Espècie de pera molt sucosa, dita així per haverse portat de Bergamo en Llombaridia. *Bergamota*, *pera bergamota*. *Pirum bergaminum*.

PERA BORDA. *PERELLÓ*.

PERA CAMOSINA Ó CAMOSA. Espècie de pera que té las propietats semblants á la poma camosa. *Camussa*. *Bæticum malum*.

PERA SERMENYA Y CERMENYA. Espècie de pera petita, aromática, sabrosa, y primerenca. *Pera cermeña*. *Pyrum odoriferum*.

PERA COLORADA. *Pera colorada*. *Venerium*, *coloratum pyrum*.

PERA DEL COLL GROS. *Pera del cuello grande*. *Ampullaceum pyrum*.

PERA ISTIÀ. Espècie de pera molt grosa. *Mammotum*, *boncretina*.

PERA DE COLOR DE OBRA DE TERRA. *Pera de color de barro cocido.* Signinum testaceum pyrum.

PERA DE LA CUA MOLT LLARGA. *Pera de la cola larga.* Dolabellianum pyrum.

PERA DE OLORE DE ANET. *Pera de olor de eneldo.* Pyrum anethinum.

PERA LLARGA. *Pera larga.* Cucurbitinum pyrum.

PERA LLARGA DE MOLT SUCH. *Pera larga y jugosa.* Pirum falernum.

PERA MOSCATELLA, MOSCATELLANA Y MOSQUEROLA. *Moscaruela, pera moscatel.* Pirum apianum, odorarium, moschatum.

PERA PRIMERENCA. *Pera temprana.* Pirum præcox.

PERA QUE TÉ DUNCIAS COM SI FOSSEN PEDRAS. *Pera dura como una piedra.* Lapidosum pyrum.

PERA REAL. *Pera real.* Pirum regium.

PERA RODONA. *Pera redonda.* Pirum pompejanum, mamossium.

PERA TARDANA. PERELLÓ.

PERA TARDANA QUE'S GUARDA. *Peruétano de reserva.* Pirum amerinum.

CONFITURA DE PERAS. La confitura que's fá de la pera rallada. *Perada.* Salgama ex piro fricato et saccharo condita.

DONAR PER PERAS Ó PA Y PERAS. fr. fam. Amenassa castigar ó maltractar á algú. *Dar á alguno dos con que beba y tres con que coma; dar para peras.* Castigo, as.

FÉR DONAR LAS PERAS Á QUARTO. fr. Obligar á algú á executar ó concedir lo que no volia. *Poner las peras á quarto ó á ocho.* Rationes ab aliquo exigere.

LA PERA Y LA DONA LA QUE CALLA ES BONA. ref. Recomana 'l silenci á las donas. *La pera y la doncella la que calla es buena; ó la mujer y la pera la que calla es buena.* Mulierem ornat silentium.

POSAR LAS PERAS Á QUATRE. fr. met. FÉR DONAR LAS PERAS Á QUARTO.

PERA, PRÉSSECH Y MALÓ VOLEN LO VI FALLÓ. ref. LO ARRÓS, PRIX Y PEBROT, etc.

QUI DIU MAL DE LA PERA, AQUEIX LA VÓL. ref. QUI DIU MAL DEL ASE, etc.

PERASÓ Y PERADASÓ. m. adv. *Por eso.* Quamobrem, quapropter.

PERAL. m. ant. PERERA. || *Para él.* Illi.

PERALLÓ. m. PERELLÓ.

PERALLONER. m. PERERA BORDA.

PERAMOR. m. adv. *Por causa.* Ob, propter.

PERASSA. f. aum. *Peraza.* Pirum insertum.

PERAVENTURA. m. adv. *PER VENTURA.*

PERAYRE. m. PARAYRE.

PERAYRERIA. f. PARAYRERIA.

PERBULLIR. v. a. Cóurer alguna cosa en lo foch no més que ab aygua. *Cocer.* Coquo, is.

PERBULLIT, DA. p. p. *Cocido.* Coctus.

PERCÁS. m. adv. Lo mateix que PER CAS Ó PER ACÁS. *Por acaso.* Fortè. || ant. ROBO, BOTÍ, DESPULLAS.

PERCASSAR. v. a. ALCANSAR, CONSEGUIR, BUSCAR. || ROBAR, PILLAR, SAQUEJAR. || v. a. ant. IMAGINAR. || OCASIONAR. || FÉR MAL.

PERCASSERIAS. f. pl. DESPULLAS, ROMATOS.

PERCEBIR. v. a. Rébrer, recullir, entregare en alguna cosa. *Percibir.* Percipio, accipio, is. || Entèndrer, compèndrer, conèixer. *Percibir.* Percipio, cognosco, is. || Sentir, rébrer per algun senti las espècies ó impressions del objecte. *Percibir.* Percipio, is.

PERCEBIT, DA. p. p. *Percibido.* Perceptus. || adj. PREPARAT, AMANIT.

PERCÉBRER. v. a. ant. PERCEBIR.

PERCEBUT, DA. p. p. ant. PERCEBIT.

PERCEPCIÓ. f. Intel·ligència, l' acte de percebre. *Perception.* Perceptio, nis.

PERCEPTIBLE. adj. Lo que's pót compèndrer ó percebir. *Perceptible.* Comprehensibilis.

PERCEPTIU, VA. adj. Lo que té virtut de percebir. *Perceptivo.* Percipiendi vi præditus.

PERCH. m. COCI.

PERCIBO. m. La acció y efecte de percibir ó rébrer. *Percibo.* Acceptio, perceptio, nis.

PERCUCIENT. adj. Lo que fereix. *Percucient.* Percutiens.

PERCUSSIÓ. f. La acció y efecte del encontre violent de una cosa ab altra. *Percussion.* Percussio, nis.

PERCUSSOR, A. m. y f. Qui fereix. *Percussor.* Percussor, is.

PERDEDOR, A. m. y f. Qui pert ó pateix alguna pèrdua. *Perdedor.* Amittens, is.

PÉRDER. v. a. ant. PÉDRER.

PERDÍCIA. f. ant. y

PERDICIÓN. f. La acció y efecte de pérdrer ó pérdrerse. *Perdicion.* Perditio, nis. || Ruina, dany grave temporal ó espiritual. *Perdicion.* Exitium, ii, perniciës, ei. || La passió desenfrenada de amor. *Perdicion.* Amoris æstus. || Per antonomàsia, la condemnació eterna. *Perdicion.* Æterna damnatio. || La causa ó subjecte que ocasiona algun dany. *Perdicion.* Damni occasio.

PERDIGIONALMENT. adv. m. MISERABLEMENT.

PERDIGANA Ó PERDIGANYA. f. Perdiu novella. *Perdigon y perdigana.* p. Ar. *Perdix pullus.*

PERDIGAR. v. a. ENSAJORNAR.

PERDIGAYNETA. f. d. *Perdigonico, illo, ito.* *Perdix pullus junior.*

PERDIGÓ. m. Cada un dels grans de plom que en la munició menuda serveix pera carregar las escopetas. *Perdigon.* Plumbeus globus. || ant. PERDIGUER.

TENIR UN PERDIGÓ Á LA ALA Ó EN LA ALA. fr. met. Tenir un principi de borratxera. *Tener unos pelillos.* Semiebrum esse.

TIRAR PERDIGONS. fr. met. Salpicar ab gotas de saliva al subjecte ab qui's parla. *Tirar perdigones.* In loquendo salivæ guttulis audientem aspergere.

PERDIGOT. m. La perdiu mascle que serveix de reclam. *Perdigon.* *Perdix mas alliciens.*

ROSE COM UN PERDIGOT. loc. Molt encés de cara. *Díjame de taberna.* Rubido vultu ebrum referens.

PERDIGUER, A. adj. S' aplica al animal que cansa perdins. *Perdiguero.* *Perdicum auceps.*

PERDIGUERA. f. PÉRDUA. || HERBA DE LAS SET SANGRIAS.

PERDIMENT. m. ant. PERDICIÓN, PÉRDUA.

PERDÍCIA Y PERDITIÓ. f. ant. PERDICIÓN.

PERDIU. f. Aucell que's cria en gran número en totes las provincias de Espanya, de bech, camas y pens encarnats, tot lo cos clapat de roig, negre y blanch, ménos lo pit que es cendrós ab una faixa circular de color negre: vola poch y sèns elevarse; 's manté de llavors, y té la carn molt substanciosa, sana y agradable. *Perdiz.* *Perdix,* is. || **FREIXURA.**

PERDIU BLANC. Espècie de perdiu que's diferencia en sér de color cendrós ab la cua blanca y las alas negras, las camas y potas cendrosas, cubiertas de plumas. *Perdiz blanca.* *Lagopus perdix.*

PERDIU DEL COLL BLANCH. ter. **FREIXURA.**

CANTAR LA PERDIU. fr. *Cuechhear.* Carabo, as.

PERDIUHETA. f. *Perdiganya.* *Perdigon.* *Ju-*

ven perdix.

PERDÓ. m. Remissió del deute, injúria, pena ó altra cosa. *Perdon.* Venia, æ. || Indulgència, remissió de culpa, falta ó pecat. *Perdon.* Venia, indulgentia. æ.

PERDÓ GENERAL. AMNISTIA.

AB PERDÓ. m. adv. Ab llicència. *Con perdon.* Venia.

PARLANT AB PERDÓ. fr. *Hablando con perdon; con perdon de los oyentes.* Honos sit auribus.

PERDONABLE. adj. Lo que es digne de perdó. *Perdonable.* Ignoscibilis, venialis; venia dignus.

PERDONADOR, A. m. y f. Qui perdona y remete. *Perdonador.* Remissor, is.

PERDONAMENT. m. ant. y

PERDONANSA. f. ant. PERDÓ.

FÉR PERDONANSA. fr. Concedir lo perdó. *Conceder perdon; perdonar.* Veniam dare.

PERDONAR. v. a. Remètrer, condonar lo deute, injúria ó altra cosa. *Perdonar.* Dono, condono, as. || Deixar de compèndrer á algú en lo que's deu executar; no obligarlo á cumplirho. *Perdonar.* Excipio, remitto, is. || Omètrer, refusar, estalviar, excusarse de fèr alguna cosa, com: no PERDONAR diligència, gastos, etc. *Perdonarse.* Omitto, is.

COM NOSALTRES PERDONAM. exp. Denota que ningú 's deu distingir dels demès. *Como nosotros perdonamos; todos somos hijos de Adan.* Omnes æquales sumus.

NO LA PERDONA; NO LA PERDONA Á NINGÚ, Ó Á SÓN PARE. loc. Expressa que algú diu librement són sentit, ó mira són profit sèns atenció á ningú. *No se ahorra con nadie; no se ahorra con su padre; no se ahorra con nadie ni con su padre.* Nulli parcit.

PERDONAUME AQUESTA, QUE DENÁ US NE FARÉ UNA

DE MÉS CRESPA. ref. pera significar que aquell que'ns demana perdó de algun agravi, 'l coneixem en disposició de no esmenarse. *Un agravio consentido, otro venido.* Supè offensa recens offensæ accedit inultæ.

PERDONE. exp. S' usa pera despedir als pobres á qui no's fa caritat. *perdone.* Parce. || S' usa pera demanar llicència de dir ó fèr alguna cosa ó de excusarse de forla, en que's podria tenir reparo si no's demanava permís. *Perdone.* Sine quæso.

PERDONAT, DA. p. p. *Perdonado.* Parsus, ignotus, condonatus.

PÉRDRE. v. a. Deixar de tenir alguna cosa que's possehia. *Perder.* Perdo, amitto, is. || Carèixer de algun subjecte ab qui ántes se tenia tracte, amistat, etc. ó de sas convenièncias, utilitat, etc. com: PÉRDRE un amic, sos bons concells, etc. *Perder.* Perdo, is. || No trohar alguna cosa que's tenia ó que estava á la vista. *Perder.* Amitto, is. || Ocasionar dany, ruina espiritual ó temporal. *Perder.* Perdo, is; damnum inferre. || Sentir algun dany ó detriment, ó no experimentar la utilitat ó conveniència que podia esperar-se. *Perder.* Damnum experiri. || Faltar, deixar de tenir alguna cosa alguna part integral ó accidental ó alguna circumstància que ántes tenia, com: PÉRDRE un bras, lo color. *Perder.* Amitto, is. || Anar faltant lo color ó llustre que alguna cosa tenia. *Vaciar.* Colorem, nitorem evanescere. || Decàurer algú del concepte ó estimació en que era tingut, com: PÉRDRE molt ab són principal lo subaltern. *Perder.* Decido, is. || Apostar, com: ¿que vós PÉRDRE? *Perder.* In sortem exponere. || Faltar las cosas no materials, com: la habilitat, lo coneixement, al subjecte que 'ls tenia. *Perder.* Amitto, is. || Faltarli á algú l' us ó exercici de algun sentit ó potència, com: PÉRDRE la vista, la memòria. *Perder.* Amitto, is. || Guanyar l' enemich una plassa, batalla, etc. *Perder.* Superari, capi ab hoste urbem, classem, etc. || Destruhir, desperdiciar, fèr malbé. *Perder.* Dilapido, dissipo, as. || Ab alguns noms es faltar á la obligació de lo que signifiquen, ó fèr alguna cosa en contrari, com: PÉRDRE lo respecte, la cortesia, etc. *Perder.* Nudo, as, exuo, is.

PÉRDRE Á GRATIENT. fr. *Perder á sabiendas, adrede.* Sciens et volens amittere.

PÉRDRE DE SÓN DRET. fr. *Ceder de su derecho.* Jure suo decedere.

PÉRDRE LO FLOR. fr. Agafar espuma á la criatura per no poder rómprer lo plor. *Encanarse.* Stupéo, es.

PÉRDRE LA OCASTÓ. fr. Deixar passar lo temps favorable pera fèr ó alcansar alguna cosa. *Perder la ocasion ó el lance.* Tempus amittere.

PÉRDRE LAS MANS. fr. Pèrdre lo treball. *Perder las hechuras.* Manus pretium detrimentum fieri.

AHONT PERDÉRES LA CAPA, ALLÍ LA BUSCA. ref. Aconsella que no 's deu desanimar, quant hi ha alguna pérdua en lo caudal ó altre negoci pera no

prosequir buscant allí la fortuna. *Donde perdiste la capa, ahí la caía.* Ea, noli desistere.

À VEGADAS MÉS VAL PÉRDRE QUE GUANYAR. exp. *Tal vez el perder es ganar.* Præstat quandoque damnum, quam lucrum facere.

PÉR PÉRDRE À ALGÚ. fr. LLENSAR À PÉRDRE. 2.

PÉR PÉRDRE LA PACIÉNCIA. fr. Incomodar à algú. *Gastar, apurar la paciencia.* Alicujus patientiâ abuti.

PÉRDRESE. v. r. Esgarriarse, errar lo camí. *Perderse.* Aberro, as. || No trobar camí ó eixida en un bosch, laberinto, etc. *Perderse.* Omni via, aut ratione exeundi ab aliquo loco destitui. || met. Confondre'se, conturbarse. *Perderse.* Abstraho, is. || met. Entregarse als vicis. *Perderse.* A se vera morum disciplina desciscere. || Fugir ó esbarrarse de la memòria alguna espècie. *Perderse, y quedarse* s' aplica regularment als predicadors. Memoria labi; ó memoria excidere. || No percibirse alguna cosa pel sentit de que es objecte. *Perderse.* Fugio, is. || Espatllarse, malmétrer'se del tot. *Perderse.* Vitiari, corrumpi. || náut. Naufragar, anarsen á fons. *Perderse, irse á pique.* Naufragium facere. || No aprofitar alguna cosa que podia sér útil, ferne mal us. *Perderse.* Deperdi. || Deixar ab lo temps de tenir us ó estimació las cosas. *Perderse.* Aboleri. || Malmétrer'se, pudrir'se. *Gastarse, pudrir'se.* Corrumpi. || Ocultarse las ayguas sota terra. *Perderse.* Abscondo, is. || Posarse á perill de la vida ó de sufrir un greu dany. *Perderse.* Capitis aut famæ periculum subire. || Amar molt ó ab cega afició alguna cosa, morir'se per ella. *Perderse, perecer'se.* Amare, deperire. || Patir algun gran dany ó ruina espiritual ó corporal. *Perderse.* Jacturam facere.

PÉRDRESE PER ALGÚ ALGUNA COSA. fr. No verificarse per deixar de cumplir lo que devia ó li tocava. *Quedar por uno ó quebrar por alguno.* Officio deesse; per aliquem stare.

PÉRDUA. f. Dany, detriment, rinya, destrucció, perjudici. *Pérdida.* Jactura, æ. || L' acte y efecte de pérdrer. *Pérdida.* Amissio, perditio, nis. || La cosa perduda. *Pérdida.* Amissa res.

ANAR À PÉRDUES Y À GANÁNCIAS. fr. Exposar alguna quantitat tenint part en lo dany ó utilitat que resulte. *Ir, estar á pérdidas y á ganancias.* Dubiam in contractuum societatibus aleam subire.

PERDUDAMENT. adv. m. Ab excés, abandon; inconsideradament. *Perdidamente.* Perditè.

PERDUDESA. f. DEIXAMENT, PERESA.

PERDUDÍSSIM, A. adj. sup. *Perdidísimo.* Perditissimus.

PERDULARI. m. Descuydat en lo tocant á sos interessos ó persona. *Perdulario.* Sua non curans.

SÉA UN PERDULARI. fr. Explica la massa franquesa ó lliberalitat de algú. *Ser un perdido.* Prodigum esse.

PERDURABLE. adj. De molta dura. *Perdurable.* Dinturnus. || Perpétuo, que dura sempre. *Perdurable.* Eternus, perpetuus.

PERDURABLEMENT. adv. m. Eternament. *Perdurablement.* Perenniter.

PERDURAR. v. a. PERPETUAR.

PERDUT, DA. adj. PERDULARI. || Vagarro, qui no s' aplica al treball. *Pan perdido.* Otiosus, maleferialus. || Lo que no porta destino determinat, com: bala PERDUDA. *Perdido.* Vagus. || p. p. *Perdido.* Perdituo.

ESTICH PERDUT. loc. *Estoy perdido.* Perii; actum est de me.

LO PERDUT, PERDUT. loc. A lo hecho no hay remedio. Conclamatum est.

PERDUT PER PERDUT. exp. Fér una proba arriçada en una cosa que no s' hi troba remey. *A jura perdido, cabe le digo.* Extrema tentanda ubi desperata res est.

PERE. n. p. de home. *Pedro.* Petrus, i. || f. ant. PEDRA.

À QUI TRIA Y S' ENGANYA, SANT PERE L' ESCANT. ref. Denota que qui tria ó distribuix alguna cosa á la qual ell hi té dret, se queda ab la part millor. *Parte Nicolás para sí lo mas.* Præcipuam é dapila scindit sibi Ponticus offam.

PAGANT SANT PERE CANTA. ref. PAGANT AL DUTX, FAN ROBA.

CÁSAT, PERE, QUE MAL ANY T' ESPERA. ref. que ensenya quant graves són los cuydados del matrimoni. *Molinillo, casado te veas que así rabeas.* Fr. natur mulier, libra vincia, viro.

TANT BO ES PERE COM BERENGUERRE Ó COM QUI VA DARRERA. ref. Denota que hi ha igual molins de desconfiar de un y altre de dos. *Tan bueno es Peré como su compañero.* Talis est hera qualis pedis qua.

TANT LI DONARÁS À PERE QUE LI HAURÁS DE AN DARRERE. fr. Ensenya que no debem donar tant després nos fassa falta. *Tanto darás que pobre quedarás; da, ten, y hard's bien.* Largiciones prudente regat.

PERÉ. m. ler. VENTRELL.

PEREGRÍ, NA. m. y f. Qui viatja en terres extranyas, lluny de sa pàtria. *Peregrino.* Peregrinus, i. || adj. met. Raro, particular, pocas vegadas vist. *Peregrino.* Peregrinus. || Qui per devoció va á visitar algun santuari ab esclavina y bordó. *Peregrino.* Peregrinus, i. || n. p. de home. *Peregrin.* Peregrinus, i. || ant. PASSATJER.

PEREGRINACIÓ. f. La acció de peregrinar. *Peregrinacion, peregrinaje.* Peregrinatio, nis. || Viatje á algun santuari per devoció ó per vol. *Peregrinacion, romeria, romeraje, peregrinaje.* Fin aut voliva peregrinatio.

PEREGRINAMENT. adv. m. Primorosament. *Peregrinamente.* Peregrinè.

PEREGRINANT. p. a. *Peregrinante.* Peregrinus.

PEREGRINAR. v. n. Viatjar per terres extranyas. *Peregrinar.* Peregrinor, aris; exterar regiones lustrare. || Fér romeria á algun santuari.

Peregrinar. Longinquum iter in locum pium suscipere. || met. Estar en aquesta vida en que's camina à la pàtria celestial. *Peregrinar.* Peregrinor, aris.

PEREGRINATGE. m. ant. PEREGRINACIÓ.

PERÈIXER. v. n. Acabar, deixar de sér. *Perecer.* Pereo, is. || Perterir, patir. *Perecer.* Pereo, is, patior, eris.

PERELLÓ. m. Porció de sanch glassada comunent en las extremitats del cos. *Sabañon, y espolon ó friera* lo que naix en lo taló. Pernio, nis, perniunculus, i. || Fruyt del perelloner. *Peruétano.* Pirastrifructus.

PERELLONER. m. ant. PERESA BORDA.

PEREMPTÓRI. A. adj. Terminant, precls. *Perentorio.* Peremptorius. || Lo últim que's concedeix ó determina en qualsevol línea. *Perentorio.* Peremptorius.

PEREMPTORIAMENT. adv. m. Ab terme peremptori. *Perentoriamente, precisamente.* Peremptoriè.

PERENNAL. adj. ant. PERENNE.

PERENNALMENT. adv. m. Continuament, sens intermissió. *Perennalmente, perennemente.* Perenniter, perennè.

PERENNE. adj. Continu, incessant. *Perene, perennal, perenne.* Perennis. || adj. bot. Lo que viu més de dos anys, com la farigola, etc. *Perenne.* Perennis. || pl. Nom que's dóna à las fullas que permaneixen en lo vegetal més de un any. *Perenes, persistentes, siempre verdes.* Perennes.

PERENNITAT. f. Perpetuitat, continuació incessable. *Perennidad.* Perennitas, atis.

PEREÓS, A. adj. PERESÓS.

PEREQUACIÓ. f. IGUALAMENT.

PEREQUACIÓ INTERNACIONAL. Igualdat ó llibertat absoluta de comers entre las nacions que volen los libre-cambistas. *Perecuacion internacional.* Perequatio internationalis.

PERER. m. y

PERERA. f. Arbre alt, ben poblat de fullas de un vert clar, y de fusta blanca de fibra fina y molt útil pera obras de escultura y adorno. *Peral.* Pirus communis.

PERERA BERGAMOTA. Espécie de perera dita aixís per haverse portat de Bérgam en Llombardia. *Bergamoto, bergamote.* Pirus uleona.

PERERA BORDA. Espécie de perera més petita que las altrás. Són fruyt es entre ovalat y cónich, y aspríssim. *Peruétano, guadapero, peral silvestre, piruétano.* Pirastrum, tri.

PERERA CERMEÑA. Espécie de perera de fullas de figura de cor peludas del revés, lo fruyt pelut molt aromàtic y gustós, y madúra als últims de la primavera. *Cermeño.* Pirus præcox.

PERERAL Y PERERAR. m. Lloch de pereras. *Peralera.* Locus piris consitus.

PERERÓS, A. adj. PERESÓS.

PERESA. m. Negligència, tedi, descuyt en fér

las cosas á que están obligats: es un dels pecats capitals. *Pereza.* Desidia, pigritia, æ. || Dificultat de aixecarse del llit. *Pereza.* Pigritia, æ, membra levandi desidia. || Mandraria, fluixedat en fér las cosas. *Pereza, desidia, galbana.* Segnities, ei, ignavia, æ.

PERESA ES MARE DE LA POBRESA. ref. que ensenya que 'l treball y diligència de las convenièncias se perden y mal-logran ab la peresa y ociositat. *Hombre sentado, ni capuz tendido ni camison curado.* Non venit in molli vivida fama toro.

PERESA VOLS SOPAS? sí. FESTEJEN. NON VULL. ref. ab que's repren al qui per descuyt ó negligència deixa ó pert alló que li convè. *Pereza quieres sopas? Maestro Juan, quereis beber? antes me hareis placer. Dad acd un maravedis; muchas gracias que ya bebi.* Itanè desidiósè jaces?

NO PÉRDRESE PER PERESA. met. Denota que en alguna cosa s' han fet totes las diligèncias possibles. *No quedar por corta ni por mal echada.* Nihil intentatum relinquere; nullum deesse conatum.

TENIR PERESA. fr. Diferir, retardar alguna cosa per fluixedat, negligència ó inacció. *Perecear, emperezar.* Cunctor, aris.

PERESCU, DA. p. p. ant. *Perecido.* Perditus.

PERESÓS, A. adj. Qui té peresa. *Perezoso, desidioso, ahobachonado, pigro, flojo, culoso.* Seguis, piger, ignavus. || Mandra, tardá, pesat en lo moviment ó acció. *Perezoso.* Dormitans.

LO PERESÓS TOT TEMPS ES MENESTERÓS; Y MAY LO PERESÓS TINDRÀ PA NI VI PERA DEMÀ. ref. Denota que la peresa es causa de la necessitat en moltes personas. *El perezoso siempre es menesteroso.* Quisquis tardus agit, vitam traducit egentem.

PERESOSAMENT. adv. m. Ab lentitut, tardansa, fluixedat ó peresa. *Perezosamente.* Ignavè, pigrè.

PERETA. f. d. *Perilla.* Pirula, æ. || Borla en figura de pera que's posava en los mocadors. *Perilla.* Ornatus piri formam referens. || MASCLÉT.

PERFECCIÓ. f. Grau de bondat á que pót arribar una cosa en sa línea. *Perfeccion.* Perfectio, nis. || Complement. *Complemento, perfeccion.* Summa æ. || Gràcia, hermosura, prenda especial de alguna persona. *Perfeccion.* Perfectio, nis, dos, tis. || Acabament, conclusió de alguna cosa. *Perfeccion.* Perfectio, nis. || Virtut en sumo grau. *Perfeccion.* Perfecta, cumulata virtus.

À LA PERFECCIÓ. m. adv. PERFECTAMENT.

PERFECCIONAR. v. a. Acabar, conclóurer enterament alguna obra. *Perfeccionar.* Maturo, as.

PERFECCIONAT, DA. p. p. *Perfeccionado.* Exactus.

PERFECTAMENT. adv. m. Moltíssim bé, cumplidament. *Perfectamente.* Perfectè.

PERFECTÍSSIM, A. adj. sup. *Perfectissimo.* Perfectissimus.

PERFECTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Perfectissimamente.* Perfectissimè.

PERFECTIU, VA. adj. Lo que dona ó pòt donar perfeió. *Perfectivo*. Perficiendi vi präditus.

PERFER. Temps sincopat de preferir. *Preferere*. Præfert.

PERFERIR. v. a. Brindar, oferir alguna cosa. *Ofrecer*. Offero, ers. || v. r. Oferirse á fer alguna cosa. *Ofrecerse*. Sese ultrò offerre.

PERFERIT, DA, Y PERFERT, A. p. p. *Ofrecido*. Oblatus.

PERFERTA. f. Oferta, promesa. *Ofrecimiento*, *envite*. Officiosa oblatio.

MOLTAS PERFERTAS Y POCAS OFERTAS. ref. Moteja al qui promet molt y es curt en cumplir lo que ha promès. *Manda potro, y da pocas*. Alybantis hospitibus munera; multa promittit, sed nihil præstat.

PÉNDRE LA PERFERTA. fr. Admètrer lo que's dona ú ofereix. *Acceptar el envite*. Accipio, is.

PERFET, A. adj. Acabat, cumplert en sa línea. *Perfecto*. Absolutus, maturatus, emussitatus. || Qui té l'alt grau de virtut cristiana. *Perfecto*. Perfectus. || Hermós, pulit, ben format. *Perfecto*. Pulcherrimus; egregia forma pollens. || Molt hábil ó destre en alguna facultat ó art. *Perfecto*. Eximius, graphicus. || Lo que té 'l major grau de excel·lència ó bondat en sa línea. *Perfecto*. Eximius, præstans. || gram. S'aplica als temps que defineixen y perfectament signifiquen l'estat absolut de las cosas. *Perfecto*. Perfectum tempus.

PERFETAMENT. adv. m. PERFECTAMENT.

PERFEYT, A. adj. ant. PERFET.

PERFICIONAR. v. a. PERFECCIONAR.

PERFICIONAT, DA. p. p. PERFECCIONAT.

PERFIDIA. f. Desllealtat, trahició, infidelitat. *Perfidia*. Perfidia, æ, infidelitas, atis. || PORFIA.

LA PERFIDIA MATA LA CASSA. ref. Ensenya que pera lograr las cosas difíciles se necessita constància. *Porfia mata la caza, porfia mata venado*, y anyadeixen: *que no ballestero osado*. Assidua stilla saxum excabat.

PERFIDIAJAR Ó PERFIDIEJAR. v. n. PORFIAR.

PERFIDIANT. adv. m. Ab perfidia. *Porfiadamente*. Certatim, instantèr.

PERFIDIAR. v. n. PORFIAR.

PERFIDIÓS, A. adj. Terch, tossut, pertinàs, obstinat. *Porfiado*. Obfirmatus, refractarius. || En lo bo. CONSTANT. || En lo mal. OBSTINAT, PERTINÁS.

PERFIDIOSAMENT. adj. m. Obstinadament, ab calor y tenacitat. *Porfiadamente*. Constanter, perfractè.

PERFIDIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Porfiadísimo*. Valdè pervicax.

PERFIDIOSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Porfiadíssimamente*. Obstinatissimè, pervicacissimè.

PÉRFIDO, A. adj. Deslleal, infiel ó traïdor. *Pérfido*. Perfidus.

PERFIL. m. pint. Lo últim de la figura que's compren ab un fil imaginari dins del qual se conté tot lo demès. *Perfil*, *perfiladura*. Extrema figura,

imaginis linea. || Contorn. *Perfil*. Ambitus, circuitus, us. || Lo rasgo ab que rematan las lletres. *Perfil*. Litterarum apex. || arq. La delineació de la superfície de qualsevol cos segons sa latitut y alsària. *Perfil*. Orthographia, æ. || RIBET. || Lo contorn ó figura del cos posat enterament de costat. *Perfil*. Obliqua corporis positio. || pint. La delineació de las parts la figura contingudas en lo contorn. *Di-torno*. Interior delineatio.

PERFIL OBLICH. Lo que s'erigeix sobre plans inclinats ó 's termina en lo mateix, com succeheix en las escalas. *Perfil oblicuo*. Obliqua sciographia.

PERFIL RECTE. arq. Lo que s'erigeix sobre plans horizontals, y 's termina en ells formant ànguls rectes. *Perfil recto*. Orthographia, æ.

MITJ PERFIL. pint. La postura del cos que no està enterament de costat. *Medio perfil*. Semiobliqua corporis positio.

PERFILAMENT. m. La acció de perfilar. *Perfiladura*. Delineatio, nis.

PERFILAR. v. a. Delinear una figura, donar lo perfil. *Perflar*. Rem perpolire, lineare, delineare. || Dibuixar una apuntació ó una petita idea de alguna cosa. *Rasguñar, rescuñar, esquiciar, recortar*. Lineamenta definire.

PERFILAT, DA. p. p. *Perfilado*. Delineatus. || adj. Se diu del nas perfet y ben format, per anar en proporcionada disminució, y també de la cara aprimada y llarga en proporció. *Perfilado*. Venustus, aptè eformatus.

PERFUM. m. Aroma, matèria odorífera que posada al foch llansa un olor fragant, *Perfume*. *sahumadura*. Unguentum, suffimentum, i. || L'olor y fum que llansen. *Perfume, sahumario, sahumo*. Suffimentum, i, suffitus, us. || met. Qualsevol matèria que llansa algun olor bo ó mal, y 'l mateix olor. *Perfume*. Suffimentum, i.

PERFUMADOR, A. m. y f. Qui perfuma. *Sahumador, perfumador*. Suffitor, is. || ant. Qui fa ó ven perfums. *Perfumador, sahumador, perfumero, perfumista*. Pigmentorum artifex, venditor. || Vas en que's posan al foch los perfums. *Perfumador*. Suffimentorum vas.

PERFUMAMENT. m. La acció y efecte de perfumar. *Sahumadura, sahumaria*. Suffitio, nis.

PERFUMAR. v. a. Comunicar bons olors ab perfums. *Perfumar, sahumar*. Suffio, is, suffumeto, as. || met. Despedir, escampar qualsevol olor bo ó mal. *Perfumar*. Odorem diffundere.

PERFUMAT, DA. p. p. *Perfumado, sahumado*. Suffitus, odoratus.

PERFUMERIA. f. La casa ó botiga abont se fan ó venen perfums. *Perfumeria*. Suffimentorum officina, taberna.

PERFUNCTORI, A. adj. Leve, que fa poca impressió en l'ànimo. *Perfunctorio*. Perfunctorius, defunctorius.

PERFUNCTORIAMENT. adv. m. De pas, ab lleugeresa, per alt. *Perfunctoriamente*. Perfunctoriè.

PERFUNT, DA. adj. BAIX, PROFUNDO, RECÓNDIT, ÚLTIM.

PERGAMÍ. m. La pell del moltó, la qual, tre-ta la llana y adobada, serveix pera escriurer, cu-brir llibres, etc. *Pergamino*. Membrana, æ.

PERGAMINER. m. Qui treballa ó tracta en pergamins. *Pergaminero*. Membranorum opifex, venditor.

PERGIRAR. v. a. Tornar á girar alguna cosa ó mudarla de lloch. *Revoluer, traquear*. Revol-vo, is.

PERGIRAT, DA. p. p. *Revuelto*. Revolutus.

PERHOM. m. L'expert que's posa pera ava-luar y medir las terras. *Agrimensor, apearor, apre-ciador, tasador*. Decempedorator, agrimensor, is. || *Sinopa*. Por mi. Mibi.

PERHORRESCÈNCIA. f. HONOR, ESGARRIFA-MENT.

PERHORRESCENT. adj. ant. HONORÓS.

PERHORRÈSCER. v. a. ant. HONORISAR, ES-GARRIFAR.

PERIAMBO. m. Peu de vers llatí que consta de un troqueu y un tribaquí. *Periambo*. Periam-bus, i.

PERIATGE. m. Dret pertanyent á la Real Jun-ta de comers del principat de Catalunya, y consis-teix en la exacció del 2 $\frac{1}{2}$, per cent sobre 'l valor de tots los fruits, gèneros y efectes que s' intro-duceixen per mar ó per terra en Catalunya, tant del regne, América é islas adjacents, com del es-tranger, ménos en los declarats llibres en la Ins-trucció de 1829. *Periaje*. Vectigal sic dictum.

PERICARDI. m. anat. Bossa membranosa que cobre 'l cor. *Pericardio*. Pericardium, ii, cordis capsula.

PERICARPI. m. bot. Es la part exterior del fruit que tanca y protegeix las llavors que trau quant maduran, ó lo que es lo mateix, tot lo que en lo fruit no es la llavor. Lo pericarpí's compon de tres parts sobreposadas més ó ménos visibles que es l'epericarpi ó pell del pericarpí, part membra-nosa que rodeja y cobre 'l fruit, lo sarcocarpi ó molsa del fruit, porció més ó ménos molsuda que està davall del epicarpi, y l'endocarpi ó pell inte-rior del fruit, que es la membrana de consistència vária, que forma las casetas. *Pericarpio*. Pericar-pium, ii.

PERICIA. f. Intel·ligència, pràctica, habilitat en alguna cosa. *Pericia*. Peritia, æ.

PERICIAL. adj. Lo que pertany als périls. *Pe-ricial*. Ad peritis pertinens.

PERICLITANT. p. a. Qui perilla. *El que peli-gra*. Periclitans, tis.

PERICLITAR. v. n. ant. PERILLAR.

PERICO. m. Papagall de unas vuyt polzadas de llarch, ab lo bec y las potes bermelles, la esque-na entre blava y groga y las alas blavas. *Perico*. Psittacus parvus.

PERICOT. m. En lo joch, lo caball de bastos;

perque val lo que qualsevol altra carta. *Pericon*. *Perico*. Charta lusoria indifferenter applicabilis.

PERICRÁNEO. m. anat. Membrana que cobre 'l cráneo. *Pericráneo*. Pericraueum, i.

PERICULOSAMENT. adv. m. ant. PERILLOSA-MENT.

PERIECHS. m. pl. geog. Los que viuen en punt diametralment oposats de un mateix paral·lelo de latitut, y de consegüent tenen á un temps las mateixas estacions, sent mitja nit pera nos, quant es mitj dia pera 'ls altres. *Periecos*. Perieci, orum.

PERIFÈRIA. f. Circunferència: 's diu comun-ment de la del círcul. *Periferia*. Peripheria, æ.

PERIFOLLOS. m. pl. Adornos vistosos que usen las donas. *Perifollos, muñequeria, gasteria, perejil*. Speciosi ornatus.

PERIFRASA. f. ant. PERIFRASIS.

PERIFRASAR Y PERIFRASEJAR. v. a. Usar de perifrasis. *Perifrascar*. Perifrasi, circum-locutione uti.

PERIFRASIS. f. ret. Circunloqui, rodeig de paraulas pera expressar lo que's podria dir més breu y precisament. *Perifrasi, perifrasis, circum-locucion*. Perifrasis, is.

PERIGALL. m. náut. Aparell ab que's manté suspensa alguna cosa, pera millor disposició al us á que està destinada. *Perigallo*. Sustentaculum, i.

PERIGEO. m. astron. Lo punt en que un pla-neta 's troba ab sa órbita més pròxima á la terra en contraposició del apogeo. *Perigeo*. Perigeum, ei, aixis infima.

PERIHELÍ. m. astron. Lo punt en que un pla-neta està més pròxim al sol. *Perihelio*. Perihel-ium, ii.

PERILL. m. Exposició ó contingència de algu-dany ó pèrdua. *Riesgo, peligro*. Periculum, i, dis-crimen, inis. || Contingència de no conseguirse ó de experimentar algun dany espiritual ó moral. *Peli-gro*. Periculum, i, discrimen, inis.

ANAR Ó CORRER PERILL. fr. Estar exposat. *Correr ó tener peligro*. In discrimine versari. || met. Sér molt contingent á que succehesca alguna cosa no favorable. *Correr peligro*. In lubrico esse.

Á PERILL Ó EN PERILL. m. adv. En contingència ó exposició. *Á pique, á riesgo, en balanza, en peligro*. In discrimen.

Á PERILL PROMPTE REMEY CUTTAT. ref. Ensenya que en las cosas perillosas s' ha de procehir ab deten-ció, y en las que demanen remey ab activitat. *Al peligro con tiempo, y al remedio con tiempo*. Carta-men non accipit excusationes.

DESPRECIAR LOS PERILLS. fr. Disposarse á resistir-los. *Arrostrar los peligros*. Pericula teniare.

EN GRAN PERILL. m. adv. En perill quasi inevita-ble. *En gran peligro*. In apertum discrimen.

ESTAR DE PERILL. fr. Se diu del que està molt ma-lalt. *Estar muy de peligro, estar en estremo peligro*. A periculo abesse.

PERISCISTOLE. m. med. Pausa entre dos polzadas ó l moviment de cístole ó de contracció, y 'l de diástole ó de dilatació. *Periscistole*. *Pericistoles*, is.

PERISOLOGIA. f. ret. Multitud de paraules superfluas. *Redundancia*, *perisologia*. *Sermo supervacaneus*.

PERISTAFILÍ. m. cir. Nom dels quatre muscles del gargamelló. *Peristafilino*. *Peristafilinus*, i.

PERISTÀLTICH, CA. adj. med. S' aplica al moviment de contracció ó compressió que fan los budells pera expel·lir los excrements. *Peristáltico*. *Peristalticus*.

PERISTIL. m. Edifici sostingut per dins ab columnas al entorn que formen una galeria. *Peristilo*. *Peristylum*, ii, *peristylum*, i.

PERÍSTOLE. f. anat. y med. Facultat compressiva de las fibras animals, y moviment peristáltich dels budells. *Peristole*. *Peristoles*, æ.

PERIT, DA. p. p. ant. *Perecido*. *Perditus*.

PÉRIT, A. adj. Sabi, docte, práctic, expert. *Perito*. *Peritus*.

PÉRITAMENT. adv. m. Ab perícia. *Doctamente*, *con pericia ó maestría*. *Peritè*.

PERITÍSSIM, A. adj. sup. *Peritissimo*. *Peritissimus*.

PERITONEAL. adj. Lo que té relació ab lo peritoneo. *Peritoneal*. *Peritonealis*.

PERITÓNEO. m. anat. Tela del ventre. *Peritoneo*. *Peritoneus*, ei.

PERJUDICADOR, A. m. y f. Qui perjudica. *Perjudicador*, *perjudicante*. *Præjudicans*.

PERJUDICAR. v. a. Danyar, causar perjudici. També s' usa com reciproch. *Perjudicar*, *damnificar*. *Præjudico*, *incommodo*, as, *noceo*, es.

PERJUDICAT, DA. p. p. *Perjudicado*. *Præjudicatus*.

PERJUDICI. m. Dany, pèrdua, detriment que's reb ó causa. *Perjuicio*. *Damnum*, *detrimentum*, i.

PERJUDICIAL. adj. Danyós, lo que causa perjudici. *Perjudicial*. *Malignus*, *incommodus*. || for. S' aplica á la acció ó excepció que ántes de tot se deu examinar. *Perjudicial*. *Præjudicialis*.

PERJUDICIALÍSSIM, A. adj. sup. *Perjudicialissimo*. *Valde noxius*.

PERJUDICIALMENT. m. adv. Ab perjudici. *Perjudicialmente*. *Damnose*.

PERJUI. m. ant. *PERJUDICI*.

PERJUR, A. adj. y

PERJURADOR. m. Qui jura fals ó trenca maliciosament lo jurament que ha fet. *Perjuro*, *perjurador*. *Perjurator*, is. || adj. Pertanyent á perjuri. *Perjuro*. *Perjurus*.

PERJURAR. v. n. Jurar fals, sér perjur. *Perjurar*, *jurar falso*. *Perjuro*, *pejero*, as. || Jurar molt ó per vici ó pera anyadir forsa al jurament. *Perjurar*. *Pejero*, as.

PERJURARSE. v. r. Faltar á la fe promesa en

lo jurament. *Perjurarse*. *Fidem jurejurando firmatam fallere*.

PERJURAT, DA. p. *Perjurado*. *Pejeraus*.

PERJURI. m. Jurament fals. *Perjurio*, *perjuro*. *Perjuriurum*, ii, *adjuratio*, nis.

PERJUY. m. ant. *PERJURI*.

PERLA. f. Concreció que's forma en lo interior de la closca de la mareperla; es de color blanch, brillant, gris, ab reflexos platejats de vários colors; serveix pera adorno. *Perla*. *Bacca*, *margarita*, *gemma*, æ. || Espécie de broma de matéria grossa que's forma en los ulls entre las túnics úvea y córnea. *Granizo*. *In oculis nubes instar macule*; *suffusio*, nis. || met. Cosa exquisida ó preciosa. *Perla*. *Margarita pretiosa*. || met. Ornament, esplendor, com: aquest jove es la PERLA del col·legi. *Lumbrera*, *esplendor*. *Splendor*, is, *lumen*, inis. || pl. poét. *DENTS*.

PERLA CANTELLUDA. La concreció de la mareperla que no es rodona. *Barrueco*. *Unio angularis*.

DE PERLAS. m. adv. *Perfectament*; molt al cas. *De perlas*. *Ad amussim*.

PEARLAR. v. n. ant. *PARLAR*.

PERLASIA. f. *PERLESIA*.

PERLÀTICH, CA. adj. ant. *PARALÍTICH*.

PERLESIA. f. Resolució, relaxació dels nirvis en que perden són vigor, moviment y sensació. *Perlesia*, *paralysis*. *Paralysis*, eos ó is.

PERLETA. f. d. *Perlezuela*, *perlica*, *illa*, *ita*. *Minor margarita*.

PERLLONGAR. v. a. náut. Anar navegant per una costa de llarch á llarch. *Perllongar*, *prolongar*. *In longum navigare*.

PERLLONGAR. v. a. ant. *Dilatar*. *Prolongar*. *Produco*, is.

PERLLONGAT, DA. p. p. ant. *Prolongado*. *Productus*.

PERMANÈIXER. v. n. *Perseverar*, *continuar*, *persistir*, *mantenirse en sa opinió*. *Permanecer*. *Permaneo*, es. || Quedarse, *detenirse*. *Permanecer*. *Sum*, es. || Estarse llarch temps. *Permanecer*. *Perideo*, es.

PERMANÈNCIA. f. Estabilitat, inmutabilitat, perseverància, constància, duració ferma. *Permanencia*, *permansio*. *Permansio*, nis.

PERMANENT. adj. Estable, inmutable, constant, lo que permanenceix. *Permanente*, *permaneciente*. *Firmus*, *fixus*.

PERMANESCUT, DA. p. p. *Permanecido*. *Permansus*.

PERMENOR. m. Reunió de circumstàncies menudas y particulars. *Pormenor*. *Minutarum qualitatum copia*.

PERMÉS, A. p. p. de permétrer. *Permítido*. *Permissus*. || Licit. *Permítido*. *Licitus*.

PERMETEDOR, A. m. y f. Qui permet ó consent. *Permitidor*, *permisor*, *Permissor*, is. || Qui sufreix, tolera, dissimula. *Permitidor*. *Permissor*, is.

PERMETIMENT. m. ant. *PERMIS*.

PERMETRE Y PERMÉTER. v. a. Sufrir ó tolerar alguna cosa, no oposarse á ella. *Permitir.* Permitto, is, patior, eris. || Donar lloch ó temps pera lo que's deu executar, y 's diu de cosas que no dependeixen del propi arbitri, com: ma edat no'm PERMET portar las arras. *Permitir.* Fero, ers, sino, is. || No impedir lo que's podria y deuria. *Permitir.* Permitto, is. || teol. Concórrer físicament á la operació de alguna cosa, encara que mala, sèns voluntat, amor ó desitj de ella, com: Deu PERMET lo pecat. *Permitir.* Permitto, is. || En las escuelas y en la oratória concedir alguna cosa com si fos verdadera, ó per no fèr al cas de la qüestió, ó per sa fàcil solució ó solta. *Permitir.* Permitto, is.

PERMIS. m. Llicència, consentiment, facultat. *Permiso.* Venia, copia, æ.

AB SÓN PERMIS. exp. que s' usa pera donar satisfacció, ó per cortesia de lo que's va á fèr. *Con su licencia ó permiso.* Pace tua.

DONAR PERMIS. fr. Donar lo consentiment ó llicència pera fèr alguna cosa. *Dar permiso, dar licencia.* Copiam præstare.

PÈNDER LO PERMIS. fr. Fèr alguna cosa sèns demanar la llicència ó facultat que's necessita ó que demana la urbanitat. *Tomarse la licencia.* Licentiam sibi sumere.

PERMISSIBLE. adj. Lo que's pòt permètrer. *Permissible, permitidero.* Permitti valens.

PERMISSIÓ. f. La acció de permètrer. *Permissio.* Permissio, nis. || **PERMIS.** || ret. concessió.

PERMISSIU, VA. adj. Lo que enclou permis. *Permisivo.* Rei faciendæ facultate, potestate instructus.

PERMISSIVAMENT. adv. Ab permissió tácita. *Permissivamente.* Tacito consensu.

PERMITENT. p. a. Qui permet. *Permitente.* Permittens.

PERMITIDOR, A. m. y f. PERMETEDOR.

PERMIXTIÓ. f. Barreja. *Permixtion, mezcla.* Permixtio, nis.

PERMÓDOL. m. Pedra ó fusta que surt de la paret pera sostenir quadrats, vigas y altres cosas. *Can, modillon, jabalcon, canecillo, y almojaya.* an'. Mutulus, i, telamon, is. || Pessa composta de tres fustas col·locadas en triàngul pera sostenir prestatges. *Palomilla.* Abacus, i. || Pessa de ferro que surt de la paret sobre que se sostenen los balcones. *Carrela.* Mensula, æ. || ESPARÓ.

PERMODOLET. m. d. Permódol petit. *Canecillo.* Mutulus, i.

PERMUTA. f. Cambi, barata, *Trueque, permuta, permutacion.* Permutatio, nis. || En los beneficios eclesiàstichs es la resignació ó renúncia que dos fan de sos beneficis en mans del ordinari eclesiàstich, ab súplica recíproca pera que's done llibrement lo benefici del un al altre. *Permuta.* Permutatio, nis. || En la moral se diu dels cors, voluntats, etc. quant s' observa diferent modo de procehir. *Permuta.* Commutatio, nis.

PERMUTABLE. adj. Lo que's pòt permutar. *Permutable.* Permutabilis.

PERMUTACIÓ. f. PERMUTA. || ret. Figura ab que se significa una cosa y se'n sent altra. *Permutacion.* Permutatio, nis. || pl. arit. Espécie de combinacions en que nosols s' aten al número de termes que's comparan, sinó també á la diferència que resulta del lloch en que's col·loquen. *Permutaciones.* Permutationes, um.

PERMUTADOR, A. m. y f. Qui permuta. *Permutador.* Permutans, tis.

PERMUTAR. v. a. Baratar, cambiar. *Permutar.* Permuto, as. || geom. Alternar. *Permutar.* Permuto, as.

PERMUTAT, DA. p. p. *Permutado.* Permutatus.

PERN. m. Clau rodó y gran de cabota quas rodona. *Perno.* Rotundus clavus. || Clavilla de ferro. *Perno.* Cnodax, acis. || La cua de la romana. *Regla.* Regula, æ. || torn. || met. PODERÓS, VALENDOR. ARMIMO, EMPENYO. || Espécie de mitj golfo ó clau ganxut sèns punta que usan los fusters pera posar y traurer fàcilment las portas. *Perno.* Uncus, i.

CLAVAR AB PERNS. fr. *Empernar.* Uncis munire.

TENIR UNS BONS PERNS. fr. met. Tenir en sòn favor als que manan ó poden valer. *Tener buenas amarras ó buenas aldabas; agarrarse de buenas aldabas.* Firmis uti præsidii.

PERNA. f. ant. PERNIL. || CANA.

PERNAS EN L' AYRE Ó PERA AMUNT. m. adv. *Patas arriba.* Pedibus sursum sublati.

PERNAS DE CARN SALADA. Cert dret antich. *Antiqua alcabala.* Vectigal.

ESTIRAR LA PERNA. fr. fam. Donarse bon temps, posarse á dormir ó descansar. *Tender la raspa.* In longum cubare; se prosternere.

PERNABÀTRE. v. a. VÈNCER, ABÀTRE. || PARTERIR, IMPACIENTAR.

PERNADA. f. Camada, gambada. *Pernada.* Cruris ictus, calcitratus. || Multitud ó provisió de perns. *Pernerio.* Uncorum copia. || y PERNA. La quarta part del mas. || Casa constituïda en alodi de algú ab motiu de habitar en ella encara que sia molt petita la porció de terra en que està fundada. || ter. Certa porció de quarteras de grans de diferents qualitats, y la meytat de la qual se diu: mitja pernada. *Pernada.* Varia granorum quantas.

PERNET. m. d. *Pernete.* Parvus uncus.

PERNETA. f. d. *Perneta.* Cruricula, æ.

PERNICIÓS, A. adj. Perjudicial, funest, fatal, nociu. *Pernicioso.* Perniciosus, exitiosus.

PERNICIOSAMENT. adv. m. Perjudicialment. *Perniciosamente.* Perniciosè.

PERNICIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Perniciosissimo.* Valde perniciosus vel exitialis.

PERNIL. m. Anca y cuixa del animal; se diu especialment de la del porch. *Jamon, pernil, nalgada, lunada.* Perna, æ, petaso, nis.

PERNIL RANCI. Lo que comensa á passar-se. *Pernil rancio, jamon rancio.* Dubius petaso.

PERNILET. m. d. Pernil petit. *Jamencio, illo, ito; pernillo.* Petasunculus, i.

PERNOCTAR. v. n. Passar la nit. *Pernoctar.* Pernocto, as, y abnocto, as, parsarla fora de casa. || **VELLAR.**

PERNOLIAR. v. a. ant.

PERNULIAR. v. n. ant. EXTRENUICIAR.

PERÓ. conj. adversativa, que regularment destrueix ó disminueix lo que s' ha dit ántes. *Pero.* Sed, verum, verumtamen. || Usat com á substantiu significa defecte, com: fulano no té *peró.* *Pero.* Vitium, ii, defectus, us. || Obstacle, impediment. *Pero.* Obex, icis. || No obstant, encara. *Pero, no obstante, todavia.* Attamen.

PERÓ SI NO. m. adv. De altra manera. *Pero si no, de otra suerte.* Aliter secus.

PEROL. m. Vas de metall molt obert de boca y en figura de mitja esfera. *Perol.* Nasiterna, æ. || Espécie de caldera fonda pera donar los banys á las obras de cera. *Bañador.* Baenum, quo cerarii utuntur. || Eyna de fusta ó cnyro pera replegar la aygua en las embarcations. *Balde.* Situla, æ.

PEROLER. m. CALDERER.

PEROLET. m. d. *Perolillo.* Parva nasiterna.

PERONCLE. m. ant. RIO.

PERORACIÓ. f. Recopilació, compendi, última part de la oració en que l' orador mou los afectes. *Peroracion.* Peroratio, nis. || Obra de perorar. *Peroracion.* Concio, nis. || Discurs, oració retórica. *Peroracion.* Concio, nis.

PERORAR. v. n. Conclóurer la oració recopilant totas las rahons que s' han tret pera proba. *Perorar.* Peroro, as. || Demanar eficazment, ab instancia. *Orar, perorar.* Enixè rogare, orare.

PEROROSCÉNTIA. f. ant. HORROR.

PERÓS, A. adj. ant. PEREÓS.

PEROSIA. f. ler. PERESA.

PERPAL. m. PARPAL.

PERPENDÍCUL. m. Lo que cau á plom. *Perpendículo.* Perpendicularum, i. || **PLOM.** 4. 3.

PERPENDICULAR. adj. geom. Se diu de la línea ó pla que cau sobre altre sens inclinar-se á una part ni altra. *Perpendicular.* Perpendicularre, is.

PERPENDICULARMENT. adv. m. Rectament, de dalt á baix. *Perpendicularmente.* perpendiculariter.

PERPETRACIÓ. f. L' acte de cométrer algun crim. *Perpetracion.* Perpetratio, nis.

PERPETRADOR, A. m. y f. Agressor, qui comet algun delict. *Perpetrador.* Perpetrator, is.

PERPETRAR. v. a. Cométrer algun delict ó crim. *Perpetrar.* Crimen perpetrare.

PERPETRAT, DA. p. p. *Perpetrado.* Perpetratus.

PERPETUÁ. m. Corta tela de llana de molta duració. *Perpetuan.* Telæ laneæ genus.

PERPÉTUA. f. SEMPREVIVA.

PERPETUACIÓ. f. La acció de perpetuar al-

guna cosa. *Perpetuacion.* Perpetuatio, nis.

PERPETUAL. adj. ant. PERPÉTUO.

PERPETUALMENT. adv. m. y

PERPÉTUAMENT. adv. m. Sempre, sens intermissió. *Perpetuamente.* Perpetuò.

PERPETUAR. v. a. Fér perpétua ó molt durable alguna cosa. *Perpetuar.* Perpetuo, perennes, as.

PERPETUAT, DA. p. p. *Perpetuado.* Perpetuatus, perennis.

PERPETUINA. f. Flor. SEMPREVIVA.

PERPETUISAR. v. a. PERPETUAR.

PERPETUITAT. f. Duració sens fi; y 's pren també per duració molt llarga ó incessant. *Perpetuidad.* Sempiternitas, perpetuitas, atis.

PERPÉTUO, A. adj. ant. Lo que dura sempre ó per llarch temps. *Perpetuo.* Perpetuus, æternus, sempiternus. || Continu, no interromput. *Perpetuo.* Perpetuus, assiduus. || Se diu de lo que dura tota la vida de una persona. *Perpetuo.* Perpetuus. || Se diu de lo que succeheix moltes vegadas, com: disputas PERPÉTUAS, etc. *Perpetuo.* Perpetuus.

EN PERPETUO. m. adv. ant. PERPÉTUAMENT.

PERPLEIX. adj. ant. PERPLEXO.

PERPLEXAMENT. adv. m. Ab perplexitat. *Perplejamente.* Perplexabiliter.

PERPLEXITAT. adv. m. Dubte, irresolució. *Perplejidad.* Hesitantia, æ, hæsitatio, nis. || **ANSIA.** INQUIETUT.

PERPLEXO, A. adj. Dubtós, incert, irresolut. *Perplejo.* Confusus, perplexus.

PERPRE Y PERPERA. f. Moneda bisantina de or bo y brillant equivalent á 1/4 de march, que valia 10 sous barcelonesos. *Perpera.* Moneta sic dicta.

PERPUNT. m. Encolxat, pessa de la armadura antiga, ó cota forrada de cotó. *Perpunte.* Thorax goessypio fartus.

PERQUANT. adv. Per la rahó de que. *Porque, por cuanto.* Etenim, enim.

PERQUE. conj. causal. *Porque.* Quoniam, quia. || Usat com substantiu, causa, rahó, motiu. *Porque.* Causa, æ.

SÈNS QUE, NI PERQUE. m. adv. Sens causa, sens fonament, per res. *Sin porque ni para que.* De nihilo; sine causa.

PERQUIRIR. v. a. ant. INQUIRIR, INVESTIGAR.

PERQUISICIÓ. f. PESQUISSA.

PERQUISICIÓ CURIOSA. CURIOSITAT.

PERRO, A. adj. Nom de oprobri. *Perro.* Canis.

PERROQUET. m. MASTIL.

PERRUCA. f. Cabellera postissa. *Peluca.* Adoptiva, subditiia coma. || La persona que gasta peruca. *Peluca.* Cæsariatus homo. || fam. La reprehensió del superior á algun de sos súbdits. *Peluca.* Objurgatio, nis.

PERRUCA DE POLLS. POLLÓS.

MITJA PERRUCA. La senzilla y lleugera en són peninat. *Peluquin.* Parvum capillamentum.

PERRUCASSA. f. aum. *Pelucon*. Magna coma adoptiva.

PERRUCAYRE Y PERRUQUER, A. m. y f. Qui per ofici pentina, fà ó ven perrucas. *Peluquero*. Cinifo, nis.

PERRUQUETA. f. d. *Peluquilla*, ita, *peluquin*. Parva coma adscititia.

PERSA. m. y f. Natural de Pèrsia regne del Asia. *Persa*, *perso*, *persiano*. Persa, æ.

PERSAGÜENT. ant. SEQUIT.

PERSCRUTAR. v. a. ant. ESQUADRINYAR.

PERSECUCIÓ. f. L'acte de perseguir. *Persecucion*, *persequimiento*. Persecutio, insectatio, nis. || Los traballs y moléstias del cos y del ànima. *Persecucion*. Vexatio, nis. || L'odi ab que 'ls tirans perseguien als cristians en los primers sigles de la Iglèsia. *Persecucion*. Ecclesiæ persecutio.

PERSECUTOR, A. m. y f. ant. PERSEGUIDOR.

PERSECUTAR. v. a. ant. PERSEGUIR.

PERSECUTOR. m. v. PERSEGUIDOR.

PERSEGA. f. Peix de mar y de rin de color blanch y escatas fines. *Perca*, *perga*. Perca, æ.

PERSEGUIDOR, A. m. y f. Qui persegueix. *Perseguidor*. Persecutor, is.

PERSEGUIMENT. m. PERSECUCIÓ.

PERSEGUIR. v. a. Seguir al qui fuig. *Perseguir*, *hostigar*, *ejecutar*, *asenderear*, *dar tras uno*, *seguir*. Persequor, eris. || Buscar á algú en totes pars ab freqüència é impertinència. *Perseguir*. Insequor, eris. || Molestar, donar mal temps á algú. *Perseguir*. Vexo, exagito, as. || Dit de la cassa. *Montear*. Feras insequi.

PERSEGUIRSE. v. r. Buscar ocasions pera danyarse mútuament los que están enemistats. *Perseguirse*. Persequor, eris.

PERSEQUIT, DA. p. p. *Perseguido*. Persecutus.

PERSEMBLAMENT. adv. m. Molt semblament. *Muy semejantemente*. Persimiliter.

PERSEO. m. Una de las vint y dos constel·lacions celestes ditas boreals, que consta de vint y sis estre'lles. *Perseo*. Perseus, ei.

PERSET. m. ant. Grana de que's feyan mantas y catifas y que venia de Pèrsia. *Grana*. Pannus coccineus.

PERSET VERNELL. m. ant. PERSIANA. 2. || GRANA.

PERSEVANT. m. Oficial de armas, segons la orde ó regla de caballeria inferior al faraute, y aquest al rey de armas, y té 'l mateix ofici en sos casos. *Persevante*. Fecialis, is.

PERSEVERÀNCIA. f. y

PERSEVERANSA. f. ant. Constància, permanència, continuació. *Perseverancia*. Perseverantia, æ. || Duració permanent ó contínua de alguna cosa. *Perseverancia*. Duratio, nis.

PERSEVERÀNCIA FINAL. Constància en la virtut y en mantenir la gràcia fins á la mort. *Perseverancia final*. Perseverantia finalis.

PERSEVERANT. p. a. Qui persevera. *Persevante*. Remanens.

PERSEVERAR. v. n. Mantenirse, sér ferm y constant. *Perseverar*. Persevero, perito, as. || Permanéixer, durar per molt temps. *Perseverar*. Duro, as. || v. a. PERMANÉIXER.

PERSEVERAT, DA. p. p. *Perseverado*. Perseveratus.

PERSIANA. f. Espécie de gelosia formada de llistonets atravessats horisontalment, de modo que entre l'ayre y no 'l sol. *Persiana*. Horisontalis transenna. || Certa tela que venia de Pèrsia. *Persiana*. Persica tela.

À LA PERSIANA. m. adv. Al us de Pèrsia. *À la persiana*. Persico more.

PERSIGNAR. v. a. Administrar lo baptisme en cas de necessitat sense las cerimónias prescrites. *Echar agua*. Urgente necessitate baptizare.

PERSIGNARSE. v. r. Fèr tres creus ab lo dit pólzer de la ma dreta, una en lo front, altra en la boca y altra en lo pit. *Persignarse*. Sanctæ crucis signum se munire. || met. Admirarse, extranyar alguna cosa. *Persignarse*. Crucis signo admirationem ostendere.

PERSIGNAT, DA. p. p. *Persignado*. Crucis signo munitus.

PERSINYAR. v. a. PERSIGNAR.

PERSIÓ. m. Depòsit que's fà en las canonadas pera plomejar la aygua y pera netejarlos quant s' embossan. *Arcon*, *purificador*. Purificator, is.

PERSISTÈNCIA. f. Permanència, fermesa, constància. *Persistencia*. Constantia, perseverantia, æ.

PERSISTENT. adj. Constant, qui persisteix. *Persistente*. Persistens.

PERSISTIR. v. n. Mantenirse ferm. *Persistir*. Persisto, is. || Perseverar, durar molt temps. *Persistir*. Duro, as, permaneo, es.

PERSONA. f. Individuo de la naturalesa humana. *Persona*. Persona, æ. || Qualsevol home ó dona 'l nom del qual s' ignora ó no 's vol dir. *Persona*. Quidam, quædam. || La disposició ó figura del cos. *Persona*. Corporis forma. || PERSONATGE. || L'home distingit en la república. *Persona*. Optimas, atis, vir nobilis. || L'home de capacitat, de disposició y prudència. *Persona*. Magnis animi dotibus insignitus homo. || teol. Se diu del Pare, del Fill y del Esperit Sant que són tres distintes ab una mateixa essència. *Persona*. Trinitatis persona. || gram. Qualsevol nom ó pronom ab que concorda 'l verb. *Persona*. Persona, æ. || Actor, interlocutor en las comédias. *Persona*, *personaje*. Persona, æ.

PERSONA DECENT. L'home ó dona de bona conducta. *Persona decente*. Liberalis, ingenuus vir.

PERSONA INTERPÓSITA. exp. llat. for. Qui fà una cosa en lloch de altra. *Persona interpósita*. Persona interposita.

LA PERSONA QUE MOLT MÚDA, SEMPRE LA VEURÀS PERDUDA. ref. PEDRA NOVEDISSA, etc.

LA PERSONA QUE MOLT RIU, NO TÉ 'L DISCURS MOLT VIU. ref. Denota que 'l riurer sense motiu es propietat de tontos. *El que rie demasiado, es hombre poco avisado.* Risus stultitiae signum.

LA PERSONA QUE TÉ CRIA, SEMPRE GUANYA NIT Y DIA. ref. Denota que'l bestiar dona molt producte a són amo. *Quien cria, oro hila.* Qui pascit greges, net vellera phryxi.

PAGAR DE SA PERSONA. fr. Trobarse en alguna acció ó altra cosa. *Hallarse presente; presenciar.* Adsum, es.

PERSONAL. adj. Pertanyent a la persona. *Personal.* Personalis. || m. Talla, tributs que pagan en algunes parts los caps de casa, y són del estat general. *Personal.* Personale tributum.

PERSONALISARSE. v. r. Mostrarse part en algun negoci. *Personalizarse.* Jus petere.

PERSONALITAT. f. La individualitat, diferència que constitueix la distinció de persones. *Personalidad.* Personalitas, atis.

PERSONALMENT. adv. m. En pròpia persona, per sí mateix. *Personalmente, en persona, por sí mismo, por su persona.* Personaliter.

PERSONAT. m. Benefici eclesiàstich fundat ab sols lo fi de permutarlo ab altres verdaderament eclesiàstichs, pera evitar la simonia. *Personado.* Personatus, us. || En algunes parts, prerogatives que algú té en la iglésia sense jurisdicció ni ofici, però ab renda y cadira en lo cor. *Personado.* Personatus, us. || Dignitat eclesiàstica sense jurisdicció ni ofici. *Personado.* Personatus dignitas. || La persona que té aquesta prerogativa. *Personado.* Personatus homo.

PERSONATGE. m. Subjecte de distinció, de prenas. *Personaje.* Clarus, insignis vir. || Persona disfressada pera representar en la comèdia. *Personaje.* Persona, æ. || Estranger, no conegut ó que va de incògnit. *Personaje.* Persona, æ.

PERSONEJAR. v. n. Portarse com a persona. *Portarse como a persona.* Mores personarum agere.

PERSONER. m. Síndich. *Personero.* Procurator, is. || Participans, interessat ab altres. *Particeps, cointeresado, accionista.* Particeps, ipis.

PERSONERIA. f. Procura, comissió. *Personeria.* Mandatum, i.

PERSONETA. f. d. *Personilla.* Homuntio, nis.

PERSPECTIU. m. Qui professa la perspectiva. *Perspectivo.* Perspectivæ artis professor.

PERSPECTIVA. f. Ciència que ensenya a delinear los objectes en una superfície. *Perspectiva.* Perspectiva, æ. || Obra executada segons l'art de la perspectiva. *Perspectiva.* Opticè dispositum opus. || Tot l'objecte de la vista en la major distància, especialment quant es ameno y delectable. *Perspectiva.* Prospectus, us. || La apariència y falsa representació de las cosas. *Perspectiva.* Apparens prospectus.

PERSPICACIÓ. f. y.

PERSPICACITAT. f. ant. Agudesca y penetra-

ció de la vista. *Perspicacia, perspicacidad.* Oculorum, visus perspicacia. || Agudesca, viva, ingeni, talent. *Perspicacia, perspicacidad, sutileza, sutileza, penetracion, viveza.* Perspicacia, æ.

PERSPICAS. adj. Agut, penetrant; se diu de la vista y dels ulls. *Perspicaz.* Lincius, perspicax. || Agut de ingeni. *Perspicaz, vivo, penetrador, lince, sutil.* Oculæus, perspicax.

PERSPICUITAT. f. Claredat, llimpiesa, transparència. *Perspicuidad.* Perspicuitas, atis. || Claredat en la explicació, expressió y llimpiesa de estil. *Perspicuidad.* Orationis elegantia. || Claredat, evidentia. *Perspicuidad.* Evidentia, æ.

PERSPICUO, A. adj. Clar, transparent. *Perspicuo.* Perspicuus. || met. S'aplica al subjecte que s'explica ab brevedad y ab estil clar ó intel·ligible. *Perspicuo.* Perspicuus.

PERSPIRABLE. adj. TRANSPIRABLE.

PERSUADIR. v. a. Obligar ab rahons a algú a fer ó créurer alguna cosa. *Persuadir, imbuir, inclinar, mover, catequizar.* Cohortor, aris.

PERSUADIRSE. v. r. Formar judici; créurer alguna cosa en forsa de algun motiu ó rahó. *Persuadirse, juzgar, creer.* Credo, is.

PERSUADIT, DA. p. p. *Persuadido.* Suasus.

PERSUASIBLE. adj. Probable, lo que's pòt persuadir. *Persuasible.* Persuasibilis, persuadibilis.

PERSUASIBLEMENT. adv. m. De un modo persuasible. *De un modo persuasible.* Persuasibilem in modum.

PERSUASIÓ. f. L'acte y efecte de persuadir. *Persuasion, inducimiento, sugestion.* Suadela, æ, suatio, nis. || Lo judici ó concepte que's fórmula en virtut de algun fonament. *Persuasion.* Judicium, ii, opinio, nis. || Oració del gènere deliberatiu pròpia para persuadir. *Persuasion.* Suasoria, æ.

PERSUASIU, VA. adj. Lo que es efíca per persuadir. *Persuasivo.* Suadens.

PERSUASIVA. f. Eloquència, efíca, destresa en persuadir. *Persuasiva.* Eloquentia, æ.

PERTANENT. p. a. PERTANYENT.

PERTANGUT, DA. p. p. *Pertenecido.* Spectatus.

PERTANT. adv. ab que's conclouhen los escrits ó pediments, y significa atenent a lo referit, per las rahons expressadas y per lo demés que's funda y representa. *Por tanto.* Ideò.

PERTANYENT. p. a. *Perteneciente.* Spectans.

PERTANYER. v. n. Sèr alguna cosa pròpia de algú ó déurerseli de dret. *Pertenecer, corresponder, tocar, competer, respectar, respetar, concernir.* Pertineo, es. || Tocar, sèr del càrrech, ministeri ú obligació de algú. *Pertenecer.* Atlineo, pertineo, es. || Referirse, fèr relació una cosa a altra, ó sèr part integral de ella. *Pertenecer.* Pertinet.

PERTANYERSE. v. r. Convenirse, correspondre, déurerse alguna cosa. *Deberse, corresponder, convenir.* Opus esse, congruere.

PÉRTICA. f. Regle de cinch peus de llarch pera amidar edificis. *Pértica.* Quincupedal, is.

PERTINACI. adj. **PERTINÀS.**

PERTINÀCIA. f. Tema, tossuderia, obstinació. *Pertinacia, tenacidad, protervia, protervidad.* *Pertinacia, æ.*

PERTINÀS. adj. Obstinat, terç, tossut. *Pertinaz, tenaz, protervo.* *Captiosus, cerebrosus, cervicosus.*

PERTINASMENT. adv. m. Obstinadament, ab pertinàcia. *Pertinazmente.* *Tenaciter, previcaciter.*

PERTINÈNCIA. f. La acció ó dret de algú á la propietat de alguna cosa. *Pertenencia.* *Actio, nis.* || Lo que es accessori ó consegüent al principal. *Pertenencia.* *Appendix, icis, accessio, nis.* || L' espay que toca á algú per jurisdicció ó propietat. *Pertenencia.* *Quod ad aliquem pertinet.*

PERTINENT. adj. Lo que pertany á alguna cosa. *Perteneciente.* *Attinens, pertinens.* || Lo que ve al cas ó á propòsit. *Perteneciente.* *Pertinens.*

PERTINEMENT. adv. m. Oportunament, al cas. *Pertinentemente, oportunamente.* *Opportunè.*

PERTIR. v. n. ant. PARTIR.

PERTISANA. f. ARMA BLANCA.

PERTOCAR. v. n. TOCAR, PERTÀNTER.

PERTOCAT, DA. p. p. PERTANGUT.

PERTREAR. m. ant. Aparell, arreus, ormeigs. *Pertrechos.* *Instrumenta, orum.* || **MUNICIONS.**

PERTURBABLE. adj. Lo que's pòt perturbar. *Perturbable.* *Perturbari valens.*

PERTURBACIÓ. f. Trastorn, confusió, desorde, alteració del estat de quietut. *Perturbacion.* *Rutaba, æ, perturbatio, nis.* || Espant, susto. *Perturbacion.* *Exanimatio, nis.* || Agitació, moviment impetuós del ànimo. *Perturbacion.* *Fluctus, us.* || La acció y efecte de pertubar-se. *Turbacion.* *Hesitatio, nis.*

PERTURBADAMENT. adv. m. Ab perturbació ó desorde. *Perturbadamente.* *Inordinatè, perturbatè.*

PERTURBADOR, A. m. y f. Qui càusa perturbació ó desorde. *Perturbador.* *Turbator, is.*

PERTURBAR. v. a. Turbar, conturbar, alterar l' orde y quietut de las cosas. *Perturbar.* *Turbo, perturbo, as.* || Impedir l' orde del discurs. *Perturbar.* *Sermonem perturbare.* || Confóndrer á algú de manera que no acerte á dir ó á fér lo que volia. *Perturbar.* *Turbo, as.* || **DESTORBAR.** || v. r. *Turbare.* *Perturbari.* || **TURBARSE.**

PERTURBAT, DA. p. p. *Turbado, perturbado.* *Turbatus, perturbatus.*

PERTURBATIU, VA. adj. Lo que serveix pera perturbar. *Turbativo.* *Turbans.*

PERÚ. (VALER UN) fr. VALER UNA IDIA.

PERUÀ, NA. adj. Del Perú. *Peruano, perulero.* *Peruvianus.*

PERVENIR. v. n. ant. ARRIBAR. || Derivar-se, originarse. *Venir, nacer.* *Orior, iris.* || Passar lo domini ó us de alguna cosa de un á altre. *Venir, caer.* *Advenio, nis.*

PERVERS, A. adj. Maligne, depravat. *Perverso.* *Perversus.*

PERVERSAMENT. adv. m. *Perversament.* *Perversè, pravè, depravatè.*

PERVERSIÓ. f. Corrupció de costums. *Perversio, pervertimiento.* *Perversio, depravatio, ais.*

PERVERSITAT. f. Malícia, malignitat. *Perversidad.* *Perversitas, atis.*

PERVERTIDOR, A. m. y f. Seductor. qui perverteix. *Pervertidor.* *Seducor, is, perversor, is.*

PERVERTIR. v. a. Turbar, perturbar, trastornar. *Pervertir.* *Perturbo, as.* || Corrómprer, seduir, donar mals consells. *Pervertir.* *Perverto, is.*

PERVERTIT DA. p. p. *Pervertido.* *Depravatus.*

PERVINGUT, DA. p. p. *Venido.* *Adventus.*

PERXA. f. Barra ó bastó llarch y prim. *Percha.* *Pertica, æ.* || Barra ahont penjan los panyos pera perxarlos. *Percha.* *Pertica, æ.* || Barra pera girar los draps en lo tint. *Percha.* *Pertica, æ.* || Barra pera mouer la nau. *Varenga, percha.* *Pertica navalica.* || Barra ab ganxo pera penjar aucells y arreus de cuina. *Espatera.* *Synthesis, is.* || Las barras ahont los sabaters posan las formas. *Percha.* *Pertica, æ.* || Fusta ó ferro en que's barbers penjan la bocina á la porta. *Percha.* *Pertica, æ.* || Veta. *Cinta.* *Vitta, zona, æ.* || met. La persona alta y prima. *Perigella, cirial.* *Procera et gracilis persona.* || caossa. La del ingeni. *Pértica.* *Pertica.*

PERXADA. f. ter. Plantada de arbres prima alts. *Plantacion.* *Plantatio, nis.*

PERXAR. v. a. Penjar lo panyo estès de costat y passarli las cardas. *Perchar.* *Transversim pannum appendere.*

PERXAT, DA. p. p. *Perchado.* *Pannus transversim appensus.*

PERXELL. m. ASPRA.

PERXER. m. Qui fá ó ven cintas ó galons. *Cintero.* *Zonarum artifex.*

PES. m. Gravedat natural pròpia de tots los cosos. *Peso.* *Pondus, eris.* || Gravedat determinada de un cos, que's troba que'l té, ó per lley lo deu tenir. *Peso.* *Pondus sancitum, certum.* || Importància, estimat de alguna cosa. *Peso.* *Pondus, eris, momentum, i.* || La forsa y eficàcia de las cosas no materials, com rahó de gran pes. *Peso.* *Pondus, eris, vis, is.* || Carregament ó abundància de humors en alguna part del cos. *Peso, pesadez.* *Gravitas, ais.* || Instrument pera pesar. *Peso.* *Trutina, statera, æ.* || Pesantor. *Pesadez, peso.* *Gravitas, ponderositas, atis.* || Lo paratge ahont s' pesa. *Peso.* *Publica trutina.* || La cosa grave ab que s' equilibra ó subjèct altra, així pera tenir plana ó apretada alguna cosa. diu que s' hi posa un pes. *Peso.* *Pondus, eris.* || Contrapès, la pesa regularment de ferro de determinat pes, que serveix posada en la balansa, etc. pera pesar. *Pesa, pesga.* *Libra, æ, pondus, eris.* || Pesa de determinat pes que dóna moviment á alguns rellotges, ó serveix de contrapès pera pujar y baixar algunas cosas. *Pesa.* *Pendulum, i.* || met. Càrrega, gravamen que algú té á sòn cuidada. *Pe-*

so. *Munus, onus, eris.* | met. *moléstia.* | Contrapés del voltejador. *Contrapeso.* Halter, is.

PES DEL REY. Instrument com unas balansas. *Peso.* Libra, s.

PES IGUAL. EQUILIBRI, CONTRAPÉS.

AB PES Y MESURA. m. adv. *Con peso y medida.* *Ex rationis amissi.*

À PES. m. adv. *A peso.* Pondere.

À PES DE DINER Y OR. m. adv. *A peso de dinero y oro.* Auro contra, magno.

À PES DE OR. met. A un gran preu. *A peso de oro.* Magno pretio.

À PES DE OR, DE PLATA. m. adv. Donant en preu tant or ó plata com pesa lo que's compra. *A peso de oro, de plata.* Pro auro contra, toto auro.

À PES VIU. m. adv. Se diu quant se còmbran los tocinos pesantlos vius. *En vivo.* *Suibus vivis apensis.*

CÁURER DE SÓN PES. fr. met. fam. Sér una cosa molt certa y verdadera. *Caeris de su peso.* Rem certam et constantem esse.

DE PES. m. adv. Ab lo pes cabal. *De peso.* Statuti ponderis.

DE SÓN PROPI PES. m. adv. Naturalment. *De su peso.* Naturali pondero.

EN PES. m. adv. Enterament, del tot. *En peso.* Ominò, penitù. | *Alayre.* *En peso.* E terra elevatus. **MITJAS DE PES.** Las de seda que tenen un pes determinat per lley. *Medias de peso.* Caligæ sericæ statuti ponderis.

PÉNDRE A PES. fr. Probar, examinar la gravetat de alguna cosa ab la ma. *Tomar á peso.* Rei pondus pertentare.

PÉNDRE PES. fr. Aumentar, créixer. *Aumentar, crecer.* Ingravesco, is.

PORTAR EN PES. fr. met. Sufrir algú tot lo pes, cuydado y treball de alguna cosa. *Llevar la carga; llevar en peso.* Onus habere. | Portar alguna cosa en l' ayre, sèns que toque en altra pera deecansar. *Llevar en peso ó en el aire.* Quidquam suspensum portare.

NO FÀ LO PÉS. fr. NO SERNI TOT.

TANT N' HI HA Y BON PES. exp. NO HI HA MÉS CERA, etc.

PESABLE. adj. Lo que's pòt pesar. *Ponderable.* Ponderabilis.

PESADA. f. La quantitat que's pesa de una vegada. *Peso, pesada.* Singulis vicibus ponderantia.

PESADAMENT. adv. m. Ab pena, ab moléstia, de mala gana. *Pesadamente.* Agrè, gravatè, importunè. | Gravement, ab pes ó gravetat. *Pesadamente.* Graviter. | Tardament, ab massa lentiut. *Pesadamente.* Lentè, tardè. | Gravement, ab excès y desmasia. *Pesadamente.* G.aviter. | Molestament. *Pesadamente.* Molestè.

PESADESA. f. La qualitat de pesat. *Pesadez.* Ponderositas, atis. | La gravetat dels cossos. *Gravedad, pesadez.* Gravitas, atis. | Impertinència del geni molest ó enfadós. *Pesadez, prolijidad.* Moro-

sitas, atis. | Carregament y torpesa del cap ó dels sentits per causa de la son. *Somnolencia, pesadez, cargazon.* *Somnolentia,* s. | Carregament del temps. *Cargazon, pesadez.* Gravitas, atis. | Moléstia, treball, fatiga. *Pesadez.* Molestia, s.

PESADILLA. f. Opressió de cor, somni pesat. *Pesadilla.* Incubus, i.

PESADÍSSIM. A. adj. sup. *Pesadísimo.* Gravissimus.

PESADÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Pesadísimamente.* Gravissimè.

PESADOR. A. m. y f. Qui pesa. *Pesador.* Ponderator, is.

PESADOR DE MONEDA. Lo qui en las casas de moneda té l'ofici de pesar los metalls abans y després de encunyarlos. *Balanzario, balancero.* Libripens, dis.

PESADUMBRE. f. PESAR.

PESAL. m. ant. PES DE BALANSA.

PÉSAM Y PÉSAME. m. Condolència, sentiment que algú té en la aficció de altre. *Pésame.* Ex alieno luctu dolor.

DONAR LO PÉSAME. fr. Manifestar á algú que'ns condelem y l'acompanyam en sas aficcions. *Dar el pésame.* Dolorem alicui ex ejus fato testari.

PESANT. A. adj. Grave. de molt pes. *Pesado.* Ponderosus.

PESANTON. f. PESADESA. 1. 2.

PESAR. m. Sentiment, dolor interior. *Pesar.* Dolor, angor, is. | Pena, arrepeniment del mal comés. *Pesar.* Penitentia, s. | Pena, disgust, aficció que causa alguna adversitat ó succés desagraciat. *Desazon, pesadumbre, sinsabor.* *Ærumna,* s.

| Oprobi, fàstich, motiu de sentiment que's dona á algú. *Pesar.* Ignominia, s. | v. n. Tenir pes. *Pesar.* Pendo, is. | Tenir estimació ó valor, sér digna de apreç alguna cosa. *Pesar.* Magni haberi.

| Arrepentirse, dóldrerse, causar dolor ó sentiment á algú alguna cosa. *Pesar.* Aliquem penitere. | Desagradarli á algú alguna cosa, saberli greu. *Pesar.* Displiceo, es. | met. Fér forsa en l'ànimo alguna cosa. *Pesar.* Præpondero, as. | v. a. Examinar lo pes. *Pesar.* Pondero, penso, as. | met. Reflexionar, considerar ab atenció. *Pesar.* Perpendo, is; mente versare.

PESAR UNA COSA MÉS DE UNA PART QUE DE ALTRA. *Romancar.* Præpondero, as.

À PESAR. m. adv. No obstant. *A pesar.* Etiam. | Contra la voluntat ó gust de algú. *A pesar.* Invitè, vel invitùs.

À PESAR SÈU. loc. Expressa que's farà alguna cosa, no obstant que altre hi repugne ó no ho vulla. *Mal que le pese, mal de su grado.* Velit, nolit.

ENCARA QUE MAL LI PESA À ALGÚ. loc. À PESAR SÈU.

PESARÓS. A. adj. Apesarat, sentit. *Apesadumbrado, pesaroso.* Dolore, angore affectus.

PESAT, DA. p. p. *Pesado.* Libratus, pensus. | adj. Molest, impertinent, enfadós. *Pesado.* Molestus, ater. | Ofensiu, sensible. *Pesado.* Acorbus, Æravis. | Pesant, lo que té pes. *Pesado.* Sarcino-

sum, ponderans. || Dur, aspre, insufrible. *Pesado*. Molestus. || Tardà en lo moviment. *Pesado*. Tardus, lentus. || Carregat de humors. *Pesado*. Gravatus. || met. Dur en compèndrer las cosas. *Tardo, majagranzas*. Tardus, hebes. || L' home mòlt gras ó gros. *Obeso, pesado*. Obesus.

PESCA. f. La acció de pescar. *Pesqueria, pesca*. Piscatura, æ. || Lo mateix peix pescat. *Pesca*. Piscatus, us. || L' ofici y art de pescar. *Pesca*. Piscandi ars.

PESCA FRESCA. *Pescado fresco*. Recens piscatus.

PESCA SALADA. Lo peix que se sala pera guardar-lo. *Pescado salado ó salpreso*. Salsamentum, i.

PESCADOR, A. m. y f. Qui péscá ó té ofici de pescar. *Pescador*. Piscator, is. || met. PAPA.

PESCADOR DE CANYA PERT MÉS QUE NO GUANYA; Y **PESCADOR DE CANYA Y MOLINER DE VENT NO NECESSITAN NOTARI PERA FÉR TESTAMENT**. ref. que's diu contra 'ls que per no treballar buscan exercici de poch treball y poca utilitat. *Pescador de canya mas come que gana*. Piscatrix domino victum malè præbet arundo. || Denota que'ls medis de poca utilitat y eficácia sols acarreen sentiments. *Pescador de anzuelo á su casa va con duelo*. Piscator tenui victum qui querit hamo,

In sua sæpè dolens tecta redire solet.

PESCADOR DE HAM. *Pescador con anzuelo*. Hamiota, æ.

PESCADOR DE UN PEIX, PESCADOR ES. ref. Aconsola al qui ab diligència alcanza alguna petita part de lo que sol·licita. *Pescador que pesca un pez, pescador es*. Qui captat piscem, piscem celebrabitur inde.

PESCADORALL. m. Aucell de unas quatre polzadas de llarch, lo llom de color barrejat de blau, vert y negre; 'l ventre y costats encarnats. Habita en la vora del mar y rius, y s' alimenta de peixos. *Ispida, martin pescador*. Hispida alcedo; fluviatilis, is.

PESCANT Ó PESCANTE. m. L' assento des-de abont lo cotxero governa 'ls caballs ó mulas. *Pescante*. Aurigæ in rhæda sedile.

PESCAR. v. a. Agafar peixos. *Pescar*. Piscor, aris; piscatui operam dare. || met. Cullir, agafar, péndrer alguna cosa. *Pescar*. Capio, is. || Agafar á algú en las paraulas ó en los fets quant ménos s' ho pensava. *Pescar*. Intercludo, is. || Descubrir ab treta 'ls intents de algú. *Coger, pescudar*. Capio, is. || Agafar, traurer alguna cosa de dins del aygua. *Pescar*. Piscor, aris. || met. Lograr, conseguir alguna pretensió. *Pescar*. Adipiscor, eris.

PESCAR AB CERCAPOUS. fr. *Garfear*. Uncos jacere.

PESCAR Á LA ENCESA. fr. *Pescar ab teas*. *Pescar con candelero*. Candelabro piscari.

PESCAR Á LA FRESCA. fr. Estar sèns cuydado ó sobresalt de lo que pòt succehir. *Beber fresco*. De nihilo vereri.

PESCAR EN AYUA TÁRBOLA. fr. Fér sòn negoci ab dany de altre. *Pescar en ayua turbia*. Lucrum ex alieno damno querere.

PESCARA! interj. *Cáspita! sopla! chispas! fugo!* Heus!

PESCAT, DA. p. p. *Pescado*. Piscatus.

PESCATER, A. m. y f. Qui ven peix. *Pescadero*. Piscarius.

PESCATER DE PEIX SALAT. TUNYINER.

PESCATER DE PLATJA. *Playero*. Piscium-venditor.

PESCATERIA. t. Lloch abont se ven lo peix. *Pescaderia*. Piscaria, æ.

SEMBLAR LA PESCATERIA. fr. *SEMBLA 'L MERCAT DE GALAT*.

PESCAYRE. m. PESCADOR.

PESIGUAR. v. a. ant. *PESSIGAR*.

PÉSOL. m. Llegum de figura rodona que's cria en unas tavelletas verdas. *Guisante, pèsol, bisalio, y chichara* p. And. Pisum, ervum, i.

PÉSOL DE Olor. Flor. *Galbana, guisante de olor*. Pisi genus.

PÉSOL QUADRAT. Espécie de pèsols que participan de la qualitat de las guixas. *Afaca, almorta, cicerccha*. Aphaca, æ.

PÉSOL TIRABEGH. Espécie de pèsols suaus, tendres, y que regularment se menjan ab la tavella. *Guisante mollar, tirabeque*. Molle pisum.

PESQUERA. f. Lloch abont se pesca. *Pesqueras, pesqueria*. Piscaria ora, regio. || **PESCA**. 1.

PESQUERELL. m. Peix petit de riu, que té la esquena verda y 'l pit blanch. *Breca, breque*. Alburnus, i.

PESQUERIA. f. ant. **PESCA**. 1.

PESQUISSA. f. Perquisició, informació que's fá de alguna cosa. *Pesquisa*. Inquisitio, indagatio, nis.

PESQUISSADOR, A. m. y f. Qui fá pesquisa. *Pesquisador*. Indagator, pesquisitor, is. || ant. **PRESOST**.

PESQUISSAR. v. a. Esbrinar, indagar, averiguar. *Pesquisar*. Exploro, indago, as.

PESSA. f. Tros ó part de un tot natural ó artificial. *Pieza*. Pars, tis. || Qualsevol espècie y tall de moneda, com: *Pessa* de dos, de quatre. *Pieza*. Nummus, i. || Moble ó alhaja, com: *Pessa* de plata, de or. *Pieza*. Supellex, otillis. || Padàs, remendo. *Pieza*. Segmen, inis. || Divisió, part de una cosa. *Pieza*. Cubiculum, i. || Qualsevol obra de alguna art. *Pieza*. Artefactum, opus. || Qualsevol cosa notable per sa grandesa y hermosura. *Pieza*. Eximia, res. || La porció de algun teixit que's fabrica en una vegada en lo teler. *Pieza*. Tela, æ. || Entre cassadors, qualsevol aucell ó animal de cassa. *Pieza*. Præda venatoria. || Lo canó de artilleria. *Pieza*. Tormentum bellicum. || Truhá ó bufó; y així 's diu per ironia: bona *Pessa*. *Pieza, pedazo*. Plaga, pagina, æ. || En lo joch de damas, jaquet, etc., cada peó. *Pieza*. Latrunculus, i. || En lo joch de escachs. *Trebejo*. Latrunculi, orum. || En lo teatro, drama. *Pieza*. Drama, æ. || ant. **DISTANCIA**, TROS, RATO.

MÉS AIXERIT QUE UN PÉSOL. fr. *ESTAR TREMPAT COM UNA ORGA*, etc.

A CAP DE PESSA. loc. ant. Al cap de un rato. Al *cabo de rato*. Post tot temporis.

PESSA DE AUTOS. for. Conjunt de papers cusits pertanyents a una causa. *Pieza de autos*. Acta, orum.

PESSA DE EXÀMEN. La que's fa fèr al artífice en l'exàmen pera mestre. *Pieza de exàmen*. Opus affabre factum.

PESSA PER PESSA. m. adv. Part per part, exactament. *Pieza por pieza*. Sigillatim.

BONA PESSA. exp. irón. Denota que algú es molt astut, bellaco ó dolent. *Buena, gentil pieza, fina, hipoteca; linda caña de pescar*. Præclarum caput.

JUGAR BÈ LA PESSA. fr. Manejar algun negoci que vol destressa ó sagacitat. *Jugar el lance*. Rem difficile expedire, agere.

ANAR PER SAS PESSAS. fr. Obrar sense subjecció, ab llibertat. *Andar á sus anchuras, andarse sin ayo*. Licente vivere.

JUGAR UNA PESSA. fr. met. Enganyar ab art ó fraudulència. *Jugar una pieza*. Alicui vel aliquem illudere.

MOUREN UNA PESSA. fr. Citar alguna espècie, tocar algun assumpte. *Tocar la pieza*. Sermonem de re aliqua movere.

PER PESSAS MENUDAS. m. adv. Menudament. *Por menudo*. Minutatim.

QUEDARSE DE UNA PESSA Ó FÉT UNA PESSA. fr. Sorpendrerse, pasmar-se, meravellarse. *Quedarse de una pieza ó hecho una pieza*. Stupore corripit.

QUINA PESSA, SI FOS DE OR. exp. Denota tenir algú bona capacitat, però que la emplea malament. *Es como un oro patitas y todo; buena maula, buena fina, ó buena hipoteca, buena, brava, linda caña de pescar*. Scitius quidem, versipellis est.

TENIR MALA PESSA AL TELER. fr. Regonéixer lo perill ó apuro en que's troba algú; ó la pèrdua que pateix alguna cosa. *Ver el pleito mal parado*. Mala merx est ergo.

UNA PESSA 'N TINCH AL TELER. Joch de noys que's fa prenent un de ells algunas cintas juntas per un extrem, y cada un dels altres una pel extrem contrari, y 'l qui las té totes mana á qui vol, que tire ó afluix, de modo que ha de fèr lo contrari de lo que se li mana, y sinó pága. *Tira y afloja*. Tende, remitte.

PESSEBRE. m. Menjadora de las cabalcaduras. *Pesebre*. Præsepe, is, præsepia, æ. || Representació del naixement de Nostre Senyor Jesucrist. *Nacimiento*. Natalis Domini artificiosa representatio.

PESSEBRÓ. m. Paviment de la caixa dels cotxos. *Pesebron*. Pilenti tabulatum.

PESSETA. f. Moneda de plata que val set sous y sis diners. *Peseta*. Didrachmum argenteum. || d. Porció petita. *Pecezueta*. Particula, æ.

UNA PESSETA COLUMNÀRIA NO ES BONA PERA TOTS. ref. Denota que en una mateixa cosa no's pòt acontentar á tothom. *Dos amigos de una bolsa el uno can-*

ta el otro llora. Quæ aliis grata sunt, aliis sunt injucunda.

PESSICH. m. La acció y efecte de pessigar. *Pellizco*. Vellicatio, nis, vellicatus, us. || Senyal que's fa al pa abans de ficar-lo al forn pera conèixer-lo. *Pellizco*. Velicatio, nis. || La porció de alguna cosa que's pren en lo cap dels dits. *Pellizco, repelon*. Pars carptim accepta.

PESSICH DE MONJA. Certa confitura molt delicada. *Pellizco de monja*. Bellaria, orum.

A PESSICHS. m. adv. *Á pellizcos*. Vellicatim. • **PESSIGADA.** f. PESSICH.

PESSIGAR. v. a. Agafar la carn ó pell ab lo dit índex y pòlzer. ó de un modo semblat *Pellizcar, repizcar*. Vellico, as. || Pèndrer alguna cosa comestible en petita quantitat. *Pellizcar*. Subripio, is. || **PILLAR, ROBAR.**

PESSIGAT, DA. p. p. *Pellizcado*. Vellicatus. **PESSIGOLLAS Y PESSIGOLAS.** f. Sensació del cos lleugerament tocat, que excita 'l riurer. *Cosquillas*. Titillatio, nis, titillatus, us.

FÈR PESSIGOLLAS. fr. *Hacer cosquillas*. Titillo, as. || met. Despertar lo desitj y curiositat. *Hacer cosquillas*. Desiderium, curiositatem excitare.

TENIR PESSIGOLLAS. fr. Sèr molt sensible á ellas. *Ser cosquilloso*. Titillationem ægrè ferre.

PESSIM, A. adj. sup. *Pésimo*. Pessimus.

PESSIMAMENT. adv. m. *Pésimamente*. Pessimè, telerrimè.

PESSOGAS. f. pl. ter. PESSIGOLLAS.

PESSOL. m. Lo principi y fonament dels llens y vuyts de molts fils, en los quals y en cada un se va nuant cada fil del urdit de la tela que s'ha de teixir. *Pezuelo, pizuelo*. Floccus, i.

PESTA. f. Malaltia contagiosa, epidèmia. *Peste*. Pestilentia, æ, pestis, is. || Qualsevol malaltia que causa mortaldat, encara que no sia contagiosa. *Peste*. Pestilentia, æ, pernicies, ei. || La cosa mala ó de mala qualitat en sa línea, que pòt cansar ó causa dany grave. *Peste*. Pestis, is, pernicies, ei. || met. La corrupció de costums. *Peste*. Morum corruptio, pestis, is. || Execració ó paraula de enuig. *Peste*. Probrum, i, convicium, ii.

PESTA QUE'T TOCA. Interjecció de admiració ó extranyesa. *Cáspita! Hui!*

CÓM PESTA. exp. de extranyesa. *Cómo diantre*. Quid ita.

DIR PESTAS. fr. Prorómprr een expressions de ira. *Behar pestes*. Convicia congerere.

PESTANYA. f. Lo pel que serveix de adorno y defensa als ulls, y que guarneix la pell exterior que 'ls cobreix y s'obre y tanca, ó sia la palpebra ó paupera. *Pestaña*. Cilium, i. || f. pl. bot. Nom que's dona als pels paralelos que ixen de la vora de las fullas ó de altres òrgans plans. *Pestañas*. Palpebræ, arum.

CREMARSE LAS PESTANYAS. fr. met. fam. Estudiar molt. *Quemarse las cejas*. Multum studere.

LLEVAR LAS PESTANYAS. fr. Tallarias ó arran-

carlas. *Despestañar*. Palpebras avelere.

PESTANYEJAR. v. n. Móurer las pestanyas.

Pestañear. Cilica agitare; nicto, as.

PESTAR. v. a. ant. *PASTAR*.

PESTAYA. f. ant. *PESTANYA*.

PESTELSECH. interj. admirativa. *Fuego, sopla, chispas*. Papæ, eu.

PESTELL. m. Pessa de ferro ab sa molla pera tancar las portas de part de dins. *Pestillo*. Pessulus, i. || ter. Baldonet de fusta. *Taravilla*. Obex, icia.

• **PESTENERIA**. f. ant. *PASTISSERIA*.

PESTETA. f. ter. *BITXO*.

PESTÍFERO, **A.** adj. Lo que pót causar gran dany ó pesta. *Pestífero, pestilencial, pestilente*. *Pesifer, perniciosus*.

PESTILÈNCIA. f. *PESTA*.

PESTILENCIAL Y PESTILENT. adj. *PESTÍFERO*.

PESTILENCIALMENT. adv. m. De un modo pernicios. *Pestíferamente, pestilencialmente*. *Pestiferò*.

PESTILENTÍSSIM, **A.** adj. sub. *Pestilentissimò*. *Pestilentissimus*.

PET. m. Soroll gran que fá alguna cosa al rómprerse ú obrirse. *Estallido, estallo*. *Crepitus*, us, fragor, is, || Lo ruído que fan las armas de foch y semblants al dispararse. *Estampido*. *Fragor*, is. || Lo soroll que fá la fusta, xurriacas, fona, fuhet, etc. *Chasquido*. *Stridor*, is. || Lo soroll que fá 'l cohet, piula, etc., al encèndrarse. *Traque*. *Streptus*, us. || Lo que resulta dels fochs artificials. *Trueno, traquido*. *Streptus*, us. || Lo que fan las junturas dels ossos per algun moviment extraordinari ó violent. *Castañetazo*. *Ossium crepitus*. || *ESCLAFIT*. || L' esclafit que fá la castanya ó aglà quant se reventa en lo foch. *Castañetazo*. *Crepitus*, us. || Ventositat despedida ab ruído. *Pedo, cuesco*. *Alvi crepitus*.

PET DE DONA RICA. Herba. *DULCANARA*.

PET DE LLOP. Bolet com á tabaco de pols. *Bejin, pedo de lobo*. *Pecica, pecita*, æ.

PET VICIAT. exp. fam. Noy mimat, á qui se'l complan en tot. *Gachon*. *Delitiis nutritus*.

DESPRÈS QUE HA FET LO PET, ESTRÉNT LO CUL. ref. que nota al que ab adulació ó llisonja vól curar lo grave dany que ántes havia fet contra 'l mateix subjecte. *Quebrásteme la cabeza, y ahora me untas el casco*. *Altera caduceum, alteram bastam*.

DE UN PET FÁ CENT ESQUERDAS. exp. Repren als que ponderan los defectes dels altres. *Hacer de una pulga un elefante ó un camello*. *Arcem ex cloacafacere*.

FÉR UN PET COM UN AGLÁ. fr. Rebutarse. *Dar un estallido*. *Stridere*.

NO NI FARÁS CAP PET. loc. fam. ab que 's prevé á algú que no lograrà lo que intenta ó preten. *No te verás en ese espejo*. *Frustrà laboras*.

QUANT LO PET ES FORA, NO ES HORA DE ESTRÁNYER LO CUL. fr. *QUANT FOU MORT LO COMBREGÁREN*.

PETADOR. m. Paper doblegat, de modo que

sacudintlo ab forsa se solta la part que estava doblegada, y fá un esclafit. *Tronera*. *Plicata papirus tonitruum decussa fortiter edens*. || Canó de saich, roldó etc. que posant dins uns taps de paper, y apretantlos ab un bastonet, surten causant en l'aire algun ruído. *Taco, tirabola*, *Lusoria fistula perilis ad globulos explodendos*.

PETALISME. m. Espécie de desterro de cinch anys, usat entre 'ls siracussans, y dit així de las fullas del pétalo en que s' escrivian los noms dels que havian de sér desterrats. *Petalismo*. *Petalismus*, i.

PÉTALO. m. La fulla de la flor. *Pétalo*. *Petalum*, i.

PETAMENT. m. La acció de cruixir las dents de dalt contra las de baix per causa de fret, etc. *Rechinamiento, dentera*. *Dentium stridor*.

PETANER. m. Qui's peta ab freqüència. *Pedorrero, pedorro*. *Frequenter pedens*.

PETAR. v. n. Fér ruído algunas cosas tocantse partintse ú obrintse. *Estallar*. *Cum crepitu hinc re*. || Fér esclafir los fuhets, sonas, etc. *Restallar*. *Strideo*, es. || Reventarse alguna cosa ab estruendo. *Restallar*. *Crepito*, as. || Cruixir la fusta permeti de sequedat ó mudansa de temps. *Chasquar*. *Strideo*, es. || Rómprerse. *Romperse*. *Scindi*. || fam. *morir*. || met. Expel·lir, tráurer á algú de algun lloch. *Echar*. *Amando*, as, rejicio, is. || Rómprer lo que estava oprimit ó tivant, com una corda de guitarra, etc. *Saltar*. *Dirrumpi*. || v. r. Fér ventositats. *Ventosear, peerse*. *Crepito*, as, *pedo*, is. || fam. *acomodar, convenir, agradar*.

FÉR PETAR. fr. Tirar, llansar. *Arrojar, tirar*. *lacio*, is. || Trencar, com lo vent una branca de un arbre. *Romper, quebrar*. *Frago*, is, || *FÉR CAUEN*. || *FÉR PETAR Á TERRA*.

FÉR PETAR LA CLACA. fr. loc. fam. Enrabonar molt y sens intermissió. *Garlar, trapear*. *Garrin*. *FERSE PETAR*. fr. Menjar ó beurer. *Zampar, echar al colete*. *Edo*, is.

MES VAL PETAR QUE REVENTAR. ref. ab que's disculpa soltar alguna flatulència, que del contrari podria causar un estrepit á la salut. *Mes vale de buen trueno, que dinero á masee Pedro*. *Dalcim medicum crepitu donare sonoro, quam medici capidas ære sonante manus*.

PETARRER. m. *PETANER*.

PETARRERA. f. La freqüència ó multitud de pets ó ventositats. *Pedorrera*. *Peditus assiduum*.

PETART. m. mil. Morteret que afixat de un planxa de bronze se subjecta després de carregar á la porta de una plassa, y se li pega foch para fer la saltar ab la explosió. *Petardo*. *Pyloclastum*, i.

BÁTRER AB LO PETART. fr. Bátor alguna part ab petarts. *Petardear*. *Pylocastis quatere*.

PETAS. m. Sombrero de alas amplas que usavan los grechs y romans encara que sols de viatge. *Calígula* 'l permett en los espectacles públics per resguard del sol. *Petaso*. *Petasum*, i.

PETAURO. m. Espècie de roda posada sobre un eix en que's columpiavan dos homes en l'ayre. *Petauro.* Petaurus. || Màquina de que se servian los petauristas pera elevarse en l'ayre. *Petauro.* Petaurus.

PETAYRE. m. PETANER.

PETEJADOR. m. PETAYRE.

PETEJAR. v. n. y.

PETEJARSE. v. r. PETAR.

PETELLEJAR. v. n. PETAR; ESCLAFIR, FÉR RUIDO

PETARRELL. (FÉR LO) fr. FÉR los noys demostracions de posarse á plorar. *Hacer pucheritos.* Fletum cieri.

PETGE. m. Peu, basa sobre que's manté alguna cosa, com la de la taula, cadira, etc. *Pié.* Fulcrum, i. || met. Apoyo, fonament de alguna cosa. *Estribo.* Futura, æ, sustentaculum, i. || pl. met. Las camas. *Piernas.* Crura, um.

NO DEIXAR DE PETGE, NO DEIXAR MAY DE PETGE. fr. No apartarse de algú, seguirlo per tot. *No dejar á un.* Alicui semper adesse.

PETIAT, DA. adj. ant. BANCH PETIAT. Màquina militar sota de la que's portava l'ariete. Cuberta del ariete. *Banco pinjado.* Arietis tegmen.

PETICIÓ. f. Demanda, l'acte y efecte de demanar. *Petition.* Petitió, nis, petitus, us. || Súplica, prech. *Petition.* Oratum, postulatam, i. || for. L'escrit ab que's demana jurídicament davant lo jutge. *Petition.* Petitió, nis. || PRETENSÍÓ. || pl. Las set demandas que's fan á Dèu en lo pare nostre. *Petitiones.* Petitiones, um.

PETIMETRE. m. Qui viu y vesteix delicadament, fent vanitat de or, riquesa y noblesa. *Petimetre.* Trossulus, i, trossula, æ.

PETINIL Ó PENTINIL. m. ant. La part inferior del ventre. *Empeine.* Imus venter.

PETIT, A. adj. Xich, menut de cos ó curt de extensió. *Pequeño.* Parvus. || Noy de poca edat. *Pequeño.* Parvulus, pusillus. || met. Curt, fallat, que no sia corpóreo, com un petit talent. *Pequeño.* Modicus, parvus. || met. Baix, abatut, humil, com contraposat al poderós. *Pequeño.* Abiectus, demissus. || met. De poca consideració. *Ténue, flaco.* Tenuis, futilis. || Ultim en alguna classe. *MENUT.* || Parlant de la veu, vista, etc. *FLACH, DÉBIL.* || adv. *Un poco.* Parum. || pl. Los aucells de niu. *Polluelos, pequeños.* Pulluli, orum.

EN PETIT. m. adv. *En pequeño.* Exiguè.

PETTAMENT. adv. m. Xicament, de un modo curt y limitat. *Bequemamente.* Exiguè.

PETTICANON. m. Grau de lletra menor que'l de cánon, y major que la de missal. *Peticanon, petit-canon.* Characterum typographicorum genus.

PETITESA. f. La poca ó curta extensió de cos. *Pequeñez.* Parvitas, exiguitas, atis. || met. La curtedad de alguna cosa encara que no sia corpórea. *Pequeñez.* Exiguitas, parvitas, atis. || La poca edat. *Pequeñez, parvulez.* Puerorum ætas. || Curtedat,

poquedat dé esperit. *Curtedad.* Ingenii tenuitas.

PETTITET, A. adj. d. *Pequeñito, pequenuelo.* Parvulus.

PETITÍSSIM, A. ad. adj. sup. *Pequeñísimo.* Minimus.

PETITÓ, NA. adj. d. PETITET.

PETITONET, A. adj. *Tamañito.* Parvulus, tantillus, exiguus.

PETITORI, A. adj. Lo que pertany á la petició ó la contè. *Petitorio.* Ad petitionem attinens.

PETTITOT, A. adj. Apodo del home ó dona de cos petit. *BABASSUT.*

PETJADA. f. Rastre, senyal que deixa lo peu. *Pisada, huella.* Peda, æ, vestigium, ii. || PITJADA.

PETJADA DE PAGÉS NO FÁ MAL Á RES. ref. Denota que qui enten las cosas que maneja, evita fàcilment molts errors que comet lo que las fá sèns coneixement. *Los piés del hortelano no echan á perder la huerta.* Domini vestigia agro non nocent.

BESAR Ó SEGUIR LAS PETJADAS. fr. BESAR LAS PITJADAS.

PETO. m. Armadura del pit. *Peto.* Thorax, acis.

PETÓ. m. PATÓ.

PETOTA Y PETOTADA. f. PATOTA, TRAMPA.

PETOYA. f. XANGURT.

PETRARQUISTA. m. Lo que pertany al Petrarca ó á sa escola. *Petrarquista.* Petrarchæ, discipulus.

PETRIFICACIÓ. f. Transformació en pedra. *Petrificacion.* In lapidem conversio.

PETRIFICANT. adj. Lo que té virtut pera petrificar. *Petrifico.* Lapidiscendi, in lapidem convertendi virtute pollens.

PETRIFICAR. v. a. Convertir en pedra, endureir com pedra. *Petrificar.* In lapidem mutari.

PETRIFICARSE. v. r. Convertir en pedra. *Petrificarse.* Lapidescere, is.

PETRIFICAT, DA. p. p. *Petrificado.* In lapidem mutatus.

PETROLI. m. Oli mineral y subtil de vários colors, y de un olor betuminós molt pujat. *Petróleo.* Petroleum, ei.

PETRONILLA. n. p. de dona. *Petronila.* Petronilla, æ.

PETRUS IN CUNCTIS. loc. Qui's fica ahont no li demanan. *Entremetido; Petrus in cunctis.* Arde-li, nis.

PETULÀNCIA. f. Insolència, descaro, atreviment. *Petulancia.* Petulantia, immodestia, æ.

PETULANT. adj. Atrevit, insolent, descarat. *Petulante.* Lascivus, petulans.

PETXAR. v. a. Pagar tribut ó petxo. *Pexar.* Vectigal, tributum solvere.

PETXAT, DA. p. p. *Pechado.* Solutum vectigal.

PETXELL. m. PITXELL.

PETXERA. f. Lo tros de drap ó tela que's posa al pit pera cubrirlo. *Pechera.* Pectoris tegumen-

tum. || Guarnició de tela fina en la obertura del pit de las camisas. S' usa en pl. *Chorrera, pechera, guirindola*. Anterior subuculae ornatus. || Coixí que portan al pit las mulas de carro. *Pechera*. Pectoris jumentorum tegumentum; coriaceum pectorale.

PETXINA. f. Closca de peix. *Marisco, pechina*. Concha marina. || La que solen portar los peregrins en la esclavina y sombrero. *Concha, pechina*. Concha peregrinorum. || Peix semblant á la peca, y en lo cap del qual se troban algunas pedretas. *Chan-na*. Hirtula, æ.

PETXO. m. Tribut, tatxa, càrrech, contribució. *Pecha, pecho*. Tributum, i, vectigal, is.

PEU. m. Part integral del animal, que està col·locada en la extremitat inferior del cos, y li serveix de basa pera mantenirse y mouer-se. *Pié*. Pes, edis. || La part de algunas cosas oposada á la principal, com: *peus* del llit. *Pié*. Ima pars. || La part principal sobre que s' forma alguna cosa, com: *peu* de llibreria, de exèrcit. *Pié*. Pars fundamentalis. || Lo últim dels escrits, com: lo *peu* de la carta. *Pié*. Ima codicis cera, finis, i. || Es:at, us, estil, com: las cosas están en aquest *peu*. *Pié*. Modus, methodus, i. || La basa que sosté alguna cosa. *Pié*. Pes, edis. || La part inferior de alguna cosa sobre que està la demès. *Pié*. Basis, is, radix, icis. || Lo tronch dels arbres y plantas. *Pié*. Truncus, i. || En la poesia llatina qualsevol de las parts de que's compon y ab que's medeix lo vers. *Pié*. Pes, edis.

|| **RENOU, PLANSÓ.** || En la poesia castellana es lo vers; y així's diu que's dona un *peu* pera glosar. *Pié*. Pes, dis. || Entre tintorers, es lo color diferent que's dona primer, pera que'l segon sia més permanent y perfet. *Pié*. Color primus indibus telis altera postea tingendis. || **CAMA DEL COMPÁS.** || Mesura ó mida que compren la sexta part de una cana. *Pié*. Pes, edis. || Ocasíó que's pren ó que's dona pera dir ó fer alguna cosa. *Pié*. Ansa, æ. || En las bestias. **POTA.** || Lo vaixell, pinya ó altra cosa en que estriban las flors en las floreras. *Maceta*. Vas ad florum fasciculos collocandos. || **FALDA.** f. || met. Entre comedians la última paraula que diu l' un pera deixar parlar al altre. *Pié*. Ultima, præcedentis versus vox. || met. Tot lo que serveix de principi y com escala pera conseguir ó pujar á altra cosa. *Pié*. Ansa, æ. || Lo munt rodó de rahims que's premsa de una vegada. *Pié*. Vinaceus pes. || Los cofins ab las olivas que's posan cada vegada pera premsar. *Noque, pié, pisa, viga*. Fiscinarum strues. || **SOCA.** 1. || L' últim en orde dels jugadors, á diferència del primer que's diu *ma*. *Zaga, pié*. Postremus. || in. náut. Cada una de las pessas que s' endentan ó enmettan ab los arbres majors dels buchs grans pera formar són competent gruix y llarch. *Contramecha, pié*. Pes, dis. || **PEANYA.** || **PETGE.** || Lo pilot de cofins plens de olivas que's posan davall de la viga pera traurer l' oli. *Encapachadura*. Fiscinarum oleis plenarum cumulus. || En las mitjas y botas es la part que tápa del turmell en

valla. *Pié, peal*. Pars pedes tegens. || pl. Las potas del cap del bestiar, després de talladas ó separadas de ell. *Manos*. Pedes, nm.

PEU Á TERRA. m. adv. S' usa pera manar á algú que baixi de caball ó desembarque. *Pié á tierra*. Terram cape.

PEU ATRÁS Ó ENDETRÁS. m. adv. La pérdua, detenció de alguna cosa. *Pié atrás*. Retrorsum.

PEU COIXET. f. **PEU COIX.**

PEU DE ALTAR. Los emolumentos que's donan als ministres de la iglesia per las funcions que exerceixen. *Pié de altar*. Altaris emolumenta. || met. Aquells profits que algú vá disfrutant de altre, si més de la renda fixa pera mantenirse. *Pié de altar*. Proventus, us.

PEU DE AMICH. náut. La corda que sosté la sonviola. *Pié de amigo, estribo*. Fulcrum, i.

PEU DE ÁNECH Ó DE OCA. Planta de cosa de un peu ó peu y mitj de alta, ramosa; las fullas de la figura del peu de ánech; las flors en ramellet; la llavor rodona, xata, petita y negra. *Pié de ánade ó de ganso*. Chenopus, odis.

PEU DE ARBRE. **SOCA.** || náut. La part inferior del arbre immediat á las cubertas. *Pié de árbol ó de palo*. Mali inferior pars.

PEU DE BOU. BARBA DE AARON.

PEU DE CABALL. POTA DE CABALL.

PEU DE CABRA. Instrument. **PEU DE PORCH.** || **DRET.** || Se diu de cert empelt de figura obliqua. *Pié de cabra*. Obliquæ figuræ insitum. || náut. Maniqueta de ferro que remata en orelles de martell. *Pié de cabra*. Vectis ferreus.

PEU DE COLOM. Planta. BORRATXA.

PEU DE CORB. Herba medicinal molt semblant al plantatge méns en las fullas que són llargas, estretas, dentadas, y que s' extenen circularment sobre la terra á manera de estrella. *Estrellama, garba estrella*. Coronopifolia plantago.

PEU DE GALL. Llans en lo joch de damas, que's quant l' un té tres damas y la carrera del mitj, y l' altre una; y l' que'n té tres se posa de mala que sens que'l contrari ho puga remediari per la dama abans de las dotze jugadas. *Pié de gallo*. Scruporum seu trunculorum dispositio pedis gallicæ similitudinem referens. || Treta, astúcia. *Pés de gallo*. Artus, us. || En los colxos la armadura de dos ferros iguals sobre'l tauló que cau damunt del cos dels que penjan las corretjas ó sopandas. *Pié de gallo*. Furcatum in rhedis fulcrum. || náut. Llargura que forman certas escaletxas que s' encadenen en lo cor de alguns arbres. *Pié de gallo*. Galli pes.

|| **PEU DE GALL.** m. adv. ab que's fusters designan lo particular de clavar l' empostissat exterior, clavant tres claus en forma de triángul en lo mitj que correspon á cada quaderna. A *pié de gallo*. Pedis galli formam referens.

PEU DE GAT. Planta vivás que's cria en Aragó, Catalunya y altres parts de Espanya. La arrel es retrera, y de la cua ixen vários brots erectes, plans

de fullas, y per lo comú ab arreletas que s' agarran á la terra; entre aquestos ix una cama senzilla y cuberta de borra blanca, com los brots y l' revés de las fullas; aquestas són sentadas, espargidas y enteríssimas; las radicals en forma de espátula y las de la cama linears ò llanseoladas; són blanques, de color de rosa ó purpúreas. Tota la planta es corroborant, emolient, dulcificant y pectoral. *Pié de gato*. Singenesia poligamia superflua.

PEU DEL AST. MOSSA 2.

PEU DEL CODASTE. L' extrem inferior de aquesta pessa, que descansa en la quilla, y en l' encontre del qual va formada la espiga, que encaixa la mateixa. *Pié de codaste*. In extremo carinæ pars inferior.

PEU DE LLEBREA. Espécie de trébol que 's fá en los paratges arenosos; té l' tronch dret, de un peu de alt, prim, molt ramós, y ple de pel blanch, lo mateix que las fullas que són petites y punxagudas, las flors són encarnadas, petites, peludas y suaus, y forman una espiga ovalada blanquinosa. S' emplea pera restrényer lo ventre, soldar las feridas y altrás malalties análogas. *Pié de liebre*. Arvense trifolium. || Espécie de trébol que 's fá en los horts. *Pié de libre, lagopos*. Lagopus, odis.

PEU DE LLRÓ. Herba de fullas semblants á la malva, encara que més fortes, y per las voras com las del cascalt, y estenentlas sembla cada una una estrellita. *Pié de leon, estela, estelaria, estrellada, alquimila*. Leontopon, æ, bubonium, ii.

PEU DE LLIT. Los pelges que sostenen lo llit. *Pillar, pié, columna de cama*. Clinopus, odis.

PEU DE LLOP. POTA DE LLOP.

PEU DE LLUMANERA. Espécie de plat que tenen las llumaneras en sa basa. *Plato*. Lychni ærei rotundus pes.

PEU DE PARET. ESPARÓ.

PEU DE PINTA. Lo còrb y contrafet; y també la persona que 'l té. *Pié truncado*. Pes in obtusum coactus. || fam. Sardá. *Montañés, sardesco*. Sarden-sis.

PEU DE PORCH. Instrument de ferro que per un extrem remata en punta y per l' altre fá dos orelles com las dels martell. *Pié de cabra*. Vectis ferreus.

PEU DE RATA. CINCHENRAMA.

PEU DE RODA. náut. La pessa corva en que remata la quilla per la part de proa, y dels quals brassos l' un enmetxa ab la mateixa quilla, y l' altre ab la roda. *Pié de roda*. Rotæ pes.

PEU DE SERP. PLANTATGE CORONAT.

PEU DE VADELLA. POTA DE VADELLA.

PEU DRET. Puntal pera sostenir alguna cosa. *Pié derecho, poste, jamba, puntal*. Tibicen, inis, fulcimentum, i. || VERGE. 7.

PEU FORCAT. Lo de alguns animals que tenen separadas las unglas, com los bous, etc. *Pié hendido, bisulco, patihendido*. Bifidus, bisulcus pes.

PEU FORSAT. poet. Se diu quant senyalan la consonant que s' ha de seguir en una composició. *Pié*

forzado; rimas forzadas. Extrema rythmica.

PEU GEOMÉTRICH. Lo peu romá antich que té ab lo de Castella la proporció com 1000 á 923. *Pié geométrico*. Pes geometricus.

PEU NEGRE. Nom que 's dóna á una casta de gossos. *Melampo*. Melampus, odis.

PEU TRIOT. Herba que 's cria en los paratges humits, la fulla semblant á la de la menta. *Cincoenrama*. Chamexilon, chamæzelon, is.

PEU TRIST. CINCHENRAMA.

PEUS DE DAVANT. Los que tenen los animals quadrúpedos. *Manos*. Pedes, um.

PEUS DEL AMO, FEMS Á LA TERRA. ref. Significa quant importa la presència del amo pera que vajan bè y s' avansen sas cosas. *El pié del dueño estiércol para la heredad ó para la heredad es estiércol*. Oculi et vestigia domini res agro saluberrimæ.

PEUS EN L' AYRE. m. adv. Denota que algú està de cap en terra, y peus en l' ayre. *Patas arriba*. Sublatis pedibus.

AB BON PEU. m. adv. Ab felicitat. *En ó con buen pié*. Faustis avibus.

ALLARGAR LO PEU. fr. Tirar lo peu endavant estirantlo ab la cama. *Alargar, tender el pié*. Pedem protendere.

AL PEU DE. m. adv. Prop, cerca, quasi. *Al pié de*. Propè, ferè. || A las immediacions. *Al pié de*. Juxtà. || met. AL PEU DE LA COSTA.

AL PEU DE LA COSTA. m. adv. met. Al principi de una empresa ó dificultat. *Al pié de la cuesta*. Initio operis incepti.

AL PEU DE LA LLETRA. m. adv. Literalment, segons la significació natural de las paraulas. *A la letra, literalmente*. Secundum obvium verborum sensum. || Enterament, sèns variar, afegir, ni llevar res, com: copiar una carta AL PEU DE LA LLETRA. *A la letra; letra por letra; al pié de la letra*. Ad verbum, ipsis verbis. || met Puntualment, exactament, sèns amplificació ni restricció, com: observar, cumplir una cosa AL PEU DE LA LLETRA. *A la letra, al pié de la letra*. Ad amussim, exactè.

ALS PEUS DE V. fr. Expressió de cortesia. *A los piés de V*. Tuis pedibus abjectus.

ANAR AB PEUS DE PLOM. fr. Procehir ab tino y reflexió. *Ir, andar á paso de buey ó con piés de plomo*. Cantè procedere.

ANAR AB UN PEU. fr. Fér las cosas ab diligència y depressa. *Andar en un pié debajo del brazo*. Celeriter agere.

ANAR Á PEU. fr. Caminar algú sèns cabalcadura ni carruatge. *Ir ó andar á pié, á talon*. Peditem ire.

ANAR BUSCANT TRES PEUS AL GAT, Y ELL NE TÉ QUATRE. fr. met. Buscar ocasion de rinya. *Ir buscando cinco piés al gato, y él tiene cuatro, buscar tres ó siete piés al gato, ó cinco al carnero*. Fortunam provocare; diverticula flexionesque querere.

ANARSEN LO PEU. fr. Lliscar. *Resbalar, deslizarse ó irse el pié*. Labi.

À PEU. m. adv. Explica 'l modo de caminar ab sos propis peus. *A pié, á peon, á peonza.* Pedibus.

À PEU AIXUT. m. adv. Sens mullarse. *A pié enjuto.* Sicco pede vestigio. || met. Sens fatiga ni treball. *A pié enjuto.* Absque ullo labore.

À PEU COIX. m. adv. Joch que s'executa caminant sols ab un peu. *A la pata coja; á coj cojita, á la cozcujita.* Altero et alio pede: ascoliasmus.

À PEU DE OBRA. m. adv. Promptament. *Al pié de la obra.* Slatim.

À PEU DESCALS. m. adv. Sens calsar. *Con el pié desnudo, á pié descalzo.* Mero pede.

À PEU FERM. m. adv. A més del sentit recte, que equival á sens apartarse del siti que s'ocupava, significa fermament, constantment, ab seguretat. *A pié firme.* Stabiliter.

À PEU PLA. m. adv. Sens escalas. *A pié llano.* Plano gressu, vestigio. || met. Igualment. *A pié llano.* Nullo negotio.

À PEUS JUNTS. m. adv. Denota 'l modo de saltar sens adelantar més l'un peu que l'altre. *A pié juntillas.* Junctis pedibus.

ARROSSEGAR LOS PEUS. fr. Denota que algú es ja molt vell. *Arrastrar los piés.* Pedibus senio trahere.

À SOS PEUS. adv. ALS PEUS DE V.

ASSEGURAR LOS PEUS. fr. Trepitjar segur. *Asentar ó sentar el pié, pisar seguro.* Pede certo humum signare; pedem figere. || fr. met. ANAR AB PEUS DE PLOM.

BALLAR AB UN PEU. fr. Estar molt content. *No caber en el pellejo.* Gaudio exultare.

BESAR LOS PEUS. exp. de paraula ó per escrit que's fá en senyal de rendiment á las personas de alta gerarquia, com: lo rey, 'l papa y per extensió á altres personas de respecte. *Besar los piés.* In obsequii signum faces summittere.

BON PEU Y BONA ORELLA SENYAL DE BONA BÉSTIA. ref. que á més del sentit literal alaba á las personas de ditas qualitats. *Buen pié y buena oreja señal de buena bestia.* Magna pecus, magnis patet auribus et pede magno.

CÀUBER DE PEUS COM LOS GATS. fr. met. fam. Tenir felicitat en lo que altres tindrian desgràcia. *Caer de piés.* In difficili negotio rem bene cedere.

DE PEU. En lo joch de cartas se diu de la surtida, y així's diu: lo sis de oros, etc. DE PEU. *Salida de pié.* Exitus, us. || Se diu del soldat que no usa cavall. *De á pié.* Peditatus, us. || m. adv. ab que's denota que alguna obra s'ha fét enterament nova. *De raiz, desde los cimientos.* A fundamentis.

DONAR LO PEU Y PÉNDER LA MA. fr. Repren als que's propassan, prenentse molta més llibertat de la que se'ls permet. *Dar el pié y tomarse la mano.* Nimiam licentiam sibi assumere.

DONAR PEU. fr. Donar ocasió ó motiu pera dir ó fer alguna cosa. *Dar pié.* Ansam, occasionem præbere.

DONAR TANTS PEUS. fr. Senyalar lo terreno que ha

de ocupar un edifici ó una fábrica, *Der tantos piés á una fábrica.* Ædificii aream designare.

EN LO MATEIX PEU ME CALSO. loc. met. fam. Denota que algú's troba en las mateixas circumstancias que altre. *En el mismo caso me hallo; dame la mano.* Eadem patior; in eodem luto adhæreo.

EN Ó DE PEUS. m. adv. Dret, apoyat sobre'ls peus. *En pié, en pino, de piés.* Pedibus. || Promptament. *En seguida.* Protinus.

ENTRAR EN UN BON PEU. fr. Comensar alguna cosa ab felicitat. *Entrar con el pié derecho ó con buen pié.* Feliciter aliquid aggredi.

ENTRE PEUS. m. adv. que denota que algú va prop de altre sentit nosa. *Entre piés.* Inter pedes.

ESTAR AB LO PEU Ó AB UN PEU AL ESTREB. fr. Estar pròxim á empèndrer algun viatge. *Estar con el pié en el estribo, tener el pié en el estribo.* In precinctu esse.

ESTAR EN PEU. fr. met. Durar, permanèixer, existir. *Estar en pié.* Persisto, is.

ESTAR AB UN PEU EN L'AYRE. fr. fam. No estar fixo en cap lloch, ó estar prompte á marchar. *Estar con un pié en el aire.* Incerto et parum stabilis gressu consistere.

ESTAR ENTRE 'LS PEUS DELS CAVALLS. fr. Estar molt abatut y despreciat. *Estar á los piés de los caballos.* Abiectum et despectum esse.

ESTAR SEMPRE AB LO PEU ALT Ó EN L'AYRE. fr. met. Estar sempre amanit y á punt pera cumplir. *Estar en un pié como grulla.* Alicui rei summe studio invigilare.

FÉR ANAR ENTRE PEUS, Ó PORTAR SOTA PEU. fr. met. Tractar algú ab despreci ó superioritat. *Tener ó tener debajo de los piés.* Conculcare.

FÉR PEU FERM. fr. met. Mantenirse constant. *Acercar pié.* Firmo gradu sistere.

FÉR TENIR PEU Á ROTLLO. fr. met. Contenir en los límits deguts. *Tener á raya; hacer estar á raya.* Cohibere; intra metas continere.

FICAR LO PEU. fr. Introduhirse en alguna cosa. *Meter el pié.* Se introducere.

FICAR Ó TENIR UN PEU DINS. fr. Denota que algú ha comensat á trobar jas ó sahó pera lograr sa pretensió. *Meter un pié ó tener un pié dentro.* Progredi.

GIRARSE Ó TÓRCESE LO PEU. fr. Llastimarse los nirs per haverse tort en algun moviment violent. *Torcerse, recalcarse el pié.* Pedem luxari.

LLANSARSE Ó TIRARSE ALS PEUS DE ALGÚ. fr. Demanar-li ab sumissió alguna cosa. *Echarse á los piés de alguno.* Ad alicujus pedes provolvi.

LLISCARSE 'L PEU. fr. Tropessar en lo discurs sens saber com eixirne. *Perdersse, atascarse.* In expediendæ rationem non invenire.

LOS PEUS DEL HORTELÁ NO PERJUDICAN AL HORT. ref. Denota que'l que enten las cosas que maneja, evita fàcilment los errors, que comet qui no las entén. *El que ó quien las sabe lasta; los piés del hortelano no echan á perder la huerta.* Tractent fabrilis fabri

MALMETREARSE DELS PEUS ó **'LS PEUS.** fr. Maltractar-se per massa caminar. *Despear-se. Pedibus nimio itinere laborare.*

NÀIXER DE PEUS. fr. met. Significa la felicitat que algú té en lo que fa ó preten. *Nacer de píes. Secundis, faustis avibus nasci.*

NO MÓURER PEU NI CAMA. fr. Denota que algú no té moviment. *No se menea. Non se movet.*

NO DEIXARSE POSAR LO PEU AL COLL. fr. met. y fam. No deixar-se dominar, ni voler estar subjecte á altre. *No dejarse ensillar. Dominatum alterius respicere.*

NO MÓURER UN PEU. fr. met. No fér diligència alguna en algun negoci. *No dar pié ni patada. Rem omnino omittere.*

NO PODERSE TENIR EN PEUS. fr. Expressa la debilitat de algú per malaltia ó cansament. *No poderse tener en pié. Pedibus difficulter stare.*

NO POSAR LOS PEUS EN ALGUNA PART. fr. No anarhi absolutament. *No atravesar los umbrales. Pedes in alicujus limina haud inferre.*

NO SABER AHONT POSAR LO PEU. fr. No véurer ahont se posa 'l peu. *No saber donde poner los píes. Vestigia ubi imprimere non videre. || Estar mólt estret en alguna part pel demasiat concurs. No caber de píes. Præ hominum copia urgeri.*

PÉNDRE PEU. fr. Radicar-se, fortificar-se alguna cosa. *Tomar pié. Radico, as; vires sumere. || Váldrer-se de alguna cosa; péndrer ocasió y pretext de ella. Tomar pié. Occasionem, causam arripere.*

PICAR DE PEUS, ó **BÀTTER DE PEUS.** fr. Donar patadas en terra per enfado ó pesar. *Patalear. Terram pedibus quatere.*

PODERHI PUJAR DE PEUS. fr. Séns reparar en inconvenients. *A ojos cerrados. Clausis oculis.*

POSAR Á SOS PEUS. fr. Tenir-se algú per superior á tothom. *Poner á sus píes. Præ se neminem putare.*

POSAR ENTRE PEUS. fr. FÉR ANAR ENTRE PEUS.

POSAR LO PEU AL COLL ó **DESORRE.** fr. Humiliar, subjectar á algú. *Poner el pié sobre el pescuezo. Subjicio, is.*

POSAR LO PEU PLA. fr. met. Obrar ab prudència. *Asentar el pié. Maturè operiri.*

POSAR LO PEU PLA ó **FERM.** fr. Posarlo bè quant se camina. *Asentar el pié. Pedem figere. || met. ANAR DRET. 1.*

POSAR PEU Á TERRA. fr. Baixar de caball. *Echar pié á tierra. Ex equo currive desilire.*

POSARSE DE PEUS. fr. Alsarse. *Ponerse en pié. Eri-gere se in pedes.*

QUANT Á PEU, **QUANT CAMINANT.** loc. fam. ab que algú denota haver fét á peu tot lo viatge de que's parla. *Un rato á pié, otro andando. Pedibus.*

QUEDAR EN PEU LA DIFICULTAT. fr. Denota que subsisteix ó que no s'ha vensut. *Quedar ó quedarse en pié la dificultad. Difficultatem permanere, subsistere.*

QUI ESTÁ EN PEU DRET MIRE NO CATGA. fr. Ensanya

'l cuydado que's déu tenir en la prosperitat per lo inconstant que es. *El que está en pié mire no caiga. Qui stat, videat ne cadat.*

QUI VÁ Á PEU. *Pedestre. Pedestris.*

SABER DE QUIN PEU 'S DÓL ó **COIXEJA.** fr. Conéixer los vicis de algú, ó tenir notícia de lo que intenta. *Saber de que pié cojea. Quo vitio claudicet aliquis scire.*

SENSE MÓURER UN PEU. loc. Sense treball ó fatiga. *Á pié quedo. Nulla opera aut labore.*

SÈNS TOCAR DE PEUS Á TERRA. fr. Pondera la lleugeresa ó velocitat ab que's corre. *No poner los píes en el suelo; ir en volandas. Aura velocior, pernicio-ter currere.*

SET PEUS DE TERRA. exp. La sepultura. *Siete píes de tierra. Sepulcrum, i.*

TENIR LO PEU AL COLL. loc. fam. Subjectar á algú ó estar pera vèncer alguna dificultat. *Tener el pié encima ó sobre el pescuezo. Subjicio, is.*

TENIR LO PEU AL ESTREB. fr. met. Estar disposat pera alguna cosa. *Estar con el pié en el estribo; estar con las espuelas ó tener las espuelas calzadas. Paratum esse.*

TENIR LOS PEUS COM UN GLAS, **COM UN PA DE NEU;** **SEMBLAR LOS PEUS UN PA DE NEU.** fr. Tenirlos mólt frets. *Tener los píes como un cardámbano. Rigere pedibus præ nimio frigore.*

TENIR UN PEU Á LA FOSSA. fr. Estar pròxim á la mort. *Tener un pié ó estar con un pié en la sepultura ó en la huesa. Non longè abesse á sepulcro.*

TENIR EN PEUS. fr. ant. MANTENIR, SOSTENIR.

TROBAR PEU. fr. Denota que algú que entra en algun riu ó lloch, troba fondo per assentar los peus, sèns necessitat de nadar. *Hacer pié. Intra flumen ingredientum stare. || met. Se diu del qui va ab seguretat, ó s'afirma en alguna espècie ó intent. Hacer pié. Firmo gradu sistere.*

TORNAR LO PEU ARRERA ó **ATRÁS.** fr. No continuar lo camí ó en lo propòsit que's seguia. *Volver pié atrás. Pedem referre.*

TRÁURER LOS PEUS. fr. Retirarse poch á poch sense girarse de espatlla. *Sacar píes. Sensim sese recipere.*

TRÁURERSE 'L PEU DE LLOCH. **GIRARSE 'L PEU.**

UN PEU DETRÁS DE ALTRE. m. adv. Serveix pera despedir algú dientli festivament lo modo de caminar. *Un pié tras otro. Alterno pede, pedatim.*

PEUADA. f. Senyal que deixa 'l peu. *Pisada, huella. Peda, æ.*

PEUCEDÀ MEDICINAL. m. Herba perpétua de arrel medicinal, llarga, gruixuda, peluda, negra de fora, de dins blanquinosa, y sucosa; té las fullas majors que las del fonoll; lo tronch vuyt, rallat y ramós; las flors grogas en forma de girasol, y de gust picant y amarch. *Servato, ervato, yerba de Túnez. Poucedanum, i.*

PEÚCH. m. Tela ó altre llens de la mida del peu ab que's cobre y calsa davall la mitja. *Escar-pin. Udo, inis.*

PEUET. m. d. *Piccicillo, ilo, piecuelo, pece-zuelo. Pediculus, pedulus, i.*

PEUGRÓS, SA. m. y f. Qui té 'ls peus en des-masia grossos. *Paton Pedibus deformis.*

PEÜLLA. f. La pota ó la ungla del porch y de-més animals de la pota partida. *Pesño, uña, pe-zuña, zapatilla, carnicol. Talus, astragalus, i.*

PEUTERRÓS, A. m. y f. S' aplica al home rús-tich. *Pisaterrones, destripaterrones, pinchauvas. Rus-ticus, agrestis.*

PEYA. f. PESSA.

PEYRA. f. ant. PEDRA.

PI.

PI. m. Arbre molt comú en los terrenos escabro-sos y montanyosos de quasi tota la Europa; té 'ls tronchs ó ramas més ó menos carregats de rehina; las fullas sumament estretas, duras, punxagudas y que duran tot l' iver; lo fruyt se coneix ab lo nom de pinya; la fusta es de us general en la cons-trucció de naus, edificis y altrás obras. *Pino. Pi-nus, i, vel, us.*

PI ABET. ABET.

PI BO. PI MÉLIS.

PI BORT. Varietat del pi negre, que's diferencia en sér més petit, en tenir la soca torta, las fullas curtas y las pinyas petites. *Pino silvestre, pinastro, pincarrasco, pincarrasca, rodeno. Pinaster, tri.*

PI DE LA TREMENTINA. Casta de pi que fá las fullas á manadets y cauben fàcilment; las pinyas petites, ovaladas y de fora semblan escatas, quasi mora-das, y de sa soca especialment se tráu la tremen-tina que diuhen de Venécia. La fusta es excel·lent pera edificis exposats á la intempérie. *Larce, pino álce. Larix, icis.*

PI MÉLIS. Espécie de pi bastant que sols se dife-rencia en que produheix las fullas més curtas y punxagudas, y las pinyas més llargas, las quals naixen en la extremitat dels rams. *Picea, pino bal-sain, pino albar. Picea, æ.*

PI NEGRE. Espécie de pi del qual se tráu princi-palment la trementina. *Pino negral, aznacho. Sil-vestris pinus; pinaster, tri. || ant. PI MÉLIS.*

PI VERT. Lo que té las pinyas grossas y duras, de las quals se tráuhen los pinyons. *Pino doncel. Pi-nus hortensis.*

PIA. f. DEVOTA. || Bona opinió y concepte, com: no tenir la PIA á alguna persona. *Buena opinion. Grata opinio. || adj. f. Sobrenom de Barcelona. Pia. Pia.*

PIADORA. f. BRESCAT.

PIADÓS, A. adj. Benigne, misericordiós. *Pia-doso. Pius, misericors. || Lo que mou á pietat y compassió. Piadoso. Pius. || DEVOT. 1. 2. || RABONA-BLE, MODERAT.*

PIADOSAMENT. adv. m. De un modo piadós. *Piadosamente. Piè. || Piament, religiosament. Reli-giosamente, piamente. Piè, religiosè. || fam. Fér á*

algú favor de créurerlo quant pót duptarse de lo que diu. *Piadosamente. Piè.*

PIADOSÍSSIM, A. adj. sup. *Piadosissimo. Piu-simus.*

PIÁLIAS. f. pl. Festas ó combats que instituí Antonino Pio en memória de Adriano. *Pialias. Pi-lia, eusebia, orum.*

PIAMÁTER. f. Membrana molt subtil que ce-bre immediatament lo cervell. *Pia mater, pia me-dre. Pia mater.*

PIAMENT. adv. m. Segons la pietat y creença cristiana, sense la obligació de la fé. *Piamente. Piè.*

|| **PIADOSAMENT.**

PIAMARE. f. ant. PIA MÁTER.

PIAMONTÉS, A. adj. Lo natural de y lo per-tanyent al Piamont, país de Itàlia. *Piamontes. piamontés, Pedemontanus.*

PIANESCH, CA. adj. ant. PLA, SENZILL, NA-TURAL, INTEL·LIGIBLE.

PIANISTA. m. Tocador de piano. *Pianista. In-strumentum quondam musicum instructus.*

PIANO. m. FORTEPIANO.

PIANO, PIANO. Veu purament italiana admesa en lo catalá y castellá, pera denotar lo modo de can-tar poch á poch. *Pian piano, ó piano piano, á paso len-to. Pedetentim, lento gradu. || mús. Indica 'l modo de tocar suaument, poch á poch. Piano, piano. Pe-detentim.*

PIANO DE CUA, DE TAULA Y RECTE Ó VERTICAL. Dif-rencias del piano segons la disposició exterior y la de las cordas. *Piano de cola, de mesa ó cuadrado, re-cto ó vertical. Varietas quondam musici instru-menti.*

PIBET. m. ABET.

PICA. f. Pessa regularment de pedra, concava y fonda pera rébrer aygua ó altre líquit. *Pila. La-brum, i, pila, æ. || La que serveix pera posar aygua beneyta en las iglésias. Pila. Amula, æ. || ant. FONTS BAPTISMALS. || Espécie de llansa llarga de que usava la infanteria. Pica. Lancea, hasta, æ. || Vas fondo, regularment de pedra, ahont cau la aygua de las fonts. Taza, pilon, tazon. Ingens labrum, crater, is. || En los molins de paper pesa fonda ahont mullan los draps esquinsats pera ferne 'l pa-per. Pudridor, pudridero, pila. Labrum, ubi li-teum ad papyrus elaborandum maceratur. || ter. LLOLA. || Vas fondo ahont se trepitjan los rahins. Gamellon, pila. Uvis conculcandis vas. || En lo la-tan pesa de fusta socavada, en que col·loca los panyos pera batanarlos y netejarlos del oli, etc. Pila. Conca lignea. || ter. ovi.*

PICADA. f. Punxada, ferida leve que's fá ab instrument de punta. *Picadura. Punctura, æ, punc-tum, i. || La punxada que deixa la punta de la lan-ceta ó algun animal, auell ó insecte. Picadura. Morsus, us. || La que fá algun insecte ó animal ve-rinos. Mordedura. Morsus, us. || Lo cop que's dona ó 'l mal ó ferida que's fá picant. Picada. Punctum, i, punctio, nis. || Lo cop fort que dona 'l auell ab*

lo bech, picant. *Picotada, picotazo*. Rostri, ictus. || La acció de picar. *Picadura*. *Punctio, fodicatio*, nis.

|| Nafra ó senyal que deixa la picada. *Picazo*. *Vulnus*, eris, *picatrix*, icis. || met. Ditxo ó paraula sensible y picant. *Dictorio*. *Dictorium*, ii. || Picament de pinyons, ametllas, alls, etc., en un morter. *Salsa*. *Conditamentum*, i.

PICADA DE NOUS. *Salsa de nous y espècias*. *Nogada*. *Conditura nucea*.

PICADA DE PUSSA. 'L senyal bermell que deixa 'la pussa quant ha picat. *Sarpullido, picadura de pulga*. *Rubens macula* é *pulisis morsu*.

PICADEJAR. v. a. *Escaramusear, escaramuzar*. *Velitari*.

PICADER. m. ant. *Escaramuza*. *Equitum velitatio*.

FÉR PICADERS. loc. ant. **PICADEJAR**.

PICADILLO. m. Guisado de carn trinxada. *Picadillo, gígote*. *Minutal*, is. || Xasco, broma pera evitar á algú á que fassa ó diga alguna cosa. *Picon*. *Cavillatio*, nis. || Ressentiment causat per alguna disputa. *Pique*. *Exacerbatio*, nis.

ESTAR Ó VENIR DE PICADILLO. fr. Se diu de algú que móstra són sentiment esperant ocasió de poderlo declarar. *Estar ó venir de picadillo*. *Vultu dolorem præferre*. || Denota estar contrapuntat y enfadat ab algú, y no voler desistir de són empenyo. *Ponerse de puntillas, de apuesta; estar ó ponerse de cuerno con alguno*. *Adversari*.

PICADÍS. m. *PEDRUSCALL*. || **MORTER**. *ARGAMASSA*. || Polvos de rajola *Ladrillo molido*. *Lateris pulvis*. || adj. Qui fácilment s' ofen de lo que li diuhen. *Cosquilloso*. *Asper*.

PICADOR. m. Lloch ahont se doman y ensenyan los caballs. *Picadero*. *Equaria palestra*. || Qui doma y adestra 'ls caballs. *Picador*. *Equiso*, nis.

|| **PICAPEDRER**. || **TRINXANT**. || **PICAPORTA**. || Torejador de caball. *Picador*. *Taurorum agitator*. || **ESCLAFADOR**. || Pala de fusta ab que las donas pican la roba. *Moza, criada, jabon de Palencia*. *Fustuaria pala*. || Nom que donan los torners á un tros de fusta ahont asseguaran las pessas pera desbastarlas ab la aixà. *Picador*. *Tignum cræna instructum*. || **BATIFULLER**.

PICADURA. f. **PICADA**. 4. 6. || Los tallets que's fan en los vestits ó calsat per conveniència. *Picadura*. *Scissura*, æ. || Lo tabaco picat. *Picadura*. *Intritum tabacum*.

PICAFLORS. m. Aucellet de América del tany de una nou; són coll es curt, lo cap proporcionat, ulls alegres, bech llarch, prim y fi, blanch én lo principi y negre en la punta; alas llargas y menudas, lo color pardo brunyit, lo pit de un vert brillant ab visos daurat, la cua ab pocas plomas y llargas com tres vegadas són cos: nia en los arbres y xucla las flors ab tanta delicadesa que no las maltracta. Al principi del ivèrn se queda ab lo bech clavat en alguna flor, y 's va assecant, de modo que sembla estar mort tot l'ivèrn, fins que la pri-

mavera ó ~~an~~ calor li torna la vida. *Chupaflores, picaflores, chupamiel, chuparomero, rabilargo, lissonjero, pájaro resucitado*. *Avis sic dicta*.

PICALCA. f. **CALCA**.

PICA-MA. m. **MA DE MORTER**.

PICAMENT. m. La obra de picar. *Picadura*. *Fodicatio*, nis. || **ESCLAFAMENT**.

PICAMENT DE MANS. *Palmateo, aplauso*. *Plausus manuum*.

PICAMENT DE PEUS. *Pataleo*. *Pedum strepitus*.

PICAMOSCAS. m. Aucell petit que diuhen que cria 'ls fills de altres, y persegueix á las moscas. *Curruca*. *Cuaruca*, æ.

PICANT. p. a. Lo que pica ó cou. *Picante*. *Pungens*. acer. || m. Lo que punxa ó té punxas. *Punzante*. *Pungens*. || La acrimonia de algunas cosas, com del pebrot, etc. *Picante*. *Acrimonia*, æ, *acerbitas*, atis. || adj. met. *Ofensiu*, com: paraula *PICANT*. *Picante*. *Mordax*. || bot. Se diu de la cama y fulla que está poblada de pels fins, oberts en la punta y un poch értichs, los quals al picar llansan un humor que causa frisausa, com en la ortiga menor. *Picante*. *Pungens*, tis.

PICANTOR. m. **PICOR**. || **PICANT**. 3.

PICANTORETA. f. d. **PICORETA**.

PICANYO. m. ant. **PICARO**.

PICAPEDRA Y PICAPEDRER. m. Qui treballa las pedras. *Cantero, picapedrero*. *Lapicida*, æ, *latomus*, i.

PICAPLETS. m. **PLEDEJADOR**. || **EMBUSTERO**.

PICAPOLL. m. Herba. **PICH DE GALLINA**. || Espècie de rahim blanch primerench, de pellofa molt tendra y prima, molt gustós y suau al paladar. Tambè n' hi ha de negre. *Albilla*. *Præcox uva alba*.

PICAPORT. m. y.

PICAPORTA. f. Espècie de baldó de ferro clavat horisontalment en la porta, en la que se sosté ab una baga dins la qual se mou tot lo necessari, y encaixa de cop en un ferret en forma de nas, dit caputxí que está clavat en lo bastiment. *Picaporte*. *Cadivus pessulus; posticus apex*.

PICAPORTAS. m. Anella ó altra cosa pera trucar la porta. *Llamador, aldaba*. *Pessulus*, i. || **Pobre** que demana caritat de porta en porta. *Pordio-tero*. *Mendicus*, i. || met. Qualsevol persona malvestida y espellifada. *Despilfarrado, zarrapastroso*. *Pannosus*.

PICAR. v. a. Punxar, ferir ab instrument de punxa. *Picar, punzar*. *Fodico*, as, *fodio*, is. || Mossegat los aucells y alguns insectes. *Morder, picar*. *Mordeo*, es, *pungo*, is. || Córre algun vent; com pica la tramontana. *Picar*. *Flo*, as. || Picolar, trinxa alguna cosa. *Picar*. *Minutatim concidere*. || Xafar, esmicar á cops, com la sal en lo morter, etc. *Machacar, majar*. *Pinso*, as, *contundo*, is. || Mossegat lo peix l' esquer del ham. *Picar*. *Escam piscem appetere*. || Causar picor ó prultja. *Picar*. *Prurito afficere*. || Sér alguna cosa desagradable al

paladar per sa qualitat ardent. *Raspar, picar*. Mordico, as, mordeo, es. || Donar cops ab verga ó bastó. *Varear*. Virga percutere. || Detenir lo picador al toro ab la vara. *Picar*. Taurum hasta detinere. || Adestrar un caball, ensenyarlo. *Picar*. Equum agitare. || Donar cops ab alguna massa, martell etc. *Golpear*. Percutio, is. || Foradar ab la punta de la agulla ó altre instrument. *Picar*. Foraminibus distinguere. || Fér picaduras en lo vestit ó calsat. *Picar*. Scindo, is, interpunctionibus fodere. || Mossegar la pussa deixant senyal en lo cos. *Sarpullir*. Pulicem morsibus corpus maculare. || Mossegar los aucells, péndrerse 'l menjar. *Picar*. Rostro ferire. pavire. || MÓLDREB. || Rómpre los aucells ab lo bech alguna cosa, com la closca del ou quant está pera eixir lo poll. *Apitonar*. Rostro ferire. || TRINXAR. || Menjar un rahim de gra en gra. *Picar*. Racemum per grana excerpere. || Se diu de las cosas que tenen un preu molt alt. *Picar*. Carè emi. || met. Punxar, estimular, mōurer pera fér alguna cosa. *Picar*. Stimulo, as. || Comensar á obrar, tenir efecte alguna cosa, com: *PICAR* lo sol, lo fret. *Picar*. Incipio, is. || Molejar, ofèndrer ab paraulas ó accions. *Picar*. Scommatibus, dicteriis aliquem adstringere. || Tastar, menjar un poch de totes las viandas pera probarlas. *Picar*. Cibum delibare. || met. Se diu del qui presum de possehir alguna ciència ó art. *Picar*. Aliquam scientiam aut facultatem jactare. || Anar depressa; apretar lo pas qui vá á caball. *Picar*. Equum calcaribus incitari. || mil. Seguir al enemich quant faig. *Picar*. Hostem persequi. || Trucar á la porta. *Llamar*. Fores, januam, ostium pulsare. || Parlant del or y plata, bātrerlo. *Batir*. Batuo, is. || Pitjar ab massó ó cosa semblant la terra. *Apisonar*. Pavicula comprimere. || Entre enquadernadors, copejar ab una massa de ferro los llibres que han de encuadernarse, pera que prengan bon jahent. *Macear*. Libros malleo comprimere. || Traballar la pedra. *Labrar, picar*. Lapidem operi aptare; lapidem polire. || met. Comensar á concórrer compradors. *Picar*. Emptorum frequentiam incipere. || Posar sellos de plom á la roba. *Emplo-mar, plomar*. Plumbo, as. || pint. CALCAR. || Causar coissó. *Escocer, picar*. Prurio, is. || Sér picant ó cohent algun menjar. *Picar, morder, mordicar, raspar*. Mordico, as. || PAUHIR. || v. r. Ressentirse de alguna paraula ó acció. *Picarse, sentirse, agraviarse, congojarse*. Sthomachari; graviter accipere. || Preciarse, jactarse de alguna qualitat ó habilitat. *Picarse*. Jactari, gloriari. || Arnarse la roba de llana. *Picarse*. Exedi, fodicari. || Ferse tacas com picadas de pussa en los plechs de la roba blanca, per haverla plegada ab humitat. *Apulgararse*. Minutissimis maculis turpari. || Corcarse los graus. *Agorgarse, gorgojarse*. Gurgulione corrodí. || En los molins fariners posar aspi á la mola, picant suauement ab la escoda, ó ferhi los regarons ab lo tallant. *Picar*. Incutio, is.

PICAR PER ALT. fr. met. Denota que algú se glo-

ria massa de las quantitats ó parts que té, ó que preten alguna cosa molt exquisita y elevada, desigual á sos mèrits y qualitats. *Picar mas alto, ó muy alto, poner los puntos muy altos*. Alta petere, optare.

PICA QUE RÁBIA. fr. Denota que alguna cosa es molt cohent ó picanta. *Pica que rabia*. Præmordeo, es.

PICARAMENT. adv. m. Ab picardia. *Picaramente*. Nequiter.

PICARDA. f. PICAROL.

PICARDIA. f. Bergantada, villania, acció mala. *Picardia*. Calumniæ, nequitia, æ. || Acció deshonesta. *Picardia*. Impudicitia, æ. || Dolenteria, astúcia, dissimulo en lo dir ó fer. *Picardia*. Nequitia, æ.

FÉR PICARDIAS. fr. Dir ó executar picardias. *Picardear, hacer picardias*. Pergræcari.

PICARDIETA. f. d. *Picardigüela, malizuela*. Puerilis alacritas.

PICARDO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Picardia, província de Fransa. *Picardo*. Belgicus.

PICARESCH, CA. adj. Cosa de pícaros. *Picaresco*. Scurrilis.

PICARIA. f. PICARDIA.

PÍCARO, A. adj. Bergant, brivó, dolent. *Picaro*. Fraudulentus, furcifer. || Bellaco, solapat, trpasser. *Picaro*. Callidus, versutus. || Bél-litre, espallifat, mal vestit. *Zarrapastroso*. Pannosus.

PICAROL. m. Cascabell gros, que's posa al coll dels animals. *Esquila*. Tintinnabulum, i. || met. La lléngua; com: tenir bon *PICAROL*. *Lengua*. Lingua, æ. || met. Qui parla molt ab impertinència y necedat. *Lenguaz, hablurdor, hablanchin*. Loquax.

TENIR BON PICAROL. fr. Parlar molt. *Tener buen pico*. Loquacem esse.

PICARSE. v. r. Se diu del cavall que s' alborota y cansa quan véu la euga. *Picarse*. Catulire penare agitari.

PICART. m. PICARDO.

PICASSAL. m. ter. MA DE MORTER.

PICASSA. f. aum. *Pilon*. Ingens labrum. || ter. DESTRAL.

PICAT, DA. p. p. *Picado*. || Dit de la sal. *Molido*. Molitus. || adj. Lo blat y altres grans que ha rosegat algun insecte. *Gorgojoso*. Gurguliosus. || Dit dels ous quant está per eixir lo poll. *Apitonado*. Punctus. || Dit de la roba per adorno. *Picado*. Scissus. || Dit del dibuix ó patró foradat ab agulla. *Picado*. Fodicatus. || Dit de la plata ó altre metall. *Batido*. Malleatus. || pl. fam. DINERS. || m. Se diu del caball que per haver conegut alguna euga li queda 'l vici de renillar quant véu altres cavalls, eugas ó mulas, 's encen, y allarga la verga, y encara 's dirigeix á ella ab favor desobedient al caballer. *Picado*. Catulitus.

DONARSE PER PICAT. fr. Mostrarse ressentit. *Darse por ofendido*. Offensionem verbis exprimere.

PICATATXAS. m. Impertinent, qui en tot té que dir. *Impertinente. Molestus.*

PICH. m. Punt que's fa ab la ploma, pinzell, etc. *Punte. Punctum, i. || cop. || Cop que's dona truncanç a la porta. Aldabada. Forium pulsatio. || Lo senyal a manera de piga que tenen algunas cosas. Pinta. Macula æ. || La punta del sombrero apuntat. Pico. Rostrum, i, acumen, inis. || met. La facúndia en lo parlar. Pico. Facundia, æ. || BECH. || PICADA. || ant. FIBLÓ. 2. || Lo forat que's fa ab la agulla, punxó en lo pergami, paper, etc. Picadura. Punctura, æ. || Lo que resulta de dos cosas sólidas, com: PICH de campana. Golpe. Ictus, us. || Avis, SENTAL. || ter. VEGADA. || PUNT, INSTANT.*

PICH DE GALLINA. Herba; picapoll, espècie de corretjola. *Anagálide. Anagalis, idis.*

PICH DEL GALL EN L' OU. Piga com de sanch en lo blanch del ou de gallina. *Galladura. Germen, inis.*

PICH DEL SOL. La part del dia en que 'l sol pica ab més forsa. *Resistero del sol. Solis æstus.*

PICH DE VEROLA. 'L senyal que la verola deixa en la pell. *Hoyo. Lacuna, æ.*

A PICH. m. adv. A punt, a perill. *A pique. In discrimine.*

A PICH DE MARTELL. m. adv. Denota que alguna cosa està feta picant ab lo martell. *A golpe de martillo. Mallei ictu. || S' aplica al metalls treballats a cop de martell. A martillo. Malleatus.*

DE UN PICH. m. adv. De una vegada. *De una vez. Semel.*

DONAR PICHES A LA PORTA. loc. Picar, donar cops. *Dar aldobadas, llamar. Pulsare fores.*

PICO. m. Discòrdia, disgust ocasionat de alguna disputa. *Pique. Offensio, exacerbatio, nis. || Trencat, respecte de quantitat entera ó principal. Pico. Miutuo residua.*

ANAR DE PICO. fr. ESTAR DE PICADILLO.

ANÀSSEN A PICO. fr. Naufragar la embarcació. *Ir-se a pique, zozobrar, afondar. Naufragium pati.*

TIRAR A PICO. fr. naut. Fèr enfonsar ó sumergir a altre buch. *Echar a fondo, a pique, a perder; colar a fondo, a ojo. Sumergo, demergo, is; navem deprimere.*

PICÓ. m. Instrument de fusta gros y pesat, ample de baix que puja en disminució, y en la part superior se li posa un mànec de mitja cana de alt; serveix pera apsar la terra, pedras, etc. *Pison. Tudes, itis.*

PICOLA. f. Escoda petita de que usan los mestres de casas. *Piquetilla. Parvi ligonis genus.*

PICOLAR. v. a. Trinxar la carn. *Picar. Minutum conficere.*

PICOLAT, DA. p. p. *Picado. Minutum concisus.*

PICONA. f. QUERRA. 2.

PICONAR. v. a. Apretar ab lo picó. *Apisonar. Coæquo, as.*

PICONAT, DA. p. p. *Apisonado. Coæquatus.*

PICOR. f. Pruitja, coissó, frisança. *Comezon, picazon, prurito. Prurigo, inis, pruritus, us. || Sa-*

bor ó gust picant que tenen algunas cosas. *Proame. Acrimonia, æ. || met. Diagust, neguit. Picazon. Ira, molestia, æ.*

DONAR Ó FÈR PICOR. fr. Donar pruitja. *Dar picazon. Prurio, is. || PICAR.*

PICÓREA. f. Robo dels soldats en camp enemich. *Pecórea. Populatio, nis. || Diversió que's pren eixint al camp. Pecórea. Divagatio, nis.*

FÈR PICÓREA. fr. Devastar los camps del enemich. *Talar, pecorear. Hostiles agros populare, depopulare.*

PICORETA. f. d. *Prurito. Prurigo, inis.*

PICÓREYA. f. PICÓREA.

PICOSSADA. f. DINERAL.

PICOT. m. Aucell. *PISOT. || MAGALL.*

PICOTA. f. SAYAL, SARGIL. || Forca de pedra pera exposar los caps dels sentenciats. *Picots. Lapidæ furca ad capita morte mulctati exponenda.*

PICOTADA. f. Picada, becarrada, cop de bech. *Picotada, picotazo. Rostris ictus.*

PICOTEJAR. v. a. Picar, donar picadas ab lo bech. *Picotejar, picar. Rostro ferire, pavire. || met. Ofèndrer ab paraulas. Picar. Dioteris perstringere. || v. r. Renyir entre sí, dientse paraulas picants. Picotearse. Rixari verbis.*

PICOTEJAT, DA. p. p. *Picoteado. Rostro ictus.*

PICOTÍ. m. Mesura de grans, y es la quarta part de un quartà. *Picotin. Quadrans, tis.*

PICOTILLA. m. Porció de mercaderias, que algun particular no comerciant porta a índias per són despaig. *Ancheta. Tenue commercium. || Porció de género que's permet a un particular quant s' embarca. Pacotilla. Tenue commercium. || ant. Porció de mercaderias que'ls mariners y oficials podian embarcar de són compte sèns pagar nólit fins lo valor de són salari en aquell viatge. Pacotilla. Tenue commercium.*

PICURIANS. m. pl. Sequaces de Epicuro. *Epicúreos. Epicurei, orum.*

PICURUS. m. ant. Epicuro fillosop estoich. *Epicuro. Epicurus, i.*

PIDO. m. met. fam. DEMANDA.

JUGAR A PIDO. fr. met. fam. DEMANAR.

PIDOLADOR, A. m. y f. PIDOLAYRE.

PIDOLAR. v. a. DEMANAR, MENDICAR.

PIDOLAYRE. m. Qui demana molt y continuament. *Pedidor, pedigon, pedigüño, pidon. Petax, acis.*

PIENSO. m. PINSO.

PIÉRIDES. f. pl. mit. Las nou fillas de Piero, que havent desafiàt a las musas a cantar, y vensudas, per dictamen de las ninfas foren convertidas en garsas. *Pierides. Pierides, um.*

PIETAT. f. Virtut que mou a servir y honrar a Dèu, als pares y a la pàtria. *Piedad. Pietas, atis. || Llástima, còmiseració. Piedad. Clementia, mjeer ricordia, æ. || Los actes de dita virtut. Piedad. Pietas, atis.*

PIFANO. m. ter. BLAT DE MORO.

PIFANO. m. PIFER.

PÍFIA. (ANÁSEN Á LA) fr. Malmétrerse, mal-lograr-se alguna cosa. *Llevarse la trampa.* Operam et imperium perdi. || f. Cop en fals que's dona ab lo taco en la bola en lo joch de billar y trucha. *Pífa.* Debilis ictus. || Qualsevol cop en fals que algú dona, falta ó equivocació que comet ó erro ridícul, etc. *Pífa.* Gravis error.

PÍFIA. fr. met. Error en lo que no's deuria, donar un cop en fals. *Hacer pífa.* Errare.

PIFRE. m. Instrument militar que serveix en la infanteria acompanyat ab lo tambor. Es una petita flauta de molt sonora y aguda veu, que's toca a travésada. *Pífano, píparo.* Bellica, militaris flauta. || Qui toca dit instrument. *Pífano, píparo.* Fistulator, is.

PIGA. f. Taca petita que sói surtir en lo cutis especialment de la cara. *Peca, Pinta.* Macula, lentícula, æ. || Taca natural en qualsevol part del cos. *Lumar.* Nævus, i.

SENYALAR PIGAS. fr. Haverhi perill de succehir algun mal. *Traer vigilia.* Periculum imminere.

PIGALLAT, DA. adj. ter. MATINAT.

PIGALLO. m. Noy ó noya que acompanya al cego. *Destron, lazarillo, gomecillo.* Cæci ductor.

PIGALLÓS, A. adj. y

PIGARDÓS, A. adj. ant. y

PIGAT, DA. adj. Qui té pigas. *Pecoso.* Lentiginosus. || VEROLÓS. || Lo que es de un color barrejat de pichs ó taquetes. *Graneado, pintojo.* Maculis distinctus.

PIGER. m. Eyna de tarrissa ó metall ab una ansa. *Jarro.* Urceus, caveus, i.

PIGMEU, A. adj. Nano, de baixa estatura. *Pigmeo.* Pigmeus.

PIGNORACIÓ. f. ant. EMPENYORAMENT.

PIGNORATICI. adj. far. HIPOTECAT, EMPENYAT. || Lo que inclou ó's refereix á prenda ó hipoteca. *Pignoraticio.* Pignoratitius.

PIGNÓSTICH. adj. med. Propi pera condensar y refrescar los humors. *Pignóstico.* Pignosticus.

PIGOT. m. Aucell de unas vuyt polzadas de llarch, clapat de negre y blanch, ménos la nuca y la part inferior de la cua, que són de color encarnat. S' alimenta de insectes que trau de entre la pell dels arbres ab lo bech. *Picamaderos, pico.* Picus major.

PIGOT DE MARS. Aucell de unas sis polzadas de llarch, negre ab tacas blanques y una de vermella en lo comensament de la cua, y un monyo vermell en lo cap. S' alimenta del insectes dels fons. *Pica-puerco.* Picus medius.

PIGOT MENOR. Aucell de sis polzadas de llarch, clapat de blanch y negre, ab lo comensament de la cua cendrós, y 'l cim del llom rogench. S' alimenta dels insectes que's crien en los arbres. *Pipo.* Picus minor.

PIGOTA. f. VEROLA. || Berruguela, granet que fan las fullas de algunes plantas. *Verdeguello.* Tu-

berculus, i. || Verola en lo bestiar. *Morriña.* In pediculis variola.

FIGOTÓS, A. adj. Verolós. *Virolento.* Papulis laborans.

FIGRE. adj. Peresós. *Pigre.* Piger.

FIGRÍCIA. f. p. u. Peresa. *Pigricia.* Pigritia, æ.

FIGUETA. f. d. Pintilla. Levis macula.

PISSIM, A. adj. sub. Píssimo. Piissimus.

PIJORAR. v. n. y derivats. PIJORAR.

PILA. f. Munt. *Monton, pila.* Cumulus, acervus, i. || Agregat, multitut de cosas. *Monton.* Turba, æ, cumulus, i. || ant. PICA. || PILAR. || met. Tot lo que per sa abundància es difícil de contar. *Monton.* Cumulus, i. || PILA. f. ter. Entre carbonayres la del carbó pera cremar. *Pila.* Cumulus.

PILA DE BATEJAR. ant. FONTS BAPTISMALS.

PILA DE HERBA. GARRA.

PILA DE LLENYA. CLAPER.

PILA DE TERRA. *Monton de tierra.* Grumus, i.

À PILAS. m. adv. A pilots, á munts. *A granel, á montones.* Acervatim, cumulatim.

ULL DE PILA. Entre carbonayres lo forat del mitj de la pila del carbó ó llenya pera ferlo. *Ojo de pila.* Cratera.

PILAR. m. Columna de pedra ó altra matéria semblant. *Pilar.* Columna, pila, æ. || Cos solit de una pessa, llarch y rodó. *Pilar.* Cilindrus, i. || Columna arrimada á una paret pera afirmar-la. *Pilar, contracolumna, apoyo.* Anteris, idis. || Cilindro de pedra ahont se posan los caps dels ajusticiats ó 'ls reos á la vergonya. *Picota.* Capitalis cippus. || PAL. || met. L' home ferm y constant en sostenir una cosa. *Roca.* Rupes, is. || PILASTRA. || PEU DE LLIT. || pl. Joch de noys posantse quatre ó més de espatllas als pilars, reons ó altres llocs senyalats, de modo que s' ocupan tots, quedant un noy sens puesto; tots los que'n tenen passen promiscuament de uns á altres, y l' empenyo del qui está sens puesto es arribar al pilar abans que'l qui'l va á pèndrer, y péga quedantse al mitj lo qui no troba puesto. *Arrepásate acá, compadre; las cuatro esquinas.* Ludus puerorum quo locum vacuum unusquisque occupare intendit. || GUARDARODAS. || m. min. L' espay de dos ó tres camas del cos de la veta, que's deixa de metalls entre pou y pou. *Pilar.* Metalli venæ spatium.

PILARET. m. d. *Pilarejo.* Columella, æ.

PILASTRA. f. Pilar ó columna quadrada. *Pilastro.* Parastatica, parastata, æ. || Cada una de las que's grechs posavan en los ánguls de las fatxadas de un género de temples. *Anta.* Pila, æ. || Lo pilar que en las columnatas sói posarse á mes de la columna y arrimat á ella, damunt del qual carrega immediatament l' arch, *Parástade.* Parastades, is.

PILASTRASSA. f. aum. *Pilatron.* Magna columna.

PILASTRETA. f. d. *Pilastrilla.* Quadrata columella.

PILASTRO. m. PILASTRA.

PILATER. m. Bataner que assisteix a la pila ó noch pera enfortir los panyos. *Pilatero.* Tundens in solonio. || Lo qui cuyda de las pilas en los molins de paper. *Pilateo.* *Pilarum curator.*

PÍLEO. m. Espécie de sombrero ó gorra que entre 'ls romans portavan los homes libres y que posavan als esclaus en senyal de llibertat quant la lo-gravan. *Pileo.* *Pileus*, ei. || CAPELLO. 1.

PILETA. f. d. Muntet. *Montoncillo.* *Parvus acervus.*

PILEUTO. m. Espécie de cotxes ab dos rodas que usavan las damas romanas. *Pileuto.* *Pileutus de pilus*, perque estava cubert de pells ab llana.

PILLA. f. PILLATJE.

PILLADA. f. Acció vil, pròpia de un pillo. *Pillada.* *Nequitia*, æ. || BRIVONADA. || Acció y efecte de pillar. *Tiro.* *Furtum*, i. || Robo fét ab astúcia y dissimulo. *Sonaca*, *sonacamiento*. Calida extorsio.

PILLAR. v. a. Robar, saquejar. *Pillar.* *Prædo*, as.

PILLARDÁS. m. Qui es gran y gros. *Mezon*, *mocton*. *Procerus ac torosus adolescens*. || GENT DE ARMAS. || MOSSO DE ESCUADRA.

PILLART. m. PILLARDÁS. || ant. Sirvent que á més del patge seguia al caballer en las batallas y cuidava de recullir las despulles dels vensuts. *Sirvente*. *Famulus*, i.

PILLAT, DA p. p. *Pillado.* *Prædatus*.

PILLATGE. m. Robo, la acció de pillar. *Pillaje*. *Præda*, æ.

PILLO. A. adj. fam. Brivó, pícaro, bergant. *Pillo.* *Yaser*, *vilis*.

PILMA. f. Bisma, CATAPLASMA.

PILÓ. m. Tros de fusta gros ahont se talla la carn. *Tajon*, *tajo*, *tajadero*. *Stipes*, *itis*. || Lo contrapés de la romana. || *Pilon.* *Equipondium*. ii. || ter. socn. 2. || Pessa de fusta quadrada ab un vuyt en lo mitj que serveix als sabaters pera amotllar la sola. *Huevo*. *Ligneum suloribus deserviens cavum*. || Pa de sucre pres y amotllat en figura quasi cónica. *Pilon.* *Sacchari conus*. || Lo de sucre que en los ingenis ó fábricas se fá del such de la canya més purificat. *Catite*. *Conus sacchareus purior*. || La pila de verema trepitjada que's posa sobre 'l banch de la prempsa pera exprémerla. *Pié*, *pilon*. *Acervus*, i. || Cada una de las pessas de fusta en figura paralelógrama, que's posa sobre la cubertora, sobre la qual carrega la guia, y sobre aquesta 'l caragol pera prempsar la verema. *Pilon*. *Tignum ad vendemiam in prælo premendam*. || PATIBUL.

DONAR EN MITJ DEL PILÓ. fr. ant. *Dar en el blanco*, *en el hito*, *en el quid*, *en el punto*, *en el chiste*, etc. *Scopum attingere*.

PILONÁS. m. aum. *Tajon*. *Grandior palus latinienius*.

PILOT. m. Patró que governa una nau. *Piloto*. *Navis gubernator*. || PILOTETA. || La matèria que regularment s'uneix en figura rodona, com: **PILOT** de

cera. *Peloton*. *Congeries*, ei. || MUNT, **PILA.** || Escamot. *Peloton*. Turba, æ. || Porció de cabells embullats. *Peloton*. *Pilorum globus*. || Multitud de cosas sens orde. *Monton*, *hacina*, *acervo*. *Acervus*, i. || ant. GUIA.

PILOT DE PALLA. Munt de palla sencera que's guarda pera las bèstias en iver. *Balagar*. *Fœnistruus*. || SERRA. 9.

PILOTA. f. Bola de llana ó altra cosa apretada ab fil y ferrada de cuyro ó altra cosa, y serveix pera jugar. *Pelota*. *Pila*, æ. || La bala ab que's carregan las escopetas y altrás armas de loch. *Pelota*. *Globus tormentarius*. || Lo joch que's fá ab la pilota. *Pelota*. *Sphæromachia*, æ. || La que's fá de pa, carn trinxada y altres ingredients. *Pelota*. *Offa*, æ. || pl. Entre estampers. **BALAS**.

PILOTA DE COURE. Círcul de ferro, bronze ó fusta, y regularment de pedra de la figura de un plat, ab que 'ls joves romans exercitavan sas forsas, tirant-lo ab una corretja al ayre, ó á llarga distància, voltant lo brás com en lo mandró, pera donarli major impuls; guanyava 'l qui'l feya anar més prop del terme senyalat. *Disco*. *Discus*, i.

PILOTA GENOBISCA. Pilota petita y dura ab que jugavan los romans posats en triàngul, tirantsela de un á altre. *Pelota triangular*. *Pila triangularis*.

PILOTA DE VENT. La que's fá de una bufà plena de ayre. *Pelota de viento*. *Folliculus*, i, *foliis*, is.

ANÀRSEN TOT EN PILOTAS Y MARXADONS. fr. met. Anàrsen tota la utilitat de alguna cosa en los gastos pera conseguirla. *Ires en pelotas y juzgados*. *Quidquid lucrisperabatur expensis absumi*.

FÉR ANAR COM UNA PILOTA Y JUGAR Á PILOTA AB ALGÚ. fr. met. Ferlo anar y venir inútilment, portarlo enganyat. *Jugar á la pelota*; *traer á alguno como palillo de suplicaciones ó de barquillero*; *llevar á alguno al pilon*, *traer al pelotero*. *Alicui*, *aliquem*, in *aliquem*, in *aliquo merosis verbis illudere*.

NO TOCAR PILOTA. fr. No acertar en res de lo que's tracta. *No dar palotada*. *Prorsus aberrare*.

PENJAR LA PILOTA. fr. Ferla quedar jgant en algun balcó, teulada, etc. *Calar la pelota*. *Pilam in tectis jacere*.

TORNAR LA PILOTA Á JOCH. fr. Impugnar, rebàtrer las rahons de altre. *Volver ó rechazar la pelota*; *tener quien se las mulla*; *encontrar Sancho con su rocin*. *Fabulus in fannium incidit*.

PILOTADA. f. Cop de pilota. *Pelotazo*. *Pilæ*, *ictus*.

PILOTELLAR. v. n. PILOTEJAR.

PILOTAM. m. Conjunt de pilotas. *Peloteria*. *Pilarum copia*.

PILOTASSA. f. aum. *Peloton*. *Magna pila*.

PILOTATGE. m. Ofici, ciència ó art del pilot. *Pilotaje*. *Navarchi ars*. || Dret en alguns ports ó entradas de rius ahont se necessitan los práctichs pera seguretat. *Pilotaje*. *Portorii genus*.

PILOTEJAR. v. n. Jugar á pilota per diverti-

ment. *Pilotear*, jugar á las bonicas. Ultrò citròque pilam liberè jacere. || v. r. met. Altercar, renyir dos ó més personas entre sí. *Pelotearse*. Contendere, rixari.

PILOTER. m. Qui té per ofici fér pilotas. *Pelotero*. *Pilarum artifex*. || ESCARABAT NERDER.

PILOTET. f. d. *Pelotilla*. *Globulus*, i.

PILOTETA. f. d. *Pelotica*, *illa*, *iss*. *Pilula*, *sphaerula*, æ.

PILOTÍ. m. Jove que's dedica á la carrera del pilotatge, y serveix en los vaixells de guerra com ajudant dels pilots. *Pilotin*. *Navarchus tiro*.

PILOTILLA. f. MANDONGUILLA.

PIMENTERA. f. PEBRERA.

PIMENTÓ. m. PEBROT.

PIMENTONAR. m. tett. *PEBROTAR*.

PIMENTONERA. f. PEBROTERA.

PIMENTONET. m. d. *PEBROTET*.

PIMPARAT, DA. adj. *PIMPARAT*.

PIMPINELLA Y PIMPINILLA. f. *PAMPINELLA*.

PIMPOLL. m. ant. Brot, lluch, grifol. *Pimpollo*. *Pullulus*, i.

PINACLE. m. Cúpula, la part superior y més alta de algun temple ó edifici magnífich. *Pináculo*. *Pinaculum*, i. || arquit. Dosseret sens cúpula. *Dosseleret*. || TABERNACLE.

PINAL Y PINAR. m. PINEDA.

PINATELL. m. d. de pi. *Pinito*. *Parva pinus*.

|| PINENCH.

PINGES Y PINGETAS. f. pl. PINSAS.

PINCO. m. Embarcació de cárrech, las dimensions de la qual s' engrandeixen més en la bodega, pera que hi capian més géneros. *Pingüe*. *Onerarius lembus*.

PÍNDOLA. f. Boleta composta de vários medicaments. *Píldora*. *Pilula*, æ, *scatapolium*, ii. || met. Mala nova, pesar. *Píldora*. *Infustus*, *molestus nuntius*.

PINEDA. f. Pinar, bosch de pins. *Pinal*, *pinar*. *Pinetum*, i.

PINENCH. m. Bolet que's cria prop dels pins. *Miceto*. *Fungus*, i.

PINGELL. m. Herba ramosa, las fullas de la qual són á manera de cor, la flor groga, y la cama de dos peus de alta. *Cari*, *hipérico*, *corazoncillo*. *Corium hipericon*.

PINGÜE. adj. Grás, greixós. *Pingüe*. *Pingue-dineus*, *pinguis*. || Abundant, fértil. *Pingüe*. *Pinguis*.

PINGÜEMENT. adv. m. ABUNDANTMENT.

PINSÀ. m. Aucell de quatre á cinch polzadas. de llarch y molt comú en tota Europa; té las alas negras ab las plumas llargas ribetejadas de blanch, lo llom pardo, 'l ventre blanch, lo cap y coll claps de roig, las potas negras, lo llom en lo mascle rojench, y en la femella blanch; s' alimenta de insectes y canta especialment en los dematins. *Pinzon*. *Colebs fringilla*.

NO MENJAR PER UN PINSÀ. loc. Sér molt poch menjador. *No come mas que un gorrión*. *Penè quod vix aviculæ sufficit*, edit.

PINSAS. f. pl. Instrument de ferro á modo de unas estanalletas suaus, de que se serveixen los cirurgians pera posar y traurer las desfilas y altres cosas; y també s' usa de ellas pera agarrar cosas menudas, y pera netejar la llana. *Pinzas*. *Vulsella*, æ.

PINSETAS. f. pl. PINSAS.

PINSO. m. Porció de gra que's dona á las cabalcaduras. *Piasso*. *Pabulum*, i. || pl. fam. Picats, diners. *Pecunia*. *Pecunia*, æ.

PINSOT. m. náut. Lo pal del timó. *Piazote*. *Navis gubernaculo affixus palus*.

PINTA. f. Instrument de fusta, marfil, etc. compost de molts puas espesses ab que's neteja y compon lo cabell. *Peine*. *Pecten*, inis. || La arquejada que usan las donas pera assegurar lo pentinat, y á vegadas pera adorno. *Peineta*. *Pectens incurvus*. || senyal que tenen las cartas en los extrems ántes de descobrirlas; las de oros tenen una ralla, las copas dos, las espasas tres, y 'ls bastos quatre. *Pinta*. *Pictæ chartæ signum*. || PINTX. || FORARÓ. || Taca ó clapa en la pell dels animals. *Pinta*. *Macula*, æ. || Mesura de Fransa. *Pinta*. *Semicongius*, ii. || met. La senyal ó mostra exterior ab que's coneix la qualitat de las cosas. *Pinta*. *Signum*, i, species, ei.

PINTA DE VÉNUS. ÁGUILA DE PASTOR.

PINTA LLEMENERA. La de puas finas y espesses pera traurer las llèmenas. *Lendrera*. *Spissior pecten*.

CONÉIXER PER LA PINTA. fr. Conéixer per algun senyal. *Sacar por la pinta*. *È signo dignoscere*. || En alguns jochs de cartas enganyar per haver vist la pinta que vé detrás de una altra trahentne una sense descobrir aquella. *Traspintar*. *Chartam signo conjectatam fallere*.

SOBRE PINTA. m. adv. Per damunt del cabell, sens afonar molt: se diu quant se talla. *Sobre peine*. *Supra pecten*. || met. Lleugerament, sens especial reflexió y cuydado. *Sobre peine*. *Perfunctoriè*.

PINTABARRETS. m. fam. Home de poca importància. *Chisgavavis*. *Homuncio*, *ardelio*.

PINTACILA. f. CADARNERA.

PINTADOR. m. En las fábricas de indianas qui estampa 'ls dibuixos en las robas. *Pintador*, *fabricante de estampados*, *estampador*. *Telam coloribus variegans*.

PINTADURA. f. AFEIT.

PINTAMONAS. m. Pintor de poca habilitat. *Pintamonas*. *Ridiculus pictor*.

PINTANAR. v. a. ant. Compóndrer, assear. *Alñar*, *ataviar*, *asear*. *Como*, is. || ant. PENTINAR.

PINTAR. v. a. Representar, figurar ab colors y líneas las cosas. *Pintar*. *Simulo*, as. || Donar un sol color á alguna cosa, com: á una porta, etc. *Dar de color*; *pintar*. *Coloro*, as. || met. Descriurer de paraula ó per escrit. *Pintar*. *Depingo*, is. || met. Imaginar á sòn arbitri, fingir en la imaginació á

midia de són gust. *Pintar*. Pro suo arbitrio imaginari, fingere. || Ponderar, exagerar. *Pintar*. Amplifico, as. || Comensar á mostrarse la qualitat bona ó mala de alguna cosa. *Pintar*. Signum, specimen dare. || *AFRITAR*. || Posar coloret á la cara. També s'usa com recíproch. *Arrebolar*. Fuco, as. || Posar á alguna cosa del color roig dels núvols ferits pels raigs del sol. *Arrebolar*. Purpurisso tingere. || Estampar los dibuixos en las rodas per medi dels motillos. *Estampar*. Impressis coloribus variegare. || v. n. Posar las plomas los aucells. *Emplumecar*, *emplumar*. Plumo, as, plumesco, is. || Comensar á madurar los rahims. *Embarar*, *pintar*. Maturesco, is. || Anar, presentarse bè ó mal. *Ir*, *presentarse*, *pintar*; dar señal, tener buen ó mal aspecto. Bené aut malé se habere.

PINTAR AB FERRO CALENT. fr. *Pintar al encausto*. Encaustico veruculo pingere.

PINTAR AL FRESCH. fr. *Pintar una paret luego de acabarse de arreboscar*. *Pintar al fresco*. Tectorio undo colores induere.

PINTAR AL NATURAL. fr. *Pintar segons la naturalesa*. *Pintar al natural*. Aliquid ad naturam aptare.

PINTAR AL OLI. fr. *Pintar ab olis dessecants*. *Pintar al óleo ó al ólio*. Oleario pigmentum, oleariis coloribus pingere.

PINTAR COM VOLER. fr. Explica que algú sense fonamen, ni fermesa s'adula 'l gust, persuadintoe de que alguna cosa tindrà l'efecte que ell se figura y li convé. *Pintar como querer*. Ad placitum depingere.

SEGONS COM PINTE Ó COM PINTARÁ. exp. fam. Explica que en algunas cosas debem esperar lo que succehirá pera arreglar nostra conducta. *Conforme diere el dado*. Ad tempus consilium capiam.

PINTAT, DA. p. p. *Pintado*. Pictus. || **CONSEMBLANT.** || Lo que naturalment está matisat de vários colors. *Pintado*. Versicolor. || pl. Robas pintadas. *Estampados*, *pintados*. Telæ depictæ.

AL MÉS PINTAT. loc. Significa lo mateix que al més sabi, prudent ó experimentat. *Al mas pintado*. Excellentiori, præstantiori.

ENCARA QUE FOS PINTAT. exp. Denota la vivesa de alguna cosa. *Aunque fuese pintado*. Vivis coloribus expressus.

VENIR Ó CÁUBER PINTAT. fr. met. Adaptarse, venir molt bè. *Venir pintado*. Aptissimè quadrare.

PINTE. m. Instrument compost de puas pera pentinar ó rastellar lo cânem. *Rastrillo*. Prænum, i. || Carda, palmás de cardar llana. *Peine*. Ferreus, hamatus pecten. || Instrument llarch de fusta ab puas de canya ó cer que's posa en la caixa, y l'usan los teixidors pera apretar lo teixit á cada passada de llansadora. *Peine*. Pecten, inis. || **LLISSOS.** || **PINTA.** 1. 2. || Instrument en los telers de llens. *Canal*. Pecten inis.

PINTOR. m. Qui professa ó exercita l'art de la pintura. *Pintor*. Pictor, is.

PINTOR AL FRESCH. Lo qui particularment se de-

dica á pintar las parets acabadas de arreboscar. *Fresquista*. Recentis albari, parietum pictor.

PINTOR DE MINIATURA. Qui's dedica principalment á pintar de miniatura. *Miniaturista*. Delicatis punctis picturam exarans.

PINTOR DE TREMP Ó DE TREMPA. 'L qui pinta al tremp. *Templista*. Qui glutinosa pictura depingit.

PINTORESCH, CA. adj. S'aplica á las cosas que presentan una imatge bisarra y digna de sér pintada. *Pintoresco*, *pictórico*. Pictoricus.

PINTURA. f. Art lliberal que imita las proporcions de la naturalesa. *Pintura*. Pictura, æ. || Lo quadro, tauló ó lámina pintada. *Pintura*. Pictura, tabula, æ. || Lo color ó material ab que's pinta. *Color*. Pigmentum, i. || La descripció ó narració de alguna cosa de paraula ó per escrit. *Pintura*. Descriptio, nis.

PINTURA AL FRESCH. La feta ab sola aygua y 'ls colors ab la virtut atractiva del estuch fresch que cubre la superfície ahont se pinta. *Pintura al fresco*. Super recens albarium pictura.

PINTURA AL OLI. La feta ab olis ressecants ab unió, fermesa y hermosura sobre qualsevol matèria. *Pintura al óleo ó al ólio*. Olearia pictura.

PINTURA AL TREMP Ó TREMPA. La que's fa ab los colors liquidats ab ayguacuyt, goma ó cosa semblant. *Pintura al temple*. Glutinis ope peracta pictura.

PINTURA BORDADA. La que imita la naturalesa ab sedas de vários colors, mediant la agulla sobre superfície teixida. *Pintura bordada*. Phrygionio opere pictura.

PINTURA DE AYGUADA. La que's fa sobre llens blanch y prim, mullantla pel revés ab aygua natural, y sèns més blanch que 'l de la superfície. *Pintura de aguazo, ó aguada*. Aquatilis pictura.

PINTURA DE VÉNUS. herba. AGULLA DE PASTOR.

PINTURA EN MINIATURA. Pintura sobre vitela, imitant lo clar y obscur ab punts y no extés. *Pintura en miniatura*. Pictura miniata.

PINTURA IL·LUMINADA. La que té tots los colors corresponents. *Pintura iluminada*. Variis coloribus distincta pictura.

PINTURA PLANA. La que no té adornos. *Pintura llana*. Plana ac jacens pictura; nullius eminentis ductus pictura.

PINTURA RIDÍCULA. CARICATURA.

NO PODER VÉUREN Á ALGÚ EN PINTURA. fr. Aborir-lo de modo que ofen lo véurerlo ú oirlo. *No poder ver á uno pintado*. Odio aliquem prosequi.

SÉR UNA PINTURA. fr. met. Se diu en alabansa de una cara bonica. *Ser un serafín*. Perpulchrum esse.

PÍNULA. f. Pessa elevada sobre la dioptra ab un foradet pera dirigir la vista. *Pinula*. Pinnulla, æ.

PINXO. m. fam. GUÀPO, MATARROCS.

PINYA. f. Lo fruyt del pi, en forma de xiprer que conté la llavor dita pinyó. *Píñe*. Zamia, pinea, æ. || náut. Espécie de nus teixit que's fa en l'ex-

trem de un cap ab sos cordons, pera assegurarlo per aquesta part en forat, argolla, etc. Hi ha pinya senzilla, doble, de acollador, de capó, etc. *Piña*. *Intexus nodus*. || fam. com DE PUNT.

PINTA DE INDIAS. Planta anyal de uns tres peus de alt, de fullas llargues y espinosas, que acaban ab punta forta; las flors violadas; fruyt semblant al del pi, molsut y groguench, y quant está madur fá bon olor y es molt gustós: té 'l mateix nom de la planta. *Anana, ananas*. *ANANAS*, æ.

AGAFAR Ó TENIR LA PINTA. fr. fam. **AGAFAR LO GAT.**

PINYATELL. m. PINENCH.

PINYÓ. m. La llavor del pi; es un gra blanch, cubert de una pelleta rogenca tancat en una esclofella dura. *Piñon*. *Pinæarum nucleus*. || pl. fam. *Diner*. *Monies*, *mosca*, *moga*. *Pecunia*, æ.

PARTIRSE UN PINTÓ. fr. Sér molt amichs. *No haber pan partido*; *morder en un confite*. Intima familiaritate conjungi.

VÓL PINYONS PELATS, Ó NO VÓL SINÓ PINYONS PELATS. loc. met. Denota que algú vól las conveniències sens treball. *Eso quiere la mona piñoncillos mondados*. Interiora nucis deteraque simis optat.

PINYOL. m. La part interior y més compacta de algunas fruytas abont está la llavor. *Hueso*, *cuesco*. *Nucleus*, *lignum*, i. || met. *ULLAL*, *CAIXAL* Ó *DENT*. || La pedra introduhida per descuyt en la rajola ó teula que's converteix en cals al cóurerse. *Caliche*. *Lateri immistus calculus*.

REGANYAR LO PINTOL. fr. met. Resistir oposant la forsa á la violència. *Mostrar colmillos, el estuche*. *Vim vi repellere*. || fr. met. familiaríssima. *Amostrar lo cul per algun forat de la roba*. *Amostrar, enseñar el culo*. *Culum detrita veste ostendere*. || *Renyar*. *Regañar*. *Delitigo*, as.

TRAURER LO PINTOL DEL COTÓ. fr. Apartar la brossa de la llavor. *Alíjar, despepitar*. *Gossypii lanuginem á semine divellere*.

PINYOLA Ó PINYOLADA. fr. Lo que queda de las olivas després de moltes y premsadas. *Hojuela, terron, borujo, y bonijo* p. And. y *cospillo*, *samsa*, p. Ar. *Detritum oleæ os*. || Lo pinyol molt que's trau net de las bassas de oli, que posat á assecar es molt estimat pera'ls brasers, etc., porque fá molt bon caliu, y no despedeix fum. *Herraj, erraj*. *Contritum oleæ et in carbonem, redactum os*.

PINYOLET. m. d. *Huesecito, ico, illo*. *Parvus nucleus*.

PINYONADA. f. Menjada de pinyons, ó salsa ab ells. *Piñonate*. *Nuclei pineæ salsamentum*.

PINYONET. m. d. *Piñoncillo*. *Parvus pineus, nucleus*.

PINZELL. m. La ploma de escriurer ab uns pels fins subjectes ab lo canó pera assentar suau y lleugerament los colors. *Pincel*. *Penicillus, penicillus*, i. || náut. Pal llarch ab una escombreta pera donar quitrá als costats y pals de la nau. *Pinsel*. *Nauticus peniculus*. || Escombreta de pel lligada

á un pal ó canya pera emblanquinar. *Brechen*. *Penicillum*, i. || náut. || Se pren pel mateix pintor. *Pinsel*. *Pictor*, is. || Escombreta de cerdas lligadas al extrem de un bastonet. *Seders*. *Setarum penicillus*.

PINZELLADA. f. Rasgo de pinzell. *Pincelada*. *Penicilli ductus*. || Cop donat á algú ab lo pinzell. *Pincelazo*. *Penicilli ictus*.

DONAR LA ÚLTIMA PINZELLADA. fr. met. **DONAR LA ÚLTIMA MA.**

PINZELLAS. m. aum. *Pincelote*. *Major peniculus*.

PINZELLET. m. d. *Pincelillo*. *Parvus peniculus*.

PIO, A. adj. *Piadós*, devot, religiós. *Pio*. *Religiosus*, *pius*. || Benigne, misericordiós, compassiu. *Pio*. *Clemens*, *pius*. || S'aplica als caballs, burrus, canaris y altres animals clapats de diferents colors. *Pio*. *Maculosus*. || m. n. p. de home. *Pio*. *Pius*, ii.

PIPA. f. Bòta, carretell pera posar licors. *Pipa*. *Dolium cadus*. || Instrument pera fumar, compost de una cassoleta en que's posa 'l tabaco y foc, y un foradet interior en lo qual s'encaixa un canonet, per medi del qual lo fumador xucla 'l fum del tabaco. *Pipa*. *Siphon*, is, *syrinx*, *gis*. || Pisa fina y llustrosa. *Loza*. *Vitreum operimento linita vasum*.

UMPLIR LA PIPA. fr. met. fam. *Enfadar, irritar*. *Hacer subir la mostaza á las narices*. *Irritare, exacerbare*.

PIPADA. f. La porció de tabaco que cap en la pipa, y's fuma de una vegada. *Fumarada*. *Tabacci porcio fumaria*.

NO VALER UNA PIPADA DE TABACO. fr. Se desprecia una cosa per inútil ó de ningun valor. *No valer un pito*; *ser cosa de menos valer*. *Nihili estimandum esse*.

PIPAR. v. n. Fumar ab pipa. *Pipar*. *Tabacci fumum excipere*.

PIPAROT. m. Cop que's dona al nas. *Papirote*. *Talitrum*, i.

PIPELLAS. f. ter. Palpebres. *Párpados*. *Palpebra*.

PIPIÁ. m. Guisat de moltó, gallina, galldindi, tocino gras y ametllas picadas: s'assahona ab pebre picat y especias fines; s'usa en Indias. *Pipian*. *Indicum ex amygdalis pinsis caribus et lardo condimentum*.

PIPIDA. f. *PEPIDA*.

PIPIRIGALL. m. Planta que trau de la arrel vários brins de uns tres pams de llarch, que s'alsan poch, y están vestits de fullas llargues compostes de altrás petites ovaladas. Fá las flors bermelles y en espiga, y'l fruyt está tot cubert de espinas. Serveix pera aliment del bestiar. *Pipirigallo, esparceta*. *Hedisarum onobrychia*.

PIQUE. m. PERILL.

ANÀRSEN Á PIQUE. fr. ant. **ANÀRSEN Á PICO.**

PIQUER. m. Soldat armat ab pica. *Piquero*. *Doryphorus, hastatus*, i.

PIQUET. m. mil. Cert número de soldats que trahunen de las companyias, y están previnguts per si s' ofereix alguna operació. *Piquete.* Militum manipulus, manus. || **ESTACA, PUNTAL.**

PIQUETA. f. d. Pica petita pera posar aygua beneyta. *Pileta, pilica.* Lustralis aquæ labellum.

PIQUETE. m. PUNTILLA.

PIRA. f. Foguera pera cremar los cadàvers. *Pira.* Pyra, æ.

PIRÀGUAS. f. pl. herba. VIDALBA.

PIRÀMIDA. f. **PIRÀMIDE.**

PIRAMIDAL. adj. Qualsevol cosa feta en figura de piràmide. *Piramidal.* Pyramidatus, pyramidalis.

PIRAMIDALMENT. adv. m. En forma de piràmide. *Piramidalmente.* Pyramidis instar.

PIRÀMIDE. f. geom. Un cos poliedro que té per basa un polígon qualsevol, y sas caras laterals són triànguls que tenen un vèrtice comú anomenat cúspide, y segons lo número dels costats de la basa se anomena triangular, quadrangular, pentagonal, poligonal. *Piràmide.* Pyramis, idis. || La pedra piramidal posada en lo cim de un edifici. *Fastial.* Fastigium, ii.

PIRÀMIDE CÓNICA. 'L cono per las emblansa que té ab la piràmide. *Piràmide cónica.* Conica pyramis.

PIRÀMIDE IRREGULAR. Aquella en que no's verifican las circumstàncies de la regular. *Piràmide irregular.* Irregularis pyramis.

PIRÀMIDE ÒPTICA. La compresa dels raigs òptics principals, que té per basa al objecte, y per punta al centro de qualsevol dels ulls. *Piràmide optica.* Optica pyramys.

PIRÀMIDE REGULAR. La que té per basa un polígon regular, y la recta, que uneix sa cúspide ab lo centro de la basa, es perpendicular a la mateixa basa. *Piràmide regular.* Regularis pyramis.

PIRÀMIDE SEPULCRAL. La sumptuosa que serveix de sepultura, com són las de Méns que entre'ls egipcis eran símbol, la basa del principi de la vida, y la punta de la mort. *Piràmide, piràmis, pira, mausoleo.* Pyramis, idis.

PIRAMISTA. f. Espécie de papallona sumament inclinada a llansarse al foc. *Piramista.* Pyramista, æ.

PIRAMISAR. v. n. poét. Agonisar de amor com l' hermós Piramo de la fábula. *Piramizar.* Amore instar Pirami mori.

PIRARSELA. fr. fam. Fugir, escapar-se. *Tomar las de villadiego, y piársela* entre gitanos. Terga vertere.

PIRATA. m. Corsari, lladre de mar. *Pirata.* Pirata, æ; maritimus prædo. || met. Cruel, inhumà. *Pirata.* Sævi ingenii homo.

PIRATEJAR. v. n. Robar per mar. *Piratejar.* Prædor, aris; piraticam exercere.

PIRATERIA. f. L' ofici de pirata y 'l robo que fa. *Pirateria.* Piratica, æ.

PIRÀTICH, CA. adj. Cosa de pirateria. *Pirático.* Piraticus.

PIRAUSTA. f. Insecte un poch més gros que una mosca, ab alas y quatre peus, que naix y viu en lo foc, y si s'aparta de ell mor. *Pirauista, piragon.* Pyrausta, æ.

PIRETOLOGIA. f. med. Tractat de febres. *Piretologia.* Pyretologia, æ.

PIRETRO. m. Herba que crema, y pica la llengua. *Piretro, yerba salical.* Pyrethrum, i.

PIRIFORME. adj. En figura de pera. *Piriforme.* Pyriformis, is.

PIRINAICH, CA. adj. Cosa dels Pirineus, mentanyas que separan la Espanya de la Fransa. *Pirénico.* Pyrenæus.

PIRITA Y PIRÍTES. f. Certa pedra ignea, ó especie de pedra de foc molt dura. *Pirites.* Pyrites, æ. || Pedra ó mineral que's troba en tota especie de minas; y així pren lo nom crissita la de or; argirita la de plata; siderita la de ferro; calcita la de coure; molibdita la de plom; però generalment se pren per la MARQUESA. 2. *Pirites.* Pyritis, is. || Altra pedra preciosa, negra y que frotada crema. *Pirile.* Pyritis, is.

PIROBALÍSTICH. adj. Lo que llansa i rojectils per medi del foc. *Piroballístico.* Piroballisticus, i.

PIROBOLÀRIA. f. Part de la estàtica que considera 'l modo de llansar los focs artificials. *Pirobolaria.* Pyrobolaria, æ.

PIROFILAGE. m. Caverna de foc en las entranyas de la terra, de la qual resultan los volcans. *Piroflacio.* Subterraneum ignis receptaculum.

PIRÓFORO. m. Certa composició que s' inflama al contacte del ayre. *Piróforo.* Mixtura que aëri exposita exardescit.

PIROMÀNCIA. f. Art de endivinar pel foc. *Piromancia.* Pyromantia, æ, ignispicium, ii.

PIROMÀNTICH, CA. adj. Qui professa la piromància. *Piromántico.* Pyromanticus.

PIRÒMETRO. m. Instrument pera amidar los diferents graus del foc y ses efectes. *Pirómetro.* Pyrometrus, i.

PIRONOMIA. f. Ciència que ensenya a arreglar lo foc en las operacions de la química. *Pironomia.* Pyronomia, æ.

PIROPO. m. Espécie de pedra preciosa transparent y de color de foc. *Piropo.* Pyropum, i.

PIROSTÀTICA. f. Part de la estàtica que é per objecte 'l foc. *Pirostática.* Pirosthatica, æ.

PIROTÈCNIA. f. Art que tracta de tota especie de invencions de foc. *Pirotecnia.* Pyrotechnia, æ.

PIRRÍQUI. m. Peu de vers llatí compost de dos síl·labas breus. *Pirriquio.* Pyrrhichius, ii.

PIRRÓNICH, CA. adj. S' aplica al filosof que fa professió de dubtar de tot. *Esceptico, pirrónico.* Scepticus, pirronichus.

PIRRONISME. m. La doctrina dels pirrònichs. *Escepticismo, pirronismo.* Scepticorum secta.

PIRS. adv. comp. **PITJON, MÈNOS.**

PIS. m. Qualsevol dels alts de una casa. *Piso,*

alto. Contignatio, nis, tabulatum, i. || Sol, pavement, lo terreno que's trepitja. **Piso,** huello. Solium, pavementum, i.

PISA. f. Terrissa, fina, regularment blanca. **Loz.** Vitreo operimento limita vasa. || fam. Diners. **Nonises,** mosca, moga, lana, morusa. Pecunia, æ.

PISANA. f. Roba primerament de fil, y després també de cotó, y s' anomena així perquè la primera vingué de Pisa. **Pisana,** Pisana, æ.

PISAR. v. a. ant. TREPITJAR.

PISCA. f. Mica, engruna. **Pizca.** Mica, æ, hillum, i.

PISCAR. v. a. PESCAR, CONSEGUIR.

PISCINA. f. Safareig, viver de peixos. **Piscina.** Piscinella, æ. || pl. Banyes ahont solen rentarse 'ls turchs abans de oferir sacrificis. **Piscinas.** Lavacrum, i.

MOURER PISCINAS. fr. Excitar qüestions y espècies tal vegada perjudicials u olvidadas. **Remover los caldos.** Contentiones excitare.

PISCIS. m. Dotzé signe del zodíach y sisé dels australs en que entra 'l sol prop dels 18 de febrer. **Piscis.** Pisces, ium; cœlestis nodus.

PISÓ. m. Picó aprimat per la part inferior ab que s' apreta la terra de que's fan las tàpias. **Costal,** pison. Pavicula, fistuca, æ.

PISPAR. v. a. fam. Pèndrer, pillar. **Sonsacar.** Callidè eripere. || **ATRAPAR,** AGARRAR. || v. n. Fèrse pròpia alguna cosa. **Apropiarse.** In rem suam convertere.

PISPAT, DA. p. p. **Sonsacado.** Callidè exceptus.

PISSARRA. f. Mineral molt abundant, negròs, opach, molt poch lluent, mitjanament dur, no molt pesat y un poch fret al tacto; s' emplea principalment en lloch de teulas en las teuladas. **Pizarra.** Arduasia, æ. || Entre estudiants la taula, encerat, etc., pera fèr figures, escrivintlas ab guix. **Pizarra.** Abacus, i.

SURTIS A LA PISSARRA. fr. Fèr en ella ab lo guix las figures necessàries pera las demostracions matemàtiques, etc. **Salir a la pizarra.** In abaco calculos exercere.

PISSOGAS. f. pl. ter. PESSIGOLLAS.

FÈR PISSOGAS LOS PEUS QUANT S' ADORMEN. **Hormiguear.** Formico, as.

PISTATXO. m. Fruyt ó nou del festuch ó matavera. **Pistacho,** alfontigo. Pistacium, ii.

PISTILO. m. bot. L' òrgano femení de la flor, situat generalment en lo centro de ella descansant sobre 'ls receptacle, lo qual conté 'ls ouhels de las llavors, y reb lo polvet que ha de secundarlos. Ordinàriament se compon de tres parts que son: l' ovari, l' estil y l' estigma, que falta algunas vegadas. **Pistilo.** Pistilum, i.

PISTÓ. m. Didalet de coure en lo fondo del qual hi ha un poch de pólvora fulminant y que encaixat en l' oïdo de las armas de foch es ferit pel disparador ó gatillo a voluntat, comunicant lo foch

a la carga que està en lo canó. **Piston.** Capsula, æ. || maq. Embol de la bomba en las máquinas de vapor. **Piston,** embolo de la bomba. Embolum.

PISTOLA. f. Arma de foch de las més curtas que's pót disparar fàcilment ab una sola ma per tenir la culata torta. **Pistola.** Brevis catapulta. || La que's pót portar en la butzaca. **Cachorro,** cachorrillo; pistola de faltriguera, pistolet. Brevisissima catapulta. || Las que portan los soldats de caball en l' arso de la cella. **Pistola de arzon.** catapulta in ephippio pendens. || Brocada llarga que's deixa en los ceps. **Perchon.** Palmes præsidarius.

POSAR Ó AMORRAR UNA PISTOLA ALS PITS. fr. POSAR UN PUNYAL ALS PITS.

PISTOLADA. f. Cop ó tir de pistola. **Pistoleta-zo.** Brevis scloppeti explosio.

PISTOLERA. f. Cada una de las bossas del arso de la sella en las quals se portan las pistolas. **Pistolera.** Catapultæ minoris techa.

PISTOLET. m. Instrument a modo de pistola pera tràurer foch. **Pistoleta,** pistola. Maquina ad excitandum ignem ex silice.

PISTOLETA. f. d. **Pistoleta.** Brevisissima catapulta.

PISTOLETADA. f. PISTOLADA.

PISTONERA. f. Caixa ó bossa ahont col·locan los pistons los cassadors ó 'ls soldats pera servirse de ells ab més comoditat. **Pistonera.** Capsularia, æ.

PIT. m. Part anterior dels animal del coll fins al ventrell. **Pecho.** Pectus, oris. || La part interior de ell, com: tenir mal de pit. **Pecho.** Pulmo, nis, præcordia, orum. || Per més honestat se diu de la mamella de la dona. **Pecho.** Mamma, æ. || La molsa que tenen los aucells sota del coll dividida per la barca. **Pechuga.** Avis pectus. || En la persona la cavitat del cos inferior al coll. **Seno.** Sinus, us. || **ESTERNON.** || met. Confiansa, estimació ó agrado. **Pecho.** Fides, ei. || met. Constància, valor, ànimo, esforços. **Pecho.** Virtus, utis. || met. La qualitat de la veu ó forsa de ella pera cantar, predicar, etc. **Pecho.** Vocis tonus. || met. L' interior de la persona, sòn ànimo ó intenció. **Pecho.** Animus, i, mens, tis. || met. La fidel observància del secret. **Fidelidad.** Fides, ei. || met. POST. 8.

PITS AVALL. m. adv. Sèns fèr cerimònies, se diu del menjar ó beurer. **A pechos.** Anxiè, abundè.

PITS PER TERRA. m. adv. Humilment. **Pecho por tierra.** Humillimè, summissè.

ANAR PITS PER TERRA. fr. GATEJAR. 1.

A PITS DESCUBERTS. m. adv. Sèns armas defensivas, sèns ningun resguart. **A pecho descubierto.** Inermi pectore.

CRUAR ALS PITS. fr. met. Instruhir, donar educació a algú ó tenirlo molt conegut. **Criar a los pechos.** Ab incunabulis, novissime, fovisse.

DAVANT DE PIT. Espècie de corassa pera defensa del pit. **Pechera.** Frontalia ferrea.

DESCARNAR LO PIT. fr. Tràurer la carn del pit de

algun aucell. *Despechugar*. Avi pestes auferro.

DESCUBRIR SÓN PIT Ó 'L SÈU PIT Á ALGÚ. fr. Manifestarli 'l sèn interior, declararli sòn secret. *Descubrir*, *abrir su pecho*, *abrirse*, *declarar su corazón ó su pecho*, *far su pecho*, *desabrochar el pecho*. Intima cordis alicui aperire.

DONAR LO PIT. fr. Donar mamar. *Dar el pecho*. Ubra infanti præbere.

FÉR PITS Y LLONZAS. fr. FÉR CÔVIS Y MÔVIS.

ENTRE PIT Y ESPATLLAS. m. adv. En lo ventrell. *Entre pecho y espalda*. In ventrem, in stomacho.

PÈNDRE LO PIT. fr. Agafar lo mugró ab la boca pera mamar. *Tomar el pecho*. Mamam suggere.

POSÁRSEHI DE PIT. fr. met. Empèndrer alguna cosa ab mòlt empenyo y activitat. *Echarse ó tomar á pecho*. Summa contentione aliquid suscipere.

TENIR PITS AVALL. fr. Presumir una cosa. *Tener tragado*, *no venir de nuevo*. Sibi per manum habere.

TENIR POCH PIT. fr. met. Sér covart. *Ser gallina*, *coarde*. Exigue, pusillo, parvo anime esse. || met. Tener la ven débíl ó flaca. *Tener poca voz*. Alicui vocem deficere.

TIRAR LOS PITS. fr. Mamar. Mammas exsugere.

TRÁURER Ó LLEVAR LO PIT Á LA CRIATURA. fr. DES-MAMAR.

PITA. f. La quarta part de un diner. *Pitis*, *pito*. Denarioli quadrans. || ADZAVARA. || Lo fil de la adzavara. *Pita*, *hilo de pita*. Agavæ americanæ filum.

PITAGÓRICH, CA. adj. Cosa de Pitágoras natural de Siamos que fou lo primer á qui's doná 'l nom de filosof. *Pitogórico*. Pythagoreus, pythagoricus. || m. pl. Deixebles de Pitágoras. *Pitagóricos*. Pythagorei, orum.

PITANSA. f. Tota vianda que no es pa ni vi. *Pitanza*. Esca, æ. || La racció que's dóna cada dia en diners ó en menjar. *Pitanza*. Diarium obsonium, stipendium. || fam. Lo preu ó estipendi que's dóna per alguna cosa. *Pitanza*. Stipendium, ii. || La posada de carn, cansalada, ciurons ó mongetas y verdura. *Olla*. Olla, æ.

PITANSA DOBLE. Lo extraordinari que se sól donar en algunas comunitats en dias clàssichs. *Dupla*. Perculum extraordinarium.

PITANSER. m. Repartidor de pitansas. *Pitan-cero*. Obsonator, is, stipendii diarii distributor. || Entre bernardos y algunas altras religions, lo majordom ó refetoner. *Pitanzero*. Æconomus, i.

PITANSERIA. f. PARTIDOR. 3.

PITÁS. m. aum. Lo pit gran y ample; 's pren regularment pel de fortaleza y valor. *Pechazo*. Magnanimitas, atis.

PITET. m. r. *Pechico*, *illo*, *ito*, *pechuelo*. Pectusculum, i. || Drap que's posa en lo pit de las criaturas pera que no s' embruten. *Pabadero*, *pechero*. Pectoris tegumentum. || y

PITILLO. m. Tela tallada en triángul que serveix á las donas de adorno en lo pit. *Pitillo*. Triangularis pectoris ornatus.

PÍTIMA. f. EPITIMA.

PITIMINI. m. Primor, delicadesa, subtileza de alguna cosa. *Filili*. Elegancia, æ.

PITJA. f. Puntal ó altra cosa pera sostenir. *Puntal*. Fulcimentum, i. || MASSÓ, PITJADOR. || ant. PITJADA.

PITJADA. f. Senyal que deixa en terra 'l peu. *Pisada*, *huella*. Peda, æ, vestigium, ii. || Aprelada. *Aprelon*. Pressura, æ. || Empenta. *Empujon*. Impulsus, us. || TREPITJADA.

BESAR LAS PITJADAS DE ALGÚ. fr. met. Denota la veneració y reverència que's té á algú. *Besar la tierra que otro pisa*. Alterius vestigia revereri.

SEGUIR LAS PITJADAS DE ALGÚ. fr. met. Imitarlo. *Seguir las pisadas de alguno*. Alicujus vestigiis insistere.

PITJADAMENT. adv. m. APRETADAMENT.

PITJADOR. m. Pitja, massó, picó. *Pison*. Tudes, itis. || Qui pitja. *Pisador*. Calcator, is.

PITJAMENT. m. La acció y efecte de pitjar. *Pisadura*. Calcatio, conculcatio, nis.

PITJAR. v. a. Estivar, apretar. *Recalcar*, *apretar*, *ajustar*. Stipo, as. || Apretar. *Apretar*. Premo, is. || Empényer. *Empujar*. Impello, is. || ant. TRE-PITJAR. || PICONAR. || Estribar, descansar una cosa sobre altra. *Castigar*, *estribar*, *apoyarse*, *descansar*. Niti.

PITJAT. p. p. de PITJAR. || ant. SUBJECTE.

PITJÓ. m. ant. picó.

PITJOL Y PICJOL. m. Moneda florentina que era la més menuda. *Pitjol*. Minuta.

PITJOR. adj. comp. De inferior qualitat que altra cosa. *Peor*. Pejor. || adj. comp. Més malament. *Peor*. Pejus.

PITJOR ESTÁ QUE NO ESTAVA. fr. Denota que alguna cosa s' ha posat de més mala qualitat, ó en més mal estat del que estava. *Peor está que no estaba*. In deterius processit.

PITJOR QUE PITJOR. m. adv. S' usa quant se posa remey ó medi que fá la cosa de pitjor qualitat. *Un ruin ido*, *otro venido*; *peor que peor*. Quod pejus et deterius est.

ESTAR PITJOR. fr. Trobarse en més mal estat. *Estar peor*. In pejori versari statu.

POSARSE PITJOR. fr. PITJORARSE.

SEMPRE HI HA UN PITJOR. exp. pera aconsolar á algú en lo que's queixa, recordantli que encara hi ha qui's troba més mal, ó que comparativament encara es ditxós. *Siempre hay un peor*. Non ad summum perventum est.

PITJORA. f. Aument de dany ó mal. *Empeoramiento*, *peoria*. Detrimentum est.

PITJORAMENT. m. ant. PITJORA. || ant. Deteriorament. *Desmedro*, *menoscabo*. Detrimentum, i.

PITJORAR. v. n. Anar de mal á pitjor. També s' usa com recíproch. *Empeorar*. Ægresco, is; in pejus ruere. || v. a. Posar de pitjor qualitat. *Empeorar*. Pejorem reddere.

PITJORAT, DA. p. p. *Empeorado*. In pejus versus.

PITO. m. PIFRE.

NO SE ME'N DÒNA UN PITO. fr. fam. Denota 'l despreci que's fá de alguna cosa. *No se me dá un pito; no se me dá dos chitas*. Nihili facio.

NO TOCAR PITO. fr. fam. No interveuir, no tenir part en alguna cosa. *No tocar pito*. Nullam in re partem habere.

NO VALER UN PITO. fr. fam. met. ab que's desprezia alguna cosa que es inútil ó de ningun valor. *No valer un pito ó una chita*. Nihil aestimandum esse.

QUIN PITO TOCA? exp. fam. QUINA TECLA TOCA?

PITOF. m. fam. BORRATXO.

PITONISSA. f. Sacerdotissa de Apolo que en lo temple de Dèlfos donava sos oracles sentada en la trípode. *Pitonisa*. Pythia, æ. || Altra sacerdotissa de Apolo Pitio. *Pitonisa*. Pythonissa, æ. || Encantadora, fatillera. S'usa en la traducció de alguns llochs de la Sagrada Escripura, com la que feu aparèixer á Saul la ànima ó sombra de Samuel, que li profetisà sa mort. *Pitonisa*. Pythonissa, æ.

PITONISME. m. Lo comers ab lo dimoni ó la acció y tracta de las pitonissas. *Pitonismo*. Pythonismus, i.

PITOTA. f. fam. Menjar. *Comilona*, *comilotona*. Perpotatio, nis.

BONA PITOTA. loc. fam. Menjar y béurer abundant ab festa, alegria y regositj. *Gaudeamus*. Gaudemus.

PITRADA. f. Cop fort que's dóna ab la ma al pit de altre, y la cayguda de pit. *Pechugon*. Pectori impactus ictus. || met. fam. Reprehensió forta. *Reprimenda*, *rociada*, *repasada*, *soprenada*, *latigazo*. Acris increpatio.

PITRAL. m. Corretja del ensellament que passa pel pit de las bèstias. *Petral*, *pretal*, *antepecho*. Antilena, æ. || Xarpa pera portar penjada la carabassa, etc. *Charpa*. Balteus, i.

PITRALADA. f. PITRADA. || Lo que cau entre la pitrera y la camisa. *Seno*. Sinus, us.

PITRERA. f. La part exterior del pit, la sina. *Pechuga*, *pechera*. Pectus, oris. || Vaqueta forrada de cordobà y plena de borra, posada en lo pit de las cabalcaduras pera que tiren sense danyarse. *Pechera*. Pectoris tegumentum; coriaceum pectorale.

PITRÓS. m. Aucell del pit roig y bech moll, un poch més petit que'l pinsà. *Clòris*. Chloreus, i.

PITÚITA. f. Humor fleumàtic com á mochs. *Pitúita*. Pituita, æ.

PITUITÓS, A. adj. Pertanyent á la pitúita. *Pituitoso*. Pituitosus.

PITXELL. m. Vas alt y rodó, pel regular de estany ab tapa, ab golfos en la punta del ansa. *Pichel*. Stagneus urceus, urceolus. || PORRÓ. 3. 4. || Gerro pera posar flors. *Maceta*, *florero*. Florigeum vasculum. || m. COPA, CÁNTER.

PITXELLET. m. d. *Pichelets*, *pichetillo*, *jarrico*, *illo*, *ito*. Parvus urceus.

PITXER. m. ant. PITXELL. || m. ant. COPA.

PIU. m. La punta de algun ferro ab que s'assegura altre. *Espigon*, *espiga*. Spiculum, i, cuspis, idis. || Llengüeta de las romanes y semblant. *Llengüeta*, *fel*. Examen, inis. || Pessa de ferro, especie de agulla que uneix las pessas de las frontissas, etc., servintles de eix pera sòn moviment *Espiga*, *pasador*. Spiculum, pesulus, i.

PIU, PIU. La veu que forman los pollets y altres aucells. *Pio*, *pio*. Piatius, us.

NO DIR PIU. fr. NO PIULAR.

NO OÍSE UN PIU. fr. Havér un profundo silencio. *No oíse una mosca ó mosquito*. Altum silentium esse.

PIULA. f. Composició de pólvora y paper ab tres ó quatre dobles pera pegar altres tants pets ó trons. *Tronera*. Papyraceus globulus nitrato pulvere oppletus.

PIULADA. f. La veu y modo de piular. *Piada*. Piatius, us.

PIULADOR. m. Qui piula: s'usa en los aucells de cassa. *Piador*. Pipiator, is.

PIULAMENT. m. PIULADA.

PIULAR. v. n. Formar los pollets y aucells certa veu de poca duració. *Piar*, *pipiar*. Pipilo, as, pipio, is. || Fér sentir sa veu lo milà, pardal, etc. *Piar*. Piopio, is.

NO PODER PIULAR. fr. Se diu de las personas quant enregulladas apénas poden parlar, ni soltar la veu. *No poder gair*. *Ægrè vocem emittere*. || met. pera denotar que algú deuria callar en las circumstàncies y matèria de que's tracta. *Mira quien habla*. Silentium imponere.

NO PIULAR. fr. met. Callar. *No chistar*, *no resollar*. Ne quidem mutire.

PIULAYRE. m. PIULADOR.

PIULET. m. Lo piu dels aucells petits. *Pio*, *piada*. Piatius, us. || Lo agut y despacible de la veu. *Chillido*. Pactus sonus.

PIX. f. Veu ab que las criaturas expressan las ganas de pixar. *Mea*. Urina, æ.

PIXADA. f. ant. PIXARADA.

PIXADOR. m. Lloch pera pixar. *Meadero*. Locustinatorius. || Qui pixa molt sovint. *Meon*. Micturiens. || ter. ORINAL.

PIXAFREDA. m. Apocat, pusil-lánime. *Acéfria*, *ablанда brevas*, *pendejo*. Timidus, iners.

PIXALLIT. m. Planta perenne que's cria en abundància en los prats y llochs incults, de la que s'usan las fullas y la arrel. De aquesta planta se'n extrau una resina verda, matèria dolça, nitrat de potassa de cals. *Amargon*, *diente de leon oficial*. *Leontodon taraxacum*; *taraxacum dens leonis*.

PIXALLITS. m. Qui se sól pixar en lo llit. *Meon*. Minges lectum.

PIXANER. m. PIXADOR. 2.

PIXAR. v. n. ORINAR.

PIXARSE DE RIURER. fr. Riurer moltíssim. *Coerse de rissu.* Rissu corruttore.

QUI PIXA CLAR NO NECESSITA METGE. ref. Indica que qui està innocent pòt parlar ab tota claredat. *Meat claro y dar una higa al boticario.* Mehere dum liquidum fas est, oppede medenti.

QUI'S LLEVA DENATÍ PIXA AMONT VÓL. ref. QUI'S LLEVA DENATÍ TÉ TEMPS, etc.

PIXARADA. f. La porció de orina que's trau de una vegada. *Neada.* Urina, æ. || Lo lloch que mulla ó 'l senyal que deixan en terra 'ls orins. *Neada.* Mictus, us.

PIXARADETA. f. d. *Neadita.* Exigua nrina.

PIXARELLAS. f. pl. Lo vi premsat de infima qualitat. *Aguapié, aguachirle, torcedura.* Lora, æ. || met. Qualsevol licor de poca fortalesa ó substància. *Aguachirle.* Vilis liquor.

PIXAT, BA. p. p. *Neado.* Mictus. || m. pl. Orins. *Meados, orines.* Urina, æ, lotium, ii.

ASSOLIR Ó ATRAPAR AB LOS PIXATS AL VENTRE. fr. Sorpendrer à algú, trebarlo sent alguna cosa. *Co-ger á uno las manos ó con las manos en la masa.* Rei peragendas inlentum corripere.

PIXAVAGANT. m. ter. Vagamundo, sèns ofici ni benefici. *Correnton, golondrino, corrilero, azotacalles, polizon, cerero, placero.* Erro, nis, circulator, is.

PIXAYRE. m. PIXADOR. 2.

PIXERA. f. Ganas de orinar. *Gana de mear.* Ad mingendum naturalis impulsio.

PIKÓ. m. fam. NUNYER VIRIL.

PIXOTAS. f. poix. LLUS.

PIXUM. m. fam. Nulladina de pixats. *Neada.* Mictus.

PL.

PLA. m. Camp, terreno sèns alts ni baixos. *Llano, llanura.* Æquum, apertum, i, planitudo, inis. || Lo terreno ó paviment en que està algun edifici. *Plan, plano.* Solum, i. || La terra plana en lo cim de las montanyas ó alturas. *Mesa.* Planities, ei. || Lo punt de la mitja que no's minva ni oreix, sino que's fá segons l' orde regular. *Llano.* Nodus in tibialium textura communis. || PLAN. 1. || La descripció ó exposició que's fá de alguna cosa notant's sas parts, l' orde que guarda, etc., com: lo PLA de un sermó. *Plan.* Expositio, descriptio, nis. || adv. m. Certament. *Ciertamente.* Planè. || adj. Llis, igual, sèns prominència ni fondo. *Llano, plano.* Planus, planidus. || APLANAT. || met. Fàcil, corrent, que no té embaràs ni dificultat. *Llano.* Planus, facilis. || Descubert, patent. *Llano.* Planus, patens. || Expressió pera afirmar ab més forsa, com: ell PLA ha lograt lo que pretenia. *Cierto, ciertamente.* Quidem. || Expressió usada irònicament pera negar lo que altre assegura. *Si cierto, si por cierto.* Certè quidem. || ant. REALZAR, així 's deya EN PLA en llen-

guatge vulgar. || ant. Lo fons de la nau. || ant. TRANQUIL, QUIET, SOSPREGAT.

PLA BÈ. loc. ir. Buena la hemos hecho, medrados estamos, estamos lucidos. Erravimus. || NO.

PLA GEOMÈTRICH. Superfície plana paralela al horisont, en que's pintan los objectes reduhits à menor magnitud. *Plano geométrico.* Geometricum planum.

PLA HORIZONTAL. Superfície plana, que passant per la vista es perpendicular al pla òptic, y paralela al horisont. *Plano horizontal.* Horizontale planum.

PLA INCLINAT. Lo que fòrma ànguls obliques ab la superfície de la terra. *Plano inclinado.* Inclinationum planum.

PLA ÒPTICH. Superfície transparent que's col·loca entre la vista y l' objecte, *Plano óptico; tabla.* Opticum planum.

PLA PARALELO. 'L que comparat ab altre sempre distan igualment, y may se poden concórrer. *Plano paralelo.* Paralelum planum.

PLA VERTICAL. Superfície plana perpendicular al horisont y al pla geomètrich. *Plano vertical.* Verticale planum.

ASSENTAR Ó POSAR DE PLA. fr. Posar alguna cosa de modo que descansa per la part més plana. *Poner de plano.* In planum locare.

BEN PLA. loc. Ben cert. *Por cierto, muy bien.* Optimè.

CANT PLA. *Canto llano.* Gregorianus cantus.

CÁURER DE PLA Ó TOT PLA. fr. Cáurer de llarch à llarch. *Caer de plano.* Plenè, prorsus cadere.

DE PLA. m. adv. Enterament, clara y manifestament. *Llenamente, de plano.* Apertè, manifestè. || for. Excusant moltes formalitats judiciais. *De plano.* De plano.

DONAR Ó PEGAR DE PLA. Pegar ab lo ample de algun instrument de tall, ó ab la ma oberta. *Dar de plano.* Ex plano ferire.

LES BEND'S PLANES. fr. ant. Tan solamente lasriendas. Solè habene.

PARLAR PLA. loc. ant. DONARSE Á ENTÈNDER, FERSE ENTÈNDER.

PLACA. f. Moneda de sis ó set diners y malla ó dos asos y mitj, que corregué antigament en Espanya. *Placa.* Sextertius, ii. || La insègnia ó venera de alguna de las ordes reals, que's pórtia brodada en lo vestit. *Placa.* Regiarum ordinum insignia.

PLACAMENT. m. ant. La acció de aplacar. *Aplacamiento.* Placatio, nis.

PLACAR. v. a. APLACAR.

PLACENTA. f. bot. Nom que's dóna à la part interna del pericarpi, à la qual están intimament unidas las llavors, ja immediatament, ó ja per medi del cordó umbilical. *Placenta.* Seminum receptaculum.

PLACENTER, A. adj. Alegre, festiu. *Placentero, risueño, jovial.* Festivus.

PLACENTARI. m. Nom que's dona al conjunt ó reunió de moltes placentas, ó lo que es lo mateix á aquella part del endocarpí abont están agafadas las llavors, composta essencialment dels vasos conductors de la fecundació y de la nutrició. *Placentario*. *Placentarium*, ii.

PLACENTÍ, NA. adj. Natural de, y pertanyent á Plassència ciutat de Itàlia. *Placentino*, *placencia*-no. *Placentinus*.

PLAGER, A. adj. PÚBLIC. || Lo que pertany á la plassa, ó es propi de ella. *Placero*. Ad plateam pertinens.

PLACERAMENT. adv. m. PÚBLICAMENT.

PLACET. Ven llatina ab que s' aproba alguna cosa. *Que me place*. Volupé est.

PLACÉVOL, A. adj. AGRAÐABLE. || COMPLAENT.

PLACH. loc. ant. Me plau. *Pláceme*, *me gusta*. *Placet*, *probo*.

PLACIDÍSSIM, A. adj. sup. *Placidísimo*. *Placidissimus*.

PLÁCIDO, A. adj. Quiet, asossegat, tranquil. *Plácido*. *Placidus*.

PLAEMENT. adv. m. ant. *PLASMENT*.

PLAER. m. PLEU.

FÈS PLAER E NO GUARDATS Á QUI. refr. ant. FÈS È Y NO MIRES Á QUI.

PLASENTAYAR. v. n. ant. *PLAURER*.

PLAFÓ. m. arq. Lo pla inferior del resultat de la corona de la cornisa. *Plafon*, *pañon*. *Lacunar*, *laquear*, is. || m. Motllura en las finestras y altraz portas. *Ataire*, *entrepaño*. *Torus*, i.

PLAGA. f. Calamitat gran que Dèn envia per càstich, com: pesta, fam, etc. *Plaga*. *Plaga*, æ, clades, is. || ant. *NAFRA*, *LLAGA*. || met. Abundància de alguna cosa nociva. *Plaga*. *Copia nocens*. || m. Truhá, divertit. *Chocarrero*, *truhan*, *mojarvillo*, *bufon*. *Jocador*, *nugador*, is, *scurra*, æ. || Qui obra inconsideradament. *Bobo*, *sandio*, *loco*. *Stultus*.

FÈR LO PLAGA. fr. Fèr lo boig, lo truhá. *Truhanear*, *bufonarse*. *Ludionem agere*. || Fèr bulla, divertir-se ab estrépit. *Loquear*. *Feriar*.

PLAGAMENT. adv. m. De una manera tonta. *Tontamente*, *néciamente*, *locamente*. *Stultè*, *ineptè*.

PLAGAR. v. a. ant. *FERIR*, *NAFRAR*, *LLAGAR*.

PLAGARIA Y PLAGASITAT. f. Disbarat, tonteria, necedat. *Boberia*, *locura*, *sandez*, *desatino*. *Ineptia*, *insania*, æ. || *Truhaneria*, *Chocarrería*, *truhaneria*, *bufonada*. *Scurrilitas*, *atis*.

DIR PLAGASITATS. fr. Dir disbarats. *Hablar necedades*, *disparates*, *desatinos*. *Stultè* loqui. || Dir truhaneries. *Chocarrear*. *Nugas effutire*.

FÈR PLAGASITATS. fr. Obrar tontament. *Desatinar*, *hacer disparates ó desatinos*. *Ineptè* agere. || Fèr truhaneries. *Hacer bufonadas*, *truhanerias*. *Ludionem agere*.

PLAGASSA. m. aum. Subjecte molt tonto. *Bobalicon*, *bobon*, *bobazo*. *Stultissimus*.

PLAGAT, DA. p. p. *LLAGAT*, *FERIT*, *NAFRAT*.

PLAGE. f. ant. *PLATJA*.

PLAGI. m. Robo, apropiació de conceptes, llibres ó tractats agens. *Plagio*, *plagiato*. *Litterarium furtum*.

PLAGIARI, A. adj. Qui furta 'ls conceptes de altre. *Plagiario*. *Plagiarius*, ii, *plagiator*, is. Lo llatí 's pren especialment pels que cautivan homes, y venen al que es llibre per esclau.

PLAGIAT. m. *PLAGI*.

PLAGUEJAR. v. n. FÈR LO PLAGA.

PLAGUETA. m. d. *Bobillo*, *ito*. *Stultulus*, i.

PLAGUT, DA. p. p. *Plácido*. *Placitus*. || p. p. *Dignado*. *Dignatus*.

PLAHENT. adj. *PLASENT*.

PLAHENTMENT. adv. m. *PLASMENTMENT*.

PLAHER. m. PLEU.

Á MOS BONS PLAHERS. m. adv. A mon gust. A mi gusto, á mi voluntad. *Prout mihi placet*.

Á PLAHER. m. adv. Ab comoditat, sens molestia. *Cómodamente*, *gustosamente*. *Commodè*. || m. adv. *POCH* Á *POCH*. || Á *PLEU*.

EN PLAHER. m. adv. En bona armonia. *En buena armonia*, á *placer*, *amigablemente*. *Amicè*.

PLAHIBLE. adj. ant. *PLAUSIBLE*.

PLAIT. m. Gran capa de llana ab quadros de calors que 'ls montanyesos de Escòcia portan carregada y lligada, al muscle esquerra. *Plaid*. *Pallium*, ii.

PLAJA. f. ant. *PLATJA*.

PLAN. m. Dissenyo, modelo ó descripció de alguna plassa, etc., marcada en lo paper. *Plano*, *llano*. *Delineatio*, nis. || Extraste, escrit en que per menor s' apunta alguna cosa. *Plan*. *Synopsis*, is. || Descripció, llista de noms ó partidas que's fa de algun exercici, rendas ó cosas semblants. *Plan*. *Descriptio*, nis. || *PROJECTE*.

ARREGLAR SÒN PLAN. fr. Disposar alguna obra de ingeni, ab lo método y circumstàncies que requereix, y així 's diu: Homero ARREGLÁ SÒN PLAN ab molt judici. *Arreglar su plan*. Aptè moliri.

FÈR LO PLAN. fr. geom. Descriurer, representar una plassa, ciutat, etc. ab totes sas midas. *Levantar el plan*. *Urbis*, etc. *iconographiam delineare*.

TIRAR SOS PLANS. fr. Fèr sos comptes, examinar en qualsevol negoci ó dependència lo que hi ha en pro y en contra, pera véurer quinas midas s' han de péndrer. *Echar ó ajustar uno sus cuentas*. *Aliquid secum excogitare*.

TIRAR UN PLAN. fr. *PROJECTAR*.

PLANA. f. Entre fusters, espècie de ribot ab un travesser per allisar la fusta. *Plana*. *Duplici manubrio instructa runcina*. || Instrument ab que 'ls mestres de casas allisan los emblancats. *Llana*, *plana*, *trulla*. *Trulla*, æ. || Pàgina de un paper ó llibre. *Llana*, *página*, *plana*. *Página*, æ. || En los estudios lo que escriuen pera apèndrer los boys en una cara del full del paper. *Plana*. *Pagina á pueris descripta*. || Lo camp ó terreno pla. *Plana*, *llanura*, *llanada*, *planada*. *Campus*, i, *planities*, ei. || Terreno dilatat, fértil y pla, com: la PLANA de Vich

Plana, Planities, ei, campus, i. || *AXIA*. || Qualsevol instrument ab que s'aplana la terra: *Aplanadora*. Volgium, ii.

PLANA MAJOR. mil. Conjunt dels primers oficials de un regiment; coronel, tinent coronel, sargento major, ajudant capità, cirurgià y tambor major. *Plana mayor, primera plana*. Syllabus primus in legione; præfecti, orum.

ESTAR EN LA PRIMERA PLANA Ó EN LA PLANA DEL JESÚS. fr. met. Estar en lo bell principi de alguna cosa. *Estar en el Cristus*. In primordiis versari.

NO SABER LA PLANA DEL JESÚS. fr. met. Ser molt ignorant. *Po saber el Cristus*. In summa ignoratio-ne versari.

PLANADA. f. Pla, planura. *Llanada, llanura*. Planities, ei.

PLANAMENT. adv. m. Igualment, de igual planura ó superfície. *Igualmente. Aequaliter*, aquè. || **SENZILLAMENT.** || m. PANCAMENT, ESTRETAMENT, NOBESTAMENT. || CLARAMENT.

PLANCH. loc. *Yo lloro*. Ploro, fleo.

PLANEJADURAS. f. pl. TAFETANS.

PLANEJAR. v. a. Allisar la fusta ab plana ó ribot. *Acepillar*. Runcina lævigare. || **APLANAR.** || Igualar ab una post la terra després de llaurada ó cavada. *Tablear*. Complano, as. || Entre ferrers y manyans, reduir las barras de ferro á una figura plana. *Tablear*. In bracteis ferrum confingere. || pint. Umplir ab l'aparell las desigualtats de una superfície pera poderla pintar. *Emplastecer*. Aequo, as.

PLANELL. m. ter. Le cas ó esquema del gani-vel. *Recazo, lomo*. Postica cultri pars.

PLANER, A. adj. Lo que es pla ó planeja. *Llano*. Planus.

PLANERAMENT. adv. m. ant. PLANA, CUMPLI-DAMENT.

PLANET, A. adj. d. *Llanico, illo, ito, llanica, illa, ita*. Brevis planus. || m. PLANETA.

PLANETA. m. Qualsevol de las masses enormes que en figura de globo ó esfera giran al rededor del sol, y reben la llum de ell. Atenent á sas circumstàncies relatives se denominan planetas primaris y secundaris ó satel·lites, y respecte á sos moviments qualsevol dels primaris vist desde la terra s'anomena directe, estacionari ó retrógado. *Planeta*. Planeta, planetes, æ. || L'astre que's deixa véurer sobre l'horisont al temps del naixement de algú. *Horoscopo*. Horoscopus, i. || Casulla que té més curta la fulla de davant, y passa poch de la cintura. *Planeta*. Planeta, æ. || met. fam. Sort, destíno. *Estrella*. Fatum, i. || ter. amor. || Persona de poch alcans. *Bobillo*. Stultulus.

TENIR BONA PLANETA. fr. Ser feliç ó afortunat. *Camper por su estrella*. Fortunatum esse.

PLANETARI, A. adj. Cosa de planetas, y especialment s'aplica al sistema del mon. *Planetario*. Planetarius.

PLANGA. f. Àliga que viu prop dels estanys. *planga*. Planga, æ.

PLANGUT, DA. p. p. *Plaïdo*. Lamentatus.

PLANIGL. m. y

PLANÍCIA. f. PLA, PLANA, PLANURA.

PLANIMETRIA. f. PLANOMETRIA.

PLANISFERI. m. Representació dels dos hemisferis del globo terrestre sobre una superfície plana. *Planisferio, mapa mundi*. Planisphaerium, ii. || **ASTROLABI.**

PLANISFERI CELESTE. L'que representa en un pla la bóveda del cel ab la situació respectiva de las estrelles y sas constel·lacions. *Planisferio celeste*. Planisphaerium celeste.

PLANOMETRIA. f. geom. Part de la geometria que tracta de la mida dels plans ó de las superfícies. *Planometria*. Planimetria, æ.

PLANSÓ. m. Arbre petit que's trasplanta. *Planton*. Stolo, nis; arboris pallus, germen. || Lo rebrot que ix en la soca del arbres. *Bonave, pimpollo*. Germen, inis. || La taula ó tenda del planter. *Almajara, almáciga, semillero*. Seminarium, ii. || met. Lo fill ó filla. *Pimpollo*. Filius, ii.

PLANSÓ BORT AB ARRELS. *Planton*. Arbor silvestris insitiva.

BRAU PLANSÓ. exp. fam. Explica la robustesa ó bona disposició de algun jove. *Bravo troncho de mozo; pimpollo*. Valens elegansque juvenis.

PLANT. m. Pler. *Llanto, lloro*. Plactus, ploratus, us. || **LAMENTACIÓ.** || p. p. *Llorado*. Fleus.

ÉR LO PLANT. fr. Lamentarse ab plors ó veus dolorosas. *Plaïr*. Plango, is.

PLANTA. f. Nom genèrich que compren tota classe de arbres, arbusta, herbas y llegums. *Planta*. Planta, æ. || La sola del peu. *Planta*. Planta, æ, solum, i. || La deguda correspondència de las parts del cos humà. *Planta*. Corporis dispositio. || Lo prospecte ó idea que's fa pera formar alguna edifici. *Planta, plan*. Iconographia, æ, delineatio, nis. || Entre espartenyers y sabaters, la part més ampla de la sola. *Planta*. Laxior solæ pars. || La part de alguna cosa que's posa á la vista. *Fachada*. Facies, ei. || arq. BRAU. || La figura dels fonaments de un edifici sobre 'l terreny, ó la que forman las parets en los diferents pisos. *Planta*. Edificii vestigium.

|| La grandària ó presència abultada de alguna persona. *Planta*. Conspectus, us. || Cosa que representa molt, y en realitat no es res. *Planta*. Jactatio, venditatio, nis. || Lo projecte ó idea pera assegurar l'acert y consecució de alguna cosa. *Planta*. Prævia dispositio. || met. Jove que s'encarrega al cuydado de algun mestre. *Planta*. Surculus tellus. || La artificiosa pintura dels peus pera ballar, etc. *Planta*. Pedum dispositio. || Entre campaners, lo círcul inferior de la campana, 'l metall del qual se vá aprimant fins al remat de la mateixa campana. *Planta*. Pes, dis. || **PETJADA.** || Cert rahim blanc molt dels. *Planta*. Planta, æ.

PLANTA ANIMAL. Producció del mar, que deixa en duple si es animal ó planta marina. *Planta animal, zoófito*. Zoophites, æ.

PLANTA DE CABBESA. 'S diu de aquella que las sevas arrels forman una espècie de cabbesa. *Cetobelludo*. *Ceparia* planta.

PLANTA SOVINT TRASPLANTADA, NO POSA ARRELS. fr. PEDRA MOVEDISSA NO POSA MOLSA.

PLANTA VERTICILLOSA. bot. La que fa la flor caragolada, com los malrubins, etc. *Planta verticillosa*. *Verticillata* planta.

PLANTAS ESPINOSAS. Totas las que tenen punxes. *Arjos*. *Spinosa* plantæ.

VÉR PLANTA. fr. Tenir alguna cosa bona disposició, simetria, etc. *Parecer bien*. *Cratum*, *bellum* referre aspectum.

VÉR PLANTAS. fr. GALANTEJAR.

POSAR EN PLANTA. fr. PLANTIFICAR.

RETALLAR LAS PLANTAS. fr. Igualarlas ab las estiradas. *Atusar*. *Delondeo*, es.

PLANTACIÓ. f. ant. y

PLANTADA. f. La acció de plantar. *Plantacion*, *plantat*, *planta*. *Plantatio*, *consitio*, nis. || Lo lloch ahont se han plantat arbres ó altres plantas. *Plantatio*, *plantat*. *Consitura*, *pagina*, æ.

PLANTADOR, A. m. y f. Qui planta. *Plantador*. *Plantator*, *consitor*, is. || Estaca que usan los hortelans pera plantar. *Plantador*, *hocino*. *Sarculum*, i.

PLANTAFORMA. f. PLATAFORMA.

PLANTAMENT. m. PLANTADA. 1.

PLANTAR. v. a. Clavar, ficar en terra alguna cosa, posarla dreta. *Plantar*. *Statuo*, *erigo*, is. || Introduhir en la terra algun arbre ó planta. *Plantar*. *Planto*, as, *delodio*, is. || Col·locar, situar una cosa en lo lloch que deu estar. *Plantar*. *Statuo*, is. || Sembrar llavors ó cabbesses de algunas plantas. *Plantar*, *sembrar*. *Sero*, *obsero*, is. || met. Pagar, florir ó sacudir algun cop. *Plantar*, *cascar*, *sacudir*, *plantifcar*. *Impingo*, is. || met. En lo espirital, fundar, establir, com: S. Francisco Xavier plantà la fé en las Indias. *Plantar*. *Planto*, as. || Posar á algú en alguna part, com: PLANTAR á la presó. *Plantar*. *Colloco*, as. || Assegurar, fér forma alguna cosa en algun paratge, com un balcó, bastiment, etc., *Asentar*. *Figo*, is. || Clavar, fixar, com: PLANTAR una estaca. *Plantar*. *Figo*, is. || Abandonar, deixar burlat. *Plantar*. *Dese-ro*, *fallo*, is. || ARMAR. 3. || Apegar, com: PLANTAR una estampa. *Fijar*, *pegar*. *Affigo*, is. || v. r. Estarse ab peu ferm en algun lloch. *Plantarse*. *Stare*, in aliquo loco *hære*. || Arribar, presentar-se en algun lloch. com: PLANTARSE ab dos dias á Tortosa. *Plantarse*. *Advento*, as. || Aturarse, detenirse. *Plantarse*, *pararse*. *Sisto*, is. || ESTABLIRSE. || Parar, posar casa, botiga, etc. *Ponar*. *Stabilio*, is. || En alguns jochs de cartas no voler més que las que 's tenen. *Plantarse*. *Satis chartarum pagellarum habere*. || Parlar de la edat ó dels anys dir algú que 'n té méns dels que té. *Plantarse*. *Annorum numerum ponderare*.

PLANTAT, DA. p. p. *Plantado*. *Fixus*.

BEN PLANTAT. exp. BRAU PLANTÓ.

PLANTATGE. m. Planta molt comuna, que té la cama sobre un peu de alta y verda; las fullas llargas, ovaladas, ab set nirvis en cada una, sostinguidas per pecíolos que s'extenen por terra, de sabor un poch estíptich; las flors molt petites y en espigas; las llavors, que's contenen dins de una capsela ab dos divisions, són ovals ú oblongas y astringents, com també las fullas. *Llanten*, *plantaina*, *lengua de cordero*, *arta*. *Plantago*, inis.

PLANTATGE CORONAT. Angeleta, peu de serp; herba, las fullas de la qual surten de la arrel, llargas, estretas ó linears, dentadas, nirviesas, de gust astringent: se presentan en figura de banyetas de cervol. Són aperitives, diuréticas, y 's menjan per enciam. *Estrellamar*, *ciaga*. *Plantago coronopus*, *stellamaris*.

PLANTATGE DE ATGUA Ó DE FULLA GROSSA. Planta perenne de cosa de peu y mitj de alta; solament fa dos fullas col·locadas al mitj de la cama, oposadas, amplas, nirviesas, semblants á las del plantatge comú; flors á pomets, petites y de color blanch groguensch. Es consolidant y vulnerària. *Alisma*, *damasiano*, *damasonio*, *azúmbar*, *lison*, *almea*, *ofris cavado*. *Plantago aquatica*, *ophris*, *bifolia* vel *ovata*.

PLANTATGE DE CA. PUSSERA.

PLANTATGE MENOR. Lo que té las fullas més petites que'l comú, tendras y llisas, ab cinch nirvis y la cama inclinada á terra. *Lanceola*, *llanten menor*, *carmel*. *Lanceola*, æ, *plantago*, inis.

PLANTEIX. m. PANTEIX.

PLANTEIXAR. v. n. PANTEIXAR.

PLANTEJAR. v. n. ant. Festejar, obsequiar. *Galantejar*. *Obsequor*, *eris*.

PLANTER. m. La taula ahont están las llavors nadas ó las plantas petites pera trasplantarlas. *Plantel*, *almáciga*, *semillero*, *almajara*, *plantario*. *Seminarium*, ii.

PLANTER DE CEEA. CEBOLLÍ.

PLANTER DE COL. Las cols petites pera trasplantarlas. *Colino*. *Tenera brassica*.

PLANTER DE ENCIAM DE LLETUGA. *Lectuguino*. *Lactucula*, arum.

PLANTER DE PORRO. 'L porro tendre pera trasplantarlo. *Porrino*. *Porrina*, æ.

PLANTETA. f. d. *Plantilla*, *ica*, *ita*, *planteica*. *Tenera planta*. || PICAPOLL.

PLANTIFADA Ó PLANTIFARADA. f. fam. *Cagarada*. *Cagada*, *privada*. *Oletum*, i.

PLANTIFICACIÓ. f. La acció de plantificar ó posar en planta. *Plantificacion*, *plantacion*, *planta*. *Executio*, nis.

PLANTIFICAR. v. a. Posar en planta. *Plantificar*, *plantar*. *Perfidio*, is. || Plantar, col·locar alguna cosa en paratge que no deu estar. *Plantar*. *Statuo*, is. || met. Cascar, pegar, florir. *Plantifcar*, *plantar*. *Impingo*, is.

PLANTIFICAT, DA. p. p. *Plantificado*, *Perfectus*.

PLANTILLA. f. La primera sola sobre que's forma la sabata, y també la soleta de luda, que després de feta la sabata, apegan ab pastelas à la part interior de la sola. *Plantilla.* Calcei solum; prima solea. || La regla que tenen los picapedrers, que'ls serveix de mida perapicar y treballar la pedra. *Plantilla.* Norma, æ, archetypum, i. || **MOTILLO.** || **SOLETA.** 1. || arq. Motillo, patró pera las motilluras de cornisa. *Terraja, tarraja.* Forma coronæ in edificiis fingenda.

POSAR PLANTILLAS. fr. Cosir plantillas à las mitjas ó sabatas. *Plantillar.* Calceis, caligis soleas assuere.

PLANTIU; VA. adj. S' aplica à la terra ó lloch que està plantat ó 's pòt plantar. *Plantio.* Plantiger.

PLANTÓ. m. Lo soldat que està de centinella. *Planton.* Miles stationarius. || Lo qui està dret y dretgut en algun lloch determinat. *Planton, poste.* Statarius, ii.

ESTAR DE PLANTÓ. fr. fam. Denota que algú està parat y fixo en alguna part molt temps. *Estar de planton.* Diu in aliquo loco stare. || Estar esperant à algú que falta à la cita. *Llevar poste.* Statarium permanere. || **ESTAR DE CENTINELLA.**

FÈR ESTAR DE PLANTÓ. fr. Fèr esperar y faltat al lloch de la cita. *Dar ó hacer llevar poste.* Moram inferre.

PLANTOFA. f. Xinella, sabata sens orelles ni taló. *Pantufo.* Crepida, solea, æ. || Dit de las donas, grossa, pesada, faba, parada. *Pandorga.* Ignava mulier.

PLANTOFADA. f. Cop de plantofa. *Pantuflazo.* Crepidæ ictus. || Cop donat ab la ma, ó ab alguna cosa tova. *Pantuflazo, papirotada.* lotus, us. || **PATACADA.**

PLANTOFER. m. Qui treballa y ven plantofas. *Zapatero de pantuflos.* Crepidarius, ii.

PLANURA. f. Camp, terreno pla. *Llanura, llanada, planada.* Planities, ei. || La qualitat de la superficie de alguna cosa. *Llanura, visura.* Planities, ei.

PLANXA. f. Tros de metall pla y prim. *Plancha.* Lamina, crusta, æ. || Instrument de ferro de cosa de un dit de gruix y una ansa del mateix metall per la part superior, y per la part inferior acorada y molt llisa pera planxar la roba, y 'ls sastres pera aplanar costuras, etc. *Plancha.* Ærea lamina ad lintea perpolienda. || **LÀMINA.**

PLANXA RODONA. La grossa de figura circular de várias midas y de diferents metalls. *Tejo.* Lamella metallica.

CUBIR AB PLANXAS DE METALL. fr. *Planchear.* Laminis legere.

GUARNIT DE PLANXAS. Lo que té unidas planxas de metall. *Laminado.* Laminis instructus.

PLANXADORA. f. Dona que té per ofici planxar. *Aplanchado, planchadora.* Mulier lamina ferrea lintea complanans.

PLANXAR. v. a. Passar la planxa calenta sobre la roba blanca estant un poch humida, fins que queda aixuta y llisa. *Aplanchar, planchar.* Lamina callidissima lintea nitidare.

PLANXAT, DA. p. p. *Aplanchado, planchado.* Lamina ferrea complanatus.

PLANXASSA. f. aum. *Planchon.* Lamina amplior.

PLANXETA. f. Instrument geomètrich que's compon de un pla y una alidada ab dos dioptras en los extrems; y serveix pera amidar distàncies ó alturas y alsar plans. *Planqueta.* Instrumentum quoddam geometricum. || f. d. *Planqueta, planchica, ita.* Lamella, æ.

PLANY. m. ant. PLANT.

PLANYAMENT. m. ALARIT, PLANT.

PLANYDRES. v. r. ant. Dólderse. *Dolerse.* Doleo, es, indolesco, is.

PLANYER. v. a. ant. Plorar, lamentarse. *Plañir.* Plango, is. || v. n. Tenir llàstima. *Lastimarse, dolerse.* Miserror, eris. || Escassejar, regatejar. *Regatear.* Parcè præbere. || Excusar à algú algun treball, fatiga, incomoditat, etc. *Ahorrar.* Alicui parcere. || **ANTORAR.**

SÈR DE PLANYER. fr. Sèr algú digne de compassió. *Ser digno de compassion, de lástima.* Misereendum esse alicujus.

PLANYERSE. v. r. Buscar la pròpia comoditat, fugint de tot lo que pòt incomodar. *Ahorrarse, perdonarse.* Sibi parcere. || ant. Queixarse, lamentarse, gemegar. *Lamentarse, quejarse, dolerse.* Doleo, indoleo, es. || **FLORAR.**

PLANYIDORA. f. FLORADORA.

PLANYIMENT. m. ant. Cant fúnebre. *Endecha.* Nenise, arum.

PLAPA. f. ant. CLAPA, TACA.

PLAPAR. v. a. ant. CLAPAR, TACAR.

PLAQUÉ. m. Metall cubert de una planxa sumament prima de or ó plata. *Plaqué.* Metallum auro argenteo velatum.

PLAQUEJADOR, A. m. f. Qui plaqueja. *Plaquetador.* Auro vel argento velans metallum.

PLAQUEJAR. v. a. Cubrir los metalls ab fina planxa de or ó plata més ó ménos prima segons los usos. *Plaquare, dar plaqué.* Metalla auro aut argento velare, superficialiter cooperire.

PLAQUÍ. m. Espècie de cota composta de unas mànegas amplas y rodonas: se diferenciava de la cota de malla en sèr més estreta. *Plaquís.* Armaturæ genus.

PLASENT. adj. Agradable, gustós, ben vist. *Placiente.* Placidus. || ant. *FALAGUER.* || ant. *DELICAT, SUAU.*

PLASENTÍSSIM, A. adj. sup. *Gustosísimo.* Valdè placidus.

PLASENTMENT. adv. m. ant. Agradablement, alegrement. *Agradablemente, gustosamente, placenteramente.* Placidè.

PLASO. m. PLASSO.

PLASSA. f. Lloch espayós dins de las poblacions. *Plaza.* Platea, æ, forum, i. || Lo lloch ahont se venen los comestibles y altrás cosas. *Plaza.* Forum, i, emporium, ii. || Fortalesa. *Plaza.* Arx, cis. || Ofici, empleo. *Plaza.* Munus, eris. || Lloch, paratge. *Sitio, puesto, lugar.* Locus, i. || Lloch espayós regularment rodó ab comoditat pera véuer funcions públicas, com: PLASSA de toros, etc. *Plaza, circo.* Circus, i. || interj. pera fér lloch. *Plaza, plaza; lugar, lugar.* Date locum. || L' allistament ques fá en los llibres del rey, al que voluntàriament se presenta pera servir de soldat. *Plaza.* Dantis militiæ nomen subscriptio. || met. Se pren per la fama, opinió, com: passar PLASSA de valent. *Plaza.* Opinio, nis, nomen, inis. || Veu que s' usa pera demanar als circumstants que declaren desapassionadament lo dubte en algun llans dificultós en que no s' avenen los jugadors. *Suerte y verdad.* Sortis verum sincere aperiatur.

PLASSA ALTA. Fortificació superior al terraplé. *Plaza alta, caballero.* Bellicorum tormentorum vallata sedes superior.

PLASSA BAIXA. Bateria que's possa en un flanch ó costat retirat. *Plaza baja.* Vallata sedes inferior.

PLASSA DE ARMAS. Lloch ó ciutat fortificada. *Plaza de armas.* Castra, orum. || Lloch destinat pera las municions, armas y máquinas de guerra. *Plaza de armas.* Oppidum belli sedes.

PLASSA DE BOUS. tor. **PLASSA DE TOROS.**

PLASSA DE COMERS. La població en que se'n fá mòlt. *Plaza de comercio.* Civitas mercatoribus abundans.

PLASSA DE TOROS. La en que's toreja. *Plaza de toros, coso.* Arena, ubi tauri agitantur.

PLASSA IRREGULAR. fort. La que no té iguals los costats, ànguls y baluards. *Plaza irregular.* Locus irregularis.

PLASSA MORTA. mil. La que está sense soldats, lo sou dels quals percebeix lo capitá. *Plaza muerta.* Nomine tantum miles pro quo dux stipendium accipit.

PLASSA, QUE 'L ANY NO MANA. loc. fam. que usan los noys en certs jochs pera tenir temps de escapar-se. *Plaza.* Date locum.

PLASSA REGULAR. fort. La que té iguals tots los costats, ànguls, baluards y demès parts de defensa. *Plaza regular.* Locus regularis.

PLASSA VIVA. mil. La del soldat que encara que no estiga present se'l conta com si hi fos. *Plaza viva.* Miles etiam per absentiam stipendarius.

PLASSA VOLANT. Soldat que suposa 'l capitá sols pera las revistas. *Plaza volante.* Miles suppositivus.

ASSENTAR PLASSA. fr. mil. Ferse soldat voluntàriament. *Sentar, asentar plaza.* Dare nomen militiæ.

COSA DE PLASSA. *Placero.* Publicus.

DAR PLASSA AL PELUGRI. fr. Senyalar lo lloch ahont s' ha de posar lo passatger. *Dar sitio al pa-*

sajero. Vectori locum designare.

DEMANAR PLASSA. fr. En lo joch de pilota, preguntar als que miran si la jugada s' ha fét segons lley. *Pedir.* Spectatores appellare.

DESGUARNIR UNA PLASSA. fr. mil. Traurese la guarnició. *Desguarnecer una plaza.* Præsidio au-dare.

EIXIR Á LA PLASSA. fr. Publicarse alguna cosa oculta. *Satir á plaza.* In forum palam edi.

EVACUAR LA PLASSA. fr. mil. Deixar un punt fortificat. *Evacuar la plaza.* Præsidia extrahere.

FÉR PLASSA. fr. Fér lloch desembarassant algun puesto per violència ó mandato. *Hacer plaza.* Locus expedire. || Exposar las mercaderias y comestibles en las plassas de mercat pera vénderlas. *Hacer plaza.* In foro res vendendas exponere.

PASSAR PLASSA. fr. Sèr una persona ó cosa reputada per lo que no es en realitat. *Passar plaza.* Reputari, haberi.

PODER VÉNDER AL MITJ DE LA PLASSA. fr. Poder obrar algú ab llibertat, sense por de que'l pagan avergonyir. *Poder ir con la cara descubierta.* Esse liberum et ingenuum.

SOCÓRRER LA PLASSA. fr. Introduhir comestibles i homes á la plassa sitiada. *Socorrer la plaza.* Oppido obsessio oppitulari.

TENIR PER PORTAR Á PLASSA. fr. Tenir sobras de alguna cosa. *Tener para dar y vender.* Aliqua re affluere.

TRÁURER Á PLASSA. fr. met. Publicar alguna cosa oculta. *Sacar á plaza ó á la plaza; echar en ó á la plaza.* Palam facere; in vulgus edere.

PLASSENSIÀ, NA. adj. Cosa de Plassensia. *Placenciano, placentin.* Placentinus.

PLASSETA. f. d. *Plazuela, placeta, ica, illa, ita.* Platea, area, æ.

PLASSO. m. Termini, dia, temps fixe que se senyala pera respóndrer ó satisfèr. *Plazo.* Dies præstitas.

CÓRRER LO PLASSO. fr. Anar seguint lo temps concedit pera alguna cosa. *Correr el plazo.* Præfinitum tempus verti, volvi.

SENYALAR PLASSO. fr. Determinar lo dia en que s' ha de fér algun pago, etc. *Poner, señalar plazo.* Diem præfinire.

PLASTRE. m. Pasta de alguna cosa tova ó flosja. *Plasta.* Plasma, atis.

PLAT. m. Vas baix y rodó ab una concavitat al mitj y una vora al entorn: s' usa pera servir las viandas en la taula, etc. *Plato.* Lanx, icis, catinus, i. || La vianda ó menjar que's serveix en los plats. *Plato.* Ferculum, i, dapes, is. || La quantitat de vianda que cab en ell, com: un PLAT de mongetas. *Plato.* Quantum cibi catinus capit. || Lo que penja del fil de las balansas. *Balanza.* Lanx, cis. || Oferta, com: fér PLAT de alguna cosa. *Oferta.* Oblatio, nis, promissum, i. || canós. 2. || fam. Llesca del pa sobre la qual se posa la vianda. *Plato.* Quadra panicea. || adj. ant. PLA.

PLAT DE AYgua MANS. PALANGANA.

PLAT ELÈCTRIC. Disco de vidre que forma part de la màquina elèctrica que's frega entre dos cotinets pera desenrotllar la electricitat. *Plato eléctrico*. *Catinus electricus*.

PLAT FONDO Ó SOPER. Lo fondo en que's menja la escudella. *Plato hondo, sopero*. Gabata, æ.

PLAT PLA. 'L ménos fondo que'l soper pera menjar en ell la olla, etc. *Trincheró*. Patina, æ.

COM SI MAY HAGUÉS, Ó SEMBLA QUE MAY HA TRENCAT CAP PLAT. loc. S'aplica al qui aparentant senzillesa ó inocència, encubre 'l talent ó malícia que no's creya en ell. *Parece que no enturbia el agua*. Subdolum, vafrum esse.

DONAR AL PLAT. fr. met. Cedir á la forsa de la rahó, á la major habilitat, etc. *Darse*. Cedere.

FÉR LO PLAT. fr. En la taula es donar á algú la porció de vianda, trahentla del plat comú y posantla en lo seu. *Servir*. Ministro, as.

MENJAR AB DOS PLATS. fr. met. que's diu del qui sol·licita ó espera dos ó més conveniències pera lograr lo que més aviat puga. *Tener el pié en dos zapatos*. Duplice spe frui.

MENJAR TOTS EN UN PLAT. fr. met. S'er molt amichs. *Morder en un conñite*. Intima familiaritate conjungi.

MIRAR AL PLAT Y Á LAS TALLADAS. ref. que explica las diversas intencions á un temps. *Un ojo á una cosa y otro á otra; ó un ojo á la sarten y otro á la gata*. Unum facere, et alterum non omittere.

QUEDAR AL PLAT LOS TANTOS Ó LA QUANTITAT QUE S'HA CASAT EN ALGUN JOCH. *Sentarse*. Sponsionem in ludo remanere.

RENTAR LOS PLATS. fr. *Fregar*. Catinos lavare.

PLATA. f. Pla gran. *Puente*. Discus, i, s'era, æ. || Metall blanch, hermós y de un llustre molt viu: té en lo preciós lo primer lloch després del or per 'l solidesa, ductilitat y hermosura. 'S troba algunas vegagas pur en las entranyas de la terra, y es lo més estimat pera encastar pedras preciosas, pera alhajas, moneda y altres usos. *Plata*. Argentum, i. || Certa roba. LLAMA. || Un dels metalls de que s'usa en lo blasó. *Plata*. Argentum, i. || fam. Diner. *Moneda*. Nummi, orum, pecunia, æ. || Las obras, alhajas, etc., fetas de aquest metall. *Plata*. Argentea opificia.

PLATA CREMADA. *Cremo*. Argentum concrematum.

PLATA EN BARRAS, Ó EN MASSA. *Plata en barras, en bruto, en masa*. Rude, infructum, informe argentum.

PLATA FILADA. La reduhida á fils. *Plata hilada*. Tractum, netum, in fila reductum argentum.

PLATA MITJANA. Plat de figura rodona ú oblonga, major que'l regular y menor que la plata. *Flamenquilla, tarina*. Discus, i.

PLATA OBRADA. La treballada ó reduhida á eynes ó alhajas. *Plata labrada*. Coelatum aut elaboratum argentum.

PLATA PURIFICADA. Aquella de que se n'han tret totas las particals estranyas. *Plata acedrada, pu-*

ra, de copela. Pustulatum, pustulosum, obryzum argentum.

PLATA SECA. 'L mineral de plata que en la amalgamació no's júnta ab l'argent viu. *Plata seca*. Argentaria hydrargiro non adhærens.

COM UNA PLATA. m. adv. Limpiament, hermosa·ment. *Como una plata*. Nitide, venustè.

EN BONA Ó PURA PLATA. m. adv. met. Breument, sense rodeigs. *En plata*. Brevissimo, apertoque sermone. || En substància, en resolució. *En plata, en resúmen*. Summatim.

MITJ EN PLATA Y MITJ EN QUARTOS. loc. S'aplica á las cosas inconformes é incompletas. *En calzas y jubon*. Imperfectè.

PLATAFORMA. f. Espècie de fortificació sobre terraplé, la muralla ó cortina, á diferència del caballer que's posa en los baluards. *Plataforma*. Propugnaculum, i. || náut. Fila de posts que's posan en las naus pera las baterias de canó, quant lo pont de la nau té mitjana y rodonesa. *Plataforma*. Catastroma, atis. || Cosa de pura apariència. *Plataforma*. Apparientia, æ. || m. adv. Se diu de una cosa que sols serveix de formalitat ó de cumpliment. *Plataforma*. Pro forma. || Plasseta de davant de un temple ó de altre edifici gran. *Pórtico, átrio*. Propylæum, æi, podium, ii. || Màquina que serveix pera construir las pessas de metall dels rellotges y altres artefactos. *Plataforma*. Instrumenti genus.

PLATANAR. m. Lloch poblat de plátanos. *Platanal, platanar*. Platanetum, i.

PLÁTANO. m. Arbre de América y Assia, de arrel rodona, grossa y plana, de fibras que produheixen novas plantas; la soca rodona, recta, de un peu de diámetro, y de dotze á quinze de alsària; de várias fullas enveynadas unas en altrás, terminadas per la part superior en una tira de sis á vuyt peus de llarch sobre mitj de ample, xatas per la punta de un vert clar, clapadas de blanch; formant una copa en la part superior de la soca; las flors bermellencas y olorosas forman un rahim de ahont ix lo fruyt que ve á sér com las esbarginias, però de un color groch quant está madur. La planta mor luego que produheix lo fruyt, però ja está reemplassada per altrás que han brotat de la seva arrel. *Plátano*. Platanus, i. || Lo fruyt de la mateixa planta. *Plátano*. Muse sapientum fructus.

|| Arbre del Assia que creix fins á quaranta peus, de soca recta, rodona; pell correljosa, blanca y la mûda: té las ramas en la part alta y s'extenen com las de la noguera; las fullas grans, fortas, orbiculars y de un vert clar; ama la vora del aygua corrent, y es apreciable per sa frondositat, fusta blanca y lleugera. *Plátano*. Platanus orientalis.

PLÁTANA. f. PLATA. 1.

PLÁTAS. m. sum. *Platazo*. Grandior discus.

PLATEJADA. f. ARGENTINA.

PLATEJADOR. A. m. y f. Qui plateja. *Plateador*. Argentator, is.

PLATEJAR. v. a. Cubrir, donar bany de plata. *Platear.* De argento, in argento, as.

PLATEJAT, DA. p. p. *Plateado.* In argentatus. || m. L'acte y efecte de platejar y la mateixa cosa platejada. *Plateadura.* Argentatio, nis.

PLATER. m. ARGENTER. || Qui té càrrech de guardar la plata. *Platero.* Argentarius, ii.

PLATERÁS. m. aum. PLATÁS.

PLATERET. m. d. PLATET. || Lo que serveix pera captar. *Bacineta.* Platella eleemosynis excipiendis. || MENJARET. || Espècie de planxa rodona de llautó que ferintia ab altra serveix en la música. *Platillo.* Catillus, i.

PLATET. m. d. *Platillo, ito, ico.* Catillus, catillulus, i.

PLATETA. f. d. PLATET.

PLÀTICA. f. Col·loqui, conferència, conversació. *Plática.* Dialogus, i, colloquium, ii. || Sermó, prédica. *Plática.* Sermo, concio, nis. || PRÀCTICA.

PLATICAR. v. a. Parlar, conversar ab algú. *Platicar.* Colloqui, eris; sermones cum aliquo conferre. || PRATICAR.

PLATICAT, DA. p. p. *Platicado.* Sermoni expositus.

PLATIFICAR. v. a. Convertir en plata. *Platificar.* In argentum transmutare.

PLATILLA. f. Llenç prim y poch fi. *Platilla,* bocadillo. Tenuè linteum.

PLATILLO. m. La carn cuyta acompanyada de de altres coses, que se sol traurer després de la olla. *Guisado, platillo.* Cibus ex carne herbisque. || PLATET.

PLATINA. f. Metall de color blanch que tira a gris de ferro, y bruyit al negre; es lo més pesat dels metalls. *Platina, platino.* Platinum, i.

PLATISSADA. f. La massa ó pasta de alguna cosa espessa y tova, com fanch, etc. *Plasta.* Plasma, tis.

PLATJA. f. Ribera de mar ó rius grans formada en superfície quasi plana, que per lo regular es mal fondejador pera 'ls barcos. *Playa.* Ora, acta, ripa, æ.

PLATJA GRAN. *Playazo, playon.* Magnum litus.

PLATÓNICAMENT. adv. m. Decentment, sens mal fi. *Platónicamente.* Honestè.

PLATÓNICH, CA. adj. Lo pertanyent a la escola ó filosofia de Platon. *Platónico.* Platonicus. || S'aplica al amor honest. *Platónico.* Platonicus.

PLATOT. m. Guisado mat fét. *Guisote.* Rusticum condimentum.

PLATUSSA. f. peix. PELAYA.

PLATXÈRIA. f. Bullicia, alegria. *Algazara.* Lætitia, æ.

ESTAR DE PLATXÈRIA. fr. ESTAR DE GRESCA.

PLÀURER. v. imp. Agradar, donar gust. *Placer, agradar, gustar.* Alicui gratum esse; placeo, es.

PLÀURER AL ULL. loc. ant. *Caer en gracia, en ojo.* Gratum et amabilem esse.

LO NOU PLAU Y LO VELL SATISFÀ. ref. Denota la inclinació que tenim a la novetat. *Lo nuevo apla-ce, lo viejo satisface; lo novel todo es bel.* Arrident nova cuncta quidem, sed prisca probantur: que nova cuncta vides, hæc omnia bella videntur.

PLÀURERSE. v. r. Complàurirse, deleytarse en alguna cosa. *Complacerse, delectarse.* Gaudeo, es, lætor, aris. || Agradarse a sí mateix. *Complacere.* Sese valde amare.

PLAUSIBILITAT. f. Qualitat que constitueix una cosa plausible. *Plausibilidad.* Ad plausum jus.

PLAUSIBLE. adj. Agradable, digne de aplauso. *Plausible.* Plausibilis.

PLAUSIBLEMENT. adv. m. Alegrement, ab aplauso. *Plausiblement.* Plausibiliter, cum plausu.

PLAVIRSE. v. r. ant. Servirse, valer-se de alguna cosa. *Prevalerse, valerse.* Utor, eris.

PLAYAR. v. a. ant. LLOGAR.

PLE, NA. adj. Lo que està ocupat ó farcit de altra cosa. *Lleno, pleno.* Fartus, effartus. || REPLÉ. || Sabi, y així's diu: homePLE. || *Lleno, sabio.* Doctrina refertus. || Enter, sonoro, com: ven PLENA. *Lleno.* Plenus. || ENFADAT, ENUJAT. || Abundant. *Lleno.* Fartus, plenus. || Prenyat. *Lleno.* Gravidatus, gravidus. || Pla, ras, obert, com: campanya PLENA. *Raso.* Apertus. || ABSOLUT. || m. Oposició diametral de la lluna ab lo sol. *Plenilunio.* Plenilunium, ii, lunæ plenitudo. || Lo total de alguna cosa, com: PLE del orga. *Lleno.* Complementum, i, plenitudo, inis.

PLE DE LA LLUNA. PLE. 10.

AL PLE DEL SOL. m. adv. Al temps en que'l sol està en són major rigor. *Al resistero del sol.* Solis æstu.

DE PLE. m. adv. Del tot. *De lleno.* Plenè.

DE PLE A PLE. m. adv. Enterament; de mitj a mitj. *De lleno a lleno.* Omnino.

FÉR LO PLE LA LLUNA. fr. *Llenar la luna.* Lunæ cornua coire.

PLEBÀ. m. Párroco ó curat; antigament era dignitat en las catedrals. *Plebano.* Parochus, i.

PLEBE. f. Vulgo, menut poble, gent baixa. *Plebe.* Plebecula, æ, vulgus, i.

PLEBEU Y PLEBEYO, A. adj. Lo que es del poble ó li pertany. Se pren regularment pel subjecte que no es noble. *Plebeyo.* Plebejus.

PLEBISCIT. m. Lley que posava 'l tribuno dels romans, primerament obligava a la plebe y luego a tot lo poble. *Plebiscito.* Plebiscitum, i.

PLECH. m. Arruga que's fa en la roba pera recullirla y cenyirla. *Plieque, pliego, doblez, dobladura.* Plica, ruga, æ. || Lo senyal ó sech que resulta en la roba ó cosa semblant per haver-se ple-gat ó doblegat. *Dobladura, doblez, plieque.* Plicatura, æ. || La peça de paper que's fabrica de una vegada en lo motllo. *Pliego.* Charta, philypa, æ. || Conjunt de cartas embolicadas tancadas ab un pe-

per. *Plego*. Litterarum fasciculus. || *EMBOLICH*, *FARCELL*. || *QUADERN*. || Tovallola, ó altre drap que's posa al colí pera afeytar, y tallar lo cabell. *Peinador*. Involucro, is. || m. Lo memorial ó paper de condicions que presenten los arrendadors, etc. pera entrar en algun arrendament ó negoci. *Plegio*. *Pactorum libellus*.

SOYA PLECH. m. adv. Baix plech. *Debajo plegio*. Sub fasciculo.

PLECTRE. m. mús. Arch pera tocar instruments músichs de corda. *Plectro*. *Plectrum*, i. || met. *Poesia*. *Plectro*. *Plectrum*, i.

PLEDEGISTA, PLEDEJADOR Y PLEDEJANT. m. Qui pledeja ó es amant de plets. *Pleiteador*, *pleitista*, *pleiteante*, *picapleitos*. Litigator, is.

PLEDEJAR. v. a. Disputar judicialment ab altre. *Pleitar*. Litigo, as; juicio, lite cum aliquo coertare. || *ALTERCAR*.

PLEDEJAT, DA. p. p. *Pleiteado*. Litigatus.

PLEDEJAYRE Y PLEDEJISTA. m. *PLEDEGISTA*.

PLEDEYAR. v. a. *PLEDEJAR*.

PLEGA. f. *APLEGA*.

PLEGABLE. adj. Lo que's pót plegar ó doblegar. *Plegable*, *pegadizo*. *Plicatilis*.

PLEGADÍS, SA. adj. *PLEGABLE*.

PLEGADOR. m. L' instrument, paper, etc. ab que's plega. *Plegador*. Ad plicandum instrumentum. || En l' art de seda la fusta grossa y rodona about se plega la tela que s' ha de teixir. *Plegador*. Convolvendæ telæ cylindrus. || Lo pal rodó en que's teixidors de lli embolican la tela. *Enjullo*. Rotundum lignum. || *PLEGADORA*. || Qui plega. *Plegador*. Structor, is. || ant. *APLEGADOR*. Lo de olivas. *Arriacador*. *Olivarum collector*.

PLEGADORA. f. Fusteta prima ab tall per dos costats, y ab que's llibreters plegan los papers. *Plegadera*. *Bibliopolæ ad plicandum instrumentum*.

PLEGADURA. f. y

PLEGAMANS. m. *PREGADEU*. 2.

PLEGAMENT. m. ant. Acte y efecte de plegar. *Plegadura*. *Plicatura*, æ.

PLEGAR. v. a. Doblegar, fèr plechs de alguna roba ó cosa semblant. *Plegar*. *Plico*, as. || Caragolar, enrotllar. *Encañutar*, *arrollar*. *Complico*, as. || Posar lo teixidor alguna pessa en lo plegador. *Plegar*. *Telam cylindro convolvere*. || Doblegar ab igualtat las fullas dels llibres pera enquadrar-los. *Plegar*. *Librorum folia aptè plicare*. || ant. *APLEGAR*. || Pèndrer, cullir alguna cosa de terra. *Coger*. *Capio*, is. || *DESOCUPAR*, *DESEMBARASSAR*. || v. n. Deixar, suspèndrer l' estudi ó altre treball pera descansar per temps determinat. *Alzar*, *dar punto*. *Labori finem imponere*. || En las universitats fèr feriat al fi del curs. *Cerrar las aulas*, *dar punto*. *Studiorum vacationes indicere*. || En los tribunals, cessar, suspèndrer lo treball. *Dar punto*;

cerrar. A judiciis cessare. || mil. Recullir los fardos, maletas y provisions pera marxar. *Levantar el campo*; *recoger el bagaje*. *Convasso*, as.

PLEGÀRIA. f. *PREGÀRIA*.

PLEGARSE. v. r. Doblegarse. 'S diu de la porta, biombo, etc. *Doblarse*. *Plicari*. || Reduhir los instruments de algun ofici á menor extensió, fent venir una part sobre del altra, com los pams dels mestres de casas, fusters, etc. *Recogerse*. *Complicari*, colligi.

PLEGAT, DA. p. p. *Doblado*, *plegado*. *Plicitus*. || adv. Junt, unidament, en un mateix temps. *Junto*. Simul, unà.

CAURER TOT PLEGAT. fr. Se diu dels edificis. *Caer á plomo*, *venirse abajo*. *Corruere*. || Dit de las personas. *Dar consigo en el suelo*, *dar el cuerpo en tierra*. *Cado*, is.

TOT PLEGAT. m. adv. De una vegada. *Por junto*; *de por junto*. Simul, coacervatim. || Repentinament. *De golpe*. De repentè.

TOTS PLEGATS. loc. Ab unànime consentiment. *De mancomun*, *mancomunadamente*, *todos á una*. *Una omnium vox est*; *communi consensu*.

PLÉIADAS. f. pl. *CABRELLAS*.

PLEIXELL. m. ant. Aspra que's posa als ceps. *Rodrigon*. *Ridica*, æ, *pedamentum*, i.

PLEIXELLAR. v. a. ant. Posar aspras als ceps. *Rodrigar*. *Pedo*, as.

PLEN. m. ant. *PLE*. || adj. ant. *PLE*.

PLENAMENT. adv. m. Cumplidament, enterament. *Plenamente*. *Plenè*. || Abundantment. *Llenamente*. Abundè.

PLENARI, A. adj. Cumplert, ple, enter. *Plenario*. *Exactus*.

PLENÀRIAMENT. adv. m. y

PLENERAMENT. adv. m. ant. *PLENAMENT*.

PLENILUNI. m. *PLR*. 10.

PLENIPOTÈNCIA. f. Potestat plena, sens limitació. *Plenipotencia*. *Plena potestas*.

PLENIPOTENCIARI. m. Ministre, embaixador ó persona que's soberans envian á las corts de altres, ab amples poders. *Plenipotenciario*. *Plena*, omnimoda facultat; *potestate instructus legatus*.

PLENISSIM, A. adj. sup. *Plenissimo*. *Plenissimus*.

PLENISSIMAMENT. adv. m. sup. *Plenissimamente*. *Amplissimè*, *plenissimè*.

PLENITUT. f. Lo complement de alguna cosa. *Plenitud*. *Plenitudo*, inis. || Abundància ó excés de algun humor. *Plenitud*. *Superabundantia*, æ, *plenitudo*, inis.

PLENITUT DE VENTRELL. Excés de aliment en lo ventrell. *Replecion*, *cargazon de estómago*. *Repletio*, nis.

PLEONASME. m. ret. Figura que's comet quant s' anyadeix ó acumula alguna paraula que no es necessària en la oració. *Pleonasmo*. *Pleonasmus*, i.

PLER. m. Gust, voluntat, contento. *Placer*. *La-*

titia, æ, delectamentum, i. || SERVET, MERCE, AMIS-TAT.

PLER AB CUA. loc. Expressa las molts moléstias que s'acompanyan ab los plers. *Por un placer mil dolores.* Quod juvat exiguum est, plus est quod lædit.

À PLER. m. adv. À PLERET.

À TOT PLER. m. adv. Ab tot gust y satisfacció. *A placer.* Placide.

DE MON PLER VE SÒN DOLOR. ref. que ensenya que no totes las cosas convenen à tots. *En lo que Sancho sana, Domingo adolece.* Nom omnibus omnia prosunt.

DONARSE VINT Y UN PLER. fr. fam. Divertirse, recrearse per algun temps. *Darse un verde con dos azules.* Dare se oblectamentis.

FÉU PLENS À BÉSTIAS Y US TIRARÁN COSSAS. ref. Explica que 'ls beneficis fets als ingrats los serveixen de armas pera pagar ab mal lo bè. *Cria cuervos y te sacarán los ojos, Luporum catulos ale; pabula da corvis, dement tibi lumina corvi.*

QUI'S LLOGA, SÒN PLER VEN. ref. QUI LLOGA 'L CUL, etc.

SI ESTAR MAL VÓLS À TON PLER, VES PER MAR Ó PREN MULLER. ref. Denota que qui estiga ocios tindrà molt que ocupar-se en qualsevol de dites cosas. *Quien no tuviere que hacer, arme navio ó tome mujer.* Qui vacat, aut navim parat aut connubia jungat.

PLERET. (À) m. adv. À poch á poch. *Despacio, paso, pasito, quedo, quedito, quieto.* Pedetentim, quietè.

ANAR À PLERET. fr. Anar sèns fèr soroll. *Ir ó andar chiticallando.* Tacitè incedere.

PLET. m. Disputa, contienda, diferència, demanda, causa judicial. *Pleito, litigio.* Controversia, causa, æ. || Disputa, batalla que's determina per las armas. *Pleito.* Certamen, inis, contentio, nis. || Baralla, disputa, renyina. *Pleito.* Rixa' æ, jurgium, ii. || Lo procés, papers ó autos de una causa. *Pleito.* Causæ acta.

PLET CIVIL. Aquell en que's pledeja sobre una possessió ó altra cosa no criminal. *Pleito civil.* Recuperatoria, civilis lis.

PLET CRIMINAL. Lo que tracta de la averiguació y càstich de algun crim, culpa ó delictè. *Pleito criminal.* Causa criminalis.

PLET DE ACREEDORS. Lo plet que aquestos tenen entre si pera cobrarse dels bèns del deutor que seu concurs. *Pleito de acreedores.* Creditorum lis; agitata inter creditores causa.

PLET Y HOMENATGE. HOMENATGE.

ANAR EN PLETS. fr. Pledejar. *Pleitear, andar, correr en pleitos.* Litigo, as; iudicio cum aliquo agere.

ARMAR UN PLET. fr. Mòurerlo. *Armar un pleito.* Litem movere.

EN PLET CLAR NO S'HA DE MENESTER ADVOCAT, EN DUBTÓS NI UN NI DOS. ref. Denota que la justícia y la rahó no necessitan defensor. *En pleito claro no se*

ha de menester letrado; en oscuro no hay ninguno. Litibus hic mos est: nullo lis clara patrono indiget; obscuræ nemo patronus adest.

GUANYAR LO PLET. fr. *Ganar el pleito.* Litem obtinere.

LO MÉS MAL DE UN PLET ES QUE DE UN NE NÀIXEN CENT. ref. Denota 'ls mals resultats que s'originan dels plets. *Lo peor del pleito es que de uno nacen ciento.* Summum in lite malum, quod ab una mille creantur.

PORTAR MAL PLET. fr. met. No tenir rahó en lo que's preten, ni proporció ó medis pera conseguir. ho. *Tener mal pleito.* Frustrà aliquid assequi posse sperare.

POSAR EN PLET. fr. met. Oposarse y contradir ab ardor y eficàcia sèns tenir rahó ó just motiu. *Poner á pleito.* Controversari.

VÈUREN LO PLET. fr. Fèrse relació de ell, parlant las parts ó sos advocats. *Ver el pleito.* Litis instrumenta inspicere.

VÈUREN LO PLET MAL PARAT. fr. met. Regomèixer lo risc, perill ó apuro en que's troba algú, ó la deterioració ó pérdua que pateix alguna cosa. *Ver el pleito mal parado.* Rei periculum aut detrimentum agnoscere.

PLETA. f. Aplech de gent baixa. *Rancho, hato.* Contubernium, ii, conventus, us. || Lloch ó clos ahont se recull lo bestiar. *Redil, majada, apero.* Magalia, um; locus pecuarius. || Aplech de gitano. *Aduar.* Errantium Ægiptorum statio.

PLETA DE PASTORS. Pastorada, 'l conjunt de ell. *Pastoria.* Pastorum cætus.

PLÉTORA. f. med. Plenitut de sanch. *Plétora.* Plethora, æ.

PLÉTORA SIMPLE. La que procebeix sols de plenitut de sanch. *Plétora simple.* Plethora simplex.

PLÉTORA COMPOSTA. La que ademés de la plenitut de la sanch, suposa una espessor acre y viscosa de la mateixa sanch. *Plétora compuesta.* Composita plethora.

PLETORIA. f. PLÉTORA.

PLETÓRICH, CA. adj. med. Qui abunda de humors, especialment de sanch. *Pletórico.* Pletoricus.

PLÉTORIS. m. Plenitut dels quatre humors. *Plétoris, replecion.* Plethoriasis, is.

PLEURA. f. anat. Membrana doble que cubre interiorment la cavitat del pit. Ni ha dos que forman com dos bossas sèns comunicació entre sí, dins de las quals están situats los pulmons, cada un en la seva. *Pleura.* Pleura, æ.

PLEURESIA. f. y

PLEURESIS. f. ant. Mal de costat, inflamació de la pleura. *Pleuresia.* Pleuritis, pleurisis, idis.

PLEURÍTICH, CA. adj. Qui té dolor de costat. *Pleurítico.* Pleuriticus.

PLEVIRSE. v. r. ant. APODERARSE, PREVÁLDERSE.

PLÉYADAS. f. pl. mit. Set fillas de Atlant y

de la nina Ploone, traslladadas al cel, las quals s' anomenan vulgarment las cabrellas. *Pléyapés* ó *Pléadas atlántidas*. Pleyades, um. || astron. Set estrelles davant lo genoll del signe Tauro. *Pléadas*, *virgiliæ*. Vergiliæ, arum.

PLEYT. m. PLET.

PLICA. f. for. Plech sellat en que s' conté testament, sentència ó vot pera publicar-se á sòn temps. *Plica*. Obsignatum scriptum. || méd. Malaltia en que surt la sanch per la extremitat ó punta del pel, y á la que estan molt exposats los polacos. *Plica*, ó *plica polaca*. *Plica polonica*.

PLINTO. m. Orla de columna. *Plinto*, *zoco*, *orlo*, *latastro*. *Plinthus*, i.

PLOGUDA. f. PLUJA.

PLOGUT, DA. p. p. Llovido. *Pluitus*.

PLOM. m. Metall de color gris que tira un poch á blau: es dels més pesats, menos dúctil y sonoro, blau y molt poch brillant. *Plomo*. Plumbum, molybdos, i. || Lo pes pera averiguar la fondària del aygua. *Sonda*, *plomada*. Bolis, is, idis; catapirates, æ. || La direcció perpendicular. *Plomo*. Ad perpendiculum æqualitas. || Nivell ab que 'ls mestres de casas regoneixen la igualtat de una paret ó altra obra; consisteix en una pesa de plom lligada en un cordill. *Plomada*, *plomo*. Plumbum perpendiculum; cathetus, i. || Per sinèdoque, s' pren per las balas de fusell. *Plomo*. Plumbeus globulus. || Espècie de sello. *Plomo*. Plumbeum sigillum. || met. Qualsevol tros de plom que s' posa en balansas, filats, etc. *Plomo*. Plumbi frustrum quodlibet. || La ploma ó barreta de plom que serveix pera reglar ó senyalar. *Plomada*, *plomo*. Plumbala, æ. || Fallofa, sapient de moneda ab que pagan en las parròquias ó catedrals, etc. als residents. *Plomo*. Loco monetæ plumbum. || pl. Contrapés ó barra de voltejador. *Contrapeso*. Halter, is. || m. Llisteta de plom en que posan, y ab que ajustan los vidres en las finestras. *Varillas*, *verga*. Plumbei virga ad vitra sustentanda.

PLOM BLANCH. Estanty.

PLOM VOLANT. arq. Pessa de plom, que lligada á una corda serveix als mestres de obras y altres artífices pera regoneixer la igualtat de una paret ó altra obra. *Plomada*. Perpendiculum plumbeum.

Á **PLOM.** m. adv. Perpendicularment. A *plomo*. Ad perpendiculum. || Tot plegat. *De golpe*. Repentè, citò.

CÀURER Á PLOM. fr. Càurer una cosa perpendicularment. *Caer á plomo*. Ad perpendiculum cadere.

ESTAR FORA DE PLOM Ó PÉRDRE LO PLOM. fr. Decantarse, pérdrer l' equilibri ó línia perpendicular una paret. *Desdecir*, *desplomarse*. A libramento deñecere.

FAA PÉRDRE LO PLOM. Fér pérdrer la línia perpendicular á la paret ó edifici. *Desplomar*. A perpendiculo divertere.

PESAT COM UN PLOM. loc. met. Home pesat y mo-

lest en sa conversació y accions. *Arrendador del plomo*. Gravis molestus homo.

SOLDAR, CUBRIR, Ó ASSEGURAR AB PLOM. fr. *Emplumar*. Plumbo, as.

PLOMA. f. Cada una de las pessas que cubren lo cos dels aucells. *Pluma*. Pluma, æ. || Cada una de las llargas que tenen en las alas los aucells. *Remera*. Remex, igitis. || Cada una de las llargas de la cua dels aucells, que 'ls donan direcció pera volar. *Timonera*. Rectrices plumæ. || Cada una de las plomas no consolidadas que extrau la sanch dels aucells. *Chupon*, *pluma en sangre*. Pluma, æ. || Lo conjunt de las que cubren l' auell. *Plumaje*, *plumeria*, *plumazon*. Pluma, æ. || La que s' posa al sombrero per adorno. *Látigo*, *pluma*. Galeri crista.

|| met. Qualsevol cosa que produheix efectes semblants als de la ploma, com: ab la *ploma* de aquest rem, en lo paper de las ayguas, deixaré ton nom imprés. *Pluma*. Calamus, i. || L' instrument ab que s' escriu, que regularment es ploma de auell. *Pluma*. Penna, æ, calamus, i. || FLAUTA. || met. Lo modo ó estil de escriurer. *Pluma*. Scribendi dexteritas. || met. L' escriptor. *Pluma*. Scriptor, is. || pl. Espolsador de ploma. *Plumero*. Plumaria scopula.

PLOMA DE AYGUA. Mesura de aygua que surt de un canó de la mida de una ploma. *Pluma*, *garbanza de agua*. Fluens per tubum ad plumæ magnitudinem aqua.

PLOMA DE CAP DE ALA. met. Subjecte recomendable per sòn caràcter, qualitat y circumstàncies. *Hombre de categoria ó de gran categoria*. Summae laudis et dignitatis vir.

PLOMA VIVA. La que s' trau dels aucells vius, y serveix pera umplir coixins, matalassos, etc. *Pluma viva*. Pluma ex ave vivente evulsa.

BONA PLOMA. met. Qui escriu bé. *Buena pluma*. Venustè scribens.

DEIXAR CÒRRER LA PLOMA. fr. met. Extèndrerse massa en la matèria que s' va tractant per escrit. *Dejar correr la pluma*. Longius orationem protrahere.

GENT DE PLOMA. La que té per exercici escriurer, regularment se pren pels notaris. *Gente de pluma*. Scribæ, arum.

GUARNIR DE PLOMAS. fr. Posarlas en alguna cosa, ja sia pera adorno, com en los sombreros; ja pera que vole, com en sajeta, ó pera afront, com se feya en altre temps en las arcabotas. *Emplumar*. Plumis instruere.

PORTAR LA PLOMA Á ALGÚ. fr. met. Sér sèn escribent. *Llevar la pluma á alguno*. Alterius dicta transcribere.

POSAR GROS LA PLOMA. fr. met. SÈR DE LA PRIMERA VOLADA.

POSAR LA PLOMA. fr. Senyalar las lletres ab la tinta que deixa. *Dar tinta*. Pennam atramentum reddere.

POSAR Ó TRÀURER PLOMA. fr. Criar ploma 'ls aucells.

Echar pluma, emplumar, emplamar. Plumescio, is. **SÉR DE LA PRIMERA PLOMA.** fr. met. **SÉR DE LA PRIMERA VOLADA.**

TREMPAR LA PLOMA. fr. Posarla de modo que serve per escriure. **Cortar, tajar la pluma.** Aptare calamum ad scribendum.

PLOMADA. f. La porció de tinta que cab en la ploma. **Plumada.** Intinctura atramenti. || La acció de escriure un poch, ó fer alguna ralla ó lletra. **Plumada.** Calami ductus. || **plom.** 2. 4.

PLOMALL. m. Adorno de plomas que s' posa regularment en lo sombrero, morrió, etc. **Plumaje, plumero, penacho.** Crista, æ. || Las plomas que s' elevan sobre 'l cap de alguns aucells. **Moño, airon,** Plumea crista. || **REFILANDO.** || La fletxa ó bandereta que 'ls torejadors clavan als bous. **Banderilla.** Spiculum, i, || **CASTELLET.** 2. || pl. Lo conjunt de ells. **Plumajería.** Cristarum copia.

GUARNIR DE PLUMALLS. fr. Adornar ab ells. **Emplumajar.** Cristis ornare.

PLOMALLER. m. Fabricant ó venedor de plomalls. **Plumajero.** Cristarum opifex.

PLOMAR. v. a. Llevar la ploma als aucells. **Desplumar, pelar, quitar la pluma.** Deplumo, as. || Marcar, sellar ab plum. També s' usa com recíproch. **Plumar.** Plumbo signare. || met. Guanyar á algú tots los diners en lo joch. **Descañonar, pelar.** Aliquem pecunia spoliare.

PLOMAT, DA. p. p. **Desplumado, pelado.** Deplumatus. || Marcat, sellat ab plum. **Plomado.** Plumbo signatus.

PLOMATGE. m. **PLOMA.** 5. || **PLOMALL.**

PLOMBAR. v. a. ant. **PLOMAR.** 2.

PLOMEJAR. v. a. pint. Formar, delinear ab llapis ó ploma pera sombrejar un dibuix. **Plumear.** Lineas adumbrare.

PLOMEJAT. m. pint. Conjunt de rallas semblants á las que s' fan ab la ploma, y que solen usar alguns en la miniatura. **Plumeado.** Linearum series tabulis adumbrandis.

PLOMER. m. Traballador ó fabricant de cosas de plum. **Plomero.** Plumbarius, ii.

PLOMERO. m. **PLOMÍS.** || La ploma fina y en forma de seda que tenen los aucells pera cubrir lo vuyt que deixan las plomas. **Plumon, plumion, plumazo, fojel.** Avium plumula lanuginis instar.

PLOMETÀ. f. d. **Plumilla, ica, ita.** Plumula, æ.

PLOMISSOL. m. La borra dels aucells entre las plomas pera cubrir los vuyts que aquestas deixan. **Plumon, plumion, fojel, pelo.** Lanugo, inis.

PLOMISTA. m. Gent de ploma: 's diu dels notaris y demès que entenen en plets y negocis. **Plomista, gente de pluma.** Scriba, æ. || met. **EMBUSTERO, TRAPASSER, EMBROLLA.**

PLOMÓS, A. adj. Lo que té ploma ó molta ploma. **Plumoso, plomizo, plomoso.** Plumbeus. || adj. Lo qui per sa excesiva familiaritat, carícias y afalachs se fá fastigós. **Sobon, plomoso.** Fastidiosus, blandiens.

PLOR. m. La acció de plorar. **Lloro, llan.** Fletus, ploratus, us. || Lo de las criaturas. **Vagido.** Vagitus, us. || pl. **Llanto, lloros.** Planctus, us.

ARRANCAR LO PLOR. fr. **Soltar, romper el llanto.** In fletum prorumpere.

PÉRDRE LO PLOR. fr. No poder plorar las criaturas per molta ràbia. **Escanarse.** Obstupesco, is.

PLORACOSSOS. f. **PLORADORA.**

PLORADOR, A. m. y f. Qui plora molt fàcilment. **Lloron.** Lacrymosus.

PLORADORA. f. Dona llogada pera plorar en los enterros. **Endechera, plañidera, lloradora.** Pro-fica, æ. || La acció de plorar, com: té la **PLORADORA.** **Lloro.** Ploratus, us.

PLORALLA. f. **PLOR.**

PLORAMICAS. m. Qui freqüentment llamenta y plora sos infortunis. **Lloraduelos.** Plorabundus.

PLORAMORTS. m. **PLORADORA.** 1.

PLORANERA. f. **PLORADORA.** 2.

PLORAR. v. n. Derramar llàgrimas. **Llorar.** Ploro, as; edere fletus. || met. Afectar pobresa, misèria. **Llorar.** Paupertatem prædicare. || Destillar humor alguns arbres ó plantas. **Llorar, sudar.** Stillo, sudo, as. || Queixarse algú de las desgràcias que pateix. **Llorar, quejarse.** Doleo, es.

PLORAR AMARGAMENT, ó COM UNA CRIATURA, ó COM UNA MAGDALENA. fr. **DESFERSE EN LLÀGRIMAS.**

ELL S' HO PLORARÀ. loc. Denota lo que algú téndit que sufrir per sa pròpia elecció contra 'l dictamen de altres. **No lloraré yo sus lágrimas.** Ipse loel.

QUI NO PLORA, NO MAMA. exp. **BOCA QUE NO PARLA, DÉU NO LA ÓU.**

PLORAT, DA. p. p. **Llorado.** Fletus.

PLORAYRE. m. **PLORADOR.** || Qui sempre s' lamenta. **Guacharo.** Ejulator, is.

PLORERA. f. **PLORADORA.** 2.

PLORICÓ. m. La acció de gemegar plorant. **Ploriqueo, gimoteo, guaya, puchero.** Gemitus, us.

FÉR LO PLORICÓ. fr. **FÉR LO PETARRELL.** || Ponderar excessivament lo que s' pateix pera moure á compassió. **Hacer la guaya.** Planctum agere.

PLORIQUEJAR. y. n. Gemegar, fer com qui plora. **Ploriquear, gimotear, hacer la guaya.** Ingemisco, is.

PLORÓS, A. adj. Llagrimós. **Lloroso, lagrimoso.** Lacrymosus. || Trist, que excita á plorar. **Lloroso.** Mæstus.

PLOROSAMENT. adv. m. De un modo plorant. **Llorosamente.** Flebiliter, lacrimosè.

PLÓURER. v. n. Càurer aygua dels núvols. **Llover.** Pluo, is; pluit, ebat. || met. Venir sobre algú abundància de alguna cosa, com traballs, etc. **Llover.** Copiosè affluere.

PLÓURER MENUT. fr. **PLAVISQUEJAR.**

PLÓURER SOBRE MULLAT. fr. Venir traballs sobre traballs. **Llover sobre mojado; todo junto como el perro los palos; ya escampa y llovia en guijeros.** Damnum damno accumulare.

AIVÓ NO FÀ QUE NO PLOU. fr. iron. y fam. **S' en**

quant algú fa alguna cosa, pretextant diversa causa de la que realment lo mou. *Esa es la madre del cordero*, ó *no es esa la madre del cordero*. Atí atí hoc est illud.

PLOVISCAR. v. n. PLOVISQUEJAR.

PLOVISCÓ Y PLOVISQUEIG. m. Plujeta á gotas menudas. *Llovizna*. Tennis pluvia.

PLOVISQUEJAR. v. n. Plóurer á gotas menudas. *Chispear*, *ce-ner*, *molliznar*, *molliznear*. *Stillo*, *as*.

PLOVITG. m. ant. PLOVISQUEIG.

PLUINEJAR. v. n. PLOVISQUEJAR.

PLUJA. f. La aygua que cau dels núvols. *Lluvia*. Pluvia, æ, nimbus, i. || met. Continuació y cópia de alguna cosa, com: PLUJA de pedras, de traballs, etc. *Lluvia*. Cópia, æ.

PLUJA DE ESTIU. La forta y que dura molt poch temps. *Lluvia de verano*. Nimbus, i.

PLUJA DE ESTIU Y FLOR DE BAGASSA, AVIAT PASSA. ref. Denota que la hermosura de las rameras dura poch, aludint á la pluja de estiu. *A la ramera y á la lechuga, una temporada le dura*. Seorti pulcritudo citius perit.

PLUJA DE JANEJ, UMPLE DÓTAS Y GRANER. ref. AYUGA DE JANEJ, etc.

COM Á PLUJA MENUDA. loc. fam. Ab molta abundància. *Como agua*. Uberrimè.

PLUJETA. f. d. PLOVISQUEIG.

PLUJÓS, A. adj. Abundant de plujas, que las porta ó las causa. *Lluvioso*, *pluvioso*. Imbricus, pluviosus.

PLUMA. f. PLOMA.

PLUMAR. v. a. PLOMAR.

PLUMBAGINA. f. Planta com de dos peus de alta, la cama vuyda, las fullas semblant á las del melocotó ó á las del sálzer, y comunment en lo mitj té una clapa negra ó de color de plom; las flors purpúreas y á vegadas en ramellet; la llavor ovalada, punxaguda, xata y negra, la arrel grossa, fibrosa, llarga, molsuda, y de gust cremat. Aquesta planta 's divideix en várias espècies. *Plumbagina*. Plumbago, inis.

PLUMBAT, DA. adj. PLOMAT.

PLUMISSOL. m. PLOMISSOL.

PLURAL. adj. gram. En los noms, verbs, etc. lo número que parla de més de un. *Plural*. Pluralis.

PLURALITAT. f. Majoria, major número, *Pluralidad*. Pluralitas, atis.

Á PLURALITAT DE VOTS. m. adv. Pel major número de vots. *Á pluralidad de votos*. Majori suffragiorum numero.

PLURESIA. f. ant. PLEURESIA.

PLURÍTICH, CA. adj. ant. PLEURÍTICH.

PLUS. adv. ant. Vén llatina. Mès. *Nas*. Plus.

PLUS ULTRA. Divisa de Càrlos V pera mostrar després de la conquesta de Túnes, que havia fét més que Hércules, qui no passá l'estret que Càrlos V passá pera anar al Àfrica; de modo que la divisa de Hércules eran dos montanyas figuradas

ab dos columnas, y aquestas paraulas NON PLUS ULTRA; y Càrlos se tràu lo non. *Plus ultra*. Plus ultrà.

SÉA LO NON PLUS ULTRA. fr. fam. pera denotar la preeminència ó superioritat de alguna cosa en sa classe. *Ser el non plus ultra*. Præ omnibus eminere.

PLUTEO. m. PRÆSTATGE.

PLUTÓ. m. poét. Infern. *Pluton*, *báratro*, *averno*, *lártaro*. Tartarus, i.

PLÚVIA. f. ant. PLUJA.

PLUVIAL. adj. S' aplica al aygua que cau dels núvols. *Pluvial*. Pluvialis. || m. La capa del cor. *Pluvial*. Pluviale pallium sacrum.

PN.

PNEUMÁTICH, CA. adj. NEUMÁTICH.

PO.

PO. f. POA. || n. p. fam. Josep. *José*. *Joseph*.

POA. f. náut. Corda que's posa y fixa en una y altra part de las velas en las relingas. *Poa*, *coba*, *pesa*. Nauticus, rudens.

POAGRA. f. Gota, malaltia que causa inflor y dolors aguts en las junturas dels extrems del cos, impedit lo moviment. *Gota*, *podagra*. Podagra, æ.

POAGRÓS, A. adj. Qui pateix poagra. *Gotoso*. Podagricus.

POAL. m. Galleda, vas pera traurer aygua de un pou. *Pozal*. Modiolus acceptorius. || Lo cantí que té un sol forat gran sota la ansa. *Cántaro*, *cántara*. Cantharus, i.

POAR. v. a. Traurer aygua del pou. *Sacar agua del pozo*. Haurire aquam é puteo.

POATAYRE Y POATER. m. POATER.

POATONS. m. pl. VALLS.

POBERTAT. f. PUBERTAT.

POBLA. f. POBLACIÓ, POBLE.

POBLACIÓ. f. La acció de poblar algun lloch. *Poblacion*, *populacion*. Incolarum deductio. || Ciutat, vila ó lloch poblat de gent. *Poblacion*, *poblado*, *pueblo*. Oppidum, i, civitas, atis. || Lo número de vehins que la componen. *Poblacion*. Incolæ, arum.

POBLACIÓ NOVA. COLÓNIA.

FORA DE LA POBLACIÓ. loc. S' aplica á lo que está prop de una població. *Suburbano*. Suburbanus.

POBLADÍSSIM, A. adj. sup. *Pobladísim*. Incolis frequens.

POBLADOR. m. Qui pobla. *Poblador*. Urbium, coloniarum conditor.

POBLAMENT. m. ant. POBLACIÓ.

POBLAR. v. a. Fundar alguna població, reunir en ella habitants. *Poblar*. Urbem, oppidum constituere. || Umplir, ocupar, com: POBLAR un galliner. *Poblar*. Impleo, es. || Procrear, propagar molt. *Poblar*. Abundè procreare. || v. r. Traurer fulla 'ls arbres. *Poblar-se*. Arbores germinare. || ant. Férse vehí. *Avocindarse*. Inter cives adscribere, adnuncrare.

POBLÁS. m. aum. *Poblacion*. *Populus major*.

POBLAT, DA. p. p. *Poblado*. Oppidum frequentatum. || adj. ant. Habitant, vehí, domiciliat en alguna població. *Morador, habitante, vecinó*. Incola, æ. || m. POBLACIÓ. 2.

POBLE. m. Lo lloch, ciutat, vila, població. *Pueblo*. Oppidum, i. || La gent que habita. *Pueblo*. *Populus*, i. || La gent comuna y ordinària de alguna població. *Pueblo, populacho, poblazo, poblacho*. Plebs, bis. || Població petita à diferència de la ciutat y vila. *Lugar, pueblo*. *Populus*, i.

POBLE BAIX Ó MENUT. POBLE. 3.

POBLE DE QUATRE CASAS Ó DE MALA MORT. Lo petit è insignificant. *Pueblo corto, villaje, villorio, aldeorrio*. Oppidulum, i.

POBLE FORTIFICAT. PLASSA DE ARMAS.

POBLET. m. d. *Pueblenco, illo, ito; pueblezuelo*. Oppidulum, i.

POBLICH, CA. adj. ant. PÉBLICH.

POBRÁS. adj. aum. Qui es molt pobre. *Pobretom*. Pauperrimus.

POBRE. adj. Necessitat, faltat de lo necessari; menesterós. *Pobre*. Pauper, egenus. || Qui demana caritat de porta en porta. *Mendigo, pobre; pordiosero*. Ejectus, mendicus, pauper. || Escàs, com: la llengua F. es POBRE de veus. *Pobre*. Inops. || Inútil, de poch valor. *Pobre*. Miser, tenuis. || Infelis, desdixat. *Pobre*. Infelix. || Fret, magre, curt, escàs, com: festa, dinar POBRE. *Pobre*. Egens, inops.

POBRE AL MITJ DE LAS RIQUESES. AVARO.

POBRE DE ESPERIT. Qui no té desitj ni afició à las riquesas. *Pobre de espíritu*. Spiritu pauper. || Pusillànim. *Pobre de espíritu*. Pusillanimitas.

POBRE DE MÍ. Espècie de interjecció ab que s' explica la estranyesa ó sentiment en lo que s' executa, 's vèu, s' ou, ó succeheix. *Pobre de mí, ay de mí!* Væ mi misero!

POBRE DE SOLEMNITAT. Qui pateix total necessitat y pobresa per la que's vèu obligat à demanar caritat. *Pobre de solemnidad*. Egentissimus, extrema necessitate laborans.

POBRE HOME. Subjecte inútil, de poca habilitat ó expedició. *Pobrete*. Misellus.

POBRE IMPORTÚ DE DOS TRÀC HU. ref. Prova que no hi ha res millor que la constància pera lograr lo que's desitja. *Pobre importuno saca mendrugo*. Pulsate, pulsate, et aperiatur vobis: polite et accipietis.

POBRE PELAT. Qui no té medis ni caudals. *Pelon*. Pauper.

POBRE VERGONYANT. La persona que per sa qualitat y obligacions no pòt demanar caritat de porta en porta, y ho fa de modo que sia ab lo major secret possible. *Pobre vergonzante*. Mendicus quem mendicare pudet.

POBRE VOLUNTARI. Qui voluntàriament s' enagena de tot lo que posseheix, com fan los religiosos ab lo vot de pobresa. *Pobre voluntario*. Voluntarius pauper.

POBRE Y SUPERBO. loc. Qui tenint necessitat de auxili, procura ocultarla no admetentlo, ó qui no's contenta ab lo que li donan ó ab lo favor que li fa vehentse mereixedor de més. *Pobre y soberbia*. Pauper superbians.

AL POBRE 'L SOL SE 'L MENJA. ref. Denota que al pobre ningú l' escolta; abans bè tothom lo maltracta. *Al pobre el sol se lo come*. Nullus pauperi adest.

ESTAR MES POBRE QUE UNA RATA. fr. fam. *Estar* molt pobre, no tenir res. *No tener sobre que din le llueva, ó tras que parar; ó como tres con un sapato, ó estar mas pobre que Job*. Codro pauperum esse.

NO ESTÁN BÉ DOS POBRES EN UNA PORTA. Denota l' destorb que's causan recíprocament los vâries pretendents à una mateixa ocupació ó empleo. *No están bien dos pobres à una puerta*. Eidem adstant osio mutuò sibi officiunt pauperes.

PARLA AL POBRE AB AMOR NO LI PASSAS DESHONRA. ref. LA POBRESA NO ES VILESA.

NÓ'S PÓT SÉR POBRE PER CAP DINER. loc. fam. Denota que tots los gravâmens y mals solen recaure sobre del pobre, sens que se li mire cap atenció. *La cárcel y la cuaresma para los pobres es hecha*. Pauperibus carcer et quadragesima data est.

SI ETS POBRE, SEMPRES SERÁS POBRE. ref. Denota lo difícil que es al qui està faltat de medis, lo millorar de fortuna. *Pobreza nunca alza cabeza*. In horrida vita non gignitur maleficium.

VAL MÉS SÉR POBRE HONRAT, QUE RICH DESHONRAT. ref. Exhorta que no debem obrar contra la virtut, per més que'ns aprete la necessitat. *Comer arros, antes que comer vileza*. Prius mori quam peccare.

POBREA. f. ant. POBRESA.

POBREJANT. m. ant. POBRE.

POBREJAR. v. n. Fèr lo pobre, afectar pobresa. *Llorar pobreza*. Paupertatem verbis exaggerare. || Anar à menos, fallar poch à poch las comeditats. *Escasear*. Minuo, is. || Curtejar, anar magre alguna cosa, faltarli 'l degut complement. *Escasear*. Deficio, is.

POBRELLET, A. adj. d. ant. POBRET.

POBREMENT. adv. m. De un modo pobre y humil. *Pobremente*. Miserè, tenuiter. || Mesquiment, ab escassesa. *Pobremente, escasamente*. Argustè, miserè. || Rústicament, de un modo groser. *Inurbanamente*. Inurbanè. || Fredament, sens art, sens gràcia. *Priamente*. Ineptè.

POBRESA. f. Escassesa, necessitat, indigència. *Pobreza*. Paupertas, atis. || Falta, carestia. *Pobreza*. Inopia, æ, egestas, atis. || Renúncia voluntària dels bens, com la que fan los religiosos. *Pobreza*. Paupertas, atis. || Lo conjunt de alhajas ó mobles de poch valor. *Pobreza*. Tenuis suppellex. || mil. Diossa marè de la indústria y de las arts. *Pobreza*. Paupertas, atis. || Poquedat de ànimo, curtedat de otras prendas morals. *Pobreza*. Pusillanimitas atis.

POBRESA DE ESPERIT. Pusil·lanimitat. *Pobreza de ánimo ó de espíritu.* Pusillanimitas, atis. || Virtut. *Pobreza de espíritu.* Paupertas spiritus.

POBRESA DE ESTIL. ref. Baixesa, debilitat del estil. *Pobreza de estilo.* Stili infirmitas.

LA POBRESA NO ES VILESA. ref. Ensenya que ningú deu avergonyir-se de ser pobre, y repren al mateix temps als qui desprecian als pobres, especialment si són amichs ó parents. *Pobreza no es vileza.* Paupertas homini conceda ut decus adsit.

POBRESSALLA. f. Multitud de pobres. *Pobreria, pobreteria.* Mendicorum copia.

POBRET, A. adj. d. *Pobrecillo, ito.* Pauperculus. || Miserable, abatut. *Pobrete, pobretillo.* Misellus. || Subjecte inútil y de poch esperit. *Pobrete, pobretillo.* Misellus.

POBRETS Y ALEGRETS. exp. fam. Explica que se sent poch la pobresa, quant hi ha alguna diversió ó motiu de alegria. *Pobrete pero alegrete.* Etsi pauper hilaris tamen.

POBRETA. f. La ramera ó dona de mala vida. *Pobreta.* Meretrix, icis.

POBRETALLA. f. *POBRESSALLA.*

POBRETAT. f. ant *POBRESA.*

POBRETERIA. f. *POBRESSALLA.*

POBRETÓ. m. Qui no té lo que correspon al seu estat. *Pobretón.* Pauperimus.

POBRICH, CA. adj. d. ter. *POBRET.*

POBRÍSSIM, A. adj. sup. *Pobrisimo.* Pauperimus.

POCA. f. *MICA.*

POCAS Y ENCARA 'N CAUMEN. loc. Que s' aplica al qui té poch, y aixó ab treball ó risch. *Poca lana y esa en zarzas.* E multis paleis parum fructum colligni.

POCAMENT. adv. m. Ab poquedat. *Escasamente.* Parcè.

POCH, CA. adj. Escàs, curt, limitat en quantitat ó qualitat. *Poco.* Puncus, paulus. || ant. Petit, xich. *Pequeño, poco, corto.* Curtus exiguus. || adv. En poca quantitat. *Poco.* Parum.

POCH Á POCH. m. adv. Á **POCH Á POCH.** || Ab suavitat, com: fregar poch á poch una llaga. *Poco á poco, con juirio, con suavidad.* Leniter.

POCH Á POCH ANIREM LLUNT. ref. DE GOTA EN GOTA, etc.

POCH HA Ó POCH ABANS. m. adv. No ha mòlt. *Poco ha.* Nuper.

POCH EN FÀ QUE SIA FREO, SOLS TÉ FUGA TRACTAR BÈ. ref. L' HOME SIA DE RABASSA, etc.

POCH HI HA Á DALT. *POCA XULLA.*

POCH ME FÀ, POCH LI FÀ. loc. Denota que á algú no se li'n dona res de alguna cosa. *Eso no me hace, eso no le hace.* Parum curo, curat.

POCH PERA TÚ. m. adv. Denota que algú treballarà pera 'l profit de altre. *Trabaja el asno para su amo; el burro del acedero.* Asinus eris, portans mysteria; vos non vobis vellere fertis oves.

POCH SA POCH LLA. m. adv. **POCH MÉS Ó MÈNOS.**

POCH SOVINT. m. adv. Pocas vegadas. *Raras ó pocas veces.* Rarò, paucies.

POCH Y BO. Denota que una cosa no es en abundància, però que fa gran servey. *Poco pero bueno.* Non multa, sed opportuna.

POCA COSA. Subjecte dèbil en las forsas del cos ó del ánimo. *Poquito; poquita cosa, corta pala.* Valdè exiguus, debilis.

ALGUN POCH. m. adv. Algun tant, com un poch apesarat. *Un poco, un tanto.* Parum.

Á **POCH.** m. adv. **PERA POCH, TANTOST.**

Á **POCH Á POCH.** Espècie de interjecció per advertir á algú que no's precipite en obras ó paraulas. *Poco á poco.* Heu! sta. || Sens fer rumor. *Poco á poco; quedo, quedito, despacito.* Silentio. || Expressa la lentitud y pausa ab que's camina. *Paso á paso; paso ante paso.* Pedetentim. || Lentament, pausadament. *Poco á poco.* Pauxillatim. || Espècie de interjecció pera detenir á algú en lo que dia, ó per advertirli alguna cosa. *Paso, paso de ahí.* Vide.

Á **POCH Á POQUET.** m. adv. Sens fer rumor. *Lespacito, quedo, quedito.* Pedetentim.

ARRIBAR Á POCH. fr. Ser curt de talent, de ingeni limitat. *Alcanzársele poco, ó no alcanzársele mas á alguno.* Parum callere.

DEL POCH POCH, DEL MOLT NO RES. ref. Se diu per aquells que en mitjana fortuna pareixen liberals, y en sentse rich són avaros; y que en qualsevol fortuna contrària ó favorable es menester viurer ab igualtat. *De lo poco poco y de lo mucho nada.* Munera pauca dabit cui forsau pauca facultas; illicò si locuples munera nulla dabit.

DE POCH EN POCH. m. adv. En petites quantitats. *Poco á poco.* Particulatim, per particulas.

DONÁRSENI POCH. fr. No serne cas. *Dársele poco.* Parvi facere.

ESPANTARSE Ó QUEIXARSE DE POCH. fr. fam. Apurar-se y afligir-se ab poca causa. *Ahogarse en poca agua.* Levibus succumbere malis.

GOSA DEL TEU POCH, MENTRES B'SCA MÉS LO BOIG. ref. Denota que es temeritat no aprofitar ó exposar lo poch que algú té pera voler lograr més. *Gosa de tu poco, mientras busca mas el loco.* Utere tu parvo, demens majora sequatur.

MÉS VAL POCH Y BO, QUE MOLT Y DOLENT. ref. literal. *Mas valen dos bocados de raca, que siete de patata.* Parum optimi quam multum deterioribus prestat.

MOLTOS POCHS FAN UN MOLT. ref. MOLTAS CANDELETAS, etc.

NO ES POCH NI GATRE. Antífrasis pera ponderar alguna cosa que causa estranyesa, ó que no's pensava tant gran. *No es nada, ahí es nada, ahí que no es nada.* Quasi nihil esset.

PER POCH. in. adv. Quasi, á poch, tantost. *Por poco.* Parum abfuit.

POCHS Y MAL AVINGUTS. loc. literal. *Tres vecinos y mal avenidos.* Pauci et animis disjuncti.

QUI Á POCH ESTÁ AVESAT, DE POCH SE CONTENTA.

ref. Denota que'l pobre ab poca cosa 's contenta, y li apar tenir molt. *Del pobre la bolsa con poco rebo-sa.* Aphyarum honos.

TENIR EN POCH. fr. Fér poch cas de alguna perso-na ó cosa. *Tener en poco.* Parvi pendere.

TOT Á POCH Á POCH. m. adv. POCH Á POCH.

UN POCH. loc. Un xich. *Algo.* Aliquid.

UN POCH MASSA. m. adv. Passar de la mida. *De-masiado, demasiadamente.* Nimis, plus æquo; extrá modum.

VENIRSENHI Á POCH. fr. FALTÁSEN POCH.

POCIÓ. f. Beguda. *Pocion.* Potio, nis.

POCIORITAT. f. POQUEDAT.

PODA. f. La obra de podar. *Poda.* Tonsura, æ, putatio, frondatio, nis. || Lo temps en que s' acos-tuma podar. *Podazon, poda.* Putationis tempus.

PODADA. f. PODA. 1.

PODADAS. f. pl. Pert us ó dret antich. *Podas.* Tonsuræ.

PODADOR. m. Qui poda. *Podador.* Putator, frondator, is.

PODADORA. f. Instrument aceral que forma una espècie de creu, per una part acerada y per la altra un escarpell. *Podadera.* Scirpicula, æ, falx, cis.

PODAGRA. f. ant. POAGRA.

PODALL. m. Podadora sèns escarpell, pera es-porgar los arbres. *Podon.* Scirpiculæ genus.

PODAR. v. a. Esporgar, tallar las ramas su-pèrfluas dels arbres, principalment dels ceps. *Podar.* Puto, expulo, apputo, as. || met. Mutilar, tallar algun membre. *Mutilar.* Mutilo, admutilo, as.

SI MON AMO 'M PODA DE JANER, Y 'M LLAURA DE FEBRER, VERGONTA 'M SERÀ SI NO LI UNPLO 'L CELLER. re. Aconsella podar las vinyas y arbres tart pera que no's glassen, y sembrar primerench pera que naixca ab las primeras plujas de la tardor. *Poda tardio y siembra temprano, si errares un año, acer-tarás cuatro.* Vites seró puta sulcis citó semina manda:

Vix de quinque annis irritus unus erit.

PODÉ. adv. fam. Pót sér, tal vegada. *Tal vez; acaso, por ventura.* Fortè, fortassè.

PODENT. p. a. ant. Poderós, rich, hisendat. *Pudiente.* Opulentus.

PODER. m. Facultat, forsa, capacitat pera fer alguna cosa. *Poder.* Virtus, tis, manus, us. || Domini, imperi, jurisdicció. *Poder.* Imperium, ii, jurisdictio, nis. || Multitut, com: poder de gent, de vegadas, etc. *Multitud.* Multitudo, inis. || Abundància, com: hi ha un poder de verdura. *Peste.* Superabundantia, æ. || Possessió actual ó custòdia de alguna cosa. *Poder.* Custodia, æ. || Las forsas militars de algun soberà. *Poder.* Vires, ium. || Riquesas, bèns, com: home de molt poder. *Poderio.* Bona, orum; opes, um. || Instrument ab que algú dona facultat á altre pera que represente sa persona. S' usa en pl. *Poder.* Juridica facultatis transmissio. || Disposició, arbitre. *Poder.* Potestas, atis. || Lli-

bertat, llicència, permís. *Poder.* Venia, copia, æ; facultas, atis. || ESFORA, EMPENYO. || CFANA, VISE, ORGULL. || pl. Las facultats, bèns, rendas que algi té. *Po-ibles.* Facultates, vires, um. || v. a. Tenir potestat, facultat pera fer alguna cosa, sér cap de ferla. *Poder.* Possum, valeo, polleo, es. || Tenir domini, autoritat. *Poder.* Dignitate, auctoritate valere. || Tenir forsa y activitat pera obrar, resistir, sufrir. *Poder.* Valeo, es. || Excitar á algú á que fassa ó deixe de fer alguna cosa, com: vos romuir dir aixó. *Poder.* Possum, tes || geom. Valer ó produhir. *Poder.* Valeo, es. || imp. Sér possible ó contingent que succehesca alguna cosa. *Poder.* Fieri posse.

PODER DE DÉU. interj. Serveix pera exagerar alguna cosa de que's parla, com: donant á entendre que representan lo poder de Déu al executarlas per sa grandesa. *Poder de Dios.* Proh Deus!

PODER MÉS. fr. Prevaleixer, vèncer. *Poder mas.* Præposse, plus valere.

PODER MOLT. fr. Tenir molt influxo ó valiment. *Poder mucho.* Præpolleo, es.

PODER VÈNDER Á ALGÚ Y NO ADONÁSEN. fr. VÈNDER Á ALGÚ DÉU MIL VEGADAS. etc.

Á MÉS NO PODER Ó FINS NO PODER MÉS. adv. m. For-sosament. *A mas no poder, hasta mas no poder.* In-vitè, coactè, quantum fieri possit. || En quant se pòt. *A mas no poder.* Quantum quis potest.

Á PODER DE. m. adv. A forsa de ó á repetició de actes. *A poder de.* Vi.

CÓM PÓT SÉR? exp. Denota la estranyesa ó admi-ració de alguna cosa. *Cómo puede ser?* Qui potest? DE PODER Á PODER. m. adv. Denota que alguna cosa s' ha disputat ab tota eficàcia y forsa. *De poder á poder.* Summis utrinque viribus.

EN PODER. Alarbitri ó discreció de. *En poder.* Penes.

EN SÓN PODER. En la seva ma. *En su poder.* In sua potestate, penes se.

EN VOSTRE PODER ESTÁ. loc. Dependeix de vos. *En nuestro poder ó en vuestra mano está.* Penes te est; tibi integrum est.

FÉR TOT UN PODER. fr. Fér tot lo que's pòt ó en esforços. *Hacer un poder.* Magnopere niti.

LOPODER APODERA. ref. DINER FÁ DINER.

NO PODER MÉNOS. fr. Sér necessari ó precis. *No poder menos.* Non posse quin.

NO PODER MÉS. fr. Explica la precisó de executar alguna cosa. *No poder mas.* Necessitate compelli.

NO PODERNE EIXIR. fr. No poder reduhir á algú á obrar com déu. *No poder hacer carrera con alguno.* Frustrá aliquem in bonam frugem persuadere.

NO PODER PAHIR Ó NO PODERSE VÈURER. fr. met. No poder sufrir ó tolerar alguna cosa. *No poder llevar, ó tragar, ó digerir.* Ferre non posse.

NO PODERSE ENTÈNDER Á ALGÚ. fr. met. No poderlo reduhir á la rahó, no poder contenir-lo. *No poder averiguar con alguno.* Aliquem haud posse rationi objicere.

NO PODERSE MENEJAR. fr. Tenir m^{lt}s negocis á un temps. *No poderse rodear.* Multissimal intentum esse.

NO PODER SÁ DE MÈNOS. fr. NO PODER MÈNOS.

NO PODERSE VALER. fr. No poder m^{eu}rerse ó m^{ou}-rer algun membre. *No poderse menear, no poder menear.* Se movere aut aliquod membrum agitare non posse.

NO PÓT SÁ Ó NO'S PÓT. loc. Es cosa impossible, no hi ha medi. *Po se puede, no puede ser ó es imposible, no hay arbitrio.* Non potest.

PER LO QUE PÓT SÁ. fr. Equival á lo mateix per lo que succehesca ó per lo que pót succehir. *Por lo que truene ó por lo que puede tronar.* Quidquid acciderit.

PER MI NO PUCH Y PER MAS VENINAS FILO, Y QUI NO PÓT LO PUCH, MANCO PODRÁ LO MÓLT. ref. S' aplica als qui demanen favor per una persona diferent no tenintlo pera si. *Para mi no puedo y devanaré para mi suegro; tu que no puedes, llévame á cuestras.* Capram portare non possum, et imponis bovem.

PLE PODER Ó AMPLES PODERS. Plena facultat ó jurisdicció que algú té pera donar ó executar alguna cosa. *Poder pleno, plenipotencia.* Plenum summumque jus.

PÓT SÉR, Ó NÉ PÓT SÉR, Ó TOT PÓT SÉR, Ó TOT ES COSA QUE PÓT SÉR. loc. Pót succehir. *Bien puede ser.* Potest.

QUI NO PÓT BENEHR NO PÓT MALEHR. loc. ab que's desprecian las malediccions. *Quien no puede bendecir no puede maldecir.* Inanis imprecatio.

QUI NO PÓT CAMINAR, QUE CORRA. ref. Se diu quant se mana lo que es difícil á qui no pót lo fácil. *Quien no pueda andar que corra.* Poplite quid tardo gradientem currere cogis?

SI NO PÓTS VÉR LO QUE VULLAS, VÈS LO QUE FUGAS. ref. Denota que cada hu s' ha de contentar en alló que pót haver y res més. *Si no puedes lo que quieres, haz lo que puedes.* Si avem non ponis, asinum agas.

PODERIO. m. Mòlt poder. *Poderio.* Potentia, æ, potestas, atis. || Senyorio, imperi, domini. *Poderio.* Ditio, nis, dignitas, atis. || Potestat, facultat, jurisdicció. *Poderio.* Auctoritas, atis. || Hisendas, riquesas. *Poderio.* Bona, orum.

PODERÓS, A. adj. Qui té poder. *Poderoso.* Potens. || Rich, acomodat. *Poderoso.* Opulentus, copiosus. || Gran, excel·lent, magnífich en sa línea. *Poderoso.* Præpotens. || Gallart, gras, ple de carns. *Repleto, relleno.* Obesus. || Eficás, actiu, com: remey poderós. *Poderoso.* Validus.

TOT PODERÓS. OMNIPOTENT.

PODEROSAMENT. adv. m. Forta, vigorosa-ment. *Poderosamente.* Valide.

PODEROSÍSSIM, A. adj. sup. *Poderosissimo.* Potentissimus.

PODEROSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Poderosissimamente.* Potentissimè.

PODRIMANER. m. PASTITXO.

PODRIR. v. a. y sos derivats. *putref.*

POEMA. f. Composició poética, obra de poesia. *Poëma.* Poëma, atis.

POEMA HERÓICH. EPOPEYA.

POESIA. f. Imitació de la naturalesa en lo universal ó en lo particular, feta comunment en vers pera la utilitat y agrado, ó per las dos cosas al mateix temps. *Poesia.* Poësis. is. || Art de fèr composicions en vers. *Poesia, prosodia.* Poësis, is, poëlice, es. || Obra feta ó escrita en vers. *Poesia.* Poësis, is, versus, us. || Lo joch y vivesa de las imatges de la poesia. *Estro, poesia.* Œstrum, i. || Obra en prosa ahont se troba l' artífici, joch, adornos y llengualge poétich, com: L' home fells, D. Quijote, etc. *Poesia.* Poësis, is. || pl. Las obras dels poetes, així 's diu: las POESIAS de Garcia, de Moratin, etc. *Poesias.* Poëmata, um.

POESIA DE BOSCATGE Ó PASTORIL. ÉGLOGA.

POETA. m. Qui jmita á la naturalesa en vers. *Poeta.* Poëta, æ.

POETA CÒMICH. Qui escriu comédias. *Poeta cómico.* Comœdiographus, i.

POETA DE NYGUINYOGUI Ó DE RACÓ. *Poetastro.* Poëtilla, æ.

PORTA DRAMÁTICH. *Dramaturgo.* Dramatographus, i.

PORTA HERÓICH. Qui compon obras heróicas en vers. *Poeta heróico.* Vates, poëta heroicus.

POETA POBRE NO FÁ BON VERS. ref. AL POBRE 'L SOL SE'L MENJA.

POETÁS. m. aum. Poeta famós. *Poeten.* Excellens poëta.

POETESSA. f. ant. *POETISA.*

POÉTICA. f. L' art de la poesia. *Poëtica.* Poëtica, æ.

POÉTICAMENT. adv. m. Al us dels poetes. *Poëticamente.* Poëticè.

POÉTICH, CA. adj. Pertanyent á la poesia ó al poeta. *Poëtico.* Poëcus.

POETISA. f. La dona que fá versos. *Poetisa.* Poëtris, poëtrida, æ.

POETISAR. v. n. Fèr ó compóndrer versos. *Poetizar.* Poëtor, aris.

POF. m. Lo ruido que fá un cos al caurer. *Pum, puf, paf.* Frigor, is.

POGRAS SÉR. loc. ant. *Podriase hacer.* Fieri posset.

POGUT, DA. p. p. *Podido.*

POHATER. m. Qui fá pous. *Pocero.* Puclarius, ii.

POIXANSA. f. ant. *Pujanza.* Potentia, æ.

POL. m. Qualsevol dels dos estrells de la terra. *Polo.* Polus, i, axis, is. || met. Alló en que estriba y serveix de pollaguera á altra cosa. *Polo.* Fundamentum, i.

POLA. f. ant. *PLATJA.*

POLACO, A. adj. Cosa de Polònia. *Polaco.* Polonicus.

POLAR. adj. Lo que pertany als pols. *Polar.* Polaris.

POLAYNA. f. Adorno que's sobreposa al pany

de las camisas y camisolas, albas, roquets, etc. *Vuelta*. Pendens manica plicata. || Bott, calso que té un guarda pòls que cubre la sabata. *Botin*, *polaina*. Lanea tibialia.

GASTAR MÒLTA POLAYNA. fr. FATTENDEJAR.

POLEMÀRQUIA. f. La ocupació del general de exercit. *Polemarchia*. *Polemarchia*, æ.

POLEMICA. f. Art que ensenya 'ls artilers de pòndrer ó defensar una plassa. *Polémica*. *Polemica*, æ. || La teologia dogmática. *Polémica*. *Theologia polemica*. || Disputa literària, criticantse 'ls autors mútuament. *Polémica*. *Litterarium certamen*.

POLEMICH, A. adj. Cosa de la polèmica, com: quèstió *POLEMICA*. *Polémico*. *Contentiosus*.

POLEMIANS. m. pl. Heretges que deyan que s'havia fet una mescla del Verb y de la carn. *Polemianus*. *Polemiani*, orum.

PÓLEN. m. Polvos ó polsim de las flors. *Pólen*. *Florum pulvis minutissimus*.

POLIANTEA. f. Col·lecció, arplech de notícies. *Poliantea*. *Polyanthea*, æ.

POLIARQUIA. f. Govern de molts. *Poliarquia*. *Poliarchia*, æ.

POLIÀRQUICH, CA adj. Pertanyent a la poliarquia. *Poliàrquico*. *Poliarchicus*.

POLICIA. f. Lo modo de regir bè una república, ciutat, etc. *Policia*. *Politica*, *policia*, æ. || URBANITAT, DONA CRIANSA. || ELEGÀNCIA, NETEDAT, CURIOSITAT.

POLICRESTA. f. farm. Lo que serveix pera molts usos. *Policresta*. *Policresta*, æ. || Se diu de una sal que ix per parts iguals de salitre y sofre, posats aquestos dos simples en un gresol bullent; y també 's diu de moltes espècies de píldoras. *Policresta*. *Policresta*, æ.

POLIDAMENT. adv. m. PULIDAMENT.

POLIDESA. f. PULIDESA. || ELEGÀNCIA.

POLIEDRO. m. Qualsevol figura sòlida que consta de moltes superfícies. *Poliedro*. *Polyhedrum*, i.

POLÍGALA. f. Herba medicinal molt petita, que's cria en terrenos campestres elevats; la arrel es prima, dura, blanquinosa, amarga; las cametas de mitj peu, de un vert rogench, las flors blavas ó violadas, lo fruyt xato ab llavors llargas. Cuyta serveix pera 'l dolor de costat y altrás malalties de pit. *Poligala*. *Polygala*, æ.

POLIGÀMIA. f. L' estat del home casat ab moltes donas á un mateix temps ó successivament, y també 's diu de las donas respecte dels homes. *Poligamia*. *Polygamia*, æ.

POLIGAMITAS Ó POLIGAMISTAS. m. pl. Heretges que deyan sér lícita la pluralitat de mullers á un temps. *Poligamitas*. *Polygamithæ*, arum.

POLÍGAMO, A. m. y f. Marit de moltes donas á un temps ó successivament, ó muller de molts marits á un temps ó successivament. *Poligamo*. *Polygamus*, i.

POLIGARQUIA. f. POLIARQUIA.

POLIGLOTA. f. La Biblia impresa en várias llènguas, com: la *POLIGLOTA* de Arias Montano, la Complutense, etc. *Poliglota*. *Polyglota*, æ. || Cantauell de Indias que canta ab molta diversitat y suavitat. *Poliglota*. *Polyglota*, æ.

POLIGLOTO, A. adj. Lo que está escrit en várias llènguas, ó qui las sab. *Poligloto*. *Divinus idiomatibus scriptus, pollens*.

POLIGONIAS. f. pl. Se deya de certas torres portadas sobre rodas pera combàttrer las ciutats. *Poligonias*. *Polygonia turris*.

POLÍGONO. m. geom. Figura plana que té més de quatre costats. *Poligono*. *Polygonus*, i. || adj. Lo que está en forma de poligono ó té alguna relació principal ab ell. *Poligono*. *Polygonus*.

POLÍGONO EXTERIOR. fort. Lo que's forma tirant líneas rectas de punta á punta de tots los baluards de la plassa. *Poligono exterior*. *Polygonus exterior*.

POLÍGONO INTERIOR. fort. La figura composta de las líneas que forman las cortinas y semigolas. *Poligono interior*. *Polygonus interior*.

POLIGRAFIA. f. L' art de escriure per modes ocults que encubren l' escrit. *Poligrafia*. *Polygraphia*, æ.

POLÍGRAFO. m. Qui's dedica á la poligrafia. *Poligrafo*. *Polygraphus*.

POLÍJA. f. POLITJA.

POLILLA. f. ant. ARNA. || met. Lo que destrueix insensiblement alguna cosa. *Polilla*. *Quod sensim nocet*.

POLIMENT. m. PULIMENT.

POLÍMNIA. f. Musa que presideix á la cràteria. *Polimnia*. *Polymnia*, æ.

POLIN CAVALIN. ant. Caball jove. *Caballo jecæ*. *Equus pullus*.

POLIOL. m. Herba medicinal de camas quadradas y cuberta de borrisol; las fullas rodones semblants á las del moradux, encara que més blans y morenas; las flors á modo de anells, blavas ó purpúreas y algunas vegadas blancas. La famella té las fullas llargas y estreles, las camas rodones y bermellas. *Polen*, *golio*, *zamarrilla*. *Pulegium*, i.

PÓLIPO. m. med. Carnot que's cria regularment dins del nas. *Pólipo*. *Polypus*, i.

POLIPODI. m. Herba dita així del grec per la abundància de arrels que trau á manera de peus; las fullas semblants á las de la falguera. Naix en las socas dels arbres vells ó sobre las pedras còhertes de molsa, y serveix contra las obstruccions de las entranyas, escorbútius, hipocondria, etc. *Polipodio*. *Polipodium*, ii.

POLIR. v. a. PULIR.

PÓLISSA. m. Vale, llibrausa, instrument per cobrar algun diner. *Póliza*. *Nummaria tessera*. || Paper que conté la nota de alguna cosa que algú reb ó deu rebre. *Póliza*. *Ratio*, vis. || LLETJA DE CAMBÍ. || met. Flica, subjecte ocís y sense destí. *Polizon*, *gazapo*, *perillen*, *tuno*. Vafer.

POLISSEL-LABO. adj. de moltes síl·labes. *Polissellabo*. Polysyllabus.

POLISINDETON. f. ret. Figura que consisteix en posar moltes conjuncions en la oració. *Polisindeton*. Polysyndeton, i.

POLIT. m. Aucell de color pardo ó de color de llebra, 'l bech molt llarch y arquejat, tres dits ó ungles en cada peu y un al garró tots separats, *Zarapito real*. Arcuala, æ.

POLITÉCNICH, CA. adj. Lo que abraça moltes ciències ó arts. *Politécnico*. Polytechnicus.

POLITEISME. m. Pluralitat de Déus. La rahó natural basta pera conèixer la falsedat del politeisme. *Politeismo*. Polytheismus, i.

POLÍTICA. f. Govern, administració de la república, del estat. *Política*. Policia, æ, politice, es. || Cortesia, urbanitat y bona criansa. *Político*. Urbanitas, comitas, atis. || Bona economia de cada hu, en orde á sa familia y negocis particulars. *Política*. OEconomia, æ.

POLÍTICAMENT. adv. m. Segons regles de política. *Políticamente*. Civiliter, políticè. || Acomodantse á las ocasions. *Políticamente*. Politicè.

POLÍTICH, CA. adj. Lo que pertany á la política, al govern del estat. *Político*. Politicus. || Versat en lo govern del estat. *Político*. Reipublicus peritus. || Urbá, cortès. *Político*. Urbanus, comis.

POLÍTICH. m. herba. FALSA.

POLITXA. f. náut. Roda macisa en los ternals, etc. *Rodaja*, *roldana*. Rotula, æ.

POLITXINEL·LA, POLITXINEL·LA Y PRUTXINEL·LI. m. Mimo, Saltimbanco, Saltabancos, Chiquiticuatro. Mimus, i.

POLL. m. La cria ó producció que surt del ou dels aucells, com lo de la gallina. *Pollo*. Pullus, i. Lo del àguila. *Aguilacho*. Aquilæ pullus; lo de ànech. *Anadino*. Anadis, pullus; lo de eigonya. *Cigoniño*. Ciconiæ pullus; lo de gall dindi. *Pavipollo*. Meleagradis pullus; lo de garsa. *Picazo*. Picæ pullus; lo de oca. *Anserino*. Anseris pullus. || La cria de las abellas. *Pollo*, *empolladura*. Apum soboles. || Insecte sense alas de una línea y mitja de llarch, de color cendrós obscur, de substància més dura si habita en lo cap, y més blan y de color quasi blanch si habita en lo cos. *Piojo*. Pediculus, pediculus, i. || Insecte que cria en la anella, diferents del comuns en lo tamany y figura. *Piojo*. Avium pediculus. || LLADILLA. || Arbre, 'l tronch y fullas del qual són de color blanch, la fusta molt lleugera, y dura molt davall del aygua sens corromprese. *Chopo*. Alnus, i. || pl. POLLADA. || met. MISÈRIA, PORRERA.

POLLS DE ASTOR. Cert dret antich. *Pollos de asor*. Jus quondam.

POLL DE BOU. PAPARRA.

POLL DA COSTURA Ó ENCUMANADIS. met. La persona importuna y molesta que non's podem triar de sobre. *Piojo pegadizo*, *machaca*, *seben*, *pegote*. Importunus.

POLL DE MAR. Insecte de unes deu polzades de llarch, compost de nou articulacions cubertes de una crosta dura, de las quals la de un extrem compon lo cap, la del altre la cua, y las restants, que constitueixen lo cos están armades cada una de dos camas. S'alimenta de aquàtils, als quals s'agafa fortament. *Piojo de mar*. Onis, i.

POLL MALALTIS. Lo debil y malalt que no medra. *Galpito*. Pullus hyemalis.

POLL MULLAT. fr. met. XOP.

POLL RESUSCITAT, RICA MÉS QUE CAP. ref. Repren al qui havent estat elevat á algun empleo, no's recorda dels de sa antiga esfera, y repren los defectes que ell cometia y devia dissimular. *No se acuerda el cura de cuando fué sacristan; véase el villano en bragas de cerro y el fierro que fierro; ó véase el perro en bragas de fierro y no conoció á su compañero; cuando el villano está en el mulo, ni conoce á Dios ni al mundo; contra peon hecho dama no para pieza en tabla*. Status mutant mores.

POLL ROS. BRANXET.

NATAR UN POLL Ó 'LS POLLS. fr. fam. Pegar á algú al cap. *Cascar ó machacar las liendres*. Caput percutere.

MIRAR Ó TRÀURER LOS POLLS. Buscarlos para matarlos. *Despiojar*. Pediculos venari.

MORIR COM UN POLL. fr. met. FÉR UNA MORT COM UN POLL.

PER UN POLL NO'S PERT LA LLOCA. ref. Denota que quant molts están empenyats en alguna cosa no's deu abandonar per més que un desistència. *Por un fraile no se pierde un convento; uno y ninguno todo es uno*. Unus homo et nullus numero censetur eodem.

POLLS AB POLLS FAN LLÉNENAS. ref. Denota que pera millorar algú de fortuna no deu pendrer per company á altre que sia tant miserable com ell. *Piojos con piojos no hacen sino liendres; la miseria cria miseria*. Paupertas paupertatem parit.

POLLA. f. Gallina jove. *Polla*. Gallinula, pullastra, æ. || En lo joch lo que's posa ó aposta. *Polla*. Ludi sponsio.

POLLA DE AYGA. Aucell molt comú en Espanya, de un peu de llarch, ab lo llom negre, 'ls costats cendrosos, lo ventre roig, las alas pardo-obscuras, la cua negra clapada de blanch, y las potas rojenques; habita en los paraisges de ayguas, vola poch y ab las potas penjant. *Gallina de rio*, *polla de agua*, *fulica*, *gallineta*. Gallus aquaticus.

POLLA DE ÍNDIAS Ó DINDI. Pava. Pullastra indica.

POLLA ROSSA. BRANXET. || met. fam. La minyona bonica. *Polla*. Decora, elegans puella.

POLLACO. m. ant. SOMARRÍS.

POLLACRA. f. Embarcació de vela llatina usada en lo Mediterráneo. *Polacra*. Onerarius navis genus.

POLLADA. f. Conjunt de polla. *Pollada*. Pullorum turba.

POLLADÓ. m. Brangaleta de arbre que rega-

larmont se cubre de vesch pera cassar anells. *Gejo*. Ramus, i. || Lo corn, pua ó punxa de las forcas palteras, etc. *Cuerno*. Cornu, u.

POLLAGUERA. f. Eix sobre del qual descansan y 's mouhen las portas. *Quicio*, *quicial*. Cardo, inis, axis, is. || En las campanas lo piu, apoyo ó tenidor. *Eje*. Axis, is. || met. Lo que serveix de apoyo y sosteniment á altra cosa. *Quicio*. Cardo, inis, axis, is.

TRAÜRER DE POLLAGUERA. fr. met. Traürer las cosas de sòn centro ó de sòn natural curs ó estat. *Sacar de quicio*. Rerum statum innovare.

TRAÜRER POLLS. fr. Netejar de ells. *Espulgar*, *despiojar*. Pediculus expiscare.

SURTIR DE POLLAGUERA. fr. met. Procehir algú sèn regla en sas operacions. *Salir de compás*. Modum excedere. || Excedirse del modo acostumat y conforme al geni, condició ó estat especialment per impetu de alguna passió. *Salir de sus casillas*. Exardescere.

POLLALLA. f. VIRAM.

POLLAM. m. POLLADA.

POLLANGA Y POLLANGRE. m. Arbre. ALBA, POLL. || f. ALBA NEGRA.

POLLANGREDA. f. Lloch poblat de pollanques. *Chopada*. Alnorum copia.

POLLANCH. m. En los arbres, cepa, etc, lluch, brot, grífol que ix en la soca ó en mitj de las ramas principals que 's xucla la substància y regularment no fá fruyt. *Chupon*. Turunculus, i.

POLLARSE. v. r. Corcarse, arnarse 'l blat, la roba, etc. *Picarse*. Exidi tinea, teredine. || Griarse 'l poli en los ous. *Empollarse*. Ova incubando fo-veri. || met. TORNARSE AYGUA POLL.

POLLASTRE. m. Poll de gallina ja gros. *Pollo*, *pollastro*. Pullasto, tri. || m. met. TAUNÁ.

POLLASTRE DE JANER CADA PLOMA VAL UN DINER. ref. Denota que 's pollastres en dit mes van molt cars, per havernhi pochs: *Pollo de enero*, *pluma de dinero*. Quod numerat plumas totidem venialis est asses; Jane, tuo pullus mense valere solet.

POLLASTRE. m. POLLATAYRE. || Lo lloch ó paratge ahont se crian los pollastres. *Pollero*. Pullarium, ii.

POLLASTRET. m. d. *Polluelo*, *pollito*. Pululus, i.

POLLAT, DA. p. p. *Empollado*. Incubatus. || CORCAT, ARNAT, TINYAT.

POLLATAYRE Y POLLATER. m. Gallinayre, qui negocia ab viram. *Gallinero*, *pollero*. Aviarium, ii.

POLLEGADA. f. ant. Certa mida. POLZADA.

POLLEN. m. La pôle que alsa la farina ó 'l gra quant se mol. *Harifa*. Pulvisculus, i.

POLLER. m. GALLINAYRE.

POLLERA. f. Lloch ahont se crian polls, regularment es una espècie de cove de vimechs estret de dalt y ample de baix. *Pollera*. Pullis alendis locum. || Artifici de vimechs en figura de cam-

pana, ahont secan las criaturas, pera que stas perill de caurer, s' exerciten á caminar. *Anda niño*, *pollera*. Ad puerorum gressus firmandos cista.

POLLET. m. d. Lo que ix del ou del anell. *Polluelo*, *pollico*, *ito*. Pullulus, i. || d. de poll insecte. *Piojuelo*. Pediculus, i.

COM UN POLLET. loc. FÉR UNA MORT COM UN POLL.

POLLETA. f. d. *Pollica*, *polluela*, *ita*. Pullula, æ.

POLLÍ. m. Ase ó burro jove. *Pollino*. Asellus, assellulus, i. || Lo burro que mama. *Buche*. Asininus pullulus. || met. NOY.

QUI NO TRABALLA QUANT ES POLLÍ, HA DE TRABALLAR QUANT ES ROCÍ. ref. LO JOVE QUE NO TRABALLA, etc.

POLLINA. f. Burra, somera. *Pollina*. Asina, æ.

POLLINADA. f. Conjunt de dos ó més pollinas. *Borricada*. Asinorum greg.

POLLINAR. v. a. Parir la somera. *Parir la burra*. Asinam foetum edere.

POLLINET. m. d. *Pollinejo*. Pullus asininus.

POLLÓS, A. adj. Ple de polls. *Piojoso*. Pediculosus. || met. Miserable, mesquí. *Piojoso*. Miser.

POL-LUGUÓ. f. Derramament del semen voluntari ó en somni. *Polucion*. Pollutio, inquinatio, nis. || Profanació de un temple ó lloch sagrat. *Polucion*. Pollutio, nis.

POL-LUERSE. v. r. CORRÓMPRESE.

POL-LUIT, DA Y POL-LUT, A. adj. Brut, in-mundo. *Poluto*. Pollutus.

POLM. m. Peix. POP.

POLO. m. POL.

POLOGRAFIA. f. Descripció del cel. *Polografia*. Polographia, æ.

POLONÉS, A. adj. POLACO.

POLP. m. Peix. POP.

POLPA. f. Molsa. *Pulpa*. Medulla, æ.

PÔLS. amb. La part més menuda, y desfeta de terra molt seca, que ab qualsevol moviment s' alsa en l' ayre. *Polvo*. Pulvis, eris. || Las parts subtilissimas á que's reduheixen ó en que's resol algun solit, com: pôls de tabaco, etc. *Polvo*. Pulvis, pulver, eris. || POLSAGUERA. || POLLEN. || m. Part del cap. entre l' ull y la orella. *Sien*. Crotaphus, i, tempus, oris. || Moviment de la artèria. *Pulso*. Pulsus, us, saliens arteria. || Polita porció de alguna cosa pulverizada que 's prea ab l' extrem dels dits pòlzer é índice, com: tabaco, etc. *Polvo*, *pulgarada*. Pugillus, i. || La part de munyeca ahont se sent lo moviment de la artèria. *Pulso*. Carpus, i. || met. Tine, cuydado en alguna dependència. *Pulso*. Cura, diligentia, æ. || Seguretat, fermesa en la ma. *Pulso*. Manus vigor. || PÔLZER. || POLZADA. || POLVOS. || m. pl. Esperits vitals. *Espíritus vitales*. Spiritus vitales.

PÔLS ASSOSSEGAT. Se diu quant està quiet, ferm, en sòn estat natural. *Pulso sentado*, *sossegado*. Quietus, placidus pulsus.

PÔLS DE CARTAS. POLVOS.

PÔLS DE Olor. POLVOS DE PERAQUER.

PÒLS MENUDA. POLSINA.

ANAR LO PÒLS. fr. Mòurser ab violència. *Latir el pulso.* Pulsare.

À PÒLS. m. adv. Expressa ques' alsa alguna cosa fent forsa solament ab la munyeca. *A pulso.* Suspendente brachio.

ALSAR À ALGÚ DEL PÒLS DE LA TERRA. fr. met. Traurer à algú de misèria, donantli alguna dignitat ó empleo. *Levantat del polvo ó del polvo de la tierra; poner en zancos.* Erigere, è loco humili evehere.

ALSAR Ó FÉR MÓURER PÒLS. fr. que à més del sentit recte, significa donar causa à que hi haja dissensions. *Levantat polvoreta, levantar ó mover una cantera.* Turbas excitare.

APAGAR LA PÒLS. fr. met. Regar allí ahont hi ha pòls pera que no s' alse. *Natar el polvo.* Pulverem sedare.

DE AQUELLA PÒLS VENEN AQUESTOS FANCES. ref. Denota que molts mals que 's pateixen provenen dels desordes comesos anteriorment. *De aquellos polvos vienen estos lodos.* Hinc belli initium.

ESCAMPAR LA PÒLS. fr. Espargir alguna cosa feta pòls. *Espolvorear, espolvorizar.* Pulvero, as.

NAT DEL PÒLS DE LA TERRA. loc. Denota que algú ha tingut baixos principis. *Nacido en las malvas.* Terra filius; è quercubus ortus.

PÈNDRE LO PÒLS. fr. POLSAR. || met. Tantejar, examinar la disposició ó estat de algun negoci pera governarse en ell. *Tomar el pulso.* Rei statum explorare. || y

PESAR À PÒLS. fr. Examinar lo pes de una cosa, sostenintla en l'ayre ab la ma. *Tomar á pulso.* Rem manu suspendere.

QUEDAR SÈNS PÒLS. fr. met. Pasmarse, inmutarse gravement per la novetat que causa alguna cosa. *Quedarse sin pulsos.* Exanimari.

QUI NO VÓL PÒLS QUE NO VAJA À LA ERA. ref. contra 'ls que 's queixan despres de haver buscat lo dany voluntàriament. *Quien no quiera ver lástimas no vaya á la guerra.* Vulnere qui respuit, bellum aufugiat.

SACUDIR LA PÒLS DELS PEUS Ó DE LAS SABATAS. fr. met. Apartarse de algun lloch digne de càstich ó aborrimment. *Sacudir el polvo de los pies ó de los zapatos.* Pulverem è pedibus excutere.

TENIR BON PÒLS. fr. met. Tenir acert en alguna cosa. *Tener buen pulso ó timo.* In aliquo esse felicem.

TENIR LO PÒLS NATURAL, ASSOSSEGAT Ó CORRENT. fr. Se diu quant està en sòn moviment regular. *Estar el pulso en caja.* Arteriam æquabiliter pulsare.

TRAURE LA PÒLS DE ALGUNA COSA. fr. *Quitar el polvo.* Pulverem excutere.

TRAURE LA PÒLS DE LA ESQUENA. fr. met. Pegar. *Sacudir el polvo.* Verbero, fustigo, as.

TRAURE PÒLS DE SOTA LA AIGUA. fr. TRAURE SANCH DE UN COS MORT.

UNPLISS DE PÒLS. fr. Rébrerli 'l panyo ó altra

roba. *Entraparse.* Pulvere inquinari.

POLSADA. f. Mida de la dotzena part de un peu. *Pulgada, pulgarada.* Pollicis mensura; uncia, æ. || PÒLS. 7.

POLSADA DE TABACO. *Polvo, pulgarada, toma, tomada de tabaco.* Tabacci pugillus.

POLSADETA. f. d. *Polvico, illo, ito.* Pulvisculus, i.

POLSADOR, A. m. y f. Qui polsa. *Pulsador, pulsante.* Pulsans.

POLSAGUERA. f. La pòls que hi ha ó s' alsa de la terra. *Polvareda, nube de polvo.* Nimbus, i; pulvereæ nubes. || met. *ALTERCAT, DEBAT, QÜESTIÓ.*

ALSAR POLSAGUERA. fr. **ALSAR PÒLS.**

POLSAMENT. m. POLSACIÓ.

POLSAR. v. a. Pèndrer lo pòls al malalt. *Pulsar, tomar el pulso.* Salientis venæ motum experiri. || Pèndrer tabaco. *Tomar un polvo.* Tabacci pulverem naribus trahere.

POLSEJAR. v. n. MÓURER, ALSAR PÒLS. || Pèndrer tabaco molt sovint. *Monudear el polvo.* Tabacci pulverem frequenter accipere. || Midar à polzadas. *Apulgarar.* Pollice metiri. || Fér forsa ab lo dit pòlzer. *Apulgarar.* Pollice in aliquid incumbere.

POLSERA. f. Sorrera, arenera. *Salvadera.* Pulveris pyxis. || Lo cabell que cau sobre 'ls polsos. *Pulsera, aladar, garceta.* Temporum capilli penduli.

POLSET. m. d. La petita porció de alguna cosa reduhida à pòls. *Polvillo, ito.* Pulvisculus, i.

POLSIM. m. ter. CUA. 8.

POLSINA. f. d. *Polvillo, harina.* Pulvisculus, i.

POLSÓS, A. adj. Cubert de pòls. *Polvoroso, polvoriento.* Pulvereus.

POLTRO. m. POTRO.

POLTRO, NA. adj. Drope, mandra. *Follon, poltron.* Segnis, desidiosus. || *CORBAT, GALLINA, POAUCH.* || Lo que serveix pera molta comoditat y descans del cos, com: cadira *POLTRONA.* *Poltra.* Desidiam fovens.

POLTRONAMENT. adv. m. Ab poltroneria. *Bolgazanamente, fojamente.* Segniter, ignaviter.

POLTRONERIA. f. Empoltroniment, vagamunderia, droperia. *Poltroneria.* Desidia, ignavia, æ. || *CORBARDIA.*

POLTRUGH. m. Persona petita y molt grassa. *Pastel, embole, morcon, hobachon, jergon, talego, mostrenco.* Brevis obesusque homo.

POLVERISAR. v. a. POLVORISAR.

POLVERISAT, DA. adj. Reduht à polvos. *Pulverizado.* Pulveratus.

POLVO. m. Lo tabaco molt. *Polvo.* Pulvis eris. || pl. La arena de la sorrera pera assecar los escrits. *Arenilla, polvos.* Arenula, æ.

POLVOS DE JUAN DE VIGO. Óxido que 's troba en Idria y Friol, però quasi sempre es producte del art; està compost de oxígeno 8 p., metall 100 p.

etc., se presenta en masses formades en petites escates brillants, de color groch que tira à taronja, inodoras, de sabor caustic y metálich, solubles en aygua. *Óxido rojo de mercurio, deutóxido de mercurio, precipitado rojo, polvos de Vigo, polvos de Juanes. Deutoxidus mercurii.*

TIRAR POLVOS. EMPOLVAR.

PÓLVORA. f. Composició de sofre salitre y carbó. *Pólvora.* Pyrius, ignarius pulvis. || met. Lo mal geni de algú que s' enfada fàcilment. *Pólvora.* Immitte, ad iram proclive ingenium. || met. Vivesa, activitat y vehemència de alguna cosa. *Pólvora.* Ardor, is. || pl: POLVOS.

PÓLVORA SORDA. La que s'ens fèr ruidó fà 'l mateix efecte que la ordinària. *Pólvora sorda.* Nitratus pulvis surdus. || met. Lo subjecte que danya à altre ab diàssimulo. *Pólvora sorda.* Cavillus, i.

SÈR UNA PÓLVORA. loc. met. Denota 'l geni colèrich de algú. *Ser un alquitran ó una pólvora.* Subitò exardescere.

GASTAR PÓLVORA EN SALVA. fr. met. Posar medis inútils y fora de temps pera algun fi. *Gastar la pólvora en salva.* Vana sequi.

POLVORAMENT. m. ant. EMPOLSAMENT.

POLVORAR. v. a. ant. EMPOLSAR.

POLVORER. m. Fabricant de pólvora. *Polvorista.* Sulphurati pulveris artifex.

POLVORI. m. Foguerí, foradet que tenen los canons de las armas de foch, per lo qual se comunica aquest à la càrrega. *Fogon, oido.* Igni immitendo foramen. || ant. Pólvora reduhida à pòls pera encebar las armas de foch. *Polvorin.* Pulvis pyrius minutior.

SÈR UN POLVORI. loc. met. **SÈR UNA PÓLVORA.**

POLVORISABLE. adj. Lo que's pòt reduhir à pòls. *Polverizable, pulverizable.* In pulverem redegi valens.

POLVORISACIÓ. f. Reducció à pòls. *Polvorizacion, pulverizacion, trituracion.* In pulverem reductio.

POLVORISAR. v. a. Reduhir à pòls. *Polvorizar, pulverizar, pulveriscar, triturar.* In pulverem redigere; pulvero, as.

POLZADA. f. POLSADA. 1.

PÓLZER. m. Dit gros de la ma ó peu. *Pulgar, police.* Pollex, icis. || POLZADA.

POM. m. La bola, cresta, etc., que's posa per adorno en la barana, cadira, etc. *Manzanilla.* Extremum rotundum. || Lo que té figura de pera. *Perrilla.* Pirula, æ. || L' extrem ó remato de la guarnició de la espasa que está sobre del puny. *Pomo.* Capulus, i. || Ram de flors. *Ramillete, mazo de flores, y pomo p.* Mur. Florum fasciculus. || Lo foch de fruyta, com: pomas, cireras, etc. *Gajo, pomo.* Scapus, i. || En l' arso de la sella 'l ferro rodó que hi ha per agarrarse. *Pomo.* Globus, æneus. || Vas de vidre pera tenir y conservar ungüents ó licors de olor. *Pomo.* Vitreum pomum. || ror, || Floch, manat de espigas, etc., que ixen de una mateixa ar-

rel. *Macolla, mata.* Caulorum ex eadem radice manipulus. || Manadet de cintas, plomas, etc. *Mac.* Manipulus, i. || Guarnició ó empunyadura del bastó ó mangala. *Paño.* Capulus, i.

POM POM. Lo ruidó repetit dels cops. *Tris-tras, tras, tras, zas, zas.* Iterata percussio.

COM UN POM DE FLORS. loc. **COM UN POM DE OR.**

COM UN POM DE OR. m. adv. Explica la bona disposició y hermosura de algú. *Como un pino de oro, como mil flores.* Pulcherrimus.

POMA. f. Fruyt rodó de pell prima y llisa, regularment de color groch y encarnat. Ni ha de diferents castas. *Manzana, poma.* Pomum, malum, i.

POMA BOSCANA. *Jabí.* Malum silvestre.

POMA CANOSA. Classe de aqueix fruyt, de olor y sabor molt suau y agradable que s' usa en la medicina. *Manzana camuesa.* Malum bæticum.

POMA ROQUETA. *Manzana esperiega ó de la reina.* Mali aciduli genus.

POMADA. f. Composició de vários ingredients, dels quals se fòrma com una espècie de mantega pera fèr unturas. *Pomada.* Myromelymum, i; melinum unguentum. || La de llart y aromatizada ab plantas olorosas. *Blandurilla.* Fucus, i.

POMELL. m. ant. POM.

POMER. m. y

POMERA. f. Arbre que produheix las pomas. *Manzano, manzanal.* Malus, i.

POMERA CANOSA Ó CANOSINA. Espècie de pomera, 'l fruyt de la qual té un olor y gust molt suau y agradable. *Camueso.* Pyrus malus.

POMERA DEL PARADÍS. Canya grossa de las Indias, alta de dotze à quinze peus, verda, clara, esponjosa pel interior, y plena de certa aygua que ix de una ceba de la figura de una pera ab moltes arreletas blanques que la afirman à la terra; las fullas en lo alt del tronch de quatre à vuyt peus de llargària, y com de unas quinze polzadas de ampliària; las flors de uns tres dits de llargas, de color blanch groguench y de olor suau: 'l fruyt ix en la cima à modo de ramellet, gros com lo bras, de dotze polzadas de llarch, y un poch còrb de la extremitat. En algunas parts filan la escorsa de dit arbre. *Enano, manzano del paraíso, higuera de Aden.* Nos arbor.

POMERAL. m. ant. y

POMERAR. m. Lloch plantat de pomeras. *Manzanal, manzanar, pomar.* Pomarium, i.

POMERETA. f. d. *Manzanillo.* Malus parva.

POMET. m. d. *Pomito.* Parvum, pomum. || RAMELLET.

POMETA. f. d. *Manzanilla, ita.* Parvum malum.

POMÍFER. A. m. ant. poët. Lo que produheix fruyt. *Fructifero, pomifero.* Pomifer.

POMPA. f. Aparato, esplendor, ostentació. *Bambo, pompa, tren.* Pompa, æ, splendor, is. || L' acompanyament sumptuós que's fa en alguna funció alegre ó fúnebre. *Pompa.* Solemnis pompa.

FÈR POMPA. fr. Fèr vana ostentació. *Hacer pompa.* Ostento, as.

POMPÓ. m. Espècie de bola cuberta de seda, èstam, etc., ab un tros de filferro pera assegurar-se à la cima del morrió. *Pompon.* Crista, æ.

POMPÓS, A. adj. Magnífich, ostentós, mages-tuós. *Pomposo.* Pomposus.

POMPOSAMENT. adv. m. Ab pompa. *Pomposamente.* Speciosè.

PONADOR. m. Ponedor.

PONCELL. m. Fadrí.

PONCELLA. f. Donzella. *Doncella.* Virgo, inis. | Lo nus ó tumor en que's fòrma la flor en las plantas. *Boton, capullo.* Gemma, æ, calyx, icis. | flor de la rosa abans de obrir-se. *Capullo, pimpollo.* Calyx, icis,

PONCELLETA. f. d. *Botoncito.* Parva gemma.

PONCELLATGE. m. ant. VIAGINITAT.

PONCEM. m. Fruy semblant à la limona, y comunment major. *Cidra.* Citreum, i.

PONCEM CONFITAT. *Acitron.* Citrum saccharo conditum.

PONCEMER. m. Arbre sempre vert, las fullas y flors semblants à las del limoner, y té per fruyt lo poncem. *Cidron, cidral.* Citrus, i.

PONCEMENAR. m. Lloch plantat de poncemers. *Cidral.* Citretum, i.

PONCIL. m. Espècie de poncemer agre. *Ponci, poncil, limonza, poncidre.* Medici mali species.

PONDERABLE. adj. Lo que es digne de ponderació. *Ponderable.* Exaggeratione dignus. | Pesable. *Ponderable.* Ponderabilis.

PONDERACIÓ. f. Exageració, encariment. *Ponderacion.* Amplificatio, nis. | Atenció, consideració, pes y cuydado ab que's diu ó fá alguna cosa. *Ponderacion.* Cura, æ.

PONDERADOR, A. m. y f. Qui pondera ó exagera. *Ponderador.* Exaggerator, is.

PONDERAR. v. a. Amplificar, exagerar. *Ponderar.* Exaggero, as. | Meditar, considerar. *Ponderar.* Pondero, as.

PONDERAT, DA. p. p. *Ponderado.* Exaggeratus.

PONDERATTU, VA. adj. Qui pondera ó exagera. *Ponderativo.* Amplificator, amplificans, exaggerans.

PONDERÓS, A. adj. ant. PESAT, PESANT.

PÓNDREH. v. a. Fèr los ous los aucells. *Aovar, poner.* Ova parere. | Posar las abellas lo poll. *Caochar.* Semen apes edere.

DEIXAR DE PÓNDREH. fr. Se diu de la gallina que para de pòndrer. *Pesponerse.* Aves infœcundas fieri. **TOTAS LI PONEN.** loc. Pondera la fortuna de algú ó que tot li ix com vól. *La perra le parirà lechones; tener soga de ahorcado; quien está en ventura hasta la hormiga le ayuda.* Gygis habere annulum, virgulam divinam.

PÓNDREHSE. v. r. Ocularse 'l sol y demès astres. *Trasponerse, ponerse.* Occidere.

NO SÈR BO PERA PÓNDREH NI PERA COVAR. fr. No sèr bo pera res. *No ser para silla ni para albarda.* Omnino ineptum esse.

PONEDOR. m. Lo lloch ahont las gallinas y altres aucells fan los ous. *Ponedor, nidat.* Nidus, i. | COVAROT. | Qui pon. *Ponedor.* Ponens.

PONEDORA. adj. Se diu de la gallina que comensa à pòndrer. *Ponedora.* Ova pariens.

PONENT. m. Occident; la part del horison per ahont se pon lo sol. *Occidente, poniente, ocaso.* Occidens, tis, occasus, us. | Lo vent que vé de ponent. *Poniente, oeste.* Occidens ventus. | Prelat que fá de relator en la Rota romana. *Ponente.* Litis explanator. | Magistrat ab lo nom de ministre ponent se nombra per torn entre 'ls que componen cada sala en las Audiéncias ab exclusió del president y té 'l càrrech de informar, examinar, presidir y autorisar certas diligéncias, així com redactar las senténcias y llegirlas en sessió pública al tribunal. *Ponente, ministro ponente.* Ponentis minister.

PONET. m. d. de Po. *Pepito.* Josephus.

PONICIÓ. f. ant. CÁSTICH.

PONIR. v. a. ant. CASTIGAR.

PONS. n. p. de home. *Poncio.* Pontius, ii. | ant. ESPUDREMENTS.

PONSELLA. f. PONCELLA.

PONSELLATGE. m. PONCELLATGE.

PONSEM. m. PONCEM.

PONSI. m. ter. y

PONSIM. m. ter. PONCEM.

PONSILLER. m. PONCEMER.

PONSONYA. f. VERÍ.

PONSONYÓS, A. adj. VERINÓS.

PONSONYOSÍSSIM, A. adj. sup. *Ponzoñosísimo.* Valdè virulentus.

PONT. m. Fàbrica de pedra ó fusta que's construeix y fòrma sobre 'ls rius, fossos y altres sitis pera poder passarlos. *Puente.* Pons, tis. | La màquina que's fòrma sobre barcos ó bots ab taulons sobre, pera passar los rius. *Puente.* Pons, supra coria vel cimbas jactus. | Qualsevol dels sostres de una nau. *Puente.* Navis tabulum. | L' espay entre la cuberta principal de la bodega y la cuberta immediata. *Alojamiento.* Locus quo navigantium cellulæ construuntur. | **PALANCA.** | **PONTET.** 2. | **PÉLVIS.**

PONT DE CALAFAT. náut. La unió que's fòrma de unas fustas y taulons que's mantenen sobre la aygua ab bôtas vnydas, y serveix pera treballar los calafats quant la nau està de carena. *Plancha de agua.* Ratis, is.

PONT DELS ASSES. met. fam. Aquella grave dificultat que's troba en alguna facultat ó altra cosa, que desmaya pera passar en davant. Se diu regularment del «quis vel qui» en la gramàtica. *Puente de los asnos.* Difficultas quæ ægrè superatur.

PONT LLEVADIS. Lo que pòt alçar-se, com lo dels fossos dels castells. *Puente levadizo.* Sambuca, æ.

FÈR LO PONT DE PLATA. fr. met. Facilitar, trobar

planas las cosas en que algú troba dificultat, pera empenyarlo en algun assumpto. *Hacer la puente de plata*. Rem facilem reddere.

FÉR PONT Ó POSAR ALGUN PONT. fr. Fabricarlo. *Pontear*. Pontem instruere.

FÉR LO TONTO PER NO PAGAR LO PONT. fr. met. *FÉR LO TONTO PER NO ANAR*, etc.

PONTARRÓ. m. d. PONTET.

PONTATGE. m. Lo dret que's pàga de passar un pont. *Pontaje*, *pontazgo*. Pontaticum, i.

PONTER. m. Qui reb lo dret del pontatge. *Pontero*. Pontis administer.

PONTET. m. d. *Puentecillo*, *ito*, *ico*, *puentecilla*, *puentezuela*. Ponticulus, i. || En la guitarra y altres instruments un llistonet que's posa en lo més inferior ab vários foradets, ahont se lligan y s'asseguran las camas per un extrem; y en altrás, com lo violí, l'arquet que's posa pera alsar las cordas. *Puente*, *puentecilla*. Varula, æ, conteriolus, i.

PONTIFICAL. adj. Pertanyent al Pontífice. *Pontifical*, *pontificio*. Pontificius. || m. Los ornamentos que serveixen al bisbe en la celebració. *Pontifical*. Pontificalia ornamenta. || Llibre que conté las ceremonias pontificias y episcopals. *Pontifical*. Pontificia, orum.

PONTIFICALMENT. adv. m. Segons los estils dels bisbes y pontífices. *Pontificalmente*. Pontificio, pontificali more.

PONTIFICAT. m. Dignitat de pontífice. *Pontificado*. Pontificatus, us. || Lo temps en que'l Pontífice obté tal dignitat, ó un bisbe regeix sas iglésias. *Pontificado*. Pontificatus, us.

PONTIFICAT DE PAPA. La dignitat de papa y 'l temps que dura. *Papado*. Papatus, pontificatus, us.

OBTENIR ALGUN PONTIFICAT. Sér pontífice, obtenir aquesta dignitat. *Pontificar*. Pontificam dignitatem obtinere.

PONTÍFICE. m. Bisbe ó arquebisbe. *Pontífice*. Pontifex, icis. || Lo papa. *Pontífice*; *pontífice sumo ó romano*. Summus pontifex.

PONTÍFICI, A. adj. PONTIFICAL.

PONTÓ. m. y

PONTONA. f. Barca xata pera passar los rius ó construir ponts, y en los ports pera netejar lo fons ab l'auxili de algunas máquinas. *Ponton*. Ponto, nis.

PONXS Y PONYS. m. Beguda composta de ayguardent, llimona y sucre. *Ponche*. Ex aqua, saccharo et vino igne evaporato potio.

POP. m. Peix de mar que té vuyt camas grossas que acaban en punta ab una espècie de bocas repartidas per ellas ab que s'agarra á las rocas, y ab ellas camina y nada; pórtia en la boca lo que ha de menjar. Té en lo llom una espècie de canal per ahont llansa la aygua. *Pulpo*, *pólipo*. Polypus, i. || fam. Home gros y pesat ó embarassat en sas accions. *Sapo*. Tumidus, tardus.

ASSAHONAR Ó POSAR COM UN POP. fr. fam. Maltractar á cops. *Poner como un pulpo*; *zurrar*, *tundir*. Verbero, as.

QUI PESCA POPS. *Pulpero*. Polyporum piscator.

POPA. f. La part principal de la nau ahont esta 'l timó. *Popa*. Puppis, is. || pl. fam. *PAPABOTAS*.

LA POPA PRIMERA. fr. ant. náut. *De popa ó por la popa*, ó *la popa delante*, així 's deya: «amenar les galees presas per la popa primera y las senyeras rocegant.»

VENIRSE EN POPA. fr. ant. náut. *Gobernarse en popa*. In puppam regere.

POPAR. v. n. MAMAR.

POPOT. m. Espècie de palla de la qual en Nova Espanya 'n fan escombras. *Popote*. Indica patea.

POPULACIÓ. f. POBLACIÓ.

POPULAR. adj. Plebeyo. *Popular*, *comunero*. Popularis. || Se diu de la malaltia, etc., que s'exten y propaga pel poble. *Popular*. Epidemia, æ.

POPULARITAT. f. La aceptació que algú te en lo poble y 'l conjunt de prendas ab que se'l fa de la seva part. *Popularidad*. Popularitas, atis.

POPULARMENT. adv. m. Segons l'us ó parer del poble. *Popularmente*. Populariter.

POPULAT, DA. adj. Establert, avehinat. *Avecindado*. Inter cives scriptus.

POPULATGE Y POPULATXO. m. Poble baix. *Populacho*, *populazo*, *poblacho*, *poblazo*, *plebe infima*. Plebecula, æ.

POPULEON. m. Ungüent que's compon principalment dels borrons dels albas, de mantega de porch, cascall, mandrágoras y altres simples. *Populeon*. Populeum unguentum.

POPULÓS, A. adj. Molt poblat, abundant de gent. *Populoso*. Populosus; incolarum frequens.

POPULOSÍSSIM, A. adj. sup. *Populosísimo*. Incolis valde frequens.

POPUT. m. PUPUT.

POQUEA. f. ant. y

POQUEDAT. f. Curtedat, petitesa, poca cosa. *Poquedad*, *pequeñez*, *parvidad*, *parvedad*, *nimiedad*. Paucitas, parvitas, atis. || **ES:ASSESA, MISÉRIA.** || met. Cobardia, pussillanimitat, falta de esperit. *Poquedad*. Pusillanimitas, atis. || f. **INSUFICIÉNCIA.** PETITESA, INFANTESA.

POQUESA. f. ant. **POQUEDAT.** || f. **JUVENTUT, INFÁNCIA.** || **ESCASESA DE BÉNS, etc.**

POQUET, A. adj. d. *Poquito*, *illo*. Pauculus. || Débil en forsas de cos ó ánimo. *Poquito*. Valdè exiguus. || m. Poca cosa, com: un **POQUET DE PA**. *Poquito*, *illo*. Pauxillum, i. || adv. m. y ter. En curta quantitat, en poch temps. *Poquito*. Parum, tantillum. || d. ant. **PETIT.**

POQUET Á POQUET. m. adv. Ab interval·los. *Poquito á poco*, *despacio*. Lentè. || A pleret, ab gran alento, sèns fér ruido. *Pasito*, *quedito*. Pedetentim.

POQUET Y ASSOVINTET FÁ 'L VI PROVITOSSET. refr. **POCH Á POCH ANIREM LLUNT.**

UN POQUET DE CADA COSA. ref. Denota que convé variar las cosas, pera que no cansen. *Entre col y col lechuga.* *Caulibus alternis lactuca intersita ridet.*

POQUÍSSIM, A. adj. sup. *Poquisimo.* Paululus. || adv. m. y ter. *Poquisimo.* Perparum, parvulum.

POR. f. Temor. Miedo, temor, timidez, recelo, recelamiento. Metus, us, formido, inis. || SUSTO, ESGLAY, TERROR. || FANTASME, ESPANTALL, ESPECTRE.

AB POR. m. adv. Ab temor, ab recel. *Con temor, con miedo, temerosamente, medrosamente.* Formidolosè, timidè.

AL QUI MAL VÍU, LA POR LI SEQUEIX. ref. Denota que al home de mala vida li està sempre acusant la conciencia y que tem continuamente lo càstich que mereix. *Al que mal vive el miedo le sigue.* En pavet à nullo, tactus formidine culpæ, Sons miser: est quando non timor, ille timet.

À QUI 'S MOR DE POR, LI FAN LA SEPULTURA DE CAGALLONS. ref. QUI NO S' ARRISCA, etc.

CAGARSE DE POR. fr. met. fam. ab que's pondera 'l gran temor que algú té. *Ciscarse de miedo.* Præ timore turbari.

FER POR. fr. Espantar, fèr fugir. *Ahuyentar, espantar, intimidar, aturdir, aventar.* Terrefaciendo fugare. || Consternar, horrorisar. *Causar espanto.* Terreo, es. || Atemorisar, amenassar. *Poner miedo.* Metum inculcare. || Causar recel, suspita, temor. *Dar miedo.* Metum injicere. || Atemorisar à las criaturas proposantlos alguna cosa capàs de espantarlas. *Poner miedo.* Terreo, es. || met. Pondera l' excès de alguna cosa en sa línea com: FÀ POR LO VÍ QUE'S CULL. *Ser un juicio.* Extremum attingere.

FER POR À LA CASSA. fr. Espantarla, remóurerla pera poderli tirar ab més seguretat. *Remontar.* Abigo, is.

FER POR, Ó SÈR COSA QUE FÀ POR. fr. Causar alguna cosa gran admiració per sa irregularitat. *Asombrar, pasmar; ser cosa que asombra, que pasma.* Mirum esse.

LA POR GUÁRDA LA VINYA. ref. Explica que'l temor del càstich sòl sèr efícas remey pera mantenir als homes en sa obligació y evitar los delictes. *Miedo guarda viña; miedo guarda viña que no viñadero.* Plus à malo prohibet timor quam lex.

LA POR M' NO FÀ DIR. loc. pera donar à entèndrer lo recel de que alguna cosa no surte com se desitja. *El miedo me lo hace decir; por miedo lo digo.* Metus instat.

MOLTA POR Y Poca VERGONYA, Ó TENIR MÉS POR QUE VERGONYA. fr. ab que's repreñ al qui tem molt lo càstich, y no repara en comètrer lo delicte que'l mereix. *Mucho miedo y poca vergüenza.* Non pudor in facie, metus est in corde flagelli.

MORIRSE DE POR. fr. Exagera 'l gran temor que's pateix per algun recel de cosa adversa, ó per sèr lo subjecte pussil-lánime. *Morirse de miedo.* Terrore exanimari.

NO TINGAU POR. loc. que además del sentit recte, assegura que no succehirà alguna cosa. *No haya ó no hayas miedo.* Ne verearis.

QUANT MÉS POR TÉ 'L CA, MÉS LLADRA. ref. MÉS LLADRA 'L CA QUANT POR HA.

SÈNS POR VENEN LOS HOSTES. ref. AHONT MÉNS SE PENSEA S' ALSA LA LLEBRA.

TENIR POR. fr. Detenirse 'l cavall, mula, etc., mostrant temor. *Recelarse.* Timeo, es.

TREMOLAR DE POR. fr. Tenirne molta. *Tener mucho miedo.* Reformido, as.

PORCA. f. La femella del porch. *Puerca, marzana.* Porca, æ. || met. Dona bruta. *Puerca.* Porca, æ.

PORCA. f. ant. Crestall entre solch y solch. *Caballet.* Porca, æ. || Solch pera senyalar los espays ahont s' ha de tirar la llavor. *Amelga.* Seminationem dirigens sulculus. || Espay entre dos solchs pera sembrar ab igualtat. *Amelga, almanita, mielga.* Inter sulcos spatium.

PORCADA. f. PORQUERIA.

PORCAMENT. adv. m. Brutament, de un modo porch. *Puercamente.* Lotiolentè, spurcè. || met. Grosserament. *Puercamente.* Rusticè.

PORCAR. v. a. Fèr porcas. *Amelgar, sulcar, surcar.* Imporco, as.

PORCARIA. f. PORQUERIA.

PORCÁS. m. aum. *Cerdazo.* Ingens sus.

PORCASSÀS, SA. adj. PORCH, BRUT.

PORCATER. m. Guardia de porchs. *Porquerizo, porquero.* Subulcus, i. || Qui tracta en porchs. *Negociante de puercos.* Suarius negotiator.

PORCELL. m. Garri. *Cochinillo, porquezuelo, porcino y porcel.* p. Mur. Porcinus, porculus, i. || Peix. ESTURÍO. || Peig BESUCH.

PORCELL DE LLET. *Lechon, porcino, gorriñ, gorriño.* Porcellus lactans.

PORCELLADA. f. Ramat de porcells de un mateix part. *Lechigada, camada.* Porcæ fœtus multiplex.

PORCELLANA. f. Pisa fina de la Xina, *Porcellana.* Porcellana, æ. || S' aplica à una espècie de pedra que's cria en lo regne de Nàpols. *Pucelana.* Murra, æ. || pl. Tumor dur que's fórmula per la obstructió de las glándulas del coll. *Lamparones, humores frios.* Strumæ, arum.

PORCELLAR. v. a. Parir la truja 'ls porcells. *Parir la puerca.* Porcam fœtum edere.

PORCELLET. m. d. *Lechoncillo, cochinillo, corozuelo.* Porcellus lactans.

PORCH. m. Animal domèstich, inmundo, que s' engreixa pera servir de manteniment; té la carn molt útil y gustosa. *Cerdo, puerc, cochino.* Sus, uis, porcus, i. || met. Brut en lo menjar y vestir. *Cochino, lechon.* Spurcus, i. || Peix semblant al porch. *Puerco marino.* Marinus porcus. || adj. met. Brut. *Puerco, inmundo, roñoso, sórdido, asqueroso, sucio, soez, cochambroso, ensuciador.* Spurcus.

PORCH ANYAT Ó ENGRETAT. Lo que s' engreixa

pera que's mantinga tendre y gustós. *Cebon, cebado.* Sagina, æ, porcus saginatus.

PORCH CRESPI ó **ESPI**. Quadrúpedo semblant al erissó de uns dos peus de llarch, cubert de unas puas de dos à tres polzadas ab llistas negres y blancas. *Puerco espin, puerco espino.* Hystrix, cis.

PORCH FIAT TOT L' ANY GRUNT. ref. Explica la pena que donan los deutes per la contínua molèstia dels acrehedors. *Puerco fado gruñe todo el año; cochino fado buen invierno y mal verano.* Dum solvenda manent, fuerant quæ credita mordax, Non sinit hisce frui solvendi cura quiete.

PORCH MASELL. Espécie de porch que apénas té sentits. *Sorayo.* Sus leprosus.

PORCH SANAT. *Puerco castrado.* Majalis, is.

PORCH SENGLAR ó **SINGLAR.** Quadrúpedo molt comú en várias parts de Espanya, de uns tres peus de alt, rallat de blanch y negre quant es jove y de cendrós obscur quant es gros; las orellas erias, las cerdas aspras y erissadas; los ullals inferiors corbs y prolongats fora de la boca; 'l morro llarch, rodó, ab los extrems arremangats: de ell provenen los porchs domèstichs. *Jubali; puerco montés ó salvaje.* Aper, pri.

PORCH SENGLAR DE LLET. Lo petit que encara mama. *Cochastro.* Apri catulus.

CANTAR LO PORCH. fr. fam. Sér tart. *Ser tarde.* Vesperum esse.

DE PORCH Y DE SENYOR SE N'HA DE VENIR DE MENA. ref. Ensenya que de homes de obscura qualitat no's poden esperar obras ni accions nobles. *De rabo de puerco nunca buen virote.* Mali corvi malum ovum.

DIRSE 'L NOM DEL PORCH. fr. Injuriarse mútuament ab paraulas. *Decirse los nombres de las pascuas ó de las fiestas; decir el sueño y la soltura.* Dicto-riis et opprobriis mutú se proscindere.

ESTAR AJASSAT COM UN PORCH. fr. Estar ajagut ben estirat; dormir en terra ó sens llit. *Hacer la rosca del galgo.* Ubivis cubare.

ESTAR COM LO PORCH EN LA ESTACA. fr. met. Disfrutar de todas las convènièncias. *Estar como ruin puerco.* Omnibus vitæ commodis frui.

EIXIR LO PORCH MASELL. fr. SURTIR LO TRET PER LA CULATA. TORNARSE ATGUA POLL.

FARTARSE COM UN PORCH. fr. FARTARSE.

LLEVARSE QUANT LO PORCH CANTA. fr. Llevarse molt tart. *Levantarse á las tantas.* Serò é lecto surgere.

LO PORCH MÉS RUI MENJA 'L MILLOR AGLÀ. ref. ESDEVÉ LA HONRA. etc.

NO ES TANT LO PORCH COM LO PORCATER. ref. Denota que 'l major en edat deu sér preferit á altre en alguna cosa. *Primero es el altar mayor y luego los colaterales.* Ad latus appositis princeps magis ara colatur.

TORNARSE 'L PORCH TRUJA. ref. TORNARSE ATGUA POLL.

UN PORCH GROS NE PORTA UN ALTRE AL COS. ref. MÉS CAGA UN BOU, etc.

PORCIÓ. f. La part ó quantitat petita que's preta de altra major. *Porcion.* Portio, nis. || En algunas iglesias la part que's dóna pera 'ls aliments. *Racion, porcion.* Portio, nis. || Part igual. *Parte igual.* Æqua portio. || PITANSA, RACCIÓ.

PORCIÓ CÓNGRUA. La que's dóna al ecclesiàstich que té cura de ànimas, y no percebeix los delmes per estar units á alguna comunitat ó dignitat, ó per estar secularisats. *Porcion congrua.* Proventus ecclesiastico vivo congruens.

PORCIÓ MENSAL. La que davan los romans al esclau cada mes. *Porcion mensual.* Demensum, i.

PORCIONER. m. Qui té dret á alguna porció. *Porcionista.* Portionarius, ii. || En la catedral de Vich s' anomenan així 'is prebendats que tenen racció en la catedral. *Racionero.* Ecclesiæ portionarius.

PORCIONETA. f. d. *Porcioncica, illa, illa.* Portiuncula, æ.

PORCIONISTA. f. PENSIONISTA.

PORCIÚNCULA. f. Indulgència que's guanya en las iglesias del orde de sant Francesch en lo dia dos de agost: se diu així porque sa primera concessió fou en lo convent de Nostra Senyora dels Angels en Porciúncula. *Porciuncula.* Jubilæus portiuncula.

PORFIA. f. Contienda, disputa obstinada. *Porfia.* Contentatio, certatio, nis. || Tema, terquedat. *Porfia.* Pervicacia, pertinacia, æ. || Repetició continuada de alguna cosa. *Porfia.* Instantia, pertinacia, æ. || Importunitat pera lograr alguna cosa. *Porfia.* Molestia, æ.

A PORFIA. m. adv. Qui més pót, á competència. *A porfia.* Certalim.

LA PORFIA MATA LA CASSA. ref. LA PERFIDIA MATA LA CASSA.

PORFIADAMENT. adv. m. Obstinadament. *Porfiadamente, tenazmente, obstinadamente.* Instanter.

PORFIADÍSSIM, A. adj. sup. *Porfiadísimo.* Pertinacissimus.

PORFIADÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Porfiadísimamente.* Obstinatissimè.

PORFIAR. v. n. Disputar, altercar obstinadament. *Porfiar.* Certo, pugno, as. || Insistir, continuar repentinament alguna cosa. *Porfiar.* Insisto, is. || Importunar fér instància. *Porfiar.* Insto, u.

PORFIAR, MÉS NO APOSTAR. ref. Ensenya que de dos mals s' evite 'l major. *Porfiar, mas no apostar.* Tu potius verbis, quovis quam pignore certas.

PORFIAT, DA. p. p. *Porfiado.* Obstinatus. | adj. PERFIDIÓS, OBSTAT.

PÓRFIDO. m. y

PÓRFIR. m. aut. Espécie de marmol compost de una massa de naturalesa de pedra foguera y de cristalls de altres minerals: es de diferentes variatals; però 'l més conegut es roig obscur ab moltas clapas blancas y rodonas. *Pórfido.* Porphyrites, æ, porphyreum marmor.

PORGA. f. ant. PURGA.

PORGADOR. m. ant. GARBELL.

PORGADURA. f. y

PORGAMENT. m. ant. GARBELLAMENT. || pl. Lo desperdici dels grans garbellats. *Acribadura, aechadura, granzas, suelos.* Acus, eris, purgamenta, orum.

PORGAR. v. a. ant. GARBELLAR.

PORGARIES. f. pl. ant. BALEIGS.

PORGATORI. m. ant. PURGATORI.

PORQUÈRES. f. pl. ant. ESPORQUERIAS.

PORJE. m. ant. PORJO.

PORO. m. Foradet imperceptible del cos per ahont s' exhalan y absorveixen los humors y vapors. *Porro.* Porus, i.

PORÓ. adv. ant. PERÓ.

PORÓS, A. adj. Lo que té poros. *Poroso.* Porosus.

POROSITAT. f. Conjunt dels poros del cos. *Porosidad.* Porositas, atis.

PORQUER. m. PORCATER.

FÉR LAS PORQUERAS GRASAS. fr. DE QUIN PA FÁ ROSEGONS.

PORQUERIA. f. Brutícia, inmundícia. *Porqueria.* Spurcitia, impuritia, æ. || Acció indecenta ó porca. *Cochinada, porqueria.* Rusticum, indecorum factum. || Grosseria, desatenció. *Porqueria.* Indecorum factum. || Cosa de poch valor. *Porqueria.* R:s nullius pretii. || LLUFA, PET.

PORQUEROL, A. m. y f. PORCATER.

PORQUET. m. d. PORCELLET. || Se diu per despreci de alguna persona. *Cochino, porquezuelo.* Sordidus, immundus.

PORQUETER. m. PORCATER.

PORRA. f. Massa de fusta ó bastó que fá 'l cap gros y rodó. *Porra.* Capitatus fustis. || Massa que servia de arma ofensiva. *Porra.* Clava, æ, ramus, i. || Insígnia que portan los porrers ó porters de massa. *Maza.* Cæstus, us. || La culata ó part més grossa del taco de villar. *Maceta.* Tudicula, æ. || Moléstia, cosa pesada. *Porreria.* Molestia, æ. æ. || L' últim y més abultat de una rama separada del arbre. *Cepejon.* Crassius extremi rami ab arbore avulsi. || Desmanyotat, pesat, que s' embarassa en lo que fá. *Pelmazo, pechon, pánfilo, flemático, flemudo, moleador, pelma, mosca, majagranzas, zorrero, molino, sapo, zopo.* Tardus homo.

AGUANTAR LA PORRA. fr. met. Aguantar, soportar, sufrir algun mal ab paciència. *Sufrir, tolerar.* Sustineo, es.

FÉR PORRA. fr. Pararse sèns poder ó voler passar endavan en alguna cosa. *Hacer porra.* Tenaciter sistere, hærerere. || ERRAR LO COP.

TORNARSE PORRA. fr. Férse pesat, molest. *Aporrazarse.* Molestum, gravem fieri.

PORRADA. f. Cop de porra. *Porrado, porrada, mazada.* Clavus ictus.

PORRATA. f. ant. PORRATA.

PORREJAR. v. a. APOBREJAR. || ESGARRAPAR.

PORREJAT, DA. p. p. APOBREJAT.

PORRER. m. Masser, qui porta porra. *Macero.* Claviger, i.

PORRER DE CATEDRAL. Lo ministre que per cerimònia acompanya ab una porra als que celebran los oficis divins ab solemnitat. *Pertiguero.* Scep-trifer, i.

EMPLEO DE PORRER DE CATEDRAL. *Pertiguera.* Per-ticalis ministri accessorius munus.

PORRERIA. f. met. fam. Moléstia, tardansa que la causa. *Porreria, pelmaceria.* Molestia, æ.

PORRETA. f. La cama ó fullas dolentas de all, perro, etc. *Porreta.* Porracea folia. || d. de porra. *Porrilla.* Parva clava. || vet. Tumor dur que 's fórma en la juntura immediata á la pota de las cabal-caduras privantas lo moviment. *Porrilla.* In bes-tiarum artubus tumor.

EN PORRETA. m. adv. En pel, sense res. *En por-reta, en cueros, en cerro, en pelo.* Omnino nudè.

PORRILLA. f. PORRETA. 3.

PORRO. m. Espécie de ceba, encara que no fórma cabessa com ella, de la qual se diferencia ab lo sabor que es molt més desagradable que 'l de la ceba, y no cou. *Puerro.* Porrus, porrum, i.

PORRO SALVATGE Ó DE VINYA. Espécie de porro que 's cria en las vinyas y oliverars, y la gent del camp se 'ls menja en lloch del dels horts. *Puerro silvestre ó salvaje.* Ampelloprason, i.

PORRÓ. m. Vas de vidre ab dos brochs; l'un més ample per ahont se posa 'l licor, y l'altre molt més estret pera béurer. *Porron, y penadilla, penado* 'l que fá 'l raig prim. *Vireus urceus.* || PITXELL. || Citra ó pinta pera traurer vi. *Piporro.* Batiola, æ. || CETRILL. || Meytadella, certa mesura que fá quatre patricons. *Porron, mitadella.* Fide-lia, æ.

PORRONA. f. PORRÓ. 1.

PORSAVAN. m. ant. REY DE ARMAS.

PORT. m. Lloch segur y defensat dels vents, ahont poden entrar las naus. *Puerto.* Navale, is, navalía, ium, portus, us. || met. Amparo, auxili, refugi. *Puerto.* Perfugium, refugium, ii. || Pas estret entre dos montanyas. *Garganta, puerto.* Pylæ, arum; montium angustia. || Capacitat de una em-barcació. *Porte.* Capacitas, atis. || Modo de aportar-se. *Porte.* Vectura, æ. || La decència ó lluhiment ab que 's vesteix ó tracta alguna persona, ó lo contra-ri. *Porte.* Elegancia, æ, ornatus, us. || Boca de riu. *Embocadura de un rio.* Ostium, ii. || pl. Lo preu que 's pága pera portar alguna cosa. *Portes.* Vec-tura, æ, vectio, nis.

PORT FÉT DE MANS. Lo no natural, sinó fét ab art en la mar. *Puerto artificial.* Colon, is, colonum, i.

PORT FRANCH. Aquell en que entran é ixen las naus de qualsevol nació sense pagar drets ells ni sas mercaderias, sols no las introduhescan en lo país. *Puerto franco.* Portus liber.

LA ALTRA PART DELS PORTS. Lo que está de l' al-tre costat de las montanyas. *Ultrapuertos, ultra-*

montano. Trasmontanus, ultramontanus.

PÉNDRE PORT. fr. Arribar á ell. *Tomar puerto*, *aportar*. Portum inire, subire.

PORTA. f. Entrada, obertura ó portal que 's fa en la paret pera entrar ó eixir de algun lloch. *Puerta*. Porta, janua, æ, ostium, ii. || Obertura per la qual s'entra ó ix de algun paratge. *Puerta*. Ostium, ii. || La máquina de fusta que clavada ab golfos tápa la entrada ó eixida. *Puerta*. Foris, is. || met. Camí, principi, introducció. *Puerta*. Janua, æ, aditus, us. || La cort del emperador dels turchs. *Puerta, porta*. Turci tiranni aula.

PORTA ACALADISSA. ant. y

PORTA COLADISSA. Porta petita composta de dos ó més taülons grossos assegurats ab fustas ó barras de ferro en los canals ó portells de las presas dels rius, pera detenir ó deixar passar las ayguas pujantla ó abaixantla. *Compuerta*. Cataracta. cataractes, æ.

PORTA COTXERA ó **DE COTXERIA**. La de las cotxerías, y metafóricament la que es molt gran. *Puerta cochera*. Decumana porta.

PORTA DEL DATRÁS. La segona ó escusada de una casa. *Puerta trasera*. Posticum, pseudothyrum, i.

PORTA FALSA. La oculta y amagada. *Puerta falsa, secreta ó accesoria, póstigo, surtida*. Pseudothyrum, i. || met. fam. Lo ces ó cul. *Puerta trasera, falsa*. Anus, i.

PORTA FERRISSA. ant. La de ferro. *Puerta de hierro*. Porta ferrea.

PORTA FINESTRERA. La de la mida de las finestras ó vidrieras que 's posa per la part de fora pera major resguard de aquellas. *Contraventana, puerta-ventana*. Exterior fenestree ostium.

PORTA FRANCA. La entrada ó eixida libres que's concedeix á tots, sense escluhir á ningú dels que podian tenir impediment pera entrar ó eixir. *Puerta franca*. Liber aditus.

AGAFAR LA PORTA ó **LA CAMÍ DE LA PORTA**. fr. fam. Anársen. *Tomar, cojer la puerta*. Ahire.

AJUSTAR ó **GIRAR LA PORTA**. fr. Inclinarla envers ahont se táncia. *Entornar*. Verso, as.

AL ALTRA PORTA, QUE AQUESTA NO S'ÓBRA. exp. ab que 's despedeix á algú no volentli concedir lo que demana. *A otra puerta, que esta no se abre*. Aliam execute quercum.

Á LAS PORTAS DE LA MORT. m. adv. Ab proximitat á la mort. *Á las puertas de la muerte*. Morti proximè

ANAR DE PORTA EN PORTA, ó **CAPTANT DE PORTA EN PORTA**. fr. Demanar caritat de porta en porta. *Portiosear*. Ostiatim mendicare.

Á PORTAS TANCADAS LO DIABLE S' ENTORNA. ref. Ensenya 'l cuydado que 's deu tenir en evitar las malas ocasions. *A puerta cerrada el diablo se vuelve*. Tollenda mali occasio.

BARRAR LA PORTA. fr. Tancarla ab barra. *Atrancar, trancar*. Vecte januam obfirmare.

CLAVAR LA PORTA PELS MORROS. fr. fam. *PEGAR LA PORTA PER LA CARA*.

DE PORTA EN PORTA. m. adv. Caplant. *De puerta en puerta*. Ostiatim.

DITXOSA LA PORTA EN QUE HI PASSA UNA MORSA MORTA. ref. que s'aplica á la casa ahont mor algun mossà, perque no li cal donar dot y no será mal casada. *Bendita sea la puerta por do sale la hija muerta*. Beata domus ubi non est puella.

DONAR LA PORTA PELS ULLS. fr. *PEGAR LA PORTA PER LA CARA*.

ESTAR ó **PICAR Á LA PORTA**. fr. met. Estar molt pròxim á succehir alguna cosa. *Estar á la puerta*. Propè adesse.

FÉR ANAR PER PORTAS. fr. Deixar á algú en suma necessitat y miséria. *Echar ó poner por puertas*. Ad mendicitem redigere.

LO DARRER TÁNCA LA PORTA. loc. fam. que's diu quant algú s'apressura y perfidia pera fér una com abans que altre. *Puto el postre, sarna para el postero; el postero muerde el perro*. Scabies occupat extremum.

MIRAR DARRERA LA PORTA. fr. Ferse cárrech de las conseqüencias. *Mirar mas alid, adelante, ó para adelante*. Transpicio, is; in posterum prospicere.

MITJAS PORTAS. Hojas. Valvæ, arum.

OBRIR LA PORTA. fr. Anársen. *Cojer la puerta*. Aheo, is.

PEGAR ó **FÉR PETAR LA PORTA PER LA CARA** ó **PELS BIGOTIS**. fr. met. Desayrar á algú quant vol entrar en alguna part. *Dar con la puerta en la cara, en los ojos ó en los hocieos*. Portam alicui objicere.

PER PORTAS. m. adv. Ab tanta necessitat y pobresa que es necessari demanar caritat. *Por puertas*. Usque ad mendicitem.

POSAR PER PORTAS. fr. **FÉR ANAR PER PORTAS**.

QUANT SE TÁNCA UNA PORTA SE 'N OBRA UN ALTRA. ref. ab que's consola en las desgrácias; puig dels de un succés fatal y desgraciat ne sól venir un altre de felis y favorable. *Cuando una puerta se cierra, ciento se abren*. Equa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.

SEGONA PORTA. La que divideix la entrada de la casa de lo demès. *Contrapuerta, porton*. Interior ædium porta.

TANCAR LA PORTA. fr. que además del sentit recte significa negarse á fér alguna cosa. *Cerrar la puerta*. Aditum præcludere.

TANCÁRSELI Á ALGÚ TOTES LAS PORTAS. fr. Faltarli tots los recursos. *Cerrarse todas las puertas*. Onni spe destitui.

TIBAR LAS PORTAS Á TERRA. fr. Picar molt en las portas. *Llamar recio*. Ostium strepitose pulsare.

TIBAR PER PORTAS. fr. Arruinar, llansar á perdre á algú. *Arruinar, echar á perder*. Perdo, is.

TRUCAR Á LA PORTA. fr. Donar pichs á la porta. *Llamar á la puerta, dar aldabadas*. Fores pulsare.

PORTABANDERA. f. mil. Cinturó ab una bossa en lo qual s'apoya la virolla de la bandera. *Portabandera*. Vexilla gestandi balteum.

PORTACAIXAS. m. Llistó de fusta que s'ent

las caixas de teler. *Portacaja*. Tænia sustinendi.

PORTACARRABINA. f. Bossa de baqueta pendent de la sella, ahont s'assegura la boca de la carabina. *Portacarabina*. Coriacea, scloppetto gestando ex ephippio pendens capula.

PORTACREU. m. Qui porta la creu. *Crucero*. Crucifer, cruciger, i.

PORTADA. f. La primera plana dels llibres que compren lo títol, lo nom del autor, y l'any de la impressió. *Portada*. Libri frons. || pl. PACOTILLA.

PORTADOR. A. m. y f. Qui porta. *Portador*, *llevador*, *traedor*. Gerulus, i, gestator, is.

PORTADORA. f. Eyna pera portar la verema y altres coses ab cabalcaduras. *Aportadera*, *portadera*, *comporta*. Vectaculum, i.

PORTAENGENSER. m. Qui porta l'encenser. *Turiferario*. Thuriferarius, turiferarius, ii.

PORTAFUSELL. m. Corretja assegurada ab dos anelletes del fusell pera portarlo a la espatlla. *Portafusil*. Scloppetto ponè tergum portando lorum.

PORTAGUIÓ. m. Oficial que porta 'l guió. *Portaguion*. Signifer, i.

PORTAL. m. Porta, entrada. *Portal*, *puerta*. Vestibulum, i. || Porxada ó lloch cubert en las plassas pera passejar ó passejarse. *Portal*. Exedra, æ, propylæum, ambulacrum, i.

PORTALADA. f. PORTA, PORTAL. || Frontispici ó adorno de arquitectura. *Portada*. Facies, ei.

LA BONA PORTALADA HONRA LA CASA. ref. fam. Se sól dir al qui té la boca gran. *La buena portada honra la casa*. Honestas facies hominem commendat.

PORTALÁS. m. aum. *Portalazo*. Grandius ostium.

PORTALATGE. m. Lo dret que's paga pera passar per algun lloch. *Portazgo*. Portorium, ii, vectura, æ. || Dret de portas. *Puertas*. Ostiarium, ii.

PORTALER. m. Guarda de portal. *Portalero*. Ostiarius, ii. || Lo qui en los portals cobra 'ls drets ó registra. *Portalero*. Portitor, is.

PORTALERA. f. La porta ó entrada dels cotxos. *Portezuela*. Rhædæ ostium. || pl. Las finestras que tenen las naus pera posar los canons. *Portañosas*. Fores, ium.

PORTALET. *Portalejo*. Ostiolum, i.

PORTALLETA. f. PORTELLETA.

PORTALÓ. m. náut. Lo paratge per ahont s'entra en la nau que es lo mitj del costat. *Portalón*. Lateralis navis aditus.

PORTAM. m. náut. Lo conjunt de tolas las portas de un baixell. *Porteria*. Portularum ordo in navi.

PORTAMENT. m. La obra de portar. *Llevada*, *traida*, *traedura*, *traccion*. Deportatio, gestatio, nis. || Procehiment, modo de procehir ó portarse. *Porte*. Vitæ modus.

PORTANOVAS. m. y f. Qui s'emplea en portar noves. *Chismoso*, *cuentista*, *correvedile*, *soplón*, *fuella*, *oreja*. Susurro, nis.

PORTANT. p. a. *Llevadero*. Portans, ferens. || *Marxaimperfecta* dels caballs, etc., pas apressurat,

semblant al pas castellà. *Portante*. Præpes gradus.

AGAFAR LO PORTANT. fr. mel. TOCAR LO TROT.

PORTANT-VEUS. m. Qui té algun càrrech en lloch de altre. *Vicegerente*, y *portanveces* p. Ar. Alicujus personam gerens.

PORTAPAU. m. La lámina de metall ab que's dona la pau en las iglésias. *Portapaz*. Lamella quæ pax in ecclesia datur.

PORTAR. v. a. Transportar, mudar una cosa de una part á altra. *Llevar*, *traer*, *portar*. Fero, ers, conduco, is, || Usat pera denotar aquesta acció, com dirigir al lloch ahont se troba la persona á qui's diu alguna cosa. *Traer*. Affero, ers, adduco, is. || Dit de recado, notícia, etc. *Traer*. Nuntio, is. || Junt ab algun particip, val lo que ells signifícan, com: *PORTAR* estudiat. *Llevar*. Instrumentum esse. || Tenir sobre sí algun pes ó càrrega, com: lo carro porta trenta quintars. *Llevar*. Fero, ers. || Menar en sí ó en són carruatge, com: *PORTAR* un llibre en la butxaca, un hauen un carro, un recomenat á aquell é qui vá dirigir. *Traer*. Secum ferre. || Tenir per contar algun escrit, espècie ó notícia. *Traer*, *rezar*. Affero, fero, ers. || Tenir la mare la criatura en són ventre. *Traer*. Fero, ers. || Dirigir, traürer lo camí en alguna part. *Llevar*, *guiar*. Duco, is. || Dirigir algun negoci, dependència, assumpto. *Traer*, *manejar*. Dirigo, is, curo, as. || Usar alguna cosa de vestir, com: calsat, capa, etc. *Traer*, *llevar*. Gesto, as, induo, is. || Menar alguna cosa pera servey, us ó adorno, com: la espasa, 'l bastó, etc. *Llevar*, *traer*. Fero, ers. || Menar alguna cosa per us, servey ó conveniència, com: lo viatjant un cotxo, catre, etc. *Traer consigo*. Secum adducere. || Sufrir, tolerar, com: *PORTAR* cops. *Llevar*. Fero, ers. || Induhir á algú ab rahons, persuasions, promesas, etc., á fer alguna cosa. *Traer*. Induco, is. || Causar, ocasionar, com: *PORTAR* gastos, disturbis, etc. *Traer*, *introducir*, *acarrear*. Secum ferre. || Citar un text, passatge de algun autor, una rahó, etc., en comprobació ó per evidència de lo que s'afirma ó persuadeix. *Traer*. Affero, ers, adduco, is. || Menar en sa companyia, com: *PORTAR* molt séquit, molt equipatge. *Traer consigo*. Secum ferre. || Dirigir, fer anar en cert modo alguna cosa, com: *PORTAR* ab rigor, prudència, etc. *Llevar*. Tracto, as. || Llevar, tallar, com la navaja un tros de pell. *Llevar*. Scindo, is. || Introduhir, protegir á algú ab altre. *Llevar*. Alicujus benevolentiam seu gratiam alteri conciliare. || Atráurer, com la pedra iman. *Traer*. Traho, attraho, is. || Professar, tenir, com: *PORTAR* amor. *Profesar*. Profiteor, eris, exerceo, es. || *Manejar*, com: *PORTAR* bè la espasa. *Traer*. Duco, re-go, is.

PORTAR ALGÚ COM VÓL Á ALTRE. fr. Ferli fèr tot lo que vól. *Traer del cabestro*. Aliquem promptum habere.

PORTAR Á LA MA. fr. Se diu dels gossos que portan la cassa. *Traer á la mano*. Venalori prædam captam afferre.

PORTAR Á PASTURAR. fr. Conduhir lo bestiar al past. *Pastar.* Ad pascua armenta ducere.

PORTAR AVANT Ó ENDEVANT. fr. met. Proseguir ab constància lo que s' ha comensat. *Llevar adelante.* Persequor, eris.

PORTAR Á VÉNDRE. met. fam. Aventatjar mòlt á algú en la execució ó comprehensió de alguna cosa. *Llevarse en el pico.* Longè præstare.

PORTAR DAMUNT. fr. Sufrir alguna càrrega ó pes pera aliviar á altre. *Sobrellevar.* Supervelho, is. || met. Dissimular, suplir lo superior alguns defectes ó descuyts de sos súbdits. *Sobrellevar.* Tolero, dissimulo, as.

PORTAR DE MA EN MA Ó AL ENTORN. fr. *Llevar al rededor.* Circumfero, ers, circumgesto, as.

PORTARHO TOT. fr. Cuydar algú tot sol de algun assumpto, negoci ó dependència. *Llevar en peso.* Sustinere.

PORTAR LAS MITJAS AL GARRÓ. fr. *Llevar las calzas arrugadas.* Tibialia ad talos demissa ferre.

PORTAR LO COMPTE Ó 'LS COMPTES. fr. *Llevar la cuenta.* Supputare.

PORTARNE. fr. aril. Reservar de la suma de una columna una unitat de cada desena, etc., pera an-yadirla á la suma de la columna immediata. *Llevar.* Præcedentis numeri decades sequenti ordini addere.

PORTAR PER DAVANT. fr. Entèndrer ántes alguna cosa. *Llevar ántes, adelante ó delante.* Præfero, ers, prægero, is.

PORTAR PERDUT Á ALGÚ. fr. Sér causa de sa ruína. *Traer perdido á alguno.* Aliquem perdere.

PORTARSE. v. r. Aportarse, procehir bè ó mal. *Conducirse, portarse.* Se gerere. || Procehir bè ó mal en lo modo de vestir ó en l' ayre de manejar-se. *Traerse.* Se gerere benè vel malè. || Gober-narse bè ó mal en alguna dependència ó negoci. *Portarse.* Gerere se benè vel malè. || Deixar domi-nar de alguna passió, com: *PORTARSE* ab vanaglò-ria. *Portarse.* Studio aliqui indulgere.

PORTÁRSEN. v. r. Dur ab sí. *Llevarse, llevar-se consigo.* Secum ferre. || Cobrar, percibir, com: *PORTÁRSEN* lo ters de alguns fruyts. *Llevar.* Exigio, is. || Sér castigat ó reprès. *Plevar.* Fero, ers. || Dúr-sen ab sí ó en sa companyia á algu. *Plevar consigo.* Secum ducere., adducere. || Pèndrer, usurpar. *Qui-tar, llevar.* Aufero, ers. || Abàtrre ab sòu impuls, ó fèr seguir una cosa á altra, com: la roca que's des-pren de la montanya als arbres que troba pel camí. *Llevar consigo.* Traho, is; secum ferre. || Arrehatar, llevar, com: *PORTÁRSEN* la bala un dit. *Llevar.* Dif-fringo, is. || Adquirir, guanyar, com: *PORTÁRSEN* los diners en lo joch. *Llevar.* Sibi adquirere, lucrari. || Dúr-sen lo riu, riera ó torrent alguna porció de ter-ra de ahont passen ó contíguo á ella. *Robar.* Allavio-ne subducere.

PORTÁRSEN, Ó PORTÁRSEN QUE CONTAR. ref. met. fam. Resultarli á algú dany de alguna temeritat ó imprudència. *Llevar en la cabeza.* In suum ipsius caput aliquid residere.

PORTASGO. m. *PORTATGE.*

PORTASSA. f. aum. *Porton.* Grandio

PORTAT, DA. p. p. *Llevarado, traído.*

Usat per algun temps, mitj gastat. *Usado*

PORTATGE. m. Lo dret que's pág de algun lloch. *Portazgo, portaje.* Porti vectura, æ.

PORTÁTIL. adj. Lo que's pót portar. *traedizo.* Gestatorius, mobilis.

PORTELL. m. Obertura que desgr delectuosa una part. *Portillo.* Parietis ad na, labes. || ant. *PORTELLA,* POSTICH.

PORTELLA. f. Porta xica en altra d *Postigo, portillo, portalera, trampa.* For ostiolum, i. || Finestrela p r abont ix l las embarcacions. *Portañuela, portañola,* Navis tormentis bellicis apandis fenestel En las plassas fortificadas porta menor i sevol de las principals y major que un po terna. *Portula* in munimentis urbium.

PORTELLETA. f. d. *Postiguillo.* Osti

PORIENT Y PORTENTO. m. Prodi causa admiració ó terror sèns passar los la naturalesa. *Portento, mónstruo, abortu* tum, miraculum, i.

PORIENTÓS, A. adj. Prodigios, exti gular. *Portentoso, espantoso, espantable.* fer, portentosus.

PORIENTOSAMENT. adv. m. De portentós. *Portentosamente.* Prodigiousiter.

PORTER. m. La persona que cuyda de obrir ó tancar las portas. *Portero, llaveri* rius, ii, janitor, is. || Ministre de justícia al agusil. *Portero, portero de vara.* Appari MISSATGER. || Guàrdia del palaci del rey. *Ostiar* ius regius. || VEDELL. 2.

PORTER DE MASSA. MASSEB.

PORTERA. f. Dona que guàrda las po tera. *Ostia* ria, æ, janitrix, icis.

PORTERET. m. d. *Porterejo.* Ostia

PORTERIA. f. La porta principal qu convents y altrs comunitats se té pera servey. També 's diu així en los palacis principals la que está destinada pera e donas separadament. *Porteria.* Cænobii, i nuæ vestibulum. || L' empleu ó càrrech d *Porteria.* Janitoris officium. || Aposento de *Porteria, garita.* Janitoris habitaculum.

PORTETA. f. d. *Portezuela, puertezue* tecica, illa, ita. *Ostio* lum, i, portula, æ.

PORTETA ESCUSADA. Porta falsa que ordin está col-locada en lloch escusat de la casa *Posticu* la, æ.

PÓRTICO. m. ant. *FORAO.*

PÓRTICÓ. m. Qualsevol de las portet finestras. *Postigo.* *Ostio* lum, i.

PÓRTICÓ DEL MOSTRADOR. TRAVA.

PÓRTORI. m. Lo dret de porta que's

arquer ó mariner. *Porte, portaego*. Portorium, ii.
PORTUGUÉS. A. adj. Natural de y lo pertanent al regne de Portugal. *Portugués, lusitano*. Lusitanus.

PORUCH, CA. adj. Temerós, qui té por. *Meroso, meticoloso, receloso, temoso, tímido, temeroso, emedor, temblon, formidoloso, menguado*. Meticulosus, timidus.

PORXADA. f. La part més alta de una casa. *Desvan, caramanchon, sobrado*. Suprema domiconignatio. || ant. y

PORXO. m. Espécie de pati ó siti cubert y fundat sobre columnas que's col·loca davant de la entrada dels temples ó altres edificis sumptuosos. *Pórtico, lonje, porcho, soportal, cobertizo, atrio, vestibulo*. Stoa, æ, xystas, i, porticus, us. || **PORXADA**. || Paratge pera recullir garbas. *Pórtico*. Nabitarium, ii.

POS. m. ant. REPÓS. || adv. ant. DONCHS.

POSADA. f. La pròpia casa de cada hu. *Posada, morada, hospedaje, hospedamiento, aposento*. Habitaculum, i, mansio, nis. || Casa ahont s' hospeda gent pagant. *Meson, posada*. Hospitium, diversorium, ii. || Las viandas que's posan en la taula en una plata ó plat gran. *Plato*. Ferculum, i. || Coblà en la poesia lírica. *Estancia*. Divisio, nis, cantus, us. || ant. Lo lloch ahont se recull lo bestiar. *Majada*. Magalia, um.

POSADA DE HOSPITAL. HOSPITAL.

POSADA EN DESPOBLAT. La casa establerta en los camins ó despoblats pera hospedatge dels passatgers. *Venta*. Diversorium, ii.

POSADA MISERABLE. La pelita ó mala. *Ventorrillo, ventorro*. Diversoriolum, i.

POSADAMENT. adv. m. ant. REPOSADAMENT. || SOSSEGADAMENT. || CAUTELOSAMENT.

POSADER. m. HOSTALER.

POSADOR. m. Qui posa. *Ponedor*. Positor, is. || m. ant. HOSTE.

POSADOR DE PREU. TATXADOR.

POSAMENT. m. ant. La acció de posar. *Posición*. Positio, nis.

POSAR. v. a. Col·locar alguna cosa en algun lloch ó situació ó en lo grau que déu tenir. *Poner*. Loco, colloco, as, pono, is. || Tirar algun amaniment á la vianda, com sal, oli, etc. *Echar*. Aspergo, perfundo, is. || Aplicar, com: posar cuydado, diligència. *Poner*. Applico, as. || Apostar, fèr una posta. *Poner, apostar, echar*. Spondeo, es. || Cusir á la roba un botó, gafet, etc. *Pegar*. Assuo, is. || Causar, com: posar la por al cos. *Meter*. Incutio, is. || Tráurer de nou, com: posar cotxo, llibrea, etc. *Echar*. Produco, is. || Jugar una carta, com: posar l' as. *Echar*. Mitto, is. || Designar, anomenar á algú per algun empleo, com: posar per regidor, per expert. *Poner*. Designo, as. || Emplear determinat temps per anar á una part, com: de Reus á Barcelona posan un dia. *Poner*. Insumo, is. || Entremetre, ficar, ingerir á algú en alguna assump-

to, negoci, etc. *Meter*. Induco, immitto, is. || Escriure las espécies que's volen produhir, ó lo que altre dicta. *Poner*. Scribo, is. || Establir, determinar, així 's diu que'l superior ha posat que sos súbdits fassan alguna cosa. *Poner*. Statuo, is. || Citar un exemple, un símil, etc. *Poner*. Adduco, is.

|| Imposar, com: posar un tribut. *Echar, poner*. Impono, is, || Depositar en mans de algú. *Poner*. Aliquid alicujus fidei commendare. || Parar, casar en lo joch. *Meter, poner*. Spondeo, es. || Tirar, introduhir alguna cosa en altra, com: oli en un cetrill. *Echar*. Immitto, infundo, is. || Tractar mal de paraula ú obra, com: posar mal á algú. *Parar*. Malis modis afficere. || p. u. Suposar. *Poner*. Suppono, is. || Afegir voluntàriament alguna cosa en la narració, com: aixó ho posa de són cap. *Meter*. Addo, is. || v. n. Allotjarse, hospedarse. *Posar, alojarse, alojar*. Hospitari, diversari. || v. a. Se diu de algunas cosas, quant per la primera vegada 's fá aquesta operació, així 's diu: posar la brida al caball. *Poner*. Pono, is. || v. a. ant. DEPOSAR.

POSAR Á AMARAR. fr. Ficar lo lli ó cànem en bassas. *Empozar*. Linum macerandum immergere. || Deixarlo estar en aygua corrent. *Enriar*. In fluvio linum macerandum mergere.

POSAR Á CANÍ. fr. **POSAR Á LA VERGONTA**.

POSAR AVICIÓ. fr. Aficionar-se á algú ó á alguna cosa. *Cobrar, coger, tomar afción*. Amore duci in aliquem vel in aliquid.

POSAR Á REFRESCAR. fr. Fèr que's torne freda una cosa. *Poner á enfriar*. Ad refrigerandum apponere.

POSAR BARBA. fr. Comensar á tenirne l' home. *Barbar*. Pubesco, is; pubem emittere. || FLORISSE. 1.

POSAR BE Á ALGÚ. fr. met. Subministrarli medis, caudal ó empleo pera viure ab comoditat. *Poner bien á uno*. Bonis vel facultatibus aliquem instruere, juvare.

POSAR BONICH. fr. Adornar. *Engalanar*. Como, is.

POSAR CARINYO. fr. Cobrar afecte. *Cobrar, tomar cariño*. Amore duci in aliquem.

POSAR DAVANT. fr. ANTEPOSAR, PREFERIR.

POSAR EN APRETO. fr. Apurar alguna circumstància á algú. *Poner en aprieto; meter en pretina*. In summas angustias redigere.

POSAR EN ENCANT. fr. Posar en preu. *Poner en precio, en almoneda*. Licitari.

POSAR EN ESPERANSA. fr. Donar esperansas. *Esperanzar, dar esperanzas*. Spem alicui facere.

POSAR EN FRESCH. fr. **POSAR Á REFRESCAR**.

POSAR ENTRE DOS. fr. INTERPOSAR.

POSAR ENTRE QUATRE PARETS. fr. Tancar alguna cosa entre parets. *Emparedar*. Inter parietes recludere.

POSAR FITAS. fr. *Amojonar, mojonar*. Limites figere, statuere.

POSAR FOCH. fr. Calar foch. *Pegar fuego*. Incendare; ignem injicere.

POSAR FRE. fr. met. Contenir, refrenar. *Enfrenar, refrenar, poner freno.* Frænare, cohibere, reprimere.

POSAR GALTAS. fr. Fère gros de gallas. *Echar carrillos.* Maximilis intumescere.

POSAR GRUIXÀRIA. fr. Tornarse gros algú. *Embar-necer, embastecer, engrosar.* Crassiores fieri.

POSAR GUARDAS. fr. Poner presidio. Præsidium aliquo in loco collocare.

POSAR LAS COSAS FORA DE ORDE Ó AL REVÉS. fr. Poner las cosas piés con cabeza. Confundere, perturbare.

POSAR LO CAMP, EXÉRCIT Ó REAL. fr. Assentarlo. *Sentar el campo, reales, etc.* Castra ponere.

POSAR LO FRE. fr. Enfrenar á las cabalcaduras. *Enfrenar, echar el freno.* Frænum inducere.

POSAR LOS BRASSOS EN CREU. fr. Cruzar los brazos. Brachia cancellare.

POSAR MALA FAMA. fr. Desacreditar. *Poner mala voz.* Vitupero, as.

POSAR NOM. fr. Donarlo al qui batejan. *Poner nombre.* Nomen alicui imponere, indere. || **POSAR PREU.**

POSAR PADRINS. fr. Valerse del favor de alguns pera alcansar per són medi alguna cosa. *Echar rogadores.* Patronos adhibere.

POSAR PLA. fr. Aplanar la superfície. *Allanar, poner llano.* Æquare, complanare.

POSAR PLOMA. fr. met. Comensar á tenir medis y riquesas. *Echar buena pluma.* Ditesco, is.

POSAR UN BORRÓ. fr. met. Obrar algú contra són crèdit y honor. *Echar un borron.* Labem vel maculam inferre.

POSAR UN MOS. fr. *Enmordazar; poner mordaza.* Fræno linguam cohibere.

¿QUI T' NI POSA? QUI LI POSA? loc. Procura contenir al que sense consideració s' entremet en lo que no li toca ó no es de són ofici. *Quién te mete? quién le mete en eso? Quid ad te attinet?*

POSARSE. v. r. Col·locar, situarse, com: POSARSE sobre una pedra, de costat, al davant. *Ponerse.* Statuere, locare se. || **AQUIETARSE, REPOSARSE.** || Assolar en lo fondo del vas las parts més crassas de algun líquit. *Reposarse, asentarse.* Sedeo, es. || Entrar en algun ofici, estament, etc. *Entrarse, meterse.* Aliquod munus aut artem exorcedam sibi deligere. || Arribar ab cert temps á algun lloch. *Ponerse.* Pervenio, is. || Comensar alguna acció, com: POSARSE á cridar, á córrer, etc. *Echar, dar.* Incipio, is. || Comensar á fer alguna cosa, com: POSARSE á dibuixar. *Ponerse.* Apponere, se. || Dedicarse á fer alguna cosa, com: POSARSE á escriure. *Ponerse.* Operam dare. || Entremetrese, ingerirse en algun assumpte ó negoci. *Meterse.* Sese ingerere. || Inmutarse per alguna novetat. *Ponerse.* Affici. || Voler competir ó igualarse ab algú; així 's diu de un ignorant en alguna matèria, que no pòt POSARSE ab un altre, que es molt destre. *Meterse, ponerse.* Se aliqui componere, comparare. || *Reposarse,* revenirse, pèndrer alguna cosa 'l punt de perfecció que li correspon, com: POSARSE 'l pa, 'l vi, etc. *Ve-*

nirse. Perfici. || *Assentarse,* correspondre bèn una cosa ab altra, com: lo vestit, etc. *Asentar.* Convenio, is, quadro, as. || *Reposarse 'ls licors sent posat.* *Reposarse asentarse.* Turbidum liquorem subidere. || ant. COMPÈNDRESE, AVENINSE, AJUSTARSE. || v. n. Deixarse de volar l' auell baixant á terra ó descansant sobre un arbre. *Posar, posarse.* Sida, is. || ALLISTARSE.

POSARSE AB MESTRE. fr. Pèndrer mestre. *Aselar con maestro.* Opificis tyrocinio adscribi.

POSARSE ABONT NO'L DEMANAR. fr. met. que s' aplica als que's fican en assumptes que no'ls pertanyen. *Meterse en camisa de once varas.* Alienis negotiis immiscere.

POSARSE Á LA BARREJA. fr. Donarse per vensut en lo joch de cartas. *Entrarse, meterse en baraja.* Se victum fateri in ludo chartarum.

POSARSE Á VÉTERER VENIR. fr. ESTAR Á LA EXPECTATIVA.

POSARSE BÈ. fr. Menjar á satisfacció de alguna vianda. *Tupirse, atracarse.* Infarcire se cibo. || met. Aumentar en conveniències. *Ponerse bien.* Rem familiarem augere.

POSARSE COM UN BÒT. fr. Engreixarse. *Abolagare.* Intumescere.

POSARSE COM UN GAT Ó COM UN XOP. fr. fam. Nallarse molt. *Hacerse una zarpa.* Maderieri.

POSARSE DE CUL Á LA PARET. fr. met. Mantenir ab tenacitat en la seva opinió. *Poner piés en pared.* In suo sensu insistere.

POSARSE AB DISCÓRDIA AB ALGÚ. fr. *Encontrarse con alguno.* Inimicitiam cum aliquo contrahere.

POSARSE EN LA BONA GRÀCIA DE ALGÚ. fr. Fère amichs. *Conciliarse la amistad de alguno.* Amicitias sibi conciliare.

POSARSE ESTIRAT. fr. POSARSE BONICH.

POSARSE FURIÓS Ó COM UNA FÚRIA. fr. ab que s' explica que algú s' enfada, irrita y enoja ab facilitat. *Ponerse como un perro ó hecho un perro.* Ira excaudescere.

POSARSE GRAS. fr. ENGREIXARSE.

POSAT, DA. p. p. Puesto. Positus. || ant. COTINGUT, AJUSTAT. || *Reposat,* com: geni POSAT. *Pasado, sosegado.* Placidus. || m. L' ayre de la cara y modo de anar. *Continente.* Corporis habitus. || *Reclum,* lo mal olor de alguna cosa per falta de ventilació. *Estadizo.* Stativus, stagnans. || **ENCARA QUE.** UNA VEGADA POSAT. loc. Expressa que algú no vol desistir de lo que ha emprés, encara que presento alguna dificultat ó incomoditat. *Puesto en el torrico.* Opere in cepto non desistam.

POSGUT, DA. p. p. ant. POGUT.

POSICIÓ. f. Situació, positura. *Posicion.* Positio, nis. || arit. Suposició. *Posirion.* Positio, nis. || f. Lo verdader assiento del caballer en la sella, la justa col·locació de la ma de la brida, de las crinas y demès parts del cos. *Posicion.* Positio, nis.

FALSA POSICIÓ. arit. La suposició de un ó més nù-

mares para resoldrer alguna qüestió. *Falsa posición.* Fictitia positio.

PÓSIT. m. La casa en que's guarda 'l blat que's té de prevenció en las poblacions. *Pósito.* Publicum horreum. || Solatge dels líquits. *Asiento, poso.* Sedimentum, i.

PÓSIT DE OLIVAS. MORCA.

POSIT LOS LÍQUITS. fr. Baixar al sol las parts térreas y espesas y 'ls empósits, quedant á dalt lo líquit clar y transparent. *Sentarse los licores.* Crasiores liquoris partes in fundum labi.

POSITIÓ. f. ant. posició.

POSITIU, VA. adj. Cert, efectiu, verdader. *Positivo.* Certus, verus. || gram. S' aplica al nom que significa las qualitats de las cosas sens augment ni disminució. *Positivo.* Positivum nomen. || lóg. *Afirmatiu.* Positivo. Affirmans.

DE POSITIU. m. adv. De cert. *De positivo.* Reipsà, reverà.

POSITIVAMENT. adv. m. Certa y efectiva-ment. *Positivamento.* Reipsè.

POSITURA. f. Modo ab que està posada una persona ó cosa. *Positura, postura.* Status, us. || Estat, manera ó disposició en que's troba alguna cosa física ó moralment. *Puesto.* Status, us.

POSPOSAR. v. a. Posar ó col·locar alguna cosa després de altra. *Posponer.* Postpono, is.

POSPOSAT, DA. p. p. *Postpuesto.* Postpositus.

POSSEHIDOR Ó POSSEIDOR. m. Possessor, qui posseeix. *Possedor, possesor, tenedor.* Regnator, possessor, is.

POSSEHIDOR DE BONA Ó MALA FÉ. Qui posseeix alguna cosa com á pròpia ó impròpia ab ferma ó sense ferma creença de que es seva. *Possedor de buena ó mala fé.* Bonus aut malus fidei possessor.

POSSEHIR. v. a. Gosar, tenir en propietat; estar en possessió. *Obtener, poseer, gozar, usar, tener, ocupar.* Possideo, teneo, es. || Saber ab perfecció alguna llengua, facultat, etc. *Poseer.* Calleo, es.

POSSEHIT, DA. p. p. *Poseido, poseso.* Possessus. || met. ENDIABLAT, FURIÓS.

POSSESIÓ. f. L' acte de possehir. *Goca, posesion.* Possessio, usurpatio, nis. || La mateixa cosa possechida. *Posesion.* Bona possessa. || Existència dels esperits malignes en lo cos humà. *Posesion.* Dæmonis possessio, vexatio. || La dels fruits, rendas y preeminències de algun patrimoni vinculat que's gosa fins á la decisió de la penitència de sa propietat entre dos ó més pledejants. *Tenuta.* Tenuta, æ.

POSSESIÓ CIVIL. La que algú té ab justa causa y bona fé. *Posesion civil.* Civilis possessio.

POSSESIÓ CLANDESTINA. La que's pren ó té ocultament. *Posesion clandestina.* Clandestina possessio.

POSSESIÓ DE BONA FÉ. La que algú té justament, encara que no per causa en virtut de la qual se transfereix lo domini. *Posesion de buena fé.* Bonus fidei possessio.

POSSESIÓ DE MALA FÉ. La retenció de cosa agena

coneguda com á tal ó ab dupte de serho. *Posesion de mala fé.* Malus fidei possessio.

POSSESIÓ NATURAL. Tenència de alguna cosa corporal, ó la possessió destituida dels efectes del dret. *Posesion natural.* Naturalis vel corporalis possessio.

POSSESIÓ PRETÓRIA. La que's dona á algú en la finca agena redituable pera que's pague de sos fruits. *Posesion pretoria.* Prætorial possessio.

POSSESIÓ VIOLENTA. La detenció de alguna cosa immoble, de qual possessió fou violentament expellit lo qui la tenia. *Posesion violenta.* Possessio rei immobilis violenter retenta vel acquisita.

DONAR POSSESIÓ. fr. Posar á algú real y efectivamente sobre la cosa corporal que's vol possehir, ó á la vista de ella, ó entregantli algun instrument en senyal de que's transfereix la possessió, com las claus de una casa ó de un graner; y en las cosas incorporals es donar un senyal de ellas en representació, com: posar lo boneto al beneficiat, assentar en la cadira del cor al prebendat, entregar lo bastó al general, y així ahras cosas. *Dar posesion.* Possessionem conferre.

PÈNDRE POSSESIÓ. fr. Executar algun acte, ab lo qual se demostre que algú usa de la alhaja ó exerceix l'empleo com á propi, ó com que ja està en sèn poder. *Tomar posesion.* Possessionem sumere.

POSARSE EN POSSESIÓ. fr. Entrar amo de alguna cosa. *Aposesionarse; ponerse en posesion, aprehender la posesion.* Possessionem adire.

TRAURE POSSESIÓ. fr. Despossehir, privar de la possessió de alguna cosa. *Desaposesionar; sacar de la posesion.* Possessione privare.

TRET DE POSSESIÓ. loc. Privat de ella. *Desaposesionado; sacado de la posesion.* Possessione privatus.

POSSESIONAL. adj. POSSESSORI.

POSSESIONAR. v. a. Donar possessió. *Posecionar.* Possessionem dare.

POSSESIONETA. f. d. Petita possessió. *Hacendilla.* Possessiuncula, æ, prædiolum, i.

POSSESIU, VA. adj. gram. Lo que significa possessió: 's diu dels noms adjectius y dels pronoms. *Posesivo.* Possessivus.

POSSESSOR. m. POSSEHIDOR.

POSSESSORI, A. adj. Lo pertanyent á la possessió. *Posesorio, posesional.* Possessorius.

POSIBILITAR. v. a. Facilitar, fer possible. *Posibilitar, facilitar.* Aliquid possibile reddere.

POSIBILITAT, DA. p. p. *Posibilitado.* Possibile redditus. || f. Facultat que tenen las cosas pera poder existir. *Posibilidad, potencia.* Possibilitas, atis. || Medie, facultats, bens. *Posibilidad, posibles.* Facultates, opes, um. || FACULTAT, POTESTAT.

POSIBLE. adj. Lo que's pòt fer. *Posible, factible, dable.* Possibilis.

¿ES POSIBLE? loc. Expressa la admiració que causa alguna cosa irregular ó extraordinària. *¿Es posible?* Itane verò.

FÉR LO POSSIBLE Ó TOT LO POSSIBLE. fr. No omitir circumstància ni diligència alguna pera'l logro de lo que s' intenta ó s' encarrega. *Hacer lo posible ó todo lo posible.* Omnem operam adhibere.

NO SÈA POSSIBLE. fr. Expressa la gran dificultat de fer-se ó concedir-se alguna cosa. *No ser posible.* Minimè fieri posse.

PÓSSIMA. f. Decocció ó beguda medicinal. *Pócima.* Medica potio.

POST, A. p. p. irr. de pòndrer y pòndrerse. *Puesto.* Positus. || f. Pessa de fusta ampla, y no molt gruxuda. *Tabla.* Tabula, æ. || **TAULA.** 11. || La que 's posa en las parròquias pera senyalar l'orde de las missas del dia. *Cuadrante.* Tabella in qua missarum ordo adscribitur. || Se diu de qualsevol fusta plana y allisada, disposada en la figura convenient pera algun fi, com: la post de pas'ar, etc. *Tabla, tablero.* Tabula ad aliquid disposita. || La taula treballada ab que 's portan los plats al refectori. *Portador.* Tabula gestatoria. || Tros ó porció de fusta de la nau, y així 's diu: salvar-se en una post. *Tabla.* Naufraga tabula. || **PILAR.** || Las parts més amplas y carnosas de alguna part del cos, com del pit, de la espatlla. *Tabla.* Tabula, æ. || La curta y prima y de ínfima qualitat. *Tabla de chilla.* Tabula tenuior vilisque.

POST COSTERA. Taula prima, tallada sense serra, art ni regla: y també s'anomenan així las de sobre y sota dels taulons ó quadrat que se serran. *Ripia.* Tabula residua.

POST DE LLIT. Las fustas que sostenen la mállega, etc. *Tablas de la cama, tablado.* Tabulæ lecti.

SOROLLAR Ó FÉR ANAR LAS POTS. fr. Mòurerlas sent ruidó ab ellas ó de altre modo semblant. *Tabletear.* Tabulas percutere vel motu agitare.

POSTA. f. Juguesca. *Apuesta.* Sponsio, nis. || La cosa que 's posa eu una juguesca. *Apuesta.* Contentionis pignus. || m. ant. possessió. || ant. LLOC. || La casa ó lloch escullit en los camins reals de distància en distància, en que 's posan los caballs, pera que 'ls correus ó altres personas pugan viatjar ab molta celeritat. *Posta.* Veredis locandis domus. || Los caballs preparats en ditas pera viatjar depressa. *Posta.* Veredorum statio. || La distància que hi ha de una á altra. *Posta.* Veredi decursio. || La persona ó correu que la corre. *Posta.* Veredar-rius, ii. || L' acte de pòndrerse 'l sol. *Puesta de sol.* Solis occasus.

Á LA POSTA. m. adv. Explica 'l modo de córrer ó viatjar. *Por la posta.* Citatis equis. || met. Ab summa prestesa. *Por la posta.* Citissimè.

ANAR Ó CÓRRER LA POSTA. fr. Caminar depressa ab caballs preparats pera dit fi. *Correr la posta ó las postas.* Veredis ad iter faciendum uti.

ANÀRSEN Á LA POSTA. fr. met. Estarse morint lo malalt. *Irse por la posta.* Jam jam mori.

Á POSTA. m. adv. Ab propòsit deliberat. *A posta, adredes, á sabiendas, de propósito, de intento, con estudio, de industria.* Sedulè, sedulò.

Á POSTA DE SOL. m. adv. Al temps en que s'aparta de nostra vista aquest planeta. *Al poner del sol, tardecica.* Ad solis occasum.

ESTAR LA POSTA LA NAU. fr. náut. ant. *Estar de recalo la nave.* Apellata navis.

FÉR UNA POSTA. fr. Pactar la pèrdua ó guanyació de una cosa, si 's verifica ó no lo que s'asegura. *Apostar.* Spondeo, es.

PÈNDRE LA POSTA. fr. ANAR LA POSTA.

POSTADA. f. La divisió que tenen los escudellers ó armaris pera posar en ells plats, vidres y altres coses. *Anaque!, anden, vasar, vasera.* Platorum divisiones.

POSTAM. m. Pila ó multitud de posts. *Tablazon, tablaje.* Tabularum copia.

POSTASSA. f. aum. TAULÓ.

POSTAT. m. ó f. ant. POTESTAT. || **ENPOSTAT.**

POSTAT, IRAT, PAGAT. Fórmula ó clàusula condicional de entrega de potestat feudal, per la que l'acceptant se comprometia á conservar-la pera 'l senyor directe tant en pau com en guerra. *Así es paz como en guerra.* Iratus et paccatus, es illi bárbaro.

POSDATA. f. La clàusula ó capítol que s'anysa després á la carta ja feta. *Posdata.* Subscriptio, nis.

POSTEMA. f. ant. POSTERMA.

POSTEMA DE CAP. ant. FLORONCO.

POSTERGACIÓ. f. L'acte y efecte de postergar. *Postergacion.* Dilatio, nis.

POSTERGAR. v. a. Deixar atrassada alguna cosa. *Postergar.* Differo, ers.

POSTERIOR. adj. Lo que vé després, ó queda detrás de altra cosa. *Posterior.* Posterior.

POSTERIORITAT. f. L'estat de una cosa en quant es posterior á altra. *Posterioridad.* Posterioris rei ordo.

POSTERIORMENT. adv. m. Després, últimament. *Posteriormente.* Posteriorius.

POSTERITAT. f. Descendència, generació venidera. *Posteridad.* Posteritas, atis.

POSTERMA. f. Matèria, aposterma. *Postema, apostema, podre, pus, podredumbre, putrefaccin.* Pus, uris, sanies, ei. || ant. Brach, abscess. *Apostema, postema.* Vomica, æ, abscessus, us. || **TUMOR.** INFLOR. || med. Matèria, mal humor. *Virus.* Virus, us. || cir. La matèria que 's fa en alguna llaç ó ferida. *Virulencia.* Virulentia, æ.

POSTERMEJAR. v. n. Fer-se posterma. *Apostermarse.* Supduro, as.

POSTERMERA. f. Instrument pera obrir los tumors y tràurer la posterma. *Apostemero, postmero.* Major scapellus.

POSTERMÓS, A. adj. Plé de posterma. *Postmoso.* Vomicus.

POSTETA. f. d. *Tablilla.* Tabella, æ. || Estre estampers, l'agregat ó conjunt de fulls ficats uns dins de altres, seguint l'orde de la signatura. *Posteta.* Intertextæ chartæ, philuræ. || **CALCA.** || **POSTA.**

en forma de ciza de oreueta pera junjar dos fustas. Cola de milano. Subacus, udia.

POSTICH. m. ant. **POSTELLA.** || ant. **PORTICÓ.** || ant. **REMER.** En la antiga marina catalana no eran esclaus ni penals, sinó homes llibres y que servian á sou y voluntàriament.

POSTILLA. f. La nota ó addició que's posa al marge dels llibres. *Apostila, postilla.* Annotatio, nis.

POSAR POSTILLAS. fr. **POSTILLAR.**

POSTILLACIÓ. f. La acció de posar postillas. *Postilacion.* Annotatio, nis.

POSTILLAR. v. a. Posar notes breus en lo marge del llibre. *Apostilar, postilar.* Noto, as.

POSTILLÓ. m. Lo mosso que va á caball davant dels que corren la posta pera guiarlos y ensenyarlos lo camí, 'l qual sols corre desde una posta á altra, y se 'n torna á portar los caballs. *Postillon.* Veredarius, ii.

POSTIS, SA. adj. Sobreposat, manllevadís. *Postizo.* Adscititius, subdititius. || Imitat, fingit. *Postizo.* Fucatus.

POSTIMINI. m. Dret de reclamar una cosa perduda y restablirla en sòn antich estat. *Postiminio.* Postliminium, ii || Ficció del dret romá, per la qual los qui en la guerra quedavan fets presoners dels enemichs, en restituintes á la ciutat se reintegravan en los drets dels ciutadans com si may haguésen faltat de la ciutat, continuant en la consideració legal l' instant abans de la presa ab l' instant de la llibertat, de ahont se digué postlimini, lo mateix que junta de limits. *Postiminio.* Postliminium, ii.

POSTOR. m. Qui diu ó dóna preu en algun arrendament ó encant. *Postor.* Licitator, is.

POSTOSAR. v. a. **POSOSAR.**

POSTRACIÓ. f. L' acció y efecte de postrar y postrarse. *Postacion.* Humi abjectio, dejectio. || Humillació, abatiment. *Postacion.* Postratio, nis. || Abatiment per malaltia ó aflicció. *Postacion.* Debilitatio, nis.

POSTRADOR. m. Qui postra. *Postrador.* Everzor, prosternator, is. || Tarima pera postrarse. *Postrador.* Reclinatorium.

POSTRAMENT. m. **POSTRACIÓ.**

POSTRAR. v. a. Abàtrel, tirar á terra. *Postrar.* Prosterno, dejectio, is. || Enflaquir, debilitar, llevar las forsas. *Desjarretar, postrar.* Debilito, as. || Rendir, com la febra al malalt. *Derribar, postrar.* Op-primio, is.

POSTRARSE. v. r. Humiliarse, agenollarse. *Postarse.* Adoro, as, procumbo, is, adlabor, eris. || Debilitarse, pérdrer las forsas. *Postarse.* Debilitari.

POSTRAT, DA. p. p. *Postrado.* Prosternatus. || adj. Parat, sèns curs. *Calzado, estancado.* Detentus, suspensus. || Abatet de ànimo per alguna malaltia ó tristesa. *Dejado.* Animi abjectas, languens.

POSTRE, A. adj. Últim, darrer. *Postero,*

postremo, postremero, postver, postre, postremero, postimer. Posterus, postremus.

POSTRES. f. pl. La fruyta y demès que's serveix al últim del menjar. *Postre, sobremesa, comida.* Impomenta, bellaria, orum, tragemata, atam.

POSTRIMERIAS. f. pl. **DARRERIAS.**

POSTULACIÓ. f. ant. **DEMANDA, PREGÀRIA, PETICIÓ.**

POSTULADOR. m. Capítular que dóna sòn vot pera prelat á qui no he pòt sèr per elecció. *Postulador.* Postulator, is. || Qui ab comissió lleítima de part interessada sol·licita en la cúria romana la beatificació ó canenisació de alguna persona venerable. *Postulador.* Postulator, is.

POSTULAR. v. a. Demanar per prelat de alguna iglésia subjecte que segons dret no pòt sèr elegit. *Postular.* Postulo, as.

POSTULAT. m. Principi tant clar y evident que no necessita de proba, ni demostració. *Postulado.* Petitio, nis, postulatum, i. || p. p. *Postulado.* Postulatus.

PÓSTUMO, A. adj. Lo qui naix després de mort sòn pare, y la obra que ix á llum després de la mort de sòn autor. *Póstumo.* Posthumus, postumus.

POSTURA. f. Situació, positura. *Postura.* Status, us. || Tall, disposició del cos. *Postura.* Corporis habitus, dispositio. || pl. Frioleras, coas de poca entitat. *Chismes, bagatelas.* Nenies, arum. || Gestos. *Muecas, patacates, aguerrias, monerías, monadas, remilgos, ademan.* Gestus, us. || Paraula ó acció carinyosa ab que's preten agradar á algú. *Demaire.* Ridiculum, i, facetiae, arum. || Acció afectada en obsequi de alguna persona ó cosa. *Zalema-ria.* Assentatio, nis. || BURLA, ESCARNI. || **POSTURER.**

ESTAR EN BONA POSTURA ENVERS ALGÚ. fr. Sèr de sòn agrado. *Ser del agrado de alguno.* Alicui piacere.

FÈR POSTURAS. fr. Fèr moviments ridículs, ó que mouhen á rissar ab la cara, mans ó cos. *Hacer gestos.* Gesticulari, mimum agere. || Burlarse ab gestos de algú. *Cocar.* Gesticulari, irridere.

MUDAR SOVINT DE POSTURA. fr. met. Fèr molts papers, sèr inconstant en lo dictàmen. *Moverse á todos vientos.* Crebrò status mutare.

PÈNDRE TOTA MANERA DE POSTURAS. fr. Fèr qual-sevol paper pera agradar á algú. *Hacer cualquier papel.* In omnem partem se flectere.

POSTUREJAR. v. n. FÈR POSTURAS.

POSTURER. m. Qui fá gestos ó posturas. *Figurero.* Gesticulator, is, mimus, i.

POSTURETA. f. d. *Mueca.* Gestus, us.

POT, m. Vas pera tenir alguna cosa. *Bote, pots.* Vas, asis. || Vas de llauna ó plom en que's guarda 'l tabaco. *Bote, lata.* Vas, asis. || Vas de terra embarnissat en que's posan confitures. *Orsa.* Orca, as. || Vas llarch de terrissa ó pisa, pera posar confitures. *Tarro, compotera.* Terreum vas. || Vas en que's apotecaris guardan las medicinas. *Bote.* Unguentorium vas.

POT DE APOTECARI. met. fam. Lo subjecte que està quasi sempre malalt. *Pudrigorio*. *Jugiter ægro-lans*.

POT DE CONFITS. L' en que's posan los confits. *Confitura*. *Bellariorum vasculum*.

POT DE LA CONFITURA. met. fam. Lo punt en que està la dificultat de que's tracta, la substància de alguna cosa. *Busilis*, *médula*. *Rei caput*, *scopus*.

POT DE LA TRIAGA. L' en que's guàrda triaga ó altra cosa medicinal. *Triaguera*. *Theriacam continens vas*.

POT DE POSAR MEL. Vas de terrissa baix y ample ab dos ansas. *Porra*. *Ansatus urceus*.

POTA. f. Peu de bestia ó de aucell. *Pata*, *pié*. *Jumentorum aut avium pes*, *ungula*. || fam. Lo peu del home. *Pié*. *Pes*, *dia*.

POTA DE CAVALL. Herba medicinal, perenne, indígena, que's cria en los terrenos argilosos de Europa, de un peu de alt; tall á manera de jonch de boga, més ó ménos alt, escatós, cilíndrich, borros; fullas radicals, denticulars, un poch rogencas, borrosas. Flors grogas terminals, corola brillant infundibiliforme; cális cilíndrich, surcat, geperut en sa basa; olor suau agradable, y sabor mucilaginos un poch amarch. Las flors y fullas, que són de las primeras que surten en la primavera, 's cullen pel mes de mars y 's fan assecar en una estuba; ántes de tancarlas es menester assegurar-se si están enterament secas, porque conservan amenut una humitat que las destrubeix promptament. *Fárfara*, *uña de caballo*, *tustilago*. *Bechion*, *bechium*, ii.

POTA DE COLOM. PEU DE COLOM.

POTA DE LLEÓ. PEU DE LLEÓ.

POTA PESA. *Pié hendido*. *Bifidus pes*.

POTAS DE DAVANT. Las dos del davant dels quadrúpedos. *Manos*. *Anteriores*, *antici pedes*.

POTAS DE VEDELLA Ó BOU. etc. Las quatre del bestiar mort que's menja. *Manos*. *Pedes*, um.

APRETAR LAS POTAS EN TERRA. fr. Clavar las caballeras las potas pera apretar més fort. *Apreuñar*. *Ungula inniti*.

Á QUATRE POTAS. m. adv. Á QUATRE GRAPAS.

CÁUBER DE POTAS COM LOS GATS. fr. No péndrer mal en lo perill. *Caer de piés*. In difficili negotio rem benè cedere.

ENSENAR Ó TRÀURER LA POTA. fr. met. Descubrir sèns advertirho algun defecte de costum que s' havia dissimulat per algun temps. *Enseñar*, *sacar la pata ó su pata*. Ad ingenium redire.

TRÀURER DE ENTRE LAS POTAS. fr. fam. Robarli á algú lo que tenia més assegurat. *Sacar de entre manos*. E manibus eripere.

VENIR LA COSA DE TOTES QUATRE POTAS. fr. Venir mòlt al cas. *Correr á cuatro piés la paridad*. Ad ductum exemplum aptè convenire.

POTABLE. adj. Lo que's pòt béurer. *Potable*. *Potabilis*.

POTACÓ. m. Guinat de esbargínias, tomátechs y carabassatot picat. *Alboronia*, *boronia*. *Moretum*, i.

POTADA. f. ant. PETJADA.

POTAIX. m. POTASSA.

POTALLAJAR. v. n. ant. PETJAR.

POTASSA. f. quím. Alkali vegetal qu del tartrá del ví, y també de la cendra de parts dels vegetals. *Potasa*. *Polassa*, æ.

POTASSA CÀUSTICA. Producte compost del protóxido de potassi, de subcarbonato y s potassa, de terras, óxidos metàlich, etc *càustica á la cal*, *pedra càustica*. *Hidras lapis septicus*, *causticus*.

POTASSI. m. Metall sòlit á la temper dinària, de molta brillantor metàlica i fos en oli de nafta, y que tret de ell s' e promptament, prenent l' aspecte del plor estat exposat per molt temps al ayre. Es t més dúctil que la cera. L' interior de aqu tall singular presenta una multitut de p las cristallinas de figura indeterminada. *Potassium*, ii.

POTATGE. m. Llegum mesclat per los dias de dejuni. *Potaje*. *Legumina et* Aparell de vianda cuyta. *Aderezo de comido*. *Cibus conditus*. || Beguda líquida, co orxada, etc. *Potaje*. *Jusculum*, i.

POTECARI. m. APOTECARI.

POTECARIA. f. APOTECARIA.

POTEJAR. v. n. Donar cops de potas *Pedibus obstrepere*.

POTÈNCIA. f. Facultat pera executar cosa ó produhir algun efecte. *Potencia*. potestas, atis. || ant. PODER. *POTESTAT*, ai || Govern, regne, república. *Potencia*. *Re æ*. || pl. Memòria, enteniment y voluntat. *Animæ potentia*, dotes.

POTÈNCIA MOTRIS. maq. Lo cos que pòt altre. *Potencia motriz*. *Movens potentia*.

POTÈNCIA OBEDIENCIAL. La capacitat qu en una cosa pera sér elevada á efectes se rals. *Potencia obediencial*. *Potentia obedi* DE POTÈNCIA. m. adv. Usant del poder ó la fuerza. Per potestatem, vim.

FÈR L' ÚLTIM DE POTÈNCIA. fr. Fèr tot lo *Echar el último esfuerzo ó lo último de* *Totis viribus*, *summa vi*, *summo conatu* i

POTENCIAL. adj. Lo que enclou p pertany á ella. *Potencial*. *Potentiam habet*

POTENCIALITAT. f. La mera capacitat potencia. *Potencialidad*. *Potentia*, æ.

POTENCIALMENT. adv. m. Equivaltualment. *Potencialmente*. *Potentialiter*. || titut ó disposició pera alguna cosa. *Potenc* en potencia. *Potenter*.

POTENT. adj. Lo que té poder, efectutut pera alguna cosa. *Potent*. *Potens*, ptis. || Vigorós, robust, capàs de engendrar *Fœminæ potens*.

POTENTAT. m. Príncep poderós qu vestidura de altre superior. *Potentado*. *By*

POTESTAT. f. Poder, jurisdicció. *Potestas.* Potestas, alia. || arit. y álgebra. Qualsevol producte de la multiplicació continua de un número per si mateix, lo qual se diu arrel. Quant intervé una sola multiplicació s'ha de dir quadrat; si dos, cubo; si tres, quarta potestat; si quatre, quinta, etc. *Potestas, otencia.* Potestas, alia. || pl. Los esperits celestes del sisé, seté y tercer de la gerarquia mitjana. *Potestades.* Potestates, um.

PLENA POTESTAT. Potestat absoluta. *Plena potestas.* Amplissima potestas.

ESTAR BAIX LA POTESTAT DE ALGÚ. fr. Estar baix sota poder, obehir-lo. *Estar al cuidado de alguno.* Ab aliquo regi.

POTESTATIU, VA. adj. Lo que està en la facultat ó potestat de algú. *Potestativus.* Quod in aliquis potestate est.

POTET. m. d. *Poteticus, illo.* Vasulum, i. || Lo vas en que's posa aygua de olor. *Bujeta, bujetilla, poma.* Pyxis aromatoria. || *ABEURADOR.*

POTINEJAR. v. a. Manejar ab las mans alguna cosa matxucan-la. *Apañuscar.* Contrectando corrumpere. *XAPOLLEJAR.* || Fer malament y depressa alguna cosa. *Apatuscar.* Inconcinne deproperare.

POTINER, A. adj. Brut. *Puerco, sucio, cochino, porquezuelo, cochambroso, zarramplín, zamborotón, zamborotudo.* Sordidus. || Qui fa mal y grosserament las obras de sòn ofici. *Chapucero, zancajo.* Rudis, impolitus artifex.

POTINERIA. f. Cosa bruta. *Porqueria, cochina-da, cochineria.* Spurcitia, æ. || Acció grossera, desalenta, indecent. *Porqueria.* Indecorum, inhonestum factum. || Obra feta sens art, grosserament. *Chapuceria, mecánica.* Rude impolitum opus.

POTINGA. f. La beguda ó brevatge en la qual entran molts ingredients. *Potaje.* Potio ex pluribus rebus mixta. || met. Lo conjunt de várias cosas inútils mescladas y confusas. *Potaje, jarope, jaropes, pocima.* Leutillium mixtura.

POTIPOTI. m. Barreja de vários menjars. *Comeztrajo, cuezto, potaje.* Epulæ exoticæ ex variis ferculis.

POTÍSSIM, A. adj. Especialíssim. *Potísimo.* Potissimus.

POTOLL. m. Abundància de cosas. *Peste, hato, atajo.* Superabundantia, æ.

POTRA. f. Hérnia, tumor en l'escroto; tren-cadura inferior per la que baixan las tripas á la bossa dels testícules. *Potra.* Hernia, æ, enterocele, es.

POTRA DEL HUMOR CONGELAT. Malaltia en que s'inflama la bossa per la fluxió de humors. *Hidrocele.* Hydrocele, es.

POTRA DE VEXAS TORTAS. HÉRNIA.

CANTAR L'ALSÚ LA POTRA. fr. Sentir dolor ben trencats en la mudansa de temps. *Cantar la potra.* Temporis varietatem prænuntiare.

TENIR POTRA. fr. fam. Ser venturós en lo joc. *Ser potroso.* Fortunatum esse.

POTRANCA. f. La cuga desde la edat de tres anys fins que deixa de ser potra. *Potranca.* Trima, quadrima æqua.

POTRE. m. *POTRISTA.*

POTRE. m. d. *Potrico.* Pullus equinus. || *ro-vao.* 3.

POTRETA. f. S'aplica al vell que vol paréixer jove. *Potrilla.* Viridis iaciviensque senex.

POTRISTA. m. Qui cura potras. *Potrero.* Herniarum medicus.

POTRO. m. Lo caball jove que no passa de quatre anys. *Petro.* Bimus, trimus, aut quadrimus equus. || Màquina de fusta pera subjectar las cabalcaduras que no volen deixar-se ferrar ó curar. *Petro.* Numella equis constringendis. || Màquina de fusta sobre la qual assentavan als delinqüents pera donarlos torment. *Petro.* Equuleus, ei, tormentarium, ii. || Tot lo que molesta y dona pena. *Petro.* Angustia, æ, angor, is.

POTRÓS, A. adj. Trencat, qui té potra. *Potroso.* Enterocelicus, herniosus. || Qui té molta fortuna ó ditxa. *Potroso.* Fortunatus.

POTS. m. ant. *CALABOSSO.*

POU. m. Clot rodó obert en la terra fins á tro-bar aygua. *Pozo.* Puteus, i. || Lo paratge dels rius ahont hi ha major profunditat. *Pozo.* Altius fluminis locus. || met. Qualsevol cosa completa en sa línea, com: pou de ciència. *Pozo.* Plenitudo, inis.

POU DE MONEDA Ó DINER. Gran quantitat ó abundància de diner. *Dinerada, dineral.* Summa pecunia.

POU DE NEU. Aquell en que's conserva la neu pera l'estiu. *Nevera, pozo de nieve.* Reservandæ nivis puteus.

POU SEC. l'ayxut. *Pozo seco.* Puteus haustus, exhaustus.

ESCURAR LO POU. fr. *Llimpiar el pozo.* Puteum cœno purgare.

POUAR. v. a. Traurer aygua del pou. *Sacar agua del pozo.* Ê puteo aquam haurire.

POUATER. m. *POUETAYRE.*

POUET. m. d. *Pozuelo.* Puteolus, i.

POUETAYRE. m. Qui fabrica pous, los neteja ó treballa en ells. *Pocero.* Putearius, ii.

POVILL. m. Qui està casat ab una dona hereva. *Herederó.* Hæres, edis.

POY. m. *POLL.* 3. 5.

POYL. m. ant. *POLL.*

POYLL. m. ant. *POLL.*

POYÓS, A. adj. ant. *POLLÓS.*

PR.

PRÁCTICA. f. L'exercici ó execució continua conforme á las reglas de algun art ó facultat. *Práctica, plática, praxis.* Practica, æ, practice, es. || Estil, us, costum. *Práctica.* Praxis, is. || Lo modo ó método que observa algú en sas operacions. *Práctica.* Methodus, i, ratio, nis.

LA PRÁCTICA TRAU NESTRE. ref. Denota que's deuen exercitar las arts, ciències y virtuts pera faci-

litar sa major perfecció. *El uso hace maestro*. Usus peritos facit.

PRACTICABLE. ad. Lo que 's pòt practicar ó posar en practica. *Practicable* *platicable*, *factible*. Quod fieri potest.

PRACTICAMENT. adv. m. Ab us y exercici de alguna cosa. *Prácticamente*. Practicè.

PRACTICANT. p. a. Qui practica. *Practicable*, *practicador*. Exercens. || m. Qui exerceix alguna professió al costat de un mestre. *Practicante*, *platicante*. Magistri professionis assecla. || Qui assisteix als malalts en los hospitals. *Practicoante*. Infir-morum curator.

PRACTICAR. v. a. Posar en práctica. *Prácti-car*. Ad praxim reducere. || Usar, exercitar continuamente alguna cosa. *Practicar*, *estilar*, *usar*. Tracto, as.

PRACTICAT, DA. p. p. *Practicado*. Patratas.

PRÁCTICH, CA. adj. Pertanyent á la práctica. *Práctico*. Practicus. || Experimentat, versat, destre en alguna cosa. *Práctico*. Peritus. || m. Pilot. *Piloto de puerto*, *práctico*. Portus expertus.

PRADER, A. adj. Cosa del prat. *Pradeño*, *praderoso*. Pratensis.

PRADERIA. f. Camp ó terreno ahont hi ha molts prats. *Pradera*, *praderia*. Pascua, orum. || Prat molt fèrtil. *Pradero*, *praderia*. Pratum, i.

PRAGMÁTICA. f. Constitució, decret, estatut, mandato. *ragmática*, *pramática*. Pragmatica, æ.

PRASI. m. Pedra preciosa de color vert més pujat que'l de la esmeralda. *Prasio*. Prasius, ii.

PRAT. m. Tros de terra plana en que's deixa la herba. *Prado*, *pradera*, *praderia*, *pasto*, *apacentadero*, *soto*, *pastura*. Pratum, i. || Lloch ameno prop de las ciutats que serveix pera divertir-se y passejarse. *Prado*. Amœnum ambulacrum. || Lo que està obert y es comú. *Pasturaje*. Pastio, nis.

REDUHIRSE Á PRAT. fr. Ferse prat un terreno. *Empradizarse*. In pratum evadere, transformari.

PRATET. m. d. *Pradico*, *illo*. Pratulum, i.

PRÁTICA. f. PRÁCTICA.

PRATICABLE. adj. PRACTICABLE.

PRÁVICAMENT. adv. m. PRÁVICAMENT.

PRATICANT. p. a. PRACTICANT.

PRATICAR. v. a. PRACTICAR. || FREQUENTAR. || ant. COMPLIMENTAR.

PRATICAT, DA. p. p. PRACTICAT.

PRÁTICH, CA. adj. PRÁCTICH.

PRÁTIGA Y PRATIQUESA. f. ant. PRÁCTICA, PERICIA. || COSTUM.

PRATIQUESSIM, A. adj. sup. *Versadísimo*. Peritissimus.

PRAU, VA. adj. ant. Dolent, pervers. *Pravo*. Pravus.

REDUHIR Á PRAU ENTENIMENT. fr. Interpretar maliciosament. *Interpretar siniestramente*, *reducir á siniestra intencion*. Depravo, as.

PRAVEDAT Y PRAVITAT. f. ant. Iniquitat, perversitat. *Pravedad*. Pravitas, alia.

PRE. m. Lo socorro diari que's dona al *Pre*, *prest*. Diarium militum stipendium. sició llatina que té us en catalá per la c de noms y verbs, augmentant la significació nificant la anterioritat de lo que'l nom ó nifica. *Pre*. Præ.

PRE MÀNIBUS m. adv. ENTRENANS.

PREABLEMENT Y PREALABLE. adv. ant. PRIMERAMENT.

PREAL-LEGAR. v. a. Allegar ántes mer. *Alegar antes*. Antè, prius laudare morare.

PREAL-LEGAT, DA. p. p. *Alegado* tè, prius citatus.

PREÁMBUL. m. Proœmi, exordi, *profa-bulo*. Proœmium, proloquium, ii. || Rodei-sió impertinent. *Preámbulo*. Circumlocut

FÉR UN GRAN PREÁMBUL. fr. Fèr un grai introducció, exordi, etc. *Hacer gran p* Proœfacionem adhibere.

PREAMENT. m. ant. Avaluació. *Avaluacion*. Æstimatio, nis.

PREAR. v. a. ant. APRECIAR, AVALU PREGAR.

PREARSE. v. r. Mirarse en alguna leytarse considerantla. *Preciarse*, *remirar* quo se valdè amare.

PREAT, DA. p. p. ant. APRECIAT, A' ant. PREGAT.

PREBENDA. f. Qualsevol benefici tich, com: canonicat, etc. *Prebenda*. Pra sacra annona. || Lo dret de cobrar y fruyts. *Prebenda*. Præbenda, æ. || met. empleo de molta utilitat y poch treball. Ministerium, ii.

BONA PREBENDA. met. Renda, destino descans. *Pera*. Lucrativum, commodum munus.

PREBENDAT. m. Lo canonge, dig mensal, etc. de las catedrals y col-leg bendado. Beneficio primario in ecclesia fungens.

PREBERATGE. m. ant. PRESBITERA

PREBERE. m. PRESBITERO.

PREBOST. m. mil. Oficial que dura panya cuyda de perseguir als malfactor tigarlos, de la observància del bandos y general y de tot lo pertanyent á la bon dels manteniments. *Preboste*, *capitan pr* torum militarium præfectus in castris.

PREBOSTAT. m. Càrrech de prebe tad, *prebestadgo*, *prebestazgo*. Præfectu situra, æ.

PRECARI, A. adj. for. Lo que's pos rant la voluntat de són senyor y com á d cario. *Præcarius*. || adj. EXPOSAT, COM CRT.

PRECAUCIÓ. f. Reserva, cautela | los inconvenients ó danyes que poder

Precaucion, *prevencion*, *cautela*, *caucion*, *prudencia*, *recato*. *Cautio*, nis.

PRECAUCIONADAMENT. adv. m. Ab preció. *Cautamente*. *Cautè*, *prudenter*, *sobriè*, *providè*.

PRECAUCIONAR. v. a. Prevenir, posar los medis necesaris pera evitar algun perill. *Precautelar*, *precaver*, *prevenir*, *caucionar*. *Præcaveo*, es.

PRECAUCIONARSE. v. r. Guardarse, cautelarse, prevenirse. *Precaucionarse*, *precaverse*, *cautelarse*, *guardarse*. *Sibi cavere*.

PRECAUCIONAT, DA. p. p. *Precaucionado*, *precauido*, *precautelado*, *prevenido*. *Præcautus*. || adj. *Cauto*, *previngut*. *Precaucionado*. *Cautus*.

PRECEDÈNCIA. f. Anterioritat, acte de precehir. *Precedencia*. *Primatus*, us, *antecessio*, nis. || *Primacia*, *superioritat*, *majoria*. *Precedencia*. *Primatus*, us. || *Preferència* en los assentos y actes honorífichs. *Precedencia*. *Anterioris*, *potioris*, *honoratioris ordinis jus*.

PRECEDENT. adj. Antecedent. *Precedente*. *Antecedens*, *præcedens*. || p. a. *Precedente*. *Præcedens*.

PRECEDENTMENT. adv. m. *ANTECEDENTMENT*.

PRECEHIMENT, Ó PRECEJMENT. m. *PRECEDÈNCIA*.

PRECEHIR Ó PRECEIR. v. a. Anar davant. *Preceder*. *Antevio*, as, *antegredior*, *prægredior*, eris. || *Anteposarse*, sér primer en grau ú orde. *Preceder*. *Præcedo*, is. || *AVANSAR VÈNCER*.

PRECEHIT Ó PRECEIT, DA. p. p. *Precedido*. *Præcessus*.

PRECEPT. m. Manament, orde. *Precepto*, *mandamiento*, *mandato*, *mandado*, *ordenacion*, *yusion*. *Preceptum*, *mandatum*, i. || Document, instrucció, regla de un art ó facultat. *Precepto*. *Præceptum*, *institutum*, i. || pl. Per antonomàsia 'ls manaments de la lley de Dèu. *Preceptos*. *Decalogi præcepta*.

PRECEPT AFIRMATIU. Lo que no obliga en tot temps. *Precepto afirmativo*, *positivo*. *Præceptum afirmativum*.

PRECEPT DE SANTA OBEIDIÈNCIA. 'L que en las religions usan los superiors pera obligar á la obediència en alguna cosa als súbdits. *Precepto formal de obediencia*. *Severum præceptum*.

PRECEPT NEGATIU. 'L que obliga sempre y en tot temps, pera prohibir cosa que may es lícit usarla. *Precepto negativo*. *Præceptum negativum*.

PRECEPTISTA. m. Mestre de reglas y preceptes. *Preceptista*. *Præcepta*, *regulas docens*.

PRECEPTIU, VA. adj. Lo que enclou en sí preceptes. *Preceptivo*. *Præceptivus*.

PRECEPTOR, A. m. y f. Mestre. *Preceptor*. *Preceptor*, *educator*, is, *magister*, tri.

PRECEPTORIA. f. ant. COMANDA.

PRECES. f. pl. Los versets y oracions destinadas en la Iglésia pera demanar á Dèu socorro en las necessitats. *Preces*. *Preces*, cum.

PRECH. m. *Pregària*, *súplica*, *petició feta á al-ú*. *Ruego*. *Rogatio*, nis.

ANAR AB PRECHS. fr. Demanar encaridament y ab demostracions extremadas alguna cosa que 's desitja. *Hacer plegarias*. *Enixè flagitare*.

PRECIAR. v. a. ant. *APRECIAR*, *ESTIMAR*.

PRECIARSE. v. r. *Jactarse*, *gloriarse*. *Preciarse*, *repicarse*. *Jacto*, as.

PRECIAT, DA. p. p. *Preciado*. *Jactatus*.

PRECIÈNCIA. f. *PRESCIÈNCIA*.

PRECINDIR. v. a. *PRESCINDIR*.

PRECIÓS, A. adj. *Esquisit*, *excellent*, de gran preu ó valor. *Precioso*, *preciado*. *Pretiosus*, *aureolus*. || *Graciós*, *xistós*, *felis*, *agradable*. *Precioso*. *Festivus*, *facetus*. || *AMAT*, *ESTIMAT*, *CAR*.

PRECIOSA. f. La distribució que en las catedrals se dóna als prebendals pera assistir á la commemoració pera la ànima de algun benefactor. *Preciosa*. *Cathedralium ecclesiarum canonicis pro benefactoris commemoratione erogatum stipendium*.

PRECIOSAMENT. adv. m. Ricament, esquisidament. *Preciosamente*. *Pretiosè*.

PRECIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Preciosissimo*. *Pretiosissimus*.

PRECIOSITAT. f. La qualitat que constituheix una cosa preciosa. *Preciosidad*. *Pretiositas*, atis.

PRECIPICI. m. Despenyadero, bals, timba. *Precipicio*, *precipitadero*, *derrumbadero*, *derrocadero*, *desgalgadero*, *abarrancadero*, *coladero*. *Præcipitium*, ii, *abruptum*, i. || met. Ruína espiritual ó temporal. *Precipicio*. *Exitium*, ii, *perniciès*, ei.

CAUREN EN UN PRECIPICI. fr. met. Inclinar-se á alguna cosa mala. *Caer en un precipicio*. In *præcipitium delabi*.

PRECIPIR. v. a. ant. *MANAR*.

PRECIPITACIÓ. f. Apressurament, anticipació. *Precipitacion*, *tropel*, *rapidez*, *pólvora*. *Immatunitas*, atis; *præceps festinatio*. || quim. La cayguda de las particulas de algun metall al fondo del vas. *Precipitacion*. *Præcipitatio*, nis.

PRECIPITADAMENT. adv. m. Ab precipitació. *Precipitadamente*, *precipitosamente*, *raudamente*, *despeñadamente*. *Præproperè*.

PRECIPITANT. p. a. Lo que precipita. *Precipitante*. *Precipitans*, tis. || m. quim. Qualsevol dels agents que obran la precipitació. *Precipitante*. *Præcipitans*, tis.

PRECIPITAR. v. a. Llansar, fér caurer de lloch alt. *Precipitar*, *despeñar*, *desgalgar*. *Præcipito*, as; *præcipitem agere*. || Apressurar, donar pressa. *Precipitar*. *Depropero*, *matureo*, as. || quim. Separar la mescla disolta y ferla caurer en polvos al sol del disolvent. *Precipitar*. *Præcipito*, as. || met. Exposar á algú á un precipici ó ruína espiritual ó temporal. *Precipitar*. In *discrimen adducere*. || *Sublar*. *Arrebatat*. *Præcipito*, as.

PRECIPITARSE. v. r. Llansarse de lloch alt. *Precipitarse*, *despeñarse*, *despepitarse*, *dar abajo*. Se *præcipitare*, *præcipitem agere*. || met. Llansarse inconsideradament á fér alguna cosa. *Precipitarse*. In *consultè agere*.

PRECIPITAT, DA. p. p. *Precipitado*. *Præcipitatus*. || adj. Resolt, atrevit, arriscat, que obra sense prudència. *Precipitado*, *atolondrado*, *arrebataado*, *precipitoso*; *arrojado*. *Præceps*, *præfestinus*. || m. quim. Qualsevol cosa que cau al fondo de un vas per medi de operació química. *Precipitado*. *Discretus*.

PRECIPITAT BLANCH. Polvos molt blanchs que s'obtenen descomponent lo nitrat de mercuri ab la sal comuna. *Protochloruro de mercurio precipitado*. *Protochlorurum hidrargyri præcipitatum*.

PRECIPITAT BERNELL. POLVOS DE JOAN DE VIGO.

PRECÍPUAMENT. adv. m. PRINCIPALMENT.

PRECÍPUO, A. adj. SENYALAT, PRINCIPAL.

PRECÍS, A. adj. *Necessari*, indispensable. *Preciso*, *forzoso*, *necesario*. *Necessarius*. || Puntual, fixo, exacte, cert, determinat. *Preciso*. *Definitus*, *præfixus*. || Distinct, clar, formal, com: paraules *precisas*. *Preciso*. *Certus*, *definitus*. || Abstrèt, separat pel enteniment: se diu quant se considera la forma separada del subjecte. *Preciso*. *Abstractus*, *precisus*. || PEREMPTORI.

PRECISAMENT. adv. m. *Necessàriament*. *Precisamente*. *Omnino*, *necessariò*. || Determinadament, justament. *Precisamente*. *Præcisè*. || BREUMENT, CONCISAMENT. || PEREMPTORIAMENT.

PRECISAR. v. a. Obligar á altre contra sa voluntat á que fassa alguna cosa. *Estrechar*, *obligar*, *necessitar*, *urgir*, *constreñir*. *Cogo*, *impello*, is.

PRECISAT, DA. p. p. *Precisado*. *Coactus*.

PRECISE. adv. llatí. BREUMENT, LACÓNICAMENT.

PRECISIÓ. f. Obligació, necessitat indispensable de executar alguna cosa. *Precision*. *Præcisio*, *coactio*, nis. || ret. Exactitut en lo discurs, de modo que no dihent res supèrflu, surt més hermosa la idea, més viva la imatge, més natural lo sentiment y més enèrgica la passió. *Precision*. *Sermonis*, *stili pressio*. || log. Abstracció, separació mental de dos coses realment identificadas, en virtut de la qual se concebeix la una com distincta de altra. *Abstraccion*, *precision*. *Abstractio*, nis.

PRECISIU, VA. adj. Lo que prescindeix. *Precisivo*. *Omittens*.

PRECIT, A. adj. RÉPROBO.

PRECLAR, A. adj. Excel·lent, il·lustre, famós. *Esclarecido*, *preclaro*. *Præclarus*.

PRECLÓURER Y PRECLUIR. v. a. ant. TANCAR. || IMPEDIR.

PRECONISACIÓ. f. Encomi, elogi, alabansa. *Preconizacion*. *Præconium*, ii. || En lo consistori del Papa, relació dels mérits de algú elegit per prelat. *Preconizacion*. *Præconium*, ii.

PRECONISAR. v. a. Alabar, publicar los mérits de algú. *Preconizar*. *Alicujus merita publicare*. || En lo consistori romá fér relació dels mérits de algú elegit per prelat. *Preconizar*. *Candidati merita recensere*.

PRECONISAT, DA. p. p. *Preconizado*. *Laudatus*.

PRECONITRACIÓ. f. PRECONISACIÓ.

PRECURSOR, A. m. y f. Qui precebeix ó va davant de altre pera anunciar sa vinguda. Se diu particularment de sant Joan Baptista. *Precursor*. *Præcursor*, *antecursor*, is.

PREDECESSOR. m. Antecessor, qui ha precehit á altre en alguna cosa. *Antecesor*, *predecessor*. *Antecessor*, *prædecessor*, is. || pl. Los pares, avis, etc. *Mayores*, *predecessores*. *Atavi*, *orum*.

PREDEFINICIÓ. f. teol. Lo decret ó determinació de Déu pera que existescan las cosas en un temps senyalat. *Predefinicion*. *Prædefinitio*, nis.

PREDEFINIR. v. a. teol. Determinar las cosas als temps en que han de existir. *Predefinir*. *Prædefinire*, is.

PREDÉIXER. v. n. ant. PRECEHIR.

PREDESIGNAR. v. a. PREDESTINAR.

PREDESTINACIÓ. f. Destinació anterior. *Predestinacion*. *Prædestinatio*, nis. || Ordenació de la voluntat divina ab que ab eterno té elegits als que ajudant sa gràcia, han de gosar de la glória. *Predestinacion*. *Prædestinatio*, nis.

PREDESTINACIANS. m. pl. Heretges que han negat la predestinació. *Predestinacionos*. *Prædestinatiani*, *orum*.

PREDESTINAR. v. r. Destinar anticipadament. *Predestinar*. *Prædestino*, *præordino*, as. || Elegir Déu ab eterno als que per medi de sa gràcia han de lograr la glória. *Predestinar*. *Prædestino*, as.

PREDESTINAT, DA. p. p. *Predestinado*. *Prædestinatus*. || m. Elegit pera la glória. *Elegido*, *predestinado*. *Prædestinatus*.

PREDETERMINACIÓ. f. La determinació anterior. *Predeterminacion*. *Præconceptum consilium*.

PREDETERMINAR. v. a. Determinar ó resóldrer ab anticipació alguna cosa. *Predeterminar*. *Prædestino*, *præordino*, as.

PREDETERMINAT, DA. p. p. *Predeterminado*. *Prædeterminatus*.

PREDICA. f. SERMÓ. || Plática que fan los sectaris als seus pobles. *Predica*. *Concio*, nis.

PREDICABLE. adj. Lo que's pót predicar. *Predicable*. *Prædicabilis*. || log. Una de las classes á que's reduheixen tolas las cosas que's poden predicar del subjecte, que són: género, espècie, diferencia, individuó y propietat. *Predicable*. *Prædicabile*.

PREDICACIÓ. f. SERMÓ, PREDICA.

PREDICADERAS. f. pl. Estil, modo y gràcia de predicar. *Predicaderas*. *Orandi facundia*, *facilitas*.

PREDICADOR. m. Qui predica. *Predicador*, *orador*. *Concionator*, *predicator*, is. || Qui públicament repren algun vici ó publica alguna veritat. *Predicador*. *Concionator*, is. || Qui alaba excessivament á algú. *Panegirista*, *predicador*. *Prædicator*, is.

PREDICADORET. m. d. *Predicadorcillo*, *predicadorcete*, el mal predicador. *Insulsus prædicator*.

PREDICAMENT. m. fil. Cada una de las classes ó categorías á que's reduheixen tolas las cosas

y entitats físiques. Regularment las divideixen en deu, y són: substància, quantitat, qualitat, relació, acció, passió, lloch, temps, situació y hàbit. *Predicamento*. Prædicamentum, i. || La opinió, lloch, estimació y dignitat en que's troba algú. *Predicamento*. Fama, æ, æstimatio, opinio, nis.

PREDICAMENTAL. adj. fil. Pertanyent al predicament ó à alguna cosa que es origen de altra. *Predicamental*. Prædicamentalis.

PREDICANT. p. a. Predicador ó mestre de alguna secta ó heregia. *Predicante*. Hæreticorum minister.

PREDICAR. v. a. Declarar, anunciar la paraula de Déu. *Predicar, evangelizar*. Concionor; aris, prædico, as. || Publicar, fer patenta alguna cosa. *Predicar*. Prædico, as. || met. Exhortar, repèndrer à algú de sos viciis. *Predicar*. Objurgo, as. || Alabar ab excés alguna cosa. *Alabar, elogiar, predicar*. Prædico, as.

PREDICARSE. v. r. lóg. Afirmarse ó negarse una cosa de altra en la proposició. *Predicarse*. Prædicari.

PREDICAT, DA. p. p. *Predicado*. Prædictus. || m. lóg. Lo que s' afirma ó nega del subjecte en la proposició. *Predicado*. Prædicatum, i.

PREDICATORI. m. PÚLPIT.

PREDICCIÓ. f. Pronóstich, pressagi. *Prediccion*. Prodigium, ii, prædictum, ii.

PREDILECCIÓ. f. Preferència de una persona à altra per especial amor. *Predileccion*. Prædilectio, nis.

PREDILECTE, A. adj. Preferit per amor especial. *Predilecto*. Prædilectus.

PREDIR. v. a. Pronosticar, dir ab anticipació. *Predcir*. Prænuntio, præmonstro, as. || ENDEVINAR.

PREDISPOSONENT. adj. Se diu de la causa que dóna certa espècie de aptitud pera contràurer alguna afecció, com: la vida sedentària es una causa PREDISPOSONENT à las malalties inflamatorias. *Predisponente*. Prædisponens.

PREDISPOSAR. v. a. Disposar. S' aplica á las causas que preparan y disposan pera algun efecte. *Predisponer*. Prædispono, is.

PREDISPOSICIÓ. f. Disposició que preceheix à alguna cosa y prepara són efecte. *Predisposicion*. Prædispositio, nis.

PREDIT, A. p. p. *Predicho*. Prædictus.

PREDO. m. ant. LLADRE.

PREDÓ. m. PREDÓ.

PREDOMINANT. p. a. Lo que predomina. *Predominante*. Dominans, tis.

PREDOMINAR. v. a. Dominar, tenir major força, poder ó domini. *Predominar*. Prævaleo, es. || met. Excedir en alsada una cosa à altra. *Predominar*. Præmineo, es. || Excedir algun humor en quantitat ó qualitat als altres. *Predominar*. Prævaleo, es.

PREDOMINI. m. Domini, imperi, poder ó força que's té sobre algú. *Predominio, predominacion*.

Dominium, impérium, ii. || med. La força ó qualitat superior de un humor sobre 'ls altres. *Predominio*. Superior humoris vis.

PREELECCIÓ. f. Ven pressa del llatí y usada pels teòlechs. *Preeleccion*. Prælectio, nis.

PREELEGIR. v. a. Escullir, destinar alguna cosa pera algun fi abans que altre. *Elegir antes*. Prælego, is.

PREELEGIT, DA. p. p. *Privilegiado*. Legibus solutus.

PREELECT, A. adj. *Preelecto*. Prælectus.

PREEMINÈNCIA. f. Preferència, ventatja. *Preeminencia*. Præstantia, æ.

PREEMINENT. adj. Sublime, superior, honorífich. *Preeminente*. Præstans, excellens.

PREEEXISTÈNCIA. f. fil. Existència anterior. *Preeexistencia*. Præxistentia, æ.

PREEEXISTENT. adj. Lo que existeix ántes ab algunas de las propietats filosóficas. *Preeistente*. Præxistens.

PREEEXISTIR. v. n. fil. Existir ántes. *Preeexistir*. Præxisto, is.

PREFACI. m. y.

PREFACIÓ. f. Proèmi, prólech que's posa al principi de algun llibre. *Prefacio, prefacion*. Proëmium, ii, prologus, i. || La part de la missa que precedeix immediatament al cànon. *Prefacio*. Præfatio, nis.

PREFACIONETA. f. *Prefacioncilla*. Proëmium parvum.

PREFAT, A. adj. ant. Endevinat, pronosticat, dit ab anticipació ó ántes que succehesca alguna cosa. *Predicho*. Præfactus, prædictus.

PREFECTE. m. Governador, director, president. *Prefecto*. Præfectus, præpositus, i. || Lo subjecte que cuyda de algun ministeri ó càrrech. *Prefecto*. Præfectus, præpositus, i. || MAJORDOM. 2. || Ministre que presideix y mana en algun tribunal, junta, comunitat ecclesiástica. *Prefecto*. Præfectus, i.

PREFECTURA. f. Lo càrrech ó empleo del prefecte. *Prefectura*. Præfectura, æ; præfecti munus. || GOVERNACIÓ.

PREFERÈNCIA. f. Ventatja ó majoria de alguna persona ó cosa. *Preferencia, preeminencia, seleccion*. Præstantia, æ.

PREFERENT. p. a. y adj. Lo que prefereix, y així 's diu: lloch PREFERENT. *Preferente, preeminente*. Præminens.

PREFERIBLE. adj. Digne de preferirse ó anteposarse. *Preferible*. Anteponi dignus.

PREFERIMENT. m. ant. PREFERÈNCIA.

PREFERIR. v. a. Donar la preferència à una cosa entre altrás, estimarla més. *Preferir, preponer, anteponer, distinguir*. Antepono, is, præfero, ers. || v. r. Obligarse, oferirse voluntàriament à fer alguna cosa. *Ofrecerse*. Ultrò se offerre; operam polliceri. || Adelantarse. *Desigualarse*. Emineo, es, antecello, is.

PREFERIT, DA. p. p. *Preferido*. Antepositus.
PREFICTIÓ. f. ant. PREFIGIMENT.

PREFIGIDOR, A. m. y f. Qui arregla, determina y prescriu lloch ó temps pera executar alguna cosa. *Señalador*. Designator, is.

PREFIGIMENT. m. L' acte de senyalar ó determinar hora, lloch ó altra cosa semblant. *Señalamiento*, *prefijacion*. Assignatio, designatio, nis.

PREFIGIR. v. a. Arreglar, determinar, prescriur lloch y temps pera executar alguna cosa. *Prefijar*, *prefinir*. Præfinio, præfigo, is.

PREFIGIT, DA. p. p. *Prefijado*, *prefijo*, *prefinido*. Præfinitus.

PREFINIR Y PREFIXAR. v. a. PREFIGIR.

PREFIXIÓ. f. PREFIGIMENT.

PREFIXO, A. adj. PREFIGIT.

PREFOLLACIÓ. f. bot. Disposició particular que tenen las fullas quant están tancadas en los botons. *Prefoliacion*. Præfoliatio, nis.

PREGADEU. m. ORATORI. || Insecte, espècie de llagosta verda que sól anar sola pels rosiolls; té las potas més llargas unidas al davant com qui prega. *Sulton*, *saltaren*. Locustæ genus.

SOL COM UN PREGADEU DE ROSTOLL. loc. Se diu del qui no té parents, ó del qui viu y vá sol. *Solo como el espárrago*. Solitarius, destitutus homo.

PREGADOR, A. m. y f. Qui prega. *Rogador*, *rogante*. Deprecator, is.

PREGAMÍ. m. PERGAMÍ.

PREGAMINER. m. PERGAMINER.

PREGANT. p. a. Qui prega. *Suplicante*. Rogans, tis.

PREGAR. v. a. Demanar per gràcia alguna cosa. *Rogar*, *suplicar*, *deprecar*. Precor, aris. || Instar ab sumissió y prechs á algú pera que fassa lo que se li demana. *Rogar*. Supplico, as. || Orar, demanar á Déu. *Rogar*, *orar*. Oro, as. || DESITJAR. || Rogar encaridament, demanar ab instància y ab alguna espècie de autoritat. *Conjurar*. Obsecro, as, obtestor, aris.

PREGAR DE TREVA. loc. ant. Demanar trègua. *Pedir tregua*. Spatium pectare.

AIXÓ ES PREGAR Y PAGAR. ref. Que adverteix que'l villá s' entona y 's posa orgullós al pas que se li fan més súplicas pera que condescendescab ab lo que se li demana. *El ruin cuanto mas le ruegan mas se extiende*. Rusticus rogatu superbit.

FERSE PREGAR. fr. Retardar en concedir lo que's demana. *Dejarse rogar*, *hacerse de rogar*. Precibus delectari.

PREGAR Á RUÍNS. fr. Explica 'l poch fruyt ó efecte que's trán ab las súplicas fetas als miserables ó gent de pocas obligacions, que ántes s' ensuperbeixen ab ellas. *Rogar á ruines*. Avaros vel viles rogare pudet.

PREGÀRIA. f. Deprecació, súplica. *Rogacion*, *plegaria*, *deprecacion*. Supplicatio, nis; supplex petitio. || DEMANDA, PRECH, PETICIÓ. || pl. Oracions públicas fetas á Dèn pera conseguir remey en al-

guna grave necessitat. *Rogativas*. Supplicationes, um.

PREGÀRIA EN MAL DE ALGÚ. IMPRECACIÓ.

PREGÀRIA FETA CONJURANT. CONJUR.

PREGÀRIA HUMIL. SÚPLICA.

PREGAT, DA. p. p. *Rogado*. Supplicatus.

PREGÓ. m. Crida. *Pregon*. Præconium, ii.

PREGON, A. adj. ant. FONDO, PROFUNDO. || ant. Present. *Presente*, público. Manifestus. || m. PREGONA.

DE PREGON. m. adv. ant. PRIMERAMENT. || DE PRESENT.

PREGONA. f. Fondo mòlt gran de aygua. *Fondo*, *profundo*. Profundum, i.

PREGONAMENT. adv. m. ant. PROFUNDAMENT.

PREGONAR. v. a. Cridar, fèr una crida. *Pregonar*. Cito, prædico, as; præconium facere.

PREGONER, A. adj. Lo qui publica ó divulga alguna cosa que s' ignorava. S' usa també com à substantiu. *Pregonero*. Predicator, laudator, is. || m. L' empleat públich, que en alta ven diu los pregons, y publica y fá notori lo que's vól que tothom ho sàpia. *Pregonero*. Præco, nis.

PREGONESA. f. ant. PREGONA, PROFUNDITAT, FONDO.

PREGUAR. v. a. ant. PREGAR.

PREGUERA. f. ant. PREGÀRIA.

PREGUIERA. f. ant. PREGÀRIA.

PREGUNTA. f. Demanda, interrogació. *Pregunta*, *interrogacion*, *demanda*, *cuestion*. Interrogatio, nis. || pl. fam. Las del catecismo ó doctrina cristiana. *Preguntas*. Catechismi interrogationes.

ANAR AB PREGUNTAS Y RESPOTAS. fr. Malgastar lo temps en disputas inútils. *Andar con dimes y diretes*. De nugis disceptare.

ESTAR Á LA DARRERA PREGUNTA. fr. met. fam. Estar apretat per falta de cabal. *Estar*, *andar ó quedar á la cuarta pregunta*. Rei familiaris angustia laborare.

UNA PREGUNTA NEREIX UNA RESPOTA. ref. Que repren la llibertat en lo parlar sens reflexió, y ensenya que las paraulas han de sèr mesuradas, pera que no originen resposta que sia sensible ó injuriosa al qui la motiva. *Quien dice lo que quiere, oye lo que no quiere; cual pregunta harás, tal respuesta habrás; quien pregunta lo que no debería, oye lo que no querría; á cartas, cartas*. Quærere cui placuit quæ non quæsisse decebat.

Auribus accipiat non placitura suis.

PREGUNTADOR. m. Subjecte molest en preguntar. *Preguntador*, *pregunton*, *preguntante*. Molestus percontator.

PREGUNTAR. v. a. Interrogar, averiguar, informarse, fèr preguntas. *Preguntar*, *interrogar*, *pedir*. Erogo, rogo, interrogo, as.

LO PREGUNTAR NO ES ERRAR SI LA PREGUNTA NO É NÉCIA. ref. Aconsella quant convenient y profitós es lo informarse ab cuidado y aplicació de lo que

s' ignora, pera no aventurar l' acert en lo que s' ha de executar. *Quien pregunta no yerra, ó quien pregunta no yerra, si la pregunta no es necia.* Qui quærit, minimè is peccat, nisi quærat ineptè.

PREGUNTETA. f. d. *Preguntica, illa, ita.* Interrogatiuncula, æ.

PREHAR. v. a. ant. *APRECIAR.*

PREHEMINÈNCIA. f. *PREHEMINÈNCIA.*

PREHICADOR. m. ant. *PREDICADOR.*

PREHICACIÓ. f. ant. *PRÉDICA.*

PREINCERT Y PREINSERT. A. adj. Lo que antes está insertat. *Preinserto.* Antea allatus.

PREIXIVOLAR. v. n. Instar ab gran empenyo. *Instar.* Urgere.

PREJUDICAR. v. a. Formar judiciu anticipat. *Juzgar anticipadamente.* Præjudico, as. || *PREJUDICAR.*

PREJUDICI. m. Judiciu anticipat, pronosticat. *Juicio anticipado.* Præjudicium, ii.

PREJUDICIAL. adj. for. Lo que requereix ó demana decisió anterior y prèvia á la sentència en lo principal. *Prejudicial.* Præjudicialis. || for. Se diu de la acció ó excepció que ántes que tot se deu examinar y definir. *Prejudicial.* Præjudicialis.

PREJUY. m. ant. *PREJUDICI.*

PRELACIA. f. Dignitat, superioritat de un prelat. *Prelacia, prelatura, superiorato.* Prælatúra, æ.

PRELACIÓ. f. Antaposició, preferència. *Prelacion.* Prælatio, nis.

PRELADA. f. La superiora de qualsevol convent. *Prelada.* Antistita, æ.

PRELAT. m. Lo superior ecclesiàstich constituït en alguna dignitat, com bisbe, arquebisbe, abat, etc. y també 'l superior de qualsevol convent. *Prelado.* Antistes, itis, præsul, is.

PRELAT CONSISTORIAL. Lo superior de canonges ó monjos, que's proveheix per consistori del Papa, y en Espanya á presentació del rey. *Prelado consistorial.* A senatu pontificio electus præsul.

PRELAT DOMÈSTICH. L' ecclesiàstich que es de la família del Papa. *Prelado doméstico.* È pontificia domo prælatus.

PRELATURA. f. ant. *PRELACIA.* || *REPORT.* || Conjunt de prelats. *Prelatura.* Prælatorum cõtus.

PRELIMINAR. adj. Lo que serveix de preàmbul ó de proemi. *Preliminar.* Proëmium, preludium, ii. || m. pl. Los articles generals que serveixen de fonament en los tractats de pau. *Preliminares.* Pacis præludia, prævia pacta.

PRELUHIR. v. n. Lluhir ab anticipació. *Preluir.* Præluceo, es.

PRELUDI. m. Proëmi. *Preludio.* Præludium, ii. || Acció ó discurs que dóna mostra de lo que serà la cosa. *Preludio.* Præludium, ii. || pl. *PRELIMINARS.*

PRELUSIÓ. f. Discurs que indica lo que ha de ésser la funció principal, ó reasumeix lo que s' ha de dir en lo discurs principal. *Prelusion.* Prolusio, prælusio, nis.

PREMÁTICA. f. ant. *PRAGMÁTICA.*

PREMATUR. A. adj. Fora de temps. *Prematuro.* Præmaturus.

PREMATURAMENT. adv. m. Abans de temps, sense sabó. *Prematuramente.* Præmature.

PREMEDITACIÓ. f. Reflexió anticipada, la acció de meditar abans. *Premeditacion, deliberacion.* Præmeditatio, nis.

PREMEDITAR. v. a. Pensar ó considerar anticipadament. *Premeditar, deliberar.* Præcogito, as.

PREMEDITAT, DA. p. p. *Premeditado.* Præmeditatus.

PRÉMER. v. a. ant. *COMPRIMIR.* || ant. *ESPRÉMER.*

PREMÉS, A. p. p. ant. *PREDIT.*

PREMETRE. v. a. ant. *PREDIRE.*

PREMI. m. Recompensa, remuneració. *Premio, recompensa.* Præmium, ii. || Joya que's dóna en los jochs de habilitat y destressa y en los certámens literaris. *Premio, laurel.* Præmium, bravium, ii. || La quantitat que se sobreanyaedeix en los cambis pera igualar la estimació ó la qualitat de una cosa. *Premio.* Merces ultra sortem.

PREMIADOR. A. m. y f. Qui premia ó recompensa. *Premiador.* Premiator, is.

PREMIAMENT. m. ant. *REMUNERACIÓ, PREMI.*

PREMIAR. v. a. Galardonar, remunerar. *Lawrear, premiar, remunerar, galardonar.* Remunero, as.

PREMIAT, DA. p. p. *Premiado.* Remuneratus.

PREMICER. m. *CAPISCOL, XANTRE.* || En Salamanca qui exerceix certas funcions econòmiques y gubernatives respectives á la capella, y 's col·loca al costat del rector. *Primicerio, primicerio.* Primicerius, ii. || adj. Primer, superior als demès en sa línea. *Primicerio.* Primicerius.

PREMISSA. f. lóg. Qualsevol de las dos proposicions del silogisme, de ahont se trau la consequència. *Premisa.* Præmissa, æ. || met. Senyal, indici per ahont se ve en coneixement de alguna cosa. *Premisa.* Argumentum, i.

PREMOCIÓ. f. Moció anterior que inclina á algun efecte. *Premocion.* Præmotio, nis.

PREMONSTRATENSE. adj. S' aplica á la religió de canonges regulars que fundá sant Norbert. *Premonstratense, premonstratense.* Præmonstratensis.

PREMORIR. v. n. Porir abans que algú. *Premorir.* Præmorior, iris.

PREMORT. A. p. p. *Premuerto.* Præmortuus.

PREMPSA. f. Instrument pera apretar, espremer, allisar, donar llustre y altres usos. *Prensa.* Prælum, i, pressorium, ii. || Lo llustre, llisura, dibuix que queda en las robas per haverse prempsat. *Prensado.* Pannorum preli ope expolitio.

PREMPSA DE ESTAMPA. La màquina sobre que's posa 'l motllo pera imprimir. *Prensa.* Typographicum prælum.

PREMPSA DE LLIURA. Viga pera espremer las olivas. *Prensa, viga de lagar.* Tudicula, æ.

PREMPSA PERA FORADAR LOS CANONS. *Prensa de*

ferro en la qual los arcabussers asseguran lo canó pera harrinarlo. *Galdpago*. Testudinatum ferreum prælum.

DONAR Á LA PREMPA. fr. Donar á la estampa. *Dar á la premsa*. Typis mandare.

ESTAR EN PREMPA. fr. met. Patir, sufrir. *Estar en una premsa*. Ferre.

POSAR EN PREMPA. fr. met. Oprimir, angustiar. *Aprensar*. Premo, constringo, is. || Oprimir, apretar, posar estret, com qui está apretat entre molts. *Apremiar*. Comprimo, is. || met. Apretar á algú pera ferli fer alguna cosa. *Meter en premsa*. Cogo, is.

TRÁURER LA PREMPA. fr. Tráurer lo llustre, dibuix, etc. que la premsa havia donat á la roba ó á altra cosa. *Desaprensar*. Præli nitorem delere.

PREMPA SADA. f. La acció de prempsar. *Premsadura*. Pressura, æ. || Lo que cap de una vegada en la premsa. *Premsada*. Portio, nis.

PREMPA SADA DE OLI. Lo que cada vegada s'exprem en lo molí de oli en cada premsa. *Obradura, viga*. Portio, nis.

PREMPA SADOR, A. m. y f. Qui prémpsa. *Premsador*. Prælo premens.

PREMPA SADURA. f. ant. PREMPA SADA. 1. || pl. Lo ví que resulta de la brisa á que s'ha tirat aygua. *Torcedura, aguapié, purrela*. Lora, æ.

PREMPA SAMENT. m. ant. PREMPA SADA. 1.

PREMPA SAR. v. a. Apretar ab la premsa alguna cosa. *Aprensar, prensar, apelmazar, estrujar*. Prælo aliquid ungere. || met. Oprimir, angustiar. *Aprensar, prensar*. Ango, is.

PREMPA SAT, DA. p. p. *Aprensado, prensado*. Prælo pressus.

PREMPA SISTA. m. L' oficial que treballa en la premsa de estampa. *Tirador, prensista*. In typographico prælo artifex.

PREMPA SUT, DA. p. p. ant. OPRIMIT.

PREMPA T. v. a. ant. IMPRIMIR.

PREMPA NIRE. v. r. ant. Prevenirse contra de algú. *Fortalecerse contra alguno*. Se alicui præmunire.

PREMPA T, DA. p. p. ant. OPRIMIT.

PREMPA CH. m. ant. EMPRESA.

PREMPA. f. Penyora, joya que's dona ó entréga per la seguretat de algun deute. *Prenda*. Pignus, oris, obses, idis. || Alhaja, joya. *Joya, prenda*. Snpelllex, ctilis. || La cosa no material que serveix de seguretat de alguna cosa. *Prenda*. Pignus, oris.

|| La dádiva, joya ó present que's donan los amichs ó enamorats en senyal de amistat ó amor. *Prenda*. Monumentum, i. || Lo que s'estima intensament, com: fills, muller, etc. *Prenda*. Pignus adamatum. || pl. Bonas qualitats de un subjecte. *Prendas*. Dotes, um, ingenita bona.

PREMPA DARSE. v. r. Emprondarse, enamorar-se, aficionarse. *Prendarse*. Dotibus allici.

PREMPA DOR, A. m. y f. Qui pren. *Tomador*. Capiens, caplor, is.

PREMPA MENT. m. ant. Encant. *Ajojo, fascinacion*. Fascinatio nis.

PREMPA ENT. p. a. PREMPA DOR.

PREMPA EN Y PENYORAN. loc. for. ant. Cartell de encució expedit pel escribá en vista del títol esbottiu y resultant líquit lo dente, que començava Prenen y penyoran los béns de N. per la caritat de etc. *Mandamiento de ejecucion*. Executionis mandatum.

PREMPA NIMENT. m. ant. PREMPA. 1. 2.

PREMPA NOCIÓ. f. fil. Coneixement anterior ó anticipat. *Prempnocion*. Prænotio, nis.

PREMPA NOLIAR. v. n. ant. *Olear, dar la extrema uncion*. Oleo sancto ungere.

PREMPA NOMENAT, DA. p. p. ant. PREMPA DIT.

PREMPA NOTAR. v. a. Notar ántes. *Prempnotar*. Prænoto, as.

PREMPA NSA. f. ant. PREMPA S.

PREMPA NUNCI. m. Anunci, pronóstich, senyal de alguna cosa que ha de venir. *Prempnuncio*. Prænuntium, ii.

PREMPA NUNCIAR. v. a. Anunciar, pronosticar. *Prempnunciar*. Prænuntio, as.

PREMPA NUNCIAT, DA. p. p. *Prempnunciado*. Prænuntiatus.

PREMPA NYADA. f. La dona ó femella que ha concebut y té la criatura en lo ventre. *Embarazada, preñada, en cinta, ocupada*. Prægnans, grávida, foeta foemina.

FERSE PREMPA NYADA. fr. Concebir. *Hacerse preñada, concebir*. Gravidari.

PREMPA NYAT, DA. adj. met. Ple ó carregat de alguna cosa, com lo núvol de aygua. *Preñado*. Gravidus, plenus. || met. Lo que enclou alguna com que no acaba de manifestarse, com: paraules prempnyadas. *Preñado*. Gravidus, minans. || m. L' estat de la dona prenyada y 'l temps que ho está. *Preñado, preñez, embarazo, gestacion, feto*. Foetura, æ, prægnatio, nis. || met. L' estat de una cosa que amenaça ó promet algun succés advers ó favorable en que no acaba de prorómpre. *Preñez*. Anceps rerum status. || met. Confusió, difficultat, obscuritat enclosa en alguna cosa, que ho dona á compéndrer de alguna manera. *Preñez*. Rei pluribus difficultatibus impeditæ status.

CADA PREMPA NYAT PÓRTA SÓN FAT. ref. S' exten ab plets que's perden ab iguals probas que la part contrària. *Cada preñado lleva su hado*. Habent su sidera causæ.

LLEVAR PREMPA NYAT. fr. p. u. Estar prenyada alguna dona. *Estar en cinta*. Gravescere.

PREMPA NYA S. adj. p. u. PREMPA NYADA.

PREMPA OCUPACIÓ. f. Anticipació ó prevenció de ocupar ántes alguna cosa. *Deslumbramiento, preocupacion*. Præoccupatio, anteoccupatio, nis. || Lo judici ó primera impressió que fá en l' ánimo alguna cosa, de modo que no permet assentir á altres espècies. *Preocupacion*. Præjudicium, ii. || Ofuscació ó obsecació del enteniment per error, pre-

sió, etc. *Preocupacion*. *Mentis aberratio*.

PREOCUPAR. v. a. Prevenir, anticiparse á altre en la ocupació de alguna cosa. *Preocupar*, *prevenir*. *Præoccupo*, *anteoccupo*, as. || Prevenir l'ànimo de algú imprimint en ell alguna espècie que li dificulte assentir á altra cosa. *Preocupar*. *Alicujus animum præoccupare*.

PREOCUPARSE. v. r. Deixarse seduhir de alguna espècie, opinió, etc. *Preocuparse*. *Opinionem aliquam imbibere*.

PREOCUPAT, DA. p. p. *Preocupado*. *Præoccupatus*. || adj. Entusiasmats per alguna cosa, com per la música, etc. *Fanático*, *preocupado*. *Fanaticus*.

PREON, A. adj. ant. *PRAGON*.

PREORDINACIÓ. f. teol. Prevenció, disposició de la voluntat de Déu ab que desde la eternitat determina totes las cosas, pera que tinguessen efecte á sòn temps. *Preordinacion*. *Præordinatio*, nis.

PREORDINAR. v. a. teol. Determinar Déu y disposar totes las cosas desde la eternitat pera que tingan efecte á sòn temps. *Preordinar*. *Præordinare*, as.

PREORDINAT, DA. p. p. *Preordinado*. *Præordinatus*.

PREPARACIÓ. f. L'acte de preparar ó disposar alguna cosa. *Preparacion*, *preparamento*, *preparamiento*. *Præparatio*, *paratio*, nis. || Prevenció de cosas necessàries pera algun fi. *Apristo*. *Comparatio*, nis. || Ceremonia, tot lo que precebeix al sacrifici, càrrech ó empresa de cosa pública, pera que sia més magnífica y solemne. *Ceremonia*. *Ritus*, us.

PREPARADOR, A. m. y f. Qui prepara. *Preparador*. *Præparator*, is.

PREPARAMENT. m. *PREPARACIÓ*, *PREPARATIU*.

PREPARAR. v. a. Prevenir, aparellar, disposar. *Preparar*, *prevenir*, *aprestar*, *disponer*, *aviar*, *percibir*, *pertrechar*, *madurar*. *Præparo*, *paro*, as. || Prevenir, disposar á un subjecte pera alguna acció. *Preparar*. *Præparo*, as. || *PROVEHIR*. || Entre melges y apotecaris temperar la forsa de las medicinas. *Preparar*. *Tempero*, as.

PREPARARSE. v. r. Amanirse, disposarse, posarse á punt pera executar ab acert alguna cosa. *Prepararse*. *Præludo*, is, *meditor*, aris.

PREPARAT, DA. p. p. *Preparado*. *Præparatus*.

TENIR PREPARAT. fr. Tenir previngut lo necessari pera algun fi. *Proveer*. *Provideo*, es.

PREPARATIU, VA. adj. Lo que prepara y disposa pera alguna cosa. *Preparativo*. *Præparans*, *comparans*. || m. Aparell, prevenció, provisió, la cosa preparada. *Aparato*, *preparativo*, *preparacion*, *preparatorio*. *Apparatio*, nis.

PREPARATORI, A. adj. *PREPARATIU*. || pl. Disposició ó antecedents pera que esdevinga alguna cosa, com: *PREPARATORIS* de pluja. *Aparatos*. *Apparatus*, uum.

PREPARATÓRIES. f. pl. *PREPARATIU*.

PREPONDERÀNCIA. f. L'excés de pes ó l'major pes de una cosa respecte de altra. *Preponderancia*. *Præponderantia*, æ. || met. Superioritat de crèdit, consideració, autoritat, etc. *Preponderancia*. *Excellentia*, æ.

PREPONDERAR. v. n. Pesar més una cosa respecte de altra. *Preponderar*. *Præpondero*, as. || met. Prevaléixer ó fèr més forsa una opinió que altra. *Preponderar*. *Præpondero*, as.

PREPOSAR. v. a. Anteponer, preferir. *Preponer*. *Antepono*, *præpono*, is.

PREPOSAT, DA. p. p. *Prepuesto*. *Præpositus*.

PREPOSICIÓ. f. gram. Part indeclinable de la oració, que precebeix á altres en composició y fora de ella. *Preposicion*. *Præpositio*, nis.

PREPÓSIT. m. Superior de algunas religions clericals. *Prepósito*. *Præpositus*, i. || President, lo primer y principal en alguna junta, comunitat ó comissió. *Prepósito*. *Præpositus*, i.

PREPOSITIU, VA. adj. gram. Anteponat, lo que serveix pera estar posat antes ó en lo principi de una veu. *Prepositivo*. *Præpositivus*.

PREPOSITURA. f. La dignitat ó càrrech de prepósit. *Prepositura*. *Præpositura*, æ.

PREPOTÈNCIA. f. Poder molt gran, excessiu, superior. *Prepotencia*. *Præpotentia*, æ.

PREPOTENT. adj. Molt poderós. *Prepotente*. *Prepotens*.

PREPUCL. m. La pell que cubreix lo cap del membre viril. *Prepucio*. *Preputium*, ii.

PREROGATIVA. f. Gràcia, privilegi, exempció, avantatge. *Libertad*, *privilegio*, *prerogativa*. *Prerogativa*, æ, *privilegium*, ii.

PRES, A. p. p. de pèndrer en lo significat de acceptar, y de menjar ó béurer alguna cosa, ja pera alimentarse, ja per via de remey. *Tomado*. *Sumptus*. || En lo significat de agafar á algun reo. *Preso*. *Præhensus*. || En lo significat de agafar á alguna embarcació enemiga. *Apresado*. *Predatus*. || p. p. de pèndrerse en lo significat de coagularse. *Cuajado*. *Coagulatus*. || *ENGANYAT*. || m. Presoner; reo que s'ha agafat ó que's té en presó. *Preso*. *Captus*, *vinctus*, i. || prep. ant. Prop. *Cerca*. *Juxta*.

POSAR PRES. fr. Agafar á algú ó tancar-lo en una presó. *Poner preso*. *In custodiam tradere*.

SOLTAR LO PRES. fr. fam. Afuixarse, petar. *Soltar el preso*, *peer*, *ventosear*. *Pedo*, is.

PRESA. f. La acció de agafar á algú, la captura de algun reo. *Captura*, *prision*, *aprehension*. *Captura*, æ, *incarceratio*, nis. || La acció de pèndrer alguna ciutat, castell, fortalesa, etc. *Toma*. *Captura*, æ, *captio*, nis. || La porció ó quantitat que's pren cada vegada de menjar, béurer, medicina, etc. *Toma*, *tomadura*. *Sumptio*, nis. || Lo que s'ha pres al enemich per mar ó per terra. *Botia*, *presa*. *Præda*, æ, *præmium*, ii. || *CAPTIVITAT*. || *terç PEIXERA*. || L'aucell que pren lo falcó. *Presa*. *Præda*, æ. || Furt, saqueig. *Robo*. *Expilatio*, nis. || ant. *BRGA*.

A LA PRESA. loc. ant. A toda prisa. Citissimè.

PRESA DE LAS AYGUAS. La que's fa en los rius pera traurer la aygua per las síquias. *Azud.* Moles in fluminis alveo constructa intercipientæ aquæ gratia.

PRESAGI. m. AUGURI.

PRESANTIFICAT, DA. adj. Ven de la litúrgia y nom que's donava antigament a las hóstias consagradas los dias antecedents. *Presantificadas.* Præsanctificatæ, arum.

PRESAR. v. a. ant. ESTIMAR. APRECIAR.

PRESARSE. v. r. Vanagloriarse, fer vanitat de alguna cosa. *Preciarse.* Gloriari, jactare.

PRESAT, DA. p. p. *Apreciado.* Comendatus.

PRESBICIA. f. Estat particular de la vista en que algú no pòt véurer distinctament los objectes sinó a llarga distància, perque 'ls raigs lluminosos que venen dels objectes quant estàn prop del ull, se reuneixen detrás de la retina. *Presbicia.* Præbiopia, æ.

PRESBITA. m. Lo qui està afectat de presbicia. *Presbita.* Præbiter seu præbites; præbiopia laborans.

PRESBITERAL. adj. Lo que toca ó pertany al presbítero. *Presbiteral.* Sacerdotalis.

PRESBITERAT. m. Sacerdoci, la dignitat, ofici ó càrrech del presbítero. *Presbiterato, presbiterado.* Præbiteratus, us.

PRESBITERI. m. Lo pla del altar desde'l peu fins als grahons pera ahont se puja á ell. *Presbiterio.* Presbyterium, ii. || coa. 1.

PRESBITERIA, NA. adj. S' aplica á la secta y heretges que no admeten la inferioritat dels presbíteros als bisbes per dret diví; se diuen també puritans. *Presbiteriano.* Præbiterianus.

PRESBITERO. m. L'ordenat de sacerdot. *Presbitero.* Presbyter, eri.

PRESBIENCIA. f. Coneixement anticipat de lo venider. *Presbiencia.* Præscientia, æ.

PRESCINDIBLE. adj. Lo que's pòt prescindir mental ó intencionalment. *Prescindible.* Quod prætermitti potest.

PRESCINDIR. v. a. fil. Separar mentalment una cosa de altra. *Prescindir.* Præscindo, is.

PRESCISAT, DA. p. p. PRECISAT.

PRESCRIPCIÓ. f. La acció de prescriur. *Prescripcion.* Præscriptio, nis. || for. Adquisició de propietat per una contínua y pacífica possessió. *Prescripcion.* Præscriptio, usucapio, nis.

PRESCRIPTIBLE. adj. Lo que's pòt prescriur. *Prescriptible.* Præscriptioni obnoxius.

PRESCRIPT Ó PRESCRIT, A. p. p. *Prescrito, prescripto.* Præscriptus.

PRESCRIRER. v. a. Senyalar, determinar alguna cosa. *Prescribir.* Præscribo, is. || for. Adquirir lo domini de una cosa per medi de la prescripció. *Prescribir.* Præscribo, usucapio, is.

PRESEIR. v. a. PRECEBIR.

PRESENCIA. f. Assistència personal. *Intere-*

sencia, presencia. Præsentia, æ. || Lo tall, figura y disposició del cos. *Presencia, aspecto, parecer, or.* Os, oris; corporis habitus. || fil. Coexistència de dos cos en lloch ó espay. *Presencia.* Præsentia, æ. || met. La actual memòria ó representació de una espècie. *Presencia.* Representatio, recordatio, ais. || ENFRONT, FRONTISPICI. || VISTA, CARA, SEMELANT. || Distribució ó recompensa que's dóna per la assistència personal á alguna funció pública. *Presencia.* Pro præsentia munus.

PRESENCIA CIRCUNSCRIPTIVA. fil. Aquella en que cada part del cos present correspon á cada part de espay. *Presencia circunscriptiva.* Præsentia circunscriptiva.

PRESENCIA DE DÉU. La actual consideració de estar davant de ell, pera governar y moderar las accions. *Presencia de Dios.* Dei præsentia.

PRESENCIA DE ESPERIT. La serenitat y tranquil·litat en los successos. *Presencia de ánimo, de espíritu.* Animi præsentia.

PRESENCIA DE RESIDENCIA. 'L temps que's permet als prebendats estar ausents del cor pera són dancans y recreació. *Reele, recésit, recreo.* Requies, ei.

EN PRESENCIA. m. adv. Davant. *En presencia, en faz.* Coram, contrà.

PRESENCIAR. v. a. Assistir, estar ó trobar present á alguna cosa. *Presenciar, hallarse, estar presente.* Adsum, est.

PRESENT. m. Do, regalo. *Recado, present, regalo, don.* Donum, i, munus, eris. || adj. Lo que està davant de algú ó en un mateix lloch. *Presente, circunstante.* Præsens. || S' aplica al temps en que actualment està algú quant conta alguna cosa. *Presente.* Præsens. || gram. Un dels tres temps del verb ab que's significa lo que existeix ó s'està fent actualment. *Presente.* Præsens tempus.

AL PRESENT, DE PRESENT Ó PEL PRESENT. m. adv. Ara, quant s'està dihent ó tractant. *Al present, de presente, por el presente, por el tiempo presente, presentemente.* Hodie, cum maxime.

FÉR PRESENT. fr. Manifestar, fer véurer. *Fer presente, representar.* Notum facere. || Considerar al ausent com á present. *Hacer presente.* Præsentem putare habere.

FÉR PRESENT Ó UN PRESENT. fr. Regalar. *Presentar.* Offero, ers.

FÉRSE PRESENT. fr. Presentarse, plantarse de intent davant de algú. *Hacerse presente.* Conspicui se offerre.

PETIT PRESENT. PRESENTET.

TENIR PRESENT. fr. Conservar la memòria de alguna espècie. *Tener presente.* In memoria versari. || Conservar en la memòria algun subjecte pera atèndrerlo en la ocasió que ocorra. *Tener presente.* Memorem esse.

TROBARSE PRESENT. fr. PRESENCIAR.

PRESENTACIÓ. f. La acció de presentar. *Orsentacion.* Præsentatio, nis. || Proposició de un subjecte apte pera una dignitat, benefici, emplec, etc.

Presentacion. Candidati designatio. || La festa que celebra la Iglésia 'l 21 de novembre, en que la Verge Santíssima fou presentada á Dèu en lo temple per sos pares. *Presentacion.* Beatæ Virginis in templo præsentationis festum.

PRESENTADOR, A. m. y f. Qui presenta. *Presentador, presentero.* Oblator, designator, is. || Lo dels beneficis ecclesiàstichs. *Presentero.* Candidati designator.

PRESENTALLA, f. Ofrenda que's fá á Dèu ó als Sants. *Presentalla, voto, milagro.* Ex voto donarium. || PRESENT, DONATIU.

PRESENTANT, p. a. PRESENTADOR.

PRESENTAR, v. a. Manifestar, posar alguna cosa á la presència de algú. *Manifestar, presentar, exhibir, producir.* Ob oculos proferre. || Donar graciosos y voluntàriament á algú alguna cosa. *Presentar.* Offero, ers, dono, as. || Proposar á algun subjecte per alguna dignitat, benefici, etc. *Presentar.* Nomino, as.

PRESENTARSE, v. r. for. Comparèixer en justícia. *Presentarse, comparecer.* Sistere se iudicio. || Comparèixer lo reo davant del jutge. *Presentarse.* Coram iudice se sistere. || Oferirse alguna ocasió. *Presentarse.* Occasionem offerri.

PRESENTAT, DA. p. p. *Presentado.* Ob oculos prolatus. || m. En algunas religions lo teólech que concluida sa carrera espera 'l grau de mestre. *Presentado.* Magisterii candidatus.

PRESENTET, m. d. *Presentillo.* Munusculum, xeniolum, i.

PRESENTIMENT, m. Cert moviment interior, que fá prevèurer y prevenir lo que ha de succehir. *Presentimiento.* Odor, is. || AUGURI.

PRESENTIR, v. a. Prevèurer per cert moviment interior. *Presentir.* Odoror, auguror, aris. || Sentir alguna cosa ántes que succehesca, per alguns indicis y senyals que la preceheixen. *Presentir.* Præsentio, is.

PRESENTIT, DA. p. p. *Presentido.* Odoratus.

PRESERVACIÓ, f. L' acte y efecte de preservar. *Preservacion.* Tutela, æ.

PRESERVADOR, A. m. y f. Qui ó lo que preserva. *Preservador.* Præservator, tutor, is.

PRESERVAR, v. a. Guardar, conservar, evitar que una cosa cayga en perill ó dany. *Guardar, preservar, salvar.* Præservo, servo, as.

PRESERVAT, DA. p. p. *Preservado.* Servatus, præservatus.

PRESERVATIU, VA. adj. Lo que té virtut pera preservar. *Preservativo.* Tuendi vim habens. || Usat com á substantius' aplica al remey. *Preservativo, antidoto.* Antidotum, i.

PRESET BERMELL, m. ant. GRANA.

PRESIDARI, m. PRESIDARI. || DESTERRAT.

PRESIDÈNCIA, f. Dignitat ó càrrech del president. *Presidencia.* Præfectura, æ. || L' acte de presidir. *Presidencia.* Præsidendi munus.

PRESIDENT, m. Lo qui presideix. *Presidente.*

Præses, idis. || Entre romans lo jutge governador de alguna província. *Presidente.* Præfectus, i. || En algunas religions qui substituèix al prelat. *Presidente.* Præses, idis. || Lo mestre que assisteix al qui defénsa un acte literari. *Presidente.* Patronus, i.

PRESIDENTA, f. La dona del president. *Presidenta.* Præsidis uxor. || La que mana y presideix en alguna comunitat. *Presidenta.* Antistita, æ.

PRESIDENTAL, adj. Lo pertanyent al president. *Presidential.* Præsidialis.

PRESIDI, m. Ciutat ó plassa fortificada. *Presidio.* Arx, arcis, urbis, bis. || La guarnició de soldats que's posa en las fortificacions. *Presidio.* Præsidium, ii. || Protecció, auxili, amparo. *Presidio.* Auxilium, præsidium, ii. || Lloch destinat á guardar los condemnats á treballs públichs. *Presidio.* Munitus locus ad quem scelerati damnantur.

PRESIDIAR, v. a. Posar guarnició en alguna plassa. *Presidiar.* Præsidariis militibus arceam munire.

PRESIDIARI, m. Condemnat á presidi. *Presidario, presidiario, forzado.* Præsidarius, ii.

PRESIDIR, v. a. Tenir lo primer lloch en alguna junta ó comunitat. *Presidir.* Præsum, præsideo, es. || Assistir lo mestre desde la càtedra al deixeble que sosté algun acte literari. *Presidir.* Discipulum in ludo litterario tueri.

PRESIDIT, DA. p. p. *Presidido.* Præsessus.

PRESILLA, f. Cordó petit á manera de trau, pera assegurar alguna cosa en lo vestit. *Presilla.* Ansula, æ.

PRESÓ, f. Lloch ó casa pública ahont se tancan y asseguran los presos. *Cárcel, prision.* Custodia, æ, carcer, eris. || Presa, la acció de pèndrer á algun reo. *Prision, prendimiento.* Captura, æ. || met. Qualsevol cosa que lliga ó deté físicament. *Prision.* Vinculum, i, ligamen, inis. || pl. Las cadenas ó grillons. *Prisiones.* Vincula, orum.

PRESÓ DE MANS. MANILLA. 2.

PRESÓ DEL CIRCO. Lloch de ahont partian los caballs pera córrer en lo circo. *Cárcel.* Carcer, eris.

PRESÓ DE SOTA TERRA. La que está baix de la terra, de la qual usavan los moros. *Mazmorra.* Ergastulum, i.

FIGAR Ó POSAR Á LA PRESÓ. fr. Posar pres en ella. *Encarcelar, aprisionar, meter en la prision.* In carcerem conjicere.

TRAURE DE LA PRESÓ. fr. Soltar lo pres que havia en ella. *Desaprisionar, desencarcelar, sacar de la cárcel.* E carcer educere, liberare.

PRESONA, f. PERSONA.

PRESONAMENT, m. ant. La acció de ficar á la presó. *Encarcelacion, encierro.* In carcerem coniectio.

PRESONER, m. PRES. || Lo soldat que's pren al enemich. *Prisionero.* Custodia, æ; bello captus. || met. Qui es esclau de alguna passió ó afecte. *Prisionero.* Illecebris irretitus.

PRISONER DE GUERRA. Qui s'entrega per capitulació al enemic. *Prisionero de guerra.* Mancipium. ii.

PRE3PECTIVA. f. ant. PERSPECTIVA.

PRESSA. f. Prestesa, diligència ab que's fa a'guna cosa. *Priesa, prisa, presteza, premura, fuga, festinacion, apresuracion, apresuramiento, aceleracion, aceleramiento.* Celeritas, atis, instantia, æ. || Lo fort de alguna acció, com: la pressa del bàtrer. *Fuga.* Fervor, is, cursus, us. || Concurs de molts que acuden a un mateix lloch a buscar alguna cosa, com: hi havia gran pressa en la font, en la carniceria. *Priesa, prisa, presura, tropel, furia.* Frequentia, æ, concursus, us.

À MÉS PRESSA, MÉS VAGAR. loc. Denota que no's deuen atropellar las cosas ni traurerlas de són curs regular, perque 's tarde més en la execució y logro de ellas. A gran prisa gran vagar ó mas vagar. Festina lentè.

À TOTA PRESSA. m. adv. Ab la major promptitut. A toda prisa, presurosamente. Citissimè.

DE PRESSA. m. adv. Ab promptitut y celeritat, sèns la deguda reflexió. De prisa. Festinaner, præproperè.

DONAR PRESSA Ó ANAR DEPRESSA. fr. Cuytar en fer alguna cosa. *Darse, ir de prisa, apresurarse, acelerarse.* Accelerari.

MOLTA PRESSA Y POGA ENDRESSA. ref. À MÉS PRESSA MÉS VAGAR.

PORTAR Ó DONAR PRESSA. fr. Instar y obligar a algú a que execute prompte alguna cosa. *Dar prisa, apresurar.* Urgere, insare. || No poder diferirse algun assumpto. *Traer, llevar prisa.* Instare, urgere.

TENIR PRESSA. fr. PORTAR PRESSA. 2.

PRESSAGI. m. Pronostich ó senyal. *Presagio, auspicio, profecia, presentimiento.* Præsagium, ii.

PRÉSSECH. m. Fruyt del presseguer. Es rodó, un poch bla, de dos polzadas de diámetro, de color groch roig mes ó menos pujat y ab una ralla en un de sos costats. Exteriorment te una pell prima y vellosa, davall de ella la carn que segons sas diverses castas es més ó menos dura, de color blanch groch ó groch rojench, y que enclou un pinyol rodó, molt dur, escabros y fortissimament agafat a ella, 'l qual conté una ametlla amarga. Es comestible, y se'n cultivan várias castas, que totes són de gust dols y agradable y molt estimadas. *Melocoton, persica, persigo.* Persicum malum. || fam. VENTOSITAT, PET.

PRÉSSECH DURAN. Préssech petit. *Durazno, duraznero.* Mali persici genus.

PRÉSSECH MELOCOTÓ. *Melocoton.* Persicum, i.

PRÉSSECH MOLLAR. Espècie de pressech que es tant madur s' obre y cau lo pinyol. *Abridero, abridor, priso.* Malum persicum.

PRÉSSECH PAVIA. Varietat del préssech melocotó: es de color roig la carn molt més tendra y delicada. *Pavia.* Persici varietas.

PELA AQUEST PRÉSSECH. loc. fam. Expressa la

complacència de que succehesca a algú un leu dany. *Sórbete ese hueso, tómate esa y vuelve por otra.* Sorbile ovum sume.

PRESSEGUER. m. Arbre de catorze peus de alt. de fullas ovaladas, y la flor de color de rom clar. *Melocoton.* Amygdalus persica. || Lo que produheix lo préssech dit duran. *Durazno, duraznero.* Malus persica.

PRESENTIMENT. m. PRESSAGI.

PRESENTIR. v. a. Préveurer, presumir, conèixer alguna cosa abans de succehir. *Presentir.* Oloror, aris.

PRÉSSICH. m. ant. PARACLAS, DISCURS, NARRACIÓ.

PRESSIÓ. f. La acció de apretar ó espremer. *Preston.* Pressura, æ, pressio, nis.

PRESSURA. f. ant. Opressió. *Presura, pressura.* Pressura, æ.

PREST, A. adj. Prompte. *Presto.* Celer, veloc. || Aparellat, disposat. *Aparejado, Promptus, paratus.* || adv. m. y t. Aviat, promptament. *Presto, prontamente, prestamente.* Præstò, citò. || m. ant. Mútuo ó quantitat de diner ó altra cosa deixada a mútuo. *Empréstito, préstamo.* Mutuum, i.

À UN LLEST UN PREST. ref. Denota que hi ha ocasions en que aprofita més la prestesa que la habilitat. A un diestro un presto. Sapientie sæpè prævalet solertia.

DE HÀBIL À HÀBIL LO MÉS PREST. ref. Denota que entre dos igualment hàbils y astuts, lo més prompte en resódrer guanya. De diestro a diestro el mas presto. Sapientie prævalet celeritas.

PRESTA PÈNDRE. fr. ant. ENMANLLEVAR.

PRESTACIÓ. f. La acció y efecte de prestar. *Prestacion.* Præstatio, nis.

PRESTADOR, A. m. y f. Qui presta. *Prestador.* Mutuans, tis. || adj. Lo que's deu prestar. *Prestadero.* Præstandus.

PRESTAMENT. adv. t. PREST. 3.

PRÉSTAMO. m. PREST. 4.

PRESTAR. v. n. Donarse, estirarse. *Dar de si.* Distendi. || Donar alguna cosa lo que's necessita de ella pera algun fi, com se diu de un tros de roba que presta per un vestit. *Dar de si.* Suppedit, as.

|| Cedir, com se diu que presta 'l puntal que sosté la paret. *Aflojar.* Cedo, is. || Deixar alguna cosa ab obligació de tornarla. *Prestar.* Commodo, accommodo, as. || Donar, rendir, com: *PRESTAR obediencia, homenatge.* *Prestar.* Obedientiam, etc. adhibere. || Ajudar, sér útil, traurer de perill. *Prestar.* Prosum, es. || Preferirse, conformarse, convenirse. *Franquearse, prestarse, deferir.* Sese d'ferre.

QUI PRESTA, LAS BARBAS S' ARRENCA. ref. Denota la dificultat que hi ha en cobrar lo que s' ha prestat. *El hombre que presta, sus barbas mesa.* Semper inhumanos habet officiosus amicos.

PRESTAT, DA. p. p. *Prestado.* Commodatus.

PRESTATGES. m. pl. Armariis pera posar li-

res ó papers. *Estantes*. Loculamentum. i. || Entre usters qualsevol de las tauletas ó quarterons que's an entre 'ls barrots de las portas y finestras. *Entrepaño*. Quadra tabula inter transversa ligna iuxta.

LO QUE TÉ PRESTATGES. La obra feta ó treballada ab ells. *Entrepañado*. Quadris tabulis compactus.

PRESTE. m. Lo sacerdot que celebra la missa cantada ó que assisteix ab capa pluvial. *Preste*. Præses sacer.

PRÉSTECH. m. PREST. 4. || m. ant. Manllen. *Préstamo*. Mutuum, i.

PRESTESA. f. Diligència, promptitut. *Celeridad*, *presteza*. Celeritas, velocitas, atis.

AD PRESTESA. m. adv. Promptament. *Con presteza*, *prestio*, *de presto*. Strenuè.

PRESTICH. m. ant. PREST. 4.

PRESTIDIGITADOR. m. Qui prestidigita. *Prestidigitador*. Celeris digitator.

PRESTIDIGITAR. v. a. Escabullir de la vista dels espectadors un objecte ab molta habilitat y dissimulo. *Prestidigitar*. Celer digitare.

PRESTIGI. m. Engany, il·lusió, apariència. *Prestigio*. Præstigia, æ.

PRESTÍSSIM, A. adj. sup. *Prestísimo*. Celerissimus.

PRESUMAR. v. a. PRESUMIR.

PRESUMIBLE. adj. Lo que's pòt presumir. *Presumible*. Conjectatorius.

PRESUMIR. v. a. Suspirar, conjecturar. *Presumir*. Conjicio, is, suspicor, aris. || v. a. Jactarse, vanagloriarse. *Ufanarse*, *presumir*, *engreirse*, *envanecerse*, *repicarse*. Nimis sibi sumere. || INTENTAR.

PRESUMIT, DA. p. p. *Presumido*, *presunto*. Suspicalus. || adj. Presumptuós, va, qui fá massa apreci de sí mateix. *Vanaglorioso*, *presumido*, *vano*, *vanidoso*, *presuntuoso*, *satisfecho*, *orgullosos*, *engallado*, *engolletado*, *encopetado*, *encrestado*, *preciado*, *orondo*, *repulgado*, *hueco*, *reverendo*, *vacio*, *hinchado*, *lomihiesto*, *fantasma*, *fantasmon*, *confiado*. Elatus, vanus; nimis confidens.

PRESUMIT DE GUAPO. Qui's precia de hermós, de galan. *Penoso*. Corporis elegantiam jactans.

SER UN PRESUMIT. fr. Preciarse de galan y bona persona. *Mirarse á la sombra*. Nimio sibi tribuere.

PRESUMPCIÓ. f. Opinió, suspita, conjectura. *Presuncion*, *presunta*, *presuntuosidad*. Conjectura, æ, suspicio, nis. || Arrogància, orgull. *Vanidad*, *presuncion*, *fantasia*, *ufania*, *confianza*, *elacion*, *montañada*, *desvanecimiento*, *vanistorio*, *engresimiento*, *envanecimiento*, *orgullo*, *humo*, *entono*, *tufio*, *viento*, *infulas*, *hinchazon*, *elevacion*, *humillos*. Confidentia, æ, presumptio, nis. || for. Judici fundat sobre indicis originals del autos. *Presuncion*, *presunta*. Præsumptio, nis.

PRESUMPCIÓ DE DRET Y DE FET. fr. La suspita fundada en tals conjecturas que sobre ellas estableix la lley lo dret que's déu observar, y de ella no s'

admet prova. *Presuncion de derecho y de hecho*. Juris et facti præsumptio.

PRESUMPCIÓ DE SOL DRET. La suspita fundada en conjecturas legals. *Presuncion de ley ó de solo derecho*. Mera juris præsumptio.

PRESUMPCIÓ VIOLENTA Ó VEHEMENT. for. La suspita fundada en conjecturas tant vehements que no deixin rahó de dubtar. *Presuncion violenta*. Vehemens præsumptio.

PRESUMPTA. f. PRESUMPCIÓ.

PRESUMPTIU, VA. adj. Lo que's pòt presumir. *Presuntivo*. Conjecturalis.

PRESUMPTIVAMENT. adv. m. Per presumció. *Presuntivamente*, *presuntamente*. Conjecturaliter, conjectatoriè.

PRESUMPTO, A. p. p. irr. de presumir. PRESUMIT.

PRESUMPTUÓS, A. adj. PRESUMIT.

PRESUMPTUOSAMENT. adv. m. Ab presumció. *Vanamente*, *presuntuosamente*. Vanè, elatè. || Expressament, maliciosament. *Espresamente*, *de propósito*. Consultò.

PRESUMPTUOSÍSSIM, A. adj. sup. *Presuntuosísimo*. Arrogantissimus.

PRESUPOSAR. v. a. Donar per suposada una cosa, tenirla per certa pera passar á tractar de altra. *Presuponer*. Pono, suppono, is.

PRESUPOSAT, DA. p. p. *Presupuesto*, *premisso*. Suppositus, positus.

PRESUPOSICIÓ. f. y

PRESUPÓSIT. m. Suposició. *Suposicion*, *presuposicion*, *presupuesto*. Suppositum, i.

PRESURÓS. A. adj. Prompte, lleuger, velós. *Presuroso*. Festinus.

PRESUROSAMENT. adv. m. Promptament, ab velocitat. *Presurosamente*. Festinanter.

PRETENDENT. m. y f. Qui preten. *Pretendiente*, *pretensor*, *candidato*, *opositor*. Candidatus, i.

PRETÈNDRE. v. a. Sol·licitar alguna cosa. *Solicitar*, *pretender*, *intentar*, *querer*. Pretendo, exquiro, is.

PRETENGUT, DA. p. p. PRETÉS.

PRETENSÍÓ. f. La sol·licitut pera lograr alguna cosa. *Pretension*, *pretenso*, *negocio*. Petitio, nis. || Demanda, pelició. *Pretension*. Desiderium, ii. || Intent, designi. *Designio*, *pretension*. Consilium, ii, mens, tis. || Lo dret que algú pensa tenir á alguna cosa. *Pretension*. Jus, ris.

DESTORBAR LA PRETENSÍÓ Á ALGÚ. fr. Sér causa de que se li malogre. *Barajarle á uno la pretension*. Petitionem perturbare.

PRETENSOR, A. m. y f. PRETENDENT.

PRETERICIÓ. f. ret. Figura per la qual fingim que no dihem ó no volem dir alló mateix que estam dibent. *Pretericion*. Præteritio, nis. || fíl. La forma ó quasi forma que's constitueix y denomina passada; però que existí en algun temps. *Pretericion*. Præteritio, nis. || for. Omissió del que tenint fills

hereus forsosos, no fé menció de ells en lo testament. *Pretericion*. Præteritio, nis.

PRETERIR. v. a. for. Omitir en lo testament la elecció de hereus. *Preterir*. Prætereo, is. || Morir ab mort violenta. *Perecer*. Pereo, is.

PRETERIT, DA. p. p. *Muerto, perecido*. Mortuus.

PRETÉRIT, A. adj. Passat. *Préterito*. Præteritus. || m. gram. Lo temps del verb que demostra lo passat, y es imperfet, perfet, y més que perfet. *Préterito*. Præteritum tempus.

PRETERNATURAL. adj. Lo que excedeix l'orde degut de la naturalesa. *Præternatural*. Præternaturalis.

PRETERNATURALISAR. v. a. Alterar, pervertir, trastornar lo ser ó estat natural de alguna cosa. També s' usa com reciproc. *Præternaturalizar*. Rei naturam immutare, pervertere.

PRETES, A. p. p. de preténder. *Pretendido, pretenso*. Prætersus. || adj. Fingit, fraudulent. *Fingido, fraudulent, soñado*. Fictus.

PRETEXT. m. Motiu, excusa, rahó aparent. *Pretexto, causa, asidero, excusa, asilla, socapa, colorido, expediente, especie, capa, cubierta, achaque, descarte, máscara, solapa, salida, callejuela*. Prætextum, i, color, is.

AB PRETEXT. m. adv. Ab apariéncia, fingida. *ment. Con pretesto, socolor*. Per speciem, per causam.

PRETEXTA. f. Vestidura talar guarnida per baix ab una tira de púrpura, que portavan en Roma 'ls joves nobles fins à la edat de 17 anys: també usavan de ella 'ls sacerdots, magistrats y senadors en las funcions públicas. *Pretexta*. Prætexta, æ.

PRETEXTAR. v. a. Al·legar, fingir un pretext ó excusa. *Pretextar*. Prætexo, is.

PRETEXTAT, DA. p. p. *Pretextado*. Prætextus.

PRETEXTUAR. v. a. PRETEXTAR.

PRETINA. f. TRINXA.

PRETOR. m. Magistrat romá que exercia jurisdicció en Roma y en las províncias. *Pretor*. Prætor, is.

PRETORI. m. Palau y tribunal del pretor. *Pretorio*. Prætorium, ii. || adj. Pertanyent al pretor ó á sòn tribunal. *Pretorio, pretorial, pretoriano*. Prætorianus.

PRETORIÀ, NA. adj. PRETORI. 2.

PRETORIANS. m. pl. Los soldats de la guàrdia del emperador. *Pretorians*. Prætoriani milites.

PRETURA. f. Càrrech del pretor. *Pretura*. Prætura, æ.

PREU. m. Valor, estimació de las cosas. *Tasa, precio, importe, valor, valia, coste*. Inductura, æ, pretium, ii. || Paga, salari, sou. *Precio*. Præmium, ii, merces, dis. || met. Estimació, importància ó crèdit, com: es home de gran PREU. *Precio, aprecio*,

monto, monta, interés. Æstimatio, nis.

PREU PER PREU. m. adv. que s' usa comparativament, y equival á per lo mateix preu ó cost. *Tanto por tanto*. Æquali, eodem pretio.

AL PREU QUE HO HE COMPRAT HO VENCH. loc. pera disculparse algú quant no li crehen lo que diu. *Estopeño, ó canomeño, cual me lo dieron tal te lo vendo*. Sit contexta licet stupà, vel cannabe tela; Hanc, prout ipsa mihi tradita, vendo tibi.

AL PREU MÉS ALT. adv. Al major preu dels fruïts en tot l' any. Es -veu de que s' usa molt en los ajusts contractes dels fruïts, especialment dels grans. *A las valias*. Pretio anni maximo.

ANAR Á DOS PREUS. fr. Anar molt cara alguna cosa. *Subir á ó estar por las nubes; tener mucha pimienta*. Mercem magni esse; pessimè divendi.

DONAR Ó POSAR Ú OBRIR PREU. fr. Fèr lo primer exemplar de preu en las vendas dels gèneros ó mercaderias. *Abrir, romper precio*. Mercis pretium indicare. || **AVALORAR.**

NO TENIA PREU. fr. Sert mòl estimable alguna cosa. *No tener precio*. Valdè æstimabilem esse.

PEL MATEIX PREU. m. adv. Se diu del que's dòna per lo mateix que cósta, sèns ganància. *A coste y costas; al tanto por el tanto; por el mismo precio*. Eodem pretio.

PREUFET. m. Obra que s' ajusta per un tant. *Destajo*. Operis locatio.

Á PREUFET. m. adv. Per un tant. *A destajo*. Locatione, redemptione facta. || met. Ab mòlt empenyo afany. *A destajo*. Magno nisu.

DONAR Ó PÈNDRE Á PREUFET. fr. Ajustar una obra per cert preu. *Destajar, dar ó tomar á destajo, tomar por ajuste, por asiento*. Opus faciendum locare.

PREUFETAYRE. m. Qui fá alguna obra á preufet. *Destajista, destajero, estajero, estajista*. Operis redemptor.

PREUFETTER. m. PREUFETAYRE. || **ASSESSINO.**

PREVALEIXER Y PREVALER. v. n. Poder més, sèr superior, aventallar. *Prevalecer, preponderar, predominar, valer, vencer*. Supero, as.

PREVALERSE. v. r. Valerse, servirse de alguna cosa. *Prevaleerse*. Ulor, eris.

PREVALESCUT Y PREVALGUT, DA. p. p. *Prevalecido*. Superatus.

PREVARICACIÓ. f. Col·lusió, traició á la confiança y obligació. *Prevaricacion*. Prævaricatio, nis. || L' acte y efecte de prevaricar. *Prevaricacion*. Prævaricatio, nis.

PREVARICADOR, A. m. y f. Qui prevarica. *Prevaricador*. Prævaricator, is.

PREVARICAR. v. n. Faltar á la fé, á la paraula, al jurament, á la confiança. *Prevaricar*. Prævaricar, aris. || Invertir, trastornar, confóndrer l' orde y disposició de alguna cosa. *Prevaricar*. Præverto, is. || Flaquejar en lo judici ú orde de las accions. *Prevaricar*. Præposterè agere.

PREVARICAT, DA. p. p. *Prevaricado*. Præva-

ricatus. || m. for. Lo vici del advocat ó procurador que falta á la fidelitat de sa part, sent per la contrària. *Prævaricato*. *Prævaricatio*, nis.

PREVENCIÓ. f. Preparació, disposició, anticipació de alguna cosa. *Prevencon*. *Præparatio*, nis, *apparatus*, us. || Provisió de algun manteniment ó altra cosa. *Prevencon*, *provision*; *repuesto*, *apronto*, *matalotaje*, *apresto*, *reten*, *avio*. *Penus*, oris, *apparatus*, us. || Advertència, avis. *Prevencon*, *preparacion*, *caucion*, *precaucion*. *Animadversio*, *anticipatio*, nis. || Coneixensa anticipada de lo que pòt succehir. *Prevencon*, *preocupacion*. *Providentia*, æ. || Coneixensa anticipada del jutge en alguna causa. *Prevencon*. *Præventio*, nis.

AD Ó DE PREVENCIÓ. m. adv. Per si acás. A *prevencon*, de *prevencon*, de *mampuesto*, *prevenidamente*. Ad *cautelam*.

PREVENGUT, DA. p. p. *PREVENGUT*.

PREVENIENT. p. a. *Preveniente*. *Præparans*.

PREVENIR. v. a. Preparar ab anticipació. *Prevenir*. *Paro*, *preparo*, as. || Destorbar que esdevinga alguna cosa, com: *PREVENIR* algun dany ó perjudici. *Advertir*, *prevenir*. *Anteverto*, is, *occupo*, as. || Anticiparse á altre en alguna acció, en formar algun judici, etc. *Prevenir*, *preparar*, *parar*, *ocurrir*. *Prævenio*, *anteo*, is. || Conèixer anticipadament algun dany. *Prevenir*, *precauer*, *cautelar*, *precautelar*. *Prævideo*, es, *præcognosco*, is. || Advertir, avisar. *Advertir*, *prevenir*. *Moneo*, *admoneo*, es. || Preocupar, guanyar l' ànimo ó voluntat de algú. *Prevenir*. *Præoccupo*, as, *prævenio*, is. || for. Anticiparse 'l jutge en lo coneixement de la causa quant pòt tocar á vârios. *Prevenir*. *Litis cognitionem præoccupare*.

PREVENIRSE. v. r. Aparellarse, disposarse ab anticipació pera alguna cosa. *Prevenirse*, *perirechase*. *Provideo*, es.

PREVENTIU, VA. adj. Lo que prevé á altra cosa, lo que's fá ab prevenció. *Preventivo*. *Præveniens*, *præoccupans*.

PREVERE. m. ant. *PREBERE*.

PREVÉURER. v. a. Conèixer ab anticipació. *Prever*, *prevenir*, *precauer*, *presentir*, *ver*, *barruntar*, *anterver*, *preconocer*. *Odoro*, as, *cognosco*, is. || Prevenir lo esdevenidor. *Prever*, *precauer*. *Prævideo*, es.

PREVILEGI. m. etc. *PRIVILEGI*.

PREVINGUDAMENT. adv. m. Anticipadament. *Anticipadamente*, *prevenidamente*. *Cautè*, *providè*.

PREVINGUT, DA. p. p. *Prevenido*. *Prævisus*. || adj. *AVISAT*, *ADVERTIT*. || m. Qui's prevé. *Prevenido*. *Providus*, *cautus*, i.

PREVINGUT PERA RESPÓNDER. *Preparat*, *avisat* pera quant altre li parle. *Orejeado*. *Præmonitus*; *dictis præoccupatus*.

UN PREVINGUT VAL PER DOS. ref. Adverteix la gran aventatge que pòrta qui obra ab prevenció.

Hombre apercibido ó prevenido vale por dos. *Tela minus feriunt quæ prævidentur*.

PREVI Ó PRÉVIO, A. adj. Lo que preceheix ó s' anticipa. *Previo*. *Prævisus*.

PREVISIÓ. f. Coneixement anticipat, judici de lo futur y la precaució de ell. *Prevision*, *precognition*, *barruntamiento*. *Prævisio*, nis.

PREVISOR. m. Qui prevé. *Previsor*. *Prævidens*, tis.

PREVIST, A. p. p. de *prevéurer*. *Antevisto*, *previsto*. *Prævisus*. || adj. *PREVINGUT*, *ADVERTIT*, *AVISAT*.

PREYAR. v. a. ant. *PREGAR*.

PREYCADOR. m. ant. *PREDICADOR*. || ant. *PLENIPOTENCIARI*.

PREYCADORESA. f. S' aplica á la religiosa de sant Domingo. *Dominica*, *dominicana*. *Dominicana sanctimonialis*.

PREYCAR. v. a. ant. *PREDICAR*.

PREYCH. m. ant. *Enrabonament*. *Razonamiento*. *Oratio*, nis, *sermo*, nis.

PRIAPO. m. mit. Fill de Baco y Vénus tingut per Dèu de la impuresa y president dels horts. *Priapo*. *Priapus*, i.

PRIM, A. adj. Delicat, subtil. *Delgado*. *Subtilis*, *tenuis*. || met. Agut, ingeniós, subtil. *Delgado*. *Acutus*, *argutus*. || FRÁGIL, DÉBIL. || FLACH, MAGRE. || Parlant de la veu. *AGUT*. || met. DELICAT, ÀRDÜO. || PRIMER. || m. pl. Lo primer sagó que ix de la farina. *Moyuelo*, *acemite*, *afrecho*, *rollon*. *Furfur primum*. || adv. ant. *JUSTAMENT*. || TANTOST.

À PRIM SON. loc. ant. A *las primeras horas de la noche*, al primer sueño. *Primum somnium*.

ANAR PRIM. fr. ANAR LO DIABLE PROP.

BALLAR LO BALL DELS PRIMS. fr. mef. No havér menjat. *Estar en ayunas*. *Fame laborare*.

FILAR PRIM. fr. met. Discórrer ab sutileza. *Adelgazar*, *hilar delgado*. *Subtilius de re aliqua discerere*, *cogitare*.

MIRAR PRIM. fr. MIRAR DEL DRET Y DEL REVÉS.

VENIRLI PRIM. fr. VENIRLI PROP. À POCH.

PRIMA. f. Una de las parts en que's romans dividian lo dia artificial, que comprenia las tres horas primeras del matí. *Prima*. *Prima*, æ. || Una de las set horas canónicas, la que está entre las laudes y la tertia. *Prima*. *Prima*, æ. || mil. La part de la nit desde las vuyt á las onze. *Prima*. *Prima vigilia*. || En los instruments de corda la mès prima de tolas que fórma un so agut. *Prima*. *Nota*, es; *fidium tenuissima*.

EN PRIMA. adv. m. *PRIMERAMENT*.

SABERNE LA PRIMA. fr. met. Sér astut. *Saber mas que las culebras*. *Versutum*, *callidum esse*.

PRIMACIA. f. Superioritat, ventatja, preeminència. *Primacia*, *primeria*, *principado*, *precedencia*. *Primatia*, *præstantia*, æ. || Dignitat del primat. *Primacia*. *Primatus*, *principatus*, us.

PRIMACIAL. adj. Lo que toca ó pertany á la primacia ó á sòn primat. *Primacial*. Ad *primatum pertinens*.

PRIMAL. adj. S' aplica al cabrit ó anyell de un any. *Primal.* Adniculus agnus.

PRIMARI, A. adj. Primer, principal. *Primario.* Primarius.

PRIMÀRIA. f. Subtileza, delicadesa. *Delgadez, tenuidad, sutileza, sutilidad.* Subtilitas, atis.

PRIMAT. m. Lo primer y més preeminent de tots los arquebisbes y bisbes de un regne. *Primado.* Primas, atis. || adj. PRIMACIAL.

PRIMAVERA. f. Estació del any que comensa en lo vint y un de mars y acaba en lo vint y un de juny. *Primavera.* Ver, is. || Aucell. MARENGA. || met. La cosa de vârios y hermosos colors. *Primavera.* Res colorum varietate distincta. || met. Lo temps en que una cosa està en sòn major vigor y forsa. *Primavera.* Ver, is.

PRIMAVERA DE IVERN. TARDOR.

PRIMAVERENCH, CA. adj. Cosa de la primavera. *Vernal.* Vernus, vernalis.

PRIMEJAR. v. n. Sêr prima alguna cosa. *Flaquear.* Deficio, is.

PRIMENTÓ. m. ter. PEBROT.

PRIMER, A. adj. Lo que preceheix á altra cosa, en orde, temps, lloch ó situació. *Primero, primer, primo.* Primus, primigenius. || Lo que comensa l'orde de cosas que's contan. *Primero.* Prior, primus. || Principal ó cap en orde y grau. *Primero.* Primus, primitius. || Excel·lent, gran, que sobrepuja. *Primero.* Princeps. || Antich, lo que ja era antes. *Primero, pristino.* Prior, anterior. || adv. Primerament. *Primero.* Prius. || ANTES.

DE PRIMER. m. adv. PRIMERAMENT.

LA PRIMERA Y PRINCIPAL. expr. En primer lloch. *Primeramente.* Primò.

NO ES AQUESTA LA PRIMERA; NO ES ÀRA Ó AQUESTA LA PRIMERA VEGADA. loc. Denota que algú ha fet altres vegadas lo que 'ns càusa estranyesa ó temor. *No ser el primero.* Haud nunc primum fecit.

NO SERÀ ELL LO PRIMER. loc. ab que's preten escusar la acció de algun subjecte pel exemplar de altres. *No serà el primero.* Nec primus hoc fecit.

SÊR PRIMER fr. Ocupar ó adquirir abans que altre alguna cosa. *Preocupar.* Præoccupo, as. || Sêr lo cap ó 'l principal en alguna cosa. *Ser el primero.* Principatum tenere. || Sêr lo més excel·lent sêns oposició. *Ser el primero.* Præstantissimum longè principem esse.

PRIMERA. f. ant. PRIMÀRIA.

PRIMERAMENT. adv. m. En primer lloch, abans de tot. *Primeramente, primero.* Primum.

PRIMERENCH, CA. adj. Anticipat, avansat, que ve abans del temps regular. *Temprano, temprano.* Præmaturus, festinus. || S' aplica á la fruyta madura abans del temps. *Temprano, precoz, primerizo, tempranal.* Præcox, præcoquis.

PRIMERIA. f. Principi, comensament. *Principio.* Initium, ii.

À LA PRIMERIA m. adv. Al comensar alguna cosa. *Al principio.* Initio.

PRIMESA. f. PRIMÀRIA.

PRIMET, A. adj. d. *Delgadillo, isto.* Gracilior.

PRIMICER, A. adj. S' aplica á la persona que es primera ó superior á las demès en sa línea. *Primicerio.* Primicerius. || m. CAPISCOL.

PRIMÍCIA. f. Lo primer fruyt de qualsevol cosa. *Primicia.* Primitiæ, arum. || Oferta que en espècie de fruyts se fá á Dèu dels primers que's cullen. *Primicia.* Primitiæ, arum. || pl. met. Los principis ó primers fruyts que produheix qualsevol cosa no material. *Primicias.* Primitiæ, arum.

PRIMICIAL. adj. Pertanyent á las primicias. *Primicial.* Ad primitias pertinens.

PRIMICOL. m. PRIMITXOL.

PRIMISSIM, A. adj. sup. *Delgadísimo.* Subtilissimus.

PRIMITIU, VA. adj. Lo que es primer en línea, que no té origen ni 's deriva de altre. *Primitivo.* Primigenius, primitivus.

PRIMITIVAMENT. adv. m. Originàriament. *Primitivamente, originariamente.* Primitivus; tamquam ex origine et fonte.

PRIMITXOL. m. y

PRIMIXOL. m. Madeixeta molt retorta de seda fluixa, de que's fan molts surtiments de vârios colors. *Primichon.* Tenuis metaxa serica.

PRIMO. adv. llati. PRIMERAMENT.

PRIMOGENIAL Y PRIMOGÈNIT, A. adj. S' aplica al fill ó filla que naix primer. *Primogénito.* Primogenitus, præmigenius.

PRIMOGENITURA. f. Lo dret y prerogativa del primogènit. *Primogenitura, progenitura.* Primogeniti filii dignitas.

PRIMO PRIMER. m. Veu que s' usa pera explicar lo primer moviment del ànimo, que obliga á exec'nar alguna cosa sense llibertat. *Primoprimus.* Primoprimus.

PRIMOR. m. Destresa, habilitat en dir ó fèr alguna cosa; y 'l mateix artífici, hermosura y perfecció de la obra feta primorosament. *Primor, prodigio, peregrinidad, lindeza, gracia, gracia, filii.* Elegancia, æ, artificium, ii, concinnitas, atis. || CUNNITAT, CORTESIA, SUBTILESA.

DE Ó AB PRIMOR. m. adv. PRIMOROSAMENT.

FÈR PRIMORS. fr. PRIMOREJAR.

PRIMORDIAL. adj. S' aplica al principi fundamental ó primer de qualsevol cosa. *Primordial.* Primordialis.

PRIMOREJAR. v. n. Usar de primor en las cosas. *Primorrear.* Perirè operari.

PRIMORÓS, A. adj. Excel·lent, delicat, perfect. *Primoroso, exquisito, esmerado, divino, espeioso, fino.* Perpolitus, perfectus. || Hâbil, que fá ó fèn las cosas ab perfecció. *Primoroso.* Peritus.

PRIMOROSAMENT. adv. m. Perfectament, ab primor. *Primorosamente, peregrinamente, lindamente.* Affabrè, concinnè.

PRIMOROSÍSSIM, A. adj. sup. *Primorosísimo.* Elegantissimus.

PRIMPARAT, DA. adj. Lo que està pròxim ó en perill de caure. *Caedizo*. Cadivus, caducus. || Dèbil, de poca forsa. *Endeble*. Infirmus.

ESTAR PRIMPARAT. fr. Estar á perill de caure. *Estar en tanganillas*. Vacillare.

PRÍNCIP. m. Superior en qualsevol cosa. *Príncipe*. Princeps, ipis. || Lo primogénit del rey. *Príncipe*. Princeps, ipis. || Lo soberà. *Príncipe*. Princeps, ipis. || Dignitat, títol de honor que donan los reys. *Príncipe*. Princeps, ipis.

PRÍNCIP DE ASTÚRIAS. Títol del primogénit del rey de Espanya. *Príncipe de Asturias*. Asturum princeps.

PRÍNCIP DE LA SANCH. Qui es de la família real de Fransa y pòt succehir en lo regne. *Príncipe de la sangre*. Regio sanguine genitus princeps.

TRACTARSE COM UN PRÍNCIP. fr. Tractarse ab fausto y magnificència. *Portarse como un príncipe*. Principis magnificentiam ostentare.

PRINCESA. f. Muller del príncep. *Princesa*. Princeps femina. || La que posseheix algun principat. *Princesa*. Princeps femina. || La povilla del rey. *Princesa*. Primogenia regis filia regni hæres.

PRINCIPAL. adj. Primer, lo que supera al demès. *Principal*. Principalis. || Lo que té 'l primer lloch, lo millor, lo més considerable y á propòsit. *Principal*. Principalis, princeps. || Il·lustre, clar en noblesa. *Principal*. Majus, in primis nobilis, ingenuus. || Lo essencial ó fundamental de una cosa. *Capital, principal, cardinal, esencial, precipuo, primario, radical*. Rei cardo. || Primer en algun negoci. *Principal*. Præcipuus. || m. Qui dirigeix ó governa algun assumpto. *Principal*. Caput, itis. || Lo motor, cap ó autor de alguna cosa. *Autor, principal, cabeza, corifeo*. Coriphæus, ei, princeps, ipis. || Mota, suma, capital de una obligació, contracte ó cens. *Principal*. Rei summa. || Lo cos de guàrdia que hi ha regularment en lo centro de la plassa de armas. *Principal*. Militum in media urbe statio. || pl. Los nobles de un poble, província ó regne. *Magnates, principales, grandes*. Optimates, um.

LO PRINCIPAL NO TÉ CUYDADOS BAIXOS. loc. Denota que la persona de alta qualitat no s' ocupa en coses inútils y vanas. *El águila no caza moscas*. Aquila non capit muscas.

PRINCIPALÍSSIM, A. adj. sup. *Principalissimo, potissimo*. Potissimus.

PRINCIPALITAT. f. Qualitat de principal. *Principalidad*. Nobilitas, atis.

PRINCIPALMENT. adv. m. Primerament, ántes que tot, ab antelació ó preferència. *Principalmente, primariamente, mejormente, máximamente, máxime*. Præsertim, præcipuè.

PRINCIPAT. m. Dignitat del príncep, autoritat del qui governa. *Principado*. Principatus, us. || Lo territori y jurisdicció del príncep. *Principado*. Principis ditio. || Dominació, mando, poder. *Principado*. Potentatus, us. || La província de Catalunya

en Espanya. *Principado*. Principatus, us. || pl. Lo tercer cor entre 'ls esperits celestials. *Principados*. Principatus, um.

PRINCIPI. m. Entrada, exordi, alló per about se comensa alguna cosa. *Principio*. Exordium, principium, ii. || Origen, fonament, causa de alguna cosa. *Nacimiento; origen, fuente, seminario, simiente, manantial*. Causa, æ. || La rahó fundamental sobre la qual se proceheix discorrent en qualsevol matèria. *Principio*. Fundamentum, i, principium, ii. || Ensaig. *Ensayo, principio, prelude, ingreso*. Tyrocinium, ii. || m. fil. Tota veritat de que no's pòt duplar. *Principio*. Principium ii. || Entrant de taula, lo primer plat ó guisado. *Principio*. Promulsis, idis, gustus, us. || fil. Constituti. *Elemento, principio, constitutivo*. Constituens, tis, elementum, i, principium, ii. || met. Cada una de las máximas particulars per las quals se governa cada hu. *Principio*. Principium, ii. || pl. Los rudiments, los primers elements de una ciència ó art. *Rudimentos, principios, elementos*. Elementa, principiorum. || Entre estampers las aprobacions, prólechs, dedicatòries y demès que 's posa abans de entrar en la matèria substancial del llibre. *Principios*. Prolusiones, um. || EDUCACIÓ, CRIANSA.

PRINCIPI VITAL. Nom que s' ha donat á la causa primera dels fenómenos de la vida, desconegut en sa ciència, y que no podem apreciar sinó per sos efectes; així no debem usar aquesta expressió sinó pera designar lo conjunt de las forsas que animan als cossos vius y 'ls distingeix de la matèria inerta. *Principio vital*. Principium vitale.

AL PRINCIPI. m. adv. Al comensar alguna cosa. *Al principio, ó á los principios*. Initio, principio.

DEL PRINCIPI Á LA FI. loc. Enterament, ó del tot en las cosas successivas. *Desde el principio al fin*. Ab initio ad finem.

DONAR PRINCIPI. fr. Comensar. *Dar principio*. Incipio, is.

ESTAR MOLT AL PRINCIPI. fr. met. Havér avansat poch en alguna matèria ó facultat. *Estar en mantillas; estar muy en los principios*. In incunabulis esse.

PÉNDRE, TENIR Ó TRAURE PRINCIPI. fr. Originarse, prevenir una cosa de altra. *Tener, tomar, traer principio*. Originem ducere, trahere.

TOTS LOS PRINCIPI SÓN DIFICULTOSOS. loc. Denota que al principi tot cósta y es difícil. *La viña y el potro criela otro*. Inicio omnia sunt difficilia.

TOT TÉ Ó VÓL SÓN PRINCIPI. loc. Exhorta á comensar ó prosseguir alguna cosa que 's tem ó dubta si's conseguirá. *Principio quieren las cosas*. Opus est incepto.

PRINCIPIADOR, A. m. y f. Qui principia. *Principiador*. Inceptor, is.

PRINCIPIANT. adj. Qui principia algun artó ciència. *Incipiente, principiante, novicio, novel, novato*. Tyro, nis. || BLITIRI, APRENTENT.

PRINCIPIAR. v. a. Comensar. *Empezar, principiar, comenzar; dar principio*. Incipio, is.

PRINCIPIAT, DA. p. p. *Principiado*. Inceptus.

PRINSENYAR. v. a. *PERSIGNAR*.

PRIOR. m. Superior ó prelat ordinari de algunas religions. *Prior*. *Prior*, is. || Entre monacals lo segon prelat, que es després del abat. *Prior*. *Prior*, is; cœnobiarcha, æ. || Lo primer ó superior de qualsevol convent de canonges regulars y de las ordes regulars. *Prior*. *Prior*, is. || Dignitat eclesiástica en algunas catedrals. *Prior*. *Prior*, is. || En algunas parròquias lo rector. *Párroco*, *prior*. *Parochus*, i, *prior*, is. || En los hospitals, convalecencias, órfans, casas de misericórdia, etc. lo capellá que cuyda de ells. *Prior*. *Prior*, is.

PJOR DE GERMANDAT Ó CONFRARIA. *Prioste*. *Sodalitii œconomus*.

GRAN PJOR. Dignitat superior á las demès en la religió de sant Joan. *Gran prior*. *Magnus prior*.

PRIORA. f. Prelada en alguns convents de monjas. *Priora*. *Priorissa*, antistita, æ.

PRIORAL. adj. Pertanyent al prior ó priora. *Prioral*. Ad priorem pertinens.

PRIORAT. m. La dignitat de prior. *Priorato*, *priorazgo*. *Prioratus*, us. || Districte en que té jurisdicció 'l prior. *Priorato*, *priorazgo*. *Prioratus*, us. || En l'orde de sant Benet lo monastir dependent de altre principal, l'abat del qual li posa prior. *Priorato*. Minus cœnobium.

PRIORESSA. f. ant. *PRIORA*.

PRIORITAT. f. Anterioritat de una cosa respecte de altra en temps ú orde. *Prioridad*. *Præstantia*, æ. || fil. La anterioritat ó preferència de una cosa que dependeix ó prové de ella y no al contrari. *Prioridad*. *Prioritas*, atis.

PRIORITAT DE NATURALESA. La anterioritat de una cosa á altra en quant es causa seva, encara que existescan en un mateix temps, com lo sol respecte de sa llum. *Prioridad de naturaleza*. *Naturæ prioritas*.

PRIIS. m. ant. Honor ó estima que s'adquireix ab alguna acció gloriosa. *Prez*. Honor, is, nomen, inis. || **PRIMER**.

PRISAR. v. n. Afectar garbo. *Garbear*. *Elegantiam ostentare*.

PRISARSE. v. r. *PRECIARSE*.

PRISAT, DA. adj. Lo desmasiadament pulit, compost y llimpio. *Soplado*. *Nimis computus*.

PRISCIL-LIÀ, NA. adj. Pertanyent á Priscil·lià. *Prisciliano*. Ad Priscillianum pertinens.

PRISCIL-LIANISME. m. Heretgia de Priscil·lià. *Priscilianismo*. *Priscilliani hæresis secta*.

PRISCIL-LIANISTAS. m. Heretges que s'al·saren en Espanya 'l sigle quart y eran rama dels maniqueus y gnóstichs. Foren condemnats en un concili de Zaragossa, etc. ab sòn cap Priscil·lià, home llech é ignorant. *Priscilianistas*, *priscilianos*. *Priscillianistæ*, arum.

PRISMA. m. geom. Cos terminat per dos basas planas, paralelas, iguals y semblants, y per tants

paralelógramos quants costats tinga cada basa; si aquestas són triànguls se diu triangular; si pentàgonos, pentagonal. *Prisma*. *Prisma*, tis. || diòp. Pessa de cristall en forma de prisma triangular pera 'ls experiments concernents á la naturalesa de la llum y dels colors. *Prisma*. *Vitreum prisma triangulare*.

PRISMÀTICH, CA. adj. Lo que té figura de prisma. *Prismático*. *Prismaticus*.

PRISTÍ Y PRISTINO, A. adj. Antich, primitiu, original. *Pristino*. *Pristinus*.

PRIVACIÓ. f. La obra de privar ó prohibir. *Privacion*. *Privatio*, nis. || Carència, falta de alguna cosa en un subjecte capás de tenirla. *Negacion*. *privacion*, *carencia*. *Privatio*, nis. || Falla, perdua. *Privacion*. *Viduitas*, atis, *diminutio*, nis. || L'acte de privar ó separar á algú de algun empleo ó puesto. *Privacion*. *Amotio*, *privacio*, nis. || met. La ausencia de lo que 's desitja. *Privacion*. *Orbatio*, nis.

LA PRIVACIÓ ES CAUSA DEL APETIT. ref. *Pondera 'l desitj de las cosas que no podem alcansar, sent poch apreci de las que posehim. La privacion es causa del apetito. Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata*.

PRIVADA. f. NECESSÀRIA. 1.

PRIVADAMENT. adv. m. En particular com á persona privada. *Privadamente*, *particularmente*. *Privatim*.

PRIVADEJAR. v. a. *CONFAR*, *SECRETEJAR*, *PRIVAR*, *FERSE AMICS*.

PRIVANSA. f. Valiment ab lo príncep ó superior. *Valimiento*, *privanza*, *valia*. *Apud principem gratia*.

PRIVAR. v. a. Llevar á algú lo que posseheix. *Privar*. *Orbo*, as. || Prohibir, vedar. *Privar*. *Veto*, as, *prohibeo*, es. || Traurer á algú de algun empleo. *Privar*. Aliquem munere vel dignitate exuere. || Desfavorir, exclóurer á algú de la sua gràcia, amistat, etc. *Desfavorecer*. *Gratiam benevolentiam* etc. *subtrahere*. || Tenir valiment ab algun príncep. *Privar*, *tener privanza ó valimiento*. *Gratia apud principem valere*. || Llevar, suspèndrer lo sentit ab algun cop, etc. *Privar del sentido*. *Pensum torporem inferre*. || v. r. Abstenirse voluntàriament de alguna cosa de gust ó interés. *Absterne*, *privarse*. *Abdico*, is.

AIXÓ NO PRIVA. exp. Denota que alguna cosa no impedeix que s'en fassa ó verifiqui altra. *Eso no quita, no impide, no estorba*. *Nihil obstat quominus*.

PRIVAT, DA. p. p. *Privado*. *Privatus*. || adj. Particular, propi dels particulars. *Privado*. *Privatus*. || m. Qui està sèns empleo públich. *Privado*. *Privatus vir*. || Lo que's fa en casa, á vista de poch, lluny del públich. *Privado*. *Privatus*, *umbratilis*. || Qui té valiment ab lo príncep ó superior. *Valido*, *privado*. *Principis gratia florens*.

TOT LD PRIVAT ES DESITJAT, Ó COSA PRIVADA ES DESITJADA. ref. LA PRIVACIÓ ES CAUSA DEL APETIT.

PRIVATIU, VA. adj. Lo que causa privació, la significa ó té virtut de privar. *Privativo*. *Privativus*. || Propi, particular. *Privativo*, *peculiar*, *proprio*. *Proprius*, *peculiaris*. || pl. Una de las especies de contraris que ensenya la dialèctica. *Privativos*. *Privantia*, um.

DRET PRIVATIU. 'L que competeix a un sol ab exclusió de tots los demès. *Derecho*, *privativo*. *Jus uni concessum cæteris exclusis*.

PRIVATIVAMENT. adv. m. Singularment, ab exclusió dels demès. *Privativamente*. *Propriè*.

PRIVILEGI. m. Exempció, prerogativa, immunitat. *Privilegio*, *prerogativa*, *immunidad*, *fuero*, *libertad*, *regalia*. *Privilegium*, ii.

PRIVILEGI CONVENCIONAL. Lo que's dóna ab algun pacte ó condició. *Privilegio convencional*. *Conventionale privilegium*.

PRIVILEGI DEL CÁNON. Lo que gosan los eclesiàstichs. *Privilegio del cánon*. *Ecclesiastica immunitas*.

PRIVILEGI DEL FOR. Lo que gosan los eclesiàstichs pera sér judicats en sos tribunals. *Privilegio del foro*. *Privilegium fori*.

PRIVILEGI FAVORABLE. 'L que afavoreix al privilegiat y no perjudica á ningú: com lo de menjar carn en la quaresma. *Privilegio favorable*. *Privilegium favorable*.

PRIVILEGI GRACIÓS. Lo que's concedeix per gràcia del superior sèns atèndrer als mèrits del privilegiat. *Privilegio gracioso*. *Privilegium gratiosum*.

PRIVILEGI LOCAL. Lo que's concedeix á un lloch determinat fora dels límits del qual no té valor. *Privilegio local*. *Privilegium locale*.

PRIVILEGI ODIÓS. Lo que es ab dany de tercer. *Privilegio odioso*. *Privilegium odiosum*.

PRIVILEGI PERSONAL. Lo que's concedeix á un subjecte, y no passa á sos successors. *Privilegio personal*. *Personale privilegium*.

PRIVILEGI REAL. Lo que pertany á las personas que gosan un càrrech ó estat, que encara que cesse en lo qu'il té, 's continua en lo successor. *Privilegio real*. *Regium*, regale *privilegium*.

PRIVILEGI REMUNERATORI. 'L que's concedeix en vista de mèrits. *Privilegio remuneratorio*. *Remuneratorium*, *antidotale privilegium*.

PRIVILEGIAR. v. a. Exceptuar de algun càrrech, concedir privilegi. *Privilegiar*. *Alicui immunitatem dare*.

PRIVILEGIAT, DA. p. p. *Privilegiado*. *Privilegio donatus*. || adj. Exempt, franch. *Privilegiado*. *Privilegiarius*.

PRIVILEGIATIU, VA. adj. Lo que enclou en sí algun privilegi ó exempció. *Privilegiativo*. *Privilegium continens*.

PRIVILETGE. m. PRIVILEGI.

PRO. m. FAVOR, ant. PROFIT.

EN PRO Y EN CONTRA. m. adv. A favor y en contrari. *En pro y en contra*. *Pro aliquo et in aliquem*.

LO PRO Y 'L CONTRA. loc. La part favorable y la

contrària. *El pro y el contra*. *Pro et contra*.

PROA. f. La part de davant de la nau que va rompent la aygua. *Proa*. *Prora*, æ.

PROA EN TERRA. fr. ant. náut. *Cable en tierra*. *Anchoralia millere*.

PROAVI. m. BESAVI.

PROAVONCLE. m. Oncle paternal. *Hermano de la bisabuela*. *Proavunculus*, i.

PROBA. f. Argument, rahó, document pera confirmar alguna cosa. *Prueba*. *Argumentum*, i. || Indici, senyal, mostra, experiència. *Prueba*. *Indicium*, ii. || Ensaig, esperiment, tentativa, exàmen de alguna cosa. *Prueba*, *ensayo*, *exámen*, *testimonio*, *probacion*, *justificacion*. *Experimentum*, *periculum*, i, *probatio*, nis. || for. Justificació del dret de una de las parts. *Prueba*. *Probatio*, nis. || arit. Comprobació de un compte. *Prueba*. *Rationis*, *comprobatio*. || Entre estampers la primera plana que's tira, y en que s'apunten y corretteixen las erradas. *Prueba*, *muestra*, *toque*. *Primum folii typis mandati specimen*, *periculum*. || Instrument de cirurgia. **ALGÀLIA.** 2. || TAST, MOSTRA. || met. L'art, sagacitat ó indústria pera averiguar alguna cosa. *Prueba*. *Probatio*, nis. || pl. Averiguacions del llinatge ó noblesa de algú. *Pruebas*, *probanzas*, *informaciones*. *Secretæ inquisitiones*.

À PROBA. m. adv. ab que s'assegura alguna cosa. *A prueba*. *Ad experimentum*.

À TOTA PROBA. adv. Expressa la consistència ó fermesa de alguna cosa. *De prueba*. *Ad periculum*.

FÉR PROBA. fr. **PROBAR.** 3.

HABERNE FÉT LA PROBA. fr. Haverho tocat per la experiència. *Haber hecho la prueba*. *Periculo probavisse*.

SEGONA PROBA. Entre estampers proba nova sobre la que ja s'ha donat. *Contrapueba*, *reprueba*. *Alterum exemplar typis impressum*.

PROBABILISME. m. La sentència dels que en matèries morals diuen que's pòt seguir la opinió probable en contraposició de la més probable. *Probabilismo*. *Probabilismus*, i.

PROBABILÍSSIM, A. adj. sup. *Probabilissimo*. *Valdè probabilis*.

PROBABILISTA. m. Qui es de parer que's pòt seguir la opinió probable en contraposició de la més probable. *Probabilista*. *Probabilismisector*.

PROBABILITAT. f. Verissimilitut, fonament ó rahó fundada. *Probabilidad*. *Probabilitas*, atis.

PROBABLE. adj. Verissimil, fundat en rahó prudent. *Probable*. *Verisimilis*, *probabilis*. || Lo que's pòt probar. *Probable*. *Probabilis*.

PROBABLEMENT. adv. m. Ab verissimilitut ó apariència fundada de veritat. *Probablemente*. *Probabiliter*.

PROBACIÓ. f. Aprobació, abono, proba, l'acte de probar. *Probacion*. *Probatio*, nis. || Inquisició de alguna cosa, informacion. *Probacion*, *prueba*. *Probatio*, *inquisitio*, nis. || En los ordes regulars l'exàmen ó proba de la vocació dels novicis

abans de professar. *Probacion*. Probatio, nis.

PROBADOR, A. m. y f. Qui pròba ó tasta alguna cosa. *Probador*. Probator, gustator, is.

PROBANSÀ. f. PROBA. || Averiguació jurídica. *Probanza*, *prueba*. Ex testibus probatio, inquisitio.

PROBAR. v. a. Examinar, experimentar la qualitat de alguna cosa. *Probar*. Probo, tento, as. || Examinar si una cosa està ajustada á la mida y proporció de altra, com : *PROBAR* un vestit. *Examinar*, *probar*, *ensayar*, *plantar*. Comprobo, as. || Justificar, manifestar, fèr patenta la veritat de alguna cosa. *Probar*. Probo, approbo, as. || Intentar, comensar una cosa pera conèixer si podrà prosseguir-se. *Probar la mano*, *intentar*. Tento, verso, as. || v. n. Sèr ó no á propòsit, fèr ó no una cosa al efecte que's necessita. *Probar*. Convenio, is. || Taster. *Catar*, *probar*, *gustar*. Libo, delibo, as. || Regonèixer, sentir los efectes de alguna cosa. *Probar*. Agnosco, is. || Arrelar y donar fruyt las plantas, procrear los animals. *Probar*. Prævalesco, is.

PROBAT, DA. p. p. *Probado*. Probatus.

PROBATORI, A. adj. Lo que es propi pera probar. *Probatorio*. Probatorius.

PROBATURA. f. PROBA, ENSAIG.

PROBITAT. f. Integritat, bondat, enteresa. *Probitad*. Probitas, integritas, ingenuitas, atis.

PROBLEMA. m. Proposició, qüestió, dubte que's pòt defensar negativa y afirmativament. *Problema*. Thesis, is, problema, tis. || mat. La proposta que's fá de investigar alguna veritat desconeguda. *Problema*. Problema, tis.

PROBLEMA INDETERMINAT LOCAL. álg. Lo que admet molts resolucions. *Problema indeterminado*. Indeterminatum problema.

PROBLEMA TEOREMÀTICH. TEOREMA.

PROBLEMÀTICAMENT. adv. m. Ab rahons per una y altra part. *Problemàticamente*. Problematicè.

PROBLEMÀTICH, CA. adj. Dubtós, incert, y que's pòt disputar. *Problemàtico*. Problematicus.

PROCAS. adj. Desvergonyit. *Procaz*. Procax.

PROCEHIMENT. m. Lo modo de procehir y portarse. *Procedimiento*. Processio, nis. || Las accions, operacions ó modo de portarse de algú. / *rocedimientos*. Opera, um, acta, orum. || m. Série de operacions que's deuben fèr pera obtenir un producte químic ó farmacèutich. *Procedimiento*. Operationum series.

PROCEHIR. v. n. Originarse, derivarse, provenir. *Proceder*. Procedo, is, orior, iris. || Aportarse, governarse, obrar bè ó mal. *Proceder*. Ago, is. || Proseguir, passar avant alguna cosa, posarla en execució. *Proceder*. Prosequor, eris. || Anar, proseguir, considerarse algunas cosas ab aquest ó aquell ordo. *Proceder*. Procedo, is. || Venir per generació. *Proceder*. Originem ducere. || Parlar del misteri; de la Santíssima Trinitat produhir lo Pare al Fill, engendrarlo com són enteniment, del qual proceheix y amantse 'l Pare y 'l Fill produhir l' Esperit

Sant que proceheix dels dos. *Proceder*. Procedo, is. || for. Fèr procés contra algú. *Proceder*. Quæstionem instituire.

PROCEHIR EN INFINIT. fr. Seguir una série de cosas que no té fi. *Proceder en infinito*. In infinitum procedere.

PROCEHIT, DA. p. p. *Procedido*. Genitus.

PROCELEUSMÀTICH. m. Peu de vers llatí que consta de quatre síl·labas breus. *Proceleusmatico*. Proceleusmaticus.

PROCÉS. m. Progrés. *Proceso*. Processus, us. || Demanda, instància, l' agregat de autos y demès escrits de una causa. *Proceso*. Judicialia acta.

PROCÉS DE REGALIA. PROSCRIPCIÓ.

PROCÉS INFINIT. L' acte de seguir una série de cosas que no té fi. *Proceso en infinito*. In infinitum processus.

PROCÉS VERBAL. VERBAL.

UNIR UN PROCÉS Á ALTRE. fr. for. Se diu dels autos que's juntan á altres per lo que poden conduhir á la determinació. *Acumular*. Adjungo, is.

PROCESSAL. adj. Lo que toca ó pertany al procés. *Procesal*. Ad acta judicialia pertinens.

PROCESSAMENT. m. PROSCRIPCIÓ.

PROCESSAR. v. a. Formar procés criminal contra algú. *Procesar*. Actionem judicialem intendere.

PROCESSAR EN REGALIA. f. DESCRIDAR.

PROCESSAT, DA. p. p. *Procesado*. Characterum forma in actis judicialibus usurpari solita. || REO.

PROCESSAT DE REGALIA. DESCRIDAT. 2.

PROCESSION. f. La acció de procehir. *Procesion*. Derivatio, nis, ortus, us. || La acció ab que 'l Pare etern produheix al Verb diví, y la acció ab que aquestas dos personas divinas produheixen al Esperit sant. *Procesion*. processio, nis.

PROCESSION. f. ant. PROFESSÓ.

PROCIÓ. m. astron. Estrella molt notable de primera magnitud segons alguns autors, y segons altres de segona, en lo pit de la canícula menor. *Procion*. Procion, is.

PROCLAMA. f. Notificació pública. *Proclama*. Edictum, i. || PUBLICATA.

PROCLAMACIÓ. f. La crida ó publicació de algun decret, bando ó lley. *Proclamacion*. Promulgatio, nis.

PROCLAMADOR, A. m. y f. Qui proclama. *Proclamador*. Præco, nis.

PROCLAMAR. v. a. Publicar, anunciar al públich en alta veu. *Proclamar*. Proclamo, promulgo, as. || Aclamar. *Proclamar*. Acclamo, as.

PROCLAMAT, DA. p. p. *Proclamado*. Acclamatus, proclamatus.

PROCÓNSOL Ó PROCÓNSUL. m. Magistrat romà, governador de província ó general extraordinari de un exercit ab jurisdicció é insignias consulars. *Procónsul*. Proconsul, is.

PROCONSULAR. adj. Pertanyent al procónsul. *Proconsular*. Proconsularis.

PROCONSULAT. m. Dignitat y càrrech del procónsul. *Proconsulado*. *Proconsulatus*, us. || Lo temps que algú gosava dita dignitat. *Proconsulado*. *Proconsulatus*, us.

PROCREACIÓ. f. Generació, propagació de alguna espècie. *Procreacion*. *Creatio*, *procreatio*, nis.

PROCREADOR. A. m. y f. Qui procrea ó engendra. *Procreador*, *procreante*. *Procreator*, is.

PROCREAR. v. a. Engendrar, multiplicar alguna espècie. *Engendrar*, *procrear*, *propagar*. *Patro*, as.

PROCREAT, DA. p. p. *Procreado*. *Procreatus*.

PROCURA. f. y

PROCURACIÓ. f. ant. Poder donat per escrit á algú pera governar los negocis de altre. *Procura*, *procuracion*, *poder*. *Delegatio*, nis. || Lo cuydado y diligència ab que's tracta algun negoci. *Procuracion*. *Procuratio*, nis. || Càrrech ú ofici de procurador. *Procuraduría*. *Procuratio*, nis. || Oficina, despaig del procurador. *Procuraduría*. *Procuratoris* oficina.

PROCURADOR. m. Agent, qui sol·licita y procura 'ls negocis de altre. *Procurador*, *poderhabiente*, *apoderado*. *Procurator*, is. || **FACTOR.** 1. || La persona que en las comunitats té á sòn càrrech las dependències econòmiques. *Procurador*. *Procurator*, is.

PROCURADOR DE CORTS. Qualsevol dels que ab sos poders respectius componen lo cos representatiu de una nació ó regne. *Procurador de còrtes*. *Comitialis* procurator.

PROCURADOR DE PLETS. Qui per ofici sol·licita en justícia 'ls negocis de altre. *Procurador*. *Postulator*, is.

PROCURADOR DE POBRES. Manifestar. *Procurador de pobres*. Alienis negotiis se immiscens. || ó DE OFICI. || Qui té 'l càrrech de defensarlos gratuïtament. *Procurador de pobres ó de ofici*. *Procurator officii*.

PROCURADOR EN PRESENCIA DEL PRINCIPAL. Qui sab penetrar y discernir la naturalesa y propietats de las cosas. *Conocedor*. *Cognitor*, is.

PROCURADOR FEUDAL. Oficial reyal al qual tocavan las capbreuacions y demès cosas annexas. *Procurador feudal*. *Feudalis* procurator.

PROCURADOR FISCAL. FISCAL.

PROCURADOR GENERAL. SÍNDICH PROCURADOR.

SER PROCURADOR DE POBRES. fr. S' aplica als qui's fican en lo que no'ls importa. *Meterse en la renta del excusado*. Iis aliquem immisceri, quæ se non attingunt.

PROCURANT. p. a. Qui procura ó sol·licita. *Procurante*. *Curans*, tis.

PROCURAR. v. a. Sol·licitar, cuydar y fér las diligències pera conseguir lo que's desitja. *Intentar*, *procurar*, *pretender*. *Curo*, *procuro*, as. || Exercir l' ofici de procurador. *Procurar*. *Procuratorem* gerere.

PROCURAT, DA. p. p. *Procurado*. *Procuratus*.

PRÓDICH, GA. adj. Malgastador, qui fá gastos excessius. *Pródigo*, *malbaratador*, *maniroto*, *derrochador*, *lujoso*. *Largus*, *asotus*, *prodigus*. || Qui dóna ab excés, massa lliberal. *Pródigo*. *Benignus*, *munificus*. || Qui desprecia generosament la vida ó altra cosa estimable. *Pródigo*. *Prodigus*.

PRODICIÓ. f. ant. Trahició. *Prodicion*, *alevosia*, *traicion*. *Proditio*, nis.

PRODIGALITAT. f. Profusió, gasto excessiu. *Prodigalidad*, *lujo*. *Asotia*, *prodigentia*, æ.

PRÓDIGAMENT. adv. m. Ab excés y prodigalitat. *Pródigamente*. *Prodigè*. || Ab abundància. *Pródigamente*. *Prodigè*.

PRODIGAR. v. a. Malgastar, dissipar, desperdiciar. *Prodigar*, *derrochar*, *malbaratar*. *Effusè* expendere.

PRODIGAT, DA. p. p. *Prodigado*. *Effusè* expensus.

PRODIGI. m. Maravella, succés extrany que excedeix los límits regulars de la naturalesa. *Prodigio*, *maravilla*. *Signum*, i, *prodigium*, ii. || Miracle. *Prodigio*. *Prodigium*, ii, *miraculum*, i. || Cosa especial, rara y primorosa en sa línea. *Prodigio*. *Miraculus*, i. || MÓNSTRUO.

PRODIGIÓS, A. adj. Maravellós, portentós. *Prodigioso*, *milagroso*. *Prodigosus*. || Raro, primorós, exquisit. *Prodigioso*. *Mirus*, elegans.

PRODIGIOSAMENT. adv. m. De un modo extraordinari y maravellós. *Prodigosamente*. *Prodigialè* prodigiosè. || Primorosament, de habilitat singular. *Prodigosamente*. *Apprimè*, valdè eleganter.

PRODIGIOSITAT. f. Maravella, qualitat que fá prodigiosa alguna cosa. *Prodigosidad*. *Miraculum*, i.

PRODUCCIÓ. f. La acció y efecte de produhir. *Produccion*, *parto*. *Creatio*, *productio*, nis. || FETO, PART, FRUTT. || Exhibició de alguna cosa, com: producció de testimonis, papers, etc. *Exhibition*. *Editio*, *prolatio*, nis. || PROLONGACIÓ.

PRODUCTA. f. ant. PRODUCTO.

PRODUCTIU, VA. adj. Lo que té virtut de produhir. *Productivo*, *rentoso*, *mollar*. *Producendi* virtute pollens.

PRODUCTO. m. Lo caudal ó ganància que's trán de alguna cosa. *Producto*, *renta*, *rendicion*. *Reditus*, us. || m. Tot resultat que s' obté fent una operació química ó farmacéutica. *Producto*. *Productus*, *affectus*, us.

PRODUHIBILITAT. f. fil. La capacitat de alguna cosa pera sér produhida. *Producibilidad*. *Produceendi* possibilitas.

PRODUHIBLE. adj. fil. Lo que's pót produhir. *Producible*. *Producibilis*.

PRODUHIDOR, A. m. y f. Qui produheix. *Producidor*. *Creator*, *productor*. is.

PRODUHIR. v. a. Tràurer de sí ab activitat ó acció vital alguna cosa. *Producir*. *Produco*, is. || Engendrar, criar. *Criar*, *engendrar*, *parir*, *llevar*, *ocasionar*. *Creo*, *procreo*, as. || for. Al·legar. *Pro-*

ducir. Exhibeo, es, profero, ers. || met. Donar, com: Barcelona *PRODUHEIX* grans talents. *Producir*. Gigno, produco, is. || *FÉR*, *COMPÓNDER*. || arit. *SUMAR*. || *Redituar*, causar guany alguna cosa. *Redituar*, *producir*, *rendir*, *dar*, *valer*. Proventum parare. || *INDUHIR*.

PRODUHIRSE. v. r. Explicarse, fêrse entén-drer. *Producirse*. Dico, expono, is.

PRODUHIT, DA. p. p. *Producido*. Productus. || adj. *ENGENDRAT*, *CONCEBUT*.

PROEJAR. v. n. ant. Remar contra la corrent del aygua ó la forsa dels vents que embesteixen la nau per la proa. *Proejar*. Aquæ currentis, ventorum vi remis obniti.

PROEMI. m. Exordi, prólech que's posa al principi de un llibre. *Proémio*, *prefacio*, *prefacion*. Proœmium, exordium, ii.

PROEMIAL. adj. Lo que toca ó pertany al proémi. *Proemial*. Ad proœmium pertinens.

PROEMIAR. v. n. Comensar á parlar. *Hacer el exordio ó proémio de un discurso*. Exordium, iris, proœmior, aris.

PROER. m. ant. Mariner que treballa en la proa. *Proel*. Nauta proræ adstans.

PROESA. f. Valentia, acció valerosa. *Hazaña*, *proeza*. Egregium facinus.

PROFÀ, NA. adj. Lo que no es sagrat ni serveix pera'ls seus usos. *Profano*. Profanus. || Irreligiós, imoderat, llibertí. *Profano*. Irreligiosus, profanus; parcus Dei cultor. || *PÍCARO*.

PROFANACIÓ. f. L'acte y efecte de profanar. *Profanacion*, *profanidad*, *profanamiento*, *violacion*. Violatio, profanatio, nis. || La que's fá ab certas cerimónias ab autoritat, y que no suposa crim, com la de una iglésia. *Profanacion*. Exauguratio, nis.

PROFANADOR, A. m. y f. Sacrilech, qui profána. *Violador*, *profanador*. Violator, profanator, is. || Lo de una iglesia ab autoritat y sense crim. *Profanador*. Exaugurator, is.

PROFANAMENT. adv. m. Ab grave excés y fausto en lo públich, ó ab profanitat. *Profanamente*. Profanè.

PROFANAR. v. a. Fêr profà lo sagrat. *Violar*, *profanar*, *contaminar*, *manchar*. Profano, exauro, as. || Convertir en us comú un lloch sagrat. *Profanar*. Profano, as. || Fêr malbé, deslluhir, tractar malament, deshonrar alguna cosa. *Profanar*. Fædo, as. || *ABANDONAR*, *DIR FÀSTICES*.

PROFANAT, DA. p. p. *Profanado*. Profanatus.

PROFANITAT. f. Excés en lo fausto. *Profanidad*. Laxus, us. || *PROFANACIÓ*.

PROFANO, A. adj. *PROFÀ*. || *INEXPERIMENTAT*.

PROFECIÓ. f. Astrologia judiciària, cert càlcul il·lusori dels astrólechs. *Profeccion*. Profectio, nis.

PROFECIA. f. Pressagi, predicció. *Profecta*. Prophetia, æ, vaticinium, ii. || Do sobrenatural ab

que per inspiració divina 's coneixen las cosas futuras. *Profecta*. Prophetia, æ; propheticum donum. || met. Pronóstich, judici ó conjectura que's forma de una cosa pels senyals antecedents que s' han vist en ella. *Profecta*. Prognosticum, i.

PROFECIA RELIGIOSA. PROFESSIÓ. 2.

PROFECTICI, A. adj. Terme del dret canò-nich: se diu del caudal adquirit pels ecclesiàstichs per rahó de sos beneficis. *Profecticio*. Profectitius.

PROFERIDOR, A. m. y f. Qui profereix. *Proferente*. Proferens, tis.

PROFERIMENT. m. L'acte de proferir ó pronunciar. *Prolacion*. Prolatio, nis. || ant. *PERFERTA*.

PROFERIR. v. a. Pronunciar, dir alguna paraula. *Proferir*. Profero, ers, pronuntio, as. || ant. *PERFERIR*.

PROFERIT, DA. p. p. *Proferido*. Prolatus.

PROFÉRER. v. a. ant. *PERFERIR*.

PROFERTA. f. ant. *PERFERTA*.

PROFES, SA. adj. S' aplica al subjecte que ha professat. *Profeso*. Professus. || *PRÁCTICH*, *INTEL·LIGENT*, *EXPERIMENTAT*.

PROFESSAR. v. a. Exercir, ensenyar en públich algun art ó facultat. *Profesar*. Profiteor, eris, exerceo, es. || Exercir alguna cosa ab inclinació voluntària y continuació ab ella, com: *PROFESSAR* amistat. *Profesar*. Exerceo, es, profiteor, eris. || Obligarse per tota la vida en alguna religió, fent solemnement los vots de pobresa, obediència y castedat. *Profesar*. Professionem emittere. || *Confessar*, regonéixer, seguir una doctrina, religió, etc. *Profesar*. Fateor, eris.

PROFESSAT, DA. p. p. *Profesado*. Professus.

PROFESSIA. f. PROFESSIÓ. 2.

PROFESSIÓ. f. Ofici, destino, carrera, moda de vida de cada hu. *Profesion*. Professio, nis; vitæ institutum. || L'acte y efecte de professar alguna religió. *Profesion*. Monachica professio. || Protestació, confessió pública de alguna cosa, com de la fé. *Profesion*. Professio, nis. || Costum ó continuació voluntària de alguna cosa. *Profesion*. Exercicium, ii.

PROFESSÓ. f. Acte religiós que consisteix en anar ab orde de una part á altra molts personas seculars y ecclesiàsticas, portant alguna imatge ó relliquia. *Procesion*. Processio, nis. || met. fam. Agregat de algunas cosas que van las unas detrás de otras. *Procesion*. Continuata series.

EN PROFESSÓ. m. adv. En forma de professó. *Procesionalmente*. Supplicantium ritu; solemniter pompæ instar.

REPICAR Y ANAR Á LA PROFESSÓ NO PÓT SÉR. MÈURES Y BUFAR NO PÓT SÉR.

PROFESSONAL. adj. Pertanyent á lo que s'ordena en forma de professó. *Procesional*. Ad solemnem pompam pertinens.

PROFESSONARI. m. Llibre de lo que's canta en las professons. *Procesionario*. Processionarius liber.

PROFESSOR. m. Mestre, doctor que ensenya públicament. *Profesor.* Professor, is.

PROFETA. f. Qui posseïx lo do de profecia. *Vaticinador, profeta, profetizador, prdeago.* Profeta, æ, vates, is. || Endevinayre; qui per alguns senyals conjectura ó anuncia 'l fi que tindrà alguna cosa. *Profeta.* Vaticinator, conjectator, is. || Entre 'ls filisteus se donava aquest nom als sacerdots y als que sacrificavan. *Profeta.* Propheta, æ.

PROFETAL. adj. PROFÉTICH.

PROFETAL. v. ant. PROFÉTISAR.

PROFÉTICAL. adj. ant. PROFÉTICH.

PROFÉTICAMENT. adv. m. Ab esperit profétich, á modo de profeta. *Proféticamente.* Propheticè.

PROFÉTICH, CA. adj. Lo que pertany als profetas y profecias. *Profético, profetal.* Propheticus.

PROFETISA. f. La dona que té esperit de profecia. *Profetisa.* Vates, is.

PROFÉTISAR. v. a. Predir, anunciar las cosas futuras. *Profetizar, profetar.* Propheto, prophetizo, as. || Conjecturar, fer judici del éxit de alguna cosa per alguns senyals. *Profetizar.* Conjecto, as. || Conjecturar, fer judici del éxit de alguna cosa per alguns senyals. *Profetizar.* Conjecto, as.

PROFÉTISAT, DA. p. p. *Profetizado.* Prophetatus.

PROFIRENT. p. a. PROFERIDOR.

PROFIT. m. Utilitat, benefici, ganància. *Provecho.* Usura, æ. || Progrés en las ciéncias, arts ó virtuts. *Aprovechamiento, provecho, adelantamiento.* Prograssus, profectus, us. || Utilitats ademés del salari. *Emolumentos, provechos.* Emolumenta, arum.

BON PROFIT. Salutació ó cortesia ab que's desitja que'l menjar ó béurer fassa profit. *Buen provecho, buen pro.* Prosit.

BON PROFIT LI PASSA. loc. Denota que no's fa gran cas ó que no s' enveja lo que altre logra. *Buen provecho le haga, con su pan se lo coma.* Prosit.

FÉR PROFIT. fr. *Hacer provecho.* Prodesse.

NO CAL DIR MAL PROFIT LI PASSA. ref. Denota que algú té ben guanyat lo que disfruta. *No comer el pan de valde.* Panem otiosum non comedere.

POCH PROFIT AJÚDA, Y POCH MAL DANTA, Y PER UN PUNT PERDÉ L' ABAT LA MULA. ref. denota que no's déu despreciar una cosa per petita que sia. *Por un clavo se perdió una herradura, por una herradura un caballo, por un caballo un caballero.* Etiam unus capillus.

SENSE PROFIT. m. adv. *Sin provecho, perdídamente.* Frustrà.

SÉR DE PROFIT. fr. Sér útil ó á propòsit alguna cosa pera lo que's desitja ó intenta. *Ser de provecho.* Prodesse.

TANT PROFIT LI PASSA COM LOS PERDIGONS Á LAS GUATLLAS. ref. Denota 'l desitj de venjança y dany grave contra algú á las que sabes mueras, y sabia,

hacer saetas. Ol pereas diri, quas scis formare sagitis.

Et bene sic damni saepe magister eas.

TRÀUREA PROFIT. fr. Donar utilitat, ganància. *Utilizar.* Utilitatem asferre.

PROFITABLE. adj. PROFITÓS.

PROFITAR. v. a. APROFITAR.

PROFITÓS, A. adj. Util, que dóna profit. *Provechoso, proficuo, beneficioso, útil, saludable, interesante, cómodo.* Utilis.

PROFITOSAMENT. adv. m. p. u. Ab profit. *Provechosamente.* Utiliter.

PROFITOSÍSSIM, A. adj. sup. *Provechosissimo.* Valdè proficuus.

PROFLUÈNCIA. f. AFLUÈNCIA.

PROFUGO, A. adj. Fugitiu. *Fugitivo, prófugo.* Profugus.

PROFUNDAMENT. adv. m. Ab profunditat, de un modo profundo. *Profundamente.* Profundè, altè. || met. Intimament, del fondo del cor, ab agudeza. *Profundamente.* Altè.

PROFUNDISAR. v. a. Enfondir, fer fonda alguna cosa. *Profundizar, profundar, ahondar.* Altius cavere, fodere. || met. Discórrer, examinar á fondo, penetrar. *Profundizar, profundar.* Altè penetrare. || v. n. Entrar, penetrar molt endins. *Profundizar, profundar.* Penetro, as.

PROFUNDISAT, DA. p. p. *Profundizado.* Penetratus.

PROFUNDÍSSIM, A. adj. sup. *Profundissimo.* Altissimus, profundissimus.

PROFUNDÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Profundissimamente.* Altissimè.

PROFUNDITAT. f. Altura, extensió de qual-sevol cosa de sa superficie fins al fondo. *Abismo, profundidad, sima.* Altitudo, inis, profunditas, atis. || met. En las cosas morales, excel·lència, sublimitat, impenetrabilitat. *Profundidad.* Profunditas, sublimitas, atis. || Fondària, fondo. *Profundidad.* Profunditas, atis.

PROFUNDO, A. adj. Molt fondo. *Alto, profundo, hondo, infmo.* Altus, profundus. || Denota la dimensió de un cos desde la superficie fins al fondo. *Profundo.* Altus, profundus. || Se diu també de lo que es llarch y extès, com: un bosch *profundo.* Profundo. Latus. || Intens, com: *profundo* silenci. *Profundo.* Altus, profundus. || Gran, particular, com: erudió, humilitat *profunda,* etc. *Profundo.* Vastus, profundus. || m. PROFUNDITAT, FONDO. || Qui penetra molt, ó es molt sabi. *Profundo.* Profundus; i.

ESTAR PROFUNDO. fr. met. Estar pensatiu, trist, capficat. *Estar murrio, meditando.* Melancolicum, moestum esse.

PROFUS, A. adj. Abundant, copios, encesiu en lo gasto. *Profuso.* Profusus.

PROFUSAMENT. adv. m. Abundantment, copiosament. *Profusamente.* Profusè. || Ab prodigalitat, ab luxu. *Profusamente.* Nequiter. || Ab excès, sens moderació. *Profusamente.* Effusè.

PROFUSIÓ. f. Dispensa, gasto excessiu. *Dispendio, profusion, prodigalidad.* Profusio, nis. || Prodigalitat, luxu. *Lujo, profusion.* Nequitia, æ, nequities, ei. || f. Derramament de sanch per una causa externa, com contusió, ferida, etc. *Profusion, derrame de sangre.* Sanguinis profusio.

PROGÉNIE. f. Generació, rassa, casta, prosàpia. *Progenie, progenitura.* Soboles, is, progenies, ei.

PROGENITOR, A. m. y f. Ascendent. *Progenitor.* Major, is. || pl. y

PROGENITOS. m. pl. ant. Antepassats. *Mayores, progenitores, abuelos, ascendentes.* Majores, um.

PROGENITURA. f. PROGÉNIE.

PROGIMNASMA. m. Principi, ensaig de algun exercici ó acció. *Progimnasma.* Præexercitamentum, i.

PROGRAMA. m. La dicció ó lletres que's donan pera formar una anagrama. *Programa.* Programma, atis. || Lo paper de convit pera alguna arenga, exàmen, etc. *Programa.* Programma, atis. || Lo tema que's dona pera un discurs, dissenyo, quadro, etc. *Programa,* Programma, tis.

PROGRÉS. m. Adelantament, increment, augment. *Progreso, progresion, mejoría, medra, progreso.* Progressus, us. || progressió.

PROGRESSAR. v. a. Fèr progressos. *Medrar, progresar, mejorar; hacer progresos.* Multum proficere.

PROGRESSIÓ. f. Progrés, adelantament. *Progresion, progreso.* Progressio, nis. || La acció de passar endavant ó prosseguir alguna cosa. *Progresion.* Incessus, us, progressio, nis. || ret. Alternada reproducció de unas mateixas paraulas en diferents periodos seguits. *Progresion.* Progressio, nis. || arit. Série de termes que's van diferenciant per una mateixa quantitat, com: 2, 4, 6, 8. *Progresion.* Progressio, nis.

PROGRESSIÓ ASCENDENT. arit. Série de termes col·locats per la contínua addició ó multiplicació de una mateixa quantitat, com: 3, 6, 9, 12, ó 3, 9, 27, 81. *Progresion ascendente.* Ascendens progressio.

PROGRESSIÓ DESCENDENT. arit. Série de termes col·locats per la contínua subtracció ó partició de una mateixa quantitat, com 12, 9, 6, 3, ó 81, 28, 9, 3. *Progresion descendente.* Descendens progressio.

PROGRESSIU, VA. adj. Lo que vá ó camina endavant. *Progresivo.* Progressivus, progrediens.

PROGRESSIVAMENT. f. adv. m. Ab progressió *Progresivamente.* Gradatim.

PROHIBICIÓ. f. L' acte de prohibir. *Veda, prohibicion, vedamiento.* Vetitum, i. || Sistema de economia política que té per fonament lo prohibir la entrada dels similars estrangers y la sortida de primeras matèries, etc. *Prohibicion.* Prohibitio, nis.

PROHIBICIONISTA. adj. Qui en economia política segueix lo sistema prohibitiu. *Prohibicionista.* Prohibitorius sistema sectator.

PROHIBIDOR, A. m. y f. Qui prohibeix. *Prohibidor.* Prohibitor, is.

PROHIBIR. v. a. Impedir, vedar, destorbar. *Vedar, prohibir, negar, quitar.* Prohibeo, es.

PROHIBIT, DA. p. p. Prohibido. Prohibitus. || com. Alló ab lo qual no's pòt comerciejar. *Incomerciable.* Prohibitus; commercio negatus.

PROHIBITIU, VA Y PROHIBITORI, A. adj. Lo que prohibeix. *Prohibitivo, prohibitorio.* Prohibitorius.

PROHISME. m. ant. PARENT, PRÓXIM. 3.

PROHITJA. f. ant. PRUITJA.

PROHOM. m. Principal de un gremi. *Prohombre.* Artificum cœtus præses. || *Prohombre, hombre bueno, de pro, principal.* Probus, honestus, præcipuus homo. || ant. Prou. *Probo.* Probus, i.

PROHOMENIA. f. ant. PROMENIA.

PROIS. m. ant. naut. La gúmera ab que s' assegura la embarcació. *Prois, proiza.* Rudens, tis.

PROISME. m. y adj. PRÓXIM. 1. 3.

PROJECTAR. v. a. Idear, maquinari. *Proyectar.* Destino, as.

PROJECTAT, DA. p. p. *Proyectado.* Excogitatus.

PROJECTE. m. Idea, disposició, disegni. *Proyecto.* Consilium, ii.

PROJECTISTA. m. Qui facilita ó discorre projectes. *Proyectista, maquinador.* Consilii, instituti excogitator.

PROL. m. ant. PROLE.

PROLACIÓ. f. ant. PROFERIMENT.

PROLE. f. Família, descendència, rassa, fills. *Prole.* Proles, is.

PRÓLECH Y PROLEGÓMENO. m. Prefaci, introducció de un llibre. *Prólogo, prolegómeno, prómio, prefacion.* Prologus, i, prolegomena, orum. || met. Tot lo que serveix de principi ó exordi pera comensar alguna cosa. *Prólogo.* Exordium, ii, prolusio, nis.

PROLEGUISTA. m. Escriptor de prólech. *Prologuista.* Prologorum scriptor.

PROLÉPSIS. f. ret. Figura en que l' orador se proposa las objeciones que se li podian fèr, y las desfà. *Prolepsis, ocupacion.* Prolepsis, is.

PROLETARI, A. adj. Qui no té bens alguns, y no es comprés en las llistas vehinals del poble que habita sinó per sa persona y família. *Proletario.* Proletarius.

PROLÍFICH, CA. adj. Lo que té propietat de engendrar. *Prolífico.* Prolificus.

PROLIX, A. adj. ant. PROLIXO.

PROLIXAMENT. adv. m. Llargament, ab difusió. *Prolijamente.* Diffusè.

PROLIXITAT. f. Difusió, vici de la oració quant se parla més de lo necessari. *Prolijidad.* Prolitas atis. || Impertinència, pesadés. *Prolijidad.*

PROLIXO, A. adj. Llarch, difús, *Prolijo*. Prolixus. || Impertinent, pesat. *Prolijo*. Morosus.

PROLONGA. f. art. Corda que's lliga al jech delanter de la curenya pera vèncer algun mal pas. *Prolonga*. Funis, is.

PROLONGACIÓ. f. Allarch, retart, augment de la duració de alguna cosa. *Prolongacion*, *prolongacion* o. Mora, æ, dilatio, nis. || mús. La acció de allargar una sílaba que de sa naturalesa es breu. *Prolongacion*. Productio, nis.

PROLONGADAMENT. adv. m. Dila'dament, ab extensió ó llarga duració. *Prolongadamento*. Dintius.

PROLONGADOR. A. m. y f. Qui prolonga ó dilata. *Prolongador*. Dilator, is.

PROLONGAMENT. m. ant. PROLONGACIÓ.

PROLONGAR. v. a. Allargar, retardar, diferrir. *Prolongar*. Prolongo, as.

PROLONGAT, DA. p. p. *Prolongado*. Prolongatus. || Lo que es més llarch que ample. *Oblongo*, *prolongado*. Oblongus.

PROLOQUI. m. Proposició completa, máxima, sentència, axioma, principi. *Proloquio*. Proloquium, ii.

PROLUSIÓ. f. Preludi, discurs ó tractat que dona senyals de lo que ha de ser la funció principal. *Prelusion*, *prolusion*. Prolusio, nis.

PROM. m. PROHOM.

PROMEDIAR. v. n. Interposarse pera ajustar alguna dependència. *Promediar*. Se interponere.

PROMEN. m. ant. PROHOM.

PROMENCIONAT, DA. adj. Alló de que ántes s' ha fèt menció. *Sobredicho*. Supradictus.

PROMENIA. f. ant. Probitat. *Probidad*, *bombria de bien*. Probitas, atis. || ant. Junta de homes bons. *Junta de hombres buenos*, *principales*. Proborum hominum cœtus.

PROMÉS, A. p. p. de promètrer. *Prometido*. Promissus. || m. Qui ha donat paraula de casament. *Prometido esposo*. Speratus, sponsus, i.

FALTAR Ó NO ESTAR Á LO PROMÉS. fr. No cumplirho. *No cumplir*, *faltar á la promesa*. Fidem vel promissum fallere.

PROMESA. f. Perferia, paraula donada. *Promesa*, *prometimiento*, *prometido*, *promision*, *policitacion*, *palabra*. Sponsum, pollicitum, i. || Vot, oferiment á Dèu y als Sants. *Promesa*. Votum, i. || La dona que ha donat paraula de casament. *Esposa prometida*. Sponsa, sperata, æ. || ESPONSALS.

PROMESA SOLEMNE. ESTIPULACIÓ.

PROMESA VERBAL. L' acte y efecte de afiansar la satisfacció del dany que pòt sobrevenir. *Saneamiento*. Sponsio, nis.

PROMESSIÓ. f. ant. PROMESA.

PROMETATGE. m. ESPONSALS.

NO HI HA PROMETATGE SENSE FARDATGE. Denota que retardar y anar ab massa precaució en los negocis sòl desbaratarlos. *Esto de mi casamiento es cosa de cuento*, *cuan to mas se trata mas se desbara-*

ta. Falluntur homines prudenter sæpè gerendo.

PROMETEDOR, A. m. y f. Qui promet. *Prometedor*. Promissor, is.

PROMETENSA. f. ESPONSALS. || PROMESA. 2.

PROMETENT. p. a. Qui promet. *Prometente*. Promittens.

PROMETIMENT. m. ant. PROMESA.

PROMÈTREER. v. a. Oferir, donar, empenyar sa paraula. *Prometer*, *votar*. Spondeo, polliceo, es. || Asseverar, assegurar alguna cosa regularment amenassant. *Prometer*. Minor, aris. || v. a. Manifestar, donar senyal de alguna cosa, y així 's diu: Lo talent de N. *PROMET* mòlt. *Prometer*. Manifesto, as, offero, ers.

PROMÈTREER MOLT Y ATÁNYER POCOS Ó DONAR RES. ref. *Nanda potros y da pocos*; *cacarsear y no poner huevo*; *bien reza pero mal ofrece*. Multa promittit, sed nihil præstat.

PROMET Y NO DONA. loc. fam. Se diu del qui promet fàcilment y no cumple. *Apuntar y no dar*. Inaniter promittere.

LO PROMÈTREER ES VOLUNTARI, Y LO CUMPLIR ES FORSAT. loc. prov. Explica que qui promet està obligat á cumplir. *Quien fa ó promete, en deuda se mete*. Quod promissum est de jure tenetur.

PROMÈTREERSE. v. r. Esperar, tenir confiança de que's verifícarà alguna cosa. *Prometerse*. Spero, as, confido, is. || Oferirse á altre. *Prometerse*. Animo, animis spondere. || Oferirse per devoció al servey de Dèu. *Prometerse*, *ofrecerse*. Devoveo, es. || Donarse paraula de casament. *Prometerse*. Repromitto, is.

PROMEYA Y PROMIA. f. PRIMICIA.

PROMINÈNCIA. f. EMINÈNCIA.

PROMINENT. adj. EMINENT, ELEVAT.

PROMÍSCUAMENT. adv. m. Indiferentment, sens distinció. *Promiscuamente*. Promiscuè.

PROMÍSCUO, A. adj. Mesclat confusa ó indiferentment. *Promiscuo*. Promiscuus.

PROMISSIÓ. f. ant. La acció de promètrer ó la promesa. *Promision*. Promissio, nis.

PROMISSORI, A. adj. Lo que enclou en sí promesa. *Promisorio*. Promisorius.

PROMOCIÓ. f. L' acte y efecte de promóurer. *Promocion*. Promotio, nis.

PROMOGUT, DA. p. p. *Promovido*. Promotus.

PROMONTORI. m. La altura considerable de terra que hi ha en qualsevol part. *Promontorio*. Promontorium, ii. || Cap, montanya ó tros de terra elevat que entra en lo mar. *Promontorio*. Promontorium, ii. || met. Lo que abulta mòlt. *Promontorio*. Cumulus, i.

PROMOTOR, A. m. y f. Qui promou y avansa alguna cosa. *Promotor*, *proveedor*. Promotor, is.

PROMÓURER. v. a. Avansar, móurer ó procurar lo complement ó perfecció de alguna cosa. *Fomentar*, *promover*, *acalarar*. Promoveo, es. || Al-

sar á algú á major grau de dignitat ú honra. *Promover*. Promoveo, es, extollo, is.

PROMOVEDOR, A. m. y f. PROMOTOR.

PROMP. m. PROM. M.

PROMPTAMENT. adv. m. Prest, ab promptitut. *Prontamente, pronto, prestamente, prestito*. Promptè. || Súbitament, de repent. *Prontamente*. Extemporè, illicò. || Ab prestesa, ab expedició. *Liberalmente*. Expeditè.

PROMPTE, A. adj. Velós, accelerat, prest. *Activo, pronto, diligente, puntual, lijero, viro*. Citatus, festinus. || Disposat, aparellat pera la execució de alguna cosa. *Pronto, presto*. Promptus, paratus. || Fogós, actiu, colèrich. *Pronto*. Iracundus. || Eficás, que causa luego són efecte. *Eficaz*. Efficax. || m. Impuls repenti. *Repenton, pronto*. Animi impulsus. || PROMPTITUT. || adv. m. PROMPTAMENT.

DE PROMPTE. m. adv. Apressuradament, sens reflexió. *De pronto*. Subitò, repenti. || PROMPTAMENT.

MASSA PROMPTE. Més aviat de lo regular. *Inmaturo*. Præmaturus.

PER LO PROMPTE. m. adv. Entrè tant. *Por el pronto*. Ad tempus.

PROMPTÍSSIM, A. adj. sup. Prontísimo. Promptissimus.

PROMPTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. Prontíssimamente. Promptissimè.

PROMPTITUT. f. Llestesa, diligència, velocitat. *Prontitud, prisa, celeridad, ligereza, diligencia, repente*. Celeritas, atis, promptitudo, nis. || Primer moviment. *Primer pronto, primer movimiento*. Primus motus. || Vivesa de ingeni, agudesas, perspicàcia. *Prontitud*. Ingenii acumen. || Fogositat, vivesa de geni. *Prontitud*. Præceps festinatio. || Expedició, habilitat, destresa. *Prontitud*. Solertia, æ.

PROMPTUARI. m. Resúmen, compendi, apuntament. *Prontuario*. Commentarium, ii.

PROMULGACIÓ. f. Publicació, l'acte y efecte de promulgar. *Promulgacion, proclamacion*. Promulgatio, nis.

PROMULGADOR, A. m. y f. Qui promulga ó publica. *Promulgador*. Promulgator, is.

PROMULGAR. v. a. Publicar solemnement, fer saber á tots. *Promulgar*. Promulgo, as. || Donar al públich. *Promulgar, dar al público*. Promulgo, as.

PROMULGAT, DA. p. p. *Promulgado*. Promulgatus.

PROM. m. ant. COSA.

PRONOM. m. gram. Una de las parts de la oració que's posa en lloch del nom. *Pronombre*. Pronomen, inis.

PRONOM DEMONSTRATIU. 'L que senyala y móstra á la persona ó cosa, y són: aquell, aquells, lo que, los que, aquest, aquesta. *Pronombre demostrativo*. Demonstrativum pronomen.

PRONOM PERSONAL. Lo que's posa en lloch dels

noms de las personas, y són: jo, tu, ell. *Pronombre personal*. Personale pronomen.

PRONOM POSSESSIU. 'L que significa possessió, com: meu, teu, seu, nostre, vostre. *Pronombre posesivo*. Possessivum pronomen.

PRONOM RECIPROCH. Aquell la forsa del qual pan á las mateixas personas de que's tracta ó á lo possehit per ellas. *Pronombre reciproco*. Reciprocum pronomen.

PRONOM RELATIU. 'L que fá relació, 's refereix al antecedent y 'l recorda. *Pronombre relativo*. Relativum pronomen.

PRONOSTICACIÓ. f. ant. PRONÓSTICH.

PRONOSTICADOR, A. m. y f. Qui pronostica. *Pronosticador*. Prognostes, æ, vaticinator, is. || AUGURADOR.

PRONOSTICAR. v. a. Anunciar lo venider. *Pronosticar, vaticinar, presagiar, agorar, augurar, predecir, ominar*. Præmonstro, denuntio, as. || Significar, fer, temer, com; aquesta negror del cel no PRONOSTICA res de bo. *Significar*. Præsignifico, as.

PRONOSTICAT, DA. p. p. *Pronosticado, predicho*. Præmonstratus.

PRONOSTICAYRE. m. Qui fá ó ven pronostichs ó calendaris. *Almanaquero*. Calendariorum venditor, artifex.

PRONÓSTICH. m. Anunci, predicció de lo venider feta per la observació de alguns senyals. *Pronosticacion, pronóstico, presagio, agüero, vaticinio, predicion*. Vaticinium, ii. prognosticum, i. || Lo senyal per lo qual se conjectura ó endevina lo venider. *Pronóstico*. Prognosticum, i. || Calendari, almanach, la distribució del any per mesos y dies ab noticia de las festas, vigílies, llunacions y altres cosas pera 'l govern ecclesiàstich y civil, y també 'l paper en que's conté aquesta distribució. *Almanaque, calendario, pronóstico, lunario*. Calendarium, ii.

FER PRONÓSTICH. fr. met. Estar pensatiu discordant á solas sens proposarse objecte determinat. *Hacer calendarios*. Mente fingere.

PRONÚNCIA Y PRONUNCIACIÓ. f. Expressió de lletres ó paraulas. *Pronunciacion*. Pronuntiatio, nis. || La acció de pronunciar ó proferir. *Prolacion*. Prolatio, nis. || Quinta part de la retòrica, que prescriu la acció y modo de parlar. *Pronunciacion*. Actio, nis. || for. PUBLICACIÓ.

PRONUNCIAMENT. m. PUBLICACIÓ.

PRONUNCIAR. v. a. Expressar, articular las lletres ó paraulas. *Pronunciar, articular*. Verba pronuntiare. || for. Publicar la sentència ó auto. *Pronunciar*. Pronuntio, as.

PRONUNCIAT, DA. p. p. *Pronunciado*. Pronuntiatus.

PROP. adv. ll. y t. Cerca. *Cerca, cercament, junto, al pie, próximo*. Propè, ad, apud || QUASI. || pl. pint. Los objectes que's pintors col·locan en sos quadros en los sitis més immediats. *Cercas*. Pri-

ma, *proprio facies, visus, conspectus.*

ÉSSEA TINGUT Á PROP. fr. ant. *Ser vigilado ó espiado de cerca.* *Cominüs vigilatus, speculatus.*

DE PROP. m. adv. *De cerca.* *Cominüs.*

MÉS PROP. m. adv. *Mas cerca.* *Propiüs.*

TENIR BON Ó MAL PROP. fr. fam. Denota que una persona apar bè ó mal mirada de prop. *Tenir buen ó mal cerca.* *Speciem vultus propè visam decoram aut deformem esse.*

PROPAGACIÓ. f. Multiplicació de la espècie per generació. *Propagacio.* *Propagatio,* nis. || Extensió, dilatació, com : *PROPAGACIÓ* de la fe. *Propagacion.* *Propagatio,* nis.

PROPAGADOR, A. m. y f. Qui propaga. *Propagador,* *propagante.* *Propagator,* is.

PROPAGANDA. f. La congregació establerta en Roma pera propagar la fe. *Propaganda.* *Congregatio de propaganda fide.*

PROPAGAR. v. a. Multiplicar la espècie per via de generació. *Extender, propagar.* *Propago,* as. || Extèndrer, dilatar. *Estender, propagar, esparcir.* *Propago,* as.

PROPAGAT, DA. p. p. *Propagado.* *Propagatus.*

PROPAGATIU, VA. adj. Lo que té virtut de propagar. *Propagativo.* *Propagans.*

PROPALAR. v. a. Divulgar, publicar. *Propalar.* *Propalo,* as.

PROPALAT, DA. p. p. *Propalado.* *Propalatus.*

PROPASSAR. v. a. Excedir, passar més enllà de lo degut. *Propasar.* *Metam excedere.* || v. r. Excedir-se dels límits de lo rahoable en lo que's fá ó diu. *Desmandarse, propasarse, descomponerse, desconcertarse, destrizarse.* *Metam transgredi.*

PROPASSAT, DA. p. p. *Propasado.* *Metam transgressus.* || p. p. ANTERIOR.

PROPENSAR. v. n. Inclinar-se. *Propender.* *Propendeo,* es.

PROPENS, A. adj. Inclinat, afecte á lo que es natural. *Propenso, prono, proclive, suave.* *Propensus.*

PROPENSAMENT. adv. m. Ab propensió ó inclinació. *Propensamente.* *Propensè.*

PROPENSIO. f. La inclinació de alguna persona ó cosa á lo que es de sa naturalesa ó geni. *Propension, proclividad, inclinacion.* *Propensio,* nis.

PROPET. adv. d. ll. y t. Molt prop, á poca distància de lloch ó temps. *Cerquita.* *Proximè.*

PROPI, A. adj. Lo que pertany á algú ab dret de poderne usar. *Propio.* *Proprius.* || Singular y particular. *Privativo, particular.* *Proprius.* || Peculiar. *Propio.* *Proprius.* || Convenient, á propòsit pera algun fi. *Propio.* *Aptus, proprius.* || Conseqüent, com: es *PROPI* del prudent obrar ab reflexió. *Propio.* *Consequens.* || Mateix, com: marxar ab la pròpia embarcació. *Propio.* *Proprius.* || Aquell accident que se segueix necessàriament y es inseparable de la essència y naturalesa de las cosas. *Propio, pro-*

piudad. *Proprium.* || Semblant, com: un retrate es la pròpia figura del retratat. *Propio.* *Consimilis.* || gram. S' aplica al nom que dona á conèixer á un individu de qualsevol espècie. *Propio.* *Proprium nomen.* || m. Lo correu de peu. *Propio, expreso.* *Pedes tabellarius.* || Lo vici contrari á la pobresa religiosa, en que incorre 'l qui té fèt aquest vot, y usa de una cosa com á pròpia. *Propiedad.* *Proprietas, atis.* || pl. La heretat ó qualsevol propietat que tenen los pobles pera 'ls gastos públichs. *Propios.* *Propria populi bona.* || Los bèns que té algun particular. *Haberes.* *Bona, orum.*

PRÓPIAMENT. adv. m. Ab propietat. *Propiamente.* *Proprie.*

PROPICI, A. adj. Favorable, benigne, indulgent. *Favorable, propicio.* *Propitius.*

TENIR PROPICI. fr. *PROPICIAR.*

PROPICIACIÓ. f. La acció agradable á Dèu, ab que se'l mou á pietat y misericòrdia. *Propiciacion.* *Propitio, placatio,* nis. || Sacrifici que s' oferia antigüament pera ferse propici 'l cel. *Propiciacion.* *Propitiatio,* nis.

PROPICIADOR, A. m. y f. Qui propicia. *Propiciador.* *Propitiator,* is.

PROPICIAR. v. a. Aplacar la indignació de algú fentlo propici. *Propiciar.* *Propitio,* as.

PROPICIATORI, A. adj. Lo que té virtut pera mórurer y fér propici. *Propiciatorio.* *Propitiatorius.* || m. La làmina quadrada de or que's posava sobre la arca del testament de modo que la cubria tota. *Propiciatorio.* *Propitiatorium,* ii.

PROPIETARI, A. adj. Qui té dret de propietat, amo. *Propietario.* *Propietaris,* ii, *proprietatis dominus.* || *HISENDAT.*

PROPIETÀRIAMENT. adv. m. Ab dret de propietat. *Propietariamente.* *Jure proprietatis.*

PROPIETAT. f. Domini. *Propiedad.* *Propietas, atis.* || Hisenda, bèns, possessió. *Propiedad.* *Prædia, orum.* || Naturalesa, qualitat, forsa, virtut pròpia y peculiar. *Virtud, propiedad.* *Natura, æ, ingenium,* ii. || La deguda proporció, naturalitat ó perfecció ab que s' usa alguna cosa ó 's parla de ella. *Propiedad.* *Convenientia, congruentia, æ.* || fil. *PROPI.* || Inclinació, geni, hàbit. *Propiedad.* *Mos, oris, habitus, us.* || pl. mús. Las tres espècies de hexarordos, que són: bequadro, natural, y bemoll. *Propiedades.* *Musicæ proprietates.*

PROPIETATS FÍSICAS. Las que's desenvolran per la acció recíproca de las masses, com: la duresa, la solidés, etc. *Propiedades físicas.* *Proprietates físicas.*

PROPIETATS QUÍMICAS. Las que's desplegan per las accions dels cossos baix l' aspecte de sas accions. *Propiedades químicas.* *Proprietates quimicæ.*

PROPIETATS VITALS. Las que dependeixen de la organisació, com la sensibilitat, etc. *Propiedades vitales.* *Proprietates vitales.*

PROPIÍSSIM, A. adj. sup. *Propitissimo.* *Propriissimus.*

PROPIÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Proptiissime.* Propriissime.

PROPINA. f. Estipendi, quantitat que's dona per algun treball à més de sòn just preu. *Agujetas, propina.* Emolumentum, i.

PROPINAR. v. a. Donar à beurer convidant à la beguda. *Propinar.* Propino, as.

PROPINCH, CA. adj. ant. PROPINQUO.

PROPINCH EN CONSANGUINITAT. PARENT.

PROPINQUARENT. adv. m. *Muy cerca.* Proximè.

PROPINQUE. adj. ant. PROPINQUO.

PROPINQUITAT. f. Proximitat, immediació. *Aproximacion, propincuidad, proximidad, apropiacion.* Propinquitat, atis. || La que resulta del parentiu. *Propincuidad.* Propinquitat, atis.

PROPINQUÓS, A. adj. Pròxim, prop, immediat. *Propincuo.* Propinquus.

PROPORCIÓ. f. La disposició y correspondència deguda de las parts de alguna cosa. *Proporcion.* *proporcionalidad.* Armonia, w. || Aptitud, capacitat pera alguna cosa. *Proporcion.* Aptitudo, inis. || met. La semblansa ó igualtat de dos rahons, com : de 4 à 2, així 6 à 3. *Proporcion, analogia, igualdad.* Proporcio, nis. || Certa relació, orde y conveniència de una cosa ab altra. *Proporcion.* Proportio, nis. || OCASIÓ.

PROPORCIÓ ARITMÈTICA. Aquella en que 'ls excessos dels números de que's compon són los mateixos : com 5 à 7, així 8 à 10, quals diferències són sempre 'l número 2. *Proporcion aritmética.* Proportio arithmetica.

PROPORCIÓ COMPOSTA. La que's compon de més de quatre termes principals y per conseqüència de més de dos rahons. *Proporcion compuesta.* Proportio composita.

PROPORCIÓ CONTÍNUA. Es quant lo primer terme té al segon la mateixa rahó, que 'l segon al tercer, y que 'l tercer al quart, y 'l quart al quint, etc. *Proporcion continua.* Proportio continua.

PROPORCIÓ DIRECTA. Es quant los termes se comparan directament, així es, com lo primer al segon, així 'l tercer al quart. *Proporcion directa.* Proportio directa.

PROPORCIÓ GEOMÈTRICA. Aquella 'ls antecedents y conseqüents de la qual proceheixen en una mateixa rahó, com : 5 à 10, així 6 à 12, en que 'l primer terme es meylat del segon, y 'l tercer del quart. *Proporcion geométrica.* Geometrica proportio.

PROPORCIÓ MAJOR. mús. Un dels temps lo qual se senyala al principi del pentagrama després de la clau y del caràcter del compàs major ab un 3 y un 1 davall, que significa que de las semibreus que en lo compàs menor sols entra una en lo compàs, en lo ternari major entren tres. *Proporcion mayor.* Proportio major musica vel ternarium majus.

PROPORCIÓ MENOR. mús. Temps que's senyala al principi del pentagrama ab un 3 y un 2 davall després del caràcter del compàs menor entren dos,

en aquest gènere de temps entren tres ; y així per que en lo compàs menor entren dos mínims al compàs, en lo ternari menor entren tres. *Proporcion menor.* Proportio minor musica.

PROPORCIÓ RECÍPROCA Ó INVERSA. Es quant los termes se comparan indirectament, com lo segon al tercer, així 'l quart al primer ; com lo tercer al segon, així 'l primer al quart. *Proporcion reciproca ó inversa.* Reciproca vel inversa proportio.

PROPORCIÓ SIMPLE. La que solament se compon de quatre termes principals y conseqüentment de dos rahons. *Proporcion simple.* Proportio simplex.

À PROPORCIÓ. m. adv. Ab conformitat ó mida. *À proporcion.* Proportione servata.

ESTAR EN PROPORCIÓ. fr. Estar apte pera algun empleo, dignitat, etc. *Estar en proporcion.* Esse in procinctu ad honores.

PROPORCIONABLE. adj. PROPORCIONAT. 2.

PROPORCIONADAMENT. adv. m. Ab la deguda proporció. *Proporcionadamente, proporcionalmente.* Proportione servata.

PROPORCIONAL. adj. Lo que toca à la proporció ó la enclou. *Proporcional.* Proportionalis.

PROPORCIONALMENT. adv. m. Ab proporció. *Proporcionalmente, proporcionadamente.* Proportionaliter.

PROPORCIONAR. v. a. Disposar, ordenar, preparar, acomodar alguna cosa al fi pera que se la destina. *Proporcionar, deparar.* Apto, coopto, as. || Confrontar, conformar una cosa ab altra. *Proporcionar.* Compono, is, comparo, as. || Posar en aptitud pera la consecució de algun fi. *Proporcionar.* Aptum reddere. || v. r. Midarse en lo que s'intenta ó preten ab sa capacitat ó mèrit. *Proporcionarse.* Comparare, aptare se. || Oferirse ocasió, oportunitat. *Ofrecerse, presentarse, proporcionarse, venir.* Offerri. || v. a. Fèr à mans, facilitar. *Proporcionar.* Confero ers.

PROPORCIONAT, DA. p. p. *Proporcionado.* Proportionatus. || adj. Competent, à propòsit per lo que's necessita. *Proporcionado, proporcionable, conveniente, cortado.* Aptus.

PROPÓS. m. ent. PROPÓSIT.

PROPOSADOR, A. m. y f. Qui proposa. *Proposador, proponente.* Proponens, tis.

PROPOSAMENT. m. ant. PROPÓSIT, DESSE.

PROPOSANT. p. a. PROPOSADOR.

PROPOSAR. v. a. Representar, declarar, fer present. *Proponer.* Pono, propono, is. || Fèr propòsit. *Proponer.* Delibero, as. || En las escuelas pour lo cas, argument ó medi. *Proponer.* Questionare, ferre ; propono, is. || Consultar, presentar à algú pera algun emp'eo. *Proponer, presentar.* Munici conferendo proponere. || Oferir, com : PROPOSAR condicions ó pactes. *Ofrecer, proponer.* Propono, is.

PROPOSAT, DA. p. p. *Propuesto.* Propositus. || Senyalat, establert. *Señalado, establecido.* Statutus.

PROPOSICIÓ. f. L'acte y efecte de proposar.

Proposicion. Propositio, nis. || MÁXIMA, SENTÈNCIA, PRINCIP, AXIOMA. || Frase, oració breu en que's diu alguna cosa verdadera ó falsa. **Proposicion.** Enuntiatio, propositio, nis. || mat. Nom general que's dona á qualsevol conclusió de la ciència que's proposa pera probarla per sos principis. **Proposicion.** Propositio, nis. || ret. L' assumpto de un discurs. **Proposicion.** Propositio, nis. || Cada una de las parts de un silogisme. **Proposicion.** Propositio, nis. || CONCLUSIÓ.

PROPOSICIÓ DE CORTS. Discurs ab que obria las cortis lo monarca de Aragó, en lo que parlava dels motius que l' havian precisat á convocarlas, lo que esperava de ellas, y dels assumptos generals del regne, y al que contestava regularment l' arquebisbe de Tarragona. **Proposicion de córties,** discurso de la corona. Regis oratio.

LLANSAR UNA PROPOSICIÓ. fr. Soliar, echar, dejar ir, caer. Profero, ers.

PROPÓSIT. m. Designi, intenció. **Propósito.** Propositum, i. || La matèria de que's tracta ó en que s' enten. **Propósito.** Argumentum, i, matèria, æ. || Resolució, ánimo ferm de fer alguna cosa. **Propósito, intento, intencion.** Propositum, i, consilium, ii.

À **PROPÓSIT.** m. adv. Al cas, pera 'l fi que's desitja. À **propósito, de perilla, oportuno, tempestivo, enderezado.** È re nata. || EXPRESSAMENT. || CONTINUACIÓ. || En són lloch y temps. En su lugar y tiempo; á tiempo. Loco ac tempore opportuno.

DE PROPÓSIT. m. adv. Ab intenció determinada, ó voluntàriament. De propósito, de pensado, á sabiendas, estudiosamente, expreso, á caso hecho. Consultó.

ESGARRIFARSE DEL PROPÓSIT. fr. Apartarse del intent ó del assumpto. Salirse de la parva. À propósito egredi.

FÉR PROPÓSIT. fr. PROPOSAR.

FORA DE PROPÓSIT. m. adv. Sense venir al cas, fora de temps y oportunitat. Fuera de propósito, despropositado. Inoportuno, extrà rem.

SER À PROPÓSIT. fr. Convenir pera algun fi. Ser á propósito, conducir. Convenio, is.

PROPOSTA Y PROPUESTA. f. La proposició ó espècie que's representa y proposa á algú pera algun fi. **Propuesta.** Propositio, nis. || La representació y súplica que's fa de las rahons que's tenen pera no fér ó allargar lo que's mana. **Propuesta.** Libelli supplicis genus.

PROPPASSAT, DA. adj. PROP, PASSAT.

PROPRETOR. m. Magistrat romà, al qual tornavan á elegir pretor, després del any de sa pretura, y també 'l pretor que, acabat lo temps de sa pretura, passava á governar alguna província pretoriana. **Propretor.** Praetor, is.

PROPREI, A. adj. PROPRI.

PROPUGNACLE. m. Defensa, reparo, fortalema. **Propugnáculo.** Propugnaculum, i.

PROVINENT. adj. PROP, SEÜENT.

PRORATA. f. La part que toca á algú de lo que's reparteix. *Prorata.* Rata pars.

PRORATEIG. m. Separació, repartició de un tot entre várias personas segons lo que á cada hu toque. *Rateo, prorateo.* Pro rata parte distributio.

PRORATEJAR. v. a. Repartir proporcionalment alguna cosa entre molts. *Ratear, proratear.* Pro rata parte distribuere.

PRORATEJAT, DA. p. p. *Rateado, prorateado.* Pro rata parte distributus.

PRÓROGA. f. Dilació per algun temps. *Próruga, prorogacion.* Diffissio, prorogatio, productio, prolatio, nis.

PROROGABLE. adj. Lo que's pòt prorogar. *Prorogable.* Prorogativus.

PROROGACIÓ. f. PRÓROGA.

PROROGAR. v. a. Diferir, allargar. *Prorogar.* Prorogo, as.

PROROGAT, DA. p. p. *Prorogado.* Prorogatus.

PRORÓMPREY Y PRORUMPÍR. v. n. Surtir ab impetu ó forsa. *Prorumpir.* Advolo, as. || met. Proferir, llansar repentinament y ab forsa alguna veu, sospir ó cosa que mostre 'l dolor ó algun afeote del ánimo. *Prorumpir.* Prorumpo, is.

PROSA. f. La locució ú oració no lligada á regles de vers. *Prosa.* Prosa, æ. || En la missa la seqüència que en algunas solemnitats se diu ó's canta després de la epístola. *Prosa.* Prosa, æ.

PROSAICH, CA. adj. Pertanyent á la prosa ó á lo que està en prosa. *Prosaico.* Prosaicus.

PROSÀPIA. f. Família, casta, rassa. *Prosapia, progenie, progenitura.* Prosapia, æ.

PROSCENI. m. Siti del teatro davant de la escena entre aquesta y la orquesta, ahont están los actors. *Proscenio.* Proscenium, ii.

PROSCRIPCIÓ. f. Bando ab que's declara á algú proscrit. *Encartamiento, proscripcion.* Proscriptio, nis. || Desterro ab talla y confiscació de bens. *Proscription.* Proscriptio, nis.

PROSCRIT, A. p. p. *Proscrito.* Proscriptus.

PROSCRIBIR. v. a. Desterrar, condemnar ab la pèrdua y confiscació de bens. *Proscribir.* Proscribo, is.

PROSEGUIR. v. a. y derivats. PROSEGUIR.

PROSISTA. m. Qui escriu en prosa. *Prosador, prosista.* Solutam orationem scribens.

PRÓSIT. Ven llatina que significa bon profit, y serveix també pera donar la enhorabona. *Prósit.* Prosit.

PROSÓDIA. f. Part de la gramàtica que senyala 'ls accents y la pronunciació de las síl·labes. *Prosodia.* Prosodia, æ, accentus, us. || POESIA.

PROSOPPEYA. f. ret. Figura per la qual l' orador introduheix en lo discurs parlant als ausents y á tota cosa inanimada. *Prosopopeya.* Prosopopeja, æ. || fam. Esplendor, lluhiment, gala. *Prosopopeya.* Jactantia, æ. || Gravedat en lo parlar. *Prosopopeya.* In dicendo gravitas.

PROSPECTE. m. Anunci, exposició breu sobre alguna obra o escrit. *Prospecto*. Brevis scripti explanatio.

PROSPERAMENT. adv. m. Ab prosperitat y fortuna. *Prosperamente*. *Prosperet*.

PROSPERAR. v. n. Fer fortuna. *Florere*, *prosperare*. *Prosperitate* frui. || v. a. **PROTEGIR.**

PROSPERÍSSIM. A. adj. sup. *Prosperissimo*. *Prosperissimus*.

PROSPERITAT. f. Ditxa, felicitat, fortuna. *Prosperidad*. *Prosperitas*, *atix*.

PRÓSPERO. A. adj. Felís, favorable, ditxós, afortunat. *Prospero*. *Prosper*.

PROSSÁPIA. f. *PROSÁPIA*.

PROSECUCIÓ. f. Continuació, l'acte y efecte de prosseguir. *Prosecution*, *prosequimiento*. *Prosecutio*, nis.

PROSEGUIBLE. adj. Lo que's pót prosseguir. *Prosequible*. *Quod* continuari potest.

PROSEGUIR. v. a. Continuar, passar avant. *Prosequir*. *Prosequi*, eris.

PROSEGUIT, DA. adj. ant. *PERSEQUIT*.

PROSSÉLIT. m. Lo convertit á la fè. *Proslito*. *Proslitus*, i. || Partidari. *Secuaz*, *proslito*. *Sectator*, is.

PROSSERPINA. f. mit. Muller de Pluton. *Proserpina*. *Proserpina*, æ.

PROSTAFÉRESI. f. astron. La diferència entre 'l' lloch ó moviment mitj y 'l' verdader ó aparent de un astre. *Prostaféresi*. *Aquatio*, nis.

PRÓSTIL. adj. arq. S' aplica al temple de la segona espècie entre 'ls antichs, y es lo que á mès de las dos columnas conjuntas tenia altrás dos davant de las pilastras angulars. *Próstilo*. *Prostylus*, i.

PROSTITUCIÓ. f. L'acte y efecte de prostituir, de exposar públicament á la torpesa. *Prostitution*. *Prostitutio*, nis.

PROSTITUIR. v. a. Exposar públicament á tot genero de torpesa. *Prostituir*. *Prostituo*, is. || v. r. Abandonarse, entregarse, donarse al mon. *Prostituere*. *Prosto*, as.

PROSTITUIT, DA. p. p. *Prostituido*, *prostituto*. *Prostitutus*.

PROSTITUTA. f. *RAMERA*.

PROSTRADOR. m. *PREGADEU*.

PROSTRAR. v. a. y derivats. *PROSTRAR*.

PROTAGONISTA. m. Lo personatge principal en qualsevol fábula dramática. *Protagonista*. *Protagonista*, æ.

PRÓTASIS. f. La primera part del drama en que s' entaula la acció, y 's donan á conèixer los caràcters e interessos dels personatges de ell. *Protasis*. *Protasis*, is. || ret. La primera part del periodo compost fins abont comensa á descendir lo sentit. *Protasis*. *Protasis*, is.

PROTECCIÓ. f. Defensa, patrocini, amparo, favor. *Proteccion*, *patrocinio*, *auspicio*, *clientela*, *asilo*, *apoyo*, *eyido*. *Tutela*, æ. *protectio*, nis. || f.

Sistema de economia política que sense ferse esclat de una llibertat ni de una prohibició sistemàtica accepta totes aquelles disposicions que tendeixen á protegir la indústria nacional y fomentar son progrés ó sia á aumentar las forsas productoras del país, en lo que estriba la riquesa y la independència material y política. *Proteccion*. *Protectionis* sistema.

PROTECCIONISTA. adj. Lo partidari de sistema protector ó de la protecció industrial en economia política. *Proteccionista*. *Protectionis* sistema.

PROTECTOR. m. Qui defensa ó ampara á algun desvalgut. *Protector*, *patrono*, *patron*, *calador*, *tutelar*, *tutor*, *lado*. *Patronus*, i. || Qui per cuíd cuída dels drets e interessos de alguna comunió ó religió. *Protector*. *Protector*, is. || pl. mel. *Taladors*. *Brazos*, *Patroni*, *orum*, *fautores*, *um*.

PROTECTORA. f. *Protectora*, *protectris*. *Patrona*, æ.

PROTECTORAT. m. Càrrech ó empleo de protector. *Protectoria*. *Protectoris* dignitas.

PROTECTORI. A. adj. Pertanyent á la protecció. *Protectorio*. *Protectorius*.

PROTEGIR. v. a. Afavorir, patrocinar, amparar. *Proteger*, *quarecer*. *Tutor*, *aris*, *prolego*, is.

PROTEGIT, DA. p. p. *Protegido*. *Defensus*.

PROTEO. m. mit. Deu marí, fill del Occéano y de Tétis: mudava várias figuras. *Proteo*. *Protheus*, i.

PROTERVAMENT. adv. m. Insolentment, desvergonyidament. *Protervamente*. *Protervè*.

PROTÈRVIA. f. Insolència, desvergonyiment, pertinàcia. *Protervia*, *protervidad*. *Pervicacia*, æ.

PROTERVO. A. adj. Insolent, tossut, pertinax. *Protervo*. *Protervus*.

PROTESTA. f. Prevenció feta pera no perjudicarse de algun dret. *Protesta*, *protesto*, *protestacion*, *obtestacion*. *Protestatio*, nis. || Promesa ab asseveració de fèr alguna cosa. *Protesta*. *Asseveratio*, *alestatio*, nis. || La de lletras en lo comen. *Protesta de letras*. *Contextata* denunciatio.

PROTESTACIÓ. f. *PROTESTA*. 1. || Declaració del ánimo ferm que algú té en orde á executar alguna cosa. *Protestacion*. *Protestatio*, nis.

PROTESTACIÓ DE LA FÉ. L'acte que algú fa públicament pera confessar la religió verdadera. *Protestacion de la fé*. *Fidei* *protestatio*.

PROTESTANT. p. a. Qui protesta. *Protestant*. *Protestans*. || m. y adj. Qui segueix la falsa religió reformada ó qualsevol de sas sectas ó lo pertanyent á aquestos sectaris. *Protestante*. *Protestantis*.

PROTESTANTISME. m. Secta dels protestants. *Protestantismo*. *Protestantium* secta.

PROTESTAR. v. a. Declarar l' ánimo que algú té en orde á executar alguna cosa. *Protestar*. *Protestor*, *aris*. || Assegurar alguna cosa ab fèrm y eficàcia. *Protestar*. *Assevero*, as. || *Ammoner*.

Protestar. Minas vel malum denuntiare. || for. Declarar violència, temor ó altra acció pera que no li seguesca perjudici á algú de lo que s' executa. *Protestar.* Contestato denuntiare.

PROTESTAR LA FE. fr. Confessar públicament la fe y creència que algú professa y en que desitja viure. *Protestar.* Publicè fidem profiteri.

PROTESTAT, DA. p. p. *Protestado.* Denuntiat.

PROTESTATTU, VA. adj. Lo que protesta ó declara alguna cosa ó dona testimoni de ella. *Protestativo.* Palàm testans.

PROTO. m. Ven grega que significa primer en sa línea, y serveix en composició de altres veus de aquella llengua y de la espanyola. *Proto.* Primus, proto.

PROTOCOL Y PROTOCOLO. m. Llibre en que'ls notaris guardan los registres dels instruments que s' han fet davant de ells. *Protocolo.* Protocollum, i. || **MANUAL DE NOTARI.**

PROTOCOLISAR. v. a. Col·locar, posar en lo protocol. *Protocolar, protocolizar.* In protocollum collocare.

PROTOMANESCAL. m. Lo primer entre'ls manescals. *Protoalbéitar.* Primus veterinarius.

PROTOMANESCALIA. f. Tribunal que entén en los exámens dels manescals. *Protoalbeiterato.* Veterinarium tribunal.

PROTOMÀRTIR. m. y f. Lo primer màrtir. *Protomàrtir.* Protomartyr, is.

PROTOMEDICAT. m. Tribunal que enten en los exámens dels metges. *Protomedicato.* Protomedicatus, us. || L' empleo, càrrech y dignitat de protomèdich. *Protomedicato.* Archiatria, æ; protomedici munus.

PROTOMÈDICH. m. Primer y més principal dels metges; però 's dona aquest títol á cada un dels tres metges del rey que componen lo tribunal del protomedicat. *Protomédico.* Archiator, tri, protomedicus, i.

PROTONITRAT DE MERCURI. Sal, producte sempre del art: se presenta en cristalls prismàtics, blanchs, de sabor acre y restringent, inodoro y molt pesant. *Protonitrato de mercurio.* Protonitas hydrargyri.

PROTONOTARI. m. Lo primer y principal dels notaris y cap de ells, ó 'l qui despatxa ab lo príncep y refrenda sas cédulas, despaigs y privilegis. *Protonotario.* Protonotarius, ii.

PROTONOTARI APOSTÓLICH. Dignitat eclesiàstica ab honors de prelacia, que'l Papa concedeix á algun clergue, y l' habilita pera que puga conèixer en las causas que'ls delega. *Protonotario apostólico,* Protonotarius apostolicus.

PROTOTARTRAT DE MERCURI Y POTASSA. Sal doble producte del art, de color cen-drós quant se séca, s' oïe cristallisada en pessas quadrangulars, de sabor fresch, picant y metàl·lich; es molt soluble en aygua en totes propor-

cions, tant freda com calenta. *Prototartrato de mercurio y de potasa, tartrato potássico de mercurio.* Prototartras mercurii et potassæ, tartras potassicus mercuriosus.

PROTOTIPO. m. Original, modelo, primer exemplar. *Prototipo.* Archetypus, prototypum, i.

PROTOYODURO DE MERCURI. Compost, producte del art; fôrma una massa polsosa, de un groch verdós, inodora de sabor algun tant metàl·lich, descomponible per la llum, insoluble en aygua y en alcohol, soluble en éter; se reduheix á vapors grochs pel calor. *Protoyodoro de mercurio.* Protoyoduretum mercurii.

PROTUBERÀNCIA. f. Cada una de las eminències rodones, desiguals y aspras que's venhen en la superfície de alguns ossos, y també prolongacions y eminències de la substància cerebral. *Protuberancia.* Protuberantia, æ.

PROU. adv. Denota 'l cabal motiu, seguretat, ó facilitat ab que's pòt fèr alguna cosa, com: *prou pòt gastar, prou pòt estar alegre.* *Bien.* Quidem. || Expressa quant se desitja, ó 'l gust ab que's logra, y quant de bona gana 's reb alguna cosa, com: *prou ho valdria, prou li agrada, prou ho estima.* *Bien.* Quidem. || Expressa la eficàcia ab que's fa alguna cosa, com: *prou ho procura, prou li explica.* *Bien.* Satis. || S' usa regularment pera respondrer afirmant. *St, cierto, seguramente.* Quidem, certè. || Bastant. *Bastante, suficiente.* Satis. || m. **PARABÈ,** ENHORABONA. || **PROFIT,** BÈ, UTILITAT. || adj. ant. Home de bè, íntegro, honrat. *Probo.* Probus, i.

PROU ES CERT, PROU ES BEN CERT. loc. Serveix pera afirmar ó donar per segura alguna cosa. *Seguramente, segurissimamente; bien cierto es.* Non est dubium quín; absdubiò.

PROUS. adj. ant. **PROFITÓS.** || m. pl. ant. **PROHOMS, PROMS.**

PROVA. f. y derivats. **PROBA.**

PROVECTE Ó PROVECTO, A. adj. Antich, que ha aprofitat en alguna cosa. *Provecto.* Provectus.

PROVEHIDÍSSIM, A. adj sup. *Provehidísimo.* Valdè instructus.

PROVEHIDOR, A. m. y f. Qui proveheix. *Abastecedor, proveedor, provisor, surtidor.* Anonæ præfectus.

PROVEHIMENT. m. L' acte y efecte de provehir. *Proveimiento.* Provisio, nis.

PROVEHIR. v. a. Prevenir, preparar, amansir, tenir prompts los viuers y altres cosas necessàries. *Acopiar, proveer, abastecer, habilitar, avituallar, bastimentar.* Instruo, munio, is. || Donar ó conferir alguna dignitat ó empleo. *Proveer.* Tribuo, is, confero, ers. || Despatxar judicialment alguna súplica, auto, etc. *Proveer.* Decerno, sancio, is. || Disposar, manar, ó dirigir alguna dependència. *Proveer.* Decerno, is, provideo, es. || Posar en bon orde, donar providència á sas cosas, tenir compte de ellas. *Proveer.* Provideo, es. || **MUNIR.** || En las

cosas morals donar, comunicar, com: lo cel l' ha provehit de un fells enteniment. *Proeer*. Tribuo, impertio, is.

PROVEHIRSE. v. r. Prevenirse. *Proveerse*. Munire se, instruere.

PROVEHIT, DA. p. p. *Proveido, provisto*. Provisus. || m. Auto, decret del jutge. *Proveido*. Decretum, i.

PROVENIR. v. n. Nàixer, originarse. *Dimanar, provenir, nacer, venir, descendere, salir, resultar*. Procedo, is.

PROVENSAL. adj. Natural de y lo pertanyent à Provensa, província de Fransa. *Provenzal*. Salvus, saluvius.

PROVENT. m. Renda, producte. *Provento*. Proventus, redditus, us.

PROVERBI. m. Adagi, refran, sentència. *Proverbio*. Paroemia, æ, dictum, i. || pl. Llibre de la Sagrada Escripura que conté várias sentències de Salomó. *Proverbios*. Sacer proverbiorum liber.

USAR DE PROVERBIS. fr. Ferne us molt frequentment. *Proverbiar*. Proverbiis frequenter uti.

PROVERBIADOR. m. Llibre ó quadern abont se notan algunas sentències especials ó altrás cosas dignas de portarlas à la memòria. *Proverbiador*. Commentarius, ii.

PROVERBIAL. adj. Pertanyent al proverbí y à lo que l' enclou. *Proverbial*. Proverbialis.

PROVERBIALMENT. adv. m. En forma de, ó com proverbí. *Proverbialmente*. Proverbialiter.

PROVERBISTA. m. fam. L' aficionat à dir ó escripturer proverbis. *Proverbista*. Qui proverbii frequenter utitur.

PRÓVIDAMENT. adv. m. Cuydadosament, diligentment. *Próvidamente*. Providè.

PROVIDÈNCIA. f. Disposició anticipada, prevenció. *Providencia*. Providentia, æ, provisio, nis. || Disposició que's pren en algun cas succehit, pera remediar lo dany que pòt esdevenir. *Providencia*. Providentia, æ. || Per antonomàsia s' enten la de Dèu. *Providencia*. Providentia, æ. || La disposició, orde y estat actual de las cosas. *Providencia*. Rerum status.

PROVIDENCIAL. adj. Pertanyent à la Providència ó lo que la enclou. *Providencial*. Ad providentiam pertinens.

PROVIDENCIALMENT. adv. m. Provisionalment, entre tant. *Providencialmente*. Interim.

PROVIDENCIAR. v. a. Donar ó pèndrer providències. *Providenciar*. Statuo, decerno, is.

PRÓVIDO, A. adj. Prudent, cuydadós, diligent. *Próvido, providente*. Providus, providens, vigilans.

PROVÍNCIA. f. La part de un regne ó estat que's governa en nom del príncep per un ministre dit governador. *Provincia*. Provincia, plaga, æ. || En las religions lo número de convents que compon lo districte del provincial. *Provincia*. Provincia, æ. || met. GOVERN, ADMINISTRACIÓ, CÀRRECH.

PROVINCIAL. adj. Lo pertanyent à la província. *Provincial*. Provincialis. || m. Religiós que té l' govern y superioritat sobre'ls convents de una província. *Provincial*. Provinciae præpositus monachus; provincialis, is.

PROVINCIALAT. m. Empleo, ofici, dignitat de provincial. *Provincialato*. Monachalis provincie præfectura. || Lo temps que dura dita dignitat ó encàrrech. *Provincialato*. Monachales præfectura tempus.

PROVINENT. p. a. Lo que proceheix ó s' origina de altra cosa. *Proveniente*. Proveniens.

PROVINGUT, DA. p. p. de provenir. *Provenido, provento*. Natus.

PROVISIÓ. f. Prevenció, preparació de manteniments ó altrás cosas. *Acropio, provision, abasto, bastimento, abastecimiento, prevencion, despesa*. Annonae provisio, commeatus, us. || Los manteniments ó cosas previngudas. *Provisio*. Provisio, nis, penus, us. || Lo despaig ó manament que en nom del rey expedeixen alguns tribunals. *Provisio*. Regium edictum. || La acció de conferir algun empleo, dignitat, etc. *Provisio, provisió*. Collatio, nis. || PROVIDÈNCIA.

PROVISIÓ DE PA. *Panditica*. Panis copia.

PROVISIÓ PERA 'L CAMÍ. La prevenció en espècie ó en diner de lo necessari pera'l sustento que porta ó se li dona al qui fa viatge. *Viditico*. Viaticum, i.

PROVISIÓ PERA 'LS PASTORS. Provisió de viures ab que's proveheix als pastors pera alguns dias. *Subsistia*. Pastorum cibaria.

PROVISIONAL. adj. Lo que's mana ó fa interinament. *Provisional*. Ad tempus constitutus.

PROVISIONALMENT. adv. m. Provisionalment, interinament, entretanto, por pronta providencia. Interim.

PROVISOR. m. Jutge ecclesiàstich, vicari general. *Provisor*. Episcopi vicarius.

PROVISORAT. m. y

PROVISORIA. f. Empleo ó dignitat de provisor. *Provisorato, provisoria*. Episcopalis vicarii dignitas.

PROVIST, A. p. p. irr. de provehir. *PROVENT*.

PROVOCACIÓ. f. La acció de provocar. *Provocacion*. Provocatio, nis.

PROVOCADOR, A. m. y f. Qui provoca. *Provocador, provocativo*. Provocator, is.

PROVOCANT. p. a. Lo que provoca. *Provocante*. Provocans.

PROVOCAR. v. a. Excitar, induhir à algú à fer alguna cosa. *Excitar, provocar, incitar, picar, de-car*. Provoco, as. || Irritar, tentar, insultar. *Provocar*. Irrito, provoco, as. || DESAFIAR. || MOURER, intentar, com: PROVOCAR à riurer. *Provocar*. Excitare, as. || IMITAR.

PROVOCAT, DA. p. p. *Provocado*. Provocatus.

PROVOCATIU, VA. adj. Lo que té virtut de provocar. *Provocativo, iniciativo, ocasionado*. Provocans. || PROVOCADOR.

PRÓXIM, A. adj. Inmediat, cercà. *Próximo*, *propinquo*, *vecino*. Proximus. || Cerca de succehir alguna cosa. *Inminente*. Imminens. || m. Criatura capàs de eterna benaventuransa. *Próximo*. Proximus, i.

NO TENIR PRÓXIM. fr. NO TENIR PARENT NI AMICH.

PRÓXIMAMENT. adv. m. De nou ó immediatament. *Próximamente*. Proximè.

PROXIMITAT. f. Inmediació, cercania. *Proximitat*. Proximitas, atis. || Parentiu prop. *Proximitat*, *propinquitat*, *prociato*. Propinquitas, atis.

PRUDÈNCIA. f. Circunspecció, maduresa. *Prudencia*. Prudentia, prospicientia, æ. || Cordura, templança, moderació. *Prudencia*, *cordura*, *madurez*, *juicio*, *tino*, *sabiduria*, *cerebro*. Prudentia, æ. || Una de las quatre virtuts cardinals que ensenya á distingir lo bo y lo mal. *Prudencia*. Prudentia, æ. || Precació. *Prudencia*. Provisus, us.

PRUDENCIAL. adj. Pertanyent á la prudència. *Prudencial*. Ad prudentiam pertinens.

PRUDENCIALMENT. adv. m. Segons las reglas de la prudència. *Prudencialmente*. Prudenter.

PRUDENT. adj. Qui té prudència y óbra ab circunspecció y recalo. *Prudente*, *sensato*, *circumspecto*, *providente*. Prudens.

PRUDENTÍSSIM, A. adj. sup. *Prudentísimo*. Prudentissimus.

PRUDENTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Prudentísimamente*. Prudentissimè.

PRUDENTMENT. adv. m. Ab prudència y seny. *Prudentemente*. Prudenter.

PRUHIR Ó PRUIR. v. n. PICAR.

PRUITJA Ó PRUITJA. f. Picor. *Comezón*, *picazón*, *quemazón*. Prurigo, inis, pruritus, us. || met. Desitj vehement. *Prurito*. Immoderata cupiditas.

PRUITJA DE CUL. Dolor de tripas ab picor al orifici posterior que obliga á anar molt sovint á la seccreia, però inútilment. *Tenesmo*, *pujo*. Tenasmus, tenesmus, i.

DONAR PRUITJA. fr. Fér picor alguna cosa. *Dar comezón*. Prurio, is.

SENTIR PRUITJA. fr. Sentir picor. *Comer*. Prurio, is.

TENIR PRUITJA. fr. Picar lo cos ab una picor com quant s' adorman los peus ó mans. *Hormiguesar*. Formico, as.

PRUIXÚVOL. m. ant. EMPENTO, INSTÀNCIA.

DE PRUIXÚVOL. loc. ant. Á INSTÀNCIA.

PRUNA. f. Fruyt de la prunera: es del tamany de un ou de aucell segons l'arbre que'l produheix; está cubert de una pell fina y llisa, la molsa més ó ménos sucosa y dolça, y en sòn centro té un pinyol dur que conté una ametlla amarga. *Ciruela*. Prunum, i.

PRUNA BORDA Ó SALVATGE. ARANYÓ.

PRUNA CASCABEL·LANA. CASCABEL·LITO.

PRUNA DE DOMÀS. *Ciruela damascena*, *amascena*. Damascenum prunum.

PRUNA DE FRARE. Espécie de pruna de figura oblonga més ó ménos punxaguda, de color comunment vert groguench, ab la molsa que está adherida al pinyol ménos dolça que las demès. *Ciruela de fraile*. Oblongum et viride prunum.

PRUNA DE PORCH. Espécie de prunas grosses y bastas. *Ciruela porcal*. Prunum asininum.

PRUNA SECA. La que 's posa al ayre ó á la palla pera conservar-la, y que 's puga gastar en tot temps. *Ciruela pasa*. Passum prunum.

PRUNER. m. y

PRUNERA. f. Arbre de mitjana altura, ab las fullas entre aovadadas y de llansa, dentadas y un poch giradas, los rams motxos y la flor blanca. *Ciruelo*. Prunus, i.

PRUNERA BORDA, ARANYONER.

PRUNERAR. m. Lloch plantat de pruneras. *Ciruelar*. Prunetum, i.

PRUNERET. m. d. y

PRUNERETA. f. d. *Ciruelito*, *illo*, *ito*. Prunus parvus.

PRUNETA. f. d. *Ciruelica*, *illa*, *ita*. Prunum tenue.

PRUNYÓ. m. ter. PANELLÓ.

PRUSIAT DE MERCURI. Una mescla de sofre roig y de mercuri metálich: se presenta en forma de un polvo molt fi, negrós, inodoro, insipit é insoluble. *Sulfuro negro de mercurio*. Sulphuretum hydrargyri nigrum.

PRUXME, PRUYXMAN, PRUIXME. adj. ant. PRÓXIM.

PS.

PSALM. m. ant. y sos derivats. SALM.

PT.

PTISANA. f. ant. TISANA.

PU.

PU. part. neg. NO.

PUA. f. Qualsevol cosa aguda que acaba en punta. *Pua*, *espina*, *aguja*. Spina, æ. || Escudet de empeltar. *Pua*. Talea, clabula, æ. || Pinta en lo tel·ler dels teixidors de lli. *Canal*. Pecten, inis. || pl. dents de las pintas. *Dientes*, *puas*. Pectinis dentes.

OBRR LAS PUAS DEL PINTe. fr. Ferlas. *Apunchar*. Pectinem in dentes secare.

PUAGRA. f. ant. y

PUAGRE. m. POAGRA.

PUAL. m. POAL.

PUAR. v. a. ant. POAR. || Fér las puas en las pintas. *Recurar*. Pectinis dentes efformare.

PUAT, DA. adj. Ple de puas. *Lleno de puas*. Spinis plenus.

PÚBER. adj. Qui está en la edat de la pubertat. *Nozo*. Puber, is.

PUBERTAT. f. La edat de catorze anys en l'home y de dotze en la dona, en que's troban en estat pera reproduhirse. *Pubertad, pubescencia.* Pubertas, atis.

ESTAR EN LA PUBERTAT. fr. Arribar al temps en que's pòt reproduhir. *Pubescer.* Pubesco, is.

PUBESCENT. adj. bot. Se dóna aquesta denominació als òrgans dels vegetals, quant sa superfície té pels numerosos, curts, debils, suaus y poch apretats, semblants al pel moixí. *Pubescens.*

PUBIÀ NA. adj. Lo relatiu al púbis. *Pubiano.* Ad pubim referens.

PUBIL. m. ant. y

PUBILL. m. HEREU. || PUPIL-LO.

PUBILLA. f. HEREVA.

PUBILLATGE. m. HERÈNGIA.

PÚBIS. m. anat. La part inferior del ventre que en l'home y en la dona's cubreix de pel à la edat de la pubertat. *Púbes, púbis.* Pubes, is.

PUBLICÀ, NA. adj. Col·lector, cobrador de las rendas públicas entre'ls romans. *Publicano.* Publicanus, i.

PÚBLICA. f. Acte ó exercici públich que's té en las universitats pera rèbrer lo grau major. *Pública, y público.* ter. Publica exercitatio.

PUBLICACIÓ. f. L'acte y efecte de publicar. *Publicacion.* Publicatio, promulgatio, nis. || En ordres y matrimoni. AMONESTACIÓ. || EDICIÓ.

PUBLICADOR, A. m. y f. Qui publica. *Publicador.* Promulgator, publicator, is.

PÚBLICAMENT. adv. m. Davant de tots, en públich. *Públicamente, paladinamente.* Palàm, apertè, publicè.

PUBLICAR. v. a. Promulgar, fer públich y notori à so de trompeta ó per altre medi. *Publicar, pronunciar.* Publico, promulgo, as. || Fer patent ó notori al públich. *Denunciar, publicar, derramar.* Publico, as; in publicum edere. || Revelar lo que's debia callar. *Publicar.* Publico, as, aperio, is. || Tirar las amonestacions pera ordenarse ó casarse. *Publicar.* Futuras nuptias vel ordines edicere. || Donar al públich ó à la estampa algun llibre ó escrit. *Publicar.* In lucem edere.

PUBLICAT, DA. p. p. *Publicado.* Publicatus, promulgatus.

PUBLICATA. f. Lo despaig que's dóna pera que's publique à algú que s'ha de ordenar, y la certificació de haverse publicat. *Publicata.* Monitionum diploma.

PÚBLICH, CA. adj. Present, notori, patent, sabut de tots, *Público, paladino, notorio.* Publicus, cognitus. || Comú, vulgar, notat de tots, com: dona PÚBLICA. *Público.* Publicus. || Contraposat à particular, com: Passeig PÚBLICH. *Público.* Publicus. || m. Lo comú de algun poble, ciutat, etc. *Público.* Publicum, i. || ant. BORDELL.

DONAR AL PÚBLICH Ó À LA PÚBLICA. fr. Donar à llum. *Dar à luz.* In lucem edere.

EN PÚBLIC. m. adv. PÚBLICAMENT.

PUBLICISTA. m. L' autor que escriu del dret públich ó l' molt versat en aquesta ciència. *Publicista.* Juris publici scriptor.

PUBLICITAT. f. L' estat ó qualitat de las coses públicas. *Notoriedad, publicidad.* Rei notitia apud vulgus. || Paratge abont acut molta gent. *Publicidad.* Hominibus frequens locus.

PÚCIA. f. Vas farmacèutich ample pel al, que's va estranyent fins à rematar en un cono truncat, y 's tapa ab un altre més xich de la mateixa forma. *Pucia.* Pharmacis elaborandis olla.

PUDENDAS. f. pl. VERGONYAS.

PUDENT. p. a. Lo que put. *Hediente.* Fœtens. || adj. Lo que llansa mal olor. *Hediondo, hedione, fétido.* Putidus, peminosus. || ant. Vergonyós y que causa empaig. *Pudendo.* Pudendus. || m. eos conLLER.

PUDENTAMENT. adv. m. Ab pudor, ab mal olor. *Hediondamente.* Fœtulerter, fœtidè.

PUDENTET, A. adj. d. *Fétido.* Putidulus.

PUDENTÍSSIM, A. adj. sup. *Hediondissimo.* Valdè fœtidus.

PÚDICAMENT. adv. m. Ab honestadad. *Honestamente, con pudor.* Castè, pudicè.

PÚDICH, CA. adj. Honest, modest, pur. *Púdico.* Castus, pudicus, pudoris observans.

PUDICÍCIA. f. Virtut que ensenya à sér honest y pur. *Pudicicia.* Pudicitia, æ.

PUDIR. v. n. Llansar fetor. *Heder, oler, oler mal, apestar, corromper, empodrecer, husmejar.* Fœteo, es; malè, graviter olere. || met. Saber, semblar, tenir visos de alguna cosa. *Oler.* Redoles, es. || vulg. Causar sacietat ó enfado la continuació ó repetició de una mateixa cosa. *Empalagar, heder.* Fastidio, is.

PUDIR À CREMAT. fr. Denota 'l recel de que alguna disputa vinga à parar en renyina. *Oler à chamusquina.* Rixam aut pugnam præsentire, olere.

PUT QUE ENMATZINA Ó QUE EMPESTA. loc. Denota lo molt que put alguna cosa. *Hiiede que apesta.* Pœtilenti fœtore vexal.

PUT QUE ENCE. loc. ter. PUT QUE ENMATZINA.

PUDOR. m. Honestadad, modestia, vergonya honesta. *Pudor.* Verecundia, æ, pudor, is. || f. Fetor, olor pudent, mal olor. *Hedor, hediondez, fetor, husmo, hedentina.* Graveolentia, æ, putor, fetor, is.

PUDOR DE CABRA Ó CABRÓ. 'L mal olor que llansa la llana de la cabra, principalment quant es suda. *Hedor cabruno.* Hircus, i.

PUDOR DE LA SUHOR DE LAS AIXELLAS. *Sobaquina.* Hircus, i.

PUDOR DEL NAS. med. Úlcera podrida en lo nas. *Ozana.* Ozæna, æ.

FÈR PUDOR. fr. Pudir. *Echar hedor; oler mal, heder.* Fœteo, es.

PUDRIDURA. f. Corrupció. *Podredumbre, podrimiento, podrecimiento, podricion.* Putredo, iad.

PUDRIMENER. m. Conjunt de coses brutes

asquerosas. *Cochambreteria, sentina, revolcadero.* Rerum spurcarum congeries. || Conjunt de coses asquerosas mezcladas ab aygua bruta. *Bahorrina.* Sentina, æ. || met. **POTOLL.**

PUDRIMENT. m. Putrefacció. *Pudricion, pudrimento.* Putredo, inis.

PUDRIMER. m. **PUDRIMENEA.**

PUDRIR. v. a. Corrómpere alguna cosa. *Podrir, podrir, podrecer.* Corrumpto, putrefacio, is.

PUDRIRSE. v. r. Corrómperse. *Pudrirse, pasarse, picarse.* Putreo, es, exputresco, putrefacio, is.

PUDRIT, DA. p. p. *Podrido.* Putrefactus. || adj. Consumit, com: arbre pudrit de vellesa. *Consumido.* Consumptus.

PUERÍCIA. f. La edat del home entre la infància y la adolescència. *Puericia, niñez.* Pueritia, æ, puerities, ei.

PUERIL. adj. Pertanyent á la puerícia, al noy. *Pueril.* Puerilis. || met. Lo que's fá ab poch judici ó maduresa. *Pueril.* Puerilis.

PUERILITAT. f. Cosa pròpia de noys. *Puerilitat.* Puerilitas, atis.

PUERILMENT. adv. m. A modo de noy. *Puerilmente.* Pueriliter.

PUERPERI. m. Acte de parir, forsas que'stan per aixó. *Puerperio.* Puerperium, ii.

PUES. conj. **DONCS, PUS.**

PUESTO. m. Lloch ó espay que ocupa qualsevol cosa. *Puesto.* Locus, i, sedes, is. || Lloch, siti ó paratge destinat pera executar alguna cosa. *Puesto.* Locus, i, situs, us. || Lloch ó paratge en que's ven per menor. *Puesto.* Taberna, æ. || Gran, honor, dignitat, empleo. *Puesto.* Dignitas, atis.

PUESTO SEPARAT. Lloch que se separa de altre major pera diferents usos. *Apartadizo.* Sejunctus, separatus locus.

CEDIR LO PUESTO. fr. Oferir algú per cortesia á altre 'l lloch en que estava assentat. *Dar el lugar.* Locum cedere.

PUF. interj. Significa que alguna cosa fá molt mal olor. *Puf, pu, po.* Puf, fœtlet.

PUGIL. m. Lo gladiador que combatia á cops de punys ó ab lo cove. *Pugil.* Pugil, is.

PUGILAR. Manual en que's hebreus tenian los passatges de la sagrada Escripura que's llegian ab més freqüència en la sinagoga. *Pugilar.* Pugillare, is.

PUGNAR. v. n. ant. **PELEAR.**

PUGÓ. m. Insecte de una línia y mitja de llarch, de color vert ó negre, ab quatre alas ó sens ellas, que s' alimenta rosegant las camas de las plantas á las quals se posa. *Pulgon.* Bruchus, i.

PUG. m. Munt, montanya alta y aguda. *Pico, picacho, promontorio.* Collis, is. || Conj. y

PUS Y PUIX. conj. ant. **PUS.** || ant. **DESPANS.**

PUJA. f. Lo dret que's pága en pa en lo forn comú. *Poya.* Furnacea merces. || Aument de preu á las cosas que's venen ó arrendan. *Licitacion, pu-*

ja. Pretii in licitationibus auctio. || **PUJADA.** 8.

VIA PUJA Ó PUJADA. fr. Aumentarse 'l preu de las cosas. *Subir.* Rerum pretia augeri.

PUJADA. f. La acció de pujar. *Subida.* Ascensio, nis. || Muntada, lloch que vá pujant. *Subida, trepa, repecho.* Clivus, i, acclivitas, atis. || Aument de preu de las cosas. *Alza.* Caritas, atis. || La major elevació del estat de algú ó de alguna cosa. *Subida.* Incrementum, i. || Aument, com: **PUJADA** de llet, de febra. *Cretimiento.* Augmentum, incrementum, i. || **PUJA.** 2. **PUJANSA.** 1.

PUJADA DRETA Y PESADA. La que fá molt 'pendent y es dificultosa de pujar. *Reventon.* Arduus molestusque clivus.

DE GRAN PUJADA GRAN BAIXADA. ref. Denota que quant més eleva la fortuna als homes, es major la cayguda. *De gran subida gran caída.* Altior ascensus casu graviore laborat.

PUJADOR. m. Qui puja alguna cosa de baix á dalt. *Subidor.* Qui sursum aliquid asportat, conduct. || Pedris ó altra cosa pera pujar á caball. *Montador, montadero, subidero.* Scabellum, i, podium, ii, gradus, us. || Qui puja á caball. *Montador.* Equum ascendens. || **ESCALA, ESGLARÓ.**

PUJAMENT. m. ant. **PUJADA.** 1.

PUJAMINYONS. m. ant. Espécie de escaló pera posar lo peu pera pujar al cotxo. *Estribo.* Scandula, æ.

PUJANSA. f. Elevació, promoció á algun càrrech ó dignitat. *Elevacion, ascenso.* Exaltatio, evectio, nis. || Càrrech ú honor ocupat per algú. *Cumbre.* Adeptus honor. || Prosperitat, fortuna. *Auge.* Prosperitas, atis.

PUJANT. m. **PUJADA, PUJADOR.** || pl. ant. Los passats del llinatge de algú. *Ascendientes.* Majores, nm.

PUJAR. v. n. Muntar, passar de un lloch inferior á altre superior ó alt. *Subir.* Ascendo, scando, is. || Anar creixent, augmentarse, com los arbres, la malaltia, 'ls rius. *Subir, crecer.* Cresco, ingravesco, is. || Fér més alta alguna cosa, com la parret, la terra. *Subir, levantar.* Elevo, as, accresco, is. || Preponderar una cosa respecte de altra, com: **PUJA** més lo farciment que'l gall. *Montar, subir.* Magis interesse. || Anar alsant la veu per graus y punts. *Subir, levantar.* Scando, ascendo, is. || met. En las cosas espirituales arribar, com: las oracions del just **PUJA** al cel. *Subir.* Venio, is. || met. Créixer en dignitat, lograr major empleo, augmentar lo capital ó hisenda. *Subir, ascender.* Augeo, es. || v. a. Transportar de baix á dalt alguna cosa. *Subir.* Elevo, as, eveho, is. || Alsar, posar dreta alguna cosa que estava inclinada, com: **PUJA** los brassos. *Subir.* Elevo, as. || Muntar, arribar á certa quantitat ó número alguna cosa, com: lo compte **PUJA** á tant. *Subir, montar.* Ad summam venire. || met. Donar á las cosas major preu ó estimació de la que tenian, com: **PUJA** lo vi, la cera, etc. *Subir, encarecer, pujar.* Rerum pretium augere. || Estirar, ti-

var las cordas finixas de una guitarra, etc. *Subir*. Fides adaptare. || En una genealogia es arribar fins al principi, com: sant Mateu PUJA fins á Abraham, y sant Lluch fins á Adam. *Subir*. Ascendo, is.

PUJAR Á QUATRE GRAPAS. fr. Caminar los homes de peus y mans. *Gatear*. *Proripere*.

PUJARLI Á ALGÚ LA BERMELLÓ Á LA CARA. Envergonysir. *Salir colores*. *Erubescere*.

PUJAR PER AMUNT. fr. Enfilarse. *Encaramarse*. In altum proripere, conscendere. || met. Elevar á algú á gran puesto, empleo honorífich, lucrós, etc. *Encaramar*. *Elevare*. || met. Exagerar, ponderar ab excés alguna cosa. *Encaramar*. *Extollere*, *amplificare*.

PUJARSEN. v. r. Elevarse, remontarse. *Subirse*. *Altius repetere*.

QUE PUJE. Expressió en lo joch de cartas. *Que salga, que salte*. *Exeat*.

PUJAT, DA. p. p. *Subido*. *Accensus*. adj. S' aplica al color molt viu y fort en sa classe. *Subido*. *Acutus*. || Sobre ho. *Subido*. *Supremus*. || ELEVAT, SUBLIME, EMINENT.

PUJAVANT. m. ant. BOTAVANT.

PUJOL. m. Petit puig ó montanyeta. *Altozano*, *cerrillo*. *Tumulum*, i.

PULCRITUT. f. Hermosura, bellesa. *Pulcritud*. *Pulchritudo*, inis.

PULCRO, A. adj. Hermós, ben paregut, bonich. *Belamido*, *pulcro*. *Pulcher*.

PULEGI. m. ant. POLIOL.

PULGÓ. m. ant. PUGÓ. || Corch que rosegla las vinyas. *Pulgon de la vid*. *Volucra*, æ.

PULIDAMENT. adv. m. Ab pulidesa. *Pulidamente*. *Politè*. || Ab elegància. *Pulidamente*. *Concinne*.

PULIDESA. f. Hermosura, curiositat, composura, delicadesa, *Tersidad*, *pulidez*, cultura. *Politura*, æ.

PULIDOR. m. L' instrument ó altra cosa que serveix pera pulir. *Pulidor*, *pulidero*. *Lævigando aptum instrumentum*. || Lo tros de cordobá ó altra cosa per lo qual se passa 'l fil quant se devana. *Pulidor*, *pulidero*. *Filo lævigando panniculus*. || Qui puleix ó adorna. *Pulidor*. *Politor*, is.

PULIMENT. m. Obra de pulir. *Pulimento*. *Lævigatio*, *elævigatio*, nis. || Lo llustre ó perfecció que's dóna á algunas cosas. *Pulimento*. *Politura*, æ.

PULIOL. m. POLIOL.

PULIR. v. a. Allisar, brunyir, aplanar, enllustrar. *Pulir*, *pulimentar*, *afnar*, *tersar*, *limpiar*, *asear*. *Lævigo*, as. || Esmenar, corregir, perfeccionar. *Pulir*, *pulimentar*, *limar*, *sutilizar*. *Limo*, *elimo*, as. || Traballar ab molt cuydado. *Pulir*, *pulimentar*. *Recuro*, as. || Adornar, endressar, compóndrer. *Pulir*, *pulimentar*. *Orno*, *exorno*, as. || v. r. *Civilisarse*. *Adornarse*, *pulirse*. *Rusticitatem eruere*.

PULIT, DA. p. p. *Pulido*. *Politus*. || adj. Agraciat, ben fét, curiós. *Lucio*, *pulido*, *terso*, *raso*. Po-

litus, perfectus. || Lo qui vesteix ab molt asco. *Almidonado*. *Nimio studio compositus*.

POSAR PULIT. fr. Adornar, hermojar. *Pulir*. *Polio*, is, *exorno*, as.

PULLA. f. DICTERI. || Paraula deshonesta. *Pulla*. *Scurrile convitium*.

PULLAGÓ. m. POLLAGÓ.

PULLÈS, A. adj. Natural de y lo pertanyent a Pulla província de Nàpols. *Pullès*. *Apulicus*, *apulus*.

PULLÍ. m. POLLI.

PUL-LULAR. v. n. Brotar, grillar. *Pulular*. *Pullulo*, as.

PULMÓ. m. Freixura. *Bofes*, *pulmon*. *Pulmo*, nis.

PULMONAR. adj. Lo que pertany al pulmó ó que té relació ab ell. *Pulmonar*. *Pulmonaris*.

PULMONIA. f. Inflamació del pulmó. *Pulmonia*, *perineumonia*. *Peripneumonia*, æ.

PULMÓNICH, CA. adj. Qui está atacat de pulmonia. *Pulmoniac*, y *pulmonario*. ter. *Pulmonarius*.

PULPA. f. Palpis, carn sèns os. *Pulpa*. *Pulpa*, æ. || met. Molsa de las fruytas. *Pulpa*. *Pulpa*, æ. || La carn del cap del dit. *Yema*, *pulpejo*. *Carnea digiti extrema pars*.

PÚLPIT. m. Trona en las iglésias. *Púlpito*. *Pulpitum*, i.

ESCUPIR FORA DEL PÚLPIT. fr. PIXAR FORA DEL TEST.

PULPO. m. ant. POP.

PULPUT, DA. adj. Molsut. *Pulpos*. *Pulposus*.

PULSACIÓ. f. Lo cop que dóna la artèria. *Pulsacion*, *pulsada*. *Pulsatio*, nis.

PULSATIU, VA. adj. Lo que bat y copeja. *Pulsativo*, *pulsátil*. *Pulsans*.

PULSERA. f. Vena que's posa en lo pols al malalt quant se li aplica vi generós ó algun esperit pera confortarlo. *Pulsera*. *Fascia brachialis*.

PULTRES. m. pl. ant. FABINETAS.

PULTROCH. m. La butifarra més grossa feta del budell cego. *Morcon*. *Major botulus*. || met. La persona grossa y rabassuda. *Morcon*. *Botuli speciem referens persona*.

PULVERISAR. v. a. POLVORISAR.

PULVERULENT, A. adj. Nom que's dóna á tot cos reduhit ó pols més ó ménos fina. *Pulverulento*. *Pulverulentus*.

PUNCELLA. f. PONCELLA. || ant. DONZELLA.

PUNCEYLA. f. ant. Donzella. *Poncella*. *Virgo*, inis.

PUNCT. m. ant. PUNT.

PUNCTUALMENT. adv. m. ant. PUNTUALMENT.

PUNCTURA. f. ant. PUNXÓ. 1.

PUNDONOR. m. Estimació, honra, crèdit. *Pundonor*, *punto*, *punto de honor*. *Honos*, oris.

PUNDONORÓS, A. adj. Qui té pundonor. *Pundonoroso*. *Proprii honoris æstimator*.

PUNGANT. m. Pua movedissa de ferro que hi ha en las civellas. *Hierrecillo, ito, clavillo, clavo.* Fibulæ clavus.

PUNICANA. adj. S' aplica á la gallina. *GALLINA*, etc.

PÚNICH, A. adj. Pertanyent als fenicis y cartaginesos. *Púnico.* Punicus.

PUNICIÓ. f. ant. Cástich. *Punicion.* Punitionis.

PUNIDOR, A. m. y f. ant. CASTIGADOR.

PUNIR. v. a. ant. CASTIGAR.

PUNJANT. m. PUNGANT.

PUNT. m. La menor entitat ó quantitat que's pòt considerar. *Punto.* Punctum, i, punctus, us. || Instant. *Punto.* Punctum, i. || Assumpto, matèria de que's tracta. *Punto.* Scopus, punctum, i. || Lo substaancial en algun assumpto. *Punto.* Summa, æ. || Lo cos ó espessor en los líquits. *Cuerpo.* Densitas, atis, crassitudo inis. || Lo to en que's correspon estar als instruments músichs. *Punto.* Consonantiæ tonus. || L' estat actual de qualsevol assumpto, espècie ó cosa. *Punto.* Locus, i, status, us. || Lo pas de la agulla ab lo fil per la tela. *Punto, puntada.* Acus punctum, trajectus. || L' estat perfet y degut que arriban á tenir algunas cosas, com lo pa, las confitures, viandas, etc. *Punto.* Perfectus status. || Ocasí oportuna. *Punto.* Ansa, æ. || Ostentació en lo tracte, vestir, etc. *Rumbo, ostentacion.* Ostentatio, nis. || Part, qüestió de alguna ciència. *Punto.* Argumentum, i, quæstio, nis. || ortog. La nota que's posa al fi de la clàusula, figurada així (.) *Punto.* Punctum, punctus, i. || En las armas de foc lo ferret que té 'l gatillo alsat. *Disparador, punto, piñón.* Retinaculum, i. || **PUNTER.** 3. || Lo principal de algun assumpto. *Punto.* Meta, æ, scopus, i. || **PUNDONOR.** || **XIFRA.** || La part de las campanas ahont fereix lo batall. *Punto.* Limbus, i. || Cada forat de la corretja per ahont entra 'l pungant. *Punto.* Foramen, inis, scissura, æ. || Lo grau ó terme que's senyala. *Punto.* Gradus, us, punctum, i. || met. Aquella paraula que's diu, ó aquella tecla que's toca, com al descuyt, pera recordar alguna espècie ó motivar que's parle de ella. *Puntada.* Obiter dictum verbum. || pl. Las divisions del punter dels sabaters. *Puntos.* Calceorum mensuræ nota, signum. || Qüestions pera llegir de oposició. *Puntos.* Sorte deducta themata. || Los números que senyalan á cada carta ó á cada cara del dau. *Puntos.* Pictarum chartarum aut talorum puncta. || Las pedras ó tantos que's perden ó guanyan en lo joch. *Puntos.* Calculorum numerus. || Las parts de que's va formant la mitja y cosas semblants. *Puntos.* Caligarum texturæ ductus. || Las passadas ab la agulla que dona un cirurgiá en una ferida. *Puntos.* Puncta, orum. || Los erros que cometen los noys al donar la lliçó, etc. *Puntos.* Errata, orum.

PUNT ACCIDENTAL. En la perspectiva qualsevol punt diferent del principal ó de la vista, ahont s' encamina y per qui's dirigeixen las líneas de

aquells objectes, los costats dels quals no són perpendiculars á la taula ó pla óptich. *Punto accidental.* Punctum accidentale.

PUNT ADMIRATIU Ó DE ADMIRACIÓ. ortog. Nota pera senyalar la admiració en l' escrit. *Admiracion.* Admirationis nota.

PUNT CÉNTRICH. Centro. *Punto céntrico.* Centrum, i.

PUNT DE DISTÀNCIA. En la perspectiva un punt de la línea horisontal distant del punt principal ó de la vista tant com es lo raig principal. *Punto de distancia.* Distantiæ opticiæ punctum.

PUNT DEIXAT. Lo punt de la mitja que no s' ha pres. *Trabilla.* Solatus, vacuus caligarum texturæ ductus.

PUNT DE HONOR. PUNDONOR.

PUNT DE LA REFRACCIÓ. fis. Lo punt en que passant los raigs de llum obliquament de un mitj á altre de diferent resistència, forma l' àngul de inclinació, separantse de la línea recta. *Punto de la refraccion.* Refractionis punctum.

PUNT DE LA SUSPENSÍ. Aquell en que's manté suspès un cos. *Punto de la suspension.* Suspensionis punctum.

PUNT DE LONGITUT. náut. Lo que's col·loca en la carta de navegar, y resulta de las observacions astronómicas de la longitut y latitut. *Punto de longitud.* Punctum longitudinis.

PUNT DE MEDITACIÓ. La matèria que se senyala pera que sobre ella 's tinga la oració. *Punto de meditacion.* Meditationis matèria.

PUNT EN BOCA. m. adv. S' usa pera avisar á algú que calle. *Punto en boca.* St. || exp. Encarrega á algú que no divulgue lo que se li ha dit. *Punto en boca.* Cave ne audita vulges.

PUNT ESCAPAT. Lo que s' escapa en la mitja. *Punto.* Caligarum scissura rotunda. || fam. **VENTOSITAT.**

PUNT INTERROGANT Ó DE INTERROGACIÓ. Senyal que expressa la pregunta en l' escrit. *Interrogacion, interrogante.* Interrogationis nota.

PUNT LLARCH PER TRAU. Entre las costureras la puntada llarga sobre la qual forman los traus ó altra cosa. *Pasillo, diente de perro.* Protensum acupunctum.

PUNT PER AGULLA, Y PUNT PER PUNT. m. adv. Expressa 'l modo de contar alguna cosa exactament y sens deixar circumstància alguna. *Punto por punto.* Sigillatim.

Á NON PUNT. m. adv. OPORTUNAMENT.

AL PUNT. m. adv. Al instant. *Al punto.* Illicò. || Enterament, sens faltarhi res. *De todo punto.* Omnino.

ANÀRSEN PEL PUNT DE DAIX. fr. met. Petejar. *Ventosear, zullarse, irse de copas.* Alvo conceptum flatum ejicere.

ANÀRSEN PER PUNTS. fr. ACABARSE.

À PUNT. m. adv. Expressa que alguna cosa està prompta y aparellada. *A punto.* Paratè. || **À PROPÒ-**

sit, al cas. *A punto*. Aplè. || *A risch ó perill*.

À ó DE PUNT DE MALLA. Obra feta à punt de ret ó filat. *Redecilla, à punto de malla*. Reticulum, i.

À PUNT DE SOLFA. m. adv. Ab art, regla y acort. *Con el compás en la mano, en solfa*. Cautè, circumspèctè.

À PUNT FIXO. m. adv. Cabalment, ó ab certesa. *A punto fijo*. Certè, absdubiò.

À TOT PUNT. m. adv. Resoltament, sens parar en rischs. *A todo trance*. Omni timore postposito, || *À MÉS NO PODER*.

AQUÍ ESTÀ 'L PUNT DE LA CONFITURA Ó AQUEST ES LO PUNT DE LA CONFITURA. loc. mel. fam. Denota que en alguna cosa està la principal dificultat. *Ese es el diablo, el ápice, el busilis*. Hoc opus, hic labor est.

CADA PUNT. m. adv. Cada instant. *Cada instante, cada momento; por momentos; cada credo*. Crebrò, frequentissimè.

DE PUNT. m. adv. Ab empenyo y porfia. *De apuesta; de puntillo*. Contentiosè, obstinatè.

DE PUNT EN BLANCH. m. adv. Armat de cap à peus. *De punta en blanco*. Ex capite ad talus imos.

DE PUNT EN PUNT. m. adv. PUNT PER PUNT.

DONAR PUNT. fr. Espessir los líquits. *Dar cuerpo*. Spiisso, as. || *VÉR PUNT*.

DONAR PUNTS. fr. Cusir lo cirurgia la ferida. *Dar puntos*. Vulnus sarcire.

EN AQUEST PUNT. m. adv. Ara mateix, poch temps ha. *En este instante ó momento*. Nunc, mox, jam.

EN PUNT. m. adv. Puntualment, com: las sis en PUNT. *En punto*. In ipso articulo.

ESCAPARSE, ANARSE EN LOS PUNTS DE LA MITJA. fr. *Soltarse los puntos de la media*. Tibialium maculas dissolvi.

ESTAR À PUNT. fr. Estar pròxim ó en disposició de fèrse ó de succehir alguna cosa. *Estar para*. In proximo esse. || *Estar à pich, à risch, pròxim. Estar en punto ó à punto*. Proximum esse.

VÉR PUNT. fr. Acabar la clàusula en la lectura. *Hacer punto*. Clausulam, orationem finire. || *Acabar, conclóurer alguna espècie. Hacer punto*. Rem claudere.

PER PUNT. m. adv. Per instants. *Por punto*. Jam-jam.

PICAR PUNTS. fr. Picar en lo llibre corresponent à la facultat sobre que s' ha de llegir en oposició. *Tomar puntos*. Thema sorte ductum publicè explicandum eligere.

POSARSE À PUNT. fr. Prepararse. *Apercibirse, ponerse en arma, aprestarse*. Separare.

PUJAR DE PUNT. fr. Aumentarse. *Subir de punto*. Augeri.

SABER QUANTS PUNTS CALSA. loc. fam. Conèixer lo talent de algú. *Sondear la sabiduria*. Cujusdam ingenium metiri.

SABER UN PUNT MÉS QUE 'L DIMONI. loc. fam. Sér mòlt astut pera sòn negóci. *Saber un punto mas que el diablo*. Callidissimè esse.

TANT BON PUNT. loc. Denota haverse fèt, fèt ó succehit alguna cosa luego que's digné, feu, etc. *Al punto que, luego que, al instante que*. Ut, ubi.

PUNTA. f. Extremitat aguda de qualsevol cosa. *Sumidad, punta, cúspide*. Muro, nis, cuspis, idis.

|| Lo cap ó extrem de alguna cosa, en lo qual s'enxan las sevas líneas, com: *PUNTA del nas, dels dits, del banch. Punta. Cuspis, idis, angulus, i.* || *Llengua de terra que entra dins del mar. Punta. Lingua, æ, promontorium, ii.* || *Àngul ó cantó que forma algun terreno, edifici, etc. Cornijal. Angulus, i.* || *Part, principi ó qualitat de alguna cosa, com: lo vi té PUNTA de agre; fulano té PUNTA de fallero. Punta. Acor, is.* || *Qualsevol dels cantons del matalàs ó coixí. Cogujon. Calcitræ aut pulvilli cuspis.*

|| *TATXA, GABARROT. PUNXA.* || Entre estampers punxó pera traurer las lletres de las planas sease espatllarlas. *Punta. Typographica subula.* || pl. Obra regularment de fil blanch prim, que's posa per guarnició als vestits, etc. *Encajes, puntas. Reticulata tænia.* || Las banyas del toro. *Cuernos. Cornua, um.*

PUNTA DE AGULLA. m. Part mínima de alguna cosa, ó cosa mòlt petita. *Chispa. Particula, æ.*

PUNTA DE DIAMANT. Diamant petit. *Chispa. Minusculus adamas.* || La que serveix pera tallar lo vidre. *Punta de diamante. Adamantina cuspis.* || La forma angular que tenen algunas cosas à que 's dona aquest nom. *Punta de diamante. Adamantina cuspidis forma.*

PUNTA DE INGENI. AGUDESA.

PUNTA DE LA ESCARCHOPA. 'L pich còrb que té dita planta. *Gavilancillo. Achanti aculeus.*

PUNTA DEL DIA Ó DEL ALBA. Quant se comensa à tornar clar. *Al amanecer, à la alborada. Aurora, æ, diluculum, i.*

PUNTA DEL RIX. L' extrem del eix que sobreix de la roda en los carros y cotxos. *Pezon. Axis extremitas.*

PUNTA DE SEDA. BLONDA.

PUNTA PEU. PUNTAPEU.

ACABAR EN PUNTA. fr. *VÉR PUNTA. 1.*

À PUNTA DE SOL. Al temps de presentar-se à nostra vista aquest planeta. *Al salir, al rayar el sol. Solis ortu.*

À PUNTA PEUS. m. adv. Ab abundància excessiva. *À puntapiés. Despectus, summa vi.*

DE PUNTAS DE PEUS. m. adv. DE PUNTETAS.

VÉR PUNTA. fr. Acabar en punta. *Acabar, rematar en punta*. In acumen desinere. || Ferla traurer als instruments de ferro. *Apuntar. Acuo, is.*

VÉR PUNTAS. fr. Competir ab altre, igualarlo en alguna prenda, habilitat, etc. *Medir lanzas. Equipare.* || Contradir ab vigor y eficàcia l' intent, opinió ó resolució de altres. *Hacer punta. Adversari.*

GUANYAR ALGUNA COSA AB LA PUNTA DE LA ESPASA. fr. Guanyarla ab esforços, ab rigor. *Ganar à punta de lanza. Totis viribus, summa vi aliquid auferre, consequi.*

NO TENIR QUE AGRAHIR TANT COM YUNA UNA PUNTA

DE AGULLA. ref. No haver rebut lo menor favor. *No debor una sed de agua.* Non scyphum aquæ sedandæ siti offerro.

SÈNS VALTAR UNA PUNTA DE AGULLA. ref. SENSE FALTAR UN PEL DE CUNTILL.

TENIR PUNTA DE AGRE. fr. Comensar á tornarse agre ¶ vi. *Repuntar, volverse, tener punta de vinagre, apuntar.* Aescere, acidumfiere, excrescere.

PUNTAGNÓ. f. La acció de posar punts sobre las lletras. *Puntacion.* Notarum super litteras appositio.

PUNTADA. f. Punta de fil passat. *Puntada.* Punctum acus.

PUNTADA DE PEU. Lo cop donat ab la punta del peu. *Puntapié, puntillazo, puntillon.* Pedis ictus.

PUNTAGUT, DA. adj. PUNXAGUT.

PUNTAL. m. Lo que serveix pera sostenir ó preservar de caure alguna cosa. *Encamacion, puntal, abitoque, tentemozo, tanganyillo, muleta.* Fulcimentum, i. ¶ Pal ó forca pera sostenir las branques del arbre. *Rodrigon.* Ridica, æ, pedamentum, i. ¶ FONT. ¶ Pal ó aspra de cep. *Puntal.* Ridica, æ, pedamentum, i. ¶ Fusta unida en altra horisontal, desde la qual vá en direcció inclinada á apuntalar á altra també horisontal. *Tornapunta.* Lignum obliquè aliud sustentans, fulciens. ¶ La viga ab que s'apuntalan las minas. *Adema.* Trabs, bis. ¶ pl. PEUS DRETS.

POSAR PUNTALS ALS ARBRES. fr. *Rodrigar.* Pedamentis fulcire.

POSAR UN PUNTAL Á LA VIDA. fr. met. fam. Pèndrer alguna petita porció de aliment entre dia pera donar alguna forsa al cos. *Echar un remiendo á la vida.* Vires aliquantulò cibo capere.

PUNTALET. m. Bocí de aliment abans de la menjada. *Muleta, muletilla, y tente en pié ter.* Fulcrum, i.

PUNTAPEU. m. PUNTADA DE PEU.

PUNTEJAR. v. n. Tocar la guitarra, tocant determinadas cordas cada una ab un dit. *Puntear.* Citharæ fides carptim summis unguibus pungere.

¶ Casir, fér punts. *Puntear.* Suo, is. ¶ Fér dents ó punts en una roda de rellotge, moll, etc. *Puntear.* Incido, is; denticulos facere. ¶ Dibuijar, notar, trassar ab punts alguna cosa. *Puntear.* Punctulus delineare. ¶ v. n. náut. Anar orsant quant se pòt pera aprofitar lo vent quant escasseja. També s'usa com actiu, com: **PUNTEJAR** lo vent. *Puntear.* Obliqueare sinus in ventum.

PUNTEJAT, DA. p. p. *Punteado.* Sutis, incisus.

PUNTER. m. Instrument de sabater pera pèndrer la mida. *Marco.* Calpodium, ii. ¶ Tocador de las palmatórias. *Puntero.* Stilus, i. ¶ Tocador, bastonet ab que senyalan las lletras los que aprenen de llegir. *Puntero.* Stilus, i.

PUNTERA. f. Planta sucosa, sempre verda, ó de fullas permanents. *Yerba puntera; siempre viva mayor.* Zoophthalmus, i. ¶ Virollas en las branillas

del paraygua. *Casquillo.* Chantus, i. ¶ La qui fá puntas. *Encajera, rondera.* Telæ reticulatæ textrix.

PUNTERIA. f. La acció de dirigir una arma, pera que done 'l tir en lo punt determinat. *Asestadura, punteria.* Collimatio, collineatio, mis.

PÈNDRE LA PUNTERIA. fr. Posar en direcció las armas de foch pera dispararlas. *Apuntar.* Arma jaculum intendere.

PÈRDRE LA PUNTERIA. fr. Apartarla. *Desapuntar.* Ab scopo aberrare.

PUNTET. m. d. *Puntico.* Punctum, i. ¶ Lo pich que's posa al cap dels canons de las armas de foch pera dirigir la punteria. *Mira, punto, brújula.* Pinula, æ. ¶ VALDÓ. ¶ MOLLA.

PUNTETA. f. d. *Puntica, puntilla.* Acumem, iais.

ANAR DE PUNTETAS. fr. met. Procehir ab mòlt secret y recato. *Andar con zapatos de feltro.* Cautè, secretòque agere.

DE PUNTETAS. m. adv. Caminar ab las puntas dels peus alsant los talons. *De puntillas.* Extremis, summis pedibus.

POSARSE DE PUNTETAS. fr. Oír ab mòlt desagrado ó disgust lo que's demana ó preten, negantse y resistintse á la pretensió, etc. *Ponerse de uñas ó en veinte uñas.* Tenaciter obsistere.

PUNTILL. m. En las fábricas ó forns de vidre es un canó de ferro com lo de la escopeta, ab que trau 'l vidre del forn sobre 'l marmol ó llosa de ferro, pera treballarlo y formar en ell las peñas. *Puntel.* Ferreus ad vitrum é fornace educendum tubus.

PUNTILLA. f. Puntas de fil mòlt estretas. *Puntilla.* Plagula, æ. ¶ ABET.

PUNTILLO. m. Qualsevol cosa leve ó despreciable, en la cual una persona massa pundonorosa repara ó fá consistir l'honor ó estimació. *Puntillo, honrilla.* Levissimi momenti negotium.

PUNTILLÓS Y PUNTÓS, A. adj. Fundonors, qui es delicat en conservar sa bona opinió. *Puntoso, puntoso.* Honoris studiosus. ¶ met. Fogs, que's dona luego per sentit de poca cosa. *Puntoso, pelilloso.* Honoris studiosus.

PUNTUACIÓ. f. La col·locació de las notas de ortografia en la escriptura. *Puntuacion.* Interpunctum, i.

PUNTUAL. adj. Exacte, prompte. *Puntual, exacto, fiel, legal.* Exactus. ¶ Cert, ajustat, cabal. *Puntual.* Certus. ¶ Exacte, rígid en la observància de alguna lley, precepte ó regla. *Severo.* Severus. ¶ Fixo. *Clavado, obediente.* Certus, exactus.

PUNTUALISAR. v. a. Donar la última ma á la col·locació de las espècies, assegurarlas en la memòria. *Puntualizar.* Ordine disponere: memoriter discere.

PUNTUALÍSSIM, A. adj. sup. *Puntualísimo.* Diligentissimus.

PUNTUALÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Puntualísimamente.* Diligentissimè.

PUNTUALITAT. f. Exactitut. *Puntualidad.*

Accuratio, nis. || Certesa y conveniència de alguna cosa pera 'l fi à que se la destina. *Puntualidad, religiosidad, fidelidad.* Convenientia, æ.

PUNTUALMENT. adv. m. Ab puntualitat. *Puntualmente, religiosamente.* Accuratè.

PUNTUAR. v. a. Col·locar las notas de ortografia en una escriptura. *Puntuar, apuntar.* Scripturam dispongere.

PUNTUAT, DA. p. p. *Apuntado, puntuado.* Interpunctus.

PUNTUÓS, A. adj. PUNDONORÓS, PUNTÓS.

PUNTURA. f. Ferida ab instrument punxagut. *Puntura.* Punctura, æ, punctio, nis. || Entre estampers, qualsevol de las dos puntas que están al costat del timpà pera deturar lo full de paper. *Puntura.* Typographice tabulæ cuspis.

PUNXA. f. Punta molt aguda. *Punta, pua.* Spiculum, aculeus, i. || Espina dels arbres ó plantas, com la del cart, esbarzer, etc. *Espina, pua.* Spina, æ. || La punta ó estellela que's clava en la carn. *Rancho.* Cuspis, idis. || Punta de montanya pelada. *Cumbre, cima.* Vertex, icis. || met. Las cosas inmaterials que causan sentiment y pena. *Espina.* Aculeus, i. || met. DIFICULTAT, PERILL. || met. Estimul, incitativ. *Aguijon, clavo, espuela, estímulo.* Stimulus, i.

PUNXADA. f. Picada, ferida ab punxa. *Punxada, punzadura, pinchadura, picada, picadura, picazo.* Puncta, æ, punctio, nis. || **PUNTURA.** 1. || Dolor que se sent agudament de quant en quant. *Ramalazo, punzada.* Quandoque mordens dolor. || met. Sentiment interior. *Punzada.* Mæror, angor, is. || f. Lo batiment y dolor que causa entre qualsevol tumor la matèria quant no està ben madura. *Entrepunzadura.* Dolor adveniens, dum pus concoquitur.

PUNXADA DE AGULLA DE CAP. *Alfilerazo.* Aciculæ punctura.

PUNXADA DE AGULLA DE CUSID. *Agujazo.* Acus punctura.

PUNXADA DELS HUMORS. med. Pruitja dels humors que punxan alguna part del cos. *Velicacion.* Velicatio, nis.

PUNXADOR, A. m. y f. Qui ó lo que punxa. *Punzador.* Pungens, tis.

PUNXADURA. f. ant. PUNXADA. 1.

PUNXAGUT, DA. adj. Lo que té punxas. *Puntiagudo, punzante, puntoso, afilado, picoteado.* Cuspidatus, acuminatus, acutalis.

PUNXANT. p. a. Qui ó lo que punxa. *Punzante.* Pungens. || adj. PUNXAGUT.

PUNXAR. v. a. Ferir ab punxa. *Punzar.* Stimulo, as, pingo, is. || Ferir ab algun instrument punxagut. *Picar, punzar, agujar, agujonear, aguzar.* Pungo, is. || Descubrir poch á poch las cartas en lo joch pera conèixerlas per la pinta. *Brujulear.* Rimor, aris. || met. Estimular á algú á fer alguna cosa. *Espolear, agujonear, tarazar, estimular.* Stimulo, as. || met. Molestar, importunar, perseguir á

algú. *Hostigar.* Vexo, as. || Ferir las punxas de un arbusto, mata, etc. *Espinar.* Pungo, is. || v. r. Molestar algun dolor de quant en quant. *Punzar.* Stimulo, fodico, as. || Comensar á verdejar los sembrats. *Asomar.* Cacumen ex solo segetes educere. || **PUNTIR LA BARBA.**

SEMBLA QUE 'L PUNXEN Ó COM SI 'L PUNXESSEN. loc. De nota que algú està impacient en casa pròpia. *Ser huésped en su casa.* In propria domu hospitem agere.

PUNXAT, DA, p. p. *Punzado, espinado.* Punctus.

PUNXETA. f. d. *Espinilla.* Spinula, æ. || met. Se diu de la persona que pica ab paraules ó accions. *Mordaz.* Maledicus, i.

PUNXÓ. m. Instrument rodó de ferro que termina en punta. *Punzon, estilo.* Pungiunulus, vericulum, i. || **PUNTA.** || Agulla de ferro ó llançó pera escriptura en tauletas ó llibrets de memòria. *Punzon.* Graphium, ii. || Llanseta pera sangrar animals. *Lanceta.* Sagitta, æ. || Instrument de ferro un poch rom que té gravada alguna cosa, del qual usen los que obren matrissas pera la estampa, 'ls marcadors pera la plata. *Punzon.* Graphium, ii. || met. Estimul, agulló, incitament. *Aguijon.* Incitamentum, i, irritamen, inis. || Lo bastonet de que penja la fruyta. *Pezon.* Pediculus, petiolus, i. || Alena de sahater dreta y grossa. *Estaquillador.* Grandior subula.

PUNY. m. La ma closa. *Puño.* Pugnus, i. || Lo que pòt càbrer en lo puny. *Puñado, puño.* Pugillus, pugnus, i. || Lo tros de llens unit á la boca de la mànegua de la camisa que ajusta á la munyeca. *Puño.* Brachiale, is; astrictor subuculæ fascia. || Empunyadura de espasa. *Puño.* Ensis capulus. || Polaynas, adorno de llens ó puntas que rodejan la munyeca unit ó separat de la camisa. *Puño.* Superposita manica. || Lo pom dels bastons. *Puño.* Baculi pugnis. || met. Poquedat, 'curtedat. *Puño.* Exiguitas, atis.

AMIDAR Á PUNYS. fr. Amidar alguna cosa, posant un puny sobre altre ó un després de altre successivament. *Medir á puños.* Aliquid pugno metiri.

Á PUNT CLOS. m. adv. Ab forsa ó ab eficàcia. *Á puño cerrado.* Enixè.

COM LO PUNY. m. adv. Expressa que una cosa es molt gran ó petita respecte de lo que solen ser las de sa espècie. *Como el puño.* Pugni instar.

DE PROPÍ PUNY. m. adv. De pròpia ma. *De propío puño.* Proprio marte.

FÉR Á COPS DE PUNY. fr. Fér depressa. *Harbar, galopear.* Festinanter conficere.

FICAR AL PUNY. fr. Amenassar á algú. *Meter en el puño ó en un zapato.* Ad angustias silentiumque redigere.

MOSSEGAR LOS PUNYS. fr. met. Penedir-se, manifestar enfado per no poderse venjar. *Morderse las manos, los dedos, las uñas.* Ungues, manus mordero

PÉRDRE LO PUNY. f. **PÉRDRE LO TRABALL.**

ROSGARSE 'LS PUNYS. fr. met. Expressa 'l senti-

ment de trobarse burlat ó no poder executar lo que's desitja. *Morderse los labios, tirarse de una oreja y no alcanzarse de otra.* Acerbè aliquid ferre, signisque id demonstrare.

SER DEL PUNY ESTRET. fr. Sér escàs, avaro y mesquí. *Cerrar la mano, ser agarrado.* Sordidum esse, opum esse tenacem.

TENIR EN LO PUNY Á ALGÚ. fr. met. Tenir á són arbitre y disposició. *Tener de la oreja.* Subjectum habere.

PUNYA. f. EMPENTO, ESPORS. || ant. BENTINA, PELEA. || ant. PUNXA.

MÉTERA PUNYA. loc. ant. *Poner empeño.* Magna contentione, toto pectore.

PUNYADA. f. Cop de puny. *Puñada, puñete, puñetazo, remoquete.* Pagni ictus. || Cop de puny á la cara, bofetada. *Mojicon.* Colaphus, i.

Á PUNYADAS. m. adv. A cops de puny. *A puñadas.* Pugnitus.

PUNYAL. m. Arma ofensiva de cer, que sols fereix de punta. *Puñal, rejon y almarada* lo de tres cayres. Sica, æ, pugio, nis. || Sentiment, dolor vivíssim. *Puñal.* Dolor animi acerbissimus. || Qui fá punyals. *Puñalero.* Sicarum artifex.

POSAR UN PUNYAL Ó UNA PISTOLA ALS PITS. fr. For-sar á algú pera que execute alguna cosa. *Poner un puñal al pecho.* Vim inferre.

PUNYALADA. f. Ferida feta ab punyal. *Puñalada, rejonazo.* Pugionis vulnus, ictus. || met. Pes-sar gran donat de improvis. *Puñalada.* Improvisum animi vulnus.

CUSIR Á PUNYALADAS. fr. met. Donarne móltas á algú. *Coser á punyaladas.* Pugione aliquem ictibus confodere.

DONAR PUNYALADAS. fr. Ferir á algú ab punyal. *Dar puñaladas ó de puñaladas.* Pugione vulnerare.

MÉS SENTO AIXÓ QUE UNA PUNYALADA. loc. Denota que es menor mal lo ferir, que'l de desacreditar ó afrontar á algú. *Sanar cuchilladas, mas no malas palabras.* Ensis curantur vulnera, non verbera linguæ.

PUNYALET. m. d. *Puñalejo, ito.* Parvus pugio.

PUNYAMENT. m. ant. PUNICIÓ.

PUNYAR. v. a. ant. PROCURAR. || INSISTIR.

PUNYAT. m. Lo que cab en lo puny. *Puñado, puño.* Pugillus, pugnus, i.

PUNYENT. p. a. PUNKANT.

PUNYERA. f. Dret de un grapat de blat de en-trada de cens. *Puñado.* Pugillus.

PUNYET. m. d. *Puñico, puñito.* Pugillus, i. || Joch de noys portant una pedreta en una ma, y pert qui no endevina en quina ma está. *China.* Puero-rum ludus.

PUNYIDA. f. p. u. y

PUNYIDURA. f. ant. y

PUNYIMENT. m. ant. PUNKADA.

PUNYIR. v. a. p. u. PUNKAR. || v. n. Comensar á tenir barba. *Apuntar el bozo.* Pubesco, is. || met.

Ferir las passions. *Punzar.* Augo, is. || APUNTAR.

PUNYIT, DA. p. p. PUNKAT.

PUNYOS. m. pl. PUNY, POLAYNA.

PUPILAR. adj. PUPIL-LAR.

PUPIL-LA. f. La minyona que necessita de tu-tor per no tenir encara dotze anys. *Pupila.* Pupil-la, æ.

PUPIL-LAR. adj. Cosa del pupil-lo ó pupil-la, com. edat PUPIL-LAR. *Pupilar.* Pupilaris.

PUPIL-LARITAT. f. y

PUPIL-LATGE. m. L' estat de pupil-lo. *Pupila-ge.* Pupillaris conditio.

PUPUP. f. ant. y

PUPUT. f. Aucell de ploma daurada, roja, blan-ca y negre, que té una cresta en lo cap. *Abubilla, upispa.* Upupa, æ. || Joch de noys en que tapan á un de ulls, y ha de anar buscant los altres fins que n' agafa algun. *Gallina ciega.* Puerilis ludus.

PUR. A. adj. Llibre y net de tota mescla. *Puro, mero.* Merus, purus. || Cast, sant. *Inocente, puro, limpio, incontaminado, terso, intacio, inviolable.* Casius, purus. || Lo gran, delicat, excessiu, quinta essència de alguna cosa. *Puro.* Purus. || conj. PUG. 2.

PURAMENT. adv. m. Castament. *Puramente.* Purè. || Merament, solament. *Meramente, puramen-te.* Purè.

PURESA. f. La qualitat que constituheix una cosa neta y sens mescla. *Pureza.* Puritas, atis, munditia, æ. || Integritat virginal. *Pureza.* Pudici-tia, æ, castitas, atis. || Carència de pecats, inno-cència de costums. *Pureza, limpieza.* Probitas, atis.

PURGA. f. Medicina pera fér evacuar lo ven-tre. *Purga, purgacion.* Purgatio, nis.

PURGABLE. adj. Lo que's déu purgar. *Purga-ble.* Purgandus.

PURGACIÓ. f. Lo més en las dónas. *Purgacion, compurgacion.* Menstrua purgatio. || ant. La acció de netejar. *Limpia, purgacion.* Eliminatio, repurga-tio, nis. || La acció de justificarse algú de lo que se li imputa. *Purgacion.* Purgatio, nis. || La acció de expel-lir los mals humors per medi de la purga. *Purgacion.* Purgatio, nis. || Malaltia de derrame involuntari del sèmen. *Gonorrrea.* Gonorrhea, æ.

PURGACIÓ CANÓNICA. La proba que's cánons esta-bleixen pera 'l cas en que algú fos notat de delicté que no's puga enterament probar, se púrga la nota ó infàmia que resulta contra l' acusat per són jura-ment y 'l dels compurgadors. *Purgacion canónica.* Canonica purgatio.

PURGACIÓ VULGAR. La disquisició ó exàmen judi-cial en que per defecte de altra proba se subjectava al reo á las experiències del aygua bullenta, del ferro vermell de foch ó del aygua freda, en que's llansava lligat de peus y mans, declarantlo reo si s' enfonsava ó 's cremava, y sinó innocent: es prohibida pels cánons. *Purgacion vulgar.* Vul-garis purgatio.

PURGADOR. m. GARBELL. || adj. Qui púrga ó neteja. *Purgador.* Purgator, is.

PURGADURES. f. pl. ESPONGUERIAS.

PURGAMENT. m. ant. GARBELLADURAS.

PURGANT. p. a. Lo que púrga, la medicina pròpia pera purgar. *Purgante, purgativo, catártico.* Purgans, tis.

PURGAR. v. a. Purificar alguna cosa de tot lo que la pòt fèr imperfecta. *Purgar.* Purgo, as. || Satisfèr en tot ó en part la pena. *Purgar.* Crimen expiare. || Passar l'acusat per la proba de la purgació pera acreditar la innocència. *Compurgar.* Purgo, compurgo, as. || Donar una purga á un malalt. *Purgar.* Potionem medicam adhibere. || Fèr efecte la medicina purgant. *Purgar.* Purgo, as. || Purificar Dèu las ànimas ab traballs. *Expiar, purgar.* Purgo, as. || v. n. NERMAR. || Patir las penas del purgatori. *Purgar.* Purgo, as. || Evacuar algun humor naturalment ó per medi de purga. *Purgar.* Humorem expellere.

PURGARIES. f. pl. ant. ESPONGUERIAS.

PURGARSE. v. r. Pèndrer uua purga. *Tomar una purga.* Medicamentum purgans sumere. || for. Justificarse de algun crim. *Purgar.* Purgo, compurgo, as.

PURGAT, DA. p. p. *Purgado, Purgatus.*

PURGATIU, VA. adj. Lo que té virtut pera purgar. *Purgativo, purgante.* Purgans.

PURGATORI. m. Lloch ahont las ànimas dels qui moren en gràcia s'purifican de las relíquias de sos pecats. *Purgatorio.* Purgatorium, ii. || met. Lloch ahont se passa la vida ab traballs. *Purgatorio.* Locus ubi ægrè vita degitur.

PURGUERES. f. pl. ant. ESPONGUERIAS.

PURIFICACIÓ. f. La acció de purificar. *Purificacion, lustracion.* Purgatio, expurgatio, nis. || La festa que celebra la iglésia 'l dia dos de febrer en memòria de quant la Verge presentá á sòn Fill santíssim en lo temple. *Purificacion.* Beatæ Mariæ purificationis festum. || L'acte de anar antigüament la dona al temple després de passats los dias de la purgació del part. *Purificacion.* Muliebris purgatio, purificatio. || pl. Ablucions en la missa. *Purificaciones.* Purificationes, um.

PURIFICADOR. m. Drap ab lo qual s' aixuga 'l càlzer. *Purificador, purificadorero.* Linostoma, atis, purificatorium, ii. || Qui purifica. *Purificador.* Purgator, is. || adj. PURIFICATORI.

PURIFICAR. v. a. Netejar. *Purificar, apurar, acendrar, acrisolar, lustrar, depurar, mundificar.* Purifico, mundo, as. || met. Acrisolar Dèu las ànimas per medi de aficcions y traballs. *Purificar.* Purifico, purgo as. || met. Tràurer á una cosa imaterial totas las imperfeccions. *Purificar.* Purifico, as. || quim. Donar als licors l'últim grau de perfecció. *Rectificar.* Rectifico, as.

PURIFICARSE. v. r. Presentarse la dona en lo temple passats los dias de la purgació del part. *Purificarse.* Purifico, as.

PURIFICAT, DA. p. p. *Purificado. Purgatus.*

PURIFICATORI, A. adj. Lo que serveix pera purificar. *Purificatorio.* Purgans, purificans.

PURISME. m. Vici del qui afecta mòlt la puresa del llenguatge. *Purismo.* Nimia puri sermonis affectatio.

PURÍSSIM, A. adj. sup. *Purísimo.* Purissimus.

PURISTA. adj. Qui afecta 'l purisme. *Purista.* Nimius puri sermonis affectator.

PURITÀ, NA. adj. S'aplica al heretge presbiteriá de Inglaterra que's precia de observar una religió més pura. *Puritano.* Puritanus.

PURITANISME. La secta y doctrina dels puritans. *Puritanismo.* Puritanorum secta.

PURITAT. f. Puresa, enteresa virginal. *Puridad.* Puritas, atis.

PURNA. f. ESPURNA.

PÚRPURA. f. Peix de petxina com la del caragol, en la gola del qual se troba 'l licor roig del mateix nom. *Púrpura.* Purpura, blattea, æ. || La roba tenyida ab dit licor. *Púrpura.* Purpura, æ. || La dignitat real ó de cardenal. *Púrpura.* Purpura, æ. || Lo mateix color. *Púrpura.* Purpura, æ.

PURPURAR. v. a. Tenyir de color de púrpura. *Purpurar.* Purpurá inficere.

PURPURAT. m. Cardenal. *Purpurado.* Purpuratus, i. || adj. PURPÚREO.

PURPUREJAR. v. n. Pèndrer ó mostrar lo color de púrpura. *Purpurear.* Purpuro, as.

PURPÚREO, A. adj. De color de púrpura. *Purpúreo.* Purpureus.

PURUCH. adj. PORUCH.

PURULENT. adj. med. y cir. Ple de pus. *Purulento.* Purulentus.

PUS. m. med. y cir. Matèria. *Pus.* Pus, uris, tabum, i. || conj. p. u. Denota la causa, motiu ó rahó. *Pues, puesto, supuesto.* Quoniam. || adv. ant. Mès. *Mas.* Amplius, plus. || PUS, DONCHS. || MÉTRES. || COM.

PUS AVANT. ant. Mès endavant. *Mas adelante.* In posterum.

PUS QUE. conj. p. u. PUES QUE.

PUS TOST. adv. ant. Mès aviat. *Mas presto.* Potius.

PUS TOT. adv. ant. Mès fàcilment. *Mas fácil.* Facillior.

AL PUS TOST. m. adv. ant. Lo mès possible. *Lo mas presto.* Quantocius.

MAY PUS. m. adv. May mès. *Nunca mas.* Non amplius.

SÈNS PUS NI MENYS. loc. ant. Igualment. *Sim mas ni ménos.* Inconsultò, temerè.

PUSIL-LÀNIM, A. adj. Faltat de ànimo y valor. *Menguado, pusilánime, cagado.* Meticulosus, pusillanimis.

PUSIL-LANIMITAT. f. Falta de esperit. *Pusillanimitad.* Pusillanimitas, atis.

PUSILLO. adj. Petit. *Pusilo.* Parvus.

PUSSA. f. Insecte petit, rogench, que salta, píca y mossega. *Pulga.* Pulex, icis.

MIRAR PUSSAS. fr. ESPUSSAR.

TRÀURER LA PUSSA DE LA ORELLA. fr. TRÀURER LA LLANA DEL CLATELL.

PUSSERA. f. Herba medicinal, la llavor de la qual sembla una pussa. *Zaragatona, pulguera, sargatona, llanten de perro.* Pulicaria, æ.

PUSSÓS, A. adj. Ple de pussas. *Pulgoso, lleno de pulgas.* Pulicosus.

PÚSTULA. f. med. y cir. Gra, crosta que surt en la pell. *Pústula, postillo, grano.* Pustula, æ.

PUTA Y PUTANA. f. Bagassa, dona pública, cortesana. *Ramera, puta.* Meretrix, icis, scortum, i.

PUTANER. adj. PUTERO.

PUTARIA. f. BURDELL. || PUTÈRIA.

PUTATIU, VA. adj. Tingut, reputat per lo que realment no s'es, com: S. Josep es pare PUTATIU de Jesús. *Putativo.* Putativus.

PUTEJAR. v. n. Tenir tracte ab putas. *Putejar, putañear.* Scortor, meretricor, aris.

PUTER. m. PUTERO.

PUTERIA. f. Exercici y vida de las putas. *Puteria, putalismo, putanismo.* Meretricium, ii.

PUTERO. adj. Donat á las putas. *Putero, puta-*

nero. Scortator, is.

PUTESCAMENT. adv. m. De un modo putesch. *Putescamente.* Meretricè.

PUTESCH, CA. adj. Al estil descocat de las putas. *Putesco.* Meretricarius.

PUTINER. adj. POTINER.

PUTO. adj. PUTERO.

PUTPUT. f. PUPUT.

PUTREFACCIÓ. f. Corrupció. *Putrefaccion, putridez, podredumbre, hediondez, hedor, pudricion, pudrimiento.* Putredo, inis, putrefactio, nis. || Pudor forta. *Hedentina.* Summus fætor.

PUTREFICAR. v. a. CORRÓMPREER.

PUTREFICARSE. v. r. ant. CORRÓMPREERE.

PUTREFACTIU, VA. adj. Lo que pót causar putrefacció. *Putrefactivo.* Tabificus.

PÚTRIDO. adj. Corromput, pudrit. *Pútrido.* Putridus.

PUX. prep. ant. PUS.

PUXAVANT. m. ant. BOTAVANT.

PUXAR. v. a. ant. PUJAR.

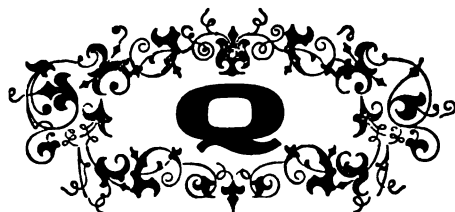
PUYLÍ. m. ant. POLLI.

PUYLÍ CAVALLI. ant. *Potro.* Pullus equinus.

PUYNENT. adj. PUNXAGUT.

PUYS. adv. ant. Després. *Después.* Postea.

Q. Divnytana lletra del abecedari, y catorzena de las consonants: es paladial y gutural, y sempre se li segueix una u líquida. Entre 'ls antichs era lletra numeral, y valia 500, y ab una ralleta sobre 5000. En las monedas, medallas, é inscripcions romanas es lo mateix que Quinto, nom de familia.

QUA.

QUAAYX. adv. ant. quasi.

QUADERN. m. Conjunt de fulls de paper cusits en forma de llibre. *Cuaderno, libreta, códice.* Codex icis. || ant. Lo compost de 4 fulls de paper, posats un dins de altre. *Cuaderno, duerno.* Quaternio, nis. || Lo llibre petit en que 's porta 'l comple y rahó, ó en que s' escriuhen algunas noticias é instruccions. *Cuaderno.* Tabulae, arum. || m. ter. Espécie de bolet.

QUADERNET. m. d. *Cuadernillo, ico, ito.* Parvus codex. || Dietari del reso ecclesiástich. *Cuadernito, añalejo.* Ordo recitandi divinum officium.

QUADERNILLO. m. Lo conjunt de cinch fulls de paper, quinta part de una ma. *Cuadernillo.* Scapus, i.

QUADJUTOR Y QUADJUTORI, A. m. y f. COADJUTOR.

QUADRA. f. Sala gran, pessa quadrada de un edifici, y també se'n diu lo mateix encara que no sia quadrada. *Cuadra, tarbea.* Quadra, æ. || ESTABLE. || Espécie de claustro ó pessa llarga que hi ha en los hospitals y altrás fábricas, ahont treballan los fadrins, etc. *Cuadra, crujía.* Quadra, æ. || náut. Lo ample de la nau per la quarta part posterior á ella. *Cuadra.* Navis quadra. || Districte de un batlle en despoblát, ó territori unit de un mateix senyor. *Coto redondo.* Ditio, nis.

QUADRADAMENT. adv. m. De un modo quadrat. *Cuadradamente.* Quadratè.

QUADRADET. m. d. Petit quadrat. *Vigna.* Trabecula, trabacula, æ.

QUADRAGENARI, A. adj. Cosa de quarant anys. *Cuadragenario.* Quadragenarius.

QUADRAGENÀRIAS. f. pl. Nom de certas religioses ó donas piadosas: ja fá molt temps que s' aboliren. *Cuadragenarias.* Quadragenarie, arum.

QUADRAGÈSSIM, A. adj. Lo que compleix lo número de 40. *Cuadragesimo.* Quadragesimus.

QUADRAGESSIMAL. adj. QUARESIMAL.

QUADRAGESSIMALMENT. adv. m. De un modo quadragecimal. *Cuadragesimalmente.* Nov quadragesimali.

QUADRÀNGUL. m. geom. Figura que té quatre ànguls. *Cuadrángulo.* Quadrangulum, i. || adj. y

QUADRANGULAR. adj. Lo que té quatre ànguls. *Cuadrangular.* Quadrangulatus, tetragonus.

QUADRANT. adj. astron. La quarta part del círcul. *Cuadrante.* Quadrans. || m. Instrument matemàtic, quart de círcul dividit en 90 graus. *Cuadrante.* Quadrans, tis. || La delineació de un pla de rellotge de sol. *Cuadrante.* Quadrans, tis. || Relotge de sol. *Cuadrante.* Sciathericon, i. || La quarta part del as romà, tres unsas. *Cuadrante, cuart.* Quadrans, tis. || En lo dret romà la quarta part de la herència. *Cuadrante.* Quadrans, tis. || Pes antich que valia la quarta part de una unsa. *Cuadrant.* Quadrans, tis.

QUADRANTAL. adj. En la trigonometria esférica 'l triàngul que té á lo ménos un costat que sia quadrant de un círcul. *Cuadrantal.* Quadrantal triangularis. || Mesura cúbica de 42 sextaria, de la qual usavan los romans pera líquits. *Cuadrantal.* Quadrantal, is.

QUADRAR. v. a. Formar ab quadro. *Cuadrar.* Quadro, as. || geom. Reduhir qualsevol figura á sòn valor. *Cuadrar.* Quadro, as. || arit. Multiplicar

un número per sí mateix, com: 3 per 3, 4 per 4, etc. *Cuadrar*. Quadro, as; numerum quadrare. || Trballar las pessas de fusta en ànguls rectes. *Cuadrar*, *cuadrear*. In quadrum dolare. || v. n. Conformarse, juntarse una cosa ab altra. *Cuadrar*. Congruo, is. || Correspóndrer, convenir, com: no quadra 'l que fan ab lo que diuhen. *Cuadrar*. Convenio, is. || Agradar, convenir una cosa ab l'intent ó desitj. *Agradar*, *cuadrar*. Placeo, es. || pint. Dividir en quadros un dibuix ó pintura pera copiarla exactament. *Recuadrar*, *cuadricular*, *cuadrar*. Picturam craticulæ conformare.

QUADRARSE. v. r. Quedarse parat, ab los peus iguals, en demostració de obsequi, etc. *Cuadrarse*. Honorem facere. || Formalisarse en alguna disputa, etc. *Formalizarse*, *mesurarse*. Rem seriò accipere.

QUADRAT, DA. p. p. *Cuadrado*, *cuadro*. Quadratus. || adj. Perfet, cabal. *Cuadrado*. Absolutus. || arit. Se diu del número ó valor que multiplicat per sí mateix forma són quadro, com: 2 es arrel quadrada de 4, 3 de 9, 4, de 16. *Baiz cuadrada*. Quadrata radix. || Nom que donavan los romans á la llegió que constava de 4000 homes. *Legion cuadrada*. Quadrata legio. || m. geom. Figura de quatre costats iguals y quatre ànguls rectes. *Cuadrado*. Quadratum, i, quadratus, us. || arit. Número que resulta de altre multiplicat per sí mateix, com: lo 9 del 3 per 3, lo 16 del 4 per 4, etc. *Cuadrado*. Quadrus numerus. || astron. La posició ó aspecte de un astre distant de altre per la quarta part del círcul ó de 90 graus. *Cuadrado*, *cuadro*. Quadratus aspectus. || Entre estampers pesa de metall que 's posa entre las lletras, pera sostenir-las, quant han de quedar espays blanchs. *Cuadrado*. Typographica quadra. || Espécie de viga que atravessa diagonalment de una carrera á altra en los ànguls entrants. *Cuadrat*. Ex angulo ad angulum diagonaliter transversa trabs. || ret. Se diu del periodo que té dos membres en la prótasis, y dos en la apódosis, ple, numerós y fácil pera declamar. *Cuadrado*. Quadratus. || ret. Se diu del estil, mitj entre prosa y vers, de modo que ni es un ni altre y s'usa en los sepulcres é inscripcions. *Cuadrado*. Quadratus. || n. p. de home. *Cuadrato*. Quadratus, i. || ter. CATRÓ.

QUADRATÍ. m. Entre estampers pesa de metall quadrilátera, pera umplir los vuyts de ahont no hi ha lletra, que es com diminutiu de quadrat. *Cuadratis*. Metallicum intervallum.

QUADRÁTICA. f. Equació que enclou lo quadrat de la arrel ó del número que 's busca. *Cuadrática*. Quadratica, æ.

QUADRATÍS. f. En la geometria práctica es una línea mecánica á propòsit pera trobar líneas rectas iguals á la circumferència de un círcul y á sas pars. *Cuadratis*. Línea quadratix.

QUADRATURA. f. La reducció geométrica de qualsevol figura que continga justament la mateixa

àrea ó superfície. *Quadratura*. Quadratura, æ. || Situació respectiva de dos astres ó planetas en distància de 90 graus de longitud. *Quadratura*, *aspecto cuartil*. Quadratura, æ. || La acció de reduhir á quadro alguna figura. *Quadratura*. Quadratio nis. || En la pintura y dibuix instrument ab sos quadrats, pera traurer una cópia y reduhirla de major á menor, y al contrari. *Quadratura*. Cancelli ductiles. || náut. Nom de cada una de las quader-nas de popa y proa. *Quadratura*, *redel*. Quadratura, æ.

QUADREJAR. v. a. QUADRAR.

QUADREJAT. m. Se diu del blasó dividit en casetas, daus ó quadros com los de las damas, etc. *Jaquelado*. Tesseratus. || Dit de las pedras preciosas treballadas en quadro. *Jaquelado*. Tesseratus.

QUADRELL. m. Espécie de fletxa de fusta quadrada y torrada. *Cuadrillo*. Missile telum quadrum.

QUADRET. m. d. *Cuadrillo*, *quadrante*. Quadrículus, i.

VÉR QUADRET. fr. pint. QUADRAR. 8.

QUADRÍCULA. f. La escala que's fá de alguna pintura pera copiarla, dividintla en quadros iguals ajustats al original. *Quadrícula*. Reticula, æ.

QUADRICULAR. v. a. pint. QUADRAR. 8.

QUADRIENNAL. adj. De quatre anys. *Cuadrienal*, *cuatrienal*, *cuadrañal*. Quadriennalis, quadriennis.

QUADRIENNI. m. QUATRIENI.

QUADRIFORME. adj. De quatre formas ó caras. *Cuadriforme*. Quadriformis.

QUADRIGENAL. adj. Lo que 's fá cada 40 anys. *Cuadricenal*. Quod quadragesimo anno fit.

QUADRILÁTERO, A. adj. Se diu del espay tancat per quatre rectas anomenadas costats. També 's pren com á substantiu. *Cuadrilátero*. Quadratura, æ, quadrilaterus.

QUADRILLA. f. L'aplech ó reunió de várias personas. *Cuadrilla*, y *peloton* la de la gent desordenada. Turba, turma, æ. || La companyia distingida ab colors y divisas que compon lo tot dels que executan torneigs, muixigangas, etc. *Cuadrilla*. Quaternorum turma. || mil. Junta de homes que forma la justícia pera perseguir lladres, malfactors, etc. *Cuadrilla*. Pro furibus persequendis sodalitium. || Colla de lladres. *Camada de ladrones*. Prædonum turba.

QUADRILLER. m. Individuo de alguna quadrilla. *Cuadrilla*. Quaternorum singulus.

QUADRILLO. m. Adorno en las mitjas en la part desde'l tormell fins á la pantorrilla. *Cuadrado*. Tibialis conus.

QUADRILONGO. m. geom. Paralelógramo de ànguls rectes y costats desiguals. *Cuadrilongo*. Quadrilongum, i. || mil. Formació de un cos de infanteria en figura quadrilonga. *Quadrilongo*. Peditum quadrilonga forma. || adj. Tot lo que està fét en figura del quadrilongo. *Cuadrilongo*. Quadr longus.

QUADRIMESTRE. m. Espai de quatre mesos. *Quadrimestre*. Quadrimestris.

QUADRINOMI. m. Alg. Quantitat formada de quatre termes, com: a+ad+bc—fy. *Quadrinomio*. Quatrinomium, ii.

QUADRIPARTICIÓ. f. La acció de partir per 4. *Quadruparticion*. Quadrupartitio, nis.

QUÁDRIPLE. adj. QUÁDRUPLO.

QUADRIPLICAR. v. a. QUADRUPLICAR.

QUADRISÍL-LABO, A. adj. De quatre síl·labes. *Quadrísilabo*, *tetrasilabo*. Quadrísyllabus, quatrísyllabus.

QUADRO. m. Figura de quatre costats iguals y quatre ànguls rectes. *Cuadro*. Quadrum, i. || Tauló tela, estampa ó cosa semblant de pintura. *Cuadro*. Tabula, æ. || Lo march de pintura, finestra, etc. *Cuadro*, marco. Antæ, arum. || En las jardins, arol ó part de terra treballada en figura de quadro. *Cuadro*. Areola, æ. || Qualsevol de las quatre parts en que està dividida alguna cosa. *Cuadro*. Quadrum, i. || Entre estampers pessa de la premsa ajustada al cap davall del caragol, que assentantse sobre 'l timpà apreta 'l full que s' imprimeix, á fi de que prenga la tinta. *Cuadro*. Typographica quadrata lamina. || astron. QUADRAT. || mil. La formació de un cos de infanteria en forma quadrada pera defensarse contra la caballeria. *Cuadro*. Quadratum agmen.

A TOT QUADRO. m. adv. En rodó. *En redondo*, *en círculo*, *al rededor*. Circum.

EN QUADRO. m. adv. En forma ó modo quadrat. *En cuadro*. Ad quadrati formam.

SEGONS LO QUADRO LA GUARNICIÓ. loc. prov. SEGONS L' ASE LA ALBARDA. || SEGONS LA GENT LOS ENCENS.

TOCAR LO QUADRO. fr. fam. Castigar. *Tocar el cuadro*, *sacudir*, *menear* ó *zurrar el bálago*, *menear* ó *tocar el bullo*. Plagis aliquem mulctare.

QUADRUPELAL. adj. Cosa de quatre peus ó pertanyent á ells. *Quadrupedal*. Quadrupedalis.

QUADRUPELANT. adj. poet. L' animal que camina en quatre potes. *Quadrupedante*. Quadrupedans, quadrupes.

QUADRÚPELO. m. Animal de quatre potes. *Quadrúpedo*, *quadrúpede*. Quadrupedis, is. || pl. astron. Los signos Aries, Tauro, Leo, Sagitari, Capricorni. *Quadrúpedos*. Quadrupedi signi.

QUÁDRUPLE. adj. QUÁDRUPLO.

QUADRUPLICACIÓ. f. Multiplicació per 4. *Quadruplicacion*. Quadruplicatio, nis.

QUADRUPLICAR. v. a. Multiplicar per 4. *Quadruplicar*. Quadruplico, as.

QUÁDRUPLO, A. adj. Lo que es quatre vegades major que 'l simple. *Cuádruplo*, *cuádruple*, *cuádruple*. Quadruplus.

QUAIX. adv. m. QUASI.

QUAL. adj. Relatiu de accident que declara la qualitat de alguna cosa. *Cual*. Qualis. || S' usa també preguntant, pera distingir entre molts. *Cuál?* Qualis. || Usat com adverbí, com, ó així com. *Cual*.

Velut, sicut. || Usat com á interjecció pera ponderar alguna cosa es lo mateix que, que tal. *Cual que tal*. Qualis ergò. || pron. rel. de substància. Lo qui. *El que*, *cual*. Qui, quæ, quod. || Del mateix modo ó semblant, com: *QUAL* es Pere, tal es Juan. *Cuál*. Qualis. || De que género, naturalesa ó propietat. *Cual*. Qualis. || Repetit de un modo disjunctiu equival la primera vegada á un y cada una de las restants á altra. *Cual*. Alter.

QUAL, QUE TAL. m. adv. Algú, aquesta ó la altra cosa. *Cual ó cual*; *cual, que tal*. Qualisnam.

QUAL VULLAU. loc. ant. Qualsevol que sia, algú indeterminadament. *Cualquiera que sea*. Quicumque.

CADA QUAL. m. adv. Cada ha de per sí. *Cada cual*, *cada uno*. Unusquisque.

CADA QUAL AB SÓN IGUAL. ref. Ensenya que cada ha 's continga en són estat, igualantse ab los de sa esfera, sense pretendrer sér major ni menor del que li correspon. *Cada oveja con su pareja*. Similis similem querit.

DE QUAL. m. adv. De qui. *Cuyo*, *de quien*. Cujus.

PEL QUAL. m. adv. Per la rahó exposada. *Por lo cual*, *por lo que*. Quapropter, quare.

QUALCUN, A. adj. ALGÚ.

QUALIFICAR. v. a. y derivats. CALIFICAR.

QUALITAT. f. Propietat natural, per lo que cada cosa 's distingeix de altra. *Calidad*, *cualidad*. Qualitas, atis. || Condió ó requisits en algun tracte. *Calidad*. Conditio, ratio, nis. || Llustre de la sanch, noblesa. *Calidad*. Generis claritas. || Importància ó gravetat de alguna cosa. *Calidad*. Gravitas, atis. || ESPECIALITAT. || MODO, MANERA. || Lo que fa una cosa sensible á nostres sentits y rahó. *Cualidad*. Natura, æ. || En lo espiritual y moral los dons, talents, disposicions bonas ó malas de algun cos ó del ànima. *Cualidad*. Corporis vel animi dotes.

QUALL. m. CUALL.

QUAL-LADA. f. COLADA. 1.

QUALLAMENT. m. ant. COAGULACIÓ.

QUALLAR. v. a. Coagular. També s' usa com reciproch. *Cuajar*. Coagulo, as.

QUALQUE. pron. ant. ALGÚ. || QUALSEVOL.

QUALSEGUER, A. adj. ter. y

QUALSEVOL Y QUALSEVULLA. adj. Algú indeterminadament, sia qui sia. En castellà 'l masculí 's diu *Cualquier*, lo femení y neutre *Cualquier* ó *cualquiera*, y quant se respon, sempre *Cualquiera*, encara que sia masculí. Quilibet.

QUANT. adj. Pera ponderar ó exagerar anteposat á altre adjectiu. *Cuan*. Quam. || Correlatiu de tant. *Cuan*, *cuando*, ó *como*. Quam. || Adverbí que determina y senyala la ocasió ó temps pera alguna cosa. *Cuando*. Cum, quando. || En las interrogacions es, en quin temps. *Cuando*. Quando. || En cas que. *Cuando*, *en caso que*, *dado que*. Cum. || m. adv. Encara que, com: **QUANT** no hi hagués altra rahó, aquesta bastaria. *Cuando*, *aunque*. Ut enim, etsi. || Usat pera distribuir los membres de una oració

equivala a algunas vegadas com, QUANT la mare, QUANT las fillas. *Cuando, ora.* Nunc, modò. || m. Espay de temps determinat. *Cuando.* Hora, æ, tempus, oris.

|| ret. Circunstància al temps en que 's fèu ó succehi alguna cosa. *Cuando.* Quando, quo tempore. || adj. fil. Do que té quantitat ó pertany a ella. *Cuanto.* Quantus, quotumus. || Numeral que significa quantitat indeterminada y es correlatiu de tant. *Cuanto.* Quantus, quod. || Gran. *Cuanto.* Quantus.

|| Tot ó tot lo que. *Todo, todo lo que, cuanto.* Quidquid. || Significa qualitat indeterminada, y així 's diu: QUANT més pobre es, més déu sér socorregut. *Cuanto.* Quò, quantò. || S' usa també com adverbí de quantitat, qualitat ó temps que 'ls determina, y se sol jantar ab la preposició EN. *Cuanto.* Dum, quandodum. || Usat com adverbí de preguntar lo preu, es lo mateix que quant val, etc. *Cuanto.* Quanti, quantum. || En plural s' usa com abjectiu numeral, com: QUANTS anys tens. *Cuanto.* Quod.

QUANT MENOS. m. adv. S' usa quant se ponderaó exagera alguna cosa. *Cuando menos ó lo menos.* Minimum, ut vel ab minimum.

QUANT MÉS. m. adv. A lo sumo. *Cuando mas, cuando mucho, á lo mas, á todo tirar, á lo sumo.* Ad, ut summum. || exp. pera explicar que hi ha algunas rahons a més de las que s' expressan. *Cuando mas, á lo mas, á lo mas, fuera de que.* Præterquamquod, præter, extrà.

QUANT NO. m. adv. Del contrari. *Cuando ó donde no.* Si secus.

QUANT QUE QUANT. exp. De qualsevol temps que. *Cuando quiera, en cualquier tiempo.* Quandocumque. || QUANT ANTES.

QUANT SE VULLA. m. adv. En qualsevol temps. *Cuando quiera.* Quandocumque.

DE QUANT EN QUANT. m. adv. Algunas vegadas, de temps en temps. *De cuando en cuando.* Interdum, identidem. || De distància en distància. *A trecho, de trecho en trecho.* Per intervalla.

DE QUANT ENSÁ. exp. De estranyesa que s' usa quant alguna cosa succeheix fora del orde ó temps regular y acostumat. *De cuando acá.* Unde, quo tempore vel quare.

FINS Á QUANT. m. adv. pera explicar lo desitj de que alguna cosa 's verifique prompte; y per modo de exclamació pera explicar la pena de no saber la duració dels treballs ó fatigas. *Hasta cuando.* Usquequò, quousque tandem.

QUANT Á. loc. EN QUANT.

QUANT ANTES. m. adv. En breu temps. *Cuando antes.* Quamprimum, quam citius.

QUANT VA, Ó QUANT JUGAM, Ó QUANT POSAS. loc. Quant vòls apostar. *Cuanto va.* Quid si hoc contingat, quo pignore.

EN QUANT. m. adv. Per lo que mira, toca ó respecta. *En cuanto.* Quoad, prout. || Méntres. *En cuanto, mientras.* Dum. || Fins á tant que. *En cuanto, hasta tanto que.* Quatenus.

PER QUANT. m. adv. que indica la causa. *Por*

cualto. Cum, quia. || Dóna á entèndrer que lo que algú fá ó diu es conforme á la idea que tenim de ell. *Por cuanto.* Cui non.

QUANTIA. f. QUANTITAT, SUMA. || QUALITAT.

QUANTIÓS, A. adj. Lo que es de molt valor ó número molt alt. *Cuantioso.* Magnus, numerosus.

QUANTIOSAMENT. adv. m. COPIOSAMENT.

QUANTITAT. f. Magnitut. *Cantidad.* Magnitudo, inis, moles, is. || Propietat de qualsevol cos subjecte á número, pes ó mesura. *Cantidad, cuantidad.* Quantitas, atis. || Número, porció considerable de alguna cosa. *Cantidad, cuantidad.* Numerus, i, copia, æ. || La qualitat de sér breu ó llarga alguna sil·laba, y 'l temps que s' emplea en pronunciar-la. *Cantidad, cuantidad.* Quantitas, atis.

QUANTITAT CONCURRENT. Lo que falta pera completar una suma. *Cantidad concurrente.* Summæ complementum.

QUANTITAT CONTÍNUA. geom. La extensió de un cos en sas tres dimensions, ó que consta de parts unidas. *Cantidad ó cuantidad continua.* Quantitas continua.

QUANTITAT DISCRETA. arit. La que consta de parts que's poden separar, com los grans de un munt de blat, de arena, etc. *Cantidad ó cantidad discreta.* Quantitas discreta.

PER BONA ALGUNA QUANTITAT. fr. Rébrer en compte alguna partida. *Abonar, hacer buena alguna cantidad; cargarse.* Acceptam pecuniam referre.

QUANTITATIU, VA. adj. Lo que té ó es capàs de quantitat. *Cuantitativo.* Quantitativus.

QUART. conj. ant. Perque, per quant. *Porque, por cuanto.* Quare.

QUARANTA. adj. Numeral cardinal que conté quatre desenas. *Cuarenta.* Quadraginta.

Á LAS QUARANTA. m. adv. fam. Á TRES QUARTS DE QUINZE.

QUARENTÉ, NA. adj. Lo que cumple 'l número de 40. *Cuadragesimo, cuarenteno, cuarentena.* Quadragessimus. || Viga ó pesa de fusta de 40 pams. *Cuarenteno.* Quadraginta palmis constans lignum.

QUARANTENA. f. Lo temps de 40 dias, mesos ó anys. *Cuarentena.* Quadragenarium, ii. || Lo número de 40 en general. *Cuarentena.* Quadraginta.

|| La suspensió en formar judici cert de alguna cosa; y així 's diu que una notícia s' ha de posar en QUARANTENA. *Cuarentena.* Suspendio assensus mentis. || L' espay de temps que fan estar en lloch separat als que venen de paratjes sospitosos de contagi. *Cuarentena.* Quadragenarium tempus. || L' edifici separat de altres abont se purifícan las personas y géneros sospitosos de contagi. *Lazareto.* Xenodochium, ii.

PER QUARANTENA. fr. Passar la quarantena 'ls sospitosos de contagi. *Hacer cuarentena.* In-xenodochio quadragenarium fallere.

LA SANTA QUARENTENA. QUARESMA.

QUARENT. m. QUARANTA.

QUARENTENAL. adj. QUADRIGENAL.

QUARENTIA. f. Nom que's dóna al senat de Venecia, compost de 40. *Cuarentia*. Quadrageinta iudicum cœtus.

QUARENTICI, A. adj. for. Se diu de una escriptura autèntica, ferma y valedora. *Cuarenticio*. Tabulæ auctoratæ.

QUARESMA. f. La temporada de 40 dias en que tenen obligació de dejunar los catòlics desde la edat de 21 any. *Cuaresma*. Quadragesima, æ. || Lo conjunt de sermons pera las dominicas y sèrias de la quaresma, y 'l llibre que'ls contè. *Cuaresma*. Quadragesimales conciones.

QUARESMA ALTA. 'S diu quant càu més apartada del principi del any. *Cuaresma alta*. Remota anni initio quadragesima.

QUARESMA BAIXA. Se diu quant càu més prop del principi del any. *Cuaresma baja*. Proxima anni initio quadragesima.

QUARESMA DE SANT MARTÍ. ADVENT.

PER QUARESMA. fr. Prepararse 'ls catòlics ab los 40 dias de dejuni pera celebrar la Pàsqua de resurrecció. *Hacer, observar cuaresma, cuaresmar*. Quadragesimam agere.

MÉS LLARGH QUE LA QUARESMA. loc. ah que's pondera la extensió ó duració de alguna cosa. *Mas largo que el sábado santo*. Nimis protrahitur, moram pati.

QUARESIMAL. adj. Cosa de la quaresma. *Cuaresmal, cuadragesimal*. Quadragesimalis.

QUART, A. adj. Lo que completa 'l número 4 en orde. *Cuarto*. Quartus. || m. La quarta part de alguna cosa. *Cuarto, quarta parte*. Quarta pars. || La quarta part en que's considera dividida la hora. *Cuarto*. Quadrans, tis. || La quarta part de un pam. *Cuarto*. Quarta palmi pars. || La quarta part de una unsa. *Cuarto*. Quarta uncie pars. || QUADRANT. 5. || Menguant ó creixent de la lluna. *Cuarto, cuadratura, cuarto creciente ó menguante*. Luna: quadrans.

A TRES QUARTS DE QUINZE. loc. fam. Dóna à entendre que alguna cosa està de costat ó sèns la rectitut que déu. *A las once*. Oblortum esse. || També 's diu quant algú acut molt més tart de lo regular à algun lloch. *A las veinte*. Solito seriùs intempestivè.

EN QUART. m. adv. Entre estampers, modo comú de explicar que'ls fulls de un llibre están ó s' han imprès de modo que plegats, cada full fôrma quatre fullas. *En cuarto*. In quarto.

LO QUART. m. adv. En quart lloch. *Lo cuarto, en cuarto lugar*. Quartò, quarto loco.

QUARTA. f. Una part de las quatre en que s' ha dividit alguna cosa. *Cuarto*. Quarta pars. || La part de missas que pertany per dret à la parròquia del difunt. *Cuarto*. Quarta parrochialis. || mús. Lo interval·lo de quatre tons. *Cuarto*. Diateseron, is; intervallum per quatuor. Nom que's dóna à qualsevol del 32 rumbos ó vents en que està dividida la rosa càutica; però lo més comú y general s' enten l' àngul que media entre un y altre rumbo, y

per aquest 's estima sols la línea que'ls marca. *Cuarto*. Ventorum quarta vel quadrans. || *astro*. Quadrant, especialment en lo zodiach y en la ecliptica, per la divisió dels signes de tres en tres. *Cuadrante, cuarta, cuarto de círculo*. Quarta signorum vel circuli pars. || Mesura de oli de cosa de una lliura, y es la setzena part de un quartà. *Cuarto*. Quartarius, ii.

QUARTA FALCÍDIA. FALCÍDIA.

QUARTA CANÓNICA. Aquella part de la renda del benefici que's dóna al bisbe després de la mort del beneficiat: en algunas iglésias es ménos de la quarta part de la renda del benefici. *Cuarto canónica*. Quarta canonica.

QUARTA TREBELIANA Ó TREBELIÁNICA. La quarta part de una herència que pòt retenirse l' hereu, quant està encarregat de un fideicomís, que l' obliga à posar la herència en poder de altre. *Cuarto trebeliana ó trebeliánica*. Quarta trebellianica.

QUARTÀ. m. La dotzena part de una quartera. *Cuartal*. Quadrantal, is. || Mesura de oli de 16 quartas catalanas, que són 7 quartillos y $\frac{1}{2}$, de Castilla. *Cuartan, cuartal*. Quadrantaria olei mensura.

QUARTAGO. m. QUARTAU.

QUARTAMENT. adv. m. En quart lloch. *En cuarto lugar*. Quarto loco.

QUARTANA. f. La febra que acomet cada quatre dias. *Cuartana*. Quartana, æ.

QUARTANAL. adj. Cosa de quartana. *Cuartanal*. Ad quartanam febrim pertinens.

QUARTANARI, A. m. y f. Qui pateix quartanas. *Cuartanario*. Quartana febris laborans. || Qui cursa 'l quart any de alguna facultat. *Cuartanario*. Quartum annum studii colens.

QUARTAU. m. Espècie de caball ó roci mitjà. *Cuartago*. Asturco, nis.

QUARTDECIMÀ, NA. adj. S' aplica als heretges que fixavan la pàsqua en la lluna 14 de mars, encara que no caygués en diumenge. *Cuartodecimano*. Quartodecimanus.

QUARTEJAR. v. a. Dividir alguna cosa en quatre parts. *Cuartear*. In quartas partes dividere. || ESCORTERAR. || En los arrendaments dir una quarta més sobre 'l primer ajust. *Quartear*. Quarta parte augere.

QUARTEL. m. Districte en que solen dividir las poblacions grans pera 'l millor govern eclesiàstich y civil, y també la gent que habita en ell. *Cuartel*. Urbis regie accolæ. || La ocupació que pel temps de tres mesos de servitut se té en las casas reals. *Cuartel*. Trimestre munus. || La quarta part del escut dividit de qualsevol modo. *Cuartel*. Quadrans in stemmatibus. || Superficie de un quadrat paralelógramo ó romboides, que's fôrma de dos líneas del escut, y de la meytat de la perpendicular y de la paralela. *Cuartel*. Quadrans in stemmatibus. || mil. La casa ó propi de cada hu. *Cuartel*. Habitaculum, i. || Lo lloch ahont s' acampa y

aquartela l' exércit en campanya, ahont se distribuix per regiments. *Cuartel*. *Castra*, orum. || Edifici destinat pera allotjament de la tropa. *Cuartel*. *Metatio*, nis, *militare contubernium*. || Lo tribu^t que pagavan los pobles pel allotjament dels soldats, que en lo dia s' anomena *utensilis*. *Cuartel*, *utensilis*. *Metationis vectigal pro militibus*. || mil. Lo bon tracte que'ls vencedors ofereixen als venuts. *Cuartel*. Ab hoste impunitas. || Pietat, partida que s' admet ab qui's rendeix ó cedeix en qualsevol matèria. *Cuartel*. *Compositio*, nis. || náut. Lo lloch ahont se guardan las velas. *Cuartel*. *Vellorum repositorium*. || *BARB.*

QUARTEL DE SALUT. Lo paratge en que s' està fora de perill ó de molèstias. *Cuartel de la salud*. *Refugium*, ii.

DEMANAR QUARTEL. fr. Demanar perdó de la vida la tropa que's vol entregar al enemich. *Pedir cuartel*. *Deditionem facere*.

DONAR QUARTEL. fr. Perdonar la vida del vensut, ferlo presoner. *Dar cuartel*. *Supplici hosti vitam concedere*.

NO DONAR QUARTEL. fr. met. que á més del sentit recte, significa censurar á tort y á través, no dissimular res. *No dar cuartel*. *Nemini parcere*.

QUARTELAR. v. a. Dividir l' escut en quartels. *Cuartelar*. *Stemma dividere*.

QUARTELER. m. Qui cuyda del quartel. *Cuartero*. *Custos*, dis.

QUARTELL. m. y derivats. QUARTEL.

QUARTER. m. QUARTÀ. || La quarta part de cosas sólidas. *Cuarto*. *Quarta pars*. || Cánter, mayal. *Cántara*. *Cantharus*, i. || adj. ant. QUART. || QUARTO.

QUARTERA. f. Mesura de grans, que's divideix en 12 quartans, y cada quartà en 4 picotins que són un poch més de 15 celemins de Castella. *Cartera*. *Mensura quindecim modios capiens*. || ant. Vuyté, octava part de una carga de vi. *Medio barrilon*. *Demidii ladi mensura*.

QUARTERA DE SEMBRADURA. L' espay de terra en que's pot sembrar una quartera de gra, que en Barcelona es de 45 canas, ó 90 passos de llarch y 45 de ample; en lo Vallés y Camprodon de 45 canas de llarch y 22 y mitja de ample; en Girona, Besalú, Berga, Llossanés y Cervera de 35 canas en quadro; en Vich y Moyà de 57 canas y mitja en quadro; la cana té dos passas. *Cartera de sembradura*. *Quindecim modios seminis capiens terra*.

CÀURER QUARTERAS DE BLAT. fr. Plóurer á sòn temps. *Llover á sazón*. *Opportunè, tempestivè pluere*.

QUARTERÓ. m. La quarta part de una arroba. *Carteron*. *Quarta*, æ. || La quarta part de una lliura que són 3 unsas. *Cartera*. *Quadrans*, tis.

QUARTET. m. d. *Cuartito*. *Cubiculum*, i.

QUARTETA. f. poét. Estància ó copla de quatre versos, regularment de vuyt síl·labas cada un, que observan rigurosa consonància primer ab quart, y segon ab tercer, ó bè alternat: també se

sól anomenar quarteta á tota estrofa de quatre versos, qualsevol que sia sa versificació, y ab assonants ó consonants. *Redondilla*, *cuartilla*, *cuarteto*. *Tetrastichum*, i.

QUARTETO. m. Cada una de las dos primeras estrofas de que's compon la primera part del soneto. *Cuarteto*, *cuartete*. *Quatuor quique pedes in tetrastichon*. || mús. Composició pera cantarse ó quatre veus ó sonarse per quatre instruments. *Cuarteto*. *Musica compositio quatuor vocibus vel instrumentis aptata*.

QUARTIFA. f. CATIFA.

QUARTILLA. f. QUARTETA. || Teixit de nirvis que tenen totes las bèstias desde la corona del casco fins la primera punta de la cama. *Cuartilla*. *Nervorum contextura in quadrupedum cruribus*. || Quarta part de un full de paper. *Cuartilla*. *Chartula*, æ.

DOBLEGAR LAS QUARTILLAS. fr. Se diu de las cabalcaduras quant se'ls brincan las camas per debilitat ó molt pes. *Acuartillar*. *Suffraginibus fatiscere*.

QUARTILLO. m. Ranxo, companyia de molts personas. *Rancho*. *Contubernium*, ii. || QUARTILLA. 3. || PETRICÓ. || La quarta part de un vintidós. *Cuartillo*. *Drachmæ quadrans*.

QUARTINA. f. ter. CORTINA.

QUARTO. m. En los edificis aposento separat de altre per medi de un envà, etc. *Aposento*, *cuarto*. *Cubiculum*, i. || Pis, part de casa destinada pera la habitació de una família. *Cuarto*, *piso*. Cuique dicata ædes. || Moneda de coure del valor de quatre maravedissos. *Cuarto*. *As*, *assis*, *teruntius*, ii. || Quarta part de un animal, com: QUARTO de gallina, de vadella, etc. *Cuarto*. *Armus*, i. || Cada una de las parts en que dividian los cosos dels facinerosos. *Cuarto*. *Sceleratorum divisa cadavera*. || Qualsevol de las quatre branques dels avis paternos y maternos. *Cuarto*. *Parentum linea*. || En lo blasó. QUARTEL. || Lloch públich de una ciutat, com: en tots los QUARTOS de la ciutat s' han fét lliuminàries. *Ángulo*. *Angulus*, i. || La quarta part de un pa. *Carteron*. *Panis quarta pars*. || pl. Los membres del animal robust y fornit. *Cuartos*. *Corporis membra*. || Entre pintors, escultors y coneixedors de caballs los membres ben proporcionats. *Cuarto*. *Corporis membra*. || Lo diner en general. *Cuartos*, *munises*. *Pecunia*, æ.

QUARTO DE LA CUIXA. 'L de las gallinas, etc., de dita part. *Cuarto trasero*. *Pars quartaris postica*.

QUARTO DEL DETRÁS. Lo que està á la part de las espallias del edifici. *Trascuarto*. *Posticum cubiculum*.

QUARTO DEL PIT Ó DEL ALA. 'S diu del quarto de gallina que cau en dita part. *Cuarto delantero*. *Pars avis antica quartaria*.

QUARTO RETIRAT. Lo que està separat del quarto principal de la casa. *Retrete*, *cuarto retirado*. *Ponclavium*, ii.

ARREGLAR LO QUARTO. fr. Escombrarlo y endrea-

sario. *Ascar el cuarto*. Cubiculum mundare, expolire.

FÉR QUARTOS. fr. ESCORTERAR. || QUARTEJAR.

NOBLE DE TOTS QUATRE QUARTOS. Se diu del noble per las dos brancas de part de pare y per las dos de part de mare. *Noble de todos cuatro cuartos*. Avis, atavisque nobilis.

NO TENIR UN QUARTO. fr. Estar pobre, faltat de diners. *No tener un cuarto*. Pecunia egere.

PARAR QUARTO. fr. Senyalar a algú habitació y la família que l'ha de servir. *Poner cuarto*. Domi parlem alicui dicare. || Amoblar la habitació pera algú. *Poner cuarto*. Domum alicui instruere.

TENIR BONS QUATRE QUARTOS. fr. Sér ben fornit de membres. *Tener buenos cuartos*. Torosum esse.

TENIR QUARTOS Ó QUATRE QUARTOS. fr. Tenir diners. *Tener cuartos ó cuatro cuartos*. Pecunia abundare.

TENIR QUATRE QUARTOS DE MAL DONAYRE. fr. fam. Explica que alguna persona es molt deixada, sens garbo ni compostura. *Irse ó caerse cada cuarto por su lado*. Lassum se habere.

QUARTÓ. m. ant. La quarta part del escut de armes. *Cuartal*. Quadrans in stemmatibus.

QUASCUN, A. adj. CADA HU.

QUASI. adv. m. Com. *Cuasi, casi, como*. Quasi. || A poch més, poch se'n faltá. *Cuasi, ast*. Propè ferè.

QUASI QUASI. adv. m. Molt prop de verificarse alguna cosa. *Casi casi; casi que*. Penissimè.

QUASI-CONTRACTE. m. for. Acte que no té la forma de contracte, però ab los mateixos efectes. *Cuasi contrato*. Quasicontractus, us.

QUASIMODO. m. Lo diumenge de la octava de Pasqua de Resurrecció per comensar així l'intróit de la missa. *Quasimodo*. Quasimodo.

QUASQUEVULLA. adj. QUALSEVOL.

QUASI. m. Substància groga pardenca, un poch transparent, al principi dúctil, fràgil, després in-cristallisable, soluble en la aygua y en l'esperit de vi, insoluble en l'èter, inodora, de sabor amarch. *Quasino*. Quassinum, i.

QUÀSSIA AMARGA. Arbre gran que creix en Suriman, de abont fou transportat á Cayena en 1772. Se presenta en lo comers en forma de tros-sos més ó ménos grossos, més ó ménos llarchs, cilíndrichs, á vegadas ramosos; sa escorxa molt prima, fràgil, groguenca ó cendrosa, inodora; á vegadas ab puntels, la que's despren ab molta facilitat de la part llenyosa. Aquesta té un color blanch un poch groguench, es inodora y de un sabor molt amarch, però ménos manifesta que en la part de la escorxa. *Quasia amarga*. Quasia amara, fraximes amarus.

QUATERNARI, A. adj. Lo que enclou ó umple 'l número de quatre, y metafóricament qualsevol cosa que's pól intentar per quatre medis. *Quaternario*. Quaternarius.

QUATERNITAT. f. La col·locació de quatre

unitats ó individus. *Cuaternidad*. Quaternarium, ii.

QUATORZÉ, NA. adj. num. ord. CATOZÉ.

QUATRANYAL. adj. QUADRIENAL.

QUATRE. ndj. Numeral cardinal. *Cuatro*. Quatuor. || En algunas locucions equival á quatre en número, com: fulano morí 'l dia 4. *Cuatro*. Quartus. || En lo joch de cartas la que té quatre senyals, com: quatre de copas, oros, etc. *Cuatro*. Lusoria charta quatuor notis distincta. || Lo guarisme, caràcter ó xifra compost de quatre unitats. *Cuatro*. Quatuor significans nota. || Las dos terceras parts de sis, primer número matemàtic perfect. *Cuatro*. Bessis, is.

QUATRE PER HU Y QUATRE TANT. exp. QUATRETANT.

QUATRE Y 'L PETIT. loc. fam. QUATRE Y 'L CABO.

QUATRE, NA. adj. Numeral ordinal que 's júnta á las desenas 20, 30, etc. com vintiquatre, treintiquatre. *Cuatro*. Quartus.

QUATRECENS, TAS. adj. La quantitat de quatre vegadas 100. *Cuatrocientos*. Quadringenti.

QUATREDIAL. adj. QUATRIDUÀ.

QUATRENA. f. Pujada, augment de preu, que s'ofereix á alguna cosa que's ven ó arrenda. *Puja*. In licitator, is.

QUATRENAL. adj. Lo que succeeix de quatre en quatre anys. *Cuadrienal, cuatrienal, cuadra-nal, de cuatro en cuatro años*. Quatrienalis. || Lo que té quatre anys. *Cuadrienal*. Quadrimus quadrienis.

QUATRETA. f. La reunió de quatre personas ó cosas. *Cuatrinca, cuaternion*. Quaternio, nis. || RAN-XO, ROTLLO, QUADRILLA.

QUATRETANT. adj. Quadriplacat. *Cuatrotan-to*. Quadruplum. || Pena en que's condemna per dret, y s'obliga á pagar lo valor quadriplacat. *Cuatrolanto*. Quadruplum, i.

QUATRI. m. Moneda de poch valor, que anti-guament corria en Espanya. *Cuatris*. Quatrinus nummus. || met. fam. Los diners en general. *Cuatris*. Pecunia, æ.

QUATRIDUÀ, NA. adj. Cosa de quatre dias. *Cuatriduano, cuatridial, cuatridiano*. Quatriduanus, quatriduus.

QUATRIENNI. adj. L'espai de quatre anys. *Cuadrienio, cuatrienio*. Quadrienium.

QUATRIFORME. adj. QUADRIFORME.

QUATRINA. f. ter. DOBLA DE QUATRE.

QUATRINCA. f. QUATRETA.

QUATRINI. m. met. fam. QUATRI. 2.

QUE.

QUE. Pronom relatiu que's refereix indefinida-ment als tres gèneros masculí, femení y neutre. *Que*. Qui, quæ, quod. || Pronom interrogatiu. *Qué*. Quis, quid. || Conjunció que posada després de un verb, ne determina altre. *Que*. En llavi 's determi-na á infinitiu ó 's varia segons lo verb antecedent.

|| conj. comparativa, com: lo tot es major **que** la part. **Que**. Quam. || Partícula distributiva ó reduptiva. **Que**. En llatí en un mateix vers es «nece» després del verb; ó «sive vel aut» repetit. Ab verbs diferents sols es «sive». || conj. casual. **Que**, **perque**. Quia, quoniam, quod. || Partícula admirativa, y exagerativa, com: **que** tonto ets? **Que**. Ut, quoniam. || Preguntant, equival **ahont**, com: **que** s' es fí. **Què**, **dónde**. Ubi. || QUI. || Com, v. g., rieu-va tant **que** pugau. **Como**. Quantum. || Lo mateix **que** v, com: no't fiques ab ningú, **que** ningú's farà ab tú. **Que**. Et.

que! **que!** exp. pera denotar que no's fa cas de lo **que** s' ha dit ántes, com: **que!** **que!** despediu-**que!** **no!** **no!** **ta!** **ta!** At, at.

que! **brán**. exp. ab **que** s' usa com nom masculí, y significa 'l respecte á la opinió pública. **Què** di-**ra**. Quid dicent.

què **tal**. exp. **que**'s pregunta per la salut ó es-**tat** de algú. **Què** **tal**. Qualiter se gerit, zecquid?

en **què**. exp. En quina cosa. **En** **què**. In quo.

en **no** **sé** **què**. exp. Una cosa indeterminada. **Un** **no** **sé** **què**. Nescio quid.

QUEBRANT. m. ant. Decaiment, debilitat. **Que-
branto**, **decaimiento**. Lassitudo, inis. || Dolor, senti-
ment, llástima. **Quebranto**. Commiseratio, nis, luc-
tas, us.

QUEBRANTAR. v. a. RÓMPER.

QUEBRAR. v. a. ABÀTRESE. 3.

QUEBRAT. m. ant. Una ó alguna de las parts en **que**'s considera dividit un enter, com un quart res-
pecte de un pam, y s' expressa ab una xifra sobre
altra ab una ralleta intermèdia, així $\frac{1}{4}$. L' inferior
es diu denominador, perque dóna 'l nom á la qua-
litat de parts iguals en **que**'s divideix l' enter; lo
superior se diu numerador, perque determina
quintas de aquestas parts se prenen en lo cas pro-
pí. **Quebrado**. Fractus numerus, fractio, nis. ||
poët. Vers de ménos síl-labas **que** altre de una ma-
teixa estrofa. **Quebrado**. Versus minutus.

QUEBRAT DE QUEBRAT. Lo **quebrat** **que** es part de
altre, com: $\frac{2}{3}$ de $\frac{1}{4}$. **Quebrado de quebrado**. Fracti
numeri fractio.

QUEBRAT IMPROPI. Aquell en **que** 'l numerador es
igual ó major **que** són denominador, per conse-
güent enclou un ó més enters. **Quebrado impropio**.
Fractio unitati æqualis, vel unitatem excedens.

QUEBRAT PROPÍ. Aquell en **que** 'l numerador es
menor **que** són denominador, y per consegüent es
part ó parts de un enter. **Quebrado propio**. Fractio
unitate minor.

QUEBRASSA. f. GRIETA. || CLIVELLA. 2.

QUEDAMENT. adv. m. Assossegadament. **Que-
damente**, **sossegadamente**. Quietè, tranquillè.

QUEDAR. v. a. Permanéixer, detenir-se en al-
gun paratge. També s' usa com recíproch. **Quedar**,
quedarse. Maneo, es. || Restar. **Quedar**, **restar**. Su-
persum, es. || Faltar alguna cosa per fèr. **Quedar**.
Supero, as, supersum, es. || Permanéixer, durar,

subsistir una cosa com efecte de altra, com: **que-
dar** hereu, etc. **Quedar**. Subsisto, is. || Junt ab al-
guns noms estar ab alguna especialitat, com: **que-
dar** armat, aturdit, etc. **Quedar**. Sum, es. || Junt
ab alguns noms lo mateix **que** s'ea, com: **QUEDAR**
vencedor ó vensul. **Quedar**. Evado, is. || Ab la pre-
posició **PER** sér tingut ó reputat, com: ell **QUEDÁ**
per valent, per discret. **Quedar**. Haberi, putari. ||
v. r. Pérdre-se l' orador. **Quedarse**, **perderse**, **atas-
carse**. Inter dicendum hære.

QUEDAR AB ALGÚ. fr. Acordar, convenir-se ab ell.
Quedar con alguno. Pacisci, convenire.

QUEDAR Á DÉURER. fr. No haver satisfet algun
deute. **Quedar debiendo ó con atrasos**. Reliqua con-
trahere.

QUEDAR BÉ ó **MAL**. fr. Portarse bè ó malament.
Quedar bien ó mal. Benè aut malè se gerere.

QUEDAR BURLAT. fr. Frustrárseli á algú las espe-
ransas. **Quedarse burlado ó soplando las uñas**. Spe
fraudari, deludi, decidere.

QUEDAR EN NET. fr. **Quedar** líquida alguna quan-
titat, deduhits gastos. **Quedar en limpio**. Superesse.

QUEDAR PER ALGÚ. fr. Encarregar-se algú de las
obligacions de altre. **Quedar por alguno**. Fide ju-
bere, sese pro aliquo offerre. || No verificarse al-
guna cosa, per no haver fèt algú lo **que** devia. **Fal-
tar por uno**. Aliquem officio deesse. || Lliurarse,
rematarse á favor de algú la dita ó arrendament, etc.
Quedar por alguno. Pro aliquo vectigalia stare.

QUEDARSE ATRÁS. fr. Sér inferior ó de ménos es-
timació y mèrit **que** altre. **Quedar ó quedarse atrás**.
Superari, vinci. || met. No sabertant com altre. **Que-
darse atrás**. Ingenio cedere. || No compendrer tota
la forsa de alguna cosa, no fèr progressos en al-
guna ciència ó art. **Quedarse atrás**. Ab scopo
abesse.

QUEDO, **A**. adj. QUIET.

QUEFE. m. Superior ó principal de alguna cor-
poració. **Gefe**, **cabeza**. Caput, itis.

QUEFER. m. Ocupació. **Quehacer**. Negotium,
ii. || DIFICULLAT. TRABALL.

QUEIX. m. Part del cap desde sota l' ull y 'l
pòls fins á la barba. **Mejilla**. Maxilla, æ.

MENJAR AB DOS QUEIXOS. fam. Tenir á un mateix
temps dos empleos de utilitat. **Comer á dos carillos**.
Duplici munere quæstum facere, duabus sedere se-
llis. || FÉR CARA Á DOS.

QUEIXA. f. expr. de dolor, pena ó sentiment.
Queja, **querella**. Quærela, æ, quæstus, us. || Senti-
ment procehit de agravi, injúria ó menyspreu.
Queja. Quærimonia, æ. || for. Acusació davant del
jutge. **Querella**. Expostulatio, nis, quærimonia, æ.
|| Dissensió, debat, pendència. **Querella**. Convi-
tium, ii.

DONAR QUEIXA. fr. QUEIXARSE.

FÉR QUEIXA. fr. Explicar lo propi sentiment con-
tra algú. **Quejarse**, **querellarse**. Expostulo, as, quæ-
ror, eris.

FORMAR QUEIXA. fr. for. QUEIXARSE.

MÉS VAL BONA QUEIXA QUE MALA PAGA. ref. Se diu del qui abandona 'l premi per partèixerli que no es corresponent al mèrit, y estima més quedar-se ab motiu de queixa que mal satisfet. *Mas tale buena queja que mala paga.* Solutio quam mala præstat in-cusatio.

QUEIXAL. m. CAIXAL.

QUEIXARSE. v. r. Dóldrerse, lamentarse, explicar lo dolor ó pena. *Quejarse, querellarse.* Queror, eris. || **GENEGAR.** || Formar queixa, posar acusació davant del jutge. *Quejarse, querellarse.* Expostulo, as. || Manifestar la queixa ó sentiment que té de algú. *Quejarse, querellarse.* Quærellam facere.

QUEIXAT, DA. p. p. *Quejado.* Quæstus.

QUEIXETA. f. d. *Quejilla, ita.* Levis quærela.

QUEIXÓS, A. adj. Qui's queixa ab facilitat ó sens rahó. *Quejoso, quejijoso.* Querulus. || Lo qui té queixa de altre. *Quejoso.* Querulus. || Lamentable, llastimós, com: to, veu *QUEIXOSA*, etc. *Quejoso.* Querulus.

QUEIXOSÍSSIM, A. adj. sup. *Quejosisimo.* Valdè querulus.

QUEL. pron. ant. *AQUELL.* || ant. Contracció de QUE LO, com: més lluminós QUE'L carbuncle. *Que el.* Quam ille.

QUELALS. pron. ant. Que las, com: QUELALS avehine. *Que las.* Ut illas.

QUELL. pron. ant. *AQUELL.* || ant. Contracció de QUE ELL, com: més sabi QUE ELL. *Que el.* Quam ille.

QUEM. Persona del verb. cremar. *Quemo.* Uro. || ant. Contracció de QUE ME, com: QUE'M fá. *Que me.* Quid.

QUEN. loc. ant. Contracció de QUENE. *Que.* Quod.

QUENS. loc. ant. Contracció de QUE NOS. *Que nos.* Quod.

QUEOCOM. adj. ant. *QUOLCOM.*

QUER. v. a. ant. *BUSCAR.*

QUERA. f. Corch, cuquet que rosega la fusta y la reduheix á pòls. *Carcoma.* Teredo, ærugo, inis. || La pòls á que reduheix la quera á la fusta. *Carcoma, polvillo.* Caries, ei. || met. La persona ó cosa que poch á poch va gastant y consumint la hisenda. *Carcoma.* Bonorum exesor. || La persona que sempre està molestant y queixantse. *Quejicosa, quejumbroso.* Queribundus. || met. Cuydado grave y continuu que mortifica y consum interiorment. *Carcoma.* Anxietas, atis.

QUERAR. v. a. Corcar la quera, la fusta. *Carcomer.* Exedo, is. || met. Consumir poch á poch alguna cosa. També s' usa com *recíproch.* *Carcomer.* Consumo, is. || v. r. Umplirse de quera. *Carcomer-se.* Carie exedi, contabescere.

QUERELAR. v. a. y derivats. **QUERELLAR.**

QUERELLA. f. *QUEIXA.* || Demanda judicial. *Querella.* Quærela, æ.

QUERELLADOR, A. m. y f. Qui posa una demanda judicial. *Querellante, querelloso, querellador.* Querens, delator, is.

QUERELLANT. m. *QUERELLADOR.*

QUERELLAR. v. a. for. *CITAR.* || v. r. for. Posar ó formar una demanda judicial. *Querellara.* Aliquem ad iudicem deferre.

QUERELLAT, DA, p. p. *ACTSAT, CITAT.*

QUERELLÓS, A. adj. *QUEIXÓS.* 1. || *QUERELLADOR.*

QUERELLOSAMENT. ad. m. Ab queixa y sentiment. *Querellosamente.* Querulè.

QUÉRER. v. a. ant. *BUSCAR, PROCTAR, MENAR, REQUIRIR.* || *VOLER.*

QUERIMÓNIA. f. ant. *QUEIXA.*

QUERIR. v. a. ant. *BUSCAR.*

QUÈRMES, m. *CÀRMES.* || quim. Preparació del antimoni que's fá cohent sos polvos ó aygua ab al de tartrá, que colant lo licor bullit passa pel filtre y 's precipita á proporció que's va refredant. *Quèrmes.* Minerale kermes.

QUÈRN. m. *QUADERN.*

QUÈRNA. f. La quarta part de alguna cosa especialment del pa y dels diners. *Cuaderna.* Quaterna pars. || fam. *PATACA.* || Corda de quatre canes. *Cuerda de cuatro ramales.* Intorto quatuor resticularum chorda.

MITJA QUÈRNA. La meytat de un panet de dos quartos, tallat en rodó abans de acabarse de couer, que tornantlo al forn se recou, y regularment serveix pera pèndrer xocolata. *Media cuerna.* Pannis quaternæ partis dimidium.

QUERUBÍ. m. Esperit angèlich del segon chor de la primera jerarquia. *Querubin, querub.* Cherubim. || Orde militar de Suècia, que fou instituhit per Magno IV, l' any 1534, y fou abolida per Carlos IX. Portavan un collar guarnit de querubins. *Querubin, orden de los serafines.* Ordo militaris cherubim á cherubis nuncupatus.

QUERÚBICH, CA. adj. Cosa de querubí, y 's diu especialment de un himne molt célebre en la litúrgia grega. *Querúbico, querubio.* Cherubicus.

QUES. loc. ant. Contracció de QUE SE, com que's fassa. *Que se.* Ut. || ant. Que es. *Que es.* Quod es.

QUESIT, A. p. p. ant. Preguntat, buscat. *Quecado.* Quæsitus. || m. ant. Qüestió, pregunta. *Question.* Quæsitum, i.

QUESQUE. pron. ant. *QUALSEVOL.*

QUESQUESIA. loc. ant. Sia lo que sia. *Ses lo que se fuere.* Quidquid sit.

QUEST. m. *RASTRE, SENYAL.*

QUESTA. f. *APLEGA.* 2. || *DEMANDA.* ò.

QÜESTIÓ. f. Pregunta ó proposició pera averiguar la veritat controvertintla. *Question.* Quæstio, nis. || Renyina, pendència, alborot. *Question.* Contentio, nis. || Ig. Problema en que per quantitats conegudas se buscan las incògnitas. *Question.* Quæstio algebraica. || Matèria de disputa ó de discurs. *Question.* Quæstio, nis, argumentum, i. || Dificultad. *Question.* Quæstio, nis. || Ocasíó, cas, com: quant es qüestió de fugir, ell es sempre 'l capítol. *Cosa, ocasion.* Occassio, nis. || ret. Lo dubte que

resulta de dos dictàmens oposats sobre una mateixa cosa que's preten averiguar. *Cuestion, controversia*. Quæstio, nis.

QUESTIÓ DE NOM. Disputa que ben mirada convé ab la substància, y sols varia en las paraulas. *Cuestion de nombre*. Nominis quæstio.

QUESTIÓ DETERMINADA. La que té una ó més solucions fixas. *Cuestion determinada*. Determinata quæstio.

QUESTIÓ DE TORMENT. La averiguació de la veritat en lo torment. *Cuestion de tormento*. Torturæ quæstio.

QUESTIÓ ESTÓICA. La intrincada. *Cuestion estóica*. Stoicorum dumeta.

QUESTIÓ FINITA. rel. La que particularisa l' assumpto, ab circumstància de persona, lloch ó temps. *Cuestion finita, pregunta particular*. Causa, controversia, æ.

QUESTIÓ INDETERMINADA. La que té diverses solucions. *Cuestion indeterminada*. Indeterminata quæstio.

QUESTIÓ INFINITA. rel. Proposició general, sens circumstància de persona, lloch ó temps. *Cuestion infinita, pregunta general*. Propositum, i.

POSAR EN QUESTIÓ. fr. Posar en disputa. *Poner en cuestion ó en disputa*. In quæstionem aliquid vocare.

QUESTIONABLE. adj. Dubtós, que's pót posar en quèstió. *Cuestionable, disputable, problemático*. Disputatio obnoxius.

QUESTIONAR. v. n. DISPUTAR, BENTIR. || Controvertir un punt dubtós. *Cuestionar, disputar*. Dissero, is.

QUESTIONARI. m. Tractat de quèstions. *Cuestionario*. Quæstionum compilatio.

QUESTIONAT, DA. p. p. Cuestionado. Disceptatus.

QUESTIONEJAR. v. a. QUESTIONAR. || Debatre'se, porfiar sobre de alguna cosa. *Altercar*. Rixor, altercor, aris.

QUESTOR. m. Magistrat romá que en l' any 332 ó 333 de la fundació de Roma foren quatre, dos que assistian en la ciutat y cuydavan del erari y de rébrer las contribucions que exigian en las províncias; y 'ls altres dos acompanyavan sempre als cónsuls, als pretors y demès generals de armada quant anavan á campanya: rebian las contribucions de las províncias; cuydavan de las banderas y estandarts militars; pagavan los soldats, com fan en lo dia los comissaris de guerra; y asseguravan al senat ab jurament la evidència dels successos, quant los comandants de las armadas demanavan l' honor del triunfo per havér guanyat alguna batalla ó conquistat alguna província, etc. Hi havia també altra classe de quèstors que'l senat enviava á las províncias, pera examinar y judicar los assumptos criminals. També cuydavan de rébrer als embaixadors y prínceps estrangers, de acompanyarlos, de buscarlos allotjament y executar tot lo

que ordenava 'l senat en semblants ocasions. *Cuestor*. Quæstor, is, anomenat així, á quærenda pecunia, et á maleficiorum quæstione. || Espécie de recaudadors que s' establiren en Roma y en las províncias pera registrar y rébrer las multas. *Cuestor*. Allecti, orum.

QUESTURA. f. Dignitat y empleo de quèstor que durava sols un any, encara que alguna vegada 's continuava fins á tres. Era 'l primer grau pera pujar á las demès dignitats de la república, y no podia preténdrerse fins als 27 anys cumplerts. *Cuestura*. Quæstura, æ.

QUESVULLA. pron. ant. QUALSEVOL.

QUET. ant. Apócope de QUE TÉ, com: QUE'T diré. *Que te*. Quid?

QUETX. m. náut. Embarcació holandesa, de igual figura en proa que en popa, en las quals careix absolutament de llansament, y sa capacitat varia de 50 fins á 300 bólas, observantse en són aparell alguna diferència, encara que'ls mitjans generalment portan un arbre y una cangreja y diversos flochs. *Queche*. Linter, tris. || adj. QUIET.

QUETXEMARÍ. m. Embarcació petita de dos arbres, ab velas al ters, una petita messana á popa, alguns flochs en un botoló á proa, y gávias volants en temps de bonansa. S' usa en las costas de Bretanya y en las del nord de Espanya. *Cachemarin, cachamarina, quechemarin*. Linter, tris.

QUETXO, A. adj. POCH Á POCH.

QUEYRÓ. m. ERICA, BRUGUERA.

QUEVIURERS. m. pl. Provisió de menjar. *Viveres, comestibles, vituallas*. Annona, æ, comestus, us.

QUI.

QUI. pron. relatiu ó interrogatiu, com jo so qui contradiu, qui dels dos ho ha fét. *Quien*. Quis vel qui, quæ. || Equivalent al relatiu QUE, quant significa persona, com: Pere fou qui portá la noticia. *Quien*. Qui. || Un entre molts, com: qui vulla que. *Quien*. Quicumque. || pl. Los quals. *Los cuales*. Qui.

QUIASMO. m. Figura retórica composta de una doble antítesis quals termes s' encreuhan, corresponent lo primer al últim y 'l segon al ters. *Quiasmo*. Chiasmus, i.

QUICI. m. POLLAGUERA.

QUICO. m. Síncopa de FRANCISCO.

QUID. m. Punt de la dificultat, y s' usa en la frase aquí ó en aixó está 'l QUID. *Ese es el diablo*. Hoc opus, hic labor est.

QUID PRO QVO. exp. llatina, y equival á una cosa per altra. *Quid pro quo*. Quid pro quo.

QUIDAM. m. Qualseval subjecte indeterminadament. *Quidam*. Quidam. || Subjecte de molt poca ó ninguna suposició. *Quidam*. Homuncio, nis.

QUIDITAT. f. Predicat essencial de alguna cosa. *Quidditas*. Quidditas, atis.

QUIDITATIU, VA. adj. Pertanyent à la essència de alguna cosa. *Quiditativo. Quidditativus.*

QUIET, A. adj. Assossegat, tranquil, pacífic. *Quieto. Tranquillus, quietus.* || Faltat de moviment. *Quieto. Quietus.* || Sossegat, lloch ahont no hi ha ruid. *Quieto. Taciturnus.* || S'aplica al qui no es donat als vicis, especialment al de la deshonestedat. *Quieto. Modestus quietus.* || Usat com adverbí lo mateix que á pleret, poch á poch, sens dir res. *Quedo, quedito. Summissa voce.* || Usat com á interjecció serveix pera contenir á algú. *Quedo. Eus, cave.*

À LA QUIETA. m. adv. Dissimuladament silenciosament. *Callandico, ito, bonicamente, de callada. Reticenter.*

QUIETAMENT. adv. m. Pacíficament, ab quietut. *Quietamente. Tranquille, quietè.*

QUIETAR. v. a. y derivats. *AQUIETAR.*

QUIETÍSSIM, A. adj. sup. *Quietissimo. Quietissimus.*

QUIETÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Quietissimamente. Placidissimè, quietissimè.*

QUIETISME. m. Secta que ab la capa de una perfecta unió ab Déu enclou molts errors y vicis. *Quietismo. Quietismus, i.*

QUIETISTA. m. Sectari del quietisme. *Quietista. Quietista, æ.*

QUIETUT. f. Falta de moviment. *Quietud. Quies, tis.* || Sossego, repós, descans. *Quietud, quiete. Tranquillitas, atis.* || OCIOSITAT. || SILENCI. 4. || PAU, TRANQUILITAT.

QUILAT. m. Grau de perfecció y puresa del or, pedras, etc. *Quilate. Aurei, unionis qualitas.* || En l'or la vintiquatrena part de són valor. *Quilate. Vigesima quarta aurei pars.* || En las pedras preciosas una part de las 140 en que's divideix la unsa. *Quilate. Centesima quadragesima uncie pars.* || Pes petit de 4 grans. *Quilate. Pondus quoddam.* || met. Lo de perfecció en qualsevol cosa. *Quilate. Præstantia, æ.*

PER QUILATS. m. adv. met. fam. Menudament, per petites porcions. *Por quilates. Minutatum.*

QUILATADOR, A. m. y f. Qui regoneix los quilats del or, etc. *Quilatador. Aurei, etc., explorator.*

QUILATAR. v. a. *AQUILATAR.*

QUILATERA. f. Espècie de cedàs ple de forats rodons de diferents magnituds, per ahont passen los grans de perlas, etc., pera regonèixer sos quilats. *Quilatera. Dimensarium unionum.*

QUILIASMO. m. Doctrina dels quiliastas. *Quiliasmus. Quiliasmus, i.*

QUILIASTA. m. Individuo de una secta religiosa que créu que'ls predestinats viuran sobre la terra per espay de mil anys després del judici final gosant de tota classe de delícias. *Quiliasta. Quiliaste.*

QUILÍFERO, A. adj. med. Nom dels vasos que contenen y conduïxen lo quilo á várias parts del

cos. *Quilifero, torácico. Chylifer.*

QUILIFICACIÓ. f. med. Formació del quilo á mutació dels aliments en quilo. *Quilificacio. Alimentorum in chylum mutatio.*

QUILIFICAR. v. a. med. Fér quilo del aliment. *Quilifcar. In chylum vertere.*

QUILMA. f. ter. esportí, corí.

QUILO. m. med. Substància blanca, en que's converteix l'aliment en sa primera transformació en lo ventrell. *Quilo, Chylum, i.*

QUILÓS, A. adj. Lo que té quilo ó participa de ell. *Quiloso. Chylum habens.*

QUILLA. f. Lo travesser recte y escayrat que passa de popa á proa, sobre del qual s'assenta las perxas y codernas del buch perpendicularment á sa longitud, y que es com la basa ó fonament de tot l'edifici, ó lo que es la espinada en las coxelles, y per sinèdoque lo mateix buch. *Quilla. Carina, æ.*

QUILLA NETA. La mida de la longitud del buch contada solament per sa quilla, ó desde l'extrem en que està assentat lo codaste, fins la arrancada de la roda, exclós l'expessor de aquestas dos perxas. *Quilla limpia. Longitudinis carinæ mensura.*

ENSENYAR LA QUILLA AL SOL. fr. Inclinar-se la embarcació ab la forsa del vent fins que volca, y entranthi la aygua se'n vá á fons. *Zozobrar, hacer capillo, dar un vuelco ó la voltieta, voltear, poner ó enseñar la quilla al sol, ponerse el buque por sombrero. Navem volvi.*

ESTAR EN QUILLA. fr. Estar construhintse alguna embarcació. *Estar en quilla ó en grada. Navem construi.*

FALSA QUILLA. Tauló fort que compost de várias pessas pera suplir la longitud necessària, s'asegura ab grapas á la quilla per sa cara inferior pera resguardarla. *Zapata, falsa quilla. Parina sola.*

FONDEJAR AB LA QUILLA. fr. Encallar-se la embarcació en la arena ó fanch per no trobar prou aygua. *Fondear ó amarrarse con la quilla, varar, zembordar. Arenæ aggere, cingi.*

PLANTAR LA QUILLA. fr. Assentar-la ó posar-la sobre pera comensar á construhir lo buch. *Ponar ó plantar la quilla, ó poner el buque en quilla. Ad navem construendam carinam aptare.*

QUIM. m. n. p. de home, Joaquim. *Josquin. Joachim.* || ant. Contracció de QUI ME, com: qui'm mana. *Quien me. Quis vel qui, mihi vel me.*

QUIMERA. f. Pesar, sentiment. *Quimera, pesadumbre, desazon. Moléstia, æ.* || Odi. *Ojeriza, mohina, tirria, enemiga. Simultas, atis.* || ENFADA. || CUYDADO, ÀNSIA. || Pendència, renyina. *Pendencia, reñina. Jurgium, ii.* || Lo que's proposa á la imaginació com possible y verdader no sentho, van imaginació. *Pendencia, reñina. Commentum, i.* || mit. Montanya de Líssia que llansa foc, en la cima diuhen que sols hi habitan lleons, en la falda, que abunda de pastura, multitud de cabras, y al peu molts serps que fomenta la humitat que's der

pren de la montanya; de ahont s'originà la fàbula de que la Quimera era un mónstruo que tenia cap de lleó, ventre de cabra y cua de dragó, que vomita flames y que fou morta per Belerofonte, montat en lo caball Pegàs. *Quimera*. *Chimæra*, æ.

TENIR QUIMERA. fr. PASSAR ÀNSIA.

QUIMÉRICAMENT. adv. m. Fabulosament. *Quiméricamente*. Fabulosè.

QUIMÉRICH, CA. adj. Fabulós, fingit. *Quimérico*; *quimerino*. *Chimæricus*.

QUIMERISAR. m. n. Fingir impossibles, com la quimera de la fàbula, etc. *Quimerizar*. *Chimæras effingere*.

QUIMERISTA. m. Amich de ficcions y cosas quiméricas. *Quimerista*. *Commentitia sectans*.

QUÍMICA. f. Ciència que s'ocupa en examinar y distingir las propietats intrínsecas dels cossos, ó sia sa acció íntima y recíproca. *Química*. *Chimica*, æ.

QUÍMICAMENT. adv. m. Segóns las reglas de la química. *Químicamente*. *Chimicè*.

QUÍMICH, CA. adj. Cosa de la química. *Químico*. *Chimicus*. || m. Professor de química. *Químico*. *Chimicæ professor*.

QUIMOSA. f. med. La segona cocció dels aliments que s'fa en lo cos de la persona. *Quimosa*. *Chimosus*, i.

QUIN, A. adj. ab que regularment se busca la determinació de alguna cosa ó alguna qualitat de ella, com: QUIN quefer tens, QUINA conducta té. *Que*, *cual*. *Quis*, *quæ*.

QUINA. f. Escorsas medicinals arrolladas sobre sí mateixas en forma de tubo, de 8 á 10 polzadas de llarch, generalment primas, de mitja á una línia de gruix, compactas, mitjanament fibrosas, de fractura neta, de olor débil, de sabor amarch y astringent. Al exterior són arrugadas, desiguales, cubertas de una epidermis prima, de color gris ó moreno, transversalment esberlada, y ab diferents líquens: al interior són llisas y de un color groguench, ó roig esblanchit, y 'l polvo lleonat. Són moltes las espécies que s'coneixen ab lo nom genèrich de quina, però 'ls farmacèutichs més acreditats la distingeixen en quatre espécies, grisa, groga, roja y blanca. La que s'ha descrit aquí, ve del Perú en la província de Quito, de unas montanyas junt á la ciutat de Loja, y es antipútrida, antiespasmódica, estomática, febrífuga, roborant, tónica, etc. *Quina*, *quina gris ó de Loja*, *cascarilla fina*. *Cortex peruvianus*, *cortex chinæ*, *cinchona officinalis*. || En Barcelona, conjunt de personas que cuydan en las parròquias del gasto de cera en la octava de Còrpus. *Quina*. *Simplex confraternitas ad ceram ministrandam*. || pl. Los dos cinch punts dels daus de jugar. *Quinas*. *Quina in taxilis puncta*. || Las armas de Portugal; són cinch escuts blaus y en cada un cinch diners de plata. *Quina*. *Quina lusitana stemmata*.

QUINAL. m. *coraioia*. || náut. Tros de corda

grossa de bon material que s'encapilla ó enganxa en lo cap dels arbres majors y 's tiva ab las argolles del costat, al costat de las mesas de guarnició per medi de aparells ó vigotas, pera ajudar als obenchs en los forts temporals, ó quant se desconfia de ells. *Quinal*, *contraobenque*. *Rudens qua maiorum capita firmantur*.

QUINARI. adj. S'aplica al número que consta de cinch unitats. *Quinario*. *Quinarius*. || y *QUINAYRE*. m. En Barcelona cada individu de la junta de la quina. *Quinario*. *Quinarius*, ii.

QUINCALLA. f. Mercaderia menuda, com: quinquers, didals, navajas, etc. *Quincalla*. *Parvi momenti merx*. || met. Cosas de poch valer ó despreciables. *Monerías*. *Futiles res*.

QUINCALLERIA. f. *QUINQUILLERIA*.

QUINCURIÓ. m. Lo cabo de cinch soldats. *Quincurion*. *Quincurio*, nis.

QUINDECÀGONO. m. geom. Figura de quinze costats. *Quindecàgono*. *Quindecagonum*, i.

QUINDECIMA. f. Cada una de las quinze parts en que s'divideix un tot. *Quindécima*. *Decima quinta pars*.

QUINDECIMVIR. m. Magistrat romá que tenia catorze companys; al principi foren dos, després cinch, y en temps de Cícero quinze, y cuydavan de repartir las terras, de llegir é interpretar los versos de las sibilas, y disposar las festas seculares. *Quindecimviro*. *Quindecimvir*, i.

QUINDECIMVIRAT. m. L'empleo y dignitat de quindecimvir. *Quindecimvirato*. *Quindecimviratus*, us.

QUINDENI. m. *QUINQUENI*.

QUINESVOL. adj. ant. *QUALSEVOL*.

QUINGENTÈSSIM, A. adj. Numeral ordinal que compleix ó enclou lo número 500. *Quingentésimo*. *Quingentessimus*.

QUININA. f. Alcalóide descubert en la quina, groga, en masses porosas, blanquinosas, de sabor amarch y desagradable. També s'obté en agullas molt fines, formant unas borlas sedosas. *Quinina*. *Quinina*, æ, *quininium*, ii.

QUINQUAGENARI, A. adj. Lo que consta del número 50 ó lo enclou. *Quinquagenario*. *Quinquagenarius*.

QUINQUAGÉSSIM, A. adj. Lo que compleix ó enclou lo número 50. *Quinquagésimo*. *Quinquagesimus*.

QUINQUE. adj. ant. *QUALSEVOL*.

QUINQUECENTISTA. m. Se diu dels clàssichs italians que han escrit del any 1500 al 1600 y són considerats com autoritat en sa llengua. *Quinquecentista*. *Quinquegesimus*.

QUINQUENNAL. m. Magistrat en las colònias y municipis romans, compost de dos á quatre subiectes, que demanavan de cinch en cinch anys compte de las rendas, etc. *Quinquenal*. *Quinquennalis*, is. || pl. Festas que s'celebravan en Roma cada cinch anys als emperadors que deificava la sen-

perstició. *Quinquenal*. *Quinquatrius*, ó *quinquatria*, *orum*.

QUINQUENNI. m. Espay de cinch anys. *Quinquenio*. *Quinquennium*, ii.

QUINQUER. m. Llumenera de bomba ab corrent de ayre, inventat per un tal Argan y perfeccionat per Quinquet. *Quinqué*, *lámpara de Argan*. *Argani lampas*.

QUINQUERCÍ. m. L'exercici dels cinch jochs de la palestra, aixó es, lo disch, la carrera, 'l salt, la lluyta, y 'l tir de la fletxa. 'Ls romans anyadiren la natió y la equitació. *Quinquercio*. *Quinquertius*, i.

QUINQUEREME. m. náut. Nau antiga ab cinch ordes de rems. *Quinquereme*. *Quinqueremis*.

QUINQUILLARIA. f. *QUINCALLA*. || Botiga de quincalla. *Quinquilleria*, *buhoneria*. *Minutarum mercium taberna*.

QUINQUILLAYRE Y QUINQUILLER. m. Qui té ó porta botiga de quinquillaria. *Quinquillero*, *buhonero*. *Minutarum mercium venditor*.

QUINS. Contracció de QUI NOS. *Quien nos*. *Quis nos*.

QUINSEVULLA. pron. *QUALSEVOL*.

QUINT, A. adj. Lo que compleix lo número 5. *Quinto*. *Quintus*. || Lo que 's fá en quint lloch, dia, etc. *Quinto*. *Quintus*. || m. Una part del tot que 's divideix en 5. *Quinto*. *Quintus*. || La quinta part del caudal del testament. *Quinto*. *Bonorum quintum*. || Lo dret de 5 per 3 que 's pága al rey, de las presas, tressors y cosas semblants. *Quinto*. *Quintum*, i.

QUINTA. f. L'acte de entretráurer de cada cinch un. *Quinta*. *Quintus cujusque detractio*. || L'acte de tráurer per sort los que han de servir en la milícia. *Quinta*. *Militum sorte electio*. || mús. Interval-lo que consta de tres tons y un semitó major. *Quinta*. *Quinarius tonus*. || f. La part de la pressa que 's feya en las cabalcadas y botí en las batallas, que corresponia al rey quant no era real la cabalcada, pues en sent real tot pertanyia al rey. *Quinto*. *Quintum*, i.

QUINTA FALSA. mús. Interval-lo que consta de dos tons y dos semitons majors. *Quinta remisa*. *Intervallum musicum remissum*.

QUINTADOR. m. Qui quinta. *Quintador*. *Qui sortitur*.

QUINTALADA. f. La quantitat de 2 y $\frac{1}{2}$ p. 3 del producto dels nólits, separadas las averias, la qual se repartia á la gent de mar que havia treballat y servit en lo viatge. *Quintalado*. *Nautarum gratificatio*.

QUINTANA. m. Camp ó part de terra prop del poble ó de las casas de camp, encara que no sia la quinta part. *Quinto*, *quínón*. *Terræ quinta vel alta pars*. || Joch que 's solia fér en las festas públicas: consistia en una gran figura pintada sobre una taula, que travessa de dalt á baix un eix de ferro ferm en un pedestal: aquesta figura té en la ma

esquerra una bossa plena de farina, y en la dreta un escut. Los caballers en la carrera deuben ferir en lo centro de la taula; pus si tocan qualsevol altre punt, la figura gira rápidamente la ma de la bossa, no podent lo cavaller evitar lo cop sinó ab la velocitat de són caball. *Quintana*, y *juego sarraquino* per la costum de pintar en dita taula un enemich que comunment era un sarrahí. *Quintana ludus*.

QUINTANARI. m. S' anomena així en las universitats l'estudiant de quint any. *Del quinto año*, *quintanario*. *Quinti anni assignatura vacans*; *quintanarius*.

QUINTAL. m. *QUINTAR*.

QUINTANT. astron. Instrument pera pèndrer la altura del sol y per altres experiments. *Quintante*. *Ad astra observanda instrumentum*.

QUINTAR. v. a. Tráurerne un de cada cinch. *Quintar*. *Quintum quemque sejungere*. || Arribar al número de cinch. *Quintar*. *Quinarium numerum complere*. || Tráurer per sort los que han de sér soldats. *Quintar*. *Militis sortiri*. || Pagar lo quint al rey. *Quintar*. *Quinti vectigal solvere*. || m. Lo pes de quatre arrobas ó cent y quatre lliuras en Catalunya. *Quintal*. *Centumpondium*, ii. || Lo piló de pedra, ferro, etc. pera pesar lo que entra en un quintar. *Quintal*. *Quatuor et centum librarum pondus*.

QUINTENER. m. Quadern de cinch fullas. *Quinterno*. *Quinternio*, nis,

QUINTERNO. m. La sort ó acert de cinch números en la estracció de la loteria antiga. *Quinterno*. *Quinque numerorum sors*.

QUINTETO. m. Pessa de música de cinch versos ó instruments. *Quinteto*. *Quinque vocibus aptata musica*.

QUINTÍ. n. p. de home. *Quintín*. *Quintinus*, i.

QUINTIL. m. Entre 'ls romans lo mes de juliol, anomenat així per sér lo quint del any romà que comensava pel mes de mars. *Quintil*. *Quintilis*.

QUINTILLA. f. Estància de cinch versos de vuyt síl-labas. *Quintilla*, *redondilla*. *Pentastichus*, i.

QUINTO. m. Lo soldat quintat, y regularment se diu així fins que está instruhit en l'exercici y demès de la milícia. *Quinto*, *bisoño*. *Inexpertus miles*. || *QUINTERNO*.

QUINTUPLO, A. adj. La quantitat que encloa á altra cinch vegadas, com deu es quintuplo de dos. *Quintuplo*. *Quintuplus*.

QUINZE. m. Numeral cardinal produhit per la multiplicació de 5 per 3. *Quince*. *Quindecim*. || La xifra ó carácter que representa dit número. *Quince*. *Numeralis quindecim referens nota*. || Joch de pilota á llargas, lo primer llans favorable. *Quince*. *Quindecim in pilæ ludo*. || Joch de cartas, la sort del qual es fér quize punts ab las cartas que's re-

parteixen una per una. *Quince*. Quindecim puncta in ludo.

DE QUINZE Y FALTA. m. adv. Expressa la gran ventatja que una cosa fa à altra. *En tercio y quinto, de quinze y falta*. Quam maxime.

DONAR QUINZE Y FALTA. fr. Aventatjar à altre, serli molt superior. *Dar quinze y falta*. Longè antecellere.

QUINZÉ, NA. adj. numeral ordinal. Lo que completa 'l número de quinze, ó una de las parts de un enter dividit en quinze. *Quinceno*. Quindecimus, decimusquintus, quindenus.

QUINZENA. f. Cada una de las parts de un tot dividit en quinze. *Quindécima*. Decima quinta pars. || Un dels registres de la orga. *Quincena*. Tubarum organi genus.

QUINZENADA. f. Temporada de quinze dias. *Quinzenada*. Quindecim dierum spatium.

QUINZET. m. ter. VINTIDÓS.

QUIQUIRIQUICH. m. GALL. || m. La veu del gall. *Quiquiriquit*. Quiquiriqui.

QUIRAT. m. ant. QUILAT. || ant. sou.

QUIRATAR. v. a. AQUILATAR.

QUIRGH. m. ant. n. p. QUIAZE.

QUIRINAL Y QUIRINÁLIAS. adj. Cosa de Rómulo ó Quirino, y una de las set montanyas de Roma. *Quirinal*. Quirinalis. || f. pl. Festas que's celebravan en Roma pel mes de febrer. *Quirinales*, *quirinalias*. Quirinalia.

QUIRITARI. adj. Lo que pertany als quirites ó caballers romans. *Quiritario*. Quiritarius, i.

QUIRITE. m. Nom que's donà als romans y sabins després de la aliansa entre Rómulo y Tàcio, per la que 'ls dos pobles se juntàren en un. *Quirite*. Quiris, itis. || pl. Caballers romans. *Quirites*. Quirites, um.

QUIROBALISTA. f. Balista de ma, així anomenada per oposició à las balistas de rodas. *Quirobalista*. Quirobalista, æ.

QUIROGRAFARI. m. for. Acreedor en virtut del recibo ó vale firmat per altre en són favor. *Quirografario*. Chirographarius, ii.

QUIRÓGRAFO. m. for. Paper que té l'acusador, firmat del deudor. *Quirógrafo*. Chirographum, i.

QUIROMÀNCIA. f. Endevinació supersticiosa per las ratllas de las mans. *Quiromancia*, *buena-ventura*. Chiromantia, æ.

QUIROMÀNTICH, CA. adj. Cosa de quiromància. *Quiromántico*. Chiromanticus.

QUIRRA. f. fam. TRENCADURA.

QUIRÚRGICH, CA. adj. CIRÚRGICH.

QUIRZE. n. p. de home. *Quirico*. Quiricus, i.

QUIS. ant. Contracció de QUISE. *Quien se*. Quis se. quis quis. m. Ven pera cridar al gos. *Tus, tuso*, *cuz, cuz*. Aliciendis canibus vox.

QUISCA. f. Merda, ven molt usat especialment quant estan jugant. *Zitum*, i.

QUISCÚ, NA. adj. Cada hu. *Cada uno*. Unusquisque.

QUISQUE Y QUISQUI. pron. ant. QUALSEVOL QUE.

QUISSÀ. adv. m. TAL VEGADA.

QUISSO Y QUISSOY. m. d. GOSSET.

QUIST, A. adj. Estimat, volgut; s'usa ab los adverbis bè ó mal. *Quisto*. Acceptus.

QUISTA. f. CAPTA, ALMOYNA.

QUISTAR. v. a. ant. PIDOLAR.

QUISTIA. f. Prestació fendal de una part dels fruyts. *Quistia*. Quistia. || AGRARI.

QUISTÓ. m. Captador, aplegador. *Cuestor*, *demandador*. Quæstor, is.

FÉR LO QUISTÓ. fr. y

QUISTOREJAR. v. a. PIDOLAR.

QUISTORIA. f. ant. Mendicitat. *Mendiguez*, *mendicidad*. Mendicitas, atis.

QUISVOL Y QUISVULLA. pront. ant. QUALSEVOL.

QUITACIÓ. f. PAGA.

QUITAMENT. m. Acte y efecte de desempenyar ó rescatar lo que s'havia venut à carta de gràcia. *Rede. cion*. Redemptio, nis.

QUITANSA. f. ant. QUIETUT, SOSSEGO.

QUITAR. v. a. ant. PAGAR, SATISFER. || Desempenyar, rescatar lo que s'havia venut à carta de gràcia. *Quitar*, *redimir*. Redimo, is.

QUITI, A. adj. Libre segur, exempt. *Quito*. Liber.

SÉR QUITI. fr. Pagar, com: lo lladre fou QUITI ab cent assols. *Pagar*. Solvo, is.

QUITIA. f. FRANQUICIA.

QUITIAMENT. adv. m. ant. FRANCAMENT, LLIBREMENT.

QUITONISCA. f. Túnica de llana que porïavan los grechs sobre la pell. *Quitonisca*. Quitonisca, æ.

QUITRÀ. f. ALQUITRÀ.

QUITRIN. m. Colxet descubert de dos rodas. *Quirin*. Curriculum genus.

QUITXALLA. f. fam. Criaturam, criaturas de poca edat. *Chiquillos*, *chiquitos*. Pueruli, orum.

QUITXO. m. ter. QUIS, QUIS.

QUIXAL. m. CAIXAL.

QUO.

QUOCIENT. m. arit. Lo resultat del dividendo pel divisor. *Quociente*. Quociens, tis.

QUÓDLIBET. m. Tractat de qüestions al arbitri del autor. *Quodlibeto*. Quodlibetum, i.

QUODLIBETAL Y QUODLIBÉTICH, CA. adj. Pertanyent à quódlibet. *Quodlibetal*. Quodlibetalis.

QUÓNIAM. m. TALÓSSIS.

QUORANTA. adj. núm. cardinal. QUARANTA.

QUOTA. f. Tatxa, porció determinada. *Cuota*, *cupo*. Quota pars.

R. Lletra dinou del abecedari y quinzena de las consonants; es lingual y semivocal. Algunas veces se liquida precehntli una muda, com en drap. Entre dos vocals té la pronunciació suau, com cara; en principi de dicció, després de cònsontant y doblada entre dos vocals forta, com rama, honra, ferro. Es abreviatura de real, reverendo, reverència; y en las medallas é inscripciones romanas significava Cursor, nom de família. Era numeral y valia 80 y ab una ralleta sobre 80,000.

RA.

RAB. m. Peix comú en los mars de Espanya, que creix fins á la llargària de tres peus. Té 'l cos per la part anterior xato y ample, y per la posterior estret y comprimit; lo cap gros, la boca molt esquinsada, col·locada, com també 'ls ulls en la part superior del cap; las aletas del pit molt grans y las del llom y de la creu petites. No té escates; es de color obscur per la esquena y blanch per la panxa, en la qual té dos coses com mans ab dits. *Pejesapo, rana marina ó pescadora. Lophius piscatorius.*

ANARLI Á ALOÚ RAB Á RAB. fr. ANAR LO DIABLE PROP.

RABADA. f. L'extrem de la espinada. *Rabadilla, hueso sacro.* Os sacrum, oropigium, ii. || La carn del bestiar mort, que está tocant á la cua. *Maceta.* Spinæ extremum. || cua. 1.

RABADÀ. m. Lo pastor que segueix en orde al majoral. *Rabadan.* Pastorum subpræfectus. || Lo mosso del pastor. *Zagal.* Pastoris famulus.

RABAL. f. ARRABAL.

RABAQUET. m. Instrument músich pastoril. Es petit, se compon de tres cordas solas, que's tocan ab arch, y forma un so molt alt y agut. *Rabel, rabelejo, rabelillo.* Lira rústica, barbiton, i. || Ca-

rabassa de Egipte, de que ni ha várias espècies. *Calabaza totanera.* Cucurbita, æ.

RABÀRBARO. m. ant. RUBÀRBARO.

RABASSA. f. La part de la soca de qualsevol arbre que está cubert de terra junt á las arrels. *Cepa.* Stipes, is, truncus, i.

Á **RABASSA MORTA.** m. adv. que usan los pagesos pera dir que's han de arrancar enterament las rabassas. *A primeras cepas.* Usque ad primarum stipium consumptionem. || fr. for. Contracte de aquest nom ab lo qual lo duenyo de la pessa de terra la estableix pera plantarla de vinya y pera méntres existescan los primers ceps, morts los quals ó inutilisantse acaba 'l contracte y torna la terra al primitiu duenyo ó á sòn successor. *Contrato de establecimiento á primeras cepas.* Usque ad primarum stipium consumptionem contractum.

RABASSÓ. m. d. de rabassa. *Cepila.* Tenuis stipes.

RABASSOLA. f. Espècie de bolet que fá com un sombrero rodó, convexo y de color per damunt blanch que tira á groch, y per sota blanch. *Cagarria.* Agaricus georgii.

RABASSUT, DA. adj. Petit y doble. *Rebolludo, redoblado, doblado, nervioso, robusto, membrudo, rehecho, doble.* Torosus, lacertosus.

RABASTA. f. La tafarra que passa per davall la cua dels animals, pera que no's tire endavant l'aparell. *Ataharre, retranca, sotacola, gurupera, grupera, lomera.* Portilena.

RABDOLOGIA. f. Part de la aritmética que ensenya á partir y multiplicar restant y sumant per medi de uas llengüetas que's mudan quant conve. *Rabdologia.* Rabdologia, æ.

RABDOMÀNCIA. f. Endevinació per medi de la vareta de virtuts. *Rabdomancia.* Rabdomantia, æ.

RABE. m. RAVE.

RABEJAR. v. a. ESBANDIR. || Mullar lleugera-

ment á algú. *Rabosear*. Contingenter aspergere.

RABEJAT, DA. p. p. *ESBANDIT*. || *Raboseado*. Contingenter arpersus.

RABELL Y RABQUET. m. *RABAQUET*. 1.

RABÍ. m. Entre juheus lo mateix que mes're, doctor. *Rabí*, *rabino*. Rabbi, rabbinus, i. || fam. *RABIÓS*.

RÁBIA. f. Ira, fúria, locura. *Rabia*. Rabies, ei. || Ira, enuig; enfado. *Ojeriza*, *rabia*, *ira*, *tirria*, *encono*. Furor, is. || Malaltia encomanadissa que priva del sentit y causa furor. *Hidrofobia*, *rabia*. *Hydrophobia*, æ.

PÉNDRE RÁBIA. fr. Péndrer malícia. *Encolerizar-se*, *tomar cólera*, *incomodarse*, *embolicarse*, *rabiar*. Ira corripit, irascor, eris.

TENIR RÁBIA. fr. Tomar *tirria*, *tomar tema*. In aliquem irasci.

RABIADA. f. Impuls de cólera. *Rabia*. Ira ferox.

PÉNDRE UNA RABIADA. fr. Enfadarse en gran manera. *Montarse en cólera*, *tomarse de la cólera ó de la ira*; *enfurecerse*; *exasperarse*, *irritarse*; *indignarse*; *bramar*; *subirse á las bovedillas*; *darse al diablo*; *vestirsele el diablo*; *pelarse las barbas*; *salirse de madre*. Vehementissimè commoveri, stomachari.

RABIAR. v. n. Patir mal de ràbia. *Rabiar*. *Rabio*, is; *rabia* insanire. || met. Patir algun dolor vehement. *Rabiar*. Dolor agitari. || Desiljar ab ànsia, com: *rabia* pera lograr un empleo. *Desesperarse*, *rabiar*. Desiderio inhiare; ardentissimè cupere. || met. Ser alguna cosa excessiva en alguna de sas qualitats, ó en la acceleració del moviment, y així's diu: crema, pica que *rabia*; va *rabiant*. *Rabiar*. Nimio desiderio concitari, vel incendi.

FÉR RABIAR. fr. Molestar, fér incomodar á algú. *Hacer rabiar*. Vehementer exacerbare palatum.

RABIETA. f. d. *RABIOLA*.

RABÍNICH, CA. adj. Cosa de rabins. *Rabínico*. *Rabbinicus*.

RABINISME. m. Doctrina dels rabins. *Rabinismo*. *Rabbinorum secta*.

RABINISTA. m. Sectari del rabins. *Rabinista*. *Rabbinorum sectator*.

RABIOLA. f. d. *Rabietilla*, *fanfurriña*. *Levis iracundia*. || met. Malícia que prenen las criaturas. *Berrenchin*, *berrinche*. *Infantium ploratus*. || Dit del noy que la té. *Berrin*. *Puerorum iracundia*.

RABIÓS, A. adj. Qui té ràbia. *Rabioso*. *Rabiosus*, *rabidus*. || Enfadat en gran manera. *Rabioso*. *Rabidus*; summè iratus. || Qui fàcilment s' enfada. *Perrenquè*, *paparrabias*. *Promptus ad iram*.

RABIOSAMENT. adv. m. Ab ràbia. *Rabiosamente*, *caninamente*, *con rabia*. *Furenter*, *rabiosè*.

RABIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Rabiosissimo*. *Furiosissimus*.

RABIOSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Rabiosissimamente*. *Rabiosissimè*.

RABO. m. ter. *RAVE*. 2. || *RÓSSECH*.

RABOLL. m. Planta llenyosa que no arriba á sér arbre. *Mata*, *arbusto*. *Frutex*, *icis*.

RABOSA. f. *GUINEU*.

RABOSÍ, NA. adj. Pertanyent á la rabosa. *Raposo*, *raposino*. *Vulpinus*.

RABOST. m. *REBOST*.

RABOSTER. m. *GUALDRAPA*.

RABUJAR. v. a. *REBUJAR*.

RÁBULA. m. Mal advocat. *Rábula*. *Rabula*, æ.

RACADAS. f. pl. *ARRACADAS*.

RACAR. v. n. *DÓLDREER*, *SENTIR*. || Agradar una cosa. *Cuajar*. *Aliquid placere*.

RACCIÓ. f. La porció de menjar que's dóna á algú pera són aliment diari. *Racion*. *Portio*, nis. || *Pitansa*. *Pitansa*, *racion*. *Portio*, nis. || La prebenda immediata al canonicat, que en algunas parts se diu comensalia. *Racion*. *Pensio*, nis, *reditus*, us.

RACCIÓ DE FAM. met. La renda que no basta pera mantenirse algú. *Racion de hambre*. *Parcissimi reditus munus*.

DONAR LA RACCIÓ EN DINERS. fr. Donar lo menjar en curta quantitat. *Dar la racion en dinero*. *Sportulam præbere*.

RACCIONAR. v. a. Provehir de raccions á la tropa. *Dar raciones*. *Portionem victus dare*.

RACCIONER. m. Prebendat immediat al' canonge. *Racionero*. *Portionarius*, ii.

RACCIONETA. f. d. *Racioncilla*. *Parva portio*.

RACES. f. pl. ant. náut. *BOYAS*.

RACIOCINACIÓ. f. L' acte y efecte de raciocinar. *Raciocinacion*. *Ratiocinatio*, nis.

RACIOCINAR. v. n. Fér discursos, inferir una cosa de altra. *Raciocinar*. *Ratiocinor*, aris. || ant. *ENRAHONAR*.

RACIOCINI. m. Discurs, deducció. *Raciocinio*. *Ratiocinium*, ii.

RACIONABILITAT. f. La facultat de discernir las cosas. *Racionabilidad*, *racionalidad*. *Rationabilitas*, atis.

RACIONAL. adj. Lo que pertany ó es conforme á la rahó. *Racional*. *Rationalis*. || geom. arit. Cada una de las qualitats que tenen entre sí alguna rahó ó proporció. *Racional*. *Rationalis*. || Espécie de peccoral de panyo teixit de or y adornat de pedras preciosas, ab lo nom de las dotze tribus al mitj, que portava 'l sumo sacerdot dels juheus. *Racional*. *Rationalis*. || ant. Oficial de la casa real de Aragó, *Racional*. *Rationalis*.

RACIONALITAT. f. L' us de la rahó y la mateixa rahó. *Racionalidad*. *Rationalitas*, atis. || fil. La facilitat de raciocinar. *Raciocinabilidad*. *Rationalitas*, atis. || Conformitat de las cosas ab la rahó. *Racionalidad*. *Rationalitas*, atis.

RACIONALMENT. adv. m. Conforme á rahó. *Racionalmente*. *Ut ratio exigit*. || Per medi de la rahó. *Racionalmente*. *Rationaliter*; *ut ratio exigit*.

RACÓ. m. L' àngul que forma la unió de dos parets. *Rincon*. *Angulus*, i. || Lloch retirat, ocult.

Rincon. Latebra, æ. || País petit respecte de altre major. **Rincon.** Angulus, i. || met. Habitació particular separada del comerç de la gent. **Rincon.** Domus latebra. || Lo interior del ànimo. **Entresijo.** Animi recondita. || met. pl. Coses de us comú reservades pera quant se necessitan. **Alzados.** Reposita, orum.

SABER TOTS LOS RAONS. fr. fam. **SABER LAS TAS QUERAS.**

RACONADA. f. Lo racó que formen dos cases, carrers, camins, etc. **Rinconada.** Angulus, i. || Lo menjar que no s'assenta bé. **Embarazo, embargo, empacho, crudeza.** Cruditas ventriculi.

RACONERA. f. Tauleta petita triangular, pera acomodar als racons de la habitació. **Rinconera.** Mensa ad cubiculi angulum accommodata.

RACONET. m. d. **Rinconillo.** Parvus angulus.

RADIACIÓ. f. Producció de raigs. **Radiacion.** Radiatio, nis. || f. bot. Conjunt de arrels ó sa disposició natural. **Radicacion.** Radicatio, nis.

RADICACIÓ. f. L'efecte de arrelar. **Radicacion.** Radicatio, nis. || met. Duració de un us ó costum. **Radicacion.** Diuturnitas, atis.

RADICAL. adj. Lo que pertany á las arrels. **Radical.** Radicalis. || met. Principal, fundamental en línea. **Radical.** Radicalis. || adj. quim. Se diu del cos simple que dona origen á un àcit per sa combinació ab l'oxígeno. **Radical.** Radicalis. || Se diu de la cura perfecta que destrueix la causa de la malaltia, per oposició á cura superficial ó paliativa. **Radical.** Radicalis. || bot. S'aplica á las fulles que apar naixen de la arrel, però en sa realitat ixen de la cama que en aquest cas se confonen ab lo coll de aquella. **Radical.** Radicale.

HUMITAT RADICAL. Humor que manté l'animal. **Húmedo, ó húmedo radical.** Fundamentalis humor.

RADICALMENT. adv. m. Enterament, fundamentalment. **Radicalmente.** Radicitus.

RADICAR. v. n. Posar arrels. **Arraigar, radicar, echar raíces, encepar, pegar, prender, asir.** Radices emittere.

RADICARSE. v. r. Afirmarse en alguna virtut ó vici. **Radicarse.** Radicari.

RÀDIO. m. geom. La línea recta desde el centro á la circumferència. **Radio.** Radius, ii. || anat. La canyella que forma la part anterior del braç. **Radio.** Radius, ii.

RADIÓMETRO. m. mat. Instrument pera observar las alturas. **Radiómetro, báculo de Jacob.** Radiometrum, i.

RAEDURA. f. RALLADURA. || RASA. 3.

RAEL. f. ARREL.

RAELAR. v. n. ARRELAR.

RÁFACH. m. Ala de teulada. **Alero, rafe, socarren, alar, ala.** Suggrunda, æ.

FÉR RÁFACHS. fr. **Rafear.** Lateritiis, lapideis commissuris ædificia firmare.

RAFAL. m. EMPARRAT, PARRAL.

RAFEL. n. p. de home. **Rafael, Raphael,** is.

RAGATXO. m. Patge. **Rodrigon.** Pedisequus, i. || Mosso de soldat pera portar llenya y aygua. **Uñador.** Miles lignarius.

RAGUITZELL. m. fam. Abundància de alguna cosa. **Multitud, peste, hato, riolada, torbellino.** Cópia, æ.

RAGUSEU, VA. adj. Posa de Ragusa ciutat de Dalmàcia. **Raguseo.** Epidaurus, raguseus.

RAHIM. m. Lo fruyt del cep ó parra. **Ura, racimo.** Racemus, i. || Conjunt de grans units á la rapa de algun arbre á semblansa del fruyt de la vinya. **Racimo.** Racemus, i. || CANDELA. 3.

RAHIM BORT. **Uva silvestre.** Labrusca, æ.

RAHIM DE DÁTILS. **Támaras, racimos de dátiles.** Spadix, icis.

RAHIM DE PENJAR. **Uva colgadiza.** Uvæ aptæ ut appendantur.

RAHIM DESGRANAT. **Granuja, garulla.** Acini uvæ sparsi.

RAHIM FONTAT. RAPA.

RAHIM NEGRE. **Uva negra, tinta.** Uva nigra.

RAHIM PRIMERENCH. **Lijeruela.** Precox uva.

RAHIM ROJAL. **Larije.** Uva rubea.

RAHIMS PENJATS. **Uvas colgadas.** Uvæ pensiles.

FÉR Ó TRÁURER RAHIMS. fr. Fér candelas los arbres. **Encandelar.** Spiculas emittere.

SEMBLANT AL RAHIM. **Uval, arracimado.** Instar racemi.

RAHIMADA. f. Abundància de rahims. **Uvada.** Uvarum copia.

RAHIMAT. m. Massa ó pasta que's fa del most bullit ab espècias, y en algunas parts hi mescla farina. **Mostillo.** Panis musteus.

RAHIMERA. f. ant. PARRA.

RAHIMET. m. d. **Racimillo, ico.** Racemulus, i.

RAHÓ. f. Facultat de discórrer. **Razon.** Ratio, nis. || L'acte del enteniment ó discurs. **Razon.** Ratio, ratiocinatio, nis. || Càlcul, compte ó número de alguna cosa. **Razon.** Calculatio, supputatio, nis. || Equitat en las compres y vendas. **Razon.** Equitas, atis, ratio, nis. || Orde, método de alguna cosa. **Razon.** Modus, i, ordo, inis. || Motiu en defensa del dret. **Razon.** Exceptio, nis. || Motiu, causa ó foment de alguna cosa. **Razon.** Causa, æ, fundamentum, i. || Proba, argument. **Razon.** Argumentum, i. || La expressió ó paraula que explica algun concepte. **Razon.** Verbum, i. || Relació ó respecte mutu que tenen entre sí dos quantitats de una mateixa espècie, com: número ab número, línea ab línea, etc. **Razon.** Ratio, nis. || pl. BARALLAS, DISPUTAS.

RAHÓ HARMÓNICA. La relació ó respecte que tenen dos números entre sí, en orde á proporció dels intervallos músichs. **Razon armónica.** Ratio harmonica.

RAHÓ DE CARTIPÁS. fam. La que's dona estudiant y de memòria sense venir al cas. **Razon de cartipacio.** Futilis ratio.

RAHÓ DE DESIGUALTAT. La que tenen entre si dos quantitats desiguals. *Razon de desigualdad.* Ratio inæqualitatis.

RAHÓ DE ESTAT. Causa pública. *Razon de estado.* Política. ratio. || met. Mirament, consideració que 'ns mou á portarnos de cert modo en la societat civil, pel que podrán pensar ó judicar los que ho sápien. *Razon de estado.* Respectus, us.

RAHÓ DE IGUALTAT. La que tenen dos quantitats iguals comparadas entre si encara que no sian semblants, com un triángul que pót sér igual á un quadrat, y una línea recta á una curva. *Razon de igualdad.* Æqualitatis ratio.

RAHÓ DE MAJOR DESIGUALTAT. La que té una quantitat major á altra menor, com: una hora á un minut. *Razon de mayor desigualdad.* Ratio majoris proportionis inæqualis.

RAHÓ DE MENOR DESIGUALTAT. La que té una quantitat menor á altra major, com: una hora á un dia. *Razon de menor desigualdad.* Ratio minoris proportionis inæqualis.

RAHÓ DE PEU DE BANCH Ó DEL PONT DE LLEYDA. fam. La que no convens, ni satisfá. *Razon de pié de banco.* Futilis et inepta ratio.

RAHÓ IRRACIONAL. La que no's pót expressar ab ningun número, com la que té 'l costat del quadrat ab sa diagonal. *Razon irracional.* Ratio irrationalis.

RAHÓ NATURAL. La potència discursiva del home, despullada de tota altra espècie que la il·lustre. *Razon natural.* Ratio naturalis.

RAHÓ RACIONAL. La que's pót expressar ab alguns números, com la que hi ha de una gerra de vuytanta càniers á una bòta de sis cents. *Razon racional.* Ratio rationalis.

RAHONS SEMBLANTS Ó IGUALS. Aquelles en que l'antecedent de la una conté ó es contingut en lo seu consegüent, de la mateixa manera que l'antecedent de la altra en lo seu consegüent, com quant se compara 'l número sis ab lo quatre, y 'l quinze ab lo deu, que ab una y altra l'antecedent conté al seu consegüent una vegada y la meytat més; á las horas se diu que aqueixas dos rahons són semblants ó iguals, ó la mateixa rahó. *Razones semejantes ó iguales.* Rationes æquales vel similes.

AB RAHÓ. m. adv. Ab fonament. *Con razon.* Causariè, haud temerè. || Ab justícia. *Con razon, méritamente.* Meritò.

AB RAHÓ Ó SENSE RAHÓ. exp. Justa ó injustament. *Con razon ó sin ella.* Jure vel injuria.

AB RAHÓ Ó SENSE RAHÓ VAJA 'L POBRE Á LA PRESÓ. ref. Denota que pocas vegades es alesa la rahó del desvalgut, majorment quant es contra un poderós. *La cárcel y la cuarema para los pobres es hecha.* Pauperibus carcer et quadragesima nata est.

ANAR FORA DE RAHÓ. fr. Procehir ab error. *Ir fuera de razon ó de camino.* Temerè, inconsultò agere.

ANÀRSEN EN RAHONS. fr. Parlar sense substància,

buscar excusas frívolas. *Andarse en cuentas asirse á las ramas.* Inania sequi futire. || Refutar la contextació ó l'entrar en lo essencial del assumpto. *Andarse en flores ó por las ramas.* Excusationes querere. || Anar en disputas y porfias. *Andar en dimes y diretes.* Contendo, is.

Á RAHÓ. m. adv. Á respecte, com: Á RAHÓ de tres per cent. *A razon, al respecto.* Ratione, habitu ad.

ASSISTIR LA RAHÓ. fr. ESTAR CARREGAT DE RAHÓ.

BUSCAR RAHONS. fr. Donar motiu de disputas. *Provocar, buscar á uno la boca.* Tacentem provocare, lacerare.

CARREGARSE DE RAHÓ. fr. met. Tenir molta espera y paciència pera procehir després ab més fonament. *Llenarse ó cargarse de razon.* Jure muniri.

CONFÓNDRE AB RAHONS. fr. Convèncer á algú ab rahons poderosos. *Envolver á uno en razones.* Convinco, is.

DEIXARSE DE RAHONS. fr. pera descompartir als que's barallan. *Vaya el diablo por ruin; dejarse, quitarse de cuantos.* Mittere nugas.

DONAR BONA RAHÓ. fr. Desempenyar bè algun càrrech. *Dar razon de sí ó de su persona.* Sui rationem præbere.

DONAR LA RAHÓ. fr. Concedir alguna cosa á algú. *Dar la razon á alguno.* Rationem reddere.

DONAR RAHÓ. fr. Informar. *Dar razon, noticiar.* Certiorem facere. || Donar motiu. *Dar motivo, ocasion.* Causam, ansam præbere.

DONAR RAHÓ AL GAT DE QUE FARÉM CARNESTÓLTAS. ref. que's diu de qualsevol dia de dinar abundant, y especialment per aquells que en los convits menjan més de lo regular. *Sepan gatos que es antruejo ó enttruejo.* Exultent feles, venient bacchanalia.

EN RAHÓ. m. adv. Per lo que pertany á alguna cosa. *En razon, en virtud, en cuanto.* Prout, quoad.

ESTAR CARREGAT DE RAHÓ. fr. pera donar á entendre que la rahó està de part de algú en l'assump-to de que's tracta. *Tener sobrada razon; estar de parte de alguno la razon.* Ratione niti, adesse.

ESTAR POSAT EN RAHÓ. fr. Sér just ó racional lo que's diu. *Estar puesto en razon.* Suadet hoc ratio; justum est.

FÉR FÉR LA RAHÓ. fr. Ferse respectar y obehir. *Hacerse obedecer.* Auctoritate tenere.

GASTAR RAHONS. fr. Parlar molt y ab rodeos, usar de circumloquis. *Gastar frases.* Multiloquio aut circumloquutionibus uti.

LA MILLOR RAHÓ ES LO BASTÓ. ref. Denota que á qui no fá cas de la rahó, 'l millor medi pera reduhirlo es la forsa ó càstich. *No hay tal razon como la del baston; á fuerza del villano hierro en mano.* Cuncta domat fustis, ratione valentior omni.

LA RAHÓ NO VÓL FORSA. expr. Adverteix que déu obrar més la justícia que la violència, y també manifesta á algú que's done per convensut de lo que se li persuadeix. *La razon no quiere fuerza.* Ubi ratio, nulla opus est vi.

LLARGAS RAHONS ESCURSAN LA NIT. loc. Denota que

à qui enrahena molt se li passa 'l temps sense fer feyna. *La muger algarera nunca hace larga tela.* Garrula non multam prætextit fœmina telam.

NO FICARSE EN RAHONS. fr. No ficarse algú en lo que no l' importa. *No meterse en cuentos.* Verba omittere.

NO SÉR RAHÓ Ó NO VALER ALGUNA RAHÓ. fr. No tenir forsa la prova de alguna cosa. *Ser razon de pié de banco; razon de cartapacio.* Futilem et ineptam esse aliquam rationem.

PARLAR EN RAHÓ. fr. Tenir algú rahó en lo que diu ó sosté, *Hablar en razon.* Equæ, bonique partem dicere.

PASSAR Ó FÉR PASSAR EN RAHONS. fr. Entretenir á algú ab excusas. *Vender palabras, dar con la entretenida, traer entretenido á alguno con palabras.* Verba dare.

PER LA MATEIXA RAHÓ. m. adv. Per la mateixa causa ó motiu. *Por la misma razon, por el mismo caso, por el mismo hecho.* Eadem causa; propterea.

PER MOLTAS RAHONS. expr. Per moltes causes. *Por muchos títulos; por muchas razones.* Multis nominibus.

POSAR EN RAHÓ. fr. Apaciguar als que disputan. *Poner en razon.* Pacare.

POSARSE Á LA RAHÓ. fr. Prométreu lo preu regular en las compras y vendas. *Ponerse bien.* Equè pretio emere seu vendere.

PRIVARSE DE LA RAHÓ. fr. Tenir impedit l' us y exercici de ella per alguna causa y especialment per borratxera. *Privarse de razon.* Mente orbari.

REDUHIRSE Á LA RAHÓ. fr. Ajustarse y convenir en algun partit, excusant lo sér vensut per plet ó per forsa. *Venirse á buenas; reducirse á la razon.* Placato animo pacisci.

SÉR CONTRA RAHÓ. fr. Sér alguna cosa injusta y violenta. *Ser contra toda razon.* Violentum esse.

SIAN ACABADAS LAS RAHONS. fr. ab que s' intenta sofocar las disputas. *Acabados son cuentos; vaya el diablo por ruin.* Jam finis sit.

TENIR RAHONS. fr. Barallarse especialment las donas. *Escarapelarse.* Jurgari.

RAHONABLE. adj. Ponforme á rahó. *Razonable.* Justus. || met. Mitjá, regular. *Mediano, razonable, regular, razonablejo.* Mediocris, rationalis.

RAHONABLEMENT. adv. m. Ponforme á rahó. *Razonablemente.* Jure.

RAHONAMENT. m. ant. ENRAHONAMENT.

RAHONADOR, A. m. y f. Qui fá arengas ó perora. *Razonador.* Sermocinator, is. || **PARLADOR.** 1.

RAHONAR Y RAHONIR. v. n. ENRAHONAR.

RAHORA. f. ter. BASADORA.

RAI. m. ant. y

RAIG. m. La línea recta per ahont se dirigeix alguna cosa. *Rayo.* Radius, ii. || Resplandor de algun cos lluminós com del sol, etc. *Rayo.* Radius, i. || Fustas unidas pera conduhir alguna cosa pels raigs. *Balsa, armadía, maderada.* Ratis, is. ||

La porció del sol que passa entre 'ls núvols. *Vera de luz.* Meteoris trabalis genus. || Lo barró del botó á la circumferència de la roda. *Rayo.* Rotæ radius. || Lo cop ó porció de líquit que surt ab forsa per part estreita, com la aygua de las fonts, etc. *Chorro, caño.* Scaturigo, inis. || Lo rajolt de llet que surt del pit de las donas que crien. *Rayo, caño, hilo.* Saliens e mamma lac. || Lo de llum petita y viva, com de una candela, etc. *Destello.* Scintillatio, nis. || pl. pint y escult. Triángula de líneas rectas que representan lo raig del sol y los de llum ó resplandor en las imatges. *Rayos.* Radii, orum.

RAIG DIRECTE. Lo que prové directament del objecte lluminós. *Rayo directo.* Directus radius.

RAIG INCIDENT. Lo que va desde la llum fins al punt en que s' trenca. *Rayo incidente ó de incidencia.* Incidens radius.

RAIG ÓPTICH. Aquell per medi del qual se véu l' objecte. *Rayo óptico.* Opticus radius.

RAIG PRINCIPAL. En la perspectiva la línea recta perpendicu'arment desde la vista al quadro. *Rayo principal.* Primus radius.

RAIG REFLEXO. 'L que retrocedeix doblegantse per haver trobat algun cos opach. *Rayo reflejo.* Reflexus radius.

RAIG REFRACTO. 'L que trencantse passa endavant. *Rayo refracto.* Refractus radius.

RAIG VISUAL. ópt. La línea recta que va desde la vista al objecte, ó del objecte á la vista. *Rayo visual.* Visualis radius.

Á BELL RAIG. m. adv. Popiosament. *A chorros.* Uberrimè, abundè.

ESCAMPAR RAIGS DE LLUM. fr. Difundir raigs de llum lo cos lluminós sobre altre. *Irradier.* Irradio, as.

POSAR LO RAIG EN LAS RODAS. fr. Enrayar. *Radios rotis infigere.*

RAIGUES. f. pl. *Quebradas.* Terra hiati prerrupti.

RAIL. f. ant. ARREL.

RAIS. f. arit. Número que multiplicat per si mateix una ó més vegadas produheix una quantitat que s' anomena potència de aquell número. *Raiz.* Radix, icis.

RAIZ IRRACIONAL Ó SORDA. arit. La que no's pòt expressar ab ninguns números. *Raiz irracional.* Irrationalis aut surda radix.

RAIXIBA. f. ant. *Arrecife.* Scopulus, systis.

RAÍZ. m. Cap ó governador de alguna plassa ó territori entre 'ls sarrabins. *Arraz, arraez.* Dux inter sarracenorium.

RAJA. f. ant. *Encendimiento libidinoso.* Ardo libidinosus. || y

RAJADA. f. Peig cartilaginós sens escates; té las ganyas en la part inferior y superior del cap. *Rayas.* Batis, idis.

RAJAR. v. n. Fluir lo líquit. *Mover, correr.* Mano, as. || Eixir l' humor de las llagas, manxillas, etc. *Correr.* Fluo, is. || v. n. potè. Despedir ó

llançar dos raigs de llum. *Radiar*. Radio, as.

DE AHOIT NO'N HA, NO'N PÓT RAJAR. ref. Ensanya que del pobre may se pòt esperar gran regalo. *De costal vacio nunca buen bodigo*. Non magnum expectes sacco de paupere libum.

RAJET. m. d. Raig petit de algun líquit. *Chorvillo*, iio. Stilla, æ.

RAJOL. m. y

RAJOLA. f. Fanch pastat y cuyt en figura quadrilonga, que serveix pera fèr paret, y enrajolar los pisos. *Ladrillo*. Later, is. || La lliura de xocolata en forma de rajola. *Ladrillo*. Cocholaticus laterculus.

RAJOLA CRUA. Adobe. Grudus later.

RAJOLA DE VALÈNCIA. Rajola petita y envernissada de diferents colors. *Azulejo*. Laterculus tesellatus. COP DE RAJOLA. *Ladrillazo*. Lateris ictus.

REYALLAR LAS RAJOLAS AB IGUALTAT. fr. Agramillar. Lateres venustè decurtare.

RAJOLER. m. Qui té ofici de fèr rajolas. *Ladrillero*. Laterum opifex.

RAJOLERIA. f. Fàbrica de rajolas. *Ladrillal*, *Ladrillar*. Lateraria, æ.

RAJOLETA. f. d. *Ladrillejo*. Laterculus, i. || Mostra en alguns teixits dita així per la figura. *Ladrillo*. Tessella in textis in modum coctilis lateris. || La fina pera enrajolar. *Rusilla*. Politiio laterculus.

RAJOLÉ. m. d. Raig de líquit com un fil. *Hilo*, *hebra*, *madeja*. Subtilissimus rivulus.

FÈR RAJOLÉ. fr. Rajar los líquits fil á fil. *Hacer madeja ó hebra*. In fila fluere.

RAL. m. Moneda de diferents valors: en Catalunya es imaginària y val nou quartos. *Real*. Drachma, æ.

RAL DE BATLE. Antigua prestatió. *Real de baile*. Vectigal.

RAL DE PLATA. Ha tingut diferents valors, y en lo dia val mitja pesseta. *Real de plata*. Drachma argentea.

RAL DE VELLÓ. VINTIDÓS.

RAL DE VUYT. Moneda imaginària que val quinze vintidosos. *Real de á ocho*. Uncialis argenteus.

RALL. m. Barra de ferro paralela á una altra, sobre las que encaixan y corren las rodas de las locomotoras y vagon. *Rail*, *rall*. Linea ferrea. **RALLADORA**. || ant. ASSENYALADOR. 2.

RALLA. f. Línea que's fá ab la ploma ó altra cosa. *Línea*, *ralla*. Linea, æ. || La série de paraulas en linea recta. *Renglon*. Verborum linea. || Terme ó límit de alguna província ó regne. *Límite*, *raya*, *confín*. Confinium, ii. || met. Terme físich ó moral de alguna cosa. *Raya*. Meta, æ. || La que's passa sobre algun escrit pera esborrarlo. *Tachon*, *cancelacion*, *raya*. Linea ducta ad lituram. || En lo joch de pilota 'l senyal que's fá ahont se para. *Choza*, *raya*. Meta, æ.

Á LA RALLA. Prop á la vora, com: á la RALLA de cent duros. *Al pié*, *casi*. Propè ferè.

FÈR RALLAS. fr. *Rayar*, *hacer rayas*. Lineasducere.

FÈR ESTAR Á RALLA. fr. met. Fèr que algú no s'

excedesca. *Tener á raya*. Intrà limites vel metas continere.

PASSAR RALLA. fr. Esborrar lo escrit. *Tachar*, *rayar*, *borrar*, *cancelar*, *testar*. Obductis lineis scriptum delere.

PASSAR DE RALLA. fr. m. Propassarse en qualsevol cosa. *Pasar de raya*. Metas transgredi.

TIRAR RALLAS AB LO REGLE. fr. *Reglar*. Ad normam lineas deducere.

RALLADOR. m. *Raedor*. Radens, tis.

RALLADORA. f. Canal de llauana ab diferents forats, assentada sobre una fusta pera rallar pa, formatge, etc. *Rallo*. Radula, æ. || La paleta de la pastera. *Raadera*. Radula, æ.

RALLADURA. f. Lo solch que deixa la ralladora per ahont passa. *Raedura*, *ralladura*. Ramentum, i, strigmenta, æ. || Las partícules que's trahen de lo que's ralla. *Raedura*, *ralladura*, *raspadura*. Particulæ, friatæ.

RALLAR. v. a. Fèr rallas. *Rayar*, *hacer rayas*. Lineasducere. || Assenyalar alguna veu ó clàusula ab rallas. *Rayar*. Lineas notare, signare. || Passar la ralladora per alguna cosa. *Rayar*. Radula delerere. || v. a. Aproximarse, com: RALLA als cincuania. *Rayar á ó frisar con*. Proximè accedere.

RALLAT, DA. p. p. *Rayado*, *rallado*. Rasus, attrasus.

RALLETA. f. d. *Rayuela*. Parva linea.

RAM. m. RAMA. || Manellet de flors ó herbas que serveixen pera adorno. *Ramillete*. Florum fasciculus. || La branca pera cassar aucells. *Arbolete*. Arbustum, i. || Madeixa de fil. *Madeja*. Filum á labro ductum. || met. Lo principide alguna malaltia, com: RAM de erissipela. *Ramo*. Principium, ii. || met. La part separada de un tot ab relació á ell. *Ramo*. Ramus, i, pars, tis. || pl. Las banyas del cervo. *Ramo*, *ramaje*. Rami cornuum.

RAM DE AYGA. Cop fort de pluja. *Nubada*, *nuberrada*. Nimbus, i.

RAM DE BOIG Ó DE BOJERIA. *Ramo ó vena de loco*. Amentis vena.

RAM DE ESCALA. 'L rengle de esglabons que hi ha de replá á replá. *Tramo*, *ramal*, *tirante*. Scalæ tractus.

RAM EMBULLAT. L' assumpto confús é intrincat. *Madeja sin cuenda*; *laberinto*. Res nimis implexa.

RAM DE SANCH. Inflamació poch perillosa que's presenta eu alguna part del cos, particularment en losulls. *Ramo de sangre*. Levisinflammatio sanguinis.

NO DEIXAR RAM VERT. fr. No perdonar res. *No dejar verde ni seco*; *llevarse lo todo á red barradera*; *no quedar litere con cabeza*. Omnia verare.

PLEGAR LO RAM. fr. PLEGAR GÀBIAS.

POSAR RAM. fr. Vender lo vi per menor los hisendats. *Vender al ramo*. Ramo pendente ante portam vinum vendere.

QUI HA EMBOLCAT LO RAM, QUE'L DESEMBOLIQUE. ref. ab que's repren als que enredan alguna cosa en los principis, y després la deixan sens acabar,

pera que altre tinga 'l treball de posarla en orde. *Madaja estropeada, quien te asjó, porque no te devanaba? Qui implicat, explicet.*

RAMA. f. Branca del arbre ó planta. *Rama.* Ramus, i. || La trencada del arbre. *Ramo.* Ramale, is. || La que's planta pera fer arbres. *Rimpollo.* Clava, æ. || La que talla 'l pastor pera donarla al bestiar en temps de neu. *Ramon.* Rami, orum, ramalia, um. || La multitud de ellas talladas dels arbres. *Ramiza.* Ramorum cumulus. || Entre estampers march de ferro que subjecta 'l mollo per medi de cunyas ó tascons. *Rama.* Typographicus circulus ferrus. || La persona que té origen comú ab altres de un mateix tronch. *Rama.* Progenies, ei, soboles, is.

ACLARIR LAS RAMAS. fr. ESPORGAR.

TALLAR LAS RAMAS BAIIXAS PERA QUE 'LS ARBRES FORMEN COPA. loc. *Enfaldar.* Inferiores arborum ramos amputare.

TALLAR RAMA. fr. met. Enrahonar molt. *Hacer sogá* Garrir.

RAMADA. f. RAMAT. || Vol de aucells. *Banda-da.* Avium turba. || adj. RAMÓS.

RAMADÀ. m. Quaresma dels mahometans, que es desde 'l principi de la lluna fins à la altra; no menjan ni beuben res de sol á sol, ni tampoch engullir-se la saliva; però per la nit menjan tant com volen, y la gastan en balls y diversions. *Ramadan.* Mahometanorum jejuniun.

RAMADET. m. *Hatillo, hatijo,* Parvus grex.

RAMAL. m. Tros de corda lligat à las morra-llas pera guiar à las cabalcaduras. *Cabestro, ronzal.* Capistrum, i. || Cadena grossa ab sa argolla que's posa als esclaus. *Camal.* Catena, æ. || La corda que's posa à las cabalcaduras sobre la boca, y fent un nus per sola de ella, forma un cabestre senzill ab un sol ronzal. *Bozo.* Capistrum, i. || Cabestre de corda de cànem. *Cumal.* Capistrum, i.

POSAR LO RAMAL. fr. Ajustarlo al cap de las cabalcaduras. *Encabestrar.* Capistro, as.

RAMALADA. f. Cop donat ab lo ramal. *Ram-lazo.* Funicu ictus.

RAMALAR. v. a. Fer que uns animals segues-can à altres cap à davant. *Encabestrar.* Armenta ducere. || v. a. Seguir lo caball, etc. al qui'l porta del ramal. *Ramalar.* Sequor, eris.

RAMALASSO. m. Inflamació ó compressió que causa 'l mos ó ramal en la boca de las cabalcaduras, é impedeix en la llengua la libre circulació dels fluids. *Estrángol.* Lingue inflammatio.

RAMALLADAS. f. pl. Lleugeresa, poca firme-sa. *Inconstancia en las personas.* Inconstantia personarum.

RAMALLOLA. RODEIX, ESCUSA, EFUGI.

RAMÁS. m. ant. BASCLE.

RAMASSADA. y

RAMASSAT. m. Ram de aygua. *Nubada, nu-barrada.* Nimbus, i.

RAMASTES. f. pl. ant. RASCADURAS.

RAMAT. m. Lo bestiar que cuyda cada pastor. *Rebaño, hato, grey.* Grex, gis. || Multitud de bestias. *Manada, rebaño.* Turba, æ. || Lo conjunt de moltes cosas diferents. *Copia, rebaño, multitud.* Congeries, ei. || Multitud de cosas de una mateixa espècie, com: un RAMAT de anys. *Monton, còpia.* Turba, æ. || Lo de bous. *Boyada.* Boum grex. || Lo de moltons. *Carnerada.* Arietum grex. || Lo de bor-rechs. *Borregada.* Agnorum grex. || met. La con-gregació dels fiels baix sos lligítims pastors. *Grex.* Fidelium grex; ecclesia, æ.

RAMATGE. m. Conjunt de ramas. *Ramaje, ra-mojo ramada.* Ramorum multitudo.

RAMBLA. f. ARENAL. || Canal ó torrent par ahont corren las ayguas de las montanyas y valls, *Rambla.* Sabulosa terra. || Lloch destinat pera pos-seig dintre de algunas ciutats. *Rambla.* Deambula-crum, i.

RAMELLER. A. m. y f. Qui fá ó ven ram. *Ramilletero.* Florum vënditor.

RAMELLET. m. d. *Ramillete.* Florum fasci-lus || met. Col·lecció de espècies escullidas. *Ra-millete.* Selecti flores.

RAMELLETER. A. m. y f. RAMELLER.

RAMENAR. v. n. REMENAR.

RAMERA. . Dona prostituhida. *Putá, meretriz, prostituta, ramera.* Meretrix, icis.

RAMERETA. f. d. *Cortillin, ramerilla.* Nev-tricula æ.

RAMERIA. f. Lo vici de las ramera y la tan ahont viuhén. *Rameria.* Popina, æ. prosti-bulum, i.

RAMET. m. d. *Ramillo, ito.* Ramusculus, i.

RAMETA. f. d. *Ramilla, ita.* Ramulus, ramu-culus, i.

RAMIFICACIÓ. f. Escampament, divisió de qualsevol cosa. *Ramificacion.* Ramificatio, nis. || La divisió y extensió de las venas y arterias. *Ramif-cacion.* Ramificatio, nis.

RAMIFICARSE. v. r. Dividir-se en ramas. *Ra-mificarse.* In ramos extendi.

RAMIFICAT, DA. p. p. *Ramificado.* Ramif-catus.

RAMNO CATÀRTICH. f. ESPINA CERVINA.

RAMÓ. m. RUMOR.

RAMON. n. p. de home, pres de sant Ramon de Penyafort. *Raymundo.* Raymundus, i. || Pres de sant Ramon Nonat. *Ramon.* Raymundus, i.

RAMONEJAR. v. a. AVALOTAR.

RAMORÓS, A. adj. SEDICIÓS, ALBOROTADOR.

RAMÓS, A. adj. Lo que té moltes ramas. *Ra-moso.* Ramosus.

RAMPA. f. Encongiment ó arronsament de nirvis, que causa gran dolor. *Calambre, y ramp.* p. Mur. Nervorum stupor. || Declivi sens esclaus pera pujar suaument. *Rampa.* Declivitas, atis.

RAMPAGOL. m. ant. GARFI.

RAMPALM. m. ant. DIUMENGE DELS RAMS.

RAMPANT. adj. En lo blasó s' aplica al lleó

que està en lo camp del esout ab las garras ober-
tas en acció de agarrar. *Rampante, rapante. Rapax.*

RAMPELL. m. y

RAMPELLADA. f. Promptitut, repent d' al-
guna passió. *Arranque, vena, idea, impetu, ventolera.* Impetus, us. || MOSQUIT.

AGAFARLI Á ALGÚ 'L RAMPELL. fr. met. Excitarse-
li alguna espècie que'l moga á executar alguna re-
solució impensada ó imprudent. *Darle á alguno la vena.* Oestro commoveri.

RAMPELLUT, DA. adj. Llunàtich, que té al-
gunas envestidas de boig. *Vendítico, lunático, alo-*
cado. Qui insania interdum corripitur.

RAMPÍ. m. RASCLE. || Lo que serveix pera
aplanar la terra. *Trailla.* Vehiculum, i.

RAMPIN. m. ant. Espècie de embarcació me-
nor que com 'ls pánfils y altres de esta classe 's co-
negué en lo Mediterráneo desde 'l sigle x hasta 'l
sigle xvi. *Rampin.* Navis genus.

RAMPINAR. v. a. Recullir la batuda en las
eras ab la eyna dita rampí. *Rastrillar.* Paleam ras-
tello colligere. || v. a. fam. *PER CORRER LA AMPLA.*

RAMPOYNA. f. Conjoint de cosas menudas de-
pendents de altres principals. *Zarandajas, morra-*
lla, morondanga, farrago, broza, brusco, ñiquiña-
que, zurrapa. Analecta, orum. || m. CATXASSA. 2. ||
f. met. fam. Se diu de la gent més despreciable.
Populacho, infima plebe. Vulgus ignobile.

RAN Á RAN. m. adv. Indica que una cosa es-
tá tant arrimada á altra que no hi cab res entre
mitj. *A raíz, á cercen.* Ad radicem. || ó RANS. Dít
de una cosa plena que no hi cap res més. *Hasta el*
tope. Ad culmen.

TALLAR Á RAN. fr. Tallar ras. *Cercenar; cortar á*
cercen. Amputo as.

RANA. f. Anfibi molt conegut que comunment
habita en las ayguas embassadas. *Rana.* Rana, æ.
|| REYNETA.

RANA DE MAR. RAB.

RANART. m. GUINEU.

RANCELLAR. v. n. CLAUDICAR.

RANCEYLÓS, A. adj. Qui té 'ls peus torts en
fora. *Zanrajoso, zanquituerto.* Varicus, loripes.

RANCH, CA. adj. ant. Rench ó coix. *Remo, co-*
jo, derrengado, deslomado. Deslumbatus.

RANCI, A. adj. Cosa que desmereix per sér
molt vella. *Rancio, rancioso.* Rancidus. || Vell,
antich y conservat per molt temps, millorant sem-
pre, com lo vi. *Añejo, rancio.* Annosus. || Avaro,
escàs. *Miserable, mezquino, roñoso.* Sordidus, par-
cus.

TORNARSE RANCI. fr. Desmeréixerse alguna cosa
per sér molt vella. *Enranciarse, ranciarse, ponerse*
rancio. Rancidum fieri. || Millorarse 'l vi ab lo
transcurs del temps. *Añejarse.* Senescere.

RANCIEJAR. v. n. Adquirir mal gust las
viandas que's comensan á corrompre, com la
cansalada. *Saber á rancio, enranciarse, ranciarse,*
enacitarse. Rancidum sapere.

RANCIESA. f. ant y

RANCIO. f. Gust de ranci. *Rancio, rancidez*
Rancor, is.

RANCIU. adj. RANCI.

RANCO, A. adj. S' aplica al qui va coix per
lesió en las caderas. *Cojo, ranco.* Delumbis.

RANCOB. m. RENCOR.

RANDA. f. ant. Espècie de puntas treballadas
ab agulla ó teixit, que se sól posar en vestits, etc.
Randa. Reticulum ex filis subtilissimis textum;
stragulum lineum.

RANDELL. m. ter. MOSQUIT.

RANELL. m. RUGALL. 2.

RANILL. m. AMINADA.

RANILLAR. v. n. AMINAR.

RANQUEJAR. v. n. ANAR ranco. *Renquear,*
ranquear, claudicar. Claudico, as.

RÁNULA. f. Tumor que's fá davall la llengua
de las bèstias caballars y del bestiar boví á modo
de granota. *Ránula.* Ranula, æ.

RANXERO. m. Qui compra y guisa 'l ranxo.
Ranchero. Contubernii præfectus.

RANXO. m. La junta de diferentes personas
pera menjar en rotllo. *Rancho.* Contubernium, ii.
|| Lo menjar de dita gent. *Rancho.* Contubernium,
ii. || náut. Lo paratge determinat en las naus pera
allotjar los individus de sa dotació. *Rancho, ran-*
cheadera, rancheria. Nautarum cubile. || met. La
acció de algunas personas separadas de altrás.
Rancho. Conventus, us.

PER, ó MENJAR, ó ESTAR AL RANXO. fr. Formar ran-
xo en alguna part, ó acomodarse en ell. *Ranchear.*
Contubernia stabilire.

RAORE. v. n. RAURE.

RAPA. f. Lo rahim sense grans. *Escobajo, ram-*
pojo, rapa. Scapus, i. || La flor de la olivera. *Cier-*
ne, rapa. Olivæ flos.

TENIR RAPA LAS OLIVERAS. fr. *Estar en cierce.* In
incunabulis oleam esse.

TRAURE LA RAPA DELS RABIMS. fr. *Descobajar.*
Uvas ab scapo discernere.

RAPACITAT. f. Inclínació á robar. *Rapacidad.*
Rapacitas, atis.

RAPADA. adj. Dít de la dona robada. *Rapta,*
robada. Rapta.

RAPADOR, A. m. y f. Qui rapa. *Rapador, ra-*
pante, rapista. Rapiens, tis.

RAPADURA. f. La acció de rapar, ó l' efecte
de quedar rapat. *Rapadurar rapamiento, rape.*
Depredatio, nis.

RAPAFILANDO. m. adv. fam. ter. DEPRESA Y
CORRENTS COM UN LLAM.

RAPAMENT. m. ant. Furt. *Bobo.* Furtum, i. ||
RAPTO.

RAPANT. m. RAMPANT.

RAPAR. v. a. Tallar lo cabell á ran de la pell.
Rapar. Abrado, rado, is. || Robar. *Arrebatar, ra-*
par. Rapere quidquam alicui. || fam. Afeytar. *Ra-*
surar, rapar. Barbam radere.

RAPÁS, SA. adj. Inclinat à robar. *Rapaz.* Rapax. || m. Minyó. *Rapaz.* Puer, i.

RAPAT, DA. p. p. *Rapado.* Raptus. || Ras del cap ó de las cellas. *Raido.* Rasus.

RAPÉ. m. Tabaco de pols negrench y poch fi; dit així pel instrument y modo ab que's mol. *Rapé.* Tabaculum rasile.

RÁPIDAMENT. adv. m. Ab impetu, celeritat y destresa. *Impetuosamente, rápidamente.* Rapide.

RAPIDESA Y RAPIDITAT. f. Velocitat, moviment impetuós. *Rapidez.* Rapiditas, atis.

RÁPIDO, A. adj. Accelerat, lleuger y prompte en lo moviment. *Veloz.* Celer, velox. || Violent, precipitat, impetuós. *Rápido, raudó.* Rapidus.

RAPINA Y RAPINYA. f. Robo. *Rapiña, robo.* pillaje, latrocinio. Rapina, æ.

RAPINYADOR, A. m. y f. Qui rapinya. *Rapinador.* Rapax, cis.

RAPINYAR. v. a. fam. Robar ab violència. *Arrebatat, rapiñar, garrafñar.* Rapio, arripio, is.

RAPIR. v. a. ant. Robar una dona ab violència ó ab manyas. *Arrebatat, robar.* Rapio, is.

RAPÓTIS. m. Bofelada. *Manotada, manotazo, manoton, soplamocos, sornaviron, tamborilazo, tamborilada.* Alapa, æ.

RAPSODA. f. Cant de la Iliada de Homero, y qui tenia ofici de cantarlos. *Rapsoda.* Rapsoda, æ.

PAPSÓDIA. f. Própiament es robo, y s'acomoda à las obras de ingeni en que l'autor no hi té més propi que la unió. ó lo haverho recullit de altres. No obstant la Iliada de Homero, ab tot de sér de pròpia invenció, s'intitula també rapsódia. *Rapsodia.* Rapsodia, æ.

PAPSODISTA. m. Qui fa rapsódias. *Rapsodista.* Rapsodista, æ.

PAPSODOMÀNCIA. f. Endevinarió supersticiosa que's feya de vários modos: però comunment endevinant segons la sentència ó vers que surtia, al obrir casualment las poesias de Homero ó Virgili. *Rapsodomancia.* Rapsodomantia, æ.

PAPTO. m. Robo de alguna dona. *Rapto.* Raptus, us. || Éxtasis. *Éxtasis, rapto, arrobo, arrobamiento.* Extasis, is. || La acció de robar à alguna persona. *Rapto.* Raptus, us. || astron. MOVIMENT. 7. || med. Arrebatament ó elevació de algun humor ó accident al cap, lo que priva del sentit. *Rapto.* Humoris raptus.

RAPTOR. m. Lladre, y especialment se diu del qui furta alguna dona, encara que sia per medi de la seducció ab paraulas amorosas y suaus, ó que comet lo delict del rapto contra las lleys canónicas y civils. *Raptor.* Raptor, is.

RAQUETA. f. Rel en forma de pala pera jugar à pilota. *Raqueta.* Reticulum ad pilas ludum. || Lo joch ab la raqueta. *Volante, raqueta.* Ludus pilas reticulis exceptis ac redditus.

RAQUETER. m. Qui fa ó ven raquetas. *Raquetero.* Lusoriarum reticularum opifex.

RAQUITI, A, Y RAQUITICH, CA. adj. Qui va perdent poch á poch la figura regular de els cos. *Raquítico.* Rhachiticus, i.

RAQUITIS. f. Malaltia en que's va perdent poch á poch la figura regular de alguna part del cos. *Raquitis.* Rachitis, is.

RAQUITISME. m. Reunió de tots los símptomes que constituheixen la raquitis. *Raquitismo.* Raquitis, is.

RAR. adj. ant. *RARO.*

RARAMENT. adv. m. Rara vegada. *Raramente, rara vez, por maravilla.* Raró. || De un mode extraordinari ó ridícul. *Raramente.* Insolito modo.

RAREFACCIÓ. f. m. La acció de dilatarse extendrese un cos ocupant més lloch. *Rarefacción.* Rarefactio, nis.

RAREFER. v. n. fil. Fér que un cos ocupa més lloch: explayar sa densitat. També s'usa com reciproc. *Enrarecer, rarefear, rarefcar.* Rareficio, is.

RAREFET, A. p. p. *Rarefacto.* Rarefactus.

RAREJAR. v. n. Férse rara alguna cosa perdent la densitat ó solidesa. *Rarear.* Liquesco, resresco, is.

RARESA. f. Extravagància, estranyesa. *Rarza, raridad.* Raritas, atis. || Singularitat. *Rarza.* Raritas, atis.

RARETAT. f. La qualitat de raro ó que s'oposa à la densitat. *Raridad, rareza.* Raritas, atis. || ant. *RARESA.* || fil. La qualitat dels cossos rars. *Raridad.* Raritas, atis.

RARISSIM, A. adj. sup. *Rarissimo.* Rarissimus.

RARIFICATIU, VA. adj. Lo que té virtut de rarefer. *Rarificativo.* Rarificandi virtute pradius.

RARO, A. adj. Clar, de poca densitat. *Raro, raro.* Rarus. || Extraordinari, poch comú. *Insólito, raro, contado.* Rarus. || Excel·lent, sobresalient. *Insigne, raro, singular.* Exquisitus. || Pochs, y així's diu: RAROS són los amichs veraders. *Raro.* Rarus. || Extrany, extravagant. *Raro.* Difficilis. || Curida, digne de vénerse. *Raro.* Videndus.

RAS, A. p. p. *Raido.* Rasus. || adj. Pla, lli, desembarassat, y així's diu del sostre cubert de tela, cel ras. *Raso.* Planus, equus. || Dit del soldat que no té cap grau ó distinció. *Raso.* Gregarius miles. || Dit del cel seré. *Sereno, raso.* Serenus, clarus. || adv. m. DE PRESSA.

AL RAS. m. adv. Al camp, al descobert. *Al ras, al sereno.* Subdium.

TOT RAS. m. adv. Sincerament. *Sin robozo.* Palam.

RASA. f. Solch pera desayguar las heretats. *Sarcos mayores, desaguaderos.* Collicies, arum. || *RASALLA.* || Obra de arrasar. *Rasadura.* Hostorio ad æquandi actio.

RASADORA. f. Bastó cilíndrich pera arrasar las mesures. *Rasero, raedor.* Hostorium, radium, ii. || **RALLADORA.** 2.

. V. R. ARRASAR. 3.

DOR. m. Instrument pera rascar. *Rasador, rascador.* Scolptorium, ii, radula, æ.
DURA. f. Obra de rascar. *Rascadura,* i, *rasura, raedura.* Rasura, æ, ramen-

senyal que queda en la cosa rascada.
Unguis perstrictio. || Peladura en la *rasadura.* Carnis nudatio, detractio. ||
uras de la plata ú or. *Granalla.* Argenti
nenta.

R. v. a. Fregar ó gratar. *Rascar, raer,*
ster. Rado, is. || náut. Fregar las em-
Afreter. Naves convertere. || cir. Re-
etejar lo cráneo ab la legra. *Legrar.* Ad
care.

R, DA. p. p. *Rascado, raído.* Rasus.

IDA. f. Tot lo que 's recull de una
lo rascle. *Rastrillada.* Quod rastrum

ADOR. m. Lo qui rascla. *Rastrillador,*
Carminans.

ADORA. f. RALLADORA. 2.

ADURA. f. ant. RASCADURA.

UMENT. m. La acció de rasclar y ras-
miento, *raimiento.* Rasura, æ.

MONYOS. m. AGULLA DE MONYO.

R. v. a. Arreplegar la palla ab lo ras-
ar, *rastrrear.* Quæro, is. || ant. RASCAR.
ab lo rascle la terra després de sem-
rder. Sarrio, is; terram rastris insec-
MAR. 2. || v. a. Estovar y descrostar la
rascle. *Rastrrear, rastrillar.* Terram
re.

R. m. Instrument compost de un má-
sis pams, y al extrem un travesser
lenta de fusta pera arreplegar la herba,
palla en la era. *Rastro, rastrillo, miel-*
rastrillo. Occa, æ.

IT. m. d. *Rastrillo, rastrilla.* Occato-

R. m. d. Rascle petit ab dents de ferro
pera igualar la terra, cubrir la lla-
elga. *Rastellum,* i.

R, DA. adj. ant. *Iracundo, airado.* Ira-

R. f. Línea formada ab ayre y garbo en la
o. Linealis vel liberior ductus calami.
embarás. *Despejo, rasgo, desembarazo,*
Expeditio, nis. || Garbo, generositat.

a vel perspicua actio. || met. La espécie
ab propietat y hermosura algun con-
). Speciosa sententia vel sermo.

SAB LA PLOMA. fr. y

LIJAR. v. n. *Rasguear.* Liberius ductus
gere.

R. v. r. ter. *SERNARSE.*

R. ant. NAVAIA.

R. f. Llima aspra pera raspar la fusta.
china, æ.

BO II.

RASPALL. m. RESPALL.

RASPALLADURA. f. La acció y efecte de ras-
pallar. *Acepilladura.* Vestum detercio ope scopulæ.

RASPALLAR. v. a. RESPALLAR.

RASPAR. v. a. Rascar lleugerament. *Raspar,*
raer. Rado, is. || Gastar la fusta ab la raspa. *Esco-*
ñar. Scobina polire, elimare. || met. Asprejar, pi-
car lo vi al paladar. *Raspar.* Grata acrimonia pun-
gere.

RASPAT, DA. p. p. *Raspado.* Rasus.

RASPÓS, A. adj. Aspre, desigual, desapacible
al tacto. *Áspero, escabroso, rasposo.* Asper, scaber.
|| Dit del licor picant. *Áspero, rascon, raspante.*
Acerbus. || met. Malagradós, esquerp. *Arisco, áspe-*
ro, escabroso. Insuavis. || Desapacible al oído. *Ás-*
pero, bronco, duro. Asper, injucundus. || Se diu del
pel rústich. *Hispido, hirsuto.* Hirsutus, hispidus.

RASSA. f. Llinatge, parentela. *Casta, raza.* Ge-
nus, eris, stirps, is.

RASSA DE CANI. loc. De mala sanch, de mal pro-
cehiment. *Raza de cani.* Protervus.

NI RASSA NI PÒLS. loc. NI RASTRE, etc.

RASSER. m. Lloch al abrich dels vents, y que
hi toca 'l sol. *Resolana, resolano, carasol, abriga-*
ño, solana, solejar, abrigadero, invernadero. Apri-
cus, i.

RASSERARSE. v. n. Posarse al rasser. Abri-
garse, ponerse al sol ó al abrigo. Apricari.

RASTELL. m. ant. PINTÉ. 1. || Paleta de ferro
que la agullada té en l' extrem pera netejar la rella
de la arada. *Arrejada, bestola.* Rulla, æ. || Espécie
de guardas que hi ha en alguns panys. *Rastrillo.*
Lamella dentata in seris. || ter. **RASTELLERA.** || Lo
mès fort del sol que es de las 12 á las 2. *Resistero,*
resistidero. Solis æstus, pondus dici.

RASTELLADOR. m. Tros de tauló en los por-
tells dels rius, cíquias, canals y resclosas, pera de-
tenir ó soltar la aygua pujantlo ó baixantlo. *Com-*
puerta, templadera, tablacho. Cataracta, æ.

RASTELLAR. v. a. PENTINAR. 2.

RASTELLERA. f. Pila. *Rimero, rima.* Strues,
is.

RASTILLO. m. Reixa pera tancar algun parat-
ge. *Rastrillo.* Clathri, orum.

RASTOLL. m. RESTOLL.

RASTRAR. v. a. ARROSSEGAR.

RASTRE. m. Peljada. *Pisada, rastro, huella.*
Vestigium, ii. || Lo senyal que queda en terra de
qualsevol cosa, com de gotas de oli, etc. *Vestigio,*
rastro, reliquia. Vestigium, ii. || met. Indici. *Mues-*
tra, rastro, asomo, indicio. Signum, i. || L' olor que
percibeixen y segueixen los gossos de la cassa que
ha passat. *Viento.* Odor, is. || **ESCORRADOR.** || ENFI-
LADA.

SEGUIR LO RASTRE. fr. *Seguir el rastro; rastrear,*
sacar por el rastro. Vestigio insequi. || Seguir los
gossos l' olor que deixa la cassa. *Ventear, ventrear.*
Ventum odorare.

RASTREJAR. v. a. met. Indagar alguna cosa

per conjecturas ó indicis. *Rastrear*. Investigo, as.

RASTREJAT, DA. p. p. *Rastreado*. Investigat.

RASTRER, A. m. y f. *Forastero*. Advena, æ. || adj. Se diu de las camas de la planta que ajacente sobre la terra fá de distància en distància algunas arrelas, com en la verónica oficinal. *Rastrero*. Repens. || Se diu també de la arrel que horizontal ó transversalment produheix de distància en distància arrelas y novas plantas, com es en lo gram, regaléssia, etc. *Rastrera*. Repens.

RASURA. f. L'efecte de rasurar. *Rasura*. Rasura, æ. || ant. Obra de ráurer. *Rasura*, *raedura*. Rasura, æ. || pl. LLIMADURAS.

PER LA RASURA. fr. y

RASURAR. v. a. Afeytar la barba. També s'usa com recíproch. *Rasurar*, *afeitar*. Barbam vel caput radere.

RAT PENAT. m. ant. RATA PINYADA.

RATA. f. Lo mascle. *Raton*. Mus, uris. || La femella. *Rata*, *ratona*. Mus fœmina. || Peix de mar semblant á la rata. *Rata*. Mus marinus. || m. met. Avaro, escàs. *Mezquino*, *menguado*, *agarrado*, *miserable*, *tacaño*. Mendicus, i, miser. || La part ó quantitat que toca á cada hu en las distribucions. *Rata*, *prorata*. Rata portio.

RATA DORMIDORA. ter. *Liron*. Glis, iris.

RATA PANADA. RATA PINYADA.

RATA PINYADA. *Murciélagu*, *murciégalo*, *murceguillo*. Vespertilio, nis, mus penatus.

RATA PER QUANTITAT. loc. Proporcionalment en la distribució. *Á rata por cantidad*, *á prorata*. Pro rata portione.

CÓRRER LA RATA PEL VENTRE. fr. Tenir ganas de menjar. *Ladrar el estómago*. Esurio, is.

NO SE N' HO PORTARÁN Ó MENJARÁN LAS RATAS. loc. fam. Expressa que alguna cosa está ben assegurada. *No se irá por sus piés*. Est in portu.

RATADOR, A. m. y f. Se diu del gat molt aficionat á agafar ratas. *Cazador*. Promptus ad capiendi mures.

RATÁFIA. f. Resoli delicat. *Ratafia*. Rasasolium delicatum.

RATÀNHA. f. Planta de arrels radicants cilíndricas, llenyosas, més ó ménos llargas, més ó ménos grossas, ab moltas ramificacions revoltas, cubertas de una escorxa pardo-rogenca, desigual, dura al tacto, inodora, de sabor amarch molt asstringent; part llenyosa, de color groguench, que déu despreciarse per sa ninguna propietat, especialment lo de las arrels grans. *Ratanhia*. Rathania, æ.

RATAR. v. a. Agafar ratas. *Cazar ratones*. Capere mures. || Rosegar las ratas alguna cosa. *Ratonar*. Excedo, rado, is.

RATAT, DA. p. p. *Ratonado*. Rasus. || ter. GRABAT.

RATERA. f. Trampa pera agafar ratas. *Ratoneira*. Muscipula, æ.

RATERA DE AYGUA. Gato de agua. Muscipula in aqua aptata.

CÁURER EN LA RATERA. fr. met. Cáurer en la trampa ó engrany. *Caer en la ratonera ó en el garllo, en el anzuelo, en el lazo, en el señuelo, en la trampa, en la emboscada, en la celada, en la red*. In muscipulam incidere.

ESTAR EN LA RATERA. fr. met. Estar preso. *Estar metido en caponera*. In custodia detineri.

RATERIA. Mezquindad. Sordes, is.

RATETA. f. d. RATOLÍ.

RATIFICACIÓ. f. Aprobació, confirmació. *Ratificacion*. Ratificatio, nis. || for. *Ratihabicion*. Ratificatio, nis.

RATIFICAR. v. a. Confirmar, mantenirse en lo que s' ha dit. *Ratificar*. Ratifico, as.

RATIFICAT, DA. p. p. *Ratificado*. Ratificatus.

RATINA. f. Roba de llana semblant á la gran Ratina. *Purpura exilior*.

RATLLA. v. a. RALLA.

RATLLAR. v. a. RALLAR.

RATO. m. Espay de temps. *Rato*. Breve tempus. || RATOLÍ.

RATO HA. loc. JA FÁ RATO.

AL CAP DE UN RATO. m. adv. *Al cabo de rato*. Longo post tempore.

ANAR UN RATO Á PEU Y ALTRE CAMINANT. loc. *Ir unos ratos á pie y otros andando*. Pedibus iter facere.

Á RATOS. m. adv. Ab algunas intermissions de temps. *A ratos, de rato en rato*. Interdum.

Á RATOS PERDUTS. m. adv. En las horas que no hi ha ocupació. *Á ratos perdidos*. Supervacaneis horis. BO Ó MAL RATO. *Buen ó mal rato*. Injucundum vel injucundum temporis spatium.

DE RATO EN RATO. m. adv. Á RATOS.

JA FÁ RATO. loc. Ja ha passat una estona llarga. *Rato ha, hace tiempo, tiempo ha*. Diu est.

RATOLÍ. m. d. *Ratoneillo*, ilo. Parvulus mus.

RATPENAT. m. ter. RATA PINYADA.

RATRANGA. f. RETRANGA.

RATXADA. f. Bufada de vent que passa prompte. *Ráfaga, bocanada*. Venti afflatus vehemens.

RAUCALL. m. BOU.

RAUCH. m. *Cojo, derrengado*. Inflexus.

RAUDAL. m. TORRENT. || met. Abundàcia de cosas que corren impetuosamente. *Raudal*. Profluvium rerum copia.

RAUIXA. f. RAMPELL.

AGAFAR LA RAUIXA Á ALGÚ. fr. AGAFAR LO RAMPELL.

RÁURER. v. a. Rascar. *Racer*. Rado, is. || Inverse de entèndrer ab aquell que repugnava. *De venir á parar, caer*. Incido, is. || ARRABAR. 3. || ARRABORAR.

RAUTA. (TOCAR) fr. fam. Adàrsen. *Cojer ó tocar la rauta*. Viam arripere.

RAUTAR. v. d. ter. RASCAR.

RAVE. m. Planta de fullas semblants al nap, y la arrel á la de la pastanaga, entre blanca y ber-

mella. *Rábano*. Raphanus, i. || La cua fora 'l pel *Babo*, *rabadilla*, *maslo*. Cauda, æ.

RAVE BOSCA, DE CABALL Ó RUSTICÀ. Planta, espècie de tarongina, que fa la cama prop de dos peus de alta. rojenca, peluda, ab algunas brancas flexibles; fullas que naixen de dos en dos, la una davant de altra, semblants á las de la mostassa; sabor amarch y aspre, inodora, las flors petites, de quatre fulletas grogas disposadas en creu. Es antiescorbútica, diurètica, incisiva vulnerària, y 's té per pectoral y molt útil pera aclarir la veu. *Jaramago*, *irion*, *ruqueta*, *oruga*, *rábano rusticano*, *herismo oficial*, *yerba de los cantores*. Eryssimum officinale.

DRET COM UN RAVE DE DINER. loc. fam. Se diu del qui afecta gravetat, sèns motiu ni fonament. *Tieso como un ajo*, *tragavirotos*. Erectè indecens.

PÈNDER LO RAVE PER LAS FULLAS. loc. Invertir l' orde de las cosas, ferlas al revés. *Tomar el rábano por las hojas*. Histeron proteron agere.

QUE NI QUE RAVE. exp. de enfado. *Que ni que alforjas*, ó *que haca morena*. Nihil affert.

UN RAVE FREGIT. exp. fam. ab que's desaproba ó 's nega alguna cosa. *Un diablo*. Minimè.

RAVECAR. v. n. VOMITAR.

RAVEIXINCH. m. ter. ENEMICH. 3.

RAVENAL. m. Lloch plantat de raves. *Rabanal*. Raphanis consita terra.

RAVENER, A. m. y f. Qui ven raves. *Rabenero*. Raphanorum venditor.

RAVENÈS, A. adj. Cosa de Ravena ciutat de Itàlia en la Gàlia Togada. *Ravenés*. Ravenas, atis.

RAVENET. m. d. *Rabanillo*. Raputum, i. || Lo de la cua. *Rabito*. Nudata cauda.

RAVENISSIA. f. Planta. Rave bort. *Rábano silvestre*. Silvestris raphanus.

RAVENXINAMENT. m. Erecció, la acció de anar ravenxinat. *Erection*. Erectio, nis.

RAVENXINARSE. v. r. Enravenarse, afectar gravetat. *Erguirse*, *espelarse*. Intumesco, is.

RAVENXINAT, DA. p. p. *Tieso*, *yerto*. Rigidus. || Qui afecta gravetat. *Quijote*, *tragavirotos*, *inhiesto*, *erguido*, *espelado*. Erectus, tumescens.

POSARSE RAVENXINAT. fr. RAVENXINARSE.

RAYA. f. RAJADA.

RAYAYRE. m. ant. PALAÇA.

RAYGADA. f. ant. COLGAR. 1.

RAYGAR. v. n. ant. ARREJAR.

RAYGAT Y RAYGUAT, DA. p. p. ant. ARRELAT.

RAYL. f. ARREL.

RAYMA. f. Paquet de 20 mans ó 500 fulls de paper. *Resma*. Chartarum quingentarium.

RAY. Venfam. usada com interjecció, que 's creu peculiar de la llengua catalana: pus á pesar de repetidas diligències no s' ha pogut trobar lo castellà equivalent, ni encara un sentit determinat en català; sol's al que denota una multitud de circumstàncies pròpies de la infinitat de locucions

ó veus á que s'acomoda. || En algunas parts de Castella s' usa del RAY lo mateix que en català y així 's diu: *Eso ray*. || ter. PLA.

RAYGAL. m. Arranque. Initium, i.

RAYGUERA. f. ant. FRONTERA. || *Quebrada*. Hiatus.

RAYNA. f. Peix de mar de un peu de llarch; té dos agullons molt forts. *Raño*, *pigor*, *ciprino*, *bresma*. Chiprinus, i.

RAZITZ. f. ant. ARREL.

RAZURA. f. ant. RASURA, RASCADURA.

RE.

RE. prep. que sols s' usa en composició y regularment indica repetició ó augment del significat de la paraula ab que's júnta, com: *axplé*, molt ple. *Re*. Aliquid. || m. mús. La segona nota. *Re*. Secunda nota in hexachordo musico. || RES.

REA. f. mit. Cibeles muller de Saturno y mare dels déus. *Rea*, *Cibeles*. *Rea*, æ. || La dona que ha comés algun delictes. *Rea*. *Rea*, æ.

REABILITAR. v. a. y derivats. REHABILITAR.

REACCIÓ. f. fil. Acció del cos impel lit ó comprimit contra lo que impel-leix ó comprimeix. *Reaccion*. Reactio, nis.

REACTIU, VA. adj. quím. Lo que té virtut de refer. *Reactivo*. Reficiendi virtute pollens.

READÍS, A. adj. Fàcil de rallarse. *Raedito*. Deletitus.

REGRAVACIÓ. f. y

REAGRAVAMENT. m. Obra de reagrar. *Reagravacion*. Iteratum gravamen.

REAGRAVAR. v. a. Agravar més. Tambe s' usa com reciproc. *Reagrar*. Prægravo, as.

REAGUT, DA. adj. Molt agut. *Agudísimo* *reagudo*. Peracuto ingenio utens.

REAL. adj. Físich, que té verdadera existència. *Verdadero*, *real*, *físico*. Existens. || Lo que pertany al rey. *Real*. Regius. || Sumptuos, magestuós. *Sobervio*, *real*, *maravilloso*, *suntuoso*, *magnífico*, *grandioso*. Magnificus. || Cert, verídich. *Real*. Verus, certus. || Excel·lent en sa línea. *Real*. Præstans. || m. Camp del exèrcit, y 'l mateix exèrcit. *Real*. Stativa, castra, orum. || La principal galera de tetas coronadas y regnes independents. *Real*. Regia triremis. || ant. Moneda. RAL.

REAL Y VERDADERAMENT. adv. m. Ab entera certesa. *Real y verdaderamente*, *físicamente*. Verò. || FÍSICAMENT.

ASSENTAR LO REAL. fr. Acampar un exèrcit. *Asentar los reales*, *el campo*; *acampar el ejército*. Castra ponere.

EN REAL VERITAT. m. adv. REALMENT.

REALENCH, GA. adj. Lo que pertany al rey. *Real*, *realengo*. Quod ad regem pertinet.

REALESA. f. Dignitat, soberania real. *Realeza*. Regalis dignitas. || Magnificència pròpia de rey. *Realeza*. Regia magnificentia.

REALGAR. m. ARSÉNIT.

REALISAR. v. a. Executar. *Efectuar, realitzar, verificar.* Rem adimplere.

REALISTA. m. y f. Qui defensa 'l partit del rey ó li es afecte. *Realista.* Regiarum partium sec-tator. || Escotista y altres, que sostenen que 'ls universals són verdaderes entitats que existeixen fora del enteniment, ó com diuen en las escuelas á parte rei. *Realista.* Realista, æ.

REALITAT. f. Existència física. *Realidad.* Phi-sica existentia rei. || Veritat, ingenuitat. *Realidad.* Veritas, ingenuitas, atis.

EN REALITAT. m. adv. REALMENT.

REALME. m. REGNE.

REALMENT. adv. m. Verdaderament, sèns ningun dubte. *Efectivamente, realmente, en realidad de verdad.* Reverà. || Sumptuosament. *Magnifica-mente, realmente.* Regiè. || Com un rey ó de un mo-do real. *Realmente.* Regiè, regaliter.

REALS. m. Adorno, treball que resalta en qual-sevol superfície. *Realce.* Eminentia, æ. || met. Llus-tre, esplendor, estimació. *Realce.* Ascitilius splen-dor. || pint. La part del objecte que reb més activa y directament los raigs de la llum. *Realce.* Lucis eminentia.

REALSADAMENT. adv. m. ant. Sublime-ment. *Sublimemente, elevadamente.* Sublimè, ex-celsè.

REALSAMENT. m. ant. ELEVACIÓ. || SUBLIMI-TAT. || ant. ENSALSAMENT.

REALSAR. v. a. Posar alguna cosa més eleva-da de lo que estava. *Realzar.* Atollo, is, amplifico, as. || Il·lustrar, ennobrir. *Realzar.* Amplifico, as, || pint. Il·luminar algun objecte. *Realzar.* Illumi-no, as. || REANIMAR. || ant. Continuar l' argument ó discurs comensat per altres. *Alargar, continuar, seguir.* Propositum premere. || Fèr que una cosa resalte al costat de altra inferior, fèr brillar. *Exal-tar.* Exalto, as.

REALSAT, DA. p. p. *Realzado.* Amplificatus.

REAMPARAR. v. a. for. Tornar á amparar, amparar de nou. *Reamparar.* Iterum patrocinari.

REANIMAR. v. a. Fèr reviurer, donar coralge á algú. *Reanimar, animar, alentar.* Iterum vivifi-care.

REARBITRAR. v. a. for. Sentenciar per sego-na vegada 'l jutge àrbitre. *Rearbitrar.* Iterum ar-bitrari.

REASUMIR. v. a. Tornar á pèndrer. *Reasu-mir.* Reasumo, is.

REASUMIT, DA. p. p. *Reasumido.* Reassump-tus.

REASUMPCIÓ. f. Obra de reasumir. *Reasun-cion.* Reasumptio, nis.

REATA. f. La mula de davant en los carruatjes. *Beata.* Mula prævica. || Corretjas que juntan una cabalcadura ab altra. *Beata.* Religaculum, i. || náut. Conjunt de voltes espirals y contigües ó en contacte, ó ben apretadas, que's donan á un arbre

ó altre objecte semblant ab un cap de un gruix proporcionat. al intent. *Arriata, reata.* Funiculus innexus. || Lo cap ó corda mateixa ab que's fa dita operació. *Reata.* Funis intextus.

REATÍ, NA. adj. Lo pertanyent á la ciutat de Reati en Itàlia. *Reatino.* Reatinus.

REATO. m. teol. Obligació que queda á la pe-na, encara després de perdonat lo pecat. *Reato.* Reatus, us.

REBABA. f. Lo que ix un poch de la superfície de algunas cosas, com del vestit, de la enquadernació dels llibres, de la fusta, del ferro y de las obras de arquitectura. *Rebaba, ceja.* Superficialium, ii. || La de un canó pera ficarlo á altre. *Despezo.* Tuborum aliis immitendum aptatio.

REBAIXA. f. Descompte. *Rebaja.* Deductio, nis. || Disminució de qualsevol cosa. *Rebaja.* Dis-minutio, nis.

REBAIXAR. v. a. Disminuhir la alsària. *Re-ja, rebajar.* Deprimo, is. || Fèr segona baixa en los arrendaments ó ditas. *Rebajar.* Minuo, remit-to, is. || Disminuhir lo preu. *Bajar.* Minuo, is. || Tràurer en net alguna partida, descontant los gas-tos. *Rebatar.* Pro rata parte summam diminuendo extrahere. || Tràurer part de una quantitat. *Reba-ja.* Remitto, is. || pint. Declinar lo clar envers lo obscur. *Rebajar.* Lucem suppressere. || ABAIXAR. 2.

REBAIXAT, DA. p. p. *Bajado, rebajado.* Re-missus.

REBALSAR. v. a. Detenir y recullir la aygua ó altre licor, de manera que s' estanque y fassa bassa en alguna part. S' usa regularment com re-cíproch. *Rebalsar.* Stagno, as.

REBANCH. m. arq. Motllura petita sobre la cornisa, y que vólta la obra. Altres anomenan així la part que reb los archs de la volta grana. *So-tabanco.* Hypopodium, ii.

REBANQUETA. f. arq. Segon pedestal que's posa sobre del primer. *Rebanco.* Stylobates alteri superimpositus.

REBANY. m. ant. RAMAT. 1.

REBASTA. f. BABASTA.

REBASTAR. v. n. Sobrar, sér més que bas-tant. *Rebastar.* Plus quam satis esse.

REBAT. m. Lo que rebat una cosa á altra. *De-tiente.* Quatiens, concutiens, tis.

REBATAR. v. a. ant. ARREBATAR.

REBATEJAR. v. a. Reiterar lo baptisme. *Re-bautizar.* Rebaptizo, as.

REBATIDOR, A. m. y f. Qui rebat. *Rebatidor, rebatiente.* Repulsator, is.

REBATIMENT. m. Acte de rebàtrer. *Rebati-miento.* Propulsatio, nis.

REBATINYA. f. ant. RAPINTA.

REBATO. m. Acometiment improvis de las passions. *Rebato.* Passionis motus repentinus. || Al-teració violenta dels humors, que requereix promp-te remey. *Rebato.* Humorur raptus. || SONATENT.

TOCAR Á REBATO. fr. Tocar las campanas precipi-

tadament en senyal de forta necessitat. *Totar á rebato*. Ad necessitatis signum cimbali conchama-re.

REBÀTREC. v. a. Repel·lir. *Rebatir, rechazar, contrarestar*. Propulso, as, repello, is. || Llansar alguna cosa en senyal de despreci. *Arrojar, tirar, disparar*. Jaculari. || ant. Rebaixar de una suma. *Rebajar*. Deprimo, is. || ter. **AREBOSAR**.

REBATUT, DA. p. p. *Arrojado, rebatido*. Jac-tus.

REBÉ. m. Moltíssima bè. *Rebien, mas que bien*. Perquam bonè.

REBECARSE. v. r. **REMPARSE**. || **REBEL-LARSE**.

REBECO. m. CARRA MONTÉS. || TOSSUT, RABÓS.

REBEDOR, A. adj. Lo que's pot rébrer. *Re-ci-biden, receptivo*. Recipiendus. || m. Qui reb. *Re-ci-bidor, receptor*. Receptor, is.

són REBEDOR. fr. Tenir una cosa las qualitats pe-ra poderse rébrer. *Ser ó estar de recibo*. Juxta le-gem recipi posse.

REBEL. m. RABEL.

REBELAR. v. a. **REBEL-LARSE**.

REBELDE. m. Qui's rebel·la. *Rebeldo*. Rebellis, is. || Tenás. *Rebeldo*. Contumax. || for. Qui no com-pareix en judici dins lo terme de la citació. *Re-beldo*. Contumax, acis.

REBELDIA. f. Contumàcia, falta de obediència. *Contumacia, rebeldia*. Contumacia, æ. || Tena-citat, resistència, repugnàcia. *Rebeldia*. Resisten-tia, æ. || for. La omisió y tardansa en comparèi-xer en judici 'l reó ó actor en lo terme de la cita-ció. *Rebeldia*. Contumacia, æ.

EN REBELDIA. m. adv. for. Denota que al reo fu-gitin se li segueix causa, y 's dona 'la sentència com si estigués present. *En rebeldia*. Pro contumacia.

REBEL-LACIÓ. f. **REBEL-LACIÓ**.

REBEL-LARSE. v. r. Revoltarse contra del príncep. *Rebelarse*. Rebello, as. || Faltar á la fe promesa. *Rebelarse*. Rebel·lo, as. || Resistirse á la força ó violència las cosas inanimadas. *Rebelarse*. Resisto, is; non obedire. || Resovar la guerra ó re-voltarse 'ls ventsuts. *Rebelarse*. Rebello, as. || Re-sistirse 'ls afectes y passions al orde de la rahó. *Rebelarse*. Rebello, as.

REBEL-LAT, DA. p. p. *Rebelado*. Rebellatus. || adj. y

REBEL·LE. adj. ant. **REBELDE**.

REBELLÍ. m. Obra separada de la fortificació pera defensa de las cortinas, baluarts, y mitjas llanas. *Rebellin*. Parvum propugnaculum.

REBEL·LIÓ. f. Acte de rebelarse. *Rebellion*. Defectio, rebellio, nis.

REBENT. p. a. Lo qui reb. *Recipiente*. Reci-piens, tis.

REBENTAR. v. a. **REVENTAR**.

REBESAVI. m. L' avi del avi. *Tatarabuelo, re-bisabuelo*. Abavus, i.

REBESÀVIA. f. Avia de la àvia. *Tatarabuela, re-bisabuela*. Abavia, æ.

REBERNET. m. Lo terçar net. *Tutarniet*. Abnepos, tis.

REBESSA. f. náut. Lo fil de la corrent ó por-ció de aygua que's mou en qualsevol altre sentit que'l del curs de la marca ó corrent general, alte-ració causada per la desigualtat del fondo ó confi-guració de las costas. *Revesa, reveza, rebeza, re-versa, revés*. Aquarum diversa directio. || Cop de vent en altra direcció que la que seguia. *Revesa, reveza, rebeza, reversa, revés*. Adversus ventus.

REBESSAR. v. n. Formar rebesses la marea ó corrent, y també 'l vent. *Revesar ó revezar, rebo-sar, rebezar*. Directionem adversam petere.

REBIF. m. La acció de rebifar, repugnàcia en executar alguna cosa ab algun moviment que ho demostre. *Respingo*. Calcitratio, nis.

REBIFARSE. v. n. Rondinar. *Emberrincharse, respingar*. Obsisto, ia. || **REVIFARSE**.

REBLADURA. f. L' acte de reblar. *Robladura, remache, remachadura*. Retusio, nis.

REBLAR. v. a. Doblegar la punta del clau, pera que no se n'isca del forat. *Roblar, remachar, rebotar*. Retundo, is, retorqueo, es. || met. POSAR LAS PERAS Á QUARTO. || TORNAR LA PILOTA Á JOCH.

REBLAT, DA. p. p. *Obtuso*. Obtusus.

REBLE. m. Pedruscall pera umplir la parèt y fér ajustar las pedras grossas. *Casajo, ripo*. Com-mentum lapidum. || met. Paraulas superfluas. *Ri-pio*. Inane versus complementum. || m. pl. ter. MONTONS.

REBLERT, A. p. p. *Ripiado*. Fartus.

REBLIMENT. m. ant. TRAMA.

REBLIR. v. a. Umplir de reble. *Ripiar, enri-piar*. Farcio, is.

REBLÓ. m. Clau que té la punta doblegada so-bre una planxeta en la part oposada. *Roblon, re-mache*. Clavus retosus.

REBÓ. adj. Molt bo. *Rebueno*. Optimus.

REBOIG. m. Molt boig. *Loco, reloco, rematado, loco de atar*. Vehementer insanus.

REBOLCONS. (A) m. adv. nossegons.

REBOLL. m. Rebrots que ixen en las arrels del roure, de la alzina, etc. *Nesto, rebollo, jabino*. Ro-boris surculus.

REBOLLAR. v. a. Dollar segona vegada. *Rebo-llar*. Iterum sigillare.

REBOLLEDA. f. Lloch poblat de rebolls. *Re-bollar*. Virgulas interclusus locus.

REBOMBORI. m. mori, ALBOROT. || Rinya. *Ca-morra, zacapela, garbullo, jarana*. Rixa, æ, cen-tentio, nis. || Confusió de personas que cridan y enredan. *Zarabanda, zalagarda, tremolina, gine-bra*. Tumultus, us.

REBORDONIRSE. v. r. Deteriorarse, endu-rirse; 's diu de algunas plantas que quedan peti-tas y dessubstanciadas, com: cols *rebordoninas*, etc. *Desmedrarse, reventarse*. Contrahi. || Deixar los estu-dis. *Abandonar el estudio, renunciar*. Litteris valo-dicere.

REBORDONIT, DA. adj. Demacrat. *Desmedrado*. Diminutus. || ter. Qui renega de la fe ó institut que ha professat. *Apóstata, renegado*. Fidei desertor.

REBÓS. m. La part de la capa ab que's tápa la cara. *Embozo, rebozo*. Operculum, i. || Acte de taparse la cara las donas pera no sér conegudas. *Rebujo*. Oris obductio.

POSARSE DE REBÓS. fr. ARREBOSSARSE. 2.

REBOSÍ Y REBOSILLO. m. Toca y mantallina curta que usan las mallorquinas y andalussas. *Rebociño*. Muliebri amiculum.

REBOSSAR. v. a. ARREBOSSAR.

REBOSSAT, DA. p. p. Posat de rebós. *Embozado, rebozado*. Involutus.

REBOST. m. Quarto pera guardar las viandas. *Despensa, repuesto, provisoria*. Cella penuria.

REBOSTER. m. Qui cuyda del rebost. *Despensero, repostero*. Penarius, ii, promus, condus, i. || Drap quadrat ab las armas del príncep ó senyor, y serveix pera tapar las cargas y penjar en las antecambras. *Repostero*. Stragulum, i.

REBOSTERIA. f. Ofici de reboster. *Despensa, reposteria*. Abacus, i, cella penuria.

REBOT. m. La repercussió del cop, que troba resistència. *Resalto*. Resultatio, nis. || Lo segon bot de la pilota. *Rebote*. Pilae resultus. || Lo retrocés del aygua á causa de algun impediment. *Rebosadura*. Exurgitatio, nis.

DE REBOT. m. adv. met. S'usa quant algú vá á alguna part, havent estat ántes en altra com repellit de ella. *De rebote*. Per resultum.

REBOTAR. v. n. Fér segon bot la pilota. *Rebotar*. Pilam resultare.

REBOTIGA. f. La pessa ó habitació que hi ha detrás de la botiga. *Trastienda*. Interior taberna. || La del apotecari. *Rebotica*. Pharmacopolium secundum, vel posterius.

REBOTIR. v. n. Rebotar lo cos que troba resistència. *Resaltar, recudir, retornar, resurtir*. Resilio, is. || Eixir en fora. *Resultar*. Existo, as.

REBRAM. m. Lo bram que respon á altre. *Rebramo*. Iteratus fremitus.

REBRAMAR. v. m. Respóndrer al bram, tornar á bramar. *Rebramar*. Fremitum iterare.

REBRECH. m. Rebuig. *Rezago, residuo, reliquia*. Reliquum, i.

REBREGAR. v. a. MATXUCAR. 2.

REBRER. v. a. Pèndrer, acceptar, admétrer. *Recibir*. Accipio, is. || Admétrer dintre de sí, com la esponja al aygua. *Recibir*. Accipio, is. || Aprobar alguna cosa, com opinió, etc. *Admitir, recibir*. Admitto, is, approbo, as. || Acullir. *Acoger, recibir, receptor*. Adscio, is. || Patir, sufrir algun dany que altre fá ó esdevé, com : *rebrer* una bastonada, un cop, una repulsa. *Llenar, recibir*. Patior, eris. || Cobrar. *Percebir, recibir, tomar, llevar*. Accipio, is. || Obsequiar al qui ve de fora. *Recibir*. Venienti obsequii causa obviam ire. || Admétrer, visitar.

Recibir. Invisentes admittere. || Experimentar, participar, sentir la impressió y efecte de algunas cosas, com fret, calor, pudor, llúm. *Recibir*. Sentio, is.

REBRER DE Ó MAL. fr. Pèndrer alguna cosa ab bon ó mal sentit. *Tomar bien ó mal, llevar á bien ó á mal*. Grate aut molestè ferre.

ESTAR PERA REBRER. fr. Estar ab disposició de admétrer visitas. *Estar de recibo, visible ó de cumplimiento*. Ad accipiendum invisentes paratum esse.

NO PODER REBRER Á ALGÚ. fr. Tenirli aversió. *No poder tragar á alguno*. Aliquem alicui nauseam provocare. || met. No poder sufrir lo que molesta. *No poder llevar*. Haud ferre posse.

REBRÁS Ó MIRA QUE REBRÁS. loc. fam. ab que s'amenassa á algú que será castigat si passa á executar l' intent que manifesta. *No me hagas tanto*. Asiste, ne puniaris.

REBROLL BORT. m. ARRIULLS.

REBROT. m. Plansó, renou. *Reñoño, renuevo, vástago, retallo*. Cauliculus, i. || Lo que trauhen los ceps en la soca. *Gérpa, mamón*. Inutile sarmentum. || La segona fulla que tráu la morera. *Rebotín*. Folia pullulantis in moris.

REBROT DE COL. BROTÓ.

ARRANCAR Ó TALLAR LOS REBROTS. fr. Esporgar los ceps ó 'ls arbres dels rebrots inútils. *Desmamónar, y destallar*, los dels arbres. Vites vel arbores munda.

REBOTAR. v. a. Produhir rebrots. *Reñoñar, reñoñecer, retallar, retallocer, echar renuevos*. Repulso, as. || met. Referse 'l mal. *Reñoñar, reoñecer, renovar*. Regermino, as.

REBUDA. f. RECIBO. || L' acte de rébrer ó acceptar. *Recibo, recepcion*. Receptio, nis. || Entrada, corteig que 's fá á qui ve de fora. *Recibimiento*. Exceptio, nis.

POSAR EN REBUDA. fr. Fér càrrech en lo compte. *Poner en cuenta*. Acceptum referre.

REBUF. m. y

REBUFADA. f. REBUFO.

REBUFAR. v. n. Tornar á bufar lo vent, augmentarse en forsa ó violència, qualsevol que sia són temperament. *Refrescar el viento*. Ventum vehementiorem fieri.

REBUFAT, DA. adj. S' aplica á la paret que no está ben llista y alsa crosta. *Escalfado*. Ampullatus paries.

REBUFO. m. Paraulada. *Rebufe, remoque, sossón, respingo, tarascada, sourojo*. Injuriosum verbum.

REBUIG. m. Lo infim ó desperdici de qualsevol cosa y particularment de las mercaderias. *Deshecho, rezago, rebusco, rebusca, estropajo, mazamorra*. Reliquia, arum.

REBUJAMENT. m. ant. REPUDI.

REBUJAR. v. a. Deixar alguna cosa pera no sér de recibo. *Deshechar, repudiar, despreciar, rebusar*. Detrecto, as. || RENUNCIAR. || ant. *Rebr, reoñer*.

der el rostro, arrebuixarse, reptilgar. Sese obtegere.

REBULLIR. v. a. Bullir segona vegada. *Rehervir, rebullir.* Referveo, es. || Exaltarse alguna passió. *Encenderse, enardecerse, cegarse de alguna pasión.* Excandesco, is. || met. Agitarse, remenarse sota la aygua lo que estava ab quietut y sossego. *Behervir, rebullir.* Refervesco, is.

REBULLIT, DA. p. p. *Behervido.* Fervore re-coctus.

REBUT, DA. p. p. *Recibido.* Receptus.

BEN Ó MAL REBUT. Admesa ab gust ó disgust alguna cosa. *Bien ó mal recibido ó admitido.* Bene vel male acceptus.

QUI HA REBUT HA REBUT. exp. ab que 's dóna á enténdrer que per molta part que 's prenga en los males ó cuydados de altre, may es tanta com la de aquell que 'ls té ó pateix. *Al que le duele, le duele.* Sua quisque curat; qui fert damna patiatur.

REBUTJAR. v. a. *REBUJAR.*

REBUALAMENT. m. Recobro de lo perdut. *Desquite.* Damni, jacturæ compensatio.

REBALAR. v. a. ant. *RECUPERAR.*

RECABAR. v. a. Conseguir á forsa de súplicas. *Recabar.* Assequi, consequi.

RECABAT, DA. p. p. *Recabado.* Assequutus.

RECADO. m. Encàrrech de paraula. *Mensaje, recado, encargo.* Mandatum, i. || Memória, recort de carinyo y amistad. *Memorias, recados, expresiones, encomiendas.* Salus missa. || Present, regalo ques' envia al ausent. *Recado.* Missum donum.

DONAR RECADOS. fr. Complimentar de part del ausent. *Dar recados, expresiones, memorias.* Alicui per aliquem salutare.

RECALADA. f. náut. Obra de recalcar. *Recalada, recalo, aterrada, aterraje.* Navis præter morem statio.

RECALAR. v. a. náut. Aportar una nau á altra. *Recalar.* Navim navi appellere. || v. n. Arribar una nau á la vista de un cap ó altre punt de terra, pera rectificár sa derrota, ó pera regonéixerla y marcarla ab seguretat. *Recalar.* Ad stationem cognitam navem sistere. || Arribar lo vent ó la marea al punt en que 's troba la nau ó á qualsevol altre paratge determinat. *Recalar.* Ventum aut adveniens mare navem offendere, assequi.

RECALCA Y RECALCADA. f. *ENSOPGADA.* ||

RECAYGUDA. || náut. La acció y efecte de recalcar. *Recalcada.* Navis motus leniter acclinis. || f. *ATRAS-RO.* || **RECAYGUDA.** || Infortuni, desgràcia ó contratemps. *Recalcadura.* Inculcatio, constipatio, nis.

RECALGAR. v. a. náut. Fér lo barco un curt moviment de inclinació sobre la máxima que arriba á pèndrer en un balans ó quant se troba en lo moment de inèrcia, y es per efecte del de la ona que al mateix temps passa per sota de la quilla y surt al costat de sotavent. *Recalcar.* Navem leniter proclinari. || náut. Donar la maror un nou y curt impuls á sa creixent en l' instant de la plena mar; y es l' efecte dels moviments encontres, produhits

per la complicació de direccions de las costas, platjas ó riberas en sos ports, etc. al véncerse 'ls moments de inèrcia pera comensar á baixar la aygua. *Recalcar.* Adveniens mare æstum accedentem leniter impellere. || v. a. Ajustar, apretar molt alguna cosa sobre altra, particularment ab los peus. *Recalcar.* Inculco, as. || Umplir alguna cosa ab altra, apretantla pera que n' hi càpia més. *Recalcar.* Infarcio, is.

RECALCARSE. v. r. *GINARSE 'L PEU.* || *ABRE-PAPARSE.*

RECÀMARA. f. *RECAMBRA.*

RECAMBI. m. Segon cambi. *Recambio.* Secunda permutatio.

RECAMBIAR. v. a. Mudar de neu, fér segon cambi. *Recambiar.* Remuto, as.

RECAMBRA. f. Lloch detrás de la càmbra. *Recámara.* Conclave, is. || Lo cul del canó del fusell, etc. *Recámara.* Extrema bellid tormenti pars.

RECAMBRÓ. m. Gola de una casa ó lo més alt de ella. *Camaranchon, caramanchon, chiribitil.* Subtegulatum, i. || Quarto petit y fosch. *Chiribitil, tabuco, trasalcoba.* Cubiculum, i.

RECANA. f. y

RECANAMENT. m. Acció de recanar. *Recanacion, remedicion.* Iterata dimensio.

RECANAR. v. a. Tornar á canar. *Recanar, remedir.* Remetiri.

RECAPACITAR. v. n. Reflexionar. *Recapacitar, hacer memoria.* Reminisci, recolere.

RECAPACITAT, DA. p. p. *Recapacitado.* Recolitus.

RECAPITULACIÓ. f. Resúmen. *Recapitulacion, resumen, epilogo.* Recapitulatio, nis.

RECAPITULAR. v. a. Resumir, reduhir á compendi. *Epilogar, recapitular, compendiar, resolver.* Ad epilogum redigere.

RECAPITULAT, DA. p. p. *Recapitulado.* In epitomen redactus.

RECAPTACIÓ. f. L' acte y efecte de recullir, recaptar. *Reception.* Receptio, nis.

RECAPTADOR. A. m. y f. Qui recapta. *Receptor.* Receptor, is.

RECAPTAMENT. m. *RECAPTACIÓ.*

RECAPTAR. v. a. *ACULLIR.* || *DESAR.* || *AMANIR.*

RECAPTARSE. v. r. *ACULLIRSE.*

RECAPTE. m. Provisió de qualsevol cosa pera algun fi. *Recado.* Res ad aliquid parata. || Provisió de vianda. *Recado.* Copia, æ. || Abundància de alguna cosa. *Recado.* Alicujus rei plurimum. || m. *ACERT.*

PORTARSE 'N SÓN RECAPTE Ó BENYET RECAPTE. fr. *met. fam.* Portarse'n lo càstich merescut. *Llevar su recado.* Satis, affatim ferre.

RECAT. m. ant. *TEMOR.*

RECATADAMENT. adv. m. Ab recate. *Recatadamente.* Cautè, solerter. || Ab manya, ab artifi-ci. *Mañosamente, recatadamente, cautelosamente.* Cautè, solerter.

RECATARSE. v. r. Témer, recelar, recatar, encubrir, ocultar, dissimular. *Cautelarse, recatarse, recelarse, precaverse.* Caveo, es.

RECATAT, DA. p. p. *Recatado.* Cantus. || adj. met. Prudent, remirat, circumspecte. *Mirado, recatado.* Honestus, pudicus. || Honest, retirat, modest. *Modesto, recatado, honesto.* Circumspectus.

RECATO. m. Modestia, honestedat, decoro. *Honestidad, modestia, recato.* Pudicitia, æ. || ant. Secret. *Secreto, recato.* Arcanum, i.

RECAUDACIÓ. f. Cobrança de tributs ó rendas. *Recaudacion, recaudamiento, recaudo, coleccion.* Exactor, is.

RECAUDADOR. m. Qui cobra 'ls tributs y rendas. *Recaudador.* Exactor, is.

RECAUDAMENT. m. ant. RECAUDACIÓ.

RECAUDAR. v. a. Cobrar. *Colectar, recaudar.* Exigo, is.

RECAUDAT, DA. p. p. *Recaudado.* Exactus.

RECAUDO. m. Cobrança. *Recaudo.* Exactio, nis. || ant. REGADO.

RECAURER. v. n. Tornar á caurer, especialment en lo moral. *Recaer, reincidir.* Recido, is. || Tornar á estar malalt de la mateixa malaltia. *Recaer.* In morbum rursus incidere. || Venir á parar en lo domini ó poder de algú. *Recaer.* Aliquem succedere in proventus. || Esdevenir, succehir. *Recaer.* Succedo, is.

RECAVAR. v. a. Tornar á cavar la terra. *Recavar,* Iterum vel secundò cavare, excavare.

RECAYGUDA. f. Segona cayguda. *Recaida.* Recidiva, æ. || Repetició de una mateixa malaltia. *Recaida.* Morbi repetitio. || Reincidència. *Recaida,* reincidencia. Iterata incrimen prolapsio; sceleris reiteratio.

PITJOR ES LA RECATGUDA QUE LA MALALTIA. ref. que á més del sentit recte denota que las conseqüèncias en alguna cosa solen sér més perillosas que ella mateixa. *Peor es la recaida que la caída ó que la enfermedad.* Periculosior est recidiva, quam prima in morbum prolapsio.

RECAYGUT, DA. p. p. *Recaído.* Recusus.

RECEL. m. Sospita, cuydado, temor. *Sospecha, recelo, temor, reclamiento, cuidado, espina.* Suspicio, nis, timor, is.

AB RECEL. m. adv. Ab temor. *Temerosamente.* Formidolosè.

RECELAR. v. a. Sospitar, témer. *Recelar, sospechar, temer.* Vereri. || Desconfiar. *Recelar.* Timere, es.

RECELÓS, A. adj. Desconfiat, que sospita y tem. *Escaldado, receloso.* Suspiciosus, diffidens. || SOL-LÍGIT.

RECENA. f. ant. REHIN.

RECENT. adj. Nou, fresch, acabat de succehir. *Reciente.* Nuperus. || adv. S' anteposa al participi. *Recien.* Recenter.

RECEMENT. adv. t. Novament, de poch ha. *Recientemente.* Recens,

RECEPCIÓ. f. L' acte de rebre. *Recepit, va cibo, recibimiento.* Receptio, nis. || Admissió d'un empleo. *Recepcion.* Cooptatio, nis.

RECEPCIÓ DE JURAMENT. La acció de rebre. *Recepcion del juramento.* Sacramenti acceptio.

RECEPCIÓ DE TESTIMONIS. for. Exámen judicial d'ells. *Recepcion de testigos.* Testimoniorum admittitio.

RECEPTA. f. Escrit del facultatiu pera que l'apotecari entregue las medicinas. *Receta.* Medicamenti præscriptio. || met. Notícia dels ingredients y del modo de fôr alguna cosa, com: tinta, etc. *Receta.* Notitia, norma, æ. || recibo. || fam. Lo paper que s' envia á algú pera algun pago. *Receta, aquella.* Schedula, æ. || fam. L' avis ó memòria de coses que's demanan. *Receta.* Rerum petitarum indicatio.

RECEPTABLE. m. ant. y

RECEPTACLE Y RECEPTÁCULO. m. Lo vaó lloch que reb en sí alguna cosa. *Receptáculo.* Receptaculum, i. || Acullida, amparo. *Receptáculo.* Tutela, æ. || Reservatori. *Receptáculo, reservorio.* Conceptus, us. || m. bot. La basa en que està unita la flor, ó la part de abont naixen mediatament los òrgans de una ó molts flors; y pòt sér pla, cóncavo, cònic, globós, quadranglar, etc. y presentar vários caràcters en sa superfície. *Receptáculo.* Receptaculum, i.

RECEPTADOR Y RECEPTANT. m. Qui recepta. *Receptador, receptante.* Qui medicamenta præscribit. || ant. Qui acull. *Acogedor.* Receptor, is. || De robos ó fraus. *Receptador.* Receptor, is.

RECEPTAR. v. a. Prescriure lo facultatiu que ha de pèndrer lo malalt. *Receptar.* Medicamenta præscribere. || met. Demanar per escrit ó de paraula. *Receptar.* Aliquid præscribere, petere. || Rebr. Admitir, recibir. Accipio, is. || v. r. ant. ACULLIR, RECULLIRSE.

RECEPTARI. m. Col·lècció de receptas. *Receptorio.* Præscripta, orum. || En los hospitals lo libre en que s' apunta lo que disposa 'l meige per cada malalt. *Receptorio.* Præscriptorum medicamentorum commentarius. || m. Fil de ferro en que s' enfilan las receptas pera que no s' extravien. *Receptorio.* Metalli filum quo præscripta servantur.

RECEPTARSE. v. r. ACULLIRSE.

RECEPTAT, DA. p. p. *Receitado.* Medicamenta præscripta. || ant. Acullit, rebut. *Admisido, recibido.* Receptus, acceptus.

RECEPTETA. f. d. *Recetica, illa.* Parva medicamenti præscriptio.

PRECEPTOR. m. Qui reb. *Receptor, rector.* Receptor, is. || Comissionat pera residèncias y diligèncias judiciales. *Receptor.* Delegatus scriba. || RECEPTADOR.

RECEPTORIA. f. ant. Ofici, comissió y ofici del receptor. *Receptoría, rectoría.* Erarium, i. || La obra de acullir al criminós. *Receptoría.* Reus accipiendi actus.

RECÉS. m. RASERA.

RECH. m. CANAL. 2.

RECIBIDOR. m. Pessa pera rébrer. *Recibimiento, pieza de recibo, recibidor, antesala, antecámara, antecuarto.* Receptor, is.

RECIBIMENT. m. L'acte de rébrer. *Recibimiento.* Acceptio, receptio, nis. || **RECIBIDOR.**

RECIBO. m. L'escrit ó resguart que declara haver rebut alguna cosa. *Recibo.* Apocha, æ.

RECINDIR. v. a. RESCINDIR.

RECINTO. m. Espay dins de límits determinats. *Recinto.* Certis limitibus circumscriptorum.

RECÍPE. met. fam. Veu purament llatina introduhida en nostra llengua pera denotar disgust, ó reprehensió forta. *Recípe.* Recipe.

RECIPIENT. adj. Lo que reb. *Recipiente.* Recipiens, tis. || m. Lo vas que unit al broch del alambí reb la aygua que aquest destil·la. *Recipiente.* Vas exceptorium. || Campana de cristall en las màquines pera fèr certs esperiment. *Recipiente.* Vitrea machinarum campanula.

RECIPROCACIÓ. f. Mútua correspondència. *Reciprocacion.* Reciprocatio, nis. || La acció de referir-se la significació del verb al principi de la acció. *Reciprocacion.* Reciprocatio, nis.

RECÍPROCAMENT. adv. m. Mútuament. *Recíprocamente.* Reciprocè.

RECIPROCAR. v. a. Fèr que dos cosas se correspongan mútuament. També s'usa com reciproc. *Reciprocicar.* Reciproco, as.

RECIPROCARSE. v. a. Correspóndrerse mútuament dos cosas. *Reciprocarse.* Vicissim inter se convenire.

RECÍPROCH, CA. adj. Igual en la correspondència. *Reciproco.* Reciprocus. || Pronom, la significació del qual se refereix al subjecte, com són lo se y seq. *Reciproco.* Reciprocus. || gram. S'aplica al verb, la significació del qual retrocedeix al supòsit. *Reciproco.* Reciprocum verbum.

RECISIÓ. f. RESCISIÓ.

RECISORI, A. adj. RESCISIÓ.

RECITADOR, A. m. y f. Qui recita. *Recitador.* Recitator, is.

RECITAR. v. a. Contar, referir. *Recito,* as. || Dir de memòria. *Recitar.* Memoriter recitare. || ant. Pregar á Dèu vocalment. *Rezar.* Presces ad Deum fundere.

RECITAT, DA. p. p. *Recitado.* Recitatus. || m. poét. y mús. Composició que imita las inflexions y sons de la narració y diálogos de prosa. *Recitado.* Compositio musica recitativa.

RECLAM. m. Brillador de llauña ó de llautó que imita 'l cant dels aucells. *Reclamo.* Illex aucupis. || Aucell ensenyat pera atraure als de sa espècie. *Añagazo, reclamo.* Avis illex. || met. Lo que atrau, brinda, ó convida. *Señuelo, reclamo.* Illecebra, æ. || Entre estampers la dicció ó sil·laba del peu de cada plana ab que's comensa la següent, y també 'l senyal de nota al marge. *Reclamo.* Typographica præveniens. || for. ant. Segona demanda

executiva no haventse conseguit l' objecte del clam que després s' omitt comensantse pel reclam. *Reclamo.* Clam.

RECLAMACIÓ. f. L'acte y efecte de reclamar. *Reclamacion.* Reclamatio, nis.

RECLAMAR. v. a. Demanar algú lo seu. *Reclamar.* Enixè clamare.

RECLAMAT, DA. p. p. *Reclamado.* Reclamatus.

RECLAU. m. Angul, racó. *Esconce, recodo.* Angulus, i.

RECLINAR. v. a. Inclinar lo cap pera descansar. També s'usa com reciproc. *Reclinar.* Reclinare, as.

RECLINAT, DA. p. p. *Reclinado.* Reclinatus.

RECLINATORI. m. Cosa pera reclinar-se. *Reclinatorio.* Reclinatorium, ii.

RECLÓS, A. p. p. *Recluso, recludo.* Occlusus. || adj. Tancat, cercat. *Cercado.* Obsitus.

RECLOSA. f. Presa pera traurer las ayguas dels rius. *Azud, esclusa.* Aquæ derivandæ objectum vallum.

RECLÓURER. v. a. Posar en reclusió. *Encerrar, recluir.* Occludo, is.

RECLÚS, A. adj. RECLÓS.

RECLUSIÓ. f. Presó voluntària ó forçada. *Encierro, reclusion.* Custodia, æ.

RECLUTA. m. Reemplás de gent voluntària. *Recluta.* Legionis supplementum. || Lo soldat reclutat. *Recluta.* Supplemento additus miles. || Novensá en la milícia. *Recluta.* Tiro, nis.

RECLUTAR. v. a. Pèndrer soldats voluntaris. *Enganchar, reclutar.* Milites voluntarios conquirere. || Completar l' exèrcit. *Reclutar, reemplazar.* Legiones exercitum supplere. || met. Adquirir, provehir-se de lo necessari. *Reclutar.* Sibi necessaria comparare.

RECLUTAT, DA. p. p. *Reclutado.* Miles reclusus.

RECOBRABLE. adj. Lo que's pòt recobrar. *Recobable.* Recuperabilis.

RECOBRADOR, A. m. y f. Qui recupera. *Recobrador.* Recuperator, is.

RECOBRAMENT. m. ant. RECOBRO.

RECOBRAR. v. a. Adquirir lo perdut. *Recobrar, recuperar.* Reparo, as. || Convaléixer. *Recobrar la salud, convalecerse, recuperarse.* Revaléo, es.

RECOBRAT, DA. p. p. *Recobrado.* Recuperatus.

RECOBRE. m. Recurs, remey. *Socorro.* Suppetiæ, arum.

RECOBRIR. v. a. ant. Cubrir segona vegada. *Recubrir, volver á cubrir.* Iterum tegere.

RECOBRO. m. L'acte de tornar á cobrar lo que s'ha perdut ó deixat. *Recobro, reintegro, recuperacion.* Recuperatio, nis.

RECOLET. m. Religiós de la reforma de sant Francesch. *Recoleta.* Primævi severiorisque disciplinæ instituti custos.

RECOL-LECCIÓ. f. Cullita. *Recoleccion, recopilacion.* Coactura, æ.

RECOLLEGIR. v. n. *RECUILLIR.*

RECÓ. m. *RACÓ.*

RECOLZADA. f. Àngul, revolta. *Esconce, reco-do.* Angulus, i.

RECOLZADOR. m. Lloch pera recolzar-se. *Recodadero.* Reclinatorium, ii.

RECOLZAR-SE. v. r. Descansar lo còlzer en alguna cosa. *Recodarse, recostarse.* Recumbo, is.

RECOMANADA. f. *ENCOMANADA.*

RECOMANAR. v. a. Encarregar. *Encomendar, recomendar.* Commendo, as. || Empenyar-se ó parlar à favor de algú. *Recomendar.* Commendo, as.

RECOMANAT, DA. p. p. *Recomendado.* Commendatus.

RECOMANDA. f. *ENCÀRRECH.*

RECOMENDABLE. adj. Apreciable. *Recomendable.* Commendabilis.

RECOMENDABLEMENT. adv. m. De un modo recomendable. *Recomendablemente.* Commendabiliter.

RECOMENDACIÓ. f. La acció de recomanar. *Encomienda, recomendacion, encargo.* Commendatio, nis. || Elogi de algú pera introduhir-lo ab altre. *Recomendacion.* Elogium, ii. || Qualitat que fà més apreciable alguna cosa. *Recomendacion.* Dignitas, atis.

RECOMENDACIÓ DE LA ÀNIMA. La súplica de la glè-sia per qui està en la agonía. *Recomendacion del alma.* Animæ commendatio.

RECOMPENSA. f. Compensació de una cosa ab altra. *Recompensa y sinalagma.* for. Compensatio, nis. || Gratificació. *Recompensa, retribucion, remuneracion.* Remuneratio, nis. || Premi del treball. *Recompensa.* Operæ pretium.

RECOMPENSA. f. *RECOMPENSA.*

RECOMPENSADOR, A. m. y f. Qui recom-pensa. *Recompensador.* Munerator, is.

RECOMPENSAR. v. a. Satisfèr, compensar, remunerar. *Premiar, recompensar.* Repenso, as. || Pagar lo dany ocasional. *Compensar, resarcir.* Hostio, is.

RECOMPENSAT, DA. p. p. *Recompensado.* Repensatus.

RECOMPÒNDRE. v. a. Compòndrer de nou. *Recomponer.* Iterum componere.

RECOMPOSICIÓ. f. La acció de recompondrer. *Recomposicion.* Reformatio, nis.

RECOMPTAR. v. a. Tornar à contar. *Recontar.* Iterum numerare. || Tornar à referir. *Recontar.* Recenseo, es. || v. n. ant. REFERIR.

RECOMPTE. m. Segon compte. *Recuento.* Recensio, nis.

RECONCENTRACIÓ. f. Acció y efecte de re-concentrar. *Reconcentracion, reconcentramiento.* Re-collectio, nis.

RECONCENTRAR. v. a. Fèr acudir al centro. *Reconcentrar.* Intima penetrare. || Ocultar, dissi-

mular profundament alguna cosa. *Reconcentrar.* In intima abdere.

RECONCENTRAR-SE. v. r. Acudir al interior del ànimo algun afecte. *Reconcentrarse.* Intima hærere. || Acudir al interior del cos algun humort mal. *Reconcentrarse.* Morbum ima petere.

RECONCENTRAT, DA. p. p. *Reconcentrat.* Intimè penetratus.

RECONCILIACIÓ. f. L' efecte de reconciliar y de reconciliar-se. *Reconciliacion.* Reconciliatio, nis. || Renovació, restitució à la amistat. *Conciliacion, reconciliacion.* Reconciliatio, nis. || Confessió breu de culpas leves. *Reconciliacion.* Reconciliatio, nis.

RECONCILIADOR, A. m. y f. Qui reconcilia. *Reconciliador.* Conciliator, is. || **PACIFICADOR.**

RECONCILIAR. v. a. Restablir la concòrdia i amistat. *Reconciliar.* Reconcilio, as. || Benehir lo llochs sagrats que han estat violats. *Reconciliar.* Ecclesiasticis sitibus sacrum locum expiare. || Or una breu confessió de culpas leves. *Reconciliar.* Culpas leves per confessionem audire.

RECONCILIAR-SE. v. r. Confessarse com-ment de culpas leves. *Reconciliarse.* Leves nom per confessionem expiare. || Tornar à sòn gremi l'apóstata ó heretge. *Reconciliarse.* In gratiam ecclesiæ revertere.

RECONCILIAT, DA. p. p. *Reconciliado.* Reconciliatus.

RECÒNDIDAMENT. adv. m. OCULTAMENT.

RECÒNDIR. v. a. Desar en lloch reservat. *Guardar, archivar, reservar.* Reservio, as.

RECÒNDIT, A. adj. Ocult, reservat. *Recondito.* Reconditus.

RECONDUCCIÓ. f. for. Contracte segon des-près de cumplir lo primer. *Reconduccion.* Re-convatio, reconvectio, nis.

RECONDUHIR. v. a. Tornar à conduhir. *Reconducir.* Reduco, is. || Repetir lo contracte de ar-rendament. *Reconducir.* Rursus locare.

RECONÈIXENSA. f. *REGONEIXENSA.*

RECONFESSAR. v. n. Tornar à confessar lo confessat. *Reconfesar.* Confessionem repelere.

RECONFORTAR. v. n. CONSOLAR.

RECONQUISTA. f. Nova conquesta ó la obra de reconquistar. *Reconquista.* Iterata expugnatio.

RECONQUISTAR. v. a. Tornar à conquistar. *Reconquistar.* Iterum expugnare.

RECONQUISTAT, DA. p. p. *Reconquistado.* Denuò subactus, occupatus.

RECONT. m. ant. RELACIÓ. || *Recuento.* Recensio, nis.

RECONTAR. v. a. RECOMPTAR.

RECONTENT, A. adj. Mòlt content. *Recontento.* Lætissimus.

RECONVALÈIXER. v. a. Tornar à convales-xer. *Reconvalecer.* Iterum convalescere.

RECONVALESCUT, DA. p. p. *Reconvalescitur.* Revalitus.

RECONVENCIÓ. f. Càrrech que's fá á algú sobre sa própia paraula. *Reconvencion.* Admonitio. nis. || for. Acció de demanar contra qui demanava. *Reconvencion.* Reconvencio, nis.

RECONVENIR. v. a. Fér càrrechs, convèncer á algú ab sos fets ó paraulas. *Reconvenir.* Redarguo, is. || for. Demanar contra qui demanava. *Reconvenir.* Petilorem ipsius actione convenire.

RECONVENIR EN SÒN PROPÍ. fr. for. Citar á algú á que comparega en judici davant del jutge ó tribunal particular á qui està subjecte per lo for ó privilegi que disfruta. *Reconvenir en su fuero.* Apud proprium iudicem aliquem appellare.

RECONVINGUT, DA. p. p. *Reconvenido.* Reconvencutus.

RECOPIACIÓ. f. Compendi, resúmen. *Recopilacion, resumen, recapitulacion, epilogo.* Epilogus, i, brevium, ii. || Col·lecció. *Coleccion, recopilacion.* Collectio, nis.

RECOPIADOR, A. m. y f. Qui recopila. *Recopilador.* Collector, is.

RECOPIAR. v. a. Resumir lo més essencial. *Compile, recopilar, recapitular, sumar, resumir, compendiar, epilogar.* Brevio, as. || Reunir diferents coses. *Recopilar.* Summatim congregare.

RECOPILAT, DA. p. p. *Recopilado.* Breviatus.

RECOQUILLAMENT. m. ter. ENTORTOLLIGAMENT.

RECOQUILLAR. v. a. ter. ENTORTOLLIGAR.

RECOQUILLAT. p. p. ter. ENTORTOLLIGAT.

RECORDABLE. adj. Digne de recort. *Recordable.* Memorabilis.

RECORDACIÓ. f. RECORTE.

RECORDADOR, A. m. y f. Qui recorda. *Recordador.* Memorans, tis.

RECORDANSA. f. Memória. *Memoria, recuerdo, recordacion.* Memoria, æ.

RECORDAR. v. a. Fér present á algú lo que ha sabut. *Acordar, recordar, sugerir.* Recordo, as. || Recordarse. *Memorar, rememorar, despertar.* Memoro, as. || v. imp. y

RECORDARSE. v. r. Tornar á la memória lo que s' havia olvidat. *Acordarse, recordarse, recordar; hacer memoria.* Retorquere se in præteritum.

RECORDAR LO PASSAT. fr. Fér venir á la memória lo que estava olvidat. *Desenterrar.* Vetera scrutari, patefacere.

TU 'T RECORDARÁS Ó JA'T RECORDARÁS DE MÍ. exp. de aménassa. *Tú te acordarás de mí; ya vendrás al pagadero; ya verás quien es calleja.* Faciam ut memineras.

RECORDAT, DA. p. p. *Acordado, recordado.* Recordatus.

RECORDATTU, VA. adj. Lo que recorda ó pòt recordar. *Recordativo.* Recordans.

RECORREGUT, DA. p. p. *Recorrido.* Perlustratus.

RECÓRRER. v. a. Demanar favor. *Recurrir.* Recurro, is. || Demanar justícia. *Recurrir.* Adjus-

titiam devenire. || Váldrerse de alguna persona ó cosa pera qualsevol fi. *Valerse, recurrir; echar mano de.* Confugio, is. || Entre estampers recompondrer las planas per haverse deixat alguna clàusula. *Recurrer.* Perlustro, as. || Adobar. *Recurrer.* Resarcio, is. || Mirar ab cuidado. *Examinar, recurrer.* Examino, as.

RECORS. m. ant. RECUSAS. || Resolució de una junta ó de un senat. *Acuerdo.* Senatus consultum, i. || REFUGI, AMPARO.

RECORD. m. Memória, recordació. *Recuerdo, recordacion.* Recordatio, nis.

RECORTE. Contracció de RECÓRDAT. *Acuerdate.* Memento.

RECOST. m. RECURS. || ACORT.

RECOSIR. v. a. RECUSIR.

RECOSTA. f. Declivi, costa. *Recuesto.* Clivus, i. || Pujada molt pendent y fatigosa, ó cansada. *Reventon, repecho.* Declivis locus. || LLONSÀ, XULLA, COSTELLA.

RECÓURER. v. a. Tornar á cóurer ó cóurer massa. També s' usa com reciproch. *Recocer y biscochar* dit del pa. Recoqno, is. || Se diu també dels metalls pera ferlos més manejables ab lo foch. *Recocer.* Ad temperamentum excoquere. || BULLIR.

RECOVENIR. v. a. RECONVENIR.

RECREACIÓ. f. Alivio de un malalt. *Recreacion.* Levamen, inis. || Divertiment. *Recreacion, recreo.* Animi emissio, relaxatio.

RECREAR. v. a. Reforsar. També s' usa com reciproch. *Recrear, refocilar.* Vegeto, as. || Aleglar, deleitar. També s' usa com reciproch. *Recrear.* Recreo, as.

RECREAT, DA. p. p. *Recreado.* Recreatus.

RECREATIU, VA. adj. Lo que recrea ó pòt recrear. *Recreativo, recreable.* Jucunditatem afferens.

RECREIXEMENT. m. ant. Aument. *Acrecentacion, recremento.* Recrementum, i.

RECRÉIXER. v. n. Aumentarse. *Recrecer.* Amplificar, aris.

RECREMAMENT. m. Acció y efecte de recremarse. *Resquemazon, resquemo.* Acerbitas, atis.

RECREMAR. v. a. Tornar á cremar, torrar ab excés. *Requemar.* Aduro, is. || Dessubstanciar las plantas, fentlas pérdrer sòn vigor. *Requemar.* Calcino, as. || Encéndrer, enardir la sanch y humors del cos. *Requemar.* Accendo, is.

RECREMARSE. v. r. Dit dels guisats, agafarse per falta de such, ó assecarse 'ls sembrats per massa calor. *Asurarse.* Exuro, is. || Inquietarse, enrabiarse, consumir-se per algun succés contrari. *Asurarse.* Exuro, is. || No poder explicar lo que algú sent interiorment. *Requemarse.* Aduro, is.

RECREMAT, DA. p. p. *Requemado.* Adustus.

RECREMATIU, VA. adj. Lo que recrema. *Requemante.* Exardescens. || med. Picant, aspre. *Resquemante.* Mordicans.

RECRO. m. Diversió, delícia. *Recreo.* Oblec-

tamentum, i. || Lloch pera recrearse. *Recreo*. Amoenus locus.

RECRESQUIT, DA. p. p. *Recrecido*. *Recretus*.

RECRIMINACIÓ. f. Acusació del acusat contra qui l' acusa. *Recriminacion*. *Recriminatio*, nis.

RECRIMINAR. v. a. Acusar al acusador, *Recriminar*. *Accusantem recusare*.

RECRUADA. f. ant. *RECATGUDA*.

RECRUAR. v. n. ant. *RECÀURER*.

RECTAMENT. adv. m. *Dretament*. *Rectamente*. *Prorsum*.

RECTÀNGUL. m. geom. Figura de un ó més ànguls rectes. *Rectángulo*. *Rectangulum*, i.

RECTÀNGULAR. adj. Lo que té 'ls ànguls rectes. *Rectangular*, *rectángulo*. *Rectis angulis* constans.

RECTE, A. adj. *Dret*. *Recto*. *Rectus*. || Just, rígid. *Justo*, *recto*, *íntegro*, *ajustado*. *Æquus*, *justus*. || *Dret*, seguit. *Derecho*, *seguido*, *en derechura*. *Proversus*. || S' aplica al àngul que forma una línia recta cayent sobre altra perpendicularment. *Recto*. *Rectus*. || Lo que no s' inclina ó no's doblega. *Recto*. *Indeflexus*, *inclinis*. || met. En la genealogia 's diu del grau ó línia principal de pares á fills, ascendents á descendents. *Recto*. *Rectus*. || Empinat, molt pendent. *Derecho*, *recto*, *pino*, *inhieto*. *Arduus*. || Nom que's dóna á Baco. *Recto*. *Rectus*, || opt. *DIRECTE*. || gram. Dit del nominatiu respecte dels demés casos. *Recto*. *Rectus*.

RECTIFICACIÓ. f. L' acte de rectificar. *Rectificacion*. *Rectificatio*, nis.

RECTIFICAR. v. a. Donar á alguna cosa la perfecció que deu tenir. *Rectificar*. *Rectifico*, as. || Comprobar, confirmar. *Rectificar*. *Corrigo*, is. || quim. Purificar los licors. *Depurar*, *rectificar*. *Depuro*, *rectifico*, as. || Adressar alguna paret, etc. *Rectificar*. *Parietis curvitatē corrigere*. || Sosténir-se, afirmar-se en lo mateix que s' ha dit. *Rectificarse*. *Confirmari*. || esg. *ADRESSARSE*.

RECTIFICAT, DA. p. p. *Rectificado*. *Rectificatus*.

RECTIFICATIU, VA. adj. y m. Lo que rectifica ó té virtut de rectificar. *Rectificativo*. *Corrigendi vim habens*.

RECTILÍNEO, A. adj. Compost de líneas rectas, ó que's dirigeix en línia recta. *Rectilíneo*. *Rectilineus*.

RECTITUT. f. Qualitat de recte. *Rectitud*. *Rectitudo*, inis. || Exactitut en las operacions. *Rectitud*. *Rectum*, i. || Coneixement pràctic de lo que debem fèr. *Rectitud*. *Justitia*, æ. || La distància més curta entre dos punts. *Rectitud*. *Rectitudo*, inis.

RECTOR. m. Lo qui regeix ó governa. *Rector*, *párroco*, *cura*. *Rector*, is. || Superior en alguna comunitat ó col·legi. *Rector*. *Rector*, is. || Qui governa una universitat. *Rector*. *Rector*, is.

ENTRE 'L RECTOR Y 'L ESCOLÀ DIUNY LA MISSA. ref. Denota que's de unas mateixas inclinacions ó cos-

tums regularment sempre s' avenen. *De corsario á corsario no se pierden sino los barriles; cual mas cual menos toda la lana es pelos*. *Jurgia prædonum tantummodo dolia perdunt; omnis lana refert plusve minime pilum*.

LO RECTOR NO'S RECORDA DE QUANT FOU ESCOLÀ. ref. que reprehen als que havent estat elevats á algun empleo, ó no fan cas dels de sa esfera antiga ó castigan y reprehenen ab rigor los defectes que ells cometian y devian dissimular. *No se acuerda el cura de cuando fué sacristan; con las glorias se olvidan las memorias; cuando el villano está rico no tiene pariente ni amigo, ó cuando está en el mulo no conoce á Dios ni al mundo; panadera trádes antes, aunque ahora teneis quantes; no se acuerda la suegra que fué nuera*. *Honores mutant mores*.

SENYOR RECTOR VÓL FIGAS, TAMBÉ LAS HEM DE DONAR AL PORCH. loc. fam. ab que's moteja als qui sols donan lo que no's pòt aprofitar. *El abad de Bamba lo que no puede comer dalo por su alma; pascua de antrrejo pascua bona, cuanto sobra á mi señora tanto dona; pascua de flores pascua mala, cuanto sobra á mi señora tanto guarda*. *Quod nec sibi nec alteri prodesse potest donat avarus*.

RECTORAL. adj. Pertanyent al rector. *Rectoral*. *Ad rectorem pertinens*.

RECTORAR. v. n. Pèr rector. *Rectorar*. *Rectoris munus obire*.

RECTORAT. m. Lo càrrech de rector y 'l temps que dura. *Rectorato*, *rectoría*. *Symnasarchæ*, *rectoris munus*.

RECTORIA. f. Empleo y jurisdicció del rector. *Rectoria*. *Parochi munus*. || La casa del rector. *Abadia*. *Parochi domus*.

RECUA. f. ant. *Recua*, *convoy*. *Mandra*, *series*.

RECUBRIR. v. a. Cubrir de nou. *Recubrir*. *Aliquid iterum legere*.

RECUDIDA. f. *REBOT*, *COSSA*.

RECUDIR. v. n. *REBOTIR*. 1.

RECULA. m. Colla de animals de càrrega ó de tragl. *Recua*. *Mandra*, æ. || met. Multitud. *Recua*, *retahila*. *Rerum series*.

RECULAS. (ANAR Ó CAMINAR Á). ref. Anar envers atrás. *Andar hácia atrás, á reculones*. *Pergerere recessim*.

RECLADA. f. Obra de recular. *Reclada*. *Regressio*, nis, *retrocessus*, us. || *RETIRADA*. || La acció de retrocedir || aygua per trobar impediment en són curs. *Coz*. *Aquæ retrocessio*.

RECLAMENT. m. ant. *REGULADA* 1. || *TARDANSA*.

RECLAR. v. n. Anar á reculadas. *Reclar*; *andar hácia atrás, ó á reculones, ó como los cangrejos*. *Retró pergere*. || Tornar endetrás. *Retirarse*, *retroceder*, *volver atrás*, *recular*, *cejar*. *Retroago*, is; *retró incedere*. || *RETIRAR*. || Tornar endetrás los cotxos, etc. *Cejar*, *ciar*. *Retrocedo*, is. || Retrocedir per la violència, com las pessas de la artilleria. *Cejar*, *recular*. *Retrogredior*, *eris*. || *RETARDAR*. ||

AMACONAR. || met. Desistir en algun empenyo, cedir de són dictàmen. *Cejar, ciar, recular.* Remitto, is. || Tornar endetràs las ayguas. *Refluir, retroceder.* Refluo, is || met. Empobrirse, anarse perdent un patrimoni per no saberlo governar, etc. *Atrasar.* Dissipari. || La operació de podar regularment una vinya espodassada.

RECULLIDOR, A. m. y f. Qui recull. *Recogedor.* Colligens, recipiens.

RECULLIMENT. m. **ACULLIMENT.** || En lo moral abstracció de las cosas terrenas pera entregarse millor á la contemplació. *Recogimiento.* Animi collectio. || ant. REFUGI. || Retiro del comers de la gent. *Recogimiento.* A saecularibus negotiis abstractio. || Agregat de molts cosas. *Recogimiento.* Congregatio, nis. || ESCAUTINI. || CULLITA. || RECLUSIÓ.

RECULLIR. v. a. Congregar algunas cosas separadas. *Junta, recoger.* Congrego, as. || Desar. *Alzar, recoger, poner en cobro.* In custodiam recipere. || Arreplegar de poch en poch y guardar. *Amontonar, recoger, agregar.* Recolligo, is. || ACULLIR. || Suspèndrer lo curs de alguna cosa. || *Recoger.* Usam interdicere. || Notar, apuntar espècies diversas. *Recoger.* Colligo, is. || Tancar als boigs y desamparats. *Recoger.* Insanum in custodiam adigere. || ARREPLEGAR. || ant. náut. **EMBARCAR.**

RECULLIRSE. v. r. Acullirse. *Acogerse, refugiarse.* Confugio, is. || Retirarse á casa. *Retirarse, recogerse.* Domum repetero. || En lo moral abstráuer l'esperit de las cosas terrenas pera entregarse á la contemplació. *Recogerse.* Deo et sibi vacare. || Separarse del molt comers ó tracte de la gent. *Recogerse.* Abstraho, is. || Anàrsen al llit. *Recogerse.* In lectum se recipere.

RECULLIT, DA. p. p. *Recogido.* Recollectus.

RECULLITA. f. Refugi, receptacle. *Acogida.* Præsidium, ii.

RECULONS. (ANAR A) loc. **RECULAS.**

RECUPERABLE. adj. Lo que's pòt recobrar. *Recuperable, recobrablo.* Recuperabilis.

RECUPERACIÓ. f. L'acte y efecte de recobrar. *Recuperacion.* Recuperatio, nis. || **RESTAURACIÓ.**

RECUPERADOR, A. m. y f. Qui recupera ó recobra. *Recuperador.* Recuperator, is.

RECUPERAR. v. a. Recobrar. *Recuperar, recobrar.* Recupero, as. || Rescabalar lo perdut. *Recuperar.* Vindico, as.

RECUPERARSE. v. r. Restaurarse, reforsarse, repararse. *Recuperarse.* Se recuperare.

RECUPERAT, DA. p. p. *Recuperado.* Recuperatus.

RECUPERATU, VA. adj. Lo que recupera ó té virtut de recuperar. *Recuperativo.* Recuperandi virtute pollens.

RECURA. f. Instrument de ferro dentat ab talls en los costats y mànech en forma de ganivet, de que usan los pentiners pera formar las puas de las pintas y aclarirlas. *Recura.* Serrula, æ.

RECURS. m. La acció de recórrer. *Recurso.* Refugium, ii. || Medi. *Medio, recurso, arbitrio.* Consilium, ii.

RECURS DE CASACIÓ. 'L que 's dóna contra las sentències dels tribunals superiors en los cassos marcats per la lley de Enjudiciament. *Recurso de casacion.* Derorotionis consilium.

RECURS DE FORSA. FORSA. 11.

RECUSACIÓ. f. L'acte y efecte de recusar ó de refutar. *Recusacion.* Rejection, nis.

RECUSAR. v. a. Refusar, no acceptar. *Recusar, rehusar.* Abnuo, is, recuso, as. || for. Posar excepció al jutge pera que no entenga en la causa. *Recusar.* Judicem ejurare.

RECUSAT, DA. p. p. *Recusado.* Recusatus.

RECUSES. f. pl. ant. Recursos, auxilis. **RECURS.**

RECUSIR. v. a. Tornar á cusir. *Recoser.* Resuo, is.

RECUSIT, DA. p. p. *Recosido.* Resutus.

RECUYT, A. p. *Ojaldrado, recocido.* Recoctus. || m. MATÓ.

REDARGÜCIÓ. f. La acció de redargüir. *Redargucion.* Redargutio, nis.

REDARGÜIR. v. a. Convertir l'argument contra qui'l posa. *Redargüir.* Redarguo, is. || Convèncer ó confóndrer al contrari ab sas mateixas proposicions. *Redargüir.* Revinco, is.

REDARGÜIT, DA. p. p. *Redargüido.* Redargutus.

REDDIR. v. a. Tornar al duenyo 'l terreno establert. *Devolver.* Reddere.

RÉDDIT. m. Renda. *Rédito.* Reditus, us.

REDITUAR. v. n. Produhir utilitat. *Redituar.* Utilitatem reddere.

REDITUAT, DA. p. p. *Redituado.* Productus ex reditu.

REDELMAR. v. a. Tornar á delmar. *Rediezmar.* Rursus decimare.

REDELME. m. La novena part del delme, ó qualsevol porció ademès de ell. *Rediezmo.* Nona fructuum pars suprà decimam.

REDEMIBLE. adj. Lo que's pòt redimir. *Redimible.* Redimi potens.

REDEMIR. v. a. Rescatar, tráuwer de esclavitud. *Redimir.* Redimo, is. || Socórrer, tráuwer de algun perill. *Redimir.* Libero, as. || Comprar algú lo que havia venut ó possehit per qualsevol títol. *Redimir.* Redimo, is. || Llibrarse de alguna obligació per certa quantitat. *Redimir.* Redimo, is. || ant. Pèndrer á preu fèl. **PREUFET.** || Desfer alguna dificultat. *Zanjar, evitar.* Vito, as.

REDEMPCIÓ. f. La acció de redimir. *Redencion.* Redemptio, nis. || Rescat de la llibertat perduda. *Redencion.* Liberatio, nis. || met. Alivio, socorro. *Redencion.* Redemptio, nis. || Per antonomàsia la que Jesucrist obrá del género humá ab la seva passió y mort. *Redencion.* Redemptio, nis. || Rescat ó preu de un cautiu. *Redencion.* Liberatio, nis. || Extinció de un cens. *Redencion.* Census redemptio.

REDEMPTOR. m. Qui redimeix. *Redentor.* Redemptor, is. || Per antonomàsia Cristó Senyor Nostre. *Redentor.* Redemptor, is. || Religiós mercenari y trinitari anomenat així per causa de són estatut. *Redentor.* Redemptor, is.

REDIFICAR. v. a. REEDIFICAR.

REDIGIR. v. a. Restituir, tornar lo que s' ha pres, prestat ó robat. *Tornar, volver.* Reddo, is.

REDIMIR. v. a. REDEMIR.

REDINGOT. m. Espécie de capot que ajusta al cos algun tant. *Redingote.* Paulo contracta lacerna.

REDIR. v. a. ant. Tornar á dir. *Redecir.* Refero, ers.

RÉDIT. m. RÉDDIT. || ant. TORNADA, REGRÉS.

REDITA. f. ant. Repetició de lo dit. *Redicion.* Verborum repetitio.

REDÓ. adj. robó.

REDOBLAR. v. a. Doblar, duplicar. *Redoblar, reduplicar, redoblegar.* Duplico, as. || *Reiterar, repetir.* Itero, as.

REDOBLAT, DA. p. p. *Redoblado.* Duplicatus.

REDOBLE. m. Repetició accelerada de cop de timbal. *Redoble.* Ictus in tympano continua repetitio. || *Reiteració* de alguna cosa, com una corda en la guitarra y altres instruments. *Redoble.* Reiteratio, nis.

REDORT. m. ter. ROSCA, TORTELLA.

REDRER. v. a. ant. TORNAR.

REDRÉS. m. REFORMA. || v. a. ESMENAR.

REDRESSAR. v. a. REFORMAR.

REDRESSAT, DA. p. p. *Reformado, enderezado.* Emendatus.

REDUCCIÓ. f. Disminució. *Reduccion.* Contractio, nis. || Mutació de una cosa en altra equivalent. *Reduccion.* Commutatio, nis. || Cambi de una moneda per altra. *Reduccion.* Permutatio, nis. || Conversió de un cos á sos primers principis ó parts menudas. *Reduccion.* Resolutio, nis. || Resolució de un cos dur á substància líquida. *Resolucion, reduccion.* Resolutio, nis. || Persuasió pera atraure á algú. *Resolucion.* Adductio, nis. || Equivalència de una quantitat de una espécie á altra distincta. *Reduccion.* Alicujus quantitatis in aliam conversio. || Subjecció de algun regne ó província per medi de las armas. *Reduccion.* Subjunctio, nis. || Conversió dels infels á la verdadera religió, y dels pecadors á la esmena. *Reduccion.* Revocatio, nis. || log. Conversió de un sil·logisme imperfecte ó perfecte. *Reduccion.* Conversio, nis. || Restitució dels mixtos á són estat natural. *Reduccion.* Parvum munimentum.

REDUHIBLE. adj. Lo que's pót reduhir. *Reducible.* Quod reduci potest.

REDUHIMENT. m. REDUCCIÓ.

REDUHIR. v. a. Mudar una cosa en altra equivalent. *Reducir.* Commuto, as. || Tornar una cosa al estat que tenia, ó al lloch que ocupava. *Reducir.* Quidpiam in pristinum statum vocare. || Disminuir, minorar. *Minorar, reducir, estrechar, an-*

gostar, enangostar, contraer, ceñir, menoscabar. Diminuo, is. || Resumir. *Compendiar, reducir, recapitular, epilogar, resumir.* Contraho, is. || Plegar una cosa posant una part sobre altra ab orde. *Doblar.* Plico, as. || Convertir, resoldrer un cos en parts petites ó en altres substàncies. *Reducir, resolver.* Muto, as. || Compendrer, enclóurer baix de cert número ó quantitat. *Reducir.* Comprehendo, is. || Subjectar, fer venir á sa obediència als rebels. *Reducir.* Expugno, as. || Atraure ab persuasió. *Reducir.* Revoco, as. || Obligar. *Reducir.* Redigo, is. || arit. Convertir un número en altre, com un enter á trencats. *Reducir.* Convento, is. || pint. Fer una figura ó disseny menor ab las proporcions que tenia en gran. *Reducir.* In breve cogere. || Convertir un sil·logisme imperfecte á perfecte. *Convertir, reducir.* Convento, is. || Fer abraçar als infels la verdadera religió ó induhir als pecadors á la esmena. *Reducir.* Revoco, as. || Reduhir á certs capitols. *Reducir.* M. certa capita refertur.

REDUHIRSE. v. Disminuirse, menguar. *Menguar, reducirse.* Cogo, is. || Veurese obligat á alguna cosa. *Reducirse.* Cogo, is. || Moderarse en lo port ó modo de vida. *Reducirse.* Sumptibus parere. || Enclóurer baix de cert número ó quantitat. *Reducirse.* Reduci. || Consistir, tenir, venir á parir, com: tots los manaments de la lley de Déu se mudueixen á amar á Déu y al pròxim. *Dirigirse, reducirse, resolverse.* Dissolvo, is. || Desvanecerse, dissiparse, com: *REDUHIRSE* en fum, en pòls. *Convertirse, resolverse.* Se vertere. || Limitarse. *Concretarse.* coarctari.

REDUHIT, DA. p. p. *Reducido.* Reductus.

REDUNDÀNCIA. f. Sobre ó excés. *Redundancia.* Redundantia, æ. || Superfluitat de expressió en los discursos. *Redundancia.* Redundantia, æ.

AB REDUNDÀNCIA. adv. m. Ab superfluitat, ab excés. *Redundantemente.* Redundanter, nimis.

REDUNDANT. p. a. Lo que redunda. *Redundante.* Superfluens, redundans.

REDUNDAR. v. n. Resultar en benefici ó dam de altre. *Redundar, resultar.* In alicujus beneficium vel damnum aliquid redundare. || Superabundar. *Redundar.* Abundo, as.

REDUPLICACIÓ. f. Repetició. *Reduplicacio.* Duplicatio, nis. || ret. Repetició de una paraula sobre altra, com: no no, pa pa, vi vi. *Reduplicacion.* Conduplicatio, nis. || f. Figura de estil que consisteix en repetir consecutivament en lo mateix membre de una frase, certas paraules de un intermarcat. *Reduplicacion.* Reduplicatio, nis.

REDUPLICAR. v. a. REDOBLAR. || *Reiterar* ó repetir seguidament. *Reduplicar.* Duplico, as.

REDUPLICAT, DA. p. p. *Reduplicado.* Duplicatus.

REDUPTABLE. adj. ant. TENIBLE.

REEBEDOR. m. ant. REBEDOR.

REEBENT. m. Qui reb. *Recibidor.* Receptor, is.

REEBRER. v. a. ant. *REBRER*.

REECH. m. ant. *RICH*. || *ARRISCH*.

REEDIFICACIÓ. f. L'acte y efecte de reedificar. *Reedificacion*. *Reedificatio*, nis.

REEDIFICADOR. A. m. y f. Qui reedifica. *Reedificador*. *Instaurator*, is.

REEDIFICAR. v. a. Edificar de nou. *Reedificar*. *Reaedifico*, as.

REEDIFICAT, DA. p. p. *Reedificado*. *Reedificatus*.

REEXIR. v. a. Eixir bè alguna cosa. *Tener buen éxito*; *salir bien*. Benè vertere.

REELECCIÓ. f. Nova elecció. *Reeleccion*. *Secunda electio*.

REELEGIR. v. a. Tornar á elegir. *Reelegir*. *Rursus eligere*.

REELEGIT, DA. p. p. *Reelegido*, *reelecto*. *Rursus electus*.

REEMBOLS. m. La acció de reembolsar. *Reembolso*. *Nummorum recuperatio*.

REEMBOLSAR. v. a. Cobrar la quantitat de diner que s' havia dat ó deixat. *Reembolsar*. *Recuperare nummos*.

REEMBRE. v. a. ant. *REDEMIR*.

REEMENSA. f. ant. y

REEMENSÓ. m. ant. *REDEMPCIÓ*.

REEMPLÁS. m. Reintegro. *Reemplazo*. *Supplementum*, i. || mil. Qui entra á servir en lloch de altre. *Reemplazo*. *Viri in alterius locum militiæ adscriptio*.

REEMPLASSAR. v. a. Suplir una cosa per altra de la mateixa espècie. *Reemplazar*. *Suppleo*, es. || Posar una persona en lloch de altra particularment en la milícia. *Reemplazar*. *Alium pro alio reponere*.

REEMPLASSAT, DA. p. p. *Reemplazado*. *Suppletus*.

REEMPLASSO. m. *REDEMPCIÓ*, *REEMPLÁS*.

REEMUT, DA. p. p. de reembre. *REDEMUT*.

REENCONTRE. m. Encontre ó cop de dos coses que's juntan sentse resistència. *Reencuentro*. *Collissio*, nis. || mil. Combat de dos cossos petits de tropa. *Choque*, *reencuentro*. *Conflictus*, us. || Combat, renyina entre particulars. *Tope*, *reencuentro*, *choque*, *reyerta*. *Jurgium*, ii. || En lo blasó's diu de alguns animals que's presenten ab lo cap de modo que's vejan los dos ulls. *Reencuentro*. *Ocursus*, us. || *TOPETÓ*. 1.

REENGANXAMENT. m. La obra de reenganxar ó reenganxarse. *Reenganchamiento* *reenganche*. *Iterata in militiam allectio*. || Lo diner que's dóna al qui's reenganxa. *Reenganchamiento*, *reenganche*. *Iterate in militiis allectionis pretium*.

REENGANXAR. v. a. mil. Tornar á enganxar. *Reenganchar*. *Rursus in militiam allicere*. || v. r. Tornar á sentar plassa'l qui ha complert son temps. *Reengancharse*. *Denuò militiæ adscribi*.

REENGENDRADOR. A. m. y f. Qui dóna nom, sér, com lo baptisme. *Regenerador*, *reengen-*

drador, *reengendrante*. *Regenerator*, is.

REENGENDRAMENT. m. ant. *REGENERACIÓ*.

REENGENDRAR. v. a. Reproduhir. També s' usa com recíproch. *Reengendrar*. *Regigno*, is. || Donar nou sér, com en lo baptisme lo sér de gràcia. També s' usa com recíproch. *Reengendrar*, *regenerar*. *Regenero*, as.

REENGENDRAT, DA. p. p. *Reengendrado*. *Regeneratus*.

REENGENDRATIU, VA. adj. *REGENERATIU*.

REENSAIG. m. Obra de reensajar. *Reensayo*. *Iterata probatio*.

REENSAJAR. v. a. Tornar á ensajar. *Reensayar*. *Diu versare*; *rursus explorare*; *perlento*, as.

REENVIDAR. v. a. Tornar á envidar, envidar contra 'l envit del contrari. *Reenvidar*. *Foliis lusoriis exercendam pecuniam proferre*.

REESPERAR. v. a. Tenir molta esperança. *Reesperar*. *Magnopere sperare*.

REEXÀMEN. m. Nou exàmen de persona ó cosa examinada. *Reexaminacion*, *segundo exàmen*. *Iteratum examen*.

REEXAMINAR. v. a. Tornar á examinar la persona ó cosa ja examinada. *Reexaminar*. *Iterum examinare*; *periculum repotere*.

REFART, A. adj. Molt fart. *Beharto*, *rehartado*. *Valde satius*.

REFECCIÓ. f. Porció de aliment. *Refeccion*, *refaccion*. *Refectio*, nis. || ant. Adob, composició. *Compostura*, *reparo*, *reparacion*. *Reparacio*, nis. || Restitució al estat ecclesiàstich de lo que ha contribuït als drets reals de que està exempt. *Refeccion*. *Accepti vectigalis pro immunitate restitutio*.

REFECTOR Y REFECTORI. f. *REFETÓ*.

REFEGA. f. *REFREGA*.

REFEGIR. v. a. Afegir segona vegada. *Añadir de nuevo*; *volver á añadir*. *Addo*, is. || Umplir lo que ha minvat una cosa. *Rellenar*, *rehenchir*. *Repleo*, es. || Acabar de umplir de vi novell la bòta que ni ha de vell. *Mostear*, *remostar*. *Mustum veteri vino miscere*.

REFEGIT, DA. p. p. *Añadido*. *Additus*. || *Rehenchido*. *Repletus*. || *Remostado*. *Vinum musto commixtum*.

REFER. v. a. Tornar á fér. *Rehacer*. *Reparo*, as. || Afegir pes ó quantitat, reforsar. *Rehacer*. *Reficio*, is. || Reparar lo dany. *Rehacer*, *resarcir*. *Resarcio*, is. || Reparar lo deteriorat. *Rehacer*, *reparar*, *restablecer*. *Reparo*, as. || *RENOVAR*. || Dít del morter ó argamassa. *Estropear*. *Arenam calce commixtam subigere*. || Convaléixer lo malalt. *Convalescer*, *reponerse*, *recobrase*, *alearse*, *restablecerse*, *arribar*. *Revaleo*, es, *pristinam valetudinem recuperare*. || Tornar en sí lo qui havia perdut los sentits. *Recobrase*, *reponerse*. *Animum ad se ipsum advocare*. || Repararse de algun dany rebut. *Recobrase*. *Damnum resarcire*. || Adquirir nous béns de fortuna lo qui'n tenia poch. *Reponeres*. *Novis*

opibus se renovare. || Dít de las plantas, pèndrer vigor y robustesa. *Embravecer, rehacerse*. Vegetum fieri.

REFERÈNCIA. f. RESPECTE, RELACIÓ.

REFERENT. p. a. Qui refereix y lo que diu relació a altra cosa. *Alusivo, referente*. Referens, tis.

REFERIBLE. adj. Lo que's pòt referir. *Referible*. Referendus.

REFERIDOR. m. RELATOR.

REFERIMENT. m. RESPECTE, RELACIÓ.

REFERIR. v. a. Contar, dir. *Contar, referir, relatar*. Narro, as. || Ordenar, encaminar una cosa a determinat fi. *Referir*. Dirigo, is.

REFERIRSE. v. r. Fèr relació una cosa ab altra. *Aludir, referirse*. Alludo, is. || Contarse. *Referirse*. Numero, as. || Remètrre-se a lo dít. *Referirse, remitirse*. Ad dicta mittere. || PERTANYER.

REFERIT, DA. p. p. *Referido*. Narratus.

REFERMAR. v. a. Confirmar, rectificar. *Confirmar, refermar*. Confirmo, as.

REFERMARSE. v. r. Mantenir-se ferm y constant. *Afirmarse, ratificarse*. Confirmo, as.

REFERMAT, DA. p. p. *Afirmado*. Confirmatus.

REFERRAR. v. a. Tornar a posar la mateixa ferradura ab claus nous. *Reherrar*. Ferreas soleas iterum affigere.

REFERSE. v. r. Cobrar novas forsas y vigor. *Fortalecerse, rehacerse, refrescarse*. Vires acquire-re. || Convaléixer. *Alear, ir aleando*. Vires recipere. || Reunir-se 'ls soldats que per algun accident s' havian separat. *Rehacerse*. Iterum milites in aciem ordinari.

REFET, A. p. p. *Rehecho*. Refectus. || adj. Subjecte corpulent, fort y robust. *Rehecho*. Torosus.

REFETONER. m. Qui cuyda del refetor. *Refetolero*. Architrclinus, i.

REFETOR. m. Pessa ahont menjan los religiosos y algunas comunitats. *Refetorio*. Triclinium, ii.

REFEYT, A. adj. ant. REFET.

REFIARSE. v. r. Posar sa confiança en alguna persona ó cosa. *Confiar, confiarse*. Credo, is.

REFIAT, DA. p. p. *Confiado, satisfecho*. Creditus.

REFILADOR. m. y

REFILANDO. m. Bastonet ab dos ó més plomas petites al un extrem, pera jugar los noys ab pala. *Volante, rehilete*. Exiguus paxillus plumatilis et missilis.

REFILAR. v. a. Cantar ab modulació. *Gorgear, gorgoritear, trinar*. Vocem canendo inflectere. || Cantar los aucells. *Gorgear*. Aves garrirre. || TREMOLAR. 1.

REFILAT, DA. adj. Punxagut. *Agudo, oñlado, puntiagudo*. Acutus.

REFILET. m. Modulació en lo cant. *Queibros, gorgoritos, gorgoritas, gorgeo*. Vocis reflexiones. || met. Paraula picant. *Palabrita, saeta, palabrada, respingo*. Aculeus, i.

REFINACIÓ. f. Obra de refinar. *Refinacion*. Purgatio, nis. || quím. Obra de refinar los licors. *Refinadura, refinacion*. Defæcatio, nis.

REFINADOR, A. m. y f. Qui refina. *Refinador*. Purificator, is.

REFINADURA. f. y

REFINAMENT. m. REFINACIÓ.

REFINAR. v. a. quím. Purificar los metalls y licors. *Refinar*. Purifico, as. || met. Reduhir un cosa a la perfecció. *Refinar*. Purifico, as.

REFINAT, DA. p. p. *Refinado*. Purificatus. || adj. Astut, maliciós. *Refinado, redomado*. Callidus.

REFLECTIR. v. n. Retrocedir los raigs de la llum, encontrant obstacle. *Reflejar, reflectar, reverberar, reflectir*. Reflecto, is. || met. **REFLEXIONAR.**

REFLECTIT, DA. p. p. *Reflejado, reflectido*. Reflexus. || REFLEXIONAT.

REFLEXA. f. Cautela, segona intenció. *Refleja*. Cautela, æ.

REFLEXIÓ. f. Retrocés dels raigs de la llum. *Reflexion, reverbero*. Lucis reflexio. || met. Consideració, cuydados reparo que's fa sobre algun cosa. *Reflección*. Recogitatio, nis.

REFLEXIONAR. v. n. Considerar ab molta atenció. *Reflexionar*. Recogito, as.

REFLEXIONAT, DA. p. p. *Reflexionado*. Recogitatus.

REFLEXIU, VA. adj. Qui reflexiona. *Reflexiu*. Attentè considerans. || Lo que reflecteix. *Reflexiu*. Reflectens.

REFLEXIVAMENT. adv. m. Ab reflexió. *Reflexivamente*. Consideratè.

REFLEXO, A. adj. Lo que reflecteix ó 's torna. *Reflejo*. Reflectens, tis. || Dít de la consideració. *Reflejo*. Reflexus. || m. La llum que 's reflecteix. *Reflejo*. Lucis reflexio.

REFLORIR. v. n. Tornar a florir. *Reflorecer*. Resfloreo, es.

REFLUIR. v. a. Tornar atrás algun líquit. *Refuir*. Reduo, is.

REFLUIX. m. ant. y

REFLUXO. m. Lo moviment regular de las aigües després de la maró. *Refujo*. Maris repetens.

REFOCILACIÓ. f. L' acte y efecte de refocilar. *Refocilacion*. Refocillatio, nis.

REFOCILAR. v. a. Recrear, donar vigor, majorment la calor. *Refocilar*. Focillo, as.

REFOCILARSE. v. a. Passar lo temps, divertir-se, passejarse. *Refocilarse*. Oblectare se; ludere.

REFOCILAT, DA. p. p. *Refocilado*. Focillatus.

REFONDICIÓ. f. REFUNDICIÓ.

REFONDRE. v. a. Tornar a fondre. *Refundir*. Refundo, is.

REFORMA. f. Correcció, esmena. *Reforma, reformation, arreglo*. Reformatio, nis. || Privació del exercici del empleo. *Reforma*. Depositio, nis. || **REFORMA.**

ducció dels instituts religiosos á sa primitiva observància. *Reforma, reformacion*. Severioris disciplinæ instauratio. || f. Separació de coses inútils y malas, pera remplassarlas ab altres útils y bonas. *Reforma*. Substitutio, nis.

REFORMABLE. adj. Lo que 'spòt reformar ó es digne de reforma. *Reformable*. Reformandus, reformatione dignus.

REFORMACIÓ. f. La acció de reformar. *Reformacion*. Reformatio, nis. || **REFORMA**.

REFORMADOR, A. m. y f. Qui reforma. *Reformador*. Instaurator, is.

REFORMAR. v. a. Corregir, esmenar. *Arreglar, reformar*. Emendo, as. || Reduir alguna cosa á sa primitiva observància ó institut. *Reformar*. Emendo, as. || Moderar lo gastó. *Reformar, redondear, cercenar*. Diminuo, is. || Privar del exercici del empleo. *Reformar*. Spolio, as. || Aclarir, explicar lo sentit de alguna proposició. *Reformar*. Corrigo, is.

REFORMARSE. v. r. Corregirse. *Emendarse, reformarse*. Mores corrigere. || Moderarse, contenir-se en lo que's diu ó fá. *Moderarse, reformarse, contenirse*. Moderari, temperari.

REFORMAT, DA. p. p. *Reformato*. Emendatus.

REFORMATORI, A. adj. Lo que refórma. *Reformatorio*. Correctivus.

REFORS. m. Auxili, ajuda. *Refuerzo*. Subsidium, ii. || La entreteia que posan en las casacas, etc. *Trape*. Pannus, i. || La musculera de la camisa. *Hombrito*. Indusii humeris assuta bractea.

REFORSAMENT. m. *Refors*. 1.

REFORSAR. v. a. Afegir novas forsas ó foment. *Reforsar*. Firmo, as. || Refermar lo que's deteriora. *Reforsar, reparar*. Reficio, is. || **ANIMAR**. 2.

REFORSARSE. v. r. Convaléixer, fortaleixer-se. *Reforsarse*. Invaleo, es, invalesco, is.

REFORSAT, DA. p. p. *Reforsado*. Firmatus. || adj. La pessa de artilleria que té més metall que las senzillas. *Reforsado*. Bellicum tormentum obfirmatum.

REFÓS, A. p. p. de refóndrer. *Refundido*. Refusus.

REFRÀ. m. Adagi. *Adagio, refran*. Paræmia, æ, veles.

REFRACCIÓ. f. dióp. y astr. La inflexió de un raig de llum que passa de un mitj á altre de més ó ménos resistència. *Refraccion, reflexion*. Refractio, nis. || Rebot. *Rebote*. Refractio, nis.

REFRACTAR. v. a. Causar ó patir refracció. *Refractar*. Refractionem pati.

REFRACTARI. m. Qui falta á las promesas. *Refractario*. Refractarius, ii. || adj. Se 'diu dels cosos infusibles, ó que exigeixen molt alta temperatura pera fónndrerse. *Refractario*. Refractarius.

REFRACTO, A. adj. S' aplica al raig de llum que tors la línea de direcció. *Refracto*. Refractus.

REFRANY. m. *Refrá*.

REFREDAMENT. m. *REFREDAT*. 2. || ant. La acció de refredar. *Enfriamiento, resfriamiento*. Refrigeratio, nis.

REFREDAR. v. a. Refrescar, templar lo calor. *Resfriar*. Refrigero, as. || met. Fér pérdrer la activitat en l' obrar. *Entibiar, resfriar*. Ardorem redere.

REFREDARSE. v. r. Destemplarse 'l cos, tancarse 'ls poros. *Constiparse, resfriarse*. Frigore obstrui. || Pérdrer lo calor. *Resfriarse*. Confrigero, as. || **PASMARSE**. || Diminuhirse la activitat en lo obrar. *Entibiarse, resfriarse*. Segnius agere.

REFREDAT, DA. p. p. *Enfriado, resfriado*. Refrigeratus. || m. Indisposició per causa que'l fret clou los poros. *Constipacion, resfriado, constipado, romadizo*. Corporis ex frigore constipatio.

REFREGA. f. Pelea, renyina. *Refriega*. Armatum pugna.

REFREGAMENT. m. La acció de refregar y refregarse. *Refregamiento*. Refricatio, nis.

REFREGAR. v. a. Tornar á fregar. *Refregar*. Refrico, as.

REFRENAMENT. m. Retenció, reprehensió, subjecció. *Refrenamiento*. Cohibentia, æ.

REFRENAR. v. a. Subjectar ab lo fre. *Refrenar*. Refræno, as. || met. Contenir, reprimir. També s' usa com recíproch. *Refrenar*. Cohibeo, es.

REFRENAT, DA. p. p. *Refrenado*. Refrænatus.

REFRENDACIÓ. f. Legalisació de un despaig. *Refrendacion*. Subscriptio, nis.

REFRENDAR. v. a. Legalisar un document. *Legalizar, refrendar*. Signo, as.

REFRENDARI. m. Qui firma després del superior. *Refrendario*. Cancellarius, ii.

REFRENDAT, DA. p. p. *Refrendado*. Signatus.

REFRENDATA. f. La firma del qui per autoritat pública subscriu després del superior. *Refrendata*. Subscriptio, nis.

REFRESCADOR, A. m. y f. Qui refresca. *Ge-frescador*. Refrigerator, is.

REFRESCAMENT. m. La acció y efecte de refrescar. *Refrescadura, refrigeracion*. Refrigeratio, nis. || **REFRESCH**. || m. Provisió de viurers, etc., pera las tropas de una plassa, campament, etc. *Refresco*. Refrigeratio, nis.

REFRESCANT. adj. Lo que té virtut de refrescar. *Refrigerante*. Refrigerans. || m. quílm. Vas en que's posa aygua pera templar lo calor en las evaporacions. *Refrigerante*. Refrigeratorium vas.

REFRESCAR. v. a. Templar lo calor. *Refrescar*. Frigero, as. || Béurer refrescos. *Tomar refrescos; refrescar*. Algidum potum bibere. || Mullar, remullar. *Refrescar*. Refrigero, as. || met. Renovar algun sentiment. *Refrescar*. Refrico, as.

POSAR Á REFRESCAR. fr. Posar lo vi en aygua pera que's mantinga fres-

Poner á enfriar. A' xpo-
nere.

REFRESCARSE. v. r. Pèndrer refrescos. *Refrescare.* Refrigero, as. || Pèndrer banys pera atemperar lo cos. *Bañarse*; *tomar refrescos.* Lavo, as. || Templarse 'l calor de temps. *Refrescar.* *Æstum remittere.*

REFRESCAT, DA. p. p. *Refrescado.* Refrigeratus.

REFRESH. m. Beguda freda, temperant. *Refresco.* Refrigeratio, nis. || La beguda de la tarda. *Refresco.* Promeridiana potio. || Partida de nova tropa. *Refresco.* Refrigeratio, nis.

DE REFRESH. m. adv. De nou. *De refresco.* Denudò, recenter.

REFRIGERACIÓ. f. REFRIGERI.

REFRIGERANT. p. a. Lo que refresca. *Refrigerante.* Refrigerans, tis. || adj. Lo que té virtut de refrigerar. *Refrigerante.* Refrigerans.

REFRIGERAR. v. a. Refrescar, temprar lo calor. *Refrigerar, refrescar.* Refrigero, as. || Confortar, reparar las forsas. *Refrigerar.* Vires recuperare.

REFRIGERAT, DA. adj. Lo que refresca ó té virtut pera refrescar. *Refrigerativo.* Refrigeratorius, refrigerans.

REFRIGERI. m. REFRESH. || Porció de aliment. *Refrigerio.* Refrigerium, ii. || L' alivi que causa la fresca. *Refrigerio.* Refrigerium, ii. || Alivi, consol. *Refrigerio.* Fomentum, i.

REFRINGENT. m. pl. Nom que's dona als medis que produheixen la refracció dels raigs lluminosos. *Refringentes.* Media refringentia.

REFRINGIR. v. a. Fèr perdre la línia de direcció al raig de llum. També s' usa com reciproc. *Refringir.* Refringo, is.

REFUGI. m. Acullida, amparo, abrigh, recurs. *Asilo, refugio, aragida.* Auxilium, subsidium, ii. || Aculliment, retirada. *Asilo, retirada.* Respectus, us. || Germandat dedicada al socorro dels pobres. *Refugio.* Refugium, ii. || Lloch ahont se recull algú. *Refugio.* Latebra, æ.

REFUGIAR. v. a. Amparar, acullir. *Acoger, refugiar.* Refugium præbere.

REFUGIARSE. v. r. Acudir á alguna part. *Acogerse, refugiarse, guarecerse.* Se aliquò vertere.

REFUGIAT, DA. p. p. *Refugiado.* Confugitus.

REFUGIR. v. a. Refusar. *Rehuir, rehusar.* Recuso, as. || REFUGIARSE.

REFULGENT. adj. Lo que llánsa de sí resplandor. *Refulgente.* Refulgens, tis.

REFULGENTÍSSIM, A. adj. sup. *Refulgentissimo.* Refulgentissimus.

REFUNDICIÓ. f. Nova fundició. *Refundicion.* Iterata fussio.

REFUNDIR. v. a. Refer. També s' usa com reciproc. *Behacer.* Reparo, as.

REFUNDIRSE. v. r. met. Convertirse alguna cosa en profit ó dany de algú. *Refundirse.* In aliquus beneficium vel damnum vertere.

REFUNDIT, DA. p. p. *Refundido.* Refusus.

REFÚS. m. Denegació de lo que's preten. *Refusativa, repulsa.* Repulsa, æ. || FUGIDA.

REFUSAR. v. a. No voler admétter. *Rehuir, rehusar, recusar, reprochar.* Recuso, as. || for. Denar excepció al jutge pera despèndrerse de alguna causa. *Recusar.* Judicem rejicere, recusare.

REFUSAT, DA. p. p. *Recusado.* Recusatus.

REFUTACIÓ. f. Argument que destrueix les rahons del contrari, impugnació. *Refutacion.* Refutatio, nis.

REFUTAR. v. a. Contradir, desfer las rahons del contrari. *Refutar, reprobar.* Refuto, as.

REFUTAT, DA. p. p. *Refutado.* Refutatus.

REFUTATORI, A. adj. Lo que refuta. *Refutatorio.* Infirmitas, refutans.

REG. m. ant. REY.

REGA. f. ter. REGUERA. 2.

REGADA. f. Regadiu, regó, l' acte y efecte de regar. *Riego, regadura.* Rigatio, nis.

REGADIU. m. Terreno que's réga. *Regadío.* Irriguus ager. || adj. S' aplica al terreno que se tuma á regarse. *Regadio, regadía.* Irriguus.

REGADOR, A. m. y f. Qui réga. *Regador.* Rigator, is.

REGADORA. f. Instrument de llana ab un broch que remata ab un pom ple de foradets pera regar lo pis, etc. *Regadera, rociadera.* Rorarium vas. || Conducto pera regar. *Reguera, regadera, regadero.* Collicia, colliquia, arum.

REGADURA. f. La acció de regar per una regada. *Regadura.* Irrigatio, nis.

REGALA. f. náut. Tauló que cubre 'ls caps ó extrems dels revessos, y forma la part superior del costat de un buch. *Regala.* Ligamentorum capia operiens.

REGALADA. f. La caballerissa real ahont están los caballs de regalo; y també 'ls mateixos caballs. *Regalada.* Delectorum equorum stabulum, vel ipsi equi.

REGALADAMENT. adv. m. Ab regalo. *Delicadamente, regaladamente.* Lautè, opiparè, delicatè.

REGALADÍSSIM, A. adj. sup. *Regaladissimo.* Delicatissimus.

REGALADOR, A. m. y f. Qui regala. *Regalador.* Donorum fœcundus. || m. Bastó grós ab un munyeca ab que 'ls boters allisan y notejan la cuyrams per fora. *Regalador.* Coriaria radula.

REGALAMENT. m. La acció de regalar ó regalar-se. *Regalamiento.* Regalatio, nis.

REGALAR. v. a. Donar voluntàriament. *Regalar.* Condoneo, munero, as. || Agasajar, tractar ab regalo. *Agasajar, regalar.* Munifico, as. || Alaiagar. *Halagar, regalar, asariciar.* Indulgeo, es. || Delictar, recrear. *Regalar.* Recreo, as. || Xurriar. *Correar.* Stillo, as. || Fòndrerse, derretirse la cera. *Correrse, derretirse, regalar-se.* Liqueo, as.

REGALARSE. v. a. Tractarse bè. *Regalarse.*

Lautè vivere. || Tenir gran complacència, recrear-se. *Saborearse, regordearse.* Jucundissimè in aliquo immorari.

REGALAT, DA. p. p. *Regalado.* Muneratus. || adj. Suau, delicat; se diu del menjar. *Regalado.* Delicatus, tener. || Qui's cria ó tracta ab regalo. *Regalen.* Admodum delicatus.

REGALÉSSIA. f. Planta de fullas semblants á las de la mata, de arrels estiraganyoses y mólt dolces. *Orozuz, regaliz, regaliza, regalicia.* Glycyrrhiza, æ. || La arrel sola. *Palo dulce.* Dulcis radix.

REGALET. m. d. *egalillo, Regalejo.* Munusculum, i.

REGALIA. m. Prerrogativa del soberá. *Regalia.* Regia præeminentia. || met. Privilegi particular que algú té en qualsevol línea. *Regalia.* Peculiare jus. || ant. Veu humana en la orga. *Regalia.* Fistula organica vocem humanam referens.

REGALÍCIA. f. *REGALÉSSIA*

REGALO. m. Dàdiva, present voluntari ó per costum. *Dàdiva, regalo, gaje, don, presente.* Illecebria, æ. || Gast, complacència. *Regalo.* Delitia, æ. || Comoditat en orde á la persona. *Blandura, regalo, delicia.* Delitium, arum.

REGAMENT. m. ant. *REGADA.*

REGANDAIX. m. ter. *LLARGANDAIX.*

REGANY. m. Paraula de enfado. *Regaño, rebufo.* Vultus gravitas.

REGANYADOR, A. m. y f. Qui reganya. *Regañador, regañon, reñidor.* Asper, minax, acis. || ant. Vent de tramontana. *Regañon.* Boreas, æ.

REGANYAR. v. a. Mostrar lo gos las dents en senyal de enfado. *Regañar.* Ringo, is. || met. Respondrer, renyir. *Regañar, reñir.* Ringo, is. || mostrar. 1.

REGANYAYRE Y REGANYÓS, A. m. y f. *REGANYADOR.* 1.

REGAR. v. a. Tirar aygua ab algun instrument ó conduhirla á las plantas. *Regar.* Rigo, as. || Arruixar los carrers, las salas. *Regar, rociar.* Aspergo, is. || Passar los rius per alguna part. *Bañar, regar.* Rigo, as.

REGARDAMENT. m. ant. *Vista, presencia.* Facies, ei.

REGARÓ. m. Rech petit pera conduhir la aygua á las taulas, eras dels horts, etc. *Regata, reguera.* Irriguus canalis. || *REGUERÓ.*

REGAT, DA. p. p. *Regado.* Rigatus.

REGATA. f. *REGUERA.*

REGATEJAR. v. a. Porfiar sobre 'l preu de alguna cosa que's ven. *Regatear.* Concior, aris. Refusar la execució de alguna cosa. *Regatear.* Renuere aliquid facere. || Escassejar, disminuhir. *Escatimar, regatear.* Reseco, as.

REGATEJAT, DA. p. p. *Regateado.* Concionatus.

REGATÓ, NA. m. y f. Qui regateja en lo comprar y véndrer. *Regaton, regalero, zarracatin.* Cocio, coccio, nis. || *REVENEDOR.*

REGATONERIA. f. Venda per menor dels gèneros comprats per major. *Regatoneria, regaleria, recatoneria.* Minuta venditio. || Botiga de regatò. *Regatoneria.* Propolæ taberna. || Ofici y ocupació del regatò. *Regatoneria.* Propolæ versutia.

REGATXO. m. Pal, estaca, forqueta pera sostenir los arbres y ceps. *Rodrigon.* Ridica, æ. || fam. Criadet pera fér recados ó acompanyar donas. *Rodrigon.* Famulus, i.

REGEAMENT. adv. ant. *RIGOROSAMENT.* || m. adv. ant. *RECTAMENT, DRETAMENT.*

REJECTAR. v. a. Apartar alguna cosa de sí. *Desechar, descartar.* Repudio, as.

REGÈNCIA. f. Govern de un regne á falta del príncep ó sent aquest de menor edad. *Regencia.* Regni procuratio. || Empleo de regent. *Regencia.* Regentis dignitas. || L' acte de regir. *Regencia.* Rectio, nis.

REGENERACIÓ. f. Reproducció. *Regeneracion, reproduccion.* Regeneratio, nis. || Nova generació, com per la gràcia del baptisme. *Regeneracion.* Regeneratio, nis.

REGENERAR. v. a. Reengendrar, donar nou sér. *Regenerar, reengendrar.* Regenero, as.

REGENERAT, DA. p. p. *Reengendrado.* Regeneratus.

REGENERATIU, VA. adj. Lo que té virtut pera reengendrar. *Regenerativo.* Regenerandi virtute pollens.

REGENT, A. adj. Lo que regeix ó governa. *Regitivo.* Regens. || m. President. *Regente.* Magister. || Qui governa un regne á falta de rey, ó per sér aquest de menor edad. *Regente.* Regni procurator. || Qui presideix los estudis en las religions. *Regente.* Gymnasiarcha, æ. || En las universitats lo catedràtic triennal. *Regente.* Triennalis professor. || Qui porta 'l govern de una impremta. *Regente.* Typographicus moderator. || adv. m. ant. *RIGOROSAMENT.*

ESTAR DE BON REGENT. fr. met. Se diu de la persona que's manté grassa y fresca. *Estar fresco.* Viridem esse.

REGENTAR. v. a. Desempenyar l' empleo de regent. *Regentar.* Gubernar, as.

REGENTAT, DA. p. p. *Regentado.* Gubernatus.

RÉGER. v. a. ant. *REGIR.*

REGIBLE. adj. Fácil de regir, de governar. *Regible.* Regibilis.

RÉGIDAMENT. adv. m. ant. *RIGOROSAMENT.*

REGIDOR, A. m. y f. Qui regeix. *Regidor.* Rector, is. || Individuo del ajuntament, que cuyda del govern económic. *Regidor.* Decurio, nis.

REGIDORAT. m. Empleo de regidor. *Regidoria, regiduria.* Decurionis munus. || Lo conjunt ó cos de regidors en són concell ó ajuntament de cada ciutat, vila ó lloch. *Regimiento.* Decurionum consessus.

RÉGIMEN. m. Govern, direcció, administració. *Régimen.* Regimen, inis. || Método de vida particularment en los malalts. *Régimen.* Certa vivendi

formula. || gram. La dependència de las parts de la oració. *Régimen*. Regimen, inis.

REGIMENT. m. mil. Várias companyias de tropa que cuyda un coronel. *Regimiento*. Legio, nis. || ant. GOVERN. || AJUNTAMENT.

REGINA. f. ant. y conserva són us en la Salve regina. *Reina*. Regina, æ.

RÉGIO, A. adj. Lo que toca ó pertany al rey, y es propi de la magestat real. *Regio, real*. Regius. || met. Sumptuós, gran, magnífich, com: funció régia, convit régio, etc. *Regio*. Magnificus, regius.

REGIÓ. f. Comarca, país. *Region*. Plaga, æ. || L'espai que ocupa qualsevol element. *Region*. Elementorum plaga. || anat. La divisió interior del cos humà, en ventrell, pit y ventre, y la subdivisió de aquest. *Region*. Regio, nis.

REGIÓ ELEMENTAL. L'espai desde la lluna fins al centre de la terra. *Region elemental*. Elementaris regio.

REGIÓ ETÈREA. astr. y fil. Lo de la lluna en amunt. *Region etérea*. Ætherea regio.

REGIR. v. a. Governar. *Regir*. Gubernar, as. || Guiar. *Guiar, regir*. Dirigo, is. || gram. Demanar alguna part de la oració la construcció de altrás. *Regir*. Rego, is. || v. n. Servir de govern las cosas inanimadas, com lo rellotje, calendari, etc. *Regir*. Servio, is. || náut. Obehir la nau al timó. *Regir*. Gubernaculo parere, obedire.

REGIRAMENT. m. REVOLUCIÓ.

REGIRAR. v. a. Manejar. *Manejar, revolver, remecer*. Verso, as. || Buscar una cosa entre altrás. *Revolver*. Evolver, is. || Sentarse mal lo menjar y causar fàstich. *Revolver*. Verro, is. || ESCORCOLLAR. || ant. *Hacer mudar de dictámen, commover, revolver*. Ad aliud adsentiri concitare.

REGIRARSE. v. r. Móurerse de un costat á altre. *Retornarse, revolverse*. Commoveo, es.

REGIRAT, DA. p. p. *Revuelto*. Revolutus.

REGISTRADOR. m. Qui registra. *Registrador*. Speculator, scrutator, is. || La persona que té á són càrrech ab autoritat pública, notar y posar en lo registre tots los privilegis, cédulas, cartas ó despaigs lliurats pel rey, consells y demès tribunals de són regne, com també 'ls donats per sos jutges ó ministres de sa casa y cort. *Registrador*. In tabulis publicis vel libris notator. || La persona que está á la entrada ó porta de algun lloch, pera registrar los géneros y mercaderias que entran. *Registrador*. Mercium patefactarum recensor, recognitor.

REGISTRAR. v. a. Mirar ab molta atenció. *Registrar*. Scrutar, aris. || Regonéixer, examinar. *Registrar, examinar, visitar, atalayar, catar, otear, otar*. Specular, aris. || Copiar y notar á la lletra en los llibres de registre algun despaig, cédula, privilegi, ó carta donada pel rey, consell, audiència ó jutge de sa casa y cort. *Registrar*. In tabulis vel libris publicis adventare, subscribere. || Posar senyal entre las fullas del llibre. || *Registrar*. Signis notare.

REGISTRAT, DA. p. p. *Registrado*. Scrutatus.

REGISTRE. m. La acció de registrar. *Registro*. Speculatio, nis. || Pessa del rellotge pera moderar sos moviments. *Registro*. Moderatoria horologii rotula. || Llibre de empadronament ó matricula. *Fadron, registro*. Libri litterarum. || Protocol. *Protocolo, registro*. Archelipus, i. || Qualsevol llibre en que s'registra ó apunta. *Registro*. Codex, icis. || La partida que s'escriu en lo llibre de aquest nom. *Registro*. Recensio, nis. || Manifestació de las mercaderias que s'han de registrar. *Registro*. Mercium patefactio. || L'albará en que constan registradas las mercaderias. *Registro*. Scheda pro fide mercium. || Cordó, cinta ó altre senyal entre las fullas del llibre. *Registro*. Pensilis in libris fasciola. || Cada género de veu de una orga. *Registro*. Organicarum vocum ordo. || Llistó quadrat ab que's tapan los secrets de la orga pera que entre 'l vent. *Registro*. Pleritides, um. || Nota al fi dels llibres pera govern del encuadernador. *Registro*. Typographorum notæ ad philaryarum ordinem. || Entre estampers, correspondència, igualtat de la línea de una plana á la de detrás. *Registro*. Linearum in typographicis paginis æqualitas.

TIRAR TOTS LOS REGISTRES. fr. NO PÉRDASES PER PERESA.

REGIT, DA. p. p. *Regido*. Gubernatus.

REGITAR. v. a. Llansar per segona vegada. *Volver á echar ó arrojar*. Rejicio, is. || VOMITAR.

REGLA. f. Lley, ordenansas, estatut. *Orden, regla*. Decretum, i. || Norma, modelo. *Regla*. Regula, æ. || Lley universal que conté lo principal que déu observar un cos religiós. *Constitucion, regla, regularidad, disciplina*. Regula, æ, constitutio, nis. || Modo de executar alguna cosa. *Orden, regla, modo*. Constitutio, nis. || Principi, precepte, axioma en las ciéncias y arts. *Regla*. Regula, æ. || Moderació, templansa. *Regla*. Modus, i. || Ménstruo. *Menstruacion, regla, mes*. Menstrualis purgatio. || Orde invariable de las cosas naturals. *Regla*. Invariabilis naturæ ordo. || arit. Lo modo de formar cada género de comptes. *Regla*. Numerandi regula. || Aquella rahó ab que's conforman las accions pera que sian rectas. *Regla*. Regula, æ.

REGLA DE ALIGACIÓ. La ab que s'averigua 'l preu comú de la mescla de diferents espécies y valors. *Regla de aligacion*. Alligationis regula.

REGLA DE CALIBRE. Instrument de metall ab que s'pren lo calibre de las pessas, etc. *Regla de calibre*. Diametra regula.

REGLA DE COMPANYIA Ó DE TRES SIMPLE. arit. Aquella en la que de dos números coneguts se'n traú un tercer proporcionat. *Regla de compañía, de tres, aurea, de proporcion ó de oro*. Aurea regula.

REGLA DE TRES COMPOSTA. La que té més de tres termes. *Regla de tres compuesta*. Composita proportionis regula.

AB REGLA. m. adv. Arregladament, ab mida. *Arregladamente, regladamente, moderadamente*. Regulariter.

FALSA REGLA. CARTILLA.

LA REGLA MANTÉ 'L COS Y LA BUTACA Ó LAS CASAS. ref. Denota quant convé 'l compte y orde en las cosas. *Regla y compds, cuanto mas, mas.* Modus in rebus et ordo nimius numquam erit.

NO HI HA REGLA GENERAL SENS EXCEPCIÓ. fr. que s' usa pera donar á enténdrer que no hi ha ditxo ó proloqui tant generalment cert, que no's falsifique en alguns casos particulars. *No hay regla sin excepcion; no es todo el sayal alforjas.* Fronti nulla fides.

REGLADAMENT. adv. m. ant. ARREGLADAMENT.

REGLAMENT. m. Estatut, ordenansa, instrucció. *Reglamento.* Ordo, inis.

REGLAR. adj. ant. REGULAR, RELIGIÓS. || v. a. Tirar líneas ab lo regle. *Reglar.* Ad normam lineas ducere.

REGLE. m. Llistonet pulit pera amidar ó fèr rallas. *Regla.* Regula, æ.

REGLE DE FERRO. Entre picapedrers llistonet de ferro ab que tiran las líneas en las pedras que pican. *Tirador.* Ferrea virga ad lineas lapide ducendas.

REGLOT. m. ant. ROT. 2.

REGNA. f. Las corretjas asseguradas al fre pera manejar lo caball. *Rienda.* Habena, æ. || REINA.

Á REGNA SOLTA. m. adv. A tot córrer. *A rienda suelta; á carrera tendida; á uña de caballo.* Citato equo.

NO AYUDAR REGNA. loc. ant. *No detenerse.* Citissimè.

REGNANT. p. a. *Reinante.* Regnans.

REGNAR. v. a. Governar un regne ab propietat. *Reinar.* Regno, as. || Predominar. *Reinar.* Impero, as. || Prevaléixer, continuarse, extèndrerse una cosa. *Reinar.* Regno, as. || Adoptarse, fèr us de alguna cosa, com: REGNAR lo bastó. *Andar, reinar.* Utor, eris.

NO SAB REGNAR, QUI NO SAB DISSIMULAR. ref. Aconsella que mólts vegadas convé dissimular als súbdits algunas faltas, perque seria pitjor exasperarlos. *Quien no sabe sufrir, no sabe regir.* Nescius imperii est.

REGNAT. m. Lo temps que governa un rey. *Reinado.* Regius dominatus. || ant. REGNE.

REGNE. m. Las provincias subjectas á un rey. *Reino.* Regnum, i. || Conjunt de vassalls. *Reino.* Regni legati. || hist. nat. Cada classe en que 's divideixen los cossos naturals, que són, animal, vegetal y mineral. *Reino.* Regnum, i.

REGNE DELS CELS. Possessió dels benaventurats. *Reino de los cielos.* Cælum, i.

REGNE Y CASAMENT COMPANYÒ NO CONSENT. ref. Adverteix que quant són mólts los que governan, se sól pérdrer l' acort per la discórdia dels parers. *Dos tocar'á un hogar, mal se pueden concertar; el mandar no quiere par; dos pobres en una puerta no están bien; dos aves de rapina no están bien en una*

viña; dos pardaies en una espiga hacen mala liga. Imperium societatis impatiens; non bene cum sociis regna venusque manent.

REGNÍCOLA. m. Natural del regne. *Regnicola.* Regni incola.

REGO. m. Regada. *Riego, regadura.* Rigatio, nis.

REGOLFAR. v. n. Retrocedir la aygua contra la corrent. *Regolfar.* Aquam stagnare. || Dit del vent. *Remolinar.* Circumagi.

REGONEGUT, DA. p. p. *Reconocido.* Recognitus.

REGONEIXEMENT. m. La acció de regonéixer. *Reconocimiento.* Agnitio, nis. || Exàmen, averiguació. *Reconocimiento.* Scrutatio, nis. || CONEIXEMENT. || AGRAHIMENT. || Submissió, subjecció, vassallatje. *Reconocimiento.* Subjectio, nis. || for. Declaració judicial ab que algú fá seu un vale ó dente. *Reconocimiento.* Judicialis recognitio. || y

REGONEIXENSA. f. AGRAHIMENT. || Exàmen. *Reconocimiento, escrutinio, averiguacion, registro.* Scrutatio, nis.

REGONÉIXER. v. a. Examinar ab mólts cuydado. *Reconocer.* Cognosco, is. || Advertir. *Advertir, reconocer.* Animadverto, is. || Subordinarse, subjeclarse. *Subordinarse, reconocerse.* Recognosco, is.

|| Confessar algú la obligació que deu á altre. *Reconocer.* Agnosco, is. || Compèndrer, fèr judici. *Reconocer.* Intelligo, percipio, is. || Remunerar lo servey, treball, favor. *Gratificar, reconocer.* Remunero, as. || ESCORCOLLAR. || Extèndrer la vista ab atenció y curiositat. *Deshollinar.* Curiosè inspicere. || Registrar ab cuydado pera buscar lo que's des sitja. *Reconocer.* Exploro, as. || Apartarse algun soldats del cos pera robar. *Merodear.* Milites in prædationem excurrere.

REGONÉIXERSE. v. r. Reduhirse á la rahó. *Reconocerse.* Se ipsum recolligere.

REGORDONAR. v. a. ant. GALARDONAR.

REGORT. adj. ter. GROS, GRAS.

REGOSITJ. m. Goig, contento. *Regocijo.* Lætitia, æ || Demostració, expressió de goig y alegria. *Regocijo.* Gaudium, ii. || Delectació en lo que's gusta ó posseheix. *Regodeo.* Delectatio, nis.

REGOSITJAR. v. a. Causar regositj. *Regocijar.* Hilare, exillare, lætífico, as.

REGOSITJARSE. v. r. Recrearse, rébrer gust interior. *Regocijarse.* Lætor, aris. || Regalarse, complaurese en lo que agrada. *Regodearse.* Delector, aris.

REGOSITJAT, DA. p. p. *Regocijado.* Lætificatus.

REGRACIAR. v. a. Agrahir. *Regraciar.* Grattias agere. || Reconciliarse, tornar en amistat. *Reconciliarse.* In gratiam revertere.

REGRES. m. Volta, retorn. *Regreso, regresion, retroceso.* Regressio, nis. || Dret de reclamar y obtenir lo que s' havia enagenat ó cedit. *Regreso.* Regressio, nis. || Cessió de un benefici ecclesiástich

à favor de altre. *Regreso*. Beneficii in alterius gratiam vel favorem renuntiatio.

REGUARDA. f. ant. *RETAGUÀRDIA*.

REGUÀRDIA. f. ant. *RETAGUÀRDIA*.

REGUARDÓS, **A.** adj. sospirós.

REGUART. m. ant. Mirament, respecte, motiu. *Atencion, respeto, causa, mira*. Observantia, æ. || Sospita, recel. *Recelo*. Formido, inis. || Abridh, resguart. *Abrigo, resguardo*. Cautio, nis.

REGUE. m. ant. *TORRENT, RIERA*.

REGUERA. f. Raig de líquit que's va vessant. *Reguero*. Efusæ rei macula. || Seguida de punts escapats en la mitja. *Carrera*. Solutorum in tibiali nodorum series.

REGUERÓ. m. Solch pera conduhir la aygua á lo que s'ha de regar. *Reguera, reguero*. Collicia, colliquia, arum.

REGUEROT. m. aum. de *REGUERÓ*.

REGUITNADOR, **A.** adj. Qui tira cossas. *Falso*. Calcitrosa, infida bestia.

REGUITNAR. v. n. ant. Tirar cossas las calbacaduras porque las molesta ó las fá mal alguna cosa. *Respingar, repugnar, resistir, remolearse, rehuir*. Cum gemitu calcitrare.

REGUITZADA. f. y

REGUITZELL. m. Multitut ó número considerable. *Beste, retahila*. Longa et interrupta rerum series.

REGULACIÓ. f. Coteig. *Regulacion*. Computatio, nis.

REGULADOR. **A.** m. y f. Qui regula. *Regulador*. Moderator, is. || m. Mecanisme que en las máquinas de vapor y en altrás serveix pera arreglar lo moviment. *Regulador*. Regula'tor, is.

REGULAR. v. a. Computar, calcular. *Regular*. Computo, as. || Arreglar, posar en orde. *Regular*. Regulo, as.

REGULAR. adj. Conforme á regla. *Regular*. Regularis. || Arreglat en las acciones y modo de viurer. *Regular*. Regularis. || Ordinari, natural. *Regular*. Certus. || La persona subjecta á algun institut religiós. *Regular, reglar*. Religiosi instituti seclator. || Lo que pertany al religiós ó al estatut, com: *REGULAR* observància. *Regular*. Ad religiosum institutum et illius sectatorem pertinens.

ES REGULAR. exp. Es conforme, corresponent. *Es regular, es natural, es consiguiente*. Consequens est.

PER LO REGULAR. m. adv. *REGULARMENT*.

REGULARITAT. f. Proporció entre las parts pera formar un tot regular. *Regularidad*. Eurythmia, æ. || Exacta observància del institut religiós. *Regularidad*. Religionis custodia. || Observància de las reglas. *Regularidad*. Legum observantia. || Lo modo comú y ordinari de obrar. *Regularidad*. Frequens, constans.

REGULARMENT. adv. m. Comunment, ordinàriament. *Regularmente, por lo regular, comunmente*. Ferè, fermè.

REGULARSE. v. r. Moderar los gastos. *Reducirse, redondearse, regular los gastos*. Sumptibus parcere.

REGULAT, **DA**. p. p. *Regulado*. Regulatus. || adj. Arreglat en la conducta. *Regular, regulado*. Regularis.

REGULL. m. Sonido bronch de la veu. *Raquera, ronquez, ronquedad*. Raucitas, alis.

REGULLÓS, **A.** adj. Qui pateix ronquera. *Arterioso, ronco*. Raucus.

RÉGULO. m. Reyetó, rey de estat petit. *Regulo*. Regulus, i.

REGUST. m. Saba en las viandas y licors. *Gustillo, resabio*. Cupreus, ei. || La saba que tenen las cosas guisadas ó guardadas en ollas ó cazolets de metall. *Relumbre*. Cupreus, ferrugineus super.

REHABILITACIÓ. f. Reparació, restitució de una cosa al seu antich estat. *Rehabilitacion*. In pristinum statum restitutio.

REHABILITAR. v. a. Reparar, tornar una cosa á sòn antich estat. *Rehabilitar*. In pristinum statum restituere.

REHABILITAT, **DA**. p. p. *Rehabilitado*. In pristinum statum restitutus.

REHIN. m. ant. La persona ó cosa que's queda per penyora en poder del contrari. *Rehen*. Figma, oris.

REHINA. f. Such gomós que destil·lan alguns arbres, com lo pi, etc. *Rehina*. Resina, æ. || Substància rehinosa, pesada, grassa y transparent, que ab lo calor del sol destil·lan los tronchs dels pins. Es de un sabor amarch, acre, que càusa vòmit y de un color roig blanch: posada al sol se contrateix en grumolls blanquissims y odoríferos. *Resina*. Resinosa pini substantia.

REHINA BARREJADA AB CERA. La rehina que cau dels navios, ó la que destil·la 'l pi mesclada ab cera. *Zopisa*. Resina cerata.

REHINETA. f. *REYNETA*.

REHINÓS, **A.** adj. Ple, abundant de rehina. *Resinoso*. Resinosus. || Semblant á la rehina ó á lo que la produheix. *Resinoso*. Resinaceus.

REI. m. *REY*.

REIMPRÉS, **A.** p. p. *Reimpreso*. Typis iterum mandatus.

REIMPRESSIÓ. f. Segona impressió, segona edició. *Reimpresion*. Iterata, secunda editio.

REIMPRIMIR. v. a. Tornar á imprimir, ó repetir la impressió de una obra ó escrit. *Reimprimir*. Typis iterum edere.

REINCIDÈNCIA. f. Repetició de una mateixa culpa. *Reincidencia*. Iterata in crimen prolapsio.

REINCIDENT. p. a. Lo que reincideix. *Reincidente, relapso*. Reiterans.

REINCIDIR. v. n. Recàurer en la mateixa. *Reincidir*. Recido, is. || Comètrer la mateixa falta ó delicte. *Reincidir*. In eandem culpam prolabi.

REINCORPORACIÓ. f. La acció y efecte de reincorporar. *Reincorporacion*. Redintegratio, nis.

REINCORPORAR. v. a. Tornar á incorporar, agregar ó unir á un cos polítich ó moral lo que s' havia separat de ell. També s' usa com recíproch. *Reincorporar.* Instauro, as; iterum coaptare.

REINFLAMENT. m. Tumor, inflamació. *Hinchazon.* Tumor, is.

REINFLAR. v. a. Inflar, umplir. *Hinchar.* Distento, as.

REINFLAT, DA. adj. Orgullós, superbiós, presumit. *Abotagado, embotijado, hinchado, abotado.* Inflatus.

REINTEGRACIÓ. f. y

REINTEGRAMENT. m. REINTEGRO.

REINTEGRAR. v. a. Restituir, satisfer enterament. *Reintegrar.* Integro, as. || Reparar, renovar. *Reintegrar.* Redintegratio, as.

REINTEGRARSE. v. a. Recobrar-se enterament de lo perdut. *Reintegrarse, resarcirse.* In integrum restitui.

REINTEGRAT, DA. p. p. *Reintegrado.* Integratus.

REINTEGRO. m. L' acte y efecte de reintegrar. *Reintegratio, reintegracion.* Redintegratio, nis.

REITERACIÓ. f. Repetició. *Reiteration.* Iteratio, nis.

REITERADAMENT. adv. m. REPETIDAMENT.

REITERAR. v. a. Repetir, renovar. *Reiterar.* Itero, as.

REIVINDICACIÓ. f. REVINDICACIÓ.

REIVINDICAR. v. a. REVINDICAR.

REIXA. f. Barrons de fusta ó de ferro encruenhats. *Reja.* Reticulum, i. || La del parlador de las monjas. *Red, reja.* Clathrum, i. || y

REIXAT. m. Tanca á modo de reixa. *Enrejado, rejado, verja, varascelo.* Transenna, æ. || Lo que's fá en las robas entreteixint fil ó seda. *Enrejado.* Transversis filis elaboratum opus.

REIXETA. f. d. *Rejuela.* Parvus clathrus.

REIXIR. v. a. REEIVIR.

REL. f. ARREL.

RELACIÓ. f. Narració, informe de lo succehit. *Relacion, referencia.* Relatio, nis. || Correspondéncia ó comunicació entre dos personas. *Relacion.* commercium, ii. || Connexió de una cosa ab altra. *Relacion, referencia, habitud, respectu, orden, coherencia.* Relatio, nis. || Parentiu remot. *Relacion.* Relatio, nis. || lóg. Respecte, orde de una cosa ab altra. *Relacion.* Relatio, nis. || En las comédias narració que fá un actor dels fets anteriors. *Relacion, narracion, pintura.* Comica narratio. || for. Informe que fá 'l relator de algun procès. *Relacion.* Cognitura, æ.

RELACIÓ JURADA. La que's fá de un compte abans de presentar los documents justificatius. *Relacion jurada.* Jurata relatio.

RELACIÓ SIMPLE. La que ab senzillesa refereix algun fet. *Relacion desnuda, sencilla.* Pura, sincera expositio.

FÉR RELACIÓ. fr. Contar, referir. *Relacionar, narrar, hacer relacion, relatar.* Narro, as. || Referirse una cosa á altra. *Hacer relacion, aludir, referirse, connotar.* Refero, ers.

RELACIONAR. v. a. FÉR RELACIÓ. 1.

RELADOR. m. ant. RELATOR.

RELAM. m. ant. RELAM.

RELAPSO, A. adj. REINCIDENT.

RELATADOR. m. ant. RELATOR.

RELATAMENT. m. ant. RELACIÓ.

RELATAR. v. a. Referir. *Narrar, relatar, relacionar.* Refero, ers. || FÉR relació de un procès. *Relatar.* Causam litigii in judicio recitare.

RELATAT, DA. p. p. *Relatado.* Relatus.

RELATIU, VA. adj. Lo que's refereix á altra cosa. *Concerniente, relativo.* Relativus. || gram. Lo pronom que fá relació á són antecedent. *Relativo.* Relativus.

RELATOR. m. Qui relata. *Relator, relatante.* Relator, narrator, is. || Lo subjecte aprobat y deputat en cada audiéncia pera relació de las causas y plets. *Relator.* Recitator, is.

RELATORA. f. La muller del relator. *Relatora.* Relatoris uxor.

RELATORIA. f. L' empleo de relator. *Relatoria.* Cognitura, æ.

RELAXACIÓ. f. Dilatació de alguna part del cos que pert sa firmesa. *Relajacion.* Remissio, nis. || Extensió de un cos bla. *Relajacion, relajamiento.* Laxatio, nis. || Descans, intermissió de algun treball ó tarea. *Relajacion, desahogo.* Laxatio, nis. || La entrega que fá del reo 'l jutge ecclesiástich al secular en cas de sanch. *Relajacion.* Sæculari judici rei capitis traditio. || La falta de vigor en las bonas costums ó en la observáncia de algun institut. *Relajacion.* Disciplinæ seu morum dissolutio. || Commulació ó dispensa de algun vot ó jurament. *Relajacion.* Voti, juramenti relaxatio, solutio.

RELAXANT. adj. Substància que té la propietat de disminuir la tivantó ó ereció dels òrganos inflamats, etc. *Relajante.* Relaxans, tis.

RELAXAR. v. a. Ablanir, afuixar. *Relajar.* Laxo, as. || Dispensar de alguna obligació, com vot ó jurament. *Relajar.* A voto, juramento solvere. || Entregar lo jutge ecclesiástich al secular lo reo de pena capital. *Relajar.* Sæculari judici reum capitis tradere. || Divertir, donar algun descans al ànimo. *Relajar, dar desahogo, esparcir el ánimo.* Animum relaxare. || for. Aliviar, disminuir la pena. *Relajar.* Pœnam relaxare. || Negociar un vale, etc. *Negociar.* Negotior, aris.

RELAXARSE. v. r. Dilatar-se alguna part en lo cos del animal per debilitat ó per alguna forsa ó violéncia que féu. *Relajarse.* Relaxor, aris. || Dit del clergue ó religiós viurer com secular. *Aseglarse relajarse.* In profanam vitam desciscere. || Viciarse en lo costum. *Relajarse, estragarse.* Licentius agere.

RELAXAT, DA. p. p. *Relajado.* Laxatus. || adj.

Fluix, no tivant. *Lazo, relajado*. Laxus, remissus. || Libre, s' aplica á la moral poch sana, y als que la segueixen. *Lazo, relajado*. Laxior, remissior doctrina. || ant. Posposat. *Pospuesto*. Ppositus.

RELEGACIÓ. f. ant. DESTERRO.

RELEGAR. v. a. DESTERRAR.

RELEIX. m. BELLEIX.

RELEIXAR. v. a. ant. CEDIR, CONDONAR, CAMBIAR.

RELETA. f. ARBELETA.

RELEVANT. adj. Excel·lent, gran, sobresalient. *Relevante*. Eximius.

RELEVAR. v. a. Exonerar, aliviar. *Aligerar, relevar*. Exonero, as. || Socórrer, remediar. *Relevar*. Calamitatibus subvenire. || Perdonar alguna obligació ó gravámen. *Relevar*. Exonero, as. || ant. Avenatjar. *Aventajar, realzar*. Excello, is.

RELEVAT, DA. p. p. *Relevado*. Exoneratus.

RELIGIÓ. f. Virtut moral ab que adoram á Dèu ab cultu degut. *Religion*. Religio, nis. || Culto que's tributa á la divinitat. *Religion*. Religio, nis. || La actual observància de las bonas costums y obras de devoció. *Orden, religion*. Religio, nis. || Professió de la lley divina y eclesiàstica. *Religion*. Religio, nis. || L' estat de frare ó monja aprobat per la Iglèsia. *Religion*. Religio, nis.

RELIGIÓ DE SANT HONORAT. Orde religiós fundada en lo sigle V. *Religion de San Honorato*. Religio sancti Honorati.

RELIGIONARI. m. Sectari de la religió reformada. *Religionario, religionista*. Religionarius, ii.

RELIGIÓS, A. m. y f. Qui professa alguna religió y porta hàbit. *Fraille, religioso*. Frater, tris; religiosi instituti sectator. || Piadós, devot. *Religioso*. Pius, religiosus. || Observant de la lley y religió que professa. *Religioso*. Religiosus. || Lo que pertany á la religió y als que la professan. *Religion*. Religiosus.

FERSE RELIGIÓS. fr. Professar alguna religió y portar hàbit. *Hacerse religioso; tomar el hábito*. Religioso habitu insigniri.

RELIGIOSAMENT. adv. m. Devotament, humilment, ab religió. *Religiosamente*. Religiosè, piè. || Ab puntualitat ó exactitut. *Religiosamente*. Accuratè, exactè. || De bona fé. *Religiosamente, de buena fé*. Sana fide.

RELIGIOSITAT. f. L' exercici, pràctica y us de aquelles accions arregladas y piadosas, que constitueixen un bon religiós. *Religiosidad*. Pietas, atis, religio, nis. || Puntualitat y exactitut de alguna cosa. *Escrupulosidad, religiosidad*. Accuratio, nis, accurata dignitas.

RELIGIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Religiosissimo*. Valdè religiosus, piissimus.

RELINGA. f. náut. Lo cap ab que's reforsa la vora de las velas y pren la denominació de cada una de ellas. || Corda de cánem ahont están fixos los ploms y 'ls suros á fi de que l' art cale y sure

en la aygua. *Relinga*. Nauticus funis quo vela muniuntur.

BUSCAR LA RELINGA DE BARLOVENT. fr. Venir lo vent alternativament á ratxas escassas, y tornar á la primera direcció. *Buscar la relinga de barlovento*. Nautico fune quo vela muniuntur querere.

DEIXAR Ó QUEDARSE EN RELINGAS. Emportarse 'l vent las velas no deixant més que las relingas. *Dejar ó quedarse en relinguas*. In funibus nauticis relinquare.

RELINGAR. v. a. náut. Cusir ó enganxar las relingas. *Relingar*. Nautico fune munire. || v. n. Móurerse la relinga ab lo vent ó comensar á flamejar la vela. *Relingar*. Nauticum funem vela nientem vento agitari.

RELINGAT, DA. p. p. de Relingar y relingarse.

RELÍQUIA. f. Sobre, residuo. *Reliquia*. Reliquiæ, arum, residuus, ii, lipsana, orum. || Porcioneta de cosa sagrada. *Reliquia*. Sacra reliquia. || met. Vestigi, rastre de una cosa passada. *Reliquia*. Reliquia, æ. || met. Dolor y atxaque de resultas de algun mal. *Reliquia*. Morbi reliquiæ, admonitio. || Las sobras del menjar pera guardarlas. *Reliere*. Ciborum reliquiæ. || Residuo de la galeta averiada. *Mazamorra*. Ex marino biscocto residuum.

RELÍQUIA INSIGNE. 'L cap, bras ó cama de un cos sant. *Reliquia insigne*. Insignis reliquia.

GUARDAR COM UNA RELÍQUIA. fr. Tenir alguna cosa molt reservada. *Guardar como oro en paño ó como pera en tabaque*. Prout aurum servare.

RELÍQUIARI. m. Lloch ahont se guardan las relíquias. *Relicario*. Reliquarium theca, repositorium. || Guarniment pera la conservació y docència de las relíquias. *Relicario*. Reliquiæ capsula.

RELLA. f. La pessa de ferro en lo dental de la arada, pera obrir la terra. *Reja*. Vomer, eris. || Llauró. *Reja*. Aratio, nis.

DONAR LA PRIMERA RELLA. fr. Llaurar la primera vegada pera sembrar la terra. *Barbechar, romper*. Agrum novare.

DONAR LA SEGONA RELLA. fr. Llaurar la segona vegada. *Binar; dar la segunda vuelta*. Agrum iterare.

DONAR LA TERCERA RELLA. fr. Llaurar tercera vegada. *Terciar*. Sertio, as.

DONAR LA QUARTA RELLA. fr. Llaurar quarta vegada las terras que s' han de sembrar. *Cuarter*. Terram tertio iterare.

RELLAM. m. LLAMPICH. || interj. imprecatorià. *Mal haya ó mal haya el alma del diablo*. Dii, te, illum perdant.

RELLANS. m. Succés casual. *Relance*. Casus, eventus, us. || ant. Proporció pera comprar barato. *Lance*. Fortuna, æ.

DE RELANS. m. adv. Per casualitat. *Casualmente, de relance*. Fortè, fortuitè.

REL-LEIG. m. La escarpra ó tancament en disminució de la paret cap dalt en los edificis ó altrás fábricas. Se diu també de altrás cosas, especial-

ment en los carres y coixos. *Relej, releje*. Crassamentum diminutio.

REL-LEIXAR. v. a. Deixar segona vegada. *Voluer á dejar*. Iterum relinquere.

RELLENO. m. Guisat de carabassa, préssecs, tripas, etc. farcits de carn picada. *Belleno*. Farsimen, inis.

RELLENT. adj. Humit y no mullat. *Liento*. Humidus, madidus.

RELLEPAR. v. n. Tornar á llepar una ó més vegades una mateixa cosa. *Relamer*. Iterum lambere, elingere.

RELLEU. m. Figura, adorno sobre un pla. *Relieve*. Eminentia, extantia, æ. || Sobras del menjar que's guardan. *Relieve*. Ciborum reliquiæ. || arq. La part que sobreix de la línia principal. *Resalto, resalte*. Prominentia, æ.

RÊA DE RELLEU. fr. Fabricar alguna cosa de relleu. *Relevar*. Anaglyphæ formare vel signis asperare.

MITJ RELLEU. Aquell en que las figuras sobreixen del pla de la meytat de sòn gruix. *Medio relieve*. Ectypa effigies, seu media sui parte prominens.

RELLEVAR. v. a. Socórrer. *Sublevar, remediar*. Sublevo, as, subvenio, is. || Reemplassar á altre en l'empleo ó servici. *Relevar, reemplazar*. Subrogo, as; in alterius loco collocare. || Traurer part ó quantitat. *Quitar, relevar*. De summa aliquid demere. || ant. rÊa DE RELLEU. || v. r. Alternar mútuament. *Remudarse, revezarse*. Per vices mutari.

RELLEVAT, DA. p. p. *Relevado*. Sublevatus.

RELLEVO. m. La substitució de una guàrdia ó de una centinella á altra. *Relevo*. Subrogatio, nis.

RELLIGAR. v. a. Lligar més estret, tornar á lligar. *Religar, volver á aliar*. Religo, as.

RELLIGAT, DA. p. p. *Religado*. Religatus.

RELLISCADA. f. L'acte de rellicar. *Desliz, resbalon*. Prolapsio, nis, lapsus, us. || Lo senyal que queda de haver rellicat. *Resbaladura, resbalamiento*. Lapsus vestigium.

DONAR Ó PROAR UNA RELLISCADA. fr. y

RELLISCAR. v. n. Escórrerse alguna cosa, anàrsen los peus. *Deslizarse, resbalar, desvarar, desvararse*. Labor, eris.

RELLISCÓS Y RELISQUENT, A. adj. S'aplica al paratge en que algú està exposat á rellicar. *Deslizadizo, resbaladizo, lúbrico, deleznable, delezadero*. Lubricus locus.

RELLOTGE. m. Màquina que senyala las horas ó las senyala y juntament las toca. *Reloj*. Horologium, horarium, ii. || **BRUMIDOR.** || Lo gros de butxaca. *Calentador*. Manuale, pergrande horologium.

RELLOTGE DE ARENA. Màquina composta de dos ampolletes de vidre ó cristall unides per la boca, en una de las quals se conté una porció de arena que tarda á caurer en la altra un cert y determinat espay de temps. *Reloj de arena*. Horologium arenæ descensu horas demetiens.

RELLOTGE DE AYUA. Instrument format de dos ampollas una sobre altra y de la superior va destil·lant en la inferior. Avuy se fan de distintes formes per la diferència y senyalament de las horas. *Reloj de agua*. Clepsydra, æ.

RELLOTGE DE BUTXACA. L que per sér petit pòt algú portarlo ab ell. *Reloj de faltriguera*. Horologium exiguum, quod marsupio indusum portari potest.

RELLOTGE DE CAMPANA. L que á més de senyalar las horas, las toca ab la campana. *Reloj de campana*. Horologium campanæ sonitu horas indicans.

RELLOTGE DE LONGITUTS. Lo que està construït tan exactament que serveix pera medir las longituduts, principalment en lo mar. *Reloj de longitudes*. Longitudinum horologium.

RELLOTGE DE MÚSICA. L que al tocar las horas sona una tocata de música. *Reloj de música*. Horologium modulatè sonans.

RELLOTGE DE PÉNDULA. Rellotge de nova invenció, que's fá ab un pes penjant de un fil ferro, l qual està agafat á un punt fixo, del qual resulta un moviment igual per medi de una línia curva, que'n diuhen los geomètras ciclòide, y ab las contínues vibracions va restituhintse l pes al punt ahont comensa sòn moviment. *Reloj de péndola*. Horologium oscillatorium.

RELLOTGE DE REFLEXIÓ. L de sol, en lo qual senyala las horas lo raig reflexo del sol. *Reloj de reflexion*. Solarium per radios reflexos.

RELLOTGE DE REFRACCIÓ. Aquell en lo qual senyala las horas lo raig refracto del sol. *Reloj de refraccion*. Solarium per radios refractos.

RELLOTGE DE REPETICIÓ. L que toca la hora sempre que s'apreta sa molla, y també l que toca dos vegades la mateixa hora. *Reloj de repeticion*. Horologium sonitum horas indicantem iterans.

RELLOTGE DESCONCERTAT. met. Lo subjecte desordenat en sas accions ó paraulas. *Reloj desconcertado*. Tamquam horologium aberrans.

RELLOTGE DE SOL. Lo dibuixat en qualsevol superfície, descrivint unas línees que representan los círculs horaris, en que toca l sol en lo discurs del dia, y per medi de una agulla de ferro que fá sombra en ells, se coneix la hora que es. De aquests rellothes ni ha de várias espècies segons la superfície y en la forma que descriu. La que's fan en la superfície de un cilindre, s diuhen cilindrichs, los de un cono, cónichs, etc. *Reloj de sol ó solar*. Horologium solarium.

RELLOTGE EQUINOCCIAL. Rellotge de sol que's descriu en un pla paralel al Equador. *Reloj equinoccial*. Solarium equinoctiale.

RELLOTGE HORIZONTAL. Lo rellotge de sol que's dibuixa en un pla paralel al horisont. *Reloj horizontal*. Horologium horizontale.

RELLOTGE LLUNAR. Aquell en que la sombra de la lluna formada per la agulla senyala quina hora es. *Reloj lunar*. Horologium lunare.

RELLOTGE MERIDIÀ. L rellotge de sol que's fá en

o pla del círcul meridià: y si 's fòrma en la superfície que està directament al orient, se'n diu meridià oriental, y si en la oposada, meridià occidental. *Reloj meridiano*. Solarium meridianum.

RELOTGE POLAR. Lo rellotge de sol que's fá en un pla paralelo al círcul màxim, que passa pels pols del mon, pels punts del verdader orient y ocàs. Lo que's descriu en la superfície superior, se'n diu polar superior, y 'l que's descriu en la oposada polar inferior. *Reloj polar*. Solarium polare.

RELOTGE PORTÀTIL. Lo de sol que no està fixo en lloch determinat, sinó que mediant algun artifici s'pòrta de una part á altra. *Reloj portátil*. Horologium gestatorium vel manuale.

RELOTGE VERTICAL AB DECLINACIÓ. 'L que està col·locat en un pla que no mira dretament al mitj dia, sinó que està en vers l'orient ó ponent. *Reloj vertical con declinacion*. Solarium verticale declinans.

RELOTGE VERTICAL SENSE DECLINACIÓ. 'L que està col·locat en lo pla del vertícal primari, que es lo que mira directament per un costat al mitj dia y per altre al septentrió. *Reloj vertical sin declinacion*. Solarium verticale rectum.

ATRASAR LO RELLOTGE. fr. Fèr retrocedir la agulla ó senyalador en los rellotges de corda. *Atrasar el reloj*. Retardare.

ESTAR COM UN RELLOTGE. fr. met. TREMPAT COM UN ORGA.

TOCAR LO RELLOTGE LAS HORAS, LA UNA, ETC. fr. Sonar la campana del rellotge quina hora es. *Dar el reloj la hora, la una, etc.* Horam sonitu campanæ indicare.

RELOTGER. m. Qui fá, compon ó ven rellotges. *Relojero*. Horologiorum artifex vel moderator. || ter. Lo qui té 'l càrrech de cuydar lo rellotge de la vila. *Relojero*. Horologii custos.

RELOTGERIA. f. Butxaqueta expressa pera portar lo rellotge. *Relojera*. Horologio custodiendo locus. || Capsa pera guardar los rellotges. *Relojera*. Horologiis custodiendis capsula.

RELOTGERIA. f. L' art de fèr rellotges. *Relojeria*. Horologia fabricandi ars. || La botiga ahont se fan, venen ó componen rellotges. *Relojeria*. Officina in qua horologia fabricantur.

RELOTGET. m. d. *Relogico*, illo, ito. Parvum horologium.

RELUHENT, A. adj. Brillant, resplendent, lo que relluheix. *Reluciente*. Renitens, radians. || Brunyit. *Reluciente*. Enitens, splendens.

RELUHIR. v. n. Brillar, resplandéixer. *Brillar*, *relucir*, *resplandecer*, *relumbrar*. Emico, radio, as. || met. Mostrarse excel·lent en alguna virtut ó en las accions. *Relucir*. Emineo, es. || Despedir llum de si alguna cosa resplendent. *Relucir*. Reluceo, es.

RELUYTAR. v. n. ant. Lluytar ab continuu debat. *Reluctar*. Reluctor, aris. || met. Lluytar, xocar una cosa contra altra repetidament. *Reluctar*. Reluctor, aris.

REM. m. náut. Barra de fusta de cana y mitja de llarch, en forma de pala en l' extrem, que sent forsa en la aygua fá anar la embarcació. *Pala*, *remo*. Remigium, i, tonsa, æ, remus, i. || met. Las brassos y camas de la persona. *Remos*. Remi, orum. || met. ant. ALA. || *RAMASSADA*, *REMOTI*.

REM DE GALEBA. met. Qualsevol treball poós y continuat. *Remo*. Improbis labor.

ANAR Ó NAVEGAR Á REM Y VELA. fr. que á més del sentit recte significa fèrse alguna cosa ab tota pressa. *Navegar á vela y remo*. Remis velisque ui.

REMÀ. (A) m. adv. Ab extravio ó fora de m ó de orde. *A tras mano*. Procul hinc, extrá ordinem.

REMADOR, A. m. y f. Qui rema. *Remador*, *remero*, *remante*. Remex, igis.

REMADURA. f. REMAMENT.

REMALLAR. v. a. Adobar las murallas velas ó trencadas. *Remallar*. Loricam reficere, resarcere.

REMÀNDRE. v. n. ant. QUEDAR.

REMANENT. m. Residuo ó part que queda de qualsevol cosa. *Sobra*, *remanente*. Reliquum, i, residuum, ii. || adj. Lo que permanece estable, inmutable y constant. *Permanente*. Permanens. || p. a. Lo que's presenta de nou. *Remaneciente*. Remanens, remanens.

REMAR. v. a. Traballar ab lo rem ó al rem, per fèr caminar la embarcació per la aygua. *Bogar*, *remar*. Remigo, as. || Traballar ab gran afany y fatiga. *Remar*. Invitè laborare.

REMARCAR. v. a. Tornar á marcar. *Contramarcar*, *remarcar*. Notam, signum iterum apponere.

REMARCAT, DA. p. p. *Contramarcado*, *remarcado*. Iterum obsignatus.

REMASTEGAR. v. a. ant. REMUGAR.

REMAT. id. *RAMAT*.

REMATAR. v. a. Acabar. *Rematar*, *concluir*, *terminar*, *finalizar*. Absolvo, finio, is. || En los escants y vendas públicas quedar per qui més hi dia. *Subastar*, *rematar*. Postremò licitanti rem addicere. || v. n. Terminar, finir. *Terminar*, *rematar*, *fincer*. Desino, finio, is.

REMATARSE. v. r. Pérdrerse, destrahirse ó acabarse alguna cosa. *Rematarse*. Perio, is.

REMBRE. v. a. ant. REDIMIR. || ant. REMEDIAL.

REMEDÍ. m. ant. REMEY.

REMEDIALE. adj. Lo que té remey. *Remediable*. Remedialis.

REMEDADOR, A. m. y f. Qui remedia ó impideix algun dany. *Remediador*. Remedium afflictorum curator.

REMEDIAR. v. a. Curar, aplicar remey al dany. *Remediar*. Remedium afferre, adhibere. || Socórrer, afavorir. *Remediar*. Necessitate providere, consulere; opem ferre. || Corregir, esmenar. *Remediar*. Libero, as. || Destorbar lo que causa dany. *Remediar*. Vito, as.

REMEDIARSE. v. r. Repararse de las pérdus en algun negoci. *Remediarse*. Recupero, as.

REMEDIAT, DA. p. p. *Remediado*. Succursum.

REMEMBRABLE. adj. ant. Lo que es digne de memòria. *Memorable. Memorandus.*

REMEMBRACIÓ Y REMEMBRANSA. f. ant. MEMÒRIA.

REMEMBRAR. v. a. ant. Fèr memòria. *Acordarse, rememorar, recordar, traer á la memoria. Recordor, rememoror, aris.*

REMEMBRAT, DA. p. p. *Rememorado, recordado. Recordatus, rememoratus.*

REMEMBRATIU Y REMEMORATIU, VA. adj. Lo que recorda ó fá recordar. *Rememorativo. Rememorativus.*

REMEMORAR. v. n. ant. REMEMBRAR.

REMENADOR, A. m. y f. Qui remena. *Memeador. Agilator, is.* || Lo cávech llarch ab que'ls manobres pastan lo morter ó argamassa. *Batidera. Longurius, ii.* || Instrument de fusta pera remenar lo vi, sabó, etc. *Mecedor. Rutabulum, i.* || Lo de xocolata. *MOLINET. 1.*

REMENAMENT. m. REGIMENT. || Moviment del cos. *Meneo. Motatio, nis, motus, us.* || Lo afectat. *Contoneo. Affectatus incessus.* || Lo de la cua. *Coleo. Caudæ motatio.*

REMENAR. v. a. Mòurer de una part á altra alguna cosa. També s' usa com reciproc. *Menear, revolver. Revolver, is.* || Mòurer algunas cosas pera que's mesclen ó unescan. *Menear, mecer. Commoveo, es.* || Agitar. *Menear, agitar. Exagilo, as.* || Saccejar los líquits continguts en ampolla, barralló, etc. *Bazucar, zabucar. Verso, as.* || Desfer la xocolata y cosas semblants ab lo molinet, etc. *Batir. Batuo, is.* || Pastar la cals y arena pera fèr morter ó argamassa. *Batir, argamasar. Calcem aqua sabuloque conglutinare, diluere.* || Resódrer, regirar. *Revolver, registrar. Evolver, is.* || Regirar la olla ab la cullera. *Cucharetear. Tudicula versare.* || En lo joch de cartas, barrejarlas. *Barajar. Lussorias pagellas miscere.*

REMENARSE. v. r. Caminar gronxantse, per afectació ó costum. *Cernerse, contonearse, columpiarse, cerner el cuerpo. Affectatis motibus incedere.* || Mòurerse lentament de un costat á altre. *Mecerse, menearse. Sese leniter molare.*

REMENDADOR. m. REMENDÓ. || Se diu del qui adoba teuladas. *Trastejador, retejador. Tectorum reficiens; tecta muniens.*

REMENDAR. v. a. APADASSAR, ADOBAR.

REMENDO. m. Composició de alguna cosa. *Compostura, remiendo. Compositio, nis.* || Recomposició de poca entitat en alguna cosa espallada. *Remiendo. Opus parvum.* || Lo padás que's surgeix á lo que está espallat ó vell. *Remiendo. Sarcimen, inis.* || Alejadura, esmena, correcció, tant en sentit propi com en sentit figurat. *Remiendo. Superaditum quid.* || Entre estampers papers solts, com esquelas, etc., ú obra que se'n tiran pochs exemplars. *Remiendo. Breve typorum opus.* || arq. Composició que's fá pera reparar un edifici. *Reparo, remiendo. Instauratio, nis.* || L' adob en las teuladas.

Trastejadura, trastejo, reteje. Tecti restauratio.

REMENDÓ. m. Qui té per ofici adobar la roba espallada. *Remendon. Veteramentarius, ii, cento, nis.* || ATACONADOR. 1.

REMENSA. f. ant. REDEMPCIÓ.

REMENSA PERSONAL. Un dels mals usos en virtut del qual exigia 'l senyor al vassall una quantitat si volia mudar de terra, vèndrer sos béns ó casarse. *Redencion personal. Personalis redemptio.*

HOME, PAGÉS Ó ESCLAU DE REMENSA. Vassall subjecte á redempció personal y gravat ab onerosíssimas servituds. *Hombre, payés ó esclavo de remensa. Homo etc., redemptionis.*

REMENTIR. v. n. Mentir molt. *Rementir. Iteratè mentiri.*

REMER, A. m. y f. náut. REMADOR. || Presidari condemnat á remar en las galeras. *Forzado, galeote. Remex, igis.*

REMÉS. A. p. p. *Remitido, enviado. Remissus. Perdonat. Rerdonado, remitido. Remissus.*

REMESA. f. La quantitat de diner ó género que s' envia de una part á altra. *Remesa. Remissio, nis.* || DILACIÓ, TARDANSA. || Salari del banquer pel transport y entrega. *Remision. Permutatæ pecuniæ usura.*

REMÉTREM. v. a. Enviar. *Remitir. Mitto, is.* || Perdonar, concedir, condonar. *Remitir. Condono, as, remitto, is.* || Eximir de alguna obligació. *Remitir. Libero, as, absolveo, is.* || Deixar, diferir, suspèndrer. *Remitir. Differo, ers.* || Subjectar al judici ó dictàmen de altre. *Remitir. Mando, as.* || Referirse á algun instrument pera comprobarlo. *Remitir. In probationem rem aliquam vocare, adducere.*

REMÉTRESE. v. r. Subjectarse al dictàmen de altre. *Remitirse. Mando, as, remitto, is.* || Referirse á algun escrit ó autoritat. *Remitirse. Scriptum seu auctoritatem vocare.*

REMEY. m. Lo medicament ó lo que serveix pera recobrar ó conservar la salut. *Medicina, remedio, medicamento. Medicina, æ, remedium, ii, pharmacum, i.* || Correcció, esmena. *Remedio. Emendatio, correctio, nis.* || Medi pera reparar algun dany. *Remedio, reparo. Remedium, refugium, ii.* || for. Dret de demanar en judici. *Remedio. Persequendi in iudicio, quod sibi debetur, jus.* || Alivi. *Lenitivo, remedio. Fomentum, i, relevatio, nis.*

REMEY CASOLÀ. 'L molt sabut que no necessita metge. *Remedio casero. Domesticum, simplex medicamentum.*

REMEY EFICÀS. Lo que al instant cùra. *Remedio eficaz. Alexipharmacum, i.*

APLICAR REMEY. fr. REMEDIAR.

DONAR REMEY AL MAL FÉT. ref. QUANT FOU MORT LO COMBREGÀREN.

ENCARA TÁ Ó HI HA REMEY. fr. mèl. ab que's dòna á entèndrer no estar perduda la esperança de lograr alguna cosa. *Aun hay sol en bardas; al desca-*

labrado nunca le falta un trapo, que roto, que sano.
Adhuc spes afulget.

NI UNA PERA REMEY. loc. que excluïeix á tots los individus de la espècie de que's parla. Ninguna, ni una siquiera. Nullus, nemo.

NO HAVERHI Ó NO TENIR REMEY. fr. Sér precis. No haber ó no tener remedio. Aliter fieri non posse.

PERA TOT HI HA REMEY MÈNOS PERA 'L MORIR. ref. Denota que tot té remey mènós la mort. Para todo hay remedio menos para la muerte. Contrà vim mortis non est medicamen in hortis.

POSAR REMEY. fr. Curar, aplicar los medicaments. Medicinar. Medico, as, medicor, aris.

RECÓRRER ALS ÚLTIMS REMEYS. fr. Fèr tot lo possible. Echar el último esfuerzo, el resto. Totis viribus inniti.

REMEYAR. v. a. ant. REMEDIAR.

REMIGI. m. REMAMENT. || n. p. de home. Remigio. Remigius, ii.

REMIJÀ, NA. adj. Lo que té 'l medi entre lo gran y petit. Mediano. Mediocris.

REMIJAR. v. a. ant. Partir, separar en parts. Dividir, apartar. Seco, as, submoveo, es.

REMINISCÈNCIA. f. Recort, memòria. Reminiscencia, recuerdo, recordacion. Reminiscencia, æ. || Facultat del ànima que conserva en la memòria las cosas ausents. Reminiscencia. Reminiscendi, recordandi vis, facultas.

REMIRADAMENT. adv. m. RECATADAMENT.

REMIRAMENT. m. ant. Serietat y gravetat en accions y paraulas. Circumspeccion, remiramiento, gravedad. Prudentia, æ, circunspectio, nis.

REMIRAR. v. a. Mirar ab reflexió. Remirar, reflexionar. Acutius aliquid circumspicere. || Tornar á mirar lo que s' havia vist. Remirar. Respicio, is.

REMIRAT, DA. adj. Considerat, circumspecte. Remirado. Cautus, circumspectus. || Lo qui posa molt cuydado en sas accions y paraulas. Remirado. Apparatus.

REMIRARSE. v. r. Esmerarse ó posar molt cuydado en las obras, accions ó paraulas. Esmerarse, remirarse. Perquam accuratè perpendere. || Mirar, contemplar alguna cosa complahentse en ella. Remirarse. Grato alicujus aspectu oblectari.

REMÍS, SA. adj. Descuydat, peresós. Negligente, remisó, moroso. Remissus. || Flux, deixat, aturat, detingut en la resolució. Remiso. Remissus, tenax. || S' aplica á las cosas físicas que tenen poch grau de intensió ó activitat, com: calor REMÍS. Remiso. Remissus, iners, || escàs.

REMISSA. f. ROMASSA.

REMISSAMENT. adv. m. Descuydadament. Descuidadamente, remisamente. Remissè. || Per damunt, damunt. Perfunctoriamente, remisamente. Obiter, perfunctoriè.

REMISSIBLE. adj. Lo que's pòt remètrer ó perdonar. Perdonable, remisible. Remissibilis.

REMISSIÓ. f. Gràcia que concedeix lo príncep

ó magistrat, remittint algun tant de la lley. Es en conseqüència del crim, té una relació particular ab la pena que mereix, é impedeix la execució de la justícia. Remision. Remissio, nis. || Obra de remètrer ó enviar de una part á altra. Remision. Remissio, nis. || Fluixedat, deixadesa, descuyt, omisió. Remision. Remissio, nis, incuria, æ. || Fredor, tibieza. Remissio, nis. || Tardansa. Tardanza, remision. Cunctatio, nis. || ffs. Diminució de activitat y forsa. Diminucion, remision. Laxatio, remissio, nis; intensionis imminutio. || SUAVITAR, DOLURA. || La cita que's fá en algun llibre, remittint al lector á alguna part de ell ó á altre per major ó més oportuna explicació. Remision. Remissio, reindicatio, nis. || f. med. disminució dels símptomas que caracterisan las malalties contínues. Remision. Remissio, nis.

SÈNS REMISSIÓ. m. adv. Indefectiblement. Sin remision, sin remedio, indispensablemente, forzosamente. Necesariò; spe omni remota.

REMISSIU, VA. adj. Lo que remet ó serveix pera remètrer. Remisivo. Remissivus.

REMISSIVAMENT. adv. m. Ab remissió á altra persona, lloch ó temps. Remissivamente, Remissivè.

REMISSORI, A. adj. Lo que té facultat de remètrer ó perdonar. Remisorio. Remissorius.

REMISSÓRIA. f. ó

REMISSÓRIAS. f. pl. Lo despaig de un juço que envia una causa á altre. Remisoria, remisorial, letras remisorias. Remissorie litteræ.

REMITENT. adj. Lo que presenta alternativament de remissió. Remitente. Remittens.

REMOBOTAS. m. pl. Falsos religiosos del sígle IV, que's burlavan dels ecclesiàstics. Remotas. Rhemobotæ, arum.

REMOCIÓ. f. Apartament. Apartamiento, remorion, alejamiento. Remotio, nis. || L' acte y efecte de remóurer. Remocion. Amotio, nis.

REMOGOBELL. m. ant. Recárrech de nou premi, usura de usura. Recambio. Anatocismus, i.

REMOGOBELLAR. v. a. ant. Afegir nous interessos en los cambis. Recambiar. Iteratam usuram inire.

REMOGUDA. f. L' acte y efecte de remóurer. Removimiento. Remotio, nis. || Alteració dels humors. Removimiento. Commotio, nis.

REMOGUT, DA. p. p. Removido. Remotas.

REMOL. m. Peix de mar de una colzada é llarch, de color fosch, de dos polzadas de ample; la boca punvaguda per sota, semblant á la punta de un ham rodó; sobre del nas té com dos ffs, las aletas del llom y ventre, que són iguals, naixen a la meytat del cos y 's prolongan ffs á la de la cua, que está erissada y fá com una cresta. Remora. Remora, æ, echeneis, eidos, remiligo, nis.

REMOLATXA. f. Planta, varietat de bleda a la arrel com lo rave encarnat, de la qual s' extreu molt sucre, y per aquest objecte 's cultiva en

starraga, remolacha. Beta vulgaris.

REMAMENT. m. naut. REMOLCH.

RECAR. v. a. Conduhir una embarcació per la aygua tirant ab una corda. *Sirgar, atoar, llevar á remolque, dar remolque.* as.

RECH. m. Obra de remolcar. *Remolque.* i, promulcum, i. || Lo cap ó corda ab que's embarcació á remolch. *Remolque.* Re-i.

LCR. m. adv. Remolcant. *A remolque, re-* Remulcò.

REDRER. v. a. Mòdrer molt ó per segona alguna cosa. *Remoler.* Subtilissimè te-

REJAR. v. n. Fér lo sonso pera no treballar de mala gana. *Remolonearse.* gio, is.

REJAYRE. m. Qui remoleja. *Remoloneus.*

REI. m. La figura á modo de caragol que's l'encontre de dos vents, portantsen al re-lo que troban al mitj. *Torbellino, remob-* bo, inis, vortex, icis. || Xuclador, movi-cular del aygua. *Remolino, olla, vórtice.* icis. || Entortolligament del pel en rodo, rna en alguna part del cos del animal. i. *Crinallis vortex.* || met. L' amontona-gent ab desorde. *Remolino.* Circumvoluta Moviment circular de la pòls que alsa una le vent. *Tolvanera, remolino, nube.* Pulve-ro. || Borrasca de vent y neu. *Ventisca, ven-* tiscuero. *Nimbosus ventus.* || met. La per-neguda é inquieta. 'S diu regularment ja. *Ardilla, zarandillo.* *Ardelio,* nis. || multo, turbació, desfet. *Remolino.* Jur-. || Mola gran de aygua que s' alsa en la usa del vent que rebat en alguna part, y lonant voltas; sol sumergir á las naus. *Re-* sabbitus undarum vorago. || Las vóltas que cos al rodeador de sí, com los noys quant se que cauhen tots rodons. *Remolino.* Cir-is. || Per analogia 's diu de las voltas y re-alternativas de alguns estats, etc. *Remoli-* o, inis. || ffs. Compost de matèrias, las parts nals se mouhen envers un mateix costat, y or de un propi centro, com en los plane-olino, y turbillon entre 'ls moderns. Vor-

OLIMENT. m. Obra de remòdrer. *Remo-* Subtilissimè terendi opus.

OLINADA. f. REMOLI. 5.

OLINADOR. m. PALETA. 5.

OLINAR. v. a. Fér remolins. També s' reciproc. *Remolinar, remolinear.* Circu-ireumvolvo, is. || met. Amontonarse, apin-ufusament las personas. S' usa també com a. *Remolinar.* Conglobor, aris.

OLLER. v. a. Posar blana alguna cosa.

Ablandar, emblandecer, reblandecer, remullir. Maturar, molliſco, as. = v. r. Posarse bla ab la rosada. *Emblandecerse, reblandecerse, relenteceer, relenteceer,* relenteceer. Lento, lentesco, is.

REMOLLIT, DA. p. p. *Emblandecido, reblandecido.* Maturatus.

REMOLTA. f. En algunas parts lo residuo que queda de aquellas cosas que s' expremen fortament, pera traurer lo licor ó such, com del rahim, olivas y canyas de sucre. *Borujo, bagazo.* Fex, cis, sordes, is.

REMONTAR. v. a. REMUNTAR.

REMOR. f. RUMOR.

Á REMOR FETTA. loc. ant. *Á voz en grito, á una voz.* Una voce.

REMORA. f. Peix. REMOL. || Detenció, tardansa. *Rémora, demora.* Remora, mora, æ.

REMORDIMENT. m. Inquietut de la conciència. *Escrúpulo, remordimiento.* Remorsus, us, sollicitudo, inis; animi angor.

REMORDIR. v. a. Inquietar interiorment algun escrúpol ó cosa que molesta. *Remorder; roer.* Angore, sollicitudine cruciare.

REMORDIT, DA. p. p. *Remordido.* Angor stimulat.

REMOST. m. ant. PREMPSADURA. || met. La aygua bruta ó mesclada ab la porqueria de lo que's renta en ella. *Lavazas, lavadura.* Eluvies, ei, pro-luvium, ii.

REMOT, A. adj. Distant, apartat. *Lejano, remoto.* Sepositus, remotus. || met. Lluny de succehir. *Remoto.* Remotus. || Inverosimil, confús, com: notícia REMOTA. *Remoto.* Remotus.

TENIR REMOT. fr. met. Tenir quasi olvidat. *Estar remoto.* Penè oblitum, immemorem esse.

REMOTAMENT. adv. m. Apartat, distantment, de lluny. *Remotamente.* Remotè. || Sense proximitat. *Remotamente.* Remotè.

REMOTÍSSIM, A. adj. sup. *Remotissimo.* Remotissimus.

REMOURER. v. a. Apartar, mudar una cosa de lloch. *Remover.* Moveo, removeo, es. || Apartar algun inconvenient. *Remover, obviar, quitar.* Propello, rejicio, is. || Alterar, commóurer. *Remover.* Agito, as, commoveo, es. || Regirar, remenar. *Re-* volveo, remecer. Verso, as.

REMSÓ Y REEMSÓ. f. ant. REDEMPCIÓ, RES-CAT.

REMUDA. f. L' acte y efecte de remudar. *Remuda, remudamiento, revez.* Mutandi actus.

REMUDAR. v. a. RELLEVAR.

REMUGACIÓ. f. La acció y efecte de remugar. *Rumia, rumiatura.* Ruminatio, nis.

REMUGADOR, A. m. y f. Qui remuga. *Rumugador.* Ruminans, tis. || ter. RONDINAYRE. || Qui remuga molt. *Rumion.* Multum, valdè ruminans.

REMUGAMENT. m. La acció y efecte de remugar. *Rumiatura, rumia.* Ruminatio, nis.

REMUGAR. v. a. Tornar á mastegar alguns

animals lo que del depòsit tornan á la boca. *Rumiar*. Rumimo, rumino, as. || ter. RONDINAR. || Entre menescals, mórur los llabís lo caball quant beu ó menja. *Bocezar*, *bocear*. Equum labra movere.

REMUGAT, DA. p. p. *Rumiado*. Rumimatus.

REMUGÓ. m. REMUGAMENT. || Lo so bronch y desapacible que forma 'l burro ab diferents alts y baixos. *Rebuzno*, *roznido*. Rudor, is, ruditus, us.

REMUJOT. m. La quantitat de blat que's vá á móldrer en algun sach que no está ple. *Saguilada*. Sacci capturæ pars.

REMULL. m. La acció de remullar, de empapar en aygua alguna cosa. *Remojo*. Madefactio, nis.

POSAR EN REMULL ALGUNA COSA Ó ALGUN NEGOCI. fr. Diferir lo tractar de ell fins que estiga en millor disposició. *Estar en remojo alguna cosa ó algun negocio*. Ad aliud tempus parare, differre.

REMULLADOR. m. Lo lloch ahont se tira 'l peix á remullar. *Remojadero*. Locus ubi salitus asellus aqua madefit, lentescit.

REMULLAMENT. m. ant. REMULL.

REMULLAR. v. a. Mullar segona vegada ó posar en remull alguna cosa pera que s' empape. *Remojar*, *mojar*. Macero, as, madefacio, lentesco, is.

REMULLAT, DA. p. p. *Remojado*, *mojado*. Madefactus.

REMULLÓ. f. ter. ROSTA.

REMUNDAR. v. a. ant. Netejar, llevar segona vegada lo inútil ó perjudicial de alguna cosa, com dels arbres, vinyas, etc. *Remundar*. Emundo, as.

REMUNERACIÓ. f. La acció y efecte de remunerar. *Remuneracion*. Remuneratio, nis. || Re-compensa, premi, regoneixement. *Premio*, *remuneracion*. Remuneratio, nis.

REMUNERADOR, A. m. y f. Qui remunera ó premia. *Premiador*, *remunerador*. Remunerator, is.

REMUNERAR. v. a. Recompensar, premiar, gallardonar. *Premiar*, *remunerar*. Remunero, as.

REMUNERAT, DA. p. p. *Remunerado*. Remuneratus.

REMUNERATORI, A. adj. La cosa ab que's remunera. *Remuneratorio*. Remuneratorius.

REMUNTA. f. mil. La acció de donar nou caball. *Remonta*. Equorum suppletio militaris. || Compra de caballs pera remuntar. *Remonta*. Equorum pro militiæ suppletione emptio. || Conjunt de caballs pera remuntar. *Remonta*. Subsidiariorum equorum congeries. || En las bótas lo remendo de tot lo peu. *Cabezada*, *remendo*. Ocreæ extrema, ima pars.

REMUNTAR. v. a. mil. Donar nou caball al soldat. *Remontar*. Equitem novo equo instruere. || Provehir de caballs á un regiment. *Remontar*. Equitibus equos suppeditare. || Compóndrer las bótas, posant lo peu nou. *Remontar*. Refercio, is. || met. Obligar á que altre s' ausente. *Remontar*. Fugo, as. v. r. Volar mólt alt los aucells. *Remontarse*. In sublimem ferri aves. || met. Ensuperbirse, elevarse.

Remontarse, *repinarse*. Alta petere.

REMUT, DA. p. p. ant. irr. *Redimido*. Redemptus.

REMZÓ. f. REDENPCIÓ.

REN. m. ant. RES. || ter. LLEVAT. || RENEN.

RÉNACH. m. REYNETA. || TABÁ.

RENADIU. m. La terra que havéntse sega es herba, torna á rebrotar. *Renadio*, *ricial*. Ager repululans. || ant. *Á pedir de boca*. Ex animi sententia.

RENAIXEMENT. m. y

RENAIXENSA. f. L' acte de renáixer. *Renacimiento*. Novus ortus in ecclesia; baptisma, atia.

RENÁIXER. v. n. Tornar á náixer, ó nàixer de nou. *Renacer*. Renascor, eris, repullulo, m. || Adquirir la vida de la gràcia per medi del baptisme. *Renacer*. Regenero, as. || *Renovar*, *renovar*. Reslabirre alguna cosa. *Renacer*, *renovar*. Rebello, as.

RENART. m. GUINEU. || ter. BERNAT.

RENASCUT Y RENAT, DA. p. p. *Renació*. Renatus.

RENCH, A. adj. RANCH. || m. ant. PÚLT. ||

RENGLA. || RANGO. || Paparra insecte. *Garrapea*, *rezno*. Ridivius, ii, ricinus, i.

RENCH DE JUNYU. ant. Cós, plassa pera 'ls tre-neigs. *Tela*. Circus, curriculum, i.

RENCONTRE. m. REENCONTRE.

RENCOR. m. Odi, enemistat reconcentrada. *Rencor*, *encono*, *enconamiento*. Rencor, is; compressum odium.

AB RENCOR. m. adv. Ab odi. *Rencorosamente*. Inimico, adverso animo.

RENCORÓS, A. adj. Qui té ó guárda rencor. *Enconoso*, *rencoroso*. Rencorem animo fovens.

RENDA. f. Utilitat ó benefici que produheix actualment alguna cosa ó lo que de ella 's cobra. *Renta*, *rédit*, *rendimiento*, *rendicion*, *provento*. Reditus annuus, proventus. || Lo que paga en dinera ó en fruyts un arrendatari. *Renta*. Pretium reddituum á conductore solutus. || Pensió ó sou de un any. *Renta*. Annuum, i, merces, edis. || La que paga 'l pagés al amo de las terras que mena. *Renta*. A villico solutum pretium.

RENDA CREIXENT Ó MENGUANT. La que admet en sòn arrendament augment ó disminució en sòn natural valor ó producte. *Renta creciente ó menguante*. Reditus annuus incrementum ac decrementum accipiens.

RENDA FEUDAL. CENS.

RENDA FIXA. La que es segura. *Renta*, *rentada*. Status redditus.

RENDA GENERAL. La que's cobra en tot lo regne, com la sal, tabaco, aduanas, etc. *Renta general*. Generale vectigal.

RENDA GRAN ES L' ESTALVI. ref. Dóna á entendre que'l medi més segur pera aumentar los interessos, es la economia y estalvi. *Alquímis probata*, *tener renta y no gastar nada*. Parsimonia optimum vectigal.

RENDA PROVINCIAL. La que compren los tributs de cada provincia. *Renta provincial.* Provinciale vectigal.

DONAR DE RENDA. fr. Produhir benefici anual alguna cosa. *Reutar, redituar.* Reddo, is; proventum parere.

JUNTAR TANT DE RENDA. fr. Reunir certa quantitat de vârias rendas ó emoluments. *Componer tanto de renta.* Quamdam auri copiam ex redditibus capere.

MILLORAR LAS RENDAS. fr. Pujar los arrendaments públichs. *Mejorar las rentas.* Regium vectigal pluri licitari.

PASSAR Ó VIURE DE RENDA. fr. Viurer algú sèns treballar, mantenirse de la renda que cobra. *Tener renta.* Redditibus frui.

RENDAL. adj. Cosa de renda ó que produheix utilitat ó benefici. *Redituable, reditua.* Quod reddit.

RENDER. m. Qui té molta renda. *Hacendado, arrendado.* Qui redditus annuos capit. || Qui paga renda. *Rentero.* Vectigalis, is. || Qui pren arrendament. *Rentero.* Conductor, is. || Lo pagés que té en arrendament alguna masada. *Rentero.* Villicus, colonus, i.

RENDETA. f. d. *Rentilla.* Tennis redditus.

RENDICIÓ. f. La acció de rendir ó entregarse. *Rendicion, rendimiento.* Deditio, traditio, nis. || **RE-DIT, PRODUCTO.**

RENDIDAMENT. adv. m. Ab submissió. *Sumisamente, rendidamente.* Submissè, subjectè.

RENDIDISSIM, A. adj. sup. *Renditissimo.* Defatigatissimus, valdè subjectus.

RENDIDISSIMAMENT. adv. m. sup. Ab molta humilitat. *Renditissimamente.* Valdè submissè.

RENDIMENT. m. RENDICIÓ. 1. || Fatiga, cansaci. *Rendimiento.* Lassitudo, inis. || Submissió, subordinació ó subjecció. *Rendimiento.* Submissio, nis. || Expressió obsequiosa, oferintse á la voluntat ó servey de altre. *Rendimiento.* Obsequium, ii, submissio, nis.

RENDIR. v. a. Subjectar, superar, vèncer. *Rendir.* Subjicio, is; in ditionem redigere. || Entregar alguna cosa al domini de altre, com la fortalesa al enemich, etc. També s' usa com reciproc. *Rendir.* Trado, submitto, is. || Cansar, fatigar. També s' usa com reciproc. *Rendir, rendirse.* Frangi, rumpi. || náut. Badallarse, esquerdarse, obrirse un arbre ó verga á direcció de sas fibres. *Rendir el hilo.* Scindi. || náut. Cedir, enfonzarse las cubiertas per falta de puntals. També s' usa com reciproc. *Rendir.* Navis tabulata succumbere.

RENDIRSE. v. r. Entregar-se, confessarse ven-sut. *Rendirse.* Adversario cedere; manus dare; herbam porrigere. || En lo moral cedir, obehir, humiliarse. *Rendirse.* Resentior, iris, cedo, is. || Abàtirse, acobardirse en los traballs ó desgràcias. *Succumbir, rendirse.* Succumbo, is.

RENDIT, DA. adj. Cansat, fatigat. *Cansado.* Lassus. || Venut. *Rendido.* Superatus, deditus. ||

Submis, obsequios. *Sumiso.* Submissus.

RENEBOT, DA. m. y f. Fill del nebot respect de qui's parla. *Resobrino, sobrino segundo.* Con-sobrini filius.

RENECH. m. Execració. *Flastoma, reniego.* Execratio, nis. || DETESTACIÓ.

RENECH. m. Paparra grossa y rodona que's fá en los gossos. *Rezo.* Recinus, i. || adj. Se diu de certa classe de fasols ó monjetas que encara que estigan granats, se menjan comunment ab la tavella. *Budiones, judios.* Phaseolus, i.

RENEGADOR, A. m. y f. Qui renuncia la fe ó renega de Déu y sa religió. *Renegador.* Blasphemator, is. || Qui té 'l péssim costum de jurar, perjurar, dir blasfèmias, etc. *Blasfemo, renegador.* Ejurator, is.

RENEGAMENT. m. APOSTASIA. || EXECRACIÓ, BLASFÈMIA.

RENEGAR. v. a. Negar ab instància, tornar á negar. *Renegar.* Denego, pernego, as. || Flastomar, prorrómpen en injúrias y blasfèmias. *Blasfemar, renegar.* Ejuro, as; ore sacrilego, impiis verbis Deum abjurare. || Detestar, abominar una cosa, com: RENEGO de 'sa amistat. *Renegar.* Abominor, detestor, aris. || Passar de una religió á altra: regularment se diu per deixar la fe de Jesucrist, y abressar las institucion de Mahoma. *Apostatar, renegar.* Christi fidem abjurare.

RENEGAT, DA. p. p. *Renegado.* Denegatus. || Qui ha renunciat la fe de Jesucrist. *Renegado.* Christi fidei desertor; Christi religione deficiens. || Home pervers. *Renegado.* Impius dejurator. || Lo joch del home entre tres, en que's donan nou cartas á cada un. *Renegado, hombre, emperada.* Pa-gellarum ludus sic dictus.

FÉR MÉS MAL QUE NO UN RENEGAT. fr. FÉR MÉS MAL QUE LA PEDRA Ó QUE LA PEDRAGADA.

RENERA. f. RONQUERA.

RENET, A. adj. fam. Molt net. *Belimpio.* Valdè tersus.

RENETEJAR. v. a. Tornar á netejar molt. També s' usa com reciproc. *Belimpia.* Iterum purgare, emendare.

RENGAR. v. a. ant. Fér una arenga. *Arengar.* Concionor, aris.

RENGLA. f. y

RENGLE. m. y

RENGLEA. f. Línea de cosas arregladas. *Ringle, ringla, ringlera, hiler, fla, linea.* Series, ei. || Tira de ceps, arbres ó plantas. *Liño.* Antes, ium. || La de rajolas posadas horisontalment en lo forn. *Daga.* Laterum excoquendorum ductus.

RENGLÓ. m. L' orde de lletras en linea recta. *Renglon.* Verborum linea. || met. Porció de renda, utilitat del benefici que algú té. *Renglon.* Proventus, us. || Cada classe de géneros de comers, etc. *Renglon, género.* Genus, eris. || pl. Los escrits, són contingut, substància ó context. *Renglones.* Scripta, orum.

RENILL. m. La veu que forma 'l caball ó euga. *Relincho, relinchado, hin.* Hinnitus, us.

RENILLAR. v. n. Formar lo caball ó euga 'l so de sa veu pròpia. *Relinchar, hinar.* Hinnio, ia.

RENILLADOR. m. Se diu del caball que renilla sovint. *Relinchador.* Hinnians equus. || Se diu del cavall que renilla y s' inquieta quant veu una burra, una mula ó una euga. *Relinchon, relinchador.* Furenter hinnians.

RENITÈNCIA. f. Repugnància, resistència. *Renitencia.* Reluctatio, oppositio, nis.

RENITENT. adj. Terch, que resisteix. *Renitente.* Reluctans, retractans.

RENOAGRAR. v. a. ant. Deixar á usura. *Dar á logro.* Pecuniam fœnerare, fœnerari.

RENOCA. f. fam. Donzella de edat. *Doncellueca.* Adulta, grandæva virgo.

RENOCH. m. RANA.

RENOM. m. Sobrenom, apellido. *Renombre, sobrenombre, apellido, cognomento.* Agnomen, cognomen, inis. || Nom injuriós sobreposat. *Apodo.* Deridiculum, i. || Anomenada, fama. *Renombre.* Existimatio, nis, fama, æ.

RENOU. m. Brot que ix cada any al arbre. *Vástago, renuevo, pimpollo.* Stolo, nis.

PORTAR Ó FÈR ANAR EN RENOU. fr. Tenir á un ó molts ocupats ab pressa al rodador de sí. *Traer en rueda ó revuelto.* Circum se alios ducere, agere.

RENOVACIÓ. f. y

RENOVAMENT. m. ant. La acció de renovar. *Renovacion, renuevo.* Interpolatio, nis. || En lo moral transformació ó mudansa de méns á més perfet. *Renovacion.* Renovatio, nis. || Composició, adob. *Renovacion.* Reintegratio, nis. || La acció de consumir lo sacerdot las formas antigüas y consagrarne de nou. *Renovacion.* Renovatio, nis.

RENOVAR. v. a. Restaurar, fèr tornar com nova alguna cosa. *Renovar.* Novo, renovo, as. || Instaurar. *Renovar.* Recolo, is. || Comensar de nou lo interromput per algun temps. *Renovar.* Renovo, instauro, as. || Pulir, enllustar, millorar. *Renovar.* Concinno, reconcinno, as. || Sumir lo sacerdot las formas antigüas y consagrarne de nou. *Renovar.* Renovo, as. || Reiterar, publicar de nou. *Renovar.* Reitero, as. || Refrescar algun sentiment, pesar ó dolor. *Refrescar.* Refrico, as, recrudescio, is. || v. r. Agafar vigor ó foras. *Reverdecer, revivir.* Reficio, reviresco, is.

RENOVAT, DA. p. p. *Renovado.* Renovatus.

RENOVALLAR. v. a. ant. *RENOVAR.*

RENTACARAS. m. met. fam. Adulador, llistonger. *Lavacaras.* Adulator, assentator, is.

RENTADA. f. L' acte y efecte de rentar. *Lavacion, lavadura, locion, lavatorio.* Lotio, nis.

SEGONA RENTADA. En las minas la segona rentada dels metalls. *Relave.* Altera metalli elutio.

RENTADOR. m. Qui renta. *Lavador.* Lavator, is. || Paratge en que's renta. *Lavadero, lavanderia.* Lavacrum, i. || La llosa en que's pica la roba que

's renta. *Estregadero.* Lavandis et detergendis vestibus aptus locus.

RENTADORA. f. BUGADERA. || **RENTADOR 3.**

RENTADURA. f. RENTADA. || pl. La aygua bruta de lo que s' ha rentat. *Lavazas, levaders.* Proluvium, ii, proluvies, ei.

RENTADURAS DE BÒTA. met. Vi sumament finix. *Aguachirle.* Secundarius, inferior liquor.

RENTAMANS. m. Depòsit de aygua ab aixeta y pica pera rentarse. *Lavamanos, aguamanil.* Aquæmanilis, aquæmanile, is, malluvium, ii.

RENTAMENT. m. RENTADA.

RENTAR. v. a. Netejar ab aygua. *Lavar, limpiar, bañar, jabonar.* Lavo, as. || Netejar las ayguas de la cuyna. *Fregar.* Effrico, despumo, as. || Netejar la roba després de la bugada. *Sacar.* Relavo, as.

TORNAR Á RENTAR. fr. *Relavar.* Relavo, as.

RENTARSE. v. a. Llímpiar-se, netejar-se. *Lavar-se.* Lavo, as.

RENTAT, DA. p. p. *Lavado.* Lotus.

RENTILLAS. f. pl. Certas rendas de poca entitat que per lo regular s' arrendan juntas. *Siet rentillas.* Septem vectigalia minora.

RENÚNCIA Y RENUNCIACIÓ. f. La acció de renunciar. *Renuncia, renunciacion, renunciamento.* Renuntiatio, nis. || Dimissió, abdicació voluntària. *Dimision, renuncia, cesion.* Voluntaria denuntiatio, dimissio. || L' instrument que la conté. *Renuncia.* Renuntiationis instrumentum.

RENUNCIABLE. adj. Lo que 's pót renunciar. *Renunciable.* Renuntiabilis. || S' aplica al ofici que s' adquireix ab facultat de transferirlo á altre per renúncia y no de altre modo, la qual si no 's fa ab temps, recau en lo rey. *Renunciable.* Officium ad alium transmissibile per renuntiationem.

RENUNCIAR. v. r. Despossehir-se voluntàriament. *Abdicar, renunciar, dimiir, desechar, resignar.* Abdico, as, dimitto, is. || No admétrer, no acceptar. *Renunciar.* Renuo, rejicio, is. || Despreciar, abandonar, detestar. *Renunciar.* Despicio, respuo, is.

RENUNCIAT, DA. p. p. *Renunciado.* Abdicatus.

RENUNCIATARI. m. Aquell á favor del qual s' ha fèt alguna renúncia. *Renunciatorio.* Cui quidquam abdicatum est.

RENY. m. REGANY.

RENYADOR, A. m. y f. Qui renya. *Regaçon.* Asper, i, minax, cis.

RENYAR. v. a. Repéndrer. *Reñir, reganar, increpar.* Objurgo, increpo, as. || ant. *REGANTAR.* 1.

RENYAYRE. m. RENTADOR.

PENYIDÍSSIM, A. adj. sup. *Reñidísimo.* Valde objurgatus.

RENYIDOR. adj. Se diu dels caballs, matros, etc. que mossegan y tiran cossas al qui se'ls aproxima. *Reñidor.* Jurgiosus equus.

RENYINA. f. Debat, pendència. *Reñs, rencilla,*

quimera, cuento, choque, rompimiento, disension, pelazga, cuchilladas, comorra. Controversia, rixa, æ.

RENTINAS DE MARIT, DE LA TAULA AL LLIT. ref. *BARALLAS DE MARIT, etc.*

DE UNA GRAN RENTINA VE UNA GRAN AMISTAT. ref. que dóna á entèndrer, que de una pendència molt renyida sòl originarse una ferma amistat. *Riña ó cuestion de por san Juan, paz para todo el año.* Que modo pugnarunt, jungunt sua rostra columbæ.

RENYINAR. v. n. ter. *AMINAR.*

RENYIR. v. n. Disputar, pérdrer la amistat. *Enemistarse, reñir, desamistarse, pelear, pendenciar, romper; haber montescos y capeletes.* Rixor, aris. || Disputar ab crits y soroll. *Emborrullarse.* Alterco, as, rixor, aris. || v. a. *RENTAR.*

RENYIT, DA. p. p. Enujat, enemistat ab altre. *Reñido.* Adversarius, oppositus.

REO. m. Qui ha comés algun delict. *Reo.* Reus, ei. || for. Qui es demanat en judici. *Reo.* Reus, ei.

REOGTAVA. f. Lo mitj quartillo que's sisa de cada quatre en las rendas per menor del vi, oli y vinagre. *Octavilla, reoctava.* Octava congii pars ex ipso congio multata.

REORA. f. *RASADORA.*

REPAGAR. v. a. Pagar molt ó ab excés alguna cosa. *Repagar.* Valdè, plus nimio pretium solvere.

REPALASSA. f. Herba de arrel grossa, de més de un peu de llarch, negreca per fora y blanca per dins, de sabor quasi dòla, de fullas amplas, llargas de més de un peu y punxagudas, en extrem vellosas: las flors naixen en capsirons composts de molts floretas purpúreas dins de un càlis compost de molts fullas terminadas cada una en un ganxo. *Lampazo.* Arctium, ii, lappa, æ.

REPANTIGARSE Y REPAPARSE. v. r. Recolzarse, extèndrerse sobre 'l respatller, posarse bè en l' assento. *Arrellanarse, rellanarse, repantigarse, recalcarse.* Desideo, es.

REPAPIEJAR. v. n. Caduquejar, debilitarse 'l judici y memòria per la molta edat. *Chocheat.* Senectute delirare, desipere.

REPARABLE. adj. Notable. *Reparable, notable.* Notandus. || Lo que's pòt restaurar ó remediar. *Reparable.* Reparabilis.

REPARACIÓ. f. L' acte de reparar en lo sentit de renovar ó millorar alguna cosa. *Reparacion, reparamiento, rehacimiento.* Refectio, instauratio, nis. || En las escuelas es aquell acte literari y exercioi que fan en ellas los estudiants, dibent la lliçó, y en algunas parts arguhint uns ab altres. *Reparacion.* Lectionum repetitio vel relectio scholastica.

REPARADOR, A. m. y f. Qui repara ó millora alguna cosa. *Reparador.* Reparator, instaurator, is. || Lo qui repara ó observa ab freqüència y desmasia. *Reparador.* Censor, is, nimius speculator.

REPARAMENT. m. *REPARACIÓ.*

REPARAR. v. a. Compóndrer, apariar, esmenar lo menyspreu que ha patit alguna cosa. *Reparar, rehacer, reforzar.* Reficio, is. || Restablir. *Reparar, restaurar, subsanar.* Reparo, as. || *ARREBOSAR.* || Mirar ab molt cuydado. *Advertir, reparar, notar.* Animadverto, attendo, is. || Detenirse per algun inconvenient. *Reparar.* Observo, as. || En lo moral corregir, remediar. *Reparar.* Emendo, as, reficio, is. || Resguardarse, usat com recíproch. *Reparar.* Defensionem parare. || Considerar, reflexionar. *Reparar.* Considero, observo, as. || v. r. Cobrar forsas. *Repararse.* Vires reficere, assumere.

REPARAT, DA. p. p. *Reparado.* Restauratus, animadversus.

REPARO. m. Restauració, remey. *Reparo, reparamiento.* Reparatio, instauratio, nis. || Adob, remendo. *Reparo, remiendo.* Renovatio, reparatio, nis. || Dubte, dificultat, inconvenient. *Reparo.* Dificultas, atis, obex, icis. || Observació, advertència. *Reparo.* Animadversio, nis. || Defensa, resguart. *Reparo.* Tutamen, fulcimen, inis. || Inspecció cuydada de alguna cosa. *Reparo.* Inspectio, nis. || CRÍTICA, CENSURA.

FÉR REPARO DE ALGUNA COSA. fr. Posarhi dificultats, contradir-la. *Objetar, contradecir, dificultar.* Objicio, is; difficultates adhibere.

REPARTIBLE. adj. Lo que's pòt repartir. *Repartible.* Quod distribui potest.

REPARTICIÓ. f. Obra de repartir. *Reparticion, repartimiento.* Partitio, digestio, nis.

REPARTIDAMENT. adv. m. Per parts, en diversas porcions. *Repartidamente.* Partim, parciatim.

REPARTIDOR, A. adj. Lo que ha de sér repartit. *Repartidero.* Partiendus. || m. Qui reparteix ó distribueix. *Repartidor.* Partitor, distributor, is. || Lo batlle ó altra persona deputada pera repartir ó determinar alguna taxa ó contribució que ha de pagar cada vehí. *Repartidor.* Regii vectigalis discussor. || Lo qui en los comicis y tribunals distribuia las targetas als que havian de volar. *Repartidor.* Diribitor, is.

REPARTIMENT. m. La divisió que's fá de una cosa pera distribuhirla. *Repartimiento.* Distributio, nis. || La llista que conté lo que s' ha de repartir. *Repartimiento.* Distributionum syllabus. || La divisió en que se senyala á cada vehí lo que li toca pagar de contribució. *Derrama, repartimiento.* Tributi in singula capita descriptio.

REPARTIR. v. a. Distribuhir una cosa, dividint-la per parts. *Repartir.* Partior, iris. || Carregar alguna contribució ó gravámen per parts. *Repartir, y amillarar* si es per milers. *Dispartio, is.* || Dividir alguna cosa entre molts, compartirla. *Repartir.* Dilargior, iris. || Donar, compartir, dispensar grácias ó favors. *Franquear, repartir.* Impertior, iris. || Dít de la càrrega ó la distància, igualarla per parts; fèr que no hi haja més á la

una part que á la altra. *Promediar, comediar*. Equilibro, as; in æquales partes metiri.

REPARTIT, DA. p. p. adj. *Repartido*. Divisus.

REPARTO. m. Repartiment; comunment se diu de las contribucions. *Reparticion, repartimient, amillaramiento* si es per milers. Distributio, nis.

REPÁS. m. Estudi que's fá per desobre de lo que's té vist ó estudiant. *Repaso*. Recensio, relectio, nis. || Regoneixement, exámen de alguna obra, véurer si li falta res. *Repaso*. Recognitio, nis. || La explicació que fá 'l passant ó ajudant de lo mateix que ha explicat lo principal. *Repaso, repeticion*. Repetitio, nis. || *REFECCIÓ, ÍPAT, TIP*.

DONAR UN REPÁS. fr. met. Fér una breu y personal diligéncia pera la seguretat ó ben estar de una cosa. *Echar un repaso*. Repeto, is.

REPASSAR. v. a. Remirar lo que s' ha estudiant. *Repasar, releer, remirar*. Relego, recole, is. || ant. Tornar á passar pel mateix camí. *Traspasar, repasar*. Viam repelere. || Reflexionar, repetir en la memòria. *Repasar*. Replico, as. || Recosir. *Repasar, recorrer*. Lintea resuere. || Examinar de nou alguna obra. *Repasar, remirar*. Recenseo, es, recognosco, is. || ter. *ESBANDIR*. || Mirar per segona ó tercera vegada, pera véurer si s' troba una cosa entre altrás. *Rebuscar*. Inquiri, exquiro, is.

REPASSAT, DA. p. p. *Repasado*. Rectectus, replicatus.

REPASSIÓ. f. fil. *Repasion*. Reactio, nis.

REPEL. m. Part petita de qualsevol cosa que s' alsa contra lo natural. *Repelo, redopelo, rodapelo*. Aversus, reversus pilus. || *ENEMICH*. 5.

Á **REPEL.** m. adv. Contra la direcció natural del pel. *A contra pelo; á repelo, á pospelo, pelo arriba*. Præposterò, adversus pilus.

VENIR Á REPEL. fr. met. Repugnar alguna cosa. *Hacerse cuesta arriba*. *Àgrè ferre*.

REPELADA. f. La acció y efecte de repelar. *Repeladura*. Pillorum adversorum avulsio.

REPELAR. v. a. Arrancar lo pel. *Repelar, descañonar*. Carptim capillos vellere, avellere. || Netejar ó tráurer segona vegada lo inútil y perjudicial de alguna cosa; comunment se diu dels arbres y vinyas. *Remondar*. Emundo, remundo, as.

REPEL-LENT. p. a. Lo que té virtut de repel·lir, ó llansar. S' usa també com masculí. *Repelente*. Repellens, rejiciens.

REPEL-LIDOR, A. m. y f. Qui repelleix. *Rechazador*. Repellens, retrudens, propulsans, tis.

REPEL-LIR. v. a. Llansar de sí una cosa ab algun impuls ó violéncia. *Repeler*. Repello, rejicio, is. || Contradir. *Repeler, rechazar*. Repello, rejicio, is.

REPEL-LIT, DA. p. p. *Repelido*. Repulsus, rejectus.

REPELÓ. (*SAFANE UN*) fr. Tenir una conversació breu. *Darse un repelon*. Per transennam, vel levi tractu confabulari.

REPELÓS, A. adj. que s' aplica á la fusta que al treballarla alsa pels. *Repeloso*. Asperum, filamentis rigens lignum. || met. Delicat de geni. *Quisquilloso, repeloso, rencilloso, cosquilloso*. Rixosus, litigiosus.

REPÈNDRE. v. a. Renyar, corregir, condemnar lo dít ó fét no conforme á rahó. *Argür, reprender, advertir, predicar, sermonear, tacha*. Reprehendo, arguo, is. || Recobrar dels enemichs la embarcació que havian pres. *Represar*. Navem prædone ablatam á prædatore recuperare. || Criticar, censurar. *Repender*. Relaxo, accuso, as. || Casir á sobre costura. *Sobrecargar*. Nova sutura assuere. || Acométter la febra, etc. *Recargar la calentura*, etc. Febrim incrementum accipere. || *REPELLIR*.

REPENEDIDA. f. Dona que deixant la mala vida, passa á viurer com á religiosa en comunitat. *Arrepentida, recogida*. Pœnitens femina.

REPENEDIMENT. m. ARREPENTIMENT.

REPENSAR. v. a. Tornar á pensar. *Repensar*. Perpendo, is; iterum perpendere. || Pensar molt sobre de alguna cosa. *Repensar*. Recogito, as.

REPENT Y REPENTE. m. Moviment repentí. *Repente*. Subitus motus. || Succés grave, imprevist y repentí. *Repenton*. Repentinus, improvisus casus. || Promptitut, ocurréncia viva. *Repenton*. Repentinum, extemporaneum auxilium.

DE REPENT. m. adv. Al instant, al moment, de improvís, com: orar, dir ó compóndrer de *REPENT*. *De repente, repentinamente, de improviso, improvisamente, á la improvisa, de sobresalto*. Extempore, extemplò, subitò.

REPENTÍ, NA. adj. Imprevist, súbit. *Súbito, repentino*. Inspiratus. || Prompte, no premeditat. *Repentino*. Repentinus.

REPENTINAMENT. adv. m. DE REPENT.

REPENTISTA. m. Qui fá ó diu versos ó discursos de repent. *Repentista*. Extemporalis versificator.

REPERCUCIENT. m. med. REPERCUSSIU. 1.

REPERCUDIR. v. a. REPERCUTIR.

REPERCUSSIÓ. f. REPERCUTIMENT.

REPERCUSSIU, VA. adj. Lo que té virtut ó eficácia de repercutir. *Repercussiu, repersutorio*. Repercutiens, repersivus. || med. Medicament que té virtut de repercutir. *Repercussiu*. Repercutiens.

REPERCUTIMENT. m. Refracció, reverberació dels raigs de la llum. *Repercusion*. Repercussio, nis. || Retrocés de un cos que topa ab altre. *Repercusion, repersucida*. Repulsio, nis.

REPERCUTIR. v. n. Reverberar, ressaltar. *Repercudir*. Reverbero, as. || Retrocedir ab violéncia un cos per la resisténcia que troba en altre. *Repercudir*. Repercutio, is. || Tornar á ferir al qui fereix. *Repercudir*. Repercutio, is. || med. y cir. Repel·lir, fér que un humor retrocedesca. *Repercudir*. Noxios humores aliò avertere.

REPERCUTORI, A. adj. REPERCUSSIU.

REPERTORI. m. Promptuari, compendi de cosas notables. *Repertorio*, *reportorio*. *Repertorium*, ii, index, icis. || **CALENDARI.**

REPÈS. m. Lloch destinat pera repesar. *Repeso*. *Ponderationis iterationi destinatus locus*. || Encàrrech y obra de repesar. *Repeso*. *Iterum ponderandi munus et actio*.

REPESAR. v. r. Tornar á pesar. *Repesar*. *Denudò librare, ponderare*.

REPETICIÓ. f. La acció de tornar á fèr qual-sevol acte. *Repetition*, *reiteracion*. *Reiteratio*, *iteratio*, nis. || **ret.** Figura en que una paraula comensa diferents oracions ó membres del período. *Repetition*. *Repetition*, *regressio*, nis. || **for.** Acció pera demanar lo injustament pagat. *Repetition*. *Repetition*, nis. || Traducció de un idioma á altre. *Traduction*, *versio*. *Versio*, nis. || La acció de dir alguna cosa molts vegadas. *Redicion*. *Dictorum repetitio*. || En lo rellotge, instrument ab molla que repeiteix la última hora, y també 'l mateix rellotge. *Repetition*. *Horologii horarum repetitio*. || mús. Nota que's torna á repetir. *Repetition*. *Repetitionis signum*. || Obra de recitar ó cantar dos vegadas una copla. *Repetition*. *Repetition*, nis. || En las universitats l'acte literari abans del exercici secret pera pèndrer lo grau. *Repetition*. *Disputationis præludium*; *questionis præfatio*. || Disertació sobre matèria determinada que componian los catedràtics en las universitats. *Repetition*. *Prælectio*, nis. || pint. y escult. La obra repetida pel mateix autor. *Repetition*. *Archetypum ab ipsi auctore repetitum*.

REPETIDAMENT. adv. m. Ab repetició, molts vegadas. *Repetidamente*. *Iterum atque iterum*.

REPETIDOR. m. Qui repeiteix. *Repetidor*. *Repetens*, tis. || Passante, ajudant del mestre. *Passante*, *repetidor*. *Hypodidascalus*, i, *repetitor*, is.

REPETIR. v. a. Tornar á fèr lo que s' havia fèt. *Repetir*. *Reitero*, as. || Tornar á dir lo que s' havia dit. *Repetir*. *Inculco*, as. || Demanar molts vegadas y ab instància. *Repetir*. *Repeto*, is. || **for.** Demanar lo indegudament pagat, ó que s' ha pagat per altre. *Repetir*. *Persequor*, eris. || Recitar cosas sabudas. *Repetir*. *Decanto*, as. || lóg. Resumir lo que altre ha dit. *Repetir*, *resumir*. *Argumenta referre*. || En las universitats tenir l'acte anomenat repetició. *Repetir*. *Disputationis præludium*, *candidatum habere*. || Traduhir de una llèngua á altra. *Traducir*, *vertir*, *construir*. *Reddo*, *traduco*, is. || Repassar á altre la lliçó, recapacitar. *Repetir*. *Repeto*, is. || met. Tornar la febra. *Repetir*. *Redeo*, *recido*, is.

REPETIT, DA. p. p. *Repetido*. *Repetitus*.

REPEU. m. REPISA.

REPLICAMENT. m. REPICH.

REPICAR. v. a. Tocar á festa las campanas. *Repicar*. *Cymbala sonitu festivo pulsare*. || Tocar ab viveza y depressa algun instrument. *Repicar*, *repiquear*. *Cymbala acutè, argutè crebreque pulsare*.

|| v. a. Picar segona vegada una mateixa cosa, com una mola quant no menja. *Repicar*. *Iterum contundere*.

AL SEGUR ESTÁ QUI REPICA. loc. fam. ab que's nota la facilitat del qui repren á altre 'l modo de portarse en los perills, estant ell en segur. *En salcro está el que repica*. In vado sum, extrà telorum jactum, in portum avigo. || Denota que un negoci va bè. *A buen viento va la parva, en salcro está el que repica*. *Salva res est*.

FESTE Ó QUE'S FASSA REPICAR. fr. met. fam. ab que's despedeix á algú per despreci ó per no volerlo atèndrer. *Vete ó váyase al rollo*. *Abeal in infamem cippum, in malam crucem*.

REPICH. m. Lo so armoniós y alegre de las campanas. *Repique*, *retoque*. *Crebra cymbalorum percussio*.

REPIÓ. m. Toch lleuger y festiu que's fá ab lo batall en la campana, sense ventaria. *Repique*. *Cymbalorum levis, crebra festivaque pulsatio*.

REPINTAR. v. a. pint. Pintar sobre lo ja pintat, pera perfeccionar, ó pera restaurar lo esborrat ó maltractat. *Repintar*. *Repingo*, is. || Entre estampers y llibreters quedar cada plana de un llibre mitj estampada en la del seu davant pera picarlo abans de estar la tinta seca, ó per sér ella de mala qualitat. *Repintar*. *Litterarum notas extrà ordinem repingi*.

REPISA. f. Rebaba, repeu en la paret, pera sostenir un gerro ó altre adorno. *Repisa*. *Mensula*, s, *scamillus*, i.

DON REPISA! Interjecció per efecte de alguna mala impressió ó de un mal ménos grave. *Peste! Caramba! Hui!*

REPIXAR. v. d. FLUIR, DEGOTAR, TRASPUAR.

REPITJOR. adj. Molt pitjor. *Repeor*. Multò peyor.

REPLÀ. m. Planura. *Llanura*, *llanada*. *Planities*, ei. || La raconada ó descans á cada ram de escala. *Relano*, *mesa*, *meseta*, *mesilla*, *descanso*, *descansillo*, y *puntido* p. Rioja. *Scalarum area*.

REPLANAR. v. a. Tornar á aplanar. *Relanar*. *Iterum complanare*.

REPLANELL Y REPLANET. m. d. Replà petit de la escala. *Descansillo*, *mesilla*. *Scalarum areola*.

REPLANTACIÓ. f. Obra de replantar. *Replantacion*. *Iterata plantatio*.

REPLANTAR. v. a. Tornar á plantar. *Replantar*. *Resero*, is, *rursus plantare*.

REPLE, NA. adj. Molt ple. *Releno*, *repleto*, *rellenado*. *Repletus*. || Ple de menjar ó de humors. *Repleto*. *Repletus*.

REPLESSIÓ. f. Abundància, excés de humors en lo cos del animal. *Plenitudo*, *replecion*, *plétora*. *Stagnatio*, nis. || **COMPLEMENT.** || Excés en lo menjar y béurer. *Replecion de estómago*. *Nimia saturitas*.

REPLEGA. f. AFLEGA. || Porció de humors de-

tinguts en alguna part del cos. *Congestion*. Congestio, nis.

REPLEGAR. v. a. y derivats. *ARREPLEGAR*. || Plegar, doblegar moltes vegades. *Replegar*. Replico, as.

REPLENITUT. f. Malaltia que contrahent las cabalcaduras per béurer massa aygua després de haver menjat civada. *Encebamiento*, *enfosado*. Op-pletio, nis.

REPLET, A. adj. *REPLÉ*.

RÉPLICA. f. Instància, objecció. *Réplica*, *re-plicacion*. Argumentum, i, objectio, nis, objectum, i. || Resposta repugnant a lo que's mana. *Réplica*. Repugnans responsio. || Exclusió, excepció. *Réplica*. Replicatio, nis. || for. Contraresposta, resposta a la de la part contrària. *Réplica*. Replicatio, nis, contrascriptum, i.

SENSE RÉPLICA. m. adv. Sens excusa. *Sin réplica*. Omni exceptione præclusa.

REPLICACIÓ. f. *RÉPLICA*.

REPLICADOR, A. m. y f. Qui replica. *Replicador*, *replicante*. Replicans, tis.

REPLICAR. v. a. Instar contra la resposta ó argument. *Replicar*, *refutar*, *reponer*. Contradico, repono, is. || Respondrer contradient. *Replicar*, *reponer*. Repono, is. || for. Respondrer, al·legar cada part contra las excepcions posadas per la contrària. *Replicar*. Replico, as; contrascriptum in judicio exhibere.

REPLICAYRE Y REPLICÓ. m. Qui replica molt, resposejador. *Replicon*, *respondon*. Molestè redarguens.

REPOBLACIÓ. f. Obra de tornar a poblar. *Re-poblacion*. Iterata frequentatio.

REPOBLAR. v. a. Tornar a poblar. *Repoblar*. Rursus incolis frequentare.

REPOLIDOR, A. m. y f. Remendó de vestits vells. *Resurcidor*, *remendon*. Resartor, is.

REPOLIMENT. m. Obra de apedassar la roba vella. *Remiendo*. Resarcimen, inis.

REPOLIR. v. a. Pulir de nou. *Repulir*. Perpolio, repolio, is. || Compondrer, assear ab afectació. *Acicalar*, *repulir*. Nitmis exornare. || Donar una nova ma ó correcció a una obra de enteniment. *Repulir*. Perpolio, is; iteratò polire. || ENLLUSTRAR. || REMENDAR.

REPOLUM. m. PEDRUSCALL.

REPORT. m. Plaher, recreació, diversió. *De-porte*. Oblectatio, nis.

REPORTAR. v. a. Portar noves. *Soplar*. Inspiro, as. || Refrenar, moderar, reprimir alguna passió del ànimo y al qui la té. També s' usa com reciproc. *Moderar*, *reportar*, *refrenar*, *reprimir*, *reparar*. Tempero, refræno, as.

REPÓS. m. Descans, intermissió de fatiga. *As-posito*. Vacatio, relectio, nis, quies, etis. || Tranquil·litat, sossego. *Tranquilidad*, *reposo*, *sosiego*. Pax, cis, quies, etis. || Cordura. *Asiento*, *juicio*, *sosiego*. Prudentia, æ, sana mens.

MAY VEURÁS AL ENVEJÓS QUE TINGA GAYTE ENDE·ref. Denota que'l envejós viu en continua inquietut. *El envidioso es verdugo de sí mismo*. Putredo ossium invidia.

REPOSADAMENT. adv. m. Ab repós. *Reposadamente*. Quietè.

REPOSAR. v. n. Posar, col·locar alguna cosa en són antich estat ó en lo lloch que ántes ocupava. *Reponer*, *restituir*. Restituo, repono, reduco, is. || v. n. Descansar, dormir. *Reposar*. Requiesco, is; somno refici. || Descansar de alguna fatiga. *Reposar*. A labore vacare; consideo, es. || Estar en quietut, en pau y sossego. *Reposar*. Otior, aris. || Estar enterrat. *Reposar*, *yacer*, *descansar*. Requiesco, is; jaceo, es. || POSARSE. 3. || v. r. Assossegar-se, posar seny. *Sosegarse*, *asentar el juicio*. Rationem firmare; prudentiam adipisci.

REPOSAT, DA. p. p. *Reposado*, *reposito*. Re-positus. || adj. Assossegat. *Sosegado*, *tranquilo*, *qui-to*, *reposado*, *pacífico*. Pacificus. || Entenimentat, ju·diciós. *Sesudo*. Prudens.

REPOSICIÓ. f. Obra de reposar. *Repositio*. Repositio, nis. || quim. La conservació dels gèneros en los lloch y vasos proporcionats. *Reposicion*. Re-positio, nis. || for. L' acte de posar la causa en son primer estat. *Reposicion*. In pristinum statum restitutio.

REPOTENCIA. (DE) m. adv. De rebot, de re·pent. *De antuion*. Subitò, repentè.

REPREGUNTA. f. Pregunta reiterada. *Re-pregunta*. Iterata interrogatio.

REPREGUNTAR. v. a. Tornar a preguntar sobre un mateix assumpto. *Repreguntar*. Iteratò in·terrogare vel postulare.

REPREHENSIBLE. adj. *REPRENSIBLE*.

REPREHENSÍO. f. Amonestació, ó correcció que's fa vituperant lo mal fet ó dít, ó lo no conforme a la rahó. *Reprehen*, *carda*, *reprimenda*. In·crepatio, nis. || Aument, nova accessió de febra. *Accession*, *recargo*, *acceso*. Febris incrementum.

REPREHENSOR Y REPREDADOR, A. m. y f. Qui reprehen. *Reprensor*. Reprehensor, increpator, is.

REPRENSIBLE. adj. Lo que es digne de re·prehenió. *Reprehenible*. Reprehensibilis.

REPRENSIÓ. f. *REPREHENSÍO*.

REPRESOR, A. m. y f. *REPREHENSOR*.

REPRÉS, A. p. p. *Reprendido*. Reprehensus. || Dít de la embarcació recobrada dels enemics. *Represado*. Recuperatus. || Dít de las ayguas aturadas. *Estancadas*, *represadas*, *detenidas*. Stagnatus, compressus. || ARREPENTIT.

REPRESA. f. *REL·LEIX*. || Recuperació de lo que s' havia perdut. *Recobro*, *repression*. Recuperatio, nis. || La detenció que's fa de una cosa. S' diu regularment de la aygua que's delé y s' atura. *Represa*. Aquæ stagnatio, compressio. || ARREPENTIT.

REPRESA DE PITS. Malaltia que acomet a las dones en los pits, causada de coagularse la llet, ab que's

palícia y danya. *Pelo*. Lactis in uberibus mulierum coagulatio.

REPRESENTABLE. adj. Lo que's pòt representar y fèr visible. *Representable*. Representabilis, visibilis.

REPRESENTACIÓ. f. L' acte de representar ó fèr present alguna cosa. *Representacion*. Representatio, nis. || La acció de representar en lo teatro algun drama, y també 'l mateix drama. *Representacion*. Fabulæ, comedie actio vel drama. || Autoritat, dignitat, caràcter de la persona, y així 's diu: *Maleno* es home de representació en Barcelona. *Representacion*. Decor, is, dignitas, atis. || Còpia, caricatura de algú. *Representacion*, remedo. Imitatio, nis. || La acció de exposar á la vista. *Representacion*. Representatio, nis. || Figura, imatge que dona idea de la realitat. *Imágen*, *representacion*, símbol, simbolizaci6n. Effigies, ei, imago, inis. || Súplica als superiors apoyada en rahons y documents. *Representacion*. Relatio vel representatio ad superiorem. || for. Lo dret de succehir en la herència, bèn, etc., per la persona de altre y representantla. *Representacion*. Representatio, nis.

REPRESENTADOR, A. m. y f. Qui representa. *Representador*. Representans, tis.

REPRESENTANT. p. a. y m. Qui representa alguna persona ausent, cos ó comunitat. *Representants*. Vices gerens. || COMEDIANT.

REPRESENTAR. v. a. Fèr present alguna cosa ab paraulas ó figuras que's fixan en la imaginació. *Representar*. Represento, as. || Posar davant ó á la vista. *Representar*. Represento, as. || Referir, proposar, informar. *Representar*. Referre ad; represento, as. || Recitar un drama fingint las verdaderas personas. *Representar*. Fabulam vel comediam agere. || Semblar, sèr imatge ó símbol de alguna cosa. *Simbolizar*, *representar*. Represento, as, refero, ers. || Subrogarse en los drets ó bèn de altre, fent sas vegadas. *Representar*. Represento, as; gerere vices vel personam. || v. r. Oferir-se, ocórrer alguna espècie. *Representarse*. Obversor, aris.

REPRESENTAT, DA. p. p. Representado. Representatus.

REPRESENTATIU, VA. adj. Lo que representa ó pòt representar. *Representativo*. Quid aliud referens vel representans.

REPRESSÀLIA. f. Retenció del bèn de una nació ab qui's té guerra ó de sos individus. *Repressalia*. Clarigatio, nis. || Dany en compensació de altre. *Repressalia*. Vindicatio, nis. || met. REVENJA.

REPRESSIÓ. f. REPRESA. 2.

REPRIMIMENT. m. REFRENAMENT.

REPRIMIR. v. a. Contenir, sossegar, moderar. *Contener*, *reprimir*, *refrenar*, *comprimir*, *cohibir*, *represtar*, *dominar*, *domar*. Cohibeo, contineo, es. || v. r. Moderarse, contenerse. *Vencerse*, *reprimirse*, *reportarse*. Se ipsum frangere.

REPRIMIT, DA. p. p. Reprimido. Compressus, repressus.

REPROBA. f. Nova proba sobre la que ja s' ha donat. *Reprueba*. Altera probatio.

REPROBABLE. adj. Lo que es digne de reprobació ó pòt reprobarse. *Reprobable*. Reprobandus.

REPROBACIÓ. f. L' efecte de reprobar. *Reprobacion*. Reprobatio, nis. || Lo decret de pena eterna que Dèu determina als que moren en pecat mortal. *Reprobacion*. Peccatoris reprobatio.

REPROBAMENT. m. ant. REPROBACIÓ.

REPROBAR. v. a. Desaprobar. *Desaprobar*, *reprobar*, *desechar*, *improbar*, *silbar*, *censurar*, *condenar*. Reprobo, as. || Decretar Dèu la pena eterna al qui ha mort en pecat mortal. *Condenar*, *reprobar*. Reprobo, damno, as.

REPROBAT, DA. p. p. Reprobado. Reprobatus.

REPROBATORI, A. adj. Lo que reproba ó serveix pera reprobar. *Reprobatorio*. Quod reprobatur.

RÉPROBO, A. adj. Destinat á la pena eterna per la divina justícia. Tambe s' usa com á substantiu. *Precito*, *réprobo*, *prescito*, *reprobado*. Reprobis, damnatus. || Dolent, pervers. *Perverso*, *réprobo*, *malvado*, *avieso*. Pravius, perversus.

REPRODUCCIÓ. f. Restauració, segona producció. *Reproduccion*. Reproductio, nis. || for. La acció de tornar á fèr present lo dit ó al-legat. *Reproduccion*. Reproductio, nis.

REPRODUCTOR. m. Qui reproduceix. Reprodutor. Reproducens, tis.

REPRODUHIR. v. a. Produhir de nou. *Reproducir*. Reproduco, is. || Refer, renovar. *Reproducir*. Recreo, as. || for. Tornar á fer present lo dit ó al-legat. *Reproducir*. Reproduco, is.

REPRODUHIT, DA. p. p. Reproducto. Reproductus.

REPROMESA. f. Promesa repetida. *Repromission*. Repromissio, nis.

REPROPI. adj. RECLÓS. || Se diu del caball que's defensa de la impressió de las espuelas, fent-se atrás ó alsantse dret. *Repropio*. Calcaribus resistens equus.

REPTADOR, A. m. y f. Qui reptá ó desafia. *Retador*. Ad duellum provocans vel de proditione appellans.

REPTAMENT. m. ant. REPREHENSÍO.

REPTAR. v. a. Repòndrer. *Corregir*, *amonestar*, *reprender*, *retar*. Vitium alicui objicere. || Provocar, desafiar. *Desafiar*, *retar*. Ad duellum provocare. || TORNAR, RESTITUIR.

REPTAT, DA. p. p. Corregido, retado. Ad duellum provocatus.

REPTIL. m. Tot animal que va arrastrant, com la serp, etc. *Reptil*. Reptile, is.

REPTO. m. Desafio. *Reto*. Ad pugnam vel duellum provocatio.

REPÚBLICA. f. Estat en que governa 'l poble. *República*. Respublica, democratia, æ. || Qualsevol estat ó espècie de govern polítich. *República*. Respublica, æ; roipublicæ administratio. || Estat en

que governan molts ja dels principals, ja del possible, ó de tots dos estats indistinctament. *República*. Oligarchia, æ; plurium, non unius, imperium. || La causa pública, lo comú, ó sa utilitat. *República*. Respublica, æ.

REPÚBLICA LITERÀRIA. La col·lecció dels sabís. *República literaria, de las letras*. Litteraria respublica.

REPUBLICÀ, NA. adj. Lo que pertany á la república. *Republicano*. Quod ad rempublicam attinet. || m. y f. S' aplica al ciutadà de una república, y al qui es inclinat á aquest gènere de govern. *Republicano*. Reipublicæ obediens.

REPUDI. m. Dimissió de la dona pròpia. *Repudio, repudiacion*. Repudium, ii.

REPUDIAR. v. a. Despatxar la dona pròpia, fèr divorci. *Repudiar*. Repudio, as. || Llansar, renunciar, dejectar. *Repudiar*. Repudio, recuso, as.

REPUDIAT, DA. p. p. *Repudiado*. Repudiatius.

REPUDRIR. v. a. Padrir molt. Tambe s' usa com reciproc. *Repudrir, repodrir*. Valdè putrescere.

REPUESTO. m. Prevenció que's té per quant sia necessari. *Provision, reten, repuesto, prevencion, matalotaje*. Paratum vel repositum in futurum.

DE REPUESTO. m. adv. Per si acàs, per prevenció, ó ab intent de prevenir. *De repuesto, á prevencion ó de prevencion*. Ad caulelam.

REPUGNÀNCIA. f. Contrarietat, contradicció, oposició. *Repugnancia*. Repugnantia, æ. || Aversió, horror. *Repugnancia*. Aversio, nis, horror, is. || Disgust, reparo, dificultat de fèr ó admètrer. *Oposicion, repugnancia, rebeldia, repelo*. Repugnantia, æ. || fíl. Impossibilitat de verificarse en un subjecte dos cosas á un temps. *Repugnancia*. Repugnantia, æ; contradictio, nis.

AB REPUGNÀNCIA. m. adv. Ab disgust, ab reparo, ab oposició. *Con repugnancia, repugnantemente,uestas arriba, á pesar suyo*. Invitè, repugnanter.

REPUGNANT. p. a. y adj. Lo que repugna. *Repugnante*. Repugnans.

REPUGNANTMENT. adv. m. **AB REPUGNÀNCIA.**

REPUGNAR. v. n. Obstar, oposarse una cosa. *Repugnar*. Repugno, as. || Resistir. *Repugnar, resistir*. Calcitro, repugno, as. || Tenir aversió. *Repugnar*. Repugno, as, aversor, aris. || Fèr de mala gana alguna cosa. *Coccar, repugnar, disonar*. Aggrè, difficulter, gravatè facere. || fíl. Replicar. *Repugnar*. Repugno, as. || Refusar. *Repugnar*. Repugno, as.

REPUJAR. v. a. ant. Tornar á pujar. *Volver á subir*. Reascendere.

REPULIR. v. a. Tornar á pulir, pulir de nou. *Repulir*. Perpolio, is. || met. Alinyarse, compòndrer ab demasiada afectació. S' usa també com reciproc. *Repulir*. Nimis ornare.

REPULSA. f. Despreci, negativa. *Negativa, repulsa*. Repulsa, æ, rejectio, nis. || Reprehensió for-

ta. *Mano, repulsa, felpa, peluca, calada, jato, fraterna, mesilla, carda, sermon*. Verbis castigatio.

|| L' acte de apartar al enemich ó altra cosa que ofen, defensanise. *Propulsa, propulsion*. Propulsio, nis.

DONAR UNA REPULSA. fr. Rebàtrer, repel·lir. *Repulsar*. Repulso, as, repello, is. || Negar lo que's demana ó preten. *Repulsar*. Repulsam dare.

REPULSIÓ. f. REPULSA. || fíl. La virtut de repel·lir. *Repulsion*. Repulsio, nis. || En la fisiologia, propietat de certs teixits elastichs, que havent cedid á una pressió un poch forta, tornan sobre si mateixos ab certa forsa així que para la compressió. *Repulsion*. Repulsio, nis.

REPULSIU, VA. adj. Lo que té acció ó virtut de repel·lir. *Repulsivo*. Repulsandi vim habens.

REPUNT. m. Cusidura en que s' uneixen los punts. *Pespunte, derechuelo*. Retracta acu repetitum fili ductus.

MITJ REPUNT. Treball que s' executa deixant la meytat dels fils que s' havian de pèndrer en cada puntada, de manera que entre repunt y repunt queden tants fils de vuyt com pòria la puntada. *Medio pespunte*. Interpositis filis sutura elegans vel acus ductus.

FÈR REPUNT. fr. y

REPUNTAR. v. n. náut. Comensar la marí mouer-se per la creixent. *Repuntar*. Maris aestas incipere. || Cusir ó treballar de repunt, fèr repunt en la roba ó tela. *Pespuntar*. Retracta acu fili ductum continuare. || Recusir. *Repuntar*. Resuo, is.

REPUNXÓ. m. Planta de arrel á modo de rave, que es bona per enciam: té las fullas estretas, punxagudas y sèns mànech, las flors blava en la punta, de una sola pessa en figura de campana, partidas en cinch parts. *Raponchigo, ruiponce*. Rapunculus, i. || Instrument com femella de punxó, pera fèr punxons en lo grabat dels sellos y monedas. *Contrapunzon*. Veruculorum in caelatura archetypum.

REPUSSALLA. f. Desperdici, rebuig de qual-sevol cosa. *Mazamorra, rebusco, rebusca, zupia*. Residuum, i.

REPUTACIÓ. f. Crèdit, fama. *Reputacion*. la publicum vulgus fama. || Llustre, esplendor, dignitat, estimació. *Honra, honor, gloria*. Gloria, æ.

REPUTAR. v. a. Formar concepte de alguna cosa. *Conceptuar, reputar*. Estimo, existimo, as. || Apreciar, estimar. *Reputar*. Habeo, es.

REPUTAT, DA. p. p. *Reputado*. Estimatus.

REQUATRENADOR. A. m. y f. Qui requatrena. *Requintador*. Licitator quintam litationis partem augens.

REQUATRENAR. v. a. Pujar la quinta part en los arrendaments després de rematats. *Requintar*. Quintam conductionis partem licitando rursum augere.

REQUEBRET. m. d. *Amoricon, amorcillo, forquilla, retrecheta, zalameria*. Amatoris gestus.

REQUEBRO. m. Lo ditxo ó paraula dolça, amorosa, atractiva, ab que s' expressa la ternura del amor. *Requiebro.* Allectio amatoria vel blanditiæ.

TISAR REQUEBROS. fr. Galantejar, festejar á una dama, dir requiebros. *Requebrar.* Blanditiis vel lenociniis amorem excitare.

REQUERIR. v. a. ant. *REQUIRIR.*

REQUEST, A. p. p. *REQUIRIT.* || *PREGUNTAR.* || m. y

REQUESTA. f. Acte judicial pel qual s' amonesta que's fassa ó s' deixe de executar alguna cosa. *Requerimiento, recuesta, instancia.* Monitio juridica vel denuntiatio. || Intimació, avis ó notícia que's passa á algú fentlo sabedor de alguna cosa ab autoritat pública. *Requerimiento.* Postulatio, denuntiatio, nis. || Consum. *Consumo.* Expensa, æ, impendium, ii.

TENIR MOLTA REQUESTA. fr. Tenir molt despaig. *Despacharse mucho.* Divendi.

REQUESTAR. v. a. Intimar, avisar ó fer saber alguna cosa ab autoritat pública. *Requerir.* Moneo, es, denuntio, as.

REQUINT. m. Segont quint que's trau de una quantitat de que ja s' havia tret la quinta part. *Requinto.* Quinta pars rursus post aliam quintam partem deductam.

REQUINTA. f. Capritxo. *Capricho.* Prolubrium, ii, libido, inis.

REQUINTÓS, A. adj. Capritxós. *Caprichoso.* Pertinax, perversus.

REQUIRIDOR, A. m. y f. Qui requereix. *Requeridor.* Qui requirit.

REQUIRIMENT. m. *REQUESTA.*

REQUIRIR. v. a. Avisar, intimar ab autoritat pública. *Requerir.* Moneo, es, denuntio, as. || Exigir, demanar ab instància. *Requerir, interpelar.* Rogo, as. || Sér necessari. *Requerir.* Requiró, is. || Sollicitar, pretèndrer. *Requerir.* Allicio, is, sollicito, as. || INDUIR, PERSUADIR.

REQUIRIT, DA. p. p. *Requerido.* Requisitus.

REQUISICIÓ. f. *REQUESTA.*

REQUISIR. v. a. *REQUIRIR.*

REQUISIT. m. Circunstància, condició. *Requisito, circunstancia, plarrequives, requives.* Requisitum, i. || Menjar delicat. *Comidilla, guisadillo.* Cupediæ, arum. || Apetits, llemineries. *Golleria, gulleria, cotufa, golosina, gulloria.* Mellifluæ dapes.

REQUISITORI, A. adj. Que s' aplica al despaig de un jutge á altre pera que execute algun manament seu. S' usa regularment substantivat en la terminació femenina, y algunas vegadas en la masculina. *Requisitorio.* Requisitoria litteræ; postulatio iudicis ad alterum.

REBASAGA. f. ant. RETAGUÀRDIA.

REREGARDA. f. ant. RETAGUÀRDIA.

RES. m. Alguna cosa. *Cosa, algo.* Res, ei. || Carència. *Nada.* Nihilum, i, nihil indecl. || Poch ó molt poch. *Nada tris.* Parum. || Multitud, quanti-

tat, abundància. *Cantidad, multitud, copia.* Copia, æ.

RES ENTRE DOS PLATS. loc. fam. que s' usa pera apocar alguna cosa qu' s donava á entèndrer sér gran ó de estimació. *Nada entre dos platos.* Nihil rei.

RES LIFÀ POR. expr. ab que 's significa la temeritat, atreviment ó intrepidesa de alguna persona en sas operacions sense consultar la prudència, ni mirar respectes. *Ni teme ni debe.* Omnia audet.

RES LI FÀ RES. loc. No fá cas de res. *Todo lo convierte en sustancia; nada le turba.* Nihil stomachum movet.

AB Ó EN UN NO RES. m. adv. Ab suma facilitat y brevedat. *En dos paletas; en un decir Jesús, en un santiamen, en quitame allá esas pajas.* Perquam citò; citissimè.

COM QUI NO DIU RES. exp. fam. de que s' usa pera ponderar alguna cosa, que en altràs circumstàncies podria semblar petita, y l' objecte ó l' motiu la fá gran. *Como quien no dice nada.* Quippe, utpote qui nihil dicit.

DEIXAR SENSE RES. fr. *DEIXAR Á ALGÚ SÈNS RES.*

GRAN RES. MULTITUT. || MOLT.

NINGÚ FÀ RES DE FRANCH. fr. loc. *NINGÚ TRABALLA DE FRANCH.*

NO DEIXARHI RES, Y NO DEIXAR PÈRDRE RES. fr. *DEIXAR Á ALGÚ ETC.*

NO DIR RES. fr. No respòndrer á propòsit, ó no donar rahó suficient en lo que's parla. *No decir palabra.* Nihil ad rem dicere vel loqui. || Callar, no repugnar ni contradir á lo que's proposa ó demana. *No decir ó no hablar palabra, ó sin decir ó hablar palabra, no decir chus ni mus.* Obmutesco, is.

NO DIR RES EN È NI EN MAL. fr. *NO DIR RES. 2.*

NO ENVIAR Á DIR RES. fr. Se diu del que ab franguesa y sense dilació manifesta á altres las queixas ó sentiments que té de ell. *No hacerse á uno postema alguna cosa.* Apertè cum aliquo expostulare.

NO ES RES Ó NO ES PAS RES. loc. irón. Sér molt. *No es nada; ahí es nada; ahí que no es nada; ahí es un grano de anís.* Gravis, non descipienda res est.

NO ESTICH EN RES, Ó NO HI SÈ RES. exp. met. fam. que se sol usar pera excusarse algú de que nò hi ha tingut intervenció ó estat en algun fet. *De mis viñas vengo.* Expers ego hujus rei sum; nihil ad me.

NO FALTARHI RES. fr. met. fam. Sér una cosa cumplerta ó perfecta en sa línea. *No faltar un cabello ó un ápice.* Integram, incolumem rem esse.

NO FÈR RES. fr. No treballar, estar ocios. *Holgar.* Otior, aris, requiesco, is.

NO RES MENYS. m. adv. Així mateix. *Nada menos, así mismo.* Nihil minus.

NO RES Ó NO PAS RES, exp. Ninguna cosa. *Nada.* Nihil.

NO ROBAR RES QUE MENJE. fr. Denota que tothom

fuig de lo que porta gasto. *Alhaja que tiene boca ninguno la toca.* Quod sumptus secum affert, intantum manet.

NO SE ME'N DÒNA RES. loc. Poch me fà, tant se me 'n dóna. *Nada se me dá.* Ea de re non laboro.

NO SÉR RES. loc. pera disminubir algun dany ó disgust. *No ser nada.* Nihil esse.

NO TENIR RES SÈU. fr. ab que's pondera la franquesa de algú. *No tener cosa suya.* Munificum esse.

NO VAL RES. loc. No aprofita res. *No vale cosa; no vale nada; nada vale.* Nihil prodest.

NO VÓL DIR RES. fr. No impedeix. *No quiere decir nada.* Nihil obstat.

PARLAR MOLT Y NO DIR RES. fr. PARLAR.

PER UN NO RES Y PER UN TRES Y NO RES. loc. Per molt petit motiu. *Por unas nadas; por quitame allá esas pajas; por un pedazo de pan.* Levissima de causa.

SÉR RES. fr. Parar en res, frustrarse alguna pretensió que's creya segura segons los medis. *Tornarse ó volverse el sueño del perro.* Inani spe capi, falli.

SÉR UN NO RES. fr. SÉR una cosa de poca importància ó entitat. *Ser una naderia.* Nihil esse.

UN NO RES TOT NOU Ó UN TRES Y NO RES. loc. RES ENTRE DOS PLATS.

RESADOR, A. m. y f. La persona que resa molt. *Rezador.* Precator, is.

RESAR. v. a. Orar vocalment. *Rezar.* Precor, aris, recito, as. || Fèr menció, y regularment se diu ab negació. *Nentar.* Alicujus rei, de aliqua re mentionem facere. || ter. RONDINAR.

RESA BÈ, PERÓ OFEREIX MAL. expr. que s' aplica al qui promet molt y no cumple res, ó diu alguna cosa que disgusta. *Bien reza, pero mal ofrece.* Verba non factis conveniunt.

RESAT, DA. p. p. *Rezado.* Recitatus.

RESAYGUAS. f. pl. Lo ví més inferior de la brisa reprempsada. *Aguapié, aguachirle, torcedura.* Lora, æ, inferius vinum.

RESCABALAR. v. a. Restaurar y reintegrarse en lo perdut, lo que comunment se diu del joch. S' usa també com á recíproch. *Desquitar.* Resarcio, is.

RESCALFAMENT. m. La acció y efecte de rescalfar. *Recalentamiento.* Excandescencia, æ.

RESCALFAR. v. a. Tornar á escalfar ó escalfar massa. *Recalentar.* Rursus, nimiumve calefacere. || Parlant dels animals ferlos posar calents ó en zelos, y parlant del racionals excitar ó avivar la passió del amor. S' usa també com recíproch. *Recalentar.* Amorem, libidinem excitare. || Tornar á posar al foch lo que està cuyt, pera que's torre. *Sobreasar.* Iterum assare.

RESCALFAT, DA. p. p. *Recalentado.* Rursus calefactus.

RESCAT. m. Recobro, reintegro. *Rescate, redencion.* Redemptio, nis. || Diner ab que's rescata alguna cosa. *Rescate.* Pretium redemptionis. || Des-

empenyo de una prenda. *Rescate.* Luitio, nis. || Joch en que posats dos bandos de una y altra part encontres, deixan suficient camp en mitj, ixen de un y altra fins la meytat de ell á pèndrer ó á tocar al contrari; y la manya consisteix en fugir lo cas l' un al altre, pera que no'l prengan ó toques retirantse á sòn bando. *Marro, moros y cristianos.* Ludus sic dictus.

RESCATADOR, A. m. y f. Qui rescata. *Rescatador.* Redemptor, is.

RESCATAR. v. a. Recobrar lo que havia caygut en poder de algú, sia per medi de cambi, sia per la forsa. *Rescatar, redimir, recobrar.* Redimo, is.

RESCATAT, DA. p. p. *Rescatado.* Redemptus.

RESCINDIR. v. a. for. Anul·lar, invalidar. *Rescindir.* Rescindio, is.

RESCINDIT, DA. p. p. *Rescindido.* Rescissus.

RESCISIÓ. f. La acció y efecte de rescindir. *Rescision, rescision.* Rescissio, nis.

RESCISORI, A. adj. Lo que rescindeix ó serveix pera rescindir, ó lo que pòt rescindir-se. *Rescisorio.* Rescissorius.

RESCLOSA. f. Fàbrica á modo de paret ó muralla de pedra, pera encaminar y portar la aigua al molí, ó pera traurela fora de la mare del riu. *Presa, azud, dique, esclusa.* Cataracta, æ.

RESCRIPT. m. RESCRIPT.

RESCRIPTORI, A. adj. RESCRIPTORI.

RESCRIT. m. Resposta del príncep als que li suplican á consultan. *Rescrito.* Rescriptum, i.

RESCRITORI, A. adj. Lo pertanyent al rescrit. *Rescriptorio.* Ad rescriptum pertinens.

RESCRIBER. v. a. Contextar per escrit. *Rescribir.* Respondeo, es.

RESECAR. v. a. Tallar. *Cortar, cercenar, estajar.* Seco, as. || LLEVAR, TRAURE.

RESEIXIR. v. a. REIXIR.

RESENES Y RESENS. f. pl. ant. RESIN. y

RESENT. m. La persona ó cosa que's queda per penyora en poder del contrari. *Rehen.* Obsecridis.

RESERVA. f. Guarda, preparació de alguna cosa, pera que servesca á son degut temps. *Reserva.* Reservatio, repositio, nis. || Secret. *Reserva.* Cautela, æ, calliditas, atis. || Art pera no descobrir lo interior. *Ocultacion, reserva, reservacion.* Cautela, æ. || La acció de ocultar lo Santíssim Sagrament que estava patent. *Reservado, reserva.* Eucharistia sacramentum reservatio. || Excepció, reservació. *Reserva.* Exceptio, nis. || for. Declaració de que la sentència no impedisca á las parts de usar de son dret en distinct judici. *Reserva.* Juris reservatio. || Cuydado, mirament en las acciones ó paraules. *Miramiento, reserva, cautela, rescat.* Parcinnia, æ.

ANAR AB RESERVA. fr. Anar ab mirament, ab recel. *Andar con reserva, con cautela.* Cautè procedere, reserare.

RESERVAR. v. a. Guardar, conservar. *Reservar.* Reservo, servo, as. || Dilatar, differir lo que s' havia de executar de present. *Reservar.* Reservo, as, differo, ers. || Retenir, no comunicar alguna cosa. *Reservar.* Reservo, as. || Exceptuar, privilegiar. *Reservar.* Excipio, eximo, is. || Apartar porció de lo que's distribueix. *Reservar.* Reservo, as.

|| Encubrir, ocultar lo Santíssim Sagrament que estava patent. *Reservar.* Eucharistias Sacramentum reservare. || En alguns joch de cartes guardarne algunas que's poden jugar quant acomoda. *Reservar.* Lusorias chartas reservare, eisque pro opportunitate uti. || v. r. Guardarse pera millor ocasió. *Reservarse.* Sese reservare, servare. || Témerse, recelarse. *Cautelarse.* Sibi cavere.

RESERVAT, DA. p. p. y adj. Discret, grave, sério. *Prudente, reservado, cauto.* Prudens. || Cautelós, delingut en manifestar sòn interior. *Excusado, reservado, secreto, guardado, cerrado, callado, mudo.* Cantus.

RESGUARDAR. v. a. Reparar, defensar. *Escudar, resguardar.* Vallo, as, defendo, is. || v. r. Precaucionarse, prevenirse contra algun perill. *Precaverse, resguardarse, cautelarse.* Caveo, es. || Cubrirse ab l' escut. *Abroquelarse, embroquelarse.* Parma se legere.

RESGUARDAT, DA. p. p. *Resguardado.* Val-latus.

RESGUART. m. Reparo, defensa. *Resguardo.* Custodia, æ, præsidium, ii. || Guarda, seguretat. *Resguardo.* Cautio, præmunitio, nis. || Caució, seguretat en los deutes y contractes. *Resguardo.* Cautio, nis, cautionis syngrapha. || Encàrrech de perseguir lo contrabando, y 'ls empleats en aquest ram. *Resguardo.* Prohibitæ merces impediendi cura. || ant. Semblansa, retirada. *Semejanza.* Similitudo, inis. || Fortalesa que defensa la muralla. *Antemural, reparo, salvaguardia.* Murum protegens arx.

TENIR UN RESGUART. fr. Retirar, semblar á algú. *Semejarse, parecerse, salir.* Respondeo, es, mentior, iris.

RESIALLA. f. ant. Relíquia que deixa algun mal. *Rezago, reliquia.* Reliquum, i. || Fragmentes del metall. *Recizalla.* Iterum abrasum ramentum.

RESIDÈNCIA. f. Domicili. *Domicilio, residencia, morada.* Residentia, æ. || Permanència en algun lloch per rahó de destino ó ministeri. *Residencia.* Residentia, æ. || Compte y rahó que un jutge pren á altre. *Residencia.* Assisia, assisa, æ. || Lo càrrech que's fá á algú de lo que ha tingut á sòn cuydado. *Residencia.* Inquisitio, ratio, nis. || Lo ministeri del resident per sòn príncep en cort estrangera. *Residencia.* Regii procuratoris assidui munus. || Lo procés ó causa formada al residenciati. *Residencia.* De ratione reddenda instrumenta.

RESIDENCIAL. adj. que s' aplica al empleo ó ministeri que demana residència personal. *Residencial.* Quod præsentiam desiderat.

RESIDENCIAR. v. a. Demanar compte de alguna administració. Per extensió's diu del compte que's demana, ó càrrech que's fá en altrás matèrias. *Residenciar.* Rationem petere, inquirere.

RESIDENT. p. a. Domiciliat. *Residente.* Incola, æ. || m. Ministre que resideix en cort estrangera sense caràcter de embaixador. *Residente.* Regius procurator assiduus.

RESIDIR. v. n. Permanéixer de assento en alguna part. *Habitar, residir.* Commoror, aris, resideo, assideo, es. || Estar qualsevol cosa inmaterial en una persona. *Residir.* Esse. || Assistir personalment per temps determinat en algun lloch per rahó de algun ministeri. *Residir.* Commoror, aris, resideo, es.

RESÍDUO. m. y adj. Sobras. *Residuo, resto, remanente.* Residuum, i.

RESIGNA. f. Dimissió, renúncia de algun benefici eclesiàstich á favor de subjecte determinat. *Resignacion, resigna.* Transcriptio, nis.

RESIGNACIÓ. f. Conformitat, tranquil·tat de ànimo en las adversitats ó traballs que Dèu nos envia. *Resignacion.* Animi æquitas. || Entrega voluntària de st, posantse á las mans y discreció de altre. *Resignacion.* Alterius voluntati traditio. || RESIGNA.

RESIGNADAMENT. adv. m. Ab resignació. *Resignadamente, con resignacion.* Animo tranquillo. **RESIGNADÍSSIM, A.** adj. sup. *Resignadissimo.* Valdè resignatus.

RESIGNANT. p. a. Qui resigna. *Resignante.* Abdicans, tis, resignator, is.

RESIGNAR. v. a. Renunciar, fèr dimissió de algun benefici eclesiàstich á favor de subjecte determinat. *Resignar.* Abdico, as. || v. r. Entregarse, somètrarse humilment á la voluntat de altre. *Resignarse.* In alterius arbitrium se permittere. || Sufrir ab conformitat ó tranquil·tat de ànimo 'ls traballs que Dèu envia. *Conformarse, resignarse.* In Dei voluntate acquiescere; ad Dei nutum se totum fingere.

RESIGNAT, DA. p. p. y adj. Conformat, somés. *Conformado, conforme, resignado.* Patiens.

RESIGNATARI. m. for. Aquell en favor de qui's resigna una prebenda ó empleo. *Resignatario.* Resignatarius.

RESINA. f. RESINA.

RESINA-ELEMÍ. Substància sòlida, pesada, semitransparent, groguenca, mesclada de punts verdosos, blana y untosa al principi, després seca y fràgil; de olor fort; té un sabor calent, amarch y desagradable; gran part de ella es soluble en l'esperit de vi, conté una sexta part de sòn pes de oli essencial. *Resina elemí.* Resina elemi.

RESINÓS, A. adj. RESINÓS.

RÉSIO, A. adj. Molt sensible. *Fuerte, duro.* Fortis, acer, durus. || ROBUST, ESFORÇAT.

RESIPISCÈNCIA. f. Esmena de vida, arrepeniment. *Enmienda, arrepentimiento, resipiscencia.* Resipiscentia, æ.

RESISA. f. La octava part que s' trau de la altra octava que en lo vi, vinagre y oli s' havia cobrat pel dret de la sisa. *Resisa.* Ex secunda libra seu mensurae diminutione collatum vestigal.

RESISAR. v. a. Rebaixar las medidas ja sisadas del vi, vinagre y oli. *Resisar.* Diminutas mensuras iterum diminuere.

RESISTÈNCIA. f. Obra de resistir. *Resistencia.* Resistentia, æ. || OPOSICIÓ, CONTRARIETAT. || FORSA, AGUANT, ROBUSTESA.

NO TROBAR RESISTÈNCIA. fr. No trobar oposició ó contradicció en altre, pera conseguir lo que se sollicita de ell. *Dar en blando; no hallar resistencia.* Aliquem facilem invenire.

RESISTENT. p. a. Lo que resisteix ó té forsa contrària. *Resistente.* Renitens, tis. || RESISTIDOR.

RESISTIBLE. adj. Lo que pòt resistirse; aguantable, soportable. *Resistible.* Tolerabilis, patibilis.

RESISTIDOR. A. m. y f. Qui resisteix. *Resistidor.* Qui resisti.

RESISTIR. v. n. Oposarse á una forsa contrària. També s' usa com reciproch. *Resistir, hacer frente.* Resisto, is. || Repugnar, contradir. *Resistir.* Resisto, is, repugno, as. || Manténirse ferm. *Resistir.* Substo, as. || No cedir. *Resistir.* Sustineo, es. || REFUSAR. || Sufrir, aguantar. *Sufrir, resistir.* Tolerar, as, sustineo, es. || Repel·lir, contrarestar. *Resistir, repeler, rechazar, contrarestar, contrastar, guerrear, lidiar, forcejar, cocear, rebatir.* Rejicio, repello, is.

RESO. m. La acció de resar. *Rezo.* Recitatio, nis. || L' ofici eclesiàstich. *Rezo, rezado.* Officium, ii, preces, um.

RESÓ. m. RESSÓ.

RESOL. m. RESSOL.

RESÓLDRE. v. a. Formar intenció, determinar. *Resolver, acordar, determinar, disponer, proveer, deliberar.* Imbibo, is. || Soltar alguna dificultat. *Resolver.* Explico, as. || Disóldrer, deixatar. *Resolver, solver, reducir.* Solvo, resollo, liquefacio, is. || Determinar. *Decidir.* Delibero, as, decerno, is. || fis. y med. Fér que s' dissipe ó evapore alguna cosa. *Resolver.* Dissipo, exhalo, as. || ant. Resumir, compendiar. *Epilogar, resumir, resolver.* In compendium redigere. || v. r. Determinarse. *Decidirse, resolverse, partir.* Apud se deliberare, statuere. || Enclóurerse ó reduhirse. *Reducirse, resolverse.* Se vertere. || fis. y med. Dissipo, exhalo, as. || Desferse alguna cosa. *Disolverse.* Dissolvi.

RESOLLAR. v. a. Respirar ab fatiga. *Resollar.* Spiro, respiro, as. || Parlar: s' usa ab negació. *Resollar.* Loquor, eris; ne mutire quidem.

RESÓLTER. v. a. RESÓLDRE.

RESOLT, A. p. p. *Resuelto.* Imbibitus, deliberatus. || adj. Determinat, atrevit. *Resuelto, resuelto, arrojado, determinado, impávido, denodado, firme, fijo, guapo.* Fidens, præfidens. || m. y f. Qui empren cosas dificultosas. *Emprendedor.* Aggressor, susceptor, is.

RESOLTAMENT. adv. m. Ab resolució. *Resolutoriamente, resueltamente.* Absolutè, obfirmiter.

RESOLUBLE. adj. Lo que s' pòt resóldrer facilmente. *Resoluble.* Quod facile solvi potest.

RESOLUCIÓ. f. Determinació. *Decision, resolucion.* Resolutio, deliberatio, nis. || Coratge, valor. Arrojo, *resolucion, arresto, firmeza, denuedo, valor, brio, impavidez.* Fortitudo, inis. || Propósit. *Propósito, resolucion.* Consilium, ii. || Expedició, desembrás en fér las cosas. *Despejo, resolucion y despajajo.* fam. Expeditio, nis, alacritas, atis. || Desuni de las parts de un tot. *Resolucion.* Solutio, dissolutio, nis. || med. Evaporació del humor per la transpiració ó altra via. *Resolucion.* Humoris exhalatio, extirpatio. || Promptitut, activitat y vivess. *Resolucion.* Celeritas in agendo. || Anàlisis física o moralment de un compost. *Resolucion.* Dissolutio, nis. || f. fis. La cessació total de consistència. *Resolucion.* Resolutio.

RESOLUCIÓ ATRQPELLADA. La resolució imprudent de algun cabildo. *Cabildada.* Præceps, inconsideratum statutum.

RESOLUT, A. adj. Lo massa determinat, atrevit y llibre. *Resuelto, resuelto, resolutorio.* Animosus, audax, liber.

RESOLUTIU, VA. adj. med. Lo que té virtut de disóldrer, dissipar, dividir y extenuar los humors. També s' usa com substantiu en la terminació masculina. *Resolutivo.* Quod solvere, seu laxare valet. || Analítich. *Analítico, resolutivo.* Analyticus.

RESOLUTIVAMENT. adv. m. Decididament. *Resolutivamente, resolutamente.* Absolutè.

RESOLUTORI, A. adj. Lo que té resolució. *Resolutorio.* Celer, promptus.

RESOLUTÓRIAMENT. adv. m. RESOLTAMENT.

RESOLVENT. p. a. fis. y med. Lo que resol, dissipa ó extenua. *Solvente, resolvente.* Solvens.

RESONAR. v. n. y derivats. RESSONAR.

RESPALL. m. Instrument de manollets de cerdas pera traurer la pòls de la roba. *Cepillo, escobilla, limpiadera.* Scopula vestiaria. || Lo que es de pel molt fort. *Estregadera.* Strigilis, is. || Lo rodó pera netejar los caballs. *Bruza.* Scopula, æ, strigilis, is.

RESPALLAR. v. a. Netejar ab lo respall. *Acepillar.* Scopula tergere. || met. Lograr porció de alguna cosa. *Sacar raja.* Petiti partem saltem extorquere. || Escriurer al detrás. *Respaldar.* Tergo notare.

RESPALLAT, DA. p. p. *Acepillado.* Scopula tersus.

RESPATLLER. m. Lo que serveix pera apoyar las espattillas, regularment en las cadiras y banchs. *Respaldo, respaldar, espaldar.* Dorsuaria scamni aut sellæ crepido.

RESPAY. m. RESPALL.

RESPECTABLE. adj. Venerable, digne de res-

Pecte. *Respectable, respetoso, respetuoso.* Venerandus, reverendus.

RESPECTADOR, A. m. y f. Qui respecta. *Respetador.* Qui reveretur, veneratur.

RESPECTAR. v. a. Reverenciar, honrar, tenir respecte. *Respetar, reverenciar, venerar.* Observo, honoro, as.

RESPECTAT, DA. p. p. *Respetado.* Observatus, honoratus.

RESPECTE. m. Relació, proporció de una cosa ab altra. *Respecto, referencia, habitud.* Respectus, us. || Mirament, veneració, acatament. *Respeto, reverencia, acatamiento, atencion, honor, miramiento.* Observantia, reverentia, æ. || Consideració, atenció, mirament. *Respeto.* Respectus, us || Motiu, causa particular que mou á algú. *Respeto.* Respectus, us. || adv. m. Respectivament, en atenció. *Respeto ó á respecto de.* Respectu, præ, ut. || En comparació. *Respecto á, ó respecto de, en comparacion.* Respectu.

DE RESPECTE. m. adv. De prevenció. *De respeto.* de repuesto, de prevencion. Apparatu, repositu.

FALTAR AL RESPECTE. fr. Faltar á la reverència. *Desacatar.* Licentius, impudentius agere.

FERSE MENAR Ó PORTAR RESPECTE. fr. Tenir caràcter, energia, pera fer que's cumpla lo que's mana. *Hacerse respetar, obedecer.* Serio præcipere, obligare, cogere ad obsequium.

RESPECTIU, VA. adj. Lo que convé particularment á algú. *Respectivo.* Respectivus.

RESPECTIVAMENT. adv. m. y

RESPECTIVE. adv. m. pres del llatí. Comparativament, ab relació á altra cosa. *Comparativamente, respectivamente, respective.* Respectivè.

RESPECTUÓS, A. adj. Lo que causa ó mou á veneració y respecte. *Respetuoso, respetoso.* Venerandus, reverendus.

RESPECTUOSAMENT. adv. m. Ab respecte y veneració. *Respetuosamente, respetosamente.* Reverenter.

RESPIR. m. RESPIRACIÓ.

RESPIRABLE. adj. S' aplica al flúit capás de ser respirat sens perill com l'ayre atmosfèric. *Respirable.* Respirabilis.

RESPIRACIÓ: f. Alé, acció y efecte de respirar. *Respiracion, respiro.* Anima, æ, suspirium, ii. || La entrada y eixida libre del ayre en las habitacions. *Respiracion.* Aëris, venti aditus.

RESPIRACIÓ CANSADA. La difícil y fatigosa. *Sobre-aliento.* Anhelitus, us.

RESPIRACIÓ FORTA. Alé, especialment lo violent. *Resuello.* Crebra spiratio, anhelitus, us.

RESPIRADERO. m. y

RESPIRADOR. m. y

RESPIRALL. m. La obertura per ahont ix l'ayre. *Respiradero.* Spiraculum, i, respiramen, inis. || L'òrgano ó conducto de la respiració. *Respiradero.* Spirationis meatus. || Boca, finestra del forn. *Bravera.* Furni spiraculum, fenestra. || Lo

que tenen los conductos subterráneos. *Sopladero.* Subterreum spiraculum. || Obertura que's deixa en las canonadas de distancia en distancia ab un canó pera donar surtida al vent, y pera que no's trenquen. *Alabe, ventosa.* Spiramen, inis.

RESPIRAR. v. a. Despedir l'alé. *Respirar.* Respiro, efflo, inhalo, as. || Viurer. *Respirar.* Auras vitales carpere. || Tenir comunicació ab l'ayre extern algun flúit tancat. *Respirar.* Exhalo, as, effluo, is. || Animarse, cobrar esperit ó foras. *Alear, respirar.* Reficio, is; vires capere. || met. Descansar, aliviarse del treball, eixir de la opressió. *Respirar.* Respiro, as; animum laxare. || Descansar un poch del treball pera tornarhi. *Tomar huelgo.* Aliquantulum consistere. || Estar libre de ocupacions y cuydados que molestan. *Respirar, resollar.* Respiro, as. || Desitjar, manifestar que's volen comètrre maldats, com: *RESPIRAR* venjança, etc. *Respirar.* Scelus anhelare. || poet. Despedir, llansar olor. *Exhalar, respirar.* Exhalo, as. || Surtir en fora, manifestarse ab senyals alguna cosa oculta, com: per fondo que's fassa 'l foc sempre *RESPIRA.* *Respirar.* Respiro, as.

RESPIRAR FORT Ó AB PENA Ó FATIGA Ó DIFICULTAT. loc. *Resollar.* Anhelitum agere ducere.

NO GOSAR RESPIRAR. fr. met. No gosar dir res. *No osar chistar ó resollar.* Nihil proferre audere; ne mutire quidem.

NO PODER RESPIRAR. fr. Estar molt cansat. *No poder respirar, no poder echar el aliento ó el resuello.* Agerrimè anhelitum edere. || **NO GOSAR RESPIRAR.**

SÈNS RESPIRAR Ó NO PODER RESPIRAR. m. adv. Sèns ningun descans, sèns intermissió de temps. *Sin respirar.* Absque ulla intermissione.

RESPIRATORI, A. adj. S' aplica als òrganos de la respiració y á lo que té relació ab ella. *Respiratorio.* Ad respirationem pertinens.

RESPIRO. m. RESPIRACIÓ. || met. Lo temps que se senyala pera algun plasso. *Respiro.* Præstituta dies.

RESPLANDENT. p. a. y adj. *Resplandeciente.* Splendens.

RESPLANDIR. v. n. Despedir resplendor. *Resplandecer.* Resplendo, es, mico, as. || met. Brillar molt per la reverberació de la llum. *Resplandecer.* Mico, as, niteo, es. || met. Sobrepujar, ressaltar en alguna prenda ó qualitat. *Brillar, resplandecer.* Corusco, as, splendo, es.

RESPLANDOR. m. Llum que despedeix lo cos lluminós. *Resplendor.* Splendor, is. || La brillantor de algunas cosas. *Brillo, resplendor, brillantez.* Nitor, fulgor, is. || met. Esplendor, lluhiment. *Resplendor.* Splendor, is. || **CERLISTIA.** || La claror gran que ix de un cos, com de un núvol quant llampega. *Relumbron.* Fulgetrum, i, vibrantis luminis eruptio.

RESPÓNDRE. v. a. Satisfere á la pregunta. *Contestar, responder.* Respondeo, es. || Abonar alguna persona ó cosa. *Responder.* Pro aliquo respon-

dere. || Resonar l'eco. *Resonder, resonar, retumbar*. Assono, as. || Contextar al qui crida ó truca á la porta. *Responder*. Respondeo, es.

RESPONEMENT. m. poét. TORNADA.

RESPONS. m. Absolta. *Responso, responsorio*. Responsorium, ii.

RESPONSABILITAT. f. La acció de reparar ó satisfer per sí ó per altra qualsevol pèrdua ó dany. *Responsabilidad*. De reparando damno sponsio.

RESPONSABLE. adj. Lo qui està obligat á respondrer ó satisfer per algun càrrech. *Responsable*. Qui tenetur ad; sponsor, is.

FÉR RESPONSABLE. fr. Constituhir á algú en alguna obligació, ferlo fiador. S'usa també com reciproc. *Comprometer, hacer responsable*. Fidem alicujus obligare; sponsorem reddere.

RESPONSEJAR. v. n. Resar responsos. *Responser, responsear*. Responsoria recitare.

RESPONSÍO. f. ant. RESPOTA.

RESPONSIONAR. v. n. Escriurer al detrás de un escrit. *Endosar, endorsar, respaldar*. Rescribo, is.

RESPONSORI. m. Versets del reso després de las lliçons en matines y de las capítulas en las horas. *Responsorio*. Responsorium, ii.

RESPÓS Y RESPOST. m. ant. RESPOTA. || m. ant. poét. Mitja cobla del comensament de la dansa, que donava 'ls rims y moltes vegades lo retrons pel acabament de las altrás coblas y de la tornada. *Vuelta*. Cantus iteratio.

FÉR CÚR RESPOST. loc. ant. Respondrer secament, fredament. *Responder secamente*. Asperè respondere.

RESPOST, A. p. p. Respondido, *respuesto*. Responsus.

RESPOTA. f. Satisfacció á la pregunta, al dubte ó dificultat. *Respuesta*. Responsio, nis, responsum, i. || Réplica. *Respuesta*. Responsio, objectio, nis. || Contextació á una carta ó recado. *Contestacion, respuesta*. Rescriptio, nis. || Contextació quant cridan ó demanan á algú. *Respuesta*. Responsum i. || La veu repetida ó eco. *Eco, respuesta*. Echo, us. || poét. TORNADA. || for. Contextació á la demanda judicial. *Litiscontestacion*. Ad intentatam actionem responsio.

RESPOTA DIVINA. ORACLE.

RESPOSTAS AGRAS. Las donadas ab mal modo y despreci. *Soñon*. Aspernatio, averratio, nis.

DEIXAR SENSE RESPOTA. fr. Apretar á algú en la disputa ó pendència, sense deixarli arbitre pera la resposta ó satisfacció. *Zamarrear*. Aliquem exagitare.

RESPOSTEJADOR, A. m. y f. Qui respon molt, ó replica quant se li mana alguna cosa. *Respondon, replicon, respondedor*. Obloquutor, obtrectator, is.

RESPOSTEJAR. v. n. Replicar algú quant li manan alguna cosa. *Responder, replicar*. Refero, ers.

RESPOSTER, A. m. y f. RESPOSTEJADOR.

RESQUICI. m. Obertura, escletxa. *Resquia, resquebradura, resquebrajadura*. Rima, æ. || sartal, vestigi.

RESQUITAR. v. a. Rebaixar alguna cosa, recobrar part ó tot, en cosa igual ó diferente, de lo que s'havia gastat ó perdut. S'usa també com reciproc. *Desquitar, rebajar, reintegrar, resarcir, compensar*. Damnum resarcire, compensare.

RESQUITLLADA. f. BELLISCADA.

RESQUITLLAR. v. n. BELLISCAR.

RESSABI. m. Vici ó mala costum. *Resabio*. Vitium, ii. || REGUST.

AGAFAR ALGUN RESSABI. fr. Pèndrer, contrair algun vici ó mala costum. *Viciarse, resabiar, resabiarse*. Vitiari, corrumpi.

TENIR RESSABI Ó RESSAGA. fr. Tenir algun vici, com: *TENIR RESSABI de heregia, etc. Tener resabio*. Hæresim sapere.

RESSAGA. f. Resto, residuo. *Rezago, resta, residuo*. Residuum, reliquum, i. || Moviment del aygua del mar quant se retira de la platja. *Reaca, y escancana*. p. Ast. y tirana ant. Undarum refluxus. || aln. RETAGUÀRDIA.

RESSAGAR. v. a. naut. Estirar los caps ó cordas que són entercas, pera que corran fàcilment. *Tiramollar, resacar*. Funem laxare. || Atrassar, supèndrer per algun temps la execució de alguna cosa. *Rezagar*. Moror, aris, differo, ers.

RESSALAR. v. a. Salar segona vegada. *Resalar*. Iterum salire, sallere.

RESSALT. m. arq. Lo que ix en fora de una superfície. *Resalto, resalte*. Eminens, tis. || La part que sobreix de las demès en alguna cosa. *Resalta*. Prominentia, æ.

RESSALTAR. v. n. Eixir en fora de una superfície. *Resaltar*. Exstare, prominere. || Fér cop á la vista, distingirse una cosa entre altrás. *Resaltar, resultar, resurtir*. Resilio, is. || arq. Surtir en fora ó en l'ayre en los edificis ó altrás cosa. *Resalir*. Protendi.

RESSALUDAR. v. a. Correspòndrer á la cortesía ó salutació que altre fá. *Resaludar*. Resalutare, as. || Saludar segona vegada. *Resaludar*. Iterum salutare.

RESSALUTACIÓ. f. Correspòndència á la cortesía ó salutació que altre fá. *Resalutacion*. Resalutatio, nis.

RESSANAMENT. m. CURACIÓ.

RESSANGRAR. v. a. Tornar á sangrar. *Resangrar*. Venam iterum incidere.

RESSANGRIA. f. Repetició de la sangria. *Resangria, segunda sangria*. Iterata sanguinis emissio.

RESSARCIDOR, A. m. y f. Qui resarcir. *Resarcidor*. Compensator, is.

RESSARCIMENT. m. Esmena, recompensa, satisfacció. *Resarcimiento*. Recompensatio, nis.

RESSARCIR. v. a. Recompensar, satisfer.

resarcir, reintegrar. Compenso, as. || **Remendar, resarcir.** Sarcio, is. || v. r. se, recuperar lo perdut *Resarcirse*. Amisare.

VADOR. m. REBEDOR. 2. || RECAUDADOR. **TAMENT.** m. Obra de ressecar. *Resecacion*. Exsiccatio, nis.

LAR. v. a. Assecar alguna cosa en gran umbé s' usa com recíproch. *Resecar*, *resicco*, as.

LAT, DA. p. p. y

HI, CA. adj. Molt sech. *Reseco*, *resequi-*, *desequido*. Exsiccatus.

BAR. v. a. Tornar á segar, segar *se-la*. *Resegar*. Iterum metere.

UIDOR, A. m. y f. Qui ressegueix. Reliquias legens.

UIMENT. m. Obra de resseguir, triar rer algunas cosas de altrás. *Entresaca*. i.

UIR. v. a. Buscar ab cuydado y diligéncias cosas entre altrás. *Rebuscar*. Examinar, retocar alguna cosa. *Repa-*do, as, recole, is. || Recusir ó adobar la llada. *Repasar*, *recoser*. Resuo, is. || rir ó traurer algunas cosas de entre *al-*uacer. Seligo, is.

LAR. v. a. Tornar á sellar. *Resellar*. llo munire.

LO. m. Segon sello que 's posa en art. *Resello*. Iterata obsignatio.

BLAR. v. n. Semblarse. També s' usa xch. *Asemejarse*, *parecerse*, *salir*. Simi-

BRADA. f. La sembrada de un ter-deixarlo descansar. *Resiembra*. Continua

BRAR. v. a. Tornar á sembrar. *Re-*rum conserere.

ITIDÍSSIM, A. adj. sup. *Resentidissi-*ommotus.

ITIMENT. m. Senyal de ressentirse. to. Fissura, æ. || met. Disgust, queixa de alguna ofensa ó pesar. *Resentimiento*. erbatio.

ITIRSE. v. r. Comensar á flaquejar ó alguna cosa. *Resentirse*, *sentirse*. Rimis rare. || met. Donar senyal de sentiment icarse, *resentirse*, *mosquearse*, *brincar*, æ. Exacerbari, subirasci. || Sentirse de *Resentirse de algun mal*. Doloris sensu bar en falta alguna pérdua, etc. *Resen-*ero, as.

ITIT, DA. p. p. *Resentido*. Fissus, || adj. Queixós, delicat. *Quejoso*, *resen-*o, *quejicoso*, *rijoso*. Rixosus.

YA. f. Revista de tropa. *Reseña*, *revis-*, *alardo*. Recensio, nis. || Nola caracte-persona ó dels animals. *Reseña*. Corpora

notata signa. || Tot senyal que dóna á enténdrer alguna cosa. *Reseña*. Signum, i.

RESSÓ. m. Lo so causat per repercussió. *Reso-*nacion, *resonancia*, *retumbo*, *eco*. Echo, us. || Lo brunzit que deixa la campana ó altra cosa sem-blant en las orellas. *Zumbido*, *retintin*. Tinnitus, us.

RESSOBRRAR. v. a. Sobrar molt. *Resobrar*. Multum superesse.

RESSOL. m. La reverberació del sol. *Resol*, *re-*sistero. Repercusus, us.

RESSONÀNCIA. f. Repercussió del so. *Reso-*nancia, *resonacion*. Repercusus sonus. || *eco*. || poét. CONSONÀNCIA.

RESSONANT. p. a. Lo que resona. *Resonante*. Ressonans.

RESSONAR. v. a. Produhir so per repercussió. *Resonar*, *retumbar*, *rimbombar*, *zumar*, *responder*. Resono, as, immugio, is. || Respóndrer al cant ó á la ven, com succeheix en l'eco. *Resonar*. Reclamo, as, recino, is. || met. Publicarse en diferentes parts ó per diferentes personas las alabansas de algú. *Resonar*. Persono, as. || met. Divulgarse alguna cosa. *Sonar*. Vulgari.

RESSORT. m. Pessa fixada de cer ó metall que forsejada es causa de algun moviment. *Muelle*, *re-*sorte. Automaton, i, oculta vis, machinatio. || met. Lo medi de que algú 's val pera fér ó lograr alguna cosa. *Resorte*. Ratio, nis, via, æ.

RESSUSCITAR. v. n. Donar nova vida. *Resu-*citar. Resurgo, revivisco, is. || met. Escapar de una malaltia perillosa de que s' estava desauçiat. També 's diu del qui ha estat molt temps ausent. *Resucitar*. Præter opinionem convalere vel appare-re. || Renovar, suscitar, promóuer. *Suscitar*, *resu-*citar. Suscito, excito, as. || v. n. Renàixer, tornar á la vida després de mort. *Resucitar*, *renacer*. Renascor, eris.

REST. m. Corda grossa de espart. *Maroma*. Fu-nis, is. || RESTO.

RESTA. f. Resíduo. *Resta*, *resto*, *residuo*. Reli-quum, residuum, i.

RESTABLER, A. p. p. *Restablecido*. Restau-ratus.

RESTABLIDOR, A. m. y f. Qui restableix. *Restaurador*. Restaurator, is.

RESTABLIMENT. m. La acció y efecte de restablir ó restablirse. *Restablecimiento*, *rehacimien-*to, *recobro*, *instauracion*. Restitutio, restauratio, nis.

RESTABLR. v. a. Renovar, posar las cosas en són primer estat. *Restablecer*, *reparar*, *instau-*rar, *reformar*. Restauro, as. || Restituhir, refer. *Restablecer*, *reponer*, *rehacer*, *restituir*. Restituo, is. || Posar en planta, en vigor. *Restablecer*. Refoveo, es.

RESTABLRIT, DA. p. p. irr. RESTABLER.

RESTALLERA. f. Pila de cosas una sobre al-tra. *Rimero*, *rima*. Congeries, ei, strues, is.

RESTAMENT. m. ant. Delenció en algun lloch. *Mansion, detencion.* Statio, mansio, nis.

RESTANT. p. a. Lo que resta. *Restante.* Restans; quod superest.

RESTAR. v. n. Quedar, pararse. *Restar.* Maneo, es. || Sobrar. *Restar.* Resto as. || Deduir, rebaijar una quantitat de altra. *Restar.* Deduco, subduco, is. || Faltar, com: *RESTA* molt que fèr. *Restar.* Resto, as. || Tornar la pilota al qui s'aca. *Restar.* Pilam jactatam devolvere. || Quedar en algun lloch. *Quedar.* Remaneo, es.

RESTAT, DA. p. p. *Restado.* Deductus, subductus.

RESTAURACIÓ. f. Recuperació. *Restauracion.* Restitutio, renovatio, nis. || Renovació, reparació. *Restauracion.* Instauratio, nis.

RESTAURANT. m. Veu francesa admesa en lo nostre idioma y 's diu de establiments que venen menjars y begudas. *Restaurant.* Diversorium.

RESTAURADOR, A. m. y f. Qui restaura. *Suscitador, restaurador.* Instaurator, is.

RESTAURAR. v. a. Restablir, renovar. *Restaurar.* Instauero, restauro, as. || Recuperar. *Restaurar, recuperar, recobrar, salvar.* Instauero, recupero, as. || ant. *RESTAR.*

RESTAURAT, DA. p. p. *Restaurado.* Recuperatus. || ant. *SALVAT, EN SALVO.* || ant. *RESTABLERT.*

RESTAURATIU, VA. adj. Lo que restaura ó té virtut pera restaurar. *Restaurativo, restaurante.* Restaurans, restaurativus.

RESTELL. m. Fusta ó esclaca llarga y prima, que regularment s'atravessa en altres pera sostenir alguna cosa, com parras, etc. *Percha.* Pertica, æ. || *RASTELL.*

RESTILLO. m. RASTILLO.

RESTITUCIÓ. f. L'acció y efecte de restituir. *Restitucion.* Restitutio, nis. || Regrés á la primera forma ó estat. *Restitucion.* Restitutio, renovatio, nis.

RESTITUIHIBLE. adj. Lo que's pòt restituir. *Restituible.* Quod restitui potest.

RESTITUIDOR, A. m. y f. Qui restitueix y restableix. *Restituidor.* Restitutor, is.

RESTITUIR. v. a. Restablir, reformar, posar en planta. *Restituir, restablecer, restaurar.* Restituo, is. || Tornar alguna cosa á sòn amo. *Devolver, restituir, volver.* Reddo, restituo, is. || Donar vigor ó foras al qui las havia perdudas. *Restituir.* Restituo, is. || Vomitar. *Volver, revesar.* Vomo, evomo, is. || v. r. Tornarse al lloch de ahont s'ha surtit. *Restituirse.* Redeo, is.

RESTITUIT, DA. p. p. *Restituido.* Restitutus.

RESTO. m. *RESTA.* || En los jochs de envit la quantitat que se separa pera envidarla. *Resto.* Aleæ expositi calculi residuum.

ENVIDAR Ó FÉR LO RESTO. fr. Fér un vahitot, enviar tota la quantitat que's té devant. *Echar, enviar el resto.* Omnem pecuniam sorti lusoriæ mittere.

RESTOLL. m. ROSTOLL.

RESTRÉNYER. v. a. Detenir, apretar fortament. *Restriñir, restringir.* Coerceo, es, exstringo, is. || Posar lo ventre en disposició de no poderse evacuar. *Estreñir.* Obstruo, is; alvum adstringere. || Escursar, escassejar. *Escatimar.* Minuo, is, re seco, as. || med. Apretar, dessecar. *Estipticar.* Stipo, as, obstruo, is. || ant. *APARTAR.* || v. r. met. Cenyirse, limitarse. *Cenirse, restringirse, restriñirse, coartarse.* Restringo, is.

RESTRENYIDOR. A. adj. *RESTRICIT.* || m. y f. Lo que restreny y delé. *Restriñidor, restringente.* Quod restringit.

RESTRENYIMENT. m. Dificultat pera evacuar lo ventre. *Estreñimiento, constipacion ó constipado de vientre, obstruccion.* Obstructio, nis. || med. Virtut y facultat de apretar, restrényer y dessecar. *Estipticidad.* Stiptica vis, virtus.

RESTRET, A. p. p. *Estreñido, restriñido.* Coartatus, obstructus. || adj. met. Limitat, precís. *Restricto.* Restrictus.

RESTRICCIÓ. f. Precisió, limitació, modificació. *Restriccion.* Restrictio, nis. || En los contractes y testaments la clàusula que'ls determina. *Corrupisa, restriccion.* Conditio, restrictio, nis.

RESTRICCIÓ MENTAL. La limitació que sols interiorment y sèns expressarse 's posa á lo que's diu. *Restriccion mental.* Restrictio mentalis.

RESTRICITU, VA. y

RESTRINGENT. adj. Lo que restreny ó té virtut de restrényer. *Astringente, restringente, restrictivo, estiptico, constrictivo.* Restringens; restringere valens.

RESTRINGIBLE. adj. Lo que's pòt restrenyer, limitar ó escursar. *Restringible.* Quod restringi potest.

RESTRINGIR. v. a. Contenir. *Modificar, restringir.* Restringo, is. || Limitar, cenyir, coartar. *Coartar, restringir.* Coangusto, coarcto, as. || *RESTRENYER.*

RESTRINGIT, DA. p. p. *Restringido.* Restrictus.

RESULTA. f. L'acte de resultar. *Resulta.* Resultatio, nis. || L'efecte que com secundàriament se segueix de alguna cosa. *Resulta.* Effectus secundarius. || Lo que últimament se resol en alguna conferència ó junta. *Resulta.* Consultationis summa. || La vacant que queda de algun empleo per ascenso del qui la obtenia. *Resulta.* Munus ex promotione fungentis vacans.

DE RESULTAS. m. adv. En virtut de algun fet. *De resultas, de sacudida.* Ex consequentia, per consequentiam.

RESULTANT. p. a. Lo que resulta. *Resultante.* Oriens, nascens, consequens.

RESULTAR. v. a. Redundar, venir á parar alguna cosa en profit ó dany de algú. *Resultar, redundar, ceder.* Redundo, as, residuo, is. || Naixer, originarse, provenir una cosa de altra. *Resultar.*

Provenio, is, orior, iris. || Col·legir-se, inferir-se. *Auilar*. Sequor, proficiscor, eris. || Quedar algun empleo vacant per ascenso del qui l' obtenia. *Resolter*. Aliquid providendum restare. || REBOTIR.

RESULTAT, DA. p. p. *Resultado*. Ortus, collectus. || m. Efecte, conseqüència de algun fet, operació ó deliberació. *Resultado*, *resultancia*, *resulta*. Facti summa, consecrarium, ii. || alg. Lo que resulta de la suma ó multiplicació, etc., de algun compte, sèrie, etc. *Resultado*. Summa, æ.

RESÚMEN. m. Recapitulació de las cosas que s' han dit. *Resúmen*, *resolucion*, *recapitulacion*. Recapitulatio, nis. || COMPENDI. || RECOPILOCIO. || PROMPTUARI. || EPIGRAMA. || for. Apuntació de la substància de uns autos pera notificarla á la part contrària. *Resúmen*. Exemplar, is. || for. Cópia ó apuntació que's dóna als jutges que's volen informar millor de alguna cosa, pera que's done prompta deliberació. *Resúmen*. Deliberatum, i.

EN RESÚMEN. m. adv. y

RESUMIDAMENT. adv. m. Breument, ab pocas paraulas. *En resúmen*, *en compendio*, *resumidamente*. Uno verbo, summam. || En substància. *En resúmen*, *en suma*, *en conclusion*, *resumidamente*, *en pocas palabras*. Denique; paucis verbis. || Determinadament. *En resúmen*, *resumidamente*. Compendios.

RESUMIR. v. a. Fér resúmen. *Epilogar*, *resumir*, *recopilar*, *compendiar*, *reducir*, *recapitular*. Reducere, ors; paucis rem comprehendere. || Repetir lo que altre ha dit, especialment entre 'ls que argumentan. *Resumir*. Ex ore alterius excipere, totidumque verbis referre. || Determinar, resódrer. *Resumir*, *resolver*. Decerno, statuo, is. || v. r. Encerrar-se. *Incluisse*, *resumirse*, *reducirse*, *encerrarse*. Complector, eris. || Convertir-se un ser en altre. *Convertirse*, *resumirse*, *resolverse*. Muto, transmutor, as.

RESUMIT, DA. p. p. *Resumido*. Refertus.

RESUNCIÓ. f. rei. CONDEPLICACIÓ.

RESURRECCIÓ. f. La acció de tornar la vida. *Resurreccion*. Resurrectio, resuscitatio, nis. || met. Institució á la gràcia perduda. *Resurreccion*. Resurrectio, nis.

RESUSCITAR. v. a. RESSUSCITAR.

RET. m. Bossa feta á punt de mitja pera recullir los cabells. *Cofa*, *redacilla*, *gandaya*, *albónia*, *cocofeta*. Reticulus, i. || Trall de punt de malla. *Redacilla*. Reticulatum textum. || FILAT. 2. || **RETRA.**

RETACAR. v. a. Tocar dos vegades la bola ab el baco. *Retacar*. Bacillo tudiculario globum bis ferire.

RETACO. m. Taco més curt, gruixut y ample de boca que 'ls regulars. *Retaco*. Bacillus brevior ac renior.

RETAGUÀRDIA. f. Lo cos que cubre ó tancas las marxes de un exèrcit, y vá al últim. *Retaguardia*. Postrema acies; agmen novissimum. || En un

bloqueig la part del exèrcit que está més lluny del enemich. *Retaguardia*. Obsidionalis accessus remotior pars.

PICAR LA RETAGUÀRDIA. fr. Perseguir de prop al enemich. *Ricar la retaguardia*. Hostem insequi.

RETELL. m. Desperdici ó tros de roba que queda després de haver tallat alguna pessa. *Retal*. *retazo*. Segmentum, i. || Qualsevol tros ó desperdici de pell, cuyro, etc., que queda de alguna pessa. *Retal*. Corii, pellis frustrum. || ESCAPULÓ. || Bocinets ó desperdici de las cabalcaduras que's fan saltar ab lo botavant quant las ferran. *Espalmadura*, *despalmadura*. Ungularum quadrupedum segmenta. || pl. Lo conjunt de bocinets que quedan de lo que's retalla. *Retaceria*, *recortes*, *cortaduras*, *recortaduras*. Panni segmentorum congeries. || Los fragments ó residuos que's retallen de qualsevol metall ó moneda. *Cizalla*. Ramentum, i.

RETELLADURAS. f. pl. RETALL. 3.

RETELLAMENT. m. La acció y efecte de retallar. *Recorte*, *recortadura*. Recissio, resectio, nis.

RETELLAR. v. a. Fér retalls. *Retazar*, *recortar*. In frustra dividere. || ant. CIRCUNCIDAR. || met. Murmurar. *Cortar de vestir ó un vestido*, *roer los zancajos*. Mordeo, es, rodo, is. || Igualar los boixos, murta y otras plantas en los jardins. *Atusar*, *afeitar*. Attondeo, es. || Tallar en rodó, al rodador alguna cosa, arrodonirla. *Retajar*, *redondear*. Præseco, as. || Menoscabar ó disminuir alguna cosa, trahent ó separant part de ella. *Repelar*, *trasquilar*, *cercenar*. Tondeo, es, reseco, as. || Tornar á tallar. *Recortar*, *volver á cortar*. Reseco, as, rescindo, is. || Tallar curiosament alguna estampa, paper, etc., formant ab art várias figuras. *Entretallar*, *recortar*. Artificiosè incidere. || En las blanqueras traurer lo supèrfluu de las pells, com cua, orellas, etc. *Recortar*. Præseco, is. || Tornar á tallar alguna cosa pera esmenarla ó corregirla. *Recortar*. Denuò resicare. || Pèndrer de poch en poch alguna cosa, comuntment de menjar. *Rellicar*, *cercenar*. Rodo, is. || CIRCUNCIDAR.

RETELLAT, DA. p. p. *Recortado*. Resecatus. || ant. JUHEU, CIRCUNCIS.

RETALÓ. m. L' os del extrem del peu que forma 'l taló, ó 'l mateix extrém del peu en que sobreix aquest os. *Zancajo*, *ramplon*. Calcaneum, ei. || La part de la sabata ó mitja que cubre 'l taló, especialment quant está trencat ó 's deixa véurer. *Zancajo*. Calcei vel caligæ pars ad calcem lacerata.

Á RETALÓ. m. adv. Explica 'l modo de anar ab las sabatas ó xinellas sense calsar. *En chancleta*. Solutis calceis incedere.

RETALONAR. v. a. Posarse ó portar las sabatas á retaló. *Ir en chancleta*. Calceis solutis incedere.

RETAR. v. a. TORNAR, RESTITUIR. || ESMENAR.

RETARDACIÓ. f. RETARDO.

RETARDADOR, A. m. y f. Qui retarda. *Retardador*. Morator, is.

RETARDAMENT. m. RETARDO.

RETARDAR. v. a. Dilatar, diferir, allargar. *Dilatar, retardar, prolongar.* Tardo, retardo, as. || Entretenir. *Detener, retardar, retener.* Remoror, aris. || v. n. Tardar, detenirse. *Tardar, retardar.* Cunctor, aris.

RETARDARSE. v. r. RETARDAR. 3.

RETARDO. m. Detenció, dilació. *Demora, retardo, dilacion, retardacion, prolongacion, prolongamiento.* Retardatio, nis, mora, æ. || ATRASSO.

RETARSE. v. r. RENDIRSE.

RETAST. m. Obra de relastar. *Recata.* Iterata gustatio.

RETASTAR. v. a. Tastar segona vegada. *Recatar.* Regusto, as; iterum delibare.

RETAULE. m. Adorno de escultura y arquitectura de que's forman los altars. *Retablo.* Ornatus altaris architectonicè dispositus.

RETAULÓ. m. La mortalla, figura de cera, crossa, quadro ó altre donatiu que's fiels penjan en las parets de las capellas en senyal de benefici rebut. *Presentalla, milagro, voto.* Ex voto donaria.

RETAYLAMENT. m. ant. RETALLAMENT, CIRCUNCISIÓN.

RETAYLAR. v. a. ant. RETALLAR, CIRCUNCIDAR.

RETAYLAT. m. ant. CIRCUNCÍS, CIRCUNCIDAT.

RETEIXIR. v. a. Teixir segona vegada. *Relejer.* Iterum contexere.

RETENCIÓ. f. La acció de retenir. *Retencion, retenimiento.* Retentio, nis. || Detenció, cohibició. *Retencion.* Retentio, cohibitio, nis. || for. Retenimiento de lo que no es propi. *Detentacion.* Alienæ rei retentio. || med. Depòsit de algun humor. *Supression, retension.* Stagnatio, nis. || Conservació de un empleo quant se'n pren altre. *Retencion.* Retentio, nis.

RETENGUDA. f. TEMPLANSA, MODERACIÓ.

RETENGUT, DA. adj. MODERAT.

RETENIDOR, A. m. y f. Qui reté. *Retenedor.* Tenax, cis, retentor, is. || ESPERA.

NO TENIR RETENIDOR. fr. No tenir espera. *No tener espera ó retentiva.* Cunctari nescire.

RETENIMENT. m. RETENCIÓ. || RESERVA. || ant. ESCRÚPOL, MIRAMENT.

RETENIR. v. a. Contenir, reprimir. *Contener, retener, reprimir.* Retento, as, retineo, es. || Conservar, guardar. *Retener.* Detineo, retineo, es. || Gosar, conservar l' empleo quant se'n pren altre. *Detener.* Retento, as. || Suspèndrer lo rey l' us de una butlla pera suplicar al papa. *Retener.* Retineo, es. || Quedarse un tribunal superior ab los autos del jutge inferior. *Retener.* Retineo, es. || Detenir, com: RETENIR la orina, l' alé, las llàgrimas, etc. *Detener, retener.* Comprimo, is, retineo, es. || Conservar en la memòria. *Retener.* Memoria tenere, retinere. || Manténir lo menjar en lo ventrell sense vomitarlo. *Retener.* Retineo, es. || RETARDAR. || ant. Reasonar lo metall. *Retinir.* Tinio, is.

RETENT. m. Prevenció. *Reten.* Præparativum, repositivum, i.

DE RETENT. m. adv. De prevenció. *De reten.* Præparatè.

RETENTAR. v. a. TANTEJAR.

RETENTIVA. f. La facultat de conservar en la memòria. *Retentiva.* Retentionis pollens, efficiens facultas. || Consideració, prudència en l' obrar o parlar. *Retentiva.* Retinentia, æ.

RETENTOR, A. m. y f. Qui reté cosas ajenas. *Detentador.* Retentor, is.

RETENYIR. v. a. Tenyir segona vegada. *Retenir.* Retingo, is; iterum tingere.

RETENYIT, DA. p. p. *Retenido.* Retinctus. || RETINT.

RETÉS. m. ant. RENDICIÓ.

RETIARI. m. Gladiador romà que portava un art ó eixàrcia pera enredar á són contrari que estava armat de escut y de una fals y morrió. *Retiario.* Retiarius, i.

RETICÈNCIA. f. ret. Figura que trenca ó suprimeix part de una frase, y salta á altra. *Retencia.* Reticentia, æ.

RETÍCUL. m. Ret ab que subjectavan las donas romanas sos cabells. *Retículo.* Reticulum, i.

RETÍCULA. f. La rodela que, están foradada del centro, tenen las ulleras al foco de un del seus sistemas de vidres pera aumentar la claredat de la visió. *Retícula.* Reticula, æ.

RETICULAR. adj. Semblant á la ret. *Reticular.* Reticulatus, reticularis.

RETIMENT. m. ant. RENDICIÓ, ENTREGA. || Acció y efecte de RENDIR.

RETINA. f. Membrana en forma de ret, que situada entre la córnea y la vítreia conté la major part del ull. *Retina.* Retina, æ.

RETINGUT, DA. p. p. *Retenido.* Retentus. || adj. Lo qui té cuidado de no desperdiciar sos bens. *Detenido, retenido, guardoso.* Parcus, prudens, tis. || MODERAT.

RETINGUDAMENT. adv. m. Ab retenció. *Retenidamente.* Cautè.

RETINT. m. Segon tint que's dona á una cosa. *Retinte, segundo tinte.* Iterata tinctura.

RETINTIN. m. Sonido que deixa en los oides la campana ó altra cos sonoro. *Retintin, retinte, retin.* Tinnitus, us.

RETIRACIÓ. f. Entre estampers la segona forma que's posa en la premsa pera retirar lo full. *Retiracion.* Secundæ typis subjectio vel impressio.

RETIRADA. f. La acció de retirar-se. *Retirada.* Recessus, receptus, us, refugium, ii. || mil. La acció de fugir ordenadament del enemich. *Retirada.* recesso, desvío. Recessus, receptus, us. || Los bens empleo ó diners de reserva. *Retirada, repuesto.* Refugium, ii, recessus, us. || Semblansa. *Semejanza.* Similitudo, inis.

DONAR Ó TENIR UNA RETIRADA. fr. Semblarse una persona á altra. *Parecerse, dar visos.* Respondeo, es, mentior, iris.

TOCAR LA RETIRADA. fr. mil. Fér senyal lo tambor de que la tropa retire en ordre, apartantse del enemich. *Retirada.* Receptui canere; receptui signum dare, receptum, recessum canere.

RETIRADAMENT. adv. m. Ocultament, de secret. *Retiradamente.* Secretò, occultè.

RETIRANSA. f. Semblansa. *Semejanza.* Similitudo, inis.

DONAR UNA RETIRANSA. fr. **DONAR UNA RETIRADA.**

RETIRAR. v. a. Apartar, allunyar una cosa de altres. *Retirar.* Separo, as. || Amagar, ocultar. *Retirar, reservar.* Subduco, abstraho, is. || Eixirse del camí recte. *Retirar.* Interverto, is. || Obligar á que algú s' aparte, repel·lir·lo. *Retirar.* Rejicio, repello, is. || Negar, revocar, suspèndrer la execució de alguna cosa. *Retirar.* Revoco, as, semoveo, es. || Entre estampers, estampar una cara del full de paper que ja ho está del altra. *Retirar.* Secundam paginam typis mandare. || Semblar. També s' usa reciproc. *Parecerse, asemejarse, darse un aire, retraer.* Refero, ers, assimilor, aris. || v. r. Apartarse. *Retirarse.* Recepto, as, recedo, is. || Desistir de algun empleo. *Retirarse.* Retrocedo, is; gradum revocare. || Refugiarse en lloch segur. *Retirarse, resguardarse, ponerse en salvo, retratarse.* Receptui se committere; se recipere. || Recullirse algú en sa casa. *Retirarse.* Domum confugere vel se recipere. || Separarse del tracte ó comunicació de altres. *Retirarse, recogerse.* Recedere, se removere. || Deixar de seguir una carrera. *Retirarse.* Retrocedo, is; pedem referre. || mil. Desamparar, abandonar algun siti. *Retirarse.* Recedo, is, regredior, eris.

RETIRAT, DA. p. p. *Retirado.* Separatus, subductus, semotus. || adj. Amant del retiro. *Retirado, recogido, abstraído, solitario, austero.* Qui secessum amat, atque seorsum ab hominum frequentia recedit. || Empleat, jubilat ó separat del destino. *Retirado.* Emeritus.

RETIBO. m. Lloch apartat del concurs de la gent. *Soledad, retiro.* Recessus, us, secretus locus. || Reculliment, abstracció, assilo, refugi. *Retiro, recogimiento, apartamiento, retiramiento, retraimiento, recepto, estrechura, estrechez.* Abdictio, nis. || La acció y efecte de retirar·se. *Retiro.* Recessus, receptus, us.

RETIVO SUSPÍTOS. Retiro voluntari per cosas suspitosas. *Encerrona.* Spontaneus in abdicta recessus.

RETÓ. m. ter. RECTOR.

RETOCAR. v. a. Perfeccionar alguna cosa. *Retocar.* Perficio, expolio, is. || Recórrer, donar la última ma á una obra. *Retocar.* Summam annum imponere. || Tocar repetidas vegadas alguna cosa. *Retocar.* Sæpius jactare, pulsare.

RETOCAT, DA. p. p. *Retocado.* Perfectus.

RETOCH. m. La última ma que's dóna á una

obra. *Retoque.* Perfectio, perpolitio, nis.

RÉTOL. m. Inscriptió que's posa en llibres, papers y altres cosas semblants, pera donar á conèixer l' autor, y l' assumpto ó matèria de que's tracta. *Letrero, rótulo, título, rotulata, tejuelo.* Inscriptio, nis, titulus, i. || Paper que's posa en una casa pera senyal de que está per llogar. *Cédula, rótulo y albarán p. Mur.* Locationis, venditionis signum. || Lo de las despesas. *Pendon, posadero.* Diversorii signum.

POSAR RÉTOLS. fr. y

RETOLAR. v. a. Fixar ó escríurer los rétol·s als llibres, papers, etc. *Intitular, rotular.* Inscribo, is; título notare.

RETOP. m. REBOT, REPERCUTIMENT.

RETOPAR. v. a. REBOTIR, REPERCUTIR.

RETORCEDOR, A. m. y f. Qui retors fil, seda, etc. *Torcedor, retorcedor.* Contortor, is. || Instrument de un bastó fort de uns dos pams de llarch, y en l' extrem un forat ahont se lligan los dos caps de un cordill, que's posa en lo morro de dalt de las bèstias, y retorcentlo 's tenen subjectas pera ferrarlas, curarlas ó esquilarlas. També se sól fér de dos bastons subjectantlos pels dos extrems. *Acial, torcedor, torcedero.* Torcularium instrumentum. || FUSALL.

RETORCEDURA. f. ant. Torta, volta que's dóna á lo que's retors. *Retorcimiento, retorcedura.* Retorsio, contorsio, nis.

RETÓRCER. v. a. Tórcer molt alguna cosa. *Torcer, retorcer.* Retorqueo, es. || REDANGÜIR. || met. Interpretar maliciosament alguna cosa. *Retorcer.* Perperam interpretari. || v. r. CARAGOLARSE.

RETÓRICA. f. L' art de persuadir ab calor y eficàcia. *Retórica.* Rethorica, æ. || L' art pera dirigir dit llenguatje. *Retórica.* Rethorica, æ. || La classe ahont s' ensenya, y així 's diu: aquest estudiant va á retórica. *Retórica.* Classis rethorica. || pl. Abundància de paraulas ó sofisterias, pera escaparse de alguna cosa. *Retórica.* Multiloquium, vaniloquium, ii.

RETÓRICAMENT. adv. m. De un modo retórich. *Retóricamente, á lo retórico.* Rhetoricè.

RETÓRICH, CA. adj. Cosa de la retórica. *Retórico.* Rhetoricus. || m. Professor, mestre, y també estudiant de retórica. *Retórico.* Rhetoricus, i, rhetor, is. || Périt en dita facultat. *Retórico.* Rhetoricus. || fam. XARRAFRE.

RETORN. m. Volta, regrés. *Tornada, retorno, retornamiento, regreso.* Remeaculum, i, reditus, us. || Lo viatge que's fá pera tornar al lloch de ahont s' isqué, especialment quant se porta alguna cosa á la tornada. *Tornaviaje.* Remeatus, us. || La tornada ó volta de vuyt que fá la cabalcadura ó carruatje. *Retorno.* Vacuus reditus. || Satisfacció, recompensa. *Retorno.* Remuneratio, nis, relata gratia. || Cambi, barata. *Retorno.* Permutatio, nis. || Qualsevol dels dos extrems de la ferradura. *Callo.* Soleæ ferreæ extremitas.

RETORNAR. v. a. Tornar, restituir. *Devoluer, retornar, volver.* Reddo, is. || Recompensar los beneficios. *Recompensar, retornar.* Remunero, as, respondeo, es. || v. n. Recular. *Retornar, retroceder.* *Retrorsum compellere, retrocedere.* || Tornar al paratge de abont s' isqué. *Retornar, recurrir.* Remeo, as, redeo, revento, is. || Resultar, venir á parar alguna cosa en benefici ó dany de altre. *Redundar.* In alicujus beneficium vel damnum aliquid redundare, resilire. || **REBOTIR.** || v. r. Tornar en sí lo qui apareixia mort; recobrar los sentits qui tenia alguna basca ó accident. *Revivir, volver en su acuerdo, volver en sí.* Revivisco, is.

RETORNAT, DA. p. p. *Retornado.* Redditus, remuneratus.

RETORQUIR. v. a. Convertir l' argument ó rahó contra qui la fá, valentse de sas mateixas proposicions y termes pera convéncherlo. *Retorcer, redarguir.* Redarguo, is.

RETORSIÓ. f. REDARGUCIÓ.

RETORSIU, VA. adj. Lo que inclou en sí alguna redargució. *Retorsivo.* Quod intorquere valet.

RETORT, A. p. p. de retórcer. *Retorcido, retuerto.* Contortus, retortus.

RETORTA. f. La volta que's dona á lo que's retors. *Retorcimiento, retorcadura, retorcijo.* Contorsio, retorsio, nis. || Segona girada ó volta de un camí, carrer, etc. *Revuelta.* Iterata reditio. || farm. Vas en forma de una pera, y també en forma de una bola vuyda, regularment de vidre: ni ha també de fanch y de ferro. Remata en un canó retort cap avall. *Retorta.* Ampulla curvi colli retorta.

RETORTILLADA. f. GIRADA DE PEU.

RETORTILLAMENT. m. ter. ENTORTOLLIGAMENT.

RETORTILLAR. v. a. ter. ENTORTOLLIGAR.

RETORTILLAT, DA. p. p. ter. ENTORTOLLIGAT.

RETRACCIÓ. f. La acció de retráurer. *Retraction.* Retractio, nis. || La acció de separar. *Retraimiento.* Separatio, nis.

RETRACTACIÓ. f. La acció de retractarse de lo que ántes s' havia dit ó promés. *Retractacion, recantacion, palinodia.* Retractatio, nis.

RETRACTAMENT. m. Acte y efecte de retractarse. *Retractamiento.* Denegatio, nis.

RETRACTAR. v. a. Desaprobar, revocar expressament lo que s' ha dit ó fét. També s' usa com reciproc. *Retractar, retratar.* Retrato, improbo, as; palinodiam canere. || Desdirse. *Desdecirse, retractarse, retratarse, denegarse.* Renuntio, as, recino, is.

RETRACTAT, DA. p. p. *Retractado, retratado.* Retractatus, improbat.

RETRACTO. m. for. Lo dret que pertany á algú per pacte, costum, etc., de quedar-se per igual preu la cosa venuda á altre, acudint dins lo terme de la lley. *Retractio, retrato.* Retractus, us.

RETRAGUARDA. f. RETAGUÁRDIA.

RETRAHIMENT. m. RETRACCIÓ, RETIRO.

RETRANGA. f. Correja ampla que's posa á las béstias en lloch de tafarra ó gropera. *Retanca.* Postilena, æ.

RETRÁS. m. La acció y efecte de retrassar. *Retraso, retrasamiento.* Dilatio, nis.

RETRASSAMENT. m. RETRÁS.

RETRASSAR. v. a. Atrassar, retardar. També s' usa reciproc. *Retrasar.* Differo, ers. || Anar á ménos. *Retrasarse.* Dissipo, as.

RETRASSAT, DA. p. p. *Retrasado.* Diffusus, dissipatus.

RETRATABLE. adj. Lo que's pót ó es digne de retratar. *Retratable.* Quod emendari potest.

RETRATADOR, A. m. y f. RETRATISTA.

RETRATAR. v. a. Copiar la figura de algú. *Pintar, retratar.* Effigio, informo, as. || Imitar, ésser semblant alguna cosa. *Retratar.* Assimilo, as. || RETRACTAR.

RETRATAT, DA. p. p. *Retratado.* Effigatus, assimilatus.

RETRATISTA. m. y f. Pintor de retratos. *Retratista, retratador.* Pictor alicujus imaginis formam æmulans. || FOTÓGRAFO.

RETRATO. m. Pintura, effigie que representa alguna persona. *Retrato.* Similis imago, pictura speciem imitans. || Descripció en vers de alguna persona. *Retrato.* Descriptio metrica vultus et partium corporis alicujus. || Representació del caràcter, costums y afectes de algú. *Retrato.* Ethologia, æ, iconismus, i. || Qualsevol cosa que sembla més á altra, com se diu del fill que sembla á son pare. *Retrato.* Imago, inis. || CARICATURA. || for. RETRACTO.

RETRÁURER. v. a. Dissuadir, apartar de algun intent. *Retraer, revocar, retirar, desviar.* A conatu revocare, retrahere. || Separar una cosa de altra. *Retraer, separar.* Amoveo, es. || Tirar en detrás. *Retraer, retirar.* Retraho, is. || **ATRAURER.** || Objectar, reptar ab los beneficios olvidats. *Vocare, retraer, reprochar, dar en cara.* Denuo objicere, arguere. || ENCUGIR, ARRONSAR. || Cridar, fér tornar atrás al qui se'n va. *Retraer, revocar.* Revoco, as. || for. Adquirir, recobrar per igual preu las cosas del patrimoni, etc., venudas á altre, acudint dins lo terme prescrit per la lley. *Retraer.* Retraho, is. || v. r. RETIRARSE, REFUGIARSE. || ant. CONSIGNAR, REFERIR.

TOCAR Á RETRÁURER. fr. ant. mil. Fér senyal per retirar-se. *Tocar la retirada.* Receptui canere.

RETRE Y RÉTRER. v. n. ant. Tornar. *Tornar, retornar, devolver.* Restituo, is. || ant. DONAR. *Dar, entregar.* Trado, is. || ant. PAGAR. || REDURR. || Restituir, reintegrar. *Devoluer, rendir.* Redintegrare, as. || Produhir fruyt ó altra utilitat. *Rendir, redituar.* Reddo, is. || RENUNCIAR. || ant. Just ab alguns noms pren la significació de ella, com: *RETRAER* gràcias, agrahir. *Rendir.* Reddo, is. || *RETRA.* || ant. RÉTRER, RENDIR. || r. ant. DONARSE, RENDERE.

RETRENERE PER. loc. ant. RENDIRSE.

RETRET, A. p. p. *Retraído, reprobado, echado en cara*. Objectus. || adj. Retirat. *Retirado*. Retractus. || Refugiat. *Retraído, refugiado*. In tutum receptus. || m. Lloch apartat, secret y retirat. *Retrete*. Receptaculum, i.

VÉR RETRETS. fr. RETRAÏRE.

RETRETA. f. mil. Lo toç ò senyal en hora determinada de la nit, pera avisar à la tropa que's retire al quartel, de ahont no pòt eixir cap soldat sense llicència expressa fins à toç de diana, y després de la revista. *Retreta*. Receptum cauens sonus. || mil. Lo retiro al quartel en la hora senyalada. *Retreta*. Recessus, us.

RETRIBUCIÓ. f. Obra de retribuir. *Retribucio, remuneracion, recompensa*. Retributio, remuneratio, nis.

RETRIBUIR. v. a. Correspòndrer als beneficis deguts. Se diu també en lo espiritual. *Retribuir*. Retibuo, is.

RETRINXADOR, A. m. y f. Qui retrinx. *Escasero, escaso, cercenador*. Parcus, circumcidens.

RETRINXAMENT. m. La obra de retrinxar ò disminuir. *Cercenadura*. Imminutio, nis.

RETRINXAR. v. a. Disminuir, escursar, escassejar, com: **RETRINXAR** los víveres al exèrcit. *Escatimar, cercenar, escasear, repelar*. Sumptibus modum adhibere. || **LIMITAR**. || v. r. Cenysir, moderarse en los gastos. *Cenirse, recogerse*. Sumptibus parcere. || **MESQUINEJAR**.

RETRINXAT, DA. p. p. *Escatimado*. Recisus. || adj. Escàs, mesquí.

RETRÓ. m. Eco, repercussió del so. *Betumbo, rimbombo, rimbombe, resonacion*. Bombus, i; repercussus sonus.

RETROACCIÓ. f. for. Efecte de lo que es retroactiu. *Retroaccion*. Retroagentis actio.

RETROACTIU, VA. adj. for. Lo que té forza pera obrar sobre lo passat, y així 's diu que las lleys novas no tenen forza **RETROACTIVA**. *Retroactivo*. Retroactivus; retrò agendi virtute pollens.

RETROCEDIR. v. n. Tornar en detrás, recular. *Retroceder, retrogradar, recular, recalcitrar, revolver, desandar*. Retrocedo, is, regredior, eris. || **REFLECTIR**. || **APERECUTIR**. || Desistir del dictamen ò paraula dada. *Retroceder*. Tergiversor, aris; sententiam, dictum revocare.

RETROCÉS. m. y

RETROCESSIÓ. f. L' acte y efecte de retrocedir. *Retroceso, retrocesion, retrocedimiento*. Retrocessus, us, retrocessio, nis. || med. Retirada dels humors de una part à altra. *Retroceso*. Humorū retrocessus. || for. L' acte y efecte de cedir à algú 'l dret, etc., que ell havia cedit abans. *Retroceso, retrocesion*. Iterata cessio.

RETROFEUDO. m. Feudo que dependeix de altre dominant que s' anomena feudo ple ò primer. *Retrofeudo*. Translatitium prædium. || La renda sola, ò pensió anual que imposa 'l subjecte so-

bre sa herència dependent de altre que té la senyoria. *Retrofeudo*. Retrofeudum, retrocensivum, i.

RETROGRADACIÓ. f. astr. Retrocés de un planeta. *Retrogradacion*. Retrogradatio, nis.

RETROGRADAR. v. n. **RETROCEDIR**. 1. || astr. Móurerse 'ls planetas contra l' orde dels signes. *Retrogradar*. Retrogredior, eris.

RETROGRADAT, DA. p. p. *Retrogradado*. Regressus.

RETROGRADO, DA. adj. Lo que recula. *Retrógrado*. Retrogradus. || Se diu del moviment dels planetas contra l' orde dels signes. *Retrógrado*. Retrogradus. || m. pl. poét. Se diu dels versos que's poden llegir al endret y al revés, per avall y per amunt é interpolantlos, conservant sempre perfet sentit. *Retrógrados*. Retrogradi, canerini.

RETROGRÉS. m. **RETROGRADACIÓ**.

RETRONAR. v. n. Ressonar lo tro. *Retronar, retumbar, resonar, rimbombar*. Resono, as; tonitum, sonum longè audire.

RETRONX. ant. poét. Repeticions de paraulas en lovers y més pròpiament al fi de cada copla repetició de un ò més bordons. *Estribillo*. Intercalaris versus.

RETROPILASTRA. f. Pilastra que's posa detrás de la columna. *Retropilastra*. Postcolumna, æ. || **RETROCÉS**. 2.

RETROSSAMENT. m. Obra de retrossar. *Arremango, recogimiento*. Vestis sublatio.

RETROSSAR. v. a. **ATROSSAR**.

RETROTRACCIÓ. f. for. L' acte de fingirse que una cosa existí abans de lo que en realitat fou. *Retrotraccion*. Retrotractio, retroactio, nis.

RETROTRAÏRE. v. n. Traurer al temps present lo que succehí abans, com si á las horas succehís en orde al efecte. *Retrotraer*. Retroago, retrotraho, is.

RETROVENDENDO. m. for. Paraula llatina; 's diu del contracte ò pacte de compra y venda que inclou la obligació de tornar lo comprador al venedor la cosa venuda, tornant aquest lo preu que cobrà per ella. *Retrovendendo, ó contrato de retrovendendo*. Pactum de retrovendendo.

RETROVENDICIÓ. f. Acció de retrovèndrer. *Retrovendicion*. Retrovenditio, nis.

RETRUCAR. v. n. En lo joch de mesa es tornar la bola impel·lida de la barana, y pegar contra la que li causà 'l moviment. *Retrucar*. Globum in globum repercutere. || En lo joch de cartas dit truch, trucar sobre 'l qui ja ha trucat. *Retrucar*. Iterum contra invilare, provocare.

RETRUCH. m. En lo joch de mesa y villar lo cop que dóna la bola repel·lida de la barana à la que li causà 'l moviment. *Retruca*. Globi in globum repercussio. || En lo joch de truch, segon truch en contra del que's feu primer. *Retruque*. Iterata é contra provocatio.

RETRUËCANO. m. ret. Conmutació de frases ò paraulas en diversos sentits, com: més hem de atén-

drer al negoci del ànima, que no á la ànima del negoci. *Retruécano, trastrueco, trastrueque*. Verborum ludus, inversio.

RETRUNYIR. v. n. RETRONAR.

RETUMBÀNCIA. f. Prolongació del so que's vá disminuint per graus. *Resonancia, retumbancia, hinchazon*. Soni continuatius.

RETUMBANT. adj. Lo que ressona molt. *Retumbante*. Ressonans, reboans. || Dit de las veus ó instruments. *Sonoro, retumbante, hueco, hinchado, pomposo, campanudo*. Ressonans.

RETUMBAR. v. n. RETRONAR.

RETUT, DA. p. p. ant. de rétrer. *Devuelto*. Restitutus. || *Rendido*. Reditus.

REU. m. ant. REO. || ant. ARREU.

REUCA. f. RÉCULA.

REUDO. (EX) loc. ant. *De rondon, con toda prontitud ó rapidez*. Improvisè, celeriter.

REULL. m. Mirada ab dissimulo dirigint la vista per sobre 'l muscle. *Rejo*. Obliquus intuitus.

MIRAR DE REULL. fr. Mirar dissimuladament dirigint la vista per sobre del muscle. *Mirar de reajo, de lado ó al soslayo*. Obliquis oculis, dissimulanter aspicere. || met. Mirar ab despreci ó enfado. *Mirar de reajo*. Despicio, is.

REUMA. f. Fluxió. *Reuma*. Fluxus humoris, rheuma, æ.

REUMÀTICH, CA. adj. Qui pateix reuma, y lo pertanyent á ella. *Reumático*. Rheumaticus.

REUMATISME. m. Malaltia per la fluxió que cau en alguna part del cos y causa grans dolors. *Reumatismo*. Rheumatismus, i.

REUMLERT, A. p. p. *Rehenchido, rellenado*. Repletus.

REUMLIR. v. a. Curullar, umplir molt ó tornar á umplir. *Rellenar, rehenchir*. Refarcio, is.

REUNIÓ. f. Congregació, junta, congrés. *Reunion*. Consessus, conventus, us. || Unió de diferents coses. *Agregación, reunion*. Agglomeratio, nis. || Acció de reunir. *Reunion*. Iterata vel nova unio. || met. La unió familiar de algunas personas separadas de otras, y que 's juntan á enrahonar ó tractar alguna matèria ó negoci particular. *Rancho*. Cœtus, us.

REUNIR. v. a. Tornar á unir, juntar, amontonar. *Reunir*. Iterum unire vel copulare. || v. r. Formar juntas. *Reunirse*. Cœtus, conventus congregare.

REUNIT, DA. p. p. *Reunido*. Iterum copulatus.

REVALIDA Y REVALIDACIÓ. f. La acció y efecte de revalidar. *Revalidacion*. Revalidatio, confirmatio, nis. || La acció de graduarse en alguna facultat. *Revalidacion*. Confirmatio, approbatio, nis.

REVALIDAR. v. a. Donar nova força á algun document ó contracte. *Revalidar, ratificar, confirmar*. Revalido, confirmo, as. || v. r. Aprobarse en alguna facultat en tribunal superior; estantho ántes en altre inferior. *Revalidarse, recibirse*. Denuò approbari.

REVALIDAT, DA. p. p. *Revalidado*. Revalidatus.

REVELACIÓ. f. Manifestació de algun secret. *Revelacion, revelamiento*. Revelatio, nis; arcani patefactio. || Inspiració divina. *Revelacion*. Oraculum, i; divinitus data ditio.

REVELADOR, A. m. y f. Lo qui revela. *Revelador*. Revelator, is.

REVELAR. v. a. Descubrir algun secret. *Publicar, revelar, desencerrar*. Revelo, as, patefacio, is. || Manifestar Deu á sos sirvents lo ocult ó vènder. *Revelar*. Mysteria vel arcana revelare, retere. || v. r. REBEL-LARSE.

REVELL, A. adj. Lo que es molt vell. *Trasajado, reviejo*. Vetus:us admodum.

REVEL-LIR. v. a. med. Fer que 'ls humors flahescan en direcció oposada á la que portan. *Revelir*. In adversum immittere, revellere.

REVELLIR. v. a. Fèr vella, antiga una cosa. *Añejar*. Antiquo, as.

REVELLIRSE. v. r. Ferse vella una cosa abans del temps; alterar-se ab lo transcurs del temps. *Añejarse, revejecer, avejentarse*. Senesco, veterasco, is.

REVELLIT, DA. adj. Envellit abans del temps regular. *Avejentado, revejido, añejo, tallado, tallado*. Exoletus, adultus.

REVENDA. f. Segona venda. *Reventa*. Rerum venditio. || for. RETROVENDICIÓ.

REVENDERIA. f. Botiga del revenedor. *Apotoneria*. Propola, taberna. || Botiga abont venes comestibles. *Abaceria*. Taberna, popina, æ.

REVENDICACIÓ. f. REVINDICACIÓ.

REVENDICAR. v. a. for. REVINDICAR.

REVÉNDRE. v. a. Vèndrer á la menuda lo que s' ha comprat en gros. *Revender, regatonear, regatear, recatear, recatonear*. A mercatoribus empta minutatim divendere.

REVENEDOR. m. Qui reven. *Revendedor, regalon, regatero, abacero, tendero*. Propola, æ, margo, nis.

REVENEDORA. f. La dona que reven. *Tendera, revendedora, revendedera, regatera, abacera, y zabarcera*. pr. Ast. Propola, æ.

REVENIR. v. n. Créixer lo riu quant se fon la neu. *Crecer*. Involco, intumeo, es. || v. r. Fèndre alguna cosa per causa del calor. *Derretirse*. Dimideo, coliqueo, es. || Refermar-se, cobrar vigor. *Recobrase, rehacerse*. Vires adquirire; animum ad se ipsum advocare. || Llansar alguna cosa, com la sal, etc. la humitat que conté. *Revenirse*. Expro, is.

REVENJA. f. La satisfacció que's pren del agravi rebut, sentiment ó queixa. *Venganza, daquite, vindicta, vindicacion*. Vindicta, æ, ultio, nis.

REVENJARSE. v. r. Pèndrer satisfacció del agravi ó injúria feta per altre. *Desquitarse, vengarse, vindicarse*. Vindico, as, ulciscor, eris.

REVENTAMENT. m. Treball gran, com lo

dels ferrers, etc. *Reventadero, reventon, reventazon, reventamiento*. Improbis labor.

REVENTAR. v. a. Fatigar, molestar. *Reventar*. Molesto, grave, as. || Rómpre ab violència alguna cosa plena de humor ó de ayre. *Reventar*. Crepo, as, rumpo, is. || v. n. Obrirse ab violència lo que té dins alguna matèria que impel-leix. *Reventar*. Dirumpo, rumpo, is. || Desferse en escuma las olas del mar contra alguna cosa. *Estallar, reventar, abrir*. Rumpo, is, crepo, as. || Náixer, brotar ab ímpetu. *Reventar*. Erumpo, is.

ESTÁ QUE REVENTA. loc. Està molt gras. *Está que hiende*. Præ pinguedine ferè dirumpitur.

REVENTARSE. v. r. Escatar, obrirse ab violència. *Reventar*. Dirumpo, is. || Rómpre la pell de un tumor, etc. *Abrirse, reventar*. Crepo, as. || Escatar las flors, los botons en los arbres. *Desabotonar, reventar*. Flores erumpere. || Traballar ab afany. *Reventar*. Enixè laborare, contendere. || met. Desilijar ab ànsia alguna cosa, com: *REVENTARSE* per dir són sentir. *Reventar*. Anxiè appetere, inhiare.

REVENTARSE DE RIURE. fr. Riure ab violència y ab moviments descompassats. *Descoyuntarse, desternillarse, descalzarse de risa*. Risu corrumpere.

REVERBERACIÓ. f. Reflexió de la llum. *Reverberacion, reverbero*. Refulgentia, æ; lucis reflexio. || quim. La calsinació feta ab lo foc actual en lo forn. *Reverberacion*. Reverberatio, nis.

REVERBERAR. v. n. Reflectir la llum. *Reverberar, reflectar*. Refulgeo, es; lucem reflectere. || Retrocedir ab violència un cos ferit de altre. *Repercutir, repercutir*. Repercutio, is.

REVERBERO. m. Fanal ó semblant que reflecteix la llum. *Reverbero*. Refulgens pharus, etc. || *REVERBERACIÓ*.

REVERDIR. v. n. ant. y

REVERDIR. v. n. Adquirir nova verdor los camps ó plantas. *Everdecer, reverdecer, verdecere*. Reviresco, is. || met. Adquirir nou vigor. *Reverdecere*. Reviresco, is. || Rebrotar un mal. *Reñoñar, retonecer*. Regermino, as.

REVERÈIXER. v. a. ant. REVERENCIAR.

REVERÈNCIA. f. Respecte, veneració. *Acatamiento, reverencia, zalema*. Reverentia, æ. || Inclinió del cos en senyal de respecte. *Acatamiento, reverencia*. Demissio corporis in signum honoris. || Títol honorífich que 's dona á las personas religioses. *Reverencia*. Reverentia, æ.

FÉR REVERÈNCIA AB LOS CÓLZERS EN TERRA. fr. Acatament que 's feya á las personas reals. *Acatamiento*. Demissio corporis in signum honoris.

REVERENCIABLE. adj. Digne de reverència. *Reverenciable, reverendo*. Reverendus.

REVERENCIADOR. A. m. y f. Qui reverencia. *Reverenciador*. Honorator, is.

REVERENCIAL. adj. Lo que infundeix reverència. *Reverencial*. Reverencialis.

REVERENCIALMENT. adv. m. Ab reverèn-

cia, ab respecte. *Reverentement*. Reverenter; cum veneratione.

REVERENCIAR. v. a. Tenir respecte ó veneració. *Venerar, reverenciar, respetar, honrar*. Reverereor, eris.

REVERENCIAT, DA. p. p. *Reverenciado*. Veneratus.

REVERENSA. f. ant. REVERÈNCIA.

REVERENDAS. f. pl. Dimissórias que dona 'l bisbe als seus súbdits pera ordenarse en altra part. *Reverendus, dimisorias*. Dimissoriae litteræ. || Qualitat, prenda ó títol que fan á un home digne de reverència. *Reverendus*. Decus, oris.

REVERENDÍSSIM, A. adj. sup. *Reverendísimo*. Reverendissimus.

REVERENT, DA. adj. Digne de respecte y veneració. *Reverente, reverendo, respetuoso*. Modestus, reverens. || Circumspecte. *Reverente*. Modestus. || Títol que 's dona als ecclesiástichs. *Reverendo*. Reverendus.

REVERENTMENT. adv. m. REVERENCIALMENT.

REVERIT, DA. p. p. REVERENCIAT.

REVERS. m. REVÉS. 1.

REVERSEQUAR. v. a. ant. CAPGINAR.

REVERSIÓ. f. La restitució de alguna cosa al estat que tenia, ó la devolució de ella á la persona que la possehia primer. *Reversion*. Reversio, restitutio, nis.

REVÉS. m. La part oposada al endret. *Revés, envés, reverso, dorso*. Aversa facies vel pars. || La part de alguna cosa oposada á la que 's tenia envers la vista. *Vuelta*. Aversa pars. || Cop ab la ma girada. *Tornaviron, revés, torniscon*. Aversa manu percussio; colaphum, i. || Lo cop que 's dona á la pilota ab la ma girada. *Revés*. Pilæ aversa manu percussio. || Desgràcia, contratemps. *Revés*. Adversitas, atis. || náut. La pessa extrema de tota quaderna, que té volta cóncava ó convexa. *Revés*. Náutica curvatura. || adj. Difícil, intrincat. *Enrevesado, revesado, intrincado*. Intrincatus. || Pervers, de mal geni. *Avieso, revesado*. Irrequietus. || Se diu de la fusta que no 's deixa treballar per causa dels molts grops, etc. *Nudosa, repelosa, ingrata*. Adversa.

REVÉS DE ALETA. náut. La pessa que desde la aleta puja fins á la regala de la popa. *Revés de la aleta*. Puppis costa adversa facies.

REVÉS DE LAS VELAS. La cara ó superfície de aquestas que mira envers proa, y envers la qual forman la bossa, quant van en vent; ó la part oposada á aquella per ahont lo vent deu tocarlas pera que 'l buch camine. *Revés de las velas*. Velarum adversa frons.

AL REVÉS. m. adv. Al contrari ó invertit l' orde regular. *Al revés ó del revés, al contrario, á fuerzas, á zurdas, viceversa*. E contra, aversè.

DEL REVÉS. m. adv. AL REVÉS. || De la part oposada al endret. *Del revés, del reverso*. Aversè.

DE REVÉS. m. adv. Ab la ma girada. *De revés*. Transversa repercussione. || esgrim. Diagonalment, de esquerra á dreta. *De revés*. Transversu ictu.

LLENSAR DE REVÉS. fr. REBÂTRE.

REVESSATJATS. m. pl. for. Establiments en que un que té y posseheix una finca per pur libre y franch alou ven ó concedeix lo domini á altres, imposantse cert cens, sent serventa la finca que era libre y quedantse 'l poseedor ab lo sol domini útil. *Venta á censo*. Venditio sic vocata.

REVESSI. m. Joch de cartas que regularment se juga entre quatre; á cada hu dels tres de ma's donan onze cartas y al que dona dotze, y 'ls tres poden robar ó véurer una del munt. No haventhi revessi, guanya la partida 'l qui té méns punts y basas, y en cas igual lo qui es peu ó l' immediat á ell envers la ma esquerra. 'Ls assos y 'l caball de copas tenen assenyalats certs tantos de premi, 'ls quals pága aquell que 'ls porta en sas basas, ó 'l qui al jugar un coll ha de servir ab ells. Lo revessi consisteix en fer un dels jugadors totes las basas, y á las horas se li contribueix ab lo premi que s' estipula; però si algú dels altres jugadors li tranqués ó matés en qualsevol de las dos últimas basas, á las horas ha de donarli 'l mateix premi al qui l' ha trencat. Lo qui té quatre asos ó tres asos y 'l caball de copas, que es lo que's diu napolitana, no té obligació de servir; però deu trencar lo revessi, al qui ho intente, baix pena de pagarli ell per tots. *Revesino*. Chartarum ludus quidam sic dictus.

TRENCAR LO REVESSI. fr. Trencar una basa al qui intenta ferlas totes; y si es la última ó penúltima, 's diu trencantli en temps. *Cortar el revessino*. Colusori ne victoriam assequatur obstaré. || met. Impedir á algú 'l designi que portava, ó interrómprerli 'l discurs. *Cortar el revessino*. Interrumpo, impedio, is.

REVESTIMENTS. m. pl. Vestiduras sagradas que usan los ministros del altar. *Paramentos*. Vestimenta, altaris vel ministri sacra ornamenta.

REVESTIR. v. a. Cubrir de alguna cosa, com de polvos, fanch, etc. *Cubrir, revestir, llenar*. Tego, operio, is. || Posar una roba sobre altra. Regularment se diu del sacerdot quant ix á dir missa, per posarse sobre 'l vestit los ornaments. S' usa més comunment com reciproc. *Revestir, revestirse, sobrevestir*. Superinduo, is. || Cubrir ó reforçar la muralla, pedra ó fortificació ab cals, pedra ó altres materials. *Revestir*. Fabricam supervestire. || v. r. Imbuirse, transportarse per alguna espècie, com: *revestirse de coratge*. *Revestirse*. Abripio, corripio, is. || met. Entonarse, desvanèixerse ab l' empleo ó dignitat. *Revestirse, revestirse*. Effero, ers; superbio, extollo, is.

REVÉURER. v. a. Tornar á véurer, ó registrar y examinar una cosa ab cuydado. *Rever, revisar*. Respicio, is; iterum videre. || for. Véurer segona

vegada un tribunal superior lo plet que ja s' ha vist y sentenciat en altra sala del mateix tribunal. *Rever, revisar*. Rem judicatum recognoscere.

REVÍ. m. ant. PRENSADURAS.

REVIDAR. v. a. Tornar á envidar. *Revidar, reenvidar*. Iterum in ludo provocare. || v. a. m. DOBLAR.

REVIFARSE. v. r. Aixerirse, retornarse, tornar en sí qui semblava mort. *Emberrincharse, vivir, volver en sí*. Revivisco, is.

REVINDICACIÓ. f. for. La acció que competeix á algú per rahó de domini ó quasi domini pera demanar ó pretendrer se li restitubassa que li pertany per dret civil ó de gentils. *Revindicacion*. Reivindicatio, nis.

REVINDICAR. v. a. Recuperar ó restitubir aquella alhaja que per rahó de domini ó quasi domini li pertany á algú per dret de gentils ó civil. *Revindicar*. Reivindico, as.

REVINDICAT, DA. p. p. *Revindicado*. Reivindicatus.

REVIINGUT, DA. p. p. *Derretido, remolado*. Contractus, astractus. || Fort, gruixut. *Revis, Terrosus, lacertosus, robustus*. || Gran, numerós. *Revisido*. Magnus, copiosus.

REVISAR. v. a. REVÉURER.

REVISCOLAR. v. a. Refer. *Rehacer, restaurar*. Instauro, as. || Tornar en sí qui semblava mort. *Revivir, revifcar*. Revivisco, is. || v. r. REVENIRSE.

REVISCOLAT, DA. p. p. RETORNAT.

REVISUT, DA. p. p. de revivir. *Revivido*. Ad vitam redditus.

REVISIÓ. f. Regoneixement, repàs. *Revisio*. Recognitio, nis. || Inspecció, exámen. *Revisio, revisita*. Recognitio, recensio, nis.

REVISOR. m. Qui reveu ó examina. *Revisor, reveedor*. Recognitor, is.

REVISORIA. f. Ofici de revisor. *Revisoria*. Censorius munus, officium.

REVIST, A. p. p. de revéurer. *Revisto*. Respectus, iterum visus.

REVISTA. f. Segona vista ó exámen detingut. *Revista, revisita*. Recensio, recognitio, nis. || mil. Inspecció, regoneixement dels soldats. *Revisita, revista, reseña*. Exercitus lustratio, inspectio. || for. L'acte de examinar los plets. *Revista*. Revisio, nis.

PASSAR REVISTA. fr. mil. Regonèixer los gefes militars ó 'ls ministres de hisenda als soldats, lo número, vestuari, armament, etc. S' usa també pera presentar-se 'ls soldats á aquest regoneixement. *Revisar, pasar revista*. Militares copias lustrare, recensere. || Passar los soldats á la vista del gefe ó gefes pera regonèixer són número, qualitat y disposició. *Revista, pasar revista ó munición*. Exercitum lustrare, recognoscere. || for. REV.

REVIT. m. Envit contra 'l primer. || Provocantem provocandi actus.

REVIVERER. v. a. Tornar a viurer. *Revivir.* *revivisco*, is. || Tornar a usar-se lo antiquat. *Revivir.* Renascor, eris.

REVIVERER. fr. REANIMAR.

REVIVALLA. f. La rialleta que solen causar alguns accidents, ó'l moviments exteriors de la oca y altras parts de la cara semblants als de las iallas, que sobrevé á alguns al temps de morir, com succeheix al cunill; y per extensió's diu del ui's rin quant té motiu de dolor ó sentiment. *La isa del conejo.* Risus sardonicus. || Disminució de a malaltia ó mal que algú pateix. *Mejoria.* Morbi emissio, relaxatio.

REVOCABLE. adj. Lo que's pót revocar. *Revocable.* Revocabilis.

REVOCABLEMENT. adv. m. De un modo revocable. *Revocablemente.* Revocabilem in modum.

REVOCACIÓ. f. Anul·lació, cassació de algun acte. *Revocacion.* Revocatio, rescissio, nis.

REVOCADOR. A. m. y f. Qui revoca. *Revocador.* Abrogator, is. || MANOBRE.

REVOCAR. v. a. Anul·lar. *Anular, revocar, derogar.* Revoco, as.

REVOCAT, DA. p. p. *Revocado.* Revocatus.

REVOCATORI. A. adj. Lo que revoca, anul·la. *Revocatorio.* Rescissorius.

REVOL. m. Espécie de escarpra pera arrancar claus. *Desclavado.* Clavis refigendis ferrum.

REVOLADA. f. Segona volada que fan los aucells. *Revuelo.* Revolutio, nis.

AB UNA REVOLADA. exp. adv. Ab fúria, ab un repent. *De un tiron, de rondon.* Violenter, furenter.

REVOLAR. v. a. Pegar segona volada. *Revolar.* Revolo, as. || Volar acceleradament en contorn. *Revolcar, revolotar, revolver.* Obvoluto, as.

REVOLCADA. f. Obra de revolcar-se. *Revuelco.* Volutatio, nis.

REVOLCADOR. m. Lo paratge ó lloch abont se revolca. *Envolvimiento, revolcadero.* Volutabrum, i.

REVOLCAMENT. m. REVOLCADA.

REVOLCAR. v. a. Tirar á algú per terra fentli donar voltas. També s' usa com reciproc. *Volquear, revolcar.* Voluto, as. || Entregar-se als vicis. *Encenagarse.* Vitiis indulgere; in vitiis emergi.

REVOLCAT, DA. p. p. *Revocado.* Volutatus.

REVÓDRER. v. a. Remenar, menejar una cosa de un costat á altre. *Revolver.* Verso, as, revolve, is. || Trastornar. *Trastornar, revolver.* Verso, as. || Regirar separant las cosas. *Revolver.* Revolve, is. || PERGIRAR. || Girar, móurer ab forsa. *Revolver.* Pervolve, is. || EMBOLICAR, EMBOLLAR. || Perturbar, alborotar. *Perturbar, revolver, alborotar, confundir, amotinar, sublevar.* Permisco, es; tumultus concitare. || Incomodar, inquietar. *Revolver.* Inturbo, as. || Móurer, excitar ganas de vomitar. *Revolver.* Stomachor, aris; nauseam excitare. || *az-móurer.* || Fullejar, estudiar los libros. *Revolver.*

Verso, as. || v. r. Dít del temps, mudarse de bo en mal. *Revolverse.* Nimbosum fieri. || Alborotar-se. *Hincharse, revolverse, turbarse, alborotarse.* Inflari.

REVOLT, A. p. p. *Revuelto.* Revolutus. || adj. REVOLTÓS. || Dít del temps vário, fret, humit, etc. *Revuelto.* Nimbosus. || ter. BARREJAT.

REVOLTA. f. Grada ó volta reiterada, segona volta. *Revuelta.* Iterata reditio. || REVOLTACIÓ 2. || TORTA, RODEIG, GIRAGONSA.

REVOLTACIÓ. f. Regirament. *Revolucion, revolvimiento.* Commotio, nis. || Molt, sedició, avalot. *Alboroto, revolucion, sedicion, sublevacion, insurreccion, rebelion, revuelta.* Tumultus, us.

REVOLTAMENT. m. REVOLTACIÓ. 2. || adv. m. Sens orde ni concert. *Revueltamente.* Præposter.

REVOLTAR. v. a. Embolicar, embrollar, confóndrer una cosa ab altra. *Revolver.* Permisco, es. || Avalotar, amotinar. També s' usa com reciproc. *Revolver, sublevar, amotinar, insurreccionar, rebelarse.* Concito, as. || Caragolarse ó plegarse com fan los cuchs. *Enroscarse, revolverse.* Sinuosis oribus convolvi.

REVOLTINO. m. ter. TANBORELLA.

REVOLTÓ. m. La petita volta entre viga y viga en los sostres. *Bovedilla.* Parva camera; parvus fornix. || CUCH REVOLTÓ.

REVOLTÓS, A. adj. Inquiet, enredador. *Travieso, revoltoso, revuelto.* Inquietus. || Alborotador, sediciós. *Revoltoso.* Seditiosus.

REVOLUCIÓ. f. La obra de revódrer ó revódrer-se. *Revolucion.* Revolutio, nis. || La acció de donar voltas ó móurer-se al entorn. *Revolucion.* Obvolutio, nis. || La carrera de un planeta tornant al punt de abont isqué. *Revolucion.* Conversio, revolutio, nis. || Moviment dels cels. *Revolucion.* Pervoluntia mundi. || Rotació en lo giro de qualsevol cosa. *Revolucion.* Turbo, inis. || Avalot, sedició. *Revolucion.* Tumultus, us, seditio, nis. || med. Alteració, conmoció dels humors entre si. *Revolucion.* Commotio, nis. || met. Mudansa, nova forma de govern. *Revolucion.* Reipublicæ vicissitudo, conversio. || met. Mudansa del estat de las cosas. *Vicissitud, revolucion.* Vicissitudo, inis.

REVULSIÓ. f. med. Lo curs que's fá pèndrer als humors en direcció oposada á la que portan. *Revulsion.* In adversum conversio, circummutatio.

REVULSIU, VA. adj. med. S' aplica als medicaments que tenen virtut de revel·lir. *Revulsivo.* In adversum convertens.

REXINXOLAT, DA. adj. AIXERIT.

REY. m. Soberá, monarca. *Rey.* Rex, gis. || En lo joch de cartas la figura que representa un rey. *Rey.* In ludo chartarum rex. || En lo joch de es·cachis, la pessa que té una corona. *Rey.* In latrunculorum ludo rex. || En las bitllas la que's posa al front, però separada del rengle. *Diez de bolas.* Trunculus extra ordinem locatus. || Lo més generós dels animals en sos géneros, com lo lleó y la

àliga. *Rey*. Rex, gis. || La abella mestra. *Rey*. Apum regina. || Lo principal ó més excel·lent en sa classe, com la rosa entre las flors. *Rey*. Primus. || En la marranxa la part cóncava en figura de s. *Carne*. Lusorii tali concavum latus.

REY DE ARMAS. Títol de dignitat que'ls reys donavan als esforsats, los quals havian de decidir los dubtes, fer las paus y otras cosas en fets de guerra; en lo dia assistir á certs actes públichs y solemnes, publicar algunas ordes del rey y explicar los blasons. *Rey de armas*; *heraldo*. Heraldicus, i.

ABONT ESTÁ 'L REY ALLÍ ESTÁ LA CORT. loc. prov. met. fam. Explica que en matèria de obsequis ó cumpliments sols se deu atèndrer á la persona que es l' objecte principal. *Donde está el rey está la corte*. Ubi est rex, ibi celebratur.

ABONT NO HI HA, 'L REY HI PERT LOS DRETS. ref. Denota que devem deixar pérdrer nostres drets, y consolar nos quant algú no'ls pót satisfer. *Al que no tiene, el rey le hace quito ó libre*. Ad impossibile nemo tenetur.

Á LA PRIMERA 'L REY PERDONA, Á LA SEGONA CAXAMONA. ref. fam. Adverteix que es just perdonar ó dissimular lo primer error com á únich; però no si són repetits. *Al que yerra perdónale una vez, mas no despues: una herrada no es caldera*. Relapso non facit indulgendum: erranti veniam semel indulgeto, nec ultrá.

LOS REYS. La festivitiat que la Iglésia celebra 'l dia sis de janer. *Epifania, los reyes, la adoracion de los reyes*. Epiphania, æ, manifestatio, nis.

NO TÉ REY QUE 'L GOBERNE, NI PAPA QUE 'L EXCOMUNIQUE. ref. fam. No témer res ó á ningú. *No temer rey ni Roque*. Nemini parere, obedire, jura negat sibi nata. || Denota la total independència en que's troba algú. *Sin padre ni madre, ni perro que me ladre*. Omnino liber, plena libertate gaudere.

TAMBÉ MOR LO REY Y 'L PAPA COM AQUELL QUE NO TÉ CAPA. ref. que manifesta que la mort no perdona á ningú. *Muere el rey y muere el papa, y muere quien no tiene capa; la muerte con piés iguales mide la casa pajiza y los palacios reales*. Nec summis parit mors imperiosa, nec imis.

TENIR UN REY AL COS. fr. Sér superbiós, no volerse subjectar, afectar superioritat. *Llevar, tener, traer al rey en el cuerpo*. Potentiam insolenter jactare.

TRAURE REYS. fr. Distribuir la barreja de cartes entre quatre ó més subjectes, dels quals han de sér companys en lo joch aquell á qui toquen los primers reys que ixen. *Echar reyes*. Pagellis sortem ejicere.

REYAL. adj. ant. REAL. || m. ant. ZONA.

REYALME. m. ant. REGNE.

REYALMENT. adv. m. REALMENT.

REYETÓ. m. Aucell molt petit y vistós per la varietat de sos colors. *Abadejo, reyezuelo*. Motacilla regulus. || m. d. Rey de un regne petit. *Reyezuelo*. Regulus, i.

REYNA. f. Muller del rey ó la que posseeix ab dret de propietat un regne. *Reina*. Regina, æ. || met. Qualsevol dona. *Reina*. Regina, æ.

REYNA DE LAS FLORES. f. *Cacto*. Chactus, i.

REYNANT. p. a. REGNANT.

REYNAR. v. a. REGNAR.

REYNAT. m. REGNAT.

REYNE. m. REGNE.

REYNETA. f. Cullereta. *Renacuajo*. Gyrnus, i.

REZIAMENT. m. adv. ant. FORTAMENT.

RI.

RIA. f. La part del riu á la entrada en la mar. *Ria*. Ostium fluminis mare intrantis.

RIADA. f.AVINGUDA de riu, inundació, cresxada. *Avenida, riada, crecida*. Alluvio, inundationis.

RIALL. m. ant. y

RIALLA. f. Indici exterior en la boca y altres parts de la cara, que demostra la alegria interior. *Risa*. Risus, us.

RIALLA DEL MAL LLADRE Ó RIALLA FALSA. La que fa fingint agrado pera enganyar á altre, y donarl' á entèndrer lo que no hi ha. *Risa falsa, risica, risa*. Risus simulatus.

RIALLA DE MARIT. loc. met. Humorada de poca duració. *Alegren*. Subitum, inopinatum gaudium.

AB LA RIALLA Á LA BOCA. m. adj. Ab afabilitat y agrado. *Con la risa en la boca ó en el semblant, con la boca llena de risa*. Oris alacritate.

DE LAS RIALLAS VENEN LAS FLORALLAS. ref. que ensenya 'l mirament y discreció que's deu guardar en las burlas, pera que no sian ofensivas. *Así burlas así ve á ellas que no te salgan á veras: despues de las espaldas del bien viene la sombra del mal*. Sic moderare jocii ut numquam in seria magrent; extrema gaudii luctus occupat.

RIALLADAS. f. pl. RIALLAS.

RIALLASSA. f. aum. Rialla descompassada. *Risada, carcajada, risotada*. Cachinnus, i.

RIALLER. A. m. y f. Propens á riurer. *Reidor, rierte, risueño*. Ad risum facilis, ridens, arridens.

RIALLETA. f. d. *Risica, ita, sonrisa*. Simulatus, sardonicus risus.

FER LA RIALLETA. fr. Riurerse un poch ó levement. *Sonreirse*. Subrideo, es.

RIALLÓS. A. adj. RIALLER.

RIBA. f. RIBERA. || PLATJA. || Fruyt del ribet. *Grosella*. Grossularia, æ, ribes, ium.

RIBA MAR. RIBERA.

RIBATGE. m. ant. PLATJA. || Remarge, porció de terra ab alguna elevació y disminució. *Ribazo*. Clivus, i. || m. Marje fondo. *Ribazo*. Clivus, i. || m. Dret de ribera. *Ribaje, riberaje*. Ripæ vectigal.

RIBELL. m. GIBRELL.

RIBER. m. Arbust ramós de uns quatre peus de alt, que serveix de adorno en los jardins. *Sas*

fullas són de figura de cor partides en cinch tiras més ó ménos profundas, ab festó ab dentetas; las flors groch verdosas y en ramellets; lo fruyt uns rahimets ó bayas globosas de color roig molt hermos, de sabor agredols molt agradable. *Grosellero*. Ribes, ium.

RIBERA. f. Vora del mar ó riu; y per extensió 's diu de la terra que está prop dels rius, encara que no estiga á sòn marge. *Ribera, orilla y espueda*. p. Nav. Ripa, æ, litus, oris. ¶ La del mar. PLATJA.

RIBERENCH, CA. adj. Lo que pertany á la ribera. *Ribereño*. Riparius. ¶ Se diu del lloch ó de la cosa que está prop de ribera. *Riberiego, Ribereño*. Ripensis.

RIBÉS. m. *RIBER*. ¶ *RIBA*. 3.

RIBET. m. La guarnició que's posa en las extremitats de la roba. *Ribete*. Limbus, i, fimbria, æ. ¶ met. Lo que s'anyadeix á algunas cosas no cumplertas. *Ribete*. Quid superadditum.

POSAR RIBETS. fr. *RIBETEJAR*.

RETALLAR LO RIBET DE LAS FALDILLAS. fr. met. MURMURAR.

RIBETEJAR. v. a. guarnir las extremitats de la roba ó vestit ab ribets. *Echar ribetes, ribetear*. Limbis vel fimbriis ornare, munire.

RIBETEJAT, DA. p. p. *Ribeteado*. Limbis vel fimbriis ornatus.

RIBOT. m. Tros de fusta de un pam á poca diferència, ab un forat al mitj about s' encaixa un ferro acerat, pera pulir ó deixar la fusta ben llisa. *Cepillo*. Runcina, æ, lævigatorium, ii.

RIBOTEJAMENT. m. La acció de ribotejar. *Acepilladura*. Lævigatio, nis.

RIBOTEJAR. v. a. Allisar, pulir la fusta ab lo ribot. *Acepillar, cepillar, dolar*. Dolo, lævigo, as.

RIBOTEJAT, DA. p. p. *Acepillado*. Dolatus, lævigatus.

RICAMENT. adv. m. Abundantment. *Opulentamente, ricamente*. Copiosè, sumptuosè. ¶ Expléndidament. *Espléndidamente, ricamente*. Splendidè, magnificè.

RICÁS, RICASSO, SA, Y RICATXO, A. adj. Molt rich. *Ricazo, ricacho, millonario, gordo, opulento*. Valdè dives.

RICH, CA. adj. Noble de llinatge. *Rico*. Nobilis potens vel locuplex. ¶ Qui té molts diners ó bens. *Poderoso, rico, pudiente, acomodado, adinerado, sobrado, sobrante, ópimo, acaudalado*. Dives, pecuniosus. ¶ Gustós, agradable. *Escolente, rico, delicado*. Pretiosus, egregius. ¶ Molt bo en sa línea. *Rico*. Egregius, optimus.

RICH COM LO GRILL. exp. Se diu del qui vól parèixer rich, y no té res. *Rico como el grillo*. Dives titulo tenus.

RICH HOME. Qui té la preeminència de poderse cubrir davant del rey, y gosa dels demès privilegis annexos á aquesta dignitat. Ni ha de primera, segona y tercera classe, que's distingeixen en lo mo-

do y temps de cubrirse, quant fan la cerimònia de presentarse la primera vegada al rey. Los richshomes de Aragó posavan en sos escuts de armas una caldera, y usavan estandarts particulars ó *senyera*, per lo que se 'ls anomená també *richshomes de senyera*. Alguns hi havia que's digueren de *naturallesa* y eran los descendents de aquells nobles antiquíssims que governaren lo regne en aquell temps en que no s' havia el-legit encara neu príncep, després de la pèrdua de Espanya, y són los Cornells, Lunas, Azagras, Urreas, Alagons, Romeus, Entenzas y Linazas. *Grande de España, rico-hombre, rico-home*. In nobilium hispanorum ordine primus, qui et regem ipsum aperto capite alloquitur.

RICH PODRIT. fam. Molt rich. *Opulentissimo, riquísimo, ricazo, ricacho, rico sin suelo*. Prædives, opulentissimus.

DEL RICH LO REMEY, DEL VELL LO CONSELL. ref. ab que's denota que als richs va fèr Deu sos tesorers pera 'l remey dels pobres necessitats, y als vells mestres per la experiència que tenen dels negocis. *Del rico dar remedio, y del viejo consejo*. Mi faveat dives, rector mihi candida barba.

QUI VÓL SÉR RICH MASSA AVIAT, AVANS DEL ANY ES PENJAT. ref. que amenassa als que per medis il·lícits volen ferse richs en poch temps. *Quien en un año quiere ser rico, al medio le ahorcan*. Uno quisquis avet fieri ditissimus anno, Dimidio ille anni tempore fune perit.

RICINI. m. Espècie de toga de las damas romanas. *Ricinio*. Ricinium, ii.

RICINO. m. FIGUERA INFERNAL.

RICOR. f. ant. RIQUESA.

RICÓS, A. adj. ant. RICH.

RICOSAMENT. adv. m. ant. RICAMENT.

RICTAT. m. ant. DICTAT.

RIDÍCUL, A. adj. Extrany, irregular. *Ridiculo, ridiculoso*. Ridiculus. ¶ Impertinent, de mal geni. *Ridiculo, ridiculoso*. Ridiculosus. ¶ Digne de rissa. *Ridiculo, risible, ridiculoso*. Ridiculus.

RIDÍCULESA. f. Lo dit ó fèt extravagant ó irregular. *Ridiculez*. Res ridicula. ¶ La desmesurada delicadesa de geni ó natural. *Quijotada, ridiculez*. Ridiculus genius vel ridicula indoles.

RIDICULISAR. v. a. Provocar, burlarse de algú imitant sas estravagàncies. *Ridiculizar*. Aliquem irridendum traducere. ¶ SATIRISAR.

RIDICULISAT, DA. p. p. *Ridiculizado*. Deridendus.

RIDICULÍSSIM, A. adj. sup. *Ridiculisimo*. Valdè ridiculus.

RIDICULÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Ridiculisimamente*. Ridiculè admodum.

RIDÍCULMENT. adv. m. De un modo ridicul. *Ridiculamente*. Ridiculè.

RIDÍCULÓS, A. adj. RIDÍCUL.

RIELL. m. Barra de or ó plata sense treballar. *Riel*. Auri vel argenti virga, pala.

RER RIELS. fr. *Enrielar*. Auri seti argenti palas, virgas efformare.

RIELLERA. f. Pessa de ferro prolongada y concava, en que's tiran los metalls fosos pera reduhirlos á riells. *Riellera*. Auri vel argenti virgarum typus, forma.

RIENT. p. a. *Riente, reidor*. Ridens. || m. ant. **RIALLER.**

TOT RIENT RIENT FÀ LA SEVA. loc. que denota la facilitat ab que cada hu s' encamina á lo que es de sa inclinació ó conveniència. *Burla burlando vase el lobq al asno*. Vera jocosque inter lupus ecce invadit asellum.

RIERA. f. Riu poch caudalós, ó que sols porta aygua quant plou. Se diferencia del riu en que aquest porta sempre abundància de aygua; però en castellá tant la riera com lo riu se diu absolutament Rio. Amnis, is. || La que corre perennement. *Arroyo, y rivera* p. Extr. Rivus, i.

RIEROT. m. d. de **RIERA**.

RIFA. f. Sorteig de alguna alhaja ó diners. *Rifa*. Sortitio, nis.

RIFAR. v. a. Sortejar alhajas ó diners entre molts. *Rifar*. Collatis symbolis sortiri.

RIFAT, DA. p. p. *Rifado*. Sortitus.

RIGIDESA. f. Aspresa ó duresa. Sól usarse en sentit metafórich. *Rigidez*. Rigor, is, severitas, atis.

RÍGIDO, A. adj. Rigurós, aspre y dur. *Rigido*, riguroso. Rigidus, severus.

RIGODONS. m. pl. Certa composició de música y també un ball que l' executan dos parellas. *Rigodon*. Quidam saltatio vel musices compositio.

RIGOR. m. Duresa, aspresa de geni. *Rigor*. Rigor, is; severitas, atis. || Aspresa del fret. *Rigor*. Rigor, is. || Severitat, crueltat. *Rigor, rigidez, aspereza, seguridad, inclemencia, severidad*. Summum jus; severitas, atis. || Eficàcia, fortaleza, com: lo rigor del estiu, etc. *Rigor*. Vis, vis, rigor, is. || Últim terme á que poden arribar las cosas. *Rigor*. Rei summum.

EN RIGOR, Á TOT RIGOR. m. adv. En tota propietat ó precisió. *En todo rigor, á todo rigor, á lo mas, á todo tirar, á todo reventar, á lo sumo, restrictivamente*. Ad summum.

RIGORISME. m. Excés de severitat en las opinions morals. *Rigorismo*. Summa, austera severitas, duritas.

RIGORISTA. m. Rigurós en las opinions morals. *Rigorista*. In severitatem et rigorem pronus proclivis

RIGORÓS Ó RIGURÓS, A. adj. Aspre, acre, fort. *Riguroso, rigido, crudo, aspero*. Rigidus, severus. || Cruel, sense pietat. *Acerbo, riguroso*. Summè severus, vel rigidus. || Auster, estret en lo modo de vida. *Severo, riguroso, justiciero, austero*. Austerus, severus, rigidus.

RIGUROSAMENT. adv. m. Ab rigor. *Rigurosamente*. Severè, rigidè. || Ab aspresa y duresa. *Crudamente*. Crudeliter, immaniter. || Ab pena y fatiga. *Caramento*. Carè.

RIGUROSÍSSIM, A. adj. sup. *Rigrosissimo*. Valdè rigidè, severè.

RIM. m. ant. Armonia, númen oratori, ó moviment successiu y subjecte á certas proporcions. *Ritmo*. Rhythmus, i. || y

RIMA. f. poét. La final ab la que's corresponen los versos. *Consonante, rima*. Rhythmus, i. || La mateixa composició. *Rima*. Rhythmus, i.

COMPÓNDRE EN RIMA. fr. **RIMAR.**

OCTAVA RIMA. La de versos endecassil·labos. *Octava rima; octava real*. Rithmus versibus hendecasyllabis constans.

RIMAR. v. a. Fèr composicions en rima. *Rimar*. Versifico, as.

RIMAT, DA. adj. Obra composta en rima. *Rimado*. Versificatus.

RIMAYRE. m. Qui compon obras en rima. *Verificador, rimador*. Versificator, is.

RINGORRANGO. m. fam. Lo rango desmesiat ó sobressalient en lo modo de escriturer; y per extensió 's din de qualsevol adorno supèrfluu y sobressalient. *Ringorrango*. Superfluous ornatus vel calami doctus. || ter. Á RETALÓ.

RINOCERONT. m. Quadrúpedo de uns deu peus de alsària, sobre dotze de llargària, de color negrench, pell dura inflexible y sense pel. Té un ó dos corns en lo front. *Rinoceronte*. Rinoceros, ontis.

RINOSTOMA. f. Insecte de Espanya de quatre líneas de llarch, enterament negre, y que despeix un olor desagradable semblant al de la xixa. *Ajolin*. Carinthes cimex.

RINKOS. m. pl. La metxa de cabells llarchs que penja en lo cap. *Tufos, melenas, guedeja, rizos, aladares*. Crispatio, nis, plicatura, æ.

RINYA. f. RENTINA.

RINYÓ. m. RONTÓ.

RIOLAN. m. ant. **RIALLER.**

RIOLER. adj. **RIALLER.**

RIOTA. f. **RIALLASSA.** || **BURLA.**

SER LA RIOTA. fr. Ser lo divertiment de altres per sas estravagàncies ó figura ridícula. *Ser la burla, la risa, ó et hazme reir*. Colloquiis, spectaculis risoriis aliquibus materiam præbere.

RIQUEA. f. ant. y

RIQUESA. f. Abundància de bèns de fortuna. *Riqueza*. Divitiæ, arum, opes, um. || pl. Lo conjunt gran de hisenda y diner. *Oro, tesoro, poderio*. Divitiæ, arum, thesaurus, aurum, i. || L' adorno de joyas y altràs preciositats que's posan á alguna cosa. *Riqueza*. Illustratio, nis, ornamentum, i. || Metafóricament s' aplica á molts cosas, com: la ciencia y virtut són las riquezas del ànima. *Riqueza*. Dos, tis.

RIQUÍSSIM, A. adj. sup. *Riquisimo*. Ditissimus.

RIQUÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Riquisimamente*. Opulentissimè, pretiosissimè.

RIS. m. ant. Cabell crespat. *Rizo*. Plicatura, æ. || ant. **ARRÓS.** || ant. **RISA, RIALLA.**

RISA. f. **RIALLA.** || Lo que motiva ó mou á riurer. *Risa.* Risus, us. || Indici exterior en la boca y altres parts de la cara que denotan alegria. *Risa.* Risio, nis. || L'acte y efecte de riurer. *Risa.* Risus, us. || Moviment suau de las cosas que causan plaher. *Risa.* Risus, us. || Se diu de las personas que donan motiu pera riurer. *Risa.* Ridiculus, i. || Ir-risió, mofa, escarni. *Risa.* Sanna, æ. || Divinitat de Lacedemónia á qui Licurgo feu erigir estàtuas. *Risa.* Risus, us.

RISA FALSA. La fingida pera agradar ó enganyar. *Risa falsa, ó de alguacil ó de perro.* Risus simulatus.

RISA SARDÓNICA. med. Convulsió ó accident de riurer que prové de menjar la herba sardónica, y metafóricament se diu de la afectada ó que no naix de alegria interior. *Risa sardónica, ó sardesca, ó sardonis.* Sardonicus risus. || Risa contínua que no 's pót remediar. *Risa sardónica, pasion de risa, pujos de risa.* Ridendi pruritus.

RISCH. m. Perill. *Ventura, riesgo, peligro.* Periculum, i, discrimen, inis. || Bals, timba. *Despeñadero, risco, derrumbadero.* Cautes, is.

RISCLA. f. Canamuixa, la canya del cànem després de trossejada y fora de la fibra. *Agramiza, canamiza, tasco, arista.* Calamus cannabinus.

RISCLE. m. La post prima en forma circular que forma 'l bastiment del sedás, etc. *Aro.* Circulus, i. || La capsa rodona que circuheix la mola en los molins de farina. *Aro, caja.* Annulus, i.

RISCÓS, A. adj. Lo que té molts rischs. *Riscozo.* Præruptus rupibus. || Lo pertanyent al risch. *Riscozo.* Ad rupem pertinens.

RISIBILITAT. f. La facultat risiva, la qual sols convé á la persona. *Risibilitat.* Risibilitas, atis.

RISIBLE. adj. que s'aplica al home per la facultat de riurer. *Risible.* Risibilis. || Digne de risa. *Risible.* Ridiculus.

RISSAR. v. a. Crespar los cabells. *Encrespar, rizar, ensortijar.* Capillos calamistro crispare, calefacere.

RISSAT, DA. p. p. *Rizado.* Crispatus. || adj. Entortolligat ó fét, rinxos naturalment. *Rizo.* Crispus, crispatus.

RISSE. m. RINXOS.

RISTAR. v. a. ant. RESTAR.

RÍTMICH, CA. adj. Lo pertanyent al rim. *Ritmico.* Rhythmicus.

RITMO. m. RIM.

RITU. m. Ceremónia, costum. *Rito, ritu.* Ritus, us. || Regla y ceremonias establertes per la Iglésia, modo de resar l'ofici diu. *Rito, ceremonial.* Ritus, us, divini officii, recitandi mos.

RITUAL. adj. Pertanyent al ritu ó ceremonial. *Ritual, ceremonial.* Ritualis, ceremonialis. || m. Lo llibre que conté l'orde de las ceremonias sagradas. *Ritual, ceremonial.* Ritualis, is.

RITUALISTA. m. Escriptor de ritus. *Ritualista.* Rituum scriptor.

RITUALMENT. adv. m. Conforme als ritus. *Ritualmente, conforme á los ritus.* Ritualiter.

RIU. m. Corrent caudalosa de la confluència de molts ayguas, que van á parar al mar. *Rio.* Rius, i, flumen, inis, fluvius, ii. || met. Abundancia de alguna cosa líquida, com: riu de llàgrimas; sediu més comunment mar. *Mar, rio.* Flumen, inis.

RIU AMUNT. m. adv. Contra la corrent del aygua.

Rio arriba. Adverso flumine. || met. A APEL.

RIU AVALL. m. adv. Conforme á la corrent del aygua. *Rio abajo.* Secundo flumine.

PROP DE RIU AUCELLET NO HI PASSAS RIU. ref. QUANT LOS GOSSOS LLADRAN, etc.

PASSAR LOS RIUS AB MARCA. fr. *Balsear.* Trabium compagine flumina trajicere.

RIUADA. f. RIADA.

RIUBÁRBARA. m. ant. y

RIUBÁRBARO Ó RIUBARBO. m. Arrel medicinal que la farmacologia divideix en indigeno y exòtic; y la botànica en ondejat, palmejat, compacto, austral, ribes, de la tartària, de arrels blanques, etc., y totes són llenyosas ab venas blanques en sòn interior, cruixen si 's mastegan; tenen un olor particular; tenyeixen la saliva de color groch, y són amargues y aromàtiques. Fà unas fullas grans, amplas y quasi rodones, de un vert obscur y agafades á unas cuas molt llargues y grosses de cosa de una polzada, y entre aquestas puja una cama ab fullas més petites, y las flors, que són blanques y petites, fan la llavor triangular y de color de castanya. *Riubarbo.* Rhabarbarum, i, rhacoma, tis.

RIUERADA. f. RIADA.

RIUET. m. d. Riu petit y de poch caudal. *Riachuelo, riatillo.* Rivulus, i.

RIURER. v. n. Manifestar ab la cara la alegria interior. *Reir.* Rideo, es; risum edere. || Fér moviments semblants als de la risa natural. *Reir.* Sardonicè ridere. || Burlarse. *Reir, reirse, zumbarse.* Irrideo, es. || poét. met. Manifestar, tenir ufana 'ls arbres, plantas y demès de la terra. *Reir.* Rideo, es. || Clarejar la tela per espatllada. *Reirse.* Vetustate, usu disrumpi. || Divertirse sent bulla. *Chacotear.* Jocer, aris; cachinis perstreperere. || v. r. No fér cas de alguna cosa. *Reirse.* Nibili habere. || m. RISA.

RIURER Á TOT RIURER Ó COM UN BOIG. fr. Riurer impetuosa y descompassadament. *Reir á carcajada suelta.* Immoderatè cachinnari.

ANAR PER RIURER. fr. Anar de burlas. *Ir de chanza, por zumba.* Nugor, aris.

DEIXARSE ANAR DE RIURER. fr. fam. Riurer desordenadament. *Caerse de risa.* Incompositè, inordinatè ridere, cachinnari.

DETENIRSE 'L RIURER. fr. Reprimir la risa, contenirla per algun respecte. *Comerse de risa; cortar, tener la risa.* Risum tenere.

ESCLAFIR LO RIURER. fr. Soltar la risa. *Soltar la carcajada, la risa.* Risum tollere, in cachinnos dissolvi.

ESCLATARSE DE RIURER. ref. **REVENTARSE DE RIURER.**
VER RIURER. fr. Excitar la risa. *Hacer reir.* Risum cogere. || irón. Donar ganas de riurer, excitar la risa alguna cosa estranya. *Dar que reir, dar ganas de reir.* Risus occasionem præbere.

MORIRSE DE RIURER. fr. Riurer molt y ab gana. *Perecer, despercerse de risa.* Risu vehementer affici.

NO PODERSE TENIR DE RIURER. fr. **DEIXARSE ANAR DE RIURER.**

NO SÉR COSA DE RIURER. fr. Sér alguna cosa certa, sèria y de entitat. *No ser cosa de risa, de burla, de chanza.* Non jocularium esse.

PÈNDER PER RIURER. fr. Pèndrer alguna cosa per bulla, desententise de ella. *Echar á chacota, á zumba, á bulla.* Joco aliquid ducere.

PER RIURER. m. adv. De burlas, de xanxa. *De chanza, de zumba, por risa, por diversion, por gracia.* Joculariter.

POSARSE Á RIURER. fr. *Echar, ponerse á reir.* Cachinnor, aris.

REVENTARSE Ó PIXARSE DE RIURER. f. Riurer molt. *Reventar de risa, descoyuntarse, despedazarse, descalzarse, desternillarse de risa.* Cachinnari; immoderatè, effusè ridere.

TOT RIENT; Ó TOT RIENT, RIENT. m. adv. fam. de que s' usa quant algú per medi de llassos logra lo que sol-licita, y així's diu: **TOT RIENT, RIENT** ha conseguit un empleo. Altras vegadas significa trobarse sèns advertirho allà ahont no's pensava, com: **TOT RIENT, RIENT** hem caminat ja dos horas; **TOT RIENT, RIENT** són las dotze de la nit. *Burla burlando.* Inspiratè, inopinatò.

RIVA. f. RIBA.

RIVAL. m. Competidor, especialment en amors. *Competidor, rival.* Rivalis, is. || **ANTAGONISTA.**

RIVALDIA. f. ant. RIVALITAT.

RIVALISAR. v. a. Competir, especialment en amors. *Rivalizar.* Contendo, is, æmulor, aris.

RIVALITAT. f. Competència, especialment en amors. *Competencia, rivalidad.* Corivalitas, atis.

RIVERA. f. RIU. || **RIBERA.**

RIVET. m. RIBET.

RIVETEJAR. v. a. RIBETEJAR.

RIVISQUIANS. m. pl. Heretges del sigle xvi. Deyan que Deu no havia criat los àngels, y negavan la immortalitat del ànima y las penas del infern, etc. *Rivisquianos.* Rivisquiani, orum.

RIXA. f. RENTINA, PENDÈNCIA.

RIZÓFAGO. m. Qui viu de arrels. *Rizófago.* Rizophagus, i.

RIZOTOMO. m. ant. HERBOLARI.

RO.

ROÀ, NA. adj. Lo pertanyent á Roà capital de Normandia. *Roaens.* Rotomagi ortus. || m. Espècie

de llens ó tela que vé de dita ciutat. *Roaen, roaens.* Rotomagi tela.

ROAGAR. v. a. ant. ROSEGAR.

ROB. m. quím. Arrop, aixarop de qualsevol such. *Rob.* Syrupus, i.

ROBA. f. Tot gènero de tela ó drap. *Ropa.* Causque generis tela. || Vestit, hàbit. *Vestido, ropa.* Lacinia, æ, vestis, is. || Qualsevol cosa que servei de especial abrich. *Ropa.* Aprica vestis. || ant. **BÈNS, HAVERS.** || náut. Efectes de comers. *Génera, efectos, mercancías.* Merces, ium. || ant. náut. EQUIPATGE.

ROBA Á LA MAR. m. adv. náut. S' usa quant per causa del temporal se llansa á la mar lo major pes de la nau. *Ropa á la mar.* Navim levare.

ROBA BLANCA. La de llí, cànem ó cotó sèns pintar pera l' us de alguna casa. *Ropa blanca.* Lineta. gossypina tela.

ROBA BONA. loc. que ademès del sentit recte denota que alguna cosa es de bona qualitat. *Bona ropa.* Optima res.

ROBA DE CAMBRA. ant. y

ROBA DE CASA. La inferior per estar en casa. *Ropa de càmara, ó de levantar.* Cubicularia, domestica vestis.

ROBA DE CONSELLER. GRAMALLA.

ROBA DE LA BUGADA. 'L conjunt de pessas de roba que's posan á la bugada. *Jabonado.* Sapone abtersæ vel abstergendæ vestes.

ROBA TALAR. Roba llarga que s'ajusta sobre del vestit interior, com són solanas, etc. *Ropa talar.* Tunica talaris.

Á CADA HU ES PERMÉS DEFENSAR SA ROBA. ref. que ensenya que la defensa es natural. *La defensa es natural.* Defensio naturalis jus est.

AB LA ROBA DE LA ESQUENA Ó AB LA ROBA QUE PORTA. loc. Ab sols lo vestit ajustat al cos. *En cuerpo sin mas que su cuerpo gentil.* Veste, non pallio lectus.

ACLARIR LA ROBA. fr. Eshandirla, rentarla quant se trau de la bugada. *Aclarar la ropa, sacar.* Relavo, as.

Á CRÈMA ROBA. m. adv. De molt prop. *A quema ropa, á pico de jarro, á boca de cañon ó de jarro.* Proximè, cominùs.

AFLUIXAR DE ROBA. fr. Traürersen porció de la que's portava. *Desarropar.* Operimentam depellere.

ALSARSE LA ROBA. fr. ARREMANGARSE.

APUNTAR LA ROBA. fr. Juntar unas pesas ab altres pera rentarlas. *Apuntar la ropa.* Filo sordiola lineta innectere vel leviter annere.

DEIXAR AB LA ROBA DE LA ESQUENA. fr. DEIXAR Á ALGÚ DESPULLAT, etc.

EN LA MILLOR ROBA CAUHEN Ó 'S PAN LAS TACAS. ref. Denota que per mès que sian personas de suposició, no deixan de tenir vicis molt reparables. *En el mejor paño cae una mancha.* Nec procer expers labum.

ESTIRAR LA ROBA. fr. Traürer las arrugas á la roba blanca quant s' aixuga. *Estirar la ropa.* Lintea explicare, extendere.

EXTÈNDRE LA ROBA. fr. Desplegarla pera que s' aixugue. *Tender la ropa.* Extendo, is.

FORA ROBA. ant. náut. exp. ab que en las galeras se manava als galeots que s' preparassen pera executar alguna feyna. *Ropa fuera.* Agite, deponite vestes.

LA ROBA FÁ L' HOME. fr. Adverteix que molts vegades se fá més apreci dels subjectes pel vestit y gala exterior que per la qualitat y las prendas. *Paños lucen en palacio que no hijosdalgo.* Non illustre genus, sed vestis fulget in aula.

LLEVAR LA ROBA. fr. Desabrigar á algú, trahentli la roba. *Descobijar.* Vestem alicui detrahere.

PALPAR LA ROBA. fr. met. ab que s' explica que algun malalt está en los últims instants de la vida, perque aquesta acció feta á las horas sens deliberació es senyal mortal. *Palpar la ropa.* Animam agere, quod attractione linteorum significatur; mortis proximum esse.

PLEGAR LA ROBA. fr. Aparellarse pera marxar. *Hacer la maleta.* Viaticum parare. || Doblegarla y compondrerla ab curiositat. *Cojer la ropa.* Vestes aptare, accommodare.

POCA ROBA. 'L subjecte molt pobre. *Descamisado.* Pauperimus, omnium egenus.

POSAR COM ROBA DE PÁSCUA. fr. Maltractar de paraules á algú, dirli mil injúrias. També s' usa com reciproc. *Poner de oro y azul, ponerse como ropa de pascuas, decirse los nombres de las pascuas ó de las fiestas.* Probris proscindere. depingere.

QUI DE ROBA DE ALTRE 'S VESTEIX, AL MITJ DEL CARRER LO DESPULLAN. ref. que repren als que s' volen lluhir ab treballs de altres, pus fàcilment se descobreix l' engany, y quedan desayrats. *Quien de ajeno se viste en la calle le desnudan.* Graculus penus pavonis indutus; indutus rapto, nudus abire parat.

QUI NO RÓBA NO PÓRTA ROBA. ref. antimoral ab que pensan disculpar sa mala consciència 'ls que fan són negoci injustament. *El dinero bien huele, salga de donde saliere.* Lucri bonus odor ex re qualibet.

QUITÉ PROU ROBA, AVIAT ES VESTIT. ref. que denota que abont hi ha abundància de medis s' ix ab facilitat de qualsevol empenyo. *En casa llena, presto se guisa la cena.* Multæ manus onus levius reddunt: plus potest et plurimum industriæ.

TENIR ROBA AL ESTENEDOR Ó Á LA BUGADA. ref. Ensenya que no déu censurar los defectes de altres qui está exposat á que de algun modo li succehes-can. *Quien tiene hijo varon no llame á otro ladrón, ó no dé voces de ladrón.* Quisquis habet natum, premat haud clamore latronem.

TIRAR LA ROBA Á MAR. fr. ant. Portar las mercaderias al embarcadero. *Conducir al embarcadero.* Merces ad stationem deportare.

TRAÜRER LA ROBA. fr. AFLUIXAR LA ROBA.

ROBADOR, A. m. y f. Qui róba. *Ladron, robador.* Latro, nis.

ROBAMENT. m. ant. robo.

ROBAR. v. a. Pèndrer alguna cosa contra la voluntat de són amo. *Robar.* Rapio, subripio, is. || Portàrsen lo agé ab forsa y violència. *Pillar, robar, tomar, guarramar, hurtar, saquear, limpiar, correr.* Spolio, as, concipilo, rapio, is. || Traürer violentament ó ab angany una dona de la casa ó potestat de sos pares. *Robar.* Rapio, subripio, is. || Fèr pagar un excés en las compras. *Robar.* Supra summum pretium vendere. || Cobrar excessivament per drets ó tributs. *Robar.* Summa vectigalia exigere. || Llevar, defraudar part del pes ó mesura. *Hurtar, robar, defraudar.* Fraudo, as. || met. Atràurer ab eficàcia l' ànimo ó afecte. *Ganar, robar, arrebat, llevar.* Corripio, is, animo sibi conciliare, pellicere. || En alguns jochs de cartas anarne prenent de las que han quedat en lo munt, descartantse de altrás. *Robar.* Pagellis dimissis totidem accipere. || Apropiarse alguna obra de ingeni que altre ha fèt. *Plagiar, robar.* Plagium committere, aliena scrinia compilare. || Aixamplarse 'ls rius prenent terra de las voras. *Derruviar, robar, hurtar.* Alluvione terram flumen subducere.

NINGÚ RÓBA RES Ó COSA QUE MENJE. ref. Denota que tots fugen de lo que pórtia cost y gastos. *Alhaja que tiene boca ninguno la toca.* Quod sumptus secum affert, intactum manet.

¿PENSAS QUE HO HE ROBAT? exp. que s' usa pera significar que algú no dóna la estimació y valor que mereix alguna cosa. *¿Son pelos de cochino?* ¿Floccine æstimandum id est?

UN QUE ROBAYA Y DOS QUE HI CONSENTIAN. ref. CANS AB CANS NO'S MOSSEGAN.

ROBARIA. f. ant. robo.

ROBAT, DA. p. p. *Robado, hurtado.* Raptus, depopulatus.

ROBAVELLER. m. Lo botiguer de robas y vestits vells. *Ropavejero.* Vestium scrutarius.

ROBELL. m. ROVELL.

ROBERIA. f. robo.

ROBERT. COM—AB LAS CABRAS, QUE 'N DAVA DOS DE BLANCAS PER UNA DE NEGRA. ref. que repren als que cambian deixantse pérdrer per meytat. *El trueque del topo la cola por los ojos.* Diomedis et Glau-cis permutatio.

ROBÍS. m. ant. RUBÍ.

ROBO. m. La acció de robar. *Robo, latrocinio.* Raptus, us, prædatio, nis. || Usurpació fraudulenta. *Hurto, robo, pillajes, despojo, salto, presa.* Ex-poliatio, nis. || La cosa robada. *Hurto, robo.* Præda, æ, furtum, i. || Lo de alguna dona. *Rapto.* Raptus, us. || Lo furt executat ab violència. *Rapiña.* Rapi-na, æ. || Lo que fá 'l riu de la terra de las voras. *Derruviar.* Diruptio, eversio, nis.

ROBO FÉT AB ASTÚCIA. L' astut y fingit. *Gasada.* Subdolum furtum.

ROBO FET EN CAMÍ BAL. *Salteo, salteamiento*. Spoliatio, circumventio, nis.

ROBORAR. v. a. ant. Fortificar. *Roborar, robustecer, corroborar, vigorizar*. Roboro, as. || AUTORISAR. CORROBORAR.

ROBORATIU, VA. adj. Lo que dóna forsa y vigor. *Confortativo, roborativo, roborante*. Roborativus.

ROBORAR. v. a. ant. ROVELLAR.

ROBUST, **A.** adj. De gran forsa. *Vigoroso, robustez, robustez, validus*. || De cos gros y membres reforsats. *Robusto, rollizo, fornido*. Torosus, laceriosus. || Qui gosa de perfecta salut. *Robusto*. Valetudine præsians.

ROBUSTAMENT. adv. m. Ab forsa y vigor. *Robustamente*. Robustè.

ROBUSTESA. f. Forsa, vigor, resistència. *Robustez, robustez, recura, refo*. Robur, oris. || Bona salut. *Robustez*. Valetudo, inis, firma valetudo.

ROBUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Robustísimo*. Valde robustus, validus.

ROCA. f. Vena de pedra ó la molt grossa separada de ella. *Roca*. Rupes, cautes, is. || La que ix en fora de la superfície de la terra. *Peñasco, roca, escollo, Peña*. Scopulus, i, saxum, i, crepido, inis. || La que s'ól haverhi en la boca dels ports. *Laja*. Saxum in mari latens. || náut. La que sobreix en la superfície de la aygua. *Vijia, escollo, peñasco*. Saxum, i. || met. Lo que es molt dur, ferm y constant. *Roca*. Rupes, cautes, is. || pl. La cordillera ó fila de rocas á la flor del aygua. *Escollos, rocas, arrecife*. Aræ, arum.

ROCA ESPADADA Ó TALLADA. La que està sola y no té pendent. *Roca escarpada*. Rupina, æ; saxum præruptum.

ROCA VIVA. La existent en la roca ó pedrera. *Roca ó piedra viva*. Viva rupes. || La que està sola la aygua entre banchs de arena. *Sirte*. Syrtis, is.

FERM Ó FORT COM UNA ROCA. exp. FORT COM LO ROURE.

PELAT COM UNA ROCA. exp. fam. ESTAR MÉS POBRE QUE UNA RATA.

ROCAMORELLA. f. ter. MORELLA ROQUERA.

ROEGAR. v. a. ARROSSEGAR.

ROCH. m. n. p. de home. *Roque*. Rochus, i. || Pedra grosseta. *Guijarro, canto, piedra*. Silex, icis. || Pessa del joch de escachs, cada una de las figuras en forma de torre. *Roque*. Turris, is, arcitenens, tis. || Pedras que serveixen pera apedregar. *Lágrimas de Moisen ó de san Pedro*. Missilis petra.

COP DE ROCH. Cantazo. Saxi ictus.

VET AQUÍ SANT ROCH Y 'L GOS. loc. prov. que s'aplica á dos personas que sempre van juntes. *La maza y la mona*. Perca sequens sepiam.

ROCÍ. m. Caball vell ó flach y dolent. *Rocin, matalon, rocinante*. Caballus macer. || Caball petit y dolent. *Jaco*. Equulus, i. || Qualsevol caball destinat pera treballar. *Rocin*. Cantherius, ii. || met. fam. Home tonto y neci. *Rocin*. Hæbes, etip. || met.

Dit de la persona vella; y així's diu: qui no treballa quant es pollí ha de treballar quant es roci. *Viejo*. Senex.

PUS LLAURA 'L ROCÍ, POSA LA SELLA AL ROC. ref. Denota que no's deuen trastornar ó confondre las ocupacions de cada hu. *Pues ara el rocin, casillemos al buey*. Singula quæque locum teneant sortium decenter.

ROCINAL. adj. Cosa de rocí. *Rocinal*. Asininus.

ROCINAR Y ROCINEJAR. v. n. Renillar la persona imitant al rocí. *Rocinar*. Strigosam vocem efformare. || CADUQUEJAR.

ROCINÁS. m. aum. *Rocinazo*. Cantherius grandior.

ROCINET. m. d. *Rocinillo*. Equulus, i.

ROCITANT. m. ant. BONQUERA.

RODA. f. Máquina orbicular de metall ó de fusta, pera rodar sobre un eix. *Rueda*. Rota, æ. || La petita sense raigs, com la de la corriola. *Rodaja*. Rotula, æ. || Máquina pera traure aygua dels rius, y regar los camps. *Azuda, zuda, zua*. Aquaria rota, antlia, æ. || RODONA. || náut. Lo fust corb que pera formar la proa s' uneix ab la peana corba en que remata la quilla. *Roda*. Carinæ rota. || pl. NO-DERA. || TORN DE LAS MONJAS. || met. La extensió que fa en semicircul lo pavo real ab las plomas de la cua. *Rueda*. Pavonis caudæ explicatio, ambitus.

RODA CATARINA. En los rellotges la de dents com navajas, que col·locada perpendicularment dóna moviment al volant. *Rueda catalina ó de santa Catalina, ó de reencuentro*. Rota libramenti.

RODA COMPOSTA. Máquina composta de molles rodadas ab sos llanternons. *Rueda compuesta ó infina*. Rota composita.

RODA DE ARISTÓTELES. geom. Certa dificultat sobre 'l moviment de una roda. *Rueda de Aristóteles*. Aristotelis rota.

RODA DEL AYGUA Ó DE CÍNIA. La que sosté 'ls atúfols en la cínia. *Andaraje*. Antliæ vortex, rota.

RODA DE FERRO. Cilindro ó roda petita de ferrí de cer pera tallar los diamants y pedras preciosas. Es sumament velós. *Rueda de hierro ó de abridadores ó de lapidarios*. Mola chalibea.

RODA DE FOCH. Lo cércol, etc., guarnit de cohes. *Girándula*. Ignitus vortex.

RODA DE GRUA. Certa roda en forma de un tal per pajar pes. *Timpano*. Timpanus, i.

RODA DE LA FORTUNA. Cert joch de rodolins á cartes encastadas en una post rodona, y un arbre ó eix perpendicular en lo centro ab un travesser al extrem superior com en los rellotges de butaca, que impel·lit pel qui mena 'l joch vólta acceleradament, y guanya 'l qui té posat al rodol que dit travesser senyala quant se para; y ai 'l rodol ahont se para està vuyt, tot lo diner que hi ha posat en los altres queda del qui mena 'l joch. *Rueda de la fortuna, rolina, ruleta*. Aleatorius vortex. || met. La volubilitat ó inconstància de la fortuna.

Rueda de la fortuna. Rerum vicissitudo.

RODA DE MOLÍ. RODET, MOLA.

RODA DE SANTA CATARINA. RODA CATARINA. || La que's saludadors se fan estampar en alguna part del cos, y 's vanaglorian de tenirla estampada en lo paladar. *Rueda de santa Catalina.* Rota sanctæ Chatharinæ. || En lo blasó 's diu quant se presenta ab navajas y ferros punxaguts. *Rueda de santa Catalina.* Rota sanctæ Chatharinæ. || náut. Los quinze dias abans ó després del dia de Santa Catarina, en que sól haver en la mar grans temporals. *Rueda de santa Catalina.* Sanctæ Chatharinæ rota.

RODA DE TORMENTS. Cada una de aquelles que's tirans guarnian de navajas y altres instruments, pera despèdassar los cossos dels mártirs. *Rueda de tormento.* Aculeata rota.

RODA ESTRELLADA. La que té 'ls punts ó caixals en la circumferència de fora. *Rueda estrellada.* Stellata rota.

RODA MARINA. Cert peix semblant á una roda ab són botó y quatre raigs que van á la circumferència. *Rueda marina.* Rota marina.

RODA MESTRA. La roda principal en las casas de moneda. *Rueda maestra.* Prima rota monetaria.

EN RODA AB LO VENT. loc. náut. ant. *Ceñir ó ciñendo el viento.* Cingens ventum.

METRE EN RODA UNA Ó MÉS NAUS. loc. ant. náut. *Poner de crucero.* Maritimæ stationis munire.

POSAR EN RODA. fr. Posar en lo cas de no saber que fèrse. *Poner en compromiso.* Aliquem in discrimen vocare. || Apretar á algú ab rahons. *Meter la espada hasta la guarnición.* Argumentis urgere.

RODADOR, A. m. y f. Qui róda. *Rodador.* Rotator, is. || Lo que róda ó cau rodant. *Rodador.* Rotans, tis. || Lo que róda fàcilment ó está en disposició pera rodar. *Rodador.* Rotatilis.

RODADOR DE CARRERS. Qui's passeja pels carrers. *Ruano, ruan, callejero.* Ad vias instructus vel paratus equus.

RODALIA. f. Entorn. Contorno, rededor. Rotunditas, alis, tractus, us.

RODAM. m. Conjunt ó multitut de rodas. *Rodaje.* Rotarum congeries.

RODAMENT. m. La acció y efecte de rodar y 'l moviment que's fá rodant. *Rodadura, rotacion, rueda.* Rotatio, nis.

RODAMENT DE CAP. Desvabiment. *Vahido, vértigo, vaguido, desvanecimiento de cabeza.* Vertigo, inis.

RODANXA. f. Tall rodó de peix, etc. *Rueda y roncha* p. Ar. Rotundum carnis, etc., segmentum, cestillus, i. || Rodella ó rodet, com: RODANXA del fus. *Rodaja.* Rotula, æ. || TORTELL, GARLANDA.

RODANXÓ, NA. m. y f. Persona petita y grossa. *Cachigordete, regordete, regordillo, rechoncho, repollado, cachigordito.* Pusillo crassiorique corpore homo.

RODAPLANXA. f. La divisió en dos parts de las dents de la clau. *Rodaplancha.* Quoddam repagulum clavis partem planam dividens.

RODAR. v. á. Fèr donar voltás á alguna cosa, com: RODAR lo torn. *Rodar, rodear, remolinear.* Circumvolvo, circumago, is. || RODEJAR. || v. n. Girarse, donar voltas alguna cosa sobre si mateixa, voltar al entorn. *Girar, rodar, rodear, rotar, voltear, dar vueltas.* Roto, as. || Voltar al rodeador de alguna cosa. *Rodar, rodear, dar vueltas, ir ó andar al rededor.* Circumeo, is. || Mòurerse alguna cosa ab rodas ó per medi de ellas. *Rodar.* Roto, as. || Fèr voltas ó círculs, com solen fèr los que ballan. *Caracolear, dar vueltas, hacer tornos.* Circumvolvo, is; giros ducere. || RODOLAR. || Buscar una cosa sens trobarla. *Rodar, dar vueltas.* Accuratè requirere.

|| Tremolar alguna cosa, estar poch segura y en acció de caurer, y així 's diu que la càrrega róda. *Vacilar, rodar.* Titubo, as. || Anar alguna cosa per tot arreu y com despreciada. *Rodar.* Humum vertere; in perditum ire. || Anar detrás de pretensions sens conseguirilas ó sér atès. *Rodar.* Negotiis trahi.

|| Divagar, anar ensá y enllá, passejar mólt pels carrers sens necessitat. *Callejea, rodar, rondar, biltrotear, corretear, ruar, vaguear, pajarear, vagamundear, vagar.* Otior, aris. || Fèr marrada, anar á alguna part per camí més llarch que l'ordinari. *Rodear.* Per circuitum iter facere; circumeo, is. || náut. Anar ensá y enllá la nau en una calma més ó menos segons la figura de sos fondos y altres causas. *Rodar.* Huc illuc ferri. || náut. Anar lo vent successivament variant de direcció. *Rolar, rodar, rotar, rodear, girar, rondar, rondarse.* Roto, declino, as. || met. Càurer de la dignitat, puesto ó empleo. *Caer, rodar.* Decido, is. || met. Circular alguna cosa per molts mans, com lo diner en lo comers, etc. *Circular, rodar, correr, girar, pasar.* Circulo, as.

RODAR LAS COSAS. fr. Vinir al cas per medis inesperats lo que's desitjava. *Rodearse.* Ex insperato accidere.

ANÀRSEN Á RODAR. fr. Pérdrerse, ferse malbé, desgavellarse. *Irse á rodar.* Perturbo, as.

FÈR RODAR. fr. met. Tenir á algú ocupat en diligències. *Hacer rodar ó correr.* Aliquem negotiis occupatum tenere.

TIRARHO TOT Á RODAR. fr. Desbaratar algun negoci. *Echarlo todo á rodar; trastumbar.* Rem funditus evertere.

RODAT, DA. p. p. *Rodado.* Volutus.

RODAYRE. m. Qui acostuma passejar los carrers sense necessitat. *Callejero, azotacalles.* Erro, nis, vagus, i. || Dít de la dona. *Biltrotera.* Vaga, errabunda femina.

RODEDOR. m. Círculhit. Contorno, rededor. Rotunditas, alis, tractus, us.

AL RODEADOR. m. adv. En lo círculhit, en l'entorn. *Al rededor, en contorno.* Circum.

RODEIG. m. La acció de rodejar. *Rodeo.* Ambitus, us, circuitio, nis. || Marrada, camí més llarch ó separació del camí dret. *Rodeo.* Anfractus, us, anfractum, i; á recta via deflexio. || Volta, capgi-

rada pera lliurar-se del qui persegueix. *Rodeo*. Di-verticulum, gyrus, i. || met. Lo medi llarch y remot del assumpto que s'emplea, pera venir, fèr, ó dir alguna cosa. *Predmbulo, rodeo, ambages, chancharras, mancharras*. Ambages, ium; verborum circuitus.

AB RODEIGS. m. adv. Ab voltas. *Tortuosamente*. Tortuosè, obliquè.

ANAR Ó PARLAR AB RODEIGS. fr. Usar de circumloquis en lo que s'ha de dir. *Rodear*. Circumloquiis uti.

RODEJADOR, A. m. y f. Qui rodeja. *Rodeador, rodador*. Ambitor, is.

RODEJAMENT. m. Obra de rodejar. *Rodadura*. Rotatio, nis.

RODEJAR. v. a. Circuhir. *Circuir, rodear, rondar, circunvalar, circundar, ceñir*. Ambio, circumeo, is.

RODEJAT, DA. p. p. *Rodeado*. Ambitus.

RODELLA. f. Escut rodó y prim, que ficat en lo bras esquerre, cubre 'l pit al qui pelea ab espasa. *Rodela*. Clypeus rotundus. || ant. SOLETA. 3. || ter. CÉRCOL DE BÒTA.

RODEO. m. RODEIG.

RODERA. f. Lo senyal que deixa en terra la roda dels carruatges. *Carril, rodada, bache*. Rotæ vestigium.

RODET. m. Pessa de fusta á manera de un carret, que serveix pera capdellar. *Carrete*. Trochlea, æ. || Lo que ficat en la pua del torn ó altrás màquinas las fá rodar per medi de la corda que vé de la roda. *Carrete*. Trochlea, æ. || En lo molí de farina la roda encaixada en un cilindro, la qual impel·lida del àyguia, fá rodar la mola. *Rodezno, rodete*. Rota moletrina in aquis. || La mola que xafa las olivas, gruiux, etc. *Volandera, galga*. Mola suprà aliam versatilis. || Lo del fusany ó fus de retórçer. *Rodaja, tortera*. Rotula, æ, orbiculus, i. || Cilindro de pedra pera aplanar la terra. *Rodillo*. Valgium, ii.

RODETA. f. d. *Ruedecilla*. Rotula, æ. || CORBIOLA.

RODEU. m. RODEIG.

RODÓ, NA. adj. Estèrich. *Redondo*. Orbiculus, rotundus. || Carácter de lletra comú á diferència de la cursiva. *Redonda*. Rotundus. || S'aplica á una acció ó paraula executada ab molta resolució. *Redondo*. Manifestus, expressus. || adj. Se diu de la moneda cabal, exacta, justa, com: tinch sis duros rodons. *Cabal, justo*. Exactus, perfectus.

EN RODÓ m. adv. Se diu quant se trenca ó 's tál·la alguna cosa enterament. *Á cercen*. Ab imò, radicítus, á stirpe.

RODODÓ. m. ter. ENTORN, CONTORN.

RODOLAMENT. m. RODOLÓ.

RODOLAR. v. n. Anar á rodolons. *Rodar*. De·volvi, rotari.

RODOLÍ. m. Llenca de paper que conté 'l nom de algú en las extraccions. *Cédula, cedulilla, suer-*

te. Scheda, æ. || Sort en las extraccions, com: be posat deu rodolins en la rifa. *Suerte*. Sorts, lis.

|| Joguina dels noys. *Aleluya*. Alleluia, æ.

AUCA DE RODOLINS. Paper dividit en 48 quadras ab figuras que retallats serveixen als noys per diferents jochs. *Pliego de aleluyas*. Alleluiarum philyra.

FÉR RODOLINS, Y TRÁUCER Á RODOLINS. fr. Sortejar. *Sortear por cédulas, echar cédulas*. Schedulis sortes ducere.

RODOLÍS. m. RODADOR.

RODOLÓ. m. Volta de las cosas que s'arrosegan. *Rodadura, rodeon*. Rotatio, nis.

ANAR Á RODOLONS. fr. RODOLAR.

RODONA. f. Lo rotllo ó circul format de personas. *Corro, rueda, redonda, corona*. Personarum corona. || MONEDA. || RODÓ. 2.

RODONAMENT. adv. m. Clarament, sense reparo, ab resolució. *Redondamente, redondo, sin rodeo, sin rebozo*. Præcisè, ingenuè. || En rodó. *Redondamente*. Circum, rotundè.

RODONENHC, CA. adj. Imperfectament rodó. *Orbicular*. Orbicular, is.

RODONESA. f. La qualitat que constitueix una cosa rodona. *Redondez, rotundidad*. Rotunditas, atis. || La figura rodona. *Redondez, rotundidad*. Rotunditas, atis. || La extremitat de una figura circular. *Redondez, rotundidad*. Circulus, circus, i, orbis, is.

RODONIMENT. m. ARRODONIMENT.

RODONIR. v. a. ARRODONIR.

ROECH. m. ROSECH.

ROEY. m. ant. ROVELL.

ROGACIÓ. f. La acció de rogar. *Rogacion, rogo, súplica*. Supplicatio, nis. || pl. Las lletanias es professons públicas que's fan en determinats temps pera demanar á Dèu una bona cullita dels fruits de la terra, y altres beneficis. *Rogaciones, rogativas*. Preces, rogationes publicæ.

ROGADOR, A. m. y f. Qui roga ó s'interposa ab súplicas per altres. *Rogador, rogante*. Rogator, is.

ROGAR. v. n. Demanar per gràcia alguna cosa. *Rogar*. Rogo, as, peto, is. || Instar ab sumissió y súplicas á algú, pera que execute lo que's preta y desitja. *Rogar*. Obsecro, rogo, as. || Pregar ó demanar á Dèu. *Rogar*. Oro, as, precor, aris.

ROGATIU, VA. adj. Lo que suplica ó encloa en sí súplica. *Rogativo*. Quod rogat seu rogationem complectitur.

ROGATIVA. f. La oració pública feta á Dèu pera conseguir lo remey de una grave necessitat, especialment pública. *Rogativa, rogacion*. Supplicatio, deprecatio ad Deum.

ROGEJAR. v. n. Tirar á roig. *Bermejar, rogejar*. Rubo, is. || Dít de la roba obscura que ha mudatsón coloren rogench. *Pardear*. Fusca

ROGENCH, CA. adj. Lo que llin mejizo, rojizo, rúbeo, rosillo. Full

ritori ó terreno que tira á roig. *Rubial*. Ager rubens.

ROGENT, A. adj. Lo que té un roig pujat. *Rojeante, rojo encendido*. Rubens.

ROGER, m. ter. y

ROGET, m. Peix. MOLL. || Color roig ab que las donas se pintan. *Rojele*. Fucus, purpurissum, i. || adj. ROGENCH.

ROGLE, m. ter. ROTLLO, cíacul.

ROIG, JA. adj. que s' aplica al color encarnat molt encés, com lo de la sanch. *Bermejo, rojo, rubio, y rubicundo* poet. Ruber. || Lo que tira á groch. *Rubio, rojo*. Luteus, flavus. || Qui naturalment té aquest color en la cara. *Encendido de color, colorido*. Flavus. || Se diu del qui té 'l cabell de dit color. *Pelirubio, rubio, pelirrojo*. Crine ruber, flavus.

TONARSE ROIG. fr. Avergonyir-se, manifestantho ab aquest color. *Ponerse colorado, sonrosearse, embormejeerse, sonrojarse, salir los colores á alguno*. Purpurasco, erubesco, is. || Dit del metall que's torna de aquest color per la pudor ó causa semblant. *Tomarse*. Ferrugine obtegi, obrui.

ROINDAT, f. RUINDAT.

ROÍS, m. ant. n. p. de home. *Rodrigo*. Rodericus, i. || Nom patronímich; fill de Ruy. Ara es apellido de familia. *Ruiz*. Ruy filius.

ROJA, f. Planta perenne, la arrel de la qual gastan molt los tintorers pera tenyir de aquest color, y es llarga, rastrera, dividida en molts rames, del tamany de un canó de ploma, velloa, roja per fora y sens olor. De ella ixen molts brots llarchs, extesos, quadrats, nuosos y áspres al tacto, y en cada nus trau cinch ó sis fullas que la rodejan en forma de estrelles, áspres y que s' agarran fortament á la roba. Las flors són campanudas y verdosas. Lo fruyt se torna negre quant madura, y sembla als ginebrons. Se cria silvestre, y 's cultiva en abundancia en Espanya. *Branza, rubia*. Rubia tinctorum.

ROJOR, f. La qualitat de roig. *Rojura, rojez, rojeza, bermejura, enrubio*. Rubedo, inis, rubor, is. || Lo color que sobrevé á la cara per vergonya. *Rubor, sonroseo, sofama*. Rubor, is. || Dit del cel color roig en los núvols al eixir ó pondrerse 'l sol. *Arrebol*. Rubens color.

ROL, m. náut. Contracció de rotllo, que's deya antiguament de la llista ó passaport de la marineria, que portava 'l capità de un barco mercant, anomenat així per que's formava en un rotllo de pergami. Ara significa lo mateix, assó es, la llicencia del comandant de marina de la provincia ab la referida llista; però s' exten en paper. *Rol*. Syllabus, catalogus, i. || Lo gruix en rodó de un arbre. *Rol*. Mali crassities. || Tanda, torn en qualsevol treball del servey. *Rol*. Alternæ vicis ordo, vicissitudo.

ROLDÓ, m. Planta de fullas semblants á las del magraner: serveix pera adobar pells. *Zumaque, rus, roldon, roldó*. Nautica, æ.

ROLEU, m. Cilindro de ayguacuyt ab que's es-

tampers posan la tinta al motllo. *Rodillo, rulo, rollo*. Cilindrus, i.

ROLINA, f. ROMA DE LA FORTUNA.

ROLL, m. ter. RODANXA.

ROM, A. adj. Xato. *Romo, chato*. Silenus, simus. || Sens punta. *Romo, obtuso, boto*. Obtusus. || m. Ayguardent extret de la canya dolça. *Rom, rom*. Ex sacchariferæ arundinis succo vi destillatus spiritus.

ROMÀ, NA. adj. Pertanyent á Roma ciutat de la Itàlia, capital de la antiga república romana. *Romano*. Romanus.

ROMAGUERA, f. Arbust ben conegut, ab brancas cantelludas, flexibles, inclinadas envers terra, y plenas de punxas. Las flors són blanques y de figura de rosa, que donan per fruyt unas bayas compostas de grans agarrats á una placenta comuna. *Zarza*. Rubus, i. || met. fam. L' objecte que entre té á algú que va determinadament á alguna part. *Zarza*. Obex, icis.

POSAR ENTRE ROMAGUERAS. fr. Cubrir de romagueras. *Enzarzar*. Rubis involvere.

ROMAGUERAL, m. Lloch de romagueras. *Zarzal*. Rubetum, i.

ROMANA, f. Espécie de balansa de braços desiguals, las parts principals de la qual són quatre: manech que dividit en parts iguals, serveix pera senyalar los pesos de las cosas; un ganxo del qual se penja y al qual ab joch llibre está unit mediant l' eix de són moviment; un garfi ó bras pera sustentat las cosas que's pesan, y 'l piló que penjant del bras major del manech se mou á qualsevol punt dels de allí senyalats, y determina segons sa major ó menor distancia del centro, lo pes de las cosas quant arriba á formar ab ellas equilibri. *Romana*. Statera, æ.

ENTRAR LA ROMANA. fr. Comensar són pes ab cert número de lliuras, arrobas, etc. *Entrar la romana*. Stateram à certo pondere initium ducere.

PESAR AB LA ROMANA. fr. *Romanar, romanear, pesar en romana*. Statera ponderare.

ROMANCISTA, m. Qui escriu en romans. *Romancista*. Qui vernaculo sermone scribit. || Qui no sab més que la llengua castellana. *Romancista*. Qui vernaculo tantum sermone loquitur. || Dit dels cirurgians sangradors á diferencia dels llatins. *Sangrador, romancista*. Phlebotomus, i. || Qui ven romansos. *Relacionero*. Metricæ narrationis venditor. || Autor de romansos. *Romancero*, Acroamatum compositor.

ROMANDRE Y ROMÁNDRE, v. n. ant. Quedarse, pararse en alguna part. *Quedar, quedarse, permanecer, restar*. Remaneo, es.

ROMANENT, p. a. ant. *Remanente, restante*. Remanens, tis.

ROMANGÓ, m. Arruga de la roba. *Remango*. Tunicae defluentis collectio.

ROMANÍ, m. Mata de quatre ó cinch peus de alta, las fullas molt estretas, las flors blaves, y la lla-

vor cada una 'n forma quatre de aovadas. Es aromàtica, molt útil y medicinal. *Romero*, *lacrís*. *Rosmarinus*, *rosmarinum*, *rorismarini*.

ROMANTILL. m. ROMANÍ.

ROMANIR. v. n. ant. ROMÁNDRE.

ROMANS. m. En són origen se prengué per la llengua ó idioma dels romans. *Romance*. Lingua romana. || Llengua mesclada de la romana y espanyola antiga, etc. *Romance*. *Sermo romanus*. || La llengua castellana vulgar. *Romance*. *Hispanica vernacula lingua*. || **ROMANSO.** || Gerundi antiquat de romándrer. *Quedando*. *Remanendo*. || En las aulas de gramática latina 'l text de las oraciones. *Texto*. *Textus*, us.

EN BON ROMANS. m. adv. Ab tota claredat, sens fér embuts. *En buen romance*. Liquidò planè.

PARLAR EN ROMANS. fr. Parlar en castellà. *Hablar en castellano*. Lo qui sermone hispano. || Explicarse ab tota claredat. *Hablar en romance*. 'Planè loqui.

ROMANSAR. v. a. ant. y

ROMANSEJAR. v. a. Posar en romans lo que està en altra llengua. *Romancear*, *poner en castellano*. In *hispaniam linguam vertere*. || Compóndrer romansos. *Romancear*. *Acroamata condere*. || Explicar de vários modos la oració castellana pera facilitar lo posarla en llatí. *Romancear*. Per periphrasim explicare.

ROMANSER. m. ROMANSISTA. S. || CANSONER.

ROMANSET. m. d. Romans curt ó en versos de méenos de vuyt síl·labas. *Romancillo*. *Parvum acroama*.

ROMANSO. m. poét. Composició en vers de vuyt síl·labas y sols ab la assonància del segon y quart vers, que déu alternar en tota la composició. *Romance*. Poetica compositio alternis versibus assonans. || Novela, cuento alegre. *Romance*. Acroama, tis. || pl. Fábulas ó històrias y llibres de caballeria. *Romances*. Fabulosa narratio. || Impertinèncias, batxilleries, soñsterias. *Romances*. Arguta verba.

ROMANSO HERÓICH. Los romans en vers de onze síl·labas en que's contan los fets de algun héroe. *Romance heróico*. *Heroicum acroama*.

VENIR AB ROMANSOS. fr. fam. CANSONEJAR.

ROMANSOT. m. Romans llarch y pesat. *Romanzon*. *Molestum acroama*.

ROMÁNTICH, CA. adj. Cosa del romanticisme. *Romántico*. *Romanticus*. || Se diu del lloch que encanta per sa amena y rústica varietat. *Romántico*. *Romanticus*. || m. Género oposat al clàssich, assó es, espècie de moda capritosa en las obras de ingeni y en lo vestir. *Romántico*. *Romanticus*. || Autor y partidari del género romántich. *Romántico*. *Romanticus*, i.

A LA ROMÁNTICA. m. adv. Al estil romántich. A la *romántica*, *á lo romántico*. *More romantico*.

ROMANTICISME. m. Lo sistema ó modo dels romántichs. *Romanticismo*. *Romanticismus*, i.

ROMÁS, A. p. p. de romándrer. *Quedado*. *Remansus*.

ROMASSA. f. Planta. PARADELLA BORDA.

ROMÁTICH, CA. adj. Se diu de lo que's humit, 'malsà y pòt donar reuma. *Mohoso*, *húmedo*, *oriniento*. *Madidus*. || **REUMÁTICH.**

ROMATISME. m. **REUMATISME.**

ROMBO. m. geom. Figura rectilínea que consta de quatre costats iguals y de ánguls desiguals. *Rombo*. *Rhombus*, i.

ROMBOIDAL. adj. geom. Lo pertanyent ó lo que sembla al romboide. *Romboidal*. Ad *rumboidem pertinens*.

ROMBOIDE. m. geom. Lo quadrilongo en que's ánguls y costats són desiguals de dos en dos. *Romboide*. *Rhomboides*, æ.

ROMÉ. m. y

ROMER. m. ter. ROMANÍ. **ROMEU.**

ROMERIAL. m. Terreno poblat de romanis. *Romeri*. Ager vel locus *roribusmarinis plenus*.

ROMERIA. f. Peregrinació per devoció. *Romeria*, *romeraje*. Sacra vel devota peregrinatio.

ROMEU. m. S' aplica al peregrí que va en romeria á algun santuari ab bordó y esclavina. *Peregrino*, *romero*. *Peregrinus ad loca sacra*.

ROMIATGE. m. ant. ROMERIA.

ROMPEDOR, A. m. y f. Qui romp. *Rompedor*. *Discerpens*, *deterens*.

ROMPEDURA. f. ant. L' acte y efecte de romprer: *Rompimiento*, *rotura*, *ruptura*. *Ruptio*, *disruptio*, nis.

ROMPEMENT. m. ROMPIENT.

ROMPENT DE LAS AYGUAS. Qualsevol baix, escoll ó costa ahont trencat lo curs de las onadas romp y s' alsa la mar. *Rompiente*. *Quidquid undas frangit*.

ROMPIENT. m. La acció y efecte de romprer. *Rompimiento*. *Ruptio*, *disruptio*, nis. || met. Desavenència. *Rompimiento*, *desavenencia*, *rûa*. *Dessidium*, ii.

ROMPRE. v. a. Trencar, fér trossos. *Quebrar*, *romper*. *Frango*, is. || Dividir ab violència las parts de un tot. *Quebrantar*, *romper*, *quebrar*. *Scindo*, is. || Esquinsar. *Desgarrar*, *romper*. *Conscindo*, is. || Evacuar per vòmit ó cambra. *Desaguarre*. *Exonero*, as. || Desbaratar un cos de gent. *Romper*. *Parrumpo*, is, profligo, as. || Entrar ab impetu, fúria ó violència. *Penetrar*, *romper*. *Interrumpo*, *interrumpo*, is. || Violentar, forsar. *Violentar*, *romper*. *Violentiam*, vim inferre. || Interrómprer, la unió seguida de un cos. *Romper*. *Interscindo*, *interrumpo*, is. || Obrir ab impetu alguna cosa. *Salir*, *romper*, *reventar*. *Effringo*, is. || met. Separar, dividir la unió de algun cos flúit, com l' ayre, etc. *Romper*. *Divido*, is. || Traballar per primera vegada la terra inculta, y també donarhi la primera rella. *Romper*. *Proscindere*, *arare incultum agrum*. || Faltar á alguna lley ó precepte. *Quebrantar*, *romper*. *Rumpo*, *frangó*, is. || v. n. Comensar, com: ROMPREN lo dia, lo plor. *Romper*. *Inchoo*, as, incipio, is. || Romprer ab algú ó deixar de serli amic. *Romper*. Ab ami-

citia discedere, vel amicitiam dimittere. || Resoldre-se à la execució de alguna cosa que tenia dificultat. *Romper*. Discerno, is, delibero, as. || Brotar las plantas, á obrirse 'ls brots de la flor. *Romper*. Erumpo, prorumpo, is. || Cambiar de direcció, com: RÓMPRESE á ma dreta. *Togar*. Abire versùs. || ant. ABÍTERSE, FÉR BANCARROTA. || ant. ARRASTRAR. || Trencar menuda y superficialment ab las dents la part de algun tot. *Rodr*. Rodo, is. || v. r. Férse trossos. *Quebrarse, romperse*. Frangi. || Petar, dividir-se ab violéncia. *Estallar, romperse*. Vi et cum sonitu frangi, fragosè disfringi. || Contràurer lo mal dit trencadura. *TRENCARSE*. || ant. NAUT. ENDESTRIR.

ROMPUDA. f. La terra que's cultiva de nou ó llaura per primera vegada. *Arrompido*. Novalis ager. || La acció y efecte de rómprer. *Rompimiento, rotura, rompedura*. Ruptio, disruptio, nis.

ROMPUT, DA. p. p. de rómprer. *Roto, rompido*. Ruptus.

RONCADOR, A. m. y f. Qui ronca. *Esterteroso, roncador*. Sterteros, tis. || adj. S' aplica al carro ó altra cosa que ronca ó gruny. *Charriadero, chirriador*. Stridens, tis. || Cert peix de un peu y mitj de llarch, lo cos comprimit, lo color negrench, ab molts líneas grogas, que segueixen desde las ganyas á la cua; la mandíbula inferior més curta que la superior, y las dos guarnidas de agudas dents; una aleta sobre del llom, y la de la cua dentada. *Roncador*. Sparus cantharus.

RONCALÉS, A. adj. Lo pertanyent al vall de Roncal. *Roncalés*. Roncalensis.

RONCALLAR. v. a. ant. Caminar inclinant lo cos més á una part que á altra, per no poder assentar igualment los dos peus. *Cojear, claudicar*. Claudico, as. || met. Faltar á la recititut en algunas ocasions. *Cojear, claudicar*. Claudico, as.

RONCAR. v. n. Fér ronchs. *Roncar*. Sterto, is; raucos edere. || Fér un soroll bronch, com se diu de alguns instruments de vent. *Roncar*. Raucè resonare. || BRAMAR. &. || Amenassar ab ronchs, jactarse. *Roncar, echar roncas ó bravatas ó plantas*. Minas jactare sanniendo. || Cruixir las carretas, cotxos, etc. *Cantar, rechinar, chirriar*. Strido, is. || Grunyar lo porch senglar. *Rebudiar, roncar*. Aprum stertere.

PARAR DE RONCAR. fr. *Dejar de roncar*. Desterto, as.

RONCAYRE. m. RONCADOR.

RONCEJAR. v. n. Entretenir, retardar alguna cosa per férla de mala gana. *Roncar*. Retardo, as, difero, ers. || náut. Anar poch á poch la embarcació. *Roncar*. Tardare; lentè navigare.

RONCER, A. adj. Tart, peresós. *Roncero*. Tardus, lentus.

RONCERIA. f. La tardansa, lentitut en fér las cosas de mala gana. *Zalama, roncera, zalameria*. Tarditas, atis, lentitudo, inis.

RONCH, A. adj. Qui té ronquera. *Ronco*. Raucus. || ast. S' aplica als signes Aries, Tauro, Lleó y

Capricorni. *Ronco*. Raucus. || Veu ó so bronch. *Bronco, ronco*. Raucus. || m. Lo soroll que's fá roncant. *Ronquido, ronco*. Ronchus, i. || Espécie de cant ab que s' enamoran los coloms y tórtolas. *Arrullo*. Columba seu turturis murmur. || m. Amenassa ab jactància. *Ronca, bravata, baladronada*. Minas jactatæ. || Locrit que fá la dayna pera cridar á la femella quant la apeteix. *Ronca*. Ronchus, i.

ESTAR Ó PARLAR RONCH. fr. Manifestar ronquera en la veu. *Ronquear*. Raucitate laborare.

POSARSE RONCH. fr. Contràurer ronquera. *Enronquearse, ponerse ronco*. Ravim contrabere; raucum fieri.

VENIR Ó ANAR AB RONCHS. fr. Reganyar. *Echar roncas, echar bocanadas*. Minas jactare.

RONCO. m. RONCH, 6.

RONDA. f. La acció de rondar. *Ronda*. Nocturna lustratio, circuitio. || Conjunt dels que rondan. *Patrulla, ronda*. Vigiles exploratores, vel excubiatores. || Volta, marrada. *Rodeo*. Anfractum, i, á recta via deflexio. || La que fá regularment un cap de esquadra en la muralla pera zelar la vigilància de las centinellas. *Ronda*. Excubiae vigilias seu vigilarios lustrantes. || Lo circúhit ó espay de la ciutat entre la part interior de la muralla y las casas. *Ronda*. Pomœrium, ii. || La música y reunió de fadrins que rondan de nit per diversió ó pera obsequiar á las fadrinas. *Ronda*. Nocturna juvenum perlustratio.

ANAR DE RONDA. fr. Anar de nit visitant la ciutat ó plassas, pera impedir los desordes lo qui té aquest ministeri á sòn càrrech. *Rondar*. Urbem circuire, lustrare.

FÉR LA RONDA. fr. ANAR DE RONDA. || 1er. ENGANYAR.

FÉR RONDA. fr. Fér marrada. *Rodear*. Circumire; per circuitum iter facere.

RONDALLA. f. Fábula, cuento. *Conseja, patraña, rondalla*. Comentum, i, fabula, æ. || Relació en que s'assegura algun fet que's tenia per fabulós. *Cuento de viejas, burlería*. Fabula senilis, vetularum deliramenta.

RONDALLA DE PROP Ó DE LA VORA DEL FOCH. Cuento vulgar de que's fá conversació entre la gent comuna. *Cuento de horno*. Tabernaria fabella.

RONDALLAYRE. adj. Qui conta molts rondallas. *Decidor, cuentista*. Facetus homo.

RONDALLEJAR. v. n. RONCEJAR.

RONDALLER, A. m. y f. Tart, peresós. *Zalamero, roncero, majagranzas, comadrero*. Tardus, lentus. || Dit de algunas cosas inanimadas; y així's diu: part RONDALLER, y també RONCER. *Roncero*. Tardus.

RONDALLERIA. f. RONCERIA.

RONDAR. v. n. ANAR DE RONDA. || Pasejar los carrers, divagar. *Rondar*. Vias, domum vel fores circuire, perlustrare. || FÉR RONDA.

RONDAYRE. m. Qui rónda. *Rondador*. Circuitor, is.

RONDELL. m. Espècie de metro ó composició poètica. *Rondel.* Metri genus.

RONDIN. m. RONDA. 4. || Lo subjecte destinat en las adressanas de marina pera impedir los robos. *Rondin.* Navalium custos.

RONDINAR. v. n. Fèr las cosas de mala gana y murmurant. *Gruñir, rezongar, refunfuñar, rezar, musitar, murmurar, verraguear, varraguear, babatar, regruñir, respingar, murmujea, rechinar.* Obmurmuro, remurmuro, as.

RONDINAYRE. m. Qui rondina. *Querelloso, rezongador, rezongon, rezonglon, roncero, quejico-so, rechinador, zoronglon, reñidor.* Obmurmura-tor, is.

RONDÓ. m. mús. Composició en que'l tema 's repeteix mólts vegadas. *Rondó.* Musicae genus.

RÓNECH, GA. adj. De mala qualitat, aspre, erm. *Aspero, árido, yermo, malo.* Malus. || Sens companyia. *Solo.* Incomitatus, nudus. || **RÉNECH.** 2.

RONQUERA. f. Malaltia que consisteix en una mudansa estranya del só natural de la veu, ocasionada de algun desorb ó dany rebut en las parts que concórren a formar-la, ó en los órganos de ella. *Enronquecimiento, ronquera, ronquez, ronquedad, estertor, carraspera.* Raucitas, atis.

RONQUES. m. pl. ter. REGANTS.

RONSAL. m. RAMAL.

PORTAR DEL Ó PEL RONSAL. fr. Guiar las béstias, anant á peu davant ó al costat, portant en las mans lo ronsal ó rienda. *Llevar del diestro ó de diestro.* Fræno vel capistro ducere.

PORAR LO RONSAL. fr. Cabestrar, echar cabestro. Capistro, as.

RONSAR. v. a. ant. Móurer alguna cosa pesada girant-la per medi de palancas, com se fá ab la artilleria. *Ronzar.* Vectibus movere.

RONYA. f. Malaltia apegalosa que consisteix en una multitud de grans que causan gran picor. *Sarna.* Scabies, ei. || Malaltia del bestiar llanar, en que se li arruga la pell en forma de costuras, y llansa á pérdrer la llama. *Escabro, roña, sarna.* Scabies, ei. || Clapas de mal gál-lich. *Sarna de in-dias, bubas.* Indica scabies. || **LEPRA.** || La dels ar-bres. *Escabro.* Scabies, ei. || Entre menescals esco-riació que pateixen las cabalcaduras en las quarti-llas de las potas, ab una picor molesta. *Arestin.* Scab-ies, ei. || met. Dany moral que's comunica ó pót comunicar de uns ó altres. *Roña.* Scabies, ei.

RONYA DE CA. La més menuda y més dolenta que la comuna. *Sarna perruna.* Psora, æ; impetigo, inis.

RONYA MENJADORA. Ronya mólts perillosa que va consumint la carn. *Usagre, empeine.* Lichen, enis, psora, æ.

BUSCAR RONYA AL COVE. fr. Buscar motius de re-nyina. *Ruscar tres piés al gato, ó buscar cinco piés al gato, y él tiene cuatro; buscar el pelo al huevo; buscar asillas para cosquillas.* Quisquis amat rixas, rixarum quærit atansas.

ENCOMANAR LA RONYA. fr. Apegarla, comunicarla á altre. *Enroñar.* Scabie afficere.

NO LI FÁLTA SINÓ RONYA PERA GRATAR. ref. que pondera la felicitat de algu. *No le falta sino sarna que rascar.* Omnibus commodis affluere.

UMPLIR DE RONYA. fr. Encomenarne mólta. *En-roñar, llenar de roña.* Scabie implere.

RONYERA. f. Instrument ab dos talls retorts per la punta, pera descobrir y rascar lo cráneo. *Legra.* Scalprum lunatum.

RONYÓ. m. Cos glandulós, de que n'hi ha dos en la part interior del cos del animal pera filtrar, ó segregar la orina. *Riñon.* Rhen, nis. || Nom de un riu de la Gàlia Narbonesa, *Ridano.* Rhodanus, i. || met. L'interior ó centro de un terreno, regió, etc. *Riñon.* Umbilicus, medium, ii. || pl. RONYONADA. || pl. **REPLE, PALET.** 2.

TENIR LO RONYÓ CUBERT. fr. met. fam. Estar rich. *Tener cubierto el riñon.* Nummatum benè marsa-pium habere.

RONYONADA. f. anat. La part en que estàn situats los ronyons. *Riñonada.* Rhenum situs. || La tela de sagí que cobreix los ronyons. *Riñonada.* Rhenum adeps. || Fregida ó guisat de ronyons. *Ri-ñonada.* Conditii rhenes; rhenum pulmentarium.

RONYONET. m. d. *Riñoncito.* Rhenunculum, rheniculus, i.

RONYÓS, A. adj. Qui ó lo que té ronya. *Roño-so, sarnoso.* Scabiosus. || met. MISERABLE, MESQUI. || Brut, porch, asquerós. *Roñoso.* Sordidus, spurcus.

RONYOSA. f. ter. Truyta de ous ab tallets de butifarra ó cansalada. *Tortilla con torreznos.* Ova cum segmentis, etc. tosta.

ROP. m. ARROP. ROB.

ROPÁLICH, CA. adj. poét. Se diu del vers en que la primera paraula es monosíl-laba, la segona disíl-laba y així progressivament. *Ropálico.* Ropa-licus.

ROPATGE. m. Vestit ó adorno exterior espe-cialment lo talar y de autoritat. *Ropaje.* Paluda-mentum, i. || Conjunt de roba. *Ropaje.* Vestium congeries. || pint. y escult. Representació dels ves-tits en las obras de pintura y escultura, etc. *Ropa-je.* Vestium pictura.

ROPER, A. m. y f. Sastre de encant, qui ven roba feta. *Ropero.* Vestiarius, ii. || Qui cuyda en las comunitats de disposar la roba pera 'ls demés. *Ropero.* Vestiarii custos.

ROPERIA. f. La botiga ahont se ven roba feta. *Roperia.* Vestiarium, ii. || L'ofici ó art dels ro-pers. *Roperia.* Vestiaria ars. || La pessa ahont se guárda y distribuëix la roba en las comunitats. *Roperia.* Vestiarium, ii. || L'empleo de guardar la roba y cuydar de ella. *Roperia.* Vestes custodiendi munus.

ROPILLA. f. Vestidura curta ab mànegas y se-bremánegas soltas, y s'ajunta sobre del gipó. *Ro-pilla, ropita, ropeta, sayo romano.* Manicatus the-rax strictius. || SAYO, GIPÓ, JACO. 1.

ROQUER, A. adj. Cosa de rocas. *Roquer, roquero*. *Rupeus*.

ROQUEROL. m. Espècie de falsiot ab la gorja y ventre blanc y lo demès negre; s'ol anar per las rocas, y en temps de pluja s'en juntan molts, y acuden als campanars y altres edificis alts. *Avion*. *Cypsellus minor*.

ROQUET. m. Sobrepellis ab mànegas ajustadas ó amplas en punta. *Roquete, y giraldete* lo s'ens mànegas. *Supparus*, i.

ROQUILL. m. ter. *PATRICÓ*.

ROQUISSER. m. Lloch ó paratge de molts rocas. *Roquero, roqueda, roquedal*. *Rupes*, is.

ROR. m. ant. *HORROR*.

ROS, SA. adj. Color semblant al or que tira á roig. *Rubio*. *Rubeus*, *rutilus*, *flavus*. || p. p. ant. *ROSEGAT*. || m. ROSADA. || ATGUA ROS. || Lo such que xupan las abellas en las plantas, del qual se fá la mel. *Jugo*. *Succus*, i.

ROS DE BARBA. Qui té'ls pels de la barba rossos. *Barbirubio*. *Flavus mento*.

ROS DE PEL Ó DE CABELLS. *Pelirubio*. *Crine rubeus*.

FÉR TORNAR ROS. fr. Fér tornar de dit color. *Enrubiar*. *Rufó*, as, *rubeo*, es. || Dit de lo que's rus-teix ó fregeix. *Rehogar, reahogar*. *Torreo*, es.

TORNARSE ROS. fr. Rébrer alguna cosa dit color. *Enrubirse*. *Irrubresco*, *flavescó*, *rubefacio*, is.

ROSA. f. Flor ben coneguda per sa hermosura y suavíssim olor, composta de molts fullas més ó menos encarnadas ó blanques, etc. col·locadas al rodeder de un botó en forma de corona. Ni ha de innumerables espècies per rahó del terrenó, mescla de colors y varietat de qualitat. *Rosa*. *Rosa*, æ. || met. Se diu de la cara bonica, fresca y de bon color. *Rosa*. *Roseum os*. || Tot lo que té figura de rosa, com llassos, etc. *Rosa*. *Rosa*, æ. || Malaltia, clapas hermellas que solen eixir en lo cos, especialment en las criaturas, y sols se diferencia del sarampió en que la rosa es més benigna. *Rosa, roseta*. *Rubentos pustulæ*. || Diamant anomenat així per sa figura de pabelló. *Rosa*. *Adamas rosa*. || Lo color encarnat semblant al de la rosa. *Rosa*. *Roseus color*. || ROSETA. 3. || pl. met. Lo que es apacible, gustós y delectable. *Rosas*. *Flores*, um.

ROSA BALAUSTRIA. Magraner distint del comú per sas flors dobles y color més viu. *Balaustra*. *Displici é vivatiore florum granatum*. || BALAUSTRIA.

ROSA BLANCA. La que té las fullas blanques. *Rosa blanca*. *Rosa alba*.

ROSA MOSCANA Ó DE CA. GAVARRERA.

ROSA DE CENT FULLAS, PÁLIDA Ó ALEXANDRINA. La que té cent fullas de un color desmayat ab la qual fan los apotecaris la àyguia destil·lada y ab ella's prepara l' aixarop de rosa solutiú. *Rosa alexandrina*. *Rosa centifolia*, *rosa damascena*.

ROSA DE ÍSTRIA. Espècie de clavell, ample y de

molts fullas, de color de rosa pàlida ó de carn, sobre un camp blanc fi. *Rosa de Istria*. *Rosa istriæ*.

ROSA DE IVERN. La que permaneceix fresca tot l'ivern. *Rosa de invierno*. *Himalis rosa*.

ROSA DE JERICÓ Ó DE NOSTRA SENTORA. Planta originària de Palestina ó de la Aràbia deserta, la qual fá molts camas ó ramets de cosa de quatre dits de alts, poblats de fullas sobre una polzada y mitja de llargas y la meytat de amplas, velludas y puntejadas. Las flors petites y en ramellet. Posada en àyguia per algun temps s'obre, y alguns impostors diuhen que aixó succeheix sols en lo dia de Nadal. Algunes donas pensan que coneixen per medi de aquesta rosa 'l temps del part, perque posada en àyguia diuhen que no se separan los rams, que la componen, fins al punt de parir; però aixó es va y s'ens fonament algun. *Rosa de Jericó*. *Enastatica Jerochuntica*.

ROSA DE JÚPITER. Espècie de rosa descendent de la Grècia. *Rosa de Júpiter*. *Liquis coronaria*, *rosa græca*.

ROSA DE ÍNDIAS. Flor de Indias molt gran de color de llet, ab vias atravessadas de color de cirera y després de color de rosa. *Rosa indiana*. *Rosa indica*.

ROSA DE OR. La que beneheix lo papa en la quaresma y la porta sa Santetat mateix en professó, enviantla després á algun soberà. *Rosa de oro*. *Rosa aurea*.

ROSA DE TOT L'ANY. Espècie de rosa que té 'ls brots alts de deu y dotze peus, y las fullas compostas de altràs llustrosas, ovaladas, de un vert clar y que duran tot l'any, y las flors blanques. *Mosqueta*. *Rosa semper virens*.

ROSA MINERAL. En la filosofia hermética, es una pòls roja que's trau de la sublimació del or y del argentviu, la que's fá quant se vol traurer l'arbre vegetable dels filosops. *Rosa mineral*. *Mineralis rosa*.

ROSA MONTESCA. Planta, espècie de peònia de un color molt hermós. *Rosa albardera ó montés ó montesina*. *Pæonia casta*, *aglaophytis*, *idis*.

ROSA MÍSTICA. 'S diu de Maria santíssima per sas virtuts y excel·lències. *Rosa mistica*. *Rosa mistica*.

ROSA NÀUTICA. Divisió que's fá en un círcul de cartró ó fusta pera senyalar los vents, de la qual se valen los navegants, mediant la agulla tocada al iman que está sobre de ella. *Rosa náutica, rosa de los vientos ó del compás*. *Rosa náutica*, *ventorum planisphærium*.

ROSA PURPÚREA. Espècie de peix que té com una rosa de púrpura en la cua. *Rosa purpurea*. *Piscis rosa*.

ROSA SALVATGE. GAVARRERA.

ROSA VERA. La que té las fullas de un hermós encarnat ó carmesí, sentadas, descoloridas en sa bassa, de olor molt agradable, de sabor estíptich,

amarch y aromàtic, y comunica un color violat à la saliva. Són astringents; y la conserva de rosas produheix molt bons efectes en los principis de la tísis tuberculosa. *Rosa encarnada ó castellana*. Rosa gallica vel rubra.

FRESCH COM UNA ROSA. loc. Se diu del qui té la cara hermosa y de bon color. *Fresco como una rosa*. Roseum os.

NO HI HA ROSA SENSE ESPINAS. fr. met. Denota que las cosas molt bonas costan molts treballs ó dificultats per haverlas. *No hay rosa sin espinas*. Nil præclarum, multo sine labore comparatur.

TENIR UNA ROSA EN CADA GALTA. loc. Se diu de alguna persona que té las galtes molt coloradas. *Tener mejillas de rosa ó una rosa en cada mejilla*. Ore, maxillis rubrum esse.

ROSADA. f. Vapor subtil que's condensa en la atmósfera, y cau en la terra en gotas molt menudas. *Rocio, escarcha, rosada*. Ros, ris.

CAUREN ROSADA. fr. *Rociar, caer rocío*. Roro, as.

ROSAMEL. m. Lo such de las rosas mescladas ab mel, lo qual s' administra pera medicina. *Rodomel*. Rhodomele, is.

ROSARI. m. Encadenat ab un número determinat de grans enfilats per orde de deu en deu, interposat un gra més gros en cada desena, que's diu glòria, al últim una creu, y comunment altres adornos. *Rosario*. Rosarium Beatæ Mariæ Virginis. || Lo conjunt de parenostres y avemarias resadas ó cantadas per orde dels grans del rosari. *Rosario*. Rosarium recitatum. || La junta de personas que'l resan ó cantan. *Rosario*. Rosarium publice recitatum.

PASSAR Ó DIR LO ROSARI. fr. *Rezar el rosario*. Corollæ præcatoriæ globulos percurrere, ritè piéque precando discurrere.

ROSARIAYRE Y ROSARIER. m. Qui fá rosaris. *Rosariero*. Qui sacrorum globulorum seria seu coronas neclit.

ROSASSA. f. aum. Se diu regularment en los adornos de arquitectura y retaules. *Roseton*. Magna artificialis rosa.

ROSAT, DA. adj. Lo que está compost ab rosas, com: oli, mel rosat. *Rosado*. Rosatus.

ROSCA. f. Tortell ó círcul de pa, vuyt del centro. *Rosca*. Libum spirale. || CARAGOL. 4. || La que's fá en los mascles y femellas del caragol. *Espira, rosca*. Spira, æ.

ROSCAR. v. a. Fér las roscas en los mascles y femellas dels caragols. *Atarrajear*. Cochleas effigere, elaborare.

ROSECH. m. met. REMORDIMENT. || ROSEGADA. || NEGUIT.

ROSEGADA. f. La acció de rosegat ó la porció que's trenca rosegant. *Roedura*. Rosio, nis.

ROSEGADOR, A. m. y f. Qui rosega. *Roedor*. Rodens, tis. || BERCANCI. || MURMURADOR. || Lo lloch abent se rosega freqüentment, y lo que es á propòsit pera rosegat. *Roedero*. Rodendo aptus. || adj.

met. Lo que rosega ó inquieta interiorment. *Amordedor*. Remordens, tis.

ROSEGADURA. f. ROSEGADA. || CORROSIÓ.

ROSEGALLS. m. pl. Las sobras del plat en que s' ha menjat. *Escamochos*. Reliquiæ mensæ. La palla que per massa dura deixan las cabalcadures en la menjadora. *Granzones, riza, pejara*. Ecrata, orum.

ROSEGAMENT. m. ROSEGADA. || met. ARRODIMENT.

ROSEGAR. v. a. Tallar menuda y superficialment ab las dents alguna cosa. *Corroer, roer, morder, moler*. Rodo, is. || Menjarse las abellas las brucas després de haverlas tancadas. *Roer*. Apes lavam edere. || Mossegar al rodeador. *Roer*. Arrodo, a. || Descarnar poch á poch ab las dents los ossos. *Roer*. Rodo, excedo, is. || met. Murmurar. *Roer*. roer, murmurar. Circumrodo, is. || met. Gastar ó traurer poch á poch y per parts menudas. *Roer*. Corrodo, is. || met. Introduhirse poch á poch en cosa en altra y anarla gastant; y així's diu que ayguafort rosega 'l ferro, 'l cranch la carn, etc. *Comer, roer*. Exedo, corrodo, is. || met. Molestar, afligir, atormentar interiorment y ab continuació. *Roer*. Rodo, is. || v. n. Dit dels cuchs de seda que menjan la fulla després de haverse desperlat. *Roer*. Bombyces pasci. || v. r. ROSEGARSE 'LS PENTS.

ROSEGA AQUEIX OS. loc. met. Denota 'l carrech de molt treball y de ningun ó molt poch profit. *Roer*. esse hueso. Os rodas.

ROSEGAT, DA. p. p. *Roido*. Rosus. || adj. ARRODIMENT, DESPRECIABLE.

ROSEGAYRE. m. fam. ROSEGADOR. 1.

ROSEGÓ. m. Bocinet de pa que's deixa després que s' havia comensat á menjar. *Zoquele, royo, mendrugo, sequete*. Panis frustum. || Se diu de minyó de mala trassa, especialment gros y petit. *Zoquele*. Crassus homuncis. || pl. Bocinets de pa de altrás cosas que excitan la gana de béurer. *Arrojados*. Panis frustula sicca.

ROSEGONET. m. d. *Regojuelo, corruco, mardrugillo*. Panis frustilum.

ROSELLA. f. Cascall bort molt abundant en los sembrats, que fá las fullas de las flors de un color hermell encés, terminadas, obtusas, arrodonidas, sentadas, ab las basas negres, venosas, de olor un poch nauseatin; de sabor viscoso un poch amarch y s' emplean com un lleuger calmant; són sudoríficas; solen entrar en las quatre flors cordials y també se'n fá aixarop. Lo fruyt es una càpsula globulosa. *Amapola, ababa, ababol, adormidera silvestre*. Papaver rhæas vel erraticum.

ROSELLA BORDA. Planta molt acre, de olor penetrant; las fullas són radicals, pecioladas, retalladas, llisas, ó pubescentes. *Némone de los bosques, anémone nemorosa*. Anemone nemorosa.

ROSELLA MARINA. Planta que fá las camas ramoses en la part inferior, llisas y groguencas; las fullas com de mitj peu de llarch y poch menes de am-

de, un poch grosses, alternas, dentadas; las flors rans y grogas; lo fruyt es una siliqua llarga, en lo que's diferencia de la celidonia que es una càpsula. *Glaucio*, *amapola morada* ó *boyuna*, *adormidera narina*. *Glaucium*, *glaucum*, i; *marinum papaver*.

ROSELLA DUBTOSA. La que sols se diferencia de la primera en que són fruyt es una càpsula llarguuda. *Amapola dudosa*. *Papaver dubium*.

ROSER. m. Planta que fá molts branques en forma de arbust, guarnidas de espinas ó punxes agudas, y vestidas de fullas compostas de várias fulletas ovaladas, dentadas per las voras y agafadas á una cua que termina en una sola. 'L capoll ó botó es de figura de una oliva, molsut y ple de llavors vellosas y blanquinosas. *Rosal*. *Rosarium*, ii, *rosa*, æ. || *Rosari*, y així 's diu la mare de Dèu del *rosea*, goigs del *rosea*. *Rosario*. *Rosarium*, ii.

ROSER BORT. GAVARRERA.

ROSERAR Y ROSEAL. m. Renglera ó multitut de rosers, ó 'l lloch abont están plantats. *Rosal*, *campo de rosas*. *Rosarium*, ii, *rosetum*, i.

ROSETA. f. d. *Roseta*, *rosica*, *illa*, *ita*. Parva rosa. || Escudet brodat en lo sobrepeyllis. *Lagarto*. *Reticulatum scutum*. || Lo forat rodó en lo mitj de la guitarra y altres instruments. *Rosa*. *Transenna umbilici citharæ*. || En los vanos cada una de las dos planxetas que sostenen lo clauhet, pera que no sen' iscan las branillas. *Ojuelo*, *ojillo*, *roseta*. *Coronis*, idis. || Botó de la brida. *Boton*, *chapa del freno*. *Bulla*, æ. || f. Piloleta cubierta de puntas de vidre, de que usan los deixuplinants. Regularment s'anomena en plural. *Abrojos*. *Tribulas ex vitro vel metallo*.

ROSETÓ. m. arq. Flor de-capritxo y á vegadas treta ó imitada del natural, que's posa en lo fondo dels adornos. També s' usa en los retaules. *Rosetón*. *Architectonia rosa*.

ROSOLAR. v. a. ter. *RODOLAR*.

ROSOLI Y ROSÓLIS. m. Licor compost de ay-guardent rectificat y mesolat ab sucre, canyella, anís ó altres ingredients olorosos. *Rosoli*. *Marina*, æ; *solis ros*.

ROSQUETA. f. d. de *rosca*. *Rosquita*. *Spirula*, æ.

ROSQUILLA. f. Tortell de pasta fina, regularment ab ous y sucre. *Rosquilla*. *Crustulum*, i.

ROSQUILLASSA. f. aum. *Rosquete*. *Artolaganus*, i.

ROSSA. f. Carnús, basileu, bestia morta y escorxada. *Buitrera*. *Morticinus*, *exanimis*. || Mula, caball, ó burra molt vell, flach ó cansat. *Perrera*, *buitrera*, *candonga*. *Equus vel mula confecta senio*. || Lo caball flach y de mala figura. *Rocin*, *matalon*, *rocicante*, *rujaco*. *Caballus*, *canterius*, ii. || Dít de la persona flaca, bruta y lleija. *Zancarrow*. *Macie confectus*.

ROSSAGADURA. f. *ROSECH*.

ROSSAGAR. v. n. *ARROSSEGAR*.

RÓSECH. m. En los vestits la cua que s' ar-

rossega. *Cola*, *falda*, *hopalanda*, *sopalanda*, *halda*, *faldamento*. *Vestis cauda*. || Lo que s' agafa als vestits. *Rabos*. *Syrma vestis*, *tractus*. || Qualsevol cosa que penja y arrossega. *Bastra*, *cola*. *Aliquid raptans*, *repens*. || Atrás; se diu regularment dels censals difícils de cobrar. *Regazo*. *Nomina impedita*.

ROSSEGALL. m. *RÓSECH*. 2. || met. La persona que sempre va ab altra. *Rastra*, *lacayo*. *Continuò insequens*. || pl. Lo que queda en la menjadora. *Granzones*. *Paleorum pars durior*.

ROSSEGANT. p. a. S' aplica á la vestidura vistosa y molt llarga. *Rozagante*. *Splendida vestis talaris*.

ROSSEGAR. v. a. ant. *ARROSSEGAR*.

ROSSEGONS. (ANAR Á) fr. *ANAR Á RODOLONS*.

ROSSEJAR. v. n. Tirar á ros. *Pardear*. *Fuscum apparere*.

ROSSELLONÉS, A. adj. Natural del Rosselló país de Fransa prop dels Pirineus ab títol de comptat. *Rosellonés*. *Ruscinonensis*.

ROSSET. m. Instrument de fuster compost de dos fusas atravessadas y al cap de la una un clau pera senyalar líneas rectas en la fusta. *Bramil*, y altres *gramil*. *Fabrorum instrumentum serraturæ viam designans*. || adj. d. de ros. *Rojillo*. *Subrufus*.

ROSSINYOL. m. Aucell gros com un pardal, rogench de la esquena, ab clapas verdosas, y pel ventre blanquínos; canta deliciosament en especial á la primavera. *Buiseñor*. *Acredula*, *philomela*, *luscinia*, *lucila*, æ. || Vas que posanthi áygua dins y bufant, imita 'l cant de dít aucell. Regularment s' usa per Còrpus. *Pito*. *Hydrauli genus*, vas luteus aquæ ope sonum reddens. || Ferro llarch ab una punta torta á modo de ganxo, de que usan molt los lladres, pera apartar ó fèr córrer los pestells del pany y obrir las portas, etc. *Ganzúa*. *Uncinus*, i.

ROSINYOL DE MURALLA. fam. *REYNÈTA*, *CALÁPAT*.

OBRIE AB ROSINYOL. fr. *Ganzuar*. *Uncino arcum*, etc., *aperire*.

ROSSOLAR. v. n. *RECLAR*, *RELLISCAR*, *RODOLAR*.

ROST. A. adj. ant. *PENDENT*, *ESPADAT*. || ant. *ROMPUT*.

ROSTA. f. Certa sopa que's fá de pa torrat y oli novell. *Toston*. *Panis tostus*, *oleo imbutus*. || Tall de cansalada fregit. *Torreznò*. *Lardi segmentum tostum vel frixum*. || Tros de pa torrat que'ls noys sucen en lo moli del oli. *Sopeton*. *Ingens offa*, *olea inticta*. || Llesca de pa fregida ab such de cansalada. *Picatoste*. *Panis segmentum*, *oleo vel adipe frixum*, *tostumque*. || Llesca de pa enllardada. *Pringada*. *Panis frustum lardo vel pinguidine illitum*. || Llesca de pa sucada en vi ó altre licor, cuberta ab ous batuts, y fregida ab llart ú oli. *Torrija*. *Panis segmentum planum cum o leo et ovis frixum*. *GÓVIA*.

ROSTADA. f. Paellada gran y abundant de rostas. *Torreznada*. *Lardi in frusta secti et frixi portio*.

ROSTIR. v. a. Cóurer las viandas. *Asar.* Asso, as, torreo, es. || Fér tornar morena á alguna persona lo sol ó ayre. *Curtir.* Coloro, induro, as. || Secar l'ardor del sol ó fret á las plantas. *Requemar.* Exuro, is, calcino, as. || Calentar, escalfar ab molta forsa y activitat, com fá 'l sol en lo fort de són ardor. *Tostar, asar.* Aduro, is. || v. r. Patir excessiu ardor del sol ó del foch. *Achicharrarse, asarse.* Nimio calore, ardore, igne aduri.

ROSTIT, DA. p. p. *Asado, tostado.* Adustus. || Lo que es de color obscur ennegrit, especialment per haber estat molt al sol. *Requemado.* Adustus. || m. Se diu de la carn rostida. *Asado.* Assatura, æ; assarius, assum, i.

ROSTOLL. m. La part del canó del blat, ordi, etc., que queda en la terra després de segat. *Rastrojo, riza.* Stipula, æ. || Lo districte de terras en que queda dit rostoll. *Agostadero, rastrojera.* Restilis, demessus ager.

SOLTAR LO ROSTOLL Ó 'LS ROSTOLLS. fr. ROSTOLLAR 1.

ROSTOLLADA. f. Lo temps que dura en la terra 'l rostoll. *Rastrojera.* Restilium agrorum tempus.

ROSTOLLAR. v. n. Pasturar lo bestiar durant lo més de agost en los rostolls ó terras que han estat sembradas. *Agostar.* Pascere pecora in demessa segete. || Llaurar los rostolls. *Alzar.* Restilem agrum arare.

ROSTRO. m. La cara de las personas. *Cara, rostro, semblante.* Os, oris, frons, tis.

ROT. m. L'ayre del cos de la persona despedit per la boca ab un ruido desagradable. *Regüeldo, eruto, eructo, eructacion.* Eructatio, nis, ructus, us. || fam. VENTOSITAT. || p. p. ant. Romput. *Roto.* Fractus.

ROTA. f. Tribunal de la cort romana, compost de dotze ministres ó auditors pera decidir las apel·lacions de tot lo mon catòlich. *Rota.* Sacra rota. || ant. naut. EMBESTIDA. || adj. ant. ROMPUDA. || m. ant. DERROTA.

ROTACIÓ. f. Girada al rodador, moviment circular. *Rotacion.* Versatio, nis, rotatus, us.

ROTADOR, A. m. y f. ROTAYRE.

ROTAR. v. n. Fér rots. *Erutar, regoldar, eructar.* Eructo, as.

ROTAR PER BAIX. fr. met. fam. ANÁRSEN PER LO PUNT DE BAIX.

ROTAYRE. m. Qui rota molt. *Regoldador.* Eructator, is.

ROTLE. m. ant. ARGOLLA 3.

ROTL·LANA. f. Capsana feta provisionalment ab qualsevol pessa de roba. *Rodete, rosca, mandil.* Volumen, inis. || La rodeta del fus de retórcer. *Tortera, rodaja.* Rotula, æ, fusi verticillum.

ROTL·LAR. v. a. Caragolar algun pergami ó pessa de roba. *Arrollar, abarquillar, rollar.* Involvo, is, complico, as. || Enrotllar, rodejar. *Circuir, rodear, cercar, circumdar.* Circumdo, corono, as,

circumvenio, is. || ENTORTOLLIGAR. || ter. RODAR. RUTLLAR.

ROTILLET. m. d. *Rollete.* Orbiculus, i.

ROTLLO. m. Qualsevol cosa que rollada queda en figura rodona ó circular. *Bollo.* Spira, volumen, inis. || La porció de teixit de determinades canas y amplària, rollada pera vendrerse al·lo. *Circumvolutæ sarcinæ.* || Se diu del cercol rodona que apareix al rodador del sol y de la llum. *Corona, rollo, círculo.* Corona, æ, halo, nis. || disposició de algunas cosas en figura circular. *Muela, rueda, rolde.* Circulus, i. || TALL DE TALL.

|| Cércol, rodona de gent. *Corro, rolde, corol corona.* Circulus, i. || Estora rodona. *Ruedo.* Spira circularis. || Porció com cosa de una mitja cana encerat rollat de que's valen los espasers per molts usos. *Bispon.* Telæ incernatæ volumen. || Cércol de campanetas que hi ha en las iglesias, y se solen tocar en las solemnitats al eixir la missa: gloria, y al alsar Deu. *Campanillas.* Tintinnabulum rota. || Lo círcul que forman algunas cosas com ROTLLO de cadiras. *Rolde.* Circulus, i. || Car·gol, rosca, plech de serp ó cosa semblant. *Roda.* Spira, æ, orbis, is. || Tall rodó de peix. *RODASTO.* En las presons lo círcol ó rodona de molts pres·posant entre ells á aquell á qui se imputa algun delict, pera que la part ó testimoni 'l regonegi. *Rueda.* Corona, æ; circulus, i. || ant. Forra ó columna de pedra en las entradas dels pobles per posar algun membre dels ajusticiats. *Ricota, rola.* Patibulum, i. || La pessa de autos que's forma en un plet, anomenada així, perque antiguament s'escribia en pergami, y 's rollaba pera portar ab comoditat. *Bollo.* Volumen, inis.

BALLESTER DE ROTLLO. Ballester de preferència *Ballestero de argolla, de rolde.*

EIXIRSE DEL ROTLLO. fr. Eixirse alguna persona de la junta que formava ab altrés. *Salirse del corro.* Ex cætu, è corona discedere. || met. fam. NUN FORA DEL TEST.

ESCUPIR AL ROTLLO. fr. Introduhirse en la conversació. *Escupir en corro, en rueda.* Verba in medium proferre.

FÉR FÉR ROTLLO. fr. Fér lloch apartant la gent. *Hacer corro, hacer lugar.* Viam aperire; locum dare.

FÉRSE FÉR ROTLLO. fr. met. ab que s'explica alguna persona de distinció en lo poble, y deuen tenir lloch en las ocasions de atenció y de honra. *Tener su piedra en el rollo.* Dignitate prestare.

FÉR ROTLLO Á PART. fr. fam. Formar ó seguir á altre partit. *Hacer corro á parte.* Aliarum partium esse.

FÉRSE FÉR ROTLLO. fr. Férse sobresalient. *Hacer lugar.* Sese dotibus commendare.

TOCAR Ó TIRAR AL ROTLLO. fr. met. Dir en públich alguna cosa, per véurer com s'admet ó lo electe que fá. *Echar en corro.* In medium proferre.

ROTURA. (Á TOTA) m. adv. En tot cas. *En todo*

caso, como quiera que sea, ó lo que fuere. Quomodo cumque sit, utcumque acciderit.

ROURE. m. Espécie de alzina de fusta molt forta que uns anys fa galas ó ballarugas y altres aglans; la escorxa, que es molt astringent, varia segons la edat del arbre: si es vell, es grossa, escabrosa, arrugada y crivellada; de forma variable, ja en planxetas, ja en tubos y canals: negra per fora, y rogenca per dins, de textura y fractura fibrosas. *Roble, robre, y rebolla* pr. Robur, oris. || Altra espécie del mateix nom, però més petit que'l regular y de fulles molt aspras. *Roble y carvallo* en las provincias septentrionales de Espanya, especialment en Galicia. Rubor, oris. || Altra espécie semblant al noguer, y de fusta blanca y dura, però fàcil de treballarse. *Borne.* Liburnum, laburnum, i. || met. Se diu de qualsevol cosa dura ó forta, y de gran resistència. *Roble, roca.* Robur, oris, saxum, i. || v. a. ant. ROSEGAR.

PORT COM LO ROURE. exp. Lo que es dur y fort com dit arbre. *Enrobledo, robizo.* Inflexibilis, durus.

ROUREDÀ. f. y

ROUREDAL. m. Bosch de roures. *Robledal, robledo, robredal, robredo.* Roboretum, i, roborarium, ii.

ROURER. v. a. ant. ROSEGAR. || m. ROURE.

ROURET. m. d. Roure petit. *Robrecillo.* Parvum robur.

ROVA. f. ARROBA.

ROVELL. m. Brutícia que's cria en los metalls per falta de curiositat. *Orin, robin, rubin, moho, y herrumbre* s' aplica particularment al del ferro. Rubio, ferrugo, inis. || ESCÓRIA. 1. || Malaltia del blat y altres grans en que la substància de farina's converteix en una pols negra. *Tizon, añublo, roya, tabaco, niebla.* Rubigo, inis. || Porció groga continguda en lo centro del ou. *Yema.* Vitellus, i. || La toba ó sarro que's cria en las dents, que las fa tornar negres y las podreix. *Neguijon, sarro, toba.* Rubigo, inis. || met. La falta ó defecte en alguna cosa immaterial. *Orin.* Rubigo, inis. || Confusió, obscuritat que no deixa percibir ó fèr judici de las cosas. *Niebla.* Nebula, æ. || Falta de expedició ocasionada del oci. *Orin, moho.* Ærugo, inis, hebetudo, inis. || Lo del coure y aram. VERDET.

ROVELL DE OU. fam. En lo joch de cartas se diu del as de oros. *Yema.* Monas in aureorum familia pictarum pagellarum.

ESTAR EN LO ROVELL DEL OU. fr. met. Estar en bona situació y ab comoditat. *Estar en la yema.* Meditallio frui.

NO DEIXARHI CRIAR ROVELL. fr. met. fam. Gastar promptament alguna cosa. *No dejar eriar moho.* Prodigere, extemplo erogare, impendere.

ROVELLAMENT. m. ant. ROVELL. 1.

ROVELLARSE. v. r. Contràurer rovell los blats, etc. També sól usarse com actiu. *Anublar-se, atizonarse, y berrendearse* pr. And. Aduri. || Cu-

brirse de rovell los metalls. *Mohecerse, enmohecerse, amohecerse, tomarse, orinecerse, y aherrumbrarse* se diu pròpiament del ferro. Rubigine infici. || met. Dít de la memòria y altres cosas inanimadas pérdrerse són vigor. *Orinecerse, cubrirse ó llenarse de orin, caerse de la memoria.* Enervari.

ROVELLAT, DA. p. p. Dít dels metalls. *Tomado.* Rubigine læsus. || Dít dels sembrats. *Anublado, atizonado.* Nebula infectus, vitiatus. || Ple de rovell. *Mohoso, oriniento, mohiento, herrumbroso, herrugiento, ruginoso, eruginoso.* Ferruginatus, ferruginosus. || Dít de lo que s' ha sabut y no recorda bè. *Verde.* Debilis.

ROVELLÓ. m. Espécie de bolet. *Seta, hongo.* Fungus, i.

ROVEY. m. ROVELL.

ROVINADA. f. ter. RIERADA.

ROY, A. adj. ROIG.

ROYNA. f. Pluja menuda. *Cernidillo, calabobos, mollizna, mollina, llovizna.* Tenuispluvia.

ROYNAR Y ROYNEJAR. v. n. Plovisquejar. *Lloviznar.* Roro, as.

RU.

RUA. f. ant. Carrer. *Rua, calle.* Via, æ. || Camí de carro. *Carretera, camino carretero.* Publica via. || ant. ARRUGA.

RUÀ. f. Espécie de tela anomenada així per fabricarse en la ciutat de dít nom en Fransa. *Ruan, ruanes.* Rhotomagi contexta tela.

RUAR. v. n. Passejar los carrers ab algun caruatge. *Ruar.* Curra per oppidi vias vehi. || Passejar los carrers en obsequi de alguna dama. *Ruar.* Amasie obsequii causa vias percurrere. || ant. ARRUGAR.

RUBÍ. m. adj. S' aplica en lo significat de roig. com: forment rubí. *Bojo, rubio, rubicundo.* Flavius, rubicundus. || Ciutat de la Pulla. *Rubí.* Rubi, orum. || m. Pedra preciosa de color de rosa ó de carmí. *Rubi, rubin y cabujon* lo sèns pulir. Pyropus, i. || Altra espécie de pedra ó carbuncle del color del vinagre comú. *Espineta, espinela.* Spinelus, i. || met. Lo que té color de foch, com los llàbis, etc. *Rubí.* Carbunculus, i.

RÚBIA. f. ROJA.

RUBINA. f. Brossa que deixan los rius. *Pozanco.* Lacus reliquus post exundationem.

RUBINADA. f. RIADA.

RUBLERT, A. p. p. de rublir. *Cegado, rellenado.* Repletus.

RUBLIR. v. a. Umplir de terra, pedras ó brossa alguna concavitat, com: fosso, etc. *Cegar.* Repleo, es. || SOTERRAR. || Donar en abundància. *Llenar.* Impleo, es.

RUBLIT, DA. p. p. *Cegado.* Oppletus.

RUBLO. m. Moneda de plata efectiva, per la qual se conta per totes las provincias del imperi de Rússia. Són valor intrínsech es de divuyt vintí-

dosos y tres quartos y mitj. *Rublo*. Moneta sic dicta.

RUBOR. m. Vergonya. *Erubescencia, rubor, pudor*. Rubor, pudor, is. || Lo color que la vergonya fa eixir en la cara. *Rubor. Verecundus color*.

RÚBRICA. f. Lo rasgo que acostuma posar cada hù després de són nom. *Firma, rúbrica*. Syngraphum, i, tesseraria nota. || Regla pera las ceremonias de la Iglésia en l' ofici diví y funcions sagradas. *Rúbrica. Rubrica, cæremonia, æ*.

RUBRICAR. v. a. Posar la rúbrica en algun escrit. *Suscribir, rubricar, firmar*. Rubrico, as. || met. Sellar, donar testimoni de alguna cosa. *Sellar, rubricar*. Signo, as, testor, aris.

RUBRICAT, DA. adj. *Rubricado, firmado*. Syngrapho notatus, signalus.

RUBRICAYRE. m. MESTRE DE CEREMONIAS.

RUBRIQUISTA. m. Práctich en las rúbricas de la Iglésia. *Rubriquista. Rubricarum peritus*.

RUCA. f. Burra, somera jove que tot just comensa á portar càrrega. *Pollina, borrica*. Asella, æ. || **RAYE BOSCA.** || pl. met. Los pels curts que naixen en lo clatell. *Tolanos. Occipitis capilluli*.

TRÀURER LAS RUCAS DEL CLATELL. fr. TRÀURER LA LLANA DEL CLATELL.

RUCÀ, NA. adj. *RUCÀS*.

RUCALDAT. f. Asenada. *Borricada, machada, asneria*. Stultitia, æ, factum stultum, stultiloquium, ii.

RUCALMENT. adv. m. Nèciament, tontament. *Neciamente, asnalmente*. Stultè, stolidè, ineptè.

RUCARDO. m. ASE, TONTO.

RUCÀS. m. aum. *Borricon, borricote, asnazo*. Pergrandis asinus. || met. Mòlt rudo, tonto. *Asnazo*. Stultissimus. || Se diu de la persona massa suferta. *Borricon. Laboris patientissimus*.

RUCH. m. Ase jove. *Borrico. Asellus, i*. || met. Neci. *Borrico*. Stolidus. || Aucell fabulós dels orientals, que diuen sér mòlt gros y de tanta forsa, que se'n porta en l' ayre un elefant, y deixantlo caurer lo máta y se'l menja. *Ruc. Aquila ruc*.

ALÀBAT, RUCH, QUE Á VÉNDERE TE DÚCH. ref. ab que 's nota al qui s' alaba ell mateix. *Alàbate, cesto, que venderte quiero*. Cistulæ, prome tuas, jam te volo vendere, laudes.

SÉR UN RUCH. fr. Sér un ignorant, rudo é incapàs. *Ser un cesto. Stolidum, bardum esse*.

RUCÓ. m. ter. BERENAR.

RUDA. f. Planta mòlt comuna en Espanya en los llocs incults, y 's cultiva en los jardins. Fa la cama recta de dos ó tres peus de alta, fullas alternas, pecioladas, de un vert clar quant són tendras, grogas quant són secas y vellas, compostas de fulletas ovals, estretas y un poch molsudas; de olor fort, incómodo y fastigós; de sabor amarch, acre y desagradable; flors de groch verdós, en corimbo terminal; corola de cinch pétalos. Lo fruyt es una càpsula de quatre á cinch lòbuls, llavors pardas en forma de ronyó ó arrugadas. Es estimu-

lant mòlt decidida, y antilimfínica. *Ruda. Ruta, a*. RUDA DE BOSCH. Ruda borda. *Ruda sylvestris émlvaje. Ruta sylvestris*.

RUDAMENT. adv. m. Ab rudeses. *Rudament*. Ruditer, impolitè, tardè.

RUDESA. f. Tardansa de ingeni. *Rudeza, torpeza*. Tarditas, atis, stupor, is. || Tosquedat, rusticitat. *Rudeza. Ruditas, atis*.

RUDIARI. m. Gladiador retirat per privilegi, i qui l' editor dels jochs entregava ab consentiment del poble una espasa de fusta per emblema. Comunment los Rudiaris exercian la professió de mestres de armas. *Rudiario. Rudiarius, i*.

RUDIMENTS. m. pl. Los primers principis de la ensenyansa. *Palillos, rudimentos*. Rudimentorum. || Los primers principis de qualsevol con. *Rudimentos. Rudimenta, orum*.

RUDÍSSIM, A. adj. sup. *Rudísimo*. Valdè rudos, hebes.

RUDO, A. adj. Tosch, bast. *Rudo. Rudis*. || Tot per entèndrer. *Torpe, rudo*. Tardus, hebes. || Impolitich, y així 's diu: estant rudo que á totam tracta de tú. *Llano. Inurbanus*.

RUEDO. m. La volta ó circumferència de alguna cosa, com del vestit, etc. *Ruedo. Ambitus, m, orbis, is*.

RUEDO DE ESTORA. La estora petita y rodona. *Rudo, redor*. Storea in spiras ducta, texta.

RUELA. f. Tros de or ó plata en brut de la figura de una cassola. *Roela. Aurea, argenteave ruela, capsula*.

RUELLA. f. ter. ROSELLA.

RUENT. A. adj. ter. BULLENT.

RUFA. f. RENOLÍ. 5. 6.

RUFÀ. m. Arcabot. *Rufan, alcabnete. Leno, i, leno, nis, lenocinium faciens*. || Seductor de la juventut. *Corrompedor, seductor, rufan. Leno, m*.

RUFIAL. m. ter. REFILANDO.

RUFIANEJAR. v. n. Fér de rufià. *Alcabnetar, rufanar. Lenocinor, aris*.

RUFIANERIA Y RUFIANESCA. f. Destreza y medis de que's valen pera prostitubir y pérdrer á las donas. *Rufianeria. Lenocinamentum, i*. || Tot lo que pertany á la mateixa prostitució y arcaboteria. *Rufianeria, terciaria. Lenocinium, ii*.

RUFIANESCH, CA. adj. Cosa de rufianeria. *Rufianesco. Lenonius*.

RUFIANET. m. d. *Rufancillo. Levis leno*.

RUFÓ. m. ter. Topeto, floch de cabells del cap dels moros. *Copete. Antix, anteriores capilli in altum erecti*. || Entre gitanos lo foguer. *Rufon, calibon. Calibeum ignitabulum; ignaria tudicula*.

RUGA. f. ARRUGA.

RUGAIR. v. n. ant. ENREGULLARSE.

RUGALL. m. Malaltia que consisteix en una mutació fosca y estranya del so natural de la veu, ocasionada de algun dany rebut en los òrgans de ella. *Ronquera, ronquedad, ronquez. Raucitas, atis*. || Lo so bronch de la veu del moribundo que spe-

nas se pòt entendre. *Estertor, sarrillo*. Stertor morbosus. || En lo districte de Ampurdà, botet que imita la veu de la guatlla pera ferla acudir lo casador. *Beclamo de codornices*. Illex, icis.

RUGALLÓS, A. adj. REGULLÓS.

RUGAMENT. m. ARRUGAMENT.

RUGAR. v. a. ARRUGAR.

RUGIBLE. adj. Lo que pòt rugir ó imitar lo rugit. *Rugible*. Rugiendi capax.

RUGIR. v. n. Bramar lo lleó. *Rugir*. Rugio, is.

RUGIT. m. Bram de lleó. *Rugido*. Rugitus, us.

RUGOSITAT. f. La facultat de arrugarse. *Rugosidad*. Rugositas, atis.

RUGUERO. m. ter. Qui fá trampas en lo joch. *Fullero, trapalon, tramposo*. *Aruscans*, tis; dolosus collusor.

RUIHÍ, NA. adj. Desdixat, dolent, vil. || *Ruin*. Vilis. || Lo que es petit, desmedrat, esgarrat y que no's pòt aprofitar. *Ruina, ruinoso*. Vilis. || Danyós, nociu á la salud. *Nocio, perjudicial, dañoso*. Perniciosus. || L' home de pocas obligacions y malas costums, dolent. *Ruin, malo*. Malus, pravus, nequam. || MESQUI, AVARO. || m. Nirviet que tenen los gats en l' extrem de la cua, y que se'ls talla pera que crescan. *Ruin*. Subtilis nervus in cauda felis.

RUIHÍ AB RUIHÍ, QUE AIXÍ CASAN Á MASQUEFA. ref. LA DONA AB QUE'T CASARÁS. etc.

RUIHÍ SIA QUI PER RUIHÍ'S TÁ. ref. Aconsella no sentir tant baixament de sí, que's done ocasió á sér mirat ab despreci. *Ruin sea quien por ruin se tiene*. Est sibi qui vilis, cunctis quoque vilis habetur.

Á UN RUIHÍ, MÉS RUIHÍ, Ó RUIHÍ Y MITJ. ref. Denota que al qui es dolent se l' ha de tractar com á tal. A un ruin, ruin y medio. Cretizare cum cretense; malo nodo malus quærendus est cuneus. || Denota que al que obra ab traició no mereix que se li guarde fidelitat, ni consideració. A un traidor, dos alcovosos. Unius est fraudi fraus opponenda duorum.

TORNARSE RUIHÍ. fr. Férse dolent. *Enruinecer, hacerse ruin*. Deterius abire.

RUIBÁBARO Y RUYBARBO. m. RIUBÁBARO.

RUIDO. m. Soroll, estruendo, so fort. *Ruido*. Frigor, is. || Estrépit, bulla. *Ruido*. Murmur, uris: || So encara que sia apacible. *Ruido*. Susurrus, i. || BRUNZIT. || Estruendo fort y espantós. *Ruido*. Fre-mor, is. || Estrépit de cops. *Ruido*. Frigor, is. || Pendència, plet, disgust, avalot, discórdia. *Ruido*. Dissensio, nis, tumultus, us. || Fresca, apariència gran en cosas de poca substància. *Ruido*. Inanis pompa. || Novetat, estranyesa que inmuta l' ánimo. *Ruido*. Rumor, is. || Lo soroll estrepitós que fá la aygua corrent. *Ruido*. Frigor, is. || Lo so suau que forma la corrent de las ayguas ó las fullas dels arbres mogudas del vent. *Murmullo*. Murmur, is, susurrus, i.

BUSCA-RUIDÓS. m. Busca-rahons, propens á ren-yinas ó pendèncias. *Pendenciero, quejicoso*. Rixosus; in rixas proclivis.

RUIDÓS, A. adj. Lo que causa ruido, estrépit *Estruendo, ruidoso, estrepitoso, fragoso*. Sonans, fremo s. || Lo que causa gran novetat ó admiració. *Ruidoso*. Famosus, celebris.

RUIDOSAMENT. adv. m. Ab ruido, publici-tat ó ostentació. *Ruidosamente*. Magno cum strepi-tu vel pompa.

RUÍNA. f. La acció de caurer ó arruinar-se alguna cosa. *Ruina*. Ruina, æ. || Destrucció, assola-ció. *Ruina*. Letum, exitium, ii. || Cayguda, pérdua. *Ruina, perdicion, suersion, eversion, despeño*. Ruina, æ, exitium, ii. || La causa de la cayguda ó des-gràcia tant en lo físich com en lo moral. *Ruina*. Ruina, æ, perniciēs, ei. || ter. RONYA.

RUINAMENT. adv. m. Ab ruindat. *Ruinamente, vilmente*. Nequiter, perversè.

RUINAR. v. a. ARRUINAR. || UMLIR DE RONYA:

RUINEJAR. v. n. UMLIR DE RONYA.

RUINDAT. f. Acció vil, infame, indecorosa. *Ruindad*. Nequitia, æ, pravitas, atis.

RUINÓS, A. adj. Lo que comensa á arruinar ó amenassa ruína. *Ruinoso*. Ruinosus.

RUIXA. f. BANDA. || Qualsevol tira de roba y co-munment de punt llis, plegat y cusit á tavellelas que serveix pera adornar vestits, gorras y altres objectes femenils.

RUIXADA. f. RUIXAT. || Conjunt de algunas co-sas que s' espargeixen al tirarlas, com : RUIXADA de balas. *Rociada*. Grando, inis, imber, is.

RUIXADOR. m. ARRUIXADOR.

RUIXAMENT. m. La acció de arriuar. *Rociada, rociadura, rociamiento*. Aspersio, roratio, nis.

RUIXAR. v. a. ARRUIXAR.

RUIXAT. m. Pluja de poca duració. *Rocio, ro-ciada*. Tenuis pluvia. || XAFACH:

RUIXIM. m. RONYA.

CAURER Ó FÉR RUIXIM. fr. Plovisquejar. *Lloviz-nar, molliznar, molliznear, rociar*. Tenuiter pluer.

RULL. m. ant. Crespadura dels cabells. *Rizo, sortija*. Crispatio, nis. || ter. PINTOLADA.

RULLOL. m. Lo pinyol molt de las olivas que queda després de tret l' oli, y serveix pera 'ls bra-sers. *Herraj, borujo, terron, hojuela*. Ossimula oleæ fructuum contrita, et in carbonem redacta.

RUMBO. m. La delineació marcada en las car-tas de navegar y rosa náutica, pera dirigir las na-vegacions. *Rumbo*. Linea, index venti. || Camí, di-recció que's pren. *Rumbo*. Cursus, us, via, æ. || náut. La direcció que portan en las navegacions las naus. *Mareaje, rumbo, derrota, derrotero, rota*. Cur-sus maritimus. || Aparato, pompa, ostentació. *Pom-pa, ostentacion*. Pompa, æ, ostentatio, nis. || En lo blasó las figuras quadradas ab los ánguls aguts y un forat rodó en mitj. *Rumbo, rombo, rostro*. Rhom-bus, i.

PÈNDER ALTRE RUMBO. fr. Mudar de determina-ció. *Tomar otro rumbo, echar por otro rumbo*. Aliè cursum dirigere.

PÉRDRE LO RUMBO. fr. náut. Pérdre la nau la direcció que portava. *Desgaritarse, destorcerse.* Deviari. || met. No seguir la idea ó intent que s' havia comensat. *Desgaritarse.* Ab instituto cursu deflectere.

RUMBÓS, A. adj. Pompós. *Rumboso.* Munificus, pomposus.

RUMBOSAMENT. adv. m. Ab rumbo y pompa. *Rumbosamente, pomposamente.* Fastuosè, pomposè.

RUMIADOR, A. m. y f. Qui rumia ó remuga. *Rumiador.* Ruminator, is. || met. Qui repensa ó medita. *Rumiador.* Ruminator, recogitator, is.

RUMIAMENT. m. L' acte y efecte de rumiar. *Rumia, rumiadura.* Ruminatio, nis. || Agitació, moviment violent de ánimo. *Comocion.* Commotio, nis. || Meditació, consideració atenta de alguna cosa. *Reflexion.* Ruminatio, nis; decurata meditatio. || INTENCIÓ, PENSAMENT.

RUMIANT. adj. Se diu del animal que remuga, com lo bou, l' anyell, etc. *Rumiante.* Ruminans.

RUMIAR. v. a. REMUGAR. || met. Repensar, meditar, considerar ab reflexió alguna cosa. *Rumiar, recapacitar, revolver.* Rumino, as.

RUMIAT, DA. p. p. *Rumiado.* Rumiatius.

RUMINAL. adj. S' aplica á la figuera, junt á la qual una lloba doná de mamar á Rómulo y á Remo. *Ruminal.* Ruminalis.

RUMOR. m. Murmurement, veu que va extenentse secretament en lo públich, notícia vaga ó de autor incert. *Rumor, fama, voz, rumrum.* Susurratio, nis, murmur, is. || soroll. || poét. Ruído suau, com lo de la aygua corrent y semblants. *Rumor, murmurio, murmullo.* Susurrus, i, murmur, is. || AVALOT. || BENYINA, PENDÈNCIA.

RUMOR SORT. Petit ruído que se segueix del parlar baix ó en secret. *Susurro, susurracion.* Susurrus, i.

FÉR RUMOR. fr. FÉR soroll.

RUMORET. m. d. *Rumorcillo.* Rumusculus, i.

RUNA. f. La ruina ó enderrochs dels edificis. *Escombros, rudera, cascole, broza, ruinas.* Rudera, um.

RUNCARIS. m. pl. Heretges que creyan que sols pót pecarse ab lo cor y que tots los actes de la part inferior del cos són innocents; per consegüent s' entregavan als majors excessos. *Runcarios.* Runcarii, orum.

RÚNICH, CA. adj. Gótic, s' aplica á la llengua y lletres de Gócia. *Gótico, rúnico, runo.* Gothicus, runis.

RUNOGRAFIA. f. Tractat ó discurs sobre las lletres rúnicas ó góticas. *Runografia.* Runographia, æ.

RUNRUM. m. RUMOR. 1.

CÓRRER UN RUNRUM. fr. Exténdrerse ó dirse alguna notícia de autor incert. *Correr un rumrum, ru-*

girse, zumbarse, susurrarse. Rumorem vel sonum esse.

RUPTURA. f. Rompiment. *Fractura, rotura, ruptura.* Fractura, ruptura, æ.

RUQUEJAR. v. n. Fér ó dir tonterias. *Tontear, bobear.* Delirare; stultè agere vel loqui.

RURAL. adj. Rústich, del camp. *Rural, rustico.* Ruralis, rusticus. || pl. mit. Divinitats que caydavan de las aldeas ó camps. *Rurales.* Rurales, ium.

RUS, SA. adj. Cosa de Rússia. *Ruso, ruso.* Rusus, rutenus.

RUSCA. f. ter. ARNA. 2.

RUSCADA. f. BUGADA.

RUSCH. m. ter. Tros de suro gros. *Pana.* Sabris cortex.

RUSCO. m. ant. Espécie de murtra borda. *Busco, brusco.* Ruscus, i. || BRUCH.

RUSSIA, NA. adj. rus.

RUSSINYOL. m. ROSSINTOL.

RUSSO, A. adj. rus.

RÚSTICH, GA. adj. Raspós, aspre al tacte. *Ruso, tosc, rústico.* Impolitus, rudis, asper.

RÚSTICAMENT. adv. m. De un mode rústich. *Rústicamente, toscamente, sin cultura.* Rusticè, impolitè.

RÚSTICH, CA. adj. Lo que pertany al camp. *Rústico, campestre.* Rusticanus, rusticus, agrestis. || m. Home del camp. *Rústico, palurdo, payo, paleto, zafo.* Rusticus. || Home sens educació ni criansa. *Rústico, agreste, salvaje, idiota, cortezudo, selvático, silvestre, silvano, barbazorro.* Inurbanus, i.

À LA RÚSTICA. m. adv. RÚSTICAMENT. || Dít del llibre cusit y ab cobertas de paper. *A la rústica ó en rústica.* Irutè.

RUSTICITAT Y RUSTIQUESA. f. Senzillesa de las cosas rústicas. *Rusticidad, rustiqueza, rusticidad, selvaticidad, idiolez, salvaje.* Rusticitas, atis. || Mala criansa. *Groseria, rusticidad.* Rusticitas, atis. || Aspresa y rudesia de las cosas rústicas. *Rusticidad, rusticidad.* Rusticitas, atis. || Ignorancia, tonteria. *Rusticidad.* Rusticitas, atis.

RUSTIR. v. a. ROSTIR.

RUTA. f. Camí que's proposa en alguna empresa. *Ruta, rumbo, rota, rauta.* Cursus, us. || ITINERARI.

RUTILANT. p. a. Resplendent, clar, brillant. *Rutilante, rutilo.* Rutilus.

RUTILAR. v. a. poét. Brillar, resplandir. *Rutilar.* Rutilo, radio, as,

RUTINA. f. Costum, hàbit. *Rutina.* Longus usus.

RUTINAYRE. m. Qui no's sab mórur de la rutina. *Formalista.* Habitu agens.

RUTLLADOR. m. La mitja canya pera crespas los cabells, *Encrespador.* Calamistrum, i.

RUTLLAMENT. m. La obra de crespas los cabells. *Encrespadura, encrespamiento.* Crispatio, nis, crispatura, æ.

RUE

CATALÀ.

RUE

320

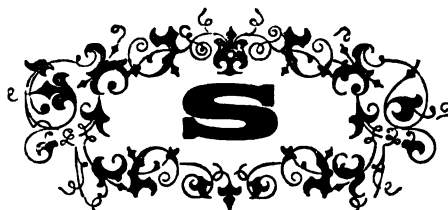
LLAB. V. a. Crespar los cabells. *Rizar*,
enrizar; *enrizar*, *enrizar*. Crispo, as.

ENTONCEMANS.

LLOL. M. RULLOL.

RUUTKET, A. Veu ab que'l pastor crida al
bestiar, especialment parlant á un cap sol. *Rita*.
Veni, pecus.

S. Vintena lletra del alfabet y setzena de las consonants: es dental y 's pronuncia ks. Entre 'ls antichs era numeral, y valia 7. En los mapas y llibres de marina significa sur, sud, ó mitjdia; SO, sudoest; SSO, sud sudoest; OSO, oest, sudoest; SE, sudest, SSE, sud sudest, ESE, est sudest. Entre metges S. vol dir sémis ó meytat, y entre 'ls antichs significava Silenci. En medallas é inscripciones romanas SP. Spurius; ST. Statius; SEX. Sextus. SER. Servius, que tots són noms propis.

SA.

SA. Segona ven femenina del pronom sèu. *Sa*. Sua. || adj. Qui té salut. *Sano*. Sanus. || Saludable, á propòsit pera conservar la salut. *Sano*, *saludable*. Sanus, salubris. || Robust, vigorós, fort, *Sano*. Validus, firmus, valens. || Franch, de bonas intencions, senzill. *Sano*, *sincero*. Sanæ mentis, bonæ indolis homo. || Cuerdo, que té 'l judici cabal. *Sano*. Rationis compos. || Enter, sense lesió ó defecte. *Sano*. Sanus, integer. || Síncopa de *se ha*. || adv. que precehit de la partícula *en* denota 'l temps present, com: de poch *ensá*. *Desde que*. Ex quo. || adv. Precehit de *en* es lo mateix que en aquesta part. *De la parte de acá*. Cis, citrà.

SA ENRERA Y SA ATRÁS. adv. t. Temps en derrera. *Tiempo atrás*. Olim, quondam.

SA Y MALALT Ó SA Y SALVO. m. adv. Sense lesió, perill ni malaltia. *Sano y salvo*. Incolumis, sanus.

|| Contracte ab que s' obliga en aquestos estats. *Sano y enfermo*. Sanus et infirmus.

BO Y SA. Ab cabal salut. *Bueno y sano*. Incolumis.

DEU TE FASSA ENSÁ Y ENLLÁ. *Anda, bendito de Dios; Dios te haga bueno; anda con Dios*. Tibi Deus benedicat; vale.

LO SA POSA EN REGLA AL MALALT. ref. Ensenya que es fácil aconsellar la paciència y tolerància del mal

que no 's pateix. *El sano al doliente se regula lo mte*. Facile omnes, cum valemus, recta consilia ægrotis damus.

SI VÓLS VIURE SA, FESTE LUGO ANCIÁ. ref. Persuadeix als joves á usar las precaucions y práctica dels vells. *Si quieres vivir sano, hazte viejo temprano*. Maturè fias senex, si diu velis esso senex.

SABA. f. Sabor ingrat. *Resabio*. Ingratus sapor.

|| Licor que serveix pera la nutrició y aliment de las plantas. *Savia*, *saba*, *suco*. Succus nutritivus.

ESTAR EN SABA. fr. Abundar en humors las plantas. *Estar en savia*. Arbores succum nutritivum trahere.

SABAHOT. m. Nom grech indeclinable genitiu del plural, y significa dels exércits. *Sabahot*. Sabahot.

SABARIJA. f. ant. Herba. *SAJULIDA*.

SABALLÓ. m. y

SABALLONERA. f. Mosca molt més grossa que la comuna. *Moscon*. Œstrum, i, crabro, nis.

SABATILLAS. f. pl. Babutxas. *Zapatillas*. Calceoli muliebres.

SABATA. f. Calsat de peu, que ordinàriament se fá de pell adobada per sobre, y sola regularment de pell de bou ó vaca. *Zapato*. Aluta, s. calceus, calceamentum, i. TONTO.

SABATA AB TALÓ. *Zapato de tacón*. Calceus talo munitus.

SABATA Á LA MALLORQUINA. Babutxa. *Escarpín*. Pedale, is.

SABATA Á RETALÓ. *Zapato enchancletado*. Calceus ad instar crepidarum.

SABATA ATACONADA. *Zapato remendado*. Calceus veteramentosus.

SABATA DE CORDOVÁ. *Zapato de cordobán*. Hircinus, caprinus calceus.

SABATA DE FELTRE. *Zapato de feltre*. Inopilia, ium, coactilitia, orum.

SABATA DE SOLA ALTA. *Mullilla.* Calceus mulleus.
SABATA DE VACA. *Zapato de cuero de becerro.* Bubulus calceus.

SABATA EMBOTINADA. *Zapato botín.* Cothurnus, i; dimidiata ocrea.

SABATA GROSSA Ó DE DOS Ó MÉS SOLAS. *Zapato ramplon.* Rudis calceus.

SABATA LLUNADA. *Zapato en forma de media luna.* Calceus lunatus.

SABATA PICADA. *Zapato picado.* Calceus fenestratus.

SABATA PLANA. *Zapato llano.* Planæ soleæ calceus, crepido, inis.

SABATA PRIMA Ó DE UNA SOLA. *Zapato de una suela.* Simplicis soleæ calceus.

ANAR AB SABATAS DE FELTRE. fr. met. Obrar ab moltí secret y recato. *Andar con zapatos de feltro.* Cautè, secretoque aliquid agere.

COP DE SABATA. *Zapatazo.* Calcei ictus.

CADA QUAL SAB AHONT LI APRETA LA SABATA. ref. *CADA QUAL SAB Á CASA SEVA AHONT HI PLOU.*

POSARSE Ó PORTAR LAS SABATAS Á RETALÓ. fr. *Enchancletar.* Calceis ad instar crepidarum uti.

SÉR MÉS TONTO Ó RUÍ QUE LA SABATA. fr. Pondera la tonteria, baixesa ó ruindat de algú. *Ser mas necio ó ruin que un zapato.* Ineptissimum ineptiorem esse.

TROBAR SABATA EN BON PEU. fr. Trobar algú qui li entenga sas manyas y artificis, ó qui li resista y s' opose á sos intents. *Hallar la horma de su zapato.* Fortem in fortiorem incidere.

SABATADA. f. Cop de sabata. *Zapatazo.* Calcei ictus.

SABATASSA. f. aum. *Zapaton, zapatazo.* Grandior calceus.

SABATASSAS. m. met. fam. TONTO, BÉSTIA.

SABATEJAR. v. a. Pegar, donar cops ab la sabata. *Zapatear.* Calceo percutere. || met. Repèndrer, maltractar á algú de obra ó de paraula. *Zapatear, dar un zafon.* Vexo, castigo, as. || v. r. met. Contrapuntarse ab algú, picarse las crestas. *Zapatearse.* Vi vim repellere.

SABATEJAT, DA. p. p. *Zapateado.* Calceus percussus. || m. Ball que s' executa sabatejant. *Zapateado.* Saltationis genus crebris palmis percussio calceo.

SABATER. m. Qui talla, cus y ven sabatas. *Zapatero.* Crepidarius, ii, sutor, is.

LO SABATER ES LO MÉS MAL CALSAT. ref. Denota que ahont hi ha proporció y facilitat de fèr ó conseguir alguna cosa, s'òl descobrirse ó verificarse la falta de ella. *En casa del herrero cuchillo mangorrero ó de palo; en casa del herrero asador de palo y cuchillo de madero; en casa del herrero peor apero.* Non prosunt domino, quæ prosunt omnibus, artes.

SABATERA. f. La muller del sabater. *Zapatera.* Sutrix, icis. || adj. S' aplica á la oliva malmesa al adob. *Zapatera.* Graecolens, fœtida olea.

SABATERADA. f. met. Acció tonta ú obra mal feta. *Necedad, patochada, chapuceria.* Stultia actio.

SABATERET. m. d. *Zapaterillo.* Sutoriolus, i.
SABATERIA. f. ant. Botiga de sabater. *Zapateria.* Sutrina, æ.

SABATETA. f. d. *Zapatico, illo, ito.* Calceolus, i. || f. PEÜLLA.

SABATUDA. f. Cop gran y ab soroll que 's dòna cabent de alt. *Zaparrazo.* Lapsus, casus, us. || XAFACH.

SABBATARI, A. adj. Qui guárda 'l dissapte. *Sabbatario.* Sabbatharius.

SABBÁTICH, CA. adj. Lo pertanyent al dissapte. *Sabático.* Sabbathicus.

SABBATINA. f. L' ofici diví que 's resa 'l dissapte quant no hi ha Sant senyalat. *Sabatina.* Sabbathi officium. || La conferència ó acte públich que's té en los estudis lo dissapte per la tarde. *Sabatina.* Scholastica in sabbati vespere collatio.

SABEDOR, A. m. y f. Lo qui está instruhit ó noticiós de alguna cosa. *Sabedor, sabidor.* Consilius.

SABENDES. (á) m. adv. ant. A sabiendas. Scier, consultò.

SABENSA. f. ant. SABIDURIA, CIÈNCIA.

SABENT. p. a. ant. *El que sabe.* Sciens, tis. || m. SABA. 2. || adj. ant. Intel·ligent. *Sabido.* Peritus. || irón. Se diu del qui vól donar solució á alguna dificultat ab poch coneixement. *Sabido.* Sciolus, sagax. || RANCI. 1.

SABENTMENT. adv. m. ant. A ciència segura, de un modo cert. A sabiendas. Scier, consultò.

SABÈR. v. a. Conèixer, entèndrer, tenir notícia ó coneixement de alguna cosa. *Saber.* Scio, sentio, is. || Experimentar. *Saber.* Experior, iris. || Sér docte ó noticiós. *Saber.* Sapio, scio, is. || Tenir habilitat per alguna cosa, sér destre en algun art ó facultat. *Saber.* Calleo, es, nosco, is. || met. Con·formarse, acomodarse, com : *SABER* sufrir los treballs. *Saber.* Permitto, is, tolero, as. || Sér molt astut y divertit. *Saber.* Optimè callere; versutum, callidum esse. || met. Se diu de las cosas que donan gust y plaher al ánima. *Saber.* Sapio, is. || Tenir, com: no *SABER* que fèr. *Saber.* Scio, is. || Practicar, acostumar. S' usa ab negació com: no *SAB* mentir. *Saber.* Nescio, is, ignoro, as. || Semblarse, parèixerse ó arrimarse á alguna cosa, com: no hi ha res que s'APIA á la acadèmia *Saber.* Similem esse. || Semblarse ó tenir resguart, com: *SABER* á afectació. *Saber.* Similitudinem, speciem referre.

|| v. n. Tenir sabor. *Saber.* Resipio, sapio. || AVERIGUAR. || m. Ciència, sabiduria. *Saber.* Scientia, æ.

SABÈR Á LA PEGA. fr. met. Denota que algú imita y segueix los mals costums ó resabis de sa mala educació ó de s'òn tracte ab malas companyias. *Saber á la pega.* Majorum mores sapere, redolere.

SABÈR Á POCH. fr. fam. No haverhi molt de alguna cosa. *Ser escaso, haber poco.* Parum esse.

SABÈR BO. fr. Agradar alguna cosa de menjar ó béurer. *Saber bien, gustar.* Sapidum esse. || Agra-

dar, sér del gust de algú alguna cosa, donar-li complacència. *Gustar. Placeo, es.*

SABERHO COM LO PARE NOSTRE. fr. Tenir perfectament en la memòria alguna cosa. *Saberlo como el Ave Maria.* Facile et omnino aliquid memorare posse.

SABER MÉS QUE 'L DIABLE. fr. Sér molt sagàs per sòn profit. *Saber mas que Merlin ó que las culebras; sabe que rabia.* Valdè callidum, sagacem esse.

SABER QUANTAS FAN CINCH. fr. fam. Conèixer ó entendre algú lo que li convé ó importa. *Saber cuantas son cinco.* Gnarum, solertem esse.

AQUELL SAB QUE'S SÁLVA, QUE L' ALTRE NO SAB RES. ref. Repren als que's glorian de saber molts arts y ciències, y viuen desastradament. *Aquel sabe que se salta, que el otro no sabe nada.* Nihil inanius quam multa scire sibi que non sapere.

À SABER. m. adv. *À saber.* Scilicet, nempe, id est.

À SABER ES. m. adv. *Es à saber, conviene à saber.* Nempè.

COM SI NO HO SABÉS; COM SI NO HO SABIA; COM SI NO'N SABÉS RES. loc. S'assegura que's guardará 'l secret, ó ab que algú expressa que no pòt dir alguna cosa que sab. *Como si no lo supiera.* Quod scio, nescio; ac si nescirem.

DE TOT VÓL SABER Y NO SAB RES. ref. Moteja al qui s' alaba vanament de que enten en tot. *De todo entiendo un poco, y de albardero dos puntadas.* Sciolus est, insolus doctrinæ ostentator.

DEU SAB LO QUE'N SERÁ. loc. Expressa 'l dubte de que esdevingan las cosas com se diu, ó de que's cumpla lo promés. *Dios sabe lo que será.* Quid futurum sit, scit Deus.

ELL SE SAB SAS COSAS. loc. Expressa que algú té sos motius pera fèr lo que fá. *Sabe su cuento.* Quid sibi prosit nescit.

ES À SABER, CONVÉ À SABER. m. adv. Serveix pera la explicació de alguna cosa. *Es à saber: conviene à saber.* Nempè, scilicet, id est.

ESTAR BEN LLUNY DE SABER ALGUNA COSA. fr. No tenir notícia ó coneixement. *Estar ajeno de alguna cosa.* Inscium omnino esse alionjus rei.

FÉA COM QUI NO HO SAB; COM QUI NO SAB RES. fr. Donar á entendre ab afectació y dissimulo que no se sab lo que altre diu, sent cert que ho sabia anticipadament. *Hacerse de nuevas.* Rei ignorance simulare.

FÉR SABER. fr. Avisar, notificar. *Hacer saber.* Certiorem facere.

JA SAB AB QUI LAS HAU, Ó JA SAB AB QUI LAS FÁ. exp. Denota que la massa familiaritat s'ol donar motiu á llibertats ó faltas de atenció. *Ya sabe el asno en cuya casa ó casa rebuzna.* Agnoscit domini faciem stultus.

JA SABRÁN QUI SOJO. exp. ab la qual algú 's gloria de sòn poder ó autoritat. *Sépase quien es Calleja ó Callejas, ó ya verá quien es Calleja.* Sentient qui vir sim.

¿JA SABES LO QUE'Y PESCAS Ó LO QUE'N FÁS? exp. S'usa pera avisar á algú 'l desacert que vá ha fèr. *¿Estás en tu camisa ó en tu juicio? ¿Insanis? ¿Sana mentis es?*

MÉS VAL SABER QUE HAVÉR. ref. Ensenya que dea preferirre la ciència á la riquesa. *Mas vale saber que haber.* Divitiis sapientia præstat, prævalel.

NO HO SAB PERQUE NO VÓL. loc. Repren als que refusan fèr lo que se'ls mana ab lo pretext de que no ho saben fèr. *Donde hay gana, hay maña.* Omnia vincit amor.

NO SABER AHONT GIRARSE DE FEYNA. fr. Estar algú molt ocupat, tenir molt que fèr. *No poderse rodear.* Quid primum agat præ agendorum copia aliquem nescire.

NO SABER ALGÚ AHONT ESTÁ Ó AHONT GIRARSE. fr. Trobarse algú en alguna estreitor ó en paratge molt estret. *No poderse rodear.* Multitudine premi.

NO SABER ALGÚ LO QUE'S PESCA. fr. Nòta á algú de ignorant ó poch intel·ligent en las dependències ó negocis que maneja. *No saber lo que se pesa.* Stultitia laborare.

NO SABER ALGÚ SI VIU Ó AHONT SE ES. fr. Denota que algú té molts ocupacions, y que li falta temps pera cuidar de st. *No saber de st.* Negotiis obrui.

NO SABER COM FÉRSEHO. fr. No saber ahont recórrer pera subvenirre. *No tener donde volver los ojos.* Omni auxilio esse destitutum.

NO SABER DIR DE NO. fr. No saber negar res. *No saber decir que no; no tener boca para negar.* Nihil potenti negare.

NO SABER DIR PARAULA. fr. Estár molt perturbat. *No acertar à decir.* Præ turbatione tacere.

NO SABER QUANTS Ó 'LS DITS QUE TÁ Á LA MA. fr. Sér algú molt ignorant y tonto. *No saber cuantos son cinco; no saber donde tiene la cara.* Omnino inscium, gnarum esse.

NO SÉ QUE FÉU. loc. *No se que haccrme.* Quid agam nescio.

QUI NO SAB FÉR LAS COSAS, NO LAS SAB MANAR. ref. *Quien no sabe servir, no sabe regir.* Non bene imperat nisi qui imperio paruerit.

SAB PERA 'LS ALTRES Y NO SAB PERA SI. ref. Nòta al que sab donar consells á tothom y no se'ls sab pendrer per ell. *Alcaravan zancudo para otros consejo, para si ninguno.* Aliorum medicus, ipse vulneribus scatet.

TANT ME'N SÉ COM ME'N SABIA. loc. *Lo mismo me sé ahora que antes.* Nihil novum didici.

¿Y TÚ, PERE, SABS LOS SALME? SI SENTOR, TANTS À TANTS. loc. fam. Nòta al que repren en altra 'l defecte en que ell incorre. *Échese una piedra en la manga.* Improbis aliis quæ in te quoque imbutantur.

SABERUT, DA. adj. Molt sabi, 's diu irònicament del qui vól donar solució á alguna difficultat ab poch coneixement. *Sabiendo.* Sciolus, sagax.

SABI, A. adj. Qui poseheix la sabiduria. *Sabio*

Sophus, sapiens. || Lo que influheix ó conté sabiduria, com: resposta *SABIA*. *Sabio*. Sapiencia plenus. || m. Per antonomasia 's diu de Salomó. *Sabio*. Sapiens, tis.

MESURA 'L SABI, QUANT 'L ORAT DREIXA LA QUARTANA. ref. ant. Ensenya que'l neci després de molts desenganys ha de practicar lo que'l prudent executa ab previsió desde luego. *Lo que hace el loco á la derreria hace el sabio á la primeria; el necio hace al fin lo que el discreto al principio*. Tunc canunt eigni cum graculi tacent.

SABÍ, NA. adj. Natural de y pertanyent á Sabina provincia de Itàlia. *Sabino*. Sabinus.

SABIAMENT. adv. m. *Sabiamente*. Peritè. || Prudentment, judiciosament. *Sabiamente*. Cordatè.

SABIDOR, A. m. y f. *SABEDOR*.

SABIDURIA. f. Ciència, coneixement intel·lectual. *Sabiduria*. Sapiencia, Minerva, æ. || Perícia, prudència. *Sabiduria*. Sapiencia, æ. || Coneixement extens de moltes coses ó de diverses facultats. *Sabiduria*. Scientia, æ, eruditio, nis. || Títol de un dels llibres del antic testament que s'atribueix á Salomó. *Sabiduria*. Sapiencia liber.

SABIDURIA INCREADA. Dèu. *Sabiduria increada, eterna*. Divina sapientia.

SABIESA Y SABIETAT. f. *SABIDURIA*, CIÈNCIA.

SABINA. f. Espècie de ginebre ab fullas de xiprer. *Sabina*. Sabina, æ. || n. p. de dona. *Sabina*. Sabina, æ.

SABINAR. m. Terreno poblat de sabinas. *Sabinar*. Sabinis consitus locus.

SABÓ. m. Pasta feta de oli, lleixiu y altres ingredients pera rentar la roba. *Jabon*. Sapo, nis.

SABÓ DE LLOSA. Sabó blanch consistent y dur. *Jabon de piedra ó duro*. Sapo spissus, durior.

SABÓ DE PALANÓS. La pala ab que las bugaderas pican la roba pera no gastar tant sabó. *Jabon de Palencia*. Fustigatio, nis.

SABÓ DE PEDRA Ó DE SASTRE. Pedra blanca ab que 'ls sastres senyalan per ahont han de tallar ó cusir. *Jabon de sastre*. Petra alba.

LA CAPSA DEL SABÓ. *Jabonera*. Custodiendo saponi capsula.

SABOCH. m. *BADOCH*. 1.

SABOGA. f. Peix blau ab moltes espinas petites, que naixen de las principals; en la primavera se'n puja als rius. Són notables y las celebra Cervantes en lo Quijote las que 's pescan en l'Ebro, y entre ellas las millors las que 's pescan prop del pont de Tortosa. *Saboga*. Alosa, æ.

SABOGAL. m. Art ab que's pescan las sabogas. *Sabogal*. Alosis capiendis retis.

SABOLIR. v. a. ant. *ENTERRAR*.

SABONER. m. Qui fabrica ó ven sabó. *Jabonero*. Saponis opifex, venditor.

SABONERA. f. Planta de várias brancas de pen y mitj de altura, rodones, nusosos y blancs, fullas

en forma de llansa de dos ó tres polzadas de llarch. las flors naixen á poms blancs ó de color de rosa clar: lo such y la arrel serveixen com lo sabó pera netejar la roba. *Jabonera*. Saponaria, æ. || La brumera ó escuma del sabó. *Balago*. Saponaria spuma.

SABONERIA. f. Lloch ahont se fabrica sabó. *Jaboneria*. Saponaria officina.

SABONETA. f. Rellotje de butxaca, cubert ab una tapa de or ó plata y 's descubreix apretant una molla. *Saboneta*. Horarium ita dictum.

SABONETAS. f. pl. Boletas molt dures de una herba semblant á la canya, de las quals se'n fan rosaris. *Lágrimas de David ó de Moisés*. Globuli, orum.

SABOR. m. Gust apacible ó desapacible que troba 'l paladar en las cosas. *Sabor*. Succus, i, sapor, is. || met. Gust ó disgust del ánimo ó altre sentit distinct del paladar. *Sabor*. Sapor, is, gustus, i.

DONAR SABOR. fr. *Saborear*. Saporem conciliare.

SABORALL. m. fam. *ANANIMENT*. 1.

SABORAR. v. a. ant. y

SABOREJAR. v. a. *ASSABORIR*, *ASSAHONAR*. || v. r. *ASSABORIR*. || met. Recrearse, complaurese, deleytarse en alguna cosa. *Saborearse*. Alicujus re voluptate teneri.

SABOREJAT, DA. p. p. *Saboreado*. Sapidus.

SABORIR. v. n. *ASSABORIR*.

SABORITJA. f. Herba. *SAJULIDA*.

SABORÓS, A. adj. Deleytable al sentit del gust. *Sabroso*. Sapidus, salsus. || met. Deliciós, gustós, deleytable al ánimo. *Sabroso*. Sapidus. || *SALAT*.

SABOROSAMENT. adv. m. Ab sabor y gust. *Sabrosamente*. Sapidè, concinnè.

SABOROSÍSSIM, A. adj. sup. *Sabrosissimo*. Valdè sapidus.

SABOYÀ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Saboya provincia de la Gàlia antiga. *Saboyano, saboyardo*. Sabaudus, allobrogicus.

SABOYANA. adj. S'aplica á una espècie de col. *Saboyana*. Brassica lacuturria. || f. Espècie de faldillas obertas per davant. *Saboyana*. Muliebris tunica.

SABOYART, DA. adj. *SABOYÀ*.

SABRE. m. Arma de ferro un poch corba, de un sol tall, per lo que's maneja al modo del alfançe. *Sable*. Acinaces, is.

COP DE SABRE. *Sablazo*. Acinacis ictus.

SABRÓS, A. adj. *SABORÓS*.

SABRUT, DA. adj. fam. *SABERUT*.

SABUDA. f. ant. *Noticia, inteligencia*. Scientia, æ.

MENTS DE SABUDA. loc. ant. *Sin saberlo*. Nesciendo illud.

SABULLIR. v. a. ant. *SEPULTAR*, *ENTERRAR*.

SABUT, DA. p. p. *Sabido*. Scitus. || adj. Qui sab molt. *Sabido*. Scitus. || Cert, conegut. *Sabido*. Notus.

SACA. f. Sach gran. *Saca, sacco grande.* Saccus peramplus. || Vesta, vestit de sach. *Sobrevesta, sobreveste, sobretodo.* Birrum, birrus, i.

SACABALA. f. Instrument de cirurgia pera traurer las balas de las heridas. *Sacabala.* Chirurgicum ad plumbea globula ex corpore extrahenda instrumentum. || Instrument de un bastó y un ferro en la extremitat ab lo qual se trahun las balas dels canons de artilleria. *Sacabala.* Hastatum ferreum ad globulos plumbeos ex bellicis tormentis extrahendos.

SACABUTXO. m. Instrument músich de metall á modo de trompeta, dividit pel mitj en dos parts, de las quals la de dalt entra en la de baix, de modo que aquesta puga baixar y pujar pera formar distinctas veus. *Sacabuche.* Sambuca, æ; ductilis tuba. || Lo músich que sona aquest instrument. *Sacabuche.* Sambucæ sonator.

SACAR. v. a. En lo joch de pilota y raqueta es tirar la pilota desde la banca envers los contraris. *Sacar.* Pilam primum mittere.

SACAR LLARCH. fr. Despedir la pilota á llarga distància. *Sacar largo.* Ultra metam jacere.

SACAR LLARCH Y ARRIMAT. fr. Menjar ó béurer molt. *Tener buena tijera.* Largè comedere.

SACÁS. m. aum. *Saco grande.* Peramplus saccus. || m. ant. SEQÜAS.

SACCEIG. m. TRONTOLL.

SACCEJADOR, A. m. y f. S' aplica al caball ó altra cabalcadura que sacceja. *Troton.* Succussator, is.

SACCEJAMENT. m. TRONTOLL.

SACCEJAR. v. a. Trontollar las cabalcaduras al caballer. *Trotar.* Succusso, as. || Revóldrer algun líquit. *Bazucar.* Commoveo, es.

SACCEJAT. DA. p. p. *Bazucado.* Agitatus, commotus.

SACERDOCI. m. Dignitat y càrrech del sacerdot. *Sacerdocio.* Sacerdotium, ii.

SACERDOT. m. Home dedicat y consagrat pera fèr, celebrar y oferir los sacrificis. *Sacerdote.* Sacerdos, otis. || En la lley de gràcia l' home consagrat á Déu, ungut y ordenat pera celebrar y oferir lo sacrifici de la missa. *Sacerdote.* Sacerdos, otis.

SUMO SACERDOT. Lo príncep dels sacerdots entre'ls juheus. *Sumo sacerdote.* Summus sacerdos.

SACERDOTA. f. SACERDOTISSA.

SACERDOTAL. adj. Pertanyent al sacerdot. *Sacerdotal.* Sacerdotalis.

SACERDOTISSA. f. Entre'ls gentils la dona dedicada als sacrificis de las deesas y al cuydado de sos temples. *Sacerdotisa.* Sacerdotissa, æ.

SACH. m. Costal pera posar ó tragar alguna cosa. *Saco.* Saccus, i. || Vestit vil y aspre de sayal, que usa la gent de montanya. *Saco.* Sagum, i. || Vestit, hàbit de penitència. *Saco.* Saccus, i. || fam. Vestit mal fèt y poch ajustat. *Jergon.* Ampla vestis. || Qualsevol cosa que'n conté altrás dins de sí. *Saco.* Cumulus, i. || BOSSA. 1. || SARRÓ, CIVADER. ||

La bossa ahont cauhen las bolas en lo joch de mesa. *Bolsa.* Fundula, orca, æ. || Bossa de pells pera abrigar los peus y las camas quant algú està acat. *Folgo.* Confovendis pedibus pelliceus saccum. || Lo de cuyro dins del qual ficavan als parricids pera tirarlos al riu. *Saco de cuero.* Culcus, cauleum, i.

SACH DE CARN. Lo subjecte molt gros y corpulent, tosch y pesat. *Jergon.* Obessus.

SACH DE COPS. met. Aquell que es l' objecte de la diversió de altres, ó aquell á qui tots acuden. *La vaca de la boda, pagote.* Qui impensas facit.

SACH DE GRA. 'L que serveix pera posar gran. *Saco para poner granos.* Saccus frumentarius.

SACH DELS GEMECHS. fam. GATTA.

SACH DE OSSOS. Lo subjecte molt magre. *Costal de huesos.* Valdè gracilis.

SACH QUE'S PORTA Á CABALL. MALETA.

BRAMA SACHS. CRIDAYRE.

CÁURER COM UN SACH. fr. Cáurer tot plegat. *Dar con el cuerpo en tierra; dar consigo en el suelo.* Solitò procidere, procumbere.

DONAR UN COP DE SACH. fr. met. Donar una reprehensió. *Dar cortinazo, sartenazo; dar un jabo.* Punire; asperè objurgare.

ENRAHONAR Ó PARLAR MÉS QUE UN SACH DE NOULH. fam. de que s' usa pera exagerar lo molt que parla una persona, y especialment se diu de las donny dels noys. *Hablar mas que una urraca, ó que treinta procuradores.* Garrulitate picam excedere.

ESTAR AL SACH. fr. MORIR.

FÈR DE ALGÚ SACH Y SOGA. fr. met. Explica la feilitat ab que algú reduheix á altre á que fassa lo que vol. *Hacer de alguno cera ó pábilo.* Facile ad nutum aliquem trahere.

NO POSARHO EN SACH FORADAT. fr. met. Recullir alguna espècie que s' óu pera usar després de ella oportunament. *No eshar una cosa en sacco roto.* Ex rebus auditis utilitatem capere.

NO SO SACH PERA VUYDARHO TOT PLEGAT. loc. Dòm á entèndrer que no's pót dir tot de una vegada. *No soy costal.* Mihi currenti calcar addis.

SET AL SACH Y 'L SACH EN TERRA. exp. fam. Nón la poca manya de alguns que concorren á transportar algun gran pes ó altra acció que junta no acerten á executar. *Siets al sacco y el sacco en tierra.* Operantium multitudine rem perdere.

TOT HO VÓL, SACH Y PERAS. ref. Repren als que no contents ab lo necessari demanan lo supèrfluu. *Abel de zarzuela, comisteis la olla, pedis la cazuela.* Vel supervacanea sibi postulat.

VUYDAR LO SACH. fr. Confessarse. *Descargar la conciencia.* Conscientiæ satisfacere.

SACIABLE. adj. Lo que es capaz de sér saciat. *Saciable.* Satiabilis, explebilis.

SACIAMENT. m. SACIETAT.

SACIAR. v. a. Afartar, atipar, satisfer de menjar y béurer. *Saciar.* Saturo, exsatio, satullo, as. || met. Satisfes l' ànima

passió. *Saciar*. Animum, cupiditatem, libidinem satiare, explere. || v. r. *Saciarse*. Saturari.

SACIAT, DA. p. p. *Saciado*. Saturatus.

SACIETAT. f. Afartament ab que's satisfà 'l desitj ó apetit. *Saciedad*. Saturitas, satietas, satias, atis.

SACO. m. L' acte y efecte de sacar en lo joch de pilota. *Saque*, *saco*. Pilæ missio, jactio. || *Saqueig*. *Saqueo*, *saco*. Depopulatio, nis.

À **SACO.** m. adv. Saquejant, apoderantse dels béns de alguna ciutat ó poble. À *saco*. Direptione, dilapidatione.

SACOLOR. m. BURELL.

SACOMANO. m. ant. *SACO*, *SAQUEIG*.

SACRA. f. La lámina ó taula que conté las paraules de la consagració; y també las dos que's posan als costats del altar. *Sacra*. Sacrae tabellæ altari superpositæ.

SACRAMENTAL. adj. Lo pertanyent als sants Sagraments. *Sacramental*. Sacramentalis. || m. *SOMATENT*, *ALBROT*. || pl. Los remeys pera que's perdonen los pecats venials. *Sacramentales*. Sacramentalia, ium.

SACRAMENTALMENT. adv. m. *Sacramentalmente*. Sacramentaliter.

SACRAMENTAR. v. a. Administrar los sacraments. *Sacramentar*. Sacramenta mistrare.

SACRAMENTARI, A. adj. L' heretge que nega la presència real de Cristo en lo Santíssim Sacrament. *Sacramentario*. Sacramentarius.

SACRAMENTARSE. v. r. Convertirse 'l pa y vi en cos y sanch de Cristo. *Sacramentarse*. Panem et vinum in corpus et sanguinem Jesuchristi converti.

SACRAMENTAT, DA. p. p. *Sacramentado*. Sacramentis munitus.

SACRARI. m. Lo lloch en que's posa y guarda à Jesuchrist sacramentat. *Sagrario*. Sacrarium, ii. || Part interior del temple ahont se guardan las reliquias y cosas sagradas *Sagrario*. Cella, æ, sacrum, ii. || met. La part interior en que deposita l' home 'ls afectes ó pensaments ó alguna cosa santa, com : lo pit, lo cor, la ànima. *Sagrario*. Sacrum, ii.

SACRARIAYRE. m. Qui en las iglésias cuyda del sacrari. *Sagrarioero*. Sacrarii custos.

SACRAS. f. pl. *SACRA*.

SACRATÍSSIM, A. adj. sup. *Sacratissimo*. Sacratissimus.

SACRE. m. Espécie de falcó de plomas, quasi rossas y algunas tirant à blancas; té 'ls dits, las alas y 'l bech blaus. *Sacre*. Circus, i; sacer falcó vultur pernopterus. Gen. || adj. ant. *SAGRAT*.

SACRIFICACIÓ. f. La obra de sacrificar. *Sacrificio*. Sacrificatio, nis.

SACRIFICADOR, A. m. y f. Qui sacrifica. *Sacrificador*. Sacrificus, i, sacrificator, is. || Lo lloch destinat pera 'ls sacrificis. *Sacrificadero*. Sacrificii locus,

SACRIFICANT. p. a. Qui sacrifica. *Sacrificante*. Sacrificans, sacrificus.

SACRIFICAR. v. a. Oferir, fer sacrificis. *Sacrificar*. Sacrifico, macto, as. || Obsequiar à alguna persona que no es Dèu. *Sacrificar*. Obsequium præstare. || met. Posar à algú en grave perill ó treball. *Sacrificar*. In victimam devovere. || Péndrer alguna cosa per algú ó per algun fi, com : sacrificar la salut, lo repós, los béns. *Sacrificar*. Devoveo, es. || v. r. Dedicarse, oferirse particularment à Dèu. *Sacrificarse*. Se Deo devovere. || Subjectarse, conformarse ab alguna cosa. *Sacrificarse*. Se submittere.

SACRIFICAT, DA. p. p. *Sacrificado*. Sacrificatus.

SACRIFICI. m. La ofrenda que's fá à Dèu en l' altar. *Sacrificio*. Sacrificium, ii. || Per antonomàsia la obligació que feu Cristo de sí mateix al Etern Pare en la ara de la creu. *Sacrificio*. Cruentum sacrificium. || Lo que fá 'l sacerdot en la missa oferint, consagrant y consumint à Cristo baix las espècies de pa y vi. *Sacrificio*. Incruentum sacrificium. || Oblació de la pròpia voluntat en alabansa ó agraïment à Dèu. *Sacrificio*. Voluntatis oblatio, devotio. || met. La subjecció al dictàmen, voler ó arbitre. *Sacrificio*. Sacrificium, ii. || Qualsevol obsequi per cortesia. *Sacrificio*. Obsequium, ii, devotio, nis. || La operació quirúrgica violenta ó perillosa. *Sacrificio*. Chirurgica operatio.

SACRIFICI DEL ALTAR. Lo sacrifici de la missa. *Sacrificio del altar*. Missæ sacrificium.

SACRÍLECH, GA. adj. *SACRÍLEGO*.

SACRÍLEGAMENT. adv. m. Ab sacrilegi. *Sacrilegamente*. Sacrilegè.

SACRÍLEGI. m. Profanació de cosa sagrada. *Sacrilegio*. Sacrilegium, ii. || met. Lo despreci de alguna cosa venerable, encara que no sia sagrada. *Sacrilegio*. Sacrilegium, ii.

SACRÍLEGO, A. adj. Qui comet sacrilegi. *Sacrilego*. Sacrilegus.

SACRISTÀ. m. *SAGRISTÀ*.

SACRISTIA. f. *SAGRISTIA*.

SACRO, A. adj. Sagrat, sant. *Sacro*. Sacer. || m. OS BERTAN.

SACROSANT, A. adj. Sagrat, sant, inviolable. *Sacrosanto*. Sacrosanctus.

SACSÓ. m. Plech en las robas. *Alforza*. Vestium plicatura.

SACUDIDA. f. La acció y efecte de sacudir y sacudirse. *Sacudida*, *sacudidura*, *sacudimiento*. Excussio, nis. || La acció de sacudir la roba ó cosa semblant pera traurer la póls. *Sacudidura*, *sacudimiento*. Excussio, nis.

DONAR UNA SACUDIDA. fr. met. PASSAR UNA MANETA.

SACUDIDOR, A. m. y f. Qui sacut. *Sacudidor*. Excussiens, tis. || *ESPOLSADORS*.

SACUDIMENT. m. *SACUDIDA*. 1. || *ESPOLSAMENT*.

SACUDIR. v. a. Mòurer violentament à una part y altra. *Sacudir*, *Succutio*, is. || Pegar cops à

alguna cosa ó mórnerla en l'ayre ab violència pera netejarla. *Sacudir*. Quatio, tundo, is. || Pegar, castigar ab cops á algú. *Sacudir*. Converbato, as. || Llansar ó apartar violentament de sí. *Sacudir*. Excutio, is. || Apartar, separar, com: *SACUDIR* lo jon de la servitut. *Sacudir*. Excutio, is.

SACUDIRSE. v. r. met. Apartar de sí algun subjecte. *Sacudirse*. Rejicio, is.

SADÁS. m. CEDÁS. || GARBELL.

SADOLL. adj. ant. TIP.

SADOLLAMENT. m. ant. SAGIETAT.

SADOLLAR. v. a. SACIAR, ATIPAR.

SADOLLAT, DA. adj. SAGIAT, TIP.

SADUCEU, A. adj. Lo pertanyent als Saduceus ó á sa secta. *Saduceo*. Saduceus.

SADUCEUS. m. pl. Heretges entre'ls jueus, que negavan la immortalitat del ànima, la resurrecció del cos, y que hi hagués àngels y altres esperits. *Saduceos*. Saducei, orum.

SADURNÍ. n. p. de home. *Saturnino*. Saturninus, i.

SAETA. f. SAGETA.

SAETIA. f. Embarcació llatina de tres pals y una sola cuberta menor que'l xabech y major que la galiota; serveix pera 'l cors y mercancia. *Saetia*. Vectoria, prædatoria navis. || Nau lleugera pera córrer los mars, tenia 12 ó 15 rems per banda, y representava 'l mateix paper que la balenera y 'l bergantí, era de molta velocitat é inferior á la galera. *Saetia*, *setta*. Liburnica, æ, lembus, i.

SAFA. f. GIBRELLA.

SAFAREGET. m. d. de safareig. *Alberquilla*, *estanguito*. Stagnulus, i.

SAFAREIG. m. Bassa fabricada á propòsit pera tenir àygua. *Alberca*, *estanque*. Stagnum, i. || ter. SAFRÁ.

SAFAREJÁS. m. aum. *Albercon*. Grandius stagnum.

SAFARÓS, A. adj. Qui fá fástich. *Asqueroso*, *charchoso*. Porcus.

SAFATA. f. Espécie de panera plana teixida de vímet ab una vora reixada. Ni ha de plata, or, xarol, etc. *Azafate*. Calathus, i, fiscella, æ.

SÁFIA. f. Planta de que ni ha moltes espécies, la més senyalada fá las camas á la altura de un home; las fullas són llargues, angulosas, verdas y llustrosas; las flors molt petites ab cinch fullas en forma de rosa; 'l fruyt de tres escayres ab una llavor oblonga, acanalada y groga y amarga; es bona peralas feridas. *Talitro*, *talistro*. Thaliotrum, thaliotrum, i, y altres, pigamum, i.

SÁFICH. m. Vers grech y llatí inventat per la poetissa Safo: consta de cinch peus, lo segon esponden, 'l tercer dáctil, y 'ls altres tres coreus. En castellá té onze síl·labas ab pausa en la quinta, y á cada tres sáfichs s'anyadeix un adónich. *Sáfico*. Sapphicum carmen. || adj. S'aplica al vers del mateix nom y á la composició feta en ella, com: oda *SÁFICA*. *Sáfico*. Sapphicus.

SAFIR. m. Pedra preciosa de color blau. *Zaf*, *zafiro*. sapphirus, i.

SAFÍS. m. ant. SAVIR.

SAFRÁ. m. Planta perenne que fa per flors tres brins del mateix nom: s'usa pera amansir lo menjar, pera tenyir de groch y altres objectes. *Azafran*. Crocus, i.

SAFRÁ DORT. *Cártamo*, *alazor*, *azafran rumí* ó *mbaje*. Carthamus, i.

FÉR SAFRÁ. loc. ter. **FÉR CAMPANA**.

ANAR Á VÉNDRE SAFRÁ. fr. Fugir de la cam dels pares ó tutors lo noy. *Hacer novillos*. A paloma de mo pravè ejicere. || **FÉR CAMPANA**.

DE COLOR DE SAFRÁ. *Azafranado*. Croceus.

SAFRANER. m. ter. Lo qui fá campana. *Novillero*. Qui ab schola vacat.

SAFRANÓ. m. SAFRÁ DORT.

SAFRANÓRIA Y SAFANÓRIA. f. *PASTANMAN*.

SAFRE. m. Polvos del bismut que s'emplen en las fábricas de pisa. *Zafre*. Bismuti pulvis.

SAFREIG. m. SAVAREGET.

SAFUY. adj. ant. Putinejat. *Manosendo*. Confiscatus.

SAG. m. ant. NUNCI, MISSATGER, PORTER, AUVEL.

SAGA. f. Part posterior de qualsevol cosa. *Saga*. Posterior, postica pars. || *Lladronera*, la part posterior del carruatge y la càrrega que s'acomoda en ella. *Zaga*. Rhedæ postica pars.

ANAR Á LA SAGAS fr. Observar los passos ó accions de algú. *Andarle á uno á los alcances ó á las ventatas*. Vias alicujus propè observari, insequi.

NO ANAR Ó QUEDARSE Á LA SAGA. fr. No sér inferior en alguna habilitat. *No ir ó quedarse en zaga*. Minimè illi esse inferiorem, vel cedere.

SAGACÍSSIM, A. adj. sap. *Sagacissimo*. Valè sagax.

SAGACITAT. f. Subtileza, finura, penetració. *Sagacidad*. Sagacitas, atis. || Astúcia. *Sagacidad*. Sagacitas, tis. || Vivesa del sentit en los animals pera sentir las cosas. *Sagacidad*. Sagacitas, atis.

SAGAL. m. Lo fadrí fort, animós y valent. *Sagal*. Adolescens, tis. || Mossos inferior de la diligencia. *Zagal*. Alteri subjectus assedarius. || Lo pastor jove subjecte al rabadà. *Zagal*. Pastor adolescens. || m. TRONYA, GANSO.

SAGALA. f. Fadriua, pastora. *Zagala*. Paeth, æ, virgo, inis.

SAGAPENO. m. Espécie de goma procedent de una planta del Assia menor que's troba en lo comers en masses granilloses, ó en llágrimas opacilloses, de un groch rogench semblant á la cam groga, semitransparent, de sabor acre y desagradable, de olor que tira al de la goma púdica, tónica, incisiva, aperitiva y un poch purgativa. *Sagapeno*, goma seráfica. Sagapenum, i.

SAGAS. adj. Astut, subtil. *Zagas*, *laltus*.

SAGASMENT. adv. m. *à mente*. Sagaciter.

SAGAY. m. ter. Cabrit petit sense sadar. *Ca-brito*. Hædus, i.

SAGAYA. f. ter. Cabra que encara no ha cabridat. *Cabrilla*. Capella, æ.

SAGELL. m. ant. SELLO.

SAGELLADOR. A. m. y f. SELLADOR.

SAGELLADURA. f. ant. y

SAGELLAMENT. m. ant. SELLADURA.

SAGELLAR. v. a. ant. SELLAR.

SAGELLAT, DA. p. p. ant. SELLAT.

SAGETA. f. Fleixa. *Sæta*. Spicum, i, sagitta, æ. || geom. Lo segment del diàmetre que va desde l'arch á la corda. *Sagita*. Sagitta, æ.

SAGETEJAR Y SAGETAR. v. a. Ferir absagetas. *Asæctear, sæctear*. Acontizo, sagitto, as.

SAGETIA. f. SÆTIA. f. || Lloch ó forat pera tirar sagetas. *Sætera, sætia*. Ejaculandis sagittis apta fenestella.

SAGÍ. m. Greix de qualsevol animal. *Sain, gro-sura*. Sagina, æ, adeps, ipis. || Sol davall del ventre. *Abdómen, redaño*. Abdomen, inis.

SAGÍ ROS. *Monteca, manteca de cordo, de tocino*. Adeps liquefactus.

SAGIMON. n. p. de home. *Segimundo*. Segismundus, i.

SAGINADA. f. Coca ab llar. ENSAGINADA.

SAGIN. m. sagí. f.

SAGINAR. v. a. Engreixar alguns animals. *Engordar, cebar*. Sagino, as.

SAGINERA. f. sagí. f.

SAGITA. f. geom. Segment del diàmetre contingut entre'l vèrtice y la aplicada. *Sagita*. Sagitta, æ.

SAGITAL. adj. Pertanyent y semblant á la sageta. *Sagital*. Sagitalis.

SAGITARI. m. Fletxer, qui pelea ab sagetas. *Sagitario, sætero, flechero*. Sagitarius, ii. || m. Lo signe novè del zodiach. *Sagitario*. Sagittarius, ii.

SAGNADOR. m. ter. SANGRADOR.

SAGNAR. v. a. SANGRAR.

SAGNIA. f. SANGRIA.

SAGÓ. m. Las pells del blat molt. *Salvado*, *caspa*. Furfur, is.

SAGÓ FI. TRITS.

SAGOLA. f. Corda que serveix pera tirar los arts, las naus desde terra y altres usos. *Sirga*. Rudens, tis. || SARRIÓ.

SAGONET. m. d. *Memudillo, afrecho*. Furfur, is.

SAGRADAMENT. adv. m. Ab respecte á lo diví. *Sagradamente*. Sacré.

SACRAMENT. m. Medicina espiritual que cura la ànima. *Sacramento*. Sacramentum, i. || Cristo sacramental en la hòstia. *Sacramento*. Eucharistiae sacramentum. || ant. JURAMENT. || Misteri, cosa oculta. *Sacramento*. Misterium, ii.

SACRAMENT DEL ALTAR. Lo sacrament eucaristich. *Sacramento del altar*. Eucharisticum sacramentum.

SACRAMENTAL. adj. SACRAMENTAL.

MOURER UN SACRAMENTAL. ter. fr. met. fam. AVA-LOTAR, MOURER BULLA Ó ALGUNA BULLA.

SACRAMENTALMENT. adv. m. SACRAMENTALMENT.

SACRAMENTAR. v. a. SACRAMENTAR. || JURAR.

SACRAMENTARI. A. adj. SACRAMENTARI.

SACRAMENTARSE. v. r. SACRAMENTARSE.

SACRAMENTAT, DA. p. p. SACRAMENTAT.

SAGRAR. v. a. CONSAGRAR.

SAGRARI. m. SACRARI.

SAGRAT. m. Lloch que serveix de refugi als delinqüents. *Sagrado*. Asylum, i. || IMPRECACIÓ, RENECHE. || met. Paratge segur pera deslliurarse de algun perill. *Asilo, sagrado*. Asylum, i, refugium, ii. || adj. Lo que està dedicat á Dèu. *Sagrado*. Sacer, religiosus. || Lo que per respecte á Dèu es venerable. *Sagrado*. Sacer, venerandus. || La cosa que per són destino ó us es digna de respecte. *Sagrado*. Sacer.

FIGARSE Á SAGRAT. fr. met. Fugir de alguna dificultat que no's pòt satisfer, interposant alguna ven ó autoritat respectable. *Acogerse ó meterse á sagrado*. Ad aram confugere.

SAGRERA. f. LLOGARET. || ter. interj. de enfado. *Canastol canario! caracoles! Huil Apagel*

SAGRATÍSSIM. A. adj. sup. SACRATÍSSIM.

SAGRISTÀ. m. Sirvent del temple, que cuyda de sa limpiesa y adorno. *Sacristan*. Sacrista, æ. || Dignitat ecclesiàstica á càrrech de la qual està lo pertanyent á la iglésia. *Sacristan*. Sacrista, æ.

SACRISTÀ MAJOR. Lo principal entre 'ls sagristans que mana á tots los dependents de la sagristia. *Sacristan mayor*. Primus ædituus.

|| BON SAGRISTÀ! Ó || QUIN SAGRISTÀ! loc. irón. Expressa que algú es molt astut y sagàs en matèria de sos interessos. *¡Bravo sacristan! ó ¡gran sacristan!* Sibi cautus, providus.

SER UN BON SAGRISTÀ. fr. met. Mirar per sí. *Ser un bravo sacristan*. Sibi providum esse.

SAGRISTANA. f. La monja que cuyda de lo necessari pera 'l servey de la iglésia. *Sacristana*. Æditua, æ. || La muller del sagristà. *Sacristana*. Æditui uxor.

SAGRISTANET. m. d. *Sacristanejo, sacristancillo, ilo*. Parvus ædituus.

SAGRISTANIA. f. L' empleo de sagristà. *Sacristania*. Æditui munus. || Dignitat de sagristà. *Sacristania*. Sacristæ dignitas.

SAGRISTAR. v. a. SEGRESTAR.

SAGRISTIA. f. La pessa contigua á la iglésia, en que's guàrda lo concernent al culto diví. *Sacristia*. Sacristia, æ. || SAGRISTANIA.

SAGÚ. m. Granets esfèrichs, com los del mill, de color blanquinós, gris, groguench, semitrasparent, elàstichs, sens olor, forts, insolubles en àygua freda, s' inflaman en àygua calenta, apegantse en si sens pérdrer sa forma y transparència, de sabor dòls molt dèbil, difícils de pulverisar. *Sagú*. Fecula sagú

SAGÚ BLANCH. Substància blanca, en grans

irregulars, de grossària variable, durs y de sabor dols. Se reduheix fàcilment a confitura per la acció del aygua bullenta. Serveix de nutriment als pobles de América. Es emolient, alimentícia y de fàcil digestió. *Sagú blanco*. Fecula tapiosa.

SAGUERA. adj. f. De detrás. *traseira, zaguera*. Extrema, postrema, postica pars. || Passió violenta, afició boija per persona ó cosa, afany. *Ansia, ahinco, aficion, afan, anhelo*. Conamen, inis, nixus, us.

SAGUETERA. f. ESPITLLERA. 2.

SAGUNTÍ, NA. adj. Natural de y pertanyent a Sagunto ciutat de Espanya. *Saguntino*. Saguntinus.

SAHÓ. f. Punt ó maduresa de las cosas, l' estat de sa perfecció. *Sazon*. Maturitas, atis. || Lo benefici que deixa la aygua en la terra després de haver plogut. *Sazon, tempero*. Temperamentum, i. || Temps ó temporada segons las divisions del any en primavera, estiu, tardor é iver. *Estacion*. Anni hora, sidus. || Ocasíó, temps oportú. *Sazon*. Opportunitas, atis.

À SAHÓ. m. adv. A bona ocasió. A *sazon*, en *sazon*. Tempestivè.

FORA SAHÓ. m. adv. Mal, fora de propòsit, intempestivament. *Fuera deazon*. Intempestivè.

NO TROBAR SAHÓ. fr. No trobar bona disposició pera lograr lo que's necessita. *Dar en duro*. Rem difficilem aggredi.

SAHUCH. m. SAÚCH.

SAL. (DE) m. adv. ant. *De esta parte de acá*. Cis, citrà.

SAIG. m. ant. NUNCI, MISSATGER. || Porter de tribunal. *Sayon*. Sateles, itis.

SAJONADURA. f. FORÇA 2.

SAJONAR. v. a. ant. SAGINAR. || v. a. FORCAR.

SAJULIDA Y SAJURIDA. f. Planta que creix fins a la altura de un peu, molt poblada de rames y fullas estretas, un poch peludas y de un vert obscur. Es molt olorosa y 's cultiva pera adorno en los jardins. *Ajedrea*. Satureja, thymbra, æ.

SAL. f. Substància de sabor picant, soluble en aygua y fàcil de esmenussar. S' enten ordinàriament la que serveix pera assahonar las viandas y preservar de corrupció las carns y peixos. *Sal*. Sal, is. || quím. Cos compost, que per sí, ó unit ab aygua consta de un àcit y una basa. *Sal*. Sal, is. || met. Agudesa, gràcia en lo que's diu. *Sal*. Sal, is, urbanitas, atis. || Qualsevol especialitat en las cosas, que las fa gustosas. *Sal*. Sal, is. || SANIDURIA. || adj. unt. SALVO.

SAL AMONIACH Ó ARMONIACH. Sal que's troba en la naturalesa al rodador dels volcans, en pans bastant voluminosos, cristallissats en agullas de blanch gris ó pardosas, elàstiques; de sabor molt picant, acre, amarch y untós; y inalterables en l' ayre, solubres en la aygua freda; gosa de propietats estimulants. S' emplea en la curació del reumatisme, poagre, etc., y unida a la quina té propietats febrífugas molt seguras. *Sal amoniaco ó armoniaco*,

hidroclorato de armoniaco. Sal armoniacus.

SAL BLANCA. La flor ó escuma de la sal. *Flor de la sal*. Salis favilla, flos.

SAL COMUNA. La que comunment serveix en las casas pera assahonar las viandas. *Sal comun*. Sal popularis, vulgaris.

SAL DE AGRELLAS. Sal composta de àcit oxàlich y de potassa; y entre altrás cosas serveix pera trair tacas, però 's beu lo color de la roba. *Sal de acederas, oxalato de potasa*. Acetosae sal.

SAL DE CARDONA. Sal de roca que's trau de una pedra de dita ciutat. *Sal de Cardona*. Sal fossilis vel saxeus.

SAL DE GLAUER. Sal sólida, de un blanch quasi mate, cristallissada en hermosos prismas de sis caras acanaladas, ó bè en cristalls granillosos, bastant anàloga a la sal de Madrit, transparent, inodora, de sabor amarch, fresch y salat; molt soluble en la aygua, susceptible de experimentar la fusió de foch sèns descompondrerse. Es un purgant un poch irritant. *Sal de Glaubero ó de Epsom ó de Lorena, sulfato de sosa*. Salmirabilis Glauberi.

SAL DE LAS ÍNDIAS. SUCRE.

SAL DE MAR. La que's fa principalment del aygua de mar. *Sal de mar*. Sal marinus, ex maris spuma factus.

SAL DE MINA Ó NATURAL. La que's troba en la naturalesa. *Sal natural*. Sal nativus.

SAL NITRE. SALNITRE.

SAL NUA. Herba. CUA DE CABALL.

SAL PRUNELA. Composició de nitre fos ab flor de sofre. *Sal prunela*. Ex nitro, et sulfuris flores compositus sal.

SAL SATURNO. Sal que's presenta en masses irregulars, blanques, brillants, en cristallets prismàtics de olor lleuger de àcit acètic; de sabor primer dols, després astringent, soluble en aygua pera y en esperit de vi y descomponible al foch. S' emplea molt en la tintura. *Sal ó azúcar de saturno, acetato de plomo*. Acetas plumbi chrysalizatus, sal vel saccharum saturni.

SAL DE VIDRE. Espècie de sal negra ó parda que's trau de un lloch de aygua mineral morta, que hi ha en lo territori de Terrana de Egipte, de modo que, segons contan, las pedras y ossos que's tiran en ell se converteixen en aquesta sal, la qual serveix per blanquejar roba, moderant sa acrimònia ab altres cendras, pus de lo contrari la crema. Nitro. Vitri fel.

AB SAL Y PEBRE. m. adv. A molt cost. *Con su sal y pimienta*. Magno.

DEU VOS SAL. loc. ant. *Dios os guarde*. Salveto.

FONDRERSE COM LA SAL EN LA AYGUA. fr. Dissipar lo patrimoni en poch temps. *Irse como la sal en el agua*. Bona dissipari.

L' OU DEMANA SAL. loc. Denota que algun assumpte ó negoci está molt prop de venir a sa perfecció. *Sal quiere el huevo*. Ovum sale indiget.

PERA CONÈIXER A ALGÚ S'HI HA DE MENJAR UNA PANE-

GA DE SAL. ref. Denota que es menester tractar à algú bastant temps, pera conèixerlo. *Mozo bueno, mozo malo quinze dias despues del año.* Qualis erit famulus transacto noscitur anno:

POSAR AB SAL. fr. Confiar alguns comestibles pera que's conserven. *Echar en sal.* Sale indurare.

POSAR EN SAL. fr. met. Deixar de tractar algun negoci fins à temps més proporcionat. *Echar en sal, en remojo.* Ad aliud tempus parare.

POSAR UN GRA DE SAL. fr. met. Anyadir alguna espècie aguda ó satírica al assumpto que's tracta. *Echar un granito de sal.* Sal condire.

SEMBRAR DE SAL. fr. Aludeix al càstich que's donava als traydors, assolantlos las casas y sembrant de sal lo solar. *Sembrar de sal.* Sale conspergere, notare.

SENSE MÉS SAL NI MÉS OLI. m. adv. Sèns causa ni motiu. *Sin que ni para que.* Sine causa, temerè.

TENIR Poca SAL EN LA MOLLERA. fr. met. Tenir poch judici. *No tener meollo, no haber cerrado la mollera.* Nondum ad animi maturitatem pervenisse.

VOL MÓLTA SAL. loc. Denota que s'ha de anar ab molt cuydado en alguna cosa. *Quiere mucho pulso.* Cautè procedendum est.

SALA. f. La pessa principal de una casa ahont se reben las visitas de compliment. *Sala.* Aula, æ. || La pessa en que's juntan los ministros pera oir las causas ó plets. *Sala.* Curia, æ. || La junta de cert número de ministres deputats per algun negoci. *Sala.* Aliquorum senatorum tribunal.

SALA DE ARMAS. Lo lloch ahont se guardan. *Sala de armas.* Armamentarium, ii.

SALA DE CONVIT Ó DE SENTORS. *Cenador.* Triclinium, ii.

SALA DE ESGRIMA. *Sala de esgrima.* Gladiatorium ludus.

SALABRÓ. f. Qualitat de salat. *Salebrosidad, salsedumbre.* Salsilago, iis.

SALABRÓS. A. adj. SALEBRÓS.

SALADAMENT. adv. m. Xistosament. *Saladamente.* Facetè.

SALADÍSSIM, A. adj. sup. *Saladísimo.* Salsissimus.

SALADOR. m. Paratge destinat pera salar. *Salador, salador.* Locus saliendo. || Qui sala. *Salador.* Sale condiens, saliens. || Vas pera salar. *Salador, vaso, arca salera.* Salaria cupa.

SALADURA. f. p. u. La acció y efecte de salar. *Saladura, salazon.* Salsura, æ. || **SALEN.** || Viandasalada. ESCABETX.

SALEFARDA. (DONAR UNA.) fr. Repèndrer ab acrimònia. *Donar un sofon, una sofrenada, una calada.* Vehementius reprehendere.

PORTARSE'N UNA SALEFARDA. fr. Anar renyat, castigat ó llasimat considerablement. *Llevar recado.* Satis affatim ferre.

SALAMANDRA Y SALAMÀNDRIA. f. Animal semblant al llargandaix: es de color cendrós obscür ab clapas negres, plé de tubérculs per ahont

traspua un humor blanch y corrosiu; si's tira al foch per un prompte s'apaga. *Salamandra, salamandria, salamanquesa.* Salamandra, æ. || met. Lo que's manté en lo foch del amor ó efecte. *Salamandra, salamandria.* Salamandra, æ.

SALAMANDRA DE AIGUA. Reptil que's diferencia del anterior en tenir la cua més forta y plana, ab las clapas de color blavench ó rogench, y en que no té 'ls tubérculs. Lo mascle 's diferencia en tenir de cap á cap de la esquena una membrana en figura de cresta. *Salamanquesa de agua.* Aquatilis salamandra.

SALAMENT. m. ant. SALADURA.

SALAMANQUÍ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Salamanca ciutat y universitat de Espanya. *Salmanticense, salmantino, salmaticense, salamanqués, salamanguino.* Salmanticensis.

SALAMÓ. m. Candelero de molts brassos ó brochs. *Araña.* Ramosum candelabrum pensile. || n. p. de home. SALOMÓ.

SALAPARDA. f. SALAFARDA.

SALAR. v. a. Assahonar ab sal las viandas. *Salar.* Sale condire. || Posar en sal carn, peix, etc. pera conservarlo. *Salar.* Salio, is. || Posar massa sal en las viandas. *Salar.* Nimio sale condire.

SALARI. f. Soldada, sou, paga, jornal del treballador. *Salario.* Salarium, ii.

CÓRRER LO SALARI. fr. Estar corrent, no havèr de tenció en sos pagaments. *Correr la paga, el salario.* Stipendia haud intermissa solvi.

SALARIAE. v. a. ASSALARIAE.

SALARIAT, DA. p. p. ASSALARIAE.

SALARIET. m. d. *Jornalillo, corto ó pequeño salario.* Mercedula, æ.

SALASSA. f. aum. SALÓ.

SALAT, DA. p. p. *Salado.* Sale conditus. || adj. Alló en que excedeix la sal. *Salado.* Salsus. || Posat en sal. *Salino, salado, acecinado.* Salitus. || Lo que té més sal de lo que necessita. *Sabroso.* Persalus. || met. Agut, graciós. *Salado, salero, saleroso.* Salsus. || m. pl. Terra salada. *Salada.* Nitraria, æ. || Certa herba que serveix de aliment á cabras, ovellas, etc. *Salado.* Herba salsa.

SALCONDUYT. m. ant. SALVOCONDUCTO.

SALDAR. v. a. Liquidar los comptes. *Saldar.* Subductarum rationum apocham facere.

SALDO. m. Liquidació de comptes. *Saldo.* Apocha, æ.

SALDÓ. m. ter. SAULÓ.

SALEBRÓ. f. SALABRÓ.

SALEBRÓS, A. adj. Salat, lo que té més sal de la que necessita pera estar assahonat. *Sabroso, salebroso.* Persalsus.

SALENTÍ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Salé ciutat de Àfrica. *Salentino.* Salentinus.

SALEN. m. ABELLA. 3.

SALEP. m. Arrel de tubérculs més ó menos grossos, de forma variable, de color groguench, de textura córnea, difícils de polverisar, semitraspas-

rents; de olor que tira al de trébol; de sabor dols mucilaginos y un poch salat. *Salép*; *Salép*, *testiculus canis*.

SALER. m. Vas pera traurer la sal á la taula. *Salero*. *Salinum*, i. || Lo lloch ahont se guarda la sal. *Salero*. *Salis repositorium*.

SALERA. f. La pedra en que's posa la sal pera que la llepe 'l bestiar. *Salera*. *Lapis in quo sal pecori administratur*. || Lloch ahont se dona sal al bestiar. *Salagar*. *Locus in quo sal pecoribus datur*.

SALERNITÀ, NA. adj. Cosa de Salerno, ciutat del regne de Nàpols. *Salernitano*. *Salernitanus*.

SALETA. f. d. *Salita*, *salica*. *Brevis aula, cubiculum*.

SALÍ. m. Magatzem de sal. *Salin*, *alfolí*, *salero*. *Salarium horreum*. || adj. Lo que té sal ó está salat. *Salino*. *Salinus*, *salsus*. || ant. Dret sobre la sal. *Alcabala*. *Vectigal*, is.

SÀLIA. f. *SALICÀRIA*.

SALIANDRA. f. Herba aromática y ramosa, del tamany del julivert, las fullas un poch ramosas; la cama rodona y dreta; las flors en rosa y en ramelletes en forma de girasol; la llavor globosa, aromática y de virtut estomacal. *Cilantro*, *calantro*. *Coriandrium sativum*.

SALIANDRAT, DA. adj. Lo que está assahonat ab saliantra. *Sazonado con cilantro*. *Coriandraceum*.

SÀLICA. adj. S' aplica á la lley que excluhia del trono de Fransa á las femellas y sos descendents. *Sálica*. *Sálica lex gallica á regni hereditate foeminas excudens*.

SALICAR. m. SALZEREDA.

SALICÀRIA. f. Planta de la altura de un home; las camas ramosas, escayradas, y rogenças; las fullas estretas, llargarudas y de vert obscur, que ixen del nus de dos en dos ó de tres en tres, abressadas ab la cama, astringents y vulneràries; las flors purpúreas y en espiga; la arrel grossa com lo dit, llenyosa y blanca; 'l fruyt té com en dos divisions la llavor. *Arroyuela*, *salicaria*. *Salicaria*, æ.

SÀLICH. m. ter. SÀLZER.

SALICINA. f. ó.

SALICINO. m. Substància cristallina, blanca, molt tenue, nacarada, molt soluble en la àygua y en esperit de ví, é insoluble en l' éter; de gust amarch que conserva de la escorxa del sàlzer blanch, que es de ahont s' extrau; y gosa de propietats análogas á las de la quina. *Salicino*. *Salicinum*, i.

SALICOR. m. La barrella que 's prepara regularment de la salicòrnia fructicosa y de la herbàcea, que conté de 14 á 15 centèssimas de subcarbonat de sosa. *Salicor*, *sosa de Narbona*. *Soda narbonensis*. || *SALICÒRNIA*.

SALICÒRNIA FRUCTICOSA. f. Arbust petit de cama dreta, fructicosa, alta de dos peus, ab moltes flors, sempre verdas, articuladas y 's tornan ramosos y 's tornan ramosos.

Es estimulant, diurética, bona pera fer cristall, y útil contra l' escorbuti. *Salicornia fruticosa*. *Salicornia fruticosa*.

SALICÒRNIA HERBÀCEA. Planta de un peu y mitj de alt, herbàcea, ab los articles en sòn ápice comprimits, y entre escotats y dividits en dos parts, plena de such salat y picant. Se conserva ab viagre; es estimulant, diurética, y 's crema pera obtenir la sosa ó barrella. *Salicornia herbacea*. *Salicornia herbacea*.

SALIFICABLE. adj. Nom que 's dona als alcalis óxidos que poden unir-se ab los àcids en estat de sal. *Salificable*. *Salis obnoxium*.

SALINA. f. Lloch ahont se beneficia y cria la sal. *Salina*. *Salina*, æ. || pl. Minas de sal. *Salinae*. *Salinae*, *salifodinae*, arum.

SALINA DE MAR. Llacunas ó bassas ahont se pren la àygua del mar pera fer sal. *Espumero*, *saladar*. *Salina*, æ.

SALINER. m. Qui ven sal ó treballa en las salinas. *Salinero*. *Salinarius*, ii. || Administrador de la sal. *Salinero*. *Salinator*, is.

SALISPASER. m. ant. *SALPASSER*.

SÀLIT. m. SÀLZER. || VINET.

SALITAR. m. SALZEREDA.

SALITRAR. m. Lo lloch ahont se fa y treba 'l salnitre. *Salitral*. *Nitraria*, æ.

SALITRAT, DA. adj. Lo que té salnitre ó está compost ab ell. *Salitrado*. *Nitrosus*, *nitratus*.

SALITRAYRE. m. Qui comercia ó treballa en salnitre. *Salitrero*. *Nitrarius*, ii.

SALITRE. m. SALNITRE.

SALITRERIA. f. La casa ó lloch ahont se fabrica 'l salnitre. *Salitreria*. *Nitraria*, æ.

SALITRÓS, A. adj. Lo que té salnitre. *Salitroso*, *salitral*. *Salitrosus*.

SALIVA. f. Escupina, humor àqueo que 's forma en la boca. *Saliva*. *Saliva*, æ.

AGAPAT AB SALIVA DEJUNA. fr. Denota que alguna cosa no 's pòt unir ó que está ab poquíssima seguretat. *Prendido*, *preso con alfileres*. *Levi fundamento innixus*.

AIXÓ 'S CURA AB SALIVA DEJUNA. loc. fam. Denota la facilitat de remey en alguna cosa. *Eso se cura con una telaraña*. *Levi remedio indiget*.

CRÉIXER LA SALIVA. fr. fam. ab que 's dona á entendre la gran complacència que 's té per algun succés agé. *Bañarse en agua rosada*. *Sibi ipsi congratulari*.

CRÉIXERLI Á HU LA SALIVA. loc. ter. FER Ó TIRAR DENTETA.

TRACAR SALIVA. fr. fam. Denota que algu no pòt desahogarse, ni oposarse á alguna determinació, paraula ó acció que ofenga ó disguste. *Tragar saliva*. *Hesitare*, *agere difficultate se expedire*.

VENIR LA SALIVA Á LA BOCA. fr. CRÉIXER LA SALIVA.

SALIVACIÓ. f. Obra de llansar saliva. *Salivacion*. *Salivatio*, nis.

SALIVADA. f. Escupinada, la porció de saliva que s'atrà de una vegada de la boca. *Saliva*. *Salivada*, æ.

SALIVAL. adj. Lo que es de saliva ó pertany á ella. *Salival*. *Salivarius*.

SALIVAMENT. m. SALIVERA.

SALIVAR Y SALIVEJAR. v. n. Escupir, traurer la saliva per la boca. *Salivar*. *Salivo*, as. || *TRAURE* SALIVERA.

SALIVATORI, A. adj. Lo que causa ó mou la salivació. *Salivatorio*. *Salivatorius*.

SALIVERA. f. L'acte y efecte de salivejar. *Salivacion*. *Salivatio*, nis. || Brumera, saliva com escuma, que trahen las personas ó bestias cansadas ó irritadas. *Espumajo*, *espumarajo*. *Oris spuma*; *spumatus*, us.

FÉR ó TRAURE SALIVERA. fr. met. Estar enfadat ó enujat. *Echar espumarajos*. *Præ vehementi ira spumare*.

SALIVÓS, A. adj. Lo que trau molta saliva. *Salivoso*. *Salivusos*.

SALLIR. v. n. EIXIR, SURTIR.

SALM. m. Himne ó càntich que conté alabansas de Deu. *Salmo*. *Psalmus*, i. || *SALMÓDIA*.

DIR LOS SALMS AL REVÉS. fr. met. Queixarse entre dents. *Refunfñar*. *Murmuro*, as. || *RENEGAR*. 2.

SALMA. f. SALINA DE MAR. || *TONELADA*.

SALMATICENSE. adj. *SALAMANQUI*. || pl. Tractat de teologia que compongué 'l clàustro de Salamanca. *Salmaticenses*. *Salmaticenses*, um.

SALMAYAR. v. n. ant. *SALMEJAR*.

SALMAYRE. m. *SALNISTA*. 2.

SALME. m. arq. Pla inclinat de la imposta, agulla, pilar, muralla, etc. de ahont comensa l' arch. *Salmear*, *salmer*. *Columnæ pars plana qua arcus assurgit*.

SALMEJAR. v. n. Cantar los salms. *Salmear*, *salmodiar*. *Psalmos canere*.

SALMISTA. m. Qui compon salms. Se diu per antonomàsia á Davit. *Salmista*. *Psalmista*, æ. || Qui canta 'ls salms. *Salmista*. *Psalmista*, æ.

SALNITRE. m. *SALNITRE*.

SALMÓ. m. Peix de tres á quatre peus de llarch; lo cos cilíndrich y aprimat pel cap y per la cua; 'l llom pardo ab clapas negres; lo ventre y costats rogenchs; lo cap petit ab la barra inferior més curta que la superior; sobre 'l llom, dos aletes de las quals la més immediata al cap, que es la major, es parda clapada de negre y la altra negra, las dels costats grogas ribetejadas de blau, las del ventre y del ano enterament grogas, y la de la cua, que está en forma de mitja lluna, blava. Té la carn de color encarnat y de gust sumament delicat. *Salmon*. *Salmo*, nis.

SALMÓDIA. f. Lo conjunt dels cent y cinquanta salms de Davit. *Salmodia*. *Psalmodia*, æ, *psalterium*, ii. || Lo cant usat en la iglésia pera 'ls salms. *Salmodia*. *Psalmodia*, æ.

SADOR. m. *SALNISTA*. 2.

SALMODIAR. v. n. *SALMEJAR*.

SALMÓGRAFO. m. *SALNISTA*.

SALMONAT, DA. adj. Lo que tira á salmó ó sembla á ell. *Salmonado*. *Salmonius*.

SALMONET. m. Peix. *MOLL*.

SALMORRA. f. Aygua carregada de sal. *Salmuera*. *Mura*, æ. || Licor que destila lo salat. *Salmuera*. *Muria*, æ.

SALNITRAT, DA. adj. *SALITRAT*.

SALNITRE. m. Nitre, especialment lo que no está purificat. *Salitre*, *salpetra*. *Nitrum*, i.

SALNITRERIA. f. *SALITRERIA*.

SALNITRÓS, A. adj. *SALITRÓS*.

SALÓ. m. Sala gran. *Salon*. Amplissima, spatiosa, vasta aula.

SALOBRE. adj. Lo que per naturalesa té sabor de sal. *Salobral*, *salobre*, *salobreño*. *Salaria terra*. || m. Aquella suhor com sal que despedeixen las parets de pedra y cals. *Salobral*. *Salaria*, æ.

SALOMA. f. náut. Cani ó crit acompassat dels mariners pera reunir y utilisar millor las forsas al executar una feyna ó maniobra pesada. *Saloma*. *Nautica opera canendo acta*.

SALOMAR. p. a. náut. Cantar ó cridar acompassadament los mariners al fèr una maniobra pesada. *Salomar*. *Operam canendo præscribere in navibus*.

SALOMÓ. n. p. de home. *Salomón*. *Salomon*, is. || peix. *SALMÓ*. || *ARANYA*. 3.

SALOMÓNICH, CA. adj. S'aplica á la columna que puja en forma espiral donant algunas voltas que per lo regular són sis. *Salomónico*. *Striata columna*.

SALPA. f. Peix de unas deu polzadas de llarch, verdós pel llom, blanch pel ventre y costats ab unas rallas encarnadas pel llarch. *Salpa*, y *salomater*. *Salpa*, æ.

SALPASSER. m. Pal curt y rodó en l' extrem del qual se posa un teixit de cerdas y del que se serveixen en las iglésias pera pèndrer áygua beneyta ó espargirla al poble. *Hisopo*. *Aspergillum*, i.

SALPASSERET. m. d. *Hisopillo*. *Hyssopus minor*.

SALPÈNDRE. v. a. Adobar ó assahonar ab sal algunas cosas, com peix, etc., pera que's conserven. *Salpresar*. *Sale aliquid condire*.

SALPETRE. m. *SALNITRE*.

SALPICAMENT. m. *PROVOCACIÓ*.

SALPICAR. v. a. Fèr càurer gotas de algun líquit sobre alguna cosa. *Salpicar*. *Aspergo*, respergo, is. || Esquitxar ó fèr saltar espurnas de fanch, áygua, tinta, etc., sobre altrás cosas. *Salpicar*. *Maculo*, as, luto aspergere. || met. Passar de una cosa á altra, sense continuació ni orde. *Salpicar*. *Hinc inde libare*. || Pèndrer alguna petita quantitat ja de un menjar, ja de altre. *Pellizcar*, *salpicar*. *Subripio*, is, ex uno olivæ ferculo aliquantum sumere. || ant. *PROVOCAR*, *IRBITAR*.

SALPICADURA. f. Esquitx de áygua, tinta,

fanch, etc. *Salpicadura*. Lutum injectum.

SALPICAT, DA. p. p. *Salpicado*. Aspersus.

SALPICÓ. m. Pugó de várias espécies, unas semblan aranyas regulars, altres taràntulas, altres formigas, y totes són tant verinosas, que pican causant la mort sense remey. 'S cria en las minas de or y plata en la America. *Falangion, salpuga*. Salpuga, æ.

SALPRÉS, A. p. p. *Salpreso, salpresado*. Sale conditus.

SALSA. f. Composició de várias cosas pera asahonar las viandas y excitar l'apetit. *Salsa*. Conditum. || met. Qualsevol cosa que mou ó excita l' gust. *Salsa*. Sapor, is. || met. Los adornos y grácias que mouhen lo gust de qui las mira. *Salsa, sainete*. Ornamentum, i.

SALSA DE PASTOR. SARFULL.

SALSA DE SANT BERNAT. Ganas de menjar, appetit. *Salsa de San Bernardo*. Appetitus, us.

SALSAFRÀS. f. Espécie de fonoll marí, dit així de «saxum» pedra, y «frangere» rompre, porque diuhen té la virtut de rompre y disoldrer las pedras dels ronyons. *Saxifraga, saxifragia, salsafrás, sasafrás, sarsifraga*. Saxifragum, i. || **SASSAFRÀS.**

SALSERÀ. f. Vas en que's posan las salsas. *Salsera*. Salsamentarium, ii. || **POBRESA.** 2.

SALSERETA. f. d. *Salserilla, salsereta*. Pigmentaria concla.

SALSETA. f. d. *Salsilla*. Conditura, æ. || pl. fam. *Matzinas. Yervas, veneno*. Venenum, i.

SALSIRÓ. m. *Salsitja*, botifarra prima de carn. *Salchicha*. Insicium, ii.

SALSITJA. f. *Salchichon*. Insicia, isicia, æ, bottellus, i.

SALSITJAYRE, A. m. y f. Qui fá, ven ó comercia ab salsitjas. *Salchichero*. Botularius, ii.

SALT. m. Acció de saltar. *Salto*. Saltus, us, insultura, æ. || Timba, bals, precipici. *Salto*. Præcipium, ii. || Lo lloch alt y á propòsit pera saltar. *Salto*. Saltus, us. || L'espai que se salta. *Salto*. Saltus, us. || Lo pas llarch que's fá tirant lo peu molt endavant. *Tranco*. Passus productus. || met. Espai ó trànsit de una cosa á altra sense passar pels intermedis, com quant se passa un capítol llegendint. *Salto*. Saltus, us. || Moviment del cos prompte é impetuós, passant de una part á altra. *Salto*. Injectio vehemens, saltus, us. || Moviment prompte, viu y accelerat. *Salto*. Levitas, atis. || Bot, re-percussió de un cos que c. u en terra. *Salto*. Saltus, us. || Saltant de àigua. *Catarata, cascada, salto*. Cataracta, æ. || pl. Se diu de las desigualtats de un país, com : tot són salts y barranchs. *Salto*. Saltus, us.

SALT Á SALT. m. adv. Á SALTS.

SALT DE CABRA. fr. ESTRAPADA. 2.

SALT MORTAL. Lo que fan los volatins deixantse caurer de cap, y fent una volta en l'ayre. *Salto*

mortal. E summo in æram inversa corporis convolutio.

AB QUATRE SALTS. m. adv. Ab molta prestesa. *En dos trancadas, en dos trancos*. Brevi intervallo.

Á SALTS. m. adv. Tot saltant ó deixan intermedis ó capítols. *A saltos, saltando*. Saltans, prætermittens.

PER SALT. m. adv. Fora del orde regular. *Per salto*. Per saltum.

SALTA-BARRANCHS. m. Nom que's dona als noys entremeliats. *Salta-bardales, salta-barrancos*. Lascivus.

SALTADOR. m. Qui salta. *Saltador*. Saltator, is. || Qui acostuma saltar. *Saltador*. Salticus, i. || Entre escitas, índios y númidas, qui salta de un caball á altre. *Saltador*. Desultor, is. || Lloch alt y á propòsit pera saltar. *Saltadero*. Saltatorium, ii.

SALTADORA. f. *Saltatriz*. Saltatrix, icia. || **SALTADOR.** 4.

ESTAR Á LA SALTADORA. fr. met. Estar á punt de eixir algun negoci, ó de succehir alguna cosa. *Estar al embocadero*. Propè, in propè esse ut. || Estar pròxim á conseguir algun empleu ó dignitat. *Estar al saltadero*. Ascensui proximum esse.

SALTAMARTÍ. m. Bot ple de ayre, ab un pa de plom en lo sol ó fondo, que li serveix de peu pera quedar sempre dret, pera enganyar als toros y ferlos enrabiar. *Dominguillo*. Larvata hominis species. || **SOLDAT BORRATXO.**

SALTAMBARCH. m. Espécie de capot ó saca oberta pels costats. *Saltambarca*. Chlamydia.

SALTAMENT. m. ant. SALT. 1.

SALTANT. p. a. Lo que salta. *Saltante*. Saliens, saltans. || m. SALT. 2. || **SALTADOR.** 4. || adv. m. Á SALTS.

SALTANT BARRANCHS. adv. m. Precipitadament y sèns art. *Á trancos*. Saltibus.

SALTAPARETS. m. SALTA-BARRANCHS.

SALTAR. v. n. Alsar lo cos ab violència y llogeresa. *Saltar, brincar*. Salto, insilio, as. || **BALLAR, DANSAR.** || Despendrerse, separarse una cosa de altra ab que estava unida, com lo bernís, la pintura. *Saltar, resaltar*. Resilio, is. || Surtir, moure-se una cosa alsantse ab violència, com la espurna, etc. *Saltar*. Insilio, is. || Rómprer violentament alguna cosa oprimida ó tivant, com la corda de un instrument. *Saltar*. Crepo, as. || **RESSALTAR.** || Picarse, ressentirse manifestantho exteriorment. *Saltar*. Eo, immito, is. || met. Respóndrer improvisa, intempestivament, dir alguna cosa que no ve al cas. *Saltar*. Extrà chorum canere. || En lo joch de dames, jaquet, escachs, passar la pessa de una caseta á altra però sobre de las altres. *Saltar*. Supra scrupum transire. || v. a. Pujar, cubrir lo mascle á la femella. *Saltar, cubrir*. Salio, is. || *Salpicar*, passar de una cosa á altra deixant los intermedis. *Saltar*. Prætereo, prætermitto, is. || Omitir abeydado alguna cosa passant á altra pera dissimular. *Saltar*. Salio, is. || Fer salts alguns animals encor-

vant lo lloç per si poden llansar la càrrega. *Corcovear*. Subsilio, is. || Llansar-se impetuosament à alguna part. *Saltar*. Silio, insilio, is. || Gambejar, fèr salts en rodó. *Saltar*. Salto, as. || Surtir la àyguà ab impetu, pujar en alt. *Saltar*. Resilio, erumpo, is. || Tornar endetràs un cos dur que péga contra altre, com la pilota, etc. *Saltar*. Reflecto, salio, is. || En lo joch del billar passar una bola per sobre la vora de la mesa. *Saltar*. Desilio, is. || Eixir, pujar una cosa més que altra. *Saltar*. sobresalir, salir, resaltar. Superemineo, promineo, es. || Acomètrer de repent. *Saltar*, sobresaltar. Ex improviso irruere.

SALTAR SOBRE DE ALGÚ. fr. Acomètrerlo, tirarse à ell. *Saltar sobre ó contra alguno*. In aliquem insilire.

FÈR SALTAR. fr. Destruhir, tráuèr ab violència alguna cosa del seu lloch, com: fèr SALTAR la tapa del servell. *Hacer saltar, echar*. Evertio, is. || met. fam. Soltar alguna espècie, pera que algú s' enfade, ó diga lo que de altre modo callaria. *Echar ó poner garbanzos á alguno*. Offendicula obijcere. || fam. ROBAR.

SALTA-REGLA. f. Instrument de un llistonet de fusta ab un encaix fins poch més de sa meytat, al cap del qual se n'ajusta altre de la mida del encaix, ab un piu que facilita 'l tancar-se y obrir-se com las navajas. També ni ha de dos regles de metall sèns encaix treballats primorosament, y serveixen pera fèr ànguls de tots graus. *Saltaregla*. Pantometra, æ.

SALTARELLA. f. SALTA-REGLA.

SALTAREL-LA. f. Espècie de ball espanyol. *Saltarela*. Tripudium saltarella.

SALTAT, DA. p. p. *Saltado*. Saltatus.

SALTEJADOR, A. ant. Robador, lladre de camí ral. *Salteador*. Grassator, inessor, is. || **SALTADOR.** 1.

SALTEJAMENT. m. L' acte de saltejar ó robar. *Salteo, salteamiento*. Insidatio, expoliatio, nis. || **SALT.** 6.

SALTEJANT. p. a. *Robando*. Expilans. || adv. m. À SALTETS.

SALTEJAR. v. a. Robar en los camins ó despoblats. *Saltear*. Grassator, deprædor, aris. || Fèr salts. *Hacer, dar salticos*. Subsilio, is. || **SALTAR, SALPICAR.** || ant. ASSALTAR, SORPÈNDRE.

SALTEJAT, DA. p. p. *Salteado*. Expilatus.

SALTERI. m. Llibre canónich que conté 'ls 150 salms de Davit. *Salterio*. Psalterium, ii. || Instrument músich de figura triangular que té 13 fileras de cordas que's locan ab la ungla ó ab un aram ó altra cosa encorbada. *Salterio*. Psalterium, ii. || Lo llibre de cor que conté sols los salms. *Salterio*. Psalterium, ii. || Lo rosari de nostra Senyora per compòndrerse de 159 ave marias. *Salterio*. Psalterium Mariæ.

SALTET. m. d. *Sallico, illo, ito*. Subsultus, us. || **SALTETS.** m. adv. *A saltitos*. Subsultim.

SÀLTIM. adv. m. À LÒ MÈNS.

SALTIMBANCH. m. Xarrayre que posat sobre de un banch ó equivalent fá del químic publicant la virtut de algunas herbas, confeccions y quintas essèncias que ven com à remeys singulars. *Salta-banco ó en banco, saltabancos ó en bancos, saltimbancos*. Circulator loquax.

SALTARI. m. SALTERI. 4.

SALTIRÓ. m. d. SALTET.

SALUBLE. adj. SALUDABLE.

SALUBLEMENT. adv. m. SALUDABLEMENT.

SALUBRE. adj. SALUDABLE.

SALUBREMENT. adv. m. SALUDABLEMENT

SALUBRITAT. f. Qualitat de saludable. *Salubridad*. Salubritas, atis.

SALUDABLE. adj. Sa, lo que dóna ó contribueix à la salut. *Saludable, salutífero*. Salutifer. || met. Profitós, útil pera algun fi, y especialment pera l' ànima. *Saludable*. Salutifer.

SALUDABLEMENT. adv. m. Ab salut. *Saludablemente, sanamente*. Salvè, salubriter. || Profitosament pera la salut. *Saludablemente*. Salutariter.

SALUDADOR, A. m. y f. Quisaluda. *Saludador*. Salutator, is. || Qui aparenta curar la ràbia ó altres mals ab l' alé, saliva y certas cerimónias. *Saludador, santiguadero*. Psyllus, marsus, rabiem insufflatione curans.

SALUDAR. v. a. Mostrar ab alguna expressió ó senyal de cortesia que's desitja la salut de algú. *Saludar*. Saluto, consaluto, as. || Enviar expressions als ausents. *Saludar, enviar saludes*. Salutem dare. || Disparar algunas canonadas en senyal de obsequi. *Saludar*. Festivis tormentorum tonitruis aliquem salutare. || Dir los saludadors certas fórmulas ab algunas cerimónias pera curar de mal de ràbia. *Saludar*. Rabie agitato curare. || met. fam. Repèndrer, castigar, insultar ab la primera acció, com: SALUDAR ab una bofetada. *Saludar*. Offendo, is. || Proclamar à algú per rey ó emperador. *Saludar*. Acclamo, proclamo, as. || v. r. Fèrse una demostració de obsequi uns à altres. *Saludarse*. Consaluto, as.

SALUDAT, DA. p. p. *Saludado*. Salutatus.

SALUT. f. Sanitat, conservació, bon estar del cos, justa proporció dels humors. *Salud*. Valetudo, inis, salus, utis. || Lo bè públich ó particular. *Salud*. Salus, utis. || L' estat de gràcia y justificació, que es la vida del ànima. *Salud*. Gratia, æ, salus, utis. || pl. Los actes y expressions de cortesia. *Saludes, expresiones*. Dicta missa aut nuntiata salus.

SALUT ETERNA. SALVACIÓ.

SALUT Y PESSETAS, QUE TOT LO DEMÈS JA VINDRÀ. loc. fam. Denota que ab la salut y riquesa 's té tot lo que's pòt desitjar respecte al cos. *Salud y dineros, que no faltarán morteros*. Salus et aurum omnis bona comparant.

AB MOLTÀ SALUT NO PUGA ESPATLLAR. exp. fam. pera felicitar al que ha estrenat un vestit. *Con salud lo rompa*. Vestem salvus deteras.

À LA SALUT DE VM. loc. fam. pera brindar per algú. *A la salud de V.* Ad tui obsequium.

¿CÓM VÁ DE SALUT? loc. fam. ¿Cómo va de salud? ¿cómo estás? ¿Ut, quomodo vales?

EN BONA SALUT. m. adv. En estat perfet de sanitat. *En sana salud.* In sanitatis statu; benè se habens.

ESTAR FALTAT DE SALUT, Ó NO GASTAR SALUT. fr. Estar malaltís, tenir poca salut. *Estar cascado.* Ægra valetudine uti.

GASTAR SALUT. fr. Tenirla perfecta. *Gastar, gozar salud.* Valeo, es.

GASTARSE Ó FERSE MALBÉ LA SALUT. Obrar de manera que's perjudique á la salut. *Gastar la salud.* Salutem vitare.

MOLTAS SALUTS. exp. Muchas espresiones, memorias. Salus, utis.

QUI TÉ SALUT Y LLIBERTAT, ESTÁ RICH Y NO HO SAB. ref. Denota que la salut y llibertat es preferida á las riquezas. *La libertad y salud es prenda de gran valida.* Aurum pro nihilo præ salute ac libertate duco.

TENIR SALUT PERA VÉNDER. fr. fam. Tenir algú molta salut ó sér molt robust. *Vender salud.* Valetudine prosperrima uti.

TORNAR LA SALUT. fr. Curar. *Volver la salud, curar, sanar.* Curo, as. || RESSALUDAR. t.

SALUTABLE. adj. ant. SALUDABLE, PROFITÓS.

SALUTACIÓ. f. L' acte y efecte de saludar. *Salutacion, saludo.* Salutatio, nis. || EXORDI.

SALUTACIÓ ANGÉLICA. La que feu l' arcàngel sant Gabriel á la verge Maria en la embaixada que li portava pera la encarnació del Fill de Dèu. *Salutacion angelica, Ave Maria.* Salutatio angelica.

SALUTÍFERO, A. adj. SALUDABLE.

SALVA. f. Disparo de armas de foch en honor de algun personatge ó pera expressió de alegria. *Salva, saludo.* Catapularica festiva consalutatio, gratulatio. || La proba ó tast del menjar y béurer dels reys, pera assegurarlos de no haverhi perill. *Salva.* Prægustatio cibi potuque prælibatio. || Lo cant dels aucells al clarejar lo dia. *Salva.* Canora avium salutatio.

FÉR LA SALVA. fr. Tirar cert número de canonas ab sola pólvora pera alguna victória ó alegria pública. *Hacer la salva, saludar.* Bellica tormenta plausu concrepare. || Tastar primer las viandas. *Hacer la salva.* Prægusto, as. || Brindar, mórur alegria. *Hacer la salva.* Propino, invito, as. || Demanar permís pera parlar. *Hacer la salva.* Veniam petere. Quant se vá á contradir, la fórmula regular es: *Con perdon de V.* y quant no 's contradiu: *Con licencia de V., con su permiso,* ó altrás equivalents. Honorem præfari; veniam petere.

SALVACIÓ. f. L' acte y efecte de salvar y salvarse. *Salvacion.* Salvatio, nis. || La consecució de la glória eterna. *Salvacion.* Salvatio, nis. || Lo lloch ó medi en que algú s' assegura de algun perill. *Salvamento.* Tutæ sedes.

SALVADOR, A. m. y f. Qui salva. *Salvador.* Salvator, is. || Per antonomásia Cristo Senyor nostre. *Salvador.* Salvator, redemptor, is. || a. p. de home. *Salvador.* Salvator, is.

SALVAGUARDA. f. Patrocini, protecció. *Salvaguardia.* Clientela, tutela, æ. || Escut de las armas del príncep pera senyal de amparo. *Salvaguardia.* Signum incolumitatis; custodia, æ. || Guarda posada pera la custódia de alguna cosa. *Salvaguardia.* Pre incolumitate custodia.

SALVAMENT. m. Lo lloch en que algú se salva ó llibra de perill. *Salvamento.* Tutæ sedes, portus. || m. La acció de salvar algunas mercaderias en un naufragi. *Salvamento.* Salvatio, nis. || adv. m. Sens perill. *Salvamento, con seguridad.* Tutæ, securè, liberè.

SALVANT. m. adv. Ab exclusió, menos, fora de. *Salvo, excepto, á escepcion.* Præter.

SALVAR. v. a. Deslliurar de algun perill. *Salvar.* Salvo, as. || Donar Dèu la glória eterna. *Salvar.* Salvo, as. || Posar los notaris al fi de las escripturas alguna correcció ó esmena. *Salvar.* Litteram ad calcem adnotare. || ALSAR, DONAR. || an. CUMPLIR, així 's deya: SALVAR lo sagrament.

SALVAR LA ROBA. fr. fam. SALVARSE. 1.

SALVARSE. v. r. Deslliurarse de algun perill. *Salvarse, ponerse en salvo.* Salvum fieri. || Conseguir la glória eterna. *Salvarse.* Salutem, vitam æternam consequi.

SALVAT, DA. p. p. *Salvado.* Salvatus. || adv. m. SALVANT.

SALVATELA. f. Ram de la vena cefálica que s' exten sobre la part exterior del metacarpo entre 'ls dos últims dits de la ma. *Salvateleta.* Salvatella, æ.

SALVATERIA. f. SALVEDAT.

SALVATGE. adj. Silvestre, bort, sens cultia. *Salvaje.* Silvester. || No domesticat. *Salvaje.* Silvester, ferus. || Tonto, neci. *Zafio, salvaje.* Belluatus. || m. Dít de la persona que viu ó s' ha criat en los boschs entre las feras. *Salvaje.* Horridus, ferinus. || Lo natural de aquell país ahont no hi ha sistema de govern. *Salvaje.* Incultus, agrestis.

TORNARSE SALVATGE. fr. Tornarse feo ó inhum. *Encruelecerse.* Efferari.

SALVATGEJAR. v. n. Obrar com los salvatges. *Salvagear, necear, tontear.* Ineptio, is.

SALVATGERIA. f. MAGALLADA, NECEDAT.

SALVATGINA. f. Qualsevol animal salvatge. *Salvaje, salvajina.* Fera, æ. || La carn del mateix animal. *Salvajina.* Caro ferina.

CASSAR SALVATGINAS. fr. Montear. Venor, aris.

SALVAVIDAS. m. náut. Bot fét á dretas pera que no puga sumergirse. *Salvavidas.* Pro salvatione linter. || Cinturon de goma que inflat de vent impideix que 'l qui 'l porta se'n vaja á fons. *Salvavidas.* Pro salvatione cinetorium.

SALVAYRE. m. ant. SALVADOR.

SALVE. exp. que serveix pera saludar á algú.

Dios te guarde, salve. Salve, ave, adsit tibi Deus. || f. La antifona ú oració ab que se saluda y prega á la verge Maria. *Salve.* Salve Regina. || SALVA.

SALVEDAT. f. IMPUNITAT. || INMUNITAT, PRIVILEGI.

SALVI. n. p. de home. *Salvio.* Salvius, ii.

SÁLVIA. f. Planta aromática de camas llenyosas, peludas, quadradas, de un vert blanquinós. ab fullas oposadas, ovaladas, romas, arrugadas y blanquinosas. Las flors llabials en espigas. *Salvia* Salvia, æ.

SÁLVIA BORDA. La que's cria en las montanyas: té las fullas més estretas que la altra y es més eficás; fá las flors violadas, que forman una espiga recta y senzilla, 'l cális acanalat de dos llabis, y corola tubulosa. Gosa de propietats tónicas, estimulants, emenagogas, etc. *Salvia silvestre, estaqui, estaqui.* Sphacelus, i.

SÁLVIA DE CATALUNYA. Espécie de sálvia de fullas mòlt petites y de virtuts mòlt apreciáveis: se troba en Monseny. *Salvia hispánica ó de Cataluña.* Salvia hispanica.

SÁLVIA DE PRAT. Espécie de sálvia que's fá en los prats y pòt servir en medicina. *Salvia de prado.* Salvia pratensis.

SÁLVIA TRASMARINA. La que está ó es de la altra part del mar. *Salvia trasmarina.* Horminum, i.

SALVÍFICH, CA. adj. SALUDABLE.

SALVO, A. adj. Irregular. *Salvo, salvado.* Incolumis, servatus. || Á excepció. *Salvo, salvamente.* Tutò. || adj. Segur, lliure. *Salvo.* Tutus, salvus. || m. SALVAMENT, SALVACIÓ.

ARRIBAR Á SALVO. fr. Conclóurer feliçment alguna cosa difícil. *Salir á salvo.* Sese á difficili negotio feliciter expedire.

Á SALVO. m. adv. Sense detriment, sense disminució, fora de tot perill. *Á salvo.* Omnem citrà læsionem.

Á SÓN SALVO. m. adv. Á sa satisfacció, sense perill. *Á su salvo.* Tutò.

EN SALVO. m. adv. En sa seguretat, en llibertat, exempt de perill. *En salvo.* Tutè.

ESTAR EN SALVO. fr. Estar en lloch segur. *Estar en salvo.* In loco tuto esse.

POSAR EN SALVO. fr. Assegurar, posar en lloch segur. *Poner en salvo.* Res confirmare.

POSARSE EN SALVO. fr. SALVARSE, DESLLIURARSE.

SALVOCONDUCTE Ó SALVOCONDUCTO. m. Salvaguardia, passaport, despaig de seguretat. *Salvoconducto, salvoconduto.* Commeatus, us. || met. Qualsevol cosa que dóna seguretat ó permís. *Salvoconducto.* Venia, æ.

SALVOHONOR. m. Lo cul de la persona. *Salvohonor, trasero.* Salvohonor, is.

SÁLZER. m. Arbre de ribera, de que són espécies la sarga, vimets y altres del mateix género; produheix las llavors acompanyadas de una borra que fàcilment s' espargeix pel ayre, y 's dissemina. *Sauce.* Salix, icis.

SALZEREDA. f. Salitar, bosch de sálzers. *Salceda, saucedal, saucera.* Salicetum, salictum, salictetum, i.

SALZET. m. ter. Aucell de áygua, espécie de ànech. ÀNECH.

SAMAL. m. PORTADORA.

SAMALADA. f. La porció de verema que cab en un samal. *Aportadera.* Quod vectaculum capit.

PLÓURER Á SAMALADAS. fr. Plóurer ab abundància y forsa. *Llover á cántaros.* Copiosè et violenter ruerre imbres.

SAMALER. m. Barra llarga de que se serveixen los bastaixos pera portar las portadoras. *Palanca, mangual* Phalangæ, palangæ, arum. || Se diu de qualsevol barra que serveix pera portar alguna cosa. *Percha.* Perlica, æ.

SAMANIAT. m. ter. SOROLL, BULLA, DESGAVELL.

SAMARITÁ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Samària, regió y ciutat de Palestina. *Samaritano, samarita.* Samaritanus, samariticus.

SAMARRA. f. SAMARRETA. || Gech de pell de que usen los pastors. *Zamarra, zamarro, pellico.* Rheno, nis.

SAMARRARIA. f. ASTÚCIA, BELLAQUERIA. || SORNARIA, FLEUMA.

SAMARRASSA. f. aum. *Zamarro.* Rheno, nis.

SAMARRETA. Espécie de gech ó solapa de cotó ó de llana, feta á punt de mitja ó de teler. *Chamarreta.* Chlamydula, æ. || d. Dit de la pell. *Zamarrilla, zamarrizo.* Parvus rheno.

SAMARRO, A. adj. Home rústich, salvatge. *Zamarro.* Bardus.

SAMARRÓ. m. SAMARRA.

SAMAYRE. m. Lo qui demana caritat dibent salms y oracions. *Oracionero.* Ostiatim orationes recitans.

SAMBENET. m. Capotet ó escapulari que's posava als penitents reconciliats pel tribunal de la inquisició. *Sambenito.* Sagum infame. || met. La mala nota que queda de alguna acció. *Sambenito.* Infamix nota. || Lo lleterero y llista dels penitents que's posava en las iglésias. *Sambenito.* Sententiæ á fide deficientium inscriptio.

SAMBRA. f. Festa que celebran los moros ab bulla, regositj y ball. *Zambra.* Mauricum tripudium. || Espécie de barco de que usen los moros. *Zambra.* Scapa maurica. || SARAGATA. 1.

SAMNI, A. adj. Natural de Samni. *Samnita, samnite.* Samnis, itis.

SAMNÍTICH, CA. adj. Cosa de Samni. *Samnitico, samnita, samnite.* Samniticus.

SAMOSSATÉ, NA. adj. Cosa de Samossata. *Samosateno.* Samosatennus.

SAMSÓ. n. p. de home. *Sanson.* Samso, nis.

SANABLE. adj. CURABLE.

SANABRE. adj. Mostassa borda. *Ajenabre, ajenabo, mostaza silvestre.* Sinapi silvestre.

NO DONAR UN SANABRE Ó UN GRA DE SANABRE. fr. fam. ab que's pondera la falta de compassió de algú que

no dona 'l menor socorro ó al·lvio á qui'l demana ó 's troba en necessitat. *No dar una sed de agua*. Non scyphum aquæ offerre.

SANADOR, A. m. y f. Qui sana ó cápa. *Capador*. Castrator, is.

SANAMENT, adv. m. De un modo sa, natural, ingénuo. *Sanamente*. Prudenter.

SANAMUNDA, f. Espécie de violer. *Sanamunda*. Flor caryophyllaceus.

SANAR, v. a. *Capar*, *castrar*. Castro, as. || ant. CURAR. || v. n. CURAR.

SANAT, DA. p. p. *Castrado*, *capado*. Castratus. || m. CAPÓ, EUNUCH.

SANATIU, VA. adj. CURATIU.

SANA-TRUJAS, ó BACONS, ó PORCHES. Espécie de pinta composta de vários canonets de fusta ó canya units, ab que sona ó avisa 'l sanador. *Castrapuercos*, *silbaio de capadores*. Castratoris fistula.

SANCAIXOS, m. pl. PELLINGOT.

SANCALLÓS, A. adj. Qui té junt los genolls, y las camas tortas en fora. *Zambo*, *patizambo*, *zancajos*. Valius, varus. || ESTEVAT.

SANCER, A. adj. SENCER.

SANCER, v. a. y derivats. SANCIONAR.

SANCH, f. Humor bermell que ix del cor del animal per solas dos artèrias, y torna á ell per mólts venas, circulant contínuament. *Sangre*. Sanguis, inis. || En los desafíos ferida á que's limitava 'l fi del desafío. *Sangre*. Sanguis, inis. || met. Qualsevol cosa útil que haja costat treball, suor y sanch. *Sangre*. Sanguis, inis. || met. Carniceria, mort y tot efecte de crueltat. *Sangre*. Clades, strages, is. || met. Llinatge, parentiu, familia. *Sangre*. Genus, eris, stirps, pis. || Substància, hisenda, bens de fortuna. *Sangre*. Facultates, opes, um. || REGLA. 7. || En lo espirital se diu del fill de Déu, com no ha revelat la carn y SANCH los misteris de la fé. *Sangre*. Sanguis, inis. || ant. n. p. de home. *Sanch*. Sanciis, ii.

SANCH CORROMPUDA. SANGASSA.

SANCH CUYTA. SANGADA.

SANCH DE DRACH. Substància medicinal, resinosa, que s' obté de diferents vegetals exòtics, y s' anomena així per són color de sanch, ó perquè sota la pel·leta del fruyt de la «dracænæ draco» de Linneo que també dona sanch de drach, se troba la figura de un dragó. En lo comers se'n coneixen quatre varietats anomenades, en canya, en cilindre, en galleta, y en masses ó en pans. La millor es sòlida, de hermós color encarnat; trencadissa, obaga, de fractura granil·losa, un poch brillant, inodora, y si s' escalfa un poch aromàtica; insoluble en la àigua y soluble en l' esperit de vi, ménos un lleuger residuo llenyós. S' emplea pera donar á la fibra orgànica un to capàs de oposarse als fluixos crònics de qualsevol espécie. *Sangre de drago*. Sanguis draconis.

SANCH DE DRAGÓ. quim. Tintura de antimoni. *Sangre de dragon*. Draconis sanguis.

SANCH DE JUHEU. met. Mala rassa, pervers. *Sangre infame*, *raza de cani*, *mala raza*. Sceleratus sanguis.

SANCH DELS FILOSOPS. En la filosofia hermética es l'esperit dels metalls principalment del or y plata. *Sangre de los filósofos*. Metallorum spiritus.

SANCH DE MERCURI. quim. Tintura de Mercuri. *Sangre de Mercurio*. Tintura Mercurii.

SANCH REAL. Se diu de la parentela dels reys. *Sangre real*. A regia stirpe generatus; ductus sanguine regio.

SANCH VIVA. La sanch neta ó sèns mescla de matèria que surt de alguna llaga ó tumor exprimita. *Sangre viva*. Vivus sanguis.

ABONT NO HI HA SANCH NO S' HI FAN BUTIVARRAS loc. prov. que nòta al qui castiga sense pietat als fills dels altres, y en especial á las madrastras. *No hay tal madre como la que pare*. Quæ peperit natos, natis est optima mater. || met. Se nòta al qui's mira ab indiferència 'ls interessos de altres que ell administra. *Lo seco mal se apega*. Exretiquando lutum, male calcibus hæret.

Á SANCHS FREDAS. m. adv. Sense cólera, ab·flexió maliciosa. *A sangre fria*. Consulto et cogitabo.

ANAR EN SANCH LA MAR PER CAUSA DEL FORT VENT TEMPORAL. loc. náut. ant. *Estar muy alborotado el mar*. Irrequietus mar.

BULLIR LA SANCH. fr. met. fam. Denota 'l vigor y orgull dels joves. *Bullir ó hervir la sangre*. Florente juvenis servire.

CIRCULAR LA SANCH. fr. Comunicarse per las artèrias desde 'l cor á las venas. *Circular la sangre*. Sanguinem circulare.

CÓRRER, COSTAR Ó HAVERHI MÓLTA SANCH. fr. fam. Morir mólta gent en una batalla, combat, etc. *Correr, costar, haber mucha sangre*. Acriter pugnari.

CÓRRER LA SANCH PELS CARRERS. fr. pera denotar que en algun assalt, bullanga ó mólta hi ha mólts morts. *Correr la sangre por las calles: por un rio ó mar de sangre*. Magnam cladem esse.

CREMARSE Ó RECREMARSE LAS SANCHS. fr. met. Sentir massa, impacientarse per disgustos contínuats. *Quemarse, pudrirse la sangre*. Tabescere.

DONAR LA SANCH DE LAS VENAS. fr. met. Fer lo possible á favor de algú. *Dar la sangre de las venas, ó las entrañas ó hasta las entrañas, ó el alma al amigo*. Alicui quantum est in se opem et salutem ferre.

ENCARA LA SANCH NE BAJA. loc. met. fam. Denota que fá mólta poch temps que ha succehit alguna cosa. *Aun esto está chorreando ó manando sangre*. Adhuc calet, in hominum memoria viget.

ENCÈNDERSE LAS SANCHS. fr. FUSARSE'N LAS SANCHS AL CAP. || Agitarse la sanch, rébrer no ardor ó alteració vehement per causa del mólta exercici ó per tenir sobrada roba en lo llit, etc. *Encenderse las sangres*. Inflammati.

ESCRIBURE AB SANCH. fr. Fer un escrit ab mólta

acrimònia. *Escribir con sangre.* Acerbè scribere.

ESCUPIR SANCH. fr. que á més del sentit recte, denota jactarse de noble. *Escupir ó vomitar sangre, echar bocanadas de sangre.* Sanguinem generosum prædicare.

ESTAR PLE Ó CARREGAT DE SANCHS. fr. Predominar lo calor y la sanch en lo temperament de alguna persona. *Estar repleto ó muy lleno de sangre.* Sanguine plenum esse.

ESTRONCAR LA SANCH. fr. Parar ó detenir lo curs de la sanch quant ix de alguna part del cos. També s' usa com reciproc. *Restañar, estancar la sangre.* Sanguinis fluxum reprimere, restagnare.

FÉR SANCH. fr. Produhirla, y així s' diu: la carn fá carn, y 'l vi fá sanch. *Criar sangre, sangüficar.* Sanguinem producere. || Fér eixir sanch del cos ab alguna ferida. També s' usa com reciproc. *Hacer, sacar, verter, derramar sangre.* Sanguinem effundere. || met. Llastimar, donar que sentir. *Hacer ó sacar sangre.* Acríter coercere.

GELARSE Ó GLASSARSE LA SANCH. fr. Consolidarse, ferse en glebas per faltarli 'l calor necessari. *Helarse, cuajarse, congelarse la sangre.* Gelasco, is.

|| Haver rebut algun gran susto. *Bajarse ó irse la sangre á los talones ó zancajos; helarse la sangre en el cuerpo; no quedar gota de sangre en el cuerpo.* Stupéo, es, stupesco, is.

IGUALAR LA SANCH. fr. Donar segona sangria á un mateix subjecte, perque vulgarment se créu que així s' iguala, quedantne tanta en un costat com en altre. *Igualar la sangre.* Ex utroque latere æqualiter sanguinem emittere.

LA SANCH NO 'S PÓT TORNAR ÀYGUA. ref. Explica que es natural lo sentiment en las adversitats dels parents, encara que estigan renyits. *El hueso y la carne duélense de su sangre.* Ossa caroque patitur dum vulnera sanguis.

LA SANCH S' HERETA Y 'L VICI S' APEGA. ref. Nòta als nobles que no obran com á tals. *La sangre se hereda y el vicio se pega.* Sanguis origine gaudet, vitia familiaritate indicuntur.

LA SANCH SENSE FOCH BULL. ref. Denota que 'l amor dóna á conèixer los parents. *La sangre sin fuego hierve.* Qui sint didiscit amor cognato sanguine juncti.

NO QUEDAR SANCH EN LAS BUTXACAS. fr. irón. ab que algú dóna á entendre que no ha rebut susto de alguna cosa com altres pensavan. *Bajarse ó irse la sangre á los talones ó zancajos.* Præ mætu loqui non posse.

NO QUEDAR SANCH Ó GOTA DE SANCH EN LO COS. fr. Haverse escolat per alguna sangria ó ferida. *Des-sangrarse, perder la sangre.* Sanguinis copiam amittere. || met. fam. **GELARSE LA SANCH.** 2.

NO S' HI PARÁ Ó NO S' HI PIXARÁ SANCH. fr. Denota que una disputa ó renyina no pendrà pen. *No correrá sangre.* Citrà sanguinem pugnabitur.

NO TENIR SANCH DE CRISTÍ. fr. Sér molt inhumà, cruel. *Ser un Neron ó no tener entrañas; tener un*

corazon de tigre; tener pelos en el corazon. Sævissimum esse.

PUDRIRSE LA SANCH. fr. CREMARSE LA SANCH.

PUJÁRSEN LA SANCH AL CAP. fr. Exaltarse algun afecte ó passió. *Hervir la sangre.* Exardesco, is.

RENTARSE AB LA SANCH DE ALGÚ. fr. Fèr la derramar en satisfacció de algun agravi. *Lavar con sangre.* Sanguine offensam vindicare. || met. Denota la ràbia y desitj de venjausa. *Beber ó querer beber la sangre de otro; querer comer á uno los higados; sacar las tripas, el corazon, el alma, las entrañas.* Aliquem trucidare velle.

SUAR SANCH. fr. fam. **TRÁURER LO FEL.**

SURTIR LA SANCH DE LA CARA. fr. Éstar alguna persona molt colorada, tenir lo color de la cara molt encés. *Verter la sangre; ser difunto de taberna.* Vultu valdè rubicundo esse.

TENIR LA SANCH MOLT ROJA. fr. fam. S' aplica als que presumen sér molt nobles. *Ser de la sangre azul.* Genus et proavos ineptè jactare.

TENIR SANCH EN L' ULL. fr. met. Tenir punt pera cumplir las obligacions. *Tener sangre en el ojo.* Honoris curam habere.

TRÁURER SANCH. fr. **FÉR SANCH.** 2. || Patir flux de sanch. *Echar, arrojar sangre, sangrar.* Sanguino, as.

TRÁURER SANCH DE UN COS MORT. fr. met. fam. Denota la subtileza y manya de algú pera lograr lo que altres no poden; y també traurer profit fins de las cosas que menos lo prometen. *Sacar agua de las piedras ó polvo debajo del agua.* Vel difficillima saperare.

TRÁURER SANCH PER LA BOCA. fr. Tenir alguna malaltia que fá llansar sanch per la boca. *Echar, arrojar sangre por la boca; vomitar sangre.* Sanguinem vomere.

UNA SANCH. Planta. CUA DE CABALL.

VÉNDER LA SANCH DE ALGÚ. fr. Trahirlo; així diu Judas en la passió: **HE VENUT LA SANCH** del just. *Hacer traicion.* Trado, is.

SANCHFLUIX. FLUIX DE SANCH.

SANCHINAR. v. a. y derivats. SANGRAR.

SANCHTRAHIT. m. Sanch que de resultas de un cop, etc. ix dels vasos capilars romputs, y queda negra y presa en forma de un garrofi entre carn y pell. *Cardenal, equimosis, y verdugo, verdugon, roncha* si es llarch. Suffusio, nis.

SANCIO. f. Decret, constitució, estatut, lley. *Sancion.* Sanctio, nis. || Acte solemne pel que s'autorisa ó confirma alguna lley. *Sancion.* Sanctio, nis.

SANCIONAR. v. a. Autorisar, donar forsa de lley á alguna cosa. *Sancionar.* Sancio, is.

SANCIR. v. a. ant. SANCIONAR.

SANCT, A. adj. SANT.

SANCTASANCTORUM. m. La part més reservada del temple de Jerusalem en la lley anti-gua, que equivalia á nostre presbiteri. *Sanctasanc-torum.* Sanctasanc-torum.

SANCTIONAR. v. a. ant. ANCIONAR.

SANCTUS. m. Veu llatina que significa la part de la missa en que 'l sacerdot diu tres vegades aquestes paraules entre 'l prefaci y 'l cànnon. *Sanctus. Sanctus.*

SANCTUS. fr. fam. pera dir á las criaturas que's peguen als pits. *Hacer sanctus. Sanctus dicere.*

SANCTEDAT. f. SANTEDAT.

SANCTIFICAR. v. a. SANTIFICAR.

SANDAL. m. Espécie de tela de satí que s' usava antigament. *Sandalina. Sandalina, æ.*

SANDALI, NA. adj. Lo que té confecció ó tintura de sàndalo. *Sandalino. Santalinus.*

SANDÀLIA. f. Espécie de sabata sens taló, que cubre sols la planta del peu y oberta de la punta, de que usen algunas comunitats. *Sandalia. Sandalium, ii, solea, æ.* || Tapí, xinell de senyora. *Sandalia. Sandalium, ii.* || pl. Lo calsat que usen lo Papa y bisbes quant celebren de pontifical. *Sandalias. Sandalia, orum.*

SÁNDALO. m. Planta aromática molt semblant á la menta, de la qual se distingeix en tenir las fullas més tendras y ménos verdas; las camas rojas ab las fullas un poch purpúreas, y fá olor de alfàbrega. *Sándalo. Mentha sarracenic, gentilis.*

SÁNDALO BERMELL. Arbre del Assia, 'l cor del qual nos porta 'l comers, y es solit, compacte, pesat, sens olor y de un color roig molt encés. Serveix en la farmàcia y pera tenyir de roig; y al color y serraduras de ell se li dona 'l mateix nom. *Sándalo rojo ó rubio. Santalum rubrum; plerocarpus santalinus.*

SÁNDALO FALS. Arbre hermós y de moltes ramas; lo fruyt com un gra de pebre negre; la fusta roja y un poch olorosa. 'S fá en las cimas de las montanyas de Candia, y serveix pera las fábricas dels edificis, etc. *Sándalo falso. Abelica, æ, pseudosantalum creticum.*

SÁNDALO GROCH. Arbre de América, la fusta del qual es sólida, pesada de fibras rectas, per la direcció de las quals se romp fàcilment, groch verdós ó de poncem; sabor amarch aromàtic, de un agre que difundeix per la boca, no desagradable; olor anàloch al de las rosas. També n' hi ha de blanch y es la part exterior llenyosa, ménos fragant y més lleuger. Los ebanistas ne fan bastant us. *Sándalo amarillo ó cetrino ó blanco. Santalum citrinum, album.*

SANDARACA. f. Goma grassa ó de ginebre. *Grasilla, sandaraca. Juniperi resina.*

SÁNDOL. m. SÁNDALO. || SANDAL.

SANEDRÍ. m. Concil supremo dels juheus en que s' decidian los assumptos de estat y religió, *Sanedrin. Synedrium, ii.*

SANGADA. f. Sanch cuyta pera menjar. *Sangrecilla. Sanguiculus, i.*

SANGALA. f. Tela de fil molt engomada. *Zangala, sangala. Tela zangala.*

SANGASSA. f. Sanch corrompada. *Sangaza, sangraza. Tabes, is.*

SANGLAR. v. a. SENGLAR.

SANGLEY. adj. Lo indi xinó que passa á comerciar á Filipinas. *Sangley. Indus sinensis.*

SANGONELL. m. ant. y.

SANGONELLA. f. ler. SANGONERA.

SANGONENT, A. adj. ant. SANGÓS.

SANGONERA. f. Insecte de una substància molla, de unas dos polzadas de llarch, ciltadri, negrench ab clapas grogas. No té peus, però camina allargant y arronsant lo cos, apoyantse alternativament en un disco que té en cada extrem, y un de ells la boca de tres dents ab que rompla pei y xucla la sanch. Viu sempre en àygua dolça. *Sanguijuela. Hirudo medicinalis, sanguisuga, æ.* || Peix de mar de un peu de llarch que s' allarga y arronsa com la sangonera comuna. *Sanguisuga marina. Metula marina.* || met. Persona que tra contínuament de algú diners, alhajas etc. *Sanguijuela. Sanguisuga, æ.*

SANGONÓS Y SANGÓS, A. adj. Tenyit, brut de sanch. *Sangriento, ensangrentado, sanguinos, sanguinolento. Sanguinolentus.* || De color de sang. *Sanguineo, sangriento. Sanguineus, hæmatus, cruentatus.*

SANGOTA. f. SANGASSA.

SANGRADOR. m. Qui té per ofici sangrar. *Sangrador. Phlebotomus, i.*

SANGRADORA. f. Gibrella pera parar la sanch que ix de la sangria. *Sangradera. Ad sanguinem colligendum labrum.*

SANGRAR. v. a. Obrir la vena pera traure sanch. *Sangrar. Phlebotomo, as.* || Prenent per metonímia l' efecte per la causa, ordenar alguna sangria. *Sangrar. Venæ incisionem præcipere.* || Foradar á modo de sangria las bòtas ó vasos semblants pera traure lo licor. *Sangrar. Licorem e vase perforato extrahere.* || met. Separar porció de àygua de algun riu ó siquia. *Sangrar. Aqua ab amne derivare.* || Entre estampers comensar una ralla més endins que las demes. *Sangrar. Verberum lineam intrò aliorum sincipere.* || Traure part de lo que's conté en alguna cosa, com: *Sangrar la butxaca. Sangrar. Partem excipere.*

SANGRAR LA LLÈNGUA. fr. Posar mesura á algu en lo parlar. *Meter en freno, refrenar. Modum ponere.*

SANGRARSE. v. r. Ferse sangrar, ser sangrat. *Sangrarse, haberse sangrado. Venæ incisionem pati.*

SANGRARSE EN SALUT. fr. Donar algú satisfacció de alguna cosa abans que li fassan càrrechs. *Curarse en salud. Culpæ suspitione rebus integris se purgare.* || Prevenirse algú de algun dany que tem li pòt venir. *Curarse en salud. Damnum vitare.*

SI M' HAGÜESSEN SANGRAT, NO M' HAURIAN TANT GOTA DE SANCH. expr. Denota un susto molt gran. *No me quedó gota de sangre en el cuerpo. Exanguis reddidi.*

SANGRAT, DA. p. p. *Sangrado*. Phlebotomia.

SANGRENT, A. adj. Lo que causa efusió de sanch. *Sangriento*. Cruentus. || Inhumá, cruel, que's complau en véurer derramar sanch. *Sanguinario*, *sanguinolento*, *sanguinoso*. Cruentus.

SANGRIA. f. Incisió de la vena pera fêr eixir la sanch. *Sangría*. Venæ incisio, phlebotomus, i. || Verida ó punxada de que ix sanch. *Sangría*. Incisio, nis, vulnus sanguinem mittens. || La extracció de alguna cosa per petites parts, especialment de cordal. *Sangría*. Per partes extractio. || FIBLA. || Tot alló que agotó disminuïeix. *Sangría*. Exhaustus. us. || Entre estampers la acció y efecte de comensar una ralla mès endins que las altras. *Sangría*. Lineæ plus intrò immisio.

SANGRO. (TEXIR BON) fr. Sêr humá, sensible. *Sr de buenas entrañas*. Pium, mitem esse.

SANGUEJAR. v. n. Eixir, rajar sanch. *Correr sangre*. Sanguinem fluere. || ant. Tráurer, llansar sanch. *Sangrar*, *echar sangre*. Sanguino, as.

SANGUÍ, NA. adj. Qui abuoda de sanch. *Sanguíneo*, *sanguinoso*. Sanguineus. || Dit del temperament ó complexió en que predomina 'l calor y la sanch. *Sanguíneo*, *sanguinoso*. Sanguineus.

SANGUINARI, A. adj. Cruel, que's complau ab lo derrainament de sanch. *Sanguinario*. Sanguinarius.

SANGUINÀRIA. f. Herba medicinal de dos espècies, la major se diu en castellà *Nevadilla*, y la menor *Crotinodia*, *corregüela*, *corriola*, *poligona*. *Sanguinaria*, æ, sanguinarius, is.

SANGUINELLA. f. ant. SANGONERA.

SANGUÍNEO, A. adj. Lo que es de sanch ó 'n color. *Sanguíneo*. *sanguino*. Sanguineus.

SANGUINOLENT Y SANGUINÓS, A. adj. *SANGUINARI*. || Lo que causa efusió de sanch, com: *batalla sanguinosa*. *Sangriento*. Cruentus.

SANGUINYOL. m. Arbust ab las brancas dretas, encarnadas y llisas quant són tendras; las flors blancas y formant cima; 'l fruyt un poch semblant á las cireras, rodó, molsut y roig negrench. Se cria entre las bardissas, y té la fusta molt dura, de la qual se solen fêr baquetas de escopeta. Es atemperant, y se'n fa una àygua destil·lada. *Cornajo*, *carño*, *cornizo*, *cerezo silvestre*. *Cornus sanguineus*.

SÀNGUIS. Ven llatina parlant de la sanch del Salvador continguda baix la espècie sacramental de vi. *Sanguis*. Sanguis, inis.

SANÍCULA. f. Planta medicinal de fullas amples, quasi rodonas, un poch tiessas y divididas en cinch parts, dentadas per las voras, de un vert relluent; y de entre ellas pujan las camas de un peu de altura, llisas, y hermellencas envers la arrel, y en la cima unas flors petites, blancas, de cinch fullas que forman parasol. Es una de las plantas vulneràries. *Santicula* y altres *consuelda* ó

consolida, y altres *alquimilla*. *Sanicula*, æ, synphytum, i.

SANÍSSIM, A. adj. sup. Molt sa. *Santísimo*. Valdè sanus.

SANITAT. f. Salut, robustesa. *Sanidad*. Sanitas, atis.

SANITÓS, A. adj. Saludable. *Sano*, *saludable*, *salutífero*. Salubris.

SANITOSAMENT. adv. m. SALUDABLEMENT.

SANJOANISTA. m. Qui es del orde de sant Joan de Jerusalem. *Sanjuanista*. Ordinis sancti Joannis frater.

SANJOAN. adj. Fruyta que madúra per sant Joan. *Sanjuanero*. Æstatis initio maturescens fructus.

SANS. adj. ant. CONVENIENT.

SANSA. f. Gleba. *Borujo*, y *bonijo* p. And. y *cospillo* p. Ar. *Samsa*, æ.

SANT, A. adj. Perfet, exempt de tota culpa. *Santo*. Divus, sanctus. || La persona canonisada per la Iglèsia. *Santo*. Divus, sanctus. || La imatge de algun sant. *Santo*. Alicujus Sancti imago. || Persona virtuosa y de vida exemplar. *Santo*. Sanctus, pius.

|| Senzill, de bonas intencions. *Santo*. Bonus, simplex. || Cosa especialment consagrada á Dèu, ó que de algun modo pertany á la santedat. *Santo*. Sanctus, sacer. || S' aplica á la Iglèsia catòlica per nota característica seva. *Santo*. Sanctus. || En la milícia nom, senyal pera regonèixer de nit los amichs. *Nombre, santo*. Tessera castrense signum. || Títol de reverència que's dóna als antichs pares y doctors de la Iglèsia. *Santo*. Sanctus, rectus. || pl. met PROPICIATORI.

SANT APARÍCI. EPIFANIA.

SANT DE PAPER DE ESTRASSA Ó DE PASTALLUNA. Hipócrita. *Santo de paja*, *santon*. Virrūtis simulator.

SANT PARE. Títol que's dóna al Papa. *Santo Padre*. Summus pontifex.

Á BON SANT HO ENCOMANA. fr. met. ab que s' avisa á algú de que encarrega sos interessos á qui sól pèrdrerlos ó destruhirlos. *A buen santo te encomiendas*; *encomendar las ovejas al lobo*. Ovem lupo commissisti.

AL SANT QUE NO TINGAS DEVOCIÓ, NO LI FASSAS ORACIÓ. ref. Denota que qui no té interés ab alguna persona, no'n fa cas ó estimació particular. *Al santo que no se tiene devocion, no se le hace oracion*. Levi, nullo loco habere.

Á SANTS Y Á MINYONS NO'LS PROMETAS QUE NO'LS DÓNS. ref. Ensenya que's déu cumplir tot lo que's promet. *Ni á niña el bollo, ni á santo el voto*. Quod promissum est de jure debetur.

COM MIL SANTS DEL CEL. exp. fam. de enuig y enfado. *Con mil santos*. Apage, apagesis.

DONAR LO SANT. fr. mil. Senyalar lo rey, general, governador de una plassa, etc., lo nom del Sant que serveix aquella nit de senya á las centinellas. *Dar el santo*. Tesseram militarem enuntiare. || mil.

Anomenar, dir à las centinellas lo sant que'ls serveix de senya pera sér conegut de ellas. *Dar el santo*. Tesseram proferre.

ENCOMANARSE Á BON SANT. fr. Dóna á entèndrer que algú ha eixit miraculosament ó ha lograt cosa de que tenia poca esperansa. *Encomendarse á buen santo*. Optimum tutelarem advocare, appellare.

LI ESTÁ TANT BÈ COM Á UN SANT CRISTO DOS PISTOLAS. exp. fam. Se diu quant alguna cosa escau mal al qui la usa. *Le está ó le sienta como á la burra las arracadas*. Illis congruit tamquam asinae inaures.

LLEVAR Á UN SANT PERA DONAR Á ALTRE; Ó DESPUILLAR UN SANT PERA VESTIRNE UN ALTRE; Ó TRAURER UN SANT DEL ALTAR PERA POSARNEHI UN ALTRE. ref. DESPARAR UN ALTAR ETC.

PER SANT LLUCH SEMBRA, PAGÉS, MOLL Ó AIXUT. ref. Dóna á entèndrer que s'aprofite 'l temps de sembrar en qualsevol sahó que sia, que així no necessitarà 'l socorro de altres. *Ara por enjuto ó por mojado, no besardás á tu vecino en el rabo*. Excole seu madidum seu siccum vomere campum, Vecino supplex non eris ipse tuo.

PER SANT VICENS LO SOL ENTRE PELS TORRENTS. ref. Denota que ja 'l dia s'allarga y 'l sol pren forsa. *Por san Vicente toda agua es caliente*. Vicentis calescit quælibet unda die.

TOTS SANTS. Festa solemne que celebra la Iglésia tots los anys lo dia primer de novembre, en honra y memòria de tots los sants. *Todos Santos*. Festum omnium Sanctorum.

SANTABÁRBARA. f. náut. Paratge destinat en las embarcacions pera custodiar la pólvora. *Santabárbara*. Pyrii pulveris in navibus conditorium.

NO MÉS SE PENSA EN SANTA BÁRBARA QUANT TRONA. ref. Repren als ingrats que fét lo benefici s'olvidan de qui l'ha fét. *Rogar al santo hasta pasar el tranco*. Siti sedata, fonti terga vertant ingrati.

SANTAMENT. adv. m. Piadosa, religiosament. *Santamente*. Sanctè, religiosè, piè. || Mòlt bè. *Muy bien*. Optimè.

SANTÁS, SA. adj. aum. *Santazo, santón*. Valde sanctus.

SANTEDAT. f. Perfecció, integritat de costums conforme á la llei y religiò. *Santedad*. Sanctitas, atis. || Tractament honorífich que's dóna al sant Pare y antigüament també als bisbes, als emperadors de Constantinopla y á alguns reys de Inglaterra. *Santidad*. Sanctitas, atis.

SANTEJAR. v. n. Expressar santedat. Se diu de una persona virtuosa ó de un port devot ó retirat. *Respirar santidad*. Sanctitatem spargere.

SANTELM. m. LLUMENETAS DE SANT TELM.

SANTET, A. adj. d. *Santico*. Sanctulus. || Humil, pacífich, de poch ànimo. *Santito*. Sanctulus.

SANTIAMEN. m. fam. Moment, instant. *Santiamen*. Temporis punctum.

EN UN SANTIAMEN. loc. fam. *En un decir Jesús; en un abrir y cerrar de ojos ó en un volver de ojos*. Ictus oculi.

SANTIFICACIÓ. f. Acció y efecte de santificar. *Santificacion*. Sanctificatio, nis. || Veneració, culto, com: la SANTIFICACIÓ del diumenge. *Santificacion*. Sanctificatio, nis.

SANTIFICADOR, A. m. y f. Qui dóna la gràcia y santifica. Dèu. *Santificador*. Sanctificator, is.

SANTIFICANT. p. a. Lo que santifica, com: gràcia SANTIFICANT. *Santificante*. Sanctificans.

SANTIFICAR. v. a. Fér sant á algú, donari Dèu la gràcia. *Justifcar, santificar*. Sanctifico, is. || Dedicar alguna cosa al cult de Dèu. *Santificar*. Sanctifico, as. || Il·lustrar algun lloch ab la presència de algun Sant. *Santificar*. Sanctifico, as. || Còdrer, celebrar las festas. *Guardar, santificar*. Sanctifico, as. || Celebrar, benehir, alabar. *Santificar*. Laude sanctum dicere. || Abonar, disculpar á algú. *Justificar, santificar, abonar*. Aliquem justificare. || CANONISAR. || v. r. Emplearse en cosas santas. *Santificarse*. Sanctesco, is. || Disculpar. *Justificarse, santificarse, sincerarse*. Innocentiam exponere.

SANTIFICAT, DA. p. p. *Santificado*. Sanctificatus.

SANTIMÓNIA. f. SANTEDAT.

SANTÍSSIM, A. adj. sup. *Santísimo*. Sanctissimus. || m. Tractament de reverència y honor que's dóna al sant Pare. *Santísimo*. Sanctissimus. || Per antonomàsia s'enten lo Sagrament del altar. *Santísimo*. Eucaristicum sacramentum.

EXPOSAR LO SANTÍSSIM. fr. Descubrirlo á la pública adoració. *Descubrir, manifestar el Santísimo*. Sacram Eucaristiam patefacere.

SANTÍSSIMAMENT. adv. m. *Santísimamente*. Sanctissimè.

SANTÓ. m. Profeta fals entre 'ls infels. *Santo*. Inter infideles pœnitens.

SANTORAL. m. Lo llibre que conté memòrias y vidas de Sants. *Santoral*. Sanctorum acta, vitæ continens. || Llibre de cor que conté 'ls intròits y antífonas pròpias de las festas de alguns Sants. *Santoral*. Liber quo Sanctorum officia cantu simplici continentur.

SANTUARI. m. Lloch sagrat, temple, igitòia. *Santuario*. Sanctuarium, ii. || Part primera ó anterior del tabernacle portàtil, erigit per orde de Dèu en lo desert, y del temple de Jerusalem: en la qual estava en mitj l'altar del incens, al costat meridional lo candelero de set llums, y al aquil·lunar la taula dels pans de proposició, y sola un vel lo separava del Sanctasanctorum. *Santuario*. Sanctuarium, ii. || La part del temple ahont sols podien arribar los sacerdots de la llei antiga. *Santuario*. Aedytum, i. || La capella ó igitòia ahont se venia alguna imatge ó relíquias de especial devoció. *Santuario*. Sanctuarium, ii. || Lo convent de vida molt exemplar. *Santuario*. Sanctuarium, ii.

POSAR, MÉTRE LA MA EN LO SANTUARI. fr. *Ficarse 'l llech en cosas sagradas*. *Entrar, alargar, poner, echar mano al santuario*. In sacra manus mittere.

SANTURRÓ. m. Hipòcrita. *Santurron, santon, misticon, hipòcrita.* Virtutis simulator.

SANTURRONERIA. f. *Hipocrestia, santurroneria.* Hypocrissis, is.

SANTUTXO. m. SANTURRÓ.

SANYA. f. Ràbia. *Ira, cólera, rabia.* Ira, æ, furor, is. || L' efecte ó estrago que causa. *Saña.* Cruelitas, atis, furor, is.

SANYÓS. A. adj. Colérich, irat. *Saúdo, saño-so.* Iratus.

SANYUT, DA. adj. SANTÓS.

SANYOSAMENT. adv. m. Ab sanya. *Saúdo-mente, sañosamente.* Iracundè.

SAPADOR. m. Lo soldat destinat pera fèr y desfer fossos, parapetos, fortificacions, etc. *Zapador.* Miles fossarius.

SAPASTRE. m. Astut, bellaco. *Camastron, zorrica.* Versutus.

SAPAT, DA. adj. robust, vigorós.

SAPHIA Ó SÀFIA. f. Planta de que ni ha mòltas espècies; ja més senyalada es alta com un home; fullas llargas angulosas, y de un vert llustrós; la flor petita ab cinch fullas en forma de rosa; 'l fruyt de tres escayres ab una llavoreta groga; la arrel fibrosa, groguenca y amarga. Es bona pera las feridas. *Talitro.* Thalictrum, taliestrum, i. Alguns li donan lo castellá *Taliestro*, y 'l llati, *Pingamum*, i.

SAPIÈNCIA. f. SAPIDURIA.

SAPIENCIALS. m. pl. y adj. S' aplica als llibres morals de la Escripura. *Sapienciales.* Bibliorum libri.

SAPIENT, A. adj. SABI.

SAPIENTÍSSIM, A. adj. sup. *Sapientissimo.* Sapientissimus.

SAQUEIG. m. Robo, l' acció de saquejar. *Saqueo.* Depopulatio, nis.

SAQUEJADOR, A. m. y f. Qui saqueja. *Saqueador.* Depopulator, is.

SAQUEJAR. v. a. Entrar en alguna ciutat robant tot lo que's troba. *Saquear.* Vasto, expilo, as.

SAQUEJAT, DA. p. p. *Saqueado.* Expilatus.

SAQUERA. f. Se diu de la agulla de cusir sachs. *Saquera.* Acus saccis assuendis apta.

SAQUET. m. d. *Saquillo, saquete.* Parvus saccus.

SARABANDA. f. Tocata y ball viu y alegre que 's fá ab repetits moviments del cos y ab poca modèstia. *Zarabanda.* Numerosa, lasciva saltatio.

SARABANDISTA. m. Qui exerceix las sarabandas ó compon las coplas de aqueix nom. *Zarabandista.* Petulans saltator; é flæce vulgi poeta.

SARAGATA. f. Diversió de crits, soroll y mòlta bulla. *Zambra, gresca.* Strepitus, us, clamor, is. || BREGA.

SARAGOSSÀ, NA. adj. Cosa de Saragossa. *Zaragozano, cesaraugustano.* Cæsaraugustanus.

SARAGÜELLS. m. pl. Cuixots, calsas amplas. *Zarahüelles, gregüescos.* Ampla, foricantia femoralia

SARAMPIÓ. m. XARRAMPIÓ.

SARAU. m. Ball ab música entre personas de distinció. *Sarao.* Festivum tripudium. || Renyinas baralla. *Moros y cristianos, marimorena.* Rixa, æ.

SARAU DE MÁSGARA. 'L sarau de personas disfresadas y ab carela. *Máscara.* Larvatorum ludus.

SARAU PARTICULAR, CASER, CASOLÀ. 'L sarau pera divertir-se entre famílias. *Saraguet.* Tripudium domesticum.

SARAY. m. ant. SARRAHÍ.

SARCASME. m. Ironia mordás. *Sarcasmo.* Sarcasmus, i.

SARCIDURA. f. CUSIDURA.

SARGIR. v. a. CUSIR.

SARCOCOLA. f. Goma groga, amarga de uns graneis esponjosos que fluheix de un arbre de Etiop.a, y es bona pera curar las llagas. *Sarcocola, azarote.* Sarcocolla, æ.

SARDA. f. Peix semblant á la caballa. *Sarda.* Sarda, æ.

SARDANAPÁLICH, CA. adj. Cosa de Sardanápalo últim rey dels assiris, en extrem viciós y abominable. *Sardanáplico.* Sardanapalicus.

SARDANÁPALO. m. met. Se diu del home sumament viciós. *Sardanápalo.* Sardanapalus.

SARDÈNIA. f. Pedra preciosa de color encès ó groguench y clapas negres. *Sardónix, sardonía, sardónique.* Sardonix, icis.

SARDICENSE. adj. Cosa de Sárdica. *Sardicense.* Sardicensis.

SARDINA. f. Peix comunment de quatre á sis polzadas de llarch y una de ample; la esquena blavenca; 'l ventre y costals platejats; lo cap gros y punxagut, las aletas cendrosas, y las escates saltan ab mòlta facilitat. *Sardina.* Sardina, æ.

ESTAR COM LAS SARDINAS AL BARRIL. fr. Estar apretat en algun concurs. *Estar como sardina en banasta ó como piojos en costura.* Nimia angustia præmi.

LA ÚLTIMA SARDINA DEL BARRIL. fr. Explica haver arribat á la última de las cosas que's van gastant. *La última sardina de la banasta.* Nihil ultra residuum est.

TRÁURER SARDINAS DEL BARRIL. fr. met. fam. Joch ab que's diverteixen los noys apretantse entre sí pera tráurerne algun del lloch que ocupa, pera entrarhi altre. *Salga la parida.* Exi foras, hinc eripe.

SARDINAL. m. Compost de pessas de filat de pescar, de fil de lli molt prim, ab que en lo mediterráni 's pesca annualment abundància de sardina, de lo que prengué sa denominació. *Sardinal.* Sardinarum retis.

SARDINALER, A Y SARDINAYRE. m. y f. SARDINER. 1.

SARDINELL. m. Obra feta de rajolas posadas de cantell. *Sardinel.* Limen, inis.

SARDINER, A. m. y f. Qui tracta en sardinas ó s' ocupa en vèndrerlas. *Sardinero.* Sardinarum propola, negotiator. || Lo que pertany á sardinas. *Sardinero.* Ad sardinam pertinens. || Barquet á

propòsit pera pescar sardinas. *Sardinero*. Ad sardinas piscandas linx.

SARDÍNIAS. f. Planta de fullas enteríssimas de figura entre de rombo y ovadas, blanquinosas, de olor com de peix podrit, igual al de tota la planta, que conté subcarbonat de amoníach libre. *Sardinera*. *Chenopodium vulvariae*. || náut. Cab prim format de tres filásticas, y destinat pera encordar cusiduras y cosas semblants. *Sardinetà*, *sardinel*. *Funiculus*, i; *nauticus resticulatus*.

SARDINETA DE BLANES QUE FUGINT DEL FOCH SE PO-SA À LAS BRASAS. ref. fam. FUGIR DEL FOCH etc.

SARDINYOLA. f. XANGUET.

SARDO, A. adj. Natural de y lo pertanyent à Cerdanya. *Sardo*. *Sardus*.

SARDÓNICA. f. Herba que menjada ó begut lo such de ella, obliga à fèr gestos com de riurer, y càusa la mort ab ells. *Sardónica*. *Sardua herba*. || Pedra, varietat de la calcedònia, de la que's distingeix ab lo color gris ab clapas rojas. *Sardónica*. *Sardonia*, æ.

SARFULL. m. Herba, espècie de farigola, de molt olor, de flors purpúreas ó blancas. *Serpol*. *Serpillum*, i.

SARGA. f. Espècie de sàlzer ó vimet molt amarch y prim. *Sarga*, *sarguera*. *Vimen*, inis.

SARGANTANA. f. Reptil de tres ó quatre polzadas de llarch cubert tot ell de petites llaminetas posadas en orde: per la part superior es pardo rojench ó verdós, per la inferior blanch, y en lo iveru viu sèns menjar. Es molt àgil y lleuger. *Lagartija*. *Lacerta*, æ.

SARGENT. m. *Sirviente*, *escudero*. *Sirvens armorum*.

SARGENTA. f. Dona alta mal fargada. *Sargenton*. *Procera et inconcinna femina*.

SARGENTIA. f. La plassa de sargento. *Sargentia*, *sarjenteria*. *Legionis instruendæ munus*.

SARGENTO. m. Oficial inferior en la milícia, superior en orde al cabo de escuadra. *Sarjento*. *Legionis instructor*.

SARGENTO MAJOR. Oficial encarregat de la disciplina del regiment: es superior al capitá; fá de fiscal ó intervé en la economia y distribució dels caudals. Aquest empleo s' ha suprimit en la milícia espanyola y fá sas funcions lo tinen coronel. *Sarjento mayor*. *Primus legionis instructor*.

SARGENTO MAJOR DE BRIGADA. Antigament ho era 'l més antich dels cossos; en lo dia ho es 'l oficial de la plana major de cada cos. *Sarjento mayor de brigada*. *Manipuli, turmæ primus instructor*.

SARGENTO MAJOR DE PLASSA. Oficial de ella, encarregat del detall del servey, de vigilar la exactitut en ell y distribuir las ordes del governador. *Sarjento mayor de plaza*. A militari civitatis gubernatore secundus.

SARGENTO DE UN TERS. Oficial de una part de tropa, que correspon à un regiment. *Sarjento de un tercio*. *Legionis præfectus*.

MANAR COM À SARGENTO. fr. *Sargenteur*. *Contrariam instruere*.

SARGER, A. m. y f. Fabricant de sarja. *Sergero*, *sarguetero*. *Telæ resticulatæ textor*.

SARGETA. f. d. Sarja més prima ó de ménos cos. *Sargueta*. *Tela lanea vel serica resticulata subtilior*.

SARGIL. m. Espècie de tela de llana que's fa sèns tenyir, tenint la filassa de estam molt torta y forta à manera de cordonet. *Albornoz*. *Pallium cuculatum ex duriori tela*.

SARGILERA. m. y f. Qui fabrica sargil. *Saylero*. *Sargarius*, ii.

SARGUERAL. m. Terreno poblat de sargueras. *Sargal*, *sargar*. *Viminetum*, i.

SARGUILLA. f. SARGETA.

SARJA. f. Roba de seda que fá cordonet y es més dobla que 'l tafetà. *Sarga*. *Tela serica resticulata*. || Rodet que usan los del art de la seda pera plegarla. *Sarja*, *azaya*. *Tela lanea resticulata*.

SARJANT. m. ant. SARGENT.

SARMATA. adj. Natural de Sarmàcia. *Sarmata*. *Sarmata*, æ.

SARMÀTICH, CA. adj. Lo pertanyent à Sarmàcia provincia vastíssima de la Escítia. *Sarmático*. *Sarmaticus*.

SARMENT. m. La branca del cep. *Sarmiento*. *Sarmentum*, i.

SARMENT DE REBROT. L' inútil que ix del tronch, y no de las brocadas del cep ó parra. *Esforrocino*. *Focaneum sarmentum*.

TALLAR LOS SARMENTS PERA PÈR LLOCH ALS VEREMADORS. fr. *Callear*. Calles in vineis expedire.

LLIGAR LOS SARMENTS AL CEP PERA QUE NO ESTORBEN PERA LLAURAR. fr. *Caponar*. *Serpentes vitis palmites religare*.

RECULLIR LOS SARMENTS. fr. *AIXARMENTAR*.

SARMENTET. m. d. *Sarmentillo*. *Parvus palmes*.

SARMENTICI, A. adj. que per mofa s' aplicava als cristians perque's deixavan cremar ab sarments. *Sarmenticio*. *Sarmentitius*.

SARMENTÓS, A. adj. Semblant als sarments. *Sarmentoso*. *Sarmentosus*.

SARNA. f. RONYA. 1. 2. || CASPA.

TRÀUREN LA SARNA DEL CAP. fr. *Descaspar*. *Porrigine caput mundare*.

SARNÓS, A. adj. Qui té ronya. *Sarnoso*. *Scabiosus*. || Qui té caspa. *Casposus*. *Surfurosus*.

SARNUDA. f. Multitud de cops donats à algú. *Tunda*. *Fustuarium crebra verberatio*.

SARPA. f. La grapa del animal. *Zarpa*. *Manus adunca*.

SARPA LA GRENZA. loc. ter. *Andar à la greña*. In capillum involare.

SARPILLERA. f. XARPELLERA.

SARPAR. v. a. fam. XARPAR. || náut. Llevar la àncora. *Zarpar*. *Anchoram tollere*.

SARPULLIR. v. a. PICAR 15.

SARRABASTALL. m. ter. *SOROLL*, *CRITS*, *ES-CÁNDOL*.

SARRACENO, A. m. y f. *SARRAHÍ*.

SARRACINA. f. Baralla entre molts. *Sarraci-na*. Pugna, æ, conflictus, us.

MÓVER UNA SARRACINA. fr. met. fam. Donar causa ab alguna expressió pesada, xisme, ó trapasseria á grans dissensions. *Levantar ó mover una cantera*. Jurgia excitare.

SARRAHÍ, NA. adj. Moro pròpiament de la Àrabia fells. *Sarraceno*. *Sarracenus*.

SARRAHINESCH, CA. adj. *Sarracénico*. *Sarracenicus*.

SARRATJE. m. LLAXÓ.

SARRELL. m. Flocadura, franja. *Fleco*, *franja*. *Floccus*, i.

SARRELLET. m. d. *Floquecillo*, *foquezuelo*. *Levis fimbria*.

SARRI. m. CANÍS.

SÁRRIA. f. Instrument gran de espart ó palma, que posat sobre la bèstia de càrrega forma dos corns; y serveix pera tragar. *Esporton*, *seron*. *Amplior spatior sporta*.

SARRIASSA. f. Herba, de la arrel de la qual naixen una porció de fullas en figura de cor, de un peu de llarch, del mitj de ellas una cama sens fullas, y en l' extrem las flors apiladas. Està plena de una substància agafatosa y de mal olor. Es acre y corrosiva, però cúyla pert aquestas qualitats, y de la arrel se'n fá pa. *Frailillos*. *Arissarum*, i.

SARRIÓ. m. Sàrria petita ab cuberta, pera tragar carbó, etc. *Espuerta*, *sera*. *Cecina*, *sporta*, æ. || pl. La multitud de ells. *Seraje*, *serada*. *Sportarum cumulus*.

SARRIONET. m. d. *Serico*, *serillo*. *Fisellus*, i, perula, æ.

SARRO. m. Espécie de brutícia blanca que's fá en los llabis, boca y dents. *Sarro*, *relej*, *releje*, *limosidad*, *toba*. Rubigo, inis.

SARRÓ. m. Bossa gran de pell, que usan los pastors. *Zurron*, *pellico*, *zamarrico*. *Pastoralis pera*. || Saquet pera anar de camí. *Zurron*. *Marsupium*, ii. || met. Tunda, jaco de cops. *Paliza*, *tunda*, *zurribanda*. *Verberatio*, *fustigatio*, nis.

FÉR UN SARRÓ. fr. Donar una tunda. *Batanear*. *Contundo*, is.

VUYDAR LO SARRÓ. fr. met. Confessarse. *Vaciar el saco*. *Peccata confiteri*.

SARRONER. m. Contrabandista de sarró. *Zurronero*. *Mercium interdictarum levis advector*. || Qui fá sarrons. *Zurronero*. *Perarum opifex*.

SARRONET. m. d. *Zurroncillo*. *Manticula*, perula, æ.

SARRÓS, A. adj. Lo que té sarro. *Sarroso*. *Illuviosus*.

SARSA DE ESPANYA. f. Planta que creix entre las rocas, té la arrel del gros de un dit, blanca, nuosa, de la qual se desprenen molts arcellets blancs y llargas. Es molt comuna entre

nosaltres y 's troba en Monjuich. *Zarza del pais ó de España*. *Similex aspera*.

SARSAPRÀ. m. *SASSAPRÀS*.

SARSAPARRELLA. f. Planta de las Indias semblant als esbarzers de Espanya; las fullas en figura de cor, espinosas y senyaladas ab nou nirvis que corren desde la basa á la punta. 'L fruyt semblant als rahims de parra borda, y las arrels són medicinals. *Zarzaparrilla*. *Aspera similax*.

SARSAPARRELLAR. m. Lo lloch ó camp about hi ha molta sarsaparrella. *Zarzaparrillar*. *Aspera smilace abundans ager*.

SARSOLL. m. Qui parla molt depressa y tartamut. *Farfulla*. *Balbus*.

SART. m. Natural de Cerdanya. *Sardo*. *Sardus*, i.

SARTORESA Y SARTRA. f. ant. *SASTRESSA*.

SASTRE. m. *SASTRE*.

SAS. expr. que significa 'l so del cop. *Zas*. *Per-cutionis strepitus*. || Veu pera expressar lo cop. *Zas*. *Ictus*, us.

SASSAFRÀS. Arbre, espèce de llorer de la América septentrional; se troba en lo comers en trossos més ó menos voluminosos, ramosos; la escorxa de color pardo rojench, quasi llisa, de olor aromàtic agradable, semblant al del fonoll; sabor picant igual á són olor; la part llenyosa groguenca, porosa, lleugera, composta de capas concéntricas, de olor y sabor com la escorxa, encara que un poch més débils. Es sudorífic, antiherpètic, y un remey comú y vulgar pera fér fugir la llet. *Sassafras*. *Laurus sassafras*.

SASSOLINA. f. Producto de la combinació natural del boro ab l' oxígeno. *Sassolina*. *Sassolina*, æ.

SASTRE. m. Lo qui per ofici fá vestits de home. *Sastre*. *Sartor*, is.

CENT SASTRES, CENT MOLINERS, Y CENT TEIXIDORS, TRESCENTS LLADREGOTS; Ó SET SASTRES, SET SABATERS Y SET TEIXIDORS, VINT Y UN LLADRE. ref. Denota que dita gent són poch escrupulosos en quedar-se 'ls retalls, etc. *Cien sastres, cien molineros y cien tejedores, son trescientos ladrones*. Tot sartores, etc. tot latrones.

DE SASTRE PODRÀS MUDAR, QUE DE LLADRE NO ESCAPARÀS. ref. Denota que entre várias personas tan motiu hi ha pera desconfiar de una com de altra, ó que ni unas ni altrés són bonas pera 'l fi que 'ns proposam. *Entre ruin ganado no hay que escoger ó poco hay que escoger*. Non grege de vili pecudem selegeris ullam.

SASTRERIA. f. Botiga de sastre. *Sastreria*. *Sartoris officina*. || Ofici del sastre. *Sastreria*. *Sartura*, æ.

SASTRESSA. f. La muller del sastre. *Sastra*, *sastresa*. *Sartoris uxor*. || La dona que fá ofici de sastre. *Sastra*, *sastresa*. *Satrix*, icis.

SASTRET. m. d. *Sastrecillo*. *Sartor*, is.

SASTRUGAR. v. a. *DESMENUSSAR*.

SASUAVAR. v. a. ant. SUAVISAR, APACIGUAR.

SATALIA. f. Nom vulgar de una espècie de flor del gènere Rosa; es petita, de pocas fullas, de un blanch molt violat y's fa regularment en los paratjes ombrívols. *Rosa blanca, satalia.* Rosa ita dicta.

BLANCH COM UNA SATALIA. fr. Blanco como el ampo de la nieve. Niveus, nivalis.

SATAN Y SATANÁS. m. Lo diable, comú enemich del home. *Satan, Satands.* Satanas, æ.

SATANAITA. f. Nom que's dona á la heretgia dels Massilienses y als que la seguien. *Satanaita.* Satanaita, æ.

SATÁNICAMENT. adv. m. DIABÓLICAMENT.

SATÁNICH, CA. adj. Propi de Satanás. *Satánico.* Satanicus.

SATÉL-LITE. m. Qui acompanya á altre pera sa seguretat, y entre 'ls emperadors de Orient equival á capità de guárdias de corps. *Satélite.* Satelles, itis. || Sectari. *Satélite.* Assecla, æ. || astron. Cada un dels planetas menors que's mouhen al entorn de un de major. *Satélite.* Satelles, itis. ||

ESTRELLAS DE BORDON.

SATGETA. f. SAGETA.

SATGETIA. f. SAGETIA.

SATÍ. m. SETÍ.

SATIFER. v. a. SATISFER.

SÁTIRA. f. Poéma ó escrit pera repèndrer las costums y tot lo dolent llansant sobre ell tot lo ridícul. *Sátira.* Satyra, æ. || Ditxo agut y picant. *Sátira.* Telum facetum. || Paraulas picants y maliciosas, libel·los infamatoris. *Sátira.* Dieterium, ii.

SATIRICAMENT. adv. m. De un modo satírich. *Satiricamente, mordazmente.* Satyricè.

SATÍRICH, CA. adj. Lo que pertany á Sátiro ó á la sátira. *Satirico.* Satyricus. || Abundant en sátiras. *Satirico.* Satyris frequens. || met. Picant, agut. *Satirico.* Mordax. || Maldibent. *Satirico.* Maledicus. || m. Escripitor de sátiras. *Satirico.* Satyroglyphus, i.

SATIRIÓ. m. Planta dolça y medicinal, de arrel aseuada, cama un poch borrosa y flor de figura de abella ab las alas estesas. *Satirion.* Satyrion, is.

SATIRISAR. v. a. Criticar, censurar ab paraulas. *Picar, satirizar, zaherir, morder.* Verborum aculeis perstringere. || Escriurer sátiras. *Satirizar.* Satyras scribere. || FÈM PASQUINS.

SATIRISAT, DA. p. p. *Satirizado.* Satyrus petitus.

SÁTIRO. m. mit. Mónstruo mitj home y mitj dona, que presidia en los boscos. *Sátiro.* Satirus, i. || Deshonest. *Sátiro.* Satyrus, i.

SATISDACIÓ. f. for. FIANSA.

SATISDAR. v. a. for. FÈR fiança. *Afianzar.* Fidejubeo, es.

SATISFACCIÓ. f. Paga al acreedor. *Satisfaccion.* Satisfactio, nis. || Expiació de la culpa per medi de la penitència. *Satisfaccion.* Satisfactio,

nis. || Presumpció. *Satisfaccion.* Presumptio, nis. || Venjansa. *Satisfaccion, desagravio, desquite.* Pari redditio. || Plaber, contento. *Satisfaccion.* Satisfactio, nis. || Confiansa ó seguretat del ànima. *Satisfaccion.* Fiducia, æ. || Compliment dels desigs ó del gust. *Satisfaccion.* Satisfactio, nis.

À SATISFACCIÓ. m. adv. A gust, cumplidament. *A satisfaccion, á pedir de boca.* Ex sententia.

DONAR SATISFACCIÓ. fr. Respòndrer algú de lo que tenia á sòn càrrech. *Descargarse.* Satisfacio, is.

PÈNDRESE LA SATISFACCIÓ. fr. Venjarse, tornar pel propi honor. *Tomar satisfaccion.* Honorem vindicare.

SATISFACTORI, A. adj. Lo que pòt satisfar ó pagar alguna cosa deguda. *Satisfactorio.* Satisfactorius. || Lo que satisfà pels pecats. *Satisfactorius.* Satisfactorius.

SATISFACTÒRIAMENT. adv. m. De un modo satisfactori. *Satisfactoriamente.* Satisfactoriè.

SATISFER. v. a. Pagar lo que's deu. *Satisfacer.* Exsolvo, satisfacio, is. || Cumplir la obligació. *Satisfacer.* Muneri satisfacere. || Fèr alguna cosa que meresca 'l perdó de la pena. *Satisfacer.* Expleo, as. || Saciar qualsevol apetit ó passió. *Satisfacer.* Expleo, es. || Sossegar las passions del ànima. *Satisfacer.* Cedo, is, placo, as. || Donar solució á algun dubte ó dificultat. *Satisfacer, responder, resolver.* Respondeo, es. || Sossegar alguna queixa ó ressentiment. *Satisfacer.* Satisfacio, is. || Agrair, accontentar á algú. *Llenar, satisfacer.* Alicui animam explere. || Premiar enterament y ab equitat los mèrits. *Satisfacer.* Retribo, persolvo, is. || Executar, cumplir. *Satisfacer.* Exequor, eris.

SATISFERSE. v. r. Pagarse. *Reintegrare, satisfacerse.* Sibi ipsi per se æs alienum solvere. || Venjarse de algun agravi. *Satisfacerse.* Ulcisci. || Tornar algú per sòn honor, precisant al ofensat que desfassa l' agravi. *Satisfacerse.* Honorem vindicare. || Saciar la fam, set ó son. *Satisfacerse.* Expleo, es. || Quedar convensut ab alguna rahó edicàs. *Satisfacerse.* Acquiesco, is. || Conseguir lo que's desitjava. *Satisfacerse.* Morem gerere.

SATISFET, A. p. p. *Satisfecho.* Satisfactus. || adj. Saciad. *Satisfecho, saciado, comido.* Satiatus. || Presumit, pagat de st mateix. *Ufano, satisfecho, confiado.* Arrogans.

SÁTRAPA. m. Entre 'ls antichs persas governador de província, encara que en sòn origen en lo mateix que almirant de mar. *Sátrapa.* Satrapa, æ. || met. fam. Astut, sagàs, artificios. *Ladino, sátrapa, faramollero.* Vafer.

SATRAPIA. f. La dignitat ó govern del sátrapa. *Satrapia.* Satrapia, æ.

SATS. adv. ant. BASTANT, PROU.

SATURACIÓ. f. quím. Acció de saturar. *Saturacion.* Saturatio, nis.

SATURAR. v. a. quím. Posar en un líquit tota la quantitat que pòt dissoldrerse de algun sòl. També s' usa com recíproch. *Impregnar, saturar.*

Impregno, as, imbuo is. || ant. Atipar, satisfer de menjar *Hartar, sariar, saturar*. Saturo, as.

SATURNAL. adj. Pertanyent à Saturno. *Saturnal*. Saturnalis. || pl. Festas en honor de Saturno en lo més de desembre, que duraven tres ó cinch dias, en que 'ls senyors servian à taula als esclaus. *Saturnales*. Saturnalia, ium, pronia, orum.

SATURNIA. f. mit. Juno filla de Saturno deu de la gentilitat. *Saturnia*. Saturnia, æ. || poët. La Itàlia per haverse refugiat allí Saturno, portant ab sí la edat de or, quant fou llansat del cel. *Saturnia*. Saturnia, æ.

SATURNIANS. m. pl. Heretges deixebles de Saturni ó Saturnil, que sembrà mòltissims errors. *Saturnianos, saturnilianos*. Saturniani, saturniliani, orum.

SATURNO. m. mit. Deu del paganisme, que llansat del cel per sos fills se refugià à Itàlia portanthi ab sí la edat de or. *Saturno*. Saturnus, i. || Lo més elevat dels set planetas, que està entre 'l firmament y Júpiter. *Saturno*. Saturnus, i. || quim. Lo plom. *Saturno*. Saturnus, i. || poët. Lo temps. *Saturno*. Cronos, i. || Surrut. *Cazurro*. Taciturnus. || Trist, melancòlich, poch sociable. *Saturnino, nocturnal, tetrico, mustio*. Tetricus, saturnus.

SAÜCH. m. Arbre de ribera, ab las ramas rectas y plenas de una molsa mòlt fofa y blanca; la escorxa exterior es cendrosa y so'a de ella ni ha altra de verda; la flor serveix pera fèr perfums en las erissipelas. *Saüco*. Sambucus, i, acte, es.

SAÜCH RÓSSO. Arbre del qual ni ha dos espècies, una de ramas semblants à las del saüch comú, nuosas, trencadissas, ab las fullas semblants à las de la parra, però més petites; las flors de la circumferència blancas y hermosas, la llavor en figura de cor. La altra espècie té las flors més unidas y à vegadas tirant à purpúreas. *Saüco róseo, olmo humilde*. Opulus, i.

SAUL, A. adj. ant. SALVO.

SAULA. f. ter. SÁLZER.

SAULEDA. f. ter. SÁLZEREDA.

SAULÓ. m. Espècie de arena mòlt pesanta. *Sábulo, sabulon*. Sabulum, i.

SAULONENCH, CA. adj. Abundant de sauló. *Sabuloso*. Sabulosus.

SAUMA. f. ant. SOMERA, BURRA. || HIPÓCRITA.

SAUMATGE. m. ant. BRIGADA.

SAUQUER. m. SAÜCH.

SAURA. f. ant. GRALLA.

SAURÍ. m. La persona que falsament diu que veu lo que està ocult, encara que sia sola terra, méntres no ho cubra alguna roba blava. *Zahorí*. Linceus, i.

SAUS. m. ant. SABÓ.

SAVASTRE. m. ant. TELA, CENDAT.

SAVI. m. SABI.

SAVI EN DBET. *Jurisperito*. Jurisperitus i.

TRAMIT SAVI È NO LI DIGAS QUE PASSA. ter. ref. ant. *Envia quien lo entienda y déjala de su cuenta*.

Mitte sapiens et de labore suo non instrues.

SAVIESA Y SAVIETAT. f. SABIDURIA.

SAXAR Ó SAXEJAR. v. a. SACCEJAR.

SAXAFRÀS. m. SASSAFRÀS.

SAXIFRAGA. f. Herba medicinal à la qual s'atribuëix la virtut de ròmpre las pedretas dels ronyons als que pateixen de mal de pedra. *Saxifraga*. Saxifragia, æ.

SAXIFRAGA BERMELLA. Herba medicinal; s'emplea com astringent, y las arrels també com à diurètics. *Filipéndula oficial*. *Spirœa filipendula*.

SAXIFRÀS. m. Arbre de la Florida, de fusta groga y medicinal, de color que ttra al de fonoll. *Saxifrás, sasofrás, pavana*. Saxifragum, i.

SAXÓ. m. SACSÓ.

SAY. loc. ant. *Lo sé*. Scio.

SAYA. f. Faldilla. *Saya*. Tunica muliebris. || En algunas religions la part del hàbit, que vé à sér com la sotana dels capellans. *Saya*. Tunica talaris.

SAYAL. m. Panyo mòlt bast de llana burella. *Sayal*. Cilicinius pannus. || Lo vestit de dita roba. *Sayal*. Cilicina vestis. || En los molins paperers cada un dels feltres ahont se posa 'l full de paper luego de format. *Bayeta, sayal, paño, cordellate*. Pannus, i.

SAYALER, A. m. y f. Teixidor de sayals. *Sagaler*. Sagarius, ii.

SAYALESCH, CA. adj. Cosa de sayal ó lo que li pertany. *Sayalesco*. Cilicius.

SAYALERIA. f. Fàbrica de sayals. *Sayaleria*. Sagariorum officina. || Ofici de sayaler. *Sayaleria*. Sagarii opificium.

SAYALET. m. Sayal fi. *Sayaleta*. Pannus cilicinus subtilior.

SAYNETE. m. La salsa que dóna bon sabor à las viandas. *Sainete*. Sapidum condimentum. || Qualsevol gust ó sabor delicat. *Sainete*. Gulae irritamentum. || Tot lo que mou à complacència. *Sainete*. Sales, ium. || Composició dramàtica breu y jocosa. *Sainete*. Jocosa compositio dramatica.

SAYO. m. Casaca llarga y sèns botons. *Sayo*. Saccus, i.

SAYÓ. m. Home corpulent, feo ó cruel. *Sayon*. Fœdus, crudelis homo. || Butxí en lo antich. *Sayon*. Carnifex, icis, satelles, itis.

SAYOL. m. ant. CAPSADA. 2.

SAYONÀS. m. aum. *Sayonazo*. Carnifex, icis.

SAYT. m. AGUSIL, NUNCI, PORTER,

SE.

SE. pron. que s'anteposa y posposa al verb pera significar la mateixa persona que regeix lo verb ó sobre que recau la acció de ell. *Se*. Sui, sibi, se.

|| Anteposat als pronoms ME, TE, LI, singularisa la acció del verb ó la persona que signifcan los altres pronoms, com: poch se ME'N dóna que se LI diga. *Se*. || Se junta ab los verbs, fentlos equivaler à passiva, com: se diu. *Se*. Dicitur, etc. || Tambè s'

usa com proposició de alguns noms y verbs, com: en separar, seducció, selecte. *Se. Se.* || En los escritos marins y vent dit sudest. *SE. SE.*

SEBA. f. Ceba.

SEBACEO. adj. med. Lo que conté seu ó li pertany. *Sebáceo. Sebaceus.*

SEBANSCOU. m. Espécie de vi que componen los etiops. *Sebanscou. Sebanscou.*

SEBASTIÀ. n. p. de home. *Sebastian. Sebastianus, i.*

SEBASTOCRATIA. f. Dignitat del Sebastocràtor. *Sebastocratia. Sebastocratia, æ.*

SEBASTOCRATISTA. f. Muller del Sebastocràtor. *Sebastocratista. Sebastocratista, æ.*

SEBASTOCRÀTOR. m. ant. Oficial de honor en la cort del emperador de Constantinopla; empleo que sols se donava á qui l'emperador volia fer particular honra. *Sebastocràtor. Sebastocrator, is.*

SEBESTEN. m. bot. Arbre semblant al ginjoler. *Sebesten. Zizipha, æ.* || Fruyta de dit arbre, semblant als cascabellitos, ab un pinyol triangular que serveix en la medicina. *Sebesten, sebesto. Sebestum, i, sardia sebestena.*

SEBOLLIR Ó SEBULLIR. v. a. ant. SEPULTAR. || SUMERGIR.

SEBUSIANS. m. pl. Pobles del Leons, de Forres, de Bresca. *Sebusianos. Sebusiani, orum.*

SECA. f. Temporada en que no plou. *Seca, sequia, sequedad. Siccitas, atis.* || La casa ú oficina ahont s' encunya la moneda. *Seca, cesa, casa de moneda. Monetarium officina.* || náut. Banch de arena que no'l cubre la áygua. *Seca. Brevia, orum, sirtes, is.* || náut. Nom que per antonomásia s' dona á la verga que encrehua en l' arbre de mitjana, ab l' únich objecte de assegurar en ella la vela desobremitjana. *Verga seca ó de gata. Velum sic dictum.* || med. fam. La mort. *Muerte. Mors, tis.* || CECA.

À SECAS SOLAMENT. m. adv. A *secas solamente. Tanum, sine ullo alio.*

SECÀ. m. Terra de córrer que sols se réga quant plou. *Secano, sequio, sequedad, sequeral, seccal. Siccatus ager.*

SECACULA. f. Planta y arrel que vé de la Sibéria. *Secacula, secacul. Secacula, æ.*

SECADA. f. seca. 1.

SECALL. m. La branca resseca é inútil de qualsevol arbre. *Reseco, reviejo. Exiccata arbor.* || Espécie de bescuit ressech en llesquetes primas. *Biscocho de soletilla ó de Mallorca. Biscoctus panis.*

SECALLÓS, A. adj. Mitj vert y mitj sech. *Verdiseco. Subsiccus.*

SECAMENT. m. La acció de secarse. *Secamiento. Exiccatio, nis.* || adv. m. Ab sequedat. *Secamente. Siccè.* || Ab pocas paraulas, sens adorno. *Secamente. Frigidè.* || Ab aspresa, sens atenció ni urbanitat. *Secamente. Asperè, duriter.*

SECANSA. f. Joch de cartas que juga cada hu per sí ó anant de companys. Á cada jugador se li donan tres cartas, las quals si segueixen per orde,

com tres, quatre y cinch, se diu *SECANSA*; y si son iguals en lo punt ó figura, com dos sets ó dos setas, etc., se diu *ALI*. Després se juga al trenta y hu en la forma regular. *Secansa. Ludus secansa.*

SECANSA REAL. La de rey, caball y sota. *Secansa real. Ludus secansa.*

SECANT. f. geom. Qualsevol línea que talla á una superfície, ó pla que talla algun cos. *Secante. Intersecans linea.* || m. pint. Composició de óu de llinosa cuyt ab alls, vidre molt y massicot de daurar, pera que se sequen prompte 'ls colors. *Secante. Siccans, arefactorius.*

SECAR. v. a. ASSECAR. || m. SECÀ.

SECARSE. v. a. ASSECARSE. 1. 2. || Dit dels rius, fonts, etc., aixugarse, quedar sens áygua. *Secarse. Exsiccari.* || Consumirse, aniquilarse. *Secarse. Tabesco, is.* || Enmagirise, extenuarse l' animal. *Secarse. Macrescere.* || Tenir molta set. *Secarse, apalambrase. Siti arere.* || També s' usa pera ponderar la dificultat de demanar lo que's necessita ó de humiliarse, y aixís se sól dir: primer me *SECARIA. Secarse. Pereo, is.* || En lo moral desfallar, morir de tristesa, melancolia, etc. *Secarse. Mœrore tabescere.* || Dit de la terra endurirse, pérdrer la sabó. *Secarse. Duresco, is.*

SECAT, DA. p. p. *Secado. Exsiccatus.*

SECCAR. v. a. ASSECAR.

SECCIÓ. f. Separació, divisió que's fá en los llibres, capítols, etc. *Seccion. Sectio, nis.* || Separació de classes. *Seccion. Sectio, nis.* || arq. La delineació de la altura y profunditat de un edifici, com si estigués partit pel mitj, pera regonéixer la part interior de ell. *Seccion. Sectio, nis.* || geom. Lo tall de las líneas, figuras y cossos sólits. *Seccion. Sectio, nis.* || En las matemáticas se diu generalment de tot tall y divisió. *Seccion. Sectio, nis.*

|| Capacitat de la mare de un riu ó canal determinada per un pla perpendicular á la corrent del áygua, que la talla desde la superfície fins al fondo. *Seccion. Alvei sectio.* || ópt. La superfície ó pla interposat sobre 'l objecte y 'l ull, que talla 'ls raigs visual, y 'l mateix quant s' imagina transparent lo cos sólít. *Seccion. Superficies visum secans.* || náut. Pla en que s' expressan las várias alsáries, ampláries y gruix de totes las pessas que componen lo casco de un barco per una banda, en la mateixa forma que si aquest se vejés dividit per un pla longitudinal y vertical, que passa per la meytat del ample de la quilla. *Perfil, seccion ortográfica, plano icnográfico ó de elevacion. Orthographica sectio.*

SECCIONAR. v. a. Dividir en seccions. *Seccionar. In partes dividere.*

SECH, A. adj. Aixut, falta de humor ó de humitat. *Seco. Aridus, siccus.* || Dit de las plantas faltat de verdor ó vigor. *Seco. Aridus.* || S' aplica á certas fruytas, com ametillas, nous, avellanas, quant ja tenen la closca dura. *Seco. Siccaneus.* || Magre, de pocas carns. *Flaco, seco, magro, afli-*

granado, accinado. Flaccidus, macer. || Dit de la temporada en que no plou. *Seco.* Impluvius. || Dit de las figas, pansas, etc., pansidas, dissecadas pera que's conserven. *Paso, seco.* Passus. || Poch abundant, faltat de las cosas necessàrias, com: aquell país es molt *sech*. *Seco, pobre.* Inops. || met. ret. Se diu del estil faltat de adorno, gràcia y vivesa. *Duro, seco, arido, frio.* Jejunos. || Dit del assumpto ó matèria de que han escrit pochs, ó que hi ha poch que dir. *Estèril, seco, arido.* Exilis. || Poch carinyós, intractable. *Enjuto, seco, arisco, aspero, frio.* Asper. || Sol y sense companatge, com: pa y àygua *sech*, paret *seca*. *Seco, solo.* Solus. || Lo que està sol, sens algun accessori que li done major valor ó estimació. *Seco.* Solus. || Dit de un pou, riu, etc., aixut, sens àygua. *Agotado, seco.* Exhaustus, exsiccatus. || Se diu de la tos en que no s'arrenca ó escup. *Seca.* Sicca tussis. || med. Se diu de qualsevol membre que no reb forsa ó aliment. *Marchito, seco.* Aridus, inanimus. || En la mística poch fervorós, sense devoció. *Frio, seco.* Frigidus, aridus. || Se diu quant se té molta set, y així's diu tenir la boca *seca*. *Seco de sed.* Sitiens. || med. Qui per alguna malaltia està sumament flach y extenuat. *Tabido.* Tabidus.

DE SECH Á SECH. m. adv. De cara á cara, com: embestir *de sech á sech*. *Cara á cara, frente á frente.* E regione, ex adverso.

EN SECH. m. adv. Fora del àygua. *En seco.* In sicco. || Sense sahó, com: sembrar *en sech*. *En seco.* In sicco. || De repent, com: pararse *en sech*. *De repente.* Extemplo.

MITJ SECH. loc. SECALLÓS.

SECH. m. Lo senyal que queda en la part per ahont se doblega la roba. *Doble, pliegue.* Plicatura, æ. || Lo senyal ó ralla fonda que deixa en las pedras, fustas, etc., la corda ó ferro que hi frega. *Surco.* Sulcus, i. || CLENXA.

SEGLE. m. SIGLE.

SEGLEST. m. SEGREST.

SECORS. m. SOCÓS, SOCORRO.

SECOSTA. f. BECOSTA.

SECRECIÓ. f. med. La separació que's fa en los vasos del cos, dels humors nutritius y excrementicis, de las parts més grosseras y las delicadas, de las útils é inútils. *Secrecion.* Secretio, nis. || Los mateixos humors segregats. *Secrecion.* Secretio, nis.

SECRESTADOR. m. SECRESTADOR.

SECRESTACIÓ. f. y

SECRESTAMENT. m. SEGREST.

SECRESTAR. v. a. SEGRESTAR.

SECRET, A. adj. Se diu de qualsevol cosa oculta ó amagada en las arts, en las ciències ó en la naturalesa. *Secreto.* Secretus, abditus. || Ignorat, conegut de pochs ó de ningú. *Secreto.* Secretus, ignotus. || Ocult, misteriós. *Oculto, secreto, misterioso.* Arcanus. || Dit de la persona que no revela lo que sab. *Secreto, reservado.* Tectus homo. || Se diu

del lloch interior, retirat ó separat. *Secreto.* Secretus. || m. La cosa que's té ó déu tenirse secreta. *Secreto, arcano.* Arcanum, secretum, i. || Silenci inviolable, cuydado de no descobrir lo que déu estar ocult. *Secreto.* Secretum, i. || met. Cautela, dissimulo pera ocultar alguna cosa important. *Secreto, sigilo, reserva, arcano, misterio.* Secretum, i. || Lo més ocult ó recóndit de alguna cosa. *Secreto, seno.* Secretiora rei. || Lo modo ó medi de descobrir alguna dificultat. *Secreto.* Arcanum, i. || Lo fi de una cosa y la sagacitat precisa pera lograrla, com: lo *secret* de la eloquència es saber excitar las pasions. *Secreto.* Solertia, industria, æ. || Notícia particular ignorada de molta, que algú té de la excel·lència, virtut ó propietat de algun art, remey, herbas, etc. *Secreto.* Secretum, i. || Bulxaqueta en la trinxa de las calsas. *Secreto, puridad.* Abdita crumena. || Amagatall en los escriptoris, calaixeras, etc. *Secreto.* Addita scrinii pars. || Bosseta en qualsevol part de la roba. *Landre.* Vesti asuta crumena. || BELLOTJERA. || RETRET, RECAMBRA.

|| pl. En la orga, invenció que conté innumerables peñas interiors y exteriors; però principalment se compon de un pla que conté altres tantas canals com teclas lo teclat, y que corren equidistants tota la latitut del pla, terminant entre las dos paral·lelas de sa extremitat. *Secretos.* Organi arcana. || En lo tribunal de la inquisició 'l despaig de las causas de fe á distinció de altres matèries; y també la secretaria en que's despatxan y guardan aquestas causas. *Secreto.* In inquisitionis tribunali secreta causarum expeditio.

SECRET DE DOS ES PERILLÓS, SECRET DE TRES NO VAL RES. ref. Denota que lo que convé no se sàpia, no's déu dir á ningú. *Lo que saben tres sabe toda res; lo que no quieras que sepa en plaza ni en barrio ageno. tenlo siempre en tu seno; secreto de dos, sábelo Dios; secreto de tres, toda res; secreto entre dos, es de Dios, entre tres, es ó no es, y entre cuatro, se lo lleva el diablo.* Res ubi nota tribus; totum fit nota per orbem.

SECRET NATURAL. Aquell que dicta la mateixa naturalesa que's calle y oculte. *Secreto natural.* Naturale secretum.

SECRETS DE NATURALESA. Aquells efectes ocults ó ignorats que tenen ó causan algunas cosas naturals, ó s'originan de algunas curiositats. *Secreto de la naturaleza.* Naturæ arcanum.

AIXÓ HA DE ANAR Ó HA DE SER AB SECRET. fr. ab que algú avisa á altre que es menester callar lo que se li confia. *Esto va debajo de secreto.* Fac ut muria-tur inter nos secretum quod tibi committo.

CONFAR UN SECRET. fr. Descobrirlo á algú reservadament. *Confar un secreto.* Secretum concedere.

DE SECRET. m. adv. De modo que no's sàpia. *De secreto.* Clam. || Sens formalitat ó cerimònia pública. *De secreto.* Absque ritu.

EN Ó AB SECRET. m. adv. SECRETAMENT.

LO SECRET DE N'AMETLLER, QUE'L SAB UN DE CADA CARRER. ref. ab que's nota al que fa misteri de secrets que sab tothom. *Secreto á voces, ó con chirimias ó de anchuelo*. Secretum publicum.

PARLAR EN SECRET. fr. *Secretear; hablar en secreto*. Submissa voce loqui.

PUBLICAR ALGUN SECRET. fr. Anar dihentlo á tothom. *Echar algun secreto en la calle*. Arcana in publicum edere.

SECRETA. f. La funció que fa lo qui s' ha de graduar en cánons, pera probar sa suficiència, y s' anomena així porque sols hi assisteixen los doctors de la facultat. *Secreta*. Secreta, æ. || Oració que's diu en la missa entre l' ofertori y prefaci. *Secreta*. Secreta oratio. || BASSA, NECESSÀRIA.

SECRETAMENT. adv. m. De amagat. *Secretamente*. Clam, clamculum, furtim. || Misteriosament. *Secretamente*. Arcanè. || Se diu dels que parlan ab baixa veu pera no sér obits dels circumstans. *Secretamente, en secreto*. Submissa voce; secretò.

SECRETARI. m. Oficial que despatxa en nom de són amo ó superior las lletres, provisions, etc. *Secretario*. Secretarius, ii. || Lo subjecte á qui's comunica algun secret. *Secretario*. Cui arcana revelari solent. || met. Escribent, amanuense. *Secretario, amanuense*. Librarius, ii.

SECRETARI DE ESTAT Ó DEL DESPAIG UNIVERSAL. Lo ministre ab qui 'l rey despatxa las consultas del ram de que está encarregat. *Secretario de Estado ó del despacho universal*. Regis á secretis pragmaticarius.

SECRETÀRIA. f. La muller del secretari. *Secretaria*. Ministri á secretis uxor. || La dona que serveix pera escriure los assumptos de alguna senyora ó comunitat ahont hi ha aquest ofici. *Secretaria*. A secretis ministra. || La dona á qui 's confia algun secret. *Secretaria*. Fœmina cui secreta committuntur.

SECRETARIA. f. y

SECRETARIAT. m. L' empleo de secretari. *Secretariado*. Tabellionis officium. || La oficina de secretari. *Secretariado, secretaria*. Tabularium á secretis.

SECRETEJAR. v. n. PARLAR EN SECRET.

SECRETET. m. d. Secret de poca importància. *Secretillo*. Levis momenti arcanum.

SECRETISTA. m. Autor de secrets de naturalesa. *Secretista*. Arcanorum naturæ scriptor. || Amich de secrets. *Secretista*. Multoties secreta colloquens.

SECRETORI, A. adj. S' aplica als vasos y òrgans del cos, que serveixen pera la secreció. *Secretorio*. Secretorium vas.

SECTA. f. La escola, doctrina, màxima ú opinió particular ensenyada per algun mestre famós, y seguida per sos deixebles. *Secta*. Secta, disciplina, æ. || PROFESSIÓ. || Heretgia, partit que segueix obstinadament alguna màxima ó doctrina contrària á la de la de la religió catòlica, apostòlica, romana. *Secta*. Secta, æ.

SECTARI. m. Qui segueix alguna secta y comunment heretge. *Sectario*. Sectarius, ii.

SECTADOR Y SECTOR. m. La part del círcul tallada y terminada per dos radis que no están en línia recta y una part de la circumferència. *Sector*. Sector, is

SECULAR. adj. Del sigle, com oposat á regular ó religiós. *Secular, seglar*. Sæcularis, profanus. || Dit del sacerdot que viu en lo sigle á distinció del religiós que viu en clausura. *Secular*. Sæcularis. || També 's diu de un benefici que encara que sia secular lo pòt possehir un ecclesiàstich. *Secular*. Sæculare beneficium. || Cosa de un sigle, com : festa ó poema secular. *Secular*. Sæculare.

SECULARISACIÓ. f. Acció de secularisar ó secularisarse, *Secularizacian*. Ad sæcularem conditionem transcriptio.

SECULARISAR. v. a. Fér secular lo que era ecclesiàstich ó regular. *Secularizar*. Ad sæcularem conditionem transferre. || Traure del estat regular á alguna persona. També s' usa com reciproc. *Secularizar*. Ad sæculares alicquem transcribere; religiosum solvere legibus.

SECULARISAT, DA. p. p. *Secularizado*. Ad profanos usus translatus. || m. Lo religiós que s'ha secularisat. *Secularizado*. In sæculares relatus.

SECULARITAT. f. L' estat ó qualitat de secular. *Secularidad*. Sæcularitas, atis.

SECULARMENT. adv. m. De un modo secular, temporal ó mundà. *Secularmente, seglarmente*. Laicè, ritu sæculari.

SECUNDAR. v. a. Repetir un acte ab immediació. *Asecundar, secundar*. Itero, as. || AJUDAR.

SECUNDARI, A. adj. Accessori. *Secundario*. Secundarius. || anat. Se diu de una part de las venas lacteas. *Secundario*. Secundarius. || astron. SATÈL·LITE. 2. || Dit de la llum que ve per reflexió ó refracció. *Secundaria*. Secundaria lux. || pl. astrón. Se diu dels círculs que passant pels pols de la eclíptica, la tallan perpendicularment, y serveixen pera senyalar lo lloch de las estrellas respectivament. *Secundarios*. Circulus secundarius.

SECUNDÀRIAMENT. adv. m. En segon lloch. *Secundariamente*. Secundum, secundò.

SECUNDIANS. m. pl. Heretges gnóstichs anomenats així de són cap. *Secundianos*. Secundiani, orum.

SECUNDINA. f. La tela que cubre 'l feto. *Secundina, pares*. Secundina, arum.

SEDA. f. Fil molt suau y prim que's fa dels capolls que's cuchs de dit nom forman ab sa baba. *Seda*. Sericum, i. || Lo teixit de dit fil. *Seda*. Tela serica. || Lo fil de dita matèria retort ab altres. *Seda; seda de coser*. Filum sericum. || CERDA. || En lo moral, suau, apacible, agradable. *Seda*. Lenis, cereus. || pl. CRIN. || Entre argenteres. GRATAS.

SEDA BASTA. La grossera oposada á la fina. *Seda busta ó de todo capullo, ó estopeña de seda ó seda ocal*. Sericæ congruæ.

SEDA CRUA. La en cru ó sense filar. *Seda cruda* ó *en crudo*, *pelo*. Sericum crudum. || La que's trau sense foch. *Seda cruda*. Holosericum, i.

SEDA DE MITJAS. Espècie de seda filada y retorta que s'emplea pera fer mitjas. *Torcidillo*. Contortum sericum.

SEDA FILADA. *Hiladillo*. Filum ex serica stupa.

SEDA FINA. La millor que fa y perfecciona sempre un sol cuch, y 's fila en lo torn de tres madeixas. *Almendra*; *seda de candongo* ó *de candongos*. Sericum exile.

SEDA GROLLERA. La més basta de totes, de capolls embolicats que no's fila á torn. *Cadarzo*, *azache*, *atanquia*. Sericum asperum.

SEDA VERDA. La que's fila estant lo cuch vin dins lo capoll. *Seda verde*. Ex folico vivo adhuc bombiace, deductum sericum.

ENGANXAR Ó POSAR LA SEDA AL NYINTOL. *Ensedar*. Sericum filum seta munire.

PESADOR, VENEDOR DE SEDA. *Geliz*. Serici venditione publicæ præfectus.

SEDAL. m. Entre cirurgians y menescals cinta ó cordó que's passa de una part á altra de la pell del animal pera promoure la supuració ó fer acudir á altra part l' humor. *Sedal*. Cauterium filis transfixum.

SEDANT. m. Lo que está fét de seda ó li sembla. *Sedeño*. Serico simile.

SEDÀS. m. CEDÀS.

SEDAYRE. m. Fabricant ó marxant de seda. *Sedero*. Sericarius, ii.

SEDE. f. Pròpiament significa cadira; y 's pren per la dignitat de bisbe, arquebisbe, patriarca ó papa, com: *SEDE* vacant, santa *SEDE*. *Sede*. Sedes, is. || pl. ant. In flor en lo coll del animal. *Papera*. Struma, æ.

SEDA PLENA. La actual ocupació de la dignitat episcopal ó pontificia. *Sede plena*. Sedes plena.

SEDE VACANT. La que está desocupada per haver mort lo prelat que la obtenia. *Sede vacante*. Sede vacans.

SANTA SEDE Ó SEDE APOSTÓLICA. La de la Iglésia de Roma. *Santa Sede*, *Sede apostólica*, *Silla de san Pedro*. Apostolica Sedes.

SEDEJANT. p. a. adj. Qui té set. *Sediente*. Sitibundus, sitiens. || met. Qui desitja ansiosament alguna cosa. *Sediento*. Avidus, siticulosus. || Lo que té falta de àygua ó humitat, com los camps en temps de seca. *Sediento*. Siticulosus.

SEDEJAR. v. a. Tenir set. *Tener sed*, *estar sediento*. Sitio, is. || Netejar ab sedas las pedras preciosas, las pessas de or, plata, etc. *Sedear*. Margaritas, etc. sedacea scopula detergere. || Desitjar ansiosament. *Anhelar*, *ansiar*. Ambio, is.

SEDENT, A. adj. SEDEJANT.

SEDENTARI, A. adj. S'aplica al ofici ó vida de poca agilitat ó moviment en que's passa mòl temps assentat. *Sedentario*. Sedentarius, ii.

SEDENY. m. SEDAL.

SEDICIÓ. f. Revolució, avalot. *Rebellion*, *sedicion*. Seditio, nis, procella, æ. || Renyina, discórdia. *Sedicion*. Dissentio, nis. || met. Inobediència en orde á las passions contra la rahó. *Sedicion*. Seditio, nis.

SEDICIÓS, A. adj. Qui causa ó mou sedicions. *Turbulento*, *sedicioso*, *revoltoso*. Seditiosus, factiosus. || Qui sembra discórdias. *Sedicioso*. Jurgiosus.

SEDICIOSAMENT. adv. m. De un modo sediciós. *Sediciosamente*. Seditiosè.

SEDOÀRIA. f. Planta de las índias orientals, de fullas semblants á las del gingebre, encara que majors; la arrel es rodona, nuosa, aromática, de sabor acre un poch amarch; fortifica 'l ventrell y es contra la cólica flatosa. *Cedoaria*, *zedoaria*. Zedoaria, æ.

SEDÓS, A. adj. ant. CERDÓS. || Com seda ó semblant á ella. *Sedoso*, *sedeño*. Sericis similis.

SEDUCCIÓ. f. Obra de seduhir. *Seducion*. Seducio, nis. || SOBORN.

SEDUCTIU, VA. adj. Lo que enganya. *Seductivo*. Fallax, seducens.

SEDUCTOR, A. m. y f. Qui seduheix. *Seductor*. Seductor, is. || Corrompedor de la juventut. *Seductor*. Mango, nis. || adj. met. Lo que atrau ó encanta. *Seductor*. Seductor, is.

SEDUHIR. v. a. Enganyar ab art y manya. *Seducir*. Seducio, circumvenio, is. || met. SOBORNAR. || PERVERTIR.

SEDUHIT, DA. p. p. *Seducido*. Seductus.

SÉDULA. f. CÉDULA.

SEENT. adj. Dit dels bens immobles. *Raices*, *sitios*. Immobilia bona.

SEFARITA. f. Sectas de turchs que creuhen mòlts dels atributs de Dèu, però 'l fan corpóreo, encara que incorruptible. *Sefarita*. Sepharita, æ.

SEFORITA. adj. Cosa de la ciutat de Séforis. *Seforita*. Sefhoritus.

SEGA. f. Obra de segar y 'l temps en que se sèga. *Siega*. Messis, is. || Lo temps de segar lo fe. *Segazon*. Messis, is. || met. La multitut de gent convertida ó prompta á convertirse. *Siega*. Messis, is.

SEGABLE. adj. SEGADOR. 1.

SEGABOSSAS. m. Lladre de bossas. *Cortabolas*, *ladron*, *ratero*. Latrunculus, i.

SEGADA. f. SEGA.

SEGADES. f. pl. ant. Dret antich sobre la sega. *Siegas*. Messis vectigal.

SEGADOR, A. adj. Lo que está en disposició de sér segat. *Segadero*, *segable*. Sectivus. || m. y f. Qui sèga. *Segador*. Messor, is. || pl. Guspiras mòlt subtils agafadas al cul de la caldera, que's multipliquen y dismouneixen en mòlt poch temps. *Monjas*, *segadores*. Scintillulæ, arum.

SEGAR. v. a. Tallar ab la fals lo blat ó herbas. *Segar*. Meto, is. || met. ARRASAR, ARRUINAR. || En lo moral recullir, juntar. *Segar*. Meto, is. || Dit de la roba. *Cortarse*, *abrirse*. Findi.

PEL SEGAR DEL MES DE MAIG. m. adv. Denota la impossibilitat de fer ó conseguir alguna cosa ó que no's déu fer per sér impertinent. *Cuando meen las gallinas, cuando vengan los nazarenos.* Ad græcas calendas; cum mula peperit.

QUI NO PÓT SEGAR, ESPIGOLA. ref. Se diu de aquells que's contentan ab lo lícit més per necessitat que per virtut. *Quien mas no puede, con su muger se acuesta; caminante cansado monta en un asno, si no tiene ó no alcanza caballo.* Si non detur equus, scandet vir fessus assellum. || S' aplica al ambiciós, que quant no pót conseguir molt, no deixa 'l que li donan, encara que sia poch. *Cuando no tengo salomo, de todo como.* Parvula ne spernas, nihilo vel recula præstat. || Dóna á enténdrer que qui no té habilitat pera las cosas delicadas, s' aplica per necessitat á las grosseras. *Si no fui avisada, tomé la estopada; no salió buen cordonero, quedóse en cabestrero.* Ut quimus, quando ut volumus non licet.

QUI S' HO HA SEGAT, QUE S' HO ESPIGOLE. ref. QUI MENJA LA CARN QUE ROSEGUI 'LS OSSOS. || QUI HA FET LO COGOMBRE, QUE'L TRAGA AL OMBRA.

SEGE. m. SELLO.

SEGLAR. v. a. SELLAR.

SEGELL. m. SELLO.

SEGELLADOR, A. m. y f. SELLADOR.

SEGEYL. m. ant. SELLO.

SEGEYLAR. v. a. ant. SELLAR.

SEGLE. m. ant. SIGLE.

SEGLAR. v. a. SEGULAR.

SEGLARMENT. adv. m. De un modo seglar. *Seglarmente.* Seculari modo, laicè.

SEGLE. m. ant. SIGLE. || **SÉGOL.**

SEGLIT. m. ant. *Jergon.* Straminea culcitra tomento plena.

SEGMENT. m. geom. La línea recta tirada pel interior de una curva. *Segmento; cuerda.* Segmentum, i.

SEGMOIDAL. adj. anat. Se diu de las válvulas de la arteria pulmonar, que quant se separan donan pas á la sanch del ventrícol del cor en la arteria. *Segmoidal.* Segmoidalis, semilunaris.

SEGÓ. m. SAGÓ.

SÉGOL. m. Espécie de blat de qualitat inferior, ab la espiga més llarga y comprimida, y que despedeix fàcilment lo gra, 'l qual es de figura oblonga, nu, punxagut per un extrem y de color moreno. *Centeno.* Secale cereale.

SÉGOL BANYUT. Producció vegetal que's troba principalment en las llavors del ségol, y en lo comer se presenta ab los caràcters següents: cos de 8 á 15 líneas de llarch, cilíndrich ó un poch triangular, un poch encorvat, obtús en sas extremitats y molt semblant al asperó del gall ab un solch longitudinal; l'olor un poch animalisat, un poch ranci ó de mantega, quant es vell, de sabor acre y desagradable y no conté midó. *Centeno con cornizuelo ó con espolon, clavo secalino.* Clavus secalinus, secale cornutum.

SEGOLAR. m. Camp plantat de segnar, centenal. Ager secali consitus.

SEGOLÓS, A. adj. Lo que participa d'está mesclat ab ell. *Centenoso.* Secali perni

SEGON, A. adj. Lo que ve en orde del primer. *Segundo.* Secundus. || La seixant de un minut. *Segundo.* Minutum secundum del fruyt ó flor que per sér fora de temp madurar. *Redrojo.* Regerminatio, nis. || GONS.

LO SEGON. m. adv. SEGONAMENT.

SEGONA. f. mús. Un dels interval propiament no es altra cosa que la distància to á altre immediat. *Segunda.* Secunda, u

SEGONAMENT. ad. m. En segon l'gundamente, en segund lugar, secundariu cundò, secundariè.

SEGONARI. m. Cosa que pertany á *Secundario.* Secundarius, ii. || En las aulmática, etc., cada estudiant del segon any nista. *Secundæ classis alumnus.*

SEGONET. m. d. SAGONET.

SEGONS. prep. relativa y condicional cosa á que's refereix lo que es conforme ó *Segun.* Ex juxtà, ut, secundum. || Conforporció. *Segun.* Pro.

SEGONS AIXÓ. m. adv. ilatiu. *Segun eso,* i gò, igitur.

SEGONS COM. m. adv. pera explicar la tformitat de una cosa ab altra ó al estat abans. *Segun y como, segun que.* Prout.

SEGONS MÉS Ó MENTS. A Poca DIFERENCIA.

SEGONS QUE. m. adv. A proporció que *que.* Pro quam. || Segons lo que. *Segun lo eo quantum.*

SEGORNAR. v. n. ant. SEIXORNAR.

ANAR SEGORNANT. loc. ant. ENTRETENIR

SEGOVIA, NA. adj. Cosa de Segóvia. no. Segoviensis.

SEGREGACIÓ. f. Obra de segregar. cion. Segregatio, nis. || SECRECIÓ.

SEGREGAR. v. a. Apartar, separar entre altras. *Segregar.* Segrego, as. || EN

SEGREGAT, DA. p. p. y adj. *Segregatus.*

SEGREGATIU, VA. adj. Lo que segvirtut de segregar. *Segregativo.* Segregan

SEGRERA. f. ant. ALDEA.

SEGREST. m. Depòsit judicial de alguna ó alhaja en un tercer, fins que's de qui pertany. *Secuestro, secuestracion.* Seg i. || **EMBARCH.** || La persona en qui's fa 'ljudicial de alguna alhaja, etc. *Secuestro.* ter, is.

SEGRESTADOR, A. m. y f. Qui *secuestrador.* Sequestrator, is.

SEGRESTAMENT. m. SEGREST.

SEGRESTAR. v. a. Posar en segrestar. *Sequestro,* as. || Depositar una dona.]

à de posarla en llibertat pera casarse. *Servia por el vicario*. Ad feminam ducendam et vicarii potestate uti.

RESTAT, DA. p. p. *Secuestrado*. Seques-

VEDAT. f. *CEGVEDAT*.

DENT. p. a. Lo que segueix. *Siguiente*. Se-
| adj. Lo que vé després de altra cosa, com
| següent, etc. *Siguiente*. Posterus.

EST PROP. INMEDIATAMENT.

VIDA. f. L'acte y efecte de seguir ó se-
| *Seguida*. Consecutio, nis. || Formalitat, com:
| *seguida*. *Formalidad*, *peso*. Formalitas,

VIDA. m. adv. Consecutivament, sens in-
| *de seguida*, *inmediatamente*. Continuà.

STAR SEGUIDA. fr. *ANAR FORA DE CAMÍ*.

EN SEGUIDA. fr. Obrar sens concert, dir lo
| *no regular*. *Ir fuera de trastos*. Extra aleas

EN MALA SEGUIDA. fr. *ANAR EN SEGONA INTEN-*

EN SEGUIDA. fr. Avenir-se lo que's diu de al-
| *ca ab lo que s' havia oit á dir abans*. *Lle-*
| *ino*. Convenio, is.

SEGUMENT. adv. m. DE SEGUIDA. || Uni-
| *Seguidamente*. Contextim.

SEGIDILLA. f. Composició mètrica de quatre
| *primer y tercer de set síl-labas, segon y*
| *cinch, y assonants entre sí*. *Seguidilla*.
| *metrum*.

SEGIDILLER, A. m. y f. Persona molt aficio-
| *hellar ó cantar seguidillas*. *Seguidillero*.
| *en vulgo seguidillas cantator*.

SEGIDOR, A. m. y f. Qui segueix. *Seguidor*.
| *m*.

SEGIMENT. m. La acció de seguir. *Segui-*
| *insecutio*, nis. || Acompanyament. *Séquito*.
| *m, us*. || En la moral, natural inclinació.
| *ion*, *seguiendo*. Propensio, nis. || Dít del
| *en justícia, com: anar en segiment de un*
| *juicio*. Prosecutio, nis.

SEIR. v. a. Anar ó caminar detrás de algú.
| *Sequor*, eris. || Caminar en bon orde des-
| *altre*. *Seguir*. Incedo, is. || Deixarse con-
| *guiar de altre*. *Seguir*. Sequor, eris. ||
| *nyar á algú, sia per honor ó per sa segu-*
| *guir*. Comito, as, consequor, eris. || Esde-
| *gona l'orde natural de relació ó dependèn-*
| *la nit segueix al dia, 'l fill al pare, etc*.
| *Subsequor*, eris. || Prosequir, continuar.
| *Procedo*, is. || Professar ó exercir alguna
| *ciència, método de vida, etc*. *Seguir*. Pro-
| *ria*. || Tractar algun plet, negoci, pendèn-
| *Seguir*. Prosequor, eris. || Conformarse ab
| *non ó partit de algú*. *Seguir*. Sector, aris;
| *opinionem favere*. || Persequir. *Persequir*,
| *Persequor*, eris. || Examinar alguna cosa
| *orde, traurer conseqüències*. *Seguir*. Per-

pendeo, es. || Observar á algú, expiarlo. *Seguir*.
| *Observeo*, as. || En lo moral, imitar, com: *seguia* la
| *religió catòlica, la lley de Jesucrist, las máximas*
| *del Evangeli, etc*. *Seguir*. Teneo, es, sequor, eris.
| *Caminar directament á alguna part*. *Seguir*. Tendo,
| *is*. || v. r. Inferirse ó sér consegüent. *Seguirse, ser*
| *consequente, resultar*. Sequi, oriri. || Succedir una
| *cosa á altra per són orde, torn ó número*. *Seguirse*.
| *Subsequi, venire*. || met. Originarse, provenir una
| *cosa de altra*. *Seguirse*. Subsequi; originem duce-
| *re*. || CUMPLIR.

SEQUIT, DA. p. p. *Seguido*. Secutus.

TOT SEQUIT. m. adv. Inmediatament. *Todo segui-*
| *do, inmediatamente*. Continuò.

SEGUR, A. adj. Libre de tot dany y perill.
| *Seguro*. Tutus. || Tranquil, ple de seguretat y con-
| *fiansa*. *Seguro*. De aliquo securus. || Defensat, am-
| *parat, protegit*. *Seguro*. Tectus, tutus. || Cert, in-
| *dubitable, infal-lible en cert modo*. *Seguro*. Cer-
| *tus, securus*. || Fiel, de bona fé. *Seguro*. Locuples.
| *Ferm, constant, que no està á perill de faltar ó*
| *cáuurer*. *Seguro*. Firmus, tutus. || m. com. Lo con-
| *tracte ó escriptura ab que s' asseguren alguns*
| *efectes de comers*. *Seguro*. Satisfatio, nis. || adj.
| *Se diu de la cabalcadura quieta, tranquila, y que*
| *no s' espanta ni tropessa*. *Seguro*. Securus.

AL SEGUR. m. adv. SEGURAMENT.

BEN SEGUR Ó A BON SEGUR. m. adv. Certament,
| *sens dubte*. *A buen seguro*. Certò quidem. || PROMA-
| *blement*. || irón. COM ARA PLOUREN FIGAS.

DE SEGUR. m. adv. DE CERT.

EN SEGUR. m. adv. EN PART SEGURA.

ESTAR BEN SEGUR. m. adv. Estar ben cert ó en-
| *terat de alguna cosa*. *Estar bien cierto*. Constare,
| *patere*. || Estar en nostre poder lo que's desitjava.
| *Estar en percha*. In tuto esse.

POSAR EN SEGUR. adv. ASSEGURAR. 3.

SOBRE SEGUR. m. adv. AB TOTA SEGURETAT.

SEGURADOR, A. m. y f. ASSEGURADOR.

SEGURAMENT. adv. m. Ab seguretat y con-
| *fiansa, sens perill*. *Seguramente*. Certò, tutè. || Sens
| *dubte*. *Seguramente, sin duda*. Indubitanter.

SEGURETAT. f. Estat de las cosas que las fa
| *fermas, certas, seguras y libres de tot perill*. *Segu-*
| *ridad*. Securitas, atis. || Certesa. *Seguridad*. Certi-
| *tudo*, inis. || Fe pública. *Seguridad*. Fides, ei. ||
| *Sossego, tranquilitat de ánimo*. *Seguridad*. Animi
| *tranquilitas*. || Fiansa, obligació de satisfer per al-
| *tre*. *Seguridad*. Satisfatio, nis. || Cautela ó cuydado
| *pera afiansar algun negoci, etc*. *Seguridad*. Tu-
| *tum*, i.

AB TOTA SEGURETAT. m. adv. Sens aventurarse al
| *risch ó perill que podia esdevenir*. *Sobre seguro*.
| *Ex tuto*.

POSAR EN SEGURETAT. f. ASSEGURAR. 3.

SEGURÍSSIM, A. adj sup. *Segurísimo*. Tutis-
| *simus*.

SEGURÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Segurí-*
| *simamente*. Tutissimè.

SEGURITAT. f. *SEGURETAT.*

SEGUT, DA. p. p. del verb *séurer*. *Sentado*. Sedens.

SEHENT. p. a. *Sentado*. Sedens, tis. || *SEENT.*

SEIDA. m. Animal quadrúpedo de Africa, de un pam de alt, ab mostatxo com lo tigre, 'l morro de llebra, y las orellas com las de las personas: está cubert de puas negras y blancas ab que's defensa dels animals quel' acometen. *Seida*. Seida animal.

SEIS. m. numeral. sis.

SEISÉ. m. sisé.

SEIXA. f. *XEIXA.*

SEIXANTA. adj. y m. núm. *XEIXANTA.*

SEIXORNAR. v. n. ant. *ESTAR*, *PERMANÉIXER.*

SELECCIÓ. f. Elecció de una cosa entre altrás, separantla per millor. *Seleccíon*. *Selectio*, nis.

SELECTE, A. adj. Escullit, triat per millor. *Selecto*. *Selectus*.

SELÉNICH, CA. adj. que's diu del discurs ó tractat sobre la lluna. *Selenico*. *Selenicus*.

SELENITAS. m. pl. Los habitants que alguns suposan en la lluna. *Selenitas*. *Selenitæ*, arum.

SELENITES. m. Pedra molt rara que's troba en la Xina; es transparent, y diuhen que posantla à la nit de cara à la lluna, la representa com ho faria un mirall. *Selenites*, *selenita*, *piedra de la luna*, *piedra especular*, *espejuelo espático*. *Selenites*, æ.

SELENOGRAFIA. f. Part de la cosmografia, que descriu la lluna. *Selenografia*. *Selenographia*, æ.

SELENOGRÁFICH, CA. adj. Pertanyent à la lluna. *Selenográfic*. *Selenographicus*.

SELEUCIANS. m. pl. Secta que ensenyava que Dèu era corpóreo, y l'ànima formada de ayre y foch pels àngels, que la matèria era coeterna à Dèu, y que Jesucrist havia deixat la dreia de Dèu Pare, y posat sòn trono en lo sol. *Seleucianos*, *hermianos*. *Seleuciani*, orum.

SELEUCIDA. f. Renom dels reys de Grécia, successors de Alexandro, que regnaren en Síria, al modo que'l de Ptolomeo en Egipte. *Seleucida*. *Seleucida*, æ.

SELÉUCIDES. f. pl. Aucells de la montanya Càssio, molt estimats dels llauradors, perque devoraven las llangostas. *Selécides*. *Seleucides*, um.

SELLA. f. Assento ab estreps acomodat al lloc de la caballeria, ple de crin y forrat de drap per sola y de cuyro suau, pera anar à caball ab comoditat. *Silla*. *Ephippium*, ii. || En las fabas la ralleta negra que'ls surt al cap més gros. *Ceja*. *Filum*, i. || *CELLA*.

SELLA DE TROSSA. *Silla de alforja*. *Peræ ephippium*.

SELLA VOLANT. Espécie de caleça. *Silla volante*, *carrocin*. *Carpentum*, i.

À QUI NO VÓL SELLA DÈU LI DÓ BAST. ref. Contra aquells que desprecian lo bè ó avantatges ab ex-

posició probable de un pitjor; ó que per no perdre un poch després ho perden tot. *Quien bien tiene, mal desea, vaya y viva en la galera*. Qui beaò habens, malè habere petit, pelat ille trirremem.

LLEVAR LA SELLA. fr. *DESENSELLAR.*

NO SÉR BO PERA SELLA NI PERA ALBANDA. fr. *NO HA BO PERA PÓNDER NI PERA COVAR.*

SELLADOR, A. m. y f. Qui sèlla. *Sellador*. *Obsignator*, is.

SELLADURA. f. Obra de sellar. *Selladura*. *Obsignatio*, nis.

SELLAR. v. a. Posar, imprimir una marca ó sello. *Sellar*. Sigillo, as; sigillo munire. || Posar lo sello sobre de alguna cosa per sa seguretat. *Sellar*. Signo munire. || Estampar, imprimir una cosa en altra. *Estampar*, *sellar*. *Obsigno*, as. || Cloure ab sello las requisitórias, etc. *Sellar*. *Obsigillo*, consigno, as. || met. Conclóurer, posar fi à alguna cosa. *Sellar*. Perficio, is; coronidem imponere. || Imprimir una lletra en lo front ab un ferro bo-llent; cástich que's donava als falsos acusaders. *Sellar*. Stigmata imprimere. || Posar lo paper en la marca de la fàbrica. *Sellar*. Exprimo, is. || adj. M de la pedra picada. *Sellar*. *Politus lapis*.

SELLAT, DA. p. p. *Sellado*. *Signatus*, *sigillo munitus*.

SELLAVORS. adv. t. À LAS HORAS.

SELLER. m. Qui fa sellas. *Sillero*, *sillero*, *guarnicionero*, *jaecero*. *Ephippiarius opifex*.

SELLO. m. Instrument en que están grabades algunas armas ó divisas, pera donar autoritat à algun paper ó altres cosas. *Sello*. *Sigillum*, i. || La estampa ó senyal que deixa 'l sello. *Sello*. *Signatura*, æ. || met. La última perfecció de alguna obra. *Sello*, *última mano*. *Coronis*, idis. || La marca de la moneda ó medallas. *Cuño*, *sello*, *marca*. *Emgna*, ei.

SELLO DE CARTAS. Marca que's posa sobre de la hòstia al tancar las cartas. *Nema*. *Nema*, æ.

SELLO DE SALOMÓ. Certa planta medicinal de uns dos pens de alt, las fullas semblants à las del llerer, encara que més amplas y ab més nirvis dent-guals; la flor y la arrel blancas. *Sello de Salomon*, *flon*. *Polygonaton*, i; *sigillum Salomonis*. || Figura que's forma encrenbant entre sí dos triànguls equiláteros y rectilíneos. *Sello de Salomon*. *Sigillum Salomonis*.

POSAR LO SELLO. fr. *SELLAR*. 3.

TRAUREN LO SELLO. fr. *ESBORRARI*. *Desellar*. *Sigillum delere*.

SELLÓ. m. Angarillas. Espécie de sella que té un arch al detrás pera respallera, y una post devant pera afansar y descansar los pens. *Jamugue*, *sillon*. *Ephippium muliebre*. || ter. CÀNTER.

SELLONET. m. d. ter. CÀNTERET.

SELVA. f. Bosch, lloch ple de herbas, matos y matas. *Selva*. *Silva*, æ, *nemus*, oris.

SELVÁTICH, CA. adj. Cosa de selva, però se sól aplicar à las personas ni als animals. *Selv-*

dis, silvoso. Silvaticus, silvossus.

SEM, A. adj. FALTAT, DEFECTUÓS. || BALDAT. || Dit de la fruita que ha perdut la major part de són humor, substància y gust. *Acorchado. Exsuccatus.*

SEMA. f. Part de la viga en que hi queda escoria per estar mal escayrada. *Gema.* Malè lèvigata trabs.

SEMAR. v. a. Desubstanciar, fèr pérdrer als us, fruitas. etc. la major part de són humor y gust. S' usa més comunment com reciproc. *Acorcharse. Marcesco, is.* || met. Entorpirse 'ls membres del cos del animal. *Buldar-se, acorcharse. Torpere offic.*

SEMA. f. ant. mús. *Zambomba. Raucum tympanum.*

SEMBLANSA. f. Similitut, qualitat de una cosa que sembla á altra. *Semejanza, similitud, afinidad. Convenientia, æ, similitudo, inis.* || ret. La proporció ó conveniència que resulta de dos coses comparades entre sí. *Semejanza. Similitudo, inis.* || PARER, JUDICI, DICTÀMEN.

À SEMBLANS. m. adv. A manera, á modo. *A semejarse. More.*

EN SEMBLANS. m. adv. ant. À SEMBLANS.

SEMBLANT. adj. Paregut, proporcionat conforme á altra cosa. *Parecido, semejante, semejado. Similis, consimilis.* || IGUAL. || Equival al MATEIX, per SEMBLANT temps. *Mismo, tal. Talis.* || m. a representació de algun efecte ó passió en la cara. *Semblante. Vultus, aspectus, us.* || CARA. 2. || est. La apariència y representació del estat de las coses, per lo qual se forma concepte de ellas. *Semlans. Aspectus, us.* || SIMULACIÓ, FINGIMENT.

AL SEMBLANT. m. adv. ant. De la mateixa manera. *Por parejo, por un parejo. Pariliter, æqualiter.*

CADA UN CERCA Ó BUSCA SÒN SEMBLANT. fr. Denota de cada un s' solga ab cosa semblant á ell, ó que se juntasse ab los semblants á ell en las costums, tal, modo de pensar, etc. *Cada uno con su tamaño. Quisquis pari gaudet se jungere asellus, asello.*

ÉRA SEMBLANT, SEMBLANS Ó SEMBLAR. fr. ant.

E. SEMBLAR. || MANIFESTAR, DONARHO Á ENTÈNDERE.

ÉRA SEMBLANT. fr. SEMBLAR.

SEMBLANTMENT. adv. m. De un modo semblant. *Semejante, así mismo. Similiter.* || IGUAL-IT.

SEMBLAR. v. a. Tenir una cosa conveniència, porció, conformitat ó afinitat ab altra. També s' usa com reciproc. *Semejar, semejar-se, parecerse, mejorarse, tirar, sacar. Similem esse, assimilo, || Aparéixer. Parecer. Videri.* || Imitar, procurar-se conforme. *Asemejar, semejar. Similitudine arripere.*

NO ES ELL Ó AIXÓ NI COSA QUE LI SEMBLE. fr. Denota que una cosa es enterament diferent de lo que's fa. *No es él, ni esto, ni su semeja. Nec ipse, nec id, nec quid simile.*

NO FÁ POCH QUI SEMBLA ALS SEUS. ref. que's diu

de aquells que executan algunas accions semblants á las que executaren sos pares ó parents. *Bien haya quien á los suyos se parece: quien á los suyos se parece, honra merece.* Benè sit qui á propinquis nullo modo discedit.

SEMBLE. adv. m. JUNTAMENT.

SEMBRA Y SEMBRADA. f. Obra de sembrar. *Sementera, siembra, sembradura. Seminatio, satio, nis.* || Temps á propòsit pera sembrar. *Sementera, siembra, sementero, semencera. Sementis, is.*

SEMBRADÍS, SA Y SEMBRADIU, VA. adj. TERRA CAMPA Ó DE SEMBRADURA.

SEMBRADOR, A. m. y f. Qui sembra. *Sembrador. Seminador, is.* || SEMENTAL.

SEMBRADURA. f. y

SEMBRAMENT. m. ant. SEMBRA.

SEMBRAR. v. a. Espargir las llavors per la terra, y cubririlas ab ella pera que's multiplique. *Sembrar. Sero, is, semino, as.* || met. Espargir qualsevol cosa. *Desparramar, sembrar. Spargo, is.* || Espargir, col·locar sèns orde alguna cosa pera adorno de altra, com la tela de flors, etc. *Sembrar. Sparsim collocare.* || Divulgar, fèr córrer alguna espècie. *Esparcir, sembrar, divulgar. Propallo, dissemino, as.* || Executar alguna cosa, pera trau-rer-ne profit. *Sembrar. Sero, is.* || Donar motiu ó sér causa de alguna cosa, com de discórdias, etc. *Sembrar. Semino, as.* || També 's diu en las cosas morales y espirituales, com: SEMBRAR la paraula de Dèu, obras de pietat, bona ó mala doctrina. *Sembrar. Sementem facere.*

SEMBRAR Á AIXAMS. fr. *Sembrar á voleo. Sparsim seminare.*

CONFORME SEMBRARÉU, CULLIRÉU. ref. Denota que'l premi y lo útil correspondrà al servey ó al treball. *Como sembráredes, cojéredes. Ut sementem feceris, ita et metes.*

QUI SEMBRA CULL. loc. met. Explica que pera conseguir alguna cosa s' ha de servir, obsequiar y regalar. *Quien bien siembra, bien coje. Sementi respondent segetes.*

SEMBRARÁS QUANT PODRÁS, Y PER SANT JOAN SEGARRÁS. ref. Denota que encara que tart convé sembrar. *Mas vale año tardío que vacío. Utilior seris quam nullis frugibus annis.*

SEMBRAT, DA. p. p. *Sembrado. Seminatus.* || m. La mateixa terra sembrada. *Sembrado, sementera, sembra. Satum, i.* || pl. Lo blat y altres grans en herba. *Panes, sembrados. Seta, orum, segetes, um.*

ESTAR LOS SEMBRATS EN HERBA. fr. *Estar los panes en berza. In herba esse.*

PERA QUI NO TÉ SEMBRATS, AGOST ES MARS. ref. Denota que qui no s' aplica á procurar los medis necessaris pera estar bè, may coneix lo bons temps. *Al que no tiene pan labrado, agosto se le hace mayo. In majum augustus, cui non sata jugera migrat.*

SÉMEN. m. La substància que serveix pera la generació dels animals. *Sémen. Sperma, æ.*

SEMENAR. v. a. ant. **SEMBRAR.**

SEMENSA. f. ant. **SĒMEN**, **LLAVOR.** || **SEMBLANSA.**

SEMENT. f. **LLAVOR.**

SEMENTAL. adj. Lo que pertany o toca a la sembra. *Semental*. *Sementinus*, *sationalis*.

SEMENTER. m. y

SEMENTERA. f. **SEMBRA.**

SEMESTRE. adj. Cosa de sis mesos. *Semestre*. *Semestris*. || m. Lo temps o transcurs de mitj any. *Semestre*. *Semestrium*, ii.

SEMEOLOGIA Ó SEMEÓTICA. f. med. Tractat de las senyals indicants de la salut y malaltia. *Semeologia ó semeótica*. *Semeotices*, æ.

SEMI. m. ant. La meytat de qualsevol cosa. Sols té us en composició, y á vegadas equival á quasi, com: *semidoble*, etc. *Semi*. *Semi*.

SEMIARRIÀ, NA. adj. Mitj arrià, heretge de una secta, que era una rama del arrianisme. *Semi-arriano*. *Semiarrrianus*.

SENBREU. m. mús. Nota blanca sens pal, que val un compàs menor. *Semibreve*. *Semibrevis*.

SEMICÍRCUL. m. Mitj círcul ó lo que'l figura. *Semicirculo*. *Semicirculus*, i.

SEMICIRCULAR. adj. En forma de semicírcul. *Semicircular*. *Semicircularis*, *semicirculatus*. || Cosa de semicírcul. *Semicircular*. *Semicircularis*.

SEMICOPAT. m. mús. Nota que uneix la última part de un compàs ab la primera del que segueix. *Semicopado*. *Musica* nota ultimam mensuram cum prima connectens.

SEMICORXERA. f. mús. Una de las figuras, la qual se coneix per dos ralletas que té en lo peu, y val la meytat de la corxera. *Semicorchea*. Nota minoris mensuræ decima sexta temporis parte sonans.

SEMICROMÁTICH, CA. adj. mús. Género compost del diatónich y del cromátich. *Semicromático*. *Semicromaticus*.

SEMIDEU. m. Nom que la gentilitat donava als héroes que creya descendents de algun de sos Déus. *Semidiós*, *semideo*. *Semideus*, i.

SEMIIDIÀMETRO. m. La meytat del diàmetre. *Semidiàmetro*. *Semidiameter*, tri.

SEMIIDIAPASSON. m. mús. Interval·lo dissonant de vuyt veus, quatre tons y tres semitons majors, que es lo mateix que una octava disminuïda ó un semitó menor. *Semidiapason*. *Semidiapason*, is.

SEMIIDIAPENTE. m. mús. interval·lo de dos tons y dos semitons majors. *Semidiapente*. *Semidiapente*, is.

SEMIIDATESARON. m. mús. Una quarta disminuïda ó quarta falsa. *Semidatesaron*. *Semidiatessaron*, is.

SEMIIDIFUNT, A. adj. Mitj ó quasi difunt. *Semidifunto*. *Semianimis*, *semimortuus*.

SEMIIDIOSA. f. mit. Diosa de segon orde, com las ninfas, sirenas, nereydas, etc. *Semidiosa*. *Semidea*, æ.

SEMITÓ. m. mús. Interval·lo de un to y un semitó, com del re al fa, ó del mi al sol. *Semitona*, *semiditono*. *Semitonum*, i.

SEMIDOBLE. adj. Se diu de las festas que celebran ab més solemnitat que las simples, y menos que las dobles. *Semidoble*. *Semiduplex*.

SEMIDOCTE, A. adj. Mitj docte. S' aplica als que parlan de tot y sens fonament. *Semidocto*. *Semidoctus*.

SEMIDORMIT, DA. adj. **ENDOEMISCAT.**

SEMIDRAGÓ. m. Epíteto que'ls antics y poetes donavan als que fingiren mitj home y mitj dragó. *Semidragon*. *Semidraco*, nis.

SEMIFUSA. f. mús. Nota que val la meytat d'una fusa y n'entran 64 en un compàs menor. *Semifusa*. *Semifusa*, æ.

SEMIGOLA. f. fort. Línea recta que va desde l'àngul del flanch en un baluart á la capital, y es part del polígono interior. *Semigola*. *Propaganda guttoris linea*.

SEMIHOME. m. Mitj home. *Semihomere*, *semihomo*. *Semihomo*, inis.

SEMILLUNAR. adj. En figura de mitja lluna. *Semilunar*. *Semilunaris*.

SEMIIMORT, A. adj. Mitj mort. *Semidifunctus*, *semimuerto*. *Semianimis*.

SEMINACIÓ. f. Dispersió natural de las llavors sobre la superfície de la terra. *Disseminacion*, *seminacion*. *Disseminatio*.

SEMINA L. adj. med. Cosa del sēmen ó lo que'l conté. *Seminal*, *espermático*. *Seminalis*. || adj. masculós. || adj. pl. Se diu de las primeras fullotes que naixen de la llavor, ó més bè que ja's trobavan en ella, com en la monjeta. *Seminales*. *Seminalia*, ium.

SEMINAR. v. a. **SEMBRAR.**

SEMINARI. m. Casa ó comunitat ahont s'instruïx la juventut en las cièncias y en la virtut. *Seminario*. *Seminarium*, *collegium*, ii. || La comunitat del seminari. *Seminario*. *Seminarium*, ii. || met. Lo principi de que naixen ó s'propagana algunas cosas. *Seminario*. *Seminarium*, ii.

SEMBLAR Ó SĒR UN SEMINARI. fr. que's diu de la casa ahont se guarda molt silenci. *Ser ó parcer en seminario*. Ne quidem mutire.

SEMINARISTA. m. Alumno que viu en seminari. *Seminarista*. *Seminarista*, æ. || Individuo de la congregació de ecclesiàstichs fundada per sant Vicens de Paul. *Seminarista*. *Seminarista*, æ.

SEMÍNIMA. f. mús. Nota que val una part del compàs regular. *Seminima*. *Seminima*, æ.

SEMIIOCTAVA. f. poét. Mitja octava, quarta regularment de versos de onze síl·labas, en que'l primer forma consonància ab lo tercer y l'últim ab lo quart. *Semioctava*. *Semioctava*, æ.

SEMIIOLOGIA. f. Part de la medicina que compren los senyals externs. *Semiologia*. *Semiologia*, æ.

SEMIIPARÁBOLA. f. geom. Líneas curvas que

semblan la paràbola del gènere superior. *Semiparàbola*. *Semiparabola*, æ.

SEMIPELAGIÀ, NA. adj. Qui segueix part dels errors de Pelagi. *Semipelàgiano*. *Semipelagianus*.

SEMIPELAGIANISME. m. La secta dels semipelagians. *Semipelagianismo*. *Semipelagianorum* secta.

SEMIPLÈ, NA. adj. for. Incomplert. Se diu de las probas judicials imperfectas, com la que resulta de la deposició de un sol testimoni, de tota excepció. *Semipleno*, *semiprobanza*. *Semiplenus*.

SEMIPLENAMENT. adv. m. Ab proba semiplena. *Semiplenamente*. *Semiplena probatione*.

SEMIPOETA. m. Mal poeta. *Poetastro*, *semi-poeta*. *Poëta*ster, tri.

SEMIPROBANSA. f. Proba imperfecta ó semiplena. *Semiprobanza*. *Semiprobatio*, nis.

SEMI RACIONAL. adj. Mitj racional, neci, que té propietats semblants á las dels bruts. *Semiracional*. *Semirationalis*.

SEMIRECTE, A. adj. Meytat de un àngul recte, que es un àngul de 45 graus. *Semirecto*. *Semirectus*.

SEMIS. m. *semi* || Se pren comunment pel mitj as ó lliura romana, que era sis unsas. *Semis*, *semisa*. *Selibra*, æ, *semis*, is.

SEMITICH, CA. adj. Se diu de las llèngües que parlan los pobles del Assia occidental ahont nos móstra la Bíblia als descendents de Sem (lo fill de Noé). L' árabe antich es lo tipo de ellas: sos idiomas principals son: l' hebreu, l' siriach, l' antich egipci y l' copto que deriva de ell. Estos idiomas, difereixen molt de las llèngües sanscrita y zendà. Sos caràcters especials són la falta de vocals en la escriptura usual, la arrel trilateral y l' empleo dels afixos y dels prefixos. S' escriuhen de dreta á esquerra. *Semitico*. *Semiticus*, i.

SEMITÓ. m. mús. Mitj to, com del mi al fa. *Semitono*. *Semitonus*, i.

SEMITONAT, DA. adj. mús. Cantat ó arreglat á mitj to. *Semitonado*. Ad *semitonum adactus*.

SEMI VIBRACIÓ. f. La meytat de una vibració de pèndula. *Semivibracion*. *Semivibratio*, nis.

SEMI VIU, VA. adj. Mitj viu, y metafòricament dèbil, molt malalt, y comunment se diu mitj mort. *Semivivo*, *medio muerto*. *Semianimis*.

SEMI VOCAL. adj. gram. Lletra consonant, la pronunciació de la qual comensa per vocal. *Semivocal*. *Semivocalis*.

SEMI VOL. adj. En lo blasó's diu de una ala sola de un aucell, sense que sia necessari senyalar la espècie. *Semivuelo*, *medio vuelo*. Ala simplex in gentilitiis.

SEMI VULPA. m. Animal terrestre de Àfrica, que té una espècie de sarró en l' esternó, de ahont ixen sos fills pera mamar y després se'n tornan dins. *Semivulpa*. *Semivulpa*, æ.

SEMMENT. m. ant. MAL GAL-LICH.

SEMMENTÓS, A. adj. ant. Qui té mal gal·lich. *Buboso*, *galicoso*. Lue *venerea infectus*.

SÉMOLA. f. Blat candial despullat de la pell. *Sémola*. *Similago*, inis. || Blat fressat á modo de farinetas. *Sémola*. *Simila*, æ.

SEMOLSA. f. *SIMOLSA*.

SEMONIR. v. a. ant. EXHORTAR, ACONSELLAR, PREDICAR.

SEMÓS, A. adj. Biga ab escorxa ó ab lo senyal de ella. *Gemoso*. Malè *lævigatus*.

SEMOVENT. adj. Lo que per si mateix se mou. *Semoviente*. *Semovens*. || pl. BENS MOBLES.

SEMPERVÍVOL. m. GOTA CORAL

SEMPITERN, A. adj. Lo que ha de durar sempre. *Eterno*, *sempiterno*. *Sempiternus*.

SEMPITERNA. f. Espècie de teixit de llana molt apretat y de bastant cos. *Sempiterna*. Tela lanea *sempiterna*.

SEMPITERNAMENT. adv. m. Eternament. *Sempiternamente*, *eternamente*. *Sempiternè*.

SEMPRE. adv. t. En tot ó en qualsevol temps. *Siempre*. *Semper*. || CONTINUAMENT.

SEMPRE JA MAY. adj. Lo mateix que MAY MÉS, com: de ahont no podràs tornar SEMPRE JA MAY. *Jamds*, *nunca mas*, *por siempre jamds*. *Numquam*.

SEMPRE MAY. m. adv. Perpétuament. *Siempre jamds*. *Semper*, omni tempore.

SEMPRE QUE. m. adv. Todas las vegadas que. *Siempre que*, *cuantas veces*. *Quotiescumque*, *quotiesque*, *utcumque*. || AB TAL QUE.

PERA SEMPRE. m. adv. Pera tot temps. *Por ó para siempre*. In *æternum*, in *omne ævum*.

SEMPREVIVA. f. Planta que fá la flor groga y es perpétua. *Sempreviva*, *perpétua*, *sempiterna*. *Semperviva*, æ.

SEMS. adv. m. JUNTAMENT.

SEN. m. SENET. || ant. SENY. || ant. SANT. || ant. Unió de SE y NE, com: SEN ANÀ. *Se* *fud*. *Abiit*. || SÈNS, SENSE.

SENA. f. En los daus los sis punts que té marcats cada un de ells en una de sas caras; y en lo joch de las taulas reals y altres se diuhen SÈNAS quant quedan las dos caras dels sis punts. *Sena*. *Sena*, æ.

FÈR SÈNAS. fr. pera expressar que algú ha fèt un bon negoci ó guany. *Echar suertes*; *sacar un terno seco*. *Faustam sortem experiri*.

SENABLE. adj. SANABRE.

SENADOR. m. Individuo del senat. *Senador*. *Senator*, is.

SENADORA. f. Dona del senador. *Senadora*. *Senatoris uxor*.

SENALE. f. ant. y

SENALLA. f. Espècie de cabàs de espart ó de palma. *Espuerta*. *Fiscina*, æ.

SENALLADA. f. Lo que cab en una senalla. *Esportada*. *Quod sportula capit*.

SENALLASSA. f. aum. *Esporton*. *Sportula grandis*.

SENALLETA. f. d. *Esportilla*. Sportulalla, æ.

SENAYA Y SENAYLA. f. SENALLA.

SENAR. adj. Número que no té meylat justa. *Impar*, nom. *Impar*.

SENARI. adj. Número compost de sis unitats. *Senario*. Senarius. || Dit de un vers llatí que té sis peus tots jambos quant es pur, y quant nó admet alguns espondeus, però may han de sér aquestos lo segon y quart. *Senario*. Senarius.

SENAT, DA. adj. ant. *ASSENAT*. || m. Junta de senadors, assamblea de las personas més notables de una república ó govern. *Senado*. Senatus, us. || Lloch ahont se reunian los senadors romans pera tractar dels assumptos de la república. *Senado*. Senatus, us.

SENAT PLE. La junta dels senadors ab assistència de tots ells. *Senado pleno*. Frequens senatus.

SENATORI, A. adj. Cosa del senat ó dels senadors. *Senatorio*. Senatorius.

SENCER, A. adj. Cabal, sense faltarhi res. *Entero*, enterizo. Absolutus. || Dit del animal no capat. *Entero*, cojudo. Non castratus. || met. Recte, just, que no's deixa sobornar. *Entero*. Justus, probus. || met. ROBUST, sá. || *CONSTANT*, FERM. || met. Incorrupto, dit del cos que no ha patit corrupció. *Entero*. Incorruptus. || met. Franch, senzill, sense malícia. *Entero*, liso. Simplex. || met. Intacte, que no ha perdut la virginitat. *Incorrupto*, entero. Integer.

NO ESTAR SENCER. fr. *ESTAR CALENT DE CAP*.

SENCERAMENT. adv. m. SINCERAMENT.

SENCERESA. f. ant. SINCERITAT.

SENCIENT. p. a. Qui sent. *Senciente*. Sentiens.

SENDA. f. Camí estret que s'aparta del real. *Senda*, sendero. Semita, æ, diverticulum, i. || met. Lo medi que s'elegeix pera lograr algun fi. *Senda*. Semita, via, æ.

ENCAMINAR PER ALGUNA SENDA. fr. *Senderear*. Per semitam ducere.

SENDARMENT. adv. m. SENZILLAMENT.

SENDER, A. m. y f. SENDA.

SENDERÓ. m. d. Vereda, carril. Limes, itis.

SENECTUT. f. Vellesa. Ancianidad, vejez, senectud. Senectus, utis.

SÈNES. prep. ant. SÈNS.

SENESCAL. m. Majordom major de la casa real. *Senescal*. Senescallum, i. || Lo cap principal de la noblesa del poble, que la governava, especialment quant era convocada à la guerra. *Senescal*. Senescallum, i.

SENESCALA. f. La muller del senescal. *Senescala*. Senescalli uxor.

SENESCALIA. f. Dignitat, empleo y jurisdicció del senescal. *Senescalia*. Senescalli dignitas, etc.

SENET. m. Herba purgant que en la història natural se distingeix en quatre classes: una es alta de uns dos pams, las fulletas ovales, punxagudas en sòn ápice, senceras en sa vora, desiguals en sos

costats, llargas de sis líneas à una polzada, de vert pàlit, pubescents en l'endret, un poch llisas en lo revés, pescioladas, venosas, airvi de mitj bastant aparent, los laterals alternals; ó en un poch teiforme y nauseàtich, sabor amarch; nauseàtich. Altra de fulletas llargas de una polzada, aovadas al revés, de forma obtusa y oval, en poch doblegadas en sòn ápice, y à vegadas ternadas en una junta central; pesciols acompanyats de dos estipulas alenadas, y olor més nauseàtich. Las altres dos de fulletas molt estretas, un poch oblíquas y alenadas; de groch pàlit, llisas, pescioladas, glandulosas; de olor fort y nauseàtich; sabor herbós, fat y un poch amarch. Té propietats purgants molt decididas, y pera que no irrite la superfície gastro-intestinal, y no cause ascots fòlics, se dén administrar à dosis moderadas, acompanyantlo ab substàncies aromàtiques, com la cayella, anís, etc. *Sen*, *sena*. Senna, æ.

SENGARTANA. f. SARGANTANA.

SENGLAR. m. PORCH SINGLAR.

SÈNGLAS Ó SÈNGLES. adj. pl. Cada un de per sí. *Cada uno*. Quisque. || De un en ua. *De uno en uno*. Singuli. || Uns. *Unos*. Uni.

SENGLOT. m. SINGLOT.

SENGLOTAR Y SINGLOTEJAR. v. n. SINGLOTAR.

SENIGRECH. m. FENIGRECH.

SENIL. adj. Cosa de vell ó de vellesa. *Senil*. Senilis. || adj. Epíteto que's astròlechs donan al quart quadrant del tema celeste. *Senil*. Senilis.

SENIOR, A. adj. SENYOR.

SENO. m. Cala, la part de mar que està entre dos caps ó puntas. *Seno*. Sinus, us. || *COLRO*. || met. Se pren també per mitj ó centro, com: ha vingut à morir en lo seno de sa pàtria, de sa família; cismàtics están fora del seno de la Iglesia, etc. *Seno*. Sinus, us.

SENO DE ABRAHAM. Lloch ahont estavan delingudas las ànimas dels que havian mort en la fe, y ab la esperansa del Redemptor. *Seno de Abraham*. Sinus Abraham.

SENO RECTE. En la Trigonometria línea recta perpendicular que cau desde la extremitat del arch: àngul sobre 'l diàmetre que passa per la altra extremitat. *Seno*, *seno recto* ó *primero*. Sinus rectus.

SENO SEGON. Lo seno primer del cumpliment de dit arch fins al quadrant. *Seno segundo*. Secundus complementi sinus.

SENO TOTAL. Lo seno recte ó arch de 90 graus que es lo mateix ràdio ó semidiàmetre del circulo. *Seno total* ó *todo*. Sinus totalis.

SÈNS. prep. exclusiva. Sin. Sine, absque, extra. || Fora ó ademès de. Sin. Præter. || Abans de o que, com: anàrsen al llit sèns sopar. Sin, *antes de* ó *que*. Antequam. || No, com: se n'anà sèns despendir-se. Sin. Quin.

SÈNS QUE. m. adv. A ménos que, sinó. Sin. *que*. *sino es que*, *d menos que*. Nisi. || conj. Que regeix

subjunctiu, com: tots foren presos **SÈNS** que s'escapàs ningú. *Sin que*. Ut non, quin.

SÈNS QUE NI PERA QUE. **SÈNS** causa ni motiu, *Sin que ni paraque, ó sin que ni porque*. Sine causa.

SENS. m. ant. SENTIT. 6 y següents.

SENSABLE. adj. ant. SENSIBLE.

SENSACIÓ. f. Impressió que fan los objectes en los sentits exteriors. *Sensacion*. *Sensatio*, nis.

SENSALER. m. ENFITEUTA.

SENSAT, A. adj. Judiciós, prudent, racional. *Sensato*. *Cordatus*.

SENSAMENT. adv. m. JUDICIOSAMENT, PRUDENTMENT.

SENSE. prep. **SÈNS**.

SENSEPEUS. m. AUCELL DEL PARADÍS.

SENSIBILÍSSIM, A. adj. sup. *Sensibilísimo*. *Sensibilissimus*.

SENSIBILITAT. f. Facultat en los sentits pera percibir la impressió dels objectes. *Sensibilidad*. *Sensibilitas*, atis. || fil. La rahó ó forma que constitueix lo sensible. *Sensibilidad*. *Sensibilitas*, atis.

SENSIBLE. adj. fis. Lo que fa impressió en los sentits. *Sensible*. *Sensilis*, *sensibilis*. || L'òrgano en que's fa la impressió. *Sensible*. Tener, mollis. || Subjecte als sentits, com visible, clar, etc. *Sensible*. Sub *sensum* cadens. || Dolorós. *Sensible*. Acer, vivus. || met. Dit de las mocions del ànima y de la facilitat ab que algú's deixa llevar de ellas. *Sensible*. *Flexibilis*. || Qui fàcilment se mou á compassió. *Sensible*. *Sensibilis*. || Delicat, fàcil de resen-tirse. *Sensible*. *Subiratus*.

SENSIBLE COMÚ. fil. Objecte que pòt sér conegut per dos sentits diversos, com la qualitat que pòt sér coneguda per la vista y pel tacto. *Sensible commun*. *Sensorium commune*.

SENSIBLEMENT. m. adv. En quant al sentit ó á la sensibilitat del ànima, com oposat á efecti-vament. *Sensiblemente*. *Quoad sensum*. || Palpable-ment. *Palpablemente*, *sensiblemente*. Apertè, evi-denter.

SENSIÓ. f. La commoció del ànima excitada per las fibras y ab que percebeix la sensació. *Sen-sion*. *Sensio*, nis.

SENSITIU, VA. adj. Lo que té disposició en los òrganos pera rébrer la impressió dels objectes. *Sensitivo*. *Sentientis*, *sensitivus*, *sensus compos*. || Cosa dels sentits corporals. *Sensitivo*, *sensible*. *Sensibilis*. || **SENSUAL**.

SENSITIVA. f. Planta que fa una cama de co-sa de un peu y mitj de alta, ramosa, ab fullas pu-lidas, y juntas á un costat, y que al tocarlas se ca-ragolan y retiran entre sí fins que poch á poch tornan á sa positura regular; lo que li dona 'l nom, perque apareix sentir que la toquen: la flor es en-carnada y hermosa, la llavor oblonga y xata. *Sensitiva*, *vetgonzosa*, *doncella*. *Mimosa*, æ, *plantæ aschynomènæ*.

SENSORI, A. adj. Lo que pertany á la facultat de sentir, al sentit comú, com: òrganos **SENSORIS**.

Sensorio. *Sensorius*. || m. La facultat de sentir. *Sensorio*. *Sensorius*, ii. || fis. Lo lloch ahont resi-deix la facultat de sentir ó l'assento de las sensa-cions. *Sensorio*. *Sensorium*, ii.

SENSUAL. adj. Inclinat ó posehit dels sentits. *Sensual*. *Voluptuarius*. || Lo que pertany al apeti-carnal. *Sensual*, *libidinoso*. *Sensualis*, *libidinosus*. || **CARNAL**.

SENSUALITAT. f. Deleyte sensual ó venéreo. *Sensualidad*. *Voluptas*, *salacitas*, *atis*, *impudicitia*, æ. || Pler, moció del ànima que la regositja y com-mon agradablement. *Sensualidad*. *Titillatio*, *delectatio*, nis. || Propensió, inclinació natural als plers y deleytes. *Sensualidad*. *Ad corporis commoda nimia propensio*. || **CARNALITAT**.

SENSUALMENT. adv. m. Ab sensualitat. *Sensualmente*. *Voluptuosè*, *libidinosè*. || **CARNALMENT**.

SENT, A. adj. SANT. || CENT.

SENTADA. f. VEGADA. || pl. En lo blasó's diu de las pessas en figura de creu de sant Andreu, en bandes ó altrás semblants adornadas ab algunas figuras. *Sentadas*. *Stemmata ornata*. || f. bot. Deno-minació que's dona als òrganos que careixen del sustentacle ordinari; per exemple: las fullas que no tenen cua ó pecíolo, com las de la sabonera, ó las enteras sèns filament, etc. *Sentada*. *Sensilia*, æ.

SENTAR. v. a. etc. **ASSENTAR**.

SENTENSA. f. ant. y

SENTÈNCIA. f. Declaració del sentir del jutge segons los mèrits de la causa. *Sentencia*. *Sententia*, æ, *judicium*, ii. || met. Decisió de qualsevol judi-cial disputa ó controvèrsia extrajudicial que dona l'àrbitre de ella. *Sentencia*. *Sententia*, æ. || Docu-ment moral. *Sentencia*. *Moralitas*, atis. || Dictàmen, opinió, parer. *Sentencia*. *Sententia*, æ, *judicium*, ii. || Paraula memorable, ditxo que conté alguna doctrina ó moralitat. *Sentencia*. *Sententia*, æ, ef-fatum, i. || **AXIOMA**. || **ARBITRI**. || Execució de algun reo, y així's diu: avuy hi ha **SENTÈNCIA**. *Sentencia*, *justicia*. *Justicia*, æ.

SENTÈNCIA RESOLUTÓRIA. Aquella ab que s'absol al reo. *Sentencia absolutoria*. *Salutaris sententia*.

SENTÈNCIA DEFINITIVA. La última que no té apel-lació. *Sentencia definitiva*. *Decretaria de litis sum-ma judicium*.

SENTÈNCIA DE VET. ant. **EXCOMUNIO**.

SENTÈNCIA INJUSTA. La mal donada. *Sentencia in-justa*. *Sententia iniqua*.

SENTÈNCIA INTERLOCUTÓRIA. La anterior á la de-finitiva. *Sentencia interlocutoria*. *Sententia inter-locutoria*.

SENTÈNCIA PASSADA EN COSA JUDICADA. Aquella de que no's pòt apel-lar per haver passat lo terme senyalat. *Sentencia pasada en cosa juzgada*. In rem judicatam translata sententia.

SENTÈNCIA PROVISIONAL. Se diu en matèria de be-nefícis remittint al gaudiment ó fruició al que té més rahó, mentres se segueix la causa. *Sentencia provisional*. *Provisionalis sententia*.

nora que no's puga equivocar ab altra. *Dar señas.* Rem argumento comprobare.

FÉR SENYAS. fr. Usar de ellas pera donarse á enténdrer ó cridar á algú en secret. *Hacer señas.* Nubus aliquid explicare; aliquem exercere.

PARLAR AB SENYAS. fr. Explicarse, donarse á enténdrer ab gestos ó accions. *Hablar por señas.* Nubus loqui.

PÉNDER SENYAS. fr. Informarse de las circunstancias individuals de alguna cosa pera conéixerla. *Reseñar; tomar, sentar, notar, poner, apuntar las señas.* Alicujus signa capere.

PER MÉS SENYAS. m. adv. Pera confirmació ó argument de alguna cosa. *Por señas, ó por mas señas.* In majus argumentum.

SENYAL. m. La marca ó nota pera donar á conéixer y distingir unas cosas de altrás. *Señal.* Nota, æ. || La nota que's posa pera senyalar algun terme. *Señal.* Limes, itis, meta, æ. || Qualsevol cosa que's posa ó fá pera recordarse de alguna especie. *Señal.* Memoriae monumentum. || Nota ó distinctiu en bona ó mala part. *Señal.* Nota, æ. || Lo signe que'ns induheix al coneixement de altra cosa distincta. *Señal.* Signum, i. || L'indici ó mostra no material de alguna cosa. *Señal.* Argumentum, i. || mil. **SENYA.** 4. || Vestigi, estampa ó impressió que queda de alguna cosa. *Señal.* Vestigium, ii. || Vestigi, apariència. *Señal.* Umbra, æ. || La imatge ó representació de alguna cosa. *Señal.* Species, ei, imago, inis. || La taca ó clapa de altre color. *Señal, pinta.* Macula, æ. || La cicatris de resultas de una ferida, trench, etc. *Señal, costuron.* Cicatrix, icis. || Prodigí, pressagi ó cosa extraordinària. *Señal.* Signum, i. || Miracle. *Señal.* Miraculum, i. || L'avis que's dóna de qualsevol modo que sia, pera concórrer á algun lloch determinat ó pera executar alguna cosa. *Señal.* Signum, i. || Marca quasi secreta en la moneda pera conéixerla qui la ha feta. *Señal.* Arcana monetæ nota. || Lloch ó punt determinat á que's proposa algú arribar, tirar, etc. *Señal.* Meta, æ. || med. Aquell accident, mutació ó especie que induheix á judicar del estat de la malaltia ó éxit de ella. *Señal.* Judicium, ii. || **SELLO, RASTRE.** || **INSIGNIA.** || **CARÀCTER.** || S'usa adverbialment pera explicar la certesa de alguna cosa, com: qui gasta, **SENYAL** que té. *Señal.* Signum, i. || Lo que dóna 'l promés á la promesa en testimoni de casarse ab ella. *Arras.* Pignus, oris. || La cinta ó paper que's posa en lo llibre pera trobar alguna cosa. *Registro.* Pensilis in libris fascicula. || Entre estampers. **SIGNATURA.** || La figura, etc., que denota alguna cosa misteriosa, com los sacraments, la gràcia; l'arch de sant Martí, la aliança entre Dén y Noé, etc. *Señal, signo.* Signum, i.

SENYAL DE LA CREU. La creu formada ab la ma pera persignarnos. *Señal de la cruz.* Signum crucis.

SENYAL DEL CRISTÍ. L'interior es la caritat, y l'

exterior es la santa creu. *Señal del cristiano.* Christiani signum.

SENYAL DE LLEVA. Senyal pera recullir los bagatges. *Pieza de leva.* Vasorum conclamatio. || Canonada que tiran las embarcacions al temps de sarpar. *Pieza de leva.* Tormenti bellici signum.

SENYAL DE FIGAS. loc. met. que s'usa quant se véu algun indici, que quasi dóna á enténdrer, no reixirá lo que s'esperava ó confiava. *Mala señal.* Malum signum.

SENYAL DE SALOMÓ. SELLO DE SALOMÓ.

SENYAL MORTAL. La certitut ó indici infalible de lo que's tem ó desitja. *Señal mortal.* Evidens signum.

EN SENYAL. m. adv. En proba. *En señal, en prueba.* In signum.

FÉR ó DONAR SENYAL. fr. Senyalar alguna cosa ab alguna acció exterior. *Dar señal.* Signum edere.

NI SENYAL DE TAL COSA. exp. pera explicar que tal cosa s'acabá del tot ó no's treba. *Ni señal de tal cosa.* Nec vestigium quidem.

POSAR SENYAL. fr. ASSENYALAR.

TIRAR á SENYAL. fr. Dirigir lo tir á algun objecte determinat ab lo fi de ensajarse. *Tirar, apuntar al blanco.* Scopum minari.

SENYALADAMENT. adv. m. Expressament. *Señaladamente.* Designatè, signanter. || Particularment. *Señaladamente.* Consignatè. || Ab valor. *Señaladamente.* Præclarè.

SENYALADÍSSIM, A. adj. sup. *Señaladísimo.* Valdè insignis.

SENYALADOR. m. ASSENYALADOR.

SENYALAMENT. m. Obra de senyalar. *Señalamiento.* Assignatio, nis. || Determinació de temps. *Señalamiento, prefincion.* Designatio, nis.

SENYALAR. v. a. ASSENYALAR.

SENYALARSE. v. r. Distingirse, singularisarse. *Distinguirse, señalarse.* Emineo, es.

SENYALAT, DA. adj. NOTABLE. DISTINGIT.

SENYALER. m. *Señalero, abanderado, gonfalonero.* Antesignanus.

SENYALET. m. d. *Señalejo.* Leve signum.

SENYAR. v. a. Fér una creu ab la ma dreta extesa desde'l front fins á la cintura, y desde'l triscle esquerre fins al dret. També s'usa com reciproc. *Santiguar.* Crucis signa munire. || ant. **BENHIR.** || ant. **SIGNAR, SENYALAR.**

SENYAR é BENHIR. loc. ant. *Santiguar y bendecir.* dar la bendicion, bendecir. Benedicere.

SENYARSE. v. a. Fér com qui se senya en senyal de admiració. *Persignarse.* Signo crucis admirationem significare.

SENYER. adj. ant. **SENYOR.** Era 'l tractament dels diputats locals. || sol. **SOLITARI.** || ant. S'aplicava al territori ó poble que tenia facultat de alçar bandera en las proclamacions dels reys. *Señero.* Signum tollere valens. || ant. Qui fá senyas. *Señero.* Nutnum factor.

SENYERA. f. ant. **BANDERA.**

SENTERA LLEVADA. loc. ant. *Bandera desplegada, enarbolada, flotante. Vexillum peditum.*

SENYOR. m. Amo absolut de tot, que sols es Déu. *Señor, Omnipotente.* Dominus, i. || Amo, propietari de alguna cosa. *Señor.* Herus, i. || L'amo a respecte de sos criats. *Señor.* Herus, i. || Rey, príncep, soberà. *Señor.* Princeps, ipis, rex, gis. || Gran, amo de molts estats. *Señor.* Dinasta, æ. || Títol de marquès, conde, etc. *Señor.* Dominus, i. || Terme de cortesia que's dóna als superiors ó iguals. *Señor.* Dominus, i. || Espècie de títol de honor en los actes públics. *Señor.* Dominus, domnus, i. || També's diu en lo moral, com: es senyor de sas passions. *Señor ó señor de st.* Sui ipsius dominus, cupiditatem moderator. || Jutge ó conseller en los tribunals. *Señor.* Senator, is.

SENYOR DE GRAN VIRTUT Ó VALOR. HÉROE.

SENYOR DE NAU Ó LENY. náut. ant. PATRÓ.

SENYOR DE SA CASA. Pare de famílies. *Señor de su casa.* Paterfamilias, patrisfamilias.

SENYOR DE SI. 'L qui no's perturba en los casos apurats. *Señor de sí.* Sui compos.

SENYOR LLUCH DE LA MECA. Mal nom ab que's ridiculisa en Palma al que desempenya 'l paper ó representa en la festa de lo conquesta de Mallorca al antich y célebre Cap de Guayte. *Señor Lucas de la Meca.* Irrisorijs cognomen.

SENYOR DE SENTERA. *Señor de pendon y caldera.* Procer tollere signum valens.

SENYOR DIRECTE Ó ALODIAL. Qui té 'l domini directe de alguna finca. *Señor directo.* Dominus directus.

SENYOR MITJÀ. 'L senyor ab senyoria mitjana en lo cens. *Señor con señoría mediana.* Secundarijs clienteljs beneficiarius dominus.

SENYOR, SI. loc. ant. *Sí, señor.* Utiq; domine.

SENYOR ÚTIL. Qui reb lo producte de alguna cosa, y així 'l de una casa es l' amo y no 'l llogater. *Señor útil.* Utilis dominus.

AB TON SENYOR NO VULLAS PARTIR PERAS, PERQUE ELLS SE MENJARÀ LAS MADURAS Y TÚ 'T QUEDARÁS LAS VERDAS. ref. Denota que de ningun modo convé disputar ab los poderosos, perque ells sempre quedaran bé ab rahó ó sens ella; y també aconsella la sumissió y respecte que debem observar ab los superiors. *Ni en burlas ni en veras con tu amo partas peras.* Cum diis non pugnandum; numquam cum hæro disertabis.

ALT Y PODERÓS SENYOR. ant. Tractament del rey de Castella. *Alto y poderoso señor.* Magnus potensque dominus.

ENCARA NO ES MORT NOSTRE SENYOR. loc. ENCARA NO SOM ALLÀ ABONT ANEM.

FER LO SENYOR Ó DEL SENYOR. fr. Afectar senyoriu, usar de gravetat en lo port, vestit ó tracte. *Señorearse, hacer del señor.* Superbè se gerere.

FÉRESE DIA AÍ, SENYOR. fr. S'èr respectat y estimat del públic per sòn mèrit singular. *Ser hombre de expectacion ó señor de salva.* Virum esse conspi-

cuum. || Imposar, infundir respecte la presència y gravetat de algun subjecte. *Imponer.* Venerabilem esse. || S'èr alguna cosa formidable ó respectable en sa línea. *Ser imponente.* Spectabilem esse.

|| Se diu de alguna cosa excel·lent, delicada, de bon gust, etc. *Ser de chupete ó de rechupete ó de padre y señor mio.* Eximium esse. || Se diu de las cosas molt cares. *SABER Á PIERRE.*

GRAN SENYOR. Títol que's dóna al gran turch. *Gran señor.* Turcorum imperator.

GUARDA Á TON SENYOR PER POR DE PITJOR. ref. MÉS VAL UN DOLENT CONEGUT, etc.

MOLT ALT Y EGREGI SENYOR DUCH DE GIRONA. ant. Tractament del primogénit de la casa de Aragó. *Muy alto y egregio señor duque de Gerona.* Permag-nus egregiusque dominus dux Gerundæ.

NINGÚ PÓT SERVIR Á DOS SENYORS. loc. prov. Denota que no's poden cumplir á un temps dos obligacions incompatibles. *Ninguno puede servir á dos señores.* Memo potest duobus dominis servire.

PAGA Á TON SENYOR LOS DRETS Y ALLÚNYAT DE SAS PARETS. ref. Denota que no convé deure res als poderosos; però sí convé viure lluny de ells. *Paga á tu señor los derechos, y aléjate de sus techos.* Solvito, quæ debes, domnis, et vivito longè.

SI VÓLS S'ÈR BON SENYOR, CÀSA AB DONA IGUAL Ó MENOR. ref. QUI'S CÀSA PER INTERÉS, MOSSO DE SA MULLER ES.

SENYORA. f. La ama ó mestressa de alguna cosa. *Señora.* Hera, æ. || Títol de las religiosas de sant Joan de Jerusalem. *Señora.* Eques fœmina. || Títol que's dóna á qualsevol dona de distinció. *Señora.* Domina, æ. || Per cortesia 's diu á qualsevol dona. *Señora.* Fœmina, æ.

SENYORA DE GRAN VIRTUT. HEROÏNA.

SENYORA MAJORA. Dona de edat. *Señora de edad.* Etate provecia fœmina.

NOSTRA SENYORA. Per excel·lència 's diu de la Mare de Déu. *Nuestra Señora.* Mater Dei.

SENYORA Y MAJORA. loc. pera explicar que deixa 'l marit mestressa á la viuda. *Ama y señora.* Domina.

MOLT ALTA Y EXCEL·LENT SENYORA. ant. Tractament de infanta de Castella. *Muy alta y excelente señora.* Magna excellensque domina.

SENYORAIAR Ó SENYORAYAR. v. a. SENYOREJAR.

SENYORAL. adj. SENYORIAL.

SENYORALLA. f. Multitud de senyors, regularment se diu per despreci. *Señorazos.* Affectatæ nobilitatis hominis.

SENYORÁS, SA. adj. aum. iron. *Señorazo.* Affectatæ nobilitatis homo.

SENYORATGE. m. Dret de senyoriu. *Señoreaje, señoraje.* Jus, ris, dominium, ii.

SENYOREJAR. v. a. Dominar, manar algú en alguna cosa com si fos l' amo. *Señorear.* Dominor, aris. || Donar repetidas vegadas á algú 'l tractament de senyor. *Señorear.* Dominum iteratè ali-

quid appellare. || Tenir propietats senyorials. Regularment se diu de las personas y del modo de vestir. *Señorear*. Superbè agere. || **ENSENYORIRSE**.

SENYORET, A. m. y f. dim. *Señorito*, *ico*. Dinastæ filius.

SENYORET DE PEGA GREGA. *Pisaverde*. Lascivibundus; græssus lasciviens.

SENYORETA DE ESTIU. *Ramera*. Meretrix, icis.

SENYORIA. f. Tractament que's dona á certas personas de distinció. *Señoria*. Dominatio, nis. || Territori ó domini del senyor. *Señoria*, *señorio*. Dominatus, us, ditio, nis. || Domini de algun estat particular que's governa com á república. *Señorio*, *señoria*. Reipublicæ dominatus. || ant. JUSTICIA. || ant. FACULTAT. || SUPERIORITAT, PREFERÈNCIA.

SENYORIA DIRECTA. 'L domini que reté 'l dueñyo que té franca en alou una finca, que dona y concedeix en enfiteusis baix cert y determinat cens, y aquest domini facultat al concedent pera fatigar la finca, sempre que's vengui, pel mateix preu que té ajustat lo venedor, y no fatigant aquell, acreditat y deu cobrar lo lluisme que se li causa per la tal venda segons las lleys y privilegis del districte ahont està situada la finca. *Señoria directa*. Dominium directum.

SENYORIA MITJANA. 'L domini que adquireix y reté 'l possessor de una finca enfiteutica si la dona en establiment, y en tot cas de venda ó traspàs pòt també fatigar pel mateix preu en que la tal finca haja estat venuda ó traspàsada, quedant privat en aquest cas lo senyor directe de aquesta facultat. Y no fatigant, deu aquest senyor mitjà cobrar són lluisme del preu de la tal venda ó traspàs, reduhint ó baixant á una quarta lo que deuria cobrar lo senyor directe, lucrant lo senyor mitjà las rentas tres quartas parts; bè que en assò sent lo senyor directe ecclesiàstich té variació al tenor de la sentència arbitral promulgada entre 'l clero y ciutadans en Barcelona. Y subseguint després altre establiment del segon senyor mitjà, deu seguir la mateixa regla per la fatiga del últim establiment y cobro del lluisme, que deu disminuir de una tercera part de las tres quartas parts que tindria, cobrant las dos restants terceras parts l'últim establiment, seguint lo mateix orde pel quart establiment, no podent excedir ni posarse ulterior domini mitjà per privarho la lley sobre enfiteusis, y encara deu advertirse que fora de Barcelona y llocs que gosan són privilegi no pòt imposarse altre domini directe del establiment que té franca en alou una finca. *Señoria mediana*. A primo dominium.

FORJAR Ó DESTÈNYER AB SENYORIA. fr. ant. Obligar per justícia. *Obligar ó compeler por justicia*. Juridicè compellere.

SENYORIAL Y SENYORIL. adj. Cosa de senyoriu. *Señorial*, *dominical*, *señorial*. Dominicus.

SENYORÍSSIM, A. adj. sub. Comuntenent s'usa per ironia. *Señorísimo*. Magnus dominus.

SENYORIU. m. Domini. *Señorio*. Dominatus, us.

|| Gravedat en lo port ó en las accions. *Señorio*. Majestas, atis. || En lo moral, domini, imperi sobre las passions. *Señorio*. Imperium, ii.

SENZILL. adj. Lo que no té mescla de altra cosa. *Sencillo*. Simplex. || Sèns ficció ni engany. *Sencillo*. Sincerus. || Lo que té menós cos que el comú, com: tafetà *SENZILL*, etc. *Sencillo*. Simplex, tenuis.

|| Despultat de adornos y luxo. *Sencillo*, *llano*. Tenuis. || Innocent, bondados, afable. *Sencillo*. Simplex. || Dít de la moneda de menós valor respecte de la mateixa de són nom, com: pesseta *SENZILL*, la que no es columnària. *Sencillo*. Simplex.

SENZILLAMENT. adv. m. De un modo senzill. *Sencillemente*. Rectè, candidè. || Sèns aparal, com se diu del estil, vestit, etc. *Sencillemente*. Inconcinnè, inconditè.

SENZILLAS. adj. bót. Se diu de las flors quant totes las parts que las componen són continuas, y no tenen per consegüent més que una làmina, com la de la orenga, etc. *Sencilas*. Simplicia.

SENZILLÈS Y SENZILLESA. f. La qualitat que constitueix á las cosas primas y de poch cos, en la linea en que'l poden tenir. *Sencillez*. Simplicitas, atis. || Ingenuitat, sinceritat. *Sencillez*, *ingenuidad*, *llaneza*. Simplicitas, atis, animi candor. || Ignorància, facilitat de algú pera sèr enganyat. *Sencillez*. Fatuitas, atis.

AB SENZILLESA. m. adv. SENZILLAMENT.

SENZILLÍSSIM, A. adj. sup. *Sencilíssimo*. Simplicissimus, candidissimus.

SENZILLÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Sencilíssimamente*. Simplicissimè.

SEP. adv. ant. Moltes vegadas. *Muchas veces*. Sæpè. || m. CEP.

SEPARABLE. adj. Lo que's pòt separar de altra cosa. *Separable*. Separabilis.

SEPARACIÓ. f. Obra de separar ó separarse. *Separacion*. Separatio, nis. || Distància de una cosa respecte de altra, com América y África de Europa. *Separacion*. Distantia, æ, spatium, ii. || Divisió, partició. *Separacion*. Divisio, partitio, nis. || mateixa cosa separada. *Separacion*. Separatio, nis. || DESMEMBRAMENT. || SECRECIÓ.

SEPARADAMENT. adv. m. A part. *Separadamente*, *á parte*. Separatim, seorsim. || Espargidament. *Separadamente*. Sparsim.

SEPARADOR, A. m. y f. Qui separa. *Separador*. Separator, divisor, is.

SEPARAR. v. a. Apartar una cosa de altra. També s'usa com reciproc. *Separar*. Sevoce, as. || Dividir, desunir. *Separar*, *segregar*. Separo, as, sepono, is. || Dividir, distribuir. *Separar*. Diduco, is. || Posar á part, reservar, guardar. *Separar*. Sepono, is. || Privar á algú de algun dret ó empleo. *Separar*. Depono, is. || Impedir la comunicació de marit y muller. *Separar*. Matrimonium diducere. || Dít del bè y del mal, distingirho. *Distinguir*, *separar*. Discerno, is.

SEPARARSE. v. r. Abstràurese algú de las

coses en que antes s'ocupava, ó de la comunicació que tenia. *Retirarse, separarse*. Abstraho, is. || Apartarse, retirarse de qualsevol lloch. *Separarse*. Recedo, is. || for. Desistir. *Separarse*. Desisto, is.

SEPARAT, DA. p. p. *Separado*. Separatus.

SEPARATISME. m. Secta herètica de Inglaterra. *Separatismo*. Separatismus, i.

SEPARATISTA. m. Sectari del separatisme, que no convenia en las lleys de la Iglésia anglicana. *Separatista*. Separatista, æ.

SEPARATIU, VA. adj. Lo que té virtut de separar. *Separativo*. Separans.

SEPARATORI, A. adj. *SEPARATIU*. || m. quím. Vas oblongo, quasi uniforme, ab un orifici com lo dit petit pera entrar lo licor, y ab altre de molt estret en lo sol pera vuydarlo, y serveix pera separar los licors. *Separatorio*. Separatorium, ii.

SEPELIR. v. a. ant. *SEPULTAR*, ENTERRAR.

SEPELL. m. Planta. *BRUCH*.

SÉPIA. f. *SÍPIA*.

SEPTEMBRE. m. *SETEMBRE*.

SEPTENVIR. m. Magistrat romá que tenia sis companys, pera conduhir las colónias y distribuhir las terras. *Septemviro*. Septemvir, i.

SETEMVIRAL. adj. Cosa dels septenvirs ó septenvirat. *Septemviral*. Septemviralis.

SEPTENVIRAT. m. La dignitat de septenvir. *Septemvirato*. Septemviratus, us.

SEPTENARI. m. y adj. Se aplica al número compost de set unitats. *Setenario*. Septenarius, septenus. || Lo temps ó espay de set dias; y 's pren regularment per algun exercici de devoció, que dura set dias, com lo *SEPTENARI* de Nostra Senyora dels Dolors. *Setenario*. Septenarium, ii.

SEPTENI. m. L' espay de set anys. *Setenio*. Septenium, ii.

SEPTENTRIÓ. m. Constel·lació composta de set estrellas. *Septentrion, osa menor*. Septentrio, nis. || La part que hi ha en lo globo desde l'equador envers nostre pol. *Septentrion*. Septentrio, nis, aquilonaris regio. || *TRAMONTANA*.

SEPTENTRIONAL. adj. Cosa del septentrió. *Septentrional*. Septentrionalis.

SEPTERI. m. Ceremonia que's feya cada set anys en Délfos, calant foch un noy á una tenda de campanya, ab altrás extravagàncias. *Septerio*. Septerium, ii.

SÉPTICH, CA. adj. méd. Putrefactiu ó corrosiu sens causar dolor. *Séptico, putrefaciente, putrefactivo, escarótico, corrosivo*. Septicus. || *ESCRÉPTICH*.

SEPTICISMA. m. *PIRRONISME*.

SEPTIFÓLIA. f. Herba de set fullas. *Septifolio*. Septifolium, ii.

SÉPTIM, A. adj. *SETÉ*.

SEPTIMA MAJOR. mús. L' interval·lo de cinch tons y un semitó. *Septima mayor*. Septima major.

SÉPTIMA MENOR. mús. L' interval·lo de quatre

tons y dos semitons majors. *Septima menor*. Septima minor.

SÉPTIMA SENSIBLE. m. La última nota de la escala. *Septima sensible*. Septima sensibilis.

SEPTIMILLA. f. poét. Composició de set ó vuyt síl·labas, y 's compon de un parejat, de un terceto, y altre parejat; ó de un quarteto y un terceto; ó de una quintilla y un parejat; y s' usa pera coblas y villancicos. *Septimilla*. Compositio metrica semplem versibus constans.

SEPTIMÓNIA. f. Festa que's feya en Roma després que la séptima montanya 's comprengué en la ciutat, y en ella s'oferian set sacrificis en set paratges diferents, y 'ls emperadors se mostravan lliberals ab lo poble. *Septimoncia*. Septimontium, ii.

SEPTISONI. m. Se diu del edifici rodejat de set ordes de columnas, de que ni hagué dos en Roma. *Septizonio*. Septizonium, ii.

SEPTUAGENARI, A. adj. Se diu de la persona de setanta anys. *Septuagenario*. Septuagenarius.

SEPTUAGÉSSIM, A. adj. Lo que cumple lo número de setanta unitats ó set desenas. *Septuagésimo*. Septuagessimus.

SEPTUAGÉSSIMA. f. La dominica tres setmanas abans de la primera de Quaresma, y en que antigüament comensava la quaresma. La instituí lo papa Telesforo. *Septuagésima*. Septuagessima, æ.

SEPTUPLICAR. v. a. Doblar set vegadas, ó multiplicar per set. *Septuplicar*. Septuplico, as.

SÉPTUPLO, A. adj. Set vegadas més. *Séptuplo*. Septuplus.

SEPULCRAL. adj. Cosa de sepulcre. *Sepulcral*. Sepulcralis.

SEPULCRE. m. Sepultura en alt pera depositar algun cadáver. *Sepulcro, túmulo, sarcòfago, carnero*. Sepulcrum, i. || met. Lloch malaltís en que mor molta gent. *Sepulcro*. Sepulcrum, i.

SEPULCRE FILOSOFAL. En la filosofia hermética lo fornet en que posan lo mercuri pera purificarlo, y també l' ou filosofal en que posan la pedra pera que sia sepultada y mortificada. *Sepulcro filosofal*. Philosophale sepulcrum.

SEPULCRES EMBLANQUINATS. Hipócritas. *Sepulcros emblanqueados*. Dealbatum sepulcrum.

SANT SEPULCRE. Lo sepulcre del Salvador, y en aquest sentit no's pót dir sepultura. *Santo sepulcro*. Redemptoris sepulcrum. || La urna que ab una imatge del cos de Jesucrist difunt se porta en las professons de la semana santa. *Santo sepulcro*. Sacrum sepulcrum.

SEPULTACIÓ. f. ant. *SEPULTURA*. t.

SEPULTADOR, A. m. y f. Qui sepulta. *Sepultador, sepulturero*. Vespillo, nis.

SEPULTAR. v. a. Posar los difunts en sepulcre ó sepultura. *Sepultar, dar sepultura*. Sepelio, is, humo, as. || met. Amagar, ocultar, olvidar. *Esconder, sepultar*. Sepelio, abscondo, is. || Sumergir. *Sepultar*. Absorbeo, es. || Menjarse alguna cosa.

que no sia seu. No hagas cohecho, ni pierdas de lo. **Munera** de captes, nec perdas jura crvelo. **ON MÉS** HI SÓN MÉS S' EMBOLICAN. ref. Denota que **AS COSAS** de ingeni y gust no convé intervingan lts. **Muchos compondores descomponen la novia.** **rimus** ornator nubentem ornatibus orbat.

ON QUI NO HI ES PER AIXÓ. loc. Com qui fa altra l. **Como** quien hace otra cosa. Quippe qui aliud

NCARA NO SOM ALLÀ AHONT ANAM. loc. Adverteix se celebren las cosas fins que estigan conclosas. **alabes** ni desalabes, hasta siete navidades: nadie **alabe** hasta que acabe; no me digas oliva, hasta **me veas cogida.** Nemo suos laudet, donec pererit actus. Parcito me, nondum collectam, dice-
olivam. || Denota que qui intenta enganyar á re no pót alabársen fins haverho conseguit. **Antes mohatres no te alabes.** Ne tibi plaude prius **am** detur fraude potiri. || **SÉR PA Y MEL.**

EN SÓN SER. m. adv. Se diu de lo que existeix **na** haverse gastat ni malmés. **En ser.** Immuta-
res.

ES QUI ES. exp. Se diu pròpiament de Dèu que **s sér** per essència; però en lo modo comú's diu **lo** aquell que's porta honradament. **Es** quien es, **s porta** como quien es. Est qui est.

VÓS LO QUE VÓS. exp. fam. ab que se sol donar **principi** als cuentos y relacions de gent ordinària. **Érase** que se era. Sic ave. || **SIA LO QUE SIA.**

LO QUE ES ESTAT, ES ESTAT, Ó SIA ESTAT. exp. ab que's preten que s' olviden ó perdonen los motius **de** queixa ó enuig, com si no haguessen estat. **Lo pasado pasado.** Præteritorum nulla mentio fiat.

LO QUE ES ESTAT Y NO ES, COM SI NO HAGUÉS ESTAT **RES.** ref. pera disculpar al qui ell mateix s' ha cor-regit ó esmenat de algun vici, particularment de **dehonestedad.** **El que hizo un yerro, y pudiendo no hizo mas, por bueno le tendrás.** Quæ semel erravit, neque culpas addidit ullas:

Addere cum posset, scemina, crede, proba est.

LO QUE ES TEU ES MEU, Y LO QUE ES MEU NO VULL. ref. fam. que denota l' egoisme de algú. **Partir como hermanos, lo mio mio, y lo tuyo de ambos.** **Que mea sunt, mea sint, tua sed communia sunt:** **Interni pactum nepe sodaliti.**

NO SERÁ TANT. loc. que's diu quant s' óu una exa-geració desmasiada. **Achica compadre, y llevarás la galga.** Parcius ac verius.

NO SERHI TOT. loc. NO TENIR TOT SÓN SENTY.

Ó JA SIA. m. adv. disjunctiu. **Ya sea.** Sive, seu.

SIA LO QUE SIA Ó LO QUE VULLA. exp. ab que's prescindeix de qual de dos ó més cosas es certa, passant á tractar l' assumpto principal en qualsevol de las suposicions. **Sea lo que fuere ó lo que sea.** Quomodocumque se habeat.

SIA Ó NO SIA. exp. ab que prescindint de la exis-tència ó no existència de alguna cosa's passa á tractar del assumpto principal. **Sea ó no sea.** Sit vel non sit.

SIA QUI'S VULLA. exp. Qualsevol que sia. **Sea el que fuere, cualquiera que sea.** Quisquis, quicum-que.

SI JO FÒS DE F. exp. Indica lo que deuria fér lo subjecte de qui's parla en lo cas de que's tracta. **Si yo fuera de F.** Meo volo, me judice, sententia mea.

SOMHI PER LO QUE HI SOM. loc. ab que s' adverteix á algú que no retraga cosas ajenas á lo que's trac-ta. **A lo que estamos tuerta.** Non est his locus.

SERAFÍ. m. Angel del primer chor y gerar-quia. **Serafin.** Seraphim. || Subjecte especial en lo amor de Dèu. **Serafin.** Seraphim. || Lo subjecte de especial hermosura ó allras prenas. **Serafin.** Sera-phim. || Epiteto de sant Francesch. **Serafin.** Sera-phim. || Espécie de moneda de plata ú or que s'usa en la Índia. **Serafin.** Seraphim.

SERÁFICH, CA. adj. Cosa del serafi. **Seráfico.** Seraphicus.

FÉR LA SERÁFICA. fr. mel. **FÉR LO CAPUTXI FALS.**

SERAFINA. f. Teixit de llana semblant á la ba-yela, encara que més trucat y abatanat, adornat de vários dibuixos. **Serafina.** Tela lanea discolor.

SERASQUIER. m. General de exércit entre turchs. **Serasquier.** Dux apud turcos.

SERBA. f. Lo fruyt de la serbera, de color par-do, que tira á roig, y la molsa, que es groguenca y sumament aspra fins que está ben madura, conté las llavors de color pàlit de un costat y roig de al-tre: quasi may madúra en l' arbre, y esastringent en las cambras de ventre. **Serba, sorba.** Sorbus, sorbum, i.

SERBER. m. SERBERA.

SERBERA. f. Arbre, la soca del qual es dre-ta y llisa; las fullas aladas y compostas de fullas ao-vadas, dentadas y peludas per sota; las flors blan-cas y són fruyt es la serba. **Serbal, serbo, sorbo.** Serbus, sorbus, i.

SERCENAR. v. a. CERCENAR.

SERÉ, NA. adj. Clar, sèns núvols ni boyra. **Ser-reno.** Serenus, sudus. || Apacible, tranquil, sosse-gat. **Sereno.** Tranquillus, candidus. || **SERENA.** 3. || INALTERABLE.

AL SERÉ. m. adv. Á LA SERENA.

SERENA. f. La claredat, falta de núvols y boy-ras. **Serenidad.** Serenum, i, serena tempestas. || Ninfa del mar, que fingiren los poetas, dona ab alas de la part superior, y de la inferior auell ab cua y peus de gallina; ó bè segòns altres la part infe-rior del peix; los poetas fingeixen que ab la suavi-tat de són cant adormia als navegants y sels men-ja va ó precipitava al mar. **Sirena.** Sirena, æ, siren, is. || met. La dona que canta ab molta suavitat y melodia. **Sirena.** Sirena, æ. || La humitat de que durant la nit está impregnada la atmósfera. **Sereno.** Noctis serenum, nocturni vapores. || La dona del sereno. **Muger del sereno.** Nocturni circuitoris uxor.

Á LA SERENA. m. adv. Al descubert ó al ras du-rant la nit. **Al sereno.** Sub dio, sub dium.

POSAR Á LA SERENA. fr. Traureu algun licor y deixar-lo estar á la serena, com la áygua pera que's refresque, etc. *Serenar*, *poner al sereno*. Nocturni vapori exponere.

SERENAMENT. adv. m. Ab serenitat. *Serenamente*. Placidè.

SERENAR. v. a. ASSERENAR.

SERENARSE. v. r. ASSERENARSE.

SERENATA. f. Concert de música que's fá ó dóna per la nit ó al seré. *Serenata*. Nocturnus concentus.

SERENER. m. Manto petit sens cua que cobre 'l cap contra la serena, y arriba quasi fins á la cintura. *Sereno*. Calyptra, æ.

SERENÍSSIM, A. adj. sup. *Serenissimo*. *Serenissimus*. || Títol de honor que's dóna á las personas reals, infants, etc. *Serenissimo*. *Serenissimus*.

SERENITAT. f. SERENA. 1. || Disposició del ayre que causa un temps apacible y seré. *Serenidad*. Apricitas, atis. || Títol de honor que's dona á alguns prínceps y primers magistrats, com al Duch, y electors de Venècia. *Serenidad*. *Serenitas*, atis. || Sossego, tranquil·tat del ànima ó consciència. *Serenidad*. Animi quies, tranquillitas. || Apacibilitat, disposició serena de la cara. *Serenidad*. Oris serenitas. || Desvergonyiment, frescura. *Serenidad*, *frescura*. Procacitas, atis.

SERENO. m. Persona destinada pera rondar á la nit, y cridar ab veu alta l' hora que es, lo temps que fá, avisar dels incendis, y evitar los robos. *Sereno*. Nocturnus urbis circulator.

SERFULL. m. Planta de camas primas, ramosas, tendras, arrodonidas, llisas, de vert blanquinos per la part inferior y á vegadas rogench per la superior; fullas semblants á las del julivert, però més petites, retalladas més profundament, y més suaus al tacto, verbas al principi, cubertas en lo revés de borrisol molt fi, plenas de such y de olor aromàtic. Es anti-escorbútica, aperitiva, diurètica, sudorífica, y serveix de amaniment y per enciam. *Cerrefolio*, *perifollo*. *Chærefolium*, *cerrefelium*, ii, *chærophyl·lum*, i.

SERFULL SALVATGE. SÉRPOL.

SÉRI, A. adj. SÉRIO.

SÉRIAMENT. adv. m. Ab seriètat ó gravedad. *Seramente*. Serio. || De veras. *Seramente*, *de veras*. Serio.

SÉRIE. f. Orde, fila, continuació, encadenament de cosas. *Série*. Series, ei.

Á SÉRIE DE LAS PRESENTS. m. adv. Segons lo contingut literal de algun llibre ó escrit. A *tenor de las presents*. Ad litteralem textum.

SERIETAT. f. Gravedat, magestat. *Seriedad*. Gravitat, seriètat, atis. || Severitat, aspresa en lo tracte. *Seriedad*. Sinceritas, atis. || Realitat, sinceritat en lo tracte. *Seriedad*. Sinceritas, simplicitas, atis. || Modèstia, circumspecció. *Mesura*, *seriedad*, *gravedad*, *circumspeccion*. Corporis habitus, compositio, nis.

SÉRIO, A. adj. Grave, circumspecte. *Grave*, *serio*, *circumspecto*. Serius. || Aspre en lo mirar ó parlar. *Sério*. Severus. || Magestuós. *Sério*. Gravia. || Ingènuo, verdader, real, sens engany. *Sincero*, *serio*. Sincerus. || Important, de consideracion. *Sério*. Magnus, magni momenti.

FÉR LO SÉRIO. fr. Manifestar gravedad. *Mesuram*. Modestè se gerere.

POSARSE SÉRIO. fr. Manifestar indignació. *Ponerse serio*, *severizarse*. Severitatem induere.

SERIOS, A. adj. ant. SÉRIO. || DE VERAS.

SERIOSAMENT. adv. m. ant. SÉRIAMENT.

SERMENT. m. SARMENT.

SERMENYA. f. CERMENTA.

SERMÓ. m. Lo discurs ú oració en que s' explica 'l Evangeli, doctrina cristiana, ó en que's fá 'l panegrich de algun Sant. *Sermon*. Sermo, nis. || met. Reprehensió, advertència. *Sermon*. Incepatio, animadversio, nis.

BON SERMÓ TINDRÉM SI 'L PREDICADOR NO S' ESCALTA. ref. ab que's nota al qui posa á tossir quant comensa á pronunciar un discurs ó qualsevol altra cosa. ¿Tose el padre prior? bueno será el sermón. Præsulis egregie dictorum est nuntia tussis.

SERMOCINACIÓ. f. rel. Figura, espècie de diàlogo ó interlocució. *Sermocinacion*. *Sermocinatio*, nis.

SERMONAGAR. v. a. ant. ENRAHONAR.

SERMONAL. adj. Cosa de sermó. *Oratorio*, y *sermocinal* de poch y mal us. *Oratorius*.

SERMONAR. v. a. ant. PREDICAR.

SERMONARI. m. Llibre ó col·lecció de sermons. *Sermonario*. Sermologus, i.

SERMONEJAR. v. a. PREDICAR. || Repèndrer ab sermons. *Sermonear*. Incepo, as.

SERMONET. m. d. *Sermocico*, *illo*, *ito*. Conciuncula, æ.

SEROL. m. farm. CERAT. || fam. BARRET.

SERÓS, A. adj. Lo que participa de serositat ó té sas qualitats. *Seroso*, *sueroso*. Serositatem habens, serosus.

SEROSITAT. f. med. Humor aygualós y salí que se separa de la part roja de la sanch. *Seroidad*. Serocitas, atis.

SERP. f. Reptil sense peus, de cap més ó menos pla, la boca gran, lo cos rodó y molt llarch respecte de sa gruixària, que va disminuhint gradualment fins á terminar en punta á la extremitat de la cua, de color gris, blavench per sota, ab quatre filas de pintas negras per sobre. Ni ha várias espècies, que sols se diferencian per la magnitud, colors de la pell, y propietats que tenen; sent unas verinosas y otras no. *Culebra*, *serpiente*. Serpens, tis. || astrón. Certa constel·lació septentrional. *Serpiente*, *serpentario*, *esculapio*, *ofuro*. Serpens, tis, ophiucus, i. || En lo moral se diu de tot lo que es maligne, nociu, danyós. *Serpiente*. *Noxium*, *infestum*. || Home molt astut y tanyat. *Legarto*. Callidus.

SERP DE ÀYGA. La que habita en la àyga, nada y no té veri. (*Culebra, serpiente de agua*. Anguis, is, hydrus, i.

SERP DE CASCABELL. Serp molt perillosa de la Amèrica, de color pardo ab mescla de groch, dents llargues y agudes, bastant grossa y de quasi cinch peus de llarch, y moltíssim velós: en la cua té unas parts membranosas que sonan com cascabels, de lo que li vé 'l nom. Morta pert lo veri. *Serpiente de campanilla ó de cascabel*. Serpens tinnicus.

SERP DE DOS CAPS. ANFISBENA.

SERP DE ESCULAPI. Espècie de serp que té l' inferior del ventre verdós, y la part superior de la esquena tira á negra. No mossega á las personas, ni té veri; diuhen que menja á las altrás, que resisteix al veneno, que es contra la pesta, y está plena de sal volátil y oli. *Serpiente de Esculapio, enanago*. Pareas, æ; Æsculapii serpens.

SERP DE MAR. Peix semblant al congri. *Serpiente marina*. Hydrus, i.

SERP DESSANGRADORA. Espècie de serp que aquell á qui mossega llansa sanch per tots los conductos del cos. *Serpiente desangradora*. Hæmorrhoidis, idis.

SERP INFERNAL. Lo dimoni. *Serpiente infernal*. Dæmon, is.

SERP MERIDIONAL. astron. Certa constel·lació envers lo mitjdia. *Serpiente meridional*. Serpens meridionalis.

SERP QUE'S LLANSA. Serp de Malabar, que es com un dit de grossa y de cinch á sis peus de llarga; tan verda que no's distingeix entre la herba, y se llansa als ulls, orelles ó nas dels passatgers; y allí ahont los mossega espargeix un veri subtil que no té cura. *Serpiente que se lanza*. Jaculus, i.

SERPEJAR. v. n. Girarse á un costat y altre formant espiras com las serps. *Serpentejar, serpear, culebrear*. Serpo, is.

SERPEJAT, DA. adj. met. Se diu de algunas cosas que forman tortas com las que descriu la serp quant camina. *Serpeado, culebreado*. Simosus. || bot. Se diu de las flors las voras de las quals tenen arrugas ó vuyts superficials ó poch fondos. *Serpeadas*. Repandæ.

SERPENT. m. Serp, regularment se diu de las molt grossas. *Serpiente*. Serpens, tis. || Instrument músich ab moltes voltas á modo de serp. *Serpenton, serpentina*. Cornu musicum. || DRACH.

SERPENTARI. m. astr. SERP. 2.

SERPENTÀRIA. f. DRAGONÀRIA.

SERPENTÀRIA VIRGINIANA. Herba de la Amèrica septentrional, que fá unas arrels compostas de un cos llarch y prim, del que naixen una multitud de fibretas radicals, entrellassadas, grises ó groguencas pel exterior, y blanques en l' interior, y que á vegades porta residuos de sas camas y fullas; olor penetrant, reinós y alcanforat, semblant al de la valeriana, sabor càlit amarch, análogo á són olor. Los americans ne portan un tros á la punta de un bastó, porque creuhen que són olor fá fugir á las

serps y altres reptils verinosos. *Serpentaria virginiana, vivorera ó dictamo de Virginia, póleo silvestre*. Viperina, seu serpentaria virginiana; aristologia serpentaria.

SERPENTI, NA. adj. Cosa de serp. *Serpentino*. Serpentinus. || Dit del marbre que té part de serpentina, ó del que es vert, bigarrat del mateix color. *Serpentino*. Viride talco serpentino variegatum marmor. || m. quílm. Canó que puja serpejant desde'l fondo del alambí fins al refrigerant, pera destil·lar los licors. *Culebra, serpentín*. Tubus serpentinus. || Pessa de cer en los daus de las armas de foch, ab la qual se forma 'l moviment y molla de la clau. *Serpentina*. Serpentina clavis. || Pessa de artilleria antiga. *Serpentin*. Bellicus serpens. || pl. ÓFITAS.

SERPENTICIDA. adj. Matador de serps. *Serpenticida*. Serpentis occisor.

SERPENTÍCOLA. m. Adorador de alguna serp, com los hebreus que adoraren la serp de metall en lo desert. *Serpenticola*. Serpenticola, æ.

SERPENTÍFERO, A. adj. poét. Lo que porta serps. *Serpentífero, serpentigero*. Serpentiger.

SERPENTINA. f. mat. ESPIRAL. || Espècie de pedra marbre verda y clapada com la pell de serp. *Serpentina*. Ophites, æ. || Pedra preciosa de color vert obscur, ab clapas, punts, venas ó llistas del mateix color, més ó ménos obscur, suau, ménos dura que'l márbre, y adquireix un llustre hermós. *Serpentina*. Serpentinum talcum. || Instrument de ferro en que s' assegurava la mateixa ab un caraguet, y ab altre major s' afiansava á la culata de mosquet pera calarli foch. *Serpentin, serpentina*. Ignaria scloppeti serpentina pars. || Espècie de arma llansadissa. *Serpentina*. Missile telum.

SERPENTINA MAJOR. Planta. DRAGONÀRIA.

SERPENTINA MENOR. BARBA DE AARON.

SERPENTINAMENT. adv. m. Á manera de serp. *Serpentinamente*. Sinuosè; serpentino more.

SERPETA. f. d. *Sierpecilla*. Serpula, æ. || pl. Cohets que ixen de altres majors, y fan várias giragonsas com las serps. *Sierpecillas, culebrillas, culebrinas*. Sulphurati pulveris angiculus versatis.

SÉRPOL. m. Serfull salvatge; planta de quatre á sis polzadas ab camas escampadas, ramosas, primas, llenyosas, quadrangulars y rogenças; fullas oposadas, ab los pecfolos curs, pestanyosas, aovadas y obtusas, flors ab cabeceta en la extremitat de las brancas; olor y sabor molt agradable; serveix pera condiment; y dona per destil·lació oli volátil que's pòt substituhir al de la farigola de la qual se diferencia poch. *Sérpol*. Serpillum, i.

SERRA. f. Fulla de cer llarga y estreta que per una part forma dents inclinadas un poch alternativament als costats, las quals obren carrera pera dividir la fusta, etc. á la mida que's vol y ab poch desperdici. *Sierra*. Serra, æ. || Fulla de cer que's diferencia de la serra comuna en fér un tall que

equivall a las dents y serveix pera tallar la pedra, ajudada de arena y áygua. *Sierra*. Serra, æ. || anat. Instrument que serveix pera la dissecció dels ossos. *Sierra*. Amphibela, æ. || La que usan los ebanistas pera embotir las pesas. *Sierra de marqueteria*. Tessellandi serula. || Peix que té en la mandíbula superior una planxa terminada en una fila de dents ab que fá guerra als altres. *Priste, sierra, serra*. Pristes, is, serria, serra, æ. || Cordillera de montanyas partidas. *Sierra*. Prærupti montes. || Continuació de montanyas en una costa de mar. *Cantiles, sierra*. Montis continui. || Elevació que moguda del vent forma la áygua en la mar, fentla semblar una serra ó montanya. *Monte, sierra*. Mons, tis. || Rima ó munt gran de palla que's fá en la era quant se limpia'l blat, etc. *Balaguero, sierra*. Paleæ strues. || ter. CALAMÁSTECHS. || CERDA, GRIN.

SERRA DE ÁYGUA. Máquina ó molí de áygua ab sa fulla pera serrar. *Sierra*. Molendinum findendis lignis.

SERRA DE BOGIR. La estreta que usan los fusters pera serrar en círcul, com en los taps rodons, los forats en lo asiento de las necessárias, etc. *Sierra de rodear*. Angustior serra.

SERRA DE MA. La que pót manejar un home sol. *Sierra de mano*. Manualis serra.

SERRA SECA. Montanya de roca viva. *Tormo*. Rupes, is.

SERRADET. m. d. de serrat. *Cerrillo, cerrejon*. Tumulus, i.

SERRADÍS, SA. adj. Lo que pót sér serrat. *Aserradizo*. Serrabilis. || m. Las serraduras que fá la barrina foradant la fusta. *Escobina*. Scoba, bis.

SERRADOR. m. Qui sérra. *Aserrador, serrador*, y *chiquichaque* lo qui sérra pessas grossas. *Serrans*, tis, *serrarius*, ii. || Lo lloch ahont se sérra. *Aserradero*. Serratrina, æ. || ant. TALLADOR. 1.

SERRADURA. f. Obra de serrar. *Serradura, aserradura*. Serraria sectio. || La carrera que fá la serra en la matéria que vá serrant, y la part ahont la fá. *Asserradura*. Serratura, æ. || pl. Las micas de fusta, etc. que va gastant la serra. *Aserraduras, serraduras, serria*. Serrago, inis, quisquilæ, arum. || SERRADÍS. 2.

SERRAHÍ. m. MONTANTÓS. || SARRAHÍ. || adj. Pertanyent a la montanya. *Serrano*. Montanus.

SERRALL. m. SERRALLO.

SERRALLA. f. ant. TERRAPLÉ, CRESTALL, MARGE.

SERRALLER. m. MANYÁ.

SERRALLERIA. f. L'art de serraller. *Cerrajería*. Cerraria ars.

SERRALLO. m. Palácio de un príncep ó gran senyor en l'orient, y comunment lo del gran Turch. *Serrallo*. Basilica othomanica. || Las concubinas del gran Turch, tancadas en lo serrallo y guardadas per eunuchs. *Serrallo*. Mulieres in serraglio inclusæ. || ter. GARRÓ. 2.

SERRANESCH, CA. adj. SARRAHÍ, ARÁBICH.

SERRANIA. f. MONTANYA. 2.

SERRANIL. f. Espécie de punyal. *Serranil*. Sicca, æ.

SERRAR. v. a. Partir la fusta, etc. ab la serra. *Aserrar, serrar*. Serra secare.

SERRAR LA VELLA. fr. met. fam. pera donar ienténdrer que s'ha arribat a mitja quaresma. *Para la vieja*. Jocare quasi vetulam secando.

SERRAT, DA. p. p. *Aserrado, serrado*. Serratus. || anat. Se diu del muscle que té dents a modo de serra. *Serrato*. Serratus, denticulatus. || m. serra 6, MONTANYA.

SERRÁTULA. f. Planta. BETÓNICA.

SERRELL. m. FRANJA.

SERRERA. f. Pila ó munt de llenya. *Tinck*. Strues, is.

SERRETA. f. d. de serra pera serrar. *Serruza, sierrecilla*. Serrula, æ. || Turonet. *Montículo*. Tumulus, i. || met. Pessa de ferro en forma de mitja lluna, ab dents ménos agudas que las de serra, que's posa en la barbadada als matxos i mitxos pera férlas alsar lo cap y manejarlos més hàlment. *Perrillo, cabezon*. Serrula, æ.

SERTORIÀ, NA. adj. Cosa de Sertori húsca-pitá romá, refugiat en Espanya en la guerra civil de Mário y Sila, y que capitanejant los espavots derrotá móltas vegadas las tropas romanas y alí morí a traició per son company Perpena. *Sertorio*. Sertorianus.

SERVADOR, A. m. y f. Qui guárda ó defén. *Servador*. Servator, is.

SERVAR. v. a. ant. OBSERVAR, CUMPLIR. || ur. Sosténir alguna cosa pera que no caygue ó s'afixe, com la portadora, etc. quant se carrega. *Aguantar*. Sustineo, es. || AGUANTARSE. 1. || RESERVAR. IMPEDIR. || GUARDAR, SALVAR, PROTEGER.

SERVAT, DA. adj. ant. CUMPLERT.

SERVENT, A. adj. Qui serveix, ó mostra obsequi ó rendiment a altre. *Siervo*. Servus, i.

SERVENT DE DÉU. Temerós de Déu, que guárdasos preceptes. *Siervo de Dios*. Servus Dei.

SERVENT DE MAYNADA. *Serviente de meznada*. Servus coctus.

SERVENT DELS SERVENTS DE DÉU. Nom que per urbanitat se dona a alguns prelats de la Iglésia. *Siervo de los siervos de Dios*. Servus servorum Dei.

SERVENTESCH. m. ant. poét. Cant ó poesia satírica entre 'ls antichs trovadors provençals y poesia moral, útil ó que serveix entre 'ls catalans.

SERVENTESI. m. Quarteta semblant als quatre versos primers de la octava, multiplicantlos tant com se vól, y ni ha ab cua ó vers trencat y de altres móltas espécies. *Serventesio*. Serventesius, i.

SERVENTÉSIA. m. pl. Espécie de diàlog antichs. *Serventesias*. Serventesia, arum.

SERVEY. m. Obra de servir. *Servicio, servi-dumbre*. Famulatus, us, opera, æ. || L'estat de servent ó criat. *Servicio*. Famulatus, us, ministerium, ii. || Favor, obsequi. *Servicio*. officium, obsequium, ii. || Gust, gràcia que's fá a altre. *Servicio*. Grati-

æ, beneficium, ii. || Culto ó rendiment que's fá á Dèu. *Servicio*. *Servitium, ministerium, ii*, cultus, us. || Ofici que's fá per altre. *Servicio*. *Opera, æ*. || Lo mérit que's fá servint, principalment en la guerra. *Servicio*. *Meritum, i*. || La porció de diner ofert voluntàriament, per las urgències del estat ó bè públich. *Servicio*. *Pecuniarum donatum*. || La utilitat que resulta á algú de lo que altre fá per ell. *Servicio*. *Utilitas, atis*. || Lo conjunt de pisa y altres cosas, en que serveix lo menjar y béurer. *Servicio*. *Mensaria vasa; fercula, orum*. || Lo conjunt de criats y criadas de alguna casa. *Servidumbre*. *Familia, æ, famulitium, i*. || Us, profit, utilitat que's pót traurer de alguna cosa á son temps. *Servicio*. *Profectus, us*. || ant. REGALO, GRATIFICACIÓ. || Plat, posada de menjar á un temps en la taula. *Cubier-to, servicio*. *Ferculum, i*.

SERVEY DE LLANSAS. La qualitat que pagan al rey los titulars, en lloch dels soldats ab que deuenhen assistirlo en campanya. *Lanzas, servicio de lanzas*. *Pecuniaria compensatio pro hastatis militibus*.

SERVEY DE PLATA. Culleras, etc. que serveixen pera menjar. *Vajilla de plata*. *Argentaria supellex instruendæ mensæ*.

AL-LEGAR SERVEYS. fr. Fér algú presents los mérits pera alguna pretensió. *Alegar servicios*. *Merita proferre*.

ESTAR AL SERVEY DE ALGÚ. fr. de cortesia, ab que s' ofereix alguna cosa ó persona á la disposició de algú. *Estar al servicio de alguno*. *Alicujus obsequio sese offerre*.

FÉR LO SERVEY. fr. mil. Estar ocupat en la milícia. *Hacer el servicio*. *Officium implere in militia*.

FÉR SERVEY. fr. *SERVIR*.

FÉR UN POBRE Ó FLACH SERVEY Á ALGÚ. fr. Férli una mala obra ó causarli algun perjudici. *Hacer un flaco servicio á alguno*. *Damnum alicui inferre*.

SÉR DE SERVEY. fr. Estar apte ó á propòsit pera servir. *Ser servidero*. *Idoneum esse*.

SÉR SERVEY. fr. PLÀUREN.

TOT FÁ SERVEY UNA VEGADA EN L' ANY. ref. Denota que las cosas que's desprecian per sér de poca monta, solen aprofitar en algunas ocasions. *Las migajas del fardel á las veces saben bien*. *Cum cogit inopia, cibi reliquiæ placent*.

Colligit esuries, quas spargit copia micas.

SERVIBLE. adj. Lo que pót servir. *Servible*. *Utilis*.

SERVICI. m. *SERVEY*. || Vas que serveix pera anar de cambra. *Servicio, servidor*. *Scapium, ii*. || ter. *NECESSÀRIA*.

COBRADOR DEL SERVICI. Qui cobra lo cervici y montasgo. *Serviciador*. *Exactor vectigalis pro gregis transmeatione*.

SERVICIAL. m. y f. Oficiós, obsequiós. *Sirvién-te, servidor*. *Obsequiosus, officiosus*. || Ajuda ó clisteri. *Servicial, ayuda, clister*. *Clysterium, ii*. || náut. *Servent*, mossó que's llogava per servey del patró y de la nau, que tenia la hipoteca de són sa-

lari sobre 'l buch'al que devia servir tot lo temps de son ajust, encara que passás al domini de altre. *Sirvién-te, mozo*. *Famulus, i*.

SERVICIALMENT. adv. m. Obsequiosament. *Oficiosamente, servicialmente, obsequiosamente*. *Officiosè, obsequiosè*.

SERVIDOR, A. m. y f. Criat, servent. *Servidor, sirvién-te*. *Servus, administer, i*. || Qui festeja ú obsequia á alguna dona. *Servidor*. *Fœminæ obsequens*. || expr. de cortesia ab que algú s' ofereix á la disposició de altre. *Servidor*. *Alicujus studiosissimus*.

SERVIDORA. f. ant. *SERVICI*. 2.

SERVIL. m. ant. *SERVEY*.

SERVIL. adj. Lo que es propi de criats y servents. *Servil*. *Servilis*. || Cosa de oficials ó arts mecànichs. *Servil*. *Servilis*. || *VILLÀ*.

SERVILIA. f. Lley que pronunciá *Servili*. *Servilia*. *Servilia lex*.

SERVILITAT. f. Qualitat de *servil*. *Servilidad*. *Servilitas, atis*.

SERVILLETA. f. fam. Lo paper pera limpiarse en las necessitats majors. Es veu purament castellana. *Servilleta*. *Anotergium, ii*.

SERVILMENT. adv. m. De un modo *servil*. *Servilmente*. *Ignavè, serviliter*.

SERVIOLA. f. náut. Barra diagonal que ix cosa de quatre pams de las bordas sobre 'l castell de proa, ab dos politxas de bronso al cap de fora, per ahont treballa l' aparell ó gata pera issar las àncoras y col·locarlas en són lloch, ó de mantenirlas á punt pera deixarlas càurer quant se vol donar fondo. *Serviola, pescante*. *Anchoris levandis deserviens palus*.

SERVIR. v. n. Obsequiar, complàurer. *Servir*. *Obtempero, administro, as*. || Estar en servey de altre, sér són criat. *Servir*. *Servio, is, famulor, aris*. || Estar empleat en la execució de alguna cosa per manament de altre, encara que sia en pena ó càstich. *Servir*. *Servio, is*. || Exercir algun empleo ó càrrech pròpi ó en lloch de altre. *Servir*. *Munus adimplere*. || Obligar, fér servey ab molta diligència. *Servir*. *Inservio, is*. || Sér útil ó profitosa alguna cosa. *Aprovechar, servir*. *Prosum, des, confero, ers*. || Estar ocupat en la milícia. *Servir, militar*. *Militiæ; inservire*. || Ajudar. *Servir, hacer buenos oficios*. *Juvo, as*. || Afavorir, assistir, obligar, fér pler á algú. *Servir*. *Commodo, as*. || v. a. Donar culto ó adoració á Dèu. *Servir*. *Servio, is*. || Obsequiar á algú, fér alguna cosa en són favor, benefici ó utilitat. *Servir*. *Obsequor, eris; officium alicui præstare*. || Cortejar alguna dama, sollicitan són favor. *Servir*. *Fœminæ obsequi, ejus gratiam captandi causa, morem gerere*. || Oferir ó donar voluntàriament al rey ó república alguna quantitat pera las urgències del estat ó del públich. *Servir*. *Pecuniarum servitium offerre*. || Cmplir ab la càrrega deguda á algun ofici ó benefici. *Servir*. *Munere aliquo fungi*. || Seguir los jugadors tirant car-

vehement de alguna cosa. *Rebentar*. Inhio, as.

VÉR SET Y NO DONAR BEURER. ref. contra'ls poderosos que posan á la vista 'l premi, y en arribant la ocasió no 'l donan. *Metióte en la huerta, y no te dió de la fruta de ella*. Fidem obligas et non pressuas. || També's diu contra aquell que diu mal de la dona que fentli goig, no pót lograr de ella lo que vól. *Agrillas eran. Nolo acerbam sumere*.

MORIRSE DE SET. fr. met. Tenirne molta. *Perecer, morirse, apalemrarse de sed*. Vehementer sitire.

NO DONAR UNA SET DE ÁGUA. fr. Sér molt avaro. *No dar ni aun una sed de agua*. Maximè sordidum esse. || Pondera la falta de compassió de algú. *No dar una sed de agua*. Ne scyphum aquæ siti sedandæ offerre.

SETANTA. m. Numeral cardinal, producte de 10 multiplicat per 7. *Setenta*. Septuaginta.

SETANTE, NA. adj. Se diu de la persona que ha complert 70 anys. *Setanton*. Septuagenarius.

SETANYAL. adj. Cosa de set anys. *Sieteñal*. Septennis.

SETCENTS, TAS. adj. Lo que resulta de la multiplicació de 100 per 7. *Setecientos*. Septingenti.

SETÉ, NA. adj. Numeral ordinal. SET. 2. || Una de las set parts en que está dividit un tot. *Séptimo*. Septimus.

SETEMBRE. m. Lo nové més del any, y té 30 dias. *Setiembre*. September, bris.

SETEN, A. adj. ant. SETÉ.

SETENA. f. L' agregat de set unitats. *Setena*. Septena, æ.

PAGARHO PER LAS SETENAS. fr. Pagar ab pena ó cástich set vegadas major á la culpa. *Pagarlo con las setenas*. Septuplò aut septuplum pœnam subire.

SETENARI. m. SEPTENARI.

SETGE. m. ant. mil. SITI.

SETGLAR. adj. ant. SECULAR.

SETGLE. m. ant. SIGLE.

SETI. m. SITI. 1. 2. y 3.

SETIAL. m. TRONO, SITAL.

SETJAMENT. m. ant. mit. SITI.

SETMANA. f. Espay de set dias naturals consecutius. *Semana*. Hebdomada, æ. || Alguns períodos septenaris de temps, sia de mesos, anys ó sigles, com: las SETMANAS de Daniel. *Semana*. Hebdomada, æ. || Lo càrrech del setmaner. *Semaneria*. Hebdomadarium munus.

SETMANA SANTA. La última de quaresma, en la qual se celebran los misteris de la passió de Jesucrist. *Semana santa ó mayor*. Major hebdomada. || Llibre que conté 'l reso y oficis de la setmana santa. *Semana santa*. Hebdomadæ majoris officium.

ENTRE SETMANA. m. adv. En qualsevol dia de treball. *Entre semana*. Inter vel per hebdomandam.

ESTAR DE SETMANA. fr. Exercir algú la setmana, en que's parla, 'l càrrech que está distribuït per torn entre altres. *Estar de semana*. Hebdomadis munere fungi.

SETMANA DELS BARBUTS. Se diu dels 15 á 22 de Janer. *Los barbudos*. Frigida hebdomada.

LA SETMANA DELS TRES DIJOURS. exp. fam. ab que á algú se li nega lo que preten, y també significa la impossibilitat de lograr ó desuocèhir alguna cosa. *La semana que no tenga viernes; cuando vengan los nazarenos; cuando meen las gallinas*. Ad calendæ græcas.

QUI NO TRABALLA EN TOTA LA SETMANA, TRABALLA EN LO DIA DE FESTA; Ó QUI NO TRABALLA EN TOT L' ANY, TRABALLA EN LO DIA DE CAP DE ANY. ref. Satirisa al descuidat, que no aplicantes al treball en los dias de feyna, voldria en las festas rescabalar lo perdut. *El hombre perezoso en la festa es acucioso; la albendera los disantos hilandera; la labor de la judia trabajar de noche y folgar de dia*. Qui piger est, alacrem geniali luce videbis.

SETMANAL. adj. Cosa de la setmana. *Semanal*. Hebdomaticus.

SETMANALMENT. adv. t. Per setmanas, cada setmana ó en totes ellas. *Semanalmente*. Per hebdomadas, singulis hebdomadibus.

SETMANARI. m. Paper ó periódich que's publica cada setmana. *Semanario*. Hebdomadarium, ii.

SETMANER, A. m. y f. Qui per són torn exerceix algun empleo per setmanas. *Semanero*. Hebdomadarius, ii.

SETMANERIA. f. Càrrech ú ofici de setmaner. *Semaneria*. Hebdomadarii munus.

SETMESÓ, NA. adj. Se diu de la criatura que naix als set mesos. *Sietemesino*. Septimestris.

SETMESÓ EN RAMA. Herba. CINCHENRAMA.

SETRILL. m. CETRILL.

SETZE. m. Lo número compost de 10 y 6 unitats. *Diez y seis*. Sexdecim. || Arbre de la Xina, que n' hi ha com las nogueras de Europa; 'l fruyt de la figura de la nou, colorat y sabró. *Chúse, setse*. Arbor sic dicta.

SETZÉ, NA. adj. La unitat que segueix al 15 pera completar lo número 16. *Décimo sexto, dieziseiseno*. Decimus sextus. || Espécie de panyo, l' urdit del qual consta de setze centenars de fils. *Dieziseiseno*. Pannus sexdecim florum centenis constans.

EN SETZÉ. m. adv. Entre estampers y llibreters denota que'l full de paper se distribuëix y plega en setze parts. *En dieziseisavo*. In sexdecim foliis plicata charta.

SEU. m. Lo greix dur y sòlit que's trau de alguns animals, del qual fos, se'n fan candelas, etc. *Sebo*. Sebum, i. || Qualsevol género de greix, encara que ab ménos propietat. *Sebo*. Pinguedo, inis. || f. CATEDRAL. || SEDE.

SEU APOSTOLICAL. SANTA SEDE.

À LA SEU SI NO HI PÓTS FICAR LA CAMA, FICANI LO PEU. ref. Denota que la carrera eclesiàstica ha proporcionat molts comoditats. *Parte en la iglesia desea á su hijo la vieja*. Commoda parabat Ecclesia.

DONAR SEU. fr. naut. Untar ab seu los fondos de

las embarcacions després de ben netas. *Ensebar, dar sebo, y despallar* la operació de netejarlas y untarlas ab seu. *Sebo* illinire. || met. *ATIA*. 3.

DONAR SEU A LA HOSTAGA. fr. náut. que ademés del sentit recte significa facilitar los medis de subsistir al qui treballa. *Dar sebo a la hostaga*. *Sustentum laboranti parare*.

REVENIR LO SEU. fr. náut. Ablanirlo y tornar-lo a exténdrer, á qual fi s' escalfa 'l fondo de la embarcació. *Revirar el sebo*. *Sebum extendere*.

SEU. pron. possessiu, són. *Suyo*. *Suus*. || m. Propi. *Suyo*. *Suum*. || pl. Antepassats, fills, parents, etc. *Suyos*. *Propinqui*, *orum*, *familia*, æ. || Amichs, vassalls ó qui de alguna manera dependeix de algú. *Suyos*. *Sui*.

CADA HU DEL SEU FÁ LO QUE'N VÓL. ref. Denota la llibertat ab que un pòt disposar de sas cosas. *Cada uno puede hacer de su capa un sayo*. *Quisque suam in sagulum fas est mutare lacernam*.

NO FÁ POCH QUI SEMBLA ALS SEUS, Ó QUI SEMBLA ALS SEUS NO SE N'IX DE LLINATGE. ref. Se diu pels que obran á imitació de sos pares ó antepassats. *Bien haya quien á los suyos se parece*. Benè sit ei qui majorum mores refert. || **LOS TESTOS HAN DE SEMBLAR A LAS OLLAS**.

SEUDO. Veu presa del grech, que significa fals, y sols l' usam en composició, com: *seudo* profeta, fals profeta, etc. *Seudo*. *Pseudo*.

SEUDÓNIM. m. Motiu, nom suposat de una persona. *Seudónimo*, *pseudónimo*. *Pseudonimus*, i.

SEUHÓS, A. adj. Ple de seu ó lo que'n conté. *Seboso*. *Sebosus*.

SEUNADOR. m. ter. *ASSAHONADOR*.

SEURER. v. n. Estar assentat. *Estar sentado*. *Sedeo*, es. || v. r. Assentarse. *Sentarse*. *Sedeo*, es.

SUÉRER EN L' ULL ALGUNA COSA. loc. ant. Causar cobdícia, enveja, etc. *Comer, consumir de envidia*. Per aliquo invidia confici. || **FÉR DENTETA**.

SEVA. f. Intenció, gust, desitj, pròpia voluntat del subjecte de qui's parla. *Suya*. *Votum*, *propositum suum*.

A LA SEVA. m. adv. A sa idea, ab pròpia reflexió, sèns comunicarho ab ningú. *A su sayo*. *Proprio motu*, *sibi ipsi*.

ANAR A LA SEVA. fr. No distráurerse algú de sa obligació. *A lo que estamos, benedicamus*. *Age quod agis*.

ARRINARSE A LA SEVA. fr. Obstinar-se en són concepte, no voler aténdrer á las rahons contràries. *Encasquetarse, encastillarse, llevar la suya adelante*. *Tenaciter adherere*.

EXIIRNE AB LA SEVA. fr. met. Lograr són intent á pesar de contradiccions y dificultats. *Salir ó salirse con la suya*. *Prævalere*.

FÉR LA SEVA. fr. **FÉR SÓN FET**.

FERNE DE LAS SEVAS. fr. Obrar algú com acostuma, y regularment se pren en mala part. *Hacer de las suyas*. Malè agere.

SEVER. m. n. p. *Severo*. *Severus*, i. || **CEVER.** ||

adj. Rigurós, justicier. *Rigido*, *severo*. *Severus*, *darus*. || Grave, sério. *Severo*. *Gravis*. || Arrogant, qui arruga 'l front. *Severo*. *Superciliosus*. || **EXACTE, PUNTUAL.** || **CRUEL, INHUMÀ.**

SEVERAMENT. adv. m. Ab severitat. *Severamente*. *Rigidè*.

SEVERIANS. m. pl. Heretges del sigle II, que condemnavan lo matrimoni, l' us del vi, y encenyavan altres deliris. *Severianos*. *Severiani*, *orum*.

SEVERÍSSIM, A. adj. sup. *Severissimo*. *Severissimus*.

SEVERÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Severissimamente*. *Severissimè*.

SEVERITAT. f. Rigor, aspresa. *Rigidez*, *severidad*. *Severitudo*, *inis*, *severitas*, *atis*. || **Gravedat, serietat.** *Severidad*. *Gravitas*, *atis*. || **Austeritat, rigida observància.** *Austeridad*, *severidad*. *Severitas*, *atis*. || **Rigidés de costums.** *Severidad*. *Ruga*, æ. || **Inhumanitat, crueltat.** *Severidad*. *Sævitia*, æ.

SEVERO, A. adj. **SEVER**.

SEVÍCIA. f. Crueltat, mal tracte. *Sevicia*. *Sævitia*, æ.

SEVILLÀ, NA. adj. Cosa de Sevilla, ciutat de Andalusia en Espanya. *Hispalense*, *sevillano*. *Hispalensis*, is.

SEVILLANA. f. náut. Espécie de amarradan ab que s' uneixen dos caps empulant sos respectius extrems, los qual s' afirman ab mitja volta en lo cap recíprocament oposat. *Sevillana*. *Junctura sic dicta*. || ter. *DAGA*.

SEVIR. v. n. Enfurismarse. També s' um com recíproch. *Encruelecarse, irritarse*. *Sævio*, is. || m. Títol de un oficial romà en temps dels emperadors. *Seviro*. *Sevir*, is.

SEVOL. **QUALSEVOL.**

SEVÓS, A. adj. **SEUHÓS**.

SEVULLA. **QUALSEVULLA.**

SEXAGÉ, NA. adj. En la aritmética astronómica 'l número de 60, que compren dos signes del zodiach. *Sexageno*. *Sexagenus*.

SEXAGENARI, A. adj. Qui té 60 anys. *Sexagenario*. *Sexagenarius*.

SEXAGÉSSIM, A. adj. La unitat que següeix després del 59 pera completar lo 60. *Sexagésimo*. *Sexagesimus*. || Lo que constitueix lo número 60. *Sexagésimo*. *Sexagesimus*.

SEXAGÉSSIMA. f. La dominica abans de cornestoltas. *Sexagésima*. *Sexagesima*, æ.

SEXAGONAL. adj. Pertanyent al sexàgon. *Sexagonal*. *Sexagonalis*.

SEXÁGONO. m. **EXÁGONO.**

SEXÁNGUL. m. y adj. geom. Figura de sis ànguls. *Sexángulo*. *Sexangulus*, i.

SEXANGULAR. adj. Cosa del sexàngul. *Sexangular*. *Sexangularis*.

SEXENNI. m. Espay de sis anys. *Sexenio*. *Sexennium*, ii.

SEXMA. f. Pes antic de Espanya, de la sexta part de una unsa. *Sexma*, *sextula*. *Sextula*, æ. ||

Carta moneda que era la sexta part del valor de una unsa en sa espècie. *Sexma*. Sexma, æ.

SEXO, m. La part del cos del animal que diferencia al mascle de la femella. *Sexo*. Sexus, us.

SEXQÜNCIA, f. Moneda romana que pesava una unsa y mitja, que segons alguns val sobre mitj maravedí ó tres quartas parts, y segons altres 48 loyan set maravedissos. *Sexcuncia*, *sexcunx*. Sexcuncia, æ.

SEXTA, f. La tercera part de las horas menors en lo reso. Los romans y hebreus dividian lo dia artificial en tres parts, tència, sexta, y nona, començant desde las 12, y cada una contenia 3 hores. *Sexta*. Sexta, æ. || mús. Consonància que prové de la mescla de dos tons que están en proporció de 5 á 8 en la sexta menor. *Sexta*. Hexacordon, i. || Cada una de las sis parts en que's divideix un let. *Sexto*. Sextercius, ii, sextans, tis.

SEXTAMENT, m. adv. En sisé lloch. *En sexto lugar*. Sexto loco.

SEXTANT, m. Moneda antiga romana que valia la sexta part del as ó dos unsas. *Sextante*. Sextans, tis. || Instrument de matemáticas, y es la sexta part de un círcul, ó un arch de 60 graus: serveix pera amidar los ánguls. *Sextante*. Sextans, tis.

SEXTANT DE URÀNIA. Nova constel·lació entre 'l lleó y la hidra. *Sextante de Urania*. Sextans Uranie.

SEXTANTAL, adj. ant. Lo que tenia dos unsas. *Sextantal*. Sextantalís.

SEXTARI, m. Mesura de líquits, que usavan los romans, en la que cabian 20 unsas de áygua ó de vi; de mel 30 y de oli 18. *Sextario*. Sextarius, ii. || Mesura que usavan los hebreus, y alguns diaben que era lo mateix que lo que cab en sis ons de gallina. *Sextario*. Sextarius, ii. || ast. **SEXTIL**.

SEXTARI ÀTICH. Mesura de líquits, en que cabian 8 lliuras 8 unsas de áygua. *Sextario ático*. Sextarius atticus.

SEXTIL, adj. astron. Se diu del aspecte dels astres, quant distan un de altre la sexta part del zodíach, que es 60 graus. *Sestil*, *sextil*. Sextilis.

SEXTILLA, f. poét. Composició de sis versos, comunment de set, vuyt ú onze síl·labas ab consonància á gust del poeta, y que cau molt bè la pauca en cada dos versos. *Sextilla*. Compositio metrica sex versibus constans.

SEKTO, A. adj. Sisé. *Sexto*.|Sextus.

SEXTUPLICAR, v. a. Multiplicar per 6. *Sextuplicar*. Sextuplico, as, senarium numerum repetere.

SEXTUPLO, A. adj. Lo que enclou en sí 6 vegadas la unitat. *Sextuplo*. Sextuplus.

SEXUAL, adj. Lo que pertany al sexo, així 's diu: òrgans sexuals. *Sexual*. Sexualis.

SEYETA, f. SAETA.

SEYL, A. pron. AQUELL.

SEYTA, f. ant. SENTADA.

SEFORSAR, **SEGRIMIR**, v. a. ant. y molts altres que's troban ab s líquida, búsqense en la e, com: ESFORSAR, ESGRIMIR, etc.

SGUBACIÓ, Ó **ESGUBACIÓ**, f. ant. Acte de donar llibertat lo senyor á una vassalla pròpia pera contràurer matrimoni mediant certa cantitat que solia sér de sis sous. *Liberacion*. Liberatio, nis.

SI.

SI, adv. m. pera respondrer afirmant ó concedint. *Si*. Utiq;ue, ita, quidem, idem, etiam. || S' usa pera afirmar ó assegurar, encara que no entervinga preguntant. *Si*. Verè, equidem. || S' usa pera ponderar, com: aquesta lletra sí que es bona. *Si*. Demum. || irón. S' usa negativament. *Si*. Verè, quidem, non. || Moltes vegadas significa dubte, recel ó suspita, y se li sól anteposar la partícula MÉS, y així 's diu: no sé si podrà sér, sí ó MÉS si pensau que sens estudiar s' ha de saber, anau molt equivocats. *Si*. An, utrum. || Conjunció condicional. *Si*. Si. || S' usa també pera donar per suposada ó sabuda alguna cosa, y passar desde ella á argüir, inferir ó assentar altra, com: si 'l coneixes, perque t'en fias. *Si*. Si. || S' usa com partícula disjuntiva, contraposant una proposició á altra, y repetint lo si, com: si estudias tindrás premi, si nó res. *Si*. Si, sin autem, sin verò. || També s' usa pera encarèixer alguna cosa, contraposantla á altra, en lo significat de ENCARA, com: si li donásen un duro, no'l farian més content. *Si*, *aunque*. Etiamsi, quantumvis. || També s' usa com conjunció disjuntiva ó interrogativa. *Si*. An. || Espècie de conjunció condicional dubitativa ó de desconfiansa, com: si cumplis, prou aniria bé. *Si*. Si ita esset, modo ut, dum. || S' usa també en lo de admiració, com: tingué 'l desvergonyiment de dirme que mentia, ¡sí! *Si*. Ut. || En algunas expressions serveix pera explicar la superioritat ó excel·lència de alguna cosa, com: si homes de bè hi ha, ell n'es un. *Si*. Si usquam gentium. || pron. personal de la tercera persona, y que may serveix de nominatiu, y algunas vegadas s' aumenta la significació, posantli la paraula MATEIX. *Si*. Sui, sibi, se. || m. Consentiment. *Si*. Si, consensus, us. || mús. La última de las set veus de la escala. *Si*. Septima musicalis vox. || La pitrera ó cavitat del pit. *Seno*. Sinus, us.

SI, ant. ESCUSA.

SI ACÁS, **SI PER CAS**, m. adv. Significa la possibilitat ó contingència de que succehesca ó haja succehit alguna cosa. *Si acaso*, *por si acaso*. Si fortè.

SI BÉ, m. adv. Encara que. S' usa pera explicar alguna excepció. *Si bien*, *aunque*. Tametsi.

SI CERT, **SI PER CERT**, m. adv. Certament. *Si cierto* ó *si por cierto*. Procul dubiò.

SI MOLT CONVÉ, loc. Tal vegada. *Si á mano viene*, ó *viene á mano*. Forsan.

SI NO ES QUE, loc. Sinó que, com: sinó es que

haja vingut. *Si no que ó si ya no es que.* Ni vel nisi. si ó NO. exp. ó DINS ó FORA.

si, si. interj. JA, JA.

SI QUE. m. adv. *Con esto, hasta.* Tenus.

DE PER SI. m. adv. Separadament, com: cada hu

DE PER SI. *De por si.* Segregatim, seorsim.

DE SI MATEIX. m. adv. De sa pròpia voluntat. *De suyo, de si.* Ex se.

DONAR LO SI. fr. Concedir, convenir; en lo sentit més comú es donar paraula de casament. *Dar el si.* Consensum proferre.

EN SI. m. adv. pera denotar lo constitutiu essencial ó propi de alguna cosa, com: es menester considerar la cosa EN SI. *En si.* Secundum suum esse.

ESTAR EN SI. fr. Tenir judici ó cabal coneixement, no estar perturbat. *Estar en si ó en su acuerdo.* Compoitem sui esse.

ESTAR SOBRE SI. fr. Estar ab vigilància pera no sér enganyat ó sorprès. *Estar sobre si, llevar la barba sobre el hombro.* Pervigilem esse.

FORA DE SI. m. adv. FORA DE SENY.

LO SI, SI; LO NO, NO. loc. que pondera la ingenuitat. *Si por si ó no por no; si ó no, como Cristo nos enseña.* Sine tergiversatione.

NO DIR SI NI NO. fr. Estar indeterminat. *No decir si ni no.* Reticeo, es. || No respondrer res á la pregunta. *No contestar, no decir ó no responder un si ó un no; no decir bueno ni malo.* Obmutesco, is.

PER SI. m. adv. Per pròpia conveniència, com: cada hu mira PER SI. *Por si.* Ob proprium commodum.

PER SI Ó PER NO. m. adv. Per lo que pòt sér. *Por si acaso; por si ó por no; por lo que pudiere tronar.* Si fortè; in eventu.

UN SI ES NO ES. exp. Lo mateix que poch, que cuasi res. *Un si es no es.* Nihil ferè.

SIA. conj. disjuntiva. *Ora.* Vel.

SIA QUE. conj. SIA. || *Ora, ya, sea.* Vel.

SIACAL. m. Àrbre de Filipinas, de fusta fina y corretjosa, que resisteix á la serra, y dúra molt sota del àygua, per lo que s'emplea en embarcaciona. *Siacal.* Siacalis arbor.

SIALOGIA. f. Tractat de la saliva. *Sialogia.* Sialogia, æ.

SIATS. ant. imperatiu del verb sêa. *Seais.* Este, vel estote.

SIBARITA. m. Natural de la ciutat de Sibarís en Sicília. *Sibarita.* Sybarita, æ. || adj. Cosa de Sibarís. *Sibartico.* Sybariticus.

SIBÈCA Y SIBECOT. ter. SIBOCH.

SIBERA. f. MEUCA.

SIBELL. Contracció de AIXÍ y BELL. *Asi bello,* hermoso. Sic bellus.

SIBIDILLA. f. CIRADILLA.

SIBILANT. adj. poët. Lo que xiula. *Sibilante.* Sibilans.

SIBIL-LA. f. Entre 'l pagans lo mateix que profetissa, que's creya inspirada, ó una donzella posseïda de un entusiasme diví, que pronunciava

oracles, y deya las cosas futuras. Las principals eran deu: Amaltea, Herítrea, Cumana ó Delúca, Deífobe, Herófile, Lámia, Demófila, Maspessa, Manto, Pítia, Sabe y Carmenta. *Sibila.* Sibylla, æ.

SIBIL-LAR. v. n. ant. XIULAR.

SIBIL-LÍ, NA. adj. Cosa de las sibil-las. *Sibilino.* Sibyllinus.

SIBIL-LISME. m. Doctrina de las sibil-las. *Sibilino.* Sibyllismus, i.

SIBIL-LISTA. m. Afecte á las sibil-las, partidari de la doctrina de ellas. *Sibilista.* Sibyllistarum scriptis addictus.

SIBOCH. m. Aucell de passada quasi del tamany de un mussol, però las alas més llargas, lo bech curt y boca molt gran; las plomas pardas ab pintas bermellencas, y no es aucell de rapinya, ans bè molt tonto. *Zumaya, zumacaya, engañapastores.* Strix, igis. || met. PAPAMOSCAS. Se diu de qui té la boca molt gran, y que comunment s'anomena BOCA DE SIBOCH. || BABAU.

SIC. m. ant. AQUÍ. || AIXÍ. || SI.

SICAMORT. m. En lo blasó es un cercol unit com lo de un carretell ó barril. *Ciclamor, cicamor.* Sicamorus, i.

SICARI. m. Assesino assalariat. *Sicario.* Sicarius, i.

SICART. m. Espécie de cabra montés semblant á la dayna, y té las ancas blancas. *Pigargo.* Pygargus, i. || Espécie de àguila major que un gall; cap y coll de color castany cendrós; las ainas dels ulls molt negras; lo bech còrb y més llarch que'l de las altrás àguilas; lo llom, la part superior de las alas, lo ventre y camas de color de ferro ab un poch de negre; la cua blanca, ménos las dos plomas menors que són sumament negras. *Pigargo.* Pygargus aquila. || Espécie de falcó de color semblant al tudó, ab las plomas majors de las alas un poch obscures; lo pit blanc ab algunas clapas pardas; los rems de las alas exteriors ab clapas cendrosas, y la extremitat de la cua blanca. *Pigargo.* Accipiter pygargus.

SICCITAT. f. SEQUEDAT.

SICELAR. v. a. y derivats. CIBELLAR.

SICÍGIA. m. astr. Lo temps que hi ha desde la conjunció de la lluna á la oposició, y de aquesta á aquella, y la mateixa oposició y conjunció. *Sicigia.* Inter lunæ conjunctionem et oppositionem tempus, atque lunæ conjunctio et oppositio.

SICILIÀ, NA. adj. Cosa de Sicília, isla del Mediterrani. *Siciliano.* Siculus.

SICILIANA. f. Aucell. COTOLIU.

SICÍLICH. m. Pes dels antichs, que equivalia á dos dracmas y sis escúpols. *Sicílico.* Sicillicum, i.

SICLAR. v. a. SELLAR, GRADAR.

SICLO. m. Moneda de plata usada entre 'ls hebreus, de mitja unsa ática, que es la que usen los apotecaris. *Siclo.* Siclus, solidus, stater, is.

SICOFANTA. m. Calumniador injust. *Sicofer-*

2a. Sicophanta, æ. || **EMBUSTERO**, **TRAPASSER**. || **ADU-LADOR**.

SICOL. exp. ant. Així com ell. *Así como él*. Que-madmodum ille.

SICOMÀNCIA. f. Falsa endevinació per las ful-las de la figuera. *Sicomancia*. *Sicomantia*, æ.

SICOMÀNTICH, **CA.** adj. Qui's val de fullas de figuera pera endevinacions vanas. *Sicomántico*. *Sicomanticus*.

SICÓMORO. m. Espécie de figuera borda, de fullas semblants à las de la morera, que fá fruyt tres ó quatre vegadas al any, y no está agafat à las ramas, sinó al tronch. *Sicómoro*. *Sycomorus*, i.

SIDE. m. ant. **SENYOR**.

SIDELLÀ. exp. ant. Si de ella. *Si de ellos*. Si il-lorum vel ex illis.

SIDERACIÓ. f. Afectat repentinament sens cau-sa externa manifesta, y com per la influéncia de las estrellas. *Sideracion*. *Sideratio*, nis.

SIDERAL. adj. Cosa de las estrellas ó astres. *Sidereo*, *sideral*. *Sideralis*, *sidereus*.

SIDEEA. f. Herba que cura todas las feridas féts ab ferro. *Siderea*. *Sidereon*, i.

SIDERITIS. m. Pedra que está com salpicada de unas petitas clapas de ferro. *Sideretis*. *Siderati-cus lapis*. || ant. **IMAN**.

SIDONCHS. m. adv. **SI DONCHS NO**.

SIDRA. f. **CIDRA**.

SIESTA. f. Lo temps després de mitj dia, en que apreta més lo calor. *Siesta*. *Solis æstus*. || Lo temps destinat pera descansar ó dormir després de havér dinat. *Siesta*. *Pomeridiana quies*. || L'acte de dormir després de dinar. *Siesta*. *Pomeridiana dor-mitio*. || Lo punt de música que en las iglésias se canta ó toca per la tarda. *Siesta*. *Musica pome-ridiana*.

FÉR LA SIESTA. fr. **FÉR MITJDIADA**.

SIFÓ. m. Canó còrb pera tráurer lo líquit de al-gun depòsit. *Sifon*. *Siphon*, is.

SIGALA. m. ter. fam. **PETRICÓ**.

SIGIL-LÀRIAS. f. pl. Festas que's celebravan en Roma, ditas així, perque 's presentavan alguns sellos, grabaduras, etc. *Sigilarias*. *Sigillaria*, orum.

SIGIL-LO. m. Secret. *Sigilo*. *Sigillum*, i. || **SELLO**.

SIGIL-LO SACRAMENTAL. Lo secret inviolable que déu guardar lo confessor. *Sigilo sacramental*. *Sa-cramentale sigillum*.

AB TOT SIGIL-LO. m. adv. Ab tot secret. *Con elma-yor sigilo*. *Abditissimè*.

GUARDAR SIGIL-LO. fr. Callar ó guardar profunda-ment un secret. *Sigilar*, *guardar sigilo*. *Silentio tamquam sigillo cellare*.

SIGIL-LÓS. A. adj. Qui observa ab rectitut lo secret. *Sigiloso*. *Cautè aliquid velans*.

SIGIL-LOSAMENT. adv. m. Ab secret. *Con si-gilo*, *sigilosamente*. *Sigillatim*.

SIGLAS. f. pl. Abreviaturas ó lletras singulars

que signifiquen alguna cosa determinada, y encara val cada lletra per un mot, com: en la creu de Je-sucrist, **INRI** que vól dir: « *Jesus Nazarenus Rex Iudæorum*. » *Siglas*. *Sigla*, orum.

SIGLE. m. Espay de cent anys ó de cent revo-lucions. *Siglo*. *Sæculum*, i, *centum annorum cur-riculum*. || La edat, temps y duració de cada cosa. *Siglo*. *Ætas*, tis. || Temps llarch ó indeterminat, com: ja fá un sigle que estich aquí. *Siglo*. *Sæcu-lum*, i. || **MON.** || **CENTÚRIA.** || L' altre mon. *El otro mundo*, *la otra vida*. *Altera vita*.

SIGLE DE COBRE. mit. Lo temps en que s' adelan-tà la malícia, enganys y guerras. *Siglo de cobre*. *Ætas Ænea*.

SIGLE DE FERRO. 'L temps en que fingiren los poétas que fugiren las virtuts y regnàren los vicis; per extensió 'l temps desgraciât. *Siglo de hierro*. *Sæculum ferreum*.

SIGLE DE OR. Aquell que sols existí en la fantasia dels poétas, que fingiren havér regnat en ell Sa-turno, y que 'ls homes vivian sens ambició ni cap vici. *Siglo de oro*. *Ætas aurea*.

SIGLE DE PLATA. 'L temps en que fingiren los poé-tas havér comensat à regnar Júpiter, y 'ls homes à fabricar habitacions, domar los toros, llaurar las terras, etc. Sembla que Ovidi no admet sinó 'l de or y de ferro; « *sic ad ferrum venistis ab auro sæ-cula* », y 'ls sabis acomodan tots aquestos sigles à altrás cosas, com à las llénguas y literatura; així 's diu: que'l sigle XVI fou lo sigle de or de la lite-ratura espanyola, etc. *Siglo de plata*, *ó de oro*. *Ætas argentea vel aurea*.

BON SIGLE. La benaventuransa. *Buen siglo*, *biema-venturanza*. *Æterna beatitudo*.

PER TOTS LOS SIGLES DELS SIGLES. loc. Pera sem-pre, feternameñt. *Por los siglos de los siglos*. *Per omnia sæcula sæculorum*.

SIGMA. f. Nom de la s del abecedari grech. *Sigma*. *Sigma*, æ. || Espécie de taula en figura de una ferradura en que menjavan los romans. *Sigma*. *Stibadium semicirculare*.

SIGMATÓIDES. f. anat. Cavitat en la extre-mitat del cúbit. *Sigmatóides*. *Sigmatoides*, es. || Se diu de tres vàlvulas semblants à una S en l' ori-fici de la artèria orta. *Sigmatóides*. *Sigmatoides*, es.

SIGNADOR. A. m. y f. Qui fá signes ó dóna senyals de alguna cosa. *Signador*. *Signator*, is.

SIGNANTER Y SIGNAMENT. adv. m. **SENYALADAMENT**.

SIGNAR. v. a. Senyalar, fér senyas. *Hacer se-ñas*, *hacer señal*. *Signa dare*. || Posar senyal ó mar-car. *Señalar*, *signar*. *Signo*, as. || **PRENSIGNAR.** || **FIRMAR**.

SIGNATTU, VA. adj. Lo que es propi pera sig-nar. *Signativo*. *Signans*.

SIGNATURA. f. Firma ó suscripció al fi de al-gun acte, declaració, etc., pera que fassa fe. *Signa-tura*. *Signatura*, æ. || Provisió de la Cort romana ó

la súplica resposta pel Papa á la minuta original, escriptura en compendi y en paper de una gràcia, dispensa ó colació de un benefici en la qual lo Papa ha posat lo «fiat» de sa pròpia ma, ó sinó s' escriu lo «concessum» en sa presència. *Signatura*. Signatura, æ. || Entre estampers y llibreters las lletras, números, calderons ó estrelles que's posan al peu de la primera plana de cada full pera govern del enquadernador. *Signatura*. Signatura, æ. || ant. *SENTAL*. || bot. Nom que donan alguns botànichs á la semblansa que concebeixen tenir las plantas ab algunas parts del cos humà. *Signatura*. Signatura, æ.

SIGNE. m. Senyal, nota ó caràcter sensible que 'ns fá venir en coneixement de alguna cosa oculta. *Signo*. Signum, i, indicium, ii. || La senyal que's fá per modo de benedicció en lo ritu de la Iglésia. *Signo*. Signum, i. || Rúbrica, certas rallas y senyals ab una creu sobre, ab que's notaris signan las escripturas. *Signo*. Tabellionis signum. || fil. Lo que representa alguna cosa distincta de sí. *Signo*. Signum, i. || mús. Cada un dels set tons ó punts de la escala arelina, representats per set lletras del abecedari y de las veus que's corresponen, en aquesta forma: gesolreüt, almiré, befamí, cesolfaut, delasolré, elami, fefaut. En los instruments de teclas se troban las inicials de aquestos signes junt al claviller així: G que vol dir sol; A. la; B, si, etc. *Signo*. Musicale signum. || astron. Cada una de las dotze parts en que's considera dividit lo zodíach y eclíptica, las quals prengueren sos noms de las constel·lacions á que corresponian quant se imaginá aquella divisió, y són: Áries, Tauro, Capricorni, Aquari, Cranch, etc. *Signo*. Signum, i. || En las arts y ciències aquella marca ó senyal pera notar sas obras, com en la jurisprudència. ff. significa digest; en la álgebra + més, — méns; etc. *Signo*. Signum, i, nota, æ.

SIGNE ARBITRARI. 'L que per conveni dels homes significa cosa distincta de sí, com los termes y paraulas. *Signo arbitrario* ó *ad placitum* ó *ineficax*. *Signum arbitrarium* ó *ad placitum*, inefficax.

SIGNE NATURAL. Lo que té necessària conexió ab lo que significa, com la respiració ab la vida, lo fum ab lo foch, etc. *Signo natural*. *Signum naturale*.

SIGNES ASCENDENTS. Los que median desde 'l primer punt del Capricorni fins al primer del Cranch. *Signos ascendentes*. *Ascendentia signa*.

SIGNES DESCENDENTS. Los sis últims del zodíach. *Signos descendentes*. *Descendentia signa*.

SIGNES MERIDIONALS Ó INFERIORS. Los que's contan desde Lliura ó Áries. *Signos meridionales* ó *inferiores*. *Inferiora signa*.

SIGNES SEPTENTRIONALS Ó SUPERIORS. Los que's comprenen entre 'l primer punt de Áries y primer de Lliura. *Signos septentrionales* ó *superiores*. *Superiora signa*.

VÉR SIGNES. fr. VÉR SENTAS.

SIGNÍFER. m. poét. Lo que porta ó encloa alguna senyal ó insígnia. *Signífero*. *Signifer*, i.

SIGNIFICABLE. adj. Lo que 's pot significar. *Significable*. *Significabilis*.

SIGNIFICACIÓ. f. La acció de significar ó de mostrar. *Significacion*. *Significatio*, nis. || Expressió enèrgica. *Significacion*. *Significantia*, æ. || Significat propi. *Significacion*. *Significatio*, nis. || **SIGNIFICAT**. 2.

SIGNIFICADOR. A. m. y f. Qui ó lo que significa. *Significador*. *Significator*, is. || astrol. Llad del cel, destinat pera que un astro reba la influència de altre, y la envie á la terra. *Significator*, is.

SIGNIFICAMENT. m. ant. y

SIGNIFICANSA. f. ant. **SIGNIFICACIÓ**.

SIGNIFICANT. adj. Qui significa. *Significans*, tis. || **SIGNIFICATIU**. || Expressió, propi, natural. *Expresivo*, *significante*. *Significans*.

SIGNIFICANTMENT. m. adv. **SIGNIFICANTMENT**.

SIGNIFICAR. v. a. Voler dir, importar, valer forsa de. *Significar*. Sono, as, valeo, es. || Representar alguna cosa distincta de sí. *Significar*. *Significo*, as. || Manifestar, denotar, expressar. *Significar*. Significo, indico, as. || Tenir significació ó sentit alguna cosa. *Significar*. Significo, as. || Demostrar, donar á entèndrer. *Significar*, *dar á entender*. *Adsignifico*, as. || Se diu en lo moral qui se fá ó dona á entèndrer algun misteri ocult baix d'una figura, com succeeix en los geroglífichs. *Significar*. Revolver, ostendo, is.

SIGNIFICAT, DA. p. p. *Significado*. *Significatus*. || m. Sentit de las paraulas. *Significado*, *significacion*. Sensus, us. || Expressió, forsa de las paraulas. *Expresion*, *significado*. *Significatio*, nis. || L' objecte que se significa. *Significado*. *Significatum*, i. || gram. Diferenta accepció de una mateixa veu ó frase. *Accepcion*, *significado*. *Acceptio*, nis.

SIGNIFICATIU, VA. adj. Lo que significa ab propietat. *Significativo*. *Significativus*.

SIGNIFICATIVAMENT. adv. m. Ab significació expressiva. *Significativamente*. *Significanter*.

SILA. f. Nom de dona. Cecília. *Cecilia*. *Cecilia*. || CILA.

[VOTO AL RET DE LA SILA Ó CILA ! Interjecció de enfado. *Por vida del otro viernes*. *Proh Deum fide*.

SILENCI. m. Privació de parlar. *Silencio*. *Silentium*, ii. || Quietut, sossego, en contraposició de ruid, bulla, etc. *Silencio*. *Silentium*, ii. || Discreció, prudència, moderació, com: són silenci á tot nos ha posat en expectació. *Silencio*. *Discretio*, *moderatio*, nis. || Entre frares la regla de guardar lo á certas horas, y així 's diu: tocar á silenci. *Quies*, *silencio*. *Silentium prescriptum*. || Falta en rechar, respondrer ó queixarse. *Silencio*. *Taciturnitas*, atis. || Certa divinitat del paganisme. *Silencio*. *Silentium*, ii. || met. Tranquil·litat, pau. *Silencio*.

Tranquillitas, atis. || Espècie de interjecció pera dir á algú que calle. *Silencio.* Sile, tace.

AB Ó EN SILENCI. m. adv. SILENCIOSAMENT.

GUARDAR SILENCI. fr. No parlar. *Guardar, observar silencio.* Silentium facere.

IMPOSAR Ó MANAR SILENCI. fr. Prohibir que 's parlo. *Imponer silencio, mandar callar.* Silentium indicere.

IMPOSAR SILENCI PERPÉTUO. fr. for. Prohibir al actor que torne á deduir la acció. *Imponer perpetuo silencio.* Jus actori denegare.

PASSAR ALGUNA COSA EN SILENCI. fr. No ferne menció. *Passar en silencio ó por alto.* Prætermitto, prætereo, is.

SILENCIER. m. Mestre de silenci ó encarregat pera ferlo guardar. *Silenciero, silenciario.* Silentarius, ii.

SILENCIOS, A. adj. Taciturno, que calla molt. *Callado, silencioso.* Silentiosus. || Lloch abont se guarda silenci, ó hi ha quietut. *Silencioso.* Silentiosus.

SILENCIOSAMENT. adv. m. Secretament, ocultament. *Silenciosamente, en ó con silencio, por debajo de cuerda, á la sordina.* Silenter, clam. || Sens ruido. *Silenciosamente, quedito, poco á poco.* Lenté, leniter.

SILENOS. m. pl. Semidèus de la antigüetat, que eran los Sàtiros ancians que acompanyàren á Baco en la guerra contra 'ls Titans, y que un de ells fou sòn ayo. *Silenos.* Sileni, orum.

SILÉPSIS. m. ret. y gram. Figura quant se supleix de la part més immediata lo que falta en la oració, mudant lo número, ó altre accident; ó quant s' aten més al sentit, que á las paraulas. *Silèpsis.* Silepsis, is.

SILFI. m. Esperit que fingeixen los màgichs anar pels ayres. *Silfo.* Silphus, i.

SILFIDE. f. Espècie de ninfa de forma aèrea. *Silfide.* Silphes, idis.

SILICERNI. m. Nom que donàren los llatins al convit ab que se celebraven las enéquias. *Silicernio.* Silicernium, ii.

SILICI. m. CILICI.

SILÍQUA. f. Pes antich espanyol y romá de quatre grans segons algunss, y segons altres del pes de dos ciurons. *Silicua.* Siliqua, æ. || Certa moneda antiga que valia cosa de 14 quartos. *Silicua, sili-cuo.* Siliqua, æ. || Tavella petita que conté la llavor ó fruyt de algunas plantas ó llegums. *Siliqua.* Siliqua, æ.

SÍL-LABA. f. Lo só ó pronunciació de una vocal sola ó acompanyada de una ó més consonants. *Sílaba.* Syllaba, æ. || La vocal sola ó acompanyada de una ó més consonants que 's pronuncian de un cop. *Sílaba.* Syllaba, æ. || mús. Las dos ó tres veus que corresponen á cada una de sas set lletres. *Sílaba.* Syllaba, æ.

DE SÍL-LABA EN SÍL-LABA. Ó PER SÍL-LABAS. m. adv. *Sílaba por sílaba, por sílabas.* Syllabatum.

MENJARSE LAS SÍL-LABAS. fr. Passarlas per alt, ó de modo que no s' entengan bè en la pronunciació. *Comerse las sílabas ó palabras.* Syllabas interciderere vel elidere vel balbutire.

SÍL-LABARI. m. Llibre ó tractat en que s' expliquen las síl-labas. *Silabario.* Syllabarium, ii.

SÍL-LABEJAR. v. n. Formar de las lletres síl-labas ó pronunciarlas ab separació. *Silabar, silabear.* Syllabas formare.

SÍL-LÀBICH, CA. adj. Cosa de síl-labas. *Silábico.* Syllabicus. || Se diu de las partícules llatinas «ce, cine, met, te, pte», las quals posadas al últim del pronom, forman composició ab ell. *Silábico.* Syllabicus.

SILLA. f. ant. CADIRA.

SILLA VOLANT. Un mitj cotxo ab un assento en que hi caben dos personas, posat sobre dos varas y ab dos rodas, y regularment lo tira un caball. *Silla volante, carrocin.* Sella curulis.

SILLA DE MANS CUBERTA. *Toldillo, camilla.* Lectica, æ.

SILLÓ. m. SELLÓ. || Espècie de cadira baixa y molt cómoda que hi ha en grans teatros y casas particulars. *Sillon, butaca.* Sedes commoda.

SÍLOGISAR. v. n. Fèr silogismes ó argüir en forma silogística. *Silogizar.* Syllogizo, as.

SÍLOGISME. m. Argumentació que consta de tres proposicions anomenadas pels lògichs major, menor y conclusió, y pels oradors proposició, assumpció y complexió. *Silogismo.* Syllogismus, i, ratiocinatio, nis.

SÍLOGISME AFIRMATIU. Aquell en que s' uneixen en la conseqüència l' extrem major y 'l menor, perque convingan en lo terme medi. *Silogismo afirmativo.* Syllogismus affirmativus.

SÍLOGISME COMPOST. Aquell en que una de las premissas, y comunment las dos, té dos ó més subjectes ó dos ó més predicats. *Silogismo compuesto.* Syllogismus compositus.

SÍLOGISME COPULATIU. Aquell que en la proposició major uneix per medi de la conjuncció copulativa dos coses incompatibles, afirmant la una la menor y negant la altra la conclusió. *Silogismo copulativo ó conjuntivo.* Syllogismus copulativus seu conjunctivus.

SÍLOGISME CORUT. DILEMA.

SÍLOGISME DEMOSTRATIU. 'L que té las dos premissas tant certas que engendran evidència. *Silogismo demostrativo, apódico.* Syllogismus demonstrativus.

SÍLOGISME DISJUNTIU. DILEMA.

SÍLOGISME EXPOSITORI. Aquell en que 'l terme medi es singular, y 'l predicat de la menor se fa subjecte de la conseqüència, ó bè en virtut de la forma, com en aquest: Júdas vengué á Jesucrist; Júdas fou apóstol, luego algun apóstol vengué á Jesucrist. *Silogismo expositorio.* Syllogismus expositivus.

SÍLOGISME HIPOTÉTICH. Aquell en que la una ó las dos premissas són condicionals. *Silogismo hipoté-*

tico ó condicional. Syllogismus hipoteticus seu conditionalis.

SILOGISME NEGATIU. Aquell en que 's desuneixen l'extrem major y menor, perque no concorden en lo medi terme. *Silogismo negativo.* Negans syllogismus.

SILOGISME PROBABLE. Aquell que té á lo ménos una proposició probable ó verosímil. *Silogismo probable.* Syllogismus probabilis.

SILOGISME SOFÍSTICH. Lo que es viciós per rahó de la matèria ó de la forma, 'l qual es tan subtil que apénas se discerneix la falta. *Silogismo sofistico.* Syllogismus sophisticus.

SILOGÍSTICH, CA. adj. Cosa de silogisme. *Silogistico.* Syllogisticus.

SILOGRAFIA. f. Poéma satírich que estava en us entre 'ls antics grechs. Era una espècie de paròdia. *Silografia.* Silographia, æ.

SILÓGRAFO. m. Poéta satírich entre 'ls grechs. *Silógrafo.* Silographus.

SILUETA. f. Perfil de las figuras. *Siluetta.* Imaginis linea.

SILURO. m. Peix corpulent, vorás y horrible que 's troba en lo Nilo y en lo Danubi, y quant es fresch es un menjar molt substanciós. Diuen que neleja la traquiarteria, y aclareix la veu. *Siluro.* Syllurus, i. || **ESTURIÓ.**

SILVA. f. SELVA. || Col·lecció de várias matèries ó espècies escrites sens método ni orde. *Silva.* Rerum sententiarumque silva. || poét. Poéma curt, vário y libre, tant en la classe de versos com en la col·locació de las consonants. *Silva.* Silva, æ.

SILVANOS. m. pl. Semidéus de las selvas, y diuen si eran los Faunos. *Silvanos.* Silvani, orum.

SILVESTRE. adj. Cosa de las selvas ó criat en ellas. *Silvestre.* Silvestris. || Animal ferós difícil de domesticar. *Silvestre.* Silvestris. || Per analogia s'aplica als homes rústichs ó enemichs de la societat. *Silvestre.* Rusticus, eilvaticus.

SIM. m. CIMA. || ant. Unió de si me, com sim vol bé, no'm deixarà. *Si me.* Si me.

SIMA. f. CIMA.

SIMARUBA. f. Arbre gran de las Índias; té la escorxa medicinal en trossos acanalats bastant espessos, de textura fibrosa, molt difícil de reduhir á polvos; de aspecte arrugat, berrugós y rogench, y de groch clar en l'interior. *Simaruba.* Simaruba, æ.

SIMBELL. m. CIMBELL.

SÍMBOL. m. Senyal. *Símbolo.* Symbolum, i. || Lo sant ó senya que's dona per la nit á la tropa. *Símbolo.* Nomen, inis; militaris tessera. || La nota ó senyal que's donan alguns pera convocarse secretament. *Símbolo.* Symbolum, i. || Espècie de emblema ó representació moral per la imatge ó propietat de alguna cosa natural. *Símbolo.* Symbolum, i. || Qualsevol cosa que'ns dona á conèixer altra per semblansa ó representació, com lo gos pera de-

notar la fidelitat, etc. *Símbolo.* Symbolum, i.

SÍMBOL DE LA FE. Títol de un llibre del V. Fr. Lluis de Granada. *Símbolo de la fe.* Fidei symbolum. || y

SÍMBOL DELS APÓSTOLS. Lo Credo que compongueren los dotze Apóstols, fent cada un sa part. *Símbolo de los apóstoles.* Apostolorum symbolum.

SIMBÓLICA. f. SIMBOLOGIA.

SIMBÓLICAMENT. adv. m. De un modo simbólich. *Simbólicamente.* Symbolicè.

SIMBÓLICH, CA. adj. Cosa del símbol. *Simbólico.* Tesserarius, symbolicus. || Figurat, al·legòrich. *Simbólico.* Hieroglyphicus, symbolicus. || fil. Lo que té una naturalesa tant anàloga á altra cosa, que poden convertirse la una en altra; com lo foch en l'ayre, y l'ayre en lo foch. *Simbólico.* Facile in aliis mutabile.

SIMBOLISACIÓ. f. Semblansa, simpatia, conformitat de una cosa ab altra. *Simbolizaciòn.* Conventientia, æ.

SIMBOLISAR. v. a. Semblarse ó convenir una cosa ab altra. *Simbolizar.* Congruo, is. || Representar una cosa á altra al·legòricament. *Simbolizar.* Per symbolum explicare.

SIMBOLISAT, DA. p. p. *Simbolizado.* Allegoricè representatus.

SIMBOLOGIA. f. Part de la patologia que tracta dels senyals y sintomas de las malalties. *Simbologia.* Symbolica, æ.

SIMBOMBA. f. Instrument rústich fèt de una pell á modo de un bombo, y una canya ó bastó posat en ell, que mogut fá un so desapacible. *Zambomba.* Rusticum tympanum. || met. fam. Se diu de la persona grossa en desmasia. *Zambomba.* Nimis obessa persona.

SIMENT. m. CIMENT.

SIMEÓ. n. p. de home. *Simeon.* Simeon, is.

SIMETRIA. f. Proporció de midas y parts entre sí ó ab lo tot. *Simetria.* Simetria, æ. || Distribució, perspectiva en la pintura. *Simetria.* Mensura, æ. || Proporció, exactitut. *Simetria.* Simetria, æ, commensus, us.

SIMÉTRICAMENT. adv. m. Ab simetria. *Simétricamente.* Simetricè.

SIMÉTRICH, CA. adj. Cosa de la simetria. *Simétrico.* Simetricus.

SIMFONIA. f. SINFONIA.

SÍMIL. adj. Semblant á altra cosa. *Simil.* Similis. || m. Semblansa, exemple, comparació, paràbola. *Simil.* Exemplum, i, comparatio, nis. || mús. Igualtat de passatge en que están notadas 3.ª 6.ª 8.ª *Simil.* Similis.

SIMILAR. adj. Se diu de un tot las parts del qual són de la mateixa naturalesa que ell. *Similar.* Similigenus.

SIMILICADÉNCIA. f. ret. Es quant las finals de las frases forman una espècie de concert harmoniós. *Similicadencia.* Similiter cadens.

SIMILITUDINARI, A. adj. Un poch semblant

ó paregut. *Similitudinario*. *Similitudinem* professorum.

SIMILITUDINARIAMENT. adv. m. Ab similitut. *Similitudinariamente*. Similiter.

SIMILITUT. f. Semblansa. *Similitud*, *semejanza*. Similitudo, inis.

SIMILMENT. adv. m. *SEMBLAMENT*.

SIMILOR. m. Composició de coure y zinco, que sembla al or. *Similor*. Ex cupro et zincho compositio.

SÍMIO, A. adj. Monot, mona. *Simio*. Simius.

SIMÓ. s. p. de home. *Simón*. Simon, is.

SIMOLSA. f. En las pessas de panyo, etc., llista de dos ó tres dits de ampla, regularment de diferent color que ell, y molt basta. *Orilla*. *Crassus panni limbus*.

SIMONET. m. fam. y

SIMONIA. f. Delicte que's comet venent lo espiritual. *Simonia*. Simonia, æ.

SIMONIA CONVENCIONAL. La en que intervé pacte de donar espiritual per temporal. *Simonia convencional*. *Conventionalis simonia*.

SIMONIA INTENCIONAL. La que sols se comet ab la intenció. *Simonia intencional*. *Intentionalis simonia*.

SIMONIA REAL. La que's comet quant concorre entrega. *Simonia real*. *Realis simonia*.

RA SIMONIA. fr. Véndrer cosa espiritual. *Cometer simonia*. Rem sacram emere aut vendere.

SIMONIACAMENT. adv. m. Ab simonia. *Simoniacamente*. *Simoniaco more*.

SIMONIACHE, CA. adj. Cosa de simonia. Ve de Simó Mago que volgué comprar lo dò de fér miracles, y comunicar l' Esperit sant. *Simontaco*, *simoniático*. *Simoniacus*.

SIMONIANS. m. pl. Los qui següen los errors de Simó Mago. *Simonianos*, *simontacos*. *Simoniani*, erum.

SIMOUN. m. Vent hech y abrasador que corre del mitjdia al nord del África. *Simoun*. *Notus lybicus*.

SIMOVENT. adj. *SEMOVENT*.

SIMPAR. adj. *SÈNS PAR*.

SIMPATIA. f. Conveniència de afectes, atracció, inclinació natural, lo que fá que dos personas s' amen y desitjen sempre estar en companyia. *Simpatia*. *Sympathia*, æ. || met. Semblansa, conformitat. *Simpatia*. *Concorditas*, atis. || med. La indisposició de un membre á causa de lo que pateix altre. *Simpatia*. *Sympathia*, æ.

SIMPÁTICAMENT. adv. m. Ab simpatia. *Simpatícamente*. *Sympathicè*.

SIMPÁTICH, CA. adj. Naturalment conforme ó análogo á altra cosa, com: afecte *SIMPÁTICH*, tinta *SIMPÁTICA*. *Simpatíco*. *Sympathicus*.

SIMPATISANT. adj. Se diu del punt de abont parteix la simpatia, pera comunicar á altre ó á altres un moviment particular. *Simpatizante*. *Afferens sympathiam*.

SIMPATISAR. v. a. Tenir simpatia ó sér dos cosas molt conformes entre sí, encara que regularment se diu de las personas. *Simpatizar*, *tener simpatia*. Inter se convenire, consentire.

SIMPATISAT, DA. adj. Se diu del òrgano que está més ó ménos distant de aquell que ha rebut la impressió, però que participa de la influència simpática comunicada al simpatisant. *Simpatizado*. *Sympathia affectus*.

SIMPLAS, SA. adj. aum. *XIMPLAS*.

SIMPLE. m. *XIMPLE*. || quím. Se diu de las substancias que serveixen per sí solas ó entran en la composició de altrás, com: oxígeno, carbono, etc. *Simple*. *Simplex*. || adj. Pur, que no admet composició. Se diu de Deu. *Simple*. *Simplex*. || Pur, net, sèns mescla. *Simple*. *Simplex*. || Senzill, no doble. *Simple*. *Simplex*. || Natural, franch, ingénuo. *Simple*, *sencillo*. *Apertus*, *nudus*, *simplex*. || Fat, sèns sabor. *Desabrido*, *simple*. *Insulsus*. || Dit del traslat ó cópia de un instrument públich, feta sèns autorisarla ni firmarla algú. *Simple*. *Simplex*. || Frivol, de ningun valor ni substancia. *Simple*. *Nugalis*. || gram. Lo verb ó nom que no té composició. *Simple*. *Simplex*. || Pla, sèns solemnitat, com es en algun jurament, ritu ecclesiástich, etc. *Simple*. *Simplex*. || Dit de algunas cosas de poca formalitat, com: promesa *SIMPLE*. *Simple*. *Simplex*. || Dit de alguna cosa sèns condicions ni restricció, com: *SIMPLE* renúncia. *Simple*. *Simplex*. || Lo que es de la ínfima orde en sa línea, sèns qualitat particular; y així 's diu: es un *SIMPLE* oficial, un *SIMPLE* beneficiat, etc. *Simple*. *Simplex*. || Bobo de comédia, truhá. *Bufon*. *Mimus*, i. || Dissimulat, astut, com: aquell que vá *SIMPLE* com lo gat, de ell tó guardes. *Martagon*, *redomado*. *Versutus*.

SIMPLEJAR. v. n. y derivats. *XIMPLEJAR*.

SIMPLEMENT. adv. m. Absolutament. *Simplemente*. *Simpliciter*. || Sèns adorno ni formalitats particulars. *Simplemente*, *sencillemente*. *Nudè*. || Francament, sèns engany ni artifici. *Simplements*, *sencillemente*, *sin reserva*. *Candidè*, *apertè*.

SIMPLICÍSSIM, A. adj. sup. *Simplicísimo*. *Simplicissimus*.

SIMPLICÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Simplicíssimamente*. *Simplicissimè*.

SIMPLICISTA. m. Qui escriu ó tracta dels simples, com de las propietats de las herbas, metalls, etc. *Simplista*, *simplicista*. *Simplicium scriptor*.

SIMPLICITAT. f. La qualitat de simple. *Simplicidad*. *Simplicitas*, atis. || Senzillesa, llanesa. *Simplicidad*, *llaneza*. *Simplicitas*, atis. || *XIMPLESA*. || teol. La suma perfecció en Deu, porque per ella 's constituheix única sa essència, sèns parts que la compongan. *Simplicidad*. *Divina simplicitas*.

SIMPLIFICACIÓ. f. Obra de simplificar. *Simplificacion*. *Simplificatio*, nis.

SIMPLIFICADOR, A. m. y f. Qui simplifica. *Simplificador*. *Simplificator*, is.

SIMPLIFICAR. v. a. Fer més senzilla ó menos complicada alguna cosa, com una màquina, 'l càlcul, etc. *Simplificar*. Simplifico, as.

SIMPLIFICAT, DA. p. p. *Simplificado*. Simplificatus.

SIMPLUDIÀRIA. f. Veu de antiquaris, espècie de festa ó funeral que's feya en Roma, en que segons molts havia jochs y balls. *Simpludiaria*. Simpludiaria, æ.

SIMPTOMA. f. SÍNTOMA.

SÍMPUL. m. Vas sagrat de nansa molt llarga ab lo que's feyan las libacions en los sacrificis. *Símpulo*. Simplus, i.

SÍMPULADRIU. f. Dona que entre 'ls romans feya professió de curar per medi del símpul á las personas que patian de visions nocturnas. *Símpulatrix*. Simpulatrix, cis.

SIMULACIÓ. f. Ficció. *Simulacion*. Simulamentum, i, simulatio, nis.

SIMULACIÓ DE BANDERA. náut. L'acte competentment autorisat de navegar ab bandera estrangera, no obstant de sér considerat lo buch com tal nacional pera 'l pago de drets en los ports de la península. *Simulacion de bandera*. Vexilli simulatio.

SIMULACRE. m. Imatge, estàtua á semblansa de alguna cosa molt venerable. *Simulacro*. Simulacrum, i. || Espècie que fôrma la fantasia. *Simulacro*. Phantasma, atis.

SIMULADAMENT. adv. m. Fingidament. *Simuladamente*. Simulanter.

SIMULADOR, A. m. y f. Qui fingeix. *Simulador*. Simulator, is.

SIMULAR. v. a. Fingir, representar lo que no es. *Simular*. Simulo, as. || ant. DISSIMULAR.

SIMULAT, DA. adj. Fingit. *Simulado*. Simulatus.

SIMULTÀNEAMENT. adv. m. Juntament, á un mateix temps. *Simultáneamente*. Simultaneè.

SIMULTANEITAT. f. Conformitat, unió, concurs de una cosa ab altra. *Simultaneidad*, *simultad*. Adunatio, nis.

SIMULTÀNEO, A. adj. Lo que's fa ó concorre juntament ab altra cosa, com: concurs *simultáneo*, acció *simultánea*, etc. *Simultáneo*. Simultaneus.

SINA. f. ter. Pitrera, la cavitat del pit. *Seno*. Sinus, us.

SINADA. f. ter. PITRALADA. 2.

SINADENSE. adj. Cosa de Sinada, ciutat mediterrànea de Frigia. *Sinadense*. Sinadicus, sinadensis.

SINAGOGA. f. Assamblea ó junta de juheus pera 'ls actes dereligió, y 'l lloch ahont se juntan pera dit efecte. *Sinagoga*. Synagoga, æ, coetus, us. || Judahisme, 'l conjunt de juheus. *Sinagoga*, *judaismo*. Sinagoga, æ. || met. fam. Reunió de gent dolenta. *Sinagoga*. Sinagoga, æ. || Assamblea ó congregació dels fiels en la lley antiga. *Sinagoga*. Sinagoga, æ.

SINÀGÜES. f. pl. ter. ENÀGÜAS.

SINALAGMA. f. RECOMPENSA.

SINALEFA. f. gram. Supressió de la última vocal de una paraula, quant la següent comença ab altra, com en lo antich: d'ávol per de ávol. *Sinlefa*. Synalepha, æ.

SINAPISME. m. Cataplasma regularment de polvos de mostassa. *Sinapismo*. Synapismus, i.

SINATROÍSM. m. fig. ret. Amontonament de frases que's presentan tolas á un cop de vista. *Congeries*, *sinatroismo*, *frecuentacion*, *amontonamiento*. Congeries, ei.

SINÀXIS. f. Terme de història eclesiàstica, y es lloch públich en que's juntavan los primers cristians á resar y cantar salms en comunitat. *Sinaxe* ó *sinaxis*. Conventus, us.

SINCATEGOREMA. f. Veu que determina la significació de altra, com: algun, ningun, tot. *Sincategorema*. Syncategorema, tis.

SINCATEGOREMÀTICAMENT. adv. m. De un modo sincategoremàtic. *Sincategoremáticamente*. Sincategorematicè.

SINCATEGOREMÀTICH, CA. adj. Lo lloc que significa un ab altre, determinant la significació. *Sincategoremático*. Syncategorematicus.

SINCELLAR. v. a. CISELLAR.

SINCERADOR, A. m. y f. Qui sincera. *Sincerador*. Excusator, is.

SINCERAMENT. adv. m. Ingénuament. *Sinceramente*. Candidè, sincerè. || Llibrement. *Sinceramente*. Sincèrè, liberè.

SINCERAR. v. a. Disculpar. S' usa més comunment com recíproch. *Sincerar*. Culpa pargue; sese excusare.

SINCERÍSSIM, A. adj. sup. Sincerísimo. Sincerissimus.

SINCERÍSSIMAMENT. adv. m. sup. Sincerísimamente. Sincerissimè.

SINCERITAT. f. Ingenuitat, varietat. *Sinceridad*. Sinceritas, atis, candor, is.

SÍNCERO, A. adj. Franch, ingénuo, sense ficció. *Síncero*. Sincerus, candidus. || VERDADER, VERITABLE. || Qui diu són sentir sense respecte ni mirament. *Sincero*, *abierto*. Liber.

SINCODRÓSIS. f. anat. Unió dels ossos per medi del tendrum. *Sincodrosis*. Ossium cartilagine interposita compages.

SINCOGESMA. f. PÀSQUA DEL ESPERIT SANT.

SÍNCOPA. f. gram. Figura per la qual se suprimeix una síl·laba ó lletra del mitj de la dicció. *Síncopa*, *sincope*. Syncopa, æ, concisio, nis. || mèd. Suspensió de veu en mitj del compàs, que's fa quant dos ó més notes de una part corresponen á so la una de altra. *Síncopa*. Syncope, es; nota divisio. || med. síncope.

SINCOPADAMENT. adv. m. Ab síncoptes. *Sincopadamente*. Syncope adhibita.

SINCOPAL. adj. Se diu de la febra ab síncope. *Sincopal*. Syncopalis.

SINCOPAR. v. a. Usar de síncoptes en las di-

cions. *Sincoper*. Syncopa uti, verba contrahere. | Usar de síncopas en la música. *Sincopar*. Musicas notas contrahere. | met. Abreviar. *Sincopar*. Brevio, az.

SINCOPEAT, DA. p. p. *Sincopado*. Contractus. **SINCOPEL**. f. med. Defalliment y abatiment repentí de foras y us dels sentits, ab un suor fret que sói sér mortal. *Sincops*. Syncops, es.

SINCOPEJAR Y SINCOPIJAR. v. a. Causar síncope ó patirla. També s' usa com reciproch. *Sincopizar*. Animi defectione laborare; languesco, is. **SINCOPISAT, DA.** adj. Atacat de síncope. *Sincopizatus*. Syncopizatus, syncops correptus.

SINCRETISME. m. Acció de aproximar prompte y repentinament entre sí moltes sectas, una á altra á fi de reunir las. *Sincretismo*. Syncretismus, i.

SINCRÍTICH, CA. adj. med. *ASTINGENT*.

SINCRONISME. m. Llista, orde ó quadre en que's posan los soberans que han regnat en un mateix temps. *Sincronismo*. Synchronismus, i.

SINCRONO, A. adj. *CONTEMPORANEO*.

SINDÈRESIS. f. Judici, discerniment, capacitat pera enténher los principis morals. *Sindéresis*. Synderesis, is.

SINDICADOR, A. m. y f. Qui sindica, delator. *Sindicador*. Animadversor, accusator, is.

SINDICAR. v. a. Acusar, delatar en justícia. *Sindicar*. Syndico, as. | Censurar, repénher las accions de altre. *Sindicar*. Corripio, carpo, is.

SINDICAT, DA. p. p. *Sindicado*. Accusatus, reprehensus. | m. Tribunal determinat pera alguns delictes que's delatan, y la sentència que's dona sobre ella. *Sindicado*. Judicialis censura. | La junta de procuradors ó diputats de las ciutats y vilas que tenian vot en corts. *Sindicado*. Syndicorum cestas.

SINDICATURA. f. Ocupació del síndich. *Sindicatura*. Syndicatus, us.

SÍNDICH. m. Agent, procurader, defensor, representant de una ciutat, gremi ó comunitat. *Síndico*. Syndicus, evicus, i. | Qui té 'ls diners de las almoynas dels religiosos mendicants. *Síndico*. Syndicus, i. | Oficial que recull las multas de cámara. *Síndico*. Multarum exactor.

SÍNDRIA. f. CÍNDRIA.

SINÉDOQUE. f. ret. Trope en que's pren la part major ó autorisada en lloch del tot, lo tot per la part, lo singular pel plural ó al contrari, número ó temps determinat per altre indeterminat, lo género per la especie ó al revés, la matèria per la obra, 'l modo per la essència. *Sinécdoque*, *sinécdoque*. Synecdoche, es. | gram. Figura per la qual suprimida una paraula s' enten per las demés. *Sinécdoque*. Synecdoche, es.

SINEDRA. m. Asento pels oyents. *Sinedra*. Synedra, s.

SINEDRÍ. m. SANEADRÍ.

SINÈRESIS. f. gram. Contracció de dos síl·labes en una, ja sia en la escriptura ó ja en la pro-

nunciació en un mateix mot. *Sinèresis*. Syneresis, sinæresis, is.

SINESTRA. f. ESQUERRA.

SINEURÓSIS. f. anat. Unió natural de ossos per medi de lligaments. *Sineurósis*. Syneurosis, is.

SINFISIS. f. anat. Unió natural de ossos, que quedan reduhits á un sol per són medi. *Sinfisis*. Symphisis, is.

SINFOYNA. f. ant. SINFONIA, HARMONIA. | f. Instrument de dos polzadas de llarch y de cer en figura com de una lira que's toca subjectantlo ab los llabis servint la cavitat de la boca de caixa harmónica y sent vibrar ab l' índex 'l ferret acerat que té en lo mitj. *Sinfonia*. Musicale seu harmonicum instrumentum.

SINFONIA. f. Concert agradable, sia de instruments ó de veus. *Sinfonia*. Symphonia, æ. | Entre 'ls antics la concordància de dos instruments uniformes ó de un mateix só. *Sinfonia*. Symphonia, æ. | Se diu en particular de certa pessa de música que's distingeix de la obertura en sér més llarga, més seria y ab més instruments. *Sinfonia*. Symphonia, æ. | Instrument músich de cordas y una roda interior, però ja no está en us. *Sinfonia*. Symphonia, æ.

SINGA. f. L' acció de singar. *Singa*. Synga, æ. **BOGAR Á LA SINGA.** fr. náut. Bogar ab un sol rem á popa. *Bogar á la singa*. Unico remigio navigare.

SINGAR, V. a. náut. Avansar lo buch per barlovent, quant está á la payra. *Singar*. Propero, as.

SINGLA. f. CINGLE. | náut. SINGLÓ.

SINGLADA. f. CINGLADA DE MAL DE VENTRE.

SINGLADURA. f. náut. Lo camí ó jornada que una embarcació fa en 25 horas, contadas desde el mitj dia al següent. *Cingladura*, *singladura*. Unius diei navigatio. | La acció de singlar y també la velocitat que porta la nau. *Singladura*. Adnavigatio, nis.

DOBLAR LA SINGLADURA. fr. náut. Portar doble velocitat que altra nau. *Doblar la singladura*. Duplici cursu navigare.

SINGLAR. v. a. náut. Avansar distància en un rumbo ó envers un punt determinat. *Singlar ó cinglar; navegar á velas llenas ó tendidas*. Vento secundo ferri. | *CENTIR*.

SINGLE. m. CINGLE. | náut. Qualsevol cap que treballa senzill. *Single*. Simplex. | arq. cordó.

SINGLEIRA. f. CINGLE.

SINGLÓ. m. náut. Coderna que té la figura de una Y. *Singlon*, *pique*, *genol*. Pertica, æ.

SINGLOT. m. Moviment convulsiu del diafragma que produheix una respiració interrompuda, violenta y ab ruidó. *Hipo*, y *zollipo* ó *sollozo con hipo* 'l que acompanya al plor. *Singultus*, us. | *ter. GOTIR*.

TENIR SINGLOT. fr. *Hipar*, y *zollipar* si es mesolat ab plors. *Singultie*, is.

SINGLOTAR Y SINGLOTEJAR. v. a. Fer singlots. *Hipar*. Singultie, is.

SISA. f. La petita porció que s'roba ocultament. *Sisa.* Substractio, nis. || Los petits retalls que's llueven de alguna roba, y regularmente los que's quedan los sastres. *Sisa.* Telsa furtiva reservata pars. || Lo tall que's fá en los vestits, llevantos alguna part petita pera sa formació. *Sisa.* Telsa ad aptandam vestem decurtatio. || Imposició sobre comestibles, rebaixant la mesura. *Sisa y octavilla ó reoctavilla* si es de vi, oli ó vinagre. *Mensurae diminutione tributum.* || fam. n. p. de dona. *Narcisa.* Narcisa, æ. || En la camisa ó vestits la obertura que's deixa expressament en la unió de la mànega y cos sota la aixella. *Sobaquera.* Vestis satura sub alis. || ant. TAPA. || ter. MUSCLERA. || Espécie de betum compost de colors recuyts ab oli de llinosa pera daurar de mate, quant está mordent. *Sisa.* Leucoporum, i.

FÉR LA SISA. fr. *SISAR.* 1. 2.

SISADOR. A. m. y f. Qui sisa. *Sisador.* Furtivus reservator.

SISANYA. f. Planta. JULL. || met. Discórdia en las comunitats ó entre particulars. *Zizaña.* Discordia, æ. || Vici que's mescla entre las bonas accions ó bons costums. *Zizaña.* Vitium moribus commixtum. || Qualsevol cosa que danya ó llansa á pérdrer á altra. *Zizaña.* Pestis, is, pernicies, ei.

POSAR SISANYA. fr. Causar dissensions, desavenir als amichs, ó introduhir costums perniciosos. *Meter ó sembrar zizaña.* Dissidias serere.

SISAR. v. a. Defraudar de amagat porció de lo que's compra, ven ó gasta, ó contar més de lo que costa. *Sisar.* Aliquid furtivè detrahère. || Recursar ó aixquir las mesuras á proporció de lo que correspon á la imposició sobre comestibles. *Sisar.* Mensuram decurtare. || Llevar, ocultar, retenir algunas cosas que no són materials, y així's diu: *sisar tres avemarias en una dena de rosari.* *Sisar.* Subtrahere, is. || Fér la sisa en los vestits y camisas. *Sisar.* Ad vestem adaptandam decurtare. || Preparar ab la sisa lo que s'ha de daurar. *Sisar.* Leucopore linire.

SISCENTS, TAS. adj. Numeral cardinal. Sis vegadas 100. *Seiscientos.* Sexcenti.

SISÉ Ó SISEN, A. adj. Numeral ordinal. La unitat que segueix per orde després del 5. *Sexto.* Sextus. || m. La sexta part de una cosa. *Seisavo, seiseno.* Sexta numeri pars. || Moneda de plata del valor de 4 quartos y mitj. *Seisen.* Sexternium, ii.

SISENA. La sexta part de qualsevol cosa. *Seiseno, sexta.* Sexta pars.

SISELL. m. CINCELL.

SISESMA. ant. SEXTA.

SISÓ. n. p. fam. de home. *NARCIS.* 1.

SISQUERA. conj. Alomenos. *Siguiera.* Saltem. || Ni apénas, com: ni un sisquera. *Siguiera.* Ne quidem.

SUSSIRINXO. m. Planta medicinal semblant al llii blau; però té las fullas més amples y pinnagudas. *Stride.* Spatula foetida.

SISTÀLTICH, CA. adj. Se diu de tota virtut de tancar y contràurese per rahó de sa forma elástica, y s'acomoda al moviment del cor, artèries, etc. *Sistáltico.* Systalticus.

SISTEMA. f. Conjunct y enllás de principis, máximas y conclusions relatives á una matèria. *Sistema.* Systema, tis. || Suposició de cert estat á una cosa. *Sistema.* Systema, tis. || astr. La hipòtesis que fan los astrónoms de cert orde y col·locació del univers, sobre 'l fundament de la qual pretenen explicar los fenómenos que's presenten á nostra vista: los tres principals són: lo de Telemo, 'l de Tico-Brahe y 'l de Copèrnic, lo que's passa 'l cel inmoible, que la terra es la que's mou, y lo que está més en boga en lo dia. *Sistema.* Systema, tis. || En la poesia certa hipòtesis que deu tenir sempre á la vista 'l poeta. *Sistema.* Systema, tis. || mús. La sèrie ó composició de vários interval·los. *Sistema.* Systema, tis.

SISTEMA MAGNO. 'L que posa existents molt mols, de modo que de cada estrella n'ha una, ab altres tants planetas com té nostre sol, habint y ab tanta distància ó espay. *Sistema magno.* Systema magnum.

SISTEMÀTICAMENT. m. adv. De un mode sistemàtic. *Sistemàticamente.* Systematicè.

SISTEMÀTICH, CA. adj. Qui segueix algun sistema. *Sistemático.* Systematicus. || Qui preheix per principis y es constant en són mode de obrar. *Sistemático.* Systematicus.

SISTEMATISACIÓ. f. Acció y efecte de sistematisar. *Sistematzacion.* Systematizatio, nis.

SISTEMATISAR. v. a. Reduhir á sistema. *Sistematzar.* Systematizo, as.

SISTEMATISME. m. Esperit de sistematisar. *Sistematismo.* Systematismus, i.

SISTER. m. Bujol que en las tabernas posa sota la aixeta de la bota, pera recollir lo vi que cau. *Cubeto.* Doliolum, i.

SISTILO. m. arq. Un dels cinch géneros de edificis en que las columnas distan dos diàmetres, de modo que entre columna y columna hi ha l'espay del gros de dos columnas. *Sistilo.* Systilum, i.

SISTOLE. f. poét. Llicència per la que s'abrevia la síl·laba llarga de sa naturalesa. *Sistole.* Systole, es. || anat. Moviment del cor ab que's contrau y arronsa ab la respiració. *Sistole.* Systole, es.

SISTRA. f. HERBA FLATERA.

SISTRE. m. Instrument músich de que usaven los sacerdots egipcis en las festas de Isis, y consistia en un riscle de metall atravesat de moltes verguetas del mateix que sonava ab l'impuls de la ma. *Sistro.* Systrum, i.

SIT. m. Acell dit així per són cant, y es un espécie de abellerol del tamany del passarall. *Cid.* Avis sic dicta. || Veu que usen los pastors pera contenir lo bestiar. *Cid.* Siste.

SITL. m. Lo llech que ocupa qualsevol cos.

Sitio. Locus, i, sedes, is. | Terreno determinat y á propòsit pera alguna cosa. **Sitio.** Situs, us. | Assento, qualsevol cosa que serveix pera seure, com en las cadiras, necessàries, etc. **Asiento.** Sedes, sedile, is. | Situació, assento, positura. **Sitio.** Positio, nis, situs, us. | mil. Lo cerco que's posa á alguna plassa pera ferla rendir. **Sitio, asedio.** Vallum, i, obsidio, nis. | Paratge de recreo ó diversió propi de algun senyor. **Sitio.** Amoenum pradium. | Lo sol pera fabricar. **Sitio.** Area, æ. | Parlant de columnas ó edificis, **BASA, FONAMENT.**

AIJECARSE ó ALSARSE DEL SITI. fr. Alsarse del lloch ahont s' estava assentat. **Desasentaras.** Assurgó, is.

ALSAR LO SITI. fr. mil. Fer desistir als sitiadors. **Levantat el campo ó el sitio.** Obsidione solvere.

MUDAR DE SITI. fr. Anàrsen de una part á altra pera viure en ella. **Mudar de domicilio ó de suelo.** Solum mutare.

POSAR SITI. fr. mil. **SITIAR.**

SITIADOR, A. m. y f. Qui sitia. **Sitiador.** Obsidiator, is.

SITIAL. m. Lo llech ahont se construeix ó està construït algun edifici. **Sitiat.** Solum, i. | Lo lloch distingit ab un banquet al davant, ab un riquíssim coixí sobre y altre en los peus, destinat pera'ls reys ó bisbes en alguna funció. **Sitiat.** Magnificè apparatus pulvinar. | Coixí de cuyro fi, farcit de ploma, que s' acomoda á las cadiras pera més comeditat y luxo. **Asiento, sitial, almohada.** Pulvinar, is. | **TAULL. 2.** | **SITI. 3.**

SITIAR. v. n. Cercar alguna fortalesa ó ciutat pera guanyarla ó rendirla. **Sitiar.** Obsideo, es. | Estreïr á algú tancantli totes las surtidas pera agafarlo. **Sitiar.** Undequaque aliquem cingere. | Llevar ó impedir tots los medis ab que's podia conseguir alguna cosa. **Sitiar.** Vias omnino claudere.

SITIAT, DA. p. p. **Sitiado.** Obsessus.

SITJA. f. Lloch sota terra pera posar lo blat, etc. **Silo, silero.** Sirius, i. | Gruta ó presó sota terra. **Silo.** Cavea, æ.

SITJAR Y SITJAM. m. Lloch de moltes sitjas. **Sileria.** Sitorum locus.

SITJER. m. Qui té á sòn càrrech lo sitjar del públich. **Silero.** Siri publici curator.

SITUACIÓ. f. Col·locació, disposició de una cosa en lo lloch que li correspon. **Situacion.** Regio, nis, positus, us. | L' estat de las cosas. **Situacion.** Rerum status. | Naturalesa, qualitat de un llech. **Situacion.** Loci conditio. | La assignació de algun efecte pera que algú cobre lo que li pertany. **Situacion.** Redditorum substitutio. | Constitució, condició de las cosas. **Situacion.** Natura, æ.

SITUAR. v. a. Posar alguna cosa en algun lloch ó siti. **Situar.** Loco, as. | Assignar, determinar fondeos pera que algú cobre alguna cosa. **Situar.** Redditus statuere. | v. r. Posarse, col·locarse en algun lloch, estat, ocupació, etc. **Situarse.** Collocari.

SITUAT, DA. p. p. **Situado, sito.** Situs. | m. **Salari, sou, renda.** **Situado.** Redditus, us.

SIULAR. v. n. y derivats. **SIULAR.**

SIURE. v. n. ant. **SEURES.**

SIVADA. f. **CIVADA.**

SIBELLA. f. **CIVELLA.**

SO.

SO. m. Ruido concertat, agradable, com en le de la música. **Son, sonido.** Sonitus, us. | Especial moviment, impressió ó commoció de dea ó màs. **Sonido.** Sonitus, tinnitus, us. | Circunstància, tenor, mode ó manera. **Son.** Ratio, nis, modus, i. | met. Rumor, fama, notícia. **Son, sonido.** Sonus, us, rumor, is. | Lo que apénas s' ou. **Sonecico, illo.** Levis sonus. | Lo clamor de las campanas quant tocan á morts. **Posa.** Campanarum nenis. | Terreno, espay de terra pròpia de algú, com: casa feta en so de altre. **Terreno.** Solum, i. | Precehint la particula **PERA** equival á **AIXÓ** per lo tant, com: per so conclouhen. **Por eso, por tanto.** Ideòrd, quapropter. | ant. Contracció de so y no, com: no se val la pena. **Se lo.** | pron. **Assó.** | prep. Baix, com so pena, etc. **Bajo.** so. Sub. | També s' usa en composició, com socavar, etc. | m. pl. **HAYNAS.**

SO DEL SEU. loc. **Su propiedad, su cosa, sus tierras, sus fincas,** etc. Bona, orum.

À **so.** m. adv. Sonant actualment algun instrument. A **son.** Clangente.

À **so de campana.** m. adv. Tocant las campanas. A **toque de campana ó á campana herida ó tañida.** Ad campanas sonitum.

À **so de tabals.** m. adv. pera denotar que á algú se'l despedeix ab estrèpit ó mal modo y publicitat de algun empleo, casa, comunitat, etc. **Echar con cajas destempladas.** Palàm aliquem propulsare.

À **so de tabals no s' agafan llebrass.** ref. Ensenya que pera conseguir los fins no s' ha de valer de medis contraris. **Quien pájaro ha de tomar, no ha de ojea; quien la cera ha de ablandar, las uñas se ha de quemar.** Passerem ut captes, aile.

À **so de trompeta.** m. adv. Per medi del pregoner. **Por medio del pregonero, á son de trompeta.** Per præconem.

BALLAR SEGONS LO SO. fr. Acomodarse á las circunstancias. **Bailar al son que se toca.** Ad numeros datos saltare.

EN SO DE. m. adv. ant. En rahó de. **En razon de.** Propterea.

FÉR FÉR UNA COSA Á MAL SO. loc. ant. DE MALA MANERA, Á PESAR, PER FORÇA, MAL GRAT, AB DANY.

PUBLICAR Á SO DE TROMPETA. fr. **FÉR FÉR UNA CRIDA.**

TRÁUREN Á SO DE TABALS DESTREMPATS. fr. Despedir á algú ab mal modo y publicitat. **Echar con cajas destempladas.** Palàm aliquem propulsare.

SOBARBA. f. **SOTA BARBA.**

SOBARBADA. f. Reprehensió forta, desagra.

Reproche, sofón, sofrenada. Contumeliosa reprà-hensio. || *BARRALLERA.* || náut. Lo pal que's posa en la roda y en lo codaste de un buch en grada pera sostenir ditas parts. *Sobarbada, virotillo.* Fulcrum, i. || f. Cop ó estiró que 'l caballer ignorant dona violentament ab las regnas, sent obrar lo mos ab violència en la boca del caball. *Sofrenazo.* Succasus.

SOBECH. m. Accident que consisteix en una gran pesadés de son violenta. *Modorra.* Catochus, veterinus, i.

SOBELIR. v. a. SEPULTAR.

SOBERÀ, NA. adj. Supremo, alt, extremat y singular. Se diu de las personas y de las cosas. *Soberano.* Sublimis, supremus, summus. || Altu, orgullós. *Altivo.* Superbus, arrogans. || met. eficás, poderós. || m. Rey, príncep. *Soberano.* Princeps, ipis, dynasta, æ. || ABSOLUT.

SOBERANAMENT. adv. m. Ab soberania. *Soberanamente.* Summo jure. || Excel·lèment. *Soberanamente.* Excellenter.

SOBERANIA. f. Poder, dignitat, dret del soberà. *Soberania.* Summum imperium. || met. Orgull, altaneria, supèrbia. *Soberania.* Superbia, arrogantia, æ.

SOBERANÍSSIM, A. adj. sup. *Soberantísimo.* Potentissimus.

SOBERANITAT. f. ant. SOBERANIA.

SOBERCH, CA. adj. SOBRAT, DESMASIAT. || ant. BEN PLANTAT, GALLANT, BRAU.

SOBERGARIA. f. ant. SOBRA, EXCÉS, ABUNDÀNCIA.

SOBERGUEJAR. v. n. ant. SOBREMUNTAR, SOBREPUGAR, DOMINAR.

SOBIRÀ, NA. adj. ant. SOBERÀ. || Superior ó més alt. *Superior, mas alto.* Superius.

SOBIRANT. adj. SOBERÀ.

SOMERREER. v. n. ant. ENTERRAR, SUMERGIR.

SOMÉS, A. p. p. *Sometido.* Summissus.

SOMETIMENT. m. Summissió, subjecció, humillació. *Sometimiento.* Submissio, nis.

SOMÉTRER. v. a. Subjectar, subjugar. També s' usa com recíproch. *Someter.* Subjicio, is. || Posar una cosa sola de altra. *Someter.* Submitto, is. || for. Subjectar á algú á jurisdicció agena. També s' usa com recíproch. *Someter.* In alienam potestatem redigere.

SOBORDO. m. náut. La varada en que la embarcació queda en sech. *Zaborda, zabordacion, zabordamiento, zaborde, zobordo, saborde.* Hæsus, i. || com. Registre que's practica pera 'l resguart de rendas en la càrrega de un buch en certs cassos; y també qualsevol regoneixement que's fa en ella ab algun fi, y per part dels interessats. *Sobordo.* Perscrutatio, nis.

SOBORDAR. v. a. náut. VARAR. 1. || com. Practicar lo sobordo. *Sobordar.* Navim introspicere, explorare.

SOBORN. m. y

SOBORNACIÓ. f. Obra de sobornar. *Soborna, cohecho.* Subornatio, nis, repetundæ, arum. || La dádiva ab que 's soborna. *Soborno.* Largitio, nis.

SOBORNADOR, A. m. y f. Qui soborna. *Sobornador, cohechador.* Subornator, is. || Qui seduheix pera alguna maldat. *Sobornador.* Ad faciunt instructor.

SOBORNAMENT. m. SOBORN.

SOBORNAR. v. a. Fér regalos á algú pera férli fér injustícias. *Sobornar, cohechar.* Largior, iris; largitionibus sollicitare. || Corrompre, seduhir. *Sobornar, malear.* Illaqueo, as. || Enganyar á la vista ó als ulls la apariència de alguna cosa. *Enamorar, engañar.* Oculos fallere.

DEIXARSE SOBORNAR. fr. *Dejarse sobornar; casuarse.* Corrupti.

SOBORNAT, DA. p. p. y adj. *Sobornado.* Sobornatus, corruptus.

SOPORTAR. v. a. SOPORTAR.

SOBRA. f. L' excés en qualsevol cosa. *Sobra, resto, residuo.* Superfluitas, alis. || Abundància de cosas. *Sobra.* Affluentia, æ. || Lo sostre ó lloch més alt de la casa. *Sobrado, desvan.* Tabulatum, i. || pl. Lo que queda després de havèr menjat. *Sobras, bezofa.* Reliquiæ, arum. || Lo que sóbra de algunes cosas. *Despojos.* Residua, orum.

DE SOBRA Ó DE SOBRES. m. adv. Ab excés. *De sobra.* Redundanter. || Per demés, sense necessitat. *De sobra, por demás.* Superflue.

FÉR SOBRES. fr. Férne massa, abusar de la paciència de algú. *Abusar.* Abutor, eris.

FO LI ARRENDO LAS SOBRES. fr. fam. ab que's denota que algú està tant escàs de bèns ó es tant menjador que no pòt sobrarli res. *No arriendo sus acamochos.* Residua tua non emam.

QUI NO TÉ SOBRES DE PA, QUE NO CRIE CA. ref. á qui NO LI SÓBRA PA, QUE NO CRIE CA.

SOBRADAMENT. adv. m. Ab abundància. *Sobradamente.* Copiosè. || Desmasiadament. *Sobradamente, demasiadamente.* Nimis. || Ab excés. *Sobradamente, superabundantemente.* Satis superque.

SOBRANT. v. a. *Sobranter.* Quod superest. || adj. SOBRAT. || pl. SOBRES.

SOBRANTLAS. f. pl. SOBRES.

SOBRAR. v. a. Excedir alguna cosa en pes, número, valor, etc. *Sobrar.* Supersum, es. || Restar, haverhi més de lo necessari, com : sobra temps, etc. *Sobrar.* Supersum, es. || Estar algú per demés en alguna part. *Sobrar, estar de mas.* Supersum, es.

DE LO QUE SÓBRA 'S FÀ LA FESTA. loc. pera denotar que es més satisfactori y alegre vajan las cosas en gran que no que escassejen. *Al que le sobra está de festa.* Qui abundat fruit.

LO QUE Á MÍ 'M SÓBRA, Á TÚ 'T FÁLTA. loc. Denota que un té molta abundància y altre necessitat. *Á mí le falta, á mí me sobra.* Quibus deficietis his abundabo.

NI SÓBRA NI FÁLTA. loc. Manifesta que vé cabal y

justa la cosa que's necessita. *Ni sobró ni faltó, ni hubo harto ó bastante.* Justè adæquabit.

NO LI SOBRA RES. LOC. TOT S' HO HA BEN MENESTER.

SOBRASSADA. f. Espècie de llangonissa de Mallorca, en que 'l farciment es molt bermell. *Sobreasada.* Tomaculu m, i.

SOBRAT, DA. p. p. *Sobrado.* Exuberans. || adv. *SOBRADAMENT.* || VENSUT. || SOBRA. S.

SOBRE. prep. Damunt. *Sobre, encima de.* Insuper, suprà. || *Acerca de,* en lo tocant. *Acerca de, sobre de.* De, super. || *Fora de,* ademès de. *Sobre.* Præter, insuper. || En, com: descanso *SOBRE* sa paraula. *Sobre, en.* In. || A poca diferència, com: aquest llibre tindrà *SOBRE* 2,000 pàgines. *Sobre.* Plus minusve. || Contra, com: tots li van *SOBRE.* *Contra.* Contrà, adversus. || Ab, com: conta *SOBRE* nosaltres. *Con, sobre.* Cum. || Envers. *Sobre.* Ad. || Després de, com: *SOBRE* mitjdia. *Sobre.* Post. || Per, significant la causa ó motiu, com: ell plora *SOBRE* la mort del pare. *Sobre.* Ob, propter, ex, de, præ.

|| Serveix pera afirmar-se en alguna cosa, es lo mateix que á pesar de, com: *SOBRE* haverli avisat que no convenia, ha volgut insistir. *Sobre.* Cum. || S' usa en composició de molts noms y verbs, augmentantlos la significació ó afegintlos la seva, com: *SOBRE*collir, *SOBRE*carga. *Sobre.* Super. || Ab preferència, com: *SOBRE* tolas las cosas. *Sobre.* Præ. || m. *SOBRE*crit. || SUPERFÍCIE.

SOBRE si. exp. Ab molta atenció y cuydado. *Sobre* st, alerta, *sobre el aviso.* Integrè, immutato animo. ANAR PER *SOBRE.* fr. Surar. *Sobrenadar, sobreagnar.* Supernato, as.

SOBREABUNDAR. v. n. y derivats. *SUPERABUNDAR.*

SOBREAGUDA. f. Cada una de las set lletres de la música petites y duplicadas. *Sobreaguda.* Superacuta littera.

SOBREAGUT. m. Cada un dels signes més alts de la música. *Sobreagudo.* Superacutum signum.

SOBREALÉ. m. Respiració difícil y fatigada. *Sobrealiento.* Anhelitus, us.

SOBREALSAR. v. a. Elevar alguna cosa. *Sobrealsar.* Extollo, is.

SOBREANYAL. adj. Se diu del animal que té un poch més de un any. *Sobreañal.* Anniculo majus.

SOBREARGENTAR. v. a. PLATEJAR.

SOBREBOLINA. f. náut. Corda amarrada al mitj de la verga, al costat oposat de la bolina, pera carregar la vela ó llevarli 'l vent envers lo penol ó extremitat de la verga. *Sobrebolina, apagapenol.* Rudens, tis.

SOBRECALSAR. v. n. Posarse un calsat sobre de altre. *Sobrecalzar.* Supercalceo, as.

SOBRECANYA. f. Tumor dur del tamany de una ametlla, que's cria en la canyella de las camas dels caballs. *Sobrecaña.* In equi tibia tumor.

SOBRECÀRRECH. m. Subjecte que en las embarcacions de comers es responsable del càrrech

de la nau. *Sobrecargo.* Mercium in navibus curator.

SOBRECÀRREGA. f. Lo que s' afegeix després del compliment de la càrrega. *Sobrecarga, sobornal.* Superpondium, ii. || La garrotera ó altra corda. *Sobrecarga.* Sarcinam supercingens restis, stigmatum, i. || met. La cosa molesta que sobrevé al sentiment ó pena. *Sobrecarga.* Nova posna.

SOBRECÀRREGAR. v. n. Carregar ab excès. *Sobrecargar.* Onus superaddere.

SOBRECÀRREGAT, DA. p. p. *Sobrecargado.* Onere gravatus.

SOBRECARTA. f. for. La segona carta, provisió ó despaig que dona 'l consell sobre una mateixa cosa, quant per algun motiu no s' ha donat compliment á la primera. *Sobrecarta.* Iteratum diploma.

SOBRECARTAR. v. a. Donar sobrecartas. *Sobrecartar.* Diploma iterare.

SOBRECEBADERA. f. náut. La verga menor del bauprés més alta que la cebadera, y també la vela que s' enverga en ella. *Sobrecebadera, contra-cebadera.* Velum suprà quadratum velum declive.

SOBRECÉDULA. f. SOBRECARTA.

SOBRECCEL. m. Coberta preciosa que's posa en alt pera adorno y luxo en los llits. *Cielo.* Lecti lectum.

SOBRECELESTIAL. adj. Lo que's considera superior al cel. *Sobrecelestial.* Supercelestis.

SOBRECELLA. f. La part del front entre las cellas y 'l cabell. *Sobreceja.* Supercilium, ii.

SOBRECLAUSTRO. m. Pessa ó habitació sobre del claustro. *Sobreclaustro.* Super claustrum habitaculum.

SOBRECOLL. m. Coll de roba, etc., que per adorno 's posa sobre de altre. *Sobrecuello.* Superpositum collum.

SOBRECOPA. m. La tapadora de la copa. *Sobrecopa.* Calicis operculum.

SOBRECRÉIXER. v. n. Créixer una cosa sobre altra. *Sobrecrer.* Supercreasco, is.

SOBRECUBERTA. f. Segona cuberta. *Sobrecubierta.* Secundum tegmen.

SOBRECULLIDOR. m. RECAUDADOR.

SOBRECULLIR. v. a. RECAUDAR. || Atrapar á algú desprevingut ó de repent. *Sobrecoger, sorprender.* Improvisum aliquem occupare.

SOBRECUTXILLOS. m. pl. En las pessas de roba cutxillos sobre de altres. *Sobrecuchillos.* Pannus triangularis suprà alterum

SOBREDADORADOR. m. Qui sobredaura. *Sobredorador.* Deaurator, is.

SOBREDADURAR. v. a. Exténdrer ab artifici y habilitat l' or en alguna cosa. *Sobredorar.* Deauro, inauro, as. || met. Disculpar ab pretextes ó apariències algun fet ó paraula mal dita. *Dorar.* Deauro, as.

SOBREDADURAT, DA. p. p. *Sobredorado.* Inauratus.

SOBREDENT. m. Dent que naix sobre las regulars. *Sobrediente.* Dens super alios prominens.

SOBREDIT, A. adj. Dít abans. *Sobredicho, susodicho, dicho antes.* Præfatus.

SOBREEDIFICAR. v. a. Edificar alguna cosa. *Sobreedificar.* Superædifico, as.

SOBREEDIFICAT, DA. p. p. *Sobreedificado.* Superædificatus.

SOBREEMPENYA. f. Part del calsat que cau sobre la empenya. *Sobreempeine.* Tibialis pars pedis supremam operiens.

SOBREENTÈNDRE. v. a. SOBRENTÈNDRE.

SOBRESCHIT. m. SOBRESCHIT.

SOBRESCHIRER. v. a. SOBRESCHIRER.

SOBREESSENCIAL. adj. Lo més essencial ó indispensable. *Sobreessencial.* Superessentialis.

SOBREEXCEDIR. v. a. Aventatjar-se á altre. *Sobreexceder, superar.* Supero, as.

SOBREEXCEL·LENT. adj. Molt excel·lent. *Sobreexcelente.* Valde excellens.

SOBREFI, NA. adj. Molt fi. *Refino, superfino.* Valdè defæcatus.

SOBREFIL. m. Basteta que's passa per la vora de la roba, pera que no's desfile. *Bastilla.* Plicatura, æ.

SOBREGAY, A. adj. ant. Molt alegre. *Muy alegre.* Valdè hilaris.

SOBREGUARDA. m. Segon guarda, guarda doble, pera més seguretat. *Sobreguarda.* Custodia adjunctus.

SOBREHUMÀ, NA. adj. Lo que excedeix á lo humà. *Sobrehumano.* Plusquam humanus.

SOBREIXIDOR. m. Lo paratje per ahont sobreix alguna cosa. *Rebosadero.* Locus quo quidvis superfluit.

SOBREIXIMENT. m. Vessamet de licors, etc. *Rebosadura.* Exurgitatio, nis. ¶ Parlant delas ayguas. AYGUAT, INUNDACIÓ. ¶ met. SOBRA. 2.

SOBREIXIR. v. n. Vessarse algun líquit per causa del bull que ha prés, sia per medi del foch ó per la forsa del licor ó esperit que conté. *Rebosar.* Exurgito, as.

SOBRELAUS. m. Alabansa desmedida ó exagerada. *Lisonja.* Assentatio, nis.

SOBRELLINDA. f. y

SOBRELLINDAR. m. La jássara ó viga que atravessa en lo vuyt dela paret per la part superior pera assegurar la porta ó finestra. *Umbral, lintel, lumbral.* Superliminare, is.

POSAR UN SOBREL·LINDAR Ó SOLA. fr. *Umbralar.* Transversam trabem parieti suprà portam inducere.

SOBRELLIT. m. Superfície inferior de la pedra picada que descansa sobre 'l llit de la que està sola. *Sobrelecho.* Quadrati lapidis inferior superficies.

SOBRELLOM. m. Tros de haqueta que posada en lo llom del caball, sosté las demès pessas de la guarnició en són lloch. *Lomera, sobrelomo.* Jumen-

ti armo aptatum lorum. ¶ Aparell llarch y estret que's posa á las bèstias de càrrega. *Lomillos.* Longa et angustia clitella.

SOBREMÀ. m. Tumor que's fá á las cabelladuras sobre la corona del casco de las potas de avant. *Sobremano.* Ossens jumentorum ungulam innascens tumor.

SOBREMÀNEGAS. f. pl. Espécie de mànega pera tapar las de la camisa. *Contramangas, sobremangas.* Ampliores manicæ.

SOBREMANERA. adv. m. En gran manera, extraordinàriament, ab excés. *Sobremansera.* Supermodum.

SOBREMITJANA. f. náut. Vela quadrada sobre l' arbre de mitjana. *Sobremesana.* Quadratum velum suprà epidromum.

SOBREMUNTAR. v. a. SOBREPUGAR.

SOBRENADAR. v. n. Anar ó estar sobre la superfície de algun líquit. *Sobrenadar.* Innata, supernato, as.

SOBRENAIXENSA. f. y

SOBRENAIXEMENT. m. Naixensa de una com sobre de altra. *Sobrenacimiento.* Supernatale, is.

SOBRENAIXER. v. a. Naixer una cosa després de altra, com un fill després de fét lo testament. *Sobrenacer, nacer despues.* Agnascor, eris. ¶ Fére, créixer alguna cosa sobre de altra. *Nacer sobre alguna cosa.* Succresco, is, subnascor, eris.

SOBRENAT, DA. adj. Dít del fill que naix després de la mort del pare. *Póstumo.* Postumus.

SOBRENATURAL. adj. Lo que excedeix los termes de la naturalesa. *Sobrenatural.* Supernaturalis.

SOBRENATURALMENT. adv. m. De un modo sobrenatural. *Sobrenaturalments.* Suprà vires nature.

SOBRENOM. m. Nom de casa ó de la familia. *Sobrenombre, apellido.* Cognomen, ihis. ¶ Segun nom. *Renombre, sobrenombre.* Agnomen, isis. ¶ Renom, motiu. *Sobrenombre, apodo.* Scommma, tis.

SOBRENOMENAR. v. a. Imposar sobrenoms. *Poner sobrenombre.* Agnomen imponere. ¶ Poner motiu ó nom de burla. *Apodar.* Scommmata alius indicere.

SOBRENTÈNDRE. v. a. Entèndrer una com que no s' expressa. També s' usa com reciproc. *Sobrentender, sobreentender.* Aliquid non expressum intelligere. ¶ gram. SUP·LIR. ¶ Ohir algunas com imperfectament. *Entrevir.* Subaudio, is.

SOBREÓS. m. Tumor dur que's fá sobre de algun os. *Sobrehueso.* Excessus, us. ¶ Trall, molestia, principalment si es ab freqüència. *Sobrehueso.* Incommodum, i. ¶ met. Qualesvol com que serveix de embarás ó càrrega. *Sobrehueso, sobrecarga.* Superpondium, ii.

SOBREPAGA. f. Lo que's dona ademés de la paga. *Sobrepaga.* Mercedis accretio.

SOBREPART. m. Lo temps que immediatament se segueix al part. *Sobreparto.* Puerperium, i.

SOBREPÀS. m. Cert pas del caball que es un medi entre'l pas y 'l trot. *Sobrepaso.* Asturconis incessus.

SOBREPELLÍS. m. Espécie de roquet ab mànegas perdudas y mòlt amplas, que arriba desde'l muscle fins á la cintura, del qual usen los que serveixen en las funcions de iglésia. *Sobrepelliz.* Superpellicium, i.

SOBREPÈNDRE. v. n. *SORPÈNDRE, SOBREVENIR,* així 's diu també del dia, de la nit, del mal temps, etc.

SOBREPEU. m. Tumor que's fá á las cabalcaduras sobre la corona del casco en la part de davant, é inferior de las potas de detrás. *Sobrepié.* Osseus jumentum ungula innascens tumor.

SOBREPINTA. adv. m. Per de sobre del cabell. *Sobrepeine.* Super pecten.

SOBREPLÀ. m. náut. Perxa, llas de fusta grossa y ampla que's posa sobre del ferro de la bodega, endentada y empernada damunt de la sobrequilla y en las quadernas, lligant de aquest modo 'l pla ab las obras altas del barco. *Sobreplan, bularcama, varanga de sobreplan; puerca, cochinata.* Lignum ligamen navim circumcingens.

SOBREPLÉ, NA. adj. Lo que sobreix per estar mòlt ple. *Sobrelleno.* Redundans.

SOBREPORTA. f. Pessa de fusta sobre las portas interiors de las habitacions, de la qual penjan las cortinas. *Sobrepuerta.* Pergula, æ.

SOBREPOSAR. v. a. Posar una cosa sobre altra. *Sobreponer, superponer.* Superimpono, is. || Juntarse mòlt los cascos del caball. *Sobreponer.* Injungi.

SOBREPOSARSE. v. r. Posarse sobre. *Sobreponere.* Superponi.

SOBREPOSAT, DA. p. p. *Sobrepuesto.* Superimpositus. || adj. Fingit, aparent. *Sobrepuesto.* Fictus. || Lo que s'anyadeix á una obra perfecta. *Sobrepuesto.* Superpositus.

SOBREPUJA. f. Nova puja que's fá á una rendida. *Sobrepuja.* Licitatio, nis.

SOBREPUJAR. v. a. Excedir, aventatjar. *Sobrepujar.* Supero, as. || Dit de lo que alcanza á altra cosa y excedeix un poch, així 's diu la viga sona *Sobrepuja* dos pams, etc. *Sobrepujar.* Superegredi, proferre se. || Aumentar lo preu. *Subir.* Pretium augere.

SOBREPUJAT, DA. p. p. *Sobrepujado.* Superatus. || adj. *Aumentado, subido.* Auctus.

SOBREPÚS. m. Sobra ó restant de alguna cosa. *Resta, sobra, residuo.* Residuum, i.

SOBREQUILLA. f. náut. Fust gros de una ó més pessas, que de popa á proa 's col·loca sobre de las bragadas de las perxas, unintlas á la quilla; serveix de fonament á la nau, y sobre ella 's posa l' arbre major. *Sobrequilla.* Crassior trabs suprà carinam á prora ad pupim contingens.

SOBRER, A. adj. *SOBRANT.*

SOBRERIA. f. ant. *SOBRA.* || Exces, alreviment.

Supercheria. Impudentia, æ. || Engany, dolo ó frau. *Supercheria.* Dolus, i.

SOBRERICH. adj. ant. Mòlt rich, enriqueit. *Enriquecido, muy rico.* Valdè locuplex.

SOBREROBA. f. Espécie de cota, etc. ampla que's posa sobre del vestit. *Sobreropa, sobrelobo, sobrevesta, ropon.* Toga, æ.

SOBRESALENT. ant. y

SOBRESALIENT. adj. Eminent. *Sobresaliente, eminente.* Superans, præstans. || adv. m. *Sobresalientemente.* Prominenter.

SOBRESALT. m. Susto repenti. *Sobresalto.* Repentina formido.

DE SOBRESALT. m. adv. De sorpresa, de improvís. *De sobresalto, de improviso.* Insuperatè, ex improvís.

SOBRESALTAR. v. a. Acomètrer de repenti. *Sobresaltar.* Improvisum excipere. || Assustar, alterar á algú repentinament. També s'usa com reciproc. *Sobresaltar.* Desubito aliquem terrere.

SOBRESALTAT, DA. p. p. *Sobresaltado.* Subito timore correptus.

SOBRESANAR. v. a. Tancar alguna ferida per la superfície quedant danyada interiorment. També s'usa com reciproc. *Sobresanar.* Plagam non persanare.

SOBRESCRIT. m. La cuberta de la carta. *Sobrescrito, sobre, sobre carta ó carpeta.* Epistolæ involucrium, superscriptum. || Lo lletrero ó direcció que's posa sobre de la cuberta de la carta. *Sobrescrito, sobre membrete.* Superscriptum, i, superscriptio, nis. || p. p. y adj. *Sobrescrito.* Superscriptus. || INSCRIPCIO.

PORTAR BON Ó MAL SOBRESCRIT. fr. met. Portar bona ó mala recomendació. *Llevar buena ó mala recomendacion, ó buenos ó malos papeles.* Instrumenta apta vel non pro se habere.

POSAR LO SOBRESCRIT. fr. y

SOBRESCRIBURE. v. n. Escriurer la direcció en la cuberta de las cartas, etc. *Sobrescribir, poner el sobre.* Superscribo, is.

SOBRESEGUR. adv. m. Sens contingència ni risch, ab seguretat. *Sobreseguro.* Ex tutò.

SOBRESEGUT, DA. p. p. *Sobreschido.* Superseesus.

SOBRESEIMENT. m. Cessació, l' acte y efecte de sobreséurer. *Sobreseimiento.* Supersedendi actus.

SOBRESEHIR. v. a. *SOBRESÉURER.*

SOBRESELLO. m. Segon sello que pera major autoritat s'estampa en alguna cosa. *Sobresello.* Sigillo superpositum sigillum.

SOBRESSEMBRAR. v. a. Sembrar sobre 'l sembrat. *Sobresembrar.* Supersemino, as.

SOBRESENYA. f. Divisa, distintiu que arbitràriament prenien los caballers armats. *Sobresenyal.* Insigne, is.

SOBRESENYALS. m. pl. *Sobresenales.* Insignia.

SOBRESÉURER. v. a. Cessar, desistir de al-

gun empenyo ó pretensió. *Sobreseer*. Superse-
deo, es.

SOBRESOL. m. EMPENYA. 2.

SOBRESOLAR. v. a. Cusir una sola nova sobre la gastada en las sabatas. *Sobresolar*. Novam solam calceis superasuer.

SOBRESOU. m. Salari, consignació sobre 'l primer sou. *Sobresueldo*. Superadditum stipendium.

SOBRESSADA. f. SOBRIASSADA.

SOBRESTANT. m. En las manufacturas. MA-
JORDOM. 5. || MESTRE DE OBRAS. || adj. Lo que está so-
bre altra cosa. *Sobrestante*. Superstans, tis.

SOBRETAULA. adv. t. Inmediatament després de haver dinat ó sopat. *Sobremesa*. Immediatè post prandium; adhuc ad mensas. || m. COBRETAULA.

SOBRETOT. m. SOBRIEROBA. || m. adv. SOBRIE
TOT.

SOBRETRANCANILL. m. Fila de taulons grossos que vá entre 'l trencanill y 'ls batiports baixos de las portellas. *Sobretrancanil*, *cosedera*. Tabularum series in navi.

SOBREVÁLDRE. v. a. Valer més. *Supervaler*. Supervaleo, es; plus valere.

SOBREVENIR. v. n. Succehir de nou alguna cosa. *Sobrevenir*. Supervenio, is. || Esdevenir una cosa després de altra. *Sobrevenir*. Supervenio, is. || Arribar de improvís. *Sobrevenir*, *sorprender*. Supervenio, is. || ENTREVENIR.

SOBREVENT. m. náut. Cop de vent impetuós, ó augment en la forsa del que existia. *Sobrevento*. Senti incrementum. || BARLOVENT.

ESTAR Ó POSARSE Á SOBREVIENT. fr. Aprofitarse de ell, guanyar á altra nau 'l millor vent. *Estar ó ponerse á sobrevento*. Secundo vento uti.

SOBREVISTA. f. SOBRIEROBA.

SOBREVINGUDA. f. Vinguda improvisada y repentina. *Sobrevenida*, *supervencion*. Superventus, us.

SOBREVINGUT, DA. p. p. *Sobrevenido*. Superventus.

SOBREVISCUT, DA. p. p. *Sobrevivido*. Superstes.

SOBREVISTA. f. Planxa de cer que cubre la visera ó 'l vuyt del morrió sobre la cara. *Sobrevista*. Speculare cassidis tegmen.

SOBREVIVIR. v. a. Viure més que altre, quedar en vida després de sa mort. *Sobrevivir*. Supersum, es; superstitem esse. || m. La futura sucesió de algun càrrech, com: lo rey li ha otorgat lo *SOBREVIVIR* de són càrrech pera són fill. *Sucesion*. Designata successio.

SOBREVIVENT. adj. Qui sobreviu. *Sobreviviente*. Superstes, supervivens.

SOBREVIVÈNCIA. f. L'acte y efecte de sobreviure. *Supervivencia*. Supervivendi actus. || Lo temps que's considera á algú quant viu. *Supervivencia*. Superviventia, æ. || Lo dret que té l'heren á percibir per curt temps los sous que'l difunt disfrutava en vida. *Supervivencia*. Superviventia, æ.

SÓBRIAMENT. adv. m. Ab sobrietat. *Sóbrimente*. Sobriè, moderate. || met. DISCRETAMENT.

SOBRIETAT. f. Templansa, moderació en lo menjar y beurer. *Sobriedad*. Sobrietas, fragilitas, atis. || Parsimonia. *Sobriedad*, *parsimonia*. Abstinencia, æ. || met. DISCRECIÓ, MODERACIÓ.

SÓBRIO, A. adj. Templat en lo menjar y beurer. *Frugal*, *sóbrio*. Sobrius. || met. Moderat. *Sóbrio*, *parco*. Sobrius, parvus.

SOBRÓS. m. SOBRIÓS.

SOBTAR. v. a. y derivats. SUBTAR.

SOBTIL. adj. ant. SUBTIL.

SOCA. f. Lo tronch dels arbres desde la superfície de la terra fins á las bessas, brassos ó forcats. *Tronco*, *pid*. Stipes, itis. || La que queda de un arbre tallat. *Tocon*, y *tozo* p. Ar. Parts infima trui mutilati. || met. Lo principi ó pare comú de alguna familia. *Tronco*. Stirpis, generis caput. || Frayt americá que serveix pera plantar la canya dolça. *Soca*. Fructus soca. || També 's pren pel tronch ó cama de algunas plantas, com col, etc. *Tronco*, *troncho*. Caulis, is.

SOCA MORTA. met. La persona de poch talent y utilitat, inútil. *Tronco*. Caudex, icis, plumbus homo.

DE SOCA Y ARREL. m. adv. Enterament. *De raíz, de cuajo*. Radicitus, funditus.

SOCAR. v. a. Escapar, tallar l'arbre fins arrel á la soca. *Destroncar*, *afraïlar*, *desmochar*. Detrunco, as.

SOCARRADA. f. y

SOCARRAMENT. m. Obra de socarrar. *Socarría*, *chamusquina*, *socarrina*. Ambustio, nis.

SOCARRAR. v. a. Cremar lleugerament la superfície de alguna cosa de modo que no quede ben cuyta ni ben crua. *Achicharrar*, *socarrar*, *socar*. Amburo, is. || v. r. Subtarse, comensarse á cremar alguna cosa, com lo pa, guisado, etc. *Chamuscarse*. Torreri.

SOCARRAT, DA. p. p. *Socarrado*. Semiustus. || met. fam. Tocat de algun vici ó passió, particularment del vi. *Chamuscado*. Vitio notatus, ebrius.

SOCARRELL. m. Pugó de las oliveras. *Acetia*. Negrities, ei.

SOCARRIM. m. Obra de socarrimar. *Chamusquina*, *socarrina*. Ambustio, nis. || met. fam. *Ruyina*, pendència. *Chamusquina*, *chamusco*, *socarrina*. Rixa, controversia, æ.

PUDIR Á SOCARRIM. fr. PUDIR Á CREMAT.

SOCARRIMAR. v. a. Cremar lleugerament per la part exterior alguna cosa, com lo porch, etc. També s' usa com reciproc. *Chamuscar*. Exterius leviter amburere.

SOCARRIMAT, DA. p. p. *Chamuscado*. Ambustus.

SOCARRÓ. m. Astut, pícaro. *Socarro*. Versutus.

SOCARRONAMENT. adv. m. *Placament*, ab

**disimulo y afectació. Socarronamente, bellacamen-
sa. Versutè.**

SOCARRONAS. m. aum. *Socarronazo, socarro-
nismo. Vaferrimus.*

SOCARRONERIA. f. Astúcia y bellaqueria, ab
qualqu preten són interès ó dissimula sa intenció.
Socarroneria. Versutia, æ.

SOCAVADA. f. Obra de socavar. *Socava. Abla-
quentio, nis. || sot. 8. || La cova ó mina que's fá al
peu de la muralla pera tirar-la á terra. Socavadura,
cavejo. Ligo cuniculus.*

SOCAVAR. v. a. Cavar per sota, quedant algun
vuy de superfície. *Socavar. Ablaqueo, as, suffo-
dio, is. || MINAR.*

SOCAVAT, DA. p. p. *Socavado. Suffusus.*

SOCAYRE. m. náut. Abrich, resguart, defen-
sa. *Socaire, abrigo, resguardo, defensa. Apricitas,
sis, munimen, inis. || La part per abont la vela
expel-leix lo vent. Socaire. Latius quo velum ven-
tum rejicit. || La part que no treballa en qualsevol
cap, ja sia la que está en banda ó la que resta des-
de abont está amarrat. Socaire. Quies, tis. || La cal-
ma ó tranquilitat que algú 's procura, fugint del
on que véu á altres. Socaire. Quies, tis.*

ASGUARDAR SOCAYRE. fr. náut. Mantenirse ferm lo
mariner que té en la ma 'l de un cap. *Aguantar
socaire. Firmiter restim tenere.*

SOCCH. m. Calsat de fusta. *Chanco, choclo, zo-
clo, zoco, zueco. Succus, i. || Pessa de fusta grossa
y alta de més de dos peus, en que's fica y assenta
la enclusa, etc. Cepo. Cippus, i. || ABARCA.*

DORMIR COM UN SOCH. fr. Dormir profundament.
*Dormir como una piedra ó como un cepejon. Somno
sepultum esse.*

SOCIABILITAT. f. Afabilitat, facilitat en lo
tracte. *Sociabilidad. Sociabilitas, atis. || Tracte ó
correspondència de unas personas ab otras. Socia-
bilidad. Sociabilitas, atis.*

SOCIABLE. adj. Qui es nat pera viure en com-
panyia, ó naturalment inclinat á la societat. *Socia-
ble. Sociabilis. || Amable, tractable, que fàcilment
s'acompanya ab altre. Sociable. Sociabilis.*

SOCIABLEMENT. adv. m. De un modo socia-
ble. *Sociablement. Sociali modo.*

SOCIAL. adj. Cosa de la societat ó companyia.
*Social. Socialis. || Propi dels aliats ó confederats.
Social. Socialis. || Nom que donáren á una guerra
dels romans, que comensá l' any de Roma 661, ar-
ruinant per quasi tot lo mon conegut las virtuts
própies de la societat. La comensáren contra 'ls
romans sos mateixos aliats. Social. Socialis.*

SOCIALISME. m. Doctrina filosófica que té per
objecte 'l desarrollo físich, moral é intelectual del
individu, l' augment de la producció, la satisfacció
de totas las necessitats y la harmonia de tots los in-
teressos per medi de la associació universal. *Socia-
lismo. Socialismus.*

SOCIALISTA. adj. Partidari del socialisme. *Soc-
ialista. Sectar socialismi.*

SOCIETAT. f. Companyia, comunitat, conso-
ciació de personas. *Sociedad. Societas, atis. || Co-
mers. Sociedad. Ratio, nis. || Junta ó companyia de
vários, pera adelantar las facultats y ciéncias. So-
ciedad. Societas, atis. || com. Companyia de co-
merciants. Sociedad, compañía. Societas, atis. ||
Unió ó aliansa mútua de uns ab altres. Sociedad.
Commercium, ii. || Unió, amistat. Sociedad. Unio,
nis, concordia, æ. || COL-LEGI, COMPANYIA. || ant.
PACTE.*

SOCIETAT LLEONINA. Aquella en que tota la pérdua
es pera un company, y la ganància pera altre, sent
igual lo treball. *Sociedad leonina. Leonina socie-
tas.*

SOCIETAT REAL. Acadèmia de Lóndres fundada en
l' any 1638. *Sociedad real. Regalis academia.*

SOCINIÀ, NA. adj. Cosa del socinianisme.
Sociniano, trinitario. Socinianus.

SOCINIANISME. m. Secta de antitrinitaris
del sigle 16 que suscitàren las heretgias de Sabeli,
Árrio y Macedoni. Lo principal fou Fausto Socino.
Socinianismo. Socinianismus, i.

SÓCIO. m. Membre de alguna acadèmia, com-
panyia ó societat. *Socio. Socius, ii, collega, æ. ||
COMPANY. || En algunas comunitats qui posseheix
cert empleu de honor. Socio. Socius, ii. || m. Inter-
ressat, participant en lo buch y sa propietat. Ac-
cionista, socio. Particeps, ipis.*

SÓCOL. m. Part quadrada de la basa del pedes-
tal en la fàbrica, pera alsar la arquitectura. *Zóca-
lo, suela. Zocalus, i. || En las orgas pesa comun-
ment cilíndrica, de las que componen las flautas
anomenadas llengüeteria. Zócalo. Cilindrus, i.*

SOCOLLADA. f. náut. Sacudida violenta que
experimenta un buch per un gran cop de mar, al
càurer la proa sobre aquest. *Socollada. Vehemens
jactus. || La estirada que reb un cap ó un aparell,
afuixantse de repent en los continúos moviments
del buch. Socollada. In navim maris jactus.*

DONAR SOCOLLADAS. fr. Copejar las velas contra
'ls arbres, etc. *Gualdrapar, socollar; dar gualdra-
panos. Quatio, is. || Se diu dels caps y aparells
que sofreixen á menut la estirada de aquest nom.
Dar socolladas. Quati.*

SOCOR. m. socorro.

SOCÓRDIA. f. ant. PERESA.

SOCORREDOR, A. m. y f. Qui socorre. *So-
corredor. Officiosus; auxilium ferens.*

SOCORREGUT, DA. p. p. *Socorrído. Auxilio
levatus.*

SOCÓRRER. v. a. Ajudar, amparar, donar au-
xili, remediar alguna necessitat. *Socorrer, subve-
nir, auxiliar. Succurro, subveni, is; opem ferre.
|| Donar en compte part de lo que's déu. Socorrer.
Debiti partem pro subsidioolvere. || v. r. Reme-
diarse. Socorrerse. Succursum esse, subveniri.*

SOCORRO. m. y

SOCORS Ó SOCÓS. m. ant. Ajuda, auxili, am-
paro. *Socorro. Adjumentum, i, ops, i. || L' acte y*

efecte de socórrer. *Socorro*. Subsidium, ii. | La part de diner que's dona á compte de lo que's deu. *Socorro*. Subsidium, ii. | mil. L' augment de tropa que s' envia á auxiliar á la que está en perill de sucumbir. *Refuerzo, socorro*. Suppetiæ, arum, subsidium, ii. | La provisió de viurers ó municions que s' entran en una plassa sitiada ó amenassada. *Socorro*. Annonæ subsidium.

FÉR SOCÓS. fr. ant. SOCÓRRER.

SOCRÁTICH, CA. adj. Cosa de Sócrates, filosop ateniense y sa doctrina, mestre de Plató, que fou tingut pel més sabi dels homes. *Socrático*. Socraticus.

SODEGAR. v. a. ant. Manejar la porta. *Menear ó tocar la puerta*. Ostium movere. | OBRR, SACUDIR, SONÓRRER.

SODOLLAR. v. a. y derivats. SACIAR, ATIPAR.

SODOMIA. m. Pecat deshonest contra la naturalesa, ó entre personas de un mateix sexe, ó en vas indegut. Prengué 'l nom de Sodoma ciutat de Palestina. *Sodomia*. Sodomia, æ.

SODOMITA. adj. Bujarró, qui comet sodomia. *Bugre, sodomita*. Sodomita, æ. | m. Home torpe, obsceno. *Sodomita*. Draucus, i. | pl. Habitants de Sodoma. *Sodomitas*. Sodomitæ, arum.

SODOMÍTICH, CA. adj. Cosa de sodomia. *Sodomítico*. Sodomiticus.

SOFERIR, SOFÉRRER, SOFERTAR Y SOFIR. v. a. ant. SUPRIR.

SOFIRENSA. f. ant. SUPRIMENT.

SOFIRENT. m. ant. SUPRIDOR.

SOFISMA. f. Argument capciós ab apariència de veritat. *Falacia, sofisma, paralogismo*. Sofisma, tis, paralogismus, i.

SOFISTA. m. En sòn principi fou lo mateix que filosop aparent; després lo mateix que sabi, orador, eloqüent, erudit: en lo dia qui tira á enganyar ab sofismas. *Sofista*. Sophista, æ.

SOFISTERIA. f. La apariència ó ficció subtil de algunas rahons. *Sofisteria*. Sophisma, tis.

SOFISTICACIÓ. f. Falsificació, adulteració de alguna cosa. *Sofisticacion*. Adulteratio, nis.

SOFÍSTICAMENT. adv. m. Enganyosa, aparentment. *Sofisticamente*. Sophisticè.

SOFISTICAR. v. a. Embrollar, persuadir ab sofismas. *Sofisticar, sofistear*. Sophismatibus illudere. | Adulterar, falsificar, contrafer. *Sofsticar*. Falso, as.

SOFÍSTICH, CA. adj. Aparent, fingit ab sutilesa. *Sofístico*. Sophisticus. | Cosa de sofisma. *Sofístico*. Sophisticus.

SOFOCACIÓ. f. Acció y efecte de sofocar. *Sufocacion, ahogamiento*. Suffocatio, nis. | Malaltia de pit que consisteix en la dificultat de respirar. *Sufocacion, asma*. Asthma, tis.

SOFOCAR. v. a. SUFOCAR.

SOFRA. m. Corretja que s' acomoda al lloç de las caballerias pera que mantinga en sòn lloch las

demès pesses de la guarnició. *Lomere*. Lorum a jumento aptatum.

SOFRAGA. f. La part de sota del gosell. *Crava*. Poples, itis. | La de la bèstia. *Jarret, coru, corvejón*. Sufrago, nis.

SOFRAGANL. adj. ant. SUFRAGÍNEO.

SOFRE. m. Fòssil de color groch més ó menys viu, inflamable, que's troba en massa ó cristallini en distinctas formas; y 'l comers lo presenta en estat sòlit y en estat pulverulent; fá una flama blavenca, olor sufocant, y són quasi innumerables sos usos econòmichs, farmacèutichs y medicinals. *Azufre, acrebite, alcrebite*. Sulphur, is.

SOFRE VIU. Aquell que está aterrorat y reig, sèns que l' hajan fos. *Azufre vivo*. Sulphur vivum.

SOFREGIR. v. a. Fregir un poch ó per damunt. *Rehogar, sofreir, saucocar, saucochar*. Leviter fringere. | Fér tornar rossa la carn. *Perdigar, soar*. Leviter fringere.

SOFREGIT, DA. p. p. *Sofreido, sofrito*. Leviter frictus.

SOFRENADA. f. Cop que's dona ab lo fréia cabalcadura quant ne 's subjecta al caballer. *Sofrenada*. Refrenatio, nis. | met. Reprehensió lorta pera contenir á algú. *Sofrenada*. Aspera reprehensio.

SOFRENAR. v. a. REFRENAR.

SOGA. f. Corda de espart. *Soga*. Olla, æ.

SOGRE, A. m. y f. Los pares de la muller respecte del marit, y 'ls de aquest respecte de aquella. *Suegro*. Socer, socerus, i. | fam. Nom que en algunas parts donan los clergues al breviari. *Sogra*. Breviarium, ii.

Á TU T' HO DICH, SOGRA, ENTENTIS, NORA. ref. que s' usa quant parlant á un se repren indirectament á altre que's vol que ho entenga y 's corregesca. *A ti te lo digo, hijuela, enténdelo tú, mi nuera*. Quod alteri dico, tu tibi dictum putas.

LA SOGRA NO'S RECORDA DE QUANT FOU NORA. ref. LO RECTOR NO'S RECORDA DE QUANT FOU ESCOLA.

UNA SOGRA QUE PEREN DE SUCRE, ENCARA 'L CAV DEL NAS LI AMARGAVA. ref. Denota la mala condició de las sogras. *Suegra*, ni aun de azúcar es buma. Nulla socrus, quamvis mellea, dulcè sapit.

SOGUILLA. f. Cadeneta ó collar de or que portan las donas per adorno. *Soguilla*. Monile, n.

SOJORN. m. ant. DESCANS, REFÓS.

SOJORNAR. v. a. ant. DESCANSAR, REPOSAR.

SOL. m. L' astro del dia, planeta de qui reben la llum tots los demès y tot lo men. *Sol*. Sol, n, titan, is, phæbus, i. | Se diu de la persona especial en bellesa, sabiduria ó santetat. *Sol*. ol, Sia. | Se diu del dia, present la causa pel efecte. *Sol*. Sol, is. | met. Tot lo que dona llum física ó moral. *Sol*. Sol, is. | quim. L' or entre 'ls metalls. *Sol*. Aurum, i. | Los raigs en la custòdia y quibevol altra cosa que representa dit planeta. *Sol*. Sol, is. | PAVIMENT. | mús. La veu musical quatre pent;

més alta que'l do. *Sol.* Quinta musicalis vox. || En la música y ball. *SOLO.* || ant. *EMPENTA.* || pl. met. *Se* diu dels ulls clars y hermosos. *Soles.* Radiantes oculi. || adj. Únic en sa espècie. *Solo.* Solus. || *Solitari,* sens companyia. *Solo, solitario.* Solus, solitarius. || Sens acompanyament. *Solo, sin séquito.* Incomitatus. || Sens mescla, com: vi *sol.* *Puro, solo.* Solus, nudus. || Qui no té amparo de ningú. *Solo.* Ab omnibus derelictus. || cul. 3. || adv. m. *SOLAMENT.*

SOL ASSOLAT. loc. fam. Enterament sol. *Solito solito.* Solus omnino.

SOL COM UNA ÓLIDA. expr. Sens parents ó qui sempre vá sol. *Solo como el espárrago.* Solus, nulla cognatione munitus.

SOL DE GALL. Nom que donan los pescadors á una boya de cinch pessas de suro, pròpia del palangre. *Sol de gallo.* Retis sic dicta.

SOL DE GITANOS. LLUNA.

SOL DE MARS. expr. pera denotar, que'l sol de aquest mes es molt fort y danyós. *Sol de marzo hiere como mazo.* Martius ora virum sol tamquam malleus icit.

SOL DE MONTALVÀ. LLUNA. || PLUJA.

SOL ESPANTAT. met. Se diu quant se l' interposan alguns nuvolets que no li deixan despedir sa llum ab tota claredat y forsa. *Sol con nubes.* Sol refugus.

SOL FORT. Se diu de quant escalfa molt. *Sol fuerte.* Sol urens.

SOL IXENT. La part de llevant. *Oriente.* Oriens, tis.

SOL Y VERN. loc. Enterament sol. *Solitario, solo.* Solitarius. || **SOL COM UNA ÓLIDA.**

AL EIXIR Ó NÀIXER LO SOL. m. adv. Á PUNTA DE SOL.

AL PÓNDERSE 'L SOL. m. adv. Á POSTA DE SOL.

AL SOL. m. adv. A puesto que ell toca. *Al sol.* Sub sole.

AL SOL POST. m. adv. Després de post lo sol. *Al sol puesto, al anochecer.* Imminente nocte, innumbrante vespere.

ARRIBAR AL SOL Ó VÉURESE 'L SOL. exp. pera explicar haver arribat al últim de las cosas mentres se 'n busca altres ó de las que's van gastant. *La última sardina de la banasta; dar la pez.* Nil ultra residuum esse.

Á SOL Y SERENA. m. adv. Al ras de nit y de dia. *A sol y serena.* Sub dio.

CLUBER LO SOL. fr. Fér molta calor. *Dejarse caer el calor ó el sol.* Rustum augeri.

DE SOL ARREL. m. adv. DE SOCA Y ARREL.

DE SOL Á SOL. m. adv. Desde que 'ix fins á que's pon. *De sol á sol.* A solis ortu usque ad occasum; quantus est dies.

EIXIR LO SOL. fr. Presentarse á nostra vista. *Sa-lir, amanecer el sol.* Orior, iris.

ENTRAR LO SOL AL CAP. fr. Ferir lo sol ab ardor violent de modo que fassa mudar lo calor. *Sentarse el sol.* Insolari.

JUGARSE 'L SOL ABANS DE EIXIR Ó NÀIXER. ref. Estar algú tant viciat en lo joch que's juga fins lo que no té. *Jugar el sol antes de nacer ó antes que nazca; jugarse hasta la camisa.* Etiam solem in ludo periclitari.

LLEVAR DEL SOL. ant. *Nacimiento del sol.* Solis ortus.

MÉS VAL SOL QUE MAL ACOMPANYAT. ref. Denota que es preferible la soledat á la mala companyia. *Mas vale solo que mal acompañado.* Vir solus melior, malè quam comitatus habetur.

NO AIXUGARÉM PER SOL QUE FASSA. fr. fam. pera denotar que no's pót reduhir á algú á que fassa lo que es rahó. *No poder hacer carrera con alguno.* Frustrà aliquem officii admonere.

OBSERVAR LO SOL. fr. astron. Especular los movimientos de ell ab los instruments que hi ha pera aixó. *Observar, fijar el sol.* Speculiri solem. || *Observar* la altura meridiana de ell. *Tomar, pesar el sol.* Solem perpendere.

PARTIR LO SOL. fr. esg. Col-locarse 'ls combatents de modo que la llum del sol los servesca igualment. *Partir el sol.* Pugnatores in aequalis solis lumine collocari. || ant. *OBSERVAR LO SOL.*

PÉNDERE LO SOL. fr. Posarse en lloch á propòsi pera rébrer sas impresions. *Tomar ó coger el sol, ponerse al sol.* Solem captare.

PICAR LO SOL. fr. Escalfar massa. *Picar el sol.* Solem captare.

PÓNDERSE 'L SOL. fr. Ocultarse davall del horisont. *Morir, ponerse el sol.* Occidere.

POSAR Á ALGÚ AHONT NO VEJA SOL NI LLUNA. fr. Posarlo en una presó ó calabosso obscur. *Poner, meter á alguno en donde no vea ó no le dé el sol.* In tetrum carcerem occludere.

QUANT HA DE FÉR SOL JA COMENSA DEMATÍ. ref. Aconsella la moderació y bon modo de procehir; perque 'ls excessos de la juventut abrevian la vida. *Quien quisiere ser mucho tiempo viejo, comiencelo presto.* Si longum velit esse senex, citò quisque senescat.

QUANT LO SOL IX, PERA TOTHOM IX. ref. pera denotar que no'ns faltará la providència divina; y també que debem fér als demès participants de nostres béns y felicitats. *Cuando Dios amanece, para todos amanece, para todos sale el sol.* Omnibus sol oritur in cælo; cum sol oritur, cunctis oritur.

QUANT SE PENSA QUE PLOURÀ, 'L SOL TRASPUNTA. ref. SENS POR VENEN LOS HOSTES. || Explica haver surtit enterament vanas las esperansas de lo que's pretenia. *No hallar nidos donde se piensa hallar pájaros.* Spe frustrari, deludi. || Denota que algú troba grans dificultats en la consecució de alguna cosa que's créu molt fácil. *Cuando pienses meter el diente en seguro topará en duro.* Quæ duco facilis, sæpè occulta reperiuntur.

TOCAR LO SOL Á ALGUNA PART. Il-luminaria. *Bañar el sol algun espacio.* Illumino, as.

TRÀURER MÉS AL SOL QUE NO TÉ Á L' OMBRA. loc.

prov. ab que preten algú persuadir que té més de lo que realment té. *Echar millaradas, doblonadas, pesos, etc.* Divitias verbis augere; auri montes jacitare.

SOLA. m. La part de sota del calsat. *Suela.* Solea, fulmenta, æ. || Cuyro ó pell de bou assahonada. *Suela.* Corium, ii, solea, æ. || PLANTA DEL PEU. || arq. Tros de fusta sobre de un pilar ó encastada á la paret, pera que s' assente bèn la viga. *Zapata, suela, nudillo.* Tignum injuctum vel connectens. || La de fusta que sosté alguna paret ó envà, com lo llindar de la porta, etc. *Suela.* Trabs solaris. || La que's posa sobre de altra cosa, pera alsarla. *Suela, solera.* Solea, æ. || La superfície inferior del pa y algunas otras cosas. *Suelo.* Solum, i. || PEU. 1. || Lo llistó de ferro en que descansan los balustres ó ferros del balcó ó barana. *Barandá.* Ferri solea ubi clathri finguntur.

Á SOLAS. m. adv. De amagat. *A solas, sin testigos.* Solitè. || Sens ajuda de altres. *A solas.* Citrà alterius opem. || En retiro, fora del comers de la gent. *A solas, á parte.* Seorsim, sine arbitriis.

DE DOS SOLAS. loc. Se diu de las sabatas que tenen la sola en doble ó bèn abultada ab retalls. *De dos suelas.* Dupla solea.

GRAN DE SOLA. loc. Se diu de la sabata de sola més ampla de lo que requereix la planta del peu. *Bañado de suela.* Laxior solea.

NO ARRIBAR Á LA SOLA DELA SABATA DE ALGÚ. fr. pera denotar que algú es molt inferior á altre en alló de que's parla. *No llegar al zancajo.* Alio longè inferiore esse.

SOLÀ. m. Vent de la part de llevant. *Este, solano, euro.* Eurus, i.

SOLACES. m. pl. ant. DIVERSIONS, PLEBS.

SOLAMENT. adv. m. Ab tal que. *Solamente.* Tantum, dumtaxat. || ÚNICAMENT, MERAMENT. || m. PAVIMENT. || pl. FONAMENT.

SOLANA. f. Lloch ahont bat lo sol de ple á ple. *Solano, resolano, solejar.* Solarium, ii.

SOLANÁS. m. aum. Solà calent y molest. *Solanazo.* Callidus eurus.

SOLANO. m. planta. DULCANARA, HERBA NOVA.

SOLAPA. m. Part dels vestits que cabalca sobre altra en lo pit. *Solapa.* Vestis pars alteri superposita. || met. Ficció, dissimulo. *Colorido, solapa.* Animi integumentum. || Entre menescals cavitat en una ferida que presenta petita boca. *Solapa.* Subcava ulceris caverna.

ANAR Ó VENIR AB SOLAPAS. fr. Usar de astúcias pera enganyar. *Raposear.* Vulpinos mores induere.

SOLAPADAMENT. adv. m. Ab intenció dissimulada. *Solapadamente.* Subdolè.

SOLAPAR. v. a. Cabalcar la solapa. *Solapar.* Vestis partem superpositam esse alteri. || Encubrir fingir pera enganyar. *Solapar.* Dissimulo, as; subdolè volare.

SOLAPAT, DA. p. p. *Solapado.* Superpositus.

|| adj. Dissimulat, de segona intenció. *Doblado, solapado.* Tortuosus.

SOLAPARIA. f. SOLAPA. 2.

SOLAR. v. a. Posar solas á las sabatas. *Solar.* Calceos fulmentis munire. || Posar plantillas ó soletas á las mitjas. *Soletar, soletear, echar soles.* Soleis caligas munire. || m. SOLANA. || Paviment, pla terreno de un edifici. *Suelo, solar.* Solum, i, area, æ. || Terradet, galeria ó eixida pera pèndrer lo sol. *Azotea, solana.* Solarium, ii. || Lo sol de la casa antiga de ahont descendeixen los homes nobles. *Solar, solariego.* Ultima stirpis. || adj. Lo que pertany al sol. *Solar.* Solaris, solaris.

SOLARI. m. Terrat de las casas dels antics romans. *Solario.* Solarium, ii.

SOLÁS. m. Consol, pler, alivio en los trabajos. *Solaz.* Solatium, oblectamentum, i. || SONELL, AVALOT. || m. fam. aum. Sol fort y ardent. *Solazo.* Sol urens.

MAL SOLÁS. loc. Mal tracte ó consol. *Mal tren.* Perversa agendi ratio.

SOLASSAR. v. a. Alegrar, divertir, consolar. També s' usa com reciproch. *Solazar.* Delectare, as.

SOLATGE. m. Lo pòsit ó mares que deixan los líquits. *Poso, asiento, heces, suelo, hez, solada, y hondarras.* p. Rioj. Fex, æcis, fedimentum, i.

SOLATRE Ó SOLATRO. m. planta. HERBA NOBADA.

SOLCADOR, A. m. y f. Qui solca. *Surcador.* Sulcator, is.

SOLCAR. v. a. Fèr solchs. *Surcar.* Sulco, liro, as. || agr. PORCAR. || met. Fèr rallas á manera de solchs. *Surcar.* Sulco, as. || met. Caminar per algun líquit dividintlo, com fá fá nau, etc. *Surcar.* Sulco, as, findo, is.

SOLCAT, DA. adj. Se diu de las plantas que no tenen més que una cama. *Surculado, surculos.* Surculosus.

SOLCH. m. La rastre que deixa la arada per ahont passa. *Surco, sulco.* Sulcus, i, striga, æ. || Lo que fan los llauradors desde un extrem de la terra al altre. *Vesana.* Paralela sulcus. || met. La ralla ó senyal que deixa la nau sobre de la àyga. *Surco.* Sulcus, i. || Lo senyal que á manera de solch fan unas cosas sobre de altres. *Surco.* Sulcus, i. || Arruga en la cara. *Surco.* Sulcus, i.

SOLCIADA Y SOLCIDA. f. Esbalmament, esllabissament de paret, marge, etc. *Asolamiento.* Desolatio, nis.

SOLCIR. v. a. Torrar massa. *Chicharrer.* Uro, is. || v. r. Recremarse; agafarse 'ls guisados per falta de such, ó abrasarse 'ls sembrats per massa calor. *Asurarse.* Exuri. || Corcarse la fusta. *Carromerse.* Exedo, contabesco, is. || ENFONZARSE. 1. || Esbalmarse algun edifici, marge, etc. *Desgajarse, desplomarse.* Corruí.

SOLCIT, DA. adj. Se diu de lo que està cuyt ó cremat del sol. *Asurado.* Adustus. || ENFONZAT.

SOLDÀ. m. Títol dels prínceps mahometants. *Soldan*. Inter turcos imperator.

SOLDADA. f. Salari, sou del jornalier. *Soldada*, *salario*. Stipendium, ii.

ESTAR Á SOLDADA. fr. Servir, estar en amo. *Estar en amo*, ó *á soldada* ó *al sueldo de alguno*. Sub alquo merere.

QUI GUANYA SOLDADA. *Soldadero*. Mercenarius, stipendiarium, ii.

SOLDADER. m. ant. Soldat mercenari. Mercenarius miles.

SOLDADESCA. f. Exèrcit y professió de soldat. *Soldadesca*. Militum caterva.

SOLDADESCH, CA. adj. Cosa de soldat. *Soldadesco*. Militaris.

SOLDADET. m. d. *Soldadico*, *illo*. Parvus miles.

SOLDADOR. m. Qui solda. *Soldador*. Ferruminator, is. || Instrument ab que 's solda. *Soldador*. Ad ferruminandum instrumentum.

SOLDADURA. f. La unió natural ó artificial de dos coses divididas. *Soldadura*. Commisura, æ.

|| Material á propòsit pera soldar. *Soldadura*. Plumbatura, æ, ferrumen, inis. || La unió de la ferida ó llaga. *Cicatrizacion*, *soldadura*. Cicatricatio, nis.

|| La acció de soldar. *Soldadura*. Ferruminatio, nis.

SOLDAN. m. ant. SOLDAT.

SOLDANELLA. f. Planta petita de camas flexibles, sarmentosas, rogencas, que s' extenen per terra; fullas de figura de ronyó, llisas, relluhentas, espesas, plenas de un such lletós, ab cuas llargas. Es purgant. *Soldanella*. Brassicha marina, convolvulus soldanella.

SOLDAR. v. a. Apegar una cosa ab altra natural ó artificialment. *Soldar*. Ferrumino, consolido, as. || náut. ant. CALAFATEJAR. || v. r. Enfortirse. *Consolidarse*, *solidarse*. Solido, as. || Unirse naturalment alguna cosa. *Soldarse*. Coalesco, is. || Cloure-se las llagas ó feridas. *Cerrarse*. Cicatricari.

SOLDAT, DA. p. p. y adj. *Soldado*. Ferruminatus. || m. Qui serveix en la milícia á peu ó á caball. *Soldado*. Miles, itis. || met. Molt destre y esforsat en la milícia. *Soldado*. Strenuus miles. || pl. Abundància de espurnas que despedeix lo foc, y ab que solen divertir-se 'ls noys. *Moscas*. Scintillæ, arum.

SOLDAT BORRATXO. Trosset de fusta, etc. ab un xich de plom posat dissimuladament en un extrem, per medi del qual se queda sempre de un mateix modo, y serveix de diversió als noys. *Dominguillo*, *trebejo*. Latrunculus, i.

SOLDAT DE CABALL. met. Díit de alguna dona molt alta ó forta y varonil. *Sargenton*. Procerca nimis fæmina.

SOLDAT DEL PAPA. ECCLESIASTICH. || Díit del militar cobart. *Soldado de agua dulce*. Laborum expers miles.

SOLDAT DE MAR. Qui serveix al rey en la mar. *Soldado de marina*. Epibata, æ.

SOLDAT DE Á PEU. L' armat de fusell, bayoneta y

sense caball. *Soldado de á pié*, ó *de infanteria*, *infante*, *peon*. Pedes, tis.

SOLDAT BAS. Militar sens algun grau. *Soldado simple* ó *raso*. Manipularius, gregarius miles.

SOLDAT SENSE PAGA. 'L que está privat del sou. *Soldado*. Xre dirutus miles.

SOLDAT VELL. Lo que ha servit molts anys. *Soldado viejo* ó *veterano*. Veteranus miles.

AGUANTARSE COM UN SOLDAT VELL. fr. AGUANTARSE.

LO BON SOLDAT MAY RECULA. loc. prov. que's aconsella tenirnos fermes en alguna resolució. *Los soldados valerosos no retroceden jamás*. Miles fortis nunquam decedit, nemini dat palmam.

QUEDARSE SOLDAT DE Á PEU. fr. met. fam. Anar á peu 'l qui anava á caball. *Ir ó quedar de infanteria*. Peditem incedere. || No lograr algú lo que pensava. *Anublarse*, *soplarse las manos* ó *las uñas*, *quedarse aspérges*. Spe fraudari.

SOLDATESCA. f. SOLDADESCA.

SOLDAVALL. m. CUL. 3. || Cap davall, l' extrem més baix de alguna cosa. *Parte inferior*, *última*. Ima pars.

SOLDEJAR. v. a. ant. *Tomar á sueldo*, *pagar el sueldo*. Stipendiare.

SOLDEJAT. adj. Á sou. || p. p. de soldejar. *Pagado*. Stipendiatius.

SÓLDRE. v. a. SOLER.

SOLECISME. m. gram. Vici que's comet faltant á las reglas gramaticals. *Solecismo*. Solecismus, i.

SOLEDAT. f. Desert, lloch solitari. *Soledad*. Solitudo, inis. || Privació, falta de companyia. *Soledad*. Solitudo, inis. || Orfandat, falta de alguna persona de carinyo. *Soledad*. Solitudo, inis. || Lloch poch freqüentat. *Soledad*. Solitudo, inis. || n. p. de dona. *Soledad*. Solitudo, inis. || Obra que tracta de coses solitàries, ó de la soledat de alguna persona, com aquell romans de Garcia, que comensa: Ó ben haja qui't parí, *SOLEDAT* ditzosa en tot, etc. *Soledad*. Elegiacum poema.

DEIXAR LA SOLEDAT. fr. Entrar ab lo tracte y comers de la gent. *Desaislarse*. Solitudinem deserere.

SOLEMNE. adj. Lo que's fá de any en any, atinent al moviment ó curs del sol. *Solemne*. Solemnis. || Festiu, célebre á cert y determinat temps. *Solemne*. Solemnis. || Célebre, famós que's fá en públich ab aparato y cerimònia. *Solemne*. Solemnis.

|| Gran, excessiu en sa línea, com: *SOLEMNE* embustero. *Solemne*. Ingens, insignis. || Alegre, festiu, xistós. *Solemne*. Facetus. || for. Auténtich. *Solemne*. Authenticus. || Fét ab totes las formalitats de estil. *Solemne*. Solemnis.

SOLEMNEMENT. adv. m. Ab solemnitat. *Solemnemente*. Solemniter. || Auténticament. *Auténticamente*, *solemnemente*. Autenticè.

SOLEMNIAL. adj. ant. SOLEMNE.

SOLEMNIALMENT. adv. m. ant. SOLEMNEMENT.

SOLEMNISACIÓ. f. SOLEMNITAT.

SOLEMNISADOR, A. m. y f. Qui solemnisae. Solemnizador. Celebrator, is.

SOLEMNISAR. v. a. Celebrar solemnement algun pacte ó funció. *Solemnizar*. Celebro, as; solemni ceremonia celebrare. || Aplaudir, encareixer. *Solemnizar*. Augustiori pompa colere. || AUTENTICAR.

SOLEMNÍSSIM, A. adj. sup. *Solemnissimo*. Solemnissimus.

SOLEMNITAT. f. Ceremonia pública y festiva, ó la forma y modo que constitueix una cosa solemne. *Solemnidad*. Solemnitas, atis. || Pompa, magnificència de alguna funció. *Solemnidad*. Ritus solemnis, apparatus. || Ceremonia formal, aparato extraordinari. *Solemnidad*. Solemnitas, atis. || Festa, dia que's celebra solemnement. *Solemnidad*. Solemnitas, atis.

DE SOLEMNITAT. m. adv. Se diu del pobre que ho es molt. *De solemnidad*. Pauperrimus.

SOLER. v. n. Acostumar. *Acostumbrar*, *soler*. Soleo, es.

SOLET, A. adj. d. *Solito*. Omnino solus. || m. Sol poch calent. *Soleito*. Parum ardens sol.

SOLETA. f. La part de la mitja que correspon al peu. || ant. PETÚCH. || pl. ter. ESPARDENYAS. || Closca del genoll. *Chueca*, *rótula*, *choquezuela*. Rulula, æ.

SOLEY. m. SOLANA.

SOLEYADOR, A. m. y f. ASSOLEYADOR.

SOLEYARSE. v. r. PÉNDER LO SOL.

SOLFA. f. L'art de la música, y escriptura musical. *Solfa*. Musica, æ. || Armonia ó música natural. *Solfa*. Melos, i. || fam. TACA.

SOLFEIG. m. Obra de solfejar. *Solfeo*. Per musicè syllabas cantu.

SOLFEJADOR, A. m. y f. Qui solfeja. *Solfeador*. Choraules, is.

SOLFEJAR. v. a. Seguir la solfa en la música. *Solfear*. Musica canere.

SOLFISTA. m. Destre en la solfa. *Solfista*. Musicà doctus.

SOLÍCIT, A. adj. Cuidados. *Sollicito*. Sollicitus. || Diligent, actiu. *Sollicito*. Trepidans. || Temerós de sas cosas. *Sollicito*. Rerum suarum trepidus, satagens.

SOLICITACIÓ. f. Obra de solicitar. *Solicitation*. Sollicitatio, nis. || Prech, súplica, demanda. *Solicitation*. Sollicitatio, nis. || Sugesió, inducció al mal. *Solicitation*. Incitatio ad malum.

SOLICITADOR, A. m. y f. Qui solicita. *Solicitor*, *solicitante*. Sillicitans, tis.

SOLÍCITAMENT. adv. m. Ab sollicitut. *Sollicitamente*. Sollicitanter, studiosè.

SOLICITANT. p. a. Qui solicita, comunment pera fèr mal. *Solicitante*. Sollicitans.

SOLICITAR. v. a. Pretèndrer, fèr diligències pera conseguir alguna cosa. *Solicitar*. Sollicito, as. || Instar, imbuir, tentar. *Solicitar*. Sollicito, as. || Procurar, atraure, demanar en matèria de des-

honestat. *Solicitor*. Sollicito, as, alicujus pudicitiam tentare. || Mòurer edicament un negoci. *Solicitar*. Sollicito, as.

SOLICITUT. f. Promptitut, diligència. *Sollicitud*. Scrupulus, i, sollicitudo, inis. || Inquietut, cuydado congoixós. *Sollicitud*. Cura, æ, negotium, ii. || Instància. *Sollicitud*. Instantia, æ.

SÓLIDAMENT. adv. m. Firmament, ab solidesa. *Solidamente*. Solidè. || met. Ab rahons verdaderas y sólidas. *Solidamente*. Solidè.

SOLIDAR. v. a. Enfortir, unir, fèr ferma y sólida alguna cosa. *Solidar*. Firmo, as. || Afirmar alguna cosa ab rahons verdaderas y sólidas. *Consolidar*, *solidar*. Solido, as. || v. r. Posarse ab seguretat y solidesa. *Consolidarse*, *solidarse*. Solidesco, is.

SOLIDARMENT. adv. m. PLENAMENT, CABALMENT.

SOLIDEO. f. Espècie de casquet ab que 'ls ecclesiàstichs se cubren la corona. *Solideo*. Pileolum, i.

SOLIDENSA. f. ant. y

SOLIDESA Y SOLIDITAT. f. Fortalesa, fermesa. *Solidez*. Soliditas, atis. || met. Integritat, fermesa en las cosas del ánimo. *Solidez*. Soliditas, atis.

SOLIDIFICAR. v. a. SOLIDAR.

SOLIDISME. m. Doctrina dels solidistas. *Solidismo*. Solidorum doctrina.

SOLIDISTAS. m. pl. Professors del art de carar que no concedeixen als líquits més que un paper passiu y en un tot secundari en los fenómenos de la vida, la que segons ells resideix essencialment en los sólits. *Solidistas*. Solidorum asseclæ.

SÓLIDO, A. adj. Ferm, macis. *Sólido*. Solidus. || Estable, constant. *Sólido*. Præsolidus. || Fundat en rahons verdaderas y sólidas. *Sólido*. Solidus, firmus. || Se diu en contraposició á lo líquit. *Sólido*. Solidus. || m. quírm. y fís. Se diu del cos ab las tres dimensions de longitud, latitut y profunditat. *Sólido*. Solidum, i. || pl. med. Se diu de las parts que tenen alguna consistència y figura permanent, com ossos nírvis, etc. *Sólidos*. Solidi, orum.

SÓLIDUM. (IN) Ven llatina. INSÓLIDUM.

SOLILOQUI. m. Conversació ab sí mateix. *Monólogo*, *soliloquio*. Monologia, æ, soliloquium, ii.

SOLILOQUIAR. v. a. Fèr soliloquis, parlar a solas. *Soliloquear*. Secum loqui.

SOLIMANY. m. Substància salina, cristallizada y sumament venenosa, composta del mercuri combinat ab l' àcid muriàtic y sublimat en vasos tapats per la acció del foc. *Soliman*, *sublimado corrosivo*. Sublimatum, i.

SOLI Y SÓLIO. m. Trono, cadira real ab dosser. *Solio*. Solum, ii.

SOLIL. m. ant. sou, PAGA.

SOLÍPEDOS. adj. Orde de mamíferos quadrípedos, lo caràcter principal dels quals es tenir la

pota enclosa en un sol casco, com lo caball, lo burro, etc. *Solidungulos, solipedos. Solidunguli, orum.*

SOLIT, A. adj. ACOSTUMAT.

SOLITARI, A. adj. Qui viu en soledat. *Solitario. Solitarius.* || Lloch desert. *Solitario. Desertus.*

|| **SOL.** || m. ANACORETA. || Espécie de joch que usen los cartuxos, de modo que'l juga un sol. *Solitario. Solitarius ludus.* || Cuch extraordinàriament llarch que's cria en las tripas de algunas personas. *Rubitenia, solitario, lombriz solitaria, llano. Tænia, æ.*

|| **PASSERA.** || adj. bot. Se diu de la flor, pedúnculo, etc., quant ix un sol ó está separat dels demès, com las puas ó punxas en la gavrera, y la flor en la figuera infernal borda. *Solitario. Solitarius.*

SOLITÀRIAMENT. adv. m. De un modo solitari. *Solitariamente. Solitariè.*

SOLITUT. f. SOLEDAT.

SOLIU, VA. adj. ant. MASOVER, COLONO, FEUDATARI.

SOLIVEJAR. v. n. y derivats. SALIVEJAR.

SOLLEVAMENT. m. ant. Alteració vehement del ventrell, que provoca á vòmit. *Provocacion de vòmito. Nausea, æ.*

SOLLEVAR. v. a. Alterar lo ventrell, provocar á vòmit. *Provocar á vòmito ó á náusea. Nauseam excitare.* || met. Irritar á algú. *Provocar á náusea. Facere stomachum alicui.* || Llaurar per primera vegada la terra. *Romper. Proscindo, is.* || ant. SUBLEVAR.

SOLLEVARSE. v. r. Tenir ascós. *Tener ascós. Stomachari.* || ant SUBLEVARSE.

SOLLICITAR. etc. v. a. SOLLICITAR.

SOLO. m. mús. Composició en que canta un sol, *Solo. Ad unius cantum aptata musica.* || La part del ball en que la executa un sol. *Solo. Unius saltatio.* || Cert joch de cartassens dosos, tresos ni quatres, que's juga entre tres personas ab 12 cartas cada una, y 'l qui fá joch fá trunfo 'l que vól; vá contra 'ls altres dos, y déu fér 36 tantos, si es ma; sino 37 lo ménos, y si fá bola totes las basas. Hi ha colls de preferéncia. *Solo. Ludus sic dictus.* || xsturió.

SOLONI, A. adj. Cosa de Solon. *Solonio. Ad Solonem expectans.*

SOLS. adv. m. SOLAMENT.

SOLSERA. f. Filat de pescar, de dos bandas, de seixanta brassas de llarch y vuyt de ample, ab cap curt, de boca ampla, de malla estreta y fil doble: serveix pera pescar agullas ó sòlsos. *Solsera. Retis piscatoria.*

SOLSO. m. ter. Peix. AGULLA.

SOLSTICI. m. La entrada del sol en lo principi del cranch, y de capricorní. *Solsticio. Solstitium, ii.*

SOLSTICIAL. adj. Pertanyent al solstici. *Solsticial. Solstitialis.*

SOLT, A. adj. Deslligat. *Desatado, suelto. Solutus.* || Llibre, desembarassat. *Suelto. Exolutus.* ||

LLUGER, VELÓS. || Expedit, ágil en lo que executa. *Suelto. Expeditus.* || Sens unió ni enllás. *Suelto. Asyntheticus.* || Lo que está separat de altra cosa ó que no fá joch ab ella. *Suelto. Singulus.* || poét. Se diu del vers que no está subjecte á consonant ni assonant. *Libre, suelto. Solutus.* || m. y f. **SOLTER.** || p. p. de soltar. *Suelto. Solutus.* || p. p. de sóldrer. ACOSTUMAT.

SOLTA. f. La acció de soltar. *Suelta, soltura. Solutio, nis.* || SOLUCIÓ. || DICTÀMEN, DETERMINACIÓ. || Filat de pescar de várias pessas desunidas que emplea cada barca de pescador. Hi ha soltas simples; boqueras, ab cop de fondo, etc. *Caladeras, soltas. Retes solutæ, liberæ.*

|| **SOLTA.** m. adv. Segons la determinació. *Conforme al dictamen. Juxta sententiam.*

DONAR SOLTA. fr. **SOLTAR.** || met. Permótrer llibertat al súbdit, pera que's divertisca. *Dar suelta. Liberum emittere.* || **DONAR SOLUCIÓ.**

NO TENIR SOLTA. fr. met. Obrar ó parlar sens tò ni só, ó no tenir orde ni concert. *No tener ó no llevar piés ni cabeza. Præposterè agere.*

SOLTADOR, A. m. y f. Qui solta. *Soltador. Solutor, is.*

SOLTADURA. f. SOLTA.

SOLTAMENT. adv. m. Llibrement. *Sueltamente. Liberè.* || Ab desembarás y facilitat. *Sueltamente. Expeditè.* || Llicenciosament. *Sueltamente. Nimis liberè.*

SOLTAR. v. a. Deslligar. *Soltar. Solvo, is.* || Atgegar, donar surtida als líquits reduhits en algun espay. *Soltar. Solvo, is.* || Deixar amar, donar llibertat. *Soltar. Dimitto, absolvo, is.* || Explicar, donar solució á la dificultat ó argument. *Soltar. Explano, as, solvo, is.* || Entregar alguna cosa en que hi havia dificultat, com: **SOLTAR** los diners, los papers, etc. *Resolver, soltar. Trado, is.* || Deixar que una cosa cayga per són maleix pes, com: **SOLTAR** la capa, la càrrega, etc. *Soltar. Dimitto, is.* || Dit dels deutes, perdonarlos. *Perdonar, soltar la deuda. Solvo, remitto, is.* || Afuixar, com: **SOLTAR** las rendas al cavall. *Soltar. Laxo, as.* || Rómprer en senyal de afecte interior, com: lo riurer, lo plor, las llàgrimas. *Soltar. Tollo, is.* || v. r. Anar de cambra sens adonarsen. *Irse. Alvum solvi.* || Desfermarse ó eixir un animal del lloch ahont estava tancat. *Desatarse, soltarse. Sese exsolvere.*

SOLTAT, DA. p. p. **SOLT.**

SOLTER, A. m. y f. No casat ni viudo. *Soltero, célibe, celibato. Cælebs, ibis.* || **SOLT, LLIBERT.** || Dit del estil. **COMENT.**

SOLTERÀS. m. CONCO.

SOLTERIA. f. L'estat de solter. *Solteria, celibato. Cælibatus, us.*

SOLTURA. f. Desembarás, agilitat. *Soltura. Dexteritas, facilitas, atis.* || **SOLTA.** 1. || DESVERGONYMENT, DESINVOLTURA.

SOLUBLE. adj. Lo que fàcilment se deslliga, disol ó deixata. *Soluble. Solubilis.* || **DISOLUBLE.** ||

met. Se diu del problema que's pòt resódrer. *Resoluble, soluble*. Solubilis, exolubilis.

SOLUBILITAT. f. Propietat de un cos en virtut de la qual pòt disódrer-se. *Solubilidad*. Solubilitas, atis.

SOLUCIÓ. f. Obra de soltar ó deslligar. *Solucion*. Solutio, nis. || Satisfacció, resposta als arguments, dubtes ó dificultats. *Solucion*. Solutio, nis. || Satisfacció, paga. *Solucion*. Solutio, nis. || Desenllàs de un drama ó poema èpich. *Solucion*. Solutio, nis, catastrophe, es.

SOLUCIÓ DE CONTINUITAT. cir. La divisió que la ferida fa en lo cos. *Division, solucion de continuidad*. Divisio, separatio, nis. || quítm. Acció ab que's resolen los mixtos en sos elements per medi del foc, àyguia fort, etc. *Dissolucion*. Dissolutio, nis. || med. Tota divisió ó segregació de parts que antes estaven reunidas y eran contínuas. *Solucion de continuidad*. Continuitatis solutio. || Equivalent á rahó de continuació. *Solucion de continuidad*. Continuitatis solutio.

DONAR SOLUCIÓ. fr. Respóndrer, satisfér als dubtes y dificultats. *Dar solucion*. Difficultates enodare.

SOLUTIU, VA. adj. med. Lo que tè virtut laxant. *Solutivo*. Laxativus. || Lo que té virtut pera disódrer ó deslligar. *Solutivo*. Solutivus.

SOLVENT. p. a. y adj. Lo que deslliga ó resol. *Solvente*. Solvens. || Desempenyat de deutes. *Solvente, solviente*. Solvens. || Qui paga 'ls deutes. *Solvente*. Solvens.

SOM, A. adj. Superficial, de poch fondo. *Somero, superficial*. Vadosus, superficialis. || També's diu de las cosas inmatèrials, com enteniment, etc. *Somero*. Superficialis. || m. son.

SOMADA. f. Mesura de pisa de Villafranca, cada una de dos barrils. *Somada ó sumada*. Mensura sic dicta. || En lo blasó 's diu de una pessa quant ne tè altra sobre, com una torra petita que té sobre sí altra grán. *Somada*. In stemmatibus superposita figura.

- **SOMADÍS.** m. OLLETA.

SOMATEN. m. Rebato, convocació del poble pera un cas repenti. *Somaten*. Populi frequentia ad incursiones arcendas; populi tumultus. || Las milicias ó tropas del país. *Somaten*. Oppidanorum militia.

ALSAR SOMATEN. fr. Convocar als paysans de un poble ó provincia á pèndrer las armas contra dels enemichs. *Levantar somaten*. Populum ad arma capienda, adversus conjuratores concitare.

TOCAR Á SOMATEN. fr. Tocar alarma pera convocarse 'ls paysans contra sos enemichs. *Tocar á rebato ó á somaten*. Es campanum in re trepida pulsare.

SOMATOLOGIA. f. Tractat de las pars sólidas del cos humà. *Somatologia*. Somatologia, æ.

SOMBRA. f. La obscuritat que causa un cos solit, obach oposat á la llum. *Sombra*. Umbra, æ.

|| Se diu de las tenebras de la nit, y de la carència de tota llum. *Tinieblas, sombra*. Tenebrarum, caligo, inis. || Cosa oposada á real ó efectiva, y així diem: F té la *sombra* per realitat. *Sombra*. Umbra, æ. || Nosa, y 's sól dir de las personas que per són mérit, etc. impedeixen que altre logre alguna cosa. *Sombra*. Umbraculum, i. || Lo lloch ó paratge cubert en que no hi toca'l sol. *Sombra*. Umbra, æ. || Barraca ó cubert sobre uns pals drets y altres travessats cuberts de ramas, etc. pera defensarse del sol. *Sombrajo, sombraje*. Umbraculum, i. || Fantasma, visió que fá por. *Sombra*. Larva, æ, spectrum, i. || Apariència ó semblanç de alguna cosa. *Sombra*. Umbra, æ. || Principi de alguna malaltia, com: *sombra* de feridura. *Amago*. Morbi aggressus. || Senyal de qualsevol cosa, y així 's diu que en una causa no hi ha *sombra* de delicte. *Sombra*. Signum, i. || met. Auxili, favor, amparo. *Sombra*. Umbra, æ. || pint. Color obscur y baix que 's posa entré'ls que ressaltan. *Sombra*. Umbra, æ. || pint. Lo primer bosqueig que 's fá per damunt damunt. *Sombra*. Informatio, adumbratio, nis. || Lo dibuix ó grabat que serveix de *sombra*. *Sombra, sombras, sombradura*. Incisura, æ, sectio, nis.

|| En la perspectiva y altrás arts se diu de la imitació de la *sombra* verdadera, y així van obscurint poch á poch la llum. *Sombra*. Umbra, æ. || Enemich quimèrich, ó dificultat que no hi ha. *Sombra*. Umbræ, arum. || poét. En la teologia dels pagans era com un medi entre cos y ànima, però ab las qualitats de cos com que servia de frotto al ànima. *Sombra*. Umbra, æ, simulacrum, i. || **PRETEXT, MOTIU.** || En lo blasó la imatge de un cos tan delicat que al través de ell se vén lo camp del escut. *Sombra*. Umbratio, nis. || pl. poét. Nom que donan á las ànimas dels difunts. *Sombres, manes*. Umbra, æ, manes, ium.

SOMBRA DE OS. pint. Color obscur que 's fá de os de porch cremat, pera sombrejar la pintura. *Sombra de hueso*. Color ex ossibus sicillis adductus.

SOMBRA DE VENÈCIA. Espècie de carbó de pedra pardo ab que 's representan las *sombres* en la pintura. *Sombra de Venecia*. Color obscurus venecianus.

SOMBRA DE VELL. Terra de color pardo obscur de que usan los pintors. *Sombra de viejo*. Subobscurus color.

SOMBRA ETERNA. poét. L' infern. *Sombra eterna*. Tartarus, i.

SOMBRA IMPURA. La privació de alguna part de llum primària y directa. *Sombra impura*. Impura umbra.

SOMBRA PURA. La eclipse total de algun astre. *Sombra pura ó total*. Totalis umbra.

SOMBRA XINESCA. Ball ó diversió que 's fá posant un encerat, etc. y llums detrás á certas distàncies, fent ballar algunas figuras, etc. que sols se poden véuer de aquesta manera. *Sombres, sombras invisibles*. Gesticulatio umbra tantum conspicibilis.

|| **LA SOMBRA.** m. adv. met. Ab la protecció de al-

gú. *Al arrimo, á la sombra.* Sub alienjus protectione.

FÉR BONA SOMBRA. fr. mot. Afavorir, amparar y proteger á algú, á fi de que per respecte al protector sia alés y respectat. *Hacer sombra.* Obumbro, as.

FÉR SOMBRA. fr. Impedir la llum. *Hacer sombra, asombrar, sombrar, sombrear,* Inumbro, as. || met. Impedir á altre lo sobreixir per tenir més mérit y habilitat que ell. *Hacer sombra.* Obumbro, obscuro, as. || Donar sospita, zelos, etc. *Hacer sombra.* Suspicionem afferre.

NO PODER VÉURER Á ALGÚ NI EN SOMBRA. fr. NO PODER VÉURER Á ALGÚ EN PINTURA.

SOMBREIG. m. pint. Obra de sombrejar. *Adumbracion.* Adumbratio, nis.

SOMBREJADAS. f. Figuras del blasó que están en sombras y de negre, pera que 's distinguescan millor. *Sombreadas.* Obscuratus in umbra positus.

SOMBREJAMENT. m. En la pintura y dibuix la sombra que causa un cos en altre. *Sombra.* Umbra, æ.

SOMBREJAR. v. a. pint. Adornar ab sombras. *Sombrear.* Adumbro, as. || **FÉR SOMBRA.** || En un grabat, etc. tirar lo dibuix que ha de servir de sombras. *Sombrear.* Decussatim delineare. || Entre brodadors afegir al or ó plata alguna seda que 'ls lleve lo massa resplandor. *Sombrear.* Phrigio operi umbras injicere. || En lo blasó 's diu de la mutació de colors. *Sombrear.* Prasino aut aliis coloribus illustrare.

SOMBREJAT, DA. p. p. y adj. *Sombreado.* Obscurus, adumbratus.

SOMBREJADA. f. Lo que cab en un sombrero. *Sombrejada.* Quod galerum capit. || Cop de sombrero. *Sombreroazo.* Ictus galeri.

SOMBREJAS. m. aum. *Sombreroazo.* Galerus ingens.

SOMBRERER. m. Fabricant de sombreros. *Sombreroero.* Coactiliarius, ii. || pl Barri ó carrer dels sombrerers. *Sombrereros.* Pileorum callis.

SOMBRERERA. f. Capsa pera conservar lo sombrero. *Sombrerera.* Galerii capsula.

SOMBRERERIA. f. Botiga de sombrerer. *Sombrereria.* Pilearia officina. || L' art dels sombrerers. *Sombrereria.* Pileorum ars.

SOMBRERET. m. d. *Sombrerete, illo, ito.* Pileolus, i. || Herba. TASSA DE JUHEU.

SOMBRERO. m. Abrich del cap, compost de una copa ab alas al rededor, y es de diferents figuras y materials. *Sombrero.* Galerus, i. || met. Lo varó ó principal de una casa. *Sombrero.* Vir familiaris rector.

SOMBRERO DE CANAL Ó DE TEULA. 'L que usen los capellans. *Sombrero de teja ó abarquillado.* Canaliculatus galerus.

SOMBRERO DE MERCURI. mit. Lo de alas grans que portava Mercuri. *Petaso; sombrero alado.* Petasus, i.

SOMBRERO DE DONA. 'L que sól sér de palla y adornat ab plomas, de que usen algunas senyoras pera cassar, etc. *Sombrerillo.* Causia muliebris.

SOMBRERO DE TRES PICHES. Espécie de sombrero triangular. *Sombrero de tres picos.* Triangularis galerus.

SOMBRILLA. f. UMBREL·LA.

SOMER, A. adj. SOM.

SOMERA. f. BURRA.

SOMERAMENT. adv. m. Superficialment. *Someramente, superficialmente.* Superficialiter.

SOMÉS, A. p. p. *Sometido.* Summissus, subjectus.

SOMÉTRER. v. a. Subjectar, subjugar. *Someter.* Subjicio, is. || Subjectar á algú á la ajena jurisdicció, y s' usa com recíproch. *Someter.* In alienam potestatem redigere.

SOMETIMENT. m. Subjecció, humiliació. *Sometimiento.* Summissio, nis.

SOMÉTRERSE. v. r. Subjectarse á altre. *Someterse.* Asservio, is. || Subjectarse al judici ó dictamen de altre. *Someterse.* Alterius judicio omnia permittere.

SOMIADOR, A. m. y f. Qui somia. *Soñador.* Somniator, is.

SOMIAR. v. n. Revóldrer en la fantasia algunas espécies dormint. *Soñar.* Somnio, as. || Concebir ab error alguna cosa. *Trasoañar.* Somnio, as. || Discórrer fantásticament, y donar per cert lo que no es. *Soñar.* Somnio, as.

NI SOMIARHO. loc. fam. De ningun modo. *Ni soñarlo, ni por sueño, ni por pienso, ni por imaginacion.* Nec per somnum.

¡QUIN SOMIAR! fr. pera denotar que alguna cosa es un disbarat ó que no's pót lograr. *¡Qué delirio! ¡qué tontería! ¡qué es eso!* Minimè gentium.

SOMICAR. v. n. Sollozar. Ploro, as.

SOMICAYRE. m. FLORAYRE.

SOMICÓ. m. fam. FLORAYRE. || FLOR.

FÉR LO SOMICÓ. fr. fam. FLORAR.

SOMNI. m. Las espécies que's representan á la imaginació quant se dorm. *Sueño.* Somnium, ii. || met. Visió, imaginació. *Sueño.* Comsomniatio, nis. || met. La brevedad ab que passen las cosas. *Sueño.* Somnus, i. || Lo que causa impressió en lo cor. *Pesadilla.* Incubus, i. || Cosa fantástica y sens fonament. *Delirio, sueño.* Species vana. || met. Insensibilitat, peresa, indolència. *Sueño.* Segnities, ei.

EN SOMNIS. m. adv. Estant dormint. *En sueños ó entre sueños.* Per somnium. || Estar mitj adormit, ó somiant. *Entre sueños, dormitando.* Dormitando.

SOMNOLENCIA. f. Pesadés, torpesa dels sentits motivada de la son. *Somnolencia, soñolencia.* Somnolentia, æ. || Passió de dormir. *Somnolencia.* Somnolentia, æ.

SOMNOLENT, A. adj. Acomés de la son. *Soñoliento.* Somnolentus. || met. Tardá, peresós. *Soñoliento.* Somniculosus.

SOMOGUT, DA. p. p. *Removido.* Semotus.

SONRIRER. v. n. Rirer ab suavitat y fluura. *Sonreir.* Subrideo, es.

SONRIRERSE. v. r. Rirer un poch y lleugerament. *Sonreirse.* Subrideo, es.

SONSAMENT. adv. m. Ab sonseria. *Zonzamente.* Insulsè.

SONSÀS, SA. adj. aum. *Zonzorrión.* Stultissimus.

SONSERIA. f. Tonteria. *Zonzerta.* Insulsitas, atis. || Aixutesa, falta de sahó en las viandas. *Insulsez, zonzertia.* Insulsitas, atis.

SONSO, A. adj. Fat, faltat de sal. *Zonzo, desahrido, insulso.* Insulsus, insipidus. || met. Poch advertit, sèns vivesa ni gràcia en lo que fá ó diu. *Zonzo, tocho, zopo, zompo, zafio.* Bardus.

VÉR LO SONSO. fr. Fingirse tonto per sas convenièncias. *Hacere memo.* Ignorantiam simulare.

SOPA. f. Llesquetas mòlt primas de pa que's posan al caldo. *Sops.* Jumentus panis. || Tros de pa empapat en alguna cos líquida. *Sops.* Offa, æ. || Las sobras del menjar que en alguns convents donavan als pobres. *Sops.* Mendicantibus elargitum obsonium. || met. ter. Tonto. *Zopenco.* Stips, ipis.

SOPA DE GABAIX. La que's fá ab bescuys, vi, sucre y canyella y sol fèrse de altrás cosas. *Sopa borracha.* Vino madida offa.

SOPA ESCALDADA Ó AB OLI. La que's remulla ab àygua bullenta sèns altra substància que oli y sal. *Sopa de aceite.* Offa ex pane, oleo et aqua.

SOPA GÓFIA, GÓFIA.

SOPA AB ALLS. Las que's fan fregint una porció de oli ab alls, després s' hi posa la àygua corresponent a la sopa tallada, y s' assahona ab sal y pebre negre ó bermell. *Sopas de gato ó de ajo.* Offa ex pane, oleo, alliis et aqua.

SOPAS Y FASOLS. exp. pera motejar á qui parla rossegant la llengua. *Sopas, zopitas, cocoso.* Blasus.

ANAR Á LA SOPA. fr. Se diu dels estudiants y pobres que anavan á pèndrer la sopa en las porteries dels convents. *Andar ó ir á la sopa.* Cibum ostiatim mendicare.

ESCALDAR Ó REMULLAR LA SOPA. fr. *Calarla sopa.* Offam jure saturare.

ESTAR FET UNA SOPA. fr. *ESTAR MULLAT COM UN XOP.*

VÉR SOPAS. fr. Tallar sopas y empaparlas ab caldo ó altre líquit. *Esopar, sopar, sopear.* Offam jure, vino, etc. intingere.

VÉR SOPAS DE ALSÚ. fr. fac. Dominar, tractar á algú ab sorpresa y despreci. *Sopetear, poner como una sopa.* Aliquem malè accipere.

MENJARSE LA SOPA GÓFIA Ó BONA. fr. *MENJARSE 'L PA MORT.*

MULLARSE COM UNA SOPA. fr. Mularse enterament. *Estar, venir hecho un pato ó una sopa de agua.* Valdè madè-

re

qui

caído ó altre li-
morium pulmon-

tum. || Lo gasto del sopar en un hostal. *Cena, Coena, æ.* || *SEPAR.* 2.

SOPADOR, A. m. y f. Se diu del qui sópa, y comunment del qui sópa ab excès. *Cenador.* Qui latius coenat. || Emparrat ó lloch á propòsit pera sopar en los jardins. *Cenador.* Coenatio, nis.

SOPANDA. f. Cada una de las corretjas grossas que sostenen la caixa del cotxo. *Sopanda.* Rhedam suspendentes loræ.

SOPAR. v. a. Pèndrer l' aliment acostumat per la nit. *Cenar.* Coeno, as. || m. La acció de sopar. *Cena.* Coenandi actus. || Las viandas que 's sopan. *Cena.* Obsonia, orum.

QUI SÓPA MÀSSA, SOMIA MOLT. ref. Denota que no convé ó no 'ns es saludable 'l sopar molt. *Mas mató la cena que sanó Avicena; de hambre nadie vi morir, de mucho comer, cien mil; por mucha cena nunca noche buena.* Plures coena mori jussit, quam Avicena valere.

SOPASSA. f. aum. de sopa. *Sopon.* Grandior offa.

SOPENA. m. adv. Baix pena. *So pena, bajo la pena.* Sub pœna.

SOPER. m. BARADERO. || PLAT FONDO. || Menjador de sopas. *Sopero.* Offarum comessator.

SOPERA. f. Eyna bastant fonda pera servir la escudella á taula. *Sopera.* Patella, æ.

SOPETA. f. d. *Sopilla, ita.* Offella, æ. || pl. *SOPAS Y FASOLS.*

SOPETÓ. m. Cop fort y repenti denat ab la ma. *Sopeton.* Colaphus, i.

DE SOPETÓ. m. adv. De improvís, súbilament. *De sopeton, de antuvion.* Subitanèe.

SOPIRSE. v. r. Moderarse, mitigarse. *Apaciguarse, mitigarse.* Sopia, is.

SÓPIT, A. adj. atardit, atolondrat. *Azorado.* Trepidus.

SOPISTA. m. Qui mendica y vá á la sopa. *Sopon, sopista, brodista.* Sorbillum victitans.

SOPLAGAR Y SOPLEAR. v. a. ant. SUPLICAR.

SOPLEYR. v. a. SUPLIR.

SOPLUJARSE. v. r. SOTAPLUJARSE.

SOPOR. m. Adormiment, inclinació á la son. *Sopor.* Sopor, is. || En lo blasó cada una de las figuras de animals que sostenen l' escut. *Soporte.* Animalium figuræ gentilitiam tesseram sustinentium.

SOPORÍFERO, A. adj. Lo que càusa son. *Soporifero, soporoso, narcótico.* Soporifer.

SOPORT. m. ant. Recurs. *Huelga.* Oblectatio, nis. || socorro. || AGUANT, SUFRIMENT. || maq. Pessa que's col·loca ahont es necessari sobre 'l banch y á una fusta que té de calitat mòlt forta s' afiansa la ferramenta pera tornejear á pòls. *Soporte del torno.*

SOPORTABLE. adj. Sufrible. *Soportable.* Tolerabilis, tolerandus.

SOPORTADOR, A. m. y f. Qui se porta. *Soportador.* Patienter ferens.

SOPORTAMENT. m. AGUANT.

SOPORTAR. v. a. Aguantar ab mansuetut al-

gun gravamen, etc., com: *soportar* los gastos, un treball excessiu, etc. *Soportar*, *sobrellevar*. Sustineo, es.

SOPPLEAR. v. n. ant. GALANTEJAR.

SOPTADAMENT. adv. m. SÚBITAMENT.

SOPTAMENT. adv. m. PRESTAMENT.

SOPTAR. v. a. ant. SORPÈNDRE.

SOPTE. adv. m. SUPTADAMENT.

SOPTIL. adj. SUPTIL.

SOPTOSAMENT. adv. m. SÚBITAMENT.

SOPUNTAR. v. a. Posar punts sobre de algunes paraules errades, o que estan de sobras. *Sopuntar*. Apices verbis subicere.

SOR. f. Germana, s' usa entre las religiosas. *Sor*. Soror, is.

SORBER. v. a. SORBER.

SORBETE. m. GELAT.

SORBIBLE. adj. Lo que's pot sorbir o beurer. *Sorbible*. Sorbilis.

SORBICÓ. f. med. L' acte de sorbir. *Sorbicion*. Sorbitio, nis.

SORBER. v. a. Atràurer algun líquid ab l' alé, com caldo, etc., y també xuclar alguna cosa espessa, com l'ou. *Sorber*. Sorbeo, es. || Consumir, atràurer alguna cosa ab estrago. *Sorber*. Absorbeo, es. || Rébrer, amagar alguna cosa esponjosa o vuyda a altra dins de st. *Sorber*. Absorbeo, es.

SORBÓNICA. f. Acte solemne que's fa en la sala de la Sorbona pera sér doctor en teologia. *Sorbónica*. Solemnis actus sorbonicus.

SORDA. (A LA) loc. ant. A LA QUIETA.

SORDAMENT. adv. m. Secretament, sense ruido. *Sordamente*, a la sorda o a la sordina, a lo sordo, a sordas. Clám, surdè.

SORDÀRIA. f. Privació del sentit del ohido. *Sordera*, *sordez*, *ensordecimiento*. Surditas, atis.

SORDEJAR. v. a. Sér dur de orella. *Estar un poco sordo*. Gravius audire.

SORDERA Y SORDESA. f. SORDÀRIA.

SORDET. m. Un poch sort. *Sordillo*, *ito*. Sub-surdus.

SÓRDIDAMENT. adv. m. Ab mesquineria y avarícia. *Sórdidamente*. Avarè.

SÓRDIDO, A. adj. Vil, mecánich. *Sórdido*. Sordidus.

SORDINA. f. Instrument músich en forma de violí ab una sola taula y sense cavitat pera fér las veus méns sonoras. *Sordina*. Rauca chelys. || Ferro que's posa sobre 'l pontel dels instruments de corda pera fér més remissas sas veus, y 'l cap ab un foradet al extrem de la trompeta pera 'l mateix efecte. *Sordina*. Obtusum sonum efficiens ferrum.

A LA SORDINA. m. adv. SORDAMENT.

SOREL. m. Peix dels mars de Espanya, de peu y mitj a dos peus de llarch, blau pel llom, y pel ventre blanc ab clapas rojas. Té una línea de puas en cada costat, y en lo llom dos aletas. *Jurel*. Saurus, i.

SORGIR. v. a. SURGIR. || ant. nául. FONDEJAR.

SORIÀ, NA. adj. Cosa de Sória. *Soriano*. Sorianus.

SORIERA. adj. ter. CANSONER, PESAT.

SORIERADA. f. ter. CANSONERIA.

SORIGUER. m. XURIGUER.

SORITES. m. Argumentació de proposicions encadenadas, de modo que 'l predicat de la antecedent es subjecte de la següent, y 'l subjecte de la primera del predicat de la última. *Sorites*. Sorites, es.

SORNA. f. Tardansa, fleuma. *Sorna*, *pachorra*, *pelmaceria*. Mora, æ. || met. Lo dissimulo ab que's fa o diu alguna cosa ab tardansa voluntària. *Sorna*. Simulata cunctatio. || y

SORNAGUER, A. m. y f. Fleumàtich, catasut. *Pachorrudo*, *pelmazo*, *porra*, *pachon*, *zalemero*. Cunctator, is. || Se diu de algunas cosas que esdevenen ab molta lentitut, o que's mouhen ab moviment molt pausat. *Boncero*. Lentus.

SORNAMENT. adv. m. Ab sorna. *Moroso*, *te*. Morosè.

SORNEJAR. v. a. REMOLEJAR, RONDINAR.

SORNERIA. f. SORNA. 1.

SOROLL. m. Estruendo, so que desagrada o molesta al ohido. *Ruido*, *estruendo*, *estrídor*. Fragor, is. || Estrépit, bulla. *Ruido*, *bullicio*, *estruendo*. Murmur, is. || ALBOROT, MORT. || So encara que sia apible y no molest. *Ruido*. Susurrus, i. || Estrept sòrt y espantós. *Ruido*, *estruendo*. Fremor, is. || Estrept de cops. *Golpeadero*, *ruido*. Clangor, is. || met. Apariència gran en cosas de poca substància. *Ruido*. Inanis pompa.

SOROLL DE PEUS. Lo ruido que's fa ab los peus. *Trisca*. Strepitus, us.

FÉR MOURER SOROLL. fr. *Hacer o meter ruido o bulla*. Jurgia excitare. || SONAR.

SOROLLAR. v. a. Manejar, fér mourer alguna cosa. També s' usa com reciproc. *Remecer*, *agitar*. Hinc inde movere; removeo, es. || Xiscлар la rat pinyada. *Chirriar*. Strideo, es.

SOROLLARSE. v. a. MENEJARSE, ESPAVILLAR. || Mourer una cosa que està poch segura, com la dents, etc. *Menearse*. Nulo, as.

SORPÈNDRE. v. a. Atrapar a algú descuydat, de improvis, desprevintut. *Sorprender*, *coger de sorpresa*, *sobrecooger*. Excipio, is, alicui obrepere. || Esdevenir de improvis. *Sorprender*. Intervenio, is. || Interceptar, pèndrer. *Sorprender*. Inter-cipio, is. || Causar novetat alguna cosa repentina. *Sorprender*. Improvisò occupare. || EMPENTAR. || v. r. PASMARSE, MARAVELLARSE.

SORPRENDENT. adj. Lo que causa sorpresa. *Sorprendente*. Intercipiens.

SORPRÉS, A. p. p.. *Sorprendido*. Opressus. || Abatut de ánimo ab la novetat de alguna cosa. *Sorprendido*. Nova re-ictus.

SORPRESA. f. Obra de sorpèndrer. *Sorpresa*. Imprævisa occupatio; invasio, nis. || Admiració que causa alguna novetat. *Sorpresa*. Admiratio, nis.

SORRA. f. Arena un poch grossa. *Sorra.* Saburra, s. || La illada de la tunyina. *Sorra, hijada de atus.* Thinnia illa. || Polvos pera aixugar l' esorit. *Polvos.* Pulveres ad exsicccandum scripta. || náut. Arena grossa que serveix de pes pera assegurar las embarcacions contra la forsa dels vents. *Lastre.* Saburra, s. || GUINQU.

FÉR ó SÉR COM LA SORRA FALSA. (r. prov. Denota la falsedat de la que treheixen en capa de amichar *Malagar com la boes y marder com la cola.* Animos sub vulpe latere.

SORRAL. m. Lloch de molta sorra ó arena. *Arenal.* Sabuleum, i, arenaria, orum.

SORRAR. v. a. náut. Posar sorra dins la nau. *Lastar.* Saburar, as.

SORRENCH, CA. adj. ARENÓS.

SORRERA. f. Vas pera tenir la sorra ó polvos pera assecat l' esorit. *Salvadera.* Theca pulviscularia.

SORROFOLL. m. fam. SOROLL.

SORROGAR. v. a. y derivats. SUBROGAR.

SORS. f. SORT.

SORT. f. Accia, accident, fortuna, ventura, dita. *Suerte.* Sors, tis. || Destino, condició, situació. *Suerte.* Vieis, is. || Gènere, espècie ó qualitat de alguna cosa. *Suerte.* Ratis, nis. || La manera ó modo de fer alguna cosa. *Suerte.* Modus, i. || Risch ó perill á que algú està esposat. *Suerte.* Casus, us, fortuna, s. || Ha certs jochs se diu dels punts ah que s' guanya. *Suerte.* Alea, s. || Estament, classe, bras, llinatge; com: gent de baixa sort. *Suerte.* Genus, eris. || Extracció, rifa. *Suerte.* Sors, tis. || Lo rodell about està 'l nom ó número del que entra en extracció. *Suerte.* Sors, tis. || CANTAL. || L' acte de lidiar á peu los toreros. *Suerte.* Taurorum pedibus agitatio. || La part de terra separada de altra. *Suerte.* Sortitio, nis. || Acció, lo que's dona pera entrar en alguna companyia. *Accion, suerte.* Sors, tis. || La incertitud dels negocis; com: probar la sort de las armas. *Suerte.* Sors, tis. || poét. La vida y paradero dels homes. *Suerte.* Fortuna, s.

SORT DE LAS DAMAS. Joch que's reduheix á combat general alternant ab llansa y espasa, dividintse 'ls combatents en dos quadrillas, davant de las quals s' exten una corda que s' abat després á la senyal de embestida. La pelea es entre parallas desiguals, y poden protegirse mútuament; sujequantse á las condicions dels cartells. *Suerte de las damas.* Ludus foeminis dicatus.

SORT DELS SANTS. Espècie de endevinació que usáren antigament, y consistia en obrir la Bíblia y pèndrer casualment algun verset, endevinant per ell lo que havia de succehir. Fou condemnada per lo concili de Agda l' any 806. *Suerte de los santos.* Sactorum sors.

Á LA SORT. m. adv. Á GANÀNCIA Y PÈRDUA.

ANAR ó PESAR Á LA SORT. fr. Sér un de aquells entre quins s' ha de sortejar alguna cosa bona ó mala. *Entrar en suerte.* In sortem vocari.

BONA SORT. VENTURA.

LA MILLOR SORT Y VENTURA ES TENIR BENDA SEGURA. ref. Dóna á entèndrer que 'l medi més segur pera fer diner, es no gastar-lo. *Alquimia probada, tener renta y no gastar nada.* Paucimonia optimum vegetigal.

PER SORT. m. adv. Sortejan. *Por suerte.* Sortè.

TENIR ó NO TENIR SORT. fr. Sér dillós ó desgraciat. *Correr bien ó mal la suerte.* Facili, vel adversa uti fortuna.

TOCAR LA SORT. fr. Sér agraciat ó infelís segons lo número que li toca en algun sorteig. *Caerle á tocarle á alguno la suerte.* Aliquid aliqui sorte obtingere, obvenire.

TRAURE SORTS ó TIRAR Á LA SORT. fr. SORTEJAR.

SORT, DA. m. y f. Privat del sentit del oído. *Sordo.* Surdus; aurium usu captus. || met. Confús, que no respira. *Sordo.* Sordus. || S' aplica á las cosas incapaces de oír. *Sorda.* Surda. || met. Insensible ala consella y avisos. *Sordo.* Indocilis. || Silenciós, baix, sense ruid, com: rumor sord, *Sordo.* Sordus.

SORT COM UNA GAMFANA ó COM UNA CALDERA ó MÉS SORT COM UNA PERRA. Qui no ou enterament. *Noq sorda que una tapia.* Quo nil surdus.

Á LA SORDA. m. adv. SORDAMENT.

FÉR LO SORT. fr. Sér com qui no ou, quant lo cridan, etc.; fingirse sord. *Hacerse sordo, cerrar los oidos.* Surdum se simulare.

FÉRSE ó TORNARSE SORT. fr. *Essordecer, paquerse sordo.* Surdesco, is.

NO HI HA MÉS MAL SORT QUE 'L QUI NO VOL OIR. ref. que explica sér en va persuadir á qui no vol ferse cárrech de la rahó. *No hay peor sordo que el que no quiere oír.* Surdior est nemo quam qui exaudire recusat.

SI RO HA DÍT AL SORT NO HO HA DÍT AL PERESES. loc. fam. Denota que algú es molt diligent en aprofitar la ocasió quant li diuhen lo que li convé ó agrada. *No lo dijo á sordos.* Audienti grata.

SORTEIG. m. La obra de sortejar. *Sorteo, sorteamiento.* Sortitio, nis, sortitus, us.

SORTEJADOR. m. qui disposa ó trau les sorts. *Sortador.* Sortitor, is. || Qui fa sorts als toros. *Sorteador.* Taurorum elusor. || Qui té per ofici separar la llana segons sas diferents qualitats. *Apartador.* Segregator lanificus.

SORTEJAR. v. a. Traure alguna cosa per sort. *Sortear, echar suertes.* Sortiri, sortes ducefe. || Triar y separar las várias qualitats de la llana. *Apartar.* Lanam seligere. || Torejar á peu, *Sortear.* Irruente taurum eludere. || RIFA.

SORTER. m. Adivino. *Sortilego, sortero.* Sortilegus, i.

SORTES. (sn) m. adv. En lloch de. *En vez, en lugar.* Loco hujus.

SORTIDOR. m. SURTIDOR.

SORTIJA. f. ANELL. || Joch que s' executa corrent á caball ab una llansa ó espasa de fusta en la ma, y guanya 'l premi aquell que agafa ab ella una

anella penjada ab paratge destinat al efecte de ahont se desprenen facilment. Lo mateix nom se dona al premi. *Sortija, correr sortija*. Citato equo annulum hasta præripere.

GUANYAR LA SORTIJA. fr. Sér premiat lo qui la pòt havèr, y consegair la glòria del mès destre. *Llevar la sortija*. Hastam per annulum trajicere.

SORTIJASSA. f. aum. *Sortijom*. Annulus ingens.

SORTILEGH, GA. adj. Pronosticador per sorts supersticiosas. *Sortilego*. Sortilegus.

SORTILEGI. m. Elxis, bruixeria, encantament que's fá per sorts supersticiosas. *Sortilegio*. Sortilegium, ii.

SORTIR. v. a. SURTIR.

SORTIT. m. SURTIT.

SOS. pron. possessiu. Sèus. Sús. Sui.

SOSA. f. Planta de tres peus de alsària, quant es cultivada, y de un quant no; camas llargas, escampadas, rojencas; fullas rodonas y plenas de un such salat. Se crema verda á son temps, y las cendras serveixen pera fèr sabó, vidre, servesa, y pera tráuwer sals alcalinadas; y es ademès aperitiva, incisiva y útil en las obstruccions. *Sosa*. Vitrearia, soda, æ; salsola sativa. || La pedra feta del such de dita herba ja cremada que serveix pera fèr vidre y sabó, y conté de 25 á 40 centéssimas de subcarbonat de sosa. *Sosa*. Ad vitrum et saponem efficiendum ferrumen.

SOSCAVAR. v. a. SOCAVAR.

SOSMÉTRESE. v. r. SOMÉTRESE.

SOSPEDAR. v. a. Reparar los fonaments descarnats dels edificis. *Recalzar, ripiar*. Refulcio, is.

SOSPEDRAT. m. Lo reparo que's posa á las pedras descarnadas dels edificis. *Recalzo*. Refulciament, i.

SOSPÉNDRE. etc. SORPÉNDRE. || SUSPÉNDRE.

SOSPESADOR, A. m. y f. Qui sospesa. *Tanteador*. Computator, is.

SOSPESAMENT. m. Obra de sospesar. *Tanteo*. Perpentio, ponderatio, nis.

SOSPESAR. v. a. Alsar alguna cosa, com pera tantejar son pes. *Sompesar, sospesar, tomar á peso, sopesar*. Suspendeo, es.

SOSPITAR. v. a. y derivats. SUSPITAR.

SOSSECH. m. ant. sossego.

SOSSEGADAMENT. adv. m. Ab sossego. *Sossegadamente*. Tranquillè, placidè.

SOSSEGADOR, A. m. y f. Qui sossega. *Sossegador*. Pacator, is.

SOSSEGAR. v. n. ASSOSSEGAR. || Reposar, descansar, dormir. *Sosegar*. Requiesco, is. || v. a. Pacificar, apaciguar. *Sosegar*. Sedo, tranquillo, as. || met. Aquietar las alteracions del ànimo, mitigar las passions. També s' usa com recíproch. *Sosegar*. Permulceo, es.

SOSSEGAT, DA. p. p. y adj. Tranquilo, sossegado. Tranquillus.

SOSSEGO. m. Quietut, tranquilat, pau. *Repo-*

so, sosiego, quietud, tranquilidad. Quies, cñ, otium, ii.

SOSSOBRAR. v. n. náut. Perillar lo barco per causa dels vents ó anàrsen á fons. *Zozobrar*. Irem fluctuare, submergi.

SOSTENIDO. m. mús. Accident pera aumentar un semitó al punt al costat esquerre del qual s' senyala. *Sostenido*. Semitonum augens signum.

SOSTENIDOR. m. Qui ó lo que serveix per sostenir. *Sostenedor*. Sustentaculum, i. || Lapa de ferro vuyda que's posa en lo bastiment de la porta ó forat fèt en lo mateix bastiment ahont cascun baldó del pany pera quedar la porta tancada á clau. *Cerradero, cerradera*. Seræ fibula.

SOSTENIMENT. m. La acció de sostenir ó sostenir-se. *Sostenimiento, sosten*. Sustentatio, nis. || Lo que sosté. *Sostenimiento, sostenimiento, sostenidor, sosten, apoyo*. Sustentaculum, i. || *sustent, aliment*.

SOSTENIR. v. a. Mantenir, aguantar alguna cosa pera que no cayga. *Sostener*. Sustineo, inibeo, es. || Tenir sobre sí alguna cosa, com las columnas l' edifici. *Sostener, y trabajar* en la arquitectura y maquinària. Sustento, as. || *sosortar*. || Dirigir bè alguna cosa, com l' estat en la política civil, etc. *Mantener, sostener*. Fero, ers. || *Asomar, excitar*. *Sostener*. Animum dare. || *Defenar* algun argument, opinió, doctrina ó partit. *Defender, sustentar, sostener*. Propugno, as, incoer, cri. || *Afavorir, protegir, ajudar*. *Sustener*. Adsum, ades, auxilior, aris. || *Assegurar, afirmar*. *Sostener*. Testor, aris, assevero, as. || *Resistir un atac, etc.* *Sostener*. Resisto, is. || mil. Estar en paratge ó positura pera socórrer á altre cos de exèrcit, phasa, etc. *Sostener*. Defendo, is. || Seguir una conversació, etc. *Sostener*. Hominum costum sermonibus tenere. || *Mantenir, alimentar*. També s' usa com recíproch. *Sostener, sustentar*. Sustento, as. || mil. *TRABALLAR*. || v. r. *Mantenir-se* ferma alguna com quant està en perill. *Mantenerse, sostenerse*. Sustento, as.

SOSTENIR DANY É INTERÉS. fr. for. *Pagar deim y costas*. Litis æstimatione militare.

SOSTINENSA. f. SUSTENTACIÓ.

SOSTINGUT, DA. p. p. *Sostenido*. Sustentus.

|| m. mús. SOSTENIDO.

SOSTOVAR. v. a. ler. ESTOVAR. 1 y 2.

SOSTRACCIÓ. f. arit. SUBSTRACCIÓ. || *divin, separació, ocultació*. || FURT, ENCUBRIMENT.

SOSTRATGE. m. ant. APARTAMENT.

SOSTRÀURER. v. r. arit. RESTAR. || Trauwer alguna cosa de ahont estava, emportànt-sela ocultament. *Sustraer, quitar*. Substraho, is, adimo, ii. || Induhir á algú á que mude de amo, de habitació, de ofici, etc. *Solevantar*. Subveho, is. || Induhir als parroquians que vajan á comprar á altra part. *Desparroquianar*. A taberna confuentes avertere. || v. r. *Despèndrer-se, apartar-se, separar-se* alguna cosa. *Sustraeres*. Sese subtrahere.

SOSTRE. m. Lo pis que divideix l'edifici en estàncies. *Techo, techado.* Tectum, tabulatum, i. || met. Capa ó posada de unas cosas sobre altres, com sostre de sardinas, etc. *Lecho, capa.* Crusta, æ, estratum, i. || Trespol, la part interior y superior de un edifici. *Techo, tejado, techumbre, techado.* Tectum, i, lacunarium, ii. || BÓVEDA.

FÉR SOSTRE. fr. *Techar.* Fastigia conficere.

PUJARSE'N AL SOSTRE. fr. met. **PUJARSE'N AL CAP DAMUNT DEL CAMPANÀ.**

SÓSTRER. v. a. **SOSTRAÏURER.**

SOSTRET, A. p. p. y adj. *Sustraido.* Substractus. || m. d. *Techo pequeño.* Tectulum, i.

SOT. m. clor. || Lo clot que's fa en los carrers y camins quant plou. *Charco.* Lacuna, æ, stagnum, i. || Fosso que's fá al entorn de las plantas y arbres pera detenir la àyga á fi de que penetre fins á las arrels. *Alcorque, socava.* Scrobs, bis, sulcus, i. || VALL. || CLOT. 2.

FIGAR AL SOT. fr. **SOTERRAR.**

SOTA. f. En lo joch de cartas figura que representa un soldat á peu. *Sota, y marica* la de oros en lo joch de truch. Lusoria pagella peditum simulans. || prep. Davall. *Debajo.* Subter, sub. || S' usa en composició pera significar lo segon ó subaltern immediat en alguns oficis, com sotamestre. *Sota.* Secundus.

SOTABANCH. m. arq. Pessa sobre la cornisa ab sa motllura y ressalt pera rébrer los archs de las bóvedas. *Sotabanco.* Fabricæ pars arcibus subitans.

SOTABARBA. f. Gorja, carn abundant que creix davall la barba. *Papada.* Obessum guttur. || se diu per burla de la pelleringa que penja excessivament davall de la barba. *Perigallo.* Pellis amonto pendula. || Dit de la del porch. *Cogullada, papada.* Glandula, æ.

SOTACOMIT. m. Segon comit, que fá las veus del principal. *Sotacomitre.* Trierarchi vicarius.

SOTACOPA. f. Pessa de plata ó altra matèria de figura rodona en que se serveixen las copas ó gots. *Salvilla.* Hiscopatela, æ.

SOTACLAVARI. m. Segon clavari. *Subclavero.* Clavarii vicarius.

SOTACOMANADOR. m. Superior després del comanador. *Subcomendador, teniente comendador.* Cœnobii subpræfectus.

SOTACONSERVADOR. m. **SUBCONSERVADOR.**

SOTACOTXERO. m. Lo cotxero de las mulas de davant. *Sotacochero.* Secundus redarius. || Lo qui supleix pel cotxero major. *Sotacochero.* Rheadarii vicarius.

SOTACUBERT. m. **SOTA CUBERT.**

SOTACURADOR. m. Substitut del curador. *Sotacurador, curador subrogado, sustituido.* Subcurator, ia.

SOTACUYNER. m. L' ajudant del cuyner. *Sotacocinero.* Subculinarius, ii.

SOTAESCARCELLER. m. Substitut del es-

carceller. *Subalcaide, bastonero.* Subcustos, dis.

SOTAESCRITA. f. CAUCIÓ, SEGURETAT.

SOTAESCRÍURER. v. a. **SUSCRÍURER.**

SOTAGUARDA. m. Guarda substituhit per altre. *Sotaguarda, guarda sustituido.* Subcustos, odis.

SOTAMA. m. Reprehensió, repulsa. *Felpa, peluca, reprimenda.* Reprehensio; nis.

DONAR UN SOTAMÀ. fr. met. UNTAR LO CARRO.

SOTAMESTRE. m. Ajudant. *Pasante, repetidor, sotamaestro.* Hypodidasclus, i, subdoctor, is.

SOTAMINISTRE. m. Entre 'ls jesuitas coadjutor, que es lo principal dels que tenen á sòn cuidado la cuyna, rebost y demès oficinas dependents de ella. *Sotoministro, sotaministro.* Obsonator, is.

SÓTAN. m. ant. **SOTERRANI.**

SOTANA. f. Vestidura talar que portan los ecclesiàstichs entre 'ls vestits curts y manten. *Sotana.* Tunica talaris y subtaneum, ei, en la baixa llatinitat. || En los molins de farina la mola de sota. *Piedra de asiento.* Supposita mola. || La mola de sota en lo trull de molí del oli. *Yusera, alfarge.* Factorium, ii. || La que usan los col·legials en la qual s' ajusta la beca. *Manto.* Toga, æ.

SOTANETA. f. d. *Sotanilla.* Tunicula talaris.

SOTAPLECH. m. **SOTA PLECH.**

SOTAPLUJARSE. v. a. Posarse á cubert de la pluja. *Azuviar, guarecerse del agua.* Arcore á se pluviam.

SOTAPORTAL. m. PORXO.

SOTAPOSAR. EXPOSAR.

SOTAPOSAT, DA. p. p. Exposat. *Expuesto.* sujeto. Obnoxius.

SOTAREY. m. En algunas aulas de gramática 'l segon. *Sotarey.* Primus á rege vel post regem in gymnassiis.

SOTASAGRISTÀ. m. Ajudant de sagristà *Subsacristan, sacristan segundo.* Secundus ædituus.

SOTASCRÍURER. v. a. **SUSCRÍURER.**

SOTAVENT. m. L' estat de la nau oposat á la part per ahont vé 'l barlovent, ab respecte á punt ó lloch determinat. *Sotavento.* Navis vento transversum latus.

ANARSE'N Á SOTAVENT. fr. náut. Passar del semicircul del barlovent al de sotavent, ab relació á un objecte ó paratge determinat. *Caer á sotavento.* Inferiori subjici vento. || Considerada la acció en sí mateixa separarse la embarcació envers sotavent del rumbo á que 's dirigeix; separació causada pel impetu del mar, del vent ó de la corrent. *Caer á sotavento, derivar, abatir, decaer, descaecer, davalar.* Derribo, as.

SOTAVENTAR. v. a. náut. Posar la embarcació á sotavent. També s' usa com reciproc. *Sotaventar, sotaventarse, sotaventearse.* Inferiori vento uti.

SOTBARBA. f. **SOTABARBA.**

SOTBATLLE. m. LLOCHTINENT.

SOTCOLOR. m. Pretext, apariència. *Socofor,*

Prætextus, us; *causa* apparens pro vera facta. | adv. m. Dissimuladament. *Socolor*. Per speciem.

SOTERRADOR. m. foseer.

SOTERRAMENT. m. ENTERRO. | SEPULTURA.

SOTERRANI, A. adj. Lo que está sola terra. *Subterraneo*, *soterraño*, *soterráneo*. *Subterræus*, *crypticus*. | Lloch, fàbrica sola terra, com seller *SOTERRANI*, etc. *Subterraneo*, *soterraño*. *Subterraneus* locus. | m. Cova sola terra. *Sótano*. *Hypogæum*, ei.

YER SOTERRANIS. fr. *Facer sótanos*, *asotantar*. *Subterranea* opera construere.

SOTERRAR. v. a. Colgar, cubrir de terra. També s' usa com recíproch. *Enterrar*, *soterrar*. *Infodio*, is, *sub terram condere*. | met. Amagar, escondir. *Soterrar*. *Abdo*, is.

SOTERRAT, DA. p. p. y adj. *Enterrado*, *soterrado*. *Sepultus*.

SOTERRIA. m. *SOTERRANI*.

SOTESCRIURE. v. n. *SUBSCRIBERE*.

SOTET. m. d. *Charquillo*. *Lacusculus*, i.

SOTIL. adj. *SUTIL*. | ant. *INSIGNIFICANT*, *ME.* *SIMPLE*, *SENZILL*, *PETIT*.

SOTJAR. v. n. ter. Fér lo sòrt, fér lo tomtó. *Llamarse andana*. *Ignorantiam* simulare.

SOTMÉS, A. p. p. *SOMÉS*. | m. *SUBJECT*, *SÓNDIT*, *VASSALL*.

SOTMÉTRER. v. r. *SOMÉTRER*.

SÓTOL. m. *SOLAR*. f. | Fonament de una paret. *Cimiento*. *Còmentum*, i.

SOTPEDRAMENT. m. Pen que sosté alguna cosa material, com l' edifici, etc. *Pié*. *Pes*, *edis*.

SOTRACADA. f. y

SOTRACH. m. *SOTRAGADA*. 1.

SOTRAGADA. f. Moviment encontrat de un cos de un costat á altre, com succeheix en los carnuages, per la desigualtat del terreno. *Traqueo*, *vaiven*. *Vacillatio*, *nulatio*, nis. | Lo cop fort y ab estruendo cahent de alt. *Zaparrazo*, *batacazo*. *Lapsus*, us. | Desgràcia, cayguda de la elevació ó fortuna. *Zaparrazo*. *Casus*, us.

SOTRAGUEJAR. v. a. Fér *sotrachs*. *Traquear*, *dar vaivenes*. *Labesco*, is.

SOTS. prep. *SOTA*.

SOTSALCAYT. m. ant. *SOTAESCARCELLER*.

SOTSJAUER. v. a. ant. Estar subjecte. *Estar sujeto*. *Subjaceo*, es.

SOTSMÉTRER. v. a. etc. *SOMÉTRER*.

SOTSOBRE. v. n. náut. *SOSSOBREAR*.

SOTSPENA. adv. m. *SOPENA*.

SOTSPESAR. v. a. etc. *SOSPESAR*.

SOTSPRIOR. m. *SUPERIOR*.

SOTSROGAR. v. a. *SUBROGAR*.

SOTSTENIR. v. a. *SOSTENIR*.

SOTSVEGUER. m. Llochinent de veguer. *Soveguer*. *Subvicarius*, ii.

SOTSVEGUERIA. f. L' empleo de *sotsveguer*. *Sovegueria*, *soveguerio*. *Vicarii* *judicis* ditio.

SOU. m. Moneda imaginària que en Catalunya val

4 quartos y mitj. *Suelto*. *Solidus*, i. | L' estipendi ó paga que's dona als militars y als empleats. *Suelto*. *Stipendium*, ii. | La soldada que's dona als criats, etc. *Suelto*, *salario*. *Stipendium*, ii. | ant. Lo tant que'l rey pagava per barril de las embalcacions mercantils que armava en guerra. *Suelto*. *Solidus*, i.

SOU DE OR. Moneda entré ls romans, dita así perque tenia 'l just y enter valor, á distinció de las que fabricàren després ja de una meytat, ja de un ters pera us comú y més fácil comters. En Espanya ha tingut diferent valor, y 'l que avuy s' usa en Aragó val 32 maravedissos. *Suelto*. *Solidum*, *solidus*, i.

SOU DE VIUDA. *VIUDEDA*.

DE AHONT VENIU? CINCH SOTS ME CÒSTA. *Id.* ab que's denota un despropòsit ó resposta fora del cas. *Si preguntas por bezas, mi padre tiene un garbanzal*. *Ad rogatum non respondere*.

NO HI HA GRANS CINCH SOTS DE DIFERÈNCIA. *Id.* *Idem*. NO HANEREN UN DIT DE DIFERÈNCIA.

PER SOU É PER LLITRA. loc. ant. com. Explica es los computos la proporció ab que deuen pagar las averias entre dos subjectes, ó entre 'l buch y la càrrega, suposant que pera 'l pago 'l càrrech y la nau fan una lliura, y las pèrduns y danys altra y per consegüent lo qui té en la lliura del càrrech una dècima, sufrirà una dècima en la lliura de la averia, y així de las demés, rati per quantitat. *A sueldo y á libra, sueldo y libra, rata por cantidad*. *Per solidum et libram*.

SOVEN. prep. ant. *SÓLAR*.

SOVENIR. v. n. Venir á la memòria, recordar. *Recordar*, *acordar*. *Reminiscor*, eris.

SOVENDIT, A. adj. *SOVENDIT*.

SOVINT. adv. m. Ab freqüència. *A menudo*. *Sæpè*.

LO MÉS SOVINT. m. adv. La major part del temps. *De ordinario*, *la mayor parte del tiempo*. *Plerumque*.

TOT SOVINT Ó MOLT SOVINT. m. adv. Ab molta freqüència. *Muy á menudo*. *Sæpius*.

SOVINTEJAR. v. a. Fér alguna cosa molt sovint. *Menudear*. *Frequentor*, aris.

SU.

SUA. pron. adj. f. poss. *Su*, *suya*. *Sua*.

SUADA. f. Lo que 's sua de una vegada. *Sudor*. *Sudor*, is. | met. *SUOR*, *FATIGA*, *TRABALL*.

SUADIR. v. a. *PERSUADIR*.

SUADOR, A. m. y f. Qui sua molt ó sovint. *Sudador*. *Sudator*, is. | Lloch destinat en lo bany pera suar. *Sudador*, *sudatorio*. *Sudatorium*, ii.

SUAMENT. m. La acció y efecte de suar. *Sudamento*. *Sudor*, is.

SUAR. v. n. Expel·lir lo suor. *Sudar*. *Sudo*, as; *sudorem mittere*. | met. *Traballar ab molta fatiga y desveïllament*. *Trasudar*, *sudar*. *Exsudo*, *labore*,

as. || met. Se diu de la humilitat que està o està en la superfície de alguns coses, com en las parets, pedras, etc.; y també del destil·lar las plantas y arbres humor ó goma. *Sudar*. Sudo, as. || Traba-llar molt física ó moralment. *Insudar*. Insudo, as.

SUA MOLT. fr. *Sudar mucho, nadar en sudor*. Su-
dore manare, diffuere. || Tenir molt treball. *Su-
dar pez*. Impensè laborare.

ENCARA LI HA DE SUAR LO CAP DEL NAS Ó 'L CUL.
exp. fam. Pondera la dificultat ó treball que ha de
costar lo conseguir alguna cosa. *Aun le ha de su-
dar el rabo*. Longus sudor laborque restat.

YEN SUAR. fr. Costar una cosa molt treball ó difi-
cultat. *Hacer sudar*. Improbo labore torquere.

MÉS VAL SUAR QUE ESTOSSEGAR Ó ANEGAR. ref.
Aconsella que és preferible un poch de calor al
perill de encadenarse. *Mas vale sudar que toser*.
Est sudare homini plus quam tussire salubre.

SUARA. adv. t. Ara poch ha. *Poco ha, poco ha-
ce, ahora mismo*. Nunc; haud diu.

SUARDA. f. suor. s. || Suor de las ovel·las,
matèria untosa composta de sabó ab basa de potas-
sa; de una substància animal particular, que deixa
humida la flana de las ovel·las. *Suarda*. Ovinum
sudor.

TRAURE LA SUARDA. fr. Traurer la brutícia de
la suor que s'encasta en la roba. *Despercullir*. Cra-
ssittem abstergere.

SUARI. m. mit. MOCADOR.

SUAT, DA. p. p. y adj. Humit ab la suor. *Su-
dado, sudoriento*. Sudore madens, sudatus. || Lo
que està brut de suor. *Sudoso*. Sudore fluens.

SUAV. adj. Bła, dolc, apacible als sentits. *Sua-
ve*. Suavis, mitis. || Dócil, manejable. *Suave*. Sua-
vis, facilis. || pint. y escult. Flonjo, tou, que s'
enfonsa si s' toca. *Mórbido*. Morbidus.

SUAVEMENT. adv. m. Ab suavitat. *Suavemente*.
Suaviter, jucundè. || Agra·dablement. *Suavemente*.
Compositè. || Lleugerament, per damunt damunt.
Suavemente, por encima. Perfunctoriè, summatim.
|| POCH A POC.

SUAVISADOR. m. Corretja preparada pera
suavisar las navajas. *Suavizador*. Cultriciis acuen-
dis corium.

SUAVISAR. v. a. Ablamir, posar suau alguna
cosa. *Suavizar*. Mitigo, as; suave reddere. || Mode-
rar lo rigor del tracte. *Suavizar*. Lenio, is; mitem
effici. || Calmar, sossegar, aplacar. *Suavizar*. Mul-
ceo, es. || Minorar. *Suavizar*. Levo, as. || Civilisar
las costums. *Suavizar*. Mores emollire. || Reconci-
liar l'ànimo ofès de algú. *Suavizar*. Animam of-
fensiorenc recolligere.

SUAVISAT, DA. p. p. y adj. *Suavizado*. Mitigatus.

SUAVISIM, A. adj. *Suavissimo*. Valdè suavis.
SUAVISÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Suavissi-
mamente*. Suavissimè.

SUAVITAT. f. Agrado, dolçura, finura en lo
tracte. *Suavidad*. Lenitas, facunditas, atis. || más.

Dolçura, delicadesa, melodia. *Suavidad*. Suavitas,
tenderitas, atis. || En matèria de devoció, ternura.
Suavidad. Suavitas, atis, dulcedo, inis. || pint. De-
licadesa, agrado. *Suavidad*. Suavitas, atis. || Trau-
quil·lat, mansuetut, docilitat. *Suavidad*. Facilitas,
atis. || Blandura, delicadesa al tacto. *Suavidad*. Le-
nitas, atis.

SUBADMINISTRADOR. m. Dependènt inme-
diat al administrador. *Subadministrador*. Subre-
demptor, is.

SUBALTERN. m. Inferior, que està subordinat
en alguna cosa ó s' inclou en altra. *Subalterno*.
Submissus. || Inferior ab dependència del superior.
Subalterno. Subalternus.

SUBALTERNACIÓ. f. SUBORDINACIÓ.

SUBALTERNANT. adj. Lo que té subordinada
altra cosa. *Subalternante*. Subjiciens.

SUBALTERNAR. v. a. Subjectar, posar sota.
Subalternar. Subjicio, is.

SUBARRENDADOR. m. Qui subarrenda. *Sub-
arrendador*. A locatore locator.

SUBARRENDAMENT. m. L' arrendament
que fa l' arrendatari de la cosa arrendada. *Subar-
riendo, subarrendamiento*. A locatore locatio.

SUBARRENDAR. v. a. Arrendar a altre lo que
s' té arrendat. *Subarrendar*. Subloco, as.

SUBAST. m. y

SUBASTA. f. Venda pública en lo mes dihent
ab la intervenció de la justícia. *Subasta, subasta-
cion*. Hasta, as.

SUBASTAR. v. a. Vèndrer en públich encant
ab intervenció de justícia. *Subastar, vender en pú-
blica almoneda*. Subhasto, as; hastae subjicere.

SUBBRIGADIER. m. Suplent de brigadier.
Subbrigadier. Submanipularis duotor.

SUBCOL·LECTOR. m. Qui fa las funcions de
col·lector. *Subcolector*. Subcollector, is.

SUBCONSERVADOR. m. Jutge delegat pel
conservador. *Subconservador*. A provocationum ju-
dice legatus.

SUBCONTRÀRIA. adj. fil. Se diu de la pro-
posició que se segueix de la contrària. *Subcontra-
ria*. Subcontraria, æ. || mat. Se diu de dos figuras,
v. g. de dos triànguls semblant ab l' àngul del
vértice comú, sense basas paralelas. *Subcontraria*.
Subcontraria, æ.

SÚBCUBO. adj. Se diu del dimoni que té tracte
il·licit ab los homes, prenent forma de dona ó de
pacient en l' acte sodomítich. *Súbcubo*. Subcubus.

SUBCUMBE. v. a. sucumbir.

SUBCUTÀNEO, A. adj. Lo que està sota la pell.
Subcutanea. Subcutaneus.

SUBDEGÀ. m. Dignitat de alguns capítols que
està a las ordes del degà. *Subdecan, subdecano*. Sub-
decanus, i.

SUBDEGANAT. m. dignitat del subdegà. *Sub-
decanato*. Subdecanatus, i.

SUBDELEGABLE. adj. Lo que's pot subdele-
gar. *Subdelegable*. Quod delegari potest.

SUBDELEGACIÓ. f. for. Delegació feta per un jutge y per un delegat que comunica part de son poder. *Subdelegacion.* Subdelegatio, nis. || Lo territori, empleo y oficina del subdelegat. *Subdelegacion.* Subdelegatio, nis.

SUBDELEGANT. p. a. Qui subdelega. *Subdelegante.* Subdelegans.

SUBDELEGAR. v. a. Donar lo delegat sa jurisdicció á altre. *Subdelegar.* Subdelego, as.

SUBDELEGAT, DA. adj. y m. La persona á qui 'l delegat ha comés sas facultats ó jurisdicció. *Subdelegado.* Subdelegatus; in delegati locum suffectus.

SUBDIACA. m. Lo clergue ordenat de epístola. *Subdiácono.* Subdiaconus, i. || Càrrech que hi ha en algunas catedrals pera preparar los vasos sagrats y cantar la epístola en la missa. *Subdiácono.* Subdiaconus, i.

SUBDIACONAT. m. L' orde de subdiaca ó de epístola. *Subdiaconado, subdiaconato.* Subdiaconatus, us.

SUBDIACONIL. adj. m. Se diu de certas prebendas y prebendats que tenen obligació de cantar la epístola en la missa major. *Epistolero, subdiacónil.* Ad epistolas canendas destinatus clericus.

SUBDISTINCIÓ. f. La distinció de altra distinció. *Subdistincion.* Subdistinctio, nis.

SUBDISTINGIR. v. a. Fér una distinció de altres. *Subdistinguir.* Subdistingo, is.

SÚBDIT, A. adj. y m. Subjecte á la disposició de algun superior, ab la obligació de obtenirlo. *Súbdito.* Subditus, i.

SUBDIVIDIR. v. a. Dividir las parts de una divisió. *Subdividir.* Subdivido, is.

SUBDIVISIÓ. f. Divisió de altra divisió. *Subdividir.* Subdivisio, nis.

SÚBDUPLO, A. adj. geom. La proporció quant un número es la meytat de altre, com 2 de 4 y 4 de 8. *Súbduplo.* Subduplus.

SUBECH. m. SOBECH.

SUBEXECUTOR. m. Qui executa ú obra per delegació de al're. *Subejecutor.* Subexequens, tis.

SUBHASTAR. v. a. SUBASTAR.

SUBINAS. (DE) m. adv. Boca pera munt. *Supino, boca arriba.* Resupinus, supinè.

SUBINSPECTOR. m. Subaltern immediat al inspector. *Subinspector.* Subinspector, is.

SUBINTRODUCTA. f. Terme de la història eclesiàstica, que donava á las donas que vivian en casa dels sacerdots, ab motiu de caritat, cuydado de sas casas, etc.; costum prohibida en lo cánon III del concili de Nicea. *Subintroducta.* Subintroducta, æ.

SUBIRÁ, NA. adj. SOBIRÁ. || adj. REPENTÍ.

SÚBIT, A. adj. Repentí. *Repentino, súbito, subitáneo.* Subitus.

SÚBITAMENT. adv. m. De repent, de improvís. *Súbitamente, subitáneamente, repentinamente.* Subitò, repentè, extemplò.

SUBITÁNEAMENT. SÚBITAMENT.

SUBITÁNEO, A. adj. SÚBIT.

SUBJECCIÓ. f. Acte y efecte de subjectar ó subjectarse. *Sujecion.* Subjectio, nis. || *Servitut, dependència.* *Sujecion.* Subjectio, nis. || *LLIGADURA.* || Aplicació, assistència á la obligació. *Sujecion.* Assiduitas, atis, applicatio, nis. || ret. Figura en que l' orador respon. á sas mateixas preguntas. *Sujecion.* Subjectio, nis. || esgrim. La acció en que 's subjecta la del contrari. *Sujecion.* Subjectio, nis.

AB SUBJECCIÓ. m. adv. Humilment, ab submissió. *Con sujecion.* Demissè.

DENEGAR LA SUBJECCIÓ. fr. No regonéixer al senyor feudal. *Denegar, desconocer la sujecion ó vasallaje.* Clientelam denegare.

SUBJECTADOR. m. SUBJUGADOR.

SUBJECTAR. v. a. Sométrer, reduhir al domini ó poder de altre. També s' usa com recíproch. *Sujetar.* Emancipo, as. || Afermar, sostenir. *Sujetar.* Vi continere. || Domar, rendir. *Sujetar.* Subdo, is. || SUBJUGAR, LLIGAR.

SUBJECTE, A. adj. Exposat, propens á alguna cosa. *Sujeto.* Subjectus. || Submis, adicte. *Sujeto.* Obnoxius. || súbdit. || Se diu en orde á la subjecció per amor ó per gratitut. *Sujeto.* Subjectus. || m. Qualsevol persona indeterminada. *Sujeto.* Subjectum, i. || Persona de qualitats ó prenas. *Sujeto.* Egregius. || Matèria ó punt de que's tracta. *Objeto, sujeto.* Objectum, i. || pl. Alló en que's reb y conserva alguna cosa. *Sujeto.* Subjectum, i. || 61. Alló de que s' anuncia ó predica alguna cosa. *Sujeto.* Subjectum, i. || Activitat, figura y forsa de la persona, com: home de flach *SUBJECTE.* *Sujeto.* Vigor, is. || mús. part principal del assumpto. *Sujeto.* Subjectum, i.

QUI NO CONEÇA AL SUBJECTE, NO FORME DE ELL MAL SUSPECTE. ref. Denota que no's déu judicar de las cosas fins á estar ben enterat de las causas, ó bè que es imprudència alabar ó vituperar lo que no's coneix bè. *Antes que conozcas, ni alabes ni cohondes.* Ignotum laudes hominem, culpesve caveto.

SUBJUGACIÓ. f. La acció y efecte de subjugar. *Sujecion.* Subjectio, nis.

SUBJUGADOR, A. m. y f. Qui subjuga. *Sojuzgador.* Subjugator, is.

SUBJUGAR Y SUBJUGAR. v. a. Sométrer, avassallar, dominar violentment. *Subyugar, sojuzgar.* Subyugo, as.

SUBJUNCTIU. m. gram. Modo del verb que necessita altre antecedent, exprés ó suplit, pera tenir completa sa significació. *Sujuntivo.* Subjunctivus, i.

SUBLEVACIÓ. f. ALIVIO. || La obra de sublevar ó sublevarse. *Sublevacion, solevamiento.* Sublevatio, nis. || Mott, alborot. *Sublevacion.* Seditio, nis.

SUBLEVAR. v. a. ALIVIAN, ALLEUGERAR. || Alzar, excitar algun mott. També s' usa com recíproch. *Sublevar, solevantar.* Súblevo, as; seditio-nem movere.

SUBLEVAT, DA. p. p. *Sublevado*. *Sublevatus*.
SUBLIMACIÓ. f. Obra de sublimar. *Sublimacion*. *Exaltatio*, nis. || quítm. Separació de las parts més subtils y volàtils dels mixtos elevats per medi del foc. *Sublimacion*. *Sublimatio*, nis.

SUBLIMENT. adv. m. Elevadament, real-sadament. *Sublimemente*, *elevadamente*. *Sublimiter*.

SUBLIMAR. v. a. Elevar, engrandir, real-sar. *Sublimar*, *ensalzar*. *Sublimo*, as. || quítm. Elevar per medi del foc las partícules més subtils pera recullir las després. *Sublimar*. *Sublimo*, as; ad obri-zum excoquere. || Socarrar. *Sollamar*. Amburo, is.

SUBLIMAT, DA. p. p. *Sublimado*. *Sublimatus*.

SUBLIMAT CORROSIU. *SOLIMANT*.

SUBLINAT DOLS. Argent viu reduhit á massa blanca. *Sublimado dulce*, *águila alba*. *Aquila alba*.

SUBLIMATÓRI. adj. Cosa de la sublimació. *Sublimatorio*. *Sublimatorius*.

SUBLIME. adj. Excels, gloriós, excel-lent. *Sublime*. *Sublimis*. || Se diu de la producció ó discurs magnífich y elevat. *Sublime*. *Magniloquus*.

SUBLIMENT. adv. m. Elevadament. *Sublimemente*. *Sublimiter*, excelsè. || ant. **EXCEL-LENTMENT.**

SUBLIMITAT. f. Exaltació, excel-lència. *Sublimidad*. *Præstantia*, æ. || Elevació, altura. *Sublimidad*. *Sublimitas*, atis. || Magestad. *Sublimidad*. *Elatio*, nis. || ret. Elevació de estil. *Sublimidad*. *Magniloquentia*, æ.

SUBLUNAR. adj. Lo que está baix la lluna. *Sublunar*. *Sublunaris*.

SUBMERGIR. v. a. **SUMERGIR.**

SUBMINISTRACIÓ. f. Obra de subministrar. *Subministracion*, *subministracion*. *Subministratio*, nis.

SUBMINISTRADOR, A. m. y f. Qui subministra. *Subministrador*. *Subministrator*, is.

SUBMINISTRAR. v. a. Donar ó provehir de lo necessari tant en lo físich com en lo moral. *Subministrar*, *subministrar*. *Subministro*, *suppedito*, as.

SUBMINISTRAT, DA. p. p. *Subministrado*. *Subministratus*.

SUBMÍS, SA. adj. Rendit, subjecte, humiliat per revèrència ó atenció. *Rendido*, *sumiso*. *Submissus*.

SUBMISSAMENT. adv. m. Ab submissió. *Submissamente*. *Submissè*.

SUBMISSIÓ. f. Humillació. *Sumision*. *Submissio*, nis.

SUBMULTÍPLICE. m. álg. La part alquota respecte á sòn tot, com : lo 6 es submúltiple de 18. *Submúltiple*. *Submúltipus*.

SUBNORMAL. adj. geom. Línea que determina 'l punt en que's divideix l'eix per una línea que cau perpendicular sobre la tangent al punt del contacte. *Subnormal*. *Subnormalis*.

SUBÓ. n. ter. TONTO, CAP GROS.

SUBORDINACIÓ. f. Subjecció al orde, manament ó domini. *Subordinacion*. *Subordinatio*, nis. || Terme relatiu que denota 'ls graus de superio-

ritat ó inferioritat entre diferentes cosas. *Subordinacion*. *Subordinatio*, nis.

SUBORDINAMENT. adv. m. Ab subordinació. *Subordinadamente*. *Subordinatè*.

SUBORDINAR. v. a. Subjectar, posar á algú á las ordes y disposició de altre. *Subordinar*. *Subjicio*, is. || Posar ó classificar algunas cosas inferiores respecte de otras. *Subordinar*. *Subdo*, is.

SUBORDINAT, DA. p. p. y adj. *Subordinado*. *Subjectus*. || m. **SUBALTERN.**

SUBORNAR. v. a. etc. **SOBORNAR.**

SUBPLANTACIÓ. f. Obra de subplantar. *Suplantacion*. *Supplantatio*, nis. || Introducció de algunas veus falsas en l' escrit ó en lo lloch en que otras s' esborran. *Suplantacion*. *Supplantatio*, nis.

SUBPLANTADOR, A. m. y f. Qui subplanta. *Suplantador*. *Supplantator*, is.

SUBPLANTAR. v. a. Introduhir paraulas falsas en algun escrit ó en lo lloch en que otras s' esborran. *Suplantar*. *Supplanto*, as.

SUBPOLAR. adj. Lo que está baix del polo. *Subpolar*. *Subpolaris*.

SUBPOSAR. v. a. Posar sota. *Poner debajo*. *Suppono*, is.

SUBPRIOR, A. m. y f. Qui fá las veus de prior. *Subprior*. *Subprior*, is.

SUBPROMOTOR. m. Oficial que en las canonicacions dels Sants fá las veus de promotor. *Vicepromotor*, *subpromotor*. *Subprocurator*, is.

SUBQUADRIPLICADA. f. arit. Se diu de la rahó que intervé quatre vegadas pera compóndrer la quadriplicada. *Subcuadriplicada*. *Subquadriplicata*, æ.

SUBREPCIÓ. f. Acció oculta y amagada. *Subrepcion*. *Subreptio*, nis. || Ocultació de algun fet ó circumstància pera conseguir alguna pretensió. *Subrepcion*. *Subreptio*, nis.

SUBREPTICI, A. adj. Lo que 's fá ocultament y de amagat. *Subrepticio*. *Subreptitius*. || Lo que's preten ab subrepció. *Subrepticio*. *Subreptitius*.

SUBREPTICIALMENT. adv. m. Ab subrepció. *Subrepticamente*. *Subreptitiè*.

SUBROGACIÓ. f. Obra de subrogar. *Subrogacion*, *sustitucion*. *Subrogatio*, nis.

SUBROGANT. p. a. *Subrogante*. *Subrogans*.

SUBROGAR. v. a. Substituhir, posar una cosa en lloch de altra. *Subrogar*. *Subrogo*, as, *sufficio*, is.

SUBROGAT, DA. p. p. *Subrogado*. *Subrogatus*. || m. Substitut. *Subrogado*. *Procurator* ab altero.

SUBSANAR. v. a. Reparar, esmenar algun dany. *Subsanar*. *Emendo*, as. || Desmentir algun delict, etc. *Subsanar*. *Excuso*, as.

SUBSCRIPCIÓ. f. Acció de subscriure ó subscriurese. *Suscripcion*. *Subscriptio*, nis. || La obra que's dona per subscripció. *Suscripcion*, *suscripcion*. *Subscriptio*.

SUBSCRIPTOR. m. Qui 's subscriu á alguna obra literària. *Suscriptor*. *Subscriptor*, is.

SUBSCRIT, A. p. p. y adj. *Suscripto, subscripto.* Subscriptus.

SUBSCRIBURE. v. a. Firmar, posar la firma al peu de un escrit. *Suscribir.* Subscribo, is, *inscribo*, is, *subsigno*, as. || Convenir en lo dictamen de altre, accedir á ell. *Suscribir.* Subscribo, is; *alterius opinionem accipere.* || Obligar-se á contribuir ab una quantitat determinada, ó anticipar són pago pera tenir dret á las ganancias de alguna empresa, ó recullir á menos preu la obra pera que 's fá la subscripció. *Suscribir.* Pecuniam consignare ad librum emendum, pignore subscribere.

SUBSECRETARI. m. Lo primer gefe de un ministeri després del ministre. *Subsecretario.* Vice secretarius.

SUBSECUTIU, VA. adj. *SUBSECUTIV.*

SUBSECUTIVAMENT. adv. m. Seguidament, una cosa detrás de altra. *Seguidamente, subsiguientemente, subsecuentelemente.* Subsequenter.

SUBSEGÜENT. adj. Lo que se segueix immediatament á altra cosa. *subsiguiente, subsecuente.* Subsequens.

SUBSEGUIRSE. v. a. Seguir-se una cosa inmediatamente á altra. *Subseguirse.* Subsequor, éris.

SUBSEGUIT, DA. p. p. *Subseguido.* Subsequutus.

SUBSEGÜENT. adj. *SUBSEGÜENT.*

SUBSIDI. m. Socorro, ajuda, auxili extraordinari. *Subsidio.* Subsidium, ii. || Tribut sobre las rendas eclesiásticas de Espanya. *Subsidio.* Subsidium, ii. || Cos, tropa de reserva. *Subsidio.* Præsidium, ii.

SUBSIDIARI, A. adj. Lo que 's dona ó envia en socorro de altre. *Subsidiario.* Subsidiarius. || for. S: diu dels medis superabundants que coadjuvan á fortificar una causa; així 's diu hipoteca subsidiària, la que serveix de fiar al principal. *Subsidiario.* Auxiliarius.

SUBSIDIARIAMENT. adv. m. De un modo subsidiari. *Subsidiariamente.* Subsidiariò.

SUBSISTÈNCIA. f. Estabilitat, permanència, perseverància. *Subsistencia.* Subsistentia, æ. || Lo que serveix pera 'ls aliments de una persona, comunitat, etc. *Subsistencia.* Subsistencia, æ. || L'acte de subsistir. *Subsistencia.* Subsistentia, æ. || fil. Lo complement últim de la substància, ó l'acte pel qual una substància 's fá incommunicable á altra. *Subsistencia.* Subsistentia, æ.

SUBSISTENT. p. a. Lo que subsisteix. *Subsistente.* Subsistens.

SUBSISTIR. v. n. Permanéixer, durar, conservar-se. *Subsistir.* Subsisto, is, exto, as. || Viurer, existir en lo mon. *Subsistir.* Subsisto, is. || Alimentarse, sustentarse. *Subsistir.* Subsisto, is. || fil. Estar per sí en sa pròpia naturalesa y sér, sens dependència de altra cosa. *Subsistir.* Subsisto, is.

SUBSTÀNCIA. f. fil. Sér, essència, naturalesa las cosas. *Sustancia.* Substantia, æ. || Qualcosa ab que altra s' alimenta y nudreix.

Sustancia. Substantia, æ. || La part essencial y apreciable de alguna cosa. *Sustancia.* Substantia, æ. || Lo que més nudreix y satsifa dels aliments. *Jugo, sustancia.* Substantia, æ. || Lo such que s'extrau de las cosas substancials. *Sustancia.* Expressus succus. || met. Matèria, solit. *Sustancia.* Corpus, oris. || Lo valor y estimació de las cosas, pel qual deuen sér graduadas. *Sustancia.* Substantia, æ. || Hisenda, bens. *Sustancia.* Bona, orum. || fil. La entitat ó essència en que existeix per sí y en que existeixen los accidentals. *Sustancia.* Substantia, æ.

DE SUBSTÀNCIA. m. adv. Se diu de las cosas de importància. *De sustancia.* Magni momenti.

EN SUBSTÀNCIA. m. adv. Sumàriament, en compendi. *En limpio, en resolucion.* Summatim. || met. Se diu dels simples que 's donan en són sér natural, á diferència dels que 's suministren en infusió, etc. *En sustancia.* Ipsa re.

SÈNS SUBSTÀNCIA. m. adv. Vanament, fútilment. *Sin sustancia.* Futiliter.

TRAURE Ó LLEVAR LA SUBSTÀNCIA. fr. *ASTRENGER.*

SUBSTANCIAL. adj. Pertanyent á la substància. *Sustancial.* Substantialis. || Punt essencial de un negoci. *Sustancial.* Summum rei caput.

SUBSTANCIALMENT. adv. m. De un modo substancial. *Sustancialmente.* Per summa capita. || Essencialment. *Sustancialmente.* Racionaliter.

SUBSTANCIAR. v. a. Comprobar ó averiguar enterament la veritat. *Sustanciar.* Comproba, as. || **COMPENDIAR.** || for. Formar un precepte ó cana fés á posarla en estat. *Sustanciar.* Litem usque ad summum agere; acta formare.

SUBSTANCIARIS. m. pl. Certs heretges laterans que defensan que Dén despullá á Adán per són pecat de tots los bens ab que havia adornats naturalesa y substància. *Sustanciaris.* Substantiarii, orum.

SUBSTANCIAT, DA. p. p. y adj. *Sustanciado.* Comprobatus, substantiatus.

SUBSTANCIOS, A. adj. Lo que té molta substància. *Sustancioso.* Substantialis, succulentus.

SUBSTANTIU, VA. m. y f. Lo que per sí pot estar y permanéixer. *Sustantivo.* Substantivus. || gram. Nom que 's dona á cada objecte de per sí. *Sustantivo.* Substantivus.

SUBSTANTIVADAMENT. adv. m. De un modo substantiu. *Sustantivadamente.* Substantivamente. Substantivè.

SUBSTANTIVAR. v. a. gram. Posar com á nom substantiu una part de la oració que no es tal. *Sustantivar.* Substantivè ponere.

SUBSTANTIVAT, DA. p. p. y adj. *Sustantivado.* Substantivè positus.

SUBSTILAR. adj. y f. geom. La línia que en lo quadrant solar indica la intersecció de son pla ab lo de un meridià que li es perpendicular, y es

lo qual se troba 'l eix. *Substilar, meridiana del plano*. Linea substilaris.

SUBSTITUCIÓ. f. La acció de substituir. *Sustitucion, subrogacion*. Substitutio, nis. || for. Institució de segon hereu, ó una designació de hereu feta en segon grau ó altres ulteriors en orde de successió; y pót ferse no sols en las heréncias, sinó també en los llegats. *Sustitucion*. Substitutio, nis. || suposició.

SUBSTITUCIÓ COMPENDIOSA. for. Método de substituir que abraça moltes substitucions y molts temps. *Sustitucion compendiosa*. Compendiosa substitutio.

SUBSTITUCIÓ DIRECTA. for. La que's fá ab paraules directas; civils ó llegendimas que directa ó immediatament se dirigeix al substitut, y per la qual percebeix la heréncia del difunt de pròpia autoritat, y sèns intervenció de altra persona. *Sustitucion directa*. Substitutio directa.

SUBSTITUCIÓ EXEMPLAR. for. Aquella que's fá pel pare ó la mare á qualsevol dels descendents als fills adults ó majors instituhits ó desheretats quant són boigs ó dementes, substituhint en són lloch certes persones. *Sustitucion ejemplar*. Exemplaris substitutio.

SUBSTITUCIÓ INDIRECTA. for. La que's fá ab paraules deprecatives ó indirectes que no's dirigeixen immediatament al substituhit, sinó per interposada persona, com es l' hereu de confiança. *Sustitucion indirecta ó fideicomisaria ó obliqua*. Substitutio indirecta.

SUBSTITUCIÓ PUPILAR. for. La que's fá pel pare á sos fills impúbels, llegendims y naturals que té baix sa potestat, instituhits ó desheretats, ab paraules afirmatives expressa ó tácitament. *Sustitucion pupilar*. Pupillaris substitutio.

SUBSTITUCIÓ RECÍPROCA. for. Modo de substituir que compren moltes substitucions recíprocas en las personas de vários hereus, segons sa qualitat. *Sustitucion reciproca, brevilocua*. Substitutio reciproca, brevilocua.

SUBSTITUCIÓ VULGAR. for. Aquella que's fá per qualsevol del vulgo á qualsevol persona del poble ab paraules negatives tácita ó expressament. *Sustitucion vulgar ó simple*. Substitutio vulgaris.

SUBSTITUHIDOR, A. m. y f. Qui sustitueix. *Sustituidor*. Substituens.

SUBSTITUHIR. v. a. Subrogar, posar á algú en lloch de altre. *Sustituir*. Subrogo, as. || Posar una cosa per altra. *Sustituir*. Suppono, subdo, is. || Posar una cosa falsa ó fingida en lloch de altra verdadera. *Sustituir*. Subjicio, is. || Enviar á algú en lloch de altre. *Sustituir*. Submitto, is. || Instituhir segon hereu, á fi de que 'ls testadors no morian intestats, y per consegüent pel cas en que l' instituhit no puga ó no vulla serho. *Instituir*. Substituo, is.

SUBSTITUÏT, DA. p. p. *Sustituido*. Substitutus.

SUBSTITUT, A. adj. Qui fá las veus de altre. *Sustituto*. Vicarius, ii. || Coadjutor dels procuradors generals de las corts. *Sustituto*. Substitutus.

SUBSTRACCIÓ. f. Divisió, separació de una cosa respecte de altra. *Sustraccion*. Substractio, nis. || Segona regla de aritmética. *Resta, sustraccion*. Substractio, deductio, nis. || Ocultació, encubriment. *Sustraccion*. Detractio, nis. || privació.

SUBSTRÀURE. v. a. Apartar ó llevar una cosa de altra. *Sustraer*. Substraho, is. || RESTAR.

SUBSTRET, A. p. p. *Sustraido*. Substractus.

SUBTADA. f. Llans, acás grave que succeeix sèns pensar. *Repton*. Improvisus casus. || Lo moviment impensat y prompte que li ocorre á algú pera executar alguna cosa. *Repton*. Extemporaneum auxilium.

SUBTADAMENT. adv. m. Depressa, de improvis. *Subitamente*. Subitò.

SUBTANGENT. adj. geom. Línea que determina la intersecció de la tangent en lo punt en que aquesta talla l' eix prolongat. *Subtangente*. Subtangens.

SUBTAR. v. a. Sorpendrer, atrapar descuydat. *Sorprender, arrebatar*. Inopinum rapere. || v. r. Malmétrerse 'ls sembrats per causa del vent xaloch, etc. *Asolanarse, arrebatarse*. Nimio calore etc. torrer. || Recremarse 'l pa quant se cou. *Ahornarse, arrebatarse*. Panes in furno ustulari. || Recremarse las viandas per falta de such. *Arrebatar-se*. Præcoqui.

SUBTAT, DA. adj. Repentí, improvis. *Súbato, subitáneo*. Subitus.

VENIR SUBTAT. fr. Venir de improvis. *Venir de improviso*. Inopinatò succedere.

SUBTÈNDRE. v. a. geom. Tirar una subtensa, ó tocar y extèndrerse per sí mateixa la subtensa á tocar los dos extrems de un arch que amida un àngul. *Subtender*. Contraduco, is.

SUBTENSA. f. geom. Certa corda ó línea que toca las dos extremitats de una porció de cìrcul. *Subtensa*. Chorda, æ.

SUBTERFUGI. m. Escapatòria. *Subterfugio*. Subterfugium, ii.

SUBTERRÀNEAMENT. adv. m. Per sota terra. *Subterrâneamente*. Sub terra.

SUBTERRÀNEO, A. adj. Lo que està sota terra. *Subterrâneo*. Subterraneus.

SUBTIL. adj. SUTIL.

SUBTINENT. m. mil. Grau immediat al de tinent. *Alferez, subteniente*. Signifer, i.

SUBTÓS, A. adj. SUBTAT.

SUBTRIPLE, A. adj. geom. Se diu quant un número ó quantitat està continguda en altra tres vegadas, y així 4 es subtriple de 12, 6 de 18, etc. *Subtriplo*. Subtripplus.

SUBTRIPLICADA. adj. y f. arit. Se diu de la rahó que intervé tres vegadas pera compóndrer la triplicada. *Subtriplicada*. Subtriplicata.

SUBURBÀ, NA. adj. Se diu del terreno vehí ó

próxim a la ciutat. *Suburbano*. Suburbanus.

SUBURBI. m. Arrabal, barri immediat a la ciutat. *Suburbio*. Suburbium, ii.

SUBURBICARI, A. adj. Se diu de las províncies de Itàlia que componian la diócesis de Roma. *Suburbicario*. Suburbicarius.

SUBURRA. f. Barri y tribu de Roma en la segona regió ahont estavan los mercats de viandas y 'ls burdells. *Suburra*. Suburra, æ.

SUBUTRAQUISTAS. f. pl. Espècie de heretges anomenats així, perquè donavan la comunió ab totes dos espècies. *Subtraquistas*. Heretici ultraquistæ.

SUBVENCIO. f. Obra de subvenir. *Subvencion*. Auxilium, ii.

SUBVENIR. v. a. Assistir, ajudar, socórrer. *Subvenir*. Subvenio, is. || Provehir, abastar de lo necessari. També s'usa com recíproch. *Subvenir*. Suppedito, as.

SUBVERSIÓ. f. Trastorn, ruina. *Subversion*, *subversion*. Subversio, nis.

SUBVERSIU, VA. adj. Capàs de subvertir. *Subversivo*. Subvertendi capax.

SUBVERTIR. v. a. Trastornar, arruinar, destruhir. *Subvertir*, *suvertir*. Subverto, is.

SUBVERTIT, DA. p. p. *Subvertido*. Subversus.

SUBVINGUT, DA. p. p. *Subvenido*. Auxiliatus, succursus.

SUCADA. f. Bocí de pa mullat en algun licor ó cosa espessa, com such, xocolata, etc. *Mojada*, *sopa*. Offa juscúlo, etc. madida.

SUCAMENT. m. Obra de sucar. *Mojadura*. Madefactio, nis.

SUCAR. v. a. Mullar lo pa en lo such, xocolata, etc. *Mojar*. Intingo, is.

SUCARHI. loc. Introduhirse, ó tenir part en alguna dependència ó negoci. *Mojar*, *pringar*. Intervenio, is.

SUCARRAR. v. a. SOCARRAR.

SUCCIÓ. f. med. La acció de xuclar. *Succion*. Suctus, us.

SUCCEDANI. adj. med. Medicament que pòt reemplaçar ó substituhir á altre per tenir sas mateixas propietats ó altrás análogas. *Succedáneo*. Succedaneus.

SUCCEDENTS. m. pl. astron. Nom de la quinta, octava y undécima casas del tema geneliach, per las que imaginavan pronosticar grans successos. *Succedentes*. Succedentes, ium.

SUCCEHIDOR. m. y

SUCCEHINT. p. a. SUCCESSOR.

SUCCEHIR. v. a. Esdevenir. *Suceder*. Succedo, is. || Sér successor ó entrar en lloch de altre; y també 's diu en lo moral. *Suceder*. Succedo, is. || Seguir immediatament una cosa després de altra, com la primavera al ivern, etc. *Suceder*. Succedo, is. || Esdevenir com per casualitat. *Suceder*. Accido, is; sortitò obvenir. || Heretar ó entrar en pos-

gussessió de ana cosa per successió ó per donació. *Suceder*. In bona succedere.

SUCCENTOR. m. Sota capiscol. *Succentor*, *capiscol*, *sochantre*. Succentor, is.

SUCCÉS. m. Lo que succeheix. *Succeso*, *acontecimiento*. Succesus, us. || ÉXIT. || Cas extraordinari. *Succeso*. Successus, us.

SUCCESSIBLE. adj. Lo que's pòt obtenir per successió. *Sucesible*. Successione obtinere valens.

SUCCESSIÓ. f. Acció y efecto de succehir, de seguirse ó entrar després. *Sucesion*. Successio, nis. || La procreació, fills ó descendents. *Succesim*. Proles, is. || Herència. *Sucesion*. Hæreditas, atis. || Herència que vá al amo de un esclau quant aquest mor sèns pares. *Sucesion*. Successio, nis. || També 's diu en las cosas morals. *Sucesion*. Progressus, us, series, ei.

SUCCESSIU, VA. adj. Lo que succeheix ó ve de altra cosa ab interrupció. *Sucesivo*. Successivus. || Dit dels drets ó bens hereditaris. *Succesivo*. Hereditarium jus.

SUCCESSIVAMENT Y SUCCESSIVE. adv. m. Conseqüentment, per orde successiu. *Succesivamente*. Successivè. || ALTERNATIVAMENT.

SUCCESSOR, A. m. y f. Qui succeheix ó té dret de succehir. *Succesor*. Successor, is.

SUCCINO. m. AMRE.

SUCCINT, A. adj. Concís. *Conciso*. Concisus, succintus.

SUCCINTAMENT. adv. m. Concisament, en pocas paraulas. *Succintamente*. Comprehenzè, succinctim.

SUCCUMBIR. v. a. SUCUMBRIR.

SUCHE. m. La substància dels animals y plantas. *Suco*, *jugo*. Succus, i. || CALDO. || Lo dels guisats *Salsa*, *moje*. Jus, uris. || L' humor que llasan algunas plantas y animals. *Aguaça*. Aquosus humor. || L' humor que s' extrau de algunas plantas, exprimitlas ó prempesantlas. *Zumo*, *suco*. Sucus, i. || met. La entitat y principal substància de alguna cosa física ó moral. *Miga*, *meollo*, *jugo*. Medulla, æ. || met. La utilitat ó profit. *Zumo*. Substantia, æ. || Coneixement, judici. *Caletre*. Judicium, ii.

SUCH DE BRABÓ. Fatiga, suor. *Fuerza de brazo*. Sudor, is.

SUCH DE PÁMPOL. AIXAROP DE PÁMPOL.

MÉS VAL Ó MILLOR ES LO SUCH QUE LAS TALLAS, Ó MÉS VAL LO SUCH QUE'LS MOIXONS. ref. MÉS PÚJA' L FARCIMENT QUE' L GALL.

NO TENIR SUCH NI BRUCH. loc. No tocar en lloch, tenir poca substància. *Ser un tararira*. Judicio precipitem esse. || met. Ser una cosa fada, insípida, y sèns gust. *Ser insípido*. Insuperum esse.

VOLER TRAURE SUCH DEL SURO. fr. Voler impossibles. *Pedir peras al olmo*; *querer subir al cielo sin escalera*. Inania tentare.

SUCIETAT. f. Brutícia, perqueria, imundícia. *Suciedad*. Spurcitia, æ.

SUCÓS, A. adj. Lo que té such. *Sucoso, jugoso, succulento. Succulentus.*

SUCOTRI, NA. adj. CEDA SOCOTRI.

SUCRE. m. Substància que's trau clarificant l' humor de la canya dolça. *Azúcar. Saccharum, i.*

SUCRE CANDI. 'L clarificat y dur á forsa de evaporarse. *Azúcar piedra ó cande. Saccharum glaciale.*

SUCRE CLARIFICAT. Lo cuyt ab áygua fins á cert punt de consistència. *Almibar. Sacchari cremor.*

SUCRE DE PA. 'L cristallinat que resulta més blanch que'l demés, y de la figura de cono. *Azúcar de pilon. Saccharus conus.*

SUCRE ESPONJAT. BOLADO.

SUCRE MORENO ó ROIG. Lo de inferior qualitat, dít mixt pel color. *Azúcar mascabado ó rojo. Inferius saccharum.*

SUCRERA. f. Pot ó vas pera tenir sucre. *Azucarera. Vasculum sacchararium.*

SUCUMBIR. v. a. Rendirse. *Sucumbir. Succumbo, is.*

SUCURSAL. adj. f. Se diu pròpiament de una iglésia que supleix per la parroquial en tots aquells cassos que á aquesta li es impossible deixar ben servits als feligresos. *Sucursal. Succursali, is.* || Establiment que serveix de ajuda á altra de la mateixa classe y en general tot aquell subordinat á altre ab lo mateix fi. *Sucursat. Oficina subalterna.*

SUD. m. suor.

SUDA. f. PRESSÓ.

SUDARI. m. Pessa de tela pera netejar la suor. *Sudario. Sudarium, ii.* || Lo llansol ab que Nicodemus amortallá 'l cos de Cristo. *Santo sudario. Sacer Christo sindon.* || La tela ab que's tápa la cara del difunt. *Sudario. Mortuorium sudarium.*

SUDEST. m. náut. Nom del quart rumbo y vent del segon quadrant, entre 'l sud y 'l est, que en lo Mediterrani es lo xaloch. *Sueste, sudeste, jaloque, siroco. Eurus, i.*

SUDOEST. m. náut. Nom del quint rumbo y vent del tercer quadrant, entre 'l sud y 'l oest, que es lo lleveig del Mediterrani. *Sudoeste, leveche, abrego, áfrico. Subvesperus, i.*

SUDOESTADA. f. náut. Ventada forta de la part del sudoest. *Sudoestada. Furens africanus.*

SUDORÍFICH, CA. adj. Se diu del remey que promou la suor. *Sudorífico, sudatorio. Sudorificus.*

SUDSUBOEST. m. náut. Nom del segon rumbo y vent del tercer quadrant, entre 'l sud y 'l sudoest. *Sudsudoeste, mediodía, leveche, noto. Libicus, notus, i.*

SUECO, A. adj. Cosa de Suécia. *Sueco. Suecus, suevus.*

SUEST. m. náut. SUDEST.

SUEST QUART AL EST. náut. Denominació del quint rumbo y vent del segon quadrant, entre 'l suest y estsuest, que en lo Mediterrani 's diu xaloch quarta H. *cuarta al este, solano, euro. E-*

r

SUEST QUART AL SUD. náut. Lo tercer rumbo y vent del segon quadrant, entre 'l suest y sudoest. *Sueste cuarta al sur, y jaloque cuarto al mediodía en lo Mediterrani. Subauster, i.*

SUESTEJAR. v. a. náut. Inclinar-se envers lo suest ó tocar en aquest rumbo la direcció del vent regnant. *Suestear. Subauster adsequere.*

SUFERT, A. p. p. *Sufrido. Patiens. || CONSENTIT. 2.*

POCH SUFERT. loc. Impacient, qui de qualsevol cosa s' incomoda. *Mal sufrido. Impatiens.*

SUFÍBUL. m. Vel blanch subjecte ab un brotze que servia á la vestals pera cubrir-se 'l cap al anar á sacrificar. *Sufibulo. Suphibulus, i.*

SUFICIÉNCIA. f. Capacitat, ciència y mérit. *Suficiencia. Aptitudo, inis; ingenii vis.* || Lo que basta pera satisfer la necessitat. *Suficiencia. Necesaria, orum.*

SUFICIENT. adj. Bastant. *Suficiente. Sufficiens.* || teol. Se diu de la gràcia y socorro que Déu dona pera obrar bé y meritòriament. *Suficiente. Sufficiens.* || Capàs, hàbil pera sòn càrrech. *Suficiente. Capax.*

SUFICIENTMENT. adv. m. Bastantment. *Suficientemente. Sufficienter.*

SUFIR. v. a. *SUFRAIR.*

SUFLIMAR. v. a. *SUBLIMAR. 3.*

SUFOCACIÓ. f. Ofegament de la respiració. *Sufocacion, ahogo. Suffocatio, nis.* || Se diu per analogia de un enfado ó pesar molt gran. *Sufocacion, sufoco. Repulsa, as.*

SUFOCADOR, A. m. y f. Qui sufoca. *Sufocador. Suffocans, tis.*

SUFOCANT. p. a. Lo que sufoca. *Sufocante. Suffocans.*

SUFOCAR. v. a. Impedir la respiració. *Sufocar. Suffoco, as.* || Apagar lo foc ó algun efecte seu ó altra cosa semblant. *Sufocar. Suffoco, as.* || met. Oprimir, impedir l' exercici ó l' efecte de alguna cosa ó facultat imaterial. *Sufocar, aprensar, atafagar. Suffoco, as.* || met. Enfadar, insultar. *Sufocar. Suffoco, as.*

SUFRAGÀNEO, SUFRAGANI, A, Y SUFRAGANT. adj. Dependent de altre, pertanyent á sa jurisdicció. *Safragáneo. Suffraganeus.* || m. Bisbe respecte de sòn arquebisbe ó metropolità, á qui van las causas de apel·lació, y de qui dependeix en moltes cosas; y també 's diu del bisbat, iglésia, etc. *Sufragáneo. Suffraganeus episcopus.*

SUFRAGAR. v. a. Ajudar, afavorir. *Sufragar. Sufragor, aris.* || Donar sòn vot. *Sufragar. Sufragor, aris.*

SUFRAGI. m. Ajuda, favor. Se diu especialment de las obras bonas que s' aplican pera las ànimas del purgatori. *Sufragio. Suffragium, ii.* || Ajuda, favor. *Sufragio. Suffragium, ii.* || Vot que's dona en una junta, etc. *Sufragio. Suffragium, ii.*

SUFRAJA. f. La part de sota del genoll. *Corva. Poples, itis.*

SUFRIBLE. adj. Aguantable, que's pòt sufrir. *Sufrible, sufridero.* Ferendus.

SUFRILEMENT. adv. m. PACIENTMENT, TOLEABLEMENT.

SUFRIDAMENT. adv. m. PACIENTMENT.

SUFRIDÍSSIM, A. adj. sup. *Sufridísimo.* Valdè patiens.

SUFRIDOR, A. m. y f. Qui sofreix ab paciència. *Sufridor, sufriente, sufridero.* Patiens, sustinens.

SUFRIMENT. m. Paciència, conformitat. *Sufrimiento.* Equanimitas, atis.

SUFRIR. v. a. Resistir, aguantar algun mal, patir alguna pena, treball, etc. ab paciència. *Sufrir.* Exantlo, as, suffero, ers. || Patir, estar adigit, oprimit. *Sufrir.* Laboro, as, oppeto, is. || Resistir, portar algun pes. *Sufrir.* Sustineo, es. || Permetrer, comportar. *Sufrir.* Permitto, is, patior, eris. || mil. Sosténir, resistir, com: *SUFRIR* un atac de sis horas. *Sufrir, sostener.* Sustineo, es. || També 's diu del esperit, de las passions. *Sufrir.* Patienter ferre. || Pres en un sentit extens per lo que desagrada ó incomoda, com la envidia no pòt *SUFRIR* lo mèrit. *Tragar, sufrir.* Perfero, ers.

SUGGERIMENT. m. suggestió.

SUGGERIR. v. a. Insinuar, advertir ó fèr recordar alguna cosa. *Sugerir.* Suggesto, is. || Dirli á algú lo que deu dir. *Sugerir, soplar.* Verba suggerere. || Influir, instigar. *Sugerir.* Suggesto, is. || Dir al testador lo que ha de fèr contra sa intenció á favor de algú. *Sugerir.* Insusurro, as.

SUGGESTIÓ. f. Obra de suggerir, y la mateixa cosa suggerida. *Suggestion.* Suggestus, us. || Consell, acort. *Suggestion.* Suggestio, nis. || Tentació del dimoni. *Suggestion.* Inductus, us.

SUICIDA. m. Qui's mata á sí mateix. *Suicida.* Sui ipsius occisor.

SUICIDI. m. Obra de matarse á sí mateix. *Suicidio.* Suicidium, ii.

SUIS, SA. adj. Cosa de Suïssa país de Alemanya. *Suizo, helvecio, helvético.* Helvetius. || met. Qui beu molt vi. *Vinoso.* Vinosus.

SULCIMANY. m. SOLIMANY.

SULCIR. v. a. SOLCIR.

SULFAT. m. quim. Sal que resulta de la combinació del àcid sulfúrich ab diferents basas. *Sulfato.* Sulphuricum acidum.

SULFAT DE MAGNÉSIA. SAL DE MADRID.

SULFATAT, DA. adj. quim. Se diu de las sals y altres productos produïts pel àcid sulfúrich y una basa. *Sulfatado.* Sulphurici producta.

SULFÚREO Y SULFÚRICH, A. adj. Lo que participa de la naturalesa ó qualitat de sofre. *Sulfúreo, sulfúrich.* Sulphureus.

SULFURET DE POTASSA. Producte que's presenta en forma de trossos més ó menos espessos, més ó menos amples, durs, fràgils, de color moreno verdós quant són frescos; griseus ó inodoros quant són revellits, a

tament la humitat del ayre, despresent á las horas un olor pudent; de sabor acre, cáustich y amarch, solubles enterament en la àygua quant són purs. *Higado de azufre, sulfuro de potasa.* Sulphuretum potassæ.

SULFURO. m. Combinació natural ó artificial del sofre ab una substància tèrrea, alcalina ó metàl·lica. *Sulfuro.* Sulphurus, i.

SULMONÉS, A. adj. Cosa de Sulmona, ciutat del Abruso. *Sulmonense.* Sulmonensis.

SULTÀ. m. Nom dels primers emperadors turchs, títol que's dona als emperadors de Orient. *Sultan.* Sultanus, i; turcorum imperator. || Espècie de moneda de Turquia. *Sultan.* Sultanus nummus.

SULTANA. f. La dona principal del sultà. *Sultana.* Sultana regina. || Embarcació de guerra, la principal que usen los turchs. *Sultana.* Bellica turcorum navis.

SUMA. f. arit. Lo resultat que s'obté en lo sumar. *Suma.* Summa, æ. || Col·lecció, agregat de moltes coses, especialment de diners. *Suma.* Summa, æ. || La conclusió de tot. *Suma.* Summa, æ. || La acció de sumar. *Suma.* Summa, æ. || Lo més substancial ó important de alguna cosa. *Monta, suma.* Summa, æ, caput, itis. || Recopilació ó compendi de alguna cosa, com: la suma de sant Tomàs. *Suma.* Summa, æ. || Llibre dels moros així anomenat. *Suma.* Maurorum liber sic dictus.

EN SUMA. m. adv. En fi, en pocas paraules. *En suma, en resumen, en resolucion, en una ó dos palabras.* Paucis, demùm.

LES SUMES. ant. *En resumen, en suma.* Demùm.

SUMACAL. m. Camp ó terreno ahont se cria sumach. *Zumacal, zumacar.* Nautea abundans locus.

SUMACH. m. Roldó, fullas pinnadas ab asseraduras un poch obtusas, ovals, y per sota peludas, rogencas, inodoras, y de sabor astringent. Serveix pera assahonar las pells, pera tenyir de negre, etc. *Zumaque, roldó.* Rhus, uris.

SUMACH DE LLOMBARDIA. *Fustete.* Cotinus rhus.

SUMADOR, A. m. y f. Qui súma. *Sumador.* In summam redigens.

SUMAMENT. adv. m. En gran manera. *Sumamente.* Summè, maximoperè. || Segons lo summo i que una cosa pòt arribar. *Sumamente.* Summè. || Moltíssim. *Sumamente.* Permaximè.

SUMANDO. m. *Sumando.* Summa quantitas.

SUMANTA. f. Palissa. *Zurra, sumanta, tunda, soba, solfeo, solfa, manta.* Verberatio, nis. || Reprehensió forta. *Sepan-cuantos, felpa.* Verbis castigatio.

DONAR UNA SUMANTA. fr. Donar una palissa á algú, afartarlo de cops. *Sotanejar, dar una sotana ó una felpa.* Verberibus aliquem mulctare, accipere.

SUMAR. v. a. arit. Buscar una quantitat dita suma, igual á várias partidas de una mateixa especie.

Sumandos. Sumar. Adde, is, in summam

compendiar, abbrevias, recapitular. || v.

1. Resultar una suma ó partida de altrás. *Sumar*. *Summam ex aliis conflare*.

SUMARI. m. Compendi. *Sumario*, *sinópsis*, *compendio*. *Summa*, *æ*, *epilogus*, *i*, *synopsis*, *is*. || Reducció en compendi de una causa, plet; etc. *Sumario*. *Causæ coniectio*. || La butlla de la santa Crusada, que conté las indulgències que'l Papa concedeix als fiels que la prenen. *Sumario*. *Summarium*, *ii*. || adj. Abreviat, posat en compendi. *Compendiàdo*, *resumido*, *sumario*. *Summarius*; in compendium redactus.

SUMÀRIA. f. for. Informació que's fá en judici ordinari. *Sumaria*. *Summaria*, *æ*.

SUMÀRIA OBERTA. for. La que no s' ha conclòs. *Sumaria oberta*. *Nondum finita summaria*.

SUMÀRIAMENT. adv. m. En compendi. *Sumariamente*. *Summatim*. || for. De pla, sense guardar enterament l' orde ó solemnitat judicial. *Sumariamente*. *Absque juris solemnibus*.

SUMBA. f. Xasco, burla. *Zumba*, *fsga*. *Mordacitas*, *atis*, *jocus*, *i*.

SUMBARSE. v. r. Xasquejar, fér burla. *Zumbar*, *zumbarse*, *fsgarse*, *dar baya*, *hacer zumba*. *Nugor*, *jocor*, *aris*.

SUMERA. f. SONERA.

SUMERGIR. v. a. Ficar alguna cosa dins del aygua. També s' usa com reciproc. *Sumergir*, *zabullir*. *Immergo*, *dèmergo*, *is*. || Ficar á algú en alguna cosa, com: la passió *SUMERGIR* en los vici. *Sumergir*, *implicar*. *Submergo*, *is*.

SUMERSIÓ. f. Acció de sumergir ó sumergirse. *Sumersio*. *Submersio*, *nis*.

SUMICAR. v. a. Suspirar redobladament ab una respiració violenta é interrompuda en demostració de voler plorar. *Sollozar*, *zollipar*. *Singultio*, *is*.

SUMILLER. m. Principal de várias oficinas y ministeris de la casa real. *Sumiller*. *Alicnjus muneris in domo regia præfectus*.

SUMILLER DE CORPS. Lo qui cuyda de tot lo pertanyent al lilit del rey, y de assistirlo quant se vesteix y despulla. *Sumiller de corps*. *Summus regii cubiculi præfectus*.

SUMILLER DE CORTINA. Oficial molt distingit en palácio, que entre altres càrrechs té 'l de fér córrer la cortina del cancell ó tribuna quant entran y surten los reys, quant se fá alguna cerimónia ó van á la iglésia. *Sumiller de cortina*. *Regi velum pandens aut reducens*.

SUMILLER DE LA CAVA. Oficial de la casa real que cuyda del pa, del vi, dels cuberts y demás de la taula. *Sumiller de la cava ó panateria*. *Rei panariæ et cellæ vinariæ custos*.

SUMILLERIA. f. La oficina, exercici y càrrech de sumiller. *Sumilleria*. *Regii cubiculi, regiæ mensæ menus*.

SUMINISTRAR. v. a. etc. **SUBMINISTRAR.**

SUMIQUEJAR. v. a. FÉR LO FLORICÓ.

SUMIR. v. a. Absumir; y sols s' usa per pen-

drer y consumir lo sacerdot lo cos y sanch de nostre Sr. Jesucrist en la missa. *Consumir*, *sumir*. *Sumo*, *is*.

SUMIRSE. v. r. for. **ABOCAR.** 6.

SUMISSIÓ. f. y derivats. **SUBMISSIÓ.**

SUMISTA. f. Autor de sumas ó compendis. *Sumista*. *Moralis theologiæ candidatus*, *summista*, *æ*.

SUMITAT. f. La cima ó altura de alguna cosa. *Sumidad*. *Apex*, *icis*, *summitas*, *atis*.

SUMO, A. adj. Lo més alt y elevat. *Sumo*. *Summus*, *præstans*.

A LO SUMO. m. adv. A lo més. *A lo sumo*, *á lo mas*. *Ad summum*, *ut summum*.

SUMOGUT, DA. adj. Alsat un poch de són siti. *Solevando*. *Submotus*. || Dit de algun edifici que ha fét moviment, y s'ha esquerdat. *Sentido*. *Fissus*. || Inquiet, revoltós. *Bullicioso*, *bullidor*, *rijoso*. *Irrequietus*.

SUMÓURER. v. a. **SOMÓURER.** || **SUNSTRÁURER.**

SUMPCIÓ. f. teol. La acció de rébrer lo cos de Nostre Sr. Jesucrist en la sagrada Eucaristia. *Sumcion*. *Sumptio*, *nis*.

SUMPTUARI, A. adj. Se diu de las lleys que reprimeixen los gastos excessius y luxo supérfluo. *Sumtuario*. *Sumptuarius*.

SUMPTUÓS, A. adj. Magnífich, espléndit, gran, de molt gasto. *Sumtuoso*, *regio*, *soberbio*, *grandioso*, *ostentoso*. *Sumptuosus*. || Dit del home magnífich en són gasto y port. *Sumtuoso*. *Sumptuosus*. || **PRÓDICH.**

SUMPTUOSAMENT. adv. m. Magníficament, ab gran gasto. *Sumtuosamente*. *Polluctè*, *sumptuosè*.

SUMPTUOSÍSSIM, A. adj. sup. *Sumtuosissimo*. *Sumptuosissimus*.

SUMPTUOSITAT. f. Gasto, dispendi gran, magnificència costosa. *Sumtuosidad*. *Sumptuositas*, *atis*.

SUMULARI. m. Oficial de cámara en Roma pera expedir las butllas, etc. *Sumulario*. *Summularius*, *ii*.

SÚMULAS. f. pl. Compendi dels rudiments ó principis elementals de la lógica. *Súmulas*. *Summulæ*, *arum*.

SUMULISTA. f. Qui estudia súmulas. *Sumulista*. *Ad summulas incumbens*.

SUMULÍSTICH, CA. adj. Cosa de las súmulas. *Sumulistico*. *Summulisticus*.

SUNAMÍTIS. m. En la sagrada Escripura se pren per ánima santa. *Sunamítis*. *Sunamitis*, *is*.

SUNY Y SUNYER. m. fam. son.

SUNYIR. v. a. **RENYAR.**

SUOR. m. Humor ó serositat que ix pels poros del cos del animal. *Sudor*. *Sudor*, *is*. || met. *Traball*, *fatiga*. *Sudor*. *Sudor*, *is*. || També's diu de la goma que destil·lan algunes arbres. *Goma*. *Gummi*, *orum*.

SUOR DE LAS AIXELLAS. Lo mal olor que fá 'l suor de sota l' aixella. *Sobaquina*. *Elida capra*, *alarum factor*, *hircus*, *i*.

SUOR INGLÉS. Espècie de malaltia ó suor pestilencial que venia ab un rigor ó tremolor mortal, que feu molts estragos en Inglaterra y Alemania l's anys 1483, 1506, 1516, 1528 y 1531. *Sudor inglés.* Anglicus sudor.

AB LO SUOR DE SA CARA. m. adv. Ab lo treball de aquell de qui's parla. *Con el sudor de su frente ó de su rostro.* In sudore vultus sui.

SUPERABLE. adj. Lo que's pòt superar. *Superable.* Superabilis.

SUPERABUNDÀNCIA. f. Abundància excessiva. *Superabundancia.* Superabundantia, æ.

SUPERABUNDANT. adj. Excessiu, redundant. *Superabundante.* Superabundans.

SUPERABUNDANTÍSSIM, A. adj. sup. *Superabundantissimo.* Superabundantissimus.

SUPERABUNDANTMENT. adv. m. Ab abundància excessiva. *Superabundantemente, sobreabundantemente.* Perquam abundè, affatim.

SUPERABUNDAR. v. a. Abundar ab excés. *Superabundar, sobreabundar, rebosar.* Superabundo, as, refluo, is.

SUPERACIÓ. f. astron. La diferència del moviment del planeta més lleuger respecte de altre més pesat. *Superacion.* Superatio, nis.

SUPERANNACIÓ. f. Nom de unas lletres de la cancelleria de Roma, en que's revalidan altràs antigues, que no's reduhíren en temps á efecte. *Superannacion.* Superannatio, nis.

SUPERANT. adj. Lo qui supera ó vens. *Superante.* Superans.

SUPERAR. v. a. Sobrepujar, excedir véncer. *Superar.* Supero, as.

SUPERBAMENT. adv. m. Orgullosament. *Superbiamente.* Arroganter, elatè. || Molt bè, magníficament. *Magníficamente, soberbiamente, espléndidamente.* Mirificè, gloriósè.

SUPERBE. adj. SUPERBO.

SUPÉRBIA. f. Orgull, lo primer en orde als vics capitals. *Superbia.* Superbia, æ, animi elatio. || Excés en la magnificència, sumptuositat ó pompa. *Superbia.* Fastus, us, superbia, æ. || Cólera, ira expressada ab accions. *Superbia.* Iræ excessus. || Vanitat de las própias prenas ab desprei dels demés. *Superbia.* Arrogantia, æ. || f. pl. ant. INSOLÈNCIA.

SUPERBIÓS, A. adj. SUPERBO. 1.

SUPERBIOSAMENT. adv. m. SUPERBAMENT.

SUPERBO, A. adj. Orgullós. *Superbio, soberbio, altanero.* Superbus, tumidus. || Qui facilmente se deixa apoderar de la supèrbia. *Superbioso.* Superbus. || Elevat, excel·lent, sumptuós, magnífic. *Magnífico, soberbio.* Splendidus, magníficus. || Abundant, espléndit. *Espléndido, soberbio, sumptuoso.* Splendidus, lautus. || VA, FANFARRÓ, PRESUMIT. || met. En las cosas inanimadas, alt, excessiu, fort. *Superbio.* Excelsus, sublimis. || Dit dels caballs, fogós, violent. *Arrogante, soberbio, brioso.* Strenuus.

ES TANT SUPERBO QUE SI 'LS TALONS LI QUETAN NO'S

GIRARIA. loc. Denota la suma supèrbia de algú. *Es mas arrogante que Júpiter ó mas soberbio que la cifer.* Non salutat gratis.

SUPEREMINÈNCIA. f. La elevació, altitud grau eminent en que està constituïda una persona. *Supereminencia.* Supereminentia, æ.

SUPEREMINENT. adj. Molt elevat ó eminent. *Supereminente.* Supereminens.

SUPEREROGACIÓ. f. Acció executada al·lè dels termes de la obligació. *Supererogacion.* Supererogatio, nis.

SUPEREROGATORI, A. adj. Voluntari, lo que's fa ademés de la obligació. *Supererogatorio.* Untuitus.

SUPERFETACIÓ. f. med. Nova generació entre generació, quant hi ha generació posterior a la primera ó en divers temps; so es, aqua prenhat durant lo primer, lo que succeeix moltes vegades en las trujas. També 's diu metafòricament, com: una SUPERFETACIÓ monstruosa de govern. *Superfetacion.* Superfoetatio.

SUPERFI, NA. adj. SOBAREFI.

SUPERFICIAL. adj. Pertanyent á la superfície. *Superficial.* Superficialis. || Lo que's queda en la superfície y no penetra ó profundisa. *Superficial.* Perfusorius. || Aparent, sèns solidesa; com: entimement ó doctrina SUPERFICIAL. *Superficial.* Perfunctorius, superficialis.

SUPERFICIALITAT. f. Qualitat desuperficial. *Superficialidad.* Species, ei.

SUPERFICIALMENT. adv. m. Lleugerament, per de sobre. *Superficialmente.* Perfunctoriè, obiter. || met. Exteriorment, sèns profundisar. *Superficialmente.* Obiter, per transennam.

SUPERFIGIARI, A. adj. for. SUPERFIGIARIUM.

SUPERFÍCIE. f. geom. La extensió de llargària y amplària, prescindint de la profunditat. *Superficie.* Superficies, ei. || La cara, apariència exterior de qualsevol cosa. *Superficie.* Superficies, ei. || met. Bany, tintura de alguna cosa, concievement escàs de alguna ciència, etc. *Baño, superficie.* Superficies, ei, nuda cognitio. || agric. Se diu del terreny que no està molt profundo. *Superficie, sobrefaz, sobrehaz.* Superficies, ei.

SUPERFÍCIE CÒNCAVA. geom. La curva considerada ó mirada per la part interior, com la bóveda de un temple. *Superficie cóncava.* Superficies concava.

SUPERFÍCIE CONVEXA. geom. Qualsevol superfície curva mirada ó considerada per la part exterior. *Superficie convexa.* Superficies convexa.

SUPERFÍCIE CURVA. geom. La que's pòt considerar escrita pel moviment de una línia que muda contínuament de direcció. *Superficie curva.* Superficies curva.

SUPERFÍCIE PLANA. geom. Aquella sobre que's pòt aplicar una línia recta en qualsevol sentit. *Superficie plana.* Superficies plana.

SUPERFIGIONARI, A. adj. for. S' aplica al qui té l' us de la superfície ó dels fruyts de la su-

ca agosa, pagant al senyor certa pensió anual. Superficionario, superficialio. Superficie utens.

SUPERFLUAMENT. adv. m. Excessivament. *Superfluamente. Superflue.*

SUPERFLUITAT. f. Desmasia, excés. *Superfluidad, redundancia. Superfluitas, atis.* || Lo que es per demés, *superfluo* ó inútil. *Superfluidad. Supervacaneum, ei.*

SUPERFLUO, A Y SUPERFUL. adj. Sobrant. *Superfluo. Superfluus, superfluens.* || Excessiu. *Superfluo. Immodicus.* || Inútil, per demés. *Superfluo, supervacaneo, excusado. Supervacaneus, otiosus.*

SUPERHUMERAL. m. Ornament, espècie de escapulari compost de or y teixit de vários y preciosíssims colors, de que usava 'l sumo Sacerdot de la llei antiga. *Superhumeral, efod. Superhumerali, is.*

SUPERGERIA. f. SUPERSTICIÓ.

SUPERINTENDÈNCIA. f. Suprema administració en qualsevol línia. *Superintendencia. Suprema administratio.* || Empleo y jurisdicció del superintendent. *Superintendencia. Præfectura, æ.*

SUPERINTENDENT. m. Director de alguna cosa ab superioritat á tots los que serveixen en ella. *Superintendente. Præfectus, supremus inspector.* || Oficial superior encarregat de la recaudació y distribució de las rendas reals. *Superintendente. Vectigalium curator.*

SUPERIOR. m. Prelat, qui té 'l govern de alguns súbdits. *Superior, prelado. Prædes, idis.* || adj. Lo que está més alt ó en lloch preeminent. *Superior. Superior.* || Lo que excedeix á altra cosa. *Superior. Excellens, prestans.* || Dit en orde á las qualitats que donan preferència ó elevació respecte de altres. *Superior. Præstantior.* || met. Millor, més excel·lent. *Superior. Eximius.* || geom. Se diu dels llocs ó terras més altas respecte de altres en la situació de la esfera. *Superior. Superior.* || astr. Se diu dels planetas Saturno, Júpiter y Marte. *Superior. Superiores planetæ.*

SUPERIORA IMMEDIAT. Julge en primera instància, com lo més propi á una causa, querella, etc. *Superior immediato. Superior immediatus.*

SUPERIORA. f. Prelada de monjos. *Superiora. Præfecta, æ.*

SUPERIORAT. m. Ocupació del superior y 'l temps que dura. *Superiorato. Superioris munus, tempus.*

SUPERIORITAT. f. Preeminència. *Superioridad. Præstantia, æ.* || Lo càrrech ó dignitat de superior. *Prelacia, superioridad, prelatura. Præfectura, æ.* || GOBERN.

SUPERIORMENT. adv. m. De un modo superior. *Superiormente. Præstantius, eximie.*

SUPERLATIU, VA. adj. Lo que denota excel·lència ó superioritat. *Superlativo. Superlativus.* || Molt gran y excel·lent en sa línia. *Superlativo. Superlativus.* || gram. S' aplica al adjectiu que posa en sumo ó infim grau la qualitat del substantiu;

y es absolut, com aplicadíssim ó molt aplicat y respectiu, com lo més aplicat de tots. *Superlativo. Superlativus gradus.*

EN GRAU SUPERLATIU. m. adv. fam. y

SUPERLATIVAMENT. adv. m. Ab excés considerable. *En grado superlativo, en sumo grado, superlativamente.* Superlativo gradu, supereminenter.

SUPERNAL. adj. SOBRENATURAL. || SUPREMO.

SUPERNALMENT. adv. m. SOBRENATURALMENT.

SUPERNUMERARI, A. adj. Lo que es sobre'l número determinat ó llegalítim, afegit al número fixo. *Supernumerario. Supernumerarius.*

SUPERPARCIENT. adj. geom. y arit. Se diu pera explicar la proporció de dos línies ó números en que 'l segon conté una ó més vegades al primer, y algunas de sas parts aliquotas; v. g. 3 y 11 que están en proporció triple, perque 'l 11 conte 3 vegades al 3 y 2||1 avos. *Superparciente. Superpartiens.*

SUPERPARTICULAR. adj. geom. y mat. Se diu de una proporció en que'l terme major conté al menor una vegada y una part aliquota seva, com: 2 y 3 en que 'l 3 conté una vegada al 2 y ||3. *Superparticular. Superparticularis.*

SUPERSTICIÓ. f. Falsa devoció, culte que's dona á qui no's déu ó de un modo indegut, com si s' adorás als Sants sens relació á Déu. *Supersticion. Superstitio, nis.* || Escrúpol ridícul y sensonament. *Supersticion. Superstitio, nis.* || Exactitut nimia. *Supersticion. Nimia accuratio.* || Patranyas, rondallas, cuentos de velles. *Supersticiones, cuentos de viejas. Aniles superstitiones.*

SUPERSTICIÓS, A. adj. Cosa de superstició ó que la enclou. *Supersticioso. Superstitiosus.* || Qui usa de supersticions. *Supersticioso. Superstitiosus.* || Desmasiat exacte en lo que fá. *Supersticioso. Nimis accuratus.* || Desmasiat escrupulós. *Supersticioso. Superstitiosus.*

SUPERSTICIOSAMENT. adv. m. Ab superstició. *Supersticiosamente. Superstitiosè.*

SUPERSUBSTANCIAL. adj. que s' aplica al Pa eucarístich. *Supersustancial. Supersubstantialis.*

SUPERVENCÍO. f. for. L' acció de sobrevenir algun títol ó dret. *Supervencion. Superventus, us.* || Parlant del misteri de la encarnació del fill de Déu, la vinguda del Esperit sant. *Supervencion. Superventio, nis.*

SUPERVINIENT. adj. for. Lo que sobrevé. *Superveniente. Superveniens.*

SUPERVIVÈNCIA. f. Vida més llarga ó sobre la de altra. *Supervivencia. Vita superstes.* || Ventaja ó donació que s' estipula en los tractats matrimonials á favor del que sobreviu al altre. *Supervivencia. Augmentatio juris facta in favorem superstitis.*

SUPERXER, A. m. y f. Qui usa de superxerías. *Superchero. Dolosus, i.*

79

SURRUT, DA. adj. Qui fa cara de enfadat. *Ceñudo*. Torvus. || Melancòlich, silenciós. *Murio, saturnino, capotudo, ceñudo*. Saturninus. || Pensatiu y que parla poch. *Cazurro*. Taciturnus, difficilis. || Mal agradós. *Vinagro*. Asper, difficilis.

FÉR LO SURRUT. fr. Enfoscar-se. *Ponerse ceñudo*. Torvé intus.

SURS. prep. ant. fins.

SURT, A. náut. p. p. irr. de surgir. *Surio*. Apulsus. || m. Susto repentí. *Sobresalto, alqabada*. Repentinus motus.

DONAR UN SURT. fr. Alterarse, assustarse repentinament. *Sobresaltarse*. Extempló terrori.

SURTIDA. f. RIXIDA. || Porta falsa en las fortificaciones, per sota del terraplé al fosso pera comunicar-se ab la plassa sense perjudici del foch enemich. *Surtida*. Occultus exitus.

SURTIDOR. m. L'artifici en úa terreno pla pera fér brollar ó saltar la aygua ab violència. *Surtidor, saltadero*. Agua saliens. || Lo conducto ocult en los jochs de ayguas, ab algun artifici que la escampa á voluntat del director, pera mullar als qui s'acercan incautament. *Burlador*. Machina aquam ad jocandum emittens.

SURTIMENT. m. La prevenció de alguna cosa feta perasurtir. *Surtimiento, surtido*. Apparatus, us.

SURTIR. v. a. Provehir. També s' usa com reciproc. *Surtir*. Suspedito, ministro, as. || v. n. EIXIR. || Reasaltar, eixir en fora. *Resurtir, resaltar*. Resilio, is. || Saltar en amunt, com la aygua en lo surtidor. *Surtir*. Erumpo, is. || Tenir bon ó mal efecte alguna empresa. *Surtir*. Prosperos aut adversos exitus habere. || RESULTAR. || ORIGINARSE, SUSCITARSE.

SURTIT, DA. p. p. *Surtido*. Ad effectum perductus. || m. SURTIMENT.

SURTÚ. m. Espécie de ropon ó sobretot. *Sobre todo, surtú, sortú*. Superindumentum, i.

SUS. Espécie de interjecció pera esquivar los gossos. *Za, Za, apage*. || adv. ant. Sobre, dalt. *Suso, arriba*. Sursum, suprà. || PREST, EN UN MOMENT.

SUS AL VENT. loc. ant. náut. á sotavent, *SUS ARA. SUARA.*

DE SUS. m. adv. De sobre. *De suso*. Ex suprà.

EN SUS. En amunt. *Arriba, hácia arriba*. Sursum, ultrà. || En avant. *En adelante*. In posterum.

SUSARA. SUARA. || *Luego, luego*. Confestim.

SUSCEPTIBLE. adj. Capás de rébrer ó admótrer. *Susceptible, susceptible*. Ad suscipiendum aptus.

SUSCITAR. v. a. Móurer, excitar la primera vegada alguna cosa. *Suscitar*. Suscite, as. || Ocasionar. *Suscitar*. Facesso, is. || met. Resuscitar, donar moviment al qui nó'l tenia. *Suscitar*. Suscito, as.

SUSCITAT, DA. p. p. *Suscitado*. Excitatus.

SUSDIT. m. Dit anteriorment. *Susodio, sobre dicho*. Supradictum, i.

SUSPECTE, A. adj. suspitós.

SUSPENDRE. v. a. Detenir, parar. *Suspendr, interrumpir, parar, rezagar*. Suspendeo, es. || Arrebatar l'ánimo, causar admiració. *Suspendr*. Rapió, is. || Privar á algú de són empleq ó ministeri per algun temps. *Suspendr*. Alicui administratióem interdicere; suspendeo, es.

SUSPENDRESE. v. r. Pararse la execució de alguna cosa pera algun temps. *Suspenderse*. Suspendi. || Maravellar-se. *Suspendere, maravillarse, pasmarse*. Capi admiratione.

SUSPENS, A. p. p. suspés.

SUSPENSÍO. f. Detenció, parada. *Suspensio*. Suspensio, nis. || Interrupció. *Suspension*. Interrupcio, inis. || Incertitut, detenció en algun moviment del ánimo. *Suspensio*. Hæsitatio, nis; hærens animus. || Admiració. *Suspension*. Suspensio, nis. || Censura ecclesiástica ó pena política que priva per algun temps en tot ó en part del us del ofici ó benefici. *Suspension*. Interdictio, nis, mús. La detenció de la veu de un punt á altre més de lo que li correspon per són intervalle. *Suspension*. Cautus detentio. || RAPTE. || gram. RETENCIÓN. || ret. Figura en que se suspen agradablement als oyents, tenintlos en curiosa expectació pera dir després alguna cosa inesperada y digna de admiració. *Suspension*. Suspensio, nis.

SUPENSÍO DE ARMAS. ARMISTICI.

ESTAR EN SUSPENSÍO. fr. Estar en dubte ó en incertitut. *Estar suspeso ó en suspension*. Hæsitare.

SUSPENSÍO, VA. adj. Lo que té força ó virtut pera auspendrer. *Suspensivo*. Suspensivus. || pl. També's diu dels quatre ó cinch punta que's posan en la figura retenció. *Suspensivos, corridos*. Suspendentes.

SUSPÉS, A. p. p. *Suspeso, suspendido*. Suspensus. || adj. Lo que penja de altra cosa. *Pendulo, pendiente*. Pendens.

QUEDAR SUSPÉS. fr. Quedar parat, admirat ó eagenat. *Quedar suspeso*. Obstupesco, is; admiratione rapi.

SUSPICACIA. f. L'hábit ó propensió á suspitar ó desconfiar. *Suspiciacia*. Ad suspicandum proclivitas.

SUSPICAS, adj. Qui ab facilitat suspita ó desconfia. *Suspicaez*. Suspicaax.

SUSPICASMENT. adv. m. SUSPITOSAMENT.

SUSPICÍO. SUSPITA.

SUSPIR. m. RESPIRACÍO, ALÉ. || Gemech, expressió de tristesa. *Suspiro, sollozo, zollijo*. Suspiratus, us, suspirium, ii. || Ánsia, desitj eficás de alguna cosa. *Ánhelo*. Cupido, inis.

SUSPIR DE MONJA. Composició de pasta y de la escuma del sucre en mólt petita porció. *Pedo de monja, suspiro*. Ex saccharo edulium.

L'ÚLTIM SUSPIR. mel. Lo fi y romat de qualsevol cosa. *El último suspiro*. Rei ultimum.

SUSPIRADOR, A. m. y f. Qui suspira mólt ó ab dificultat. *Suspiroador, suspiroso*. Suspiriosus, anhelans.

SUSPIRALE. m. pl. Entré fundidors de campanas los conductos que dexan en lo metello, pera que isca 'l vent al introduhirse 'l metall. *Brasseras, spirales; Spiracula, oram.*

SUSPIRAR. v. a. Fér suspirs. *Suspirar. Suspiro, as.* || met. Desitjar ab ánsia alguna cosa, *Suspirar. Ardentiús desiderare.* || *ANHELAR, RESPIRAR.*

SUSPIRAT, DA. p. p. y adj. *Suspirado. Suspiratus.*

SUSPITA. f. Desconfiança, temor ó recel de algun engany. *Sospecha. Suspicio, nis.* || Dubte, incertitut que sobrevé per alguna causa, que encara que no convens, dóna indels de lo que pòt sér. *Sospecha. Suspicio, nis.*

SUSPITAR. v. a. Tenir suspita, recelarse. *Sospechar. Suspico, aris, suspecto, as.* || Presumir, dubtar. *Presumir, sospechar, conjeturar. Conjectio, is.*

SUSPITAT, DA. adj. ant. y

SUSPITOS, A. adj. Qui dóna motiu de suspita. *Sospechoso. Suspectus.* || Qui fàcilment suspita. *Sospechoso, suspicaz. Suspica.*

SUSPITOSAMENT. adv. m. Ab suspita. *Sospechosamente. Suspiciós.*

SUSSURRARSE. v. r. Comensarse á dir ó divulgar alguna cosa que no 's sabia. *Susurrarse. Susurro, as.*

SUSSÚS. m. Rosech interior, recel, remordiment. *Reconcomio. Suspicio, nis.*

SUSTÀNCIA. f. SUBSTÀNCIA.

SUSTAR. v. a. ant. ASSUTAR. || SINGLOTAR.

SUSTENIR. v. a. SOSTENIR.

SUSTENTABLE. adj. Lo que 's pòt sustentat ó defensar ab rahons. *Sustentable. Rationibus sustentendus.*

SUSTENTACIÓ. f. L'acte y efecte de sostenir. *Sustentacion. Sustentatio, nis.* || MANUTENCIÓ.

SUSTENTADOR, A. m. y f. Qui sustenta ó sosté. *Sustentador, sustentante. Sustentans.*

SUSTENTAMENT. m. SUSTENTO.

SUSTENTANT. p. a. SUSTENTADOR.

SUSTENTAR. v. a. Sostenir, aguantar algun pes. *Sustentar. Sustineo, es.* || Manténir, alimentar. *Sustentar. Sustento, tolero, as.* || Defensar ab rahons lo que 's diu. *Sustentar. Propugno, as.* || ant. ALSAR. || En las cosas morals fomentar, recrear, alimentar. *Sustentar. Foveo, es, alo, is.*

SUSTENTAT, DA. p. p. *Sustentado. Sustentatus.*

SUSTENTO. m. Menjar, aliment. *Sustento, mantenimiento. Cibus, i.* || Lo que serveix pera manteniment ó conservació de alguna cosa. *Sustento. Esca; so.* || Obra de sustentar. *Sustento, sustentacion. Nutritus, us.* || Dit de las cosas espirituales, com: la doctrina es lo sustento del enteniment, las bonas obras són lo sustento de las ánimas. *Sustento. Pabulum, i.*

SUSTET. m. Susto petit. *Sustillo. Pavor levis.*

SUSTITUIR. SUBSTITUIR.

SUSTO. m. Negay, sobressalt, espant. *Susto. Pavor, is.*

DONAR UN SUSTO. fr. Embestir de imprevís. *Donar un rebato. Subito invadere.*

SUTRACCIÓ. f. SUBTRACCIÓ.

SUTRÀUNER. v. a. RESTAR.

SUT. m. ant. ASSUT. || RECLUSA.

SUTANO. m. Ven ab que 's supleix lo nom de algú que s' ignora ó no 's vòl expressar. *Sutano. Ille, quidam.*

SUTIL. adj. Prim, delicat, fi. *Sutil. Subtilis, deductus.* || Agut, perspicás, ingenios. *Sutil. Acutus, argutus, soters.* || quím. Volàtil, sens parts tereas. *Depurado, sutil, volátil. Defecatus.* || També 's diu de lo que 's fá ab art, promptitut, y difícil de entendrer. *Sutil. Acutus.* || En la marina de la edat mitja, s' aplicava á la tercera y última classe de las galeras, la primera era la grossa, la segona la bastarda, y la tercera la sutil per sér menor y més lleugera. *Sutil. Longa navis velocior.* || Se diu del pes de València en que 'l quintar té 4 arrobas ó 120 lliuras, la arroba 30 lliuras, y la lliura 12 unzas; á diferència del pes gros en que 'l quintar té 144 lliuras, la arroba 36 lliuras, y la lliura 12 unzas. *Sutil. Subtile pondus.*

SUTILESA. f. Agudesa, perspicàcia de ingeni. *Sutileza. Subtilitas, atis, acumen, inis.* || Delicadesa, tennitat. *Sutileza. Tenuitas, atis.* || Pensament ó ditxo mes agut que solit. *Sutileza. Dictum acutum.* || Un dels quatre dots del cos gloriós, y es lo poder penetrar per qualsevol cos. *Sutileza. Subtilitas, atis.* || met. Agudesa, perspicàcia de ingeni, y també s' aplica al instinct dels animals. *Sutileza. Acumen, inis, subtilitas, atis.* || Habilidad, agilitat y expedició de mans pera fér alguna cosa. *Sutileza. Agilitas, atis.* || La astúcia y lleugeresa dels lladregots. *Sutileza. Agilitas, atis.* || pl. Sofisterias en las disputas. *Sutileza. Disputationum laquei; tricae, arum.*

SUTILISACIÓ. f. quím. Obra de sutilisar per medi del calor ó del foch. *Sutilizacion. Vi foci attenuatio.*

SUTILISADOR, A. m. y f. Qui sutilisa. *Sutilizador. Acuens, attenuans.*

SUTILISAR. v. a. Discórrer ab sutilesa. *Sutilizar. Acute excogitare.* || Refinar, fér fi ó sutil, y es més comú com recíproch, com: los enteniments se SUTILISAN més cada dia, 'l vi 's SUTILISA ab lo foch. *Sutilizar. Subtiliorem efficere, exacuere.*

SUTILÍSSIM, A. adj. sup. *Sutilissimo. Subtilissimus.*

SUTILÍSSIMAMENT. adv. sup. *Sutilissimamente. Subtilissimè.*

SUTILITAT. f. SUTILESA.

SUTILMENT. adv. m. Ab sutilesa. *Sutilmente. Subtiliter.*

SUTJA. m. L'engrut que forma 'l fum en las ximeneas. *Hollin. Fuligo, inis.*

SUTJAR. v. a. met. Esquadrinyar, rastrejar,

observar ab curiositat. *Atisbar, accechar, oler, rastrear, olfatear, tentar cerrojos, ventear.* Oleo, es.

SUTRAGADA. f. *SOTRAGADA.*

SUTURA. f. anat. La costura ó connexió de dos ossos com si estiguessen cusits. *Sutura.* Sutura, æ.

|| bot. Lo punt en que s' uneixen los carpelos en lo fruyt, que comunment n' hi ha al doble que carpelos; y s' anomenan ventrals las formadas per la unió de las caras entrants dels carpelos, y dorsals las líneas que están en lo dors dels carpelos, que quant lo fruyt está madur, regularment s' esberlan y saltan las llavors. *Sutura.* Sutura, æ.

SUTZE, A. adj. ant. Brut. *Sucio.* Sordidus.

SUTZEUS. adj. pl. Brut. *Sucios.* Sordidi.

SUTZURA. f. ant. Bruticia. *Suciedad, Sordidum.*

SUY. loc. ant. *Sò.* Soy. Ego sum.

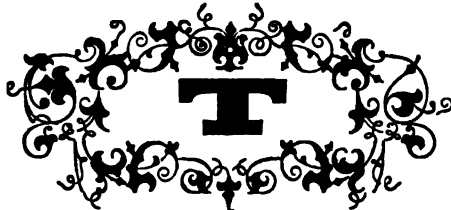
SY.

SYLLABUS. veu llatina que significa cartilla pera confegir. *SIL-LABARI.* || Compendi de las doctrinas ó ideas emitidas pel papa en algun document. *Indice, silabus.* Syllabus.

SYNAQUÓQUA. f. *SINASOGA.*

SYNDICHE, A, SYNODAL y altres que's troban ab la y búsquense ab i llatina.

T. Lletra vintidua del alfabet y dissetena de las consonants. Antigüament era numeral, y valia 160, y ab una ralleta sobre 160,000. Los tribunos romans la escrivian en senyal de que aprobavan alguna lley, y en las inscripciones y memórias significa Tito.

TA.

TA. Síncopa de TUA ó TEVA, com: TA mare. Tu, tuya. Tua. | Síncopa de TE HA. Te ha.

TA, TA. Espécie de interjecció, lo mateix que fora, fora, déixat de aixó. Ta, ta, fuera, fuera, no, no. Siste, cave. | Se pren també com exclamació de que s' enten ja alguna cosa. Ta, ta; ta, tale. Jam, jam.

TA, TA, TA. Veus ab que 's significa que 's fá ó se diu alguna cosa molt depressa. Ta, ta, ta. Sis-te, siste.

TABA. m. Paper que porta'l corredor de las cosas que s' arrendan ó 's venen en l' encant. Taba. Actionis programma. | TARIFA.

TARÁ Y TÁBACH. m. Espécie de mosca del tamany de una abella, y ab sa picadura molesta molt als burros y altres animals. Tábaro, tabarro, moscardón, moscarda. Asilus, cestrum, tabanus, i.

| Insecte marí que molesta á las tunyinas, del-fins y emperadors. Tábaro. Vermiculus marianus.

TABACH. m. PANERET. 2. | fam. y

TABACO. m. Planta que té las fullas amplas, ovales, sentadas, peludas, un poch punxagudas, nirviosas, de color vert baix, apegalosas ó glutinosas al tacto; de olor fort y sabor acre aromátich. Las fullas del comers són secas y han suferit un grau de fermentació que cambia fins á cert punt sa naturalesa, y en aquest cas es de un moreno més ó ménos pujat; són olor es aromátich y penetrant; jas llavors són molt petites y rojencas. Sas fullas

són heméticas, irritants, narcóticas, vulnerárias, etc. Nicotiana, tabaco. Tabacum nicotiana.

TABACO DE FUM Ó DE FULLA. La fulla de dita planta, que després de adobada 's fuma en cigarro ó en pipa. Tabaco de hoja ó de humo. Tabaci solium.

TABACO DE MONTANYA. Planta que fá las camas de 10 á 15 polzadas, rodonas, peludas; las fullas oposadas, ovales, enteríssimas, obtusas, sentadas, un poch rasposas per sobre ab tres nirvis; las flors grans, terminals, solitárias, dretas y de un groch hermós, y en lo centro llavors negres; sabor amarch, acre y fastigós; olor fort, aromátich y fá estornudar; la arrel horisontal del gruix de una ploma de ánech, fibrosa, negrenca exteriorment, blanca en són interior, de olor y sabor semblants á las flors, y es antidissentérica, astringent, y útil en las quartanas. Arnica, tabaco de montaña. Arnica montana, doronicum germanicum.

TABACO DE PARET. HERBA DE LA MARE DE DÉU.

TABACO DE PÒLS. Las fullas del tabaco moltas y reduhidas á pòls, que ensumat supura y atrau la humitat del cervell, y fá estornudar. Tabaco de polvo. Tabacum pulvis.

TABACO DE RAPÉ. Tabaco de pòls molt gruixut, que 's fá de las ralladuras del tabaco. Tabaco de rapé ó de son. Tabacum rasile.

TABACO GROS. Lo que 's fá dels nirvis de la fulla molta, formant com uns granets, y 's sól adobar ab ayguas de olor. Tabaco grueso. Tabacum granosum.

TABACO HABANO. Tabaco natural que no está rentat ni adobat. Tabaco habano, ó de sumonte ó de somonte. Rude tabacum.

DE COLOR DE TABACO. Atabacado. Tabaci colorem referens.

PLE Ó BRUT DE TABACO. Tabacoso. Tabaci pulvere conspersus.

TABAL. m. Timbal, tamborí. Atabal, tambo-

rin, tamboreillo. Tympanum, i. || Caixa militar. Caja. Tympanum, i. || ant. PANDERO. || GRUA. 2. || fam. TABOLA. 2.

TABALEJAR. v. n. ant. Tocar lo tabal. *Tocar la caja.* Cymbalum pulsare. || ATABALAR. || met. Imitar los caballs ab las potas lo ruidó dels tabals. *Atabalejar.* Quadrupedante ungula tympanis sonitum equum imitari. || Fér ruidó, remenar alguna cosa fent soroll, pegar ab los dits ó altra cosa sobre una taula, etc. *Tabalejar.* Digitis crepitare.

TABALER. m. TAMBORE. 2. || TIMBALER. || ant. Tocador de pandero. *Panderetero.* Tympanista, æ. || ant. BANQUER, COMERCIANT.

TABALET. m. d. *Atabalejo, atabalillo, tamborete.* Typaniolum, i.

TABALOT. m. TABOLA. 2.

TABAM. m. ant. TABÁ.

TABAQUEJAR. v. a. Péndrer tabaco. *Tomar tabaco.* Tabaci pulverem nasibus haurire.

TABAQUERA. f. Capsa pera tenir lo tabaco. *Caja, tabaquera.* Pyxis tabacaria. || La planta del tabaco. *Tabaquera.* Nicotiana herba.

TABAQUISTA. m. Qui pren ó ensuma molt tabaco. *Correnton, tabaquista, tabacoso.* Tabaci avidus. || Qui enten molt en la qualitat del tabaco. *Tabaquista.* Tabaci qualitatis agax.

TABARRO. m. TABÁ.

TABART. m. *Tabardo.* Sagum amplum mánicatum.

TABBA. f. TABA.

TABEL-LIÓ. m. ant. NOTARI, ESCRIBÍ.

TABEL-LIONAR. v. a. Senyalar, posar lo notari certas rallas ó senyals al fi de una escriptura ó altre instrument, posant una creu damunt entre las paraulas que diuhen: en testimoni de veritat. *Signar.* Signo, as.

TABEL-LIONAT, DA. adj. Se diu de la escriptura senyalada per ma de notari. *Signado.* Signatus.

TABERNA. f. Magatzem de vi per menor. *Taberna.* Taberna vinaria.

TABERNACLE. m. Lloch ahont estava col·locada la arca del testament. *Tabernáculo.* Tabernaculum, i. || Lo sacrari del altar. *Tabernáculo.* Tabernaculum, i. || Pavelló ó tenda. *Tabernáculo.* Tabernaculum, i. || náut. Cuberta provisional sobre l'alcassar de las embarcacions pel abrigh dels mariners. *Carroza.* In puppi tabernaculum. || Cabanyella ó habitació. *Tabernáculo.* Tabernaculum, i. || Espécie de bayart en que's porta la imatge de algun sant en las professons, etc. *Andas.* Tense, arum. || Peanya sobre que's col·loca alguna figura, imatge, etc. *Zócalo, peana.* Zocalus, i. || ESTAFEM. || *Doselete, gardapolvo, tabernáculo.* Protectum aureis ornatum. || PINACLE.

TABERNER. m. Qui manté taberna. *Tabernero.* Tabernarius, ii. || Qui frequenta las tabernas. *Tabernero, tabernista.* Popinator, is.

TABERNERA. f. La dona del taberner. *Tabernera.* Cauponaria, æ.

TABERNERIA. f. L'ofici ó tracte de taberner. *Taberneria.* Cauponæ munus.

TABERNETA. f. d. *Tabernilla.* Tabernula vinaria.

TABÍ. m. ant. Tela com tafetá doble que feya ayguas y ondas. *Tabí.* Ondulata tela serica.

TABLADO. m. Conjunt de taulas unidas pel cantó, quedant la superficie plana. *Tablado.* Tabulatum, i. || En lo teatro públich lo paviment ahont se representa. *Tablado, tabla.* Scena, æ. || Espécie de catafal per las festas de toros. *Tendido.* Conlatulatum, i.

TABLILLA. m. *Tableta, illa, ita, ica.* Tabula, æ.

AGAFAR Ó TENIR DE TABLILLA. fr. TENIR Á CAP DE LLIBRE.

SÉR DE TABLILLA. fr. Sér de costum. *Ser de cajas ó de tabla.* Juxta ordinem præscriptum.

TABOLA. f. Broma, bulla, brega. *Estabola, tabaola, baranda, trisca, rufalandaina, zembra.* Vociferantium confusio. || Dit del home alborotat y de poch seny. *Tronera.* Ventosum caput. || Qui li agrada fer broma. *Bromista.* Jocular, is.

TABOLL. m. Grosser, tonto, estúpid. *Zaf, taquete, madrejo.* Stupidus, i.

TABOLLAMENT. adv. m. ant. TONTAMENT.

TABOLLERIA. f. ant. TONTERIA.

TABORET. m. TAMBURET.

TABULAT. m. Empoñessor pera posar los pes. *Tarima.* Scabellum, i. || BASTIDA. 4.

TABUSTOL. m. ant. y

TABUSTOLL. m. ant. SOROLL.

TACA. f. La senyal de oli, tinta, etc. que s'en alguna cosa. *Mancha.* Macula, æ. || met. Taca el linatge ó familia, deshonra. *Mancha, tacha, torron.* Labes, is. || CLAPA. 2. || Tel blanc que se formar-se dins del ull, é impedeix la vista. *Neb.* Albugo, inis. || Profanació. *Mancha.* Pollutio, nã.

TACA NATURAL. Defecte ab que's naix. *Defecto natural.* Naturalis macula.

ANÀRSER LA TACA. fr. Desapareixerse dels taques y cosas semblants. *Salir la mancha.* Maculam dilui.

LA TACA HI ES, Y NO LA TRÁS LO SABÓ, ó AQUENA TACA NO SE'N VÁ AB SABÓ. ref. Denota que lo natural prevaleix contra 'ls esforços del art, y també que es molt difícil esborrar la nota que ocasiona 'l mal procehiment ó poch honrat principis. *Jurado lo el baño, de lo negro no hater blanco.* *Albuquerque* dealbare nec flumen poterit.

LA TACA NO HI HA, QUE LA FOLS DEPARTY Ó DES-SANT SE'N VÁ. ref. pera denotar que no devem fer cas de las faltas que se'ns imputan falsament; y ab que alguns pretenden dissimular los motius de escándol, segurs de que no fan mal. *Lo que se dice y no es verdad, á la mañana se desha.* *Mand fugi,* falsè quodcumque est vespere dicam.

NO SÉN TACA EN VESTES. fr. Denota que algun defecte no es tant com se pendent. *No es mancha de*

Judio. Non sum tam insolens qui me Jovem esse dicant.

SER PITJOR QUE TACA DE OLI. fr. Denota que ha succehit ó sobrevingut algun mal ó dany, que quasi no té remey. *Ser peor que mancha de aceite. Quid pejus?*

TRÁURER TACAS, fr. Ferlas desaparèixer. *Sacar ó quitar las manchas. Maculas abstergere.*

TRAVESSAR COM TACA DE OLI. fr. met. S' aplica á certas expressions que, encara que semblen suaus, són picants y ofensives. *Como caldo de alfileres ó de zorra que está frío y quemado. Blandus in speciem molle litus gladius.*

TACAMACA. f. Espécie de goma sólida, entre roja y negra, de olor fragant, y produhida per una espècie de alba de Méjich. *Tacamaca. Tacamaca, æ.*

TACANY. m. Escás, mesquí. *Estilico, tacaño, menguado. Sordidè parcus. Astut, bellaco. Tacaño. Versutus.*

TACANYAMENT. adv. m. Bellacament. *Tacañamente. Nefariè. Ab escassesa. Tacañamente. Sordidè.*

TACANYEJAR. v. a. Manifestarse tacany. *Tacañar, cicatear. Sumptibus sordidè parcere.*

TACANYERIA. f. Escassesa, mesquineria. *Quiñdad, tacañeria. Sordida parçitas.*

OBRRAR AB TACANYERIA. fr. Obrar ab malícia ó picardia. *Tacañar. Fraudulenter agere.*

TACAR, v. a. Fér tacas. També s' usa com reciproc. *Manchar. Maculo, as. Profanar, violar, contaminar. Clapar.*

TACAT, DA. p. p. y adj. *Manchado. Maculatus. Clapat. Se diu de la persona que té algun visi, y en particular del que segueix un partit, temint afició á altre. Sigilado, tildado, pudrido, picado del alacran ó de la tarántula. Proditor, is.*

TÁCIT, A. adj. Callat, silenciós. *Tácito. Tacitus. Lo que ja s' enten ó s' suposa, encara que no's diga, etc. Tácito. Tacitus, subauditus.*

TÁCITAMENT. adv. m. Callada, secretament. *Tácitamente. Tacitè. Dissimulada, indirectament. Tácitamente. Obliquè. Sèns expressió ó declaració formal. Tácitamente. Tacitè.*

TACITURNITAT. f. Silenci y l' hàbit de guardarlo. *Taciturnidad. Taciturnitas, atis. Melancolia, tristesa suma. Taciturnidad. Taciturnitas, atis.*

TACITURNO, A. adj. Callat, de pocas paraulas. *Taciturno. Taciturnus. Trist, melancólich, apesarat. Taciturno. Mœstus.*

TACO. m. L' embolich de cánem, espart, etc., que s' apreta sobre la càrrega de las armas de foch. *Taco. Catapultarium tomentum. Tope, la vara ó bastó ab que's juga á hillari. Taco. Tudicia, æ, bacillus, i. Porció de cánem, paper mastegat, etc., que's posa dins de un canó de fusta, y apreatant ab una burxa's fá eixir ab violència, causant algun ruidó en l' ayra. Taco. Papyrus, etc., pirula.*

TACÓ. m. Lo taló de las sabates, etc. *Tacen. Postica calcai eminentior pars. Tip, com; feras un bon tacó de fabas. Hartazgo, tupe. Salietas, atis. Palissa. Tripas felas talls amanidas y cuytas. Callos. Omasum, ii.*

DONAR TACÓ. fr. DONAR PALISSA.

TÀCTICA. f. Art de ordenar las tropas en batalla, y de fér las evolucions militars. *Tática. Militaris tactica. Art de ordenar algunas cosas. Tática. Tactica, æ. Ciència de construhir màquinas, ab que's antichs llansavan fletxas, darts, pedras, etc. Tática. Tactica, æ.*

TÀCTICA NAVAL. L' art que ensenya la posició, defensa y ataco de dos ó més naus que forman cos de armada. *Táctica naval. Navalis tactica.*

TÀCTICH, CA. adj. Cosa de tàctica. *Tàctico. Tacticus. Qui sab ó practica la tàctica. Tàctico. Tacticus.*

TACTO. m. Un dels cinch sentits corporals ab lo qual se percebeix la aspresa, suavitat, duresa ó blamura de las cosas. *Tacto, tiento. Tactus, us. La acció de tocar. Tacto. Tactus, us.*

TADEU. n. p. de home. *Tadeo. Thadæus.*

TAFANARI. m. fam. CAMP DE BARRERA CASA.

TAFANEJAR. v. a. MANIFASSEJAR.

TAFANER, A. m. y f. MANIFASSEER.

TAFARRA. f. Rabasta. *Atakarre, sotacola. Posilena, æ.*

TAFATÀ Ó TAFETÀ. m. Boba fina de seda. *Tafetas. Serica tela subtilior. Espécie de veta de seda. Cinta. Serica tenia. Llassos aixerits que serveixen pera adorno. Lazo, lazada. Laqueus, ei. pl. met. y fam. Ensenalla que fan los fusters ab lo ribot. Virutas, acepilladuras, cepilladuras, doladuras. Assula, æ, achidias, arum.*

TAFETANET. m. d. VETETA. d. de tafetá. *Tafetaneillo. Telæ serica subtilis.*

TAFILET. m. Cuyro molt més prim que'l cordobá, brunyit y llustrós. *Taflets. Aluda ex tafilita.*

TAFILETER, A. m. y f. Qui adoba taflets. *Tafletero. Alutarius, ii.*

TAFILETERIA. f. Fàbrica de taflets. *Tafleteris. Alutarum mercimonium. Art de adebar los taflets. Tafleteria. Ars alutaria.*

TAFTAF. m. ant. TAFETÀ. i.

TAFURER. m. TABUL.

TAFURERIA. f. Trampa que fan los tabula en lo joch. *Garito, tahureria. Aleatoris astutia. ant. Casa de joch. Tahureria, garito. Aleatorium, ii.*

TAFURCA. f. ant. Espécie de embarcació usada en los sigles mitjans. *Tafurca. Navissio dicta.*

TAGAROT. m. Espécie de falcó tant animós, que acomet á tots los aucells. Lo blanch de sas plomas es un poch encés. *Tagarote. Perne, es.*

TAGELL. m. Fustetas en forma de rajola més ó ménos amplas y llargas, que's posavan de biga en biga pera sostenir lo traspòl. *Tabla, tabloncillo. Soandula, m.*

TAGINAT. m. ant. Sostre de fusta de figura de pastera. *Arteson, zaquizamí, lagunar.* Lacunar, laquear, aris.

TÀGNER. v. a. ant. TOCAR, PERTANYER.

TAHONA. f. Molí de farina, la roda del qual se mou per medi de una caballeria. *Tahona.* Pistrinum, i.

TAHONER, A. m. y f. Qui té tahona. *Tahonero.* Pistrinarius, ii.

TAHUL, A. adj. S' aplica á la persona molt aficionada al joch. *Tahur.* Aleator, is. || m. Destre en lo joch, qui 'l freqüenta molt, ó bè qui juga ab engany y trampas. *Tahur.* Sagax aleator.

TAHULERIA. f. TAFURERIA.

TAL. adj. Relatiu de accident que s' aplica á las cosas indefinidas, pera verificar y determinar en ellas lo que's denota per són correlatiu ó la qualitat especial que tenen, per la qual se diferencian de altrás. *Tal.* Talis. || Igual, semblant, com: *TAL* era són valor. *Tal.* Talis. || S' usa pera determinar y contràurel lo que no està especificat ó distingit, com: *TALS* y *TALS* negocis. *Tal.* Talis. || S' usa pera donar á entèndrer l' estat de alguna cosa, sa qualitat, condició ó circumstancias. *Tal.* Talis. || S' usa pera demostrar un subjecte no conegut ó que no's vol anomenar, com: la *TAL* fulana, lo *TAL* fulano. *Tal, quidam.* Talis, quidam. || Se diu per exageració, com aquesta figura es de *TAL* bella, que no té igual. *Tal.* Talis. || Lo mateix, com: *TAL* farás, *TAL* trobarás. *Tal.* Talis.

TAL PER QUAL. exp. de despreci que equival á sér una cosa de poch més ó ménos, ó indigna. *Tal per cual.* Indignus.

TAL QUAL. exp. que s' usa pera denotar que són molt pocas las personas ó cosas de que's parla. *Tal cual.* Rarus. || exp. per la qual se dona á compèndrer que alguna cosa, encara que sia defectuosa, té alguna circumstància bona. *Tal cual.* Qualiscumque. || Mitjà, regular, passador. *Tal cual, entre merced y señoría.* Mediocris. || m. adv. Així, així, mitjanament. *Tal cual.* Mediocriter.

AB TAL. m. adv. Ab condició. *A tal, con condicion.* Ita ut.

AB TAL QUE. m. adv. Ab la condició. *Con tal que, como.* Modo. || **MÉNTRES QUE.** || A fi de, solament. *A trueco, á trueco de.* Dummodò.

NO HI HA UN TAL. exp. Es fals, no es així. *No hay tal.* Minimè, neutiquam.

PER TAL. m. adv. pera denotar que un subjecte 's considera baix alguna circumstància, com: jo *PER TAL* lo tinch. *Por tal.* Sic judico. || A fi de que. *Con tal que.* Modò.

SÉR UN TAL PER QUAL. fr. fam. Sér una cosa de poch més ó ménos, ó indigna. *Ser tal per cual.* Indignum esse.

Y TAL. exp. fam. afirmativa, com: y *TAL* si es bó. *Toma, y tal.* Maximè.

TALA. f. Ruína, assolament dels camps y po-

blacions. *Tala.* Vastatio, depopulatio, nis. || **DANT.** || ant. LLÀSTIMA.

TALABANT. m. ant. TIRADA.

TALABART. m. Bridecú, cinturons de about penja la espasa. *Biricé, talabarte, takali.* Balteus, ei.

TALADOR, A. m. y f. Qui tala. *Talador.* Vastator, is.

TALADRADOR, A. m. y f. Qui taladra. *Taladrador.* Terebrator, is.

TALADRAR. v. a. Fér forats ab lo taladre ó trepant. *Taladrar, trepar.* Terebro, as.

TALADRE. m. TREPANT.

TÁLAM. m. Espécie de dosser col·locat sobre quatre ó més barras llargues, que serveix en las professons pera portar sota cubert lo Santíssim Sagrament, alguna imatge, 'l papa, reys, y certs preláts en las funcions de sa entrada á las ciutats. *Pelie.* Umbella, æ. || ant. Qualsevol cosa que cobreix á manera de dosser ó vela pera evitar lo sol ó la pluja. *Palio, tendal, toldo, toldadura.* Umbraculum, i. || ant. Llit nupcial. *Tálamo, lecho nupcial.* Thalamus, i, genialis torus. || **MATRIMONI.** || Ventre virginal de Maria santíssima, about Jesucrist se desposá ab la naturalesa humana. *Tálamo.* Tabernaculum, i. || bot. Lo fondo del cális de la planta, ocupat dels fruyts més tendres. *Tálamo.* Thalamus, i.

RÉBERRE AB TÁLAM. fr. que á més del sentit recte significa fér singular estimació de la vinguda d'algú. *Recibir con palio.* Umbella excipere.

TALAR. v. a. Assolar, destruhir, arruinar, rebar los camps y poblats dels enemichs. *Talar.* Depopular, aris. || Tallar los arbres. *Talar, cortar.* Cædo, is. || adj. Roba llarga fins als talons. *Talar.* Talaris.

TALARANYA. f. TARANTINA.

TALASARQUIA. f. Lo domini ó imperi dels mars. *Talasarquia.* Talasarquia, æ.

TALASÓMETRA. f. Midador del mar. *Talsómetra.* Talasometra, æ.

TALAVERA. f. Espécie de pisa fabricada en la ciutat de aquest nom. *Talavera.* Talabriceas fictile.

TALAYAR. v. a. ATALAYAR. || v. f. GUARDARSE. 1.

QUI'S TALAYA Ó GUÁRDA, PAR QUE POR HAJA. ref. Se nota que qui vá sempre espavordit es senyal de haver comés alguna falta. *Quien se teme, algo del.* Ollam alere.

TALCO. m. Mineral blanch, verdós de hestre semblant al del metall. Se troba en fulles sobreposadas unas á altrás que se separen fàcilment, y en aquest estat són transparents y flexibles. *Talco.* Talcum, i.

TALCO DELS FILÓSOPS. Nom que's dona al blanch perfet en la filosofia hermética. *Talco de los filósofos.* Philosophorum talcum.

TALEGA Ó TALEGA. f. SACH. || SACHÉ. || lo

que's conté ó porta en la taleca. *Talega*. Manticea repositum. || Saquet ó bossa pera portar diner. *Talega*. Marsupium, ii. || La quantitat de 100 duros en plata. *Talega*. Talentum, i.

TÁLEM. m. TÁLAM.

TALENT. m. Capacitat, ingeni, do natural ó sobrenatural. *Talento*. Ingenium, ii. || Moneda antiga que tingué diferent pes y modo de contar segons lo considerable número de pobles ahont s' usava. Lo més comú entre 'ls historiadors es l' átich de plata, que's dividia en major y menor. Lo major valia 11873 vintidosos y 28 maravedissos, y 'l menor 8753 vintidosos y 3 maravedissos. Un talent de or valia 'l major 150845 vintidosos y 'l menor 118738 vintidosos y 18 maravedissos. *Talento*. Talentum, i. || Apetit. *Apetito*. Esuries, ei. || ALIENTO. || GANA, DESITG. || ant. ÁNIMO.

Á MAL TALENT. loc. ant. DE MALA MANERA.

VAL MÉS TALENT, QUE PA DE FORMENT. ref. Ensenya que la ciència déu sér preferida á las riquezas. *Vale mas saber que haber*. Divitiis sapientia præstat.

TALEYA. f. DALÉ, FAL-LERA. || COSTUM. || VICI.

TALÍ. m. BRIDEU. || Terme de relació, espècie de joya que dóna en la India l' espós á sa esposa, la qual la porta al coll mentres viu son marit, y la romp quant aquest mor. *Tali*. Tali.

TALLA. f. Musa que presideix á la comèdia. *Talia*. Thalia, æ. || Una de las tres grácias. *Talia*. Thalia, æ. || Una de las cinquanta nereydas. *Talia*. Thalia, æ. || Un dels cantichs de Árrio, en que encloué la substància de sa impia doctrina. *Talia*. Thalia, æ.

TALIÓ. m. Càstich igual al delict. *Talion*. Talio, nis.

TALIONAR. v. a. Castigar ab la pena del talió. *Talionar*. Talionis pœna mulctare.

TALIPOT. m. Arbre de Ceylan tant alt com l' arbre major de una nau, de fullas molt grans. *Talipot*. Talipot.

TALISMAN. m. Caràcter, figura, imatge gravada ó formada de algun metall, ab correspondència als signes celestes que diuhen dominan en ells, á que 'ls astròlechs, magos y xarlatans atribuïxen virtuts maravelloas, y 'l poder de atraure las influéncias del cel. *Talisman*. Astralis imago superstitiosa. || Doctor de la lley mahometana. *Talisman*. Mahometanæ legis doctor.

TALISMÁNICH, CA. adj. Cosa de talisman. *Talismánico*. Talismanicus.

TALITAT. f. lóg. Diferència que determina una cosa que pót estar genérica ó específicament en ella. *Talitud*. Talitas, atis.

TALL. m. Lo fil de la espasa, ganivet, etc. *Corte*, *hilo*. Acies, ei. || Incisió. *Corte*, *tajo*, *incision*, *cortadura*, *saja*. Scissio, nis. || Lo tros que's talla de alguna part, com: TALL de peix, etc. *Tajada*, *tasajo*, *tarazon*. Segmentum, i. || Tros de tabaco de fulla caragolada ó rotllada. *Bollo*, *palo*. Tabaci

frustulum. || Lo lloch ahont se tallan los vestits pera 'ls soldats. *Corte*. Locus ad vestes concinnandas.

|| Lo tros de carn, formatge ó altra cosa tallada. *Tajada*. Segmentum, i. || Tros de fuyta tallat ab lo ganivet. *Cacho*. Pomi segmentum. || Talla ó tribut. *Talla*. Designatum vectigal. || Disposició del cos humá. *Talle*. Corporis habitus, forma. || La forma que's dóna als vestits, tallantlos y proporcionantlos al cos, y particularment la part de la cintura. *Talle*. Vestium figura. || Trassa ó modo de fér alguna cosa. *Talle*. Modus, i. || Modo, manera, disposició. *Talle*. Actus, us. || L' ayre, primor, gràcia, com: TALL de la lletra. *Garbo*, *aire*. Gratia, æ. || L' acció y efecte de tallar. *Corte*. Abcissio, nis. || La fesa ó badall que's fá en la punta de la ploma de escriurer. *Hendedura*. Fisura, æ. || La seguida que portan los segadors y treballadors de la terra en l' exercici del treball que fan. *Tajo*. Operariorum series in labore. || Ramassada, multitut ó cop gran de cosas que venen juntas y ab promptitut, com: TALL de aygua. *Turbion*. Turbo, inis. || Dit de las oscas, fesas ó puntas que tenen las fullas de alguns arbres. *Corte*. Dens, tis. || Entre llibreters, la part de davant dels llibres. *Canto*. Extremitas, atis. || ant. PEDRERA. || ant. TREMP. || ant. TALP. || pl. Las clivellas que's fan en alguna part del cos per causa del fret. *Grietas*. Iliatus, us. || TALLADA. || TALLA. 3. || ant. ESTATURA, CONTINENT, FIGURA. || ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUTT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ectipo*. Ectypus, i.

Á TALL. m. adv. A modo ó en forma, com: Á TALL de poca vergonya, tassa Á TALL de càlzer. A mape-ra, á guisa, en forma. Ad, instar. || A trossos, á la menuda, y així 's diu: botiguer de TALL, etc. *Por menor*. Minutim.

ANAR Á TALL. loc. ant. *Pasar á cuchillo*. Obtero, is. FÉR TALLS. fr. Tallar la carn sèns separarla del tot. *Najar*. Incido, is.

MITJ TALL. MITJ RELLEU.

TENIR Á TALL. loc. ant. *Venir perfectamente, de molde, de perilla, como llovido, como pedrada en ojo de boticario*. Aptisimè quadrare.

TALLA. f. Cert tribut que 'ls vasalls pagan á sòn senyor pera socórrerlo en alguna necessitat. *Talla*. Vectigal, is. || Premi que s' ofereix pel rescat de alguna persona ó presó de algun delinqüent. *Talla*. Designata merces. || La estatura del home. *Estatutura*, *talla*. Statura, æ. || Llista ó catàloch dels ciutadans. *Padron*. Census, us. || Bastó ab que's marca ab una osca ó tall per cada cosa de un mateix género que's compra fiat. *Tarja*. Crænis distinctus palus ad debita signanda. || Porció de alguna pessa que's teixeix de una vegada, com: llansol de tres TALLAS, etc. *Pierna*. Telæ oblonga pars. || Obra de escultura formant várias figuras que sobreixen del fondo. *Talla*. Opus sculptile. || ant. TALLA. || L' obra de podar los arbres y plantas. *Corta*,

ramoneo. Collisatio, nis. || TALLADA. 1. || ant. ES-CARPEA.

FÉR TALLA. fr. EMPADRONAR. || loc. ant. *Llevar nota, apuntar, llevar cuenta y razon*. Adnoto, as.

FÉR Ó GITAR TALLAS Ó EXACCIONS. loc. ant. *Decretar repartos, tallas, derramas*. Vectigalia decretare.

MITJA TALLA. Baix relleu. *Media talla*. Hermas, arum.

TALLABARDER. m. Podall reforsat pera tallar bardissas. *Podon*. Scirpicula, æ.

TALLABOSSAS. m. Lladregot, lladre. *Cortabolsas*. Crumeniseca, æ.

TALLADA. f. Obra de tallar los arbres pel arran de terra. *Tala, corte, corta*. Lignaria cæsis. || part que's talla de alguna cosa á manera de llesca, com de meló, cansalada, etc. *Tajada*. Segmentum, i. || La de carabassa, llimona y otras fruytas. *Caño*. Frustum, i. || LLESCA, LENCA. || La de menjar blanch. *Pella*. Leucophagi segmentum.

FÉR TALLADAS. fr. Tallar. *Cortar, tajar, rebanar*. Seco, as.

TALLADETA. f. d. *Tajadilla*. Frustulum, i.

TALLADOR, A. m. y f. Qui talla. *Cortador, tajador*. Sector, is. || m. Tros de fusta en que's talla ó trinxia la carn. *Tajo, tajadero, picador*. Ad carnem secandam stipes. || PILÓ. f. || ant. MOLER. || TALLANT, MITJALLUNA. || Qui falta á las lleys. *Transgresor, transgressor, infractor, quebrador, quebrantante*. Violator, is.

TALLADOR DE PAU. REVOLUCIONARI.

TALLADOR DE PEDRA. PICAPEDRER.

TALLADORET. m. d. *Tajoncillo*. Carnes scindendas tabella.

TALLADURA. f. La acció de Tallar. *Cortadura, tajadura*. Scissura, æ. || pl. ant. RETALLS.

TALLAMAR. m. náut. Tauló gros, ó pessa composta de altres que s' adapta fortament á la roda per sa cara exterior ó de proa, y s' assegura ab las curvas-bandas: en ell rematan las perxas y en són extrem superior se col-loca 'l lleó ó altra figurassa, y serveix pera dividir la áyguia quant lo buch camina. *Tajamar*. Corvis proralis.

TALLAMENT. m. TALLADURA.

TALLANT. p. a. Lo que talla. *Cortante*. Scindens. || m. Coltell de carnicer. *Cuchilla*. Culter, i, securis, is. || MITJALLUNA. || Instrument de ferro acerat, de poch ménos de un forch de llarch, y cosa de dos dits de ample, y serveix pera tallar ferro fret á cops de martell. *Cortafrio, tajadera*. Instrumentum secans ferrum. || Espécie de mitjalluna de ferro acerat pera tallar turrons, formatge, etc. *Tajadera*. Lunatus culter. || Instrument de ferro ab boca acerada y tall, ab un mànech llarch de una quarta, pera tallar las barras de ferro bullent. *Cortadera*. Secespita, æ. || Instrument de ferro á manera de martell ab tall en los dos costats pera tallar y treballar las pedras. *Escoda*. Scalprum, i.

TALLANTAR. v. a. Traballar ó tallar las pedras ab lo tallant. *Escodar*. Lapidem excidere.

TALLANTAT, DA. p. p. *Escodado*. Excisus.

TALLANTÓ. m. d. Instrument de dos talls que serveix pera enrajolar. *Aciche*. Pro sequendis lateribus instrumentum.

TALLAPEUS. m. Tall ó cutxillada que's tira á las camas. *Cortapida*. Ictus gladii pedibus inflictis.

TALLAPLOMAS. m. TREMPAPLOMAS.

TALLAR. v. a. Dividir en várias parts ab algun instrument de tall. *Cortar, tajar, tallar*. Seco, as.

|| Fér talls ó incisions en alguna cosa pera ensetarla. *Cortar*. Alicui rei secturam imprimere. || Parlant de carnicers, véndrer carn públicament. *Cortar, tajar*. Dilanio, as. || TREMPAR LAS PLOMAS. || PICAR PEDRA. || ant. EMPADRONAR. || Separar, dividir una cosa de altra, com los rius un territori, las montanyas una de altra. *Cortar*. Intercido, is. || Tapar lo pas al exércit enemich, pera llevarli la comunicació ab una plassa, etc. *Interceptar, cortar, cortar los pasos*. Intercludo, is. || Embarassar lo curs á las cosas. *Cortar los pasos, atajar*. Obsto, as.

|| Interrómpre la conversació ó plática. *Interrumpir*. Coërceo, es. || Escursar, abreviar. *Cortar*. Breve, as. || Retallar, escapsar. *Recortar, cortar*. Recido, is. || DECIDIR. || Dividir la áyguia navegant. *Cortar las ondas ó las olas*. Aquas scindere. || náut. Pasar de un costat á altre de una linea determinada, atravessant per ella, com: TALLAR l' Equador ó la linea, TALLAR un trópic, un paralelo, 'l rumbo, etc. *Cortar, cruzar*. Navem transversum agere. || Em-péndrer y seguir un rumbo que s' aproxime tot lo possible al que déu férse, y proporcione al mateix temps una posició que precaucione y defense contra 'l mòlt mar y vent. *Cortar*. Prævideo, es. || Entre sastres donar lo tall corresponent als vestits, pera que s' acomoden al cos. *Cortar*. Vestes concinnare. || Igualar los cayrons. *Agramillar, descacilar*. Latere Venustè decurtare. || v. r. Ferse 'un tall ó ferida. *Cortarse*. Sese ferire.

TALLAR CORRETJAS DE CUYRO ESTRANY, QUE LAS TALLARIAN COM PUS AMPLES PORIEN. refr. ant. *Segar en miés agema*. Alieno non parvus esse.

TALLAR Y CUSIR. fr. met. Disposar algú á són arbitre en negocis de altres. *Tijerelear*. Ad libitum disponere.

ELL S' HO TALLA Y ELL S' HO CUS. ref. Denota que algú tot s' ho fá. *El arriero de Arganda, él se lo cuece, él se lo maja, él se lo lleva á vender á la plaza*. Ipsi sibi omnia parat. || Manar algú absolutament. *Hacer y deshacer en todo*. Absolutè agere.

TALLARÍ. m. Espécie de vetas de pasta de fideus. *Tallarín, tajarina*. In fasciolas tragemmata.

TALLARINA. f. Petxina llargaruda de dos clos-cas llisas, iguals y de color entre blanch, groch y blau. *Tellina, fion*. Tellina, æ.

TALLAT, DA. p. p. *Cortado, tajado, tallado*. Secatus.

BEN TALLAT. Se diu del subjecte de gallarda disposició. *Bien trazado ó tallado*. Corpore præstans.

TALLER, A. m. y f. ter. CARNICER. || m. OBRA-DOR, OFICINA.

TALLET. m. d. ORIETA. Iliatus, us. || Tall petit de peix, etc. *Tarazoncillo*. Parvum segmentum.

TALLEVA. f. Aucell de la isla de Madagascar, del tamany de un colom, ab las plomas violadas y las camas y bech encarnat. *Talleva*. *Talleva*, as.

TALLGIRAR. v. a. Embotir lo tall de algun instrument de cer. *Embotar*. Hebetor, as. || v. r. Engruixirse, gastarse 'l tall dels instruments aguts. *Embotarse*. Hebetari. || Oscanse 'l tall dels instruments de cer. *Nellarse*. Dentari.

TALLICÓ. m. d. RETALL.

TAL-LÀ, TAL-LERA. exp. fam. TANT SE NE'N DÒNA NAPS COM COLS.

TALMENT. adv. m. De tal manera. *De tal modo*, *de tal suerte*. Taliter, sic.

TALMUDISTA. m. Qui segueix ó estudia 'ls dogmas del Talmut. *Talmudista*. Talmut interpres.

TALMUT. m. Llibre dels juheus que conté la tradició, doctrina, cerimónias y policia que observavan. *Talmud*. Talmut.

TALÓ. m. Part posterior del peu. *Zancajo*, *talón*, *cartañal*. Talus, i. || La part del calsat que cobre 'l taló. *Talon*. Calceamenti talus. || **TACÓ**. f. || Entre fusters, *NETXA*.

ANAR ALS TALONS DE ALGÚ. fr. met. Seguirlo de prop. *Pisar los talones*; *andar rayendo los zancajos*. Calcibus alicujus insistere.

APRETAR LOS TALONS. fr. Posarse á córrer depressa. *Apretar los talones ó las soletas*; *echar á correr*. Curro, is.

À TALÓ. m. adv. Á peu, en contraposició de á caball. *À pie*. Pedibus.

ENSENYAR Ó MOSTRAR LOS TALONS. fr. Fugir. *Mosstrar*, *enseñar los talones*. Adfugere.

NO ARRIBAR ALS TALONS DE ALGÚ. fr. met. NO ARRIBAR Á LA SOLA DE LA SABATA.

PICAR DE TALONS. fr. Trepitjar, fèr ruidó ab los talons. *Taconear*. Calceis crepitare.

TALONEJAR. v. a. PICAR DE TALONS. || Caminar á peu ab molta pressa. *Talonear*. Calces agitare progrediendo. || Pegar ab los talons á un caball. *Espolear*, *talonear*. Talis equum premere. || Apretar, perseguir al qui fuig. *Seguir al alcance*. Fugiendi hosti instare. || Amenassar, instar, y així 's diu: que 'ls mals nos TALONEJAN. *Pisar los talones*. Imminere.

TALONERA. f. TALÓ. 2.

TALÓS. m. TALÚS. 1.

TALP. m. Animal semblant á una rata, negre y quasi cego, que forada la terra. *Topo*. Talpa, as. || met. La persona que tropessa en qualsevol cosa. *Topo*. Talpa, as.

TALPA. f. FIGUERA INFERNAL.

TALPERA. f. Cru de talps. *Topera*, *topinera*. Talpæ cavea.

TALPICA. f. TABACO DE MONTANYA.

TALÚS. m. Neci, tonto. *Magmerdon*. Insensibilis

homo. || arq. Declive ó pendent quasi insensibile que 's dóna á las obras ó á las parts exteriors de las parets, murallas, etc. *Belej*, *talás*, *talud*, *releje*, *erropa*. Crassitie diminutio.

FÀA TALÚS LA PARET. fr. *Belejar*. Parietis crassamentum minui.

TALUX. m. ter. TRONXO.

TALVINA. f. Espécie de farinetas que serveixen de beurim als porchs. *Talvina*. Puls, tis.

TALVINADA. f. Crémor ó substància de segó cuyt y bullit. *Atalvina*. Cremor furfuris decocti.

TAM. m. Lo so ó eco que resulta del tabal ó altre instrument semblant. *Tam*. Sonus, us.

TAMÁNDOA. f. Animal del Perú, del tamany de un porch, y de figura semblant á la guineu, molt poruch y sonso, la cua llarga y ampla ab pels ó crins tan llarchs com los del caball, ab que's cobre tot lo cos; y ab las ungles, que té molt llargues, obre 'ls formiguers, y ab la llengua, que es molt rodona de més de dos peus de llarga, trau las formigas pera alimentarse. *Tamandoa*. Perovianis suis tamandoa.

TAMANY. m. Magnitut, corpulència ó estatura de alguna cosa. *Tamaño*. Magnitudo, inis. || adj. comp. Tant gran ó molt gran. *Tamaño*. Tam magnus.

TAMANYAMENT. adv. m. De un modo tan gran com altra cosa á que 's compara. *Tamañamente*. Tantum.

TAMANYET. adj. d. Petit. *Tamañito*, *ico*, *illo*, *tamañuelo*. Parvus.

TAMARICH. m. TAMARISC.

TAMARINDO. m. Arbre de índias tant gran com lo freixe; las fullas petites, verdas, nirviosas; lo fruyt es una tavella llarga de quatre polzadas, encorvada, plena de una molsa roja ú obscura, més ó ménos àcida, en mitj de la que 's troban tres ó quatre llavors aplanadas é irregularment quadriláteras. En lo comers se presenta en forma de molsa apegalosa, de moreno rogench, inodora, de sabor àcit molt pronunciat y agradable al gust. Es purgant y atemperant. *Tamarindo*. Tamarindus, i.

TAMARISCH, TAMARIT, Y TAMARIU. m. Arbust de fullas llargues y menudas; las flors de cinch pétalos, petites y arreladas, per defora purpúreas y en obrintse blancas; lo fruyt es una capsela semblant á la del sálzer, ab llavors negres. *Tarai*, *tamarisco*, *tamariz*, *taraje*. Tamarix, icis, myrice, es.

LLOC DE POBLAT DE TAMARITS. *Taharal*. Tamaricis abundans locus.

TAMBÉ. conj. copulativa ó aumentativa que uneix lo contengut de la oració, en que hi ha dos extrems que pareixen entre sí, en lo que s' afirma ó 's nega de ells. *Tambien*. Etiam, quoque. || adv. m. que afirma la igualtat, semblansa, conformitat ó relació de una cosa á altra de que s' ha parlat antecedentment. *Tambien*. Etiam, itidem. || En las respuestas es adverbium affirmativum. *Tambien*, sí. Utique,

TAMBONET. m. d. **TAMBONET.**

TAMBOR. m. **TABAL.** || for. Petita plassa rodejada de estacas ó de una paret senzilla ab aspitlleras ab són rastrillo, que forma una espècie de cancell davant de las portas. *Tambor.* Parva pariete conclusa area. || En la maquinària qualsevol pessa cilíndrica. *Tambor.* Cylindrus, i. || Entre organistas es una màquina rodona semblant al tambor comú, que serveix pera tocar las orgas solas, ó també repichs de campanas y clavicorts. *Tambor.* Tympanum musicum pinulis instructum. || Lo soldat que toca 'l tabal. *Tambor.* Tympanotriba, æ. || Espècie de riscle ahont s'assegura la roba pera brodar. *Tambor.* Acupingendo tympanum. || Lo que fá so com los tabals. *Tambor.* Tympanum, i.

TAMBOR MAJOR. Lo cap ó director dels tambors. *Tambor major.* Tympanotribarum præfectus.

TAMBORELLA. f. Volta lleugera en l'ayre. *Volleta, voltereta.* Circumvolutio in aëre. || Cayguda de alt. *Tumbo, tumba, vuelco.* Devolutio, nis.

TAMBORET. m. d. **TABALET.** || náut. Cada un dels taulons grossos en figura rodona que's posan al remat del arbre. *Tamborete.* Crassæ tabulæ convexæ. || **TAMBURET.**

TAMBORÍ. m. **TAMBORINO.** || fam. **CAMP DE DARRERA CASA.**

TAMBORINADA. f. Lo cop que's dona al córrer. *Costalada.* Prolapsio, nis. || Cop donat ab la ma á la esquena ó al cap. *Manotada, manotazo.* Ictus manibus impactus. || **REVÉS.** || pl. **TROMPADAS.**

TAMBORINAYRE Y TAMBORINER. m. Tocador de tamborino. *Tamborileiro, tamboritero.* Tympanista, æ.

TAMBORINEJAR. v. a. Tocar lo tamborí. *Tamborilear, tamboritear.* Tympanizo, as. || met. Castigar, donar cops á algú. *Menear, ó tocar á otro el bulto.* Contundo, is.

TAMBORINET. m. d. *Tamboritillo, tamborinillo, tamborino.* Tympanium, ii.

TAMBORINO. m. Tabal petit que serveix pera las dansas, etc. *Tamboril.* Tympanum, i.

TOCAR LO TAMBORINO. fr. **TAMBORINEJAR.**

TAMBURET Y TAMBURETILLO. m. Cadira sens respallera, 'l siti de la qual regularment es de cuyro, simolsa, etc. *Taburete.* Sedicula plana.

|| Lo guarnit de vellut, tafetá ó altra roba preciosa pera adorno dels estrados. *Camoncillo, taburetillo.* Subselium, ii. || Lo que té 'l sitial de fusta. *Tajueta, escañuelo, banquetta.* Sedicula lignea. || Lo que té 'l siti de estora, ó corda de espart. *Posadero.* Spartum sedile.

TAMÍS. m. Espècie de cedás de cerdas, etc. molt espés, pera passar per ell várias espècies, com tabaco, drogas, etc. *Tamiz.* Incerniculum, i.

TAMISACIÓ. f. Operació en la que se separa per medi de un cedás las parts finas de un cos per la trituració ó per la contrasió de las més grossas. *Tamizacion.* Cribratio, nis.

TAMISSAR. v. a. Passar pel tamís. *Passar por tamiz.* Excernere.

TAMISSET. m. d. *Tamicito, illo.* Parvum incerniculum.

TAMORLAN. m. Nom que's dona als emperadors dels tártaros, pres de un emperador seu molt célebre entre ells, encara que fill de un pastor dit Timur, y que per ser coix li anyadiren lench, que ho significa, y de aquí digueren Timur-lench, y corrupuda la veu quedá Tamorlan. *Tamorian.* Tartarorum imperatoris nomen.

TAMPANELL. m. ter. **ENVÀ.**

TAM PATAM TAM. m. Lo só repetit del tabal. *Tan, tan.* Tympani iteratus sonus.

TAMPIR. m. ter. **SABÓ.** **TEMPERAMENT.**

TAMPOCH. adv. m. ab que negant una com se'n nega altra. *Tampoco.* Ne idquidem.

TAN. adv. m. ab que's denota alguna cosa com igual, respecte de altra. *Tan.* Tam. || S'usa pera aumentar la significació al nom ab que's junta. *Tan, tanto, en tanto grado.* Tanto gradu.

TANA. n. p. de dona, sincop. de **GARTANA.**

TANACETO. m. Planta de camas altas de dos á tres peus, rodonas, ralladas, serradas, de color vert groguench; las flor de color de or, y entran en la composició contra cuchs. *Tanaceto vulgar, yerba lombriguera.* Tanacetum vulgare.

TANAT, DA. adj. Color burell trist. *Tene, uñado.* Cyaneus. || De color de lleó. *Leonado.* Fulvus.

TANCA. f. Clos de alguna heretat. *Cerca, cerrado, cerco.* Sepimentum, i. || La de vergas ó bastons entreteixits. *Varasceto.* Loricula, æ, || **BALDÓ.** || **SARRA.** 2. || La molla ab que's tánca las bossas, collarets, etc. *Abrazadera, cerradero.* Eneam cinctorium.

TANCA DE COP. Pany de cop. *Cerradura ó pestillo de golpe.* Pessulus impulsu claudens.

TRAURE LA TANCA. fr. Llevarla á la porta ó qualsevol altra cosa que impedisca obrirla. *Desatracar.* Repagulum amovere.

TANCADOR, A. m. y f. Qui tánca. *Encerrador.* Occlusor, is. || Qualsevol cosa ab que se 't tánca altra. *Cerrador, cerradero, cerradera.* Vinculum, i. || Planxeta de ferro vuyda que's clava en lo bastiment ahont ajusta la porta en que está posat lo pany, y reb lo pestell ab que queda tancada. *Cerradero.* Serræ fibula. || **BALDA, FORZALLAT.**

TANCADURA. f. La obra de tancar. *Cerradura.* Occlusio, nis. || **TANCADOR.** 2.

NO HI VAL LA TANCADURA, AHONT L'OR PÓT FICAR LA UNGLA. ref. que adverteix lo molt que pót l'interés. *No hay cerradura donde es oro la ganancia, ó si es de oro la ganancia.* Vis est nulla serræ, si suppelat adaureus uncus.

TANCAMENT. m. **TANCADURA.** 1.

TANCAR. v. a. Impedir alguna tanca la entrada ó eixida de algun lloch. També s'usa com

reciproch. *Cerrar*. Clando, is. || Posar sota clau ó en lloch segur. *Cerrar*, *encerrar*. Recludo, is. || Clóurer ab tanca algun camp, hort, etc. *Cercar*. *errar*. Sepio, is. || ENCLÓUREN. || met. Ocupar l'últim lloch en alguna funció ó concurrència. *Cerrar*. *Clandere simul euntium agmen*. || Fér córrer ab la clau lo pestell ó llepassa del pany, ó enganxar lo baldó de modo que la porta quede lancada. *Cerrar*. *Obsero*, as. || met. Conclóurer ó acabar alguna cosa. *Cerrar*, *concluir*. Finio, is. || Tapar, com: TANCAR un forat, un conducto, etc. *Cerrar*, *tapar*. Occludo, is. || PROHIBIR, IMPEDIR. || En lo joch del revesi deixar á algú ab las cartas majors, de manera que té de fér precisament totes las basas. *Entrar á uno en baza*. Urgere in ludo pagellarum. || v. r. met. RETIRARSE. || Unirse la pell de una ferida ó llaga. *Cicatrizarse*, *cerrarse*. Cicatricari.

QUI NÉ TANCA NÉ OBRE. ref. Denota quant convé que's tanque la porta pera assegurar bè lo que hi ha dins. *Mi puerta cerrada, mi cabeza guardada*. *Clausum meum bene fida caput mea janua servat*.

TANGAT, DA. p. p. *Cerrado, tapiado*. Occlusus. || adj. OCULT, GUARDAT, AMAGAT. || Callat, reservat, com: F. es una caixa TANCADA. *Callado, reservado*. Cantus. || m. TANCA, CLOS.

TANDA. f. Alternativa ó torn. *Tanda, vez, turno*. Ordo, inis. || ant. TASCA. || TONGADA.

CADA HU Á SA TANDA. m. adv. Cada hu per són orde. *Cada uno por su orden ó por su turno ó por veces, cada uno á su vez*. Sua quisque vice.

DEIXAR PASSAR LA TANDA. fr. Deixar passar algú la ocasió ó temps en que li tocava fér alguna cosa. *Dejar pasar el turno*. Vices contempnere.

DONAR TANDA. fr. Donar torn ó entrada pera fér alguna cosa. *Dar vez*. Vicem alteri tribuere.

ENTRAR EN TANDA. fr. que á més del sentit recte significa comensar á parlar ab preessa després que altre se'n ha deixat. *Tomar la taba*. Sermonem arripere.

NO DONAR TANDA. fr. Parlar tant, que no's done entrada á altre. *No dejar meter baza*. Loquendi facultatem alteri præcludere.

TOCAR LA TANDA. fr. Tocar lo torn, hora ó sort. *Llegar el turno*. Tempus adventare.

TANDARO. f. Aucell del Brasil, de la magnitud de un pardal: las plomas del cap tiran á grogas, y lo restant es negre. *Tandaro*. Tandarum, i.

TANGENT. adj. geom. Se diu dels círculs que's tocan sens tallarse, y especialment de la línia que toca á la circumferència precisament en un punt. *Tangente*. Tangens.

TANGIR. v. a. ant. TOCAR.

TANORA. f. ter. Instrument de vent. GAYTA.

TANQUETA. f. mús. La ralla perpendicular en la punta, la qual divideix lo compás. *Tanqueta*. Normalis linea.

TANT. conjunció comparativa, com: TANT ho es Pere com qui li vá darrera. *Tan*. Tam. || Serveix pera més vivesa de la expressió, com: es TANT des-

vergonyit que res lo conté. *Tan*. Adeò. || adj. correlatiu pera explicar dos cosas iguals en número, com: TANTS quants eran. *Tanto*. Tantus. || En l'orde de comptes significa 'l número determinat, com: TANT per cent. *Tanto*. Tantum. || Relatiu conjunctiu, com: TANT per terra com per mar. *Tanto*. Tum cum. || Modo admiratiu ab que 's s'ol preguntar alguna cosa, y equival á en tant gran, com: TANT ho es. *Tanto, tan*. Adeone. || Quantitat certa ó número determinat, com: aquí hi ha TANT. *Tanto*. Certa quantitas. || Significa la extensió y duració del moviment ó forsa, com: TANT que no pót més. *Tanto*. Tantum, quantum potest. || Junt ab los adverbis més, menos, millor, pitjor, s' usa adverbialment pera explicar la rahó especial que ocorre pera fér y deixar de fér alguna cosa. *Tanto, tanto mejor*, etc. Tantò melius.

TANT DE BO. interjecció optativa. *Ojalá*. Ulinam.

TANT MATEIX. m. adv. Així com així. || Per últim. *Por último, últimamente, con que*. Tandem.

TANT PER TANT. expressió equivalent á igual ó per igual. *Tanto por tanto, taz á taz*. Equivalenter.

TANT SOLAMENT. m. adv. SOLAMENT.

TANT SOLS. m. adv. Mentre que. *Con tal que, mientras que, mientras tanto*. Interea dum, modò.

TANT Y QUANT. m. adv. Lo pactat. *Lo convenido*. Pactitium.

TANTS Á TANTS. exp. En igual número de una mateixa espècie. *Tantos á tantos*. Numero æquales.

TANTS QUANTS. expressions correlatives. *Tantos quantos*. Tot quot.

AB TANT QUE. m. adv. AB TAL QUE.

ALGUN TANT. m. adv. Un poch. *Algun tanto, tanto cuanto*. Aliquantulum.

DE TANT EN TANT. m. adv. A vegadas. *De cuando en cuando, de tiempo en tiempo*. Aliquandò. || De distància en distància. *De trecho en trecho, á trechos*. Per intervalla.

DOS TANTS. loc. ant. AL DOBLE.

EN TANT. m. adv. De manera. *En tanto*. Ita ut.

EN TANT NI QUANT. m. adv. NI POCH NI MOLT.

ENTRE TANT. m. adv. Durant algun temps intermedi. *En tanto que, mientras que, entretanto, interin*. Interea, dum.

FINS Á TANT. m. adv. Fins lo compliment de alguna cosa. *Hasta que, hasta tanto que*. Usque dum.

NI TANT, NI TANT POCH. exp. ab que's conté en alguna ponderació al qui excedeix en ella per sos dos extrems. *Ni tanto, ni tan poco*. Inter extrema medium.

PER TANT Ó PER LO TANT. m. adv. Per la mateixa rahó. *Por tanto, por lo tanto, por lo mismo*. Quare, quapropter.

TANTARANTAN. m. fam. Lo cop que's dona á algú. *Golpe, tantarantan*. Ictus, us. || Lo so repetit del tabal. *Tantarantan, tapatan, taparapatan*. Tympani sonus. || Lo so repetit de la trompeta. *Tantarara, taratantara, tarara*. Tubæ iteratus sonus.

TANTEIG. m. Mida ó proporció que's pren de alguna cosa. *Tanteo.* Calculorum numerus. || Proba, exámen que's fá de las qualitats de las cosas. *Tanteo.* Examen, inis. || met. Judici prudent ó regulació que's fá de alguna matéria pera que isca com se desitja. *Tanteo.* Perpensio, nis. || pint. Lo borrador ó dibuix que's fá per proba de alguna cosa. *Rasguño, tanteo, bosquejo.* Adumbratio, nis.

TANTEJADOR. A. m. y f. Qui tanteja. *Tanteador.* Calculator, is.

TANTEJAR. v. a. Medir ó proporcionar, confrontar una cosa ab altra pera véurer si ve bè ó ajustada. *Plantear, tantejar.* Cometior, iris. || Considerar y reflexionar ab prudència las cosas abans de executarlas. S' usa en sentit físich y moral. *Tantejar.* Verso, as, perpendo, is. || met. Examinar ab cuydado alguna persona ó cosa, probarla. *Pulsar, tantejar.* Scrutor, aris. || pint. Dibuijar, bosquejar. *Tantejar.* Inchoo, as. || ANAR Á LAS PALPENTAS. || Estar algú dubtós y sèns resolució en lo que discorre. *Tentar.* In dubio versari. || TASTAR. || Intentar, procurar, sol·licitar. *Tentar.* Tento, as. || cir. Indagar ab la proba la cavitat de alguna ferida. *Tentar.* Specillo vulnus explorare.

TANTET. m. d. Poquet. *Tantico, illo, ito.* Tantillum, i.

TANTINAS. f. pl. TENTINAS.

TANTO. m. Pedreta ó altra cosa pera contar ó fér càlculs. *Tanto.* Calculus, i. || fam. Cop que's pega á algú. *Tanto, tantarantam.* Ictus, us. || pl. En l'orde de comptes val lo número indeterminat, com en lo joch de pilota, etc. *Tantos.* Calculi, orum.

TANTOST. adv. m. Per poch, quasi. *Por poco, á poco mas.* Parum abesse quin. || Luego. *Cuanto antes.* Statim. || POCH NA.

TANY. m. ter. Brot tendre del arbre. *Renuevo, pimpollo, chupon.* Surculus, i, stolo, is.

TÁNYER. v. n. ant. PERTÁNYER.

TAP. m. Bocí de suro ó fusta, pera tapar las garrafas, etc. *Tapon.* Obturamentum, i. || Espécie de tapadora que regularment encaixa la boca ó la obertura de lo que's vól tapar. *Tapa, tapador, tapadera, tapadero.* Operculum, i. || Espécie de embús que's fá en los tumors, etc. *Clavo.* Obturamentum, i. || TACO. 1. || En las aixetas, MASCLE. || met. L'impediment que 's s'ól posar en lo coll, y embarrassa l' engullir, parlar ó respirar. *Nudo.* Nodus, i. || met. Aflicció ó congoixa que impedeix l' explicarse ó parlar. *Nudo.* Nodus, i. || met. PRETEXT.

TAP DE BARRAL ó **DE BASSA** ó **DE SAFAREIG.** Lo home molt petit y gras. *Becoquin, rechoncho, cachigordete.* Brevis crassusque homo.

EN TOT TROBA TAP. fr. met. EN TOT TROBA UN SIS OAS.

POSATEU PER TAP AL CUL. loc. fam. de que s' usa per despreci, quant se demana á algú alguna cosa, y la nega, dilata lo donarla, ó la dóna quant ja no serveix. *Arrópanse con ello.* Sibi habeat; nihil pendo.

TAPA. f. Part superior que tancar las caixas, etc. *Tapa, tapador, tapadera.* Operculum compagi-

natum. || Tros de cuyro que's posa en la part posterior de la sola de la sabata sota del tacó, y las matérias de que's compon lo tacó. *Tapa.* Fartum soli calcarii. || CARTERA. 4. || BASTELLADOR. || Lo sol ó pessa rodona de las urnas ó botas, que las tapa pel cap. *Témpano, tapa.* Tympanum, i. || En la conquillogia aquella cuberta que té 'l peix pera impedir la entrada de altra cosa en sa closca. *Tapa.* Operculum, i. || Pessa de fusta pera impedir la entrada del áygua en la pessa de artilleria. *Tapa.* Tegumentum, i. || mil. La racció de menestras ó altrás cosas que's dóna á la tropa en campanya ó marxa. *Etapas.* Leguminum portio in castris erogata. || Válvula en las máquinas hidráulicas, que impedeix eixir la áygua que van rebent. *Sopapo.* Válvula, æ. || En las orgas uns llistons de fustas en figura paralelógrama, y forrats de feltre, fixos als registres contra 'l tauleiro principal del secret. *Tapa.* Operimentum, i. || f. anat. La closca superior del cap que cubre 'l cervell en las personas. *Tapa de los sesos.* Cranei pars superior. || En las cabalcaduras, la part que forma tot l' entorn exterior del casco, que cubre las parts contingudas anterior y lateralment, y serveix de apoyo al animal. *Tapa.* Ungula, æ.

TAPA DE GUITARRA. La part superior. *Tabla de guitarra.* Chelyis alvei pars superior.

TAPABOCA. m. La rahó ab que's fá callar á algú majorment quant se convens. *Tapaboca.* Elocutionis retusio.

POSAR UN TAPABOCA. fr. met. POSAR PALLA Á LA ESQUELLA.

TAPACOLL. m. Lo mocador, tela ó altra cosa que's posan las donas pera tapar los pits. *Pechera.* Mamillare, is. || PALATINA.

TAPADOR. m. Qui tápa. *Tapador.* Tector, is. || Tap ó tapa que's posa á lo que's vól tapar, com la llosa ó planxa de ferro pera tapar la boca del forn. *Tapa, tapador, tapadero.* Operculum, i. || Tapa, part superior movedissa que més serveix pera cubrir que pera tancar, com es la cubertora, etc. *Tapadera.* Cooperculum, i. || Qui amaga, encubre ó oculta. *Encubridor.* Celator, is. || ARCADOT.

TAPADORA. f. TAPADOR, TAPA, CUBERTORA.

TAPAFORATS. m. SUPLEFALTAS. || Mestre fagueta, mestre de casas de poca habilitat. *Tapagujeros.* Ineptus faber cæmentarius.

TAPAMENT. m. Obra de tapar. *Tapamiento.* Operiendi actus. || OPILACIÓ.

TAPAR. v. a. Clóurer, tancar, cubrir, com: TAPAR una olla, un forat, etc. *Tapar.* Operio, is, obturo, as. || Cubrir ab la roba, abrigar. També s' usa com reciproc. *Cubrir, abrigar, tapar.* Tego, is. || Tancar, impedir lo tránsit ó comunicació, com: TAPAR un forat, lo pas, etc. *Cerrar.* Occludo, is. || TAPIAR. || met. Cubrir, ocultar, dissimular alguna falta. *Encubrir, tapar.* Celar, as. || Detenir lo curs ó corrent de algun líquid. *Tapar.* Oblinio, is. || CERRAR. 5.

TÁPARA. f. Lo boló de la flor de la taparera. *Alcaparra, tapaca, tápara.* Capparis, is.

TAPARERA. f. Planta ramosa, las camas de la qual són extesas y espinosas, las flors blancas y grans. *Alcaparra, alcaparro.* Capparis spinosa.

TAPAROT. m. La tápara massa fela. *Alcaparrom.* Capparis, is. || met. embús.

TAPAT, DA. p. p. *Tapado.* Coopertus. || adj. Lo que no té curs ó eixida. *Tapado.* Interclusus. || Dit del cel ó atmosfèra quant está núvol. *Cerrado, tapado.* Nubilus.

TÁPEBA. f. TÁPARA.

TAPET. m. Pessa petita de tapiceria. *Tapete.* Tapes, etis. || COBRETAULA.

TAPETA. f. La llenqueta de roba que's posa sobre las butxacas de la casaca pera adorno y pera taparla. *Golpe, portezuela, cartera, pata.* Portula marsupiorum.

TAPETE. m. TAPET. || COBRETAULA.

TAPÍ. m. Espécie de xinella que usan las donas. *Chapín.* Crepida, æ.

TÁPIA. f. Paret de terra apretada ab motllo, y seca al ayre. *Tapia.* Paries formaceus. || La paret formada de tápias. *Tapia.* Paries terreus. || Multitud de tápias. *Tapieria.* Parietum multitudo.

DESFER LAS TÁPIAS. fr. *Destapiar.* Terreos parietes diruere.

FÉR TÁPIAS fr. TAPIAR.

SÓRT COM UNA TÁPIA. loc. Se diu del qui está molt sòrt. *Sordo como una piedra, ó mas sordo que una tápia.* Quò nil surdus.

TAPIADOR. m. TAPIAYRE.

TAPIAR. v. a. Fér tápias. *Tapiar.* Terreis parietibus circumcludere. Tancar ab paret un portal, finestra, etc. *Cegar, tabicar.* Cratiti pariete claudere.

TAPIAYRE. m. Qui fabrica tápias. *Tapiaador.* Parietis ductor.

TAPICER. m. Fabricant de tapiceria. *Tapicero.* Aulæorum artifex.

TAPICER MAJOR. En palácio l' encarregat de la tapiceria. *Tapicero mayor.* Aulæorum præfectus in regia.

TAPICERIA. f. Drap de Arras. *Tapiceria tapiz, paño de ras ó arras.* Aulæa, æ. || En palácio la oficina abont se guardan y recullen los tapissos. *Tapiceria.* Aulæorum repositorium.

JOGE DE TAPICERIA. Lo conjunt de tapissos que componen un ornament. *Tapiceria.* Aulæa peristromata.

TAPICH. m. ant. ENVÍ. 1.

TAPINADA. f. Cop de tapí. *Chapiñazo.* Sandalii ictus.

TAPINER. m. Qui fá tapins. *Chapinero.* Crepidarum opifex.

TAPINERIA. f. L' ofici de tapiner y la botiga abont se fan ó venen los tapins. *Chapineria.* Sandaliarium, ii.

TAPINET. m. d. *Chapinito.* Exiguum sandalium. || Roba de cotó y seda ensatinada que está molt en

us pera sabatas. *Tapineto.* Ex gossipimo et serico tela.

TAPIOCA. f. Substància blanca en grans irregulars, de grossor variable, dura y de sabor dols. Se reduhex fàcilment a conserva per la acció de la aygua bullenta. Es emolient, alimentícia y de fàcil digestió. S' extrau de la arrel del jatropha-maniot. *Tapioca, sagú blanco.* Tapiocha.

TAPIR. v. a. ATAPIR.

TAPÍS. m. Drap de tapiceria ab que s' adornan las parets, etc. *Tapiz.* Peristroma, atis. || met. Lo camp ó espay de herba semblant al tapis. *Tapiz.* Cespes, itis.

TAPÍS DE CUYRO. GUADAMACIL.

TAPISSAR. v. a. ENTAPISSAR.

TAPISSOT. m. Llegum, espèce de vessa com a pèsols petits. *Tapizote, yero.* Erbum, i.

TAPIT. m. ant. TAPÍS.

TAPOT. m. Tap mal fét ó dolent. *Taperujo, tapirujo.* Obturamentum informe.

TÁPSIA. f. Planta semblant a la canyafera, encara que té més delicada la cama y menos la llavor. De aquesta planta 's trau un licor molt útil en la medicina. *Tapsia.* Tapsia, æ.

TAQUETA. f. d. *Manchica, illa, ita.* Levis macula.

TAQUÍ. m. TACANT.

TAQUIGRAFIA. f. L' art de escriur en signes, ab tanta velocitat, com se pronuncia. Antigament se prenia per la oficina y l' art de escriur ab lletra minúscula ó rodona. *Taquigrafia, taqueografia.* Tachigraphia, æ.

TAQUIGRÀFICH, CA. adj. Cosa de taquigrafia. *Taquigráfico.* Tachygraphicus.

TAQUIGRAFO. m. Professor de taquigrafia. *Taquigrafo.* Tachygraphus, i.

TARA. f. Lo desfaltch ó part del pes que's rebaixa de las mercaderias per rahó dels barrils, caixas, sachas, etc., que's vénen. *Tara.* Superpondium, ii.

|| La falta ó defecte que's troba en alguna cosa, en lo pes, en lo compte, ó en la substància. *Tara.* Deceusus, us. || met. Defecte moral. *Tara.* Vitium, ii.

|| En los rentadors de llana 'l borrar que serveix pera conduhirla al depòsit, tina, etc. *Tara, marra-ga.* Saccum stupeum.

TRÀURENE LAS TARAS. fr. Pesar los barrils, caixas, etc., en que's ven algun género, y rebajar dit pes pera saber lo que val lo género en net. *Destarar, rebajar la tara.* Superpondium deducere.

TARAGOT. m. TAGABOT.

TARAL-LARA. Veu sense significació de que's val lo que canta pera seguir algun so sense pronunciar paraulas. *Nimiana.* Futilis canciuncula.

TARAMBANA. adj. Taboll, tonto. *Tarambana, majadero, sacapelotas.* Stolidus.

TARAMBANADA. f. GATADA.

TARAMBA. f. Home atarantat. *Tronera, golondro, atarantado, saltabardales, torbellino.* Turbatus.

TARANNA. f. TARAMBA.

TARANTELA. f. Sonada violenta que diuen se balla pera curar la picada de la tarántula. *Tarantela.* Sonus ad tripudium violentum.

PEGAR LA TARANTELA. fr. ab que s' explica la com-moció violenta que fá obrar ab precipitació é imprudència. *Dar la tarantela.* Inordinatè adpetere.

TARANTISME. m. med. Espécie de moviment repenti, convulsiu, á modo del que tenen los picats de la tarántula. *Tarantismo.* Tarantismus, i.

TARÁNTOLA Ó TARÁNTULA. f. Espécie de aranya verinosa de la ciutat de Taranto y sos contorns, de color que tira á groch, ab pichs negres bermells ó verts, y un poch peluda; la seva picada fá riurer y saltar ab una alegria extravagant, ó causa una horrible ó espantosa melancolia. 'L remey diuen que es la música de un instrument viu fy penetrant; y encontrant un to proporcionat que assa impressió al malalt, lo fá saltar, suar, llansar bromera, y 's deslliura del verí. *Tarántula.* Seps, pis, tarantula, æ.

PICAT DE LA TARÁNTULA. *Tarantulado.* Tarantula morsus. || exp. met. Qui está tocat de algun afecte físich ó moral, y particularment del gál-lich. *Picado de la tarántula ó del alacran.* Morsus phalangio.

TARANYINA. f. Tela de aranyas. *Telaraña, tela de arañas.* Araneæ tela. || náut. Espécie de filat de pescar, las mallas del qual són de dos ó tres polzadas en quadro, y de una escassa las primeras del cap, ab mida en las últimas. *Boliche de lisos, tarañina, araña.* Piscatoria retis aranea.

FÉR TARANYINAS LOS ULLS. fr. FÉR PAMPALLUGAS.

NO CRIAR TARANYINAS. fr. met. No. estar may parat. *No estar nunca parado.* Haud otiosum esse.

TENIR TARANYINAS EN LOS ULLS. fr. met. fam. No reparar en lo que's té davant. *Tener telarañas en los ojos.* Cæcutire.

TARARÁ. f. Lo só de la trompeta. *Tarará.* Tubæ sonus.

TARARIRA. f. La persona de poca formalitat y judici. *Tararira.* Judicia præceps. || Paraula burlesca pera despreciar ó burlarse de lo que altre diu. *Tararira.* Nugæ canoræ.

TARAROT. m. Nom que's dóna al home petit y despreçiable. *Renacuajo, sacubuche.* Homuncio, nis. || ATARANTAT. || TARARIRA.

TARASCA. f. Monstruosa figura de dragó ó serpentó que portada per homens anava obrint y tancant sa desmesurada boca davant las professons de Corpus en Catalunya, montada per una dona bellament ataviada, representant la meretrís de Babilónia ó la alegoria de Leviatan ó 'l dragó de Tarascó (Fransa) vensut y encadenat per Santa Marta. *Tarasca.* Larvata facies. || DRACH. || met. La dona fea, malforjada, desenvolta y de mal natural. *Tarasca.* Fœmina serpina facie et indole.

TARASSÁ, NA. adj. ant. EXPEDICIONARI.

TARASSANA. f. ant. ADRASSANA.

TARAT, DA. adj. Se diu del panyo ó tela que per desigualtat del fil ó del teixit ó del color forma

llistas. *Acanillado, canillado.* Prævé contextus. || met. Notat de algun defecte ó falta moral. *Picado de la tarántula.* Animi labe infectus. || SEA DE LA OLLA.

TARDA. f. TARDE. || ant. TARDANEA.

Á LA TARDA Ó Á LA LLARGA. m. adv. Á LA CURTA Ó Á LA LLARGA.

TARDÁ, NA. adj. Lo que tarda en verificarse més del temps regular, com se diu regularment de la fruyta. *Tardío, tardo.* Serotinus. || Lo que succeheix després del temps oportú en que s'esperava ó necessitava. *Tardío.* Tardus. || Pausat, entretingut ó que camina poch á poch. *Tardío.* Morosa, cunctabundus. || Peresós en obrar ó fér las cosas. *Perezoso, mandra.* Piger, lentus. || TOMPE, TONTU, TABOLL. || Qui tarda, 's detura ó deté. *Tardador, tardon.* Cunctator, is. || Se diu de la planta ó arbre que fá 'l fruyt per la tardor y lo mateix del fruyt ó llavor. *Otoñal, tardío.* Autumnalis, serotinus.

TARDADOR. m. TARDÁ. 6.

TARDAMENT. adv. m. Fora del temps oportú. *Tarde, tardamente.* Serò, tardè. || m. TARDANEA.

TARDANARIAS. f. pl. TARDANIAS.

TARDANER. m. TARDÁ. 6.

TARDANIAS. f. pl. Los fruyts que sembrats al estiu se cullen á la tardor. *Tardíos.* Serotinus, i.

TARDANSA. f. Delenció, lentitut ó pausa en la execució de alguna cosa. *Tardanza.* Mora, æ.

TARDAR. v. a. Detenirse, gastar molt temps no venir oportunament. *Tardar, tardarse.* Morari, cunctari.

Á MÉS TARDAR. m. adv. Expressa que alguna cosa está prop de succehir, com: Á MÉS TARDAR vindrà la setmana entrant. *A mas tardar.* Ad summum.

SÈNS TARDAR. m. adv. Luego, sèns dilació. *Sin tardanza, sin demora, sin dilacion.* Protinus.

TARDE. f. Lo temps desde mitjdia fins á la nit. *Tarde.* Vesper, is.

TARDEJAR. v. a. FÉRSE TART. || TARDAR.

TARDET. m. d. *Tardecita, ica, tardecilla.* Dies advesperascens.

AL TARDET. m. adv. *Tardecillo.* Vespertè.

TÁRDIS PIULÁSTIS. loc. fam. Dóna á entender que algú acut tart á alguna cosa. *Tardé piche.* Tardè venientibus visa; serò sapiunt phryges.

TARDÍSSIM, A. adj. sup. *Tardísimo.* Maxime tardus.

TARDOR. f. Primavera del ivern. *Otoño, otoñada.* Autumnus, i.

COSA DE LA TARDOR. *Otoñal.* Autumnalis.

TAREA. f. Treball que's déu fér en temps determinat. *Tarea.* Pensum, i. || TASCA. || met. Afany, cuydado, sol-licitut. *Tarea.* Cura, æ.

TARGETA. f. Espécie de adorno á manera de escut, del qual s'usa en las festas públicas, y serveix de adorno en la arquitectura. *Targeta.* Clipei species, parmula, æ. || Porteta ó planxa que 's sol posar sobre algun quadro ó porta ab algun lletrero ó altra cosa. *Targeta.* Emblemata superappositum.

¶ Estampa petita ab lo nom de algú, que 's s'ól deixar en la casa ahont se vá de visita ó á donar los bons dias. *Tarjeta*. *Schedula*, æ. ¶ Lo bocí de paper que's posa als extrems de las pessas de las robas, ahont se notan las canas que té la pessa, etc. *Marbete*. *Nota papyracea pannis assuta*.

TARGETASSA. f. aum. *Tarjeton*. *Amplum emblema*.

TARGÚMICH, CA. adj. Lo que pertany al targum llibre dels jueus, que's reduheix á las paráfrasis y explicacions de las Escrituras. *Targúmico*. *Targumicus*.

TARÍ. m. VINTIDÓS. ¶ Moneda que en 1481, 13 tarins de Sicilia valian en Barcelona 24 sous y aquestos un ducat. *Tarin*. *Moneta sic dicta*.

TARIDA. f. Embarcació semblant á una tartana, de que en lo sigle XII s' usá en lo Mediterrani, pera conduhir caballs y máquinas militars en las expedicions marítimes. *Tarida*, *carrida*. *Vectoria navis*.

TARIFA. f. Llista que conté 'ls preus de las cosas venals. *Tarifa*. *Pretiorum syllabus*.

TARIFAR. v. a. Senyalar lo preu. *Tasar*. *Taxo*, as.

TARIFAT, DA. p. p. *Tasado*. *Taxatus*.

TARIFENY, A. adj. Cosa de Tarifa, ciutat de Andalusia. *Tarifeño*. *Tartessus*.

TARIMA. f. Espécie de tablado pera tenir los peus alsats de terra. *Tarima*. *Peditolum*, *scabellum*, i. ¶ *TABERNACLE*.

TARIMASSA. f. aum. *Tarimon*. *Pergrande suppedaneum*.

TARIMETA. f. d. *Tarimilla*. *Scabellum parvum*.

TARIT TAROT. adj. fam. *BALIGABALAGA*.

TARJA. f. Escut ó rodella que cubria tot lo cos. *Tarja*. *Parma grandior*. ¶ Emblema, adorno á modo de escut antich, que conté alguna inscripció pera perpetuar la memòria de algú. *Tarjeta*, *tarja*. Emblema, atis.

TARJASSA. f. aum. *Tarjeton*. *Amplum emblema*.

TARMICA. f. Planta de dos á quatre peus de alt, de una sola cama, prima, rodona, fistulosa, bastant forta, guarnida de fullas llargas llanceoladas, punxagudas, y agudament serradas, de vert obscur y sabor cremant; als extrems ixen las flors radiadas, disposadas en corimbo com las del milenrama, pero més grans. Fà estornudar, y excita la saliva. *Tarmica*. *Ptarmica*, æ, *achillea ptarmica*.

TARO. m. Vent fret. *Gris*. Aër frigidus.

TARONGER. m. Arbre indigeno del Assia, y cultivat en Espanya. Es de uns vint peus de alsària, poblat de fullas de un vert hermós, llustrosas, duras, ovaladas, y que persisteixen en l' arbre durant l' ivern; las flors blancas y olorosas, y 'l fruyt comestible y sá. *Naranja*, *waranjero*. *Citrus aurantium*. ¶ Traficant de taronjas. *Naranjo*.

ro. *Aureorum pomorum venditor*. ¶ pl. Lo lloch plantat de tarongers. *Naranjal*. *Malis aureis consitus locus*.

TARONGERAR. m. *TARONGER*. 3.

TARONGERET. m. d. *Naranjico*, *illo*, *ito*. *Parvus aurantium citreus*.

TARONGETA. f. d. *Naranjilla*, *ita*, *ica*. *Minutum malum aureum*.

TARONGINA. f. Planta de camas altas de dos peus, quadradas, fortas, ramosas; fullas oposadas, cordiformes, llargas, punxagudas, de vert obscur, relluentes, rissadas, un poch velloses; flors blancas, verticiladas, petitas, llabiadas, rogenças, olor molt agradable, semblant al de la llimona fresca, y un sabor aspre aromátich. Es antiespasmódica, antistérica, y estimulante. *Toronjil*. *Melliassa*, æ, *mellisophilum*, i.

TARONJA. f. Fruyt del taronger semblant á una poma rodona, més ó ménos grossa, verda al principi y groga quant madura; la pell més ó ménos fina, y conté en sòn teixit una quantitat considerable essencial; lo such es ácit agradable quant maduras: las agras són més petitas ab la pell exterior de un groch verdós abigarrat, y 'l such amarch ácit. *Naranja*. *Malum aureum*. ¶ met. fam. Bala de artilleria. *Naranja*. *Glans tormentarius*.

TARONJA DE LA XINA. La de qualitat dolça. *Naranja de la China ó dulce*. *Citrus sinensis*.

MITJA TARONJA. CÚPULA.

NO MUNTIR Ó NO ESCÓRRER TANT LA TARONJA, QUE AMARGUE Ó QUEDE SENSE SUCH. fr. fam. Ensenya la moderació y prudència ab que's déu procehir pera evitar las malas resultas de portar las cosas fins al extrem. *No se ha de exprimir tanto la naranja, que amargue el zumo*. Citó rampes arcum, semper si tensum habueris. ¶ Ensenya la moderació en las pretensions, pera no ferse molest ab las instàncias. *No estrujar tanto la naranja que amargue*. Ne institutes cum rogaveris.

TARONJADA. f. Cop de taronja. *Naranjazo*. *Aurei pomi ictus*. ¶ Conserva ó águia de taronja. *Naranjada*. *Aurea poma et saccharo condita*.

TAROT. m. fam. *BARRET*.

TAROTA. f. La clavilla que en lo joch de billar se dona als jugadors per saber qui comensa á tirar ó per sortejar los que deuben anar de companyas. *Tarota*. *Claviculus ita dictus*. ¶ ter. Instrument de vent. *Zampoña*, *pepitaña*. *Sambuca*, æ.

TARQUINADA. f. Violència contra la honesta resistència de alguna dona. *Tarquinada*. *Violatio fœminæ Tarquini more*.

TARQUINA. f. Vela trapessoide molt usada en bots y llanxas. *Tarquina*. *Tarquina*, æ.

TARRABASTADA. f. Cop de águia que cau ab molta forsa. *Turbion*. *Nimbus*, i. ¶ *TARRABASTALL*. ¶ met. Multitud de cosas que venen de repent y plegadas. *Golpe*, *ventregada*. *Copia*, æ. ¶ Fatalitat ó desgràcia ab pérdua de bens ó salut. *Tártago*. *Jactura*, æ. ¶ Xasco pesat. *Tártago*. *Gravis jocus*

TARRABASTALL. m. Ruïna, cayguda ab estrèpit y rompiment. *Fracaso, zaperrazo.* Fracgor, is.

TÀRRACH. m. Planta de flors aparassoladas y fruyts en capsetas que contenen tres grans de la mida dels del pebre negre, plens de una molsa blanca, y es un purgant molt actiu. *Tértaço, calapucia menor.* *Ephorbia lathyris.* || LLXÓ.

TARRAGONÉS Y TARRAGONÍ, NA. adj. Cosa de Tarragona, ciutat de Catalunya. *Tarracónense.* Tarracónensis.

TARRAM. m. Lo só del tabal. *Tam.* Timpani sonus.

TARRAT. m. TERRAT.

TARREGADA. f. TERRAGADA.

TARRÓS. m. TERRÓS.

TÀRSIS Ó TARSO. m. TARTÉSIA.

TARSO. m. anat. Nom que's dona à la empenya ó part superior del peu, y à la inferior u oposada l'anomenan metatarso. *Tarso.* Tarsus, i. || Espècie de marbre molt dur y molt blanch de Toscana y altres parts de Itàlia. *Tarso.* Tarsus, i.

TARTÉSIA. f. Nom que donavan los antichs à Andalusia, y al Dètis ó Guadalquivir que la rega. *Tartesia.* Tarsis, is.

TART, DA. adj. TARDÀ. || RUDO, TONTO. || DIFÍCIL. || adv. Passat lo temps oportú. *Tarde.* Serò.

TART, MAL Y MAY. expressions ab que's pondera quant mal y fora de temps se fá, lo que seria millor que no's fés. *Tarde, mal y nunca.* Tardè et malè, imò nunquam.

AL TART Ó CAP AL TART. adv. Al férse de nit. *Al anochecer.* Sub vesperum.

À TART. m. adv. Purament, pocas vegadas. *Puramente.* Rarò.

DE TART EN TART. m. adv. Alguna vegada. *De tarde en tarde, de cuando en cuando.* Interdùm.

ES TART Y VOL PLÒURE. loc. fam. ab que s'exhorta y dona pressa à algú pera la execució de alguna cosa. *Para luego es tarde.* Perquam citius serò erit.

FÉR TART. fr. Haverse descuydat en alguna cosa, passarse 'l temps oportú. *Hacerse tarde, tarde piache.* Tempus fugere; serò sapiunt phryges.

MÉS VAL TART QUE NO MAY. ref. Denota que val més que's verifique alguna cosa, encara que sia tart que no que's deixe de verificar. *Mas vale tarde que nunca, nunca tarde cuando llega.* Rem serò fieri quam nullo tempore præstat. || Dona à entén-drer que per mal que sia esperar molt temps alguna cosa, sempre es millor que deixarla de conseguir. *Mas vale año tardío, que vacío.* Utilior seris quam nullis frugibus annus.

TARTAMUDEJAMENT. m. Obra de tartamudejar. *Tartamudeo, tartamudeamiento.* Balbuties, ei; lingus hæsitatio.

TARTAMUDEJANT. p. a. *Tartamudeando.* Balbutiens.

TOT TARTAMUDEJANT. m. adv. Ab mala pronun-ciació. *Estropajosamente.* Balbè.

TARTAMUDEJAR. v. a. Parlar ab dificultat per algun defecte de la llengua. *Tartamudear, tartajear, rezarres.* Balbutio, is.

TARTAMUT, DA. adj. Qui tartamudeja. *Tartamudo, tartajoso, balbuciente, estropajoso.* Blasus.

TARTANA. f. Carruatge de dos rodas ab asientos als costats, y cubert. *Calessa, tartana.* Vehiculum, i. || náut. Embarcació menor de vela llatina ab un sol arbre perpendicular à la quilla en sòn centro, y molt usada en la matricula de Sevilla pera la navegació de cabotatge, y en lo Mediterrani pel tráfeh y pesca. També ni ha ab rom. *Tartana.* Scapha, æ. || Nom de un dels flats ó quinta classe. *Tartana.* Retis quintas classis.

TARTANER. m. Qui mena 'l carruatge d'itallana. *Calessero.* Rhedarius, ii.

TARTANYA. m. ter. PAPATERRA.

TARTÀREO, A. adj. poet. Infernal. *Tartaro.* Tartareus.

TARTÀRICH. adj. Se diu de un àcid atí, blanch, cristallinat en prismas, inalterable en l'ayre quant es pur, transparent, brillant y solible en l'áygua de sabor àcid agradable. Embermelloix fortament la tintura de tornasol, etc. y tirat à las brasas despedeix olor de caramelo. *Tartárico.* Acidum tartaricum.

TÀRTARO, A. adj. Cosa de Tartària. *Tártaro.* Tartarius. || m. poet. Lo mateix que infera. *Tártaro.* Tartara, orum. || TARTRÀ.

TARTARISAR. v. a. quim. Purificar ab l'al de tartrà. *Tartarizar.* Trigonis purificari.

TARTÁS. m. p. u. y

TARTRÀ. m. Matèria térrea y salina, que des-prenentse del vi en la fermentació del most, forma com una crosta que s'agafa als costats y fonsos de las bòtas. *Tártaro.* Tartarus, i. || met. Porqueria que's fá en los panyos y en los sombreros per causa de la suor. *Mugre.* Pinguedo, inis. || Lo que ab l'us solen descobrir los panyos, sombreros y altres cosas. *Sain.* Sordes, ium.

TARTRANYA. f. ter. PAPATERRA.

TARTRES. m. pl. Escitas. *Tártaros.* Tartari, orum.

TARUGA. f. Espècie de ovella que's cria en las índias; alguns diuen que es major que una cabra, y altres que es espècie de cervo. *Taruga.* Ovisparva india.

TARUGO. m. CLAVILLA. 1. || En la punta de la llansa del cotxo, espècie de tascó ó forma equivalent, ahont s'asseguran las corretjas pera recalar quant convé. *Cejadero.* Retinaculum, i.

TARUMBA. m. Bullició, atolondrat. *Toludron.* Inconsultus.

ANAR À TARUMBA Ó FÉR TARUMBA. fr. FÉR ball. *Retozar.* Iascivio, is.

FÉR TORNAR À ALGÚ TARUMBA. fr. fam. Molestar, abrumar à algú. *Volver a uno tarumba ó loco.* Ali-cui molestia creare.

TAS. *Ven femenina del plural del pronom ton.*
Tus. Tuz.

TASCA. *f.* Porció de matèria que se senyala diàriament, ó també qualsevol treball ú obra que s' ha de conclóurer en temps determinat. *Tarea.* Pensum, *i.* | En temps del feudalisme cert dret del senyor. *Tasca.* Pensum, *i.* | Ona de àygua. *Ola.* Unda, *m.* | Cens de la onzena part en fruyts després de pagat lo delme. *Tasca onena.* Vectigal.

À TASCA. *m. adv.* À PREUFET.

DONAR TASCA. *fr.* Senyalar la feyna que's déu fèr en temps determinat. *Der tareas, poner, señalar tareas, atarear.* Pensa imperare.

PÉNDER TASCA Ó TASCA. *fr.* Empèndrer una feyna que's déu fèr en temps determinat. *Tomar tareas.* Aliquid faciendum suscipere.

TASCO. *m.* Tros de carn regularment salada. *Tasejo.* Carnis salitæ frustrum.

VÉR TASCOS DE LA CARN, PEIX, etc. *Atasajar.* In frustra dividere.

TASCÓ. *m.* Pessa de fusta ó ferro de cinch superfícies planas, que termina en tall pera dividir coscos solits, ó pera ajustar y apretar altres. *Cuña y pescuño ó pezcunio.* lo que's posa entre'l dental y la rella de la arada. *Cuneus,* *ei.*

VÉR PÉNDER LO TASCÓ Ó 'LS TASCOS. *fr. fam.* Vèr pèndrer lo seny. *Desatinar.* Vehementer commovere.

PÉNDER LO TASCÓ Ó 'LS TASCOS. *fr. fam.* PÉNDER LA XAVETA.

TASCONAR. *v. a.* Posar tascons pera manegar eynas ó assegurar alguna cosa. *Atarugar.* Cuneis firmare. | Ficar tascons en la fusta pera fèndrerla á cops de massa. *Acuniar.* Cuneos adigere. | Tapar bé 'ls forats, junturas y esquerdas de las bòtas, coosis, etc. *Atarugar.* Obturo, *as.*

TASCONI. *m.* Fanch fèt de terra semblant á la argila ó greda, del qual se fán los gresols, pera purificar los melalls. *Talque.* Tasconium, *ii.*

TÀSMIA. *f.* La porció de grams que toca á cada hu dels que's reparteixen lo delme, ó la que paga cada llaurador. *Tazmia.* Statuta decimarum portio.

TASQUERA. *f.* Amagatall, lloch ocult. *Guarda, manida.* Mansio, *nis.* | Camí eacusat, dressera, viaix, etc. *Atajo.* Compendiaria via. | Volcador, pantano ó lloch perillós de passar. *Atascadero.* Conosus locus. | Destorb, embarás. *Atascadero.* Impedimentum, *i.*

SABER LAS TASQUERAS. *f. met.* Saber los conductos pera conseguir lo que's pretén; y també sèr molt entrant de alguna part. *Saber todos los rincones.* Media percallera. | Tenir molt conegut un terren, país, etc., per haverlo seguit ó haver estat moltes vegadas en ell. *Tener medido á palmas ó á dedos.* Locorum prudens.

TASSA. *f.* Vas pera béurer, que's fá de diferents matèries y formas. *Taza.* Patena, *m.* | Terme, mesura, limit, modo, regla. *Tasa.* Modus, *i.* |

Preu determinat de las mercaderias. *Tasa.* Taxatio, *nis.* | L'apreci que's fá dels mobles y alhajas. *Tasa, tasacion.* Taxatio, *nis.* | Mesura de vidre dels antichs romans. *Ciato.* Cyathus, *i.* | ESCUDILLA. | La de broch pera donar caldo als malalts. *Pistero.* Scaphium, *i.*

TASSA DE JUNEU. ORELLA DE MONJO.

AB TASSA. *m. adv.* Ab mida. *Por ó con medida.* *tasadamente.* Moderatè, parcè.

BÉURER AB AQUEIXA TASSA. *fr.* Tenir vanas esperansas. *Tener vanas esperanzas.* Inani spe pacisci.

POSAR TASSA, MODO Ó TERME. *fr.* *Poner fin.* Terminare.

SEMPRE HO HATINGUT, DRIJAR LA TASSA DESPRÉS DE HAVÉR BEGUT. *ref.* contra aquells que desprecian las cosas, quant ja están satisfets. *Viéneme el mal que me suele venir, que despues de harto me suelo dormir.* Morbus adest solitus, saluros, sopor occupat artus.

SÈNS TASSA. *m. adv.* Sèns mida. *Sin tasa, sin medida.* Sine modo, præter modum.

TASSARA. *f.* Lo vi ó àygua que cab de una vegada en la tassa. *Taza.* Quod poculum capit.

À TASSADA. *m. adv.* A tassa plena. *A taza llena.* Plenis poculis.

TASSASSA. *f. aum.* Tazon. Crater amplius.

TASSACIÓ. *f.* TASSA. *í.*

TASSETA. *f. d.* Tacico, *ita.* Sutula, *m.*

TAST. *m.* Gust, la acció de tastar ó gustar. *Gustadura, cata.* Degustatio, *nis.* | La petita porció de menjar ó béurer pera probar si está á punt. S'usa molt parlant de botifarras. *Prueba, cata, salva.* Delibatio, *nis.* | Lo trosset que's talla del meló ó altra fruyta pera probarla. *Cala.* Delibatio nis causa frustrum.

À TAST. *m. adv.* A proba. *A prueba.* Ad probationem.

TASTADOR, A. *m. y f.* Qui tasta. Prægustator, *is.*

TASTADOR DE VINS. Qui tasta 'l vi pera informar de sa qualitat. *Catavinos.* Delibator, *is.*

TASTALASCH. *m.* Joch de agullas que's fá ab lo dit fins que queden encreuhadas. *Alfileres.* Acuum ludus.

TASTAMENT. *m.* TAST.

TASTANA. *f.* la fulla ó pellofa que fá 'l saconet. *Tástera, hoja.* Furfur, *is.*

TASTAOLLETAS. *m. fam.* Motiu de la persona que empren moltes cosas, y no's fixa en ninguna. *Catacaldos.* Pluris intentus minor ad singula sensus.

TASTAR. *v. n.* Probar alguna cosa, pera informar-se del gust. *Catar, probar, gustar, y calar* dit dels melons, fruytas, etc. *Degusto, delibo,* *as.* | **ENCETAR.** | *met.* Examinar, tantejar. *Gustar, probar.* Examino, *as.* | *met.* Experimentar. *Gustar.* Periclitor, *aris.*

TAT. *m.* La acció de aguaytar. *Acecho, acecho-*

na. Speculatio, nis. || Veu pera alegrar als nens. *Pape, tate*. Pueris palpatio.

FÉR TATS. fr. Mirar, observar ab cuydado alguna cosa, procurant no ser vist. *Atisbar, acechar, hacer la acechona*. Speculari.

TATA. Veu que usan las criaturas pera significar la mula, caball, etc. *Tatá*. Jumentum, i.

TATO. (FÉR LO) fr. FÉR LA ALETA. 2.

TATXA. f. Falta, defecte, vici. *Tacha, mancha, nota*. Macula, æ. || Senyal, llunar. *Tacha*. Nævus, i. || Espécie de clau petit que té la cabota molt grossa, y serveix pera tatxonar las cadiras, bahuls, sabatas, etc. *Tacha, tachon*. Clavculus, i.

|| Clau que té la cabota grossa, daurada ó platejada, per adorno dels bahuls, etc. *Bollon, calamon*. Orbiculato capite clavus. || La de fusta ó de canya ab que 'ls sabaters asseguran los tacons ó solas de las sabatas. *Estaquilla*. Ligneus clavus. || TASSA. 2. y 3. || TALL, TRIBUT, PAGAMENT. || Tribut subsidiari. *Talla*. Tributum subsidiarium. || Espécie de tribut que 's dona al senyor en alguna urgència. *Talla*. Designatum vectigal. || TAST. 2.

TATXA DE SOLA Ó DE SABATER. BROCA. 10.

TATXAGIÓ. f. TASSA. 4.

TATXADO. m. Lo punt pera apèndrer de senyalar. *Dechado*. Specimen, inis.

TATXADOR. m. Llom ó lleterero de algun llibre. *Tachon*. Umbiculus, i, || CLÁVIA.

TATXAMENT. m. TASSA. 2.

TATXAR. v. a. Fixar lo preu de las mercaderias. *Tasar*. Pretium figere. || Senyalar lo que cada hu mereix per sòn treball. *Tasar*. Opus vel laborem pretio aestimare. || Posar método, regla ó mesura pera que no s' excedeasca en qualsevol matéria, com: *TATXAR, Tasar*. Modum ponere. || Reduir lo que hi ha obligació de donar, apocarho ab mesquineria. *Tasar*. Restringo, is. || DIT del fruyt. TASTAR. 1. || Avaluar las alhajas. *Tasar*. Aestimo, as. || Censurar, posar faltas ó tatxas. *Tachar*. Taxo, as. || met. Culpas, repèndrer, notar. *Tachar*. Vitium alicui objicere. || Esborrar lo escrit. *Cancel·lar, tachar*. Oblitero, as.

TATXAT, DA. p. p. *Tasado, estimado*. Aestimatus. || DIT del meló, etc. *Calado*. Degustatus.

TATXETA. f. d. *Tachuela*. Clavulus umbellatus.

TATXONAR. v. a. Guarnir de ó clavar tatxas. *Tachonar*. Umbellatis clavis distinguere. || Tasconar, clavar los sabaters tatxas de fusta ó canya. *Estaquillar*. Ligneis clavis affigere. || met. ATATXONAR.

TAU. m. La creu que portan al pit y capa 'ls comendadors de sant Anton Abat, y 'ls familiars del orde de sant Joan. *Tao, tau*. Insigne, is. || La 19 lletra del abecedari grech que equival á nostra T. *Tau, taf*. || Nom de una lletra hebrea. *Tau*. Tau. || TALP.

TAU, TAU. exp. així, així.

TAUJÀ. m. Se diu de la persona inculta, rús-

tica. *Paleta, bozal, patan, babazorro, palurdo, zapenco, tocho*. Idiota, æ.

TAUJIA. f. Treball en ferro ó fusta. *Tauja*. Tauxia, æ.

TAULA. f. Pessa de fusta llarga, prima y plana. *Tabla*. Tabula, æ, pinax, cis. || Moble de fusta compost de una ó més pots llisas, sobre peçes que serveix pera posar sobre ella la vianda, pera escriurer y altres usos. *Mesa*. Mensa, æ, abacus, i. || La vianda que 's posa sobre la taula. *Mesa*. bapes, um. || La part en que està la carn pera vendrerla á la menuda. *Tabla*. Macellum, i. || Post que posada de pla, y tirada per caballeria, servei pera aplanar la terra sembrada. *Rastra, atableira, narria, nierra*. Rastrum, i. || Índice de las matérias ó punts que conté un llibre. *Índice, table*. Elenchus, i, index, icis. || Llista de cosas posades per orde. *Tabla*. Syllabus, i. || La casa ahont se registran las mercaderias en los llochs en que no hi ha aduana. *Tabla*. Telonium, ii. || Banch ó casa del diner de la ciutat. *Tabla*. Civitatis ærarium. || En los tribunals la mesa en que despatxan los ministros. *Tabla, mesa de tribunales*. Senatoria mensa.

|| Post ó llibre ahont s' escriuhen per llista 'ls noms dels estudiants, confreres, etc. *Tabla*. Catalogus, i. || La descripció que 's fá de alguna part de aquesta ó la altra ciència, art, etc. en una ó mes fullas, pera més fácil recurs ó alivio de la imaginació ó memòria; així dihem: TAULAS de anatomia, etc. *Tabla*. Laterculum, i, synopsis, is. || Se diu de qualsevol matéria tersa y llisa, en que poden formar caràcters ab lo burí, etc. *Tabla*. Mateus, ei. || Entre hortetans capsada, cada part de una divisió major en que 's divideix una pessa de terra. *Tabla, tablar*. Area, æ. || Qualsevol part petita de una embarcació destruida. *Tabla*. Naufragi tabula. || Pintura feta en una post ó pedra. *Tabla*. Tabula, æ. || En la perspectiva, superfície transparent col·locada entre la vista y l' objecte. *Tabla*. Opticum planum. || En las parròquias post en que se senyala l' orde de las missas del dia. *Quadram*. Tabella in qua missarum ordo adscribitur. || art. NOMBRA. || Se diu del sembrat molt igual y hermet.

Tabla. Mappa, æ. || TARIFA. || PASTADOR. || TAUILL.

|| Pessa de fusta quadrada pera jugar á damas, etc. *Tablero*. Alveus lusorius. || TAULLÓ. || pl. Lo taulat en que representan los comediantes. *Tabla*. Proscenium, ii. || Entre corretgers instrument de fusta de cosa de quatre ó cinch pams, que de mitj en amunt forma com uns molls pera tenir subjecta la pell que han de cusir. *Tablas*. Forcipes lignæ ad corium assuendum. || En lo joch de damas es l' estat en que ningú pòt guanyar. *Tablas*. Indefinita utriusque victoria in latrunculorum ludo. || En l' ajedrés quant no 's pòt passar sèns exposar lo rey á que li donen mate. *Tabla*. Regie occusio. || En la astronomia y trigonometria, etc. computos ó calculs dels moviments dels planetas, àngula, etc. *Tablas*. Tabulæ calculatoriæ.

TAULA DE ACORDAR. ANT. TAULA DE CAMBI.

TAULA DE CAMBI. Banca de comerciant. *Sabla, mesa de cambios, banco de comercio.* Telonium, ii.

TAULA DE CATALÀ. La en que hi ha abundància de bona vianda. *Mesa catalana, rica ó espléndida.* Dapes lautæ.

TAULA DE CEBES. Llibre en que aquest filosop té-bà escrigué com en un índice las reglas de moral. *Sabla de Cebes.* Cebetis pinax.

TAULA DE DEPÓSIT. Depósit públic ahont asseguran los particulars són diner per un módich interès. *Sabla numularia.* Nummularia tabula.

TAULA DE ESTAT. Lo menjar que 's dóna al palacio del rey als caballers y demès empleats al servey de las personas reals. *Mesa de estado.* Regis convivium.

TAULA DE ESTISORA. La que té 'ls petges encreu-hats. *Mesa de tijera.* Crucigera mensa.

TAULA DE JOCH. La casa ahont se reuneixen á jugar alguns. *Sabla de juego, garito.* Aleatoria mensa.

TAULA DELS COMUNS DEPÓSITS. TAULA DE DEPÓSIT.

TAULA DE MAJO. La que es escassa de pa. *Mesa gallega ó de gallegos.* Mensa inops panis.

TAULA DE NEU. La botiga ahont s' en ven. *Neve-ria.* Nivalis taberna.

TAULA DE PA. LLESCA.

TAULA DE PRETOR. Aquella en que cada pretor escribia sos edictes, accions, fórmulas de ella, y altres cosas pertanyents al foro. *Sabla de pretor.* Prætoris alveum.

TAULA FRANCA Ó OBERTA. Aquella en que 's dóna menjar á tots quants arriban, sèns distinció de personas. *Mesa franca.* Omnibus pervia mensa.

TAULA MESA. loc. ant. Taula parada. *Mesa puesta.* Parata mensa.

TAULA PRIMERA. La primera passada de vianda. *Primer cubierto ó plato.* Prima mensa, caput cœnæ.

TAULA RODONA. La en que no's guardan etiquetas, ni preferència ó diferència en los assientos. *Mesa redonda.* Mensa rotunda.

TAULA SEGONA. Segona posada, las principals viandas que's trauehen cuytas y de substància. *Segundo cubierto ó plato.* Mensa secunda.

TAULA DE TORRAT. exp. met. Se diu de las personas y comunment de las donas que assisteixen á totes las festas y funcions, encara que sian de particulars. *No hay boda sin doña toda; andorrero.* Ubi convivium paratur, ibi est.

TAULA TERCERA. POSTRES.

TAULA TRAVESSA Ó TRAVESSERA. La que hi ha al cap damunt del refetó, ó la de preferència en algunas juntas. *Mesa traviesa.* Transversa mensa.

TAULAS DE LA LLEY Ó DE MOYSÉS. Las pedras en que estava escrita la lley del decálogo, que entregá Déu á Moysés en la montanya Sinal. *Tablas de la ley.* Tabulæ legis.

TAULES JUNTES DE REGLA DE CABALLERS SALVATGES. Taulas juntas ahont se decidian las qüestions per

desafiaments entre caballers salvatges. *Tablas de caballeros salvajes.* Arramine bellum seu duellum.

Á LA TAULA Y AL LLIT LO PRIMER CRIT. ref. Denota lo que complau á algú quant lo cridan pera menjar. *Santa palabra.* Optimè dictum.

ALSARSE DE TAULA. fr. Retirarse de ella després de haver menjat. *Levantarse de la mesa.* E mensa exurgere.

AQUESTA TAULA TÉ TAL VENTURA, QUE QUI NO HI ES NO HI FÁ FRETURA; Y Á LA TAULA DEN BERNAT QUI NO HI ES, NO HI ES CONTAT. ref. Denota que entre molts que tenen interès en alguna cosa, sól quedar perjudicat lo qui no está present. *Quien no parece, perece.* Absentis nulla est habenda ratio.

Á TAULA MESA Y LLIT FÉT. m. adv. Sense treball, gasto ni cuydado. *Á mesa puesta.* Mensa parata, sine dispendio.

BONA TAULA. TAULA DE CATALÀ.

CUBRIR LA TAULA. fr. Posar per orde en ella las viandas que se serveixen. *Cubrir la mesa.* Cibus ministrare.

DESPARAR Ó PLEGAR LA TAULA. fr. Trauerne las estoballas, etc., després de haver menjat. *Alzar, levantar la mesa.* Mensam eximere.

DONAR TAULA FRANCA Á ALOÚ. fr. Franquejarli 'l menjar, tenirlo convidat freqüentment. *Dar mesa ó la mesa á alguno.* Alimenta alicui ministrare.

FÉR Ó QUEDAR TAULAS. fr. No declararse per un costat ni per altre 'l triunfo, plet, etc., y es frase molt usada en lo joch de damas. *Hacer tablas.* Victoria utrinque indefinitè manere.

FÉR TAULAS EN LA TERRA. fr. Dividirla en taulas. *Tablear.* In areas terras distribuere.

LA TAULA Y 'L BON MARIT EN LA CARA 'S PÓRTA ESCRIT. ref. Dóna á entèndrer que en lo bon port de la dona 's coneix la estimació que fá de ella són marit. *Á la muger y á la viña, el hombre la hace garrida.* Hominis tractatio conjugis in facie consignatur.

NI TAULA SENSE PA, NI EXÉRCIT SENSE CAPITÁ. ref. Denota que no's pót prescindir de lo principal. *Ni mesa sin pan, ni ejército sin capitán.* Mensa sibi panem ductorem postulat agmen.

PAGAR TAULA. Donar fiança de tenir taula. *Sastis-dare ad telonium habendum.*

PAR Ó APAR QUE SIA TAULA DE BARCELONA. ref. ant. Alaba la magnificència y abundància dels convits dels barcelonesos. La malícia l' aplicá en sentit contrari. *Parece mesa de Barcelona, ó eso son otras bodas de Camacho.* Lautæ dapes sunt eæ.

PARAR TAULA. loc. ant. *Abrir alistamiento, plantar bandera de enganche.* Catalogus militiæ nomen dando

POSAR TAULA PER TANTAS GALERAS. loc. ant. náut. *Abrir alistamiento para tantas galeras.* Censeo, etc.

PARAR Ó POSAR TAULA. fr. Posarla á punt pera menjar. *Poner la mesa.* Mensam sternere.

QUI CANTA A LA TAULA Y XIULA AL LLIT NO TÉ 'L SENY CUMPLIT. ref. Denota que es falta de urbanitat y criansa 'l cantar y xiular en ditas ocasions,

El seso derecho, qantar en la mesa, y bailar en el lecho; quien come y canta, de locura se levanta. Canens inter dapes insiciz documentum.

SEGONA TAULA. La que per menor preu 's posa en los hostals y posadas, pera que menjen los criats, composta regularment de las sobras dels amos. *Media mesa, segunda mesa.* Inferior mensa.

SENTARSE Á LA TAULA. fr. Arrimarse á ella pera menjar. *Sentarse á la mesa.* Mensam inire; ad mensam accubare.

SENTARSE Ó TROBAR LA TAULA PARADA. fr. Menjar á expensas de altre. *Sentarse á la mesa.* Aliena vivere quadra.

SÉR DE LA TAULA TRAVESSERA. fr. met. Sér dels principals en alguna cosa. *Ser de la mesa traviesa.* Transversa mensa assidere.

SOLDAT DE TAULA. ant. Soldat voluntari, no vasall. *Voluntario, mercenario.* Mercenarius miles.

TAULADA. f. Lo concurs de assistens en una taula. *Mesa llena.* Mensa plena.

TAULADET. m. d. *Tabladillo.* Exiguum tabulatum.

TAULAPLOM. m. *Plomada.*

TAULAT. m. ant. *TAULA.* 26. || Empostissat, sostre ó guarniment de pots. *Tablado.* Tabulatum, i. || *TAULA.* 14. || ant. Lo del joch de caballeria. *Tablado.*

TIRAR Á TAULAT. Festa de caballeria. *Lanzar á tablado.*

TIRAR Á TAULAT. loc. ant. *TIRAR Á TAULAT.*

TAULEJAR. v. a. FÉR TAULAS EN LA TERRA.

TAULELL. m. *OBRAJOR.* || La taula que tenen los botiguers, etc., sobre la que amostren lo género. *Mostrador, tablero.* Abacus, i. || *TAULA.* 21. || *POST.* 4. || *TAULA DE JOCH.*

TAULER. m. Lo qui en los pobles ahont no hi ha aduana cobra 'ls drets reals. *Tablajero, alcaballero.* Telonarius, ii. || *TAULA DE JOCH.*

TAULETA. f. d. *Mesilla, tablica, illa, ita.* *Tabella,* æ. || Llibret ó llibreta de memòria en que's pòt esborrar l' escrit. *Tableta.* Palimpsestus, i. || Droga, espècie de pasta de ous y sucre en forma de taula. *Tableta.* Lamella, æ. || *CREDENSA.* 1.

TAULÓ. m. *RETAULÓ.* || *CATÁLOCH.* || Post més doble que las regulars. *Tablon.* Tabula grandior.

TAULONET. m. d. *Tablencillo.* Tabula, æ.

TAUMATURGO. m. Subjecte admirable en sas obras, autor de cosas prodigiosas. *Taumaturgo.* Mirabilia exequens.

TAUPA. f. *TALPA.*

TAUPERA. f. *TALPERA.*

TAURIL. adj. Lo pertanyent al toro. *Taurino.* Taurinus.

TAURILIAS. f. pl. Festas que celebravan los romans als déus infernals. *Taurilias.* Taurilia, orum.

TAUR. m. ant. *TORO.*

TAURO. m. astron. Segon signe del zodíach, en lo qual entra 'l sol al 20 de Abril. *Tauro.* Taurus, i.

TAUROCATÁPSIAS. f. pl. Combat de toros. *Taurocatapsias.* Taurocatapsya, æ.

TAUROFAGO. m. Menjador, devorador de toros. *Taurófago.* Taurophagus, i.

TAUROMÀQUIA. f. L' art de torejar y matar los toros. *Tauromaquia.* Tauromaquia, æ.

TAUTOGRAMA. m. Poema en que tots los versos comensan ab una lletra. *Tautograma.* Tautogramma, tis.

TAUTOLOGIA. f. Circunlocució, repetició viciosa. *Tautologia.* Inanis repetitio.

TAUTOLOGICH, CA. adj. Cosa de tautologia. *Tautológico.* Tautologicus.

TAUTOMETRIA. f. poét. Repetició exacta de las mateixas medidas. *Tautometria.* Tautometria, æ.

TAVA. f. *TABA.* 1. || *TABÁ.*

TAVEGA. f. ant. *PREÓS.*

TAVELLA. f. La vayna ahont los llegums tenen lo gra. *Vaina.* Siliqua, æ, folliculus, i. || Doble en la roba. *Pliegue.* Plicatura, æ.

TAVELLAR. v. a. Formar tavella 'ls llegums. *Echar hollejo ó siliquia ó vaina.* Siliquor, ari.

TAVELLETA. f. d. *Vainilla, hollejuelo, hollejo,* illo, ito. Silicula, æ.

TAVERNA. f. y derivats. *TABERNA.*

TAXAR. v. a. *TASSAR.*

TAXATIU, VA. adj. Lo que limita ó redueix á determinadas circumstàncias. *Taxativo.* Taxativus.

TAXATIVAMENT. adv. m. De un modo limitat ó taxatiu. *Taxativamente.* Præfinitè.

TAYAR Y TAYLAR. v. a. *TALLAR.*

TAYLAMENT. m. ant. Obra de tallar. *Carpenteria.* Sectio, nis.

TAYMADAMENT. adv. m. Astutament, astutament. *Versutè.*

TAYMARIA. f. Astúcia, dolenteria. *Dolenteria, taimonia.* Versutia, æ.

TAYMAT, DA. adj. Astut, dolent. *Dolent, taimado.* Versutus.

TAYNA. f. fam. *ALEGRIA.*

ESTAR DE TAYNA. fr. *ESTAR TREMPAT, ALEGRE.*

TAYNER. v. n. ant. *PERTANYER.*

TE

TE. Cas obliquo del pronom tú, com: ja me tench. *Te.* Te.

TÉ. m. Arbust originari de la Índia y del Japó, fá las flors blanques y pàlidas; lo fruyt rodó, y té unas llavors que tiran á rojas; la arrel té unas fullas, que es lo que aquí coneixem, ab una ó dos polzadas de longitud, de sis á nou línies de amplària, aovadas, llanceoladas, llims de part, lleugerament pubescents de altra, densament agudament, etc. En lo comers se'n coneixen tres espècies, y alguns las reduheixen á dos, qu'á vert y á negre; las fullas del primer són de color vert ó pardo, de sabor acre, astringent y

amarch, diversament rolladas, de olor agradable y aromátich; las del segon, moreno-negrencas, de olor y sabor molt més débil que las del vert, y generalment rolladas de llarch á llarch. S'en fa molt us en infusió ab sucre, y són diaforéticas, diuréticas y excitans. Fe. Thea.

TE. Imperatiu del verb **TENIR**. Pren. *Toma*. Cape. | Auxiliar del verb **TENIR**, que equival á *HA*, com: *tè* de venir. *Ha, tiens*. Debet.

MÈS VAL UN TÈ, QUE DOS TE DARÈ. *ref.* MÈS VAL UN
AUCELL EN LA MA. etc.

TEA. I. TEYA.

TEAMIDE f. Pedra de las montañas de Etiopía; diuhen que té las propietats contrárias á las del iman y del ferro. *Teame, teamide*. Theames, idis.

TEÁNDRICH, CA. adj. Cosa divina y junta-
ment humana. *Teándrico*. Theandricus.

TEÁNTROPO. m. Deu y home, lo que s' aplica á la magestat de Cristo. *Tedntropo.* Theantropus, i.

TEATINAS. f. pl. Dos especies de monjas, unas ab votos solemnes, y las otras ab simples, la fundadora de las quals fou la M. Úrsula Benincassa. Gregori XV, aprobá aquest institut: estavan subjectas als Teatinos, y observavan la regla de sant Agustí. *Teatinas.* Theatinæ moniales.

TEATINO. m. Nom que'ls religiosos de sant Cayetano prengueren de Joan Pere Carrafa, Bisbe de Teati, després Papa ab lo nom de Paulo IV. *Teatino, cayetano.* Theatinus.

TEATRAL. adj. Cosa de teatro. *Teatral*. *Theatralis*. || **Cómich.** *Teatral*. *Scenicus*.

TEATRALMENT. adv. m. Segons reglas del teatro. *Teatralmente*. Scenicò.

TEATRO. m. Lloch en que's representan públicament los dramas. *Teatro.* Theatrum, i. || Paratge públich ahont se celebravan los espectacles. *Teatro.* Theatrum, i. || Lo concurs dels espectadors. *Teatro.* Concursus, us, populus, i. || Lo conjunt de dramas que's representan en lo teatro. *Teatro.* Dramatum collectio. || En las universitats literàries la pessa ahont concórren los estudiants y mestres pera alguna funció. *Teatro.* Theatrum, i. || Lo lloch ahont alguna cosa està de manifest al públich. *Teatro.* Publicum theatrum. || met. També 's diu en lo moral, com: **TEATRO** del mon, del luxe, de la vida humana. *Escena, teatro.* Theatrum, i, scena, æ.

TEATRO LITERARI. La universitat dels sabis. *Teatro literario. Litterarium theatrum.*

TEBÁ, NA. adj. Cosa de Tébas, ó de Cadmo
són fundador. *Tebano, tebeo.* Thebanus, cadmeus.
| pl. Los habitantes de Tébas y sa comarca. *Teba-
nos.* Cadmei, orum.

TEBEU. adj. ant. y.

TEBI, A. adj. Templat, un poch calent. *Tibio.*
Tepidus, tepens. || met. Remís, esllanguit. *Tibio.*
Tepidus. || met. Flux, descuydat, poch actiu. *Tibio.*
Tepidus, segnis.

POBAR TEBI. IT. ENTIBIAR.

TIBIAMENT. adv. m. Ab algun calor. *Tibiamente.* Tepidè. | met. Ab frialdat. *Tibiamente.* Tepidè. | met. Fluixament, ab descuyt. *Tibiamente.* Remissè, segniter.

TIBIESA. f. Calor molt moderat. *Tibieza.* Tepor, is. | met. Llentitut, remissió del calor ó vivesa. *Tibieza.* Tepor, is. | met. Fredor, poch fervor ó activitat. *Tibieza.* Langor, is.

TEBLE. adj. ant. TERRIBLE.

TECA. f. Cert blat de índias de occident, las
fullas del qual se distingeixen molt poch de las del
ordi. *Teca*. Teca, s. | Espécie de alзина de índias,
la fusta de la qual serveix pera fabricar, la fulla
pera tenyir y medicinas, y de las flors s'en prepa-
ra un remey efícas pera evacuar las áyguas de la
hidroneesia. *Teca*. Teca, s. | fam. MENJAR.

TECALE. m. Espècie de marmol molt transparent del qual se'n fan taulas, vidrieras, etc. *Tecale.* Tecale, is.

TECLA. f. Pessa de fusta ó de marfil que's toca ab los dits, pera variar lo so, en la orga, piano y altres instruments semblants. *Tecla.* Pinna, indicula organa. || met. Matèria ó punt delicat de alguna cosa. *Tecla.* Difficilis materia. || Nom de dona. *Tecla.* Thecla. æ.

ACERTAR LA TECLA. fr. met. Tocar lo punt de alguna dificultat. *Dar en la tecla.* Rem digito tangere.

MUDAR DE TECLA, Ó TOCAR LAS TECLAS. fr. met.
Mudar de medis pera alcansar algun fi. *Teclear.*
Tento, as.

QUINA ALTRA TECLA, Ó AQUESTA ES ALTRA TECLA.
exp. que denota 'l nou inconvenient que's descu-
breix en alguna cosa. *Esas son otras mil y quinien-
tas. Aliud incommodum.*

¿QUINA TECLA TOCA? loc. fam. ab que's pregunta la ocupació ú ofici de algú. *¿En qué se ocupa?* *¿Quid rei est illi?*

TOCAR LA TECLA Ó UNA TECLA. fr. met. Móurer expressamente algum assumpto ó espécie. *Tocar una tecla.* Mentionem alicujus excitare.

TOCAR TOTA LAS TECLAS. fr. met. Emplear tots
los medis possibles pera la consecució de algun fi.
Echar todos los registros. Omnia tentare.

TECLAT. m. Lo conjunt de teclas de algun instrument músich. *Teclado.* Organicarum indicularum series.

TECLEJAR. v. a. Tocar ó mórner las teclas. *Teclar.* Organicas indiculas pulsare. || Manejar los dits com qui toca las teclas. *Teclar.* Digitis crepitare.

TÉCNICO, CA. adj. Artificios, conforme 'ls preceptos del art. *Técnico*. Technicus. | S' aplica á las paraulas própias de las ciencias y arts. *Técnico*. Technicus. | m. Preceptor ó escritor de las arts. *Técnico*. Thecnicus, i.

TECNOLOGIA. f. Ven de que se serví sant Basill, y significa ciéncia falsa de paraulas que ocultan

lo sentit de las cosas. *Tecnologia*. *Technologia*, æ.

TE-DEUM. m. Càntich que s'usa en los reso, y 's canta en acció de gràcias. Lo sentit comú es que'l compongueren sant Ambrós y sant Agustí. *Te-Deum*. *Te-Deum*. || expr. de que s'usa quant algú surt bè de una cosa que li ha costat molt ó que ha arribat després de llarch temps que s'esperava. *Te-Deum*, *aleluja*. *Te-Deum*.

TEDI. m. Aborrimient, fàstich. *Tedio*. *Tedium*, ii.

TEDIAR. v. a. Aborrir, fastiguejar. *Tediar*. *Tedio* aliquem afficere.

TEDIÓS, A. adj. Fastigós. *Tedioso*. *Tediosus*.

TEGUAL. m. Cert tribut. *Farda*, *tegal*. *Vectigal*, is.

TEGUMENT. m. Membrana exterior que cobreix lo cos dels animals; y entre botànichs la cuberta que rodeja immediatament als òrgans sexuals. *Tegumento*. *Tegumentum*, i.

TEIX. m. Arbre semblant al faix y sempre vert. *Tejo*. *Taxus*, i, *smilax*, *acis*.

TEIXIDOR. m. Qui té per ofici teixir. *Tejedor*. *Textor*, is. || Lo de cotó. *Fustanero*. *Telarum* è *gossypio* *textor*. || Insecte com una aranya, que nada en continu moviment y ab molta velocitat. *Escribanillo*, *escribano*, *tejedora*, *araña de agua*, *tipula*. *Aranea aquatilis*, *tipula*, æ.

TEIXIDORA. f. La que teixeix. *Tejedora*, *tejedora*. *Textrix*, *icia*. || Entre perruquers los agullers de seda á que han aïansat lo cabell, de que forman després la cabellera ó perruca. *Cairrel*. *Fila serica* quibus *innectuntur* coma.

TEIXIDURA. f. La acció y obra de teixir. *Tejedura*. *Textura*, æ.

TEIXIR. v. a. Passar la trama per entre 'ls fils del urdid, ab lo que queda formada la tela. *Tejer*. *Texo*, is. || met. Compóndrer ab orde y método. *Tejer*. *Texo*, is. || Enllassar qualsevol cosa. *Entretejer*, *tejer*, *enlazar*. *Intexo*, is. || Discórrer, maquinari ab varietat de ideas. *Tejer*. *Texo*, is.

TEIXIT, DA. p. p. *Tejido*. *Textus*. || m. La obra teixida. *Tejido*. *Textum*, i, *textile*, is. || m. anat. Las diferents parts que per sa connexió forman los òrgans, y son com los elements anatòmichs. *Tejido*. *Textum*, i.

TEIXÓ. m. Toixó.

TEL. m. La túnica ó pell subtil, que tenen algunes fruytas, etc., després de la esclofolla. *Tela*. *Pellicula*, *tunica*, æ. || Tapa que fan alguns licors en la superfície. *Capa*, *tela*, *nata*, *flor*. *Nubecula*, æ. || Tara que obscureix los vidres y pedras preciosas. *Paño*. *Umbra*, æ. || Boyra ó nuvolet que's forma en l'ull. *Tela*, *túnica*. *Subtilis* *albugo*. || La pelleta subtil que's forma en los alls, etc. *Algara*. *Cuticula*, æ. || La de las cebas. *Binza*, *brincia*, *tela*. *Cuticula*, æ. || La del ou. *Párfara*, *algara*, *binza*. *Pellicula*, æ.

TEL DE LA LLÈNGUA. La extremitat del lligament

fins á mitja llèngua per la part inferior, que si arriba fins á la punta de la llèngua impedeix lo mar y parlar ab expedició. *Frenillo*. *Lingua* *ligamen*.

TEL VIRGINAL. anat. Tela imaginària que pensaren sér lo constituti de la virginitat en las donzellas, y sols consisteix en certas parts membranosas ó carnosas, que forman com un quadrat, y están reunidas entre sí en las donzellas. *Tela virginea*, *carunculas mitiformes*. *Hymen*, *enis*.

TENIR LO TEL DE LA LLÈNGUA BEN TRENCAT. fr. met. Parlar ab molta expedició. *Tener la lengua destrabada*. *Sermone expedito uti*. || Sér molt parlador. *Tener mucha lengua*, *hablar de vicio*, *no tener pepita en la lengua*. *Nimis loqui*. || NO TENIR PELS EN LA LLÈNGUA.

TELA. f. Teixit de llana, fil ó seda. *Tela*. *Tela*, æ, *textum*, i. || La membrana del cervell, cor, etc. *Tela*. *Tunica*, æ. || La que cobreix las tripas del animal, com la del moltó, etc. *Redaño*, *omento*, *entre-sijo*. *Omentum*, i. || anat. La que cubre 'l ventre de las personas. *Peritónico*, *torillo*. *Peritonium*, ii. || LLIT. 2. || Lo que's posa de una vegada en lo teler. *Tela*. *Tela*, æ. || anat. La segona membrana que cubre 'l feto, y que segons tota apariència conté y subministra l'aliment á la criatura, umplintse de ell desde 'l principi de la generació per aquest efecte. *Amnion*. *Amnium*, ii. || Lo clos pera festas, justas, torneigs y altres espectacles. *Palestra*, *tela*. *Circus*, *curriculum*, i. || Enredo, embolich, trapaseria. *Tela*. *Trica*, æ. || Filat pera pescar la saboga en l'Ebro: consta cada peça de 32 brassas de llarch y dos de ample; la malla es dos polzadas y dos líneas en quadro poch més ó ménos. *Sabogal*, *tela*, *tir*. *Retis*, is. || Cada una de las dos pessas entre las quals se posa la llana del matalás. *Tertiz*, *tela*. *Culcitrae* *tela*. || pl. Filats pera cassar aucells. *Telas*, *redes*. *Retia*, um.

TELA DE ARANYA. *TARANYINA*. || met. Discurs fútil ó de poca substància. *Telaraña*. *Inanis res*.

TELA DE COTÓ PER FORROS. *Fustan*. *Gossypina* *tela*.

TELA DE JUDICI. La fama ó modo de procedir judicialment. *Tela de juicio*. *Judicialis forma*.

TELA DE OR Ó PLATA. Teixit de or ó plata. *Brocado*, *tela de oro ó de plata*. *Aurea* vel *argentea* *tela*.

ARRIBAR Á LAS TELAS DEL COR. fr. met. Significa 'l sumo sentiment, llàstima ó compassió que causa alguna cosa. *Llegar á las telas del corazon*. Usque ad *præcordia* *ferire*.

LO QUE SOBRA ES TELA PERA TALLAR. fr. LO QUE SOBRA ES PANTO.

PARAR TELAS. fr. Disposarlas de modo que's puguin agafar los aucells. *Enredar*; *armar redes*. *Retia* *tendere*.

TELAMON. m. Estàtua ó figura humana que serveix de columna ó pilar en la arquitectura. *Telamon*, *atlante*. *Atlas*, *antis*. || En lo blasó 's diu de las figuras pintadas dels costats del escut en acció de sostenirlo. *Telamon*. *Telamon*, is.

TELARANYA. f. etc. TARANYINA.

EN GASTAS MÉS DEL QUE GUANYAS, VESTIRÀS DE TELARANYAS. ref. SEGONS LO GUANY, etc.

TELAYRE. m. Qui ven telas. *Lencero*. Linteorum venditor.

TELEGRÀFICH, CA. adj. Cosa de telégrafo. *Telegráfico*. Thelegraphicus.

DESPAIG-TELEGRÀFICH. m. TELEGRAMA.

TELÉGRAFO. m. Màquina col·locada en las eminències més visibles, pera comunicar notícies per medi de signes que representen los caràcters. *Telegrafo*. Telegraphum, i. || Lo focó ó flamarada que fan en las costas pera donar avis de lo que ocorre en lo mar. *Almenara*. Fumo datum signum.

TELÉGRAFO ELÈCTRIC. m. Màquina en la que per medi de la electricitat y de uns filferros sostinguts per pals de distància en distància, 's comunican de uns punts á altres las paraules en pochs minuts. *Telegrafo eléctrico*. Telegraphum electricum.

TELEGRAMA. m. Comunicació per medi del telégrafo elèctric. *Telegrama*. Telegramma, tis.

TELER. m. Màquina pera teixir roba. *Telar*. Machina textrina. || Botiga de teixidor. *Telar*. Textrinum, i.

TELER DE BRODAR. Armament de dos travessers en dos barras de fusta ahont s' assegura la roba que's vol brodar. *Bastidor, telar*. Telæ sustentaculum ad acupigendum.

TELERIA. f. Botiga de telas. *Lenceria*. Linteorum taberna.

TELESCOPI. m. ópt. Espècie de ullera de llarga vista, pera observar los astres y objectes distants per raigs ó reflexos. *Telescopio*. Telescopium, ii.

TELETA. f. d. Telilla. Tenuis tela.

TELÓ. m. La cortina del teatro. *Telon*. Siparium, ii.

TELONI. m. ant. ADUANA.

TEMA. m. Proposició ó text que's pren pera argument del discurs. *Tema*. Thema, tis. || Perfidia, obstinació. *Tema*. Pertinacia, æ. || La espècie que's fixa als boigs. *Mania, tema*. Mania, æ. || Oposició capritxosa ab algú. *Tema*. Perdicax obtrectatio. || Composició que s' ha fet ó escrit. *Discurso*. Discursus, us. || Tirria, aborrimient. *Tema, tirria, hipo*. Alienus animus; aversio, nis.

TEMA CELESTE. astron. La delineació que expressa la positura y disposició del cel y estrelles en qualsevol moviment de temps determinat, presentantse en ella las dotze caras celestes, los dotze graus dels signes, y 'l lloch que'ls planetas y altres estrelles tenen en ell. *Figura ó tema celeste*. Thema coeleste.

AQUEST ES LO TEMA DE NON SERMÓ. loc. ab que algú s' explica quant óu alguna espècie ó advertència sobre que ell ha insistit abans. *Ese es el tema de mi sermon*. Hoc mihi iudicium est.

TENIR DE TEMA. fr. Aborrrir. *Tener la tema con algueno*. Alicui offensum esse.

TEMO II.

TEMÀTICH, CA. adj. Porfiat, tenàs. *Temático*, *temoso*. Contentiosus. || Arreglat segons lo tema de alguna matèria. *Temático*. Ad thema dispositum.

TEMBLANT. m. Adorno, botó de or, diamants ó flors que usen las senyoras en lo pentinat, y que tremola fàcilment. *Tembleque, tembladera, temblante*. Versatilis gemma.

TEMBRAR. v. a. ant. TREMOLAR.

TEMBRE. v. a. ant. TÉMER.

TÉMBUL ARÀBICH. m. Planta de índias que naix en la àygua, á modo del alga. Las fullas són grans, llargas, llanceoladas, relluentes, de color vert baix, ab tres nirvis que puja del pectolo envers dalt, de olor aromàtic semblant al del clavell de espècia, y 's usen pera la triaca, y guardada entre la roba la deslliura de las arnas. *Malabatro*. Malabathrum, i.

TEMEDOR, A. adj. ant. TEMIBLE, FORMIDABLE. || Qui tem. *Temedor, tímido*. Timidus, timens.

TEMENSA. f. TEMOR.

TÉMER. v. a. Tenir temor. *Temer*. Timeo, es, metuo, is. || Tenir respecte. *Temer*. Vereor, eris. || Recelarse, suspitar. *Temer*. Suspicio, aris.

NO TÉMER. fr. Arrostrar. Nihil timere, nihil vereri.

TEMERARI, A. adj. Inconsiderat, imprudent. *Temerario*. Inconsultus; concilio præceps. || Arruixat, atrevit. *Arrojado, temerario*. Temerarius. || Lo que's fá, diu ó pensa sense fonament, com: judici *TEMERARI*. *Temerario*. Temerarius.

TEMERÀRIAMENT. adv. m. Inconsideradament. *Temerariamente*. Temere, inconsultò.

TEMERITAT. f. Indiscreció, imprudència. *Temeridad*. Inconsiderantia, æ. || Audàcia, atreviment. *Temeridad*. Temeritas, atis. || Concepte format sense fonament. *Temeridad*. Præceps consilium. || Ceguera de la rahó. *Temeridad*. Ablebsia, æ.

TEMERÓS, A. adj. TEMORÓS.

TEMEROSAMENT. adv. m. TEMOROSAMENT.

TEMIBLE. adj. Lo que infundeix temor. *Temible*. Metuendus.

TEMISTIANS. m. pl. Heretges que entre altres errors, deyan que Cristo era corruptible en la Eucaristia. *Temistianos*. Themistiani, orum.

TEMOR. m. Inquietut, moció del ànima, que arriba á persuadirse que un mal que amenassa li succehirá, ó que no vindrá un bè que desitja. *Temor, miedo*. Formido, inis. || Presumpció, sospita, recel. *Temor*. Suspicio, nis. || Horror, pavor. *Miedo*. Pavor, is. || Nom que's dona á vários falsos deus de la antigüetat. *Temor*. Timor, is.

TEMOR DE DÉU. Los teóclchs distingeixen tres espècies de aquest temor, mundá, servil y filial. Lo primer aten més al favor del món que al de Déu: lo segon quant se tem lo càstich de una culpa per temor del maleix càstich; y 'l tercer quant se tem per desagradar á Déu. No obstant, en la Escrip-

ra's pren moltes vegades pel mateix que amor. *Temor de Dios*. Timor Dei.

PER TEMOR DELS AUCELLS, NO DEIXEU DE SEMBRAR. Ief. NO S'HA DE DEIXAR DE SEMBRAR PER POR DELS AUCELLS.

TEMOREJAR. v. a. Tenir temor. *Tener miedo*. Metum habere.

TEMORÓS, A. adj. Tímit, indeterminat, cobart. *Temeroso, medroso*. Formidolosus. || **TEMIBLE**, ESPANTÓS. || Qui tem per reverència y por del càstich. *Temeroso*. Verens.

TEMORÓS DE DÉU. Qui tem ofèndrer á Déu. *Temeroso de Dios*. Religiosus.

TEMOROSAMENT. adv. m. Ab temor. *Timidamente, timorosamente*. Timidè, pavidè.

TEMOROSÍSSIM, A. sup. *Temerosísimo*. Formidolíssimus.

TEMPANELL. m. ter. ENVÀ.

TEMPERACIÓ. f. Mescla, mixtura. *Temperacion*. Temperatio, nis.

TEMPERADAMENT. adv. m. Moderadament. *Temperadamente, templadamente*. Temperatè.

TEMPERADÍSSIM, A. adj. sup. *Temperadísimo*. Temperatíssimus.

TEMPERAMENT. m. La constitució dels mixtos ab la proporció de sas qualitats. *Temperamento*. Temperamentum, i. || Complexió, constitució de un cos ó naturalesa. *Temperamento*. Temperamentum, i. || Clima, temple del ayre. *Temperamento*. Cœli temperatio. || Providència ó arbitri pera temperar ó compóndrer alguna cosa. *Temperamento*. Modus, i. || **TREMP**. || Modificació de las cosas als termes justos y deguts. *Temperamento*. Temperamentum, i.

ESTAR DE BON Ó MAL TEMPERAMENT. fr. Estar de bon ó mal humor. *Estar de buen ó mal temple*. Hilari animo vel malè affectum esse.

TROBAR Á ALGÚ DE BON TEMPERAMENT. fr. Trobarlo en disposició favorable pera conseguir de ell lo que's preten. *Coger ó hallar á otro de vena*. Facilem aliquem deprehendere.

TEMPERANSA. f. ant. *TEMPLANSA*.

TEMPERANT. p. a. Lo que tempera. Se diu regularment en la medicina. *Temperante, atemperante*. Temperans, tis.

TEMPERAR. v. a. Modificar, suavisar, mitigar. *Temperar, atemperar, temprar*. Tempero, as. || Modificar, acomodar una cosa á altra. *Atemperar, temperar, templar*. Tempero, as.

TEMPERAT, DA. p. p. *Temperado*. Temperatus. || Templat, moderat en lo menjar y beurer. *Temperado*. Parcus, sobrius.

TEMPERATÍSSIM, A. adj. sup. *Temperadísimo*.

TEMPERATURA. f. *TEMPERAMENT*.

TEMPÉRIE. f. Temperament, complexió. *Temperie*. Temperies, ei. || Clima templat. *Temperie*. Temperies, ei. || Constitució del ayre ab respecte al frot, calor, sequedat y humitat. *Temperie*. Temperies, ei.

TEMPESTAT. f. Borrasca, tormenta. *Tempestad*. Procella, æ. || Lo temps determinat ó temporada. *Tempestad*. Tempestas, atis. || met. Violència del geni ó natural de alguna persona. *Tempestad*. Indoles violenta. || pl. met. Tot lo que amenaça perill, com una gran TEMPESTAT ve á descarregar sobre mi. *Nublado, tempestad*. Tempestas, atis. || met. En lo moral se diu de un treball ó turbació general ó particular que dura poch. *Tempestad*. Tempestas, atis. || Se diu de tot lo que es impetuós y violent. *Tempestad*. Tempestas, atis. || pl. met. Paraulas aspras é injuriosas. *Tempestades*. Gravia verba.

DESCARREGAR LA TEMPESTAT. fr. Plóurer, tronar, fèr vent, càurer pedra. *Tempestear, descargar la tempestad*. Cum procella plueret. || Dir tempestat, donar mal temps á algú. *Tronar, tempestear, descargar tempestades, echar las temporalidades*. Jurgo, as.

TEMPESTEJAR. v. n. *DESCARREGAR LA TEMPESTAT*. f.

TEMPESTIU, VA. adj. Oportú. *Tempestiv*. Tempestivus.

TEMPESTIVAMENT. adv. m. Oportú. *Tempestivamente*. Opportunè, ad tempus.

TEMPESTUÓS, A. adj. Exposat, subjecte i tempestats. *Proceloso, tempestuoso*. Nimbosus. || Dit en lo moral, com: aqueixa vida es un mar TEMPESTUÓS. *Tempestuoso, tormentoso, proceloso*. Procellis infestus.

TEMPESTUOSAMENT. adv. m. Ab tempestat. *Tempestuosamente*. Tempestuosè.

TEMPLADAMENT. adv. m. Ab templant. *Templadamente*. Temperanter.

TEMPLADET. adj. d. *Templadito*. Valdè moderatus.

TEMPLADÍSSIM, A. adj. sup. *Templadísimo*. Moderantíssimus.

TEMPLADOR. m. *TREMPADOR*.

TEMPLAMENT. m. *TEMPLANSA*. || **TEMPERAMENT**.

TEMPLANSA. f. Virtut que modera 'ls apèths y us excessiu dels sentits, subjectantlos á la raó, així pera la salut del cos com pera las operacions del ànima. *Templanza*. Temperantia, æ. || Moderació, continència. *Templanza*. Continentia, æ. || Temperament, constitució proporcionada dels humors del cos humà. *Templanza*. Temperamentum, i. || La bona disposició del ayre ó clima de algun país. *Templanza, temperamento*. Temperies, ei.

TEMPLAPLOMAS. m. *TREMPAPLOMAS*.

TEMPLAR. v. a. *TREMPAR*. || **TEMPERAR**. || Compóndrer, concertar las parts de una màquina. *Templar*. Compingo, is. || Moderar la calor, etc. *Templar*. Tempero, as. || En los tins y fàbricas fèr eixir un color nou per entre altre. *Templar*. Tempero, as. || pint. Traurer la massa viva ó defecte de color, ab la mescla de altres. *Templar*. Expellere picturam. || Moderar lo treball. *Moderar, templar, remitir*. Remitto, is. || En las fàbricas de vidres

posar la pasta prop del forn, un poch apartada del foc, pera que poch á poch se vaja refredant y no salte. *Templar*. Tempero, as. || v. r. Contenirse, moderarse, reprimirse. *Templarse*. Moderor, aris; modum habere. || Mitigarse 'l calor. *Templarse*. Mitesco, is. || Entibiarse. *Entibiarse*, *templarse*. Intepo, es.

• **TEMPLARIS**. m. Indivídues de una orde de caballers establerta en Jerusalem l' any 1118 anomenats així, per haverlos donat Balduino II una casa junt al temple de Salomó. 'L fi de són institut era amparar y defensar al peregrins y reverenciar la creu ab fervorosas adoracions en lo temple, y ab armas en la campanya. Feyan lo vot de pobresa, castedat y obediència; y tenian quatre dias de dejuni en la setmana. Seguiran la regla de sant Bernat, fins que'l concili de Troya 'ls ne doná altra. 'L gran mestre tenia sa residència en París: l' any 1217 á 18 de Octubre foren presos per manament de Felip l' hermos de Fransa, y abrogá la orde Clement V. y 'l concili de Viena en la sess. 2. En Fransa foren cremats vius 30, En Inglaterra 7. *Templarios*, *caballeros del templo ó del temple*. *Templarii*, orum. || Nom de certs heretges que s' alsáren en Jerusalem l' any 1030, y s' anomenáren així, perque vivian en los temples. Oferian sacrificis á una estàtua ab várias circumstàncies ridículas y supersticiosas. *Templarios*. *Templarii*, orum.

TEMPLASSO. m. Fusta ó regle que 's posa en los costats de la tela, pera que no vaja ni massa ampla ni massa estreta de lo que 's vol. *Tempial*, *temple*, *tempe*, *baó*, *tempia*. Ad telæ amplitudinem regula.

TEMPLE. m. Iglésia. *Templo*. *Templum*, i. || **TEMPERAMENT**. || **TEMPER**.

TEMPLET. m. d. Se diu en la arquitectura del ornató á modo de temple. *Templete*. *Templi* formam referens ornatus.

TEMPORA. f. Lo temps de dejuni de las quatre estacions del any, que s' observa 'l dimecres, divendres y dissapte de una mateixa setmana. *Tépóra*, *tépóras*. Quatuor témporum dies.

TEMPORADA. f. Espay de algun temps limitat. *Temporada*. *Temporis spatium*.

• **TEMPORADAS**. m. adv. De temps en temps. *A temporadas*. Per temporis intervalla.

TEMPORAL. adj. Lo que dura cert temps. *Temporal*, *temporario*, *temporáneo*. *Temporarius*, *temporalis*. || Temps, la constitució del ayre. *Temporal*. *Tempestas*, atis. || Tempestat de terra ó de mar. *Temporal*. *Procella*, æ. || Terrene, mundá, com oposat á lo espirital y etern. *Temporal*. *Temporalis*, caducus. || Secular, com oposat á lo ecclesiástich, y així 's diu: es senyor de lo espirital y temporal de aquest lloch. *Temporal*. *Sæcularis*. || Se diu en orde als bñs de un clergue ó benefici ecclesiástich, com: lo temporal de aquest benefici puja á 100 ducats. *Temporal*. *Temporale*, is. || ant.

Cert muscle de la mandíbula inferior, que té són naixement en los polsos. *Temporal*. *Temporalis*, is.

EN LO TEMPORAL. m. adv. TEMPORALMENT.

EXECUTAR LO TEMPORAL. fr. Seqüestrar ó embargar las rendas de un ecclesiástich. *Echar las temporalidades*. Bona ecclesiastica pignerari.

TEMPORALISAR. v. a. Fér temporal ó acabable lo que podia ó devia sér de molta duració, ó lo que era de altre orde. *Temporalizar*. *Temporarium constituere*.

TEMPORALITAT. f. Los fruyts ó qualsevol cosa profana que percebeixen los ecclesiástichs de sos beneficis y prebendas. *Temporalidad*. *Temporalitas*, atis. || La qualitat de lo temporal. *Temporalidad*. *Temporalitas*, atis. || pl. Qualsevol cosa ó bè temporal. *Temporalidades*. *Temporalitates*, um.

TIRAR LAS TEMPORALITATS. fr. DESCARREGAR LA TEMPESTAT. 2.

TEMPORALMENT. adv. m. Per cert temps. *Temporalmente*. *Temporaliter*, ad tempus.

TEMPORÁNEO Y TEMPORANI, A. adj. TEMPORAL.

TEMPRÀ, NA. adj. Lo que ve abans del temps regular. *Temprano*. *Præproperus*.

TEMPRADAMENT. adv. m. ant. **TEMPLADAMENT**.

TEMPRAMENT. m. ant. **TEMPERAMENT**.

TEMPRANAMENT. adv. m. Anticipadament. *Tempranamente*. Antè tempus.

TEMPRANSA. f. ant. **TEMPLANSA**.

TEMPRAR. v. a. ant. **TEMPEAR**. || **TEMPLAR**.

TEMPRAT, DA. adj. sá, robust. || MODEST.

• **TEMPRAT**. loc. ant. De buen humor. *Lætum*.

TEMPRE. m. ant. **TEMPLE**.

TEMPS. m. Quantitat discreta y successiva pera medir la duració de las cosas. *Tiempo*. *Tempus*, oris. || Edat. *Tiempo*. *Sæculum*, i, etas, atis. || Estació, y així dihem, los quatre TEMPS del any. *Tiempo*. *Tempestas*, atis. || La edat ó número de anys de cada cosa. *Tiempo*. *Ætas*, atis. || Oci. *Tiempo*. *Otium*, ii. || Espay, interval·lo. *Tiempo*. *Tempus*, oris. || Conjuntura, oportunitat, ocasió. *Tiempo*. *Ansa*, æ. || La disposició dels negocis públichs y del estat, com: en TEMPS de guerra, de pau, etc. *Tiempo*. *Rerum præsens status*. || L' espay ó rato desocupat ó llibre de negocis. *Tiempo*. *Locus*, i, vacatio, nis. || Temperament ó constitució del ayre. *Tiempo*. *Tempestas*, atis. || Terme prefigit, termini. *Término*, *tiempo*. *Constitutum tempus*. || **TEMPORADA**. || Llarch espay de dias. *Tiempo*. *Dies*, erum. || mús. Una de las parts de la mesura del compás. *Tiempo*. *Musicae tempus*. || Qualsevol de las parts en que 's divideix la execució de alguna cosa, com en l' exercici militar, en la pronunciació de las síl·labas, etc. *Tiempo*. *Spatium*, ii. || gram. La diferència del verb en sa conjugació en orde al temps en que s' exercita lo que significa 'l verb; y son tres: present, passat y venider, y 's

subdivideixen en altres imperfets. *Tiempo*. Tempus, oris. || L' objecte de la cronologia y de la història del sigles passats. *Tiempo*. *Ætas*, *atis*, *ævum*, i. || Se pren per la moda ó per lo que s'usa en nostra edat ó sigle, com: es menester acomodarse al TEMPS. *Tiempo*. Usitata agendi ratio. || mit. Dèu fabulós que'l pintavan vell, ab crossas, y es lo mateix que Saturno. *Tiempo*. Tempus, oris.

TEMPS A VENIR. fr. Succés futur. *Porvenir*. Futurus eventus. || Després de mòlt temps. *A largo andar*. Multum post tempus.

TEMPS DESOCUPAT. Lo temps en que no's té res que fér. *Vagar*. Vacuum tempus.

TEMPS HERÓICHS. Se diu comunment dels de la fàbula, en que 'ls poetas forjavan héroes y 'ls feyan fills de sos Dèus. *Tempos heróicos*. Heroum tempora.

ABANS DE TEMPS. m. adv. INTIMPESTIVAMENT.

AB LO TEMPS. m. adv. TEMPS A VENIR. 2.

AB LO TEMPS TOT SE SABRÀ. fr. Denota que per ocultas que's fassan las cosas ve temps en que's descobreixen. *Todo lo descubre el tiempo*. Tempus omnia revelat.

AB PROU TEMPS HA MENJAT LA ESCUDELLA FREDA. fr. contra aquells que refiats del mòlt temps que tenen pera executar alguna cosa, se'ls passa y no logran res. *Quien tiempo tiene y tiempo atiende, tiempo viene que se arrepiente*. Tempus erit tibi, cum tempus peririase dolebis.

AB TEMPS. m. adv. Anticipadament. *Con tiempo*. Præmaturè. || Ab oportunitat. *Con tiempo*. Opportunè.

AB TEMPS Y LLOC. m. adv. Ab lo temps necessari, després de mòlt temps. *Con el tiempo, a largo andar, andando el tiempo*. Longo post tempore.

AB TEMPS Y PALLA MADURAN LAS NESPLAS. ref. Aconsella la paciència y espera pera lograr algun fi, ó que algunas cosas se mudan perfeccionantse ab lo temps. *A su tiempo maduran las brevas; con el tiempo maduran las uvas; caerá el membrillo, y mudará el petillo*. Omnia tempus habent, venient et congrua rebus. Tempus ut extonsis tumeat facit uva racemie.

ACOMODARSE, CEDIR Ó ANAR AB LO TEMPS. fr. Conformarse ab lo que succeheix, ó ab la ocasió ó circumstàncies de las cosas. *Acomodarse al tiempo, andar con el tiempo*. Tempori servire.

AJUSTAR LO TEMPS. fr. Fixar la cronologia dels successos. *Ajustar los tiempos*. Tempora computare.

A LLARCH TEMPS. m. adv. Passat mòlt temps. *A largo tiempo, a largo andar*. Tandem, longo post tempore.

ALSARSE, AIXECARSE, ACOMODARSE, ADOBARSE Ó POSARSE DO 'L TEMPS. fr. Comensar á serenarse, dissiparse 'ls núvols, cessar las plujas, vents y frets de la estació. *Abrir, componerse, acomodarse, abonanzarse el tiempo*. Cælum sedari.

ANAR LO TEMPS PER MILLOR. fr. Millorar-se. Me-

jorar el tiempo. Melius se habere æstatem.

APRÈS Ó DESPRÈS DE UN TEMPS NE VE UN ALTRE. loc. que'ns alenta al sufriment ab la esperança de millor sort. *Súfrase quien penas tiene, que tiempo tras tiempo viene*. Deus dabit his quoque finem. Non, si malè nunc, et olim sic erit.

APROFITAR LO TEMPS. fr. Usar bè de ell, aprofitant-se de la fortuna. *Gozar del tiempo ó de la fortune*. Tempore, fortuna uti. || Estar ben ocupat, no malgastarlo. *Aprovechar el tiempo*. Proficuo, ia.

A SÒN TEMPS. m. adv. Quant sia la ocasió. *A su tiempo*. Tempore, ad tempus.

A TEMPS. m. adv. En bona ocasió. *A tiempo, en tiempo, en coyuntura, en sazón*. Tempestivè.

A UN TEMPS. m. adv. Junlament, al mateix temps. *A un tiempo*. Unà, simul.

COMUNIR LO TEMPS. fr. Dir lo que té potestat las oracions y exorcismes disposats per la Iglèsia contra 'l temps que amenessa tempestat. *Conjurar la tempestad*. Exorcismis tempestatem deprecari.

CONSAGRAR LO TEMPS A ALGUNA PROFESSIÓ, CIÈNCIA, etc. fr. Dedicarse enterament á ella. *Consagrar el tiempo*. Omnem operam et studium alicui conferre.

CÓRRER LO TEMPS. fr. Anar passant. *Correr, andar el tiempo*. Tempus elabi, fugere.

DE ALGUN TEMPS EN AQUESTA PART. m. adv. De algun temps ensà. *De un tiempo a esta parte*. Interdum, subindè.

DONAR MAL TEMPS. fr. Molestar ab instància per algun deute, etc. *Dar mal tiempo, atormentar, matar, aporrear, infernar, acribillar, amolar*. Molesto, as. || Causar dolor algun mal ó aflicció, etc. *Hacer padecer, atormentar*. Crucio, as.

DONARSE BON TEMPS. fr. Tractarse bè y divertirse. *Darse buen tiempo ó buena vida*. Tempus carare.

DONAR TEMPS. fr. Donar lloch á algú pera executar ó cumplir alguna cosa. *Dar lugar, tiempo ó espacio*. Tempus afferre. || Permètrer espera alguna cosa. *Dar lugar ó tiempo*. Permitto, ia.

DONAR TEMPS AL TEMPS. fr. Esperar la ocasió oportuna pera executar alguna cosa. *Dar tiempo al tiempo, dejarlo al tiempo*. Opportunitatem spectare. || Usar de condescendència ab algú atenant las circumstàncies. *Dar tiempo al tiempo*. Alicui, proul tempus postulat, indulgere.

EMBOLICARSE Ó DESBARATARSE 'L TEMPS. fr. Allerrar-se la serenitat de la atmósfera. *Descomponerse, destemplarse el tiempo*. Infestum tempus reddi.

EN ALGUN Ó EN ALTRE TEMPS Ó EN TEMPS PASSAT. m. adv. En temps indeterminat, pretèrit ó futur. *En algun tiempo, un tiempo, otro tiempo*. Quondam, olim.

EN TEMPS Ó EN TEMPS DE MARIA CASTANYA. esp. fam. L' ANY DE MARIA CASTANYA.

EN TEMPS DE BELLUGA CAMPE QUI FUGA. ref. Deota que en los perills cada hu mira per si, y procura posarse en salvo. *La barca está rota, séñor, quien pudiere*. Quique in discrimine versantur sibi

consultant. || ref. contra 'ls que's valen industriosa-ment de las turbacions y desordes pera fèr sòn ne- góci. *A rio revuelto ganancia de pescadores.* Atra in nebula venatur lupus.

EN TOT TEMPS Ó PER TOTS TEMPS. m. adv. Sempre. *En todo tiempo.* Omni tempore.

FÈR TEMPS. fr. Haverhi temps que ha succehit al- guna cosa. *Hacer tiempo.* Diu esse; multum tem- pus effluxisse. || DONAR TEMPS AL TEMPS. t. || met. Ocuparse en alguna cosa 'l qui està ocios pera que 'l temps se li fassa més curt. *Entretenir ó engañar el tiempo.* Tempus terere, fallere. || ESPERAR.

FÈR AL TEMPS. loc. ant. FÈR AL CAS.

FORA DEL TEMPS. m. adv. Inoportunament. *Fuera de tiempo ó sin tiempo.* Intempestivè, tempore non suo.

JA FÀ Ó SAB PROU PEL TEMPS QUE TÉ. fr. fam. Deno- ta que algú sab manejar-se en sos negocis ab més habilitat de lo que prometen sos anys. També s' usa iron. *Saber bastante para su año.* Ad sua qua- renda ratio esse ingenio præcocem.

LO TEMPS DE LA CUCUT, AL DEMATÍ PLUJA Y Á LA TARDE AIXUT. ref. Denota que en l' abril, que es lo temps de la cucut, la humitat de la pluja dura poch, ja per la mólta que necessitan los sembrats, com per la que aixuga la forsa del sol. *En tiempo del cuco, á la mañana mojado y á la noche enjuto.* Sole sub ardenti terra exsiccatur.

LO TEMPS TOT HO CONSUM Ó TOT HO MÁTA Ó TOT HO ACABA. loc. pera denotar que no hi ha res estable. *Todo lo destruye el tiempo.* Mortalia facta peribunt.

LO TEMPS TOT HO CÚRA. loc. Dóna á entendre que 'l temps es la més efíca medicina dels mals. *El tiempo cura al enfermo y no el ungüento: el tiempo todo lo cura.* Dies adimit ægritudinem hominibus. Tempore sanatur, non viribus unguinis, æger.

MEDIR LO TEMPS. fr. Proporcionar-lo á lo que's ne- cessita. *Medir el tiempo.* Aptum tempus accipere.

MITJ TEMPS. Lo que s' interposa y passa de un succés á altre. *Medio tiempo.* Temporis interjec- tum.

MUDARSE 'L TEMPS. fr. Fèr mudansa. *Revolverse el tiempo.* Tempus perturbari.

NO ANAR Á MOLT TEMPS. loc. ant. No passar molt temps. *No emplear mucho tiempo.* Longum haud tem- pus cedere.

NO CONÈIXER LO MAL TEMPS. fr. fam. pera ponde- rar que algú està gras y ben tractat. *Estar de buen año, ó no estar de mal año.* Pinguem et nitidum esse.

NOSECH LO TEMPS. fr. ant. No afavoreix lo temps. *No sigue el tiempo.* Non favet tempus.

PASSAR LO TEMPS. fr. Estar ocios, divertir-se ó passejarse sense ningun motiu. *Pasar el tiempo.* Otia agere. || PÈRDRE LO TEMPS.

PÈRDRE TEMPS. fr. Dilatarlo, diferir-lo per asse- gurar l' acert de alguna cosa, ó pera que no arri- be 'l cas de que tinga efecte si així convé. *Tomar tiempo.* Temporis opportunitatem spectare.

PER ALGUN TEMPS. m. adv. Per cert temps. *Temporalmente, por cierto tiempo, por algun tiempo.* Temporaliter. || Per temporadas. *Temporalmente, por temporadas.* Certis temporibus.

PÈRDRE Ó MALGASTAR LO TEMPS. fr. Emplearlo mal. *Gastar, perder el tiempo.* Tempus fallere. || No aprofitarse de ell, ó deixar de executar en ell lo que's podia. *Perder tiempo.* Tempus prætermitte- re. || Traballar inútilment. *Perder tiempo.* Tempo- ris opportunitatem spectare.

PER LLARGH TEMPS. m. adv. Per molt temps. *Por largo tiempo.* Diu.

PER TEMPS. m. adv. En alguna ocasió, sens de- terminació, ab incertitut de temps. *Por tiempo, ó á su tiempo.* Ad tempus.

PER UN QUANT TEMPS. m. adv. Per un poch de temps. *Por un poco de tiempo.* Paulo tempore.

QUAL LO TEMPS TAL LO SENY. fr. Aconsella la pru- dència en acomodar-se á las circumstàncies y al temps, medint ab ellas las operacions ó intents. *Cual el tiempo, tal el tiempo.* Præsentem fortunam boni consuehere.

RODAR LO TEMPS. fr. Donar senyals ó mostres de mudar-se. *Rodar, rodear el tiempo.* Tempus mu- tari.

SEMBLA QUE NO HI ES Ó QUE NO HI HAJA DE SÈR Á TEMPS. fr. Denota que algú fá ó demana alguna cosa abans de temps. *Temprano es de noche.* Præma- turè rem petis. || Menjar molt y ab ànsia ó depre- sa. *Comer como un sabañon.* Fame morderi. || Ex- plica la inquietut que's té fins á fèr, dir ó saber lo que's desitja. *No cocérsele á uno el bollo ó el pan.* Nimis avidè expetere.

TENIRSE 'L TEMPS. fr. Seguir ab una mateixa temperatura. *Mantenerse, aguantarse el tiempo.* Cælum constantem esse.

TOCAR Á TEMPS. fr. Tocar las campanas per mo- tiu de tempestat. *Tocar á tiempo ó á nublado.* Avertendæ fragum calamitatis æra campana qua- tere.

TOCAR Á TEMPS DESPRÈS QUE HA CATGUT LA PEDRE- GADA Ó QUANT LA PEDRA ES CATGUDA. ref. QUANT FOR MORT, LO COMBREGAREN.

TOT TEMPS. m. adv. SEMPRE.

VOLER TEMPS. fr. DONAR TEMPS AL TEMPS.

Y PER TEMPS QUI 'S SEGUÍ. loc. ant. *Y con el tiem- po, andando el tiempo.* Ad extremum.

TEMPTAR. v. a. y derivats. TENTAR.

TEMUT, DA. p. p. Temido. Metutus.

TEN. Imperatiu del verb tenir, tē. || Sinéresis lo mateix que TE NE, com ara TE'N adonas.

TENACÍSSIM, A. adj. sup. Tenacissimo. Tena- cissimus.

TENACÍSSIMAMENT. adv. m. sup. Tenacissi- mamente. Pertinacissimè.

TENACITAT. f. Dificultat de desagafarse ó se- parar-se una cosa de altra. *Tenacidad.* Tenacitas, atis. || Fermeza, perseverància en apretar ó rete- nir alguna cosa. *Tenacidad.* Tenacitas, atis. || Per-

linàcia, tossuneria, empenyo efícas. *Tenacidad*. Pertinacia, æ. || quí. Propietat que tenen los metalls de sufrir estirons més ó menos forts sens trencarse. *Tenacidad*. Tenacitas, atis.

TENALLA. f. ter. GERRA. || pl. ESTENALLAS. || Instrument en forma de estenallas que servia pera marcar la roba en Catalunya. *Bolla, tenaza*. Sigillum, i.

TENALLAR. v. a. ant. Marcar al reo ab tenallas. *Tenacear, atenacear, atenazar*. Forcipibus aliquem dilaniare.

TENAS. m. Lo que agafa, reté y apreta fortament. *Tenaz*. Tenax, acis. || Obstinat, tossut. *Tenaz, terco, porfiado*. Pervicax, acis.

TENASMENT. adv. m. Ab tenacitat. *Tenazmente*. Tenaciter.

TENAT, DA. adj. TANAT.

TENCA. f. Peix de estany ó de riu, semblant al còrpio. *Tenca*. Tinea, æ.

TENCAR. v. a. TANCAR.

TENDA. f. Pabelló extés sobre estacas. *Tienda*. Tabernaculum, i. || náut. Cuberta de drap pera resguard del sol y pluja. *Tienda*. Velamen, inis. || Vela ó drap en forma de arch sobre las baranas del carro pera defensa del sol. *Tienda, entalamadura*. Velum, i. || BOTIGA. || Casa de revenderia en los pobles, en que's ven oli, pesca, etc. *Abaceria*. Taberna penuria. || Taula de planter. *Almajara*. Area præcocibus oleariis producendis.

TENDA DE AYGUARDENT. AYGUARDENTERIA.

TENDA DE CAMPANYA. mil. Pabelló ó allotjament portàtil que serveix pels soldats en lo camp. *Tienda de campaña*. Papilio, nis, tabernaculum, i. || Qualsevol casinyot ó barraca en lo camp. *Tienda*. Cassa, æ, tugurium, ii.

TENDA DE GUERRA. mil. TENDA DE CAMPANYA. 1.

TENDA REAL. Pabelló del general de exèrcit entre's romans: en ella's juntavan los consellers de guerra pera deliberar. *Tienda del general*. Angustale, is.

DESAPARAR LAS TENDAS. fr. náut. y mil. Desferlas. *Abatir tienda*. Tabernacula delendere.

LA TENDA DELS COIXOS. La que està més prop ahont van los peresosos, encara que 'ls géneros no sian tant bons com en altrás. *La tienda de los cojos*. Proximior taberna.

PARAR LAS TENDAS. fr. náut. y mil. Formarlas. *Hacer tiendas*. Tabernacula tendere.

PLEGAR LA TENDA. fr. PLEGAR BOTIGA.

TENDASSA. f. aum. Barraca mal construïda. *Tendejon*. Tuguriolum, i.

TENDÈNCIA. f. Modo ó disposició ab que unas cosas se dirigeixen ó difereixen á altra. *Tendencia*. Tendentia, æ. || Representació ó apariència. *Tendencia*. Representatio, nis.

TENDER. m. BOTIGUER. || TABERNER. || adj. Cosa de tenda, comlliuatendera. *Tendero*. Tabernarius.

TENDETA. f. d. *Tiendecita*; *tienda pequeña*. Tabernula, æ.

TENDINÓS, A. adj. anat. Cosa de tendons i que's sembla. *Tendinoso*. Tendinosus.

TENDÓ. m. Nirvi que uneix lo cap dels muscles ab los ossos, y serveix pera 'l moviment. *Tendon*. Tendo, nis.

TENDRAMENT. adv. m. Ab ternura y amor. *Tiernamente*. Tenerè.

TENDRE. v. a. ant. ENTÈNDRE. || adj. Bla, ta. *Tierno*. Tener. || Fresch, nou, recent. *Reciente, tierno*. Nuperus. || S' aplica á la edat de la infància. *Tierno*. Tener. || Delicat, de fácil mastegar, com carn *Tendra*. *Tierno*. Tener. || Se diu de algunes cosas que no han arribat al estat de rabó ó perfecció, com: mongelas *Tendras*, etc. *Tierno*. Tener. || Débil, de poca resistència. *Tierno*. Mollis, tener. || mel. Afectuós, carinyós, amable. *Tierno*. Tener. || En las cosas espirituales y morales, sensible, fácil de conmóurarse. *Tierno*. Mollis, tener. || mel. Se diu del qui està en l'aprenentatge ó principi de alguna professió. *Verde*. Immaturus.

TENDREER, A. adj. Tendre, recent, fresch, com: llet *Tendrea*. *Fresco*. Recens.

TENDRESA. f. TENDROR.

TENDRET, A. adj. d. de tendre. *Tiernecio, illo, ito*. Tenellus. || Petit, jovenet de pochs anys. *Parvulo, tiernecio*. Parvulus. || ter. JOVE, FADAI.

TENDRET ROBAT. Joch de cartas en que se'n donen tres ó més á cada jugador, posant en la taula algunes altrás descubertas, y cada hu se'n porta davant la de igual punt á la que ell presenta, y així successivament se van robant tots los muntets, fins que quedan totes las cartas en mans de un, que á las horas guanya. *Tenderete*. Ludus in quo folia exponuntur et colliguntur ad paria.

TENDRÍSSIM, A. adj. sup. *Tiernísimo*. Tenerrimus.

TENDRÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Tiernísimamente*. Tenerrimè.

TENDRÓ Y TENDROR. m. La qualitat de tendre. *Ternura*. Teneritudo, inis. || TERNURA.

TENDRUM. m. Part del animal més dura que la carn y més suau que'l os, com es en la ordi. *Cartilago, ternilla*. Cartilago, inis. || Sobre's, lo bullo de carn que resulta de una trencadura, etc. *Sobrehueso*. Tumor, is. || La part tendra de plantes que fàcilment se romp. *Cogollo, tierno, cima*. Cyma, æ. || SABA.

COMPOST DE TENDRUM. CARTILAGINÓS.

TRENCARSE 'LS TENDRUMS. fr. *Desternillarse*. Cartilagines disrumpi.

TENDRURA. f. TENDROR. || TERNURA.

TENEBRARI. m. Espécie de candelero ó trinquil de fusta assentat sobre un peu dret, y sobre del qual se posan quinze ciris que representen las dotze apóstols y las tres Marias, que s' encenen pera cantar los fados de la setmana santa. *Tenebrario*. Tenebrarium, ii.

TENEBRAS. f. pl. Privació total de llum. *Tenebras*. Tenebræ, arum, caligo, inis. || NATACIA.

|| **FASOS.** || met. Suma ignorància. *Tinieblas*. *Tenebræ*, arum.

TENEBRICÓS, A. adj. ant. y

TENEBRÓS, A. adj. Fosch, obscur. *Tenebrosus*. *tenebricosus*. || ret. Dlt del estil obscur, confus. *Confuso*, *tenebrosus*, *oscuro*. *Obscurus*.

TENEBRÓSAMENT. adv. m. Sèns claritat. *Tenebrosamente*. *Tenebrosè*.

TENEBRÓSÍSSIM, A. adj. sup. *Tenebrosissimus*. *Tenebrosissimus*, *caliginosissimus*.

TENEBRÓSITAT. f. Obscuritat, fosca. *Tenebrosidad*. *Caligo*, inis.

TENEDOR. m. ant. *TAULETA*. || **VETLLADOR.** || **TENIDOR.** || Qui cuyda dels llibres de comers. *Tenedor*. *Librorum curator*.

TENEDURIA. f. Tractat que ensenya á portar los llibres en partida senzilla ó doble. *Teneduria*. *Tractatus librorum mercaturæ utendorum*.

TENENT. p. a. *TENEDOR*. 3.

TENGUT, DA. p. p. *TINGUT*.

TENIDOR. m. Possehidor. *Tenedor*, *teniente*. *Tenens*, tis. || Qui ó la cosa que manté algun pes. *Sustentador*, *sustentáculo*. *Sustentans*, tis. || Lo qui té á sòn càrrech alguna cosa, particularment en nom de altre. *Tenedor*. *Tenens*. || pl. *CAMINADORS*.

TENIMENT. m. Obra de tenir. *Sustentamiento*, *sustentacion*. *Sustentatio*, nis.

TENIR. v. a. Possehir, gosar. *Tener*. *Habeo*, *teneo*, es. || Empunyar, mantenir agafada alguna cosa, com: *TENIR* una espasa en la ma. *Tener*. In manu habere. || Mantenir, sostenir. *Conservar*, *tener*. *Teneo*, es. || Detenir, retenir. *Retener*, *tener*. *Attineo*, es. || Sér ríoh. *Tener*. *Pecuniosum esse*. || Detenir, parar. *Detener*, *tener*, *parar*. *Detineo*, es. || Ocupar per medi de altres, com: los espanyols *TENIR* quasi tota la América. *Tener*. *Habeo*, es, *occupo*, as. || Ferse amos á la força, com: los enemichs ja *TENEN* lo castell. *Tener*, *haberse apoderado*. *Potior*, iris. || Possehir alguna cosa per favor de altre ó per sòn nom, com: tot quant *TENIM* es de Dèu. *Tener*. Ex dono possidere. || Ocupar algun espay, com: la pesa té 15 canas, la casa tres pisos, etc. *Tener*. *Occupo*, as, *extendo*, is. || Contenir, reprimir, com: la severitat té 'ls homes á ralla. *Tener*. *Cohibeo*, es. || Contenir, compèndrer en sí, com: aquest llibre té set capítols. *Tener*. *Contineo*, es. || Càbrer, com: aquesta bòta té tantas càrregas. *Caber*, *tener*. *Capio*, is. || Ocuparse en alguna cosa, assistir á ella, com: *TENIR* junta, consistori, etc. *Tener*. *Assisto*, is, *habeo*, es. || Se diu respecte de las dignitats, etc., optar, com: *TENIR* la primera cadira en lo concell. *Ocupar*, *tener*. *Occupo*, as. || Estar alguna cosa al càrrech de algú, com: *TENIR* estudi, etc. *Tener*. *Curo*, as. || Dominar, subjectar. *Tener*. *Teneo*, es. || Com á verb auxiliar es lo mateix que havér. *Tener*, *haber*. *Habeo*, es. || Judicar, reputar, entèndrer, com: *TENIR* á algú per docte. *Tener*. *Existimo*, as. || Hospedar ó rébrer á algú en

sa casa, com: *TENIR* gent forastera. *Tener*. *Habere in hospicium*. || Estar adornat ó abundant de alguna cosa material ó imaterial, com: *TENIR* talent, rahó, etc. *Tener*. *Habeo*, es. || Junt ab la preposició *en* y ab los adverbis *molt*, *poch* y altres semblants, estimar, apreciar, com: *TENIR* en molt. *Tener*. *Magni facere*. || Junt ab alguns noms significa fér ó patir lo que'l nom significa, com: *TENIR* dolor, calor, desventura. *Tener*. *Habeo*, es. || Junt ab los noms que signifcan temps, equival á passar l' espay de ell en algun lloch ó paratge, com: *TENIR* las festas en Barcelona. *Tener*. *Calebro*, as. || Junt ab la particula *que* y l' infinitiu de altre verb significa la determinació, precisió ó necessitat de fér lo que l' infinitiu significa, com: *TENIR* que escriurer, que cumplir, etc. *Tener*. *Opus*, *necesse esse*; *necesse habere*. || Junt ab los noms, anys, dias, temps y altres semblants, denota la duració ó edat de las cosas y personas. *Tener*. *Habeo*, es. || Junt ab alguns adjectius, com inquiet, trist, etc., significa causar, fér estar, com: *TENIR* trist, enfadat, etc. *Tener*. *Habeo*, es. || **AFIRMAR.** || **OBSERVAR.** || **CUMPLIR.** || Junt ab la preposició *de* significa participar ó sér semblant, com: N. té més de dona que de soldat; té més de sa mare que de sòa pare. *Tener*. *Habeo*, es. || v. a. ant. *Celebrar consejo, córtas*. *Concilia celebrare*.

TENIR Á BÉ. fr. Aprobar alguna cosa. *Tener á bien*. *Probo*, as.

TENIR Á MAL. fr. Reprobar, desapropar alguna cosa. *Llevar á mal, rehuir*. *Improbo*, as.

TENIR Á QUI SEMBLAR. fr. Tenir un fill las inclinacions y costums de sos pares. *Hijo de padre ó de madre*. *Patri vel matri similis*.

TENIR ATRAPAT. fr. Havér encontrat á algú ab desfalch. *Tener cogido*. *Captum habere*.

TENIR BÉ. fr. Tenir fort. *Tener, mantenerse firme*. *Firmiter sustinere*.

TENIR EN CONTRA. fr. Trobar impediment, contradicció ó dificultat en alguna cosa. *Tener en contra*. *Obicem haberi, adversari*.

TENIR FORT. loc. ant. *DEFÉNDRESE, SOSTENIRSE, RESISTIRSE*.

TENIR LA MALA Ó LA BONA. fr. Estar de bon ó mal humor. *Estar de buena ó de mala*. *Gratum vel ingratum esse*.

TENIR L' ESTIU. fr. ant. Passar l' estiu. *Veranear*. *Æstivo*, as.

TENIR Á NOVES. loc. ant. *DISTRÁURE*.

TENIR MOLT AVANSAT Ó ADELANTAT. fr. Tenir una cosa en bon estat per las diligèncias que s' han fét. *Tener mucho andado*. *Multum progressum esse*.

TENIR PERA SÍ. fr. Persuadirse en matèria de que altres poden dubtar. *Tener para sí*. *Sentio*, is, *existimo*, as.

TENIR QUE MENJAR. fr. met. Estar acomodat. *Tener que comer*. *Re familiari benè istructum esse*.

TENIRSE FIRM Ó FORT. fr. Estar una cosa fixa y ben segura en un lloch. *Tenerse, mantenerse firme ó*

fuerte. Sto, as. || *met.* Mantenirse constant en alguna resolució. *Tener tieso.* Constantem esse.

NI TÉ NI TRÁU. exp. NO ES CARN NI PREIX.

NO TENIRLAS TOTES. fr. fam. Denota 'l recel ó temor que algú té, ó ab que vá á executar alguna cosa. *No llevarlas todas consigo.* Non sibi constat, non sibi confidit.

QUI NO TÉ, Ó QUI NO TÉ RES, NO TÉ POR DE SÉR ROBAT. ref. *A quien no tiene nada, nada le espanta.* Tuta est hominum tenuitas.

SI TENS Á ALGÚ AGRAVIAT, NO VAJAS MAY DESCUYDAT. ref. que aconsella 'l cuydado y vigilància pera que 'ls agraviats no tingan ocasió de danyarnos, atrapantnos desprevinguts. *Quien siembra abrojos no anda descalzo.* Qui tribulos serit, ne pede nudus eat.

TINGAM Y TINGAM. exp. fam. TOQUEM Y TOQUEM.

TENIRSE. v. r. Aferrarse, assegurar-se pera no càurer. *Tenerse.* Consisto, is. || *Mantenirse, resistir, fèr oposició en renyina ó pelea.* *Tenerse.* Alicui adharere. || *CONTENIRSE, REPRIMIRSE.*

TENOR. m. Método, orde, forma constant. *Tenor.* Ordo, inis. || *Série, continuació, orde seguit.* *Tenor.* Tenor, is. || *mús.* Veu entre contralt y contrabaix. *Tenor.* Subgravis vox. || *Lo músich que fá la veu entre contralt y contrabaix.* *Tenor.* Voce subgravi canens. || *Lo contingut literal de un escrit.* *Tenor.* Litterarius textus. || *L' accent de la veu, de la síl·laba.* *Tenor, tono.* Tonus, i, tenor, is.

TENOR ALT. Lo que s' acerca á contralt. *Tenor alto.* Tenor altus.

TENOR BAIX. Tenor fort entre regular y baix. *Basete, barítono.* Remissus tenor.

SÉR DEL TENOR SEGÜENT. fr. fam. Se diu de un home descuydat, poch formal. *Ser un tararira.* Quasiverbo.

TENS, A. adj. Estirat, llevant. *Tenso.* Tensus.

TENSIÓ. f. Dilatació ó extensió, ó l' esfors que fá pera extèndrer alguna cosa. *Tension, tirantez.* Tensura, æ. || *met.* Activitat, vehemència. *Tension.* Intensio, nis. || *pl.* Nom que's dóna á certs diàlogos antichs. *Tensiones.* Tensiones, um.

TENSIU, VA. adj. Lo que está acompanyat de una sensació com de tivantor ó lo que la causa. *Tensivo.* Tensus.

TENTACIÓ. f. Estímul, instigació que induheix á alguna cosa mala. *Tentacion.* Tentatio, nis. || *Moviment del ánimo encara que no sia cosa mala.* *Tentacion.* Animi motus. || *Lo qui induheix, estimula ó persuadeix.* *Tentacion.* Tentatio, nis. || *Anomenan així 'ls místichs á las probas y traballs que Deu envia ó permet pera l' exercici y mérit.* *Tentacion.* Tentatio, nis.

CÀURER EN LA TENTACIÓ. fr. Consentir en cosa mala. *Taer en la tentacion.* Peccati illecebram in animum admittere. || *met.* Resóldrerse á executar alguna cosa en que's tem algun perill, sols pel gust de lograla. *Caer en la tentacion.* Tentationi succumbere.

TENTACIONETA. f. d. *Tentacioncilla.* Lev: tentatio.

TENTADOR, A. m. y f. Qui tenta. *Tentador.* Tentator, is. || *Lo que serveix pera tentar, probar ó examinar alguna cosa.* *Tentativo.* Ad tentandum deserviens.

TENTAR. v. a. Instigar, induhir, excitar. *Tentar.* Tento, as. || **TANTEJAR 1. 2. 3.** || *Intentar o procurar.* *Tentar.* Tento, as.

TENTAT, DA. p. p. *Tentado.* Periclitatus.

ESTAR TENTAT. fr. Estar resolt ó determinat á fèr ó dir alguna cosa. *Estar tentado.* Vix se contere.

TENTATIU, VA. TENTADOR.

TENTATIVA. f. Proba, experiència, examen que's fá de alguna cosa. *Tentativa.* Specimen, in periculum, i. || *Lo primer acte ó examen que's fèn en algunas universitats en lo dia antecedes; aquell en que s' havia de rebèr lo grau de doctor, y també l' ensaig ó primera proba que's feya en collegis pera probar la ciència del qui deuen conclusions.* *Tentativa.* Tentativa, æ, tentativinis.

TENTEJAR. v. r. TANTEJAR.

TENTI POTENTI. (A) m. adv. Fins á no poder més. Se diu regularment del menjar y beurer. *A hasta tente bonete.* Affatim.

TENTINAS. (rta) fr. Se diu de las criaturas quant comensan á caminar, y dels convaleixents que han estat molt temps en lo llit quant ixen de ell. *Hacer pinicos ó pinos.* Nutanter incedere.

TENTO. m. TINO.

TÉNUAMENT. adv. m. Ab tenuitat. *Tenuamente.* Tenuiter. || *Escassament, estretament.* *Tenuamente, ténuement, parcament.* Parco, sordide.

TÉNUE. adj. Prim, delicat. *Ténue, ténuo.* Tenuis, exilis. || *Limitat, curt.* *Ténue.* Parum. || *Del estil senzill, humil.* *Ténue.* Tenuis, deductus. || *Lo que es de poca substància.* *Ténue.* Futilis. || *En la gramática grega es una espècie de consonant de las mudas.* *Ténue.* Tenuis. || *SUTIL, FI, LLIBRE.*

TÉNUEMENT. adv. m. TÉNUAMENT.

TÉNUITAT. f. Subtileza, qualitat de prim. *Tenuidad.* Tenuitas, atis.

TÉNUO, A. adj. TÉNUE.

TENUTA. f. for. Possessió de rendas y fruyts etc., fins á decidir-se á qui toca. *Tenuta.* Tenuta, æ, vindiciæ, arum. || *Sentència definitiva.* *Tenuta.* Provisoria sententia. || *Drets que pertanyen á la viuda pera retenir y defensarse en los béns del marit.* *Tenuta.* Tenuta, æ.

TENUTARI, A. adj. Cosa de la tenuta. *Tenutario.* Tenutarius.

TÉNYER. v. n. ATANYER.

TENYIDOR. m. TINTURER.

TENYIDURA. f. TINTURA.

TENYIMENT. m. COLOR, TINT.

TENYIR. v. a. Donar á la roba un color dis-

tinct del que tenia. *Teñir*. Tingo, inficío, is. || Sobrepasar altre color als cabells. *Azumar*, *teñir*. Fuco, as. || pint. Rebaixar, apagar algun color ab altre més obscur. *Teñir*. Adumbro, as, lumen coloribus opprimere. || met. Donar altre color, viso ó apariència á las cosas, desmentintlas. *Teñir*. Prætexto, is. || Tacar alguna cosa particularment ab sanch. *Teñir*. Tingo, is. || Imbuir de alguna opinió, espècie ó afecte. *Teñir*. Imbuo, tingo, is.

TENYIT, DA. p. p. *Teñido*. Tinctus.

TEOCRÀCIA. f. Govern de un poble ó nació per la voluntat absoluta de Déu sol, y sèns més senyor, com se governá 'l poble hebreu, fins que demaná á Déu un rey, que fou Saül. També 's diu del govern per religiosos, considerats com á ministres de Déu. *Teocracia*. Teocratia, æ.

TEOCRÀTICH, CA. adj. Cosa de la teocràcia. *Teocrático*. Teocraticus.

TEODOCIÀ. m. Heretge y secta del fi del sigle II. Negava l' evangeli de sant Joan, són Apocalipsis, y que Cristo fos Déu. *Teodocio*. Teodotianus, i.

TEODOSIÀ, NA. adj. Heretge y secta de corruptículas, entiquians. *Teodosiano*. Teodosianus. || Se diu dels llibres ó col·lecció de lleys romanes fetas en 16 llibres per manament de Teodosio emperador. *Teodosiano*. Teodosianus.

TEOFANIA. f. ant. EPIFANIA. || pl. Festas que's celebravan en Dèlfos, persuadits de que'ls déus se deixaban veurer de quant en quant. *Teofania*. Teofania, æ.

TEOGÀMIAS. f. pl. Festas que celebravan en honor de Proserpina en memòria de haverse casat ab Plutó. *Teogamias*. Theogamia, æ.

TEOGONIA. f. mit. Genealogia dels déus. *Teogonia*. Theogonia, æ.

TEOLÈCH, GA. adj. TEOLÒGICH. || m. Professor ó estudiant de teologia. *Teólogo*. Theologus, i.

TEOLOGAL. adj. TEOLÒGICH.

TEOLOGIA. f. Ciència que tracta de Déu y de sos atributs; y també l'estudi y llibre que tracta de ella. *Teologia*, Theologia, æ.

TEOLOGIA ESCOLÀSTICA. Aquella que trau per medi del raciocini molts coneixements de las cosas divinas, fundats sobre 'ls principis de la fé. *Teologia escolástica*. Theologia scholastica.

TEOLOGIA EXPOSITIVA. La que declara algun sentit duplós. *Teologia expositiva*. Theologia expositiva.

TEOLOGIA MILITAR. Títol de un llibre que escrigué 'l pare Andreu Schiosa. *Teologia militar*. Theologia bellica.

TEOLOGIA MÍSTICA. La que ensenya una devoció sublime, pura y perfeta, ó que conté un sentit al·legòric misteriós. *Teologia mística*. Theologia mistica, contemplativa.

TEOLOGIA MORAL. La que instrubeix en las lleys divinas pera arreglar la costum. *Teologia moral*. Theologia moralis.

TEOLOGIA NATURAL, METAFÍSICA.

TEOLOGIA POSITIVA. 'L coneixement de la sagrada Escripura, segons lo sentir dels concilis y sants Pares, sèns recórrer á arguments. *Teologia positiva*. Theologia positiva.

TEOLOGICAL. adj. TEOLÒGICH.

TEOLÒGICAMENT. adv. m. Segons los dogmas de la teologia. *Teològicamente*. Theologicè.

TEOLÒGICH, CA. adj. Cosa de teologia, com: principi TEOLÒGICH, lloch TEOLÒGICH. *Teològico*, *teològal*, *teólogo*. Theologicus.

TEOLOGISAR. v. a. Discórrer sobre principis ó rahons teològicas. *Teologizar*. Theologizo, as.

TEOREMA. f. Proposició especulativa que manifesta ó determina una veritat, prescindint de la pràctica. *Teorema*. Theorema, atis, pronunciatum, i.

TEORIA Y TEÓRICA. f. Art que's para en la especulació ó contemplació de las cosas en contraposició de la pràctica. *Teoria*. Theoria, æ.

TEÓRICAMENT. adv. m. Especulativament, prescindint de la pràctica. *Teóricamente*. Theoricè.

TEÓRICH, CA. adj. Cosa de teoria. *Teórico*. Theoricus.

TEÓS, A. adj. Lo que participa de las qualitats de la tea. *Teoso*. Theosifer.

TERADA. f. Teler.

TERAPEUTA. m. Metge. *Terapeuta*. Therapeuta, æ.

TERAPÈUTICA. f. Part de la medicina que s' ocupa en buscar los remeys y método de curar las malalties. *Terapèutica*. Therapeutico, es.

TERAPÈUTICH, CA. adj. Cosa dels terapeutas ó de la terapèutica, com: vida TERAPÈUTICA. *Terapèutico*. Therapeuticus.

TÉRBOL, A. adj. Se diu dels licors més espessos del que correspon. *Turbio*, *turbido*. Turbulentus, turbidus. || Confús, obscur de explicació. *Turbio*. Obscurus. || Melancòlich, enfadat. *Turbio*. Obscurus.

TERBOLÍ. m. Ramassat, cop de aygua. *Agua-cero*, *turbion*, *turbon*, *turbonada*. Nimbus, i. || Per analogia 's diu de altres cosas que venen de cop ó al plegat, com: TERBOLÍ de mals. *Ventregada*. Affluentia, æ.

TERCAMENT. adv. m. Ab tenacitat. *Tercamente*. Pervicaciter.

TERCEJAMENT. m. La obra de donar tercera rella á la terra. *Terciacion*, *terceazon*. Tertiatio, nis.

TERCEJAR. v. a. Donar la tercera rella á la terra. *Terciar*. Tertio, as. || Cumplir lo número tercer. *Terciar*. Tertium numerum explere.

TERCENA. f. Lloch ahont se ven tabaco per major. *Tercena*. Taberna in qua tabacum cumulatum venditur.

TERCENARI. m. Estudiant del tercer any de gramàtica, etc. *Mayorista*. Latinæ proprietatis, etc. alumnus.

TERGENISTA. m. Qui té a són càrrech la tercera. *Tergenista.* Tabacum cumulatim vendens.

TERGER, A. adj. numeral ordinal. Lo que en regla ú orde completa 'l número de 3. *Tercero.* Tertius. || Qui es del tercer orde. *Tercero.* Terciarus. || La persona que supleix per altra, com: aquesta carta está escrita per una ma *TERCERA.* *Tercero.* Internuntius, ii. || *ARCABOT.* || *MEDIANER.* || adj. Sisador, lladre. *Tomador del tres, alcahuete.* Prædator, is.

TERCERA. f. Corda de la guitarra en tercer lloch. *Tercera.* Fidium tertia. || mús. Consonància de dos tons y mitj. *Tercera.* Trite, es. || pl. En lo blasó són certes faixas que 's posan en la divisa de tres en tres. *Tercera.* Ter geminæ teniæ,

TERCERA MAJOR. mús. DITÓ.

TERCERA MENOR. mús. SEMITÓ.

TERCERAMENT. adv. m. En tercer lloch. En tercer lugar, *tercero, terceramente.* Tertio.

TERCERIA. f. Mediació entre dos personas. *Terceria.* Interlocutio, nis.

TERCEROL, A. adj. Qui professa la regla de la tercera orde de algun patriarca, com de sant Francesch, de sant Francisco de Paula, de sant Domingo, etc. *Tercero.* Tercia regulæ religiosæ professor. || náut. Lo que ocupa 'l lloch tercer, com lo rem de la tercera bancada. *Tercerol.* Tertius.

TERCEROLA. f. Espécie de carrabina curta. *Tercerola.* Tormentaria catapultæ mediocris. || Espécie de barril mitjà. *Tercerola.* Mediocris seria.

TERCET Ó TERCETO. m. Composició mètrica de tres versos, de vuyt ó de onze sil·labas, dels quals sempre consonan dos. També s'enllasan diferents tercetos, concertant lo primer y tercer vers del segon terceto ab lo segon vers del primer, y així successivament, especialment en los de onze sil·labas. *Terceto, tercetillo.* Metrica tribus versibus constans compositio.

TERCH, CA. adj. Obstinat en són propòsit. *Terco.* Cerebrosus.

TÈRCIA. f. Una de las parts en que dividian lo dia 'ls romans, y correspon á las 9 del matí. *Tercia.* Hora tertia. || La hora canónica que segueix á la prima. *Tercia.* Tertia, æ. || pl. Los dos novés de tots los delmes ecclesiàstichs que's deduheixen comunment pera 'l rey. *Tercia.* Tertiae, arum.

TERCIANA. f. Febra intermitent que repeiteix cada tercer dia. *Terciana.* Tertiana febris.

TERCIANA DOBLE. La que repeiteix cada dia. *Terciana doble.* Hemitritæus, i.

TERCIANAS Y QUARTANAS NO FAN TOCAR LAS CAMPANAS. ref. Denota que aquestas febras, encara que són molt molestas, no solen causar la mort. *For tercianas y quartanas no doblan campanas.* Quartanis non sacra sonant pro febribus æra.

TERCIANARI. m. Qui pateix tercianas. *Tercianario.* Tertiana febris laborans.

TERCIANÀRIA. f. Planta de molts camas alats de un peu y mitj, quadradas, ramosas, frá-

gils, inclinada á terra, fullas entre figura de cor y llanceoladas, retalladas, aspras, ab pecíolos curts, de olor agradable y gust amarch. Es astringent, vulnerària, y útil en las febras intermitents. *Tercianaria.* Tertianaria, æ, scutellaria galericurata.

TERCIANEL-LA. f. Roba de seda semblant al tafelá, però més doble y llustrosa. *Tercianela.* Serica tela crassior et pelucida.

TERCIAT, DA. adj. que s'aplica al sucre mitjà. *Terciado.* Saccharum mediocre.

TÈRCIO. m. mil. Legió. *Tercio.* Legio, nis.

TERCIODÈCUPLO. adj. S'aplica al producte de una quantitat multiplicada per 13. *Terciodécuplo.* Terdecuplus.

TERCO, A. adj. *TERCH.* || *ENTERCH.*

TERCO QUE TERCO. exp. pera denotar que algú insisteix ab obstinació. *Duro que duro, tieso que tieso.* Obstinatò animo.

TEREBINTINÀCEO, A. adj. S'aplica á las plantas que participan de terebinto. *Terebintínaceo.* Therebintinaceus.

TEREBINTO. m. Espécie de abet, arbre rehinós, de fullas llargas sempre verdas, flor bermella y fusta dura semblant á la de la mata. No fá fruyt, y produheix la trementina. *Terebinto.* Therebintus, i.

TERENCIA, NA. adj. Cosa de Terenci, lo més elegant y cult dels cómichs llatins. *Terenciano.* Terentianus.

TERENIABINT. m. Matèria vidosa, blanca y dolsa que s'aplega á las fullas de certs arbres de Pérsia, es molt purgant. *Tereniabint, tereniabinto, maná liquido.* Manna liquidum.

TERETISMAS. f. pl. Nom que donàren alguns á las dansas dels Sàtiros. *Teretismas.* Satirorum tripudia.

TERGENT. p. a. PURGANT.

TERGIVERSACIÓ. f. Escusa, pretext, rodeo. *Subterfugio, tergiversacion.* Tergiversatio, nis.

TERGIVERSADOR, A. m. y f. Qui busca rodeos, etc. *Tergiversador.* Tergiversator, is. || Lo qui per notícia deté las cosas. *Tergiversador.* Rebinator, is.

TERGIVERSAR. v. a. Interpretar á són modo, buscar rodeos ó escapatòrias pera escusar alguna cosa, ó no respondrer á propòsit. *Tergiversar.* Tergiversor, aris.

TERISTRE. m. ant. Vestit lleuger de estiu que's posavan sobre 'ls demès las damas honestas, y las deshonestas lo portavan sol. Y segons Lope de Vega, era un vel ab que las donas se cubrian la cara. *Teristro.* Theristrum, i.

TERLÍS. m. Espécie de tela de color, prima y trucada, que serveix pera coixins, matalassos, etc. *Terlíz.* Trilix, cis.

TERM. m. TERMINI. || **TERNE.** || **PLASSO.**

TERMAL. adj. Cosa de termas. *Termal.* Ad thermas pertinens.

TERMAS. f. pl. Ayguas minerals, caldas pera

pèndrer banys. *Termas*. *Thermæ*, arum.

TERMÀTICH, CA. adj. Se diu dels medicaments que reanimen lo calor natural. *Calefaciente*, *termidico*. *Thermaticus*.

TERME. m. Límit, fi de alguna cosa material ó inmaterial. *Término*. *Terminus*, i. || Fita ó pedra que's posa pera dividir un terrenó. *Término*. *Terminus*, i. || Dilació judicial. *Término*. *Advocatio*, nis. || for. Temps determinat, plasso. *Plazo*, *término*. *Præfinita* dies. || Forma, modo de portarse ó parlar en lo tracte comú. *Término*. *Modus*, i. || Lo paralge senyalat pera algun fi. *Término*. *Meta*, æ. || Modo, tassa. *Término*. *Ratio*, nis. || Límit, ralla, frontera de un lloch ó provincia ab altra. *Término*. *Terminus*, *confinium*, ii. || Territori, districte. *Término*. *Terminus*, i. || met. L' objecte de qualsevol operació. *Término*. *Scopus*, i. || Vocable, dicció, mot. *Término*. *Vocabulum*, i. || Termini, lo que compren alguna cosa dede'l principi fins al fi. *Término*. *Terminus*, i. || La ven técnica ó pròpia de cada facultat, etc. *Término*. *Dictio*, nis. || Lo dia, hora y punt precis de fer alguna cosa. *Término*. *Articulus*, i. || Estat, constitució de alguna cosa. *Término*. *Status*, us. || Lo fi de qualsevol cosa. *Término*. *Calx*, cis. || met. Lo concepte objectiu que's forma en la aprehensió. *Término*. *Terminus*, i. || Se pren per lo mateix que extensió ó espay, com: en lo **TERME** de tres dias feu tal cosa. *Término*. *Spatium*, ii. || mús. to. || met. Lo dia en que en las malalties se n'ha alguna novetat ó sintoma. *Término*. *Critici* dies. || Deu imaginari dels romans que presidia á la divisió de las terras; y era venerat baix la figura de un molló ó de una pedra grossa é informe. *Término*. *Terminus*, i. || Los grechs també tingueren termes militars, que eran uns caps piramidals posats sobre mollons quadrats: servian pera senyalar los camins y estavan dedicats á Mercuri. *Terminos*. *Lares*, *viales*, ium. || lóg. Se diu quant las veus equivalen á una cosa, encara que sian varies, com una proposició de tres **TERMES**, subjecte, cópula, y predicat; y que un silogisme ne té altres tres, só es, los dos extrems y 'l medi ab qui s' uneixen. *Término*. *Terminus*, i. || álg. Tota quantitat ó expressió de quantitat separada de altra per medi de algun signe. *Término*. *Terminus*, i. || pl. Dilacions concedidas per las lleys. *Terminos*. *Legitimæ horæ*. || astron. Certs graus y límits en que 'ls planetas tenen major forsa en sos influxos. *Terminos*. *Terminus*, i. || lóg. Las paraulas que substancialment componen un silogisme, en lo qual es defecte tenir quatre termes. *Terminos*. *Termini*, orum.

TERME ECLÍPTICH. astron. La dilació de la lluna á un dels dos nusos de la eclíptica, ó cua y cap del dragó. *Término ecliptico*. *Terminus eclipticus*.

TERME PEREMPTORI ó **DEFINITIU**. Aquell que's concedeix ab denegació de altre. *Término peremptorio*. *Terminus peremptorius*.

TERME PROBATORI. for. Lo que senyala 'l jutje ab

arreglo á la llei, pera rébrer lo plet á proba. *Término probatorio*. *Ad probandum præfinitum tempus*.

TERME REDÓ. Lo territori exempt de la jurisdicció de tots los pobles comarcans. *Término redondo*. *Tractus à jurisdictione aliena exemptus*.

TERME ULTRAMARÍ. Lo que's concedeix pera la proba, ab proporció á la distància, á diferència del legal que es de 80 dias. *Término ultramarino*. *Ultramarinus terminus*.

TERMES DE LA IGUALACIÓ. álg. Aquella abont se troba la incògnita elevada á diferents graus. *Terminos de igualacion*. *Æquationis termini*.

TERMES FORMALS. Text formal ó exprés de algun acte públich. *Terminos formales*. *Concepta*; *solemnia verba*.

TERMES NECESSARIS. En los eclipses de sol ó lluna són aquelles distàncies dels lluminars al nu més pròxim, dins dels quals necessàriament ha de haver eclipses en alguna part de la terra. *Terminos necesarios*. *Eclipsis termini necessarii*.

TERMES POSSIBLES. En los eclipses són aquelles distàncies al nu, dins de las quals pòt haverhs eclipses y fora de ellas es impossible. *Terminos posibles*. *Eclipsis termini posibles*.

TERMES RECÍPROCS. lóg. Los que tenen un mateix significat ó són convertibles. *Terminos reciprocos*. *Termini reciproci*.

TERMES REPUGNANTS. lóg. Los que són incompatibles á altres. *Terminos repugnantes*. *Repugnantes termini*.

TERMES TERMINANTS. Los clars, ó que no deixan dubte. *Terminos terminantes*. *Aperla verba*.

DONAR TERME. fr. SENYALAR PLASSO.

EN BONS TERMES. m. adv. Dona á entèndrer que en lo que algú ha dit encubertament, vòl dir lo que no s' atrevia á declarar. *En buenos términos*, *en buen romance*. *Luculenter*.

EN PROPIS TEMPS. m. adv. Ab puntual y genuina expressió pera la intel·ligència de alguna cosa. *En propios términos*. *Propriis terminis*.

EN TERMES HÀBILS. m. adv. Sense dany de tercer, si es possible. *En términos hábiles*. *Si fas est*.

ESTAR ALS TERMES. fr. Estar alguna cosa al text. *Estar en el texto*. *In textu esse*.

MEDIS TERMES. Tergiversacions, giragonsas pera fugir de lo que no acomoda. *Medios términos*, *ambages*. *Tergiversantia verba*.

MEDI TERME. Aquell arbitre prudent que s' adopta pera resóldrer algun dubte, ó compóndrer alguna desavenència. *Medio término* ó *término medio*. *Terminus medius*. || La resolució que's pren fugint dels extrems. *Medio*. *Medium*, ii. || lóg. Lo que's compara ab lo major y menor del sil·logisme. *Término medio*. *Medius terminus*.

POSAR TERMES. fr. Desllindar, senyalar límits de una provincia, heretat, etc. *Limlar*, *terminar*, *poner término*. *Termino*, as.

TERMENADOR, A. m. y f. Lo qui termena. *Deslindador*. Dimensor, is.

TERMENAL. adj. TERMINAL.

TERMENAMENT. m. La obra de termenar. *Deslinde, deslindamiento*. Definitio, nis.

TERMENAR. v. a. Fitar, posar termes al camp, herelat, etc. *Deslindar*. Limite, as, terminos constituere.

TERMENAS Y TERMENATXO. m. Paraula poch usada ó indecent. *Terminacho, terminajo, terminote*. Incultum vel indecorum verbum.

TERMENET. m. d. *Terminico, illo, ito*. Vocula, æ.

TERMENOT. m. TERMINATXO.

TERMINACIÓ. f. La acció de acabarse alguna cosa. *Terminacion*. Terminatio, nis. || Declinació. *Terminacion*. Forma, æ. || La última ó últimas síllabas de una paraula. *Terminacion*. Positio, nis. || Cadéncia de las paraulas. *Terminacion*. Verborum exitus. || med. La determinació que pren la naturalesa en una malaltia. *Terminacion*. Morbi exitus.

TERMINADOR, A. m. y f. Qui termina. *Terminador*. Terminans, tis.

TERMINAL. adj. Lo que posa terme á una cosa. *Terminal*. Terminalis. || Sobrenom que's dóna á Júpiter. *Terminal*. Terminalis. || pl. Festas que instituí Numa Pompilio en honor del Déu Terme. *Terminales*. Terminalia festa. || adj. bot. Nom de qualsevol òrgano que termina ó ix de la extremitat de altre, com l'estil en lo taronger ó en la tulipa. *Terminal*. Terminalis.

TERMINANT. p. a. Lo que termina. *Terminante*. Terminans. || adj. Lo que explica alguna cosa sense deixar dubte, ó ab los mateixos termes de la disputa. *Terminante*. Terminans.

TERMINAR. v. a. Acabar, posar fi. *Terminar*. Finem facere. || v. n. Sér fi ó terme de alguna cosa. *Terminar*. Termino, as. || gram. Acabar los versos ó noms ab certas síllabas ó lletras. *Terminar*. Termino, as. || med. Acabarse una malaltia pels modos regulars de resolució. *Terminar*. Desino, is.

TERMINATIU, VA. adj. Respectiu, relatiu á alguna cosa. *Terminativo*. Terminativus.

TERMINI. m. TERME. || PLASSO.

TERMINISTA. m. Heretge y secta de protestans, que diuhen entre altres errors, que en arribant á cert punt los homes, no'ls dóna Déu gràcia pera obrar bè y salvarse, y que encara que 'ls fassa alguns bèns, no es pera salvarlos, que sa paraula no té ninguna forsa ab ells. *Terminista*. Terminista, æ. || Se sól dir del qui acostuma usar més de tres termes en cada silogisme. *Terminista*. Terminista, æ.

TERMÓMETRO. m. Instrument pera medir los graus de calor y fret per medi de un licor contingut en un tubo de cristall, que puja quant se rarefà ab lo calor, y baixa quant se condensa ab lo fret. *Termómetro*. Thermometrum, i.

TERN. m. Número de tres. *Terno*. Ternarium,

ii. || Ornaments ó vestidura sagrada dels que assir teixen á alguna funció eclesiástica. *Terno*. Trium sacrum peragentium vestimenta. || Entre estampers unió de tres fulls, posats un dins de altre. *Terno*. Philastrarum ternia.

TERNA. f. La proposició de tres subjectes pera algun empleo. *Terna*. Ternarium, ii. || Comparació, sorteig de tres termes. *Terna*. Conternatio, nis. || pl. TERNA.

TERNAL. m. Corriola. *Garrucha, carrucha, dr-gana*. Trochlea, æ.

SÉR MENESTER TERNALS. fr. Pondera la dificultat de conseguir ó tránser alguna cosa de altre. *Ser menester tenazas ó palancas*. Volsellis extrahendum esse.

TERNARI. m. Compost de tres unitats ó que conté 'l número de tres. *Ternario*. Ternarium, ii. || mús. Lo compás que consta de tres parts iguals. *Ternario*. Musicum ternarium. || Espay de tres dias pera alguna devoció. *Ternario*. Triduum, i.

TERNÓ. m. En la loteria la sort de acertar tres números en un mateix bitllet, y en una mateixa ralla en los cartons. *Terno*. Trium numerorum divinatío.

TERNURA. f. Afecte, carinyo. *Ternura, ternaza*. Teneritas, atis. || La facilitat de enternirse. *Ternura, ternura*. Ad pietatem proclivitas.

TERQUEDAT. f. Obstinació, pertinàcia. *Terquedad*. Pervicacia, æ. || Porfía obstinada. *Terquedad*. Altercatio, nis.

TERRA. f. Substància inorgànica ó fòsil; àrida, pesada, fixa al foc y desmenussable, de que's compon en la menor part la superfície del globo que trepitjam; los filosops antics la consideràen com un dels quatre elements y principis indescomponibles, de que's componian los demès cossos naturals. Los mineralogistas la distingeixen en várias cosas, com la argila, la greda, la magnésia, etc. *Tierra*. Terra, æ, humus, i. || Regió ó país. *Tierra*. Plaga, æ. || La pátria de cada hu. *Tierra, suelo*. Patria, æ. || Senyoriu, districte de algun domini, estat ó poble. *Tierra*. Territorium, ii. || Heretat, camp que's llaura y se sembra. *Tierra*. Fundus, prædium, ii. || Tot mortal per haver es'at criat de ella. *Tierra*. Terra, æ. || La part aixuta del globo terràqueu, per extensió tot lo globo. *Tierra*. Tellus, uris. || Paviment. *Suelo, tierra*. Solum, ii. || Camp ó espay de terreno á propòsit pera sembrar. *Tierra*. Arvum, i. || En lo meral se pren per contraposició á lo que es celestial y espiritual, com: los gustos de la terra no tenen comparació ab los del cel. *Tierra*. Terrena oblectamenta. || met. Ofici, ocupació, treball ó cosa que pertany á algú, com: sembrar en terras estranyas, que significa ficarse en ofici de altres; sembrar en mala terra, 'l mateix que fér bè á un ingrat. *Tierra*. Terra, æ. || Divinitat dels gentils, que representavan es figura de dona ab corona mural, en una ma un tambor y en altra várias espigas de blat. *Vesta, tierra, Cibe-*

betes, Céros. Terra, m. || náut. Usada ab interjecció, es exclamació del que la descubreix ó véu primer. *Tierra ! Terra.*

TERRA APLETADA. Terra que ha servit de malla-da, beneficiada ab lo fem del remat. *Majadal.* Ovi-le, is.

TERRA Á TERRA. m. adv. náut. Navegar en direc-ció paralela ó immediata á ella. *Navegar costa á costa, ó con la costa en la mano ó á la mano, ó lle-var la costa en la mano, ó navegar á son de costa ó á lo largo de la costa, costear, tierra á tierra.* Horam legere; lltus premere. || Á PEU PLA. || Ab cautela y sense precipitació en los negocis. *Tierra á tierra.* Cautè.

TERRA CAMPA Ó DE SEMBRADURA. La que es á propò-sit ó disposada pera sembrar. *Sembradio, tierra de labor ó de sembradura, y aramia* pr. Gal. *Salivus* ager.

TERRA CANSADA. La desvirtuada ó dessubstancia-da. *Tierra cansada.* Effusus ager.

TERRA CIMOLEA. Espécie de bol. *Tierra cimolea.* Cimolea terra.

TERRA GUYTA AL FORN. TERRISSA.

TERRA DE CONRED. La terra á propòsit pel cultiu. *Tierra labrantia.* Terra aratro acta.

TERRA DE GRESOLS. Terra blanca semblant á la argila, y de que's fan los gresols. *Talque, tastonio.* *Tasconium,* it.

TERRA DE OLLERS. ARGILA.

TERRA DE PERAYRE. Marga fina y suau que absor-beix l' oli de las taces. *Tierra de batan ó de quitar manchas.* Creta, m.

TERRA DE PROMISSIÓ. La que es molt fértil y abun-dant, aludint á la que Déu prometé al poble de Is-rael. *Tierra de promision.* *Promissionis* terra.

TERRA DE SECAN. La que no's rega, sinó quant plou. *Secano, sequio, secadal, sequero.* Creta, m.

TERRA ESTÉIL. La magra y de poca substància. *Tierra estéril.* *Exile solum.*

TERRA FERMA. geóg. Gran extensió de terra, per la qual se pól caminar sens embarcarse. *Tierra fir-me, continente.* *Continens,* tis. || La primera que po-blàren los espanyols en lo continent de América, reduhida en sos principis á una curta província, després s' extengué á las tres que componian lo regne de Terra Firme, després á todas las provín-cias litorals, desde la Verágua fins las bocas del Orinoch, y últimament á otras provincias inter-nas, en particular lo nou regne de Granada. *Tier-ra Firme.* *Continens,* tis.

TERRA FOLLIDA DE TÁYARO. Sal que existeix en la naturalesa, en la saba de alguns vegetals. Se presenta en laminetas ó trossos blancs, brillants, molt deliquescens, de olor particular, poch mani-fest, sabor picant, un poch acre y calent, solubles en la áygua y molt més en l' esperit de vi. *Aceta-to de potasa.* *Acetas potassæ.*

TERRA FOLLIDA MERCURIAL. ACETAT DE MERCURI.

TERRA FOLLIDA MINERAL. Sal que es producte del

art. Se presenta en cristalls prismàtics, acumu-lats, blancs, inalterables al ayre; de olor parti-cular, poch manifest; sabor picant y amarch; so-luble en la áygua y un poch ménos en l' esperit de vi. *Acetato de sosa.* *Acetas sossæ.*

TERRA GROSSA. La substanciosa de molta molla. *Tierra gruesa, recia.* *Opimus, ferax.*

TERRA NEGRA FÁ BON BLAT, **TERRA BLANCA 'L VÁ** MIGRAT. ref. Manifesta la bona qualitat de la terra morena. *La tierra negra, buen pan lleva.* Terra ni-gra ferax.

TERRA PRIMA. La de poca substància. *Terrezuela, arijo, tierra delgada.* *Levis* terra.

TERRA Á QUE VAS, **USANSA QUE TROBAS.** ref. PERA AMONTANIRÁS, PARÁS COM VEURÁS.

TERRA SANTA. Los llochs de Jerusalem, ahont s' obrá la redempció del llinatge humà. *Tierra santa.* *Terra sancta.*

TERRA TRENCADA. Terreno escabros. *Tierra dobla-da ó quebrada.* *Salitosa* terra.

TERRA VIVA. Terra ferma ahont no arriba la rella quant se cava, ó sobre que s' alzan los fonaments de un edifici. *Tierra firme.* *Terra sistens.*

ANAR Á TERRA. fr. Càurer algun edifici. *Venir al suelo.* Ruó, is.

ANAR PER TERRA. fr. ANAR AL BAIX. 1.

ANÀRSEN Á TERRA. fr. Càurer, desplomarse. *Ye-nirse al suelo.* Ruere. || Càurer algu de la dignitat, empleo ó estimació en que estava. *Caer, rodar, apear á uno de su empleo,* etc. Aliquem munere privare. || Destruhir y acabar alguna cosa, com los bens, hisenda, etc. *Echar á pique.* *Destruo,* is.

BESAR Á TERRA. fr. fam. Càurer de boca á terra. *Besar la tierra ó el santo suelo, caer de hocicos.* *Terram exosculari.*

BESAR LA TERRA QUE ALTRE TREPIJA. fr. BESAR LAS PITJADAS DE ALGÚ.

CADA TERRA FÁ SA GUERRA. ref. Denota que cada hu 's déu políticament arreglar al us y costum del país ahont viu ó dels subjectes ab qui's tracta. *En cada tierra su uso, y en cada casa su costumbre.* *Sua cuique civitati religio est, sua cuique domui lex est.*

CÀURER Á TERRA. fr. Literal. *Caer en el ó al suelo.* In terram cadere.

COBRAR TERRA. fr. met. fam. Convaléixer de una grave malaltia. *Alear, ir aleando.* *Valeo,* es.

CRÉIXER TERRA AVALL. fr. fam. Se diu del sub-jecte que no creix ni medra. *Crecer hácia abajo ó como los nabos.* *Decresco,* is.

CRIDAR LA TERRA Á ALGÚ. fr. TENIR UN PEU Á LA FOSSA.

DE LA TERRA. m. adv. *Del país, indijeno.* *Patrius, indigenus.*

DE LLARGAS TERRAS, **LLARGAS MENTIDAS.** ref. Deno-ta la facilitat ab que's ment, quant se parla de temps y lloch remots. *Á luengas oidas, luengas mentiras.* *Fama ut crecit lens, sic et mendacia cresunt.*

DESCUBRIR TERRA. fr. Entrar en país desconegut. *Descubrir tierra.* Incognitam regionem explorare, adere. || Dir ó fèr alguna cosa pera averiguarne de altra. *Descubrir tierra.* Aliquid explorare.

DESSUBSTANCIAL LA TERRA. fr. Ferla produhir continuament y ab poch's adobs. *Esquilmar la tierra.* Terram exsugere.

EN LA TERRA DELS CEGOS QUI TÉ UN ULL ES REY. ref. ENTRE CEGOS, etc.

EN TERRAS EXTRANYAS LAS VACAS ACOTAN ALS BOUS. ref. Denota que qui estiga fora de són país, ha de procurar callar ó evitar disputas, perque ordinàriament quedan ab la rahó 'ls naturals de allí ahont se troba. *En tierra ajena, la vaca al buey acornea.* Cervus canis trahit.

FÉR ALSAR LA TERRA. fr. ALSAR SOMATEN.

FÉR PETAR Á TERRA. fr. Assolar, arruinar. *Derribar, abatir.* Evertó, is.

GUANYAR TERRA. fr. GUANYAR TERRENO.

LA MEVA TERRA ES LA QUE'M DÒNA PA. ref. Denota que algú está content en qualsevol part ahont fá ganància. *Esta es mi tierra, la que me gobierna.* Ubi benè, ibi patria est.

LA PRIMERA, Y AQUEIXA EN TERRA. loc. Nota al que erra en lo primer que executa en qualsevol línea. *La primera y esa en tierra.* Cantherius in porta cecidit.

MÉTRESSE 'L VENT EN TERRA. loc. náut. ant. *Llamarse el viento al temporal.* In procella ventum declinare.

PÉNDER TERRA. fr. náut. Arribar á port y saltar en terra. *Tomar tierra.* Navim ad terram applicare, littori appellere.

PÉDRER TERRA. fr. PÉDRER TERRENO.

POCA TERRA VAL DINERS. loc. fam. *PAM NE VAL CANA.*

POSARHI TERRA PEL MITJ. fr. Fugir. *Poner tierra al medio.* Longè fugere.

PUDDIR TERRA. fr. fam. FÉR MALVAS.

TENIR Á TERRA. fr. Tenir alguna cosa llesta ó acabada. *Estar listo.* Confectum esse. || Superar, vencer en qualsevol línea. *Vencer.* Superó, as.

TENIR TERRA EN LA HABANA. fr. met. fam. Tenir molta vanitat. *Tener ventana al cierzo.* Inanis gloriæ aviditate ferri.

TIRAR Á TERRA. fr. Fér caurer alguna cosa. 'S diu dels noys quant renyeixen, etc. *Dar con uno en tierra.* Solo aliquem prosternere. || **DESEMBARCAR.** || met. DESTRUIR, ARRUINAR, ASSOLAR. || LLANSAR Á PÉNDERE Á ALGÚ.

TIRAR Á TERRA AB UN DIT. fr. met. que pondera la molta forsa de un subjecte comparativament á la de altre. *Derribar con un dedo á alguno.* Digno aliquem dejicere.

TIRARSE TERRA ALS ULLS. fr. ESCUPIR AL CEL.

VOLAR LA TERRA. fr. Se diu del que camina ó corre molt lleuger y velós. *Tener pies.* Perniciter gradi vel currere.

TERRABASTADA. f. TARRABASTADA.

TERRABASTALL. m. TARRABASTALL.

TERRALLÓ. m. ter. Adobador de camins. *Componedor de caminos.* Viorum compositor.

TERRAMOT Ó TERRAMOTO. m. TARRAMOTO.

TERRAPLÉ. m. Fàbrica de terra apretada pera defensa de una plassa, etc. *Terraplen, terram, terraplano.* Aggestum, i. || fort. Elevació de terra ferma pera col·locar la artilleria. *Terraplen.* Terrenus agger. || PATI. || Montó de terra, serralla, crestall. *Terramontero.* Agger terrenus.

TERRAPLENAR. v. r. Umplir de terra alguna vuyt. *Terraplenar.* Terra vacuum complere. || Alsar una fàbrica de terra pera defensar ó altre es. *Terraplenar.* Aggero, as.

TERRAPLENAT, DA. p. p. *Terraplenado, aggeratus.*

TERRÀQUEO, A. adj. S' aplica al globo de la terra. *Terráqueo.* Terraquæus.

TERRASSAL. m. Abundància de alguna cosa. *Máquina.* Copia, æ.

TERRASSÀVIA. f. INCURSIÓ, CORREGUDA, CORRERIA.

FÉR TERRASSÀVIA. loc. ant. *Hacer algaradas, correrías, incursiones.* Incurrere. || ant. náut. *Hacer desembarcos, meterse tierra adentro.* E navi descendere.

TERRAT. m. Paratge descobert en lo més all de las casas, ó eixida al igual de algun pis de la casa, enrajolat ó de terra apretada. *Terrado.* Pavimentum subdiale.

TERRAT CUBERT. GOLFA, PORXADA.

MIRARSE UNA COSA DEL TERRAT EN FORA. fr. No fèrne cas, mirársela ab indiferència. *Mirar de paso, con indiferencia.* Per transennam aspicere.

TERRATENENT. m. TERRATINENT.

TERRATGE. m. Tros de terra sens sembrar. *Terrazgo, terraje.* Arvum, i. || L' arrendament que paga al amo de la terra 'l qui la cultiva. *Terrazgo, terraje.* Arvi census.

TERRATGER. m. Qui paga renda per las terras que treballa. *Terrazguero, terrajero.* Prædiorum censum pendens agricola.

TERRATINENT. m. Amo, possechidor de terras. *Terrateniente.* Prædiorum possidens.

TERRATREMOL. m. TARRAMOTO.

TERREGADA. f. Lo solatge del carbó, ó carbó molt petit. *Cisco, picón.* Fuligo, inis.

TERREJAR. v. a. En los batans posar terra de perayre ó altra equivalent á la roba pera traurer millor l' oli, etc. *Terrear.* Creta pannum inficere.

|| Tenir alguna cosa gust de terra. *Saber á tierra.* Sapere terram. || Estar descolorit. *Empalidecer, estar pálido.* Pallore affici. || Descubrirse ó vénerse la terra entre 'ls sembrats per estar molt clara. *Terrear.* Barriore semine inspersum esse. || Se diu del blat y altres llavors que tenen mesclada molta terra. *Tener ó contener mucha tierra.* Terram continere.

TERREMOTO. m. Tremolor, sacudiment, mo-

viment violent de la terra, que á vegades arruïna las ciutats y montanyas. *Terremoto, temblor de tierra*. *Terræmotus*, us, clematis, arum. || met. Bulla, confusió de crits y soroll. *Tremolina, trápala, trisca, algaraza*. *Tumultus*, us.

TERRENAL, adj. Cosa de la terra. *Terrenal, terreno, terrestre, térreo*. *Terrenus*, terrestres. || En lo espiritual se pren per las cosas del mon, en contraposició á las del cel. *Mundano, terrestre, terreno*. *Terrenus*.

TERRENITAT, f. La qualitat ó propietat del terreno. *Terrenidad*. *Terrēni conditio*. || Naturalesa de un terreno. *Terrenidad*. *Terræ natura*.

TERRENO, A. adj. Cosa de la terra ó que té sas propietats. *Terreno*. *Terrenus*. || Lo que es de terra. *Terreno*. *Terrenus*. || m. Espay pera contenir ó fér alguna cosa. *Terreno*. *Spatium*, ii. || L' espay de terra de un edifici ó destinat pera edificarli. *Area, terreno, sitio, suelo*. *Area*, æ. || La terra considerada segons sa mala ó bona qualitat, y així diem: aquest terrenno es bo pera vinya. || Terra, país. *País, tierra*. *Regio*, nis. || met. Se diu dels plets, disputas, etc., com: medir bē 'l terrenno pera pèndrer los medis conduents; la dona que té vergonya, sub defensar lo terrenno de són honor. *Terreno*. *Agendi ratio*.

GUANYAR TERRENO. fr. Adelantar en alguna cosa. *GANAR terreno*. *Progredior*, eris. || met. Insinuar-se ab manya pera lograr algun fi. *GANAR terreno*. *Sensim alicuius gratia conciliare*.

MEDIR LO TERRENO. fr. que ademès del sentit recte equival á tantejar las dificultats de algun negoci, á fi de posar los medis pera vèncerlas. *Medir el terreno*. *Agendi rationem pertentare*.

PÈRDRA TERRENO. fr. met. Atrassar en algun negoci. *Perder terreno*. *Pedem referre*. || met. Empitjorarse 'l malalt. *Perder terreno*. *Ægrotum gravare*.

RECONÈIXER LO TERRENO. fr. Prevenir los inconvenients. *Reconocer el campo*. *Speculari*.

TERRENY, m. ant. **TERRENO**. || adj. De la terra, del país. *Indigeno, del país*. *Indigenus*.

TÉRREO, A. adj. Lo que consta de terra ó està fèt de ella. *Térreo*. *Terreus*. || **TERRÓS**.

TERRER, A. adj. Lo que pertany á la terra. *Terrero, terreno*. *Terrenus*. || S' aplica á lo que vá arrastrant per terra fora de sa naturalesa, com: boyra **TERRENA**. *Terrero*. *Ad terram demissus*. || m. Tros de terra esbalmada ó escarpada. *Terrera*. *Clivus terreus*. || Munt ó pila de terra. *Terrero*. *Terreus agger*. || Lo munt de terra que serveix de blanch ahont apunten los canons en l' exercici de artilleria. *Terrero*. *Scopus*, i. || Lo lloch ahont se trau la terra pera fér cànters, rajolas, etc. *Barra*. *Argilletum*, i. || f. pl. Espècie de teulas majors que las comunas, y serveixen de canal en las teuladas. *Agutones*. *Tegula major*.

TERRESTRE, adj. **TERRENAL**.

TERRETA, f. Terra magra y de poca substància. *Terrezuela*. *Exiguus ager*.

TERRIBILÍSSIM, A. adj. sup. *Terribilísimo*. Valdè *terribilis*.

TERRIBILITAT, f. Qualitat de lo que es terrible. *Terribilidad*. *Terribilitas*, atis. || Duresa, aspresa del geni, natural y condició. *Terribilidad*. *Ferocitas*, atis.

TERRIBLE, adj. Lo que es de témer. *Terrible, formidable, terrible*. *Terribilis*, formidandus. || Atros, de aspecte fer. *Terrible, atroz, truculento*. *Truculentus*. || Aspre de geni. *Terrible, duro de genio*. *Durus, difficilis*. || Molt gran. *Terrible, tremendo*. *Immanis*. || Sensible, com: es cosa **TERRIBLE** que haja de pagar lo que no dech. *Sensible, terrible, fuerte*. *Acerbus*.

TERRIBLEMENT, adv. m. De un modo terrible. *Terriblemente*. *Terribiliter*.

TERRÍCOLA, f. Habitant de la terra. *Terrícola*. *Terricola*, æ.

TERRÍFICH, CA. adj. Lo que posa terror y espant. *Terrífico*. *Terrificus*.

TERRISSA, f. Eynas de terra cuyta, com ollas, cànters, gibrells, etc. *Vidriado, loza, terriza*. *Figlinum*, i.

TERRISSER, m. Fabricant de terrissa. *Alfarero*. *Figulus*, i.

TERRISSERIA, f. Fàbrica de terrissa. *Alfar, alfareria*. *Figlina*, æ.

TERRITORI, m. Districte prop de la població. *Territorio*. *Territorium*, ii. || Extensió de terreno. *Territorio*. *Ager*, i. || Lo terme ó espay á que s' exten la jurisdicció de una ciutat ó poble. *Territorio*. *Jurisdictionis territorium*.

TERRITORIAL, adj. Pertanyent al territori. *Territorial*. *Territorialis*.

TERROR, m. Espant, gran por. *Terror*. *Terror*, is. || Turbació, consternació que fá pèrdre l' us dels sentits. *Terror*. *Terror*, is.

TERROR PÁNICH. Lo va ó sèns fonament que perturba la rahó. *Terror pánico*. *Panicum*, i, *lymphaticus metus*.

TERRÓS, m. Gleva, tros de terra apilotada. *Terron*. *Gleba*, æ, bolus, i. || Porció de sal, sucre, etc., apilotat. *Terron*. *Grumus*, i. || pl. La bisenda en terras ó camps. *Terrones*. *Arva, fundi, orum*.

SÉR DOLS COM UN TERRÓS DE MEL Ó DE SUCRE. fr. **DOLS COM UNA MEL**.

TERRÓS, A. adj. Mesclat ab terra. *Terroso*. *Terosus*.

TERROSSADA, f. Cop de terrós. *Terronazo*. *ictus gleba impactus*.

TERROSSARSE, v. r. **ATERROSSARSE**.

TERROSSÁS, m. aum. *Terronazo*. *Ingens gleba*.

TERROSSET, m. d. *Terroncillo*. *Glebula*, æ.

TERROSSÓS, A. adj. Abundant de terrossos. *Terregoso*. *Glebosus*.

TERS, A. adj. **TERCHER**. || **TERCH**. || Pulit, llustrós, brunyit. *Terso*. *Tersus*. || ret. Dít del estil, brunyit, llimat y pur. *Terso*. *Conscious*. || m. La

tercera part de un lot. *Tercio*. Tertium, ii. || f. Parlant de carn, lliura prima ó de dotze onses, tercera part de una carnicera. *Libre'ta, terciá*. Tertia, æ. || Trimestre, la quarta part de un any. *Tercia*. Trimestris. || La quarta part del diner degut en l'espai de un any, com *tersa* de catastro, etc. *Tercio, terciá*. Pro quadrimestri debita pecunia. || En las catedrals la renda principal de qualsevol prebenda en que no s'enclóben las distribucions. *Gruesa*. Præcipuus proventus. || ant. LAUDENI.

TERSAMENT. m. adv. TERCERAMENT.

TERSANA. f. TERCIANA. || f. ant. ADRASSANA.

TERSANELL. m. TERCIANELLA.

TERSOL. m. naut. ant. Lo tercer de una nau després del proer y alier, servia sols pera la batalla. En las partidas se li dona 'l nom de *sobresaliente*.

TERTÚLIA. f. Reunió de amichs y familiars en alguna casa particular pera conversar, jugar y divertir-se honestament. *Tertulia*. Familiaris congressus. || Junta voluntària pera tractar de punts y matèries instructives y polítiques, com: *TERTÚLIA* patriòtica, etc. *Tertulia*. Dissertorum aut politico-rum coetus.

TERTULIÀ, NA. adj. Qui concorre à la tertúlia. *Tertuliano, tertulio, tertuliente*. Familiaris congressus socius.

TERUNCI. m. Petita moneda romana de plata, que era la quarta part del as, so es: tres unsas. També fou la quarta part del diner. *Teruncio*. Teruntius, ii.

TES, SA. adj. Tivant. *Tieso*. Rigidus, tensus. || Plural femení, pronom, lo mateix que TAS, TEVAS, com: TES COSAS estàn com estavan. *Tws*. Tuæ.

TESA. f. TESIS, CONCLUSIÓ. || Abundància, molt, com: à TESA, dir-se à TESA, usarse à TESA. *Mucho*. Multum.

TESCÓ. m. TASCÓ.

TÉSIS. f. Qüestió universal. *Tésis*. Thesis, is.

TESOR. m. TRESOR.

TESORA. f. ant. ESTISORA.

TESORERIA. f. y derivats TRESORERIA.

TEST. m. Tros ó bocí de cànter, plat, etc. *Tiesto, casco, tejuela, tejoleta*. Testa, æ. || Torrela, vas gran de terrissa, pera plantar flors. *Tiesto, mace-ta, pole*. Testa, æ. || TEXT. || ant. TESTA.

FORSAT ES DE QUE 'LS TESTS SEMBLEN À LAS OLLAS. ref. ant. Que la part sia fiel al tot. Y

LOS TESTOS HAN DE SEMBLAR À LAS OLLAS. fr. met. Se diu dels que heretan y practican las malas costums de sos pares. *Se parecen los cascos á la olla*. Mores referre parentum.

PIXAR FORA DEL TEST. fr. met. fam. Dir ó fer qualsevol cosa fora de propòsit. *Hermoso atar de rocin, y atábase por la cola; bailar sin son: traer á colacion; salirse de la parva ó del corro*. Extrà cho-rum canero.

TESTA. f. Lo front de la persona, y 's sol pèndrer per tot lo cap. *Testá*. Caput, itis, calvaria, æ.

|| met. Front, cara, davant, part anterior de qualsevol cosa. com: *TESTA* del exercit. *Testa, testera*. Frons, tis. || Enteniment, capacitat, talent, prudencia. *Testa*. Ingenium, ii. mens, tis. || En las b-las de posar vi 'l primer cercol. *Testa, rumo*. Primus arvis in capite dolii. || f. Se diu de cada extrem ó cap de las pots y altres pessas. *Testa, cab*. Frons, tis, extremum, i.

TESTA CORONADA. Emperador, rey, príncep ó mayor que no regoneix altre superior en lo temporal. *Testa coronada*. Princeps diademate distinctus.

TESTA DE FERRO. Qui presta son nom en algun contracte ó altre negoci que en la realitat es de altre. *Testa férrea ó de ferro, cabeza de hierro*. Testa ferrea. || La persona que no's cansa ni fatiga en molt temps, encara que continuament estiga ocupat en algun treball mental. *Cabeza de hierro*. Caput laboris tenax.

TESTA MAGRA. La de poca solidesa, subscada i entitat. *Testa tana ó racia*. Inane caput.

MALA TESTA. Qui obra sèns judici ni consideració. *Mala testa, mala cabeza*. Præceps, inconsideratus homo.

SÉR UNA GRAN TESTA. fr. Tenir grans talents. *Ser muy hombre, grande hombre ó grande testa*. Maximo ingenio pollere.

TESTÀCEO, A. adj. S' aplica als animals que tenen closca, especialment als peixos. *Testón*. Testaceus.

TESTADOR, A. m. y f. Qui fa testament. *Testador*. Testator, is.

TESTAMENT. m. Declaració de la última voluntat feta solemnment ab institució de hereu determinat. *Testamento*. Testamentum, i, diatheca, orum. || La Escriptura sagrada, y 's divideix en nou y vèll testament. *Testamento*. Testamentum, i. || Los consells ó instruccions que al morir dona un pare à sos fills. *Testamento*. Ultima patris voluntas vel instructio ad filios.

TESTAMENT CLOS. Lo cubert ab una carpeta, sobre la qual firma 'l testador, si sab, y sino altre en nom de ell, y dos testimonis, en presència dels quals entrega 'l notari. *Testamento cerrado*. Clarsum, secretum testamentum.

TESTAMENT MILITAR. Lo que fa 'l soldat en campanya, sèns altra solemnitat que dos testimonis ó una simple escriptura de sa pròpia ma; pero de ninguna manera serà vàlit aquest testament, si sent fet en campanya. *Testamento militar*. Militare testamentum.

TESTAMENT NOU. teol. Lo llibre que conté 'ls evangelis y demès obras canòniques posteriors al naixement de Jesucrist. *Nuevo Testamento*. Novum testamentum.

TESTAMENT NUNCUPATIU. Aquell en que 'l testador expressa de viva veu tota sa voluntat sobre l'hereu, ilegals y altres disposicions. Antigüament es virtut de un privilegi que Pere III rey de Arago concedí à Barcelona y sos ciutadans, podia 'l notari

fér lo testament estant sol ab lo testador, y després de fét cridava testimonis, davant dels quals deya, que ell havia notat lo testament del mateix testador, y valia com si l'haguessen oït los mateixos testimonis; però en lo dia està revocat y abolit dít privilegi, y 's fá en presència de dos testimonis y un notari que fá una escriptura, suplint de aquest modo 'l número de testimonis que de dret comú denrian sér set. *Testamento nuncupativo ó abierto*. Testamentum nuncupativum.

TESTAMENT SACRAMENTAL. Aquell en que un ciutadà de Barcelona declara y espressa sa última voluntat per escrit ó sols de paraula, presents los testimonis, encara que n'hi haja notari, sia en terra ó en mar. Pera ésser vàlit aquest testament, se requereix que'ls testimonis, que assistiren á ell, dintre 'l termini de sis mesos de estar en Barcelona, juren ab las acostumadas solemnitate en la iglésia dels sants Just y Pastor de aquesta ciutat, sobre l'altar de sant Félix, vuy de santa Creu, que així lo vegeren y oïren escriure ó dir com se conté en la escriptura, ó com digné sols de paraula 'l testador en sa última voluntat, com se llegeix en lo capítol 48 de las consuetuts de Barcelona, vulgarment ditas lo «*Recognoverunt proceres*.» *Testamento sacramental*. Testamentum sacramentale.

TESTAMENT VELL. Los escrits canònichs anteriors al naixement de Jesucrist. *Viejo Testamento*. Vetustamentum.

FALSIFICAR LO TESTAMENT. fr. Adulterarlo. *Falsar el testamento*. Testamentum vitare.

FÉA TESTAMENT. fr. Disposarlo. *Hacer, ordenar su testamento*. Testamentum facere.

OBRIE UN TESTAMENT. fr. Rómprer la carpeta del testament clos pera poderlo llegir. *Abrir un testamento*. Testamentum resignare.

REVOCAR, ANUL-LAR Ó MUDAR LO TESTAMENT. fr. Inutilisar lo testament fét segons dret, com quant al testador li naix un hereu ó quant fá altre testament perfet. *Quebrantar, revocar el testamento*. Testamentum improbare, irritum facere.

SENSE TESTAMENT. m. adv. *ABINTESTAT*.

SI NO VAL PER TESTAMENT, VALGA PER CODICIL. loc. fam. Manifesta 'l desitj de lograr alguna cosa per qualsevol medi, com sia regular ó lícit. *Lo que no pasa por testamento pase por codicilo, ó si no vale por testamento, valga por codicilo*. Quod non pervenitur hac via, pervenitur alia.

TESTAMENTARI, A. adj. pertanyent al testament, com: disposició *TESTAMENTÀRIA*. *Testamentario*. Testamentarius. || m. Marmessor, encarregat de cumplir lo testament. *Albacea, testamentario, cabezalero*. Testamentarius executor.

TESTAMENTARIA. f. Execució de lo disposat en lo testament. *Testamentaria*. Testamentati solutio.

TESTANT. m. TESTADOR.

TESTAR. v. a. FÉA TESTAMENT.

TESTARRUDAMENT. adv. m. Obstinada-

ment. *Pertinaz, obstinadamente*. Perovicatim.

TESTARRUT. m. Terch, perfidiós. *Cabezudo, testarudo, cabeza de hierro*. Capitosus.

TESTAT, DA. p. p. *Testado*. Testatus. || adj. Qui ha mort havent fét testament. *Testado*. Testatus.

TESTERA. f. TESTA. 2.

TESTET. m. d. *Tejilla, tejuela, tejoleta*. Testula, æ.

TESTÍCUL. m. Part glandulosa en lo cos del animal. N'hi ha dos, y són l'òrgano principal de la propagació, per formarse en ells lo sèmen. *Testiculo*. Testiculus, i, polimen, inis.

TESTICULAR. adj. Lo que correspon als testículs ó té relació ab ells. *Testicular*. Ad testiculos pertinens.

TESTIFICACIÓ. f. La obra de testificar. *Testificacion*. Testificatio, nis; testium auctoritas.

TESTIFICADOR, A. m. y f. Qui testifica. *Testificante*. Testificans, tis.

TESTIFICAR. v. a. Declarar en veritat alguna cosa. *Testificar*. Testor, aris. || for. Deposar com testimoni en un acte judicial. *Testificar*. Testifcor, aris.

TESTIFICATIU, VA. adj. Lo que declara y dóna testimoni verdader de alguna cosa. *Testificativo*. Testificativus.

TESTIMONI. m. Lo qui declara en judici. *Testigo, testificante*. Testis, auctor, is. || Qui està present á lo que's diu y fá per altres. *Testigo, testimonio*. Arbitr, tri. || Declaració, deposició del testimoni, asseveració de alguna cosa. *Testimonio*. Testificatio, nis, elogium, ii. || Prova, justificació, probació de la certesa ó veritat de alguna cosa. *Testimonio*. Testimonium, ii. || Instrument legalisat per notari, en que dóna fé de alguna cosa. *Testimonio, y testificado* pr. Ar. Fidem faciens instrumentum.

|| Qualsevol cosa de la que s'infereix la certesa de algun fet. *Testigo*. Testis, is. || Senyal de alguna cosa, com: lo color de la cara es lo millor testimoni de la seva malaltia. *Testigo*. Testatio, nis. ||

DECLARACIÓ.

TESTIMONI ABONAT. Qui es digne de crèdit, y no té latxa legal. *Testimonio abonado*. Testis amplissimæ religionis.

TESTIMONI DE OÍDO Ó DE OÍDA. 'L qui sols pót declarar per haver oït la cosa. *Testimonio de oídas*. Auritus testis.

TESTIMONI DE VISTA Ó OCULAR. Lo qui's troba present al cas en que deposa. *Testigo de vista, testigo ocular*. Occulatus testis.

TESTIMONI INSTRUMENTAL. Lo qui assisteix al otorgament de un instrument. *Testigo instrumental*. Instrumentalis testis.

TESTIMONI SINGULAR. for. Lo qui per discòrdia dels altres en lo fet, persona, lloch ó temps, no fá fe, ni serveix sa declaració. *Testigo singular*. Testis singularis.

TESTIMONI SINODAL. La persona honesta, de sufi-

ciència y probitat, anomenada en lo sínodo pera saber per ella la observància dels estatuts sinodals. *Testimonio sinodal*. Synodalis testis.

ACABAR, CONFRONTAR LOS TESTIMONIS. fr. ACABAR. 2.

DAR TESTIMONI. fr. TESTIFICAR. || for. Fér se 'l notari, certificar per escrit de lo que ha passat davant de ell. *Dar fé ó testimonio*. Fidem facere.

EXAMINAR LOS TESTIMONIS. fr. for. Pèndrerlos declaració, interrogarlos y escriur lo que declaran. *Examinar testigos*. Testes interrogare.

FALS TESTIMONI. Impostura, falsa atribució de alguna cosa. *Falso testimonio*. Commentitia accusatio.

FÉR DE TESTIMONI. fr. Declarar. *Deponer, declarar*. Testificor, aris.

LLEVAR UN FALS TESTIMONI. fr. ACUSAR, declarar falsament. *Levantar un falso testimonio*. Commentitio crimine aliquem petere.

PÈNDRE TESTIMONIS. fr. Demanar á algú que fassa de testimoni. *Tomar testigos*. Aliquem testari.

POSAR PER TESTIMONI. fr. Anomenar á algú pera que declare la veritat. *Poner por testigo*. Aliquem antestari; testimonium de re aliqua perhibere.

REFUTAR LOS TESTIMONIS. fr. Desfer la declaració que donan. *Tachar los testigos*. Testes refellere.

TRÀURE TESTIMONIS. fr. Citar ó presentar personas de autoritat pera que confirmen la veritat de alguna cosa. *Hacer testigos*. Quidquam testibus comprobare.

TESTIMONIAL. adj. Lo que serveix de testimoni ó li pertany. *Testimonial*. Testimonialis. || pl. Instrument autèntich, carta de abono, y especialment la que donan los bisbes á sos súbdits, quant han de passar á altra diócesis. *Testimoniales*. Testimoniales litteræ.

TESTIMONIAL. v. a. TESTIFICAR.

TESTOT. m. Tros de canter, etc., que serveix pera posar alguna cosa. *Cacharro*. Fragmentum, i.

TESTUT. m. Tortuga militar formada ab los escuts pera defensa del camp contra 'ls tira del enemich. *Testudo*. Testudo, inis.

TETERA. f. Eyna ó vas pera preparar y servir lo te. *Tetera*. Potioni the conficiendæ urceus.

TETRACORDI. m. mús. Consonància ó intervallo de quatre tons. *Tetracordio*. Tetrachordum, i.

TETRADE. f. Reunió dels quatre primers números naturals 1, 2, 3 y 4. *Tetrade*. Tetradæ, æ.

TETRADITA. f. Secta y heretges seqüaces de Orígenes. Lo mateix nom se dóna á altres heretges, com als Sebastians perque dejunaven en lo quart dia de Pásqua; als Maniqueus, perque posaven en Déu quaternitat, en lloch de Trinitat; també donáren dit nom los antichs als noys que naixien en la quarta lluna, y 'ls consideraven infelissos. *Tetradita*. Tetradita, æ.

TETRADRACMA. f. Moneda antiga que valia quatre dracmas. *Tetradracma*. Tetradrachma, æ.

TETRAEDRO. m. Piràmide triangular equilàtera, las caras laterals de la qual són triànguls

equilàteros iguals al de la basa. *Tetradro*. Tetrahedron, i.

TETRAGONISME. m. Quadratura del círcul. *Tetragonismo*. Tetragonismus, i.

TETRAGONO. m. geom. Figura rectilínea de quatre ànguls iguals. *Tetragono*. Tetragonum, i.

TETRAGONOMETRIA. f. Art de calcular ab números quadrats. *Tetragonometria*. Tetragonometria, æ.

TETRAGRÀMATO. m. Paraula de quatre lletres, y per excelència es nom que's dóna á Déu. *Tetragramaton*. Tetragrammaton, i.

TETRALOGIA. f. ant. Certàmen poètic que's feya ab quatre pessas; tres tragèdies y una comèdia satírica, contra altres quatre semblants. *Tetralogia*. Tetralogia, æ.

TETRÀMETRO. m. Vers jámbich de vuyt peus que's troba en Terenci. *Tetrametro*. Carmina tetrametrum.

TETRARCA. m. Senyor de la quarta part de un regne. *Tetrarca*. Tetrarcha, æ. || Governador absolut de una provincia. *Tetrarca*. Tetrarcha, z.

TETRARQUIA. f. Lo govern de Tetrarca. *Tetrarquia*. Tetrarchia, æ.

TETRÀSIL-LABO, A. adj. QUADRÀSIL-LABO.

TETREA. f. Màquina antiga de guerra, inventada per Tetras calcedoni, pera conduhir l'artele. *Tetrea*. Tetrea, æ.

TÉTRICH, CA. adj. Trist, melancòlich, adust, mal humorat. *Cacoquímio, tétrico*. Tetricus.

TEU, TUA Ó TEVA. Pronom possessiu. *Tuyo*. Tuus. || pl. Parents, amichs ó partidaris de aquell ab qui's parla. *Tuyos*. Tui, tuorum.

LO TEU ES MEU, Y LO MEU M' HO VULL. ref. Repres la descomedida avarícia de alguns, que volen tenir part en los béns dels altres sèns lo menor desfalch ni minva en los sèns. *Partir como hermanos; lo mio mio, y lo tuyo de ambos ó de entrambos*. Quæ mea sunt, mea sint; tua sed communia sunt.

TEUCHIONATA. f. Planta ó arbret de cosa de sis peus de alt, sempre vert; la fulla semblant á la del camedrís; la flor blanca, y la llavor quasi rodona en una espècie de campaneta que li serveix de cális. N'hi ha de várias espècies. *Teucio*. Teuchrium, ii.

TEULA. f. Pessa de fanch cuyt en forma de canal. *Teja*. Tegula, æ.

TEULA DE CUBRIR Ó DE CARALLÓ. La que's posa en las teuladas la part vuyda abax per abraçar los costats de las que forman los reguerons. *Cubija*. Imbricium juncturas operiens tegula.

CAÛRE LAS TEULAS. fr. met. fam. Forse de nil. *Anochecer*. Advesperasco, is.

TEULADA. f. Cubert de teulas. *Tejado*. Imbricatum tegulatum, tectum. || Entre gitanos, capa, manteu ó sombrero. *Tejado*. Teotum, i. || Cop de teula. *Tejazo*. Tegulæ ictus.

TEULADA SECA. Cubert ab solas las teulas ó ab la simple teulada. *A teja vana*. Sub simplici tecto.

ADORAR LAS TEULADAS. fr. *Trastejar, relejar.* Imbricibus reficere.

ADOS Ó REMENDO DE TEULADA. *Trastejo.* Tegulorum saritura.

DE TEULADAS EN AVALL m. adv. Segons l'ordre regular, deixant á part la voluntat de Déu. *De tejas abajo.* Spectata natura.

FÉR TEULADA. fr. Cubrir ab teulas. *Tejar, cubrir de ó con tejas.* Imbrico, tegulo, as.

MIRARSE ALGUNA COSA DE TEULADAS EN AVALL. fr. MIRARSE UNA COSA DEL TERRAT EN FORA.

TEULADETA. f. d. *Tejadillo.* Tectulum tegulis munitum. || Cubert sobre 'ls portals y finestras. *Sobradillo.* Parvum tabulatum.

TEULARIA. f. TEULERIA.

TEULAR. m. TEULADA. 2.

TEULER. m. Qui fá teulas. *Tejero.* Tegularius, ii.

TEULERIA. f. Fàbrica de teulas. *Tejar, tejera, tejería.* Tegularium, ii.

TEULETA. f. d. *Tejuela.* Parva tegula.

TEULIS. m. Bocí de teula ó altre test semblant. *Tejoleta.* Tegulae frustum.

TEXT. m. Terme relatiu contraposat á comentari, y es un discurs ó sentència original, sens glosa, nota, ni interpretació. *Texto.* Textum, i, textus, us. || La autoritat ó cita de las paraulas de qualsevol autor. *Lugar, texto, pasaje.* Textus, us, auctoritas, alis. || Los versos que's posan al cap damunt de altres ab que's van glosant. *Texto, pie.* Textus, us, glosa, æ. || Per antonomàsia las sentències de la sagrada Escripura. *Texto.* Sacrae Scripturae textus. || Entre estampers caràcter de lletra entre la atanasia y parangona. *Texto.* Textus thipographyci forma.

EXIIRSE DEL TEXT. fr. PIXAR FORA DEL TEST.

TEXTUAL. adj. Lo que convé en lo sentit ab lo text. *Textual.* Textualis. || Lo que autorisa sos pensaments ab lo literal dels textos, ó que proba un text ab altre. *Textual.* Textualis.

TEXTUALISTA. m. Lo qui cita textos ab freqüència. *Textualista.* Textuum studiosus.

TEXTUALMENT. adv. m. Absubjecció al text. *Textualmente.* Juxtà litteralem textum.

TEXTUARI m. Llibre que conté 'l text sens glosa ni comentaris. *Textuario.* Textuarius, ii. || Lo qui seguia entre 'ls juheus la secta dels carafas. *Textuario.* Textuarius, ii.

TEXTURA. f. La disposició y orde dels fils en los teixits. *Textura, tejedura.* Textura, æ. || met. Disposició, col·locació y orde dels pensaments, frases, etc. *Contextura, textura.* Textura, æ. || met. La composició y organisació que tenen los cossos naturals. *Contextura, textura.* Compago, inis.

TEY. m. Arbust ramós, sobre tres ó quatre pams de alt, ab fullas sempre verdas, semblants á las del líl, molt peladas y apegalosas; flors petites y blanquinosas, formant com una panolla que cria unas tavellas encarnadas y quasi rodonas; la pell de

textura fibrosa, tenás, arrugada al través quant está seca, de color gris y pardench al exterior, y groguench al interior, cuberta de una borra suau com la seda, y de petites clapas ó berrugas blanquinosas de distància en distància: de olor desagradable y fastigós; de sabor acre y corrosiu. Se separa fàcilment de llarch á llarch, y es diaforética, estimulante y fá alzar bombollas. *Toroisco.* Thymelæa, æ, gnidium, ii.

TEYA. f. Estella rehinosa del pi, que s'usa pera fér llum. *Cuelmo, tea.* Tæda, æ, sapium, ii. || met. Qualsevol fusta rehinosa que s'encen ab molta facilitat. *Tea.* Tæda, æ.

TEYA DE LA DISCÒRDIA. Lo qui excita ó fomenta discòrdias. *Tea de la discordia.* Fomes discordiaæ.

TEYAS NUPCIALS. Certas teyas que portavan los desposats davant de sas esposas, y comunment se pren per las mateixas bodas. *Teas maritales ó nupciales.* Nuptiales tædæ.

TEYER. m. y

TEYERA. f. Graella en que's posan las teyas pera il·luminar. *Tedero.* Craticula tædifera. || f. ant. Teya. *Tizon.* Tæda, æ.

TEYÓS, A. adj. Rehinós, que té las qualitats de la teya. *Teoso.* Tædifer.

TI.

TI. m. TINO.

TIA. f. Germana del pare. *Tia.* Amita, æ. || Germana de la mare. *Tia.* Matertera, æ. || Germana del avi ó àvia. *Tia.* Magna amita. || La donzella ó soltera de molta edat. *Doncellueca, grandeva, tia.* Grandæva, ætate propecta virgo. || mit. Muller de Iperion, mare del sol, de la lluna y de la aurora. *Tia.* Thia, æ.

CONTARNO Á SA TIA. fr. fam. ab que's dubta ó nega de alguna cosa que's refereix com á certa. *Contárselo á su abuelo ó á su tia; á otro perro con ese hueso.* Narra amitæ querelas.

NOL' ATRASSARIA Á SA TIA. loc. fam. ab que's denota que una minyona está en aptitut de casarse. *Estar de saca.* Nuptiis captam vel paratam esse.

QUEDARSE PERA TIA. fr. met. fam. Arribar la dona á una edat avansada sens haver contret matrimoni. *Quedarse para tia ó para vestir imágenes.* In-nuptam senescere.

TIADA. f. BACANT.

TIARA. f. Espécie de mitra rodona circuhida de tres coronas, que té per remat una creu. Es insígnia del Sumo Pontífice y demostrativa de la suprema autoritat. *Tiara.* Tiara vel tiaras pontificia. || La dignitat del papa. *Tiara.* Tiara, æ, pontificatus, us. || Adorno del cap, espécie de turbant que usan algunas naciones; comensá entre las donas persas; y després s'extengué als homes, especialment entre 'ls prínceps y sacerdots. *Tiara.* Tiaras vel tiara, æ. || Cert peix anomenat així, per la semblansa que sa closca té ab la tiara. *Tiara.* Tiara, æ.

TIBAR. v. a. y derivats. **TIVAR.**

TIBERI. n. p. de home. *Tiberio*. *Tiberius*, ii. || ter. fam. **MARINXA.**

TIBERÍ, NA. adj. Cosa del Tíber riu de Roma. *Tiberino*. *Tiberinus*. || m. Dèu dels antics romans que donà nom al Tíber, per haver-se negat en ell. *Tiberino*. *Tiberinus*, i.

TIBI, A. adj. **TEBI.** || f. Nom que donan los facultats al os major de la cama. *Canilla*, *tibia*. *Tibia*, æ.

TIBIAL. m. y adj. anat. Muscle que serveix pera estendre la cama, y lo que li pertany. *Tibial*. *Tibialis*.

TIBIAMENT. adv. m. **TÉBIAMENT.**

TIBIESA. f. **TEBIESA.**

TIBOR. m. Espècie de gerra de terra de Xina. *Tibor*. Vas ita dictum.

TIBURCI. n. p. de home. *Tiburcio*. *Tiburcius*, ii.

TIBURÓ. m. Peix de mar, espècie de gos ó llop, però de monstruosa grandesa, fins á vint peus de llarch, y á proporció gruixut; té solament en tot lo cos la esquena ó espinada. Es molt voràs de carn humana. *Lamia*, *tiburon*, *marrajo*. *Canis vel lupi marini* especies.

TICIÀ. m. Nom que 's donava en la antiga Roma als sacerdots dels sabins. *Ticiàno*. *Ticianus*.

TIC TAC. Veus fíctícies pera escarnir lo so del martell ó altre so repetit. *Zas zas, zis zas, tris tras, tic tac*. *Streptitus inconcinuus, iteratus*.

TIENTO. m. Bastonet que tenen los pintors en la ma esquerra ab un bolonet de borra ó pom rodó al últim, pera que no espallís lo que pintan. *Tiento*. Virga pictorica manum sustinens. || Consideració prudent, templança, mirament y cordura en lo que 's fa ó empren. *Tiento*, *ten-con-ten*. *Attentio*, nis.

TISSO, A. adj. Dur, dret, ferm, sólít, y que ab dificultat se doblega ó romp. *Firme*, *tieso*, *puro*, *yerto*. *Durus*, *solidus*. || Terch, constant, ferm en són sentir. *Firme*, *tieso*, *tenaz*. *Durus*, *tenax*. || Tivant, lo desmasiadament grave y circumspecte. *Cucullierguido*, *tieso*, *recto*, *patitieso*. *Rigidus*, *gravis*. || S' aplica al vivent que s' ha quedat tivant y sens moviment pel molt fret, y també 's diu dels cadàvers y altres coses que pateixen lo mateix efecte. *Yerto*. *Rigidus*.

TENIRSE Ó MANTENIRSE TIESSO. fr. *Mantenirse ferm en alguna resolució. Tener tieso, tenerse tieso. Animum obfirmare.*

Á LA MANERA TIESSA. loc. ant. *Vestido segun la moda tudésca, á la tudésca. More tudescæ.*

TIFA. f. fam. **EMBUSTERO.** || **XIMPLE.**

TIFARA. f. La marrinxá ó moixera espléndida y abundant. *Merendona*, *comilitona*, *comilona*, *tragantona*, *manjorrada*. *Lauta merenda*.

TIFARADA. f. fam. **CAGARADA.**

TÍFUS. m. Malaltia epidèmica produhida per un veneno ó miasma introduhit al cos per qualse-

conducto, y trastorna la major part de las funcions corporals y las facultats intel·lectuals. *Tífus*. *Epidemica febris*.

TÍFUS ASSIÁTICH. **CÓLERA MORBO.**

TÍFUS DE AMÉRICA. **FEBRA AMABILLA.**

TÍFUS DE ORIENT. **PESTE.**

TIGRE. m. Fera molt velós, de la figura de un gat, encara que molt més grossa, las garras de lleó. 'ls ulls grochs y resplendents, cua llarga, las ungles y dents agudíssimas, y la pell ab elapes de vários colors. *Tigre*. *Tigris*, is. || Orinal gran per 'ls excrements majors. *Tito*. *Scaphium*, ii, *las-num*, i.

TILDAR. v. a. Posar titllas á las lletres. *Atildar*, *tildar*. *Apicibus notare*. || Censurar las accions de algú. *Atildar*, *tildar*, *ascalizar*, *tachar*. *Notar*, as.

TILDE. m. Poquíssim. **ENGRUNA.**

TILE. m. **TITLLA.**

TÍLIA. f. Arbre que 's troba en Astúrias y en los Pirineus de Catalunya y Aragó, molt comú en los passeigs de Europa. Té la soca alta y grossa ab branques, de escorxa llisa y un poch cendrosa, fusta blanca y blana; las fullas són de figura de cor. punxagudas, y dentadas per las voras; las flors grogas, y de olor suau, quant estan frescas, de olor més débil y color groch més obscur, quant estan secas; de sabor mucilaginos un poch aromàtic; pedunculadas, ó ab cua, quatre ó cinch reunidas en lo pedúnculo ó punxó; pedúnculo armat de una bràctea de figura de llansa molt prima y transparent, de color verdós en l' estat fresch. groch de palla en l' estat sech, cális caduch de cinch pétalos; molts fils; ovari de cinch casetas. Lo fruyt es una càpsula globulosa de cinch casetas. *Tilo*, *tilia*. *Tilia europæa*.

TILLA. f. náut. Lo mitj de una cuberta, comprès desde popa á proa entre las cordas, ó per la part compresa entre aquestas y la artilleria. *Cruja*, *tilla*. *Fori*, *orum*. || ant. **TITLLA.**

TILLAR. v. a. **TITLLAR.**

TILLET. m. **TITLLET.**

TIM. m. La insígnia que 's col·loca sobre l' escut de armas pera distingir los graus de noblesa. *Timbre*. Insigne in casside. || met. Qualsevol acció gloriosa, que ensalsa y ennobleix. *Timbre*. Insigne, is.

TIMBA. f. Despenyadero, precipici. *Derrumbadero*, *derrumbiadero*, *despeñadero*, *precipicio*, *voladero*, *desgalgadero*. *Locus præruptus*.

TIRAR DE DALT Á BAIX DE UNA TIMBA. loc. *Precipitar*. *Derrumbar*. *Præcipitare*; *præcipitem agere*.

TIMBAL. m. Caixa de forma cilíndrica, cuberta pels dos costats de dos pells estiradas; se toca ab dos bastons anomenats baquetas, y serveix pera 'ls tochs de guerra. *Caja*, *atabal*, *timbal*, *timpano*, *témpano*. *Tympanum*, i.

TIMBALA. f. **TIMBAL.** || pl. Instrument en forma de caldera ab una pell de timbal en la boca;

và davan en las professons de Còrpus. *Timbales*. Tympana, orum. || La part posterior del home. *Tamboril*. Clunes, ium. || SAQUETA. 2.

TIMBALEJAR. v. n. Tocar lo timbal. *Tocar los timbales*. Tympanizo, as.

TIMBALER. m. TAMBOR. 5.

TIMBALET. m. d. *Timpanillo*. Parvum tympanum.

TIMIAMA Ó TIMIANA. f. Espècie de escorxa olorosa que's trau de las índias orientals. Aquesta escorxa serveix pera perfums, pera corregir los vicis del pulmó, y purificar l'ayre en temps de pesta; però es rara y costosa, y's pòt suplir ab la excorxa del arbre de encens. *Timiama*. Thymiana, æ.

TIMIDAMENT. adv. m. Ab temor. *Tímidamente*. Timidè.

TIMIDITAT. f. Temor, por, encongiment é irresolució. *Timidez*. Timiditas, alis.

TÍMIDO, A. adj. Temerós, cobart. *Tímido*. Timidus.

TIMO. m. anat. Glándula com tortuga en la part superior del pit, ahont se divideixen la vena cava y la artèria aorta. *Timo*. Tymus, i.

TIMÓ. m. náut. Post vertical, col·locada en lo extrem de la popa de la embarcació sobre golfos, en que gira á la dreta ó á la esquerra pera donar la direcció á la nau. *Timon*. Clavus, i, navis gubernaculum. || L' instrument que governa 'l moviment de algunas máquinas. *Timon*. Gubernaculum, i, temo, nis. || Espigó de carreta. *Timon*. Temo, nis. || ter. **PARIGOLA**. || met. Aquell qui té 'l principal govern ó direcció de qualsevol cosa. *Timon*. Clavus, i.

TIMOCRÀCIA. f. Govern en que 'ls richs tenen monopolisats los càrrechs, empleos y honors. *Timocracia*. Timocratia, æ.

TIMÓCRATA. m. Partidari de la timocràcia. *Timócrata*. Timocratæ sectator.

TIMOCRÀTICH, CA. adj. Lo que pertany á la timocràcia. *Timocrático*. Timocraticus.

TIMONEJAR. v. n. Governar lo timó. *Timonear*. Clavum ducere, regere.

TIMONER. m. Qui governa 'l timó de la nau. *Timonero*, *timonel*. Claviductor, is, nauclerus, i.

TIMONERA. f. Lo siti ahont s' assenta la bitàcula, y eslá 'l pinsot ab que governa 'l timoner. *Timonera*. Clavi capsas, situs. || Cada una de las plomas grans de la cua del auell, ab que dóna direcció al vol. *Timonera*. Rectrices plumæ.

TIMONET. m. **PARIGOLA**.

TIMORAT, A. adj. Qui té 'l sant temor de ofèndrer á Deu, y 's governa per ell en sas operacions. *Timorato*. Pio timore percitus, ductus.

TIMPÀ. m. Entre estampers, artífici format de quatre llistons de fusta ó ferro, y cubert de pergami ó roba; dins de ell s' hi fica un capsal de panyo, pera que estiga bla y suau. Serveix pera assentar sobre de ell lo paper que s' ha de imprimir,

y per medi de dos frontissas, s' ajau sobre 'l motllo que está posat en la pedra. *Timpano*. Tympanum typographicum. || arq. Certa figura á modo de quadrat, que's posa mòltas vegadas ab alguns adornos en lo principi de algun arch. *Timpano*, *timpanillo*, *timbanillo*. Tympanum architectonicum.

TIMPANELL. m. ter. ENVI.

TIMPANILLO. m. Entre estampers timpà petit que s' encaixa detrás del principal, y sobre de ell s' assenta 'l quadro ab que s' apreta 'l motllo pera que estampe. *Timpanillo*. Timpanulus, i.

TIMPES. m. pl. ant. Montanyas. *Costas*, *montañas*. Montes, colles, ium.

TINA. f. GERRA. || Vas gran en forma de caldera, de diferents matèrias, que serveix pera tenyir y altres usos. *Tina*, *tino*. Cortina, æ. || La en que's conserva y prepara la barrella pera la fàbrica del sabó. *Trujal*. Trulla, æ. || Gerra de fusta plena de àygua, posada junt á las calderas de ayguardent, en la qual está ficada la que diuhen culebra, per ahont passa l' ayguardent que's vá destil·lan. *Corbato*. Ligneum dolium. || cup. || Cubell de fusta que s'ól servir pera recullir las àyguas de pluja, pera pèndrer bany, pera rentar y altres usos. *Tinaco*, *tina*. Amplior cortina. || Vas en que's desengreixan las llanas en las fàbricas. *Cubeto*, *tina*, *caldera*. Ad lanam detergendam vas.

GUARNIR LAS TINAS. fr. En las manufacturas de llana, es posar en la tina ó en la caldera 'ls ingredients necessaris pera 'l tint. *Armar la tina*. Caldariam ad tingendum instruere, parare.

POSAR EN UNA TINA. fr. DONAR TINT.

TINAJA. f. ant. TINA.

TÍNDER. v. a. ler. **TENIR**.

TINELL. m. Quadra ó aposento en que menja la familia dels senyors y grans. *Tinelo*. Famulorum cenaculum. || ant. **APARADOR**. || ter. **ESCUDELLER**. || TINA. 2. || **WAYNELL**. || Derivat de *tenir*, per que era la sala ahont se tenian ó celebravan los actes de cort y ahont se tenian de cos present los difunts de la família real de Aragó: es l'únich resto que queda del antich palau major de Barcelona. *Sala de corte*. || **TINELL MAJOR**. *Palacio mayor*. Palatium precipuum.

TINÈNCIA. f. y

TINENSA. f. ant. Lo càrrech ú ofici de tinent. *Tenencia*, *tenientazgo*. Vicarii munus. || La possessió y ocupació actual de alguna cosa. *Tenencia*. Possessio, nis.

TINENT. m. mil. L' oficial immediat al capitá. *Teniente*. Subcenturio, nis. || Lo qui ocupa y exerceix lo càrrech ó ministeri de altre, y es com substitut seu. *Teniente*. Vicarius, ii; vices gerens. || **TENIDOR**. 1. || adj. Lo que confronta ab altra cosa, com: **TINENT** ab la vinya del vehí. *Confinante*, *confrontante*, *lindante*, *lindero*. Confinis, conterminus. || ant. **COMARCA**.

TINENT CORONEL. L' oficial de grau immediat á coronel. *Teniente coronel*. Subchiliarchus, i.

TINENT DE REY. Oficial de guerra que mana en alguna ciutat ó plassa en lloch del governador. *Teniente de rey.* Propætor.

TINENT GENERAL. L' oficial general de grau immediat al capità general. *Teniente general.* Prætorius legatus. || En lo regne de Aragó era 'l coadjutor del procurador reyal y l' immediat superior als demès oficials de la procuració reyal essent en lloch de dit procurador en sa ausència. *Teniente general, suprefecto.* Subprefectus, i.

TINENTA. f. La dona del tinent. *Tenienta.* Subcenturionis uxor.

TINETA. m. d. *Tinajilla, ica, ita, tinajuela tinica, illa, ita.* Doliolum, i.

TINGITÁ, NA. adj. Natural de ó lo que pertany á Tànger. *Tingitano.* Tingitanus.

TINGLADO. m. Tablado que s' apoya en bigas ó taulons, enclavats en la paret, surtint en fora. *Tablado, palenque, andamio.* Tabulatum, i.

TINGLE. f. Pessa de marfil ú os llisa y ampla, que usen los vidriers pera obrir y ajustar al vidre las oberturas del plom. *Tingle.* Instrumentum eburneum ad vitrum plumbo aptandum.

TINGUDA. f. Tirada, extensió, com : camp de gran TINGUDA. *Extension.* Extensio, nis. || La obra de tenir ó celebrar alguna junta, etc., com : dins de la TINGUDA dels estats. *Celebracion.* Celebratio, nis.

TINGUT, DA. p. p. *Tenido.* Habitus. || Observat. *Observado.* Observatus. || Obligat, com : sér TINGUT. *Obligado, tenido.* Coactus.

TINITA. m. Sobrenom dels reys de Egipte. *Tinita.* Tinita, æ.

TINO. m. Judici, prudència y discurs judiciós, pera 'l govern y acertada direcció de alguna matèria. *Tino, tiento, ten-con-ten.* Judicium, ii. || Bon pols y facilitat pera fér bè alguna cosa. *Pulso, acierto, tino.* Dexteritas, atis. || Moderació, templança. *Moderacion, tino.* Moderatio, nis.

AB TINO. m. adv. Ab judici, ab prudència. *Con tino, mesuradamente.* Solerter.

EIXIR DE TINO. fr. Executar alguna acció irregular per la vehemència de alguna passió. *Salir de tino, de juicio, de seso, de su quicio ó de sus quicios.* Extrà ordinem prætergredi.

PÈRDRE LO TINO. fr. Pérdre lo judici, l' enteniment. *Desatinar, desatentar.* Aberro, titubo, as.

TRÀURE Ó FÉR EIXIR DE TINO. fr. Aturdir, ó confondre á algú ab alguna espècie ó rahó que se li persuadeix ó impressiona. *Sacar de tino ó de tiento, desatinar, desatentar, enagenar.* Furorem alicui suscitare. || Provocar, inquietar, irritar. *Sacar de st, ó de tino, ó de madre, ó de quicio ó de sus casillas.* Irrito, as.

TINT. m. La acció de tenyir. *Tinte, tinta, tintura, teñidura.* Tinctura, æ. || Lo color ab que's tenyix. *Tinte, tinta.* Color, is. || La oficina ó paratge ahont se tenyeix y donan los colors. *Tinte.* Tinctorium, li, tinctoria officina. || Artifici, manya ab que

's vól dissimular una cosa aparentantne una altra. *Colorido, tinte.* Fucus, i.

DONAR TINT. fr. Tenyir, donar color á alguna cosa. *Entinar, entintar.* Tingo, is.

TINTA. f. Licor negre ab que s' escriu. Sos regulars ingredients són caparrós, galas, alum y goma aràbiga en àygua ó vi. *Tinta.* Atramentum, i. || **TINT.** 2.

TINTA DE SABATER. La que usen los sabaters pera tenyir los cuyros, etc. *Tinta sutoria.* Atramentum sutorium.

CÓRRER LA TINTA. fr. Estar fúida y en proporció pera escriurer. *Correr la tinta.* Atramentum apt fluere.

DE BONA TINTA. m. adv. fam. Ab activitat, efícia y acrimonia. *De buena tinta.* Vehementi calamo. || **DE BONA PART.**

DONAR Ó NO DONAR TINTA. fr. Denota que la ploma senyala ó no, per estar poch ó massa oberis, ó per que la tinta es massa espessa ó massa clara. *Dar ó no dar tinta.* Atramentum mittere vel non emitlere.

DONAR TINTA. fr. Servir la tinta pera imprimir. *Dar tinta.* Typographico prælo ministrare.

DONAR UNA TINTA Ó DOS TINTAS. fr. Donar un ó dos banyes de tint. *Dar una tinta, dos tintas.* Injicere, tingere.

MITJA TINTA. pint. La tinta general que's dona primer pera pintar al tremp y fresch. *Medie tint.* Generale linimentum.

PÈNDRE TINTA. fr. Sucar la ploma ab tinta pera poder escriurer. *Tomar tinta.* Intingere penam atramento.

SABER ALGUNA COSA DE Ó PER BONA TINTA. fr. met. Estar informat de alguna espècie per subjecte á qui's deu donar crédit. *Saber algo de buena tinta ó de buen original.* Ex probato, certo auctore aliquid scire.

SEGONA TINTA. pint. Segon grau ab que 'l car baixa envers l' oscur. Així mateix se diu, tercera, quarta tinta, etc. *Segunda tinta.* Linimentum secundum, tertium, etc.

TINTAR. v. a. y derivats. **TENYIR.** || v. n. Dè dels rabims. **PINTAR.** 12.

TINTAR AB ARXIOTA. fr. Tenyir, donar tint á la seda, cotó, etc., en lo such de dit arbre. *Embijar.* Archiote tingere.

TINTER. m. Lo vas en que's té la tinta pera escriurer. *Tintero.* Atramentarium, ii.

DEIXARHO EN LO TINTER. fr. fam. Olvidar ó omitir alguna cosa. *Dejar ó dejarse en el tintero alguna cosa; dejar entre renglones.* Rem oblivisci, prætermittere.

QUEDARSE ALGUNA COSA EN LO TINTER. fr. Olvidar-seli á algú alguna espècie ó idea que devia tenir present. *Quedarsele á alguno en el tintero alguna cosa, quedarse entre renglones, ó quedarse algo en el tintero.* Rem oblitam esse alicui.

TINTILAINA. f. Planta. SUMACH.

TINTINAS. f. pl. TENTINAS.

TINTIRINTIN. m. L'eco ó sonido que resulta del toch dels clarins ó altre instrument que 'l tinga agut. *Tintirintin.* Acutus sonus repetitus.

TINTORER, A. m. y f. Qui tenyeix ó dona 'ls tints. *Tintorero.* Infector, tinctor, is. || Qui tenyeix de pardo ó fosch. *Embassador.* Fascator, is.

TINTORERIA. f. Establiment de tintorer, y l'art de tenyir. *Tintoreria.* Tinctoria officina.

TINTURA. f. TINT. 1. || Notícia superficial de alguna cosa. *Tintura.* Levis notitia. || quim. Extracte del color de un ó més mixtos ab la porció més pura de sa substància, que posat en infusió en licor convenient, y desfet en foch suau, li comunica sas virtuts y color. *Tintura.* Tinctura, æ.

TINYA. f. Erupció cutànea, de un humor corrosiu y acre, que vá rosegant y sent foradels com las arnas en lo cútis del cap, ahont se cria erosta. *Alopecia, tiña, alopecia, peladera, pelona, pelonia.* Porriño, inis; scabies, ei. || **ARNA.** 1. || BRUTICIA, PORQUERIA.

SER MÉS VIU QUE LA TINYA. fr. met. ab que's dona á entèndrer que algú es moltíssim viu ó astut. *Pelarse de fno; sentir nacer la yerba; ser muy redomado.* Versutum esse.

TOCAR LA TINYA. fr. met. Pegar á algú. *Menear, tocar el bulto; matar ó cascar las liendres.* Tundere.

TINYADURA. f. Lo senyal ó tara que las arnas fan en las robas. *Apolilladura.* Tinæ morsus.

TINYARSE. v. D. ARNARSE.

TINYETA. m. met. Lo lladre astut, que róba ab manya, dissimulo y engany. *Galafate, gato, ganzúa, guarduño, cortabolsas.* Subdolos fur. || Viu y astut pera fér sòn negoci. *Pájaro, redomado.* Callidus, versutus.

TINYÓS, A. adj. Qui pateix la malaltia de la tinya. *Tiñoso.* Tinea affectus; porriginosus. || pl. Las personas que s' están curant de tinya en l'hospital. *Tiñosos.* Porrigne infecti.

TIÓ. m. Lo boscall comensat á cremar. *Tizon.* Titio, nis, torris, is. || Tronch ó soca de arbre. *Tronco.* Truncus, i. || Lo que en la nit de Nadal se posa al foch. *Nochebueno.* Ingens lignum. || CABALLET. 5.

TIÓ DEL INFERN. CONDEMNAT. 2.

QUI TÉ TIONS, FÁ ESTELLAS. loc. Denota que qui té béns ó alhajas pròpias, fàcilment se remedia en las necessitats. *Quien tiene alforjas y asno, cuando quiere va al mercado.* Quisquis habet peras, et quo portantur, asellum, Mercatum quoties allubet, ille petit.

TIONADA. f. Cop donat ab algun tió. *Tizona-za, tizonada.* Titionis ictus.

TIONÁS. m. aum. *Tizonazo.* Grandior torris.

TIONET. m. d. *Tizoncillo.* Exiguus titio.

TIORBA. f. Instrument músich, espècie de llaut, un poch major y ab més cordas. *Tiorba.* Chelis, citare species.

TIP, A. adj. Satisfet de menjar. *Sasiado, harto,*

repleto, lleno. Satur, satiatas. || m. *ÁPAT, FART.*

ESTAR TIP Y RETIP DE ALGUNA COSA. fr. met. Estar cansat, fastiguejat, enfadat de ella. *Estar ahito, cansado, fastidiado, aburrido.* Pertræsum esse.

FÉRSE UN TIP DE ALGUNA COSA. fr. Menjar de ella fins estar ben satisfet. *Darse una panzada; un hartazgo.* Cibo oppleri.

TÍPICA. f. Nom de la regla que doná sant Sàbas á sos monjos. *Típica.* Typica, æ.

TÍPICH, CA. adj. Simbólich, al-legórich. Se diu de un sentit de la Escriptura. *Típico.* Typicus, symbolicus.

TIPLÉ. m. mús. Veu aguda. *Tiple.* Acuta vox. || mús. Qui té la veu aguda. *Tiple.* Acutus cantor. || mús. Instrument de so agut, guitarró. *Guitarrillo, tiple, guitarra.* Acutior cithara.

TIPLISONANT. adj. Lo que té la veu ó to de tiple. *Tiplisonante.* Acutè sonans.

TIPO. m. Moillo, exemplar. *Tipo, molde, ejemplar.* Typus, i.

TIPOGRAFIA. f. L'art de imprimir ó estampar. *Tipografia.* Ars typographica.

TIPOGRÁFICH, CA. adj. Cosa de tipografia. *Tipográfico.* Typographicus.

TIPOGRAFISTA. m. Qui treballa ó compon alguna història sobre l'art de imprenta. *Tipografista.* Typographicus scriptor.

TIPÓGRAFO. m. IMPRESSOR.

TÍQUIS MÍQUIS. Veus bárbaras ab que en l'estil familiar se notan algunas expressions afectadas, y ab singularitat quant se diuhen mútuament entre dos ó més personas. *Tiquis miquis.* Verba nimis incompressa mutuo dicta vel jacta.

TIR. m. L'acte y efecte de tirar. *Tiro.* Jactus, us, explosio, nis. || La senyal ó impressió que deixa lo que's tira. *Tiro.* Ictus signum, vestigium. || La quantitat de munició que's necessita pera carregar una vegada la arma de foch. *Tiro.* Pulveris ac plumbi scloppetis seu bellicis tormentis apta portio. || met. Dany grave que's fá á altre. *Tiro.* Noxa, molestia, æ. || Xasco, burla, ab que maliciosament s'enganya á altre. *Tiro.* Fraus, dis, dolus, i. || En la maquinària l'acte de llansar algun cos al ayre, y l'efecte ó l'impuls dels mateixos cossos tirats. *Proyeccion.* Projectio, nis. || Joch enter de sis ó set mulas ó caballs, per lo comú de un tamany y pel. *Tiro.* Sex mulæ, equi pro rheda corpore et colore pares. || LLARGÀRIA.

TIR DE CANÓ. GANONADA.

TIR DE FUSELL. FUSELLADA.

TIR DE PEDRA, ESCOPETA, etc. La distància ó espay á que arriban disparadas ó llansadas. *Tiro de piedra, escopeta,* etc. Jactus, us.

TIR DE PISTOLA. PISTOLADA.

ERRAR LO TIR. fr. met. Enganyarse en lo dictàmen ó concepte de alguna pretensió ó intent. *Errar el tiro.* Ab scopo aberrare, deerrare.

POSARSE Á TIR. fr. met. Arribar alguna cosa á la disposició y estat proporcionat y convenient pera

que se execute, ó á paratge á punt de que succehesca. *Ponerse á tiro*. Sub manu esse, propè ut.

TIRA. f. Tros de qualsevol drap llarch y estret. *Hijuela, tira*. *Tænia*, æ. || Lo tros llarch de tela que s'esquina y se separa del demès. *Tira*. Telæ segmen. || Filera de ceps posats en orde. *Liño*. Series, ei. || arq. *FILADA*. || *RENGLERA*. || interj. ab que s'expressa la extranyesa ó admiració que causa alguna cosa. *Cáspita, zape*. Hui, apage.

POSAR TIRAS DE DRAP. fr. Posarne en las obras de fusta, en las parts y juntas que poden obrirse. *Enlénzar*. Lini fasciis munire.

TIRÀ, NA. adj. S'aplica al senyor que governa sèns justícia y á mida de sa voluntat. S'usa també com á substantiu. *Tirano, tiránico*. Tyrannus. || ant. Nom que's donava al rey ó soberà, encara que obràs arreglat á lley y justícia. *Tirano*. Tyrannus, i. || Se diu també de las cosas inmaterials, com lo temps es un tirà de la memòria. *Tirano*. Tyrannus, i. || S'aplica al negociant que ven sos gèneros á preu exorbitant y pujat. *Tirano*. Maximo pretio vendens. || Se diu de la passió de amor ó altre afecte que domina l'ànimo, ó persuadeix l'enteniment. *Tirano*. Tyrannus dominator.

TIRABECHS. m. PÉROL TIRABECH.

TIRABUIXÓ. m. Instrument pera traurer los taps de las botellas. *Sacacorchos, tirabuzon, sacatapon, sacatrapos, sacabuzon*. Instrumentum ad obturamentum extrahendum. || Lo bucle que natural ó artificialment se sol fèr en lo cabell. *Sortija*. Capilli annulus.

TIRACORDETES. m. Ajudant del butxi. *Ayudante del verdugo, y vigolero* entre gitanos. Carnificis adjutor.

TIRADA. f. La acció de tirar. *Echada, tirada, echamiento*. Jactus, us, vibratio, nis. || La acció de tirar ab violència. *Tiron*. Violentia, æ, attractio, nis. || Distància de un lloch á altre, ó de un temps á altre. *Tirada*. Distantia, æ, intervallum, i. || Lo que's beu de una vegada. *Vez, trago, tragantada, trocanada, gorgorotada*. Liquoris haustus, tractus. || Esfors violent. *Forcejo, forcejon*. Contentio, nis, contentus, us. || **ESTIRADA**. || Séquit, inclinació, afició, y així 's diu, que una cosa té molta *TIRADA*. *Requesta, querencia*. Requisitio, nis. || Nom que donan los picapedrers á la llista treballada y pulida que fan á la vora de la pedra que pican. *Tirada*. Os lapidis perpolitum.

TIRADA DE CABELLS. *Repelon*. Capillorum revulsio.

TIRADA DE LA BRIDA. Cop violent que's dona ab lo fre á las cabalcaduras. *Sofrenada, sobarbada*. Refrenatio, suffrenatio, nis.

TIRADA DELS GANXOS. La acció de tirar alguna cosa ab los ganxos. *Garabateo, garabatada*. Unci, harpaginis jactus.

DE UNA TIRADA. m. adv. De una sola vegada, de un cop, en un acte continuu y seguit. *De una tirada, de un golpe*. Uno continetique ductu.

TIRADETA. f. d. *Traguito, sorbillo, ilo*. Sorbillum, i.

TIRADOR, A. m. y f. Qui tira. *Tirador, tirante*. Jaculator, vibrator, is. || Qui tira 'ls pits de las donas. *Mamador*. Lactans, sugens, tis. || Entre estampers, *PREMSISTA*. || Entre comerciants, qui tira las lletres de cambi. *Dador*. Sponsor nummarius. || Qui llansa alguna cosa. *Echador*. Projiciens. || Lo qui sab acertar bè algun objecte, regularment ab arma de foc. *Certero, tirador*. Dexter colimator.

TIRADOR DE OR. Lo qui reduheix l'or á fil. *Tirador de oro*. Aurum ad fila deducens.

TIRADOR DE PLOM. Roda que serveix pera estirar ó allargar lo plom. *Tirador de plomo*. Plumbi in caniculos ducendi rotula.

TIRALÍNEAS. m. geom. Instrument ó punta de cer ó coure, que serveix de ploma á mudó de llapidera, pera tirar ab llimpiesa las líneas del dibuix ó de un pla. *Tiralíneas, tirador de líneas*. Graphium, ii.

TIRALLÀ. exp. ab que's manifesta que no's vol obir, ó 's desaproba lo que altre diu. *Quita allà*. Absit. || Interjecció pera significar la repugnància que's té de admètrer ó fèr alguna cosa. *Quita*. Apage.

TIRALLONGA. f. Série continuada de molts cosas. *Tiramira, retahila, letania, sarta, recna, rumfla*. Continuata series.

TIRALLONGA DE PARAULAS. Còpia excessiva de paraulas pera explicar algun concepte més difusament de lo que's necessita. *Filateria*. Inania verba.

TIRAMENT. m. *TIRADA*. 1.

TIRAMOLLAR. v. a. náut. Estirar de un cap que passa per retorn, pera afuixar lo que té, ó pera que quede en banda. *Tiramollar*. Funem laxare.

TIRANA. f. Espécie de romans espanyol. *Tirana*. Hispanica cantinela.

TIRANAMENT. adv. m. *TIRANICAMENT*.

TIRANDAS. f. pl. *AIXANGUER*. || Las cordas ó corretjas, que, agafadas á las guarnicions de las mulas, serveixen pera tirar lo cotxo. *Tirante*. Lorum ductuarium. || Entre arquitectos y fusters la viga que travessa de una paret á altra, mantenint las fermas. *Tirante*. Transtrum, i.

TIRANET. m. d. *Tiranillo*. Tyrannulus, i.

TIRANIA. f. Govern despòtich. *Tiranía, tiranización*. Tyrannis, idis. || Pren exorbitant en las vendas. *Tiranía*. Exactio, nis. || Exacció exorbitant en los drets de algun jutge ó empleo públich. *Tiranía*. Repetundarum crimen. || met. Imperi despòtich ó violent de las passions. *Tiranía*. Tyrannis, idis. || Crueltat. *Tiranía*. Crudelitas, atis.

TIRANICAMENT. adv. Ab tirania. *Tiránicamente, tiranamente*. Tyrannicè.

TIRANICH, CA. adj. Cosa de tirania. *Tiránico, tirano*. Tyrannicus.

TIRANISAR. v. a. Dominar, manar ab tirania.

Tiranizar. Tyrannicè agere. || Tractar cruel é inhumanament. **Tiranizar.** Tyrannicè tractare. || met. Dominarnos, subjectarnos las passions. **Tiranizar.** Dominari. || v. a. CONNAR. 3.

TIRANISAT, DA. p. p. *Tiranizado.* Tyrannicè tractatus.

TIRANITSAR. v. a. TIRANISAR.

TIRANNA. f. TIRANIA.

TIRANNO. m. TIRÁ.

TIRANT. adj. TIVANT. || m. Corretja pera assegurar los estrebs á la sella quant no's vól que penjen. *Tirante.* Lora, æ. || En los cotxos es un ferro en forma de S que vá desde la eslisora als pilars. *Tirante.* Ferrum sinuosum in rheda. || pl. Espécie de ansetas ú orellelas, regularment de veta de fil, cosidas á dintre, á cada costat de las botas, pera calsarlas ab comoditat. *Tirante.* Ansa, æ. || ter. ELÁSTICH. 2. || En los tabals los cordills que serveiven pera tirar la pell y posarla en to. *Tirantes.* Strictionis nodus.

TIRAPEU. m. Corretja unida pels dos caps, y ab que'ls sabaters aseguran la pessa quecusen sobre'l genoll *Tirapié.* Pendulæ sutoris lorum. || Ganxo ó crossa de pastor. *Gancho, cayado, cayada.* Pedum, agolum, i.

TIRAR. v. a. Llansar. *Tirar, echar, arrojar, lanzar.* Jacio, propello, is. || Atráurer; y així's diu: que l' iman tira al ferro. *Tirar, echar.* Attrao, adduco, is. || Reduhir á fil alguns metalls. *Tirar.* Metalla ad fila redigere. || Retirar, imitar, semblarse, s diu en especial dels colors. *Tirar.* Refero, ers. || Estirar, exténdrer. *Tirar.* Distendo, is. || Fér forsa envers sí, pera portar algun pes, com: TIRAR lo carro, etc. *Tirar.* Traho, conduco, is.

|| Disparar las armas, máquinas ó invencions artificials de foch. *Disparar, tirar.* Explodo, is. || met. Desperdicar, dissipar caudal, diner ó bisen-da. *Tirar, tirar á la calle.* Dilapido, as. || Introduhir una cosa á altra, com sal al olla, vi á la garrafa. *Echar.* Injicio, is. || geom. Fér, formar, trassar, com: TIRAR una perpendicular, una paralela, etc. *Echar, tirar.* Produco, is. || met. Posar los medis pera algun fi, continuar la execució de alguna cosa, com: TIRAR endavant. *Tirar.* Tendo, is. || Guanyar, adquirir, com: TIRAR sou. *Tirar.* Stipendia recipere. || Atráurer inclinant la voluntat. *Tirar.* Adduco, allicio, is. || Perjudicar, oposarse, destorbar. *Tirar.* Adversor, aris. || Cobrar ó pèndrer la part ó qualitat que á algú li correspon en repartició ó en lo joch. *Tirar.* Partem sibi debitam assumere. || Llevar, robar, pèndrer, com: TIRAR la bossa de algú. *Quitar, tirar.* Aufero, ers, eripio, is. || Valerse de alguna cosa, usar de ella, com: TIRAR ma á la espasa. *Echar.* Utor, eris. || Entre estampers, estampar, imprimir. *Tirar.* Typis mandare; præla excludere; imprimo, is. || v. n. Dirigirse pera alguna part, com: TIRAR á la dreta. *Echar, tirar.* Tendo, is; gressum dirigere. || Durar alguna cosa, ó mantenirse sèns decaure de sòn estat, com

se diu del malalt, etc. *Durar, tirar, alargar.* Persisto, perduco, is. || Posar, com: TIRAR llenya al foch. *Echar, poner.* Pono, is. || Inclinar, com lo cos endavant ó endetrás. *Echar.* Inflecto, is. || Pèndrer alguna cosa de bona ó mala manera, com: TIRAR á bulla. *Echar, tirar.* Accipio, is. || Atribuhir á cert fi alguna acció ó paraula. *Echar, tirar, atribuir.* Verto, tribuo, is. || Pegar, com: li TIRÁ una garrotada, una estocada, etc. *Echar, tirar, dar.* Impingo, is. || Tráurer, y així's diu: TIRAR la áygua del pou. *Sacar.* Eruo, is. || En lo joch de cartas, llansar la carta á la taula. *Echar, jugar.* Jacio, ludo, is. || Dir renechs, paraulas sentenciosas, amenassadoras ó notables per altre estil. *Echar.* Profero, ers. || Soltar, etjegar alguna cosa que está oprimida, com ventositats, etc. *Echar.* Solvo, is. || Publicar, prevenir, donar avis de alguna cosa que s' ha de executar, com: TIRAR avis de una comédia. *Echar.* Indico, is. || Junt ab alguns noms significa lo mateix que'l verb de que's forman, com: TIRAR malediccions, malehir; TIRAR las amonestacions, amonestar. *Echar.* Ejicio, is. || Junt ab la particula *á* y alguns noms de pena, equival á condemnar á ella, com: TIRAR á galeras, á desterro. *Echar.* Damno, as. || Junt ab la particula *á* y algun infinitiu, donar principi á la acció del verb, com: TIRAR á córrer, etc. *Echar.* Incipio, is. || Junt ab la preposició *per* y nom de professió ó carrera, instruirse en ella pera exercirla després, com: TIRAR per Iglésia. *Echar, ir por.* Alicui muneri se addicere, devovere. || v. r. Llansarse, deixarse càurer. *Lanzarse, arrojar, echarse.* Se projicere. || **SALTAR.** || met. Dirigirse precipitadament sobre algun objecte. *Echase, tirarse.* Involó, as. || Acomètrer al enemich. *Arrojarse, tirarse.* In hostem irruere. || Inclinar-se ab desitj á alguna cosa. *Inclinarse, tirarse.* Inhio, as.

TIRAR AVANT. fr. Prosseguir. *Echar adelante.* Prosequor, eris.

TIRAR EN AVANT. fr. ALLARGAR, DIFERIR.

TIRAR LLARGH. fr. que ademès del sentit recte significa contar ó calcular més de lo que's necessita. *Tirar largo.* Ad longum procedere. || **PROPASSARSE.**

TIRAR PER ALT. fr. met. Despreciar alguna cosa. *Echar por alto.* Prætereo, repello, is. || Calcular alguna cosa, suposant tot lo més á que's pòt arribar. *Echar por largo.* Ad summum computare.

TIRAR ALGÚ TANT DRET COM FÓT. fr. Fér tots los medis pera destruhir á altre. *Tirar como á real de enemigo; tirar al codillo, al degüello.* Hostiliter petere.

TIRAR PER AMUNT. fr. Ponderar, exagerar alguna cosa. *Echar por mayor, por arrobas, por quintales, etc.* Exagero, as.

TIRAR SÈNS ENGALTAR. fr. TIRAR PER AMUNT. || Parlar ó respondrer ab alteració, sèns ningun reparo, descaradament. *Echar por las de Pavia.* Procaciter loqui. || Parlar sèns to ni so. *Tirar sin encerrar.* Non meditato loqui, cæco jaculari arcu.

TIRARHO TOT Á RODAR. fr. Desbaratar algun negoci. *Echarlo todo á rodar.* Rem funditus evertere.

TIRÁSHO TOT. fr. Emportársen tot lo que hi ha en lo joch lo qui guanya. *Llevarse todo.* Omnia auferre.

TIRA Y AMOLLA. Joch de minyons, que s' executa prenent un de ells algunas cintas de vários colors juntas per un extrem en la ma, y cada un dels altres n' agafa una per l' extrem contrari; qui las té totas mana al qui vol que tire ó amolle; en la intel·ligència que si li diu tira, ha de amollar, y si diu amolla, ha de tirar; del contrari paga prenda. *Tira y afloja.* Tende remitte.

TIRA TÚ, Y TIRARÉ JO. ref. que explica la dificultat de conclóurer un ajust ó conveni entre dos perfidiosos y arrimats á la seva. *Yo duro y vos duro, ¿quién llevará lo maduro?* Pertinaciter inter se obsequentibus nulla est concordia. || r. ant. *Separarse hacerse á un lado, hacerse aparte con alguno.* Sevo-co, as.

TIRARSE ENRERA. loc. *FENSE ARRERA.*

Á TOT TIRAR. loc. Allargar lo tir tant com se pót. *A todo tirar.* Ad summum. || met. A més no poder. *A todo tirar, á lo mas, á lo sumo.* Ad summum.

TIRAS. m. Instrument ab mánech com de una cana de llarch, ab un travesser en un extrem, en forma de mitja lluna, y serveix pera amontonar lo blat. *Rastrillo.* Rastrum, i.

TIRAT, DA. p. p. *Tirado.* Jaetus, vibratus.

TIRAT DE LLETJA. La forma ó caràcter de ella. *Caso de letra.* Ductus literæ.

DE UN TIRAT. m. adv. **DE UN TIRÓ.**

TIRATGE. m. Entre estampers l' acció de tirar, y 'ls exemplars que's tiran de cada full de una obra. *Tirado.* Subductio, nis. || Antigua prestació.

TIRETA. f. La corretja de pell assahonada y adobada, ab un cap en cada punta pera capsar cordons, que serveix pera cordar pantalons, gipons, etc. S' anomena també així la que's fa de cintas de seda, fil ó llana pera 'ls mateixos usos. *Agujeta, tirilla.* Adstrictoria ligula. || Lliga ó veta de lligar los calsons dessota 'l genoll. *Jaretera, jarretera.* Periscelium, ii, periscelis, idis.

PER TIRETAS. fr. *VOMITAR.*

NO VALER UNA TIRETA. fr. *NO VALER UN PITO.*

TIRETER. m. Qui fa ó ven tiretas. *Agujetero.* Ligularius, ii.

TIRETERIA. f. Ofici y botiga de tireter. *Agujeteria.* Ligularum officina.

TIRIBELL. m. TRIBULET.

TIRITÍ. m. Tremolor de fret, especialment afectat. *Tirito: a.* Corporis tremor á frigore. || Petament de dents per causa del fret. *Crujido, rechino.* Dentium stridor.

PER TIRITI S. fr. Petarli á algú las dents de fret. *Dentellar, tirar, dar diente con diente.* Dentibus stridere.

TIRO. m. TIR. || *DESPLER, XASCO.*

PER TIRO. fr. Perjudicar, incomodar, fer mala

obra á algú en alguna pretensió. *Hacer tiro ó maltercio.* Officio, is.

TIRÓ. m. Vegada. *Tiron, vez.* Ductus, us. || *Ken* ó aprenent en algun art. *Tiron.* Tyro, nis.

DE UN TIRÓ. m. adv. De una vegada, de un cami. *De un tiron.* Continenter, uno impetu.

TIROCINI. Lo primer ensaig del qui apren qualsevol art. Regularment s' enten pel noviciat de la religió. *Tirocinio.* Tirocinium, ii.

TIROLÉS, A. adj. Cosa del Tirol país entre 'ls Alpes. *Tirolés.* Tirolensis.

TIROLERO. m. fam. Lo so dels instruments de boca, y usat en plural se pren pels mateixos instruments. *Tiroriro, tararó.* Tibiæ, buccinæ, tabæ sonitus: etiam ipsa instrumenta.

TIROTEIG. m. La repetició de vários tirs de fusells. *Tiroteo.* Explosionum iteratio, scloppeti jactuum repetitio.

TIROTEJAR. v. a. Repetir los tirs de fusell de una part á altra. Se diu comunment de las partidas de avansada, ó de un curt número de soldats ó gent. *Tirotear.* Scloppeti jactus vicissim iterare.

TIRRENS. m. pl. En l' antich eran los etruschs ó toscans. *Tirrenios.* Etrusci.

TIRRIA. f. fam. Mania ó tema que's pren contra algú, oposantse á ell en quant diu ó fa. *Tirria, enemiga, ojeriza, hipo, mohina.* Insana oppositio.

TIRS. m. Mangala enramada, cuberta de fullas de parra y eura, de la qual usavan los gentils en los sacrificis de Baco. *Tirso.* Thyrsus, i.

TISANA. f. Beguda medicinal composta de aygua de ordi y altres ingredients, conforme als efectes á que s' aplica, que regularment es pera purgar. *Tisana.* Ptisana, æ.

TÍSICA. f. Malaltia causada per tenir alguna llaga en lo pulmó ó freixura, y ocasiona al qui la pateix tos acompanyada de febra, que 'l va extenuant y consumint poch á poch. *Tisis, tísica.* Phthisis, is.

TÍSICH, CA. adj. Qui pateix la malaltia anomenada tísica y lo que li pertany. *Ético, tísico.* Phthisicus.

TÍSIS. f. TÍSICA.

TISORA. f. pl. ESTISORA.

TISORAS SÓN TISORAS. loc. *ENT. TRETZE SÓN TRETZE.*

TISORADA. f. ESTISORADA.

TISORETA. f. d. ESTISORETA.

TISORETAS DE SARMENT. Fils de sarment. *Tijeretas.* Capreoli, orum.

TISSÓS Y TISSÚ. m. Tela de seda molt dobla, brodada de certes flors sobre plata ú or, que passen desde l' endret al enrevés. *Tissú.* Tela auro vel argento, floribusque contexta.

TITA. Ven ab que 's crida á las gallinas. *Tita.* Vox qua gallinæ congregantur. || *ter. ANIMALET.*

TITÁ. m. SOL.

TITTERISTA. m. Qui porta ó governa 'ls úteros. *Titiritero, úterero, titerista.* Ludio, nis, neuropastus, arum.

TÍTERA. f. y

TÍTERO. m. Figureta de pasta ó altra matèria, vestida y adornada, que 's mou ab alguna corda ó artifici, ab accions risihles, ó representant algun paper, lo qual explica 'l qui 'ls governa. *Muñeco, títere, monillo.* Neuropastor, i. || met. Qui diverteix á altres ab extravagàncies ó sa figura ridícula. *Hazmereir, malachin, títere, renacuajo, zancajo, mocozuelo, personilla, calandrayo, arrancapinos, chuchumeco.* Ridiculus homuncio.

TÍTIL. m. Espècie de mico molt petit de cos, que té en lo cap una clapa negra á modo de gorra. *Titt.* Parvulus cercopithecus.

TÍTIL-LACIÓ. f. Moviment ó palpitació accelerada ó convulsiva ab gust y deleyte. *Titilacion.* Titilatio, nis.

TITIRAR Y TITIRITAR. v. n. PÉA TITIRINS.

TITIRITAYNA. f. fam. Ruido confús de flautas ó cosas semblants, y per extensió 's diu de qualsevol bulla alegre ó festiva sens orde. *Titiritaina.* Tibiarum seu vocum confusio festiva.

TITLLA. f. Ratlleta ó nota que 's posa sobre alguna lletra, pera significar abreviatura en la veu, distingirla de altres, ó explicar l' accent. *Tilde.* Litteræ apex. || met. Cosa mínima. *Tilde.* Apex, icis.

POSAR TITLLAS. fr. y

TITLLAR. v. a. Posar titllas á las lletres que la demanan. *Atildar, tildar.* Apicibus notare.

TITLLASSA. f. aum. *Tildon.* Oblitteratio, nis, litura, æ.

TITLLET. m. **TITLLA.** || Tros de paper que 's posa al cap de las pessas de roba, pera notar las canas que tira. *Nerbete.* Papyracea nota.

TÍTOL. m. Inscriptió ó rétol exterior pera 'l coneixement de las cosas interiors, ocultas ó reservadas. *Título.* Inscriptio, nis. || Sobrenom ó distintiu ab que 's coneix á alguna persona per sas obras ó accions. *Título.* Titulus, i, nomen, inis. || Causa, rahó, motiu ó pretext. *Título.* Titulus, i, ratio, nis. || Demonstració autèntica del dret ab que 's posseheix alguna cosa. *Título.* Titulus, i. || Testimoni ó nombrament pera alguna dignitat ó empleo. *Título.* Litteræ pro munere. || Dignitat de compte ó marquès, de que fà gràcia 'l rey ó soberà á algú per sos mèrits ó serveys; perquè s' intitula del nom de algun lloch ó territori que antes possehia, ó que juntament se li dóna, ó del apellido de sa casa y família. *Título.* Titulus honorificus. || **ARÀBICA.** || La primera plana del llibre, que regularment conté 'l nom de la obra, 'l del autor y 'l lloch abont està imprés. *Fróntis, título.* Titulus, i.

|| La suma que 's posa al principi de cada capítol. *Título.* Summa capituli. || En la jurisprudència civil y canònica, 's pren per lo mateix que capítol. *Título.* Textus, us. || pl. Las qualitats ó prenas del subjecte que 'l fan digne de estimació y de reverència. 'S diu regularment dels religiosos y eclesiàstics, que són homes de molts títols. *Re-*

verendas. Decus, eris, dignitas, atis. || for. Papers justificatius que 's presentan en un plet. *Títulos.* Litis instrumenta. || **MONUMENT.**

TÍTOLS AL PORTADOR. Document que té en cada costat de alt á baix una renglera de caselas que s' anomenan cupons, y es paper de crédito de la renda perpétua de Espanya, pagadera en Madrid en lo 1 de abril y 1 de octubre la dels antichs, y la dels moderns en 30 de juny y 31 de desembre de cada any, en la tesoreria de amortisació. Al present n'hi ha de tres classes; los uns á rahó del 3, los altres del 4, y 'ls altres del 5 p. 100 al any. Los del 3, que són los moderns, provenen de la capitalisació dels cupons de interessos vensuts y no cobrats desde 'l segon semestre del any 1836 fins al segon de 1840 inclusivus; los del 4 són procedents de la conversió dels vales reals consolidats en títols al portador, y 'ls del 5 dimanen de la capitalisació dels interessos de la deuda consolidada devengats, y no satisfets desde 'l segon semestre del any 1826 fins al dia últim de desembre de 1829, que s' anomenavan recibos metálichs. *Título al portador, inscripcion en el gran libro de la deuda consolidada.* Syngraphus, i.

TÍTOL COLORAT. Lo que abunda en alguna apariència de rahó y de justícia. *Colorado, colorido, título colorado.* Speciosus, recti aut veri speciem præferens.

TÍTOL SOL. Títol ú honor sens ninguna utilitat. *Mero título, título sine re.* Título tenuis, titulus sine re.

TÍTOLS DE NOBLESA. Documents que la proban. *Pruebas, títulos de nobleza, ejecutoria.* Argumenta, documenta, orum.

TÍTOLS DE CASTILLA. Las personas condecoradas pel rey ab la dignitat de baró, compte ó marquès. *Títulos de Castilla.* Baro, comes, marchio.

À Ó AB TÍTOL. m. adv. Ab motiu, pretext ó causa. *A ó con título, á fuer, con pretexto.* Colore, specie, sub specie, per speciem.

ADQUIRIR ALGUN TÍTOL. fr. Sér condecorat ab ell. *Titular.* Título decorari, insigniri.

DONAR TÍTOL. fr. Condecorar ab algun sobrenom. *Dar título.* Dignitatis nomine decorare.

SOTS TÍTOL. m. adv. À Ó AB TÍTOL.

TITOLAR. v. a. **TITULAR.**

TITOLET. m. d. *Titulillo.* Levis titulus.

TITOT. m. ter. *GALL DINDI.*

TITUBAR. v. n. **TITUBEJAR.**

TITUBEJAMENT. m. La acció y efecte de titubejar. *Vacilacion, vacilamento, titubeo.* Titubantia, æ, titubatio, nis.

TITUBEJANT. -p. a. Qui titubeja. *Titubeante.* Titubans, tis. || Dificultat ó embaràs en pronunciar las paraulas. *Balbuencia, tartamudez, tartamudeo.* Balbuties, ei. || Usat com adverbí, inconstància ó irresolució. *Vacilando, titubeando.* Titubanter.

TITUBEJAR. v. n. Vacil·lar, pérdrer alguna cosa de sa firmesa. *Bambolear, titubear.* Titubo,

as. || Dubtar, no saberse resoldrer. *Vaoilar*, *títubear*, *fluctuar*. Titubo, as, hæreo, es. || Entropessar las paraulas per causa de algun embarás en la llengua. *Balbuçar*, *balbucir*, *tartajear*, *tartamudear*, *rozarse*. Titubo, as, balbutio, is. || Vagarejar, turbarse de modo que no s'acerta en lo que's diu ó fá. *Tartalear*. Titubo, as.

TÍTUL. m. títol.

TITULAR. adj. Lo que té algun títol, pel qual denomina, ó lo que dóna són propi nom per títol á altra cosa. *Titular*. *Titularis*. || **TITULAT.** 2. || v. a. Posar títol, inscripció ó nom á alguna cosa. *Titular*. Títol insignire, inscribere. || **ADQUIRIR ALGUN TÍTOL.**

TITULAT, DA. p. p. *Titulado*. Título inscriptus. || La persona distingida ab lo títol de comple, marqués, etc. *Titulado*. Título insignitus, decoratus.

TIVAMENT. m. ESTIRAMENT.

TIVANT, A. adj. Lo que tiva. *Tirante*. Contrahens, contorquens. || met. Dít de la persona que vá dreta y afectant gravetat. *Estirado*. *Superbus*.

TIVANTÓ. m. La propietat que té algun cos de estar tivant. *Tirantez*. *Contractio*, *tensio*, nis.

TIVAR. v. a. Estirar alguna cosa, pera que quede tivanta. *Tirar*. *Contraho*, is. || met. Anar dret afectant gravetat. *Estar ó ponerse tirante*. *Contrahi*.

TIZÓ. m. ant. La espasa del rey D. Jaume I de Aragó. *Tizona*. *Ensis Jacobi primi Aragoniæ*.

TO.

TO. m. Lo so ó inflexió de la veu que denota 'ls vários moviments ó passions del ánimo, com: tograve, lúgubre, etc. *Tono*. *Tonus*, i. || Modo ó manera particular ab que 's fá alguna cosa, ó 's vol que s'entienga. *Tono*. *Modus*, i. || Entonament, la obra de donar punt á las veus. *Entono*, *entonamiento*, *entonacion*, *punto*. *Incentio*, *præcentio*, nis. || La mateixa cansó que 's canta. *Cancion*, *tonada*, *tonadilla*. *Acroama*, tis. || Segona major en la música. *Tono*. *Tonus*, i. || Motiu, ocasió. *Tom*. *Ansa*, æ, *causa*, æ. || En lo moral se pren per modo, ayre, llenguatge, etc. *Rango*, *tono*. *Agendi modus*, *ratio*.

TO DE VEU. Lo so de ella. *Metal*. *Vocis tonus*.

AR TO MAGISTRAL. loc. Ab gravetat afectada, ab to decisiu. *Con magisterio*, *en tono magistral*, *protribunali*. *Cum magisterii dignitate*; *tamquam ex tripode*.

BUSCAR LO TO. fr. Cantar en veu baixa pera pèndrer los punts. *Coger el tono*. *Argutè cantitare*.

DONAR LO TO. fr. **ENTONAR.**

FAR BAIXAR LO TO Ó DE TO Á ALGÚ. fr. met. Abàtrer l'orgull, humiliar á algú. *Desentonar*. *Deprimo*, *dejicio*, is.

MUDAR DE TO. fr. met. Moderarse en lo parlar. *Mudar de tono*. *Vocem demittere*.

SENSE TO NI SO. m. adv. Sense motiu, acció ó causa, ó fora de orde. *Sin ton ni son*, *locamente*, *deca-belladamente*, *vanamente*, *de bolia de bolan*. *Extra chorum*.

TOBA. f. TOVA.

TOBERA. f. Lo foradet que té 'l formal, per ahont entra 'l canó de la manxa. *Aleribis*, *tobera*. *Infundibulum*, i.

TOCA. f. Adorno pera cubrir lo cap de las donas. *Toca*. *Capitis velum*, *plagula*. || Te'a prima y clara de lli ó seda, espècie de beatilla de que ordinàriament se fan las tocas. *Toca*. *Te'a subtilis*.

TOCA DE HOME. **TOCADO.**

TOGA DE MONJA. La que las monjas y beatas se posan en lo cap, y las vólta la cara. *Griñon*. *Velamen*, inis, *ricula*, *rica*, æ.

DESPER LA TOCA. fr. Traürer la toca. *Destocar*. *Concinnatos*, *calamistratos capillos deordinare*.

FABRICANT DE TOCAS. Qui teixeix ó fá las tocas. *Toquero*. *Flammenarius*, ii; *velorum artifex*.

TOCABLE. adj. Lo que's pót tocar. *Tangible*, *palpable*. *Tangibilis*.

TOCADA. f. **TOCATA.**

TOCADO. m. Toca ab que 'ls homes se cabreixen lo cap pera dormir. *Tocador*. *Calantica*, æ, *sudarium*, ii.

TOCADOR, A. m. y f. Qui toca ó palpa. *Tocador*, *palpador*, *manoseador*. *Palpator*, is. || Qui toca ó sona algun instrument de música. *Tocador*, *teñedor*. *Pulsator*, is, *sonans*, tis. || Quartet ahont las donas se pentinan y componen. *Tocador*. *Loculus*, i. || Espècie de tauleta ab són mirall, ahont las donas tenen las pintas y demès arreus pera compóndrerse. *Tocadar*. *Tessellata arcula*. || Toca ó punter ab que 'ls minyons senyalan las lletras. *Puntero*. *Stylus*, i, *radius*, ii. || pl. Manetas, bastonets tornejats ab un botó al cap pera tocar lo timbal, etc. *Baquetas*, *palillos*, *palotes*. *Bacilla quibus pulsator tympanum*. || Lligam de cintas, etc., que las donas se posan per adorno en lo cap. *Tocado*, *prendido*. *Tæniolæ sericæ muliebri capiti ornando*.

TOCADORET. m. d. *Tocadorcito*. *Arcula*, æ, *stylus*, i.

TOCADURA. f. Nafrà que fá l'aparell fregant la esquena de la bèstia. *Matadura*. *Ulcus*, *eris*.

TOCAMENT. m. La obra de tocar ó palpar. *Tocamiento*, *palpamiento*, *palpadura*. *Attrectatio*, *palpatio*, nis, *tactus*, us. || **TOCH.**

TOCAMENT DE CAMPANAS. La acció de tocar las campanas, repicant ó de altre modo. *Campaneo*, *repique*, *loque*, *tañido*. *Nolarum pulsatio*.

TOCAMENT DE CAMPANAS Á MORTS. Lo so que fan las campanas quant las tocan per algun enterro. *Clamor*, *clamoreo*, *doble*, *posa*. *Funebris nolarum pulsatio*.

TOCANT. p. p. **PARTICIPANT.** || adv. m. En orde, en quant. *Tocante*, *en cuanto*, *en órden á*, *per lo concerniente*. *Prout*, *quod attinet*, *prò*, ad.

TOCAR. v. a. Exercoitar lo sentit del tacto, per-

cebinet la afecció de algun objecte. *Tocar*. Tango, attingo, is. || Manejar, toquejar ab las mans. *Manosear, palpar*. Palpo, attrecto, conflico, as. || mús. Sonar algun instrument. *Tañer, sonar, y pulsar*, si es de cordas ó teclas. Sono, inflo, as. || Arribar á alguna cosa ab la ma ó ab lo cap. *Llegar, tocar*. Attingo, is. || Arrimar, acercar ab total immediació una cosa á altra, pera que li comuniqui alguna virtut, com la agulla á la pedra iman. *Tocar*. Pers-tringo, is. || Aproximarse en cosas materiales ó in-materiales, com: N. toca als 30 anys. *Rayar, tocar, acercarse*. Proximum esse vel accedere. || Exami-nar los metalls ab la pedra de toch pera saber sas qualitat y quilats. *Tocar*. Ad lydium lapidem pro-bare. || Parlar del sol il·luminar algun lloch. *Ba-ñar*. Illumino, as, ferio, is. || Entropessar lleugera-ment una cosa ab altra. *Tocar, peinar, rozar*. Pers-tringo, is. || Tractar superficialment de algun punt ó matèria que no es l' assumpte principal. *Tocar*. Obiter tractare. || Cridar, avisar sonant la cam-pa-na ab tochs determinats pera cada cosa. *Tocar*. No-tam pulsare. || Ferir, com: l' ha tocat al cap. *Dar, tocar*. Ferio, is. || Copejar, trucar alguna cosa pera regonèixerla pelsèu so. *Tocar*. Pulso, as, tango, is. || met. Saber de cert ó per experiència. *Tocar*. Trac-to, as, ago, is. || met. Inspirar ó persuadir l' inte-rior, com: Deu li tocà l' cor. *Inspirar, tocar*. Ins-piro, afflo, as. || Comunicàrseli á algú algun mal ó contagi físich ó moral. *Tocar*. Inficio, is. || Incitar á las cabalcaduras pera que apressuren lo pas. *Ar-rear, aguijar*. Stimulo, as. || Refermar l' encarregat de policia l' passaport dels viatjants ab sa firma y la data del dia en lo lloch ahont fan nit. *Refren-dar*. Rescribo, is. || Ocasionar algun dany físich ó moral, com: la pedregada ha tocat á la nostra vin-ya, tocan l' honor de algú, etc. *Tocar*. Noceo, es. || Pèndrer lo que no es lícit com: qui ho ha tocat? *Tocar, tomar, y picar* si es una petita porció de cosa comestible. Attamino, as. || Examinar la ciència ó habilitat de algú. *Tocar*. Exploro, as. || Mudar, in-mutar, com: no toquem lo que fan los vells. *Tocar*. Immuto, as. || met. fam. Castigar, pegar. *Cascar, tocar*. Verbero, as. || Fér jochs á altre. *Picar*. Nu-gis aliquem petere. || PICAR Á LA PORTA. || v. n. Per-tányer. *Pertenecer, tocar, corresponder*. Pertineo, es, espectat, spectabat. || Sér de obligació y cár-rech de algú. *Tocar*. Intersum, es. || Arribar de passada á algun lloch. *Tocar*. Obiter appellere. || Importar, sér de interés y profit. *Importar, tocar*. Intersum, es. || Pertányer part ó porció de alguna cosa que's reparteix entre vários. *Caber, tocar*. Quotam pertinere. || Càurer en sort. *Tocar*. Obtingit, ebat. || Estar una cosa material ó inmaterial prop de altra. *Tocar*. Contingo, is. || Sér algú pa-rent de altre. *Tocar*. Cognatione attingere. || Dit del rellotge que sona las horas ferit per la massa. *Dar*. Pulso, as. || Acertar algun objecte ahont se di-rigeix lo tir de escopeta, pedra, etc. *Dar*. Ferio, attingo, is. || Rébrer moneda, com: avuy tocaràs

diners, pessetas, etc. *Cobrar, recibir*. Recipio, is.

|| Caminar las personas, així 's diu: róca que's fá tart. *Andar, caminar, ir*. Pergo, is. || v. r. Fér mal los aparells á la esquena del animal. *Asentarse el aparejo*. Asinum clitellis versari. || Se diu de las personas que quant caminan topan ó fregan lo tur-mell un ab altre. També 's diu de las béstias. *Ro-zarse, tropezarse*. Offenso, cespito, as. || Dit del vi, agafar punta de agre. *Volverse, apuntarse, repun-tarse*. Acesco, is.

TOCAR AL VIU. fr. met. fam. Ferir á algú ab alló que sent més, ó li causa molt enuix y pesar. *Dar á alguno en las mataduras ó en lo vivo, dar por la te-tilla, herir*. Præcordia ferire.

TOCAR PER ALT. fr. met. Tocar suaument alguna cosa. *Lamer*. Molliter attingere.

NO TOCAR EN LLOCH fr. Desbaratar, parlar sense to ni so. *Salirse de la parva, del corro, del surco; bailar sin son*. Extra chorum canere.

SI TOCA, NO TOCA. loc. fam. Á punt de tocar. *Á toca, no toca*. Proximè.

TOCARHI DE MITJ Á MITJ. fr. Acertar en lo punt de la dificultat, en lo modo de executar alguna cosa, ó de portarse algú. *Dar en el blanco, ó en el chiste, ó en el hito, ó en la tecla*. Digno attingere.

TOQUEM Y TOQUEM. fr. fam. pera persuadir á la mútua seguretat en lo que's tracta. *Tener y tengamos; toma el pan y deja el real*. Dona et accipies.

TOCARÓ. m. TOCARASÓ.

TOCASON. m. Qui dorm molt. *Dormilon, sueño-lento, soñoliento*. Somniculosus.

TOCAT, DA. p. p. *Tocado*. Tactus. || adj. Cau-to, prudent, advertit. *Mirado, remirado*. Cautus, so-lers. || Possehit de alguna virtut ó vici, com: tocat de gratitut, de vanitat, etc. *Tocado, sigilado*. Tac-tus. || Malalt en alguna part determinada, com: to-cat del pit, de poagre, etc. *Sigilado, tocado*. Læsus. || Comensat á pudrirse ó malmétrerse, per estar macat. *Encentado, tocado*. Infectus.

ANAR TOCAT Y POSAT. fr. Obrar ab molta precau-ció. *Andar con reserva; caminar con pies de plomo; llevar la barba sobre el hombro*. Consultó se agere.

TOCATA. f. mús. Se pren per tot un concert. *Concierto, tocata, tonada*. Concentus, us. || Compo-sició mètrica á propòsit pera cantarse. *Tocata*. Cantio, nis.

TOCATARDÀ. m. FLEUMA. 3.

TOCAY Ó TOCAYO, A. adj. Algú respecte de altre del mateix nom. *Colombroño, tocayo*. Cognominis.

TOCH. m. L' acte de tocar, tantejant ó palpant. *Toque, tocamiento*. Tactus, us, tactio, nis. || L'acte de sonar las campanas de qualsevol modo que sia. *Toque, tañido*. Pulsatio, nis. || Exàmen ó proba dels quilats del or y qualitats de altres metalls. *Toques*. Tentatio, nis; ad lydium lapidem exploratio. || met. Auxili ó inspiració de Deu. *Toques, tocamien-to*. Divinus afflatus. || met. Repàs que 's dona á una obra pera perfeccionarla. *Mano, retoque, toques*.

Complementum, i. || AVIS, ADVERTÈNCIA, INSINUACIÓ.

|| mil. La acció de tocar lo tabal, pera pèndrer las armas, formar, etc. ocupant cada oficial lo puesto corresponent. *Toque*. Pulsatio, dis, pulsus, us. || Lo pich ó cop de campana que dóna 'l president de alguna junta ó acte públich. *Campanillazo*. Tinninabuli ictus. || La aspresa ó suavitat, duresa ó blanura dels cossos, y així 's diu, que una cosa té bon ó mal toch. *Tacto*. Tactus, us.

TOCH Á MORTS. L'acte de tocar las campanas per la mort de algú. *Clamor*, *clamoreo*. Funebri nolarum pulsatio.

TOCH DE LLUM. pint. Reals de clar en la pintura. *Toque de luz*. Splendor, fulgor, is.

TOCH DE OSCUR, pint. Lo cop de obscur més fort que 's dóna en alguns fondos de la pintura. *Apres-ton*, *toque de oscuro*. Densior umbra.

TOCH DE REBATO. Lo que 's fá en la agonía. *Toque de agonía*. Ferales classicum.

Á TOCH DE ORACIÓ Ó DEL AVE MARIA. m. adv. Al acabarse 'l dia. *Al anochecer*. Sub noctem, surgentibus astris.

Á TOCH DE ORACIÓ LAS MINYONAS Á RACÓ. ref. LA DONZELLA RECATADA, etc.

DONAR UN TOCH. fr. Insinuar alguna cosa, pera saber la voluntat de algú. *Dar un toque*. Tentio, as; periculum facere.

TOGINET. m. d. PORCELLET.

TOGINO. m. PORCH. f.

TOGINO ATONYAT. Se diu del engreixat pera la mansasa. *Cebon*, *tocino cebado*. Saginatus porcus.

TODÓ. m. TUDÓ.

TOESA. f. Mida francesa que equival á tres passos. *Toesa*. Exapeda, æ. || La cosa amidada ab dita mida. *Toesa*. Sexapedalis dimensio.

TOFA DE NEU. Lo candor ó blancura de la neu. *Ampo de la nieve*. Candor nivis.

BLANCH COM UNA TOFA DE NEU. fr. Se diu de una cosa sumament blanca. *Blanco como la nieve ó como el ampo de la nieve*. Concolor nivis.

TÓFONA. f. Espècie de trunfa ó bolet sens arrel, globós, solit, negrench, y ab puntetas per defora, blanquinós ó pardo, rogench y un poch olorós per dins. Se cria sota terra, y es molt gustós. *Criadilla*, *turma de la tierra*. Tuber, eris.

TOGA. f. Gramalla, vestit talar que vestian los romans, com vuy los consellers y advocats. *Toga*. Toga, æ. || La dignitat dels togats. *Toga*. Toga, æ.

TOGAT, DA. adj. S' aplica á las comédias en que entravan los ciutadans que no gosavan la dignitat eqüestre. *Togata*. Togata comædia. || m. Jutge ó altre ministre que usa la toga. *Togado*. Togatus.

TOISÓ. m. Orde de caballeria instituida per Felip lo Bo, duch de Borgonya; sa insègnia es una pessa en forma de un foguer, á que vá unida una pedra de foch despedint flamas y de ell penja lo velló de un anyell. *Toison ó toison de oro*. Yellus aureum.

TOIX, A. adj. S' aplica al gavinet ó navaja de

tall gruixut ó esmussat. *Embotado*. Hebetatus, obtusus. || met. Tonto, toscó. *Tocho*, *tosco*. Rudis, hebes, tis.

TOIXÓ. m. Animal salvatge de cos semblant á la fura, encara que major; de color pardo obscur, y 's cria en covas y rocas com los cunills, dels quals s' alimenta. *Tejon*, *taron*. Ursus metis.

TOLDET. m. d. Toldillo. Siparium breve.

TOLDILLA. f. náut. La cuberta que serveix de sostre á la cambra alta ó del castell, y s' exten desde l' arbre de mitjana fins al coronament de la popa. *Chupeta*, *toldilla*, *sobrecámara*, *luneta*, *castillo ó tabladillo de popa*. Navigii tabulatum superius.

TOLDO. m. Vela dossier, pabelló pera fer sombra en algun paratge. *Entoldamiento*, *toldo*, *tendal*, *toldadura*, y *entalamadura* lo del carro. Siparium, ii. || Luxo, pompa, vanitat. *Toldo*. Pompa, æ. luxus, us.

TOLEDÀ, NA. adj. Cosa de Toledo, ciutat de Espanya en Castilla la nova. *Toledano*. Toletanus.

TOLENTÍ, NA. adj. Lo que es de la ciutat del mateix nom en la marca de Ancona. *Tolentino*. Tolentinensis.

TOLERABLE. adj. Soportable, lo que 's pòl tolerar. *Tolerable*. Tolerandus, tolerabilis. || Mitjà, passador. *Pasadero*, *tolerable*, *mediano*. Tolerabilis, mediocris. || S' aplica á una multitud de cosas per las que són aptas ó convenientes ó que 's poden usar. *Admissible*, *tolerable*. Idoneus, admissibilis.

TOLERABLEMENT. adv. m. De un modo tolerable. *Tolerablemente*, *con tolerancia*. Toleranter. || Mitjanament. *Medianamente*, *tolerablement*, *ast*, *ast*. Mediocriter.

TOLERÀNCIA. f. Sufriment, paciència, aguant. *Tolerancia*. Tolerantia, æ. || Permissió, diaspulmo de lo que no 's deuria permètrer sens càstich. *Tolerancia*. Indulgentia, æ.

TOLERANT. p. a. Qui tolera. S' aplica en particular al govern que permet la llibertat de cultos. *Tolerante*. Tolerans. || adj. Pacient, suferit. *Tolerante*. Tolerans.

TOLERANTISME. m. Opinió dels que creuen que deu permètrre en qualsevol estat la llibertat de culto religiós. *Tolerantismo*. Tolerantium secta.

TOLERAR. v. a. Sufrir, aguantar, suportar ab paciència. *Sufrir*, *tolerar*, *sobrellevar*, *soportar*, *padecer*. Fero, præfero, ers, tolero, as. || Dissimular, permètrre alguna cosa il·lícita, sens dispensar-la expressament. *Tolerar*. Toleror, as, indulgeo, es. || Somètrre de grat ó per força á alguna cosa. *Tolerar*. Subeo, is.

TOLERAT, DA. p. p. *Tolerado*, Toleratus.

TOLIRSE. v. r. y derivats. TULIRSE.

TOLL. m. DOLL. || tor. sot. 2.

TOLLA. (À) m. adv. De repent y sens prevençió. *De golpe y zumbido*. Inconsulto. || sens TO NI SÓ.

PALLAR Á TOLLA. fr. PARLAR DESBARATADAMENT.

TOL-LE TOL-LE. m. Vens llatinas, confusió y crits de la multitut contra de algú, aludint al poble juheu contra Jesús. *Tole tole.* Tolle tolle.

TOL-LEERAR. v. a. y derivats. *TOLERAR.*

TOLLIRSE. v. r. y derivats. *TULIRSE.*

TOLOSÀ, NA. adj. Lo natural de Tolosa. *Tolosano.* Tolosanus, tolosensis.

TOLRE. v. a. ant. Tráurer, llevar, pèndrer. *Quilar.* Eripio, is, aufero, ers. || **TALLAR,** *ESQUILAR.*

TOLT, A. adj. Pres, llevat. *Quitado.* Ablatus.

TOLVA. f. *TRAMUJA.*

TOM. m. Volta al rodador. *Torno.* Circuitio, nis, circuitus, us. || **GAMBADA.** 2. || Cayguda en rodó. *Vuelta, vuelco, tumbo.* Volutatio, circumvolutio, nis. || **TOMBARELLA.** || Volta, girada, y així's diu: donar dos toms á la clau. *Vuelta.* Retorsio, nis. || met. Mudansa, revolució, com: la vida del home dóna molts toms. *Mudanza, vuelta, vuelco.* Mutatio, nis, vicissitudo, inis. || met. Fisonomia, perfil de la cara. *Encaje del rostro ó de la cara, facciones.* Spectus, us. || ant. *TOMO.* || p. u. *VEGADA.*

DONAR TOMS. fr. Rodar. *Dar vueltas.* Circumferri. || met. Discórrer repetidament sobre alguna espècie. *Dar vueltas.* Iteratò cogitare.

DONAR UN TOM. fr. Fèr un passeig de poch temps. *Dar un bordo ó una vuelta.* Deambulare. || met. *GI-BAR LA TRUYTA.* || met. Càurer algú de sa fortuna ó autoritat. *Dar de cabeza.* A pristino statu decidere.

FÈR DONAR TOMS. fr. Fèr donar voltas. *Rodear; hacer dar vueltas; traer al retortero.* Circumagere.

VENIR Á TOM. fr. Venir bè, á propòsit, á sòn lloch y temps. *Venir á propósito, á cuento, á pelo, de molde, de perilla.* Peroptimè.

TOMACA. f. *TOMÀTECH.*

TOMADOR, A. m. y f. Qui toma. *Tomador.* Capiens, tis, captor, is.

TOMANÍ. m. Planta de molts brots alts de dos peus, llenyosos, ramosos; fullas entre llanceoladas y linears, enterissimas, semblants á las del espígol, però més estretas, petites y blanques; flors en espigas terminals, de color blau de viola, llabiadas; olor més agradable que l' espígol, sabor amarch calent. Es estimulante, nervina, resolutive y fá estornudar. *Cantueso.* Lavandula stoechas.

TOMANY, A. adj. y

TOMANYUS. m. ant. Ximple, poch expedit. *Zoloch.* Hebes, etis, stolidus.

TOMAQUERA. f. Planta herbàcea ben coneguda, ab brots de quatre ó cinch peus de llarch, vellosos, tous, endebles, ramosos y cuberts de fullas retalladas en alas de fulletas dentadas per las voras y un poch vellosas. Fá las flors blanques en ramelletes, senzillas, que portan los tomàtechs. Es originària de nostra Amèrica, y's cultiva y gasta abundantment en las cuynas y en las apotecarias de Espanya. *Tomatera.* Nycopersicum, i.

TOMAQUERA BORDA. Planta perenne y ramosa que

creix fins á la altura de més de un peu; las fullas són de figura de cor, y las flors en forma de roda. Lo fruyt es semblant á una cirera plena de llavors, comunment planas, y embolicat en una espècie de bufa membranosa. *Alquequenje.* Physalis alkekengi.

TOMAR. v. a. Parar la ma ó altra cosa pera rébrer. *Aparar.* Manus accipiendo parare. || Sufrir, rébrer alguna cosa que molesta, com: *TOMAR* la pluja. *Tomar, aguantar, safrir.* Tolero, as.

TOMATA. f. ter. y

TAMÀTECH. m. Baya ó fruyt de diferents castas y tamanyes, regularment com una poma petita, rodó, unit, lluent, suau al toch, bla, molt, de color vert esblanquit al principi, y roig quant está madur; de sabor agrell; dividit en moltes casetas que contenen llavors complanadas y groguencas. Es comestible, útil en las inflamaciones dels ulls, morenas, etc. *Solano, tomato, nicopérstico.* Pomum amatorium.

TOMB. m. *TOM.*

TOMBA. f. Espècie de caixa, la tapa de la qual está en forma de arch ó mitj círcul, que's posa sobre la sepultura de algun difunt ó sota del atahut, quant se li oficia sòn enterro. *Tumba; sepulcro, huesa, sepultura, yacija.* Tumba, tymba, æ. || *SEPULTURA.* 2.

TOMBADA. f. Volch ó cayguda de un costat ó altre, ó donant voltas al rodador. *Tumbo, tumba.* Devolutio, nis.

TOMBAGA. f. *TUMBAGA.*

TOMBALLONS. (ANAR Á) fr. Entrebancarse ab freqüència y violència. *Trompícar, trompillar, rodar.* Cæspito, as.

TOMBAR. v. a. Fèr càurer á algú. *Tumbar.* Dejicio, is. || Girar una cosa de una part á altra ó al revés de com estava col·locada. *Voltear, ladear, oblicuar.* Inverto, convolvo, is. || Girar, com: *TOMBAR* una olla, un cànter, etc. *Volver.* Verto, is. || Tirarse sobre alguna cosa, fregantse y refregantse en ella. *Revolcarse, volquearse.* Voltito, as.

TOMBARELLA Y TOMBORELLA. f. Volta lleugera en l' ayre. *Voltereta, volteta, tumbo.* Circumvolutio in aère.

FÈR TOMBORELLAS. fr. Donar voltas lleugeres en l' ayre. *Dar tumbas ó tumbos.* Capite terræ innitente corpus volvere.

TOMÍ. m. La tercera part de un adarme castellà, ó la octava de un castellà en lo pes pertanyent al or. *Tomin.* In argento tertie pars drachmæ, in auro octava pars.

TOMISTA. m. Qui segueix ó defensa la doctrina de sant Tomás. *Tomista.* Thomista, æ.

TOMISME. m. Doctrina de sant Tomás. *Tomismo.* Sancti Thomæ doctrina.

TOMO. m. Cada una de las parts ó llibres separats en que divideixen los autors sas obras, especialment las extensas y llargas. Comunment se enten per aquesta ven 'l cos ó bulto de qualsevol

— 24 —

15-00000

2. ~~_____~~

SECRET

SECRET

SECRET

TEL

25 June

THE

WASH

QUESTIONS

QUESTIONS

NOTES

~~SECRET~~ - Is this letter a forgery?

WHEATON, L. Y. TOWNSHIP, CO. 21, W. 1

מחלקת המחקר והפיתוח (R&D) - מחלקת המחקר והפיתוח

SECRET

_____ stated that he had been in the area of the _____

~~_____~~ ~~_____~~ ~~_____~~, simplified, needed,

...the certainty a determi-
...una cosa ab alita.

Topeton, topo. Collísio, nis. || Gargot de tinta sobre'l paper. *Borron, pastor.* Littura, æ. || PALISSA.

TOPOGRAFIA. f. Descripció ó delineació de un lloch. *Topografia.* Loci descriptio; topographia, æ.

TOPOGRÀFIC, CA. adj. Lo que pertany á la topografia, com: carta TOPOGRÀFICA. *Topográfico.* Topographicus.

TOPOGRAFO. m. Qui descriu algun lloch. *Topógrafo.* Topographus, i.

TOQUAR. v. a. TOCAR.

TOQUERIA. f. Multitud de tocas. *Toqueria.* Velaminum muliebrium congeries.

TOQUETA. f. d. *Togilla.* Parvum muliebri velamen.

TOR. m. TORO.

TORA. f. Lo tribut que pagan los juheus per famíllas. *Tora.* Tributum, i. || Lo llibre de la llei dels juheus. *Tora.* Judæorum legem complectens liber.

TORADA. f. Lo conjunt de toros ja crescuts y separats, perquè estan de saca. *Torada.* Taurorum grex, armentum.

TORB. m. DESTORB. || Confusió, desorde ó desconcert. *Turbacion, turbamiento.* Perturbatio, confusio, nis.

TORBA. f. Gleba de terra de que's fá carbó. *Turba.* Cespes terreus ex quo carbo efficitur.

TORBA DE CAP. RODAMENT DE CAP.

LLOCH PLE DE TORBAS. *Turbal.* Cespitosus locus.

TORBAR. v. a. TURBAR. || ant. DESTORBAR.

TORBAT, DA. adj. TURBAT.

TORBELLÍ. m. Vent fort enconrat que fá remóurer y revol tot lo que troba, y ho alsa en l'aire, formant rodas y giros. *Torbellino.* Turbo, inis. || met. La persona jove, molt viva é inquieta. *Torbellino.* Turbo, inis.

TORCABOCAS. m. TOVALLÓ.

TORCAR. v. a. ter. NETEJAR.

TORCARASÓ. m. Lo drap en que limpia la navaja'l qui afayta. *Navajero.* Pannus tonsorius.

TORCECOLL. m. LLEPALLOSA.

TORCEDÍS, SA. adj. Lo que es fácil de tórcerse. *Borneadizo.* Flexibilis.

TORCEDOR. m. Instrument ab que's tors. *Torcedero.* Instrumentum ad torquendum, vel torcularium.

TORCEDURA. f. La acció y efecte de tórcer. *Torcedura, torneo, encorvadura, encorvamiento.* Torsio, flexio, nis.

TORCEJAR. v. d. TORTEJAR.

TÓRCER. v. a. Donar voltas á alguna cosa al rodador apretantla. *Entortar, torcer.* Torqueo, es. || Doblegar, posar obliqua alguna cosa. *Bornear, torcer, inclinar, oblicuar, mimbrear, doblar, doblegar, acorbar, acombar, encorvar, retornar, ladear.* Flecto, is. || Inclinar-se 'lo inclina á la part que té menos justícia. *To* viarse y apartarse del a rahó.

Torcer. Deflecto, is, declino, as. || Girar la punta de alguna cosa aguda, com clau, agulla, etc. *Rebotar.* Retorqueo, es. || ant. ATORMENTAR. || v. r. Inclinar-se alguna cosa més á una part que á altra. *Contorcerse, encorvarse.* In partes inclinari, inflecti. || GIRARSE.

TORCICOLL. m. PASTOREL·LA. 2.

TORCIMANY. m. Ficció, engany. *Guadramaña, embuste.* Fraus, dis, dolus, i.

TORCIMENT. m. Doblech ó encorvadura de lo que estava dret. *Torcimiento.* Flexio, curvatio, nis. || Acció violenta ab que's trau de són lloch ó s' aplica á sentit contrari á alguna cosa, com lo sentit dels autors, etc. *Torcimiento, tormento.* Distortio, nis.

TORCRE. v. a. TÓRCER. || ant. ATORMENTAR.

TÓRCUL. m. Prempsa petita. *Tórculo.* Torculum, i. || Espécie de prempsa que usan pera fér estampas. *Tórculo.* Prælum, i.

TORCULAR. m. cir. Cert vendatge. *Torcular.* Torcular, is.

TORCULAT. m. Instrument ab roscas com los caragols de las prempsas. *Torculado.* Torcularium, ii.

TORDILLO, A. adj. De color de tòrt. Se diu especialment dels caballs, matxos y mulas. *Tordillo, rucio, rodado.* Nigroalbidus.

TOR EJADOR. m. Qui té per ofici torejar á caball. *Picador, toreador, y torero* si es de á peu. *Taurorum agitator, tauromachus, i.*

TOR EJAMENT. m. L'art y exercici de torejar. *Toreo, tauromaquia.* Tauromachia, æ; tauromum agitatio. || met. La acció de incomodar á algú, burlantse de ell. *Toreo.* Ludibrium, ii.

TOR EJAR. v. a. Lluytar, combátter ab los toros en la plassa. *Sortear, torear.* Tauros agitare. || met. Burlarse de algú ab accions ó entretenintlo. *Sortear, torear.* Illudo, is.

TORER Y TORERO. m. TOREJADOR.

TOR ET. m. d. *Torillo, torete.* Taurulus vivax acerque.

TORI. m. Nom que's dona al realistas de Inglaterra. *Tori.* Regis assecla.

TÓRIA. f. Sarment capficat. *Mugron, serpa, estaca, rastro.* Tradux, cis. || DE CARABASSA. Lotronch que surt y de ahont penjan las carabassas. *Rastro.* tradux, cis.

TORIL, TORILL Y TORIN. m. Lo lloch ó gábia ahont tancan los toros pera anarlos trahent á la plassa; y també s' enten per la plassa ahont los torejan. *Toril, y chiquero.* p. Aud. *Taurorum cavea, taurile, is.*

TORISCAR. v. a. TRASQUILAR.

TORISME. m. Lo partit dels toris ó realistas de Inglaterra. *Torismo.* Regis asseclarum secta.

TORMELL. m. TURMELL.

TORMENT. m. La obra de atormentar. *Tormento.* Tormentum, i. || Pena gran, aflicció, dolor. *Tormento.* Calamitas, atis, cruciatus, us. || La pena

ó cástich que donavan al delinqüent, pera que confessés ó declarés la veritat, quant hi havia presumpció fundada ó proba semiplena. *Martirio, tormento*. Tormentum, i. || *suplici*. || met. Congoixa, aflicció, pesar; y també la espècie ó subjecte que'l causa. *Martirio, tormento*. Tormentum, i. || *torciment*. 2.

DONAR TORMENT. fr. **DONAR PENA.** || Posar algun reo á qüestió de torment, pera que confesse ó declare la veritat. *Dar tormento*. Torqueo, es, crucior, aris. || Causar algun grave dolor al cos ó al ánimo. *Dar tormento*. Crucior, aris, ango, is. || met. Molestar ab contínues instàncies á algú, pera que fassa ó convinga en alguna cosa. *Moler, martirizar, machacar*. Crucio, as.

TORMENTA. f. Temporal, tempestat. *Tormenta, tempestad, borrasca*. Procella, æ, tempestas, atis. || met. Adversitat, desgràcia. *Tormenta*. Procella, æ, calamitas, atis.

TORMENTAR. v. a. **ATORMENTAR.**

TORMENTILLA. f. Planta de camas forcadas, ab fullas semblant á las de cinchenrama, canca que compostas de set fulletas vellosas y retalladas; las flors grogas de quatre fulletas, y sostingudas de una curta; la arrel de la gruixària del dit gros, irregular, dura, nuosa, tuberculosa, fibrilar, parda al exterior, rogenca y á vegadas groguenca al interior; olor herbáceo, y de sabor estíptich un poch amarch. Es astringent y tónica. *Tormentila, tormentilla*. Tormentilla erecta.

TORMENTÓS, A. adj. Lo que causa tormenta. *Tormentoso*. Procellosus. || Lo que está molt exposat á tormenta. *Tormentoso, tempestuoso*. Tormentis plenus. || met. *enfadós*. || náut. Se diu de la nau que fàcilment se desarbola per són mal moviment. *Tormentoso*. Navis cujus mali facilè deturbantur.

TORN. m. En la mecànica es un cilindro gros que entra en la composició de las màquines pera pujar ó móurer cossos de gran pes, voltant una corda al cilindro, y donant voltas per medi de quatre brassos de una roda, cigonya, etc. *Torno, sùcula, càbria, trucha*. Sucula, pergula, æ. || Qualsevol màquina ab roda que's mou sobre són eix: serveix segons sa forma pera vários usos, com pera retórcer seda, filar llana, passar farina, fèr canons los teixidors, etc. *Torno*. Tornus, rhombus, i. || Màquina petita de que usa 'l torner pera tornejar la fusta. *Torno*. Tornus, i. || Màquina de fusta ab várias divisions ajustada á una finestra en los convents de monjas, en la qual fenthi donar voltas, passen los recados sense ser vista la persona que's dona ó reb; y també 's dona 'l mateix nom á la finestra á que s'acomoda dita màquina. *Torno*. Vetriculum, i, rota loculata. || Volta al rodador, moviment ó rodeig. *Vuelta, giro, torno*. Girus, i, circuitio, nis. || En las cererías, màquina en que cau la cera reduhida á cosa de cinquanta fils, desde altra que té cinquanta forats y está en figura de barco.

Torno. Tornus, i. || Altra màquina ab que trauhea la tina ó caldera plena de cera pera col·locarla en són lloch. *Torno*. Sucula, æ. || Dit de lo que's posa al rodador de alguna cosa. *Torno*. Lymbus, i. || Circul que fòrma 'l caballer al exercitar un caball. *Torno*. Medium in circulum circumactio. || *TANDA*.

|| En los arrendaments lo regrés que's fá del remato executat en lo pujador al antecedent posador, per no havér donat prou fianzas dins del terme preñit. *Torno*. Regressus in licitationibus. || *ztorn*.

CADA HU PER SÓN TORN. loc. Cada hu per són orde ó quant li toca. *Cada uno por su turno, ó alternadamente, por veces*. Vicissim, alternis vicibus.

DONAR UN TORN. fr. **DONAR UN TOM** ó **UN VOL.**

EN TORN. m. adv. Al rodador. *Al rededor, en torno, en contorno*. Circum.

NO PODER TRAÛER TORN NI VOL. fr. No poder reduhir á algú á la rahó. *No poderse averiguar con alguno*. Ad justum redigere non posse.

TOCAR LO TORN. fr. **TOCAR LA TANDA.**

TORNA. f. Compensació en diner del major valor de una cosa que's reb en los cambis. *Vuelta, retorno, recambio*. Compensatio, nis. || *Pelleringa* ú ossel que posa 'l carnicer sobre la pesada pera fèr càurer la balansa. *Contrapeso, hueso*. Superpondium, ii. || *TORNADA*. || Minva de alguna cosa. *Merma*. Intertrimentum, i.

DONAR TORNAS. fr. En las compras y baratas donar alguna cosa ó quantitat per l' excés de lo que's reb. *Volver*. Excessum reddere.

FÈR TORNAS. fr. Créixer, augmentarse, donar de sí alguna cosa, com lo bon lli molta filassa, l'arros augment al cóurerse. *Cundir, dar de sí*. Angeri, accrescere.

¿Y LAS TORNAS? exp. ab que's dona á enténdrer, que algú 's venjará del agravi que li fan. *¿Y las tornas?* Quid de retributione?

TORNABLE. adj. Lo que's pót tornar. *Restituable*. Restituendus.

TORNABODA. f. Lo dia després de la boda, y 's pren per la menjada ó festa que's fá en aqueix dia. *Tornaboda*. Repotia, orum.

TORNADA. f. Regrés de algun lloch. *Vuelta, tornada, torna, tornadura*. Regressus, reditus, us. || Restitució de lo que s' havia pres ó rebut. *Torna*. Restitutio, redditio, nis. || poét. Repetició de alguna copla ó tros de ella, com en los goigs, etc. *Vuelta, tornada*. Iteratio, geminatio, nis. || mús. Aquell número de versos que's repeleixen en la mateixa solfa. *Vuelta*. Cantus repetitio.

TORNAGUIA. f. com. Recibo ó reaguart de la guia, en lo que consta haverse distribuít als subjectes de la consignació 'ls géneros que llicenciava la guia. *Tornagua*. Syngraphum telonarium pro remeatu.

TORNAPUNTA. f. En la arquitectura y fusteria fust ó puntal inclinat al horisont, encastat pel extrem inferior á una paret ó peu dret y pel

altre extrem enmetxat à altre fust comunment horisontal, ab l'objecte de evitar que's doblegue. *Tornapunta*. Tignum obliquè aliud fulciens.

TORNAR. v. a. Restituir lo que s'ha enmanllevat, pres ó donat. *Voluer, tornar*. Reddo, restituo, is. || Repetir lo que s'ha fèt, y à las horas se junta ab infinitius de altres verbs. *Voluer, tornar*. Itero, as, repeto, is. || Ajustanthi la partícula *PER*, significa defensar, patrocinar. *Voluer*. Alicujus causam suscipere. || Dirigir ó encaminar una cosa à altra, material ó inmaterial. *Voluer*. Dirigo, is. || Continuar lo fil de la història ó discurs que s'havia interromput. *Voluer*. Ad propositum reddere.

|| Restituir ó posar de nou à algú ó à alguna cosa en lo lloch ó estat que antes tenia. *Voluer*. Repono, restituo, is. || Fèr que alguna cosa torne à sòn origen, com lo dret de elecció de beneficis. *Devolver*. Devolvo, is. || Afegir, donar en las compres y vendas l'excés del valor de la cosa que's reb. *Voluer*. Excessum reddere. || En lo joch de pilota contrarestarla del qui saca. *Voluer*. Pilam retorquere. || Rebàtrer, repercutir. *Voluer, rechazar*. Reflecto, is. || No acceptar algun regalo enviantlo al qui'l fa. *Voluer, tornar*. Remitto, is. || Enviar alguna cosa, com la causa al jutge superior. *Voluer*. Devolvo, is. || p. u. vomitar. || v. n. Regressar, venir al lloch de ahont antes s'havia eixit. *Voluer, tornar*. Remeo, as, revertor, eris. || Encaminarse à alguna part ahont ja s'havia estat. *Voluer*. Remeo, as. || Restituirse al domini ó possessió de alguna cosa. *Voluer*. Iterum possidere. || Fèr ó dir per torn alguna cosa. *Alternar, tornar*. Alterno, as. || Succedirse unas cosas à altres, variantse y tornant per torn. *Alternar*. Alternis vicibus res evenire.

TORNAR AB LA MATEIXA. fr. Instar ab perfidia. *Porfar, recalcar, macear, no descansar, tornar à beber*. Urgeo, es.

TORNAR AB SA MATEIXA. fr. Burlarse de algú retrahentli ó publicantli algun defecte. *Darle con la del mdrtes*. Alicui exprobare.

TORNAR À CANBIAR. fr. RECAMBIAR.

TORNAR À CARREGAR. fr. Carregar segona vegada. *Recargar*. Novum onus superimponere, superaddere.

TORNAR À CONTAR. fr. RECOMPTAR.

TORNAR À ENVIDAR. fr. Envidar segona vegada. *Reenvidar*. Iterum spondere.

TORNAR À FÈR. fr. REVER.

TORNAR À FLORIR. fr. REFLORIR.

TORNAR À MUDAR. fr. Posar una persona ó cosa en lloch de altra. S'usa com recíproch enrahonant de personas. *Bemudar, reemplaçar*. In alterius locum sufficere.

TORNAR À PASSAR. fr. REPASSAR. 2.

TORNAR À PASTURAR. fr. Pasturar segona vegada. *Repastar*. Iterum pascere.

TORNAR À PENSAR. fr. REPENSAR.

TORNAR À PESAR. fr. REPESAR.

TORNAR À PREGUNTAR. fr. REPREGUNTAR.

TORNAR À SELLAR. fr. RESSELLAR.

TORNAR À SEMBRAR. fr. RESSEMBRAR.

TORNAR ATRÁS. fr. REGULAR.

TORNAR À VÉURER. fr. REVÉURER.

TORNAR EN SI. fr. Recobrar los sentits que s'havian perdut per algun accident, etc. *Voluer en si, dessembebecerse, recobrase, volverse, revivir*. In se revertere.

TORNARSE AGRE. fr. Posarse, agafar la qualitat de agre. *Acedarse*. Acidum reddi.

TORNARSE MUT. fr. Pèrdre l'us de parlar. *Emudecer*. Mutesco, is.

TORNARSE MÚSTICH. fr. Desvanéixerse, pèrdre lo vigor. *Marchitarse*. Exaresco, languesco, is.

TORNARHI. fr. Tornar à fèr lo que s'havia fèt, ó dir lo que s'havia dit. *Repetir, refrescar, refrescar, segundar, porfar, desdoblar la hoja*. Reitero, as.

TORNARHI TORNEMHI. Espècie de interjecció que adverteix al reincident en alguna cosa, que se li ha représ, l'enfado que ocasiona. *Vuelta, dale, otra vuelta*. Iterum atque iterum.

TORNARSEN. Tornar al lloch de ahont s'havia eixit. *Restituirse, volverse*. Redeo, is.

QUE TORNA, QUE GIRA. loc. fam. Denota l'enfado que causa la perfidia indiscreta. *Dale que dale, ó dale que le das, ó dale que le darás, dale bola*. Vah!

TORNALI LA TROMPA AL XICH. loc. ter. FICALI 'L DIT À LA BOCA.

TORNEM ALLÀ. expr. ter. Qui s'en vá à recordar. *Quien renueva la memoria? Quien se acuerda ya? Quis memorat?*

TORNAVEU. m. l'o sostret que's posa sobre la trona pera arreplegar la veu. *Sombrero*. Suggestus, us, pulpitis tectum.

TORNEIG. m. Combat à caball entre várias personas, posadas en quadrillas y bandos de una part à altra, en que's combaten y fereixen sangrenament donant voltas en torn pera perseguir cada qual ó sòn contrari. *Torneo*. Pugna equestris hastis. || La festa pública que s'executa entre caballers armats, units en quadrillas, que entran en circo disposat à aquest fi. escaramussant, donant voltas al rodador à imitació de una forta batalla. *Torneo*. Hastis ludus, ludica pugna equestris.

TORNEJADOR. m. Qui juga ó s'baralla en las festas de torneigs. *Torneador*. Hastiludii certator.

|| **TORNER**.

TORNEJAR. v. a. Traballar ó arrodonir esfèrica ó cilíndricament una cosa que està en brut, pu lintla y allisantla. *Tornear*. Torno, as. || v. n. Anar per torn. *Tornear*. Alternis vicibus succedere.

TORNEJAT, DA. p. p. *Torneado*. Tornatus. || adj. Lo que està fèt al torn ó tornejat. *Tornatitl*. Tornatilis.

TORNER. m. Artífice que treballa al torn. *Tornero, torneador, fustero*. Tornator, is.

TORNERA. f. La monja destinada al torn. *Tornera*. Monialis rotæ loculatae assistens.

TORNET. m. d. *Tornillo*. Exiguum torculum.

TENIR UN TORNET AL CAP DAVALL. fr. met. pera manifestar que's deu tornar lo que s' ha deixat. *Tener vuelta.* Rem restitui exigere.

TORO. m. Animal quadrúpedo gran, que brama, de membres fornits y nirviosos, de ungla crivellada, ab banyas en la testa, en la qual y en lo bescoll, que es molt gros y robust, té la principal forsa. La pell es dura y peluda; la cua llarga y al extrem cendrosa, la que usa y gira lleugerament, tirantla sobre 'l llo; la llengua es aspra, y ab ella trenca 'ls brots tendres de la herba, de la que's manté, que pastura y remuga; los ulls són grans y encesos. Es animal ferós, principalment irritat, encara que capat y amansit se domestica, y serveix molt pera'ls traballs del camp, y á las horas se diu bou. *Toro.* Taurus, i.

TORONGINA. f. Planta de camas altas de dos peus, quadradas, fortas, ramosas; fullas oposadas, cordiformes, llargues, punxagudas, de vert obscur, relluhentas, rissadas, un poch vellosas; flors blanques, verticiladas, petites, llabiadas, rogencas, olor molt agradable, semblant al de la llimona fresca, y un sabor aspre aromátich. Es antiespasmódica, antistérica y estimulante. *Torongil, torongina, melisa, cidronela.* Melissa, æ, melissophyllum, i.

TORP. m. Lo lloch guardat y defensat en que la neu recullida y apilotada per lo vent se conserva molt temps. *Ventisquero, ventisca, ventisco.* Locus nivis verticibus frequens, nive copiosus.

VÍA TÒRPS. fr. Nevar ab vent fort ó alsar la neu la violència del vent. *Ventiscar.* Nivem vento agitante cadere.

TORPE. adj. Deshonest, impur, lasciu. *Obsceno, nefando, impúdico, vil, feo, torpe.* Turpis, obscenus. || Ignominiós, indecorós, infame. *Torpe, infame.* Turpis. || met. Talós, tart en compèndrer ó fer-se capás. *Lerdo, torpe, tardo.* Tardus, rudis.

TORPEMENT. adv. m. Ab infàmia ó deshonestedat. *Torpemente.* Turpiter, obscenè, fœdè. || Ab molta tardansa ó torpesa. *Torpemente.* Tardè.

TORPESA. f. Tardansa y pesadesa en lo moviment. *Torpeza.* Tarditas, atis. || met. Falta de manya ó habilitat. *Torpeza.* Tarditas, atis, lentitudo, inis. || Rudesia ó tarda intel·ligència. *Torpeza.* Tarditas, atis; hebetudo ingenii. || Deshonestedat. *Obscenidad, torpeza, fealdad.* Turpitudò, inis, obscenitas, atis.

TORPÍSSIM, A. adj. sup. *Torpisimo.* Turpissimus.

TORPÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Torpissimamente.* Turpissimè.

TORPS. m. ant. Destorbador. *Estorbador, turbador.* Turbator, is.

TORRA. f. Edifici fort que fabricavan en alguns paratges, pera defensarse dels enemichs, y ofèndrer desde ell en las embestidas que feyan, ó pera defensar alguna ciutat ó plassa. *Torre.* Turris, is. || Casa de camp. *Quinta, torre, granja, casa de campo.* Villa, æ. || Pessa gran en lo joch de aixe-

drés, que's col·loca en los cantons del taulell. Camina per línea recta y transversal, y pòt anar de una vegada totes sas casas, si las troba desembarrassadas de altrás pessas. *Roque.* In latruncalorum ludo arcitenens turris.

TORRA DE MURALLA. L'espai que hi ha en l'alt de la muralla, y sobre 'l qual se fan los mariats. *Adarve.* Muri superior pars.

TORRA DE VENT. met. Pensament ab que's persuadeix algú sense fonament, que tindrà molts felicitats. *Torre de viento.* Rationis commentum.

TORRADA. f. Llesca de pa torrat. *Tostada.* Panis segmentum tostum.

TORRADA AB MEL. *Melada.* Mellitum panis segmentum.

TORRADA DE MANTEGA. *Mantecada.* Panis saccharo et butyro delibutum segmentum.

TORRADA ENLLARDADA. *Pampringada.* Panis frustum lardo vel pinguedine illitum.

TORRADOR, A. m. y f. Qui torra. *Torrador.* Torrens.

TORRADORA. f. L'instrument ab forats en que's torra alguna cosa. *Tostador, tostadera, asaf.* Vas ad torrendum. || La que serveix pera torrar las castanyas. *Almofe.* Chilogus, i.

TORRAPÀ. m. Ferro ab duas punxes pera aguantar lo pa al torrarlo. *Horquilla, horcon de tostar.* Instrumentum pane torrendo.

TORRAL. v. a. Posar alguna cosa al foc pera que poch á poch s' introduhesca 'l calor y la vaja dessecant fins que prenga color sense cremaria. *Tostar.* Torreo, es. || Calentar ab massa activiat y forsa, com fá 'l sol en lo rigor de sos ardors. *Tostar, torrar, turrar, quemar.* Aduro, is.

TORRASSA. f. Torra gran en las fortaleas pera defensa de algun castell ó plassa. *Torreca.* la gens turris.

TORRAT, DA. p. p. *Tostado, torrado, turrado.* Tostus. || Se diu del color daurat, molt viu y pajat. *Tostado, retostado, quemado, adusto.* Flavus, flammeus.

TORRATXA. f. Terrat cubert ó al descubert en lo més alt de las casas pera pèndrer lo sol y altres usos. *Azotea, torre, torrecilla.* Solarium, ii.

TORRE. f. TORRA. 1.

TORRE MESTRA. f. ant. Torre principal, la més alta. *Caballero.* Superior turris.

TORREFACCIÓ. f. farm. Operació que's fa present alguns simples sechs y trencats, tirantlos en un pot convenient pera que's torren á foc leu, remenantlos contínuament fins que queden áspres y llibres de las parts humidas. *Torrefacción.* Torrefactio, nis.

TORRELLÓ. m. En los cotxes la espina rodona que's posa entre fita y fita pera unirilas. *Torrillo.* In rædis ligneum spiculum rotundum. || *torreta.*

TORRENT. m. Riu, corrent ó vinguda impetuosa de águas que luego para y no es durable, sinó á efecte de molts plujas y ayguas. *Torrente.* Tor-

rens, tis. || met. Abundància ó multitud de coses que concorren á un mateix temps. *Torrente*. Torrens, tis, copia, æ. || TORRENTADA.

TORRENT DE VEU. Lo metall de veu entera y grossa. *Torrente de voz*. Vocis plenus sonus.

TORRENTADA. f. Lo barranch ó terra oberta causada per las viugudas de áygua de pluja. *Torrentera*. Chasma, atis

TORRETA. f. d. *Torrejon*. Turricula, æ. || Test ó gerret pera posar flors. *Maceta*. Florigerum vasculum.

TÓRRIDO, A. adj. Molt ardent ó cremat. S' aplica regularment en la terminació femenina á la zona situada al mitj de la esfera de un tròpich á altre, y dividida per la equinoccial. *Tórrido*. Torridus.

TORRÓ. m. TURRÓ.

TORSAL. m. Cordonet fét de vários fils torts. *Sirgo*, *torzal*, *torcidillo*, *gurbion*. Funiculus exilis intortus.

TRABALLAR AB TORSAL. *Gurbionado*. Filis sericis contortis elaborandis opus.

TORSALET. m. Torsal de seda molt fi, que serveix pera fèr mitja y altres usos. *Torcidillo*. Filum sericum contortum.

TORSEDURA. f. TORTA.

TORSIMANY. m. TRUTXIMAN. 2.

TORSÓ. m. Dolor fort de tripas. *Torcijon*, *torrijon*, *retortijon*. Tormen, inis, vermina, um. || Lo de las bèstias. *Torzon*, *torozon*. Tortio, nis, tormen, inis.

TORSUT, DA. adj. TORT.

TORT, A. p. p. *Torcido*, *tuerto*. Tortus. || adj. No dret. *Torcido*, *tuerto*, *entortado*, *torcedero*. Tortus, distortus. || Inclinat. *Oblicuo*, *corvo*, *alabeado*, *combo*, *gurbio*, *recorvo*. Obliquus. || Lo que fá tortas y giradas. *Tortuoso*. Sinuosus. || Lo que no vá directament al fi. *Indirecto*. Indirectus. || ant. GUERXO. || m. Agravi, injustícia. *Sinrazon*, *tuerto*, *desigualdad*. Injuria, æ.

TORT DE CAMAS. Qui no té las camas rectas. *Pati-tuerto*. Pedibus rigentibus.

TORT DE CAMAS EN FORA. Qui las té tortas en forma de arch. *Estevado*, *pàtiestevado*. Varus, divaricatus, valgis.

TORT DE CAMAS EN FORA AB LOS GENOLLOS JUNT. *Zambo*, *zámbigo*, *patizambo*. Varus.

À TORT Ó À DRET; À TORT Y À TRAVÉS. m. adv. Licit ó no licit. *Por fas ó por nefas*, *á tuertas y á derechas*, *á tuerto y á derecho*. Jure vel injuria, per fas et nefas. || À MAL BORRÁS. || Sense reflexió, ni consideració. *Á carga cerrada*. Inconsideranter.

DE TORT. m. adv. Sense reflexió, inconsideradament. *Á tuertas*. Præposterè. || INJUSTAMENT || À BIAIX.

MIRAR DE TORT. fr. MIRAR DE REULL.

TORTADA. f. Passada un pòch major que pas blanques sobre negre. mar anomenat així pel

color que tira al negre del tòrt aucell. *Tordo*. Turdus, i.

TORTA. f. Doblegadura de lo que estava dret. *Vuelta*, *torcimiento*, *torcedura*, *tortura*. Fluxio, curvatio, nis. || La acció de tòrcer alguna cosa. *Retorcedura*, *torcedura*. Torsio, nis. || MARRADA. || Lo punt en que alguna cosa comensa á pèndrer una direcció obliqua, y també la mateixa direcció. *Vuelta*, *revuelta*. Anfractus, us.

A TORTAS Y À DRETAS. m. adv. À TORT Y À DRET.

FÈR TORTAS. fr. Caminar ara á una part, ara á una altra. *Rodar*, *torcer*, *rodar*. Diverto, ia.

TORTAMENT. adv. m. À BIAIX. || met. INJUSTAMENT.

TORTÀRIA. f. TORTA.

TORTEJAR. v. a. GUERXARSE.

TORTELL. m. Massa de pa disposada en cirlcul. *Rosca*. Panis spira, libum spirale.

TORTELLA. f. ter. TORTELL. || ter. GARLANDA. ant. TORTRADA.

TORTELLA REAL. CASCA.

TORTELLAS. m. aum. *Roscon*. Libum spirale majus.

TORTELETT. m. d. *Rosquete*. Parvum libum spirale.

TORTERA. f. Rodeta que's posa al cap davall del fus pera que pese més, á fi de tòrcer millor l' aguller. *Rodaja*, *tortera*, *tortero*. Fusi verticillum.

TORTIL. adj. ant. TORT.

TORTÓ. m. náut. Lligadura ó trinca de várias voltas passadas á dos objectes ó punts entre que media algun clar ó distància, y retorsudas ab una palanca, pera que apreten més. Es idéntich á lo que fá 'l fuster ab lo cordill que tira un contra altre 'ls extrems dels brassos de la serra de ma, pera que 'ls altres dos extrems mantingan la fusta recta y tivanta. *Tortor*, *torton*, *garrucho*. Frustum funium contorquens.

TÓRTOLA. f. Aucell, espècie de colom, encara que més petit, de color cendrós que tira á blanch, ab una ralleta negra en lo coll en forma de collarret, y n' hi ha unas enterament blanques. *Tórtola*. Turtur, is.

TÓRTOLA DEL BRASIL. Espècie de tórtola del Brasil de prop de un peu de llarch, ab lo llom cendrós, lo ventre rogench; las alas clapadas de negre; las plomas de la cua cendrosas y altres negres; lo bech y las ungles negres, y 'l pit encarnat. *Picacureba*. Columba carniolensis.

SOL COM LA TÓRTOLA. loc. SOL COM UNA ÒLIBA.

TORTOLETA. f. d. *Tortolilla*, *ica*, *ita*. Parvus turtur. || Lo poll de la tórtola. *Tortolillo*, *ico*, *ito*. Pullus turturinus.

TORTOSÍ, NA. adj. Cosa de Tortosa ciutat de Catalunya. *Tortosin*. Dertosanus.

TORTRA f. TÓRTOLA.

TORTRADA. f. Espècie de pastís, farcit de carn, ous, aucells, y altres coses fines, y es un plat de regalo. *Tortada*, *torta*, *tarla*. Torta, placenta, æ.

TORTERA. f. Eyna ó cassola plana, comunement de metall, pera cóurer tortradas y altres usos. *Tortera, tartera, tarta.* Tortarium vas æneum.

TORTUGA. f. Espécie de peix anfibí, ab quatre potelas, contingut entre una closca plana y altra cóncava, molt pintadas y vistosas, y tant fortas que poden resistir lo pes de un carro carregat, y camina ab molta llentitut. *Tortuga, galipago.* Domiporta, æ, testudo, inis. || Máquina de guerra á manera de closca de tortuga, sola de la qual podian los soldats arrimarse á las murallas sèns perill dels darts, pera minar las murallas, etc. *Testudo, tortuga.* Testudo bellica. || mil. Espécie de galeria ó escala que formavan los soldats, unint los escuts de uns ab los de altres, pera escalar las murallas sèns ser ofesos dels de dalt. *Tortuga, testudo.* Testudo, inis. || Nom que donáren los antichs á una lira, la basa de la qual era de la figura del animal de aquest nom. *Tortuga.* Chelys, is, testudo, inis. || CATÚPOL. || f. Teula més prima y més encorvada que las regulars, que serveix de canal en las teuladas. *Canal.* Canalis, is. || f. Teula més prima y més encorvada que las regulars, que serveix de canal en las teuladas. *Canal.* Canalis, is.

TORTUGA FRANCA. Tortuga gran, de excel·lent peix, que serveix pera refrescar la sanch. *Tortuga franca.* Grandior testudo.

TORTUGA QUADRADA. Espécie de tortuga molt grossa, de closca molt hermosa, y fàcil de péndrer la figura que se li vulla donar. *Tortuga cuadrada, ó tartaruga.* Testudo quadrata.

CAMINAR COM LAS TORTUGAS, ó Á PAS DE TORTUGA. fr. Anar molt poch á poch, ab summa llentitut. *Andar á paso de tortuga.* Testudineo gradu incedere.

TORTUGADA. f. Lo regueró del cap de vall de la teulada, fét de tortugas, que reb las áyguas dels demés pera conduhir las á una canonada del mateix edifici. *Canalera.* Collicia, æ.

TORTUÓS, A. adj. Lo que fá giragonsas ó voltas y revoltes, com los camins, rius, socas de alguns arbres, etc. *Sinuoso, tortuoso.* Tortuosus.

TORTUOSAMENT. m. adv. Ab voltas y rotors. *Tortuosamente.* Tortuosè, obliquè.

TORTUOSITAT. f. La qualitat ó disposició de tortuós. *Tortuosidad.* Tortuositas, atis.

TORTURA. f. Qüestió de torment. *Tortura, tormento, cuestion de tormento.* Tortura, æ. || met. Afflicció, pena del ánimo. *Tortura.* Afflictio spiritus.

DONAR TORTURA. fr. DONAR TORMENT.

TOS. m. La testa ó front en alguns animals, com lo bou, etc. *Testuz, testuzo.* Frons, tis. || p. p. de tóndrer. *Trasquilado.* Tonsus. || *Tundido.* Tonsus.

CLAVARSELI Á ALGÚ AL TOS ALGUNA COSA. fr. fam. Obstinarse algú en sòn dictámen sèns voler aténdrer á las rahons que poden haverhi en contrari.

Encasquetarse, encajarse á uno en la cabeza. Tenaciter animum obfirmare.

GRATARSE 'L TOS. fr. fam. Fatigarse 'l cap meditant molt en alguna cosa. *Devanarse los sesos.* Defatigari intensa meditatione.

TÓS. f. Forsa ó violència que fá 'l pit ab la respiració, pera traurer un humor acre y picant que'l molesta. *Tos, tosadura.* Tussis, is. || m. pl. del pronom ton, com: tòs parents, etc. *Tus.* Tui.

TÓS DE GAT. TOSSETA. 3.

TÓS DEL PIT. Tós ronca que está sentada en lo pit, y obliga á tossir freqüentment. *Pechaguera.* Thoracis vitium.

TÓS FORTA. *Tos violenta.* Tussis vehemens.

TÓS SECA. Aquella en que no's pót arrancar la reuma. *Tos seca.* Tussis sicca.

TOSANA. f. ant. TÓFONA.

TOSCA. f. PEDRA TOSCA. || Tel, capa ó betum que forman los líquits en los llochs per ahont passa ó's detenen, com en las canonadas, ampollas, etc. *Sarro.* Sordes, ium. || ROVELL. 5.

TENIR MOLTA TOSCA. fr. met. fam. *TENIR MOLTA LLANA EN LO CLATELL.*

TOSCA, NA adj. De Toscana, gran ducat de Itàlia, regiódels etruschs. *Toscano, etrusco.* Tuscus, ethruscus, i. || S'aplica al orde de arquitectura més simple y senzill. *Toscano.* Architectonicus ordo toscanus.

TOSCAMENT. adv. m. Grosserament, sèns curiositat. *Toscamente.* Ruditer.

TOSCAR. v. n. RASCAR.

TOSCH, CA. adj. Grosser, bast. *Tosco.* Impolitus. || met. Ignorant, rudo. *Inculto, toco.* Iurbanus.

TOSSELLA. f. Espécie de blat sèns arestes. *Chemorro, toseta.* Spica mutila.

TOSQUEDAT. f. Qualitat de tosch. *Tosquedad.* Ruditas, atis. || Grosseria, falta de ensenyansa. *Tosquedad.* Incivilitas, atis.

TOSQUIRAR. v. a. y derivats. TRASQUILAR.

TOSSA. f. Volum, corpulència, bógit. *Bulo, volúmen, mole.* Moles, is.

TOSSAL. m. Lo promontori ó lloca de terra en terreno pla. *Otero, colina, altozano, loma, morro.* Monticulum, i. || TUNÓ.

TOSSALET. m. d. Altilló, cerrillo, montecillo. Parvus tumulus.

TOSSETA. f. d. *Tosecilla.* Tussicula, æ. || TÓS SECA. || Tós afectada. *Tosecilla.* Tussicula simulata.

TOSSINO. m. TOSINO.

TOSSIR. v. n. Fér forsa y violència ab la respiració pera arrancar y llansar del pit un humor acre y picant que'l fatiga y molesta. *Toser.* Tussio, is. || met. Fingir la tos pera cridar ó avisar dissimuladament. *Toser.* Ficta tussi admonere.

TOSSUDAMENT. adv. m. Obstinadament. *Pertinazmente, obstinadamente, torcamente.* Pertinaciter.

TOSSUDARIA, TOSSUDERIA Y TOSSUNE.

RIA. f. Obstinació. *Terquedad, testarroneria, testerrada.* Pertinacia, protervia, æ. || met. Disputa perfidiosa y cansada, inflexible á la razón. *Terquedad.* Pertinax altercatio.

TOSSUT, DA. adj. Pertinàs. *Tozudo, testarudo, terco, tenaz.* Cervicosus.

TOST. adv. TANTOST.

TOSTAR. v. a. fam. DONAR UNA TUNDA.

TOSTEMPS. adv. t. y

PER TOSTEMPS, ó EN TOSTEMPS. Sempre. En todos tiempos, siempre. Semper.

TOSTORRO. m. Cop donatab lo cap. *Testerrada, testada, coscorron, casquetazo, calabazada, mochada, calamorrada.* Capitis ictus, arietatio, nis.

TOSTORRO DE PA. Tros gros de pa. *Zoque, mendrugo.* Frustum panis.

TOT, A. adj. Lo que's pren ó 's compren sèns exceptuar res, segons sas parts en la entitat ó en lo número, tant en l' orde físich com en lo moral. *Todo.* Omnis, cunctus, y totus si es una cosa sola.

|| Ningú, com: sèns tota suspita. *Ninguno.* Nullus.

|| adj. distributiu, com: tot dia un Ave Maria 'm presentava. *Todo.* Quisque. || S' usa pera ponderar l' excés de alguna qualitat ó circumstància, com: aquest món es tot una farsa, la saboga es tota espinas. *Todo.* Totus. || S' usa pera denotar la excel·lència de alguna cosa en sa línia, com de un home molt alt, es tot un sant Pau; N. es tot un sabi. *Todo.* Totus. || m. fil. Compost de parts integrants. *Todo.* Totum, i. || En la moral lo mateix que cosa amada. *Todo.* Corpulum, i. || TOTAL.

|| geom. Lo conjunt de las parts de que's compon una cosa. *Todo.* Solidum, i. || Se pren col·lectivament pera significar una generalitat de coses ó de personas, com aquest home ho ha perdut tot; tot ve com Dèn vol. *Todo.* Omnis. || adv. m. Lo mateix que molt, com: tot sovint. *Muy.* Maximè. || Enterament, com: ja es tot un altre. *Enteramente.* Omnino. || En alguns jochs de cartas, paraula pera denotar que en aquell llans s' aventura tota la partida, ó que s' han de fer las basas. *Todas.* Quid superest spondeamus.

TOT ALTRE. exp. Qualsevol altre. *Cualquier otro.* Quilibet alter.

TOT ARREU. ARREU.

TOT DE BO. DE BO.

TOT DE UN COP. m. adv. Tot de una vegada. *De un solo golpe, de una sola vez.* Uno eodemque ictu.

TOT EN GROS. loc. met. fam. pera ponderar lo escàs de un regalo ó poquedat de alguna cosa. *Todo en gordo.* Tenue quidem ac exiguum.

TOT ES BO LO QUE LA OLLA COU. ref. QUI NO MENJA MENA NO ESTÁ GRAS.

TOT ES COMENSAR. loc. pera animar á algú á que comense alguna cosa que li repugnava, y que una vegada la cosa comensada, prossegueix sèns particular dificultat. *Principio quieren las cosas; todo es ponerse á ello; el comer y rascar todo es empezar;*

obra empezada medio acabada. Inceptum opus est, cætera res ipsa se expedit.

TOT ES HU. exp. Semblansa ó igualtat en las comparacions. *Tanto monta, lo mismo es.* Idem est. || Expressa la igualtat ó identitat. *Todo es uno, lo mismo es, el mismo se es.* Perinde est. || irón. Se diu dels que pera no examinar las cosas, confonen matèries molt diverses, tenintlas per unas mateixas, sols porque se semblan en alguna circumstància. *Si todo es uno, labrar ó coser y hacer albardas: todo es dar puntadas.* Cuncta sine delectu commiscere.

TOT HI VÁ. exp. fam. Fèr tot l' esfors possible. *Echar el resto.* Totis viribus initi.

TOT JUNT. m. adv. En gros, per major. *Por junto, de por junto, por mayor, en grueso.* Acervatim.

TOT JUST Y TOT JUSTAMENT. adv. m. JUST.

TOT PLEGAT. m. adv. Repentinament. *Repentinamente, de improviso, de sopeton.* Ex abrupto, repente, extemplo. || **TOT JUNT.** || Seguidament, se diu de las cosas que venen lolas á un temps. *Todo de una vez, á un tiempo, á un mismo tiempo, de una tirada, de un golpe.* Uno continuato tractu. || pl. Junta-ment ó ab unió entre vários. *A un tiempo, á un mismo tiempo, juntamente, á una.* Simul, unà.

TOT PÓT SÉR Ó TOT PÓT BEN SÉR. loc. No repugnar, sér possible ó contingent que's verifiqui alguna cosa. *Puede, ó puede muy bien, ó todo puede sér.* Fieri potest.

TOTS Á UNA. TOT PLEGAT. 4.

TOT SERÁ QUE. loc. fam. Lo cas será que, com: *Tot será que hi vulla consentir.* El caso será que, ó está en que. Ratio erit ut.

TOT SERÁ RES. loc. fam. ENTRE MORTS Y FERITS CAP.

TOT SINÓ, Ó FORA, Ó MÉNOS AIXÓ. loc. ab que's dona á entèndrer que en tot se convé méns en alguna circumstància. *Todo menos eso.* Præter hoc, hoc excepto.

TOT SOVINT. adv. m. Mòltas vegadas, repetidament y ab continuació. *A menudo.* Crebrò, frequenter.

TOTS SÓN UNS. loc. ab que's nòta á alguna família ó junta, etc., ahont tots incórren en un mateix defecte. *Put a la madre, puta la hija, puta la manta que las cobija.* Moribus est similis, totum gens quæque per orbem.

TOT XANO XANO, Ó TOT POCH Á POCH. m. adv. Ab catxassa. *Paso entre paso.* Placidu incessu.

AB TOT. m. adv. AB.

Á TOT. m. adv. Quant pòt sér en sa línia, com: *Á tot estirar, á tot córrer.* A todo. Ad summum.

DEL TOT. m. adv. Enterament. *Enteramente, del todo.* Omnino.

DE TOT EN TOT. m. adv. Entera y absolutament. *De todo en todo.* Penitus. || loc. RESOLTAMENT, DEL TOT.

EIXIR Á TOT Ó RESPÓNDRE DE TOT. fr. ESTAR Á TOT. 1.

EN TOT Ó EN PART. loc. fam. Denota que si alguna cosa no pòt sér en tot que sia à lo ménos en part. *En todo ó en parte*. Saltem partialiter.

EN TOT Y PER TOT. m. adv. Enterament y ab totes las circuncàncias. *En todo y por todo*. Usquequaque.

EN UN TOT. m. adv. Absolut y generalment. *En un todo*. Omnimodè.

ESTAR À TOT. fr. Obligar-se à las resultas de alguna cosa. *Estar, quedar, salir à todo*. Omnia subire paratum esse. || *Estar algú disposat ó preparat pera qualsevol cosa. Estar à todo ó para todo*. Ad omnia paratum esse.

FÉR À TOT. fr. Aprofitar algú tot lo que se li presenta, y contentarse ab qualsevol cosa, encara que ns sia tant bona com ell voldria. *Hacer à pluma y à pelo*. Nihil respuere.

FÉR À TOTS. fr. ARRASTRAR. 8.

FÉR Ó SÉR PERA TOT. fr. Sér útil pera qualsevol us. *Hacer à todo ó para todo*. Omnibus deservire.

FIGARSE, POSARSE Ó TROBARSE EN TOT. fr. Posarse algú en lo que no li demanan ó en lo que no li importa. *Hallarse ó meterse en todo*. Alienis sese immittere.

FÒNDRESENI TOT. fr. Desitjar ab ànsia. *Finarse*. Deperio, is.

FÒNDRESE TOT. fr. Parlant de bèns y riquesas, dissiparse, consumir-se en breu temps. *Hacerse sal y agua*. Bona dissipari.

NO ES CERT TOT LO QUE'S DIV. ref. Denota que no's déu créurer de flux tot lo que s' óu, especialment al vulgo, que comunment parla sèns reflexió. *No todo es vero lo que suena el pandero*. Nonnumquam falsa pro veris à vulgo maximè propalantur.

Ó TOT Ó RES. m. adv. Denota que la forsa del geni no's conté per la rabó, ni's contenta ab la mitjanía. *Ó César ó nada; ó ayunar ó comer trucha; sanar ó morir presto; rico ó pinjado; ó perdiz ó no comerla; Pedro de Urdemalas ó todo el monte ó nada*. César aut nil.

PER TOT. m. adv. En tot lloch. *Por todo*. Ubi-que.

QUI TOT NO NEGA, TOT NO CONCEDEIX. loc. Denota que 's suspita reo, 'l qui havéntseli averiguat part en alguna cosa, ho nega tot. *Quien todo lo niega, todo lo confiesa*. Qui totum renuit, censetur cuncta fateri.

QUI TOT NO VÓL, TOT NO PERT. ref. Repren la desmesurada ambició, que pera voler abarcar mòltas cosas, no logra lo que podria fàcilment. *Quien todo lo quiere todo lo pierde; perrito de muchas bodas no come en ninguna por comer en todas*. Canis plures insequens lepores, neutrum capit.

SÈA TOT. fr. Sér alguna persona ó cosa lo principal en algun negoci, màquina, etc. *Ser el todo, ser el omnis homo ó el factotum*. Principem esse.

SÈA TOT HU. fr. pera denotar la poquíssima diferència que hi ha entre dos cosas. *Ser todo uno, lo mismo, lo propio, idéntico*. Idem esse.

SOBRE TOT. m. adv. Principalment. *Sobre todo*. Ante omnia, præcipuè.

TIRÁRSHO TOT. fr. Guanyar y portàrsen tots los diners que hi ha en lo joch. *Llevar-sello todo*. Omnia auferre.

TOTADA. f. ARRASTRAR.

TOTAL. adj. y m. Universal, que ho compres tot en sa espècie. *Total*. Universus, totus. || m. aril. Lo tot que resulta de la unió de mòltas parts. *Total*. Totum, aggregatum ex notis.

TOTALISAR. v. a. for. Formar un tot. *Totalizar, integrar*. Totum effingere.

TOTALITAT. f. Suma, tot. *Totalidad*. Totum, i, summa, æ.

TOTALMENT. adv. m. Del tot, absolutament. *Totalmente*. Totaliter.

TOTAVIA. adv. m. ant. SEMPRE. || JA QUE.

TOTESTIU. m. Aucell mòlt comú en várias parts de Espanya. Es de unas cinch polzadas de llarch; té 'l llom y las alas de color pardo verdós; lo ventre vert rogench; lo bech y la cua negra, y desde aquesta fins à la mandíbula inferior li passa pel ventre una faixa negra, que s' exten y's divideix pels costats del coll, exceptuant lo pit que es blanch. S' alimenta de insectes; té 'l cant desagradable, y es inquiet y atrevit. *Pavo carbonero, monje, fringilago*. Parus major.

TOTHORA. Sempre, continuament. *Cada hora, continuamente, siempre*. Semper, continuè.

TOTHOM. adj. Tots. *Todos, todo el mundo*. Omnes, terrarum orbis.

TOTHOM FUIG DE FAM Y DE FETNA. loc. prov. LO TRABALLAR À NINGÚ ENGREIXA.

TOTHOM QUE. loc. Qualsevol que. *Todo el que, cualquiera que*. Quicumque, omnis qui.

TOTHOM NE TÉ UNA, MÈNS JO QUE 'N TINCH DOS. ref. Denota que tothom té faltas per ho que sembla. *Cada uno tiene su falta*. Unicuique dedit vitium natura creato. || Denota que tothom té són geni, y se enfada per pacífich que sia. *Cada pajarito tiene su hígadito, cada hormiga tiene su ira*. Inest et formicæ bilis. Parvula quæquæ suam formica exardet in iram.

PERA TOTHOM ABASTA LA GRÀCIA DE DÈU. ref. QUANT LO SOL IX, PERA TOTHOM IX.

TOTPODERÓS, A. adj. Lo qui tot ho pòt. Propiament s' aplica sols à Dèu. S'usa tambe com i substantiu en la terminació masculina per lo mateix Dèu. *Todopoderoso*. Omnipotens, tis.

TOTXARIA. f. TONTERIA.

TOTXO, A. adj. Rudo, tonto, tosch. *Zafio, locho*. Inurbanus. || m. BOSCALL, GARROT, BASTÓ.

TOU, VA. adj. Vuyt, vâcuo. *Vacio, hueco*. Vacuus. || Moll, bla, flonjo, suau, flexible al tacto. *Blando, tierno, suave, mole*. Mollis. || Parlant de pa. formatge, etc. fresch, tendre. *Tierno*. Recens, tener. || Parlant del llit y cosas semblants, estoval. amollit. *Blando, hueco, mullido, esponjado*. Spongius. || met. Va, satisfet, presumit, *Hueco, en-*

necido, erguido, ufano, hinchado. Elatione inflatus, tumens. || TALÚS. || Qui fácilmente se deixa enganyar ó persuadir. *Mollar.* Mollis, facilis. || m. Entre ferrers ó manyans certa pessa de ferro ab un forat al mitj que posan sota de la que volen penetrar ab lo punxó, pera que aquest no s' osque contra la bigòrnia, y done lloch á separarse 'l trosset de ferro que tráu lo punxó. *Sufridera.* Perforatum ferrum. || m. La part carnosa ó molsuda de alguna cosa. *Carne, pulpa.* Pulpa, æ, pulpamen, inis. || CAP DEL DIT. || ter. Multitudo, abundancia. *Máquina.* Multitudo, inis, copia, æ.

TOU DE ABELLAS. ARNA.

FÉR TOU ALGUNA COSA. fr. VUYDAR.

ESTAR TOU COM UNA ARNA. fr. y

POSARSE TOU. fr. Estufarse, estar ple de satisfacció. *Ahusarse, engreirse, esponjarse, hincharse.* Intumesco, is; inflari.

TOUET, A. adj. *Blandillo.* Molliculus.

TOVA. f. Rajola ó mahó molt doble y assecat al sol. *Adobe.* Later crudas. || ROVELL. 5. || FOGASSA. || fam. CAGARADA. || ter. met. fam. MÁFEGA. 2.

TOVALLA. f. ESTOVALLA.

TOVALLÓ. m. Pessa de roba blanca, sobre uns tres pams en quadro, y de que usan las personas pera evitar l' embrutarse ab la vianda, y aixugar-se lo que de ella s' apegas als dits ó als llabis. *Servilleta, tohalleta.* Mappula, æ, mantellum, i.

EN TOT VÓL TENIR TOVALLÓ. fr. met. FICAR LO NAS PER TOTS LOS CULS.

TENIR TOVALLÓ EN ALGUNA COSA. fr. met. Tenirhi franca entrada y amistat. *Ser muy de dentro.* Intima esse familiaritate conjunctum.

TOVALLOLA. f. Pessa de roba de fil ó de cotó, més ó ménos ampla y llargaruda, regularment pera aixugarse las mans y la cara. *Tohalla.* Manus tergium, mantile ad manus tergendas. || L' adorno de tela que sobre unas anellas cubreix lo pal de la creu de algunas parroquias. *Manga.* Parochialis crucis indumentum. || La cuberta ó drap que's posa al faristol en que's canta la epístola y l' evangeli en las missas solemnes. *Atrilera.* Aulæum, i, aulæa, æ. || La que porta l' Preste al coll pera portar lo SS. Sagrament ó la Vera Creu. *Superhumeral.* Superhumerales, is. || Enagüets ó drap cenyit que portan las imatges de Cristo nu en la Creu. *Pañetes.* Subligacula, femoralia, ium. || Tovalló, plech de barber pera afeitar. *Paños de afeitar.* Linteum, ei, involucre, is. || ant. TOVALLÓ.

TOYA. f. Lo conjunt de diverses flors ó herbas especialment olorosas, que ordenadas, col·locadas y lligadas serveixen al gust del olfato, y al adorno. *Ramillete.* Florum fasciculus.

TR.

TRABA. f. L' instrument ab que's júnta, traba y uneix una cosa ab altra. *Traba, trabadara.* Vinculum, i, ligamen, inis, compes, edis. || Lo ferro

TOMO II.

que's fica en los extrems dels eixs de las curenyas de la artilleria pera detenir las rodas. *Sotrozo.* Ferrum rhedarium axibus infixum. || Espécie de estaca de fusta que's penja al coll dels porchs y altres animals. *Torga.* Ligneum impedimentum collo impositum. || Pal de dos pams de llarch, que's posa als gossos de bestiar, penjant del bescoill en lo temps de la cria de la cassa. *Trangallo.* Trabecula canium collo supponi solita. || En lo mostrador dels botiguers aquell tros de taula ab golfos que s' alsa y baixa, pera entrar y eixir. *Trampa.* Ostioli genus innundariis mensis. || En las calsillas es una llenca de lo mateix per abont entran y s' asseguran al peu. *Trabilla.* Tibialium fasciola, qua talus inseritur ac firmatur. || for. La diligència de trabar la execució. *Traba.* Ad solvendum compulsio. || met. Corretja ab que 'ls cassadors guardavan los esparvers de cassa, y vuy pera conduhir algun gos á la cassera. *Trailla.* Lorum ductile. || En algunas religions monacals llenca de panyo que uneix las dos parts del escapulari, formant una porció de círcul. *Traba.* Manica, arum. || Barra de ferro ó de fusta ab que's retarda l' moviment á las rodas dels carruatges en las baixadas. *Traba.* Retinaculum, i. || Pedra ó cosa equivalent que en las pujadas se posa entre terra y la roda del carruatge pera que no recule. *Calce.* Obstaculum, i. || Llenca de cuyro cusida ó assegurada als botons ó á la boca dels cuxots del pantalon pera que's tinga més tivant, y subjectar las sabates ó botas. *Traba.* Retinaculum, i. || met. Qualsevol obstacle. *Traba.* Obstaculum, retinaculum, i. || met. Subjecció. *Sujecion.* Constrictum vinculum, ligamen. || pl. Cordas que's posan á las potas de las caballerias, pera que no s' allunyen molt quant estan en la pastura. *Suelia, manija, maniota, maneota, guadañones, apea.* Pedica, lorea, æ. || met. Restricció en las obras de ingeni. *Restriccion, trabas, coartacion.* Restrictio, nis. || pl. met. fam. GRILLONS.

POSAR TRABAS. fr. TRABAR.

TRÀURER TRABAS. fr. DESTRARAR.

TRABADA. f. La acció y efecte de trabar. *Trabamiento, trabazon.* Nexus, stupor, is.

TRABALL. m. Exercici, ocupació en alguna cosa. *Trabajo, obra, labor, laborio.* Labor, is, opera, æ. || La acció de fabricar ó fér alguna cosa de mans. *Obraje.* Opificium, ii. || Escrit ó discurs sobre alguna matèria. *Trabajo.* Elucubratio, nis, opus, eris. || La mateixa obra treballada. *Trabajo.* Opus, eris. || Dificultat, impediment. *Trabajo.* Labor, is. || Succés desgraciat, penalitat, aflicció. *Trabajo, tormento, pena, penalidad.* Afflictio, nis, poena, æ. || PÉRDUA. || Fets heróychs, memorables, y així 's diu que 'ls TRABALLS de Hércules lo feren memorable per tot lo mon. *Trabajo.* Facinus memorabile. || met. La paga que's dona per alguna obra, y així 's diu viurer del TRABALL. *Trabajo.* Pretium, ii. || pl. Apuros, perills, com: N. s' ha vist ab TRABALLS pera passar lo riu. *Aprietos, apuros.* Pericula, orum,

discrimina, um. | Pobresa y misèria ab que's passa la vida. *Trabajos*. Miseriæ, ærumnæ, arum.

TRABALL PERDUT. Se diu del que no produheix l'efecte que s' intenta. *Trabajo infructuoso ó inútil, tiempo perdido*. Inanis labor.

TRABALL PERSONAL. Lo que's fa en pròpia persona y no's pòt encarregar á altra. *Trabajo personal*. Proprius labor.

TRABALL SENSE PROFIT. **TRABALL PERDUT.** | m. adv. ab que's dona á entendrer que algú treballa sens utilitat. *A remo y sin sueldo*. Improbò inutilique labore.

TRABALLS AB PA FAN DE BON PASSAR. ref. Denota que són més soportables los traballs haventhi béns y conveniències. *Los duelos con pan son menos*. Divitem ærumnæ non frangunt.

AB GRAN TRABALL. m. adv. Ab gran dificultat. *A nado, con gran trabajo*. Magno cum labore.

DESPRÉS DEL TRABALL VE 'L DESCANS. loc. prov. que exhorta á la fatiga y treball, ab la esperansa del descans. *Arribaos torgado, que tras la cuesta está lo llano; si quieres holgura, sufre amargura*. Dulcia si cupias, patiaris amara neceses est.

LOS TRABALLS Á NINGÚ ENGRIKAN. loc. fam. ab que algú denota qui si està magre, es per causa de las penas que ha passat. *Quien mal padece, mal parece*. Qui mala perpatitur, tristi, mala fronte fatetur.

MOLT TRABALL Y POC PROFIT. loc. Denota que algú s'afana en cosas que donan poca utilitat. *Cerner, cerner, y sacar poca harina*. Utilitas Fabium ludit pro munere lanto.

PÉNDERSE 'L TRABALL. fr. PÉRDRE LA PENA.

SENSE CAP TRABALL. m. adv. Sense fatiga ni diligència pròpia. *A pié quedo ó enjuto, sin el menor trabajo*. Absque ullo labore, citrà pulverem.

UNS PRENEN LO TRABALL Y ALTRES TIRAN LO PROFIT. ref. Denota que 'ls afortunats sense treball conseguixen lo fruyt de las diligències y fatigas de altres. *Uno levanta la caza y otro la mata*. Hos ego feci versiculos, tulit alter honores.

VÉURENSE AB TRABALLS. fr. Véurerse apurat pera surtir de algun llans. *Verse negro*. Magno de crimine versari.

TRABALLADOR, A. m. y f. Jornaler. *Jornalero, trabajador, laborador*. Operarius, ii. | Qui es molt aplicat al treball. *Laborioso, trabajador*. Laboriosus.

TRABALLADORÉS. m. sum. TRABALLADOR. 2.

TRABALLANT. m. TRABALLADOR.

TRABALLAR. v. n. Ocuparse en algun exercici ó treball. *Trabajar*. Elaboro, as; operi incumbere. | Sol·licitar, procurar alguna cosa ab activitat. *Trabajar*. Innito, incumbio, is; operam dare. | met. Posar esforços y conato pera vèncer algun obstacle, com: la naturalesa TRABALLA en vèncer la malaltia. *Trabajar*. Contendo, is. | Se diu de la terra que produheix molt. *Trabajar*. Produco, is. | Aplicarse ab molt cuydado á la execució de alguna cosa. *Trabajar*. Diligenter operam dare. | En

la arquitectura y maquinària aguantar, sostenir una cosa á altra. *Trabajar*. Sustento, as, sustineo, es. | Formar ab primor alguna cosa. *Labrar, obrar*. Laboro, as. | náut. Fèr ó sufrir y resistir estrema més ó ménos grans, y en major ó menor nùmere de direccions simultànies ó successives. Se diu del buch, de són aparell, de la arboladura, y de qualsevol altra cosa que està en acció, ja com potècia, ja com resistència. *Laborear, trabajar*. Laboro, as.

| mús. Se diu quant una part executa moltes notes, y las demès parts acompanyan ab figuras de molta duració. *Trabajar*. Intendo, is. | met. fam. MENJAR. | v. a. Formar ó executar alguna cosa, arreglantse á método y orde. *Trabajar*. Elabora, as.

TRABALLAR Á ALGÚ. fr. met. Mortificarlo, molestarlo. *Trabajar á alguno*. Negotium facessere.

TRABALLAR COM UN NEGRE Ó COM UN ARRASTRAT. fr. Traballar molt y no poder medrar. *Trabajar como un negro; andar hecho un azacan; andar arrastrando*. Improbè laborare.

TRABALLAR EN VA. fr. PÉRDRE LO TEMPS. | No eixir algú ab la seva desprsa de moltes diligències. *Trabajar en vano*. Frustrà laborare.

TRABALLAR FI. fr. met. Ésser algú són negoci ab dissimulo y astúcia. *Trabajar con política*. Callidè agere.

TRABALLAR MOLT. fr. AFANYARSE.

TRABALLAR PER IGUAL. fr. náut. Se diu de dos ó més caps que actuan ó resisteixen ab igual potècia ó grau de tensió. *Trabajar por igual ó por pareja*. Æqualiter tendi.

TRABALLAR PER LLARGH, PER CURT, etc. fr. náut. Traballar un cap ab més ó ménos hargària, ó subjecte en algun punt de ella, ó en són extrem. *Trabajar por largo, por corto*. Majori vel minori longitudine trahi.

HAVENHI MOLT QUE TRABALLAR. fr. Denota que encara falta molt treball y lo més difícil pera conclóurer una cosa. *Haber mucho que hacer; en la de sudar el hopo; estar ó saltar la cola ó el rabo por desollar*. Longa via superest; difficilia restant.

LO TRABALLAR Á NINGÚ ENGRIKA, ó **DE TRABALLAR NO HI HA CAP BURRO Ó ASE GRAS.** loc. fam. Denota que 'l treball sempre repugna. *El buey trae á arado, mas no de su grado*. Bos equidem torrens non spontè infingit aratrum.

QUI NO TRABALLA NO MENJA. ref. Denota que la manutenció dels homes deu dependir de la aplicació al treball. *En esta vida caduca, quien no trabaja no manduca*. In sudore vultus tui vesceris pane.

QUI TRABALLA MENJA y se sól anyadir, y **VÁ BOMBA LO DIUMENGE.** ref. pera denotar que 'l treball sempre llueix á qui s' aplica á són ministeri. *Quien hila y suerce bien se le parece; quien trabaja tiene alhaja; quien trae azada, trae zamorra; el que trabaja medra*. Quem labor exercet, penes est pretiosa supellex.

SÈNS TRABALLAR. loc. que ademés del sentit recte se diu de alguna matèria que encara no està tra-

ballada. *Sin trabajar, en bruto, toscó.* Rudis.

TRABALLAT, DA. p. p. *Trabajado.* Laboratus. || adj. Fét ab fatiga, cuydado y estudi. *Trabajado.* Elaboratus. || Fét compost. *Trabajado.* Confectus. || Parlant dels metalls posats en obra ó en la forma convenient pera lo que se'ls destina. *Labrado, trabajado, obrado.* In opus redactum.

TRABALLÓ. m. d. *Traball petit. Trabajoico, illo, ilo, trabajuelo.* Levis labor.

TRABALLÓS. A. adj. Lo que dóna, cósta ó càusa mòlt treball. *Penoso, trabajoso, operoso, afanoso, laborioso.* Operosus, gravis. || **TRABALLADOR.** 2.

TRABALLOSAMENT. adv. m. Ab treball ó fatiga. *Trabajosamente, penosamente.* Operosè, aggrè. || Ab pobresa y miséria. *Trabajosamente, con penalidad.* Miserè, ærumnosè.

TRABALLOSÍSSIM, A. adj. sup. *Trabajosísimo.* Laboriosissimus.

TRABALLOSÍSSIMAMENT. adv. m. *Trabajosísimamente.* Laboriosissimè.

TRABAR. v. a. Ajustar, unir cosa ab altra. *Trabar.* Connecto, is. || Entre fusters apegar una cosa ab altra per medi de claus, etc. *Triscar, trabar.* Copulo, as. || Posar trabas á las caballerías. *Trabar, manejar, echar trabas.* Vincula inducere. || met. Porfiar, disputar, altercar. *Trabar, trabarse, ó trabarse de palabras.* Contendo, is. || Renyir, lliurar batalla. *Trabar.* Prælium inire, manus conserere. || Parlant de amistat, societat, etc., contràuerla. *Trabar amistad, sociedad, etc.* Amicitiam, etc., instituere. || Espessir, coagular. *Trabar.* Condensio, inspissio, as. || Impedir, posar obstacles. *Atar las manos, poner trabas.* Cohibeo, es. || Arriimar una pedra ó tronch á las rodas del carruatge, pera que no recule. *Calzar, apelar.* Rotæ currus lapidem admovere. || v. r. Embolicarse la pota de la cabalcadura ab lo cabestre ó ronsal. *Trabarse, encabestrarse.* Illaqueor, aris.

TRABAT, DA. p. p. *Trabado.* Connexus. || adj. DESMANTOTAT.

TRÁBEA. f. Roba talar que 'ls pretors, cónsuls y generals romans portavan en los triunfos; també n'hi havia de consagradas als déus de la gentilitat, y eran purpúreas; altra pera 'ls reys, senadors, adivins y sacerdots dels temples de la gentilitat. *Trábea.* Trabea, æ.

TRABEAT, DA. adj. Adornat ab la trábea. *Trabeado.* Trabeatus.

TRABETA. f. **TRABA.** 6. || La acció de posar lo peu detrás del de altre ó entre las camas pera fer-lo càurer, regularment per detrás quant se barallan. *Zancadilla, traspíe, trascabo.* Supplantatio, nis. || met. Engany, ardit, estratagema, pera fer càurer á algu de sòn empleu, ó pera atraure-lo á que fassa lo que s' intenta. *Zancadilla, lazo, trampa, traspíe.* Supplantatio, nis. || f. d. *Trabilla.* Vinculum minus.

FÉR TRABETA. fr. Fér càurer á algu posantli 'l

peu per detrás ó entrebancat entre'ls sèus. *Echar la zancadilla.* Supplanto, as. || met. Usar de alguna treteta ó manya pera fer càurer á algu de sòn empleu, ó enganyarlo pera que fassa lo que s' intenta. *Suplantar, armar lazo ó trampa ó zancadilla; echar ó dar traspíes.* Supplanto, as.

TRABINELL. m. ter. TRIBULET, BULLICIÓS, ENTREMALIAT.

TRABOCAMENT. m. La acció de trabocar. *Vuelco, trastorno, trastornamiento, trastornadura.* Volutatio, nis.

TRABOCAR. v. a. **TRABUCAR.**

TRABUCADA. f. Cop ó tir de trabuch. *Trabucazo.* Catapultæ strepitus, ictus.

TRABUCAR. v. a. Volcar, girar lo de demunt davall, de modo que cayga la cosa ó lo que ella conté. *Volcar, trastornar, volver.* Inverto, is. || CAPGIRAR. || ABOCAR. || Pesar ó inclinar més una cosa á una part, com: l' escut de or **TRABUCA.** *Trabucar, pesar, inclinar.* Præpondero, as. || VICIAR, ALTEBAR, DISPRESSAR. || Adulterar lo sentit de las paraulas, ideas, etc., confóndrerlas. *Trabucar, trastornar, invertir.* Turbo, as. || Perturbar lo sentit ó 'l cap los vapors del vi ó algun accident. *Perturbar, trastornar.* Mente perturbari. || Confóndrer, descompóndrer l' orde ó col·locació de las cosas. *Trabucar, trastornar.* Inverto, is, turbo, as. || Girar, fer mudar de dictàmen á algu. *Inclinare, trastornar.* Aliquem à proposito delerrere. || Interrómpre, tallar lo fil de una conversació, introduhint espècies fora del cas. *Trabucar.* Abrumpo, is. || TRAFEGAR. || v. r. Ensopegar, càurer, anar per terra. *Dar traspíes.* Vestigio falli. || Pesar més, inclinar-se, decantarse. *Abalanzarse.* Inclinari. || Equivocar-se, dir una cosa per altra. *Trabucarse, tropezar, trompicar.* Subsulto, as. || v. a. ant. Combàtrer ab trabuchs alguna fortalesa.

TRABUCAT, DA. p. p. *Trabucado.* Inversus, inclinatus. || adj. Capgirat, fét al revés ó fora de temps. *Trabucado.* Intempestivus, præposterus.

TRABUCH. m. Escopeta curta ab lo canó mòlt ample y de boca de campana. *Trabuco.* Scloppetum brevius sed amplius. || mil. Màquina de guerra ab que's llansavan pedras mòlt grosses, al modo que ara 's fá per medi de la pólvora ab los pedrers. *Trabuco.* Catapulta, æ. || Espècie de mida de nou pens geométrichs que s' usa en lo Piemont. *Trabuco.* Novempedalis mensura. || mil. MORTER. || met. TAP DE BARRAL.

TRABULIE. v. a. **TRABUCAR.** || TRAFEGAR.

TRABUQUET. m. Balancetas pera pesar moneda. *Pesillo.* Trutina monetaria.

TRACCIÓ. f. La acció de tirar. *Traccion, tiradura.* Tractio, nis. || Obra de tràurer. *Traccion.* Tractus, us.

TRACH. m. Lo pet ó tro que fan los cohets. *Traque.* Sonitus rudis.

TRÀCIA. f. Espècie de pedra semblant á la gayeta y sofre, de la que's diu que s' encen ab la

aygua, y s' apaga ab l' oli; però seria en temps de Plini. *Tracia*. *Thracias*, æ.

TRACIÓ. f. *TRACIÓ*.

TRACTABLE. adj. Lo que's pòt tractar fàcilment, ó es de bon tracte, tant en lo físich, com en lo moral. *Tratable*. *Facilis*.

TRACTACIÓ. f. *TRACTAMENT*.

TRACTADET. m. d. *Tratadillo*. *Brevis tractatus*.

TRACTADISTA. m. Autor que escriu tractats solts sobre una matèria particular. *Tratadista*. *Monographus*, i.

TRACTADOR, **A.** m. y f. Qui tracta algun negoci ó assumpto. *Tratador*. *Politicus*, i, *tractator*, is. || *MEDIANER*.

TRACTADORS DE BRAS. Las sis personas nombradas per cada estament, en las corts aragonesas, al objecte de que reunidas las divuyt que totes ellas formavan, conferenciessen y 's posessen de acort portant luego 'ls assumptos á la discussió de sos respectius brassos, en los que 's prenián los acorts per majoria absoluta, excepte en lo bras militar en lo que era precis que hi hagués unanimitat absoluta. *Tratadores de brazo*. In comitias proponentes.

TRACTADORS DEL REY. En las corts aragonesas, las personas que, constituïda la assamblea, elegia 'l rey pera que en són nom y representació s' entenquessen ab ella. *Tratadores del rey*. Regis proponentes vel tractantes.

TRACTAMENT. m. y **TRACTANSA**. f. La acció ó modj de tractar. *Tratamiento*, *trato*. *Tractatio*, nis; *agendi ratio*. || Títol de cortesia. *Tratamiento*, *trato*. *Tractatio*, nis; *honoris titulus*. || **TRACTAT**.

DONAR LO TRACTAMENT. fr. Honrar á algú ab la cortesia que correspon á sa dignitat. *Dar tratamiento*. *Honorificè habere*.

TRACTANT. p. a. Qui tracta. *Tratante*. *Tractans*, agens. || m. Qui compra en gros pera vendre á la menuda. *Tratante*. *Negotiator*, is.

TRACTAR. v. a. Manejar alguna cosa, usarla materialment. *Tratar*. *Tracto*, as. || Escriurer, discórrer, disputar, comentar alguna matèria. *Tratar*. *Tracto*, dissero, is. || Conferir, parlar sobre alguna dependència pera conformar y avenir als interessats en ella. *Tratar*. *Consulo*, is. || Conversar, tenir amistat y tracte ab algú. *Comerciar*, *tratar*. Ago, is. || Maquinar. *Tratar*. *Incepto*, as. || Disposar algun negoci. *Tratar*. *Curo*, as, compono, is. || Comerciar. *Comerciar*, *tratar*, *negociar*. *Negotior*, aris.

|| Procehir, donar bon ó mal tracte á algú. *Tratar*. *Agere cum*. || Donar menjar. *Tratar*. *Epulio excipere*. || Insultar, y així 's diu: lo tractá de burro. *Tratar*. *Offendo*, is. || met. Procurar, posar cuydado y diligència pera la consecució de algun fi ó cosa, com: tracta de viurer bè. *Tratar*. *Curo*, as, studeo, es. || Manejar, dirigir algun negoci-cuydant que vaja bè. *Tratar*. *Procurro*, as. || Visitar il·licitament á persona de diferent sexo. *Tener trato*

ó comercio. *Impudicè cum femina aversari*. || v. r. Comunicarse familiarment ab algú. *Tratars*. *Nutò familiaritate agere*. || Cuydarse bè, regalar-se, donarse bona vida. *Repalar-se*, *tratar-se bien*. *Pelluculam curare*. || Viurer ab decència y lluhiment, tant en lo vestir, com en las cosas de casa, ó usar de lliberalitat y franquesa en las funcions. *Portarse*. *Lautè se gerere*.

TRACTAT, **DA.** p. p. *Tratado*. *Tractus*. || m. Composició, conveni, ajust de algun negoci, de paus, de matrimoni, etc., després de haverse conferit y parlat sobre ell. *Tratado*. *Compositio*, *pactio*, nis. || CONSULTA. || L' escrit ó discurs sobre alguna matèria particular. *Tratado*. *Tractatus*, us. || **TRACTE**. 11.

TRACTE. m. Lo modo de tractar ó tractarse. *Trato*, *tratamiento*. *Tractatio*, nis. || met. Lo modo particular de portarse ab algú en los assumptos doméstichs. *Trato*. *Aliquem accipiendi ratio*. || Comunicació familiar entre coneguts, visitantse mútament. *Trato*. *Consuetudo*, inis, *familiaritas*, atia. || Comunicació il·lícita entre personas de diferent sexo; y també 's pren per las personas que la tenen. *Trato*. *Impudicum commercium*. || Negociació, comers, comprant y venent. *Trato*. *Commercium*, ii. || Modo ó manera. *Trato*. *Ratio*, nis. || Trahició, infidelitat ab que s' ofereix alguna plassa ó fortalesa al enemich. *Inteligencia*, *trato*. *Cum hostibus infidelis communicatio*. || La oració ó meditació continua ab Deu. *Trato*. *Divina meditatio*. || **TRACTAMENT**. 2. || **PACTE**. || Versículs que's diuen entre la epístola y l' evangeli. *Tracto*. *Tractus*, us.

DONAR BON Ó MAL TRACTE. fr. *Tractar mal ó bè á algú*. *Dar á uno buen ó mal trato*. *Benè aut malè quempiam excipere*.

MAL TRACTE. **MALTRACTE**.

NO VOLER TRACTES AB ALGÚ. fr. No voler tenir negocis ab ell. *No querèr tener cuentas con otro*. *Alterius commercium abnuere*, *respuere*.

RÓMPER LO TRACTE. fr. Faltar al cumpliment de lo estipulat en ell. *Deshacer*, *romper el trato ó contrato*. *Infringo*, *rumpo*, is.

TENIR TRACTE. **TRACTAR**.

TRACTEJAR. v. a. **GALANTEJAR**.

TRACTO. m. **TRACTE**. 11.

TRACTORI, **A.** adj. S' aplica á la màquina de roda, caragol ó corriola. *Tractorio*. *Tractorius*.

TRACTRIZ. f. geom. Curva que descriu la corda ab que's mou ó de que penja un pes. *Tractrix*. *Tractrix*, icis.

TRADICIÓ. f. Notícia antiga que passa de pares á fills, y 's comunica per relació successiva dels uns als altres fins als últims. *Tradicion*. *Traditio*, nis. || for. Entrega. *Tradicion*, *entrega*. *Traditio*, nis.

TRADICIONAL. adj. Comunicat per tradició ó que pertany á ella. *Tradicional*. *Majorum instituta*.

TRADICIONALMENT. adv. m. Segons la tradició. *Tradicionalmente*. *Secundum*, juxtà *traditionem*.

TRADICIONARI. m. Nom que's dóna als juheus que rebien ó explicaven la Escriptura per tradició del Talmut. *Tradicionario*. *Traditionarius*, ii.

TRADITOR. m. Veu presa del llatí, que s'aplica al cristià que, pera evitar la mort ó 'l martiri, entregava als tirans los llibres de las santas Escripturas. *Traditor*. *Traditor*, is.

TRADUCCIÓ. f. Versió del escrit de un idioma á altre. *Version*, *traduccion*, *traslacion*, *traslacion*. *Traductio*, versio, nis. || La obra traduïda. *Traduccion*. *Traductio*, nis. || Glosa ó interpretació. *Traduccion*. *Traductio*, interpretatio, nis. || ret. Figura en que's repeteix una mateixa paraula ab una petita inflexió gramatical, que li dóna diferent sentit, com es en la variació de cassos ó de temps, ó de la síl·laba final, de modo que no resulte fastidiosa la oració. *Traduccion*. *Traductio*, nis.

TRADUCIÀ. m. Nom que donaven los pelagians als catòlics, perque diuen que 'l pecat original passa de pares á fills; y vuy en dia s'acomoda als que diuen ab error manifest que las ànimas passen de pares á fills. *Traduciano*. *Traducianus*, i.

TRADUCTOR. A. m. y f. Qui traduïx algun escrit. *Traductor*. *Traductor*, is.

TRADUHIBLE. adj. Lo que pòt traduïrse. *Traducible*. *Transferendus*.

TRADUHIDOR. A. m. y f. *TRADUCTOR*.

TRADUHIR. v. a. Posar un escrit ó tractat de un idioma á altre. *Verte*, *traducir*, *trasladar*. *Traduco*, is.

TRADUHIT. DA. p. p. *Vertido*, *traducido*. *Translatius*, versus.

TRAEOR. m. Qui porta la cosa ab que's porta ó conduïx á altra. *Traedor*. *Vector*, is.

TRÀER. v. a. *TRÀURER*.

TRAFAGAR. v. a. y derivats. *TRAFEGAR*.

TRÀFECH. m. Tracte, comers, negoci de baratas, compres y vendas. *Tráfago*, *tráfeco*, *trafegacion*. *Negotiatio*, nis. || Ocupació, sol·licitut de negocis y dependències, que causan molèstia y fatiga. *Tráfago*. *Curarum pondus*. || La obra de mudar las cosas de una part á altra, ordenarlas, etc. *Trasiego*. *Transmutatio*, nis. || *MONATRA*. || Trascollament de licors, especialment del vi. *Trasiego*. *Transfusio*, nis.

TRAFEGADOR. A. m. y f. Qui trafega. *Trasegador*. *Transfusor*, is. || ant. *DISSIPADOR*.

TRAFEGAMENT. m. ant. *TRÀFECH*.

TRAFEGAR. v. a. Trascollar, passar lo vi desde 'l cub á las bòtas, gerras, etc. *Mostrear*, *trasegar*. *Elutrio*, as. || *TRAFICAR*. || Abocar un licor poch á poch de una eyna en altra. *Trasfundir*. *Transfundo*, is. || Remenar, mómure algun líquit de una part á altra pera que's mescle ó incorpore. *Mecer*. *Agito*, as. || *VÊA MONATRAS*. || Passar los licors de uns botes á altres ó tragarlos ab ells. *Zaquear*. *Utriculis elutriare*.

TRAFEGAT. DA. p. p. *Trasegado*. *Translatius* || adj. Qui trafega ab molta sol·licitut, diligència y ànsia. *Trafagon*. *Negotiosus*.

TRAFICA. m. Enredador. *Embrollon*, *enredador*, *embrollador*. *Consarcinator*, is. || *INQUET*, *ALBOROTAT*. || f. *BARATA*. || *EMBROLLA*.

TRAFICANT. adj. y m. Qui trafica. *Traficante*, *tratante*, *mercader*. *Negotiator*, is.

TRAFICAR. v. n. Tractar y contractar baratant, comprant y venent. *Traficar*. *Mercaturam facere*. || *VÊA MONATRAS*. || Divagar, anar per várias terras, tractant y contractant en várias provincias. *Divagar*, *traficar*. *Vagor*, aris. || En lo moral negociar, y així's diu que 'l hipòcrita *TRAFICA* ab la virtut. *Traficar*. *Negotior*, aris. || *ENREDAR*, *EMBROLLAR*.

TRÀFICH. m. *TRÀFECH*.

TRAGACANT. m. y

TRAGACANTA. f. Espècie de goma que flueix naturalment de diferents arbusts espinosos del Orient, que en lo comers se presenta en trossos com cintas, com fideus, y á vegadas sense forma determinada, ondejats; de color groch de llimona ó enterament blanch, mitj transparents, compactes, elàstichs, molt difícil de pulverisar y sens olor, de sabor fat, mucilaginos, y una part de aquesta goma fá la àygua tant viscosa com 25 de goma arábica. *Alquitira*, *tragacanta*. *Gumma astragalus tragacanthæ*. || Planta perenne que fá la cama curta y tota poblada de punxes llargues y dures; las fullas petites y primas; las flors rojas, y 'l fruyt unas tavelletas. *Alquitira*, *tragacanta*, *granévano*. *Astragalum tragacantha*.

TRAGADERA. f. S'usa ab la frase *TENIR BONAS TRAGADERAS*, que significa no reparar en créuer qualsevol cosa sense detenir-se y examinarla com correspon, y també s'aplica als llibertins. *Tener buenos tragaderos ó buenas tragaderas*. *Amplis faucibus gaudere*; *statuam faucibus deglutire*. || *Permétrer* ó *sufrir* algú que li fassan molts agravis. *Hacer espaldas*. *Tolero*, as.

TRAGADOR. m. Menjador de mena, qui menja molt. *Tragador*, *tragon*, *tragaldabas*, *tragamallas*, *traganton*, *gloton*, *gastrolatro*, *gastrónomo*, *epicúreo*. *Vorax*, cis, *helluo*, nis.

TRAGADORÀS. SA. adj. aum. *Tragonazo*. *Vorax*, cis.

TRAGÀLAFO. m. Animal molt semblant al cervo en lo cos y banyas, y á la cabra en la barba y pel. *Tragálofo*. *Targelaphus*, i.

TRAGAMENT. m. La obra de tragar. *Glotoneria*, *tragazon*, *voracidad*. *Ingluvies*, ei.

TRAGAR. v. a. Menjar molt y ab ànsia. *Devorar*, *tragar*. *Helluor*, aris. || *ENGULLIR*. || met. Obrir-se la terra y sepultar lo que's manté sobre. *Tragar*. *Voro*, *ingurgito*, as. || v. r. Dissimular ó donarse per entés. *Tragarse*. *Dissimulo*, as. || met. Persuadir-se, créuer fàcilment. *Tragar*, *tragarse*. *Facile credere*.

NO PODER TRAGAR Á ALGÚ. fr. Tenirli molta aver-sió. No poder tragar ó digerir á alguno; no poder ver á uno pintado. Aliquem abhorrere, odio prosequi.

TRAGÁS. m. aum. de trago. *Tragazo, tragantada.* Iugens haustus.

TRAGÈDIA. f. Imitació y representació de una acció entera, il·lustre, verdadera en lo fondo, verosímil en los episodis, etc. infelís ó llastimosa en sí y en sas circumstàncies, ab èxit regularment funest, pera excitar lo terror y la compassió, y ab lo fi principal de rectificar las costums y fér cautos als homes en sa conducta. *Tragedia.* Tragædia, æ. || met. Història, succés ó acció llastimosa y funesta. *Tragedia.* Tragædia, æ.

PARAR EN TRAGÈDIA. fr. met. Tenir alguna cosa mal fi ó èxit desgraciat. *Parar en tragedia.* Tragicum exitum habere.

TRAGE. m. TRAJO.

TRAGELLA. f. Instrument de un mitj caixó que vá declinant fins á un tall de ferro, y arrossegat per alguna caballeria serveix pera igualar algun terreno, prenent fàcilment la terra de la part que sobrepuja, pera conduhirla á la part que n'hi ha ménos. *Traila.* Vehiculum, plaustrum, i.

TRAGELLAR. v. a. Aplanar é igualar la terra ab la tragella disposantla de aquest modo pera que 's puga regar. *Traillar.* Terram plaustra complanare.

TRAGÍ. m. Tráfeh ó transport de géneros, mercaderias, etc. *Tragin, tragino, acarreo.* Convection, nis. || L'art y exercici de tragar. *Tragineria.* Transvehendi munus. || **TRAGINA.**

TRÁGICAMENT. adv. m. De un modo trágich ó funest. *Trágicamente.* Tragicè.

TRÁGICH, CA. adj. Cosa de tragèdia. *Trágico, tragedioso.* Tragicus. || Funest. *Trágico.* Tragicus. || Se diu del poeta que compon tragédias. *Trágico.* Tragicus.

TRAGICOMÈDIA. f. Representació en que la acció y personatges no són de tant noble caràcter com los de la tragèdia, ni tan ridiculs com los de la comèdia; però que no deixa de excitar lo terror y la compassió, ocupant las passions y sa pintura tot lo lloch que en la comèdia té 'l ridícul, encara que no se li exclou del tot. Las situacions han de sér interessants, los pensaments y locució molt expressius y afectuosos. *Tragicomedia, tragedia urbana, comedia seria ó patética.* Tragicomædia, æ.

TRAGICÓMICH, CA. ad. Lo que pertoca á la tragicomèdia. *Tragicómico, jocoserio.* Tragicomicus.

TRAGINA. f. Dret del senyor, y consistia en que 'ls sèus feudataris li havian de tragar los llegums, fruyts, etc. *Tragino, acarreo.* Subvectio, nis.

TRAGINAR. v. a. Carretejar, transportar géneros ó mercaderias de una part á altra. *Traginar.* Transveho, is. || Fér de tragar. *Traficar, traginar.* Transvecto, as.

TRAGINAT, DA. p. p. *Traginado, acarreado.* Advectus. || m. SOSTRE.

TRAGINER. m. Qui té per ofici tragar géneros de un poble á altre. *Traginer, traginero, ordinario, recuero, arriero.* Agaso, nis.

TRAGITAMENT. m. Moviment violent del ventrell, que excita á vòmit. *Arcada.* Nausa, æ.

TRAGITAR. v. a. REGIRAR, REMOURER. || Alle-rar lo ventrell alguna cosa de un modo que prove-que á vòmit. També s' usa com reciproc. *Der ó hacer arcadas.* Nauseo, as.

TRAGO. m. Tirada de vi, áygua ó altre líquid, la porció que 's beu de una vegada. *Trago, sorbo.* Haustus, us. || met. Adversitat, desgràcia, infertuni. *Trago.* Amarus calix. || SEGUDA. 3.

TRAGUEJAR. v. n. Bèurer molt y ab preste-sa. 'S diu dels bebedors de vi ó licors. *Chifar.* Vinum avidè bibere.

TRAGUET. m. d. *Traguillo, traguito.* Levis haustus.

TRÁGULA. f. Dart dels antics romans de grans dimensions. *Trágula.* Tragula, æ.

TRAHICIÓ. f. Falta de fidelitat y llealtat de-guda al príncep ó soberà, ó á la confiança de al-gun amic. *Prodicion, traicion.* Traditio, nis.

Á **TRAHICIÓ.** m. adv. Alevosament, faltant á la llealtat ó confiança, ab engany ó cautela. A *trai-cion, atraidoradamente.* Insidiosè.

TRAHIMENT. m. TRAHICIÓ.

TRAHIR. v. a. Faltar á la fé, confiança ó amistat. *Vender, hacer traicion, engañar.* Aliquem prodere.

TRAHIT, DA. p. p. *Vendido, engañado.* Proditus.

TRAHULLADOR. m. RODAYRE. 1.

TRAHULLADORA. f. RODAYRA. 2.

TRAHULLAR. v. n. RODAR. 12.

TRAHUT. m. TRIBUT.

TRAHUTAR. v. a. ant. Poner á tributo. Tributum imponere.

TRAJO. m. Lo modo particular de vestirse una classe de personas, ó lo que es general en una provincia ó regne. *Traje.* Habitus, us. || met. Modo ó rahó ab que 's dissimula alguna acció ab la semblansa de altra. *Traje.* Species, ei.

TRALLA. f. Corda ó sogà. *Tralla.* Funis, retis, is.

TRALLADOR. m. TRASLADADOR.

TRALLAMENT. m. CÒPIA, TRASLLAT.

TRALLAT. m. TRASLLAT.

TRAMA. f. Fil que passa de un costat al altre del urdit. *Fundamento, trama.* Trama, æ. || Espècie de seda pera tramar. *Trama.* Sericum ad trama. || met. Artifici enganyós y astut ab que 's perjudia á algú. *Trama.* Astus, us.

TRAMADA. f. REVOLTÓ.

TRAMADOR, A. m. y f. Qui tràmà las teles. *Tramador.* Tramas inserens. || met. Qui dispos algun engany ó astúcia. *Tramador.* Machinator, æ.

TRAMAR. v. a. Atravesar los fils de la trama per entre 'ls del urdit, pera teixir alguna tela. *Tramar.* Tramas inserere. || met. Maquinar y dispos

cautelosament alguna cosa contra algú, ó pera la consecució de algun disigne. *Tramar*, *urdir*. Ordíri, machinari.

TRAMAT, DA. p. p. *Tramado*. *Tramis insertus*.

TRAMÉS, A. p. p. ant. ENVIAT, REMÉS.

TRAMESA. f. ant. y

TRAMETIMENT. m. ant. REMESA.

TRAMÉTRER. v. a. ant. ENVIAR, REMÉTRER. || Despedir de sí. *Echar*, *despedir* Ablego, as.

TRAMONTÀ, NA. adj. Lo que respecte de alguna part està al altre costat de las montanyas. *Tramontano*. *Transmontanus*.

TRAMONTANA. f. NORT. 2. || Vent que ve del nort. *Tramontana*, *cierzo*, *noto*, *septentrion*, *aquilon*. *Boreas*, æ. || met. Vanitat, supèrbia. *Tramontana*. *Ventosa mens*.

TRAMONTANA BORRASCOSA. La que causa tempestat. *Zarzagano*. *Procellosus cirtius*.

TRAMONTANA FORTA. *Tramontana freda* y que bufa ab molta forsa. *Descuernacabras*. *Vehemens et frigidus aquilo*.

TRAMONTANA FREDA. 'L cers molt fret, però no molt fort. *Zarzagano*. *Cirtius frigidus*, *haud vehemens*.

TRAMONTANA NO TÉ ABRICH, HOME POBRE NO TÉ AMICH. ref. AL POBRE 'L SOL SE 'L MENJA.

TRAMONTANAL. m. CERS.

TRAMONTANETA. f. d. Cers suau, però fresch. *Zarzaganele*. *Cirtius*, ii.

TRAMOSTERA. f. TINA, CUB.

TRAMOYA. f. Màquina ó enginy que s' usa en los teatros pera figurar várias escenas, ó pera representar transfiguracions y sucesos prodigiosos, com aparicions de deytats, incendis, etc. segons exigeix lo pas que 's representa. *Máquina*, *tramoya*. *Machina*, æ. || La introducció de alguna deytat ó poder sobrenatural en las pessas dramáticas, etc. *Máquina*, *tramoya*. *Theologium*, ii. || Màquina que té en sí mateixa 'l principi de sòn moviment, com en lo rellotge, etc. *Autómata*, *autómaton*. *Automaton*, i. || met. Enredo ó trampa ab apariència de bondat. *Tramoya*. *Stropha*, æ. || **TRAMOYSTA**. 2.

TRAMOYSTA. m. Compositor ó inventor de tramoyas. *Tramoyista*. *Pegmatis artifex*. || met. Embrollador. *Tramoyista*. *Veterator*, is.

TRAMPA. f. Artifici ó enginy pera cassar animals salvages. *Cepo*, *trampa*, *armadizo*, *decipula*, *zalagarda*. *Decipula*, æ. || Qualsevol artifici ó enginy pera agafar aucells, perdus, cunills ó llebrassas, com són llasseras, llosetas, etc. *Trampa*. *Decipula*, æ. || Bertrol pera pescar. *Garlito*. *Fiscina*, æ. || Clot ó fons ab alguna taula y una capa de terra falsament sostinguda, pera que passant las feras s' enfonzen. *Trampa*, y *callejo* en las montanyas de Burgos. *Fovea*, æ. || Qualsevol artifici pera enganyar á algú. *Artimaña*, *trampa*, *celada*. *Versutia*, æ, *dolus*, i. || Deute contret ab engany, diferint la paga ab lo fi de no satisfer. *Trampa*. *Astus*, us; subdola excusatio. || Artifici prohibit ó contrari á las

lleys del joch. *Fulleria*, *trampa*. *Fraus in ludo*. || pl. **TIMBALAS**.

TRAMPA LEGAL. L' ardit permés que prevé ó evita algun dany. *Trampa legal*. *Dolus jure permissus*.

TRAMPAS Y MÉS TRAMPAS. exp. que significa 'l modo de passar la vida trampejant en una part pera cumplir en altra. *Trampa adelante*. *Fraudibus procrastinetur*.

ARMAR Ó GUARNIR LA TRAMPA. fr. Usar de algun artifici pera enganyar á algú. *Armar lazo*, *trampa*, *zancadilla*. *Insidias moliri*.

CÀURER EN LA TRAMPA. fr. Càurer las feras, etc., en la trampa que se 'ls té preparada. *Caer en la trampa*, *entramparse*, *atraparse*. *Illequeari*. || Sér algú enganyat ab algun artifici ó ardit. *Caer en la trampa*, *en el garlito*, *en el lazo* ó *en la zancadilla*. *Astu decipi*. || met. Sér sorprés en algun delict ó mala feta. *Ser cogido en la trampa*; *ser cogido de manos á boca* ó *con las manos en la masa*. *In malefacto deprehendere*.

FÉR CÀURER Á LA TRAMPA. fr. met. Enganyar artificialment. *Entrampar*. *Astu decipere*.

PASSAR Á LA TRAMPA. fr. met. Portar las cosas ab sumo rigor, ab enfado y mal modo, sense perdonar ni reservar res. *Llevar alguna cosa á fuego y á sangre*; *echar el bodegon por la ventana*. *Summo rigore aliquid petere*. || Espatllar, malmétrer molt la roba. *Echar á perder* ó *á rodar*. *Perdo*, is. || Malgastar los hènns ó hisenda. *Arrojar* ó *echar por la ventana*, *echar en la calle* ó *en la plaza*, *á perros* ó *en saco roto*. *Bona dissipare*.

PASSARSEN Á LA TRAMPA. fr. met. fam. Pérdrerse ó mal-lograr-se algun negoci. *Llevarselo la trampa*. *Operam et impensam perdi*.

TRAMPEJADOR. m. **TRAMPÓS**.

TRAMPEJAR. v. n. Fér trampas pera enganyar á algú. *Mañear*, *trampear*. *Agere fraudulenter*. || Fér trampas en lo joch. *Fullear*, *trampear*. *In ludo decipere*. || Enmanllevar ab ardis y enganyis. *Petardear*, *trampear*. *Fraude mutuari*. || Passar la vida demanant en una part pera pagar en altra y buscant medis pera dilatar la paga. *Trampear*. *Rem dolo procrastinare*. || **ESTAFAR**.

TRAMPETA. f. d. *Trampilla*. *Levis dolus*.

TRAMPISTA. m. y

TRAMPÓS, A. adj. *Estafador*, *trampista*, *tramposo*, *trampeador*, *petardista*. *Dolosus emunctor*; *fraudator*, is. || Qui fá trampas en lo joch. *Fullero*, *tramposo*. *Lusor fraudulentus*.

TRAMUDAR. v. n. ant. **TRASMUDAR**.

TRAMUJA. f. Espécie de caixa de fusta, quadrada, que remata en forma piramidal per sa part inferior, per ahont vá donant lo blat al esclop, y aquest á la mola. *Tolva*. *Infundibulum*, i. || Capsal de fusta que unit per medi de uns ferros á las anssas de la campana, serveix pera sostenirla, y al mateix temps de contrapés pera que's puga ventar fàcilment. *Cabeza*, *contrapeso*, *armazon*. *Campanæ superpositum culmen*, *apex*.

TRANCA. f. ant. **BARRA**. 2.

TRANCADA. f. Cop de tranca. *Trancazo*. Vectis ictus.

TRANCADOR. m. ant. SALTEJADOR.

TRANCANILL. m. náut. Fust fort que de popa á proa per una y altra banda uneix las cubiertas ab lo costat, y en lloch de estar vuyt á escayre en la línea de intersecció del pla de aquelles ab lo de aquesta, fôrma una canal que ademès de deixarli major gruix y hermostrar tota la obra, facilita la corrent de las áyguas envers los imbornals. *Trancanil*. Trabs nautica.

OBRISE 'LS TRANCANILLS. fr. Desconjuntarse, y á vegadas rómprerse las pessas que forman lo casco de una embarcació. *Abriren los trancaniles, desaparejarse, desmantelarse, desligarse*. Disjungo, is.

TRANCAR. v. a. BARRAR.

TRANCE. m. Llans esposat ó perillós. *Trance*. Discrimen, inis. || Lo trànsit ó últim instant de la vida. *Trance*. Ultimum vitæ discrimen.

TRANCH. m. TRONTOLL.

TRANQUIL, A. adj. Quiet, apacible, suau, pacífich. *Sereno, tranquilo*. Tranquillus. || Assossegat, en calma. *Tranquilo*. Mitis. || met. En quietut, sense turbació y temor. *Sereno, tranquilo*. Quietus.

TRANQUILAMENT. adv. m. Ab tranquilitat. *Tranquilamente*. Tranquillè.

TRANQUILAR Y TRANQUILISAR. v. a. Assossegat, aquietar l'ànimo. També s'usa com reciproc. *Tranquilizar, tranquilizar*. Tranquillo, placó, as. || Apaciguar, calmar las tempestats, etc., y s'usa més comunment com reciproc. *Tranquilizar, tranquilizarse, calmar*. Tranquillo, as.

TRANQUILISAT, DA. p. p. *Tranquilizado*. Tranquillatus.

TRANQUILITAT. f. Sossego, quietut, repós. *Tranquilidad*. Tranquillitas, atis. || L'estat del temps seré y sense vent ni borrascas. *Calma, tranquilidad*. Tranquillitas, atis. || Deesa dels antichs romans, que imaginavan donar repós als vius y als morts. *Tranquilidad*. Tranquillitas, atis.

TRANQUILITAT PÚBLICA. Pau. *Tranquilidad pública*. Pax, eis.

TRANQUILLA. f. met. Espécie enganyosa. *Tranquilla*. Offendiculum, i.

TRANQUILLAR. v. a. ant. TRANQUILISAR.

TRANQUILO, A. adj. TRANQUIL.

TRANS. Preposició llatina que significa de la altra part, y en catalá y en castellá s'usa en composició, y en la mateixa significació, ó augmentant la de la veu que compon; y pera suavisar la pronunciació s'ús sol usar de tras en lloch de trans, com: traspassar, trastornar etc. *

TRANSACCIÓ. f. Ajust ó conveni entre litigants sobre una cosa dubtosa. *Transaccion*. Transactio, nis.

TRANSACCIONS FILOSÓFICAS. Espécie de diari de descobriments filosófichs que comensá á publicar-se en Lóndres en l'any 1665. *Transacciones filosoficas*. Transactiones ad acta filosofica.

TRANSALPÍ, NA. adj. Cosa de altra part dels Alps. *Transalpino*. Transalpinus.

TRANSBORDAR. v. a. Passar efectes de una nau á bordo de altra. *Trasbordar*. Transveho, is. || v. n. Passar de una nau á altra las personas, y especialment las que tenen destino assignat ó destinat á bordo. *Trasbordar, trasbordarse*. A navi in navim transire. || En la marina militar trasladar lo destino de tots los individus ó de algun de ells de un buch de guerra á altre. *Trasbordar, trasbordarse*. A navi in navim militem applicare.

TRANSBORDO. m. La obra de trasbordar. *Trasbordo*. A navi in navim subvectio.

TRANSCENDÈNCIA. f. Ingeni, penetració, setilesa. *Transcendencia*. Transcendètia, æ. || fil. La acció de comunicar-se y extèndrer-se una cosa per altres que compren com género supremo. *Transcendencia*. Transcendètia, æ. || Divulgació de algun fet, de lo que probablement ne resulta mal. *Transcendencia*. Transcendètia, æ.

TRANSCENDENT, A. adj. Lo que transcendeix. *Transcendente*. Transcendens. || geom. Se diu del qui emplea l'infinit en los càlculs. *Transcendente*. Transcendens.

TRANSCENDENTAL. adj. Lo que s'exten ó comunica á altres coses que's compreenen baix de sòn concepte. *Transcendental*. Transcendens.

TRANSCENDIR. v. a. Passar de una part á altra ó pujar més all. *Transcender*. Transcendo, is. Sér transcendental una cosa, difundir-se y comunicar-se generalment per várias espècies inferiors. Se diu en particular del objecte de la metafísica, que considera á tot sér en general, y als altres transcendents, com Deu, 'ls àngels y altres veritats que consisteixen en la pura especulació. *Transcender*. Transcendo, is.

TRANSCENDIT, DA. p. p. *Transcendido*. Transcensus.

TRANSCRIBIR. v. a. Trasladar, copiar un escrit. *Transcribir, trasladar, copiar*. Transcribo, is.

TRANSCURS. m. Trànsit, passatge. *Transcurso, tránsito*. Transcursus, us. || La carrera ó continuació successiva dels temps que passen. *Decurso, decurso, trascurso del tiempo*. Temporis tractus.

TRANSEAT. Veu llatina usada principalment en las escolas, pera permètrer que passe una proposició que importa poch concedirla, ó negarla, que no fa ni desfá. *Transeat*. Transeat.

TRANSELEMENTACIÓ. f. Transformació de un element en altre. *Transelementacion*. Transelementatio, nis.

TRANSEUNT. adj. Passatger. *Pasajero, transeunte*. Transiens. || TRANSITORI. || fil. L'efecte que produhit pel agent passa á la matèria ó al pas exterior. *Transeunte*. Transiens.

TRANSFERIDOR, A. m. y f. Qui transfereix. *Transferidor*. Transferens, tis.

TRANSFERIMENT. m. TRANSLACIÓ. || TRANSPORTACIÓ, TRAGÍ. || for. CESSIÓ.

TRANSFERIR. v. a. Passar, portar una cosa de un lloch á altre. *Transferir, trasladar.* Transfero, ers. || met. En las cosas espirituales passar de una part á altra, com: lo regne judáyich se **TRANSFERÍ** als infels. *Transferir.* Transfero, ers. || Allargar, dilatar la execució determinada de alguna cosa. *Diferir, transferir.* Differo, ers. || Exténdrer ó trasladar lo sentit de una veu á significar altra distincta. *Transferir.* Transfero, ers. || Descarregar la culpa pròpia sobre altre. *Echar á cargarle á otro las cabras.* Culpam alicui falsò imputare. || for. Cedir á altre 'l dret ó domini que algú té. *Ceder, transferir, renunciar en otro.* Transfero, ers. || Passar una partida de un compte á altre. *Passar, transferir.* Transfero, ers. || esg. Obrir l' àngul en la espasa subjecte ó inferior, y tornar-lo á tancar quedant superior. *Transferir.* Transfero, ers. || v. r. Passar alguna persona de un lloch á altre, com: **TRANSFERIRSE** á Roma. *Trasladarse.* Transio, is.

TRANSFERIT, DA. p. p. *Transferido.* Translatus.

TRANSFIGURABLE. adj. Lo que pòt mudar de figura. *Transfigurable.* Transfigurabilis.

TRANSFIGURACIÓ. f. Transformació, cambi de figura. *Transfiguracion, transformacion.* Transfiguratio, nis. || Festa que la Iglésia celebra 'l dia 6 de agost en memòria de haverse transfigurat Jesucrist en la montanya del Tabor. *Transfiguracion.* Transfiguratio, nis.

TRANSFIGURAR. v. a. Fér mudar la figura ó forma de alguna cosa. S' usa més comunment com reciproc. *Transfigurarse, transformarse.* Transformari.

TRANSFIGURAT, DA. p. p. *Transfigurado.* Transfiguratus.

TRANSFIXIÓ. f. La acció de ferir ó passar de part á part, y també un dolor ó aflicció incomparable. *Transfixion, transverberacion.* Cruciatio, nis.

TRANSFLORA. f. ant. FLOMONCO.

TRANSFLORAR. v. a. pint. Copiar un dibuix trasllubintlo en altre paper. *Transflorar.* Ad lucem transferre.

TRANSFLOREJAR. v. n. Donar algun color sobre plata, or ó estany que regularment es lo vert sobre or. *Transflorear.* Encausto pingere.

TRANSFLORINA. f. bot. Planta ramosa, herba oficial; de arrel llenyosa y fibrosa, fallas petites, ovaladas, obtusas y crivelladas de piquets ó glándulas transparents, tronch dret, cilíndrich ab dos talls ó senyals y de color hermel·lench; flors grogas y reunidas en manadets. *Corazoncillo.*

TRANSFORMACIÓ. f. Mutació de una forma en altra. *Transformacion, transformamiento, metamorfosis.* Transformatio, nis. -

TRANSFORMACIÓ DE FIGURAS. geom. Descripció de una figura igual á altra, però dessemblant á ella, y així 'l triángul se transforma en quadrat, sent un quadrat igual al triángul. *Transformacion.* Transformatio, nis.

TRANSFORMADOR, A. m. y f. Lo que muda la forma de alguna cosa. *Transformador.* Transformator, is.

TRANSFORMAR. v. a. Trasmudar, convertir una cosa en altra de distincta forma. *Transformar.* Transformo, as. || met. Insinuar-se en lo cor ó afecte de algú de modo que semble sér una mateixa cosa. *Transformar.* Transformo, as. || v. r. Mudar algú enterament de costums, apariencias, etc., de modo que no semble ell mateix. *Transformarse.* Figuras omnes induere.

TRANSFORMAT, DA. p. p. *Transformado.* Transformatus.

TRANSFORMATIU, VA. adj. Lo que té virtut ó forsa pera transformar. *Transformativo.* Transformativus.

TRANSFRETÀ, NA. adj. TRANSMARI.

TRANSFRETACIÓ. f. La acció de passar lo mar ó un bras de ell. *Transfretacion.* Transfretatio, nis.

TRANSFRETAR. v. a. Passar á la altra part de mar ó de un estret. *Passar, transfretar, atravesar el mar.* Transfreto, as.

TRANSFUNDICIÓ. f. TRANSFUSIÓ.

TRANSFUNDIR. v. a. Passar, tirar, abocar poch á poch un licor de una eyna en altra. *Transfundir.* Transfundo, is. || met. Escampar, comunicar qualsevol cosa entre diversos subjectes successivament. També s' usa com reciproc. *Transfundir.* Transfundo, is. || Infundir artificialment la sanch arterial de un animal á las venas de altre pera renovarli la vida, com pretenen los partidaris de aquesta operació. *Transfundir.* Transfundo, is.

TRANSFUSIÓ. f. La acció de transfundir lo licor de una eyna en altra. *Transfusion, transfundicion.* Transfusio, nis. || met. La comunicació de alguna cosa de una en altres. *Transfusion.* Transfusio, nis. || La acció de transfundir la sanch del cos de un animal en altre. *Transfusion.* Transfusio, nis.

TRANSGREDIR. v. a. Trencar algun precepte ó lley. *Violar, quebrantar, quebrar, traspasar, transgredir.* Violo, as.

TRANSGRESSIÓ. f. Infracció de alguna lley ó precepte. *Violation, transgresion, infraccion, quebrantamiento.* Transgressio, nis. || HIPÉRBATON.

TRANSGRESSOR, A. m. y f. Qui falta en alguna lley, precepte ó estatut. *Violador, transgressor, infractor, quebrador, quebrantador.* Transgressor, is.

TRANSICIÓ. f. Unió de las diferents parts del discurs, per medi del qual totes ellas venen á formar un cos. *Transicion.* Transito, nis. || ret. L' artífeci oratori pera passar la oració de una á altra persona de qui parlava. *Transicion.* Transito, nis. || mús. Modo de suavisar los salts dels interval·los per graus disjuncts. *Transicion.* Transito, nis.

TRANSIGIR. v. a. Decidir los interessats per via de ajust y composició algun punt dubtós, partint la diferència de la disputa. *Transigir.* Decido, is. || PACTAR.

TRANSIGIT, DA. p. p. *Transigido*. Decisus.

TRANSILVÀ, NA. adj. Cosa de Transilvània, regió de Europa, dependent de la Hungria. *Transilvano*. *Transylvanum*.

TRANSIRSE. v. r. Extenuarse, enmagrirse molt, especialment quant prové de la llarga falta de aliment. *Traspillarse*. *Languesco*, is.

TRANSIT, DA. adj. Fatigat, consumit de alguna angústia ó penalitat, majorment de fam. *Transido*, *traspillado*. *Exanimis*. || **ASSEDEGAT.**

TRÀNSIT. m. Obra de passar de una part á altra. *Paso*, *trànsito*, *pasaje*, *pasatiempo*. *Transitus*, us. || Lo tret, espay ó travessia que hi ha pera passar ó transitar de un paratge á altre. *Trànsito*. *Trajectus*, us, || **ESTRET.** 8. || Lo lloch per ahont se transita. *Trànsito*. *Traductus*, us. || Lo pas ó mudansa de un estat á altre. *Trànsito*. *Transitus*, us. || La mort de las personas justas ó santas. *Trànsito*. In beatam vitam transitus. || **TRANCO.** 4. || for. Desapropi dels béns embargats al deutor, pera satisfer als acreedors. *Trànsito*. *Debitoris honorum creditorum adjudicatio*. || astr. Lo pas de un planeta pera 'l lloch del horoscopi. *Trànsito*. *Planetæ transgressus*. || Se diu de la unió y modo ab que Maria santíssima morí y se'n pujá al cel. *Trànsito*. *Transitus*, us.

DE TRÀNSIT. m. adv. **TRANSITÓRIAMENT.**

TRANSITABLE. adj. L' estat del lloch ó camí en que's pót transitar. *Transitable*. *Transmeabilis*.

TRANSITAR. v. a. Anar de camí, viatjar. *Transitar*. *Peragro*, as.

TRANSITAT, DA. p. p. *Transitado*. *Peragrat*.

TRANSITU, VA. adj. for. Lo que passa ó dóna y 's transfereix de un á altre. *Transitivo*. *Transitivus*. || gram. Se diu del verb actiu, la acció del qual passa immediatament á altra cosa y termina ó passa en ella, á diferència del neutre que no passa del verb. *Transitivo*. *Transitivus*.

TRANSITORI, A. adj. Caduch, passatger, temporal; se diu comunment dels plahers. *Caduco*, *transitorio*, *pasajero*, *efimero*, *deleznable*, *fugaz*, *transeunte*, *momentáneo*, *fugitivo*. *Transitorius*. || Dít del lloch per ahont se passa freqüentment. *Pasajero*. *Transitorius*.

TRANSITÓRIAMENT. adv. m. De passada, sens cuydado. *De paso*, *transitoriamente*. *Obiter*.

TRANSLADAR. v. a. y derivats. *TRASLADAR.*

TRANSLAT. m. ant. CÒPIA, *TRASLLAT.*

TRANSLLUHIRSE. v. n. y derivats. *TRANSLLUHIRSE.*

TRANSMARÍ, NA. adj. De la altra part del mar. *Ultramarino*, *trasmario*, *transfretano*. *Transmarinus*.

TRANSMÉTRES. adv. t. MÉTRES. 1.

TRANSMIGRACIÓ. f. Mudansa de alguna família ó nació entera que passa á establir-se en altre país. *Trasmigracion*. *Trasmigratio*, nis. || Pas de una ànima de un cos á altre, com erròneament ensenyá Pitàgoras y següiren los Banians y altres

pobles idòlatras del Orient. *Trasmigracion*, *trasmigracion de las almas*, *trasmigracion pitagórica*, *metempsychosis*, *palingenesia*. *Metempsychosis*, is.

TRANSMIGRAR. v. a. Passar un família ó nació entera á establir-se en altre país. *Trasmigrar*. *Transmigro*, as. || fil. Passar las ànimas de un cos á altre, segons l' error de Pitàgoras. *Trasmigrar*. *Transmigro*, as.

TRANSMINAR. v. a. Caminar per sota terra. *Trasminar*. *Transfodio*, is. || v. r. Passarse, introduhir-se una cosa per entre altra. *Penetrarse*, *transminarse*. *Permeo*, as.

TRANSMISSIBLE. adj. Lo que 's pót transmittir. *Transmissible*. *Transmissibilis*.

TRANSMISSIÓ. f. Cessió, traspés de una com de una persona á altra, tant en lo físich com en lo moral. *Trasmision*. *Transmissio*, nis.

TRANSMITIR. v. a. for. Cedir, entregar una cosa á altre. *Transmitir*. *Transmitto*, is. || met. Fer que una cosa passe á la posteritat, com: los pares **TRANSMETEN** los vicis al fills. *Pasar*, *transmitir*. *Transmitto*, is.

TRANSMUDABLE. adj. Lo que 's pót transmutar de un ser á altre. *Trasmudable*. *Transmutabilis*.

TRANSMUDACIÓ. f. Conversió de una com en altra. *Trasmutacion*, *trasformacion*. *Transmutatio*, nis.

TRANSMUDAR. v. a. Transformar un cos en altre. També s' usa com recíproch. *Trasmutar*. *trasmudar*. *Transmuto*, as. || Mudar de una part i altra. *Trasmutar*. *Transmuto*, as. || quim. Mudar una naturalesa en altra. *Trasmudar*, *trasmutar*. *Transmuto*, as. || met. Causar alguna alteració en l' ànimo. Regularment s' usa com recíproch. *Amutarse*, *demudarse*. *Deformari*.

TRANSMUDAT, DA. p. p. *Trasmutado*. *Transmutatus*.

TRANSMUDATORI, A. adj. Lo que té virtut de transmutar. *Trasmutario*, *trasmutativo*. *Transmutativus*.

TRANSMUTAR. v. a. **TRANSMUDAR.**

TRANSPADÀ, NA. adj. Cosa del altra part del Po, riu de Itàlia. *Traspadano*. *Transpadanus*.

TRANSPARÈNCIA. f. Qualitat de un cos que dóna pas á la llum. *Diafanidad*, *trasparencia*, *perspicuidad*. *Pelluciditas*, *atis*.

TRANSPARENT. adj. Clar, que permet que hi penetre la llum. *Transparente*, *traslúcido*, *diáfano*, *perspicuo*. *Pellucidus*. || Delicat, que déu tractarse y manejar-se ab gran cuydado y tino. *Vidrioso*. *Periculosæ alex plenius*.

TRANSPARENTARSE. v. r. Penetrar la llum per algun cos; y també's diu del mateix cos que permet la penetració de la llum. *Trasparentarse*. *Transluceo*, es.

TRANSPASSAR. v. a. **TRASPASSAR.**

TRANSPIRABLE. adj. Lo que pót transpirar. *Transpirable*. *Transmeabilis*.

TRANSPIRACIO. f. med. La acció de transpirar los humors. *Transpiracion*. *Transpiratio*, nis.

TRANSPIRAR. v. a. Evaporar insensiblement ó quasi insensiblement los humors del cos pels poros, per causa del calor, ab lo que's purifica la sanch. També s'usa com reciproc. *Transpirar*. *intorspiro*, as. || Rébrer ayre ú obrir pera ahont puga entrar. *Transpirar*. *Transpiro*, as. || met. Traslulhirse alguna cosa de que's parla. *Transpirar*, *traslucir*. *Transluceo*, es.-

TRANSPANTAR. v. a. **TRANSPANTAR.**

TRANSPORT. m. Obra de transportar. *Transportacion*, *transportamiento*, *transporte*. *Exportatio*, nis. || La caballeria, nau ó qualsevol altra cosa ab que's transporta. *Transporte*. *Vehes*, is. || met. Perturbació ó enagenació dels sentits ó de las passions, com de cólera. *Enagenacion*, *transportamiento*, y *arrebataimiento* ó *extasis* si es de alegria. *Mentis excessus*.

TRANSPORTACIÓ. f. y

TRANSPORTAMENT. m. **TRANSPORT.**

TRANSPORTAR. v. a. Portar sobre sí alguna cosa de una part á altra, pera deixarla allí. *Transportar*, *transportar*, *portar*, *conducir*. *Subvecto*, is. || Conduhir los animals de transport. *Transportar*. *Conduco*, is. || mús. Mudar la clau pera tocar ó cantar per punt diferent. *Transportar*. *Clavem transmutare*. || Conduhir, portar géneros fora del país. *Transportar*, *exportar*. *Exporto*, as. || v. r. Enagenarse, perturbarse la rabó ó 'ls sentits. *Enagenarse*, *transportarse*. *Abalienari*. || En lo espiritual elevarse, com: sant Pau fou **TRANSPORTAT** al tercer cel. *Elevare*, *transportarse*, *extasiarse*, *arreatarse*. *Duci*. || Deixarse dominar de alguna passió violenta de furor, de alegria, etc. *Transportarse*. *Transversum agi*.

TRANSPORTAT, DA. p. p. *Transportado*. *Transvectus*. || adj. Arrebatat de alguna passió. *Transportado*. *Ardens*.

TRANSPOSAR. v. a. Mudar alguna cosa de un lloch á altre. *Transponer*. *Transmuta*, as. || **TRANSPANTAR**.

TRANSPOSICIÓ. f. Mudansa de un lloch á altre. *Transposicion*. *Transpositio*, nis. || gram. **TRIPÉBATON**.

TRANSPUAR. v. a. **TRANSPUAR.**

TRANSPUNTAR. v. n. **TRANSPUNTAR.**

TRANSUBSTANCIACIÓ. f. teol. Conversió de la substància de pa y vi en la del cos y sanch de Jesucrist en virtut de las paraulas de la consagració. Pres en general es la mutacio de una substància en altra. *Transustanciacion*. *Transubstantiatio*, nis.

TRANSUBSTANCIADOR. m. Qui créu ó ensenya la transubstanciació. *Transustanciador*. *Transubstantiator*, is.

TRANSUBSTANCIAL. adj. Lo que's converteix de una substància en altra. *Transustancial*. *Transubstantialis*.

TRANSUBSTANCIAR. v. a. Mudar ó convertir una substància en altra. 'S diu particularment en lo misteri de la transubstanciació; y també s'usa com reciproc. *Transustanciar*. *Transubstantio*, as.

TRANSUBSTANCIAT, DA. p. p. *Transustanciado*. *Transubstantiatus*.

TRANSMPTAR. v. a. Copiar, trasladar algun escrit. *Copiar*, *transuntar*. *Transcribo*, is.

TRANSMPTIVAMENT. adv. m. En cópia, en transumpt, en compendi. *Transuntivamente*. *Summatim*.

TRANSMPTO. m. Cópia. *Trasunto*. *Transcriptum*, i. || met. Figura, representació, imatge de alguna cosa. *Trasunto*. *Imago*, inis.

TRANSVENARSE. v. r. Surtir la sanch de las venas ó vasos propis. *Extravasarse*, *transvenarse*. *Extrà venas effundi*.

TRANSVERSAL. adj. Lo que está de través ó de àngul. *Atravesado*, *transversal*. *Transversarius*. || Dít del qui no es parent per línia recta. *Transversal*. *Transversa linea descendens*.

TRANSVERSALMENT. adv. m. De un modo transversal. *Transversalmente*. *Obliquè*.

TRANUITAR. v. n. ant. Passar la nit en vetlla. *Trasnochar*. *Pernocto*, as.

TRAP, **TRAP.** exp. *FÉR TRAP TRAP LO COR*.

TRAPA. f. Porta que's col·loca horisontalment en lo sol pera las covas y sellers subterranis, á fi de dissimular una escala, etc. *Escotillon*, *trampa*. *Tabulati valva*. || Finestra que s'acomoda en lo sol del pis, pera véurer desde ella qui entra y surt de la entrada ó de la botiga. *Trampillà*. *Fenestella*, æ.

ORDE DE LA TRAPA. Institnt religiós fundat en 1140 per Rotrou, comte de Perxe y reformat en 1663 pel abat de Rancé. La austeritat de esta orde recorda la dels antichs monjos de la Tebayda. *Orden de la Trapa*. *Trapensis ordo*.

TRAPACEJAR. v. a. Enganyar ab embusteries. *Trapacear*, *trapazar*. *Fraudibus agere*.

TRAPACER, A. adj. Qui fá trapacerias. *Trapacero*, *trapacista*, *embrollon*, *invencionero*, *trapazas*, *faramalla*, *faramallero*, *farandulero*, *trapalon*. *Veterator*, is.

TRAPACERIA. f. Embrolla, enredo, embusteria. *Trapaza*, *embuste*, *embrolla*, *trapaceria*, *farandula*, *faramalla*. *Tergiversatio*, nis.

FÉR TRAPACERIAS. fr. **TRAPACEJAR**.

TRAPADELLA. f. **PIPIRIGALL**.

TRAPAR. v. a. y derivats. **TRAPAR**.

TRAPASSA. f. **TRAPACERIA**.

TRAPÉCIO. m. geom. Figura irregular de quatre costats desiguals. *Trapezio*. *Trapezium*, *trapesium*, ii. || anat. Cert muscle anomenat així per la figura. *Coquillar*, *trapezio*. *Trapezius*, ii. || Instrument de la gimnástica. *Trapezio*. *Trapezius*, ii.

TRAPELLA. m. y f. fam. **TRAPACER**. || **INTRIGANT**.

TRAPELLEJAR. v. n. TRAPACEJAR.

TRAPELLERIA. f. TRAPACERIA.

TRAPEIG. m. náut. Lo moviment del mar quant comença a alborolar-se sens vent fort. *Mareta sorda.* Levis tremor maris.

TRAPEZOIDE. f. geom. Quadrilátero ab los dos costats oposats paralelos. *Trapezoide.* Trapezoides.

TRAPISSONDA. f. Renyina ab crits y bulla. *Trapissonda.* Strepitosa rixa. || adj. TRAPACER.

TRAPITJAR. v. a. y derivats. TREPITJAR.

TRÁPOLA. f. Ruido, bulla, brega. *Gresca, trápala, grita, zambra, trisca, garbullo, algazara.* Turba, æ.

TRAQUEATOMIA. f. cir. Obertura artificial en la traquiarteria, pera impedir en certs casos la sufocació dels malalts. *Traqueatomia.* Tracheatomia, æ.

TRAQUEIG. m. ESTRÉPIT. || TRONTOLL.

TRAQUEJAR. v. a. Fèr ruido ó estrépit. *Traquejar.* Ruditer sonare. || TRONTOLLAR. || met. Controvertir. *Ventilar.* Discepto, as. || Tractar alguna cosa ab detenció. *Traquejar, tratar de espacio.* Tracto, as.

TRAQUIARTERIA. f. anat. La artèria ó canó dels pulmons. *Traquiarteria.* Trachiarteria, æ.

TRAS. adv. ll. DETRÁS. || DARRERA. || interj. Lo mateix que vet aquí. *Zas, ea.* Ecce.

TRAS QUE. loc. Ademés de que *Además, tras, fuera de, sobre.* Insuper. || No obstant, després que. *Después que.* Postquam.

ANAR TRAS DE ALGÚ. fr. Anar en són seguiment. *Ir, andar tras de alguno.* Insectari.

ANAR TRAS DE ALGUNA COSA. fr. Buscarla ó pretendrerla ab eficàcia. *Irse tras alguna cosa, desviarse.* Ardentiùs diligere.

FUGIR Ó TORNAR TRAS. fr. RETROCEDIR, REGULAR.

TRASBALS. m. GIRO.

TRASBALSAR. v. a. Trastejar, passar ó mudar una cosa de una part á altra. *Traspalar.* Transfero, ers.

TRASCAR. v. a. ter. TRANSITAR. || ant. TRAÜNER. || AFANYARSE.

TRASCART. m. Lo llans de atrassarse la carta ab que's guanya, y eixirne una de dolenta. *Trascarton.* Chartæ alteris suppositio.

TRASCARTARSE. v. r. Quedarse una carta detrás de altra, quant s' esperava que vingues abans. *Trascartarse.* Lusoriam chartam alteri supponi.

TRASCOLAR. v. a. y derivats. TRAFEGAR. || met. Béurer molt vi. *Colar.* Epoto, as.

TRASCOR. m. La pessa de la iglésia que està detrás del cor. *Trascoro.* Chori dorsum.

TRASCUNILLARSE. v. r. Escapularse, fugir com los cunills. *Trasconejarse.* Subterfugio, is. || Quedarse la cassa detrás dels gossos que la perseguixen. *Trasconejarse.* Retrò manere.

TRASER, A. adj. Lo que està, 's queda ó ve detrás. *Trasero.* Posticus. || m. TRASERO. || f. Lo de-

tràs ó part posterior de qualsevol cosa. *Trasera, zaga.* Postica pars.

TRASERO. m. En las personas la part posterior anomenada vulgarment cul. *Trasero, sacro-lator.* Nates, ium.

TRASFERIR. v. a. TRANSFERIR.

TRASFOLLAT, DA. adj. que aplican los nescals á las buíllofas ó tumors que atravessen de part á part. *Trasfollado.* Utrique trajiciens tuberculum.

TRASIR. v. a. TRANSIR.

TRASLACIÓ Y TRASLADACIÓ. f. Obra de trasladar. *Traslacion.* Translatio, nis. || astros. La acció de comunicar un planeta aa llum á altre. *Traslacion.* Translatio, nis. || TRADUCCIÓ. || METÁPO-NA. || Promoció ó mudansa de un bisbe á altra iglésia. *Traslacion.* Translatio, nis.

TRASLADADOR, A. m. y f. Qui traslada. *Trasladador, trasladante.* Translator, is.

TRASLADAMENT. m. TRASLACIÓ.

TRASLADAR. v. a. Mudar una cosa de un lloch á altre. *Trasladar, transferir, pasar.* Transfero, ers. || Tradubir de una llengua á altra. *Copiar, trasladar, trasuntar.* Transfero, ers. || Aplicar per metàfora 'l significat de una ven á altra. *Trasladar.* Transfero, ers.

TRASLATICI, A Y TRASLATIU, VA. adj. Metafòrich, figurat. *Traslatico, traslato, metafóric, figurado.* Translativas.

TRASLATIVAMENT. adv. m. Figuratament. *Metafòricamente, traslaticivamente, traslativament.* Figuratè.

TRASLLADAR. v. a. TRASLADAR.

TRASLLAT. m. Còpia trèta fielment del original. *Traslado, trasunto.* Transcriptum, i. || Imatge pròpia de alguna cosa per la qual es molt semblant á ella. *Traslado.* Imago, inis. || for. La obra de comunicar á una de las parts las pretensions e allegats de altra. *Traslado.* Allegationum communicatio.

TRASLLUHIRSE. v. r. Clarejarse, deixar-se véurer per entre alguna cosa diáfana ó clara. *Trasluirse.* Translucéo, es. || met. Conjecturarse, inferirse alguna cosa en virtut dels antecedents ó indicis. *Rezumarse, traslucirse, traszumarse, traspilar, trasvinarse.* Conjioci.

TRASMÉTTER. v. a. TRANSMITIR, REMETRE.

TRASMUDAR Ó TRASMUTAR. v. a. y derivats. TRANSMUDAR.

TRASPAPERARSE. v. r. Embolicarse, confondre-se un paper entre altres. *Traspapelarse.* Chartam inter alias involvi.

TRASPARENT. TRANSPARENT.

TRASPÁS. m. TRANSMIT. || met. Renúncia ó cessió de lo que algú posseheix, entregantli á altre 'l domini. *Traspaso.* Translatio, nis. || Infracció de una llei ó precepta. *Traspaso, trasgresion, traspassamiento, violacion.* Transgressio, nis. || Se diu del pas de la cabalcadura que ab la pota del darr-

pera avansa la petjada de la pota del davant. *Paso largo ó estendido*. *Passus productus*.

TRASPASSADOR, A. m. y f. *TRANSgressor*.

TRASPASSAMENT, m. *TRASPÁS*.

TRASPASSAR, v. n. Passar de una á altra part. *Cruzar*, *traspasar*, *atravesar*, *pasar de la otra parte*. *Transpicio*, is. || Tornar á passar, y així's diu: *passar y traspasar*. *Traspasar*. *Pertranseo*; is. || Avansar las cabalcaduras ab la pota de detrás la petjada de la pota del davant. *Cruzar*, y *cubrirse* si es poca cosa. *Præpedio*, is. || Aventatjar, passar davant de algú, anant de camí. *Passar*, *aventaljar*. *Precedo*, is. || v. a. Portar, passar una cosa de un lloch á altre. *Traspasar*. *Transfero*, ers. || Penetrar, travesar algun instrument, com espasa, clau, barrina, etc. de un cos á altre. *Atravesar*, *traspasar*, *travesar*, *transverberar*, *enclavar*, *pasar*, *calar*. *Transverbero*, as. || met. Causar molta llástima. *Atravesar*, *traspasar*, *quebrar el corazon*. *Animam pertransire*. || Trencar, infringir alguna lley ó precepte. *Violar*, *traspasar*, *transgredir*, *quebrantar*. *Transgredior*, eris. || Excedir de lo degut, contravenir á la rahó. *Traspasar*. *Superexcedo*, is. || Renunciar, cedir á favor de altre 'l dret ó domini. *Traspasar*. *Jus adire*. || Dlt de las cosas inanimadas, com fam, dolor, fret, etc.; fér molta impressió, ferse molt sensible. *Traspasar*. *Incesso*, is.

TRASPASSAT, DA. p. p. *Traspasado*. *Transfixus*. || adj. Atravesat ab alguna arma punxaguda. *Trasfijo*, *trasfizo*. *Transfixus*.

TRASPLANA, f. Lo revés de alguna plana ó escrit, en que 's nóta alguna cosa, y també's pren per lo mateix que 's nóta. *Respaldo*. *Chartæ tergum*.

TRASPLANTADA, f. La mudansa que 's fá de las plantas tendras de un lloch á altre pera que crescan. *Trasplante*. *Translatio plantarum*.

TRASPLANTAR, v. a. Mudar las plantas tendras desde la terra de abont estan á altra part, pera que prevalescan. *Trasplantar*, *trasponer*. Plantas transferre. || met. Passar ó mudarse las personas naturals ó domiciliadas en una provincia ó regne á altre. *Trasplantar*, *transmigrar*. *Transfero*, ers.

TRASPLANTAT, DA. p. p. *Trasplantado*. *Translatus*.

TRASPONTÍ, m. Matalás petit y prim, que 's sól tirar sobre 'ls altres, é immediat al cos, per sér de llana més delicada. *Transportin*. *Culcitra brevis exiliorque*. || Espécie de matalasset molt fort, que s' umple de fullas de la panolla de blat de moro ó de palla, y posantne dos ó tres serveixen de malfega. *Transportin*. *Culcitra brevis*.

TRANSPORTARSE, v. r. *TRANSPORTARSE*.

TRANSPORTÍ, m. *TRANSPONTÍ*.

TRANSPOSAR, v. a. y derivats. *TRANSPOSAR*.

TRASPOSTARSE, v. r. Desferse, pérdrer lo color y brillo de la cara. *Desmejorarse*, *demudarse*. *Deformari*.

TRASPOSTAT, DA. adj. Desfet. *Desfigurado*, *trasmudado*. *Depravatus*.

TRASPUAR, v. n. Passar ó introduhirse algun líquit poch á poch ab alguna intermissió de temps per las porositats de un cos sech, deixantlo humit y mullat. *Recalar*, *filtrar*, *rezumar*, *trasmunar*. *Transfluo*, is. || Dlt del vi. *Trasvinarse*, *rezumarse*, *trazumarse*. *Vinum diffluere*. || med. y cir. Passar algun licor ó humor pels poros ó artificialment per algun drap. *Trascolar*. *Percolo*, as. || met. *TRALLUHARSE*, 2.

TRASPUNTAR, v. n. Apuntar, comensar á aparéixerse alguna cosa, com la llum de la rahó, lo sol quant ix, etc. *Despuntar*, *asomar*, *apuntar*. *Exorior*, iris. || Donar mostres ó senyals de agudeza ó ingeni. *Despuntar*. *Acumine excellere*.

TRASQUILADOR, A. m. y f. Qui trasquila. *Trasquilador*. *Tonsor*, is.

TRASQUILAMENT, m. La acció de trasquilar. *Trasquiladura*, *esquileo*. *Tonsio*, nis.

TRASQUILAR, v. a. Esquilar, tallar ab las estisoras lo pel, llana, etc. *Trasquilar*, *esquilar*. *Detondeo*, es. || Tallar lo cabell, fent escalas ó sens art ni orde; cástich antich imposat pels cánons al qui tenia dos donas. *Trasquilar*, ó *trasquilar á cruces*. *Inconcinne tondere*.

TRASQUIR, v. a. *TRAUER*.

TRASSA, f. La primera planta ó idea de algun edifici ó altra obra, y també la descripció ó dibuix de ella. *Traza*, *trazado*. *Operis lineamenta*, *adumbratio*, nis. || met. Indústria, manya, modo pera consegir alguna cosa. *Traza*. *Excogitatio*, nis, *consilium*, ii. || Invenció, enginy. *Traza*. *Forma*, æ. || Lo modo, apariéncia, semblant ó figura de alguna cosa. *Traza*. *Species*, ei. || disposició, art, *SIMETRIA*. || Astúcia, treta, engany. *Amaños*, *trazas*, *artificios*, *tretas*. *Artes*, ium.

AB SAS TRASSAS Y MANYAS. expr. Ab astúcia y sagacitat. *Mañosamente*, *con sus trazas y mañas*, ó *con sus mañerías*. *Viam aut rationem excogitare*.

POCA TRASSA. *DESMANTOTAT*.

TRASSADOR, A. m. y f. Qui trássa algun plan ó planta de edifici, etc. *Delineador*, *trazador*, *tracista*. *Delineator*, is. || *TRASSUT*. || *TRAPACER*.

TRASSAMENT, m. *TRASSA*, 1.

TRASSAR, v. a. Idear, formar interiorment lo plan ó idea de alguna obra. *Hallar*, *trazar*, *dar traza*. *Efformo*, as. || Dibuijar, senyalar lo plan de qualsevol cosa en lo paper ó en algun terreno. *Delinear*, *trazar*. *Delineo*, as. || met. Discórrer, disposar los medis pera la consecució de algun fi. *Maquinar*, *trazar*, *pergeñar*, *hallar ó dar traza*. *Maquinor*, arts. || Dirigir, formar, com: *TRASSAR* ralles ab lo regle ó altra cosa. *Trazar*. *Lineam describere*. || En lo moral enseaynar lo camí de obrar bé. *Trazar*. *Viam sternere*.

TRASSAYRE, m. *ENGINEER*.

TRASSÓS, A. adj. *TRASSUT*. || Lo que's fá ab manya. *Mañoso*. *Artificiosus*.

TRASSUT, DA. adj. Enginyós, manyós. *Maño-so, ingenioso, trazador, tracista.* Dexter, solers.

TRAST. m. mús. En alguns instruments de corda, com guitarres, etc., divisió de marfil, aram, etc., pera variar los punts ó to; y també l' espay entre divisió y divisió. *Traste.* Pinna, æ. || Tret, distància. *Trecho, tramo.* Tractus, us. || pl. Lo número de trasts de un instrument. *Trasteado.* Intervallorum numerus. || náut. Lo banch ahont anava sentat lo remer en las naus. *Banco.* Transtrum, i.

POSAR TRAST Á UNA GUITARRA, etc. fr. *Trastejar, poner trastes.* Intervalla pinnis notare.

TRASTADA. f. Acció sèns ordre ni concert. *Trastada.* Inconcinnum factum. || y

TRASTAM. m. Multitud de trastos. *Trasteria.* Scrutorum cumulus.

TRASTASSO. m. Cop fort. *Trastazo, golpazo, porrazo.* Ingens ictus.

TRASTE. m. TRASTO.

TRASTEIG. m. Rastre de peus ó petjadas, que 's deixa en los camins. *Rastro.* Vestigium, ii. || met. Moviment continuat y sèns orde ni concert. *Trastejo.* Cursus inordinatus.

TRASTEJADOR, A. m. y f. Qui trasteja ó fá rúido ab alguns trastos. *Trasteador.* Scrutorum commotor. || Inquiet, revoltós. *Trasteador.* Irrequietus. || RASTELLADOR.

TRASTEJAMENT. m. TRASTEIG.

TRASTEJAR. v. a. Anar y tornar sovint de una part á altra. *Trastejar, trastejar.* Vagor, aris. || Anar depressa despatxant los quefers doméstichs. *Menejar.* Tracto, as. || ant. ADOBAR LAS TEULADAS. || Mudar los trastos de una part á altra. *Trastejar.* Supellectilem evolvere. || FÉA EXERCICI. || Maltractar, llansar á pérdrer alguna cosa. *Echar á perder, malejar.* Perdo, is.

TRASTEJAT, DA. adj. Se diu de un camí frequentat. *Trillado.* Versatus.

TRASTELLADOR. m. ATELLADOR.

TRASTET. m. d. *Trastuelo, trastillo.* Tenuis supellex. || TRASTO INÚTIL. || pl. Cosas menudas y de poch valor. *Zarandajas, zarandajillas.* Analecta, orum. || met. Albajas que's manejan ó negocis que 's tractan. *Bártulos.* Res, um.

MUDAR LOS TRASTETS. fr. met. Mudar de casa ó de aposento. *Mudar de casa, de vivienda.* A domum in domum migrare.

TRASTO. m. Alhaja de casa, regularment se diu dels mobles vells. *Mueble, trasto, trebejo.* Utensilia scruta. || Joguina ó cosa ab que algú enreda ó 's diverteix. *Trasto, trebejo, juguete.* Ludi instrumentum. || Persona enfadosa, molesta, que's fica en lo que no li importa. *Trasto, mequetrefe.* Ridiculus. || pl. ARREUS. || TRASTAM.

TRASTO INÚTIL Ó VELL. exp. que además del sentit recte, s' aplica á la persona inútil que més serveix de embarás que de altra cosa. *Trasto, trastuelo, trastillo, cachivache.* Inutilis, fastidiosus homo.

ARREPLEGAR LOS TRASTOS. fr. PLEGAR LAS GÁBIAS.

PORTAR TOTS LOS TRASTOS AL COLL. fr. fam. que s' aplica als que mudan molt de habitació, ó que van divagant sense domicili fixo. *Andar con el hato ó cuestras ó traer el hato á cuestras.* Domicilium frequenter mutare.

TRASTOCAMENT. m. Mudansa del estat i orde de las cosas. *Trastrocamiento, trastruoco, trastrueque.* Ordinis inversio.

TRASTOCAR. v. a. Mudar lo sér, estat ú orde de las cosas. *Trastocar, trastornar, prepositerar.* Ordinem invertire. || Tornarse boig. *Alocar, lannio, is.*

TRASTOCAT, DA. p. p. *Trastornado, prepositero, trastrocado.* Præposterus. || adj. Boig. *Enloquecido, alocado.* Dementatus.

TRASTORN. m. Obra de trastornar ó trastornarse. *Trastorno, trastornadura, trastornamiento.* Perversio, nis. || RUÍNA, DESTRUCCIÓ.

TRASTORNABLE. adj. Lo que pót trastornarse ó fácilmente se trastorna. *Trastornable.* Vertibilis.

TRASTORNADOR, A. m. y f. Qui trastorna tant en lo físich com en lo moral. *Trastornador.* Perturbator, is.

TRASTORNAR. v. a. Capgirar, girar lo de dament davall. *Trastornar, trabucar.* Deturbo, as. || met. Confóndrer, invertir l' orde natural ó regular de las cosas. *Trastornar, invertir.* Turbo, as. || met. Privar ó turbar los sentits los vapors ó algun accident. *Trastornar.* A mente deduci. || met. Girar, vèncer á algú ab persuasions. *Trastornar, inclinar.* Animum invertire. || RETROCEDIR. || INCLINAR, INCANTAR.

TRATA. f. Tràfic de negres. *Trata.* Nigri commercium.

TRAU. m. Tall que's fá en la roba, y 's guarnex de seda, fil, etc., pera sa firmesa y adorne, ahont s' introduheix lo boló, y queda cordada la pessa. *Ojal.* Ocellus, i. || En algunas cosas lo forat que atravessa de part á part. *Ojal.* Foramen, iais. || ant. náut. Palanca, y així 's deya: estivar á TRAU. *Estivar á fuerza de palanca.* Vecti stipare.

FÉA TRAUS. fr. Obrir y guarnir los traus en la roba. *Ojalar.* Ocellos facere.

TRAUCAR. v. a. met. TALADRAR.

TRAUHERA. f. Dona que fá traus en la roba. *Ojaladera.* Ocellorum efformatrix. || Lo joch ó conjunt de traus en la roba. *Ojaladura.* Ocellorum opus.

TRAURER. v. a. Extráurer alguna cosa, posarla fora del lloch ahont estava ficada ó continguda. *Sacar, extraer.* Extraho, depromo, is. || Posar alguna cosa fora del lloch ahont estava, com: tirar de Barcelona. *Sacar, llevar fuera.* Egeo, is. || Fér marxar á algú del lloch ahont estava establert. *Echar, desalojar.* Expello, is. || Llevar l' empleu á algú. *Sacar, apelar, quitar, remover.* Deduco, is. || Lograr un empleo, decret, orde ó provisió, etc. *Sacar.* Assequor, eris. || Descubrir, manifestar alguna cosa. *Sacar.* Depromo, is. || Deslliurar. *Sacar.*

Eripio, is. || Ajudar à eixir ó fèr que algú isca de algun llans, empenyo ó perill. *Sacar*. Eripio, is. || Arrancar alguna cosa del lloch ahont estava agafada, com un clau, un caixal, etc. *Sacar*, *arrancar*. Eradico, as. || Exceptuar, com: TRÉT aixó, en lo demès es home de bè. *Sacar*. Excipio, is. || Extràuer la virtut ó qualitats de alguna cosa. *Sacar*. Exprimo, is. || Fèr bè ó segons las reglas del art alguna cosa. *Sacar*. Efficio, is. || Fèr una cosa semblant à altra. *Sacar*, *trasladar*. Exprimo, is. || Inventar. *Sacar*. Fingo, is. || Inferir una cosa de altra. *Sacar*, *colegir*, *deducir*, *inferir*. Deduco, is. || Obligar à algú à que done alguna cosa. *Sacar*. Extorqueo, es. || Fèr ab astúcia que algú diga lo que tenia callat. *Sacar*, *sonsaçar*. Astu elicere. || Elegir per sort ó à pluralitat de vots. *Sacar*. Sorte eligero.

|| Guanyar per sort alguna cosa, com: TRÀUREN la rifa. *Sacar*. Sorte educere. || Conseguir, lograr una cosa, com conseqüència ó efecte de altra. *Sacar*. Derivo, as, educo, is || Netejar. *Sacar*. Detraho, is. || Al·legar, citar alguna autoritat ó text. *Alegar*, *traer*, *citar*. Alego, as. || PELLUCAR. 1. || Portar un camí à alguna part. *Ir*, *dar*, *llevar*. Duco, is. || Trobar ó conèixer per algun medi alguna cosa. *Sacar*. Expiscor, aris. || Vomitar. *Provocar*, *vomitar*, *arrojar*. Evomo, is. || ant. Parlar de armas, desveneynarlas, com: TRÀUREN la espasa, 'l sabre, etc. *Sacar*. Nudo, as, stringo, is. || Allargar, fèr passar alguna cosa de la superfície de altra. *Sacar*, *asommar*. Profero, ers. || Junt ab alguns noms acompanya la significació de ells, com: TRÀUREN fulla, esfullar; TRÀUREN flor, florir, etc. *Echar*, *arrojar*, *sacar*. Germino, as. || Exclóurer. *Excluir*, *sacar*, *echar*. Excludo, is. || Llevar ó fèr desaparèixer alguna cosa que afea ó perjudica, com tacas, malalties, etc. *Sacar*, *quitar*. Tollo, is. || En lo joch, guanyar. *Sacar*, *ganar*. Lucror, aris. || Percibir lo producte de alguna cosa material, com del arrendament, de las vendas, etc. *Sacar*. Percipio, is. || Reportar utilitat en orde à las cosas morals. *Reportar*, *sacar*. Reporto, as. || Fèr, produhir, com: las olivas de aquest any TRÀUEN molt oli. *Sacar*. Produco, is. || Comparar, fèr provisió en alguna part, y així 's diu: de ahont TRÀUS aquestos gèneros. *Sacar*. Emo, is. || Escullir. *Entresacar*, *sacar*. Excerpto, is. || Pèndrer, emportàrsen lícita, ó il·lícitament alguna cosa del lloch en que estava, ó rèbrerla de algú, y així 's diu: ¿de ahont HAS TRÉT aquest diner? *Sacar*. Educo, excipio, is. || Presentarse ab alguna cosa nova, poch vista ó poch usada, com: TRÀUREN joyas, lo vestit de uniforme, etc. *Sacar*. Re nova primum vel raró uti. || Rebaixar ó reservar part de alguna cosa, com: de aquí se 'n HA TRÉT lo bè de ànima, etc. *Sacar*. Prædemo, is. || Cobrar lo que hi havia alguna dificultat de part del pagador. *Sacar*, *cobrar*. Recupero, as. || Manifestar lo que estava dissimulat, com: lo sombrero TRÀU la goma. *Sacar*. Ostendo, is. || Portar, y així 's diu: TRÀU la escudella à taula. *Llevar*, *traer*. Por-

to, as. || Pèndrer ocasió ó motiu de alguna cosa. *Tomar*. Sumo, is. || ARTISAR. || ant. TRAHIR. || Junt ab la preposició DE y 'ls pronoms personals fèr pèndrer lo coneixement ó judici. *Sacar*. Mente movere.

TRÀUREN À ALGÚ DE LA SEVA. fr. Persuadir, fèr mudar de parer al que estava molt obstinat. *Desaferrar*. Removeo, es.

TRÀUREN Y NO POSAR, POCH À POCH SE VE À ACABAR; Ó QUIN TRÀU Y NO N'HI MET, AL CAP DAVALL SE'N VÁTOT DRET. ref. que repren la dessídia dels que no treballan y gastan molt, advertintlos que per gran que sia sòn caudal, si 'l gastan y no n'hi posan, arriba 'l cas de acabarse. *Donde hay saca, y nunca pon, presto se acaba el bolson; quien no pone y siempre saca, suelo halla; quien no entra y saca, poco halla*. Addere qui nunquam, semper depromere curat,

Otiùs ad finem pervenit ille rei.

TRÀUREN À TAULAT. loc. ant. *Lanzar à tablado*. Ludus sic dictus.

TRÀUREN ENREERA. Fèrse artera. *Hacerse atrás*. A tergo vertere.

TRÀUREN ESCARN. loc. ant. ESCARNIR, FÈR BURLA.

QUÉ 'N TINCH DE TRÀUREN. loc. ter. Qué 'n tinch de fèr. *Qué me importa*. Quid mihi magni refert.

TRAVA. f. TRABA.

TRAVÉS, SA. adj. Revoltós, entremaliat. *Enrevesado*, *travieso*, *ravesado*. Irrequietus. || Se diu del estudiant pícaro, que ven los llibres y s' entrega à la vagamunderia y als vicis. *Travieso*. Nebulo. || PERVERS. || Nom que acomoda los poetas à Cupido y al Amor. *Travieso*. Audax, cis. || Lo que està posat de costat ó en direcció oblíqua, com: anar camps TRAVÉS. *Travieso*. Transversus. || m. Inclinació, tortària de alguna cosa. *Través*. Transversum, i. || GROSSÀRIA. || TRAVESSER. || Viu, qui discorre y obra ab molt ingeni y subtileza. *Travieso*. Solers.

AL Ó DE TRAVÉS. m. adv. Oblíquament. *De través*, *al través*, *de soslayo*. Transversum. || PER TRAVÉS.

DONAR AL TRAVÉS. fr. náut. Ensopegar la nau pels costats en alguna roca ó costa de serra en que 's desfà ó queda encallada. *Dar al través*. Navigium transversum ferri. || met. Destruhir, malmètrre alguna cosa. *Dar al través*, *malbaratar*. Perdo, is.

DONAR AL TRAVÉS AB LA CÀRREGA. fr. Càurer ab ella. *Caer con la carga*, *rendirse á la carga*. Succumbere oneri. || met. No poder cumplir ab la obligació de sòn empleo. *Acodillar con la carga*. Oneri succumbere.

DONAR AL TRAVÉS AB TOT. fr. fam. Enfadarse y abandonarlo tot. *Echarse con la carga*. Præire, et tædio succumbere.

MIRAR DE TRAVÉS. fr. Tórçer la vista, mirar guerro. *Mirar de través*. Obliquè, limis oculis intueri.

PÈNDRE DE TRAVÉS ALGUNA COSA. fr. met. Pèndrerla à la mala part, interpretar-la en mal sentit. *Echar á mal ó á mala parte*. In malam partem accipere.

PER TRAVÉS. m. adv. De part à part. *De parte à parte, de medio à medio, al través.* Trans.

TRABALLAR AL TRAVÉS. fr. Fèr alguna cosa obliquament. *Soslayar.* Obliquo, as.

TRAVERSA. f. GROSSÀRIA. || **TRAVERSIA.** || La posta ó juguesca que ademès de lo que hi ha en lo joch solen fèr los jugadors entre si, ó 'ls que miran, à favor de algun jugador *Traviesa.* Sponsio. interposita in ludo.

JUGAR TRAVERSAS. fr. Apostar, fèr alguna juguesca fora de lo que ja hi ha en lo joch. *Atravesar, echar traviesas.* Extrà sortem principalem spondere in ludo.

POSAR UNA TRAVERSA. fr. En alguns jochs de cartes, tirar trunfo sobre la carta jugada, perquè 'l qui segueix no puga fèr la basa sèns trunfo mès alt. *Atravesar.* In ludo adversarium praevertere.

TRAVERSAR. v. n. Passar, anar de una part à altra, y així 's diu: *TRAVERSAR* lo bosch, lo mar, etc. *Atravesar, travesar.* Transeo, is. || Passar de una part à altra per la direcció de sa amplària. *Atravesar, cruzar, travesar, pasar.* Cancello, as. || Arribar un espay ó distància de un punt à altre, com las travessias dels carrers. *Atravesar, cruzar.* Transversum jacere. || Posar alguna barra ó altre travesser en algun carrer ó altra cosa. *Atravesar.* Transversum ponere, interjicere. || Ullpèndrer, mirar de mal ull. *Atravesar, aojar.* Fascino, as. || Llaurar segona vegada. *Binar, dar segunda reja.* Rursus scindere agrum. || **TRASPASSAR.** 6. 7. || Penetrar una cosa pels poros de altra, y així 's diu, que la tinta *TRAVÉSSA* 'l paper. *Calar, penetrar, atravesar.* Penetro, as. || v. r. Posarse una cosa entre mitj de altres. *Atravesarse, interponerse.* Sese interponere. || Intervenir, ocórrer alguna cosa que impedeix lo curs de altra. *Atravesarse.* Intervenio, is. || En los jochs de interés pèrdre'se ó guanyarse alguna quantitat. *Atravesarse.* Summæ jacturam in ludo fieri.

TRAVERSEJAR. v. n. Fèr travessuras, enredar. *Travesear.* Liberiùs vivere. || Discórrer ab vivesa y ab varietat de espècies. *Travesear.* Mente vel verbis ludere.

TRAVERSER, A. adj. Lo que 's posa ó està de través, com: flauta *TRAVERSERA*, taula *TRAVERSERA*. *Travesero.* Transversus. || m. Llistó de fusta, ferro, etc. que traba dos cosas, com los barrons de la cadira, etc. *Atravesañ, travesañ.* Transversum lignum. || Lo llistó superior é inferior que ab los montants forman lo bastiment de las portas ó finestras. *Cabio.* Postis transversum lignum. || Cada un dels llistons que 's posan pera refors en las portas y finestras. *Peinazo.* Antæ transversæ. || Coixí que atravesa de una part de llió à altra. *Cabezal, travesero.* Cervical transversum. || **CANASTRO.** || f. **TRAVERESSIA.**

TRAVERSIA. f. La distància ó espay de un lloch à altre mirat de través. *Travesia, travesto.* Transversum iter. || Distància ó camí de un lloch à

altre absolutament, encara que sia per via recta, com lo carrer que està entre dos mès principals. *Travesia.* Intervalli longinquitas. || La cren que fa dos ó mès carrers ó camins en lo punt about s'contran. *Encrucijada.* Compitum, i.

TRAVERSÓS, A. adj. Dificultós. *Enrevessado.* Difficilis.

TRAVERSURA. f. Obra de travessejar. *Enredo, travesura, argada.* Inquietudo, inis. || met. Vivesa y sutilesa de ingeni. *Travesura.* Ingenii acumen.

FÈR TRAVERSURAS. fr. **TRAVERSEJAR.**

TRAVESTIR. v. a. ant. **DISPRESSAR.** S'usa també com recíproch.

TRAVETA. f. **TRABETA.**

TRAYDA. f. ant. **TRAHICIÓ.**

TRAYDOR, A. adj. Fals ó que no correspon à la llei ó fé que déu tenir ó guardar. També s'aplica à la vista. *Aleve, traidor.* Perfidus. || Lo qui 's trahició. *Traidor.* Proditor. || Dit dels irracionals deslleals. *Traidor.* Infidus.

FÈR LO TRAYDOR. fr. fam. Fingir malaltia ó altre impediment pera escapar-se del treball. *Hacer la de rengo.* Ægritudinem simulare.

MIRAR DE TRAYDOR. fr. fam. Mirar ab segona intenció. *Mirar de zaino ó á lo zaino ó al soslayo de través.* Insidiosè aspicere.

TRAYDORESCH, CA. adj. Dit de la cabaladura que dóna mostrars de sér falsa. *Zaino, straidrado.* Insidiosus.

TRAYDORIA. f. **TRAHICIÓ.** || **BELLAQUERIA.**

TRAYGUERA. f. **ESCATOLA.** || Herba escaerament semblant al blat, y sols se diferencia del en sér mès disminuïda, y la llavor llargueta y molt petita. També s'anomena blat bört ó del diable ó de gitanos, y abunda en los camps y en las voras dels camins. *Triguera.* Triticum silvestre.

TRAYRE. v. a. **TRÀURE.**

TRAYXELLA. f. **TRAGELLA.**

TREBAIL. m. **TRABALL.**

TREBALLAR. v. a. y derivats. **TRABALLAR.**

TREBALLARSE. r. ant. **AFANYARSE.**

TREBEL-LIÀNICA. f. **QUARTA TREBELIANA.**

TREBEL-LIÀNICH, CA. adj. Cosa de trebel-liànica. *Trebeliánico.* Trebellianicus.

TREBOL. m. Planta de várias espècies, anomenada així perquè trau las fullas de tres en tres, cada una ab una clapa blanca de figura de mitja lluna; las flors tiran à encarnadas, y tota la planta serveix de pastura al bestiar. *Trebol, trifolio, miloto, pié de liebre.* Trifolium, ii.

TREBOL LLUBENT. Planta perenne, espècie de trebol, la cama y fullas del qual, en estat fresch, son de vert obscür, llisas, suaus al tacto, de olor desagradable y de sabor molt amarch un poch fastigós; las flors de un blanch rogench, bastant grans y vistosas, y es medicinal. *Fibrino, trifolio, mullantes de tres en rama.* Menyanthes trifoliata.

TREBUCAR. v. a. **TRABUCAR.**

TREBUCH. m. **TRABUCH.**

TREBUQUET. m. **TRABUQUET.**

TRECENTÈSSIM. A. adj. numeral ordinal que completa 'l número de trescents. *Tricentésimo, trescientos, trecientos.* Trecentessimus.

TRECESSIM. A. adj. numeral cardinal que completa 'l número de trenta. *Trecésimo, trigésimo.* Tricessimus.

TREGINAT. m. ant. **FRAGINAT.** | ant. **TAGINAT.**

TRÉGUA. f. Suspensió de armes. *Armistício, tregua.* Inducio, arum. | met. Descans, interrupció del treball. *Tregua.* Inducio, arum.

TREGUAR. v. a. ant. **TARDAR.**

TREMASCLES. m. pl. **CLAMÁSTECES.**

TREMELGA. f. Peix, espècie de rajada de cos orbicular, llisa y plena de tuberculs, per abont llansa un humor apegalós, los ulls sumament petits, y junt á ells cinch ó sis clapas negres y rodonas; la cua més llarga que'l cos armada de una aleta molt ampla, y tot ell comunica una commoció elèctrica als que'l tocan. *Torpedo, tremielga, tembladura.* Raja torpedo.

TREMENDO. A. adj. Terrible, formidable. *Tremendo, tremebundo.* Tremendus. | Excessiu en sa línea. *Tremendo.* Immanis. | Digne de respecte y reverència. *Tremendo, temedor.* Tremendus. | **TRAVÉS.** 1.

TREMENTINA. f. La resina ó goma del terebinto ó del abet. *Abetinote, trementina, aceite abetinote.* Terebinthina, s.

TRÉMER. v. n. ant. **TREMOLAR.**

TREMESÓ, NA. adj. Lo que es de tres mesos. *Tremés, tremesino, y tremesinas* dit de las plantas que's fan en tres mesos, com la civada, ordi, llantias, etc. Trimestris.

TREMOL, A. adj. **TAÉNUL.** | m. Espècie de alba de fulla molt menuda, que's mou molt per poch ayre que fassa. *Pobo, alamo temblon ó libico ó negro ó negrillo, olmo.* Populus libicus.

TREMOLADOR, A. m. y f. **TAÉNUL.** | Qui tremola per causa de por. *Temblador, temblon.* Formidosus. | Qui tremola per causa del fret. *Tiritador, temblon.* Contremiscens.

TREMOLAMENT. m. **TREMOLÓ.** | Vacil·lament ó tintinas del qui està per caurer. *Bamboleo, vacilacion.* Vacillatio, nis. | **PALPITACIÓ.** | **RODAMENT DE CAP.**

TREMOLAMENT DE TERRA. **TERRÉMOTO.**

TREMOLAR. v. n. Manejarse, moure's ab un moviment inquiet y perturbat. *Temblar, tremar, rehilir.* Nuto, as. | Estreméixerse de por. *Temblar.* Trepido, as. | Patir en lo cos una transmutació notable per causa del fret. *Tiritar, temblar de frio.* Inhorresco, is. | Moure's la terra ó 'l paviment. *Temblar.* Tremo, is. | Commoure's alguna cosa per algun estruendo, sacudida, etc. *Estremecerse.* Contremisco, is. | **PALPITAR.** | Estar poch sólida ó ferma alguna cosa, corrent perill. *Bambolear.* Vacillo, as. | Alsar las banderas, pendons, batentils en l' ayre. *Enarbolar, tremolar.* Vexilla vento comove-

re. | náut. Agitarse en l' ayre las velas, banderas y gallardets. *Flamear, tremolar, batir.* Batuo, is.

FRÉ TREMOLAR. fr. Causar temor ó tremoló qualsevol objecte. *Hacer temblar, hacer temer.* Terreo, es. | Haverhi un excés de qualsevol cosa que sia, com: aquest any hi ha una cullita que fá **TREMOLAR.** *Espantar, maravillar, admirar, pasmar, poner espanto, ser un juicio.* Admirazione rapere. | Infundir algú molt respecte ab sa autoritat ó presència. *Hacer temblar, hacer temer.* Respectu terrere.

TOT TREMOLANT. m. adv. De un modo trémul. *Trémulamente.* Tremulè.

TREMOLAJAR. v. n. Tremolar ab continuació ó ab freqüència, ó afectar tremoló. *Temblequear, tembletear.* Tremisco, is. | Moure's perturbadament, com los noys y 'ls vells quant volen caminar depressa. *Temblequear, tembletear.* Attrepido, as. | Usat com diminutiu tremolar un poch. *Tembletear.* Subtremisco, is.

TREMOLÓ. m. Moviment involuntari repetit y continuat de tot lo cos ó de alguna part, procedent de debilitat, de fret ó de algun passió de temor ó susto. *Temblor, tremor, estremecimiento.* Tremor, is. | Lo moviment que causa algun vent, campanas, ruido de artilleria en los edificios ó en las encaballadas. *Temblor.* Hiatus, us.

TREMOLÓ DE COR. Tristesa, aflicció, passió de ánimo. *Cordiojo.* Cordolium, ii.

TREMOLÓ DE TERRA. **TERRÉMOTO.**

TREMOLÓS, A. adj. **TREMENDO.**

TREMONTANA. f. **TRAMONTANA.**

TREMOR. m. **TREMOLÓ.**

TREMOR DEL COR. **TREMOLÓ DEL COR.**

TREMOSTERA. f. **TRAMOSTERA.**

TREMP. m. Punt y forma que's dona als metalls ó instruments de tall, pera sa major duresa y millor fil. *Temple.* Temperatura, s. | Lo tall que's fá al canó de la ploma disposantla pera escriurer. *Corte, tajo.* Calami temperatura. | Se pren pel canó de la mateixa ploma, y així 's diu: tenir poch ó molt **TREMP.** *Pluma, cañon.* Calamus, i. | Continuació ó temperament de algunes cosas. *Temple, temperamento.* Temperamentum, i. | La modificació, punt ó afinació que's dona als instruments de música. *Afnacion, temple, afnadura, afnamiento.* Temperatio, nis. | Se pren pel humor, acrimonia ó dolura de geni. *Temple.* Indoles, is.

AL TREMP. m. adv. pint. Se diu de la pintura que's fá ó tráu ab colors deixats ab aygua, ayguacuyt ó goma. *Al temple.* Pictura glutinosa.

TREMPA. f. pint. Género de betum que's fá de rovell de ou debatut en aygua pera pintar al tremp. *Templa.* Temperatio pictorica. | **TREMP.** 2. 3.

ESTAR Ó NO ESTAR DE TREMPA. fr. met. **ESTAR Ó NO ESTAR TREMPAT.**

TREMPADOR, A. m. y f. Qui trémpa. *Templador.* Temperator, is. | Martellet ó clau pera trempar algun instrument de música, com piano, etc. *Templador.* Tonarius, ii.

TREMPAMENT. m. ant. TEMPERAMENT.

TREMPANSA. f. ant. TEMPLANSA.

TREMPAPLOMAS. m. Ganivetet pera trèmpar las plomas de escriurer. *Cortaplumas, tajaplumas.* Scalpellum, i.

TREMPAR. v. a. Moderar, suavisar la forsa de alguna cosa, com la forsa de las passions, etc. *Moderar, templar.* Moderor, aris. || Donar tremp ó punt als metalls. *Templar.* Tempero, as. || Mesclar una cosa ab altra, pera suavisarla. *Templar.* Tempero, as. || mús. Disposar los instruments de modo que las veus formen harmonia segons convé. *Templar.* Tempero, as. || Dít del ferro y altres metalls ficarlos vermells dins de la aygua, pera enfortirlos y donarlos lo punt que convé. *Templar.* Tempero, as. || TEMPERAR. || Tallar, escapsar lo canó de la ploma posantla conforme pera escriurer. *Cortar, tajar la pluma.* Calamum ad scribendum aptare. || pint. **TEMPLAR.** 6. 8. || Posar de bon humor á algú. *Templar.* Lenio, is.

TREMPAT, DA. p. p. *Templado.* Temperatas.

ESTAR TREMPAT. fr. Estar ab salut y robustesa. *Estar sano.* Plena valetudine frui. || **ESTAR DE FÍLIS.**

ESTAR TREMPAT COM UNA ORGA, ó COM UN GÍNJOI, ó COM UN ALL, ó COM UNAS PÁSGUAR, ó COM UN ROSSINTOL ó COM UNA GUITARRA. fr. met. fam. Estar molt alegre y de bulla. *Estar como una castañuela ó como una pascua.* Hilaritate exultari.

NO ESTAR TREMPAT ó ESTAR MAL TREMPAT. fr. NO **ESTAR DE FÍLIS.**

TREMPA. f. TREMP. 2. 3. || TREMPA.

TREMUL, A. adj. Se diu de la cosa que tremola. *Trémulo, tremolento, trépido, tremulante.* Contremulus. || **PALPITANT.** || Se diu de certa modificació del so en las orgas, que apar que tremolan. *Trémulo.* Sonus organi tremulus. || Certa modulació de la veu que sembla que tremola. *Trémulo.* Tremulus. || met. Se diu de algunas cosas, com la llum, etc., que tenen un moviment semblant al tremoló. *Trémulo.* Tremulus.

TREMUNTANA. f. TRAMONTANA.

TREN. m. Aparato pera portar ó transportar alguna cosa. *Tren.* Apparatus, us. || met. Ostentació ó pompa de alguna persona ó cosa. *Tren.* Apparatus, us.

TREN DE ARTILLERIA. Lo conjunt de pessas de artilleria y tot lo necessari pera transportarlas y poder usar de ellas, y las demès armas y municions de armas que pót necessitar un exércit. *Tren.* Instrumenta, orum.

TRENA. f. Unió de tres caps de fil, seda, cabells, etc., entrecreuats ó entrellassats. *Trenza.* Tænia, æ. || **TRENZILLA.** || Espécie de treneta de budells de moltó que's posa en la olla. *Revoltillo.* Folliculus contortus ex intestinis. || La de vímets. *Criznegs.* Tænia viminea.

TRENAR. v. a. Fér trenas. *Trenzar.* Crines tæniis aptare.

TRENAT, DA. p. p. de trenar. *Trensado.* Tæ-

niis aptatus. || adj. Cosa formada de ret, trenas, etc. *Trenado.* Tæniis confectus.

TRENCABLE. adj. TRENCADÍS.

TRENCACAP. m. met. Lo que molesta é lliga al cap. *Quebradero de cabeza.* Importuna contentio || L' objecte del cuydado amorós. *Quebradero de cabeza.* Amoris objectum.

TRENCACOLL. m. Lloch perillós de ahont se pót caurer fàcilment y malmétrerse. *Deslizadero, resbaladero, despeñadero, derrumbadero.* Lubricus locus. || met. Lo que exposa á incórrer en alguna falta. *Resbaladero, precipicio.* Lubricus.

MENTIR Á TRENCACOLL. fr. pera ponderar que algú ment molt, ó á cada paraula. *Mentir sin suelo; minte mas que dá por Dios.* Simone mendacior.

TRENDADÍS, SA. adj. Fràgil, fàcil de trencarse. *Quebradizo, quebroso, quebrantable, vidrioso, y friable* en termes de fisica. *Fragilis.*

TRENCADOR, A. m. y f. Qui trenca. *Quebrador, quebrantador, rompedor.* Effractorius, ii. || **US-FRACOR.** || La part de camí ahont se gira. *Trevoia.* Transitorius locus.

TRENCADOR DE NAU. NAUFRAGO. 2.

TRENCADURA. f. Obertura de alguna cos trencada. *Quebradura, quebrantadura, rompida, quiebro.* Disruptio, nis. || Sach ó bossa que per la prolongació del peritóneo 's forma en lo melich é en las angonals, entre 'ls muscles del abdómen é ahont ixen los vasos de las illadas, y conté un porció de budell, ayre ó aygua. Quant baixa á la bossa dels testículs, se diu vulgarment *peira.* *Hernia, quebradura.* Hernia, æ. || med. y cir. Rompiment. *Rotura, rompimiento, fractura, ruptura.* Fractura, æ.

TRENCADURA. f. La costura entrellassada que 'ls enquadernadors fan entre la corda y capada é cada part en lo lloç del llibre quant lo cusen. *Cadeneta.* Catenula, æ. || met. fam. **PORTA FALSA.** 2.

TRENCALAM. m. Cert peix de mar ó de riu, del qual diuen que menja l' esquer y no càn en l' ham. *Glan, glánide.* Glanus, i, glanis, is, idis.

TRENCALÓS. m. Espécie de aucell de uns dos pens de llarch, ab lo lloç blanch rogench, lo ventre blanch; las extremitats de las alas clapades de negre; 'ls pens cuberts de ploma, ab las ungles grans y fortas; lo bech groguench, còrb y tant fort que trenca ab ell los coscos més durs. Habita en las voras del mar, y s' alimenta de peixos. *Quebravuesos, osifraga.* Alguns l' anomenan en castelh *esmerejon* y *atahormas.* *Ossifragus,* i.

TRENCAMENT. m. La obra de rompre alguna cosa. *Quebrantamiento, quebramiento, quebrar.* Fractio, nis.

TRENCAMENT DE CAP. Mals de cap, cuydades. *Quebradero de cabeza.* Importuna contentio.

TRENCAMENT DE NAU. NAUFRAGI.

TRENCANIL. m. daut. **TRANCANILL.**

TRENCAPINS. m. fam. NIL BONES.

TRENCAPINYAS. m. Aucell del lamesy de

una cogullada, ab la ploma regenca, 'l bech curt y ant fort que trenca las pinyas, y s' alimenta dels ninyons. *Piccorizado*.

TRENCAPINYONS. m. Qui trau 'ls pinyons de les pinyas torrades, los trenca y neteja. *Cascapiñones*. Nucleorum pinneorum collector. | Instrument lo fusta pera trencarlos. *Cascapiñones*. Nucifrangulum, i.

TRENCAR. v. a. Rómpre, fèr trossos de alguna cosa. *Quebrar, quebrantar, romper*. Frango, a. | Dirigir, girar, mudar de direcció eixint de un camí ó carrer y entrant en altre. *Doblar, torcer, volver*. Flecto, is. | Destorbar ó impedir la continuació de alguna cosa. *Interrumpir, quebrar, romper*. Interrumpo, is. | Infringir, violar alguna llei, manla ú obligació. *Quebrantar, quebrar, romper, transpasar*. Violo, as. | Esquerdar alguna cosa posantla en estat de que's rompa més fàcilment. *Quebrantar, cascar*. Scindo, is. | Escalfassar, leixar una cosa á mitj molder. *Quebrantar, machacar, cascar*. Quasso, as. | Profanar un lloch sagrat ó sagr, ó 'ls límits de qualsevol cosa. *Violar, quebrantar*. Transgredior, eris. | Rómpre, vèncer alguna dificultat, impediment ó destorb que emparassa pera la llibertat. *Quebrantar, forzar, romper*. Rumpo, is. | Molestar, fatigar, causar pesar ó inquiet. *Quebrantar, consternar*. Attero, is. | **ANOMAR.** | Rómpre la amistat ab algú. *Romper*. Ab micitia discedere. | Separar per breu temps la mió ó continuïtat de algun flúy, com: **TRENCAR** 'ayre, la aygua 'l qui nada. *Romper*. Divido, is. | Obrir espay suficient pera passar per algun lloch caput de gent unida. *Romper*. Prærumpe, is. | Fèr ardrer lo color natural. *Quitar*. Adimo, is. | **RÓMRE.** | Relaxarse las tripas, patir alguna hèrnia. *Quebrarse*. Hernia laborare. | Interrómpre la continuïtat de alguna cosa. *Quebrarse*. Abrumpi.

TRENCAT, DA. adj. Qui pateix de trencadura. *Quebrado, hernioso*. Hernia laborans. | Díl del terço escabros. *Fragoso, intrincado, áspero*. Frago. | m. arit. Se diu del número que expressa una part de la unitat, com $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, etc. *Quebrado, fraccion*. Fractio, nis.

TRENCAT DE TRENCAT. arit. Lo trencat que expressa part de altre, com $\frac{1}{2}$ de $\frac{3}{4}$. *Quebrado de quebrado ó quebrado compuesto*. Fractionis fractio.

TRENCH. m. Xiribech, forat en lo cap. *Descalibre, descabradura*. Capitis fractura. | **CASCADE.** a. | Costum ó hàbit de fèr alguna cosa, y així 's diu: saber lo trench de alguna cosa. *Gobierno, manejo, manera*. Administratio, nis. | La obertura que hi ha en lo cap de las eras ó solchs de las verdunas, herba, etc., pera escaminarhi la aygua quant orrega. *Ferna*. Fluxus aquæ conversio.

AL TRENC DEL AURA Ó DEL DIA. loc. Al rompre el dia, al despartir el dia. Ad diem illucere.

TRAU UN TRENC. fr. Fèr alguna ferida en lo cap. *Descalibrar*. Caput perculare.

TRENCILLA. f. d. *Trencilla, ita, ioa*. Tæniola,

æ. | **TREXA.** 3. | La que's fá de tripas de moltó pera donar als gats. *Cordilla*. Intestinorum catenula.

TRENI. m. TRIENI.

TRENO. m. Llamentació fúnebre per alguna calamitat, y 's pren en especial per las del profeta Jeremias. *Lamentaciones, trenos*. Træni, orum.

TRENTA. adj. Numeral cardinal. *Treinta*. Trīginta. | TRENTÉ.

TRENTAHÚ. m. Cert joch de cartas, en que repartidas dos ó tres á cada hu dels que jugan, van demanantne més fins á fèr trenta y un punts, contant las figuras per deu y las demés cartas per lo que pintan, y si ningú fá trentahú, guanya 'l que 's queda en lo punt més alt per orde de ma. *Treinta y uno*. Ludus chartarum ad trigessima et una puncta.

TRENTANARI, A. adj. Lo que es de trenta anys. *Treintanal, treintanario, treintenario*. Tricennialis. | TRENTENARI.

TRENTÉ, NA. adj. Numeral ordinal, la unitat que s' anyadeix al vint y nou per complement del trenta; y 'l que pertany á díl número. *Treinteno, trigésimo*. Trigesimus. | m. Qualsevol part de las trenta en que's divideix un tot. *Trigésimo, treinteno*. Trigessimus. | f. TRENTA. 4.

TRENTENA. f. TRENTA. 4.

TRENTENARI. m. Lo número de trenta dias dirigits á un mateix objecte. *Treintanario, treintenario, trentenario*. Tricenni dies. | Díl del número de trenta missas celebradas en trenta dias consecutius per la ànima de algun difunt. *Lleno, treintenario*. Tricennæ missæ in defuncti commemorationem.

TRENTÍ. m. Moneda de or de valor de trenta tres rals. *Trentí*. Triens aureus.

TRENUYTADA. f. ant. *De noche*. Sub nocte.

TRENITAR. v. n. ant. TRANUITAR.

TRENYORAR. v. n. ant. ANYORARSE.

TRENCILLA. f. Cinja entreteixida en forma de trena ó de llata. *Trencilla*. Tæniola, æ. | La que vólta la copa del sombrero tocant á las alas. *Cinillo, trencillo, trencica, trencellin*. Galeri spiræ vel cinctorium.

TREP. m. TRENCH.

TREPA. f. TREPADURA. 1. | ler. GENTUSSA.

TREPÀ. m. cir. Instrument pera foradar la closca del cap. *Trépano*. Terebellum, i. | TREPANT. | **DELABARQUI.** | Instrument fet com un canonet ab dents al cap, y de que usan los argenters pera transpasar. *Trépano de platero*. Mediolus, i.

TREPADOR, A. m. y f. TALADRADOR. | Qui trépa per algun lloch. *Trepador*. Scandens, tis, y funambulus, i, petaurita, æ, se diu del volatí que trepa per la maroma. | Lloch per abont se trépa. *Trepadero, trepador*. Scansorium, ii. | adj. met. Lo que trépa, com la flama, etc. *Trepador*. Audax, cis.

TREPADURA. f. Bigarradura, espècie de guarnició ó adorno que's posa en la vora de las pinturas y dels vestits. *Trepa, trepado*. Circumposita sūbria; limbus, i. | La acció de trepar per algun

paratge. *Trepa*. Scansio, nis. || Forat fét ab lo trepant. *Taladro*. Foramen, inis.

TREPANACIÓ. La acció de trepanar. *Trepanacion*. Terebratio, nis.

TREPANAR. v. a. cir. Foradar ab lo trepá, y fèr concórrer á aquell paratge las matèrias conforme 's necessita. *Trepanar*. Craneum terebrare. || **TALADRAR.**

TREPANT. m. Espècie de taladre que usan vários artífices pera foradar la matèria de sòn art; y 's compon de una punta prima y rodona, y té várias pessas y cordills ó corretjas que disposan l' instrument pera que un barró que'l travessa, puje y baixe, voltant mòlt velosment, impel·lint la punta envers l' objecte que's vól foradar. *Trepanto*, *trepant*, *parahuso*. Terebra, æ.

TREPAR. v. n. Traspasar pujant á alguna part difícil. *Trepar*. Adrepo, is. || Pujar, enfilarse unas cosas en otras, com la eura en la paret, las parras en los arbres, etc. *Trepar*. Scando, is. || Pujar á algun lloch á quatre grapas com los gats. *Gatear*, *trepar*. Adrepo, is. || met. Penetrar, alcanzar ab lo discurs alguna cosa mòlt difícil, com: **TREPAR** al Parnás, al temple de la fama, etc. *Trepar*. Volo, as. || **TREPANAR.** || Guardir la pintura, 'l brodat, etc. ab trepadura. *Ticar*, *trepar*. Circumorno, as. || Fèr bigarradura ó talls per adorno en los vestits y calsat. *Trepar*, *picar*. Scissuris vel sinuósè ornare.

TREPAT, DA. p. p. y adj. *Trepado*. Terebratus. || met. Dlt de algunas cosas que tenen vuyt, com los que fá 'l corch. *Trepado*. Terebratus.

TREPIDACIÓ. f. astron. Balans aparent y quasi insensible que'ls antichs atribuhian al firmament septentrional ó al mitj dia. *Trepidacion*. Trepidatio, nis. || Tremoló. *Trepidacion*, *estremecimiento*. Horror, is. || med. Tremoló de membres y nirvis. *Trepidacion*, *tembleteo*. Trepidatio, nis.

TREPINYEJAR. v. n. PICAR DE PEUS.

TREPITJ. m. La acció de trepitjar. *Pisoteo*. Conculcatio, nis. || Lo rastre ó petjadas que quedan estampadas en la terra. *Rastro*, y *pista* si es dels animals. Vestigium, ii.

TREPITJADA. f. Petjada, 'l senyal que queda del trepitj. *Pisada*, *huella*. Vestigium, ii. || L' acte y efecte de trepitjar. *Pisadura*, *pisa*, *piso*, *holladura*. Calcatio, nis. || met. Se pren pel sol ó superficie de algun terreno, com: aquest camí té bon ó mal **TREPITJ**. *Piso*. Solum, i.

TREPITJADOR. m. Qui trepitja, especialment los rahims pera fèr vi. *Pisador*. Calcator, is.

TREPITJAMENT. m. **TREPITJ.**

TREPITJAR. v. a. Posar los peus sobre alguna cosa. *Pisar*, *hollar*, y *acalcar*, *conculcar*, *rehollar*, y *pisotear*, quant se fá repetida y expressament pera maltractar alguna cosa, passanthi precipitadament per sobre. *Atropellar*. Occulco, as. || met. Menospreciar, no fèr cas de alguna cosa, com honras, dignitats, etc. *Pisar*, *hollar*, *atropellar*,

pasar por encima. Deprimo, is. || v. n. En los edíficis estar lo pis de una habitació sobre un altre. *Pisar*. Nitor, eris. || Xafar los rahims ab los peus pera exprèmer lo most y fèr vi. *Pisar*. Calco, as.

TREER. v. a. ant. TRIARER. || v. a. ant. DESPARAR, TIBAR, APUNTAR.

TRES. adj. Numeral cardinal impar que's compon de una unitat afegida á altrás dos. *Tres*. Tre et tria. || arit. Se diu de la nota ó guarisme que representa tres unitats. *Tres*. Tertia numeralis nota.

|| En las cartas, la en que hi ha marcats tres punts ó senyals. *Tres*. Charta, etc. tribus notis distincta.

|| Se diu del dan que té pintats tres punts. *Tra*. Ternarius in alea. || pl. En lo joch de dans las parellas ó llans de tres punts. *Terna*, *ternas*. Ternarii in aleis.

Á LAS TRES MORT Ó PAYS. loc. met. fam. pera denar á entèndrer que convé fèr l' últim esforç. *Á tres ó á las tres va la vencida, ó se echa el resto*. Ad triarios ventum est.

Á TRES. m. adv. mús. Se diu de la composició pessa que conté tres parts ó en que cantan tres veus. *Á tres*. Terna harmonia.

COM TRES Y DOS SÓN CINCH Ó COM TRES Y TRES SÓN SIS. expr. COM DOS Y DOS FAN QUATRE.

UN TRES Y NO AUS. exp. Cosa de poquíssima importància. *Una bicoca*. Parvi momenti res.

TRESAR. v. a. Contar ó pèndrer de tres en tres. *Terciar*. Tertio, as.

TRESAVI. m. ant. *Tatarabuelo*. Abavus.

TRESCAMENT. m. Obra de trescar. *Tre*. Apium frequens introitus et exitus.

TRESCAR. v. a. Entrar y eixir freqüentment las abellas en lo buch mòlt poblat. *Trior*. Apes exire vel intrare frequenter.

TRESCENTS, TAS. adj. Numeral ordinal. TRECENTÉSSIM.

TRESCOL. m. TRÁFECH. 3. || Lo vi que surt de la prempsada de la brisa y pellofa. *Torcedura*, *agupé*, *purrela*. Lora, æ.

TRESCOLAR. v. a. TRAFEGAR. 1.

TRESDOBLAR. v. a. Multiplicar per tres ó fèr tres vegadas una mateixa cosa. *Triplicar*, *treddo*, *doblar*. Triplico, as.

TRESILLO. m. Joch de cartas entre tres, es que se'n reparteixen nou á cada un, y quedan tretze en lo munt pera robar; y té tres sorts: entrada, voltereta y sol. Lo qui hi entra elegeix lo coll, y deixa las cartas que no li convenen robar-ne altrás. Lo qui fá voltereta gira la primera carta del munt, y aquella es lo coll de trunfo. L' qui té sol anomena 'l palo que vól y no róba. *Brucado*, *tresillo*. Chartarum ludus vulgò tresillo.

TRESLADAR. v. a. TRASLADAR.

TRESOR. m. Arreplech de or, plata y altrás preciositats. *Tesoro*. Thesaurus, i. || Erari públic ó particular. *Tesoro*. Gazophylacium, ii. || Riquesas, bèns. *Riqueza*, *tesoro*. Gaza, æ. || met. Reunió de circumstàncies apreciables, tant en orde al sai-

ma com al cos. *Tesoro, oro.* Thesaurus, i. || met. Suma, compendi ó col·lecció de notícies ó coses estimables. *Tesoro.* Thesaurus, i. || Se diu en particular de la bondat infinita de Cristó y sos Sants. *Tesoro.* Thesaurus, i.

TRESOR PÚBLIC. Edifici en que 'ls romans guardavan l'or y plata pera las necessitats de la república. *Tesoro público.* Thesaurus, i.

TRESOR REAL. Erari del rey. *Tesoro real ó regio, arcas reales.* Erarium, ii.

VALER UN TRESOR. fr. met. Tenir alguna cosa mòlta estima. Regularment se diu de las personas. *Ser un tesoro; valer un mundo ó un polost.* Thesaurò præstantior.

TRESORER. v. a. ant. ATESORAR.

TRESORER. m. Lo ministre ó persona destinada pera la custòdia y distribució del tresor. *Tesorero.* Quaestor, is. || En las catedrals y col·legiatas canonge ó dignitat que cuyda de las reliquias y cosas més preciosas. *Tesorero.* Ciniarcha, æ.

TRESORERIA. f. Oficina ó despaig del tresorer. *Tesorería.* Quaestorium, ii. || Lo càrrech ó dignitat de tresorer. *Tesorería.* Quaestura, æ. || L'edifici ó lloch abont se guarda 'l tresor públich. *Tesorería.* Erarium, ii.

TRESPASSAR. y derivats. TRASPASSAR.

TRESPASSER. m. ant. CAMBIADOR, CAMBISTA.

TRESPEUS. m. Instrument de cuyna compost de una pessa de ferro en figura circular ó triangular ab tres peus sobre del qual se posan las calderas, perols, y altres capses pera cuynar ab comoditat sens sufocar lo foc. *Trebedes.* Tripes, dis, chyatrepus, i. || ter. ESTALVI. 2.

TRESPLANTAR. v. a. y derivats. TRASPANTAR.

TRESPOL. m. ter. Sostre. *Techo, y techumbre* los mòlt elevats, com los de las iglésias y edificis semblants. Tectum, i.

PER TRESPOLS. fr. Cubrir l'edifici ab ells. *Techar.* Tectis operire.

TRESPONTÍ. m. TRASPONTÍ.

TRESPOST. adj. ant. TRASPOTAT. || adv. DENTRÀS.

TRESQUILAR. v. TRASQUILAR.

TRESTEIG. m. TREPITJ. 2.

TRESTEJAR. v. a. TRASTEJAR.

TRESTORNAR. v. a. ant. TRASTORNAR. || ant. TORNAR ATRÁS.

TRESTRUYT. adj. ant. TOT.

TRÉT, A. p. p. *Sacado.* Elicitus.

TRET. adj. *Sacado.* Elicitus. || m. TIR 1. 2. 3. 4. || Espay, distància de lloch ó de temps. *Trecho.* Tractus, us. || FISONOMIA.

ERRAR LO TRET. fr. que á més del sentit recte significa enganyarse en lo dictàmen ó concepte de alguna pretensió ó intent. *Errar el tiro.* Spe falli.

NO VÉURENHI À TRET DE BOPETADA. loc. **NO VÉUREN UN BOU etc.**

TRETA. f. Artifici subtil é ingeniós. *Treta.* Calliditas, atis. || Extracció. *Saca.* Exportatio, nis.

|| **ABORT.** || Meti pera eixir de alguna dificultat. *Sañida, treta, escapatoria.* Exitus, us, subterfugium, ii. || **SAGETA.** || exp. Lo concepte ó pensament que forma qualsevol dels esgrimadors pera la defensa pròpia ó ofensa del contrari, y acció corresponent á ell, sense que aquesta pugja fàcilment compèndrerlo en qualsevol dels llans y temps que s' ofereixen; y són lo ménos trenta aquestas tretas, com: estocada, manotada, encadenada, enarcada, gatussa, ganància, final, revés horisontal, revés descendent, tall, cap á la espasa, irremediable, treta doble, empanada, encomanada, treta del tentador, etc. *Treta.* Prudens callidaque in adversarium petitio. || La manya ab que 'l jugador procura millorar la seva sort. *Treza.* Astus, us. || ant. TIR, TRET, TRETAS DEL FORO. Falàcias. *Trazas, enredos, embrollos.* Tricæ, arum.

TRETZE. adj. numeral cardinal compost de tres unitats y dos desenas. *Trece.* Tredecim. || adj. numeral ordinal. *Trece, treceño, decimotercio.* Decimustertius. || En la orde de Santiago 'l cavaller anomenat pera assistir á algun capítol general. *Trece.* Decimotertio loco delegatus eques. || pl. Nom que donàren á tretze cavallers de dignitat particular en la orde de Santiago. *Treces.* Sancti Jacobi ordinis tredecim procures.

TRETZE SÓN TRETZE. loc. fam. Porfiadament, tercement, ab tenacitat. *Erre que erre, tieso que tieso, quedo que quedo, dale que dale, dale que le das ó dale que le darás.* Pertinaciter agis.

QUEDARSE EN SOS TRETZE. fr. met. fam. Persistir algú tenasment en un propòsit. *Estar en sus trece.* In sententia tenaciter persistere.

TRETZE, NA. adj. Numeral ordinal. *Trecono, trece, decimotercio.* Decimustertius.

TRETZEMESÓ, NA. adj. Cosa de tretze mesos. *Trecesimo.* Tredemestris.

TRETZENNA. f. Número de tretze. *Trece.* Tredecim.

TRETZENARI. m. L'espai ó temps de tretze dias regularment continuats y dedicats á un mateix objecte. *Trezenario.* Tredecim designati dies.

TREU. m. náut. Vela quadrada ab que las embarcacions llatinas navegan en popa ab vents forts. *Treo, treu, vela de fortuna.* Velum quadratum. || La verga en que s'assegura ó subjecta dita vela. *Treo.* Quadrati veli antena.

TRÉURER. v. a. TRÁURER.

TREVAS. f. pl. TRÁGUA.

TREVÉS. m. TRÁVÉS.

TRÉVOL. m. TRÉBOL.

TREVOL. m. TRESPOL.

TREYR Y TRAIR. v. a. ant. DISPARAR, TIRAR, APUNTAR.

TRIA. f. La obra de escullir. *Escogimiento.* Selectio, nis. || mit. Nom de las tres ninfas que criàren á Apolo. *Triá.* Thria, æ.

TRÍADA. f. Reunió de tres unitats. En la escola neo-platónica 's diu aludint al ser, á la intel·li-

gència y al ànima. *Triada*. Triada, æ. || **HARMÓNICA**. L'acort perfect. Se diu així per estar compost de tres termes en proposició harmònica. *Triada armònica*. Triada harmonica.

TRIADOR, A. m. y f. Qui tria. *Escogedor*. Selector, is.

TRIAGA. f. farm. Composició de vários ingredients que serveix contra tot veneno, sent los principals y més eficaces l'opi y las espècies que corregeixen sa virtut narcòtica. La basa principal de la de Roma y Montpeller es la carn del escorçó. *Triaca*. Theriaca, æ. || met. Remey de algun mal previngut ab prudència ó tret del mateix dany. *Antidoto*, *triaca*. Antidotus, i.

TRIAGAL. adj. Cosa de triaca ó que té sas propietats. *Triacal*. Theriacus.

TRIÀNGUL. m. Figura de tres ànguls. *Triángulo*. Triangulus, i. || Qualsevol cosa que's presenta en figura triangular. *Triángulo*. Triangulus, i. || náut. Vela triangular que se sól usar en temps de bonansa. *Montera*, *triángulo*, *monterilla*, *rascanubas*. Triangulare velum. || ter. **TENEBRAL**.

TRIÀNGUL ACUTÀNGUL. geom. Aquell que té tres ànguls aguts. *Triángulo acutángulo ó oxigono*. Triangulus acutangulus.

TRIÀNGUL AUSTRAL. astr. Certa constel·lació de cinch estrelles prop del polo antàrtich. *Triángulo austral*. Triangulus australis.

TRIÀNGUL BOREAL. astron. Certa constel·lació septentrional que consta de quatre estrelles. *Triángulo boreal*. Trio, nis.

TRIÀNGUL EQUILÀTERO. geom. Lo que té sos tres costats iguals. *Triángulo equilátero*. Triangulus equilaterus.

TRIÀNGUL ESCALENO. geom. Lo que té sos tres costats desiguals. *Triángulo escaleno*. Triangulus scalenus.

TRIÀNGUL ESFÈRIC. astron. Lo que's considera descrit en la superfície de la esfera, y compost de tres arcs de círculs màxims. *Triángulo esférico*. Triangulus sphericus.

TRIÀNGUL ISÓSCELES. geom. Lo que té solament dos costats iguals. *Triángulo isósceles*. Triangulus isosceles.

TRIÀNGUL OBLIQUÀNGUL. geom. Lo que no té cap àngul recte. *Triángulo oblicuángulo*. Triangulus obliquangulus.

TRIÀNGUL OBTUSÀNGUL. geom. Lo que té un àngul obtús. *Triángulo obtusángulo ó ambliogenio*. Triangulus obtusangulus.

TRIÀNGUL PLA. geom. Lo que's compon de líneas rectas senyaladas en una superfície plana. *Triángulo plano*. Triangulus planus.

TRIÀNGUL QUADRANTAL. astron. L'esfèrich, en que algun ó alguns de sos costats són quadrats. *Triángulo cuadrantal*. Triangulus quadrantal.

TRIÀNGUL RECTÀNGUL. geom. Lo que té un àngul recte. *Triángulo rectángulo*. Triangulus rectangulus vel orthogonius.

TRIANGULAR. adj. Lo que pertany al triàngul. *Triangular*. Triangularis.

TRIANGULARMENT. adv. m. En figura triangular. *Triangularmente*. Modum trianguli.

TRIANGULAT, DA. adj. Disposat en figura triangular. *Triangularmente*. Triangularis.

TRIANT. m. TRIADOR.

TRIAR. v. a. Escullir, obter alguna cosa entre altres, com: TRIAR los mots més propis. *Esseger*, *elegir*. Seligo, is. || Separar una cosa de entre altres. *Entresacar*, *separar*. Segrego, as. || Netejar, purificar alguna cosa, com l'arròs, mongelas, etc., trahentne lo superfluu ó extrany que tenes mesclat. *Nondar*. Mundo, as. || **GARBELLAR**. || Separar lo dolent de lo bo pera que aquest no's malmeti. *Escondar*. Serceo, is. || met. Separar lo millor de lo inferior en alguna línea. *Zarandar*. Seligo, is.

TRIAR LO MILLOR PERA s. fr. Escullir lo més bo en concurrència de altres. *Escojer como entre peras*. Potiora seligere.

DONAR À TRIAR. fr. Preferir à algú á que faem i's quede en lo que més li acomoda. *Dar á escojer*. Praefero, ers.

TRIARI. m. Cada hu dels soldats de reserva de la milícia romana, que sols peleavan pera accórrer á las filas desordenadas. *Triario*. Triarius miles.

TRIAT, DA. adj. Senyalat, escullit, escant per millor entre altres coses de sa espècie. *Zecgido*, *selecto*, *florido*. Selectus.

TRIB. m. TRIBU.

TRIBANAR. v. a. y derivats. **BARRINAR**.

TRIBANELLA. f. **BARRINA**.

TRIBAQUI. m. Peu de tres sillabas breus en la prosòdia grega y llatina. *Tribaquio*, *tribraquis*, *tribraquis*. Tribachius, ii.

TRIBÓ. m. **BARRINA**. || mús. Instrument triangular ab cordas de aram, y s' pulsan ab estile de ferro. *Tribon*. Triangularis organi genua.

TRIBS. m. pl. y

TRIBU. f. Porció de poble que's divideix en baris. Lo poble judáyich estava repartit en dotze tribus, la república de Atenas en deu, y 'l poble romà al principi en tres, y de aquí prengué 'l nom; després se dividí en altres moltes tribus que era com part major, pera contradistingirla de la esma. *Tribu*. Tribus, us.

TRIBUHIR. v. a. **TRIBUHIR**.

TRIBUL. m. y

TRIBULACIÓ. f. Pena, sentiment, aflicció. *Tribulacion*. Tribulatio, nis. || Terme de devoció, àsia, pena que's pren com exercici vingut de la me de Deu. *Tribulacion*. Tribulatio, nis.

TOT SÓN TRIBULACIONS. loc. Denota que tots los estats abundan de penas y treballa. *No hay sino tribulacion sobre tribulacion*. Omnia plena laboribus.

TRIBULET. m. Se diu del noy entremaliat. *Zarandillo*, *argadillo*, *bullebulle*, *tararira*, *molina*, *peoraza*, *ardilla*. Ardellio, nis.

SER UN TRIBULET. fr. fam. Denota la molta inquietud.

ut, majorment dels noys. *Ser un azogue*. Hydrargyrum affuari.

TRIBUNA. f. Puesto elevat en la iglesia, desde el qual deyan las oraciones al poble. *Tribuna*. Suggerentium, i. || En las iglesias especie de balcón ab ventallas desde ahont ouhen la missa algunas personas de distinció ó sos familiars. *Tribuna*. Odeum, . || Tablado ó lloch elevat desde ahont s' arenga el poble. *Tribuna*. Rostra, æ. || Espécie de balcón abert ab vidrieras, etc., pera véner desde alli al poble. *Tribuna*. Rostra, æ. || En las Cortes, academias, universidad, lloch elevat en forma de balconet desde ahont se perora ó llegeix. *Tribuna*. Rostra, æ.

TRIBUNAL. m. Soli ó lloch destinat als jutges pera la administració de justicia y pronunciació de las sentencias; y també la junta dels jutges que concórren á donar la sentència. *Juzgado*, *tribunal*. Tribunal, is. || Audiencia, cort ó lloch ahont s' administra justicia, y sentencian los plets. *Audiencia*, *tribunal*. Tribunal, is. || Se diu també en orde als particulars que sentencian alguna causa. *Tribunal*. Tribunal, is. || En lo espiritual se pren per la justicia de Deu. *Tribunal*. Dei supremum tribunal. || Potestat ó jurisdicció espiritual, com: lo tribunal de la penitencia. *Tribunal*. Tribunal, is. || Se diu així mateix del judici de la pròpia conciencia. *Tribunal*. Conscientia judex.

TRIBUNAL SUPREMO. 'L superior de que ja no s' admet apel·lació. *Tribunal supremo*. Supremum tribunal.

TRIBUNAL DE CASSACIÓ. 'L tribunal supremo de justicia, á qui correspon conèixer de's recursos de cassació. *Tribunal de casacion*. Tribunal abrogationis.

DE TRIBUNAL. m. adv. En audiència pública ó ab l'aparat de jutge. *Protribunali*. Protribunali.

TRIBUNAT. m. Magistrat, dignitat de tribuno. *Tribunado*. Tribunatus, us.

TRIBUNICI, A. adj. Cosa del tribuno, com: dignitat tribunicia. *Tribunicio*, *tribúnico*. Tribunicus.

TRIBUNO. m. Magistrat romá que sostenia 'ls drets del poble, y 'ls defensava contra las empreses del cònsul, del senat y dels nobles, y éra tanta sa autoritat que podian anul·lar los decrets del senat, y algunas vegadas feren pòndrer als cònsuls y multàren al dictador. Lo dictador Sila 'ls limità dit poder, però Marco Cota y Pompeyo 'ls hi tornàren. *Tribuno*. Tribunus, i.

TRIBUT. m. Quantitat que paga 'l vassall al soberà del estat en que habita, ó en regoneixement del senyoria, ó pera sostenir los càrrecs del estat. *Tributo*, *tributacion*. Tributum, i. || Qualsevol càrrega continua. *Tributo*. Tributum, i. || Pensió, cens. || VASSALLATGE. || La porció que pagan á alguns senyors las naus que arriban á sos ports. *Tributo*. Pelagium, ii. || En lo moral, treball, pena, respecte, com: tots hem de pagar lo tribut fatal á

la mort, als pares lo de respecte, etc. *Tributo*. Debitum, i.

PAGAR LOS TRIBUTS. fr. Contribubir algú ab lo tribut que se li imposa. *Tributar*, *pagar el tributo ó los tributos*. Vectigal solvere, pensitare.

POSAR UN TRIBUT. fr. Imponer un tributo. *Tributum in provincia, in capita describere*.

REPARTIR LOS TRIBUTS. fr. Senyalar á algú lo que li toca pagar. *Imponer, repartir los tributos*. Vectigalia imperare. || met. **TRIBUTAR.** 2.

TRIBUTAR. fr. PAGAR LOS TRIBUTS. 1. || met. Rendir com per tribut y regoneixement algun obsequi ó veneració. *Tributar, rendir homenaje*. Venerationem alicui impertire.

TRIBUTARI, A. adj. m. y f. Qui ó lo que paga tribut. *Pechero*, *tributario*. Tributarius. || Obligat, com: los fills són tributaris del honor degut al pare. *Tributario*. Tributarius. || També 's diu poèticament, com F. se feu tributari de la bellesa. *Tributario*. Vectigalis.

FER TRIBUTARI. fr. Subjectarlo als tributs. *Hacer tributario á alguno*. Alicui vectigalia imperare.

TRICICLE. m. Carrualge de tres rodas entre 'ls antichs romans. *Triciclo*. Triciclum, i.

TRICOLOR. adj. Cosa de tres colors, com: bandera tricolor. *Tricolor*. Tricolor, is.

TRICORN. m. Sombrero de tres picos. *Tricornio*. Tricornium, i.

TRICORNÍ. adj. Lo que té tres corns. *Tricornes*. Tricorniger.

TRICOTRICO. m. fam. TRIBULET.

TRICTRACH. m. Ruido com de cops repetits y desordenats, ó 'ls maleixos cops. *Triquitrague*, *tristras*. Frequens crepitus.

TRIDASSA. f. Extracte preparat de la lletuga de enciam. *Tridaceo*, *lactucario*. Tridax, acis, lactucarium, ii.

TRIDENT. adj. Forqueta de tres dents, y en especial lo cetro que 'ls poètas han donat á Neptuno. *Tridente*. Tridens, tis. || FITONA. 1.

TRIDENTAT, DA. adj. bot. que s' aplica á la fulla que té la punta ab tres dents. *Tridentado*. Tridentatus.

TRIDENTÍ, NA. adj. Pertanyent á Trento, ciutat de Itàlia, y pres com á mascull 'l concili general que 's celebrà en dita ciutat, la primera sessió del qual comensà 'l dia 13 de desembre del any 1345, en lo pontificat de Paulo III. *Tridentino*. Tridentina synodus.

TRIDENTÍFER, A. adj. poét. Nom que's dona á Neptuno com á soberà del trident. *Tridentífero*. Tridentifer.

TRIDÓ. m. PRIM. 8.

TRIDUÀ, NA. adj. Lo que es de tres dias. *Triduano*. Triduanus.

TRÍDUO. m. L'espai de tres dias, y comunment parlant de certs exercicis devots que 's fan en ells. *Triduo*. Triduum, i.

TRIENAL. adj. Cosa de tres anys. *Trienal*, *triènal*. *Triennalis*.

TRIENI. m. Lo temps ó espay de tres anys. *Trienio*. *Triennium*, ii.

TRIENSA. f. ter. Forca de tres ó quatre puntes. *Bielda*, *bieldo*. *Ventilarum*, i.

TRIERARCA. m. náut. Nom que donava en Atenas al qui manava y armava una galera. *Trierarca*. *Trierarchus*, i.

TRIERARQUIA. f. L' equipatge y mando de una galera en la república de Atenas. *Trierarquia*. *Trierarchia*, æ.

TRÍPTIT, A. adj. poét. Dividit, obert per tres parts. *Tríptido*. *Trífidus*.

TRIFOLI. m. trébol.

TRIFORME. adj. Cosa de tres formas, com: Diana que es la lluna en lo cel, Diana en los boschs, y Hécate en l' infern. *Triforme*. *Triformis*.

TRIGA. f. ant. *TARDANSA*.

TRIGAR. v. n. y derivats. *TARDAR*.

TRIGÉSSIM, A. adj. numeral ordinal, lo que cumple 'l número de trenta. *Trigésimo*, *tricésimo*. *Trigessimus*.

TRIGLIF Ó TRIGLIFO. m. arqu. Membre de tres canals en lo friso de orde dórich. *Triglifo*. *Triglyphus*, i.

TRIGLOTISME. m. Paraula ú oració trata de tres llengües diferents. *Triglotismo*. *Triglotismus*, i.

TRÍGONO. m. astron. Agregat de tres signes celestes de la mateixa naturalesa y qualitat. *Trígono*. *Trigonus*, i.

TRIGONOMETRIA. f. La part de la geometria que ensenya la resolució dels triànguls. *Trigonometria*. *Trigonometria*, æ.

TRIGONOMÉTRICH, CA. adj. Cosa de trigonometria. *Trigonométrico*. *Trigonometricus*.

TRILÍNGÜE. adj. Lo que té, y 'l qui usa ó sab tres llengües, com: diccionari *trilingüe*, etc. *Trilingüe*. *Trilinguis*.

TRILL. m. Instrument compost de un tauló de tres trossos units, ple de forats, en los quals se encastan comunment pedras fogueras, y serveix pera esgrunar la palla y separar lo blat. *Trillo*, *trilla*, *trilladera*. *Tribulum*, i. || *BATOLLA*. || ant. *RAMPÍ*.

TRILLA. f. Obra de trillar. *Trilla*, *trilladura*. *Tritura*, æ.

TRILLADOR, A. m. y f. Qui trilla. *Trillador*. *Tritor*, is.

TRILLAR. v. a. Batre ó esgrunar lo blat ab trill. *Trillar*. *Tribulo*, as. || met. Freqüentar alguna cosa. *Trillar*. *Verso*, as.

TRILLAT, DA. adj. Comú, vulgar, molt sabut, y en particular se diu del camí molt trepitjat. *Trillado*, *trivial*. *Tritus*.

TRILLO. m. *REPICÓ*.

TRILLÓ. m. arit. Lo número compost de tres milions. *Trillon*, *tricento*. *Tricies* centies mille. ||

agr. Cada un dels munts de garbas que's fa en lo camp immediatament de haver segat, que segons uns es de deu garbas, y segons altres de trenta; però no té número determinat, y comunment es una càrrega. *Fascal*. *Tritici manipulorum camulus*.

TRÉ TAILLONS. fr. Amontonar las garbas en lo camp immediatament de haver segat. *Afascalar*. *Fasces in agro cumulare*.

TRIMEMBRE. adj. Lo que consta de tres membres, y en especial se diu del periodo. *Trimembre*. *Tricolus*.

TRIMESTRE. m. Espay de tres mesos, y també la paga ó altra cosa que correspon als tres mesos. *Trimestre*. *Trimestre spatium*.

TRIMETRO. adj. Lo que té tres mides, com los versos senars. *Trimetro*. *Trimeter*.

TRIMIELGA. f. *TREMELGA*.

TRINAR. v. n. mús. Batre lo dit sobre un instrument, ó la gorja sobre dos ó més punts segons progressivament y ab igualtat. També 's diu dels aucells quant rellan en lo cant. *Gorgear*. *trinar*. *Modulor*, aris.

TRINAT. m. mús. Reflet de la veu ó de las cordas del instrument. *Trino*. *Modulatus*, us.

TRINCA. f. La junta de tres subjectes ó de altres coses de la mateixa espècie. *Trinca*. *Trinitas*, atis. || náut. Lligadura ab que s' amarra ó subjecta alguna cosa, y 'l mateix cap ó corda ab que's lliga. *Trinca*, *traba*. *Ligamen*, inis.

DE TRINCA. m. adv. ter. *FLAMANT*. 1.

ESTAR Á LA TRINCA. fr. náut. Navegar poch a poch. *Trincar*, *estar á la trinca* ó *á la capa*. *Navis cursum retinere*.

TRINCACIÓ. f. ant. *TRENCAMENT*.

TRINCAFIA. f. náut. Trinca lleugera ó conjunt de lligaduras, las voltas de las quals van separadas de distància y subjectas cada una ab mitj nus: serveix pera cubrir ab drap algun cap y altres usos semblants; y també se sol anomenar així la clau de racament. *Trincafia*. *Nexus*, us.

POSAR TRINCAFIAS. fr. *Trincañar*, *hacer ó dar trincafias*. *Connecto*, is.

TRINCAR. v. a. náut. Subjectar ab trinca *Trincar*, *dar trinca*. *Religo*, as. || Navegar molt orsat ó en menos de las sis quartas de la bolina. *Atrancar*, *trincar*. *Inflexè navigare*. || *PAIRAR*. || *fam*. Tenir diners. *Tener monises*. *Pecuniam habere*.

TRINCH. m. Lo so que fa quant se trenca alguna cosa delicada, com lo vidre. *Tris*. *Subtilis sonitus fracturæ*. || Lo so de la moneda. *Sonido*. *Monetæ sonus*.

TRINITARI, A. adj. y m. Religió ó religiós de la Trinitat. *Trinitario*. *Trinitarius*. || f. *PERSEMENT*. 7.

TRINITAT. f. Misteri inefable de nostra santa fe, que en una sola y única naturalesa divina regoneix tres personas realment distinctes entre sí, y enterament iguals en perfeccions. *Trinidad*. *Trin-*

talis mysterium. || Lo número de tres en qualsevol línia. *Trinidad*. Trias, adis. || Ordre religiós, l' institut del qual es la redempció dels cautius, fundat per sant Joan de Mala y sant Felix de Valois, en lo pontificat de Innocenci III, y confirmat per Honori III. *Trinidad*. Sanctissimæ Trinitatis nomine insignitus ordo.

TRINO, A. adj. Lo que conté en sí tres coses distintes. *Trino*. *Trinus*. || astron. Situació d'un planeta respecte de altre del que dista 120 graus. *Trino*. *Trinas aspectus*. || mús. Adorno que consisteix en passar ràpidament de una nota a altra y tornar a la primera. S' indica ab *tr*, y 'a comensa per la nota de sobre, y sa duració es igual a la del valor de la que s' executa. *Trino*. *Trinus*, i.

TRINOMI. m. alg. Quantitat que consta de tres termes. *Trinomio*. *Trinomium*, ii.

TRINQUET. m. Lloch clos, y regularment cubert, pera jugar a pilota. *Trinquete*. *Sphæisterium*, ii. || náut. L' arbre immediat a la proa en las embarcacions que'n tenen dos ó més, y la verga corresponent a dit arbre. *Trinquete*, *triquete*. *Rectus anterior malus*. || Vela de proa que s' enverga en dit arbre. *Trinquete*. In proa velum minimum.

TRINQUETILLA. f. náut. Vela triangular que s' allarga en un cap ó corda grossa paralela a la mitja al estay de trinquet. *Trinquetilla*. *Triangular velum*.

TRINQUIS. fam. BASTARD.

FER TRINQUIS. fr. Trencar alguna cosa. *Romper*. *Frango*, is. || me!. fam. *Béurer vi*. *Béber vino*. *Vinum potare*.

TRINXA. f. Llenca de roba forrada que's posa en las calças, faldillas etc. en la part que cau a la cintura, pera ajustarlas a ella. *Pretina*. *Cinctura in vestibus*.

TRINXADOR Y TRINXANT. m. Qui trinxa la carn en la taula. *Trinchador*, *trinchante*. *Mensarius dissector*. || Espécie de forquilla de molta resistència pera trinxa la vianda en la taula. *Trinchante*. *Excisorium*, ii. || TALLADOR. 2.

TRINXAR. v. a. Fer trossos de la vianda pera repartirla als que la han de menjar. *Trinchar*. *Cibos dividere*. || Picar, esmicolar la vianda, majorment la carn pera fer botifarras. *Picar*. *Cibum triturare*. || ESMICOLAR, ENGRUNAR. || Fer trossos de qualsevol cosa. *Tronchar*, *tronzar*, *despedazar*. *Discerpo*, is. || met. MURMUJAR.

TRINXAR COM CARN DE BOTIFARRAS. fr. ab que s' amenassa a algú ab algun cástich ó venjansa horrosa. *Hacer tajadas*. In frustra concidere.

TRINXAT, DA. p. p. *Trinchado*. *Sectus*. || m. Guisat de una cosa picada. *Picadillo*, *gigote*, *picado*. *Cibus intritus*.

TRINXAYRE. m. INTRIGANT.

TRINXERA. f. mil. Parapeto, reparo contra 'ls atacs del enemich. *Vallado*, *trinchera*, *valladar*. *Vallum*, i. || Lo reparo que's fa depressa ab estacas,

falxinás ó sachs de terra, pera mantenir ó disputar un terreno. *Antestatura*. *Leve repagulum*.

FER TRINXERAS. fr. *Atrincherar*, *trincheat*, *trincheat*. *Aggeribus munire*.

OBRIR TRINXERA. fr. Comensarla. *Abrir trinchera*. *Vallum in hostes extruere*.

TRINXET. m. d. FALZILLA. || TRINQUET.

TRIP TRAP. loc. TRAP TRAP.

TRIPA. f. Conducto del cos del animal, pera rébrer y conduhir los aliments y expel·lirlos després de feta la digestió. *Tripa*. *Interanea*, *intestina*, orum. || Lo ventre. *Ventre*, *tripa*, *barriga*. *Venter*, *tris*. || BUDELL. || Espécie de roba teixida a manera de vellut ó pelfa. *Tripa*. *Pannus laneus villosus*. || La part interior de qualsevol cosa, en especial de algunes fruytas, com melons, etc. *Tripas*. *Interiora*, orum. || pl. Lo conjunt del ventre ó budells en cada animal. *Bandullo*, *mondongo*. *Intestina*, orum. || La túnica que conté la panxa del bou ó moltó, feta a trossos y disposada pera menjar. *Callos*. *Abdominis arietis*, etc, frustra.

A TRIPA LLISA. m. adv. A TENTI POTENTI.

FER DE TRIPAS COR. ref. fam. FER FORSAS DE FLAQUESA.

FER TRÁUREN LAS TRIPAS. fr. Causar molts ascocs alguna cosa. *Revolter las tripas*. *Sitomachum movere*.

LAS TRIPAS PORTAN LAS CAMAS. ref. Denota que pera soportar las fatigas corporals, es necessari estar ben alimentat. *Pan y vino andan camino, que no mazo garrido; ajo crudo y vino puro pasan el puerto seguro; las tripas están llenas, que ellas llevan las piernas*. *Pascere tu ventrem, fert is nam crura, memento*. || met. Ensenya la mútua dependència que tenen unas cosas ab altres, y que no's deuben desaténdrer las que per algun respecte's consideran inferiors. *Tripas llevan corazon, que no corazon tripas*. *Cognitione quadam inter se continentur*: En benè nutrito cor sine ventre cadit.

MAL Ó DOLOR DE TRIPAS. TORSÓ.

NO TENIR TRIPA NI MOCA. fr. Tenir pocas carns ó forsas. *Tener pocas chichas*. *Extenuatum esse*.

NO VAL LAS SEVAS TRIPAS. exp. met. ab que's desprecia a algú. *No vale sus orejas llenas de agua*. *Cribrum est ad aquam exhauriendam*.

NO VAL LAS TRIPAS DE UN GOS Ó DE UN MORT. loc. fam. Denota la poca estimació de alguna cosa ó 'l poch aprecio de ella. *No se le da, no importa, no vale un caracol ó dos caracoles*. *Nihili facere*.

RASCAR LAS TRIPAS A ALGÚ. fr. met. fam. Sonar mal ó asprement la corda de algun instrument músich. *Cerdear*, *rallar las tripas*, *zangarrear*, *concerrear*. *Strideo*, es.

SENSE TRIPA NI MOCA. exp. Se diu de la persona molt magra y extenuada. *Gata parida*. *Extenuatus*.

TRÁUREN LAS TRIPAS. fr. Vomitar ab molta violència. *Echar las entrañas ó las tripas*. *Anxiè evomere*. || Matar ó fer mal a algú. S' usa ordinària-

ment amenassant. *Sacar el alma*, *el corazon*, *las entrañas* ó *las tripas*. Trucido, as.

TRIPADA. f. Menjada de tripas. *Frasia*, *callada*. Illiarius obsonium. || Conjunt de tripas. *Triperia*. Intestinorum cumulus.

TRIPAJOC. m. Qualsevol cosa que sens portarnos gran profit nos posa en embaràs y dificultat. *Pejiguera*. Difficultas, atis.

NO FICARSE EN TRIPAJOC. fr. NO FICARSE EN CAMISA DE ONZE VARAS.

POSARSE EN UN TRIPAJOC. fr. fam. Denota que algú's posa en negocis enredats y dificultosos. *Meterse en algun bereengenal* ó *en buen ó mal bereengenal*. In tricas et arduitatibus se conjicere. || Posarse en cosas insondables. *Meterse en trinidades*. Impossibilia tentare.

TRIPARTIR. v. a. Dividir en tres parts. *Tripartir*. Trifariam, tripartitò dividere.

TRIPARTIT. DA. adj. Dividit en tres ordes ó classes. *Tripartitio*. Tripartitus.

TRIPASSA. f. aum. Tripa molt gran, abultada. *Tripon*, *tripaza*. Grandior venter.

TRIPER. A. m. y f. Qui ven tripas. *Mondonguero*, *tripero*, *tripicallero*. Illiarius, ii. || Se diu de algunas cosas de gran tripa, com: olla *TRIPERA*. *Tripon*, *tripudo*. Ventrosus.

TRIPERIA. f. Paratge ahont se netejan ó rentan las tripas. *Triperia*. Illiaria lavatina. || Lo lloch ahont se venen després de netas. *Triperia*. Illiaria caupona.

TRIPETA. f. d. *Tripilla*, *ita*. Intestinum tenue.

TRIPLE. adj. y m. Lo que inclou tres vegadas alguna cosa, com: 6 es triple de 2, per contenirlos tres vegadas. *Triple*, *triplo*, *tresdoble*, *triplice*, *tres-tanto*. Triplex, icis.

TRIPLICACIÓ. f. Multiplicació de una quantitat per tres vegadas altra tant de lo que es en sí. *Triplicacion*, *tresdoblatura*. Triplicatio, nis.

TRIPLICADAMENT. adv. m. De un modo triplicat. *Triplicadamente*. Triplò.

TRIPLICADURA. f. TRIPLICACIÓ.

TRIPLICAR. v. a. Multiplicar per tres. *Triplicar*. Triplico, as. || Fér tres vegadas una mateixa cosa. *Triplicar*, *tresdoblar*. Triplico, as.

TRIPLICITAT. f. La qualitat de triple. *Triplícidad*. Triplicitas, atis. || astrol. Tres signes de la mateixa naturalesa, v. gr. Lo lleó, sagitari y áries, que diuen sér de naturalesa de foc. *Triplícidad*. Triplicitas, atis.

TRIPÓ. m. ter. BLENERA.

TRÍPODE. amb. Banquet de tres peus, en que la sacerdotissa de Apolo donava sas respostas en lo temple de Delfos. *Tripos*. Cortina, æ, tripus, odís. || Tauleta, cadira ó altra cosa semblant de tres peus. *Tripos*, *tripoda*. Tripus, odís. || Entre astrólechs y pilots peu de tres puntas en que's muntan molts instruments de astronomia y geodèsia. *Tripos*, *trepié*. Tripus, odís.

TRÍPOL. m. Espécie de pedra tova y blanca

que serveix pera pulir metalls, fusta fina y altres cosas. *Tripol*. Levigandi lapis.

TRIPOLI, NA. adj. Cosa de tripol. *Tripolis*. Tripolitanus.

TRIPTONGO. m. gram. La unió de tres vocals en una sola síl·laba. *Triptongo*. Triptongus, i.

TRIPULACIÓ. f. La gent de mar que porta una nau pera sa maniobra y servey. *Tripulacion*, *equipaje*. Nautarum turba.

TRIPULAR. v. a. Posar en una embarcació la marineria ó gent de mar que's necessita pera sa maniobra y servey. *Marinear*, *tripular*. Navim instruere. || Guarnir, armar una nau de tot lo necessari. *Armar*, *tripular*. Navim ad navigandum instruere.

TRIPULAT, DA. adj. náut. Guarnit, equipat. *Marinerado*, *tripulado*. Instructus.

TRIQUER. m. ant. DISPARADOR.

TRIQUET. m. TAINQUET.

TRIS TRAS. Veus familiars que expressen lo ruid del cop ó'l mateix cop. *Zis zas*. Iteratus ictus.

TRISAGI. m. Himne en que's repeleix tres vegadas la paraula Sant, en alabansa de la Santíssima Trinitat. *Trisagio*. Trisagium, ii.

TRISSA. f. TRENZILLA.

TRISSECAR. m. geom. Dividir en tres parts iguals. Se diu especialment del ángul. *Trisecar*. Trisseco, as.

TRISSECCIÓ. f. La divisió de una com, especialment la de un ángul en tres parts. *Trisecum*. Trissectio, nis.

TRISSÍL-LABO, A. adj. Dividit en tres síl·labas. *Trissílabo*. Trissyllabus.

TRIST, A. adj. Afegit, desconsolat. *Trist*. Mœstus. || Melancólico, afegit. *Melancólico*, *trist*, *mohino*, *mustio*. Eger. || Mal, infells, despreciat. *Fatal*, *triste*, *infausto*, *sinistro*, *lúgubre*, *lóbrego*, *lamentable*. Infaustus. || Inferior, de mala qualitat, com: pa *TRIST*. *Inferior*, *triste*. Inferior. || Parlat dels negocis en mal estat. *Deplorable*, *triste*. Tristis. || En las cosas espirituales y morales dolorós, lamentable. *Triste*. Tristis. || Faltat de vivens, com succeeix en los ulls, etc. *Triste*. Tristis. || Lo que té poca llum ó malas vistas, així dihem: *carrut TRIST*, *casa TRISTA*. *Lóbrego*, *triste*. Opacus.

TRISTAMENT. adv. m. De un modo trist. *Tristamente*, *tristemente*. Mœstè. || DESCONSOLADAMENT, DOLOROSAMENT.

TRISTESA. f. Pena, aficció, melancolia. *Tristecimiento*, *tristeza*, *morriña*. Mœstitia, æ. || En la llengua dels gitanos sentència de mort. *Tristesa*. Capitis sententia.

CAUSAR TRISTESA. fr. ENTRISTIR.

TRISTO, A. adj. TRIST.

TRISTOR. f. y

TRISTURA. f. ant. TRISTESA.

TRITEÍSME. m. Secta que admet las tres Personas divinas com tres Déus distincts. *Triteísmo*. Triteismus, i.

TRITEITA. f. Sectari del triteisme. *Triteita*. *Hæresi triteitarum delusius*.

TRITILLEJAR. v. a. *REPICAR*. Se diu de las campanas.

TRITÓ. m. mús. Quarta major ó interval·lo compost de tres tons, y consisteix en la rahó de 45 á 32. *Tritono*. *Tritonus*. || Semidèn marí, trompeta de Neptuno. 'Ls poetes lo fan mitj home y mitj peix, y li posan en la ma un caragol que li serveix de trompeta, y també 'l fan caball marí que tira 'l carro de Neptuno. *Triton*. *Triton*, is.

TRITÓNICH, CA. adj. Cosa de tritó. *Tritónico*. *Tritonicus*.

TRITOPATÓRIAS. f. Festas dels gentils en que demanavan á Dèu la conservació dels fills. *Tritopatorias*. *Tritopatoria festa*.

TRITOPATORS. m. pl. Nom que'ls gentils donavan als déus que forjavan protectors de la generació. *Tritopatores*. *Tritopateres*, um.

TRITS. m. pl. *PAIMS*.

TRITURACIÓ. f. farm. Obra de triturar. *Trituración*. *Trituratio*, nis.

TRITURACIÓ FILOSÓFICA. Entre alquimistas calcinació y putrefacció de la matèria dels sòlits quant se manifesta la negrura. *Trituración filosófica*. *Trituratio philosophica*.

TRITURAR. v. a. Reduir á polvo gruixut alguna matèria sòlida. *Triturar*. *Trituro*, as. || pint. Mòdrer los colors per primera vegada. *Desgranzar*. *Colores conterere*.

TRIUNFADOR, A. m. y f. Qui triunfa. *Triunfador*, *triumfante*. *Triumphator*, is.

TRIUNFAL. adj. Pertanyent al triunfo. *Triunfal*. *Triumphalis*.

TRIUNFAMENT. adv. De un modo triunfal. *Triunfalmente*. *Triumphali modo*.

TRIUNFAMENT. m. TRIUNFO.

TRIUNFANT. m. TRIUNFADOR. || Compost magnífich. *Triunfante*. *Splendidus*. || met. També 's diu en las cosas espirituales, com: iglesia TRIUNFANT, per la que's gosa en lo cel. *Triunfante*. *Splendidus*.

TRIUNFAR. v. a. Eixir victoriós, vencer y subjugar á forsa de armas, y també 's diu en lo moral pera guanyar ventatja. *Triunfar*. *Triumpho*, as. || Ostentar vanament fausto y riquesas. *Triunfar*. *Pompam ostentare*. || Entrar victoriós en alguna part, rébrer los honors del triunfo. *Triunfar*. *Triumpho*, as.

TRIUNFO. m. Victòria. *Triunfo*. *Triumphus*, i. || Lo premi que entre 'ls romans se donava als vencedors, y la solemnitat y aplauso ab que's celebrava la victòria. *Lauro*, *laurel*, *triunfo*. *Triumphus*, i. || La acció de triunfar. *Triunfo*. *Triumphatus*, us. || Venciment en qualsevol disputa ó controvèrsia. *Triunfo*. *Victoria*, s.

TRUENO DE TRUNFO. fr. *DESTRUNFAR*.

TRIUNVIR. m. Cada un dels tres subjectes associats, que governavan absolutament en la república romana. César, Pompeyo y Crasso, foren los

primers; Augusto, M. Antonio y Lépido, 'ls últims. *Triumviro*. *Triumvir*, i.

TRIUNVIRS CAPITALS. Tres magistrats que tenian la inspecció de las presons y causas criminals. *Triumvirs capitales*. *Triumviri capitalis*.

TRIUNVIRAL. adj. Pertanyent al triunvirat ó als triunvirs. *Triumviral*. *Triumviralis*.

TRIUNVIRAT. m. Trisàrquia, la magistratura y dignitat dels triunvirs. *Triumvirato*. *Triumviratus*, us.

TRIVIAL. adj. Comú, usat, ordinari, sabut de tothom. *Trivial*. *Trivialis*. || *TRILLAT*.

TRIVIALITAT. f. Vulgaritat, qualitat de trivial. *Trivialidad*. *Trita vulgaris res*.

TRIVIALMENT. adv. m. Freqüentment. *Trivialmente*. *Passim*. || Vulgarment. *Trivialmente*. *Trivialiter*.

TRO. m. L' estruendo de las exhalacions dels núvols quant s' inflaman. *Trueno*. *Tonitrus*, us. ||

|| Se pren per la ven grossa. *Trueno*. *Tonitru*, u.

|| Ruido que fá la pólvora, plata fulminant y salnitre. *Trueno*. *Explosio*, nis. || Lo ruido que causa 'l tir de qualsevol arma de foc. *Trueno*. *Explosio*, nis. || Pessa de artilleria antiga de gros calibre. *Trueno*. *Catapulta species*. || Lo poder de un príncep guerrero. *Rayo*, *trueno*. *Fulmen*, inis. || Se diu en la moral per la ven, eloqüència y predicació de un orador vehement. *Trueno*. *Fragor*, is. || Capsela de paper que plena de pólvora ben pitjada y embolicada ben estreta ab dos ó tres voltas de fil se llança á terra ab la metxa encesa, y 's reventa ab gran ruido ó estruendo. *Trabuca*, *trueno*. *Crepitaculum nitratum reptile*. || Lo ruido que fá la bomba. *Bombazo*. *Ignæ glandis explosio*. || fam. Pet, ventositat. *Trueno*. *Crepitus*, us. || prep. ant. *FINs*.

TRA TRO. fr. Férse alguna cosa notable, digna de atenció. *Hacer eco*. *Animum excitare*. || **TRA SONOLL.**

LO DEMÉS SÓN TRAONS. loc. met. ab que's dona á entendre la poca ó ninguna importància de alguna cosa. *Todo lo demás es nada, inútil, ó poco importa*. *Cætera nullius momenti*.

TOT SE'N HA ANAT AB TRAONS. fr. met. fam. Haver parat tot en crits, y res en obras. *Todo paró en gritos*. *Nihil extricatur*.

TROATANT. adv. m. ant. Fins á tant. *Hasta tanto*. *Usque dum*.

TROB. adv. m. Moltíssim. *Muy*. *Admodum*.

TROBA. f. La acció de trobar alguna cosa. *Hallazgo*, *invención*. *Inventio*, nis. || La cosa trobada. *Hallazgo*. *Occursus*, us. || pl. Lo regalo que algú fá al que li presenta la cosa que havia perdut. *Hallazgo*. *Munusculum*, i.

TROBADOR, A. m. y f. Qui tróba alguna cosa perduda. *Hallador*. *Inventor*, is. || **TROBADOR.**

TROBADURA. f. *TRONA*.

TROBAR. v. a. Encontrar alguna cosa, ja sia que's busque expressament, ó que ella 's presente per casualitat. També s' usa com recíproch. *Hallar*, *encontrar*, *dar con alguna cosa*, *acertar*. *Invenio*, is.

|| Experimentar, conèixer ó descobrir, com: *trobar* que en aquest cas no té rahó. *Hallar*, Comperio, || Inventar, fer un nou descobriment. *Inventar*, *hallar*. Reperio, is. || Agafar, atrapar, com: me trobà descuydal. *Coger*. Inopinum rapere. || *trovar*. || v. r. Concórrer en alguna part. *Hallarse*, *intervenir*. Intervenio, is. || Estar. *Hallarse*. Esse, Encontrarse dos ó més venint de parts oposadas ó diferentes. *Encontrarse*. Obviam ire. || Conformar alguns en lo geni, inclinació, modo de pensar, etc. *Encontrarse*, *justarse*. Convenio, is. || Viurer en alguna part. *Hallarse*, *morar*. Sto, as. || Junt ab alguns participants de preterit éer, com: trobarse ben volgut. *Hallarse*. Esse. || Junt ab alguns abjetius sentir lo que ells signifiquen, com: trobarse content, malalt, etc. *Hallarse*. Cognosco, is. || Junt ab alguna cosa, tenirla, com: trobarse ab diners. *Hallarse*. Possideo, es.

TROBARSE Á FALTAR, Á MÈNOS, Ó MANCO. fr. Advertir, reparar la falta de alguna cosa. *Echar menos ó de menos*. Desidero, as. || *ANYORAR*.

TROBAR MAL. fr. Reprobar lo procehiment de algú. *Echar á mal, afejar, tachar*. Vitupero, as.

TROBAR Ó NO TROBAR RES PER DIR. fr. Conformarse ó no. *Placer ó no placer*. Placere vel non placere.

TROBAR PLA Ó PLA Y LLIS. fr. Trobar fàcil y corrent alguna cosa. *Hallar fàcil ó liso y llamo*. Nullis ambagibus circumvenire.

TROBARHO Ó TROBARSEHO. fr. met. Experimentar lo perjudici de la execució de alguna cosa que's fa per capritxo ó sens reflexió. *Salir á los ojos*. Damnum experiri. || Denota que algú pagarà en són temps lo mal que obra de present. *Decirselo de misas, ó allá te lo dirán de misas*. Non abibis impunè.

JA'T TROBARÉ. exp. ab que's amenassa á algú que en ocasió més oportuna pagarà 'l mal que ha comès ó está cometent. *No te irás alabando*. Non abibis impunè.

TROBARSE TOT PERDUT Ó ROBAT. fr. Estar disgustat en la companyia de altres, majorment si són estranys ó desconeguts. *Estar como vendido*. Ab aliquorum consortio abhorreere.

TROBAT, DA. p. p. y adj. *Hallado*. Inventus.

TROCA. f. Madeixeta de fil, seda, etc. *Madejuela, cadejo*. Tenuis metaxa.

TROCAICH, CA. adj. Vers de la poesia llatina, que consta de sis peus, los menors troquens ó coreus, y 'ls demès espondeus ó jambos. *Trocaico*. Trochaicus.

TROCH. m. ant. FORAT.

TROCISCO. m. Cada tros que's fa de alguna massa medicinal, de que's formen las píldoras. *Trocisco*. Trochiscus; i.

FRÈ TROCISCOS. fr. *Trociscar*. In trochiscos dividere.

TROFEU. m. Insignia ó senyal de victòria. *Trofeo*. Trophæum, i. || met. Qualsevol cosa que representa algun venciment moral. *Trofeo*. Trophæum,

i. || Victòria. *Trofeo, triunfo*. Triumphus, i. || pl. Las armas ó insignias militars que solen pintar per adorno. *Trofeos*. Trophæa, orum.

TROGLODITA. m. Se diu dels que habiten en covas, y pròpiament los que may han eixit de ellas á la llum. *Trogodita*. Troglodyta, æ. || Secta de jueus idòlatras que cometian idolatria de amagat. *Trogodita*. Troglodyta, æ. || Bárbaro, cruel. *Trogodita*. Troglodyta, æ.

TROMPA. f. Instrument marcial format com un clarí retort y de més boca, y va en disminució fins al extrem. *Trompa*. Tuba, buccina, æ. || *SAXA*. || Lo nas del elefant per éer llarch y retort com la trompa. *Mano, trompa*. Proboscis, is. || La cama de la ceba, als y altres plantes á punt de espigar, éjn espigadas. *Trompa, tallo*. Scapus, i. || fam. Dit del nas molt gros. *Narigon*. Grandior nasus. || Potem épich. *Trompa*. Tuba, æ. || f. Órgano ab lo qual certs insectes com la mosca, mosquit, etc., repelen los líquits de que's nutreixen. *Trompa, trompetilla*. Spiculum, i.

TROMPA DE CASSA. CORNETA DE CASSADORS.

TROMPA DE LA FAMA. La veu que corre de la fama de algú. *Trompa, clarín de la fama*. Fama, æ.

TROMPA MARINA. CORN MARÍ.

TROMPADA. f. Cop donat ab la trompa, y generalment qualsevol altre cop ó sacudida que's dona ó reb. *Trompada, batacazo, sopapo, tamborilada, sornquiron*. Ictus, us.

FRÈ TROMPADAS Ó ANAR Á TROMPADAS. fr. Arrivar á cops en alguna disputa, etc. *Andar al morro, ó á la morra ó á golpes*. Ictibus contendere.

TROMPADOR. m. Juglar, músich. *Juglar, locutor, aris*. || ant. Qui tocava la trompa. *Trompa*. Tubicen, inia.

TROMPAR. v. a. Enganyar á algú ab bones paraulas, no cumplint lo que se li promet. *Entrompar, trompar, entruchar, freirasta, jugar al morro con alguno*. Aliquem technis circumvenire. || Tocar la trompa, sonarla. *Tocar la trompa*. Tuba inflare.

TROMPET. m. *TROMPETA*. f.

TROMPETA. f. mús. Instrument de beca que serveix en la música y en la guerra. *Trompeta*. Tuba, æ. || *TAOMPETA*. 1. || Instrument de metall dit així per la figura, y serveix pera fer percibir la veu als sorts. *Trompetilla*. Auricularis tuba. || Aquella punta ab que brunzeixen los mosquits. *Trompetilla*. Proboscis, is. || Joguina de llautó ó de estany en figura de trompeta, pera entretenirse 'ls boys sonantla. *Trompetilla*. Tubula calybea. || Lo qui té per ofici tocar dit instrument. *Trompeta, trompetero*. Tibicen, inia, buccinator, is. || fam. Xarreyre, que no se li pòt confiar cap secret. *Pregonero, trompeta*. Loquax, cis. || d. de trompa. *Trompilla*. Tubula, æ. || pl. Ha la música de orga, etc., las veus que imitan lo so de la trompeta, com: *trumpeta real, trumpeta magna, Trompeta*. Organica tuba, lituus.

PETA DE NEPTUNO. TRITÓ.

UNA TROMPETA. fr. mèl. FÉR FÉR UNA CRIDA.

LA TROMPETA. fr. Sonaria. *Tocar la tromba canere.* || FÉR UNA CRIDA.

IMPETEJAR. v. n. Tocar la trompeta ab cia. *Trompetear.* Crebrò canere tuba.

IMPETER. m. Qui fá trompetas. *Trompetarius*, ii. || TROMPETA. s.

IMPETORIA. f. En la orga 'l conjunt de registres formats ab trompetas de metall. *laria.* *Canonum organi series.*

IMPETITA. f. d. Regularment se diu de la y ab que's diverteixen los noys. *Trompetilis tuba.*

IMPINAR. v. n. Tocar la trompeta. *Tromba canere.*

IMPITXO. m. Pessa de fusta en figura cóns punta de ferro, que 'ls noys fan ballar ab unas xurriacas de corrotja, etc. *Peonizo.* Turbo, inis. || BALDURA. || PÚRPURA. 1. || T.

IMPITXOL. m. ter. BÓLIT.

IMPON. (A) m. adv. Confusament, sèns . A ó de *trompon.* Sine ordine et modo. || A MIS. || Ab molta abundància. A *fanegadas, adas, d montones, d cargas, d tropas.* Comè.

A A TROMPONS. fr. MENTIR A TRENCACOLL.

MA. f. Púlpit desde ahont los predicadors o la paraula de Dèu, ó explican la doctrina ngeli. *Pélpito.* Suggestus, us. || Cadira alta e 'ls petits arriben á la taula. *Sillon.* Magna

TROMA AVALL. fr. Publicar en la missa manomestacions dels que volen casarse. *Deser.* Nuptias proclamare.

NABA. f. Acció de tronar, ó tempestat de *renada.* Tonatio, nis.

NADOR, A. adj. Lo que tróna. *Tronador.* tis. || S' aplica als cobets que fan tro. *Trolemans*, tis.

NANT. m. y adj. Nom que 'ls poétas acón á Júpiter com á disparador de llamps. *Tonans*, tis.

NAR. v. n. Haverhi tempestat de trons. Tono, as. || poét. Fér trons y llansar *Tonar, tronar.* Tono, as. || met. Fér rúido it en algun modo al tro, com lo que fá la a, etc. *Tronar.* Tono, as. || En lo moral de ab vehemència contra 'ls vicis. *Tronar.* as. || Cridar, renyir, dir tempestats. *Troga*, is.

va qus *taóna.* loc. fam. que denota la deció de executar alguna cosa sèns atèndrer lat, ó isca lo que n' isca. *Allá va con mil paipas, salga lo que saliere, sin encomendarse á al diablo.* Quisquis sit eventus eat.

NAT, DA. adj. ter. Obert de casco 'l oaga, etc. || fam. *POBRE, ARRUINAT.*

TRONCAR. v. a. TRUNCAR. || Tallar los tronchs dels arbres. *Tronchar, troncar.* Trunco, as. || Tallar lo cap, cuixa ó bras del cos humá. *Troncar, descabezar y decapitar,* parlant del cap. *Obtranco,* as.

TRONCÁS. m. aum. *Troncon.* Ingens truncus.

TRONCH. m. Las branças dels arbres despulladas de las fullas. *Tronco.* Truncus, i. || soca. || La cama de las herbas. *Tallo.* Scapus, i. || TÍO. || Lo que serveix pera fér posts. *Trozo.* Truncus serratus. || Lo pare comú ó principi de una família. *Tronco.* Truncus, i. || Lo cos humá, fora cap, brassos y cuixas; així mateix se diu de las estàtuas. *Tronco.* Truncus mutilus. || arq. Lo via, cos principal de una columna. *Tronco.* Columna scapus. || arq. La part del pedestal entre la basa y la cornisa. *Tronco.* Quadra, as. || Se diu de un ignorant ó tonto. *Tronco, pedazo de tronco, leño.* Stirps, is. || Insensible regularment per causa de malaltia ó de algun accident. *Tronco.* Lignum, i. || soca. || naut. Lo meridiá graduat en las cartas de navegar. *Tronco.* Truncus, i.

ESTAR FÉT UN TRONCH. fr. Estar privat dels sentits per causa de son ó de algun accident. *Estar hecho un tronco.* Sensibus orbatum esse.

DORMIR COM UN TRONCH. fr. DORMIR COM UN SOCH.

TRONERA. f. fort. Forat, obertura en alguna muralla, pera disparar ó llansar pedras, etc., al enemich. *Tronera de casamata.* Specula jaculatoria. || art. Obertura en las baterias de las plaças pera disparar lo canó. *Tronera, cañonera.* Tormentorum bellicorum fenestra. || arq. *TRITILLERA.* 1. || En lo joch de mesa y villar cada un dels forats que hi ha en las baranas. *Tronera.* Fundula, as. || La persona sèns judici. *Tronera, locazo, golondro, atarantado, torbellino, saltabardales.* Caput cerebro vacuum. || naut. Cada un dels forats ó finestras ahont se col·loca la artilleria pera dispararla. *Tronera, porta, portaleña, portañola.* Fenestella, as.

FÉR TRONERAS. fr. *Alronerar, tronerar, abrir troneras.* Jaculatorias fenestellas efficere.

TRONERETA. f. d. *Tronerilla.* Fenestella, as.

TRONO. m. Assento real ab gradas de que usan los soberans especialment en los actes de cerimònia magestuosa. *Trono, solio.* Solium, ii. || met. Se pren pel regne ó imperi. *Trono.* Imperium, ii. || Lo poder y magestat infinita de Dèu. *Trono.* Suprema et infinita potestas. || Lo lloch en que's col·loca dignament la imatge de algun sant. *Trono.* Tronus, i. || pl. Esperits angélichs del tercer cor de la superior gerarquia. *Tronos.* Troni, orum.

TRONQUET. m. d. *Cabillo, tronquite.* Parvus stirps.

TRONS. m. pl. TRONO. 5.

TRONTOLL. m. Lo moviment que fá la àygua ó altre flúyd en la bòta ó altra eyna pera no estar prou plena. *Bazuqueo, traqueo.* Agitatio, nis.

TRONTOLLAR Y TRONTOLLEJAR. v. n. Mòuarse, agitar-se algun licor en la eyna per no

estar prou plena. *Bazucar, traquear, zabucar*. Hinc indè agitare.

TRONXAR. v. a. Trencar ó tallar alguna cosa pel tronxo. *Tronchar*. Trunco, as.

TRONXÁS. m. aum. *Tronchazo*. Truncus grandior.

TRONXO. m. La cama de las verduras. *Troncho, vara, espiga*. Caulis, is. || Lo cop que 's dona ab algun tronxo. *Tronchazo*. Ictus caulis. || met. TRONCA. 8.

TRONXUT, DA. adj. Se diu de la verdura que té gros ó llarch lo tronxo, com la col, etc. *Tronchado*. Valido caule gaudens.

TRONYA. m. y f. Ganso. *Pájaro, belitre, zorro, morlon, morlaco, socarron, redomado, zorrastron, bellaco, sobon, sobonazo*. Versutus.

TRONYELLA. f. Trenzilla ó llata estreta de espart. *Cresneja, tomiza, cudria*. Fascia sparteae, tomex, icis.

LLIGAR AB TRONYELLAS. fr. *Entomizar*. Tomicibus vincire.

TRONYERIA. f. Ganseria, bellaqueria. *Socaroneria, majigatez, gateria*. Versutia, æ.

TROP. adv. m. ant. MASSA, DESMASIAT. || EXTREM.

TROPA. f. Soldats, gent de guerra. *Tropa*. Milites, um. || Multitud de personas ó de bèstias unidas pera algun fi. *Tropa*. Caterva, æ. || met. Multitud de coses materials ó inmaterials. *Tropa*. Multitudo, inis.

TROPA DE LÍNEA. La que forma en divisions, batallons ó esquadrons, y combat sempre unida, ó la del exèrcit permanent, á diferència de la milícia nacional que sols serveix en temps de guerra. *Tropa de línea*. Milites, um.

TROPA LLEUGERA. La que fa 'l servey fora de la línea y combat en partidas soltas, distrahent al enemich, perseguintlo en retirada, observant sos moviments y cubrint los del propi exèrcit. *Tropa ligera*. Velites, um.

TROPA VELLA. Se diu de la tropa exercitada en contraposició dels quintos, nacionals ó milícias provincials. *Tropas regladas*. Instructæ copiae.

MANAR LAS TROPAS. fr. CAPITANEJAR. 4.

ORDENAR LAS TROPAS. fr. Disposar lo exèrcit en orde de batalla ó de marxa. *Ordenar las tropas*. Aciem instruere.

TROPAR. v. a. TROBAR.

TROPELIA. f. Atropellament, violència, injusticia. *Tropelia*. Vexatio, nis.

TROPELL. m. Impetu, moviment precipitat y ruidós, especialment de pens. *Tropel*. Strepitus, us. || Pressa, accelerament confús y desordenat. *Tropel*. Perturbata festinatio. || FERIDURA, ACCIDENT. || Multitud de gent en desorde y confusió. *Tropel*. turbamulta. Densa turba; caterva, æ. || Munió ó agregat de coses sèns orde ni concert. *Tropel*. Confusa multitudo.

EN TROPELL. m. adv. Precipitadament y sèns orde. En *tropel*, en *tropa*, de *tropel*, á *tropas*. Catervatim.

TROPÉS. m. y

TROPESSADA. f. y

TROPESSAMENT. m. ENSOPEGADA.

TROPESSAR. v. n. Ensopegar, trobar los peu algun embaràs. *Tropezar*. Offenso, cespito æ. || met. Càurer en algun engany ó error. *Tropezar*. Erro, as. || Pegar una cosa contra altra. *Trocar, tropezar*. Offendo, is. || Sér detinguda ó impedida alguna cosa. *Tropezar*. Obstacleum habere. || Trobar alguna dificultat. *Tropezar*. Ambagibus circumvenire. || Comètrer alguna culpa, majormet de deshonestedat. *Deslizarse, tropezar, caer*. Socius admittere. || Encontrar á algú, trobarse casualment ab ell. *Tropezar*. Alicui offendero. || Tocarse las cabalcaduras una pota ab altra quant camina. *Tropezarse*. Cespito, as.

TROPICAL. adj. Pertanyent als tròpichs. *Tropical*. Tropicalis.

TROPICAMENT. adv. m. De un modo tròpich. *Tropicamente*. Figuratè.

TROPICH, CA. adj. ret. Se diu del estil ó llenguatge en que s'usan molts tropos. *Tropico*. Tropicus. || Se diu del any en una de sas diferències ó anomalies, pel temps que 'l sol tarda en tornar al punt del tròpich de ahont isqué, ó en córrer la eclíptica, ó 'l transcur del temps desde que la terra ix de un dels punts equinoccials, fins que torna á ell. *Tropico*. Tropicus. || m. Entre astrónomos, geógrafos y pilots, cada un dels dos cercles menors de la esfera, paralelos al equador y distants de aquest per cada costat 23 y mitj grans próximament. Lo que cau en l'hemisferi del nord s'anomena del cranch, y 'l del sud de capricorní. *Tropico*. Tropicus, i. || Cert aucell que no's troba sinó entre 'ls dos tròpichs; es de la magnitud de un colominet, y de una blancura admirable. *Tropico*. Tropicus, i. || pl. Secta de heretges que intentavan explicar per tropos y figuras de sols sos discursos la Escripura. *Tropicos*. Tropici, orum.

TROIISTA. f. Secta que volia que sols s'entenguessen tròpicament las paraulas de la Escripura en orde á la Eucaristia, y que sols hi hagués en ella una figura. *Tropista*. Tropista, æ.

TROPO. m. ret. Traslació del significat de una paraula á altra per alguna relació ó afinitat que s'observa entre las dos. *Tropo*. Tropus, i.

TROPOLOGIA. f. Discurs figurat en que's mescla la moralitat y doctrina. *Tropologia*. Tropologia, æ.

TROPOLÓGICH, CA. adj. Figurat, expressat per tropos ó figuras. *Tropológico*. Tropologicas. || Doctrinal, moral. *Tropológico*. Tropologicus.

TROQUEU. m. Peu de vers llatí, de una síl·la llarga y altra breu. *Troqueo*. Trocheus, i.

TROQUISCO. m. trocisco.

TROS. m. Part de algun tot separada de ell. *Pedazo, trozo*. Frustrum, i. || Distància. *Trocho*. Tractus, us. || Tallada de peix, carn, etc. *Pecia, tasajo, pedazo*. Segmen, inis. || mil. Cada una de

las parts en que's divideix una columna. *Trozo*. Agmen, inis. || RETALL. || En la moral fragment. *Fragmento*, *pedazo*, *trozo*. Fragmentum, i. || Pessa de terra que posseheix algú. *Pedazo*, *pieza*. Fundus, i. || Duració, interval·lo de temps, com: fa un bon tros de dia, encara hi ha un bon tros de sol. *Pedazo*. Tractus, us.

TROS DE CEL. Se diu del subjecte de moltíssima bondat. *Santo*. Sanctus.

TROS DE PA. *Mendruco*, *zoquete*, *zato*, *pedazo*, *re-gojo de pan*. Panis frustum. || Lo sustentó diari ó la subsistència pera viurer. *Pedazo de pan*. Victus, us. || TOKRO. || met. Lo preu baix ó interès molt curt. *Pedazo de pan*. Infimum pretium.

TROS DE QUÓNIAM. exp. ab que's denota la incapacitat ó necesitat de algú. *Pedazo de quóniam ó de alcornoque*, *de animal*, *de bruto*. Stolidus.

ANÀRSEN Ó CLAUEN Á TROSSOS. fr. Se diu de la roba que fàcilment se romp, per sér molt usada ó vella. *Caerse á pedazos*. Dilacerari.

Á TROSSOS. m. adv. A bocins. A ó en pedazos. Frustillatim. || A ratos, ab interval·los de temps. A trechos, á ratos. Per intervalla. || A estonas, ab interrupció de temps. A remiendos. Per partes, paulatim.

Á TROSSOS Y Á MOSSOS. m. adv. Per parts. A pedazos, en ó por pedazos. Frustatim.

DE UN TROS. m. adv. De una pesa. *De una pieza*. Integer.

FÉRSE TROSSOS, MIL TROSSOS, Ó EN DEU MIL TROSSOS. fr. Rómprerse en parts petites alguna cosa, especialment las naus quant tropessen contra alguna roca, etc. *Fracasar*, *hacerse astillas*, *rajás ó añicos*. Infringi.

FÉR TROSSOS DE ALGUNA COSA. fr. Dividiria en várias parts. *Hacer giras*. Dilacero, as.

JO NO'M PUEH FÉR TROSSOS. exp. met. fam. ab que s' excusa aquell á qui li donan pressa pera la execució de alguna cosa. *¿Es puñalada de picaro?* Plus temporis opus est.

LO TROS MÉS GROS SERÁ LA ORELLA. exp. fam. TRINXAR COM Á CARN DE BOTIFARRAS.

NO'N VULL, NO'N VULL DONAUMEN UN BON TROS. ref. contra alguns que's negan á pèndrer alguna cosa, però de tal modo que donan á entendre tenir moltes ganas de ella. *No quiero, no quiero, pero echád-melo en el sombrero ó en la capilla*. Nolo quidem munus, nolo; depone galero.

PAGARSE Ó COBRARSE DEL MATEIX TROS. fr. Aturarse algú del diner ó interès que maneja de altre, lo que li pertany ó se li deu. *Pagarse por su mano*. Sibi debita ex concreditibus assumere.

QUEDAR EN LO TROS. fr. fam. Morir en la batalla, en lo desafió, etc. *Quedarse en la estacada*. In arena vinci.

SÉR UN TROS DE TERRA. fr. Estar pròxim á la mort per causa de vellesa. *Caerse de maduro; tener un pie en la sepultura*. Velustate dissolvi.

TROSSA. f. náut. Aparell fét ferm al extrem del

cap que subjecta la verga de la mitjana á són arbre. *Troza*. Funis nauticus. || f. ant. ALFORJA.

TROSSAR. v. a. ATROSSAR. 1. || náut. Posar lli-vant la trossa. *Trozar*, *atrosar*. Distendo, is.

TROSSEJADAMENT. adv. m. Á TROSSOS.

TROSSEJAR. v. a. Fér trossos de alguna cosa. *Despedazar*, *hacer pedazos*, *romper*, *destazar*, *destrozar*, *lacerar*, *arpar*. Dilacero, as. || DESMENBRAR || DESTROSSAR. 4.

TROSSELL. m. ter. MULETA. 2.

TROSSET. m. d. *Pedacito*, y *zatico*, illo, si es pa. Frustulum, i.

TROT. m. Pas del caball, en que mou al mateix temps una pota de davant y de detrás contraposadas, descarregant sobre ellas lo cos ab ímpetu. *Pasirote*, *trote*. Succussus, us.

AL TROT. m. adv. met. Acceleradament, sense sossego. A *trote*. Cursim.

TÓCA 'L TROT. loc. fam. ab que's despedeix á algú negantli lo que demana. *Vete con Dios*, *bendito de Dios ó con tu madre de Dios*. Excede procúl á me.

TOCAR LO TROT. fr. met. fam. Fugir, anàrsen depressa. *Tocar*, *tomar el portante*, *el trote*, *las de Villadiego*, *las del martillado*, *escurrir la bola*. Fugio, is.

TROTADOR, A. m. y f. Qui trola: s' aplica á las cabalcaduras que tenen mal trot. *Trotador*, *trotón*. Succussator equus. || m. Se diu del caball que trola ab vigor, igualtat y gràcia. *Trotador*. Succussator dexter.

TROTAR. v. n. Caminar al trol. *Trotar*. Succusso, as. || Anar depressa. *Trotar*. Concusso, as. || Se diu de las caballerias que per són mal pas fatigan y cruixen al caballer. *Trotar*. Succusso, as. || ant. RULLIR. || v. r. ant. RULLARSE.

TROTAR. m. ant. MOSSO DE Á PEU. || Lo correu de cada poble que va á peu á tirar las cartas á las administracions generals, y reb las que li donan corresponents á són poble. *Correo de alpagata*, *correo de á pie*. Hemerodromus, i.

TROTXE Y Á MOTXE. (4) m. adv. fam. Desbaratada ó inconsideradament. Á *trochemoche*. Temerè.

TROVA. f. poét. Composició mètrica formada á imitació de altra. *Troba*. Metrum aliud referens. || ant. VERS.

TROVADOR. m. Versificador. *Versista*, *trovador*. Versificator, is. || POËTA.

TROVADURA. f. TROBA. 3.

TROVAR. v. a. Fér versos. *Versificar*, *trovar*. Versifico, as. || Imitar alguna composició mètrica aplicantla á altra idea ó assumpto. *Trovar*. Alienum carmen emulari.

TROYÁ, NA. adj. Cosa de Troya. *Troyano*. Trojanus. || m. Natural de Troya. *Troyano*. Troas, adis, tros, is.

TROYA. f. Ciutat de Troade en la Frigia menor. *Troya*. Troja, as.

Aquí fou troja. exp. met. fam. que fa relació a alguna cosa notable succehida en aquell lloch ó circumstàncies. *Aquí fou Troja*. Ubi Troja fuit; fuimus troes; fuit Ilión.

NO'S RENDÍ TROYA EN UN DIA. loc. prov. Significa que las cosas grans y árduas necessitan temps pera executar-se ó lograr-se. *No se ganó Zamora en una hora, nunca mucho costó poco*. Non venit exiguo tempore larga seges.

TRUÁ. m. TRUHÁ.

TRUCA. f. BARATA. || f. Nou grossa de tres rallas que's fa servir pera embotjar en certs jochs. *Nues de tres cantos*. Nux trilateralis.

TRUCADOR. m. Instrument de ferro calsat de cer solit fins la meytat, ab un canonet al cap davall en disminució ab són tallí aïllat, y serveix pera fer ullets en las sabatas, en las correljas, en los garbells, etc. *Sacabocado, sacabocados*. Instrumentum mordicus perforans.

TRUCAR. v. a. COPRAR. || Picar á la porta. *Llamar*. Puleo, as. || Atapahir la roba al teixirla. *Tupir, tapir*. Stipo, as. || v. n. Fér lo primer envit en lo joch de cartas anomenat truch. *Trucar*. Prima sponsione provocare. || ter. VOMITAR.

TRUCH. m. Pich, cop á la porta. *Aldabada, golpe*. Pessuli ictus. || cor. || Bola grossa de jugar á mesa y á las billas. *Bola, truco*. Globus, i. || Qualsevol bola ó esfera. *Rulo*. Globus, i. || TROMPITXO. || Cert joch de envit y reenvit, en que's reparteixen tres cartas á cada jugador, las que's van jugant de una á una pera fer las basas, que guanya la major per són orde, que es lo tres, lo dos, l' as, y després lo rey, caball, etc. *Truque*. Chartarum ludus in qua collusores in sponsione se invicem provocantur. || met. fam. TAP DE BARRAL.

TRUCH DE ESPASETA. Joch de cartas entre várias personas en que van cada dos de companys, y que sola se diferencia del truch en guanyar als tresos lo set de oros, y á aquest lo de espases, á un y altre 'l basto, y al basto la espaseta. *Matarata*. Pagellarum ludus sic dictus.

TRUCH TRUCH. Cop repetit á la porta. *Tras tras*. Iterata pulsatio.

TRUCH Y FLOR. m. Joch de cartas compost del de la flor y del truch. *Truquiflor*. Invitationis ludus.

NO HI HA MILLOR TRUCH, QUE DÉU T' AJUT. ref. Dóna á enténdrer que qui es afortunat li venen las conveniències sèns sollicitarlas. *A quien Dios quiere, la casa le sabe; quien está en ventura, hasta la hormiga le ayuda*. Cui fortuna favet, formicula et ipsa juvabit.

TRUCO. (A) m. adv. En recompensa. *A trueco, á trueque, en trueco, en trueque*. In commutationem. || Ab tal que. *A trueque, con tal que*. Dummodo.

TRUÉ. m. Espècie de roba de bri molt prima y molt blanca. *Trué*. Tela lintea.

TRUECA. f. y

TRUECO. m. ant. BARATA.

TRUFA. f. Mentida, fábula. *Patroña, trufa, pejarota, chofa*. Mendacium, ii.

TRUFADOR. A. m. y f. Trapacer, qui costa patranys. *Trufador*. Fabularum narrator.

TRUFALDINO. adj. Cómich, baylarí. *Trufaldino*. Mimus, i. || Tafarier, manifestador, qui's fica es lo que no li importa. *Quijote, procurador de pobres*. Aliorum imprudens curator.

TRUFAR. v. a. ant. Enganyar, contar patranys. *Trufar*. Fabellas narrare. || BURLAR

TRUHÁ. m. Bufó, xarlatá. *Chocarrero, truhan, mohartache, moharracho, momo*. Hormolychia, æ. || Bobo, graciós de comèdia. *Gracioso, truhan*. Mimus, i. || TABUL.

TRUHANAMENT. adv. m. A manera de truhá. *Truhanamente*. Scurriliter.

TRUHANejar. v. n. Fér lo truhá. *Truaneer*. Jocari.

TRUHANERIA. f. Acció própia de un truhá. *Chocarrería, truhaneria, truhanada, bufonada*. Scurrilis jocus.

TRUHANESCH, CA. adj. Cosa de truhá. *Truhanesco*. Scurrilis.

TRUHANET, A. m. y adj. d. Truhanillo. Scurrilis.

TRUJA. f. La femella del porch destinada pera criar. *Cerda, cochina, puerca, garcha, guarra, lechona, berra*. Sus, is, scropha, æ. || ant. BANYA. 3. || ant. 5.

TRUJAMÁ. m. TRUTKIMAN.

TRUJETA. f. PANAROLA.

TRULL. m. CUP. || Lo llit, jas ó assento del rodet de móldrer las olivas. *Alfarje, molino de aceite, y trujal pr.* Rioj. Molendinum olearum.

TRULLAR. v. a. Móldrer las olivas. *Moler lo oliva ó la aceituna*. Olivas molere.

TRULLOLA. f. Espècie de poubet á la part de fora y arrant del sol del cup de vi, ahont se recull lo most que corre de la verema trepitjada en lo cup. *Pozal, tinillo, pozuelo, y trujaleta pr.* And. Vas mustarium.

TRUNCADAMENT. adv. m. Ab interrupció ó falta de paraulas en algun text. *Truncadamente*. Interruptè.

TRUNCAMENT. m. Obra de truncar. *Truncamiento*. Truncatio, nis.

TRUNCAR. v. a. Interrómprer. *Truncar, troncar*. Interrumpo, is. || BALDAR, NUTILAR. || Llevar ó callar en las oracions algunas vens interesants, especialment quant se fa per malloia. *Nutilar, truncar*. Trunco, as.

TRUNFA. f. Patata del país. *Batata, criadilla de tierra, trufa*. Batatæ bulbis. || MORA, BURLA.

TRUNFAR. v. n. En alguns jochs de cartas, tirar trufo per no tenir del coll que's juga. *Fallar, triunfar*. Triumphalem chartam ludere. || En alguns altres, com brescambrilla, etc., tirar trufo encara que's tinga del coll que's juga. *Triunfar*. Lusoriam pagellam triumphali vincere. || BALDAR. || fam. Ignorar ó no tenir alguna cosa de que's

parla. Carcer. Carco, es. || v. r. *Burlarse. Chalearse, zumbarse.* Illudo, is.

TRUNFET. m. d. Trunfo baix. *Triunfo menor.* Minor charta lusoria triumphalis.

TRUNFO. m. En lo joch de cartas cada una del coll á que's concedeix lo privilegi de poder matar á las de qualsevol altre coll. *Triunfo.* Folium lusorium triumphale. || En lo joch del home la espasa y basto en tot lo coll y la manilla del seu determinat. *Triunfo.* Chartæ mactatrices.

TRUNYELLA. f. TRONYELLA.

TRUTXA Y TRUTXIMAN. m. *Práctich,* experimentat y astut en compres, vendas, baratas y pretensions. *Trujiman, trujaman, truchiman.* Negotiosus ardellio. || *Intérprete* de llenguas extranyas. *Intérprete, trujiman.* Interpres, etis.

TRUYTA. f. Ous debatuts y fregits sols, ó ab mescla de altra cosa, quedant en figura rodona; y per extensió 's diu també de altrás viandas, com de mongetas, etc. *Tortilla.* Placenta, æ. || La que's fá de farina ab mel. *Sopaipa.* Massa melle confecta frixaque. || Peix de riu molt delicat y sabrós, ab lo llom cubert de escates petites pintadas de roig; la cua llarga, la caru dura y bermellenca, y varia segons las parts abont se pesca. *Trucha, y lancurdia* la petita. *Trucha, æ.* || Altre peix de mar de un peu de llarch, rogench, ab lo cap y llom de un hermós color carmesí, las aletas grogas, méns las de prop de las ganyas que són encarnadas, en la part superior de las quals té dos agullons ó punxas. *Baño, baila, trucha.* Perca marina.

TRUYTA RONYOSA. La de ous ab talls de botifarra ó cansalada, etc. *Tortilla de huevos con torreznos, fortuna de la Mancha.* Ovarum et suis frustulis placenta.

FERSE UNA TRUYTA. fr. met. Xafarse alguna cosa. *Hacerse tortilla, aplastarse.* Obtundo, is.

GUIRARSE LA TRUYTA. fr. met. Mudarse, cambiar, variar en sentit contrari l' estat de las cosas. *Volverse la tortilla.* Sorlem in contrarium verti.

TRUYTADA. f. TRUYTA. 1.

TRUYTER. m. Pescador ó venedor de truytas. *Truchero.* Tructarum piscator.

TRUYTETA. f. d. de truyta de ous. *Tortillita.* Ovorum placenta.

TU.

TU. Pronom primitiu, substantiu, personal de la segona persona del singular, que sols s' usa ab los inferiors ó molt familiars. Entre poetas y oradors s' aplica ab molta freqüència á las cosas inanimadas; y en estil sublime, parlant á Dèu. *Tu.* Tu.

À TU PER TU. m. adv. Ab paraulas injuriosas, sens respecte ni mirament, ab mal modo. *A tu por tu.* Inurbanè.

ARRIBAR À TU PER TU. fr. met. Arribar molt per

enllà ó las malas. *Llegar á las dagas.* In extremum venire.

LO QUE NO 'S COU PERA TU, DEIXARO CREMAR. ref. pera denotar que algú no's déu posar en lo que no li lóca. *Lo que no has de comer, déjalo bien cocer.* Non sumenda tibi, siue fercula ritè coquantur.

LO QUE NO VULLAS PERA TU, NO VULLAS PERA NINGÚ. ref. que aconsella no fér á altre cap mal tracte, ni ocasionarli perjudici, per quant no ns agradaria que 'ns lo fessen á nosaltres. *Lo que no quieras para ti, no quieras para mí.* Quod tibi non vis, alteri ne feceris.

QUANT TU HI ANAVAS JO JA'N TORNAVA. ref. ab que algú dóna á entèndrer, que está més aviat que aquell que preten enganyarlo. *Primero fui puta' que ruftan.* Te incute novi.

TUA. Segona veu del pronom TEU, com: de la tua pell se farán las tiretas. *Tu, tuya.* Tua.

TUAUTEM. m. fam. Veu llatina que's pren pel subjecte principal y necessari pera alguna cosa, ó la mateixa cosa que's considera precisa. *Tuautem.* Tuautem.

TUBÈRCUL. m. med. Tumoret ó abcés que's fá en la superfície del pulmó. *Tubérculo.* Tuberculum, i. || bot. Certa acumulació de substància en las arrels de algunas plantas vivassas, com es la patata. *Tubérculo.* Tuberculum, i.

TUBERCULÓS, A. adj. Lo que té tubérculs. *Tuberculosis.* Tuberculosus.

TUBO. m. Canó. *Fistula, tubo.* Tabus, i.

TUCA. f. BRÍONIA.

TUCIORISTA. m. Escrupulós, qui segueix la doctrina més segura. *Tuciorista.* Tutioris doctrinæ sectator.

TUDELA. f. TUTELA.

TUDELAR. adj. TUTELAR.

TUDELL. m. *Fistula* ó canonet de metall que s'encaixa en lo baixó y altres instruments de boca pera introduhirhi'l vent. *Estrángulo, tudel.* *Fistula tubæ.*

TUDESCH, CA. adj. Cosa de la antiga Alemanyia. *Tudesco.* Teutonicus.

TUDÓ. m. Colom feréstech ó de bosch. *Paloma torcaz.* Palumbus major.

TUDOR. m. TUTOR.

TUDORIA. f. ant. TUTELA.

TUDRIU. f. ant. TUTORA.

TUEJAR. v. n. D. TUTEJAR. || ant. DETENIRSE. || ant. DEFENSAR.

TUETRIU. n. p. fam. de dona. *Teodora.* Teodora, æ.

TUF. m. Lo vapor ó exhalació calenta que s'alsea de la terra, causada pel foc y calor artificial. *Tufo.* Vapor, is. || met. L' olor fort y molest de alguna cosa. *Tufarada, tufo.* Gravis odor. || **FARUM.** ||

BRAYADA.

FÉR TUF. fr. y

TUFEJAR. v. n. **FARUMEJAR.**

TUGURI. m. Barraca de fusta, terra y palla ab

poca curiositat, y per moderació's diu de una casa poch sumptuosa. *Choza, tugurio, cabaña*. Tugurium, ii.

TUICIÓ. f. for. Protecció, defensa. *Tuicion*. Tuitio, nis.

TUIT. adj. ant. tot.

TUITIU, VA. adj. for. Lo que ampara, defensa y protegeix. *Tuitivo*. Tuitivus.

TULIDURA. f. Arronsament, impediment que destorba l'us natural dels nirvis. *Tullimiento*. Nervorum contractio.

TULIPA. f. Planta y flor de una multitud de espècies, ja encarnada, ja de color de taronja, ja enterament groga ab infinitat de noms mitològics, de rays, reynas, etc. *Tulipan*. Tulipa, æ.

TULIPETA. f. d. *Tulipa*. Tulipa, æ.

TULIR. v. a. y millor recíproch. Llevar algun accident l'us libre del cos ó de la agilitat dels nirvis. *Tullir, tullirse, entullecer*. Nervis debilitari.

TULIT, DA. adj. *Tullido, y zompo, zopo*. si es de pens y mans. Nervis debilitatus.

TUMBA. f. TOMBA.

TUMBAGA. f. Lliga ó mescla de iguals parts de or, plata y coure, de que resulta un metall de color obscur; altres diuen que's compon de set parts de or y tres de coure de Siam, y que dona al or un color y brillo que no té per sí mateix. També's dona'l mateix nom al anell fét de dít metall. *Tumbaga*. Metallum sinicum tumbaga dictum.

TUMBAGA RICA. Nom que donan los argenters al or que no arriba á dotze quilats, debentne tenir vint y quatre. *Tumbaga rica*. Aurum deficiens.

TUMBAGASSA. f. aum. Se diu regularment de las manillas de tumbaga. *Tumbagon*. Ex metallo sinico armilla.

TÚMBOL Y TÚMOL. m. Espècie de catafal de fusta en figura de tomba, cubert de bayes túbres y adorna: de altres insignias de dol y tristesa, ple de llums, que's fá pera celebrar las exequias de alguna persona de distinció, considerantlo com present en la tomba que's col·loca al cap damunt. *Catafalco, túmulo, capelardente*. Tumulus, i.

TUMOR. m. Bony, inflor de diverses espècies, que's cria en alguna part del cos del animal, y vé á formar matèria. *Flemon, tumor, y lobanillo, aventadura* en las bèstias. Tumor, is.

TUMOR DE GARGAMELLA. GOLL.

TUMORS FRETS. HUMORS FRETS.

TÚMUL. m. TÚMBOL.

TUMULT. m. Motí, avalot de poble. *Motin, tumulto, alboroto*. Tumultus, us. || Munió, concurs gran degent, que causa desorde. *Tumulto*. Turba, æ.

TUMULTUAR. v. a. y millor recíproch. Amotinar, sublevar la multitud contra'l superior. *Tumultuar*. Tumultuo, as.

TUMULTUARI, A. adj. TUMULTUÓS.

TUMULTUARIAMENT. adv. m. En tumult y avalot. *Tumultuariamente, tumultuosamente, en motin*. Tumultuosè.

TUMULTUÓS, A. adj. Lo que causa ó mou tumult. *Tumultuoso, tumultuario*. Tumultuosus.

TUMULTUOSAMENT. adv. m. TUMULTUARIAMENT.

TUNA. f. Vagamunderia, vida holgassana ó de vagamundo. *Briba, tuna, guitenaria, gandaya, pi-córea*. Divagatio, nis. || FIGUERA DE MORO.

ANAR Á LA TUNA Y FÉR Ó CÓRRER LA TUNA. fr. Vagamundear, anar rodant de poble en poble, sent vida holgassana. *Tunar, andar á la gandaya, correr ó buscar la gandaya*. Errabundum esse.

TUNANT. adj. Qui corre la tuna. *Tunante, tuno*. Vagus. || met. Astut, laymat. *Tunante*. Versutus.

TUNANTÁS, SA. m. y f. fam. aum. *Tunales*. Vaferrimus.

TUNAR. v. n. Vagamundear. *Guilenar, tunar*. Vagari.

TUNDA. f. Palisra, cástich rigorós. *Zorra, tunda, paliza, zurribanda, somanta, escurribanda, manta, felpa, soba, solfeo, solfa, sotana*. Verberatio, nis.

DONAR UNA TUNDA. fr. Pegar. *Sotanejar, bateman, solfejar, tundir, sobar, dar una tunda, una felpa, una sotana*. Verbero, as.

TUNEJAR. v. n. TUNAR.

TUNERIA. f. TUNA.

TÚNICA. f. Vestidura interior com una camisa sens mànegas. *Túnica, tunicela*. Tunica, æ. || La vestidura de llana interior que usan los religiosos en lloch de camisa. *Túnica*. Tunica, æ. || med. Tel ó membrana subtil que cubre alguna part del cos, com la dels ulls, de las venas, etc. *Túnica*. Tunica, æ. || bot. En algunas fruytas pelleja ó membrana subtil, agafada á la part interior de la cloca, y que cubre immediatament la molsa. *Túnica*. Tunica, æ.

TUNICELA. f. Vestit á modo de dalmática, ab sas mànegas asseguradas ab cordons, que usan los bisbes sota de la casulla, quant celebran de pontifical. *Tunicela*. Tunicula pontificalis.

TUNICÓ. m. d. y

TUNQUETA. f. d. *Tunicela*. Tunicella, æ.

TUNO, A. adj. y m. TUNANT.

TORNARSE TUNO. fr. Ferse á mals costums. *Abellarse; hacerse bellaco*. Pellacem devenire.

TUNYINA. f. Peix corpulent, de morro punyut, de pell molt fina y de escata gran. *Atua, y tunina* pr. And. Elacata, æ, melandryum, ii. || sotana. 2. || fam. TUNDA.

TUNYINADA. f. Pescada de tunyinas. *Almadra*. Thynnorum piscatio.

TUNYINER, A. m. y f. Pescador de tunyina, ó qui tracta en ella. *Atunero, almadrabo*. Thynnarius, ii. || Dít del ham pera pescar tunyinas. *Atunero*. Thynnarius hamus. || S'aplica al filat pera pescar tunyinas. *Atunero, red de atun, almadra*. Thynnarium rete.

TUNYINERIA. f. Lloch aholí se pecean las

myinas. Atunera, almadraba. Thynnorum piscaria.

TUPÉ. m. Lo cabell que's deixa pera adorno sobre del front. *Copele, tupé. Antæ, arum.*

TUPÍ. m. ter. Terrissa en figura de gerra, però molt més petita y sols té una ansa. *Puchero. Pularius, ii. || OLLETA.*

TUPINA. f. ter. Tupí gran. *Pucheron, tinajilla. Pultarius magnus.*

TUPIR. v. a. Apretar molt alguna cosa, tancant i 'ls poros. *Tupir. Stipo, as. || v. n. fam. TOCAR. 35.*

TURBA. f. Concurs gran, multitud de gent. *Turba, turbamulta. Caterva, æ.*

TURBA DE CAP. RODAMENT DE CAP.

TURBACIÓ. f. Desorde, confusió, avalot. *Turbacion. Turbatio, nis. || La acció de turbarse. Turbacion. Turbatio, nis. || ATURDIMENT.*

TURBADAMENT. adv. m. Ab turbació. *Turbadamente. Turbidè.*

TURBADOR, A. m. y f. Qui tórba. *Turbador. Turbator, is. || PERTURBADOR.*

TURBAMENT. m. DETENIMENT, TARDANSA.

TURBAMULTA. f. fam. Multitud de personas. *Turbamulta. Turba, æ.*

TURBANT. m. Barret de turch, que's fa de una faixa de cotó, tafetà y altres telas rodejada á ella. *Turbante. Turcarum galerus.*

TURBANT DE OR. Planta. *Francesilla matizada. Rauunculus africanus.*

TURBAR. v. a. Alterar ó commóurer l' orde ó estat natural de alguna cosa. *Turbar. Turbo, as. || Enterbolir. Enturbiar, turbar. Turbo, as. || Sorpendrer, aturdir á algú. Turbar. Turbo, as. || Entretenir, fér tardar. Entretener, retardar. Retardo, as. || Impedir, destorbar. Turbar. Turbo, as. || En la moral, inquietar. Perturbar, inquietar. Turbo, as. || for. Disputar, contextar al contrari. Turbar. Discepto, as. || v. r. Quedarse parat ó confús sèns poder parlar. Cortarse, turbarse, atajarse, empacharse, sorprenderse. Confundi. || Pérdre-se, no poder continuar en algun discurs, etc. Perturbarse, turbarse, cortarse, perderse. In medio sistere.*

TURBAT, DA. adj. Confús. *Confundido, turbado, confuso. Confusus.*

TURBATIU, VA. adj. Lo que tórba ó inquieta. *Turbativo. Turbans. || for. S' aplica á la possessió que algú adquireix, violentant la que altre tenia. Turbativo. Aliam turbans possessio.*

TURBI, A. adj. ténel.

TURBINT. m. Arbre gran y hermós, originari del Perú, las fullas del qual imitan á las de la mata, encara que més petites; la flor de molts fulletes en cèrcol. *Turbinto. Schinus molle.*

TURBIT. m. Certa arrel de la India oriental, que's ve separada de la part llenyosa en trossos del gruix del dit, rehinosa, obscura pel exterior y blanca pel interior, de sabor un poch acre que causa ascós, y es purgant. *Turbii. Turpetum, i.*

TURBIT DORT. Planta, espècie de blenera, de que

n'hi ha de blanca y negra. *Candilera, jarvillo, zumillo. Tapus barbatus.*

TURBIT MINERAL. Substància groga, insoluble en l' àygua y descomponible pel calor. Entra en la composició de algunas pomadas contra 'ls brians. *Turbis mineral, sub-dento-sulfato de Mercurio. Tur-mineralis.*

TURBOT. m. Peix. OBLADA.

TURBULÈNCIA. f. ENTERBOLIMENT. || met. Confusió, avalot ó perturbació. *Turbulencia. Commotio, nis. || GUERRA.*

TURBULENT, A. adj. Perturbador, amich de turbulències. *Perturbador, faccioso. Seditiosus. || met. TÉNEL. || INQUIET, TRAVÉS, REVOLTÓS.*

TURBULENTAMENT. adv. m. Ab turbulència. *Turbulentamente. Turbulenter.*

TURCH, CA. adj. Cosa de Turquia. *Turco, turquesco. Turcicus.*

GRAN TURCH. Soberà del imperi de Turquia. *Gran turco. Turchis vel turcarum imperator.*

TURCIMANY. m. TRUTXIMAN.

TURIFERARI Y TURIFICADOR. m. ENCESADOR.

TURMA. f. TUMOR. || Botó de animal. *Criadilla, turma, testiculo. Testiculus, i. || Entre romans esquadro de caballeria de trenta homes. Turma, ala. Turma, æ. || pl. Los testículs del molló. Escritillas. Arietis testiculi.*

TURMELL. m. L' os que sobreix als costats del coll de la cama ahont s' uneix ab lo peu. *Tobillo. Malleolus, i.*

TURNAR. v. n. TORNAR. 17. y 18.

TURÓ. m. Cima ó coll de montanya. *Altozano, toso, cabeza, cerro, pico, muela, mogote, otero. Clivus, i.*

TURONET. m. d. *Cerrejon. Tumulus, i.*

TURPAMENT. adv. m. TORPEMENT.

TURQUESA. f. Pedra preciosa que tira, ja á blau, ja á vert. *Turquesa. Gemma turcica.*

TURQUESCH, CA. adj. TURCH.

Á LA TURQUESA. m. adv. Al us de Turquia. *A la turquesca. Turcico more.*

TURQUESETA. f. Espècie de pedra turquesa que està més posada á verdejar. *Turquesina. Turcois, is.*

TURQUÍ, NA. adj. TURCH. || Color blau molt pujat. *Turquí, turquino, turquesado. Cyaneus.*

TURRÓ. m. Pasta de ametllas, pinyons, avellanas, etc., tot torrat y mesclat ab mel, y á vegades terrossos de sucre, de lo que resulta una matèria sòlida y molt gustosa. Ni ha de várias espècies. *Turron. Frustrum ex melle amygdalisque.*

TURRONADA. f. ter. CASTANYADA.

TURRONER. m. Qui fa ó ven turrons. *Turronero. Crustarum ex melle amygdalisque conficiens.*

TUSCADOR, A. adj. Qui desbasta 'l suro pera ferne taps trahentne la escorxa. *Desbastador. Dola-tor, is.*

TUSÓ. m. ant. VELLÓ. || TOYSÓ.

TUSSAR. v. a. y derivals. TOSSAR.

TUSSAL. m. TOSSAL, PUIG, MONTANYETA.

TUSSILAGO. m. planta. POTA DE CABALL.

TUSSIR. v. n. y derivats. TOSSIR.

TUSSUT, DA. adj. TOSSUT.

TUTE. m. Espécie de brescambrilla, comunement entre dos, ab sis cartas cada hu, guanyant lo qui primer fá cent punts ó cent y un, segons la lley pactada. Té 'ls llansos següents: vint que's canta, acusa ó manifesta y quaranta, si són de trunfo, quant se reuneix oportunament lo rey y caball de un mateix coll de trunfo, y tute, ab que s' acaba la passada, si's juntan los quatre reys ó quatre caballs sens haver acusat ningun vint ó las quaranta. *Cientos. Pagellarum ludus, qui centum punctis concluditur.*

TUTEJAMENT. m. La acció de tutejar ó tutejarse. *Tuteamiento, tuteo.* Per tu familiarissima compellatio.

TUTEJAR. v. n. Tractar de tu. *Tutear, dar de tú, tratar de tú, ó de tú por tú.* Per tu familiariter compellare.

TUTELA. f. La procuració ó càrrech del tutor. *Tutela, tutoria.* Tutela, æ. || met. Amparo, protecció, defensa. *Tutela.* Tutela, æ. || Dicssa de la gentilitat. *Tutela.* Tutela, æ.

TUTELA CESSISIA. La que's concedeix per dret que cessa en faltant aquest ó 'l tutor lligítim. *Tutela cessisia.* Tutela cessitia.

TUTELA DATIVA. for. La que exerceix la persona anomenada pel jutge á falta de tutor testamentari y lligítim. *Tutela dativa.* Tutela dativa.

TUTELA LLEGÍTIMA. La que exerceix lo parent més prop á falta de tutor testamentari. *Tutela legitima.* Tutela legitima.

TUTELA TESTAMENTÀRIA. La que exerceix la persona anomenada pel testador en són testament. *Tutela testamentaria.* Tutela testamentaria.

ESTAR EN TUTELA. fr. Estar baix la potestat del

tutor. *Estar en tutela.* Tutori subesse.

EIXIR Ó ESTAR FORA DE TUTELA. fr. Tenir la edat pera eximirse de la potestat del tutor. *Estar fuera de tutela.* Suae spontis esse.

TUTELAR. adj. Lo que ampara, protegeix ó defensa; y 's diu de algun Sant respecte de aquells que 'l tenen per patró. *Tutelar.* Custos, tutelaria. || Lo que pertany á la tutela dels pupil·los. *Tutelar.* Tutelaris.

TUTL. m. TUTE.

TÚTIA. f. quím. ÁRÓTIA.

TUTILIMUNDI. m. Caixa que portan comunement los piemontesos dins la qual hi ha várias figuras, plans de ciutats, etc. que mirat per un vidre de augment, que hi ha en lo mateix caixó, aumeta en gran manera dits objectes. *Tutilimundi, mundi-novi ó mundi-nuevo.* Pneorama, atis.

TUTOR. m. La persona encarregada de la administració dels béns y de la educació del qui queda sens pare en la menor edat, y cumplint aquest menor los catorze anys lo nom de tutor varia en curador. *Tutor.* Tutelarius, ii, tutor, is. || met. Defensor, protector. *Protector, tutor.* Patronus, i.

EIXIR Ó ESTAR FORA DE TUTOR. fr. met. fam. Tearn ja coneixement y edat pera governarse sense direcció de altre. *Salir de mantillas ó pañales.* Num ferulè subducere.

HA MENESTER TUTOR. loc. fam. pera manifestar la incapacitat de algú pera governar sos interessos, y ab negació s' usa encara ab molta més viveza pera donar á entendrer lo contrari. *Ha menester tutor.* Tutore indigere.

TUTORA. f. La dona encarregada de una tutela. *Tutora, tutriz.* Tutrix, icis.

TUTORIA. f. TUTELA.

TUTRIU. f. TUTORA.

TUTUÍ Y TUYT. adj. TOTHOH.

U. Vintidوسena lletra del alfabet y última de las vocals. Després de g y de q's líquida, si li segueix e ó i, com en guerra, quimera. || conj. disjuntiva en lloch de ó, pera evitar la cacofonia quant lo mot següent comensa per o, com: plata ó or. *Ú.* Ant. || interj. que serveix pera queixarse. *U.* Meu. || adj. y m. un. || ant. *ALGÚ.*

UB.

UBACH, GA. adj. Ombrívol. *Opaco, sombrío.* Opacus. || Trist y melancólich. *Opaco.* Tetricus.

UBERRIM, A. adj. sup. Fértil, molt abundant. *Uberrimo.* Uberrimus.

UBERT, A. adj. OBERT.

ÉSSER EN UBERT. fr. ant. ESTAR EN DESCUBERT.

UBERTAT. f. ABUNDÀNCIA.

UBICACIÓ. f. La actual estància ó col·locació de un cos en determinat lloch. *Ubicacion.* Ubicatio, nis.

UBICARSE. v. r. Constituirse en determinat espai ó lloch. *Ubicarse.* Ubicari.

UBIQUISTA. m. Nom que donan en París als doctors teòlechs que no són de la Sorbona ni de Navarra. *Ubiquista.* Ubiquista, æ. || pl. Heretges que s'espargiren en Alemanya, dihent que'l cos de Cristó estava en tot lloch. *Ubiquistas, ubiquitarios.* Ubiquistæ, arum.

UBRIACAR. v. a. ENBORRATXAR. S'usa més comunment com recíproch. || met. r. ENAGENARSE.

UBRIACH. m. BORRATXO. || met. ENAGENAT.

UBRIAR. v. a. y derivats. OBRIAR.

UD.

UDOL. m. Guinyol del llop, etc. *Ahullido, ahullo.* Ululatus, us. || Guinyol horrible que fan los gossos quant estan tancats. *Ahullido.* Ululatus, us.

|| Los crits melancólicos y horribles del qui pateix algun gran torment ó dolor. *Ahullido.* Ejulatus, us.

UDOLADOR, A. m. y f. L'animal que udola, y també la persona que's lamenta ab grans crits. *Ahullador.* Ululator, is.

UDOLAMENT. m. UDOL.

UDOLAR. v. n. Fér udols. Se diu en particutar dels gossos, llops y altres animals. *Ahullar.* Ululatio, as.

UF.

UFÀ, NA. adj. Evanit, presumptuós. *Ufano.* Arrogans. || Dit dels arbres ó plantas, pompós, vert, orgullós. *Lozano, frondoso, vicioso, lascivo.* Lasciviens. || met. Satisfet, alegre, content. *Ufano.* Gaudio exultans. || Gallart, bisarro, ayrós. *Lozano.* Elegans.

ESTAR MOLT UFÀ. fr. Estar alegre y ayrós. *Estar lozano; jugar de lomo.* Lascivio, is.

UFANA, f. La verdor, tendror y orgull dels sembrats y altres plantes. *Lozania, vicio, verdura.* Luxuries, ei. || La hermosura y adorno de fullas en los arbres. *Frondosidad, pompa, ufania.* Frondositas, atis. || met. Abundància y aflluència de paraulas. *Frondosidad, afuencia.* Verborum copia.

CRUAR Ó FÉR MOLT UFANA. fr. Griarse ab molt orgull y frondositat los arbres y sembrats. *Lozano, envidiarse.* Luxurio, as.

LA UFANA. loc. adv. ant. LO DEMÉS.

MOLT UFANA Y Poca LLANA. ref. MOLT PRESSA Y Poca ENDRESSA.

UFANAMENT. adv. m. Vanament, superbiosament. *Ufanamente.* Arroganter. || Jocosament. *Ufanamente.* Jucunditer.

UFANARSE. v. r. ENVANIR.

UFANITAT. f. UFANA.

UFANÓS, A. adj. UFÀ.

DORMIR AB LOS ULLS OBERTS. fr. Estar ab precaució y cuydado pera no deixarse sorprendrer ni engan-yar. *Dormir con los ojos abiertos, avivar los ojos.* Dormito, as.

ENTELARSE 'LS ULLS. fr. Pèndrer la apariència ó semblant de vidre, que es senyal mortal en los malalts. *Vidriarse, quebrarse los ojos.* Oculi vitrei speciem induere.

EN UN GIRANT, Ó EN UN OBRIR Y TANCAR DE ULLS. exp. En un instant. *En un abrir de ojos, ó en un abrir y cerrar de ojos, en una ojeada; en dos paletas; en quitame allá esas pajas.* Perquam citò. || Explica la celeritat y promptitut en executar alguna cosa. *En un abrir y cerrar ó en un volver de ojos.* Ictu oculi.

ESPABILLAR LOS ULLS. fr. Viurer ab cuydado y advertència. *Despabilar ó despabilarse los ojos.* Ca-veo, es.

FÉR L' ULL. fr. FÉR L' ULLET.

FERRI ULLS Ó FÉR UNS ULLS COM UNAS TIRONJAS. fr. Mirar alguna cosa ab molta atenció mostrant desitj de ella. *Echar el ojo ó tanto ojo.* Intentis oculis expetere.

FÉR LOS ULLS GROSSOS. fr. Dissimular, fingir que no s' ha vist alguna cosa. *Hacer la vista gorda.* Se non vidiisse simulare.

FÉRSE ULLS Ó FÉRSE TOT ULLS. fr. met. Estar sol-licit y atent pera conseguir ó executar alguna cosa que's desitja. *Hacerse ojos.* Centum oculis aspicere. || met. Mirar ab molt cuydado y atenció alguna cosa. *Ver con muchos ojos.* Nimia cura intendere.

FÉR ULL. fr. met. Se diu del malalt que dóna mostrats de anar bè. *Alear.* Valeo, es. || Parlant de las plantas tràurer lo borro. *Germinar, hechar yemas, pulular, brotar.* Gemmo, as. || Comensar á clarejar lo cel després de núvol. *Desencapolarse, despejarse el cielo.* Cœlum serenari. || TRÀURER ULL.

FÉR ULLS. fr. OBRIR LOS ULLS.

FÉR VEURE LOS ULLS VENTS. fr. fam. Costar una cosa molt treball y afany. *Hacer sudar la gota tan gorda.* In alicujus rei assecutione exsudare. || No poder reduhir á algú á que fassa lo que es de rahó. *No poder hacer carrera con alguno.* Frustrà aliquem officii admonere.

FICAR PELS ULLS. fr. Introduhir ó fèr pèndrer ab violència alguna cosa. *Meter por los ojos.* Cogere ut.

FINS ALS ULLS. in. adv. Pondera l' excés de algu-na cosa ab que algú 's troba. *Hasta los ojos.* Ocu-lorum tenus.

GIRANT DE ULLS. fr. ULLADA.

GIRAR LOS ULLS EN BLANCH. fr. Girarlos de modo que apénas se descubre més que 'l blanch. *Poner los ojos en blanco.* Oculos contorquere.

GIRAR Ó TÓRCER LOS ULLS. fr. Tórceiros al temps de mirar, especialment los noys per dibilitat ó vi-ci. *Volver los ojos ó la vista, trabar la vista.* Obli-quis oculis aspicere. || fr. met. Considerar ó posar la atenció en alguna cosa. *Volver los ojos.* Respi-cio, is.

JA'T FARÁN Ó JA LI FARÁN OBRIR LOS ULLS. fr. Ex-plica que la experiència, traballs y contratem-pa fan prudents als homes. *Potros cogendo y macu perdiendo van asesando.* Per lapsus equali sapia; per damna juvenus.

LLAMBREGAR LOS ULLS. fr. LLAMBREGAR.

LLEVARSE 'LS ULLS. fr. Se diu de dos que reave-xen ab molta ràbia. *Sacarse los ojos.* Vehementius-me rixari.

LO QUE 'LS ULLS NO VEÜEN LO COR NO DOL. ref. Denota que las llástimas que estan lluny se senten méns que las que's tenen á la vista. *Ojos que ven corazon que no duele, llora ó siente ó quiebra.* Quod oculos non videt cor non dolet.

LOS ULLS LI FAN LLUMENETAS. exp. fam. S' aplica al qui está mitj borratxo, porque brillan los ulls ab los vapors del vi. *Le hacen candelillas los ojos.* Oculos præ vino micant.

LOS ULLS S' HAN DE FREGAR AB LO COLEX. loc. Dóna á entèndrer que als ulls res los danya tant com fregarlos ó anarlos putinejant. *El ojo limpio es el codo; quien quiere el ojo sano dñese la mano.* Vis oculus valeat, cubito deterge, valebit.

MÉS VEÜEN QUATRE ULLS QUE DOS. loc. met. De-nota que las resolucions ixen més acertadas con-sultantlas ab altres, que pel dictàmen de sí mateix. *Mas ven cuatro ojos que dos.* Plus vident oculi quam oculus.

MIRAR AB BONS Ó MALS ULLS. fr. Mirar alguna cos ab afició y carinyo, ó al contrari. *Mirar con buenos ó malos ojos.* Placidis vel torvis oculis aspicere.

MIRAR AB L' ULL ESQUERRA Ó DE MAL ULL. fr. Tenir malícia á algú. *Mirar de mal ojo, ó de rabo de ojo.* Limis oculis intueri.

NO ACLUCAR Ó NO TANCAR LOS ULLS. fr. No dormir enterament. *No pegar el ojo ó los ojos.* Noctem in-somnem ducere.

NO ALSAR LOS ULLS DE LA TERRA. fr. Mirar á terra per humilitat y modèstia. *No levantar los ojos.* Ocu-los ad terram dejicere.

NO APARTAR LOS ULLS DE ALGUNA COSA. fr. Mirar fixa y contínuament. *No quitar los ojos.* Obduc-eris.

NO DEIXARSE ULLS. fr. Fatigarsels, mirar molt y ab atenció alguna cosa. *Desojarse, despetarse.* Redimis oculis inspicere.

NO ESTARIA CONTENT ENCARA QUE LI TRAGUEREN LOS ULLS. loc. contra aquells que són de mal aconsetar. *No tomeis méns de cinta de cinta de plata.* Nul-la de re contentus.

NO PÈRDRE 'HI L' ULL. loc. ter. NO PÈRDRE 'NO M VISTA. NO DEIXARHO DE ULL.

NO TENIR AHONT GIRAR LOS ULLS. ref. NO GANI AHONT GIRARSE.

¿NO TENS ULLS? loc. Se diu al qui tenint algun cosa molt prop, no la veu. *¿No tienes ojos? ¿Eres ciego? ¿Tienes telarañas ó cataratas en los ojos? ¿Cæcus ne es?*

OBRIR L' ULL. loc. Aconsella estar alerta per

aprofitar la ocasió quant se presente. *Ojo avisor ó al margen.* Vigil esto.

OBIR LOS ULLS. fr. met. Mirar ab cuydado y vigilancia pera no deixarse enganyar. *Abrir ó avivar el ojo; estar con tanto ojo, con el ojo ó con el ojo tan largo.* In vigilo, as. || met. Fèr entendrer á algú lo que ignora, tant en bè com en mal. *Abrir los ojos á uno.* Ignota alicui pandere. || Conèixer las cosas com ellas són, pera traurerne profit, ó pera evitar perjudici. *Abrir los ojos.* Intentum reddere.

PARLAR AB LOS ULLS. fr. Donar á entendrer ab alguna mirada ó guinyada lo que's vol dir á altres. *Hablar con los ojos.* Nictari.

PASSARHI 'LS ULLS. fr. Regonèixer superficialment alguna cosa. *Der un vistazo ó una ojeada.* Perfunctoriè recognoscere. || Llegir superficialment algun escrit. *Passar los ojos ó la vista; leer lijeramente.* Obiter ac festinanter legere.

PENSANT SENYARSE S'HA TRÉY LOS ULLS. ref. Denota 'l mal resultat de alguna cosa que's fèu á fi de bè. *Pensame santiguar, y quebréme el ojo.* Dum cruce me signare volo, mihi lumina fregi.

PLORAR AB TOTS DOS ULLS. fr. Pondera una pérdua gran ó un contratemps que succeheix á algú. *Llorar con ambos ojos.* Plenis oculis plangere.

PLORAR AB UN ULL. fr. met. No tenir algú tant sentiment com altre ó fingir que no'n té. *Llorar con un ojo.* Vix plangere.

PLORAR Ó RAJAR LOS ULLS. fr. Tenir fluxió, ó tenirlos humits. *Tener los ojos húmedos, lagrimar.* Lacrymor, aris.

PORTARSEN LOS ULLS, LA VISTA. fr. Atràurer algú ó alguna cosa la atenció del qui ho vén. *Llevar ó llevarse los ojos.* Spectatorum gratiam captare, oculos rapere.

POSAR DAVANT DELS ULLS. fr. Convèncer ab la rahó ó ab la evidència. *Poner ante los ojos.* Ob oculos ponere.

POSAR LOS ULLS. fr. Mirar ab atenció. *Poner los ojos.* Intueri. || fr. met. Sollicitar y pretendrer alguna cosa. *Poner los ojos.* Intuitu alicujus rei agere. || Aficionar-se á alguna cosa. *Poner los ojos.* Adamo, as. || Elegir especialment quant se pót triar. *Echar la vista.* Eligo, is.

SALTAR LOS ULLS DE LA CARA Ó DEL CAP. fr. met. Desitjar ab ànsia alguna cosa. *Saltarse los ojos ó las niñas de los ojos.* Vehementer inhiare. || fr. met. Tenir los ulls molt vius, alegres y bulliciosos. *Bailar los ojos.* Oculis ludere.

TANCAR, CLÓRRER Ó ACLUCAR LOS ULLS. fr. Morir. *Cerrar el ojo ó los ojos.* Lumen amittere. || Dormir. *Cerrar los ojos.* Dormio, is. || Subjectar l' enteniment al dictàmen de altre. *Cerrar los ojos.* Alterius judicio sese committere. || FÈR LOS ULLS GROSSOS. || Obehir sèns exàmen ni réplica. *Cerrar los ojos.* Obtempero, as.

TANTS ULLS Ó AB TANTS ULLS. loc. que avisa 'l cuydado ab que's deu mirar al qui pót sèr sospitós.

Tanto ojo, ó estar con tanto ojo. Summa vigilantia esse.

TAPARSE 'LS ULLS. fr. met. que ademès del sentit recte significa no voler assentir ó subjectarse á la rahó per clara que sia. *Vendarse los ojos.* Consultò excutire.

TENIR ALS ULLS. fr. Tenir davant. *Tener á la vista ó delante de los ojos.* Antè oculos habere. || met. Tenir alguna cosa present, no descuydarla. *Tener á la vista.* Ob oculos habere.

TENIR LOS ULLS AL CLATELL. fr. fam. No advertir lo que està davant. *Tener los ojos en el colodrillo ó telarañas en los ojos.* In meridiana luce cœcutire.

TENIR LOS ULLS EN ALGUNA COSA. fr. met. POSAR LOS ULLS. 1.

TENIR BON ULL. fr. Tenir discerniment ó cop fi de vista pera obrar ab exactitut. *Tener tino, ó pulso ó buen ojo.* Judicium, dexteritatem habere.

TENIR MAL ULL. fr. que ademès del sentit recte denota que algú es desgraciàt en lo que mira. *Tener malos ojos.* Oculis inficere. || met. Acertar algú 'l pronòstich de algun succeés desgraciàt. *Tener malos ojos.* Oculis inficere.

TENIR Ó FERSE ULLS DE POLL. fr. Encallecer. Ocalleo, es.

TRAURER Ó ARRANGAR LOS ULLS. fr. que ademès del sentit recte significa molestar molt á algú pera que fassa alguna cosa. *Sacar los ojos.* Instanter premere. || fr. met. Exagera la cólera de dos ó més personas que renyeixen ó altercan sobre una mateixa cosa. *Sacarse los ojos.* Enixè certare.

UN ULL AL GAT Y ALTRE AL PLAT, Ó UN ULL AL CAMP Ó AL HORT Y ALTRE Á LA VINYA. loc. que explica la concurrència de diverses intencions ó miras. *Un ojo ó la sarten y otro á la gata; un ojo á una cosa y otro á otra.* Unum facere, et alterum non admittere.

VALER UN ULL DE LA CARA. fr. Sèr alguna cosa de molta estimació ó preu. *Valer un ojo de la cara.* Maximi pretii esse.

ULLADA. f. Mirada prompta y lleugera. *Ojeada, mirada, vistazo.* Oculorum conjectus. || Senya que's fá ab l' ull pera donar á entendrer alguna cosa. *Ojeada.* Intuitus, us. || ULLET.

AB UNA ULLADA. m. adv. EN UN GIRANT Ó EN UN TANCAR Y OBIR DE ULLS.

CLAVAR UNA ULLADA. fr. Conèixer á algú quant se'l vá buscant. *Echar la vista encima.* Tandem aliquem conspiciere.

DONAR UNA ULLADA. fr. Examinar, reparar de correguda alguna cosa. *Dar una ojeada.* Oculis cursim lustrare. || Cuydar de alguna cosa mirantla de quant en quant. *Echar una vista.* Aliquid observare.

PEGAR ULLADAS. fr. Donar á compèndrer ab los ulls lo desitj que's té de alguna cosa. *Echar el ojo ó tanto ojo á alguna cosa.* Intentis oculis inhiare.

ULLAL. m. Dent com un clau entre la última dent incisiva y primer caixal. *Colmillo, diente ca-*

nino. Dens caninus. || Portell ú obertura pera desayguar alguna céquia ó péndrer áygua de ella. *Sangradera. Emissarium, ii.*

ULLAL DE PORCH SENGLAR. *Navaja. Apridens.*

ARRANCAR LOS ULLALS. fr. *Descollillar. Caninos dentes confringere.*

COSA DE ULLALS. *Colmillar. Ad caninos dentes pertinens.*

LO QUI TÉ GRANS ULLALS. *Colmillado. Caninis dentibus pollens.*

TENIR ULLALS. fr. met. *TENIR CAIXALS. || TENIR BIGOTIS.*

ULLALÁS. m. aum. *Colmillazo. Grandior dens caninus.*

ULLALET. m. d. *Colmillejo. Denticulus caninus.*

ULLAR. v. a. Mirar, observar ab atenció y recato, ó procurant no sér vist. *Avizarar, atisbar, acechar, hacer la acechona. Rimor, aris. || Mirar fixament y ab atenció. Ojear. Intentis oculis expectere. || Observar dissimuladament lo que altre escriu ó fá. En lo joch se diu del company que véu las cartas á altre. Merendar. Furtim aspicere. || Tráurer ulls las plantas, etc. Pulular, echar yemas á ojos. Germino, as. || v. r. met. Férse poros en algun cos. Esponjarse, ahuecarse. Rarefieri.*

ULLASTRAR. m. Siti poblat de ullastres. *Acebuchal. Oleastretum, i.*

ULLASTRE. m. La olivera borba més petita y méenos poblada de ramas que la cultivada, ab las fullas més petites. *Acebuche. Oleaster, tri.*

ULLAT, DA. p. p. y adj. Se diu del formatge, etc., que té ulls. *Esponjoso, con ojos, poroso. Porosus.*

ULLEJAR. v. a. ULLAR.

ULLERA. f. Vidre graduat pera véurer fins á certa distància. *Anteoj, lente. Conspicillum, ii. || ULL. 3. || pl. Instrument compost de dos vidres graduats segons la vista de cada hu, pera véurer á certa distància y ab més comoditat. Anteojos, gafas, anti-parras, espejuelos, lentes. Conspicilia, orum. || pl. Clapa morada ó blavenca que's forma sota 'ls ulls en senyal de alguna indisposició ó de haver passat mala nit. Ojeras. Suboculares maculae in palpebris. || Tros de cuyro ó altra matèria en forma circular que's posa davant los ulls de las cabalcaduras, pera que no s'espanten, etc. Anteojos. Umbracula, orum.*

ULLERA ACROMÁTICA. La que presenta 'ls objectes distants, clars y sèns los colors del iris. *Anteoj acromático. Conspicillum acromaticum.*

ULLERA DE LLARGA VISTA. La que consta de dos ó més vidres ajustats á un canó per medi del qual s'aproximan ó abultan los objectes. *Anteoj, catalejo, anteoj de larga vista. Conspicillum quo procul videtur.*

ULLERA DE TEATRO. La petita de llarga vista composta de dos canonets un per cada ull, que graduant la vista de cada l

los objectes. *Anteoj de teatro, gemelos, binocls. Duplex conspicillum.*

ULLERAS DE CONSERVACIÓ. Las que no aumentan; disminuheixen, y que per la disposició dels vidres conservan la vista. *Anteojos conservativos. Conservationis conspicilia.*

MIRAR AB ULLERA DE LLARGA VISTA. fr. met. Prévenir las cosas ab temps. *Mirar las cosas con anteojos de larga vista. Multò ante praevidere. || Augerar, ponderar. Mirar las cosas con anteojos a larga vista. Amplifico, as.*

POSARSE ULLERAS. fr. pera donar á entèndrer qu algú ja usa ulleras ó la acció de acomodarse als ulls. *Ponerse los anteojos. Conspicilis uti vel se aptare.*

QUI FÁ ULLERAS DE RESULTAS DE ALGUN ACCIDENT. FAM Ó PESAR. *Trasojado, ojerudo. Palpebrarum musculis signatus.*

ULLERER. m. Qui treballa ó fá ulleras. *Antejero, anteojero, fabricante de anteojos. Conspicillum opifex.*

ULLET. m. Forat rodó que's fá en la roba guarnit de fil ó seda per ahont se passa 'l cordó, etc. ab que s'afiansa. *Ojete. Ocellus, i. || ULL. 1. || d. de ull. Ojuelo, ico, illo, ito. Ocellus, i. || ant. que'l mos de algun fresól tenir en la part interior y uneix los dos extrems dels dos canons; y s'ha una frontisseta en la part superior pera donar-ne joch al mos se sól dir obert, y tancat si es de una pessa. Espejuela. Forami arcuata pars. || Cada u dels foradets que's fan en las corretjas, pera q hi entre 'l pungant de la civella segons convenga ajustarla ó afuixarla. Punto. Foramina in corrigis. || MALLA. || En los bastons dels metges, etc., se foradet per ahont se passa 'l cordó de la bota. Oll. Ocellus, i. || náut. Forat proporcional en els punts convenientes de las velas, etc., pera'ls pas algun dels caps que serveixen, ja pera subjectarlas, com los envergues, ja pera disminuir la superficie, com los risers, ó ja pera augmentarla, com las culebras, etc. Ollao ó ollao. Oculi, i.*

EMPELLAR DE ULLET. fr. Empellar un arbre hi un tall en la pell y posanthi dins un tros de lletre, que tinga ull. *Ingerir de escudete. Scutis inserere.*

FÉR L' ULLET. fr. Fér senyas tancant un ped dissimuladament un dels ulls. *Hacer ó hacer el ojo, guiar. Conniveo, es.*

FÉR ULLETS. fr. Fér foradets rodons en la roba guarnirlos ab fil ó seda. *Ojetear. Ocellis instruere.*

ULLETERA. ff. Refors en los cantons de la roba ahont se fan los ullets. També se solen guarir ab altre ullet de metall. *Ojetera. Ocellorum fulmen in veste.*

ULLPÉNDRE. v. a. Etxissar, encantar ab la vista, malmirar. *Aojar, fascinar. Fascino, as.*

ULLPRÉS, A. adj. *Aojado, fascinado. Fascinatus.*

ULMÀRIA. f. HERBA DEL PODRE HOME.

ULTERIOR. adj. Lo que està á la part de allà. *Uterior.* Uterior. || Lo que s' executa ó diu després de altra cosa. *Uterior, posterior.* Uterior. || Lo que ha de venir. *Uterior, futuro, venidero.* Uterior.

ÚLTIM. A. adj. Final, lo que no té altra cosa després de sí. *Último, postremo, postrer, postrero, postrimero, novísimo.* Últimus. || m. Menor. *Último, menor.* Novissimus. || Lo més remot, distant ó retirat. *Último.* Extremus. || Lo més excel·lent y superior en sa línia. *Último.* Supremus. || Lo qui està més en fora y apartat de tots. *Último.* Extimus. || Recent, acabat de poch temps. *Último.* Proximus.

|| Lo discurs que's fá després de haver estat inútils los altres. *Último.* Últimus. || Lo fi ó terme á que's dirigeixen las accions. *Último, blanco, término.* Scopus, i. || En lo joch lo jugador darrer que està al costat esquerre del qui es ma. *Zaga, pie, cola.* Pos'remus lussor. || CUA. 15.

ESTAR ALS ÚLTIMS. fr. Estar molt pròxim á morir. *Estar á lo último ó á los últimos.* Extremum vitæ agere. || Prevenir al qui parla que ja està entés l' assumpte. *Estar á lo último, calar.* Planè intelligere. || Estar pròxim á succehir alguna cosa. *Estar á punto de.* Proximum esse.

NO SER DELS ÚLTIMS. fr. No descuydarse algú á a eudir prompte á alguna part de abont ne pót trau-rer profit. *No ser de los últimos.* Scabies occupet extremum.

PRE ÚLTIM. m. adv. ÚLTIMAMENT.

RECÓRRER AL ÚLTIM. fr. Valerse del últim recurs. *Tomar el último recurso.* Extremis uti mediis.

ULTIMADAMENT. y

ÚLTIMAMENT. adv. m. Finalment. *Últimamente, finalmente, al cabo, por último.* Postremò. || Novament. *Últimamente, recientemente, nuevamente.* Novissimè. || Fins al últim. *Supremamente, últimamente.* Usque ad finem.

ULTRA. prep. Més enllà. *Mas allá, ultra.* Ultra. || A demès. *Ultra, á demás.* Ultra, præter.

ULTRA PETITA. loc. llat. que s' emplea en jurisprudència pera indicar lo que s' ha concedit pel jutge sens haverlo demanat las parts. *Ultra petita.* Ultra petita.

ULTRAJADOR. A. m. y f. Qui ultraja. *Ultrajador.* Convitiator, is. || adj. Lo que causa ó inclou ultratge. *Ultrajoso.* Contumeliosus.

ULTRAJAR. v. a. Injuriar. *Ultrajar.* Vexo, as. || Despreciar. *Ultrajar.* Contemno, is.

ULTRAJAT. DA. p. p. y adj. *Ultrajado.* Convitiis petitus.

ULTRAMAR. m. De la altra part del mar. *Ultramar.* Transmare. || pint. Color blau, molt fi, viu y permanent en tota espècie de pintura, fèt de la pedra lapissàssuli calsinada. *Ultramar, ultramarino.* Cæruleum defæcatissimum.

ULTRAMARÍ. NA. adj. Lo que està á la altra part del mar. *Ultramarino, trasmarino.* Ultramarinus.

ULTRAMONTÀ. NA. adj. Lo que està á la altra part de las montanyas. *Ultramontano, ultrapueros.* Ultramontanus. || Relatiu al ultramontanisme. *Ultramontano.* Ultramontanus.

ULTRAMONTANISME. m. Doctrina de la infalibilitat del Papa. *Ultramontanismo.* Ultramontanismus, i.

ULTRANSA. (A) m. adv. Á tot llans. *Á todo trance.* Usque ad ultimum discrimen, usque ad mortem.

ULTRAPOTÈNCIA. f. Últim esfors. *Último esfuerzo.* Extremus conatus.

ULTRATGE. m. Injúria de obra ó de paraula. *Ultraje, ultrajamiento.* Contumelia, æ.

UM.

UMBILICAL. adj. med. Cosa del llombrígol, com: vasos UMBILICALS. *Umbilical.* Umbilicaris.

UMBILICAT. DA. adj. De figura de llombrígol. *Umbilicado.* Umbilicatus.

UMBREL-LA. f. Parassol petit y molt fi que solen usar las senyoras. *Sombrilla.* Umbella, æ. || Paráygua molt fi y adornat, sota del qual se porta 'l SS. Sagrament. *Patio.* Umbella, æ.

UMBRÍVOL. adj. OMBRÍVOL.

UMPLERT. A. adj. y p. p. *Llenado, lleno.* Plenus.

UMPLIR. v. a. Cumplir, ocupar l' espay que estava vuyt. *Llenar.* Impleo, es. || Ocupar un lloch. *Llenar.* Impleo, es. || Parèixer bè, satisfer alguna cosa. *Llenar.* Placet, placebat. || Posar una cosa dins de altra. *Henchir, embutir, llenar.* Instipo, as. || Ocupar dignament algun lloch, empleo, etc. *Llenar.* Occupo, as. || Introduhir en algun lloch gran abundància de una mateixa cosa. *Llenar.* Repleo, es. || Donar, atribuhir alabansas, honors y altres cosas inmaternals. *Llenar, atestar, colmar.* Impleo, es. || met. UEMPLIR LO BUCH. || Cumplir ó acabar algun número. *Llenar, completar, acabar.* Cumpleo, es. || v. r. INFLARSE. || ENGREIXARSE. || met. Enfadar-se. *Llenarse, atufarse.* Stomachor, aris. || Fastiguejarse. *Llenarse, fastidiarse.* Pertædo, es. || Posarse abundància de alguna cosa sobre la persona de algú, y així 's diu: UEMPLIRSE de pòls, de pòls, de ronya, etc. *Plagarse, llenarse.* Impleri.

UN.

UN. A. adj. numeral cardinal. *Uno.* Unus. || Identificat, unit física ó moralment. *Uno.* Unus. || Molt semblant, com: tots feren UNA mateixa mort. *Uno.* Unus. || Íntim amich. *Uno.* Alter ego. || Indistinct ó mateix, com: la seva rahó y la meua es UNA. *Uno.* Idem. || Sol en sa espècie y que exclou tot gènero de pluralitat. *Uno.* Unus. || La persona que 's cita indeterminadament. *Uno.* Quidam. || S' usa relativament pera distribuhir las cosas ó personas, y 's contraposa á altre. *Uno.* Unus et alter. || Qual-sevol individuó de una espècie. *Uno.* Unus. || m. Lo principi ó arrel de tot número. *Uno.* Unitas,

atis. || La primera nota, xifra ó guarisme. *Uno*. unus. || Se sol usar al principi de la oració ó després del verb, pera donarli més energia, com: es un voler dir. *Un*. || També s' usa pera explicar la grandesa ó dificultat de qualsevol cosa, com: es tot un home, tot un sabi. *Un*. Omnimodè.

UN Á ALTRE. m. adv. Mútua ó recíprocament. *Uno á otro*. Alter alteri.

UN Á UN, ó UN PER UN, ó DE UN Á UN. m. adv. Un després de altre. *Uno á uno*. Singuli. || CAP Á CAP.

UN NO ES NINGUN. exp. prov. Significa que sens ajuda de altres no's pòt fèr allò que necessita de molts. *Uno y ninguno todo es uno*. Testis unus, testis nullus.

UN NO SÉ QUÉ. exp. que's diu de cert agrado, prenda, gràcias ó altra qualitat, que encara que s' experimenta no se sab explicar. *Un no sé qué*. Nescio quid.

UN Ó ALTRE. m. adv. Algú. *Uno ó otro, alguno, uno de tantos*. Aliquis, quidam.

UN QUE ALTRE. m. adv. Pochs entre 'ls molts de que's parla, com: tots consentírem menos un que altre. *Uno que otro, tal cual*. Nonnulli, pauci.

UN QUIDAM. exp. Cert subjecte. *Cierto sugeto, un fulano*. Quidam. || exp. de despreci. *Un quidam*. Quidam.

UN SI ES NO ES. loc. Molt poch, quasi imperceptible. *Un si es no es*. Ferè nil.

UN SOL. Un y no més, com: UN SOL DÈU. *Un solo, uno solo*. Unicus.

UN Y ALTRE. exp. ab que's declaran dos coses distintas, com unitilas pera algun fi. *Uno y otro*. Unus et alter. || Se diu també per oposició de las coses y personas, com: UN VÁ Y ALTRE VE. *Uno y otro*. Unus et alter.

L' UN DESPRÉS DEL ALTRE. m. adv. Successivament ó per orde successiu. *Uno tras otro*. Unum post aliud vel ex alio.

L' UN SOBRE ALTRE. exp. pera manifestar que las personas en algun paratge estan molt apretadas per la reducció del lloch. *Como piosos en costura; como sardinas en banasta*. Loci angustia compressus. || En lo blasó 's diu de las figuras que estan esteses sobre de altres, deixant interval-lo entre ellas. *Uno sobre otro*. Unus super alterum.

UNA Y BONA. exp. ab que's pondera alguna espècie ó funció notable especialment de renyina. *Una y buena*. Res quidam plena periculis.

Á UNA Ó Á LA UNA. m. adv. Juntament, á un mateix temps. *A una*. Uná, simul.

DE UNA. m. adv. DE UNA VEGADA.

EIXIR, ESCAPARSE Ó LLIURARSE DE UNA Y BONA. fr. Denota que algú s' ha escapat com per miracle de algun perill ó que ha lograt alguna cosa de que tenia poca esperança. *Encomendarse á buen santo*. Tutelarem ei quidem optimum advocasse.

QUI NO S' ESCAMENTA AB UNA, NO ESCAMENTARÁ AB NINGUNA. ref. Denota que qui no pren experiència en una vegada de perill, ó no s' escassa des-

prés de una correcció, no es de esperar que's desenganye ó escasse. *Quien no escarmienta de una vez, no escarmienta de diez*. Non damnis sapit ille decem, qui non sapit uno.

UNÁNIM, A. adj. Conforme á la voluntat ó parer. *Unánime*. Unanimis.

UNÁNIMAMENT. adv. m. De comú acord. *Unánimemente*. Concorditer.

UNANIMITAT. f. Concórdia, conformitat de ánimo ó opinions. *Unanimidad*. Unanimis, nia.

UNCA. adv. t. ant. May. *Jamás*. Nunquam.

UNCIÓ. f. L' acte y efecte de ungir ab les sants olis, y 'ls mateixos sants olis. *Uncion*. Uncio, nia. || Lo caràcter de las cosas sagradas que s' imponeix per medi dels sants olis, com en la consagració dels bisbes, reys, etc. *Uncion*. Uncio, nia. || EXTREMUNCIÓ. || met. Los moviments de la gràcia y consolacions del Esperit sant. *Inspiracion, unum Spiritus sancti inspiratio*. || UNTURA. || pl. de las nunturas que's prenen pera curar lo malgillich, las quals fan suar molt. *Unciones*. Unum morbo uncturae.

UNCIONARI, A. adj. Qui està prenent las uncions pera 'l gallich ó convaleixent de ella, y la pesca ó lloch abont se prenen. *Sudatorios, unctorios*. Unctionibus medicatui, vel deservicus calicatum.

UNDECÀGONO, NA. adj. geom. Figura de onze ànguls y onze costats. *Undecàgono, undecagono*. Hendecagonus, undecagonus.

UNDECIM, A. adj. numeral. L' onze en ord. *Once, undécimo*. Undecimus.

UNDECIMAMENT. adv. m. En onze lloch. *Undécimamente*. Undecimò.

UNDECUPLO, A. adj. Quantitat onze vegades més que altra ab que's compara. *Undécuplo*. Undecuplus.

UNDISSONANT. adj. poét. Se diu de las hyguas que sonan ab lo moviment de las onas. *Undisono, undisonante*. Undisonus, undisonans.

UNDULACIÓ. f. fis. Moviment circular que atquireix un flúit pel impuls de un cos estrany, com quant se tira una pedra, etc., en la superfície de la hygua. *Undulacion*. Undulationis motus. || met. poét. Moviment á manera de onades que fan algunas robes, cabells, etc. *Undulacion*. Undulatio, nis.

UNDULAR. v. n. Formar onas algun lloch ó roba. *Undular*. Undo, fluctuo, as.

UNDULATORI, A. adj. fis. S' aplica al moviment de undulació. *Undulatorio*. Ad undulationem pertinens.

UNFLAR. v. n. INFLAR.

UNFLAR PER LA GARBETA. loc. ter. Pesar ho y gas. *Engordar*. Pinguescere. || met. y fam. INFLAR.

UNFLJA. f. ant. INFLAR.

UNGARINA. f. ANGARINA.

ÚNGARO, A. adj. HÚNGARO.

UNGIDOR. m. UNTEADOR.

UNGIMENT. m. unció.

UNGIR. v. a. Signar ab los sants olis á una persona de dignitat. *Ungir.* Ungo, is. || UNTAR.

UNGIT, DA. p. p. *Ungido.* Unctus. || m. La persona elegida per rey y signada ab l' oli consagrat, y per antonomàssia 's diu de Jesucrist. *Ungido.* Sacro oleo perunctus.

UNGLA. f. Matèria córnea que's fa en la part superior del cap dels dits. *Uña.* Unguis, is. || Matèria córnea, dura y punxaguda més ó ménos encorvada, de que estan armats los caps dels dits de alguns animals, com aucells, gat, etc., pera sa defensa. *Uña.* Unguis, is, falcula, æ. || PEÜLLA. || GASCO. || Espècie de crosta dura que's forma á las bèstias en las nafas. *Uña.* Ulceris in jumentis crustæ. || En los arbres lo tall horisontal inclinat, que queda en la part unida á la arrel quant se talla alguna soca. *Uña.* Unguis, is. || met. nant. L' extrem ó punta de cada bras del àncora. *Uña, pico de toro ó de papagayo, y oreja* pr. Cádiz. Unguis, is. || bot. Certa clapaleta negra á semblansa de ungla en la part inferior de las fullas de algunas flors, com rosas, cascalls, etc. *Uña.* Unguicula, æ. || Lo tall diagonal en la brocada dels cepes. *Uña.* Ungula, æ. || met. fam. Destresa ó inclinació á robar. *Uña, uñas.* Furandi dexteritas.

UNGLA DE ASE. Planta pectoral, ab las camas rojas, que al principi de la primavera fa flors grogas ántes de traurer las fullas, per lo que 'ls botànichs diuhén de ellas: filius ante patrem. *Uña de asno ó cepsa de caballo.* Tusilago vulgaris.

UNGLA DE CABALL. POTA DE CABALL.

UNGLA DE CAT. Certa fusta de Califórnia. *Uña de gato.* Lignum sic dictum.

UNGLAS DE GAT, Y CARA DE BEAT. ref. contra 'ls hipócritis. *Uñas de gato, y cara ó hábito de beato.* Qui curios simulant, et bacchanalis vivunt.

AGAFAR AB LAS UNGLAS. fr. met. Explica 'l desitj de castigar á algú ó ferli algun dany pera venjar-se. *Cojer en las uñas, ó entre uñas.* Apprehendo, is.

Á LA UNGLA. m. adv. Robant. A la uña. Expilando.

ARRANCAR LAS UNGLAS. fr. Llevarlas. *Desuñar.* Ungues rexellere.

Á UNGLA DE CABALL. m. adv. que junt ab los verbs fugir, escapar, etc., significa lliurarse de algun perill per la lleugeresa del caball. *A uña de caballo, á todo escape.* Celerrimè.

CLAVAR LA UNGLA. fr. Excedir en los preus ó drets deguts segons lley ó costum. *Hincar ó meter la uña.* Pretio defraudare.

FER OBRAR LA UNGLA. fr. Robar. *Raspar, ir á la raspa.* Rapio, is.

LLANCH DE UNGLAS. Lo qui las té llargas. *Uñoso.* Longis unguibus. || met. Lladre. *Largo de uñas.* Fur, is.

MIRARSE LAS UNGLAS. fr. met. fam. RETIRAR LA ORELLA AL GAT.

NO SÓN UNGLAS DE SANT. loc. fam. Denota que alguna cosa no pòt éixir tant perfecta com se demana,

y també que no s' ha de mirar prim en reparticions de cosas de poch valor. *No son uñas de santo.* Opus manuum hominum.

ROSEGARSE LAS UNGLAS. fr. ROSEGARSE 'LS PUNTS.

SABER Ó TENIR PER LAS UNGLAS. fr. TENIR PEL CAP DELS DITS.

SER MÉS DELICAT QUE UNGLA DE ASE. fr. ab que's nota á la persona molt delicada, ó que's queixa de poch. *Licenciado vidriero, ofenderse del aire, ser muy delicado para el infierno.* Quæritum esse.

TINIR UNGLAS. fr. met. TENIR CAIXALS.

TRAURE LAS UNGLAS. fr. met. Defensarse, manifestar aspresa ó dificultat en deixar-se persuadir. *Mostrar las uñas, los colmillos; sacar los pies de las alforjas.* Callidè consilia respuere. || met. Valerse de tota la habilitat, ingeni, ó valor en un llans apurat, ó quant convé. *Sacar las uñas.* Ingenii viros exserere.

UNGLADA. f. Impresió que's fa ab la ungla. *Uñada, uñarada, arañó.* Unguis laceratio.

UNGLASSA. f. aum. *Uñaza.* Grandior unguis.

UNGLERA. f. UNGUER.

UNGLETA. f. d. *Uñita, uñuela.* Unguicula, æ. || Diversió de noys en que fan córrer ab la ungla una agulla, fins que l' un la encrenha sobre la del altre, y guanya. *Alfileres, crucillo.* Puerilis acicularum ludus.

UNGLOT. m. aum. UNGLASSA. || La ungla del porch y demès animals de la pota partida. *Pesño, uña, zapatilla, carnicol.* Talus, astragalus, i.

UNGÜENT. m. Composició que's confecciona de vários simples medicinals. *Ungüento.* Unguentum, i. || Confecció de vários simples olorosos. *Ungüento.* Pigmentum, i. || Lo que's fa de cals viva, oli, y altres ingredients pera arrancar lo pel. *Atanquia.* Dropax, acis. || met. Qualsevol cosa que suavisca y atrau l' ànimo ó la voluntat. *Ungüento.* Linimentum, i.

UNGÜENT DELS APÓSTOLS. far. Medicament compost de dotze simples ó drogas. *Ungüento de los apóstoles, ó de Venus.* Apostolorum unguentum.

UNGÜENT GROCH. Lo que's compon de oli, de pega grega y de cera groga que es lo que li dona 'l color. *Ungüento amarillo.* Unguentum pallidum.

UNGÜENT ROSAT. Lo que está compost ab rosas. *Ungüento rosado.* Rhodium, rosaceum unguentum.

UNGÜENTARI, A. adj. Lo que pertany als ungüents, ó 'ls conté. *Ungüentario.* Unguentarius. || m. Lo lloch ahont se guardan los ungüents. *Ungüentario.* Unguentorum repositorium.

UNGÜENTER. m. Qui fa ó ven ungüents no sent apotecari. *Ungüentario.* Unguentarius, ii, unguentorum conficiens.

UNGUER. m. Carnot que s' aha á la vora de la ungla; y també la ungla que creixent se vá introduint en la carn, y causa gran dolor. *Uñero.* Paronichia, æ.

UNIBLE. adj. Lo que pòt unir-se *Unible.* Quod copulari potest.

ÚNICAMENT. adv. m. Sola ó precisament, ab exclusió de altres coses. *Únicamente.* Unicè.

ÚNICH, CA. adj. Sol, ab exclusió de altre. *Único, solo, singular.* Unicus. || Precís, necessari. *Único.* Necessarius. || Especial, excel·lent en sa línia. *Único.* Præstantissimus.

UNICORN. m. *ALICORN.* || Pedra mineral groga, cendrosa ó parda semblant al corn, á la que s'atribueixen moltes propietats del alicorn. *Unicornio.* Lapis ceratites.

UNIDAMENT. adv. m. Ab unió y concórdia. *Unidamente.* Uniformiter.

UNIFICACIÓ. f. Acció de unificar. *Unificación.* Adunatio, nis.

UNIFICAR. v. a. Formar un tot, fèr de moltes coses una sola unintlas ó mesclantlas. *Unificar.* Aduno, as.

UNIFORMAMENT. adv. m. *UNIFORMEMENT.*

UNIFORMAR. v. a. Fèr una cosa conforme ó semblant á altra. *Uniformar.* Rem alteri conformem facere.

UNIFORME. adj. Conforme, igual á altra cosa. *Uniforme.* Par. || De una sola forma. *Uniforme.* Uniformis. || De acort, unit ab altre pera alguna acció ó empresa. *Conforme, acorde, concorde, uniforme.* Concors. || Lo vestit peculiar ó distintiu de un cos ó establiment. *Uniforme.* Vestis uniformis.

UNIFORMEMENT. adv. m. Ab uniformitat. *Uniformemente.* Uniformiter.

UNIFORMITAT. f. Conformitat, igualtat, semblansa. *Uniformidad, conformidad.* Uniformitas, atis. || *UNANIMITAT.*

UNIGENIT, A. adj. Fill únich, y per antonomàsia Jesucrist. *Unigénito.* Unigenitus.

UNIÓN. f. La acció y efecte de unir una cosa ab altra. *Union.* Copulatio, nis. || La acció y efecte de estar unidas dos coses. *Union.* Nexus, us. || fil. La conjunció ó comunicació de la forma ab la matèria. *Union.* Unio, nis. || La junta física ó moral de dos ó més coses entre sí. *Union.* Conjunctio, unio, nis. || Concórdia, conformitat de ánimo. *Union, unidad.* Concordia, æ. || Entre llapidaris la semblansa de una pedra ab altra, la mateixa pedra. *Union.* Unio, nis. || Composició que resulta de la mescla de des coses. *Incorporacion, union.* Mixtio, nis. || Aliansa, confederació. *Union.* Fœdus, eris.

|| La immediació de una cosa ab altra. *Inmediacion, union.* Proximitas, atis. || Connexió ó enllás del discurs, etc. *Conexion, union, coordinacion, enlace.* Orationis orbis. || cir. La consolidació de las voras de la ferida. *Union.* Copulatio, nis. || anat. comissura. || La juntura dels ossos. *Articulo, coyuntura.* Articulus, i. || La lligadura ó enllassament de una cosa ab altra. *Ligazon, union, trabazon, ligamiento, vínculo.* Nexus, us. || Bona correspondència, amistat. *Union.* Unio, nis. || pint. Proporció, bon orde y simetria de uns colors ab altres. *Union.* Unio, nis.

|| gram. conjunció. || *REUNIÓN.* || La juntura de dos fustas, cordas ó altra cosa per sos extrems, entre-

llasant l'un ab l'altre. *Empalmadura.* Cognatio, nis. || met. L'enllás del matrimoni. *Coyunda, vínculo, yugo.* Conjugium, ii.

UNIÓN HIPOSTÁTICA. La de la naturalesa humana y lo Verb Diví en una mateixa persona. *Union hipostática.* Uniohipostatica.

UNIONITA. f. Secta que sols posa una persona en un Dèu. *Unionita.* Unionita, æ.

UNIPERSONAL. adj. y m. Lo que consta ó una sola persona. *Unipersonal.* Unica constans persona.

UNIR. v. a. Juntar dos ó més coses entre sí fèrmant un tot. També s'usa com recíproch. *Unir.* *adunar, juntar, unificar.* Jungo, is. || Mesclar, incorporar algunas coses entre sí. *Unir.* Commiscuere. || Lligar, enllassar. *Trabar, unir, enlazar.* Colligo, as. || Juntar una cosa ab altra física ó moralment. *Unir.* Copulo, as. || Acercar una cosa ab altra apretantla. *Unir.* Conjungo, is. || Agregar un benefici ó prebenda eclesiàstica á altra. *Unir.* Adjungo, is. || Clóurer la ferida juntant las voras. *Unir.* Consolido, as. || Concordar, conciliar los ánimos, voluntats ó dictàmens. *Unir.* Concordo, as. || Relacionar, proporcionarli á un subjecte 'l tracte ab altre. *Poner en relacion, hacer conocer.* Familiaritatem producere. || *APLANAR, IGUALAR.* || arq. Juntar las rajolas ó pedras per medi del morter. *Unir.* Signum opus facere. || pint. Donar lo color ó sombra de manera que mantinga igual sa forsa. *Unir.* Tæa, is. || *REUNIR.* || *EMPIULAR.* || Parlar dels escuts de armas posarlos junts pels costats baix un timbre ó corona que 'ls abrassa, en senyal de la aliansa de dos famílies. *Acolar.* Aduno, as. || v. r. *Asociarse.* *Asociarse, unirse, aliarse, confederarse.* Fœdero, as. || *Concertarse, convenirse* pera algun fi. *Unir.* Convenio, is. || Estar una cosa molt prop de altra. *Unirse.* Circumjungo. || Agregar-se á la companyia de altres. *Unirse.* Adjungo.

UNIRSE ESTRETAMENT. fr. Fèrse molt amichs, estimarse de tot cor. *Entrañarse, estrecharse íntimamente.* Intímè conjungi.

UNISSÓ. m. mús. Concepte músich per un mateix to. *Unison.* Unisonus concentus.

UNISSONÀNCIA. La concurrència de vers uníssonas ó instruments en un mateix to. *Unissonancia.* Consonantia, unius vocis tenor. || La persistència del orador en un mateix to de veu. *Unissonancia.* Continens vocis tonus.

UNISSONO, A. adj. De un mateix so. *Unisson.* Unisonus. || Consonància de dos sons produhils per dos cossos de una mateixa naturalesa, matèria, tensió, etc. de modo que formen un mateix so. *Unissono.* Unisonus. || En la moral se diu dels que tenen los mateixos sentiments ó un mateix modo de pensar. *Unissono.* Unisonus.

UNIT, DA. p. p. y adj. *Unido.* Junctus. || *REAL PLA.*

UNITARIS. m. pl. Heretges, nous antitrinitaris que diuen que la divinitat no es altra cosa si-

no 'l Pare de N. Sr. Jesucrist. *Unitarios*. Unitarii, orum.

UNITAT. f. Simplicitat total, é indivisió del ent. *Unidad*. Unitas, atis. || Qualitat de lo que es un sol. *Unidad*. Unitas, atis. || arit. Lo principi ó fonament del número que's pren per terme de comparació, pera saber lo valor de altrás quantitats de sa mateixa espècie. *Unidad*. Monas, adis. || La primera nota ó xifra á la dreta de qualsevol suma, y així's diu: UNITAT simple, UNITAT de desena la que segueix, UNITAT de centena, etc. *Unidad*. Monas, adis. || **UNIFORMITAT.** || Entre 'ls controvertistas s'enten especialment per la unitat de la naturalesa divina, y per la de la Iglesia católica, que no admet sinó una societat, una comunió, un cap visible y pastor universal que es lo Papa. *Unidad*. Unitas, atis. || poét. La subordinació ó enllás verosímil de las accions particulars, incidents, demés circumstàncies del poema, y personas auxiliars ab la acció y persona principal pera formar un tot perfet. *Unidad*. Unitas, atis. || pl. fis. Cosos simples, inmutables, indisolubles, solits é individuals que tenen sempre la mateixa figura y la mateixa massa; y diuen que consisteix en aquestas unitats la essència de las cosas. *Unidades*. Monades, um.

UNITIU, VA. adj. Lo que té virtut de unir física ó moralment. *Unitivo*. Copulativus. || En la jurisprudència canónica 's diu del rescrit, etc. que uneix vários beneficis en un. *Unitivo*. Unitivus.

UNIVERS, A. adj. **UNIVERSAL.** || m. Lo conjunt de totes las essències criadas. *Universo*. Rerum universitas. || En sentit ménos extens y ménos propi 's pren per tot lo globo de la terra, per tots los homes y nacions. *Universo*. Terra, æ. || pl. Lo mateix que tots. *Todos*. Omnes.

EN UNIVERS. m. adv. EN GENERAL.

UNIVERSAL. adj. Lo que ho compren tot en la espècie de que's parla. *Universal*. Universalis, niversus. || General, molt comú. *Universal*, *general*. Generalis. || Lo que s'exten per tot. *Universal*. Universalis. || Se diu del home de molts coneixements ó que sab molts ciències. *Universal*. Omnis Minervæ homo. || teol. Se diu de la gràcia que dona Dèn á tots los homes, pera que si volen se salven, pus morí per tots. *Universal*. Universalis. || esg. Angul recte, tall y moviment de conclusió. *Universal*. Universalis. || pl. lóg. Termes comuns ó generals baix dels quals estan compresas molts espècies é individus, y que comunment ne contan cinch; género, espècie, diferència, propi y accident. *Universales*. Universalia, ium.

UNIVERSALISTA. m. Nom que 'ls heretges que s'anomenan reformats donan al qui defensa que Dèn vol que tots los homes se salven. *Universalista*. Universalista, æ.

UNIVERSALÍSSIM, A. adj. sup. lóg. S'aplica al género supremo. *Universalissimo*. Universalissimus.

UNIVERSALITAT. f. Qualitat de lo que s'ex-

ten á tot sens ninguna excepció, y s'anomena universalitat metafísica, com: tots los homes són mortals, á diferència de la que's diu moral, que admet alguna excepció, com: tots los vells alaban lo temps de la seva juventut, y en aquest cas se diu millor generalitat. *Universalidad*. Universalitas, atis. || La generalitat de coneixements en la varietat de ciències ó matèries. *Universalidad*. Eruditio, nis. || lóg. La rahó formal abstracta, que constituheix lo concepte de universal. *Universalidad*. Universalitas logica.

UNIVERSALMENT. adv. m. Ab universalitat. *Universalmente*. Universim. || **GENERALMENT.**

UNIVERSITARI, A. adj. Relatiu á la universitat. *Universitario*. Universitarinus.

UNIVERSITAT. f. La col·locació de totes las cosas criadas. *Universidad*. Universitas numerus. || Comunitat ó cos de professors y mestres lligítims pera la ensenyansa pública de totes las ciències y arts lliberals, y per lo qual se confereixen los respectius graus en cada facultat. La de Tortosa que's fundá en 1540 en lo dia no existeix. *Universidad*. Universitas, atis. || La casa ó lloch ahont concórren y 's juntan los professors y estudiant per la pública instrucció ó pera altres actes propis de són institut. *Universidad*. Academia, æ. || La comunitat ó junta en que estan escrits molts pera algun fi ú ofici. *Universidad*. Conventus, us. || Lo comú ó bé públich de cada poble. *Universidad*. Res publica, bonum commune. || **UNIVERSALITAT.** || pl. Lo conjunt de pobles entre sí units, que tenen amistat y confederació. *Universidades*. Oppidorum federatorum cætus.

UNIVOCACIÓ. f. La conformitat ó conveniència de cosas distinctas baix de una mateixa rahó. *Univocacion*. Univocatio, nis.

UNIVOCAMENT. adv. m. De un modo unívoc. *Univocamente*. Univocè.

UNIVOCARSE. v. r. Convenir en una mateixa rahó una, dos ó més cosas distinctas. *Univocarse*. Univocari.

UNÍVOCH, CA. adj. Terme que s'aplica á molts cosas en la mateixa significació, com home, que convé igualment á Pere, á Pau, etc. *Unívoco*. Univocus. || **SEMBLANT.**

UNSA f. Cada una de las parts en que's divideix la lliura, que es en major ó menor número segons los llochs. *Onza*. Uncia, æ. || **UNSA DE OR.**

UNSA DE OR. Moneda de or del pes de una unsa que equival á 16 duros, y es la moneda de més valor major que's coneix vuy en dia en Espanya' *Doble de 4 ocho*. Auri uncias pondere moneta.

PER UNSAS. m. adv. met. Escassament. *Por onzas*, *onza á onza*. Unciatim.

PESAR, VÉNDER ó DONAR PER UNSAS. fr. met. *Oncear*. Unciatim vendere.

UNT. m. UNTET.

UNTADOR, A. m. y f. Qui unta. *Untador*. Untor, is.

UNTAMENT. m. UNTURA.

UNTAR. v. a. Aplicar alguna cosa crassa ó viscosa, com oli, ungüent, etc. extenentia superficialment. *Untar, ungir.* Lino, is. || **EMBTUMAR, EMPASTAR.** || En várias arts y entre ellas en la de la pintura donar un bany de barnís ú oli pera acabar de retocar. *Untar.* Polio, is. || Donar diners ó fèr regalos pera facilitar la execució de algun negoci que estava detingut. *Untar, untar el carro ó las manos.* Muneribus demulcere. || v. r. Tacarse casualment ab una matèria oliosa ó untosa. *Untarse.* Maculari. || met. Agafarse á las mans, ó quedarse part de las cosas que 's manejan, especialment diner. *Untarse.* Lucro fœdari.

UNTAR DE CRISMA. loc. ant. UNGIR.

UNTAR PER SOBRE Ó LLEUGERAMENT. fr. *Entreuntar.* Leviter illinere.

UNTAT, DA. adj. Brut, greixós. *Lardoso, grasiento, pingoso, pringon.* Pinguis.

UNTET. m. Matèria crassa á propòsit pera untar. *Unto.* Pinguedo, inis. || Greix. *Pringue.* Pinguedo, inis. || met. La brutícia ó porqueria que s'apega á la roba ó altra cosa. *Pringue.* Sordes, ium. || pl. Diner pera sobornar. *Unto de Méjico ó de rana.* Pecunia, æ. || met. Qualsevol cosa que suavisca l'ànimo ó la voluntat, y l'atrau á lo que 's desitja conseguir. *Ungüento.* Linimentum, i.

Haverhi UNTETS. fr. Haverhi algun regalo. *Haber albricias.* Munuscula esse.

UNTÓS, A. adj. Viscós, greixós, lo que es de una substància crassa ó apegalosa. *Untoso, untoso.* Pinguis.

UNTOSITAT. f. Qualitat ó propietat de las cosas untosas. *Untosidad.* Pinguedo, inis.

UNTURA. f. La acció de untar. *Untura, untadura, untamiento;* y *uccion y orimacion* quant es ab oli consagrat. *Uctura, æ.* || La matèria ab que s'unta. *Untura, untadura.* Illitus, us. || med. Composició que es un medi entre oli y ungüent, y serveix pera ablanir y resódrer. *Linimento.* Linimentum, i.

UP.

UPA. interj. APA. || fam. PRO, TONO, FASTUOSITAT. GEN DE UPA. loc. fam. *Gente de tono, de pro, de importancia.* Illustres, honorati cives.

UR.

URACÁ. m. Vent repenti é impetuós que fá remolins, y sól causar grans estragos. *Huracan.* Venti furentes.

URACO. m. anat. Lo foradet per abont ix la orina de la bufa. *Uracho.* Urinæ meatus.

URBÀ, NA. adj. Propi de ciutat. *Urbano.* Urbanus. || Cortés, atent. *Urbano.* Comes. || n. p. de home. *Urbano.* Urbanus, i.

URBANAMENT. adv. m. Ab urbanitat. *Cortosanamente, urbanamente.* Urbanò.

URBANITAT. f. Primer, cortesia, finura en lo tracte. *Cortesania, urbanidad, comedimiento, políca, civilidad.* Urbanitas, atis.

URCA. f. Espècie de fragata de càrrech ó construhida á propòsit pera ell, encara que no té tanta eslora com la de guerra. *Urca.* Urca, æ.

URDIDOR, A. m. y f. Qui urdeix. *Urdidor.* Ordians, tis. || Instrument de fusta á modo de devanadoras, format en triánguls pera urdir las telas. *Urdidera, urdidor, molino.* Ad ordiendum compages.

URDIDURA. f. Obra de urdir. *Urdidera.* Orsus, us.

URDIM. m. URDIT. 2.

URDIR. v. a. Disposar los fils en l'urdir pera posarlo al teler. *Urdir.* Ordior, iris. || met. Projectar, prevenir medis ocultos pera un fi mal. *Tramar, urdir, fabricar, forjar.* Fabrico, æ.

URDIT, DA. p. p. *Urdido.* Orsus. || m. Lo conjunt de fils ordenats pera posar al teler que surxen de basa á la tela, y forman la llargària de la pessa. *Urdimbre, urdiembre, cadena, pid.* Stemm, inis.

UREA. f. Substància en agullas prismàtiques é en fulletas brillants ó blanquinosas, inodora, de sabor fresch y picant, inalterable al ayre, soluble en l'aygua y en l'esperit de vi; despren amoníach tirada á las brasas. *Ures.* Urea, æ.

URÈTER. m. anat. Cada un dels vasos é conductos que conduheixen á la bufa de la orina separada en las glàndulas dels ronyons. *Urtiera.* Urinæ meatus.

URÉTICH, CA. adj. Lo que pertany á la uretra. *Urético.* Ad ureteres pertinens.

URETRA. f. anat. Lo coll de la bufa per lo qual s'expelleix la orina. *Uretra, urtiera.* Uretra, æ. || bot. STIGMA.

URGELL. m. País de Catalunya. *Urgel.* Urgellum, i.

QUANT L'URGELL FLORA, LA SAGARRA RIU. ref. Dona á entendre que l'any que es bo pera la montanya, no es bo pera 'l pla. *El año de la sierra no le traiga Dios á la tierra.* Collibus optata temporis, planorum iniqua.

URGELLÉS, A. adj. Cosa de Urgell. *Urgells.* Urgellensis.

URGÈNCIA. f. Precisió, necessitat de fèr alguna cosa. *Urgencia.* Urgentia, æ. || Necessitat é falta de lo que 's necessita per algun negoci. *Urgencia.* Urgentia æ. || Instància, pressa. *Urgencia.* Instancia, æ.

URGENT. p. a. Lo que urgeix. *Urgente.* Urgens.

URGENTMENT. adv. m. Ab urgència. *Urgentemente.* Instantèr.

URGIR. v. n. Precisar, requirir alguna cosa prompta execució ó remey. *Instar, urgir, apretar.* Urgeo, es. || Obligar actualment la lley ó precepte. *Urgir.* Urgeo, es.

URIM. m. Part ó adorno del pectoral del sumo sacerdot dels jueus. Se servian de ell sols quant tractavan de consultar á Deu en los cassos difícils é importants de interés públich. *Urim. Urim.*

URINAR. v. n. y derivats. *ORINAR.*

URNA. f. Caixa de metall, pedra ó altra matèria feta en forma de cofre ó atabut. *Urna. Urna, æ.* | Caixa dins del sepulcre, *Urna. Urna, æ.* | Escaparata pera estàtuas petites. *Urna. Urna, æ.* | La en que's col·loca la hòstia consagrada en lo dijous sant. *Sepulcro. Sepulcrum, i.* | Caixa ó gerro ahont posen las sorts ó cédulas en las rifas y eleccions. *Urna. Urna, æ.*

URNETA. f. d. *Urnica, illa. Urnula, æ.*

URÓ. m. Arbre corpulent molt dur, la fusta del qual està moltas vegades clapada y salpicada á manera de ulls; las flors blanques de moltas fullas, posadas en una rosca col·locada al mitj del càlzer, retallat ordinàriament en cinch parts iguals. *Acere, arce. Acer, eris.*

URÓ DEL SUCRE. Arbre de la América del nort, del que s'extrau sucre. *Arce sucario ó del azúcar. Acer saccharinus.*

UROGALL. m. Aucell semblant al gall, però major; lo cap negre, 'l bech curt; lo coll negre ab clapes cendrosas; la cua molt llarga, negra ab pintas blanques. *Orogallo. Orogallus, i.* | Altre aucell major que la perdiu, y semblant al francoll. Té 'l bech negre; 'l cos pardo, ab quatre plomas negres en las alas, y las demés blanques per la basa; las potes quasi negres y quatre dits en cada una. *Gri-gallo. Tetrax, tetrax.*

URPA. f. *GARRA, GRAPA.*

URSA. f. tor. *LLANBERGADA.*

FÉR URSES. fr. ter. *FÉR MORROS, FÉR MALA CARA.*

URTIGA. f. *ORTIGA.*

US.

US. m. pron. personal. Vos, y á vosaltres. *Oa, ó vosotros. Vos.* | La acció y efecte de usar alguna cosa. *Uso. Usus, us.* | Lo servey y profit que actualment se trau de las cosas. *Uso. Usus, us.* | L'acte de disfrutar de alguna cosa, encara que no s'en tinga la propietat ó possessió. *Uso. Usus, us.* | Práctica, costum, exercici. *Uso. Consuetudo, inis.*

| Estil, práctica general. *Uso. Praxis, is.* | Exercici ó continuació freqüent de alguna cosa. *Uso. Frequens usus.* | Hàbit ó facilitat. *Uso. Usus, us.* | La continuació de manejar ó servirse de alguna cosa. *Uso. Contrectatio, nis.* | Alteració que's fa de las cosas usantlas. *Uso. Consumptio, nis.* | L'exercici ú ofici, com: l'us de las venas es conduhir la sanch. *Uso. Usus, us.* | Operació que's fa en lo globo pera saber la altura del polo, col·locació dels astres, etc. *Uso. Usus, us.* | for. Dret de usar de las cosas. *Uso. Usus, us.*

US DE RABÓ. L'exercici dels actes de ella, y co-

munment lo temps en que's descobre. *Uso de razon. Rationis lumen.*

ANAR AL US. fr. Acomodar-se á las circumstàncies del temps. *Andar al uso. Tempori servire.*

Á US, Ó AL US, Ó EN US Ó SEGONS US. m. adv. Conforme ó segons ell. *A uso ó al uso, usadament. Ex more.*

DE US. m. adv. De gasto comú. *De uso, de surtido, de gasto comun. Ex usu.*

FORA DE US. m. adv. *Desusadament. Inusitatè.*

MAL US. ABÚS. | pl. Certs drets que sobre 'ls homes ó pagesos de remensa tenian los senyors feudals y eran entre altres los sis següents: remensa personal, intèstia, cugúcia, xórquia, xórcia ó sixórquia, àrcia y firma de aspoli forçada ó violenta. *Malos usos. Abusiones feudatiorum.*

NO PERA PÉRDRE SÓN US, PÓRTA LA VILOSA 'L VUS. ref. Adverteix que tant la dona com l'home deuen ocupar-se cada hu en las pròpies obligacions. *Mientras anda el yugo onde el huso. Currito fuso domi, campi dum currit aratrum.*

USADAMENT. adv. m. *Á us.*

USANSA. f. Us, estil, moda ó costum. *Usanza, usaje. Usus, us.*

USAR. v. a. Valerse ó servirse de alguna cosa. *Usar. Utor, eris.* | Possedir alguna cosa, gaudirsen, disfrutarla. *Usar. Frutor, eris.* | Posar en práctica, en us ó en exercici alguna cosa. *Usar. Usum habere.* | Fér alguna cosa per costum. *Usar. Usurpo, as.* | Valerse de algun medí en los llaços que ocorren. *Usar. Uti.* | Tenir us ó costum de alguna cosa ó estar acostumat á ella. *Usar. Usito, as.* | Emplear, gastar, consumir. *Usar, gastar. Utor, eris.* | Exercir ó servir algun empleo ú ofici. *Usar. Exercer, es.* | Tractar ó comunicar ab algú. *Usar. Familiariter uti.* | for. Fér us cada hu de són dret. *Usar. Uti.* | També 's diu de las paraules y de las cosas inmaterials. *Usar. Uti.* | ant. *NEGOCIAR.* | v. r. Estar en us alguna cosa. *Usars. In usu haberi.* | Practicar-se alguna cosa. *Usarse. Usitari.* | Gastar-se, consumir-se. *Gastarse. Deteriorari.*

USAR MAL. fr. *ABUSAR.*

LO QUE S'USA, NO S'EXCUSA. ref. Aconsella que'ns debem conformar ab l'us comú, sempre que sia lícit y honest. *Lo que se usa, no se excusa. Conte navigat.*

USAT, DA. p. p. *Usado. Usus.* | Mitj gastat pel us. *Usado, traído, servido. Detritus.*

USATGE. m. *USANSA.* | Lley constitució de un regne, provincia ó ciutat. *Usaje. Statutus usus.*

USDEFUUYT. m. Lo dret de usar de la cosa agena y aprofitarse de tots sos fruyts sens deteriorarla. *Usufructo. Usufructus, us.* | Utilitats, fruyts ó profits que's trauben de qualsevol cosa. *Usufructo. Usufructus, us.*

USITAT. adj. Usat ab molta freqüència. *Usitado. Usitatus.*

USSAR. v. a. Fér abordar lo gos. *Azucar. Canem incitare.*

USSIA. f. Síccope de vostra senyoria. *Usta, senyoria, vuesa senyoria, vuesa senyoria.* Tua dominatio.

USTIÓ. f. farm. y quim. La preparació de alguna substància per medi del foc. *Ustion.* Ustio, nis.

USTORI, A. adj. Lo que té la virtut de cremar. *Ustorio.* Urens.

USTRINA. f. Nom que donavan los romans al paratge ahont cremavan los cadàvers. *Ustrina.* Ustrinum, i.

USUAL. adj. Lo que serveix en us comú. *Usual.* Usualis. || Lo que s'usa freqüentment. *Usual.* Usualis. || Lo que s'usa ab facilitat. *Tratable, usual.* Usualis.

USUALMENT. adv. m. Segon l'us comú. *Usualmente.* Ritè, ex consuetudine.

USUARI. adj. for. Usufructuari ab certa limitació. *Usuario.* Usufructuarius. || Alló de que's té l'usdefruyt y no la propietat. *Usuario.* Usufructui subjecta res.

USUCAPIÓ. f. for. Modo de adquirir la possessió de alguna cosa, per haver passat lo temps prescrit pel lleys. *Usucapion.* Usucapio, nis.

USUCAPIR. v. a. for. Adquirir la possessió de alguna cosa, per haverla posseïda tot lo temps prescrit pel dret. *Usucapir.* Usucapio, is.

USUFRUCTUAR. v. a. Gocar l'usdefruyt de alguna cosa. *Usufructuar.* Fructibus uti. || *Fructuificar.*

USUFRUCTUARI, A. adj. Qui té l'usdefruyt ó dret de gaudir-se de alguna cosa en que no's té la propietat. *Usufructuario.* Usufructuarius.

USURA. f. L'interés ó lucro del diner deixat; y regularment se diu quant aquest interés es injust ó exorbitant, prohibit pel dret civil, canònic y natural. *Usura, logro.* Usura, æ. || met. Qualsevol guany ó utilitat. *Usura.* Commodum, i.

DONAR Ó DEIXAR Á USURA. fr. Deixar alguna partida de diner per cert interés just ó injust. *Dar á usura, usurar, usurar, dar á logro, logrear.* Fœnero, as.

FÈR USURAS. fr. DEIXAR Á USURA.

PÈNDRE Á USURA. fr. Pèndre alguna partida de diners ab l'interés convingut. *Tomar á usura, usurar.* Fœneror, aris.

USURARI, A. adj. Cosa de usura. *Usurario.* Fœneratorius. || *USURER.*

USURARIAMENT. adv. m. Ab usura. *Usurariamente, con usura.* Fœneratò.

USURER, A. m. y f. Lo qui deixa á usura. *Usurero, logrero, renovero.* Fœnerator, is. || *USURARI.* f.

USURETA. f. d. *Usura pequeña.* Fœnusculum, i.

USURPACIÓ. f. Obra de usurpar. *Usurpacion.* Usurpatio, nis. || En la jurisprudència canònica gaudiment de un benefici, ó exercici de un càrrech sèns títol just, ó á lo ménos paliat. *Intrusion, usurpacion.* intrusio, nis.

USURPADOR, A. m. y f. Qui usurpa. *Usurpador.* Usurpator, is.

USURPAR. v. a. Extèndrer sòn domini injustament, apoderarse de lo agé, robar. *Usurpar.* Usurpo, as. || Arrogarse la dignitat, ofici ó ocupació de altre. *Usurpar.* Usurpo, as. || Usar, emprar las paraulas ó frases apropiantlas á altre sentit. *Usurpar.* Utor, eris. || Apropiarse, usar cosas de altre estat, com los homes adornos de dona, etc. *Usurpar.* Utor, eris.

UT.

UT. m. Primera ven de la música substituida pel do. *Ut.* Ut.

UTENSILIS. m. pl. Mobles, eynas y qualseva arreu que serveix pera us y comoditat de la vida. *Utensilios.* Utensilia, orum. || Los ab que contribueixen los patrons als soldats en los alloguements. *Utensilios.* Utensilia, orum. || Contribució pera la paga de algunas milicias. *Utensilios.* Utensilia, orum.

UTERÍ, NA. adj. Cosa del útero. *Uterino, uterina.* Uterinus. || S'aplica als fills de una mateixa mare, encara que sian de diferent pare. *Utrius.* Uterinus.

ÚTERO. m. La matrís ahont s'engendra; manté l'feto fins al part. *Útero, seno.* Albus, i.

UTICENSE. adj. Cosa de Útica, ciutat de Àfrica. *Uticens.* Uticensis.

ÚTIL. adj. Profitós, bo pera alguna cosa. *Útil.* Utilis. || Lo que porta utilitat, fruyt ó interés. *Útil.* Utilis. || for. S'aplica als dias que no són lleghimament impeditos ó en que's pòt actuar. *Útil.* Utilis. || Important, de conseqüència. *Útil, importante, de consecuencia.* Magni momenti. || Se diu del seny que té la utilitat de alguna finca. *Útil.* Utilis. || for. Fructuós, de usdefruyt, com: domini útil. *Útil.* Utilis. || *UTILITAT.*

UTILISAR. v. a. Fèr útil á alguna cosa, parlar-la en estat de poder produhir. *Utilizar.* Utilem redere. || Donar profit y també traure'ne alguna cosa. *Utilizar, dar utilidad.* Utilitatem afferre. || for. Traure utilitat de alguna cosa. *Utilizari.* Commodum, lucrum capere. || En lo moral aprofitar-se de las ocasions pera adquirir alguna cosa. *Utilizarse.* Proicio, is.

UTILITAT. f. Profit, interés, fruyt. *Utilitas.* Utilitas, atis. || Aptitud de las cosas pera servir; aprofitar. *Utilidad.* Utilitas, atis.

ÚTILMENT. adv. m. Ab utilitat. *Útilment.* Fructuosè, utiliter.

UTILÓS, A. adj. útil.

UTÓPIA. f. Plan de un govern imaginari perfect. *Utopia.* Utopia, æ.

UTXAVAR. arq. v. a. Formar alguna cosa en forma d'utxavada. *Ochavar.* In octangulum formare.

UTXAVAT, DA. adj. Terminat per vuyt costats.

UVI

CATALA.

UYT

743

tats y ángulo iguales. Ochavado. In octangulum formatus. **|| OCTAU.**

UV.

UVIRAR. V. a. OVIRAR.

UY.

UY. interj. de dolor. Ay. Heu.

UYL. m. ULL.

UYTUBRE. m. OCTUBRE.

V. Vintitresena lletra del abecedari, divuytana de las consonants; sa pronunciació sols se diferencia de la B en que's forma apretant las dents de dalt en l' interior del llabi de baix, y la B ajustant los llabis y obrintlos de cop; se diferencia de la U vocal en l' us y en la figura de cor. Es numeral y val cinch y antiguament ab una ralleta sobre, cinch mil; es abreviatura de vostre y vusté. *V. V.*

VA.

VA, NA. adj. Faltat de realitat ó substància. *Vano.* Vanus. || Inútil, de ningun valor. *Vano.* Casus. || Lliví, lleuger, de poch pes. *Vano.* Evandus. || Infructuós, sens efecte. *Vano.* Inutilis. || Fívol. *Fívol, vano.* Vanus. || Fátuo, inepte. *Vano.* Ineptus. || Inflat, superbiós, ple de vanitat. *Vano, hinchado, vanaglorioso, vanidoso.* Superbus. || Insistent, poch durable. *Vano, vago.* Vanus. || Lo que no té fonament, rahó ó proba. *Vano.* Nullus. || Infundat, fútil, fantástich, com: temor va, esperança VANA, etc. *Vano, aéreo.* Vanus. || Parlant del cap débil ó flach per malaltia. *Débil, flaco.* Debilis. || m. arq. Obertura ó vuyt en las parets y l' espay de entre pilans. *Vano.* Vacuum, i.

EN VA. m. adv. Inútilment. *En vano, en valde.* Frustrà. || Sens firmesa ni consistència. *En vano.* Infirmè. || Sens objecte á qui dirigirse la acció. *En vano.* Incassum. || met. Sens lo logro del fi ó intent. *En vano.* Incassum.

VACA. f. La femella del bou. *Vaca.* Vacca, æ. || La cara de dit animal que's véu en la carniceria. *Vaca.* Vacca caro. || En lo joch lo fondo que posan dos que fan companyia. *Vaca.* Consortium in ludo. || pl. CABRAS.

VACA MARINA. Peix monstruós, de cos cilíndrich, més gruixut per la part anterior, de color negrench, y cubert de pels aspres y clars; lo cap gros ab corns á manera de una vaca comuna; la boca

armada de cerdas llargues; los brassos tenen forma de aleta, 'ls pens col·locats en la extremitat de cos, y estan reunits, y representa la mateixa forma. La femella té dos mamellas ab que alimenta sas crias. *Vaca ó ternera marina ó cornuta, foca manati, manato, lamantina, rosmaro, pejemuller.* Trichechus manati.

DONAR LA VACA. fr. Agafar á algú dels peus y brassos entre dos ó més, y ferli pegar culadas á terra. *Hacer dar de culadas.* Clunium ictus impetere.

VACACIÓ. f. Professió, estament, estat de tria á ofici. *Vacacion, profesion.* Professio, nis. || Descans, suspensió del treball, temps de folga. *Vacacion, feria, huelga.* Otium, ii. || **VACANT.** || pl. Feriats, cessació de estudis. *Vacaciones, feriados.* Feriæ, arum. || for. Cessació de plets, vistas y acte jurídichs. *Vacaciones, ferias.* Feriæ forenses.

VACADA. f. Ramat de vacas ó bous. *Vacada vaqueria, boyada.* Armentum vaccinum.

VACANT. p. a. *Vacante.* Vacans. || La renda ó un empleo, benefici, ó dignitat ecclesiástica metres váca. *Vacante.* Reditus possessore vacans. f. L' empleo ó dignitat que está pera provehirse. || l temps que passa sens ferse la provisió. *Vacans.* Vacans munus. || m. VUYT, DESOCUPAT.

VACAR. v. n. Ceasar, suspèndrer per algun temps los estudis, los assumptos del tribunal; alguns altres traballs. *Vacar, tener vacaciones, cerrar el estudio, los tribunales, etc.* Feriari. || Quedar sens possessor algun empleo, etc. *Vacar.* Vacare. || || Dedicarse, entregarse totalment á alguna cosa. *Vacar.* Alicui incumbere, vacare; operam dare.

VACIL·LACIÓ. f. y

VACIL·LAMENT. m. Moviment incert ó indeterminat de alguna cosa. *Vacilacion, vacilamin.* Vacillatio, nis. || Irresolució. *Vacilacion, perplejidad.* Hæsitantia, æ.

VACIL·LAR. v. n. Móurerse indeterminad-

ment alguna cosa, algun edifici ó altre objecte. *Vacilar*. Vacillo, as. | Estar poch ferma alguna cosa en són estat. *Vacilar*. Vacillo, as. | Dubtar, no saberse resódrer ó elegir entre dos extrems. *Vacilar*, *fluctuar*, *dudar*, *titubear*. Titubo, as.

VACUAR. v. a. y derivats. *EVACUAR*.

VACUITAT. f. La qualitat que constituheix lo rúcuo. *Vaciedad*, *vacuidad*. Vacuitas, alis.

VACUNA. f. Cert gra ó pigota que ix en las namellas de las vacas, quant las munyen sèns renar-se las mans los qui han tocat lo gabarro dels caballs; y també s' anomena així la matèria de dits grans y la dels grans dels vacunats. *Vacuno*. *Vacuum* pus.

VACUNACIÓ. f. La operació de vacunar. *Vacunacion*. *Inoculatio*, uis.

VACUNAR. v. a. Empeltar la verola, aplicar lo pus ó matèria de la vacuna á alguna persona, pera que contrahent certa indisposició quede preservada de la verola epidèmica y natural. *Vacunar*, *inocular*. Pus *vaccinum* ingerere.

VÀGUO. m. fis. L' espay enterament desocupat ó desembarassat de tot cos. Es objecte de molts disputas entre filosops, y no està clar com alguns s' imaginan abesa màquina neumática. *Vacuo*, *vacuo*. *Vacuum*, i. | *VUTT*, *DESOCUPAT*.

VADEJABLE. adj. Lo que pòt vadejarse, com lo riu que pòrta poca àygua. *Vadeable*, *esguazable*. *Vadosus*. | met. Superable ab l' ingeni, art ó eficàcia quant s' ofereix alguna dificultat. *Vadeable*. *Superabilis*.

VADEJAR. v. a. Passar de una part á altra de riu á peu ferm per la part que pòrta poca àygua. *Vadejar*, *pasar á vado*, *esguazar*. *Flumen* per *vadium* transire. | met. Tantejar, inquirir l' ànimo de algú, ó compèndrer alguna dificultat. *Vadejar*, *apejar*, *tantejar*. Tento, as. | Vèncer alguna dificultat. *Vadejar*. Supero, as. | v. r. Minvar los rius y corrents fins que's pugan vadejar. *Avadarse*. *Vadsum* fieri.

VADELL, A. m. y f. *VEDELL*.

VADEMÈCUM. m. La cartera ó bossa ab que 'ls noys portan los llibres, cartipassos, etc., al estudi. *Vado*, *vademecum*, *cartapacio*. *Chartophorum*, i, *sacculus coriaceus*.

VADIA. f. ant. Moixell. *Vedija*, *copo*. *Parvus* merges.

VADO. m. GUAL.

VAF. m. Vapor subtil y ténue que s' alsa de alguna cosa humida y calenta. *Vaho*. *Halitus*, us.

LLANSAR VAF. fr. Despedir de sí vaf. *Vafear*, *vahar*. Eihalo, as.

VAGA. f. VACACIONS. | *DESOCUPACIÓ*. | Adella de metall dins la qual s'ol entrar alguna barra de ferro, etc., com la del forrellat, etc. *Armella*. *Annulus ferreus*. | Dít de qualsevol llassada. *Lazada*, *lazo*. *Laqueus*, ei.

ESTAR EN VAGA. fr. Estar desocupat ú ociós, no tenir que fer. *Andar ó estar de vagar*; *vagar*. *Vaco*,

as. | Dít de las terras que no se sembran, y de las casas que no s' habitan. *Descansar*. *Quiesco*, is.

VAGABUNDO Y VAGABUNT. adj. *VAGAMUNDO*.

VAGAJAR. v. n. *VAGAMUNDEJAR*.

VAGAMENT. adv. m. Sèns ocupació, sèns determinació á cosa alguna. *Vagamente*. *Vagè*. | met. En sentit vago. *Vagamente*. *Vagè*.

VAGAMUNDEJAR, v. n. Anar vagant ú ociós. *Vagamundear*, *vaguar*, *vagar*, *gallofear*, *holgazanear*, *zanganear*, *bigardear*, *ociar*, *tunar*. *Vitam* traducere *vagam*.

VAGAMUNDERIA. f. Obra de vagamundear. *Holgazaneria*, *vagancia*, *tuna*, *bordoneria*. *Vaga* vita.

VAGAMUNDO, A. adj. Ociós, que róta de una part á altra sèns ofici ni benefici. *Vagabundo*, *vagamundo*, *vago*, *holgazan*, *haragan*, *pan perdido*, *bigardo*, *bordonero*, *zángano*. *Vagabundus*.

FÉR LO VAGAMUNDO. fr. *VAGAMUNDEJAR*.

VAGÀNCIA. f. *VAGAMUNDERIA*.

VAGANT, A. p. a. Lo que vága ó vá solt. *Vagante*, *vagueante*, *vagarioso*. *Vagans*.

VAGAR. v. n. *VACAR*. | *VAGAMUNDEJAR*. | Tenir temps ó lloch pera fer alguna cosa. *Vagar*. *Vaco*, as. | m. Temps desembarassat y libre pera fer alguna cosa. *Vagar*. *Tempus vacuum*. | Espay, pausa, sossego. *Vagar*. *Lentitudo*, inis.

NÉ LI VAGA. m. adv. Poch me fá, tant se me'n dona. *Poco se me da*. *Parvi* refert.

ESTIMARSE MÉS UN VAGAR, QUE UNA RECTORIA. loc. prov. Se diu de algú que li sab mólt mal lo treballar. *Juana*, si mal *aspa* peor *devana*, de hilar *mal dita la gana*. *Otia* terere *præoptaré*.

NO VAGAR. fr. No tenir temps pera fer alguna cosa. *No tener un instante de vagar*. *Nulla* quies à *negotiis* dari.

VAGAREJAMENT. m. *TITUBEJAMENT*. | Vacilació, inquietut, inconstància de la imaginació. *Vagueacion*. *Mentis vagatio*.

VAGAREJAR. v. n. *VACIL·LAR*, *TITUBEJAR*, *BALANDEJAR*. | Fer tentinas per haver begut massa vi, etc. *Andar calamocano*. *Semiebrium esse*.

VAGARÓS, A. adj. poet. *VAGAMUNDO*.

VAGARREJAR. v. n. *VAGAMUNDEJAR*.

VAGARRO, A. adj. *VAGAMUNDO*. | m. Mosca gran semblant á la abella. *Zángano*. *Fucus*, i.

VAGASSEJAR. v. n. *VAGAMUNDEJAR*.

VAGINA. f. anal. Conducto en las femellas desde 'l púbis fins á la matrís. *Vagina*. *Vagina* *fœminæ*.

VAGINAL. adj. Relatiu á la vagina. *Vaginal*; *uterino*, *Vaginalis*.

VAGIT. m. Crits, gemechs, plors de las criaturas en lo bressol. *Vagido*. *Vagitus*, us.

VAGO, A. adj. *VAGAMUNDO*. | General, que no té un assumpto ó fi determinat. Se diu particularment del discurs, imaginació, paraulas que's poden aplicar indistinctament á vários objectes. *Va-*

go. Vagus. || Inquiet, sens estabilitat. *Vago*. Vagus.

VÊA LO VAGO. fr. VAGAMUNDEJAR.

VAGÓ. m. Carruatge que en los ferro-carrils se destina à la conducció de passatgers y principalment de mercaderias. *Vagon*. Plaustrum, ii.

VAGUEJAMENT. m. VAGIL-LACIÓ, TITUBEJAMENT.

VAGUEJAR. v. n. VAGAMUNDEJAR.

VAHIBLE. adj. ant. PATENT, CREDENCIAL.

VAHIDA. f. arq. Volta formada de un hemisferi tallat per quatre plans verticals, cada dos de ells paralelos entre si. *Vahida*. Parallelis verticaliter decussata camera.

VAIXELL. m. Nom genèrich de qualsevol embarcació que navega en alta mar. *Bajel*, *buque*. Navis, is. || Embarcació gran de guerra. *Navio*, *bajel*, *buque de guerra*. Navis, is. || Vas, eyna de terra ó pisa. *Vaso*, *vasija*. Vas, asis. || Bòta molt gran pera posar vi. *Cuba*. Cupa, æ.

VAIXELL DE FOCH. Nau disposada artificialment ab várias matèries combustibles é inflamables pera pegarhi foch quant convé, ó pera incendiar las esquadras ó barcos enemichs. *Brulot*, *brulote*. Igniaria navis.

VAIXELL DE LÍNEA. Qualsevol dels vaixells de primer orde, ó que per sas circumstàncias se considera propi pera entrar en la formació de línea de combat, que en general déu tenir seixanta canons de gros calibre per amunt. *Navio de linea*. Navis pugna idonea.

VAIXELL DE PURITAT. met. Se diu de Maria Santíssima. *Vaso de puridad*. Vas puritatis.

VAIXELLS SAGRATS. Los càlzers y demès eynas sagradas que s' usen en las funcions ecclesiàstiques. *Vasos sagrados*. Vasa sacra.

VÊA LO TONTO PERA NO ANAR ALS VAIXELLS. fr. met. fam. Fingir malaltia pera escapar-se de alguna ocasió y llans à que no's vól concórrer. *Hacer la encorvada*. Morbum simulare.

SENTENCIAR ALS VAIXELLS. fr. Condemnar al servey forsat en los barcos de guerra als reos de certs delictes. Aixó ha estat ja reformat per várias reals ordes. *Sentenciar á bajeles ó á galeras, condenar á galeras*. Ad triremes damnare.

VAIXELLA. f. Terme col·lectiu pres per molts plats, vasos, etc., pera servey de taula. *Vajilla*. Mensæ apparatus vel vasa. || ant. Alhaja. *Vajilla*. Supellex, ctilis.

VAIXELLER. m. Amo ó patró de algun vaixell. *Bajelero*. Navarchus, i.

VAIXELLET. m. d. *Navichuelo*. Navigiolum, i.

VAJA. interj. de despreci ó enfado. *Vaya*. Eja. || exp. pera animar, mórur ó executar promptament ó ab vigor alguna cosa. *Ea*, *sus*, ánimo. Eja. || Serveix pera contenir. *Vaya*. Siste. || Desocupa, com: *VAJA* que es tart. *Vaya*, *despacha*, *pronto*, *de prisca*. Ahe. || Manifesta la repugnància ó disgust que algú té à admétrer ó fér alguna cosa. *Quita*.

Abait. || Manifesta que no agrada éhir ó no s'apvan las idees ó noticias que algú comença à allà. Procul hinc. || Manifesta que convenentament en lo que se'ns proposa, com: *VAJA* à nadar? *VAJA*. Si. Quidem, utique.

VALDAMENT. interj. BALDAMENT.

VÁLDREER. v. a. VALER.

VÁLDREER MENTE. LOC. DISMINUIR, MINUIR, MENOS.

MÉS VAL ENVIARHI QUE ANARHI. LOC. VENTURA, QUE 'L QUE'S QUEDA JA'S COMPTON.

VALE. Ven llatina usada pera despedirse til cortesà y familiar. *Vale*, á Dios, *Dios u tu* ó *te dé salud*. Vale, adsit tibi Deus. || m. l. p. ó segur que algú fá à favor de altre, abigpagarli alguna quantitat de diner. *Vale*. Cautio chirographi. || PARCO. 1.

VALE REAL. Paper autorisat pel gubèrny presentar certa quantitat de diner, y quana un tant pè à favor del qui 'l té. *Vale*. Cautio graphum regium.

DONAR L'ÚLTIM VALE. fr. Despedirse del mundo. *Dar el último á Dios ó el último vale*. Super vale dicere.

RECULLIR UN VALE. fr. Pagar ó satisfèr lo que se déu. *Recoger un vale*. Syngraphum pere.

ÚLTIM VALE. 'L trànsit de la mort, com que última despedida. *Postero*, último est. summum, supremum vale.

VALEDOR. A. m. y f. Afavoridor. *Provaledor*. Protector, is. || adj. Ferm, substànt que déu valer. *Valedero*. Validus.

VALEIGS. m. pl. BALRIGS.

VALEJAR Y VAYLEJAR. v. a. ant. VALJAR.

VALENCIÀ, NA. adj. Cosa de València, són regne en Espanya. *Valenciano*. Valentianus.

VALENSA. f. VALOR, ESTIMACIÓ. || VALOR SANITAT, SALUT. || ant. VALIMENT.

VALENT. adj. Fort y robust en sa lliente. *Strenuus*. || Valerós, esforçat. *Valeroso*. Fortis. || Excel·lent, particular. *Valerius*. || Gran, excessiu, com: *VALENT* fr. canalla. *Valiente*. Ingens. || m. FANFARRÓ.

DE VALENT. m. adv. Fortament, ab gran foryo. *Recio*, *de recio*. Vehementer.

VALENTÀS. m. aum. *Valentacho*, *valentazonazo*. Validissimus.

VALENTIA. f. Esfors, animositat. *Fortis*. Virtus, utis. || Fet, executat ab valor. *Fortis proeza*, *hazaña*. Præclarum factum. || Exp. arrogant ó jactància de accions de valor. *Fortitudinis jactantia*. || La fantasia ó viva imaginació. *Valentia*. Ingenii virtus. || Exp. vivesa de las paraulas. *Energia*, *Valentia*. *Viva*, æ. || pint. La singular habilitat, propiament en la semblansa de lo que's pinta. *Viva*. Vivida simulatio. || Esfors sobre 'l vigor m.

om lo que fá 'l malalt quant ix de casa. *Valentia*.
ctus ultrá vires.

VALENTINIANS. m. pl. Secta antiga de heretges que prengueren lo nom de Valentí sòn cap, posáren fins á trenta dèus. *Valentinianos*. *Valentiniani*, orum.

VALEMENT. adv. m. VALEROSAMENT.

VALENTÓ, NA. adj. VALENTÍS.

VALENTONADA. f. Fanfaronada, bravata. *Corazonada, valentonada*. *Jactantia*, æ.

VALER. v. a. Tenir preu ó estimació alguna cosa de naturalesa ó qualitat que meresca estimació, com l' or, la plata. *Valer*. *Valeo*, es. || Amparar, defensar. *Valer*. *Patrocinor*, aris. || Tenir poder ó forsa. *Valer*. *Valeo*, es. || Equiváldrer. *Equivaler, valer*. Significo, as. || Córrer ó passar la moneda. *Valer*. *Valeo*, es. || Redituar, produhir. *Valer*. *Reddo*, is. || Sumar, importar. *Valer*. *Valeo*, es. || Sér una cosa de importància y utilitat. *Valer*. *Valeo*, es. || Prevaléixer una cosa en oposició de altra. *Valer*. *Prævaleo*, es. || Tenir forsa, activitat y eficàcia. *Valer*. *Valeo*, es. || Ab la partícula *REA* enclóurer en sí equivalentment las qualitats de altra cosa. *Valer*. *Instar esse*. || Tenir entrada, cabuda ó favor ab algú. *Valer*. *Valeo*, es. || v. r. Recórrer, aprofitar, emplear, com: VALERSE de sa autoritat, de la ocasió, de tots los medis. *Valerse, recurrir, echar mano*. *Utor*, eris.

MÉS VALDRIA. fr. irón. ab que s' expressa la dissonància que fá lo que 's proposa com á contrari de lo que s' intenta. *Mas valiera*. *Melius esset*.

MÉS VAL FERHOQUE MANARNO. ref. *Manda y hazlo, y quitarte has de cuidado*. *Fac quodcumque jubes, cura ut sis liber ab omni*.

VALERIANA. f. Herba medicinal y de jardí, de arrel olorosa, blanca, rodona, rodejada de nusos circulars y de arreletes fibrosas. La cama es de tres á cinch peus, per lo regular senzilla, vuyda, acanalada y un poch vellosa. Totas las fullas són aladas ó compostas de fulletas punxagudas y dentadas per las voras. Las flors forman panolla y tiran á encarnadas. N' hi ha de várias espècies de aquest género. *Valeriana, yerba benedicta*. *Valeriana silvestris*.

VALERÓS, A. adj. Esforsat, valent, animós. *Valeroso, valiente, intrépido*. *Fortis*.

VALEROSAMENT. adv. m. Ab valor, esforços y ánimo, ó ab forsa y eficàcia. *Valerosamente, hazosamente*. *Fortiter*.

VALETUDINARI, A. adj. Malaltís, delicat, de salut trencada. *Valetudinario*. *Valetudinarius*.

VALGUT, DA. adj. Rebut, cregut, apreciat, estimat generalment. *Válido*. *Vulgò creditum*.

VALIDACIÓ. f. VALIDITAT.

VALIDAMENT. adv. m. Llegítimament, ab firmesa, estabilitat, subsistència ó valor. *Válidamente*. *Validè*.

VALIDAR. v. a. Donar forsa, firmesa, ó fér válida alguna cosa. *Validar*. *Ratum facere*.

VALIDITAT. f. Firmesa, forsa, seguretat ó subsistència de algun acte. *Validacion*. *Validitas* firmis, atis.

VÁLIDO, A. adj. Ferm, subsistent, y que val ó déu valer. *Válido*. *Validus*.

VALIMENT. m. Privansa ó acceptació particular, que una persona té ab altra, especialment si es príncep ó superior: *Valimiento*. *Gratia*, æ. || Amparo, favor, protecció. *Valimiento*. *Protectio*, nis.

TENIR VALIMENT. fr. Tenir privansa ó familiaritat ab algun príncep ó superior, y sér afavorit de ell. *Privar, tener privanza, valimiento*. *Apud aliquem gratia vel familiaritate valere*.

VÁLIT, DA. adj. VÁLIP.

SÉR VÁLIT. fr. VALER. 8. 10.

VALL. m. y f. Planura de terra entre montanyas ó alturas. *Valle, y cañada* si es estret. *Vallis*, is. || Lo conjunt de llochs ó casas situadas en algun vall baix de una mateixa jurisdicció. *Valle*. *Oppida in convalle sub eadem jurisdictione*. || Lo circul que 's fá á algun lloch format de terra alsada ó de altra qualsevol cosa que li servesca de defensa, y que tanque ó impesca la entrada. *Vallado, valle*. *Vallum*, i. || Excavació llarga y estreta que 's fá en la terra pera plantar los fonaments, acanonar las ayguas, defensar los sembrats ó cosa semblant. *Zanja, foso*. *Fossa*, æ. || Espay entre tira y tira dels ceps ú oliveras. *Almanta*. *Areola*, æ. || Instrument de gastadors pera alsar terra, y es una espècie de pala ferrada de la meytat avall ab un tall acerat. *Zapa*. *Pala bellica fossoria*. || sot, fossa, SEPULCRE. || Trinxera que 's fá en lo real ó camp de un exercit. *Atajo*. *Vallum*, i.

VALL DE LLÁGRIMAS. Se diu de aquest mon per las misèrias y traballs que obligan á plorar. *Valle de lágrimas*. *Lacrymarum vallis*.

FINS Á LA VALL DE JOSAFAT. Modo de despedirse dels que 's figuran ja no 's veurán més en aquest mon, y significa fins al dia del judici. *Hasta el valle de Josafat*. *In diem judicii*.

VALLAR. v. a. Cercar, rodejar de vall. *Vallar, valladear*. *Circumvallo*, as.

VALLEJAR. Femar las vinyas, abrigar las arrels dels ceps ab fems y cubrirho ab terra. *Arropar las viñas*. *Vitis radices stercore fovere*.

VALLET, A. m. y f. d. *Vallecico, illo, ilo, vallejo, vallejuelo*. *Exigua vallis*.

VALLSEJAR. v. a. ant. Fortificar ab valls ó fossos. *Vallar*. *Circumvallo*, as.

VALLUGAR. v. a. BELLUGAR.

VALÓ, NA. adj. Cosa de vários pobles de la Flándes francesa ó Païssos Baixos, y com mascu! lo natural de ells. *Valon*. *Belgogallus*, i. || pl. Espècie de saragüells ó calsotets estrets de tela, que arriban desde la cintura fins als genolls. *Valones*. *Braccæ, arum*.

VALONA. f. Adorno de tela fina ó altra matèria que usen las donas en la part superior del vestit,

que cau sobre la espatlla, muscles, y fins á la meyllat del pit. *Valona*. Supparus collo appositus. || *VALONA*.

VALOR. m. Válua, preu. *Valor*, *precio*, *valia*, *valoria*. Pretium, ii. || La qualitat que constituheix una cosa digna de estimació ó apreci. *Valor*. Pretium, ii. || Animo, esperit superior al perill. *Valor*. Virtus, utis. || Atreviment, resolució, firmesa de ánimo. *Valor*. Constantia, æ. || Subsistència, firmesa de algun acte. *Valor*. Validitas, atis. || Forma, activitat, eficácia, virtut de las cosas pera produhir sos efectes. *Virtud*, *valor*. Virtus, utis. || Redit, fruyt, producte de alguna cosa. *Valor*. Proventus, us. || La equivalència de una cosa á altra, especialment de las monedas. *Valor*. Valor, is. ||

AUTORITAT, DIGNITAT.

VALOR EXTRÍNSECH. Lo que la lley ó circumstàncies donan á alguna cosa. *Valor extrínseco*. Valor extrínsecus.

VALOR INTRÍNSECH. Lo valor efectiu, físich y real de alguna cosa, com en una dobla 'ls quilats de or que conté. *Valor intrínseco*. Valor intrínsecus.

TENIR MOLT VALOR Ó SER DE MOLT VALOR. fr. Valer molt, sér digne de molt apreci alguna cosa. *Valer mucho*, *pesar*. Magni haberi, æstimari.

VALORAR. v. a. Senyalar la estimació ó valor de alguna cosa. *Avalorar*, *valorar*, *valorear*, *poner precio*. Pretium assignare.

VALORÓS, A. adj. VALERÓS.

VÁLTER. v. n. VALER.

VÁLUA. f. VALOR. 1.

VALUAR. v. a. etc. AVALUAR.

VALVESOR. m. Terser oficial del comte que administrava justícia en nom de est en lo districte del comtat. *Valvesor*. Subcomitis.

VÁLVULA. f. Túnica en las bocas dels orificis, artèries y altres vasos del cos, que obra y tanca 'l pas als humors. *Válvula*. Valvula, æ.

VAMÁ. interj. Ja, espera, prou. Ya, *aguarda*. Siste. || ter. Veu que s' aplica en lloch de las frases: ME SEMBLA, SEGONS CRECH, AL PARÉIXER.

VAMPIRO, VAMPIR. m. Nom donat en alguns païssos del nord als cadàvers que suposan que surten del sepulcre á xuclar la sanch d'ls vius. *Vampiro*. Vampirus, i. || zool. Animal com lo ratpenat, però més gros, que viu en América. Diuen que máta als homes, xuclántlos la sanch; però aixó es poch probable per quant la ferida que fá es molt petita y no gayre maligne. *Vampiro*. Vampirus, i. || met. USURER, CONDICIÓ, LOGGER.

VAMOS. exp. VAYA.

VANAGLÓRIA. f. Falsa glória, vanitat. *Vanagloria*. Jactantia, æ.

VANAGLORIARSE. v. r. Jactarse. *Vanagloriarse*, *jactarse*, *ostentar*, *blasonar*. Sese inaniter jactare.

VANAGLORIÓS, A. adj. Vanitós. *Jactancioso*, *vanaglorioso*. Jactabundus.

VANAGLORIOSAMENT. adv. m. Ab vana-

glória. *Vanagloriosamente*. Jactanter.

VANAMENT. adv. m. En va, inútilment. *Vanamente*. Frustrá. || Séns fonament ó realitat. *Vanamente*. Leviter. || Ab superstició. *Superstitione*, *vanamente*. Superstitiosè. || Ab arrogancia, presumpció. *Vanamente*. Elatè. || Séns rahó ó justícia. *Vanamente*. Temerè.

VANDÁLICH, CA. adj. Cosa dels vándalics. *Vandálico*, *vandaliano*. Vandalicus. || m. met. usurpador. *Usurpador*, *vandálico*. Vandalicus, i.

VANDALISME. m. Sistema de destrucció, usurpació. *Vandalismo*. Vandalismus, i.

VANDALOS. m. pl. Pobles de Germania naturals de ells, que en lo sigle quint vengueren establirse en Andalusia, umplintla de llochs destruhint las ciències y arts. *Vándalos*. Vandalorum.

VANDOLA. f. náut. L' arbre que substeix á altre que s'ha perdut. *Vandola*. Pro mastropalus.

VANE. adv. m. VANAMENT.

VANET. m. d. de vano. *Abanillejo*, *abanillo*. Parvum flabellum.

VANGUÁRDIA. f. Lo front del exèrcit que cara al enemich. *Vanguardia*. Prima acies.

VANIFICÈNCIA. f. Beneficència per part de qui dona. *Vanificencia*. Beneficentia vana.

VANILOQUÈNCIA. Abundància en paraules inútils de paralar. *Vaniloquencia*. Vaniloquentia.

VANITAT. f. Presumpció, satisfacció de si mateix. *Vanidad*. Vanitas, atis. || Falta de substància ó realitat en las cosas. *Vanidad*. Inanitas, æ. || Fausto, pompa, ostentació. *Vanidad*. Ostentatio. || Insubsistència, poca duració de las cosas. *Vanidad*. Vanitas, atis. || Paraula superflua, vana. *Vanidad*. Nugæ, arum. || Ilusió, ficció de fantasia. *Vanidad*. Vanitas, atis.

FÉR VANITAT. fr. Obrar ab massa aparato y ostentació. *Hacer vanidad*. Ambitiosè jactari.

VANITÓS, A. adj. Qui té ó mostra vanitat. *Vanitoso*, *vano*, *vanaglorioso*, *copetudo*. Gloriosus.

VANITOSAMENT. adv. m. Ab vanitat. *Vanitosamente*, *vanaglorioso*, *vanamente*. Elatè.

VANO. m. Tros de paper, tafetà ó cabreç apegat á unas branillas primas de fusta fina, de cera ó marfil, unidas pel extrem inferior ab un cabreç; y que fent plechs entre branilla y branilla, tanca y obra fàcilment, y serveix pera ferse *abanico*. Flabellum, i. || La cua del pavo real que la exten en semicircul, y del gall diadi, dels coloms, etc. *Rueda*. Pavonis caudæ circumactis, ambitus. || Qualsevol cosa que té figura de vent. *Abanico*. Flabella, æ. || Entre organers la anà que resulta de várias costellas de que 's componen les tres costats de la manxa. *Abanico*. Flabella, æ. Conxa anomenada així per la figura, y es parda per sobre y blanca per sota. *Abanico*, Flabellum, i. || met. fam. ESPASA. || va. 12.

COP DE VANO. *Abanicazo*. Flabelli ictus.

DE VANO. m. adv. En figura de vano. En abanico. In flabelli formam compositus.

VANOVA. f. FLASSADA.

VANTAR. v. a. ant. ALABAR. || v. r. ant. VANAFLORIARSE.

VAPOR. m. Exhalació, humor subtil que transpira dels cossos. Vapor. Vapor, is. || Lo fum ó humor subtil que poja del ventrell al cap y 'l desvaneix. Vapor. Halitus, us. || Alé, l'ayre que's despedeix ab la respiració. Vapor, vaho. Halitus, us. || S'aplica á certas máquinas, com barcos, etc. que's fan mouer per medi de la boya ó fum primit del carbó de pedra y altres combustibles. Vapor. Estuatio, nis.

VAPORAR. v. a. y derivats. EVAPORAR.

VAPORISACIÓ. f. EVAPORACIÓ.

VAPORÓS, A. adj. Lo que abunda de vapors ó 'ls llansa de si. Vaporoso. Vaporosus.

VAPULAR. v. a. ASSOTAR.

VAQUER. m. Pastor de vacas. Vaquero, vaquerizo. Armentarius, ii.

VAQUERO. m. Espécie de cota ab que regularment portan á ba'ejar las criaturas. Vaquero, sayo vaquero. Adstrictior vestis.

VAQUETA. f. d. Vaquilla, ita. Juvencula, vacula, æ. || La pell de vaca ó de bou adobada. Vaqueta. Pellis vitulina macerata. || BAQUETA. 1. || Bas'ó ó verga de codonyer de que usen los picadors pera 'l maneig dels cabells. Baqueta. Equis subijcendis virga.

VAQUETEJAR. v. a. Castigar ab vaquetas. Varesar. Virgis plectere.

VARA. f. Qualsevol verga ó bastó. Vara. Virga, æ. || Verga que serveix de insignia als ministres de justícia, en la part superior de la qual es'á senyalada una creu pera pèndrer en ella 'ls juraments. Vara. Virga potestatis index. || met. Jurisdicció que representa la vara de justícia, y 'l mateix ministre que la té. Vara. Magistratus, us. || En los cotxos y altres carruatges qualsevol de las barras llargas, entre las quals se posa y afirma la caixa. Vara. Rhodæ conti. || Mida llongitudinal que's compon de un regle dividit y graduat ab várias senyals que notan tres peus ó quatre pans de dotze dits ordinaris, y es un poch més llarga que la mitjacana. Vara. Ulna, æ. || Tros de roba ó altra cosa que té la longitud de dita mida. Vara. Ulna constans tela. || Càstich, rigor. Palo, vara. Virga ferrea.

VARA ALTA. exp. que significa l'exercici de la jurisdicció. Vara alta. In signum potestatis erecta virga.

VARA DE INQUISICIÓ. 'L ministre que aquest tribunal diputava pera algun encàrrech ab facultat de jutjar la gent que necessitás al efecte. Vara de inquisicion. Inquisitorum accensus.

VARA DE JESSÉ. Planta que fá unas camas dretas y llargas de una mitjacana á modo de canyelas; las fella sobre mitj pam de llargas, semblants á

las del liri blanch; y la cama's guataeix de unas flors blancas y de olor fort, de una pesa en figura de embut, ab sis llencas semblants á las del jacinto. Vara de Jessé, tuberoso. Polianthes tuberosa.

VARA DE OR. CREU GEOMÈTRICA.

VARADA. f. Cop de vara. Varazo, varapalo. Fustigatio, nis. || Encallament del barco. Zaborda, zabordamiento, zaboro, varadura. Hæsos, i.

VARADERA. f. náut. Pessa de fusta que entre las mesas de guarnició del arbre major del trinquet se posava en lo costat de distància en distància y de alt á baix, ó desde la regala fins á la cinta principal, á fi de evitar que's maltractás ab las fregadas de las embarcacions menors y altres objectes pesats y voluminosos que s' introduheixen ó extrauen de bordo per medi dels aparells. En alguns buchs sustituhian unas pessas equivalents penjadas desde la borda ab uns caps ó cordas. Poeteletero, varadera, defensa, varadero. Extima ligna in navi superapposita. || Tros de corda vella que fá l'ofici que la pesa anterior. Defensa. Præsidium, ii.

VARADERO. m. Lloch ahont varan las embarcacions, pera netejarlas ó carenarlas. Varadero. Reficiendis navibus locus. || Paratge á propòsit pera desembarcar en platja ó costa, variant ab lo bot, però sens perill de averia. Varadero. Ad navim exonerandam idoneus locus.

VARAR. v. a. Llansar, butar al áygua una cosa després de feta. Varar. Navim in mare impellere. || Traurer á la platja, y posar en sech á las embarcacions menors, pera resguardarlas dels cops de mar, pera carenarlas y altres fins. Zaborrar, varar, abarrancar, ensecar. Navim in siccum inducere. || v. n. Arribar ab la quilla al fondo y encallar-se, per no havé prou áygua pera nadar. Encallar, varar. Hære vadis aut arenæ. || met. Estar parat algun negoci ó dependència. Varar. Sistio, is.

VARASSA. f. aum. Varsjon. Contus, i.

VARAT. m. Cert peix de un peu á peu y mitj de llarch, comprimit, molt estret envers la cua, de color blau y vert ab rallas negras, y de carn poch estimada. Caballa. Scomber, i.

VARATÓ. m. ant. Arma arrojadiza, vira. Virgula, æ.

VARENDATGE. m. Lo conjunt de las varengas de una embarcació. Varendage. Costarum series.

VARENGA. f. La primera pesa corva que's posa atravessada en sentit perpendicular, ó de babor á estribor sobre la quilla pera formar la corderna. Varenga. Costa, æ.

VARETA. f. d. Vareta, varilla, ita. Virgula, æ. ANAR DE VARETA. fr. fam. Temir cambras. Irac de vareta, tener seguidillas. Ventri fluxu laborare.

VARI. m. VARIO.

VARIABLE. adj. Lo que's pot variar. Mudable, variable, vario. Mutabilis, volubilis. || Lo que's pot variar, diversificar, etc. Diferenciable, variable, Variabilis.

VARIABLEMENT. adv. m. Ab varietat. *Variableniente*. Variè.

VARIACIÓ. f. La acció de variar. *Variacion*. Variatio, nis. || Mudansa. *Variacion*. Mutatio, nis. || Diversitat. *Diversidad, variacion*. Variatio, nis. || ret. La explicació del sentit de una oració ó clàusula ab altres paraules per distincts casos, frases ó figures. *Variacion*. Variatio, nis. || DISCREPÀNCIA. || pl. mús. Diversos modos de adornar un cant en que són mèrit principal consisteix en la invenció del tema; y en lo demès no té res de lo que constitueix una composició musical. *Variaciones*. Variationes, um.

VARIAMENT. adv. m. Diversament, ab diferència. *Variamente*. Commutatè. || De vários modos. *Variamente, variadamente*. Variè.

VARIANT. p. a. Lo que varia y s' usa freqüentment en lo jurídic. *Variante*. Varians. || Llissó diversa de un text en vários exemplars. *Variante*. Varia lectio.

VARIAR. v. a. Mudar, no sér constant en las accions, discurs ó en l' us de las cosas. *Variar*. Vario, as. || Disposar alguna cosa de diferents maneres, ó formarla ab altres diverses pera adornarla. *Variar*. Varietate distinguere. || Fér una cosa varia. *Variar*. Convario, as. || v. n. Sér una cosa diferent de altra. *Distinguirse, variarse*. Distingui. || nául. Declinar la agulla del nort no mirantlo rectament. *Variar*. Nauticam acum variare. || v. r. Mudar de estat alguna cosa. *Variar*. Variari.

VARICÓS, A. adj. Qui té molt grossas ó infladas las venas de las camas. *Varicoso*. Varicosus.

VARIETAT. f. Diferència ó diversitat de las cosas entre sí. *Varietad*. Varietas, atis. || Inconstància, instabilitat de las cosas. *Mutabilidad, variedad*. Varietas, atis. || Mudansa ó alteració en la substància de las cosas ó en l' us de ellas. *Varietad*. Varietas, atis. || Particular distinció en l' artífici ó disposició de las cosas. *Varietad*. Varietas, atis.

VARILLA. f. BRANILLA. 2.

VÁRIO, A. adj. Divers ó diferent. Vario. Varius. || VARIABLE. || Indiferent, indeterminat. Vario. Vagus. || Compost de diverses cosas. Vario. Varius. || pl. Alguns en la línia de que's parla. *Algunos, varios*. Quidam, varii.

VARIS. f. Vena grossa é inflada ab la sanch, que pren un color morat, y es malaltia; lo que só succehir principalment en las camas. *Várice, variz*. Varix, icis.

VARÓ. m. L' home. Varon. Vir, i.

BON VARÓ. Sobrenom de St. Jordi. *Buen varon*. Bonus vir.

SANT VARÓ. Se diu del home molt de bè, però de poch alcans. *Santo varon*. Vir bonus ingenio hebes.

VARONIL. adj. Cosa de varó. *Varonil, viril*. Virilis. || Esforsat, valent. *Varonil*. Strenuus.

VARONILMENT. adv. m. Ab esperit y ánimo varonil. *Varonilmente, virilmente*. Strenuè.

VAS. m. Got. Vaso. Vas, asis. || Qualsevol eyna

còncava de qualsevol matèria que sia pera contenir en sí alguna cosa, especialment líquida. Vaso. Vas, asis. || Lo buch ó capacitat de las embarcacions, y la mateixa embarcació. Vaso. Navis alveus, navis, is. || astron. Una de las setze constel·lacions australs. *Copa, vaso*. Vas, asis. || SEPULTURA, tomba. || anat. Se diu de las venas y artèries per abont corre la sanch ó linfa. Vaso. Vas, asis. || bot. Se diu en las flors de tota la campana ó tota la flor composta de fullas, etc. *Campana, vaso*. Flor, oris. || Lo que 'ls antichs feyan servir solament pels sacrificis. *Patera, vaso*. Patera, æ.

VAS DE ELECCIÓ. Subjecte especialment escallà de Dèu, y per antonomàsia sant Pau. *Vaso de election*. Vas electionis.

VASCÓ, NA. adj. Natural de la antiga Vasconia. Vascon. Vasco.

VASCONGAT, DA. adj. Natural de Guipúscoa, Àlava y Viscaya. *Vascongado*. Cantabrian.

VASCUENCE. m. Lo llenguatge ó idioma de las provincias vascongadas. *Vascuence*. Cantabrian lingua.

VASCULAR. adj. Ple de vasos, venas, etc. *Vascular, vasculoso*. Venis seminatus. || Lo que pertany als vasos del cos. *Vascular, vasculoso*. Vascularia.

VASET. m. d. *Vasillo, ito*. Vasculus, i.

VASSALL. m. Súbdit de algun príncep, sobirà ó senyor. *Vasallo*. Cliens, tis, vasallus, i. || met. Qui regoneix dependència ó subjecció á altre. *Vasillo*. Cliens, tis.

VASSALLATGE. m. Dependència del vasall á són senyor. *Vasallaje*. Clientella, æ. || Rendiment ó dependència de qualsevol inferior á una superior. *Vasallaje*. Servitus, utis.

VAST, A. adj. Dilatat, extès. Vasto. Vastus. || BAST. 1.

VATE. m. poét. Adiví, poeta. Vate. Vates, is.

VATICÀ. m. Nom que's dona al palació del Papa. *Vaticano*. Vaticanus, i.

VATICINADOR, A. m. y f. Qui vaticina. *Vaticinador*. Vates, is.

VATICINAR. v. a. Endevinar, pronosticar. *Vaticinar*. Vaticinor, aris.

VATICINI. m. Pronóstich, predicció. *Vaticinio*. Vaticinium, ii. || Resposta dels oracles. *Oráculo, vaticinio*. Fatum, i.

VAY. m. VALL. || adj. VUTT.

VAYA. f. Burla, mofa. *Vaya*. Convitium, ii. || interj. VAJA.

DONAR VAYA. fr. Fér burla de algú, xasquejarlo. *Dar vaya ó sogá*. Aliquem petere.

VAYL. m. VALL.

VAYLL. m. y f. VALL, POSSO.

VAYLER. v. n. ant. VALER.

VAYNILLA. f. Planta sarmentosa, paràsita é semiparàsita, que prospera en llocs càlids, hermits y ombrívols. Fà un fruyt llarch á manera de veyna, un poch encorvat en sos extrems, comprimit, inflat en lo mitj, estriat en sa llargària, de co-

lor pardench al exterior, de un aspecte greixós, llustrós ab una moisa, en mitj de la qual se troba una multitud considerable de granets molt menuts, negres, quasi rodons y brillants. *Vainilla, vainica. Vanilla, æ.*

VAYNILLA DOBLE. Planta. *Agerato. Ageratum caelestinum.*

VAYVÉ. m. SACAPUTXO. || Moviment enconrat de un crs á un costat y altre, ó endetrás y endavant. *Vaiven.* Fluitatio, nis. || náut. Corda prima de tres caps, compost cada un de dos y á vegadas de tres fils, y serveix pera lligaduras de obenchs y de corriolas de major port, y cambia de nom segons á lo que s' aplica. *Baiden, vaiven.* Funiculus nauticus. || met. Varietat instable ó inconstància de las cosas, majorment de la fortuna. *Vaiten.* Fluctuatio, nis. || Encontre ó risch que exposa á pérdrer lo que s' intenta, ó mal-logrà lo que's desitja. *Vaiven.* Discrimen, inis.

VE.

VECTIGAL. m. TRIBUT. || pl. Impòsits que's pagan pel trasport de gèneros. *Vectigales. Vectigalia, ium.*

VEDA. f. Prohibició per ley de fèr alguna cosa. *Veda, vedamiento, coto.* Prohibitio, nis.

ALSAR LA VEDA. fr. Alsar ó revocar la prohibició que alguna cosa tenia. *Desvedar, desacotar, levantar, quitar el coto.* Prohibitionem tollere.

VEDADA. f. En algunas catedrals la campana que no's toca sinó quant mor lo bisbe ó algun canonge. *Vedada.* Interdicta campana.

VEDAMENT. m. VEDA. || PROHIBICIÓ, PRIVACIÓ.

VEDAR. v. a. Prohibir per ley, estatut ó manament. *Vedar.* Veto, as. || Destorbar ó embarassar la execució de alguna cosa. *Impedir, vedar.* Impedio, is. || Privar ó suspèndrer de ofici ó del exercici de ell. *Vedar, privar, suspender.* Inhibeo, es.

VEDAT, DA. p. p. *Vedado.* Velitus. || m. Se dia del camp ahont està prohibida per ley, estatut ó manament la entrada. *Coto, vedado.* Ager interdictus. || m. ter. NOU DEL COLL.

VEDELL, A. m. y f. Lo bou ó vaca jovenets, y regularment se pren per la carn de dits animals, que's ven en la carniceria. *Ternero, becerro.* Vitulus, juvenus, i. || Lo de un any. *Añejo.* Vitulus anniculus. || Lo nonat ó que's trau del ventre de la vaca morta. *Nonato.* Vitulus ex alvo extractus. || En las universitats literàrias, porter ab la obligació de zelar la assistència á las aulas, avisar los dias de assuelo ó feriats, avisar pera las juntas, ab altres càrrechs. *Bedel.* Bedellus, i. || f. CARA DE VEDELLA.

VEDELLA MANTAGA DE TOTES MAMA. ref. Denota que qui es de condició apacible en totes parts troba bon tracte y logra lo que desitja; y qui es de geni aspre y fort fins dels seus es aborrit. *Oveja duenda mama á su madre y á la agena; corderilla mega mama á*

su madre y á la agena, el cordero manso mama á su madre y á cualquiera, el bravo ni á la suya ni á la agena. Cunclarum agna cicur placide bibit hubera matrum.

VEDELLAR. v. n. *Parir la vaca.* Vaccam parere.

VEDELLET, A. m. f. d. *Ternero, illo, ito.* Vitulus, i.

VEDRIER. m. VIDRIER.

VEEDOR. m. Pesador públich y venedor de la seda. *Fiel, veedor.* Serici venditioni præfectus.

VEER. v. a. ant. VÉURER.

VEGA. f. Camp ó tros de terra baixa, plana y fértil. *Vega.* Campus, i.

VEGADA. f. Número ó reiteració de las acciones ó paraulas, y 'l temps en que's feren. *Vez.* Vicis, is. || Torn, tanda, alternació de las cosas per orde successiu. *Turno, vez, vuelta.* Vicissitudo, inis. || Lo temps ú ocasió determinada en que s' executa alguna cosa, com: *vegada* hi hagué que no menjá res en tot lo dia. *Vez.* Hora, æ. || La quantitat que 's dona ó reb de un cop. *Vez.* Haustus, us. || Junt ab la paraula *CADA* y alguns noms denota la repetició de actes. *Vez.* Iteratio, nis. || pl. Autoritat ó jurisdicció comunicada á altre pera obrar en són nom. *Veces.* Vices, um.

ALTRA VEGADA. m. adv. *Altra* ocasió. *Otra vez.* Aliàs. || *Segona vegada.* *Otra vez, segunda vez.* Rursus.

Á VEGADAS, Ó ALGUNA VEGADA. m. adv. *Alguna* acasió. *Á veces, á las veces.* Interdum. || ALTERNATIVAMENT.

Á VEGADAS NO ES COM Á VOLTAS. loc. Adverteix que no sempre logra sos fins la astúcia y engany, pus molts vegadas se cau en los llassos que's preparavan á altres. *Á las veces do cazar pensamos, cazados quedamos.* Sæpe ubi prædari mens est, præda manemus.

• **CADA VEGADA.** m. adv. *Totas las vegadas.* *Cada vez.* Quoties. || Per orde successiu. *Á la vez, por vez, por veces.* Per vices.

CADA VEGADA QUE FIXA, MUDA DE INTENT. ref. pera denotar que algú es molt variable. *Mudado el tiempo, mudado el pensamiento.* Tempore mutato, mentem mutare memento.

DE UNA VEGADA. m. adv. De un sol cop, acció ó paraula. *De una ó de una vez, de un golpe.* Uno ictu.

MASSA VEGADAS. m. adv. *Massa* freqüentment. *Hartas veces, harto.* Sæpissimè.

MENJARSE Á ALGÚ MIL VEGADAS, Y NO VÉURER PERA AHONT LI HA PASSAT. fr. IRÓD. *PORTAR Á VÉNDERE Á ALGÚ.*

MIL VEGADAS Y MOLTAS VEGADAS. exp. De temps indeterminat. *Nil veces, muchas veces.* Sæpè.

NO ES AQUELLA LA PRIMERA VEGADA NI LA SEGONA. loc. ab que's nota 'l costum ó habilitat que algú té ó manifesta pera alguna acció. *No es la primera zorra que ha desollado.* Non semel hoc fecit.

TAL QUAL VEGADA. m. adv. Una que altra ocasió. *Tal vez, ó tal y tal vez, ó tal cual vez.* Aliquoties.

TAL VEGADA. adv. Acás ó per ventura. *Tal vez, acaso, quizás.* Forsan.

TOTA VEGADA QUE Ó UNA VEGADA QUE. exp. ab que 's dóna per certa alguna cosa. *Una vez que, ya que, todas las veces que.* Posito quod, quoniam.

TOTAS LAS VEGADAS QUE. m. adv. Sempre que. *Todas las veces que, cuantas veces.* Quotiescumque.

UNA VEGADA. loc. fam. que regularment s' usa pera comensar algun cuento, rondalla, etc. *Érase que se era.* Sic habete.

UNA VEGADA Y FORA, ó **UNA VEGADA Y NO MÉS.** exp. Denota la resolució de no tornar á executar alguna cosa de que se n' está penedit. *Una y no mas.* Semel in vita.

VEGETABILITAT. f. La qualitat de vegetal. *Vegetabilidad.* Vegetabilitas, atis.

VEGETABLE. adj. y m. Lo que vegeta. *Vegetable.* Vegetabilis. || Se diu de la terra que pòt produhir plantas, y de la sal que's tráu de ellas. *Vegetable.* Vegetabilis.

VEGETACIÓ. f. L' acte y efecte de vegetar. *Vegetacion.* Vegetatio, nis.

VEGETAL. adj. Entrequímichs, llauradors, etc., lo que vegeta, creix ó produheix. *Vegetal.* Vegetans.

VEGETAR. v. a. Créixer, augmentarse, nutrirse. Se diu pròpiament de las plantas, y també s' usa com reciproc. *Vegetar.* Vegeto, as.

VEGETATIU, VA. adj. Lo que vegeta ó té virtut pera vegetar. *Vegetativo, vegetante.* Vegetans.

VEGUER. m. Jutge ordinari de un partit ó territori, que coneix de algunas causas en primera instància. *Veguer.* Tribunus, i.

VEGUERIA. f. y

VEGUERIU. m. La magistratura y territori de la jurisdicció del veguer. *Vegueria.* Tribunatus, us.

VEHEMÈNCIA. f. Ímpetu ó violència en la moviment, ó sobrada activitat en la obra. *Vehemencia.* Vehementia, æ. || Forsa y eficàcia de las rahons y persuasió. *Vehemencia.* Vehementia, æ. || Forsa y eficàcia de algun efecte. *Vehemencia.* Vehementia, æ.

VEHEMENT. adj. Lo que men ó 's mou ab violència, ú obra ab sobrada forsa ó eficàcia. *Vehement.* Fervidus. || Violent, impetuós. *Vehement.* Vehemens. || Velós. || Dit de las suspitas ó indicia molt fundats. *Vehement.* Vehemens.

VEHEMENTMENT. adv. m. Ab vehemència. *Vehementemente.* Vehementer.

VEHEMENTÍSSIM, A. adj. sup. *Vehementísimo.* Vehementissimus.

VEHER. v. a. VÈUER.

VEHÍ, NA. adj. Qui viu ab altres en una mateixa casa, barri ó poble. *Vecino.* Incola, æ. || Lo qui té casa ó residència en un poble ó contribuheix á sas càrregas, encara que no visca en ell. *Vecino.* Vicinus. || Pròxim, cercà. *Vecino.* Vicinus. || Confi-

nant, immediat. *Vecino.* Affinis. || Semblant, co-cident. *Vecino.* Affinis.

VEHÍ EN TERMES Ó PROP VEHÍ. Confinant. *Companie, convecino.* Confinis.

ESTAR FALTAT Ó LLUNY DE VEHINS. fr. Se diu qui s' alaba á sí mateix. *Tocar á laudes.* Sese dare.

LO QUE MENJA NON VEHÍ POCH PROFIT NE FARA. ref. Denota que cada hu déu atendre á sos interessos. *Lo que come mi vecino, no aprovecha á la tripa.* Vicinus quod venter edit, non utile est.

NO HI HA MÉS MAL VEHÍ, QUE UN APRENT DE VEHÍ. ref. que ademès del sentit recte significa la incomoditat ó molèstia que causan los vehins que tenen molt tráfeh. *Buen abogado mal vecino.* Citæ rædus gravis vicinus.

VEHIBLE. adj. VISIBLE.

VEHÍCUL. m. fís. y med. Qualsevol cosa que serveix pera conduhir á altra, ó ferla passar a més facilitat, com: l' ayre es lo vehícul de la v. las artèrias de la sanch, etc. *Vehículo.* Vehiculum, i. || far. Lo licor que serveix en las precipitacions pera separar los cossos estranys. *Vehículo.* Vehiculum, i. || m. Carro, cotxo y tot aparell que serveix pera trasportar ó conduhir, com llitera, etc. *Vehículo.* Vehiculum, i.

VEHINAL. adj. Cosa de vehinat ó dels vehins. *Vecinal.* Vicinalis. || pl. Espècie de camins públics que dirigian á la mar y á las ciutats y rius públics, ó altre camí militar. *Vecinales.* Vecinales viæ.

VEHINAMENT. adv. Inmediatament, proumament. *Vecinamente.* Proximè.

VEHINAR. v. a. Juntar, posar una cosa prop de altra. També s' usa com reciproc. *Avecinar, avecinar, avecindarse.* Accedo, is.

VEHINAT. m. Tots los vehins de un lloch, vila ó ciutat. *Vecindad, vecindario, vecindado.* Vicinia, orum. || La rahó de vehí de un poble, per habitació ó domicili en lo temps determinat per lley. *Vecindad, vecindario.* Domicilium, ii. || Intermediació, proximitat. *Vecindad.* Confinium. || Cercania ó arrabal de ciutat. *Vecindad.* Suburbitas, atis. || Las casas que estan prop las unas de otras. *Vecindad.* Vicinitas, atis. || Semblança, co-cidència de las cosas. *Vecindad.* Affinitas, atis. La llista, nòmina ó matricula de vehins. *Vecindario.* Municipium census.

VEHINATGE. m. ant. VEHINAT.

VEIXAR. v. a. VEXAR.

VEJAM. exp. Á VÈUER.

VEIXELL. m. VAIXELLA.

VEIXELLA. f. VAIXELLA.

VEIXER. v. a. VEXAR.

VEIXIGA. f. BOMBOLLA. || Infior hermetica que fa á las bèstias en las llagas del llem, la qual profundisa en la carn per són excessiu arder. *Ardeculo.* In bestiarum armis tumor rabens.

VEIXIGATORI, A. adj. Substància medica-

mentosa que aplicada al exterior irrita la pell y roduheix bambolla. *Vegigatorio, vesicante*. Vexiatorium, ii.

VEJARES. (sta) loc. ant. CONVENIR, VENIR BÉ.

VEL. m. Cortina ó tela pera cubrir ú ocultar alguna cosa. *Velo*. Velum, i. || La toca ó beatilla que usen las monjas pera cubrir lo cap y la cara. *Fanto, velo*. Velamentum, i. || Lo que's posan las lousas pera taparse la cara, que sói sér una talla de llanda, punt, etc. afegida á la mantellina. *Antillas*. Nimbus, i. || jou. 2. || met. Pretext. *Prelexio, velo, color*. Prætextus, us. || Obscuritat ó confusió del enteniment. *Velo*. Animi caligo. || Qualsevol cosa especialment obscura que lleva la vista de altra. *Velo*. Velamen, inis.

DONAR LO VEL. fr. Admètrer á alguna religiosa. *Donar el velo*. Sanctimonialem accipere.

PRENDRE LO VEL. fr. Ferse monja. *Tomar el velo*. Arthenio velo inaugurari; sacro velo ornari.

TIRAR LO VEL. fr. Manifestar, descobrir alguna cosa. *Correr el velo*. Aliquid patefacere.

VELA. f. TOLDO. || Lo conjunt ó reunió de váries costuras de lona ó drap fort, que unida á sa respectiva verga, arbre ó estay, y desplegada al vent, dóna impuls á la embarcació pera navegar. *Vela*. Velum, i. || Prenent la part pel tot s'enten la mateixa embarcació. *Vela*. Navis, is. || Prenent la causa pel efecte, s'enten la lleugeresa de un barco, com : buchs iguals en vela, so es de un mateix caminar, ó igualment velers. *Vela*. Velum, . || En sentit colectiu se pren pel velam ó conjunt de velas, total ó parcial. *Vela*. Velarum series. || La disposició ó situació mateixa en que la vela exerceix són esforços, quant lo vent li pega en deguda forma, ó per la cara de popa. *Vela*. Velum, i. || Candela de cera. *Bujía, vela*. Candela cerea. || VETLLA.

VELA CEBADERA. La que s'ajusta á la verga major del bauprés. *Vela cebadera*. Propinati ad prorem mali velum.

VELA DE MITJANA. náut. MITJANA.

VELA ENCAPILLADA. Aquella que'l vent tira sobre la verga ó estay. *Vela encapillada*. Velum vento compressum palo.

VELA LLATINA. Vela triangular. *Vela latina, ó de mahillo, ó cuchilla*. Triangulare velum.

VELA QUADRA Ó RODONA. Vela quadrilonga y triangular: s'anomena quadra per sa figura, y rodona perquè's mareja y brasseja per rodó. *Vela cuadra, llanda ó de cruz, treo, vela de fortuna*. Quadratum velum.

AMATNAR VELAS. fr. Arriarlas ó baixarlas, disminuir són número ó sas superfícies, ó aplacar l'impetu de sos esforços. *Amainar velas*. Colligere eas. || met. Rendirse al enemich, ceder. *Amainar las, arriar la bandera, recular*. Palmam alicui dare, deferre. || Contenerse, moderarse. *Recoger velas*. Cohiberi.

EN VELA. m. adv. En vent. *En viento, en vela*. Vento velis.

VÉR VELA. loc. náut. ant. FERSE Á LA VELA. || DIRIGIRSE, FÉR RUMBO.

FERSE Á LA VELA. fr. náut. Eixir del port y posarse á navegar. *Hacer ó hacerse á la vela, dar la vela ó dar vela, largar las velas; levar, biar vela, ponerse á la vela; marsear, velejear*. Dare vela ventis; mari se permittere.

PLEGAR VELAS Ó LAS VELAS. fr. Unirlas á sas respectives vergas, de modo que no reban vent, ni aquest puga desplegarlas. *Recoger vela, aferrar, meter vela adentro*. Velum religare. || met. PLEGAR GÀBIAS.

VELAM. m. náut. Conjunt de velas. *Velámen, velaje*. Velorum apparatus.

VELAR. v. n. VETLLAR.

VELATXO. m. náut. La vela del mástil de proa. *Velacho*. Proræ velum.

VELEJADOR, A. adj. VELAR. 1.

VELEJAR. v. a. ant. náut. *Aparejar las velas para la marcha*. Funibus nauticis abitare.

VELER, A. adj. Embarcació lleugera, que camina molt á la vela. *Velero*. Navis velox ad velum.

|| Qui cuyda de las velas. *Velero*. Velorum præfectus. || Qui enten y exerceix l'ofici de fér velas. *Velero*. Velorum magister. || Teixidor ó fabricant de sederia. *Tejedor de velos*. Velorum textor. || ter. TEIXIDOR.

VELERIA. f. L'art de fér velas, la oficina ahont se fan y tot lo demès que té relació ab aquest objecte. *Veleria*. Velorum ars, etc.

VELET. m. d. de vel. *Velillo, ilo, ico*. Parvum velum. || Vel prim. *Velete*. Subtilius velum.

VELETA. f. d. *Velilla, ita*. Velum exiguum.

VELL, A. m. y f. Persona de molta edat. *Viejo*. Senex, is. || adj. Antich, ó de molt temps passat. *Antiguo, viejo*. Longævus. || ancl. || Contraposat á nou. *Viejo*. Vetustus. || met. Minyó jove de maduresa y judici que excedeix á sa edat. *Viejo*. Senex, is. || Qui té propietats de vell, com de renyar, de anar á poch á poch, etc. *Viejo*. Vetulus. || Lo qui tenint edat avansada vol fér lo jove. *Potrilla*. Viridis, lasciviensque senex. || Se diu del qui té experiència ó es difícil de que l'enganyen. *Viejo*. Retorridus. || Cosa que pertany á la vellesa. *Viejo*. Ad senectutem pertinens. || Se diu de las cosas dolentas, pel molt us que s'ha fét de ellas. *Malo*. Malus. || pl. Se diu del senyor y senyora majors de la casa respecte dels menors ó més joves. *Mayores, padres*. Majores, patres. || Nom que's dóna als ancells respecte dels seus fills novells. *Padres*. Parentes, um.

VELL CADUCH Ó XARUCH. fam. Molt vell; se diu de la persona molt atropellada per sa avansada edat. *Vejarron, vejancón, vejestorio, monton de tierra, viejo chocho ó cascotero*. Deceperitus, senior confectus.

VELL PETER. fam. Se diu per despreci del vell que's llúfa ab freqüència ó involuntàriament. *Zullenco, zullon*. Cacaturiens senex.

VELL VERT. Aquell que encara que tinga molta edat no la manifesta, per mantenirse fresch y obrar ab judici y maduresa. *Viejo verde*. Puer centum annorum.

VELL Y BOIG. Lo vell que té las accions y modals de jove, especialment en matèries alegres. *Viejo verde; la cabeza blanca, y el seso por venir*. Canum crine caput, rectè sed mentis agenum.

DEL VELL LO CONSELL, DEL RICH LO RENY. ref. SI TENS DE PÈNDRE CONSELL, etc.

PER VELL A ALGÚ. fr. pera denotar que aquells á qui 's conegué noy, són ja homes fets. *Hacer viejo á alguno*. Puerum aliquem novisse. || Pensar que algú té més anys dels que realment te. *Hacer viejo á alguno*. Aliquem senem reputare.

FÈRSE VELL. fr. met. Consumirse per qualsevol cosa. *Hacerse viejo*. Levibus causis angi. || S' usa per resposta pera manifestar que algú's migra per estar ocios. *Hacerse viejo, consumirse*. Otiositate fastidire.

QUANT LO VELL FÀ BOJERIAS NO LI PASSAN AB VUTT DIAS. ref. Adverteix que quant una passió s'arriba á apoderar de un vell ab dificultat la vens. *Pajar viejo presto se enciende, ó arde mas presto, ó cuando se enciende, malo es de apagar*. Anus hircum redolet.

QUI VÓL SÈR VELL LLARCH TEMPS, QUE COMENSE PREST. ref. Aconsella la moderació en las accions y modo de procehir, perque 'ls excessos de la juvenut abrevian la vida. *Quien quisiere ser mucho tiempo viejo, comiézelo presto*. Si longum velit esse senex, citò quisque senescat.

SÈR LI VELL A ALGÚ. fr. Tenir de vici ó de costum alguna cosa especialment mala. *Tenerlo de viejo*. A puero habere.

SÈR MÉS VELL QUE ADAM, QUE LA TINYA, QUE MATU-SALEM, QUE 'LS CAMINS, QUE L' ANAR Á PRU, QUE 'L MAL PA, QUE L' ESCUPIR Á TERRA, QUE 'L CAGAR, Ó QUE LA DAGA DE 'N MIRÓ. fr. fam. hiperbòlica, pera significar que alguna cosa es molt antiga. *Ser mas viejo que la sarna, que el repelon ó que préstame un cuarto*. Chao antiquior.

SÈR VELL. fr. Se diu de las cosas molt sabudas per antigues y vellas. *Tener una cosa muletas*. Jam senuisse.

SI 'LS VELL'S FAN DE GAYTERS, ¿QUÈ FARÁN JOVES SOLTERS? ref. pera repèndrer lo mal exemple dels majors. *Cuando el cojo de amor muere, ¿qué hará quien andar puede? Si el guardián juega á los naipes ¿qué harán los demás frailes?* ¿Quit faciet cum claudus amat, vir cruribus acer?

LA VELLA SORDA QUANT FALA NO 'S TORRA. ref. que repreh à las donas que per sa massa curiositat faltan á las obligaciones. *Quien mucho mira, poco habla*. Fosmina spectatrix non est benè sedula natrix.

VELLAQUERIA. f. y derivats. BELLAQUERIA.

VELLÀS, SA. m. y f. aum. *Viejazo, viejote*. Annosus.

VELLAR. v. n. VETLLAR.

VELLEA Y VELLEDAT. f. VELLESA.

VEL-LEITAT. f. Voluntat ineficás, ó desitj n. *Veledad*. Velleitas, atis. || met. Inconstància, instabilitat reprehensible en los dictàmens ó determinacions. *Lijereza, veledad*. Consilii mutabiles.

VELLESA. f. La última edat de la vida. *Acandad, vejez, senectud*. Senectus, utis. || Antigüedat l' estat últim de las cosas en sa duració. *luz Extrema atis*. || Los anys de excepció. *Vejez*. Emeriti anni. || La edat avansada de la persona. *luz Ruga, se*. || Impertinència de la edat en les coses. *Vejez*. Senilis conditio. || L' estat de deterioració de las cosas ab lo temps. *Vejez*. Vetustas, atis.

DONAR BONA Ó MALA VELLESA. fr. Tractar bé o als vells. *Dar buena ó mala vejez*. Senibus paribus esse solatio vel contra. || Tractarse bé ó mal. *la vellesa*. *Darse buena ó mala vejez*. Senectate fr dextera vel laeva.

VELLET, A. m. y f. d. *Viejecito*. Vetulus, i.

VELLÓ. m. Moneda de coure. *Vellon*. Monærea. || Tota la llana de cada ovella ó be, que equilada queda junta, y també la mateixa pella de la llana. *Tuson, vellon*. Vellus, eris. || MORRALLÓ. 1. ant. Pel moixí, que ix sobre del llabi. *Bozo*. Pubis. || Lo pel moixí que ix en algunas parts del cos de la persona. *Vello*. Villus, i. || MORRISOL. 2. fam. VELLESA.

VELLONET. m. d. *Velloncico, illo, ilo*. Partus vellus.

VELLÓS, A. adj. Lo que té velló. *Vellon, vellado*. Villosus.

VELLOT, A. adj. Se diu del vell ó vellat ridícul. *Vejele, vejestorio*. Ridiculus senex.

VELLUT. m. Drap pelut de seda ó coló. *Felpa velludo, terciopelo*. Heteromallum, i. || pl. MANTANTA. || PANNA. 2.

VELLUT DE COLÓ. Teixit de coló semblant al vellat. *Pana, felpa*. Villosum hirsutum textum.

VELLUTER. m. Fabricant de vellut. *Terciopelero, vellutero*. Heteromallepeus, i.

VELOCÍSSIM, A. adj. sup. *Velocissimo*. Velocissimus.

VELOCÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Velocissimamente*. Velocissimè.

VELOCITAT. f. Lleugeresa ó promptitud de moviment. *Velocidad*. Velocitas, atis. || Prestesa agilitat en executar ó apèndrer alguna cosa. *Velocidad*. Velocitas, atis.

VELÓS. adj. Lleuger, prompte en lo moviment. *Veloz*. Velox. || Àgil, prompte en l' executar y córrer. *Veloz*. Celer.

VELOSMENT. adv. m. Ab velocitat. *Velozmente*. Velociter.

VENA. f. Llenca de tela molt més llarga que ampla ab un tros de veta á cada cap, per separar lo coixinet de las sangrias y altres. *Vita, fascia, se*. || Vas per ahont circa

il. *Vena*. Vena, æ, phlebs, bis. || Lo ram que's cria en l' interior de la terra, y la erra treta ja de la mina. *Vena*, *veta*. Me-. || La diferent qualitat ó color de la tetroba cavanlla. *Vena*. Vena, æ. || Mineral en las entranyas de la terra. *Vena*. Aque irvi, veta ó fibra en las plantas, per ahont iliment de la terra. *Vena*. Fibra, æ. || Ve- de vários colors en algunas pedras, etc.

1. *Vena*, æ. || Númen poétich. *Númen*, *venum*, i. || En lo moltó part grassa en lo ura, forta y mòlt gustosa. *Morrillo*. *Occitina* caro. || La que's posa á las criaturas e náixer pera subjectar lo drap que cubre gol, fins que aquest se séca. *Ombliquero*. is vitta.

asilica. cir. Una de las del bras. *Vena basilica vena*.

ava. cir. Una de las principals del cos entra en lo ventrícul dret del cor. *Vena a cava*.

BOIG. RAM DE BOIG.

MANXIULAS. Espécies de vena ó faixa de ida en sos extrems, sèns arribar al mitj, que fórma quatre caps. *Galápago*. *Quafascia*.

ORTA. cir. Vena grossa, 'l tronch de la entre las eminències de la superfície infelge. *Vena porta*. *Jecuris porta*.

SE LA VENA. fr. min. Inclinar-se la vena á altra part del paratge en que estava estacada. *Acostarse, la vena ó el metal*. nam diverti.

LA VENA. fr. poét. Fèr tots los esforços de ingeni per alguna cosa. *Agotar ó apu- a*. Ad incitas ingenium redigere.

A VENA. fr. SANGRAR.

A VENA. fr. SANGRAR. || met. Ocórrer ab y aflluència las espècies als poetas. *Pi- a*, *soplar la musa*. *Divino spiritu affla-*

NA VENA ALS ULLS. fr. met. Posar algun el coneixement ó á la rahó pera que no's cosas com són en sí. *Vendar los ojos*. *Lunis tenebris obducere*.

ARSE LA VENA. fr. Rómprese per sí ma- er havèr rebut algun cop, de lo que re- rse mòlta sanch. *Descabezarse una ve-* n solvi.

BLE. m. ant. Dart que's llansava ab la lo. *Venabulum*, i.

XIÓ. f. ant. La acció de cassar feras. *Vematio*, nis.

adj. Lo que está pera vèndrer. *Venal*, *Emptitius*. || met. Subjecte que's deixa r ab dádivas. *Venal*. *Yenalis*. || Cosa de *Venal*. Ad venas pertinens.

Á VENAL. fr. Publicar alguna cosa que ulta. *Sacar á plaza*. in vulgus edere.

VENALITAT. f. Qualitat de venal. *Venalidad*. *Venalitas*, atis.

VENALMENT. adv. m. De un modo venal ó interessat. *Sordidamente*, *venalmente*. *Sordidè*.

VENÀTICH, CA. adj. Qui té vena de boig, ó ideas y espècies extravagants. *Lunático*, *vendítico*. Qui insania interdum corripitur.

VENATORI, A. adj. Cosa de venació ó cassa. *Venatorio*. *Venatorius*.

VENCEDOR, A. m. y f. Lo qui vens. *Vencedor*. *Victor*, is. || adj. Se diu també de las cosas inanimadas. *Vencedor*. *Vincens*.

VÈNCER. v. a. Rendir ó subjectar al enemich. *Vencer*. *Vinco*, is. || Rendir á algú algun dolor, passió, etc. *Vencer*. *Vinco*, is. || met. Guanyar, excedir á altre en habilitat, destresa, etc. *Vencer*. *Supero*, as. || Superar las dificultats. *Vencer*. *Vinco*, is. || Guanyar, prevaléixer una cosa contra altra. *Vencer*. *Prævaleo*, es. || Eixir algú ab la seva en alguna disputa, etc. *Vencer*. *Vinco*, is. || Decantar ó inclinar alguna cosa, etc., sentli pérdrer la línea recta en que estava. *Vencer*. *Declino*, as. || Reduhir á algú de són dictàmen á altre ab rahons persuasivas. *Vencer*. *Convinco*, is. || Sufrir ab paciència algun treball. *Vencer*. *Labores perferre*. || met. Pujar, traspasar algun mal camí, costa ó montanya. *Superar*, *vencer*. *Supero*, as. || Càurer ó complir-se 'l termini senyalat. *Aspirar*, *vencer*. *Reditus provenire*. || v. r. Subjectarse, reprimirse. *Vencer*. *Sui victoriam consequi*; se ipsum vincere.

VENCÍ. m. VENCILL.

VENCIBLE. adj. Lo que's pòt vèncer. *Vencible*. *Vincibilis*, expugnabilis.

VENCILL. m. Lligam de camas de blat, gines- ta, ó altra cosa equivalent pera lligar garbas ó fei- xos de blat. *Tramojo*, *vencejo*. *Vinculum manipu- lorum*.

VENCIMENT. m. L' acte y efecte de vèncer. *Vencimiento*. *Victoria*, æ. || La inclinació ó torci- ment de alguna cosa. *Vencimiento*. *Declinatio*, nis. || Lo temps en que fineix un plasso, lletra de cam- bi, etc. *Vencimiento*. *Tempus reditum præfixum*.

VENSO. m. ant. VENCIMENT.

VENCRE. v. a. ant. VÈNCER.

VENDA. f. Contracte pel qual se transfereix á altre 'l domini perpétuo de alguna cosa pel preu pactat. *Venta*. *Venditio*, nis. || Acció de vèndrer. *Venta*, *vendicion*. *Venditio*, nis. || Lo modo de vèndrer públicament sèns necessitat de escrip- tura, com en las firas, etc. *Vendeja*. *Nundinatio*, nis. || Se diu de la ganància ó pérdua de lo que's vá venent, y així 's diu: tenir bona ó mala *VENDA*. *Venta*. *Mercatus*, us. || VENDEDURAS. || ant. *BANDA*.

DE BONA VENDA. m. adv. VENDIBLE. 2.

ESTAR EN VENDA. fr. Denota que alguna cosa está de manifest pera vèndrerse. *Estar de venta ó en venta*. *Prosto*, as.

VÉR BONA LA VENDA. fr. Assegurarla, donarla per

bona y valedora. *Hacer buena la venta*. Venditio-nem firmem reddere.

VENDATGE. m. L'envenenament ó lligadura metòdica de la vena en alguna part del cos. *Vendaje*. Ligamentum vittarum ope.

VENDAVAL. m. Vent de la part del sur, inclinat á ponent. *Noto, vendaval*. Auster, i.

VENDIBLE. adj. Lo que's pòt vèndrer ó està posat en venda. *Vendible*. Vendibilis. || Lo que's ven fàcilment ó á bon preu. *Vendible*. Vendibilis.

VENDICIÓ. f. VENDA. 2.

VENDRE. v. n. ant. VENIR.

VÈNDRE. v. a. Enagenar, traspasar á altre la propietat de lo que's posseheix pel preu convingut. *Vender*. Vendo, is. || Exposar al públich géneros pera sa venda. *Vender*. Vendo, is. || Subjectar, executar per interès alguna cosa immaterial que resulte en detriment propi, com: vèndrer la honra, la justícia, la llibertat, etc. *Vender*. Vendo, is. || Faltar á la fe, amistat ó confiança, trahir. *Vender*. Fidem fallere. || Proposar algú ab rahons aparents la bordat de algunes coses que en realitat no tenen, com: vèndrer garsas per perdus. *Vender*. Adulterina pro legitimis vendere. || Fèr á saber, participar alguna notícia, etc. *Vender*. Rem novam vendere prout data fuit. || Fèr que algú li coste molt treball, diligència ó fatiga 'l conseguir alguna cosa. *Vender*. Carò vendere. || v. r. Fingir-se ó jaclarse algú de lo que no té, ó de lo que no es. *Venderse*. Sese venditare.

VÈNDRE Á LA MENUDA. fr. Vèndrer en curtas porcions lo que s' havia comprat per major. *Regatear; hacer plaza; vender por menor*. Minutim vendere.

ESTAR PER VÈNDRE. fr. Deixarse véurer molt alguna dona ab lo fi de que algú la demane pera casarse ab ella. *Estar de venta, ó en venta*. Fœminam sese spectandam offerre.

LO QUE S' HA DE VÈNDRE NO HO CAL EMPENTAR. loc. ab que s' exhorta y dóna pressa á algú pera que execute sèns dilació lo que deu fèr ó de que s' ha encarregat. *Para luego es tarde*. Per; nam citius serò erit.

PORTAR Á VÈNDRE Á ALGÚ, Ó VÈNDRE Á ALGÚ AL MITJ DEL DIA, Y FERLI CONTAR LA MONEDA. fr. prov. Sér molt més sagàs, astut é intel·ligent que altre. *Poder vender en un buen mercado*. Longè aliquem arte præstare.

QUI TÉ QUE VÈNDRE, TÉ QUE PÈNDRE. ref. QUI TÉ TIONS VÁ ESTELLAS.

VENECIÀ, NA. adj. Natural de Venécia en Itàlia. *Veneciano*. Venetianus.

VENEDOR, A. m. y f. Qui ven. *Vendedor, vendadero*. Venditor, is. || Qui té per ofici 'l vèndrer. *Vendadero*. Caupo, nis. || Subjecte á venda ó que probablement s' ha de vèndrer. *Vendible*. Vendibilis, vendeus.

VENEDURAS. f. pl. La paga de la comissió ó treball de vèndrer. *Vendaje*. Venditionis stipendium.

VENEMAR. v. a. y derivats. VENERAR.

VENENAR. v. a. ENVENENAR.

VENENARI. m. APOYECARI.

VENENO. m. Qualsevol substància que presa aplicada en poquíssima quantitat altera tant la economia del animal, que produheix sempre efectes mortals ó quasi mortals. *Tósigo, veneno, ponzo*. Virus, venenum, i. || Qualsevol cosa gravement nociva á la salut. *Veneno*. Valetudini adversa res. || met. Lo mal gust de las cosas, especialment agri. *Veneno*. Acerbitas, atis. || La ira, rencor ó altre efecte excessiu. *Veneno*. Iracundia, æ. || Qualsevol cosa perjudicial á la salut del ànima, bonas costums ó puresa de la fé. *Veneno*. Animi perniciæ.

VENENÓS, A. adj. Lo que inclou veneno fero ó moralment. *Mortal, venenoso, ponzoñoso, virulento, venino, venenífero*. Venenosus. || astr. Noe que donan los astròlechs al signe de escorpi. *Venenoso*. Veneficus.

VENENOSITAT. f. Qualitat de lo venenós. *Venenosidad*. Venenum, i.

VENERA. f. La insignia, placa ó medalla que 'ls caballers de alguna orde portan penjada en coll. *Placa, venera*. Pectorale insigne.

VENERABLE. adj. Digne de veneració. *Venerable, venerando*. Venerabilis. || Epíteto que's dona á las personas eclesiàstiques constituïdes en prebica ó en dignitat. *Venerable*. Venerabilis.

VENERABLEMENT. adv. m. Ab venerada. *Venerablemente*. Reverenter.

VENERACIÓ. f. Estimació respectuosa de las cosas segons són mèrit. *Veneracion, reverencia*. Veneratio, nis. || CULTO.

VENERADOR, A. m. y f. Qui venera. *Venerador, venerante*. Venerator, is.

VENERANDO, A. adj. VENERABLE.

VENERAR. v. a. Reverenciar, respectar, honrar. *Reverenciar, venerar*. Veneror, aris. || Dev culto á Dèu, als Sants y cosas sagradas. *Ador, venerar, reverenciar*. Colo, is.

VENERAT, DA. p. p. y adj. *Venerado*. Veneratus.

VENÉREO, A. adj. Cosa que pertany á l' amor ó á la sensualitat. *Venéreo*. Venereus. || SENSU.

VENERETA. f. d. *Veneruela, venerica*. Venerula, ita. Exiguum pectorale.

VENETA. f. d. de vena pera embolicar la sangria, etc. *Vendeja*. Exiguus vitta, fasciola, æ. || Vena petita per ahont corre la sanch en le cos del animal. *Venica, illa, ita*. Venula, æ.

VENGALA. f. Jonch de Indias, y per extensió qualsevol altre bastó treballat pera portarlo en ma. *Bengala*. Virga, æ.

FOCS DE VENGALA Artifici pirotècnich que consisteix en canons llarchs y prims de cartó ple de una mixtura de salnitre, sofre y antimoni; produheix una llum blanca y molt brillant. *Fuys de bengala*. Pirotecnica virga.

VÈNIA. f. Llicència ó permís. *Venia*. Venia, æ.

Perdó de la ofensa ó culpa. *Venia*. *Culpæ remissio*. || Humiliació que 's fá ab lo cap, pera saludar cortement. *Venia*. *Capitis dimissio*. || for. La llicència que concedeix lo rey á consulta de tribunal competent, pera que 'ls menors de vint y cinch anys administren sos béns per sí, sèns intervenció del curador. *Venia*. *Venia*, æ.

VENIAL. adj. Lo que s'oposa levement á la llei ó precepte. *Venial*. *Venialis*, *venia dignus*.

VENIALITAT. f. La qualitat de la culpa leve. *Venialidad*. *Culpæ levitas*.

VENIALMENT. adv. m. Levement, que fàcilment se pòt perdonar. *Venialmente*. *Leviter*, *venialiter*.

VENIDER Ó VENIDOR, A. adj. Futur, que ha de venir ó succehir. *Futuro*, *venidero*, *venturo*. *Veniturus*. || m. pl. Los que han de viurer després. *Sucesores*, *venideros*. *Posteri*, orum.

VENIR. v. n. Caminar algú de la part de allà á aquesta. *Venir*. *Venio*, is. || Succehir, sobrevenir, com: *VENIA* lo cas. *Venir*. *Evenio*, is. || Succehirse una cosa á altra, com: l'any que ve. *Venir*. *Venio*, is. || Seguirse, provenir una cosa de altra. *Derivar*, *venir*, *nacer*. *Sequor*, *eris*. || Eixir, resultar, com: *VENIR* á duro la cana. *Salir*. *Tali pretio esse*. || Inferirse, col·legirse una cosa de altra. *Inferirse*, *col·legirse*, *seguirse*. *Deduco*, is. || Passar lo dominió us de alguna cosa de uns á altres. *Venir*. *Venio*, is. || Acudir á algun jutge ó presentarse en algun tribunal las causas, especialment de recurs y apel·lació. *Venir*. *Accedo*, is. || Presentarse. *Venir*. *Adsum*, es. || Acudir á alguna part determinada, com: N. ve aquí cada dia. *Venir*. *Concurro*, is. || Arribar alguna cosa per medi del qui la porta, com: *VENIA* per mar, ab la diligència. *Venir*. *Adduco*, is. || Valerse de algú, demanarli ó persuadirli alguna cosa, com: me vingut ab un empenyo. *Venir*. *Accurro*, is. || Originarse, procehir, com: *VENIA* de un llinatge noble. *Venir*. *Orior*, *iris*. || Excitar-se, moure-se algun afecte ó passió. *Venir*. *In desiderium venire*.

|| Succehir finalment alguna cosa que s'esperava ó temia, com: després de tant temps malalt, al últim vingut á morir. *Venir*. *Tandem accidere*. || Oferirse ú ocórrer alguna cosa á la memòria. *Venir*. *In mentem venire*. || Arribar alguna cosa al estat de perfecció en sa línia, com: *VENIA* al us de la rahó. *Venir*. *Pervenio*, is. || Arribar, com: *HAN* vingut moltes provisions. *Llegar*, *venir*. *Advenio*, is. || Acompanyar, y així 's diu: F. *VENIA* ab nosaltres. *Venir*. *Comitor*, *aris*. || Acometrer, embestir á altre anant detrás de ell, com: *VENIA* l'enemich. *Acometer*, *venir*. *Aggredior*, *eris*. || Convenir, acceptar, aderirse al dictàmen de altre. *Estar*, *venir*, *adherirse*. *In eadem esse sententia*. || Recórrer finalment al medi que no 's volia executar. *Recurrir*, *venir*. *Decurro*, is. || Resóldrerse, determinar-se á tractar alguna cosa com la principal del assumpto. *Ir*. *Eo*, is. || Péndrer posada en alguna part, com: quant ve á Barcelona, ve á ma casa.

Venirse. *Venio*, is. || Proposar, com: aquí 'm ve ab tonterias, ab rahons, etc. *Proponer*, *venir*. *Accedo*, is. || Passar de algun lloch lluny á altre que està més prop, y així estant en Barcelona 's diu bé: vingut de València á Mataró, y no á Madrid. *Venir*. *Venio*, is. || També 's diu de las cosas inanimadas, com: lo vent ve per aquest costat. *Venir*. *Venio*, is. || Créixer, augmentarse, com: la ciència de moltes cosas ve per la experiència. *Venir*. *Augeri*. || Produhirse alguna cosa en algun terreny y á sòn temps, com: totes las cosas *VENEN* á sòn temps, y las figas en agost. *Venir*. *Evenio*, is. || COINCIDIR.

VENIR Á MÈNOS. fr. *TOURNAR Á MÈNOS*.

VENIR AL DESSÚS. loc. ant. *Echase encima*, *acometer*. *Ruere*, *impetere*.

VENIR BÈ. fr. *Acomodarse*, conformarse una cosa ab altra. *Venir bien*, *sentar*; *ser á propósito*. *Aptari*.

VENIR Ó ESTAR MOLT INFLAT Ó PRENTAT. fr. fam. *Venir enfadat*, esperant ocasió pera manifestar sòn sentiment. *Venir ó estar de picadillo*. *Acerbitalis explicandæ causam expectare*.

VENIR DE NOU. fr. *Causar novedat*, no tenir notí·cia de lo que 's diu. *Cojer de nuevo*, *sorprender*. *Novi aliquid evenire*.

VENIR RODEJANT. fr. *RODAR*.

VENIRSE EN POPA. loc. ant. náut. *Gobernarse en popa*. *In puppa regere*.

DEIXARLO VENIR, Ó QUE VINGA. fr. Molt comú en negocis, jochs, disputas, etc. pel mateix que esperar, aténdrer, pera determinar en vista de lo que diu. *Dejar venir á uno, ó que venga, ver por donde viene, veamos por donde parte ó lo que dice, que suerte le cae, ó que razon alega*. *Ad tempus consilium capiam*.

FÈR COM QUI L'HI VE DE NOU. fr. *FÈR COM QUI NO HO SAB*.

FÈR VENIR. fr. *Atráurer*, *fèr acudir*. *Llamar*. *Attraho*, is.

FÈR VENIR BÈ. fr. Entre fusters y altres artífices, ajustar unas pessas ab altres, de modo que s'unes·can bè. *Acoplar*. *Copulo*, as. || met. Disposar algú las cosas á sòn gust. *Hacer venir bien*, *acomodar*. *Convenio*, is.

NO VENIR DE NOU Ó NO VENIR RES DE NOU. fr. ab que algú denota que ja està previngut pera 'l que li succeheix. *No cojer de susto*. *Nihil moveor*.

VINGA LO QUE VINGA. loc. *Succehesca lo que succehesca*. *Venga lo que viniere*. *Quidquid acciderit*.

VENJA. f. *VENJANSÀ*.

VENJABLE. adj. Lo que 's pòt ó déu venjar. *Vengable*. *Vindicatione dignus*.

VENJADOR, A. m. y f. Qui venja ó 's venja. *Vengador*. *Ultor*, is. || teol. Se diu de la justícia de Déu que li feu castigar los pecats dels homes en sòn mateix fill. *Vengadora*. *Ultrix*, *icis*.

VENJANSÀ. f. Pena, ultratge que 's fá al enemich en satisfacció de algun agravi. *Despique*, *vinganza*. *Ultio*, nis. || Càstich just, pena de algun delict. *Venganza*. *Punitio*, nis.

VENJANSETA. f. d. *Vengancilla*. Levis vindicta.

VENJAR. v. a. Pèndrer venjansa ó satisfacció del agravi rebut. També s' usa com reciproc. *Despicarse, vengarse*. Ulcisci. || Castigar, com: Déu VENJA las injúrias que's fan á sa lley y manaments. *Vengar*. Punio, is. || Recompensarse, rescabalar-se, com: no menjaré olla, però 'm VENJARÉ en las postras. *Desquitarse, vengarse*. Compensatio, as.

VENJAT, DA. p. p. y adj. *Vengado*. Vindicatus.

VENJATIU, VA. adj. Inclinat á la venjansa ó que's complau en ella. *Vengativo, vindicativo, enconoso*. Ultionis habitus.

VENÓS, A. adj. Lo que té venas. *Venoso*. Venosus. || Lo qui té las venas de las camas molt grossas ó infladas. *Venoso, varicoso*. Varicosus. || bot. S' aplica á las fullas que tenen vasos sobreixits de sa superfície, que s'extenen ab sas ramificacions desde 'l mitj de la fulla fins á las voras. *Venoso*. Venosus. || Lo que pertany á las venas. *Venoso*. Venosus.

VÉNRRER. v. a. VÉNDREER.

VENCRE. v. a. VÉNCER.

VENSÓ. f. ant. VENCIMENT, DERROTA, DISPERSIÓ. MÉTREER EN VENSÓ. loc. ant. VÉNCER, DERROTAR, etc.

VENsut, DA. p. p. y adj. *Vencido*. Victus, emeritus.

DOÑARSE PER VENSUT. fr. Cedir en alguna disputa, etc. *Darse por vencido*. Dare manus.

VENT. m. Corrent del ayre violent ó agitat, produhida en la atmósfera per várias causas naturals, unas constants y altrás variables, que en la navegació's considera baix dos aspectes ó relacions, que són la de sa direcció y la de sa forsa, y té moltíssimas denominacions segons las circums-tàncias. *Viento*. Ventus, i. || AYRE. || met. Lo que mou ó agita l' ánimo. *Viento*. Ventus, i. || Vanitat, jactància. *Tramontana, viento, humo, ventolera*. Ventosa mens. || Sentiment, esment, rastre. *Viento*. Odor, is. || Cosa molt lleugera. *Viento*. Ventus, i. || Corda llarga pera governar una cosa suspesa en l' ayre. *Viento*. Penduli ponderis gubernaculum. || Lo medi que ajuda á la consecució de alguna cosa, com: lo VENT de la fortuna, etc. *Viento*. Subsidium, ii. || pl. Cada un dels trenta y dos rumbos de la agulla náutica. *Vientos*. Venti, orum. || Los vents que tenen nom propi's trovarán en sos respectius llocs, com: CERS, ILEVANT, etc.

VENT Á FIL DE RODA. náut. Ló que precisament pórtia sa direcció del punt á que déu dirigir-se 'l rumbo. *Viento á fil de roda, por la proa ó por el pico*. Ventus in proram feriens.

VENT Á LA QUADRA. náut. Lo que búfa perpendicularment al rumbo á que's navega. *Viento á la cuadra, ó de medio costado, ó al medio costado ó atravesado*. Ventus navim transversim feriens.

VENT BONANSA. náut. Lo de forsa moderada que permet felts navegació. *Viento bonancible*. Secundus ventus.

VENT DE BOCA. Paraulas superfluas y promesas vanas. *Pastillas de boca*. Inania verba. || Vanas amenassas. *Baladronadas, fanfarronadas*. Ventosa verba.

VENT DE BOLINA. náut. Lo que búfa desde las sis á las vuyt quartas, ó permet fér rumbo de derrota navegant de bolina. *Viento de bolina*. Ventus adversus.

VENT DE CALMA. Aquell, la forsa del qual va disminuint aproximantse la calma, ó bufant fluixament ab intermissió. *Viento calmoso*. Ventus malaciam protendens.

VENT DE MAR. Lo que ve del costat de la mar ab respecte á la terra. *Viento á la mar, marero, de fuera, de marina; virazon*. Ventus maritimus.

VENT DE TERRA. 'L que búfa desde la terra envers la mar. *Viento de tierra ó terral*. Ventus é tem consurgens.

VENT EN POPA. náut. Lo que ve diametralment oposat al rumbo que's pórtia, so es, per la popa mateixa. *Viento en popa*. Ventus secundus.

VENT ESCÍS. náut. Lo que ni encara de bolina permet navegar al rumbo que déu fer-se, y sols deixa seguir algun dels immediats. *Viento escaso ó puntero*. Adversus ventus.

VENT FORSAT. náut. Lo que obliga á buscar abrich ó fondejar á tota costa, ó fér altra maniobra violenta pera deslliurarse de algun perill, ó evitarlo. *Viento forzado*. Impetuosus ventus.

VENT FORT. náut. Lo que búfa ab moltíssima forsa, que obliga á ferrar las velas, y á mantenirse ab las dos majors. *Ventarron*. Ventus furens.

VENT FRANCH. náut. Lo que dona lloch pera seguir són rumbo determinat, navegant en bona vela ó sens necessitat de apuntar las bolinas. *Viento franco*. Dexter ventus.

VENT FRESCH. náut. Lo que búfa ab forsa, de modo que fá anar las velas plenas sens capiculars ni batre-rlas contra 'ls arbres, etc. *Viento fresco, de todas velas ó de juanetes*. Ventus vehemens.

VENT PARTICULAR. náut. Lo que búfa en las mars abont sa direcció no es constant. *Viento particular*. Particularis ventus.

VENT SERÉ. 'L noroest. *Regañon*. Boreas, z.

VENTS CARDINALS. Los que s'originan dels quatre punts principals del horisont. *Vientos cardinales*. Cardinalis venti.

VENTS GENERALS. Los que regnan ó guardan un direcció constant en vários paratges del globo, durant certas estacions ó número de dias. *Vientos generales ó reglados*. Generales venti.

VENTS PERIÓDICHS. Los que's mudan ó cambien pel regular en direccions oposadas en temps determinats. *Vientos periódicos*. Periodici venti.

VENTS REGULARS. Los generals y 'ls periódichs. *Vientos regulares*. Regulares venti.

AFIRMAR Ó ASEGURAR LO VENT. fr. Adquirir aquest constància en sa direcció. S' usa més comunment com reciproc. *Afirmar, afianzar, asegurar, fijar el viento.* Ventum constanter dirigi.

AGUANTARSE AB LO VENT. fr. náut. Mantenir-se or-sant y sèns pérdrer notablement lo barlovent, aguantant més ó ménos la vela segons sas circums-tàncias, però sempre en quantitat superior á la que segons ella se sól portar. *Aguantarse con el viento.* Sinistrorsum constanter navigare.

ALLARGAR LO VENT. fr. náut. Mudar aquest de di-recció envers popa. *Alargar el viento.* Ventum pup-pim versus mutari.

¡AL VENT! ¡AL VENT! m. adv. náut. ab que s'avi-sa al timoner pera que orse. *¡Al viento! ¡Al viento!* ¡Ad ventum! ¡Ad ventum!

APRETAR LO VENT. fr. Aumentarse molt sa forsa, bufar excessivament. *Apretar el viento.* Ventum ve-herementem incumbere.

BON VENT DE CUL Ó BON VENT Y BARCA NOVA. loc. fam. *BON VIATGE 2. || LA ANADA DEL FUM.*

BUSCAR LO VENT. fr. náut. Orsar, veu de mando al timoner, pera que no 's descuyde y orse á no desperdiçar. *Buscar el viento.* Ventum querere. || *Acercarse la nau al vent ó tenir propensió á orsar.* *Buscar el viento, pegarse al viento, partir el puño.* Ventum querere.

CAMINAR Ó ANAR VENT EN POPA. fr. met. Anar bè 'ls negocis ó pretensions. *Picar el viento, ir viento en popa, ir á buen viento la parva.* Prospere agi.

CÓRRER MÉS QUE 'L VENT. fr. Córrer ab suma velo-citat. *Dejar atrás los vientos; dejar tras si el aire; ser mas veloz que cometa.* Aura velocior.

DECLARARSE 'L VENT. fr. náut. Fixar aquest sa di-recció y forsa després de havér estat variable; y també rómprer un temporal per part determinada; després de haverse manifestat indecis. *Declararse el viento.* Ventum ostendi.

DE VENT QUE ENTRA PER FORAT, DÈU TE GUART. ref. *GUÁRDAT DE HOME MAL BARBAT, etc.*

EN BON VENT TOTHOM ES BON MARINER. ref. pera denotar que la execució de alguna cosa no té nin-gun mérit, per sér molt fácil ó per sas favorables circumstàncias. *Viento en popa y mar bonanza nave-gaba Sancho Panza; viento en popa es medio puerto.* Haud digna laudis quæ facillima sunt.

FÉR Á TOTS VENTS. fr. met. MENJAR AB DOS QUEIXOS.

FÉR TAL Ó TAL VENT. fr. Bufar ó dominar algun dels vents. *Correr tal ó tal viento.* Hunc vel illum ventum spirare.

FÉR VENT. fr. Bufar ab forsa l' ayre. *Correr viento, ventear, ventilar, ventar, soplar.* Ventum perflare.

GIRARSE Á TOTS LOS VENTS. fr. met. Denota la in-constància de algú ó la facilitat de atráurerlo á qualsevol dictàmen. *Moverse á todos vientos.* Quo-libet vento duci.

GIRARSE, MUDAR Ó MUDARSE 'L VENT. fr. Ferlo di-ferent del que feya. *Mudarse, cambiar el viento.* Ventum mutari.

GRON DE VENT. RÁFAGA.

QUANTAR LO VENT. fr. náut. Lograr lo paralge per abont búfa 'l vent per costat ventatjós. *Ganar el viento.* Ventum secundum obtinere.

HERETAR DEL VENT. loc. ant. *Recibir una herencia imaginaria.* Inania hæreditare.

MÉS VAL BON VENT QUE FORSA DE REMS. ref. Denota la gran ventatja que pórtla la vela, en los esforços que exerceix impel-lida del vent, encara sobre 'ls majors que pugan fèr tots los remes junts. *Mas vale palmo de vela que remo de galera.* Vela remis præ-santior.

NAVEGAR Á TOTS VENTS. fr. met. ab que's nóta al qui segueix lo partit que predomina, ó que li té més compte. *Irse con el viento que corre; viva quien vence.* Victrices partes sequi.

NO SE N' HO PORTARÁ 'L VENT. fr. NO SE N' HO POR-TARÁN LAS RATAS. || fr. que's diu de la seguretat en las cosas pesadas ó sólidas. *No se lo llevará el aire.* Haud ad levitatem venti rapietur.

PARARSE AL VENT. fr. Assossegarse, deixar de bu-far. *Echarse, calmarse el viento.* Ventum sedari.

PÉNDRE LO VENT. fr. náut. Acomodar y disposar las velas de modo que reban lo vent. *Tomar el viento.* Ventum capere. || *SEGUIR LO RASTRE. 2.*

PICAR LO VENT. fr. náut. Comensar á bufar ó cór-rer favorable y suficient pel rumbo y navegació que's pórtla. *Picar el viento.* Ventum flare. || *Comen-sar á alsar onadas.* *Picar el viento.* Ventum tollere undas.

PORTÁRSENHO 'L VENT. fr. met. Estar alguna cosa poch segura, no produhir són efecte. *Llevarse el viento.* Evanere.

POSAR LO VENT AL CAP. fr. met. Fèr concebir va-nas esperansas á algú, adulantlo ó umplintlo de vanitat. *Henchir ó llenar la cabeza de viento, levan-tar de cascos.* Assentari, immeritis laudibus ef-ferre.

¿QUIN VENT OS PÓRTA PER AQUÍ? loc. fam. ab que extranyam que algú vinga abont havia deixat de venir per molt temps. *¿Qué aires traen á V. por acá? Unde te habemus? Quæ te sors huc adve-xit?*

REFRESCAR LO VENT. fr. náut. Aumentar sa forsa y violència qualsevol que sia són temperament. *Refrescar el viento.* Ventum vehementiorem fieri.

SAB LO VENT Y NO SAB DE QUIN TORRENT. ref. Es-coltar materialment las cosas, però no enténdrer-las, ó contar alguna cosa confusament per igno-rància. *Oyó al gallo cantar, y no supo en qué mula-dar; oyó campanas y no supo dónde.* Audisti gallum, at necis qua sede canentem.

SALTAR LO VENT. fr. Cambiar, mudarse de repent, anar successivament mudant de direcció. *Saltar, rolar, rodar, rondar el viento.* Ventum repentè vel successivè mutari.

SÉR VENT DE BOCA. fr. ab que's nóta al fanfarró. *No tener mas que palabras.* Lingua tantum valere. || Se diu del qui parla suauement, y ofereix molt

cumplint poch. *Gastar pastillas de boca*. Large promittere.

SÉR LO VENT AL OSTE. loc. naut. ant. *Estar el viento á la cuadra*. Transversum ventus ferire.

TANT COM NE PLOU 'L VENT N' AIXUGA. loc. prov. Dóna á entendrer lo curt producte de algun ofici ó empleo que tot just bástia pera la manutenció. *Comido por servido*. Victui tantum necessaria lucrari. || També 's diu quant algú pera mantenirse gasta tot lo que guanya cada dia. *Dia y vito*. Victu quotidiano cibus partus.

TENIR LO VENT DE LA FORTUNA EN POPA. fr. CAMINAR Ó ANAR VENT EN POPA.

TENIR VENT Ó MOLT VENT EN LO CAP. fr. Sér altaner, va ó presumit. *Tener copete ó mucho copete, tener la cabeza llena de aire*. Magnum ferre supercilium.

VENIR AL VENT. fr. Girar la nau un poch més sòn curs envers lo vent. *Venir al viento*. In ventum incidere.

VENTA. f. Hostal ó posada en despoblat. *Venta*. Diversorium, ii.

VENTADA. f. Vent fort y de poca durada. *Ventolera, ventarron*. Ventus vehemens. || Bufada de vent repentina y que pára molt prompte. *Bocanada de viento*. Aëris subitas et vehemens flatus.

VENTADOR. m. Qui vénta 'l blat. *Aventador*. Ventilator, is. || Espécie de forca ó instrument en figura de ella pera ventar la palla y 'ls grans en la era. *Aventador, biello*. Ventilabrum, i. || m. VENTALL.

VENTAFOCHS. m. Ruedo petit, comuntment de palma ó espart pera ventar y encéndrer lo foch. *Aventador*. Flabellum palmeum vel sparteum. || f. fam. Nom que 's sòl acomodar á las noyas. *Niña*. Puella, æ. || fam. CRIADA, CUYNERA.

VENTALL. m. VANO. 1. || Qualsevol instrument pera ventar, que sòl sér un tros de cartró ó de llata fina de palma, quasi quadrada, cubert de un paper de color, ó guarnit per las voras ab flochs ó retalls de papers ó sens ells, ajustat al cap de un tros de canya ó bastó que li serveix de mànech, y s'usa comuntment pera esquivar las moscas. *Abanico, ventalle, mosqueador*. Muscarium, ii. || VENTAFOCHS. 1. || met. Cua de algunas bèstias, com bous, matxos, etc. *Mosqueador*. Muscarium, ii.

VENTALLA. f. Reixat de llistonets de fusta encrehats, per la qual se véu sense sér vist. *Celosia*. Clathri, orum. || Vidrieras movibles que 's posan á la porta de alguna botiga, etc, á manera de portas pera resguardar de la pluja, vent, etc. *Puerta vidriera*. Janna vitrea. || Obertura del casco ó celada pera la respiració. *Ventalla*. Equestris galea buccula. || bot. Las dos ó més parts de la cuberta de un fruyt, que reunidas per una ó més suturas enclouhen las llavors. *Ventalla*. Valvula, arum.

VENTALLADA. f. Cop de ventall. *Abanicazo*. Flabelli ictus.

VENTALLISTA. m. Qui fá ó ven vanos. *Abaniquero*. Flabellorum opifex vel venditor.

VENTALLOLA. f. La porteta que's posa á alguns instruments hidràulics y neumàtics, que obrintse y tancantse facilita l' pas als licors y al ayre. *Valvula, ventalla, ventilla*. Valvula, æ. || met. VENT. 4.

VENTAMENT. m. Obra de ventar los grans, y exposarlos al ayre. *Ventilacion*. Ventilatio, ais. || La obra de ventar ó ventarse ab lo vano. *Abanicamiento, abaniquero*. Venti flabello agitatio.

VENTAR. v. a. Agitar, tirar al ayre alguna cosa, com se fá ab lo blat en la era. *Aventar, abaler, biellar, ventear*. Ventilare, as. || Fér vent ab alguna cosa, com ab lo ventall pera encéndrer lo foch. *Aventar*. Auram excitare. || Esquivar las moscas ab lo ventall. *Mosquear, amoscar*. Muscas flabello abgere. || Parlant de las campanas férlas donar volas ab los batalls libres ó solts. *Voltear las campanas: llevarlas á pino; tocar ó echar á vuelo las campanas*. Cymbala circumvolvere. || Pegar. *Cascar, soplar, plantar, sacudir, dar*. Impingo, is. || fam. Espetllir l' ayre del cos humà. *Echar*. Ejicio, is. || Llançar, traurer fora: se diu comunment de las personas. *Echar, aventar, arrojar*. Amoveo, es. || Rebàtrer, donar algun xasco. *Rebatar, echar en ra*. Exprobo, as. || ADULAR. || v. r. Férse ayre ab lo vano. *Abanicarse*. Flabello ventum admovere. || Estar sense fér res. *Estar mano sobre mano ó con las manos cruzadas; abanicarse*. Otiari.

TORNAR Á VENTAR. fr. Ventar per dos ó més vegadas la palla, etc. *Reventar, rebieldar*. Iterum ventilare.

VENTAS. m. aum. Vent fort. *Ventazo, ventarron, viento duro*. Ventus vehemens.

VENTATJA. f. y

VENTATJE. m. Avans, prerrogativa, euses ó superioritat apreciable en qualsevol línea. *Desarrollo, ventaja*. Præstantia, æ. || Principal dret ó millora que té algú en alguna partició. *Ventaja*. Præpium jus. || Condió ó partit favorable que concedeix un jugador á altre, com un peó ó casetas adelantadas en lo joch de las damas, etc. *Ventaja*. Tractus, us. || Profit, utilitat. *Ventaja*. Emolumentum, i.

VENTATJAR. v. a. AVANSAR. 1.

VENTATJÓS, A. adj. Lo que excedeix ventatja á altra cosa. *Ventajoso, aventajado*. Præstant.

VENTATJOSAMENT. adv. m. Ab ventaja. *Ventajosamente*. Præstanter.

VENTEJAR. v. a. Ayrejar, traurer alguna cosa al vent ó al ayre pera aixugarla ó ventilarla. *Ventejar*. Vento exponere. || Fér vent á algú. *Aventar, hacer aire*. Alicui aërem inferre.

VENTET. m. d. Vientecillo. Ventulus, i.

VENTILJOL. m. Vent fluix que ve de la part del nordest. *Ventolina, brisa*. Ventus aquilonarius. || ant. ENBAT.

METRESE 'L VENTILJOL DEFORA. loc. naut. ant. *Abanarse á la mar la ventolina*. Ventus e terra consurgere.

VENTILACIÓ. f. Lo moviment del ayre que passa, corre ó s' traspira. *Ventilacion*. *Ventilatio*, nis. || La acció de exposar al ayre. *Ventilacion*. *Ventilatio*, nis. || met. L' acte de controvertir ó disputar. *Ventilacion*. *Disceptatio*, nis.

VENTILADOR. m. Màquina pera renovar l' ayre de las covas, minas, calabossos, barcos, etc. *Ventilador*. *Ventilabrum*, i.

VENTILAR. v. n. Mòurerse, córrer, colar lo vent. *Ventilar*. *Ventilo*, as. || Mòurer alguna cosa 'l vent ó en lo vent. També s' usa com reciproc. *Ventilar*. *Ventilo*, as. || Fér que's venteje ó pegue 'l vent en alguna cosa. *Ventilar*, *ventilarse*. *Ventulum facere*. || méd. Modificar lo moviment de la sanch y humors, per medi de la sangria. *Ventilar*. *Ventilo*, as. || met. Controvertir, disputar lleugerament. *Ventilar*. *Discepto*, as.

VENTISCA. f. Torp, borrasca de vent y neu. *Ventisca*, *ventisco*, *ventisquero*. *Nimbus*, i.

VENTISCAR. v. n. Nevar ab vent fort, ó alsar lo vent la neu. *Ventiscar*. *Nivem vento* ahitante cadere.

VENTOLINA. f. náut. Vent fluix y variable. *Ventolina*. *Ventulus varius*. || met. *VENT.* 4.

VENTÓS, A. adj. Exposat als vents, propens á produhirlos, ó lo que virtual ó accidentalment té aquesta propietat. *Ventoso*. *Ventosus*. || S' aplica als llochs y dias en que fá vents forts. *Ventoso*. *Ventosus*. || *PLATÓS*.

VENTOSA. f. Vas regularment de vidre, estret de boca y ample de panxa, que ab estopa encesa s' aplica á alguna part del cos, pera extraure ab violència 'ls humors al exterior: també s' diu del efecte que produeix. *Ventosa*. *Medica cucurbitula*.

VENTOSA TALLADA. Se diu quant se talla la part que s' infla ó embutlllofa ab la ventosa. *Ventosa tallada*. *Cucurbitula incisione fixa*.

POSAR VENTOSAS. fr. Aplicarlas á alguna part del cos. *Ampollar*, *pegar*, *echar* ó *aplicar ventosas*. *Cucurbitulas adhibere*.

UNA COSA ES CREMAR Y ALTRA COSA DONAR VENTOSAS. ref. ab que's repren al que 's excedeix en alguna cosa, traspasant los límits regulars ó de la rahó. *Basta esquilir, sin desollar*. *Boni pastoris est tondere non deglabere*.

VENTOSITAT. f. L' ayre comprimit en lo cos del animal quant s' expelleix per la part posterior. *Cuesco*, *ventosidad*, *pedo*, *preso*. *Crepitus ventris*.

VENTRADA. f. Lo número de fetos que porta la femella de una vegada. Se diu comunment de las bestias. *Ventregada*, *ventrada*. *Fœtus*, us.

VENTRAL. adj. Cosa del ventre. *Ventral*. *Ventralis*.

VENTRÁS. m. aum. *Ventron*. *Ingens venter*.

VENTRE. m. La part cóncava del cos del animal, que conté las entranyas, budells, tripas y altres parts necessàries pera la conservació de la vi-

da. *Ventre*. *Venter*, is. || Los budells, tripas y tot lo que conté 'l ventre principalment en lo bestiar. *Mondongo*, *vientre*. *Intestina*, orum. || Lo prenhat ó feta. *Barriga*, *vientre*. *Fœtus*, us. || *VENTRELL.* 1. 3.

|| for. La mare á excepció del pare, y així 's diu: dos fills de un *VENTRE* y cada hu de són temple; lo part segueix al *VENTRE*. *Ventre*. *Venter*, is. || *PANXA.* 2. 3. || Lo principal ó substancial de una cosa, proba, instrument, etc. *Ventre*. *Præcipuum*, i. || En las donas órgano interior membranós y vuyt, ahont se forma 'l feto y 's manté fins al acte del part. *Útero*, *vientre*, *madre*, *seno*, *materno*. *Uterus*, i. || *ABDÓMEN.* || met. Pensament, imaginació, y en aquest sentit se diu: vomita quant té en lo *VENTRE*, ó no se li florirá res en lo *VENTRE*, so es, diu tot lo que sab ó pensa. *Ventre*. *Mens*, tis. || Dit del interior de la terra. *Entrañas*, *vientre*. *Viscera*, orum. || ant. *ENTRANYAS*.

VENTRE DÉBIL. Se diu del qui pateix defalliment ó debilitat. *Estómago desconsolado*. *Stomachus languore laborans*.

VENTRE DE PORCH. *BISBE.* 3.

VENTRE PLE ENTENIMENT GROS. ref. Denota que 'l qui menja molt ne està en disposició de fér grans discursos, y que's troba torpe pera qualsevol cosa. *Tripa llena, ni bien huye ni bien pelea*. *Pinguis venter non gignit sensum tenuem*. Non petitur saturo certamen, nec fuga ventre.

Á TRENCA VENTRE. m. adv. Á TENTI *POTENTI*.

BAIX VENTRE. La part inferior de ell. *Bajo vientre*, *hipogastro*. *Hypogastrum*, i.

DE PROMETREER NO'N FÁ MAL LO VENTRE. fr. ab que's nola á algú que promet y no cumples. *Descalábreme con eso, apuntar y no dar*. *Haud promissa servabis*.

DESDE 'L VENTRE DE SA MARE. m. adv. Desde que nasqué. *Desde el vientre de su madre*. *Abincunabulis*.

ESTAR AB LO VENTRE Á LAS DENTS. fr. Estar la dona próxima á parir. *Estar ó hallarse con la barriga á la boca; tener la barriga á la boca; hallarse en dias de parir*. *Partum imminere*.

FÉR VENTRE. fr. Tenirlo abultat per causa del prenhat. *Tener barriga*. *Fœminam gravidam esse*.

FÉR Ó NO FÉR BON VENTRE ALGUNA COSA. fr. FÉR Ó NO FÉR BON *VENTRELL*.

LO VENTRE PORTA LAS CAMAS. ref. LAS *TRIPAS* PORTAN LAS CAMAS.

LO VENTRE NO MIRA RAHONS. loc. LA *PANXA* NO VÓL NOVAS.

NO QUEDÁRSELI Á ALGÚ RES AL VENTRE. fr. No reténir en lo ventrell lo que s' ha menjat. *No retener nada en el estómago*. *Omnia evomere*. || met. Sér fácil algú en dir lo que se li ha confiat. *No retener nada en el estómago*. *Commissa revelare*.

PRIM DE VENTRE. loc. Qui 'l té poch abultat. *Desbarrigado*. *Ventre gracilis*.

QUI NO POSA 'L VENTRE EN PERILL, NO MOR PART. ref. QUI NO S' ARRISCA NO PISCA.

TRÁURER LO VENTRE DE MAL ANY. fr. Saciar la fam,

menjar més de lo acostumat. *Sacar el vientre ó la tripa de mal año.* Ventrem incrassare.

VUDAR LO VENTRE. fr. Exonerarlo dels excrements. *Descargar, vaciar, exonerar ó regir el vientre, hacer del cuerpo.* Alvum exonerare.

VENTREGADA. f. VENTRADA.

VENTRELL. m. La part del cos compresa dins lo ventre, y en que's fa la digestió. *Estómago, ventriculo.* Stomachus, i. || PEDRER. 4. || PANTORRILLA.

FÉR VENTRELL. loc. ant. FÉR DENTETA.

FÉR Ó NO FÉR BON VENTRELL. fr. Assentarse bè ó repugnar al ventrell alguns menjars. *Llevar ó no llevar el estómago alguna cosa.* Stomacho cibum prodesse vel obesse. || met. Causar gust ó disgust alguna cosa. *Hacer buen ó mal estómago.* Gratum vel ingratum esse.

OBEDIR LO VENTRELL. fr. Fér la digestió. *Retener, abrazar el estómago alguna cosa.* Tenacem alicujus rei stomachum esse.

TENIR UN VENTRELL QUE TOT HO PAHEIX. fr. que además del sentit recte significa sufrir qualsevol desayre ó injúria sens manifestar ressentiment. *Tener buen estómago.* Patienter ferre.

TOT LI FÁ VENTRELL. loc. met. pera expressar que á algú res li inmuta, ni li fá impressió. *Todo lo convierte en sustancia.* Nil eum movet, excitat.

VENTRELLADA. f. Indigestió, cruessa del ventrell. *Embargo, empacho del estómago, ahito, indigestion.* Agra cibi concoctio, ventris plenitudo.

VENTRELLESCA. f. VENTRESCA.

VENTRELLUT, DA. adj. VENTRUT.

VENTRERA. f. Faixa ó armadura del ventre. *Ventrera, ventral.* Ventræle, is.

VENTRESCA. f. Las mocas ó ventre dels peixos. *Ventrecha.* Piscium venter.

VENTRET. m. d. *Ventrezuelo, ventrecillo.* Ventriculus, i.

VENTRÍCUL. m. anat. VENTRELL. 1. || Qualsevol de las quatre cavitats del cervell y de las dos del cor. *Ventriculo.* Ventriculus, i.

VENTRÍLOQUO. m. Se diu del qui al parlar fôrma la veu de manera que apar provenir del ventre, de modo que sembla seguir conversació ab altres, que li contextan ja lluny ó ja prop; en termes que los que no estan previnguts, s'enganyan verdaderament, fins á créurer á vegadas que contexta algun mort. *Ventrilocuo.* Ventriloquus, i.

VENTRUT, DA. adj. Qui té 'l ventre molt abultat. *Barrigudo, ventrudo, ventroso, panzudo.* Ventrosus, ventriosus, ventricosus.

VENTURA. f. Bona sort, cas favorable. *Ventura.* Felicitas, atis. || Contingència, casualitat. *Aventura, ventura.* Casus, us. || pl. Estrenas dels empleats. *Gages, regalias.* Obventiones, um. || Estrenas dels criats ó dels oficis. *Percance.* Emolumenta, orum.

Á LA VENTURA Ó Á VENTURA. m. adv. A la contingència de que esdevinga bè ó mal alguna cosa. *A la ventura.* Prout fortuna dederit.

Á LA BONA VENTURA. loc. Á LA BONA HORA.

BONA VENTURA. Art fabulós y supersticiós, ab que's gitanos pretenen endevinar lo que succehirá algú. *Buena ventura, quiromancia, rayas de manos.* Chiromantia, æ.

DE VENTURA. m. adv. De sort ó acás. *De lance, á ventura.* Sorte.

LA VENTURA DE'N SAMARRÓ, QUE PENSAVA BÁTUEI Y BATÉRENLO. ref. Explica que á algú li ix la cosa al contrari de lo que desitjava. *La ventura de Garra. á las veces do cazar pensamos, cazados quedamos, ir por lana y volver trasquilado.* Sæpè ubi venar mens est, ibi præda manemus.

PER VENTURA. m. adv. DE VENTURA. || Ab interrogant es lo mateix que per acás, tal vegada. *Per ventura, acaso.* Ne, forsan.

PROBAR VENTURA. fr. Preténdrer alguna cosa, exposantse á perill de que no isca. *Probar ventura.* Fortunam tentare.

QUANT NO AJUDA LA VENTURA, SABER SUPRIR E CORDURA. ref. Exhorta á no desmayar en los infortunis y traballs que no's poden evitar, ans bè que busquen medis decentes pera ferlos més tolerables. *A mal dar, tomar tabaco; buen corazon quebrar mala ventura; paciencia y barajar.* Aequa mente ferat sortis ludibria lusor.

VENTURASSA. f. aum. *Venturon.* Magna sors.

VENTURER, A. adj. Casual, contingent. *Venturero.* Fortuitus. || Qui va divagant sens ofici, per disposat á treballar si troba feyna. *Venturero.* Vacuus. || **AVENTURER.** fr. VENTURÓS. || Usat com adverbí lo mateix que de ventura. *De lance, de relama.* Sorte.

VENTURETA. f. d. *Venturilla.* Exigua sors.

VENTURINA. f. Pedra de color de café torra y plena de pichs daurats. *Venturina.* Venturina, æ. VENTURINA FALSA. Un poch de vidre mesclat ab llimaduras de coure, que ixen en ella com grans de or. *Venturina falsa.* Fallax venturina.

VENTURÓS, A. adj. Dilhós, felts, que te ventura ó la ocasiona. *Venturoso, venturero.* Fortunatus, beatus.

VENTUROSAMENT. adv. m. Ab ventura. *Venturosamente.* Fortunatè.

VENTUROSÍSSIM, A. adj. sup. *Venturosissimo.* Fortunatissimus.

VENTUROSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Venturosissimamente.* Fortunatissimè.

VÉNUS. f. mit. Diosa del amor, de la hermesura, de las grácias y deleyts. *Vénus.* Venus, eris Murcia, æ. || Un dels planetas primaris. *Vénus.* Venus, eris. || Per antonomasia 's diu de una dona molt hermosa. *Vénus.* Venus, eris. || Deleyt sensual ó l'acte venéreo. *Vénus.* Venus, eris. || quim. Lo coure. *Vénus.* Cuprum, i, Venus, eris.

VENUT, DA. p. p. y adj. *Vendido.* Venditas.

ANAR Ó SÉR VENUT. fr. Anar exposat á perill per la companyia de un traïdor. *Estar vendido.* Fraud obnoxium esse.

VENYAR. v. s. VENJAR.

VER, A. adj. VERDADER. || f. PRIMAVERA. || VERITAT.

VERACITAT. f. La propietat ó hàbit de dir sempre la veritat. *Veracidad.* Veracitas, atis.

VERAL. m. VEREDA.

VERAMENT. adv. VERDADERAMENT.

VERAS. f. pl. Veritat, realitat, sinceritat. *Veras.* Verum, i.

DE VÉRAS. m. adv. En veritat. *De veras, verdaderamente, con toda verdad.* Verè. || Assegura la certesa ó realitat de lo que's dublava. *A la verdad, ó de verdad.* Equidem, certò quidem.

VERAMENT. adv. m. Ab veracitat. *Verazmente.* Veraciter.

VERÁS. adj. Qui sempre vol dir veritat, sério y enemich de burles. *Veraz, verídico, hombre de veras.* Verax, acis.

VERAT. m. VARAT.

VERAY. adj. ant. VERDADER.

VERB. m. ñl. La imatge espressiva del objecte ó concepte del enteniment. *Verbo.* Verbum, i. || La segona persona de la SS. Trinitat. *Verbo.* Verbum, i. || gram. Part de la oració que denota la afirmació ó judici que fém de las cosas, y es variable per modos y temps. *Verbo.* Verbum, i.

VERB ACTIU. gram. Lo que significa acció. *Verbo activo.* Verbum activum.

VERB ADJECTIU. gram. Lo verb que significa 'l sér de las cosas juntament ab las qualitats. *Verbo adjetivo.* Adjectivum verbum.

VERB AUXILIAR. gram. Lo que serveix pera conjugar los verbs actius y passius. *Verbo auxiliar.* Verbum auxiliare.

VERB DEFECTIU. gram. Lo que está faltat de algun temps ó persona. *Verbo defectivo.* Deficiens, defectivum verbum.

VERB DEPONENT. Lo que en la gramática llatina té significació activa ab terminació passiva. *Verbo deponente.* Deponens verbum.

VERB DETERMINAT. gram. Lo que té pera cada persona sa particular terminació. *Verbo determinado ó finito.* Finitum verbum. || En las oracions de infinitiu lo que segueix després de la partícula que, ó la mateixa veu del infinitiu, y en los gerundis lo que deixa 'l sentit suspens pera que 'l perfeccione altre anomenat determinant. *Verbo determinado.* Subjunctivum verbum.

VERB FREQUENTATIU. gram. Lo que denota freqüència en la acció. *Verbo frequentativo.* Frequentativum verbum.

VERB IMPERSONAL. gram. Lo que sols se conjuga en la tercera persona del singular. *Verbo impersonal.* Impersonale verbum.

VERB INCOATIU. gram. Lo que denota la acció comensada ó en lo principi, com: florir, envellir. *Verbo incoativo.* Incoativum verbum.

VERB NEUTRE. gram. Lo que denota acció intransitiva, com: córrer, dormir; però que pòt fèrse

transitiu quant convé explicar alguna circumstància del cas que se li dona, com: viure una vida alegre. *Verbo neutro.* Verbum neutrum.

VERB PASSIU. gram. Lo que significa passió y són subjecte reb la acció. *Verbo pasivo.* Passivum verbum.

VERB RECÍPROC. gram. Aquell, la significació del qual recau sobre dos ó més subjectes que reciprocament se corresponen per medi del pronom se. *Verbo reciproco.* Reciprocum verbum.

VERB REDUPLICATIU. gram. Aquell, que significa reiteració de alguna cosa ó acció, com: reedificar, reconquistar, etc. *Verbo reduplicativo.* Reduplicativum verbum.

VERB REFLEXIU. gram. Aquell, la significació del qual se refondeix ó recau en lo mateix subjecte que l' executa. *Verbo reflexivo.* Reflexivum verbum.

VERB REGULAR. gram. Lo que té cert y determinat modo de conjugarse, seguint una regla fixa y general, y al contrari irregular ó anómalo. *Verbo regular.* Regulare verbum.

Aquí ESTÁ 'L VERB. loc. fam. Aquí está tot ó lo principal de la dificultat. *Esse es el diablo.* Hoc opus.

ESTAR AL VERB. fr. Estar al cas. *Estar en el caso.* Ad rem spectare.

TROBAR LO VERB. fr. met. TROBAR LO DESLLORIGADOR.

VERBAL. m. La citació que's té davant del jutge ordinari, que regularment se resol ó compon allí mateix, sense necessitat de posarho per escrits. *Verbal ó juicio verbal.* Verbale iudicium. || adj. Lo que's fá ó contracta de paraula, sense posarho per escrit. *Verbal.* Verbalis. || gram. Cosa del verb ó que's deriva de ell. *Verbal.* Verbalis. || fam. Superbo, molt excel·lent. *Soberbio, excelente.* Excellens.

VERBALMENT. adv. m. De paraula. *Verbalmente.* Verbis, verborum ope.

VERBENA. f. Planta de una sola cama de dos peus de alta, quadrangular, dreta y á vegadas ramosa; las fullas llargarudas, divididas profundamente, rissadas, de sabor amarch, desagradables é inodoras. Las flors en la extremitat de la cama, y són de un blau purpúreo, y algunas vegadas blanch. Las fullas són febrífugas, resolutivas y vulneráries. *Verbena.* Verbena, æ, herba sacra.

VERBIGRÀCIA. exp. llat. que vol dir: per exemple. *Por ejemplo, verbigracia.* Verbi aut exempli gratia, causa.

VERBO. m. VERB. || adv. m. VERBALMENT.

VERBOL. m. Malaltia de la pell, que la posa aspra y encarnada, causant picor en aquella part. *Empeine.* Impetigo, inis.

VERBOLA. f. VERBOSITAT.

VERBOLÓS, A. adj. Qui pateix de verbols. *Empeinoso.* Impetiginosus.

VERBÓS, A. adj. Abundant y copiós de paraulas. *Locuaz, verboso.* Verboeus.

VERBOSAMENT. adv. m. Ab abundància de

paraulas. *Difusamente, verbosamente.* Verboſè.

VERBOSITAT. f. Còpia, abundància de paraulas. *Locuacitat, verbosidad, parola.* Verboſitas, loquacitas, alis.

VERDADER, A. adj. Lo que conté veritat. *Verdadero, vero.* Verus. || Ingènuo, real, sèns engany. *Verdadero.* Verus. || Llàgitim. *Legitimo, verdadero, genuino.* Legitimus. || VERIDICH. || SA, NO. || m. VERITAT.

VERDADERAMENT. adv. m. Ab veritat. *Ciertamente, verdaderamente.* Verp̄. || Llàgitimament, ab propietat. *Verdaderamente.* Propriè. || adv. afirmatiu, st. *Ciertamente, verdaderamente.* Quidem.

VERDADER, A. adj. VERDADER.

VERDAL. adj. Se diu de una espècie de prunas y figas de color que tira à vert, encara que estigan maduras. *Verdal.* Viridis coloris.

VERDANCH. m. Renou del arbre. *Renuevo, verdugon, vástago.* Surculus grandior. || Lo senyal llarch que queda en lo cos del animal, de resultas del cop, del fuet ó altre instrument flexible, com: vimench, etc. *Cardenal, verdugo.* Vibex, icis.

FÈR VERDANCHS. fr. *Acardenalar.* Livoribus plangere.

EXIR VERDANCHS. fr. Bixir al exterior de la pell unas tacas moradas ó del color del verdanch. *Acardenalarse.* Carnem lividam reddi.

VERDAZURO. m. Pedra de blau. *Verdazuro.* Cyaneus lapis.

VERDEGAYA. f. Vert clar y alegre. *Verdegayo, verdegay.* Glaucus color.

VERDEJAR. v. n. Tirar à vert. *Verdear, verdegear, tirar à verde.* Vireo, es. || Cubrirse de vert la terra ó ls arbres. *Reverdecer, verdecer.* Reviresco, is. || Se diu de algunas fruytas que al cullir-las no estan prou maduras. *Estar verde.* Immaturus.

VERDEROL. m. VERDUM. || Espècie de mariach de unas dos polzadas de llarch, de dos clos-cas plenas de solchs fondos; de color blanquinos clapat de roig, y l peix que contenen es comestible. *Verderol, verderon.* Cardium edulce.

VERDESCA. f. ant. MUNT, PILOT. || f. ENRAMADA.

VERDET, A. adj. d. de vert. *Verdecico, illo, ito.* Subviridis. || m. La flor ó rovell del cours. *Cardenillo, verdete, verdin.* Bruca, æ. || ALGA.

VERDEYAR. v. n. VERDEJAR.

VERDOLAGA. f. Planta de camas grossas, rodonas, dretas, tendras, plenas de such, lllas, rogenças, divididas en alguns rams, altas de prop de un peu; las fullas alternas, oblongas ó quasi rodonas, en forma de tascó, grossas, molsudas, lllas, lluhentas, blanquinosas, de sabor apegalós; las llavors petites, negrenças, dins de una càpsula de tres ventallas. Es comestible, antiescorbútica y atemperant. La bòrda té las camas més petites, rogenças y ajagudas per terra, las fullas mes petites y estretas. *Verdolaga.* Portulaca, æ.

VERDOR. f. Lo color vert. *Verdor.* Viriditas. || Lo color vert viu de las plantas. *Verde, verdura.* Viror, is. || met. Lo vigor de la juvenat. *Verdor.* Etatis robur. || La fortaleza, vigor y bri de las béstias. *Verdor.* Vigor, is. || La falta de maduresa en las fruytas. *Verdor.* Immaturitas, atia.

VERDÓS, A. adj. Lo que tira à vert. *Verdos, verdeante, verdecino.* Subviridis. || Aspre al gaspoch madur. *Verde.* Immaturus. || Dit del blat que al segar lo está un poch vert. *Cerollo.* Haud ita matura messis.

VERDUGADES. f. pl. ant. cor, ASSOT.

VERDUGUILLO. m. Navaja pera afeitar, m'estreta y petita que las regulars. *Verduguito.* Navacula minor.

VERDULER, A. m. y f. Qui ven verdura. *Verdadero.* Olitor, is. || met. fam. Se diu de la persona desvergonyida y atrevida. *Verdadero.* Procaz, æ.

VERDUM. m. Aucell de unas tres polzadas de llarch, de color entre vert y groch, de cant melodiós, y de carn molt gustosa. *Verderol, veron, verdezuelo.* Loxia cloris.

VERDURA. f. VERDOR. || Tot gènere de hortalisa, especialment la que serveix en la olla. *Verdura.* Olus, eris. || En los païssos y tapicerias lo fallatge que s pinta en ells. *Verdura.* Peristromatum vineta.

VERECÚNDIA. f. VERGONYA.

VERECUNDO, A. adj. VERGONYÓS.

VEREDA. f. Camí estret. *Senda, vereda, sendero.* Semita, æ. || L'orde ó avís que s despata à un número de pobles que estan en un mateix camí à poca distància, y també l número de dits pobles. *Vereda.* Mandatum perennitium. || Lo camí y predicació que fan los regulars per determinar pobles. *Vereda.* Ecclesiastica concio ad plura oppida missa.

VEREDER. m. Qui pórtia la vereda. *Vereder, veredario.* Veredarius, ii. || Lo caball que serveix en aquestas veredas. *Veredario.* Veredas, i.

VEREDICTE. m. La declaració del jurat. *Verdicto.* Verdictus.

VEREMA. f. La cullita dels rahims en estat de fèr lo vi. *Vendimia.* Vendemia, æ.

VEREMADOR, A. m. y f. Qui veréma. *Vendemiador.* Vendemiator, is.

VEREMAR. v. a. Arreplegar la cullita dels rahims. *Vendimiare.* Vendemio, as. || Arruinar las viyas ó malmétrer la cullita del vi la podregada y altres accidents. *Vendimiare.* Spem vendemiarum auferre. || fam. Matar. *Vendimiare.* Neco, as. || n. La temporada en que s veréma. *Vendimia.* Vendemiarum tempestas.

VERGA. f. Lluch ó ram prim y sèns fulla de algun arbre ó mata. *Verga, vara, cardaca.* Virga, æ. || náut. Cada una de las pessas de fusta en que s assegura la vela, y que s penja ó subjecta à qual-sevol dels arbres; la denominació respectiva de las quals se pren ó bè de la vela mateixa, ó bè dels

arbres y mástil. *Verga*, y *entena* en las embarcacion llatinas. Antena, æ. || En los molins fariners pessa de ferro per medi de la qual se puja ó baixa la comporta del pany, pera obrir y tancar la mola. *Llave*. Clavis, is. || En alguns quadrúpedos, com bous, etc. lo membre de la generació separat de ells. *Verga*, *vergajo*. Genitale membrum. || met. Rigor, cástich. *Palo*, *látigo*, *latigazo*. Fustigatio, nis. || VIT DE BOU. || fam. CETRO. || VARA. 2. || pl. Branquetes de algun arbre ó planta, primas y talladas á proporció, que envescadas serveixen pera agafar aucells. *Varetas*. Virgulae visco illitæ.

VERGA DE ALMIRALL. *Baston de almirante*. Almirallis virga.

VERGA DE BOU. VIT DE BOU.

VERGA DE CEP. ANT. SARMENT.

VERGANT. m. BARGANT.

VERGÁS. m. y

VERGASSA. f. rum. *Varapalo*, *varal*, *varejon*. Longurius, ii.

VERGASSADA. f. Cop de verga. *Varapalo*, *varazo*, *vardascazo*. Virga ictus. || VERDANCH.

VERGASSEJADOR. m. Qui vergasseja. *Vareador*. Verberator, is. || Instrument pera vergassejar la llana. *Zerzo*. Craticula ex virgis.

VERGASSEJAR. v. a. Pegar ab la verga. *Varear*, *verguear*. Fustigo, as. || Bàtrer la llana ab vergas ó altra cosa, pera estovar-la. *Baquetejar*, *arquejar*. Lanam virgis tundere.

VERGE. La persona que no ha tingut comers carnal. Se diu especialment de la dona. *Virgen*. Virgo, inis. || Per antonomàsia s'enten Maria SS., que havent concebut sens obra de varó, fou verge ants del part, en lo part y després del part. *Virgen*. Maria Virgo. || Imatge de Maria SS. *Virgen*. Mariæ Virginis imago. || Un dels títols y graus ab que la Iglésia distingeix lo cor de las santas que conservaren sa integritat y pureza. *Virgen*. Virgo, inis. || En los molins de oli cada un dels pousdrets ó muntants, en que s'ajusta la viga de la prempsa, pera que no's decante. *Virgen*. Præli fulcrum. || Lo que está en sa primera enteresa y no ha servit encara pera lo que's destina, així's diu: espasa verge, etc. *Virgen*. Intactus. || Dit de la terra que encara no ha estat cultivada. *Virgen*. Inaratus ager. || Lo que no ha tingut artifici en sa formació, com: mel verge, la que naturalment destil·lan las brescas; oli verge, l' que destil·la la oliva abans de prempsar-la. *Virgen*. Purus, naturalis. || pl. Las religiosas. *Virgenes*. Sacræ virgines.

VERGE VENERANDA. fam. La donzella entrada ja en edat. *Doncellueca*. Adulta virgo.

VERGELL. m. LLUCHE, PLANSÓ.

VERGELLA. f. VERGA.

VERGER. m. Jardí, hort ameno. *Verjel*. Viridarium, ii. || met. Cosa hermosa á la vista y deliciosa. *Verjel*. Speciosa res.

VERGONYA. f. Passió que excita alguna turbació en l'ànimo per algun desprecj, confusió y

afront, manifestantse en lo color de la cara. *Vergüenza*. Verecundia, æ. || VERGONYÓS. 1. || Modéstia que fá contenir las accions ó paraulas indignas. *Vergüenza*. Pudor, is. || Lo color bermell que ix en la cara, efecte de dita passió. *Rubor*, *pudor*, *vergüenza*. Rubor, is. || Encongiment que embarassa la execució de alguna cosa. *Encogimiento*, *vergüenza*, *cortedad*. Rusticus pudor. || Lo pundonor ó estimació de la pròpia honra. *Vergüenza*, *pundonor*. Honestatis cura. || La pena ó cástich que's dona al reo, exposantlo al afront del públich. *Vergüenza*. Publica infamia. || Acció de que's deu avergonyir lo qui la executa. *Vergüenza*. Dedecus oris. || pl. Las parts vergonyosas. *Vergüenzas*, *partes pudendas* ó *vergonzosas*. Pudenda, orum. || f. PUNDONOR.

DONARSE VERGONYA. fr. ENVERGONYIRSE.

FÉR VERGONYA. fr. ENVERGONYIR. || ENLLUERNAR. || Sér alguna cosa millor que altra ab que's compara. *Poner vergüenza*. Præsto, as.

LA VERGONYA CRÉIA RONYA, Ó QUI TÉ VERGONYA TÉ MAL ANY, Ó LA VERGONYA DANTA AL POBRE. ref. Aconsella que la vergonya mal entesa no es convenient á ningú, y perjudicial al pobre. *Al pobre no es provechosa la vergüenza*. Egenti inutilis verecundia.

LA VERGONYA Y LA HONRA, Á LA DONA QUE LA PERT, MAY LI TORNA. ref. Denota que una vegada perduda la vergonya y la fama, es moltíssim difícil lo recobrar-la, majorment en las donas. *La vergüenza y la honra, la muger que la pierde, nunca la cobra*. Redire cum perit, nescit pudor.

¿NO TE'N DONARIAS VERGONYA? exp. ab que's tracta de cobart á algú, si's deixa insultar per altre, ó deixa de fér una cosa difícil ó indigna de ell. *¿No seria una mengua para ti? ¿no te avergonzarias? ¿no te daria vergüenza? ¿Non tibi turpe esset?*

NO TENIR VERGONYA. fr. FÉR algú cosa que'l desdora. *No tener vergüenza*. Verecundia destitutum esse.

PASSAR PER LA VERGONYA, Ó POSAR Ó TRAUREN Á LA VERGONYA. fr. Posar á algun delinqüent en paratge públich, ó passejarlo pels carrers, pera sa confusió, y pera que tots conegan són delictes. *Sacar á la vergüenza*. Catamidio, as.

PÉRDRE LA VERGONYA. fr. Abandonarse, desestimant l'honor que segons són estat li correspon. *Perder la vergüenza; quitarse la mascarilla*. Depudere.

POCA VERGONYA. DESVERGONYIT.

QUI NO TÉ VERGONYA, NO TÉ CONCIÉNCIA, Ó QUI NO TÉ VERGONYA, TOT LO MON ES SEU. ref. Repren als qui no reparan en fér són gust sense ningun respecte ni atenció, encara que sia injustament. *Quien no tiene mesura, toda la villa es suya; quien no tiene vergüenza, todo el campo es suyo; no engendra conciencia, quien no tiene vergüenza*. Quisque pudor carens, totam sibi vindicat urbem.

SÉR UNA VERGONYA. fr. Ponderar la inutilitat ó

grave defecte de alguna cosa. *Ser una mala vergüenza*. Dedecet.

SI M' ES VERGONYA, NO M' ES DANY. ref. Denota que val més vèncer la vergonya de fer ó dir alguna cosa, que no quedar ab lo remordiment de no haverho verificat. *Mas vale vergüenza en cara, que mancilla en el corazon*. Præstat in ore pudor, tacito quam pectore culpa.

TENIR VERGONYA. fr. No gosar fer alguna cosa per respecte al qué dirán. *Tener vergüenza*. Pudet, erubescó, is.

TRAURE Ó FÉR PÈRDRE LA VERGONYA. fr. met. fam. Persuadir á algú á que fassa públicament lo que no gosava per desconfiansa de desempenyarho bé. *Sacar la vergüenza*. Verecundiam auferre.

VERGONYANT, A. adj. Qui té vergonya, y regularment s' aplica á la persona de obligacions, que demana secretament llimosna. *Vergonzante*. Verecundiam auferre.

VERGONYÓS, A. adj. Qualsevol cosa que causa vergonya. *Vergonzoso, vergonzante, vergüenza, bochornoso, rubroso*. Verecundus. || Qui té vergonya ó fàcilment s' envergoneix. *Vergonzoso*. Pudens.

VERGONYOSAMENT. adv. m. De un modo vergonyós. *Vergonzosamente*. Verecundè. || **AFRON-TOSAMENT.**

VERGONYOSET, A. adj. d. *Vergonzocico, illo, ito*. Subverecundus.

VERGUEJAR. v. a. y derivats. VERGASSEJAR.

VERGUER. m. BASTONER. 1. 3. || m. Sarment llarch que's deixa en los cepes, que se sol enterrar pera criarne altres. *Serpa*. Draco, nis.

VERGUETA. f. d. *Vareta, vergueta, varilla, ica, virgula*. Virgula, æ.

VERGUNTADES. f. ant. Assots.

VERÍ. m. VENENO. || La propietat mortífera ó sumament nociva del veneno. *Venenosidad*. Veneni vis.

VERÍ DE ÁYGUA. Humor nociu que està en las ingles. *Hipománes*. Hippomanes, es.

VERICLE. m. Cert mirall de cer. *Vericle*. Calyx-bæum specular. || Custòdia petita en que's col·loca la hostia consagrada, y's posa dins de la gran. *Viril*. Pixis cristallina.

VERÍDICH, CA. adj. Verdader, amich de la veritat. *Verídico, verdadero, veraz*. Veridicus.

VERIFICACIÓ. f. Exàmen, proba de una escriptura ó firma que ofereix dubte. *Verificacion*. Examen, inis. || La proba ó justificació de qualsevol veritat. *Averiguacion, verificacion*. Comprobatio, nis. || Exàmen fèt de nou pera 'l pago de aduanas en orde de mercaderias. *Verificacion*. Inquisitio, nis.

VERIFICADOR, A. m. y f. Qui verifica. *Verificador*. Probator, is.

VERIFICAR. v. a. Comprobar ó examinar la veritat de alguna cosa. *Probar, verificar, justificar*. Comprobo, as. || Fer probar que fou certa alguna cosa. *Verificar*. Expleo, es. || *Ratificar*, fer cumplir.

Ratificar. Rectifico, as. || Posar per obra, executar. *Realizar, verificar, efectuar*. Perficio, is. || v. r. Cumplirse lo que's digué ó pronosticà. *Verificar*. Expleri. || Succehir, tenir efecte alguna cosa, com la condició, etc. *Efectuarse, verificarse*. Evenire, effici.

VERIFICATIU, VA. adj. Lo que serveix pera verificar. *Verificativo*. Verificativus, probativus.

VERIGLE. m. VERICLE.

VERINÓS, A. adj. Enmatzinat, lo que inclou vert. *Ponzoñoso, venenoso, virulento, viperino*. Viperinus. || met. Nociu, perjudicial á la salut del cos y del ànima. *Ponzoñoso*. Venenosus. || met. Colèrich, maliciós. *Colérico, venenoso, iracundo*. Iracundiæ proclivis. || **INFAUSTO, FUNEST.**

VERISSÍMIL. adj. Lo que té apariència de veritat. *Verisimil, verosimil*. Verisimilis, proximus veris. || PROBABLE.

VERISSÍMILITUT. f. Apariència de veritat, *rosimilitud, verisimilitud*. Verisimilitudo, inis.

VERISSÍMILMENT. adv. Ab verissimilitut. *Verisimilmente, verosimilmente*. Verisimiliter. || **PROBABLEMENT.**

VERITAT. f. Total conformitat de lo que's diu ab lo que's judica ó ab lo que són en sí las cosa. *Verdad*. Veritas, atis. || La certitut de una cosa que's manté sempre la mateixa, com: Déu es la suma VERITAT. *Verdad*. Veritas, atis. || La màxima ó proposició en que tothom convé, y que no's pòt negar racionalment. *Verdad*. Veritas, axioma, atis. || Veracitat, virtut que consisteix en l' hàbit de dir la ó en correspondrer á las promesas. *Verdad*. Veritas, atis. || Sinceritat y bona fé, com oposada á la mentida y engany. *Verdad*. Candor, is. || La realitat ó existència de las cosas. *Verdad*. Veritas, atis. || Latament se diu de lo que es oposat al error y á una doctrina falsa. *Verdad*. Veritas, atis. || La expressió clara ab que's coneix y repren á algú. *Verdad*. Verum, i. || Divinitat del paganisme, que la feren filla de Júpiter, y la representavan en figura de dona vestida molt senzillament, però no menos noble y magestuosa. *Verdad*. Veritas, atis.

VERITAT ES QUE, ES VERITAT QUE, Ó BÉ ES VERITAT. Espécie de concessió restrictiva que no embarassa al assumpto, ó que exceptua de alguna regla general. *Verdad es que, ó es verdad que, bien es verdad, si bien es verdad*. Veruntamen.

VERITAT NUA. La veritat clara, sens adulació, respecte ni mirament. *Verdad desnuda*. Veritas nuda.

VERITAT SABUDA Y BONA FE GUARDADA. loc. for. ab que's dona é entendre que algun plet ó causa's déu sentenciar sens atendre precisament á las formalitats y ápices del dret. *Verdad sabida y buena fe guardada*. Sententia, citrà judicialem formam, ferenda.

AB TOTA VERITAT. m. adv. Ab tota realitat. *En verdad, de verdad, con toda verdad, verdaderisimamente, en realidad de verdad, por cierto y por la verdad*. Prorsus, absque dubio.

A DIR VERITAT. fr. Si s'ha de dir la veritat.

APURAR LA VERITAT. fr. Examinar y averiguar radicalment la certitud de alguna cosa. *Apurar, ajustar la verdad.* Scrutor, aris.

CANTAR LAS VERITATS. fr. met. fam. Desfogarse algú ab altre, dientli ab llibertat lo que sent contra ell. *Despampanar, decir á otro dos claridades ó dos verdades.* Liberè loqui.

EN CANTANT Ó DIENT LAS VERITATS, SE PERDEN LAS AMISTATS. ref. Denota lo mal que s' solen ròbrer comunment las correccions. *Mal me quieren mis comadres, porque les digo las verdades.* Veritas odium parit.

EN VERITAT. m. adv. Verdaderamente. *En verdad, á la verdad, ó de verdad, verdaderamente.* Equidem.

ES VERITAT Ó ES MÓLTA VERITAT. loc. En confirmació de lo que s' ha dit. *Es mucha verdad, esta es la verdad, así es.* Sic planè se habet.

¿ES VERITAT AQUESTA MENTIDA? loc. ES PECAT LO DIR MENTIDAS?

LA PURA VERITAT. exp. La veritat indubitable, clara y sense rodeix. *La pura ó la purísima verdad, ó la misma verdad.* Ipsa veritas.

FALTAR Á LA VERITAT. fr. Dir lo que no es. *Faltar á la verdad.* A vero deficere.

LA VERITAT AMARGA. exp. pera significar lo disgust que causa á algú lo que li digan lo mal que ha fét. *La verdad amarga.* Veritas non omnibus grata est.

LA VERITAT SEMPRE SURA. ref. Exhorta á professarla, porque encara que's vulla subtilisar y ofuscar ab astúcia ó mentida, sempre brilla y queda victoriosa. *La verdad adelgaza, pero no quiebra; la verdad como el óleo siempre nada en somo.* Veritas laborat nimis sæpè, extinguitur unquam.

PER VERITAT. m. adv. EN VERITAT.

SEMBLANT DE VERITAT. VERISSÍMIL.

SI S' HA DE DIR LA VERITAT. fr. pera significar la realitat del dictamen ó del sentit en lo que's parla ó tracta. *Si va á decir la verdad, si se anda á decir verdad.* Ut verum fateamur.

VULLAN QUE NO VULLAN, HAN DE TRAGAR LA VERITAT; ó SI NO'S PÓT-DIR LA VERITAT QUE'NS TAPEN LA BOCA. ref. Denota la resolució en dir la veritat als superiors per més que no'ls acomode. *La verdad aunque amarga se traga.* Invitò bibitur, vel amarum gulture verum.

VERLANDINAS. f. pl. BRAVATA. 3.

VERM. m. ant. CUCH.

VERMEIR. v. n. ant. EMBERNELLIR.

VERMELL. adj. BERNELL.

VERMELLÓ Y VERMEYLÓ. m. BERNELLÓ.

VERMICULAR. adj. Lo que té la semblansa de verm ó cuch. *Vermicular, vermiforme.* Vermiformis.

VERMÍFUGO. A. adj. med. Se diu del medicament que destrueix los cuchs. *Vermífugo.* Vermífugus.

VERMINÓS. A. adj. Lo que es produh' tingut pels cuchs que's fan en lo ventre, mal. *Verminoso.* Verminosus.

VERMÓS. A. adj. ant. MOCÓ.

VERN. m. Espécie de abedull, las fullas del qual són antiescorbúticas, antielmínticas, y serveixen pera malar las pussas. *Abedul aliso.* Betula alnus.

VERNAL. adj. Cosa de primavera. *Primaveral, vernal.* Vernus. || astrol. Epítelo del primer quadrant del tema celeste desde l' orient hasta 'l mitjdia, cel ó meridiá superior. *Vernal.* Vernalis.

VERNEDA. f. Lloch plantat de verns. *Aliseda, alisar.* Alnetum, i.

VERNIGAT. m. ant. VAS, GOT.

VERNIS. m. BARNIS.

VEROL. m. Lo color que prenen los rahims quant comensan á madurar, y 'ls mateixos grans que tenen aquest color. *Embero.* Rubedo, iois.

VEROLA. f. Malaltia perillosa, de grans contagiosos, que pót prevenirse per medi de la inoculació, y 's diu borda quant ix naturalment y vera quant s' empelta. *Viruelas.* Variola, æ.

EIXIR LA VEROLA. fr. Ferse grans de verola en lo cos de la persona. *Brotar las viruelas.* Papulas pullulare.

VEROLAR. v. n. Comensar á pèndrer color de madur los rahims y altrs fruytas. *Pintar, emberar.* Maturesco, is.

VEROLÓS. A. adj. Qui té verola. *Virolento.* Boa morbo infectus. || Grabat de resultas de la verola. *Virolento, picado de viruelas, picoso.* Papulis notatus. || Dit del rahim que comensa á madurar. *Emberado.* Maturescens.

VERÓNICA. f. Estampa de la cara de Jesucrist, que comunment se representa per una dona, que limpiá al Senyor lo subor ó sanch en lo camí del Calvari, y se li quedá senyalat lo rostro del Salvador en tres parts de la tela. *Verónica, santa faz.* Vera icon Jesuchristi in sudario impressa effigies. || Planta que té la cama de un peu de altura, subtil, quadrada y plena de nusos, de ahont naixen fullas llargas, y en la extremitat de ella una espiga de flors apretadas, moradas y alguna vegada blanques ab quatre llavors llargarudas. *Betónica, verónica, gariofilea.* Betonica, serratula, æ.

VEROSÍMIL. adj. y derivats. VERISSÍMIL.

VERRA. f. TRUJA.

VERRO. m. Porch mascle no sanat, que's deixa per pare. *Verraco.* Verres, is.

VERRUGA. f. Duresa que's fá com un gra, regularment en las mans ó en la cara. *Verruga.* Verruca, mymenia, æ.

VERRUGASSA. f. aum. *Verrugaza.* Verruca major.

VERRUGÓS. A. adj. Qui té verrugas. *Verrugoso, aberrugado, verrugiento.* Verrucosus.

VERRUGUERA. f. Girasol major que cúra las *tropio, verrucaria, girasol mayor.*

A. f. d. *Verrugueta, verruguilla.* ampa que fan los fullers en lo

joch de cartas. *Fullero, berrugueta, verrugueta.*
Aleatoria fraus.

VERS. m. Poesia, número determinat de síl·labas disposadas de tal modo que forman armonia y cadència, y n'hi ha desde quatre síl·labas fins à disset. *Metro, verso.* Versus, us, carmen, inis. || Cada membre ó part en que s' divideixen los salms y capítols de la Bíblia. *Verso, versículo.* Versiculus, i. || **ENVERS.** || **DEVÉRS.**

VERS FIGURAT. ant. AL·LEGORIA.

EN VERS. m. adv. Dít de las composicions escrites en rima ó en vers. *En verso, rimado.* Versificatus.

TIRAR VERSOS. fr. Tirar llatinadas, indirectas. *Echar varietas ó indirectas.* Iram aculeatis dictis præ se ferre.

VERSACIÓ. f. for. [Práctica. *Práctica, versacion.* Versatio, nis.

VERSAL. m. Nom de cada una de las lletras majúsculas de cos al doble que la baixa, y s' anomenan així per emplearse al principi dels versos, com capitals per comensar ab ella 'ls capítols, é inicials per comensar clàusulas, noms propis, etc. y entre 'ls fundidors s' anomena de dos punts per estar fosas en dos líneas del cos de són grau. *Capital, versal, inicial de dos puntos.* Majores, capitales litteræ.

VERSALETA. f. Entre estampers majúscula del cos ó altura de la lletra minúscula. *Versalilla.* Versalis littera.

VERSAR. v. n. Havér, trobarse en qualsevol cosa las mateixas rahons y circumstàncias, que en altra ab que s' compara. També s' usa com reciproch. *Militar, versar, mediar.* Esse, convenire. || v. r. Acostumarse, ferse práctic pel exercici. *Versar.* Versari. || Referirse. *Versar.* Reffero, ers.

VERSAT, DA. p. p. y adj. Exercitat, práctic. *Versado.* Versatus.

VERSÁTIL. adj. Lo que fàcilment vólta sobre algun eix ó pollaguera. *Versátil, vertible.* Versatilis. || En la moral lo que fàcilment se gíra envers diferents costats, com los auxilis indiferents, etc. *Versátil.* Versatilis.

VERSEJAR. v. n. **VERSIFICAR.** || Dir á to en lo cor los versos que corresponen al orga, y apuntar lo que tóca cantar al cor. *Apuntar.* Indico, as.

VERSEMBLANSA. f. VERISSIMITUT.

VERSEMBLANT. adj. VERISSÍMIL.

VERSEMBLAMENT. adv. m. VERISSÍMIL·MENT.

VERSET. m. d. *Versillo, ico, ito, versicillo.* Versiculus, i. || Cada membre ó part en que s' divideixen los salms, capítols de la Bíblia y párrafos de las lleys. *Versículo.* Versiculus, i. || Part del responsori que en las horas canónicas se diu regularment abans de la oració. *Versículo.* Versiculus, i.

VERSÍCUL. m. **VERSET.** 2. 3.

VERSÍCULA. f. Lo lloch about se posan los llibres de cor. *Versicula.* Locus in quo libri cantus antur.

VERSICULARI. m. Qui cuyda dels llibres de cor, y 'l qui entona 'ls versícules. *Versiculario.* Catus librorum custos, et versiculorum cantor; versicularius, i.

VERSIFICACIÓ. f. Obra de versificar. *Versificacion.* Versificatio, nis.

VERSIFICADOR. m. **VERSISTA.**

VERSIFICAR. v. n. Fér ó compóndrer versos. *Rimar, versificar, trovar.* Versifico, as.

VERSIÓ. f. Traducció, interpretació. *Versio.* Versio, traductio, nis.

VERSISTA. m. Qui fá versos, á diferència del poeta, que inventa y escriu sobre algun assumpte grave ab conegut número. *Versista, versificador.* Versificator, is.

VERSPARA. f. ant. **HORROR.**

VERT, DA. adj. No madur. *Verde.* Immaturus. || Lo que té 'l color vert. *Verde.* Viridis. [S' an en sentit contrari á sech, com: llenya *verde.* Viridans. || Se diu del vi aspre per no haver cullit ben madur en la verema. *Verde.* Austerus.

|| met. Fort, vigorós. *Verde.* Vegetus. || met. Setin de las cosas que estan als principis ó que se sabe poch. *Verde.* Immaturus. || m. Lo color natural de las herbas y plantas. *Verde.* Viridis, is. || Lo mateix color vert. *Verde.* Viridis, is. || La herba que s' dona á las cabalcaduras pera refrescarlas y engreixarlas. *Verde.* Hordeum virens. || Color vert particular que s' dona al panyo, sobre un peu de blau molt baix, y luego se li dona 'l color de palla. *Verdecedon.* Coloris viridis genus.

VERT CLAR. **VERDEGATA.**

VERT DE ESMERALDA. De un color vert semblant al de la esmeralda, y tambe s' usa com substantiu. *Verdeesmeralda.* Smaragdinus, perviridis.

VERT DE MAR. Color entre vert y blau de cel ó de color del mar. *Verdemar.* Glaucum, i, ceruleus, ei.

VERT DE MONTANYA. Mineral de color vert hermós y clar, bo pera pintar al oli, al fresch, y al tremp. *Verde-montaña.* Viride montanum.

VERT DE OLIVA. Lo que es de color com lo de las olivas abans de madurar. *Aceitunado.* Oleaceus.

VERT DE PORRO. Lo que té 'l color vert com la fulla del all porro. *Verde de color de puerro, y sinople* en lo blasó. Prasinus.

VERT DE VEIXIGA. Color vert obscur, fét de fel de vaca y altres ingredients, y serveix pera las illuminacions en las pinturas. *Verdevejiga.* Viridis vesicarius.

VERT FORSAT. Lo que resulta de la mescla de blau y groch. *Verde forzado.* Viridis ex arte color.

VERT NEGRE. Lo color vert molt fosch y que tira á negre. *Verdinegro.* Cœruleus.

DE MÉS VERDAS NE MADURAN; ó **N' HAN MADURAT** QUE HAN ESTAT MÉS VERDAS. Contextació ab que manifestam la esperansa de conseguir nostre intent, encara que parega desproporcionat. *De menos nos hizo Dios.* Nihil Deo difficile.

DONARSE UN VERT. fr. fam. Anar á recrearse ó á

divertirse per algun temps. *Darse un verde ó una pavonada.* Luxuri aliquamdiu indulgere.

ESTIVAR EN VERT. fr. náut. Estivar humit. *Estivar en húmedo.* Humide stipare.

MÉS VAL VERT PERA MÍ, QUE MADUR PERA'LS ALTRES. ref. Denota que no's deuen voler las cosas tan esquisidas, que's perda tot. Se diu regularment de la fruïta. *Mas vale gordo al telar, que delgado al muladar; mas vale borracho que oleado.* Tutius est certis, dubiis quam fidere rebus.

NO DRIJAR RES PER VERT. fr. fam. ab que's pondera la gran desconfiansa de algú, especialment en matèria de donas. *No le fara un saco de alacranes. De scorpionum sacco furabitur.*

NO'N VULL QUE SÓN VERDAS. loc. prov. pera denotar que algú desprecia las cosas porque no las pòt conseguir. *Agrillas eran; prudencia es disimular, no querer la cosa no pudiéndola alcanzar.* Nolo acerbum sumere.

SI SÓN VERDAS, SI SÓN MADURAS. exp. fam. ab que's denota que algú's resol á fer alguna cosa ab rahó ó sens ella. *Si están fritas ó no están fritas; entre si son flores ó no son flores.* Benè vel malè cadat.

VAJAN LAS VERDAS PER LAS MADURAS. ref. Significa que's deuen sufrir algunas incomoditats en recompensa de las comoditats. *Vayan las duras por ó con las maduras; pasar cochura por hermosura; váyase lo comido por lo servido.* Servitii merces assumpta cibaria sumplo.

VERTADER, A. adj. VERDADER.

VERTEBRA. f. anat. Cada un dels ossets, que unintse, y encaixantse ó encadenantse uns ab altres, forman la espinada de la persona. *Espondil, vértebra, espondilo.* Vertebra, æ. || Cada un dels ossets que encaixats ó encadenats forman la espinada de algun peix, com del bacallà, etc. *Bicho.* Vertibulum, i.

VERTEBRAL. m. S' aplica á un derramament de la artèria magna ó aorta. *Vertebral.* Vertebralis. || adj. Cosa de las vértebras, com: columna vertebral. *Vertebral.* Vertebralis.

VERTELL. m. náut. Cada una de las bolas enfiladas com uns rosaris, pera facilitar lo moviment de las vergas. *Vertello ó bertello.* Antenis inseruiens globus.

VERTENT. p. a. Lo que verteix, com: áyguas vertents. *Vertiente.* Fluens. || m. VESSANT.

VERTIBILITAT. f. La facilitat de mouerse alguna cosa envers várias parts ó al rededor. *Vertibilidad.* Vertibilitas, atis.

VERTIBLE. adj. VERSÁTIL.

VERTICAL. adj. Lo que está directe y perpendicularment sobre nostre cap. Se diu de qualsevol círcul màxim de la esfera, que passa pels pols del horisont y pel centro de un astre, y en lo qual se conta ó amida la altura de aquest en qualsevol instant donat. *Vertical.* Verticalis. || geom. Se diu de la línea que's tira en un pla de alt á baix sens inclinarse á un costat ni á altre, ó senyalada per la

direcció de un fil ab un plom ó altre pes al cap davall. *Vertical.* Verticalis.

VERTICAL PRIMARI. Lo que es perpendicular al meridià, ó á la intersecció del qual ab lo pla del horisont forma ánguls rectes ab la línea meridiana. *Vertical primario.* Verticalis primarius.

VERTICALMENT. adv. m. De un modo vertical. *Verticalmente.* Verticali modo.

VÉRTICE. m. Lo punt superior del cap. *Coronilla, vértice.* Vertex, icis. || geom. La cima ó punt superior de qualsevol figura. *Vértice.* Vertex, icis.

VERTICILAT, DA. adj. bot. Se diu de las plantas que forman com anells. *Verticilado.* Verticillatus, verticulatus.

VERTICULO. m. bot. Denominació que's dona á la disposició de las flors, pedúnculs, etc. quant tres ó més de ells rodejan de distància en distància la cama, ram ó pedúncul comú, formant una volta, com las fullas de la maria-lluïsa. *Verticilo.* Verticillus, i.

VERTIGINÓS, A. adj. Qui pateix rodaments de cap. *Vertiginoso.* Vertiginus laborans.

VÉRTIGO. m. RODAMENT DE CAP.

VERTIR. v. a. Derramar, vessar. També s' usa com recíproch. *Verter.* Verto, is. || met. Comunicar al públich, ó dir lo que's tenia en secret. *Verter.* Diffundo, is.

VÉRTOLA. f. GLÁNDULA. || f. ant. BRANÓ.

VERTOSA. f. GLÁNDULA.

VERTIS. m. ant. VÉRTICE.

VERVESSOR. m. MARMESSOR.

VÈS. Ven que s' usa com interjecció de enfado ó de despreci. *Anda, quita.* Apage.

VES. VIS, VICE.

VESANA. f. VESSANA.

VESCH. m. Matèria apegalosa á propòsit pera agafar aucells, y també la planta de que's fá. *Liga.* Viscus, i.

VESCOMTAT. m. La dignitat ó títol de vescomte. *Vizcondado.* Procomitalus, us.

VESCOMTE. m. Substitut que deixava'l comte ab sas veus y autoritat, y vuy es títol de honor que dona'l soberà per distinció y premi del mèrit de sos vassalls. *Vizconde.* Vicecomes, procomes, itis.

VESCOMTESSA. f. La dona del vescomte ó altra que té'l títol de vescomtat. *Vizcondesa.* Procomitissa, æ.

VESCÓS, A. adj. VISCÓS.

VESER. adj. ant. VERDADER.

VESLLUM. m. Lo reflexo de la llum, ó débil resplandor per la distància de ella. *Vislumbre.* Dubia lux. || met. Conjectura, sospita ó indici. *Vislumbre.* Suspicio, nis. || Notícia dubtosa. *Vislumbre.* Anceps cognitio.

VESPA. f. Insecte de tres á quatre líneas de llargh, ab quatre alas, y de color groch ab faixas negres. Pica ab un fibló que té en la part posterior, introduhint un humor acre, que causa coïsses á in-

flamació. Viu en societat, y fabrica brescas, però sens mel. *Aviſpa.* *Vespa*, æ. | met. **ASTUT, TATYAT.**

VESPER. m. Espécie de bresca sens mel que fan las vespas. *Aviſpero.* *Vesparum favus.*

VESPERTÍ, NA. adj. Cosa del vespre. *Vesperitino.* *Vesperinus.*

VESPRA. f. ter. **VIGILIA.**

VESPRADA. f. **TARDE.**

VESPRE. m. Las primeras horas de la nit. *Noche, anochecer, prima noche.* *Vespere, prima nocte.* | **TARDE.**

FERSE VESPRE. fr. y

VESPREJAR. v. n. Ferse fosch ó de nit. *Anochecer.* *Vesperasco*, is. | **TARDAR.**

VESPRES. m. pl. Una de las horas canónicas que 's resa per la tarde, després de nona. *Visperas.* *Vesperæ*, arum. | Entre 'ls romans era una de las divisions del dia, desde 'l fi de nona fins á posta del sol. *Visperas.* Hora *vespertina.*

VESPRES SICILIANAS. exp. que denota qualsevol venjansa jeneral ab morts violentas, aludint á la malansa que 'ls sicilians executáren en tots los francesos que 's trobavan en Sicília la vespra de Pásqua del any 1282, sens perdonar á las sicilianas que estavan embarassadas de algun francés; y s'anomenan així perque 'l senyal del acometiment fou lo primer toch de vespres. *Visperas sicilianas.* *Strages vesperæ siculæ.*

VESSA. f. Planta anyal que fá las camas inclinadas á terra y sobre dos pams de llargas; las flors petites, de color morat bermellench y acompanyadas de grífols ó fils; lo fruyt es un llegumet escayrat ó rodó obscur, y contingut en unas tavelles vellosas, sentadas, unidas de dos en dos ó de tres en tres. Són us principal es pera aliment dels coloms, y reduhidas á farina se'n fan cataplasmas resolutius. *Algarroba, arveja, alverja, vicia, y arvejona* pr. And. *Vicia sativa.* | Las brancas majors dels arbres que s'extenen desde la soca. *Brazo.* *Ramus major.*

VESSA BORDA. Planta molt semblant á la anterior, de fullas més amplas, los fils de dos en dos; las flors majors y de un hermós color de púrpura; 'l fruyt rodó y obscur. Naix sens plantarla, y es bastant perjudicial als blats. *Afaga, arbeja silvestre, arvejon, y arvejona loca.* pr. And. *Aphaca*, æ.

VESSAS DE JARDÍ. Planta. *Arveja florida ó de flor.* *Vicia tricolor.*

VESSÁ. m. Camp de vessas. *Algarrobal, arvejal, arvejar.* *Viciis sativis consitus ager.*

VESSAMENT. m. Escampament de licor ó altra cosa. *Derramamiento, vertimiento.* *Effusio*, nis.

VESSANA. f. Lo solch recte que forman los llauradors desde un extrem á altre de la terra. *Vesana.* *Longior sulcus.* | Lo quadro de terra comprés entre dos solchs paralelos en una heretat gran dividida en porcions. *Vesana.* *Duobus sulcis parallelis agri contenta pars.* | **JORNAL.** 5.

VESSANT. p. a. Lo que vessa, com: áyguas

VESSANTS. *Vertiente.* *Fluens.* | Lo pendent ó declivi per abont corre ó pót córrer la áygua. *Verticula.* *Fluentum*, i. | La part inclinada de la tenlada. *Tendido.* *Tecti imbricati devexa pars.*

VESSAR. v. a. Derramar, llansar lo líquit de algun vas. *Derramar, verter, efundir, vaciar.* *Efundo*, is. | v. n. Sobreixir. També s'usa com reciproc. *Rebozar, reverter, redundar.* *Redundo*, aa. | med. Eixir algun licor, humor del continent, per la repleció ó desmasiada abundància. *Regurgitar.* *Refuso*, is.

VÊSTA. f. Sach de penitència, del qual s'an en las professons de la setmana santa, etc. *Túnica, vesta, traje nazareno, saco.* *Longior tunica.*

VESTAL. adj. Cosa de Vesta que 'ls romans tenian per diossa del foch, com: festas *VESTALS*, etc. *Vestal.* *Vestalis.* | f. Cada una de las donzellas de las familias distingidas de Roma, que 's destinan al servey de la diossa Vesta. Havian de entrar desde la edat de sis hasta deu anys, y servian per comp de trenta, los deu primers en lo novicial, los altres deu oferint sacrificis, y 'ls deu restants ensenyant á las novícias; si bè sa ocupació principal era no deixar apagar may lo foch en sos temples, lo que si succehia per culpa de ellas eran severament castigadas y assotadas ab vergas, y si en los dits trenta anys violavan lo vot de virginitat, las enterravan vivas, ó las tancavan en alguna profunda caverna, ahont las feyan morir de fam. Quant passavan pels carrers, los magistrats las cedian lèpas, y ordinariament se concedia perdó als reos per qui ellas intercedian. *Vestal.* *Vestalis virgo.*

VESTEDURA. f. *VESTIDURA.*

VESTIDET. m. d. *Vestidillo.* *Parva vestis.*

VESTIDOR. m. Lo lloch destinat pera vestirse. *Vestuario.* *Vestiarium*, ii. | Lo lloch detrás de las taulas pera vestirse 'ls cómichs, y ahont se suposan executadas las accions que no convé representar al poble. *Vestuario.* *Postcænum*, ii.

VESTIDOT. m. Vestit despreciable. *Vestidillo.* *Despicabilis vestis.*

VESTIDURA. f. *VESTIT.* 2. 3. 4. | Vestit especial ó part de ell que serveix de singular adorno ó distinció. *Vestidura.* *Vestimentum insigne.* | pl. Ornaments que se sobreposan als vestits ordinaris, y serveixen al culto diví. *Ornamentos, vestimentas, vestimentos.* *vestiduras sagradas.* *Sacra vestes.*

VESTIDURETA. f. d. *Vestidurilla, ita.* *Parva vestis.*

VESTIGI. m. La petjada ó rastre que deixan los peus per allí ahont passen. *Reliquia, vestigio, rastro, huella, pisada.* *Vestigium*, ii. | La memòria ó notícia de las accions dels antichs pera imitació y exemple. *Vestigio.* *Vestigium*, ii. | L' indici ó senya per abont s'infereix la veritat de alguna cosa. *Indicio, vestigio.* *Argumentum*, i. | Monument ó senyal de algun edifici ó de qualsevol altra cosa, com: no quedà ningun vestigi de las grandesas dels

assiris. *Rastro, vestigio*. Monumentum, signum, i. || RELÍQUIA. 4.

VESTIGLE. m. Mónstruo horrendo. *Vestiglo*. Horridum spectrum.

VESTIMENT. m. VESTIT. 2. || pl. VESTIDURA. 3.

VESTIR. v. a. Abrigar lo cos, cubrirlo ab lo vestit. També s' usa com recíproch. *Vestir*. Vestio, is. || Adornar, com: vestir los altars, las parets de tapisos, etc. *Vestir*. Orno, as. || Guarnir alguna cosa pera sa major defensa, com la porta ab planxas de ferro. *Vestir*. Contego, is. || Donar liberalment ó de caritat á algú ab que vestirse. *Vestir*. Veste donare. || Adornar un escrit. *Vestir*. Exorno, as. || Disfressar, dissimular la realitat de alguna cosa. *Vestir*. Simulo, as. || Traballar ó fèr vestits pera altre. *Vestir*. Vestes aptare. || Anar vestit, y així 's diu: N. vesteix bè. *Vestir*. Vestio, is. || Arrebossar ab guix ó morter. *Vestir*. Incrusto, as. || Entre fusters, juntar y enllassar los muntants de las portas y finestras ab los travessers. *Entrejuntar*. Connecto, is. || Admètrer per religiós. *Dar el hàbit*. Religioso habitu insignire. || PÈNDRE L' HÀBIT. || v. r. Se diu dels animals y plantas, respecte de la pell, escorxa, etc. de que 's cubren. *Vestirse*. Vestiri. || Poblarse, cubrirse 'ls camps de herba, 'ls arbres de fullas, etc. *Vestirse*. Indui, ornari. || Eixir de una malaltia, y deixar de fèr lliit. *Vestirse*. Convalesco, is. || Cubrirse, sobreposarse una cosa á altra, com lo del de núvols, etc. *Vestirse*. Contegi.

VESTIT, **DA**. p. p. y adj. *Vestido*. Vestitus. || m. Lo conjunt de pessas de roba que compon l' adorno del cos, pera defensa, y anar decentment cubert. *Vestido, vestidura, hàbit*. Vestimentum, i. || Pessa de roba que se sobreposan las donas, y las cobreix tot lo cos desde 'ls muscles. *Vestido*. Vestis, is. || Lo trajo ó modo de vestir de cada país, y així 's diu: vestit á la espanyola, etc. *Traje, vestido*. Habitus, us.

VESTIT DE ARLEQUÍ. Vestit ridícul de vários colors que usen los arlequins. *Botarga*. Larva, æ.

VESTIT DE CORT. Lo que usen en palácio las senyoras en los dias de funció. *Vestido de corte*. Vestis ornatior.

VESTIT DE GUERRA. L' uniforme dels soldats. *Uniforme militar*. Militaris vestis.

VESTIT DE PELL. Lo que solen portar los pastors fet de pell del bestiar. *Pellico*. Rheno, is.

VESTIT ESPELLIFAT. *Jerapellina*. Obsoleta, detrita vestis.

VESTIT Y CALSAT. m. adv. que s' usa en los contractes posant per obligació de provehir á algú de ditas cosas. *Vestido y calzado*. Vestitus et calceatus.

|| EN COS Y ÀNIMA.

LLEVARSE Ó TRAURENSE 'L VESTIT. fr. DESPU-LLARSE.

UN VESTIT NE TINCH EN FRANSA Y AQUÍ 'M MÓRO DE PRET. ref. pera burlarse del que 's jacta de lo que no li pòt servir, y també 's diu quant algú té abundància ó alomenos lo necessari de alguna cosa en

altra part, y allí ahont se troba ne té falta. *Buen jubon me tengo en Francia: mi padre se llama hogaza, y yo me muero de hambre*. Semper agricola in novum annum dives.

VESTUARI. m. Lo necessari pera vestirse. *Vestuario*. Integra vestis. || Lo que en algunas comunitats ó cossos ecclesiàstich se dóna á sos individus pera vestirse. *Vestuario*. Indumentis designata summa. || La renda que 's dóna en algunas iglésias pera vestirse als que tenen aquesta obligació en algunas funcions. *Vestuario*. Pro altaris servitio pensio.

VET. m. ant. Entredit, censura ecclesiàstica. *Entredicho*. Interdictum, i. || m. Negació, prohibició del rey. *Veto*. Vetitum, i.

VET AQUÍ. interj. ab que s' activa 'l discurs y s' excita la atenció del qui óu. *Ea*. Eja.

VETA. f. Teixit llarch y estret de fil, de cotó, de estam, de filadís, de qualsevol color, que serveix pera lligar ó reforzar algun vestit, etc. y s' anomena cinta quant es de seda. *Cinta*. Vitta, tænia, æ. || VENA. 3. 4. 7. || Corda posada en una coriola ab que 'ls manobres pujan los materials. *Tiro*. Funis, is. || met. Lo natural, humor, geni ó inclinació de cada hu, y així 's diu: seguir la veta. *Vena, vela*. Animus, i. || En lo lli y cánem lo filament que contenen aquestas matèrias, abans de netejarlas. *Hebra*. Filamenta, orum. || Lo tros de simolsa ó llenca de teixit de cánem ó estopa que 's clava ab tatxas de llarch á llarch en las barras del teler de brodar, y serveix pera cusirhi y assegurarhi la roba que s' ha de brodar. *Proptenda*. Fascia lintea fulciens. || pl. Pasta de fideus anomenada així per la figura de veta. *Tallarines*. Tragemata resecta.

DESCUBRIR LA VETA. fr. met. Conèixer las inclinacions, intenció ó designe de algú. *Descubrir la veta*. Affectum introspicere.

SEGUIR LA VETA Á ALGÚ. fr. met. Acomodarse al humor ó geni de altre. *Guardarle ó llevarle á alguno el aire*. Ad alicujus arbitrium totum se fingere.

TROBAR DE VETA Ó DE BONA VETA. fr. met. Trobar á algú de bon humor ó en disposició favorable pera conseguir de ell lo que 's preten. *Cojer ó hallar á otro de vena*. Alterius animum facilem experiri.

VÉTEL AQUÍ. exp. ab la qual s' amonstra ó senyala á algú. *He aquí, ve ó ves aquí, etclo*. En, ecce.

VETERÀ, NA. m. y f. S' aplica als soldats que per haver servit mòlt temps estan experts en la milícia. *Veterano*. Veteranus. || Entre romans s' aplicava als soldats que havian acabat són servey, y estaven exemps de tornar á la guerra. *Veterano*. Veteranus. || Antich ó experimentat en qualsevol professió ó exercici. *Veterano*. Peritus.

VETERINARI, A. adj. Cosa de la veterinària. *Veterinario*. Veterinarius. || f. MANEGALIA.

VETETA. f. d. *Vetica, illa*. Venula æ. || CINTETA.

VETHO, ó VEUSHO ALLÀ. loc. pera significar que una cosa es mitjana, so es, ni sobressalient ni despreciable. *Entre merced y señoría. Mediocris.*

VETLLAR. v. n. **VETLLAR.**

VETLLA. f. La acció de vetllar, y 'l temps en que 's vetlla. *Vela, vigilia, velacion, velada.* *vigilia, m.* || La centinella que 's posa per la nit. *Vela.* *Excubatio, nis.* || L'acte de vetllar tota la nit. *Pervigilio.* *Pervigilium, ii.* || Una de las quatre parts en que 'ls romans dividian la nit de tres en tres horas. *Vela.* *Vigilia, m.* || La assistència devota per horas ó torn devant del SS. Sagrament. *Vela.* *Statio, nis.* || Lo temps de treballar de part de nit, y 'l mateix treball que 's fá. *Vela.* *Elucubratio, nis.* || met. Cuydado y vigilància en qualsevol cosa. *Vela.* *Cura, diligentia, m.*

VETLLADA. f. **VETLLA.** 6. 7.

VETLLADOR, A. m. y f. Qui vetlla. *Trasnochador, velador, vigilante.* *Vigilator, is.* || Qui vigilantment y ab sollicitut cuyda de alguna cosa. *Velador, vigilante.* *Invigilator, is.* || Tauleta, pagès de fusta ó altre instrument en que 's col·loca 'l llum pera vetllar los treballadors. *Velador.* *Lychnuchus lignens.*

VETLLAR. v. n. No dormir lo temps destinat pera descansar. *Trasnochar, velar, vigilar.* *Vigilo, as.* || Fer guàrdia ó centinella. *Velar.* *Excubo, as.* || Treballar de nit. *Velar.* *Elucubro, as.* || Assistir per horas ó torn davant del SS. Sagrament. *Velar.* *Stationem agere.* || met. Observar atentament alguna cosa: *Velar.* *Observeo, as.* || Cuydar ab sollicitut de alguna cosa. *Velar.* *Invigilo, as.* || Desvetllar-se sobre alguna cosa. *Desvelarse, velar.* *Advigilo, as.* || v. a. Assistir de nit als malalts ó als difunts. *Velar.* *Excubo, as.*

VEU. f. Lo so que forma l'ayre ferit y modificat en la gargamella y proferit per la boca del animal, y en particular de la persona. *Voz.* *Vox, cis.* || Lo so que forman algunas cosas inanimadas per medi del ayre ó del vent, com: la veu de la trompeta, etc. *Sonido, voz, son.* *Vox, cis.* || Lo so natural ó metall de veu ó 'l modo ab que s'usa de ella. *Voz.* *Vox, cis.* || Paraula, dioció. *Voz, vocablo.* *Vox, cis.* || Crit. Grito, voz. *Vox, cis.* || Lo músich que canta, y així 's diu: primera veu. *Voz.* *Vox, cis.* || Rumor, opinió comuna. *Voz.* *Rumor, is.* || Poder, facultat, dret pera fer algú en nom seu ó de altre alguna cosa. *Voz.* *Facultas, atis.* || La capacitat ó aptitud pera elegir en las juntas. *Voz.* *Vox, cis.* || Motiu ó pretext públich. *Voz.* *Publica vox.* || Vot en las juntas ó eleccions. *Voz.* *voto.* *Suffragium, ii.* || gram. Lo conjunt de inflexions de un verb que signifiquen de un mateix modo. *Voz.* *Vox, cis.* || Súplica, oració. *Voz.* *Vox, cis.* || mús. Se diu del cant y modificació del so, en quant diu relació a la música. *Voz.* *Modulatio, nis.* || En las cosas espirituales y morales, *inspiracio, com: la voz de la veritat y de la justícia clama sempre al cor. Aspiracion.*

voz. *Inspiratio, nis.* || Precepte, manament del superior. *Voz.* *Vox, cis.* || Se diu també del cant dels poetes, com: jo destino ma veu a vestras alabansas. *Voz.* *Cantus, us.* || Notícia, fama, divulgació de alguna cosa. *Son.* *Sonus, i, fama, m.*

VEU ACTIVA. gram. Lo conjunt de inflexions del verb que expressen acció. *Voz activa.* *Activa verbi vox.* || Facultat de votar. *Voz activa.* *Suffragium ferendi jus.*

VEU AGUDA. La alta y de tiple. *Voz aguda, penetrante.* *Acuta vox.*

VEU CLARA Y SONORA. *Voz argentada.* *Canora vox.* **VEU DE ÀGUA.** Mina, vena de àigua. *Menenial, venero.* *Aquæ vena.*

VEU DEL POBLE. Lo consentiment ó voluntat del poble. *Voz del pueblo.* *Vox populi.*

VEU GENERAL. Lo comú sentit de molts. *Voz general ó pública.* *Plurimorum consensus, unanimum vox.*

VEU GROSSA. La abultada ó grave á propià per fer lo baix en la música. *Voz gruesa.* *Deum, gravis vox.*

VEU PASSIVA. gram. Lo conjunt de inflexions del verb que expressa passió. *Voz pasiva.* *Passiva vox.* || La facultat de poder ser elegit en las juntas. *Voz pasiva.* *Suffragii jus.*

VEU PLENA. La alta y forta, que umple 'ls oïdors. *Voz llena ó entera.* *Contenta, valida vox.*

VEU PRIMA. La débil ó que umple poch los oïdors. *Voz delgada.* *Gracilis, imbecilla vox.*

VEU VAGA. 'L rumor ó notícia espargida entre molts, ignorantse l'autor. *Voz vaga, habilla.* *Rumor, is.*

À VEU PLENA. loc. ant. AB ALTA VEU.

ABAIXAR LA VEU. fr. Disminuir-la. *Bajar la voz ó el tono.* *Vocem remittere.* || Deixar de parlar ab arrogància. *Bajar la voz.* *Voce demissa loqui.*

AB ALTA VEU. m. adv. Cridant. *À voz en grito.* *Concitata voce.*

ALSAR LA VEU. fr. Parlar en veu alta. *Alzar ó levantar la voz.* *Vocem intendere.* || Parlar ab soberania ó arrogància. *Lerantar la voz; alzar el gello.* *Superbia efferre; arroganter loqui.*

À MITJA VEU. m. adv. En veu més baixa de lo regular. *À media voz.* *Submissa voce.* || Ab una llegera insinuació. *À media voz.* *Levi indicio.*

APAGAR LA VEU. fr. Fer que alguns instruments sonen menos posantlos sordina. *Apagar la voz.* *Sonum tennare.*

À UNA VEU. m. adv. Ab comú consentiment. *À una voz.* *Una voce.*

À VEU VISTA. loc. ant. Sin mas ni mas, á ojos vistos.

À VETS. m. adv. mús. Se diu quant se renouen varies veus en lo cant, com: baix, tenor, etc. *A voces.* *Modulatis vocibus.*

CÓRRER LA VEU. fr. Divulgar-se alguna cosa que s'ignorava. *Correr la voz.* *Rumorem increbrescere.*

DE VIVA VEU. m. adv. DE PARAULA.

DONAR Ó LLANSAR VEUS. fr. *Tomar voz.* Inquirir, is.

FÉR CORRER Ó PASSAR LA VEU. fr. Divulgar, esténdrer alguna espècie ó notícia. *Echar la voz.* Rumorem spargere.

JUGAR LA VEU. fr. Fér reflets los cantors. *Jugar la voz;* *hacer quiebros.* Vocem modulari.

MUDAR LA VEU. fr. Dissimular la pròpia, fingint-ne altra pera no sér conegut. *Mudar la voz.* Vocem simulare. || Variar de to de veu 'ls noys, regularment quant entran en la pubertat. *Mudar la voz.* Gallulasco, is.

NO TENIR VEU. fr. Tenirne poca. *No tener voz.* Abacem esse.

PÉNDRE VEUS. fr. Adquirir noticias. *Tomar voz ó razon.* Inquirir, is.

PÉRDRE LA VEU. fr. PÉRDRE LA PARAULA.

PRIVAR DE VEU. fr. Privar de votar ó de sér votat. *Privar de voz.* Aliquem suffragio privare.

RÓMPRE LA VEU. fr. Exercitaria ó alsarla més de lo regular. *Romper la voz.* Vocem exercere.

SÉR PÚBLICA VEU Y FAMA. fr. Tenirne per certa alguna cosa, per assegurarla quasi tothom. *Ser pública voz y fama.* Vulgarem opinionem esse.

TAPARSE LA VEU. fr. met. No poder parlar per causa de alguna passió vehement. *Anudarse la voz.* Vocem faucibus hærere.

TRÁURE LA VEU. fr. Esforsarla en lo cant. *Esforsar, echar la voz.* Vocem obfirmare.

VEUASSA. f. aum. Veu grossa. *Vozarron.* Vox magna.

VEUETA. f. d. *Vocecilla.* Vocula, æ.

VEUOTA. f. Veu dolenta. *Mala voz.* Ingrata vox.

VÉURER. v. a. Percibir los objectes ab la vista. *Ver.* Video, es. || Estar dotat de la facultat de la vista. *Ver.* Video, es. || Mirar. *Ver, mirar.* Conspicere. || Registrar, observar, examinar. *Ver.* Considero, as. || Regonéixer, observar las cosas de la naturaleza ó del art. *Registrar, ver, reconocer.* Exploro, as. || Trobar de qualsevol modo. *Ver.* Invenio, is. || Regonéixer ab cuydado y atenció alguna cosa. *Ver.* Recognosco, is. || Aléndrer ó anar ab cuydado ab las cosas que s'executan. *Ver.* Considero, as. || Experimentar ó conéixer per lo mateix que succeheix, com: véurer lo que passa. *Ver.* Experior, iris. || met. Advertir, com: véurer los estragos que causa 'l vici. *Ver.* Animadvertito, is. || Pensarse lo que ha de succehir atenant á lo que passa, com: véurer abundància de fruyt per la bona disposició dels arbres. *Ver.* Prævideo, es. || Conéixer, com: véurer veritat, la rahó, etc. *Ver.* Cognosco, is. || for. Assistir á la relació de algun plet. *Ver.* Video, es. || Tractarse familiarment ab algú. *Ver.* Ut familiariter. || **DESCUBIR.** || m. Lo sentit de la vista. *Ver.* Visus, us. || Lo mateix que parer, sentir, judici, com: á mon véurer s'enganya. *Entender, ver.* Meo iudicio. || v. r. Estar en paratge ó postura pera sér vist. *Verse.* Spectari. || Usat com passiva

del verb véurer, recàurer la acció sobre 'ls objectes vistos. *Verse.* Conspici. || Trobarse constituït en algun estat, com: véurerse perdut, pobre, abatut, etc. *Verse.* Constitui. || Concurrir ab algú pera algun efecte. *Apersonarse, verse.* Cum aliquo convenire. || Estar ó trobarse de qualsevol modo en lo físich ó moral. *Verse.* Esse. || Descubrirse ó manifestarse alguna cosa. *Verse.* Appareo, es. || Representarse la imatge ó semblansa de alguna cosa material ó immaterial, com: véurerse al mirall, etc. *Verse.* Inspici, conspici. Donarse alguna cosa á conéixer clarament, com si 's vegés. *Verse.* Spectari. || Estar ó trobarse en algun siti ó llans. *Verse.* Adeesse. || ant. **PRÉVÉURER.** || m. ant. **PREVISIÓ.**

VÉURER CLAR. fr. Conéixer alguna cosa tant clarament com si's tocás. *Palpar.* Rem attingere.

VÉURER DE LLUNY. fr. Ademés del sentit recte, significa prevéurer. *Preveer, antever, ver de lejos, ver con anteojos de larga vista.* Prævideo, es.

VÉURER LA SEVA. fr. fam. Denota que á algú se li presenta la ocasió favorable pera efectuar alguna cosa. *Ver la suya.* Occasionem nancisci.

A MÉS VÉURER. exp. de despidó, citantse pera altra ocasió. *A mas ver, hasta la vista, á Dios y vedmonos.* Vale et redeas.

A VÉURER. m. adv. ab que's demana alguna cosa, pera regonéixerla ó examinarla. *Á ver.* Sine videam. || S'usa com interjecció pera significar lo gust ó satisfacció de que alguna cosa haja succehit com se deya ó desitjava. *Ha.* Videntes quomodo ita est. || Explica la determinació de esperar que'l succés diga la certitut de alguna cosa. *Á ver, á ver; veamos.* Res suadebit; exitus, acta probat.

COM ES DE VÉURER. exp. que's remet al testimoni de la mateixa cosa. *Como es de ver, lo que se puede ver.* Ut spectabile dignum.

DEIXAR VÉURER. fr. Permetrer lo véurer alguna cosa. *Dar á ver, ó dejar ver.* Conspectui permittere.

DEIXARSE VÉURER. fr. Manifestarse. *Manifestarse, verse.* Appareo, es.

ENCARA S'HA DE VÉURER, Ó ESTAR PERA VÉURER. fr. S'usa pera dificultar lo succés, certesa ó execució de alguna cosa responent al que la facilita. *Estar por ver, desde allí ha de venir.* Nondum adfuisse.

ES DE VÉURER Ó ES COSA DE VÉURER. loc. Se diu de alguna cosa digna de particular atenció ó consideració. *Es de ver ó para ver.* Spectabilis, visu dignus.

FÉR ALTRE VÉURER Ó BON VÉURER. fr. Fér altra cara ó aspecte diferent las cosas. *Tener buen á otro ver.* Alium esse rei aspectum. || met. Variar las circunstancias de alguna cosa. *Mudar de semblante ó color.* Aliter se habere.

FÉR COM QUI NO HI VÉU. fr. FÉR LOS ULLS GROSSOS.

FÉR DE MAL VÉURER. fr. met. Explica que alguna falta ó nota desallubeix á algú, disminuintli la estimació, que's debia tenir de ell per sas prenas ó empleo. *Hacer mal viso.* Obrumbo, as.

VÊA VÊURE. fr. Presentar á la vista alguna cosa de manera que no quede dubte. *Hacer ver*, *patentizar*. *Patefacio*, is. || Persuadir lo que no es en realitat. *Hacer ver*. Falsa persuadere.

VENRE VÊURE. fr. met. Fér expressament cosas extraordinàries pera excitar la atenció de altres. *Hacerse ver*. *Spectationem movere*. || met. Aventajarse á altre en virtut, sabiduria, gentilesa, etc. *Destollar*, *descollarse*, *aventajarse*. *Præsto*, as.

HAVÈR VIST PROU UNA COSA. fr. Havèr caygut en poder de qui no la soltarà, ó serà difícil recobrar-la. *Estar en papo de buitre*. *Vulturi pascere* traditum esse.

JA HO VEUREM. exp. *VEUREM*.

JA 'S VÊU. loc. pera convenir ó assentir alguna cosa consensut de la veritat de ella; y també s'usa irònicament. *Ya se ve*. *Patet quidem*.

¿NO HI VÊUS? loc. ¿NO TENS ULLS?

NO PODER VÊURER Á ALGÚ. fr. Aborir-lo. *No poder ver á alguno*. *Aliquem odisse*.

QUANT HO VEURÉ, HO CREURÉ. loc. fam. Denota la repugnància en créuer alguna cosa fins á haverla vista, per la suspita de que no es així com se diu. *Es menester verlo para creerlo; no son palabras para mi tia, que aun de las obras no se fia*. *Nisi videro, non credam*.

SEGONS SE VÊU. m. adv. A lo que apar. *Al parecer*, *segun se ve*. *Prout res ipsa indicat*.

SER DE VÊURER Ó COSA DE VÊURER. fr. Sér una cosa digna de atenció per sa compostura, adorno ó curiositat. *Estar de ver*. *Visu dignum esse*.

TENIR QUE VÊURER. fr. Havèr relació ó connexió entre dos cosas. *Tener que ver*. *Necessitudinem cum aliquo esse*.

VEUREM. exp. Denota que pera convenir en alguna cosa que's proposa es menester pensarsho bé. *Se verá, se pensará*. *Videbitur*. || Denota que es necessari examinar alguna cosa y esperar la ocasió abans de resoldrer. *Veremos, es necesario ver*. *Visu opus est*. || exp. ab que's remet á altre temps ó ocasió, ó pera denotar que no's déu judicar de la cosa fins que's verifique. *Ya lo veremos*. *Exitus testis*.

VÊURESEN DE TOTOS. fr. Passar molts traballs é incomoditats. *Pasar por las picas*. *Multis laboribus exerceri*.

VEXACIÓ. f. Maltracte que's fá á algú. *Veja-cion*. *Vexatio*, nis. || Opressió, molèstia. *Veja-cion*. *Vexamen*, inis.

REDIMIR LA VEXACIÓ. fr. Fér alguna acció, patint desfalch ó pérdua en la utilitat, pera subvenir á alguna urgència ó necessitat major. *Redimir la vejacion*. *Injuriam seu molestiam redimere*.

VEXADOR. A. m. y f. Qui vexa. *Vejador*. *Vexator*, is.

VEXÁMEN. m. En los certámens literaris, lo discurs festiu y satírich en que's fá càrrech als poètas dels defectes comesos en los versos. *Veja-men*. In certamine poëtico cavillatio. || *VEXACIÓ*.

VEXAMINISTA. m. Lo subjecte encarregat

del vexámen en las funciones literarias. *Vejaminista*. *Festivus objurgator*.

VEXAR. v. a. Maltractar, molestar, perseguir, fér patir. *Vejar*. *Vexo*, as. || Exigir á altres més de lo just. *Vejar*. *Extorqueo*, es. || Mortificar, importunar continuament. *Vejar*. *Vexo*, as. || Donar vexámen, burlarse en la sátira. *Dar vejámen*, *vejarse*. *Satiricè objurgare*.

VEY. A. m. y f. *VELL*.

VEY, NA. adj. ant. *VENI*.

VEYL Y VEYLL. m. ant. *VELL*.

VEYLAR. v. n. ant. *VELLAR*.

VEYNAL. f. Capsa en que's posan algunas armas ó instruments, com espasas, estisoras, etc. *Vaina*. *Vagina*, æ. || La tavella de alguns llegums. *Vaina*. *Siliqua*, æ. || Lo doblech que's fá en la roba, en lo qual se posa algun cordó, etc., pera aixamplarla ó estrényerla segons convé. *Jareta*. *Sutura cava*.

VEYNER. A. m. y f. Qui fá veynas. *Vainero*. *Vaginarum opifex*.

VEYNETA. f. d. *Vainica*, illa. *Vaginula*, æ.

VEZCOMPTE. m. *VEZCOMPTE*.

VI.

VI. m. Licor que's fá del such dels rahims, expremut y cuyl naturalment per la fermentació. *Vino*. *Vinum*, i. || Per extensió 's diu del such de algunas fruytas, com de cireras, de pera, de pomas, etc., que fermenta com lo dels rahims. *Vino*. *Frugum succus vinum referens*. || met. Qual-sevol cosa que arrebatia la rahó y fá vagarejar. *Vino*. *Vinum*, i.

VI AGRE. *Vino agrio*, *acedo*, *perdido*, *vuelto*. *Vinum acidum*.

VI AIXUT. Lo de gust oposat á dols, però suau y bo. *Vino enjuto*, *abocado*, *de buen paladar*. *Vinum subasper*.

VI ASPRE. 'L de un gust que sembla que pica. *Vino de agujas*, *carraspeño*, *raspante* ó *picante*. *Vinum vellicans*.

VI BATEJAT. Aquell en que hi ha mesclada aygua. *Vino cristiano*. *Vinum commixtum aqua*.

VI BLANCH. Lo que's fá de rahims blancs. *Vino blanco*. *Albescens vinum*.

VI BO, DE PAIR Ó RANCI. 'L fét de molt temps, que adquireix molt bon gust y fortalesa. *Vino rancio*, *generoso* ó *de dos orejas*. *Vinum generosum*.

VI BROCÁS Ó PROCÁS. *HIPOCRÁS*.

VI CAP TRENCAT. Lo que té punta de agre. *Vino repuntado* ó *que se cuebe*. *Vinum fugiens*.

VI CLARET. Se diu del vi negre clar, de un color encés. *Aloque*, *vino clarete* ó *tintillo*. *Vinum rubellum*, vel *saturati coloris*.

VI CUYT. Most cuyt abans de fermentar. *Vino cocido*. *Sireum*, ei, sapa, æ.

VI DE DESPESA. *RESAYGUAS*.

VI DE MAGNANAS. Lo que's fá del such de ellas.

Boete. Vinum ex malorum punicorum succo.

VI DE PALMA. Licor que trauen los indís, posant una aixeta en una espècie de palma que'ls comunica una saba ó licor abundant, y després de algun temps se torna vinagre. *Vino de palma.* Vinum palmeum.

VI DE TRESCOL. MOST.

VI FLUIX. VINET.

VI FORT. Lo de molta fortaleza. *Vinazo.* Vinum ingentium virium.

VI GRECH. Vi de gust entre un poch aspre y amarch, clar, de poca substància y duració. *Chacolí.* Vinum acre exile.

VI GROS. Lo de molt cos. *Vino grueso.* Pingue vinum.

VI NEGRE ó USUAL. *Vino tinto.* Vinum rubrum.

VI PERA CREMAR. Lo destinat pera fèr ayguardent. *Vino para aguardiente.* Ad aquam vitæ conficiendum vinum.

VI PREMPSAT. Lo que's tráu á forsa de prempsa. *Vino de garrote, repiso.* Lora, æ.

VI PUR. Vi bo, sèns mescla de altra cosa. *Vino puro.* Merus, i.

VI RANCI DE ALICANT. *Fondillon.* Alonense vinum vetus.

VI TÁBOL. Lo trontollat que té mal color y mal gust. *Zupia.* Yappa, æ.

VI VERGE. 'L que'ls rahims destil·lan naturalment. *Vino de lágrima ó de gota.* Protopum, i.

VI VERMELL. ant. VI NEGRE.

Á POCH VI CUTTARI. ref. que denota que quant alguna cosa vá escassa, y hi ha altres que la pretenen convé serhi diligent. *A poco pan tomar primero.* Panis ubi exiguum est, aliis prior accipe panem.

BATEJAR LO VI. fr. Mesclarhi áygua. *Bautizar el vino, aguar el vino.* Vinum aqua miscere.

CARREGAR DE VI. fr. Béurerne massa, emborratar-se. *Embriagarse, cargarse de vino, cargar de lantero.* Inebriari.

GASTARSE, TRASPUNTARSE 'L VI ó TENIR PUNTA DE AGRE. fr. Comensar á tornar-se agre. *Repuntarse, volverse, apuntarse, revenirse, acedarse.* Vinum acidum reddi.

LO BON VI FÁ BON LLATÍ. ref. FÁ DE MAL BALLAR AB LO VENTRE VUYT.

LO BON VI NO NECESSITA RAM. ref. Denota que las bonas prenas per sí mateixas són apreciables, y 's donan á conèixer sèns necessitat de ostentarlas ni exagerarlas. *El buen paño en el arca se vende.* Proba merx facilitè emptorem reperit, tametsi in abstruso posita est.

LO RANCI QUE ES BO EN LO VI, EN LO PORCH NO 'S PÓT SUFRIR. ref. literal. *El rancio que es bueno en el vino, es malo en el tocino.* Quod benè sapit in vino, malè sapit in sue.

PUJARSEN LO VI AL CAP. fr. Perturbar-se 'ls sentits per l'averne begut mássa. *Subirse el vino á la cabeza ó el humo á la chimenea.* Vinum caput tentare.

REFEGIR VI NOVELL. fr. Mesclarlo ab lo vell. *Remosar, mostear.* Vinum novo musto immiscere.

REMENAR LO VI. fr. Mòurerlo ó agitarlo ab un bastó en la eyna ahont se guárda. *Dar baston, bastonear.* Rudica vinum agitare.

TORNARSE AGRE 'L VI. fr. *Acedarse.* Coacesco, is.

TORNARSE DOLS LO VI. fr. *Remostarse.* Vinum mustum sapere.

VIA. f. CAMÍ. || met. Medi, expedient ó manera de executar ó conseguir alguna cosa. *Via.* Modus, i. || met. Lo conducto del cos del animal, especialment aquell pel qual expel·leix los excrements. *Via.* Meatus, us. || Llista de diferents colors en la roba, com en los mocadors, etc. *Canilla, lista, veta, vareta.* Virgula, æ. || Lo subjecte que serveix de medi pera lograr alguna cosa. *Camino, via, medio.* Medium, ii. || Lo camí ó viatge que fan los correus, y així 's diu: anar una carta per la VIA de Madrid. *Via.* Via, æ. || Lo camí y conducta secreta ab que obra Dèu y la naturalesa. *Camino, via.* Via, æ. || La qualitat del exercici, estat ó facultat que s' elegix pera viurer. *Via.* Vitæ ratio. || En la mística 'l modo y orde de vida espiritual arreglada á la contemplació, la qual divideixen en purgativa, illuminativa y unitiva, interior y exterior, etc. *Via.* Via, æ. || fil. método. || for. Lo modo de procehir pera substanciar los judicis, que divideixen en via ordinària y executiva. *Via.* Ordo judiciorum. || PRESSA. || FEYNA. || Entre pescadors jonch doble ab que desde 'l comensament se rodeja de tant en tant lo còp pera donarli resistència contra l' impuls de las corrents. *Via.* Via, æ. || náut. RUMBO. || S' usa repetit, com modo adverbial pera instar ó donar pressa. *Despacha, acaba ya.* Propera.

VIA ÀPIA. Camí de cent lléguas fèt per orde de Àpio desde Roma fins á Bríndis en lo regne de Nápoli. *Via apia.* Via appia.

VIA-CRUCIS. Camí ab diverses creus y estacions en memòria dels passos de Jesucrist en sa passió, caminant al Calvari. *Calvario, via-crucis, via sacra.* Via-crucis. || Lo llibret que conté ditas creus y estacions, y també la professó que 's fá per dit objecte. *Via-crucis.* Via-crucis.

VIA EXECUTIVA. for. Judici bren en que 's concedeixen sols breus dias pera la proba. *Via ejecutiva ó ejecutoria.* Ordo brevior judicandi.

VIA FERRO. loc. Crit de alarma acompanyat de cops de espasas á terra per exhortar al combat ó ataco repentinament. *Alarma, á ellos.* Classicum.

VIA FORA, AJUDA! Crit de socós. *Socorro! auxilio!* Auxilio clamor.

VIA FORA, SOMATENT. Crit que per la cerimònia de extráurer los reos de sagrat donava 'l porter de la cúria després de haver pegat tres cops en la porta ab lo picaport y pels carrers després de tocar la campana grossa de St. Jaume. Mès endavant se suprimí 'l crit y part de la publicitat. *Via fora, somaten.* Judicialis ceremonia.

VIA FOS. loc. Crit de somaten ó de alarma contra lladres, etc. *Rebato, alarma*. Ad arma.

VIA IL·LUMINATIVA. 'L segon estat del camí de la perfecció. *Via il·luminativa*. Illuminatrix via.

VIA LÁCTEA. Camí de sant Jaume, conjunt de una infinitat de estrelles imperceptibles que formen una faixa blanca en lo cel. *Via láctea, camino de Santiago*. Via lactea.

VIA ORDINÁRIA. 'L curs ú orde natural y regular de las cosas. *Via ordinaria*. Communis ordo. || for. Lo curs y orde de una causa segons las formalitats del dret. *Via ordinaria*. Communis litium via.

VIA PURGATIVA. teol. Lo primer estat dels que desitjan arribar á la perfecció, purgant ab llàgrimes los efectes dels vicia. *Via purgativa*. Purgativa via.

VIA RECTA. m. adv. Tot dret, sens distraure's del objecte principal. *En derecho, via recta*. Recta.

VIA RESERVADA. Cada una de las secretarias de estat y del despaig universal. *Via reservada*. Reservata regis via.

VIA SUS! Crit de embestida. *Arriba! á ello!* Auge. || loc. Aixecat prompte. *Lepántate pronto*. Citissimè exurge.

VIA UNITIVA. L' últim estat de la perfecció en que la ànima s' uneix á Deu per la caritat. *Via unitiva*. Unitiva via.

AB UNA VIA FÉR DOS MANDATOS. fr. fam. Aprofitar la oportunitat de fér una diligència pera practicarne altra al mateix temps. *Hacer de un camino ó de una via dos mandados; matar de una pedrada ó de un tiro dos pájaros; casar una hija con dos yernos*. Duos parietes de eadem fidelia dealbare.

Á DRETA VIA. m. adv. VIA RECTA.

Á LA VIA! m. adv. náut. ab que's mana al timoner situe la canya del timó al mitj ó en coincidència ab la direcció de la quilla. *¡A la via! ¡a la via el timon! ¡derecha la caña!* Gubernaculi manubrium rectum pone!

DEIXAR VIA VELLA PER NOVA ES MODORRIA. ref. NO DEIXES LA CARRETERA etc.

DONAR VIA. fr. DONAR PRESSA.

FÉR LA VIA. loc. ant. náut. *Hacer rumbo*. Facere viam.

FÉR SA VIA. fr. FÉR SÓN CAMÍ.

PASSARNE VIA. fr. Avansar molt en la execució de alguna cosa. *Adelantar, apresurar*. Festino, as.

VIABILITAT. f. La qualitat de lo viable. *Viabilidad*. Viabilitas, tis. || med. La probabilitat de vida que té'l noy y que s' infereix pel pes del feto, per sa longitut, sa conformació, 'l grau de desenvol·lo de sos òrgans essencials y sobre tot del punt del abdómen en que s' insecta 'l cordó umbilical, de la part del canal intestinal ahont se troba 'l meconi, etc. *Viabilidad*. Viabilitas, tis.

VIABLE. adj. Lo que es capás de viurer, lo que té elements de vida. *Viable*. Viabilis. || med. S' aplica al noy quals òrgans per sa bona conformació

indican que viurá més ó ménos temps. *Viable*. Viabilis.

VIADOR. m. La persona que está en aquesta vida, y camina á la eterna. *Viador*. Viator, is.

VIADORA. f. Pessa del teler de teixir, ahont se penjan los fils ó cordas, ab que pujant y baixant se guia y governa 'l teixit. *Viadera*. Ductarium, ii.

VIAFORA. f. y

VIAFÓS. m. SOMATENT.

VIANDA. f. Tota espècie de menjar que serveix pera las personas. *Vianda*. Cibus, i. || Se pren en particular pel menjar que's porta á la taula. *Vianda*. Obsonium, ii. || Companatge, tot menjar fora de pa y vi. *Vianda*. Obsonium, ii. || pl. CONESTIBLES.

VIANDA SECA. 'L guisado, ó altra vianda, ó cosa de massa, seca, dura y pegalosa. *Mazacole*. Offa durior.

VIANDANT. m. VIATJANT.

VIANDONA. f. fam. Se diu dels explets y fruyts de la terra. *Cosecha*. Messis, is.

VIAIR. v. a. Fér vias en la roba, etc. *Gayer*. Lineis diversi coloris ornare.

VIÀRES. ant. EN PRO, EN FAVOR. || m. ant. DICTÀMEN.

VIARÓ. m. d. ter. Camí estret. *Senda, sendero*. Semita, æ.

VIASOSAMENT. adv. m. ant. PROMPTAMENT.

VIAT, DA. adj. Lo que fá vias ó rallas de diferent color. *Listado, gayado*. Lineis versicoloribus distinctus. || Dít de la cansalada, etc. *Entreverado*. Immixtus.

VIATGE. m. La anada á qualsevol part, especialment quant se porta càrrega. *Viaje*. Via, æ. || JORNADA. || 'L camí per ahont se viatja. *Viaje*. Iter, ineris. || PEREGRINACIÓ, ROMERIA. || La càrrega ó pes que's porta de una vegada. *Viaje*. Vectura, æ. || La navegació de un port á altre. *Viaje*. Navigatio, nis. || TORN. TANDA. || 'L modo particular de anar, especialment apressurat. *Viaje*. Modus, i. || Lo curs de la vida. *Viaje*. Vitæ cursus.

VIATGE CURT. Passejada. *Viajata, viaje*. Iter, ineris.

ANAU EN MAL VIATGE. exp. fam. pera despedir ab despreci. *Id en hora mala*. Abi in malam crucem.

BON VIATGE. exp. ab que s' anuncia que á algú se li desitja un felis viatge ó camí. *Buen viaje*. Adsit tibi Deus. || exp. de despreci pera despedir á algú, ó que no's té sentiment per la pèrdua de alguna cosa. *Buen viaje*. Pro me pereat. || NEU LO HAJA PERDONAT.

LO VIATGE DEL PERERÓS, QUE PER UN CAMÍ 'N FÁ DOS, Ó PER UN PASSE DONA DOS. ref. Se sól dir no més la primera part, y significa que algú per voler estalviar en un viatge, carrega massa y li es pitjor, porque li cau la càrrega y pert més temps que no si fés dos viatges. *El mozo perezoso por no dar un paso de ocho*. Negligentia laborem parit.

MAL VIATGE. interj. fam. é imprecatorià. *Mal ha-*

ga. Hi te perdant. || interj. de sentiment. *Cáspita*. Proh Deus.

VIATGER. m. VIATJADOR.

VIATGET. m. d. *Viajecillo*. Breve iter.

VIATICAR. v. n. Administrar lo viatic al malalt. *Comulgar, viaticar, dar, administrar el viático*. *Communione* administrare.

VIATICAT, DA. adj. Se diu del malalt à qui se li ha administrat lo viatic. *Viaticado*. Sacro viatico sustentus.

VIATICHE. m. Provisió pera passar lo viatge. *Viático*. Viaticum, i. || La comunió del sagrat cos de Crist que s'administra als malalts de perill. *Viático*. Sacrum epulum.

VIATJADOR Y VIATJANT. m. Qui vá de viatge. *Viajero, viajador, viajante, pasajero, caminante, viandante*. Viator, is.

VIATJAR. v. n. Anar de camí. *Viajar, hacer viaje*. Percurro, is. || **PEREGRIJAR.** || Se diu dels que estudian geographia ó història. *Viajar*. Geographias et historias operam navare.

VIATZ. adv. t. ant. AVIAT.

VIBORA. f. escorçó. || mel. Maligne, maldient ó murmurador. *Vibora*. Vipera, æ.

VIBORETA. f. d. Fill de la víbora, víbora petita. *Viborezno, viborilla, úa, viborillo*. Viperula, æ.

VIBRACIÓ. f. Moviment trémol y accelerat. *Vibracion*. Vibratio, nis. || Lo moviment igual de un costat á altre de un cos suspés en l'ayre, com lo de la pèndola del rellotge. *Oscilacion, vibracion*. Oscillatio, nis. || mús. Una part de la execució de la veu, presa desde la meytat fins al últim. *Vibracion*. Evibratio, nis.

VIBRANT. adj. Lo que vibra. *Vibrante*. Vibrans.

VIBRAR. v. a. Mòure ab moviment trémol y accelerat. *Blandear, vibrar*. Oscilo, as.

VIBRE. m. VÍBORA. || SERPENT.

VIBURNO. m. Plasta ramosa de fullas grogas y petites; la arrel rastreira, que s'exten molt y es perjudicial als sambrats. *Durillo, viburno*. Viburnum, i.

VICARI. m. Lo qui té las veus, poder y facultat de altre, y substitueix per ell. *Vicario*. Vicarius, ii. || Ajudant del párroco en las funcions de sòn ministeri. *Teniente de cura, vicario*. Vicarius, ii. || En las ordes religioses lo segon superior. *Vicario*. Vicarius, ii. || Jutge ecclesiàstich elegit pels prelats, pera exercir sobre sos súbdits la jurisdicció ordinària; y s'anomena vicari general, lo que la exerceix en tot una diòcesis, y foraneo'l qui la té en un sol partit. *Vicario*. Vicarius, ii.

VICARI DE COR. Lo president del cor en orde al cant. *Vicaria de coro*. Cantini præfectus.

VICARI DE JESUCRIST. Títol ab que s'honra al Sumo Pontífex. *Vicario de Jesucristo*. Pontifex maximus.

VICARI DEL IMPERI. Dignitat que hi hagué en l'imperi romá, y després en lo de Alemanyia ab lo dret de administrar las rendes del imperi, y presentar

als cabildos subjectes idóneos pera las dignitats y càrrecs. *Vicario del imperio*. Vicarius imperii.

VICARI DE MONJAS. Lo subjecte que posan los superiors de monjas, pera assistir las y dirigir las en los convents subjectes á sa direcció. *Vicario de monjas*. Monialibus præfectus.

VICARI PERPÉTUO. Rector. *Vicario perpetuo*. Vicarius perpetuus.

VICÀRIA. f. En alguns convents de monjas la segona superiora. *Vicaria*. Vicaria, æ.

VICARIA. f. Lo tribunal del vicari general. *Vicaria*. Forum ecclesiasticum. || La casa del vicari. *Vicaria*. Vicarii domus. || L'ofici, jurisdicció ó dignitat de vicari. *Vicaria, vicariato*. Vicarii dignitas, ditio.

VICARIAL. adj. Cosa de vicari ó vicaria. *Vicarial*. Vicarialis.

VICARIAT. m. VICARIA. 3.

VICE. Veu que sols s'usa en composició, y significa al qui té 'la veus del subjecte, oíloí, etc. que s'anadeix, com: vicepresident; si bé familiarment se sol usar sola entre 'ls qui ja saben de que s'parla, y així entre col·legials denota vicedirector. *Vice*. Vices gerens.

VICECANCELLER. m. Lo cardenal president de la cúria romana, pera 'l despaig de las butllas y breus apostòlics. *Vicecanciller*. Vicecancellarius, ii. || Lo subjecte que fá l'ofici de canceller en defecte de aquest, en orde al sello dels despais. *Vicecanciller*. Vicecancellarius, i.

VICECÓNSUL. m. PROCÓNSUL.

VICECONCELLER. m. Qui fá las veus de canceller. *Viceconsiliario*. Viceconsiliarius, ii.

VICEDEU. m. Títol honorífich que's dona al Papa, als reys y altres superiors que estan en lloch de Déu. *Vicedios*. Dei vices gerens.

VICEGERENT. m. Lo qui té las veus de altre. *Vicegerente*. Alterius vices gerens.

VICENAL. adj. Lo que té vint anys, ó ve al cap de ells. *Vicenal*. Vicennalis. || pl. Jochs y festas que feyan los romans als vint anys del govern de un príncep. *Vicenales*. Vicennalia, ium.

VICEPATRÓ, NA. m. y f. Qui fá las veus del patró. *Vicepatrono*. Patroni vices gerens.

VICEPENITENCIER. m. Lo qui fá las veus del penitencier. *Vicepenitenciario*. Vicepenitentiarius, ii.

VICEPREFECTE. m. En la història del imperi romá 'l lloch-tinent del prefecte, y lo mateix se diu de qualsevol que fá las veus del prefecte. *Viceprefecto*. Vicepræfectus, i.

VICEPREPÓSIT. m. Lo qui té las veus y autoritat del prepósit, y mana á falta de ell. *Vicepreposito*. Vicepræpositus, i.

VICEPROVÍNCIA. f. En algunas ordes religioses l'agregat de casas ó convents que encara no s'ha erigit en província, però té veus de tal. *Viceprovincia*. Provincia minor.

VICERROVINCIAL. m. Lo religiós que en al-

grues ordres regulars dels et admeten del pro-
prietari. *Vicereceptor*. *Vicereceptoris*. is.

VICERECTOR. n. m. El que és rector. *Vicerector*. *Vicerectoris*. is.

VICERECTORAT. n. m. La funció i càrrec de vicerector. *Vicerectorat*. *Vicerectoratus*. *Vicerectoris*. m.

VICEVERSA. m. f. Tots dos que equivalen a la contrarietat. *Vicerversa*. *Vicerversa*. is.

VICI. n. Defecte. mala qualitat. dany físich. *Vici*. *Vici*. *Vici*. m. | Defecte. falta de rectitut en les accions y de conformar a la regla o orde. *Vici*. *Vici*. m. | Falsedat. error. engany en lo que s'escriu i proposa. *Vici*. *Depravatio*. nis. | L'hàbit mal. costum ignost. a la virtut. *Vicio*. *Pravus habitus*. | Lo defecte. error o falta que com a propietat o costum solen tenir algunes persones o tota una nació. *Vicia*. Nos *pravus*. | Ceguera. l' gust especial o subrat apetit de alguna cosa. *Vicio*. *Cupiditas*. atis. | Torcement o declinació de la línia recta en las cosas que deurien observarla. com: pendrer vici una post. un arbre. etc. *Vicio*. *Inflexio*. *incurvatio*. nis. | La desmesurada llicència o llibertat en la criansa. *Vicio*. *Licentia*. æ. | En las cabalcaduras la vari o mal costum. *Desabio*, *vicio*. *Vitium*. ii. | La massa ufana o vigor de las plantas y arbres. *Vicio*. *Luxuries*. ei. | Se pren també per la repetició viciosa de alguna cosa. *Estribillo*, *vicio*. Molesta repetitio.

A sos viciis. m. adv. Se diu de aquell que vol viure sense ninguna restricció o ab tota llibertat y desahogo. A sos anchuras. Liberè.

DE O PER VICI. m. adv. Per costum. sense necessitat. De vicio. Temerè.

PARLAR DE VICI. fr. Ser molt parlador. *Hablar de vicio*. *Loquacem esse*.

QUEIXARSE PER VICI. fr. Sentirse o queixarse per poch motiu. *Quejarse de vicio*. *Immeritò fortunam accusare*.

REVOLCARSE EN LOS VICIS. fr. Abandonarse en ells. *Envolcarse*, *sumergirse*, *envolverse en los vicios*. *Vitiis immergi*.

VICIADOR. m. Qui vicia o altera. *Viciador*. *Vitiator*, *depravator*. is.

VICIADURA. f. La sobrada condescendència en la criansa de las criaturas. *Mimo*, *vicio*. *Nimia indulgentia*; *blandimentum*, i.

VICIAR. v. a. Danyar, corrompre, alterar, malmetre. També s' usa com reciproc. *Viciar*. *Vitio*, as. | Falsificar, adulterar los géneros, no donarlos segons lley. *Falsificar*, *viciar*, *adulterare*. *Depravo*, as. | Anul·lar o llevar lo valor a algun acte. *Viciar*. *Vitio*, as. | Tórcer lo sentit de una expressió o interpretar-la maliciosament. *Viciar*. *Sensum detorqueo*. | Falsificar algun escrit. *Falsificar*, *viciar*. *Falso*, as. | Pervertir, corrompre los bons costums. *Malcar*, *viciar*. *Corrumpto*, is. | v. r. entregarse als viciis. *Malajarse*, *viciarse*. In *vitia diffuere*. | Adonarse excessivament a alguna cosa. *Enviaciarse*,

viciarse. *Nimia cupiditate teneri*. | Sentir vici i tórcer-se alguna cosa. *Enviaciarse*. *Tinere vici*. | Se diu de las plantas que treballen mala ufana y poch fruyt. *Enviacion*. *Luxuria*. as.

VICIAT, DA. p. p. y adj. *Viciatus*. *Viciatus*. | Contemplat. se diu de las criaturas que se barta ab massa regalo y condescendència. *Modo vicioso*. *Blanditiis demulsus*.

VICICANCHILLER. m. *Vicicanchiller*.

VICIÓS, A. adj. Lo que se vicia i t. m. *Vicioso*. *Vitiosus*. | Dolent. pervers. *Vicius*. *Vitiosus*. | Pecaminós. entregat als viciis. *Depravo*, *vicioso*, *corrompido*, *vicio*. *declinatio*. *Factum*. | M de las plantas o sembrats que tenen massa vigor y ufana. *Vicioso*. *Luxuriosus*.

VICIOSAMENT. adv. m. De un modo viciós. *Viciosamente*. *Vitiosè*.

VICIOSITAT. f. La qualitat e hàbit del vici. *Viciosidad*. *Vitiositas*, atis.

VICISSITUDINARI, A. adj. Alternatiu, mutuo, per orde. *Alternativo*. *vicissitudinario*. *Vicissidarius*.

VICISSITUT. f. Alternació. mudansa, variat de cosas y temps. *Vicissitud*. *Vicissitudo*. is.

VÍCTIMA. f. Oferta viva que's matava en lo crifici que s' oferia a alguna deïtat. *Victima*. *Victima*, *hostia*, æ. | Sacrifici. *Sacrificio*. *victimæ*. honor, is. | met. Lo qui s' ofereix o exposa a un greve perill en obsequi de altre. *Victima*. *Victima*, æ. | En lo moral se diu del qui pateix per la ira, ofera, celos o venjança de algú. *Victima*. *Victima*, æ.

VICTIMARI. m. En los sacrificis dels antics romans, ministre inferior que lligava las victimas a las aras, las matava y servia als sacerdots en las mecánicas dels sacrificis. com era preparar la aygua, etc. *Victimario*. *Victimarius*, ii.

VÍCTOR. n. p. de home. *Victor*. *Victor*, is. | interj. de alegria, ab que s' aplaudeix a algú. *Victor*, *vitor*, *vita*. io, io, triumphe. | La funció pública en que s' aplaudeix a algú per alguna acció gloriosa. *Victor*. *Plausus*, us. | La inscripció o rètol en que s' escriu algun breu elogi en aplauso de algú. *Vitor*. *Triumphalis tabella*.

VÍCTOREJAR. v. a. Aplaudir o aclarar ab victors. *Vitoeare*, *vitoeare*. *Victori lo triumphe clamare*; *acclamo*, as. | v. n. Alcansar la victòria. *Triunfar*. *Triumpho*, as.

VICTÒRIA. f. La superioritat y avantatge sobre l'enemich, vencentlo en batalla. *Victoria*. *Victoria*, æ. | Superioritat, avantatge sobre altre en disputas, renyinas, etc. *Victoria*. *Palma*, æ. | La subjecció dels sentits y passions a la raó. *Victoria*. *Victoria*, æ. | Conquesta de un cor ó dels favors de alguna persona a qui s' ama. *Victoria*. *Palma*, æ. | Diosa falsa que'ls antics representavan en figura de dona, ab una corona en una ma y una palma en la altra. *Victoria*. *Victoria*, æ. | interj. pera aclamar la que s' ha conseguit del enemich. *Victoria*. *Victoria*, *vicinus*.

CANTAR VICTÒRIA. fr. met. Vèncer ó triunfar. *Cantar victoria.* Triumpho, as.

ESTAR DUBTOSA LA VICTÒRIA. fr. Pelear molt temps sens declarar-se á favor de uns ni de altres. *Estar dudosa la victoria.* Ancipite Marte pugnatum esse.

VICTORIAJAR. v. n. TRIUNFAR.

VICTORIAL. adj. Cosa de victòria. *Victorial.* *Victorialis.* || pl. S' aplica als jochs ó festas que's celebravan per rahó de alguna victòria alcançada en batalla. *Victoriales.* *Victoriales ludi.*

VICTORIATA. f. Moneda romana en que's pintava la victòria en sa carrossa de dos ó quatre cabells, com se véu en las medallas consulars ó de famílies. *Victoriata.* *Victoriatus*, us.

VICTORIÓS, A. adj. Lo qui ha conseguit victòria. *Victorioso, vitorioso, vencedor.* *Victor*, is. || Acostumat á vèncer. *Victorioso, vitorioso.* *Invictus.* || Títol que per antonomàsia 's donava á alguns prínceps per rahó de sas victòries. *Victoriosos.* *Invictus.* || met. Dit de las cosas morals, com: Cristo iqué victoriós del sepulcre. *Victoriosos.* *Domitor, victor.*

RIURE VICTORIÓS Ó AB VICTÒRIA. fr. Lograr algú son intent á pesar de moltes contradiccions ó dificultats ó contra 'l dictàmen de altres. *Salirse victorioso, salirse con la suya, llevar la suya adelante.* *Prævaleo*, es.

VICTORIOSAMENT. adv. m. Ab ventatja. *Victoriosamente.* *Victoriosè.*

VICUNYA. f. Llana molt estimada, y l' animal que la fá, que es una espècie de camell del Perú; y també 'l panyo que's fá de dita llana. *Vicuña.* *Camellus peruanus.*

VIDA. f. L' acte de viurer, que es méntres la ànima permanece unida en lo cos. *Vida.* *Vita*, æ. || La constitució y principi del calor y moviment que anima 'ls cossos, y 'ls fá obrar, créixer y sentir. *Vida.* *Vitæ constitutio.* || Lo ser, existència y unió del ànima y del cos. *Vida.* *Vita*, æ. || Lo principi de nutrició. *Vida.* *Vita*, æ. || Lo modo de passar la vida en orde á las conveniències. *Vida.* *Vita*, æ. || La professió ó estat que s' elegeix pera mantenirla. *Vida.* *Vivendi modus.* || Lo modo de viurer atinent al procehiment y á las accions dels racionals. *Vida.* *Vitæ institutum.* || La història ó relació de las accions de algun subjecte. *Vida.* *Vita*, æ. || L' aliment necessari pera conservarla. *Vida.* *Victus*, us. || met. Se pren per un amor molt gran, per una passió vehement, com: lo llevarli 'ls llibres, es llevarli la vida. *Vida.* *Vita*, æ. || Vigor, fortalesa, y així 's dia: las accions donan vida á las paraulas. *Vida.* *Vis*, vis. || La duració de certas cosas, com: la vida de la hermosura dura poch més que la de una flor. *Vida.* *Donatio*, nis. || Qualsevol cosa que contribueix al ser ó conservació de altra. *Vida.* *Vitæ subsidium.* || teol. S' enten per la gràcia que es la vida del ànima. *Vida.* *Gratia*, æ. || Se diu del estat de la ànima després de separada del cos, y així 's diu, que Déu promet la vida eterna al qui perse-

vera en lo bè. *Vida.* Altera, æterna vita. || for. Lo número de deu anys. *Vida.* *Forensis vita.*

VIDA ACTIVA. La que's passa en exercici corporal. *Vida activa.* *Activa vita.*

VIDA COMUNA. La que's fá entre molts que tots contribueixen ab igualtat de aliments. *Vida de comunidad ó en compañía.* *Vitæ sodalitium.*

VIDA CONTEMPLATIVA. La ocupada en cosas del ànima. *Vida contemplativa.* *Contemplativa vita.*

VIDA ESPIRITUAL. Lo modo de viurer arreglat als exercicis de perfecció y profit de la ànima. *Vida espiritual.* *Spiritualis vita.*

VIDA MIA. exp. carinyosa ab que's parla ab algú. *Vida mia, mi tida, alma mia, corazon mio.* *Vita mea.*

VIDA PASSADA. Lo temps que ha viscut cada hu fins l' estat en que se'n parla. *Vida pasada.* *Anteacta ætas, vita superior.*

VIDA PENADA. La que's passa ab treballs, molèstias y disgustos. *Vida de perros.* *Ærumnosa vita.*

VIDA PRIVADA. La que's passa ab quietut y sossego, cuydant dels interessos propis, sens intervenir en negocis, ni en dependències públiques. *Vida privada.* *Privata vita.*

VIDA SENSITIVA. La dels animal irracionals. *Vida sensitiva.* *Sensitiva vita.*

VIDA SOLITÀRIA. La trista y austera, separada del tracte de la gent. *Vida solitaria.* *Arida vita.*

VIDA VEGETATIVA. La de las plantas. *Vida vegetativa.* *Vegetativa vita.*

VIDA Y MIRACLES. exp. fam. Las manyas y travesuras de algú, que degradan sa estimació. *Vida y milagros.* *Alicujus pessima facinora.*

ACABAR Ó CONSUMIR LA VIDA. fr. MORIR. || met. fam. Molestar ó fatigar sumament. *Consumir la vida, matar, martirizar.* *Summa molestia afficere.*

AB VIDA. m. adv. que s' usa ab alguns verbs, com: no deixar res ab vida, consumirho, malmètrero. *Vivo, con vida.* *Viventer.*

ANAR AB LA VIDA AL ENCANT. fr. Estar en gran perill de pérdrerla. *Llevar ó traer la vida jugada.* *In summo vitæ discrimine versari.*

AVERIGUAR LA VIDA DE ALGÚ. fr. Averiguar ó inquirir las faltas de altres. *Buscar ó averiguar vidas ajenas ó meterse en vidas ajenas.* *In vitam et mores inquirere.*

BUSCARSE LA VIDA. fr. Treballar algú pera sustentarse. *Buscarse la vida.* *Victum quærere.*

CONSAGRAR LA VIDA Á ALGUNA COSA. fr. Dedicarse enterament á alguna professió, etc. *Consagrar la vida.* *Ad aliquid sese totum incumbere.*

COSTAR LA VIDA. fr. Pondera lo grave de algun sentiment, ó la determinació de executar alguna cosa ab perill de la vida. *Costar la vida.* *Vitæ pretio redimi.*

DÉURER LA VIDA. fr. Estar obligat á algú per haverlo deslliurat de algun grave perill. *Beber la vida.* *Vitam debere.*

DONAR ALGUNA COSA LA VIDA Á ALGÚ. fr. met. Cu-

rarlo, aliviarlo, reforsarlo. *Dar una cosa la vida a algú.* Reficio, is.

DONAR LA VIDA. fr. Animar, vivificar. *Dar la vida.* Foveo, es. || Oferir-se a la mort voluntàriament per algú. *Dar la vida por algú o por alguna cosa.* Vitam profundere. || **DONAR LA SANCH DE LAS VENAS.**

DONARSE Ó FÉRSE BONA VIDA. fr. Tractarse bè, y disfrutar comoditats. *Darse buena vida.* Commoditati studere. || Entregarse als gustos y diversions. *Darse buena vida.* Genio indulgere.

EN AQUESTA VIDA. m. adv. En aquest mon. *En esta vida ó en este mundo.* In hac vita.

EN LA VIDA, EN MA VIDA, EN TA VIDA, Ó EN SA VIDA. m. adv. MAY.

EN VIDA. m. adv. Durant la vida de algú. *Durante la vida.* Dum vivitur.

FÉR BONA VIDA. fr. Arreglarse a la rahó y a la lley, seguir lo camí de la virtut. *Llevar ó hacer buena ó santa vida, vivir bien.* Rectè vivere.

FÉR LA VIDA. fr. Mantenir a algú, donarli menjar. *Hacer el plato, el pico ó el papo.* Alo, is.

FÉR PASSAR MALA VIDA. fr. Tractar mal, especialment lo marit a la muller. *Dar mala vida.* Indignè habere.

FÉR VIDA DE CASATS. fr. Viurer junts lo marit y muller, y tractarse com a tals. *Hacer vida.* Conjugalem vitam agere.

FÉR VIDA DE SALVATGE. fr. Viurer imitant los costums dels salvatges. *Vivir como salvaje.* Selvaticam vitam agere.

GUANYARSE LA VIDA. fr. Guanyar la manutenció. *Ganar la vida.* Vicium comparare.

LA ALTRA VIDA. expr. La que creyem y esperam los cristians després de la mort. *La otra vida, la vida eterna.* Æterna, altera vita.

LA VIDA PERDURABLE. exp. LA ALTRA VIDA. || LA OBRA DE LA SEU.

LLIBRAR Ó SALVAR LA VIDA. fr. Llibrarse de algun grave perill de la mort. *Escapar la vida.* Vitam servare.

MÉNTRES HI HA VIDA HI HA ESPERANSA. ref. Denota la constància en esperar confiadament fins al punt de verificarse alguna cosa en que 's presenta molta dificultat pera conseguirla. *Mientras dura la vida hay que esperar.* Numquam spes deerit, sit dummodo vita superstes.

MITJA VIDA. exp. pera significar que alguna cosa es de gran satisfacció ó gust. *Media vida.* Delicium, ii.

MUDAR DE VIDA Ó LA VIDA. fr. Deixar las malas costums ó vicis, reduhintse a viurer arregladament. *Mudar de vida ó la vida.* Ad meliorem frugem se recipere.

NO HI HA MILLOR VIDA QUE LA DE CASA. ref. Denota que en ningun lloch s' està millor que en casa. *No hay cosa mas buena que estar en su celda.* Nil melius tacita quam sese condere cella.

PASSAR DE AQUESTA VIDA A LA ALTRA. fr. Morir. *Partir ó partirse de esta vida.* Mortem obire.

PASSAR LA VIDA. fr. Emplearla en alguna cosa. *Pasar ó gastar la vida.* Vitam impendere. || Manténir-se ab lo prectis. *Pasar la vida.* Vitam modestè transigere.

PASSAR LA VIDA PLORANT Y RIENT, Ó A RATOS PLORANT Y A RATOS RIENT SE PASSA AQUESTA TRISTA VIDA. loc. fam. Significa que entre bè y mal s' arriba a la mort. *Pasar a tragos la vida.* Incommoda solatiis levanda.

PÈNDRE LA VIDA. fr. Nàixer, venir al mon. *Venir al mundo.* Nascor, eris.

PÈRDRE LA VIDA. fr. Morir. *Perder la vida.* Emori. || Exposarla a favor de algú. *Perder la vida.* Pro aliquo discrimen adire.

PER LA VIDA. m. adv. Per tot lo temps de la vida. *De por vida.* Tota vita.

PER LA VIDA 'S PERT LA VIDA. ref. Denota la sollicitut que té l' home ab l' objecte de adquirir lo necessari, pera viurer ab conveniència y decentment. *Anda el hombre a trote para ganar su espole.* || Commodo parem laboro.

PER VIDA. m. adv. pera persuadir ú obligar a la concessió de lo que 's preten, y també pera asseveració y jurament. *Por vida.* Quæso, mehercule. || exp. ab que 's denota disgust de haver succehit alguna cosa al contrari de lo que 's volia. *Por vida, voto a quien.* Proh Deus.

QUAL LA VIDA TAL LA MORT. loc. Explica que pocas vegadas se deixan las costums ó vicis quant han passat a sér hàbit. *Como se vive se muere.* Mors vite respondet; qualis vita finis ita.

SER DE VIDA. fr. Menjar molt. *Ser de buen comer.* Edacem esse.

TENIRNE Ó DURAR PER VIDA DE HERREUS. fr. Sér alguna cosa de molta duració. *Durar por peñas, ó una eternidad; ser eterno.* Diutissimè durare.

TENIR SET VIDAS COM LOS GATS. fr. Significa que algú s' ha salvat de molts perills. *Tener siete vidas.* Vitæ tenacem esse.

TENIR UNA VIDA DE GOS. fr. Ocuparse ab molta any y treball en algun negoci. *Estar ó andar hecho en azaca.* Valdè distentum esse.

VÈNDRE LA VIDA CARA. fr. Pérdrerla a molta costa del enemich. *Vender la vida cara ó bien cara la vida.* Magna hostium cæde occumbere.

VIDALBA Y VIDARSA. f. BRIONIA.

VIDASSA. f. Vida poltrona. Desidiosa vita.

VIDAURA. f. VINCAPEAVINCA.

VIDIELLA. f. BADIELLA. 2. || ter. Cama de corda. *Ramal, cabo.* Resticula, æ. || CAP. 14.

VIDOTA. f. Vida dolenta. *Mala vida.* Prava vita.

VIDRE. m. Cos compost de arena molt pura y blanca, ó de pedras reluhentas ó ab barrella mesclada ab vários ingredients, format artíficiosament ab la violència del foc, y queda lliu, diàfano y transparents, per tenir los poros directes enfront uns de altres. *Vidrio.* Vitreum, ei. || Qualsevol vas ó peça formada de vidre. *Vidrio.* Vas vitreum. |

met. Qualsevol cosa molt delicada y trencadissa. *Vidrio*. Fragilis res. || fam. La persona de geni molt delicat, y que fàcilment s' enfada. *Vidrio*. Morosus homo.

VIDRE DE ULLERA. Vidre petit comunment rodó que guarnit ab unas gafas de cer, plata, etc. forman las ulleras usuals. *Luneta, espejuelo*. Conspicillum, i.

VIDRE VOLADOR. Espècie de vidre que ab la força del ayre s' aprima fins que s' romp ab estrèpit. *Vidrio bufado*. Ampulla vitrea tenuissima.

QUI TRENCA 'L VIDRE 'L PAGA. ref. Denota que qui fà 'l dany, l' ha de pagar. *Quien rompe, paga y lo meten á la cárcel*. Qui vitrum frangit, damnum præstare tenetur.

VIDRIER, A. m. y f. Qui fà vidre ó tracta en ell. *Vidriero*. Vitrarius, ii.

VIDRIER DE LLUM. *Sopleto*. Tubus, i.

VIDRIERA. f. Joch de vidres guarnits ab llisions pera que posats en las finestras impedesca lo pas al ayre y deixin entrar la llum. *Vidriera*. Specularia, orum.

VIDRIERIA. f. Botiga de vidrier. *Vidrierta*. Taberna vitrearia. || Barri ó carrer ahont hi ha molts vidriers. *Vidrierta*. Vitrariorum vicus.

VIDRIOL. m. Caparrós. *Caparroso, vitriolo*. Chalcanthum, i.

VIDRIOLA. f. GUARDIOLA.

VIDRIÓS, A. adj. Trencadís. *Vidrioso*. Vitreus. || Delicat, prim, flach, débil. *Vidrioso*. Periculosæ alex plenus. || Rellicant, se diu del pis quant relisca molt per haver glassat. *Vidrioso*. Lubricosus, labilis.

VÍDUA. f. VIUDA.

VIDUAL. adj. Cosa de viudesa. *Vidual*. Vidualis.

VIDUITAT. f. VIUDESA.

VIENNENSE. adj. Cosa de Viena. *Vienense*. Viennensis.

VIGA. f. BIGA.

VIGAM. m. BIGAM.

VIGATÀ, NA. adj. Natural de Vich, ciutat de Catalunya. *Ausetano*. Ausetanus. || m. pl. Nom que's donà als partidaris del arxiduch de Austria. *Vigatan*. Cognomen sic dictus.

VIGENT. adj. for. Se diu de las lleys, ordenansas, estils y costums que estan en són vigor, us y observància. *Vigenta*. Vicens, tis.

VIGÉSSIM, A. adj. ord. Vinté. *Vigésimo, vigésimo*. Vigesimus.

VIGIL. adj. ant. DESPERT, VIGILANT.

VIGILÀNCIA. f. Gran cuydado, atenció exacta ab que s' guàrda alguna cosa. *Vigilancia, vela*. Vigilantia, æ.

VIGILANT. m. VETLLADOR. 1. 2.

VIGILANTMENT. adv. m. Ab cuydado y diligència. *Vigilantemente*. Vigilantè.

VIGILAR. v. a. VETLLAR.

VIGÍLIA. f. Privació, falta de son. *Insomnio, vigilia*. Vigilia, æ. || VETLLA. || Lo dia avans de al-

TOMO II.

guna festivitiat. *Vigilia, vispera*. Vigilia, æ. || Lo dejuni que s' fà 'l dia avans de alguna festa. *Vigilia*. Vigilia, æ. || Dia immediat avans de altre, en orde á qualsevol obra. *Vigilia, vispera*. Vespera, æ. || OFICI DE DEFUNTS. || L' ofici que s' resa 'l dia avans de alguna festivitiat. *Vigilia*. Vigilia, æ.

EN VIGÍLIAS. m. adv. Prop, cerca de succehir, com: estám en vigílias de una gran guerra. *En visperas*. Proximè.

PATIR DE VIGÍLIA. fr. No poder dormir per causa de malaltia ó dels cuydados. *Estar insomne ó desvelado, desvelarse*. Insomnem, pervigilem esse.

VIGÓ. f. y

VIGOR. m. Delit, força ó activitat, així de cosas animadas, com de inanimadas. *Vigor*. Vires, ium. || Fortalesa, coratge, valor en las personas y animals. *Vigor*. Nervus, i. || La vivesa y eficàcia de las accions. *Vigor*. Animi vis. || La força de la obligació en las lleys ú ordenansas, ó la duració constant dels costums y estils. *Vigor*. Ardor, is. || met. Activitat, violència en los remeys. *Vigor*. Vigor, is. || ret. Força y energia del estil. *Vigor*. Vis, vis, energia, æ.

RESTAURAR LO VIGOR. fr. CONFORTAR, CORROBORAR.

VIGORIA. f. ant. vigor.

VIGORÓS, A. adj. Robust, fort, delitós. *Vigoro*. Vigoratus.

VIGOROSAMENT. adv. m. Ab vigor y eficàcia. *Vigorosamente*. Vivide.

VIGOROSITAT. f. Robustesa, fortalesa. *Vigorosidad*. Robur, oris. || Vivesa, eficàcia, activitat. *Vigorosidad*. Vigor, is, vivida virtus.

VIGOTA. f. náut. Espècie de corriola xata y rodona ab tres forats per ahont passen los acolladors pera tivar los aparells. *Vigota*. Trochlea plana foraminibus distincta. || Rodeta de fusta ab un forat en són centro, de que s' fà us pera formar las camas de las bolinas. *Vigota*. Rotula oculata.

VIGOTA CEGA. 'ULL DE BOU. 6.

VIJARES. Ven antiquada equivalent á CONTINUUM, SEGUIM. *Continuemos*. Prosequamur.

VIL. adj. Abatut, despreciable. *Vil*. Vilis. || Prostituit, despreciable, que s' posa en venda. *Vil*. Prostibilis. || Baix, de mala intenció, de mal cor. *Vil*. Vecors, dis. || S' aplica á las accions infames ó indignas, y al subjecte que las executa. *Vil*. Sordidus. || Dit de alguns oficis baixos de la república. *Vil*. Mechanicus. || La persona que falta á la confiança. *Vil*. Vilis. || INGRAT. || Torpe. *Vil*. Degener. || En la mística s' diu del subjecte humil, sèns que sia despreciable. *Vil*. Humilis.

VILA. f. Poble de alguns carrers regulars, ab jurisdicció y alguns privilegis. En sa primitiva significació éra mas, pagesia, casa de camp, ahont se tenian los arrens de pagés. *Villa*. Oppidum, i. || Tots los habitants ó vehins que la componen. *Villa*. Oppidani, orum. || Lo cos de regidors y justicias que la governan. *Villa*. Municipalis senatus.

DE LLUNT SE VÉU LA VILA Y DE PROP LA GENT. ref

Depota que para judicar de algú es menester tenirlo ben tractat y conèixerlo ben á fondo. *No heis comido con el medio celamín de sal.* *Nemini fidas, nisi cum quo prius medicum salis absumpseris.*

VILÀ, NA. adj. *VILLÀ.* || L' habitant de alguna vila ó aldea. *Villano. Paganus.*

VILANIA. f. *VILLANIA.*

VILATJÀ, NA. m. y f. Qui es de vila ó poble. *Lugareño, villano. Oppidanus.*

VILATENIM. (sta de ca'n) fr. Sér mesquí ó avaro. *Ser agarrado. Sordidum esse.*

VILESA. f. La qualitat que constitueix una cosa vil. *Vileza. Vilitas, atis.* || Acció indigna ó infame que degrada al qui la fa. *Vileza, villania, Dedecus, oria.*

VILETA. f. d. Vila petita. *Villeta, village. Oppidulum, i.*

VILIPENDI. m. Menyspreu, falta de estimació. *Vilipendio. Contemptus, us.*

VILIPENDIAR. v. a. Despreciar, tractar ab vilipendi. *Vilipendiar. Vilipendo, is.*

VILITAT. f. *VILESA.*

VILLÀ, NA. adj. Home vil, despreciable. *Villano. Vilis.*

VILLANAMENT. adv. m. *VILMENT.*

VILLANCICO. m. Composició mètrica ab estribillo, pera la música de las festividades en las iglesias. *Villancico, villancico, villanceta. Festiva cantilena.*

QUI ESCRIU Ó USA VILLANCICOS. *Villanciquero. Cantilenarum scriptor.*

VILLANESCH, CA. adj. Cosa dels villans. *Villanesco. Villaticus.*

VILLANIA. f. Acció, paraula indecorosa. *Villania, villaneria. Dedecus, oria.* || Baixesa de naixement. *Villania. Ignorabilitas, atis.*

VILLAR. m. Joch que s' executa ab bolas de marfil impel·lides ab un taco sobre una mesa quadrilonga, ab una barana de uns quatre dits per tot lo voltant, cuberta de bayeta, que té regularment una tronera en cada un dels quatre cantons y dos en mitj arrimats á la barana. *Villar. Trudiculorum ludi species.*

VILMENT. adv. m. De un modo vil. *Vilmente, villanamente. Viliter.* || Rústicament, ab falta de cortesia. *Villanamente. Ignobiliter.* || Traydorament. *Vilmente, villanamente. Perfide.*

VILOTA. f. Aldea despreciable. *Villorio. Despicabile, oppidulum.*

VILTAR. v. a. *ENVILIR.*

VILTAT. f. *VILESA.*

VIM. m. ant. y

VIMEN. m. *VIMET.*

VIMENAR Y VIMENERAR. m. Lloch de vimeteras. *Mimbrera, mimbral. Viminetum, i.*

VIMENERA. f. *VIMETERA.*

VIMET. m. Cada una de las vergas produhida per la vimetara. *Mimbra, vimbra. Vimen, inia.* || ant. Espècie de sàlzer. *Mimbrera. Siler, crisp.*

VIMETERA. f. Planta que produheix unas vergas primas, llargas y flexibles, de las quales se fan coves, cistells, etc. *Mimbrera, vimbrera. Viminum, i.*

VINADER. m. *VINATER. 1.*

VINAGRE. m. Vi que's torna agre per medi de alguns àcids. *Vinagre, ácido acético. Acetum, i.* || L' àcid de las fruytas y altres cosas que's tornen agras. *Vinagre. Acor, ia.* || met. Persona de natural ó geni aspre. *Vinagre, vinagroso. Immitis ingenio homo.* || met. S' aplica á lo que passa de un estat bo á altre de dolent. *Vinagre. Quod tabescit.*

VINAGRE FLUX. Lo de poca virtut. *Vinagrillo. Exilis virtutis acetum.*

VINAGRE ROSAT. Espècie de vinagre ab que s' adoba 'l tabaco de pols. *Vinagre rosado, vinagrillo. Rosaceum acetum.*

VINAGRER, A. m. y f. Qui ven vinagre. *Vinagrero. Aceti venditor.*

VINAGRERA. f. Ampolleta ó cetrill de vi de lo vinagre. *Vinagrera. Acetabulum, i.* || pl. *QUEDELLAS.*

VINAGRET, m. d. *Vinagrillo. Exigue acetum.*

VINAGRETA. f. Nom pera expressar que alguna cosa's menja ab lo condiment de vinagre. *Con vinagre. Cum aceto coaditum.*

VINAGRÓS, A. adj. De gust semblant al del vinagre. *Vinagroso. Acidus.* || met. *VINAGROS. 2.*

VINÁS. m. Vi molt fort. *Vinazo. Viniacis inquitium virium.*

VINASSA. f. *MARE. 11.*

VINASSÓS, A. adj. Brut de vi. *Vinoso. Vitis infectus.*

VINATER, A. m. y f. Qui trafica y comercia ab vi. *Vinatero. Vinarius, ii.* || Qui ben molt vi. *Vinoso. Vinosus.* || adj. Cosa de vi. *Vinario. Vinarius.*

VINATERIA. f. Tráfeh, comerç en vi. *Vinateria. Vinarium commercium.*

VINCAPERVINCA. f. Planta de fullas oblongas, llisas, del color y resistència de la eura, de la figura de las del llorer, però més petites, oposadas de dos en dos per la longitud de la cama, sostingudas per peçolols curts; de sabor amarch; las flors blancas. Es astringent, pectoral y vulneraria. *Vincapervinca, yerba doncella, clemática, brusca. Vincapervinca, vinca minor.*

VINCLADÍS, SA. adj. *FLEXIBLE.*

VINCLAMENT. m. La obra de vincalar ó doblegar. *Doblegamiento, torcimiento. Inflexio, nis.*

VINCLAR. v. a. Doblegar, fèr tórcer alguna cosa recta, com: verga, etc. També s' usa com reciproc. *Doblar, doblegar. Flecto, is.* || Subjectar los bens á vincle pera perpetuarlos en alguna familia. *Vincular. Bona in perpetuum testamentum assignare.* || Assegurar ó fundar una cosa en altre, com: F. *VINCLAR* sas esperansas en lo favor del ministre. *Vincular. Firmo, as.* || Inclinar á algú, induhirlo á mudar de dictamen. *Doblar. A propositis deterere.* || Pagar á algú ab una vana ó verga, de

mode que li fassa doblegar lo cos. *Cimbrar*. Flexibili virga percutere. || Doblegarse alguna cosa per causa del pes que té sobre. *Succumbir*. Succumbo, is.

VINCLE. m. La successió y subjecció dels béns al perpétuo domini de alguna família. *Vínculo*. Vinculum, i. || Unió, lligadura. *Vínculo*. Vinculum, i. || Lo gravamen ó càrrega perpétua en alguna fundació. *Vínculo*. Jure, in perpetuum appositum onus. || adj. Subjectat á vincle, com : béns **VINCLES**. *Vinculado*. Perpetua hæreditate adstricta bona.

VINCULABLE. adj. Lo que's pòt vincular. *Vinculable*. Hæreditario jure in perpetuum consignabilis.

VINCULACIÓ. f. L'acte y efecte de vincular. *Vinculacion*, *vínculo*. In perpetuum consignatio.

VINCULAR. v. a. **VINCLAR**.

VINDICACIÓ. f. Acció que dóna dret de reclamar ó demanar en justícia. *Vindicacion*. Vindicatio, nis.

VINDICAR. v. a. Recobrar en justícia lo que injustament s'ha pres, ó de que s'ha despossehit á algú. *Vindicar*. Vindico, as. || Pèndrer justa satisfacció de algun agravi. *Vindicar*, *vengarse*. *Vindico*, as. || Defensar especialment per escrit al qui 's troba injuriat. *Vindicar*. Vindico, as.

VINDICATIU, **VA**. adj. Escrit ó discurs en que 's defensa la opinió de algú injustament calumniat. *Vindicativo*. Vindicativus.

VINDICTA. f. **VENJANÇA**. || La vara ab que 'l pretor tocava al esclau, per medi de la qual cerimònia 'l declarava libre. *Vindicta*. Vindicta, æ.

VINDICTA PÚBLICA. La satisfacció dels delictes que 's deu donar pera sola la rahó de justícia per exemple del públich. *Vindicta pública*. Publica vindicta.

VINDRE. v. n. ler. **VENIR**.

VINENT. adj. Pròxim, immediat ó següent, com : l'any **VINENT**. *Signiente*. *Sequens*. || Usat com adverbí, aptament. *Aptemente*, *apertjadamente*. *Apie*.

VINER, **A**. adj. Cosa de vi, com : carabassa **VINERA**, uca **VINERA**. *Vinario*. Vinarius.

VINET. m. d. Vi flach ó de poca fortaleza. *Vinico*, *illo*, *ito*. Hille vinum.

VINGUDA. f. Arribada á algun lloch. *Vénida*. *Adventus*, us. || Tornada ó restitució de algú al lloch de ahont havia eixit. *Vuelta*, *torrada*. *Reditus*, us. || Creixent impetuós de algun riu ó torrent. *Acénida*, *tenida*. *Alluvio*, nis. || La primera embestida ó cop de alguna cosa, y així 's diu : tirar quatre bitllas de **VINGUDA** y sis de rebato. *Venida*. *Jactus*, us. || Còpia ó abundància de llet que aout de quant en quant als pits de las donas que crien. *Apoyadura*, *golpe*, *venida*. *Lactis exuberantia*.

AS DOS VINGUDAS. m. adv. Ab dos vegadas. *En dos veces*. Duplici ictu.

VINÓS, **A**. adj. Ple de vi ó que té sus propietats. *Vinoso*. Vinosus.

VINOSITAT. f. La qualitat del vi ó de las coses

que tenen sa propietat. *Vinosidad*. Vinositas, atis.

VINT. adj. numeral cardinal. La reunió de dos desenas. *Veinte*. Viginti.

VINTANYAL. adj. Lo que dura vint anys. *Veintenar*, *veintañal*. Vicennalis.

VINTAU. m. La vigésima part de alguna cosa. *Veintavo*. Vicesima pars.

VINTÉ, **NA**. adj. Una part de vint. *Veinteno*, *veintena*. Vicena pars. || Lo compost de vint coses de una mateixa espècie. *Veintena*. Vicesima rerum collectio. || La unitat que completa 'l número de vint. *Veinteno*, *veintésimo*, *vigésimo*, *vicesimo*. Vigessimus.

VINTENA. f. La reunió de vint unitats de una mateixa espècie. *Veintena*, *veintenar*. Vicesima rerum collectio.

VINTENARI, **A**. adj. Lo que té vint anys. *Veintenario*, *veintañal*. Vicennarius.

VINTIDÓS. m. Moneda de plata que val vuyt quartos y mitj. *Real de vellon*, *realillo*, *realito*, *tarin*. Semidrachma, æ.

VINTIDOSÉ, **NA**. adj. La unitat que completa en orde 'l número vintidós. *Veintidoseno*. Vigessimus secundus.

VINTIQUATRE, **NA**. adj. La unitat que completa en orde 'l número vint y quatre. *Veintecuatreno*. Vigessimus quartus. || m. **VIGA**.

VINTIQUATRENA DE CORTS. f. Consell en lo qual conferenciavan los diputats de Barcelona y 's posavan de acort en los casos greus y dificultosos ó delicats; se componia de vintiquatre ciutadans que eran elegits al mateix temps que 'ls diputats pera dar á estos lo consell y l'apoyo de sas lums ó influéncias. *Veintecuatrena*. Vigessimus quartum consilium.

VINTISISÉ, **NA**. adj. La unitat que completa en orde 'l número vint y sis. *Veintiseiseno*. Vigessimus sextus.

VINTIVUYTÉ, **NA**. adj. La unitat que completa en orde 'l número vint y vuyt. *Veintiocheno*. Vigessimus octavus.

VINYA. f. Terra plantada de ceps. *Vña*. Vineæ, æ, vinetum, i. || met. La Iglésia catòlica. *Vña*. Vineæ, æ. || met. Lo que costa poch treball, ó 's consegueix á costa de altres. *Cucaña*. Lucrum exiguo labore partum.

VINYAS Y DONAS HERMOSAS, DE GUARDAR DIFICULTOSAS. ref. Denota que lo que fá goig á molts, està molt exposat. *Lo de todos deseado, á gran peligro guardado*. Id quod avent omnes, magnum est servare periculum.

DE TOT HI HA EN LA VINTA DEL SENTOR. loc. ab que's dóna á entèndrer al que alaba molt una cosa, que té alguns defectes que ell no coneix ó no sab, en alló que aplaudeix, y que necessita de més cuydados informe. *De todo hay en la viña, uvas, pámpanas y agraz*. Interiora latent, aspicienda prius.

GUARDA LA VINTA. loc. met. **TENTE COMTE**.

m. d. Violí petit. *Violinete*. Fidi-

A. m. Lo subjecte que toca 'l violí per ofici. *Violin*, *violinista*. Barbyti

VIOLA. 2.

m. d. de violó. *Violoncillo*. Parvum

VÍBORA.

A. adj. Cosa de víboras ó que té sas erino, y *vipéreo* poét. *Viperinus*, vi-

ira ó refors que posan los sabaters cuyro ó cordobá de la sabata. *Barba coriaces in calceis*. || f. Part de la tallistæ vitta.

náut. L' acte y efecte de virar. *leflexio*.

m. Cap ó tros de corda grossa que's gunas voltas al cabrestant ahont se pera tirar de aquest quant se vira. *Virador*. *Nauticus funis tractorius*. que's fan rallas en lo llo del llibre rna en pasta. *Virador*. Ad libri teg-

ferrum.
Gallinas y demès aucells casolans. *ilia*, ium.

a. Posar viras á las sabatas. *Echar atos*. *Vittas coriaceas calceis inter-* Cambiar de rumbo, donar diversos *Navem deflectere*. || náut. Fér voltat ab las barras, pera que enrotllant at lo virador, tire aquest del cap á ste. Lo mateix se diu en qualsevol en que opera 'l cabrestant, tessar r. *Tractoriam machinam involvere*. la posició de una pessa de construc-

vol altre objecte, col·locantlo en lo al en que ántes estava. *Virar*. In

tere.
ó. fr. Virar ab lo cabrestant seguíe fér paradas ni esforços interrom-

redondo. *Navem versare*.
.. adj. Cosa de verge. *Virginal*, *vir-*

is. || Diossa falsa que invocavan los car lo cinturó á la nova desposada. *nense*. *Virginensis Dea*.

AT. f. La enteresa corporal de la llez, *virginidad*, *virgo*. *Virginitas*,

INGINITAT. fr. ant. Violar una donze-

lesvirgar, *desflorar*. *Stupro*, as.
Signe boreal que correspon á agost, l'orde. *Virgo*. *Virgo*. || **INGINITAT.**

f. Entre estampers las comas que's e en algunas citas llargas, ó cosas planas dels llibres. *Virgula*. *Ungui-*

gram. Qualsevol coma ó titlla. *Vir-*

t. *Virgula*, as.

VIRGULETA. f. *virgula*.

VIRICLE. m. *vericle*.

VIRIL. adj. Cosa de varó. *Viril*. *Virilis*. || vigo-

nós. || S' aplica á la edad mitjana y robusta. *Viril*. *Ætas virilis*. || astron. Epiteto que's dona al tercer quadrant del tema celeste. *Viril*. *Virilis*.

VIRILITAT. f. Lo vigor de la edat viril. *Virili-*

dad. *Virilitas*, atis. || La activitat y potència de las cosas. *Virilidad*. *Virilitas*, atis.

VIRILMENT. adv. m. *varonilment*.

VIOL. m. *Dardo*. *Spiculum*, i.

VIOLA. f. *birolla*.

VIOLAT. m. *violat*.

VIROLET. m. *birolet*. || *tribulet*.

VIROSCA Ó VIROSTA. f. Alguna cosa. *Algo*.

VIROSTA. f. ter. *fullaraca*.

VIRREGNAT. m. La dignitat de virrey. *Virei-*

nato. *Proregis munus*. || Lo districte que governa 'l virrey. *Vireinato*. *Proregis ditio*. || Lo temps que dura l'empleo de virrey. *Vireinato*. *Proregis impe-*

rium.
VIRREY. m. Lo qui en nom del rey mana en algun regne. *Virey*. *Prorox*, egis.

VIRREYNA. f. Muller del virey. *Vireina*. *Pro-*

regis uxor.

VIRREYNAT. m. *virregnat*.

VIRTUAL. adj. Equivalent á altra cosa en vir-

tut, forsa ó activitat. *Virtual*. *Virtualis*.

VIRTUALITAT. f. Potència, eficácia de una cosa pera obrar com altra. *Virtualidad*. *Virtuali-*

tas, atis.
VIRTUALMENT. adv. m. De un modo virtual

ó equivalent. *Virtualmente*. *virtualiter*.

VIRTUÓS, A. adj. Persona dotada de virtut.

Virtuoso. *Virtuosus*. || Se diu de las accions arre-

gladas á la virtut. *Virtuoso*. *Virtuosus*. || Eficás,

que té virtut y activitat pera obrar. *Virtuoso*. *Ef-*

ficax.
VIRTUOSAMENT. adv. m. Segons virtut. *Vir-*

tuosamente. *Honestè*.

VIRTUT. f. Forsa, qualitat, propietat. *Virtud*.

Virtus, utis. || Facultat, activitat de las cosas pera

produhir ó causar sos efectes. *Virtud*. *Potentia*, as.

|| Forsa, valor en especial dels sacraments en orde

á produhir los efectes sobrenaturals corresponents. *Virtud*. *Virtus*, utis. || Modo recte de procehir. *Vir-*

tud. *Laus*, dis. || Bondat de vida y costums. *Virtud*.

Justitia, as. || Hábit, disposició del ánima pera obrar

conforme á la rahó y á la lley cristiana. *Virtud*.

Virtus, utis. || La facultat natural del ánima en orde

á las operacions del cos, y així 's diu: *virtut ex-*

pulsiva, digestiva, etc. *Virtud*. *Virtus*, utis. || Se

diu particularment de la castedat, y més en las do-

nas. *Virtud*. *Pudor*, is, castimonia, as. || Diossa del

paganisme que la pintavan com una dona grave y

modesta, de modo que inspirava veneració; y cert

poéta la descrivia trista, afligida y ultrajada de la

fortuna. *Virtud*. *Virtus*, utis. || met. Importància,

entitat. *Virtud.* Virtus, utis. || pl. teol. Lo quint cor dels nou en que estan distribuïts les esperits angèlics, y 'l segon en la gerarquia miljana. *Virtudes.* Virtutes, um.

VIRTUT CARDINAL. La que es principi de altrs; y són quatre, prudència, justícia, fortaleza y templanza. *Virtud cardinal.* Cardinalis virtus.

VIRTUT MORAL. L' hábit de obrar bé per sola la bondat de la operació y conformitat ab la rahó natural, independentment dels preceptes de la llei. *Virtud moral.* Virtus moralis.

VIRTUT SOBRENATURAL. La facultat pera obrar sobre la forsa de la naturalesa. *Virtud sobrenatural.* Supernaturalis virtus.

VIRTUT TEOLOGAL. La que té directament a Dèu per objecte que la especifica, com són la fé, esperansa y caritat. *Virtud teologal.* Theologalis, theologica virtus.

EN Ó PER VIRTUT. m. adv. Ab lo valor, activitat ó forsa de altra cosa á que's refereix la acció. *En virtut.* Virtute, vi. || Segons lo pacte ó tractat. *En virtut, en consecuencia.* Ex quo pacto.

LLVAR LA VIRTUT Á ALGUNA COSA. fr. DESVIRTUAR. NO SÉA TOT VIRTUT. fr. Portar una cosa un fi distint del que manifesta. *No ser todo virtud.* Non quod apparet, hoc bonum est.

VIRULENT, A. adj. Maligne, verinós. *Virulento.* Virulentus. || Ple de matèria ó postrema. *Virulento.* Saniosus.

VIRUS. m. Posterna, mal humor. *Podre, virus.* Virus, i.

VIS. VICE.

VISALMIRALL. m. VICEALMIRANT.

VISATGE. m. Monaria, gesto ridicul que's fa ab la cara. *Gesto, visage, momeria, moneria.* Gesticulatio, nis.

VISCANÍ, NA. adj. Cosa de Viscaya, senyoria de Espanya. *Vizcaino.* Cantaber.

VISCH. m. VESCH.

VISCONTE Y VISCONDE. m. etc. VESCONTE.

VISCÓNSUL. m. VICECÓNSOL.

VISCÓS, A. adj. Apegalós com lo vesch. *Viscoso.* Viscosus.

VISCOSITAT. f. La qualitat de viscós. *Viscosidad.* Viscositas, atis.

VISERA. f. Part del murrió que cau sobre la cara, sense destorbar la vista. *Visera.* Buccula, m.

VISIBILITAT. f. La qualitat y propietat de visible. *Visibilidad.* Visibilitas, atis.

VISIBLE. adj. Lo que's pòt véurer. *Visible.* Visibilis. || met. Cert, clar, manifest. *Visible.* Aperius. || Il·lustre, insigne. *Visible.* Conspicabilis. || Lo que's véu. *Visible.* Conspicuous. || Fàcil de véurerse y notar-se. *Visible.* Notabilis. || Evident, que no admet dubte. *Palpable, visible.* Patens.

VISIBLEMENT. adv. m. De un modo visible. *Visiblemente.* Visibilititer.

VISIGODO, A. adj. Lo natural de la Gécia occidental y lo pertanyent á ella. *Visigodo.* Visigothus.

VISIÓ. f. Vista, la acció de véurer. *Vision.* Visio, nis. || Espécie que Dèu infundeix per medi de revelació ó profecia. *Vision.* Visio, nis. || Sonra, imatge ridicula y espantosa. *Fantasma, vision.* Spectrum, i. || La espécie de la fantasia ó de la imaginació, que no tenint realitat se pren com certa. *Vision.* Fantasma, atis. || La persona fca y ridíca. *Vision.* Monstruum, i.

VISIÓ BEATÍFICA. L' acte de véurer a Dèu. *Vision beatifica.* Beata visio.

VÉUREN VISIONS. fr. Créurer lo que no hi ha. *Ve visiones.* Spectra obijci.

VISIONARI, A. adj. Qui fingeix revelacions. *Visionario.* Falsa fingens. || Qui créu ab facilitat cosas quiméricas. *Visionario.* Delirus, phanaticus.

VISIR. (GRAN) m. Lo primer ministre del gran turc. *Gran visir.* Primas tarcorum imperialis minister.

VISITA. f. La anada á véurer á algú per cortesia, atenció ó amistat. *Visita.* Visitatio, nis. || La mateixa persona que visita á altra. *Visita.* Visitum, tis. || La anada á un temple per devoció. *Visita.* Visitatio, nis. || L' acte de jurisdicció ab que un superior s' informa dels procehiments de sos súbdits ó del estat de cosas de són districte. *Visita.* Recensio, nis. || Registre, regonèixement que's fa dels gèneros de comers, oficis públics, presons, etc. *Visita.* Recognitio, nis. || Lo favor que Dèu fa als homes en orde á són bé espiritual. *Visita.* Visitatio, nis. || La aparició á algun determinat subjecte y de alguna persona ó esperit celestial en figura visible. *Visible.* Visitatio, nis. || Lo conjunt de ministres que assisteixen en forma de tribunal es les visitas de las presons. *Visita.* Judicium carcerum invicentium consensus. || La anada del malalt á la casa del malalt ab l' objecte de curarlo. *Visita.* Visitatio, nis. || En las presons lo registre que fa l' escarceller de las portas, reixas y dormes, para major seguretat. *Visita.* Recognitio, nis. || pl. fm. Las anadas freqüents á algun paratge ab intent determinat, y així's diu: fer visitas á la taverna. *Visitas.* Ingeminata aditio.

VISITA DE ALTARS. La oració vocal que's fa en cada un dels altars pera algun fi piadós. *Visita de altars.* Preces sacras ad altaria.

VISITA DE PRENSONS. Lo regonèixement breu y sumari que en determinate dies fa 'l jutge del cas de las causas dels presos en orde á son més prompte despaig. *Visita de cárceles.* Carcerum compendium recognitio.

TORNAR LA VISITA. fr. Visitar, correspondre al que l' ha visitat. *Pagar la visita.* Recusare, m.

VISITACIÓ. f. Acció y efecte de visitar. *Visitacion.* Visitatio, nis. || visita. 2. || Festa que celebra la Iglésia en commemoració de la visita que la Maria Santíssima á sa cosina santa Elizabeth, y la mateixa visita. *Visitacion.* Visitationis festum.

VISITADOR, A. m. y f. Qui visita freqüentment. *Visitador.* Visitationis, m. || Lo qui visita per

examinar una cosa. *Visitador*. *Inspector*, is.

VISITAR. v. a. Anar à véurer à algú per carteria, atenció ó amistat. *Visitar*. *Inviso*, is. || Anar à algun temple ó santuari per devoció ó pera guanyar indulgències. *Visitar*. Lloc sacra pietatis causa visitare. || Informarse 'l jutge superior del procehir de sos súbdit, y del estat de las cosas en lo districte de sa jurisdicció. *Visitar*. *Recognosco*, is.

|| Regonéixer, registrar las mercaderias ó qualsevol altra cosa. *Visitar*. *Inspicio*, is. || Examinar ú observar la metge als malalts ab l' objecte de curarlos. *Visitar*. *Visito*, as. || teol. Enviar Deu als homes algun especial consol ó treball pera són major mérit, ó pera que's regonegan. *Visitar*. *Visito*, as. || Acudir ab freqüència à algun paratge ab objecte determinat, com: *visitas* la taberna, la casa del joch, etc. *Visitar*. *Frequentar* adire. || Regonéixer ó informarse personalment del estat de alguna cosa que está à són cuydado, ó del cumpliment de la obligació ó càrrech de algú. *Visitar*. *Recognosco*, is. || Aparéixerse à algú alguna persona ó esperia celestial en figura visible. *Visitar*. *Visito*, as. || Regonéixer en las presons los presos y demés en orde à sa seguretat. *Visitar*. *Visito*, as. || Seguir molts terras y palaços, y 's diu també del sol en orde à són curs. *Visitar*. *Inviso*, is. || for. Regonéixer un jutge breu y sumáriament la causa de algun prea en la visita. *Visitar*. *Causam vinci per summa capita cognoscere*. || Examinar lo jutge eclesiástich las personas en orde al cumpliment de sas obligacions cristianes y eclesiástichas, y si las cosas dela Iglésia guardan ó las mantenen en l' orde y disposició que deuben tenir. *Visitar*. *Recensco*, es.

VISITETA. f. d. *Visitica*, illa. *Salutationem*, la, æ.

VISU, VA. adj. Lo que té facultat de véurer. *Visio*. *Videndi facultate pollens*.

VISLUM. m. *visillum*. || met. Apariència ó leve semblansa. *Vislumbre*. *Levis similitudo*.

VISO. m. Aspecte ó superficie de las cosas lliças, que mouhen la vista ab algun especial color ó reflexió de la llum. *Viso*. *Aspectus*, us. || Lo pretext, rahó ó motiu que apareix en las cosas pera formar concepte de ellas. *Viso*. *Species*, ei. || Semblansa. *Viso*. *Similitudo*, inis.

À dos visos. m. adv. A dos caras. Se diu regularment de la pintura feta ab tal artifici, que té dos punts de vista diferents. A dos visos. *Duplici intuitu*. || Ab dos distincts intents. A dos visos, ó dos miras. *Duplici consilio*.

DONAR VISOS. fr. *SEMELAR*.

FER MAL VISO. fr. Tenir mala visió ó aspecte. *Hacer mal viso*. *Levum aspectum præ se ferre*. || met. Explica que algun defecte ó nota deslluheix à un subjecte, y disminueix la estimació que's devia tenir de ell per sas prendas ó empleo. *Hacer mal viso*. *Obumbrare*, as.

VISOL. m. ant. *VARAT*.

VISOR, A. adj. *VISUAL*.

VISUREY. m. ant. *VIRAST*.

VIST, A. p. p. *Viste*. *Visus*. || adj. for. Denota haverse relatat algun auto ó presentat alguna petició que s' usa pera comensar à donar sentència després de haverse relatat la causa davant lo jutge. *Visto este proceso, esta causa*, etc. His peractia. || Ab los adverbis *BEN* ó *MAL* s' aplica à las personas ó cosas, com: home *BEN VIST* ó *MAL VIST*, en es, ben volgut ó mal volgut. *Bien ó mal quisto*. *Carus*, dilectus, ant *invisus*.

BEN VIST À ALGÚ. loc. A sa direcció. A juicio. *Judicio*.

JA ESTÁ VIST. loc. met. ab que's concedeix alguna cosa denantla per certa y segura. *Visto es ó está*. *Utique patet*.

MAY VIST. m. adv. Modo de parlar que explica lo raro ó extraordinari de alguna cosa. *No visto, é nunca ó jamás visto*. *Numquam tale visum*.

NO ESTARLI À ALGÚ BEN VIST ALGUNA COSA. loc. Denota que lo que fá es indigne de són caràcter. *Desdeoir*. *Decoreum creare*.

TENIR VIST. fr. Saber, estar enterat de alguna cosa. *Tener visto*. *Perspectum habere*. || Conjecturar, prevénrer ah fonament la cosa que ha de aprobehir. *Presconocer*, *prover*. *Conjectura duci ad suspicandum*.

VISTA. f. La facultat y potència de véurer. *Vista*. *Videndi facultas*, *visio*, nis. || L' acte y efecte de véurer. *Vista*. *Aspectio*, nis. || MIRADA. || Aspecte, disposició de las cosas en orde al sentit de véurer. *Vista*. *Aspectus*, us. || Espectacle, l' objecte de la vista, y així 's diu: *vista* alegre, font de la bona vista. *Vista*. *Spectamen*, inis. || Se pren pels ulls. *Vista*. *Oculi*, orum. || Visió, apariació. *Vista*, *visio*, nis. || L' encontre ó concurrència de un ab altre, com: de aquí à la vista. *Vista*. *Conspiculus*, us. || Coneixement clar de las cosas. *Vista*. *Aperta rei cognitio*. || La apariència ó relació de unas cosas respecte de altres. *Vista*. *Comparatio*, nis. || Intent ó propòsit. *Vista*. *Intuitus*, us. || Regoneixement, exámen del estat de una cosa. *Vista*, *visita*. *Periclitatio*, nis. || for. L' exámen ó regoneixement primer que's fá davant lo jutge ah relació dels autos y defenses de las parts pera la sentència. *Vista*. *Cognitio causæ*. || Presència de alguna persona en algun lloch, com: estavan los dos exércits l' un à la vista del altre. *Vista*. *Conspiculus*, us.

|| **ENTREVISTA**. || Lo judici que's fónma de las cosas, ó regulació prudencial que's fá de ellas, venentlas solament. *Vista*. *Judicium*, ii. || També's pren per reflexió, mirada de la rahó, del ánima, etc. *Vista*. *Reflexio*, nis. || En la aduana l' ofici de registrar los géneros, y l' mateix subjecte encarregat. *Vista*. *Mercium recognitio*. || pl. La concurrència de dos ó més subjectes que's venhen pera algun fi determinat. *Vistas*. *Congressus*, us. || Las finestras ó altres oberturas en los edificios. *Vistas*. *Fenestra*, æ. || MIRADA. 2. 4.

À LA VISTA. m. adv. De cara, prop, enfront, ó en paratge de ahont se puga véurer. A vista, á la vista. In conspectum. || Ab observació y cuydado de véurer ó seguir á algú. A vista ó á la vista. In conspectu. || Luego, promptament y sèns dilació. A vista ó á la vista. Illicò.

ANAR Á VISTAS. fr. Anar algú á sér vist. Se diu comunment de las donas quant se volen casar. Ir á vistas. Ire in conspectum.

À PRIMERA VISTA. m. adv. Al primer aspecte, immediatament que's véu alguna cosa. A primera vista ó á la primera vista, á primer aspecte ó al primer aspecte, á primera faz. Primo aspectu.

APRIMAR LA VISTA. fr. met. Ferla més aguda y perspicás. Aguzar la vista. Visum acuere.

À VISTA Ó EN VISTA. m. adv. En consideració ó comparació. A vista ó en vista. Hoc vel illo perspecto.

CANSARSE LA VISTA. fr. Cansarse 'ls ulls per la mássa fatiga en llegir, etc. Quebrarse los ojos. Aciem oculorum obtundi.

CLAVAR, FIXAR Ó POSAR LA VISTA. fr. POSAR LOS ULLS.

CONÉIXER DE VISTA. fr. Conéixer á algú per las senyas ó disposició corporal y no pel tracte. Conocer de vista. De facie aliquem agnoscere.

CURT DE VISTA. 'L qui hi véu poch ó té la vista cansada. Corto de vista, miope. Myops, opis.

DONAR UNA VISTA. fr. met. Cuydar de alguna cosa mirantla de quant en quant. Echar una vista. Aliquid observare.

ENGANYAR LA VISTA. fr. Semblar alguna cosa 'l que no es. Engañar la vista. Oculos fallere, obstringere.

ESTAR Á LA VISTA. fr. ESTAR Á LA MIRA.

EXTÈNDRE LA VISTA. fr. Explayarse, espargirla en algun paratge ras ó espayós, com en lo camp, la mar, etc. Estender ó esplayar la vista. Latè prospicere.

FÈR LA VISTA GROSSA. fr. FÈR LOS ULLS GROSSOS.

GIAR LA VISTA. fr. Separarla de algun objecte pera no véurerlo. Apartar la vista ó los ojos. Oculos ad aliud convertere.

LLAMBREGAR LA VISTA. fr. LLAMBREGAR.

MENJAR AB LA VISTA. fr. met. Denota 'l modo ab que algú mira ayradament á algú, ó ab gran ànsia cosas de menjar. Comer ó tragar con la vista. Torvis oculis aspicere, inhiare.

MÉS PROMPTE QUE LA VISTA. loc. fam. Denota la promptitut ó prestesa ab que s' executa ó verifica alguna cosa. Mas presto que la vista. Quam brevis-simè.

NO PÈRDRE DE VISTA. fr. Estar observant á algú sèns apartarse de ell; y en lo moral seguir sèns intermissió algun intent, ó cuydar ab suma vigilància de alguna cosa. No perder de vista, no apartar los ojos. Præ oculis semper habere.

OFÈNDRE AB LA VISTA. fr. que además del sentit recte denota que enuja ó irrita 'l que mira. Ofender

con la vista. Conspectu fastidire. || ULLPÈMERA.

PASSAR LA VISTA PER ALGUNA COSA. fr. PASSAR 'LS ULLS.

PÈRDRE DE VISTA. fr. Deixar de véurer algun objecte per haverse allunyat ó eixit de la esfera de aquesta potència. Perder de vista. Rei conspectum amittere.

PÈRDRE LA VISTA. fr. Tornarse cego. Cegar, reverse ciego. Caligo, as.

PÈRDRESE DE VISTA. fr. met. S' usa pera explicar la grandesa y superioritat de alguna cosa sobre altra. Perderse de vista. Visum fugere, longissimè præstare.

POSAR LA VISTA. fr. Fèr alguna cosa objecte de la intenció ó destg, com: POSAR LA VISTA en algú pera donarli algun empleo. Poner la vista ó los ojos. Intendo, is. || Elegir alguna cosa entre otras. Echar la vista. Seligo, is.

TENIR Á LA VISTA. fr. Tenir algun objecte davant. Tener á la vista. Ante oculos habere. || met. Tenir present en la memòria. Tener á la vista. Memorem esse.

TENIR DONAS VISTAS. fr. Divertir algú la vista en varietat de flors ó en personas de sòn agrado y satisfacció. Tener buenas vistas. Pascuntur venti.

TRAURER Ó LLEVAR LA VISTA. fr. TRAURER LOS ULLS.

VISTASSO. m. Mirada, observació superficial. Ojeada, vistazo. Oculorum coniectio.

DONAR UN VISTASSO. fr. Mirar ó regonéixer superficialment alguna cosa. Dar un vistazo. Obiter inspicere.

VISTOBUENO. Fórmula de aprobació que's posa en algunas certificacions ó altres instruments pera aquell á qui correspon. Vistobueno. Approbatum, valet.

VISTÓS, A. adj. Bonich, hermós, digne de sr vist. Rozagante, vistoso. Speciosus, oculis gratus.

VISTOSAMENT. adv. m. De un modo agradable á la vista. Vistosamente. Speciosè, pulchrè.

VISUAL. adj. Pertanyent á la vista, com instrument ó modo pera véurer. Visual, visorio. Ad visum pertinens.

VISUALITAT. adj. La qualitat de véurer. Visualidad. Visualitas, atis.

VISURA. f. Inspecció del estat de alguna cosa per medi de la vista. Revision, visura. Recognitio, nis.

VISURADOR. m. Anomenat pera visurar, regonéixer ó examinar algun instrument. Revisor. Recognitor, is.

VISURAR. v. a. Regonéixer, examinar algun document, certificació, etc., posant en ell lo vistobueno. Visar, revisar. Recognosco, is.

VIT Á VIT. exp. BITLLO, BITLLO.

VIT DE BOU. m. Lo nirvi del membre genital del bou ó altres quadrúpedos, especialment separat de ells. Vergajo, rebenque, corbacho. Nervus genitalis membri.

VITAL. adj. Lo que pertany a la vida ó es propi de ella. *Vital.* Vitalis. || Lo que dóna vida. *Vital.* Vitalis.

VITALICI, A. adj. Lo que dura per espay de alguna vida. *Vitalicio.* Vitalitius. || **VIOLARI.**

VITALISTAS. m. pl. Los que atribueixen los fenómenos que ocurren en lo cos dels animals al principi vital, per oposició als que'ls explican per las lleys de la química, de la física, etc. *Vitalistas.* Vitalistæ, arum.

VITALITAT. f. La activitat ó eficàcia de las cosas pertanyents a la vida ó la seva virtut pròpia. *Vitalidad.* Vitalitas, atis.

VITANDO, A. adj. Lo que's déu evitar. Se diu dels escornicats públics. *Vitando.* Vitandus.

VITELA. f. La pell de la vaca ó vadella adobada, en que regularment se pinta alguna cosa. *Vitela.* Vitolina aluta.

VITELINA. f. med. La cólera de color groch oscur. *Vitelina.* Vitolinus, i.

VITRIFICABLE. adj. quim. Fàcil ó capàs de vitrificar-se. *Vitrificable, vitreo.* Vitrificandi capax.

VITRIFICACIÓ. f. quim. La acció y efecte de vitrificar. *Vitrificacion.* Vitrificatio, nis.

VITRIFICAR. v. a. quim. Fèr que alguna cosa's convertesca en vidre. També s'usa com reciproc. *Vitrificar, vitrescer.* Vitifico, as.

VITRIÓLICH, CA. adj. Lo que inclou las propietats del vidriol ó participa de sa naturalesa. *Vitriólico.* Chalcantinus.

VITUALLA. f. Viurers, los aliments necessaris, especialment pera algun exèrcit. *Vitualla, vivères.* Annonæ, arum. || La abundància de viurers, particularment de menestras ó verduras. *Vitualla.* Victus, us.

VITUALLAR. v. a. Abastar, provehir de vituallas. *Abastecer.* Alimonia parare.

VITULACIÓ. f. mit. Sacrifici en que oferian a la diossa Vítula bèns de la terra, pera mostrar algun regositj. *Vitulacion.* Vitulatio, nis.

VITULICOLA. m. y f. Lo que idolatra en un vadell, com los israelitas en lo desert de Sinai. *Vitulicola.* Vitulicola, æ.

VITUPERABLE. adj. Lo que mereix sèr vituperat. *Vituperable.* Vituperandus.

VITUPERABLEMENT. adv. m. De un modo vituperable. *Vituperablemente.* Vituperabiliter.

VITUPERACIÓ. f. La acció de vituperar. *Vituperacion.* Vituperatio, nis.

VITUPERADOR, A. m. y f. Qui vitupera. *Vituperador, vituperante.* Vituperans, tis.

VITUPERAR. v. a. Dir mal de alguna cosa, notantla de viciosa ó indigna, tractarla ab desprec. *Vituperar.* Vitupero, as.

VITUPERI. m. Paraula injuriosa ó afrentosa. *Baldon, vituperio, oprobio.* Vituperium, ii. || La acció y espècie que càusa afront ó deshonra. *Vituperio.* Vituperandi causa.

VITUPERIÓS, A. adj. Lo que inclou vituperi.

Vituperioso, vituperoso. Contumeliosus.

VITUPERIOSAMENT. adv. m. De un modo vituperiós. *Ignominiosamente, vituperiosamente.* Contumeliosè.

VIU, VA. adj. Lo que gosa de vida. *Vivo.* Vivus. || Eficàs, com : dolor viu. *Intenso, vivo.* Acer.

|| Agut, ingeniós, subtil. *Agudo, vivo.* Perspicax.

|| Encès. *Vivo, encendido.* Ardens. || Parlant dels colors y cosas semblants, perfet, sobresalient. *Vivo.* Vegetus. || Lo qui està en actual exercici de algun

empleo, especialment en la milícia. *Vivo.* Re ipsa munus exercens. || Mòlt semblant ó paregut, com:

es un viu retrato del sèu pare. *Vivo.* Simillimus. || Precipitat, massa prompte ó poch considerat en l'

obrar ó parlar. *Vivo.* Præceps. || met. Lo que dura ó subsisteix en sa forsa y vigor, especialment en

matèries de obligació, y així's diu: aquesta escriptura està viva. *Vivo.* Constans. || Lo que persevera

y dura en la memòria. *Vivo.* Superstes. || En lo espiritual qui està en gràcia de Dèu. *Vivo.* Gratiæ

præditus. || Pur, net y llibre de mescla, com : or viu, sanch viva. *Vivo.* Purus. || Mòlt expressiu ó

persuasiu, com : fèr vivas instàncias. *Vivo.* Efficax. || Expedit, àgil. *Pronto, vivo.* Acer. || Lo que

subsisteix y dura, y així's diu: llengua viva. *Vivo.* Vicens, tis. || Parlant de la roca ó pedra, la que té

las arrels profundas en terra, sèns estar ab capas de terra. *Vivo.* Vivus || Parlant del àygua, la que

ix naturalment en alguna part. *Viva.* Spontè fluens. || m. L'extrem, vora ó rivet que fan los sabaters

sobre dels talons del calsat. *Pestaña, vivo.* Ora, æ. || Rivet ó part del forro que's posa a la bota del

panyo ó altra roba del vestit. *Vivo.* Limbus, i. || arq. La part de fàbrica quant sobreix al pla, especialment quant forma àngul. *Vivo.* Vivum, i. || Lo

mès sòlit, fort y essencial, y així's diu: tallar un cep fins al viu. *Vivo.* Vivum, i. || Entre picapedrers l'escayre, tall ó aresta de la pedra picada. *Vivo.* Vivum, i.

AL VIU. m. adv. Ab propietat ó ab mòlta semblansa. *Al vivo, al natural.* Naturaliter, simillimè.

COM DEL VIU AL PINTAT. loc. Pondera la gran diferència de una cosa a altra. *Como de lo vivo a lo pintado.* Toto celo distans.

DE VIU EN VIU. m. adv. En vida, com : li arrancaren los ulls de viu en viu. *Estando en vivo, en vida.* Dum vivitur. || Se diu dels tocinos que'ls pesan abans de matarlos. *En vivo.* Adhuc viventè.

MENJAR VIU. fr. Explica la ira y ràbia contra algú, com : desitjantlo despedassar. *Comer vivo.* Vivum dilaniare. || També's diu en orde a alguns animals, com : las pusas se'l MENJAR VIU. *Comer vivo.* Crucio, as.

MITJ VIU. Viu, però que no té perfecta y cabal vida. *Semivivo, medio vivo.* Semivivus.

PICAR Ó TODAR AL VIU. fr. met. Tocar ó parlar a algú de alló de que mès se dól. *Dar en las mataduras ó en lo vivo.* Animum vehementer percellere.

VIUDA. f. La dona que se li ha mort lo marit,

y no s' ha tornat à casar. *Viuda*. Vidua, æ. || ESCABIOSA.

LA VIUDA RICA AB UN ULL FLORA Y AB ALTRE REPICA. ref. Denota que las viudas que l' marit las deixa molts béns, fàcilment se consolán de la mort de ell; ó bè que en las passions humanes prevaileix l' interès sobre qualsevol altre respecte. *La viuda rica con un ojo lloca y con otro repica*. Et gemit, et ridet diti viduata marito.

VIUDAS BORDAS. ESCABIOSA.

VIUEDAT Y VIUESA. f. L' estat de viuado ó viuda. *Viuedad*, *viudez*. Viduitas, atis. || La porció de aliments que se senyalan á las viudas mentre se mantenen en aquest estat. *Viuedad*. Alimenta viduæ assignata. || L' usdefruyt que durant dit estat gosa 'l marit ó muller que sobreviu dels béns del que mor. *Viuedad*. Usufructus, us.

VIUETA. f. d. Viuda jove. *Viudita*. Junior vidua.

VIUDO. m. Home á qui se li ha mort la dona, y no s' ha tornat á casar. *Viudo*. Viduus. || met. Privat de alguna cosa, com: la Iglésia ha quedat viuda per la mort de són bisbe. *Viudo*. Orbatus.

VIURER. m. VITUALLA. || v. n. Tenir vida. *Vivir*. Vivo, is. || Respirar l' ayre vital. *Vivir*. Auras esci. || Passar la vida, 'ls anys. *Vivir*. Vitam perficere. || Habitar, estar de assento en algun lloch. *Habitar*, *vivir*, *morar*. Habito, as. || Estar, com: *viurer descuydat*. *Vivir*. Esse. || Mantenir-se per algun medi, com: *viurer* ab lo treball, etc. *Vivir*. Vivo, is. || Cuydar de la vida, fugint lo que pòt sèr danyós á la salut ó á la quietut del ànima, com: jo tracto de *viurer*. *Vivir*. Vivo, is. || Dít en orde á la duració de la vida, com: F. visqué noranta anys. *Vivir*. Vitam ducere. || Obrar seguint algun tenor ó método de vida en orde á la rahó ó á la lley. *Vivir*. Vitam instituere. || Acomodarse als genis ó á las circumstàncies del temps, com: F. sab molt de *viurer*. *Vivir*. Tempori servire. || Sèr benaventurat ó estar en lo cel. *Vivir*. Æterna beatitudine frui. || Mantenir-se ó durar en la fama ó en la memòria després de mort. *Vivir*. Nomen defuncti vivere. || Estar present alguna cosa en la memòria, en la voluntat ó en la consideració; y en lo espiritual se diu de la assistència particular de Déu per sas inspiracions. *Vivir*. Præsentem menti adesse.

VIURER MAL Y ACABAR BÈ NO PÓT SÈR. ref. MAL USAR NO PÓT DURAR.

VIURER RABIAN. fr. Viurer ab treballs, necessitats y penas. *Vivir muriendo*. Acerbè vicitare.

ENSENTAR DE VIURER. loc. Denota que á algú li farán fugir la peresa y espabillarán. *Despertar*, *menear*. Oscitantiam deponere.

MÉS CÒSTA MAL VIURER QUE BON VIURER, Ó MÉS QUE FÈR HI HA EN MAL VIURER QUE EN BON VIURER. ref. literal. *Mas cuesta mal hacer, que bien hacer*. Plus male quam rectè facta laboris habent.

QUI VÓL VIURER DE TOT S' HA DE VIURER. ref. De-

nota que pera viurer tranquilament no s' ha de fèr cas de las cosas, vingan com vingan. *Andex à gaita por el lugar*. Ipsi viderint.

VISCAM Y VEJAM QUE MORIEM VELL. loc. met. Significa que la cosa de que's parla 's descubre ab lo temps. *El tiempo lo dirá; todo lo descubre el tiempo*. Tempus omnia pandit.

VIURERS. m. pl. VITUALLA.

VIVA. Exclamació de goig ab que s' aplauden á algú. *Viva*, *vítor*. Io.

VIVACITAT. f. Vigor natural. *Vivacidad*. Vivacitas, atis. || VIVESA.

VIVAMENT. adv. m. Ab vivesa y eficàcia. *Vivamente*. Acriter. || Ab propietat y semblansa. *Vivamente*. Propriè.

VIVANDER. A. m. y f. Cantiner. *Vivandero*. Lixa, æ.

VIVATXO. A. adj. Molt viu de natural ó geni. *Vivaracho*. Vivax.

VIVENT. p. a. Viviente. Vivens, tis. || Una de las diferències de la substància que la contran als ents animals. *Viviente*. Vivens, tis.

VIVER. m. Paratge destinat pera mantenir y criar animals, aucells y peixos. *Vivero*. Vivarium, ii. || ter. SAFAREIG.

VIVESA. f. Vigor ó eficàcia, forsa, activitat. *Viveza*. Vigor, is. || Agudesia ó perspicàcia de ingeni. *Viveza*, *vivacidad*. Ingenii vis. || Promptitut ó agilitat. *Viveza*, *vivacidad*. Alacritas, atis. || Expressió y energia en las paraulas. *Viveza*. Efficacia, æ. || Ditxo agut, prompte, ingeniós. *Viveza*. Salsum, argutum dictum. || Propietat ó semblansa. *Viveza*. Proprietas, atis. || Esplendor, llustre de algunas cosas, com dels colors, etc. *Viveza*. Vividitas, atis. || Especial gràcia y activitat dels ulls. *Viveza*. Oculorum lumen, acies.

VIVESA DE POLLÍ. Lo ditxo imprudent ó poch considerat. *Viveza*. Facile verbum.

VIVIDOR. A. m. y f. Qui viu molt temps. *Vividor*. Vivax, acis. || Económich, laboriós, que busca modos de viurer. *Vividor*. Rebus suis prospiciens. || adj. HABITABLE. || Lo lloch ó paratge ab on se troba còmodament lo necessari pera viurer. *Vividero*. Locus vivendo accommodus, ferax. || estrader.

VIVIFICACIÓ. f. La acció de vivificar. *Vivification*. Vivificatio, nis.

VIVIFICADOR. A. m. y f. Qui vivifica. *Vivificador*. Vivificator, is. || adj. y

VIVIFICANT. p. a. Lo que vivifica, tant en lo físich com en lo moral, etc., així dihem: gràcia vivificant. *Vivificante*. Vivificans.

VIVIFICAR. v. a. Contribuhir á la acció que'n dona la vida. *Vivificar*. Vivifico, as. || Confortar ó refrigerar. *Vivificar*. Reficio, is. || met. Donar vida á la ànima. *Vivificarse*. Vivifico, as. || quítm. Donar als cossos naturals sa primera forma. *Vivificar*. Vivifico, as. || v. r. Adquirir vida. *Vivificarse*. Vivesco, is.

VIVIFICATIU, VA. adj. Lo que té virtut de

vivificar. *Vivificativo*. Vivificativus, vivificandi virtute pollens.

VIVÍFICH, CA. adj. Lo que inclou vida ó naix de ella. *Vivífico*. Vivificus.

VIVÍPARO, A. adj. S' aplica als animals que pareixen, á diferència dels que ponen. *Vivíparo*. Viviparus.

VIVÓ. f. VIVESA. | VITALITAT.

VÉR CÓRRER LA VIVÓ. fr. Enginyarse. *Bandearse, ingeniar-se, industriarse, amañarse*. Sibi diligenter providere.

VIVOT, A. adj. VIVATXO.

VIXELL. m. VAIXELL. | m. ter. GERRO. | ter. VAIXELL. 3.

VO.

VOCABLE. m. Veu significativa, dicció, mot. *Vocablo*. Vocabulum, i. | REFRA, ADAGI, AFORISME.

VOCABULARI. m. La nomenclatura, conjunt ó diversitat de vocables de que s' usa en alguna facultat ó matèria determinada; també s' aplica al diccionari, encara que impròpiament, perquè 'l diccionari déu estar precisament per orde alfabètic, y requereix las definicions ó explicacions, y 'l vocabulari sols conté la nomenclatura y pòt estar sèns orde alfabètic. *Vocabulario*. Vocabularium, ii.

VOCABULARISTA. m. Qui fá algun vocabulari. *Autor de un vocabulario*. Vocabularii auctor. | VOCABULARI.

VOCACIÓ. f. Inclinió á qualsevol destino, carrera ó facultat. *Vocacion*. Vocatio, nis. | Impuls, inspiració ab que Déu crida á algú al estat de perfecció. *Vocatio*, nis.

ERRAR LA VOCACIÓ. fr. Péndrer algun estat ó professió no tenint la disposició convenient pera ell. *Errar la vocacion*. Vitæ institutum erravisse.

VOCAL. adj. Cosa de la veu ó que's fá ab ella. *Vocal*. Vocalis. | Se diu de la lletra que forma veu ó so per sí sola. *Vocal*. Vocalis. | m. Qui té vot en alguna junta, congregació, etc. *Vocal*. Suffragii iure gaudens.

VOCALISAR. v. n. mús. Cantar ab las vocals en lloch dels monostil·labos de la nota. *Vocalizar*. Vocalibus pro signis uti canendo.

VOCALMENT. adv. m. Ab la veu. *Vocalmente*. Vocaliter.

VOCATIU. m. gram. Lo quint cas en orde á la declinació dels noms. *Vocativo*. Vocativus, i, quin-tus casus. •

VOCELÈNCIA. f. Síncope de vostra excelència. *Vuercencia, vuercelencia*. Tua vel vestra excellentia.

VÓFIA. f. Profunditat en la terra. *Síma*. Profunditas, atis, imum, i.

VOGA. ant. BOGA. 3.

AB VOGA SORDA. loc. ant. náut. *Bogando sin ruido, á la quieta*. Quietis remigatio.

VOGAR. v. a. ant. BOGAR.

VOGARAVELL. m. BESUGO.

VOGE. expr. ant. *Tener de circus ito*. Circumvolvere.

VOGÍ. m. Floch de barba. *Bozo*. Menti lanugo.

VOGIR. v. n. ant. Tenir de circumferència. *Tener de circumferencia*. Circum volvere. | ant. BODEJAR.

VOL. m. VOLADA. | Ramat de aucells que volan junts. *Bandada*. Avium grex. | Ramat de peixos que nadan de companyia. *Cardúmen, tropa enjambre*. Examen piscium. | Tanda, torn que toca en fer las cosas. *Rueda, turno, vez*. Vicissitudo, inis. | Circunferència, contorn. *Giro*. Circuitus, us. | Tom. *Vuelta*. Gyrus, i. | La circumferència ó àmbit de alguna pessa de roba, com de unas faldillas ó altre vestit talar. *Ruedo*. Ambitus, us. | VOLADA. | Passada, llans enter que's juga sèns donar altra vegada las cartas. *Mano, vuelta*. Mannus, us.

ABÀTTER LO VOL. fr. Parar. *Cesar*. Cesso, as.

AGAFAR AL VOL. fr. Lograr alguna cosa de passada ó casualment. *Coger al vuelo, coger al espartillo*. Casu vel fortuito capere.

AGAFARLAS AL VOL. fr. Donar ab prontitut y facilitat eixidas ó respostes á propòsit á qualsevol cosa que's diu ó de que se li fá càrrech. *Cogerlas al vuelo, matarlas ó cortarlas en el aire*. Citissimè cal-lere; ad manum responsa habere.

AL VOL. m. adv. A la volada, méntres vola. *Al vuelo*. Volans, tis. | Explica 'l modo de tocar las campanas, ventanillas ó fentlas donar voltas enteras. *A pino*. Erectis rotatisque campanis.

À VOL. m. adv. De prompte, lleugerament. *A vuelo ó al vuelo*. Celeriter.

ERRAR LO VOL. fr. Enganyarse en lo dictàmen ó concepte de alguna pretensió ó intent. *Errar el tiro*. Spe falli.

TIRAR AL VOL. fr. Tirar al aucell méntres vola, á diferència de quant está parat. *Tirar al vuelo*. Avem volantem collimare.

VOLADA. f. La acció de volar. *Vuelo*. Volatus, us. | L' espay que's vola de una vegada. *Vuelo*. Volatus, us. | La carrera velós que porta qualsevol cosa. *Vuelo*. Vibratio, nis. | La part que ix del cos de un edifici y queda en l' ayre, com un balcó, etc. *Saledizo, voladizo, vuelo, proyecturo*. Projectum, i.

| **ALA DE TEULADA.** | En las cosas morals la elevació ó altura á que's vól alçar ó alsa alguna cosa, y així 's diu: al principi de la obra prengué una volada que no la pogué seguir. *Vuelo*. Vires, ium, captus, us. | En las cosas espirituales se diu de la elevació del esperit al Criador, etc. *Vuelo*. Mentis in Deum elevatio. | mús. Carrera de 8, 9, 10 ó més notas, disposadas en escala diatónica, que's divideix en ascendent y descendent. *Volada*. Musicarum notarum gradatio.

SÉR DE LA PRIMERA VOLADA. fr. Denota que algú es jove y li faltan los coneixements que dona la ex-

perícia y la edad. *Estar alguno con la leche en los labios*. Inexpertum esse.

VOLADO. m. BOLADO.

VOLADOR. A. m. y f. L'aucell que vola. *Volador*. Volans, tis. || **APAGALLUM**. 1. || adj. Lo que està pendent al ayre, de modo que 's puga mórurer. *Volador, volandero*. Pensilis. || Lo que pòt volar. *Voladero*. Volatilis. || **VIDRE VOLADOR**. || Se diu del cohet que se 'n puja en l'ayre. *Volador, volante*. Pyrobolum in aëre missile.

SER VOLADOR. fr. Se diu del auell de niu, que està en disposició de fugir del niu a volar. *Ser volanton*. Jam volatui proximum esse.

VOLANDER. A. adj. Suspès en l'ayre y que 's mou en ell. *Volandero*. Volans. || Lo que no fá asento, que no 's fixa ó para en alguna part. *Volandero*. Vagus. || Casual; fortuít. *Volandero*. Fortuitus. || **BOLANDERO**.

VOLANT. p. a. *Volante*. Volans. || adj. No fixo, sèns fonament, com : notícia *VOLANT*. *Volandero, volante*. Volaticus. || Lo que vá de una part a altra sèns fixarse en ninguna, com : ronda *VOLANT*. *Volante*. Vagus. || Se diu de alguns metéoros que s'alsan al ayre dissipantse fàcilment. *Volante*. Volans. || Soli, separat de altres coses, com : paper *VOLANT*, etc. *Volante*. Volans. || m. Espècie de lacayo ó criat de llibrea vestit de curt. *Volante*. Famulus præcurrans. || Espècie de carruatge molt lleuger pera anar de camí. *Volante, silla volante, calesa*. Curriculum, i. || Pessa del rellotge que ferint en la roda catàrina, regula sòn moviment. *Volante*. Horologii rota versatilis. || Fals molt ampla y sense dents, que regularment serveix pera segar blat. *Volante*. Haud dentata falx messoria. || **MOLA ALTA**. || **REFILANDO**.

¿HE DE ANAR VOLANT? Modo de parlar ab que 's nòta la inconsideració dels que volen que 's fassan las cosas sèns donar lo temps necessari. *¿Es buñuelo? ¿es puñalada de picaro? no es buñuelo? ¿Adeone facilis est?*

MITJ VOLANT. adv. m. Mitj caminant, y mitj volant. *A volapie*. Partim cursu, partim volatu.

VOLANTER. m. Calesser. *Calesero*. Curriculum rector.

VOLAR. v. n. Anar pel ayre, sostenintse ab las alas. *Volar*. Volo, as. || Dít de algunas cosas que no tenen alas, alsarse en l'ayre, ó mórurerse algun temps per ell. *Volar*. Volito, as. || Rodar alguna cosa pel ayre, com un paper, una ploma, quant cau, etc. *Revolotear*. Volito, as. || Extèndrerse ó publicarse ab gran prestesa alguna espècie. *Volar*. Fama volare. || Caminar molt depressa. *Volar*. Volo, as. || Desaparèixerse alguna cosa repentinament. *Volar*. Volo, as. || Eixir fora del recte de la paret en los edificis, com los balcons, etc. *Volar*. Promineo, es. || Executar alguna cosa ab gran prestesa. *Volar*. Citissimè agere. || Anar pel ayre alguna cosa tirada ab violència, com pedra, fletxa, etc. *Volar*. Volo, as. || Aprofitar molt en los estu-

dis, ó subtilisar en los discursos. *Volar*. In littera præter volare. || v. n. Fèr alsar en l'ayre alguna cosa ab violència, com la pólvora, una mina, etc. *Volar*. In aëre impellere. || Enfadar, irritar. També s'usa com recíproch. *Volar, volcar, picar*. Exacerbo, as. || met. fam. *VOLCAR*. || Fugir, desaparèixerse; també 's diu de las cosas inanimadas, com: lo temps *VOLA*. *Volar*. Fugio, is. || En las cosas morals pérdrerse. *Volar*. Volo, as.

VOLAR MOLT ALT. fr. Tenir alts pensaments, aspirar á més de lo que 's mereix. *Remontar el vuelo, remontarse, poner los puntos muy altos*. Alta petere.

VOLAT, DA. adj. Enfadat, irritat. *Volado*. Exacerbatus.

JA HA VOLAT. loc. JA HA FUGIT L'AUCELL DEL NIC. || Denota que s'ha perdut ó desperdiciat alguna cosa. *Voló golondrino; oruga le dió*. Hirundo evanuit.

VOLATEJAR. v. n. Volar ab freqüència *Arrolotear*. Volito, as. || Ferir alguna cosa en l'ayre pera donarli impuls, especialment la pilota jugant. *Volcar*. In aëra contorquere.

VOLATERIA. f. La cassa de aucells. *Volateria*. Ars aucupatoria. || Lo conjunt de diversos aucells. *Volateria*. Volatilia, ium.

VOLATÍ. m. La persona que ab especial habilitat vá y dóna voltas en una maroma ó corda en l'ayre. *Fundámbulo, volatin, volteador*. Neurobates, petaurista, æ, funambulus, i.

VOLÁTIL. adj. Lo que vola ó pòt volar. *Volátil*. Volatilis. || Lo que 's mou lleugerament, y va per l'ayre com los átom. *Volátil*. Volatilis. || quim. Depurat, subtil, que fàcilment s'evapora en l'ayre. *Volátil*. Subtilis. || ant. **VOLUBLE**.

VOLATILISACIÓ. f. quim. La acció de volatilisar. *Volatilizacion*. Attenuatio, nis.

VOLATILISAR. v. a. quim. Subtilisar los cosas ó substàncias, reduhintlas á parts que fàcilment s'evaporan y volau. *Volatilizar*. Volatiliem reddere.

VOLATILITAT. f. quim. La qualitat dels espèrits que s'evaporan. *Volatilitad*. Levitas volatica.

VOLAVERUNT. exp. llatina fam. pera dir que algunas cosas s'han perdut ó las han robadas. *Volaverunt*. Actum est.

VOLCÀ. m. Montanya ó paratge que vomita foch. lo que serveix de desabogo á la naturalesa. *Volcan*. Vulcanus, i. || met. Lo molt foch ó la violència del ardor. *Volcan*. Vulcanius ardor. || Ira ó passió molt violenta. *Volcan*. Ardens libido.

VOLCABLE. adj. Lo que 's pòt volcar. *Volcable*. Vertibilis.

VOLCADA. f. **VOLCH**. || La roba que 's posa á las criaturas de volquer. *Pañales, mantillas, envoltura, empañadura*. Involucrum infantium in pannis.

VOLCANET. m. d. *Volcanejo*. Parvus vulcanus.

VOLCÁNICH, CA. adj. Cosa de volcà. *Volcánico*. Vulcanicus.

VOLCAR. v. a. Girar alguna cosa de modo que cayga ella ó lo que conté. *Volcar.* Verto, is. || Tór-cer ú trastornar qualsevol cosa. *Volcar.* Everto, is. met. Turbar lo cap algun olor ó forsa efícas, de mo-do que pose en perill de caurer. *Volcar.* Proturbo, as. || met. Fér mudar de dictámen á forsa de per-suacions. *Volcar, voltear.* A sentència deterrere. || Fér caurer, y també s' usa com neutre. *Volcar.* Ja-cio, is. || v. r. REVOLCARSE. || ESCALDARSE. 2.

VOLCH. m. Torn, volta que 's dona quant se cau ó gira alguna cosa. *Tumbo, vuelco.* Volutatio, nis.

VOLEANDO. m. REFILANDO.

VLETEJAR. v. n. VOLATEJAR.

VOLENSA Y VOLUNTAT. f. VOLUNTAT.

VOLENTER Y VOLENTERÓS, A. adj. GUS-TÓS, CONTENT.

VOLENTERAMENT Y VOLENTERS. adv. m. GUSTOSAMENT.

VOLER. v. a. Desitjar ab ánsia. *Querer.* Volo, vis. || Elegir ó aprobar ab un acte de voluntat. *Que-rer.* Placet, ebat. || Tenir voluntat ó carinyo, amar. *Querer.* Diligo, is. || Tenir voluntat ó determinació de fér alguna cosa. *Querer.* Volo, vis. || Resódrer, determinar. *Querer.* Intendo, is. || Requirir, sér convenient una cosa á altra, com: aquest minyó vól un bon mestre. *Querer, pedir, requirir.* Expelo, is. || Conformarse ó convenir ab altre en algun in- tent. *Querer.* Assentio, is. || En lo joch val aceptar l' envit. *Querer.* Admitto, is. || Donar algú ocasió pera que s' execute alguna cosa contra ell. *Querer, buscar.* Quaero, is. || Estar pròxim á sér ó verifi- carse alguna cosa, com: vól plóurer. *Querer.* Im- mineo, es. || Tenir gana de alguna cosa, com: vo- ler dormir, etc. *Querer.* Expelo, is. || PERMÉTTER.

|| m. Voluntat, desitj, afició. *Querer.* Studium, ii.

VOLER QUE PASSE LA SEVA. fr. Empenyarse algú en fér lo que se li antoixa per més que hi haja con- tradiccions, ó tant que sia just com injust. *Querer llevar la suya adelante, repujar.* Constante per- sequi.

AIXÓ VÓLS, AIXÓ NO HAURÁS. loc. prov. ab que algú s' oposa á altre quant vól ab poca rahó alguna co- sa. *Así se hacen los milanos flacos, viendo los pollos y deseándolos.* Aspectis inhiens macresces, milvie, pallis.

COM VOSTÉ VULLA. exp. pera cedir en qualsevol qüestió ó disputa. *Como usted quisiera.* Ut volueris.

|| S' usa pera denotar la indiferència de lo que á algú se li proposa. *Como mejor le parezca.* Prout tibi placeat.

DE BON VOLER. m. adv. DE BONA GANA.

FÁ MÉS QUI VÓL, QUE NO QUI PÓT, Ó FÁ QUI VÓL Y NO QUI PÓT. ref. en fér.

FERSE MAL VOLER. fr. Ferse aborrrir. *Malquistarse.* Sibi odium conciliare.

HAVÉR VOLER. fr. DESITJAR.

LO QUE NO VULLAS SE SÁPIA, NO HO DIGAS. ref. li- teral. *Lo que no quieras se sepa en plaza, ni en bar-*

rio ageno, tenlo siempre en tu seno. Quod tacitum esse vis, nemini dixeris.

NO VOLDRIA SÉR DE ELL. loc. NO VOLDRIA SÉR DE LA SEVA PELL.

NO VOLER. fr. Refusar. *Rehuir, rehusar, repudiar.* Recuso, as.

QUANT JO VOLIA TÚ NO VOLÍAS, ARA QUE TÚ VÓLS JO NO VULL. loc. Denota que qui deixa passar la ocasió quant se presenta, quant la vól aprofitar no hi es á temps. *Quien cuando puede no quiere, cuando quiere no puede.* Qui potis est nec vult, eum volet, haud poterit.

¿QUÉ MÉS VOLEU, Ó QUÉ VOLEU MÉS? exp. contra 'l qui no está content, havent lograt tot lo que po- dia desitjar, atenant á sòn mèrit. ¿Qué mas que- reis? ¿Quid inde sibi vult?

¿QUÉ VÓL DIR AIXÓ? exp. pera donar á enténdrer que algú s' excedeix en lo que diu, com si se'l amenassás ó avisás que's corregesca ó modere en lo que diu. ¿Qué quiere decir eso? ¿Quid sibi vult?

QUI FÁ LO QUE VÓL, NO FÁ LO QUE DÉU. ref. Repren la massa llibertat en l' obrar que comunment fá excedir de lo just. *Quien hace lo que quiere, no hace lo que debe.* Qui voluntati paret, rationi adver- satur.

QUI'T VÓL BÈ 'T FARÁ FLORAR Y QUI'T VÓL MAL TE FARÁ RIURER. ref. Ensenya que'l verdader carinyo fá que's corregesca al amich encara que li sápia mal *Quien bien te quiere te hará llorar.* Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

SENSE VOLERHO. m. adv. Impensadament, per casualitat. *Sin querer.* Præter animum.

SÉR UN VOLER DE DÉU. fr. Pondera la dificultat de mantenirse, ó l' especial risch y perill de que se n' ha eixit ab la vida. *Vivir de milagro.* Miraculosè vivere.

SI VÓL. loc. pera denotar á enténdrer que si s' examina bè una cosa, no es lo que presentava. *Bien mirado.* Si apprimè perpendatur.

SI VÓL SIA, Ó VULLA SIA. loc. De qualsevol modo que sia. *Como quiera que sea, ó ya sea.* Quomodo- cumque.

TANT SI VÓL COM SI NO VÓL, Ó ENCARA QUE NO VU- LLA. exp. pera denotar la resolució de fér alguna cosa, tant que altra convinga com que no convinga. *Que quiera que no quiera.* Velit nolit.

¿VÓLS RES AB MÍ? exp. de desafic. ¿Quiere usted algo conmigo? Quid tibe mecum?

VOLESA. f. Cop donat en l' ayre á alguna co- sa, y comuntment se pren per lo que's dona á la pilota abans de botar. *Voleo.* Pilæ volatus.

JUGAR Á VOLESAS. fr. JUGAR Á LAS BONICOTAS. 2.

VÓLGRE. v. a. VOLER.

VOLGUT, DA. p. p. y adj. Estimat. *Querido, quisto.* Carus, dilectus.

VOLICIÓ. f. Acte de la voluntat ab que's vól alguna cosa. *Volicion.* Voluntas, atis.

VOLÏTIV, VA. adj. S' aplica á la determinació

ó acte de la voluntat ab que vol los objectes. *Volitivo*. *Volitivus*.

VOLP. m. GUINEU.

VOLPELL. m. GUINEU. || ENGANY.

VOLPITZ. f. GUINEU.

VOLT, A. adj. Tornat, restituhit. *Devuelto*. *Restitutus*.

VOLTA. f. Moviment de una cosa al rodador ó de un costat á altre. *Vuelta*. *Gyrus*, i. || Lo moviment ab que algú roda en l'ayre, com: los volatins, etc. *Vuelta*. *Circumvolutio*, nis. || Lo rodeig ó giragonsa de la línea ó camí recte. *Rodeo*, *vuelta*. *Circuitus*, us. || Repetició de alguna cosa. *Vuelta*. *Iteratio*, nis. || La acció de tornar á fer alguna cosa. *Vuelta*. *Geminatio*, nis. || Restitució. *Restitucion*, *vuelta*. *Redditio*, nis. || La acció de tornar á algun lloch de abont s'ha eixit. *Regreso*, *vuelta*, *retorno*. *Revocatio*, *reversio*, nis. || Cada una de las passadas, aprelant una cosa ab altra, com lo cos de la faixa. *Vuelta*. *Circumtorsió*, nis. || Mudansa del estat de las cosas, ó de un parer á altre. *Vuelta*. *Mutatio*, nis. || Paseig curt. *Pavonada*, *bordo*. *Brevis vagatio*. || Lo tom que's dona en rodó. *Rodeon*. *Circuitio*, nis. || arq. La declinació que vá fent la línea ó líneas circulars pera formar l'arch ó la bóveda. *Bóveda*, *vuelta*. *Arcus orbis*. || Lo repàs de alguna matèria llegendla. *Vuelta*. *Lectio*, nis. || VEGADA. || La part de alguna cosa oposada á la que's té á la vista. *Vuelta*. *Adversa pars*. || En los panys y claus la disposició de las guardas, pera obrir y tancar. *Vuelta*, *Clavis reductio*. || mús. Número de versos que's repeteixen en una mateixa solfa. *Vuelta*. *Cantus repetitio*. || Pont en forma de arch que passa de una part de carrer á altra. *Arco*. *Arcus*, us, *fofnix*, *icis*. || Los archs ó volta grassa que hi ha davant las casas y que sobre tenen habitació, y sota pas comú com si fos part del carrer. *Soportal*. *Porticus*. || MARRADA. || La bóveda que cubre 'l forn. *Copa del horno*. *Furni camera*. || S'usa com interjecció pera manar á algú que torne, ó que gire alguna cosa envers á alguna part. *Vuelta*. *Redeas*, *flecte*. || pl. Las que fan los caballs briosos, quant tenen ganas de jugar. *Escarceos*. *Equorum irrequieta luxuries*.

VOLTA DE NAU. La acció de virar. *Virada de bordo*, ó *cambiada*. *Navis conversio*.

Á LAS Ó Á VOLTAS. m. adv. Á VEGADAS.

Á LA VOLTA. m. adv. ENVERS.

Á Ó DE VOLTA. m. adv. Á la tornada, y així's diu: Á VOLTA de correu. Á *vuelta* ó *de vuelta*. *In reditu*.

DONAR LA VOLTA. fr. Tornar. *Dar la vuelta*, *volver*. *Reverto*, is.

DONAR UNA VOLTA. fr. Fer un passeig curt. *Dar una vuelta* ó *un bordo*. *Brevis ambulatio*. || Anar per poch temps en algun paratge ó país, ab l'objecte de recrearse. *Dar una vuelta* ó *darse una pavonada*. *Animo indulgere*.

DONAR VOLTAS. fr. que á més del sentit recte significa anar en busca de alguna cosa sense trobarla.

Dar vueltas. Multoties requirere. || met. Discórrer molt á menut sobre alguna espècie. *Dar vueltas*. *Iteratò cogitare*.

EN VOLTA. m. adv. Prop ó cerca, com: EN VOLTA de Nadal. *Sobre*. *Propè*.

FÉR DONAR VOLTAS. fr. Fer rodar. *Contornear*, *contornar*. *Circumvolvo*, is.

FÉR VOLTA. fr. FÉR MARRADA. || Fer bóveda algun edifici. *Abovedar*. *Camero*, as.

MITJA VOLTA. fr. La obra de girar lo cos envers un costat, però no enterament. *Media vuelta*. *Corporis conversio in dexteram vel sinistram*.

TOTA VOLTA. m. adv. TOTA VEGADA QUE.

VOLTANT. m. RODEADOR.

AL VOLTANT. m. adv. AL ENTORN.

VOLTAR. v. n. Caminar al rodador. *Rodear*. *Circumeo*, is. || Circuhir. *Rodear*. *Cingo*, is. || rñ MARRADA. || Donar ó fer donar voltas á alguna cosa. *Rodear*, *volver*. *Circunago*, is. || Rodejar lo tros de montanya ó bosch en que's presum estar la casa. *Abaroar*. *Ferarum latibula obsidere*. || náut. Ravegar al rodador de una isla ó cap. *Bojar*, *bojea*, *re-dear*. *Circumnavigo*, as.

VOLTEIG Y VOLTEJAMENT. m. La obra de voltejar. *Rodeo*, *vuelta*. *Circum*, *actio*, *versatio*, nis.

VOLTEJADOR, A. m. y f. VOLATÍ.

VOLTEJAR. v. a. Donar ó fer donar voltas. *Rodear*, *voltear*. *Roto*, *gyro*, as.

VOLTOR. m. ant. BUTTRE.

VOLUBILITAT. f. Inconstància. *Inconstancia*, *volubilidad*, *voluntad*. *Volubilitas*, atis. || Agilitat, facilitat de moure's al entorn ó rodar. *Volubilidad*. *Volubilitas*, *agilitas*, atis.

VOLUBLE. adj. Lo que fàcilment se mou ó gira al entorn. *Voluble*. *Volubilis*. || Mudable, inconstant en lo dictàmen ó geni. *Voluble*. *Ventosus*, *volubilis*.

VOLUBLEMENT. adv. m. Ab volubilitat. *Volublemente*. *Volubilter*. || Ab facilitat, fluïdesa y abundància de paraulas. *Volublemente*. *Volubilter*.

VOLÚM. m. Corpulència, bulto de alguna cosa. *Balumbo*, *volúmen*. *Moles*, is. || VOLÚMEN. || pl. Rotllos en que s'escrivian los processos, contractes, etc., y s'anomenaren així á volvendo llatí, perque's rotllavan tots los fulls ó cartrons, uns sobre altres, cosa que per moles a y exposada á molts fal·las de legalitat, prohibí D. Pere Tenorio, arquebisbe de Toledo, l'any 1379 en lo sínodo de Alcalá, y després lo rey Juan II. *Volúmenes*. *Volumina*, um. || PORTADA. 1.

VOLUM DE VEU. mús. La major ó menor forsa dels sons que la veu pot produhir. *Volúmen de vocis*. *Vocis volumen*.

VOLÚMEN. m. La superfície y magnitud que apareix en un cos. *Volúmen*. *Extensio*, nis. || Dit de cada llibre ó tomo. *Tomo*, *volúmen*. *Volumen*, inis.

VOLUMINÓS, A. adj. Abultat. *Voluminoso*. *Mole grandis*.

VOLUNTARI, A. adj. No obligat, que obra de són propi motiu. *Espontáneo, voluntario*. Spontaneus. || Lo que naix llibrement de la voluntat. *Voluntario*. Voluntarius. || Servicial, que procura agradar. *Oficioso, comedido*. Officiosus. || Lo qui obra sèns subjecció a las rabons, principis ni reglas, sinó que segueix sa fantasia. *Fantástico, voluntario*. Voluntarius. || m. Qui assenta plassa y serveix voluntàriament. *Voluntario*. Miles voluntarius.

VOLUNTARIAMENT. adv. m. De sa mera voluntat, per pròpia determinació. *Voluntariamente, voluntariosamente*. Libenter. || De bona gana ó voluntat. *Voluntariamente*. Volenter. || Sèns violència. *Voluntariamente, de suyo, de grado*. Voluntariè, ultrò.

VOLUNTARIETAT. f. Qualitat que constitueix las cosas en lo ser de voluntàries. *Voluntariedad*. Voluntatis jus. || Determinació de la pròpia voluntat. *Arbitrariedad, voluntariedad*. Voluntatis arbitrium.

VOLUNTARIOS, A. adj. Lo qui vol fèr sempre sa pròpia voluntat. *Caprichoso, voluntarioso*. Proprii arbitrii tenax.

VOLUNTARIOSAMENT. adv. m. VOLUNTARIAMENT. || CAPRITXOSAMENT.

VOLUNTAT. f. Una potència del ànima, los actes de la qual són voler ó no voler, y tè per objecte tot lo bè verdader ó aparent. *Voluntad*. Voluntas, atis, volentia, æ. || L'acte de la potencia del ànima així dit. *Voluntad*. Voluntas, atis. || Lo llibre albedriu ó determinació. *Voluntad*. Arbitrium, ii. || Elecció ó determinació de alguna cosa sèns obligació ni rahó. *Capricho, voluntad, antojo, gusto*. Libido, inis, libitum, i. || Intenció, ànimo, resolució. *Voluntad*. Animus, i. || Amor, afecte. *Voluntad*. Voluntas, atis. || Gana, desitj. *Voluntad*. Appetitus, us. || Disposició, precepte ó manament dels superiors; y en aquest sentit sols s'usa en singular. *Voluntad*. Voluntas, atis. || Consentiment de altre en alguna acció que podria impedir. *Voluntad*. Assensus, us. || Fe, disposició, discreció de altre, com: entregarse a voluntat del vencedor. *Voluntad*. Potestas, atis. || En Dèu se pren per sos decrets y determinacions ó disposicions. *Voluntad*. Divina voluntas.

VOLUNTAT OFICIOSA. 'L desitj de agradar y complaure a tothom. *Voluntad oficiosa*. Officiosa voluntas.

A LA VOLUNTAT DE ALGÚ Ó A SA VOLUNTAT. m. adv. pera denotar que'ns entreguem a la disposició de altre. *A su voluntad, en sus manos*. Juxta suam voluntatem.

A VOLUNTAT. m. adv. Ab consentiment ó gust de altres. *A voluntad*. Ad libita.

CONTRA LA VOLUNTAT. m. adv. Per forsa, de mala gana. *Contra la voluntad*. In vitus.

DE SA MERA, PLANA Ó PRÒPIA VOLUNTAT. m. adv. Ab entera llibertat, y ab molt gust. *Espontáneamente, de su bella gracia, de su propia voluntad*. Sua sponte.

FÈR SA VOLUNTAT. fr. Fèr algú tot lo que se li antoixa contra la voluntat de altres. *Llevar la suya adelante*. Manus ejus contra omnes.

GUANYAR Ó GUANYARSE LA VOLUNTAT DE ALGÚ. fr. Lograr sa benevolència servintlo y fent són gust. *Ganar ó granjearse la voluntad*. Alterius gratiam sibi conciliare, captare.

MALA VOLUNTAT. Odi, tirria. *Mala voluntad, ojeriza, enemiga, malquerencia*. Iniquus animus.

MENYS DE VOLUNTAT. m. adv. Sèns consentiment. *Sin consentimiento*. Absque nullo.

PÈNDRE LA BONA VOLUNTAT. fr. de cortesia pera donar a entendre, que lo que s'ofereix, encara que sia poca cosa, 's fá de molt bon gust y voluntat. *No mires la obra, sino la voluntad con que se hace la cosa*. Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.

PRÒPIA VOLUNTAT. Fantasia, la elecció feta per propi dictàmen ó gust. *Propia voluntad*. Proprium arbitrium.

ÚLTIMA Ó DARRERA VOLUNTAT. La disposició ó lo que s'expressa en lo testament. *Última voluntad*. Ultima voluntas.

VOLUPTAT. f. GUST, PLEB, DELEYTE. || SENSUALITAT.

VOLUPTUÓS, A. adj. Deliciós, agradable. *Voluptuoso*. Voluptuosus. || Entregat als deleytes sensuais, y 's diu també dels mateixos deleytes. *Sensual, voluptuoso*. Voluptuosus.

VOLUPTUOSAMENT. adv. m. De un modo voluptuós. *Sensualmente, voluptuosamente*. Voluptuose, libidinosè.

VOLUPTUOSITAT. f. Lo que constitueix lo voluptuós. *Voluptuosidad*. Voluptas, atis.

VOLUTA. f. arq. Adorno que forma com un rotlló ó caragol en los capitells jònics y compostos. *Voleo, voluta*. Voluta, æ, helix, cis.

VOLVA. f. BOLBA.

VOLVÓS, A. adj. Ple de volvas. *Zurraposo, zurrapiento*. Fœculentus.

VÓMICA. f. Espècie de veixiga ó bossa membranosa plena de matèria, que se sol formar en lo pulmó ó altra víscera. *Vómica*. Vomica, æ.

VÓMIT. m. La obra de vomitar y lo que's vomita. *Vómito*. Vomitus, us. || pl. Ganas de vomitar. *Ascos, náusea*. Stomachus, i.

VÓMIT NEGRE. Malaltia, febra biliosa que pateixen comunment los europeos quant van a América. *Vómito negro ó prieto*. Ater vomitus.

FÈR VÓMIT. fr. met. FÈR ASCOS.

VOMITADOR, A. m. y f. Qui vomita. *Vomitador*. Vomitor, is.

VOMITAR. v. n. Traure ab violència per la boca lo que s'ha menjat ó begut y no s'ha assentat bè en lo ventrell. *Vomitar, provocar, volver*. Vomito, is. || Se diu de las cosas insensibles que llansan violentment de sí altrás. *Vomitar*. Expello, is. || met. Prorrómpre en injúrias, dictoris ó expressions de ira. *Vomitar*. Provomo, is. || Descubrir,

dir lo que estava ocult. *Vomitar*. Patefacio, is. || fam. Satisfereix lo que's resisteix a donar o pagar, o que's retencia indegudament. *Vomitar*. Evomo, solvo, is. || Restitubir, tornar per forsa lo que's retencia sens just titol. *Gormar, vomitar*. Restituo, is.

VÉR VOMITAR. fr. *VÉR ASCOS*.

VOMITIU, VA. adj. y m. y f. Lo que mou o excita al vòmit. *Vomitivo, vomitorio, vomico*. *Vomitum iens*.

VOMITORI, A. adj. *VOMITIU*.

VORA. f. La extremitat de qualsevol cosa. *Orilla, borde*. Ora, æ. || L'extrem de qualsevol roba doblegat y cusit. *Doblado, linte*. Lintei ora inversa et assuta. || La part del carrer arrimada a las casas. *Acera, cera*. Callis ora. || La rivera o platja. *Rivera, playa, margen, orilla*. Ora, æ. || Límit, terme. || Lo cercol o entorn de una ferida, escudella, vas, pica, etc., per la part superior. *Borde, labio*. Os, oris, labrum, i. || *FERMA*. || *COSTAT*.

A LA VORA. m. adv. Prop, a poca distancia. *Junto, cerca*. Juxtà, ad. || A poca diferència, com: A LA VORA de mil lliuras. *Cerca, a la raya, al pie*. Propè, ferè.

A LA VORA DEL FOCH. m. adv. A la llar del foch. *Al hogar, al amor de la lumbre*. Ad ignem.

DONAR DE VORAS. fr. Escabullirse. *Tomar las de Villadiego*. Fugere.

VÉR VORA. f. Guarnir ab ella. *Orillar*. Telæ extremitates circumire.

TALLAR LA VORA. fr. Desorillar. *Oram auferre, segregare*.

VORACITAT. f. Propietat o qualitat dels animals devoradors. *Voracidad*. *Voracitas*, atis. || met. La activitat de algunas cosas, com la del foch, etc., ab que consumen a altrás. *Voracidad*. *Voracitas*.

VORADA. f. *VORA*.

VORANCH. m. ESQUINS. || BOTANA. || XARAGALL.

VORAR. v. a. VUYDAR.

VORAS. adj. Devorador. *Devo-ador, voraz*. Vorax. || met. S'aplica a lo que violenta y promptament consum alguna cosa, com lo foch, etc. *Voraz*. Vorax.

VORASMENT. adv. m. Ab voracitat. *Vorazmente*. Voraciter.

VORAVIU. m. y

VORAVIVA. f. L'extrem o vora de la roba, que ja quant se teixeix queda en disposició de no desfilarse. *Vivo*. Telæ extrema pars.

VOREJAR. v. a. Anar per las voras. *Orillar, orillarse*. Apello, is. || *VORETAR*.

VORERADA. f. VORA, RIBERA.

VORETAR. v. a. *VÉR VORA*. || *RIBETEJAR*. || No anar dretament a lo principal del assumpto. *Darse por las márgenes*. Per vias obliques incedere.

VORETA. f. d. *Orilla pequeña*. Exigua ora.

VORI. m. Tela. CENDAL.

VORÍ. m. MARFIL.

VORM. m. MOCH. 1.

VORMÓS, A. adj. MOCÓS.

VORRIDOR, A. m. y f. ant. *ABORRIDOR*.

VOS. Pronom pl. de tu, y 's posa també pel mateix tu. *Vos, tu*. Vos. || Tractament de respecte que's dona als majors. *Vos*. Tu.

VOSALTRES, AS. Pronom personal que s'un parlant ab molts en segona persona. *Vosotros*. Vos.

VOSSA. f. Sincopa de vostra. *Vuesa*. Vestra.

VOSSA MERCÉ, VOSSA EXCELLÈNCIA, VOSSA ALTEZA. Títols que's donavan antigament en Catalunya als reys de Aragó. *Vuesa merced, vuesa excelencia, vuestra alteza*. Vos.

VOSSÈNCIA. f. Tractament de respecte y dignitat. *Vuecencia, vuecelencia, uesencia*. Vestra excellencia. Vos.

VOSENYORIA. f. Tractament que's dona a alguns senyors de títol que no arriben a excellencia. *Usta, useñoria, vuestra señoria*. Vos.

VOSTÉ. Ven de tractament, lo mateix que vostra mercé. *Usted, vuesa merced*. Tu.

VOSTRE, A. Pronom derivatiu, adjectiu, possessiu, que denota lo que de qualsevol manera pertany a altres. *Vuestro*. Vester. || exp. fam. de cortesia, ab que algú s'ofereix a la disposició de altre pera lo que li vulla manar. *Soy vuestro, soy vuestro*. Vestri ex corde sum.

VOT. m. Promesa, prometença feta a Déu o a algun sant. *Voto*. Votum, i. || Lo sacrifici o abnegació que fa de la pròpia voluntat lo qui entra en religió, y té admesos la Iglesia, com són pobren, castedat y obediència. *Voto*. Votum, i. || Lo parer dictamen en orde a la decisió de algun punt o elecció de algun subjecte. *Voto*. Suffragium, ii. || Lo subjecte que dona són vot en alguna junta. *Vot*. Suffragator, is. || Qualsevol dictamen o parer donat sobre alguna matèria. *Voto*. Sententia, æ. || Deprecació, súplica. *Voto, ruego*. Votum, i. preces, un. || PRESENTALLA. || DESITJ.

VOT CONSTITUÏU. Dictamen que donan algunas personas autorizadas als que han de decidir algun negoci. *Voto consultivo*. Votum consultatorium.

VOT DECISIU. 'L que tenen los ministres de algunas tribunals, pera resoldre sens consultar al superior. *Voto decisivo*. Statuendi facultas.

VOT DE QUALITAT. Lo que en igual número decideix la qüestió, y regularment està en lo qui presideix. *Voto de calidad*. Votum qualitatis.

VOT EN CORTS. Se diu en Espanya del que donen los diputats de las ciutats que tenen aquest dret quant se convocan. *Voto en cortes*. Suffragium, ii.

VOT QUARESIMAL. Lo que fan los minims de menjar sempre de peix, y altrás religions de observar tot l'any la mateixa abstinència que en quaresma. *Voto quadragesimal*. Votum quadragesimale.

VOT SECRET. Lo que's fa ab rodolins o com semblant pera poder volar cada hu ab llibertat. *Vot secreto*. Suffragium secretum.

VOT SIMPLE. Promesa feta a Déu sens solemnitat exterior de dret. *Voto simple*. Votum simplex.

VOT SOLEMNE. Lo que 's fa ab solemnitat exterior, com la professió pública de un religiós. *Voto solemne.* Votum solemne.

DONAR LO VOT. fr. **VOTAR.** || Donar són parer ó dictamen. *Dar su voto.* Dictamen adhibere, iudicium præbere.

DONAR VOT. fr. Judicar algú sobre lo que no enten ó no li toca. *Dar su voto.* Abs re iudicium ferre.

RÂA VOT. fr. Prométrer, fèr propòsit de guardar ó celebrar alguna festivitat, defensar algun misteri, etc. *Hacer voto.* Voto se obstringere. || Determinarse á fèr qualsevol cosa, com: *râa vot* de morir casat. *Hacer voto.* Decerno, is.

TENIR VOT. fr. Tenir acció pera votar en alguna junta. *Tener ó ser voto.* Suffragium habere. || Tenir la intel·ligència que requireix alguna matèria, y estar llibre de passió pera poder donar són dictamen conforme. *Tener ó ser voto.* Iudicium posse ferre.

VOTACIÓ. f. La obra de votar. *Votacion.* Votatio, nis.

VOTADA. f. Lo resultat de la votació. *Votada.* Suffragationis effectus.

VOTADOR, A. m. y f. Qui vota, y particularment qui té vici de jurar. *Votador.* Dejerator, is, vovens, tis.

VOTANT. m. Qui dona ó explica són vot. *Votante.* Suffragator, is.

VOTAR. v. n. Fèr algun vot á Dèu ó als sants. *Votar.* Voveo, es. || Donar ó dir són vot. *Votar.* Suffragor, aris. || Renegar, flastomar. *Votar.* Dejero, as. || Prométrer de guardar ó celebrar alguna festivitat, etc. *Votar.* Voto se astringere.

VÓTIMA. f. BAUTICIA.

VOTIU, VA. adj. Lo que 's promet per vot. *Votivo.* Votivus.

VOTO. m. Execració, jurament en demostració de ira. *Voto.* Execratio, nis.

VOTOALISTO. interj. ab que 's denota l' enfado que causa alguna cosa, ó espècie de amenaça que 's gira contra sí ab alguna mostra desentiment. *Pese á, pesar á, pesia tal, voto á tal, voto á quien, voto á Brios, por vida de brios, voto á la, voto á tantos, voto á los agenos de Dios, voto al dios Baco.* Pro Deum fidem.

VOY. adv. ter. Á LA VORA, PROP, PROMPTE.

VR.

VRÍBIA. f. ant. DRAGÓ.

VU.

VUELO. m. Adorno del bras que va al ayre en la part de la munyeca, y de que usen las donas. *Vuelo.* Manica pendens.

VUELTA. f. Adorno que 's posa en los punys de las camisas dels homes. *Vuelta.* Pendens manica applicata.

VULGARÓ. m. ASABO.

VULGAR. adj. Lo que pertany al vulgo. *Vulgar.* Vulgaris. || Comú, corrent, generalment admès. *Vulgar.* Vulgaris. || Ordinari, no especial en sa línea. *Vulgar.* Vulgaris. || S'aplica á la llengua natural de cada país. *Vulgar.* Vernacula lingua.

VULGARISAR. v. a. Fèr vulgar ó comuna alguna cosa. *Vulgarizar.* Pervulgo, as. || v. r. Ferse molt comú y familiar, obrar com lo vulgo. *Vulgarizarse.* Vulgo familiariter se committere.

VULGARITAT. f. Qualitat, propietat ó modo del vulgo. *Vulgaridad.* Vulgi modus. || Aprehensió ó ditxo del qui sab poch. *Vulgaridad.* Vulgare factum.

VULGARMENT. adv. m. De un modo vulgar. *Vulgarmente.* Vulgariter. || Communment. *Vulgarmente.* Communiter.

VULGATA. f. La traducció antiga de la Bíblia que regoneix la Iglésia com autèntica, y vuy dia la que retocà sant Geroni, y declarà per autèntica 'l concili de Trento. *Vulgata.* Vulgata, æ.

VULGO. m. La gent vulgar, la multitut. *Vulgo.* Vulgus, i.

VULLES. ant. Veu del verb voler. *Ya, ya sea, tanto.* Dum, sive.

VULNERABLE. adj. Lo que pòt sér vulnerat. *Vulnerable.* Vulneri obnoxius.

VULNERACIÓ. f. Obra de vulnerar. *Vulneracion.* Vulneratio, nis.

VULNERAR. v. a. Ferir, y comunment se pren per violar la llei ó estatut, ú ofèndrer la fama ú opinió de algú. *Vulnerar.* Vulnero, as.

VULNERARI, A. adj. Lo que cura las llagas y feridas. *Vulnerario.* Vulnerarius. || for. Se diu del clergue que ha ferit ó fèt alguna mort. *Vulnerario.* Vulnerarius.

VULNERAT, DA. p. p. y adj. *Vulnerado.* Vulneratus.

VULVA. f. anat. Orifíci exterior de la matrís. *Vulva.* Vulva, æ.

VUY. m. AVUY.

VUYDADOR, A. m. y f. Qui vuyda, ó l' instrument per medi del qual se vuyda. *Vaciador.* Fusor, is. || Lo paratge ahont se vuyda. *Vaciadero.* Collectarium, ii.

VUYDADURA. f. Obra de vuydar. *Vaciamiento.* Fusio, nis.

VUYDAR. v. a. Desembarassar alguna cosa de lo que tenia dins. *Vaciar.* Evacuo, as. || Formar alguna cosa ab motllos arquejats ó vuyts. *Vaciar.* Fundo, is. || Formar en vacío alguna cosa ó fèr algun vuyt en ella. *Vaciar.* Cavum aliquid facere. || Desayguar los rius en la mar ó en algun altre riu. *Desaguar, vaciar.* Aquas effundere. || Llansar lo líquit que contenia algun vas ó cosa semblant. *Verter.* Effundo, is. || Passar alguna notícia ó espècie de un escrit á altre, explicantla ab més extensió. *Vaciar.* Transcribo, is. || Minvar la àygua en los rius, etc. y comunment se diu de las represas.

Mermar, vaciar. Aguas minuire. || met. Dir alguna cosa. *Verter.* Dico, is. || Dir lo que's deuria callar. *Vaciarse por la lengua.* Animum fundere.

VUYDAT, DA. p. p. *Vaciado.* Evacuatus. || adj. VUTT.

VUYDESA. f. VACUTTAT.

VUYT, DA. adj. Desembarassat de tot cos y sols ple de ayre. *Vacio, vacuo, vano.* Vacuus. || Se diu de alguns fruyts ab closca y grans que no tenen la solidesa corresponent, per haverse pudrit ó secat ó haverlos rosegat los cuchs. *Vano, vacio.* Vacuus. || Se diu dels carruatges ó caballerias sense la càrrega que solen portar. *Vacio, vacuo.* Vacuus onere. || Se diu dels pobles que estan sèns habitants, ó de alguns llochs que estan sense la gent que hi sol concórrer. *Vacio.* Vacuus, utpote numerabilis. || Se diu també del subjecte que no logra lo que preten, ó no reb la corresponent remuneració, així 's diu: tornàrsen de vuyt. *Vacio.* Vacuus, expers. || Se diu de la femella que no está prenyada. *Desembarazado, vacio.* Jejunus, vacivus. || m. Lo número compost de vuyt unitats. *Ocho.* Octo. || Octau, com: lo dia vuyt de janer. *Octavo.* Octavus. || Cavitat. *Hueco, vacio.* Cavum, i. || Lo clar que queda en alguna part per haverne tret lo que la ocupava. *Mella.* Glabretum, i. || arq. L' espay no ocupat que's deixa expressament pera que entre la llum, pera posar las finestras, portas, etc. *Claro, vano, vacio.* Vacuum, i. || L' espay que media entre dos pilastras ó columnas. *Entrepaño, vano.* Intercolumnium, ii. || La vacant de algun empleo, dignitat ó exercici. *Vacio.* Muneris vacatio. || La xifra ó guarisme que representa vuyt unitats de qualsevol

orde que sian. *Ocho.* Octavum numerum exprimens nota. || En lo joch de cartas cada una dels quatre colls, en la que hi ha vuyts punts ó senyals. *Ocho.* Octo notas exprimens carta picta.

VUTTS Y NOUS Y CARTAS QUE NO LLIGAN. loc. fam. Cosas de poca importància que no venen al cas. *Ochos y nueves y cartas que no ligan.* Nuga, arum.

DE VUTT. m. adv. pera expressar qu'sls carruatges ó bèstias de càrrega van sèns ella. *De vacio.* Absque onere. || Sèns ocupació ó exercici. *De vacio.* Otiosè.

VUYTADA Y VUYTAVA. f. L' espay de vuyt dias en que la Iglésia celebra alguna festa solemne ó fá commemoració de ella, com: *VUTTADA* de Corpus, etc. *Octava.* Octava, æ.

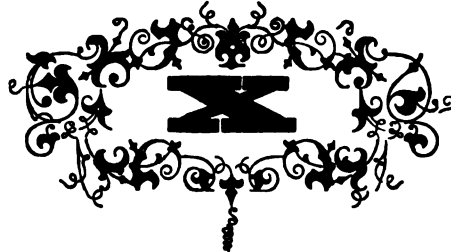
VUYTANTA. adj. num. card. Lo número que resulta de deu multiplicat per vuyt. *Ochenta.* Octoginta. || num. ord. La unitat que completa 'l número de vuytanta. *Octogésimo.* Octogesimus.

VUYTANTÉ, NA. adj. S' aplica á la persona que té vuytanta anys. *Ochenton, octogenario.* Octogenarius.

VUYTCENTS, TAS. adj. num. Lo número que resulta de cent multiplicat per vuyt. *Ochocientos.* Octingenti. || num. ord. La unitat que completa 'l número de vuytcents. *Octogentésimo.* Octingentesimus.

VUYTÉ Y VUYTEN, A. adj. OCTAU. || m. Mesura de vi que conté la quarta part de un barralé. *Cuartan, dieziseiseno.* Octo fidelia capiens mensura. || f. OCTAVA.

X. Vintiquatrena lletra de nostre abecedari. Es consonant muda, y en principi de dicció y després de la vocal i té la pronunciació *xeix* que necessita la viva veu del mestre, com: en xaragall, peix, boixet, cuixa; precehida de consonant equival á la *ch* dels castellans, com: matxo, clenxa; y finalment, quant se troba en la primera part de composició ó quant li segueix consonant equival á *cs* ó *gs*, com: extrem, exámen, pretext, etc.

XA.

XABACÀ, NA. adj. Tosch, grosser. *Chabacano*. Incultus, rudis. || m. y f. Qui té mal modo de procehir, rústich, sense criansa. *Chabacano*. Inconditus.

XABACANADA. f. Acció grossera. *Chabacanada*. Rusticitas, atis.

XABACANAMENT. adv. m. De un modo xabacà. *Chabacanamente*. Incultè, impolitè.

XABACANERÍA. f. Matosseria, falta de art ó puliment. *Chabacaneria, chapuceria*. Squalor, is.

XABACANÍSSIM, A. adj. sup. *Chabacanissimo*. Valdè impolitus.

XABACANÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Chabacanisimamente*. Valdè incultè.

XABECH. m. Embarcació del Mediterrani, que navega á vela y rem, y té tres arbres disposats de un modo particular, inclinats envers la popa, y usa de velas llatinas. *Jabeque*. Myoparo, nis.

XABECH DE GUERRA. Xabechs que servian á la armada, y portavan fins trenta y dos canons y aparell de polacra. *Jabeque de guerra ó redondo*. Bellicus myoparo.

XÁBEGA. f. Filat gran pera portar palla. *Jábe-ga, jábeca, sarria*. Cassis, idis. || Espécie de embarcació més petita que'l xabech, encara que semblants á ell en un tot, ab la diferència de sér major sa mànega, á proporció de sa calora, y serveix

pera pescar. *Jábega, jábeca*. Parvus myoparo. || fam. MÁNFGA. 2.

XABETA. f. Ferro que s'atravessa al extrem de una clavilla, pera que no caiga. *Chabeta*. Judicium, ii.

PÉRDRE LA XABETA. fr. met. Delirar, eixir de sí per gran irritació ó cólera. *Perder la chabeta, la tramontana, los estribos*. Consilium perdere.

XABÍ. m. Fusta de construcció, que's cria en la provincia de Yucatá, tant compacta y dúra, que per certs paratges ósca las destrals, y es incorruptible sota del áygua; però l'arbre es petit y las curvas que de ell poden traurese, no serveixen més que pera bergantins ó pera corbetas mercants. *Jabi*. Lignum jabi.

XABRACH. m. Cuberta que's posa sobre la sella del caball. *Caparazon*. Dorsualia, ium, stragulum, i.

XABUYRAR. v. n. ter. ESTORNUDAR.

XABUYRO. m. ter. ESTORNUT.

XÁCARA. f. poét. Romanso en que regularment se refereix algun succés particular y estrany. *Jácarra, jacarandina*. Balisteas, orum.

CANTADOR DE XÁCARA. *Jacarero*. Cantilator, is.

CANTAR XÁCARAS. *Jacarear*. Balisteas cantilare.

XACARANDA. f. Fusta que portan de índias: n'hi ha de blanca y de negra, y tota jaspejada ab vetas com de marbre; es molt porosa y de olor fort, y serveix pera guarnir capsas, tocadors y altres mobles. *Jacaranda*. Lignum jacaranda.

XACH, XACH. Veus familiars, que expressan la repetició y so del cop. *Zas, zas*. Tax, tax.

XACÓ. fam. n. p. de home, Francesch. *Francisco, Franco, Farruco, y Cuco* pr. Extrem. Franciscus, i.

XACOLATA. f. XOCOLATA.

XACOLÍ. m. Vi de poca fortaleza per cullirse

En terra prima ó magra. *Chacoli*. Vinum exile insipidum.

XACONA. f. So músich y ball proporcionat á ell: té várias parts que acaban de una mateixa manera. Alguns han dit que ns ve dels moros; però 'l P. Larramendi afirma que es veu vascongada. *Chacona*. Cantici et saltationis genus, cujus partes variæ eadem terminantur clausula.

XACOTA. f. ESCOT. 2.

XACOTAR. v. n. Pagar la part que toca á cada hu del gasto fét en companyia, comunment en menjadas de companyia. *Escotar*. Symbolam solvere.

XACRA. f. Reliquia ó senyal de alguna malaltia, regularment passada. *Lacra, plaga, achaque*. Plaga, æ. || Defecte ó vici sia físich ó moral. *Lacra*. Vitium, ii.

XACRÍ. m. XACRÍ.

XACRÓS, A. adj. Qui pateix xacra. *Achacoso, guácharo*. Adversa utens valetudine.

XAFA. m. fam. Qui enrahona molt. *Hablador, chacharero, churrillero, hablanchin, parlanchin, parlador*. Loquax, ois, garrulus, i.

XAFACH. m. Cop de pluja forta y de poca duració. *Turbion, aguacero, chaparron, grupada, turbonada, chaparrenada, aguaducho*. Nimbus, i.

XAFADA. f. TREPITJADA, CALCIGADA.

XAFADOR, A. m. y f. Qui xafa. *Majador*. Pisator, is.

XAFAGUER. m. ter. Lloch de fanch. *Charguetal, cenagal*. Cœnusus locus.

XAFAR. v. a. Aplanar ó fèr una posta de alguna cosa. *Aplatar*. Contundendo in massam redigere. || Reduhir á trossos ó á parts menudas alguna cosa ab algun cop ó forsa. *Machacar, machucor*. Contero, is. || Aplanar alguna cosa apretantla molt. *Atortujar*. Premo, is. || Parlar molt ó ab expedició. *Parlar*. Loqui. || met. Donar xascos fins á irritar. *Abrir, partir en canal á chascos*. Probris aliquem petere. || Derrotar en una batalla. *Deshacer*. Hostem prosternere. || v. a. ter. TREPITJAR, CALCIGAR.

XAFAR Á ALGÚ. fr. Apretarlo, oprimirlo. *Estrujar á uno*. Aliquem premere. || met. Deixarlo tapat, sens saber que dir. *Aplatar, chafar á uno*. Verba alicui adimere.

XAFARDADA. f. Menjada abundant. *Comilona, comilitona, manjorrada, zahora*. Comessatio, nis.

XAFAROT. m. Alfange curt, ample y còrb. *Chafarote*. Acinaces, is.

XAFARRANXO. m. náut. La acció y efecte de desembarassar las cubertas y baterias, col·locant la farda ó equipatge de la tropa y marinaeria en los passamans y parapetos, deixant lo buch desembarassat de tot lo que puga fèr nosa y oposarse á la policia y bon orde militar y marí. *Zafarrancho*. Navis expeditio ad munditium vel ad pugnam. || náut. Dispersió causada pel temps ó pel enemich. *Zafarrancho, zafacoca*. Dispersio, nis.

XAFAT, DA. adj. met. Vell y xacrós. *Cascado, quebrantado, molido*. Valetudinarius.

ESTAR MOLT XAFAT. fr. Estar molt vell. *Estar hecho un cascado*. Valetudinarius esse.

XAFATERROSSOS. m. ESTERROSSADOR.

XÁFIS. m. XAFARDADA.

XAFOGÓ Ó XAFOGOR. f. Calor sufocant. *Bochorno*. Vulturius, i.

XAFOGORASSA. f. aum. *Estuosidad*. Estus, us.

XAFOGÓS, A. adj. Lo que pertany á la xafogor. *Bochornoso*. Estuosus.

XAGRÍ. m. Nom que's dona á una pell de tal manera preparada que queda granillosa, molt suau y algun tant elástica. De aqueixa pell s'en fabrican *coats, bossas, sachos de nit, etc., etc.* *Chagria, chacrin, tela inglesa*. Coriacea tela grumis abundans.

XAL. m. Manteleta de que usen las donas, y es tant ampla dels caps com del mitj. *Chal*. Muliebri humerale. || Pessa de roba tant ampla del mitj com dels extrems, que serveix de corbata als homes. *Chal*. Tænia, æ.

XALA. f. fam. Recreació en companyia de molta, regularment en la campanya. *Huelga, holguera, helgorio, rufalandaina*. Oblectatio, nis.

XALAN, A. m. y f. Qui tracta en compres y vendas, ab molta y persuasiva. *Chalan*. Mango, nis. || BELLACO, ASTUT.

XALANDRA. f. náut. Navio de extraordinària longitud y gran velocitat ab dos pisos de rema per banda y que generalment portava 150 homes de tripulació.

XALANERIA. f. Artifici y astúcia ab que compran y venen los xalans. *Chalaneria*. Mangonis seltia.

XALAPA. f. Arrel de una planta de Méjich, es pecialment de la provincia de Xalapa, de about prengué 'l nom. Es acre, de color pardo obscur, de olor desagradable, y es un purgant poderós, que regularment s'administra en polvos. *Jalapa*. Radix jalapæ.

XALARSE. v. r. Divertirse, recrearse. *Holgar*. Oblector, aris. || Tractarse ab vanitat, pompa y satisfacció. *Pompearse*. Elatè se gerere. || Regusijarse, deleytarse ó complaurese en lo que's gusta ó gosa. *Begodearse*. Delectari. || Menjar ab molta satisfacció, gust y catxassa. *Respapilarse, caborearse*. Ligurio, is.

XALÓ. m. Teixit de bayeta pintat. *Chalon*. Pannus catalanensis.

XALOGH. m. Nom que donan en lo mediterrani al suet. *Jaloque, siroco*. Sirocus, eurus, i.

XALON. m. Teixit de llana de la ciutat de Xalons en Fransa. *Chalon*. Cabulinense textum.

XALUINA. f. ant. Arma. *Jabalina*. Jaculum, i.

XALUPA. f. náut. Embarcació petita que sol tenir cuberta y dos arbres á mode de goleta, y son aparell varia segons la nació á que pertany. *Chalupa*. Scapha, æ, liner, tris.

XAMBA. f. Casualitat fells en lo joch. *Chambada. Fortuna, æ.*

XAMBERG. m. Soldat del regiment de la xamberga. *Chambergo. Chlamydatas miles.* || Sembrero redó sense pentas. *Chambergo. Rotundus galerus.*

XAMBERGA. f. Casaca ampla que passava dels genolls; són forro voltava sobre la tela de la casaca a modo de solapa, y las botas de las mánegas eran del mateix forro. *Chamberga. Amplior et oblonga chlamys.* || Regiment que's formá en Madrid, en la menor edat del rey D. Carlos II, nom que prengué de las casacas a la xamberga que usavan sos soldats. *Chamberga. Chlamydatum militum chors.* || poét. Seguidillas ab estrivillo irregular, de sis versos, cada dos pareada la assonància; lo primer, tercer y quíat per lo regular són de tres síl·labes. *Chamberga. Versibus imparibus cantiancula.*

À LA XAMBERGA. m. adv. fam. De qualsevol manera, ab decuyt. *A la birlanga. Incurosè.*

XAMBÓ, NA. adj. Qui en lo joch es més afortunat que intel·ligent. *Chambos. Fortunatus.*

XAMBRANA. f. ant. MAXAPKU.

XAMBERE Y XAMELLOT. m. Roba de pel de camell ó de cabra, ab mescla de llana ó seda; y també n' hi ha de llana sola. *Camelote, chamelotte. Cilicinus pannus.*

XAMENAR. v. n. SEMBRAR À AIXAMS.

XAMERLI. m. Aucell de passada, de color verdós ab pintas dauradas, lo bech llarch y recte, y las potas llargas; habita en las llacunas y canta com si cridás, y n' hi ha variats de colors. *Chorlito. Scolopax tutulus.*

XAMEU. m. ant. ABRIULLS.

XANFAYNA. f. Guisat de albergínias, tomàtch, carabassó, pebrot, sanch, fetge, etc., tot trinxat, mesclat y sofregit. *Chanfaina, alboronia, boronia, moronia, zarapitel. Pulmentum, i.* || Conjunt ó mescla de cosas inútils y despreciables. *Chanfaina, morralla, zarandajas, maulas. Parvi ponderis res.* || met. fam. En matèria de ingeni mescla de espècies inconnexas. *Baturrillo, batiborrillo. Inordinata atque indigesta verba.*

XANFLANAR. v. a. FÉR xanflats. *Chafanar. Angulus dedolare.*

XANPLAT. m. La part plana que queda quant se trau un àngul; com en lo tall del enformador. *Chafan. Angulus dedolatus.*

XAMÓS, A. adj. FESTÓS, GRACIOS, DONÓS.

XAMOSIA. f. FESTA, AFALACH, GRACIOSITAT, CANTOTINA.

XAMPURRAR. v. a. Mesclar un licor ab altre. *Champurrar. Permiscere, es.* || met. Parlar algun idioma mesclant paraulas de altres, ó mesclar en lo discurs espècies inconnexas. *Champurrar. Hybrido vel inconnexo sermone loqui.*

XAMUSCAR. v. a. Socarrar, secarriher. *Cha-*

muscar. Leviter amburere. || met. Redarguir a algú, com si s' estés molt agravat. *Mosquear. Verba in se coniecta retorquere.*

XAMUSQUINA. f. La acció y efecte de xamuscar. *Chamusquina. Ambustio, nis.* || met. fam. Rentyina ó pendència. *Chamusquina. Jurgium, ii.*

XANCA. f. Bastó alt y disposat ab una forqueta en que s' afirma y lliga 'l peu pera passar per la àygua sens mullarse; y també s' usen en algunas festas, y ab ells ballan vistosament y ab extranyesa dels que miran. *Zanco. Gralla, æ.*

ANAR EN XANCAS. fr. Envanirse, ensuperbirse per haver millorat de fortuna, eixint de pobresa y misèria. *Subirse, ponerse, estar ó andar en zancas. Supra se efferrí.*

XANCILLERIA. f. Tribunal superior de justícia, abont ademès dels plets que en ell s' entaulan, acuden las apel·lacions de las provincias de sa jurisdicció y privativament las de la noblesa y propietats de vinctes; y de sas executórias no hi ha apel·lació, y sols s' admet lo recurs per agravi ó injusticia notória, y la stúplica al rey en gran de mil y cinchcentas. En Espanya sols n' hi ha una en Valladolid, fundada en l' any 1442, y altra que's fundá en Ciutat Real en l' any 1494 y 's trasladá á Granada en 1605. *Chancilleria. Supremum rei forensis tribunal.* || L' empleo y dignitat de xanciller. *Chancilleria. Cancellarii dignitas.*

XANCELLER. m. Ministre de xancilleria. *Chanciller, canceller. Cancellarius, ii.*

XANGLE. m. SOCH. || ESCLOP.

XANCHAS. f. pl. JOCH. PEU COIX.

XANGLA. f. BURLA.

XANGUER. m. Corretja ó cosa equivalent ab que's junyeixen los bous al jou. *Coyunda. Lorum, i.* || Anella de ferro ó de fusta abont s' assegura 'l cap de la cama de la arada en lo jou; ó bè llenca de ferro ab tres ó quatre forats que assegurada en lo jou y passant per un forat de la cama de la arada ab un, y després posanthi una clavilla en alguna de sos forats, subjecta á la arada ab lo jou. *Barzon. Aratri temonem adstrigens annulus.*

TRAURE LO XANGUER DE LA ESQUENA. fr. Pegarli á algú á la esquena. *Sacudir, menear ó zurrar el bálago. Plagis multare.*

XANGUET. m. Peixet molt menut. *Boliche. morralla, pescado de ciento en boca. Pisciculi, orum.*

XANO, XANO. adv. y

TOT XANO, XANO. m. adv. POCH Á POCH.

XANSA. f. Ditxo burlesch y graciós. *Chanza. Jocus, i.*

ANAR DE XANSA. fr. Dir alguna cosa de per riurer ó bo de veras. *Hablar de burlas ó de chanza. Per jocum loqui.*

XANSEJARSE. v. r. Usar de xansas. *Chansearse. Jocari; nugas agere.*

XANTAR. v. a. CANTAR. || ENRANONAR. || TRONPARSE.

XANTRE. m. Qui opté la dignitat dita xantria, y en algunas parts s'anomena capíscol. *Chantre, capíscol.* Chori præfectus. || També's pren pel cantor que dirigeix lo cor en nom del xantre dignitat. *Sochantre.* Præceptor chori.

XANTRIA. f. La dignitat de xantre al càrrech del qual està la presidència ó regència del cor. *Chantria.* Cantorum præfectura.

XAPA. f. Planxa de ferro ó altre metall. *Chapa.* Ferrei brachtea. || **COPA.** 1. || pl. Cada una de las pessas de quarto ó de dos quartos que en una part té la cara del rey y en la altra anomenada creu, torre y lleó; y també 'l joch que s'executa tirant dos de ellas al ayre, y si quant cauhen quedan las dos de cara, guanya 'l qui las tira, y si de creu 'ls qui han casat, y si la una cara y la altra creu ningú guanya. *Chapas.* Ludus sic dictus. || **ESQUERDA, ESCLETXA.**

XAPADURA. f. Tall d'obertura prolongada en algun cos solit, que no arriba á dividirlo del tot. *Hendedura.* Fissura, æ.

XAPALLADA. f. XÁFACH.

XAPAR. v. a. Obrir algun cos solit sense arribar á dividirlo del tot. *Hender.* Findo, is.

XAPELGORRI. m. y adj. Individuos dels batallons de franchs de Guipúzcoa que en la guerra civil de 1834 á 1840 servian la causa del infant D. Carlos. S'anomenavan així perque usavan voy. na bermella. També hi havia un cos del mateix nom en l'exèrcit consistorial. *Chapelgorri.* Miles sic dictus.

XAPELXURRI. m. y adj. Individuos dels batallons franchs de Guipúzcoa que servian al infant D. Carlos en la guerra civil de 1834 á 1840. S'anomenavan així perque duyan boyna blanca. *Chapelgurri.* Miles sic dictus.

XAPELL. m. CAPEL.

XAPEU. m. *Chapeo, sombrero.* Capellum, i.

REY DEL XAPEU. loc. prov. ant. *Rey de no nada.* Illusorius rex.

XAPÍ. m. TAPÍ.

XAPÓ. m. Joch de billar en que jugan més de dos per torn.

XAPSIR. m. *Jubon.* Thorax.

XAPULLEJAR. v. a. fam. Fér ó adobar alguna cosa sens art, grosserament. *Chafallar.* Incultè reñcere.

XAPUSSEER, A. adj. MATOSSEER.

XAPUSSEERIA. f. Obra mal feta, ó sens art ni pulidesa. *Chapuceria.* Opus impolitum.

XÁQUIA. f. ant. ATXACÓS.

XAQUIÓS, A. adj. ATXACÓS.

XARAGALL. m. Excavació que fá la corrent del áygua. *Baden, barranca, arroyada, arroyadero, torrentera.* Fossa aquarum torrente excavata.

XARAGALLAR. v. a. Fér xaragalls la corrent del áygua. *Arroyar, abarrancar.* Solum fossi intercidere.

XARAGALLAT, DA. adj. Lo terreno que té

excavacions ó sots fets per la corrent del áygua. *Barrancoso, arroyado, arroyadero.* Tellus ab aqua intercisssa. || p. p. *Arroyado, abarrancado.* Ab aqua excavatus.

XARAGOTEJAR. v. n. Remenar alguna líquit movent lo vas en que està. *Bazucar, zabucar.* Diluo, is.

XARAMPIÓ. m. XARRAMPIÓ.

XARAVIA. f. Planta ab las fullas un poch semblant á las del ápit, la cama acanalada y bastant alta, las flors en forma de parasol, petites y grogas; las llavors de dos en dos, y la arrel de figura de fus, blanca, rogenca, un poch olorosa, y es comestible. *Chirivia.* Sices, eris.

XÁRCIA. f. Càrrega, farsell ó bola de diferentes cosas. *Sarcia.* Sarcina, æ. || Lo conjunt de moltes cosas diverses ó de una mateixa espècie, però sense orde ni concert. *Járcia.* Inordinata rerum copia. || Espècie de filat pera pescar. *Exárcia, járcia, tramallo, sarcia.* Piscatorium rete. || Lo conjunt de areus principals de una nau, y 'l títol de tota peça entera de corda. *Járcia.* Navis armamenta.

XARCO. m. Bassea, toll, biot, áygua delinguda. *Charco.* Aqua stagnans.

XARCOLAR. v. a. Birbar, traurer la herba de entre 'l blat. *Escardar, escardillar, sacar.* Sarrio, is.

XARDOR. m. AIXARDOR.

XARIGOT. m. XERIGOT.

XARIMA, XARAMA. exp. fam. Bulla, confusió de crits y soroll. *Zambra, gresca, trápala.* Clamor strepitosus. || **XARRAMENTA.**

XARLAR, v. n. fam. XARRAR.

XARLATÀ. m. XARRAYRE. || **SALTINBANCH.**

XARLATERIA. f. XARRAMENTA.

XARNERA. f. Pessa de metall composta de varios golfos, y serveix pera que tingan joch y moviment algunas cosas, com: la caixa, la civella, etc. *Charnela.* Verticuli, orum.

XAROL. m. Barnís molt llustrós y permanent, que's fá de certa goma en Xina y en lo Japó; y s'imita ja en várias parts de Europa. *Charol.* Sinium aut japonicum gummi.

XAROLISTA. m. Qui fá xarol ó treballa en ell. *Charolista.* Glutinæ inbiens.

XARPA. f. Pitral, espècie de faixa ó banda pera portar la carabassa y algunas armas, com: pistolas, etc. *Charpa, tiracuello.* Balteus á quo igniaria arma pendent. || Lo mocador penjant del coll davant del pit, pera descansar en ell lo bras ó ma llastimada. *Cabestrillo.* Fascia manum suffulcians. || **ELÁSTICH.** 2.

ANAR FLUIX DE XARPAS. fr. met. fam. Anar flux de ventre. *Irse de vareta.* Ventris fluxu laborare.

XARPALLERA. f. Roba grossera de canem ó borrasa, que sól servir pera embolicar fardos, y pera transportarlos y guardarlos de la pols. *Arpillera.* Coactilia, ium.

XARPAR. v. a. Agafar ab las mans ó ungles, y

en particular á las personas per disposició de la justícia. *Coger, prender, echar mano, la zarpa ó el guante*. Apprehendo, is. || Agafar alguna cosa de pressa y posarla entre altres pera que no sia vista ó regonegada. *Zambucar, zampuzar*. Abdo, is.

XARPÓ. m. XARPA.

XARRA. f. fam. Abundància de paraules inútils. *Cháchara, fanfarria, vaniloquio*. Garrulitas, atis.

NO TENIR SINÓ XARRA. fr. NO TENIR SINÓ LLÈNGUA.

XARRABASCAT. m. SARRACINA. || TARRABASTADA. 1.

XARRACH. m. Fulla ampla de serra ab una maneta ó agafador, y algunas ne tenen una á cada cap, però sense la domès armadura de la serra. *Serrucho*. Serrula, æ. || Carrau, espècie de matracas ab que's diverteixen los noys fent ruidó, comunment en lo dimécres, dijous y divèndres sant; y encara que n'hi ha de vèries espècies, lo més comú es de un tros de fusta més ó ménos llarch, ab un encaix de mitj en amunt que li fà fèr com dos muntants en los que s'atravessa un mànech ab una rodeta endentada, que fentli donar voltas, pèga contra ella una llengüeta que ix del centro del instrument, y fôrma 'l so que imita 'l nom del instrument. *Sonajero*. Crepilaculum, i.

XARRADA. f. fam. Conversació, enrahonament, confabulació. *Razonamiento, confabulacion*. Sermo, nis.

FÉR PETAR UNA XARRADA. fr. FÉR PETAR LA GLACA.

XARRADOR. A. m. y f. XARRAYRE.

XARRAMECA. f. XARRAYRE. || y

XARRAMENTA. f. Verbositat, abundància de paraules sense substància. *Charlataneria, parladuria, habladeria, locuacidad, trápala*. Garrulitas, atis.

XARRAMPÍO. m. Malaltia que comunment acomet als noys, comensant ab una febra ardentíssima, cubrintse tot lo cos de una multitat de granets vermells, y es més maligna y perillosa que la rosa. *Sarampion*. Boa, æ.

XARRAR. v. n. Parlar molt y sense substància. *Charlar, charlatanear, chacharear, trapalear*. Garrio, is. || Enrahonar simplement. *Hablar, parlar*. Loquor, eris. || MURMURAR. 2. || Descubrir lo que estava ocult ó en secret. *Revelar, descubrir, soplar, parlar*. Abdita revelare. || Dít de alguns aucells, com: colorras, etc. que imitan la veu humana. *Parlar*. Garrio, is.

XARRARNO TOT. fr. No saber guardar secret. *Hablarlo todo*. Hacienda vulgare.

XARRAR MÉS QUE SETZE, QUE UN SACH DE NOUS Ó QUE UNA GARGA. fr. fam. Exagera lo molt que parla una persona y especialment las donas y noys. *Hablar mas que una urraca, que un sacamuelas ó que treinia procuradores*. Garrulitate picam excedere.

QUI XARRA, PAGA. ref. Adverteix lo dany que se li segueix á algú de dir lo que no deuria. *Al gallo que canta, le aprietan la garganta*. Nocet esse locu-

tum; non semper confessio salutem dat.

XARRATIVA. f. Destresa en explicar-se. *Narrativa*. Narrandi dexteritas.

XARRAYRE. m. Qui xarra molt y sense substància. *Charlatan, charlador, chacharero, parlador, parlanchin, trapalon, gastador*. Garrulus, i. || Qui descubre lo que deuria callar, ó que guárda poch secret en matèria important. *Parlero, soplon, correvedile*. Susurro, nis.

XARRAYRET. m. d. *Hablantín*. Garrulus, i.

XARRET. m. ter. XARRAYRE. 2.

XARRETERA. f. Divisa militar de vèries cordons de or, plata, seda ó estam, segons lo grau, que's porta sobreposada en lo muscle del uniforme. *Charretera*. Militaris fasciola super humerum. || Llenca de roba que's posa en l'extrem inferior dels calsons ó en la part dels genolls, pera subjectarlos á la cama per medi de una civelleta. *Charretera, jarretera*. Periscelis, is. || Orde de caballeria en Inglaterra, anomenada així per la insègnia que s'anyadí al orde de S. Jordi, que fou una lligacama. *Jarretera*. Periscelidis ordo.

XARRETERETA. f. d. *Charreterilla*. Parva periscellis, parvum insigne superhumale.

XARRICAR. v. n. Fér ruido bevent á gallet. *Chirriar*. Strideo, es. || XARROTEJAR. 3.

XARRICH. m. fam. NOY.

XARRICH, XARRACH. expr. XARRACH.

XARROTEIG. m. La acció y efecte de xarrotejar los aucells. *Chirrido, parleria*. Garritus, us.

XARROTEJAR. v. n. Parlar molt y sense substància uns ab altres per diversió y passatèmps. *Parlotear*. Nugas inter se loqui. || Comensar á voler parlar las criaturas. *Gorjear*. Verba gestire. || Piu-lar, comensar á ròmpre los aucells novells. *Chirriar, chillar*. Garrio, is.

XARRUGAR. v. a. Tallar, arrancar, llevar la part superior de alguna cosa. *Desmochar*. Truncó, as.

XARRUPADA. f. acció de xarrupar. *Norbo*. Sorbitio, nis. || *Chupadura*. Exuctio, nis.

XARRUPAR. v. n. Béurer en poca quantitat y sovint, saborejántsehi. *Churrupear*. Pitisso, as. || Sorbir, tráurer ab los llabis lo licor ó substància de alguna cosa. *Chupar*. Exugo, is.

XARUCH, GA. adj. Se diu del vell que cadu-queja. *Quintañon, chocho, clueco, carraco, ñoño*. Caducus, delirus.

XARXA. f. RIXÀNCIA.

XARXÓ. m. Instrument de picapedrers, y es una taula que fôrma un àngul mixtilíneo, igual al que fan los llits de las pedras de un arch ab la superficie cóncava del mateix. *Baivel*. Typus mixtilineum angulum efformans.

XARXOT. A. adj. Brut, asquerós, xipótil, particularment en lo vestit. *Zarrapallon, zarrapastroso, zaparrastroso, fargallon, y mantillon*. pr. Mar. Pannosus.

XASCO. m. Burla ó engany que's fa per diver-

s'ó. *Chasco*, *asga*, *vaya*, *parehazo*. Deceptio, nis, jocus, i. || Succés contrari á lo que s'esperava. *Chasco*. Adversus eventus.

XASCO PESAT. Burla que causa perjudici ó gran pesar. *Jaquimazo*. Gravis ludificatio.

DONAR Ó PEGAR XASCO. fr. Fèr burla de algú fins que 's pica ó enfada. *Chasquear*, *zumar*, *brear*, *dar vaya* ó *brega*, *abrir á chasco*. Dictis vel factis acrius illudere. || Succedir á algú mal ó al contrari de lo que s'esperava. *Dar palo*. Præterspem aliquid evenire.

RÉBBER Ó EMPORTÁRSEN XASCO. fr. No lograr lo que 's pretenia. *Llevar chasco* ó *repulsa*. Spe deludi.

XASQUEJAR. v. n. DONAR XASCO.

XASTRUCH. ant. Cada hu. Cada uno. Unusquisque.

XATO, A. adj. Qui té 'l nas carrat ó quasi pla, y també 'l mateix nas. *Chato*, *romo*. Simus. || Se diu de algunas cosas que 's deixan expressament sens la punta que deurien tenir. *Chato*, *obtus*, *romo*. Depressus, obtusus.

XÁTXARA. f. fam. Cópia de paraules inútils. *Cháchara*. Garrulitas, atis.

XATXÓ. m. ter. TATÁ.

XAUÍ. m. Tela de seda de la Xina, comunment blava semblant al gro de tur. *Chaul*. Sinensis tela serica.

XAUTARSE. v. r. TRUNFAR. 5.

XAUXINAR. v. n. Fèr ruidó 'ls plats en que 's conhen las viandas. *Chirriar*, *chillar*. Strideo, es.

XAVAL. m. vulg. XICOT.

XAVALLA. f. fam. Monedas de velló ó decalderilla. *Cascajo*. Nummi, orum.

XÁVEGA. f. XÁBEGA.

XAVO. m. Moneda de calderilla que val dos maravedissos. *Ochavo*. Dimidium assis.

NO TENIR UN XAVO PERA FÈR CANTAR UN CEGO. fr. No tenir diners. *No tener un sus de gaita*; *no tener un cuarto*. Pecuniarum expertem esse.

NO VALER UN XAVO. fr. Sér de poch valor y estimació. *No valer un cornado* ó *un comino*; *no importar un clavo*; *no importar ó no valer un bledo*. Nec pili quidem faciendum.

QUI ES NAT PER XAVO, NO ARRIBARÁ Á QUARTO. ref. SI ETS POBRE, SEMPRE SERÁS POBRE.

XAY. m. terr. ANYELL. || GITANO.

XAYRA. f. BROCA. 10.

XE.

XEFLA. f. XÁFIS.

XEIX. m. Nom que 's dona á la lletra X. *Équis*. Ex. || fam. XIMPLE, TONTO.

ESTAR XEIX. fr. fam. Estar borratxo, y que crasant las camas, imita la figura de aquesta lletra. *Estar hecho una équis*. Ebrum esse.

XEIXA. f. Lo blat de millor qualitat. *Candeal*. Ador, is.

XEIXANTA. adj. y m. num. Número que re-

sulta de la multiplicació de deu per sis. *Sexena*. Sexaginta.

XEMBRANT. m. arquit. En la arquitectura gótica l'adorno format de fullas ó mitjas fullas rematadas ab punta y sobreposadas las unas á las otras al entorn dels archs dels portals, finestras, etc.; los dos costats s'anomenan MUNTANTS y 'l sobra TRAVESSA. *Jamba y dintel*. Postis, is. || *Ojive*. Occela, æ.

GRAN XEMBRANT. arquit. Grans y pomposas fullas ó rams que á manera de ganxos s'erissan en los monuments góticos, festonejan los costats exteriors de algun somortiment, cimbal, pinacle, etc. *Folleje del gran pindulo*. Pinnaculi folioru copia.

XEMENEYA. f. La part de fábrica desde la llar del foch fins á la teulada ó terrat, per abont ix lo fum. *Chimenea*. Caminus, i.

XERA. f. fam. FOGARADA. || fam. BULLA.

XEREMIA. f. CARAMELLA.

XEREVIA. f. XARAVIA.

XERIGOT. m. La part serosa de la llei ó de la sanch. *Suero*. Serum, i.

XERINGA. f. Cilindro vuyt, pel qual passa un émbol que atrau y llansa 'ls líquits. *Jeringa*. Siphon, nis. || Instrument com l' explicat, pera donar ajudas ó servicials. *Jeringa y mangueta* si es de pell, etc. Clyster, is. || La que serveix pera apagar incendis. *Matafuegos*, *bomba*, *aguatocha*, *aguatocho*. Siphon ad incendia extinguenda. || met. Instància ó porfía enfadosa, impertinència. *Jeringa*. Pertinax contentio.

XERINGADA. f. La obra de etjegar lo licor inclós en la xeringa. *Jeringazo*, *geringacion*. Clysteris ejaculatio.

XERINGAR. v. a. Llansar ab violència 'l líquid de la xeringa á la part que 's destina. *Jeringar*. Clysteris humorem adigere. || Donar xeringadas. *Jeringar*. Clysteris humorem per anum propellere. || met. fam. Importunar, molestar ab instàncies. *Jeringar*. Molestum esse.

XERINGASSO. m. La obra de etjegar lo licor contingut en la xeringa, y 'l mateix licor. *Jeringazo*. Clysteris liquoris ejaculatio, injectio.

XERIPA. f. XIRIPA.

XERRAMECA. f. XARRAMECA.

XERRÍ. m. AIXERRÍ.

XETGET. m. CERCET.

XI.

XIA. f. BALONA. || Manto negre y curt, regularmente de bayeta, que 's posava sobre 'l cap pels dols, y baixava fins á las mans. *Chia*. Lugubre syrena. || Part de una vestidura anomenada beca feta de panyo fi ab un rotlo que 's posava en lo cap, y se solia portar en senyal de autoritat y soblen. *Chia*. Ex capitis tegumento ad dorsum defluens fascia. || Certa terra blanca que tira á cendrosa. *Chia*. Albicans terra.

XIBALET. m. TABARIRA.

XIBICA. f. Ferro de cosa de dos pams de llarch, gruixut com mitj dit, lo qual s' encaixa en la mànega del fusell de un carruatge, en un galze que's fa per la part superior del fusell. *Cibica.* Axis retinaculum.

XIBICO. m. Ferro semblant à la xibica, un poch mes llarch, que's posa en la part inferior del carruatge pera reforsarlo. *Cibicon.* Axis retinaculum inferius.

XICALLA. f. QUITXALLA.

XICALOT. m. Planta de América, de la altura de dos peus, de camas herbàceas, rodones, ramosas, y ab algunas espinas, las fullas ovaladas, profundament talladas per las voras, que estan, així com los nirvis, plenas de espinas, y són groguencas pel revés, y verdas ab clapas blanques per la part oposada, las flors de més de dos polzadas de llarch, grogas y á vegadas blanques, y per fruyt una capsula ovalada, cubierta de espinas, plena de llavors sumament petites. *Chicalote, argémone.* Argemone, es.

XICAMENT. adv. m. Petitament. *Pequeñamente, con pequeñez.* Parvè, exigüè.

XICARA. f. Vaset de pisa ó altra matèria ab ansa ó sens ella, y en que se serveix la xocolata. *Jicara, pocillo.* Cupula fictilis.

XICARRÓ, NA. adj. y

XICARRONET, A. adj. d. Molt petit. *Chiquirritico, illo, ito, tamarrizquito, tamarrusquito.* Tantillus. || Noy molt petit. *Chiquirritin.* Puerulus.

XICHE, CA. adj. Petit y de poch tamany. *Chico, pequeño, menudo, tamaño.* Parvus. || m. Noy, noya. *Chico, muchacho, niño.* Puer, i. || L' home ó donade poca alsària. *Pequeño.* Brevis.

UN XICHE. m. adv. Un poch. *Un poco.* Parùm.

XICOT, A. m. y f. Persona de poca edad, però robusta y ben feta. *Chicote.* Robustus juvenis. || MINYÓ.

GALANT XICOT. exp. fam. ab que s' expressa la robustesa y bona disposició de un jove. *Bravo troncho de mozo.* Valens, elegansque juvenis.

XICOTET, A. m. y f. d. *Chiquitillo.* Puerulus, i.

XICOYRA. f. Espècie de escarola silvestre, de fullas radicals, llargas, obtusas, de figura variable; quant estan tendras són llargas y enteras, y després retalladas, inodoras y amargas; la arrel oblonga de la gruixària de un dit, á manera de fus, exteriorment de color que tira á groch, interiorment blanca, inodora y de sabor amarch. *Chicoria, achicoria.* Cichorium, ii, ambubeja, æ.

XICOYRA DOLSA. Herba medicinal, que té las fullas immediatas á la arrel, semblants á las de la xicoyra, las de la cama llargas, estretas y enteras, y la flor groga. Quant se trencan sos brots ó la arrel, llansa un such lletós que's coagula fàcilment. *Condriila.* Condrilla juncea.

XICRA. f. XICARA.

XIFLA. f. Espècie de paleta de ferro acerada, de la figura de la fulla de una aixà de fuster, á la cua de la qual se li s'ol posar un mànech en la mateixa direcció, y se serveixen de ella 'ls enquadernadors pera apriar las pells ab que cubren los llibres en pasta. Alguns llibreters se valen de un ganivet. *Chifa.* Dolabella libraria.

XIFLAR. v. a. Raspar y apriar las pells dels llibres ab la xifla. *Chifa.* Pelles dolare.

XIFRA. f. Lo caràcter ó nota pera representar los números. *Cifra, guarismo.* Numeralis nota. || Unió de totes ó de las principals lletras de algun nom ó apellido en una figura, pera sellos ó altràs cosas. *Cifra, monograma.* Monogramma, atis. || La abreviatura. *Cifra.* Sigla, orum. || Caràcter arbitrari que sols pòt entèndrer lo qui tinga la clau. *Cifra.* Ignoti caracteres.

EN XIFRA. m. adv. Obscura y misteriosament. *En cifra.* Obscurè, enigmàticè. || Ab brevedat, en compendi. *En cifra.* Summatim.

XIFRAR. v. a. Escriure en xifra. *Cifrar.* Occultis notis scribere. || met. Fèr consistir. *Cifrar.* Astruo, is.

XILLADOR, A. adj. Lo que xilla. *Chillador.* Sibilum edens.

XILLAR. v. n. Formar los aucells y altres animals una veu desentonada. *Chillar, dar chillidos.* Strideo, es. || XISTAR.

XIM, XIM. La pluja menuda y contínua que cau ab suavitat. *Calabobos.* Tenuis pluvia.

XIMÉNIS. n. p. de home y també apellido, fill de Ximeno. *Gimenez.* Eximenis.

XIMPLE. adj. Poch advertit, que no discorre prou. *Simple, mentecato, fatuo, bendito, lelo.* Stolidus.

TORNARSE XIMPLE. fr. *Alelarse, ponerse lelo.* Hebesco, is.

XIMPLEMENT. adv. m. Tontament, neciament. *Simplemente, neciamente.* Stolidè, fatuè.

XIMPLERIA Y XIMPLESA. f. Necedat, tonteria. *Simpleza, simplicidad, boberia.* Fatuitas, atis. || Poch talent. *Rudeza.* Stupiditas, atis.

DIR Ó FÈR XIMPLESAS. fr. *Bobear, tontear.* Desipio, is; insipienter agere.

XIMPLET, A. adj. d. *Simplecito, illo, ito, tonto.* Stultulus. || ter. XIMPLE.

XIMPLÓ, NA Y XIMPLÓT, A. adj. aum. Neci, molt ximple. *Sandio, simplon, simplazo.* Stolidus.

XIMPLONET, A. adj. XIMPLET.

XIMULAR. v. n. XISTAR.

XINA. f. Certa pisa molt fina, transparent, clara y llustrosa, inventada en la Xina, país del Orient, é imitada en várias fàbricas de Europa. *Porcelana, china.* Porceliana, æ.

XINEL·LA. f. Tapí, calsat á modo de sabata, però no més ab empenya, que regularment usen las donas. *Chinela, chanqueta.* Crepida, æ. || socu || ESCLOP.

XINESCH, CA Ó XINO, A. adj. Pertanyent à la Xina y lo que se sembla à las cosas de aquell país. *Chinisco. Sinensis.*

XINXA. f. Insecte del tamany de una llantia, sens alas, lo cap inclinat envers baix y ab dos ban-yetas. Es molt pudent, y corre molt, principalment de nit; pica y xucla la sanch; abunda en las casas, especialment en los llits durant l'estiu. *Chinche. Cimex lectuarius.* || Ble petit de paper ó altra ma-tèria que's posa en un plat ó vas pera conservar lllum tota la nit. *Lamparilla, mariposa.* Exigua lampas luci per noctem servandæ deserviens.

XINXA DE LA CERINTA. RINOSTOMA.

XINXER. m. y

XINXERA. f. Teixit de vimets ó llistons de fusta ab vários foradets, que's posa al rodador dels llits pera recullir las xinxas. *Chincher. Cimicum receptaculum viminibus textum.*

XINXETA. f. **XINXA. 2.** || Planta que creix fins à la altura de un peu; sas fullas són llargues, ova-ladas, mitj partidas, y de un vert groguench; las flors naixen en petits ramellets, junt à las fullas que són petites y de color vermell. *Biengranada. Chenopodium botrys.* || Pessa de coure foradada, que usan los enquadernadors per assegurar las cordas en lo cusidor pera cusir los llibres. *Clavija. Claviculus, i.* || fam. **XINXÓ.**

XINXILLA. f. Animal quadrúpede de la Amé-rica meridional, del Assia y de altres parts, lo doble gran que l'esquirol y semblant à ell. Té 'l pel molt espés y suau, lo cos gris, lo ventre blanch, la cua ab llistas negres, lo cap rogench y las ore-llas sens pel. N'hi ha diferents castas, y sas pells que tenen lo mateix nom són molt estimadas pera forrar y guarnir los vestits de abrích. *Chinchi-lla. Sciurus cinereus.*

XINXÓ. m. fam. Duret de or. *Durillo, escudillo. Nummulus aureus.*

XINXORRO. m. Espécie de filat de pescar, que usan en Espanya, y es semblant à la xábega, encara que menor. *Chinchorro. Rete piscatorium.*

XIP, XAP. (fén) fr. **XOPOLLEJAR.**

XIPEU. m. Barret. *Chapeo, sombrero. Galerus, pileus, i.*

XIPÓTL, A. adj. **XARXOT.**

XIPRER. m. Arbre alt, dret, un poch olorós, ab la copa de figura piramidal cónica; las fullas apinyadas permanents tot l'any y de color vert obscur; lo fruyt es una pinya del tamany de la nou, composta de escates aspras, aromática y medicinal. Sa fusta es molt limpia, olorosa, y s'usa pera guitarras y altres instruments. *Ciprés. Cupressus, i.*

XIPRERAR. m. Lloch poblat de xiprers. *Ci-preral. Cupressetum, i.*

XIQUESA. f. Petilesa, poca edat. *Pequeñez. Puerorum ætas.*

XIQUET, A. adj. Lo que té poca magnitud. *Chiquito, chiquillo. Parvulus.* || Usat com diminutiu y adverbialment lo mateix que poquet, en poca

quantitat; y així 's diu: un xiquet de farina. *Pe-quito. Paululum.* || Noyet. *Chiquillo. Puerulus, i.*

XIQUILQUATRE. m. Bullanguer, entrem-llat. *Chiquilicastro. Irrequietus.*

XIRIBECH. m. Escalabradora, trenc. *Chirle, gañada, descalabro. Vulus oblongum.*

XIRIBIA. f. **XARAVIA.**

XIRIMIA. f. Instrument músich de boca, dret, de tres quartas de llarch, encanonat, y ab deu fo-rats pera l'us dels dits, ab los quals se forma la harmonia. Es de fusta, y en la part per ahont se junta ab la boca, té una llengueta de canya per ahont s'introduheix l'ayre. *Chirimía. Præcatoria tuba, fistula musica.* || Altre instrument pastoril de vent y boca; la embocadura y campana del qual es de banya, ab dos canons de fusta de tres forats cada un pera formar la escala. *Albogue. Fistula pasto-rilis, rustica.*

XIRIMOYA. f. Lo fruyt de un arbre del mateix nom que's cria en la América meridional. Es del tamany de un melonet, ab la closca gruixuda, cu-berta de certes eminències carnosas à manera de escates, de color verdós y ab las llavors negrescas. Es molt estimat per son sabor dols y molt agrada-ble. *Chirimoya. Agnona squamosa.*

XIRINGAR. v. a. y derivats. **XERINGAR.**

XIRINOLA. f. fam. Xansa, alegria bulla y veus. *Chirinola, tararira. Gaudii strepitus.*

ESTAR DE XIRINOLA. fr. **ESTAR DE FILIS.**

XIRIPA. f. Es veu del joch, y significa un lla- favorable y casual, ó que no s'esperava. *Chirip, bambarria. Secunda sors in ludo.* || **XANSA, BULLA.**

SER Ó TENIR UNA XIRIPA. fr. Guanyar per xiripa. *Chiripear. Dexteram sortem in ludo habere.*

XISCA. f. fam. MERDA.

XISCARSE. v. r. Embrutarse involuntàriament en calsons ó camisa, especialment ab ruide. *Zu-ruscarse. Cacaturire.*

XISCLADOR, A. m. y f. Qui xiscla. *Chillador, ohillon. Immodicè stridens, sibilus.*

XISCLAR. v. n. Fér xisclets. *Chillar, dar chilli-dos. Strideo, es, acutum edere sonum.*

XISCLE Y XISCLET. m. So de la veu agut y desapacible. *Chillido. Stridens accentus.*

XISME. m. Murmuració ó cuento ab que algu intenta posar sisanyna ó dissensions. *Chisme, pe-traña, chinchorreria, caramillo, soplo, cañuso.* Fabula, æ, rumor, is, improbus susurrus.

POSAR Ó PORTAR XISMES. fr. *Chismear, soplar, me-ter chismes. Inimicitias serere.*

XISMOGRAFIA. f. L'art de inventar xisme. *Chismografia. Ludificandi ars.*

XISMÓS, A. adj. Qui s'ocupa en portar xi-mes. *Chismoso, chinchorrero. Susurro, nis.*

XISPA. f. ESPURNA; GUSPIRA. || **PEDRENYAL.** || **QUITX.**

XISTAR. v. n. Prorrómpre en alguna veu ó fèr acció de parlar; y s'usa més comunment ab ne-gació. *Chistar. Mutio, is.*

XISTE. m. Ditxo agut y graciós, y també qual-sevol succeés graciós y festiu. *Chiste.* Res faceta.

XISTÓS, A. adj. Graciós, qui usa de xistes, y també la cosa que 'ls conté. *Chistoso, gracioso, saleroso, jocos.* Facetus.

XIT Y XITON. interj. pera imposar silenci. *Chiton, chito, chis.* St, sile.

XITXAREL-LO. m. f. Currutaquet. *Pollo.* Exquisitas vestis munditiæ nimium indulgens.

XITXO. m. ter. gos.

XITXIT. exp. quis quis.

XIU. (ES UN BENEDICTUS.) prov. Se diu ab relació a un clergue papanatas que cantant en lo cor una lliassó presa de las obras del papa Benet XIV, llegí las xifras romanas com si formassen una veu catalana. *BENETT DEL CABAS.*

XIULADA. f. La acció de xiular. *Chifladura, chifido.* Sibilatus, us.

XIULADOR, A. m. y f. La persona ó cosa que xiula. *Sibador.* Sibilator, is.

XIULAMENT. m. XIULADA.

XIULAR. v. n. Formar un ruido subtil, franxint los extrems dels llabris pera que sone violentant l'ayre. També se sól fér posant en la boca 'ls dits ó altre cosa á propòsit pera dit efecte. *Silbar, chiflar.* Sibilo, as. || Agitar l'ayre y ferir alguna cosa ab violéncia, de que resulta na so com lo del xiulet. *Silbar.* Sibilo, as. || met. Reprobar alguna cosa expressant ab xiruleis lo disgust que causa, com en las comédias, etc. *Silbar.* Sibilo, as.

XIULET. m. Lo so que es forma xiulant. *Silbido, silbo.* Sibilus, i. || Instrument pera xiular. *Chifla, chifleta, chiflo, silbato, chifladura, chife.* Fistula sibilans. || So que 's percebeix en los oïdos per alguna indisposició. *Silbido de los oïdos.* Sibilus, i.

XIUXIU. m. La acció de parlar al oïdo en veu baixa davant de altres. *Cuchicheo.* Mussitatio, nis.

FRÀ LO XIU XIU. fr. Parlar ab baixa veu á la orella de algú, davant de altre. *Cuchichear.* Ad aurem insurrare.

XIX. m. quis quis.

XIXELL, A. m. y f. met. Senzill, fácil de sér enganyat. *Tortolico, boquirrubio.* Incautus.

XIXELLA. f. tubó. || pl. gaiso.

XIXINA. f. Carn picolada. *Picadillo.* Intrita caro.

FRÀ XIXINAS DE ALGÚ. fr. met. Manejarlo com se vulla, ferli fér tot lo que 's vól. *Hacer de alguno oera y pábilo.* Facile ad nutum aliquem trahere.

XIXINAR. v. n. XAUXINAR.

XIXIRINXINA. (FRÀ BALLAR LA—A ALGÚ.) fr. met. sam. Donarli cops. *Cascar las liendres, zurrar el bálago.* Plagis mulctare.

XO.

XÓ: Veu pera fér fugir los aucells. *Ox.* Exi.

XÓ. interj. pera fér aturar las cabalcaduras. *Cho, jo.* Eho.

MÉS VAL DIR XÓ QUE ARR. fr. que 's sól dir de las criaturas, pera donar á entendrer que val més haverlos de contenir per vius ó entremaliats, que haverlos de incitar sempre per sér mólt tontos. *Mas vale decir so que erre; mejor es detener la actividad, que estimular la pereza.* Praestat alacritatem coëscere, quam inedium acnere.

XOCA. f. JOCA.

XOCADOR. m. Qui xoca ó empony ab altra cosa. *Chocador.* Collidens, tis.

XOCANT. p. a. Lo que excita la atenció per sa novedad ó extranyesa. *Chocante.* Mirationem rapiens. || Lo que provoca ó causa enuig per fér oposició. *Chocante.* Molestus.

XOCAR. v. n. Topar, encontrarse ab violéncia una cosa ab altra, com una nau ab altra. *Chocar.* Compulso, as, callido, is. || Pelear, combátter. *Chocar.* Configo, is. || Provocar, oposarse per geni ó costum. *Chocar.* Lanceso, is. || Agradar alguna cosa á algú. *Petar, cuajar, pegar.* Arrideo, placeo, es.

XOCH. m. Topament, ensopech de una cosa ab altra. *Choque.* Collisio, nis. || Combat, pelea que pel poch número de tropas ó curta duració ne pót dirse batalla. *Choque.* Congressio, nis. || Lo continuu xocar de una cosa ab altra. *Batidero.* Concussio, nis.

XOCOLATA. f. y

XOCOLATE. m. Mescla de cacau, sucre y canyella, tot mólt reduhit á pasta, que després se deixata ab aygua en una eyda al foch y's pren per beguda. La gent més culta é instruhida 'l san generalment masculí. *Chocolate.* Chocolates, as, echocolatum, i, chocolata, as.

FRÀ XOCOLATE. fr. Formar lo xocolater la dita pasta. *Labrar chocolate.* Massam chocolatae formare. || Deixatarlo ó liquidarlo pera pènderlo. *Deshaer el chocolate.* Chocolatam diluere.

XOCOLATER. m. Qui té per ofici treballar lo xocolate, ó qui la ven. *Chocolatero.* molendero. Chocolatae confector.

XOCOLATERA. f. Eyna de aram estanyada, en que 's deixata 'l xocolate, y prepara en beguda. *Chocolatera, chocolatero.* Vas chocolatae conficiendae deserviens. || La dona del xocolater. *Chocalatera.* Chocolatae confectoris uxor.

XOLL, A. adj. Xollat, rapat de cap. *Trasquilado.* Tonsus. || met. TOIX, TONTO. || f. Lo casco ó cloaca del cap. *Cholla.* Sinciput, itis. || m. XANCO. sor. 2.

NO TENIS XOLLA. fr. met. No tenir seny ó judici. *No tener cholla, lastre ó meollo.* Maturi iudicii expertum esse.

POCA XOLLA. exp. sam. Poch enteniment, poch judici. *Poco churumo.* Iudicium leve.

POSARSE EN LA XOLLA. fr. Oferirse alguna cosa en la imaginació, mantenintse ab tenacitat. *Ponerse en la cabeza ó en la imaginacion.* In aliquo tenaciter insistere.

XOLLAR. v. a. Tallar lo cabell. *Motilar, esquil·lar, cortar el pelo.* Tondeo, es.

QUE'N XOLLEN. exp. fam. pera assegurar la veritat de alguna cosa. *Que me maten. Perenam nisi.*

XOP. m. ALBA NEGRA. || adj. Mullat, amarat de àygua ó altre licor. *Nojado. Madidus.* || **MULLADER.**

ESTAR TOT XOP. fr. Estar molt mullat. *Estar hecho una sopa de agua. Summè madidum esse.* || Estar molt suat, de modo que la roba sembla mullada ab àygua. *Estar hecho una agua ó un pollo de agua. Plurimo sudore madere.*

PERSE UN XOP, ó POSARSE ó MULLARSE COM UN XOP. fr. *MULLARSE COM UN GAT.*

XOPAR. v. a. Mullar repetidas vegades alguna cosa ab esponja ó drap sens apretar molt. *Chapotear. Humecto as.*

XOPEJAR. v. n. ter. XOPOLLEJAR.

XOPOLL. m. XARCO.

XOPOLLEJAR. v. n. Copejar, agitar ab los pens ó mans la àygua detinguda. *Chapotear, guachapear. Aquam manibus vel pedibus pulsare.*

XOR. m. Kir, distintiu que preceheix als noms dels grans personatges grechs com entre nosaltres antigament lo don. Kir. Kir.

XORCA. f. fam. Se diu de la femella estéril, especialment de las ovelles. *Machorra, horra. Sterilis femina.*

XORCH, CA. adj. ESTÉRIL, IMPOTENT.

XORISSO. m. Espécie de llanganissa que's fa secar pera que's conserve y dure. *Chorizo. Apexabo, nis.*

XORLITO. m. Aucell del tamany de una perdut grossa, ab las camas llargues y grogues; lo cos bermell; lo ventre blanch, y las alas blanques y negres. *Alcaraban. Charadrius æniodemus.*

XOROY. m. ter. SONOLL.

XORQUIA. f. XÓQUIA.

XORRAR. v. n. Rajar la àygua á xorro. *Chorrear. Stillo, as.*

XORRO. m. Lo doll ó raig de àygua ó altre licor, que ix ab fúria. *Chorro. Scaturigo, inis.* || Sach de drap de pita, cubert ab altre de cuyro pera transportar la canyella, safrá, indi, etc. sens que perda la virtut. *Churlo, churla. Culeus lineus corio munitus.*

XORRO DE VEU. Lo ple de una veu corpulenta. *Chorro de voz. Sonora vox.*

Á XORROS. m. adv. A raig de cub, ab abundància. *A chorros, copiosamente. Affatim, ubertim.*

XOTXO. m. ter. AMETLLA ENSUCRADA.

XU.

XUBASCO. m. Entre navegants, ramassat de àygua ab molts vents. *Chubasco, y turbonada, quant es acompanyada de trons y llampechs. Alluvies vento jaetato.*

AGUANTAR EN XUBASCO. fr. Sufrir la violència del vent que desplega 'l xubasco sens arribar ab lo buch, ó bò arribant sens arriar velas. *Aguantar un chubasco. Nimbium pati.*

DESCARREGAR UN XUBASCO. fr. Reventar y partir sa forsa quedant lo vent marejable. *Descargar un chubasco. Nimbium explodere.*

XUCAR. v. a. ter. SUCAR.

XUCLA. f. Peix semblant á la sardina, però menor que ella, de carn un poch encesa y molt sabros. *Escombro, aleche. Scomber, i.* || **CASANTOLA.** 1.

XUCLACABRAS. m. Aucell nocturno, de color variat de negre, cendrós, obscur y blanch; lo bec un poch corb, petit y ab uns pelets al rodador de la boca. Acut molt als corrals de ovelles y cabras a cassar los cuchs que's crien entre 'l fem, de lo que s' ha suposat que las mamava. *Chotacabras. Caprimulgus, i.*

XUCLADA. f. La porció de líquit que's xucla ó pòt xuclar de una vegada. *Chupadura. Exsuctio, nis.*

XUCLADASSA Y XUCLADOTA. f. *aum. La acció de xuclar ab forsa. Chupetón. Vehemens exsuctio.*

XUCLADOR, A. m. y f. Qui xucla. *Chupador. Absorbens.* || m. Lo caragol ó remoli de àygua en los rius y en la mar. *Tragadero, sumidero, remolino, vórtice. Vorago, inis.* || **BERGANCÍ.**

XUCLAR. v. a. Atràurer suaument ab los llabs algun líquit ó la substància de alguna cosa. *Chapar. Exugo, is.* || Embéurer en sí los vegetals la àygua ó humitat. *Chupar. Ebibo, is.* || met. fam. *MAMARSELI Á ALGÚ LO QUE TÉ.* || v. r. Bèurerse alguna cosa esponjosa á altra de líquida. *Embeber, absorbirse. Ebibo, is.*

XUEGA. m. TANUR.

XUFAR. v. n. JACTARSE, VANAGLORIARSE.

XUFLA. f. Tuberositat á manera de nu del tamany de un ciuró, de figura aovada y ab fínxes posadas unas damunt de part de las altres, que's fa en la arrel de una planta del mateix nom, y es groguenca per fora, blanca per dins, de gust dolç y agradable, y s' usa en orxata pera refrescar. *Chufa. Cysperus esculentus.*

XUFLAR. v. a. ant. *Chancearse. Jocar.*

XUFLERO. m. Qui ven xufas. *Chufero. Cysperorum venditor.*

XUIXO. m. ant. XUSO.

XULADA. f. Graciositat, soltura ó llibertat agradable. *Chulada, chuscada. Lepor, is.*

XULARSE. v. r. Burlarse ab gràcia y xiste. *Chulearse, alfonsearse, fegar, fegonear. Facetis dictis impetere.*

XULLA. f. XOLLA. || **ter. COSTELLA, LLONZA.**

XULLAR. v. a. XOLLAR.

XULO, A. m. y f. Graciós. *Chulo. Venustus.*

XUMA. f. XOLLA.

XUMAGERA. f. mànt. Tauleta fixa sobre la regala ó ressalt que's deixa en aquesta en lo lloch de cada escalam ó punt de apoye de cada rem, y's sol forrar de coure ó cuyro, pera que no's gaste la vora de la regala ab lo continuo fregar del rem. *Chamocera, y zapatilla en las galeras. Fulcrum, inis.*

XUMAR. v. a. met. fam. MORREJAR. 2. || Eixir lo líquit molt subtilment pels poros ó venas del lloch ahont està contingut. *Rezumarse, recalarse.* Diffuso, is.

XUMAYMA. f. SINDÉRESIS.

XUMECO. m. Motiu ab que's denota la mala figura y accions inconsideradas dels homes petits. *Chukumeco, hominico.* Homuncio, nis, homunculus, i.

XUP. m. ter. MUSSOL. || met. Abobat, encantat, aturdit. *Sandio, bobo, necio.* Stolidus. || Lo vas encastat arrant de terra pera recullir algun licor, com l' oli y vi en los molins y cubs, y 's s'ol suplir per alguna caldera, portadora, etc. *Pocillo, trujillo, y trujaleta* pr. Ar. Cadus, i.

VER LO XUP. fr. XUPEJAR.

XUPA. f. La pessa de vestir que antiguament se portava pera cubrir lo tronc del cos, ajustat fins á la cintura y la continuavan quatre faldons curts: las mànegas venian també justas als braços. Los militars la portavan dessota la casaca. *Chupa.* Thorax, acis. || Espécie de gech que al ivern portan los treballadors y 's fá de una classe de roba quasi igual á las colxas; encara que 'ls pagesos també ho diuen del abrich de pells que portan al cos. *Chupa, zamarra, zamarro.* Thorax, acis, rheno, nis. || GIRÓ.

XUPAR. v. a. XUCLAR.

XUPEJAR. v. n. Quedarse abobat, encantat. *Abobarse, embobarse, embobecerse.* Stupeasco, is.

XUPOT. A. adj. Molt tonto, que fácilmente es enganyat. *Boballas, bobalicon, bobarrías, imbécil, estúpido, estólido, idiota, zolochó, simple, mentecato, etc.* Stupidus, stolidus, hebes, tis.

XURIGUER. m. Espécie de falcó que té 'l bech curt y quasi negre, 'l cap abultat, los ulls grossos, las potas còrbas y grogas, la cua llarga y en forma de vano quant la exten, y 'l cos t'ira á color de canyella. *Cernicalo.* Tinnunculus, i.

XURLA. f. ter. CRUIXIDELL.

XURMA. f. XUSMA.

XURRIACADA. f. Cop de xurriacas. *Zurriagazo.* Scuticæ ictus. || met. Cop, dany ó desgràcia imprevista. *Zurriagazo.* Infelix casus.

XURRIACAS. f. pl. L' assot de cuyro ó cordill pera pegar al bestiar. *Zurriaga, zurriago, látigo.* Verber, is.

NO TOTS LOS QUE PORTAN XURRIACAS SÓN ARRIEROS. ref. Denota que no tots los homes són dignes de aquest nom, sinó sols los que's portan com á tals; y també que no's déu judicar de las cosas solament per l' exterior. *No todos son hombres los que mean en la pared; ni todos los que estudian son letrados, ni todos los que van á la guerra son soldados.* Non homini tantum mos est immettere muro.

XURRIQUEJAR. v. a. Pegar ab las xurriacas. *Zurriagar.* Scutica percutere. || Fér esclafir ó petar las xurriacas. *Chasquear.* Crepitum edere.

XURRIAR. v. n. MORRAR.

XURRIBURRI. m. fam. Persona baixa y despreciable, y 'l concurs de aquesta espécie de gent. *Churriburri, zurriburri, chusma.* Populi fœx.

XURRUPAR. v. a. XUCLAR.

XURRUTADA. f. ter. ESQUITX.

XURRUTAR. v. a. ter. ESQUITXAR.

XUSCADA. f. XULADA.

XUSCO. A. adj. XULO.

XUSMA. f. XURRIBURRI.

XUSQUEJARSE. v. r. XULARSE.

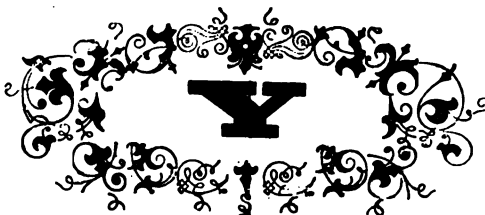
XUSSER. m. Soldat que servia ab lo xusso. *Chucero.* Spiculator, is.

XUSSO. m. Espécie de llansa curta. *Chuzo, rejon.* Spiculum, i.

XUTA. f. Aucell nocturno, espécie de óliva, de la que's diferencia en sér un poch major, y de color obscur ab clapas blancas y en las plomas remeras que són quasi blancas é iguals. *Autillo.* Ulula, æ.

XUTXIM. n. p. de home. ter. síncope de JOAQUIM.

Y. Vinticinquena lletra de nostre alfabet, presa dels grechs, entre 'ls quals s' anomenava epsilon, y raríssimas vegadas serveix de consonant. Pitágoras la fà símbol de la vida, prenent lo peu ó cua per la infància, y la forqueta pels camins de la virtut y del vici que s' elegeix al eixir de la infància. Antiguament era numeral y valia 150, y segons Baroni 159; y ab una ralleta sobre 150000. Es conjunció copulativa que uneix las paraulas, frases y sentits del discurs; però quant lo nom següent comensa ab i, se substitueix per la é. Y. Ac, atque, et, que. || S' usa en principi de la oració pera redargüir y replicar, v. g. ¿Y vos no feu lo mateix? Y. Quid autem, quid ergo. || En las respuestas serveix pera exagerar, com : ¿he comés algun delicté? y molt gran. Y. Et quidem. || També s' usa en principi de oració en diferents sentits, com : y així, y per lo tant, y vos ¿qué dieu? Y. Quid si. || ant. ALLÍ.

YA.

YA. adv. vulg. JA.

YACA. f. JACA.

YATAGAN. m. Punyal turch, punxagut, tallant pels dos costats y reforsat vers lo mitj de la fulla ab un filet que s' exten en tota sa longitud. *Yatagan*.

YD.

YDIOTA. m. **YDOLATRAR.** v. a. **YDÓNEO.** adj. **YGLÉSIA.** f. **YGUALAR.** v. a. y alguns altres que 's solen trobar ab y, búsquense ab i.

YIMAGINAYRE. m. ant. ESCULTOR, ESTATUARI.

YO.

YO. pron. JO.

YODURO. m. quím. Nom que 's dóna á un género de sals halóideas, análogas als cloruros y bromures ab los que són insomorfos. Tots són sólits, trencadissos y sens olor; los més tenen sabor y cristallisan, y encara que molts són incoloros alguns presenten coloracions molt pujadas. *Yoduro*. Yodurus, i.

YP.

YPOTECA. f. HIPOTECA.

YR.

YR. adv. t. AHIR.

YT.

YTROPESSIA. f. HIDROPESSIA.

YU.

YUCA. f. Planta que abunda en lo Maranyó, en lo Perú y en lo gran Pará, la qual al rededor de sa cama trau moltes fullas de figura de espasa. Las flors són blancas, y en forma de campana, ab la punta dividida en sis pessas; la arrel, que es semblant á un rave, serveix pera fér pa, torrantla fins á tal grau, que no quede gens de humitat. *Yuca*. Yuca, æ.

Z. Última lletra del abecedari, presa del grech pera conservar sas etimologies. Antigament era numeral y valia 2000, y ab una ralleta sobre 2,000.000. En català té una forsa particular, que s'ha de spèndrer de viva veu. Entre grechs y llatins era lletra doble, y valia per dos s.

ZA.

ZAGA. f. SAGA.

ZALAMA. f. ZALAMERIA.

ZALAMER, A. adj. Lo qui fa zalamerias. *Zalamerero.* Blandiloquus, assentator, adulator.

ZALAMERIA. f. Monada, paraulas y cerimónias de adulació afectada ó excessiva. *Zalameria,* Blandiloquentia, æ.

ZALEMÍ. m. Espècie de embarcació aràbiga. *Zalemi.* Zalemi.

ZAMORÀ, NA. adj. m. y f. Cosa de Zamora, ciutat de Espanya en Castilla la vella. *Zamorano.* Zamorensis.

ZARPAR. v. a. náut. SARPAR.

ZE.

ZEFIG. m. Vent suau de la part de ponent. *Céfiro.* Cephirus, i.

ZEL. m. L'eficás cuydado y vigilància en lo compliment de las lleys y obligacions de cada hu. *Celo.* Zelus, i. || Afectuós y vigilant cuydado de la glória de Dèu ó del bè de las ànimas y s'exten al aument y bè de altrás cosas y personas. *Celo.* Zelus, i. || pl. ZELOS.

AB MOLT ZEL. m. adv. *Celosissimamente.* Studiosissimè.

ZELADOR, A. m. y f. Vigilant. *Celador.* Curator, is. || Lo qui en algunas congregacions y altres cosos té per ofici cuydar de que 's cumpla lo dis-

posat en sos estatuts. *Celador.* Qui statuta adimplenda curat. || En las escolas lo qui cuyda de que no's distregan los estudiants. *Celador.* Qui pueros intentos esse curat.

ZELAR. v. a. Observar ab particular cuydado y atenció 'ls moviments y accions de alguna persona, pel zel ó suspita que té de ella. *Zelar.* Aliquem diligenter speculari.

ZELOS. m. pl. Suspita de que la persona amada pose la afició en altra. *Zelos, zelo, zeleras.* Zelotypia, æ.

DONAR ZELOS. fr. Donar motiu de tenirlos; y s'exten á significar lo temor ó presumpció de altre dany. *Dar zelos.* Zelotypiam insistere.

ENTRAR EN ZELOS Ó TENIR ZELOS. fr. Manifestarlos ab lo cuydado y vigilància. *Zelar, tener zelos, entrar en zelos.* Zelotypia accendi.

QUEIXARSE DE ZELOS. fr. Fèr càrrech á la persona amada de haver posat lo carinyo en altra. *Pedir zelos.* Amantem infidelitatis arguere.

ZELÓS, A. adj. Cuydadós. *Zeloso.* Nimium studiosus. || GELÓS.

ZEN. m. ZINCH.

ZENIT. m. Lo punt en que termina en la esfera celeste la vertical que passa per nostres peus. Es oposat al nadir, ab lo qual compon los dos pols del horisont racional. *Cenit, zenit.* Zenit. || met. Lo sumo complement ó últim grau á que pòt arribar alguna cosa. *Cumbre, zenit.* Fastigium, ii.

ZERO. m. La dècima xifra del sistema dècuplo, que no té cap valor per sí sola, però posada á la dreta de una quantitat, serveix pera suplir la falta de algun orde de unitats. *Cero.* Nota ceru.

SÈR UN ZERO POSAT Á LA ESQUERRA. fr. fam. Dòna á entendrer que algú es inútil ó no val pera res. *Ser un cero.* Nullo esse numero.

ZETA. f. Pronunciació de la lletra Z. *Zeta, zeda.* Zeta.

ZEUMA. f. gram. y ret. Figura per la que mòltas oracions se refereixen á un mateix verb, que conserva en totes un mateix significat. *Ceuma.* Ad-junctio, nis, zeuma, æ.

ZI.

ZIMOLOGIA. f. Part de la química que tracta de la fermentació. *Zimologia.* Zimologia, æ.

ZIGZACH. m. Série de líneas que forman entre sí ángul alternativament eixints y entrants. *Zigzag.* Lineorum species.

ZIMOTÈCNIA. f. Història dels fenòmens de la fermentació. *Zimotecnía.* Zimotecnía, æ.

ZINCH. m. Substància metàl·lica, blanquinosa, que s'extrau de la calamina y altres minerals: es inflamable, y de una flama que per sa hermosura y brillantor la emplean los polvoristas ab lo nitre en los focs artificials. *Zinc.* Zinc.

ZO.

ZÓCOL. m. sócol.

ZODIACAL. adj. Lo que pertany al zodíach, com: estrelles ZODIACALS. *Zodiacal.* Ad zodiacum pertinens.

ZODÍACH. m. Circul màxim de la esfera, en forma de faixa ó banda ampla, que divideix obliquament l'equador, fent un ángul de vintitres graus y mitj. Es lo camí y espay per ahont van los planetas ab són curs propi de ponent á orient; y 's divideixen en dotze parts iguals en que están collocats los dotze signes. *Zodiaco.* Zodiacus, i.

ZONA. f. Banda, faixa. *Zona.* Zona, æ. || geog. Qualsevol de las cinchs parts ó bandes en que 's considera dividida la superfície de la terra de pol á pol. N'hi ha una anomenada tòrrida, la amplària de la qual es igual á la distància entre 'ls dos tròpichs, y està dividida per meytat pel equador; dos glaciàls ó fredas que s'extenen desde 'ls pols fins als círculs polars, y dos templadas compresas

entre 'ls mateixos círculs y 'ls tròpichs. *Zona, pla-ga.* Zona, æ. || Per extensió 's diu de qualsevol altra divisió semblant, com: zona dels bens generals. *Zona.* Zona, æ.

ZOOBLOGIA. f. Ciència de la vida animal. *Zooblogia.* Zooblogia, æ.

ZOOCLÀSIA. f. Clasificació dels animals. *Zooclasia.* Zooclasia, æ.

ZOOÈTICA. f. Ciència de las costums, hàbits y usos dels animals. *Zooética.* Zooética, æ.

ZOÓFIT. m. Cos natural que participa del animal sensible y de la planta. *Zoófito.* Zoofita, æ.

ZOOFÒRICH, CA. adj. Se diu de la columna estatuària, que sosté algun animal. *Zoofórico.* Zoophorica columna.

ZOOGRAFIA. f. Descripció de la naturalesa y propietats dels animals. *Zoografia.* Zoographia, æ.

ZOOHEMATINA. f. Principi colorant de la sanch. Aquesta substància es insípida, inodora, insoluble en los àcids y álcalis: no conté ferro, ó si acás en poquíssima quantitat. *Zoohematina.* Zoohematina, æ.

ZOOLATRIA. f. Culto, adoració que 's dona als animals. *Zoolatria.* Zoolatria, æ.

ZOÓLECH. m. Aficionat al estudi de la zoologia ó que té molts coneixements de ell. *Zoólogo.* Zoologus, i.

ZOOLOGIA. f. Tractat ó discurs acerca dels animals. *Zoologia.* Zoologia, æ.

ZOONOMIA. f. Ciència del organisme animal, de las lleys pròpies de la organisació dels animals. *Zoonomia.* Zoonomia, æ.

ZOONOMOLOGIA. f. Ciència de la direcció y cuydado dels animals. *Zoonomologia.* Zoonomologia, æ.

ZU.

ZUTANO. m. Ven inventada pera citar á algu sens expressar són nom. *Zutano.* Quidam, alter.

SUPPLEMENT.

SUPLEMENT

DE ALGUNAS VEUS OMESAS EN EST DICCIONARI.

ABERRACIÓ. f. Extraviament de la rahó. *Aber-
racion, obcecacion, extravió, error.* Aberratio, nis,
error, is.

ABUYR. v. n. ant. ABUNDAR. | SOBREIXIR.

ACALORADAMENT. adv. m. Ab vivesa, afany,
entusiasme, calor, etc. *Acaloradamente.* Viriliter.

ACCELERADOR, m. y ACCELERATRIS. f.
adj. Lo que té propietat de accelerar los cossos.
Accelerador, aceleratriz. Accelerator, is, accelera-
trix, cis.

ACLOCAR. v. a. ACLOFARSE.

ACLOFARSE. v. r. *Arrellenarse.* Tranquillè re-
quiescere.

ACLUCAR. v. n. *Cerrar los ojos.* Oculis clau-
dere.

ACONTEIXIMENT. m. Succés, lo que succe-
heix impensadament y es de importància. *Aconte-
cimiento, suceso, evento.* Casus, eventus, us.

ACOSTAR. v. a. Posar una cosa prop, al domi-
ni de altra. *Acercar, allegar, aproximar, avecinar,
arrimar.* Adpropinquo, as.

ACOSTARSE. v. r. Aproximarse una persona
á una altra. *Acercarse, aproximarse, allegarse, ave-
cinarse.* Appropinquo, as.

ACOSTAT, DA. p. p. *Acercado, aproximado.*
Appropinquatus.

ADOTZENAT, DA. adj. met. Vulgar, desauto-
risat. *Adocenado.* Trivialis.

ADRESSA. f. La direcció ó sobrescrit que's posa
en las cartas ó documents que s' envian closos, etc.
*Direccion, guia, sobrescrito, sobre membrete y mem-
brete.* Superscriptio, nis. | Direcció determinada de
un lloch, com: donar la *ADRESSA* del palau del go-
bernador. *Direccion.* Directio, nis.

AGIOTATGE. m. MONOPOLI. | Engany que's
fá ab lo fi de fér ganàncias il·lícitas sent que s'
abaixe ó paje de preu alguna cosa, segons convin-
ga, per medi de rumors falsos, notícias sens fona-
ment, y altres enredos vils ó infames. *Agiotage.*
Usura. | met. USURA.

AGLEBAR. v. a. Formar las cosas á modo de gleba. *Cuajar, aglebar.* Coagulo, as.

AGONIANT Ó AGONI. m. Dèn que presidia als romans en las grans empreses. *Agonio.* Agonius, ii.

AGRÍCOLA. adj. Lo que té relació ab lo cultiu de la terra. *Agrícola.* Agricolaris. || AGRICULTOR.

AHONDAR. v. a. ant. ABUNDAR, UMLIR, REPLENAR.

AISLAMENT. m. La acció y efecte de aislar. *Aislamiento.* Segregatio, nis. || arquít. Espay ó distància entre dos columnas. *Aislamiento, intercolumnio, vano.* Disjunctio, nis, vacuum, ui.

AIXÀBEGA. f. XÀBEGA.

AIXALAR. v. a. y derivats. EIXALAR.

AIXALABRAT, DA. adj. ATOLONDRAT, TABALOT.

ALBERGINERAR, Ó ALBERGINAR. m. Terreno plantat de alberginias. *Berengenal.* Locus malis insanis consitus.

ALCOHOL. m. ALCOFOLL.

ALÉJAMA. f. ALJAMA.

ALIENACIÓ MENTAL. LOCURA.

ALLEVANSÀ. f. Falsa acusació. *Calumnia, imputacion.* Calumnia, æ.

ALTRETANT. adv. m. ALTRE TANT.

AMENAR. v. a. LLEVAR, CONDUHIR, y á vegadas AGENCIAR.

ALMIRALL Y ALMIRANT. m. *Almirante.* Ammirantus, admirallus.

ANAR LO CARRO PEL PEDREGAL. fr. Seguir ja de temps malament alguna cosa y pitjorant quasi sempre. *Irse á rodar, ir desbaratado.* Perturbare.

NO VAJA Ó VAJAS TANT DEPRESSA. fr. Ab que s' amenassa á algú que en altra ocasió més pròpia pagarà 'l mal que ha fet. *À cada puerco le llega su san Martín; no te irás alabando; ya te lo dirán de misas.* Non abibis impunè.

ANLLORAR. v. n. ter. ANYORAR.

ANYADIT, DA. p. p. *Añadido.* Additus. || m. Porció de cabells que portan comunment las donas pera dissimular la falta de cabell propi, encara que molts vegadas s' emplea per adorno. *Añadido.* Adsititia coma.

ANYIL. m. INDI. 2.

AQUÈDUCTO. m. AQUADUCTO.

ARPIOT. m. GRAPAS, CAVAYENS. *Suple.*

ASBERCH. m. Armadura del pit. *Peto.* Thor.

ASBLAMAR. v. a. ter. SUSTAR. 3.

ASBLAMAT, DA. p. p. SUBTAT.

ASPERGILO. m. SALPASSER.

ASSAFÉTIDA. f. ASAFÉTIDA.

ASSANTAR. v. a. ant. AGRADAR, PLÀCER.

ASSEMBLAMENT. m. SEMBLANSA.

ASSEMBLAT, DA. p. p. SEMBLANT. || REUNT.

ASSENAT, A. adj. ant. ASENTAT.

ASSOBTAR. v. a. SUBTAR. 3.

ASSOBTAT, DA. p. p. SUBTAT.

AUMETLLA. f. y derivats. AMETLLA.

AYGUA RAS. AYGUARÍS.

AYGUA DE COLÓNIA. Esperit de vi barba ab algunas escéncias aromáticas, com de llimon, canyella, rosa, etc. *Agua de colonia.* Aromat. aqua.

B

BALAFIAR. v. a. Dissipar, malgastar la b-senda, ó 'ls caudals. *Derrochar, disipar.* Dissipo, æ.

BALANCE. m. Pas dels rigodons. *Balance.* Sactacionis quædam pars. || maq. Palanca que s'aplica en molts màquines de vapor pera 'l paralelógramo y moviment del condensador y bombas. *Balancia.* Macchinaria pars quædam.

BALLARÍ, NA. adj. y m. y f. BALLADOR. || Farsant que vá pel mon fent ximpleries, ballant, etc. *Farsante, payaso, histrion, bailarín, saltimbanquis.* Histrion, nis, comicus, i.

BÀLSEM DEL SEU. BÀLSEM DEL PERÍ.

BANCARROTA. (fén) ABÀTRESSE. 3.

BANYAS. (POSAR) fr. APUNTAR BANYAS.

BATIBULL. m. CONFUSIÓ, ENREDO.

BATISTIRI. m. ant. BAPTISTERI.

BAYLARÍ, NA. m. y f. BALLARÍ.

BEGUDA. (fén) fr. Menjar alguna cosa poca y beurer un trago pera reforsarse, entre 'ls menjar generals. *Tomar, echar un bocadillo.* Jentaculur sumere.

BEREBERÉS. m. pl. Habitants bárbaros indígenas del África però molt diferents dels moros.

Tenen lo cútis roig negrés, estatura alta y 'l còs fiach y embegut. *Bereberes*. Barbari libici.

BERGANT. m. Ajudant de barquer descarregador. *Bergante*.

BESAR LA MA. fr. S' usa pera demostrar afecte, deferència y respecte á un superior, quant no es mera fórmula de compliment. *Besar la mano*, *saludar*; *ofrecer los servicios*. *Consalutare*, *studiosum alicujus esse*.

BESITAR. (GUARDAR LO) fr. *Pastorear*, *apacentar*. *Depasco*, cis.

BLATIRI. m. vulg. Ximple, xarrayre. *Jarabe de pico*, *botarate*. *Blaterius*, ii.

BROCAL. f. La boca de la vayna de la espasa, daga, punyal, etc. *Boca*, *ojo*. Os, oris.

BOCH. m. CABRÓ. || CORNUT.

BOLANDERO. m. BOLANDERA.

BONA LA HAVEM FÉTA. fr. Esclamació que's fa quant un s' adona de un dany, perill, pèrdua, etc. *Buena la hemos hecho*; *Dios nos la depare buena*; *bueno anda el ajo*; *buena va la danza*; *buena hacienda hemos hecho*. ¡Papás! ¡heu!

BORO. m. quífm. Cos simple, metalóidich, sólít, en forma pulverulenta; color verdós, insípít sens olor, insoluble en la áygua, fixo, infusible, combinantse ab l' oxígeno, cloro y fluor pera formar composts generalment àcits. *Boro*. *Borum*, i.

BORRADURA. f. Lo conjunt de granel y fabas que ixen en lo cútis. *Salpullido*, *salpullimiento*. *Postulatio*.

BRIDA. maq. Pessa en metall que subjecta altras dos ó deté un moviment determinat. *Brida*.

C

FÉR CABAL. loc. FÉR CAS.

ARMAR CABALLER Ó ANMARSE CABALLER Ó SÉR ARMAT CABALLER. fr. Admetrer á algú en alguna orde de caballeria segòns las reglas prescrites després de las degudas cerimónias. *Armar ó ser armado caballero*. In ordine equestri admitti.

CABESSA. f. ant. CAP, així que 's llegeix en la crònica de R. Muntaner, cap. XIII. «ai quel senyor

infant ne trames al senyor rey son pare be mil cabesses de bestiar gros.

CACAUARDISTAS. m. pl. Rutiquians del sigle IV, que rebatien lo concili de Calcedonia y sostenian quo no hi havia en Dèu sino una sola naturalesa. *Cacaubardistas*. *Cacaubardistas*, arum.

CADELL. m. maquin. Pessa en forma un poch corva, destinada á encaixar ab las dents de la roda dentada pera detenirla y parar lo moviment. *Perillo*. *Catapultæ clavis retinaculum*.

CADENA. f. En la antiga marina, la que passant de banda á banda sobre 'l combès, dividia la part del buch que incluia 'l castell de proa. *Cadena*. *Catena*, æ.

CADIRETA. f. Pessa ahont descansa l' eix. *Sillota*, *soports*. *Suppors*, tis.

CAGAR LO TIÓ. Diversió de noys en lo vespre de Nadal ó reys, que consisteix en assotar un tió, del extrem superior, del qual una ma oculta deixa anar dolsos ó confits.

COM SI M' HAGUESSEN TIRAT UNA CALDERA DE ÁYGUA BULLENTA. fr. met. Deixar á algú parat ó suspens ab algun ditxo impensat ó graciós. *Echarle á uno*, *ó como si me echaran un jarro de agua*. Aliquis impotens inexpectati frangere.

CALCIGADA. f. TREPITJADA.

CAMBRA. f. ant. FLATO.

CAMBUIX. m. GAMBUIX.

CÀNDIA. n. p. de dona. *Cándida*. *Candida*, æ.

CANFORAR. v. a. Posar cánfora en algun líquit pera aplicarlo en medicina. *Alcanforar*. *Camphora miscere*. || Tirar polvos de cánfora en alguna llaga ó aplicar en qualsevol cosa pera que no's corrompe. *Alcanforar*. *Camphora cooperire*.

CÀNTABRO. m. LÁBARO.

CANTAR ALELUYA. fr. met. Haver sortit en bè de alguna cosa. *Cantar aleluya*, *regocijarse*. Celebrare.

CANYA DEL PERÚ. bot. Género de plantas gramíneas las espècies del qual són canyas molt dobles y grans que creixen en lo Perú; ahont á més de altres usos s' emplean en la construcció de casas. *Caña del Perú ó peruana*, *guadúa*. *Peruviae canna*.

CAÓTICH, CA. adj. Lo que toca ó pertany al caos. *Cástico*. *Chaoticus*.

CAP AQUÍ. m. adv. ll. Envers lo lloch abont està qui parla. *Hacia aquí, acá.* Ad, erga, versus hac.

CAPSADURA. f. BIROLLA.

CAPSIQRANY. m. Aucell un poch més petit que una guatlle, de color gris, que no 's deté en lo continent més que 'ls dos mesos del estiu. *Abejaruco.* Molliceps, is. | La persona ridícula, tonta ó de tracte enfadós. *Zoque, abejaruco.* Hebes, etis.

CARAGOL. maquina. Tornillo pera treballar los llimadors. *Caracol.* Cochlea.

CARAU. exp. admirativa. *Caramba.* Hui!

CARAU QUE 'T TOCH. expr. admirat. *Caramba.* Hui!

CARNAVAL. CARNESTOLTAS.

CARQUINYOLI. m. Tros de pasta molt torrada, feta ab farina, ou, sucre y ametllas. *Biscocho.*

CARRADOR, A. adj. Qui fá carrachs ó carra'l suro pera ferne taps. *Carrador.* Quadrator, is.

CASA DE CARITAT. Establiment ahont se recullen los pobres sens amparo. *Casa de caridad, de beneficencia, hospicio.* Hospitium, ii.

CASUALITAT (PER). fr. CASUALMENT.

CAVAFERES. m. ter. GRAPAS. Supl.

GEL. SE PENSA TOCAR LO—AB LAS DENS. loc. Se diu del qui està envanit de lo que fá ó diu y 's crén superior als altres. *Estar engreido como gallo de cortijo, pensar tocar el cielo con los dedos, picar muy alto.* Sese super alios inaniter extollere.

GEL OBERT. CELOBERT.

CELEBRAR CONTRACTE MATRIMONIAL. loc. Autorisar ab escriptura pública 'ls pactes sobre que s'ajusta un matrimoni. *Celebrar capitulos matrimoniales ó contrato matrimonial.* Pacta matrimonialia concelebrare.

CIRERETAS DE PASTOR. CUYRA DE PASTOR.

CLAU DINAL. Lo clau gros que serveix pera clavar fortament las bigas y demés fustam de molta resistència. *Clavo de chifla.*

CLAVELL DE AGOST. *Tageta.* Tageta, m.

CLAVELL DE SANT ISIDRO Y DE POM. planta. *Clavel de ramillete.* Dianthus barbatus.

CLAVELL MORESCH ó MONISCO. *Tageta.* Tageta erecta.

CLAVELLETS. planta. *Viscaria oculata.* Viscaria oculata. | *Clavel dentado.* Dianthus signensis.

CLIMA MUDAR DE—. fr. Que 's diu quant al-

gú s'ha posat malalt en alguna part, y passa à altra pera trobar millora. *Mudar de aires, de clima, de atmósfera.* Valetudinis causa coelum mutare.

CNEF. m. Dèu dels egipcis, criador del mon segons ells; era representat baix la figura de un home de cara blavenca, un ceptre à la ma y un magnífich plumall al cap. *Cnef.* Cnef, is.

COLRE Y CÔLRE. v. a. ant. CÔLDARA.

COLZADA. f. Angul, revolta. *Recodo, ángulo, revuelta.* Sinus, us; angulus, i. | Cop de colze. *Codazo.* Cubiti, ictus; ictus cubito impactus. | Mida de la ma al colze. *Codo.* Cubitum, i.

PEGAR COLZADA. fr. fam. Tocar à algú pera que advertesca en alguna cosa. *Dar del codo.* Cubito aliquem admonere.

COLZADURA. f. La part del sarment ajagada. *Codadura.* Propago, inis.

COLZAR. v. a. Fér fér colze. *Acodillar.* Informam subiti flectere.

COLZE. m. La part exterior del bras ahont fa le joeh los dos ossos de que 's compon. *Codo.* Cubitus; cubitum, i; cumbo; ancon, nis.

ALSAR Ó AIXECAR LO COLZE. fr. fam. Mòurer molt vi. *Levantat de codo ó el codo.* Pocula exhaurire; altè bibere.

APRETAR LO COLZE. fr. fam. Assistir al moribendo. *Apretar ó hincar el codo.* Animam agenti auxilio esse; moribundo auxiliari, assistere.

COP DE COLZE. COLZADA. 2.

TOCAR AB LO COLZE. fr. PEGAR COLZADA.

XARRAR PELS COLZES. fr. fam. pera denotar que's parla molt. *Hablar por los codos ó por las coyunturas.* Garrir, loquacem esse.

COLZEJAR. v. a. Pegar colzadas. *Dar del codo.* codear. Cubitis ictus impingere. | Mòurer ab freqüència 'ls colzes. *Codear.* Cubitos motare, agitare.

COLZEJAT, DA. p. p. *Codeado.* Cubitus ictus impactus; cubitis agitatus.

COLEO. m. COLZE.

COMBAT. DEIXAR FORA DE— fr. Quedar algú inútil pera la pelea. *Estar ó quedar fuera de combate.* Inutilis reliqui praelio.

CONEXIÓ. f. y derivats. CONEXIÓ.

CONSELL. CRIDAR À— fr. *Consejar, llamar á consejo.* Concilium convocare.

CONSELL. ASSISTIR A.— fr. *Concourrir*, assistir al *consejo*. In consilium adesse.

CONSENTIR. (NO) v. a. No admétre, oposar-se, contradir. *Disentir*, *contradecir*, *no conformarse*. Discrepare alicui in aliqua re; discordo, as.

CONTRAPARET. f. arqui. Qualsevol paret baixa que per refors se posa al rodador de un edifici. *Contrapared*, *contramuro*, *falsa braga*. Antemurale, is.

CORRELIGIONARI. adj. Lo qui es de la mateixa religió ó del mateix partit que un altre. *Correligionario*. Correligionarius, ii.

CORRETGER. v. a. CORREGIR.

CORRETGERSE. v. r. ESMENARSE.

COUDINAR. m. Sól anar acompanyat de la paraula *rés*, y significa certa diversió de las criaturas que fan volent imitar le ódurar menjar. *Comidilla*. Ludus puellorum esculam simulando.

CRAMELLERA. f. Chorrera. Decursus.

CRÉIXER COM LOS NAPS. fr. Tornar á ménos, anar perdent la salut, etc. *Andar de pie quebrado*, *ir cuesta abajo*, *de capa caída*. Ad inopiam devenire; valetudine, etc. minui.

CRÉSPADURA. f. CRISPATURA.

FÉR CRÉURER. fr. met. S' usa quant algú s' ha deixat enganyar tontament. *Engatusar*, *embair*, *engañar*. Seduco, is.

CROMO-LITOGRAFIA. f. Mode de estampar ab colors. *Cromo-litografia*. Ad imprimendum ars quædam.

CUAJADURA Y CUEJADURA. f. Remenament de cua. *Coleo*. Candæ agitatio.

CUL ROIG. GULROIG.

CULITXOS. m. pl. COLITXOS.

CURTIENT, A. quim. Calificació donada á una substància pulverulenta en forma de extracte; color roig-pardós, sens olor, sabor amarch y un poch agre, soluble al áyguia y esperit de vi ó insoluble als olis fixos. Es lo principi astringent dels vegetals, y per la propietat que té de formar ab la gelatina un principi insoluble y casi incorruptible, 'ls blanquers la emplean pera adop de las pells. *Curtiente*. Vegetalis substantia ad macerata coria conservanda.

CUSSULI. m. Certa classe de roba de teixit molt durador. *Cosoll*. Tola gossympini.

CUYDADO. (NO PASSAR) loc. No tenir cap congoixa ni pena. *Estar*, *dormir á pierna suelta*, ó *tendida*. Tranquillè vivere.

D

ANAR DARDELL. fr. Oscilar alguna cosa que volta sobre algun eix. *Oscilar*, *temblar*, *bambolear*, *bambalear*. Trutinor, aris.

DAVASSALL Y DEVASSALL. m. DILUVI, INUNDACIÓ.

DEFONT. adr. ll. *Enfrente*, *en faz*, *cara á cara*, *en presencia*, *á rostro*. E regione; in conspectu.

DEIXATABLE. adj. Lo que's pót deixatar. *Desleible*, *desatable*, *disoluble*. Solubilis.

DESAPROPIACIÓ. f. DESAPROPI.

DESAYGUAR. v. a. Fér eixir la áyguia de algun punt ahont está detinguda. *Desaguar*, *desguazar*, *esguazar*. Exaqueo, as.

DESEMBOSSARSE. v. r. Llevarse l' embós. *Desembozarse*, *desarrebujarse*, *desarrebozarse*. Faciem delegere.

DESENCRESPAR. v. a. Desfer los rissos del cabell. *Desencrepar*, *desrizar*, *descrepar*. Descripo, as.

DESENVOLTURA. f. DESINVOLTURA.

DESPRÉS DE AIXÓ. loc. Sense pérdrer un moment després de lo que s' indica. *En seguida*, *de seguida*, *luego*, *luego despues*. Continuò.

DESSÁMAR. adv. ant. De aquesta part del mar. *De aod*, *de esta parte*, *de la banda ó parte del mar*. Cis mare.

DETENTOR, A. adj. DETENTOR.

DÈU. ANÀSEN Á LA DE. fr. que serveix pera despedir moralment á algú que molesta. *Irse en hora buena*; *en paz*; *á la paz de Dios*. In malam crucem abire.

DEVALL. adv. ll. DAVALL.

DEYAT. Encara que's pren per Dèu y deessa, 's diu també de tot ser divi. *Deidad*, *dívinidad*, *ni-*

men. Deitas, atis. || met. poet. L' objecte de nostra passió. *Deidad.* Divinitas, atis.

DISSIPELA. f. Inflamació de la sanch detinguda en los vasos del cútis. *Erisipela, erispula.* Erysipelas, atis.

DORMIR AL RAS. fr. Dormir al seré al camp. *Dormir al raso, al sereno, al descubierto, á la intemperie, ó la inclemencia.* Subdiò, subdivalè dormire.

DRET Á DRET. m. adv. En *derechura*, en direcció, *directamente, derecho.* Rectè, vià rectà. || Passant per la dressera. *Echar por el atajo, ir en derecera.* Compendio viam unire.

LO DOBLE. m. adv. AL DOBLE.

DONAR LLOGH. fr. Proporcionar medis á algú pera que fassa ó diga alguna cosa. *Dar pié, márgen, lugar, ocasion.* Expedio, is.

SI DONAS ANS DE MORIR, APARELLAT PERA SUFRIR. refr. Aconsella no fér donació abans de la mort. *Si das antes de morir, no te fallará sufrir.*

DISPESA. f. DESPESA.

DIVIDIT, DA. p. p. *Dividido, diviso.* Divisus.

E.

EIXALAR. v. a. Llevar las alas als aucells. *Desalar.* Pennas auferre. || *Escursárlashi.* Acortar, *acortar las alas.* Pennas decurtare.

EIXALAT. p. p. y adj. *Desalado; acortado de alas.* Ablatus, decurtatus pennis.

ESTAR UN POCH AIXALAT. fr. ter. Estar un poch borracho ó tenir lo cap calent per causa del licor. *Andar, ir calamocano, tener reservado ó callado; no estar para firmar.* Aliquantum vino madens.

EMBOGAR. v. a. Cubrir ó fér de boga 'ls sitals de las cadiras. *Hacer, recomponer los asientos de enea ó espadaña.* Sedilia typhis confici.

EMBOVAR. v. a. EMBOGAR.

EMBOYRARSE. v. r. Cubrirse la atmósfera de boyra y per extensió dels núvols que tapan lo sol. *Aneblar, anieblar, anublar.* S' usan igualment com recíproch. Obnubilo, as.

EMBUTXACAR. v. a. Ficar en la butxaca. *Em-*

bolsar, meter en la faltriquera. In crumenam cadere. || **EMBOSSAR.** 1.

ENCERCOLAMENT. m. La acció de posar cercols á las bòtas. *Enarcamiento, enarcar.* Arcibus dolia actio constringendi.

ENDANYAMENT. m. La acció de endanyar algun mal ulcerós. *Encrudecimiento, recrudescimiento, enconamiento.* Irritatio, nis, exulceratio, nis.

ENDERREIR. v. n. y derivats. **ENDARRER.**

ENDOLCIR. v. a. y derivats. **ENDOLIR.**

ENMORTALLAR. v. a. Cubrir als difunts ab la mortalla. *Amortajar.* Amiculo emortuali defunctos involvere.

EMPETTIR. v. a. y derivats. **AIXIQUIR.**

ENFUÍSME. m. Extremada puresa en lo parlar. *Enfuisimo.* Loquendi affectatio puritatis.

ENMANTELLAR. v. a. Cubrir ab mantell. *Encapotar.* Clamyde cooperire.

ENMIRALLAR. v. a. Reflectar lo mirall. *Emfajar.* Reflecto, is.

ENRASTELLAMENT. m. La acció de enrastellar. *Rastilladura, rastrilladura.* Staminis in pectine ordinatio. || **ENFILAMENT.**

ENRASTELLAR. v. a. Posar ordedanaement l' urdit de la pessa en lo rastell pera plegarla degadament. *Rastillar, meter la urdimbre en el peine.* In pectine stamen ordinare. || **ENFILAR.**

ENTRESENYA. f. SENYA en tolas sas acceptacions, y SENYAL. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

ES. f. Nom de la vigéssima lletra del nostre alfabedari. *Ese.* Littera s nomen hispanicum.

ESBLAMAR. v. a. També s' usa com recíproch. **SUBTAR.** 3.

ESCAHINAR. v. n. CACAREJAR. 4. || v. r. Criticar molt fort fins á quasi escanyarse. *Desgañir, desgañirse, desgañitarse, desgargantarse.* Vociferor, aris, raucio, is.

ESCAMAR. v. a. Picar los dits, escarmentar. *Escamar, escarmentar, desazonar, exacerbar.* Exacerbo, as. || **ESCAMNAR.** || met. **ENVERGONTIR, MATXACAR.**

ESCARABAT BUNYIGUER. ter. **ESCARABAT MEDUSSEL.**

ESCLET, A. adi. ter. Net, clar, resplendent. *llucent.* Nitido. Nitidus.

ESCRIPURA DE TERS. *Escriptura en forsa de la*

quat se posava presa á la persona que en ella així s' obligava. *Escuritura de tercio*. Scriptura sic dicta.

¶ Purgar la escriptura de ters la permanència de la escriptura ab clàusula guarentigia per espay de 40 dies en la cùria dels terços abont s' inscrivía en lo llibre al efecte de preparar la execució. *Purgar la escriptura*. Scripturam expediri.

ESCU. m. Moneda que ha tingut vários valors, però éra considerada ordinàriament pel valor de dos duros: vuy representa 10 rals. *Escudo*. Moneta aurea, argentea, constans, etc.

ESPERNALLA. f. Planta.

ESPINYARSE. v. r. *Rabiar de envidia*. Envidiam corripí.

ESTAR ESPINYARIS. fr. fam. *Rebia; rubio*. Frasci.

ESTAR EN PERIL. fr. *Estar primparat, en perill*. *Estar en tangamillas, al cuer, á punto de...* Prope adesse.

ESTELLALLENYA y ASTELLALLENYA f. Se diu en algunas parts del tascó que serveix pera partir llenya. *Caña*. Cuneus, ei.

ESVERAT, DA. adj. Atolondrat que obra sense reflexió per causa de massa vivesa. *Alborotado, atolondrado, aturrido, tronera, tolondron*. Conternatus. ¶ *Esferoit, perturbat, qui obra per temor*. *Amilanado, atronado, atemorizado*. Territus.

EXCUSA. f. y derivats. ESCUSA.

EXPENDICIÓ. f. La acció y efecte de expendir. *Expendicion*. Expenditio, nis. ¶ *Despatx y venda de alguna cosa*. *Expendicion*. Venditio, nis.

EXPENDIR. v. a. Donar al públich, véndrer. *Expender*. Expendo, is.

ÉXTASI. m. ÉKRASIS.

F.

FABRÉ DE TRABALL. m. OFICIAL. 1.

FAHENADA. f. ter. FEYNA.

FELONIA. f. Acció indigna y deshonra. *Felonía, deshonra, traición, villanía, perfidia*. Perfidia, m.

FÉR SALAT. fr. met. é irónica. *Béures mases fins embourbantes*. Embourbans, embourbans; *estes bords amers*. Vina grana casa.

TOMO II.

FIGURANSA. f. Acció y efecte de figurarse algu una cosa. *Figuración, imágen*. Figuratio, nis. ¶ **SEMBLANSA.**

FILOMENA. f. ant. Ancell. BOSSINTOL.

FIRMESA. f. La propietat de sér fort, constant. *Firmesa, seguridad, constancia, fortaleza*. Firmitas, atis. ¶ *Energia, fortaleza del esperit*. *Firmeza, energia*. Robur, firmitas animi. ¶ *Refors, lo que constitueix la forma de alguna cosa*. *Firmeza, apoyo*. Firmementum, i.

FLÀMORA. f. Via estreta y llarga que es de colors molt vius, disposats en porcions iguals de cada color, ressaltant així més que las otras vias llisas de la mateixa tela. *Flámula*. Flammula, arum.

FLICAR. v. a. PEGAR.

L' ASE 'M FLICH. exp. fam. *Peste! Mala peste*. Crobrum.

JO 'T FLICH. exp. fam. *Caramba*. Hui!

FLORICOL. m. ter. COL Y FLOR.

G.

GALLDINDI. m. GALL DINDI.

GANGA. f. Lo que ab poch cost es adquirít. *Ganga*. Facilis adquisitio.

BUSCAR UNA GANGA ó PRIMA. Procurar proporcionarse utilitats ó ventatjas ab poch treball. *Andar á caça de gangas*. Adquisitionem facilem venari, querere.

GARBO. (AB) Ab gràcia y manya. *Garbosamente, airosamente, donosamente*. Venustè.

ESTAR GAT. fr. *Estar borraixo*. *Estar hecho un cesto, haber pillado una mona, un lobo, un cernícalo*. Ebrium, vino madidum esse.

GATELL. m. Faeta del arbre així anomenat de que s' en fan cadiras y altres mobles; en lo antich servia un bastó de eixa fusta pera simbolisar la presa de possessió de una heretat, terras, etc. *Cierta clase de madera*. Lignum quoddam.

GAYTER, A. adj. Qui toca la gaita é cornamusa. *Gaitero*. Tibicen, inia.

GIALDER. m. Borraca formada de bastons alguns tant separats, dits de la qual s' hi penja la pesca pera secarla, etc. *Gialder*. Magalis quoddam.

GRAPAS. f. pl. ter. Instrument de ferro en forma forçada de dos, tres ó més puntes. *Ganchos, arpas.*

GRUXUT, DA. adj. gros. 1. 2. | Lo que es doble ó té molta grossària. *Grueso, doble, craso.* Crassus.

GRÚMOL. MUSCLO. 1. | TALLABINA.

GUILLÀRSELAS. expr. ter. Fugir, escapar-se de algun lloch ahont corria perill algú que ha fét mal. *Tomar el tole, el portante, las de Villadiego; escabullirse, zafarse.* Evadere, disparere.

GUINO. m. ter. PILLO. PILLET.

GURRUPASSA. f. ter. BORRADURA.

H

HAVESE DE VÉURER. fr. Denota que 'l fi de alguna cosa no se sab de cert encara que's traslluhesca. *Estar por ver; no me digas oliva hasta que me veas cogida; desde allí ha de venir.* Nondum adfuisse.

L' HOME QUE VÓL MENTIR, GRAN MEMÓRIA HA DE TÈNIR. ref. que denota s'er molt fácil descobrir al mentider, perque no pót retenir en la memòria totes las mentidas que inventa, contradihentse molt sovint. *El mentir pide memoria; más presto se coje al mentiroso que al cojo.* Memoria fallit mendaces.

I

ICTERICIARSE. v. r. Posarse malalt ó pèndrer lo color de la icterícia. *Ictericarse.* Ictero agrotare, icterum simulare.

INADVERTIDAMENT. adv. m. Ab inadvertència. *Inadvertidamente.* Imprudenter.

INADVERTÈNCIA. f. Falta de advertència. *Inadvertencia.* Imprudentia, æ.

INFUSORI. m. med. Instrument de or, plata, platina, etc. en figura de embut, lo broch del qual, que es molt llarch y còrb, s' aplica á las venas

pera infundirhi substàncias medicinals. *Infusoria.* Infusorium, ii. | pl. zool. Animalets de molt diverses espècies, entre 'ls quals se compreen los que 's desarrollan en las infusiones animals ó vegetals, y sols poden apercebirse per medi del microscopi y per aixó s' anomenan també micaoscópicas. *Infusorio, animalículos microscópicos.* Infusoria, microscopica animalia.

J

JA, JA. Interjecció que té diferents usos, peró sempre indicant que no 's créu ó 's posa en dable lo que altre diu: no obstant de que cada significació podria tenir vários sinónims en castellá, se tradheix generalment: *Ya, ya.* Numquid.

JUDICATÓRIA. f. L' acte de jutjar. *Judicium.* *judicatura.* Judicatio, nis.

Á JUDICI. loc. Al conèixer, parer ó dictàmen de algú. *Á juicio, al parecer, al dictámen.* Sub juicio.

L

LATS. m. ant. LLASTRE.

LIBERT, A. adj. LLIBERT.

LLAMPARÓ. m. Cordill que emplean los boys pera f'er ballar la baldufa. *Cordel, cordelejo, cordon.* Funiculus, torulus, i.

LLANSADÍS Y LLENSADÍS, SA. adj. Se diu del arma ó instrument que's tira contra l' enemich. *Arrojadizo.* Missilis.

LLANXETA. f. d. de llanxa. *Launcheta, góndola.* Cymbula, æ.

LLEGIR PODER-CÁTEDRA. fr. ant. PODER POSAR Ó TÈNIR CÁTEDRA.

LLEMBRUSCH, CA. adj. ter. Se diu de la criatura de geni áspre y repelós. *Quisquilloso, repeloso, aspero, de mal genio, desabrido.* Ingenio asper, difficilis.

LLEVETG Y LLEVEIG. m. LLEBEN.

LLICÈNCIA ABSOLUTA. La que's déna ab

soldats en testimoni de haver complert lo temps del servey: y també la que's dona al oficial que s' excloheix del exèrcit per una felonia ó cosa indigna que ha comés, com també al que demana 'l retiro per la massa edat ó altres motius. *Licencia absoluta*. Militaris dimissio absoluta.

LLICÉNCIA TEMPORAL. Lo permís que 's dona als militars pera podersen anar per cert temps á sas casas ó ahont tingan guat de anar. *Licencia temporal*. Militaris dimissio temporalis.

LLICENCIAR ALS SOLDATS. fr. Donarlos la llicència absoluta ó temporal. *Licenciar los soldados, las tropas*. Milites dimittere.

LLISCADÍS, SA. adj. BELLISCÓS.

LLIURANSA. f. DESLLIURAMENT.

LLÚCIA. COM SI'M DIGUÉSSES. fr. ter. Indica 'l despropòsit que algú coneix ó créu que hi ha en alguna proposició que se li fá ó en lo que se li diu no volentho créurer. *Como ahora llueven albardas; cuando vengan los nazarenos*. Ut olitellæ nunc é cælo decidunt.

MI

MA FORADADA. met. Se diu del qui dissipa 'ls béns sense reflexió. *Maniroto, pródigo*. Prodigus.

MALPAPER. m. DESSERVEY, DESATENCIÓ, DESPRECI.

MANDO. (BAIX DE SÓN) fr. *Á su mando, á sus órdenes, á su gobierno*. Sub ordine.

MANGALA. f. Bastó ab capsadura de or, plata, etc., que es insígnia de autoritat. *Versa*. Auctoritas, atis. || La que portan los metges ó particulars pera sortir de visita ó á passeig. *Baston*. Virga concinna.

MANSÁS, SA. adj. S' aplica á las béstias moltíssim mansas. *Mansísimo*. Valde mansuetus.

MAR. (EN BONA — TOTHOM ES BON MARINER) ref. Denota que la execució de una cosa no té mérit, quant es fácil ó las circumstàncies la favoreixen. *Viento en popa y mar bonanza, navegaba Sancho Panza; viento en popa es medio puerto*. Haud digna laudis quæ facillima sunt.

MARIA LLUISA. MARIA LLUISA.

MATAFRARES. m. bot. Género de plantas de las quals forma tipo cert arbust de Méjich. *Juliana*. Juliana, æ.

MATALASCALLANT. GATAMAULA.

MATRIMONI MORGANÁTICH. Se diu del matrimoni efectuat entre un príncep ó princesa y una altra persona de inferior condició. *Matrimonio morgánico, de la mano izquierda*. Matrimonium in quo persona princeps nubit cum inferiore.

MENTIR DESCARADAMENT. fr. MENTIR PEL COLL.

MIGRAT, DA. adj. Fastidiat, neguitós. *Desazonado, fastidiado, aburrido*. Morosus, curá presus.

|| MÚSTICH.

MIGRAT (ESTAR.) fr. Consumirse, estar impacient. *Desazonarse, concomerse, pudrirse, aburrirse, no hallarse*. Curá angi, premi.

MITJDIA. m. SUR Ó SUT.

MOGUT ANAR-Ó EIXIT. Andar ó estar en zelos, estar caliente, apetecer el coito. Catulio, is.

MOJADA. f. MUJADA.

MOLINET DEVENT. MOLI DE VENT.

MOLT QUI-ABARCA Ó AGAPA POCH ESTRENY. ref. Que significa no poderse donar cap degudament á molts cosas á un mateix temps. *Quien mucho abarca poco aprieta; la codicia rompe el saco*. Qui nimium appetit omnia amittit.

MORELLA ROQUERA. MORELLAROQUERA.

MUDEM DE NOVES. loc. *Volvamos ó doblemos la hoja*. Negotium in aliud tempus differre.

N

NORDESTEJAR. v. a. náut. Fér que la brújula decline del nort cap al est. *Nordestear, nordestar*. Versum cœciam acus nautica declinari.

O

OFENÓS, A. adj. ter. OFENSIU, OFENSOR.

OLIVELLA. f. Oliver bort. *Alheña, acebuche, oleastro*. Oleaster, i.

MENOR. (ossa) astron. Constelació que entre altres estrelles ne té set de més notables disposades casi del mateix modo que las de la Ossa Major encara que ab més petites distàncies. *Osa menor*, *bocina*, *cinowra*, *carro menor*. Cynosura; nrsa minor.

P

PAGAR JUSTOS PER PECADORS. fr. que denota que 'l mal que uns han fets es castigat ó imputat á altres. *Pagan justos por pecadores; arde verde por seco; uno come la fruta aceda y otro tiene la dentera*. Tibicen vapulat coquo peccante.

PARÉIXER. (at) exp. Al comú sentir. *Al parecer*. Judicio generale.

PARTERIR Ó PERTERIR. v. a. RABIR.

PATARRELL, A. adj. Rabassut. *Rebolludo*, *redoblado*, *membrudo*, *rehecho*, *rechoncho*. Lacertosus.

PAS. (á un) loc. Davant, molt prop. *Á los ojos*, *á la vista*, *á paso*. Ante oculos, in conspectu.

PELLAR. v. n. S' usa també com recíproch. Posar pell, cicatrisarse una llaga, ferida, etc. Es ven que pròpiament no té traducció literal al castellà, y no obstant de que no té la mateixa significació primitiva que CICATRISAR, aqueixa es lá ven que pòt únicament donarnos la correspondència. *Cicatrizar*. Cicatrico, as.

PÉNDRE LA INICIATIVA. fr. Sér lo primer en tractar ú obrar sobre de algun assumpte. *Tomar la iniciativa; abrir paso ó camino*. Incipere.

PÉRDRE L' OREMUS. fr. Pérdre la paciència, no poder sufrir més. *Perder el oremus*, *los estribos*, *la paciencia; salir de quicio*, *de sus casillas*. Patientiam rumpere; molestia afficere.

PETACA Ó PETRACA. f. Espécie de còfre de cuyros ó de fusta guarnida de ells. *Petaca*. Coriaceum camillum. || Capsa de forma oblonga de cuyro, palla ó altra matèria en que s' hi posa 'l tabaco de fumar. *Petaca*. Theca, æ.

PERA ó **PER AQUÍ EN ALLÀ.** loc. adv. *Á rio revuelto*. Turbatus rebus.

POCH Á POCH. (ANAR Á) fr. Anar caminant ú

obrant ab pausa. *Ir ó andar lentamente, despacio, paso á paso, poco á poco, poquito á poco*. Pauxillatim agere; pedetentim ambulare.

POLIVÍRIA. f. Nom que's dóna á la dona que té més de un marit á un mateix temps. *Poliviris*. Poliviria, æ.

PREMURA. f. PRESSA, PRESTESA, PROMPTITUT.

PRESAGIAR. v. a. y derivats. AUGURAR.

PRÉSSECH GABAIG. Espécie de préssech de color morat y de pinyol també molt morat: es un poch agre. *Albérchigo*. Persicum malum.

PRINCIPAL. (VERSE) loc. ant. *Tomar á pechos*. Summa contentione rem suscipere.

PSEUDÓNIM. m. SEUDÓNIM.

Q.

QUOLCOM, COLCOM Ó QUALCOM. pron. indef. ALGÚ.

R

RAFAGA. f. Bufada forta de vent que para luego. *Ráfaga*, *bocanada de viento*. Aëris subitus et vehemens flatus.

RAHÓ SOCIAL. La firma que adopta una casa de comers pera las cartas, lletres, valors, etc. y es lo nom ab que 's coneix y designa. *Razon social*. Designatio mercatorum societatis.

RAMPONYA. m. y f. ter. Se diu de la criatura que sempre plora ó no està contenta. *Lloron*, *gemidor*, *gimoteador*. Nimius in fletu.

RASTRE. (NI) loc. NI BASSA, NI PÒLS.

RECOGITAR. v. n. ant. Reflexionar, pensar ab maduresa moltes vegades sobre un mateix assumpte. *Recapacitar*. Recogito, as.

RELATIVAMENT. adv. m. De un mode relatiu. *Relativamente*. Relativè.

REMATO. m. arquít. Adorno en lo vèrtice ó coronament de algun edifici ó obra de arquitectura. *Remate*, *cima*. Cacumen, imis.

REPLENAR. v. a. Umplir una cosa per altra vegada. *Bellenar.* Iterato adimplere. || r. Menjar ab desmesurada abundància. *Bellenarse, atracarse.* Infarcior, iris. || **FARCIR.** || Fèr que s'posen més apretats los objectes que conté un local, eyna, etc. *Bellenar, apretar.* Constringo, is.

REQUERRE. v. a. ant. REQUERIR, GALANTEJAR.

RESCLIM Y RESCLUM. m. Lo tuf que fan las carns ó altres coses que comensen á passarse, ó que estan pudridas. *Husmeo, tufo, tufarada.* Fœtor, is.

RETENIRSE. v. r. Abstenirse de lo que s'ana-va á dir ó fèr, fentse gran violència. *Detenerse, retenerse.* Sese retinere.

RETORCIMENT. n. Lo tom ó volta que 's dóna á lo que 's retors. *Retorcimiento, retorcadura, retorcijo.* Contorsio, retorsio, nis. || **CONTORSIÓ.**

RETORSIÓ. f. CONTORSIÓ. || **RETORCIMENT.** en lo supl.

RETRUNFAR. v. a. Jugar un trunfo superior al que ha jugat una carta de trunfo. *Retrunfar, refallar.* Triumphaliorem chartam ludere.

RETRUNFO. m. Lo trunfo que 's juga y guanya al que está jugat. *Refallo, retriunfo.* Folium lusorium triumphalius.

REVENTARSE 'L CABALL. fr. Morir lo caball per causa del gran cansaci violent que promou la dilatació dels vasos sanguíneos, fins á esclatar-se. *Reventarse el caballo.* Equum lassitudine mori.

RIATA. f. ARRIATA, RIADA.

RUCH. LO-PÓRTA PICAROL, LA SOMERA TAMBÉ 'N VÓL. ref. Que denota las pretensions que té un de poch mérit y vól sér considerat com qui té mérit: també pera expressar que un desitja capritxosament lo que altre té. *Hasta los gatos quieren zapatos.* Aliorum bona cupiditare.

RUNFLA. f. Se diu de la série de cartas de un mateix coll, ab que s'ha de jugar: y per extensió de tota multitud de coses col·locadas de una en una. *Runflada, runfla.* Equarum rerum series.

S

SALAMPIÓ Y SELAMPIÓ. m. ter. XARRAMPIÓ.

SARDINETA. f. XANGUIT.

SAVALL. m. Se diu del cuch que 's cria en la carn. *Gusano.* Vermis, is.

SEGUIT. (PER UN) exp. Sens interrupció ni irregularitat. *Seguidamente, regularmente.* Ordinariè.

SELLA DE TROSSA. m. ant. Espècie de sella bona pera un viatge llarch. *Silla de alforja.* Ephippium gaucis.

SELVATGÍ, NA. adj. Se diu del animal que viu en los boscos. *Selvagino, selvoso, selvático, silvestre, salvaje.* Silvosus, selvaticus.

SIVILLA Y SIVELLA. f. CIVELLA.

SOFOCH. m. y derivats. SUFOCH.

SOLIXENT. m. La part del orient. *Levante, oriente.* Oriens, tis.

SOL-LÍCIT, A. adj. y derivats. SOLÍCIT.

SOLS. (NI TAN) expr. Significa ni encara, considerant cantitat, proporció, etc. que no siga de temps; però si posat davant de un substantiu de temps. *Ni siquiera, ni aun.* Necquidem.

SUBSTRÀURENSE. v. r. Deslliurarse de algun perill, fugir de la jurisdicció de algú burlant sas requestas. *Sustraerse.* Se subtrahere. || **APARTARSE.**

SUTILISAR. v. a. y derivats. SUTILISAR.

SUSTENTACLE. m. L' objecte que sosté alguna cosa. *Sustentáculo.* Sustentaculum, i. || **FONAMENT.**

SUTRACH. m. SOTRAGADA.

FÉR SOTRACHS. fr. SOTRAQUEJAR.

T

TALLARSE. v. r. vulg. ESPIFIARSE.

TALÚSSIS. m. TALÚS.

TAU. m. ter. TALP.

TELA INGLESA. XAGRI.

TERRAL. m. y adj. Se diu del vent que ve de la part del continent. *Terral, viento de tierra.* Ventus é terra perfians.

TENTO. (AB) m. adv. AB TINO.

TRANQUIL. (ESTAR.) fr. met. Dormir segur, viure sense cuidados. *Estar, dormir, etc. A pierna suelta ó tendida.* Absque curis vitâ frui; in utramvis aurem, in utrumvis oculum dormire.

TRONS FERSE—ó ¿NO 'T FARÁS TRONS? fr. fam. FERSE REPICAR.

TRUTL. (ANAR Ó ANÁRSEN Á SAN) fr. TIRARHO TOT Á RODAR, ANÁRSEN Á RODAR.

U

USUFUYYT. m. USDEFUYYT.

ULEMA. m. Nom dels doctors de la llei entre 'ls turchs y 'ls cossos de que forman part, sas funcions són explicar lo Coran, presidir los exercicis religiosos, vigilar la educació dels prínceps y administrar justícia. *Ulema.* Ulema, æ.

V

VARONÍVOL. adj. VARONIL.

VÍBORA. f. Reptil que té 'l cap triangular y aplanat, la cua curta y obtusa y las dents agudissimas, en las dos mandíbulas, en forma de agullas foradadas per dintre; de manera que al introduhir-se en un cos deixan surtir lo veneno que s' escampa instantáneament causant accidents terribles y à voltas la mort. La mossegada que dona es més ó ménos activa segons lo clima, estació, individu y part mossegada, influhinthi molt no obstant la impressió moral. *Víbora.* Vipera, æ.

VOLANDERA. f. BOLANDERA.

Á LOS SRES. SUSCRITORES.

En el transcurso de esta obra se han experimentado algunas pequeñas interrupciones debidas á fortúitos accidentes , cuando no por exigirlo la naturaleza misma de su trabajo ; pues el grande acopio de voces y locuciones con que se ha aumentado sobre su primera edición, ha originado infinidad de diligencias, consultas y estudio acerca de los términos de uso vigente ó antiguo que faltaban á la primera impresion de dicha obra. Asi es que , no habiendo ahorrado medio para que nuestra edicion saliera enriquecida con un nuevo caudal de palabras y correcta como deben serlo obras tales , nos hemos visto en la precision de entorpecer la regularidad de la publicacion , confiando en que los señores suscritores lo dispensarian , al considerar que solo ha sido con el fin de presentar este libro con la mejoría y perfeccion posible.

Habiendo , pues , terminado la publicacion del Diccionario catalan con la correspondencia castellana y latina por D. Pedro Labernia , nos toca anunciar la segunda parte , ó sea el **Novisimo Diccionario de la lengua castellana con la correspondencia catalana** , redactado sobre el del mismo autor ; pudiendo asegurar que se publicará con toda regularidad , puesto que al efectuar los trabajos para la primera parte se han podido precisamente acaparar los del **Novisimo Diccionario** que será el mas completo que hasta hoy haya visto la luz pública ; por que además de los estudios que de mucho tiempo á esta parte viene haciendo una sociedad de literatos , se han consultado los diccionarios mas adelantados y completos.

Facilmente se deja comprender la importancia y utilidad que esta nueva publicacion encierra no solo para todos los españoles en general , por cuanto será el diccionario mas completo de la lengua española , superando en términos á todos los demás , si que en particular para los catalanes que muy ventajosamente tendrán en él , despues de la clara definicion de las voces, la correspondencia en su lengua nativa, lo que hará resaltar á su comprension en el instante el significado exacto y preciso de la palabra que quieran estudiar.

Los Editores.

NOVÍSIMO

DICCIONARIO

CASTELLANO-CATALAN.

PROSPECTO.

El Diccionario es el archivo de la lengua. Y el último diccionario debe por por consecuencia ser el mejor ó por lo menos el mas completo.

La publicacion que hoy emprendemos no tiene por objeto aumentar el número de ediciones , ya considerable , que del Diccionario de la lengua castellana se han hecho mas ó menos calcadas unas sobre otras.

Nuestra tarea es en verdad de interés para el público en general y para el público catalan en particular.

Hé aquí sus ventajas efectivas:

1.ª Con la adquisicion de nuestro *Novísimo Diccionario*, se podrá tener la següridad de hallar reunidos en una sola obra , todos los diccionarios hasta aquí publicados incluso los suplementos y vocabularios, y debidamente sanados de muchos de sus defectos.

2.ª Se tendrá un aumento de voces sobre las que contienen los mismos que no ha de bajar de 20,000.

3.ª Además, se tendrá la correspondencia catalana:

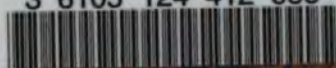
Basado principalmente en esta parte nuestro *Diccionario* en el que con tanta aceptacion del público español dió á luz el ilustrado D. Pedro Labernaia, creemos prestar con ello un servicio á nuestro Principado, cuyos naturales si bien tienen el deber, como españoles, de conocer el idioma nacional , no es menor el que les impone la pequeña patria, que un dia lo fué grande y que tiene tambien un idioma que nunca morirá por mas que se diga y se haga.

No nos toca á nosotros enumerar las buenas cualidades de nuestra obra; el público, juez imparcial y recto, sabrá apreciarla como acostumbra con los libros que le reportan notoria utilidad.

La presente edicion del *Novísimo Diccionario castellano-catalan* formará dos tomos de igual volúmen que la primera parte ó sea *Diccionario catalan-castellano* en igual forma y tamaño que este, y al mismo precio se repartirán entre entregas semanales sin ninguna clase de interrupcion.

Stanford University Libraries

3 6105 124 412 086

302887

